ALGEMEENE

KUNSTWOORDENTOLK.

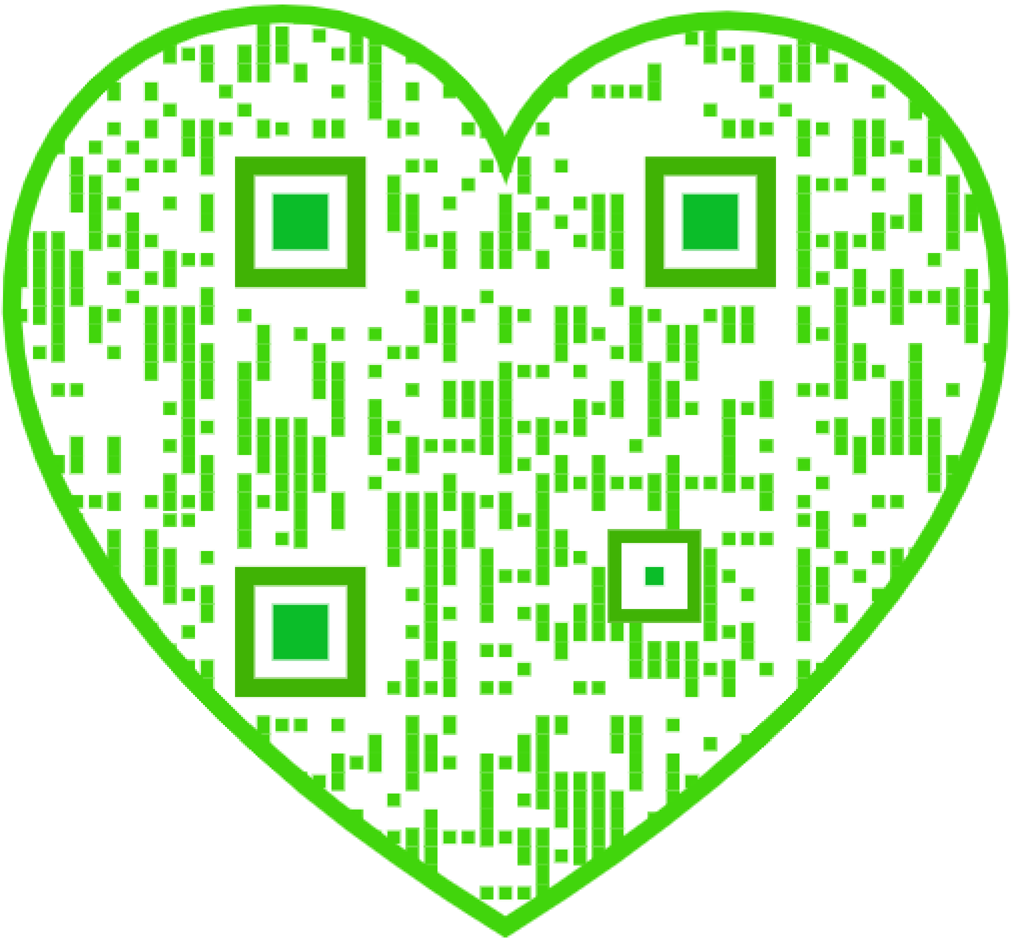

ALGEMEENE

KUNSTWOORDENTOLK,

BEVATTENDE DE

VERTALING EN VERKLARING VAN ALLE VREEMDE WOORDEN EN ZEGSWIJZEN, DIE IN GESCHRIFTEN VAN ALLERLEI AARD, IN DE TAAL DER ZAMENLEVING, IN HANDEL, BEDRIJF ENZ. VOORKOMEN;

MET

AANDUIDING VAN DE UITSPRAAK EN DEN KLEMTOON DIER WOORDEN EN NAAUWKEURIGE OPGAVE HUNNER AFSTAMMING EN VORMING.

DOOR

J. KRAMERS, Jz.

GOUDA,
G. B. VAN GOOR.
1847.

VOORREDE.

Een breedvoerig betoog van het nut eens Woordenboeks als datgene, wat wij hiermede het Publiek aanbieden, zal wel overbodig zijn. Ieder toch weet, hoe de gesproken taal van het dagelijksche leven, en den gezelligen omgang, hoe de geschreven taal in boeken en geschriften van allerlei aard, in dagbladen, maandwerken, aankondigingen enz., hoe de taal van handel, kunst en wetenschap overvloeit van vreemde woorden, die men vaak niet in hunne volle beteekenis en afkomst verstaat, en verkeerdelijk aanwendt of uitspreekt. Ondanks hetgene er van werken van dien aard in onze taal bestaat, meenden wij toch geen' overtolligen arbeid te verrigten, wanneer wij aan het verlangen des Uitgevers voldeden en eenen **Kunstwoordentolk**, in den vorm als dezen vervaardigden. Tot dat einde rond ziende naar goede bronnen om daaruit den vereischten voorraad der te verklaren woorden te putten, vonden wij geen in alle deelen geschikter werk dan het *allgemeine verdeutschende en erklärende Fremdwörterbuch van* Dr J. W. A. Heyse, waarvan reeds door de zorgen van diens zoon, professor K. W. L. Heyse, een negende druk is geleverd. Ook het onlangs verschenen *Fremdwörterbuch* van Kaltschmidt, Mozins *groot Woordenboek*, het *Supplement* op dat der fransche academie en vele andere meer werden ten nutte gemaakt bij de zamenstelling van dezen **Kunstwoordentolk**, omtrent welks doel en inrigting wij vermeenen het volgende te moeten vermelden.

Volgens de bestemming van dit Woordenboek moet het geenszins de verklarende terminologie van eene bepaalde wetenschap, veel minder eene zakelijke encyclopædie van alle wetenschappen zijn; het is niet zoo zeer aan den beoefenaar van dezen of genen tak van geleerdheid, als wel aan het gezamentlijk beschaafde of naar beschaving en kennis strevende Publiek toegewijd. Het kan en mag derhalve de wetenschappelijke kunsttaal niet in haren geheelen omvang opnemen, maar moet zich in 't algemeen bepalen tot zoodanige aan vreemde talen ontleende woorden, die langs dezen of genen weg uit de engere kringen van bepaalde wetenschappen in de ruimere des levens over gegaan en een' eigendom der natie geworden zijn. Het mag alzoo geen enkel vreemd woord buiten sluiten, dat in de omgangstaal van het dagelijksche leven of in die der nationale letterkunde ingang heeft gevonden, dat in het gezellige, beroeps- of handelsleven gebruikelijk is, bij klassieke nederduitsche schrijvers, in nieuwspapieren, tijdschriften of andere voor de algemeene beschaving berekende werken voorkomt. Zulke vreemde woorden daarentegen, welke uitsluitend tot sommige wetenschappen behooren, die verder van het volksleven verwijderd zijn en uit deze niet in de taal der zamenleving of der bedrijvigheid heerschend zijn geworden, liggen over 't algemeen buiten het gebied van een Woordenboek van deze soort.

Ieder gevoelt ligt, dat het hoogst moeijelijk, ja onmogelijk is, in dezen eene vaste grenslinie te trekken, omdat er tusschen de wetenschap en het leven der natie in 't algemeen geene blijvende grens bestaat, maar de stroom voortdurend van de eene zijde naar de andere heen en weder gaat. Hoeveel hangt hier van de historische voortgangen der volksbeschaving, ja van de toevallige luim en mode des dags en van de willekeur van sommige veelgelezen schrijvers af, waardoor zoo menig dus verre aan het grooter Publiek vreemd gebleven woord aan het licht gebragt en dagelijks door het volk gebezigd wordt. Hoe vele wetenschappelijke kunstwoorden of eigenaardige uitdrukkingen van vreemde natiën, die nog voor twintig of dertig jaren aan het groote nederlandsch Publiek geheel vreemd waren, zijn, bij de klimmende beschaving en het teeds toenemend levendiger verkeer der volkeren, heden ten dage algemeen in zwang gekomen! — Ofschoon men nu bij de zamenstelling van dit Woordenboek de mate-

looze opeenhooping der woorden vermijden en eene zorgvuldige keuze der op te nemen woorden naar de bovenstaande grondstellingen doen moest, zoo is men toch van de andere zijde niet te angstvallig geweest in het opnemen van menigen nog minder bij ons gezienen vreemdeling; immers wat heden nog niet gangbaar is, kan het reeds morgen zijn; de tijd gaat met reuzenstappen voorwaarts, en ieder schrijver, die niet met hetgeen hij levert achter den tegenwoordigen tijd wil staan, moet noodzakelijk ook de toekomst op het oog hebben. En hoewel het hier, naar luid des titels, bepaaldelijk op de vertaling en verklaring van vreemde woorden aankwam, heeft men niet geaarzeld ook sommige nederduitsche woorden, inzonderheid die aan de zeevaart ontleend zijn, mede op te nemen.

Eigennamen behooren, in den striktsten zin, slechts ten opzigte van hunne grammaticale beteekenis in een Woordenboek van dezen aard. Er zijn geene oorspronkelijke eigennamen; alle beteekenen in hun ontstaan algemeene soort- of eigenschapsbegrippen, die tot benoeming van bijzondere personen werden gebezigd. Deze beteekenis der eigennamen wordt echter mettertijd vergeten en door misvorming of ook door het bijbehouden van den oorspronkelijken ouden vorm, terwijl de overige taal eene voortdurende verandering ondergaat, verdonkerd. De ware beteekenis der eigennamen weder op te helderen is intusschen eene taak des taalonderzoeks, en in dezen zin behooren zij in het Woordenboek te huis. Deswegen zijn hier de gangbaarste persoonsnamen opgenomen en — voor zoo ver het doenlijk was — verklaard, en wel niet alleen de vreemde, maar ook die oorspronkelijk nederduitsche namen, welke niet gelijk **Ernst**, **Godlief** enz. onmiddellijk verstaanbaar zijn, maar die in hunne beteekenis aan het volk vreemd zijn geworden (gelijk **Hendrik**, **Otto**, **Rudolph**, **Willem**, **Bertha** enz.); gelijk dan mede over 't algemeen ook andere nederduitsche woorden, die in hun' verouderden vorm onverstaanbaar zijn geworden (b. v. **zwaard-** en **spilmagen** en dgl. meer) met gelijk regt hier eene plaats beslaan, als de in de middeleeuwen verlatijnschte oorspronkelijk nederduitsche woorden (b. v. *feudum*, *treuga* e. a. m.) of die met eenen vreemden uitgang van nederduitsche stammen zijn gevormd (gelijk **bloemist**, **foedraal**, **glazuur**, **stellagie** enz.) of zulke, als **bivouac**, **bouteille**, **bres**, **garde** e. a. m., die van onzen taaltak ontleend, eene vreemde taal door geloopen en langs dien omweg in veranderde gedaante tot ons zijn terug gekeerd. — Het historische over de personen, door de eigennamen aangeduid, behoort daarentegen hier niet te huis; de persoonlijkheid en de daden van **Philippus**, **Alexander**, **Cæsar** enz. gaan de taal niet aan, die enkel met de beteekenis der namen te doen heeft. En toch kon ook het zakelijke bij vele eigennamen niet onaangeroerd blijven, omdat zij deels ter vorming van soortnamen of adjectieven dienen, welker beteekenis op het historische der personen is gegrond, deels ook zelven met betrekking tot het karakter, de eigenschappen of lotgevallen van den persoon, als soortnamen worden gebruikt (vgl. b. v. **Stentor**, **Xanthippe**, **Rodomonte**, **Don Quixote** e. a. m.). — Mythologische namen echter hebben reeds op zich-zelven eene algemeene beteekenis, voor zoo verre zij de verpersoonlijking van natuurlijke of zedelijke krachten aanduiden, en de grammaticale beteekenis, waar die is op te sporen, noodwendig met de zakelijke beteekenis van de aangeduide godheid of den mythischen persoon moet zamen hangen.

Bij de verklaring van de gezamentlijke vreemde woorden heeft men doorgaans het eerst op hunnen letterlijken zin gelet, en hunne verschillende beteekenissen naar gelang van hun gebruik tot bijzondere oogmerken zoeken te bepalen. Grondige woordverklaring is echter zonder den wetenschappelijken grondslag der etymologische woordvorsching niet mogelijk. Daarom moest niet enkel de afstamming

der vreemde woorden door de opgave der taal, waaruit ieder woord het naast ontleend is, aangeduid, maar ook te gelijk bij woorden, wier vorm in onze taal eene afwijking heeft ondergaan, de oorspronkelijke gedaante des woords er bij opgeteekend worden. Dat men nu in een werk, 't welk geene aanspraak maakt op wetenschappelijke woordvorsching, maar dat enkel de reeds verkregen resultaten voor het grooter Publiek toegankelijk wil maken, niet afdaalt tot de donkere diepte der oorspronkelijke wortelschepping, zal ieder natuurlijk vinden en billijken. De hier gegevene etymologische opgaven zijn voor het grootste gedeelte die van den duitschen hoogleeraar Buschman, wiens grondige, veel omvattende taalkennis algemeen erkend wordt, en op wiens uitspraak de verzamelaar zich dan ook, even als Heyse, bij vele aan hem niet bekende talen geheel heeft verlaten.

Met de wetenschappelijke opgave van den zin des woords uit zijne afstamming hangt te gelijk de schikking der woorden, die tot éene familie behooren, en de ordelijke opeenvolging van de verschillende beteekenissen eens woords naauw te zamen. In zoo verre het de alphabetische volgorde van het geheel zonder groot ongemak toeliet, zijn de woorden van éenen stam zoodanig bijeen geplaatst, dat het stamwoord, het moge een werkwoord of naamwoord wezen, aan het hoofd des artikels staat, waarop dan de afleidingen en zamenstellingen naar orde van haar ontstaan volgen. Tot dat einde werden ook nu en dan zoodanige (vooral latijnsche en grieksche) stamwoorden aan het hoofd van lange artikels geplaatst en verklaard, die wel in hunnen zuiveren vorm in onze taal niet gebruikelijk zijn, maar den etymologischen grondslag voor geheele rijen van gebruikelijke afleidingen en zamenstellingen uitmaken. Waar echter door de bijeenplaatsing van geheele woordenfamiliën van de alphabetische volgorde moest afgeweken worden, is het afzonderlijk woord op de plaats, die het toekomt, gezet en op het artikel verwezen, waarin zijne verklaring is te zoeken, zoodat men ieder woord zonder zwarigheid zal kunnen vinden. — Hoe groote voordeelen de schikking der woorden volgens hunne verwantschap heeft boven die van hunne toevallige alphabetische opvolging, hoe door die inrigting de bijzondere leden eener woordenfamilie elkander wederzijds verklaren en door het aan hun hoofd geplaatste stamwoord over alle volgende en den organischen zamenhang der gansche familie een helder licht verspreid wordt, dat behoeft voor den zaakkundige geene opheldering.

Even zeer nogtans als men zich beijverd heeft, de wetenschappelijke waarde van dit boek op den weg van grondige taalvorsching te verhoogen en het daardoor ook voor den geleerde tot een bruikbaar hulpmiddel te maken, even weinig is zijne practische bedoeling en de populaire bestemming uit het oog verloren. Naast de spraakkunstige verklaring stelde men zich de behoorlijke vertaling der vreemde woorden ter taak, en deed dit veelal met eene menigte zinverwante woorden, die wel niet altijd tot regt verstand van het woord bijdragen, maar toch niet anders dan welkom kunnen zijn aan hem, die voor den uitlander in een bepaald voorkomend geval eenen gepasten inlandschen plaatsvervanger zoekt, en onder zulk eenen rijken voorraad zelden vergeefs zal zoeken. — Voorts werd er voor het verstaan der etymologische opgaven geene geleerde opleiding voorondersteld; zij zijn populair gesteld, en om voor allen toegankelijk te zijn, werden de aangehaalde woordvormen van alle vreemde talen, ook van de grieksche, in onze gebruikelijke letter gezet. — Het grammaticaal geslacht der naamwoorden is doorgaans, waar het niet twijfelachtig was, aangeduid, en de uitspraak, omtrent welke de onkundige het eerst inlichting behoeft, overal, waar zij van de nederduitsche afweek, zoo veel mogelijk aangegeven.

Voor de uitspraak komt zoowel de klank der letters als het accent en de quan-

titeit in aanmerking. De eerste is doorgaans, waar hij zich van onze taal verwijdert, tusschen haakjes aangeduid. De uitspraak van vele, inzonderheid fransche en engelsche woorden kan door nederduitsch schrift slechts benaderend voorgesteld worden, omdat het ons voor vele eigene klanken dier talen aan overeenkomstige letterteekenen ontbreekt. De ware klank der woorden kan natuurlijk alleen mondeling den onkundige worden mede gedeeld. 't Is dan slechts bij benadering dat wij den klank der fransche *ai*, *è*, *ê*, *et* enz., waar die naar dien onzer *e* in de eerste lettergreep van wereld zweemt, door eene *è* aangeduid, en de neusklanken der franschen door *ng*, voorgesteld hebben, omdat die klank veel overeenkomst heeft met dien, welke een goed spreker in de nederduitsche woorden tang, zingen enz. laat hooren.

Het accent is in den regel overal geplaatst, behalve op de tweelettergrepige woorden, die den klemtoon op de eerste lettergreep hebben; ook niet op zulke twee- en meer lettergrepige woorden, in welke een lange klank voorkomt, die uit zijnen aard den toon heeft. Overigens is hij doorgaans of op het vreemde woord-zelf of op de bijgevoegde uitspraak aangeduid, en wel deels door het toonteeken (ʹ), deels door het teeken der lengte en kortheid (¯en ˘), en zulks naar de volgende grondregels. In woorden uit zoodanige talen, die geene eigentlijke tijdmaat der syllaben hebben, werd uitsluitend het teeken (ʹ) tot aanduiding van den nadruk der stem gebezigd, b. v. **abrégé** (spr. *abrezjé*), **abondance** (spr. *abongdángs'*); waar de klemtoon op een door twee klinkers uitgedrukten klank valt, is het accent op de eerste der beide gezet, b.v. **courageux** (spr. *koerazjéu*). Bij latijnsche en grieksche woorden staat dit toonteeken alleen dan, wanneer de nadruk op eene naar de quantiteit korte voorlaatste of laatste lettergreep des woords valt, al mogt dan ook in de nieuwere uitspraak de vocaal eener zoodanige syllabe tegen haren oorspronkelijken aard gerekt worden uitgesproken, b. v. **anonýmisch**, **barométer**, **elégisch** enz. (niet **anonȳmisch**, **baromēter**, **elēgisch**). Het toonteeken wijst alzoo hier te gelijk de oorspronkelijke kortheid van den vocaal der lettergreep aan. — Treft daarentegen in grieksche en latijnsche woorden de klemtoon eene voorlaatste of laatste lettergreep met een' langen vocaal, zoo wordt die door het lengteteeken (¯) aangewezen, b.v. **Bellōna**, **elegīe** (waarbij echter valt op te merken, dat de onder den klemtoon liggende en bij ons steeds lang uitgesproken uitgang —**īe**, ook daar waar eene korte **ĭa** ten gronde ligt, alsmede in woorden, die uit het fransch ontleend zijn, met het lengteteeken moest voorzien worden; b.v. **harmonīe**, **philosophīe**, van *harmonĭa*, *philosophĭa*; **artillerie** e. a. m.). — Rust echter de toon in zulke woorden op de derde lettergreep van achteren, dan wordt dit door het teeken der kortheid (˘) op de voorlaatste aangewezen; b. v. **analȳsis**, **amphibĭum**, **arithmetĭcus** enz. Bij de regelmatige aanwending van deze hulpmiddelen kan ook voor den ongeletterde geenerlei twijfel omtrent de juiste toonplaatsing van ieder hem vreemd woord overblijven."

Ten opzigte van den orthographischen vorm der vreemde woorden heeft men gepoogd zich naar het heerschend gebruik te schikken, hebbende men echter de æ en œ, waar die anders vaak door eene e vervangen worden, doorgaans behouden.

Ik eindig met mijnen dank te betuigen aan hen, die mij gedurende de bewerking van deze bladen zoo menigmaal met hunne onderrigting ter zijde stonden, en met verschooning te vragen voor de gebreken, die men gewis bij het gebruik zal ontdekken, en welker verbetering ik mij ten pligt zal maken, zoo er eens eene tweede oplage van dit werk werd gevorderd.

GOUDA, 31 *Mei* 1847.

DE ZAMENSTELLER.

NAAMLIJST

DER

INTEEKENAREN.

ZIJNE KONINKLIJKE HOOGHEID

PRINS FREDERIK DER NEDERLANDEN.

A.

ABRAHAMS, (Gebr.) *Boekhandelaars.* Middelburg. 3 *Exemplaren.*
ACKERMANS, (G. J.) *Procureur-Generaal bij het Provinciaal Geregtshof van Zeeland.* Middelburg.
ALTINK, (D.). 's Gravenhage.
ALTORFFER, (J. C. en W.) *Stadsdrukkers* en *Boekhandelaars.* Middelburg. 3 *Ex.*
AMERINGEN, (M. L. VAN) *Isr. Onderwijzer.* Tiel.
AMMERS, J^r^. (K. VAN) *Koopman.* Medenblik.
ARKENSTEYN en Zoon, (J. J.) *Boekhandelaars.* 's Hertogenbosch. 3 *Ex.*
ARNOLDS, (G. J.) M^r^. *Timmerman.* Rotterdam.
ARNTZEN, (J.) *Wijnkooper.* 's Hertogenbosch.

B.

BAAN, (J. VAN DER) *Onderwijzer.* Zaamslag.
BAALEN en Zonen, (J. VAN) *Boekhandelaars.* Rotterdam. 3 *Exempl.*
BAKKENES, (L. VAN) *Boekhandelaar.* Amsterdam.
BAKKER KORFF (A. H.) 's Gravenhage.
BAL, (C. M.) *Genees-, Heel-* en *Verloskundige.* S^t^. Annaland.
BALSEM, (H. N.) *Onderwijzer.* 's Hertogenbosch.
BANGERT, (E. C.) *Ambtenaar bij het Ministerie van Koloniën.* 's Gravenhage.
BAX, (A.). Vucht.
BAZENDIJK (P. M.) *Boekhandelaar.* Rotterdam. 6 *Exempl.*
BEER, Dz. (JOH^s^. DE). Amsterdam.
BEETS, (W.) *Boekhandelaar.* Delft. 4 *Exempl.*
BELINFANTE, (Gebr.) *Boekhandelaars.* 's Gravenhage.

Belle, (J. A. van) *Boekhandelaar.* Rotterdam.
Belonje, (J.) *Notaris.* Ouderkerk aan den IJssel.
Benjamins, Jz. (Jb.) *Commissionair.* Amsterdam.
Benthem en Jutting, (van) *Boekhandelaars.* Middelburg. 4 *Exempl.*
Berg, (C. van den) *Stads-Wijnroeijer.* Vlaardingen.
Berg, (G.) *Onderwijzer.* Ee.
Bergh, (J. A. A. van den) *Boekhandelaar.* 's Gravenhage. 3 *Exempl.*
Berman, (A.) *Onderwijzer.* 's Hertogenbosch.
Beveren, (A. W. de) *Partikulier.* Wijk bij Duurstede.
Beverwijk, (A. van) *Boekhandelaar.* Kampen. 2 *Exempl.*
Bielevelt, (C.) *Boekhandelaar.* Utrecht. 3 *Exempl.*
Blanché en Comp., (A. F.) *Boekhandelaars.* Utrecht. 7 *Exempl.*
Blanken, (Mr. J. W.) *Burgemeester.* Gouda.
Blanken, (J. W.) *Kapitein der Artillerie.* 's Hertogenbosch.
Blok, (J.) *Instituteur.* Werkendam.
Blok, (R.) *Burgemeester.* Gouderak.
Blommendal, (D. J.). Schiedam.
Boden, (J.) *Boekhandelaar.* Zwijndrecht. 3 *Exempl.*
Boekée, (F.) *Boekhandelaar.* Dordrecht. 3 *Exempl.*
Boelens, Jr. (R.) *Boekhandelaar.* Zwolle. 6 *Exempl.*
Bogaert, (A. J. M. van den) te 's Hertogenbosch.
Bolle, (L. L.) *Secretaris.* Haamstede.
Boogaard, (F.) *Kantonregter.* Weesp.
Boogaard, (F.) *Boekhandelaar.* Weesp.
Boogaard, (J. F.) *Referendaris bij het Ministerie v. Koloniën.* 's Gravenhage.
Boon van Ostade, (J. J.) *Koopman.* Gouda.
Boots, (A. A.). Oosterhout.
Borgesius, (F. F.) *Boekhandelaar.* Groningen. 4 *Exempl.*
Bosch, (G. J. van den). Raalte.
Bosch, Abrz. (A. ten) *Predikant.* Sluipwijk.
Bosch en Zoon, (L. E.) *Courantiers enz.* Utrecht.
Braambeek, Jr. (J. van) *Instituteur.* Geertruidenberg.
Braam, (T. J. van) *Boekhandelaar.* Rotterdam. 4 *Exempl.*
Breijer, (H. B.) *Boekhandelaar.* Arnhem.
Breuk, (H. R. de) *Litt. Hum. Doct.* Leiden.
Broecke, (Ph. van den) *Advokaat.* Middelburg.
Broedelet, (A. M.) *Boekhandelaar.* Voorburg.
Broese & Comp. *Boekhandelaars.* Breda. 6 *Exemp.*
Broese, (J. G.) *Boekhandelaar.* Utrecht. 3 *Exempl.*
Brouwer, (G.) *Boekhandelaar.* Deventer. 3 *Exempl.*
Bruijn, (A. F. H. van Troostenburg de) *Boekhandelaar.* Doesburg. 3 *Ex.*
Bruining, Kz. (W. J.) *Boekhandelaar.* Franeker.
Bruins, (B.) *Boekhandelaar.* Delft.
Bruns, (G. G.) *Med. Doctor.* Zevenhuizen.
Buchman, (T. E.) *Secondant.* 's Gravenhage.
Burg, (P. van der) *Onderwijzer.* Gorinchem.
Buuren, (J. van) *Onderwijzer.* Gouda.
Buzer, (T. H.) *Ambtenaar bij het Provinciaal bestuur van Overijssel.* Zwolle.
Bye, (J. Thierry de) *Ontvanger der Registratie.* Gouda.

C.

Campagne, (C.) *Boekhandelaar.* Tiel.
Castro, (H. M. de). Amsterdam.
Charro en Zonen, (H. F. de) *Papierhandelaars.* 's Gravenhage.

Cleeff, (Gebr. van) *Boekhandelaars.* Amsterdam. 4 *Exempl.*
Cleeff, (Gebr. van) *Boekhandelaars.* 's Gravenhage. 6 *Exempl.*
Coenen, (Jonkh. H. A. D.) te Boxtel.
Cool van Bokma, (W.) *Boekhandelaar.* Sneek.
Coster, Jz. (M.) *Boekhandelaar.* Amsterdam.
Coster & Zoon, (Herm.) *Boekhandelaars.* Alkmaar. 6 *Exempl.*
Custis, (J.) te 's Hertogenbosch.

D.

Dam van Isselt, (Mr. J. van) *President bij de Arrondissements-Regtbank.* Amersfoort.
Deel, (H. F.). Avereerst.
Deventer, (C. J. van). Utrecht.
Diepen, (J. J. A.) *Koopman.* 's Hertogenbosch.
Diest, (C. van) *Rustend Predikant.* Buren.
Dikkers, (H.) *Jur. Student.* Utrecht.
Dill, (P. C.) *Boekhandelaar.* 's Gravenhage. 2 *Exempl.*
Dirkzwager, (K.). Schiedam.
Distlinger, (J. V. D.) 2de *Luitenant* 3de *Regiment Infanterie.*
Doijer, (Is. Az.) *Boekhandelaar.* Arnhem. 3 *Exempl.*
Donk, (P.) *Onderwijzer.* Gouderak.
Donker, (P. H.) *Boekhandelaar.* Amsterdam.
Donkersloot, (N. B.) *Med. Doct.* Amerongen.
Doorman, (Erven) *Boekhandelaars.* 's Gravenhage. 3 *Exempl.*
Dorp, (B. van). 's Hertogenbosch.
Dreckmeier, (C. W.) *Boekhandelaar.* Amsterdam.
Dreeven, (H. A. van) *Onderwijzer.* Utrecht.
Droogleever, (W. J. Fortuyn) *Notaris.* Gouda.
Dumenie, (J. J.). Haarlem.
Duyl, (H. L. van) *Stads Heel- en Verloskundige.* Zierikzee.
Duyl, (N. van) *Contrôleur der In- en Uitgaande regten, enz.* Dordrecht.
Dijk, (P. J. van) *Boekhandelaar.* Schiedam. 9 *Exempl.*
Dijkhoff, (J.) *Onderwijzer.* Lithoijen.
Dyserinck Dekker, (F. W. C.) *Kapitein* 3de *Regiment Infanterie.*

E.

Eck, (H. J. van) *Litt. Hum. Doct.* Axel.
Eekhoff, Hz. (H.) *Boekhandelaar.* Groningen.
Eekhoff, (W.) *Boekhandelaar.* Leeuwarden.
Egelie, (J. A.) *Onderwijzer.* Rotterdam.
Egter van Wissekerke, (Mr. A. J. F.) *Ridder van de* Ned. Leeuw, *Lid van de* 2de *kamer der Staten Generaal, Pres. der Arrond. Regtbank.* Zierikzee.
Eisendrath, (B.) *Boekhandelaar.* Amsterdam.
Elgenhuizen, (L.) *Gepensioneerd Hoofd-Officier der Marine.* Gouda.
Engel, (J. A.) *Evang. Luth. Predikant.* Culenborg.
Engelbronner, (C. C. E. d') *Referendaris bij het Ministerie v. Justitie.* 's Hage.

F.

Faasen, (J. A.) *Boekhandelaar.* Tiel. 4 *Exempl.*
Feenstra, (P. H.) *Med. Doctor.* Kuikhorne.

FEITH, (M^{r}. H. O.) *Raadsheer in het Provinciaal Geregtshof* en *Archivarius der provincie Groningen.* Groningen.
FELS, (Gebr.) *Boekhandelaars.* Kampen. 4 *Exempl.*
FERWERDA, J^{r}. (L. J.). Amsterdam.
FISCHER, *Majoor* 6de *Regiment Infanterie.*
FUHRI, (K.) *Boekhandelaars.* 's Gravenhage.

G.

GARDEN, (W. A. VAN DE). Rotterdam.
GASAU, (H.) *Stads-Muzijkmeester.* Dockum.
GEBHARD & Comp. (J. H.) *Boekhandelaars.* Leiden.
GEELHOED, (D. N.) *Instituteur.* Amsterdam.
GEEP, (L. C. de) *Partikulier.* Bergen op Zoom.
GEERT, (C.). Boekel.
GELDER, (D^{r}. J. J. DE). Leiden.
GELDER, (JACOB J. VAN) *Boekhandelaar.* Leeuwarden. 3 *Exempl.*
GERDESSEN, (F. A.) *Secretaris van de gemeente Vierlingsbeek, Maashees* en *Overloon.* Vierlingsbeek.
GILTAY, (J.) *Boekhandelaar.* Dordrecht.
GOGH, (H. V. VAN) *Boekhandelaar.* Rotterdam.
GÖTELING VINNIS, (J.) *Boekhandelaar.* Haarlem.
GOUDE, (M.) *Boekhandelaar.* Schiedam.
GRAAFF, (C. G. DE) *Boekhandelaar.* Brielle.
GRAVE, (M^{r}. J. L. A. DE) *Wethouder.* Gouda.
GREBBER, Sz. (S. DE) *Boekhandelaar.* Amsterdam.
GREBBER, (W. DE) *Boekhandelaar.* Amsterdam. 3 *Exempl.*
GREVEN, (W^{m}.) *Predikant.* Culenborg.
GULICK & HERMANS (VAN) *Boekhandelaars.* Breda.

H.

HAAFF, (J. M. VAN 'T) *Boekhandelaar.* 's Gravenhage. 6 *Exempl.*
HAAGEN, Hz. (H.) *Hulp-Onderwijzer.* Rotterdam.
HAAGEN, (W. J.) *Boekhandelaar.* Groningen. 3 *Exempl.*
HALEN, (C. J. VAN DER) *Notaris.* Brouwershaven.
HALTEREN, (T. VAN) *Boekhandelaar.* Wildervank. 2 *Exempl.*
HANSSEN, (J. T.) *Apotheker.* Delft.
HATTEM, (J. van) *Officier van Gezondheid* 2de *klasse.* Medenblik.
HAZENBERG en Comp., (H. W.) *Boekhandelaars.* Leiden.
HEERE, (P. H.) *Koopman.* Amsterdam.
HEETEREN, (J. H. en G. VAN) *Boekhandelaars.* Amsterdam. 3 *Exempl.*
HELDER, (P.) *Negotiant.* Aalsum (onder Cocksdorp).
HELM, (N. T. VAN DEN). Utrecht.
HENDRIKS, (A. F.) *Toonkunstenaar.* Kampen.
HENDRIKSE, (E.) *Boekhandelaar.* Middelburg. 3 *Exempl.*
HENDRIKSEN, (H. T.) *Boekhandelaar.* Rotterdam. 3 *Exempl.*
HENDRIKSEN, (P. C.) *Boekhandelaar.* Rotterdam.
HEMERT TOT DINGSHOF, (K. T. C. Baron van) *Bewaarder van de Hypotheken.* Arnhem.
HESLINGA, (TAEKLE A.) *Ondermeester.* Lieve Vrouwe Parochie.
HESSEL, (F.) *Boekhandelaar.* Heerenveen.

HEUVEL, (C. W. VAN DEN) *Boekhandelaar.* Tiel.
HEUVEL, (J. HAGE VAN DEN) *Onderwijzer.* 's Gravenhage.
HEUVELL, (P. H. VAN DEN) *Boekhandelaar.* Leiden.
HEYNINGEN, (W. H. VAN) *Boekhandelaar.* Utrecht. 4 *Exempl.*
HEYNIS, Tz. (J.) *Boekhandelaar.* Zaandijk.
HOEDEMAKER, (J.) *Boekhandelaar.* Utrecht. 4 *Exempl.*
HOEGEN, (J. L.) *Rijks Vee-arts* 1ste *kl.* Witmarsum.
HOEK, (C. C. VAN DER) *Boekhandelaar.* Leiden. 3 *Exempl.*
HOET, (C. TEN) *Boekhandelaar.* Nijmegen. 2 *Exempl.*
HOFFMAN, (M. F.) *Lid van den Stedelijken Raad.* Gouda.
HOLLAND, (H. G.) *Rijks Ontvanger.* Purmerende.
HOLZAPFFEL, (C. J.) *Evang. Luth. Predikant.* Woerden.
HONINGH, (Wed. J. C.) *Boekhandelares.* Schagerbrug.
HOOGENBOOM, (A.) *Boekhandelaar.* Amsterdam. 3 *Exempl.*
HOOGENDIJK, (J.). Schiedam.
HOOGENDYK, (L. PROOS) *Koopman.* Waddinxveen.
HOOGSTRATEN, Jr. (A. VAN) *Boekhandelaar.* 's Gravenhage. 6 *Exempl.*
HOPBERGEN, (J. W. VAN) 2de *Luitenant* 3de *Regiment Infanterie.*
HORST, (J. VAN DER). 's Hertogenbosch.
HOUTEN, (J. VAN) *Mr. Wagenmaker.* Texel.
HUBAR, (S. T. A.) *Kolonel* 3de *Regiment Infanterie.*
HUISINGH, (P.) *Boekhandelaar.* Winschoten.
HULLEMAN, (W.). Blokzijl.

I.

IPPEL, (W. C.) *Boekhandelaar.* Amsterdam.
JACOBS & MEIJERS, *Boekhandelaars.* Amersfoort.
JAGER, (O.) *Deurwaarder.* Medenblik.
JANSZ, (P.) *Huisonderwijzer.* Amsterdam.
JARCHOW, (T. A.) *Boekhouder.* Amsterdam.
JONG, (P. A. DE) *Boekhandelaar.* Arnhem.
JONGH, (W. TH DE) *Rijks Ontvanger.* Opheusden.
JOOST, (J. M.) *Tabakshandelaar.* 's Hertogenbosch.
JULIUS, (W.) *Instituteur.* Utrecht.

K.

KAMPEN, (P. N. VAN) *Boekhandelaar.* Amsterdam. 3 *Exempl.*
KAMPHUIJZEN, (H. T.) *Onderwijzer.* Utrecht.
KANTE, (A. H.) *Boekhandelaar.* 's Hertogenbosch. 3 *Exempl.*
KEMPERS, (W. J.) *Leeraar in de Wiskunde aan de Koninkl. Akademie.* Delft.
KESTEREN, (J. VAN) *Wijnkooper.* Bodegraven.
KESTEREN, (G. VAN) *Predikant.* Nede.
KEUCHENIUS, (L. W. C.) *Advokaat.* Batavia.
KIMM, (M. H.) *Koek-* en *Banketbakker.* Groningen.
KLEEUWENS & Zoon, (F.) *Boekhandelaars.* Goes. 3 *Exempl.*
KLEFFENS, (P. VAN) *Apotheker.* Dockum.
KLOOT, (As. VAN DER) *Smit.* Cocksdorp op Texel.
KLOOTS & Comp, (A.) *Boekhandelaars.* 's Gravenhage.
KLOPPERT, (A.) *Opzigter bij de Waterstaat.* 's Bosch.
KLUIT, (Gebr.) *Boekhandelaars.* Alphen.
KLUYVE, (D. D. VAN) *Stads Fransch Kostschoolhouder.* Doetichem.
KOCH, (C. L. LOCHER VAN). Maastricht.

KOCH, (G. F.) *Boekhandelaar*. Utrecht. 3 *Exempl.*
KOLFF, (G. J. C.). Gouda.
KOOIMAN, JACOBSZOON (A[s]. G[s].). Schoonhoven.
KOOLHAAS, (H. M. G.) *Predikant*. Doetichem.
KRAAIJ, (C.) *Boekhandelaar*. Amsterdam.
KRAMERS, (H. A.) *Boekhandelaar*. Rotterdam.
KROON, (F. H.) *Boekhandelaar*. Oudewater. 2 *Exempl.*
KRUSEMAN, (A. C.) *Boekhandelaar*. Haarlem. 4 *Exempl.*
KRUYFF, (D. J. DE) *Burgemeester*. Schoonhoven.
KRUIJFF, (J. DE) *Boekhandelaar*. Utrecht.
KUILENBORG, (J. H.) *Apotheker*. Groningen.
KUIJPER, Hz. (H.) *Luitenant-Ingenieur bij de Koninkl. Mil. Akad.* Breda.

L.

LAAG, (J. M. TER). 's Hertogenbosch.
LAGERWEY, (H.) *Boekhandelaar*. Dordrecht. 3 *Exempl.*
LAKERVELD, (M. J. VAN). Moordrecht.
LAND, (A. A.) *Grietman* en *Notaris*. Schiermonnikoog.
LANGE, (J. DE) *Boekhandelaar*. Deventer. 3 *Exempl.*
LANGEVELD, (F. VAN) *Boekhandelaar*. Culenborg.
Leesgezelschap, (Het *Schoolonderwijzers*). Zalt-Bommel.
LEEUWEN, (C. J. VAN) *Boekhandelaar*. Woerden.
LELYVELD VAN CINGELSHOUCK, (G. VAN) *Notaris*. Vierlingsbeek.
LINDEN, (Erven de Wed. F. G. ONDER DE) *Bijbeldrukkers*. Amsterdam.
LINDEN, (H. VAN DER) *Manufacturier*. Bergen op Zoom.
LINDGREEN, (J. J.) *Officier van Gezondh. bij het O. Ind. leger.*
LION & Zonen, (E.) *Boekhandelaars*. 's Hertogenbosch. 3 *Exempl.*
LIST, (F. C.) *Luitenant-Generaal Minister van Oorlog*. 's Gravenhage.
LOBRY, (L. M.) *Predikant*. Zwammerdam.
LOGCHEM & Zoon, (J. B. VAN) *Boekhandelaars*. Haarlem.
LONDONCK, (G. M. P.) *Boekhandelaar*. Amsterdam.
LOTZ, (G. T.) *Boekhandelaar*. Amsterdam. 3 *Exempl.*

M.

MAK, (C.). Schiedam.
MANN, (W. G. T.) *Apotheker*. Haarlem.
MANDELE, (J. E. VAN DER) *Advokaat*. Delft.
MARIENHOFF, (H. J. VAN) *Notaris*. Wijk bij Duurstede.
MAUVILLON, (F. W. VON). Cleeff.
MEDENBLIK, (M[r]. A. H. J. RAVESTEYN) *Advokaat*. Gouda.
MEEKEL, Jz. (J.) *Boekhandelaar*. Appingadam.
MEER, (JAC. VAN DER) *Boekhandelaar*. Deventer.
MEFFERT, (H.) *Boekhandelaar*. Assen.
MELLINK, (W. C.) *Boekhandelaar*. Zutphen. 4 *Exempl.*
MENSING & VAN WESTREENEN, *Boekhandelaars*. Rotterdam.
MENU, (J.) *Commies bij het Prov. Gouvernement van N. Braband*. 's Bosch.
MESTDAGH, (N. J.) *Boekhandelaar*. Vlissingen. 12 *Exempl.*
MEURS, (W. A. VAN) *Predikant*. Kampen.
MEIJER, (A.) *Onderwijzer*. Nijmegen.
MEIJER, (Wed. H.) *Boekhandelares*. Zwolle. 6 *Exempl.*

MICHAËL, (H). *Opz. teekenaar bij de algem. dienst der Waterstaat.* 's Hage.
MINGELEN, (G. J.). 's Gravenhage.
MONGERS & Zoon (A.) *Boekhandelaars.* Doesburg.
MOOLENBURGH, (Dr. J.). Brouwershaven.
MOOLENBURGH, (H.) *Lid der Staten van Zeeland.* Zonnemaire.
MOONEN, (C. J. J.) *Hulponderwijzer.* Rotterdam.
MORTEL, (Mr. J. B. H. VAN DE) *Raadsheer in het Prov. Geregtshof van Noord-Braband.* 's Hertogenbosch.
MULLER, (FREDERIK) *Boekhandelaar.* Amsterdam.
MULLER, (Gebr.) *Boekhandelaars.* 's Hertogenbosch. 27 *Exemplaren.*
MUNNIK, (J. DE) *Boekhandelaar.* Schiedam.
MIJNLIEF, Az. (J. F.) te Nieuwerkerk aan den IJssel.

N.

NASSAU, (Dr. H. J.). Assen.
NEEF, (J. DE) *Boekhouder.* Rotterdam.
NOMAN & Zoon, (JOH.) *Boekhandelaars.* Zalt-Bommel.
NOMAN, (W. J. VAN HAREN) *Boekhandelaar.* Maastricht.
NOMEN, Pz. (G.). Zaandam.
NOORDUIJN, (A.). Nijmegen.
NOORDUIJN & Zoon, (J.) *Boekhandelaars.* Gorinchem.
NOOTEN, (S. E. VAN) *Boekhandelaar.* Schoonhoven. 2 *Exempl.*
NOUHUIS, (VAN) 2de *Luitenant ter Zee.*
NOURISSE, (P.). Waddingsveen.
NUMAN, (J. J.). Schagen.
NYGH, (H.) *Courantier.* Rotterdam. 3 *Exempl.*
NYHOFF, (Js. An.) *Boekhandelaar.* Arnhem. 4 *Exempl.*

O.

OKHUIZEN, (W. L.) *Boekhandelaar.* Amersfoort.
ONBEHOUWEN, (A. J. L.). 's Gravenhage.
OOMKENS, Jz. (J.) *Boekhandelaar.* Groningen. 3 *Exempl.*
Oorlog, (*de Bibliotheek* van 't Departement van)
OP TEN NOORT, (W. E.) 2de *Luit.* 3de *Regiment Infanterie.*
OTTOLANDER, (R. J. W.). Boskoop.
OUDSHOORN, Gz. (A. VAN) *Cand. Notaris.* Kollum.
OVERMAN, (J.) *Predikant.* Schiedam.

P.

PALIER & Zoon, (H.) *Boekhandelaars.* 's Hertogenbosch.
PANNEBAKKER & Comp, *Boekhandelaars.* Enkhuizen.
PERSIJN, (P. J.) *Boekhandelaar.* Hoorn. 3 *Exempl.*
PICKHARDT, (K. W.) *Boekhandelaar.* 's Gravenhage.
PIEREN, Jz. (T.) *Boekhandelaar.* Dordrecht. 7 *Exempl.*
PIETERS, (J.) *Hoofd-Onderwijzer aan 's Rijks lagere School.* Roermond.
PORTIELJE, (G.) *Boekhandelaar.* Amsterdam. 3 *Exempl.*

POST, (C. G. VAN DER) *Boekhandelaar.* Amsterdam. 3 *Exempl.*
POST, Jr., (C. VAN DER) *Boekhandelaar.* Utrecht.
PREIJER, (W.) *Ontvanger der Stedelijke Accijnsen.* Amsterdam.
PRINS, (L. P.) *Med. Doctor.* Oldeberkoop.
PROOST, (U.) *Boekhandelaar.* Leeuwarden.

R.

RAADGEEP, (W. J.) *Boekhandelaar.* Doetichem. 2 *Exempl.*
RAPPARD, *K. (Mr. A. G. A. *Ridder van*) Directeur *van het Kabinet des Konings.* 's Gravenhage.
RAVENHORST, (W. VAN) *Gouverneur.* Werkendam.
RAVENS, (W. J. B.) 1ste *Luitenant Adjudant,* 3de *Regiment Infanterie.*
REUCHLIN, (Jhr. P. A.) *Lid van de Ridderschap van Gelderland.* Tiel.
RIETVELD, (A. W.) *Boekhandelaar.* Amsterdam. 3 *Exempl.*
RITS, (F. J. M.) *Notaris.* 's Hertogenbosch.
RIVIÈRE, (LA) *Boekhandelaar.* Nijmegen. 3 *Exempl.*
ROELANDTS, (H. A. M.) *Boekhandelaar.* Schiedam.
ROELFSEMA, (H. R.) *Boekhandelaar.* Groningen. 3 *Exempl.*
ROEM, (JOH.) *Boekhandelaar.* Alkmaar. 3 *Exempl.*
RÖMELINGH DE JONGE, (J.) *Boekhandelaar.* Groningen.
ROMEYN, (A.) *Med. Doct. enz.* Gouda.
ROOSEBOOM, (J. G.) *Stads Med. Doct.* Gouda.
ROOIJ, (J. DE) *Boekhandelaar.* Delft.
ROUTS, *Postdirecteur.* Roermond.
RIJCKSZ. *Partikulier.* Roermond.
RIJKOM, (W. F. VAN) *Boekhandelaar.* Amsterdam.

S.

SANTBERGEN, (J. G. DE MOLL VAN). Arnhem.
SANTBERGEN, (L. VAN). Westervoort.
SCHAAFSMA, (B.) *Boekhandelaar.* Dockum. 8 *Exempl.*
SCHALEKAMP, VAN DE GRAMPEL *en* BAKKER, *Boekhandelaars.* Amsterdam. 26 *Exemplaren.*
SCHARTEN, *gepens. Luitenant-Kolonel.* Breda.
SCHEEPES, (J. M.) 1e *Luit. bij het* 3de *Regiment Infanterie.*
SCHELTEMA, (D.) *Boekhandelaar.* Utrecht. 2 *Exempl.*
STENFERT KROESE, (J. G) *Boekhandelaar.* Arnhem.
SCHETSBERG, (H. C.) *Boekhandelaar.* Leeuwarden. 2 *Exempl.*
SCHIERBEEK, (L.) *Boekhandelaar.* Leeuwarden. 3 *Exempl.*
SCHIERBEEK, (R. J.) *Boekhandelaar.* Groningen. 4 *Exempl.*
SCHOLTENS, (A. L.) *Boekhandelaar.* Groningen. 6 *Exempl.*
SCHÖNINGH, *Ontvanger der Registratie.* Appingadam.
SCHONEKAT, (M. H.) *Boekhandelaar.* Amsterdam.
SCHOONEVELD en Zoon. (M.) *Boekhandelaars.* Amsterdam.
SCHOONEVELD, (P. J.). Amsterdam.
SCHUTTE, (G. J.) *Boekhandelaar.* Zwolle. 3 *Exempl.*
SETTEN, (J. M. VAN) *Boekhandelaar.* Zierikzee. 2 *Exempl.*
SICCAMA, (Mr. L. C. HORA). Utrecht.
SINGELS, (N. J.) *Instituteur.* Leeuwarden.
SIPSMA, (S. P.). Grouw.

Slangen, (J. W. van) *Instituteur*. Buren.
Sleesen, (S. C. van der) *Boekhandelaar*. Groningen. 4 *Exempl.*
Smit, (M.) *Boekhandelaar*. Groningen.
Smits, (J.) *Bierbrouwer*. Vegchel.
Snel, (J. A.) *Burgemeester*. Stolwijk.
Someren, (A. E. C. van) *Boekhandelaar*. Zutphen.
Sommer, (J. F.) *Boekhandelaar*. Almelo. 3 *Exempl.*
Spanje, (J. H. van) *Boekhandelaar*. Amsterdam.
Spoor, (Mr. A. P.) *Militie-Commissaris*. 's Hertogenbosch.
Spruijt, (J. G.). Waddinxveen.
Spijker, Az. (J. C). *Boekhandelaar*. Amsterdam.
Stramrood, (W. F.) *Boekhandelaar*. Wijk bij Duurstede. 3 *Exempl.*
Stark, (M.). Amsterdam.
Steimets, (R. A. C.). Gravenhage.
Sterk, (F. P.) *Boekhandelaar*. Breda. 3 *Exempl.*
Stokhuyzen, (W.) *Boekhandelaar*. Gorinchem. 3 *Exempl.*
Struick, (H. C.). Arkel.
Swaan, (J. W.) *Boekhandelaar*. Arnhem.
Swart, (T.) *Ambtenaar*. Alkmaar.
Swieten, (Mr. J. van). Sassenheim.
Sybrandi, (J. D.) *Boekhandelaar*. Amsterdam. 3 *Exempl.*

T.

Taats, (Gebr.) *Boekhandelaars*. Amersfoort. 3 *Exemplaren.*
Tas, (D. van der). Schiedam.
Tas, (L. van der). Schiedam.
Terveen en Zoon, (J. G. van) *Boekhandelaars*. Utrecht.
Thesing, (E. H. G.) *Burgemeester* en *Notaris*, *Lid der Staten van Zuid-Holland*. Hazerswoude.
Thie, (Jb.) *Boekhandelaar*. Helder. 3 *Exempl.*
Thiel, (J. P. L). Maastricht.
Thieme, (G. van Eldik) *Boekhandelaar*. Arnhem. 3 *Exempl.*
Thieme, (J. F.) *Boekhandelaar*. Nijmegen. 2 *Exempl.*
Thierry en Mensing, (Erven) *Boekhandelaars*. 's Hage. 3 *Exempl.*
Tibout, (W. J.) *Boekhandelaar*. Wageningen.
Toewater, (A. W. H.) 1ste *Luit.* 3de *Regiment Infanterie.*
Tromp, (C.). 's Gravenhage.
Tromp, (Kr.). Moordrecht.
Tyl, (J. J.) *Boekhandelaar*. Zwolle.

V.

Veer, (E. H.) *Geëmployeerde aan de Stads-Fabricage*. Rotterdam.
Velden, (H. van den) *Onderwijzer*. Boxtel.
Verkouteren, (W. J. J.) 1ste *Luitenant* 3de *Regiment Artillerie.*
Vermaat, (J. H.) *Koopman*. Wamel.
Vermande, (Wed. L. C.) *Boekhandelares*. Medenblik. 4 *Exempl.*
Vermeulen, (E. K.) *Onderwijzer*. Sleeuwijk.
Versteegh, (D. D.). Erichem.
Verschoor, (P. F.). Breda.
Vey, (P. de) *Onderwijzer*. Bekerke.
Viruly, (T. P.) *Fabrikant*. Gouda.

VISSCHER, (K.) *Onderwijzer.* Utrecht.
VLIES, (Mr CORNELIS VAN DER) *Advokaat en Secretaris.* Hazerswoude.
VLIET Cz., (J. VAN DER) *Boekhandelaar.* Rotterdam. 4 *Exempl.*
VLIET, (J. L. VAN DER) *Boekhandelaar.* 's Gravenhage.
VLOTEN, (W. J. VAN BOMMEL VAN) *Boekhandelaar.* Amersfoort. 3 *Exempl.*
VOOGHT, (F. DE). Oldenzaal.
VOGELENSANK, (R.) *Boekhandelaar.* Gouda. 2 *Exempl.*
VORSTMAN (A. J. ZOUTMAAT). *Boekhandelaar.* Bergen op Zoom.
VOS VAN STEENWIJK VAN DEN HAVIKHORST, (J. G. A. Baron de) *Gouverneur der Provincie Drenthe.* Meppel.
VREDENBURG, (E. VAN) *Staatsraad Gouverneur van Zeeland.* Middelburg.
VREEDE, (J. M. DE). Schiedam.
VUYCK, (P.) *Ambtenaar bij de Waterstaat.* Dordrecht.

W.

WAEIJHART, (A.) *Onderwijzer.* Hoek.
WALTER, (J. B.) *Apotheker.* Dockum.
WARBURG, (K.) *Boekhandelaar.* Zaandam.
WEELDEN, (A. J. VAN) *Boekhandelaar.* 's Gravenhage. 6 *Exempl.*
WEES, (H. J. VAN) *Boekhandelaar.* Breda. 3 *Exempl.*
WELSCH, (A. S.) *Adjt. Commies bij het Prov. Gouvernement van Noord-Braband.* 's Hertogenbosch.
WERKHOVEN, (F. G. A. J. VAN) *Boekhandelaar.* Alphen. 2 *Exempl.*
WERMESKERKEN, (JAC. VAN) *Boekhandelaar.* Tiel.
WERMESKERKEN, (Wed. D. R. VAN) *Boekhandelares.* Tiel. 6 *Exempl.*
WERVE, (J. A. VAN DE). Waddinxveen.
WETHMAR, (F. C.). Arnhem.
WEIJTINGH en VAN DER HAART. *Boekhandelaar.* Amsterdam.
WILKENS, (F.) *Boekhandelaar.* Groningen. 3 *Exempl.*
WILLEMIER, (D.) *Rector.* Gouda.
WILLEMSEN, (W.) *Onderwijzer.* Ophemert.
WOLTERS, (J. B.) *Boekhandelaar.* Groningen. 3 *Exempl.*
WOLTERS, (W.) *Directeur der grofsmederij.* Leiden.
WOLTHUIS, (S. J.) *Leeraar in de Wiskunde aan het Koninklijke Instituut voor de Marine.* Medenblik.
WORBERT Graaf VAN WASSENAAR STARRENBURG, (M. J.) 2de *Luitenant,* 2de *Regiment Lanciers.*
WIJK, ATHZ., (R. VAN) *Boekhandelaar.* Zwartsluis.
WIJSMULLER, (Erven) *Boekhandelaars.* Amsterdam. 6 *Exempl.*

Y.

YPMA, (TH.) *Boekhandelaar.* Franeker.

Z.

ZAHN, (W.) *Burgemeester en Notaris.* Bodegraven.
ZALM, (T. VAN) *Suppoost in het Sint Pieters Gasthuis.* Amsterdam.
ZEHENDER, (FRAUSS) *Fabrikant.* Oldenzaal.
ZWEERS, (H. A) *Boekhandelaar.* Amsterdam. 3 *Exempl.*

VERKLARING VAN DE GEBEZIGDE VERKORTINGEN.

adverb. *beteekent:* adverbium.
afgek. » afgekort.
afgel. » afgeleid.
Anat. » Anatomie.
angels. » angelsaksisch.
arab. » arabisch.
Arch. » Architectuur.
Arith. » Arithmetiek.
Astr. » Astronomie.
barb. lat. » barbaarsch latijn, d. i. kwalijk gevormd latijn.
boh. » boheemsch.
Bot. » Botanie.
brazil. » braziliaansch.
b. v. » bij voorbeeld.
celt. » celtisch.
chald. » chaldeeuwsch.
Chem. » Chemie.
Chron. » Chronologie.
comp. *of* compar. » comparativus.
deen. » deensch.
d. i. » dat is.
egypt. » egyptisch.
eig. » eigentlijk.
en dgl. » en dergelijke.
eng. » engelsch.
enz. » en zoo voorts.
f. » femininum.
fr. » fransch.
fr.-gr. » fransch-grieksch.
gael. » gaelisch *of* hoogschotsch.
geb. » geboren.
gem. » gemeen of in de platte taal gebruikelijk.
gen. » genitivus.
Geom. » Geometrie.
gest. » gestorven.
gew. » gewoonlijk.
goth. » gothisch.
gr. » grieksch.
gr.-lat. » uit grieksch en latijn zamen gesteld.

Gram. *beteekent:* Gramatica.
hebr. » hebreeuwsch.
holl. » hollandsch.
hong. » hongaarsch.
ijsl. » ijslandsch.
ind. » indisch.
in 't alg. » in 't algemeen.
inz. » inzonderheid.
iron. » ironisch.
it. *of* ital. » italiaansch.
Jur. » Jurisprudentie.
l. » liever.
lat. » latijn.
lat.-gr. » uit latijn en grieksch zamen gesteld.
log. » logisch.
m. » masculinum.
m. en n. » masculinum en neutrum.
Mar. » Marine.
Math. » Mathesis.
Med. » Medicina.
Merc. » Mercatuur.
mid.-lat. » middeleeuwsch-latijn.
Mil. » militair.
Min. » Mineralogie.
Muz. » muzijk.
Myth. » Mythologie.
n. » neutrum.
n. l. m. » neutrum, liever masculinum.
nam. » namelijk.
ned. » nederduitsch.
ned.-fr. » nederduitsch-fransch.
ned.-lat. » nederduitsch-latijn.
N. H. » Natuurlijke Historie.
nw gr. » nieuw grieksch.
nw lat. » nieuw latijn, d. i. uit het latijn in lateren tijd gevormd, dus vreemd aan de oud-romeinsche taal.
noord. Myth. » noordsche Mythologie.
N. T. » Nieuwe Testament.
oneig. oneigentlijk.

ontst. *beteekent:* ontstaan.
oorspr. » oorspronkelijk.
oost-ind. » oost-indisch.
O. T. » Oude Testament.
oudd. » oud-duitsch.
oudfr. » oud-fransch.
oud-(hoogd.» oud hoogduitsch.
oud-ned. » oud nederduitsch.
oudn. » oud noordsch.
part. » participum *of* deelwoord.
perz. » perzisch.
peruv. » peruviaansch.
Phar. » Pharmacie.
Phys. » Physica.
Pict. » Pictura.
pl. » pluralis.
Poet. » poëtisch.
port. » portugeesch.
R. K. » Roomsch-Katholijken.
r. k. » roomsch-katholijk.
rom. » romeinsch.
roman. » romanisch.
russ. » russisch.
saks. » saksisch.
sanskr. » sanskrit.
scil. » scilicet, d.i. namelijk, aan te vullen enz.

sing. *beteekent:* singularis.
slav. » slavisch *of* slavonisch.
sp. » spaansch.
spr. » spreek uit *of* lees.
sprw. » spreekwoord.
syr. » syrisch.
tart. » tartaarsch.
tegengest.» tegengesteld.
tegenst. » tegenstelling.
turk. » turksch.
Typ. » Typographie.
v. » van
v. a. » volgens anderen.
v. d. » van den.
v. h. » van het.
verklw. » verkleinwoord.
vgl. » vergelijk.
voorm. » voormaals.
v. s. » volgens sommigen.
waarsch. » waarschijnlijk.
wend. » wendisch.
z. » zie.
z. a. » zie aldaar.
zamen-(getr. » zamengetrokken.
z. v. a. » zoo veel als.
zw. » zweedsch.

NB. **Een ʹ beduidt, dat de lettergreep het accent of den toon heeft.**

Een ¯ boven een' vocaal beteekent de lengte der lettergreep.

Een ˘ duidt de kortheid der lettergreep aan.

Een = wil zeggen: gelijk met, gelijkheid, inzonderheid etymologische gelijkheid.

A.

A. of *A°* = *anno*, in het jaar, ten jare; *A. a.* = *ana*, v. elk evenveel (op recepten); *A. a. a.*, = *amalgama* (z. a.); *A. a. C.* = *anno ante Christum*, in het jaar voor Christus; *A. aer. vulg.* = *anno aerae vulgaris*, in het jaar der gewone tijdrekening; *A. A. M.* of *A. M.* = *artĭum magister*, meester der kunsten; *AA. LL. M.* of *A. L. M.* = *artĭum liberalĭum magister*, meester der vrije kunsten; *A. a. u. c.* of *A. u. c.* = *anno ab urbe condita*, *anno urbis conditae*, in h. jaar v. de bouwing der stad (Rome), 753 voor C. geboorte; *A. b.* = *aurĕa bulla*, de gouden bul; *A. C.* = *anno Christi*, in het jaar voor Christus, ook *Augustāna confessĭo* (z. a.); *a. c.* = *anni curréntis*, v. h. loopende jaar; *A. D.* = *anno Domini*, in het jaar onzes Heeren; *ante diem*, voor d. (bepaalden) dag of termijn; *a date*, v. d. dag af; *A. M.* = *anno mundi*, in het jaar der wereld, ook *artium magister*, meester der kunsten; ook *amīca manu*, met vriendenhand, met vriend (op adressen v. brieven); *A. m. c.* = *a mundo condito* of *a. o. c.* = *ab orbe condito*, van de schepping der wereld; *a. o. r.* = *anno orbis redémti*, in het jaar na de verlossing der wereld; *a. pr.* = *anno praeterĭto*, in het afgeloopen jaar; *a. r. s.* = *anno* (*restaurătae*) *recuperātae salūtis*, in het jaar na de herstelling des heils; *A. S. S.* = *acta sanctōrum*, handelingen der heiligen; *a. u. c.*, z. *a. a. u. c.*; *a. u. s.* = *actum ut supra* (z. a.)

à, fr., voor, tegen, om, b.v. de el *à* een gl.

A. en *O.* (alpha en omēga), de eerste en laatste letter van het gr. alphabet; vandaar: begin en einde, de eerste en laatste, het gewigtigste en dierbaarste; toenaam des Heilands.

a priv., = *alpha privativum*, n., de gr. beroovings-*a*, de ontkennende *a*, die, vóór een gr. woord geplaatst, de kracht heeft het begrip ontkennend te maken.

Aalbert, Albert, mansn., verkorting v. h. oude **Adelbert**, als of men zeide: adelbaard, edel van baard.

Aam, voorm. ned. vochtmaat, voor fr. wijn = 155,2 kan, voor rijn- of moezelwijn = 148,4 kan, voor brandewijn = 222,62 kan, voor olie = 145,5 kan.

Aaris, z. v. a. **Beduinen**, (z. a.)

Aaron, hebr. naam, de welig groeijende, v. a. berg van vreugde en opspringing.

Aarts, voorz. bij sommige woorden, die eene waardigheid aanduiden, als vader, bisschop, priester enz., komt af van het gr. *archein*, beginnen, en beteekent zoo veel als eerste; het staat ook bij woorden, die eene zedelijke hoedanigheid aanduiden, als aartsguit, aartsketter enz. Neemt een gr. woord dat *archa* achterop, dan gebruikt men dit in het nederd. onvertaald, als monarch, schoolarch, patriach, enz.

Aas, n. voorm. ned. goudgewigt = 0,048 wigtjes; benaming der éénen op de dobbelsteenen en in het kaartspel.

Aasdomsregt, zoo genoemd in tegenoverstelling v. h. schependomsregt, toen men tweederlei versterfregt in onderscheidene nederl. prov. volgde; de naam komt uit het oude fries. landregt, waarin de regters *aetgaas*, *azigs*, later *atten*, het vonnis *doem* genoemd werden.

Aasgraaf, eene waardigheid, die in de 13de eeuw in den Briel bestond; de aasgraaf maakte met 12 personen, aasridders geheeten, eene regtbank uit, die de geschillen tusschen de kabeljaauwvisschers en de aasvangers voor de kabeljaauwvangst besliste.

Aat, m. japansche edelsteen v. rozeroode kleur, waarvan de uitvoer verboden is.

Ab, de 11de maand v. h. joods. jaar, eig. pers. de glans (ongeveer onze julij).

Abal, m. naam der gepreste turksche matrozen.

Abaca, f. naam eener hennipsoort op de Manillische eilanden.

Abacot, n. eng. (spr. *ébekot*), de staatsmuts in den vorm eener dubbele kroon, het hoofdsieraad der oude eng. koningen.

abactĭo partus, f. lat. Med., de afdrijving der vrucht; *abáctor*, m. veedief.

a bacŭlo ad angŭlum **besluiten**, lat., eig. van de zijde eens driehoeks tot zijnen hoek besluiten, d.i. eene ongerijmde gevolgtrekking maken.

Abăcus, n. lat., eene rekentafel bij de Ouden; *abăcus Pythagorĭcus*, tafel v. vermenigvuldiging in de gedaante eens vierhoeks; Arch., de bovenste vierkante plaat waarmede het kapiteel eener zuil bedekt is; **abacíst**, m. een rekenmeester.

Abaddōn, m. hebr., een verderver, vernieler, verwoester; benaming v. d. engel des afgronds, Openb. Joh. IX, 11.

Abadir, m. naam van den steen, dien Saturnus verslond, meenende, dat het de zoon (Jupiter) was, van wien zijne vrouw Ops of Rhea bevallen was; naam der voornaamste karthaagsche godheid.

Abadschi, m. de maand augustus bij de Turken, naar den syrischen almanak.

Abalienéren, lat., vreemd maken, ontvreemden, vervreemden, afkeerig, afvallig maken; **Abalienándi jus**, n. het regt van vervreemding; **Abalienātie**, f. vervreemding, overgang van eigendom.

Abandon, m. fr. (spr. *abangdóng*), af-

stand, overgave; Jur., bij zee-assurantiën, het regt van afstand, d. i. het regt des verzekerden om aan den assuradeur schip en goed tegen betaling der verzekerde som over te laten, en h. regt des verzekeraars om door betaling der verzekerde som aan den verassureerden zich van de kosten der redding of vrijmaking van schip en goed te bevrijden; **abandonnéren**, verlaten, opgeven, prijs geven, laten varen, afstand doen; in den zeehandel enz., het aandeel in verzekerde goederen, schepen enz. aan den assuradeur onder zekere voorwaarden afstaan.

Abanga, f. Bot., naam der palmboomvrucht op St. Thomas.

Abannatie, f. mid. lat. Jur., de verbanning voor een jaar, om het gebeurde door afwezigheid des daders in vergetelheid te brengen.

Abaptiston, n. gr., z. v. a. **trepaan** (z. a.).

abarcéren, Jur., iemand uit zijne bezitting verdrijven.

à bas, fr. (spr. *abá*), naar beneden, weg, voort!

Abas, n. perz. gewigt om paarlen te wegen; ook eene perzische rekenmunt = 2 mamoudis (z. a.).

Abasse, n. nieuwe russ. zilveren munt van 20 kopeken, = 30 centen.

Abassaménto, n. it., de daling, verlaging, het vallen. — *di prezzo*, — van den prijs.

Abatellement, m. fr. (spr. —*tell'máng*) verbod om handel te drijven in de Levant.

Abáti, pl. beruchte rooverbende in Italië, tegen het einde der 14de eeuw.

Abatis of **Abattis**, m. fr. (spr. *abati*) Arch., puin; Mil. eene verhakking; bij jagers: eene menigte geveld wild; bij slagers: afval, huid, talk enz.

Abat-jour, n. fr. (spr. *abazjóer*), een keldervenster of schuin venster, waardoor het licht van boven invalt, koekoek; vensterscherm tot afwering der zonnestralen, zonneblind.

Abattage, f. fr. (spr. —*táazj'*) het houtvellen, hakloon; **Abattant**, m. (spr. —*táng*) een val, blind of dwarsluik voor de vensters of deuren der koopmansgewelven; **Abattement**, n. (spr. *abatt'máng*), de neêrslagtigheid, verslagenheid, afmatting, uitputting; **abattu**, **geabatteerd**, afgemat, krachteloos, moede, vermoeid, moedeloos.

abattúta, l. *a battuta*, it. (spr. —*toeta*) Muz., naar de maat, naauwkeurig afgemeten.

Abat-vent, n. fr. (spr. *abawáng*), een windbord, windscherm, dekmat over boomen.

Abba, m. syr., vader, Mark. XIV, 16.

Abbassi, m. eene perzische zilveren munt.

Abbáte, it., of **Abbé** fr., m. een abt; ook een geestelijke in schijn. die in Frankrijk en Italië, zonder eene abdij te hebben, zich als een abt kleedt en voordoet; te Genua heet de eerste raadsheer *Abbate del Popolo*; te Milaan noemt men de gildedekens ook **Abbati**, en in Z. Frankrijk heet de persoon, die de landelijke volksvermaken regelt, *Abbé de la jouinesse* (*jeunesse*).

Abbreviéren, lat., afkorten, verkorten; *abbreviatōres* of **abbreviātors**, pl. verkorters, schriftverkorters, pauselijke kanselarijschrijvers; **abbreviatuur**, f. de verkorting, schriftverkorting.

Abces, **Absces**, m. lat., Med., een ettergezwel, etterbuil; *abscéssus lactĕus*, *a. lymphatĭcus*, *a. sanguinĕus*, melk-, lympha-, bloedgezwel.

Abdal of **Abdalla**, m. arab. naam der perz. monniken; ook z. v. a. **enthusiast** (z. a.).

Abderieten, pl. gr., inwoners der oude thracische stad Abdēra, wegens hunne onnoozelheid vermaard; oneig. onnoozele, dwaze, onverstandige menschen; **Abderieten-streken**, domme zetten, bespottelijke dwaasheden, kamperstukjes; **abderitismus**, m. het geloof der Abderieten, naarhetwelk b. v. het menschelijk geslacht op de bereikte hoogte v. ontwikkeling eeuwig moet stilstaan; **abderītisch**, onnoozel, zot, belagchelijk; **abderiséren** of **abderologiséren**, zotte, belagchelijke, ongerijmde dingen zeggen, beuzelen.

Abdast, **Abdest**, n. perz. (van *âb*, water, en *dest*, hand), de handwassching, enz. het wasschen v. de handen, het gezigt enz. bij de Muhamedanen vóór het gebed.

abdicéren, lat. (*abdicāre*), afstand doen, zijne aanspraak op iets laten varen; afslaan, verwerpen; **abdicātie**, f. de vrijwillige afstand van eene waardigheid of bediening; afdanking, uitsluiting; *abdicatio heriditātis*, h. afstand doen eener erfenis; *abd. juris*, de afstand v. een regt; **abditaméntum**, n., h. afgetrokkene, afgedongene v. eene bepaalde som.

abdōmen, n. lat. Anat., h. onderlijf; **abdominaal**, wat tot h. onderlijf behoort, b. v. **abdominaal-zenuwen**, buikzenuwen; **abdominaal-aderen**, buikaderen.

abducéren, lat. (*abducĕre*), af- of wegvoeren; Chir., een lid afzetten; **abdúctie**, f. de af- of wegvoering; Chir., de afzetting van een lid; **abductors**, pl. Anat., de spieren, waardoor een lid van het ligchaam afgetrokken wordt.

Abecedarĭus, een leerling v. het A B C; een beginnaar, aanvanger in zijn vak.

Abednēgo, m. (hebr. *Abednegō*) hebr. naam: knecht des lichts.

Abel, m. hebr. naam: de vergankelijke, damp, ijdelheid; ook een veroud. ned. adject., hupsch, schoon, geestig.

Abelardiséren, ontmannen, gelijk dit aan den beroemden Abelard in de 12de eeuw, op aansloking van den oom zijner minnares Heloïse, overkwam.

Abelieten, **Abeliāners**, **Abelĭērs**, pl.

eene naar Abel, Adams zoon, benoemde christ. secte der vierde eeuw, wier leden zich v. alle echtelijke gemeenschap met hunne vrouwen onthielden, maar vreemde kinderen aannamen, om hun genootschap niet te laten uitsterven.

Abellagĭum, n. mid. lat., h. bijenregt of h. regt eens leenheers op de bijenzwermen v. zijnen leenman.

Abelmosch, bisam- of muskuskorrels eener plant in de beide Indiën, de Levant enz., vooral tot parfumeren.

Abeōna, de godin der vertrekkenden, eene godin, die de Romeinen bij hun op reis gaan aanriepen, z. **Adeona.**

Aberréren, lat., afdwalen, afwijken; dwalen, feilen; **aberrātie**, f. Astr., de afdwaling, afwijking, b.v. van het licht.

ab executione. z. ond. **executie.**

ab hinc, lat. Jur., van dezen tijd af; *ab hoc et ab hac et ab illa*, van dezen en van dien en van gene, d.i. zonder orde, in 't honderd, in 't wild.

Abhorrénten, (eng. *abhórrers*), pl., eene partij in Engeland onder Karel II, die de maatregelen der regering goedkeurde, in tegenoverstelling met de adresseurs of petitionairs, vgl. **Tory.**

Abib, m. hebr., de maand der aren, naam der maand april in den bijbel.

Abida, een god bij de Kalmukken, die de zielen der menschen in hun stervensuur tot zich trekt.

Abigāel, f., hebr. naam: vreugde des vaders.

abigéren, lat. wegdrijven, vee stelen; **abigeaat**, *abigeātus*, m. lat. Jur., diefstal van vee.

Abimēlech, m. hebr. naam: vader des konings.

abiméren, fr., te gronde rigten, in eenen afgrond storten, doen zinken, verderven; neêrslagtig maken, ontmoedigen.

Abinādab, m. hebr. naam: goede vader.

ab incunabŭlis, v. de wieg, v. de vroegste kindschheid af.

ab initio, z. ond. **initium**; *ab instantia*, z. ond. **instantie**; *ab intestato*, z. **intestaat.**

Abipōnes, pl., naam van een Z. Amerikaansch volk in Paraguay.

abituriéren, nw lat., op het punt staan om de school te verlaten; **abituriënt**, m. een van de school of akademie afgaand student (in Duitschland); **abituriënts-examen**, n. het onderzoek der van de school vertrekkenden.

abjéct, laag, laaghartig, verachtelijk, verwerpen (van *abjicĕre*, lat., wegwerpen); **abjectie**, f., de wegwerping, minachting, verachting, verachtelijkheid, zelfverlaging, laaghartigheid.

abjudicéren, lat. Jur., geregtelijk ontzeggen; misbillijken; **abjudicātie**, f. de geregtelijke weigering, loochening bij eede; plegtige ontzegging.

abjustéren, barb. lat., vereffenen, in 't gelijk brengen.

ablactéren, lat., afmelken, eene manier van enten, door inlating van eenen tak in eenen ondergeplanten stam; een kind spenen; **ablactātie**, Med., het spenen der kinderen.

Ablāta, pl. lat. Jur., het weggenomene, ontvreemde, ontstolene.

Ablativus, z. **casus.**

ablegéren, lat. (*ablegāre*), verzenden, wegsturen; voor een jaar verbannen; **ablegaat**, m. een afgevaardigde, een geestelijke, dien de paus soms als apostolisch legaat afzendt; ook een gebannene; **ablegātie**, f. eenjarige verbanning, jaarban.

Ablegmĭna, n. pl., de deelen v. een offerdier, die de Romeinen voor de goden bewaarden.

Ablepsīe, f. gr., de blindheid; ontbering van 't gezigt; oneig. blindheid v. d. geest, stompzinnigheid.

abliguréren, lat., verbrassen, verkwisten, door de keel jagen.

abluentĭa, pl. lat. Med., afvoeringsmiddelen, vlocibare zuiverende, oplossende en weekmakende geneesmiddelen; **ablūtie**, f. de afspoeling, reiniging, zuivering; ook de handwassching des priesters in de R. K. kerk.

abnegéren, lat., ontzeggen, weigeren, afslaan, loochenen; **abnegātie**, f. de ontzegging, weigering, loochening.

Abner (hebr. *Abnēr*), m. hebr. naam: vader des lichts.

abnórm, lat., v. d. regel afwijkend, onregelmatig; ook misvormd; Med., gebrekkig, tegennatuurlijk, ziekelijk; **abnormiteit**, f. de onregelmatigheid, misvormdheid, gebrekkigheid, ziekelijke, onnatuurlijke toestand, b.v. van een ligchaamsdeel.

abnuéren, lat. door hoofdschudden weigeren, neen wenken.

aboléren, lat., (*abolēre*), afschaffen, opheffen, uitdelgen; **abolītie**, f. afschaffing eener zaak; vergeving eener misdaad door het vernietigen der aanklagt; **abolitiebrief**, brief van genade-verleening; *abolitĭo crimĭnis*, Jur., opheffing, uitdelging eener misdaad, zoodat naar dezelve geen onderzoek wordt gedaan; *a. infamĭae*, de uitdelging der schande, herstelling der eer.

Abólla, abólan, gr., lange rok zonder mouwen bij de oude Grieken.

Abollagium, z. **Abellagium.**

Aboma, z. v. a. **Boa** (z. a.).

abominéren, lat., verfoeijen, vervloeken, een' afschuw hebben; **abominābel**, afschuwelijk, verfoeijelijk; **abominātie**, f. de verfoeijing, verwensching; de afschuweleijk daad.

abonderen, abondantie, abondant, z. **abunderen.**

abonnéren, fr., zijne deelneming aan eene zaak verzekeren, inteekenen, toezeggen, in eens vooruit betalen; **abonnént**, m. een inteekenaar, vooruitbetaler, vooraf besteller. **abonnement**, n. fr. (spr. *abonn'máng*), de inteekening, vooraf bestelling, vooruitbetaling op het bezit of genot eener zaak; *ab. suspendu* (spr. *su-spangdú*), een opgeheven of niet geldig abonnement.

abordéren, fr., aanlanden; aanspreken; **op het eerste abord** (spr. *abór*), in den beginne, aanvankelijk, bij het eerste aanspreken; **abordage**, f. (spr. *—daazj'*), het aanstooten, enteren der schepen; het aanspreken.

Aborigĭnes, pl. lat., de oorspronkelijke inwoners, eerste bewoners van een land, stamvolken, die v. d. aanvang af (*ab origĭne*) daar gewoond hebben, in tegenoverstelling v. kolonisten.

Abórtus, m. lat., de miskraam, de ontijdige bevalling; *abortus procuratĭo*, Jur., de opzettelijke afdrijving eener menschelijke vrucht; bevordering van eene ontijdige bevalling; **aborticidĭum**, n. het dooden der vrucht in het ligchaam der moeder; **abortéren**, ontijdig baren, eene miskraam krijgen, te vroeg bevallen. **abortīva** pl. Med., middelen ter afdrijving van de vrucht.

abouchéren, fr., (spr. *aboesjéren*), een mondgesprek houden, zamen spreken; zamen voegen, inpassen; **abouchement**, n. (spr. *aboesj'máng*), zamenspraak, mondeling onderhoud; zamenvoeging, inpassing.

ab ovo, lat., van het ei, d.i. van den aanvang af; *ab ovo ad malum* of *a. o. usque ad mala*, sprw., van het ei tot den appel (het ooft), d.i. van het begin tot het einde, inz. van den maaltijd der oude Romeinen.

Abra, f. eene zilveren poolsche munt, ongeveer = 90 cent.; ook een kamermeisje, bijslaapster bij de oude Grieken en Romeinen.

Abracadábra, n. nietsbeteekende, zinnelooze taal; een tooverwoord, dat men als amulet ter vrijwaring van allerlei kwalen bij zich droeg.

Abracax, m. eene godheid, die men voor de Mithra der Perzen houdt.

Abraham m., hebr. naam, vader der menigte of van vele volkeren; **abrahamieten**, secte der oostersche kerk in de 9de eeuw, die de godheid van Jezus Christus loochende; zoo genoemd naar haren stichter A b r a h a m van Antiochië; ook de naam der boheemsche deïsten, eene secte in Bohemen op het einde der 18de eeuw, die openlijk belijdenis deed van het geloof des aartsvaders Abrahams voor zijne besnijdenis; **abrahamsschoot**, m. (fr. *montpagnotte*), Mil., eene schootvrije plaats bij belegeringen, waar de nieuwsgierigen zonder gevaar het bombardement kunnen zien; ook iedere plaats, waar men zich veilig, gemakkelijk en geheel naar genoegen bevindt; het woord is ontleend aan Luk. XVI, 22.

à bras ouverts, fr. (spr. *a-brazoewér*), met opene armen.

Abrakrees, veile vrouwen in Guinea.

Abráxas, m. een geheimzinnig tooverwoord of teeken, inz. op gesneden steenen (a b r a x a s s t e e n e n), die als amuletten dienen.

Abrégé, m. fr. (spr. *abrezjée*), een uittreksel, korte inhoud; **abregéren**, verkorten, kort te zamen vatten.

Abreviëren enz. zie **abbreviëren.**

Abrikoos, f. (waarsch. v. h. lat. *aprīcus*, zonnig, v. a. van *praecocĭa*, d.i. de vroegrijpe), de vrucht van den armenischen pruimenboom (*prunus armeniaca*).

Abrītes, pl., naam eener indische natie ten tijde van Alexander den groote.

abrogéren, lat. (*abrogāre*), afschaffen, opheffen, voor ongeldig verklaren, buiten werking stellen; Merc., een gegeven last of eene commissie terug nemen; **abrogātie**, f. de afschaffing, opheffing (v. wetten).

Abrōnen, pl. gr., weekelijke menschen, wellustelingen (dus genoemd naar den Griek A b r o n).

Abrotănum, n. gr. Bot., averuit, eene alsemsoort.

abrúpt, lat. (van *abrumpĕre*, afbreken), afgebroken; onzamenhangend, zonder verbinding; *ex abrúpto*, op eenmaal, plotseling, onverwacht, snel, onvoorbereid, **abrúpta**, pl. plotselinge invallen, onvoorbereid gezegde, geestige invallen. **abrúptie**, de afbreking; plotselinge verstomming (der muzijk).

Abrus, m. (lat. *abrus precatorĭus*), Bot., paternostererwt, eene peulvrucht in gelukkig Arabië, Egypte en Indië, welker hoogroode, zwartgevlekte erwten door de vrouwen als halssieraad gedragen worden; te Amsterdam noemt men ze weesboontjes, naar het zotte kostuum der weeskinderen aldaar.

abrutéren, fr., verdierlijken, tot een beest maken, ganschelijk verstompen; **abrutissement**, n. (spr. *abrutiess'máng'*); verdierlijking; domheid van een beest, volslagene domheid.

Absălom, m. hebr. naam: vader des vredes, der volmaking, der wedervergelding.

Absces, z. **Abces.**

abscindéren, lat. (*abscindĕre*), scheiden, afsnijden; **abscíssen**, pl. afsnijdsels; **abscissen-lijn**, eene regte lijn, die in de hoogere meetkunde ter bepaling van de eigenschappen eener kromme lijn of vlakte wordt aangenomen; **abscis**, f. het gedeelte der abscissen-lijn, dat tusschen haar aanvangspunt en den ordinaat (z.a.) ligt; **ab-**

scissie, f. de scheiding, lossnijding, het afsnijden.

absent, lat. (*ábsens*), afwezig, afwezend; *absens carens*, lat., wie afwezig is, krijgt niets; *absentĭa causālis*, Jur., afwezigheid uit oorzaak; *a. extraordinaria*, buitengewone afwezigheid, verwijdering van de gewone verblijfplaats; *a. malitiōsa*, eene kwaadwillige afwezigheid; *a. voluntarĭa*, eene vrijwillige, willekeurige afwezigheid; **abséntie**, f. (fr. *absence*, spr. *absángs'*), afwezigheid; verstrooidheid; **absentie** van geest (fr. *absence d'esprit*, spr. —*despríe*), afwezigheid van geest, verstrooidheid van gedachte; **absentéren (zich)**, zich verwijderen, heengaan.

Absīdes of **Absīden**, pl., krommingen, gewelfde bogen; de twee punten van de loopbaan eener ster, die h. digst en h. verst van elkander staan; **absiden-lijn** of *linea absīdum*, z. **apsis**.

Absinth, n. gr., alsem; ook alsemdrank of alsemjenever of —**brandewijn. Absinthaat**, n. Chem., een zout, voortgebragt door de vereeniging van alsemzuur met eene basis, alsemzuurzout; **Absinthīne**, f. Chem., de stof, die den alsem bitter maakt.

absolument, fr. (spr.—*máng*), volstrekt.

absolvéren, lat. (*absolvĕre*), vrijspreken, ontbinden; voleinden; wegzenden; *absolvere a citatiōne*, Jur., van de dagvaarding vrijspreken; **absoluut**, op zich zelven, volstrekt, uit zijnen aard (b. v. onmogelijk, onuitvoerbaar); buiten alle betrekking (in tegenoverstelling met het betrekkelijke of relatieve); onbepaald, onvermijdelijk, onveranderlijk, onbeperkt, onafhankelijk; **absoluutheid**, f. onbepaaldheid, volkomenheid; **absolútie**, f. de vrijspreking, het ontslag, de kwijtschelding van zonden of straffen, genadeverleening; ook vrijspreking van de zonde na de biecht bij katholijken; **absolutie-daalder**, m. fransche gedenkpenning in **1595** geslagen, bij gelegenheid dat de paus den ban, over Hendrik IV uitgesproken, ophief; *absolutĭo ab instantĭa*, ontslag van de instantie, voorloopige vrijspraak; *a. plenarĭa*, volledige vrijspraak; **absolutísmus**, m., z. v. a. **prædestinatie**; ook onbeperkte alleenheerschappij; het aanhangen van de grondbeginsels derzelve; **absolutíst**, m. aanhanger van zulk eenen staatsvorm; *absolutorĭa sententĭa*, f. of *absolutorĭum*, n. een vonnis van vrijspraak, eene regterlijke opheffing van schuld, verantwoordelijkheid, enz.

absorbéren, lat. (*absorbēre*), inzuigen, in zich trekken, opslorpen; verteren, inslokken, verzwelgen; **absorberende** middelen of *absorbentĭa*, Med., middelen, die de vochtigheden van andere ligchamen in zich trekken, opslorpende middelen; **absórptie**, f. het inzuigen, de opslorping van vochten; vertering, verkwisting, verzwelging.

absque, lat., zonder; *absque causae cognitiōne*, zonder kennis van zaken, zonder vooraf gedaan onderzoek. *a. omni exceptiōne*, zonder alle uitvlugt of tegenwerping; *a. ulla conditiōne*, zonder eenige voorwaarde, onvoorwaardelijk.

Abstemĭus, m. lat., een matige, een die de gave der onthouding heeft; een wijnhater.

Abstenti, m. pl., lat., zij, die zich in de eerste christenkerk van de godsdienstoefening moesten onthouden.

Absténtie, f. lat. Jur., afstanddoening van eene erfenis.

abstergéren, lat., reinigen, afvoeren; *abstergentĭa*, pl. Chir., uitwendig afvoerende of zuiverende middelen, wondzuiveringsmiddelen; **abstersie**, f., het reinigen, zuiveren, wasschen eener wond; **abstersief**, afvoerend, reinigend, zuiverend.

abstinéren, lat. (*abstinēre*), zich onthouden; **abstinént**, onthoudzaam, matig; **abstinéntie**, f. onthouding, inz. van spijs en drank; **abstinentie-dagen**, dagen van onthouding, vastendagen.

abstrahéren, lat. (*abstrahĕre*), in de gedachte aftrekken, afzonderen; van iets afzien, iets opgeven, laten varen, niet meer daaraan denken; **abstráct**, afgetrokken in de gedachten, afgezonderd, op zich zelf beschouwd, algemeen; onwezentlijk, enkel gedacht; **abstract-getal**, onbenoemd getal; *in abstracto*, in het afgetrokkene, op zich-zelf, in het algemeen beschouwd; het **abstractum**, het afgetrokkene, eene afgetrokkene gedachte, begrip of denkbeeld. *abstractum pro concrēto*, lat., het afgetrokkene of algemeene begrip voor het bijzondere; **abstrácten**, z. **abrégés**; **abstráctie**, f. de in gedachte voorgenomene aftrekking of afzondering v. de eigenschap of v. een deel der zaak v. die zaak-zelve; de verstrooidheid, de afwezigheid v. aandacht. **abstractie-vermogen**, het vermogen om afgetrokkene, bovenzinnelijke denkbeelden te vormen; **abstractief**, n. Chem., een aftreksel van geesten of sappen.

abstrudéren, lat., verbergen, geheim houden.

abstruus, diep verborgen, donker, zwaar te verstaan, te doorgronden, onduidelijk, onverstaanbaar.

absurd, lat., ongerijmd, zot, onverstandig, onnoozel, belagchelijk; **absurditeit**, f. eene ongerijmdheid, zotheid, strijdigheid met de rede enz.; iemand *ad absurdum* brengen of zetten, d.i. zijne tegenpartij toonen, dat zijn beweerde ongerijmd, belagchelijk en geheel onhoudbaar is.

Abt, z. **Abbate**.

Abudad, m., de groote oorspronkelijke stier, die, naar de leer der Perzen, O r m u z d schiep.

Abuis, z. **Abusus**.

Abu jahia, m. een doodsengel bij de Muhamedanen.

Abukelb, m. naam, dien de Egyptenaren den holl. rijksdaalder geven, dewijl zij den daarop geslagen leeuw voor eenen hond (kelb) aanzien.

Abuna, titel van den metropolitaan van Abyssinië, beteekende z. v. a. onze vader.

abundéren, fr. (*abonder*, spr. *abongdée*), overvloed hebben, overvloeijen; overvloedig voorhanden zijn; **abundánt**, lat. rijkelijk, overvloedig, ruim; **abundántie**, f. (fr. *abondance*, spr. *abongdángs'*), de overvloed, rijkdom; *ex abundantĭa cordis os loquĭtur*, uit den overvloed des harten spreekt de mond; waar het hart vol van is, loopt de mond v. over; **Abundantĭa**, f. de godin des overvloeds bij de Romeinen.

Abūsus, m. lat., het misbruik; *abusus non tollit usum*, lat., het misbruik neemt het gebruik niet weg; **Abuis**, n. de vergissing, de misslag, misrekening; **abuséren**, fr., misbruiken; misleiden, bedriegen, foppen, beet hebben; **zich abuséren**, zich vergissen, verzinnen; **abusief**, of lat. *per abusum*, fr. *par abus*, (spr. *parabú*), per abuis, bij verzinning, vergissing, oneig., strijdig met de taal; bedriegelijk.

Abyme, m. fr., (spr. *abiem'*) en **Abýssus** m. gr., afgrond, kolk, grondelooze diepte; een veelvraat, nimmerzat; **geabimeerd** zijn (b.v. in schulden), zich in reddelooze verlegenheid bevinden.

Ab Zendeghian, de bron des levens of der jeugd, welker water, naar eene perz. overlevering de onsterfelijkheid aanbrengt.

Acacĭa, f. Bot., acaciaboom (gr. *akakia*, d. i. zonder boosheid, omdat zijne prikkels geen pijn veroorzaken; hij heet ook **Robinia** naar den Franschman Robin, die hem uit Amerika naar Europa overbragt); **acacia-sap**, Chem., een droog extract uit het sap der groene peulen van den egypt. bablah, een zamentrekkend geneesmiddel.

Acadēmie, f. (gr. *akademía*), eig. eene naar zekeren Akademos zoo genoemde plaats in Athenen, waar Plato leerde); eene hoogeschool, universiteit; een gezelschap v. geleerden, v. kunstenaars; *académie d'amour*, fr. (spr. — *damóér*) een bordeel; **academist**, **academĭcus**, m., die tot eene academie behoort, een student; **acadēmisch**, wat tot de hoogeschool, tot eene vereeniging van geleerden of kunstenaars behoort.

Acadīna, f. Myth., eene beroemde bron op Sicilië, aan wier water de opregtheid der eeden getoetst werd.

Acæna, gr. lengtemaat van 10 geometrische voeten, ook *dodecapode* genoemd; Bot., eene amerikaansche en nieuw-hollandsche plant, bloedkruid.

Acairologīe, f. gr., ontijdig, onbehoorlijk gesnap.

Acajou, zie **Anacardie**.

Acampsie, f. gr. Med., eene ziekelijke stijfheid der gewrichten.

Acangis, **Acanges**, pl., turks. vrijwilligers, die zonder soldij dienen.

Acanthicone, zie **arendaliet**.

Acanthobŏlus, m. gr. (van *ákanthan*, doorn), de splinter- of graattang der wondartsen tot het uittrekken van puntige voorwerpen; **acanthologīe**, f. eene puntdichtverzameling.

Acánthus, f. gr. Bot., beerenklaauw, een gewas, welks groote bladen naar de klaauwen van eenen beer gelijken, en dat aanleiding gaf tot de corinthische bouworde; vandaar **acanthen**, pl., een sieraad v. loofwerk aan de corinthische en romeinsche zuilen.

a capella, it. Muz., sneller dan een kerkstuk.

a capĭte ad calcem, van het hoofd tot de voeten.

a capriccio, it. (spr. —*prietsjio*), Muz., naar believen, naar willekeur.

Acatalectĭcus, m. Poet., een volmaakt vers; eene jambische versmaat van eene lettergreep meer dan de catalecticus. **Acataléctisch**, gr., zonder gebreken, volkomen (van verzen gebruikelijk).

Acatalepsīe, f. gr. Phil., de onmogelijkheid om eene zaak te weten, de onbegrijpelijkheid; ook Med., verstandsverbijstering.

Acatharsīe, f. gr. Med., de onreinheid, onzuiverheid in het bloed.

Acathístisch, gr., niet zittend (staande en gaande te zingen); hymnus **acathistus**, een gezang, dat in de R.K. kerk op den zondag Quadragesima bij plegtige gelegenheden den geheelen nacht door staande gezongen wordt.

Acatholĭci, pl. gr., onroomschen, naam der protestanten bij de roomsch-katholijken. **acathólisch**, niet katholijk.

Acatopŏsis, f. gr. Med.; belemmerde slikking.

accabléren, fr., overladen, bezwaren, belasten, nederdrukken.

accaparéren, fr., woekerachtigen opkoop drijven, inz. van levensmiddelen; **accapareur**, m. een opkooper, woekeraar met opgekochte waren; **accaparement**, n. (spr. — *par'máng*), woekerachtige opkoop.

accarezzévole en *accarezzevolmente*, it. Muz., streelend, vleijend, liefelijk.

accedéren, lat. (*accedĕre*), bijvallen, toestemmen, inwilligen; *accēdo*, ik willig in, ik stem toe; *a. nemĭni*, ik val niemand bij.

acceleréren, lat. (*accelerāre*), bespoedigen, verhaasten, sneller voortgaan; *accelerándo*, it. (spr. *atsje*—), Muz., spoedig, met toenemende snelheid, aanwassenden spoed; **accelerātie**, f. lat., de bespoediging, verhaasting, versnelde beweging; **acceleratōres**, pl. Anat., versnellende spieren.

Accént, m. lat. (*accentus*), Gram., de toon

en nadruk op lettergreep of woord, klemtoon; een toonteeken op eene lettergreep; de wijze van uitspreken; *accéntus ecclesiastĭcus*, m. de kerktoon, de kerkelijke stembuiging bij altaargezangen; **accentuéren**, den toon geven, op eene lettergreep of een woord den nadruk leggen; behoorlijk uitspreken; met accenten teekenen; **accentuātie**, f. de toonaanduiding, klemlegging, het plaatsen der toonteekens.

accēpi, lat. (van *accipĕre*), ik heb ontvangen; **accepísse**, n. het bewijs v. ontvang; **accépta**, pl., ontvangsten; **acceptilātie**, f. eig. *accépti latĭo*, d. i. overbrenging eener betaalde schuld in het rekenboek, een oud romeinsche vorm van kwijting; schriftelijke verklaring van de ontvangst eener inderdaad niet ontvangene zaak; **accéptie**, f. de aanneming, opneming, opname; de aangenomen beteekenis van een woord; **acceptéren**, aannemen, erkennen, goedkeuren; **acceptābel**, aannemelijk, aanneembaar, het aannemen waard; **acceptánt**, m. aannemer, hij die eenen op hem getrokken wissel door zijne naamteekening goedkeurt; **acceptātie**, f. of **accépt**, n. de aanneming, het aannemen van eenen wissel om dien ten gestelden tijde te betalen; *acceptatĭo cambĭi*, wisselaanneming, belofte der wisselbetaling; **acceptatie-boek**, een boek, waarin alle geaccepteerde wissels opgeteekend worden; **acceptatie-tijd**, de wettelijke tijd, waarop eèn wissel vertoond en aangenomen moet worden; **acceptibiliteit**, f. de aannemelijkheid.

Accés, m. lat., de toegang, vergunning tot bijwoning van eenige bijeenkomst; de aanval van eene ziekte, eene koorts; de vergunning om over een meisje te verkeeren; **accessíbel**, toegankelijk, genaakbaar, beklimbaar; **accessibiliteit**, f. toegankelijkheid, minzaamheid; **accéssie**, f. de toetrede, vermeerdering, hetgeen aan de hoofdzaak nog wordt toegevoegd; de troonsbeklimming, aanvang der regering; **accessie-verdrag**, in het staatsregt: verdrag van toetreding, waardoor een staat deel neemt aan het verbond of verdrag van andere staten; **accessíst**, m. iemand, die onbezoldigd, met uitzigt op werkelijke plaatsing, bij eenig collegie is aangesteld; **accéssit**, n. de tweede of lagere prijs, de bij- of nevenprijs; **accessorĭum**, n. het toevoegsel, aanhangsel; Pict., het bijwerk, de toegift; *accessorĭum sequĭtur suum principāle* of *accessĭo sequĭtur rem principālem*, lat., wat regt is in de hoofdzaak, geldt ook v. h. daartoe behoorende, ook: wien de hoofdzaak toekomt, dien behoort ook het bijwerk toe; **accessōrisch**, **accessoir**, fr. (spr. *aksessoár*), bijkomend, toegevoegd.

acciaccatúra, f. it. (spr. *atsjiakatoera*), Muz., h. aanslaan v. naast elkander liggende toonen; ook de toevoeging van een interval bij accoorden, ter versterking van de harmonie.

Accĭdens, lat., **accident**, fr. (spr. *aksidáng*) n. iets toevalligs, niet wezentlijk tot de zaak behoorende; een toeval, voorval (doorgaans in kwaden zin); Pict., de afbreking der zonnestralen door eene wolk; ook het licht, dat niet van het hoofdlicht voortkomt; **accidentĭën**, pl., bij-inkomsten, toevallige ambtsvoordeelen; *per accidens* (fr. *par accident*), toevallig; **accidenteel**, toevallig, niet onderworpen aan vaste wetten; **accidentalĭa**, pl., toevalligheden.

Accys, m. (fr. *accise*, spr. *aksíes'*, v. h. lat. *accīdĕre*, *accīsum*), eene geregtelijke belasting of impost op levensmiddelen enz., die dadelijk bij derzelver invoer geheven wordt; ook de plaats waar de accijs betaald wordt; **accijsbaar**, aan den impost of accijs onderhevig; **accijsvrij**, vrij v. imp. of acc.

Accísmus, m. gr., de weigering in schijn.

acclaméren, lat. (*acclamāre*) toeroepen, toejuichen; **acclamātie**, fr. toeroeping, toejuiching, vreugdegeroep; luidruchtige goedkeuring, *par acclamation*, fr. (spr.—*sióng*); met algemeenen bijval, toeroeping, eenstemmig (b. v. verkiezen, eenen voorslag aannemen).

acclimatiséren, barb. gr., aan de hemelstreek, het klimaat gewennen, inlandsch maken; **acclimatātie**, gew. **acclimatisātie**, **acclimatiséring**, f., de gewenning aan het klimaat.

accoglienza, f. ital. (spr. *akkoljiëntza*), de aanneming van eenen wissel.

accoléren, fr., omarmen, zamenvatten, ompalen, door haakjes (⏟) vereenigen; Merc., vele posten in een koopmansboek zamen trekken; **accoláde**, f. de omhelzing, de omarming, waarmede in Engeland de nieuwe ridders van de zijde des konings vereerd werden; de haakjes ter verbinding van woorden of regels; ook de ridderslag; **accolage**, f. (spr. *akoláazj'*), de aanbinding b. v. der wijnstokken of ranken.

accommodéren, fr., in orde brengen; **zich acc—**, een vergelijk treffen, een geschil bijleggen; ook opmaken, kappen; **accommodéring**, het in orde brengen, de schikking, het opmaken (van het haar); **accommodābel**, aanwendbaar, voegelijk, dienstig, doelmatig; **accommodage**, f. fr. (spr. —*dáazj*), de toebereiding v. spijzen, het opmaken v. haren enz.; het loon daarvoor; **accommodánt**, buigzaam, inschikkelijk, gedienstig; **accommodātie**, f. de schikking; aanwending; toegevendheid, b. v. jegens andere meeningen; buigzaamheid, inschikkelijkheid; **accommodement**, n. (spr. *-máng*), de inrigting v. een huis, kamer enz. tot gemak; onthaal, bediening; bemiddeling, bijlegging, schikking in der minne.

accompagnéren, fr. (spr. *akongpanjéren*), vergezellen, begeleiden (b.v. een speel-

tuig), mede instemmen, mede spelen, mede zingen; **accompagnist**, m., degene, die met spel of zang begeleidt; **accompagnement**, n. (spr. —*máng*), de begeleiding, het geleide, gevolg; hetgeen men met een ander speelt of zingt; ook de sieraden om een wapenschild.

accompléren, fr., (spr. *akong*—), vervullen, voleinden, voltrekken, voltooijen; **accomplissement**, m. (spr. —*pliessmáng*), de vervulling, voltrekking, voltooijing.

Accoord, n. fr. (van het lat. *chorda*, gr. *chordē*, de snaar), het zamenklinken, welluidend zamenstemmen v. toonen, v. speeltuigen; de toonen-zelven; overeenstemming, eendragt; een vergelijk of verdrag, afspraak, overeenkomst; goedwillige overgave eener vesting; *d' accord*, fr. (spr. *dakór*) zijn, accoord zijn, overeenstemmen, dezelfde meening hebben, inwilligen; **accordeón**, n. fr. Muz., de naam van een nieuw speeltuig met toetsen en blaasbalg; **accordéren**, welluidend te zamen klinken v. toonen; overeenstemmen, zich schikken; bewilligen, toestaan, het eens worden; een vergelijk treffen enz. met een' schuldenaar, die niet kan betalen; vergelijken (van rekeningen); dingen, afdingen, beknibbelen; Mil., wegens de overgave eene stad onderhandelen en eens worden; Pict., het verzachten der kleuren; **accordéring**, fr., beding, inwilliging, toegeving; **accordābel**, vereenigbaar, wat toe te stemmen is, zich laat overeen brengen; *accordaménto*, n. it. Muz., het zamenstemmen v. speeltuigen en stemmen; **accordoir**, m. fr. (spr. — *doár*), een stemhamer, stemvork, stempijp.

Accotoir, m. fr. (spr. — *toár*), de zijleuning, b. v. van een' armstoel.

accouchéren, fr. (spr. *akoesj*—), eene vrouw in barensnood bijstaan, haar verlossen; in de kraam komen, baren; **accoucheur**, m. een vroedmeester; **accoucheuse**, f. eene vroedvrouw; **accouchement**, m. (spr. —*máng*), de bevalling, verlossing, h. in de kraam komen; *accouchement par force*, verlossing door middel van instrumenten.

accoupléren, (fr. spr. *akoe*—), paren, zamen binden, zamenvoegen.

Accoutumance, f. fr. (spr. *akoetumáns'*) eene verwendheid of kwade gewoonte.

accreditéren, fr., bewaarheden, volmagt geven, in aanzien, vertrouwen brengen; door aanbeveling bij eenen derde vertrouwen doen schenken; een **geaccrediteerd** minister, die met een' geloofsbrief van zijn hof naar een ander hof gezonden wordt; een **geaccrediteerd** schrijver, een schrijver, die geloof verdient; bij iemand **geaccrediteerd** zijn, vertrouwen genieten, in aanzien staan, veel bij hem gelden of vermogen; *accrescendi jus*, zie *jus*.

accrescéren, lat. (*accrescĕre*), aanwassen, toenemen; zich vermeerderen, aanbesterven, te beurt vallen; **accrescéntie**, fr., de toeneming, aanwas; **accrētie** f. de vermeerdering, aanhooping, wasdom.

accrochéren, fr. (spr. *akrosjéren*), verhindering in iets brengen; **zich acc.** —, aan iets hangen of liggen, zich aan iets stooten, haperen.

accroupéren, fr. (spr. *akroe*—), nederhurken; van dieren: zich op de achterpooten zetten.

Accueil, m. fr. (spr. *akuilj*), de ontvangst, de opname, h. onthaal, de bejegening; ontvangst van een' wissel enz.; **accueilléren**, ontvangen, aannemen, bejegenen.

accumuléren, lat., ophoopen, opstapelen, vermeerderen, bijeen zamelen; **accumulātie**, f. de opeenhooping, bijeenzameling.

Accuraat, lat. (*accurāte*), naauwkeurig, zorgvuldig, bedachtzaam, juist, stipt, ordelijk, zonder fout; **accuratésse**, f. fr., de naauwkeurigheid, juistheid, stiptheid, zorgvuldigheid, vlijt, liefde tot orde.

accuséren, lat. (*accusāre*), aanklagen, beklagen, beschuldigen; Merc., berigt geven, b.v. van de ontvangst eens briefs; **accusābel**, aanklaagbaar, te beschuldigen; **accusātie**, f. de aanklagt, klagt, beschuldiging; *accusatĭo contumacĭae*, lat. Jur., beschuldiging bij afwezigheid, verstek; **accusātor**, m. klager, aanklager, beschuldiger; *accusatorĭe*, te laste leggend, beschuldigend, bij wijze van aanklagt; *accusātus*, m. de aangeklaagde, beschuldigde; **accusatīvus**, z. **casus**.

Acelēi, f. (*aquilegĭa*), Bot., de klokbloem.

Acephăli, pl. gr., misgeboorten zonder hoofd; zinnelooze dweepers, die geen opperhoofd willen dulden, zoo als de l e v e l l e r s ten tijde van **Hendrik I** van Engeland; **acephálisch**, hoofdeloos, zonder opperhoofd.

acérb, lat., bitter, wrang; **acerbéren**, bitter, wrang maken; verbitteren, vergallen, verontrusten; **acerbātie**, f., de verbittering, vergalling.

Acerīden, pl. gr. Med., pleisters of zalven zonder was.

Acérra, f. lat., een wierookkistje, wierookdoosje; ook een zeker altaar bij de Romeinen om er voor de overledenen op te offeren.

acervéren, lat., ophoopen; *acervātim*, hoopswijze, bij hoopen; **acervātie**, f. de ophooping.

acescént, lat., zuurachtig; **acescentĭa**, pl. Med., voedings- en geneesmiddelen, die ligt zuur worden; **acescéntie**, f. de zuurwording, het zuur; *acētum*, n. lat., azijn; *a. medicātum*, kruiderazijn; *a. saturnīnum*, loodazijn; **acetāten**, pl. Chem., azijnzure zouten; **acétisch**, azijnzuur, zuurachtig, rinsch.

Acesĭe, f. gr. Med., genezing, heeling; weleer eene uit kinderharen bereide artsenij; **acésma**, een heel-, geneesmiddel.

Achæmĕniswortel, m. een tooverwortel, dien het bijgeloof de kracht toekende om vrees en schrik aan te jagen.

achalandéren, fr. (spr. *asjalangd—*), klanten, koopers lokken, beklant maken.

à charge, z. ond. **charge**.

acharnéren, fr. (spr. *asjar—*), verbitteren, vergrammen; **geacharneerd**, verbitterd, sterk gezet, verzot enz.; **acharnement**, n. (spr. *asjarn'máng*), de vurige begeerte naar iets, hitte, woede; moordlust.

Acharistīe, f. gr., de ondankbaarheid.

Acharya, z. **atscharya**.

Achātes, m. gr., een mansnaam, trouwe gezel, strijdgenoot, naar eenen zoo geheeten vriend van Aenēas.

Achĕlen (eig. **achtel, achtendeel**), n. eene inhoudsmaat, weleer in sommige nederl. steden in gebruik, = 46,773 kop.

acheminéren, fr. (spr. *asj—*), den weg banen, in gang brengen; **acheminement**, n. (spr. *—máng*), het middel om tot iets te geraken, de inleiding.

Achĕron, m. gr. Myth., de stroom der smarte, eene der vier hoofdrivieren van de onderwereld; ook de onderwereld-zelve; *flectĕre si nequĕo supĕros, acherónta movēbo*, blijft de hemel doof, zoo moge de hel mij hooren, z. **Pluto**.

à cheval, fr. (spr. *a sj'wal*), te paard.

achevéren, fr. (spr. *asj*), voleindigen, afmaken klaar maken.

Achia of **Atschia**, f. de jonge met wijnazijn ingelegde spruiten v. d. bamboesstam.

Achilles, m. een vergode gr. held uit d. trojaanschen oorlog; N.H., een prachtige surinaamsche dagvlinder; **achillēa**, f. of **achilleskruid**, Bot., het duizendblad, z. **millefolium**; **achilles-pees** (lat. *tendo Achillis*), Anat., gemeenschappelijke pees v. de tweebuikige kuit- en zoolspier.

Achlys, f. gr. Med., verduistering v. h. gezigt, door eene zweer op het hoornvlies (des oogs), of ook die zweer zelve.

Acholŏë, gr., eene der harpijen (z. a.).

Achōr, m. gr. Med., hoofdzeer, melkkorst, bij kinderen.

Achrŏï, pl. gr., kleurlooze, bleeke menschen, bleekzuchtigen; **achromasīe**, f. Opt., wegneming der kleuren door inwerking van de overgestelde kleuren van het prismatisch kleurbeeld; ook kleurloosheid, ziekelijk, bleek uitzigt; **achromátisch**, kleurloos, ongekleurd, b.v. **achromátische** verrekijkers, waarin h. beeld zonder bonte randen en valsche kleuren wordt voorgesteld, door den Engelschman Dollond in 1757 uitgevonden; **achromatopsīe**, f. het onvermogen om kleuren te onderscheiden.

achrōnisch, **acronisch**, **acronýctisch**, gr., nachtelijk, schemerend, wat bij den nacht geschiedt; **achrōnische** punten aan den hemel noemt men twee sterren, waarvan de eene opgaat als de andere ondergaat.

Acht, ned. geldstuk uit het oude muntstelsel (ook Groninger flabbe genoemd), = 40 centen; zoo ook de **achtentwintig** of **goudgulden**, = 1,40 gl.

Achtenveertiger, oorlogschip, dat 48 stukken voert; stuk geschut, dat kogels van 48 pond schiet; ook een deelnemer aan de nederl. beroerten in 1748.

Acĭdum, n. lat. Chem., een zuur, h. zuurzout; een scherp oplossend zout (eig. *sal acidum*); **acĭda**, pl., zuren; **acidātie**, f. verzuring, b.v. der spijzen in de maag; **acidéren**, zuur maken; **aciditeit**, f. de zuurheid, d. i. het wezen, de eigenschap der zuren; **acidométer**, m. zuurmeter, een werktuig om de sterkte der zuren te ontdekken, in 1820 door Descroizilles uitgevonden; **acidŭlæ**, pl., zuurbronnen, zuurachtige medicinale wateren.

acier fondu, fr. (spr. *asjié fongdú*), gegoten staal, gietstaal.

Acinesie, f. gr. Med., onbewegelijkheid, stijfheid van een lid; stilstand v. d. pols.

Aciurgīe, f. gr., z.v.a. chirurgische operatieleer.

aclástisch, gr. Phys., stralen doorlatend, niet straalbrekend.

acmástisch, gr. Med., ontstekend, b.v. **acmastische** koorts, ontstekingkoorts.

Acmē, f. gr. Med., het toppunt, de hoogste graad eener ziekte.

Acoëméter, n. gr., gehoormeter, een werktuig ter bepaling v. d. graad der doofheid.

Acolást, m. gr., een slemper, liederlijk mensch; **acolasīe**, f. de onmatigheid, slemperij; Med., slechte vochtmenging des menschelijken ligchaams.

Acologīe, f. gr. Med., de leer der geneesmiddelen.

Acœmēten, m. gr., slapeloozen, eene gr. monniken orde van strengen ordesregel in de 5de eeuw; ook algemeene benaming der monniken in de gr. kerk.

Acolūthi, pl. gr., na-treders, geestelijken van den laagsten rang ter bediening v. d. priester bij zekere plegtigheden der R. K. kerk; misdienaar, helper.

à condition, z. **conditie**; *à conto*, z. **conto**.

Aconītum, n. gr., of **Anthōra**, f. Bot., eene vergiftige plant, wolfswortel, monnikskap, akoniet.

Acŏpum, **Acopŏn**, n. gr. Med., versterkingsmiddel, pijnstillende zalf.

Acor, m. lat. Med., het zuur, zure oprispingen; de scherpte des bloeds.

Acosmīe, f. gr., wanorde, onachtzaamheid, onopgeschiktheid; Med., gelaatsbleekheid, ziekelijk uitzigt.

Acosmísmus, m. wereldloosheid, wereldontkenning, het tegengest. v. atheïsmus.

à costi, z. *costi*; *à couvert* z. **couvert**.

2

Acotyledónen, pl. gr. Bot., planten zonder zaadlobben, die zich door enkele kiemen voortplanten; z. v. a. **cryptogamia.**

acquiescéren, lat. (*acquiescĕre*), zich met iets tevreden stellen, inwilligen, berusten, toestemmen, goedkeuren; **acquiescéntie**, f. de geruststelling, bevrediging.

acquiréren, lat. (*acquirĕre*), krijgen, verwerven, aanschaffen, zich eigen maken, tot bezit eener zaak geraken, veroveren; **acquirént**, m. de verwerver, verkrijger; **acquis**, m. fr. (spr. *akie*), de geschiktheid of door oefening verkregene vaardigheid, eene aangeleerde kunstgreep; **acquisītie**, f. lat., verwerving, verovering; de koop, aankoop; het verworvene, verkregene; *modus acquiréndi*, m. de wijze van verkrijgen; **acquisiteur**, m. de verwerver; **acquisītum**, n., pl. **acquisīta**, het verworvene, de verkregen eigendom.

Acquit, m. fr. (spr. *akie*), de bevrijding van eene schuld, de betaling of uitdelging derzelve; een kwijtbrief, eene quitantie; bij het biljartspel de eerste stoot, de uitgezette bal; de plaats waar die bal moet staan; *acquit à caution*, fr. (spr. *akie-ta-ko siŏng*), quitantie onder borgtogt; *acquit de douane*, fr. spr. —*doeáan'*) tolbriefje, tolcedel; *pour* (spr. *poer*) *acquit*, *bon pour acquit*; voor quitantie, voldaan (onder rekeningen); **acquittéren**, iets verrigten, tot stand brengen, zich van eene zaak los maken, zijne schuld afdoen, kwijten, quitantie geven.

Acrasīe, f. gr. Med., slechte vochtmenging.

Acratīe, f. gr. Med., onvermogen om zich te bewegen, of iets te verrigten, dus zwakte, krachteloosheid, onmagt.

Acre, f. fr., (spr. *ak'r*) en eng. (spr. *éeker*), een morgen lands.

Acreté, f. fr., de scherpte, wrangheid; de bitterheid, stekeligheid; *acria*, pl. lat., scherpe middelen; **acrimonīe**, f. scherpte, zuur, inz. der sappen van het ligchaam.

Acribīe, f. gr., de naauwkeurigheid, stiptheid, zorgvuldigheid; **acribologīe**, f. juistheid in het spreken, in het onderzoeken en in het leven over het algemeen.

Acridophágen, pl. gr., sprinkhaneneters, zekere volken in Aethiopië en andere oostersche landen, die sprinkhanen in hunne spijzen gebruikten.

Acrifolīum, n. lat. Bot., (verkeerdel. ook **agrifolium**), eig. spitsblad, de steekpalm.

Acrimonie, z. **acreté.**

Acrisīe, f. gr. Med., de onbepaaldheid van den ziektetoestand; onbeslistheid; gebrek aan onderzoek, oordeel.

Acroāma, n. gr., eene grondstelling des verstands; eene verlustiging van het gehoor; **acroamátisch**, hoorbaar; op het verstand gegrond, geheim, moeijelijk te verstaan, verklaring behoevende; **acroamatische leervorm**, eene zamenhangende voordragt; **acroāsis**, f. gr., eene voorlezing, leervoordragt; **acroatērium**, n. de gehoorzaal, leerzaal; **acroātisch**, gr. Phil., geheim; de **acroatische boeken** (v. Aristoteles), de geheime boeken (die A. niet verklaarde).

Acrobāten, m. gr., hoogdansers, koorddansers.

Acrocholīe, f. gr., opwelling des gemoeds, oploopendheid.

Acrochórdon, f. gr. Chir., eene wrat op de uitwendige oppervlakte der oogleden.

Acrolieten, pl. gr., houten beelden bij de Ouden, met marmeren handen en voeten.

Acromonogrammatĭca of **acromonogrammāta**, pl. gr. Poet., gedichten, welker versregels met de eindletters van den vorigen regel beginnen; **acromonosyllabĭca**, pl., verzen, die met de eindlettergreep van het voorafgaande vers beginnen.

Acromphălon, n. gr. Anat., het midden van den navel; het begin eener navelbreuk.

acronyctisch, z. **achronisch.**

Acropathīe, f. gr. Med., ziekte der uiterste ligchaamsdeelen; ziekte v. d. mond der baarmoeder (bij Hippocrates).

Acroposthīe, f. gr. Med., de uitwendige rand der voorhuid, die bij de besnijding wordt weggenomen.

Acropŏlis, f. gr., de bovenstad, stadsvesting, stadsburg, inz. van Athenen.

Acrosophīe, f. gr., hooge wijsheid.

Acrostĭchon, n. gr. Poet., een naamdicht, verzen, welker begin- (soms ook eind-) letters namen of woorden vormen.

Acroterĭa, pl. gr., de uiterste ligchaamsdeelen; uitstekende voetstukken, postementen of pedestallen aan de gevels, om er beelden of vazen op te plaatsen; **acroteriăsis** of **acroteriásmus**, Chir., het verlies van ledematen, de afzetting, z. v. a. **amputatie.**

Actaeon, m. gr. Myth., een bekwaam jager, dien Diana, omdat hij haar naakt in het bad had gezien, in een hert veranderde, waarop hij door zijne eigene honden werd verscheurd; **actaeoniséren**, horens opzetten, tot horendrager maken.

Act, Acte, (lat. *actus*), letterlijk: handeling, daad, gewrocht der handeling; eene plegtige openbare handeling; bij schouwspelen een bedrijf; *act of honour*, eng. (spr. *ekt of ónnor*), de borgtogt van eenen derde voor een' afwezigen vriend, om de weigering der betaling van eenen wissel te verhoeden (interventie-acte); *act of indémnity*, eng., de jaarlijks in het eng. parlement doorgaande bill, waarbij ontheven wordt van de niet afgelegde gevorderde eeden; *act of infirmity*, eng., eene bill in Eng., waarbij alle die niet tot de bisschoppelijke kerk behooren, van de staatsdienst worden uitgesloten.

Acten, **actestukken**, lat. *acta*, pl. strijdschriften; geschriften van welke men

zich als bewijsstukken in regten bedient; regtsverhandelingen; stukken door notarissen opgesteld, of door de burgerlijke overheid afgegeven; iets *ad acta* leggen, het bij zulke acten voegen; oneig. de zaak voor afgedaan houden, ter zijde zetten; *acta apostolōrum*, pl. lat., de handelingen der apostelen; *a. civilĭa*, burgerlijke acten; *a. comitialia*, landdags-verhandelingen; *a. criminalĭa*, strafregterlijke acten; *a. domestĭca;* huiselijke papieren en registers; *a. eruditōrum*, verhandelingen der geleerden; *a. generalĭa*, hoofdverhandelingen, die het algemeene, het geheel eener zaak betreffen; *a. inrotulāta*, ingelaschte verhandelingen; *a. judicialĭa*, regterlijke acten; *a. manualia*, of *privāta*, onderhandsche acten; *a. publĭca*, openbare acten of registers; *a. sanctōrum*, geschiedenis der heiligen; *a. specialia*, bijzondere verhandelingen.

Acteur, m. fr., schouwspeler, tooneelist, tooneelspeler; **actrice**, f. (spr. *aktries'*), tooneelspeelster.

acti labōres jucúndi, lat. sprw., na gedanen arbeid is 't goed rusten.

Actie, f. (spr. *áksie*), pl. **actiën**, bewijs van aandeel, van inschrijving, b. v. in den aanleg eener ijzerbaan enz.; actiehandel, de handel in zulke aandeelen; de eng. staatsactiën heeten **stocks; actie-compagnie**, f. maatschappij van actiën-bezitters tot gemeenschappelijk nut en voordeel; **actie-coupon**, f. een deel van eene geheele actie; **actionist, actionair**, m. een actie-handelaar; iemand, die geld op actiën schiet.

Actie, f., lat. *actĭo*, de handeling; een gevecht, eene schermutseling; regtsvordering; gebaardenspraak, de ligchamelijke uitdrukking eens redenaars; *actĭo ad deprecatiōnem et declaratiōnem honōris*, z. v. a. **proces van injurie** (z. a.); *a. ad interesse*, regtsvordering tot schadeloosstelling; *a. ad palmodiam*, z. **palmodie**; *a. credĭti*, regtsvordering wegens schulden; *a. criminālis*, lijfstraffelijke regtsvordering; *a. desertiōnis*, regtsvordering wegens kwaadwillig verlaten; *a. divortii*, regtsv. tot echtscheiding; *a. emti*, regtsv. van den kooper tegen den verkooper; *a. ex delicto*, regtsv. wegens eene begane misdaad; *a. fide jussorĭa*, regtsv. ter zake van borgtogt; *a. furti*, regtsv. wegens diefstal; *a. hereditarĭa*, regtsv. ter zake van erfenis; *a. hypothecarĭa*, regtsv. ter zake van onderzetting of hypotheek; *a. injuriārum*, z. **proces van injurie**; *a. locāti*, regtsv. ter zake van huur of pacht; *a. personālis*, persoonlijke regtsv.; *a. pignoratitia*, regtsv. wegens pand; *a. reālis*, zakelijke regtsv.; *a. vendĭti*, regtsv. van den verkooper tegen den kooper; *a. spolii*, regtsv. tot oogenblikkelijke wedergave of vergoeding eener geroofde zaak; *actiōnem dare*, aanleiding geven tot het instellen eener regtsvordering.

Actief, lat., werkzaam, bedrijvig; aangesteld, in dienst; **actīvum**, n. eene uitstaande schuldvordering; Gram., de bedrijvende, handelende vorm; *verbum actīvum*, een bedrijvend, overgankelijk werkwoord; **actīva**, pl., uitstaande schulden of vorderingen, te goed; ook baar vermogen: geld, koopwaren, vaste panden; **actieve handel**, uitvoerhandel, wanneer eene natie hare eigene voortbrengselen uitvoert en verkoopt; in tegenoverst. van den passieven handel, wanneer een staat zijne behoeften van andere volken moet laten aanvoeren; **actieve schulden**, uitstaande gelden, vorderingen; in tegenoverstelling van passieve schulden, die gelden, welke men zelf schuldig is; **actieve staat**, werkelijke staat, b. v. van eene vordering, een vermogen, een leger enz.; **actieve troepen**, troepen te veld; in tegenoverst. der garnizoens-troepen; **actief vermogen**, het werkelijk voorhanden of baar vermogen; **activéren**, in werkzaamheid, in gang brengen; **activiteit**, f. werkzaamheid, bedrijvigheid; leven, vuur.

Actiniën, pl. gr. (van *aktín*, straal, eig. straaldieren), zee-anemonen, eene soort v. polypen, welke naar de gevulde bloesems der asters gelijken; **actinolīth** m. gr. Min., de straalsteen; **actinométer**, Astr., straalmeter.

Actionair, Actionist, z. ond. **Actie.**

Actionéren, nw. lat., iemand voor het geregt roepen; **actionātor**, m. een klager; makelaar, onderhandelaar.

Actor, m. lat. Jur., eischer in regten, **actorĭum**, n. de volmagt aan zulk eenen pleitbezorger gegeven.

Actuarĭus, m. lat., een geregtsschrijver, een houder der acten en protocollen; bij de oude Romeinen een proviandmeester der soldaten.

Actuātie, f. nw lat. Med., het aan den dag leggen der werkzaamheid van een middel op levende ligchamen.

Actueel, fr., werkelijk, wezentlijk; tegenwoordig; werkend, dienstdoend; **actualiteit**, f. werkelijkheid, wezentlijkheid; *actuălĭter*, lat. of **actuellement**, fr. (spr. *aktuëll'máng*), werkelijk, inderdaad thans, dadelijk, tegenwoordig.

Actum, lat., gedaan, verhandeld (gebruikelijk bij regtshandelingen, met bijvoeging van den tijd, waarop zij geschied zijn); *actum in senātu*, gedaan in den raad; *actum ut supra*, gedaan als boven (gemeld is).

Actus, m. lat., handeling, bedrijf; het gebeurde, voorval, geschiedenis; in de scholen eene mondelinge voordragt; *actus continŭus*, eene onafgebroken voortdurende handeling; *actu corporāli*, persoonlijk; *actus fidĕi*, z. v. a. **auto-da-fé** (z. a.); *actus inter vivos*, eene onder levenden gedane

handeling; *a judiciālis*, eene geregtelijke, en *a. extrajudiciālis*, eene buiten geregtelijke handeling; *a. juridĭcus*, eene regtszaak; *a. merae facultātis*, eene handeling, die alleen van de willekeur des handelenden persoons afhangt; *a. ministeriāles*, geestelijke ambtsverrigtingen, als doopen enz.; *actus necessarĭae jurisdictiōnis*, eene handeling van gevorderde regtspraak; *a. oratorĭus*, eene oefening in het redevoeren; *a. privātus*, eene niet openbaar gedane handeling; *a. proxĭmus*, eene op verre na nog niet volvoerde handeling of onderneming; *a. publĭcus*, eene openbare handeling; *a. scholastĭcus*, een schoolfeest, schoolplegtigheid; *a. simulātus*, eene schijnhandeling; *a. solénnis*, eene plegtige handeling; *a. voluntarĭae jurisdictiōnis*, eene handeling van vrijwillige regtspraak.

Acuéren, lat. (*acuĕre*), scherpen. spitsen; opwekken; **geacueerde** lettergreep, eene lettergreep, die den scherpen toon heeft, gescherpte lettergr.; **acuut**, scherp, spits, snijdend; **acutangulair**, scherphoekig; **acute** ziekten, hevige, zich snel ontwikkelende heete ziekten, heete koortsen, gevaarlijke ziekten; **acupunctuur**, f. Chir., de naaldsteek, eene kunstbewerking, waarbij het lijdend deel met eene naald wordt gestoken.

Acūmen, n. lat., de scherpzinnigheid;

Acustiek, f. gr. (van *akūein*, hooren), de gehoorleer, hoorkunde; toon- of klankleer; **acustĭcon**, n. eene hoorbuis ter dienste van doove of hardhoorende personen; **acústisch**, tot het geluid behoorende, geluidkundig; **acustische middelen** (*acustĭca*), gehoormiddelen, middelen tot verbetering of versterking van het zwak gehoor; **acustische instrumenten**, gehoor-werktuigen.

acuut, z. **acueren**.

Acyanoblepsīe, f. gr. Med., een gebrek van het zienvermogen, waarbij de blaauwe kleur vuurrood verschijnt; **acyanobléptus**, m. die dat gebrek heeft.

Acyēsis, f. gr. Med., onvruchtbaarheid, onvermogen om te baren.

Acyrologie, f. gr. Log., oneigentlijke, van den zin afwijkende rede.

Ada, z. **Adēla**.

ad absurdum zetten of brengen, z. **absurd**.

ad acta leggen, z. **acte**.

Adáctie. f. lat., het aanhouden, noodzaken, de dwang; *adáctus*, genoodzaakt, gedwongen.

adæquéren, lat., gelijk maken, effenen; **adæquaat**, gepast, overeenstemmend; volkomen, volledig; **adaequatie**, f., de gelijkmaking, gelijkstelling, effening.

adæréren, lat., in geld aanslaan of veranderen, verzilveren; **adaeratie**, f. het aanslaan in of tot geld, inz. bij leendiensten.

adágio, *it.* (spr. *adá-dzjio*), Muz., langzaam, gematigd, zacht; **adagio**, n. een langzaam en zacht, met gevoel te spelen stuk; **adagiétto**, n. een kort adagio, een minder langzaam te spelen stuk; *adagio assái* en *adagio di molto*, zeer langzaam; *adagíssimo* (spr. *—dzjies—*) ook *adagio-adagio*, uiterst langzaam.

Adagĭum, n. lat., een spreekwoord, les der ondervinding; **adagiarĭus**, m. iemand die zich gaarne en vaak van spreekwoorden bedient, een spreukenman; **adagiologīe**, f. verzameling van spreekwoorden; ook spreekwoorden-leer; spreukverzameling.

ad altiora, z. *altiora*.

Adam, m. heb. naam: aardman, mensch; **adamische aarde**, Min., het overschot van vergane lijken; de slib, het bezinksel van in het water verrotte stoffen; **adamiāners** of **adamieten**, spotnaam van eene christensecte der 2de eeuw; eene dweepzieke secte der 13de eeuw, ook picarden genoemd naar haren stichter, den Franschman Picard; **adamieten** of **naaktloopers**, eene uitzinnige secte van wederdoopers in de 16de eeuw te Amsterdam; **Adamsappel**, eene citroenachtige vrucht, met knobbelige schil, dus genoemd omdat het bijgeloof dien appel hield voor de vrucht des verboden booms, door Adam gegeten, ook Anat., het uitstekend gedeelte van het strottenhoofd aan de voorzijde van den hals.

ad amússim, lat., naar den regel of het rigtsnoer, naauwkeurig, stiptelijk, ordelijk.

ad anĭmum, lat., ter harte (nemen).

Adansonĭa, f. Bot., eene plantensoort (waartoe onder anderen de apenbroodboom behoort), naar den franschen natuurkenner Adanson zoo geheeten.

adaptéren, passend maken, aanvoegen, schikken.

Adār, m. hebr., de 6de maand v. h. joodsche jaar, beginnende in februarij; **adar viadne** of **veadar**, m. hebr., tweede adar, eene somtijds ingelaschte maand der joden tusschen den schevat en adar, ter vereffening van het zonne- en maanjaar.

ad arma, lat., te wapen, te werk, ter zake!

a dato, z. **datum**.

ad bene esse, lat., tot welzijn, tot genoegelijk leven.

ad bene placĭtum, lat., naar believen, naar welgevallen.

ad calendas Graecas, z. *calendae*.

ad captum, z. **captus**.

ad computum, z. **computeren**; *ad concludendum*, z. **concluderen**; *ad corpus*, z. **corpus**.

addatur, *adde*, *addenda*, z. ond. **adderen**.

ad decretum, zie **decreet**.

ad deliberandum nemen, z. ond. **delibereren**.

Addephagīe, f. gr. Med., overmatige

eetlust, vraatzucht; eene op Sicilië weleer vereerde godheid; **addephăgus**, **addephaag**. m., een veelvraat.

ad depositum, lat. in bewaring (geven of nemen), z. **deponeren.**.

addéren, lat. (*addĕre*), toevoegen, getallen verzamelen, bijtellen, zamen tellen, vermeerderen; *addātur*, lat., er worde bijgevoegd, men doe bij! *adde*, voeg bij! *addénda* of *additaménta*, pl., toevoegsels, bijlagen, aanhangsels; **additie**, f. de bijvoeging, toegift; Arith., de zamentelling, vermeerdering; Typ., wat op den kant der bladzijde (*in margĭne*) gedrukt wordt; **additioneel**, bijgevoegd, bij wijze van aanhangsel of volledigmaking; **additief**, wat bij te voegen is.

Addi, m. de 4de maand van h. joodsche jaar, beginnende in december (thebet).

addicéren, lat., geregtelijk toekennen, overgeven, toewijzen; **addictie**, *addictio*, f. Jur., de toekenning, toewijzing; *add. bonōrum*, de toekenning der goederen; *add. hereditātis;* de toekenning des erfdeels.

ad dies vitae, z. *dies*.

addio, it., z. v. a. **adieu** (z. a.).

addosséren, fr., met den rug doen leunen, tegen iets aanbouwen.

adducéren, lat., aanvoeren, bijbrengen; aantrekken; **adductie**, f. Anat., aanvoerende spierbeweging; **adductōres**, Anat., aanvoerende trekspieren; **adduplicéren**, lat., dubbel maken, verdubbelen; *ad duplicándum*, Jur., tot beantwoording der repliek des eischers (vgl. **dupliek** en **repliek**).

adē, z. v. a. adieu (z. a).

a découvert, fr. (spr. — *deekoewèr*), onbedekt, onbeschermd, bloot.

Adela, rekenmunt in Suratte $= \frac{1}{120}$ ropij.

Adēla, **Adēle**, **Adelīne**, ook **Adelaide** of **Adelheide** (verkort **Ada**), oudd. vr. naam: de edele, adellijke; **Adelbert**, **Aalbrecht**, **Albert**, de edelgeborene; **Adelgunde**, **Aldegonde**, begunstiger (-ster) v. d. adel.

Adelantádo, m. sp., voorheen stadhouder eener provincie, thans eertitel van eenige spaansche familiën.

Adelopóden, pl. N. H., schijnbaar voetelooze dieren, voetverbergers.

Adelphīe, f. gr. Bot., het zamenwassen der meeldraden; **adelphísmus**, m. het broederverbond, de verbroedering; **adelphisten**, pl., verbroederaars, ordebroeders in Italië.

à demi fr., ter helfte, half.

ademtĭo, f. lat. Jur., ontvoering, wegneming; *a. civitātis*, de intrekking v. h. burgerregt, verbanning uit de stad; *a. legatōrum*, de onttrekking der legaten of makingen.

Adenalgīe, f. gr. Med., de klierpijn, pijnlijk kliergezwel; **adenemphráxis**, f. verstopping der klieren; **adenemphractĭcus**, door klierverstopping veroorzaakt; **adenītis**, f., klierontsteking; **adenochirapsologīe**, f. de leer om met de hand kropgezwellen te genezen (een vermogen, dat men den engelschen koningen toeschreef); **adenographīe**, f. de klierbeschrijving, verhandeling over de klieren; **adenologīe**, f. de klierenleer; **adenóncus**, het harde kliergezwel; **adenophthalmīe**, f. ontsteking van de klieren der oogleden; **adenophȳma**, n. kliergezwel; **adenotomīe**, f. de doorsnijding, ontleding der klieren.

Adeodátus, lat. (*a Deo datus*). mansnaam: van God gegeven, godsgave, z. v. a. **Theodoor.**

Adeōna, godin der aangekomenen, te Rome; zij had geene tempels zoo min als **Abeona**, (z. a).

Adephagīe, z. **add**—

Adept, m. lat. (*adéptus*, eig. wie iets verkregen of bereikt heeft), een ingewijde in zoogenaamde geheime kunsten of wetenschappen, een wonderman; een goudmaker, die zich beroemt den steen der wijzen gevonden te hebben, een alchimist.

Ades, z. **Hades.**

Adespŏta, pl. gr., goederen zonder bezitter; werken v. onbekende vervaardigers.

à dessein, z. **dessein.**

adésso, it., terstond, dadelijk, op 't oogenblik.

a deux mains, fr. (spr. —*deu mèng*), voor beide handen, tot dubbel gebruik.

ad excipiéndum of *ad excipiéndum et respondéndum*, lat. Jur., tot beantwoording en wederlegging der aanklagt.

ad exémplum, lat., tot voorbeeld, ter navolging.

ad extrēmum, z. **extrême.**

ad futuram memoriam, z. **futurum.**

adhæréren, lat. (*adhaerēre*), aanhangen, zich voor eene zaak verklaren; **adhaerént**, m. een aanhanger, aanklever; **adhaeréntie**, f. het aanhangen; **adhaesie**, f. Phys., het aanhangen, aankleven van twee ligchamen, wanneer hunne oppervlakten in vele punten met elkander in aanraking gebragt worden, de aanklevingskracht; Med., de aaneenkleving van organen; Pol., het erkennen en huldigen v. een' nieuwen meester; **adhaesief**, klevend; **adhaesieve pleister**, Chir., kleefpleister.

ad hastam publĭcam, bij opentlijke geregtelijke veiling.

adhibéren, lat., gebruiken, aanwenden; toevoegen (b.v. der zake kundige personen); **adhibítie**, f. de aanwending, het ten nutte maken.

ad homĭnem, lat., menschelijker wijze, naar de bijzondere denkwijze, vatbaarheid en geaardheid eens menschen; *ad homĭnem* **disputéren**, de tegenpartij met zijne eigene wapens bestrijden, ook handgemeen worden.

ad honōrem, lat., eershalve; *ad honōres*, volgens rang, overeenkomstig de waardigheid.

adhortéren, lat. (*adhortari*), aanmanen; **adhortātie**, f. de aanmaning; **adhortatorĭa**, pl. vermaningsbrief.

adhuc sub judice lis est, lat., de strijd is nog onbeslist.

ad hunc locum, z. ond. *locus*.

a di, it. Merc., op denzelfden dag (namelijk eenen wissel te betalen) op zigt.

Adiaphŏra, pl. gr., onverschillige dingen, dezulken, die men zonder kwetsing des gewetens aannemen of verwerpen kan; ook wijnsteengeest, zonder reuk; **Adiaphoristen**, lutheranen in de 16de eeuw, die in sommige leerpunten Melanchton's gevoelen omhelsden; onverschilligen, gematigden, vrijdenkers.

Adiapneustīe, f. gr. Med., verhindering van de natuurlijke uitwaseming.

Adiarrhœa, f. gr. Med., de verhindering v. d. stoelgang, gebrek daarvan, verstopping.

Adiastasīe, f, gr. Phil., onmiddellijke nabijheid der goddelijke werking.

à die, z. ond. *dies*.

Adidi, indische Myth., de moeder der goden, gemalin van **Kasyapa**; als allegorie is zij de oorspronkelijke dag en haar gemaal de oneindige ruimte.

adieu! fr. (spr. *adjeu*), *adío*, it., God zij met u! vaarwel! **adieu**, n. het afscheid, vaarwel, scheiden, b.v. **adieu** zeggen, afscheid nemen, scheiden.

adigéren, lat., aanhouden, noodzaken, dwingen, drijven.

adiméren, lat., onttrekken, wegnemen.

adimpléren, lat., vervullen, voleindigen.

ad infinitum, z. **infinitum**.

ad informandum, z. **informeren**; *ad instantiam*, z. **instantie**; *ad instar*, z. **instar**; *ad interim*, z. **interim**.

adipeus, nw. lat. Anat. (van het lat. *adeps*, vet), vet, smerig.

Adipsĭa, pl. gr. Med., dorstlesschende middelen; **adipsīe**, f. Med., het ontbreken v. dorst (in heete ziekten).

adiráto, it. Muz., toornig, vergramd.

adīre hereditātem, lat. Jur., de erfenis aanvaarden; *a. in jus*, voor 't geregt verschijnen; *aditĭo hereditātis*, f. aanvaarding eener erfenis; *adĭtus*, m. de toegang.

a dirittura, it. z. **direct.**

a ditto, it. Merc., van denzelfden dag.

Adjacént, m. lat., een grensnabuur, een nevenwoner.

adjicéren, lat. (*adjicĕre*), bijvoegen, bijdoen; nabedingen; **adjéctie**, f. Jur., de vermeerdering, toevoeging, toelage bij het geboden geld; **adjectīvum** of **adjectief**, n. Gram., een bijvoegelijk naamwoord, h. woord dat de eigenschap of hoedanigheid van een naamwoord uitdrukt; *adjectīve*, als bijv. naamw. gebruikt; *adjectum pactum*, n. Pol., een verdrag, dat bij het hoofdverdrag wordt gevoegd.

Adjoint, m. fr., (spr. *adzjoáing*), z.v. a. **adjunct**, z. ond. **adjungeren.**

Adjournéren of **ajournéren**, fr. (spr. *azjoer*—), de aanstaande zitting of vergadering bepalen, vaststellen, tot op eenen bepaalden dag verschuiven, verdagen.

adjudant, z. ond. **adjuveren.**

adjudicéren, lat. (*adjudicāre*), geregtelijk toekennen, toewijzen; **adjudicātie**, f. de geregtelijke toekenning; **adjudicatief**, datgene waardoor iets toegekend, toegewezen wordt.

adjungéren, lat. (*adjungĕre*), toevoegen, iemand in zijne bediening een' helper en toekomstigen opvolger geven; **adjúnct** of **adjúnctus**, m. de helper, de toegevoegde ambtgenoot; *adjunctus sine spe* of *a. cum spe*, adjunct zonder of met hoop van opvolging; **adjunctuur**, f., het ambt van zulk eenen toegevoegden persoon; **adjúnctie**, f. de toevoeging, vereeniging, verbinding; **adjúnctum**, n. de bijlage, het toevoegsel, bijschrift.

adjurgéren, lat., twisten, kijven; **adjurgĭum**, n. twist, krakeel.

adjuréren, lat. (*adjurāre*), bezweren, beëedigen; **adjurātie**, f., de bezwering.

ad justificándum, lat., ter vereffening, tot vergelijking, tot regtvaardiging.

adjustéren of **ajustéren**, fr. (spr. *azjuus*—), gelijk, effen, overeenstemmend maken, bijleggen, in orde brengen; ook ijken b.v. een gewigt; **zich adjustéren**, zijne kleeding in orde brengen, zich gereed maken; **adjusteer-balans**, in h. muntwezen eene vereffenings-schaal, muntschaal, evenaar; **ajustage**, f. fr., (spr. *azjuustáazj'*), de muntvereffening, het afvijlen der muntspeciën; ook de opgezette buizen aan fonteinen; **ajustement**, n. (spr. *azjuust'máng*), het teregt maken, schikken, aanpassen; de kleeding, opschik, dragt; Merc., de vereffening, schikking der assurantie-schade; **ajusteur**, m. (spr. *azjuus*—), de werkman, die met de vijl aan de munten het juiste gewigt geeft.

adjuvéren, lat. (*adjuvāre*), bijstaan, helpen, ondersteunen; **adjuvantĭa**, pl. Med., helpende middelen, bevorderings-, ondersteuningsmiddelen; **adjuvātie**, f. de hulp, ondersteuning; **adjudánt**, m. lat. (van *adjutāre*), een medehelper, inz. een officier, die de dienstbestellingen bezorgt.

ad latus, z. ond. *latus*.

adlécti, pl. lat., de bijgekozene, de in een collegie bij verkiezing opgenomenen; bij de Romeinen zij, die uit den ridderstand tot senatoren verheven werden.

ad libĭtum, lat., naar believen, naar welgevallen.

ad liquidandum, z. ond. **liquide**; *ad*

mandatum, z. **mandaat**; *ad manus*, z. ond. *manus; ad marginem*, z. *margo*.

ad meliōrem fortūnam, lat., tot beter staat, fortuin, in beter omstandigheden (komen).

ad mensuram, z. **mensura**.

Adminatĭo, f. nw. lat. Jur., bedreiging (symbolische injurie).

adminicŭlum, n. lat., een hulpmiddel; bijzaak; pl. **adminicŭla**; *adminucŭlum probatiōnis*, hulpmiddel tot het voeren van een bewijs; **adminiculéren**, helpen, ondersteunen, sterken, bijstaan.

administréren, lat. (*administrāre*), besturen, waarnemen, handhaven; voor rekening v. eenen derde eene zaak besturen; R. K., uitdeelen, toedienen, b.v. de sacramenten; **administrātie**, f. de waarneming, het beheer van een ambt of post of handelszaak; het toedienen der genademiddelen of sacramenten.

administratief, waarnemend, besturend, beheerend; **administrateur**, m. waarnemer, bestuurder, opziener, voogd, regent; uitvoerder v. d. laatsten wil; **administratorĭum**, n. de schriftelijke opdragt tot beheer van eens anders eigendom.

Admiraal, m. (arab., ontstaan uit Amir of Emir al ma, d.i. bevelhebber op zee), de vlootvoogd, de opperbevelhebber eener oorlogsvloot; het schip van den vlootvoogd; H. N., een der schoonste dagvlinders; **admiraalschap-zeilen**, een jaarlijks zeilfeest te Amsterdam, welks instelling reeds zeer oud is; **Admiránte**, m. de opperbevelhebber te water en te land in Spanje; **admiraliteit**, f. de zeeraad, zeekrijgsraad, de vergadering der gezagvoerders; het toezigt over h. zeewezen, vroeger hier te lande toebetrouwd aan vijf **admiraliteits-collegiën**, welker leden door de steden werden afgevaardigd.

admiréren, lat. (*admirāri*), bewonderen, vereeren; **admirābel**, bewonderenswaardig, wonderschoon; **admirateur**, m. fr., een bewonderaar, aanbidder; **admirātie**, f. lat., de bewondering, vereering.

admittéren, lat. (*admittĕre*), toelaten, den toegang vergunnen, inwilligen, laten gelden of geschieden; *admittātur*, het mag toegelaten worden (een schriftelijk getuigenis, dat iemand bekwaam bevonden is eenen rang of graad te bekomen); **admíssie**, f. de toelating, toegang, opneming, vergunning; **admissíbel**, aannemelijk, geldig, toe te laten.

admodiéren (mid. lat. *admodiāre*), een stuk lands in pacht geven, verpachten; ook verminderen, matigen (*ad modum redigĕre*); **admodiātie**, f., de pachting en verpachting van de landerijen, van eenigen impost; **admodiātor**, lat., of **admodiateur**, fr., de pachter en verpachter van een goed.

admonéren, lat. (*admonēre*), herinneren, vermanen, waarschuwen, berispen; **admoniteur**, m. een vermaner, waarschuwer; een kloosterling, die den jongeren broederen hunne pligten voorhoudt; **admonítie**, f. de herinnering, waarschuwing, vermaning.

admovéren, lat, aanvoeren, bijbrengen.

ad multos annos, lat., voor vele jaren, voor langen tijd.

ad nauseam usque, z. *nausea; ad normam*, z. **norma**.

ad notam (lat.) nemen, opmerken, in gedachten houden, **adnotéren** of **annotéren**, opmerken, aanteekenen, opschrijven; **annotāta**, pl., aan- of opmerkingen; **annotātie**, f. de opmerking, aanteekening; *ad notitiam*, lat., tot narigt.

adnubiléren, lat., omwolken, verdonkeren.

ad nutum, lat., op den wenk.

ad oculum **demonstreren**, z. **demonstreren**.

Adōha, f. mid. lat. (ook *adohaméntum*, misvormd van het roman. *adjudha*, lat. *adjuméntum*), geldelijke hulp van leenmannen aan hunnen leenheer.

Adolescéntie, f. lat., de jongelingsleeftijd, de jeugd.

Adolf, mansn. (ontstaan v. s. uit Adelwolf, v. a. uit het gothisch Athaulf); de edele held, de hoogedele; de hulpvader, pleegvader, voogd, helper; **Adolphs d'or**, m. een gouden Adolf, zweedsch-pommers goudstuk =5,91 gl.

Adonāi, m. onderhouder, hebr. benaming van God.

Adōnis, m. gr. Myth., een zeer schoon cyprisch jongeling en lieveling van Venus, die door een wild zwijn verscheurd werd; zijn lijk werd in eene anemoon veranderd, en te zijner gedachtenis feesten, **Adonĭēn**, ingesteld, die 3 dagen duurden; **zich adoniséren**, zich tot een' Adonis maken, zich opschikken, tooijen; **adōnisch vers**, (lat. *adonis versus*) of **adonĭcus**, m. eene korte versmaat uit een' dactylus en trochaeus, soms spondeus, bestaande (-⏑⏑ -⏑, of - ⏑⏑ - -), b. v. woordenverklaarder.

Adoníst, m. lat. Bot., kruidenzamelaar.

Adontágra, gr. Chir., een werktuig om tanden te trekken, door den Engelschman Reece uitgevonden.

adoptéren, lat. (*adoptāre*), als kind aannemen; zich toeëigenen, aanmatigen; **adoptātor**, m. die iemand als kind aanneemt; **adoptiānen**, pl., eene christensecte der 8ste eeuw in Spanje, ook felicianen genoemd naar den bisschop Felix van Urgel; **adóptie**, f. de aanneming als kind, eig. de aanneming als kind v. een' zoodanig' persoon, die dus verre onder vaderlijk gezag stond; vgl. **adrogatie**; **adoptie-loges**, pl., zusterloges, nevenloges bij de vrijmetselaars;

adoptief, aangenomen, b. v. een **adoptief** kind; wat tot de aanneming als kind behoort; ook vreemd: **adoptief** haar, **adoptieve** goederen.

adoréren, lat. (*adorāre*), aanbidden, vereeren, vergoden, hartstogtelijk liefhebben, huldigen; **adorābel**, aanbiddenswaardig, zeer schoon, voortreffelijk, wonderschoon; **adorateur**, m. fr., een aanbidder, vereerder, minnaar; **adorātie**, f. huldiging, demoedige vereering of aanbidding.

Adornéren, lat., versieren, opschikken, opluisteren.

Ados, m. fr. (spr. *adó*, van *dos*, rug en h. voorz. *à*), een afhellend, naar de zon gerigt tuinbed; **adossement**, n. (spr. — *máng*), de helling, aanleuning; **adosséren**, schuins opwerpen, hellend maken.

Adoucéren, fr. (spr. *adoeséren*), verzachten, verzoeten, matigen, lenigen, stillen, glad maken; Pict., de omtrekken verzachten, wegnemen; vgl. ook t e m p e r e n; **adoucissement**, fr. (spr. *adoesies'máng*), verzachting, leniging, vertroosting, opbeuring.

ad palātum, lat., naar den mond (praten); naar believen, naar smaak of welgevallen.

ad partem, lat., met een elk afzonderlijk (handelen).

ad patres gaan, z. **pater**; *ad perpetŭam rei memorĭam*, z. *memoria*; **adpertinentĭën**, z. v. a. **appertinentiën** (z. a.); *ad pias causas*, of *ad pios usus*, z. *causa*.

ad pondus omnĭum, lat. Med., zoo veel in gewigt als van alle andere deelen eener voorgeschrevene artsenij te zamen.

ad posteriora, z. posteriora; *ad praecludendum*, z. **praecluderen**; *ad producendum*, z. **produceren**; *ad profitendum et liquidandum credita*, z. **liquide**; *ad proposĭtum*, z. **proponeren**; *ad protocollum*, z. **protocol**; *ad proximam*, z. **proxima**.

Ad quaestus, vermogen: *ad quaestus conjugālis*, vermogen der echtgenooten; *ad quaestus ecclesiastĭcus*, h. vermogen uit h. bezit eener praebende voortgevloeid.

Adquiescentie, z. **acquiescentie**.

Adquisita, z. **acquisita**.

Adramélech, m. hebr. naam eens afgods, z. v. a. sterke koning.

adraméren, mid. lat. (niet van het lat. *ramus*, tak, maar van h. oudd. *ramo*, rand, grens) Jur., vaststellen, bepalen, bevestigen, toezeggen; *adramĭtie*, f. bepaling, bevestiging.

Adrastea, f. gr. (v. *a. priv.* en *draskein*, vlieden), de onvermijdelijke, die men niet kan ontvlieden; eig. eene aanduiding v. h. idee der geregtigheid, in zoo verre men zich die straffend denkt. De stoicynen duidden met dien naam ook het noodlot aan.

ad ratificandum, z. **ratificeren**; *ad referendum* nemen, z. **refereren**; *ad rem*, z. *res*; *ad replicandum*, z. **repliek**.

Adres, n. (fr. *adresse*), de aanwijzing van een' persoon en de plaats waar hij zich bevindt; het opschrift van brieven, paketten enz.; de betaalplaats van eenen wissel; eene aanbeveling; in Engeland: vertoog, verzoekschrift bij eenig staatsligchaam ingediend; **adresboek**, almanak met aanwijzing van de woonplaatsen der bedrijvige personen; **adreskantoor**, eene inrigting in groote steden, waardoor men huizen huren en verhuren, dienstboden bekomen, geld aanvragen of aanbieden kan enz.; het eerste werd in de vorige eeuw te Hamburg opgerigt; **adresséren**, aan iemand rigten, het opschrift op brieven enz. schrijven; aanbevelen; **adressánt**, m. een aanwijzer of aanbeveler.

Adresse, f. fr., de geschiktheid, vaardigheid.

ad restituendum, z. **restitueren**; *a drittura*, z. ond. **dirigeren**; **adret**, z. ond. **adroit**; *ad rhombum*, *ad rhombum nihil facit*, z. ond. **rhombus**.

Adriaan of **Hadriaan**, lat. mansn., eig. iemand uit A d r i a (tegenwoordig Atri in Italië), van waar keizer H a d r i a n u s geboortig was; **adrianísten**, pl., eene secte van wederdoopers in de 10de eeuw, naar Adriaan Hamstädt dus genoemd; aanhangers van den toovenaar Simon, in de Hand. der Apostelen voorkomende.

Adrogātie, f. lat. Jur., de aanneming tot kind van iemand, die niet meer onder vaderlijke magt staat; vgl. **adoptatie**.

adroit, fr. (spr. *adroá*), ook **adret**, geschikt, handig, behendig, vlug; afgerigt, sluw, listig; **adrittura**, (eig. *adroiture*, spr. *adroatúur'*), Merc., ronde en eerlijke handelwijze.

à droite, fr. (spr. *a droát'*), regts, regtsaf.

Adschak divan, m. perz., eig. staande divan, eene zekere raadsvergadering in Konstantinopel, bij welke niemand mag zitten.

adsciscéren, lat. (*adsciscĕre*), toeëigenen, verwerven, aannemen; *adscītum nomen* of *a. cognomen* m. een aangenomen naam of toenaam.

Adscribéren, lat. (*adscribĕre*), toeschrijven, toeëigenen; **adscriptĭo**, f. de toeschrijving; *adscriptus glebae*, een tot den grond of bodem (*gleba*) behoorende lijfeigene, die de plaats van zijn oponthoud niet mag veranderen.

ad secúndas nuptĭas of *ad secunda vota*, lat., tot een tweede huwelijk (overgaan).

ad separatum, z. **separeren**; *ad serenissimum*, z. *serenissimus*; *ad specialia* en *ad speciem*, z. **specie**.

Adspectus of **adspect**, z. **aspect**.

Adspersorĭum of **Aspersorĭum**, nw. lat., de wijkwast ter besprenging in de R. K. kerk; wijvat.

Adspiránt, z. **Asp—**.

Adstánt, m. lat., een helper, bijstander.

ad statum legéndi, lat. tot doorlezing.

Adstipuléren, lat. (*adstipulāri*), toestemmen, bijvallen, overeenkomen in gevoelen; **adstipulātie**, f. de in- of toestemming, bijval; **adstipulātor**, m. die instemt, toestemt, evenveel weder belooft.

adstringéren, lat. (*adstringĕre*), Med., zamentrekken, verbinden, stoppen; *adstringentĭa* of **adstringerende middelen**, zamentrekkende artsenijen; **adstrictie**, f. de zamentrekking.

ad summam, z. **summa**.

ad superiōrem judĭcem (lat.) **appelléren** of **provocéren**, zich op den hoogeren regter beroepen.

ad tempus, z. *tempus*.

a due (spr. *doé-e*) *a tre*, it., Muz., tweestemmig, driestemmig; *a due cordi*, op twee snaren; *a due voci* (spr. —*wótsji*), voor twee stemmen.

Adúfe, f. (arab. *ad-duffu*, trommel), een oostersch speeltuig, een metalen, met een' steel voorziene hoepel of ring, waarover eene huid is gespannen en waaraan schelletjes hangen.

Adulaar, m. de maansteen, meestal witte veldspaat, inz. op de Adula in Zwitserland.

aduléren, lat. (*adulāri*), vleijen, liefkozen, flikflooijen, naar den mond praten, pluimstrijken; **adulātie**, f. de vleijerij, pluimstrijkerij; **adulateur**, m. fr., een lage vleijer, flikflooijer, pluimstrijker; **adulatórisch**, laf vleijend, flikflooijend.

Adúlter, m. lat., een echtbreker; **adultĕra**, f. eene echtbreekster; **adulteréren**, echtbreken; vervalschen, verdraaijen; **adulterātie**, f. Jur., de vervalsching, namaking; **adulterātor**, m. een vervalscher, valsche munter; **adulterĭum**, n. de echtbreuk; **adulterīnus**, m. iemand in overspel geteeld.

ad ultimum, z. ond. **ultimus**.

Adúltus, m. lat., een volwassene, mondige; **Adultus** en **Adulta**, bijnamen van Jupiter en Juno, met welke zij door trouwzuchtigen werden aangeroepen.

adumbréren, lat. (*adumbrāre*), Pict., schaduw maken, schaduwen, ontwerpen, schetsen, de eerste grondlijnen trekken, overschaduwen, verduisteren; ook bewimpelen, vergoêlijken; **adumbrātie**, f. de schaduwing, de schets der omtrekken; het ontwerp.

ad unguem, lat., op den nagel, op de nagel pro , d. i., zeer naauwkeurig, zorgvuldig.

ad unum (*omnes*), lat., alle zonder uitzondering.

Adurentĭa, pl. lat. Med., brand- of bijtmiddelen; z. v. a. **pyrotica**; **adustīe**, f. het branden, bijten.

ad usum **transferéren**, z. **transfereren**.

ad utrúmque parātus, lat., tot beide bereid, op beide gevat.

ad valvas curĭae, lat., aan de deuren v. h. raadhuis; *a. v. ecclesĭae of templi*, aan de kerkdeuren.

advenant of *à l'avenant*, fr. (spr. —*aw'náng*), naar verhouding, naar omstandigheden; aangenaam, hupsch.

Advént, m. (lat. *adventus*), de aankomst, inz. de toekomst van Christus, de adventtijd, de vier voorbereidingsweken voor kersmis.

adventitia bona, z. *bona*.

Adverbĭum, n. lat. Gram., het bijwoord; **adverbiaal**, *adverbialĭter*, bijwoordelijk;

adversa pars, z. ond. **pars**.

Adversarĭus, m. lat., **adversaire**, fr. (spr. *adwersér'*), eene tegenpartij, een vijand, wederstrever; **adversarĭën**, (*adversarĭa*), pl., schriften of boeken, die slechts op de voorzijde beschreven worden; aanteekeningen voor allerlei, memorieboek, mengelschrift, kladboek; **adverséren**, lat. (*adversāri*), weêrstreven; **adversatief**, verzettend, tegenstellend; **adversiteit**, f. de wederwaardigheid, het ongeval; **adversītor**, m. een rom. slaaf., die zijnen meester moest afhalen en begeleiden; *ex advérso*, lat., v. de tegenovergestelde zijde.

Advertance, f. fr., (spr. *adwertáns'*), aandacht, opmerkzaamheid, oplettendheid.

advertéren, **avertéren**, fr., berigten, aankondigen, inz. door de dagbladen, waarschuwen; **advertentie**, f. (fr. *avertissement*), aankondiging, bekendmaking, berigt in de nieuwspapieren.

Advies, **advijs**, fr. *avis* (spr. *awí*), n., **avīso**, it. m. berigt, narigt, melding, boodschap; oordeel, gevoelen, raadgeving, teregtwijzing in eene zaak; *avis au lecteur* (spr. *awizo-lekteur*), let wel! laat het u niet vergeefs gezegd zijn! eig. berigt aan den lezer; **advies** of **adviesbrief**, berigtbrief, inz. van den trekker eens wissels, aan den betrokkene, **adviesjagt**, postschip, een klein vaartuig ter snelle overbrenging van brieven of berigten; **advisātie**, f. narigt, inlichtingen; *avisatĭo de perjurĭo vitando*, nw. lat. Jur., de waarschuwing voor meineed; **adviséren**, **aviséren**, melden, berigt geven, raden.

Advitaliteit, f. lat. Jur., h. vruchtgenot, het levenslang gebruik eener zaak.

Advokaat, m. (lat. *advocātus*, eig. de bijgeroepene), zaakbezorger, voorspraak, verdediger voor het geregt, pleiter; *advocatus dĕi*, gods-advocaat, *advocatus diabŏli*, duivels-advocaat, naam der personen, die bij heiligverklaring in de R. K. kerk voor en tegen de canonisatie pleiten; *a. ecclesĭae*, beschermheer, schutsheer der kerk; **advocéren**, tot zich roepen, anderen voor h. geregt vervangen, in regten dienen, voorspreken; **advocatuur**, f. h. ambt eens pleiters, verdedigers, zaakverzorgers, de zaakwaarneming.

ad vocem, z. ond. *vox*.

Advoyer, z. **Avoyer**.

Ady, waarsch. eene verkorting van het fr. aujourd'hui, (spr. *ozjoerdwi*), soms voor de dagteekening van notariële en andere stukken geplaatst.

Adynamīe, f., gr. Med., de zwakte, krachteloosheid, het onvermogen; **adynámisch**, zwak, onvermogend, krachteloos; **adynatocresīe**, f. een te losse zamenhang of menging der onorganische deelen.

Adўton, adўtum, n. gr., het allerheiligste, binnenste in heidensche tempels, alleen voor priesters toegankelijk; eene verborgene plaats, schuilhoek.

Aeăcus, oudgr. koning van Aegina, volgens latere fabel een der drie regters in de onderwereld; **Aeaciden**, bijn. van Achilles en Pyrrhus, kleinzoon en achterkleinzoon van Aeacus.

Aedicŭla, f. lat., een huisje, kleine tempel, kapel; eene nis om beelden in te zetten.

aedificéren, lat. (*aedificāre*), stichten, opbouwen, onderwijzen, sterken, gerust stellen; **aedificātie**, f. stichting, opbouwing, versterking.

Aedīlis, m. lat., een aanzienlijk overheidspersoon in Rome, een bouwmeester, opziener der gebouwen.

Aediologīe, f. gr., welvoegelijkheidsleer.

Aeditŭus, n. lat., de koster, kerkbewaarder; een romeinsche deurwachter; bediende des priesters bij de Ouden met de huiszorg belast.

Aedoītis, f. gr. (v. *aidoion*, de schaamte), Med., de ontsteking der uitwendige teeldeelen; **aedoiodynīa**, f. de pijn aan de teeldeelen.

Aeger, m. noord. Myth., de god der zee, gehuwd met Rana, vader van de 9 golvenmaagden.

Aegide, Aegis, f. gr. (*aigis*), eig. geitenvel; het borstschild van Minerva, dus genoemd naar **Aegis**, een fabelachtig monster der oudheid, door Minerva gedood; in 't algem. een schild; **Aegidīus**, mansn., met een borstschild gewapend, bij ons Gillis, Jilles.

Aegagropilæ, pl. gr., gemzenkogels, steenkogels in de maag der klipgeiten; haarballen in de maag der herkaauwende dieren.

Aegis, Aigis, f. gr. Med., eene witte vlek of likteeken op het hoornvlies.

Aegīlops, m. gr. Med., het geitenoog, eene kleine diepe eelachtige zweer aan den binnenhoek der oogleden; Bot., dolik en wilde haver.

Aegolĕthron, n. gr., geitendood, geitenpest (*Ranunculus flammŭla*, L.), en **aegopodīum**, n. geitenvoet, karwei, twee plantensoorten.

Aeipathīe, f. gr. Med., bestendig lijden, voortdurende ziekelijkheid.

Aelem, een standaard met de halve maan, bij de Turken als eene soort van ordeteeken geschonken; **aelemdarīus**, m. de drager van zulk een' standaard.

Aemilus, Aemilianus, lat. mansn., de innemende, bevallige; vr. **Aemilia** en **Aemiliana**.

aemuléren, lat. (*aemulāri*), wedijveren, nastreven, nabootsen; **aemulātie**, f. de wedijver, naijver, navolging.

Aenauten, pl., menschen, die altijd op schepen leefden.

Aenectōres, pl., trompetters en hoornblazers bij grieksche en romeinsche legers.

Aenēis, f. bijnaam van Venus naar haren zoon Aenēas; **Aenēis, Aeneide**, Virgilius' heldendicht van den beroemden trojaanschen held Aeneas, zoon van Anchises.

Aenigma, n. gr., een raadsel, duistere zegswijze of vraag; **aenigmātisch**, raadselachtig, duister; **aenigmatiséren**, raadselachtig spreken.

Aeŏlus, m. gr. (*Aiŏlus*), Myth., de windgod of god der winden; **Aeolusharp**, de windharp, een raam met twee zangbodems en twaalf snaren, die door den wind geluid geven; ook iron.: het fluiten van den wind; **aeoline**, f. een door Eschenbach uitgevonden speeltuig; **aeolipile**, f. de windkogel, dampkogel; ook de hermetische blaasbalg; **aeólisch**, winderig, stormachtig; ook een der vijf grieksche toonvallen of dialecten; **aeolodīcon**, n. een door Reich uitgevonden instrument, dat als een klavier bespeeld wordt.

Aeōn, m. gr. (*aion*), lange tijdduur, eeuw, leeftijd; het wereldbestuur; ook een kwaaddoend (Demiurgos) en een goeddoend wezen (Christus) naar de leer der gnostieken; **Aeōnen**, pl., onmetelijke tijdruimten, eeuwigheden.

aeque lanx, lat. gelijke schaal, strikte geregtigheid; *aequa lance*, met gelijke schaal, onpartijdig; *aequo animo*, gelijkmoedig, met zielsrust; *aequum et bonum*, regt en billijk.

Aequaal, lat. (*aequālis*), gelijk, evenredig, even oud; **aequāles**, pl., tijdgenooten; **aequālia**, pl. gelijke grootheden; **aequaliteit**, f. de gelijkheid, billijkheid.

Aequanimiteit, f. de gelijkmoedigheid; zielerust.

Aequātie, f. de vergelijking, evening; **aequatie-uurwerk**, een uurwerk ter bepaling van den waren en middelbaren zonnetijd; **aequātor**; m. de gelijkmaker; de evenaar, evennachtslinie **aequatoriaal-projectie**, z. **projectie**; **aequatoriaal sector**, m. eene lijn, die den evenaar doorsnijdt.

Aequidistant, op gelijken afstand, even ver verwijderd.

Aequilatĕrum, n. eene gelijkzijdige figuur, inz. zulk een driehoek; **aequilateraal**, gelijkzijdig.

Aequilibrĭum, n. het evenwigt; **Aequilibrist**, m. die het evenwigt weet te houden, een koorddanser, kunstenmaker.

Aequinoctĭum, **aequinox**, m. lat., de nachtevening, de tijd, waarop dag en nacht even lang zijn, lente en herfstaequinox; **aequinoctiaal**, wat tot de dag- en nachtevening behoort, b. v. **aequinoctiaal-cirkel**, een cirkel aan sommige uurwerken, ter aanduiding van den waren zonnentijd; **aequinoctiaal-linie**, z. v. a. **aequator**, **aequinoctiaal-stormen**, stormen ten tijde van den **aequinox**; **aequinoctiaal-zonnewijzer**, een zonnew., die overal op aarde bruikbaar is.

aequiparéren, lat., gelijk maken; **aequiparātie**, f., de gelijkmaking.

aequipollént, lat., gelijkgeldend, van gelijke beduidenis, b. v. van woorden; **aequipolléntie**, f., de gelijkgeldendheid, geheele overeenkomst van beteekenis.

Aequiteit, f. lat. (*aequitas*), de billijkheid.

aequivaléren, nw lat., evenveel gelden, gelijke waarde hebben; **aequivalént**, n. eene gelijke waarde, schadeloosstelling, vergoeding; als adjectief: gelijkwaardig; **aequivaléntie**, f. de gelijkwaardigheid.

aequivoque, lat. (*aequivŏcus*) of **équivoque**, fr. (spr. *ekiwók*), dubbelzinnig, twijfelachtig; verdacht, onzedelijk; als subst., de dubbelzinnigheid, onzedelijke taal, woordenspel; **aequivocātie**, f. de dubbelzinnigheid enz.

Aera, lat. *aera*, f., de jaar- of tijdrekening, de wijze van jaartelling van een bepaald tijdstip af.

Aerarĭum, n. lat., de staatskas in het oude Rome; de schatkamer, de kas van land, stad of kerk; **aerárisch**, wat de schatkist betreft.

aërifórm, nw lat. (van het lat. en gr. *aēr*, m. lucht), luchtvormig, luchtaardig; **aërdáten**, de luchtgeesten van Paracelsus en zijnen aanhang; **aërobaat**, m. een luchtwandelaar, haarklover, vitter, betweter; **aerodynamĭca**, f. leer van de kracht, de drukking der lucht; **aërographīe**, f. de luchtbeschrijving; **aërolíthen**, pl., luchtsteenen, uit de lucht gevallen steenen; **aërologīe**, f. de luchtleer, luchtkunde; **aëromantīe**, f. de voorspelling, waarzeggerij uit de gesteldheid der lucht; **aëromechanĭca**, f., z. v. a. **pneumatica** (z. a.); **aëromel**, n., z. v. a. **manna** (z. a.); **aërometer**, m. de luchtmeter; **aërometrīe**, f. de luchtmeetkunst, luchtmeting, luchtkunde; **aëronaut**, m. een luchtschipper, luchtvaarder; **aëronautĭca**, f., de luchtvaartkunst, de kunst om in en door de lucht te varen; **aërophobīe**, f. de luchtvrees, luchtschuwheid; de vrees voor de opene, koude lucht; **aërophoor**, m. een luchtdrager; **aërophórisch**, luchthoudend; **aërōsis**, f. de luchting, verdunning des bloeds; **aëroscopie**, f., de luchtwaarneming; **aerostaat**, m. of **aerostátische machíne**, een luchtbal, luchtschip; fig. een windbuil; **aerostatische proeven**, proeven om in de lucht te zweven; **aerostatĭca**, f. de leer van het evenwigt, de kunst om in de lucht te zweven; **aerostiers**, pl. fr. (spr. *—rostié*), luchtschippers, zij, die zich v. eenen luchtbal bedienen; **aerotŏnon**, n. gr., een windboog, schietwerktuig, waardoor de pijlen door de kracht des winds worden voortgedreven.

Aescŭlus, f. lat., de paardenkastanje.

Aesculaap, **Aesculapĭus**, de god der geneeskunst bij de Grieken; **aesculapen**, zeer bekwame geneesheeren.

Aesthēsis, f. gr., (*aisthēsis*), het gevoel, gevoelvermogen, **aestheterĭēn**, pl. de zintuigen; **aestheterĭum**, n. het gevoel-, gewaarwordings-vermogen.

Aesthetiek, **aesthetĭca**, f. (van het gr. *aisthetikós*, tot gevoelen geschikt), de leer van het gevoel en den smaak, de wetenschap van het schoone en de kunst; **transcendentale aesthetĭca**, de bovenzinnelijke schoonheidsleer, de leer der begrippen van ruimte en tijd; **aesthetĭcus**, m. een leeraar in den goeden smaak; **aesthētisch**, wat tot de leer van gevoel en smaak behoort; smaakvol, schoon; **aesthetisch gevoel**, kunstzin, schoonheidszin, smaak.

aestiméren, lat. (*aestimāre*), schatten, waarderen, hoogachten; **aestimātie**, f. de schatting, prijswaardering; achting; **aestimātor**, m. een schatter; ***aestimator litis***, die de waarde van de regtszaak bepaalt of schat; ***aestimatorĭa actio***, f. eene regtszaak van schatting of waardebepaling.

Aestuarĭum, m. lat. Med., eene zweetkast.

Aetacismus, z. **itacismus**.

aetas, f. lat., de leeftijd, de menschenouderdom; ***aet. legitĭma***, de door de wet vereischte jaren; ***aet. pubertātis***, de mondigheid; ***aet. pupillāris***, de minderjarigheid; ***aet. virīlis***, de mannelijke jaren, de mannel. leeftijd; ***aetātis suae***, van zijnen leeftijd.

Aether, m. gr. (*aithēr*), de hoogere, reinere lucht, de bovenlucht; de lichtstof; Chem., eene zeer fijne, doorzigtige, vlugtige vloeistof van sterken reuk en smaak, ook n a p h t a genoemd.

Aethnophrónen, eene christensecte der 7de eeuw, die zich met waarzeggen en tooverij op hield.

Aethiops, m. een moor; ook een bijnaam van Jupiter.

Aethomma, m. gr. Med., oogontsteking.

Aetiáners, eene christensecte, die den Zoon eene geheel andere natuur dan den Vader toekende.

Aëtiet, m. gr., de adelaarssteen, klappersteen, welken de Ouden als behoedmiddel tegen vele onheilen droegen.

Aetiologīe, f. gr. de aanwijzing der oorzaak of reden; Med., de leer van de oorzaken der ziekten, z. *pathologie*.

Aētoom, n. gr. Arch., de gevel.

affābel, lat. (*affabĭlis*), spraakzaam, vriendelijk, innemend enz.; *affabĭle*, it. Muz., liefelijk, aangenaam; **affabiliteit**, f. de minzaamheid, innemendheid.

Affaire, f. fr. (*afèr'*), de zaak, aangelegenheid; de bezigheid, verrigting; het voorval, gevecht, schermutseling; de regtshandel, het geding; *affaire d'amour* (spr. —*damóer*), een liefdehandel, eene minnarij; *affaire de coeur* (spr. —*kéur*), eene zaak van het hart, liefdezaak; *affaire d'honneur*, (spr. —*donéur*), eene zaak van eer, een tweegevecht; *geaffaireerd zijn*, druk bezig zijn.

affaméren, fr., uithongeren; **affameur**, m. die hongersnood sticht, gebrek aan levensmiddelen veroorzaakt.

Afféct, m. lat. (*affectus v. afficĕre*), een levendig gevoel van genot of leed, eene levendige gemoedsbeweging, opwelling, spanning; hartstogt; soms ook warmte, vuur; ontroering; **afféctie**, f. de genegenheid, gunst, neiging; Med., elke indruk op het ligchaam, inz. eene ziekelijke gewaarwording; **geaffectioneerd**, welwillend, genegen, gunstig, van harte toegedaan.

affectéren, lat. (*affectāre*), zich gekunsteld, gemaakt, gedwongen gedragen; voorgeven, den schijn aannemen, veinzen, pralen; **affectātie**, f. de gemaaktheid, de gedwongenheid; schijngevoeligheid; *affectiōnis pretium*, n. een liefdesgeschenkje.

affermeren, z. **affirmeren**.

affettuōso of *con affetto*, it. Muz., hartstogtelijk, met gevoel, warmte, aandoening. *affettuosissimo* en *affettuosissaménte*, hoogst gevoelig; aandoenlijk.

affibuléren, lat., aanhechten, vastmaken; **affibulātie**, f. de aanhechting.

Affiche, f. fr., (spr. *afiesj'*), nw lat., **affictie**, f. aangeplakt berigt of bevel; toegevoegd blad tot narigt; **affichéren**, aanplakken, van daar b. v. eene bekendmaking; oneig. met iets pronken, pralen.

afficéren, lat. (*afficĕre*), aangrijpen, roeren, bewegen, bedroeven, indruk maken.

Affiche, affictie, z. ond. **affigeren**.

Affidavit, n. eng. (spr. *effidéevit*), de schriftelijk bezworen verklaring, verzekering onder eede, in Engeland.

affigéren, lat. (*affigĕre*), aanhechten, aanslaan, aanplakken; **affiche**, (spr. *affiesj'*), fr., **affictie**, lat. f., aanplaksel, aanplakking, bekendmakingsbriefje; *les petites affiches*, een advertentieblad in Parijs; *affigéndum*, lat., aan te slaan, aan te plakken.

affiliéren, mid. lat., als kind aannemen; als zoon of dochter (**geaffiliëerde**) van eene orde of een klooster aanzien, opnemen, of de voorregten eener orde deelachtig maken; **affiliātie**, f., de aanneming als kind, ook als lid van een genootschap, eene orde, vrijmetselaarsloge, zonder de gewone formaliteiten of inwijding.

affinéren, fr. louteren, fijn maken, zuiveren; afdrijven van metalen; **affinage**, fr. (spr. —*naazj'*; loutering, zuivering, afdrijving der edele ertsen, der suiker enz.; de plaats dier loutering; **affinerīe**, f. werkplaats waar men ijzerdraad trekt of ijzer zuivert; opgerold ijzer of ijzerdraad ter verwerking.

affingéren, lat., verkeerdelijk toeschrijven, aandichten.

affīnis, m. lat., zwager; **affiniteit**, f. de verwantschap, zwagerschap; maagschap; Chem., keurverwantschap; overeenkomst, zamenhang.

Affīon, een middel om den moed op te wekken, z. v. a. **opium** (z. a.).

affirméren, lat. (*affirmāre*), bevestigen, beamen, beweren, bekrachtigen; **affirmándo**, beamend, toestemmend; **affirmātie**, f. de bevestiging, bekrachtiging; **affirmatief**, bevestigend, beamend, bekrachtigend.

Affixum, n. lat. (*affigĕre* z. *affigeren*), toevoegsel, een bijgevoegde uitgang of letter van een woord; ook een aanplakbillet; pl. **affixa**, aanhangsels, toevoegsels; Jur., alles wat aard-, muur-, band-, spijker- en nagelvast is; *affixĭo et refixĭo*, f. de aanhechting en afneming.

affligéren, lat. (*affligĕre*), bedroeven, neêrslagtig maken, kommer aandoen; **afflictie**, f., de droefenis, neêrslagtigheid, kommer, het lijden, hartzeer; **afflitto**, it. (spr. —*flietto*), bedroefd; **con affliziōne**, it. (spr.—*flietz*—)Muz., weemoedig, smartelijk.

affluéren, lat. (*affluĕre*), toevloeijen, toestroomen; **affluéntie**, f. de toevloed, toeloop der volksmenigte.

Affodil, asphodil, (lat. *asphodēlus*), Bot., een bloemgewas, welks wortel sappig, bitter en scherp is; slaaplelie; (B i l d e r d ij k heeft een zijner dichtwerken naar die plant **Affodillen** genoemd); **affodil-lelie**, f. slaaplelie, eene leliesoort, welker geur slaperig maakt; **gele affodil**, goudwortel, goudkruid.

Affretement, n. fr. (spr.—*máng*), Merc., de bevrachting, de vracht, het vervoerloon.

affrettándo, *affrettōso*, it. Muz., met spoed voor te dragen.

affreus, fr. **affreux** (spr. *afreu*), afschuwelijk, verschrikkelijk, leelijk, ongehoord.

affriandéren, fr. (spr. *afriangd*—), verwennen, verlekkeren, aanlokken.

Affront, m. f. (spr. *afróng*, v. h. lat. *ad frontem* in het aangezigt), opentlijk aangedane hoon, beschimping, beleediging, eerroof; **affrontéren**, het hoofd bieden, trotse-

ren, stout onder de oogen treden; honen, beschimpen, smaden, grof beleedigen.

Affuit, (fr. *affut*, spr. *afú*) m. de legger of het onderstel van het grof geschut; **affutage**, het affuitwerk; het stellen van het geschut; **affutéren**, het geschut in gereedbrengen om gelost te kunnen worden.

affúnde! lat. (op recepten): giet er op of bij! **affúsie**. f. het opgietsel.

à forfait, fr. (spr. *forfé*).

Afrĭcus, m. lat., de zuidoostenwind.

Aga, m. bij de Turken een heer, aanvoerder, bevelhebber; b. v. **aga** der Janitsaren; **kislar-aga**, een vrouwen opziener.

Agaat, m. (lat. *achates*), een steen, dien men tot de halve edelgesteenten rekent en ook, behalve in Oost-Indië, in Italië en Duitschland wordt gevonden.

agacéren, fr., tergen, gaande maken, kwellen, lokken; **agacerīe**, f. de verliefde aanlokking eener vrouw. kwelling, terging.

Agalactīe, f. gr. Med., gebrek aan melk in de moederborsten.

Agálma, f. gr., het afdruksel van een zegel; een grafteeken; **agalmatolíth**, m. eene soort van speksteen, beeldsteen.

Agamémnon, gr. mansn., de zeer standvastige.

Agami, m. een moerasvogel in Zuid-Amerika, om zijn geluid ook **trompet**, **trompetvogel** genoemd.

Agamīe, f. gr., de echteloosheid; Bot., z. v. a. **cryptogamie** (z. a.).

Aganíppe, f. gr., eene bron op den muzenberg Helicon, door den hoefslag van Apollo's gevleugeld paard Pegasus ontstaan; **Aganippíden**, pl. Myth., een bijnaam der 9 muzen of zanggodinnen.

Agapánthus, m. gr., de sierlelie.

Agápen, pl. gr. (van *agapan*, liefhebben), liefdemalen bij de eerste christenen ter gedachtenis van Jezus' laatste avondmaal met zijne discipelen; **agapēten**, pl., beminden, geliefden, een vrouwengezelschap bij de eerste christenen; ook mannel. geestelijken, die voorgaven in kuischheid met de vrouwen te leven.

Agátha, gr. vrouwenn., de goede, goedaardige, verk. **Aagt**, **Aagje**.

Agathodæmon, m. gr. Myth., een goede geest, in tegenoverst. van c a c o d æ m o n, een kwade geest.

Agathŏcles, gr. mansn., die te goeder faam staat.

Agathologīe, f. gr., de leer van het hoogste goed.

à gauche, fr. (spr. *ghoosj'*) links, ter linker zijde.

Agāve, f. gr. vrouwenn., de edele, beroemde; ook eene naar de aloë gelijkende amerikaansche plant, die zeldzaam bij ons bloeit; de amerikaansche aloë.

Agende, **agenda**, f. (van het lat. pl. *agenda*, eig. de te verrigten zaken, van *agere*, handelen, z. *ageren*), het altaar- of kerkhandboek, de verzameling van formulieren, gezangen, gebeden bij bijzondere plegtigheden; Merc., een memoriaal, kladboek *agende annuel*, fr. (spr. *azjangd'*—), lijst van het voornaamste te Parijs op bepaalde dagen te zien; *agens*, n. het werkende middel, de werkende kracht; **agentīen**, pl. (lat. lat. *agentia*), Chem., werkende middelen; **agent**, m., een zaakbezorger, gevolmagtigde; *agent de change*, fr. (spr. —*sjangzj'*), een makelaar in wissels; **agent** van policie, geregtsdienaar, diender; **agentuur** of **agentschap**, het ambt van eenen agent.

à genoux, fr. (spr. *a zjenóe*), op de knieen, geknield.

ager, m. lat., akker, veld; *a. censuālis*, cijnsakker, pachtakker; *a. emphyteutĭcus*, erfpachtakker; *a. decimānus*, tiend'akker; *a. novālis*, braak-akker, *a. parochiālis*, parochie-, gemeente-akker; *a. vectigālis*, cijnsbare grond en bodem.

Agerasīe, f. gr. Med., het niet verouderen, jong schijnen.

agéren, lat. (*agĕre*), handelen. verrigten, zich houden; spelen, voorstellen als tooneelspeler; **tegen iemand ageren**, hem geregtelijk aanklagen, vgl. **actie**.

Ageuestīe, f. gr. Med., het onvermogen om voort te telen, de onvruchtbaarheid.

Ageustīe, f. gr. Med., het onvermogen om te smaken of proeven; ook het vasten, nuchter blijven.

aggiustataménte, it. (spr. *adzsjoest*—) Med., zeer naauwkeurig, stipt.

agglomeréren, lat., tot een bal, kluwen, klomp vormen; **agglomerātie**, f., de opwinding als tot een bal of kluwen; de uitwendige aanzetting op ophooping.

agglutinéren, lat., aanlijmen, uitwendig verbinden; **agglutinántia**, pl. Med., kleefmiddelen, verbindende, zamenlijmende geneesmiddelen; **agglutinātie**, f. de aanlijming, de vereeniging van de wonden der lippen.

aggrandéren of **agrandéren**, fr. vergrooten; rijker, aanzienlijker worden; **aggrandissement** (spr. *agrangdis'máng*), de vergrooting.

aggratiéren, lat. Med., genade schenken; *jus aggratiándi*, het regt daartoe; **aggratiātie**, de genadegift.

aggravéren, lat. (*aggravāre*), verhoogen, vergrooten, strafwaardiger maken, verergeren, verzwaren; **aggravātie**, f. de verhooging, bezwaring, b. v. der straf.

aggredéren, lat. (*aggrĕdi*), aangrijpen, aanvallen.

aggregéren, lat. (*aggregāre*), ook **agreéren**, Merc., bijvoegen, toevoegen, bijtellen, verzamelen; **aggregaat**, n. het opgehoopte, de verzameling van gelijksoortige deelen, Arith., de som van vele getallen; **aggregātie**, f. de ophooping, bijeen-

brenging; ook de opneming van iemand in de familie.

Aggréssie, f. lat., de aanval; **aggressor**, m. de aanvaller.

agiel, lat. (fr. agile, spr. *azjiel'*), behendig, vlug, rad; **agiliteit**, f. de vlugheid, behendigheid enz.; *con agilità*, it. (spr. *adzjilita*), Muz., met vlugheid.

Agio, n. it. **aggio** (spr. *addzjio*), Merc., h. opgeld, de meerdere waarde van bankgeld boven kasgeld, of van betere of meer gewilde boven slechtere muntsoorten; **agio-conto**, n. rekening over winst of verlies uit de omzetting van wissels en muntspeciën; **agiotage** fr. (spr. *—taazj'*) kunstgrepen in den effecten-handel om de prijzen te doen dalen of rijzen, wisselwoeker. actiehandel; **agioteur**, m. een woekeraar met wissels, actiehandelaars; een mensch niet kiesch in de middelen om geld te winnen; **agiotéren**, woekerhandel drijven.

Agionieten, pl., aanhangers eener secte onder de regering van keizer Justinianus.

agitéren, lat. (*agitāre*), bewegen, verontrusten, aandoen; **agitātie**, f. de onrust, gemoedsbeweging; **agitātor**, m., de drijver eener zaak; ook de opruijer; **agitāto** it. (spr. *adszjitato*), Muz., woelig, onstuimig; *con agitazione*, (spr. *adzjitaatzjōne*), Muz. onrustig.

Aglaïa, z. **Gratiën.**

Agligak, eene werppijl der Groenlanders.

Aglutítie, f. lat., volstrekt onvermogen om te slikken.

Agnaten, pl. lat. (*agnāti*), de naaste bloedverwanten van vaderszijde, de mannelijke afstammelingen van denzelfden vader in verschillende liniën, (zwaardzijde), in tegenstelling van cognaten, (z. a.); **agnātie**, f. bloedverwantschap van vaderszijde.

Agnes, Agneta, vrouwenn., (van het gr. *agnos*, onervaren of lat. *agnus*, lam), de onnoozele, de onwetende.

Agnītie, f. lat., de erkenning.

Agnoëten, Agnoïtes, pl. ketters der 6de eeuw, die aan de alwetendheid van Christus twijfelden; **agnosīe**, f. onkunde, onwetendheid.

Agnominatie, f. z. v. a. **paronomasie.**

Agnoscéren, lat. erkennen, voor geldig verklaren, b. v. eene oorkonde, onderteekening enz.

Agnosīe, f. lat., onwetendheid.

agnus Dei, m. R. K. lat., een godslam; een gewijd stukje was in den vorm eener medailje, met een lam en een vaantje aan de eene en een' heilige aan de andere zijde; een amulet tegen storm en onweêr en duivelslisten; een lat. gebed bij de kath. mis met den aanvang der woorden in Joh. I, 36; *agnus castus*, m. lat. Bot., de kuischboom, zekere heester.

Agonarch, m. gr. (van *agon*, strijd), een opziener over de olympische kampspelen; **Agonīe**, de doodstrijd, doodsangst, zielsangst, benaauwdheid; **agoniséren** of *in agōne* (lat.) **zijn**, op sterven liggen, met den dood worstelen; **agoníst**, m. gr., een kampvechter; **agonistárch**, f. de vecht-, worstelkunst; **agonistieken**, pl., oude christensecte, die met den vorst der duisternis in gestadigen strijd waren; **agonístisch**, strijdend, worstelend; **agonographīe**, f. de strijdbeschrijving; **aganothēten**, pl. kampregters bij de olympische spelen; **agonylieten**, pl. gr. ketters der 7de eeuw, die het knielen bij het bidden afkeurden.

Agoranoom, m. gr., marktmeester.

Agraffe, f. fr. Arch., een grijphaak, klamp; een sieraad aan het eind van eenen boog enz.; ook een haakje of gesp tot tooisel.

agranderen, z. **aggranderen.**

agrarische wetten, lat., akkerwetten bij de Romeinen; **agrarĭum.**, n. het hoevegeld.

agreéren, fr., gunstig aannemen, zich laten welgevallen, believen; bevoegdheid geven; voor goed erkennen; **agreábel**, aangenaam, lief, aannemelijk; **agrément**, n. (spr. *agrémang*), bevalligheid, aangenaamheid, vergenoegen; goedkeuring; sieraad, versiering aan kleedij.

Agréage, f., (spr. *—áazj*), het makelaarsloon, **z. v. a. courtage**, (z. a.)

Agregratie, z. **aggregatie.**

Agrergográphie, f. gr., beschrijving der akkerbouw-gereedschappen.

Agresséren, fr., aanvallen, twist maken; **agresseur**, m. aanvaller, rustverstoorder; **agréssie**, f. de eerste aanval, aanranding; **agressief**, aanvallend, aangrijpend.

Agrést, m. lat. (*agresta*), het sap van onrijpe druiven, de olie van onrijpe olijven.

Agricŏla, m. lat., akkerman, landbouwer, boer; **agricultuur**, de landbouw, akkerbouw.

Agrifolĭum, z. **acrifolium.**

Agriminist, m. fr., verkooper of maker van kleine modewaren, sieraden, enz.

Agrimonĭa, f. lat. Bot., leverkruid, boelkenskruid, zekere plant.

Agrionĭa, pl., een oud gr. bacchusfeest, waarbij raadsels werden opgegeven; **agrionĭën**, eene raadselverzameling, raadselboek.

Agriophaag, m. gr. een wild-eter, een die van het vleesch der wilde dieren leeft.

agriothymīe, f. Med., woeste inborst, woestheid bij krankzinnigen, waanzinnige moordlust.

Agrippa, m., en **Agrippína**, lat. namen, eig. verkeerdgeborene, die met de voeten het eerst ter wereld komt; **agrippynsche geboorte**, Med., eene voetgeboorte.

Agronomist, m. gr., een wetenschappelijk gevormd landbouwer; **agronomīe**, f. de landbouwkunde; **agromanīe**, f. de land-

bouwzucht, overdrevene liefde voor den akkerbouw.

Agropilen, pl. fr., haarballen in de maag van vele herkaauwende dieren, gemzenballen.

Agrostographīe, f. gr. beschrijving der grassoorten; grasbeschrijving; **agrostologīe**, f. de leer der grassoorten.

Agrouperen, z. **groeperen**·

Agrūmen, pl. nw. lat. (*agrumen*, pl. *agrumina*, van het lat. *acer*, zuur), zure vruchten, scherp zuursmakende vruchten: als citroenen, oranjeappels enz.

Agrypnīe, f. gr. Med., de slapeloosheid, vooral bij haastige koortsen; **agryprocōma**, n. het waken met groote slaaplust.

Agul, m. Bot., een doornstruik, op welks bladeren men des ochtends een buikzuiverend manna inzamelt, de mannaboom.

Aguti, n. N.H., het varkenkonijn, een langneuzig konijn, inz. op de Antillen.

Agynīe, f. gr., het leven zonder vrouw, de vrouweloosheid; **agyniërs**, pl., eene sekte der 7de eeuw, die den echt voor geene goddelijke instelling hielden, en daarom niet trouwden; **agynus**, m. die geheel geene vrouw heeft; Bot., zonder stampertjes.

Agy̆rten, pl. gr., weleer zwervers, die goddelijken bijstand voorgaven, thans onkundige geneesheeren, kwakzalvers.

Ahab, m. hebr. naam, z. v. a. des vaders broeder.

Ahasvērus, m. hebr. naam, z. v. a. vorst (hebr. *Ahaschverōsch*, dus eig. *Ahasvērus* uit te spreken).

à haute voix, fr. (spr. *a hoot'woá*), met luider stem.

Ahōren, pl. Myth., kinderen, die na hunnen dood niet ontvangen werden in de zalige gewesten, maar aan den ingang moesten wachten, tot de tijd was verloopen, dien zij hadden moeten uitleven.

Ahrimanes, z. **Ormuzd**.

Ai, m. (spr. *a-i*), de luiaard, een viervoetig dier in Braziliё te huis, dus genoemd naar het geluid, dat hij geeft.

Aide, m. fr., (spr. *ėd'*), hulp, bijstand; helper ondersteuner, **áide-de-camp** (spr. —*káng*), generaal-adjudant; **aide-major** (spr. —*mazjór*), adjudant.

aigre-doux, fr. (spr. —*ėg'rdóe*), zuurzoet, gemengde smaak van zuur en zoet.

Aigrefin, m. fr. (spr. *ėg'rfėng*), een sluwert, looze knaap.

Aigrette, f. fr. (spr. *ėgrett'*) de witte reiger, een vogel in Perzië, een bos van reigervederen, reigerpluimbos, ook zeker vrouwelijk hoofdsieraad.

Aigréren, fr. (spr. *ėgr*—), verbitteren, verzuren; **aigreur**, fr. zuurheid; verdriet, bitsheid; pl. **aigreurs**, Med., zure oprisping, zuur in de maag; bij plaatsnijders, harde plaatsen, te diepe groeven.

Aiguade, f. (spr. *eegháad'*), Mar., de plaats der waterververseching voor schepen.

Aiguillette, f. fr. (spr. *eegwieljėtt'*), de veter, nestel, ook een militair sieraad.

Ailerons, pl. fr. (spr. *ėl'rong*), Mil., kleine buitenwerken der vestingen.

aimable of **aimabel**, fr., (spr. *eemábl*), beminnelijk, beminnenswaardig; als subst. **aimable**, m. een pronker, modegek.

Air, n. fr. (spr. *ėr*), 1) het uiterlijk aanzien, het gelaat, de houding, het gebaar; de wijze van zich deftig te gedragen; van daar **zich een air** of **airs geven**, zich deftig, grootsch voordoen; 2) een lied, gezang, een **airtje**, zie **aria**.

Aise, f. fr. (spr. *ėz'*) genoegen, gemak, welstand, gegoedheid; *à son aise* **zijn**, **leven**, ruime bestaanmiddelen hebben, opgeruimd zijn; **aisance**, f. (spr. *ėzangs'*) de ongedwongenheid in houding en manieren; gemak, welgesteldheid; voorregten en heerlijkheden.

Aitiologie, z. **Aetiologie**.

Aja, *ajo*, z. *Aga*.

Ajantiden. pl., afstammelingen van Ajax, een aanzienlijk geslacht te Athenen, waartoe Alcibiades behoorde.

à jour, fr. spr. *azjóer*), doorzigtig, doorbroken, getralied; slechts ingerand (van edelsteenen); Merc., tot op den loopenden dag in orde.

Ajournement, n. fr. (spr. *azjoern'máng*), de dagvaarding, het uitstel tot een' bepaalden dag; *ajourneren*, z. *adjourneren*.

a Jove principium, lat., de aanvang met God, de geestelijkheid vooraan.

Ajus Locūtius, (v. *aio* ik zeg en *loquor*, ik spreek), de god der spraak, die bij de Romeinen eenen tempel had.

ajusteren en **ajustement**, z. **adjusteren**.

Akademie enz., z. **ac**— enz.

à la—, fr., op of naar (deze of die manier of wijze); *à la baisse*, z. *baisse*; *à la bonne heure*, te goeder uur, welaan! goed! het zij zoo! dat moge zoo zijn! *à l'abri*, beschut, beveiligd, onder de hoede, *à l'aimable*, in der minne; *à la campagne*, z. **campagne**; *à la chasse*, (spr. *sjáss'*), jagtaardig; jagtspel; *à la fin*, (spr. —*fėng*), op het einde, ten slotte; *à la française* (spr. —*frangsės'*), naar fransche manier, op zijn fransch; *à la guerre* (spr. *ghėr'*), als in den krijg; een biljartspel; *à la grecque* (spr. —*grekk'*), op zijn grieksch; *à la hâte* (spr. —*haat'*), in der haast, in aller ijl; *à la hausse*, z. *hausse*; *à la ligne* (spr. *liėnj'*), van de lijn af, een nieuwe regel; *à la mode*, naar den (tegenwoordigen) smaak; *à l'anglaise* (spr. —*anglėz'*) op zijn engelsch; *à la renverse* (spr. —*rangwers'*), Muz., omgekeerd, omgeslagen; *à la saison* (spr. —*sėzóng*), naar het jaargetijde, tijdig, van pas, ter snede; *à la sourdine* (spr. —*soerdien'*), gedempt (geluid), in 't geheim, ter

sluik; *à la suisse* (spr. *swiess'*) op zijn zwitsersch; *à la tête*, z. **tête**; *à l'espagnole* (spr. *espanjól'*), op zijn spaansch.

Alabandísmus, m. knoeijerij, kladderij in de kunst (naar de stad Alabanda in Carië, waar een slechte kunstsmaak heerschte); **alabándisch**, zot, dwaas, barbaarsch.

Alabaster, z. **albast**.

Alakdaga, m., H N. de aardhaas, springhaas, in aziat. Rusland.

Alalie, f. gr. de sprakeloosheid of stomheid.

Alambic, m. fr. (spr. *alangbiek*), Chem., een toestel ter overhaling of destillering, een destilleerhelm.

Alambrados, pl., eene secte in Portugal, eene soort van illuminaten, als de quakers in Engeland.

Alandstof, z. **inuline**.

Alant, m. Bot., een plantengeslacht, waarvan de wortel eener soort (*Inula helenium*) als versterkend en slijmoplossend geneesmiddel gebruikt wordt.

Alărich, oudd. naam: de alrijke, alheerschende.

Alarm, gew. **allarm**, m. (van het it. *all'arme*, te wapen!), oploop, woest getier; onrust, ontsteltenis, schrik; **alarméren**, doen ontstellen, onrust, schrik, aanjagen, opschudding maken; **alarmist**, m. een alarmmaker, oploopstichter, schrikverspreider.

Al, arab. lidwoord, als voorvoegsel gebezigd bij vele woorden om hunne kracht te vermeerderen, b. v. alchemie, eig. eene edele, hooge chemie.

Alart, z. **alert**; *a latĕre*, z. *latus*; *a la tête*, z. *tête*.

Alba of **Albe**, f. (van het lat. *albus, a, um*, wit), een wit priestergewaad, koorof mishemd; **albānus**, doopnaam, de witte, reine. **albātie** of **albificātie**, het wit maken, de gewaande verandering van koper in zilver.

Albanénzen, eene secte uit de 8ste eeuw, die een oorspronkelijk goed en kwaad beginsel of wezen aannam.

Albanézen, eene secte uit de 8ste eeuw in Albanië, die de erfzonde, de genoegzaamheid der sacramenten en den vrijen wil ontkende.

Albást, **alabáster**, m. gr. (*alábastros*), eene witte korrelige, fijne en harde gipssoort, zachter dan het marmer, en veelvuldig tot sieraden verarbeid.

Albatrōs, m. de stormvogel, een zwemvogel van de grootte der zwaan tusschen de keerkringen en aan de Kaap.

Albert z. **Aalbert**. **Albertus daalder**, een brabandsche daalder, zoo genoemd naar den aartshertog Albert, stadhouder der zuidelijke Nederlanden in de 16de eeuw.

Albificatie, z. ond. **alba**.

Albigénzen, eene secte in de 12de eeuw ontstaan in het landschap Albigeois in Frankrijk; zij verwierp het pauselijk gezag en erkende den bijbel alleen als geloofsregel; tot op den tijd der kerkhervorming noemde men alle latere ketters **Albigenzen** of **Waldenzen**; toen kregen zij in Frankrijk den naam van Hugenoten.

Albinagĭum, l. **Albanagĭum**, *jus albanagii*, n. mid. lat., (fr. *droit d'aubaine*), het eertijds in Frankrijk geldende regt, waardoor den vorst de nalatenschap van eenen in zijn land gestorven vreemdeling ten deel viel.

Albinos, pl., wittelingen, een blank, zwak menschenras met onnatuurlijk witte huid, witte haren en roode oogen, ook Kakkerlakken, Blafards en witte Negers of Mooren genoemd.

Albĭon, n. Grootbittanje, naar de oude, nu dichterlijke benaming (celtisch: bergland, v. a. van *albus*, wit, wegens de krijtgebergten der kust), oorspronkelijk alleen het noordelijk gedeelte van het eiland.

al bisogno, it. (spr. — *bizónjo*), des noods.

Albiet, m. nw. lat., eene delfstof, bestaande uit kiezelzure soda en kiezelzure alui aarde.

Alborák, m. arab. (van *baraka*, bliksemen, *barku*, bliksem), bij de Muhamedanen het paard, waarop Muhamed naar den hemel reed.

Albrecht, mansn. (verk. van het oude **Adelbrecht**), adelbreker.

Albŭgo, f. lat. Med., eene witte vlek.

Album, n. lat., het witte van eenig ding; een stamboek, gedenkboek, vriendenrol; **albiséren**, met een album rondloopen om inschrijvers te winnen; *album græcum*, eig. grieksch wit, Med., witte hondsdrek; *album nigrum*, eig. wit zwart, Med., muizendrek; **albumíne**, f. lat. (*albūmen*, n. Chem., de eiwitstof; **albus**, m., **albiesstuk**, een witpenning, zilveren munt in Keur-Hessen = 10 centen.

Alcāïsch vers, **Alcāïcum**, n., eene versmaat, dus ge o md naar Alcæus.

Alcálde, **Alcade**, m. sp., (van het arab. *al kâdi*, de regter), een magistraatspersoon ten platten lande in Spanje, dorpsregter, dorpsschout.

Alcali, z. **alkali**.

Alchátib, m. arab. (van *chataba*, prediken), een prediker in de moskeën.

Alchimīe of **Alchemīe**, f. (gr. met het arab. lidw. al), de goudmakerij, de zoogenaamde kunst om goud te maken, de steen der wijzen; **alchimíst**, m. een goudmaker; **alchimisch** of **alchémisch**, wat tot de alchimie behoort; geheimvol, raadselachtig.

Alcīdes, lat., een bijnaam van Hercules, naar zijn grootvader Alceus.

Alcohol, z. **alkohol**; **alcoran**, z. **alkoran**; *al corso*, z. **corso**; **alcove**, z. **alkove**.

Alcyonieten, pl., eene soort van versteende plantendieren, uiterlijk gelijkende naar vruchten, als vijgen, peren, appelen enz.

Alderman, m. eng. (spr. *élderman*), eig. ouder man, een overheidspersoon in de steden van Engeland; 26 personen te Londen, die met den Lord-major een kiescollegie uitmaken; ook de angelsaksische regters.

Aldīnen, pl., oude drukken van veel waarde uit de boekdrukkerij van Aldus Manutius en opvolgers te Venetië.

Aldscháme, f. arab., een muhamedaansch bedehuis.

Ale, n. eng. (spr. *eel*), een engelsch, niet gehopt, sterk bier.

Aleātor, m. lat., (van *alea*, een dobbelsteen), een dobbelaar, speler, liederlijk mensch; **aleātrĭum**, n. rustplaats voor spelers bij de Romeinen.

Alecto, z. **Furie**.

Alectoriën, pl. gr. (*alektōn*, haan), gr. spelen ter gedachtenis van een hanengevecht, waarmede Themistocles zijne soldaten aanvuurde; het hanenvechten; **Alectryomantīe**, f. gr., de hanenwigchelarij bij de Ouden, de voorspelling uit het wegpikken van op een alphabet gelegde graankorrels door eenen haan.

alègre, fr. (spr. *alègr'*), wakker, flink, opgeruimd.

Alemannen, pl. (niet *Allemannen*), eig. vreemde mannen (v. h. oudd. *al*, *el*, vreemd, elders), naam van het voornaamste volk in Z. Duitschland, in tegenoverst. met de heerschende Franken; (van daar den fr. naam Allemands voor Duitschers in 't algemeen.

Alembic, z. **Alambic**.

Alembroth, bij de alchimisten het philosophische zout, een alkalisch wonderzout.

Alentours, pl. fr. (spr. *alangtóer*), omstreken, omtrek; omringende personen.

Aleph, naam der 1ste letter v. h. hebr. alphabeth.

Alepines, fr. (spr. —*pien'*), eene stof van zijde en wol.

Alert, fr., wakker, vlug, levendig, flink, waakzaam, opgewekt, lustig, handig.

Aletheīa, f. gr. de waarheid, ook persoonlijk gedacht; **alethophĭlos**, m. een vriend der waarheid.

Aleuromantīe, fr. gr., de meelwigchelarij, het waarzeggen uit meel- en korenhoopjes.

Alexander, gr., mannelijke helper, menschenredder; **Alexandrynen** of **Alexandrynsche verzen**; rijmregels van 12 en 13 lettergrepen, doorgaans uit 6 jambische voeten bestaande (de benaming is, naar men wil, afkomstig van een' fr. dichter Alexander, die in de 12de eeuw een dichtstuk schreef: *Alexandre le Grand.*

Alexandrynsche bibliotheek, eene verzameling v. 700,000 boekdeelen of schriftrollen te Alexandrië in Egypte, bevattende al de schatten van de gr., rom., ind., en egypt. letterkunde, waarvan een gedeelte onder Cæsar en het overige onder Theodosius werd verbrand; **Alexandrynsche codex**, een zeer oud afschrift des bijbels in het britsch museum, dat tot 1098 tot de bibliotheek van den patriarch van **Alexandrië** behoorde; **Alexandrynsche school**, de geleerde school te Alexandrië, door de Ptolemeën gesticht, van waar eene nieuwe rigting in poëzij en wetenschap uitging, die aan dit tijdperk den naam v. h. **alexandrynsche** deed geven; **Alexandrynsche versie** of **overzetting**, z. **Septuaginta**.

Alexipharmăca, pl. gr., hetzelfde als **Alexiteria**; **alexipharmacīe**, f. de leer der tegengiften; **alexipharmăcon**, n. gr., redmiddel, tegengift.

Alexipyretĭca, pl. gr. Med., koortsmiddelen.

Alexitéria, pl. gr., geneesmiddelen in het algemeen, en in het bijzonder tegengiften; **alexitērisch**, giftafdrijvend.

Aléxis, gr. mansn., de helper, redder.

Alfadur, de oudste der goden in de n. Myth., z. v. a. de vader van allen.

Alfonsus, z. **Alphonsus**.

Alforen, **alfoeren**, eig. **Harafora**, maleisch, kinderen v. h. gebergte, naam der onbeschaafde bergvolken in vele O. Indische gewesten, onnoozele, goedhartige en onschuldige menschen.

Alfred, oudd. naam, verk. v. h. angelsaksisch **adelfred**, adelvrede; ook vertaald door vredelievende.

al fresco, z. *fresco*.

Algarade, f. fr., de krenking, grove beleediging; streek, pots.

Algaroth (poeder van), aldus genoemd naar Victor Algarotha, geneesheer te Verona. Het verwekt braking, stoelgang en zweet.

Algĕbra, f. arab. (zoo genoemd, zeggen sommigen, naar den Arabier Gebr, v. a. afgeleid van *al-dje-bratu*, verbinding van gescheiden deelen; volgens Krug v. h. arab. *geber*, sterk, als zeide men de sterke wetenschap of kunst), de stelkunst, vergelijkingsleer, letterrekening; **algebrāisch**, stelkunstig; **algebraist**, m. een stelkunstenaar.

Algēma, n. gr., pl. **algemăta**, eene smart, pijn.

Algen, pl. lat. (*algae*), wieren.

Algoríthmus, m. (het gr. *arithmos*, getal, in arabischen vorm), de 4 hoofdregelen der rekenkunst: additie, substractie, multiplicatie en divisie.

Alguacil, alguaril, m. (arab. *wasilu*, die iets verrigt), in Spanje een geregtsdienaar, diender, beulsknecht.

Ali, arab. naam: de verhevene; vr. **Aline**, vgl. **August**; ook: de eerste schrijver in de russ. kanselarij.

alias, lat., anders, bovendien (b.v. geheeten); doorgaans gaat dit woord de bijnamen voorop.

alibi, lat., elders, ergens anders, Jur.: de aangeklaagde kan het *alibi* bewijzen, d. i. zijne tegenwoordigheid op eene andere plaats dan die der misdaad bewijzen.

aliëen, lat., vreemd; als subst. in Engeland (**alien**, spr. *éeljen*), een buitenlander, vreemdeling; **alienéren**, lat. (*alienāre*), vervreemden, verkoopen; **alienābel**, vervreemdbaar, verkoopbaar; **alienātie**, f. de vervreemding, verkoop, ook enkel verpanding; in de staatstaal: afstand van grondgebied, regten enz.; afwijking van den natuurl. toestand; verstandsverbijstering.

aliēni juris, lat. Jur., onder vreemd gezag; in vaderlijke magt; **alien-bill**, f. eng. (spr. *éeljen*—), de verordening omtrent de vreemdelingen in Engeland.

alignéren, fr. (spr. *alienjéren*), naar eene rigtingslijn plaatsen, afmeten, afsteken, op eene rij plaatsen; **alignement**, n. (spr. *máng*), de afmeting of rigting volgens eene regte lijn, het rigtsnoer.

Aliménten, lat., *aliménta*, pl., voedings-, levens-, verzorgingsmiddelen, kostgeld; **alimentéren**, onderhouden, bekostigen, verplegen; **alimentarius**, m. lat. Jur., iemand, die volgens testament moet verpleegd worden; **alimentātie**, f. de verpleging, het onderhouden, voeden.

a linĕa, lat. van de lijn af, een nieuwe regel; het **alinea**, het begin van een' nieuwen regel.

Alipásma, n. gr. Med., zweetpoeder en zweetzalf.

Alipile, m. lat, een haaruittrekker.

Aliquánt, lat. Arith., een ongelijk deelend getal; niet opgaande deeler; **aliquántisch**, ongelijk deelend.

Aliquōt, lat, een gelijkdeelend getal; juist opgaande deeler; **aliquōtisch**, gelijkdeelend.

Alituur, f. lat. Med., de voeding, het vermogen des ligchaams om het verlorene door de uit de levensmiddelen bereide voedingssappen te herstellen.

à livre ouvert, fr. (spr. *a livr'oewér*), naar open boek; Muz., naar voorgelegen noten (dadelijk spelen).

Alk, alka, m. een watervogel, soort van zwarte gans.

Alkahést, n. een (zoogenaamd) algemeen oplossingsmiddel der alchimisten.

Alkăli, n. arab. (v. —*kali*, arab. naam der *salsola soda*, L., zekere zeeplant waaruit men de soda, een der voornaamste alkaliën trekt), een zout, dat uit plantenasch door uitlogen wordt verkregen; **alkalisch zout**, loogzout; **alkaliméter**, n. een werktuig ter bepaling van het in de potasch voorhanden loogzout; **alkálisch, alkalínisch**, loogzoutig, loogzoutaardig; **alkalescéren**, vlugtig alkali ontwikkelen; **alkalescéntie**, f. ontwikkeling van het vlugtig alkali bij rottende gisting; **alkaliséren**, tot loogzout branden; **alkalisātie**, f. de loogzoutbereiding; **alkaloïden**, pl., organische zoutvatbare bases, plantaardige loogzouten.

Alkánna of **Alkannlawsónie**, f. een altijd groen boompje in Indië en Egypte, waarvan de in de apotheken bekende **alkanna-wortel** komt.

Alkermes, z. **kermes**.

Alkohol, m. arab. (*al-koholu; kohlun*, oogblanketsel), eene in het fijnste poeder veranderde zelfstandigheid; de hoogst gezuiverde en van water beroofde wijngeest; overgehaalde wijngeest, brandewijn; **alkoholométer**, m. een wijngeestmeter, eene glazen buis om de sterkte van den brandewijn te onderzoeken; **alkoholiséren**, tot het fijnste poeder stooten; tot den sterksten wijngeest overhalen; **alkoholisātie**, f. de wijngeestoverhaling.

Alkorán, m. arab. (*al-korânu*, eig. de lezing, van *karaa*, lezen), de koran, het muhamedaansche wet- of godsdienstboek, Muhameds geloofsboek.

Alkove, alkoof, f. arab. (*al-kubbeh; kubbatun*, gewelfd vertrek, tent), een slaapvertrekje, afgeschoten plaats in eene kamer tot plaatsing eener legerstede.

alla breve, it. Muz., in korte, gezwinde maat; eig. elke noot nog eens zoo snel.

alla cámera, it. Muz., voor de kamer (bestemd).

alla campagna, z. **campagne**; *alla capella*, z. **kapel**; *alla diritta*, it. Muz., trapsgewijs, volgens de toonladder; *alla minūta*, (spr. —*noeta*), Merc., in het klein; *alla minūta* handel, kleinhandel; *alla móra* (*giucare*, spr. *dzjoekáre*), het geliefde vingerspel der Italianen, waarbij het getal der uitgestoken vingers geraden en snel aangegeven wordt; *alla pezza*, stuksgewijs; *alla polácca*, op zijn poolsch; *alla prima*, Pict., zonder voorafgaande gronding, op eens geschilderd; *alla siciliāna*, (spr. *ci* als *tsji*), naar siciliaansche wijze, in sicil. herdersdragt; *alla stretta*, Muz., naar zaamgetrokken wijze; *alla turca*, (spr. *toerka*), Muz., op zijn turksch; *alla zoppa*, (spr. *tzoppa*), Muz., op hinkende, op ongelijke wijze, huppelend.

Allah, m. arab., God.

Allaitement, n. fr. (spr. *alèt'máng*), de zoging, stilling; **allaitéren**, zogen, de borst geven, stillen.

Allantotoxĭcon, n. gr., het vergift, dat zich in bedorven lever- en bloedworst ontwikkelt, worstvergift.

Allarm, z. **alarm**.

Allāta, pl. lat., het toe- of aangebragte, b. v. eener vrouw in het huwelijk.

Allatrātie, f lat., het aanblaffen, aankeffen, aanbassen.

Allèchement, n. fr. (spr *alèsj'mâng*), de aanlokking, verzoeking, het lokaas, de lokspijs, ook **alléctie**; het bekwaam voeren der graveernaald bij plaatsnijders.

Alléctie, f. lat., de keus, het aanzoek, de opname.

Allée, f. fr., een boomgang, boomenrij, wandelbaan tusschen twee rijen boomen.

Allège, fr. (spr. *alèzj'*); *alleggio*, it. (spr. *allèdzjio*), n. of **allegra**, f. eene hulpboot, een ligter.

allegéren, lat., (*allegāre*), aanhalen, b.v. eene schriftuurplaats, zich beroepen; **allegaat**, eene aangehaalde plaats, beroeping op eene wet; **allegātie**, f. de aanhaling van eenen schrijver.

Allegorīe, f. gr. (*all'agorein*), anders spreken dan men meent), verbloemde, bedekte, zinnebeeldige voorstelling, eene rhetorische figuur der poezij, welsprekendheid en beeldende kunsten; **allegórisch**, zinnebeeldig, verbloemd, oneigentlijk; **allegoriséren**, zinnebeeldig, verbloemd voordragen of verklaren; **allegoríst**, m. een maker van allegoriën.

Allegra, z. **allège**.

allégro of *allegraménte*, it. Muz., vrolijk, lustig, vlug, levendig, snel; het *allegro*, een vrolijk stuk; *con allegrezza*, (spr. *—gretza*), met vrolijkheid, vlugheid; *allegro assai*, *allegro di molto* of *allegrissĭmo*, zeer of zoo veel mogelijk vlug; *allegro con spirĭti*, zeer levendig met vuur; *allegro con móto*, gezwind; *allegro ma non tróppo*, niet te gezwind; *allegro non tanto*, niet zeer gezwind; *allegro moderāto*, matig snel.

Alleluja, z. **Halleluja**.

Allemande, f. fr. (spr. *all'mangd'*) een duitsche of zwabische dans of danswijze.

allentándo en *allentáto*, it. Muz., vertragend, dalend.

allerchristelijkste majesteit, een titel van de koningen van Frankrijk sedert Lodewijk XI, die hem in 1469 v. paus Pius II ontving; **allergetrouwste majesteit**, titel der koningen v. Portugal sedert Joao V, die hem in 1748 v. paus Benedictus XIV kreeg.

Alliage, z. ond. **aligeren**.

Alliantie, z. **allieren**.

alliceren, lat. (*allicēre*), aanlokken.

Alligātor, of **kaiman**, m. de amerikaansche krokodil, reuzenhagedis.

alligéren of **ligéren**, lat., vermengen, verplaatsen; **alligātie** en **alliage**, fr., (spr. *alliáazj'*) f. de vermenging of smelting der metalen van waarde tot ééne massa; ook het toevoegsel; **alligatie-regel** of **rekening**, Arith., de regel van menging.

Allignement, z. **alignement**.

alliéren, fr., zich verbinden; **geallieerden**, pl., bondgenooten, verbondenen; **alliántie** of **alliance**, fr. (spr. *alliángs'*), verbindtenis, verbond, verdrag, echtverbindtenis; **offensieve** en **defensieve alliantie**, aanvallend en verdedigend verbond; **triple** en **quadruple alliantie**, drievoudige en viervoudige verbindtenis.

Allitterātie. f. (v. h. lat. *littĕra*, de letter), het in zamenklank brengen van dezelfde medeklinkers, de letterklank, het letterrijm; **allitteréren**, gelijkklinkend maken.

Allĭum, lat., look.

Allobrógen, pl., een oud, dapper, ruw volk in het tegenw. Dauphiné en Savoye, ook gessaten genoemd, naar hunne werpspiesen, gessa; ook onbeschaafde, ruwe menschen.

Allocātie, f. lat. Merc., de goedkeuring v. een' later ingevoegden post in eene rekening.

Allocūtie, f. lat., de aanspraak van eenen paus aan de vergaderde kardinalen, van een' krijgsoverste aan zijne soldaten enz.

Allodĭum of **Allodiaalgoed**, n. een eigen, niet als leen ontvangen goed, vrij erfgoed, dat men vervreemden kan; **allodĭaal**, erfvrij, onleenroerig.

Allogrāphum, n. gr., een ander, een vreemd handschrift.

Allolalīe, f. gr., het gebrekkig spreken, de kromtaal.

allongéren of **alongeren**, fr. (spr. *alonzjéren*), langer maken, verlengen, uitrekken; **allonge, allonge**, f. (spr. *alongzj'*), aangehecht stuk ter verlenging, aanhechtingspijp of steng; de lange lijn, waaraan men de paarden laat draven; **allonge-paruik**, eene lange krulpruik.

allons ! fr. (spr. *alóng*), laat ons gaan! op! voort! voorwaarts! welaan!

alloniem, gr., vreemdnamig, een' anderen naam hebbende.

Allooi, n. fr., het gehalte der muntspeciën, de hoeveelheid van geringer metaal met een beter gemengd.

Allopathīe, f. gr. Med., de overdraging der ziekte van eenig ligchaamsdeel op een ander; een door vreemde inwerking ontstaand lijden; **allopaath**, m. de voorstander dier geneeswijze.

Alloquĭum, n. lat., de aanspraak.

Allotrĭa, pl. gr., wat niet ter zake behoort, bijzaken; onvoegelijkheden; **allotriophagīe**, f. gr. Med., de trek naar bedorvene en oneetbare spijzen.

all'ottāva, z. **octaaf**.

allouéren, fr., toestaan, inwilligen, la-

ten gelden (inz. van rekeningen;) **allouābel**, geldig, toe te staan.

alludéren, lat. (*alludĕre*), op iets toespelen, doelen, stekelige zinspelingen maken; **allúsie**, f. de toe- of zinspeling, de wenk.

all' unisóno, z. **unisonus.**

Allúre, f. fr., de gang, pas, tred; het gang- of voetwerk; ook het spoor van dieren.

Allusie, z. **alluderen.**

Allūvie, f. lat., de aanspoeling, aanslibbing (Napoleon noemde bij de inlijving smadelijk zóó ons land, ten opzigte van Frankrijk); **alluvie-regt**, het aanspoelingsregt, het regt om het land, dat door eenen stroom aanslibt, zich toe te eigenen; **allu̅vium**, n. de bovenste en jongste lagen der vaste aardkorst; **alluviaal**, aangespoeld, b. v. **alluviale grond.**

Alma, f. maat voor vloeistoffen in Konstantinopel.

Almagést, m. eene verzameling van sterrekundige waarnemingen; eig. de arab. naam van het gr. werk over de sterrekunde v. Ptolemæus, in de 2de eeuw.

Almágra, n. spaansche roodaarde, roodkrijt.

alma mater, lat., eerwaardige moeder (als eernaam voor de hoogescholen).

Almanak, m. arab. (van *mana*, maat, tijd; v. a. van het saks. *al-mon-acht*), tijdwijzer, z. **kalender**; een jaarboekje met kleine romantische gedichten, opstellen anecdoten, enz.

Almandijn, z. **robijn.**

Almáne of **Alméne**, oostind. gewigt = 2 pond.

Almánsor of **Almanzor**, m. arab. naam, de verdediger.

al marco, it., *au marc*, fr., naar het markgewigt der munten, d. i. naar hare eigentlijke metaalwaarde; ook *al peso*, naar het gewigt, in tegenst. van *al numero*, naar het getal en *al-pezzo*, d. i. stukswijze, stuk voor stuk.

Almarīa, f. mid. lat., de oorkondenkast of -kist in eene kerk.

Almeidan, z. **bazar.**

al minúto en *alla minúta*, it. (spr. de *u* als *oe*), afzonderlijk, in het klein.

Almónde of **Almuda**, f. portug. olie- en wijnmaat.

al numero, z. ond. *al marco.*

ál occorénza, it. (spr. — *réntza*), Merc. bij voorkomende gelegenheid, naar omstandigheden.

Aloë, f. gr., een zeer bitter, heilzaam sap van een uitheemsch gewas van gelijken naam, waarvan eene soort (*aloes vulgaris*) ook in Europa voorkomt; **aloëhout**, z. **cordie.**

Alogīe, f. gr., redeloosheid, ongerijmdheid, onzin.

Alogotrophīe, f. gr. Med., de ongelijke voeding der ligchaamsdeelen, de miswas der ledematen.

Aloi, z. **Allooi.**

Alonge, z. **allonge**; **Alonzo**, z. v. a. **Alphonsus.**

Alopecīe, f. gr., het uitvallen der haren, de ruidigheid, eene kale plek.

à l'ordinaire, fr. (spr. — *nèr'*), als gewoonlijk, meestal, doorgaans.

Aloýsius, z.v.a. Lodewijk (z. a.); v.a. verbasterd van Eligius (z. a.).

al pari, z. *pari.*

Alpen, pl., hooge bergen, inz. in Zwitserland; *Alporāma*, n. gr., berggezigt, alptooneel.

al peso en *al pezzo*, z. ond. *al marco.*

Alpha, m. de eerste gr. letter; het begin; **alpha en omĕga**, begin en einde, alles in alles, God; **álphabet**, n. gr., het ABC, de letters in volgorde, bij boekdr. 24 gedrukte vellen; *alphabétisch*, naar volgorde der letters; *alpha privativum*, m. de gr. beroovende ontkennende *a*, die als voorvoegsel bij een gr. woord het begrip ontkennend maakt.

Alphetēdon, n. gr. Med. (v. *alpheton*, meel), de verbrijzeling van een been tot gruis.

Alphitomantīe, f. gr., eene wigchelarij met gerstenmeel.

Alphónsus, lat. mansn. Med., de gelukzalige; v. a. beter **Alfonsus**, **Alfons**, als komende v. h. gothisch äl fo n s, d.i. help ons; **alphonsínische tafelen**, astronomische tafels, vervaardigd op bevel en met medewerking van Alphonsus X, koning van Kastilië.

Alphus, m. gr. Med., eene meelvlek, witte huidvlek, eene soort van *lepra* (z. a.).

al piacère of *al piaciménto*, it. (spr. *c* als *tsj*), Muz., naar believen; *al punto*, it. (spr. *poento*), stipt, op het naauwkeurigst.

al rigōre di tempo, z. **rigor.**

Alrūnen, alraunen, vrouwen bij de oude Germanen, wie men eene geheime wetenschap toeschreef (van *al*, alles, en *runan*, kennen, weten; in later hoogd. *weise Frau*, wijze vrouw, verbasterd in *weisze Frau*, witte vrouw), witte vrouwen, waarzegsters, wijze vrouwen; ook eene soort van huisgoden of lares, z. **mandragora.**

al segno, z. ond. *segno.*

Alt, Alto, it. Muz., de tweede stem, de stem die op de soprano volgt en van de kleine *f* of *e* tot de twee gestreepte *e* loopt; **altist**, m. de altzanger.

alta jurisdictio, z. **jurisdictie.**

Altaan, altán, m. (v.h. lat. *altus*, hoog), een open uitstek aan een huis, balkon.

Altaar, o. en m. (lat. *altāre*, m.), offerhaard, offertafel, kerktafel, de tafel, waaraan de eerste christenen hunne agapen hielden; de toestel, waaraan de mis wordt gelezen; **altaragīum**, n. eene aan het altaar ge-

wijde zaak; **altarist**, m. een misdienaar, altaarpriester; kerkvader.

alta véndita, it., de opperloge der Carbonari.

Alta vióla, f. it., de armviool, altviool.

Altellus, m. een gemeentekind, dat op kosten der gemeente wordt onderhouden.

al tempo, z. **tempo**.

altĕra pars Petri, z. v. a. *secunda Petri*, z. **secunda**.

Alterabel, alteratie, enz., zie **altereren**.

altercātie, f. lat., de oneenigheid, twist, tweespalt.

alteréren, nw lat. (v. h. lat. *alter*, de andere), veranderen (veelal ten kwade), verminken, bederven; verschrikken, ontroeren, ontstellen; *alterāto*, it. Muz., veranderd; **alterābel**, fr., veranderlijk, voor verandering vatbaar; **alterātie**, f. ontsteltenis, ergernis, schrik, ontroering; **alterántia**, pl. lat. Med., middelen, die zonder uitlozingen te bevorderen allengs den toestand der vaste en vloeibare deelen des ligchaams veranderen en verbeteren.

alter ego, lat., ander ik, plaatsvervanger; mederegent.

alterna ratio, f. lat., verwisselde verhouding.

alternéren, lat. (*alternāre*), afwisselen; **alternerende koorts**, afwisselende koorts; **alternerende huizen**, vorstenhuizen, die in de heerschappij of in zekere voorregten elkander beurtelings afwisselen; **alternātie**, f. afwisseling, verandering; ook de rangorde, waarin contracterende mogendheden in de oorkonde worden opgenoemd; *alternaménte*, it., *alternātim*, *alternatīve*, lat., *alternativamente*, *alterno*, it. of **alternatief**, beurtelings, bij afwisseling; **alternatief**, m. de gedwongen keuze tusschen twee even moeijelijke of bezwarende omstandigheden, de dubbelkeus, noodkeus, verlegenheid; **alternatief-vuur**, Mil., wisselvuur.

altĕrum tantum, n. lat., nog eens zoo veel, het tweevoud, dubbel; de renten, aangegroeid tot de grootte des kapitaals.

Altésse, f. fr., hoogheid, bij het aanspreken van vorsten doorgaans verbonden met *impériale* (spr. *èngperiáal'*) keizerlijke, *royale* (spr. *roajáal'*), koninklijke, *sérénissime*, (spr. *—nisiem'*) doorluchtige.

Althéa, gr. Bot., de heemst, het kaasjeskruid, welks wortel een zoetachtig slijm bevat, dat, met arab. gom, suiker en eiwit gemengd, *de witte drop* geeft.

Altiméter, n. (v. h. lat. *altus* hoog, en gr. *métron*, maat), hoogtemeter; **altimetrīe**, f. de hoogtemeetkunst.

Altin, m. eene turksche gouden munt = 4,34 gl.

altiōra, pl. lat., hoogere zaken; kundigheden, wetenschappen; *ad altiōra*, tot hoogere dingen (overgaan), hooger verder gaan; *per hoc ad altiora*, hierdoor tot hooger; *altiōris indagĭnis*, lat., van dieper onderzoek.

Altist, z. **alt**.

altitūda meridiāna, f. lat., de middaghoogte.

altum silentium, z. *silentium*.

Aludél, m. (pl. **aludels**), waarschijnlijk arab., ook sp., Chem., een sublimeertoestel.

Aluin, m. (van het lat. *alūmen*), overzwavelzure aluinaarde en potasch, een zout, hetwelk sterk zamentrekkende krachten bezit; **alumineus**, aluinhoudend; **alumium**, n. het metaal der aluinaarde.

Alúmnus, m. lat., een voedsterling, kostganger, kweekeling, die kosteloos onderwijs geniet, gevoed en gekleed wordt; **alumnēum**, n. eene kweekschool, waar de leerlingen ook gevoed en gekleed worden; **alumniaat**, het kweekelingschap, de toelating tot zulk eene school.

Alvearĭum, n. lat., de bijenstok; de oorholte, dat gedeelte van het oor, waar het oorsmeer wordt afgescheiden.

Alveólen, pl. lat., vakken, afdeelingen bij vele schaaldieren; tandkassen; ook bijencellen, wascellen; de zaadhuisjes van sommige planten; **alveolair**, de tandkassen betreffende.

alvus, f. lat., het onderlijf, de buik; *alvi fluxus*, lat. Med., de buikloop; *alvus laxa*, open lijf; *a. obstrúcta*, buikverstoptheid.

Alwin, mansn., de allesoverwinnende; v. a. verkort van het angels. a e t h e l w i n, band des adels.

Alўce, **Alўsis**, f. **Alysma**, n. **Alysmus**, m. gr. Med., onrust, zielsangst.

Alypĭas, gr. Med., geneesmiddel tegen de zwartgalligheid.

Alўssum, n. gr. (v. *alussa*, dolheid), wilde kers, steenkruid, een middel tegen de hondsdolheid.

Alўta, pl. gr., onoplosbare, onverklaarbare dingen, opgaven.

amábile, *amabilménte*, *amorévole*, *amoróso*, it. Muz., liefelijk, teeder, aanminnig.

Amadéus, lat. eig. godlief; **amadeisten**, pl., eene franciskaner broederschap der 14de eeuw.

Amădis, m. een romanheld, minnaar (eig. de held van een' oud fr. roman A m a d i s d e G a u l e); eene soort van handlubben.

Amalgáme of **amalgăma**, n. (door letterverzetting uit het gr. *malagma*, d. i. verweeking, met voorgevoegde *a* = te zamen), eene metaaloplossing in kwik, eene verbinding van kwikzilver met een ander metaal; fig. een mengsel; **amalgamātie**, f. de verbinding der metalen met kwikzilver; Pol., vermenging van natiën, regten, gevoelens, staatsschulden enz.; **amalgaméren**, met kwikzilver naauw vereenigen, in-

nig verbinden, zamensmelten, vermengen.

Amália, (van het goth. *amal*, hemel), de hemelsche, onbevlekte, reine.

Amalthēa, f. gr. Myth., eene nimf, die Jupiter voedde met de melk eener geit, welke haar voedsterling later onder de sterren plaatste, en Amalthea eene van hare hoornen schonk, uit welke zij alles, wat zij wenschte zoude bekomen: van daar de hoorn van Amalthea, d. i. des overvloeds.

a manco (it.) of **amanco**, n. Merc., het ontbrekende, afgaande; ook een voorschot, eene vordering.

Amánda, lat., de beminnenswaardige.

Amant, m. fr. (spr. *amáng*), de minnaar, vrijer; **amante**, f. (spr. *amángt'*), de minnaes, vrijster, geliefde, voorheen boel en boelin.

Amanuénsis, m. lat., handlanger, die eenen ambtsschrijver ter dienste staat.

Amāra, pl. lat., bittere middelen.

Amaránth, m. gr. eig. onverwelkelijk, immergroen, soortnaam van vele bloemen, b. v. de duizendschoon, hanekam enz.; ook eene door Christina van Zweden ingestelde ridderschap; **amaranthhout**, z. **mahagonie**; **amarante**, vrouwenn. de onverwelkelijke.

Amarélle, f. (uit het it. *amarello*), de wijnkers, eene soort van groote wijnzure kersen.

amarézza, it. (spr. —*retza*) droefheid, eig. bitterheid; *con amarezza*, met droefheid.

Amartie, gr., l. **Hamartie** (z. a.).

Amarýllis, f. gr., eene leliesoort uit Z. Amerika en Z. Afrika; ook een poëtische herderinnennaam.

Amasēsis, f. gr. Med., het onvermogen om te kaauwen.

Amasĭa, it. lat., de geliefde, minnares, bijzit; **amasĭus**, m. de minnaar, boel.

Amassétte, f. fr. de spadel, het verwmes der schilders; **amasséren**, ophoopen.

Amateur, m. fr., de liefhebber, kunstvriend, **amatrice**, f. de liefhebster, kunstvriendin.

Amathīe, f. gr., onwetendheid, gebrek aan beschaving.

Amaurōsis, f. gr. Med., de zwarte staar; **amaurōtisch**, aan de zwarte staar lijdend.

Amazōnen, f. gr., (eig. zonder borst), eene der krijgshaftige vrouwen in Klein-Azië, die zich, naar luid der overlevering, de regterborst deden afbranden, om ongehinderd den boog en pijlkoker te kunnen hanteren, eene moedige vrouw, heldin; **Amazonen-rivier**, de grootste Z. Amerik. stroom, de **Maranhon**, aan wier oevers Orellana in 1539 krijgvoerende vrouwen zou ontmoet hebben; **Amazōnen-kleed**, een mannelijk vrouwenkleed, vrouwelijk rijkleed.

ambābus (*manĭbus*), lat. met beide handen, b.v. eene gelegenheid aangrijpen.

Ambacht, n. handwerk; voorm. regtsgebied, regtsban ten platten lande (nog overig in Hendrik-Ido-Ambacht, Bergambacht enz.); **ambachtsheer**, de met een ambacht beleende vasal, de aankooper van een ambacht.

ambāges, pl. lat., omwegen, draaijerijen; *per ambages*, langs omwegen.

Ambar, m. russ., stapelplaats van waren, magazijn, pakhuis.

Ambarvalĭa, lat., Ceresfeest bij de Romeinen, veldfeest, plegtige ommegang, waarbij men melk, honig, wijn en eene zeug offerde.

Ambassáde, f. fr. (spr. *angbassáad'*, ontleend v. ambacht, ambt, waarvan in mid. lat. *ambascia*, *ambassiata* gevormd werd), gezantschap; **ambassadeur**, m. gezant, afgezant; **ambassadrice**, f. gezantsvrouw.

Ambe en **Ambo**, f. lat., twee uitgekomene nommers van de vijf, in zekere loterijen.

Amber, m. (perz. *amber*, arab. *ambar*, barnsteen.

Ambidéxter, m. lat., iemand, die de linkerhand even goed en vaardig als de regter gebruikt, die regtsch en linksch is.

ambiéren, lat. (*ambīre*, eig. omgaan, van den eene tot den andere gaan), trachten, streven, staan b.v. naar eenen post; **ambiént**, m. een postzoeker, dinger naar een ambt, *ambĭtus*, m. het omgaan; de omloop, omvang; het dingen; *ambĭtus crimen*, z. ond. **crimen**; **ambítie**, f. het eergevoel, de eerliefde, eerzucht, eergierigheid; **ambitieus**, eerlievend, eerzuchtig, eergierig; **ambitionéren**, de eerzucht hebben om iets te doen, te zijn of te schijnen; uit eerzucht naar iets streven; *ambitiōsum decrētum*, n., lat. Jur., een partijdig, niet onbevangen besluit.

ambigéren, lat. (*ambigĕre*), onbesloten zijn, aarzelen, twijfelen; **ambiguiteit**, f., de twijfel, onzekerheid, dubbelzinnigheid; *ambigu*, fr. (*angbigú*), dubbelzinnig, als subst. **ambigu**, n. een mengsel van met elkander strijdige dingen, inz. een maal, waarbij koude en warme geregten, fruit en gebak te gelijk wordt opgedischt; **ambigu-spel**, een kaartspel, uit vele spelen gemengd; **ambigŭum**, n. lat., iets dubbelzinnigs; *in ambigŭo*, lat., onzeker, in neteligen toestand.

Amble, m. fr. (spr. *ángbl'*), de telgang, pasgang, drieslag, de gang van een paard, als het de beide beenen van eene zijde te gelijk opligt.

Amblōma, f. gr. Med., de miskraam, z. **abortus**; **amblotĭca**, pl., vruchtafdrijvende middelen.

Amblygoon, n. gr., de stompe hoek.

Amblyopīe, f. gr., verzwakking van het gezigt, het begin van de zwarte staar, **amblyops**, m. iemand met een zwak gezigt.

Ambo, z. **ambe**.

Ambon, m. pl., **ambōnen**, gr., lessenaar, kansel in de oude kerken; **ambonoclásten**, ijveraars tegen de kerkmuzijk.

amboutéren, fr. (spr. *angboe*—), onderleggen, b.v. met katoen of zijde bij stikwerken.

Ambrosĭa, f. gr., godenspijs, hemelsche spijs, ambrozijn; het voedsel der goden volgens de fabelleer; fig. uitstekend smakelijke spijs; **ambrozýnen**, pl., de beste soort der uit Italië in den handel komende amandelen; **Ambrosĭus**, mansn., de onsterfelijke, goddelijke; **ambrosiaansche lofzang**, z. **te Deum**.

Ambubājen, pl., syrische ligtekooijen.

ambuléren, lat. (*ambulāre*), heen- en weêrgaan, rondwandelen, rondtrekken; **ambulance**, f. fr. (*angbulángs'*), het veldlazareth, veldhospitaal; **ambulánt**, lat. omzwervend; rondtrekkend, heen en weêrloopend, onrustig; als subst., een onbevoegd makelaar; **ambulātie**, f. lat., het rondtrekken, de wandeling; **ambulātor**, m. lat., een wandelaar, iron., een straatslijper, diamantslijper; *ambulatorĭe* of **ambulatōrisch**, rondtrekkend, veranderlijk, afwisselend.

Ambústie, f. lat., branding of cauterisatie.

Amelia, fr. z. v. a. **Amalia**.

amelioréren, fr. verbeteren, veredelen, verfraaijen; **ameliorātie**, f. de verbetering.

Amen, hebr., het zij zoo! het geschiede! worde waar! voorzeker! het gewone slot der gebeden, van daar **amen zeggen**, eene zaak voltooijen, iets toestemmen, bevestigen.

Aménde, f. fr., (spr. *amángd'*), geldstraf, geldboete; *amende honorable*, fr. (spr. —*onorábl'*), opentlijke, schandelijke schuldbekentenis, kerkboete tot ontheffing van den ban; **Amendement**, n. fr. (spr. *amangd'máng*), beterschap, verbetering, inz. van eene voorgestelde wet.

Amenorrhœa, f. gr., het ziekelijk uitblijven der maandstonden.

amentĭa, f. lat., stompzinnigheid, waanzin.

à merveille, z. **merveille**.

Amerij, n. (versnelde uitspraak v. A v e M a r i j, wees gegroet Maria), een oogenblik, ommezien, de tijd, dien men behoeft om een A v e M a r i j te bidden.

a meta, it. Merc., ter helfte, winst en verlies gelijk gedeeld.

amethódisch, gr., strijdig met eene goede leerwijze.

Amethýst, m. gr., een violetkleurig edelgesteente, in schoonheid en waarde aan den smaragd gelijk geschat; zoo genoemd v. *methyein*, dronken zijn, *methy*, wijn, omdat men hem hield voor een' talisman tegen de dronkenschap, van daar **amethýsta**, pl., beschonkenheid voorkomende middelen.

Ametrīe, f. gr., de ongelijkmatigheid, onevenredigheid, wanverhouding; het tegendeel van s y m m e t r i e; **amétrisch**, wat zich ongelijk verhoudt; onevenredig.

ameubléren, fr., met huisraad voorzien; **ameublement**, n. (spr. —*máng*), het huisraad, de kamertooi.

Ami, m. fr., vriend, liefhebber, **amie**, f. vriendin; **amiábel**, in het vriendelijke, in der minne; **amiabiliteit**, f. minzaamheid.

Amiánt of **Asbést**, m. gr., steenvlas, bergvlas, bergwol, vezelsteen, die zich als vlas laat spinnen en onbrandbaar is; de Russen noemen hem K a m e n i s c h i l k of steenzijde.

Amicĭa, f. mid. lat. de monnikskap; **amicéren**, lat., bekleeden; **amictorĭum**, n. borstbekleeding, halsdoek; **amíctus** m. kleeding; ook een sieraad der priesterkleeding bij het mislezen.

Amīcus, m. lat., vriend; eertijds Merc., deelhebber; **amicaal** of **amicabel**, latijn vriendschappelijk; *amice*, *amicissĭme*, vriend, beste vriend, als opschrift of aanspraak in briefjes; *amicabĭlis compositĭo*, f. lat. Jur., eene minnelijke schikking; *amicabilĭter*, *amicabĭli modo*, lat., vriendelijk.

Amidam of amidon, z. **amylon**.

Amitié, f. fr., de vriendschap.

Ammas, m. eene in Frankrijk aangebouwde tarwsoort.

Ammeraal, m. een groote wateremmer op schepen.

Ammochosīe of **Ammochōsis**, f. gr. Med., een zandbad.

Ammon, m. hebr. naam, de getrouwe; ook de bijnaam van den egypt. Jupiter, met eenen ramskop voorgesteld.

Ammōniak, m. gr., vlugloogzout, eene verbinding van stikstof en waterstof; **ammoniakālisch**, vlugtig loogzout bevattend; **ammoniak-gom**, eene oostind. gomhars; **ammoniak-zout**, een grijswit, glasachtig zout van scherpen, pisachtigen smaak, dat in de urine van den mensch en in de uitwerpselen van al de dieren, die zoutbevattende planten eten, voorkomt.

Ammonieten of **Ammonshorens**, posthoorns, verteerde slakkenwoningen v. d. vorm eens gekrulden ramshorens.

Ammunitie, z. **munitie**.

Amnesīe, f. gr., het verlies van het geheugen, vergeetachtigheid.

Amnestīe, f. gr., het vergeven en vergeten v. aangedane beleedigingen, inz. in den oorlog; kwijtschelding v. straf, zoen; het bedelven in vergetelheid; **amnestiéren**, vergiffenis, genade schenken, bevredigen, vrij verklaren.

Amnicolíst, m. nw. lat., een rivieroeverbewoner.

Amnĭon, n. gr. Med., het lamsvlies, waarin zich de vrucht bevindt; **amnio-**

mantīe f., voorspelling uit het lamsvlies; **amnītis**, f. ontsteking van dit vlies.

Amodiātie, z. **Admodiātie**.

Amomi, z. **piment**.

amœbæisch, afwisselend; **amœbæische verzen**, verzen, waarin de staande en slepende regels met elkander afwisselen.

amœnus, lat., aangenaam, bevallig; **amœniteit**, bevalligheid, innemendheid.

Amor, m. lat., gr. **Eros**, de god der liefde, minnegod; de zoon van Mars en Venus; **amorétten** of **amouretten** (spr. *ou* als *oe*); liefdegoodjes; voorbijgaande minnarijen; **amours**, fr. (spr. *amoér*), liefdehandel, minnekozerij; **amours maken**, vrijen; **amoróso** it., een minnaar, verliefde, liefdeheld; **amoureus**, verliefd. *amorévole* en *amoróse*, z. *amabile*.

Amorce, f. fr., de lokspijs; Mil., het zundkruid; **amorcéren**, tergen, aanvoeren.

Amórpha, pl. gr., vormlooze, onregelmatige, gedaanten, omvormen; **amorphīe**, f. vormeloosheid, wanstalligheid; **amorphisch**, misvormd, vormeloos; **amorphísmus**, m. gestalteloosheid.

amortiséren, f., eig. dooden, de kracht benemen, smoren, ongeldig verklaren; eene leening rentevrij verklaren; **amortisātie**, f. (fr. *amortissement* sp. —*tiesmáng*) schuld-, rente- uitdelging, vernietiging der openbare schuld; het overlaten van een stuk gronds aan de doode hand (z. a.)

Amos, hebr. mansn., de sterke, de lastdrager.

amovéren, (lat. *amovēre*), verwijderen, wegruimen, ontzetten, b.v. van een' post of ambt; afbreken; sloopen; **amovībel**, afzetbaar; **amōtie**, f. de wegruiming, slooping, afzetting, ontzetting; *amōtae res*, lat. Jur., voorwerpen, die echtgenooten of aanverwanten elkander onteigenen.

Amour, **amouretten**, z. ond. **amor**.

Ampelurgīe, fr. gr., (v. *ampolis*, wijnstok, wijnbouwkunde.

Amphibīe, n. gr., of **Amphibĭum**, (v. *amphi*, rondom, en *bios*, leven) eig. dieren, die op het land en in het water kunnen leven, inz. koudbloedige longdieren, bij ons verkeerdelijk tweeslachtige dieren geheeten; **amphibiolíthen**, pl. gr., versteeningen van amphibiën.

Amphibolīe, f. gr., de dubbelzinnigheid, de besluiteloosheid.

Amphibrăchys, m. gr., eene voetmaat van drie lettergrepen, waarvan de middelste lang is (⏑ — ⏑), b.v. onschuldig.

Amphictions, pl. gr., raad of geregtshof van het oude Griekenland, waarheen alle gr. staten hunne afgevaardigden zonden; de algemeene staten van Griekenland, zoo genoemd naar den insteller Amphiction.

Amphimăcer, m. gr., eene voetmaat van drie lettergrepen, waarvan de middelste kort is (— ⏑ —), b.v. woordenboek.

Amphimetōres, pl. gr., kinderen van twee moeders, maar van denzelfden vader.

Amphīon, m. gr. Myth., zoon van Jupiter en Antiope, koning van Theben, een der oudste toonkunstenaars, die door de tooverkracht zijner lier wilde dieren en steenen, d. i. ruwe menschen, wist te te treffen.

Amphipatōres, pl. gr., kinderen van twee vaders, maar van eene moeder.

Amphipneūma, n. gr. Med., het moeijelijke ademhalen.

Amphiscii, pl. gr. Myth., tweeschaduwigen, menschen, wier schaduw in het eene jaargetijde naar het noorden en in het andere naar het zuiden valt, en tusschen de keerkringen wonen.

Amphismīla, f. gr., een tweesnijdend mes, inz. tot anatomisch gebruik.

Amphitheāter, n. gr. bij de Grieken en Romeinen een rond of ovaal gebouw voor de schouwspelen; hedendaags eene halfronde, trapswijs of schuin opgaande schouwplaats over het tooneel, eig. hemitheater; **amphitheatrālisch**, halfrond en trapswijs opgaande.

Amphitrīte, f. gr., de godin der zee, gemalin van Neptunus; ook eene soort van zeeworm.

Amphŏra, f. lat, (van het gr. *amphoreus*), eene hengselkruik, groote wijnkan; eene wijnmaat bij de oude Romeinen; eene venetiaansche maat.

amplectéren, lat. omvatten; ook voor bekend aannemen, goedkeuren.

Ampliātie, f. lat., de uitbreiding, aanvulling; de verschuiving der uitspraak in een regtsgeding.

amplificéren, lat., uitbreiden, vergrooten, breeder uiteen zetten; **amplificātie**, f. de uitbreiding van eene gedachte, of een beeld in de redekunde.

amplissimus, lat., hoogaanzienlijk, hoogedel, titel van een' aartspriester; eeretitel aan hoogescholen.

Amplitūde, f. fr., de boogwijdte, de boog tusschen den op- en ondergang der zon; *amplitūdo occidŭa*, f. lat., de ondergangsboog; *a. ortīva*, de ondergangsboog.

Ampoule, f. fr. (spr. *angpóel'* van het lat. *ampulla*), eene flesch, een vat; *la sainte ampoule* (spr. — *sèntangpóel'*), het miraculeus olieflesehje te Rheims, waaruit de fr. koningen gezalfd worden; *ampoules*, pl. (spr. — *angpoel'*), blazen of blaren; ook zoutelooze woordenpraal.

Ampoulette, f. fr., (spr. *angpoelett'*) het houten zundpijpje eener bom.

amputéren, lat. (*amputāre*), een lid afzetten, afsnijden; **amputātie**, fr., de afzetting van een ligchaamsdeel.

Amulét, n. (lat. *amulētum*, van het arab. *hamala*, dragen), een voorbehoedmiddel des bijgeloofs tegen ziekten, tooverij enz., bestaande uit een plaatje of penning met figuren of spreuken, uit stukjes steen, dierentanden, vruchtkernen, reliquiën van heiligen enz., die men hetzij om den hals hangt of bij zich draagt.

Amúrca, f. lat., oliedroesem; Med., hevige afgang.

amuséren, fr., vermaken, verlustigen, den tijd aangenaam doorbrengen of verdrijven, beuzelen; ook onnoodig ophouden, om den tuin leiden; **amusánt**, onderhoudend, vermakelijk, tijdkortend; **amusemént**, n. (spr. — *máng*), verlustiging, uitspanning, vermaak; **amusette**, f. speelgoed, kleine uitspanning; ook een soort van oud schietgeweer.

Amygdalīne, n. gr. Chem., de amandelstof door Robiquet en Boutrons-Charlard in de bittere amandelen gevonden; **amygdalíth**, l. **amygdalolíth**, m. de amandelsteen.

Amȳlon, Amȳlum, n. gr. verkeerdelijk ook **amidon** en **amidam**, wit stijfsel, zetmeel.

amýntisch, gr., beschermend, sterkend.

ana, gr. (op recepten), evenveel, van het eene zooveel als van het andere.

Anabaptísmus, m. gr. de leer der wederdoopers, de herdoopersleer; **anabaptíst**, m. een wederdooper, herdooper, z. **mennoniet**.

Anabăsis, f. gr. de opstijging, terugkeering; Med., het klimmen b. v. der koorts; ook eene redek. figuur, waardoor men eene zaak allengs uitbreidt; **anabátische koorts**, eene alledaagsche koorts.

Anabēxis, f. gr. Med., het opbrengen en uitwerpen door hoesten.

Anabrochísmus, m. gr. Med., de afbinding van een uitwas; het uittrekken der binnenwaarts gerigte ooglidhaartjes.

Anabrōsis, f. gr., het wegknagen, v. een ligchaamsdeel door scherpe vochten.

Anacardieboom of **Acajou** (spr. *akazjóe*),), de olifantsluisboom, in Amerika en Oost-Indiën.

Anacephalæōsis, f. gr., z. v. a **recapitulatie** (z. a.).

Anachoreet, m. gr. eig. een teruggetredene; een kluizenaar, heremiet, bosch-, spelonkbewoner; **anachroístisch**, als een kluizenaar.

Anachrémpsis, f. gr. Med., hetzelfde als **anabexis** (z. a.).

Anachronísmus, m. gr., een misslag tegen de tijdrekening, tijddwaling, tijdverplaatsing; **anachronístisch**, tegen den tijd zondigend, met den tijd strijdig.

Anacónda, f. waarsch. noord amerik., de afgodsslang, reuzenslang.

Anadeem, m. gr., een haarband der koninginnen.

Anadiplōsis, f. gr. Log., verdubbeling, eene figuur, waardoor de volgende zin begint gelijk de voorgaande eindigt; ook Med., de verdubbeling der aanvallen bij koortsziekten.

Anadōsis, f. gr. Med., de verdeeling der voedingssappen door het geheele ligchaam, vertering.

Anadyoméne, f. gr. Myth., de uit zee opgestegene, een bijnaam van Venus.

Anæmie, f. gr. (verkeerdelijk a n a e m o s i s), Med., de bloedeloosheid, belette bloedbereiding.

Anærĕsis, f. gr. Log., de wederlegging van hetgeen de tegenpartij heeft bewezen.

Anaglýptiek, f. de kunst om gedreven beeldwerk te maken; **anaglȳphen** of **anaglý pten**, pl. half verheven beeldwerk.

Anagnosmăta, pl. gr., stukken ter voorlezing; **anagnōstes**, m. een voorlezer aan tafel enz.

Anagōge, f. gr., de duiding op hoogeren zin, inz. in godgeleerdheid; Med., het bloedbraken, de bloedhoest; **anagogīe**, f. de hartverheffing, zielsverrukking; **anagōgisch**, geestverheffend, een hoogeren zin aan de letterlijke beteekenis gevend; geheimzinnig.

Anagrám, m. gr., de letterverzetting, letterkeer, een wisselwoord, b. v. n e g e r en r e g e n, k u r k *en* k r u k.

Anagraaf, m. gr., een verkeerdschrijver, een werktuig, dat voor den afdruk verkeerd schrijft.

Anacampterīen. m. gr., verblijfplaatsen voor armen, vervolgden enz. bij de kerken.

Anacamptiek, f. gr. z. v. a., **catoptriek**; ook de leer van de terugkaatsing; **anacámptisch**, terugkaatsend.

Anacathársis, f. gr. Med., de ligchaamszuivering naar boven; **anacathártische** middelen, braakmiddelen.

Anacláse of **anaclăsis**, f. gr., straalbreking; ombuiging van een lid naar buiten; **anaclastiek**, z. **dioptriek**; **anaclastīsche lijnen**, schijnbare krommingen of brekingen der ligchamen door de straalbreking te weeg gebragt.

Anacoinōsis, f. gr. Log., het gemeenschappelijk overleg, de beraadslaging, afspraak.

Anacollēma, n. gr. Chir., kleefmiddelen op wonden.

Anacolūth, n., ook **Anacoluthīe**, f. gr. een onbehoorlijke zinbouw, gebrek aan zamenhang; **anacolūthon**, n. het onzamenhangende, ook de uitlating van een woord om de herhaling te vermijden.

Anaconchylísmus, m. gr., het gorgelen.

anacreóntisch, naar de manier van den gr. lierdichter **Anacreon**, aanvallig, liefelijk, teeder, los.

Anacrūsis, f. gr., het ophouden, terugstooten; voorslag der voetmaat v. sommige verssoorten; opslag bij het aangeven der maat in de muzijk.

Anactēsis, f. gr., het herkrijgen, inz. der krachten, genezing, aansterking.

Anacycleónten, pl. gr., kwakzalvers; **anacyclisch vers**, een vers, dat men kan omkeeren en van achteren naar voren lezen.

Anaesthesīe, f. gr., de gevoelloosheid.

Analécten, pl. gr., eig. broodkruimels, overschot van een' maaltijd; bijeenverzamelde stukken v. schrijvers, uittreksels, bloemlezing, fragmenten; **analéctor**, m. bloemlezer.

Analémma, n. gr., de dierenriem of zodiak op zonnewijzers; ook eene bijzondere soort v. astrolabium.

Analēpsis, f. gr., de herstelling der krachte na eene ziekte, de genezing; **analéptisch**, herstellend, verkwikkend, versterkend; **analeptīca**; pl., versterkende middelen.

Analgesīe, f. gr., de pijnloosheid, ongevoeligheid voor smartelijke indrukken.

Analogīe, f. gr., overeenkomst, gelijkvormigheid; evenredigheid; vaak ook gelijkvormigheidsregel, taalovereenstemming, enz.; *analogia fidĕi*, lat., de geloofsgelijkvormigheid, de overeenstemming eener stelling met de gronden der h. schrift, *an. juris*, lat., de overeenstemming eener stelling met de gronden van het regt; **analoog** of **analógisch**, overeenstemmend, gelijkvormig, passend; **analŏgon**, n. iets overeenstemmends, de gelijkheidsregel; *analogon ratiōnis*, lat., het met de rede overeenkomstige; **analogiséren**, vergelijken, overeenstemming zoeken of daarstellen; **analogismus**, m. het evenredigheidsbewijs; **analogist**, m. Merc., dikwijls verkeerd gebezigd voor **aneclogist**.

Analphabētos, m. gr. Jur., een onkundige in het lezen en schrijven, z. v. a. illitteratus.

Analȳsis of **Analȳse**, f. gr., ontbinding, ontleding, uiteenzetting van het geheel in deelen, terugtred van het zamengestelde tot het enkele, ontwikkeling van een begrip: **mathematische analysis**, de letterrekening in den ruimsten zin des woords; **analysis diophantēa**, de oplossing v. onbepaalde voorstellen in de leer der grootheden, dus genoemd naar den Gr. Diophantes; **analyséren**, oplossen, ontbinden, ontwikkelen, ophelderen; **analȳtisch**, oplossend, ontbindend enz., het tegengestelde v. synthétisch, b. v. **analytische methode**, de leerwijze, waarbij men van de te bewijzen stellingen tot de gronden overgaat; **analytiek**, f. de ontbindingsleer der verstandswerkingen; **analytĭcus**, n. een oplossend, ontbindend scheikundige, wijsgeer enz., een kenner en uitoefenaar der wiskundige analysis.

Anamartesiē, f. gr., de onzondigheid, vrijheid van dwaling en zonde.

Anamnēsis, f. gr. de herinnering, eene log. figuur, door welke men aanvoert wat men veinst vergeten te hebben; **anamnēstiek**, f. de herinnerings- of geheugenkunst; **anamnestĭsche middelen**, Med., geheugensterkende middelen; **anamnestische teekens**, teekens, waaraan men ontdekt wat voorafgegaan is, terugwijzers.

Anamorphōsis, f. gr. de omvorming, gedaanteverandering; drog- of schijnbeeld; de kunst om voorwerpen zoo te teekenen, dat zij alleen op eenen afstand gezien hunne vereischte gedaante hebben; **anamórphisch** en **anamorphōtisch**, vervormd, verkeerd.

Ananas, f. maleisch (*nânas* of *anânas*), koningsappel, eene zuidamerik. plant en hare voortreffelijke vrucht, die ook in Europa gedijt.

Anandrīe, f. gr., de onmannelijkheid, manneloosheid, verwijfdheid, onmanbaarheid; **anándrisch**, Bot., zonder meeldraden.

Ananías, hebr. mansn., genadegift des Heeren.

Anapæst, m. gr. Poet., wederslag, een vers voet van twee korte en eene lange lettergreep (◡ ◡ —), b. v. onverzeld; ook anti-dactylus geheeten.

Anapetīe, f. gr. Med., de vaatverwijding.

Anaphīe, f. gr. Med., gevoelloosheid, verminderde prikkelbaarheid der huid.

Anaphonēsis, f. gr. het schreeuwen, de schreeuwkuur.

Anaphŏra, f. gr., Log., de herhaling, waardoor vele zindeelen of versregels met dezelfde woorden beginnen; Med., het aanzetten, aanwassen van ledematen.

Anaphoríscus, n. gr. Med., de bloedhoest, het bloedspuwen; de bloedspuwer.

Anaphrodisīe, f. gr., mangel aan geslachtsdrift; **anaphrodiet**, m. een tot de voortteling ongeschikt persoon; **anaphrodītisch**, ongeschikt tot voortteling.

Anaplăsis, f. gr., de herzetting van gebrokene ledematen, vastwording, bevestiging eener beenbreuk.

Anaplerōsis, f. gr., de wederaanvulling, herstelling van verloren gegane ligchaamsdeelen, h. v. het aangroeijen v. h. vleesch, de aanzetting v. een kunstlid; **anaplerotĭca**, pl., aanvullende, vleeschmakende middelen.

Anapleūsis, f. gr. Med., het los worden van ziekelijk aangedane beenderen of tanden.

Anapneūsis, f. gr. Med., het ophalen van den adem; **anapnóische middelen**, middelen, die het ademhalen bevorderen.

Anaproseliet, m. gr., een wederbekeerde, wedergewonnene.

Anapsȳxis, f. gr. Med., de afkoeling des ligchaams, het ligten van het verband.

Anaptȳsis, f. gr., het spuwen, ophoesten.

Anarchīe, f. gr., de regeringloosheid; wanorde, onbandigheid; **anárchisch**, wet-

teloos onbandig; **anarchist**, m. een wettelooze, teugellooze.

Anaristēsis, f. gr., de onthouding van h. ontbijt, het nuchterblijven.

Anarrhoea, f. gr. Med., het opstijgen der vochten, inz. des bloeds naar de bovenste deelen.

Anárthros, m. gr., een mensch, die zoo vet is, dat men de gewrichten niet meer onderkent; eigentlijk iemand zonder gewrichten.

Anasárca, f. gr. Med., huidwaterzucht.

Anaspăsis en **Anaspasmīe**, f. gr. Med., de zamentrekking der maag, maagkramp.

anastáltisch, gr., aantrekkend, opdroogend; **anastaltische middelen**, bloedstillende middelen.

Anastăsis, f. gr. Med., het opstaan uit den slaap, den dood, enz.; de verplaatsing, overleiding der ligchaamsvochten; de persing tot stoelgang; **anastátisch**, afleidend.

Anastochiōsis, f. gr., de oplossing, ontbinding v. vaste ligchamen.

Anastomōsis, f. gr. Med., de wederzijdsche inmondingen der vaten; de ziekelijke verwijding van de bloedvaatwanden; **anastomotĭca** of **anastomotĭsche middelen**, oplossende, afvoerende, zweet- en pisdrijvende middelen.

Anastrŏphe, f. gr. Log., omkeering, der woorden, woordverplaatsing bij wijze van dichterlijke vrijheid.

Anatăsis, f. gr., uitstrekking, uitzetting, z. v. a. **extensie**.

Anathĕma, m. gr., de banvloek, kerkban; **anathematiséren**, vervloeken, verwenschen, van de kerkgemeenschap uitsluiten, in den ban doen.

Anatocísmus, m. gr., interest-woeker, rente van rente.

Anatolĭa, gr. vrouwenn., de ochtendzon, het morgenrood; **anatólisch**, oostelijk.

anatomiséren, gr., ontleden, inz. het menschelijk ligchaam; **anatomist**, m. een ontleder, kenner der ontleedkunde; **anatomīe**, f. gr., de ontleding, de ontleedkunst; ook het gebouw, waar de ontledingen der lijken plaats hebben, de snijkamer, ontleedkamer; **anatómisch**, ontleedkundig; **anatomische præparaten**, dierlijke ligchamen of ligchaamsdeelen, zoodanig toebereid, dat zij niet tot verrotting overgaan en onbedorven bewaard kunnen worden.

Anatorísmen, pl. gr., verwisselingen der ruimten of plaatsen.

Anatrēse, f. gr. Chir., de panboring (vgl. **trepanatie**).

Anatrípsis, f. gr. Med., het wrijven, of wasschen der ligchaamsdeelen ter opwekking van de gezonkene krachten; de verbrijzeling van eenen gal-, blaas- of niersteen; het jeuken der huid; **anatripsologīe**, f. gr., de leer van het inwrijven der geneesmiddelen.

Anatrŏpe, f. gr. Log., wederlegging door eenvoudige ontkenning, de omkeering van een voorstel; Med., de omkeering der maag, geweldige braking.

Anaudīē, f. gr., stomheid, stemmeloosheid, hooge graad van heeschheid.

anceps, lat. dubbel, dubbelzinnig; *syl lăba anceps*, Gram., eene lettergreep, die men zoo wel voor kort als lang kan nemen.

Anchilops, gr. Med., een ooghoeksgezwel.

Anchises, m., z. ond. **Aeneis**.

Anchŏne, f. gr. Med., keelvernaauwing.

Anchovis, z. **ansjovis**.

Anchūsa, f. gr. de ossentong, zekere plant.

Anchylōsis, beter **ancylōsis**, de gewrichtsverstijving.

Ancienneté, fr. (spr. *angsién*—) of **ancienneteit**, f. de voorrang in jaren, de dienst- of ambtsouderdom, de opvolging naar de dienstjaren.

Ancistron, n. gr., haak, een chir. werktuig om voorwerpen uit te halen.

Anconaeën, pl. gr., de uitstrekkende spieren des voorarms.

ancóra, it., nog eens, andermaal, herhaald!

Ancrage, f. fr. (spr. *angkráazj'*), Mar., de ankergrond.

Anctēr, m. gr. Chir., eene hechtpleister; **ancteriásmus**, m., hechting, zamenvoeging door hechtpleisters; ook z. v. a. **infibulatie**.

andaménto, m. it. Muz., een gedeelte van eene fuge.

andantemṕnte, it. onafgebroken, in eens door; *andante*, it. Muz., eig. gaande, stapsvoets, niet te schielijk, gematigd; *andantíne*, it. eenigzins langzaam.

Andrĕas, gr. mansn.: de mannelijke, de stoute.

Andreas dukaat, russ. gouden munt, dubbele roebel, = 5.27 gl.

Andriénne, f. fr. (spr. *angdr*—), een sleepkleed.

Androcephaloïde, m. gr. (v. *anēr*, *gen. andrós*, man, mensch), een steen van de gedaante eens manshoofds of ander ligchaamsdeel, een mankopsteen; **androgenīe**, f. menschenschepping, inz. de schepping v. den eersten man; **androgȳnus**, m. een manwijf, tweeslachtig wezen; een verwijfde man; **androgynīe**, f. de vorming van hermaphrodieten (z. a.); **androïde**, f. eene kunstige, bewegelijke menschengestalte, draadpop, ook z. v. a. **automaat**; **androlepsīe**, f. het nemen van gijzelaars als waarborgen; **androlith**, m. een versteend menschengeraamte; **andromanie**, f. de ontembare zucht van sommige vrouwen voor de mannen, mansdolheid.

Andrŏmeda, f. gr. Myth., dochter van koning Cepheus en Cassiopēa, en gemalin van Perseus, die haar verloste

van de rots, waaraan zij gehecht was; een noordelijk gesternte; een plantengeslacht.

Androphóbus, gr., schuw voor mannen, mannenschuw; **androphobīe**, f. de mannenschuwheid.

Androtomīe, f. gr., de ontleding van het menschelijk ligchaam, de menschenontleding.

Anecdŏta, pl. gr., nog niet of thans voor de eerste maal uitgegeven oude schriften; **anecdóte**, eig. eene nog onbekende, nieuwe, gemeenlijk eene kleine geschiedenis, gedenkwaardigheid, een historische trek of bijzonderheid.

Aneclogist, m. gr. Merc., die geene rekening behoeft af te leggen.

Anée, f. fr., eig. ezelslast, eene lyonsche wijnmaat.

Anegertĭce, f. gr., de kunst om schijndooden op te wekken.

Aneilēma en **Aneilēsis**, ook **Anilēma**, fr. gr. Med., de opstopping van winden in de darmen.

Anemobarométer, (v. *anĕmos*, wind), n. gr., een windmeter; **anemochórde**, n. gr., een van de æools-harp verschillend wind-snarenspel, door Schnell in 1789 uitgevonden; **anemographīe**, f. de windbeschrijving; **anemologīe**, f. de windleer, windkunde; **anemométer**, m. een windmeter; **anemometrīe**, f. de windmeetkunst; **anemometograaf**, m. een windschrijver, een werktuig, dat de verandering des winds zelf aanteekent; **anemōne**, f. de windroos, windbloem, afkomstig uit de Levant; **anemoskoop**, n. een windwijzer, weêrhaan; **anemothēca**, f. de windkast der orgels.

anenérgisch, gr., onwerkzaam, onkrachtig.

Anepigrăpha, pl. gr., schriften zonder titel.

Anepithymīe, fr. gr., gebrek aan eeten drinklust en zinnelijke aandrift.

Anerethisīe, f. gr. Med., gebrek aan prikkelbaarheid, de opwekking der gezonkene prikkelbaarheid.

Anerīe, f. fr., lompheid, ezelsstreek.

a nescīre ad non esse, lat. Log., het onjuiste besluit » van niet weten tot niet zijn. »

Anetĭca, pl. gr. Med., pijnstillende, bedarende middelen; **anétisch**, pijnstillend, bedarend.

Aneurýsma, n. gr., slagaderbreuk, slagadergezwel, uitzetting van de slagader, ook van het hart.

Anfractuositeit, fr. lat., hoogte, oneffenheid der beenderen.

Angárien, pl. lat., leendiensten tot aan de grenzen; **angariātie**, f. verpligting tot vervoering van personen en goederen.

Angekok, m. een toovenaar, waarzegger en priester bij de Groenlanders.

Angelĭca, vrouwenn., de engelachtige, hemelsche; ook Bot., engelwortel; ook een eng. luitvormig speeltuig.

Angĕlus, n. lat. (van het gr. *angelos*), bode, gezant), engel; een gebed in de R. K. kerk, dat met dit woord begint; de engelengroete aan de maagd Maria; ook een teeken met de klok ter herinnering aan dit gebed; **angelolatrīe**, f. gr., de vereering of aanbidding der engelen; **angelologīe**, f. de engelenleer, leer van de engelen en geesten; **angelophanīe**, f. de engelenverschijning.

Angiectasīe, f. gr. Med., de vaatuitzetting, vaatverwijding.

angīna catarrhălis, f. lat. Med., de keelontsteking; *a. polypōsa*, de croup of vliezige keelontsteking.

Angiographīe en **Angiologīe**, f. gr., (van *angos* vat) Med., de vatenleer, de vaatbeschrijving; **angiohydrographīe**, f. de beschrijving der opslorpende of watervaten; **angiohydrologīe**, f. de watervaatleer; **angiohydratomīe**, fr. de ontleding der watervaten; **angiopathie**, f. het vaatlijden, benaming v. alle ziekten des vaatstelsels; **angiorrhagie**, f., vaatverscheuring; **angiospermátisch** gr., vaatzadig (v. planten, wier zaad in een van den bloemkelk gescheiden vat zit); **angiostenotĭca**, pl., vaatzamentrekkende middelen, waardoor bloedingen gestild worden; **angiostōsis**, f. vaatverbeening; **angiotomie**, f. de vaatontleding.

Anglaise, f. fr., (spr. *ang-glèz'*), een engelsche dans; **anglīséren**, de paarden op eene onnatuurlijke eng. wijze den staart afhouwen, en den opgespleten stomp gewennen zich omhoog te buigen, kortstaarten; een **geangliseerd paard**, een gekortstaart paard; **anglicísmus**, m. nw lat., eene eng. taaleigenheid; **anglicaansche kerk**, de engelsche, bisschoppelijke kerk; **anglicomanīe** of **anglomanīe**, f. lat. gr., de overdreven zucht, voorliefde tot al wat engelsch is; **anglomaan**, wie die voorliefde heeft.

Angoeri, f. gr. (*angurĭon*), N. H., de watermeloen, pompoen.

Angōra-haar en **angorische geiten**, z. **kemeldier.**

Angosturabast, z. **Angustura—.**

Angŭlus, m. lat., de hoek; **angulair**, hoekig.

Angustātie, f. lat. Med., de tegennatuurlijke vernaauwing der vaten v. h. menschel. ligchaam; *angustĭa*, f. lat., engte, naauwte, beklemming, nood; *in angustiis*, in het naauw, in netelige omstandigheid; *angustia praecordiōrum*, aamborstigheid; *a. termini* of *angustus termĭnus*, lat. Jur., een kort uitstel, kleine termijn; *angustiae verbōrum*, de woordvitterij.

Angustūrabast (v. Angostura, hoofdstad v. Caraccas in Z. Amerika), een door-

dringende, bittere, kruidige, in afwisselende koortsen zeer heilzame bast.

Anhelātie, f. lat., kort, bezwaarlijk ademhalen, aamborstigheid, het hijgen.

Anhima, m. H. N., de hoorndrager, een brazil. roofvogel, ook kamischy genoemd, grooter dan de zwaan.

Anhinga, m. N. H., de slangenhalsvogel in Brazilië, van de grootte eener eend.

Anhydrīe, f. gr., waterloosheid; **anhydrisch**, watervrij, inz. v. zouten en oxyden; **anhydriet**, m. watervrije zwavelzure kalk.

Ani, m. N. H., de madenvreter, een brazil. vogel, die naar den koekoek gelijkt.

Anidrōsis, f. gr. Med., de zweetelooshei d, mangel aan zweet.

Anijs, m. (gr. *ánison*, lat. *anīsum*), een bekend gewas en het geurig zaad daarvan; **anisette**, f. fr., (spr. —*zétt'*), anijswater, op anijs getrokken brandewijn.

Anil, m. spaansche benaming v. d. indigo.

anima mundi, f. lat., de wereldziel, de wereldgeest; *a. rheï*, rhabarbergeest.

Animadvérsie, f. lat., de aanmerking, noot; regterlijke vermaning.

anĭmal dispŭtax, n. lat., een twistziek mensch, twistzoeker, stokebrand, tegenspreker; **animalcŭla**, pl., zeer kleine diertjes, inz. de zoogen. zaaddiertjes; **animáliën**, pl., dierlijke ligchamen; vleeschspijzen, vgl. vegetabiliën; **animálisch**, dierlijk, uit het dierenrijk; **animaliséren**, verdierlijken; **animalisātie**, f. de verdierlijking, dierwording; **animalismus**, m. de dierlijke natuur; **animaliteit**, f. de dierheid, het dierenwezen of dierlijk wezen.

Animātie, *animato*, z. ond. **animeren.**

Anime, amerik., **Anime-gom**, vloedhars, een geelachtig doorschijnend, aangenaam riekend hars van den **anime-boom** in Z. Amerika.

Animellen, (*animellae*), pl. lat. Med., oorklieren.

animi causa, z. ond. **animus.**

animéren, lat. (*animāre*), bezielen; opwekken, aanvuren, bemoedigen; **animātie**, f. de bezieling; *animāto*, it. Muz., levendig.

animeus, lat. (*animōsus, a, um*), hartstogtelijk, verbitterd, vertoornd, vijandig; *animoso*, it. Muz., opgewekt, levendig; **animositeit**, f. lat., hartstogtelijke vergramdheid, verbittering, vijandschap, haat, wrok.

animus, m. lat., geest, moed, leven; de gezindheid of het oogmerk; *animus defendéndi*, het oogmerk om te verdedigen; *a. injuriándi*, het oogmerk om te beleedigen; *a. occidéndi*, het oogmerk om te dooden; *a. possidéndi*, het oogmerk om in bezit te nemen; *a. sibi habéndi*, het oogmerk om iets voor zich te bezitten; *animi causa*, om te vermaken, uitspanningshalve; *anĭmo*, lat., met het voornemen, met het oogmerk; *anĭmo deliberāto*, opzettelijk, met voorbedachten rade, *a. injuriāndi*, met het oogmerk om te beleedigen; *a. nocéndi*, met het oogmerk om te schaden.

Anisette, z. **Anijs.**

Anistoressīe, f. gr., onkunde in de geschiedenis.

Anna, hebr. vrouwenn., de aangename, liefelijke.

Annālen, pl. lat., (*annāles*), jaarboek, jaarboeken, geschiedverhaal der in eenen staat gebeurde zaken, naar volgorde der jaren; **annalist**, m. een jaarboekschrijver.

Annas, m. oostind. rekenm. $=\frac{1}{16}$ zilveren ropij.

Annāten, pl. mid. lat., jaargelden, dat gene wat van de inkomsten des eersten jaars van een geestel. ambt in de pauselijke schatkist moet gestort worden; ook jaarl. missen in de R. K. kerk.

annectéren, lat. (*annectĕre*), aanhangen, bijvoegen; **annex**, aanhangend, bijgevoegd, toebehoorend; **annéxum**, n. (pl. **annexa**), het aanhangsel, de bijlage, het bijbehoorende; *cum annéxis*, met wat er bij behoort.

Annelīden, pl. lat., ringwormen, eene soort van gelede roodbloedige dieren.

anni, z. ond. **annus.**

annihiléren, lat, vernietigen, opheffen, voor nietig verklaren, omstooten; **annihilātie**, f. de vernietiging, opheffing, te niet doening.

anniversarīum, n. of pl. **anniversariën**, lat., jaarlijksche viering van geboorte-, sterf-, vrede-, kroonings- enz. feesten; jaarlijksche gedenkdagen; in de R. K. kerk, ook zielmissen, die het gansche jaar door dagelijks moeten gelezen worden; **anniversārisch**, jaarlijksch, jaarlijks te vieren.

anno enz., z. ond. *annus.*

annominātie, f. lat. Log., de woordgelijkheid, het opzettelijk bijeen brengen van gelijkklinkende woorden.

Annonce, f. fr. (spr. *anóngs'*), het berigt, de aankondiging; **annoncéren**, aankondigen; **annonceur**, de tooneelspeler, die het eerstvolgend te spelen stuk aankondigt.

Annotatie en **annoteren, z. adnoteren.**

Annuāle, annueel, z. ond. *annus.*

annuéren, lat., toeknikken, toewenken, bewilligen.

annuiteiten, z. ond. *annus.*

annuléren, lat. vernietigen, opheffen, herroepen, voor ongeldig verklaren; uitstrijken; **annullātie** of **annulléring**, f. de vernietiging, omverwerping.

annulus palatĭi, m. lat., de koninkl. zegelring; *a. piscatorius*, de visschersring v. d. paus, pausel. zegelring; *a. pronŭbus* en *a. sponsalitius*, de verlovingsring; *a. signatorius*, de zegelring, het signet.

annumeréren, lat., daarbij tellen of rekenen.

Annunciātie, f. lat., de aankondiging, verkondiging, inz. van Maria, Maria-boodschap; **annunciāten**, pl., nonnen der orde v. Maria-boodschap.

annus, m. lat., het jaar; *annus bissextīlis* of *intercalāris*, een schrikkeljaar; *a. carentiae*, een ontberingsjaar; *a. climactericus*, het trapjaar, het door 7 en 9 deelbare levensjaar, waaraan het bijgeloof een bijzonder gewigt hechtte; *a. currens*, het loopende jaar; *a. decretorius*; het beslissingsjaar; *a. deservītus*, het jaar van dienst; *a. discretiōnis*, jaar v. zelfstandige beslissing, d.i., waarin de mensch bevoegd en in staat is zelf te kiezen, inz. tusschen de verschillende geloofsbelijdenis van vader en moeder; *a. ecclesiasticus*, kerkjaar; *a. elápsus*, verloopen jaar; *a. gratiae*, genadejaar (voor weduwen en weezen van ambtenaren); *a. luctus*, rouwjaar; *a. lunāris*, maanjaar; *a. normālis* of *normatīvus*, het regeljaar; *a. saxonicus*, het saksische jaar in regten (1 jaar 6 weken en 3 dagen); *a. solāris*, het zonnejaar of gewone juliaansche jaar; —*anni*, van het jaar; *anni curréntis* of *anno curréntе*, van het loopende jaar of in dit jaar; *anni ejusdem*, van hetzelfde jaar; *a. futūri*, v. h. volgende jaar; *a. praeséntis*, v. h. tegenwoordige jaar; *a. praecedéntis* of *praeteriti*, v. h. vorige jaar; —*anno*, in het jaar; *anno ab urbe condita* of *a. urbis conditae*, in het jaar na de bouwing v. Rome; *a. aerae vulgaris*, in h. jaar der gewone tijdrekening; *a. ante Christum*, m. h. jaar voor Chr. geboorte; *a. Christi*, in h. jaar v. Chr. of na Chr. geboorte, *a. domini*, in h. jaar des Heeren, d.i. Chr.; *a. praesénte*, in h. tegenw. jaar; *a. elápso*, in h. afgeloopen jaar; *a. mundi*, in h. jaar der wereld; *a. orbis conditi*, in h. jaar der schepping; *a. orbis redémti*, in h. jaar der wereldverlossing; *a. recuperātae salūtis*, in het jaar des heils of der verlossing; *a. salvatōris nostri*, in h. jaar onzes heilands; *annūae praestatiōnes*, pl., jaarlijksche verrigtingen, opbrengsten; **annuale**, n. R. K., de een jaar lang te lezen zielmis, **annueel**, jaarlijksch, een jaar durend; **annuiteiten**, pl. (eng. *annuities*), jaarrenten, jaarlijksche renten, die voor een geleend kapitaal gedurende een' bepaalden tijd betaald worden, in welken tijd ook het kapitaal wordt afgelost; **annūum**, n. eene jaarlijksche bijdrage, een jaargeld.

Anoea, f. gr. de verstandszwakte.

Anodynīe, f. gr., de pijnloosheid, afwezigheid der barensweeën; **anodȳnum**, n. eene pijnstillende, bedarende artsenij; *liquor anodȳnus* (*minerālis Hofmanni*), Hofmanns droppelen.

anomaal, **anomálisch**, gr. onregelmatig, afwijkend, tegen den regel; **anomalie**, f. (*anōmalia*, eig. *ongelijkheid*), eene afwijking van den regel, onregelmatigheid, ongelijkvormigheid, uitzondering; Astron., de hoekige afstand van de ware of gemiddelde plaats eener planeet tot het aphelium of apogeum; **anomalistisch jaar**, de tijd van eenen schijnbaren zonsomloop; **anomalologie**, f. gr., de leer der onregelmatigheden en verkeerde uitdrukkingen eener taal; **anomălon**, n., pl. **anomăla**, Gram., een onregelmatig werkwoord.

Anomīe, f. gr., wetteloosheid, teugelloosheid; **anomieten**, pl., versteeningen van zekere onregelmatig gevormde schaaldieren.

Anomphălos, m. gr., een navellooze', zonder navel geborene.

anoniem, **anonȳmisch**, gr. (van het ontkennende *an*- en *onyma*, *onŏma*, naam), naamloos, ongenoemd; **anonȳmus**, m. een ongenoemde; **anonymiteit**, f. de naamsverzwijging, ongenoemdheid.

anophōnisch, gr., opwaartsklinkend.

Anoplotherium, n. gr., eene dierensoort der voorwereld, tot de pachydermen behoorende (z. a.).

Anōpsie, f. gr., het ontbreken des gezigtsvermogens, de blindheid; ook h. scheelzien naar boven.

Anorchie, fr. gr. het ontbreken der zaadballen; **anórchos**, ook **anorchōdes**, een mensch zonder zaadballen, gesnedene.

Anorexie, f. gr., de tegenzin in spijs, gebrek aan eetlust.

anorgánisch, gr., (v. h. ontkennende *an*- en *organon*, z. orgaan) onbewerktuigd; onbezield, dood, v. de levenswerktuigen beroofd; **anórgisch**, levenloos, gevoelloos; **anorgismus**, m., de levenlooze of onbezielde natuur; **anorganogenīe**, f. de wordingsleer der levenlooze natuur; **anorganognosie**, f. de onderscheidingsleer der levenlooze wezens, z. v. a. **oryctognosie**; **anorganographīe**, f. beschrijving der onbezielde wezens; **anorganologīe**, f. leer van de levenlooze ligchamen, inz. van de mineralen.

Anorgīe, fr. gr. het niet ingewijd zijn; **anorgástisch**, niet ingewijd (in de orgiën, z. a.).

anormaal, gr. lat., onregelmatig, met den regel strijdig.

Anosie, f. gr. Med., ziekteloosheid, het vrij zijn van ziekten.

Anosmie of **anosphasie**, fr. gr. de reukeloosheid, het gebrek aan reuk.

Ansarin, pl. arab., de beschermers, naam van Muhameds vrienden in Medina.

Anschiovis, z. **ansjovis**.

Anselmus, oudd. naam (goth. **anshelm**), de gehelmde krijgsman.

Ansjovis, m. (van het sp. *anchova*, *anchoa*), eene soort van kleine haring, die veel op de fransche en vlaamsche kusten en vooral bij het eiland Sardinië gevangen wordt.

Anta, z. **tapir**.

Antacĭda, pl. gr. lat. Med., zuurtemperende middelen.

Antagonismus, m. gr., de tegenwerking, het tegenstreven; de vijandschap; **antagonist**, m., een tegenstrever, tegenwerker, dwarsboomer, vijand, partij; ook Med., de tegenwerkende spier; **antagonistisch**, vijandelijk, tegenwerkend; **antagoniséren**, wederstreven.

Antalgĭca, pl. gr. Med., pijnstillende middelen; **antálgisch**, pijnstillend.

Antalkālisch, de alkaliën (z. a.) tegenwerkend; **antalkalische zelfstandigheden**, zuren.

Antanaclăsis, fr. gr. Log., wederkaatsing, terugslag, de herhaling van hetzelfde woord in eene andere beteekenis.

Antanagōge, f. gr. Log., het kunstig overbrengen van de beschuldiging op den beschuldiger.

Antaphrodisiăcum of **Antaphroditĭcum**, n. gr. Med., een middel tot bedaring van de te sterke geslachtsdrift.

antaphroditisch, z. v. a. **antivenerisch**.

Antapodŏsis, fr. gr. Myth., eene vergelijking, waardoor het vergeleken voorwerp, niet afgescheiden is van dat, waarmede men het vergelijkt; Med., de terugkeering van de koortsaanvallen.

Antapoplectĭca, fr. gr. Log., middelen tegen beroerte.

antarctisch, gr. z. **pool**.

antarthritisch, gr., jichtwerend.

antasthmátisch, gr., tegen de aamborstigheid dienende.

antatróphisch, gr., tegen de wegkwijning dienende; **antatrŏpha**, pl. middelen tegen de tering.

antecedéren, lat. (*antecedĕre*), vooraf gaan, den voorrang hebben; **antecēdens**, m. of n. de of het voorgaande, het eerste lid eens voorstels; **antecéssor**, m. de ambtsvoorganger; *in antecéssum*, vooruit.

antecelléren, (lat. *antecellĕre*), uitblinken, overtreffen, zich onderscheiden.

antedatéren, nw., lat., iets op eene vroegere dagteekening stellen.

ante diem, lat., voor den dag, voor den tijd.

Antediluviānen, pl. (van het lat. *diluvium*, overstrooming), de voor den zondvloed levende menschen.

ante elápsum termĭnum, lat. Jur., voor den afloop van den gestelden tijd of termijn.

Anteloquĭum, n. lat., de voorrede; de bevoegdheid eerst te spreken.

ante lucem, lat., voor den dageraad.

Antembăsis, f. gr. Med., wisselwerking, wederzijdsche inwerking, inz. der beenderen op elkander.

ante merĭdiem, lat., des voormiddags.

Antemetica, z. **antiemetica**.

Antendeĭxis, f. en **Antenclēma**, n. gr. Med., tegenaanwijzing.

Anténne, f. lat. (*antenna*), de zeilspriet, de ra; pl. **antennen**, de voelhoorns der insecten.

Antepenultĭma, f. lat., de laatstvoorgaande lettergreep eens woords, de dende van achteren.

Antephialtĭca, pl. gr. Med., middelen tegen de maagdrukking.

Antepileptica, z. **antiepileptica**.

Anterioriteit, f. z. v. a. **prioriteit** (z. a).

Antĕros, m. gr. (vgl. Eros), de god der wederliefde; v. a. de god, die versmade liefde wreekt.

Antestature, f. fr. (spr. *angtestatúur'*), Mil., in der haast gemaakte verschansing met pallisaden enz.

Anthal, m. eene hongaarsche wijnmaat van 60 tot 70 kannen.

antheotische middelen, z. **antiheotische middelen**.

Anthelĭa, pl. gr., tegenzonnen, bijzonnen.

Anthĕlix, f. gr. Med., de binnenzoom v. het uitwendig oor.

Anthelmintĭca, pl. gr., wormmiddelen, middelen tegen de ingewandswormen; **anthelmintisch**, wormafdrijvend.

Antheren, Anthesis, Antholithen, Anthologie, enz. z. ond. **anthos**.

Anthomolgēsis, Anthomologie, f. gr., wederzijdsch verdrag, wederzijdsche belofte.

Anthora, z. **aconitum**.

Anthorismos, m. gr. Log., de tegenbepaling, tegengestelde verklaring.

Anthos, n. gr., bloem, bloesem, redetooi; uitslag inz. in h. gezigt; **anthobolīe** f. het bestrooijen met bloemen; **antholithen** of **anthotypolithen**, pl., bloemsteenen, steenen met bloemfiguren, versteende bloemen; **anthologīe**, f. eene bloemlezing, keurverzameling v. kleine gedichten, v. spreuken, gezegden, enz.; **anthologĭum**, n. het misboek in de gr. kerk; **anthosmĭas**, m. bloemengeur, welriekende wijn; **anthēnen**, pl. de stofkolfjes der bloemen, de mannelijke geslachtsdeelen der bloemen, die het bloemstof bevatten en op de stofdraden (*stamĭna*) zitten; vgl. pistille; **anthēsis**, f. de bloesem, het bloeijen, de bloeitijd; **anthesterĭon**, n. de 8ste maand van het atheensche jaar, de attische bloeimaand.

Anthraciet, m. gr., (van *anthrax*, m. kool) koolblende, glanskool; koolstof met aardachtige stoffen vermengd; **anthracokali**, n. een uit bijtend kali en steenkolen bereid geneesmiddel tegen vlechten; **antracoliet**, m. een door kool gekleurde kalksteen; **anthracométer**, een koolstofmeter; **anthracósis**, f. Med., ooglidbrand, eene versterving van het oog; **anthrax**, m. gr., pestkool, pestbuil.

Anthropiātriek, f. gr., (van *anthrōpos*; de mensch), de geneeskunde van den

mensch (in tegenst. van de veeartsenijkunde) **antropísmus**; m. de menschelijkheid, het menschdom; **anthropobŏros**, m. een menscheneter; **anthropodæmon**, m. een vergode mensch, godmensch, ook een booze geest in menschelijke gestalte; **anthropochemie**, f. de menschen-stofkunde; **anthropoglŏssa**, f. de menschenstem op het orgel; **anthropognosie**, de menschkunde, menschenkennis; **anthropognóst**, m. de menschenkenner; **anthropogonīe**, f. de leer v. h. ontstaan der menschen; **anthropographīe**, beschrijving der menschen; **anthropolatrīe**, de menschenaanbidding; **anthropolepsīe**, f. het aanzien des persoons, de partijdigheid; **anthropolíthen**, versteende menschel. ligchamen of beenderen; **anthropologie**, f., de natuurleer v. d. mensch, de menschkunde; **anthropoloog**, m. een menschkundige, een kenner v. de natuurleer des menschen; **anthropológisch**, menschnatuurkundig, hetgeen de leer van 's menschen ligchaam, of natuur aangaat; **anthropomantīe**, f. waarzegging uit menschelijke ingewanden; **anthropometrīe**, f. de leer van de verhouding der deelen v. h. menschel. ligchaam tot elkander; **anthropomórphen**, pl., steenen, die naar menschen of menschel. ledematen gelijken; **anthropomorphísmus** of **anthopomorphōse**, de vermenschelijking, de voorstelling v. h. goddelijk wezen onder eene menschel. gedaante; **anthropomorphoséren**; vermenschelijken; aan God menschelijke eigenschappen toekennen; **anthropomōrphisch**, vermenschelijkt, naar de menschengestalte gelijkend; **anthropomorphiet**, m. hij, die God eene menschelijke gestalte geeft; **anthropapathie**, f. menschelijke hartstogt of gewaarwording; vermenschelijking; voorstelling v. God met menschelijke hartstogten; **anthropápatisch**, vermenschelijken; **anthropophaag**, m. een menscheneter; **antrhropophagie**, f. het mencheneten; **anthropophobie**, de menschenvrees, schuwheid voor menschen; **anthropoplástiek**, f. de menschenvormkunst; **anthroposcopie** f. z. v. a. **physiognomiek**; **anthroposomatologīe**, f. leer v. h. menschel. ligchaam; **anthropotherapie**, f. menschenheelkunde; **anthropotherie**, f. menschenjagt, menschenvangst; **anthropothysie**, f. menschenoffering; **anthropotomie**, f. menschenontleedkunst.

Anthydropica, z. **antihydropica**.

Anthypallăge, f. gr. Gram., de wederzijdsche omwisseling der naamvallen (casus.)

Anthyphærĕsis, f. gr., eene wederzijdsche berooving.

Anthypnotĭca, pl. gr. Med., slaapverdrijvende middelen; **anthypnōtiseh**, slaapverdrijvend.

Anthypophŏra. f. gr. Med., het vooruit wederleggen en ontzenuwen van de tegenwerping der partij.

anti, gr., tegen, een voorz. aan het gr. ontleend, dat in vele zamenst. woorden tegenoverstelling of het omgekeerde aanduidt; soms staat het voor h. lat. ante, en beteekent dan een voorafgaan.

Antiădes, pl. gr., de amandelen, klieren aan den hals; **antiadites**, f. de amandelontontsteking; **antiodóncus**, m. de amandelzwelling.

Antiadvaphórist, m. gr., een ijveraar tegen zedelijke onverschilligheid.

antiasthénisch, gr., de levenskracht opwekkend.

antiasthmatisch, z. **antasthmatisch**.

Antibacchius, z. **palimbacchius**.

Antiballomĕna, pl. gr., geneesmiddelen v. overeenkomstige werking.

Antibarbărus, m. gr., een taalzuiveraar, vijand van vreemde woorden.

Antibăsis, f. gr., de tegenstand, weêrstand.

Antibúlla, f. gr.-lat., tegenbul, bul van een' tegenpaus.

Anticabinét, n. fr., een voorkamertje.

Anticaglien, pl. it. (spr. —*káaljen*), z. v. a. **antiquaillen**, (z. a.).

anticancreuse middelen, anticancrōsa, pl. gr.-lat., middelen tegen den kanker.

Anticardĭum, n. gr., de hartkuil; de holte tusschen de sleutelbeen en onderaan den hals.

anticarieuse middelen, gr.-lat., middelen tegen beenbederf.

Antichambre, f. fr. (spr. *angtisjangbrē'*), de voorkamer in de huizen der grooten; **antichambreren**, zijne gedurige opwachting bij de grooten maken.

antichoeradische middelen, gr. middelen tegen het kropgezwel.

Antichrēsis of **antichrēse**, de verpanding v. h. vruchtgebruik v. een onroerend goed ter uitdelging eener schuld; *antichretice* of **antichrētisch**, pandsgewijs en wel met het regt van vruchtgebruik.

Antichrist, m. gr., tegen-Christus, een vijand, tegenstander van Christus en zijne leer.

Antichronismus, m. eene tijdverzetting, fout tegen de tijdrekening; Gram., gebruik v. d. eenen tijd voor den anderen.

Antichtónen, pl. gr. Geogr., tegenwoners, menschen, die op gelijke graden v. breedte, doch op tegengest. halfronden wonen.

Anticipéren, lat. (*anticipāre*), vooruit nemen, genieten, beschikken, doen, enz.; *anticipándo*, lat. vooruit, voorschotswijze; **anticipātie**, f. het vooruitnemen, beschikken, enz., b. v. over de staatsinkomsten; vooruitbetaling; intrekking; Phil., eene voorbarig genomen algemeene gevolgtrekking.

anticivisch, gr. lat., onburgerlijk.

anticonstitutioneel, met de staatsregeling strijdig; **anticonstitutionist**, m. een tegenstander van de staatsregeling, ook van de pausel. bulle *unigenitus*.

anticonvulsivisch, gr.-lat. Med., stuipwerend.

Antidactylos, m. gr. z. v. a. **anapæst.**

Antidæmonist, m. gr., een duivelsloochenaar.

antidateren, z. **antedateren.**

Antidiæresis, f. gr., de tegen-, onderafdeeling.

Antidiegēsis, f. gr., tegenverhaal, voorstelling van het verhaal der partij op eene andere wijze.

Antidĭcos, m. gr., eene tegenpartij voor het geregt; **antidicasīe**, f. regtsstrijd.

Antidinĭsche middelen, Med., duizeligheidwerende middelen.

Antidōron, n. gr., een tegengeschenk; vergelding; in de gr. kerk de uitdeeling van het overgebleven gewijde brood na het avondmaal onder de aanwezenden.

Antidōtum, n. gr., tegenmiddel, tegengift, behoedmiddel tegen vergiftiging.

Antidysenterĭca, pl. gr. Med., middelen tegen den rooden loop.

antiek, antieken, z. ond. **antiqua.**

Antiëmetĭca, pl. gr. Med., middelen tegen het braken.

Antiëpileptĭca, pl. gr. Med., middelen tegen de vallende ziekte.

Antifebrilĭa, pl. gr.-lat. Med., koortswerende middelen.

antigallisch, gr.-lat., onfranschgezind.

Antiganymēdes, m. gr., een leelijk, misvormd mensch, het tegendeel v. Ganymedes (z. a.).

Antigraaf, m. gr., een tegenschrijver.

Antihectĭca, pl. gr. of **antihectische middelen**, middelen tegen de longtering; **antihelmintĭca**, pl., z. **anthelmintica**; **antihydropĭca**, pl. gr. of **antihydropische middelen**, middelen tegen de waterzucht; **antihypnotĭca**, z. **anthypnotica**; **antihypochondriăca**, pl., middelen tegen de miltzucht, zwaarmoedigheid (**hypochondrie**); **antihypochondriăcus**, m. een miltzuchtverdrijver, lachverwekker, grappenmaker.

antihystérica, pl. gr. Med., middelen tegen de vrijsterziekte.

antikachectica of **antic—**, pl. gr. Med., middelen ter verbetering van kwaadsappigheid.

Antikatarrhalĭa of **antic—**, pl. gr. Med., middelen tegen zinkingachtige aandoeningen.

Antikategorie of **antic—**, f. gr., de tegenklagt, tegenbeschuldiging.

antikatholisch, het katholijk geloof vijandig.

Antikausotĭca, pl. gr. Med., middelen tegen de brandende koorts (*causus*).

Antikaustĭca, pl. gr. Med., middelen tegen bijtende schadelijkheden.

Antiklimax, f. gr. Log., de tegenopklimming.

Antikolĭca, pl. gr. Med., middelen tegen kolijk.

Antikritiek, f. gr. Litt., de tegenbeoordeeling, wederlegging eener boekbeoordeeling; **antikritĭcus**, tegenbeoordeelaar.

Anti-k...... — NB. *De dus beginnende en hier ter plaatse niet voorkomende woorden zoeke men op* **anti-c**......, *of wel men late het voorzetsel* **anti** *er af, en sla het woord zelf op.*

Antilegomĕna, pl. gr., bestredene schriften, zulke, wier schrijvers onzeker zijn.

Antilethargĭsche middelen, gr., middelen tegen de slaapzucht.

Antiliberalismus, m. gr.-lat., onvrijzinnigheid.

Antilŏgie, f. gr. Rhet., de tegenspraak, inz. die tegen de eischen der rede is.

Antilópe (in byzantijnsch gr. *antolopos*, als naam van een onbekend dier) of **gazelle**, f. de hertegeit, een fraai gehoornd viervoetig dier van Azië en Afrika.

Antiloquist, m. gr.-lat., de tegenspreker.

Antilýssum, n. gr. Med., middel tegen de hondsdolheid of watervrees.

Antimacchiavel, m., eene wederlegging der grondstellingen van Macchiavell in zijn boek over den vorst (Frederik de groote en na hem Jakob hebben onder anderen zulk eene wederlegging geschreven.

antimelanchólisch, gr., zwaarmoedigheid-verdrijvend, opvrolijkend.

antimephītisch, gr., luchtverbeterend, luchtzuiverend.

Antimerīe, f. gr. Rhet., verwisseling van het eene rededeel met het andere; het noemen van de stof, waaruit een voorwerp is vervaardigd, in plaats van dat voorwerp zelf, b. v. staal voor degen.

Antimetabŏle, f. gr. Rhet., herhaling derzelfde woorden in omgekeerde plaatsing, zoodat zij een' tegengestelden zin opleveren, ook **antimetalēpsis**, f. en **antimetathĕsis**, f.

Antiministeriëel, fr., tegen de ministers, inz. in Engeland en Frankrijk.

Antimonárchisch, gr., tegen de alleenheerschappij.

Antimōnium, n. lat., (van het gr. *anti*, tegen, en *monos*, enkel, omdat men het nooit alleen, maar steeds gemengd aantreft), spiesglas, spiesglans; **antimoniaal**, spiesglanzig; **antimoniăca**, pl. gr. Med., spiesglansmiddelen.

Antinephrītisch, gr., nierziektewerend, -bestrijdend.

Antinomīe, f. gr., tegenstrijdigheid der wetten, het aandruischen van twee wetten tegen elkander; **antinomisten** of **antino-**

miãners, wetbestrijders eene secte der 16de eeuw, die de onderhouding der oude joodsche wetten voor onvereenigbaar met de leer van het evangelie en als gunstig voor het pausdom hielden.

Antinoüs, m. gr., een uitstekend schoon jongeling (naar een' jongen Bithyniër van dien naam, gunsteling van keizer H a d r i a n u s).

Antiodontalgica, z. **antodontalgĭca.**

Antiorgastĭca, pl. gr. Med., middelen tegen bloedopwellingen.

Antipápa, m. gr., een tegenpaus; **antipapísmus**, m. de pausbestrijding; **antipapístisch**, tegenpauselijk.

antiparalўtisch, gr., tegen de verlamming dienstig.

Antiparastăsis, f. gr. Rhet., eene figuur, waardoor men beweert, dat eene daad, die afgekeurd en veroordeeld wordt, integendeel lofwaardig is; tegenbewijs.

Antipáscha, n. gr. hebr., de zondag na paschen in de grieksche kerk.

Antipasigraphīe, f. gr., bewijs van de onmogelijkheid der **pasigraphie** (z. a.).

Antipathīe, f. gr., een natuurlijke afkeer van iets, tegengevoel, wederstreving, het tegengest. van s y m p a t h i e; **antipáthisch**, afkeerig, wederstrevend.

Antipatriót, m. gr., een tegenstrever der vaderlandsvrienden, vijand des vaderlands; **antipatrióttisch**, tegen het vaderland of zijne vrienden.

Antipelargīe, f. gr., de vergelding der weldaden.

Antipendĭum, l. **antipendium**, n. nw lat., het voorhangsel voor katholijke altaren.

Antiperiagōge, f. gr., de tegengestelde tweevoudige beweging der vaste sterren.

Antiperistáltisch, gr. tegenwormsgewijs.

Antiperistăsis, f. gr., de tegenwerking van twee natuurkrachten, bestendige drukking en tegendrukking.

Antipernĭum, n. gr. Med., middel tegen vorstbuilen.

Antipestilentiaal, gr.-lat., pestwerend.

Antipharmăcum, n. gr., het tegenvergift.

Antiphasīe of **Antiphăsis**, f. gr., de tegenspraak, wederlegging.

Antiphérna, pl. gr. Jur., geschenken des echtgenoots aan zijne vrouw.

Antiphlebotomíst, m. gr., een vijand van het aderlaten.

Antiphlogistiek, f. gr., het **antiphlogistisch systema**, de tegenbrandstofleer, het nieuwe, tegen het **phlogiston** of brandbare beginsel gerigte leerstelsel der chemie, door L a v o i s i e r in 1789 tegen S t a h l verdedigd; **antiphlogistĭcus** n., een tegenstander der brandstofleer; **antiphlogistisch**, tegen de brandstof gerigt; ook ontstekingwerend, hitte temperend; **antiphlogistĭca**, pl. Med., ontstekingwerende, verzwakkende en tegelijk verkoelende middelen.

Antiphōna of **antiphonĭēn**, pl. gr., tegenzang, wisselgezang, dat door eene stem aangeheven, door twee koren beurtelings afgezongen en door het gansche koor herhaald wordt; **antiphonāle** of **antiphonarĭum**, n. het gezangboek der psalmen, hymnen, beurtzangen der R. K. kerk; **antiphonīe**, f. de logische strijdigheid.

Antiphŏra; f. gr. Log., tegenstelling.

Antiphotísmus, m. gr., het tegenstralen des lichts.

Antiphrăsis of **antiphráse**, f. gr. Log., de tegenbenaming, de benoeming eener zaak door het tegendeel, dat meestal spottenderwijs geschiedt; ook eene bevestiging door eene dubbele ontkenning.

Antiphraxis, f. gr., het versperren door een tegenoverstaand voorwerp.

Antiphthiriăca, pl. gr. Med., middelen tegen de luizenzucht.

antiphthísisch, gr. Med., de longtering te keer gaande of genezende.

Antipiraat, m. gr.-lat., een zeeroovervijand.

antipleurītisch, gr., dienstig tegen het zijdewee.

antipneumónisch, gr., dienstig tegen de longontsteking.

Antipodagrĭca, pl. gr. Med., middelen tegen het voeteuvel, jichtverdrijvende middelen.

Antipóde, m. gr. Geog., een tegenvoeter, iemand, die op eenen tegenovergestelden meridiaan en parallel woont; oneig. tegenpartij, wederstrever, vijand.

antipsorĭsche middelen, middelen tegen jeukenden uitslag, inz. tegen de schurft.

Antiptōsis, f. gr. Gram., de verwisseling v. d. eenen naamval met den anderen.

Antiputrĭda, pl. gr.-lat. Med., verrottingwerende middelen.

Antipyretĭca, pl. gr. Med., middelen tegen de koorts.

Antipyrotĭcum, n. gr., een middel tegen den brand, brandmiddel.

Antīqua, f. lat. (v. *antīquus a. um*, oud.), typ., eene hoofdsoort v. lat. drukletters; **antiquailles**, pl. fr. (spr. *angtikálj'*), kleine oudheden van weinig waarde, b. v. munten uit vroeger' tijd; ook oude vodden, kramerij, rommel; **antiquārisch**, tot de oudheid behoorend; **antiquarĭus**, m. lat., een oudheidkenner, -onderzoeker, handelaar in oudheden; **antique**, fr. **antiek**, in den smaak of den geest der oudheid, oud; **antieken** pl., oudheden, oude kunstwerken; **antiquiséren**, den smaak der Ouden nabootsen, het tegengest. v. m o d e r n i s e r e n; **antiquiteit**, f. oudheden; gebruiken der ouden.

Antirepublikein, m. gr.-lat., een tegenstander v. een gemeenebest, een vrijheids-

vijand; **antirepublikeinsch**, niet gemeenebestgezind, vrijheidhatend, onvrijburgerlijk.

Antirevelationismus, m. gr.-lat., het loochenen der openbaring.

Antirevolûtie, f. gr.-lat., de tegenomwenteling, tegenopstand; **antirevolutionéren**, eenen opstand wederstreven; **antirevolutionair**, wat de tegenomwenteling betreft.

antirheumátische middelen, gr. Med., middelen tegen rhumatiek of zoogenoemde vloeijingen.

Antiroyalismus, m. fr. (spr. *y* al *j*), de koningsvijandschap, **antiroyalist**, een koningsvijand, tegenstander van het koningschap; **antiroyalístisch**, vijandig tegen den koning gezind.

Antiscabiōsa, pl. gr. Med., middelen tegen de schurft.

Antiscii, pl. gr. Geog., tegenschaduwigen, menschen op gelijken afstand aan beide zijden des evenaars en die des middags tegenovergestelde schaduwen hebben.

antiscorbútisch, gr. nw-lat. Med., scheurbuikwerend, -genezend.

Antiscripturarius, pl. gr. lat., vijand der h. Schrift.

Antiscrophulōsa, pl. gr. Med., middelen tegen de klierziekte.

antisēptisch, bederfwerend; **antisepticum**, n. een bederfwerend middel.

Antisialagōga, pl. gr. Med., middelen tegen kwijling.

antisociaal, gr.-lat., onmaatschappelijk, ongezellig.

Antispăsis, f. gr. Med., de afleiding van het bloed of van andere vochten naar een ander deel; ook de tegenprikkeling; **antispástisch**, afleidend.

Antispasmodĭca, pl. gr. Med., krampstillende middelen.

Antispástus, m. gr., een gr. en lat. versvoet van vier lettergrepen, twee lange tusschen twee korte of een jambus en een trocheus, (⏑ — — ⏑), b. v. gezagvoerder.

Antistes, m. gr., een voorstander beschermer, kerk- of schoolopziener, opperpriester; **antistĭta**, f. eene voorstandster, inz. eene abdis, stiftopzienster.

Antistróphe, f. gr. (v. *antistrŏphē*), de tegenzang of antwoord van het koor ter linkerzijde van het gr. tooneel op de strophe van het koor ter regterzijde; **antistrŏphon**, n. eene onjuiste sluitrede, waaruit zich ook het tegendeel laat bewijzen.

Antisyphilitĭca, pl. gr. Med., middelen tegen de venusziekte.

Antitéchnos, m. gr., een mededinger in eene kunst.

Antithaumaturgīe, f. gr., de betwijfeling, loochening der wonderwerken.

Antithĕī, pl. gr., booze geesten.

Antithése, f. gr. (*antithĕsis*), Log., de letterverwisseling; eene tegenstelling zoo in denkbeelden als woorden, z. v. a. **antithĕton**, doch niet z. v. a. **contrast** (z. a.); **anthitelĭca**, f. de leer der tegenstellingen; **antithétisch**, tegenstellend.

Antitrăgus, m. gr. Med., de tegenbok, tegenhoek, een kraakbeenplaatje aan het uitwendige oor.

Antitrinitarĭus, m. gr.-lat., een loochenaar van het leerstuk der drieëenheid, z. **unitarissen.**

Antitypīe, f. gr. Log., tegenslag, terugwerking; Rhet., de hardheid en wanklank van twee op elkander volgende woorden.

Antitўpus, m. gr. Litt., het tegenbeeld, vgl. **typus.**

Antivenérisch, gr.-lat., tegen de venusziekte dienstig.

Antizeloot, m. gr., een vijand der ijveraars, een gematigde.

Antlĭa pneumatĭca, f. gr. Phys., de luchtpomp.

Antjar, m. Bot., de vergiftboom (*pehonoepas*) op Java; ook het giftige sap van dien boom, waarmede de Indiërs soms hunne wapenen vergiftigen.

Antœci, pl. gr. Geog., tegenwoners, menschen onder denzelfden meridiaan maar tegenovergestelden parallel. (De antœci zijn altijd antiscii, doch de antiscii niet altijd antœci).

Antodontalgĭca, pl. gr. Med., middelen tegen de tandpijn.

Antonĭus, Antónie, lat. mansn., de onschatbare, prijswaardige; vr. **Antonĭa** en **Antoinette** (spr. *angtoa-*); **Antonius-vuur**, de roos, eene huidontsteking, zoo genoemd naar Antonius v. Padua, wiens beenderen in de 11de eeuw gewaande wonderen deden tegen eene boosaardige roosziekte, 't welk aanleiding gaf tot de stichting der **St. Antonie-orde**, wier leden **Antonijnen** of **Antoniërs** heetten; **Antonius-kruis**, een kruis in de gedaante eener T, waaraan St. Antonius van Egypte zou gekruisigd zijn

Antonomasīe, f. gr. Log., de naamverwisseling, het in de plaats stellen van een gemeen voor een eigen naamwoord, of ook omgekeerd; vgl. **synecdoche.**

Anūbis, n. eig. de gouden, eene oudegypt. godheid met eenen hondekop.

Anus, m, lat. Anat., de aars.

Anurīe, f. gr. Med., het ontbreken van pis in de blaas.

Anxiëteit, f. lat., de angst, benaauwdheid; **anxis**, f. gr. Med., de beklemming, zamensnoering van een of ander orgaan.

Anydrĭa of **anydrīe**, f. gr., het watergebrek, de dorheid.

Aocnīe, f. gr., de onverdrotenheid, de vlijt.

Aorasīe, f. gr., de onzigtbaarheid (der goden).

Aorgesīe, f. gr., de toornloosheid.

Aorístos of **aoríst**, m. Gram., onbegrensde tijd, naam van twee verledene tijden der gr. werkwoorden.

Aórta, f. gr. Anat., de groote pols- of slagader, hoofdslagader; **aorteurísma**, n. ziekelijke verwijding der a o r t a; **aortītis**, f. ontsteking der a o r t a.

Apædeutīe, f. of **apædeutismus**, m. gr., onwetendheid uit gebrek aan onderrigt; **apædeūtisch**, ongeleerd, onwetend.

Apágma, n. gr. Chir., verschuiving van beenderen uit hunne natuurlijke plaats.

Apagōge, f. gr. Log., terugvoering op eene ongerijmdheid, gevolgtrekking uit het ongerijmde der tegenwerpingen, die men tegen de te bewijzen stelling kan aanvoeren: eene **apagogĭsche gevolgtrekking** is niet altijd juist, omdat de valschheid eener stelling nog niet de waarheid van het tegendeel bewijst.

apaiséren, fr. (spr. *apèz-*), bevredigen, stillen, gerust stellen, verzachten.

Apallăge, f. gr. Med., de verwijdering, inz. van ligchamelijke kwalen door genezing of dood; verligting; geringe ontlasting.

Apálto, m. it., de pacht of verpachting van vorstelijke inkomsten.

Apanage, f. fr. (spr. *apanáazj*), mid. lat. *apanagĭum*), verzorging der jongere prinsen van een regerend huis door geld of door de inkomsten en het vruchtgebruik van daartoe aangewezen goederen; prinsen-lijftogt, onderscheiden van p a r a g i u m; ook hetgeen een voorwerp, hetzij ten goede of ten kwade eigen is; ook aanhangsel; **apanagéren**, (spr. — *zjéren*), het beschenken met een a p a n a g e.

Aparĕsis, f. gr. Log., wederopvatting, de uiteenzetting van het vroeger slechts aangestipte.

Apantĕsis, f. gr., de wederlegging.

Apanthropīe, f. gr., de onmenschelijkheid, wreedheid; ook droefgeestigheid met menschenvrees gepaard.

Aparithmēsis, f. gr., de opsomming der tegenwerpingen.

Aparctĭas, m. gr., de noordenwind.

apárt, fr., ter zijde, voor zich-zelven afzonderlijk, **apártement**, n. (spr. *máng*), eene bijzondere woonkamer, een vertrek, inz. in een aanzienlijk huis; de dag van opwachting, de speeldag aan hoven; ook het heimelijk gemak.

Aparthrōsis, f., z.v.a. **diarthrosis** (z. a.).

apatētisch, gr., bedriegelijk, valsch.

Apathīe, f. gr. gevoelloosheid, zoo van ziel als ligchaam, onverschilligheid, zorgeloosheid; **apáthisch**, gevoelloos enz.;

Apatiet, m. misleider (van het gr. *apatān*, misleiden, door W e r n e r dus genoemd, omdat deze steensoort alle mineralogen lang omtrent haren waren aard misleid heeft), phosphorzure kalksteen.

Apaturĭen, pl. gr., een bacchusfeest in Athenen, dat drie dagen duurde.

Apechēma, n. gr., de weêrklank, naklank; Chir., de tegenscheur aan een beleedigd been, ook **contrafissura** (z. a.).

Apeirocaliē, f. gr., onervarenheid in het schoone, smakeloosheid; Log., het gedwongen streven naar sierlijkheid.

Apelles post tabŭlam, lat. spreekw., de hoorder aan den muur, eig. Apelles achter de schilderij (om het oordeel daarover af te luisteren).

Apepsīe, f. gr. Med., slechte spijsvertering; onverteerbaarheid; **apéptisch**, onverteerbaar; **apépta**, pl., onverteerbare voedsels.

Aperceptie. z. **apperceptie**.

Aperçu, m. fr. (spr. *apersú*), kort overzigt, hoofdinhoud, ontwerp.

aperĭens, n. pl. *aperientĭa*, lat. (van *aperīre*, openen), Med., openende middelen; **aperitief**, openend; **apért**, open, openbaar, onverholen; *apérto termĭno*. lat. Jur., na geopenden regtsdag; **apertuur**, f., de opening, inz. de openstelling van een leengoed voor den leenheer (*apertūra feudi*).

apetálisch, gr. (*apétălos*), blad of bladerloos.

à peu près, fr. (spr. *—prè*), bijna, ongeveer.

Apex, m. lat. Gram., het toonteeken op eene lettergreep; ook de muts der kath. priesters (wegens hare spitstoeloopende gedaante).

Aphærĕsis, f. gr. Gram., afsnijding, verkorting eens woords v. voren, weglating der eerste lettergreep, b. v. t u i g e n voor g e t u i g e n; Chir., het wegnemen van een overtollig lid.

Aphagīe, f. gr. Med., het onvermogen om te eten, te slikken.

Apheleĭa, f. gr. Log., het eenvoudige, natuurlijke der voorstelling.

Aphelĭum, n. gr. Astr., de zonsverheid, zonsafstand, het punt, waar eene planeet bij haren grooten afstand v. de zon zich bevindt; vgl. **perihelium**.

Aphĕsis, f. gr. Med., het nalaten, wegblijven der ziekten; ook verslapping.

Aphilanthroop, m. gr., een liefdeloos mensch, menschenhater; **aphilanthropīe**, gebrek aan menschenliefde, menschenhaat, menschenschuwheid.

Aphonīe, f. gr. Med., de klank-, stem-, sprakeloosheid, stomheid, het onvermogen om te zingen.

Aphorīe, f. gr. Med., de onvruchtbaarheid der vrouw.

Aphorísmen, pl. gr. (v. *aphorídzein*, losscheuren, afzonderen), korte spreuken, stellingen, voorschriften, regels enz., die schijnbaar geen' onderlingen zamenhang hebben; leerspreuken, kernspreuken; **apho-**

ristisch, in den vorm v. losse spreuken voorgedragen.

Aphriziet, m. (v. h. gr. *aphrídzein*, schuimen, omdat deze steen schuimt, wanneer men hem met borax kookt), Min., eene verscheidenheid of varieteit van den gemeenen schirl, eene soort van tinërts.

Aphrodīte, f. gr. Myth., de godin der schoonheid en liefde, bij de Rom. Venus; schoonheid, bevalligheid, b. v. der rede; ook eene soort van zeewormen, zeerups, goudworm; **aphroditográphisch**, liefdesvoorwerpen schilderende; ook de planeet Venus beschrijvende; **aphrodisïën**, venusfeesten; **aphrodisiăca**, pl., middelen ter opwekking tot wellust, teeldriftprikkels, **aphrodisīe**, f. **aphrodisiásmus**, m. en *aphrodisĭa phrenītĭs*, f. Med., ziekelijke ontembare liefdedrift, verliefde waanzin.

Aphronēsis, f. gr., onverstand, dwaasheid, waanzin.

Aphronítrum, n. gr. Min., salpeterschuim, salpeterbloemen, rotssalpeter, muurzout.

Aphrosȳne, f. gr. Med., de zinneloosheid, waanzin, het ijlen in koortsen.

Aphthæ, pl. gr. Med., spruw, kleine witte blaasjes of zweertjes in den mond, soms ook in den slokdarm en de geheele darmbuis.

Aphyllánthe, f. gr. Bot., de bladerlooze, eene bladerlooze bloem; **aphȳllisch**, bladerloos, zonder kelkblad.

a piacere, it. (spr. *a pia-tsjére*) of *a piacimento* (spr. *pia-tsjiménto*), z. v. a. *ad libĭtum*, naar welgevallen.

apĭces juris, pl. lat. Jur., regtsvonden, spitsvondigheden der regtsgeleerden.

Apicĭus, m., eig. de eigennaam v. eenige smulbroeders te Rome; een lekkerbek.

à pied, fr. (spr. *a pjé*), te voet.

Apinarĭus, m. lat., een snapper, babbelaar.

Apirīe, f. gr., onervarenheid, onbepaaldheid; **apírisch**, onervaren.

Apis, m. de heilige os, eene godheid der oude Egyptenaren, het levende beeld v. d. akkerbouw en v. Osiris, die den akkerbouw had ingevoerd.

aplanētisch, gr. Astr., niet afwijkend, niet van plaats veranderend.

aplanéren, fr. effenen, gelijk of vlak maken, slechten, uit den weg ruimen; in orde brengen.

Aplestīe, f. gr., onvulbaarheid, onverzadelijkheid.

à plomb, fr. (spr. *a plóng*), volgens het paslood, loodregt, te lood; **aplomb**, n. de loodregte stand; ook de vastheid v. handelen, v. karakter.

Apnœa, f. gr. Med., ademloosheid, zeer zwak ademen; verstikking; **apnœasphyxīe**, f. gr., het uitblijven v. d. adem en den pols, de schijndood.

aplanatĭsche kijkers, eene soort van verrekijkers, waarbij de voorwerpen zich zonder gekleurde randen vertoonen.

Apocalȳpsis, f. gr., eig. onthulling, ontdekking, de openbaring van Johannes; **apocalȳptisch**, tot de openb. v. Joh. behoorend, daarnaar gelijkend; geheimzinnig, duister, raadselachtig.

Apocarterēsis, f. gr., de vrijwillige spijsonthouding, de opzettelijke hongerdood.

Apocatastăsis, f. gr., de terugkeer tot de vorige plaats, kringswijze loop; Med., herstelling, genezing.

Apocatastĕris, f. gr. Astr., de sterrenomloop tot op zijne voleinding.

Apocathársis, f. gr. Med., zuivering v. h. darmkanaal.

Apocenōsis, f. gr. Med., ontlediging, overmatige ontlediging der vaten, b. v. door bloedverlies.

Apocerȳxis, f. gr., uitstooting uit de kerkelijke gemeenschap.

Apoclásma, n. gr. Chir., de beenbreuk.

Apocŏpe, f. gr. Gram., afkapping, weglating van eene of meer letters aan het einde van een woord, de eindverkorting (vgl. **aphœrēsis**); Chir., het afsnijden of wegnemen van een lid.

Apocrĭsis, f. gr. Med., de verdrijving of afzondering van overtollige vochten; **apocrisiarĭus**, m. (eig. wie taal en antwoord moet geven), sedert de 4de eeuw de benaming van bisschoppelijke gezanten, inz. der pauselijken, aan het hof in Konstantinopel.

Apocrustĭca, pl. gr. Med., terugdrijvende, zamentrekkende middelen.

Apocrȳpha, pl. gr. (*apŏkrȳphos*, verborgen, ondergeschoven), of **aprocrȳphe** (**apocryphĭsche**) **boeken**, bijbelboeken, wier inhoud niet als geloofsregel beschouwd wordt gelijk de kanonicke; onechte boeken; ook de schriften van onbekende schrijvers; **apocrief** of **aprocrȳphisch**, onzeker, verdacht, ondergeschoven.

Apocyēsis, f. gr. Med., de geboorte, het baren.

Apóche, f. gr., afstand, verwijdering; onthouding; kwijtbrief.

Apochrémpsis, f. gr. Med., de uitwerping v. slijm enz., inz. uit de long.

à poco à poco, it. Muz., allengs, langzamerhand.

Apodacrytĭca, pl. gr. Med., middelen, die den tranenvloed bevorderen.

Apodeīpna, pl. gr., gezangen na den avondmaaltijd in de gr. kerk.

Apodemialgīe, f. gr., verlangen naar vreemde landen, reislust, het tegengest. v. heimwee; **apodemiek**, f. gr., de reiskunst, de aanleiding of wegwijzer tot reizen.

Apodĭctisch, gr. (v. *apodeixis*, bewijs), bewijzend, overtuigend; onwederlegbaar; **apodictisch bewijs**, eig. een bewijzend be-

wijs, dus een pleonasmus; een volkomen klaar en voldingend bewijs; **apodictische imperatief,** z. v. a. **kategorische imp** (z.a.).

Apodiŏxis, f. gr. Log., verwerping met minachting of verontwaardiging v. eenig voorstel of gevoelen.

apŏdisch, gr., voeteloos, zonder voeten.

Apodŏsis, f. gr. Log., het 2de gedeelte v. een' volzin, het nazindeel; vgl. **protăsis.**

Apogalactísmus, m. gr. Med., eig. ontmelking, ontwenning v. de moederborst, spening.

Apogæum, n. gr. Astr., punt, waar eene ster zich op haren grootsten afstand v. de aarde bevindt, aardverheid (vgl. **perigæum**); fig. het toppunt, b. v. van roem.

Apogētisch, gr., eenen twijfel bevattend of uitsprekend, betwijfelend.

Apogeustīe, f. gr. Med., een bedorven smaak.

Apogrăpha, pl. gr., afschriften van een oorspronkelijk stuk.

a point, fr. (spr. *a poáing*), om niets, in het biljartspel, b.v. *deux a point* (spr. *deuza*—), twee om niets.

Apojovĭum, n. gr.-lat. Astr., het punt, waar een van de vier wachters v. Jupiter het verst van die planeet verwijderd is.

Apolepísmus, m. gr. Chir., de afschilfering der huid.

Apolēpsis, f. gr. Med., de staking, stuiting, het uitblijven, ophouden van den adem, de spraak, den pols.

Apŏlis, m. gr., iemand, die van zijne burger- en staatsregten beroofd is.

Apollinarísten, pl., eene christ. secte in de 4de eeuw, door den bisschop Apollinaris van Laodicea gesticht.

Apóllo, Apol, m. gr. (*Apóllōn*), Myth., de lichtende, de god der zon, der dicht- en toonkunst, geneeskunst, welsprekendheid enz., zoon van Jupiter en Latōna; de naam v. eenen schoonen dagvlinder; de **Apollo van Belvédere,** het schoonste standbeeld v. Apollo, in de 15de eeuw onder de puinhoopen van Antium gevonden, thans te Rome; **apollonĭcon,** n. een groot draaiorgel, dat ook op vijf naast elkander geplaatste klavieren door onderscheidene personen te gelijk kan bespeeld worden, door Flight en Robson in 1817 voltooid; **apollonion,** n. een speeltuig met twee klavieren en een pijpwerk, dat door een' automaat bespeeld wordt, uitgevonden door Röller te Hessen-Darmstadt.

Apollyōn, n. de verderver, doodsengel (gr. vertaling van het hebr. **Abaddon** (Openb. Joh. IX, 11.)

Apológe, m., fr. **apologue** (gr. *apólogos*, vertelling), zinrijk en leerzaam vertelsel, leerfabel, inz. waarin menschen, goden en redewezens handelen en spreken.

Apologēma, n. gr. Jur., een verdedigingspunt; **apologīe**, verweerschrift, verantwoording, verdediging van zich-zelven of anderen tegen ingebragte beschuldigingen; **apologeet** en **apologist**, m. verdediger, beschermer, lofredenaar; **apologetiek**, f. de leer, de wetenschap der verdediging, inz. des christendoms; **apologētisch,** regtvaardigend, verdedigend; **apologiséren,** verdedigen, eene lofrede houden.

Apolўsis, f. gr., het wegzenden der gemeente in de gr. kerk, gelijk staande met het *ite, missa est* der latijnen.

Apomecométer, m. gr. Geom., afstandsmeter, werktuig om den afstand van verwijderde voorwerpen te meten; **apomecometrīe**, f. vertemeting, ook Mil., afstands-, vertemeting door middel van den pas der manschappen of de beweging der troepen.

Aponeurographīe, f. gr. Med., de peesbeschrijving; **aponeurologīe,** f. de peeskunde; **aponeurōsis,** f. peesvlies, vliezige uitbreiding eener spier; **aponeurōtisch**; breedpezig.

Aponīe, f. gr., het verdwijnen of ophouden der pijn, het welbevinden.

Apophăsis; f. gr. Log., ontkenning; raadgeving, zonder den schijn alsof men dien geven wilde; ook eene lijst of opgave van het vermogen.

Apophlegmatísmus, m. gr. Med., de afvoering van het slijm; **apophlegmatĭca,** pl., middelen, die de slijmafscheiding bevorderen.

Apophthégma, n. pl., **apophthegmăta,** gr., eene korte, zinrijke spreuk, kernspreuk; **apophthegmátisch,** spreukmatig, kort en zinrijk uitgedrukt.

Apophthŏra, f., z. v. a. **abortus** (z. a.).

Apophylliet, m. gr., z. v. a. **ichthyophthalma.**

Apophўsis, f. gr. Anat., beenuitwas, beenuitsteeksel; beenuiteinde, vgl. **epiphyse**; Bot., uitwas, aanzetsel bij sommige mosplanten.

Apoplanēsis, f. gr. Log., de afdwaling, afwijking van de hoofdzaak in het redeneren.

Apoplexīe, f. gr. (*apoplēxia* van *apoplēssein*, nederslaan, verdooven), Med., beroerte, plotselinge verlamming der hersenen; **apoplēctisch,** door eene beroerte verlamd, bedwelmd; **apoplectĭsche middelen,** **apoplectĭca,** middelen tegen de beroerte.

Apopneūsis, f. gr. Med., het uitademen.

Apopnixis, f. gr. Med., het verstikken.

Apopsychīe, f. gr., ontzieling; Med., diepe onmagt.

Aporīe, f. gr. Log., verlegenheid, radeloosheid, besluiteloosheid, twijfel, hulpeloosheid; **aporēma** of **aporisma**, n. Math., een moeijelijk op te lossen vraagstuk.

Aporrhœa, fr. gr. Med., uitvloeijing, afvloeijing; uitdamping.

Aposīe, fr. gr. Med., het gemis van dorst, de ongeneigdheid tot drinken.

aposiopēsis, f. gr. Log., de verzwijging, plotselinge afbreking der rede, b. v. uit verontwaardiging, droefheid enz.

Aposītīe, f. gr. Med., gebrek aan eetlust, tegenzin of afkeer van spijzen.

Aposcēmma, n. of **aposcēpsis**, f. Med., plotselinge verplaatsing eener ziektestof.

Aposceparnísmus, m. gr. Chir., de bijlsnede, de verwonding, waarbij door eenen houw met een snijdend werktuig een stuk des bekkeneels wordt afgescheiden.

Apospásma, n. gr. Med., verscheuring van weeke, pezige deelen.

Aposphacelīsis, f. of **aposphacelismus**, het koudvuur bij weeke deelen.

Aposphragísma, n. gr., een zegelafdruk.

a posse ad esse, lat. Log., het onjuist besluiten van de mogelijkheid tot de wezentlijkheid eener zaak.

Apostăsis, f. gr., afval, geloofsafvalligheid, breking der ordesgelofte; ook z v.a. **absces** en **metastase** (z. a.); **apostasiéren**, afvallig zijn; zijne gelofte breken; **apostaat**, m. een afvallige, geloofsverloochenaar, overlooper; bijnaam van keizer J u l i a n u s.

Apóstel, m. gr, (*apostŏlos*, v. *apostél-lein*, afzenden), een gezant, bode, godsbode, leerverbreider, naam der 12 jongeren van Jezus en verkondigers van het evangelie; **apostelbroeders**, eene geestelijke orde der 13de eeuw, wier leden geen vast verblijf mogten hebben, maar barrevoets Italië, Zwitserland en Frankrijk doortrokken; **apostólisch**, van de apostelen komend, met hunne leer overeen stemmend; **apostolische kamer**, de beheerders van 's pausen inkomsten te Rome; **apostolische majesteit**, titel der koningen van Hongarijë; **apostolische stoel**, het pauselijk hof; **apostolaat**, n. het apostelambt; de bisschopswaardigheid, de pauselijke regering; **apostolischen**, pl., eene secte der 3de eeuw, die de gelofte van kuischheid en armoede deden; ook eene secte der 12de eeuw, die het huwelijk verwierp, maar vleeschelijke gemeenschap met veile vrouwen toestond; **de apostolischen** (in Spanje), aanhangers van onbeperkte kerkelijke heerschappij; **apostolicismus**, n. het stelsel der onbegrensde kerkelijke heerschappij.

Apostēma, (fr. **apostume**), n. gr. Med., eene zweer, een ettergezwel, afscheiding door bederf; **apostemakruid**, z. **scabiosa.**

a posteriori, z. ond. *posteri.*

Apostílle, f. mid. lat., een afscheids- of ontslagbrief; het naschrift, aanhangsel, de kantteekeningen, aanmerking; **apostilléren**, kantteekeningen enz. maken.

apostolisch, z. **apostel.**

Apostróphe, f. gr. (van *apo*, af, en *strŏphein*, keeren), Log., eene figuur waardoor de redenaar het woord tot afwezige personen, zelfs redelooze voorwerpen rigt; de toespraak, inz. eene levendige, plegtige of harde toespraak, een verwijt; Gram., een weglatings-, afkappingsteeken ('); **apostropheren**, levendig of krachtig aanspreken, verwijten doen, bitterheden zeggen; Log. de voordragt afbreken om een' afwezende als tegenwoordig aan te spreken; afkappingsteekens zetten.

Aposýrma, n. gr., afschaafsel; Med., de afschilfering na voorafgegaan huiduitslag.

apotelesmátisch, gr., tot de voleinding, de werking, tot de sterrenwigchelarij behoorende.

Apothanasīa, f. gr. Med., de ontwijfelbare dood.

Apotheek, f. gr. (eig. pakhuis, bewaarplaats), een artsenijwinkel, beter **pharmacopolīum** geheeten; ook eene kast, kist, enz. met artsenijen, b. v. reis-apotheek; **apothéker**, m. de artsenijbereider, minder juist kruidmenger. (vgl. **pharmacopœus, pharmacopela**, enz.

Apothēma, f. gr. Geom., de loodlijn, die uit het middelpunt van een' regelmatigen veelhoek op eene zijner zijden valt.

Apothēosis of **apotheōse**, f. gr., de vergoding, eene plegtigheid bij de Ouden, waardoor iemand na zijn' dood in den rang der goden geplaatst werd; **apotheoséren**, vergoden; **electrische apotheōse**, z. **beatificatie.**

Apotherapie, f. gr. Med., de volkomene genezing, de nakuur, ook het uitbranden.

Apothraūsis, f. gr. Chir., eene beenbreuk, waarbij een stuk been geheel van het been is afgebroken.

a potiōri, lat., naar de meerderheid; *a potiōri fit denominatĭo*; naar de meerderheid of hoofdzaak wordt een voorwerp benoemd.

Apotoom, n. gr. Geom., verschil van twee onmeetbare grootheden; overschot; Muz., het verschil tusschen den heelen en naasten halven toon.

Apotropæër, m. gr., afwender; noodhulp.

Apozēma, n. gr. Med., een afkooksel van kruiden en wortelen, kruidendrank.

appaiséren, z. **apaiseren.**

Appaltore, m. it., pachter bij de pauselijke regering.

Apparaat, m. lat. (*apparătus*), toestel, toebereidsel, voorraad van of kistjes met werktuigen, gereedschappen, hulpmiddelen enz. tot een of ander gebruik; *apparătus muliĕbris*, lat., vrouwelijke gereedschappen, zaken.

Appareil, m. fr. (spr. *aparélj'*) prachtige toerusting, praal; aanstalte; Mil., eene glooijing voor de wallen.

Apparence, f. fr. (spr. *aparángs'*), oogenschijnlijkheid, schijn, aanzien, uitwendig voorkomen; **apparént**, oogenschijnlijk, schijnbaar, duidelijk, openbaar.

Apparítie, f. lat., voorbijgaande verschijning, b. v. van geesten, spoken; kort verblijf, oponthoud; **apparĭtor**, m. voorheen een geregtsdienaar, kerkenraadsbode; pedel, deurwachter.

appassionāto, it. Muz., hartstogtelijk, gevoelvol.

Appél, n. fr. Mil., de oproeping; het sein ter verzameling; de naamsafroeping; Jur., beroep op eene hoogere regtbank; vernieuwde inzet bij het biljart, om andermaal in dezelfde partij te mogen mede spelen; het gehoorzamen van honden op den roep; **nominaal appel**, hoofdelijke stemming in vergaderingen, bij oproeping der namen van de aanwezige leden.

appelléren, lat. (*appellāre*, aanspreken), Jur., zich op eene hoogere regtbank beroepen; de beslissing van een' derde vragen; Mil., bijeenroepen; op nieuw inzetten (na verloren spel); **appellābel**, bevoegd om zich op hooger geregt te beroepen; **appellánt**, m. een beroeper, die zijne zaak voor hooger geregtshof wil behandeld hebben; **appellātie**, f. beroeping op hooger regtbank; *appellatĭo admissibĭlis*, een vergunbaar beroep; *a. inadmissibĭlis*, een verwerpelijk beroep; *a. desérta*, verzuimd beroep; *a. frivŏla*, nietig beroep; *a. temeraría*, ongegrond, onbezonnen beroep; *appellatiōnis desertĭo*, z. *desertio*; **appellatĭvum**, n. lat. Gram., een gemeen naamwoord, soortnaam, b. v. huis, boek.

Appendicŭlum, n. lat., een klein aanhangsel, toevoegsel, verkleinwoord van **appéndix**, n. aanhangsel b. v. van een boek, catalogus enz., toegift, aanvulling.

apperciperen, nw. lat., waarnemen met bewustheid; **appercéptie**, f. de opvatting, waarneming; zelfbewustzijn, zelfbeschouwing.

Appertinentiën, pl. lat., bijbehoorende dingen.

Appeténtie, f. lat., natuurdrift, begeerte, geslachtsdrift.

Appetiet, appetijt, m. lat. (*appetītus*), neiging en begeerte tot iets; eetlust, honger; **appetijtelijk**, ook **appetissant**, fr. (spr. *—ti-sáng*), lustwekkend, prikkelend, uitlokkend, lekker, smakelijk.

applaneren, z. **aplaneren**.

applaudisséren, goedkeuren, toejuichen door handgeklap, grooten bijval betuigen, prijzen, billijken; **applaudissement**, m. fr. (spr. *—dies'máng*), goedkeuring met handgeklap, bijval.

applicéren, lat. (*applicāre*), op iets leggen, aanleggen, opdrukken; aanwenden (inz. een middel); toeleggen, zich voegen; toepassen; toedienen; **applicābel** en **applicatief**, wat opgelegd, aangevoerd, toegepast enz. kan worden; **applicātie**, f. de op-, aanlegging; leervlijt, ijver, inspanning; toepassing; de toediening v. uitwendige geneesmiddelen; Chir., het verband; **applicāten**, pl., z. v. a. **ordinaten**; **applicatuur**, f. Muz., de vingerzetting; **applicētur**, Med., het worde aangewend, aangelegd.

appoggiato, it. (spr. *appodziáto*), Muz., gesteund, gedragen; *appoggiatūra*, f. (spr. *—toéra*), Muz., de voorslag, eene kleinere noot, die men voor eene grootere laat hooren, het slepen, dragen der toonen.

Appoint, m. fr.. (spr. *apoáing*), Merc., het juiste saldo eener rekening, het verschil; kleinere munt tot vólmaking eener som; **appointéren**, bezoldigen, de partijen bescheiden, eene overeenkomst treffen, eene rekening met de boeken vergelijken; **appointement**, m. (fr. *apoaingt'máng*), bezoldiging.

apponéren, lat. (*apponĕre*), bijplaatsen, bijvoegen, opleggen; **apponātur**, het worde toegevoegd, bijgevoegd; **appositie**, f. de bijvoeging; oplegging (b. v. der zegels); Phys., de ophooping v. buiten, de aanzetting v. nieuwe deelen; Gram., ophelderend, verklarend bijvoegsel, b. v. Cæsar, de roem der veldheeren.

apportéren, fr., aanbrengen, brengen, halen; **apporte!** (spr. *apórt'*), zoek op! breng hier!

appreciëren z. **appretiëren**.

apprehendéren, lat. (*apprehendĕre*), grijpen, vatten, gevangen nemen; bevatten; duchten, vreezen; **apprehénsie**, f. gevangenneming; bevatting; bezorgdheid; **apprehensief**, bevattelijk; bezorgd, vreesachtig uit inbeelding.

Appréssie, f. de aandrukking; **appressiepomp**, de perspomp.

appretéren, fr., toebereiden, toerigten, inz. aan lakens, stoffen enz. eene glanzige oppervlakte geven; gereed maken; **appretuur**, f. de toebereiding, de glans, het schoone uiterlijk aanzien; **appreteur**, m., toebereider enz. van stoffen.

appretiéren, lat. of **appreciéren**, fr., schatten, waarderen.

approbéren, lat. (*approbāre*), billijken, goedkeuren; **approbātie**, f. de billijking, goedkeuring, bewilliging, bijval, de vergunning, inz. tot het drukken van boeken.

approchéren, fr. spr. (*aprosjéren*), naderen, aanraken; **approches**, fr. (spr. *aprósj'*), de loopgraven om eene vesting te naderen.

approfondéren, fr. (spr. *aprofongdéren*), in den grond dringen; uitvorschen, grondig, naauwkeurig onderzoeken; **approfondissement**, (spr. *dies'máng*), grondig onderzoek, uitvorsching, navorsching.

appropriéren, lat., zich toeëigenen, aan-

matigen; **appropriātie**, f. de toeëigening, aanmatiging.

approvisionnéren, fr., van levensmiddelen voorzien; (eene stad of een leger) mond- en krijgsvoorraad bezorgen; ook **approviandéren**, met voorraad voorzien.

approximéren, lat., naderen, benaderen, ramen; *approximándo*, door benadering, allengs; **approximātie**, f. de nadering, benadering; **approximatief**, geraamd, benaderend; de waarheid nabijkomend.

Appui, m. fr. (spr. *apui*), steunpunt, stut, leuning; **appui-main**, (spr. *—mèng*), de handsteun, het stokje, waarop de schilder den arm laat rusten; **appuyéren**, op of tegen iets leunen, steunen, op iets drukken, blijven staan, aandringen, (een voorstel) ondersteunen; den nadruk geven (aan een woord of eene lettergreep).

Appúls, m. de aanstoot, beweegkracht.

après, fr. (spr. *apré*), na, hierna, naderhand.

Apricātie, f. lat., **z. v. a. insolatie**, **z. ond. insoleren.**

April, m. (lat. *Aprīlis*, v. *aperīre*, openen; v. a. van *Aphrodīte* bijn. v. Venus, zijnde deze maand haar bijz. gewijd; uit *aphros*, schuim, zou men eerst *aprilē*, dan *aprilis* gemaakt hebben; nog anderen denken aan *aper*, een everzwijn, dat de Rom. in die maand offerden), de 4de maand, grasmaand; **aprilboodschap** (fr. *poisson d'avril*, spr. *poassóng dawriel*, eig. *aprilvisch*), eene laffe scherts, bestaande in het uitzenden van een' onnoozele op den 1sten april, om iets ongerijmds of dat niet te verkrijgen is te halen.

à prima vista, z. *prima vista*; *à priōri*, z. ond. *prior*; *à proportion*, z. ond. **proportie**; *à propos*, z. ond. **proponeren.**

Apsīden, gr. (pl. v. *apsis* of eig. *hapsis*), Astr., de beide keerpunten in de baan der planeten; **apsidenlijn**, de grootste as der planetenbaan, de regte lijn, die het aphelium met het perihelium of de beide apsiden verbindt.

Apsychīe, f. gr. Med., afwezigheid van geest, groote verstrooijing van gedachten, onmagt, flaauwte.

Aptĕra, pl. gr. N. H., ongevleugelde insecten, vleugellooze gekorvene dieren.

aptéren, lat. (*aptāre*), aanpassen, v. pas maken, schikken; **aptéring**, de van pas making; **aptitúde**, f. fr., de geschiktheid, aanleg, bekwaamheid.

Aptōta, pl. gr. Gram., naamwoorden zonder naamvalsbuiging; onveranderlijke naamwoorden.

a punto, (spr. *poento*), it. Merc., eig. op het punt; naauwkeurig, stipt; *a punta d'arco*, it. Muz., met de punt van den strijkstok.

apyrēnisch, gr., kernloos, zonder pit.

Apyrexīe, f. gr. Med., koortsvrije toestand, **apyrétisch**, koortsvrij.

apȳrisch, gr., vuurbestendig, vuurvast, onbrandbaar.

a quadro, l. *a quattro* (z. a.).

aqua, f. lat., water; **aquædúct**, lat., of fr. **aqueduc**, (spr. *akedúuk*), m. eene waterleiding; Anat., waterleiding, b.v. die v. h. slakkenhuis des gehoororgaans; *aqua et igne interdictus*, lat., een verbannene, wien water en vuur ontzegd is; *aqua fortis*, f. lat., onzuiver salpeterzuur tot scheiding der metalen enz.; **aquagīum**, n. lat., watergroef; Jur., het afwateringsregt, waterafleidingsregt; *aqua gregoriāna*, gregorisch water, zuiveringswater, dat met asch, zout en wijn vermengd is, dus genoemd naar paus Gregorius IX; **aquamarijn**, m. v. h. lat, *aqua marīna*, zeewater), een zeegroene, doorzigtige edelsteen, ook beryl geheeten; ook eene zeegroene verw of kleur; *aqua mihi haeret*, ik ben in verlegenheid; *aqua regis*, koningswater, een mengsel van salpeterzuur en zoutzuur ter oplossing v. h. goud, den koning der metalen; **aquarél**, n. fr. Pict., waterverw, teekening met waterverw; waterverwkunst; **aquarīum**, n. lat., de bewaarplaats v. h. water in eene apotheek; **aquarīus**, m. de waterman, een der 12 sterrebeelden van den dierenriem; de zon staat schijnbaar in dit teeken in januarij; **aquatilīen**, pl. N. H., waterschepsels, waterdieren en waterplanten; **aqua tinta**, f. it. (spr. *—tienta*), eene soort van waterkleur in de graveerkunst; de kunst die aan te wenden; **aqua toffána**, een langzaam doodend giftwater, dus genoemd naar eene it. giftmengster Toffana; **aqua-vita**, f. lat. (*aqua vitae*), levenswater, gekruide brandewijn, afgetrokkene en verzoete brandewijn.

à quatre épingles, fr. (spr. *a kattr' epènghl'*), zeer gevat, sluw, doorslepen; (v. eene redevoering) zeer sierlijk; *à quatre mains*, fr. (spr. *—mèng*), Muz., voor vier handen; *a quattro* of *quattro voci* it. (spr. *a kaeattro wo-tsji*) Muz., een zangstuk voor 4 stemmen.

Arabélla, vrouwenn., eig. de arabische vrouw.

Arabésken of **morésken**, pl., arab. figuren, versieringen v. loofwerk, planten, enz., op de wijze der Arabieren aangebragt, wier godsdienst het afbeelden van menschen en dieren verbiedt; arabisch beeldhouw-, bouw- en schilderwerk; ook kerksieraden in 't algemeen; **arabĭci**, pl., eene secte der 3de eeuw, die leerde, dat de ziel met het ligchaam stierf en weder opstond; **arabiciteit**, f. het wezen en de kennis v. de arabische taal; **arabismus**, m. eene eigenaardigheid v. h. arabisch.

Arachniden, pl. gr. (v. *arachnē*, spin), N. H., dieren v. h. spinnengeslacht; **arach-**

nodītis, f. Med., ontsteking v. h. spinneweb-vlies der hersenen; **arachnoïde**, Anat., het spinnewebs- of derde hersenvlies; **arachnologīe**, f. de spinnenkunde, de kunst om uit de waarneming der spinnen het weêr te voorspellen; **arachnolithen** en **arachnieten**, versteende zeespinnen, steenen met spinnewebfiguren; **arachnopodīon**, n. Chir., de spinnenpoot, een heelkundig werktuig.

Aræométer, n. gr., z. *hydrometer.*

aræostȳlon, Arch., met ver van een staande zuilen.

Aræotīca, pl. gr., Med., uitdroogende, mager makende spijzen en artsenijen.

Arains, indische gestreepte en geruite taf.

Arak, (maleisch *arak*), m. rijstbrandewijn, een zeer geestrijke drank, die uit rijst, suiker en kokosnotensap gestookt wordt.

Aranzini, pl. it., kleine gedroogde of gesuikerde oranje-appelen.

Aras, of **macao**, m. N.H., een prachtige west-indische papagaai; indische raaf.

Arbäa, gouden muntstukje in Egypte v. 4 piasters.

Arbigassi, pl. turk., de opzigter over de hofbedienden des sultans.

Arbīter en **arbitrātor**, m. lat., scheidsman, scheidsregter in geschilzaken; **arbitrair**, willekeurig, eigenmagtig, eigendunkelijk; **arbitraal**, Jur., door scheidslieden te beslechten; **arbitrīum**, n. de willekeur, ook de meening, het goedvinden, de uitspraak v. scheidsregters; *arbitrium boni viri*, billijke uitspraak; *a. divīnum*, het goddelijk raadsbesluit; *a. judícis*, naar goedvinden, naar uitspraak dès regters; *a. libĕrum*, de wilsvrijheid; *arbitrio*, it. Muz., naar goedvinden bij de maat; *arbitréren*; naar goeddunken of gissing te werk gaan; Merc., wisselkoersen berekenen; **arbitrage**, f. fr. (spr. *tráazj'*) de raming; de beslissing of uitspraak van eenen door partijen gekozen scheidsman; Merc., de vergelijking der verschillende wisselkoersen, berekening v. de loopende waarde van geld en wissels.

Arbith, n. (v. h. hebr. *äreb*, avond), het avondgebed der joden.

Arbolåde, f. fr., perenvlade, taartjes uit meel, melk, boter, suiker en perenmost bereid.

arbor Diānae, lat., de boom v. Diana, z. ond. **Diana**; *arbor genealogīca*, lat., de stamboom; **arbor vitæ**, de levensboom; **arborisatīe**, f. natuurlijke loof- en boomteekening op steenen, vgl. **dendriet**.

Arbouse, f. fr. Bot., zandbes; zeekers.

Arbousse, fr. Bot., de watermeloen v. Astrakan.

Arcáden, f. fr., boogswijze openingen; Arch., booggewelven, gewelfde gangen tusschen zuilen.

Arcadiërs, m. pl. gr. (eig. bewoners v. Arcadië, een v. herders bewoond bergland in het midden v. Morea, waarvan schilders en dichters een aardsch paradijs gemaakt hebben), naam der leden van de **arcadische academie**, een geleerd genootschap te Rome, waarbij ieder, die lid wordt, den naam v. eenen herder uit het oude Arcadië aanneemt.

Arcanson, n. fr., z. v. a. **colophonium**.

Arcānum, n. lat. (pl. **arcana**), geheimenis, inz. een geneesmiddel, welks bestanddeelen en bereiding geheim gehouden worden; **arcanīst**, m., de bezitter v. geheime middelen of kunsten.

arcáto, it. Muz., met den **strijkstok** gestreken.

Arceaux, pl. fr. Arch., zaamgestrengelde togen in den vorm van klaverbladen, als sieraad aan beeldhouwwerk.

Archaismus, m. gr. (v. *archaīos*, oud), Gram., een verouderd woord, verouderd spraakgebruik, **archaistisch**, verouderd, ongebruikelijk, oudvaderlijk; **archæographīe**, f. beschrijving van oudheden; **archæográphisch**, die beschrijving betreffende; **archæoloog**, m. een oudheidkenner, -vorscher, -onderzoeker; **archæologīe**, f. de oudheidkunde, de kennis van de kunstgewrochten der Ouden, inz. die der Grieken en Romeinen; **archæológisch**, oudheidkundig.

Archæus, m. gr. Alch., levensstof, vuurstof, de naam van het vuur, dat men, als universeel beginsel, in het midden des aardbols plaatste; wereldgeest, de alles bezielende innerlijke kracht der aarde.

Arche, gr. (*archē*, aanvang, de eerste), Med., het begin der ziekte; ook lat. (*arca*), eene kist, scheepskist.

Arches-court, (spr. *ártsjes-koort*), het geestelijk oppergeregtshof van den aartsbisschop van Canterburij (spr. *kënterberri*), dus genoemd naar den gewelfden toren van de St. Maria-kerk, waar het gewoonlijk vergaderde.

Archetýpus, m. gr., de eerste stempel, het oorspronkelijk schrift of beeld; de eerste, oudste druk; **architýpisch**, daartoe behoorende.

Archi —, gr. (v. *árchein*, de eerste zijn, heerschen), overeen komende met het ned. voorvoegsel **aarts** (z. a); **archiāter**, m. gr., de eerste arts, opperarts, lijfarts; **archibouffon**, m. fr. (spr. *arsjiboefóng*), een aartspotsenmaker; **archicancellarius**, lat. of **archichancelier**, fr. (spr. *arsji-sjangseljé*), aartskanselier; **archidiacŏnus**, m. de eerste (geestelijke) ambtshelper; **archiduc**, m. lat., aartshertog;

Archiepiscŏpus, m. gr., aartsbisschop; **archiepiscopāal**, aartsbisschoppelijk; **archigymnasīum**, n. gr., oppergymnasium, eene hoofdschool, **archihierīe**, f. gr., het hoogepriesterschap.

Archief, n. (lat. *archīvum* van het gr. *archeion*, d. i. overheidshuis, de verzameling, bewaarplaats van oorkonden, acten, brieven en alle andere staatspapieren; **archivārius**, m. de bewaarder, opzigter der oorkonden, bij de Ouden ook **archiota** genoemd; **archívisch**, tot oorkonden betrekkelijk; **archivist**, m. iemand, die onder h. toezigt van den archivarius werkzaam is.

archilóchisch, gr., bijtend, vinnig, hevig smalend (van woorden of geschriften), naar eenen gr. dichter Archilŏchus van Paros, uitvinder der jambische poëzij.

Archimandriet, m. nw gr., de geestelijke gezaghebber over een of meer kloosters in de grieks. kerk; **archiœconomist**, m. gr., de beheerder van het kerkvermogen; **archipápa**, m. de eerste kerkopziener in de grieks. kerk.

Archipelăgus, m. gr., (eig. hoofdzee), eene eilandenzee, -groep, inz. die tusschen de kust van Griekenland en Klein-Azië.

Archipresbȳter, m. gr., een opperkerkvoogd, aartspriester, **archipresbyteriaat**, m., het opperkerkvoogdsambt.

Architéct, m. gr. (*architéktōn*, bouwmeester, bouwkundige; **architectoniek**, f. de leer der bouwkunst; ook de kunst om een wetenschappelijk gebouw (systema) op te trekken; **architectónisch**, bouwkunstig, naar de regelen der bouwkunde; **architectonograaf**, m. een bouwwerkbeschrijver; **architectonographīe**, f. gebouwbeschrijving; **architectuur**, f. lat., de bouwkunst, bouwwijze, de verdeeling en inrigting van een gebouw; *architectūra civīlis*, de burgerlijke bouwkunst; *a. hydraulica*, de waterbouwkunst; *a. militāris*, de krijgsbouwkunst; *a. navālis*, de scheepsbouwkunst

Architraaf, m. gr. lat., het onderste gedeelte der kroonlijst (*cornis*); een hoofdbalk, onder- of bindbalk, de bovendrempel.

Architȳpus, m. gr., de oorspronkelijke afdruk, stempel; de eerste druk.

Archivarius enz., z. **archief.**

Archivolte, fr. (spr. *arsjiwólt'*), Arch., sierlijk snijwerk aan booggewelven.

Archocēle, f. gr, de endeldarmbreuk.

Archónten, pl. gr., de hoogste overheidspersonen in Athenen na de verdrijving der koningen; bestuurders, regenten.

Archontĭci, pl., eene secte der 2de eeuw, die de opstanding der dooden ontkende en vele andere dwalingen leerde.

Archoptōma, n., of **archoptōsis**, f. gr. Med., de uitzakking van den endeldarm. **archosȳrinx**, f. gr. Med., de pijpzweer in den endeldarm.

Arcieten of **arcacieten**, pl. nw lat., versteende boog- of bootvormige schelpen.

arco, it. Muz., strijkstok, als teeken voor den vioolspeler om na een pizzicato den strijkstok te gebruiken; van daar *coll'arco*, met den strijkstok.

Arco en **arcot** (spr. *arkó*), m. fr., metaalschuim, slakken bij het metaalsmelten.

Arctátie, f. lat. Med., vernaauwing der ingewanden en daaruit voortspruitende verstopping; Chir., het zamensnoeren van een ligchaamsdeel door een verband.

arctior citatĭo, f. lat. Jur., scherpere dagvaarding; *arctius jus*, het naderregt; *arctius mandātum*, n. een dringender bevel.

arctisch, gr. (v. *árktos*, beer, de groote beer als sterrebeeld), noordelijk, z. **pool**; **arctophȳlax**, m. de beerenhoeder, een sterrebeeld naast den kleinen en grooten beer; **arctūrus**, m. de voerman, een sterrebeeld in den grooten beer.

Arcuātie, f. lat. Chir., de kromming, boog- of beenderkromming.

arcus senĭlis, m. lat. Med., ouderdomsring.

Ardasse of **ardesse**, f. fr., grove zijde, perz. floretzijde; **ardassíne**, f. parelzijde.

Ardébe, turks. graanmaat van omtrent 250 ned. ponden.

Ardelĭo, m. lat., pl. **ardeliōnes**, bedrijvige lediggangers, die als 't ware met ijvervuur (*ardentes*) rondloopen, en toch eig. niets doen, vgl. polypragmosyne.

ardíto, it. Muz., stout, koen.

Areb, oostindische geldswaarde, groot **25** laks of tonnen gouds.

Are, m. fr. (spr. *aar'*), de eenheid der vlakte- of landmaten in het metrieke stelsel, vierkante ned. roede = 100 vierk. meters of ellen of = 7,0457 vierk. rijnland. roeden; h. 10de deel daarvan heet **deciare**; het 100ste deel **centiare** (spr. *sang*—), de vierk. nederl. el; en het 1000ste deel **milliare**, ongeveer = 1 vierk. rijnl. voet. De veelvouden heeten: **decare**, eene maat van 10 ares; **hectare** = 100 ares, onze bunder; = 11743 rijnl. morgen); **kilare** = 1000 ares; **myriare** = 10,000 ares, onze vierk. mijl = 0,18225 geogr. of duitsche mijlen).

Arĕa, f. lat., grondvlakte, plattegrond; Med., een hoofdzeer, dat kaalheid verwekt; Bot., kruid-, bloembed.

Arealei of **artolĕrei**, f. naam, die het eerste zwaar geschut in Duitschland droeg; vgl. **artillerie.**

Areasyncrĭtos, m. gr., iemand van een zwak ligchaamsgestel.

Arec, **areca**, malabaarsch, of **arecapalm** of **pinanga**, f. Bot., eene soort van palmboom in Azië, uit welks nootvormige vruchten het zoogen. katchou (*catechu*) wordt verkregen: de Indiërs kaauwen de pitten met betelbladen en een weinig kalk.

à reculons, fr. (spr. *-kulóng*), rugwaarts, achteruit.

Arefáctie, f. lat. Pharm., droogmaking, verdorring.

Aremein, m. een schatmeester in Turkije.

Arēna, f. lat., de zandbaan, kampplaats in het amphitheater der oude Romeinen; **arenātie**, f. Med., een zandbad.

Aréndal, m. sp. Geogr., naam der steppen van Nieuw-Kastilië in Spanje.

Arendaliet, m. (ook **acanthicōne**) Min., een donkerblaauw-groene, ondoorzigtige steen, tot de talksoorten behoorende, in de ijzermijnen van Arendal in Noorwegen.

Arendātor en **arende**, z. ond. **arrenderen.**

Areōla, f. lat., kleine vlakte, perkje; Anat., gekleurde kring om den borsttepel; Astr., kring om de maan.

Areometer, z. **hydrometer.**

Areopăgus, m. gr., eig. marsheuvel; een gestreng geregtshof te Athenen, dat op eenen aan Mars gewijden heuvel werd gehouden, en welks leden des nachts, zonder licht, de partijën hoorden; fig., eene vergadering van eerwaardige regenten, wijzen, geleerden; **areopagiet**, m. een regter van dit geregtshof.

Areo-thermométer, m. gr., een werktuig, dat de graden van de zwaarte der vloeistoffen, te gelijk met hare temperatuur aangeeft.

areōtisch, gr. Med., zweetbevorderend, de poriën openend.

Ares, grieksche naam van **Mars** (z. a.).

Aretīne, (van het gr. *aretē*, deugd), vrouwenn., deugdzame, deugdrijke; **aretologīe**, f. gr., de deugdenleer.

à revoir, fr. (spr. —*woár*), tot wederziens.

Argăli, n. mongoolsch, of **mouflon**, m. fr. (spr. *moeflóng*) het muffeldier, wilde steenschaap, inz. in Siberië en noordwestel. Amerika.

Argĕma, **—mon**, n. **—mos**, m. gr., Chir., eene witte oogvlek, een zweertje op het hoornvlies.

argéntum, lat. *argent*, fr. (spr. *arzjáng*), n. zilver, zilvergeld; *argéntum musīvum*, valsch zilver; *a. vivum*, n. kwikzilver; *argent blanc*, fr. (spr. *arzjáng bláng*), zilvermunt; *a. comptant*, (spr. —*kongtáng*), baargeld, gereed geld; *a. courant*, (spr. —*koeráng*), gangbare munt; *a. haché*, (spr. — *hasjé*), eig. fijn gehakt zilver; verzilverd metaal, ook voorwerpen van verzilverd metaal; *a. vitreux*, (spr. — *witréu*), glanszilver, glanserts; **argentaal**, of **argentaan**, n. schijnzilver, kunstzilver, nieuw zilver, eene metaalvermenging uit koper, zink, ijzer en tin; **argentarius**, m. lat., een wisselaar bij de Romeinen; **argenterīe**, f. fr. (spr. *arzjangt'rie*), zilvergoed, zilverwerk; **argentéren**, fr. (spr. *arzjangt*—) verzilveren.

Argiliet of **argilliet**, m. gr., thoon- of aluinschiefer; **argilolith**, m. leisteen.

Argologīe, f. gr., nietsbeteekenend gesnap.

Argonauten, pl. gr. Myth., Jazon's reisgezellen, Argo-bevaarders, de naam der grieksche helden, die ter verovering van het gulden vlies, op het schip Argo, den togt naar Colchis deden; **argonaut**, m. ook eene soort van zeeslak, de papiernautilus; **argonautĭca**, pl., de geschiedenis van den togt der Argonauten, als heldendicht bewerkt.

Argot, m. fr. (spr. *arghó*), taal der gaauwdieven, landloopers, bedelaars onder elkander; dieventaal, koeterwaalsch; **argotéren**, brabbeltaal, dieventaal spreken.

Argousyn, m. fr. (spr. —*ghoezèng*), een opziener der galeislaven, roeimeester.

arguéren, lat. (*arguĕre*), aantoonen, overtuigen.

Argumént, n. lat., (*argumentum*), de bewijsgrond, het bewijs; Litt., de inhoud, hoofdinhoud; **argument der breedte**, Astr., de afstand eener planeet v. haren opgaanden knoop; *argumentum ab invidia*, een boosaardige schijngrond; *a. achilléum*, een bedriegelijk besluit; *a. a. contrario*, aan het tegendeel ontleend bewijs, besluit; *a. ad homĭnem* ook *argumentum katanthrōpon*, lat.-gr., een algemeen begrijpelijk, naar de bijzondere vatbaarheid des hoorders geschikt en daardoor duidelijk bewijs; een bewijs, waarbij men iemand met zijne eigene gronden bestrijdt; persoonlijke bewijsgrond; *a. a tuto*, zekerheids-, veiligheidsbewijs, een sophistisch bewijs, waarvan inz. de kath. proselietenmakers zich bedienen; *a. baculīnum*, een stok- of knuppelbewijs; *a. extérnum*, een bewijsgrond, ontleend aan een buiten het geschilpunt liggende voorwerp; *a. intérnum*, een in het onderwerp-zelf gelegen bewijsgrond; *a. legis*, de grond der wet; *a. palmarium* en *primarium*, een beslissend bewijs; *argumentéren*, een bewijs geven, gevolgtrekken, besluiten; *argumentātie*, f., de gevolgtrekking, bewijsvoering; ook de wijze v. betoogen en besluiten.

Argus, m. gr. (*Argos*), Myth., een prins van Argos, de bewaker van Io, die door Juno in eene koe was veranderd; hij had 100 oogen, waarvan 50 beurtelings geopend en gesloten waren; van daar: een zeer waakzaam, scherpzigtig oppasser, bediende, spion, een jaloersch echtgenoot; **argusoogen**, altijd opene, waakzame oogen.

Argutĭen, pl. lat., spitsvondigheden; **argutieus**, spitsvondig.

Argyride, gr. (v. *argўros*, zilver), Min., zilverhoudende zwavelkies; *argyridisch*, zilverhoudend; **argyrodămos**, m. kattenzilver; witte talk; **argyroïde**, f., schijnzilver, kunstzilver, pleet, een naar zilver gelijkend metaalmengsel; **argyrocómisch**,

Astr., zilverharig; **argyrocratīe**, de geldheerschappij, de magt uit rijkdom geboren; **argyrogonīe**, f. Alch., zilverschepping; **argyropæa**, f. Alch., de gewaande kunst om zilver te maken; **argyrolith**, m. een zilverkleurige steen.

Arīa, it. *aria*, fr. *air*, Muz., wijs, lied, gezang, zangstuk door eene enkele stem uitgevoerd en eene uitstorting des gevoels behelzende; **ariétte**, fr., eene kleine aria, een liedje, zonder muzikale versieringen; *ariōso*, it., ariamatig, zangmatig; als subst., eene zeer eenvoudige aria, waardoor het langwijlige v. h. recitatief in cantaten aangenaam wordt afgebroken.

aria cattiva, f. it., eene kwaadaardige, koortsverwekkende lucht in Italië.

Ariādne, f. gr., naam der dochter van Minos, koning van Creta, die aan Theseus een garenkluwen gaf, om weder uit het labyrinth te geraken, waarin hij zich begaf om den Minotaurus te verslaan; van daar: **de draad, het kluwen van Ariadne**, het hulpmiddel om uit eene netelige omstandigheid te geraken, een ingewikkeld vraagstuk op te lossen.

Arianísmus, m. de leer van Arius, priester te Alexandrië (4de eeuw) en zijne aanhangers, die Jezus voor niets meer dan een' mensch verklaarden; **ariānen**, aanhangers van de leer van Arius.

aríde, lat., droog, dor; **ariditeit**, f. droogheid, dorheid, magerheid; **ariduur**, f. Med., de verdrooging, uittering, wegkwijning.

Aries, m. lat., de ram, een der 12 sterrebeelden van den dierenriem; de zon staat schijnbaar in dit teeken bij de lentenachtevening in Maart.

Arīon, m. gr., een toonkunstenaar v. veel invloed op zijne hoorders, naar d. ouden gr. lierspeler **Arion**, die, op zee in levensgevaar zijnde, de dolfijnen door zijn snarenspel bewoog hem te redden.

Arihmanes, z. **Ormuzd**.

Arisch, m. eene perz. lengtemaat = 975 ned. ellen.

Aristárch, m. gr., een gestreng maar billijk kunstregter, zoo geheeten naar Aristarchus v. Samothracië, die Homerus, Pindarus en andere dichters aan eene zeer strenge kritiek onderwierp; **aristárchisch**, streng-kunstregterlijk.

Aristocratīe, f. gr. (v. *aristos*, de beste, en *kratein*, regeren), eig. de regering der besten of edelsten; de regering der adellijken en voornamen, v. patriciërs; vgl. **republiek**; **aristocraat**, zulk eene regering toegedaan; **aristocratísmus**, m. het voorstaan der adelregering; **aristodemocratīe**, f. adel- en volksregering; **aristo- robino- theocratie**, f. gemengde heerschappij v. d. adel, de geregtshoven en de geestelijkheid.

Aristolochīca, gr. pl. Med., middelen, die de kraamzuiveringen en maandstonden bevorderen; **aristolóchisch**, gr. Med., de maandelijksche zuivering (ook de geboorte) bevorderend.

Aristotelīcus, m. een aanhanger van den atheenschen wijze Aristoteles; **aristotelismus**, m. de leer of wijsbegeerte van Aristoteles.

Arithmetīca, f. gr. (van *arithmós*, getal), de rekenkunst, cijferkunst, de leer, de wetenschap der getallen; **arithmetīcus**, m. een rekenmeester; **arithmétisch**, rekenkunstig; **arithmologīe**, f. de leer van geheime, wonderbare eigenschappen der getallen; **arithmomantīe**, f. de waarzeggerij uit getallen; **arithmomántisch**, uit getallen waarzeggend.

Arkadīër, arkadisch, arktisch, z. **arc**—

Arlecchíno, m. it. (spr. *arlekkíno*), z. *harlekijn*.

Arles goederen, (dus genoemd naar Arles, gebied en stad in Frankrijk, in de middeleeuwen een zelfstandig rijk, het arelatische rijk geheeten, vrije goederen.

Arlet, m. fr. (spr. *arlé*), oostind. komijn.

arma, pl. lat., wapens, geweer; sedert de middeleeuwen ook geslachtswapen, fr. *armes* (spr. *arm'*); **armada, armáde**, f. sp., eene zee-uitrusting, oorlogsvloot, inz. de zoogenaamde onoverwinnelijke vloot, die Philips II in 1588 tegen de Engelschen en Nederlanders zond; **armadil**, N. H., het schildvarken of pantserdier uit Amerika; **armadílle**, f. eene kleine vloot, *flotille;* **armamentarīum**, n. lat., het wapenhuis, tuighuis; *armandiae jus*, lat., ook *heermandiae jus*, het regt van eenen landsheer of de overheid om zijne onderdanen ten krijg te roepen en al wat de oorlog vordert daar te stellen; **armateur**, m. fr. Mar., een gewapend koopvaardijschip; een reeder of eigenaar, van schepen, een kaper, zeeroover.

Armarīus, m. lat. (v. *armarium*, kast, boekenkast), een opziener der boekverzameling in een klooster, bibliothecaris.

Armatólen, pl. nw gr., Klephten (z. a), die met de Porte in onderhandeling traden; **armatóliën**, pl., de landstreken, die de Porte den Armatolen ter vestiging aanwees.

Armatuur, f. lat., h. krijgsgereedschap, de rusting, wapenrusting; Arch., wapentooi, aangebragte krijgssieraden en zegeteekens op praalgraven, triomfbogen, enz.; ook het beslag, de ijzeren banden, die de deelen eener machine, enz. zamenhouden; **armatuur van den magneet**, Phys., de krachtverhooging van denzelve, bewapening; **armatuurkamer**, de wapen-, geweerkamer; **armatuurschip**, een tot kruisen uitloopend gewapend schip.

Armée, f. fr., een krijgsheir, leger, *armée volante*, fr. (spr. *wolángt'*), Mil., een vliegend leger; **arméecorps**, n. fr. (spr. —*kór*), de legerschaar, heirbende.

Armement, n. fr. (spr. *arm'máng*), de bewapening, krijgsuitrusting, bemanning van een schip; de manschap-zelve; ook een oorlogs-escader.

Armeniáners, pl., groote, uitgezochte poolsche ossen.

Armeniërs, pl., eene christensecte in Armenië, een landschap in Azië.

arméren, lat. (*armāre*, uitrusten, bewapenen; voorzien, sterker maken; Muz., de voorteekens voor een muzijkstuk zetten; **armerings-ankers**, ijzeren stangen of ankers ter bevestiging der muren.

armes, pl. fr. z. *arma.*

Armĭger, m. lat., wapendrager; in de middeleeuwen de schildknaap of page eens ridders.

Armille, f. lat. (*armilla*), een armband, armtooisel; **armillair-spheer**, een beweegbare bol, uit vele ringen zamen gesteld, om de inrigting des hemels en de beweging der sterren voor te stellen.

Arminiánen, pl., aanhangers v. het gevoelen van Arminius, die later als chr. kerkgenootschap den naam van remonstranten kregen.

Armistitĭum, n. lat., of **armistice**, m. fr., de wapenstilstand.

Armogán, Mar., goed weder, gunstigen wind voor de vaart v. een schip.

Armoriaal, m. lat. (*armoriāle*), een wapenboek; **armoríst**, m. een wapenkenner, blazoenkundige.

Arnánt, m. eene zomertarwsoort uit Odessa.

Arnaudísten, pl., aanhangers v. Arnauld de Villeneuve, eene secte der 14de eeuw.

Arnĭca, f. gr. Bot., het valkruid, eene heilzame plant, **arnicine** f. bittere hars der arnica.

Arnold, oudd. naam: eereheld, v. a. eeroud, (verkort Arend, Aart), vr. Arnolda en Arnoldina; **arnoldísten**, pl., eene secte der 18de eeuw, die de goederen der kerken en priesters als onwettigen eigendom beschouwden, dus genoemd naar Arnoud v. Brescia.

Arōma, n. gr. Chem., de geur der planten en kruiden; **aromalith**, m. een edelgesteente van de kleur en den geur der mirrhe; **aromatĭca**, pl., specerijachtige middelen, specerijen; **aromátisch**, kruidig, specerijachtig, geurig; **aromatiséren**, welriekend, geurig, kruidig maken; **aromatisātie**, f. de geurigmaking v. spijzen of artsenijen.

Aron, gr. of **arum**, lat. n. Bot., kalfsvoet, een plantengeslacht, inz. in Amerika; gemeene aronskelk.

Arondélle, f. fr., een ligt bezeild vaartuig, zoo als pinken, trigantijnen enz.

arpeggio, m. it. (spr. *arpédzjio*), Muz., het snel achtereenvolgend harpachtig aanslaan of breken der toonen, de toonbreking; *arpeggiato*, it. (spr. *—pedzjiáto*), gebroken, ontleed; *arpeggiatura*, f. it. (spr. *—pedzjiatóera*), eene rij van gebroken toonen; **arpeggéren**, de toonen afbreken.

Arpent, m. fr., (spr. *—pang*), fr. landmaat, een morgen lands = 10000 vierk. ellen, onze bunder.

Arpicórdo, n. it., z. v. a. **spinet**, ook een klavier, dat gelijk eene harp klinkt.

Arquebuse, f. fr. (spr. *ark'búuz'*, de donderbus, het vuurroer; **arquebusade**, f. (spr. *ark'buzáad'*), eig. buksschot, het doodschieten; de schotwonde; **arquebusade-water**, het schotwondwater; **arquebusier**, m. (spr. *—zjé*), een buksschieter, scherpschutter; ook de buksenmaker; **arquebuséren**, doodschieten (als straf bij de soldaten).

Arragoniet, m. (v. Arragon in Spanje), Min., een graauwwitte of blaauwachtige, doorschijnende, in zeszijdige zuilen gekristalliseerde kalksteen, arragonische kalkspath.

Arrak, z. **arak.**

Arrakatscha, f. een tot voedsel dienende wortel uit Z. Amerika.

arrangéren, fr. (spr. *arangzj-*), schikken, rangschikken, in orde brengen, inrigten; een vergelijk treffen, eene schikking maken, bijleggen; **arrangement**, n. (spr. *arangzj'mang*), de rangschikking, ordening, inrigting, het in orde brengen; het vergelijk, de minnelijke schikking, overeenkomst v. oneenige partijen; Muz., bewerking, inrigting.

Arras, z. **aras.**

arrendéren, mid. lat., een goed in pacht geven en nemen, pachten; **arrendātor**, m., een pachter; *arrendatĭo*, f. de verpachting.

Arrerages, pl. fr. (spr. *areráazj'*), vertraagde, achtergebleven rentebetaling; het achterstallige.

Arrést, n. nw lat., (*arrestum*), verzekerde bewaring, in hechtenisneming van personen, beslaglegging op goederen; **arrestéren**, in hechtenis nemen, aanhouden, vastzetten, beslag leggen; ook **arrêtéren**, fr., doen ophouden; **arrestánt**, m. (eig. **arrestaāt**), een aangehouden, in hechtenis genomen persoon, gevangene. **arrestātie**, f. de in hechtenisneming, aanhouding, beslaglegging; **arrêt**, m. fr., (spr. *aré*), een vonnis, oordeel, regterlijke uitspraak; ook bevel tot gevangenneming; **arrêté**, m. een besluit.

Arrha, f. lat. (fr. *arrhes*, pl.), handgeld aan den verkooper gegeven tot zekerheid v. eenen koop; rouwkoop; godspenning; ook onderpand.

Arrhœa, f. gr. Med., gebrek aan uitvloeijing, verstopping der bloedvloeijing.

Arrhostēma, n. of **arrhostĭe**, f. gr. Med., de zwakheid, verstandszwakheid, stompzinnigheid.

Arrhýthmus, m. gr. Med., onregelmatigheid, inz. v. d. pols, ongelijke polsslag; **arrythmīe**, f. onregelmatige beweging, gebrekkige gelijkmatigheid.

arridéren, lat. (*arridēre*), aanlagchen, toelagchen, uitlokken, gunstig zijn.

arrière, fr., achter; *en arrière* (spr. *ang*—), ten achteren, achterwaarts; achterstallig; **arrière-ban**, m. laatste en algemeene oproeping ter wapening; landstorm; **arrière-garant**, m.(spr. —*gharáng*) borg v. eenen borg, achterborg; **arrière-garde**, f. Mil., de achterhoede; **arrière neveu**, achterneef; **arrière pensée**, f. gedachte, die men voor zich behoudt, geheime gedachte of bedoeling; **arrière positie**, eene achterwaartsche stelling, noodstelling; **arrière saison**, najaar.

arriméren, fr. Mar., schikken, stapelen, stuwen of stouwen; **arrimage**, f. (spr. —*máazj'*), het gelijkmatig schikken der scheepslading, opeenstapeling der stukgoederen, stouwing; **arrimeur**, m. de stouwer.

arripiéren, lat. (*arripēre*), aangrijpen, zich ten nutte maken.

arriséren, fr. Mar., de raas, de marszeilen laten zakken, laten loopen.

arrivéren, fr., aankomen; gebeuren, voorvallen, zich toedragen; **arrivement**, m. (spr. —*máng*) de aankomst, de aanlanding.

arróba, f. (van het arab. *ar-rubu*, eig. een vierdedeel), in Spanje en Port. een gewigt van 11,5 nederl. ponden; ook eene wijn- en oliemaat in Cadix; en eene perz. graanmaat van ongeveer 1500 ned. pond.

arrogéren, lat. (*arrogāre*), zich aanmatigen, zich laatdunkend aanstellen; ook eenen niet onder vaderlijke magt staanden persoon als kind aannemen; **arrogánt**, aanmatigend, laatdunkend, trotsch, vermetel, opgeblazen; **arrogántie**, f. de aanmatiging, laatdunkendheid, trotschheid; **arrogátie**, z. **adrogātie**.

arrondéren, fr. (spr. *arongd*—), rond maken, afronden; zamenhang brengen in bezittingen, landerijen, staten enz. door er bij te voegen; Pict., een beeld door schaduwing, door juiste plaatsing van licht en bruin doen vooruit komen, ronden; Log., eenen volzin vloeijend, welluidend maken; de **arrondering** of het **arrondissement**, n. fr. (spr. *arongdies'máng*), de ronding, afronding, aanvulling, enz.; het laatste ook eene onderafdeeling van een departement in Frankrijk, een arrondissement.

arroséren, fr. (spr. *s* als *z*). bevochtigen, besproeijen, besprenkelen, begieten; **arrosoir**, m. (spr. —*zoár*), de gieter.

Arrow-root m. eng. (spr. *árroroet*), het zetmeel van den indiaanschen pijlwortel (*maranta indica*), hetwelk zeer voedzaam en voor teringlijders allerheilzaamst is.

Arschíne, f. (russ. *arschin*, m.), de russische el; 100 arschinen = 70,8 ned. el.

Arsenaal, n. fr. (it. *arsenale*, mid. lat. *arsena*, verbastering van het arab. *daru ssénati* [*darsennaa*], dat werkhuis beteekent), een tuighuis, bewaarplaats voor allerlei wapens en krijgsvoorraad; bij de Franschen verstaat men er ook de artillerie-werkplaatsen onder, die dan **constructie-arsenalen** heeten.

Arsénicum, n. (gr. *arsenikon*, d. i. eig. mannelijk), een enkelvoudig metaal van hoogst vergiftigende eigenschappen, dat veel in ijzerkies en kopererts wordt gevonden, bij 180° Réaumur vervliegt, eenen sterken knoflookreuk verspreidt en $8\frac{1}{4}$ maal specifiek zwaarder is dan water; rottekruid (eig. een der geoxydeerde verbindingen van het arsenicum). Met zwavel vermengd (**zwavel-arsenicum**), geeft het eene goudgele stof tot inbijting der kleuren en bereiding van het koningsgeel, o p e r m e n t (verbasterd van het lat. a u r i p i g m e n t u m), alsook eene donkere, schoone roode zelfstandigheid, veelal r e a l g a r genoemd; **arsenic-oxyde**, n. vliegensteen, zeer oneigenaardig kobalt-erts genoemd; **arseniaat**, n. arseniczuur zout.

Arsis, f. gr. Poet. en Muz., de stem-, toonverheffing (het tegengest., van t h e s i s); ook het opheffen der hand ter aanduiding van het begin der maat.

Artefacten; pl. lat. (*arte facta*), kunstgewrochten, kunstwerken.

Artĕmis, z. **Diana**.

Artemisĭa, f. gr. Bot., bijvoet, **a. vulgaris**, alsem (**a. absinthium**). z. ook **mausoleum**.

Artĕmon, m. gr. Mar., het bramzeil.

Artemonieten, eene secte, dus genoemd naar den ketter A r t e m o n, wiens stellingen in 198 te Rome veroordeeld werden, zij loochenden inzonderheid de godheid van Christus.

Arteperītus, m. lat., een kunstkenner, zaakkundige.

Arterĭe, gr. (van *aer*, lucht en *tēreo*, ik bewaar), slagader, polsader, **arteriăca**, pl. Med., middelen tegen gebreken van de luchtpijp; **arterialiteit** en **arteriositeit**, f. f. Med, slagaderlijkheid; **arteriëel** en **arterieus**, slagaderlijk, de slagaderen betreffend; **arteriectăsis**, f. of **arterieurýsma**, n. Med., slagaderuitzetting, slagadergezwel; **arteriochalăsis**, f. slagaderbreuk, z. v. a. **aneurysma**; **arteriographīe**, f. de slagaderbeschrijving; **arteriŏlae**, pl. zeer kleine slagaderen; **arteriologīe**, f. de slagaderleer; **arteriorrhĕxis** ook **arteriodialýsis**, f. de slagaderscheuring; **arteriotomīe**, f. de kunstmatige slagaderopening; **arterīītis**, f. de slagaderontsteking.

Artesische putten (dus geheeten naar het graafschap A r t o i s in Frankrijk, al-

waar zij sedert het midden der vorige eeuw vooral geboord werden, ofschoon zij reeds vroeger in Oostenrijk en Opper-Italië, en waarschijnlijk nog vroeger in China in gebruik waren), geboorde welputten, die het water uit eene diepliggende waterader opbrengen.

artes liberales, pl. lat., de vrije, de schoone kunsten; *artium liberalium magister*, meester der vrije kunsten; *artium magister*, meester der kunsten.

Arthralgīe, f. gr. (v. *arthron*, gewricht, en *algos*, pijn), de gewrichtspijn; **arthrembŏla**, f. of **arthrembŏlus**, m. Chir., een werktuig ter herzetting van ontwrichte ledematen; **arthrembolēsis**, f. Chir., het zetten van ontwrichte leden; **arthrītis**, f. de jicht in het algemeen; **arthrítisch**, jichtig, de jicht betreffende; **arthrocacīe**, f. Med., de gewrichtsziekte; **arthrocacologie**, f. Med., de ontwrichtingsleer; **arthrocarcinōma**, n. Med., de gewrichtskanker; **arthrocēle**, Med., het gewrichtsgezwel; **arthrodynīe**, f. Med., de gewrichtspijn; **arthroncus**, m. Med., harde gewrichtszwelling, stijfheid; **arthrophlogōsis**, f. Med., ontsteking van de gewrichtvliezen; **arthrophlogōma**, n., z. v. a. **arthrocele**; **arthopyōsis**, f. Med., eene zweer aan of in het gewricht, gewrichtsettering; **arthrōsis**, f. Anat., de bewegelijke beenderverbinding, gewrichtsvereeniging; **arthrospongōsis**, m. sponsgezwel der gewrichten.

articulus, **articuleren**, z. **artikel.**

Artificīum, n. lat., een kunststuk, eene kunstgreep; **artificieel**, kunstig, kunstmatig, nagemaakt; **artificieus**, fr., listig, sluw.

Artikel, lat. (*artĭcŭlus*), m. het lid, stuk, de afdeeling, b. v. van eene redevoering, wet, geschrift enz., hoofdstelling, hoofdpunt; Merc., eene bepaalde soort van waren; Gram., het lidwoord, geslachtswoord (d e, h e t); *articulus additionālis*, lat., een bijgevoegd artikel; *a. captiōsus*, gevaarlijk, bedenkelijk of nadeelig artikel; *articulātim*, stukswijze, stuk voor stuk; **articuléren**, Anat., (beenderen) zamenvoegen; Gram., woorden en lettergrepen duidelijk en bepaald uitspreken; **gearticuleerde toonen**, toonen, die door de spraakwerktuigen voortgebragt en als het ware g e l e e d zijn; **articulātie**, f. de geleding, gewrichtsverbinding; de duidelijke en bepaalde uitspraak der woorden en hunne deelen bij het lezen.

artillerīe, f. fr., volgens sommigen v. h. lat. (*arte tollĕre*), d. i. de kunst van zware ligchamen weg te schaffen), oorspr. alle krijgstuig, thans inz. het zwaar of grof geschut en al het daartoe behoorende; de geschutkunde, de vuurwerkkunst; **artilleriepark**, de geschutplaats, de bewaarplaats, voor het zwaar geschut; ook het daar bewaarde geschut-zelf; **artillerie-trein**, gevolg van zwaar geschut met het daartoe behoorende; **artillerist**, een geschutsoldaat; *artillerie volante*, (spr. *wolangt'*), rijdende, eig. vliegende artillerie; **artillerie-vuur**, losbranding van kanonnen.

artisan, m. fr. (spr. —*záng*), een handwerksman; **artist**, m. (fr. *artiste*), een kunstenaar, kunstoefenaar; bij de Franschen staat het vaak vóór den naam van het ambacht, even als bij ons het woord m e e s t e r; *artiste vétérinaire*, veearts; **artistisch**, tot de kunst behoorend, kunstmatig.

Artischok of **artisjok**, f. (it. *articiocco*, sp. *alcachofa*, v. h. arab. *al-charschúfatu* afgeleid), een distelachtig gezond moesgewas, uit Azië afkomstig en waarsch. het eerst naar Spanje overgevoerd; de **gemeene artisjok**, (*cynara scolymus*), waarvan men den vruchtbodem eet, en de **candische artisjok**, (*cynara cardunculus*), van welke de lange en dikke bladsteel gegeten wordt; ook een voorheen gebruikelijk krijgsgereedschap, bestaande uit een veelpuntig ijzer, dat inz. dienen moest om de vijandelijke ruiterij in hunne vervolging te belemmeren.

artiŭm liberalium magister, z. *artes.*

Artolatrīe, f. gr. (v. *artos*, brood), de brooddienst, dienst om brood; ook de aanbidding des broods (der hostie); **artolithen**, pl., broodsteenen, steenen, die er als brood uitzien; **artotyrieten** of **artogyrieten**, pl., Christenen in de 2de eeuw, die kaas bij het avondmaalsbrood gebruikten en vrouwen tot de priesterschap toelieten.

arundeliánisch marmer, een groot stuk marmer, in het begin der 17de eeuw op Paros, door den graaf A r u n d e l gevonden, waarop een goed gedeelte der geschiedenis van Athenen is gegrift, en dat ten grondslag verstrekt heeft tot eene vaste tijdrekening voor de grieksche geschiedenis. Het heet ook **marmer van Paros**, of wel **marmer van Oxford**, omdat de kleinzoon van A r u n d e l het aan de bibliotheek te Oxford heeft geschonken.

Aruspices, z. **haruspices.**

artis est, artem tegĕre, lat., de (hoogste) kunst is, de kunst (zelve) te verbergen.

Arum, z. **aron.**

arytænoïdēisch, gr., bekervormig, b. v. Anat.; **cartilagines arytænoïdeæ**, de bekervormige kraakbeenderen van het strottenhoofd.

Arythmus, l. **arrhythmus** (z. a.).

As, m. lat., het oud rom. pond, houdende 12 ons, ook eene oud rom. kopermunt = $3\frac{3}{4}$ centen.

Asab, ongeregelde turksche soldaten, die tegen vrijdom v. belasting te veld trekken.

a salvo, z. onder *salv—.*

Asa fœtida, f. lat. Pharm., duivelsdrek,

eene gomhars uit den perz. holstok (*ferula asa fœtida*).

Asaphīe, f. gr. Med., de onduidelijke uitspraak, zwakke, doffe, heesche stem of spraak.

Asar, eene gouden munt te Ormus in de golf van Perzië = 6 gl. 70 ct.

Asarīn, n. een alkaloïde van het europische mansoor: *asarum europaeum*.

Asbest, gr., z. **amiant.**

Ascariden, pl. gr., aarsmaden, endeldamswormen, wormen in de regte darmen, aarswormen.

Ascendant, n. fr. (spr. *assangdáng*), overwigt, invloed, gezag, aanzien.

ascendéren, lat. (*ascendĕre* of *adscendĕre*), opklimmen, opstijgen, bevorderd worden; **ascéndent**, m., pl. **ascendénten**, verwanten in opklimmende lijn, ouders, grootouders enz.; **ascendéntie**, f. de opklimmende lijn v. bloedverwantschap, de verwantschap; **ascénsie**, f. de opstijging, opvaart; Astr., **regte** of **schuinsche ascensie** van eene ster, de graad of het punt des evenaars, dat zich te gelijker tijd met die ster in de regte of schuinsche spheer bevindt; voorts de hemelvaart van Christus, ook het feest daarvan: de hemelvaartsdag; **ascensionaal-differéntie**, Astr., het klimmingsverschil.

Ascēsis of **ascēse**, f. (gr. *áskēis*), oefening, streng vrome levenswijze, gepaard met vasten en onthouding v. alle wereldsch genot; de zoodanig levenden noemde men in de eerste chr. kerk **asceten**, streng vrome menschen, deugdbeoefenaars; **ascetiek** of **ascetĭca**, f. de oefening der godzaligheid, de leer der deugdoefening of strenge vroomheid; **ascetĭcus**, m. een schrijver van stichtelijke werken; **ascētisch**, strengvroom, stichtelijk, tot een zedelijk goed gedrag opwekkende, b. v. **ascetische schriften**, stichtelijke schriften.

Ascii, pl. (gr. eig. *askioi*), Geogr., onschaduwigen, schaduwloozen, de bewoners der heete luchtstreek, die geen schaduw werpen, als de zon regt boven hen staat.

Ascītes, m. gr. (v. *askos*, een zak), Med., buikwaterzucht; **ascítisch**, waterzuchtig.

Asclepīe, f. gr. (*asclepias*), zwaluwwortel, een talrijk plantengeslacht, waartoe de syrische zijdeplant en de stinkende gouwe behooren.

Asclepios, gr. of **Æsculapius**, lat. m. de gr. god der geneeskunde; een arts; **Asclepiáde**, m. een zoon, nakomeling of priester van Asclepios.

asclepiadeïsche verzen, Poet., eene voetmaat van vier lettergrepen, dus genoemd naar den dichter Asclepiades; zij beginnen met eenen spondeus, sluiten met eenen jambus en bestaan uit twee (het kleine) of uit drie choriamben (het groote asclepiadeïsche vers.)

Asega-boek, een oud friesch regtsboek der Rustringers, een der fries. landregten.

Aseïteit, f. mid. lat., *aseïtas*, zelfstandigheid, eene barbaarsch schoolsche uitdrukking om de volstrekte onafhankelijkheid v. God aan te duiden; God is n.l. niet v. anderen (*ab aliis*), maar alleen van zich zelven (*a se*) afhankelijk, en juist daarom ten volle onafhankelijk, zelfstandig.

Asēma, gr. Med., de plotselinge beslissing eener ziekte zonder voorafgaande teekenen.

Asen, pl. noords. Myth., het nieuwe godengeslacht, uit 13 goden en 18 godinnen bestaande, geboren uit het huwelijk van Odin en Freya.

asēptisch, gr., niet verrottend, niet tot bederf overgaande.

Asiárch, m. gr., regeringspersonen in zekere steden van Azië, bekleed met het hooge priesterschap en het regt van voorzitting bij de gewijde spelen, die door de gezamentlijke gr. steden van Azië werden gevierd; **aziatischen stijl** of **asiatísmus**, m. gr. Rhet., gezwollenheid en nuttelooze woordenpraal eener rede.

asĭnus ad lyram, lat., (ergens toe geschikt zijn als) de ezel tot het bespelen der lier.

Asitīe, f. gr. Med., het niet eten, vasten; onthouding van voedsel.

Askar of **Askur**, m. (eig. Eiche), oud noords. Mijth., de eerstgeschapen mensch, dien Odin uit een drijvend stuk hout voortbragt.

Asmōdi, m. chald., eig. **aschmedai**, een booze geest, demon des satans; iron., een huwelijksduivel, verstoorder der echtelijke eendragt.

Asōdes, m. gr. Med., eene koorts met walging of braking verbonden; eene braakkoorts; **asōdisch**, met walging, benaauwdheid en groote onrust verbonden; **asodische-koortsen**, dusdanige koortsen.

Asomăton, n. gr., een onligchamelijk wezen, geest; vgl. **monade; asomátisch**, onligchamelijk.

à son aise, z. **aise**; *à son goût*, z. *goût*.

Asoot, m. gr., een slemper, brasser; **asótisch**, zwelgend, liederlijk, buitensporig.

Aspaláth, m. (gr. *aspálathos*), de amerikaansche ebbenboom; het hout daarvan, dat naar aloë riekt en tot inlegwerk gebruikt wordt.

Asparagine, f. gr. Chem., (v. *asparagos*, aspersie), de aspersiestof, het alkaloïde der aspersie; **asparalogíth**, m. aspersiesteen.

Aspasĭa, gr. vrouwenn.: de aangename, vriendelijke; ook eene door schoonheid, aanminnigheid en verstandsbeschaving uitstekende vrouw (naar de atheensche **Aspasia**, de vriendin en later de gade van Pericles.

Aspect, lat. (*adspectus*), aanblik, voorkomen, uitzigt, voorteeken; pl. **aspecten**, Astr., de verschillende standen der planeten ten opzigte tot elkander; de astrologist beslist uit die aspecten tot het toekomstig geluk of ongeluk der menschen.

Asper, m. eene kleine turksche zilvermunt = 5 centen.

aspergéren, lat. (*adspergĕre*), besproeijen, bevochtigen; **aspergès**, n. het tijdstip der besproeijing met wijwater in de R. K. kerk; **aspergillum** of **aspersorĭum**, de wijkwast; **aspérsie**, f. de besprenging met wijwater.

Aspermasīe, f. gr. Med., zaadgebrek; **aspermatísmus**, m. gebrekkige uitwerping van het mannelijk zaad.

aspernéren, lat. (*aspernāri*), verachten, versmaden, verwerpen.

Asphalt, m. gr., aardpek, aard- of bergbars; steenhars, jodenlijm van Judea.

Asphodille, z. **affodil.**

Asphyxīe, f. gr. (van *a priv.* en *sphyxis*, de polsslag), de hoogste graad van onmagt, polsstilstand, schijndood; **asphýctisch**, v. den polsslag beroofd, onmagtig, schijndood; **asphyxiéren**, onmagtig of schijndood maken, worden of zijn.

Aspic, n. fr. (spr. *aspiek*), Mil., een stuk geschut, twaalfponder.

aspiréren, lat. (*adspirāre*), naar iets streven, dingen; Gram., met ademing uitspreken, eene *h* doen hooren, verscherpt uitspreken; **aspirātie**, f. Gram., de gescherpte uitspraak eener letter, het uitdrijven des adems vóór klinkletters; ook de zielsverheffing, het verlangen naar God; **aspiránt**, m. een aanzoeker, dinger, b. v. naar eenen post, eenen graad enz.

Aspis, f. N. H., eene kleine zeer vergiftige slang, wier beet ongeneeslijk is.

Asprēdo, m. gr. Med., ziekelijke hardheid der oogleden van binnen.

Asprino, m. een goede ital. wijn.

Assa foetida, z. **asa.**

assáï, it. Muz., genoeg, genoegzaam; het woord dient vaak tot versterking van het volgende: **assaï allegro**, zeer vlug.

Assaisonnement, m. fr. (spr. *assèzonn' máng*), de toebereiding, kruiding, saus enz. van spijzen.

Assáki, f. (bedorven spelling van **khececki**), de begunstigde sultane, de moeder van den eersten zoon des sultans.

assassinéren, mid. lat., moorden, met voorbedachten rade dooden, verraderlijk ombrengen; **assassin**, fr. (spr. —*sèng*), de sluipmoordenaar; **assassinĭum**, ook **assassinaat**, n. de sluipmoord, snoode verraderij; **assassinātor**, m. Jur., de huurder, betaler van eenen sluipmoord.

Assarĭum, n. eene rom. zilveren en koperen munt.

Assassijnen, pl., oostelijke Ismaëlieten, een tak der door Abdallah gestichte geheime secte, die duizend wreedheden tegen christenen en muzelmannen pleegde; ook dienaars of kinderen van den Ouden des bergs geheeten.

Assātie, f. gr. Chem., uitdamping, verdamping, koking der voedsels of geneesmiddelen in hunne eigene sappen zonder bijvoeging van eenig ander vocht.

Assaut, m. fr. (spr. *assó*), de bestorming, berenning; de aanval bij den strijd, bij het tweegevecht; ook eene soort van schermoefening.

Assĕcla (*mensarum*), m. lat., een tafelschuimer.

assectéren, lat. (*assectāre*), aanhangen, volgen, vergezellen; **assectātor**, m. een aanhanger, volgeling.

assecuréren, mid.-lat., verzekeren, borg blijven voor gevaar, z. **assureren.**

Assef, m. naam der perz. stadhouders, beneden de kans staande.

Assemblée, f. fr. (spr. *assangblé*), eene bijeenkomst, inz. een talrijk, aanzienlijk gezelschap tot uitspanning, een praalgezelschap.

assentéren, lat. (*assentīre*), bijval schenken, toestemmen, inwilligen, toestaan; **asséntie**, f. ook **assént**, n. de toestemming, bijval.

assequéren, lat. (*assĕqui*), bekomen, erlangen, bereiken, inhalen.

asseréren, lat. (*asserĕre*), eig. iets tot zich nemen, zich aanmatigen; beweren; **assértie**, f. de bewering, het beweerde; **assertórisch**, Log., bewerend, verzekerend; (het houdt het midden tusschen problematisch en apodictisch); *assertorium*, z. *juramentum.*

assermentéren, fr., den eed afnemen, beëedigen.

asservéren, lat. (*asservāre*), bewaren; **asservātie**, f. de bewaring; **asservātum**, n. het bewaarde.

asséssor, m. lat., bijzitter, de persoon, die eenen voorzitter, regter, als naaste helper is toegevoegd; **assessoraat** of **assessuur**, n. het ambt v. zulk eenen bijzitter.

asseveréren, lat. (*asseverāre*), plegtig verzekeren, bezweren; **asseverātie**, f. de verzekering, bezwering.

assez, fr. (spr. *assé*), genoeg.

assidú, fr., aanhoudend vlijtig, volhardend, onafgebroken; **assiduiteit**, f. lat., aanhoudende vlijt, volharding, onvermoeidheid.

Assiénto, m. sp. (*asiento*), verdrag, het verdrag der slavenlevering naar Amerika v. de sp. regering met eene vreemde natie, waardoor zij deze den alleenhandel met afrik. negerslaven naar amerik. kolonien vergunde; **assiento-compagnie**, f. maatschappij tot slavenhandel; **assiento-tractaat**, n. het verdrag in 1713 tusschen

Spanje en Engeland gesloten, waarbij Eng. het uitsluitend regt kreeg om gedurende 30 jaren negers uit Afrika naar de sp. zuid-amerik. koloniën te voeren, en dat in 1750 werd opgeheven; **assientist**, m. medelid dier maatschappij.

Assiétte, f. fr., de stand, stelling, houding, vastheid bij het rijden; een tafelbord; oneig. de gemoedsstemming, rustigheid; van daar: in zijn **assiette** blijven, zijne bedaardheid, kalmte enz. behouden; *assiette volante*, fr. (spr. —*wolangt'*), eig. vliegend tafelbord, een bijschotel, rondgaand bord; eene toespijs.

assignéren, lat. (*assignāre*), Merc., eene schriftelijke aanwijzing op betaling geven; aanwijzen; **assignánt**, m. die eene aanwijzing doet, de aanwijzer, trekker; **assignatarĭus**, m. de ontvanger eener aanwijzing tot invordering bij eenen derde; **assignaat**, m. degene, op wien de aanwijzing is gesteld, de betrokkene; **assignáten**, pl., staatspapier tijdens de fr. omwenteling, waarvan de betaling was aangewezen op den verkoop of de opbrengst v. de nationale goederen; **assignātie**, f. eene aanwijzing of overdragt om iets te betalen, een aanwijzingsbrief.

assimiléren, lat. (*assimilāre*), gelijk maken, vereenzelvigen, in voedingsstof veranderen; **assimilātie**, f. Chem., de vereenzelving, de gelijkvormigmaking, de allengsche verandering der voedsels in de stoffen v. h. dierlijke ligchaam, dat ze genoten heeft; Gram., de verandering van eenen medeklinker in den daarop volgenden, ter wille van de welluidendheid en het gemak, b. v. o f f e n d o voor o b f e n d o.

Assísen, pl. fr. Jur., zittingen; regtszittingen op vastgestelde tijden, waarin over lijfstraffelijke zaken wordt gevonnisd; **cour d'assises**, f. fr. (spr. *koer dasiess'*), hof v. regtszitting.

assistéren, lat. (*assistĕre*), bijstaan, helpen, ondersteunen; **assistént**, m. helper; ondersteuner; **assistance**, f. fr. (spr. *asiestángs'*), ook **assisténtie**, lat., bijstand, hulp, hulpbetoon, ondersteuning.

Asslani, m. turk. leeuwendaalder, eene in Nederland voor Turkije geslagen munt v. 80 tot 120 aspers = 4 tot 6 gl.

associéren, lat., (*associāre*), zich vereenigen, verbinden b. v. tot gemeenschappelijken handel; iemand als deelhebber in eene zaak opnemen; **associātie**, f. Merc., de verbinding, vereeniging van velen tot een of ander doel, inz. tot handelszaken; **associatie der ideën**, de verbinding, aaneenschakeling, zamenvoeging der begrippen, voorstellingen, waardoor zij elkander onwillekeurig verwekken en op elkander werken; **associé**, m. fr., genoot, deelhebber, handelgenoot, medehandelaar, vennoot; *associé en commandite*, fr. (spr. —*ang kommangdiet'*), de stille, geheime medehandelaar, die geld tot eene zaak verschaft, zonder overigens werkzaam aandeel te nemen.

Assodes, f. gr. Med., eene aanhoudende koorts met onlijdelijke inwendige hitte, terwijl de uitwendige warmte onbeduidend is.

Assonah, z. **Suniten** en **Schiïten**.

Assóge, f. sp., kwikzilver, dus geheeten naar de a s s o g u e s of spaansche schepen, die kwikzilver naar de west-indische mijnen brengen, om het goud, zoodra h. uit de mijnen komt, te zuiveren.

Assomption, f. fr., z. ond. **assumeren**.

assonéren, lat. (*assonāre*), eig. aanklinken; gelijk luiden; **assonántie**, f. lat. Poet., halfrijm; onvolkomen rijm, b. v. van s p i t s en v i s c h; eene gelijkheid van klinkletters, gelijk het de a l l i t t e r a t i e (z. a.) v. medeklinkers is, b.v. h i j v e r o o r d e e l t d a t v o o r b e e l d; zij is inzonderheid aan de sp. en port. poëzij eigen.

assortéren, fr., zich met waren volledig voorzien; een geheel naar soorten doelmatig indeelen, uitzoeken, schikken (**sortéren**); een wel **geassorteerde** winkel, die met al de tot eenen handelstak behoorende voorwerpen is voorzien; **assortéring**, het bijeenvoegen der voorwerpen v. dezelfde soort, h. sorteren; **assortimént**, n. (spr. —*máng*), een warenvoorraad, eene voorraadplaats; ook al het tot iets behoorende, een toestel v. bij elkander passende dingen, b. v. een **assortiment** van paarlen, diamanten.

assoupiéren, fr. (spr. —*soe*—), slaperig maken; verdooven; stillen, gerust stellen, sussen; **assoupissement**, n. (spr. *asoepiess'-máng*), sluimer, slaperigheid, insluimering, verdooving; zorgeloosheid.

assoupléren, fr. (spr. —*soe*—), buigzaam, lenig maken.

assourdéren, **assourdiséren**, (spr. *asoerdies* —) verdooven, doof maken; Pict., het licht in de kleine tinten verminderen, doen ineensmelten, een' zachteren toon geven.

assuméren, lat. (*assumĕre*), bijnemen, aannemen, aan-, opvatten, b. v. eene gedachte; Jur., de hoofdgevolgtrekking der partij vóór de wederlegging herhalen; **assúmtie**, f. de aan-, opneming; de bijstelling v. eene sluitrede; *assumtio beātae virgĭnis*, **assomption**, f. fr. (spr. *asongpsióng*), of **assunta**, f. it. (spr. *assóenta*, Maria's hemelvaart, verheerlijking.

assuréren, fr., **assecuréren**, mid. lat., verzekeren; waarborgen, verzekeren voor schade, gevaar; **assurántie**, f. verzekering, waarborging tegen schade van brand, v. zee, enz., door middel van eene overeenkomst of verdrag (*polis*); ook de bijzondere personen of maatschappij, voor wier rekening de waarborging geschiedt; **assurantie-premie**, f. de vastgestelde vergoeding voor het verze-

kerd voorwerp; **assureur**, **assuradeur**, **assecuránt**, m. de verzekeraar.

Assynenhout, hard turksch eikenhout.

Astacolíth, m. (van het gr. *astăkos*, kreeft), kreeftsteen, versteende kreeft.

Astaróth, m. afgod der Sidoniërs, eig. de zon; **astarothieten**, aanbidders van Astaroth.

Astárte, f. in het O. T. Astoreth genaamd, eene phœnicische godin der liefde, te gelijk de planeet Venus beteekenende.

Astasīe, f. gr. Med., de rusteloosheid, het woelen v. zware zieken.

Asteísmus, m. gr. Rhet., zelfbeschimping, fijne scherts, als men den lof onder den sluijer der kleinachting of berisping verbergt.

Aster, m. (v. h. gr. *astēr*, m. ster), eene zeer fraaije herfstbloem, uit N. Amerika afkomstig, waarvan men in Europa reeds 38 soorten kent; de sterrebloem; **astēria**, f. Min., een schoon veelkleurig gesteente, eene soort v. opaal, sterresteen, kattenoog; **asteriet**, m. stervormige versteening, versteende zeester; **asterīscus**, m. een sterretje (*) bij schrijvers en drukkers; **asterismen**, pl., sterrebeelden; **asteroíden**. pl., sterretjes, inz. de kleine planeten Ceres, Pallas, Juno en Vesta; **asterométer**, n. een sterremeter.

Asternīe, f. gr. Anat., afwezigheid v. h. borstbeen.

Asthĕnie, f. gr. (v. *a priv.* en *sthenos*, kracht), Med., de krachteloosheid, zwakte, inz. van het vaatstelsel; **asthénisch**, krachteloos, uit zwakte voortspruitend; eene **asthenische koorts**, eene zenuwkoorts; **astheniséren**, verzwakken, de werking der levenskracht verminderen; **asthenologīe**, f. de leer der levenszwakte, **asthenopyrĕtos**, m. koortszwakte.

Asthma, m. gr. Med., de aamborstigheid, het moeijelijk ademhalen; **asthmátisch**, aamborstig, kortademig.

Astic, m. fr. (spr. *astiek*), bij schoenmakers het been, waarmede de zolen worden glad gemaakt; Mil., het gereedschap om de patroontasch blinkend te wrijven.

Astómen, pl. Myth., fabelachtige volken zonder mond.

Astrabĭcon, n. gr. Poet., het herdersdicht; bucolicum, ecloge.

Astræa, f. gr. Myth., de godin der geregtigheid, inz. v. h. eigendomsregt; vgl. **Themis.**

Astragălos, m. gr., bikkel, beentje; Anat., de enklaauw, het kootbeen; **astragalomantīe**, f. de waarzeggerij uit of met dobbelsteenen, waarbij uit elken worp het antwoord op eene voorgelegde vraag wordt opgemaakt.

astrálisch, lat., stervormig, tot de sterren behoorende; **astraal-lamp**, f. sterre- of glanslamp, die geene schaduw werpt.

astringeren, z. **adstringeren.**

Astrodictĭcum, n. gr. (v. *ástron*, gesternte), Astr., een sterrewijzer, werktuig om elke ster v. de hemelglobe gemakkelijk aan den hemel te vinden; **astrognosīe**, f. de kennis der sterren, voor zoo ver hare plaatsing ten opzigte v. elkander en de sterrebeelden betreft; **astrographīe**, de sterrebeschrijving; **astroiten** of **astrolíthen**, pl., sterresteenen, sterkoralen, eene stervormige zeeplantversteening; **astrolabĭum**, n. Astr., een werktuig, waarop de voornaamste cirkels der hemelglobe op een effen vlak zijn afgebeeld, sterhoogtemeter; ook Geom., een hoekmeter; **astrolatrīe**, f. de sterrevereering, sterredienst; **astrologīe**, f. de sterrewigchelarij, sterrevoorzegkunde, het waarzeggen uit den stand der sterren; **astrológisch**, op die zoogen. wetenschap gegrond, daartoe betrekkelijk; **astrologíst**, **astroloog**, m. een sterrewigchelaar, sterrekijker; **astromantīe**, f., z. v. a. als **astrologīe**; **astrometeorologīe**, f. de weêrvoorzegkunde uit de sterren; **astrométer**, m. een sterremeter; **astronomīe**, f. de sterrekunde, de wetenschap v. den loop der sterren en de wetten, waarnaar zij zich bewegen; **astronómisch**, sterrekundig; **het astronomische jaar**, de duur v. h. jaar in dagen, uren en minuten uitgedrukt; **astronomíst**, de sterrekundige; **astrophiet**, m. N. H., de boomaardige zeester; **astrokoop**, n. een sterrekijker (werktuig); **astroscopīe**, f. de kunst der sterrebeschouwing door verrekijkers; **astrotheologīe**, f. de sterre-godgeleerdheid, de beschouwing der sterren uit een godsdienstig oogpunt.

astruéren, lat. (*astruĕre*), bijbouwen, toevoegen; beweren, verzekeren.

Astrum, n. lat., een gesternte, sterrebeeld.

astutieus, lat., arglistig, doorslepen, sluw.

Astygraphíe, f. gr. (v. *ásty*, stad), stedebeschrijving; **astygráphisch**, stedebeschrijvend; **astynoom**, m. een atheensch regeringspersoon, belast met het toezigt der gebouwen; **astynomīe**, f. het toezigt over de gebouwen:

Astysīe, f. gr. Med., mannelijk onvermogen.

Asvarna, pl., nimmer sluimerende geesten, een algemeene naam der booze geesten bij de Indiërs.

Asȳl, n. gr. (lat. *asȳlum*, fr. *asyle*, spr. *aziel'*), het toevlugtsoord, de vrijplaats voor personen, die door de wet vervolgd werden.

Asymmetrīe, f. gr. Math., de ongelijkheid, wanverhouding, onevenredigheid; **asymmétrisch**, ongelijk, onevenredig.

Asymphonīe, f. gr. Muz., de wanklank, wanluidendheid.

Asymptōte, f. gr. Geom., eene regte lijn, die eene kromme lijn steeds nadert,

zonder haar immer te raken of te snijden.

Asyndesīe, f. of **asyndĕton**, n. gr. Log., het weglaten der voegwoorden om de rede meer kracht bij te zetten; vgl. **polysyndeton.**

Asynodīe, f. gr. Med., het onvermogen tot den bijslaap.

Asystăta, pl. gr., onvereenbare dingen, strijdigheden.

Asystŏle, f. gr., onvereenbaarheid.

Atacamiet, m. zoutzuur koperzand in de zandwoestijn Atacama tusschen Peru en Chili.

Atagan, z. v. a. **hatagan; Ataman**, z. v. a. **hetman.**

Atalánte, dochter van Schœneus, koning van Scyros, vermaard door hare vlugheid in het loopen, doch die door de list van Hippomĕnes in den wedren werd overwonnen, waardoor hij haar tot gemalin kreeg; ook H. N., eene soort van vlinder, vulcanus of admiraal geheeten.

Atalĭa, vrouwenn.: de jeugdige, bloeijende.

Ataraxīe, f. gr., de onverschrokkenheid, onverzettelijkheid, zielsrust, gelijkmoedigheid.

Ataxīe, f. gr. Med., wanorde, onregelmatigheid met betrekking tot de ziektetoevallen; Phil., wanorde in de zedelijke en verstandelijke vermogens; **atáctisch**, onordelijk, onregelmatig, b.v. **atactische koorts.**

Atē, f. gr. Myth., de godin des kwaads, der verblinding, eene dochter van Jupiter, die hij in toorn uit den Olympus slingerde, en welke sedert op aarde rondzwerft om de menschen van het regte spoor af te brengen.

Atechnīe, f. gr., de onervarenheid in eene kunst, kunstmangel.

Atecnīe, f. gr. Med., onvruchtbaarheid der vrouw; v. a. ook mannelijk onvermogen.

Atelīe, f. gr. van (*a priv.* en *telos*, doel), doelloosheid. ondoelmatigheid, onvolkomenheid; soms beteekent het zooveel als vrijdom van zekere lasten of opbrengsten (omdat *telos* ook de beteekenis van *census*, vermogenschatting, heeft), b. v. den ouden philosophen werd hier en daar **atelīe** toegestaan; ook het vrij zijn van zekere ambten of bedieningen.

Atelier of **attelier**, n. fr. (spr. *ateljé*), de kunstenaarswerkplaats; ook de gezamentlijke daarin werkende personen.

Atellānen, pl., eene soort van oud-it. kluchtspelen, dus geheeten naar de campanische stad Atella, en van daar in Rome ingevoerd.

a tempera, it., z. **tempera.**

a tempo, it., fr. *à temps* (spr. *—tang*), te regter tijd; Muz., stipt naar de maat; Merc., op tijd, d. i. eerst na verloop van eenigen tijd betaalbaar; *a tempo giusto*, it. (spr. *dzjóesto*), in afgemeten beweging; *a tempo primo*, it., in de eerste tijdmaat.

ater diēs m. lat., een ongeluksdag, eig. een zwarte dag.

atermoyéren, fr. (spr. *—moajéren*), Merc., den termijn van betaling verlengen; de betaling verschuiven; vgl. **prolongéren, atermoyement**, n. (spr. *—moaj'máng*), de betalings-verlenging, termijns-verschuiving.

Athambīe, f. gr., onverschrokkenheid, onversaagdheid.

Athanasĭa, f. gr. vrouwenn.: de onsterfelijke; ook pl. Med., middelen, die men voor een tegengift hield en dienstig tot de verlenging des levens; **athanasīe**, f. de onsterfelijkheid, eig. doodeloosheid.

Atharvavéda of **atharvéda**, f. het vierde van de vedas (z. a.) of gewijde boeken der Indiërs, bevattende de godgeleerdheid en bovennatuurkundige wijsbegeerte.

Athaumasīe, f. gr., eig. verwonderingsloosheid, onverschilligheid, gelijkmoedigheid.

Atheïst, m. gr. (*athĕos*, van *a priv.* en *théos*, God), een godloochenaar, eig. een goddelooze (zonder god); **atheïsmus**, m. of **atheisterij**, f. eig. goddeloosheid; godverzaking, godloochening; **atheïstisch**, goddeloos, godloochenend, godverzakend.

Athelásmos, m. gr. Med., het onvermogen om te zingen.

Athēnen, z. Pallas; **athenæum**, n. gr., een tempel van Minerva te Athenen, waar de dichters bijeen kwamen ter voorlezing van hunne gedichten enz.; een wijsheidstempel, eene geleerde of doorluchtige school, collegie of andere inrigting voor het hooger of academisch onderwijs.

Atherōma. n. gr. Med., een papgezwel; **atheromátisch**, papgezwelachtig.

Athermasīe, f. gr. Med., overmatige warmte, doodelijke hitte.

Athesmīe, f. gr., wetteloosheid, teugelloosheid, onbandigheid.

Athleet, m. gr., een wedstrijder, kampvechter, worstelaar, in 't algem. een sterk gespierd man; **athletĭca**, f. de worstelkunst, de kampoefeningen; **athlētisch**, naar kampvechters wijze, strijdkundig; sterk, gespierd, reusachtig groot; **athlothéten**, pl., kampregters, wetgevers en prijsuitdeelers bij de worstelstrijden.

Athroïsmus, m. gr. Rhet., z. v. a. **conglobatie** (z. a.).

Athopīe, f. gr., de gezigtszwakte.

Athymīe, f. gr., de moedeloosheid, neêrslagtigheid, vertwijfeling; zwaarmoedigheid.

Atibar, m. Merc., naam, dien de inwoners van Congo aan het goudzand geven, en dien de Franschen verbasterd hebben in Tibir; goudstof.

Atimīe, f. gr., eerloosverklaring bij de oude Grieken; **atimi**, pl., die geene bevoegdheid hebben om te getuigen.

Atjar, eene indische confituur, die ingelegd naar Europa wordt gezonden, en als maagversterkend en eetlustwekkend geroemd wordt.

Athroësma, gr. Rhet., eene onregelmatige zamenhooping van waarnemingen, waarop zich de empirici beroemen.

Atlas, m. gr., een hooge berg in Africa aan de atlantische zee (vgl. **Titans**); eene verzameling van landkaarten; Anat., de eerste halswervel, draaijer; N. H., de naam van twee schoone surinaamsche nachtvlinders; ook perz., de naam eener bekende voortreffelijke zijden stof, die in Indië wordt vervaardigd; **atlasërts**, Min., zijdeërts, atlas-kiezel, een smaragdgroen, naar zijde gelijkend kopererts, eene soort van malachiet; **atlashout**, een kostbaar hout uit West-Indië en Zuid-Amerika.

Atlánten, pl. Arch., dragers, balk of binddragers, zuilen in menschengestalte, die een gebindte tot steun dienen; **atlantiden**, z. **pleïaden**; **atlántisch**, groot, reusachtig; **atlantische pyrósma**, f. N. H., een lichtgevend diertje uit de keerkringszeeën van de gedaante eens kleinen gloeijenden kogels of cilinders, door den reiziger Peron het eerst ontdekt.

Atmologīe, f. gr. (van *atmós*, damp), leer van de verdamping des waters in den dampkring; **atmométer** of **atmidométer**, n. verdampingsmeter, een kubisch vat vol verwarmd water, ingerigt om de hoeveelheid van verdamping water te meten; **atmospheer**, f. dampkring, de gezamentlijke lucht, die een hemelligchaam omgeeft, en waarin de dampen opstijgen; **atmospherilïën**, pl., stoffen, die zich in den dampkring ophouden; **atmospherische lucht**, de gewone lucht; **atmospherische drukking**, de drukking, die de dampkring uitoefent; Mecan., een stoomwerktuig van b. v. 20 atmospheren: zulk een, dat de drukking van 20 dampkringen als die der aarde wederstand biedt of verdraagt; **atmospherologīe**, f. de dampkringskunde, weêrkunde.

Atocīe, f. gr., onvermogen om te baren; onvruchtbaarheid; **atocïa**, pl., onvruchtbaar makende middelen.

Atalmīe, f. gr., de moedeloosheid, lafhartigheid.

Atóme, n. gr., (*atŏmos*, ondeelbaar), iets ondeelbaars; een zonnestofje, een volstrekt ondeelbaar ligchamelijk bestanddeeltje der stof; **atomismus**, m. of **atomistïca**, f., het **atomistische systema**, de grondstofleer, naar welke alle ligchamen uit atomen bestaan; **atomist**, m. een voorstander der grondstofleer; **atomistisch**, wat die leer betreft; oneig. opgelost in afzonderlijke deeltjes zonder organischen zamenhang; **atomologīe**, f. Chem., leer van de wederzijdsche werking der stofdeeltjes onder elkander.

Atonīe, f. gr., eig. de toonloosheid, het gebrek aan spankracht, verslapping, zwakte des ligchaams; **atónisch**, verslapt, verzwakt, mat.

Atour, m. fr. (spr. *atoer*), de opschik, tooi, het kapsel der voorname vrouwen; vgl. *dames d'atour*.

à tout, fr. (spr. *a toe*), eig. op alles; troef in het kaartspel; **een a-tout**, een spel, waarbij de speler alle slagen krijgt; *à tout hazard* (spr. *a toe hazaar*), in elk geval, 't mag gaan zoo 't wil; *à tout prix*, (spr. *prie*), tot elken prijs, het koste wat het wil; ook voor elken (zelfs den geringsten) prijs, b. v. iets verkoopen; **atoutéren** (spr. *atoeteren*), troeven, troef inleggen.

Atrabiliteit, f. (van het lat. *atra bilis*, zwarte gal), Med., de zwartgalligheid, galzucht; **atrabilieus**, zwartgallig, galzuchtig.

Atrachēlos, m. gr. Med., een halzelooze, korthals.

Atraméntsteen, lat-nederd., de inktsteen, die zwavelzuur ijzer bevat en waaruit de meeste vitriool gekookt wordt.

a tre, it. Muz., voor drie (stemmen); *a tre voci*, it. (spr. *wó-tsji*), en *a tre parti*, driestemmig.

Atresīe, f. gr. Med., sluiting van een kanaal des ligchaams, inz. de vergroeijing van den aars; **atrētisch**, ondoorboord, met gesloten aars of geslachtsdeelen.

Atrichīe, f. gr., de haarloosheid.

Atriden, pl., bij Homerus de naam van Agamemnon en Menelaus, naar hunnen vader Atreus; elders komen zij echter voor als zonen van diens broeder Plisthenes.

Atrïum, n. lat. Med., de boezem of voorkamer van het hart; *atrium mortis*, n. lat., de voorzaal des doods, de doodsaanvang, de voorboden des doods.

Atrociteit, f. lat., de wreedheid, afschuwelijkheid, ijselijkheid; *injuria atrox*, z. **injurie**.

à trois, fr. (spr. *a troa*), met drieën, tot drie, om drie.

Atrophīe, f. gr. Med., de wegkwijning, uittering, verdrooging; **atróphisch**, slecht gevoed, aan de wegkwijning lijdend, teringachtig.

Atrŏpos, z. **Parcen**.

Atschárya, m. sanskr. (naar eng. schrijfwijze *acharia*), een geestelijk leeraar der jonge braminen in Indië.

attacca, *s'attacca subïto*, it. (spr.—*soebïto*), Muz., het volgende onmiddellijk, zonder afbreking, aan het vorige te doen aansluiten, b. v. *attacca allegro* na een *adagio*.

attachéren, fr. (spr. —*sjéren*), aanhangen, aankleven, zeer genegen zijn, zich aan iets gewennen, iets lief krijgen; **attachánt**, (spr. —*sjáng*), aantrekkend,

aanlokkend, bekoorlijk, aanhangend, aanhankelijk; **attaché**, m. (spr.—*sjé*), een aanhangeling; een aangestelde, inzonderheid bij een gezantschap; **attachement**, n. (spr. — *sj'mäng*), aanhankelijkheid, toegenegenheid, gehechtheid.

attalische schatten, zeer groote, onmetelijke schatten, gelijk die eenmaal Attălus, een koning van Pergamos, bezat; **attalische conditiën**, hoogst voordeelige voorwaarden, dus genoemd, omdat dezelfde Attalus wat hij kocht zeer duur betaalde.

attaqueren, fr. (spr. —*kéren*), aanvallen, aantasten; het paard de sporen geven; **attaque**, f. (spr. *atak'*) een aanval, b. v. van den vijand, v. de koorts enz.; uitval bij het schermen.

Atte, mansn. in Friesland (v. h. frankduitsch *hätto*), vader; ook in h. landfriesch beteekent *heit* vader.

Attelāge, f. fr. (spr. —*att'láazj'*), de bespanning, het span paarden voor een rijtuig, stuk geschut enz.; het doelmatig aanwenden der paarden als trekdieren.

Attelier, z. **atelier**.

attemporéren, nw. lat. (van *tempus*, tijd), zich naar den tijd schikken, naar de omstandigheden voegen.

attendéren, lat. (*attendĕre*, acht geven, opmerken; **attént**, oplettend, opmerkzaam; **atténtie**, f. de opmerkzaamheid; **attentie**! opgelet, acht gegeven!

attendrisséren, fr. (spr. *attangdries* —), roeren, treffen, aandoen, bewegen, week maken; **attendrissement**, m. (spr.—*mäng*), de verteedering, de aandoening.

attentéren, lat. (*attentāre*), eenen aanslag maken, in eens anders regt grijpen, strafwaardig handelen; **attentaat**, n. lat., (*attentātum*), een aanslag, aanranding van eens anders regt, gewelddadigheid; *attentāta crimĭna*, lat. Jur., beproefde, bedoelde, maar niet volvoerde misdaad of aanslag.

attenuéren, lat. (*attenuāre*), verdunnen, verzwakken, vermageren; **attenuantĭa**, pl. lat. Med., verdunnende middelen; **attenuātie**, f. de verdunning, vermindering, verzwakking, vermagering.

Attérage of **atterrage** f. fr. (—*ráazj'*), Mar., de plaats, waar men het land herkent, dat men uit het gezigt had verloren; de nadering der kust zonder die nog te bemerken; de landingsplaats; het landen; **atterrissement**, n. (spr. — *riess'-mang*), oeververmeerdering door aanslibbing; aangeslibt land.

atterminéren, lat., uitstellen; **atterminātie**, het uitstel, tijdverleenen.

attestéren, lat. (*attestāri*), mondel. of schriftel. getuigen, verklaren, bekrachtigen; **attést** en **attestātie**, f. een schriftelijk getuigenis, getuigschrift.

Atti-alie, m. H. N., een altijd groene vijgeboom op de kust van Malabar, waarvan het hout en de vrucht tot medicinaal gebruik wordt aangewend; de druifvijgenboom.

Attĭca, lat. of **attique**, fr. (spr. *attiek'*) f. Arch., een attisch werk, halve verdieping boven eene hooge verdieping op lage zuilen rustende; **atticismus**, m. gr., het attische spraakgebruik, de zuiverste gr. tongval; de fijne smaak in denken en spreken, aan de Atheners eigen; **áttisch**, met dien fijnen smaak overeen stemmend, schoon, sierlijk, smaakvol, vernuftig; **áttisch zout**, zinrijke, vernuftige taal, fijne scherts; **attisch temperament**, fijne, levendige geaardheid.

Atti-meer-alu, m. de indis. vijgenboom.

Attin, m. Myth., de zeegod of de Neptunus der Scandinaviërs.

Attine, f. eene poolsche zilvermunt = $16\frac{1}{2}$ ct.

Attinentĭën, z. v. a. **pertinentien** (z. a.).

Attirail, m. fr. (spr. —*rálj*), toebehooren, gereedschap, tuig; Mil., het noodige voor de artillerie, de tros.

Attitúde, f. fr., de houding des ligchaams in d. staat v. rust, ligchaamshouding; gebaar (als wetenschap is de **attitude** een voornaam deel der mimiek).

atto di cadenza, it. (spr. —*cadéntza*), Muz., het sluiten v. een stuk met eene cadans.

Attorney, m. eng. (spr. *ettórni*), in Engeland z. v. a. advocaat; **attorney-generaal**, m. (spr. — *dzjénnerel*) de generaal-fiscaal, de advocaat des konings, die binnen de balie spreekt.

attrahéren, lat. (*attrahĕre*), aantrekken; **attrahéntia**, pl., aantrekkende middelen, trekmiddelen; Med., trekpleisters, b. v. spaansche vliegen; **attráctie**, f. de aantrekking, het aantrekken, de aantrekkingskracht; **attrahérend** of **attractórisch**, aantrekkend.

Attrape, f. fr. (spr. *attráp'*), de val, strik, valstrik, de misleiding, bedriegelijke schijn; **attrapéren**, in eenen strik vangen, vatten; misleiden, bedriegen, beet hebben.

attribuéren, lat. (*attribuĕre*), toeeigenen, toeschrijven; **attribuut**, n. de bijgelegde eigenschap; het kenteeken, zinnebeeld, onderscheidingsteeken, eigenschapsteeken; **attribūtie**, f. het bijleggen, verleenen, toedeelen v. regten; de volmagtiging tot regterlijke beslissing; **attributivum** n. pl. **attributiva**, Gram., een kenmerkend woord, zulk een, dat de onzelfstandige eigenschappen of verrigtingen der voorwerpen aanduidt (het bijvoegelijk naamwoord en werkwoord, in tegenoverstelling met h. zelfstandig naamwoord.

Attrītie, f. lat., de wrijving van twee ligchamen tegen elkander; het openrijten of verwonden der huid, b. v. bij het rijden

(gemeen: een blikaars), ook de verslagenheid des harten, het diepst berouw.

attroupéren (**zich**) fr. (spr. *ou* = *oe*), te hoop loopen, zamen rotten; **attroupement**, n. (spr. *—troep'máng*), de zamenscholing, oploop, volkshoop.

Attypus, m. gr., een stamelaar, stotterbaard.

Atúke, f. hebr., de handpauke, handtrommel.

Atichīe, f. gr., een ongeluk, onheil.

atýpisch, gr. Med., eig. onvoorbeeldelijk; onordelijk, onregelmatig; **atypïsche ziekten**, ongeregelde ziekten, waarvan de aanvallen zonder eenige regelmatigheid terug keeren.

Atys of **Attis**, gr. Myth., een schoone jongeling en lieveling v. de godin Cybele, die hem, nadat hij zich in ijlhoofdigheid had ontmand, in eenen pijnboom veranderde.

Atzhigadze, m. n. Myth., de dondergod der Laplanders, de beschermer der rendieren.

Aubade, f. fr. (spr. *oobáad'*), eene ochtend- of wekmuzijk, morgen-serenade.

Aubaine, f. fr. (spr. *oobein'*), z. v. a. **albinagium** (z. a.).

Auberge, f. fr. (spr. *ooberzj'*), de herberg, het logement, de kroeg; **aubergiste**, m. (spr. *oberzjíest'*), de waard, herberger, kastelein, logementhouder.

au besoin, z. **besoin**.

au contraire, fr. (spr. *o kongtrér*), in tegendeel, omgekeerd.

au courant, z. ond. **courant**.

Auctarïum, n. lat., de toegift, toelage, het aanvullingsstuk.

Auctie, f. lat. (*auctĭo*), eene opentlijke verkooping aan de meestbiedenden, veiling, opveiling (v. roerende goederen), ook bij ons *vendu* (spr. *vangdú*) geheeten; **auctie-catalŏgus**, m. de lijst der te verkoopen voorwerpen; *auctiōnis lege*, bij openbare veiling; **auctionéren**, of **verauctionéren**, aan den meest biedende verkoopen, veilen, opveilen; z. ook **subhasteren**; **auctionātor**, m. de opveiler, vendumeester.

Auctor z. **autor**; *auctor delicti*, lat., de dader v. een misdrijf; *auctorĭtate*, op gezag, met goedkeuring, in naam; *auctoritāte curatōris* of a. *tutōris*, lat., met voorweten, toestemming of inwilliging van den voogd.

Aucūba, f. Bot., een japansche struik uit de familie der rhamneën, met geelgevlekte, groote bladeren en kleine bruine bloesems,

audace, it. (spr. *audátsje*), Muz., stout, moedig; *audacem fortuna juvet*, lat. sprw., de fortuin helpt den moedige, den dappere, frisch gewaagd is half gewonnen; **audaciteit**, f. lat., de koenheid, vermetelheid.

audi et altĕram partem, of *audiātur et altĕra pars*, lat. sprw., hoor ook de andere partij, hoor en wederhoor.

Audiāners, pl., eene syrische monnikenorde in de 4de eeuw, die a n t h r o p o m o r p h i e t e n (z. a.) waren, door eenen syrischen geestelijke A u d æ u s gesticht.

Audiéntie, f. lat. (*audientĭa*, opmerkzaamheid, gehoor), de gehoorgeving, het gehoor verleenen, de toegang; de regtszitting, verhandeling des geregts; **audientiezaal**, de gehoorzaal, toegangkamer; *audiéntia*, f. oppergeregtshof in voorm. sp. Amerika; ook geregtshoven in eenige steden van Spanje, gelijkende naar de oude parlementen in Frankrijk; **auditeur**, fr., of **audītor**, m. lat. (pl. **auditōres**), een toehoorder; bijzitter in onderscheidene geregtshoven enz., een regtsgeleerde bij den krijgsstand, een krijgs- of regimenstregter, veldregter, **auditoraat**, m. het ambt van krijgs- of veldregter; **auditorïum**, n. de gehoorzaal, leerzaal; de verzamelde toehoorders van eenen spreker of leeraar.

au fait, fr. (spr. *o fé*), eig. ter zake, in staat; *au fait* **zijn**, ergens van weten, daarvan onderrigt zijn; in eene wetenschap of kennis ingewijd zijn.

Augïas, m. gr. Myth., een koning v. Elis, die eene kudde v. 3000 runderen had, wier stallen in geen 30 jaren gereinigd waren, een werk, dat Hercules in éénen dag volbragt; van daar **de stal van Augias**, een moeijelijk en onaangenaam werk.

augéren of **augmentéren**, lat. (*augēre*, *augmentāre*), vermeerderen, bijvoegen, vergrooten, versterken; **augmént**, n. (lat. *augméntum*), het toevoegsel, de vermeerdering; Gram., de voorklank of voorlettergreep bij de vervoeging der werkwoorden in de gr. spraakkunst; *augmentum salarii*, toelage, verhooging van inkomen; **augmentātie**, f. de vermeerdering, versterking; **augmentatīvum**, n. Gram., vergrootingswoord, het tegengest. v. d i m i n u t i v u m.

Augit, m. (v. h. gr. *augē*, glans), of **colophonium-steen**, een groene, sterkschitterende steen uit het kiezelgeslacht

augsburgsche confessie, z. *Augustana confessio.*

Augur, m. lat. pl. **augúren**, vogelwigchelaars, waarzeggers uit de vlugt en het geschreeuw der vogelen bij de Romeinen; **auguréren**, voorspellen, voorzeggen en waarschuwen, gissen; **augurïum**, n. de vogelwigchelarij; het voorteeken, voorgevoel.

augustāna confessïo, f. lat., afgekort A. C., de Augsburgsche geloofsbelijdenis of confessie der Evangelischen, door L u t h e r in 17 artikelen vervat en in 1530 op den rijksdag te Augsburg aan den keizer en het rijk overhandigd.

Augustus, lat. mansn., de heerlijke, verhevene, goddelijke, (vr. **Augústa**, **Augus-**

tine); als maand (naar den rom. keizer Augustus genoemd), de oogstmaand, eertijds in den rom. almanak sextilis of de 6de maand geheeten; **august d'or** of **gouden augustus**, een saksisch vijfdaalderstuk, = 9 gl. 95 ct.; **augustalen**, feesten ter eere van keiz. Augustus ingesteld; ook priesters tot de eeredienst v. Aug. bestemd, die na zijnen dood door Tiberius werd vergood; nog de naam v. gouden munten v. keizer Frederik II, in 1231 te Napels geslagen; **augustýnen**, monniken naar den regel van St. Augustinus, bisschop v. Hippone.

Augustura, z. **angustura**.

Aukuthor, zoon v. Odin, z. **Thor**.

Aule, een kokosblad, dat den Indianen dient om op te schrijven; een zoodanig beschreven blad.

Aula, f. lat., het hof, de zaal, eene groote langwerpige kamer; **aulĭcus**, m. een hoveling; **aulismus**, m. hoofsche vleijerij.

au large, fr. (spr. *o larzj'*), wijd, ruim, rijkelijk, gemakkelijk.

Auletríden, pl. gr. (v. *aulós*, fluit), fluitspeelsters bij de Ouden; **aulodīe**, f. gezangbegeleiding tot de fluit; **aulodĭon**, n. een door de gebroeders Kaufmann te Dresden uitgevonden speeltuig, dat piano-forte-, fluit- en flageolettoonen vereenigt.

au moment, z. ond. *moment*.

Aumônier, m. fr. (spr. *omonié*), aalmoezenier, een priester in de dienst v. een' groote om de mis te lezen en zekere weldaden aan de armen uit te reiken.

Aune, f. fr. (spr. *oon'*), de oudfransche of parijsche el, = 1,1888 ned. el.

au porteur, z. **porteur**.

Auræ, pl. lat., luchtgoden bij de Romeinen, die het bewind hadden over hitte en koude en alle weêrsveranderingen; ook de verpersoonlijkte lenteluchtjes.

Aurea bulla, f. lat., verkort A. B., de gouden bul, z. **bul**.

Aurelĭus, lat. mansn., de gouden, gouden zoon, vr. **Aurĕa** of **Aurelĭa**.

Auréole, f. fr. Pict., de licht- of straalkrans, de straalkroon om het hoofd der heiligen, z. **glorie**.

Auréte, f. fr. Bot., goudpeer, eene kleine saprijke boterpeer, ook **aurate** geheeten.

Aurĕus, m. lat., eene oudrom. goudmunt, ook **solidus** genoemd (z. a.).

Aurīga, m. lat., de voerman; Astr., een sterrebeeld aan den noordelijken hemel, loodregt boven Orion.

Ausbeuten gulden (saalfelder), hoogd., (spr. *ousbuiten*—), zilveren munt van Saksen-Meiningen-Hildburghausen, = 1 gl. 20 ct.

Auricŏla, f. lat., eig. het oortje, Anat., het uitwendige oor; Bot., de sleutelbloem, het beerenoor, eene veredelde soort v. *primula veris*.

Auripigment, n., z. **arsenicum**.

Auriscalpĭum, n. lat. Chir., oorlepel.

Aurōra, f. lat., het morgenrood; Mijth., de godin des dageraads, in het gr. *Eos* geheeten; ook een schoone dagvlinder; *aurora boreālis*, f. het noorderlicht; *aurora surgens*, Alch., de toenemende kracht van den steen der wijzen.

aurum fulmĭnans, n. lat., knalgoud, slaggoud, dondergoud; *a. potabĭle*, drinkbaar goud, dat als geneesmiddel gedronken wordt; *a. musīvum*, valsch goud.

à usance of *a uso*, z. **usance**.

auscultéren, lat. (*auscultāre*), toehooren, luisteren, acht geven; **auscultánt** en **auscultātor**, m. een aanhoorder, een bij geregten aangestelden beginnaar, zittingshoorder; **auscultātie**, f. Med., het onderzoek door het gehoor, inz. v. eene borstkwaal, hetzij dit onmiddellijk met h. oor, dan wel middellijk met de hoorbuis (stethoskoop) geschiedt.

Auspex, m. lat., pl. **auspĭces**, vogelwigchelaars, voorm. rom. priesters, die uit de vlugt der vogelen toekomstige dingen voorzeiden; **auspicĭën**, pl., eig. vogelbeschouwing, vooruitzegging der toekomst uit de waarneming der vogelen; voorspellingen voorteekens, voorgevoelens, vermoedens; ook het toezigt, de bescherming, het bestuur v. eenen meerderen; *auspicio tuo*, onder uwe bescherming, toezigt.

Auster, m. lat., de zuidenwind; Myth., de zoon v. Eolus en Aurora; **austrálisch**, zuidelijk; **Australië** of **Polynesië**, n. het zuidland, het 5de werelddeel; **austraal-aarde** of **austraal-zand**, een nieuwelings ontdekt mineraal op Nieuw Z. Wallis; **austraallicht**, zuiderlicht; **austromantīe**, f. lat.-gr., de windwaarzeggerij.

austère, fr. (spr. *oostèr'*) van het lat. *austērus*), streng, hard, onvriendelijk; scherp, wrang; **austeriteit**, f. lat., de strengheid, onvriendelijkheid, barschheid, ernst.

Austrega of **austregaal-instantie** (oorspronk. v. *austrag*), geregtelijke beslissingen ter eerste instantie in Duitschland door zelfgekozene gerigten, waartoe duitsche vorsten ter beslechting hunner geschillen het regt hebben.

austraal, z. ond. **auster**.

aut — aut, lat., of — of; *aut Caesar*, *aut nihil*, of keizer of niets, alles of niets, op of onder.

Autarchīe, f. gr. (van *autos*, zelf, en *archein*, heerschen), de zelfheerschappij, zelfbeheersching; in staatkundigen zin zegt men daarvoor liever autocratie (z. a); **autárch**, m. de zelfbeheerscher.

Autarcīe, f. gr. de zelfgenoegzaamheid, zelfstandigheid, tevredenheid.

Auteur, f. schrijver (v. boeken), bewerker enz. z. **autor**; **auteurschap**, het schrijverschap, het beroep van schrijver.

Authadīe, f. gr., de ingenomenheid met zich-zelven, aanmatiging.

authemérisch, **authemerīnus**, **authemérus** gr. Med., van denzelfden dag, op denzelfden dag nog werkend; **authemĕron**, n. een op denzelfden dag des gebruiks reeds werkend middel.

Authenticiteit, f. gr., de echtheid, geloofwaardigheid, inz. van geschriften; de regtsgeldigheid, b. v. van eene oorkonde; **authentĭcum**, n. Jur., het oorspronkelijk stuk; **authentiek**, echt, geloofwaardig, regtsgeldig.

Autobiographīe, f. gr., de eigen-levensbeschrijving.

autocephálisch, gr., onafhankelijk, zelfstandig, woordelijk: zijn eigen hoofd hebbende; **autocephălos**, m. een bisschop in de grieks. kerk, die niet onder den patriarch staat.

Autochīr, m. gr., een zelfmoordenaar; **autochirīe**, f. de zelfmoord, zelfontzieling.

Autochthónen, pl. gr., de inboorlingen of oorspronkelijke bewoners van een land.

Autoclāve, f. gr.-lat., zelfsluiter; een zich-zelf sluitende pot, de papinische pot.

Autocratīe, f. gr. Pol., de zelfheerschappij, die staatsvorm, waarbij de regentzelf alleen de bevoegdheid heeft wetten te geven, belastingen te heffen, krijgsvolk te ligten, kortom naar willekeur, zonder medewerking van staten of volksvertegenwoordigers te regeren, onafhankelijke magt; vgl. **autarchie**; **autocraat**, m. een zelfheerscher, zelfgebieder, onbepaald regeerder; **autocrátisch**, zelf- of alleenheerschend, onbeperkt.

Auto-da-fé, n. sp. (woordelijk: daad des geloofs, godsdienstige handeling; *auto* = lat. *actus*), het ketter- of geloofsgerigt, halsgerigt der inquisitie, vuurgerigt, ketterverbranding.

Autodicīe, f. gr., de bevoegdheid om zich-zelven te rigten.

Autodidáctos, m. gr., een zelfgeleerde, iemand, die geen' ander' leermeester in eene kunst of wetenschap dan zich-zelven gehad heeft; **autodidaxīe**, f. de zelfgeleerdheid, zelfonderwijzing.

autodynámisch, gr., zelfkrachtig, zelfwerkend; z. **dynamisch**.

Autognosīe, f. gr., de zelfkennis, eigen onderzoek.

Autograaf, m. gr., een zelfschrijver, eene copieermachine, naschrijfwerktuig; **autogrăphum**, n., pl. **autogrăpha**, een eigenhandig schrijven, eigen handschrift; ook de eerste drukken uit de vroegste tijden der boekdrukkunst; **autographisch**, eigenschriftelijk, met eigen hand geschreven.

Automaat, n gr., bij de Ouden al wat zich schijnbaar van zelf beweegt, b. v. een uurwerk; thans een kunstmatig voorwerp, een mensch of dier voorstellende, dat alle bewegingen van zulk een voorwerp in leven nabootst; een zelfbeweger; iron. een dom mensch, die als eene machine handelt; **automătisch**, zelfbewegelijk; **automatísmus**, m. vrijwillige daad; zucht om alles uit zich-zelven te leeren; **automatopoētĭca**, f. de kunst van uurwerken te maken.

Automatīe, f. gr., de fortuin, zoo geheeten, omdat zij eigendunkelijk hare gaven uitdeelt.

Autonomīe, f. gr., de zelfwetgeving, wilsvrijheid; **autonŏmus**, m. de onafhankelijke, aan niemand onderworpene; **autonómisch**, onafhankelijk, vrij.

Autopathīe, f. gr., zelfervaring, eigene gewaarwording.

Autophonīe, f. gr., z. v. a. **autochirie** (z. a).

Autopistīe, f. gr., de geloofwaardigheid, welke de h. schrift in zich-zelve heeft.

Autopragīe, f. gr., het handelen uit eigene aandrift, vrije zelfbepaling.

autoprosōpisch, gr., in eigen persoon, persoonlijk.

Autopsīe, f. gr., de zelfbeschouwing, eigene waarneming; Med., lijkopening en lijkontleding; **autóptisch**, uit of naar eigen inzigt.

Autor, **auctor** (z. ook aldaar), lat., **auteur**, fr. (spr. *otéur*), m. de werker, dader, stichter, oorsprong, maker, schrijver, opsteller; **autoriséren**, met het behoorlijk gezag voorzien; geregtigen, volmagtigen; ook billijken, regtvaardigen, goedvinden; **autorisātie**, f. de volmagt, volmagtiging, wettelijke goedkeuring; **autoriteit**, f. (lat. *auctoritas*), het aanzien, de erkende geloofwaardigheid, magt, het gezag, bestuur; verlof, vrijheid; de getuigenis (uit schriften).

Autoschediasmăta, pl. gr., voor de vuist gemaakte opstellen; **autoschediást**, iemand, die voor de vuist spreekt, schrijft, dicht, of iets anders vervaardigt; **autoschediástisch**, voor de vuist gemaakt, z. v. a. geïmproviseerd.

Autosomnambulismus, m. gr.-lat., het van zelf ontstaan magnetisch slaapwandelen.

Autotýpe, m. gr., een zelf- of oorspronkelijke afdruk.

autumnaal, lat., herfstelijk.

aut vincĕre, aut mori, lat., of zegepralen of sterven.

Auvernat, m. fr. (spr. *owerná*), een sterke, roode fransche wijn, auvergner-wijn Litt., een romaansche tongval.

Auxēsis, f. gr. Rhet., de vergrooting of overdrijving, b. v. een vloed v. tranen; Med., het toenemen eener ziekte.

auxiliair, fr., dat tot hulp strekt, meestal in het krijgswezen; **auxiliair-troepen**,

hulptroepen; **auxiliair-woord**, hulpwoord.

Auxométer, n. gr., een vergrootingsmeter, werktuig ter bepaling van de vergrootingen der verrekijkers.

Aval, m. fr. Merc., wisselborg, mede-onderteekening als borg op wissels; **avaléren**, eenen wissel mede onderteekenen en daarvoor borg blijven.

Avalure, f. fr. (spr. *awaluur'*), het hoefgezwel der paarden.

Avance, f. fr. (spr. *awángs'*), it. *avanzo* (spr. *awántzo*), Merc., voordeel, winst; voorschot, vooruitbetaling; ook de eerste schrede, het te gemoet komen; *par avance*, vooruit, bij wijze van voorschot; **avances maken**, voorkomend zijn, de eerste schrede doen; **avancéren**, voorwaarts doen gaan, bevorderen, vooruit gaan, verder komen, toenemen, vorderingen maken, bevorderd worden; van een uurwerk: te spoedig gaan, vóórloopen; ook geld leenen, voorschieten; **avanceerboom**, een hefboom om het terug geweken afgevuurd geschut weder op zijne plaats te brengen; **avancement**, m. (spr. *awangs'máng*), het geraken tot hooger posten, de bevordering, vooruitgang, standsverhooging.

Avanīe, f. fr., eene moedwillige beleediging en beschimping; inz. de willekeurige geldheffing der turksche pachaas en tolbeambten van de in hunne koopsteden handelende christen-kooplieden; Mar., het vijandelijke, verraderlijke overvallen van een schip; Merc., hetgene men aan eene zaak minder verdient dan te wachten stond.

Avantage, f. fr. (spr. *awangtáazj'*), het voordeel, nut, de verbetering; het voorregt, de meerderheid, b. v. in den strijd; **in avantage zijn**, den voorrang hebben; **avantagéren**, (spr. *awangtazjéren*), begunstigen, bevoordeelen, bedenken; vooruit geven, b. v. bij testament; **avantageus**, (spr. *awangtazjeus*), voordeelig, gelukkig, nuttig, gunstig.

Avant-corps, n. fr. (spr. *awangkór*), Mil., de voorop geplaatste krijgsbende; Arch., het vooruit gebouwde, voorgebouw.

Avant-coureur, m. fr. (spr. *awang koeréur*), de voorlooper, voorbode.

Avant-garde, f. fr. (spr. *awangghárd'*), Mil., de voortroepen of de eerste linie eens legers, de voorhoede, voorwacht.

avant la lettre, fr. (spr. *awang*—), bij plaatsnijders: afdrukken vóór het onderschrift, de eerste, beste afdrukken van koperen platen, die vóór het ingesneden onderschrift gemaakt worden; in tegenstelling met *avec la lettre*, met het onderschrift.

Avant-propos, m. (spr. *awang propó*), de voorrede, het voorberigt van een boek, het voorwoord.

Avant-scène, f. fr. (spr. *awangséin'*), het voortooneel, de voorgrond van een schouwtooneel.

Avanturino, it., z. **aventurin**.

avantureren, **avanturier**, enz. z. oud. **aventure**.

avanzo, it., z. **avance**.

Avarīe, fr., **avarij**, **haverij**, f. Merc., de zeeschade aan schepen in hunne lading op de reis; **gewone averij**, allerlei gewone scheepsonkosten: haven-, loods-, baken-, liggeld enz.; **buitengewone avarij** of **avarij gros** (fr. *avarie grosse*), al wat bij gevaar tot behoud van schip en manschap overboord wordt geworpen, het verlies van ankers, zeilen enz., het kappen der ankers; het stranden enz.

a vau l'eau, fr. (spr. *a woo loo*), eig. stroomafwaarts; verijdeld, tot damp, tot niets vergaan.

ave, lat., wees gegroet; *avēto*, moge God u behoeden (als slot gebezigd in brieven); **ave Maria**, ook enkel **ave**, een klein formulier-gebed der kath., bevattende de engelengroet aan Maria; **een ave Maria bidden**, het gebed opzeggen, dat als formulier door Albert van Padua het eerste in gebruik werd gebragt; z. ook **amerij**.

avec permission, f., z. **permissie**.

Avellanīën, pl. lat. (*nuces Avellānae*, naar Avella, eene stad in Campanië), groote hazelnoten, lammertsnoten.

avelléren, lat. (*avellĕre*), af- of losscheuren.

Ave Maria, z. **ave**.

Aventure, f. fr. (spr. *awangtúur'*), v. h. it. *aventura*, mid. lat. *adventura*, v. h. lat. *advenīre*, voorvallen, gebeuren, bij ons verbasterd in avontuur, een zeldzaam, zonderling, vreemd voorval, eene zonderlinge ontmoeting, gebeurtenis; buitenkansje; *à l'aventure*, fr., op goed geluk af, in den blinde; **aventuréren**, avonturen, te ver gaan, zich blootstellen, iets wagen, op het spel zetten; **aventurier**, m. (spr. *awangturié*), een avonturier, geluksridder, waaghals; een partijganger, vrijbuiter, sluikhandelaar, zwendelaar, in 't algemeen iemand, die zonderlinge ontmoetingen bij kwalijk of niet berekende uitkomsten gehad heeft of zoekt; **aventureux** (spr. *awangturéu*), avontuurlijk, wonderlijk, vreemd, gewaagd; **aventuurschip**, Mar., een gewapende koopvaardijsmokkelaar.

Aventurin of **avanturino**, n. (fr. *aventurine*, it. *aventurina*, van *ventura*, geluk, toeval), eene compositie met goudpoeder, dat men op avontuur op vernis of gesmolten glas werpt, glimmersteen; **natuurlijk aventurino**, Min., goudglassteen, regenboogsteen; eene varieteit van kwarts of veldspath, met kleine schitterende punten bezaaid.

Avenue, f. fr., de toegang tot eene plaats, voorplaats.

a verbis ad verbĕra, lat., van woorden tot slagen, van twist tot gevecht.

Avérne, averno, avernus, m. lat. (gr. *aornos*, vogelloos), een beroemd meir in Napels bij Pazzoli; Mijth., de ingang der hel of der benedenwereld; **avernālisch**, helsch, allerpijnlijkst.

Avérrhoë, f. Bot., een indische boom met langwerpig ronde, zuurachtige, smakelijke vruchten, die b i l i m b i heeten.

Avérs, m. (van het lat. *aversus*), de voorzijde, kop- of beeldzijde van eene munt, in tegenst. met r e v e r s.

Avérsie, f. lat. (*aversĭo*), de afwending; afkeer, tegenzin, afschuw, walging.

avertéren, avertissement, z. **adverteren.**

Aveu, m. fr., bekentenis, toestemming, goedkeuring.

Aviditeit, f. lat., de gretigheid, begeerte.

Avignon, m. fr., eene ligte soort van fransche taf, voeringzijde.

avilisséren, (fr. *avilir*), verachtelijk maken, vernederen, schenden, onteeren; **avilissement**, m. (spr. *liess'mángّ*), de vernedering, de verachtelijke staat.

Avis, *aviso*, **avisatie** enz., z. **advies.**

Avis, eene geestelijke ridderorde in Portugal, ingesteld in 1147 door A l p h o n s u s I, dus genoemd naar de stad A v i s.

a vista, it., z. *vista.*

avitailléren, fr. (spr. *awitalj*—), van levensmiddelen voorzien, spijzigen, z. **provianderen; avitaillement**, n. (spr. *mángّ*), ook **avitaillering**, f. de verzorging van levensmiddelen.

avītum bonum, n. lat. Jur., eig. grootvaderlijk goed; familie-, erf- of stamgoed.

a voce sola, it. (spr. —*wó-tsje*—), voor eene stem alleen.

avocéren, lat. (*avocāre*), terug roepen, terug eischen, afvorderen; **avocatorĭum**, n. pl., **avocatorĭa** of **avocatoriën**, terugroepingsbrief, waarbij een souverein zijnen onderdanen uit buitenlandsche dienst terug roept.

avoir, fr. (spr. *awoár*), het te goed of credit in fr. koopmansboeken, actieve schulden; *avoir du poids*, n. (spr. —*dupoá*), het handelspond in Engeland, = 0,4536 ned. pond.

Avontuur, z. aventure.

Avoué, m. fr. (spr. *awoe-é*), een ambtenaar, bij regtbanken en geregtshoven aangesteld, ten einde de procesvoerende partijen in regten te vertegenwoordigen en de noodzakelijke acten in den vorm op te maken; onder het voorm. fr. regt werden zulke personen p r o c u r e u r s geheeten, en dien naam hebben zij bij ons tegenwoordig regt behouden; voorheen ook een voogd over kerkelijke goederen, z. **patroon**; **avouéren**, erkennen, belijden, toestemmen.

à vous, fr. (spr. *awóe*), aan u, uw beurt (bij het spelen), uwe gezondheid, uw welzijn (bij het drinken).

Avoyer, m. fr. (spr. *awoajé*), ook **advoyer**, de eerste regeringspersoon in sommige zwitsersche cantons.

à vue, fr. Merc., op zigt (betaalbaar).

Avulsĭe, f. lat., de af- of losrukking.

Axiniet, m. (v. h. gr. *axinē*, bijl), Min., de bijlsteen, eene bijlvormig gekristalliseerde steensoort v. h. kiezelgeslacht; **axinomantĭe**, f. gr., waarzegging uit bijlen, waarbij men eenen agaat op eene gloeijende bijl leide.

Axiōma, n. gr., eene erkende, klaarblijkelijke, aanschouwelijke, onbestreden, onloochenbare grondstelling, die geenerlei bewijs behoeft; eene eeuwige waarheid; **axiomátisch**, aanschouwelijk, zeker, uit zich-zelf bewezen, onloochenbaar, eeuwig waar.

Axiométer, n. gr. Mar., roermeter, een kleine aanwijzer, dienende om de bewegingen van de roerpen aan te geven.

Axiopistĭe, f. gr., de geloofwaardigheid, echtheid v. een geschrift.

Axónen, pl. gr. (*axŏnes*), houten wettafels in Griekenland, die om eene as draaiden en waarop de wetten te lezen waren.

Aya, f. sp., **aja**, it., hofmeesteres, opzigtster; **ayo**, **ajo**, m. hofmeester, bestuurder.

Aypnĭe, f. gr., slapeloosheid.

Azăla, f., eene zeer schoone soort v. meekrap in het oosten tot het verwen der turksche garens.

Azaróle, f. de mispelpeer, eene kleine roode, zure kernvrucht, van de grootte en kleur eener kers, eene der kleinste perensoorten in Z. Europa.

Azimuth, n. arab., (v. *as-semûtu*, de wegen, pl. v. *as-semtu*, de weg; vgl. z e n i t h), Astr., de toppuntshoek, de hoek, welke de azimuthcirkel eener ster met den middagcirkel maakt.

Azoodynamĭe, f. gr. Med., de verminderde levenswerkzaamheid, krachtafneming; **azoogenĭe**, f. de voortbrenging v. h. levenlooze en de leer daarvan.

Azoten, n. (uit h. gr., van *a priv.* en *zăō*, *zō*, leven, dus: waarin men niet kan leven), de stikstof, de stiklucht; **azótisch**, stikstofhoudend.

Azoth, **azoch** of **azock**, n. Alch., de grondstof der metalen, het algemeen geneesmiddel of panaceum v. P a r a c e l s u s, welks zamenstelling men niet kent; later is die raadselachtige benaming ook toegepast op het gele koper en andere metaalverbindingen; het kwik; de steen der wijzen.

Azuur, n. (it., *azurro*, spr. *adzoero*, fr.

azur, ontstaan uit lazuur, dat van het arab. allazard, een blaauwe steen, komt), de blaauwe kleur des hemels, het hemelsblaauw; ook kobalt, een half metaal, waaruit men eene schoone donkerblaauwe verw bereidt; vgl. **lazuur.**

Azýgisch, gr., zonder juk, ongepaard.

Azȳmon of **azȳmum**, n. gr., ongezuurd brood; **azymieten**, pl., christenen, die bij het avondmaal ongezuurd brood gebruiken. Dus werden de katholijken door de grieksche christenen genoemd, die slechts gezuurd brood bezigen. De Grieken kregen daarvoor v. de latijnen den naam van Prozymieten.

B.

B. = *beatus* of *beata*, de zalige; *B. b* = *bene bene*, zeer goed; *B. c* = *bassa continuo*, doorgaande bas; = *balneum cinĕris*, een aschbad; *B. c. D.* = *bono cum Deo*, met den goeden God, met Gods genade; *Bco.* = *banco* (z. a.); *B.D.D.* = *bonis diis deabusque*, aan de goede goden en godinnen; *B.L.* = *benevŏle lector*, toegenegen of welwillende lezer; *B. M.* = *beatae memoriae*, zaliger gedachtenis; ook = *bene miscĕatur*, wel ondereen gemengd (op recepten); nog = *balneum maris*, een zeebad; *B. V.* = *beata virgo*, de heilige maagd, *beatae virgĭnis*, van de heilige maagd (Maria); = *balneum vapŏris*, een dampbad; = bij voorbeeld; *B. tr.* = *bene tritum*, wel gewreven (op recepten); *Bto* = *bruto*, (z. a.).

Baal, m. hebr. (*ba'al*, eig. heer; gemaal, ook **Bal** en **Bel** gespeld), een god der Phœniciërs en Kananiten, ook der Hebræers ten tijde van Manasse; joodsch: de man, echtgenoot; **Baal-barith**, heer des verbonds; **Baal-phegor**, eene godheid der Moabieten, dezelfde als Beëlzebul, vliegengod; **Baalspriester**, eig. een priester v. d. god Baal, een onwaardig, liederlijk, lui geestelijke. Met Baal zijn vele babylonische, phœnicische en karthaagsche namen zamengesteld, b. v. Hannibal, Asdrubal enz.

Baanderheer, z. **bannier** en **banneret.**

Baanieten, pl., eene secte uit de 9de eeuw, zoo geheeten naar Baanis, welke de leer der manicheërs aankleefde.

Baaras, f. Bot., eene plant uit het dal Macheron in Judea, welke, zegt men, dengene doodt, die haar onvoorzigtig aangrijpt.

Baarregt, (lat. *jus ferĕtri*), een middeleeuwsch gebruik, waarmede men beweerde den schuldige aan moord te ontdekken; men leide namelijk den vermoorde op eene baar en bragt den verdacht gehouden moordenaar bij het lijk, die nu de wonden moest aanraken; begonnen die daarop te bloeden of kwam er schuim uit den mond of vertoonde zich eenige verandering aan het lijk, zoo werd de verdachte schuldig verklaard. Later noemde men zoo het regt om eenen vermoorde op te nemen en weg te brengen.

Baat, een chineesch gewigt van ongeveer 1,5 ned. lood.

Baba, m. turk., vader; **baba khan**, de vader des konings.

Babel, n. hebr., eig. de stad Babylon; verwarring; soms ook uitschot, gebrekkige waar; **babelmanen**, onruststokers, oproermakers; **babylonische vellen**, in de wapenkunde: hermelijnvellen; **babylonische uren**, zulke uren, die van zonnenopgang af geteld worden.

Babette, f. fr., z. v. a. **Barbara.**

Babiche, f. fr. (spr. *babiesj'*), een klein ruigharig hondje, schoothondje.

babilléren, fr. (spr. *babielj—*), babbelen praten, snappen, kakelen; **babillard**, m. fr. (spr. *babieljáar*), een babbelaar, snapper, kakelaar; vr. **babillarde.**

Babínen, pl., russische bruine kattenvellen, welke tot pelterij dienen.

Babiólen, f. fr., speelgoed, kinderspel, beuzelarijen, kleinigheden, vodderijen.

babinĭsche republiek, naam v. een gezelschap te Babine in Polen (14de eeuw), waarin men slechte gewoonten op allerlei vernuftige wijzen zocht belagchelijk te maken.

Babirússa, m. maleisch (v. *babi*, zwijn, en *rusa*, ree), het zwijnhert of hoornzwijn op de molueksche eilanden.

Babouches, pl. fr. (spr. *baboesj'*), eene soort van turksche schoenen, overschoenen, pantoffels met achterstukken.

Baccalaurĕus, m. mid. lat. (door sommigen afgeleid v. h. lat. *bacca laurĕa*, laurierbes), alzoo eig. een gelauwerde; volgens anderen ontstaan uit *bachelier*, d. i. *bas chevalier*, aankomend ridder, in vroegere tijden een academische graad, die het meesterschap of de doctorale waardigheid vooraf ging, en thans misschien alleen in Engeland nog bestaat; nog anderen willen het woord afgeleid hebben van *bacularius*, *baculus*, een stok, omdat het in de middeleeuwen eenen schildknaap aanduidde, die den ridderslag wenschte te ontvangen.

Bacchăris, f. Bot., eene pronkplant met witte schermbloemen uit Peru.

Bacchus of **Dionȳsos**, gr. Myth., de god des wijns, de wijngod, zoon v. Jupiter en Semelĕ, ook de wijn-zelf; een groot wijndrinker; **bacchanaal**, n. lat., pl. **bacchanalĭĕn**, feesten aan Bacchus gewijd; drinkgelag, zuippartij; ook drinkliederen; **bacchanálisch**, feest- en drinklustig; **bacchanaliséren**, zich voldrinken, uitgelaten feestvieren ; **bacchánten** en **bacchantinnen**,

priesters en priesteressen, vereerders v. Bacchus, het wild en uitgelaten gevolg v. Bacchus bij de viering v. zijn feest; wijnzuipers, zwelgers; **bacchántisch**, dronken, razend, door den wijn bezeten; **bacchiën**; pl. gr. Med., roode puisten in het gelaat der dronkaards, wijn-, jeneverpokken; **bacchius**, m. gr., een versvoet v. drie lettergrepen, eene korte en twee lange (◡ - -), b. v. kanonschot.

Bacchionieten, zonderlinge wijsgeeren der oudheid, die de hoogste minachting v. de wereldsche goederen leerden.

Bacillen, pl. lat., staafjes, kaarsjes; ook Bot., zeevenkel; Pharm., alle toebereidingen van langwerpig ronden of rolronden vorm; **neperiaansche bacillen**, Arith., de staafjes door den baron Neper uitgevonden ter bekorting v. de vermenigvuldiging en deeling der getallen; **bacillariën**, pl. N. H., bult-ossen bij de Hottentotten.

Backgammon, n. eng., (spr. *bekghém-mun*), het tiktakspel, een zeker spel met de dobbelsteenen.

Baconismus, m. de wijsbegeerte van Francis Baco; **baconist**, m. een aanhanger dier wijsbegeerte.

Backwardation, eng. (spr. *bek-oeär-déesjen*), bij den effectenhandel de renten, die de verkooper nog moet dragen.

Bactroperēten of **bactroperāten**, pl. gr., stok- en zakdragers, spotnaam, dien men den wijsgeeren gaf.

baculus, m. lat., stok; *baculus astronomicus*, m. de jakobsstaf; *b. pastoralis*, de bisschopsstaf, herdersstaf; **bacularisten**, pl., eene soort van anabaptisten, die geen ander wapen droegen dan eenen stok, stokkedragers; **baculātie**, f. afrossing met den stok; **baculometrie**, f. lat.-gr., de stok of staakmeting, de kunst om met staven, meetroeden enz. zoowel toegankelijke als ontoegankelijke lijnen te meten.

Badaud, m. fr. (spr. *badó*), een onnoozele hals, een bloed, uilskuiken; **badaudéren**, aangapen, zich lummelachtig aanstellen; **badaudage**, f. (spr. *bado-dáazj'*), onnoozelheid, malligheid, zotheid, domheid.

Badi, m. een kleine dolk der Javanen.

Badian, m. Bot., de steranijs, een kruidig zaad uit Oost-Indië, China, Siberië enz., dat den smaak van anijs heeft, omgeven door een hulsel van den vorm eener zevenstralige ster.

Badin, m. fr. (spr. *badéng*), een spotvogel, grappenmaker, potsenmaker, boertige snaak; vr. **badine**, ook beteekenende een dun wandelrietje, speelrottingje, een rijzweepje; **badinéren**, schertsen, boerten, kortswijlen, beuzelen; iemand voor den gek houden, plagen, beet hebben; **badinage**, f. (spr. —*náazj'*), vrolijke scherts, kortswijl, boerterij; **badinerīe**, f. zottigheid, malligheid, boertigheid, moedwillige scherts; kluchten, grappen enz.

Bados, m. (spr. *badó*), eene soort v. roode Bordeaux-wijn.

Badwinge, f. eene russische soep uit bietwortel, gezouten augurken en quassia zamengesteld.

Badymetrīe, f. gr., de dieptemeting.

Baerbīton, m. gr., een speeltuig der Ouden, ook **polychordon** of veelsnarig geheeten.

Báffetas of **baftas**, m. eene soort v. oostindisch, meestal wit katoen.

Baffomet, z. **baphomet**.

Bagage, f. fr. (spr. *bagháazj*), mid. lat. **bagagium**, van *baga*, kist, dat oorspr. duitsch is, maar ook celtisch: *bag*, zak; oud fr. *baguer*, inpakken; vgl. het eng. *bagg*, beurs, buidel, en ons pak, pakken), het gezamentlijke reisgoed; het veld-, krijgs-, of legertuig, met uitsluiting van de wapenen; in het gemeene leven: gepeupel, slecht volk; **bagage-wagen**, pakwagen.

Bagarre, f. fr. (spr. *baghárr'*), geraas, getier, geweld, geschreeuw; ook het wagengedrang.

Bagatelle, f. fr. (spr. *baghatéll'*, afgeleid v. de munt *bagatíno*), eene kleinigheid, armzaligheid; ook Muz., een klein, gemakkelijk uit te voeren stuk.

Bagatíno of **bagattíno**, m. it., eene venetiaansche kop. munt, ongeveer = 1 cent.

Bagnette, f. fr. (spr. *banjétt'*), Bot., eene soort v. tulpen, die ligt ontaart.

Bagno, n. it. (spr. *bánjo*), de slavengevangenis, de slavenkerker in Turkije, Tunis enz., in 't algemeen de bewaarplaats der slaven; ook de tot de galeijen veroordeelde misdadigers in Frankrijk te Toulon en Brest.

Bagnolette, f. fr. (spr. *banjolétt'*), een vrouwensluijer, die het aangezigt slechts ten halve bedekt.

Bagnolézen, pl., eene secte v. manicheërs der 8ste eeuw, ontstaan te Bagnols.

Bagpipe, f. eng. (spr. *bégpaip*), de doedelzak, zakpijp.

Baguette, f. fr. (spr. *baghétt'*), een dun stokje, roedje, gaard, spitsroede; de laadstok; ook de wigchelroede.

Bahamahout, allerheiligenhout.

Bahar, m. een oostind. gewigt van 200 à 250 ned. pond.

Bahīa, f. sp. en port., de baai, bogt; ook eene provincie en stad in Brazilië, en een van daar komende fijne tabak.

Baikalith, m. Min., de baikalsteen, een groene, glinsterende talksteen aan het Baikalmeir in Rusland.

Bain-marie, f. fr. (spr. *bèng*), lat. *balnēum maria*, Chem., een vat met heet water gevuld, waarin men een ander vat ter uitdamping v. eenig voorwerp plaatst.

Bailli, m. fr., z. **baljuw**.

Baiser, m., pl. **baisers**, fr. (spr. *bèzé*), eig. een kus, een hol, met schuim gevuld suikergebakje; **baisemains**, pl. fr. (spr. *bèz'mèng*), de handkus, de nederige dienstbetuiging, pligtpleging; **baisement**, n. (spr. *bèz'máng*), de voetkus (alleen v. h. kussen der pauselijke voeten gebezigd; **baisottéren**, (spr. *bèz*—), gedurig kussen, trekkebekken.

baisse, f. fr. (spr. *bèss'*), het dalen, vallen, inz. der prijzen, enz.; *à la baisse* **speculéren**, op het vallen der effecten handelsplannen maken; **baissier**, m. fr. (spr. *bèssié*), een geldhandelaar. die op het dalen der effecten wacht en rekent.

Bavia, m., naam v. den god des lichts en der warmte bij de Laplanders.

Bajadéren, pl. (v. h. portug. woord *balleideras*, danseressen), indische danseressen en zangeresen, te gelijk veile meisjes, die door de Indiërs **devedassis** of **devaltialen** (dienaressen of slavinnen der goden) genoemd worden, en van welke er bij elken tempel van 8 tot 12 zijn aangesteld.

Bajazzo of **pajazzo**, m. (verb. uit het it. *pagliaccio*, d. i. eig. stroo, stroozak, hetzij omdat de zoogen. potsenmaker als arme drommel op stroo moet liggen, of wel wegens zijne kleedij van wit en blaauw geruite stof, waarvan in Italië de stroozakken gemaakt worden), een hansworst, grappenmaker bij de napelsche volkskluchten, bij de goochelaars, koorddansers, kwakzalvers, enz. Bij ons wordt die personage vaak **paljas**, **pajas** geheeten, dat almede eene kennelijke verbastering van het ital. is.

Bajócco, m., pl. **bajocchi**, it., eene kleine pausel. kopermunt, waarvan er tien een paolo doen, = ongeveer 25 centen.

Bajonét of **bajonnét**, f. fr. *baïonnette*, geweerdolk, het driekantig staal, waarmede de geweerloop v. boven wordt voorzien, in 1670 te Bayonne uitgevonden.

Bak, Mar., benaming van de verhooging en het voorste inwendige deel op groote zeeschepen, boven het opperste dek tot aan den fokkemast.

Bakboord, Mar., de linkerzijde van het schip, v. s. en daaronder Bilderdijk afgeleid v. *bak*, *back*, rug, achterzijde; v. a., en met meer waarschijnlijkheid, van de *bakken*, waarin de matrozen, die hun verblijf aan de linkerzijde van het schip hadden, voorheen waren afgedeeld om te schaften, terwijl de stuurlieden aan de regterzijde v. h. vaartuig in hutten waren gehuisvest, welke zijde daarom *stuurboord* zou heeten.

baksen, Mar., het geschut met handspaken verschuiven; de goederen enz. van de eene plaats naar de andere zeulen.

Bakka, f. Bot., eene hennipsoort, die men in Indië rookt.

Bal, m., v. h. it. *ballo*; mid. lat. *ballāre* dansen), een dansfeest, dansgezelschap; *bal en masque*, (spr. —*ang mask* of *bal masqué*, (spr. —*maské*), een momdans, verkleedingsdans, maskerade-dans; *bal paré*, een pronkbal, prachtbal; **balláde**, f. fr. eig. een danslied, dansgezang; een avontuurlijk voorval in den vorm van een lied bewerkt en eertijds al dansend voorgedragen; **ballet**, n. een tooneeldans, schouwspeldans, opera met dans; **balletdanser**, tooneel-, schouwburgdanser; **balletmeester**, bestuurder van den tooneeldans; **ballet-pantomine**, ballet, waarbij niet gezongen of gesproken wordt; **ballismus**, m. gr. een krampachtig, stuiptrekkend rondspringen of dansen, St. Veitsdans. (z. a.)

Baladin, m. fr. (spr. —*dèng*), een tooneeldanser, balletdanser, ook potsenmamaker.

Balais, fr. (spr. *balè*) ook **ballas**, m. eene bleeke of rozenroode robijn, dus geheeten naar de oostind. streek Balasia, waar hij het eerst werd gevonden.

Balalaika, f. russ., eene twee of driesnarige cither, inz. door de rondzwervende heidens of *gitanos* bespeeld.

Balam, m. eene herberging, vertoefplaats voor reizigers in het morgenland of het oosten.

Balance, f. fr. (spr. *balángs'*, van het lat. *bi-lanx*, twee weegschalen hebbende), het evenwigt of de evenaar, de weegschalen; Mar., de opgave der schippers van de door hen geladene goederen; Merc., staat, dien een koopman opmaakt van ontvang en uitgave, van debet en credit, de slotrekening, afsluiting der rekeningen, handelsboeken, balans (bij de Franschen **bilan**, bij de Duitschers **bilanz**); **balancé**, m. de danspas, waarbij het ligchaam op de maat van den eenen voet op den anderen zich in evenwigt houdt; **balancement**, n. (spr. *balangs'máng*), de zweving, slingering, houding van het evenwigt; Muz., de trilling; **balancier**, m. (spr. *balángsié*), de evenwigtsbalk, de pompzwengel aan een stoomwerktuig; **balancéren**, het evenwigt houden, opwegen, opgaan, sluiten van posten en sommen eener rekening; ook besluiteloos zijn, wankelen, twijfelachtig, onzeker, bedenkelijk wegens eene zaak zijn; Pict., de voorwerpen evenredig verdeelen, ordenen, schikken; Merc., eene rekening afsluiten; **balanceermachine**, een werktuig om het water uit de diepte op te brengen; **balanceerstok**, de stok, waarmede de koorddansers hun evenwigt behouden.

Balandina, f. een uit kwik en ijzer vervaardigde hoogroode kunststeen.

Balănus, m. pl. **balanen**, gr. (*balăno*, eikel), zeepokken, eene soort van schaaldieren; **balaniet**, m. een zeeëikelsteen,

een versteende zeeëikel; **balanītis**, f. Med., eikelontsteking, ontsteking v. het roedehoofd; **balanophaag**, m. een eikeleter.

Balassor, m. eene indische uit boomschors vervaardigde stof; schorsdoek.

balastarius, z. ond. **balester.**

Balătro, m. lat., een schuimlooper; potsenmaker.

balbutiéren, lat., stamelen, stotteren; verward spreken.

Balcon, m. (spr. *balkóng*, mid.-lat. *balcus*, van het oudduitsch *balcho*, balk), het uitstek, de buitentred voor aan den bovengevel van een huis; de eerste galerij in de schouwburgen; de open gang aan het achtergedeelte van het schip.

Baldachin, m. (van de stad Baldach, d. i. Bagdad in Azië; van daar oorspr. eene aldaar met goud doorwerkte stof), een draaghemel, troon-, prachthemel.

Balder of **Baldur**, m. noord. Myth., Odin's en Frigga's zoon, de god der zon, de schoonste, zachtaardigste en wijste der goden, de noordsche Apollo; hij was de derde van de 13 asen (z. a).

Baldrik, mansn., afgeleid v. s. van het hoogd. *bald*, spoedig, en dan beteekenende spoedig rijk; v. a. van het angelsaksisch *bald*, kaal, en *rik*, *rick;* hoop, stapel, en dus een kale hoop.

Balduin, mansn., in het frank-duitsch *baldwin*, alsof men zeide *baldgewinn*, spoedige winst, bij ons verspeld tot **Boudewijn**; anderen vertalen hem door de overwinnaar, de zegevierder.

Baldus, mansn., de stoute, de vermetele, de woeste; bij ons wordt deze naam, bij wijze van euphemismus, meest **Sebaldus** geschreven.

Balein, pl. fr., vischbeen.

Baléster, ook **ballester**, m. mid.-lat., een ijzeren handboog, voormalig werptuig, waarmede ook kogels werden voortgestuwd; **balistarĭus**, **ballistarĭus**, m. een handboogschutter.

Baline, f. fr., wollen pakdoek.

Balista, z. **ballista.**

Baljuw, m. verbasterde spelling en uitspraak v. h. fr. *bailli* (spr. *balji*), regters door de fr. graven en hertogen, en later ook door de holl. graven in hunne leenen aangesteld; landregter, drost.

Ballas, z. **balais.**

Ballast, m. (waarsch. uit *back-last*, d. i. achterlast of *baar-last*, d. i. draaglast, ontstaan), de scheepsbezwaring, onderlast v. een schip, zand, steenen, blokken ijzer, enz., die de schepen, welke geene of geene toereikende lading hebben, ter bewaring v. het evenwigt en den vereischten diepgang innemen; oneig. onverlaat, hinderlijk voorwerp; slecht geld; **ballastschuitjes**, langwerpig vierkante blokken ijzer v. omtrent 50 ned. ponden zwaar, ter ballasting van de schepen.

Ballei, f. (uit het mid. lat. *ballia*, *ballivia*, en dit v. *bajulus*, drager, ambtsdrager), een ridder; gebied, waarover een baljuw was benoemd, vgl. **commende.**

Ballet, z. **bal.**

ballhorniséren, hoogd., in schijn verbeteren, doch inderdaad slechter maken, gelijk Johan Ballhorn, een boekdrukker te Lubeck in de 16de eeuw, met de boeken, die hij drukte, plagt te doen.

Ballismus, z. ond. **bal.**

Ballista, of **balista**, f. lat. (v. h. gr. *ballein*, werpen), een werptuig, eene belegeringsmachine bij de oude Romeinen, waarmede groote steenen enz. met geweld voortgeslingerd werden; **ballastiek**, f. gr., de werpleer, werpkunde, leer van de baan, welke de geworpene voorwerpen in de lucht beschrijven.

Ballo, n. it., een muzijkstuk, tevens voor dans gezet.

Ballon, m. fr., (spr. *balóng*), een luchtbol, windbol.

Ballot, m. fr. (spr. *baló*), eene baal koopwaren, een groot pak.

Ballotade, f. fr., een zekere luchtsprong an een tusschen twee palen bevestigd paard, waarbij het de vier pooten in de lucht werpt.

Ballóte, f. (*ballōta L.*), Bot., de zwarte malrove, de stinknetel, eene gemeene plant.

Ballotte, f. fr. of **ballotteerballetje**, het stemballetje, kiesballetje; **ballotage** (spr. —*táazj'*), of **ballottering**, stemming of verkiezing bij meerderheid van stemmen, uitgebragt door balletjes, witte en zwarte boonen, besloten briefjes enz. (de benaming is afkomstig van de wijze, waarop een doge te Venetië werd gekozen; jongelingen, **ballotini** genaamd, gingen met eene bus bij de nobili rond, die hunne ballote v. goed- of afkeuring daarin wierpen); **ballottéren**, met balletjes, boontjes, briefjes enz. stemmen, verkiezen.

balnĕum, n. lat, een bad, pl. *balnea; balneum arēnae*, een zandbad; *b. laconĭcum*, een zweetbad; *b. mariae*, een waterbad; z. **bain-marie**; *b. vapōris*, een damp- of stoombad; **balneotechniek**, f. de badbereidingskunst, de aanwijzing om kunstbaden te bereiden en aan te wenden.

Balnot, m. fr. (spr. —*nó*), eene soort van bourgonje-wijn.

Balórdo, it. of **balourd**, fr. (pr. —*lóer*), m. botterik, lummel (staande rol of masker van het ital. tooneel); **balourdise**, f. fr., de lompheid, onbeschaafdheid.

Balsamine, f. gr. Bot., eene plant, die tot de familie der geraniaceën behoort; de **tuinbalsamine** (*impatiens balsamina*) gaat voor een goed wondzuiverend middel door, terwijl de **boschbalsamine** (*impatiens noli me tangere*) scherp en gevaarlijk is.

Balsem, m. (lat. *balsămum*, uit het arab. *balasân*), het welriekende, dik vloeibare sap, dat sommige harsboomen uitzweeten of door openingen in de schors laten uitvloeijen, of dat door verhitting in warm water uit hun hout wordt afgescheiden; eene der beste soorten is de **Mekka-balsem**; er zijn echter ook kunstbalsems; oneig. troost, verzachting; **balsaméren**, welriekend zalven, balsemen en daardoor voor bederf behoeden; **balsamiek**, balsemachtig, welriekend; **balsamĭca**, pl., balsemachtige middelen.

Baltadgi, pl., bijldragers, officieren van het serail des sultans ten getale van 400, die inz. belast zijn met het bewaken der prinsen en vrouwen.

Balthăsar, heb. mansn.: voorstander van h. krijgswezen, krijgsraad; anderen gissen, dat het woord verbasterd is van het chaldeeuwsch B e l s a s a r, beteekenende uitmuntende heer.

Baltische zee, (v. h. lat. *baltĕus*, gordel, of van een eiland B a l t h i a ?), de Oostzee.

Balustráde, f. fr. (naar men wil v. h. gr. *balaustĭon*, bloesem v. d. granaatboom, als oorspronkelijk versiersel der hekken), eene op kleine kolommen of stijlen rustende leuning, hekwerk.

Bambalĭo, m. lat., een onverstaanbaar sprekende, een stamelaar, iemand, die lispelt, brouwt, brijt; een botterik.

Bamboccio, m. it. (spr. —*bótsjio*) of **bamboche**, f. fr. (spr. *bangbósj'*, d. i. eig. bamboesriet), een kort, dik, ineen gedrongen mensch, dwerg; eene draad- of ledepop; **bambocciaden**, it. (spr. —*botsjiáden*) of **bambochades**, fr. (spr. *bangbosjáad'*), pl., onnatuurlijke schilderijen, wonderlijke afbeeldingen van menschengestalten; laaggrappige voorstellingen van dorpskroegen, jaarmarkten, boerendansen enz. (naar den nederl. schilder P i e t e r v a n d e r L a a r zoo geheeten, die om zijne wanstaltigheid een b a m b o c c i o werd genoemd); **bambochéren**, fr., zich aan grove uitspattingen overgeven, zwieren, rinkelrooijen.

Bamboes, m. (maleisch *bambû*, van daar het eng. *bamboo*), het bamboesriet, een rietgewas in O. Indië, dat somtijds 80 voet hoog en 2 voet dik is, en in zeer vele behoeften van de inwoners der warme landen voorziet.

Bambuk, m. (fr. *bambouc*), Bot., een boom v. Nigritië, die eene vetstof levert, **bambukboter** genoemd.

Ban, m. (mid. lat. *bannus*, pl. *banni*), 1) slavonisch heer, eene oude rijkswaardigheid in Hongarije, Dalmatië enz.; het landschap, waarover zulk een b a n of landvoogd is aangesteld, heet **bannaat**; thans draagt die naam inzonderheid het b a n n a a t v a n T e m e s w a r, eene landstreek in Hongarije, aan gene zijde der Theisz; 2) h. regtsgebied (jurisdictie) v. eene stad of een dorp; 3) de ligting v. manschappen voor de schutterijen, landweer, landstorm en meer buitengewone wapeningen; 4) de uitsluiting van een' mensch van ergerlijke levenswijze of van eenen ketter uit de chr. kerkgemeenschap (z. **excommunicatie**); 5) het vonnis, dat in de middeleeuwen door den keizer en het rijk werd uitgesproken tegen degenen, die zich aan majesteitsschennis of het verbreken v. d. landvrede hadden schuldig gemaakt, welk vonnis **rijksban** of r ij k s a c h t werd geheeten.

banaal, fr. (vgl. *bannum*), aan dwang onderworpen, dwangmatig, banheerlijk; voor ieder gereed, veil, b. v. **een banaal getuige**, **een banale borg**, iemand, die met zijne getuigenis, zijne borgtogt voor ieder klaar staat; **een banaal hart**, **minnaar**, een allemeisjesvriend; **banaliteit**, regtsban, dwangs geregtigheid.

banagĭum, z. *bannarium* onder *bannum*.

Banáne, paradijsvijg, adamsvijg, pisangvrucht, de vrucht van den banaanboom der O. en W. Indiën, geroemd om haren voortreffelijken smaak en geur; z. **pisang**.

Banausĭe, f. gr., een laag, baatzuchtig gedrag; **banaúsisch**, geldzuchtig; bekrompen, laag van denkwijze.

Banchieri, it. (spr. *bankiéri*), z. **lazaroni**.

Banchroft, m. N. H., de vliegenvogel v. Guiana, dus genoemd naar den reiziger B a n c h r o f t, die hem ontdekte.

Banco, m. it. Merc. (eig. de betaaltafel des wisselaars), de muntvoet, waar naar het geld bij de b a n k (z. a.) berekend wordt en die doorgaans hooger is dan die van het c o u r a n t e geld; **banco intaccéren**, it., meer in banco op zich laten schrijven, dan men te vorderen heeft; **banco-conto**, n. het boek, dat een koopman tot afrekening met eene bank houdt; **banco-geld**, bankgeld in tegenoverst. van k a s g e l d; zwaar, wigthoudend geld, zooals het in de bank wordt aangenomen; zie verder **bank**.

Bandage, f. fr. (spr. *bangdáazj'*), het heelkundig verband, windsel, de breukband; **bandagéren**, een verband aanleggen; **bandagist**, m. een breukbandenmaker; een breukverbinder, breukmeester.

Bandal, n. eene iersche maat, = 2 eng. voeten of 0,61 ned. el.

Bandanas, pl. Merc., roode doeken met witte teekeningen, die in Indië vervaardigd worden, en die de Engelschen tegenwoordig weten na te bootsen.

Bande, f. fr. (oorspr. duitsch van b i n d e n), een tot kwade oogmerken verbonden gezelschap, b. v. roovers; eene bende; de rand of band v. een biljart; de zijde van een schip; **bandelier**, n. (spr. *bangd'ljé*) of **bandou-**

lière, f. (spr. *bangdoeljèr'*), schouderriem, draagband, hangriem, riem, ook de sabelkoppel, de patroontaschkoppel der soldaten; **bandelotten**, pl. (spr. *bangdl'*—), oorhangers.

Banderīe, f. (v. h. mid. lat. *banderium*, banier, vaan), een vaandel, vendel; inz. de rijdende dienstmannen, waarmede vroeger hongaarsche prelaten en magnaten te velde trokken en bij de rijksdagen verschenen; **banderole**, f. fr. (spr. *bangderóol'*), de scheepswimpel, het mastvaantje; ruitervaan, lansvaan, de trompetkwast, het trompetsnoer; de windwijzer, van daar ook een zeer veranderlijk mensch, een, die met alle winden waait.

Bandiet, m. it. (v. *bandīre*, uit het land bannen, en *bando*, mid. lat. *bannum*, z. a.), een gebannene; ook een landlooper, vagebond, straatroover, sluipmoordenaar; **banditisch**, verraderlijk, op sluipmoordenaars wijze.

Bandora, f. Muz., eene soort van russ. luit.

Bandoulière, z. **bandelier** ond. **bande**.

Bangea, z. **canarieboom**.

Banian, m. een onderhandelaar en tolk, die tot de handelskaste der Indiërs behoort.

Banian-day, m. eng. (spr. *ben'jendee*), op de engelsche schepen de vastendag, de dag, waarop geen vleesch geschaft wordt (zooals maandag, woensdag en vrijdag).

Banianenboom, m. de ind. vijgenboom.

Banians, pl., chinesche of oostindische slaaprokken van gewatteerde zijde; eene partij in Indië, die, in het geloof aan de zielsverhuizing, niets eet, wat leven gehad heeft; indische kooplieden.

Banier, z. **bannier**.

Banjas, pl., overheidspersonen in Japan.

Bank, f. eene inrigting tot verlevendiging v. h. geldverkeer, waardoor de vereffeningen v. credit en debet gemakkelijk gemaakt, het aftellen en wegen der muntspeciën vermeden en eene vaste evenredigheid tusschen de munten kan daargesteld worden; de oudste is die v. Venetië; **bank houden**, geld- en wisselzaken in het groot drijven; ook eene speelbank tot kansspelen ophouden; **bankactiën**, bewijsstukken van het aandeel, dat iemand in eene bank heeft; **bankactionair**, **bankactionist**, m. de houder van zulke stukken; **bankagent**, een wisselmakelaar; **bankagio**, n. it. (spr. —*ádzjio*), het bankopgeld, de meerdere waarde v. bankgeld boven kasgeld; **bankassignatiën**, pl., aanwijzingen op eene bank, of van de bank op iemand tot uitbetaling eener zekere som; russisch papierengeld; **bankboek**, z. **banco-conto**; **bankgeld**, z. **bancogeld**; **banknoten**, bankbrieven of aanwijzingen, die van de eene hand in de andere gaan en in plaats van gereed geld dienen; **bankvaluta**, it. (spr. *valóeta*), bankgeld als louter verdichte (gefingeerde) rekenmunt.

Banket, z. **banquet**.

Bankier, z. **banquier**.

Bankist, fr. **banquiste** (spr. *bangkiest'*), een kwakzalver.

Bankroet, z. **banqueroute**.

Bannaat, z. ond. **ban**.

Banneret, m. fr., voormaals in Frankrijk een ridder, die van den koning verlof of bevel kreeg om onder zijne banier (z. a.) gewapende manschappen te verzamelen; zoo ook kreeg in Duitschland een ridder, die genoeg vermogen bezat om ten minste tien gewapende mannen tegen den vijand aan te voeren, eene banier, en men noemde hem dan b a n n e r h e e r, waarvan wij b a a n d e r h e e r, d. i. b a n i e r h e e r gemaakt hebben.

Bannier, **banier**, (fr. *bannière*, mid. lat. *banderium*, v. h. oudduitsch, *band*, vaan), algemeene benaming der vaandels, standaards en andere veldteekens, onder welke het krijgsvolk zich schaart; de vaan v. een' bannerheer of oudduitsche ridder, die tien goed gewapende soldaten te veld kon brengen; vgl. **banneret**.

bannum, n. mid. lat., v. h. duitsche **ban**, d. i. de insluiting binnen bepaalde grenzen, strafdwang; inz. de kerkelijke uitsluiting v. de godsdienst- of kerkgemeenschap, de a c h t, z. **ban**; *bannītus*, m. Jur., een gebannene, uit h. land verwezene; *bannarium molendarium*, n. de molendwang, molenban, die eene gemeente verpligtte op eenen bepaalden molen te laten malen; **bannissement**, m. fr. (spr. —*nies'máng*), de verbanning, de verwijzing uit het land.

bannus, z. **ban**.

Banqueroute, f. fr. (spr. *bangk'róet'*, it. *banco rotto*), de bankbreuk, het onvermogen om zijne schulden te betalen, bankroet; **banqueroute maken** of **bankroetéren**, ophouden met betalen, bankroet gaan; **banqueroutier** (spr. *bangk'roetié*), hij, die zich buiten staat bevindt of verklaart om zijne schulden te betalen, een bankbreukige, bankroetier, niet zelden een opzettelijk bedrieger.

Banquet of **banket**, n. f. en it., (v. h. duitsche *bank*, lange tafel, waarbij echter ook vergeleken mag worden het oudd. *banecken*, verlustigen, *banckie*, verlustiging), een groot, prachtig gastmaal; een suikergebak; **banquettéren**, **bankettéren**, smullen, brassen, slempen; een groot feestmaal houden.

Banquette, f. fr. (spr. *bankétt'*), Mil., de trap of gang achter eene borstwering; aardverhooging aan de binnenzijde des wals; ook een aangehoogd voetpad langs eenen rijweg; eene lange wandbank in schouwburgzalen.

Banquier, m. fr. (spr. *bankié*, van *bank*), een wisselaar, wisselhandelaar, bankier; ook bankhouder bij kansspelen.

Bantagan of **kahau**, m. N. H., de langneuzige aap op de Soenda-eilanden.

Baobab, m. de apenbroodboom, een ontzaggelijk dikke boom met verfrisschende vruchten in Afrika, het grootste der bekende plantgewassen; men wil, dat hij vele duizenden jaren leeft en meer dan 90 voet in omtrek bereikt.

Baphomet, m. het beeld des duivels, dat de tempeliers, naar men zegt, zouden aangebeden hebben.

Baptíst, gr. mansn.: dooper, de doopende; **baptisterĭum**, n. de badkuip, doopvonte, inz. sedert de 4de eeuw de naam van kerkelijke gebouwen, waarin de doopplegtigheid werd voltrokken.

Baquet, n. fr. (spr. *baké*), een kuipje, tobbetje; bij magnetiseurs het vat, waardoor de magnetische vloeistof wordt geleid.

Bar, een zekere maatstaf van waarde in Afrika, = 1 gl. 10 ct.

Baragouin, m. fr. (spr. *—ghoe-èng*), bedorvene en onverstaanbare taal, brabbeltaal, koeterwaalsch.

Barallotten, pl., eene secte te Bologne, die in gemeenschap van goederen, vrouwen en kinderen leefde.

Barangen of **baranken**, pl. (v. h. poolsch *baran*, lam), vellen van ongeboren of pas geboren lammeren, met korte kroeze wol, die uit Polen, de Krim, Bucharije en Perzië komen en zeer gezocht zijn.

Baraque, f. fr. (spr. *barák'*, sp. *barraca*, visschershut, waarsch. van arabischen oorsprong), eene veld- of legerhut, soldatenhut, barak; ook een slecht huis, krot; **baraquéren**, in legerhutten wonen.

Baraquette, f. fr. (spr. *barakétt'*), Med., de naam eener epidemische zinkingziekte, die in 1761 heeft geheerscht.

Baraquille, f. fr. (spr. *barakielj'*), een gebak met patrijzen, hoenders en dgl. gevuld, eene patrijzenpastij.

Barat, m. turk. (waarsch. = *berat*), een vrijbrief, dien de sultan den patriarch of den bisschoppen tot uitoefening hunner bediening geeft.

Barăthron, m. gr., een afgrond in Attica, waarin men de misdadigers wierp; een hol vol doodelijke lucht.

barattéren, fr. en eng. (v. h. sp. *barato*, d. i. goedkoop; ook een handel), Merc., waren tegen elkander omzetten of verruilen, ruilhandel drijven; ook op tijd koopen en terstond voor gereed geld beneden den verkoopprijs verkoopen; **barátto**, m. it., de ruiling van koopwaren, de warenomzetting; **barat-handel**, ruilhandel; **barat-rekening**, ruilrekening; **baratterīe**, f. de onderkruiping of het bedrog der schippers met de koopmanswaren.

Barbaar, m. gr. (*barbăros*), oorspr. bij de Grieken en Romeinen ieder buitenlander, voor zoo ver hij eene vreemde taal sprak; een vreemde, wilde; thans een ongevoelig, wreed mensch, woesteling; **barbaren**, pl., onbeschaafde, ruwe volkeren; **barbaarsch**, ruw, onmenschelijk, wreed; strijdig met de zuiverheid van taal, onduitsch; **barbaarschheid**, wreedheid, onmenschelijkheid, gebrek aan beschaving, ruwheid in denk- en handelwijze; **Barbăra**, vrouwenn.: eig. vreemdeling, buitenlandsche; **barbarésk**, wat in Barbarije te huis behoort; **Barbarésken**, pl. de barbarijsche of afrikaansche republieken; **barbarísmus**, m. Gram., eene fout tegen de zuiverheid der taal, de taalvervalsching, vreemde woordvorming; in betrekking tot onze taal: eene onnederduitsche, onhollandsche uitdrukking; **barbaroléxis**, f. gr., eene wantaal, eene met vreemde woorden gemengde taal.

Barbacáne, f. fr. Mil., schietgat, een met schietgaten voorziene muur; de bruggeschans; het bruggenhoofd, de wachttoren; ook eene muuropening voor het wegloopen van het water.

Barbăra [**sinte**], f. (fr. *la sainte Barbe*), de konstabels-kamer op oorlogschepen; de kruidkamer.

Barbaricarĭus, m. een stikker of schilder van tapijtwerk, goudstikker.

Barbaróssa, (v. h. lat. *barba*, baard, en het mid. lat. *rossus*, *a*, *um*, rood), roodbaard, de bijnaam van keizer Frederik I en van twee Turken (Horuk en Khair-Eddin), stichters van den algerijnschen zeerooverstaat, ten tijde van Karel V.

Barbe, f. de baardvisch, barbeel, een riviervisch uit het geslacht der karpers; zeker klein schip zonder masten; een paard uit Barbarije; eene strook van kant of blonden aan den vrouwelijken hoofdtooi.

Barbets, pl. fr. (spr. *barbé*), waldenzen uit de piemontesche dalen, dus genoemd naar hunne predikanten, die zij barbes of ouden noemden.

Barbette, f. fr. Mil., de brits, slaapbank; de geschutbank, eene aan de binnenzijde der borstwering aangebragte hoogte om het geschut op te plaatsen en zoo in alle rigtingen (*à barbette*) te kunnen vuren, hetgeen uit schietgaten zoo niet kan geschieden.

Barbier, m. fr. (spr. *barbié*), baardscheerder, barbier; **barbarpascha**, m. de barbier van den sultan.

Barbĭton, n. gr., een snarenspeeltuig der Ouden, ook polichordon genaamd.

Barbóne, m. eene zilvermunt in het hertogdom Lucca, geldende 12 soldi of ongeveer 20 centen.

Barbonnage, f. fr. (spr. *—náazj'*), het knorrig gemelijk uitzigt, vaak aan oude lieden eigen.

barbouilléren, fr. (spr. *—boeilj—*), be-

zoedelen, besmeren, bekladden; slecht schrijven, kladschilderen; ook stotteren, stamelen; **barbouillage**, f. (spr. —*boeil-jaazj'*), kladderij, morserij zoo in het schrijven als schilderen; ook brabbeltaal, onzamenhangend gesnap; **barbouilleur**, m. (spr. —*boeiljeur*), een kladder, slecht schilder, kladschilder, knoeijer; ook babbelaar, wawelaar.

Barcan, z. **bercan**; **barcane**, f. Mar., een vaartuig in de Middellandsche zee, bestemd tot het vervoer der levensmiddelen, eene victualieschuit.

Barcaróle, f. (v. h. ital. *barcaruolo*, bootsman), een liedje der venetiaansche gondeliers, ook z. v. a. **barquerolle**, f. z. ond. **bark**.

Barchent, ook **parchent**, m. (mid. lat. *barracanus*, eene soort van kamelot), eene katoenen stof, aan de eene zijde ruw, welker ketting linnen is.

Barchetta, f. it. (spr. —*kétta*), Mar., eene kleine bark, een klein vaartuig, eene boot bij de galeijen; **barcōne**. m. it., eene groote bark, een klein vaartuig voor levensmiddelen op de Middellandsche zee.

Bardále, f. afgeleid v. h. oude stamwoord *bar*, d. i. klank of lied, werd door Klopstock als de oudduitsche naam v. d. leeuwrik gebezigd.

Barden, pl. (v. gelijke afstamming als *bardale*), zangers en dichters der oude Galliërs, en volgens eene heerschende dwaling ook der Germanen; zij bezongen de daden der helden en vuurden de strijders tot dapperheid aan; **bardiet**, n. (*bardītus*, m.) een bardenlied, bardenzang, krijgszang, strijdlied; een gedicht in den geest der oude bardenzangen, door Klopstock in den smaak gebragt.

Bardesanísten, pl., eene gnostische christelijke secte der tweede eeuw, gesticht door den Syriër Bardesānes, die de leer der valentinianen onderwees.

Bardiglio, m. it. (spr. *dieljio*), eene zeer harde marmersoort in Toskanen.

Bardot, m. fr. (spr. —*dó*), een jonge muilezel, die gewoonlijk de andere ezels voorop gaat en den drijver met de levensmiddelen draagt; fig. een pakezel, zondenbok, wrijfpaal; ook Typ., een defect exemplaar, gebrekkig afdruksel van een boek.

Barège, m. fr. (spr. —*rèzj'*), eene wollen stof, die niet gekeperd is, dienende tot het maken van shawls enz.

Barême, m. fr., een naar den maker dus genoemd boek met uitgewerkte rekeningen van allerlei aard; van daar een rekenknecht, eene ezelsbrug; ook een luijaard.

Barend, z. **Bernhard**.

Baret of **barret**, n. (fr. *barette*, f.), eene soort van kleine muts of hoed der geestelijken, een kardinaalshoed, doctorshoed; ook het geluid, geschreeuw van eenen olifant of rhinoceros; **baretwinkel**, een winkel, waar men hoeden, mutsen, petten enz., alsmede gebreide of geknoopte kleedingstukken verkoopt; **baretmaker**, een mutsen- of huifmaker, een mutsen- of kousenwerker.

Barge, f. fr. (spr. *barzj'*), een platboomd vaartuig met zeilen en riemen, eene bark; eene nieuwe soort v. volksschuiten in Nederland, van gemakkelijker en sierlijker inrigting dan de oude lage trekschuiten, doorgaans **bargie** of **bergie** genoemd.

Baribal, m. eene soort van kleine beeren in N. Amerika, Japan enz.

Bariga, f. Merc., eene soort van oostindische zijde.

Barigello, m. (spr. *baridzjéllo*), de hoofdman der sbirren (z. a.) te Rome.

Baril, n. fr. (spr. *bari*), een vaatje, tonnetje; in Frankrijk eene inhoudsmaat van verschillende grootte voor elken handelstak; **barillo**, m. eene ital. inhoudsmaat: te Ragusa = 77,075; te Rome voor wijn = 58,34, voor olie = 57,48; te Corfu en Paros = 68,13; te Zanti = 49,55; te Cephalonië = 50,82; te Napels = 43,62; te Toscanen voor olie = 33,428, voor wijn = 45,584; **barillage**, f. (spr. —*rieljáazj'*), in de zeehavens het vaatwerk, het fust; **barillard**, m. (spr. —*rieljáar*), de galeiofficier, die het opzigt heeft over den wijn en het water, de keldermeester op de galeijen.

Barilla of **barille**, f. (spr. *rielj'*), z. **soda**.

barioléren, fr., bont beschilderen, kakelbont verwen, bespikkelen; **bariolage**, f. fr. (spr. —*láazj'*), bonte, kakelbonte schilderij, verwerij.

Barique, z. **barrique**.

Baritōno, it. of **barӯton**, gr. m. de diepe tenor of hooge bas; eene soort van basviool, die ook onder den toets snaren heeft; **baritonist**, m. de hooge-baszanger.

Barĭum, n. de metallische basis der **barytaarde**, d. i. zwaaraarde (v. h. gr. *barýs*, zwaar), ook *terra ponderōsa*, eene in 1774 ontdekte aardsoort; **barýt**, m. gr., z. v. a. **baryt-aarde**; ook zwaarspath, boheemsch spath, of zwavelzure zwaaraarde.

Bark, f. (it. *barca*, fr. *barque*; waarsch. zijn' oorsprong nemende uit ons *baren*, dragen, of van *bergen?*), eene boot, schuit, klein schip of vaartuig tot lossing v. groote schepen; ook een groot driemastschip voor den zeehandel, **barkschip**; **barkas**, de groote boot bij een zeeschip; **barquerólle** of **barqueróle**, ital. *barcherolla*, f. (spr. *barke*—)een klein lustvaartuig, pleizierschuitje zonder mast; **barkétte**. f., z. **barchetta**.

Barmhartige broeders, eene monnikenorde, die behalve de gewone drie geloften, armoede, kuischheid en gehoorzaamheid, ook die der ziekenverzorging aflegt; **barmhartige zusters**, nonnen van onderscheidene orden; in Frankrijk de krankenver-

zorgsters in de hospitalen (*soeurs charitables*, *soeurs de la charité*).

Barnăbas, hebr. mansn.: zoon der vertroosting; **barnabieten**, pl., eene geestelijke orde, die in Milaan in 1535 ontstond en haren naam aan de St. Barnabas-kerk aldaar ontleende.

Barnsteen (gr. *elektron*, fr. *ambre*), eene harsachtige zelfstandigheid, die de ouden als geneesmiddel en amulet gebruikten, en thans tot het vervaardigen van halskoralen, oorsieraden, reukfleschjes, cigarenpijpjes, fiches enz., lakvernis, barnsteenzuur, -olie en reukwerk wordt aangewend. Men hield hem vroeger voor een mineraal, doch de latere scheikundigen bewezen zijn' plantaardigen oorsprong, en hij wordt door hen onder de plantenharsen geteld. Gewreven wordende geeft hij een' aangenamen reuk, ambergeur. Men noemt hem ook gele amber en karabo.

Baroccio, it. (spr. *barótsjio*) z. v. a. **barouche** (z. a.).

Barók, fr. baroque, scheef, scheefrond (van paarlen), oneig. onregelmatig, zonderling, grillig, belagchelijk.

Báromacrométer, m. gr. (v. *báros*, n. zwaarte), Med., een zwaarte- en lengtemeter, een werktuig ter bepaling van de zwaarte en de lengte van een pas geboren kind; **barométer**, m., ook **baroskoop**, Phys., een zwaartemeter, gewigtmeter der lucht, of luchtweger, weêrglas; **barometerproef**, z. **elasticiteitswijzer**; **barometrīe**, f. de meetkunst der luchtzwaarte, ook inz. de kunst om met barometers om te gaan; **barometrograaph**, m. een beschrijver der zwaartemaat, een uurwerk ter zwaartemeting.

Barón, m. (uit het mid. lat. en oudd. *baro*, man, vasal), een vrijheer, bannerheer, baanderheer; **barones**, fr. **baronne**, vrijvrouw; **baronet**, m. eng. (spr. *bárronet*), een engelsch edelman die in rang het midden houdt tusschen een' baron en ridder (knight) en den titel *Sir* voor zijnen doopnaam voert; **baronīe**, f. vrijheerlijkheid, het land van eenen baron; **baroniséren**, tot den vrijheersstand verheffen.

Baróne, n. it., een schelm, schurk, landlooper.

Barouche, f. (spr. *—róesj'*), of **barutsche, birutsche** (spr. *—roetsje*), een rijtuig met twee wielen, eene halve koets.

Barquerolle, z. ond. **bark**.

Barra, eene kleine turks. munt, $= 4\frac{1}{3}$ ct.

Barracan, m. een wit kleed der Arabieren in Fez.

Barrage, f. fr. (spr. *baráazj'*, vgl. *barre*), Merc., de beschutting der vaten door dwarshouten tegen den bodem; ook straatgeld, bruggegeld.

Barras, m. het schelhars uit de pijnboomen; de witte wierook (gallipot); ook paklinnen.

Barratta, zwart welriekend hout uit Guyana.

Barratterie, z. **baratterie**.

Barre, f. fr. (oorspr. duitsch: oudd. *parra*, stang, *parron*, versperren, eng. *bar*), eene stang, staaf, eene goud- of zilverstaaf; ook baarzilver; de slagboom; eene zandbank voor den mond van eenen stroom of den ingang van eene haven; ook de havensluitboom; de balie of het staketsel in de pleitzaal; de kam aan het klavier en de viool; **barreau**, m. fr. (spr. *baró*), de tralie, ijzeren vensterspijl; de geregtszaal, pleitzaal, vierschaar; de gezamentlijke regtsbeambten.

Bárrel, n. engelsche vochtmaat v. 31 tot 36 gallons, ongeveer $=140$ tot 163 ned. kannen.

Barricáde, f. fr. (z. *barre*), de toesluiting, grendeling, versperring, straatversperring; eene valpoort, een schotbalk; **barricadéren**, den toegang versperren, afgrendelen, verschansen.

Barrière, f. fr. (spr. *bariér'*), in 't algemeen alles, wat eenen toegang afsluit, een hek, slagboom, draaiboom, valboom; verhakking; grensweer, grensvesting; **barrière-steden**, grensvestingen, inz. de steden en vestingen, die bij het **barrière-tractaat** in 1715 tusschen den duitschen keizer en de Staten der vereenigde Nederlanden als een' voormuur tegen Frankrijk moesten dienen.

Barrique, f. fr. (spr. *bariek'*), Merc., een stukvat, groot vat, okshoofd.

Barris, m. (uit de taal v. Guinea), de afrikaansche boschmensch, ook pongo, jocko, een ongestaarte aap in het binnenland van Angola, Congo enz.

Bárrister, m. eng., een aankomend pleitbezorger in Engeland.

Barrois, m. fr. (spr. *—baroá*), een fransche wijn van *Bar*.

Barsac, m. fr., een witte Bordeaux-wijn van het vlek Barsac aan de Garonne.

Barse, f. tinnen bus, waarin de thee uit China komt.

Barsoti, m. Bot., een altijd groene boom uit de Indiën, dien de geneeskunst zich ten nutte maakt.

Bartholomæus, hebr. mansn., eig. een strijdbare zoon, v. a. verbasterd v. *bar Ptolemaios*, een zoon van *Ptolemaeus*, **bartholomæers**, pl., een genootschap van wereldlijke geestelijken in Beijeren, die in gemeenschap leven en zich met de opvoeding en het onderwijs van jonge lieden bezig houden; nog eene broederschap v. amerikaansche geestelijken te Genua gevestigd, ook basiliërs geheeten; **Bartholomæus-nacht**, parijsche bloedbruiloft, de moord aan de protestanten in Frankrijk gepleegd op last v. Karel IX, den 24sten Augustus 1672.

Baruch, hebr. mansn.: de gezegende.

Barulieten, pl., eene christensecte der

12de eeuw, zoo genoemd naar Barulus, die leerde, dat Christus geen werkelijk vleesch en bloed heeft gehad, en dat de zielen reeds vóór de wereldschepping hadden gezondigd.

Barutijn, f. fr. (v. *barutine*), eene soort van levantsche zijde.

Barutsche, z. **barouche.**

Barvoeter-monniken, zulke monniken, die of geheel geen schoeisel of slechts enkele zolen met riemen (sandalen) dragen; men vindt hen onder de franciskanen, carmelieten, enz.; doch zij maken geene afzonderlijke orde uit.

Baryecoïe, f. gr. (v. *barýs*, zwaar), Med., de hardhoorigheid; **barylalīe** of **baryglossīe**, f. het moeijelijke, belemmerde spreken; **barymetrīe**, l. **barometrīe** (z. a.); **baryodynīe**, f. Muz., eene diepe stem, basstem; ook eene zware, harde spraak; **baryphōnus**, of **baryphoon**, m., z. v. a. **bassist** (z. a.); **baryt**, m., z. **barium**; **barytŏnon**, n. een woord, welks laatste lettergreep den klemtoon niet heeft.

Baryton, z. **baritano.**

Bas, m., it. *basso*, de diepste, laagste stem, de grondstem, mansstem; ook het speeltuig, waarop men den bas speelt, basviool; *basso-continuo*, it. (spr. —*noeo*), *bassus generālis*, m. lat. of **generaal-bas**, de grond- of hoofdbas; *basse-contre*, fr. (spr. *bass' kongtr'*) of **violon** (spr. *wiolōng*), **contrebas**, de groote of diepe bas; **fondamentaal bas**, de grondbas; *basse ripiéno*, it., de volle bas; *basso violoncello*, it. (spr. —*tsjéllo*) of de **violoncél**, de kleine basviool of knieviool; **basclarinet** of **bassethoorn**, de bashoorn, kromhoorn, slanghoorn, slangbas; **bassetfluit**, de basfluit, eene fluit, die 5 toonen dieper is dan de altfluit; **bassetaille**, f. (spr. —*talj'*) en **bassēto**, de diepe tenor, de middelstem; ook de zanger van die stem; **bassetaille**, ook z.v.a. **bas-relief** (z. a.); **bassist**, m. een baszanger of basspeler; **basson**, fr. (spr. —*sóng*) of **fagot**, m. de baspijp, de blaasbas; **bassonblazer** of **fagottist**, een basblazer.

Basalt, m. (lat. *basaltes*, æthiopisch *basal*, v. h. hebr. *barsel*, ijzer?) Min., eene graauw- blaauw- groen zwarte steensoort, die zeer digt en hard is en tot bouwmateriaal en straatplaveijing, ook ter toetsing van de zuiverheid des gouds (essayering) kan gebruikt worden; ook zwart steengoed; **basaltiet**, m. eene naar basalt gelijkende steensoort uit Silezië en de Paltz; zwart porselein door Wedgwood en Bentley uitgevonden.

Basament, z. ond. **basis.**

Basane, f. fr., het schapenleder; toebereid schapen- of lamsvel; ook bereid kalfsleder.

Basaniet, m. gr. Min., de toets- of proefsteen der Ouden; eene harde, zwarte egyptische steensoort.

Basar, z. **bazar.**

Basareka, oostind. rekenm. van 2 rees.

Basarúco, eene slechte blikken geldsoort in O. Indië.

Basch of (met een daarvoor geplaatst woord verbonden) **baschi**, m. turk. (eig. hoofd), de eerste, overste, een opperhoofd (gewoonl. met andere ambtstitelen zamen gesteld.)

Baschkiren, pl., een onder russische heerschappij staande tartaarsche volksstam.

Baschmalik, n. turk. (eig. *baschmaklik* v. *baschmak*, sandaal), pantoffelgelden, het pachtgeld der boschovertredingen, een gedeelte van het inkomen der sultanes.

Baschtárden (betárden), pl., in Turkije galeijen van 26 tot 36 roeibanken.

Bascule, f. fr. (spr. *baskúul'*), het tegenwigt, dat dient om eene brug op te halen en neder te laten, de wip, de zwengel aan een' waterput, eene wipplank; het **basculestelsel**, Pol., het weifelen, wankelen in de grondstellingen van het staatsbestuur.

Basélla, f. **basélkruid**, Bot., klimmende nachtschade, een plantengeslacht in O. Indië, alwaar het als verwstof en als moeskruid wordt gebruikt.

Basilaloog, m. gr. (v. *basileús*, koning en *agōgos* leidsman), eig. een vorstenleidsman, doch doorgaans gebruikt in den zin v. vorstenverleider; **basilĭca**, f. gr. (*basilikós*, koninklijk), eig. een koninklijk gebouw; te Rome een prachtig gebouw, waarin de burgers wegens staatszaken bijeen kwamen, de teregtzittingen gehouden werden enz.; daar Constantijn den eersten christenen een dezer gebouwen inruimde, kregen de eerste christenkerken den naam v. **basilĭca**, die later domkerken, cathedrale kerken genoemd werden; Anat. (*vena basilica*), de ellepijpshuidader; **basilĭca** of **basilische wetten**, het wetboek v. keizer Basilius den groote voor het gr. keizerrijk; **basilĭcum**, n. Bot., koningskruid, dat men als specerij aanwendt; Phar., eene ettermakende zalf; *unguéntum* **basilicum**, lat.-gr. Phar., pekzalf; **basilíscus**, m. eene oude veldslang (geschut), waarmede men achtenveertigponders schoot; N. H., de koninghagedis, eene onschadelijke hagedis in Z. Amerika en Azië; het bijgeloof kende den basiliscus het vermogen toe om met den blik zijner oogen te dooden, van daar **basiliscus-oogen; Basilĭus** en **Basilīdes**, gr. mansn.: de koninklijke, de verhevene; **basilidiānen**, pl., eene christensecte der 2de eeuw, door Basilidius gesticht.

Basistan, m. turksche marktplaats, z. **besistan.**

Basin, m. fr. (spr. *bazèng*), eene fijne en sterke bombazijn, streepjesgoed.

Basis, f. gr. Arch., alles waarop een ligchaam steunt of rust, de grond, het voet- of onderstel, de grondslag, grondvlakte,

grondlijn, grondvest van een gebouw, de zuilenvoet; Chem., elke stof, die zich met de zuren vereenigt en deze onzijdig maakt, een metaal-oxyde of een alkalisch ligchaam, zooals de ammoniak; Math., het grondgetal van een logarithmenstelsel; de grondlijn der drichoeken enz., het grondvlak der ligchamen; **basament**, n. barb. lat. Arch., het voetstuk, grondstuk voor beelden en zuilen, de grond van een gebouw; **baseïteit, basiciteit, basiteit**, f. Chem., het voorhanden zijn eener chemische basis; **baseologïe**, f. gr., de leer van de grondslagen der ligchamen, over het algemeen de grondleer; **basiment**, l. *basement*, n. fr. (spr. *baz'máng*), een grondslag, fondament; **baséren**, den grond leggen, vestigen, gronden; **baséring**, de vestiging; **basïsche zouten**, Chem., zouten, waarin het metaal-oxyde de overhand heeft.

Basquiña, f. (sp. *basquina*), een wijde overrok der spaansche vrouwen.

Basrelief, z. **relief**.

Bassa, m. een turksch overheidspersoon, beter **pascha**, (z. a.).

bassa-lega, [*argento di*], it. (spr. *ardzjento*—), Merc., munt van gering gehalte (op de Augsburgsche wissels).

Bassanélli, pl., speeltuigen der vorige eeuw, veel overeenkomst hebbende met de schalmeijen.

Bassanéllo, m. it. Muz., eene hobo (*hautbois*), uitgevonden door den Venetiaan Bassano.

Bassáner, m., of **bassoner gans**, schotsche gans, witte zeeraaf, eene soort v. pelikaan op het schotsche eiland Bass.

Bassariden, pl. gr., bacchantinnen, priesteressen van Bacchus Bassareus, misschien naar hare mantels van vossenvellen (*bassar*, een vos) dus geheeten.

Basselisse, f. fr. (spr. *bass' liess'*, van *bas*, laag, en *lisse* [lat. *licium*], de schering of ketting v. h. weefsel), tapijten of weefsels, met ingewerkte, levendige figuren; zij staan tegen over die, welke men *haute lisse* (spr. *hoot'liess'*) noemt, dewijl de ketting bij de laatste te lood op het getouw staat, terwijl hij bij de eerste waterpas ligt.

Bassésse, f. fr., laagheid, laaghartigheid, gemeene, lage denkwijze, diepe vernedering.

Bassetaille, z. ond. **bas**.

Bassetfluit, —**hoorn**, z. ond. **bas**.

Bassetje, n. (fr. *basset* v. *bas*, laag), het kleine engelsche dashondje.

Bassétte, f. fr., een kaartspel, dat veel naar het pharao gelijkt; een ital. kaartspel.

Bassin, n. fr. (spr. *baseng*), een bekken, eene kom, fonteinkom; eene veilige ankerplaats in eene haven; eene haven als door de natuur gevormd.

Bassist, *basso*, **basson**, z. ond. **bas**.

Bassorine, f. Chem., het taaije sap of slijm, het gommig bestanddeel der bassora-gom, der tragacanth-gom, salep enz.

Bassótti, pl. it., eene soort van macaroni (z. a.) in Italië.

basta, it. (v. *bastáre*, sp. *bastar*, genoeg zijn), het is genoeg, genoeg daarvan! houd op! halt! de **basta**, klaverenaas, de derde in rang, de derde matador in sommige kaartspelen.

Bástaard, **basterd**, m. (it. *bastardo*, mid. lat. *bastardus*; van celtischen oorsprong: gaelisch: *basdard*, waarsch. v. *baos*, ontucht, *bacis*, wellust), een buiten echt geteeld, onecht kind, keefskind, bankerd; v. planten en dieren: een gemengd geslacht, uit tweederlei soorten voortgekomen, eene afwijking, ontaarding, speelsoort; ook eene fijne, digte katoenen stof; **bastaard-valk**, de waterverw; **bastaard-venster**, een venster, dat zoo hoog is als, of hooger dan breed is; **bastaard-wissel**, Merc., eene enkele schuldbekentenis, een bloot leenbriefje; **bastaard-wol**, de slechte wol aan de schapenvachten; in het algemeen beteekent **bastaard**, als adject., het onechte, valsche, afwijkende, ongewone; **bastárde**, Mar., de groote turksche admiraal-galei (ook wel **bastaard-galei**); het groote zeil eener galei; **bastarderen**, Bot., zich als gemengde soorten voortplanten.

Bastaggo, m. in Turkije de naam van de plaatsen, waar de schepen verpligt zijn quarantaine (z. a.) te houden.

bastánt, fr. (spr. *bastáng*), toereikend, genoegzaam; bekwaam, geschikt tot eene zaak; **bastántie**, f. geschiktheid, bekwaamheid.

Bastiaan, afgekort v. **Sebastiaan** (z. a.).

Bastérne, f. fr., een overdekte bagagiewagen; ook een met ossen bespannen wagen, in gebruik bij oude noordsche volkeren.

Bastíde, f. fr., een op zich-zelf staand houten blokhuis; een landhuis, lustslot in het zuiden van Frankrijk.

Bastille, f. fr. (spr. —*ielj'*; mid. lat. *bastia*, *bastile*, *bastilla*, versterkt slot), certijds de algemeene benaming van alle versterkte, met torens voorziene kasteelen; als eigennaam beteekent het inz. de geduchte vesting voor staatsgevangenen in Parijs, onder Karel V (1370—83) gebouwd, en onder Lodewijk XVI in 1789 door de parijsche burgers bestormd en omver geworpen; **bastión**, f. fr., het bolwerk eener vesting, een vestingwerk, dat uit twee faces en twee flanken bestaat; **bastionéren**, met een bolwerk voorzien.

bastonnéren, (it. *bastonare*), stokslagen uitdeelen, afrossen, de huid wasschen; **bastonnáde**, f. fr., stokslagen, afrossing; de in Turkije gebruikelijke straf, die in slagen op de voetzolen of op den rug met een touw met knoopen of lederen riem bestaat.

Bataille, f. fr. (spr. *batálj'* v. *battre*,

slaan), een slag, strijd, gevecht, veldslag; **bataillēren**, twisten en vechten, in 't rond slaan, plukharen, borstelen; **bataillon**, n. fr. (spr. *bataljóng*), een bepaald deel (derde of vierde) van een regiment voetvolk; eene krijgsschaar, strijdbende; **bataillon carré**, een als vierhoek geschaard bataillon, eene vierhoekige slagorde.

Batárde, f. fr., een ligte Weener wagen of koets; eene soort v. nagemaakte Vigognerwol; Mil., een tien voet lange achtponder, oud geschut.

Batáten of **patáten**, pl., (uit de taal van Haïti), meelachtige knollen v. d. *convolvulus batatus*, eene eenjarige plant, een voedsel voor de volken, die tusschen de keerkringen wonen.

Batchelor of **bachelor**, m. eng. (spr. *bétsjelur*), z. v. a. **baccalaureus** (z. a.)

Batelage, f. fr. (spr. — *laazj'*), goochelarij, bedriegerij, potsenmakerij; **bateleur**, m. een goochelaar, potsenmaker, kwakzalver.

Bath-kol, hebr., eig. dochter der stem, openbaringsstem.

Bathos, n. gr., eig. de diepte, het verhevene in de poëzij; in nieuweren tijd iron. gebruikt voor het lage, gemeene, het platte en kruipende in schrijf-, dicht- en spreektrant, in tegenoverstelling met pathos; **bathométer**, m. gr., een dieptemeter, een werktuig om de groote diepten der zee te meten, uitgevonden door A. van Stipriaan Luiscius, geneesheer te Delft, die er in 1805 eene beschrijving van in het licht gaf.

Bathrīum of **bathrum**, m. gr. Chir., eene ziekenbank, een bed, waarop heelkundige kunstbewerkingen verrigt worden.

Batillus, m. een speeltuig van metaal, in den vorm van een' staf met metalen ringen.

Batist, n. (zoo men wil naar de oostind. stof *baftas* of *baffetas* benoemd, z. a.), het fijnste linnen; **batist-mousseline** (spr. —*moes*—) n. een naar batist gelijkend weefsel uit katoen.

Batman, m. een gewigt in de Morgenlanden: in Turkije is een **groote batman** = 8 okas of omtrent 7,5 ned. pond; een **kleine batman** = 2 okas; ook eene russ. korenmaat, = 28 ponden.

Bato, de mythische stamvader der **Batavieren**, een koning der Katten, die zich, naar luid der overlevering, met de zijnen bij Nijmegen nederzette, daar het slot **Batenburg** bouwde, en het omliggend land **Bato's auen**, Bato's velden, noemde, waarvan de Romeinen **Batavia** en de latere bewoners **Betuwe** gemaakt hebben.

Batocken, eig. **Batoggi** of **Batoggen**, pl. (russ. v. *botog* of *batog*, stok), dunne latten of stokken, waarmede misdadigers in Rusland geslagen worden; stokslagen.

Baton, m. fr. (spr. — *tóng*), de stok, staf, wandelstaf, rotting, ronde knuppel; Muz., het rustteeken; de stok of rol, waarmede de maat wordt geslagen; **batonnéren**, met den stok vechten, afrossen; **batonnist**, m. die zich zoo tot den aanval als de verdediging behendig van den stok weet te bedienen; stokvechter.

Batrachii of **batrachiërs**, pl. gr. (van *batrăchos*, kikvorsch), de kikvorschaardige dieren; **batrachiet**, N.H., vorsch- of paddesteen, een groene holle steen, waarvan het midden een oog verbeeldt; kikvorschversteening; **batrachīum** of **batrăchus**, m. gr. Med., kikvorschgezwel onder de tong; **batrachomyomachīe**, f. de vorschen- en muizenkrijg, een boertig heldendicht, dat aan Homerus wordt toegeschreven.

Batta, f. de soldij der eng. troepen in O. Indië.

Battarismus, m. gr., het stotteren, gestotter.

Battement, n. fr. (spr. *batt'máng*), in de danskunst: het zamenslaan der in de hoogte geheven voeten, kuitflikker; in de schermkunst hetzelfde als **battuta** (z. a.); Muz., de dubbele triller of tremblant; ook de slaglijst eener vleugel- of scheideur; de slingerslag aan eene klok.

battéren, (v. h. it. *báttere*, fr. *battre*, slaan), in de schermk. de tegenpartij het rapier den degen of de fleuret uit de hand slaan; **battoir**, m. fr. (spr. *batoár*), een stamper, klopper; een palet om te kaatsen.

Batterīe, f. fr. (eig. vechterij), de kanonbedding, geschutwal; het geschut-zelf, de batterij, stormkat, schietschans; ook het pandeksel van een geweerslot; een heiblok; de stukpoorten op de schepen; Muz., het aanroeren van verscheidene snaren te gelijk; op de guitar de trilslag; Phys., eene rij fleschen tot elektrische proeven; ook de metaalzuil of de kolomsgewijs opeen gestapelde metalen platen bij het galvanismus (z. a.).

Battologīe, f. gr., onnut, nietig gesnap, ijdel geklap, noodelooze omhaal van woorden, zoo geheeten naar een' langdradigen gr. dichter Battus, of wel van het gr. *battologein* = *battaridzein*, stamelen, stotteren.

Battuta, f. it. (spr. *battóeta*), Muz., de maat- of tactslag, of het voorslaan van de maat; in de schermkunst de schelslag.

Batte, f. eene zilvermunt in de zwitsersche kantons, ongeveer = 5 centen.

Batzner, m. eene zilvermunt in sommige duitsche staten, = 4 kreuzer, of 6 à 7 centen.

Baume, m. fr. (spr. *boom'*), balsem.

Bavard, m. fr. (spr. *bawáar*), een snapper, wawelaar, zwetser; **bavardéren**, klappijen, wawelen, onbesuisd en onbedacht spreken; **bavardage**, f. (spr. *bawardáazj'*),

ook **bavarderīe** of **bavardise**, f. onverstandig gesnap, ijdel geawets, beuzelpraat.

Bavaroise, f. fr. (spr. *bawaroáaz'*), warme thee met siroop van capillaire (die men vervaardigt uit de bladen van den *adiantum capillus veneris*), siroopthee, een beijersche drank.

Bavélle, f. het uitschot der zijde in Italië.

Baviaan, m. (it. *babuino*, fr. *babouin*), eene soort van kortstaartige, zeer wilde en geile aap in Afrika; de oude cynocephalus.

Bavĭus, mansn. lat., de naam van eenen slechten dichter en ingebeelden kunstregter ten tijde van Horatius, door Virgilius voor de vergetelheid bewaard; van daar: een smakeloos dichter en vitziek beoordeelaar.

Bavo, mansn. (v. h. lat. *babo*, ik blaf), de blaffer, de blaffende; ook **Bavius**.

Bavóche en **bavochúre**, f. fr. (spr. *—wosj—*), een onzuivere afdruk v. eene plaat of eenen lettervorm; misdruk, kladderij; **bavochéren**, onzuiver, onzindelijk afdrukken.

Bavolet, m. fr. (spr. *—wolé*), een boerinnenkapsel in Frankrijk, dat alleen het bovendeel van het hoofd bedekt.

baxen, z. **boxen**.

Bayard, m. eng. (spr. *béjard*,) het kastanjebruin paard (v. *bay*, bruin, bruinrood); ook een gaper, onbescheiden toeschouwer.

Bayonnet, z. **bajonet**.

Bazar of **basar**, m. perz., in het Oosten de markt of eene ruime, breede straat, waar de kooplieden hunne winkels of kramen hebben, in Perzië ook maidan, meidan of almeidan genoemd; ook de tot winkels en verkoopplaatsen geschikte gebouwen (de grootste bazar is te Ispahan in Perzië, waar meer dan 1000 winkels en magazijnen rondom een ruim marktplein gebouwd zijn).

Bazarne, m. fr., een fijne bourgonje-wijn.

Bdellium, n. gr., of **bdelliumgummi**, Bot., eene harsachtige gom uit Arabië, Indië, Guinea enz., van bitteren smaak en leelijken reuk, dus genoemd naar de **bdella**, eene soort van palmboom, uit welken zij vloeit.

Bdellométer, m. gr. (v. *bdella*, bloedzuiger), Chir., een werktuig door Sarlandière uitgevonden, om de steeds duurder wordende bloedzuigers te vervangen; het bestaat uit een' glazen laatkop, voorzien van eene kleine pomp en kleine lancetten; **bdellĭcus**, door bloedzuigers ontstaan.

Beatilles, pl. fr. (spr. *—tielj'*), lekkerbeetjes, die men in de pastijen, soepen enz. doet, zooals lever, kalfszwezerik; ook allerlei kleine nonnenarbeid, zooals *agnus*, speldekussens enz.

beatus, m. lat., de gelukkige, zalige; **Beāta** en **Beātrix**, f. lat. vrouwenn.: de gelukkige, de zalige; ook eene schijnheilige, fijnvrome, bidzuster; *beāta virgo*, de heilige maagd (Maria); *beātae memorĭae*, zaliger gedachtenis; *beāti possidéntes*, zalig zijn de bezitters; **beatificéren**, zalig spreken; **beatificātie**, f. de zaligspreking, het opnemen door den paus onder het getal der zaligen (iets minder dan canonisatie); **electrieke beatificatie** of apotheose, f. eene electrieke proef, waarbij het licht, dat het hoofd des geëlectriseerden omgeeft, naar eene glorie of eenen heiligenkrans gelijkt; **beatismus**, m. de schijnheiligheid, fijmelarij; *beatitūdo vestra*, lat., uwe heiligheid, titel, waarmede men den paus aanspreekt.

beau, fr. (spr. *boo*), schoon; als subst. een pronker, een modegek, een opgeschikt heertje; *beau monde* (spr. *—mongd'*) f. de aanzienlijke, voorname lieden, de beschaafde, fatsoenlijke stand; *beau sexe*, (spr. *—seks'*), f. de schoone kunne, het schoone geslacht; **beauté**, f. de schoonheid, oneig. eene schoone vrouw, een schoon meisje.

Bécasse, f. fr. N. H., de snip, houtsnip, een trekvogel met zeer langen snavel; **bécassine**, ook **becassine**, f. de watersnip, poelsnip, iets kleiner dan de vorige.

Becafige, f. fr. eig. *bec-figue* (spr. *bekfiegh'*), de gemeene vijgeneter, vijgenlijster, vijgesnip, een welsmakend vogeltje v. h. geslacht der motacillen, dat zich bij voorkeur met vijgen en druiven voedt, in Z. Europa, inz. op Cyprus.

Bechamél of **bechamélle**, f. (spr. *be-sja-*), in de kookkunst eene uijesaus, eene blanke saus, zoo geheeten naar haren uitvinder, den marquis de Bechamel.

Becher, m. eene badensche inhoudsmaat, $=1\frac{1}{4}$ ned. maatje; ook eene graanmaat te Bazel.

Bēchĭca, pl. gr., hoeststillende, borstverzachtende middelen; middelen, die de uitwerping uit de borst bevorderen

Beck, n. eene eng. maat, z. **peck**.

becomplimentéren, holl.-fr., begroeten, verwelkomen.

Becs, pl. fr. eig. snavels; de gezamentlijke kringsgewijs geplaatste openingen, door welke uit de gaspijpen het gas stroomt, dat, aangestoken zijnde, eenen lichtkegel vormt.

Becs de corbin, pl. fr. (spr. *—korbéng*), de voorm. lijfwacht der koningen v. Frankrijk, uit 100 edellieden bestaande; dus geheeten naar de kromme hellebaarden, die zij bij statelijke gelegenheden droegen.

Beczcestie, **biscestie**, f. russ., eene geldboete in Rusland voor den beleediger van een' aanzienlijk' persoon, wiens lijfeigene hij wordt bij onvermogen van betaling.

Beczka, f. poolsch (spr. *bétsjka*), eene vochtmaat, vat, = 62 kan.

Beda, z. **veda**.

Bedeguar of **bedegár**, m. fr., hondsrozenspons (*spongia cynobasti*), de mos- en monsterachtige uitwassen, welke men op wilde rozen ziet, waarschijnlijk veroorzaakt door den steek van zeker insect (*cynips rosae*).

Bedelmonniken, z. **mendicanten**.

Bedemund, m. oudd. Jur., de boete, die eene lijfeigene, buiten het huwelijk bezwangerd, aan haren heer moest betalen; ook de vergunning, verlofbrief voor het huwelijk der lijfeigenen.

Bedlamiet, m. (spr. *bédlem*—), een krankzinnige, een opgeslotene in een dolhuis; een gek, een dolleman; de naam is ontleend aan een groot hospitaal voor krankzinnigen te Londen, **bedlam** (spr. *bédlem*) geheeten, eene zamentrekking van Bethlehem.

Bedsponde, z. **sponde**.

Beduinen, pl. (arab. *bedâwi*, landloopers, van *bedw*, open veld, woestijn), arabische stroopbenden, rondzwervende Arabieren, die meestal van den roof der karavanen leven.

Bé-dur of **B-dur**, it. Muz., de harde toonsoort of harde B, in tegenoverstelling met *Be-mol*.

Beefsteak, n., pl. **beefsteaks**, eng. (spr. *biefsteeks*), engelsche rundvleeschlappen, of dun gesneden, gekruide en snel gebraden rundvleeschschijven.

Beélzebub, m. hebr. (van *baal*, heer, en *s' bûb*, vlieg), eig. vliegenvorst; opperduivel; ook de naam van een' gestaarten aap, z. **sapaju**.

Beer, m. Arch. en Mil., een zware, in het water opgetrokken muur als waterkeering; ook het schuins opgaande metselwerk aan den voet van groote gebouwen.

Beerendaalder, m. zwits. zilveren munt, ongeveer = 1 gl. 65 cent.

Beermost, f. (v. *beer*, bes, bezie), de most, die nog voor de persing der druiven afdruipt, en die tot bereiding van den **beerwijn** dient, dien men voor den besten houdt.

Befána, f. it. (misschien verbasterd uit het gr. *epiphania*), een bekleede ledeman, die in sommige ital. steden op vastenavond in koddige processiën wordt rondgedragen.

Beg, m. turk., gew. **bei** of **bey**, heer, een titel van zekere turksche beambten; **beglerbey**, m. eig. een heer der heeren, een landregter, opperstadhouder van een groot landschap in Turkije; **beglik** of **beilik**, n. de waardigheid en het gebied van eenen beg.

Begijnen, geestelijke dochters of weduwen, die, zonder eenige kloostergelofte af te leggen, gemeenschappelijk op zoogenoemde **begijnenhofjes** leven; oneig. fijn zusje, femelaarster, schijnheilige (den naam wil men ontleend hebben van Lambert le Bègue, die te Luik in 1173 den eersten begijnenhof stichtte, of van Begga, Pepyn's dochter, of van Begga, zuster van de heilige Geertruid, of van eene derde Begga, gemalin van Angijs, hertog van Braband, terwijl nog anderen hier denken aan het oude beggen, bedelen (eng. *to beg*).

Bēgma, n. gr. Med., het uitwerpsel der longen bij het hoesten, de fluimen.

Begnarten, **begnarden**, pl., aanhangers eener secte uit de 12de en 13de eeuw in Duitschland en de Nederlanden, welke leerden, dat de mensch reeds hier op aarde den hoogsten graad van zedelijke volkomenheid kan bereiken.

Behemóth, m. hebr. (eig. pl. van *b'hémah*, dier), bijbels. naam (Job XL, 10 en volg.) van het grootste landdier, waarschijnlijk den mamouth der voorwereld; anderen denken aan het nijlpaard of den hippopotamus en den olifant; een monster, reusdier (veelligt hangt het woord zamen met het egypt. *pehemout*, waterstier).

Béhennoot ook **bennoot**, f. (v. h. arab. *behmen*, een wortel), Bot., de olierijke vrucht v. d. behennotenboom (*hyperanthēra moringa*) in Azië enz., in grootte aan de hazelnoot gelijk.

Bei, z. **beg**.

Beijert, m. de algemeene verzamelplaats in eene herberg, de gelagkamer, waarsch. één met **bajert** (z. **chaos**), een verwarde hoop, dooreen loopende menigte.

Beiram of **bairam**, n. turk. naam van twee godsdienstige feesten: het kleine b., dat drie dagen lang op het einde v. d. vastentijd, en het vierdaagsche kurbaan-b., of feest der offers, dat 30 dagen na het eerste wordt gevierd.

Belander, z. **bijlander**.

Belchite, f. Merc., eene soort van spaansche wol, naar de stad Belchite (spr. *beltsjite*) in Spanje benoemd.

Belelacs, Merc., eene soort van oostind. zijdenstof, bengaalsche taf.

Belemniet, m. gr. (v. *bélemnon*, schietwerktuig), linkssteen, pijl- of dondersteen, eene versteening van eene soort van uitgestorvene, kegelvormige slakken; **belemnitologīe**, f. de natuurlijke historie der belemnieten.

Bel-esprit, m. fr. (spr. *bellesprie*, pl. *beaux esprits*, spr. *boozesprie*), een schoone geest, een zinrijk, vernuftig, schrander mensch; **bel-étage**, fr. (spr. *belleetáazj'*), Arch., de tweede, de midden-verdieping der huizen.

Belial, m. hebr., de hellevorst bij de Hebræërs; eig. een deugniet, een boosaardig, slecht mensch (v. *bli*, niet, en *ja'al*, nut.)

Bella, it., of **belle**, fr. vrouwenn.: de liefelijke, schoone; **belladonna**, f. it., eig. schoone vrouw of schoon meisje, Bot., eene in al hare deelen vergiftige, ver verspreide plant van 4 tot 6 voet hoogte, met klokvormige bloemen van vuilroode kleur en blinkend zwarte, naar kersen gelijkende bessen; hare giftstof heet bij uitnemendheid atropine; wolfkers, groote nachtschade, besdragend doodkruid, dolle bessen (het sap levert een blanketsel op, dat aanleiding gegeven heeft tot den naam).

Bellande, z. **bijlander**.

Belle-alliance, f. r. (spr. *bell'aljiángs'*), schoon verbond, de naam der pachthoeve, vermaard geworden door den slag van Waterloo, 18 junij 1815.

Bellerŏphon, m. gr. Myth., zoon v. Glaucus, moest uit zijne vaderstad Corinthe vlugten, dewijl hij bij ongeluk zijnen broeder Pirrenus op de jagt had gedood; hij vond eerst bescherming bij den koning Prœtus v. Argos; doch laterzond deze hem naar zijnen schoonvader Iobates, met eenen brief, waarin hij dezen verzocht, Bellerophon te willen van kant helpen; van daar **Bellerophons-brief**, z. v. a. **Uriasbrief** (z. a.).

belles-lettres, pl. fr. (spr. *bell' lettr'*), de zoogenoemde fraaije letteren of schoone wetenschappen, de dichtkunst, redekunst; **belletrist**, m. (zamen getrokken van *bellestrettriste*), een vriend, een kenner, een oefenaar der fraaije letteren; **belletristerij**, f. de overdrevene, zotte zucht tot alles, wat de fraaije letteren betreft; **belletristĭca**, f. de kennis en beoefening der fraaije letteren; **belletristisch**, wat tot de fraaije letteren behoort.

Bellevue, z. **belvedere**.

belliqueus, fr. (spr. *—keus;* eig. *belliqueux*, lat. *bellicōsus*), krijgszuchtig, strijdhaftig.

bellissimo, it. (spr. *—lies—*), zeer schoon.

Bell-Lancastersche methóde, de leerwijze v. h. wederkeerig onderwijs, naar de uitvinders Bell en Lancaster zoo geheeten.

bello modo, lat., op goede wijze.

bellum internecīnum, lat., een verdelgingsoorlog, een krijg op leven en dood; **Bellōna**, f. lat. Myth., de krijgsgodin; **bellonĭon**, n. een door Kaufmann in Dresden uitgevonden speeltuig, dat verscheidene veelstemmige, met pauken begeleide trompetstukken speelt.

Belomantīe, f. gr. (v. *belos*, een pijl), de kunst om uit gewijde en met allerlei teekens voorziene pijlen of staven waar te zeggen.

Belūga, m. (v. h. russ. *bjelüj*, wit), N. H., de witvisch, de russ. naam v. eene groote steursoort; de **beluga** of **belugasteen**, de steursteen, een steenharde klomp, zoo groot als een hoenderei, dien men soms in de nier der groote steuren vindt.

Belvedére, n. it., of **bellevue**, f. fr. (spr. *bell'wú*), schoonzigt, een schoon uitzigt, eene plaats, van welke men een schoon gezigt heeft.

Bé-mol of **B-mol**, it. Muz., de zachte toonsoort, de zachte B, in tegenoverst. van B-dur.

Ben, schotsch en iersch: bergspits, b. v. Ben-Lomond; hebr.: zoon; van daar in zamenstelling **Bendavid**, Davids zoon, **Benjamin**, de zoon des geluks, der regterhand; een lievelingskind, troetelkind.

Ben, **bennoot**, z. **behennoot**.

Benáres, m. oostindische zilverstof, zoo genoemd naar de stad van gelijken naam.

Benda, een afrikaansch gewigt, = 64 ned. ponden.

Bendak, m. in Perzië een hoog, mutsvormig hoofddeksel der Dervischen.

bene, lat., goed, goedaardig; **benedicéren**, wijden, zegenen; van daar **benedijen**, prijzen, zalig prijzen, zegenen; het *benedicite*, woordel. spreekt den zegen! het tafelgoed tot den maaltijd in kloosters; de zegenspreking, de zegen; **benedicta virĭdis**, het goudzaad der alchimisten; **Benedictus**, mansn.: de gezegende (vr. **Benedicta** en **Benedictine**); **benedictijner**, een monnik van de orde van St. Benedictus, de oudste monnikenorde der R. K. kerk; **benedictspenning**, eene gewijde munt als amulet of behoedmiddel tegen tooverij; **benedictie**, f. de zegen, zegenspreking, inz. z. v. a. *benedictio sacerdotālis*, lat., de priesterlijke zegen, de inzegening van den echt; **benedictionarĭum**, n. een kerkboek met de formulieren der inzegening.

Beneficĭum, n. lat. (v. *bene*, wel, en *facĕre*, doen), of **beneficie**, f. de weldaad, begunstiging, regtsweldaad; leen; voordeel, nut, gewin; eene geestelijke waardigheid met inkomen verbonden, prove, prebende, in 't algemeen een ambt, post of voordeel uit gunst verleend, b. v. in de roomsche hierarchie eene abdij, een kanonikaat, eene proostdy, enz.; **benefici**, pl., Astrol., heilaanbrengers, zegenaars, de naam der planeten Venus en Jupiter bij de sterrekijkers; *beneficĭum juris*, lat., de regtsweldaad, het voorregt, b. v. *benef. abstinéndi*, het regt der kinderen om van de vaderlijke nalatenschap af te zien; *b. appellándi*, het regt v. beroeping op eene hoogere regtbank; *b. cleri*, eene oud-eng. wet, krachtens welke een misdadiger, die voor de eerste maal zich vergrepen had, in geval hij lezen kon, niet met den dood, maar met eene geldboete werd gestraft; *b. cessiōnis bonōrum*, de vergunning tot den afstand v. goederen (aan schuldeischers); *b. competentiae*, het kostregt, de vergunning aan den schuldenaar om zooveel van het zijne te behouden,

als hij noodzakelijk tot zijn levensonderhoud behoeft; *b. cum cura*, een met zielezorg verbonden kerkambt; *b. deliberándi*, het overwegingsregt, vergunning van eenen bedenkenstijd vóór de aanvaarding eener erfenis; *b. ecclesiasticum*, eene kerkelijke prebende; *b. emigratiōnis*, het regt van buiten 's lands te gaan; *b. excussiōnis*, de regtsweldaad van eenen borg, volgens welke hij de voorafgaande regtsvordering v. den hoofdschuldenaar kan verlangen; *b. impubĕrum* of *b. pupillōrum*, geregtelijke begunstiging der onmondigen; *b. inventarii*, de regtsweldaad, krachtens welke een erfgenaam, die tijdig eene opgave der nalatenschap geregtelijk heeft ingediend, voor de nagelaten schulden slechts in zoo verre aansprakelijk is, als de nalatenschap toereikt, beneficie van inventaris; *b. liberatiōnis*, het regt van ontbinding der borgtogt; *b. muliĕbre*, geregtelijke begunstiging der vrouwen; *b. personāle*, persoonlijke begunstiging of bevoorregting; *b. regulāre*, eene prebende, die aan eenen ordesgeestelijke (in tegenoverst. v. eenen wereldschen geestelijke) ten deel valt; *b. restitutiōnis in intĕgrum*, de regtsweldaad der herstelling in den vorigen stand; *b. sine cura*, eene prebende zonder zielezorg; **beneficarĭus** en **beneficiaat**, m. lat., hij, die een beneficium ontvangt, een provenier; **beneficie-representātie**, f. beneficie-voorstelling, de voorstelling van een tooneelstuk ten voordeele van een' tooneelspeler enz.; **beneficiéren**, eene weldaad bewijzen.

bene merĭtus, m. een verdienstelijk man.

bene placĭtum, n. lat., z. v. a. *placitum*.

bene qui latuit, bene vixit, lat., wie in het verborgene leeft, leeft goed.

bene valēte, lat., vaarwel! afscheidsgroet in brieven, enz., door de pausen bij wijze van monogram onder hunne bullen gezet.

beneventéren, (uit het lat.), verwelkomen, wel ontvangen.

benevŏle lector, lat., goedgunstige lezer; **benevolént**, welwillend, gunstig; **benevoléntie**, f. de welwillendheid, genegenheid, gunst.

bengaalsch vuur, **indisch vuur**, een mengsel van zwavel en salpeter, waarbij men nog andere stoffen, als antimonium, enz. voegt: de buitengemeen heldere, bijna geheel kleurlooze, witte, sterke vlam van dit mengsel maakt het tot een wezentlijk deel der vuurwerken en vooral der seinvuren.

Benignus, lat. mansn.: de goedige, vriendelijke, milde; **benigniteit**, f. de goedheid, goedigheid, minzaamheid, mildheid; Med., de **benigniteit** eener ziekte, de goedaardigheid derzelve.

Benjamin, z. ond. **Ben**.

Benno, oudd. mansn.: de rampspoedige, geplaagde.

Bennoot, z. **behennoot**.

Bentnaam, m. de toenaam, dien het nederlandsch schildergenootschap te Rome, b e n t geheeten, weleer aan ieder van zijne leden gaf; van daar in 't algemeen: bijnaam, toenaam.

bentschen, **bentsjen**, **bentsen**, joodsch, (verbasterd v. h. lat. *benedicĕre*), zegenen, den zegen spreken.

Benzoë, f. eene brokkelige, balsamieke gomhars v. d. b e n z o ë b o o m, (*storax benzoin*) op Java, Sumatra enz.; **benzoëbloemen**, het gekristalliseerde geneeskrachtig zuur van de benzoë, dat men ook in de salie, vanille, kaneel, beukenschors en vele paddestoelen aantreft.

Beōtiërs, m. gr., eig. bewoners van het oudgr. landschap Beotië, die voor traag en dom bekend stonden; van daar een **Beōtiër**, een traag mensch, een lompert, domoor, gans; **beōtisch**, eig. uit **Beotië**; stompzinnig, dom, b. v. een **beōtisch temperament**.

be-quadraat, lat., **be-quarré**, fr. (spr. —*karé*), **be-quadratura**, (spr. —*koeadratóera*) of **be-quadro**, (spr. —*koeádro*), it. Muz., de vierkante B, het herroepings- of herstellingsteeken, waardoor eene voor de helft verhoogde of verlaagde noot weder tot hare vorige plaats wordt terug gebragt.

Beracha, hebr., een lof- en dankgebed der joden.

Berat, m. aanstellingsbrieven der turksche paschaas en stadhouders.

Berberideën, pl., kruid- of houtachtige planten, welker voornaamste kenmerk bestaat in de aan de helmdraadjes vastgegroeide helmknopjes, die v. h. voetstuk tot den top toe open springen, onder welke familie de **berberis** behoort, welker aangename zure vruchten met suiker geconfijt worden.

Berca, f. it., een klein scheepskanon in de gedaante eener slang, eene draaibas.

Bercan of berkan, m. (it. *barracano*, fr. *bouracan*, vgl. **barchent**), zekere uit geitenhaar en wol gewerkte stof, barkan.

Berceau, m. fr. (spr. *bersóo*), een gewelfboog, een overdekt tuinpad, priëel.

Berengarĭërs, pl., eene geestel. secte, in de 10de eeuw gesticht door B e r e n g e r, die de transsubstantiatie loochende.

Berenīce, f. gr. vrouwenn.: de zegebrengster; het **haar van Berenice**; een sterrebeeld v. zeven sterren bij den staart van den leeuw.

Bergamásken, pl., inwoners der stad B e r g a m o in Italië; **bergamásca**, it. of **bergomásque**, fr. f. een ital. boerendans; **bergamées**, pl., bergamische wandtapijten van weinig waarde.

Bergamót, f. it. (v. de stad B e r g a m o in Italië of B e r g a m a h in Klein-Azië, v. a. van het turksch *beg*, vorst, heer, en *armond*, peer), bergamot-peer, de heeren- of

vorstenpeer, eene edele soort van peren; ook eene haar gelijkende citroensoort, uit welker versche schillen de beroemde bergamot-olie in Italië en Frankrijk gemaakt wordt.

Bergerac, m. fr. (spr. *berzj'rák*), een aangename fr. wijn, uit de streek van denzelfden naam aan de Dordogne, ook petit champagne (spr. *peti sjangpánj'*) geheeten.

Bergère, f. fr. (spr. *berzjèr'*), eig. eene herderin; een opgevulde, gemakkelijke ruststoel, leuningstoel; ook een eenvoudig vrouwenkapsel; **bergerīe**, f. de schaapskooi; ook herderslied, herdersdans.

Bergerette, f. fr. (spr. *berzj'rétt'*), een drank uit wijn en honig gemaakt.

Bergregaliën, z. ond. **regaal.**

Beriberīe, f. een woord, hetwelk volgens Bontius in het indisch schaap beteekent. Men heeft dezen naam gegeven aan eene soort van slepend rheumatismus of lendenwee, omdat de zieken, welke daardoor zijn aangedaan, bij het loopen de beweging van het schaap nabootsen; volgens anderen is de beriberie eene ziekte, welke veel overeenkomst heeft met den Vitus-dans, (z. a.).

Berkemeijer, m. eig. een drinkbeker uit eenen mei of tak v. d. berk gemaakt, een drinkglas, kelk, beker.

Berkowitz, n. russ. schippond, = 10 pud of 163,6 ned. pond.

Berlijnsch blaauw, m. eene naar de stad Berlijn dus geheeten welbekende verwstof, die uit 52 deelen ijzeroxyde en 48 deelen blaauwzuur bestaat.

Berline, f. fr., een berlijner wagen, overdekte reiswagen, die opengeslagen kan worden, in de laatste helft der 17de eeuw uitgevonden door Philip de Chiese, die daarmede van Berlijn naar Parijs reed, hetgeen den Franschen dit rijtuig dezen naam deed geven; **berlingot** of **brelingot**, m. fr. (spr. *lènghó*), eene berline zonder bok, halve berline.

Berlingozza, f. it. (spr. *berlienghótsa*), boerendans; **berlingozzo**, m. it., eene soort van eijerkoek.

Berloque, z. **breloque.**

Berme, f. fr., in de vestingbouwkunde: een walgang, walrand, berm, een smalle weg tusschen den wal en de gracht; ook in de waterbouwkunde: eene streek lands, die voor of achter eenen waterdijk onaangeroerd blijft, als de aarde tot afschutting van den dam wordt uitgestoken.

Bernard, **Bernhard**, **Barend**, en **Bernhardine**, **Barendine**, mans- en vrouwenn., als of men zeide beerenaard, beerenhart, krachtkind, sterk, krachtig kind; **bernhardijnen**, geestelijken van de orde van St. Bernhard.

Bernoise, f. fr. (spr. *—noáaz'*), een levendige dans, Berner-dans (naar de zwitsersche stad Bern).

Bernsteen, z. **barnsteen.**

Beroniërs, pl., eene secte, door Beron gesticht, die de incensmelting der beide naturen van Jezus Christus leerde.

Berri, eene turk. mijl, waarvan er 66 op eenen graad der breedte gaan.

Berrie of **burrie**, (v. h. oude *baren*, dragen), een bekend draagwerktuig, baar.

Bersérker, m. oudn. Myth. (eig. *berseri* dat is zonder borstschild, pantserloos), een geducht krijgsheld, die ongeharnast ten strijd ging en wiens twaalf zonen allen door dollen moed in het gevecht uitblonken.

Bertha, vrouwenn.: de prachtige, schitterende, schoone.

Berthold, mansn.: de schitterende, deftige; v. a. de tot vreugde geneigde.

Bertinische beenderen, pl. Anat., de hoorntjes van het wiggebeen, zoo genoemd naar den franschen geneesheer Bertin (spr. *bertèng*).

Bertram, mansn.: aanzienlijke zwarte; v. a. prachtige held.

Bertram, m. (waarsch. uit het gr. *pyrĕthron*, wegens haren verhittenden aard), de vuurwortel, bertramwortel, van scherpen smaak en als kwijling bevorderend middel in gebruik.

Beryl, m. gr., of **aquamarijn**, lat., de zeewatersteen, zeegroensteen, een doorzigtige steen van geelachtig groene of zeegroene kleur, kristal (men wil van dit woord ons bril afgeleid hebben); **beryllistiek**, f. de waarzeggerij uit spiegels; **beryllīum**, n. Chem., een metaal, door Wöhler in 1828 ontdekt.

Bes, m. bij de oude Romeinen = 8 unciæ of $\frac{2}{3}$ as.

Beschermer des geloofs, titel der engelsche koningen sedert Hendrik VIII, die hem als belooning voor zijn boek tegen Luther van paus Leo X kreeg.

Beschlik of **Beslik**, m. eene turksche zilvermunt, omtrent = 5 centen.

Beschores, z. **b'schores.**

Besdīn, n. hebr. (eig. *beth-din*, regthuis), een joodsch geregtshof, jodenraad.

Besestan en **besestin**, m. in Turkije de opentlijke markt (bazar), de plaats der koopmanswinkels en kramen te Constantinopel.

Besoin, n. fr. (spr. *b'zoáing*), de behoefte, de nooddruft, *au besoin* (spr. *oo*—), des noods; Merc., *adresse au besoin*, noodof hulpadres, d. i. aanwijzing op eenen derde, in geval de betrokkene de aanneming van den wissel mogt weigeren; **besogne**, f. (spr. *b'zongj'*), bezigheid, arbeid, drukte, beslommering, omslag; lastig werk; Pol., eene raadpleging van ministers en hooge ambtenaren; **besognéren**, arbeiden, werkzaam zijn; beraadslagen.

Bessi, m. eene kleine venetiaansche munt, ongeveer = ½ cent.; 40 **bessi's** doen een loro of bijna 21 centen.

Bestek, n. Mar., de bepaling en de aanduiding op de kaart van het punt der lengte en breedte, waar een stuurman berekent zich met zijn schip te bevinden; ook Arch., de uitvoerige opgave en omschrijving der verschillende deelen van een te maken werk.

bestiālisch, beestachtig, dierlijk; **bestialiteit**, f. beestachtigheid, dierlijkheid.

Beta, de tweede letter van het gr. alphabet, de *b*; oneig. een domkop, uilskuiken.

Betarden, z. **baschtarden.**

Bête, f. fr. (spr. *bèt'*), een beest, dier; onverstandig mensch, domkop; *la bête* in het kaartspel, beest, de inzet van den verliezende, de strafzet; de **bête trekken**, den zet of het spel winnen; de **bête maken** of **zetten**, zijn spel verliezen of beest worden; **bêtise**, f. de domheid, onnoozelheid; iets doms, een domme streek.

Betel, m., **betelpeper**, f. eene slingerplant in Azië met roodsappige, bittere en welriekende bladeren, die, gemengd met a r e k a, door mannen en vrouwen in O. Indië, in gouden, zilveren of geringer doosjes en in zakjes bij zich gedragen en gedurig gekaauwd worden; vgl. a r e k a.

Bethēsda, plaats der barmhartigheid, oord der genezing, Joh. V.

Bethlehemieten, eene augustijner-orde, door paus I n n o c e n t i u s XI gewijd, en door P i e r r e d e B e t h e n c o u r t in 1660 te Guatimala gesticht: zij houden zich inzonderheid met het verplegen van kranken bezig.

Betiquets, pl., kleine stukken van een' groen-blaauwen steen, *aigris* genaamd, met een gat in het midden, die men in Afrika als geld en als opschik gebruikt.

Beton, m. fr. (spr. —*tóng*), eene uit waterkalk en kiezelzand bestaande massa, die aanvankelijk week is, daarna, zelfs onder het water, hard wordt en voor gebouwen tot hechten grondslag dient; van daar **fondamenten op beton**, grondslagen op zulke kalk.

Betonĭe, f. (lat. *betonĭca*), Bot., eene inlandsche plant met groote, donkerroode of vleeschkleurige bloemen; de wortel der plant werkt braakwekkend en purgerend; ook de bladeren worden als geneesmiddel gebruikt.

Bétty en **Bettíne**, z. v. a. **Elisabeth.**

Betuline, n. nw lat. (v. h. lat. *betŭla*, berk), Chem., berkenkamfer, eene eigenaardige plantenstof, die men in de schors der berken vindt.

Betylus, m. eene soort van steen, waarvan men de oude afgodsbeelden maakte, en waaraan men wonderbaarlijke vermogens toeschreef; afgodssteen, wondersteen.

Beukelaar, m. (fr. *bouclier*, spr. *bockli-é*), een schild van eene vierkante gedaante; oneig. bescherming, hulp.

Beunhaas, m. eig. zolderhaas (v. h. oude *beun*, zolder, vliering. Toen de ambachtsgilden nog bestonden en hun regt deden gelden, oefenden onbevoegde, niet in het gild opgenomen werklieden, uit vreeze voor ontdekking, hun beroep op den **beun** uit, waar zij zich als **hazen** verscholen, of bij onraad de vlugt namen), een onbevoegd werkman, een knoeijer; inz. een niet aangesteld makelaar.

Beurré-blanc, m. fr. (spr. —*bláng*), Bot., de witte boterpeer; **beurré-gris**, fr. (spr. —*ghri*), de graauwe boterpeer.

Beurs, f. een geldbuidel; eene turksche rekenmunt, welker naam ontstaan is uit het gebruik om het geld, dat in de schatkist van den grooten heer wordt nedergelegd, in lederen buidels bij altijd gelijke sommen af te passen; de zilverbeurs bedraagt thans 500 piasters of 72 à 76 gl., de goudbeurs omtrent 18000 gl., terwijl deze op het einde der 18de eeuw meer dan 72000 gl. bedroeg; de plaats of het openbaar gebouw, waar de kooplieden wegens hunne zaken bijeen komen.

Bever, z. **castor.**

Bevue, f. fr. (spr. *bewü*), eene verziening, eene feil uit onachtzaamheid, misgreep; in gemeenzame taal: een bok, flater enz.

Bewindhebber, m. de bevelvoerder, de eerste opzigter of bestuurder eener scheepsuitrusting, inz. van de gewezene oost- en westindische compagnie.

Bexis, f. gr., de hoest.

Bey, z. **Beg.**

Bezaansmast, m. de achterste, kleinste mast op een schip; **bezaanszeil** of **bezaan**, het zeil aan dien mast, schoverzeil; men houdt het woord voor eene verbastering van het it. *wezzana*, afgeleid v. *mezzo*, midden, zoodat **bezaansmast** eigentlijk middenmast zou beteekenen.

Bezette, f. fr., rood blanketsel, spaansch floers, sterk met cochenille geverwd dun linnen, blanketsel- of verwlapjes tot roodblanketten en het kleuren der confituren, geleiën enz.

Beziers, m. fr. (spr. *bezi-é*), eene soort van witte Bordeaux-wijnen.

Bezŏar, **bezoards**, m. (perz. *bâdzahr*, van *bâd*, wind, en *zahr*, vergift, dewijl hij het gift in den wind jaagt, d. i. verteert), de **bezŏarsteen**, eig. tegengift, een steenaardig ligchaam, dat men in de maag en het darmkanaal van verscheidene dieren, b. v. de b e z o a r - a n t i l o p e of -g a z e l l e, hertegeit, vindt, en waaraan men weleer eene buitengemeene kracht als geneesmiddel en tegengift toekende; **be-**

zoardĭca, pl., tegengiften, geneesmiddelen tegen vergiften.

Bhava, **Bhagavan**, **Bhaghis**, ind. Myth., namen van Siva (z. a.) als goeddoend wezen.

Bhavani, **Parvati**, **Gangâ**, ind. Myth., namen, die de oppergodin Parasacti (waarsch. dezelfde als Mâyâ) als gade van Siva draagt.

bi, een voorvoegsel van vele vreemde woorden, dat hunne beteekenis verdubbelt, twee, tweemaal.

Biaisement, n. fr. (spr. *biez'máng*), of **biaiséring**, f. het afwijken van de regte linie, de kromming; de uitweg, omweg, uitvlugt.

Biambonies, pl. Merc., oostindische weefsels uit boombast, schorszijde.

bianco, it. z. **blanc**.

Biárde, f. eene door Biard uitgevonden weefmachine.

Biasse, f. fr., ruwe levantsche zijde.

bibacéren, iron. (van het lat. *bibĕre*), gaarne een glaasje drinken, fleppen; **bibaciteit**, f. drinklust, drankzucht, geneigdheid tot drinken; **bibāle**, n. lat., een drinkgelag; pl. **bibalĭēn**, drinkgelagen; ook drinkgelden, fooitjes; *bibāmus*, laat ons drinken, gedronken! *bibĕre ad numĕrum*, lat., bij het gezondheiddrinken een bepaald getal glazen ledigen; **biberon**, m. fr. (spr. —*róng*), eene zuigflesch, pijpkannetje; ook z. v. a. **bibax**, m. lat., een drinkebroêr, zuipert.

Bibi of **bibis**, m. een kleine vrouwenhoed met een kort scherm.

Biblĭa, f. pl. (v. h. gr. *biblos*, fr. *biblion*, n. boek, boomschors, waaruit in het nederd. **bijbel** als sing. ontstaan is), de heilige schrift, de goddelijke boeken, geloofsoorkonden: *biblia sacra;* **bibliognosīe**, f. de boekenkennis, de aanleiding tot boekenkunde; **bibliognóst**, m. een boekenkenner; **bibliograaph**, m. gr., een geleerde boekenkenner, boekvorscher, eigenl. boekbeschrijver; **bibliographīe**, f. boekbeschrijving, boekenkennis, de in- en uitwendige kennis en beschrijving van boeken, oude handschriften enz.; **bibliográphisch**, boekenkundig, boekbeschrijvend; **bibliolatrīe**, f. de bijbelaanbidding, bijbelvergoding; **bibliolithen**, pl. gr., bladerafdrukken op steen; ook de door vulcanische uitbarstingen verkoolde handschriften, **bibliologīe**, f. gr., de leer van het boekenwezen; ook verhandeling over de bijbels; **bibliomaan**, m. gr., een allerijverigst boekenverzamelaar, boekengek; **bibliomanīe**, f. de boekenzucht, de hartstogtelijke liefhebberij van boeken; **bibliomantīe**, f. het waarzeggen uit toevallig opgeslagen bijbelplaatsen; **bibliophĭlus**, m. gr., een boekenvriend, minnaar van boeken, **bibliophilīe**, f. de liefde voor boeken, **bibliopōla**, m. een boekhandelaar; **bibliotaaph**, m. een boekenbegraver, iemand, die boeken bezit en niet gaarne het gebruik daarvan aan anderen vergunt; **bibliotheek**, f. de boekenzaal, boekenvoorraad, boekenschat, boekverzameling, boekerij; **bibliothecarĭus**, m. de opziener eener bibliotheek, boekenbewaarder; **biblisten**, pl., godgeleerden, die zich uitsluitend aan den bijbel houden zonder acht te slaan op de traditie; **biblistiek**, f. de bijbelkunde, kennis van hetgene den bijbel betreft, b. v. zijne verschillende uitgaven en overzettingen.

Biblolĭthen, pl. gr. (v. *biblos*, boomschors, bast), boomschors-versteeningen.

Bicamerísmus, m. nw lat. Pol., het stelsel van twee kamers in de vertegenwoordigende staatsinrigting; **bicameristen**, de aanhangers van dat stelsel.

Bicapsulair, fr. Bot., eene plant, die twee zaadhuisjes heeft.

Biceps, m. lat., met twee gezigten, een bijnaam v. Janus; Anat., de tweehoofdige armspier.

Bicephalĭum, n. lat.-gr. Med., eig. een dubbelhoofd; een groot hoofdgezwel.

Bicêtre, n. fr. (spr. *bisètr'*), eene gevangenis, een tucht- en dolhuis nabij Parijs.

Bichet, m. (spr. *bisjè*), eene voorm. fransche korenmaat, schepel, = 13,008 litres of ned. kan.

Bicho, m. sp. (spr. *bi-tsjo*) en port., een huidworm; **bicho del culo**, (spr. —*kóelo*), eene daardoor verwekte ziekte in Peru, Brazilië enz.

Bichon, m. fr. (spr. *bi-sjóng*), een klein, langharig hondje, leeuwtje.

Bicinĭum, n. nw lat., pl., **bicinĭēn**, Muz., een tweestemmig zangstuk; ook een stuk voor twee trompetten of horens.

bicolor, lat. Bot., tweekleurig.

biconcaaf, m. lat., dubbelholrond, aan beide zijden holrond; **biconvex**, dubbelbolrond, aan beide zijden bolrond.

Bicoque, f. fr. (spr. —*kók'*), eene slechte kleine vesting, ellendig stadje, een nest, gat.

Bicórnen, pl. (v. h. lat. *bicornis*), tweehoornige dieren.

bicqueteren, z. **biqueteren**.

Bidactȳlus, m. lat.-gr. N. H., een vogel met twee teenen, gelijk de struisvogel.

Bidens, m. lat., een tweetand, haak met twee tanden; ook eene plant met bloemen, welker rand of *limbus* twee tanden heeft.

Bidet, m. fr. (spr. *bidé*), een klein paard, hit; eene soort van leuningstoel; eene vrouwen-badkuip.

bidŭum, n. eene tijdruimte v. twee dagen; *intra bidŭum*, binnen twee dagen.

Biēnnĭum, n. eene tijdruimte v. twee jaren; **biēnnaal**, tweejarig.

bien public, fr. (spr. *bjèng publiek*), het openbare welzijn, 's lands welvaart, het gemeene best.

Bienséance, f. fr. (spr. *bjèngseángs'*), de welvoegelijkheid.

bien venu, fr. (spr. *bjèng-wenú*), welkom., aangenaam; *bienvenue*, f. de welkomst, het welkommaal.

Biester, z. **bister**.

Bifrost, oudnoord. Myth., naam, dien de Edda geeft aan eene driekleurige brug, welke den hemel met de aarde verbindt, en eigentlijk de regenboog is; zij is gloeijend, opdat de booze geesten haar niet zouden overgaan, en zal aan het einde der wereld worden afgebroken.

Bifurcātie, f. nw lat., de vorks- of tandsgewijze verdeeling of splitsing in twee takken of tanden, b. v. bij aderen enz.

Biga, f. lat., een tweespan, een met twee paarden bespannen wagen.

Bigamīe, f. lat.-gr., de dubbele echt, het huwelijk van eenen man met twee vrouwen, of van eene vrouw met twee mannen te gelijker tijd; tweewijverij, tweemannerij; **bigámisch**, dubbelgetrouwd; **bigamíst**, m. en f., hij of zij, die dubbel gehuwd is, twee vrouwen of twee mannen heeft.

bigarré, fr. (spr. *bigharé*), **bigar**, bont, veelkleurig, gesprikkeld, gemengeld; **bigarréren**; bontkleurig, veelverwig maken, schilderen of opsieren; **bigarrúre**, het bontkleurige, veelverwige; Log., de vermenging van edele en platte woorden en uitdrukkingen in het spreken en schrijven; **bigarreau**, m. (spr. *bigharó*) of **bigarélle**, f. Bot., de bonte spaansche kers.

Biggel, m. N. H., een oostindisch dier van de grootte eens rendiers met zwarte hoornen en zwarte gespleten hoeven.

Bignonĭa, fr. Bot., eene welriekende indische plant, de trompetbloem, indiaansche jasmyn.

Bigonzio, m. it. (spr. *bighóntsio*), m. eene wijnmaat in Venetië, = 51,5 nederlandsche kan.

bigót, fr. (waarsch. ontstaan uit ons *bi*, *bij*, en *God*), schijnheilig, schijnvroom, fijn, femelend; een **bigot** mensch of **bigot**, een schijnheilige, schijnvrome, fijnman, femelaar; vr. eene **bigótte**; **bigotterīe**, overdreven vroomheid, f., schijnheiligheid, huichelarij; **bigottísmus**, m. bijgeloof, valsche godsdienstigheid, geveinsdheid.

Bijlbrief, f. (v. h. zweedsch *byla*, bouwen), de getuigenis v. d. scheepstimmerman of de regering omtrent den behoorlijken bouw v. een schip; het schriftelijke verdrag omtrent den bouw v. een vaartuig; schuldbekentenis voor gelden, die tot eenen scheepsbouw zijn opgenomen.

Bijlander, **belander**, m. een tweemastschip tot goederenvervoer op de rivieren, een binnenlander, lastschip van ongeveer 80 tonnen; ook een klein platboomd vaartuig.

bijleggen, Mar., de vaart van het schip stremmen door het tegen den wind te houden.

Bijou, n. fr. (spr. *bizjóe*), kleinood, kostbaarheid, versiersel, juweel, in 't algemeen een klein fraai, kostbaar voorwerp tot opschik; ook wel een klein lusthuis, een pronkvertrekje; **bijouterīe**, f. de fabriek van of de handel in juweelen of kostbaarheden; ook sieraden, opschik, kostbare voorwerpen; galanteriën; **bijoutier**, m. (spr. *bizjoeti-é*), de handelaar in, de maker van kleinoodiën, versiersels enz.

Bilan, z. **balance**.

bilateraal, m. lat., tweezijdig, naar twee tegenovergestelde zijden gerigt; **bilateraal contract**, n. een wederzijds verbindend verdrag.

Bilboquet, n. fr. (spr. *bielboké*), een vangertje, balvangertje, zeker kinderspeelgoed; een bekerspel; een duikelaartje, een popje of beeldje, dat altijd, hoe ook geworpen, regtop rijst.

Bilĕam, m. hebr. naam.: volksoverwinnaar.

biliair, (het lat. *bilis*, gal), de gal betreffende; **bilieus**, gallig, galzuchtig; **bilis atra**, lat. zwarte gal, z. v. a. **melancholie**; **biliósa**, Med., galaanzettende middelen.

Bilimbi, z. **averrhoë**.

Biljoen, n. (fr. *billon*, spr. *bieljóng*), slechte zilvermunt; **biljoengoud**, **-zilver**, goud of zilver, dat meer dan de helft bijmengsel heeft; **billonnage**, f. (spr.—*náazj'*, de handel met verboden geld, de geldsnoeijerij; **billonneur**, m. die dien handel, dat werk drijft.

Bill, f. (oudd. regt, van daar billijk, onbillijk enz.) eng., het parlementsontwerp eener wet.

Billard, n. fr. (spr. *bieljáar*, doorg. *bieljárt*), baltafel, truktafel, biljart; **bille**, f. de ivoren speelbal op het biljart; **billardéren**, den bal tweemaal in eenen stoot met de queue aanraken; ook twee ballen te gelijk voortstooten; van paarden: de voorpooten bij het gaan buitenwaarts werpen.

Billet, n. fr. (spr. *bieljét*), een briefje, hand-, uitnoodigingsbriefje, toegangsbewijs, bezoekkaartje, briefje van inlegering of inkwartiering; Merc., kwijt-, schuldbriefje; ook een lot, lotbriefje; *billet à ordre*, een eigen, d. i. aan den trekker-zelven betaalbaren wissel; *billet au porteur*, een aan den toonder betaalbaar briefje; *billet d' amour* (spr. *bieljè d' amour*) of *billet doux* (spr. *bieljè-dóe*), minnebriefje; **billetéren**, waren met prijsbriefjes voorzien; de inkwartieringbriefjes voor de soldaten schrijven en hun eene huisvesting aanwijzen; **billeteur**, m. die briefjes uitgeeft, vooral ter inkwartiering.

Billevesées, pl. fr. (spr. *bieljew'zée*, eig. *balle soufflée*, opgeblazen, met wind gevulde bal), zottepraat, gewawel, larifari.

Billioen, n. (fr. *le billion*), duizendmaal duizend millioenen of een millioen van den tweeden rang.

Billot, n. fr. (spr. *bieljó*), stang der koppelpaarden; klos of kleppel aan den hals van bijtzieke honden.

Bimater, bijnaam van Bacchus, beteekenende: die twee moeders gehad heeft.

Bim-baschi, m. turk. (eig. *bing-baschi*, van *bing*, duizend, en *basch*, aanvoerder), een aanvoerder van duizend, overste, als militaire graad.

Bimbeloterīe, f. fr. (spr. *bèngb*—), handel in speelgoed, speelgoedfabrijk.

Bimester, n. lat., een tijd van twee maanden.

binair, nw lat. (van *bini*, twee aan twee), uit twee eenheden zamengesteld, tweedeelig, zich in tweeën splitsend; **binarische rekenkunst**, z. v. a. **dyadiek** (z. a.); **binéren**, R. K., tweemaal op eenen dag mis lezen.

Binocŭlum, nw. lat. of **binoculair-teleskoop**, lat.-gr., n. dubbele verrekijker, met twee buizen voor de beide oogen, dubbelkijkers, het eerst vervaardigd door Lippersein te Middelburg in Zeeland; tegenwoordig zijn zij, onder den naam van **binocle**, enkel als tooneel- en zakkijkers in gebruik.

binómisch, lat.-gr., tweedeelig, tweeledig, b. v. in de wiskunde a + b of 5—3; **binomĭum**, n. eene tweeledige getallengrootheid (door + of — verbonden); **binomiaal theorēma**, n. de merkwaardige formule, waardoor eene magt van een binomium uitgedrukt en ontwikkeld wordt; zij heet doorgaans **binomium van Newton**, omdat deze eng. geleerde het eerst toonde, dat zij voor alle soorten van exponenten geldt; **binomiaal-coëfficiénten** zijn in de binomische formule de enkel van den exponent afhangende factoren der afzonderlijke leden.

binŭbus, m. nw lat., een tweemaal gehuwde.

Biodésmus, m. gr. (van *bios*, leven), Med., levensband; **biodynamīe** of **biodynamiek**, f. de leer der algemeene levenswerkzaamheid; **biograaph**, m. levensbeschrijver; **biographīe**, f. levensbeschrijving, levensgeschiedenis, levensloop; **biográphisch**, levensbeschrijvend; **biographiek**, f. de kunst om levensbeschrijvingen te vervaardigen; **biologīe**, f. levensleer, levenskunde; **biolychnĭon**, n. de dierlijke warmte, het levensvuur; ook het levenslichtje (eene vloeistof, tot bijgeloovige oogmerken uit menschenbloed bereid); **biometrīe**, levensmeet- en rekenkunst; **biosophīe**, f. levenswijsheid; **biothanătus**, m. geweldige dood; **biotomīe**, f. de leer van de levens-afdeelingen.

Biólca, f. eene ital. landmaat, van 50 tot 100 ned. roeden.

bipartéren, lat., in tweeën deelen, halveren; **bipartitie**, f. deeling in tweeën, halvering; z. ook **bisectie**.

Biquadraat, n. de vierde magt van eene grootheid, b. v. $2^4 = 2 \times 2 \times 2 \times 2 = 16$, het dubbel vierkant: $(x^2)^2$.

biquettéren, fr. (v. *biquet*, goudschaal), op de goudschaal wegen; valsche munt onder goede mengen of daarvan scheiden.

Biribi, n. een in Italië gebruikelijk kansspel, bankspel.

Birouche, f. fr. (spr. *biróesj'*), een ligte jagtwagen; z. ook **barouche**.

bis, lat. Muz., tweemaal, dubbel, nog eens; *bis dat, qui cito dat*, lat., wie spoedig geeft, geeft dubbel, d. i. dubbel aangenaam.

Bisam, z. **muskus**.

Bisanter, z. **byzantijner**.

Bisbille, f. it. (spr. *biesbiélje*), geschil, oneenigheid, gekijf, gehaspel.

Biscayer, m. eene soort v. snaphaan, die zeer ver draagt; ook kogels, die gewoonlijk bij het schrootvuur gebruikt worden.

Biscestie, z. **beczcestie**.

Biscitan, n. overdekte marktplaats in Constantinopel, voorzien van alles, wat een ruiter tot uitrusting van zich en zijn paard noodig heeft.

Biscotin, n. fr. (spr. *bieskotèng*), rond, hard en bros broodje, suikerplaatje.

Biscuit, n. fr., eig. tweemaal gebakken, beschuit, tweebak; suikerbrood, ook scheepsbeschuit; ruw, nog onverglaasd porselein; halfgare, niet tot blussching geschikte stukken bij het kalkbranden.

Bise, f. fr. (spr. *biez'*), de noordenwind.

Biseau, m. fr. (spr. *bizó*), schuinsch vlak, scheve kant of baan, afgeslepen rand; lip eener orgelpijp.

Biséctie, f. nw lat., deeling in twee helften.

Bisette, f. fr. (spr. *bizétt'*), smalle, geringe kant van garen, garenkant, boerenkant.

Bismori, m. nw lat., groot verdriet, ergernis, kommer, hartzeer.

Bismuth, n. (nw. lat. *bismuthum*), Chem., aschtin, aschlood, blinkend tin, in den handel ook spiegeltin geheeten, omdat men het sedert eenigen tijd tot het verfoeliën der spiegels aanwendt; ook parelwit, omdat zijne eenige in gebruik zijnde verbinding (het ondersalpeterzuur bismuth) onder anderen ter vulling v. valsche parels wordt gebezigd, een roodachtig wit, zeer bros en ligt oplosbaar metaal, reeds bekend bij de Ouden, die het met lood en tin verwarden.

Bison, m. (lat. *bison*, van het oudd. wisant, wisent), de bultige stier, de buffel of buffalo der Noord-Amerikanen.

Bisque, f. fr. (spr. *biesk'*), eene krachtige soep van kreeften, gevogelte enz.; ook het voorgeven in het spel.

Bisschop, m. (gr. *episkŏpos*) het geeste-

lijk opperhoofd eener gemeente; ook een bekende drank uit warme wijn, suiker en specerijen bereid.

Bisséctie, f. lat. Geom., verdeeling van eenen hoek, eene lijn, enz. in twee gelijke deelen, halvering, ook **bipartitie**.

Bissextum, n. of **bissectus**, m. lat., de dag, die om de vier jaren na den 24sten februarij wordt ingevoegd, de schrikkeldag, de ingelaschte dag.

Bisshamie, **bizchami**, pl., naam van 40 doofstommen aan het hof des turkschen keizers.

Bister, n. fr., eig. *bistre* (laagd. biester, donker, leelijk), roetzwart, roetbruin tot graveren en wasschen van teekeningen.

Bisti, m. kleine perzische munt, ongeveer = 20 centen.

Bistoquet, m. fr. (spr. *bistokè*), bij het biljart eene platte en aan het einde afgeronde *queue*, waarvan men zich vroeger bediende om het *billardéren* te vermijden.

Bistouri, m. fr. (spr. *biestoeri*), Chir., een insnijdingsmes der heelmeesters, welks naam afkomstig is van de stad Pistori, waar vroeger de beste fabriek van deze soort van instrumenten bestond, die men *pistorienses gladii* noemde; **bistournage**, f. (spr. *biestoernáazj*), bij veeartsen: eene manier om de dieren door omdraaijing der zaadvaten, zonder de ballen weg te nemen te ontmannen, lubben, ruinen.

Biszmer pond, deensch gewigt v. twaalf pond, waarvan er drie in eene waag gaan; het deensche pond is = 0,499 ned. pond.

Bit, f. zilveren munt op Barbados, vroeger voor 37 centen gangbaar.

Bitūmen, n. lat., aardpek, aardhars, jodenlijm; **bitumineus**, aardpekachtig, hars-, jodenlijmachtig.

Biválven, pl. nw lat. N. H., schaaldieren met twee schalen, als met een scharnier verbonden.

Bivouac, m. fr. (spr. *biwoeák* van het oud nederd. biwake, bijwacht), nachtwacht in 't leger onder den blooten hemel; **bivouaquéren**, nachtwacht houden, den nacht onder de wapens in de open lucht doorbrengen, legeren zonder tenten.

Biza, f. zilveren munt in Pegu, ongeveer = 2 gl. 50 ct.

Bizantijn, z. **byzantijnen**.

bizar, **bizarre**, fr. (spr. *bizár'*, van het arab. *baschara*, blijde zijn; van daar spaansch *bizarro*, prachtig, heerlijk, grootmoedig, voorts in 't oog loopend enz.), zonderling, wonderlijk, grillig, luimig, mal; **bizarrerīe**, f. wonderlijkheid, grilligheid, vreemdheid, een ongerijmd, zot gedrag; **bizard**, (spr. *bizáar*) of **bizarre**, m. Bot., een zonderling, eene anjelier of tulp, die behalve de grondkleur nog met twee onderscheidene kleuren gestreept is; **bizarría**, f. it. Muz., het snel overspringen van de eene toonsoort in de andere.

Bizotíne, f. Merc., eene soort v. levantsche zijde.

blaauwe maandag, eertijds de maandag voor het begin der vasten, dewijl men dan de kerken wit blaauw plagt te behangen. Aanvankelijk hielden de werklieden slechts op dezen maandag rustdag, doch allengs lieten zij op alle maandagen in de vasten en later op alle maandagen in het jaar den arbeid na, en de regering moest eerlang het vieren dier blaauwe maandagen door strafwetten beperken.

Blaauwkous, (hoogd. *Blaustrumpf*), een spotnaam, in Duitschland aan verraders, lasteraars, verspieders, verklikkers gegeven, afgeleid van de blaauwe kousen, die voorm. de lijfbedienden der groote heeren, als ook de stadsdienaren droegen. In Engeland duidt men met blaauwkous (*blue stocking* spr. *bloe*—), vrouwen aan, die vertooning maken met hare geleerdheid, en hier stamt de benaming af van zekere dame Stillingfleet, lid van een der geleerde-vrouwengenootschappen te Londen, die steeds blaauwe kousen droeg.

Black-mail, n. (spr. *bleḱ-meel*), belasting in Noord-Engeland, betaald voor bescherming tegen de roovers.

Bladgoud, **bladzilver**, n. tot dunne blaadjes geslagen goud en zilver; **bladtin**, dunne met lood vermengde bladen tin, ter bekleeding van electrische flesschen, theebussen enz., tot omwikkeling van chocolaad, appelsuiker enz.; in den handel noemt men ze *job* of *foelie*.

blæsus, lat., opwaarts gebogen, verbogen; lispelend, belemmerd van tong; **blæsĭtas**, het lispelen, de belemmerde spraak.

Blafard, m. fr. (spr. *blafáar*) een bleekert, witte moor, z. v. a. **albĭnos**, **kakkerlak** (z. a.).

Blaffer, **blaffert**, m. zeker aanteekenboek op kantoren; eene oude zilveren munt; eene keulsche munt, = 1 gulden.

Blame, m. fr., blaam, berisping, schimp, schande, kwade naam, eerschennis, achterklap, laster; **blaméren**, laken, berispen, in kwaden naam brengen, beschimpen, onteeren, belasteren; **blamábel**, berispenswaard, laakbaar.

Blamúzer, m. munstersche rekenmunt, = 3 gulden.

blanc, fr. of **blank** (nederd. van blinken), wit, blank, helder, rein; onbeschreven; **eene blanke kaart**, *carte blanche* fr. (spr. *kart' blangsj'*), kaart in de hand zonder figuur; fig. volmagt om in eene zaak te handelen; **blanc-manger** (spr. *blang manzjé*), n. fr., witte gelei van suiker, room en hertshoren; **blank verses**, eng., rijmlooze verzen; **in blanco** of **in bianco** (it.) **laten**, Merc., wit, onbeschreven of oninge-

vuld laten, b. v. in het schrijven van wissels en volmagten eene plaats open laten, om later eenen naam, eene som enz. te kunnen invoegen; **bianco staan**, eig. in 't wit staan, d. i. de aanneming des wissels door den betrokkene geweigerd zien; **in blanco staan** beteekent ook, de traites of wissels van een ander accepteren, zonder daarvoor behoorlijk gedekt te zijn; ook voorschot geven, zonder zekerheid of waarborg; **blanco-crediet**, open crediet, enkel op persoonlijk vertrouwen berustend, zonder dat de credietgever gedekt is; **blancos**, pl. Pol., aanhangers van onbeperkte alleenheerschap pij in Spanje; **blankét**, **blanquet**, *blanc-seing*, n. fr. een blad papier, dat enkel met eene handteekening is voorzien; **blanchéren**, blank maken; in keukentaal: vleesch op kolen of in kokend water doen zieden om het daarna op te vullen; bij tuinlieden: bladen van salade, selderij enz. in zand steken om ze bleeker te maken.

Blanchardísten, pl., aanhangers eener secte, gesticht door den pastoor Blanchard, die paus Pius VII beschuldigde, dat hij door zijn concordaat met Napoleon den opstand had gewettigd; **blanchardísmus**, m. de leer van pastoor Blanchard.

Blanche, toenaam der koningin weduwe van Frankrijk, ontleend aan de witte kleeding, die zij na den dood haars gemaals pleegt te dragen.

Blandus, lat. mansnaam: de vleijende; vr. **Blandina**; **blandiéren**, vleijen, flikflooijen.

Blank, m. oude ned. zilvermunt en rekenpenning, aan de muntzijde glad of blank, $=3\frac{3}{4}$ ct.

Blankeel, m. eene zilvermunt in Marocco, ongeveer $=5$ ct.; de 54 doen een spaansche piaster.

blanke wapens, bij het voetvolk *de* bajonet, bij de ruiterij de sabel, pallas of lans, in onderscheiding van de vuurwapens.

Blanquet, n. fr., z. onder **blanc**; **blanquette**, f. fr. een witte wijn uit Languedoc.

Blaquet, m. (spr. *blaké*), eene brabandsche zilvermunt, halve schelling, $=13{,}5$ ct.

blasé, fr. (spr. *blazé*, hoogd. *blasirt*, spr. *blaziert*), door overmatig zingenot, door uitspattingen verstompt, uitgeput, in het algemeen stomp, ongevoelig, onverschillig, zonder deelneming.

Blasĭus, mansn.: de zorgelooze; v. a. de koninklijke; v. a. van het gr. *blax*, en dan beteekenende luiaard, lompert.

Blason, m. fr. (bij ons veranderd in **blazoen** en afgeleid v. ons. *blazen*) een wapen- of wapenschild, veldteeken; ook de wapenkunde; **blasonéren**, wapens in al hunne bestanddeelen onderzoeken en in de kunsttaal verklaren; ook wapenkunstig schilderen; **blasonníst** of **blasonneur**, m. een wapenkenner, **blazoenkundige**.

Blasphemĭe, fr. gr. (v. *blaptein*, schaden en *phēlē*, de naam, de faam, eig. hetzelfde als *blaam*, dat misschien daaruit is zamengetrokken; godslastering; majesteitshoon; lastering; **blaspheméren**, godslasterlijk spreken, vloeken; in kwaden naam brengen; **blasphémisch**, **blasphematórisch**, godslasterlijk, onteerend.

Blechropȳra, fr. gr. Med., de vroegere naam van de slepende zenuwkoorts.

Blemmijen, pl., zekere mismaakte menschen, die het hoofd op de borst dragen.

Blennemĕsis, f. gr. (v. *blenna*, slijm), het slijmbraken; **blennochesĭe**, f. de verslijming v. h. darmkanaal; **blennoideus, a, um**, slijmaardig; **blennoptȳsis**, f. de slijmhoest, borstzinking; **blennopsȳsis**, f. de slijmuitwerping; **blennopȳra**, f. de slijmkoorts; **blennorrhagĭe**, **blennorrhœa**, f. de slijmvloed, slijmontlasting; **blennōsis**, f. de slijmziekte; **blennothōrax**, m. de borstverslijming; **blennurĭe**, f. het slijm wateren.

Blepharītis, f. gr. (v. *blephăron*, n. ooglid), ooglid-ontsteking; **blepharophȳma**, n. ooglidgezwel; **blepharoplastiek**, f. de ooglidvorming; **blepharoplegĭe**, f. ooglidverlamming; **blepharoptōsis** f. de zakking van het bovenste ooglid; **blepharopyorrhœa**, f. ettervloed der oogleden, vooral bij pasgeborenen; **blepharospásmus**, m. ooglidkramp; **blepharophthalmĭe**, f. ontsteking van het oog en der oogleden.

blesséren, fr. wonden, kwetsen, beschadigen; **blessuur**, f. wonde, kwetsuur, beschadiging.

Blestrísmus, m. gr. Med., het woelen, de rusteloosheid van zware zieken.

bleu-mourant, bleekblaauw, ligtblaauw.

Blijde of **blide**, f. mid. lat. een werptuig in de middeleeuwen bij belegeringen; vgl. **ballista**.

Blik, n. in het algemeen ieder stuk metaal, dat in verhouding tot de lengte en breedte zeer dun is; bij uitstek dun blik of metaalbladen noemt men foelie (z. a.); **blikgoud**, n. zilverrijk goud, waarvan het mark 9 à 12 karaten bevat; **blikzilver**, m. het in den smeltoven van lood gezuiverde zilver.

Blindage, f. fr. (spr. *blèndáazj'*), Mil., de blindering, spaansche wand; bedekking.

Blinden, pl. Mar., boegsprietzeilen, onderscheiden in het **boven-** en **benedenblind**; **blinde klippen**, rotsen of klippen even onder water; **blinde muren**, muren zonder openingen voor deuren of vensters; **blinde straat**, fr. *cul* (spr. *ku*) *de sac*, straat zonder uitgang; **blinde vensters**, valsche vensters, vensters in schijn.

Blitus, **bliteus**, m. een eenvoudig, onnoozel mensch, een sul.

Blocage, f. fr. (spr. *blokáazj'*), of **blocaille**, f. (spr. *blokálj'*), stukken baksteen tot aanvulling.

Bloedbruiloft, z. **Bartholomæusnacht.**

bloeméren, (nederd. met uitheemschen uitgang), met bloemen opschikken, bebloemen; **bloemist**, m. een bloemkweeker, bloemenminnaar, bloemenverkooper; **bloemistiek**, f. de bloemenkweeking, bloemenoppassing.

blond, fr. (oorspr. v. h. oudd. *blendan*, eng. *blend*, mengen), blank van gelaat en geel van haren, ligtkleurig, ligtharig; **blondin**, m., **blondine**, f. zulk een jongeling en meisje, een of eene blonde; **blonde**, f. fijne zijden kant.

bloquéren, fr. (spr. *blok*—, uit ons *blok* gevormd), alle toegangen eener stad met troepen, inz. met oorlogschepen bezetten, haar omsingelen, afsluiten, blokkeren; op het biljart eenen bal door een' forschen stoot in den hoekzak spelen; **blokhuis**, een vierkant houten gebouw, doorgaans uit dikke of dubbele balken bestaande, met schietgaten voorzien en bomvrij; **blokkéring**, **blokkade** of **bloquade**, f. insluiting, omsingeling eener vesting.

Blouse, f. fr. (spr. *bloez'*), voermanskiel, kiel, de volksdragt der Belgen; in het biljartspel: de zak; **blouséren**, een' bal maken; **zich blouséren**, verloopen; oneig. zich vergissen, een' bok schieten.

Blousse, f. fr., korte wol, die men niet kan kaarden.

Blunder, m. eng., eene fout, feil, een domme zet, bok.

Bluse of **blusse**, f. een vuurbaken, lichttoren aan de Oostzee.

Boa, (lat., naar men wil oorspr. dalmatisch) of **aboma**, f. N. H., de afgodsslang, konings- of reuzenslang, de grootste en sterkste slang, die men kent; een pels- of bontwerk voor dames, eene soort v. p a l a t i n e (z. a.); bij de Tungusen de naam van God.

Boa upas, l. **bohon upas** of **upas-boom**, m. (maleisch *puhn upas*, v. *puhn*, boom, en *upas*, vergift), de fabelachtige groote vergiftboom, welks uitwaseming reeds op een' afstand zou dooden.

Board, m. eng. (spr. *boord*), de spijstafel, disch; een geregt of eene spijs; **boardinghouse**, n. (spr. *bóordinghous'*), een kosthuis, eene gaarkeuken; **boardingschool**, (spr. *bóordingskoel*), eene kostschool.

Bobak, m. N. H., de russische marmot; ook een noordamerikaansch viervoetig dier, aardhaas.

Boberelle, f. Bot., de jodenkers (*physălis*).

Bobos, m. N. H., de boa der Philippijnsche eilanden.

Bocage, f. fr. (spr. *bokáazj'*) een boschje, eene belommerde wandelplaats.

Bocal, z. **bokaal.**

Bocassijn, fr. **boucassin**, (spr. *boekasséng*), n. katoenen geglansde doeken uit Armenië en Perzië; katoenen doek tot voering.

Bocca, f. it., de mond, ingang, de opening, monding; **bocca d' inférno**, it. (spr. —*d'ien*—), eig. de mond der hel, eene elektrische verheveling in de omstreken v. Bologna, met de hip- of dwaallichtjes overeen komende.

Boccále, m. ital. wijnmaat, waarvan er 32 op een b a r i l e gaan; gemiddeld = 1,5 ned. kan; als oliemaat = 1,9 ned. kan; 28 boccali doen dan een b a r i l e.

Boccia, f. it. (spr. *bótsjia*), houten ballen om te spelen; het spel met zulke ballen.

Boddaert, m. N. H., een indische visch van het geslacht g o b i a, dus genoemd ter eere v. d. nederlandschen naturalist B o d d a e r t.

Bodemerij, f. (v. *bodem* voor *schip*), geldleening op een schip, een verdrag tusschen den schipper en eenen geldschieter, die geld op het schip voorschiet en zeer hooge renten ontvangt bij behouden aankomst, doch in geval het schip vergaat zijne gansche vordering verliest; **bodemerij-brief**, het schriftelijk verdrag omtrent eene bodemerij gesloten.

Bodo, oudd. mansn.: opvoeder, opkweeker, bewaker, (friesch **bouwo**); v. a. held, gebieder.

Boeddha, z. **buddha.**

boegséren, (nederd. met uitheemschen uitgang), een schip door middel van andere schepen of schuiten voorttrekken met eene lijn, die bevestigd is aan den **boeg**, het g e b o g e n voorste gedeelte van het schip, of wel aan den **boegspriet**, h. schuins vooruitstekende rondhout v. h. schip.

Boei, n. een blok of eene ton, die, op het water drijvend, de ligplaats v. h. anker aanwijst; **boeijer**, m. een snelzeilend nederlandsch binnenvaartuig met platte kiel; v. s. zoo geheeten, omdat er de b o e i j e n mede gelegd of verlegd werden, of omdat het voor en achter hoog is o p g e b o e i d, d. i. hoog van boord gebouwd is; Bilderdijk houdt het voor verbasterd v. b o u w e r, zeebouwer.

Boelijnen, pl. Mar., razeilstouwen, waarmede de zeilen stijf bij den wind worden gezet; **blinde boelijn**, iron. een eindje touw, waarmede op schepen slagen worden uitgedeeld, ook d a g geheeten.

Boekcensuur, f. nederd.-lat., het toezigt der geestelijkheid of der regering over den inhoud van in het licht verschijnende boeken; **boekformaat**, n. nederd.-lat., de gedaante van een boek, afhangende van de wijze waarop en hoeveel malen het papiervel gevouwen wordt; tot die formaten behooren, f o l i o, q u a r t o, o c t a v o, d u o-

decimo, sedecimo, octodecimo, postformaat, enz. (z. die artikelen).

Bœotiërs, z. **beotïërs**.

Boeuf à la mode, m. fr. (spr. *beuv*—), gestoofd of gesmoord rundvleesch.

Bofésen, pl., eene gebakken tusschenspijs, bestaande uit wittebroodskruim, eidojer, parmesaankaas, paddestoelen enz.

Bogdo-Lama, z. **Kutuchta**.

Bogeslaus of **Bogislaus**, slavonische mansn. (v. *Bog*, God, en *slawa*, roem), z. v. a. godslof, godsroem, eeregod.

Bogomilen of **bogomieten**, z. **bongomilen**.

Bohea, f. eng. (spr. *bohi*) of **bohea-thee**, **theeboe**, zwarte thee.

Boheemsche broeders, eene chr. secte, die in de 15de eeuw uit de overblijfsels der strenge Hussieten in Bohemen ontstond; zij verwierpen de transsubstantiatie, zochten in kerktucht en gemeentebestuur de eerste christenen na te volgen en onderscheidden zich door reinheid van zeden; zij heeten ook moravische broeders naar Moravië; **boheemsche steenen**, fijne bergkristallen, die in glans en schoonheid, doch niet in hardheid, den diamant nabij komen.

Bohemers, pl. (fr. *bohémiens*), naam, die bij de Franschen de zwervende heidens (z. a.) dragen.

Böhm, m. (spr. *beum*), eene zilvermunt in Silesië, waarvan er 30 in eenen thaler gaan.

Boi of **boy**, f. Merc., eene grove wollen stof, voeringbaai.

Boilade, z. **bojaar**.

boiséren, fr. (spr. *boaz*—), met houtwerk bekleeden, beschieten; **boiserie**, f. fr., ook **boisage**, f. (spr. —*zaazj'*), de bekleeding der wanden eener kamer met planken, een beschot.

Boisseau, n. fr. (spr. *boasó*), eene oude fransche inhoudsmaat, = 13,008 kop; het boisseau was verdeeld in 16 litres.

Boite, f. fr. (spr. *boát'*), eene doos, bus, een koker.

Boitout, m. f. (spr. *boatóe*, een drinkuit, wippertje, een glas zonder voet, dat men dus niet kan neêrzetten, zonder het daarin zijnde vocht te storten.

Bojaar, slavonisch, of **boilade**, walachisch, m. oorspr. een krijgsman; tegenwoordig een adellijk grondbezitter, vrijheer, magnaat in vele slavonische landen, de voormalige titel van de geheimraden der russische czaars.

Bojabi, m. N. H., eene slang v. h. boa-geslacht, de hondsslang.

Bokaal, m. (fr. *bocal*, it. *boccále*, waarschijnlijk van *bocca*, mond), de beker, kelk, het dekselglas, een groote drinkbeker.

Boksen, z. **boxen**.

Boléro, m. een met gezang en castagnetten begeleide spaansche volksdans.

Boletiet, m. (v. h. lat. *bolētus*, paddestoel), N. H., versteende paddestoel, morille- of kampernoeljesteen.

Bollandisten, pl., de naam der Antwerpsche jezuiten, die de levens en daden der heiligen (*acta sanctōrum*) hebben uitgegeven; dit werk, door Rosweijdus in de 16de eeuw begonnen, werd in de 17de door Bolland en anderen na hem voortgezet en is nog niet compleet.

Boloneser of **bologneser hondjes**, kleine ruigharige hondjes, zoo genoemd naar de stad Bologna; **boloneser flesschen**, kleine, tamelijk dikke, peervormige glazen fleschen, die, schoon van buiten tegen eenen sterken slag of stoot bestand, terstond springen zoodra men ze inwendig aanraakt of krast; **bolonésche steen**, m. een uit zwaarspath en aluinaarde bestaande glinsterende steen, die in de nabijheid van Bologna wordt gevonden en in het donker een phosphorisch licht geeft, wanneer hij vooraf in de zon gelegen heeft of verwarmd is; **bolognino**, m. it., z. v. a. **bajocco**.

Bolus, m. lat. (*bolus*, bete, v. h. gr. *bolos*, worp), lemnische aarde, ook zegelaarde genoemd, eene zachte, vettige, doorgaans roodachtige kleiaarde, die in Bohemen, Hongarije, Silesië en elders wordt gevonden; de beste soort is de armenische. Eertijds werd zij bij bolletjes, beten of brokken in de geneeskunst gebruikt, en, om vervalsching te verhoeden, met het zegel der plaats, waar men ze gegraven had, voorzien; van daar: zegelaarde (*terra sigillāta*); tegenwoordig dient zij enkel als verwstof; Med., een artsenijballetje, een brok, die in eens wordt doorgeslikt.

Bolwerk, z. **bastion**.

Bolzas, pl. Merc., oostindische katoenen tijken.

Bom, f. N. H., eene groote slang van Amerika, die al kruipende een zonderling geraas maakt, waarvan zij haren naam ontleent.

Bom, **bombe**, f. (v. h. gr. *bombos*, lat. *bombus*, dof brommende trom), een ijzeren holle werpkogel, spring-, knal- of vuurkogel, uitgevonden in 1457 door Pandolpho Malatesta, prins van Rimini; ook eene groote, ronde glazen flesch; een groote blikken trommel; de prop van een vat; *bombe à la Sardanapale*, een zeker uitstekend kostbaar geregt op de tafel der grooten, zoo geheeten naar Sardanapalus (z. a.); **bomvrij**, beveiligd voor de vernielende werking der bommen; **bombarde**, f. fr., steengeschut, een voorm. krijgstuig om groote steenen ver weg te werpen; een kort, dik, zwaar knallend kanon, steenmortier; ook bij de orgels de basbrommer, het zwaarste bromwerk; nog de mondtrom; **bom-**

bardéren, met bommen beschieten; oneig. iemand hevig aanvallen, met geweld bij hem aandringen; **bombardeergaljoot**, f. een vaartuig van middelmatige grootte, doorgaans slechts één zeil voerende, en sterk gebouwd tot het dragen der mortieren, waaruit men bommen werpt; **bombardeerkever** (*brachynus*), een gevleugeld insect, dat zijnen vijanden vaak uit zijn achterdeel een' blaauwen, stinkenden damp met een vrij zwaren pof tegenschiet; **bombardement**, n. fr. (spr. —*máng*), het bommenwerpen, het beschieten van eene plaats; **bombardier**, m. een bommenwerper, kanonnier; **bomketel**, z. **mortier**.

Bomaschki, pl. russ., eig. papierengeld, bankassignatiën van 1 tot 10 roebels.

Bomba, m. een opziener der slaven op de westindische eilanden.

Bombakijn, f. Merc., eene zekere stof uit wol en zijde.

Bombasin, n. fr. (v.h. lat. *bombycīna*, zijden kleederen, *bombyx*, zijde, daar het vroeger eene zijden stof was), Merc., eene soort van effen of gestreept basin, eene katoenen stof aan beide zijden ruw, bombazijn.

Bombast, m. (v. h. gr. *bombos* z. **bombe** en **bombus**; anderen denken aan het eng. *bumbast*, een met wol of watten gevuld kleedingsstuk of deken, nog anderen aan den vermaarden alchymist Paracelsus (Philippus Aureolus Theophrastus Paracelsus Bombastus de Hohenheim); Rhet., winderige, brommende, opgeblazene uitdrukkingen, schijnbaar hoogdravende voordragt, die eigentlijk onzin of geheel niets zegt; **bombástisch**, gezwollen, hoogdravend.

Bombus, m. gr. (vgl. **bombe**), Med., het oorgesuis, oorgegons.

bon, fr. (spr. *bóng*), goed; als subst. n. Merc., eene schriftelijke goedkeuring of aanwijzing op iets, welke iemand, met zijne handteekening en het woord *bon* voorzien, aan een' ander geeft; een bewijs v. ontvang, v. levering, enz.; pl. **bons**; *bons à vue* (spr. *bongzawü*), terstond of op zigt betaalbare aanwijzingen.

bona, pl. lat. (v. h. sing. *bonum*, het goed), goederen, have; *bonis* **cedéren**, zijn gansch vermogen den schuldeischers overlaten of afstaan; *bona acquisīta*, verworvene goederen; *bona adventitĭa*, goederen, die niet uit de vaderlijke bezitting, maar van elders toegekomen zijn, doorgaans moederlijke nalatenschap; *b. aerarii* of *camĕrae*, kamergoederen; *b. aliēna*, vreemde goederen; *b. allodialĭa*, eigene goederen, vgl. **allodium**, *b. avīta, gentilitĭa, stemmatĭca*, grootvaderlijke goederen, stamgoederen v. grootouders; *b. cadūca*, overgankelijke goederen, dezulken die na den dood v. d. eigenaar aan den heer v. h. land vervallen; *b. castrensĭa*, legergoederen, in het veld verworven eigendom; *b. censitĭca*, cijnsgoederen; *b. civitātis* of *publĭca*, gemeene stadsgoederen; *b. communĭa*, gemeenschappelijke goederen; *b. communitātis*, gemeentegoederen; *b. conjŭgum*, goederen der echtelieden, *b. damnatōrum*, goederen der veroordeelden; *b. devolūta*, toegevallene goederen; *b. domanialĭa*, goederen, die niet tot het bijzondere eigendom v. d. landheer behooren en die hij tot zijne eigene huishoudelijke behoeften of ook tot die van den staat gebruikt; *b. dotalĭa*, huwelijksgoederen, trouwgelden, medegifte, uitzet; *b. ecclesiastĭca*, geestelijke of kerkgoederen; *b. emphyteutĭca*, erfpachtgoederen; *b. ereptitĭa*, (aan onwaardigen) ontrukte goederen, nalatenschappen enz., welke 's lands schatkist ten deel vallen; *b. feudalĭa*, leengoederen; *b. hereditarĭa*, erfgoederen, geërfde goederen; *b. illāta*, ingebragte goederen; *b. immobilĭa*, onroerende goederen, landerijen enz.; *b. indivīsa*, onverdeelde goederen; *b. indivisibilĭa*, ondeelbare goederen; *b. litigiōsa*, betwistbare goederen; *b. locāta*, goederen, die verhuurd of verpacht zijn; *b. mariti*, 's mans goederen; *b. matérna*, moederlijke goederen; *b. mensalĭa*, tafelgoederen; *b. minōrum*, goederen v. onmondigen; *b. mobilĭa*, roerende goederen; *b. paraphernalĭa*, goederen, welke de vrouw buiten haar ingebragt vermogen bezit; *b. patérna*, vaderlijke goederen; *b. patrimonialĭa*, eigene erfgoederen; *bona per testamentum alienāri prohibĭta*, goederen, welker verkoop bij testament verboden is; *b. pignoratitĭa*, verpande of pandgoederen; *b. publĭca*, openbare of landsgoederen; *b. publicāta*, ingetrokkene en voor 's lands rekening verkochte goederen; *b. receptitĭa*, spillegelden, of vrouwelijke goederen, welke de vrouw voor zich behoudt en haren man noch toebrengt, noch ter beheering geeft; *b. utensilĭa*, gereedschapsgoed; *b. uxōris*, goederen der huisvrouw; *b. vacantĭa*, goederen, die geen' eigenaar hebben; *b. vi rapta*, gewelddadig geroofde goederen.

bona fide, *bonae fidĕi*, enz., lat. (v. h. adject. *bonus, a, um*, goed), z. ond. *fides*; *bona gratĭa*, met grooten dank, goedwillig; *bona mente*, met een goed oogmerk; *in bona pace*, z. ond. *pax*; *bona venĭa*, met verlof of goedkeuring; *bona officĭa*, pl., goede, willige diensten, vriendelijke bemiddeling.

Bonapartísmus, m. het gevoelen, het stelsel van de aanhangers v. Bonaparte; **bonapartísten**, aanhangers v. B. en zijn bestuur.

Bonasiánen, pl., ketters uit de 4de eeuw, die leerden, dat Christus slechts Gods aangenomen zoon was.

Bonāsus, m. gr. en lat. N. H., eene ossensoort met lange rugmanen, wilde os.

Bonaventūra, it. mansn.: de welkome.

bonavoglia, m. it. (spr. *—wó-ljia*), een vrijwillige galeiknecht, loonroeijer

Bonbon, n. f. (spr. *bongbóng*), suikergoed, lekkers, koekjes, kleingoed, snoepgoed; **bonbonnière**, f. het doosje voor zoetigheden, lekkernijen, bonbondoosje; ook een vrouwen-hoofdtooisel.

Bon-chrétien, m. fr. (spr. *bong krétiëng*), de christus-peer, goede christus-peer, apothekers-peer, eene groote, langwerpige, zeer smakelijke fransche peer.

Bond, m. fr. (spr. *bóng*); de sprong, het opspringen v. het paard; de terugstuiting.

Bonde, ook **huisbonde**, m. (v. h. oudd. *buwan*, *buwen*, bouwen, ijslandsch en zweedsch *bua*, *boa*, d. i. oorspr. wonen), in Sleeswijk een boer, die op zijn eigen goed woont.

Bong, n. het lampenfeest der Japanezen.

Bongomilen, ook **bogomilen** (zoo geheeten, naar den monnik Bongomilus, v. a. naar het bulgaarsche *Bog*, God en *mūlui*, erbarm), ketters der 12de eeuw in het Oosten, die de kerken duivelstempelen noemden, de sacramenten verwierpen en God eene menschelijke gedaante toekenden, ook bekend onder de namen v. martionisten, messalianen, enthusiasten.

bon gré, *mal gré*, fr. (spr. *bong-ghré*,—), goed- of kwaadschiks, gewillig of gedwongen, willens of onwillens.

Bonheur, m. fr. (spr. *bonneur*), geluk, welvaart; een gelukkig voorval, fortuintje, buitenkansje.

Bon homme, m. fr. (spr. *bonnómm'*), een goed, eerlijk mensch, een goede ziel, een goedhartige vent, een onnoozele hals; **bonhomie**, f. (spr. *bonnomie*), natuurlijke goedhartigheid, eenvoudigheid, regtschapenheid.

Bonifacĭus, m. nw lat., eig. de weldadige, de weldoener; een bijnaam van Winfried, den zoogenaamden apostel der Duitschers in de 8ste eeuw.

bonificéren, nw lat., verbeteren, vergoeden, schadeloos stellen; **bonificātie**, f. lat., de vergoeding, schadeloosstelling.

bonis **cedéren**, z. ond. *bona*.

Boniet, (fr. *bonite*, f., spaansch *bonito*, arab. *bainît*) of *bonétvisch*, m. N. H., eene soort van makreelen, een springvisch, die de vliegende visschen vervolgt, een zeer smakelijke roofvisch.

Boniteit, f. lat. (*bonĭtas*), de goedheid, deugdelijkheid, innerlijke waarde eener zaak, inz. eene uitstaande schuldvordering (in tegenoverst. met hare veriteit); **bonitéren**, schatten, waarderen, de waarde inz. v. een stuk land bepalen; **bonitéring**, f. de schatting, waardebepaling, waardering, aanslag; **boniteur**, m. fr. een schatter, waardeerder v. landerijen enz.

bon jour! fr. (spr. *bongzjóer*), goeden dag! goeden morgen!

Bonmot of **bon-mot**, n. fr. (spr. *bongmó*), eig. een goed woord; een geestige zet, vernuftige inval, kwinkslag; **bonmotiséren**, geestige, vernuftige, aardige gezegden doen, kwinkslagen uitdeelen.

Bonne, f. fr., eig. de goede; eene vrouw, die met het toezigt over de kinderen v. een huisgezin is belast, eene toezienster, kindermeid; ook wel z. v. a. gouvernante.

bonne amitié, goede vriendschap, broederschap; *bonne bouche*, z. *bouche; bonne fortune*, z. **fortuna**; *bonne grace*, z. **grace**; *bonne humeur*, (spr. *bonnumeur*), goede luim, opgeruimdheid; *de bonne humeur* **zijn**, opgeruimd, welgemutst zijn.

Bonnet, n. fr. (spr. *boné*), de muts, kap, huif; de leeraarsmuts of kap, de doctorale hoed; Mar., een bijzeil, eene strook zeildoek, waarmede men de zeilen verlengt, opdat zij meer wind zouden vatten; Mil., eene voorlaag bij verschansingen; **bonnetéren**, de kap, de muts opzetten; **bonnetade**, f. het hoedafnemen, de diepe buiging; **bonnetier**, m. (spr. *—ti-é*), mutsenmaker of verkooper; die mutsen, kousen en andere wollen waren maakt of verkoopt.

bono mode, lat, op goede, op minnelijke wijze.

bononische steen, z. v. a. **bolonesche steen** (z. a.).

bonōrum cessĭo, z. *cessio bonorum; bonōrum possessĭo*, z. *possessio*—; **bons**, z. **bon**.

Bonsens, n. fr. (spr. *bongsáng*), goede zin, gezond, natuurlijk menschenverstand, (*sensus commūnis*); *bon soir*, fr. (spr. *bong soár*), goeden avond; **bonton**, m. fr. (spr. *bongtóng*), de goede toon, de welvoegelijkheid, deftigheid, welgemanierdheid in spreken en handelen, de beschaafde, verfijnde manieren, de wereldtoon; *bon voyage* (spr. *—woajáazj'*), goede reis, geluk op reis.

bonum et aequum, lat., regt en billijk; *bonum naturāle*, n. natuurgave; *bonum publĭcum*, het gemeene best, 's lands welzijn, *pro bono publĭco*, voor het algemeene welzijn, tot nut van 't algemeen.

Bonus, lat. mansn.: een goede, deugdzame.

Bonvivant, m. fr. (spr. *bongwiwáng*), een vrolijke lustige broeder, een losbol, een doorbrenger.

Bonze, m. japansch (eig. een vrome), een priester der godsdienst v. Fo in Japan en China; oneig. een bijgeloovig priester.

Boord, fr. **bord**, de rand; Mar., scheepsrand, het schip-zelf; **bórdingen**, pl., lichters, kleine platte vaartuigen in de Oostzee, die de grootere schepen ligten, d. i. hunnen last verminderen, opdat zij ondiepe plaatsen zouden kunnen bevaren; **bordáge**, f. fr. (spr. *—dáazj'*), de scheepsbekleeding, de buitenbedekking van het schip met plan-

ken, buitenhuid; **bordure, f.** fr., het raam, de lijst, de zoom, het omzetsel, loof-, snij- en pleisterwerk langs de zijden v. gevels, zuilen, enz., of op lijsten v. spiegels; **borduren**, eenen zoom, rand, lijst om iets heen leggen, boorden, stikken, bloem- of loofwerk in een weefsel naaijen; **borduurwerk**, (fr. *broderie*), het stikwerk, de omboording, enz.

Boötes, m. gr., eig. ossendrijver; Astr., de naam v. een aanzienlijk sterrebeeld des noordel. hemels, ook arctophylax geheeten.

Boquelle, naam der holl. leeuwendaalders in Egypte.

Bora of **Borra**, f. it., een hevige scherpe en drooge noord-oostenwind (in de Adriatische zee), die dikwijls 8 of 9 dagen aanhoudt.

Borax, Astr., een der honden van Acteon; z. verder ond. **borium.**

Borbi, eene egypt. kopermunt, = $3\frac{3}{4}$ asper of ongeveer $1\frac{1}{2}$ ct.

Borbonsium of **borbonium**, n. lat., Chem., een metaal, dat een napolitaansch scheikundige beweert uit het baryt te hebben afgezonderd.

Borboriánen, **borborieten**, **borboristen**, pl. (eig. drekmannen, v. h. gr. *borbŏros*), een spotnaam v. verscheidene gnostische secten der 1ste eeuw, die in de 16de eeuw op de mennonieten-secte der Waterlanders in N. Holland spottenderwijze werd overgedragen.

Borborýgmus, m. gr. Med., het gerommel der darmen.

Bordage, z. ond. **boord.**

Bordeaux-wijnen, (spr. —*dó*—), alle over Bordeaux in Frankrijk verzondene wijnen, zooals Medoc, Graves enz.

Bordeel, n. fr. *bordel* (mid. lat. *bordellum*, een huisje; v. h. oudd, zweedsch, ang. saks. *bord*, plank, plankenhuis, hut), een hoerhuis, huis der ontucht.

Bordereau, m. fr. (spr. —*ró*) **borderel**, n. een lijstje of ceeltje van de muntsoorten eener somme gelds; een speciebriefje, het uittreksel uit eene rekening; het rekeningboek.

Bordingen, bordure, borduren, z. ond. **boord.**

Bordoyéren, fr. (spr. *bordoaj*—), eene doorzigte emailkleur loodkleurig of dof maken.

Boreas, m. gr., de noordenwind; **boreālisch**, noordelijk, middernachtelijk.

Borech, z. **soda.**

Borgiah, m., z. v. a. **mameluk.**

Borgis, Typ., eene soort van hoogduitsche drukletters, z. ook **bourgeois** en **drukletters.**

Borium, n. Chem., een enkelvoudig, weegbaar, niet metallisch ligchaam, door Davy in 1807 op den galvanischen weg ontdekt; **boraxzuur**, de verbinding v. h. borium met de zuurstof; **boraten**, pl., boraxzure zouten, b. v. **borax** (v. h. arab. *bûrakh*, salpeter) of **boraxzure soda**, in den ruwen staat ook tinkal, in Thibet Swaga, geheeten, de natuurlijk voorkomende verbinding v. h. boraxzuur met soda; **boraciet**, n. ook **sedatief-spath**, Min., natuurlijke boraxzure talkaarde, die men in het gips van den kalkberg bij Luneburg vindt.

bornéren, fr., begrenzen, bepalen, beperken; een **geborneerd verstand**, een bekrompen, middelmatig, beperkt verstand.

Borough, m. eng., (spr. *búrro*), een vlek, burgvlek, marktvlek in Engeland.

Borrelísten, pl., eene soort van wederdoopers of anabaptisten, die allerlei plegtigheden in de godsdienst verwierpen; hun naam is ontleend van den zeeuw Adam Borrel.

Bórretsch of **bóretsch**, l. **borrágo**, m. mid. lat. (fr. *bourrache*), Bot., een hartsterkend, pijnstillend moeskruid, bernagie, boragie, ossentong; de gemeene **bornagie** (*borrago officinālis*) verraadt, gedroogd en op gloeijende kolen gelegd, de aanwezigheid van salpeter en werd daarom vroeger als geneesmiddel gebruikt.

Borussia, f. lat., Pruissen; **borussomanie**, f. overdreven zucht of voorliefde voor al wat pruissisch is.

Bóschli, m. een turksch vrijwilliger te paard.

Bospŏrus, Bosphorus, m. gr. (volgens de eerste spelling beteekent het woord eene plaats, waardoor een os waden kan, ossenwedde; volgens de tweede ossendrager), eene zeeëngte, dus genaamd, omdat de door Juno in eene koe herschapene Io die overzwom, de thracische straat, die de zee van Marmora (Propontis) met de zwarte zee verbindt; ook de zeeëngte, die de laatstgenoemde zee met die van Azof (Palus Mœotis) verbindt, heet bosporus, en wel **cimmersche-bosporus** in onderscheiding van den vorige.

Bosquet, n. (spr. —*ké*), oorspr. van het duitsche bosch ontleend), een boschje, eene tot vermaak aangelegde belommerde dreef.

Bosse, f. fr., bogchel, bult, buil; vlak verheven beeldwerk in gips enz., bas relief; **bossage**, f. fr. Arch. (spr. —*sáazj'*), de hoogte, het vooruitkomend gedeelte, hetzij van eenen steen, om er iets op te beitelen, of aan eenen muur, boog, gewelf enz.; **bosséren, bossēlen**, verhevene figuren uit was, gips enz. vervaardigen, boetseren; **bosselage**, f. fr. (spr. —*láazj'*), gedreven werk op zilver, goud enz.; **bosseléren**, gedreven werk op goud, zilver enz. maken.

Bossina, f. eene eigene spijs der Mooren,

bestaande uit gerstengrutten en hoendernat.

Boställen, pl. zweedsch (d. i. woonsteden), goederen, die den krijgsman en ambtenaar ter woning zijn aangewezen.

Bostándschi, m. turksch (van het perz. *bostân*, tuin), eig. tuinwachters; de serailbewakers van den turkschen sultan, te gelijk zijne roeijers en scherpregters; **bostandschi-baschi**, m. de opziener derzelven, eerste opzigter over de tuinen, kanalen enz.

Boston, n. eng. of **bostonspel** (naar de stad Boston in Noord-Amerika benoemd), een kaartspel, dat naar het whist gelijkt en door 4 personen gespeeld wordt; men speelt het echter ook bij vermindering van kaarten met 3 personen (tri-boston).

Bostrychiet, m. gr. N. H., haarsteen, kroezig bergvlas, een steen met figuren, naar vrouwenhaar gelijkende.

Boswellia thuriféra, f. wierookdragende of zaagtandige **boswellie**, een arabische struik, die ook in O. Indië voorkomt. Het schijnt zeker te zijn, dat het deze boom is, die den wierook oplevert.

Bota, sp., **botta**, it. f. (eig. laars), eene lederen wijnflesch; eene wijnmaat, gemiddeld = 412 ned. kan, ook **botto** geheeten.

Botanĭca, f. gr. (v. *botánē*, kruid, gras enz.), de plant- of kruidkunde, plantenleer; **botanist** of **botanĭcus**, m. een plant-, kruidkenner, een kruidkundige; **botánisch**; plantkundig, tot de kruidkunde behoorende; **een botanische tuin**, een plantentuin; **botaniséren**, planten of kruiden zoeken; **botanograaph**, m. de plantbeschrijver; **botanographīe**, f. de plantbeschrijving; **botanográphisch**, plantbeschrijvend; **botanologīe**, f. de plantenleer, z. v. a. **botanica**; **botanoloog**, m. een plantkenner, een leeraar in de kruidkunde; **botanomantīe**, f. de waarzegging uit planten; **botanophĭlus**, m. een plantenminnaar, liefhebber van planten.

Botany-bay, f. eng. (spr. *bótt'nibee*), eig. de kruid- of plantenbaai, eene gewasrijke baai aan de oostkust van Nieuw-Holland, door Cook in 1770 ontdekt, eene britsche strafcolonie.

Botárga, m. gezouten vischkuit met azijn ingelegd, eene spijs, die naar den kaviaar gelijkt.

Bothrĭum, n. gr. (*bothrion*), eig. een kuiltje, groefje; Med., een klein en diep zweertje op het hoornvlies.

Botrȳtis, f. gr., eene soort van schimmel, een cryptogamisch gewas, door velen beschouwd als de oorzaak van de ziekte, die in 1845 schier over geheel Europa de aardappelen heeft aangetast.

Botrȳum, n. (van het gr. *botrys*, druif), Med., het druivenoog; **botryĭtisch**, Arch., druifvormig; **botryolith**, **botrýt**, m. Min., de druivensteen, een druifvormig mineraal.

Botta, z. **bota**.

Bottelen, (vgl. **bouteille**), m. op fleschen of kruiken aftappen; **bottelier**, m. Mar., de spijsverzorger, schaftmeester, bewaarder van den keukenvoorraad op schepen; **bottelarij**, f. de spijsvoorraadkamer.

botteléren, fr. in eenen bundel binden, opbossen.

Bottines, pl. fr. (spr. *bottíen'*), halve laarzen.

Botto, z. **bota**.

Boucanier, m. fr. (spr. *boekanié*, oorspr. benaming der eerste fransche colonisten op St. Domingo, v. *boucan*, west-ind. voor gevlochten horde, waarop vleesch en visch wordt gebraden, en de plaats, waar die horde staat), een buffeljager, amerikaansche strooper, wilddief, roofjager; ook z.v.a. **flibustier** (z. a.); **boucanéren**, het vleesch rooken, gelijk men dat nu te Hamburg het best verstaat; **boucanière**, fr. (spr. *boekaniér'*), het geweer van een' buffeljager.

Boucassíne, f. (fr. *boucassin*, spr. *boekasséng*), eene soort van fransche voering of stijflinnen; ook eene soort van trielje van geitenhaar.

bouche-close! fr. (spr. *boesj'kloos'*), mondje toe! den mond gehouden! gezwegen! *bouche, que veux-tu?* fr. (spr. *boesj' k'weu-tu*), woordel: mond, wat wilt gij? iron. voor: allerlei lekkere spijzen; *bonne bouche*, kostelijk eten, lekkernij; ook een aangename nasmaak; *pour la bonne bouche* (spr. *poer la bonn' boesj'*), voor lekkerbekken, als een lekkerbeetje, iets welsmakends.

bouche trou, fr. (spr. *boesj' troe*, v. *boucher un trou*, een gat toestoppen), een persoon, die slechts dient om het getal vol te maken, een plaatsvuller, een onbeduidend bijpersoon of eene bijrol in tooneelspelen; **bouchet**, m. fr. (spr. *boesjè*), een' kruiderdrank uit water, suiker en kaneel, eene soort van hippocras.

Boucle, f. fr. (spr. *boek'l*), gesp, spang; haarlok.

boudéren, fr. (spr. *boe*—), pruilen, grommen, knorren; **bouderīe**, f. het pruilen knorren; **boudoir**, m. (spr. *boedoár*), eig. de pruilhoek; een klein sierlijk vertrek of kabinetje, waar inz. de dames zich begeven om alleen te zijn of om enkel vertrouwde personen te ontvangen.

Boudin, m. fr. (spr. *boedèng*), bloedworst, bloedbeuling; ook een klein zadelvalies; **boudinade**, f. (spr. *boedináad*), lamsworst.

Boudot, m. fr. (spr. *boedò*), eene soort van bourgogne-wijn.

Boudry, m. (spr. *boedri*), een roode en witte zwitsersche wijn uit het canton Neufchatel.

boufféren, fr. (spr. *boef*—), gezwollen, opgezet maken, bol doen staan (van kleederen, van mouwen; van daar **bouf-mou-**

wen, bij ons pofmouwen); **bouffant** (spr. *boefáng*), opgezwollen, bol gezet, inz. van zijden stoffen; van daar **bouffante** (spr. *boefángt'*), f. een pofkleed, een bolstaand kleed, lint, halsdoek enz.; **bouffétte**, f. de lintstrik, kleine kwast.

Bouffon, m. fr. (spr. *boefóng*), it. **buffóne** (eig. eerst: windmaker, windbuil, van *buffo*, wind; dan: lustig, vrolijk, schertsend; *buffa*, pots, grap), een potsen- of grappenmaker, de grappige of koddige rol in een tooneelspel, de hansworst, hofnar; ook adject.: kluchtig, grappig, snaaksch; **bouffonnerie**, f. het grappenmaken, de potsen, streken, schalke woorden of daden, het hofnars vernuft; *buffo caricāto*, m. it., het overdreven snaaksche, koddige der italiaansche opera; **opera buffa**, z. **opera**.

Bougie, f. fr. (spr. *boezjíe*), een waslicht, eene waskaars; Chir., een werktuig uit eene pleistermassa, of uit was, gom enz. vervaardigd, en dienende tot het onderzoeken en verwijden van de vernaauwingen der pisbuis, ook des endeldarms, een katheter

Bougre, m. fr. (spr. *boeghr'*, eig. oudfr. voor bulgaar: aan eene bulgaarsche kettersche secte n.l. leide men veel kwaads te last), sodomiet; schoft, rekel enz.; in 't algemeen een hoogst beleedigend, onwelvoegelijk woord, dat door velen echter als eene verbastering van het lat. *puer*, knaap, wordt aangezien en als zoodanig in scherts zelfs als liefkozend woordje voor kleine knapen wordt gebruikt!

bouillant, fr. (spr. *boeiljáng*), eig. kokend, ziedend; oneig. opvliegend, driftig, opbruisend, onstuimig, heftig; **bouillants**, pl. (spr. *boeil'jáng*), warme vleeschpastijtjes; **bouilli**, n. (spr. *boeilji*), gekookt vleesch, **bouillie**, f. pap, brij; **bouillon**, f. (spr. *boeiljóng*), vleeschnat, krachtig aftreksel van vleesch; boordsel, opzetsel, opbolling aan vrouwenkleederen; ook zamen gerold zilver- of gouddraad.

Bouille, f. fr. (spr. *boeilj'*), de tolstempel, het merk door fransche tolbedienden op vreemde wollen stoffen gedrukt; ook het geld, dat voor het stempelen of plomberen der stoffen betaald wordt.

Bouillotte, f. fr. (spr. *boeiljótt'*), zeker spel met drie kaarten, waarbij de verliezer zijne plaats aan een ander afstaat.

Boule, f. fr. (spr. *boel'*), kogel, bal, kloot; **à la boule**, een zeker spel op het biljart; **boulettten**, pl., vleeschballetjes.

Boulevard, m. fr. (spr. *boel'wáar*, uit het duitsche bolwerk ontstaan), een bolwerk, wal om eene vesting, inz. tot wandelplaats.

bouleverséren, fr. (spr. *boel'wers*—), omver werpen, het onderste boven keeren, verwoesten; **bouleversement**, n. fr. (spr. *boel'wers'máng*), de omkeering, verwoesting, vernieling, omverwerping.

Boulingrin, z. **bowlinggreen**.

Boundschesch, perz., het boek der eeuwigheid, dat Ormuzd als den bewerker van al het goede, schepper der zuivere wereld, en Ahrimanes als de bron van alle kwaad voorstelt.

Bouquet, n. fr. (spr. *boeké*, gewoonlijk *boekét*, uit ons bosch ontstaan, vgl. **bosquet**), een ruiker, bloemenruiker; ook de bloem; ook de kruidige geur van den wijn, eig. eene eigene stof in den wijn, die dus verre aan al de nasporingen der scheikundigen is ontsnapt; *bouquet de bois* (spr. —*boá*), een lustboschje, eene boomengroep.

Bouquineur, fr. (spr. *boekinéur*), **bouquinier**, (spr. —*ni-é*) en **bouquinist**, m. (v. ons boek), een kooper en verkooper van oude boeken, een boekenkramer.

Bourdaloue, f. fr. (spr. *boerdalóe'*), een hoedenband met eene gesp, hoedenriem; ook eene soort van gemeen linnen, waarmede de fransche vrouwen zich eenigen tijd kleedden, nadat de beroemde kanselredenaar Bourdaloue tegen de kleederweelde had gepredikt.

Bourdine, f. fr. (spr. *boerdíen'*), eene groote donkerroode perzik; ook eene knoflooksoep.

Bourdon, m. fr. (spr. *boerdóng*), Muz., de brombas, de diepste bassnaar; het orgelregister, waarin de grootste, sterkst brommende pijpen zijn, het 16 of 32 voets orgelregister.

Bourgeois m. fr. (spr. *boerzjoá*), de burger; ook eene soort van hoogduitsche drukletters, borgisschrift, z. **drukletters**; **bourgeoisie**, f. (spr. *boerzjoazíe*), de burgerij.

Bourgogne-wijnen (spr. *boerghónje*), wijnen, die in de voorm. provincie Bourgondië, inz. in het departement *Côte d'or*, wassen, en die om hunnen fijnen, eigenen en aangenamen smaak zeer gezocht zijn; men onderscheidt ze in wijnen van Opper- en Neder-Bourgogne, van welke de laatste de beste zijn.

Bourignonisten, pl., eene secte v. protestanten uit de 17de eeuw, wier grondstellingen veel overeenkomst hebben met die der quietisten en kwakers; zij ontleenden hunnen naam van Antoinette de Bourignon (spr. *boerienjóng*).

Bournous, z. **burnus**.

Bourráde, f. fr. (spr. *boer*—), ribbestoot, dof, douw; gevoelige steken met woorden, scherpe, bittere verwijtingen.

Bourrasque, f. fr. (spr. *boerásk'*, van het it. *burrasca*), een plotselinge stormwind, windvlaag, rukwind; de losbarsting der kwade luim, oploopendheid, woeste uitval.

Bourrée, f. fr. (spr. *boeré'*), een vrolijke

fransche dans en de daarbij behoorende muzijk.

Bousingot, m. fr. (spr. *boezènggó*), een naam, sedert de julij-revolutie van 1830 in Frankrijk gegeven aan eenige menschen, die zich onderscheiden door hunne zonderlinge kleeding en overdrevene democratische gevoelens.

Boussóle, f. fr. (spr. *boes*—, it. *bússola*, van het duitsche bos, bus), een zeekompas, z. **kompas**; ook een werktuig met een kompas, waarvan men zich bij het landmeten bedient tot het meten van hoeken.

Boutade, f. fr. (spr. *boe*—), een snelle, wonderlijke inval, vreemde kuur of gril, eigenzinnigheid; eene soort van voor de vuist uitgevoerd ballet; Muz., een stukje uit de oogenblikkelijke luim des spelers voortgevloeid, eene fantasie; *par boutades*, naar luim, zoo als het invalt, bij sprongen.

Bouteille, f. fr. (spr. *boetélj'*, mid. lat. *botella*, v. ons oude botte, bottel), de flesch; **bouteillage**, f. (spr. —*jáazj'*), in Engeland de regten op inkomenden wijn; **bouteillier** of **boutillier**, m. (spr. —*ljié*), de opperschenker aan hoven.

Bouterolle, f. fr. (spr. *boet'róll'*), de oorband aan de degenschede; de bajonetschede.

Bouteselle, m. fr. (spr. *boet'séll'*), it. **butta sella** (spr. *boeta*—), Mil., het trompetsein om op te zitten voor de ruiters; ook wel wat voor het voetvolk de reveille is.

Boutique, f. fr. (spr. *boetiek'*, v. h. hoogd. bude, winkel, gevormd), de winkel, kraam; de werkplaats der ambachtslieden; ook eene ellendige woning, hut; *boutique ambulante* (spr. —*angbulángt'*), eene reizende kraam, reiskraam; **boutiquier**, m. (spr. *boetiki-é*), een winkelier, kramer.

Bouton, m. fr. (spr. *boetóng*), de knoop; Mil., de mikknop op een stuk geschut; **boutonomantīe**, f. fr.-gr., de knoopenwaarzeggerij, het voorspellen of bepalen door het tellen der knoopen aan een kleed.

Bouts-rimés, pl. fr. (spr. *boe rimé*), voorgeschreven eindrijmen; ook het daarnaar gemaakt vers: eene onbeduidende vernuftsspeling, door eenen Franschman Duclos in de laatste helft der 17de eeuw in gebruik gebragt.

Bovinátie, f. (v. h. lat. *bos*, os,), eene osachtigheid, groote lompheid, onbeschofte handelwijze.

Bowl, f. eng. (spr. *bool*), nap, kom, drinkschaal, drinkbeker; **punch-bowl**, punchnap, punchkom.

Bowlinggreen, m. eng. (spr. *bóling-grien*; v. bowl, bal, kegelen), ook **boulingrin**, fr. (spr. *boelénggréng*), een grasperk voor het balspel; inz. een digt bewassen en zorgvuldig gemaaid of plat gerold zodenperk in eenen tuin.

boxen, eng., vuistvechten op de engelsche wijze, boksen; **boxer**, m. een engelsch vuistvechter, bokser.

Boy, z. **boi**.

Boyau, m. Mil., ieder gedeelte eener loopgraaf, dat in eene regte lijn loopt en een harer zigzags uitmaakt.

Boza, f. een naar bier gelijkende bedwelmende drank der Turken, uit gerst en gierst bereid.

Braakmaand, f. de zomermaand, junij.

Brabançonne, f. het patriottisch lied der Belgen tijdens den opstand in 1830, vervaardigd door Jenneval en gecomponeerd door Campenhout.

Brabandsche gouden bulle, ook **gouden privilégie**, f. de vrijheidsbrief, door keizer Karel IV in 1349 aan hertog Jan III van Braband verleend; **brabandsche school**, z. **vlaamsche school**.

Brabēum, n. gr. (*brabeĭon*), de kampprijs, eereprijs, dank; **brabeuten**, pl., prijsuitdeelers bij de olympische spelen.

Braccio 1), m. it. (spr. *brátsjio*, v. h. lat. *brachium*, arm), port. **braça**, sp. **braza**, f., eene lengtemaat in Z. Europa, eene el: te Milaan = 0,5865, te Bologne = 0,6452, te Lucca = 0,5951, te Modena = 0,6431, te Reggio = 0,5298, te Parma voor zijde = 0,544, voor lijnwaad = 0,6438, te Genua = 0,5812, te Florence = 0,5836 ned. ellen; in Portugal is de el voor den groothandel (vara) = 1.093, die voor den kleinhandel (covado) = 0,678; in Spanje doet de el (vara) ongeveer 0,848 ned. ellen.

Braccio z., **brazzo**, m. it. (spr. *brátsjio*, *brátzo*), eene viool, iets grooter dan de violine, die bij de snarenspeeltuigen alt en tenor maakt.

Braceletten of **brasseletten**, f. pl., armbanden.

Bracherĭum, n. nw lat. Chir., de breukband.

Brachieten, pl., eene secte van gnostieken uit de 3de eeuw, leerlingen of aanhangers v. Menes.

brachĭum seculāre, n. lat., de wereldlijke arm, de wereldlijke magt; *br. ecclesiasticum*, de geestelijke arm, de geestel. overheid of magt; **brachiaal**, wat tot den arm betrekking heeft; **brachiométer**, m. gr.-lat. Chir., een armmeter, een verloskundig werktuig om den arm te meten; **brachiónċus**, m. gr.-lat., een armgezwel.

Brachmanen, z. ond. **Brahma**.

Brachybiotiek, f. gr. (v. *brachýs*, kort), de kunst om het leven te verkorten (als tegenstelling van makrobiotiek); **brachygraaph**, m. gr., een snelschrijver; **brachygraphīe**, f. de verkortende schrijfkunst, (hetzelfde als **stenographie** en **tachygraphie**); **brachycataléctisch**, Poet., gebrekkig, onvolkomen in metrum of versvoeten; **brachylogīe**, f. de kunst om kort te spreken; **brachylógisch**, kort, ineen gedron-

gen, beknopt; **brachyloog**, m. iemand, die zijne meening kort uitdrukt; **brachypneūma**, n. gr. Med., de korte adem; **brachypnœa**, f. de aam- of engborstigheid, kortademigheid; **brachypōtus**, m. die weinig en met korte teugen drinkt, gelijk de teringlijders; **brachyptĕra**, pl. N. H., kortvleugeligen, kortvleugelige insecten; **brachyscii**, pl. gr. Geog., kortschaduwigen, bewoners der heete luchtstreek, die de zonnestralen bijna loodregt ontvangen en daardoor weinig schaduw geven; **brachystochróne**, f. Phys., de kromme lijn v. d. snelsten val, een bijnaam der cycloïde (z. a.); **brachysyllăbus**, m. gr. Poet., een uit korte lettergrepen bestaande versvoet.

braconnéren, fr., wilddieverij drijven, stroopen; **braconnage**, f. (spr. *—náazj'*), wilddieverij, strooperij.

Bracteāten, pl. (v. h. lat. *bractĕa*, blik), blikmunten, holmunten van goud- of zilverblik, die op de eene zijde een' verheven' stempel hebben, welke zich op de keerzijde verdiept vertoont; zij waren van de 12de tot de 15de eeuw vooral in Duitschland in gebruik en heetten toen penningen of denarii.

Bradyecoīa, f. gr. (van *bradýs*, langzaam, bezwaarlijk), de hardhoorigheid; **bradymastĕsis**, f. Med., het moeijelijk kaauwen; **bradypepsīe**, f. de trage spijsvertering; **bradўpus**, m. H. N., de luiaard, aï; **bradyspermatísmus**, n. moeijelijke zaadontlasting; **bradysurīe**, z. **strangurie**.

Braga, n. een naar bier gelijkende drank uit haver en hop in Siberië, Wallachije enz.

Braga of **Brage**, m. noord. Myth., de noordsche Apollo, de god der dichtkunst en welsprekendheid, de beschermgod der dichters, de gemaal v. Iduna, de zoon v. Odin en Freija; naar hem heet de dichtkunst **bragur**; ter gedachtenis der dooden dronk men uit den hem gewijden beker **bragaful**; ook de naam van een vinnig hekelend tijdschrift in poëzij, dat in 1843 en 1844 te Utrecht uitkwam en toen te niet ging.

bragéren, fr. (*braguer*, zich verlustigen, een woord van Rabelais), een wulpsch leven leiden, den pronker spelen, zich grootsch voordoen langs de straat.

Brahma of **Brama**, m. ind. Myth., het hoogste wezen der Hindoes, de ongeschapen, eeuwige God, ook **Parabrama** en **Atma** geheeten; toen hij de Trimourti (z. a.) had voortgebragt, viel uit het midden van deze een druppel, eene kiem op het water, deze werd tot een goudglanzig ei, en het opperste wezen-zelf werd daaruit geboren; als zoodanig wordt zijn' naam met een accent geschreven (Brahmâ); als uitvloeisel van zich-zelven heet hij nog Narayana, d. i. die zich over de wateren beweegt; Hiranyagarbha of vrucht der gouden baarmoeder, Mâha-bhouta, het groot natuurverschijnsel; Mahân-atma, de groote ziel; Sati, de waarheid; Mout, de dood; **brahmaísmus**, n. de godsdienst der Indiërs, die men voor de oudste van alle godsdiensten wil gehouden hebben; **brahmīnen**, **brahmānen** of **brachmānen**, ook gymnosophisten geheeten, de half vergode priesters en wetgevers bij de Indiërs.

Brai, m. fr. (spr. *brè*), eene soort van teer met gom, pik, hars enz. gemengd om te kalfateren, scheepsteer.

Braillard, m. fr. (spr. *braljáar*), een schreeuwer, bulker.

Brama, z. **Brahma**.

Bramarbas, m. naam v. eenen grootspreker in een blijspel v. Holberg; van daar een snoever, grootspreker, windbuil, opsnijder; **bramarbaséren**, pogchen, snoeven, opsnijden, den dollen held spelen.

Bramsteng, **bram**, f. Mar., eene kleine verlenging op den grooten en fokkemast; het zeilwerk van die stengen heet **bramzeil**.

Brancard, m. fr. (spr. *brangkáar*), een draagzetel, draagstoel, draagbed; boom van een rijtuig, de dubbele disselboom.

Branche, f. fr. (spr. *brangsj'*), de tak b. v. van een geslacht (geslachtstak, zijlinie), van eene wetenschap (vak), van eene handelszaak enz.

Branchĭae, pl. gr., de kieuwen der visschen.

Branchus, m. gr. Med., eig. keel; de heeschheid, schorheid, ontsteking van de amandelen.

Brancos, m. port. (eig. de witte—), Merc., de Lissabonsche poedersuiker in kisten.

Brander, m. een met ligt brandbare stoffen gevuld vaartuig, doorgaans v. weinig waarde, dat uitgezonden wordt om vijandelijke schepen of werken in brand te steken, reeds bij de Ouden in gebruik.

Brandpiquet, n. nederd.-fr., soldaten met de handhaving der orde bij brand belast; Mar., een vaartuig, dat tot veiligheid eener vloot de wacht houdt.

Brandzilver, n. fijn, in het vuur gelouterd zilver.

branléren, fr. (spr. *brang—*), schudden, waggelen, slingeren; aarzelen, in onzekerheid zijn, weifelen.

bras-dessus, *bras-dessous*, fr. (spr. *bra desú*, *bra desóe*), arm in arm, gearmd; met opene armen, met veel hoffelijkheid, vreugde enz., b. v. ontvangen.

Brasse, f. fr. vadem; ook eene ital. ellemaat, braccio (z. a.).

brassen, pl. Mar., de touwen, waarmede men de raas en zeilen omhaalt, om die naar den wind te keeren, welke verrigting insgelijks **brassen** heet.

Braspenning, m. eene nominale munt in het oude nederl. muntstelsel, = $6\frac{1}{4}$ ct;

men wil het woord afgeleid hebben, van b r a s s e n, slempen, smullen, als kunnende men weleer voor dien prijs een' lekkeren maaltijd hebben.

Brâtsche, f. uit het it. *viola a braccio*, (spr. —*brátsjio*), de armviool, altviool; z. **alta viola.**

Brava, n. een bedwelmende drank der Kamschadalen.

bravo, it., braaf, goed, schoon, voortreffelijk, wakker! *bravissimo*, zeer braaf, uitmuntend, opperbest! **bravo**, m. een dappere, moedige, wakkere strijder; pl. **bravi**, in Italië: gehuurde sluipmoordenaars; in Turkije: de vrijwilligers in de ruiterij; in Amerika: de oorspronkelijke bewoners, die voor de Europeanen de wijk dieper in het land hebben genomen; ook het woord, waarmede men in Italië vele tooneelspelers te gelijk toejuicht; **bravaccio**, it. (spr. *brawátsjio*) of **bravazzo** (spr. *brawátso*), m. een twistzoeker, vechtersbaas, kemphaan; **bravache**, m. fr. (spr. *brawásj'*), een grootspreker, pogcher, zwetser, windmaker; **bravoure**, f. fr. (spr. *brawóer'*), de schitterende dapperheid, onverschrokkenheid, de moed, heldenmoed; **bravour-aria**, f. een meesterzang; **bravéren**, fr., trotseren, tarten, hoonen, met verachting bejegenen; **bravade**, f. (spr. *brawáad'*), opgeblazenheid, trotschheid, snorkerij, pogcherij.

Bray, z. **brai.**

Braza, z. **braccio.**

Braziliaan, m. een edele topaas uit Brazilië; **braziliehout**, z. **fernambuk**; **braziléthout**, valsch of onecht braziliehout.

Breccie, f. it. (spr. *brétsjie*), ook **brocatella** genaamd, eene kalkaardige marmersoort, uit fragmenten van verschillende kleuren gevormd en door een kalkaardig cement vereenigd; marmer van Arriège, Aix, Andalusië enz.

Brêche, z. **bres.**

bredi-breda, ter vlugs, in der ijl, in overhaasting; een verward gesnap, mengelmoes.

Bredouille, f. fr. (—*doeilj'*), verwarring, ontsteltenis, verlegenheid; de dubbele partij in het tiktak-, trictrac of toccategli spel; ook de rekenpenningen, waarmede die partij wordt aangeduid.

Breedte, f. Geogr., de afstand, dien eenig punt op aarde van den evenaar heeft; zij verdeelt zich alzoo in **noorder-** en **zuiderbreedte**; Astr., de afstand, dien een hemellicht noord- of zuidwaarts van de ecliptica heeft; zij is h e l i o c e n t r i s c h of g e o c e n t r i s c h (z. die woorden).

Breeze, m. eng. (spr. *briez*), eene frissche koelte; een koele wind.

Brégma, n. gr. (v. *bréchein*, bevochtigen), de kruin van het hoofd, dus genoemd, naar men zegt, omdat dit deel bij kinderen altijd vochtig is; **ossa bregmătis**, kruin- of wandbeenderen.

brelic-brelóc of *brelique breloque*, fr. onoverdacht, overijld, over hals en kop; ook z. v. a. **hocus pocus** (z. a.); **breloque**, f. (spr. —*lok'*), sierlijke kleinigheden enz. aan horologie-kettingen.

Brenta, f. eene wijnmaat in Italië: te Miliaan = 75,552, in Piemont = 56,334 ned. kan.

Brĕphos, m. gr., een pasgeboren dier of kind; **brephotrophĭum**, n. een vondelingshuis, eig. huis ter voeding van kinderen.

Brera, f. it., het voorm. jesuïten-collegie te Milaan.

Bres, f. fr. (*brêche*, oorspr. duitsch, van b r e k e n), Mil., eene geschoten opening in den muur of den wal eener stad; het stormgat, de stormopening, de muur- of walbreuk, die door de **bre sbatterijen** bewerkt is.

Breschíth, hebr. (d. i. in den beginne), het eerste boek van Mozes, dat met dit woord begint.

Bresciaan-staal, m. eene soort v. ruw staal v. B r e s c i a in Opper-Italië.

Bretagnes, fr. pl. (spr. *bretanj'*), Merc., eene voortreffelijke soort van fransch linnen, zoo geheeten naar **Bretagne**, f. een landschap, voorheen hertogdom, van noordelijk Frankrijk.

Bretéllen of **bretéls**, pl. fr., draagbanden, broekdragers, galgen.

Bretonne, f. fr., een vrouwen-regenmantel; eig. eene kleeding der vrouwen uit Bretagne.

Breva, f. it. Muz., de halve noot.

Breve, n. it. (van het lat. *brevis*, *breve*, kort; waarvan ons nederd. b r i e f komt), eig. een kort schriftelijk bevel; een minder vormelijk schrijven van den paus aan staten, vorsten enz. wegens zaken van gemeen belang, op de gladde zijde van pergament geschreven en met den visschersring (*annŭlus piscatōris*) in rood was bezegeld; het onderscheidt zich van de b u l (z. a.) door minder algemeene belangrijkheid; **brevet**, n. fr. (spr. *brewé*), een open geschrift, waardoor iemand eene gunst, een' titel toegestaan, een pensioen, een voorregt verleend, een' post, eene bediening geschonken wordt enz. (**patent**, **diploma**); *brevet d'invention* (spr. —*dèngwangsióng*), eene vergunning aan den uitvinder van eenige zaak om gedurende eenige jaren daarvan alleen, met uitsluiting van anderen, voordeel te trekken, uitvindings-patent, octrooi; **brevetéren**, zulk een octrooi verleenen.

brevis, (lat. k o r t), Muz., weleer eene noot, die twee geheele maten gold; *brevi manu*, kort en goed, kortaf, zonder omstandigheden, zonder wijdloopigheid; *brevitātis causa*, kortheidshalve, om kort te zijn; *brevĭter*, kortelijk, in het korte; **breviarĭum**, lat. of **brevier**, n. het gebedenboek der r. k. geestelijken, het gebedenformulierboek, zoo geheeten, omdat het uit

korte uittreksels bestaat; ook het bidformulier; **breviatoren**, pl., ambtenaars aan het hof van den griekschen keizer, die brieven schreven en vertaalden; **breviatuur**, f. verkorting, kort begrip; **brevier**, Typ., eene soort van drukletters (z. a.); **breviloquéntie**, f. lat., kortheid in het spreken, karigheid in woorden.

Briançónsch-krijt, (spr. *briangs*—), eene soort van witte, teedere talk, waarvan de kleêrmakers zich bedienen om op het laken de lijnen te trekken, die den snid aanwijzen; ook maakt men er vetvlekken in wollen en zijden stoffen mede uit; nog bedient men er zich van, om aan zekere behangselpapieren eenen blinkenden paarlemoerschijn te geven.

Briăreus, m. Myth., een reus met 100 armen en vijftig hoofden met vuurbrakende monden; oneig. iemand die alles zamenschraapt, een schraper.

Bricóle, f. fr., bij het biljart de terugsprong, de terugkaatsing, het terugstuiten des bals van den band af; **eenen bal** *par bricole* **maken**, d. i. hem door eene afstuiting van den band in den zak stooten; van daar *par bricole*, oneig. niet regtuit, ronduit, maar door omwegen, van ter zijde, langs bijpaden, met draaijerijen; **bricoléren**, doen terug springen, door afstuiting van den band maken; oneig. niet eerlijk handelen, kale uitvlugten zoeken, draaijerijen maken.

Brig, eng. z. **brik**.

Briga, f. mid. lat., tegenspraak, twist.

Brigade, f. fr. (spr. *brighâad'*), eene groote legerafdeeling, uit verscheidene bataillons voetvolk en escadrons ruiterij bestaande en waarover een **brigadier-generaal** bevel voert.

Brigand, m. fr. (spr. *brighâng*), oorspr. een ligtgewapend soldaat, die eene b r i g a n d i n e, een zeker harnas of maliënkolder droeg; thans: een roover, dief, plunderaar, straatroover; **brigandage**, f. (spr. *brighangdâazj'*), de straatrooverij, struikrooverij, afzetterij.

Brigantijn, m., fr. *brigantine*, een galeivormig schip met een laag boord, gevoerd door 10 tot 15 paren roeijers, en dat ongevee 100 man kan voeren. Eertijds werden deze vaartuigen menigvuldig in de Middellandsche zee tot zeerooverijen gebruikt, en daarvan komt waarschijnlijk hun naam.

Brighélla, m. lat., een karakter-masker van het italiaansche volkstooneel, een' sluwen, ingebeelden burger voorstellende.

Brigítta, oudd. vrouwenn.: de stralende, prachtige; **brigitten-orde** of **orde van St. Salvador**, eene geestelijke monniken- en nonnenorde, gesticht in 1348 door B r i g i t t a, dochter van B i r g e r, koning van Zweden, die in 1391 door paus Bonifacius IX onder de heiligen geplaatst of gecanoniseerd werd.

brigueren, fr. (spr. —*ghéren*), iets door de gunst van anderen, door inwerking van vrienden, door kuiperij zoeken te verkrijgen, ijverig aanhouden, najagen.

Brik, f. (eng. *brig*), een ligt vracht- en oorlogschip, een snelzeilend vaartuig, dat eenen grooten en eenen fokkemast met stengen en bramstengen, en als oorlogschip 10 tot 30 kanonnen voert.

Bril, m. Mil., z. **lunette**, ond. **luna**; vgl. ook **beryl**; **brildaalders**, zekere daalders, in de laatste helft der 16de eeuw geslagen, waarop onder anderen een bril staat met de letters: W. H. D. A. L. V. B. D. S. S. N. H. V. K. W., zijnde de eerste letters van het hoogd. versje: *Was hilft den Augen Licht und Brill, Der sich selbst nicht helfen und kennen will*, d. i. wat baat licht en bril voor de oogen van hem, die zich-zelven niet wil helpen en kennen.

brilleren, fr. (spr. *brieljéren*), schitteren, glinsteren, flonkeren, flikkeren, blinken, pronken; **brillant**, (spr. *brieljâng*), schitterend, glinsterend, blinkend, uitstekend, voortreffelijk; **brillant**, m. fr., in het algemeen ieder geslepen edelgesteente, inz. de diamant; *brillánte*, it. Muz., zeer vurig, levendig; **brillantéren**, diamanten tot brillanten slijpen, met glanssteen bezetten; **brillant-kever**, m. N. H., de juweel- of diamantkever, ook snuitkever genaamd, eene prachtige tor v. Brazilië, hebbende de grootte eens meikevers met getande en van oortjes en slippen voorziene dekschilden, waarop veelverwige goudkleuren prijken.

Brimborions, pl. fr. (spr. *brèngborióng*), kleinigheden, vodderijen.

Brincŏli, pl. it. (spr. *brien*—), rekenpenningen, speelzaken.

Brioche, f. fr. (spr. *briósj'*), een gebak v. meel, eijeren, melk en boter; oneig. een domme zet.

Brion, m. (spr. *brióng*), een goede fransche wijn; Bot., eikenmos.

brioso, it. (spr. *briózo*), Muz., vrolijk en mannelijk, vurig, levendig.

Briquet, m. fr. (spr. *briké*), het vuurstaal.

Brise, f. fr. (spr. *briez'*), Mar., een op zekere tijden waaijende zachte zeewind.

Brissotin, m. fr. (spr. *briesotèng*), een aanhanger van B r i s s o t, dien men in de fransche revolutie in 1791 voor het hoofd der girondisten hield; **brissotismus**, n. het staatkundig stelsel v. B. en zijne aanhangers.

Brisure, f. fr. (spr. —*zuur'*), Mil., de verlenging van de verdedigingslinie, dienende om de bedekte flank te maken; korte linie v. 4 of 5 vademen tot aan de gordijn en borstwering.

Britiniërs, pl., eene bijzondere broederschap v. augustijner monniken, naar hunne

eerste woonplaats Britini in de mark van Ancona.

Brits, f. de houten legerstede in wachtkamers, wachthuizen enz.

Brizomantīe, f. gr., de waarzeggerij uit droomen, droomuitlegkunde.

Brocade, f. **brocaat**, n. (fr. *brocart*, it. *brocáto*), eene zijden stof met opgewerkte bloemen enz., zijden goud- en zilverstof; **brocatel** of **brocardél**, f. eene soortgelijke maar slechtere stof v. katoen of gemeene zijde; Min., eene soort v. geel, roodachtig of violetkleurig italiaansch marmer; **brocaatpapier**, metaalpapier.

Brocanteur, m. fr., een kunsthandelaar, een verkooper v. platen, schilderijen enz.; **brocantéren**, kunsthandel drijven, allerlei kunstvoorwerpen koopen en verkoopen.

Brocardīcum, **brocardīum**, n. mid. lat. Jur., eene korte leerspreuk, korte regtsregel, zoo geheeten naar den beroemden regtsgeleerde Brocardus, in de 14de eeuw; in 't algemeen een regtsspreukje der middeleeuwen, dat niet in de bronnen staat, maar dikwijls door de leeraars valschelijk gemaakt en voor echt uitgegeven is.

Brocatel, z. **brocade.**

Brocatella, f. it., z. **breccie.**

Bróccoli of **brócoli**, m. it., eene ital. koolsoort, aspersie-kool, zomerkool.

Broche, f. fr. (spr. *brósj'*), eene naald, borstnaald der dames.

brocheren, fr. (spr. *brosjéren*), bij boekbinders: innaaijen; ook bloemen en figuren op zijden en wollen stoffen werken; **brochure**, f. (spr. *brosjúur'*), een slechts ingenaaid boek; een vlugschrift, blaauwboekje, een geschrift v. weinig omvang.

Brodequins, pl. fr. (spr. *brod'kéng*), zeker schoeisel, halve laarzen; tooneellaarzen (in het blijspel); ook eene soort van pijniging met planken en wiggen, spaansche laarzen, scheenijzers.

broderen. **broderie**, z. **borduren**, **bordure** ond. **boord.**

Broedergemeente[**evangelische**], **broeder-uniteit**, f., z. **hernhutters.**

Broglio, m. it. (spr. *bró-ljio*), de vergaderplaats der *nobili* te Venetië; de verwarring, opschudding, muiterij, opstand; ook een ligte, aangename ital. wijn.

Bromatographīe, f. gr. (v. *broma*, spijs), beschrijving der voedsels; **bromatologīe**, f. de leer der levensmiddelen, spijzen- en drankenleer; **bromatológisch**, die leer betreffend, voedselkundig; **bromatométer**, m. de spijzenmeter, een werktuig tot afweging van de dagelijksche voeding.

Bromīos, m. gr., bijnaam van Bacchus, wegens het gerucht, dat de bacchanten op zijn feest maakten.

Bromīum, n. (v. h. gr. *brōmos*, stank), Chem., een metalloïde, dat in de methodische rangschikking der elementen tusschen het chloor en het sodium staat; het ontleent zijnen naam van zijn' onaangenamen reuk, heeft een' walgelijken, brandenden smaak en is een der hevigst werkende vergiften. Het werd door Balard in 1826 ontdekt; het bevindt zich in zeewater, zeeplanten, zeedieren en in vele minerale wateren met het magnesium en somwijlen met het potassium vereenigd; van daar **bromium-zuur**, **-potassium**, **- sodium** enz.

Bronchus, m. gr. (*bronchiŏs*), de keel, luchtpijp; **bronchīa**, pl. gr., de luchtpijpstakken; **bronchiaal**, de luchtpijp betreffend; **bronchītis**, f. Med., de ontsteking der luchtpijptakken; **bronchocēle**, f. de luchtpijpbreuk, het kropgezwel; **bronchotomīe**, f. de luchtpijpsnede, eene heelkunstige snede in de luchtpijp, waarvan Asclepiădes, de uitvinder is.

Brons, n. (v. h. fr. *bronze*, dat weder v. ons bruin afkomstig is), een metaalmengsel of erts, waarin het koper het voornaamste gedeelte uitmaakt, klokspijs, klokmetaal, gieterts; **bronzen**, eene ertskleur geven, overertsen, met koperkleur overdekken; zwart verwen (van leder).

Brontēum, n. gr. (v. *brontē*, f. donder), het donderwerktuig op schouwtooneelen; **brontīa**, pl., dondersteenen; **brontologīe**, f. de donder- of onweêrsleer; **brontophobīe**, f. de onweêrsvrees, de vrees voor den donder; **brontotheologīe**, f. de erkenning van God uit de verstandelijke beschouwing van het onweder, eig. de donder-godgeleerdheid.

Brosserīe, f. fr., borstelmakerswaren, borstelwerk.

Brouette, f. fr. (spr. *broe-étt'*), een fransche handwagen met twee raderen, die door een' mensch wordt getrokken; ook een klein voertuig met een wiel, dat men voor zich uitduwt, een kruiwagen.

Brouhaha, n. fr. (spr. *broe*—), een verward geschreeuw, vreugdegeroep, toejuiching van eene volksmenigte, van aanschouwers enz.

brouilleren, fr. (spr. *broeiljéren*), in wanorde of verwarring brengen, door elkander werpen, verwarren; ook oneenig maken of worden, verdeeldheid, onlust verwekken; met iemand **gebrouilleerd zijn**, met hem oneens zijn, in geene goede verstandhouding leven, overhoop liggen, in misverstand zijn; **brouillamīni**, n. verwarring, wanorde, b. v. in een huishouden; Pharm., eene boluspleister; ook een artsenijmengsel; **brouillement**, m. (spr. *broeilj'-máng*) en **brouillerīe**, f. tweedragt, oneenigheid, misverstand, twist, strijd, geharrewar; **brouillon**, n. (spr. *broeiljóng*), ook **brouillard** (spr. *broeiljáar*), het klad, het eerste ruwe schriftelijk ontwerp, het kladpapier, kladschrift, de planteekening; Merc., het kladboek, waarin allerlei zaken slechts

voorloopig, ter herinnering worden aangeteekend.

Browniaan, m. een aanhanger of vriend van de prikkelings- of opwekkingsleer v. d. engelschen geneesheer Brown; **brownianísmus**, n. de prikkelings- of opwekkingsleer van dien arts.

Brownísten, pl., eene secte van puriteinen (z. a.) in Engeland, door Robert Browne in 1580 gesticht.

Brucine, f. Chem., het werkzame beginsel of de organische zoutbasis van de bast van valsche angustura, een hevig vergift.

Bructĕren, pl., een oude duitsche volksstam, die aan beide zijde der Ems, noordwaarts tot aan de Friezen, oostw. tot aan de Wezer, zuidw. tot aan de Lippe en westw. tot aan de Vecht woonde.

bruéren, fr., de stoffen met damp of stoom laten doortrekken om ze leniger, zachter te maken.

Brugbroeders, een chr. genootschap van de 13de tot de 15de eeuw in Z. Frankrijk, dat zich inz. bezig hield met het aanleggen v. bruggen, overvaarten, pleisterplaatsen, wegen enz.

Brugman [**Jan**], een minderbroeder der 15de eeuw, een rondreizend prediker, die door zijne zonderlinge, hartstogtelijke preêkmanier den volkshoop in de Nederlanden op zijde kreeg, zoo zeer, dat de kracht zijner quasie-welsprekendheid bij ons is overgebleven in het spreekwoordelijk zeggen: *al kondt ge als* Brugman *praten.*

bruineren, z. **brunéren** ond. **brunet.**

Bruit, m. fr. (spr. *bru-i*), het gedruisch, geraas, getier, gemompel, gemor, gerucht.

Brumaire, m. fr. (spr. *brumèr'*, v. h. lat. *bruma*, winter), de nevelmaand in den voorm. fr. republikeinschen almanak, loopende van den 22sten October tot den 20sten November; **brumaal**, lat., winterachtig, wintersch.

Brummer, m. (d. i. Bromberger), eene in Bromberg geslagene poolsche zilvermunt, =6 centen; ook eene kopermunt v. gelijke waarde.

Brunehilde, oudd. vrouwenn., eig. geharnast kind (v. *brunna*, harnas).

Brunelle, f. z. **Prunellen**; Bot., een fraaije lage heester met groote blaauwe bloemen, beerenoor.

brunét, fr., bruinachtig, inz. bruinharig, donkerharig; als subst.: iemand met bruine, donkerkleurige haren; vr. **brunétte**; **brunéren**, bruin maken; glad maken, polijsten, bruineren; bij boekbinders: het glanzen v. de snede des boeks met eenen wolfstand.

Bruno, oudd. mansn.: eig. bruine of geharnaste (vgl. Brunehilde).

brusque, fr. (spr. *bruusk'*), barsch, ruw, grof, norsch, haastig, oploopend, driftig, onstuimig, kort van stof; **brusquéren**, onheusch bejegenen, ruw, barsch, onbeschoft uitvaren, toesnaauwen; **brusquerīe**, f. de barsche, norsche bejegening, de oploopendheid, het toesnaauwen.

Brussen, pl. russ. (sing. *bruss*), vierkante, zoogenaamde engelsche balken uit Riga.

bruta fortūna, lat., blind geluk; *bruta fulmina*, lat., woorden zonder kracht; **brutum**, n. een beest, een zeer dom mensch; **brutaal**, beestachtig, onbeschoft en dom, onredelijk, onbeschaamd, ongemanierd, grof; **brutaliséren** (spr. *s* als *z*), onbeschoft bejegenen, onwellevend, lomp behandelen; **brutaliteit**, f. een beestachtig, lomp gedrag, woeste drift, onbeschofte beleediging, verregaande lompheid, vlegelwerk; **brutescéren**, verdierlijken, tot een dier worden.

Brúto of **brutto**, it. (spr. *broeto*, eig. leelijk, onrein, ruw), Merc., het gewigt eener waar met de baal, de kist, het fust, den omslag, het inpaksel mede gerekend, in tegenst. met netto (z. a.); **bruto-bedrag**, het beloop zonder aftrek der onkosten; **bruto-vermogen**, het gansche vermogen met inbegrip der schulden.

Brutum, m., z. ond. *bruta.*

Brygma, n., of **brygmos**, m. gr. (v. *bryttein*, knersen), Med., het knersen der tanden, in eene kramp der kaauwspieren bestaande.

Bryologīe, f. gr. (v. *bryō*, mos), de beschrijving, de leer der mosplanten.

Brytum, n., **brytus**, m. eene soort van bier, uit gekiemde gerst bereid.

B'schorus of **Beschores**, joodsch: arglistig gewin.

Bubal, m. (gr. *bubălos*), N. H., een viervoetig afrikaansch dier v. h. geslacht der antilopen, de hertebuffel.

Bubastis, f. Myth., de naam eener Egyptische godin, die onder de gedaante eener kat werd voorgesteld en afgebeeld, de dochter van Osiris en Isis; de hoofdzetel harer eeredienst was de stad Bubastos.

Bubonalgīe, f. gr. (v. *boubōn*, lies, en *algos*, pijn), Med., pijn in de liesstreek.

Bubōnen, pl. lat. (*bubōnes*), Med., liesbuilen, een verschijnsel der venerische ziekte, der pest enz.; **bubonocēle**, f. eene liesbreuk.

Bucardiet, m. gr., een versteend ossenhart, eene schelpversteening, hebbende de gedaante van een rond hart.

Buccinator, m. lat., eig. trompetter; Anat., de trompetterspier, kinnebakspier, de spier v. d. mond, die de wangen uitzet bij het blazen op de trompet; **buccinieten**, pl., trompet- of bazuinslakken, versteende kinkhorens.

Bucco, m. lat., een lompert, plomp mensch; N. H., de baardvogel.

Bucentaurus, m. gr. Myth., een monster,

half mensch en half stier of ezel; ook **bucentoro**, it. (spr. *boetsjentóro*), het prachtige schip, waarop eertijds de doge van Venetië met de Adriatische zee trouwde, bij welke gelegenheid hij eenen gouden ring in het water wierp; de laatste bucentoro werd in 1728 gebouwd en men vertoont nog in Venetië een overblijfsel dezer rijk vergulde galei.

Bucephălus, m. gr., eig. ossenkop; het paard van Alexander den groote; ieder lievelingspaard, pronk- of staatsiepaard.

Bucĕros, m. gr., N. H., de rhinocerosvogel van Indië en Afrika.

Buchanísten, pl., leden eener secte, in de 15de eeuw in Schotland gesticht door Elizabet Buchan.

Buckskin, n. eng., eig. bokkenvel; sterk, gekeperd wollengoed voor broeken.

bucólisch, gr. (v. *boukŏlos*, herder), herderlijk; **bucolische gedichten**, **bucolĭca** herdersdichten, idyllen, b.v. die van Virgilius.

Buddha of **Boeddha**, (m. sanskritsch *buddha*, wijs, van *budh*, verstaan), eene indische godheid, de insteller van het **buddhaïsmus** of **buddhismus**, eene oveuoude godsdienst, door die van Brahma uit Indië naar Japan, Thibet, China verdrongen; volgens de japansche overlevering heet hij eigentlijk Tschakia Muri en is 1000 jaren voor J. C. geboren; misschien is hij echter een mythisch persoon.

Budget, n. eng. (spr. *búddzjet*, of fr. *bu-dzjè*, v. h. celtisch *boulga*, oud fr. *boulge*, *bouge*, *bougette*, it. *bolgia*, duitsch *balg*, eig. eene dierenhuid), een lederen zak, valies, randsel enz.; in Engeland kwam het woord als *bougette* met Willem den Veroveraar, werd in *budget* verspeld en kreeg later de beteekenis van de brieventasch, waarin zich de rekening der staatshuishouding bevond; thans in de meeste landen de staatskas- of financierekeningzelve, het jaarlijksch overzigt van de waarschijnlijke inkomsten en uitgaven van een rijk, eene stad enz.

Budléja, f. Bot., een struikgewas met eironde bladeren en oranjekleurige bloesems, naar eenen Engelschman Budley in 1733 benoemd.

Buffa, f. it. (spr. *boefa;* vgl. bouffon), eene grap, pots, klucht.

Búffalo, m. (spr. *boefalo*), de buffel, buffelos, wilde os met achterwaarts gebogen hoornen, in Afrika en Azië te huis behoorende, en, getemd zijnde, als trekdier zeer bruikbaar.

Buffet, n. (spr. *bufè*, verwant met het fr. *buveur*, drinker, *buvette*, gelagkamer enz., v. h. lat. *bibĕre*, drinken), eene schenktafel, aanregttafel, tafelkas, zilverkas.

buffo, **buffone**, z. **bouffon**.

Bufonieten, pl. (v. h. lat. *bufo*), N. H., schildpadsteenen, slangenoogen, versteende deelen inz. tanden van visschen, grijsbruin van kleur met ronde vlekken.

Bug, **bedbug**, m. eng., een scheldnaam der Engelschen in Ierland.

Buis, f. een holl. vaartuig ter haringvangst.

Bujáro, m. sp. (spr. *boe*—), eene soort van fijne potaarde, waarvan men in Spanje de vazen maakt, die men alcararas heet.

Bukardiet, m. gr., een versteend ossenhart, eene schelpversteening, hebbende de gedaante van een rond hart.

Bul, hebr., naam van de 8ste maand des burgerlijken jaars bij de joden, overeenkomende met een gedeelte van onze October en November, zoo geheeten naar de zware regenbuijen, die in deze maand nedervielen (chesvan).

Bul, f. z. **bulle**.

Bulafo, n. een speeltuig der negers aan de kust van Guinea, bestaande uit houten, met leder zaamgebondene pijpen of fluiten.

Bulárchos, m. gr., de voorzitter van den grooten raad in het oude Athenen.

Bulbul, m. perz., de benaming van den nachtegaal in het Oosten.

Bulbus, m. lat. Bot., de knol eener plant, bol, bloembol, bolwortel; de oogbol; **bulbeus**, knolvormig, bolachtig.

Bulĕ, f. gr., raad, raadsvergadering, senaat; **buleuterĭon** of **buleitĭcon**, het raadhuis.

Bulĭmos, m. of **bulimĭe**, f. gr. (v. *bou*, onmatig, en *limos*, honger), Med., de geeuwhonger, vraatzucht, een te sterke en tegennatuurlijke eetlust, met groote zwakte gepaard.

Bulithen, pl., haarballen in de maag der runderen, runder-bezoars of aegagropilen.

Bull, m. eng. (spr. *boel*), eig. stier; eene ongerijmdheid, domme streek of zet, belagchelijke onzin, wartaal (in deze beteekenis afgeleid van eenen koddigen, zich-zelven vaak tegensprekenden pleitbezorger tijdens Hendrik VII, Obadiah Bull geheeten); van daar **eenen bull maken**, een' bok, flater maken, een' dommen, onnoozel-naïven zet doen: de Engelschen leggen inz. den Ieren het maken van bulls te laste; **John Bull**, iron. het verpersoonlijkt nationaal karakter der Engelschen, de vertegenwoordiging v. d. grooten hoop in zijne nationale eigendommelijkheden: eene uitdrukking, door Swift het eerst in zwang gebragt.

Bulle, f. lat. (eig. *bulla*, de blaas), elk verheven zegel van was of metaal aan openbare oorkonden; het zegeldoosje; de oorkonde zelve, die met zulk een zegel is voorzien; inz. pauselijke verordening, decreet, voorschrift enz., op de ruwe zijde van perkament geschreven en van een looden zegel voorzien, doorgaans benoemd naar de aan-

vangswoorden, b. v. de *bulle unigenitus*, *in coena domini* enz.; ook het bewijs of diploma van eenen academischen graad: **de gouden bul** (*aurea bulla*), eene bekende duitsche rijkswet, door keizer K a r e l V in 1536 uitgevaardigd; **bullarium**, n. een bullenboek, eene verzameling van pauselijke bullen of verordeningen; *doctor bullātus*, buldoctor in Duitschland, iemand, die zijne doctorale waardigheid slechts van eenen paltsgraaf ontvangen of gekocht heeft; **bullist**, m. de pauselijke bullenschrijver.

Bullebak, m. een norsch, barsch mensch (afgeleid v. s. van ons *bul*, stier, en h. oudd. *bak*, wang, welk laatste nog overig is *bakkebaard*, *baktand*, *bakhuis*; v. a. van A b u l a b a z, naam des olifants, dien Haroun-al-Raschid aan Karel den Groote ten egschenke zond).

Bulletin, n. fr. (spr. *buletèng*, een verkleinwoord v. *bulle*, eig. kiesbriefje), een dagberigt, dagorder, legerberigt, kort verslag.

Bulliet, m. (v. h. lat. *bulla*, blaas), N. H., versteende blaasslak.

Bullion, n. eng. (spr. *bóeljen*), staven of klompen goud of zilver, het ongemunt goud of zilver; soms ook vreemd, niet gangbaar geld; de wisselbank.

Bullisten, pl., franciskaner monniken van de orde der o b s e r v a n t e n.

Bulow of pirol, m. N. H. (waarschijnlijk klanknabootsende woorden), de goudlijster, goudmeerle.

Buluk-baschi, m. turk. (v. *böluk*, troepen-afdeeling, corps, en *basch*, z. a.), een bevelhebber van het voetvolk.

Buphthálmos, m. gr. (v. *bous*, os, en *ophthalmos*, oog), Bot., kocoog, koedille; Med., ossenoog, een zeer groot oog; **buphtálmie**, f. ossen- of olifantsoogigheid.

Bupleurum, n. gr. Bot., doorwas, eene plant vroeger als zamentrekkend middel geroemd.

Buprestis, f. gr., N. H., eig. ossendood; de prachtkever, een naar het v l i e g e n d h a r t gelijkend vergiftig diertje in Italië, dat de runderen dikwijls inzwelgen, waardoor zij opzwellen en sterven; Bot., een kruid van gelijke uitwerking.

Burail, m. fr. (spr. *burálj*), Merc., gekeperde halfzijden stof.

Burat of **borat**, m. fr. (spr. —*rá*), Merc., grove wollen stof, pijlaken, grof laken; **buratine**, f. eene soort v. halfzijden stoffen.

Burbas, burbe, burber, m. de kleinste rekenmunt in Egypte, Tunis enz.

Bureau, n. fr., pl. **bureaux**, (spr. *buro*, v. *bure*, *burat*, it. *buráto*, grof doek, alzoo eig. eene met zulk doek overtrokkene tafel), eene schrijftafel, schrijfkas, schrijflessenaar; oneig. de schrijfkamer, het vertrek voor de ambtsbezigheden, het kantoor, postkantoor; *bureau d'adresse*, het adreshuis, de plaats in groote steden, waar men berigten kan krijgen of brengen van al wat er omgaat; *bureau de commerce*, fr., eene verzameling v. zaakkundige kooplieden in handelsaangelegenheden; *bureau des comptes*, (spr. *dè kongt'*), de rekenkamer; *bureau d'esprit*, (spr. *desprí*), verzameling van schrandere geesten, letterkundig gezelschap; *bureau d' intelligence*, (spr. *dèng-tellizjángs'*), het aanwijzings- of berigtskantoor; **bureaucratie**, f. fr.-gr. (v. *kratein*, regeren), de ambtsheerschappij, de willekeurige heerschappij van ministers en beambten, de groote invloed des kabinets op de regering, ministerkoppigheid, prefectenwillekeur.

Buret, N. H., de purpervisch, zekere schelpvisch, waarvan de Ouden eene purperverw maakten.

Burghers, pl. eng., z. **seceders**.

Burgos, m. de glans, dien men op vele soorten v. aardewerk door middel van zwavelgoud weet aan te brengen.

Buridans ezel, m. een zinnebeeld der besluiteloosheid, willeloosheid, onvermogen om te handelen: eene benaming, ontleend aan B u r i d a n, een scholastiek wijsgeer der 14de eeuw, die zijne opmerkzaamheid bijzonder op den wil rigtte; hij leerde, dat geene handeling mogelijk was, indien de wil door niets tot handelen bepaald werd; ter opheldering zijner meening plagt hij het voorbeeld van een' ezel aan te voeren, die, tusschen twee hoopen hooi geplaatst, van honger zou sterven, zoo hij door beiden even sterk werd aangetrokken. In zijne werken wordt nogtans dit voorbeeld niet gevonden.

Burin, m. fr. (spr. *burèng*), de graveernaald, graveerstift, het graveerijzer.

Burkhard of **Burchard**, mansn.: een sterke in de burg, een welversterkte, krachtige.

burlándo, *burlescaménte*, *burlésco*, it. (spr. *u* als *oe*), of **burlesk** (v. h. it. *burlare*, schertsen, gekscheren, mid. lat. *burra*, grap, pots), aardig, koddig, boertig, kluchtig, belagchelijk, wonderlijk, zot: het **burleske** bestaat in de lachwekkende voorstelling v. h. groote en gewigtige; **burlétta**, f. (spr. *boer*—), it., een klein blij- of kluchtspel.

Burnus, m. (spr. *boernoes*), een arabische mantel van witte wollen stof met eene kap, zooals die de mooren in N. Afrika dragen (vgl. h a i k); eene soort van nieuwerwetsche vrouwenmantel v. soortgelijke snede, in het fransch *bournous* geschreven.

Burrásca, f. (spr. *boer*—), it., onweêrsbui, rukwind, plotselinge stormwind; oneig. oploopendheid, hevige uitval.

Bursa, f. mid. lat., de beurs, buidel; ook eene zamenkomst op gemeenschappelijke kosten, (van daar volgens sommigen

ons beurs (z. a.); *bursae muscōsae*, pl. Med., slijmbeursen; **bursarĭa**, de beursworm; **bursarĭus**, m. wie op gemeenschappelijke kosten met anderen teert, inz. voormalige studenten (**bursarĭi**), die (als stipendiaten) zamenwoonden en bekostigd werden (van daar het hoogduitsche bursche); de beheerder van het kloostervermogen.

Bus, f. weleer de gemeene benaming van allerlei schietgeweer, soortelijk onderscheiden in donderbus, haakbus, handbus enz.

Busard of **bussard**, m. (oudd. *bûsant*, *bûsar*, fr. *buse*), N. H., de muizenvalk, wouw van Guiana, buizerd, eene soort van roofvogel tot het valkengeslacht behoorende, waarvan de vleugels ten minste zoo lang zijn als de staart.

Bushel, m. eng. (spr. *búsjel*), in Engeland een schepel v. 8 gallons of ongeveer = 36,348 ned. kan; 8 zulke bushels doen een quarter.

Buschen, m. hoogd., (spr. *bóesjen*), eene munt te Aken geldende daar 4 heller, = 1 cent.

Bussa, een gegiste drank der Arabieren en Tartaren, uit roggemeel of geroostegierst bereid.

Buste, f. (v. h. it. *busto*), een borstbeeld, borststuk van een beeld, dat enkel het hoofd, de schouders en de borst van een' mensch voorstelt.

Bustrophēdon, n. gr., ook **bustrophe**, fr. (v. *bous*, os, en *strophein*, keeren, wenden), het vorenschrift, het afwisselend regts- en linksloopend schrift, eene schrijfmanier der oude Grieken, zoo genoemd omdat de regels daarbij op elkander volgen gelijk men de ploegossen ment bij het trekken der voren. Men wil, dat de benaming vers (*versus*) voor dichtregelen afkomstig is van deze manier van schrijven (*a versuris*).

Bustum, n. lat., de plaats der verbranding, de plaats, waar men in het oude Rome de dooden verbrandde en hunne asch bijzette.

But, n. fr., (spr. *bu*), doel, oogmerk, voornemen; *de but en blanc* (spr. —*bu-tang-bláng*), los weg, onbedacht zonder overleg.

Butta sella, it., z. **bouteselle.**

Buttima, f. een perzisch gewigt, ongeveer = 3 ned. ponden.

Butts, pl. eng., zoolleder bij geheele huiden.

Butyrine, Chem., zekere zelfstandigheid, door Chevreul in 1819 in de boter ontdekt.

Buvette, f. fr., een drinkvertrekje, gelagkamertje, een klein vertrek tot het gebruiken van ververschingen; ook een klein vriendengastmaal, een kransje.

Byronísmus, n. (spr. *bai*—), het navolgen van den dichttrant van Lord Byron; **byrónisch**, in den trant van Byron, tot zijne dichtschool behoorende.

Byssus, m. gr. Bot., het stuifmos, haarmos; verschillende plantaardige zelfstandigheden, door beschimmeling ontstaan; ook zeker kostbaar lijnwaad bij de Ouden, inzonderheid de Egyptenaren, waarschijnlijk vervaardigd uit een zijdeachtig vlas, misschien ook uit katoen; **byssolĭth**, m. de straalsteen, een mineraal plantaardig voortbrengsel, dat naar zijde gelijkt.

Byzántisch of **byzantijnsch**, hetgeen Bizantium (d. i. Constantinopel) en het grieksche of oostersche rijk betreft; **byzantijnsche schrijvers**, **byzantijners**, eene volgreeks van grieksche schrijvers gedurende het oostersche rijk, die de geschiedenis van het byzantijnsche keizerrijk behandeld hebben, de voornaamste, zoo niet de eenige bronnen van de geschiedenis van het verval des romeinschen rijks; **byzantijners** heeten ook de gezamentlijke munten der beheerschers van het byzantijnsche rijk, inz. de gouden munten, gemiddeld = 7 gl.; de munten, die men in Frankrijk, naar den stempel en muntvoet der byzantijners sloeg, heeten daar **besants d'or**; ook nog de groote eng. goudmunt, de gouden staaf, op 15 pond sterling waarde gerekend.

C. (*)

C. = Cajus; *c.* = *centum* of honderd; *c.* = *cum*, lat., met; *C. A.* = Cæsar Augustus; *c. a.* = *cum annéxis*, lat., met het bijgevoegde, bijbehoorende, toegevoegde, aangehangene enz.; *ca.* = *circa*, lat., ongeveer, omtrent, rondom; *c. a. d.* = *c'est à dire*, fr. (spr. *cètadíer'*), dat is te zeggen, dat beteekent; *cap.* = *capitālis*, lat., b. v. *pœna cap.*, de doodstraf, ook = *caput*, lat., hoofd, hoofdstuk; *c. c.* = *concinde*, *contunde* of *concindatur*, *contundatur*, lat., snijd in stukken, stoot fijn (op recepten). *C. F.* = *cum figuris*, lat., met platen; *C. F. Æn.* = *cum figuris aenēis*, lat., met koperen platen; *C. F. Lign.* = *cum figuris lignēis*, lat., met houtsnêe-platen; *C. N.* = *cum notis*, lat., met aanteekeningen, aanmerkingen; *C. N. V.* = *cum notis variōrum*, lat., met aanteekeningen van verschillenden; *Comp.* of *C^o.* = **compagnie**; *Cos.* = **consul**; pl. *Coss.*, *consules*, **consuls**; *c. q.* = *casu quo*, lat., in welk geval; *C. R.* =

(*) Om menigvuldige verwijzingen voor te komen, zij hier aangemerkt, dat men de woorden, die niet onder deze letter te vinden zijn, onder K heeft te zoeken.

civis Romanus, lat., een romeinsch burger; ook = *Carolus* (*Christianus*) *Rex.*, koning Karel (Christiaan); *c. s.* = *cum suis*, lat. met de zijnen; *Ct.* of *Crt.* = **cent**, **courant**; *Ctr.* = **centenaar.**

Cab, eene oude maat bij de Hebreeuwen. z. **campsaces.**

Cabal, een fabelachtig, geschiedboek der Turken; z. verder **caval**; **caballero**, sp. (spr. *kawaljéro*) z. v. a. **cavalier**, ruiter; **caballéros**, eene soort van spaansche wol; **caballínus**, m. de lat. benaming van het grieksche hippocrēne, (z. a.).

Cabale, f. fr. (vgl. **kabbala**), een geheim verbond, heimelijke verstandhouding, bedekte verbindtenis tot eenig kwaad doel; zamenspanning, verraderij; listige streken, geheime sluwe tegenwerking, kabaal; men gaf dien naam ook aan den beruchten staatsraad van Karel II van Engeland, welks 5 leden in de aanvangsletters hunner namen toevallig dat woord, in het engelsch *cabal*, voortbragten (Clifford, Arlington, Buckingham, Ashley en Lauderdale); **cabaléren**, arglistig, bedektelijk te werk gaan, sluw berekende aanslagen smeden; **cabaleur**, m. zamenrotter, zamenspanner tot geheime aanslagen, ook wel **cabalíst.**

Cabáne, f. fr., eene hut, stroohut, stulp, armoedige woning; Mar., eene scheepskooi, stuurmansverblijf.

Cabaret, n. fr. (spr. — *rè*), een wijn- of bierhuis, eene herberg, kroeg; een koffij- of theeblad; *cabaret borgne*, (spr. —*bornj'*), eene slechte kroeg, knip; **cabaretéren**, druk in de kroegen loopen; **cabaretier**, m. (spr. —*reti-é*), een waard, kastelein, kroeghouder; gaarkok.

Cabarre, f. z. **Gabarre.**

Cabas, m. fr. (spr. *kabá*), een biezen vijgenkorfje; eene platte biezen vrouwentasch of werkmandje.

cabella securitātum, f., z. v. a. assurantiekamer in Italië.

Cabes, m. eene rekenmunt in Guinea, ongeveer = 3 gl. 60 ct.

Cabestan, m fr. (spr. *kaab'stáng* van het lat. *caput?*), de ankerspil, gangspil, kaapstander, de dikke spil waar het kabeltouw omloopt, om de ankers of andere lasten te ligten.

Cabíldo, n. sp. (v. h. lat. *capitŭlum*), het domcapittel; de stadsraad; het capittelhuis, raadhuis.

Cabo, m. sp., een voorgebergte, z. v. a. **kaap.**

Cabochon, m. fr. (spr. *kabosjóng*), een ruwe ongeslepene edelsteen, inz. robijnen of smaragden.

Cabolétto, m. it., genuesche rekenmunt, ongeveer = 12 centen.

cabotéren, fr., de kusten bevaren en daarop handel drijven; **cabotier**, m. (spr. —*ti-é*) of **cabotière**, een kustvaarder, een klein vaartuig tot de vaart langs de kusten; het eerste woord ook: een loods; **cabotage**, f. (spr. —*taazj'*), de kustkennis of de scheepvaart langs de kusten; de kusthandel.

Cabriole, z. **capriole.**

Cabriolet, n. fr. (spr. —*lé*, doorgaans —*lèt*), een ligt rijtuig met twee wielen en met een paard bespannen en voorzien van een voorzitbankje.

caca du dauphin, fr. (spr. —*dofèng*), eene geelgroene, voorheen geliefde modekleur.

Cacalexiterĭa, pl. gr. Med., middelen tegen kwaadsappigheid.

Cacao, m. mexicaansch (*kakahuatt*, waarvan de Spanjaarden en Portugezen *cacao* gemaakt hebben), de zaden of boonen van den echten **cacauboom** (*theobroma cacao*) in W.-Indië, uit welke de chocolade wordt bereid; **cacaoboter**, de fijne olie, die men uit de **cacaoboonen** trekt; zij heeft, gestold zijnde, de lijvigheid van talk en wordt niet ligt rans; men gebruikt ze in de geneeskunde en tot het maken van **cacaoboonen.**

cacatorĭsche koorts, Med., eene tusschenpoozende koorts, gepaard met vele en pijnlijke stoelgangen.

Cachalot of **cachelot**, m. fr. (spr. *kasjelót*), de potvisch, eene soort van walvisschen, in wier grooten kop het walschot (of het verkeerdelijk zoo geheeten *sperma ceti*, lat.), eene vetstof, die de hersens omgeeft, wordt gevonden. Dit walschot wordt in de geneeskunde gebezigd, en met wit was vermengd, worden er kaarsen van gemaakt.

cacheren, fr. (spr. *kasjéren*), of **caché houden**, verbergen, versteken, verzwijgen, geheim houden, verhelen; **cachet**, m. (spr. *kasjè*), een zegelstempel, briefsluiter, signet, zegel, z. ook lettre; *cachet volant*, (spr. —*woláng*), eig. vliegend zegel; een brief, voorzien van een zegel, dat slechts den bovenomslag sluit; **cachetéren**, verzegelen, toezegelen; **cachot**, m. (spr. *kasjó*), een diepe, duistere kerker, een donker gat of hol voor gevangenen; **cachoterīe**, f. (spr. *kasjot'rie*), ongepaste geheimzinnigheid in woorden of daden, geheime zamenspraak over nietsbeduidende dingen.

Cachexīe, f. gr. (van *kakós*, slecht, en *hexis*, toestand), Med., de ongezondheid, de ziekelijkheid, de kwaadsappigheid, **cachéctisch**, ziekelijk, bleek en opgezet, kwaadsappig; **cachectĭcus**, m. een ziekelijk mensch, iemand die aan kwaadsappigheid lijdt.

Cacholong, m. Min., een witte chalcedoon, ondoorzigtige quartz-agaat uit de omstreken eener rivier bij de Kalmukken van Bucanië, cachi genaamd; olong beteekent in hunne taal: steen.

Cachos, m. Bot., eene plant in Peru, tot de familie der nachtschadigen behoorende, welke men als heilzaam tegen den steen roemt.

Cachotte, f. fr. (spr. *kasjótt'*), eene tabakspijp zonder hieltje.

Cacique, m. uit de taal van Haïti, een stamhoofd, gezagvoerder, vorst bij de indiaansche wilde volkeren in Z. Amerika.

Cacistocratīe, f. (een nieuw gevormd gr. woord als tegenstelling van aristocratie), de heerschappij der slechtsten.

Cacocholīe, f. gr. (van *kakos*, slecht), Med., de slechte hoedanigheid der gal, het galbederf; **cacochrœa**, f. ongunstig uitzigt, ziekelijke huidkleur. **cacochylīe**, f. de slechte hoedanigheid van de chijl, van het melk- of voedingssap; **cacochymīe**, f. gebrekkige bereiding v. de spijspap in de maag, de ziekelijke toestand der vochten; **cacocratīe**, f. de slechte regering; **cacodæmon**, m. een booze geest; **cacodæmonīe**, f. ongelukzaligheid, bezetenheid door booze geesten, razernij; **cacodoxīe**, f. slechte naam, ongunstige bekendheid; **cacoēthes**, n. Chir., eene kwaadaardige zweer; **cacogalactīe**, **cacogalīe**, f. Med., de ziekelijke gesteldheid van de melk; **cacogamīe**, f. het kwalijk gepaard huwelijk, misgetrouwd zijn; **cacographīe**, f. Gram., het schrijven tegen de regels der taal, de slechtschrijving, in tegenstelling van orthographie, regtschrijving; **caconychīe**, f. Med., eene ziekelijke aandoening van de nagels; **cacopathīe**, f. ontstemdheid, droefgeestigheid, zwaarmoedigheid, zwaar zielsverdriet, hartzeer; kwalijk bevinden; **cacophilen**, pl., vrienden van het kwade; **cacophonīe**, f. Muz. en Log., de kwaadluidendheid, wanklank; slechte stem, slechte uitspraak; slechte voordragt; **cacopragīe**; f. Med., storing van eene of meerdere organische verrigtingen en voornamelijk van de spijsvertering; **cacorhachītis**, f. ziekte van de ruggegraat vooral door inwendige oorzaken ontstaan; **cacorhythmus**, m. Log. en Muz., een slechte toonval, verkeerde maat- en toonverhouding, slechte numerus en tact; **cacōsis**, f. een slechte toestand des ligchaams; **cacositīe**, f. afkeer van spijs; **cacospermatīcus**, door eene slechte hoedanigheid van het zaad veroorzaakt; **cacosphyxīe**, f. onregelmatige pols; **cacosplanchnīe**, f. gebrekkige gesteldheid der ingewanden en daaruit ontstaande slechte spijsvertering; **cacosynthĕton**, n. Gram., een gebrekkig zamengesteld woord; **cacotechnīon**, n. Jur., vervalsching, valsche getuigenis; **cacothymīe**, f. mismoedigheid, neêrslagtigheid; stoornis van de verstandelijke vermogens; **cacotrychīe**, f. eene ziekelijke gesteldheid der haren; dunharigheid; **cacotrophīe**, f. de slechte voeding, slechte gesteldheid van het voedingsvocht in het menschelijk ligchaam; **cacozelīe**, f. de verkeerde ijver, blinde, dwaze, ontijdige ijver; het navolgen van verkeerde dingen; **cacozēlos**, m. een onbekwaam, onhandig of ongelukkig navolger; **cacozēlon**, n. wansmaak in het navolgen van slechte voorbeelden of modellen.

Cactus, m. (gr. *kaktos*), N. H., eene in Z. Amerika te huis behoorende vleezige en met stekels voorziene plant.

Cadariën, ook **motazules**, pl., eene muhamedaansche secte, gesticht door Maabed-ber-Kali-al-giohni, die de daden van de menschen alleen aan den eigenen wil en niet aan goddelijken invloed wilde toegeschreven hebben.

Cadastre, n. fr. (zamengetrokken uit het mid. lat. *capitastrum*, van *caput*, een cijnsbare akker, *capitatio*, de belasting daarvan), het openbaar register, inhoudende den staat der onroerende goederen, om daarop de belasting op de eigendommen te gronden; schattingsregister, grootboek, erfregister, kadaster; **cadastréren**, in het kadaster brengen, in het grootboek schrijven; **cadastraal**, wat tot het kadaster behoort; **cadastreur**, m. die het kadaster maakt, landmeter.

Cadaver, m. lat. (afgeleid van *cadere*, vallen, of wel door zamentrekking van de woorden: *caro data vermibus*); een lijk, een dood ligchaam; **cadavereus**, lijkachtig.

Cade, m. fr., eene tafel der nieuwe maten en gewigten.

Cadeau, n. fr. (spr. *kadó*), een klein geschenk, eene gedachtenis; ook een kunstige pennetrek.

Cadence, f. fr. (spr. *kadángs'*), it. *cadenza* (spr. *cadentsa*, v. *cadĕre*, vallen), de gelijke gang of maat in het dansen, de dansmaat; de stemval, zangmaat, de nette, juiste overeenkomst, oorstreelende zamenvatting van de deelen eener rede; **cadencéren**, afmeten, b. v. zijne schreden; ronden, welluidend maken, b. v. eenen volzin, trillend maken; *cadente* (*mese cadente*), it. Merc., de vervallen, afgeloopen, vervlogen maand.

Cadet, m. fr., welcer in Frankrijk de jongere zonen van de adellijke familiën, die, dewijl de gansche ouderlijke bezitting op den oudsten zoon overging, eene lijfrente kregen, of wien men voordeelige hofposten, eene geestelijke of militaire waardigheid zocht te verschaffen; later ging de naam ook in onze taal over ter aanduiding van een' jong' mensch, die voor den krijgsmansstand wordt opgeleid; tot hunne vorming werden **cadettenscholen** opgerigt (die niet met de vroegere militaire scholen verward moeten worden); **cadette**, f. fr., de kortste van de beide lange queuen, waar-

van men zich bij het biljartspel bedient, om veraf liggende ballen te bereiken.

Cadillac, m. fr. (spr. *kadielják*), eene zekere soort van Bordeaux-wijn.

Cadis, m. fr. (spr. *kadi*), Merc., eene soort van sergie, eene fijn gekeperde wollen stof.

Cadmia, f. gr. N. H., een steen, waaruit koper wordt gewonnen, kopererts, kalamijnsteen, zinkerts, ook kobalt; **cadmiologīe**, f. de leer van de aanwending des kobalts, **cadmĭum**, n. een blinkend wit metaal, naar zink gelijkende, door Herman Stromeijer in 1818 in het zinkerts ontdekt.

Cadmos of **Cadmus**, m. gr., een Myth. phœnicisch vorst, broeder v. Europa, stichter van Theben en invoerder van het letterschrift in Griekenland; zijne gemalin was **Harmonĭa**, eene dochter van Mars en Venus.

Cado, m. eene inhoudsmaat voor drooge waren in sommige streken van Italië en Griekenland: op de Iönische eilanden = 60,991 kan.

Cadogan of **catogan**, (spr. —*gháng*), tot een' bundel zaamgevlochten en boven op het hoofd bevestigde haren, de haarvlechtbundel.

Cadre, pl. **cadres**, eig. raam, lijst, omgevende rand; Mil., al de officieren, onderofficieren enz., die tot het tactisch bestuur van alle onderafdeelingen der troepen behooren; zij vormen de eigentlijke insluitingsrotten en van daar ook de naam; voorts fig. het plan, ontwerp v. eenig werk; **cadréren**, vierkant maken; passen, voegen.

Caduc, fr., of **caduuk**, (lat. *cadūcus*, v. *cadĕre*, vellen), vervallen, oud en zwak, bouwvallig; broos, vergankelijk, onbruikbaar, bedorven; **caduuk goed**, in het leenregt een goed, dat aan den leenheer verviel; ook landerijen, die onbebouwd blijven liggen; **caduciteit**, f. de zwakheid, vervallen toestand, bouwvalligheid; Jur., de vervalbaarheid, het vervallen van eene erfenis of een legaat.

Cæcilĭaan en **Cæcilĭus**, lat. mansn.: eig. blinde, kortzigtige; vr. **Cæcilia**; **S. Cæcilia**, de beschermheilige der toonkunst.

Cælātor, m. lat., een plaatsnijder, drijver, kunstenaar in gedreven werk; **cælatuur**, f. de beeldsnijkunst, vorm- of stempelsnijkunst, het plaatsnijden.

Cæsar, lat. mansn. eener familie v. h. geslacht der Juliussen, eigentlijk de uit het moederlijf gesnedene (van *caedĕre*, *cæsus*) dewijl de eerste van dien naam uit het lijf zijner moeder gesneden werd, van daar de **keizersnede**; v. a. van *caesaries*, hoofdhaar, dewijl hij met haren werd geboren), inz. de groote romeinsche veldheer en dictator **Cajus Julius Cæsar** (geboren 100, vermoord 44 jaren voor Chr.); na hem de titel der romeinsche alleenheerschers, van daar ons **keizer**; *caesarĕa majestas*, lat., keizerlijke majesteit; *caesarĕo-papĭa*, f. de inbreuk van de regering in de regten en pligten der geestelijkheid; het tegenovergestelde daarvan is de *papo-caesaria*, of inbreuk der geestelijken in de regten en pligten der regering.

Cæstus, z. **cestus**.

Cæsuur, f. lat. (*caesūra*), Poet., eene verssnede, de deeling of insnede van een' versregel door het einde van een woord in eenen versvoet; de stemrust bij het opzeggen van een vers na een zeker getal lettergrepen.

caetĕris parĭbus, lat., voor het overige alles gelijk staande, in orde zijnde.

Cafard, m. fr. (spr. *kafáar*), een huichelaar; **cafarderīe**, f. huichelarij, schijnheiligheid.

Café, koffij (z. a.); **cafetier**, m. (spr. *kaf'tié*), een koffijschenker, koffijhuishouder; **cafetière**, f. de koffijkan, koffijketel.

Caffino, m. it., eene italiaansche vochtmaat, op Malta = 20,818, te Palermo = 11,699 ned. kan.

Cafila of **Caffila**, f. weleer eene kleine koopvaardijvloot, die de Portugezen onder geleide van de kusten van Guzaratte naar Suratte zonden; ook eene karavaan, reizend handelsgezelschap in Barbarije, Perzië, Indië.

Cafis, l. **cafiz** of **cahiz** (spr. *kafíes*, *kahíes*), m. eene spaansche korenmaat = $6\frac{2}{7}$ ned. vat; een cahiz doet 12 fanegas en een fanega 12 celemines.

Cafiso, m. eene oliemaat in Messina op Sicilië, ongeveer 5,7 ned. kan; ook eene maat te Tripoli, = 40,6 en te Tunis = 52,85 kan.

Cage, f. fr. (spr. *kaazj'*; eig. kooi), de raderkas van een uurwerk.

Cagot, m. fr. (spr. *kaghó*), een huichelaar, geveinsde, fijnman, schijnheilige; **cagoterīe**, f. en **cagotĭsmus**, m. de huichelarij, schijnheiligheid, geveinsdheid.

Cagots of **cahots**, pl., overblijfsels van een oorspronkelijk volk, dat weleer waarschijnlijk in slavernij heeft geleefd; men vindt hen in het zuidwesten van Frankrijk; zij hebben eene geelachtige huidkleur, groote kroppen, zijn uiterst stompzinnig, en leven in een' verlaten toestand, ofschoon de omwenteling hun in 1793 gelijke regten met de overige Franschen heeft gegeven; vgl. **cretins**.

Cahier, n. fr. (spr. *kajée*), een boekje papier, een schrijfboekje.

Cahiz, m. z. **Cafis**.

Cahizada, f. eene landmaat in Spanje, = 205,89 vierk. ned. roeden.

Cahors, m. Merc., eene voortreffelijke wijnsoort, zoo geheeten naar de fr. stad,

Cahors hoofdplaats van het departement du Lot.

Caïc of **caïque**, m. fr., eene galeisloep.

ça-ira, fr. (spr. *sa irá*), dat zal gaan! dat zal lukken; tijdens de fr. revolutie het refrein van een geliefd jacobijnsch volkslied, waarbij ook gedanst werd; ook een toenmalig mode-speeltuig.

caisse d'escompte, fr. (spr. *kèss'deskongt'*) eene kas van voorschot of uitwisseling voor staatspapieren, eene discontokas; **caissier**, m. (spr. *kèssi-é*), de kasbestuurder, kassier.

Caisson, m. fr. (spr. *kèssóng*), een kastwagen, legerkist, proviand-wagen, kruidwagen; het kistje onder den bok van een rijtuig; Arch., kastvormige afdeelingen of vakken, b. v. aan de zoldering; *caisson d'ambulance*, (spr. *—dangbulángs'*), een wagen van een veldhospitaal; *caisson à poudre* (spr. *—poedr'*), een kruidwagen.

cajoleren, fr. (spr. *kazjoléren*), liefkozen, streelen, vleijen, flikflooijen; **cajolerīe**, f. de liefkozerij, vleijerij.

Caju, m. maleisch, Bot., boom of hout; het komt als zamenstellend voorvoegsel bij vele gewassen, b.v. caju-baroedan, caju-boba, ind. boomen, caju-japan, een boom op Java, caju-hollandą, enz.

Calabasse, f. (port. *calabas*), kauwoerde, de fleschachtige kalabas, wiens vruchten een houtachtig bekleedsel hebben, dat als vat kan dienen, wanneer men het binnenste moes wegneemt; ook het daarvan vervaardigd drinkvat.

Calabrézen, pl. it., bewoners van Calabrië in Beneden-Italië.

Caláde, f. fr., hellende grond, dien men een paard in korten draf doet afloopen, om het te leeren de heupen te buigen en halt te maken, de rijbaanhelling.

Caladium, n. Bot., eene schoone broeikasplant met schildvormige, in het midden purperkleurige bladeren.

Calamiet, f. oude naam van den magneet in het kompas, ontleend van twee stroo- of riethalmpjes (calami), waarop men aanvankelijk de magneetnaald op het water liet drijven; **calamieten**, pl. (van het lat. *calămus*, gr. *kalămos*, riet), versteende biesplanten.

Calamiteit, f. (lat. *calamĭtas*), een onheil, dat vele personen treft, nood, ongeval, ellende, jammer, rampspoed; **calamiteus**, ellendig, rampspoedig, ongelukkig.

Calander, n. (fr. *calandre*), een werktuig met rollen om laken en andere stoffen te glanzen en glad te maken, mangel; ook de korenworm, zeker zwart insect, dat het koren op de zolders verslindt; **calandēren**, mangelen, glanzen, glad maken; **calandrīne**, f. een liksteen, glanssteen.

calándo, it. Muz., afnemend, wegsmeltend.

Calandróne, f. it. Muz., eene italiaansche schalmei met twee kleppen.

Calange, f. fr. (spr. *kalánzj'*) de boete, de aanhaling van smokkelwaren; **calangéren**, beboeten, aanhalen.

Calasciona, f. it., (spr. *kalasjióna*), een in Beneden-Italië gebruikelijk snarenspeeltuig, gelijkende naar eene kleine luit met langen hals.

Calcánt, m. lat., een treder, blaasbalgtreder, orgeltrapper; windmaker.

calcinéren, (van het lat. *calx*, kalk), verkalken, tot kalk branden; Chem., het blootstellen van ligchamen aan de gloeihitte, om hen van bestanddeelen, die door de hitte vlugtig worden, te bevrijden, of om hen door opneming van bestanddeelen, waarmede zij zich bij groote hitte verbinden, chemisch te veranderen; inz. wordt door het calcineren van vele metalen, onder toegang der lucht, hunne verbinding met de zuurstof bewerkstelligd, zij worden geoxydeerd en men noemt hen dan metaaloxyden; **calcinábel**, lat., verkalkbaar; **calcinabiliteit**, f. de verkalkbaarheid; **calcinātie**, f. de verkalking, het verkalken; **calcium**, n. de metallische basis der kalkaarde, door Seebeck en Davy in 1807 en 1808 ontdekt; **calcium-oxyde**, n. kalk.

Calcio, n. it. (spr. *káltsjio*), een balspel, dat in Italië bij vreugdefeesten en in het carneval in zwang is.

Calcograaph, z. **chalcograaph**.

Calcothar, z. **colcothar**.

Calcŭlus, m. lat., 1) de steen; blaas- of niersteen; het steenlijden; 2) gelijk **calcul**, m. fr. (spr. *kalkúul*), de rekening, berekening, rekenwijze (van het lat. *calcŭlus*, een steentje om te rekenen); ook het kleinste oud romeinsche gewigt; 2 calculi = een seliqua of $\frac{1}{12}$ scrupel; *calculus Minervae*, lat., eig. steentje van Minerva, de gelijkheid der stemmen ter gunste van eenen schuldige; **calculéren**, rekenen, berekenen, uitrekenen, een' overslag maken, op handelsvoordeelen peinzen; **calculābel**, berekenbaar, telbaar; **calculātie**, f. de berekening, overslag; **calculātor**, m., lat. **calculateur**, fr. m. de rekenaar, berekenaar, inz. narekenaar, onderzoeker der berekeningen; **calculatuur**, f. de rekenkamer, het rekenambt; **calculeus**, steenig, gruizig.

caldarisch erts, n. (naar het lat. *caldarium aes*), een door Loos te Berlijn uitgevonden naar goud gelijkend metaalmengsel uit koper, zink enz.

Calderári of **calderáï**, pl. it., eig. ketelmakers, ketellappers, koperslagers; benaming van een der vele geheime politieke genootschappen in Italië, die de gisting der jongste tijden heeft te voorschijn geroepen; het had zijn voornaamste zetel in Napels.

Calebasse, z. **calabasse**.

Calêche, f. fr. (spr. *kalésj'*, it. *calessa*, oorspr. een slavonisch woord, poolsch *kolasa*), een halfwagen, een ligte open reiswagen, eene soort v. berline of koets coupé, kalés.

Caleçons, pl. fr. (spr. —*sóng*), onderbroek.

Caledonïë, n., lat. **Caledonïa**, f. Schotland; de stad der oude **Caledoniërs**, vroegere bewoners v. Schotland; voor deze stad houden sommigen het vlek Duncal, in welken naam, door omzetting Caldun, zij den oorsprong v. Caledonië zoeken; **caledónisch**, schotsch.

Calefacientïa, pl. lat., verwarmende middelen; **calefáctor**, m. een verwarmer, kamerstoker, bediende; oneig. een oorblazer, verdeeldheidzaaijer; **calefáctie**, f. de verwarming, warmmaking; **calefácteren**, gem., allerlei aan de hand hebben, zich in eens anders zaken steken.

Calembourg of **calembour**, m. fr. (spr. *kalangbóer*; de naam komt v. een' duitschen edelman von Calemberg, die aan het hof van koning Stanislaus v. Polen leefde en zoo slecht fransch sprak, dat telkens de belangrijkste woordverwisselingen te voorschijn kwamen), eene geestige woord- of naamspeling, liggende in den gelijken of bijna gelijken klank van verschillende woorden.

Calendae, pl. lat., de eerste dag v. elke maand, naar den afstand van welken de laatste dagen der vorige maand benoemd werden; *ad calendas Graecas*, op de Grieksche calendæ, d. i. nooit, te St. Jutmis, dewijl de Grieken geene calendas of romeinsche benamingen van den eersten dag der maand hadden; (den naam wil men afgeleid hebben van het gr. *kalein*, roepen, zamenroepen, eng. *to call*, omdat de opperpriester te Rome op den eersten dag v. elke maand de daarin vallende feesten en de nieuwe maan uitriep; anderen denken aan eenen rom. burger Calendus, die Rome 18 dagen spijzigde); **calender**, m. lat. (*calendarium*, welk woord echter bij de Romeinen een schuldboek, belastingsregister enz. beteekende), de tijdwijzer, de lijst der dagen, de jaarsafdeeling, almanak; **calendariographïe**, f. lat.-gr., de calender-beschrijving of aanwijzing om tijdwijzers te maken.

Calenderheeren, pl., in de middeleeuwen, eene duitsche broederschap van geestelijke en wereldlijke personen, die op den eersten dag der maand bij elkander kwamen.

Calendri, pl., rondtrekkende turksche monniken, muhamedaansche epicuristen, zoo geheeten naar den stichter Santon Calender.

Caleudŭla, f. lat., Bot., de goudsbloem v. onderscheidene soorten.

Calenture, f. fr. (spr. *kalangtúur'*), eene met ijlhoofdigheid gepaarde ziekte van vele zeelieden, die voor het eerst tusschen de keerkringen, vooral naar W. Indië, varen.

Calepin, m. fr. (spr. *kaal'péng*), eene verzameling van woorden, aanteekeningen, uittreksels tot eigen gemak en gebruik, een allerlei: zoo geheeten naar Ambrosius Calopin, schrijver v. een woordenboek in vele talen (polyglotte).

caléren, it., nederlaten, doen zakken; de zeilen strijken; Merc., het vereischte gewigt niet hebben.

Calessáren, pl. it., straatjongens uit Napels, jonge ledigloopers, die op de paarden passen, de reizigers hunne diensten aanbieden enz.

Calfateur, m. fr., een scheepsbreeuwer, een kalfateraar (h. fransche woord, en daarmede ook het onze, wordt door sommigen afgeleid van het fr. cale, scheepsbodem, kiel, en het duitsche futtern, voederen, voêren; anderen denken aan colophane, colophonia, spiegelhars).

Caliatuur-hout, z. **sandelhout.**

Caliber, n. (fr. *calibre*; v. h. lat. *aequilibrïum*, evenwigt ?), in 't algemeen eene bepaalde maat; de maatstaf der middellijn of doorsnede van eenig ligchaam, inz. kanonkogels, door den Neurenberger wiskundige Hartman in 1540 uitgevonden; de innerlijke wijdte van een stuk geschut; de grootte en zwaarte eens kanonskogels; de vorm en inrigting van een schip, met het getal en de zwaarte der stukken geschut, die het voert; ook de doorsnede eener ader; oneig. de gesteldheid, deugdelijkheid, waarde v. eenig voorwerp; **calibréren**, (fr. *calibrer*), naar de vereischte maat inrigten, de kogelmaat of geschutwijdte onderzoeken of bepalen.

Calico of **Callico**, n., oorspr. katoen van Calcutta; eene fijne katoenen stof.

Calicutsche haan, m. (naar de stad Calicut in Indië), de turksche haan of kalkoen, bij Vondel kalikoet geheeten.

Calif, z. **khalif**.

Caligæ, pl. lat., de voetbekleeding der oude rom. soldaten, die daarom soms ook **caligati** heeten.

Caligo, m. lat. Chir. (eig. duisternis, mist), eene vlek op het hoornvlies.

Calixtïnen, pl. nw lat. (v. h. lat. *calix*, kelk), kelkvoorstanders, kelkvrienden, naam der boheemsche Hussieten in de 15de eeuw, omdat zij een' kelk in hunne banieren voerden en vooral omdat zij den kelk in het avondmaal ook voor de leeken begeerden te behouden (om die reden ook ultraquisten geheeten); ook de aanhangers eener secte der 17de eeuw, naar Calictus zoo genoemd.

Calliasthetiek, f. gr. (v. *kállos*, schoonheid), de leer v. h. gevoel voor het schoone, het onderzoek v. h. welgevallen in het schoo-

ne; **calliblephăron**, n. een middel ter verfraaijing van de wenkbraauwen; **calligraaph**, m. een schoonschrijver; **calligraphie**, f. de schoonschrijfkunst, het schoonschrijven; **calligraphisch**, schoongeschreven; **callilogīe**, f. de kunst van fraai te spreken, de welsprekendheid; **Calliŏpe**, z. **muzen**; **callipædīe**, f. het bezit van schoone kinderen; **callipædopœīa**, de kunst om schoone kinderen te telen; **callipȳgos**, m. en f., die schoone billen heeft, een bijnaam v. Venus; **callisthenīe**, f. de volkrachtigheid; **callitechniek**, f. de verfraaijingskunst, de kunst van schoone voorstelling.

Calliditeit, f. lat., de sluwheid, geslepenheid.

Callista, gr. vrouwenn.: de schoonste.

Callologīe, f. gr., de leer of wetenschap v. h. schoone; **callopistrīe**, f. de verfraaijingskunst, de kunst van op te sieren, op te schikken.

Callus, m. lat., het eelt; de beenweer, eene stof, welke de gebrokene beenderen organisch met elkander vereenigt; **calleus**, eeltig, vereelt; **callositeit**, f. de eeltachtigheid, hoornachtigheid der huid; **callo**, **m.**, **z. xiphias.**

Calmar, m. fr., of **lolīgo**, f. lat., eene soort van koppootig weekdier, inz. merkwaardig wegens een naar inkt gelijkend sap, hetwelk in eenen vleezigen zak in het ligchaam dezer dieren bevat is, welke stof door de schilders onder den naam van sepia gebruikt wordt. De gemeene inktworm of zeekat heeft op den rug eene witte harde schaal, gewoonlijk meerschuim of wit balein geheeten, welke tot het polijsten van edele metalen gebruikt wordt.

calméren, fr., stillen, bedaren, bevredigen, gerust stellen.

Calmus, m. (v. h. gr. *kalămos*, lat. *calămus*, riet, bies), het palmriet, de gemeene kalmus (*calamus aromaticus L.*) en inzonderheid de tot specerij en als geneesmiddel gebruikte wortel van dezen.

Calo, m. it., te kort, verlies, inz. van ruw ijzer; *calo di peso*, te kort op het vereischte gewigt; *calo di prezzo*, (spr. —*prétzo*), het dalen in prijs.

Calocagathīe, f. gr. (v. *kalós kai agathós*, d. i. schoon en goed), zedelijke schoonheid, zielegoedheid; regtschapenheid, rondborstigheid.

Calomel of **calomelas**, m. (de geneesheer Theodoor Magerne werd in zijne bewerking van het kwik door een' jongen schoonen neger geholpen, ter wiens eer hij aan zijn præparaat den gr. naam gaf van *kalos melas*, d. i. schoone zwarte; later heeft men dat *melas* tot *meli*, *mel*, honig, overgebragt). Het zoutzure eerste kwikoxyde, zoete kwik, een zeer krachtig geneesmiddel.

Calometrīe, f. gr., de schoonheidsmaat.

Calomniograaph, m. fr.-gr., een bastaardwoord, door Voltaire gesmeed om eenen schrijver aan te duiden, wiens pen gedurig laster schrijft, een lasterschrijver.

Calopodiën, pl. gr. (v. *kalon*, droog hout, en *pous*, voet); houten schoenen, holsblokken, klompen.

Calor, m. lat., de warmte; **caloriciteit**, f. het vermogen der levende ligchamen om warmte te ontwikkelen; **calorifères**, pl. fr. Neol., warmtegeleiders, warmte aanbrengers, groote kagchels, die door buizen de warmte in vele deelen van een gebouw brengen; **calorificātie**, f. Neol., verwarming; **calorimèter**, m. lat.-gr., de warmtemeter, een werktuig om de specifieke warmte der ligchamen te vinden; **calorimetrīe**, f. warmtestofmeting.

Calotte, f. fr. het kapje, de kleine platte muts, die doorgaans slechts den schedel bedekt en die inz. de geestelijken dragen, het priestermutsje; oneig. de kardinaalswaardigheid; ook het deksel over de onrust van een horologie; **calottisten** of **calotins** pl. (spr. *caloteng*), eig. kapdragers, een gezelschap in Frankrijk in het begin der 18de eeuw, dat zich door geestigen spot, later door zinnelooze zotheden vermaakte; had iemand een' dommen streek begaan, dan zond hem het genootschap een patent, waarbij hem het dragen van eene calotte werd toegestaan; **calottinocratīe**, f. fr.-gr., de papenheerschappij.

Calotine, f. fr., een klein hekeldicht, spotversje.

Calque, m. fr. (spr. *kalk'*), doorteekening, doortrekking; **calquéren**, (spr. *kalk*—), doorteekenen, d. i. eene teekening in hare omtrekken door een geolied of doorschijnend papier nateekenen; **calquier**, m. fr. (spr. *kalki-é*), Merc., eene soort van oostindische taf of atlas.

Calumet, m. fr. (spr. *kalumé*), de vredepijp, eene groote, sierlijke tabakspijp, die de amerikaansche wilden den Europeërs als een zinnebeeld des vredes of bij het sluiten van een verdrag aanbieden.

Calumnīe, f. lat. (*calumnia*), laster, valsche beschuldiging, smaadrede, lastertaal, achterklap; **calumniéren**, valsch beschuldigen, aantijgen, smaden, lasteren; **calumniánt**, **calumniātor**, m. lasteraar, eerroover, lastertong, achterklapper; **calumnieus**, lasterlijk enz.

Calvarīe, [**berg van**] m. (van het lat. *calvaria*, hoofdschedel, hersenpan), anders **Golgotha**, de schedelberg, kruisberg, de schedelplaats, voorm. regtplaats buiten, thans binnen Jeruzalems muren, alwaar nu de voornaamste kerk in Palæstina staat. In katholijke landen wordt elke berg zoo geheeten, naar welken men in den vastentijd ter bedevaart gaat.

Calville, f. fr., eene soort van kantigen

appel met aardbeziesmaak, bij ons kalvijn (l. kalviel), ook rappel geheeten.

Calvinismus, m. de leer van den hervormer Calvijn (geb. te Noyon 1509, gest. te Geneve 1564); **calvinist**, m. een aanhanger van de leer diens hervormers; **calvinisch**, wat met die leer strookt, overeen komt.

Calýpso, f. gr. Myth., de godin van het eiland Ogygia, alwaar zij den schipbreuk lijdenden Ulysses opnam en 7 jaren bij zich hield.

Calyptra, f. gr. (van *kalýptein*, omhullen), Bot., het huikje, dat dunne kopvormige vliesje, hetwelk het deksel (*operculum*) bekleedt, waarmede de zaaddoos der bladmossen voorzien is.

Calyx, m. gr., kelk, bloemkelk.

Camaches of **gamaches**, pl. fr. (spr. *kamasj'* of *ghamasj'*, van het oudfr. *gambe* voor *jambe*, it. *gamba*, been), knoop- of overkousen, knooplaarzen zonder zolen; de **camache-dienst**, krijgsdienst in vredestijd, inz. in zoo verre daarbij met kleingeestige gestrengheid op uiterlijke zaken wordt gelet.

Camahuya, **camaïeu**, z. ond. **camée**.

Camadhena, ind. Myth., z. **Mâyâ**.

Camail, m. fr. (spr. *kamálj'*), een bisschopsmanteltje.

Camaldulénzen, pl., kluizenaars en monniken, behoorende tot eene benedictijner orde, door den heiligen Romualdus in het dal Camaldoli in de Apennijnen ten jare 1012 gesticht en door paus Alexander III bevestigd. Zij bestond tot op het laatst der vorige eeuw, werd toen in Oostenrijk afgeschaft, verdween in andere staten en is dus verre nergens hersteld.

Camaraderīe, f. fr. (v. *camarade*, makker), makkerschap, spitsbroederschap; vgl. **clique**.

Camaréra, sp., titel der eeredames van de koningin van Spanje; **camarera-mayor**, de eerste onder die hofdames.

Camarilla, f. sp. (spr. —*rielja*), eig. het kamertje; eene benaming, in Frankrijk vóór 1830 aan de partij der absolutisten of het hof van Karel X gegeven; in de monarchiën elke vereeniging of klub van hovelingen, die invloed op de staatszaken en den wil van den vorst uitoefent; **camarōma**, n. gr. (van *kamára*, gewelf), Chir., eene gewelfde schedelbreuk; **camarōsis**, de vorming eener zoodanige breuk, ook die breuk zelve.

Cambajasteenen, oostindische granaten.

Cambajen of **cambahaten**, pl. Merc., katoenen stoffen van Madras enz.

Cambio, m. it. Merc., de wissel, wisselbrief, eene in den vorm des wissels gestelde schuldbekentenis of schriftelijke verzekering eener verschuldigde geldsom; *cambio commúne*, een gewone binnenlandsche wissel; *c. conto*, wisselrekening; *c. di polizza*, lijst van den wisselkoers; *c. di ritórno*, een terug gekomen wissel; *c. di ricorso*, een rondloopende wissel; *c. marítimo*, het bodemerij-verdrag; *c. reále* of *mercantile*, een buitenlandsche wissel; *c. secco*, eig. een drooge wissel, een eigen wissel; **cambiaal regt**, het wisselregt; **cambiéren**, wisselen, wisselzaken doen; **cambiatúra**, f. eig. wisselrekening, verandering; een postrijtuig, eene soort van ital. vervoermiddel; **cambist**, m. een wisselaar, wisselhandelaar; **cambsarĭus**, m. mid. lat., een wisselbezitter, houder; **cambsor** of **campsor**, m. een wisselgever.

Cambrai, m. fr. (spr. —*bré*) of **cambrésine**, f., of **cambrick**, eng., pl. **cambricks**, Merc., kamerdoek, fijn linnen van Kamerijk, batist; **cambrasine**, f. fijn egyptisch linnen, naar het vorige gelijkende.

cambréren, fr. buigen, krommen.

Cameade, f. fr. Merc., wilde zwarte peper, bergpeper.

Camée, f. fr., *caméo* of *camméo*, m. it., een in relief gesneden gesteente, uit lagen van onderscheidene kleuren bestaande, welks verhevene figuur daardoor eene andere kleur dan de grond heeft en waartoe de Ouden onyxen namen (de beroemdste onyxcamée, de vergoding van Augustus voorstellende, bevindt zich te Parijs; zij heeft de hoogte van 315 en de breedte van 260 strepen); zoo de steen slechts twee kleuren heeft, dan noemt men hem **camaïeu**; ook eene schilderij van eene enkele kleur, graauw in graauw. De naam komt van camahuya, d. i. onyx, omdat deze steen door de ouden tot cameën gesneden werd.

Camelĭa, of l. **camellĭa**, f. Bot., eene plantensoort, die in Japan, China en Indië inlandsch is, de japansche of chinesche roos, dus geheeten naar den jesuit Camelli, die haar in 1739 uit Japan naar Europa bragt. Naar men zegt wordt zij in China gebezigd, om de thee geurig te maken.

Camelot-grein, zekere stof uit geiten of bokkenhaar, dat met wol of zijde gemengd is, geweven.

Camelotier, m. fr. (spr. —*ti-é*), een sluikhandelaar, smokkelaar in het zuiden van Frankrijk; ook eene soort van slecht papier.

Camenen, **camœnen**, pl. lat. (*camoenae* of *camēnae*), de zanggodinnen, muzen.

Camĕra clara, f. lat. (*camera*, eig. gewelf, gewelfde zoldering), eene heldere kamer, een optisch werktuig door Reinthaler van Augsburg uitgevonden, waarbij de voorwerpen niet door de zon beschenen behoeven te worden; zij vertoont echter, gelijk de spiegels, regts wat werke-

lijk links is, en omgekeerd: een gebrek, dat vermeden is in de **camera clara dioptrica**, onlangs door den baron Ernst von Leyser uitgevonden; een ander bruikbaar hulpmiddel bij het landschapteekenen is de **camera lucĭda**, ook heldere kamer beteekende, ofschoon het werktuig geene camera, maar een klein, vierzijdig prisma is, naderhand echter gewijzigd en nu uit een' metalen spiegel bestaande; **camera obscūra** (**fr. chambre obscure**), donkere kamer, is een spiegelkastje uitgevonden in de 16de eeuw door den Napolitaan Porta, door welks voorste opening, die met een linsvormig glas is voorzien, de daarvoor liggende voorwerpen, mits door de zon beschenen, in het klein worden afgebeeld en gemakkelijk kunnen nageteekend worden; *camera imperiālis*, lat., het keizerlijke kamergeregt; van daar **kamer** (z. a.); **cameralĭa**, pl. de wetenschappen, die over het beheer der vorstelijke inkomsten handelen; in uitgebreider' zin de staatswetenschappen in het algemeen; **cameralíst**, die de genoemde wetenschappen verstaat, een kamerbeambte, staatshuishoudkundige; **cameralistiek**, f. de staatshuishoudkunde, de wetenschap v. h. finantiewezen, van het beheer van 's lands inkomsten; **camerarĭus**, m. de opperste eener vorstelijke kamer of de eerste beheerder van de inkomsten eener stad enz.; **cameriére**, it., of **camerier**, m. fr. (spr. —*ri-é*), de pauselijke opperkamerheer of kamerpresident; **cameriéra**, f. it., eene vorstelijke kamenier.

Cameronen of **cameronianen**, pl., eene zeer gestrenge schotsche secte, die zich op het einde der 17de eeuw van de presbyterianen afzonderden en de koninklijke magt in kerkelijke zaken verwierpen, zoo geheeten naar Archibald Cameron.

Camis, pl., goden van lageren rang, ondergeschikte goden in Japan.

Camisa, een doek, waarmede de Caraïben, de Negers v. Guiana, hunne naaktheid bedekken; van dit woord hebben de Spanjaarden volgens sommigen hun camisa voor hemd ontleend; z. ook het volg. art.

Camisia, f. mid. lat. (v. h. arab. *kamiss*, z. a.), een wit hemd, koorhemd; **camisáde**, f. fr. Mil., een onverhoedsche aanval des nachts of zeer vroeg in den ochtend, en waarbij de aanvallers hemden (*camises*) over hunne kleederen trekken, als herkenningsteeken in de duisternis; **camisárden**, pl., de gereformeerde bewoners der Cevennes gedurende den opstand van 1702—1706, dewijl zij meest overhemden (camises) droegen.

Cammarologīe, f. gr. (v. **kammăros**, eene kreeftsoort), de kreeftenkunde, de leer der kreeften.

camminéren, (it. *camminăre*, gaan, reizen), bij het vechten door achterwaartsche bewegingen den vijand tot een onvoorzigtig bloot geven zoeken uit te lokken.

Camœnen, z. **camēnen.**

Camp, n. fr., z. **campus.**

Campaan, campagne, z. kampanje.

Campagne, f. fr. (spr. *kangpánj'*), een landgoed, buitengoed, eene buitenplaats; Mil., een veldtogt, de tijd, gedurende welken de legers te veld zijn; bij metaalsmelterijen: het tijdsverloop tusschen het aanleggen en uitblusschen van den smeltoven; z. voorts kampanje; *à la campagne*, of it. *alla campagna*, op het land, landelijk, boersch, ongedwongen; ook: als in het veldleger; **campagnard**, m. (spr. *kangpanjáar*), een landbouwer, veldeling, landman, boer.

Campāne, **campaan**, f. mid. lat., de klok, mz. die der luchtpomp; **campanologīe**; f. lat., de klokkenkunde, klokkenleer; **campanŭla**, f. Bot., eene melkachtige genees- en moesplant met klokvormige bloemen, welke een melkachtig sap bevat; het klokje; **campanulaceën**, klokbloemige planten.

Campeador, m. sp., een groot kampvechter, strijder, held, een bijnaam van den beroemden Cid.

Campeche-hout, n. (naar de stad *Campêche*, eig. *Jan Francisco de Campêche*, op Jucatan), het hout van eenen aan de mexicaansche kust wassenden boom (*haematoxylon campechianum*, L.), bij de Franschen aromatische lauwerboom geheeten, blaauwhout, bloedhout; het levert eene schoone roode verwstof op, en wordt ook in de geneeskunde gebruikt, waar zamentrekkende middelen te pas komen.

camperen, campement, z. ond. **campus.**

Camphou, m. eene soort v fijne chinesche thee.

Campo, m. it., eene veldmaat in noordel. Italië, ongeveer = 0,4133 bunder.

Campsaces, eene inhoudsmaat zoo voor drooge waren als vloeistoffen in Azië, Egypte, Judea, ook in het hebr. **cab** genoemd; zij houdt 2 chenices of 8 mines, of ruim 2 ned. kannen.

Campus, n. lat., het veld; fr. **camp**, m. (spr. *kang*), veld, de grond, die door een leger met zijne tenten enz. beslagen wordt, de legerplaats; **campus martĭus**, het marsveld, eene tot wapenoefeningen bestemde plaats bij Rome, die aan Mars was gewijd; ook het Maartveld, eene bij de oude Franken tot den wapenschouw in maart bestemde plaats; **camp volant**, n. fr. (spr. *kangwoláng*), een vliegend leger, eene kleine krijgsbende, die den vijand nu hier, dan daar moet bestoken; **campeerpaal**, m. Mil., een standpaal; **campéren**, gelegerd zijn, legeren, te veld liggen, het kamp betrekken; **campement**, n. (spr. *kangp'máng*), de legering, de stelling v. een leger; het oefeningskamp.

Campylogrammiek, f. gr. (v. *kampylos*, krom), Math., de leer van de kromme lijnen en kromlijnige grootheden.

Cana, f. eene lengtemaat, in Marocco ongeveer = 2 ned. el, in Spanje = 1,67 ned. el.

Canada of **canhodo**, m. port. oliemaat, ongeveer = 1,145 ned. kan.

Canador of **canhádor**, m. port. wijnmaat, ongeveer = 0,86 ned. kan.

Canaille, n. fr. (spr. *kanálj'*), gemeen volk, volksheffe, gepeupel, janhagel, straatvolk, het graauw, jan rap en zijn maat; ook een slecht, ligt vrouwspersoon; **canaillarchie**, f. Neol., de regering v. h. gemeen, het klompenvolkje; *en canaille*, gemeen, laag, als het gepeupel doende; **encanailléren** [**zich**], zich met verachtelijke menschen gemeenzaam maken; **canailleriën**, pl., slechte, gemeene, laaghartige streken; **canailleus**, schelmachtig, nietswaardig.

Canalieten, pl., z. v. a. **tubulieten** (z.a.).

Canapé, f. fr. (v. h. mid. lat. *canopaeum*, de bedhemel, ledekantshemel), een lange leuningzetel, dienende tot stoel en rustbed, eene rustbank, een ruststoel, rustbed, kussenbank, slaapstoel.

Canarie-boom, m. een olie- en harsachtige boom op de Moluksche eilanden, uit welks nootvormige vruchten men inz. een zeer smakelijk amandelbrood bereidt, dat in O. Indië b a n g e a beet; **canariesek**, f. een zeer zoete wijn van de C a n a r i s c h e eilanden; **canarievogel**, m. een bekende kleine, gele zangvogel, van het vinkengeslacht, afkomstig van de Canarische eilanden, alwaar hij te huis behoort; het **canarie-** of **aveelzaad** komt van het canariegras (*phalaris canariensis*), en is waarsch. met de vogeltjes zelven naar Europa gebragt.

Canaster of **knaster**, m. korftabak, de beste soort van rooktabak, zoo geheeten naar het sp. *canasta*, fr. *canasse*, *canastre*, de korf of mand v. gespleten riet, waarin hij verzonden wordt; ook het zakvormig, uit dierenhuiden vervaardigde goed ter inpakking v. koopwaren in Indië; ook wel de tonnenkist, waarin de thee uit China wordt aangevoerd.

Cancamum, n. eene gomhars uit Brazilië en Afrika.

Cancan, m. fr. (spr. *kangkang*), een vrij wulpsche dans, sedert eenige jaren in Frankrijk bij de laagste klasse der maatschappij, inz. op gemaskerde bals, ingevoerd; ook geraas, opschudding, leven (v. h. lat, *quanquam*, alhoewel, schoon; de geleerde Ramus nl. stelde voor om dit lat. woord, waarin men in de 16de eeuw de *qu* als *k* deed hooren, voortaan als *kwankwam* uit te spreken, hetgeen ernstige oneenigheden ten gevolge had, waardoor dit woord thans zoo veel beteekent als: veel geschreeuw en weinig wol, veel leven om niets).

cancelli, lat. of **cancéllen**, pl., hekken, traliën, horden op kantoren, bureaux enz.; **cancellarius**, m. kanselier (z. a.), zegelbewaarder; **cancelléren**, in hek- of traliewerk besluiten; doorschrappen, uitstrijken; **cancellātie**, f. de insluiting binnen hek- of traliewerk; Jur., het teeken in de gedaante van tralie (×), waarmede men een geschrift of eenen zin, eenen wissel enz. ten teeken v. ongeldigheid doorschrapt; ook de geregtelijke vernietiging van een stuk.

cancer, m. lat. Astr., de kreeft, het 4de teeken van den dierenriem, waarin zich de zon bevindt, als voor de bewoners v. de noordelijke gewesten der aarde de zomer begint; *circulus cancri*, de kreeftskeerkring, z. **tropicus**; **cancrínisch**, achterwaarts, ruggewaarts, kreeftsgewijs; **cancrinische verzen**, z. **kreeftdichten**; **cancrieten**. pl., versteende zeekreeften; **cancreus**, kreeftaardig, kankerachtig.

Candelāber, m. lat. (*candelābrum*, n.), een groote ouderwetsche, doorgaans veeltakkige kandelaar of luchter, kroonkandelaar, kroonluchter; Arch., eene zeer hooge vaas; **candelarĭus**, m. de kaarsendrager.

candéren, fr., suikeren, oversuikeren; **canditor**, z. **conditor**.

Candeur, f. de openhartigheid, zedelijkheid, opregtheid, ongeveinsdheid, braafheid; **candide**, opregt, openhartig, ongeveinsd.

Candiaat, m. (v. h. eiland *Candía* of Creta), een dans der nieuwe Grieken.

Candidaat, m. (lat. *candidātus*, eig. in 't wit gekleed, dewijl zij, die te Rome naar een ambt dongen, in 't wit gekleed waren), wie naar eenen post, een ambt dingt, staat, een ambtzoeker, ambtbeooger, postbejager, in naauwere beteekenis: wie zijn examen afgelegd heeft en bevoegd is naar eene aanstelling te dingen; *candidatus reveréndi ministérii*, z. ond. **ministerium**; **candidatuur**, f. het staan, dingen naar, het beoogen van een ambt.

Candle coal, f. eng. (spr. *kéndelkool*), eene soort van steenkool, die in groote hoeveelheid alleen voorkomt in Lancashire, (spr. *lénk'ssjier*) in Engeland en te Kilkenny in Ierland; kaarskool, zoo geheeten, omdat zij met eene lange witte, schitterende vlam brandt; zij kan zeer fraai gepolijst en op de draaibank verwerkt worden, zoodat men er velerlei weeldevoorwerpen van maakt.

Candoxin, m. eene rekenmunt in China. (het $\frac{1}{10}$ v. een m a t), verdeeld in 10 cachas of li, 100 chore en 1000 su, = 4 centen.

Candy, een gewigt en eene inhoudsmaat in O. Indië: als gewigt te Bombaij = 253,984 ned. ℔, als graanmaat = 880,967 kop; als gewigt te Madras = 226,772 ned. ℔, als graanm. = 281,873 kop; te Pondichery = 234,963 ned. pond ℔.

Caneçou, n. fr. (spr. *kaan'sóe*, verbastering van *camisol*, *camisou*), een vestvormige halsdoek der vrouwen.

Canepin, m. fr. (spr. *kaan'pèng*), de opperhuid v. lams- en geitenvellen, waarvan men vrouwenhandschoenen maakt), dun en zacht schapen- of geitenleder.

Canevas of **cannevas**, m. fr. (spr. *kaan' wá*, mid. lat. *canevasium*, hennipstof, v. h. lat. *cannabis*, hennip), een linnen of katoenen weefsel met opliggende strepen; geruit doek, ongebleekt, netvormig geweven lijnwaad met vierkante vakjes, inz. voor naaldtapijtwerk of stramien; ook fig. eene schets, eerste ontwerp v. een werk, teekening enz.

Canezou, z. **caneçou**.

Canhador, z. **canador**.

Canna, f. it., de rotting, rietstok; de italiaansche el: op Malta = 2,0804, te Rome = 2,0016, te Lucca = 2,3804, te Napels = 2,1094, te Palermo = 1,9364, te Florence = 2,3321; te Genua is de canna grossa of groote el 2,9891, de canna piccola of kleine el = 2,2419 ned. ellen.

Cannelas, m. fr. (spr. *kan'lá*), oversuikerde kaneel, kaneelstokjes; **canneléren**, Arch., groeven, met groefjes of gootvormige uithollingen voorzien; **canneleer-machine**, f. een werktuig der buksenmakers om den loop v. h. geweer te groeven; **cannelúres**, pl. Arch., de gootsgewijze groefjes op zuilen, pilasters enz.

Cannibalen, m. eig. bewoners der kleine Antilles of Caraïbische eilanden, Caraïben, menscheneters; van daar oneig. wilde, wreedaardige menschen; **cannibálisch**, wild, vreemd; **cannibalismus**, n. Neol., het gebruik v. menschen te eten; Pol., de stelselmatige wreedheid in het bestuur v. eenen staat.

Canon, m. gr. (*kánōn*) of lat. *cănon*, pl. *canŏnes*, de regel, het rigtsnoer, voorschrift, de kerkelijke wet, de lijst der heilige schriften, die bij de vaststelling der geloofsleer tot rigtsnoer moeten dienen, het besluit, de uitspraak van een concilie of eene synode; ook de litanie der heiligen in de kath. mis (van daar **canoniséren**, z. beneden); in Duitschland eene jaarlijksche opbrengst of erfpacht, welke de gebruiker van een stuk gronds aan den grondheer moet betalen;in de algebra weleer z. v. a. thans formule; Muz., een kettingzang, een twee- of meerstemmig stuk,waarbij de eene partij na de andere invalt en hetzelfde thema hooger of lager zingt en bestendig herhaalt, waardoor zulk een gezang zoo lang aangehouden kan worden als men wil; Typ., de dikste duitsche drukletters; **canŏnisch, canoniek**, wettelijk, voorschriftmatig, volgens kerkelijke wetten, tot de kerk of het kerkgebruik behoorende, geloofwaardig, geopenbaard, voorbeeldig, als rigtsnoer dienende; **canoniek**, als subst. f. de wiskundige toonleer, d. i. de wetenschap, die de verhouding der toonen naar bepaalde grootheden met getallen aanduidt; **canonieke boeken** des bijbels, die boeken, waaraan men eenen hoogeren oorsprong en ten volle geldende bewijskracht toekent', in tegenoverst. van de apocryphe boeken; **canoniek regt**, het katholijke kerkregt; **canoníst**, m. een kenner en leeraar v. h. kerkeregt; **canonĭcus**, m. een koor-, dom- of stichtsheer, een wereldsch geestelijke, die eene prove of prebende van eene domkerk bezit, pl. *canonĭci; canonĭci regulāres*, kloosterlijk zamen levende, *c. seculāres*, niet in kloosterlijke gemeenschap, maar verstrooid levende dom- of stichtsheeren; **canonicaliën**, pl., de domheerlijke tooi; **canonicaat**,n. eene stichtsplaats, domheersplaats; **canonicéren**, in een stichtopnemen; ook eene domheerplaats schenken; **canoniséren**, iemand in den canon (zie boven) der heiligen opnemen, heilig spreken, voor heilig verklaren; **canonisātie**, of **canonisëring**, f. de heiligspreking, plegtige verklaring van den paus, dat iemand onder het getal der heiligen is opgenomen, welke verklaring door de beatificatie wordt voorafgegaan.

Cannŭla, lat. of **cannule**, fr. (spr. *kanúul*), f. een buisje, pijpje; Chir., wondpijpje, een werktuig van verschillenden vorm, dienende tot inspuitingen of tot het openhouden van diepe wonden; inz. de metalen pijp der trokars (z. a.), welke het stilet omgeeft; *cannŭla pulmōnis*, Anat., de luchtpijp.

Canophoren, pl. gr. (v. *kánē*, *káneon*, korf, en *phérein*, dragen), korfdraagsters, d. i. meisjes, die bij verscheidene godenfeesten te Athenen de heilige zaken der godheid in gevlochtene korfjes op het hoofd droegen; van daar, Arch., soortgelijke vrouwelijke gestalten als bouwsieraden.

Canonade,f. fr.,het beschieten met kanon.

Canōpus, m. (naar de stad *Canopus* eig. *Kneph* in Beneden-Egypte, indien niet deze omgekeerd van de daar vereerde godheid den naam heeft gekregen), egyptisch afgodsbeeld van gedaante eener dikbuikige kruik met hoofd en voeten.

canoor of **canōrisch**, lat. (*canōrus*), helderklinkend, welluidend, zangerig.

Canot, m. fr. (spr. *kanó*, eng. **canoe**, spr. *kennó*), pl. **canoes**, (sp. *canoa*, uit de taal van Haïti), een schuitje van boomschors, of van een' uitgeholden boomstam, gelijk de Indianen gebruiken, bootje, kano.

Cant, n. eng., de pedante kwaadsprekendheid, de gemaakte eerbaarheid, die aan zekere klassen der maatschappij in Engeland eigen is, en door Byron aan de kaak is gesteld.

cantabel, lat., zingbaar, wat zich laat zingen.

Cantaliet, m. een geelachtig groene kwartssteen (van het gebergte Cantal in het zuidoosten van Frankrijk).

Cantaloupe, f. fr. (spr. —*loep'*), Bot., eene meloen met uitstekende zijden en knobbels, de knobbel- of wratmeloen.

Cántaro, m. (uit het gr. *kanthăros*), in Spanje eene inhoudsmaat = 369 ned. kan of kop; in Italië en de Levant een centenaarsgewigt en wel in Napels = 89,1038, in Turkije = 56,32 of 440 res, te Aleppo = 229,7, te Tripoli 50,7908, te Tunis = 49,6233, te Cairo = 43,1032; te Palermo doet de zware **cantaro** 87,3308, de kleine 76,3934 ned. ponden; **cantarello**, m., d.i. **kleine cántaro**, een sardinisch gewigt, ongeveer = 40 ned. pond.

Cantāte, f. 1) (it. *cantāte*, van het lat. *cantāre*, zingen), een zanggedicht, een op muzijk gebragt dichtstuk, bestaande uit ariaas, recitatieven, koren en koralen en inz. tot kerkgebruik bestemd; 2) de naam van den vierden zondag na paschen, van de lat. aanvangswoorden der mis op dien dag Ps. 98: *cantate Domino* etc., zingt den heer enz.; **cantatilla**, (spr. —*tielja*), of **cantatíne**, f. een klein zanggedicht, eene kleine cantate; **cantatorĭum**, n. lat., een kath. kerkboek, waaruit de cantor of voorzanger het responsorium zingt; **cantatrice**, f. it. (spr. —*trí-tsje*), de zangeres; *canticum canticorum*, lat., eig. het lied der liederen, het hooglied van Salomo; **cantilēne**, f. lat. (*cantilēna*), een liedje, deuntje, de zangwijs; ook de bovenstem; *canto*, m. it., het gezang, ook een lied; de discant; *canto fermo*, de bedaarde, stemmige zangwijze der Italianen, die het recitatief nabij komt, koraalgezang; *canto figurato*, een kunstig, sierlijk gezang, dat de toonen in veelvoudige afwisseling op enkele lettergrepen heen en weder laat zweven; **cantor**, m. lat., een zanger, voorzanger, zangmeester; ook de dorpsschoolmeester, die te gelijk organist is; *cantōres ámant humōres*, lat. sprw., de zangers drinken gaarne een teugje; **cantoréren**, voorzingen, het voorzangersambt waarnemen; **cantoraat**, n. de post en de woning van eenen cantor.

Canthariden, pl. gr. (*kanthăris* f. de naam van verscheidene kevers), spaansche vliegen, eene soort van kevers, die men als blaartrekkend middel aanwendt; ook schulpen van schitterende schoonheid; **cantharidine**, f. Chem., eene bijzonder scherpe harsachtige zelfstandigheid, die men uit de spaansche vliegen bereidt.

Canthi, pl. gr. (*kanthós*, sing.), de ooghoeken.

Cantillen, pl. (fr. *cannetille*, v. *canne*, riet), liskoord, dunne ronde, of platte, zijden, gouden of zilveren snoertjes of loovertjes, spinwerk.

Cantine, f. fr. (it. *cantina*, zamen getrokken uit *canavatina*, van het mid. lat. *canava*, keldertje), de veldflesch; reiskelder; het bier- of wijnhuis in vestingen, de tapperij in werk- en verbeterhuizen; **cantinière**, f. fr., de marketentster.

canto, z. ond. **cantate**.

Canton, m. (spr. *kantóng*), (mid. lat. *canto*, van kant, hoek, dus eig. landhoek), eene landstreek, een gebied van zekere uitgestrektheid, een kreits, oord, district, zeker gedeelte eener stad; ook in Duitschland een ban- of werfkreits, werfplaats; **canton-vrij**, ban- of werfvrij; **cantonnéren**, Mil., de troepen in vele steden en dorpen verdeelen en aldaar legeren; Arch., de hoeken van een gebouw met zuilen, pilasters, hoeksteenen enz. versieren; **cantonnement**, n. fr. (spr. —*máng*) of **cantonnéring**, f. de inlegering, de verdeeling van het krijgsvolk in onderscheidene plaatsen; het zamentrekken der troepen te veld; **cantonade**, f. de ruimte van het schouwtooneel achter de coulissen.

Cantor, z. ond. **cantate**; in Sardinië een gewigt van ongeveer = 68 ned. pond.

Cannuli, z. **cannula**.

Canzone, f. it., een lied, gezang van bepaalden metrischen vorm inz. bij italiaansche en spaansche dichters; **canzonétte**, f., it. *canzonétta*, een liedje.

Caoutchouc, n. (spr. *ch* als *sj* en *ou* als *oe*), ook veerkrachtige gom of hars genoemd, eigenlijk eene bijzondere plantenstof, welke men uit het sap van verschillende boomen van Zuid Amerika en de Indiën trekt, en wel hoofdzakelijk uit de *hevea guianensis Aubl.* of *jatropha elastica*, L. Deze bij uitnemendheid veerkrachtige zelfstandigheid wordt inzonderheid gebruikt om potlood en andere vlakken van het papier uit te wisschen. Ook bedient men zich van haar in de kunsten en soms in de heelkunde. Zij komt in den handel voor onder den vorm van meer of min dikke peren of flesschen.

Caoline, f. porselein-aarde, door verweëring van het veldspath ontstaan.

Cap, m. fr. (van het lat. *caput*, hoofd), een voorgebergte, kaap; *cap de bonne espérance*, fr., (spr. *bonn'esperángs*), de kaap de Goede hoop; *cap verd*, (spr. —*wèr*), de Groene kaap.

capable, bekwaam, in staat tot iets, vatbaar, geschikt.

Capaciteit, f. lat., eig. de maat van hetgene een hol ligchaam kan bevatten, de ruimte, de inhoudsgrootte; het ladingsvermogen of de last van schepen; oneig. de vatbaarheid, geschiktheid, bekwaamheid.

Capade, m. een zwarte eunuch bij de Indiërs, gesnedene, ontmande slaaf, ook vigogner wol.

Capeline, f. fr., een strooboed als bescherming tegen de zonnestralen, zonnehoed; Chir., de zonnehoed, of muts van Hippocrates.

Capetingen, pl., naam der koningen v. Frankrijk uit het 3de stamhuis, beginnende met Hugo Capet in 987 en in de mannelijke linie eindigende met Karel IV. in 1328; **capetisch schrift**, eene schriftsoort, die voor diplomatische zaken in Frankrijk gebruikelijk was, gedurende de twee eerste eeuwen van het capetingische huis.

Caphar, de schatting, die de christenkooplieden in Syrië aan de Turken moeten bepalen.

capiendi jus, lat. Jur., het regt om uit een testament iets te bekomen.

capillaire-buizen, pl. (spr. *capilair*—, van het lat. *capillus*, haar), haarbuisjes, buisjes van den kleinst mogelijken diameter; **capillaire vaten**, haarvaten, vaten, welke tot de voeding en afscheiding dienen; **capillair stelsel**, het haarvaatstelsel; **capillariteit**, f. Phys., de natuur der haarbuisjes, de haarvormigheid; het vermogen dier buisjes om de vloeistoffen op te trekken, de haarbuiskracht, de aantrekking op haarbuizen-afstand of die van twee platen, welke slechts de doorsnede van een haarbuisje van elkander verwijderd zijn; *capillares tubi*, z. *tubi capillares*; **capillaire siroop** of **sirop de capillaire**, vrouwenhaarsiroop, bereid uit het sap van het vrouwenhaar (*capillus Veneris*), een varenkruid.

Capilotade, een opstoofsel van reeds gekookt en fijn gesneden vleesch, eene soort van ragout.

capita, z. *caput*.

in capita, lat., naar de hoofden of het getal der personen gerekend; het tegengestelde van *in stirpes*, naar de stammen of familiën gerekend (ten opzigte van de verdeeling eener erfenis.)

Capitaine, m. fr. (van het lat. *caput*, hoofd), het hoofd eener compagnie krijgsvolk hetzij te voet of te paard; *capitaine de cavallerie*, ridmeester, z. ook **kapitein**; *capitaine d' armes*, m. (spr. —*d'arm*), wapenkapitein, opziener van een tuighuis; *capitaine-lieutenant*, m. een plaatsvervangend kapitein, hij die bevel voert in plaats van een' ander, welke wegens zijnen rang daarvan bevrijd is; **capitano**, m. it., z.v.a. **capitaine**, inz. ook de rol van eenen grootspreker, zwetser op het ital. tooneel; **capudan**, m. turk., z. v. a. **capitaine**; **capudan-pascha**, m. de opperadmiraal der turksche zeemagt.

Capitana, f. it. en sp., het voornaamste schip eener vloot, het admiraal-schip; *capitanea villa*, f. mid. lat., een aanzienlijk landgoed, hoofdgoed.

Capitatie, f. lat., de hoofdschatting, de hoofdaanslag, de aanslag, waarnaar ieder huisvader of huismoeder volgens het getal der personen in het gezin eene zekere belasting, hoofdgeld, moet betalen; bij de nieuwere belastingstelsels komt dit hoofdgeld, eenigzins gewijzigd, onder den naam van personeel voor.

capitato, it. Merc., aangekomen, overgeleverd; **capitéren**, aankomen.

Capittel, n. (mid. lat. *capitŭlum*, van *caput*, hoofd), een hoofdstuk, z. verder op **kapittel**; **capituláris**, m. een dom- of stichtsheer, canonicus, die het regt heeft een kapittel bij te wonen; **capitulárisch**, kapittelmatig; **capitularĭën**, pl., de wetten der frankische koningen; ordonnantiën, kapittels- of hoofdstuksgewijs opgesteld over burgerlijke en kerkelijke zaken; **capituléren**, een verdrag aangaan, een vergelijk treffen; omtrent de overgave eener plaats handelen, voorwaarden maken, aan een vergelijk werken, zich op verdrag overgeven; **capitulánt**, m. die zitting en stem heeft in een kapittel, kapittelheer; die wegens de overgave eener plaats onderhandelt; krijgsonderhandelaar; **capitulātie**, f. het vergelijk, verdrag, eene uit verscheidene punten bestaande overeenkomst tusschen de belegeraars en de bezetting eener plaats wegens hare overgave, verdragvoorwaarden, -onderhandelingen; in het gemeene leven: verzoeningsmiddelen om eene toenadering te weeg te brengen; de **keizerlijke capitulatie** heet in de geschiedenis van Duitschland de voorwaarden, die de keurvorsten aan hem, die tot keizer was gekozen, voorstelden, en die hij teekende alvorens erkend te worden, het kiesverdrag.

Capitel of **capitello**, z. ond. **kapitaal.**

Capitha, n. inhoudsmaat voor drooge en natte waren, oudtijds in Perzië gebruikelijk het was gelijk aan het mazès der Joden (z. a.).

Capitolĭum of **kapitool**, n. lat. weleer de burg of sterkte en Jupiters tempel te Rome; thans **campidoglio**, een prachtig raadhuis; **capitolínisch**, tot het kapitool behoorende of aldaar voorhanden; **capitolinus** en **capitolina**, bijnamen, de eerste v. Jupiter, wegens zijnen tempel, de tweede van Venus, wegens haar standbeeld op het kapitool; **capitulair, capituleren, z. ond. capittel.**

Capnomantīe, f. gr. (v. *kapnós*, rook), wigchelarij, waarzeggerij uit den rook der offeranden bij de Ouden.

Capon, m. fr. (spr. *kapóng*), een huichelaar, inz. een bedriegelijk speler; **caponnéren**, valsch spelen, met het spel bedriegen.

Caponnière, f. fr. Mil., de half onderaardsche bedekte gang in de loopgraven

eener vesting; ook de schietkuil, de gegravene diepte in de drooge gracht eener vesting, uit welke 15 à 20 fuseliers bedekt vuren.

Caporal, le petit caporal, m. fr. (spr. *—p'ti*), de naam, waarmede de Franschen, sedert den slag bij Lodi, onder elkander Napoleon aanduidden; z. verder **korporaal.**

capores gaan, gemeenz. voor te gronde gaan, verderven; (v. h. hebr. *kaphar*, vergeven; van daar joodsch *kapporo*, verzoening, als vervloeking gebruikt, b. v. gij zult mijn *kapporo* worden, d. i. gij zult sterven).

Capot, m. fr. (spr. *kapo*), v. h. mid. lat. *capa*, monnikskleed), een regenmantel met eene kap; als adject.: gebroken, aan stukken; beschaamd, verslagen, ontsteld, krachteloos, dood; in het kaartspel, b. v. in het piquetten: **capot maken**, alle slagen hebben; **capot zijn**, niet een' trek maken; **capote**, f. een vrouwenregenmantel, mantelkraag of overkleed; ook een kapje; een diep in het gezigt gaande dames-hoed.

Capotage, f. fr. (spr. *—táazj'*), Mar., de kunst om den weg te meten, dien een schip op zee aflegt; de berekening der verheid.

Capotásto, m. it., de kam der violen enz.

Capote, z. ond. **capot.**

Caprīce, f. fr. (spr. *kapríes*), (v. h. lat. **caper**, de bok; eig. de bokkesprong), de eigenzinnigheid, gril, luim, stijfhoofdigheid, hardnekkigheid; rare inval; **capricieus**, eigenzinnig, grillig, vol luimen, stijfhoofdig, koppig; *capriccio*, it. (spr. *kapritsjio*), Muz., naar willekeur in de melodie; **capriccio**, m. een luimig, willekeurig schijnend kunstwerk, hetzij dicht-, muzijk-, schilderstuk enz., vgl. **fantasie**; *capriccietto*, it. (spr. *—kapri-tsjiétto*), eene kleine, korte fantasie; **capricórnus**, m. lat., de steenbok; Astr. het 10de teeken v. d. dierenriem, waarin zich de zon bevindt, als voor de bewoners der noordel. gewesten der aarde met den kortsten dag de winter begint; *circulus capricorni*, de steenbokskeerkring; **caprificéren**, lat. (v. *caprifīcus*, de wilde vijgeboom), vijgeboomen kunstmatig door galwespen bevruchten, de rijpwording van de vrucht des tammen vijgebooms bevorderen, door insecten, uitgebroeid in die van den wilden vijgeboom (eene levantsche kunstgreep); **caprificātie**, f. de kunstmatige bevruchting door galwespen; **caprifolĭum**, n. Bot., geitenblad, kamperfoelie, hoe langer hoe liever, de roos van Jericho; **capriόle**, f. it., een bokkesprong, luchtsprong van een' danser of v. een paard.

Capsŭla, f. lat. Bot., het drooge, doorgaans uit vele deelen gevormde omkleedsel, dat de zaden van zekere planten bevat, het hulsel, de zaaddoos, de schil.

Captātie, f. lat., het zoeken, bejagen van eenig ding of oogmerk, inz. door sluw berekende middelen; *captatio benevolentiae*, lat. de bede om een toegevend gehoor bij den aanvang eener rede; het verzoek om eene gunstige beoordeeling in het voorberigt van een boek enz.; ook het gunstbejag, zoete broodjes bakken; **capteur**, m. fr. Mar., de wegnemer van een schip of eene lading, de vrijbuiter, kaper; **captiones**, pl. Log., verkeerde, valsche sluitredenen, verstrikkingen; **captie**, f. bejaging, verstrikking, tegenstribbeling; **captieus**, sluw, verstrikkende, arglistig, voor allerlei uitlegging vatbaar; **captivéren**, gevangen nemen, in hechtenis houden; oneig. de gunst winnen, verwerven, boeijen; **captiviteit**, f. de gevangenschap, hechtenis; **captuur**, f., Mar., vangst, buit; ook het wegnemen van verboden waren, het in hechtenis nemen van eenen schuldenaar op last van zijnen schuldeischer; **captus**, m. lat., de vatbaarheid, verstandsbekwaamheid; *ad captum*, naar de bevattingskracht, verstaanbaar.

Capuce, capuchon, fr. (spr. *—sjòng*), m. (mid. lat. *capucĭa*, v. *capa*, monnikskleed), eene kap, kraag- of mantelkap; karpuits-, kapoets of karpoetsmuts; **capuciāten**, pl., eene secte van Wiclefieten uit de 14de eeuw, die voor het sacrament het hoofd niet ontblootten en van daar hunnen naam kregen; **capucijnen**, pl., kapmonniken, franciskaner monniken, die den strengsten ordesregel onder deze hebben en groote spitse kappen, *capuchons*, dragen; hunne orde werd in 1525 door Mateo de Bosso ingesteld en in 1535 door paus Paulus III bevestigd; **capucinade**, f. fr., eene slechte redevoering, capucijner-preêk, monniken-gewawel; ook capucijner-streek.

Capudan, z. **capitaine.**

caput, n. lat., het hoofd, pl. *capĭta; caput mortuum*, doodekop; Chem., wat bij het destilleren op den bodem overblijft en waaruit geene vlugtige zelfstandigheid meer kan getrokken worden, z. v. a. **residuum** (z. a.); **caputéren**, onthoofden, nederhouwen.

Caque, f. fr. (spr. *kaak'*), een haringtonnetje; kruidtonnetje; de talk- of ongelkuip.

Caquet, m. fr. (spr. *kaké*), gesnap, gewawel, gekakel; **caquettéren**, praten, snappen, babbelen, kakelen, snateren; **caqueteur**, m. een snapper, babbelaar; **caquetoire**, f. (spr. *—toár'*), de praatstoel.

Carabánzes, pl. (sp. *garbanzo*), sisers, sisererwten, duitsche koffij (graauwe erwten, inz. in Spanje, Portugal enz. als spijs gebruikelijk.

Carabas, m. fr. (sp. *karabá'*), een gemeenzaam woord voor een groot en oud rijtuig, verbasterd van char à banc (z. a.); **markies van carabas**, een man, die veel eigendommen heeft; iron. iemand, die op zijn' rang of adel trotsch is.

Caraca, caraque, f. de grootste soort der

weleer gebruikelijke schepen, inz. bij de Spanjaarden en Portugezen, zoo ten oorlog als ter koopvaardij.

Cáraco, m. eene soort van dames-spencer, met een klein schootvormig versiersel aan het einde van het ruggedeelte.

Caracóle, f. fr., de rondwending, snelle wending of zwenking van eenen ruiter, het omdraaijen van een paard in heele of halve kringen; **caracoléren**, het paard vlug doen zwenken, het in vollen ren vlugge wendingen doen maken.

Caracoli, n. Min., een metaalmengsel der amerikaansche wilden, halfgoud.

Caráffe of **caraffine**, f. fr. (it. *caraffa*, misschien van het arab. *gharab*, beker), eene kleine flesch, tafelflesch, kristalflesch, karaf; in Napels eene vochtmaat voor wijn en olie, = 1,145 of 0,727 ned. kan; **caraffon**; m. (spr. —*fóng*), een koelbak, groot glazen koelvat, om de drinkglazen aan de tafels der aanzienlijken koel te houden.

Carag of **caradsch**, z. **charadsch.**

Caraïten, **caraëers**, eene secte onder de joden, vaak portugesche joden genaamd, in tegenstelling met de rabbinieten; zij houden zich stipt aan den tekst en de letter der Schriften en verwerpen de rabbinische uitleggingen, de kabbala en den talmud.

Carambóle, f. fr., de roode bal op het biljart; het spel met een' rooden en twee witte ballen; **carambolína**, f. (gewoonlijk verkort: caroline), de gele bal op het biljart, en een biljartspel, dat met 5 ballen gespeeld wordt; **caramboléren**, meer dan eenen bal met den bal, waarmede men speelt, raken; **carambolage** (spr.—*laazj'*), het treffen van meer dan eenen bal met den gespeelden.

Caramél, m. fr. (sp. *caramelo*, uit het arab.), half gebrande en geharde suiker, bruine suikerkandij, gerstensuiker; **caramelisātie**, f. de bewerking, die de suiker tot caramel maakt.

Caravélle of l. **caravéle**, f. (v. h. mid. lat. *carabus*, boot), een snelzeilend schip in Spanje en Portugal; een klein tot de haringvangst dienend vaartuig in Frankrijk; in Turkije een klein oorlogschip.

Carbonēum, n. (v. h. lat. *carbo*, kool), de koolstof, eene grondstof, nu eens zuiver gelijk in den diamant, dan weder met andere stoffen, gelijk in de kool vereenigd; **carboleïne**, f. (v. *carbo*, kool, en *olēum*, olie), eene door Weschniakoff te Petersburg uitgevondene nieuwe brandstof, inz. voor stoomwerktuigen, bestaande uit tot poeder gebragte steen- of houtskolen, met eene of andere olie tot eene vaste massa zamengeperst; **carbonnáde**, f. (verkeerdelijk **carmenáde**), geroost vleesch, dat aan dunne schijven is gesneden.

Carbonário, pl. **carbonári**, it. (eig. kolenbrander), een uitgebreid geheim genootschap, tegenover dat der calderari staande, inz. in het koningrijk Napels, alwaar het na den val van Napoleon en Murat ontstond, en welks bedoeling moet zijn, alle ital. staten in één bondgenootschap als vrijstaat te vereenigen; de carbonari hebben, even als de vrijmetselaars, symbolische teekenen, doch overigens niets met deze gemeen; ook eene eigen manier van het bostonspel te spelen; **carbonari**, m. een wijde en lange mansmantel zonder mouwen; **carbonarísmus**, n. de gevoelens en grondstellingen der carbonari, dikwijls voor jacobinismus gebruikt, omdat men den carbonari dezelfde oogmerken toeschrijft als de voormalige jacobijnen in Frankrijk; **carbonáten**, pl. Chem., koolzure of koolstofzure zouten, zouten gevormd door koolstofzuur en eene basis; **carboniséren**, verkolen, tot kool brengen; **carbonisātie**, f. de verkoling.

Carbonkel, m. (v. h. lat. *carbunculus*, kleine kool, omdat hij naar eene gloeijende kool gelijkt), Min., een robijn van zeer schoone donker roode, sterk schitterende kleur; N. H., eene soort van colibri; Med., eene kwaadaardige, verstorvene zweer, het negenoog.

Carcan, m. fr. (spr. —*káng*), het halsijzer voor misdadigers, de kaak; **carcanet**, eene soort van vrouwenhalssieraad, halsketen met diamanten.

Carcasse, f. fr. (*carcassa*, it.), de ontvleeschte maar nog zamengevoegde beenderen van een dier, het geraamte van een dierlijk ligchaam; ook de romp van een schip, van een hoen; met zijde omwonden ijzerdraad, karkas; een vrouwelijke hoofdtooi; eene langwerpige bombe vol handgranaten, een brandkogel; oneig. een zeer mager mensch, vel en beenen.

Carcer, n. (lat., van daar ons kerker), eene gevangenis; **carcerarĭus**, m. de gevangenbewaarder, kerkermeester, cipier; **carceratĭcum**, n. het geld voor sluiten en ontsluiten; **carcere-duro**, m. it. (spr. *kartsjere doero*), strenge opsluiting in de oostenrijksche kerkers van Italië, gepaard met afzondering, boeijen en slecht voedsel.

Carcharĭas, m. gr. (v. *karchăros*, ruw, scherp, scherp getand), N. H., ook **jonasvisch**, de haaivisch, menscheneter, een vreeselijk zeemonster.

Carcinologīe, f. gr., de natuurlijke historie der schaaldieren.

Carcinōma, n. gr. Med., het kreeftgezwel, de kanker; **carcinomateus**, kankerachtig.

Cardamōmen, pl. (gr. *kardamōmon*; arab. *kirtim* of *kurtum*), ook **malaguette**, f. fr. (spr. —*ghétt'*), eene soort van specerij, het zaad van een met den gember verwant gewas (*cardamōmum minus*) in O. Indië; vgl. **paradijskorrels.**

Carde, f. fr. (v. h. lat. *carduus*, distel), de eetbare steel van de preiën, artisjokken enz.

Cardiăca, pl. gr. (v. *kardía*, hart), Med., hartsterkingen, hartsterkende middelen; **cardialgīe**, f. maagkramp, maagpijn, drukking op de maag, met neiging tot werkelijk braken, koude ledematen, flaauwten enz.; **cardianastrŏphe**, f. de tegennatuurlijke plaatsing van het hart; **cardieurýsma**, n. ziekelijke verwijding van het hart, wanorde in den omloop des bloeds en de adenhaling; **cardiocēle**, f. hartbreuk, doorzakking van het hart door het middenrif in de buikholte; **cardiŏgmus**, n. maagpijn, maagkramp; **cardiognóst**, hartkenner; **cardioïde**, f. Math., eene kromme lijn van de 4de orde, hartvormig van gedaante; **cardiologīe**, f. Med., de leer van het hart; **cardiopálmus**, m. de hartklopping; **cardiopathīe**, f. hartelijden, harteziekte; **cardiorrhĕxis**, f. de scheuring van het hart; **cardiotomīe**, f. de ontleding van het hart; **cardiotrŏmus**, m. de snelle hartklopping; **cardipericardītis**, f. de ontsteking van het hart en het hartzakje; **cardītis**, f. de ontsteking van het hart; **cardīten**, pl. N. H., versteende hartvormige schelpen.

Cardinaal, lat. (*cardinălis*, v *cardo*, de duim of har, waar eene deur op draait, het hoofdpunt), als adject. in zamenstellingen: het voornaamste, eerste in zijne soort, b.v. **het cardinale punt**, het hoofdpunt, het gewigtigste bij eene zaak; de **cardinale deugden**, de hoofddeugden; **cardinaal-getallen**, de hoofd- of grondgetallen; **cardinaal-winden**, de hoofdwinden, nl. de noorden-, oosten-, zuiden- en westenwind (z. verder bij **kardinaal**); *cardinăles nominăti*, tot de pauselijke waardigheid voorgedragene kardinalen; *cardinales papabiles*, tot paus verkiesbare kardinalen.

Cardobenedicten- of **benedictenkruid**, (uit h. lat. *cardŭus benedictus*, d. i. de gezegende distel, *centaurea benedicta*, L.), het kruid van de gezegende distel, hetwelk zeer bitter is, met zamengestelde, pijpsgewijze, saffraankleurige bloemen bezet, terwijl de bloemkelk met de nabij gelegene bladen door een spinnewebbig weefsel vereenigd is; **cardóne**, f. sp. (*cardon*, eig. groote distel), een spaansch gewas, eene tuinvrucht, naar de artisjok gelijkende.

Carebarīe, f. gr. (van *kárē*, hoofd, en *barys*, zwaar), het gevoel van zwaarte in het hoofd, drukkende hoofdpijn.

Carême, m. fr. of mid. lat. **carēna**, f. (v. h. lat. *quadragesima*, d. i. veertigdaagsche vasten, sp. *quaresma*), de vastentijd.

caréren (lat. *carēre*), gebrek lijden, niets krijgen, vasten, buikstraf lijden; **caréntie**, f. de ontbering, het strafvasten; *caret*, het ontbreekt, mangelt; het teeken waardoor iets ontbrekends wordt aangeduid; ook eene arab. rekenmunt, = ½ ct.

Caresse, f. fr. (waarsch. v. h. lat. *carus*, lief), de liefkozing, vleijerij; het gevlei, gestreel, gekoos; **caresséren**, liefkozen, streelen, troetelen, minnekozen, vleijen; **caressánt**, liefkozend, vleijend, streelend enz.

Caréstie, f. it., de dure tijd.

caret, z. ond. **carême**.

Carétte, f. of **caretschildpad** (*chelonia imbricata*), eene soort van zeeschildpad, van welker schaal men kammen enz. maakt, en naar welke het fijnste en schoonste schildpad den naam van c a r e t of c a r e t t e draagt.

Cargo, m. ook **carga**, f. of **cargaison**, f. fr. (spr. *karghèzóng*), de scheepslading, vracht, de verkoopgoederen, ook de lijst daarvan, de factuur der lading; **carga**, in Spanje eene wijnmaat, = 51,5 tot 63 ned. kan; eene korenmaat aldaar en in de Levant, bijna = 273 kop; **carga-** of **cargogewigt**, n. de last, dien men op eenen ezel, een muildier of paard kan pakken; in Spanje een last van ongeveer 140 ned. pond; **cargadoor**, ook **cargo**, m. sp., een scheepsbevrachter, scheepsmakelaar, een opziener over de koopwaren, koopman op een koopvaardijschip, die den verkoop der geladene goederen op de plaats hunner bestemming bezorgt en den eigenaars rekening daarvan moet afleggen. Gaan twee zulke opzieners met het schip mede, zoo heet de eerste s u p e r - c a r g o, opperkoopman, en de tweede o n d e r - c a r g o, onderkoopman.

Caricatuur, f. (dikwijls verkeerdelijk **carricatuur**; it. *caricatura*, v. *caricare*, beladen, fr. *charger*), in de beeldende en fraaije kunsten: overlading en overdrijving der voorstelling, doorgaans met oogmerk om den lach op te wekken, een overdrijvingsbeeld, -print, -karakter, eene spotspreuk, eene soort van aanschouwelijke satyre, die met grove trekken in schrille kleuren afbeeldsels vertoont, welker gelijkenis met de originelen terstond erkend wordt; **caricaturíst**, een vervaardiger van zulke caricaturen, spotprentmaker; **carikéren**, overladen, overdrijven.

Caríco, m. it., het ladingsgewigt, naar hetwelk in Italië de lastdieren beladen worden; in Venetië een handelsgewigt van bijna 103 ned. pond; **caricéren**, Merc., met wissels zeer lastig vallen; **caricatóre**, m. bevrachter; in Italië ook iemand, die goederen ontlaadt en bezorgt.

Carĭēs, f. lat. Med., de beeneter, waaronder in eenen wijderen zin zoowel de beenzweer als de beenversterving verstaan wordt; **carieus**, aangestoken (van beenderen).

Carillon of **carrillon**, n. fr. (spr. *kariel-jóng*), een klokkenspel; een daarvoor gezet muzijkstuk; **cariole**, z. **carriole**.

Carintijn, m. (v. *Carinthia*, naar welk land Werner dit kiezelgeslacht benoemd heeft), hoornblende, straalsteen.

Caritas, lat., **carità**, it. f. de christelijke liefde tot den naaste, een geliefd voorwerp der nieuwere kunst, waarin zij als eene liefdevolle moeder, die kinderen verzorgt en liefkoost, wordt voorgesteld.

Carlino, m. in het koningrijk der beide Siciliën eene kleine zilvermunt, = 19 centen; op Maltha eene rekenmunt, = 4 centen; in Sardinië eene goudmunt: die van Victor Amadeus = 71 gl. 25 cent., die van Karel Emmanuël = 67 gl. 60 cent., sedert 1768, = 23 gl. 43 centen.

Carlisten, pl., in Frankrijk: aanhangers van den voorm. koning Karel X; in Spanje: aanhangers van Don Carlos; **carlismus**, n. hunne politieke gevoelens; **caroline**, verkorting van **carambolíne** (z. a.); ook **Carolina**, vrouwenn.: zie **Karel**.

Carls d'or, of **enkele pistool**, brunswijksche goudmunt van 5 thaler, ongeveer = 10 gl.

Carmagnole, f. (spr. *karmanjóol'*), een patriottisch lied met dans begeleid, in Frankrijk zeer in zwang omstreeks 1790; iemand de **carmagnole doen dansen** beteekende toen, hem guillotineren; een doldriftig aanhanger der fransche republiek. De naam is ontleend van de piemontesche stad Carmagnole, welken naam men ook weleer gaf aan de kleine Savoyaards (z. a.), die te Parijs hun bestaan kwamen zoeken.

Carmelieten, pl., monniken van de orde onzer Lieve vrouw van den berg Carmel, door Albrecht, patriarch van Jeruzalem, gesticht en door Paus Honorius III bevestigd; zij-zelven echter schrijven hunne instelling toe aan den profeet Elias; later, in de 15de eeuw, ontstond er ook eene orde van vrouwelijke carmelieten, **carmelietinnen**; **carmelieten-water, melissewater**, water van vrouwekruid, dat in de **carmelieten-kloosters** werd bereid; **carmelieter-wit**, eene witte verw, uit kalk en berlijnsch blaauw of indigo bereid, met welke men inz. muurwerk wit.

Carmen, n. lat., een gedicht, inz. gelegenheidsvers, b. v. bruilofts- of lijkdicht; pl. **carmĭna**, gedichten; **carménta** of **carmentis**, f. Myth., eene oud romeinsche voorspellende en genezende godin; **carmentalĭa**, pl., het haar gewijde feest in januarij.

Carminatief, n. lat. Med., windbrekend; **carminatĭca**, pl. lat., middelen tegen winden, windbrekende middelen.

carmoséren (van het zweedsche woord *karm*, rand), omranden, omkransen, inz. een grooter edelgesteente met eenen rand van kleinere omsluiten; **carmozijn**, hoogrood, z. **kermes**.

Carnage, f. fr. (spr. *karnáazj'*), een bloedbad, eene slagting, een moorddadig gevecht.

Carnātie, f. (van het lat. *caro*, *carnis*, vleesch), Pict., de voorstelling van het menschenvleesch door het coloriet, het vleeschschilderen; **carneool** of **sardussteen**, m. Min., een kostbaar halfdoorzigtig, vleeschkleurig of bloedrood edelgesteente van het kiezelgeslacht; **carneval**, n. (van het it. *carnevale*, d. i. eig. vleesch, vaarwel! v. a. van het mid. lat. *carnelevale* of *carnelevarium: ubi caro levatur*), de week, die de jaarlijksche vasten van 40 dagen vóór paschen bij de R. K. vooraf gaat en van welke de laatste **vastenavond** genoemd wordt; de vasten- of wintervermaken, de vastenavondsvreugd, maskeraden, grappen enz., die inz. gedurende de drie laatste dagen vóór de vasten plaats hebben, niet zelden christelijke bacchanaliën en saturnaliën; **carnifex**, m. lat., de scherpregter, meester van den scherpen zwaarde, beul; **carnificéren**, kwellen, pijnigen, martelen; **carnificātie**, f. Med., het vleeschachtige week worden der beenderen; **carnivŏra**, pl. lat., vleeschetende dieren; **carneus**, vleezig, inz. van fijnere weefsels, die door ziekte in eene digtere massa zijn veranderd; van plantendeelen vast, dik en sappig; **carnositeit**, f. Med., een vleezig gezwel; **carunkel**, f. lat. (*carunc̆ula*), eig. een stukje vleesch), Chir., een vleeschuitwasje, een wrataardig ligchaampje op verscheidene ligchaamsdeelen, b. v. de traancarunkel, eene opeenhooping van smeerkliertjes in den binnensten ooghoek.

Carnet, n. fr. (spr. —*né*), het koopmansboek, hand- of schrijfboekje, reisboekje, dat men bij zich voert tot het houden van aanteekeningen, tot dag- en schuldregister.

Carneval, z. ond. **carnātie**.

Carnies, z. **corniche**.

Caro, m. ital. wijnmaat van ongeveer 492 ned. kan. in Sardinië.

Carocha, f. sp. (spr. —*rótsja*), duivelsmuts, kettermuts van de ter vuurdood veroordeelden in Spanje en Portugal.

Carogne, f. fr. (spr. *karonj'*), eene ondeugende, boosaardige, slechte vrouw, eene oude heks.

Carolien, **carolijn**, ook **charles d'or**, m. fr. (spr. *sjarl'dór*), eene goudmunt in Beijeren, Darmstad, Hohenzollern, Wurtemberg, = ruim 12 gulden; **carolīna**, f. de lijfstraffelijke wetgeving of verordening voor het halsregt van Karel V.; **caroline**, f. vrouwenn., z. ond. **Karel**, en ook ond. **carambole**; **caroline**, f. eene zweedsche zilvermunt, de oude caroline of 2 markstuk = 75 ct., de latere = 68 ct.

Carolingen, pl., naam der koningen van Frankrijk uit het 2de stamhuis, be-

ginnende met Pepijn den korte in 750, en eindigende met Lodewijk V in 987. Het heeft 14 koningen opgeleverd.

Carolus, m. eene eng. gouden munt onder Karel I en Karel II, gelijk aan eene guinje; **carolus-daalder**, daalders met de beeldtenis van Karel den groote, te Aken geslagen; zij zijn vrij zeldzaam.

Caronade, z. **carronnade**.

Caros of **carus**, m. gr. Med., diepe slaap, doodslaap; **carōsis**, f. bedwelming, slaapzucht; **carotĭca**, pl., slaapverwekkende middelen, vergl. **hypnotĭca**; **carōtis**, f. pl., **carotíden**, de strotslagader.

Carosse, z. **carrosse** ond. **carrière**.

Carotte, f. fr. (van het lat. *carōta*), de gele wortel of gemeene peen; Merc., tabaksbladeren op elkander gerold tot het maken van snuiftabak; **carottéren**, tabak kezven; knijzerig spelen.

Caroube, m. fr. (spr. *karoeb'*), het St. Jansbrood, de vrucht van den St. Jansbroodboom (fr. *caroubier*, spr. *karoebi-é*).

Carousel, z. ond. **carrière**.

carpéren, lat. (*carpĕre*), eig. plukken, uittrekken; berispen, laken, iets beter willen weten.

Carpette, f. fr., pakdoek.

Carpholíth, m. gr. (v. *kárphos*, n. stroo, kaf), de stroosteen; **carphologīe**, f. Med., de gedurige beweging van de vingers eens zieken, alsof hij de deken wilde afpluizen, gewoonlijk van kwade voorbeduiding; het muggenvangen, eig. de halmenlezing.

Carpocratiánen, pl., volgelingen van Carpocrătes in 120, die de godheid van J. C. en de schepping der wereld door God ontkende.

Carpolíth, m. gr. (van *karpós*, m. de vrucht), een vruchtsteen, eene versteende vrucht; **carpoloog** of **carpologist**, een vruchtenkenner, vruchtkundige; **carpologīe**, f. de leer van de vruchten der gewassen; Med., de leer van den pols.

Carrăgo, f. lat., een wagenburg der Ouden.

Carrarisch marmer, z. **marmer**.

Carré, n. fr., het vierkant, z. **quadraat**, als adj.: vierhoekig, met vierkanten geteekend, dobbelsteenig; **carreau**, n. (spr. *karó*), eene ruit, scheef vierkant op de speelkaarten.

Carrefour, m. fr. (spr. *—foer*, van het lat. *quadrifurcum*), een kruis- of scheidweg; de hoek van eene straat.

Carricatuur, z. **caricatuur**.

Carrick, n. eng., rijrok met vele kragen of mantels.

Carrière, f. fr., de loopbaan, renbaan; de levensloop, -weg, -wandel; de ambts- of postbediening; de volle ren van een paard; ook eene steengroeve; **iemand eene schoone carrière openen**, iemand de gelegenheid geven om zijne bekwaamheden te doen uitkomen, om fortuin te maken; **zijne carrière eindigen**, sterven; *en carrière*, (spr. *ang*—), in vollen ren, met lossen teugel; **carrière-attaque**, Mil., de ruiterstorm, de stormaanval der ruiterij; **carrióle**, f. een ligt overdekt rijtuig met twee wielen; **carrósse**, m. fr., eene pracht- of staatsiekoets, een pracht- of pronkwagen; **carroussel** of **caroussel**, n. (spr. *—roes—*, it. *carrosello*; er zijn er, die de benaming willen afgeleid hebben van het lat. *currus solis*, sp. *corro del sol*, zonnewagen), eene soort van tournooi, bestaande gewoonlijk in ringsteken, doeltreffen enz., waarbij men tevens zijne vaardigheid en bedrevenheid in het rijden aan den dag legt; de plaats daartoe; ook een ringrijden op ronddraaijende houten paarden of in bakken, de zoogenaamde mallemolen, een bekend kinder-kermisvermaak.

Carro, m. it. (pl. **carri**), eene inhoudsmaat voor drooge en natte waren in sommige deelen van Italië; zij is als vochtmaat het tienvoud der **brenta** (z. a.), als graanmaat te Napels = 1984,824 kop.

Carronáden, pl. Mil., zwarte, doorgaans ijzeren stukken geschut met korten loop, die men vooral in de boven-batterij op schepen gebruikt, zoo genaamd naar de ijzersmelterijen te Carron in Schotland, waar zij het eerst gegoten werden.

Carrosse, **carroussel**, z. ond. **carrière**.

carta biánca, it. of *c. blanca*, ook *carte blanche*, fr., z. **blanquet**; **carte**, f. fr., de kaart; de spijslijst in logementen, aan open tafels; ook de vertering voor den maaltijd; *carte de direction*, (spr. *—direksjóng*), de rigtingskaart bij metingen; *carte de partie*, Merc., een schriftelijk bevrachtings-verdrag tusschen den schipper en den koopman; **carteggéren**, it. (spr. *kartedzjéren*), doorbladeren, brieven wisselen.

Cartél, m. fr. (van *carte*, lat. *charta*, papier, eig. een beschreven papier), een vergelijk, verdrag, inz. wegens de uitwisseling of het wederzijdsch losgeld van krijgsgevangenen in oorlogstijd, van deserteurs, misdadigers enz. in vredestijd; de schriftelijke uitdaging tot een tweegevecht; **cartelschip**, een oorlogschip, dat de gevangenen voert, die door twee oorlogvoerende mogendheden tegen elkander worden uitgewisseld.

Cartelle, f. fr., plankjes van 2, 3 of 4 duimen dikte bij wapensmeden, schrijnwerkers enz., inlegplanken; de plank, die den molensteen draagt; een pergamentblad bij componisten.

cartéren (vgl. *kaart*), in eenen omtrek of teekening brengen; **cartéring**, f. het omtrekken, de planteekening.

Cartesiaansche of **cartesische duiveltjes** of **duikertjes** (naar den franschen

wijsgeer Descartes of Cartesius benoemd), kleine glazen mannetjes of poppjes, doorgaans in de gedaante van duiveltjes, ook wel engeltjes of andere figuren, van binnen hol, met eene zeer kleine opening, die wegens hunne ligtheid in een vat met water drijven, dat met eene blaas is digt gemaakt, en die naar gelang men op de blaas den vinger drukt of hem wegneemt zinken of boven komen; **cartesianísmus**, n. de wijsgeerige school, welker hoofd Descartes was, en die in de ingeschapen denkbeelden bronnen van kennis ziet, welke die der gewaarwording te boven gaan.

Cartisáne, f. fr., garen, zijde, goud- of zilverdraad op uitgesneden kaarteblad gewonden tot borduurwerk, kantwerk enz.

Carton, m. fr. (spr. *kartóng*), bordpapier, zwaar en sterk kaartpapier; eene mutsen- of lintendoos van zoodanig papier vervaardigd; Arch., een uitgesneden blad bordpapier of blik om profils te trekken; Pict., teekeningen in het groot op papier, naar welke de schilder zijn fresco maakt of die den tapijtwerkers tot modellen dienen, de modelteekening, schets; **cartonnéren**, in bordpapier binden, een' ligten band om een boek slaan; **cartonnage**, f. (spr. —*naazj'*), bordpapierwerk, kunstvoorwerpen van bordpapier.

Cartouche, f. fr. (spr. *kartoesj'*), (it. *cartuccia*, v. *carta*, papier), de randversiering, sierlijke lijst of zoom; loofwerk of bijsieraden van beeld of schilderwerk; elliptische figuren met hieroglyphen gevuld op oud-egyptische gedenkteekens; een schietpatroon of eene kruidrol; eene kleine patroontasch; ook **kardoes**, eene bus van bordpapier, hout of blik met het kruid, dat tot eene lading vereischt wordt, **kartets** (z. a.); nog een gaauwdief, spitsboef.

Cartuccio, m. it. (spr. *tóetsjio*), romeinsche maat voor vloeistoffen, omtrent = 1 ned. maatje.

Carunkel, z. ond. **carnātie**.

Carvi, m. lat. Bot., karwei of kerwei, eene tweejarige zuid-europeaansche plant, waarvan het zaad maagsterkend, wormen windverdrijvend werkt.

Caryatiden, pl. gr. Arch., lastdraagsters, schoone vrouwelijke gekleede beelden, die men als schoorzuilen in de plaats van pilasters gebruikt om op het hoofd of den nek een entablement te dragen, dat zij soms met de handen schijnen te ondersteunen; zoo geheeten naar de in slavernij rondgevoerde vrouwen der stad Caryæ in den Peloponnesus.

Caryophýllus, n. gr. (*karyophyllon*, d. i. eig. notenblad), Bot., de kruidnagelboom; **caryophyllāta**, f. het gemeen nagelkruid; **caryophylliet**, m. anjersteen, eene soort van versteeningen.

Cas, **casch**, zeer kleine aziatische rekenmunten.

Casale, n. it. (van het lat. *casa*, hut), gehucht, dorpje.

Casamatte, z. **casemat**.

Casaque, f. fr. (spr. *kazak'*), een korte reis- of rijrok; **casaquin**, n. (spr. *kazakèng*), een korte overjas, huisjas; **iemand op zijn casaque of casaquin geven** of **komen**, hem afrossen.

Casatelle, f. it., eene soort van kleine kazen.

Cascáde, f. fr. (van het it. *cascare*, vallen), een waterval, water, dat van rots tot rots valt; een groote waterval heet **cataract**; er zijn ook **kunst-cascaden**; **cascadéren**, eenen waterval vormen.

Cascáne, f. fr. Mil., walkelder, bedekte gang om de vijandelijke werken te ontdekken, luistergang, -put.

Cascarille, f. sp. *cascarilla* (d. i. eig. dunne bast, als verkleinwoord v. *cascara*, schors, bast), Pharm., wit grijze of groenachtige boomschors uit Peru en de beide Indiën, van bitteren specerijachtigen smaak en liefelijken reuk, als maagversterkend middel aangewend.

Cásco, m. sp., eig. schedel, scherf; Mar., de romp van het schip, ook wat tot de uitrusting van een schip behoort; in het omberspel: het koopen der noodige kaarten, wanneer de speler, de beide zwarte azen hebbende, zich op een bloot toeval verlaat en daardoor niet zelden bête wordt, z. **obscurité**; ook een naar het solo zwemend kaartspel onder 3 personen; **caschino**, n. (spr. *kaskíno*), eene wijziging van het casco door koopen van onderen af, terwijl bij het casco van boven af den stok of talon gekocht wordt; **casco-assuránt ie**, f. Merc., verzekering met inbegrip van het schip.

Casel of **casŭla**, f. lat. (eig. *hutje*), met een kruis geteekend priestergewaad of overtrek der katholijke priesters bij het opdragen van het misoffer.

Casemat of **casamatte**, f. (eig. een overdekt huis, van het it. *casa*, huis, en *matto*, blind, gedekt; anderen gissen, dat het zou afgeleid zijn van het grieksch *chasma*, aardkloof, kolk, diepe kuil), een bomvrij gewelf of kluis onder de wallen eener vesting, om de courtine en de grachten te verdedigen, een moordgewelf, kanonkelder, walgewelf; **casemattéren**, met kanonkelders voorzien, onderwelven.

Caserne, f. fr. (spr. *kazérn'*), van het lat. *casa*, hut), een openbaar, groot soldatenhuis, gemeenschappelijke krijgsmanswoning; **casernier**, m. (spr. *kazerni-é*), die het noodige tot de casernering levert, de caserne-leverancier; **casernéren**, in casernen, barakken leggen, huisvesten.

Casĕum, n. lat., de kaasstof; **casĕus**, m. de kaas.

Cas fortuit, n. fr. (spr. *ka fortwi*), z.v.a. *casus fortuitus* z. ond. **casus**.

Cash, koperen munt in Tonquin = ¼ ct.

Cásimir, 1) mansn., oorspr. russ. (van *kasátj*, toonen, en *mir*, vrede), de vredebrenger, bevrediger.

Cásimir 2) of **casemir**, n. (v. Kaschemir of Kaschmir, z. a.), eene ligte, gekeperde wollen stof, eene soort van halflaken, engelsch halfdoek.

Casíno, n. it., eig. een landhuis, buitengoedje, z. v. a. villa; een speel- en gezelschapshuis te Florence, waarin de adel bijeen komt; eene adel- of jonkervereeniging, eene plaats, waar men tegen eene jaarlijksche bijdrage in geld vergadert om te lezen, te praten, te spelen enz. een besloten gezelschap; een kaartspel, dat tusschen vier, ook drie personen gespeeld wordt; **casiníst**, m. een lid van zulk een gezelschap.

Casleu, naam der 3de maand van het burgerlijke, het 9de van het godsdienstige jaar der joden (kieslev), overeenkomende met een deel van november en december.

Casodi-Baschi, m. de turksche opperkamerheer.

Casquen, pl., afstammelingen van mulatten.

Casquet, n. fr. (spr. *kaskét*), de helm, de stormhoed, een verdedigingswapen voor hoofd en hals tegen sabelhouwen.

Cassa, f. it. (oorspr. duitsch: oudd. *chazza*, kas, geldriem, verwant met *kast*), de plaats, waar geld bewaard wordt; het daar bewaarde geld zelf: geldvoorraad, geld (z. verder **kas**); *in cassa* in gereed geld voorhanden; *per cassa*, betalen, in of met gereed geld betalen; **cassa-brouillon**, **cassa strazze**, een hulpboek tot het dadelijk opteekenen van ontvang en uitgaaf, om die later in het kasboek over te brengen; **cassa-conto**, z. **kasboek**; **cassomanco**, n. het te kort komend gereed geld bij het revideren der kas en kasboeken, het kas-defect; *cassa de seguro*, f. sp. (spr. —*ghóero*), verzekeringsinrigting tegen zeegevaren; **cassette**, f. een kistje, koffertje, geldkistje.

cassaal, nw lat., doodelijk.

Cassade, f. fr., eene noodleugen, eene onwaarheid uit scherts; bij het spel beteekent het: met slechte kaarten de medespelers overbieden, een' bluf maken.

Cassáris of **cassards**, pl., bonte katoenen oostindische zakdoeken, neusdoeken.

Cassatie, cassatorisch, cassatus, z. ond. **casseren**.

Cassava, z. **manioc**.

casséren (it. *cassāre*, fr. *casser*, van het lat. *cassum*, ledig, nietig, vergeefs), vernietigen, voor ongeldig verklaren, b.v. een testament; uit eenen post of eene bediening ontzetten, afzetten; **gecasseerd**, afgezet; door eene ongeregelde levenswijs uitgemergeld, uitgeput, ontzenuwd; **cassátie**, f. lat., de ambts- of dienstontzetting, afdanking, afzetting; ook uitdelging of vernietiging, b. v. van eene schuldbekentenis; **cassatie** [**hof van**], n. een hooger geregtshof, dat de bevoegdheid heeft, om de vonnissen van andere geregtshoven op te heffen en te vernietigen; **cassatie-proces**, eene regtshandeling over de ontzetting van eenen beambte; **cassatórisch**, Jur., opheffend, vernietigend, van de verpligting ontbindend; **cassātus**, m. lat., een ontzette, afgezette.

Casserólle, f. fr., een komvormig keukengereedschap, eene stoofpan zonder voet, kastrol; een lepel om het glas te schuimen in de glasblazerijen.

Cassette, z. ond. **cassa**.

Cassetto, m. it., eene venetiaansche kopermunt, bijna = 1 cent.

Cassettóne, m. it. (van *cassetta*, kistje), eig. eene ladekas; Arch., eene uit steeds kleiner wordende vierkanten bestaande muurverdieping, inz. aan zoldergewelven.

Cassia, f. (gr. *kassia*), de pijpvormige, bijna 2 voet lange en vingerdikke vrucht van eenen boom, die de grootte heeft van een' europeaanschen notenboom, en in O. Indië, Z. Amerika en Egypte wast; **cassiabast**, de chinesche kaneelbast (*cassia cinnamonea*), die niet zoo aromatisch, maar ook niet zoo duur is als de ware kaneel; **cassiacéën**, pl., eene plantenfamilie, meest struiken en boomen.

Cassidieten, pl. (van het lat. *cassis*, helm), versteende kinkhorens.

Cassíne, f. fr., de Paraguay-thee, de thee-cassia.

Cassinoïde of **cassinische kromme lijn**, f. Math., eene kromme lijn van den 4den graad, waardoor Cassini de beweging der aarde om de zon naauwkeuriger meende te verklaren, dan dit door de ellips van Kepler geschiedde.

Cassiopēa, f. Myth., de moeder van Andromĕda, en (even als deze) een sterrebeeld aan den noordelijken hemel, kenbaar aan 5 sterren, die ongeveer de gedaante vertoonen van eene grieksche Σ.

Cassiry, m. de maïsbrandewijn.

Cassitĕron, n. gr., een mengsel uit lood zilver en andere metalen; tin.

Cassock, m. (spr. *késsok*), de sluitrok, lijfrok der engelsche geestelijken.

Cassolétte, f. fr., een reukvat, wierookvat; reukdoosje; ook eene perensoort.

Cassonáde, f. fr., meel- of keukensuiker, ruwe suiker, poedersuiker, suiker, die slechts eenmaal geraffineerd is.

Castagnétten, pl. (spr. *kastanjetten*),

sp. *castanĕtas* (v. *castana*, kastanje, wegens de gelijkvormigheid met twee halve kastanjes), spaansche handklappers, klaphouten, duimkleppers, dansklcppers bij tooneeldansen; ook sing. eene halfzijden stof.

Castalĭdes of **castaliden**, pl. gr., de zanggodinnen, muzen, zoo geheeten naar de bron Castalia aan den voet van den muzenberg Parnassus bij Delphi, welke bron aan de zanggodinnen was gewijd.

Caste, f. (v. h. sp. *casta*, soort, teelt), een erfelijke stam of stand, familiestam in Indië en het oude Egypte, de rangklasse der oostersche volken, nergens zoo scherp afgebakend als onder de Hindoes, welker vijf casten zijn: 1) de Braminen, 2) de Khetris of Radjapoets, 3) de Wassirs of Banjanen, 4) de Soedras, 5) de Pariahs (zie die artikels).

Castél, m. (lat. *castellum*, verkl. v. *castrum*), eene burg, vesting; Mar., het verdek aan het voor- en achterdeel van het schip, voordek, achterdek; **castellaan**, m. een burgvoogd, slotbewaarder, kastelein; in de middeleeuwen een poolsch grootsenateur; **castellanij**, f. de burgvoogdij, het slotbewaarderschap; **castellage**, f. fr., het sluitgeld in gevangenissen.

Castellánes, pl., eene soort van groene pruimen in Z. Frankrijk.

Castelláno, m. (spr. *kasteljáno;* eig. een Castiliër, Spanjaard), eene spaansche goudmunt, = 6 gl. 84 cts. als gewigt $\frac{1}{50}$ mark gouds.

Castes, pl. sp., Zuid-Amerikanen uit gemengd bloed; **castiezen**, pl., afstammelingen van mestiezen (z. a.); Portugezen, te Goa geboren.

Castificātie, f. nw lat., de zuivering, reiniging.

castificéren, rein, kuisch maken.

castigéren, lat. (*castigāre*, tuchtigen, kastijden; **castigātie**, f. de tuchtiging, kastijding; *castigatio patérna*, de vaderlijke kastijding.

Castimonĭa, f. lat., de reinheid, kuischheid.

Castor, m. gr., de bever, een bekend nuttig zoogdier; pl. **castors**, ook voor beverhuiden; **castoorhoed**, een hoed van beverhaar; **castorēum**, n. Pharm., het bevergeil; in den handel komt het voor als zamengedrukte blaasjes, die nabij de teeldeelen van den gewonen bever gevonden worden, de grootte hebben van een hoenderei en met kleine vliezen doorweven zijn. Het siberische, hetwelk het beste is, heeft eene donkere leverkleur, eenen bedwelmenden reuk en bitteren smaak, en is in zenuwziekten een zeer werkzaam geneesmiddel.

Castor en **Pollux**, Myth., ook de **Dioscūren**, d. i. zonen van Zeus of Jupiter geheeten, tweelingbroeders, uit een ei geboren en door Jupiter in de gedaante van eene zwaan bij Leda geteeld; de eerste was sterfelijk, de andere onsterfelijk; om hunne wederzijdsche aanhankelijkheid noemt men dus onafscheidelijke broeders en vrienden; zij worden als de beschermgoden der zeevarenden vereerd; **Castor** en **Pollux**, Mar. en Phys., een electrisch verschijnsel in de gedaante van vlammetjes, die zich soms in zee aan de toppen der masten of raas vertoonen, St. Elmus vuur; Astr., het 3de teeken van den dierenriem, de tweelingen.

Castorine, f. fr. Merc., eene soort van ligte en zijdeachtige wollen stof; ook Chem., een bijzonder en nog weinig bekend beginsel, door Bezio uit het castoreum verkregen.

Castos, m. de jaarlijksche uit- en invoertol, dien de Europeanen in Japan moeten betalen.

Castrametātie, f. (v. h. lat. *castra metāri*, eene legerplaats uitmeten of afsteken), de legeringskunst, de kunst om een leger af te steken.

castréren, lat. (*castrāre*), ontmannen, lubben, de teeldeelen wegsnijden; oneig. verminken; **castraat**, m. een ontmande, gelubde, een gesnedene; inz. een sopraanzanger in Italië, dewijl deze, ondanks het verbod van paus Clemens XIV, doorgaans als kinderen reeds tot castraten gemaakt worden; ook kuischheidswachter in het oosten; **castrātie**, f. ontmanning, wegneming der teeldeelen bij menschen en dieren inz. van het mannelijk geslacht, eene uitvinding der Oosterlingen, die zulke gesnedenen tot bewakers der vrouwen gebruikten en hen eunouchoi, eunuchen, d. i. bedbewakers noemden; ook in de godsdienstdweeperij heeft de castratie eene groote rol gespeeld.

castrum, n. lat., vesting, burg, vaste stad; in de middeneeuwen adellijke stamzetel, familieslot, inz. *castrum nobile*, burgzetel der « besloten » edellieden; *castrum dolōris*, n. een treurtooneel, smartenleger, toestel van een' catafalk (z. a.) ter eere van vorstelijke personen.

casu, **casuëel**, **casuïstiek** enz., z. ond. **casus**.

Casuaris, m. N. H., de hoornvogel, naar den struisvogel gelijkende.

Casula, z. **casel**.

Casus, m. lat., pl. **casus**, een geval, voorval, toeval, eene omstandigheid; Gram., de verschillende betrekking waarin een naamwoord voorkomt, de uitgangsverandering, de verbuiging, naamval, geval; deze casus zijn: nominativus, de eerste naamval, noemer, onderwerp, genitivus, tweede naamv., teler, bezitter, afhankelijk geval, dativus, derde naamv., gever, doelgeval, accusativus, vierde naamval, klager, voorwerp, vocativus,

vijfde geval, roeper, aanspreker, en **ablativus**, zesde naamval, nemer (in de nederd. spraakkunst wordt de vijfde naamval thans tot den eersten gebragt, terwijl de zesde steeds bij ons door een voorzetsel wordt vervangen; *casus recti*, pl., onafhankelijke naamvallen (**nominativus** en **vocativus**); *casus obliqui*, pl. eig. scheeve, d. i. afhankelijke naamvallen: **genitivus**, **dativus**, **accusativus** en in het lat. **ablativus**; *casus conscientiae*, eene gewetenszaak; *c. dabilis*, een gegeven of aangenomen geval; *c. fortuītus* of *imprōvīsus*, een onvoorzien of niet vooruit te zien geval, *c. inevitabilis*, een onvermijdelijk geval; *c. insolitus*, een ongewoon geval; *c. in terminis*, juist hetzelfde geval, eene gelijke ervaring van iets; *c. merus*, een louter toeval, iets, waartoe men geenerlei aanleiding heeft gegeven, waaraan men geene schuld heeft; *c. mixtus*, een gedeeltelijk te wijten of toe te schrijven geval; *c. necessitātis*, een noodzakelijk geval; *c. pro amīco*, een geval, waarbij de vriendschap in aanmerking komt; *c. providentiae*, een voorval, dat men slechts aan de Voorzienigheid kan toeschrijven; *c. rarior*, een zeldzaam geval; *c. reservātus*, een geval van voorbehouding; *c. solitus*, een gewoon geval; *c. tragicus*, een treurig voorval; *casu*, bij geval, toevallig; *casu substrāto*, in het voorliggend geval; **casueel**. lat. (*casualiter*), toevallig, bij toeval, bij gelegenheid, onzeker; **casualĭa**, pl., toevalligheden, toevallige, bij gelegenheid voorkomende ambtsbezigheden; **casualismus**, m. het stelsel van een bloot toeval als oorsprong en regeling van alle dingen; wie dit aanneemt heet **casualist**; **casualiteit**, f. de toevalligheid; **casualĭter**, toevalligerwijze, bij voorkomende gelegenheid; **casuist**, m. een beslisser van gewetenszaken; **casuistiek**, f. de leer of de kunst om gewetensvragen op te lossen, inz. dezulken, waarbij botsing van pligten plaats heeft; de gewetensleer (door Kant genoemd) de dialectiek v. h. geweten; ook de kennis v. merkwaardige regtsgedingen.

Catacásmus, m. gr. (v. *akádzein*, steken), Chir., het koppenzetten, vgl. **scarificeren**.

Catacaūma, n. of **catacausis**, f. gr. (vgl. **causis**) Med., diepe verbranding; **catacaustiek**, z. ond. **diacaustiek**.

Catachrēsis of **catachrēse**, f. gr., eig. in 't algemeen: gebruik, dan misbruik), Log., een onjuist gebruik van een bijvoegelijk woord, dat met het begrip v. h. hoofdwoord niet bestaanbaar is, d. i. geen beeld kan vormen, een misslag tegen de redekunde, b. v. een verwelkend licht, luide tranen enz.; ook een oneigen in plaats v. h. eigen woord, b. v. vliegen voor hard loopen; men kan er ook toe brengen uitdrukkingen als: koudvuur, bitterzoet, gouden hoofdijzer, enz.

Cataclăsis, f. gr. (v. *kláein*, breken), krampachtige sluiting der oogleden; ook de beenverbrijzeling.

Cataclýsma, n. gr. (v. *kataclydzō*, ik overstroom), het darmbad, klisteer (z. a.); **cataclýsmus**, m. het dropbad, de overstrooming.

Catacómben, pl. (it. *catacomba*, fr. pl. *catacombes*, waarsch. ontstaan uit het gr. *kata* (z. a.) en *kýmbē*, uitholling, holte), onderaardsche gangen te Rome en Napels met spelonken, gewelven en groeven, de begraafplaatsen der Ouden; de **catacomben van Parijs** dienen tot bewaarplaats der doodsbeenderen, voortkomende v. h. opruimen der kerkhoven.

Catacustiek, (vgl. **acustiek**), ook **cataphoniek**, (vgl. **phoniek**), f. gr., de leer van den weêrklank of de echo.

Catadióptrisch, gr. (vgl. **diopter**), hetgeen eene vergrooting of schijnbare naderbijbrenging van het beschouwde voorwerp veroorzaakt, zoowel door breking der lichtstralen in glazen, als door terugkaatsing van spiegels.

Catadúpen, pl. gr., plaatsen, waar het water uit eene rivier met groot geraas nederstort.

Catafalk, m. (it. *catafalco*, fr. *catafalque*; zoo men wil v. h. gr. *kata* en het arab. *falak*, hoogte), de verhevenheid, waarop de doodkist v. eenen gestorvene v. hoogen rang in eene kerk of ander gebouw wordt ten toon gesteld, met wapens, ridderorden, zinnebeelden en bijschriften versierd, een rouwtooneel, lijktoestel.

Catagma, n. gr. Chir., de breuk, beenbreuk, beenderbreuk; **catagmátisch**, tot genezing der beenbreuken dienstig; **catagmatĭca**, pl. middelen, die tot genezing van beenbreuken noodzakelijk zijn.

Catalécten, pl. gr. (v. *kata-légein*, uitkiezen, lezen), Litt., verzamelde oude stukken of fragmenten, onvolledige overblijfsels van oude werken.

Catalectĭcus, m. gr. (v. *kata-lēgein*, ophouden, eindigen), Poet., eene gr. en lat. versmaat, welker laatste versvoet eene lettergreep, soms twee, te kort is, in tegenoverst. v. **acatalecticus**, die geene lettergreep te veel of te weinig heeft, en den **hypercatalecticus**, die op het einde eene lettergreep te veel heeft; ontbrak er een geheele voet, dan werd zulk een vers **brachacatalecticus** geheeten; **cataléctisch**, onvolledig, afgebroken; **catalèxis**, f. de sluiting van een vers vóór de geheele voleinding v. d. rhythmischen gang.

Catalepsiē of **catalēpsis**, f. gr. (*katalēpsis*, eig. het vatten, grijpen, de ziekte-aanval), Med., de zinvang, eene geheele

onderdrukking en opheffing v. alle gewaarwordingen en willekeurige bewegingen, terwijl ook het bewustzijn verloren is; eene wasachtige buigzaamheid der ledematen maakt er een kenmerkend teeken van uit; Rhet., eene figuur, door welke men uit eenig voorstel, nagenoeg met dezelfde woorden, een geheel ander besluit opmaakt, dan daarmede bedoeld wordt.

Catalŏgus, m. gr. (*katálogos* v. *kata-légein*, afnoemen, optellen), eene optelling of lijst van meubelen, schilderijen, kunstwerken, boeken, inz. van de laatsten als zij opentlijk verkocht worden, een register.

catalōtisch, gr. (v. *kat-aloăn*, verbrijzelen), eig. verbrijzelend, nederdrukkend; Chir., geschikt om likteekenen te doen verdwijnen, likteekenverdrijvend.

Catalȳsis, f. gr. (vgl. lysis), oplossing van enkele deelen of van het geheele menschelijke ligchaam; **catalýtisch**, oplossend, tot de oplossing behoorende.

Catameniën, pl. gr. (*kataměnia*, van *mēn*, maand), Med., de maandelijksche zuivering der vrouwen; **catameniaal**, tot de maandstonden behoorende, daarmede in verband staande.

Catánia, m. een voortreffelijke siciliaansche wijn, naar de stad *Catania* benoemd.

Catapásma, n. gr. Chir., strooipoeder op wonden en zweren.

Cataphoniek, f. z. **catacustiek.**

Cataphŏra. f gr., eig. het nedervallen, nederzinken; Med., de slaapzucht, diepe slaap, doodslaap; *cataphora magnetica*, de magnetische slaap; **cataphórisch**, met de slaapzucht behebt, de slaapzucht veroorzakend.

Cataphrácta, m. gr. (v. *kata-phrássein*, bepantseren), een borstharnas; Chir., een harnasverband, verband v. gebroken ribben.

Cataplásma, n. gr. (v. *kata-plássein*, bestrijken, besmeren), Chir., een weekmakend omslag, breiomslag, pap.

Cataplēxis of **cataplexīe**. f. gr. (v. *kata-plēssein*, nederslaan, verschrikken), Med., het verstijven v. h. menschelijk ligchaam door beroerte; ook het stompworden der tanden; **catapléctisch**, daartoe geneigd, daaruit voortspruitend.

Catapŏsis, f. gr., het verslinden, verzwelgen.

Catapsýxis, f. gr. Med., de koudwording, pijnlijke verkouding; **catapsýctisch**, door koudwording ontstaan, koud geworden.

Cataptósis, f. gr., z. v. a. **epilepsie.** (z. a.).

Catapúlta, f. lat. (gr. *katapéltes*), een oorlogswerptuig der Ouden, door de Syriers uitgevonden. waarmede men zeer zware steenen in de belegerde steden wierp. In Frankrijk had men nog catapulten ten tijde van Hendrik IV; later werden zij geheel door de mortieren vervangen.

Cataract, m. lat. (gr. *katarrháktes*), hevige nederstorting, groote waterval, stroomval, b. v. die des Rijns bij Schaffhausen; Med., de graauwe staar, eene verduistering van het stelsel der kristallens, dat is van de lens, van haar beursje en van het vocht van Morgagni, welke in een of meer dezer deelen hare zitplaats kan hebben; **cataráctisch**, tot de staar behoorende, door de staar aangedaan.

Catarctĭcon, n. gr. (v. *kat-árchein*, aanvangen), wat tot de inleiding, voorbereiding eener wetenschap noodig is.

catarrhaal, z. ond. **catarrhus.**

Catarrhēxis, f. gr., eig. geweldig verscheuren; Med., een hevige buikloop.

Catarrhus, m. gr. (*katarrhūs*, van *katarrhēīn*, afvloeijen), zinking, verkoudheid, eene ziekelijke prikkeling van het slijmvlies der ademhalingswerktuigen; **catarrhaal**, zinkingachtig, uit verkoudheid voortvloeijende; **catarrhale koorts**, zinkingkoorts; **catarrhēŭma**, n. een slijmvloed; **catarrhoscĕsis**, f. de onderdrukking van eene zinking.

Catartĭsis, f. of **catartísmus**, m. (v. *kat-artidzein*, inrigten), Chir., de herzetting eener breuk of ontwrichting; **catartísta**, m. een werktuig daartoe.

Cataschĕsis, f. gr., eig. het aanhouden, behouden; Med., goede, krachtige ligchaamstoestand, het tegengest. van kwaadsappigheid.

Catasceuăsis, f. gr., toebereiding, inrigting, herstelling, b. v. van eene plaats uit een' oud schrijver; **catasceuást**, m. de hersteller, verbeteraar.

Catastáltisch, gr. (v. *kata-stéllein*), ophouden, stuiten), Med., ophoudend, terugdrijvend; **catastaltĭca**, pl., terugdrijvende, zamentrekkende, inz. bloedstillende middelen.

Catastăsis, f. gr. Med., het staan blijven; de blijvende ligchaamsgesteldheid; bij de Ouden het 3de deel v. een treurspel, waarin de ontknooping voorbereid wordt.

Catastrophe, f. gr. (*katastrophē*, d. i. eig. de ommekeer, v. *kata-strěphein*, omdraaijen, wenden), eene plotselinge verandering der dingen, inz. in het maatschappelijk leven; groote ongelukken, volksrampen, de fortuinswending, de ontknooping, inz. eene treurige ontknooping, gelijk die in het treurspel, de ongelukkige afloop eener zaak.

Catatăsis, f. gr. (v. *kata-teinein*, uitzetten), Med., de uitzetting naar beneden; ook Chir., het herzetten eener breuk.

Catechēsis of **catechēse**, f. gr. (v. *katēchéin*, d. i eig. tegen klinken, dan onderwijzen, uit hoofde v. h. naspreken der kinderen), een onderwijs bij wijze van gesprek, in vragen en antwoorden; **catecheet**, m. een vraagleeraar, hij die onderwijs, inz. in

de geloofsleer, door vraag en antwoord heeft te geven; **catecheten-scholen**, kweekscholen voor christelijke leeraars in de 3de tot de 5de eeuw; **catechētisch**, vraagsgewijs, in den vorm van gesprek onderwijzend, gespreksgewijze behandeld; **catechetiek**, f. de vraagkunst of de wetenschappelijke leer hoe een goed vraag-onderwijs moet ingerigt en gehouden worden; **catechismus**, m. een vrageboek, onderwijs door vragen en antwoorden, inz. in de geloofsleer en bijbelsche geschiedenis; **catechiséren**, zulk onderrigt mededeelen, vraag-onderwijs geven; **catechisātie**, f. het vraagonderrigt, het leergesprek, inz. bij het godsdienst-onderwijs, de kinderleering; **catechuménen**, pl., de leerlingen, die zulk onderwijs genieten, die van den leeraar in de godsdienst worden onderrigt, geloofsleerlingen.

Categorīe, f. gr. (*katēgoria*, d. i. eig. aangifte, bewering, prædicaat, v. *kategoreīn*, aangeven, tegen spreken, ronduit verklaren), ieder kenmerk van een oordeelsonderwerp; in engeren zin: het algemeene begrip, waaronder eene zaak gedacht wordt, verstands- of denkvorm; de klasse of het vak ten gevolge der indeeling v. alle voorwerpen des denkens in zekere klassen; **categórisch**, bepaald, beslissend, onvoorwaardelijk, stellig, ronduit, zonder omwegen; de **categorische imperativus**, het onvoorwaardelijk gebod der rede, de zedelijke wet; vgl. **imperativus.**

Catēna, f. lat., keten, ketting, pl., *catenae; catenae patrum* of *c. ecclesiae*, pl., verzamelingen v. bijbelverklaringen uit de schriften der kerkvaders; **catenarīa**, Math., de kettinglijn, eene kromme lijn in de gedaante v. eenen aan beide einden opgehangen slappen ketting.

catéren, fr. (*catir*),doek persen, aan eene stof den persglans geven.

Cathærēsis, f. gr. (van *kathaireīn*, wegnemen, verminderen, vernietigen), Med., afstemming, verzwakking; doodbijting; **cathaeretīca**, pl., sterk verzwakkende middelen; doodende, het leven storende middelen; bijtmiddelen.

Cathări, pl. (v. h. gr. *kathărós*, rein), eig. de reinen, sedert de 11de eeuw de naam van vele secten, die wegens hunne manichæïsche leerstellingen door de kath. kerk vervolgd werden (sommigen willen van dit woord ons k e t t e r afgeleid hebben); **Catharina**, verkl. **Kaatje**, vrouwenn.: eig. de reine, de zedige, ingetogene; **catharismus**, m. taalzuivering, het ijveren voor taalzuiverheid, z. v. a. **purismus** (z. a.); **cathársis**. f. gr. Med, de afvoering, de zuivering v. h. darmkanaal; ook zedelijke reiniging, loutering, b. v. der hartstogten; **cathartiek**, f. de louteringsleer, de geestelijke reinigingskunst: **cathartīca**, pl., afvoerende, buikontlastende middelen; **cathartīne**, f. de nieuwelings ontdekte afvoeringsstof der jalappe en soortgelijke middelen; **cathártisch**, zuiverend, afvoerend.

Cathéder, m. gr. (*kathĕdra* f. dat is in het algemeen zetel, stoel), de leerstoel, redenaarsstoel, het spr eekgestoelte; weleer in de kerken de bijzondere stoel, waarin de bisschop gedurende de dienst plaats nam; **cathedrále kerk**, eene bisschoppelijke kerk of domkerk, wegens het daarin voorhanden bisschoppelijk gestoelte; in Duitschland heet zulk eene kerk ook m u n s t e r; **cathedratīcum**, n. het leergeld op hoogescholen, de collegie-gelden.

Cathegeet, m. gr. (v. *kathogēīsthai*, aanvoeren), een leidsman, leeraar.

Cathéter, m. gr. (*kathetēr*, v. *kathiēnai*, neder laten), Chir., eene naar den loop des piswegs gevormde, min of meer dikke, uit zilver of buigbare hars vervaardigde buis, tot aftapping van de urine uit de blaas dienende, een pisaftapper; **catheteriséren**, de pis met zulk een buisje aftappen; **catheterismus**, m. de aftapping v. de pis met den catheter.

Cathétus, m. gr. (v. gelijke afstamming als het vorige woord), Arch., eene loodlijn, die door het midden van het slakkenoog v. h. ionische kapiteel gaat, loodregte lijn van doorsnede; Geom., de loodlijn, die op eene andere lijn of op een vlak valt; **catheten**, pl., de beide zijden om den regten hoek eens regthoekigen driehoeks; **cathetométer**, m. een hoekmeter.

Cathypnīe, f gr. (vgl. **hypnos**), Med., een diepe, vaste slaap.

Cato, m. lat., een ernstige wijze, streng zederegter (naar den naam van twee mannen uit het oude Rome, om hunne strenge zeden beroemd); **catoniséren**, den Cato, den zedemeester spelen, streng rigten.

Catocathartīca, pl. gr. Med., naar beneden reinigende middelen, z. **cathartica.**

Catóchus, m. gr. Med., hetzelfde als **catalepsis**, zinvang (v. *katechō*, ik houd vast).

Catŏdon, m. gr. (v. *odūs*, *odōn*, de tand), eene in de benedenkaak getande walvischsoort.

catophōnisch. gr. (v. *kátō*, afwaarts, en *phonē*, stem), afwaarts- of naar beneden klinkend.

Catoptriek, gr. (v. *kát-optron*, spiegel), ook **anacamptiek**, f. de spiegelleer, de leer van de wederkaatsende lichtstralen, spiegel-perspectief; **catóptrisch**, den spiegel of de spiegelleer betreffende; **catoptromantīe**, f. de voorzegging uit spiegels, de spiegelwigchelarij; **catoptrische anamorphósen**, verkeerd geteekende beelden, die men in kegel-, rol of zuilvormige spiegels moet zien, zullen zij het ware beeld vertoonen.

Caulēdon, n. gr. (d. i. eig. stengelachtig, v. *kaulós*, stengel), Chir., eene dwarsche beenbreuk.

causa of *caussa*, f. lat., oorzaak, reden, bron, oorsprong, grond, aanleiding of gegevene gelegenheid; ook zaak, handeling, regtshandeling; *causa appellabĭlis*, eene regtszaak, in welke men zich tot eene hoogere regtbank kan wenden; *c. civīlis*, eene burgerlijke zaak; *c. criminālis*, eene lijfstraffelijke zaak; *c. cognĭta*, eene onderzochte zaak, ook: na het onderzoek der zaak; *c. connéxa*, eene zamenhangende, niet te scheiden zaak; *c. debéndi*, de grond der schuldvordering, de oorzaak, waaruit iemand iets schuldig is geworden; *c. divortii*, eene zaak van echtscheiding; *c. ecclesiastĭca*, eene geestelijke of kerkelijke zaak; *c. efficiens*, de werkende oorzaak; *c. exheredĭtatiōnis*, de oorzaak, waarom iemand onterfd is; *c. feudālis*, eene leenzaak; *c. finālis*, de eindoorzaak; *c. formālis*, de vormelijke oorzaak; *c. impulsīva*, de beweeggrond, drijfveder; *c. incognĭta*, eene niet onderzochte zaak, zonder onderzoek; *c. inconnéxa*, eene onzamenhangende, scheidbare zaak; *c. justa*, eene regtmatige oorzaak; *c. justa litigándi*, eene regtmatige reden tot een regtsgeding, tot proces voeren; *c. legitĭma*, regtmatige en wettelijke oorzaak; *c. lucratīva*, eene voordeelige, winstgevende zaak; *c. matrimoniālis*, eene echt- of huwelijkszaak; *c. morbi*, de ziekteoorzaak; *c. mortis*, de oorzaak des doods; *pia causa*, een vroom, weldadig doel, eene vrome stichting; *ad pias causas* of *ad pios usus*, tot vrome stichtingen of tot milde bedoelingen, b. v. kerken en scholen iets geven of vermaken; *causa praegnans*, dringende oorzaak; *c. praejudiciālis*, eene voorloopig uit te maken zaak, die op de beslissing der hoofdzaak invloed heeft; *c. praeparatorĭa*, eene voorbereidende zaak, die de hoofdzaak moet voorafgaan; *c. prima*, grondoorzaak; *c. probabĭlis*, eene bewijsbare, geloofelijke oorzaak; *c. pupillāris*, de zaak van eenen onmondige of wees; *c. separāta*, eene bijzondere, van andere dingen onafhankelijke zaak; *causae summarĭae*, pl., regtszaken, die zonder wijdloopigheid of in het kort zijn af te doen; *causārum patrōnus*, een pleitbezorger; *causes célèbres*, pl. fr. (spr. *koos' selèbr'*), beroemde regtszaken, pleidooijen; **causaal**, oorzakelijk, redegevend; **causaal-verband**, m. verband door oorzaak en werking, waardoor de verbondene dingen een' schakel van oorzaken en werkingen vormen; **causaliteit**, f. de oorzakelijkheid, oorzaak of aanleiding tot eene zaak, het verband, waardoor de eene der verbondene zaken de oorzaak van de andere is; **causéren**, veroorzaken, aanleiding geven.

Causis, f. gr. (v. *kaiein*, branden), het branden, de verrigting van het branden; **caustisch**, invretend, bijtend, brandend, scherp; hekelend; **caustĭca**, pl., ets- of bijtmiddelen, brandende, invretende middelen; de etskunst; **causticiteit**, f. de brandkracht, het etsend, invretend vermógen; oneig. de bijtende spotzucht; **cauterĭum**, n. een brand- of bijtmiddel; ook het brandijzer, brandmerkijzer; *cauterium actuāle*, het dadelijke brandmiddel, het gloeijende ijzer; *c. potentiāle*, het vermogende brandmiddel; **cauterisé-ren**, etsen, branden, uitbranden, doodbranden, **cauterisātie**, f. de verrigting v. h. branden of etsen, het uitbranden, doodbranden, b. v. van holle tanden, ook het zetten eener fontanel en de daardoor voortgebragte werking.

caute, lat., voorzigtig, behoedzaam; *cautēla*, f. lat. Jur., de behoedzaamheid, voorzigtigheid, voorzigtigheidsregel, beperking, voorbehoud; **cautelaire-jurisprudéntie**, f. dat gedeelte der practische regtsgeleerdheid, dat voorzigtigheidsmaatregelen ter verhoeding van mogelijke schade leert.

Cauterisatie, z. ond. **causis**.

Cautie, f. lat. (*cautio*, v. *cavēre*, z. **caveren**), de borg, borgtogt, waarborg, borgstelling, zekerheid, verzekering, pand, pandgeld, onderpand, het goedspreken, verantwoordelijk blijven voor zich-zelven of voor anderen; *cautio de damno infécto*, zekerheid wegens de te vreezen, maar nog niet voorgevallene schade; *c. de evictiōne*, zekerheid ten opzigte der borgstelling van den overgedragen eigendom; waarborging tegen het mogelijk betwisten eener zaak van den kant eens derden; *c. de judicio sisti*, verzekering van ten allen tijde naar begeeren voor het geregt te verschijnen; *c. de lite prosequénda*, verzekering wegens de voortzetting van een regtsgeding; *c. de non amplius in juriándo vel offendéndo*, verzekering van eenen andere niet meer te beleedigen; *c. extra judiciālis*, eene buiten geregtelijk gegevene verzekering of waarborg; *c. fidejussorĭa*, borgtogt-verzekering of waarborg van eenen borg; *c. indemnitātis*, borgtogt voor schadeloosstelling; *c. judicātum solvi*, verzekering van zich aan de uitspraken of vonnissen te willen onderwerpen; *c. judiciālis*, een geregtelijk gegevene waarborg of borgtogt; *c. juratorĭa*, eene verzekering onder eede; *c. pignoratitĭa*, zekerheidsmaatregelen wegens pand; *c. pro expénsis et reconventiōne*, borgtogt of zekerheid voor kosten en verzet; *c. rati*, *ratihabitiōnis* of *de rato*, zekerheid wegens de goedkeuring van den volmagtgever; *c. reālis*, goederenverzekering; *c. usufructuarĭa*, zekerheidsmaatregelen van den kant des vruchtbruikers tot de behoorlijke uitlevering van het voor-

werp des vruchtgebruiks; **cautionéren**, borg blijven, zich tot borg stellen.

Cavada, f. eene portugesche maat, ongeveer = 4 kannen.

Cavade, f. fr., een zot gebaar, eene malle streek

Cavage, f. fr. (spr. *kawáazj'*), het in den kelder leggen van eene waar, de keldering, het kelderen; het arbeidsloon voor het kelderen; de kelderhuur.

Cavál of **cabál**, m. (v. h. lat. *caballus*, it. *caballo*, paard), de ridder in het tarokspel; **cavalláto**, m. eene it. munt van ruim 45 ct.; **cavalcade**, f. een prachtige optogt te paard, staatsierid, een schitterende ruitertogt, een statige ommegang, bij welken een voornaam persoon wordt rond gereden; **cavalier**, m. fr. (spr. *kawali-é*), een ruiter, ridder, edelman, heer; Mil., de voorverschansing, walkant, een buitenwerk; *cavaliére servénte*, it., de begeleider der vrouwen, de plaatsvervanger des mans, vgl. **cicisbeo**; **cavalièrement**, fr. (spr. *kawaljèr'máng*), ridderlijk, ruiterlijk; hoffelijk, sierlijk, los en vrij, ongedwongen, fier; vlugtig, ligtzinnig; **cavallērie**, f. de ruiterij, voormaals de ridders en de riddertrein; **cavallerist**, m. een ruiter, soldaat te paard; **cavallero**, m. (spr. *kawaljéro*, thans gewoonlijk *caballero* geschreven), in Spanje een edelman van de laagste klasse; **cavallétta**, (minder goed *cabaletta*) f. it. Muz., een aangenaam huppelend thema in de aria of cavatine der ital. operaas; **cavalquet**, n. fr. (spr. *kawalké*), een trompetstuk, dat bij het binnenrukken der ruiterij in eene stad wordt geblazen.

Cavallo, m. de kleinste napolitaansche munt; 10 cavalli doen een grano, en 100 grani een' nieuwen ducato van 10 carlini, die omtrent = 2 gulden is.

Caváta of **caváte**, f. it. Muz., een klein gezang naar de aria gelijkende; Merc., omzetting van eenen wissel tegen gereed geld; **cavatina** of **cavatine**, f. een kort zangstukje, waarna terstond gedanst wordt, zonder herhaling of tweede hoofddeel.

Caváte, f. (van het lat. *cavus*, hol, *cavāre*, uithollen), een gewelf, een insteekkamertje.

Caveçon of **cavesson**, m. fr. (spr' *kaw'sóng*), neusnijper, een ijzeren halve ring, dien men den jongen paarden op den neus zet om hen te temmen en af te rigten.

Cavent, z. ond. **cavéren**.

Cavezzo, m. ital. lengtemaat, ongeveer = 3,14 ned. el.

cavilléren, (lat. *cavillāri*), iemand bespotten, voor den gek houden, beet hebben; **cavillātie**, f. de bespotting, het betrappen, vangen door sluwe vragen, spitsvondigheid, sophisterij.

cavéren, lat. (*cavēre*, zich wachten, beveiligen enz.), borg blijven, goed spreken, borgtogt stellen, voor iets aansprakelijk zijn; Merc., wissels tot geld maken of aan den man brengen, verhandelen; in het schermen: eenen stoot benédenwaarts, langs het lijf afkeeren, onverdedigde plaatsen zoeken; **zich cavéren**, tegen iets waken, op zijne hoede zijn, zich in acht nemen; **cavént**, m. een borg, goedspreker.

Caviteit, f. (v. h. lat. *cavus*, hol), de holte, holligheid, inz. in het menschelijke ligchaam; de drie caviteiten, hoofd-, borst- en buikholte.

Cayenne, f. (spr. *kajénn'*), bij zeker whistspel de beste kleur; Merc., eene half-zijden gestreepte zomerstof, die men in Frankrijk vervaardigt; **cayenne-peper**, eene sterke, bijtende kruiderij uit het rijpe zaad v. *capsicum baccatum* (naar Cayenne in Z. Amerika.

Cazadór, m. in Spanje een jager, een scherpschutter.

Ceanōthus [**amerikaansche**], m. gr. (*keanōthos*), de taschbloem, de theestruik van New-Yersey in N. Amerika.

cede, it., z. ond. **cederen**.

Cedel, **ceêl**, f. een lijstje, briefje, naamlijst, z. **cedula**.

Ceder, m. (lat. *cedrus*, gr. *kedros*), een boom van het pijnboomen-geslacht in Azië; de eigentlijke ceder, ceder des Libanons bereikt eene hoogte van 130 voet, en heeft roodachtig, zeer hard hout; de **cederhars** is welriekend en bederfwerend, en werd bij de Ouden tot lijkbalseming gebezigd; de **cederolie** dient tot geneeskundig gebruik.

cedéren, lat. (*cedĕre*), afstaan, overlaten; wijken, zwichten, inz. van een regt afstand doen, z. *bonis* **cedéren**; *cede majōri*, geef den grootere, den hooger geplaatste toe! wijk voor den magtige; **cedént**, m. de overlater, afstanddoener, b. v. van eene schuld aan eenen andere; *cedo nulli*, ik wijk voor niemand; N. H., de naam van eene der schoonste kegelslakken, de parel-kegelslak.

Cedille, f. fr. (spr. *sedielj'*; eig. eene kleine *c*, uit het spaansch *cedilla* in het fransch gekomen), een klein haakje onder de fransche *c* (*ç*), hetwelk beteekent, dat men de *c* voor *a*, *o* en *u* als eene *s* en niet als *k* moet uitspreken.

cédola, f. it. (spr. *tsje*—; vgl. **cedula**), eene schuldbekentenis of credietbrief van de bank- en leeninrigting te Rome, even als onze banknoten in plaats van gereed geld gangbaar.

Cedraat, n., it. *cedrato*, Bot., eene soort van groote, kruidige, zeer welriekende citroenen, welker bast met suiker wordt ingemaakt, de muskuscitroen; ook de boom, die hem draagt.

Cedroboom (*cedrēla odorāta*), een hooge boom in N. en Z. Amerika, met een welriekend, bitter en zeer zacht hout.

Cédula, f. sp., z. v. a. *schedula*, briefje, cedel, lijstje, bewijs; een koninklijke gunstbrief, eene aanstelling, in 't algemeen oorkonde; inz. voormaals een spaansche vergunningsbrief om op de spaansche bezittingen in Amerika handel te drijven.

Ceinture. f. fr. (spr. *sèngtúur*), de gordel, lendeband; ook lijst, krans, insluiting.

Céladon, m. (sp. *seladon*, fr. *celadon*, uit den roman Astrée van d'Ursé), een verliefd herder, smachtend minnaar,

Celáster, m. het zeegroen, met blaauw en grijs vermengd groen, een struik in N. Amerika met zeer buigzame en lange stengels, die ieder nabijstaand gewas zoodanig omwinden, dat het daardoor ten laatste moet sterven.

célèbre, f. beroemd, vermaard; **celebréren**, lat. (*celebrāre*), vieren, plegtig gedenken, feestelijk prijzen; **celebránt**, m. lat., eig. een vierende, feestvierder; de mislezer; **celebrātie** en **celebréring**, f. de viering; **celebriteit**, f. de feestelijkheid; de vermaardheid, beroemdheid.

Celemine, f., eene spaansche inhoudsmaat voor drooge waren, = 4,696 ned. kan (12 celemines doen een fenega).

Celerifère, f. fr., een snelwagen, een middel tot spoedig vervoer; **celeriteit**, f. lat., de gezwindheid, snelheid, vaart.

Celibaat, z. ond. **cœlebs.**

Celestinus, mansn. (v. h. lat. *celer*, snel), de snelle, vlugge; vr. **Celestina**; v. a. van het lat. *coelestis*, hemelsch, z. **cœlestinus.**

Cella, cellula, f. lat., kamertje, kloostervertrekje; cel, bijencel, Anat. kleine holten in het celweefsel; Bot., kleine holten der vruchten, van elkander gescheiden als zoo vele vakken; **cellariën**, pl., celkoralen; **cellepóren**, pl. lat.-gr., zaadkoralen; **celleporieten**, pl. doorboorde koraalversteeningen; **cellieten**, pl. celbewoners, celbroeders en celzusters, geestelijken, die voor de zieken zorgen; **celluleus**, Anat. en Bot., uit cellen bestaande, celvormig, in cellen afgedeeld.

Cello, m. it. (spr. *tsjèllo* afgekort voor **violoncello** (z. a.); **cellist**, m., z. v. a. **violoncellist.**

Celotomīe, f. gr. (v. *kèlē*, breuk, en *témnein*, snijden), Chir., de breuksnijding, thans alleen bij de beklemming in het werk gesteld.

Celten of **Kelten**, pl., volkeren, die oudtijds het westelijk Europa, inz. Gallië, Spanje, Brittannië bewoonden en uit Azië zijn gekomen; gedeeltelijk door de Romeinen onderworpen zijnde, versmolten de overige onder de Iberiërs, Helvetiërs, Bojen, Illyriërs en de belgische volkeren.

Cembalo, m. it. (spr. *tsjémbalo*), z. **cembaal.**

Ciment, n. (fr. *ciment*; v. h. lat. *caementum*, bloksteen, mopsteen), een bindmiddel, metselkalk, mortel, tras; **cementéren**, vereenigen, door metselkalk verbinden; ook gloeijen, branden, louteren; **cementātie**, f. of het **cementéren**, het gloeijen van een ligchaam in gesloten vaten tusschen een ander tot poeder gebragt ligchaam (cementeerpoeder), dat door behulp van het vuur zekere veranderingen in het eerste moet te weeg brengen; **cement-water**, kiezelloog, koperhoudend water, water, dat door middel van het zwavelzuur opgelost koper met zich voert en het op ijzer nederslaat; **cement-koper**, het kopernederslag, dat uit zulk water ontstaat; **cement-staal**, brandstaal, dat men verkrijgt door staafijzer sterk te verhitten in een mengsel van kool, roet, asch en keukenzout.

Cenangīe of **ceneangīe**, f. gr. (v. *kenós*, ledig, en *ángos*, vat), Med., de ledigheid der bloedvaten ten gevolge van bloedingen.

Cenchrīas, f. gr. (v. *kénchros* gierst), Med., de gierstachtige vlechtuitslag.

Cenchrieten of **cenchroïten**, pl. gr. (van *kénchros*, gierst), gierst of kuitsteenen, steenen, die uit korrels, gelijk die van gierst of vischkuit, bestaan.

cendré, fr. (spr. *sangdré*), aschgraauw, aschkleurig; blond; **cendrillon**, f. (spr. *sangdrieljóng*), asschepoetster, eene onzindelijke keukenmeid; *cendres bleues*, pl. fr. (spr. *sángdr' bleu'*), mineraalblaauw, bremerblaauw, een mengsel van kalk, zwavelzuren kalk en tweede koperoxydehydraat, dat veel bij het schilderen wordt gebezigd.

Ceneangīe, z. **cenangie.**

Cenobīum, n. gr. l. **cœnobium**, (*koinobīon*, d. i. eig. gemeenschappelijk leven, van *koinós*, gemeenzaam, en *bios*, leven), het klooster; **cenobiárch**, m. de opziener van een klooster; **cenobiet**, m. een monnik, kloosterbroeder, in gemeenschap levend kloosterling, in tegenst. met de anachoreten; men houdt St. Pacomius voor den insteller van het cenobieten-leven vóór er nog geordende monniken bestonden; **cenobítisch**, kloosterlijk, kloosterachtig.

Cenōsis, f. gr. (v. *kenoō*, ik ontlast), Med., ontlasting v. eenig vocht, ontlediging; **cenotīcus**, door ontlasting ontstaan.

Cenotaphīum, n. gr. (*kenotaphium*, v. *kenós*, ledig, en *táphos*, graf), een ledig graf, grafteeken, praalgraf, tombe, opgerigt ter eere van eenen elders begravene (bij de Ouden zeer in gebruik).

Censaal, m. (fr. *censal*, it. *censale*, van het lat. *censualis*, cijnsontvanger), een ma-

kelaar, onderhandelaar, inz. in de Levant; **censerie**, fr. (spr. *sangs'rie*), ook **censalie** en **censarie**, f. makelaarsloon, z. v. a. **courtage**.

censéren, lat. (*censēre*), beoordeelen, aan een oordeelkundig onderzoek onderwerpen, waarderen; berispen; **censor**, m. een beoordeelaar, inz. v. boeken, een boekenrigter, boekbeschouwer; bij de oude Romeinen een regeringspersoon, met de handhaving der goede zeden en openbare orde belast; **censuréren**, fr., berispen, wraken, afkeuren, nadeelig beoordeelen; in den ban doen, uit de kerkelijke gemeenschap sluiten; **censuur**, f (*censūra*), de monstering, beoordeeling, het onderzoek, de boekbeschouwing, het boekengerigt of de door den Staat verordende onderzoeking en beoordeeling van nieuwe geschriften en de daaruit voortvloeijende bewilliging of weigering van de openbare uitgave door de drukpers (vgl. *imprimātur*); *censūra ecclesiastica*, lat. Jur., de kerkstraf, kerkelijke boete; *census*, m. de schatting, telling des volks bij de Romeinen; de schatting v. h. vermogen der burgers, volgens welke alle burgers in zes klassen en deze weder in centuriën verdeeld waren; ook de daaruit volgende belasting, opbrengst, cijns; *census annuus*, de jaarlijksche belasting; *c. areārum*, de grondbelasting; *censīta bona*, pl., cijnsbare, met cijns belaste goederen; *censuāles*, pl., cijnspligtigen, belastingschuldigen.

Cent, 1) van het lat. *centum*, honderd, de verhouding van de winst met het kapitaal b.v. 5 per cent of 5°/ₒ, d. i. $\frac{1}{20}$ v. h. kapitaal; eene koperen munt, het honderdste gedeelte van den nederlandschen gulden, ook van den dollar in Amerika (= $2\frac{1}{2}$ cent) en op de ionische eilanden; *cent jours*, pl. fr. (spr. *sang zjóer*), de honderd dagen van den 20sten maart tot den 28 junij 1815, gedurende welke Napoleon na zijne terugkomst van Elba in Frankrijk regeerde; **centenarius**, m. lat., een honderdjarige; **centesimaalrekening**, f. de rekening naar honderdste deelen; **centesiméren**, den honderdsten man uitnemen, afzonderen; **centésimo**, m. it. (spr. *tsjent*—), eene kleine maat in het voormalig koningrijk Italië; **centiare**, fr. (spr. *sangti*—), $\frac{1}{100}$ are of 1 vierk. ned. el (z. a.); **centiceps**, lat., honderdhoofdig; **centifolie**, f. lat., de honderdbladerige roos; **centigrádisch**, honderdgradig; **centigramme**, fr. (spr. *sangtighram'*), $\frac{1}{100}$ gramme of $\frac{1}{10}$ korrel (z. a.); **centilitre** (spr. *sangti*—), $\frac{1}{100}$ litre of $\frac{1}{100}$ ned. kan (z. **litre**), of 1 vingerhoed; **centime** (spr. *sangtiem'*); z. **franc**; **centimètre** (spr. *sangti*—), $\frac{1}{100}$ mètre of 1 ned. duim (z. a.), **centimanen**, lat. Myth., honderdhandigen, bijnaam van Briareus en andere reuzen; **centipes**, lat., honderdvoetig; **centistère**, z. ond. **stère**; **centenaar**, m. een gewigt van 100—110 pond.

Cent 2), hoogd. **Zent** (spr. *tsent*), f. (v. h. mid. lat. *centēna*), bij de oude Germanen een district, regtsgebied, lijfstraffelijk regtsgebied, onder eene gemeenschappelijke overheid staande, zoo geheeten, dewijl het doorgaans uit honderd landhoeven of pachtgoederen was zamen gesteld; **centgerigt**, de overheid van zulk een district, het lijfstraffelijk geregt, de bloedban; **centgraaf**, de opperregter van een centgerigt.

Centaurus, m. gr. (**kentauros**), Myth., een paardmensch, een der fabelachtige monsters, half mensch en half paard, afkomstig uit Centaurus, zoon v. Ixion, dien deze teelde bij de wolk, in welke hij waande Juno te omhelzen; ook een sterrebeeld aan den zuidelijken hemel, dat door eene figuur, half mensch half paard, wordt afgebeeld; **centaurēa**, f. het duizendguldenkruid, eene geneeskrachtige plant, van welke de centaurus Chiron zich bediende om zich te genezen van de wond, die hem door eene der pijlen van Hercules was toegebragt.

Centenaar, z. ond. **cent** 1).

Centerhoek, m. lat.-ned., Math., de middelpuntshoek, ontstaande door uit het middelpunt eens regelmatigen veelhoeks lijnen naar de uiteinden van eene zijner zijden te trekken.

Centgerigt, enz., z. ond. **cent** 2).

Centiceps, centifolie, centipes, enz., z. ond. **cent** 1).

Cento, m. lat. (pl. *centōnes*), lapwerk, arlekijnspak, inz. een mengelmoes van verzen of stukken van verzen, uit den zamenhang genomen, waarin zij bij de dichters te vinden zijn, en tot een nieuw zamenhangend geheel gemaakt; een lappedekenvers; Muz., een oratorio of opera, door verscheidene meesters gecomponeerd; ook wel pasticcio (spr. *pastietsjio*) of pastiche, fr. (spr. *pastiesj'*), geheeten.

Centrum, n. lat., het middelpunt, b.v. van een' cirkel, van een ligchaam, het vereenigingspunt; oneig. de plaats, waar iemand behoort, zich als te huis, in zijn schik bevindt; Mil., het middengedeelte van een slagvaardig leger, in tegenoverst. van de beide vleugels; *centrum gravitātis*, het zwaartepunt; **centraal**, middelpuntig, hetgeen tot het middelpunt van eenig ding behoort of het uitmaakt, zich daarin bevindt, daarheen gerigt is enz. **centraal-bestuur**, het van een middelpunt uitgaande bestuur; **centraal-beweging**, de kringvormige beweging of de kromme baan van een bewegend ligchaam om een zeker punt, waardoor het wordt aangetrokken, b. v. de beweging der maan om de aarde; **centraal-krachten**, de twee-

derlei krachten of wetten, aan welke de bewegende ligchamen bij hunne centraalbeweging gehoorzamen en waardoor zij in hunne baan worden gehouden; deze zijn: de **centripetaalkracht**, de middelpuntzoekende, naar het middelpunt strevende kracht, en de **centrifugaal-kracht**, de middelpuntschuwende kracht, die, waardoor een ligchaam zich van het middelpunt zijner cirkelbaan poogt te verwijderen; **centraal-machine**, f. een werktuig, waardoor de centraal-beweging in eenen kring aanschouwelijk wordt voorgesteld; **centraal-organen**, pl., de hoofd-levenswerktuigen, b. v. het hart, de longen enz.; **centraal-positie**, f. Mil., de midden- of hoofdstelling; **centraal-projectie**, z. **projectie**; **centraal-punt**, het middelpunt; **centraal-school**, kring-, kreits- of hoofdschool, die in het midden van een district ligt, waarvoor zij bestemd is; **centraal-vergadering**, **centraal-congregātie**, lat., hoofdvergadering, eig. middelpuntsvergadering, d. i. zulk eene, in welke zich de werkzaamheden van andere vergaderingen als in een middelpunt vereenigen; **centraal-vuur**, Phys., het reeds bij de Ouden vooronderstelde middelpunts- of kernvuur des aardbols, in hetwelk men weleer den oorsprong der vulkanen en soortgelijke verschijningen dacht te vinden; thans de warmte, die aan het binnenste des aardbols eigen schijnt te zijn en van de verwarming door de zon geheel onafhankelijk is; **centraliséren**, in een middelpunt vereenigen, zamentrekken; **centralisātie**, f. lat., de vereeniging, zamentrekking, vereenvoudiging; de vereeniging van de magt der regering in een middelpunt, in eene hoofdstad enz.; **centraliteit**, f. de middelpuntseenheid, puntvereeniging; **centréren**, het middelpunt zoeken, vinden, aanwijzen; een glas naar het middelpunt bewerken of slijpen, d. i. zoodanig, dat het middelpunt der opening van het objectief glas ook dat der grootste dikte van het glas is; **centrisch**, z. v. a. **centraal**; **centrobarĭca**, gr. (v. *kĕntron*, middelpunt, en *barys*, zwaar), een regel in de werktuigkunde om den inhoud van een vlak of ligchaam, dat door de omwenteling van eene lijn of eene figuur ontstaat, door het zwaartepunt der bewegende lijn of figuur te vinden; **centrobárisch**, gr., het zwaartepunt betreffend; **centroscopīe**, f. gr., de beschouwing der zwaartekracht.

Centúmvir, m. lat., een honderdman, een der **centumvĭri**, honderdmannen of 105 (later 180) regters in het oude Rome, die de geschillen der burgers over eigendom, erfenis, schuld enz. beslisten; **centumviraat**, n. het geregt der honderdmannen, de waardigheid v. centumvir.

Centŭplum, n. lat., het honderdvoud, honderdvoudige; **centupléren**, verhonderdvoudigen, met honderd vermenigvuldigen.

Centurĭën, f. lat. (*centurĭae*), afdeelingen van 100 dingen of personen, waarin onder anderen bij de oude Romeinen de 6 klassen van het volk verdeeld waren (vgl. **census**); **de maagdenburgsche centuriën**, eene naar eeuwen ingedeelde kerkelijke geschiedenis, op kosten der evangelische vorsten ondernomen en door Flacius in 1522 begonnen; **centurĭo**, m. lat., een hoofdman, bevelvoerder over 100 man bij de oude Romeinen.

Cephalæa, f. gr. (v. *kephalē*, hoofd), Med., de aanhoudende hevige hoofdpijn; **cephalăgra**, n., de hoofdjicht; **cephalalgīe**, f. de hoofdpijn, het hoofdwee; **cephalálgisch**, tot hoofdpijn geneigd, tot hoofdpijn behoorende; **cephalantĭca**, pl., hoofdzuiverende middelen; **cephalĭca**, pl., hoofdversterkende middelen; **cephalītis**, f. de hersenontsteking; **cephalodesmĭon**, n. een hoofdverband; **cephalogenĕsis**, f. de hoofdvorming; **cephalométer**, n. een hoofdmeter, een werktuig om het hoofd van pas geboren kinderen te meten; **cephalologīe**, f. de hoofd-, de hersenleer; **cephalophýma**, n. een uitwendig hoofdgezwel; **cephaloponīe**, f. een gevoel van zwaarte in het hoofd; **cephalopyōsis**, f. een ettergezwel aan het hoofd; **cephalotomīe**, f. de ontleding van het hoofd of het bekkeneel; **cephaloloxīe**, f. de scheeve hals, scheefhoofdigheid.

Ceramographiek, f. gr. (v. *kerămos*, klei), de leem- of tegelschilderkunst, het schilderen op vazen.

Ceraphyllīet, m. gr. (v. *kéras*, hoorn), Min., hoornblende; **ceratectomīe**, f. Med., het uitsnijden van het hoornvlies; **ceratiăsis**, f. een hoornachtig uitwas des ligchaams, het uitgroeijen der hoornen; **ceratíne**, f. Log., eene bedriegelijke sluitrede, sophistische gevolgtrekking; **ceratītis**, f. Med., de ontsteking van het hoornvlies; **ceratocēle**, f. de hoornvliesbreuk; **ceratoglōssus**, m. Anat., de hoorntongspier, een gedeelte van de tongbeen-tongspier, dat v. h. groote tongbeenshoorntje naar de tong loopt; **ceratoïden**, pl., N. H., hoornachtige versteeningen; **ceratolíthen**, pl., N. H., versteende hoornen; **ceratopharyngĕus**, m. een gedeelte van de middelste zamensnoerende spier v. h. keelgat, de hoornspier v. h. keelgat; **ceratotoom**, n. Chir., een werktuig ter doorsteking of doorsnijding van het hoornvlies; **ceratomīe**, l. **ceratotomīe**, de hoornvliessnede; **ceratonýxis**, f. de doorsteking v. h. hoornvlies om de staar te verbrijzelen; **ceratophýten**, pl., versteende hoornkoralen, afdruksels van hoornaardige zeeplanten.

Cerást, m. gr. (*kerastes*), N. H., de

hoornslang; *cerastium*, Bot., de hoornbloem.

Ceratiasis, **ceratieten**, enz., z. ond. **cerapbylliet.**

Ceratiūm, n. kleine oudgrieksche munt, het ⅙ van een' **obolus** (z. a.).

Cerātum of **ceraat**, n. lat. Med., eene waszalf, waspleister.

Ceraunĭa, pl. gr. (v. *keraunós*, donderslag), bliksem-, dondersteenen; **ceraunométer**, m. dondermeter; **ceraunoscopīe**, f. de wigchelarij uit den donder of het onweder.

Cerbĕrus, m. lat. Myth., de helhond, een hond met drie koppen, die den ingang van den Tartarus bewaakte.

Cerchnásmus, m. gr. (v. *kerchnaein*, ruw maken), Med., gierstuitslag, doorgaans met asthenische koorts verbonden.

Cercle, m. fr., een gezelschapskring; de voorste kring in schouwburgen.

Cercōpen, pl., N. H., gestaarte apen; ook sluwe, arglistige, teugellooze menschen; **cercopithēken**, pl. gr., langstaartige apen, meerkatten.

Cerdonísten, pl., ketters der 2de eeuw, aanhangers van Cerdo, die een goed en kwaad beginsel als oorzaak van alle dingen leerde.

Cerēa of **cerīa**, f. gr. (v. *kērós*, was), eene soort v. kwaadaardig hoofdzeer, welks kleine zweren niet ongelijk zijn aan honiggraat.

Cerealiën, z. ond. **Ceres.**

Cerĕbrum, n. lat., de hersenen; **cerebéllum**, n. de kleine hersenen, die onder en achter de groote liggen en voor den zetel der ziel gehouden worden; **cerebraal**, wat de hersenen betreft; **cerebraal-systeem**, n. dat gedeelte van het zenuwstelsel, hetwelk de hersenen en de van haar uitgaande zenuwen bevat; **cerebrōsis**, f. de hersenwoede.

Ceremonīe, f. lat. (*caeremonĭa*, *caerimonia*), in 't algemeen een gebruik; eene pligtpleging, gewoonte, gebruik van hoffelijkheid, wellevendheid; hof- of kerkgebruik; plegtigheid; **ceremonieel**, n. het vooraf bepaald en geregeld gebruik voor plegtigheden en feesten, het gebruikelijke, door gewoonte of landsgebruik gevorderde bij deze of gene gelegenheid; **ceremoniemeester**, de persoon, die met het regelen der ceremoniën is belast, die aan eenen feestelijken maaltijd den gang der pligtplegingen, de toasten enz. regelt; **ceremonieus**, plegtig, feestelijk, wellevend, inz. vol pligtplegingen, lastig beleefd, stijf, vormelijk.

Ceren, pl. gr. (*kēres*), Myth., de doodsgodinnen, de godinnen des noodlots, die inz. een' geweldigen dood aanbrengen; ook in 't algemeen onheilsgodinnen.

Cererĭum, minder juist **cerĭum**, n. (naar de planeet Ceres benoemd), Min., een enkelvoudig metaal, van chocolaadbruine kleur, door Hisinger en Berzelius in 1803 in Zweden ontdekt; **cereriet**, n. **cerinsteen**, m. of **ceriet**, n. eene metallische delfstof, die cererium bevat.

Ceres, lat of *Demēter*, gr. f. Myth., de godin des landbouws of der veldvruchten, dochter van Saturnus en Rhea; ook de naam der planeet, die 1 januarij 1801 door Piazzi te Palermo werd ontdekt; **Ceres en Bacchus**, Poet., het koren en den wijn; **cereáliën**, pl, feesten ter eere van Ceres, Ceresfeesten, door de oude Romeinen van den 9—18 april gevierd; ook halmvruchten of zulke planten, die holle, met geledingen voorziene stengels schieten, lange en smalle bladeren hebben, met vezelige wortels voorzien zijn en melige zaden dragen, alzoo tarwe, spelt, rogge, gerst, haver, maïs en gierst; door sommigen wordt er ten onregte ook de boekweit toe gerekend; **cerevisĭa**, f. bier, kruiderbier, waarin bloedzuiverende kruiden zijn getrokken.

Ceríne, f. nw lat. (v. *cera*, was), Chem., eene bijzondere stof, die men in het was der bijen heeft gevonden.

Cerinsteen, **cerium**, z. ond. **cererium.**

Cerinthiërs, eene secte van scheurmakers der 1ste eeuw, naar eenen Cerinthus benoemd, die leerde, dat Christus bij zijne tweede komst aan zijn volk vleeschelijke geneugten zou schenken.

cernéren, lat. (*cernĕre*), waarnemen, gade slaan; Mil., insluiten, omringen.

Cerocensuälen, pl. gr.-lat., zulke personen, die aan een landgeregt, waaronder zij staan, eene jaarlijksche belasting in was moeten opbrengen.

Cerographīe, f. gr. (v. *kērós*, was), het wasschilderen; **ceromantīe**, f. de wigchelarij uit droppels van gesmolten was bij de Ouden; **ceroplastiek**, f. de boetseerkunst, de kunst om wassen beelden te maken.

Certāmen, n. lat., de wedstrijd; **certéren** (*certāre*), wedijveren, strijden.

Certepartie, **charte partie**, fr., *carta partita*, it. f. Merc., het schriftelijk verdrag, dat tusschen den reeder of scheepsbevrachter en den schipper wordt aangegaan, vrachtcontract, scheepsvrachtbrief.

certificéren, nw lat., verzekeren, bevestigen, getuigen, een getuigschrift geven; **certificaat**, n. eene getuigenis, een getuigschrift; *certificat d'origine*, fr. (spr. *sertifiká dorizjien'*), een bewijs of getuigenis van oorsprong, afkomst, inz. voor koopwaren; **certificātie**, f het bevestigen, verzekeren, voor waarheid verklaren; **certificātor** of **certificateur**, m. die eene borgtogt, een geschrift enz. bevestigt, verzekert, die zich borg stelt van eenen borg, de achterborg.

certionéren, lat., verzekeren, vergewis-

sen; **certiorātie**, f. Jur., de inlichting omtrent zekere regtsverhoudingen, welke naar het voorschrift der regten somtijds moet gegeven worden aan dezulken, bij wie men de eigene bekendheid daarmede niet vooronderstellen mag.

Ceruis, n. (fr. *céruse*, lat. *cerússa*), loodwit, spaansch wit; blanketsel.

cervantésk, **cervántisch**, Litt., dat naar den stijl, de manier van Cervantes, schrijver van Don Quixote, zweemt.

Cerveladeworst (it. *cervelláta*, v. *cervello*, lat. *cerebellum*, hersenen), eig. hersenworst, gerookte en sterk gekruide vleeschworst.

cervicaal, lat. (v. *cervix*, nek), den nek betreffende.

Ceryctiek, f. gr. (v. *kēryx*, de heraut, *kerýssein*, uitroepen, luide verkondigen), de predikkunst.

cesséren, lat. (*cessāre*), ophouden, wegblijven, wegvallen, een einde nemen; *cessat*, het houdt op, valt weg; *cessante causa cessat effectus*, met de oorzaak houdt ook de werking, uitwerking op, eene grondstelling, die niets meer beteekenen moet dan: zonder oorzaak geen uitwerking; want de eenmaal daargestelde werking kan langer duren dan de oorzaak; algemeener zegt men: *cessante conditiōne cessat conditionātum*; **cessátie**, f. het dralen, talmen, vertragen, stilstaan, ophouden.

Cessie, f. lat. (*cessio*, van *cedēre* z. **cedéren**), de afstand, overdragt, overlating van eene zaak of een regt aan een ander; *cessĭo bonōrum*, de overgave, afstand van zijne goederen of have aan de schuldeischers; **cessie-acte**, f. eene oorkonde, waardoor aan een ander een regt wordt afgestaan; **cessionarĭus**, lat. of **cessionair**, m. de aan- of overnemer, hem, wien door iemand eene zaak, eenig regt enz. wordt afgestaan; vgl. **cedent**; **cessus**, m. lat., hij, tegen wien iets wordt afgestaan, die dus betalen moet; **cessíbel**, voor afstand vatbaar, waarvan men afstand mag doen; **cessibiliteit**, f. de vervreemdbaarheid, de geschiktheid, bevoegdheid tot afstanddoening.

c'est à dire, fr. (spr. *sèt a dier'*), dat is te zeggen, dat wil zeggen, dat is, dat beduidt.

c'est tout comme chez nous, fr. (spr. *sè toe komm' sjee nóe*), het is juist zoo als bij ons, wij zijn in hetzelfde geval.

Cestus. m. lat. (v. h. gr. *kestoĭ*, lederen, vaak met metalen platen voorziene riemen, waarmede de olympische vuistvechters zich de armen en handen omwonden), een strijdhandschoen, een zware handschoen der romeinsche vuistvechters; ook een vrouwengordel, inz. die van Venus; **cestoïdisch**, riemvormig.

Cesuur, z. **cæsuur**.

Cetacēa of **cetacéën**, pl. (v. h. lat. *cetus*, gr. *kētos*, walvisch), de groote in het water levende zoogdieren, de walvischsoorten; **cetacēum**, n. walschot, spermaceti; *cetīne*, f. eene vetstof, die de basis van het walschot uitmaakt; **cetographīe**, **cetologīe**, f. beschrijving der walvischsoorten.

cetĕri, de overigen; *cetĕris parĭbus*, lat., al het overige gelijk gesteld, of onder overigens gelijke omstandigheden.

Cetra, f. lat., een halfrond schildje, met leêr, doorgaans met olifantsleêr, overtrokken; **cetrātus**, met zulk een schild gewapend.

Ceurawath, eene secte v. Banianen in Oost-Indië, die in het geloof aan de zielsverhuizing ook niet het kleinste insect dooden.

Ceylaniet, m. N. H., een zwarte steen, eene verscheidenheid van spinel.

Cha, **chah**, de chinesche naam der thee; ook eene zeer ligte zijden stof, die men in China gebruikt, chinesche zomertaf.

Chabin, m. fr. (spr. *sjabèng*), de fabelachtige bastaard van den geitenbok en het schaap.

Chablon, m. het vormbord, b. v. der klokgieters; een bouwmodel, schildermodel enz.; vgl. **model**.

Chabnam, n. Merc., indisch neteldoek.

Chabraque, f. fr. (v. h. turksch *tschaprak*), een sierlijk zadeldek, schabrak.

Chacart, n. fr. (spr. *sjakáar*), Merc., eene soort van indisch katoen.

Chacoli, m. een biscaysche wijn.

chacun à son goût, fr. (spr. *sjakuing a song ghóe*), ieder naar zijn' smaak of welgevallen.

Chaconne, f. fr. (spr. *sjakónn'*), of it. **ciaccona**, sp. **chacona** (spr. *tsjakóna*), Muz., eene symphonie, waarop men verzen maakt, doorgaans met een refrein; een voor den dans gezet stuk in ¾ maat, met matige beweging en duidelijk sprekenden tact.

Chadis, pl., eene soort van janitscharen.

Chæraphrosўne, f. gr. (v. *chairein*, verblijden en *aphrosynē*, verstandeloosheid), de krankzinnigheid, waarbij de lijder vrolijk en opgeruimd is.

Chagrin, **chagrain**, m. fr. (spr. *sjaghrèng*), 1) Merc., eene soort van ruw, als met korrels bezet gelooid leder, doorgaans van muilezels of ezelsvel bereid, sagrijn, sagrijnleêr, zeekattenvel; vischhuid, inz. haaijenvel; ook eene daarnaar gelijkende stof, sagrijntaf, gekeperd taf; 2) **chagrin**, verdriet, kommer, droefheid, leed; **chagrainéren** (spr. *sjaghrèn*—), leder tot sagrijn maken, het korrelen of groeven; **chagrinéren** (spr. *sjaghr*—), bedroeven, verdrieten, kwellen, ergeren, krenken;

chagrinánt, krenkend, bedroevend enz.

Chahi, chahee, m. eene kleine perzische munt, = 15 ct.

Chaine, f. fr. (spr. *sjèn'*), de keten, ketting; de keten in de danskunst, de kettingdans; eene voortloopende rij van uitgezette posten, aangestelde werklieden.

Chairman, m. eng. (spr. *tsjéermen*), een rosbaardrager; ook de voorzitter in eene vergadering (van chair, stoel).

Chaise, f. fr. (spr. *sjèz'*), eig. de stoel, de zetel; eene halfkoets, een ligt rijtuig met twee wielen, eene *sjais* of *sjees; chaise longue* (spr. *—longh'*), eene soort v. sopha of leuningstoel; *chaise percée*, een nachtstoel voor natuurl. behoefte, een stilletje.

Chako, shako, f. (van het hongaarsch *czako*). Mil., eene soort van hoofddeksel der huzaren en der meeste corpsen voetvolk.

Chaland, m. fr. (spr. *sjalàng*), hij, die gewoonlijk bij denzelfden koopman koopt, de kalant, klant; **chalandise**, f. (spr. *sjalangdiez*), de ruime afzetting van waren, de welbeklantheid, kalandisie.

Chalăsis, f. gr. (v. *chalaein*, ontspannen), Med., de verslapping der zachte deelen, b.v. van de borsten; **chalastĭca**, pl., verslappende, ontspannende middelen.

Chalāza, f. of **chalazĭum**, n. gr. (v. *chaladza*, gerstenkorrel, hagel, hagelkorrel), een klein, rond gezwel aan het ooglid; **chalazōsis**, f. de vorming van zulk een gezwel; **chalazophylăkes**, pl., priesters bij de Ouden, aangesteld om door offeranden den hagelslag en de onweders te voorkomen.

Chalazæ, pl. lat., hagelsnoeren, witachtige vezels of koordjes over het dojervlies van het ei, wier zamenlooping men hanetreê noemt; Bot., de inwendige kern (*amygdăla*) van eene zaadkorrel.

Chalcedoon, m. gr., eene soort van troebele, doorgaans gewolkte, halfdoorzigtige topaas, zoo genoemd naar het landschap Chalcedonië in Klein-Azië, alwaar hij vroeger menigvuldig werd gevonden; de nevel- of melksteen, kwarts-agaat; **chalcedónyx**, m. een melksteen met afwisselende bruine, witte en grijze strepen.

Chalciet, m. Min., zwavelzuur koper; een edelgesteente.

Chalcos, m. gr., erts, metaal, inz. koper; eene oudgr. munt, ongeveer $\frac{3}{4}$ ct. (8 chalcoi deden 1 obolus, 48 eene drachme); ook een oud-gr. gewigt als onderdeel der drachme; **chalcogástrisch**, N. H., met koperkleurigen buik; **chalcograaph**, m., eig. een metaalschrijver; een plaatsnijder; **chalcographīe**, f. de plaatsnijkunst, de graveerkunst; **chalcográphisch**, de plaatsnijkunst betreffende; **chalcolíth**, m. Min., uranium-spath, geoxydeerd uranium, z. **uranium**; **chalcoptérisch**, met koper kleurige vleugelen; **chalcopýgisch**, met koperkleurigen aars.

Chaldron, n. eng. (spr. *tsjádrun*), of **chalder** (spr. *tsjádur*), n. eng., de kolenmaat van Engeland van 36 eng. schepels (bushels) of 2000 pond, = 1308,5158 kop.

Chale, m. fr. (spr. *sjaal'*), z. **shawl**.

Chaleur, f. fr. (spr. *sja—*), de warmte, hitte, zoo in eig. als oneig. zin; **chaleureus**, heet, heet van aard.

Chalif, z. **khalif**.

Chalmieten, pl. Min., paddesteenen van oogvormige gedaante.

Chalon, m. fr. (spr. *sjalóng*), eene wollen stof tot voering (vermoedelijk naar Chalons in Frankrijk benoemd).

Chaloupe, f. fr. (oorspr. nederd., waarschijnlijk van sluipen, als ongemerkt en ligt overal doorvarende), eene sloep, eene scheepsboot, een klein, snelvarend roeischuitje bij groote schepen.

Chalybsŏnans, n. gr.-lat., (v. *chalybs*, gr., staal, en *sonāre*, lat., klinken), een door Diez uitgevonden nieuw speeltuig uit staal en glasstaven.

Chamade, f. fr. (spr. *sjamáad'*), (it. *chiamata*, v. *chiamare*, lat. *clamare*, roepen, alzoo eig. de roep of het geschreeuw der overgave), Mil., het teeken van de trompet of de trommel of de witte vanen, dat eene belegerde stad wil onderhandelen of parlementeren, de overgaafmarsch.

Chamæleŏn, kameleŏn, n. gr. (woordelijk: aardleeuw), een viervoetig dier uit O. Indië van het geslacht der hagedissen, iets grooter dan eene kikvorsch; het vooroordeel heeft dit dier verkeerdelijk de eigenschap toegeschreven van de kleur der voorwerpen aan te nemen, waarop het zich zet; van daar oneig.: een onbestendig, zeer veranderlijk mensch, iemand, die gedurig van de eene partij tot de andere overgaat, een meester in het veinzen, een weêrhaan; Astr., een zuidelijk sterrebeeld.

Chamare, chamarre, fr. (spr. *sja—*), een met passement omzette poolsche rok; **chamaréren** (spr. *sja—*), beleggen, bezetten, met galons omzetten b.v. kleederen; **chamarière**, f. het omzetsel, omboordsel met gouden of zilveren passementen.

Chambellan, fr. (spr. *sjangbellàng*) of **chamberlain**, eng. (spr. *tsjéemberlin*), m. een kamerheer; **chambre**, f. fr. (spr. *sjángbr'*), kamer, vertrek; *chambre ardente* (spr. *—ardángt'*), eig. heete, gloeijende kamer; voorheen in Frankrijk eene met zwart behangen zaal, waarin men voorname misdadigers bij kaarslicht verhoorde, een buitengewoon geregtshof, misschien zoo geheeten naar de straf des vuurdoods, die het vaak uitsprak; *chambre garnie* (spr. *—gharnie*), eene met huisraad voorziene of gemeubeleerde kamer; *ch. introuvable* (spr. *—èngtroevábl'*),

eig. de niet te vinden, hare weêrgâ niet hebbende kamer, een spotnaam der kamer van gedeputeerden, die in 1815 na de tweede restauratie in Frankrijk bijeen kwam; **chamber-cloak**, m. eng. (spr. *tsjéember klook*), een wijde, lange huisjas, doorgaans van gebloemde stof.

Chambertin, m. fr. (spr *sjangbertèng*), eene goede soort van bourgogne-wijn.

Chambrière, f. fr. (spr. *sjangbrièr'*), de afrigtings- of dresseerzweep in de rijschool.

Chamiet, m. (v. h. gr. *chamai*, op aarde, laag?), eene versteende schelp, die in haren natuurlijken toestand reuzenschelp heet.

Chamillen, z. **kamillen**.

Chamois (spr. *chamoá*), de fransche naam der gems of klipgeit, van daar gemskleurig, naar de izabelkleur zweemende, bleekgeel; **chamoiséren**, tot zeemleder looijen; **chamoiseur**, m. een looijer of bereider van zeemleêr.

Champ de bataille, m. fr. (spr. *sjàng d'batálj'*), de kampplaats, het slagveld; *champ de fédération* (spr. — *ra-sióng*), het verbondsveld; *champ de Mars*, het Marsveld te Parijs.

Champagne-wijn, m. (spr. *sjang-pánje*), eene bekende wijnsoort uit de provincie Champagne (spr. *sjangpánj'*) in Frankrijk; vgl. **mousséren**; **champagner-bier**, koolstofhoudend suikerwater.

Champignon, m. fr. (spr. *sjangpien-jóng*, v. *champ*, veld), kampernoelje, een eetbaar zwam, veld- of aardzwam, heerezwam, paddestoel, duivelsbrood; ook de kop of neus aan de brandende pit eener lamp; oneig. iemand, die snel, onverwacht fortuin maakt.

Champion, m. fr. (spr. *sjangpióng*), een kampvechter, strijder, held, kampioen.

Chamsin, z. **samum**; **chan**, z. **khan**.

Chance, f. fr. (spr. *sjangs'*, eig. de val, eertijds *chéance*, v. *choir*, vallen), eene soort van dobbelspel; de daarbij geworpen oogen; een waagspel, kans, de mogelijkheid van gelukken of mislukken.

Chancre, m. fr. (spr. *sjangkr'*), eig. kreeft, eene kankerachtige, om zich vretende, venerische zweer of gezwel, een sjanker; **chancreus**, met zulke gezwellen behebt, venerisch (z. a.).

Change, m. fr. (spr. *sjángzj'*), de ruil, ruiling, verwisseling, tuisching; afwisseling, verandering; wisselhandel, wisselbank; **change-conto**, n. de rekening, op welke de boekhandelaars de met andere boekhandelaars verruilde werken opteekenen; **changéren**, veranderen, verwisselen, vertuischen; ook veranderd worden, ontaarden, verschieten (v. kleuren); **changeant**, fr. (spr. *sjangzjáng*), veranderlijk, verschietend (v. kleuren); **changeant**, m. zekere taf, die van verschillende kleur schijnt, omdat de inslag en ketting van onderscheidene kleuren zijn genomen, weêrschijnend, met een' weêrschijn; ook een schoone vlinder; **changement**, n. fr. (spr. *sjangzj'máng*), de verandering, afwisseling.

Chang-ti, eig. koning van boven; de naam, waarmede bij de Chinezen soms de scheppende godheid wordt aangeduid.

Chanoine, m. fr. (spr. *sjanoáan'*), z. v. a. *canonicus* (z. a.); vr. **chanoinesse**.

Chanson, f. fr. (spr. *sjangsóng*), een lied, gezang; **chansons**, pl. oneig. laffe praat, beuzelingen; **chansonnette**, f. een liedje of deuntje; **chansonnier**, m. (spr. —*ni-é*), een liedjesdichter (bijnaam van den franschen volksdichter de Beranger); **chanterélle**, f. (spr. *sjangt*—), Muz., de eerste of dunste snaar van een speeltuig en die den fijnsten toon heeft, de zangsnaar, quint.

Chantier, m. fr. (spr. *sjangti-é*), de timmerwerf, de scheepstimmerwerf.

chantournéren, fr. (spr. *sjangtoern*—), uitsnijden naar een model, uitwerken, uithollen.

Chaomantīe, f. waarzeggerij uit de lucht.

Chaos, m. gr. (v. *chaein*, open, ledig zijn), verward mengsel; bij de oude dichterlijke wijsgeeren: de oorspronkelijke stof der wereld, die men zich als een geheel ruwe, vormelooze en ongeordende klomp dacht, eer de scheppende almagt aan de stof hare tegenwoordige gedaante gaf; de warrel- of mengelklomp, de bajert; in 't algemeen: verwarring, wanorde, een warboel; **chaōtisch**, woest, verward, ongeordend, vermengd.

Chaouxi, m. eene zilvermunt te Tiflis, $= 10\frac{1}{2}$ cent.

Chapeau, m. fr. (spr. *sjapó*), pl. **chapeaux**, de hoed; een manspersoon, een heer, inz. als geleider en beschermer eener dame (in deze beteekenis is echter *chapeau* niet fransch: men gebruikt daarvoor *cavalier*); **chapeau bas** (spr. —*bá*), met den hoed af, met den hoed onder den arm; **chapeau-rouge** (spr. —*roezj'*), de kardinaalshoed.

Chapelet, m. fr. (spr. *sjap'lé*), de rozenkrans, paternoster.

Chapelgorris, pl. sp. (spr. *tsjapelghórries*), d. i. eig. roodhoeden, roodmutsen (v. h. baskisch *chapela*, hoed, en *gorria*, rood), ligtgewapende, onregelmatige baskische troepen, die aanhangers der Christinos in Spanje zijn.

Chaperon, m. (spr. *sjap'róng*), hoofddeksel, kap, oneig., eene bejaarde of stemmige vrouw, die het opzigt houdt over jonge meisjes of vrouwen, eene eerbewaarster; **chaperonnéren**, dames begeleiden en beschermen; vgl. **chapeau**.

Chapeton, m., pl. **chapetones**, sp. (spr

tsjapetónes, waarsch. v. h. mid. lat. *capitare*, aankomen), nieuw aangekome europeaansche volkplantelingen in voormalig spaansch Amerika (ter onderscheiding v. creolen, die in Amerika geboren zijn).

Chapitre, n. fr. (spr. *sjapietr'*), het hoofdstuk, hoofddeel, de boek- of schriftafdeeling, kapittel; het punt, voorwerp, de stof van een gesprek; de vergadering, ook de vergaderplaats der domheeren.

Char, hoogd. (oudd. *chara*, rouw, klagt), in zamenstellingen, b. v. **charwoche**, de treurweek, stille week, de week voor paschen; **charfreitag**, rouwvrijdag, de goede vrijdag, vrijdag voor paschen.

Char, m. fr. (spr. *sjaar'*), eig. wagen; eene wijnmaat in fransch Zwitserland, = 618,3 ned. kan; *char-à-banc*, m. fr. (spr. *sjaar a báng*), een open bankwagen met zitplaatsen langs de zijden.

Character, enz., z. **karakter.**

Charade, f. fr. (spr. *sjaráad'*), een lettergrepen- of syllabenraadsel, waarbij een meerlettergrepig woord in zijne enkele lettergrepen ontbonden en ieder van deze bedektelijk omschreven wordt.

Charádsch, m. turk., hoofdgeld; in 't algemeen de belasting, opbrengst, waaraan christenen en joden in Turkije onderworpen zijn; **charádschis**, pl., de ontvangers v. dat hoofdgeld; **charádschi-baschi**, de opzieners over die hoofdgelden en regters in de daarover ontstaande moeijelijkheden.

Charavari, pl. hongaarsch (spr. *sjarawári*), overbroek, eene wijde lange broek der Hongaren.

Charbon, m. fr. (spr. *sjarbóng*), kool, houtskool; eene bloedzweer, pestbuil.

Charcanas, m. Merc., eene zijden stof uit Oost-Indië.

Charcoal, n. eng. (spr. *tsjárkool*), houtskool.

Chardons, pl. fr. (spr. *sjardóng*), ijzeren punten op hekken, muren en dgl.

Charge, f. fr. (spr. *sjarzj'*), 1) de eerepost, bediening, het ambt, eig. de last: van daar: *à charge* zijn, tot last zijn, lastig, bezwaarlijk vallen; 2) de aanval der troepen in den strijd; ook het teeken tot den aanval; de lading van een schietgeweer; **charge-paard**, Mil., dienstpaard, inz. tot gebruik der officieren; **chargéren**, (spr. *sjarzj*—), belasten, beladen, bezwaren, opdragen, b. v. eene taak of werk, opleggen; overladen, b. v. eene schilderij; ook een schietgeweer laden en daarmede vuren; **chargé d' affaires**, m. (spr. *sjarzjé dafér'*), een zaakgelastigde, inz. de plaatsvervanger van een' gewonen gezant aan eenig hof; **chargéring**, f. de lastgeving, opdragt; de lading.

Chariage, f. (spr. *sjariáazj'*), het vrachtloon, de vracht, vervoerprijs.

Charientismus, n. gr. Rhet., de verzachte uitdrukking voor iets leelijks, eene kiesche scherts; **charistīe**, z. **eucharistie**; **charistĭcon**, n. gr., een tegengeschenk, eene wedervergelding.

Charĭtas, f., z. **caritas**; **charité**, f. fr. (spr. *sjarité*), de mildheid, weldadigheid; de verzorging, verpleging van zieken; de naam van een ziekengasthuis te Berlijn en elders, een hospitaal; **charitáble** (spr. *sja*—), liefderijk, milddadig, weldoend, zachtmoedig; **charitatief** of **charitatívum**, n. nw lat., eene noodbijdrage.

Charitínnen of **charíten**, pl. gr. Myth., de bevalligheden, z. **gratiën**.

Charity-school, n. eng. (spr. *tsjárrittie-skoel*), eene liefdadige school, armschool, vrijschool.

Charivari, n. fr. (spr. *sjariwári*, waarschijnlijk een onomatopoëtisch of klanknabootsend woord), geraas van potten, pannen, ketels enz., dat soms gemaakt wordt voor de deur van bejaarde lieden, die hertrouwen, voorts ieder geschreeuw, getier, gejoel, waarmede een volkshoop zijne afkeuring van hetgeen er voorvalt te kennen geeft, een standje; slechte, oorverscheurende muzijk, kattenmuzijk; een fransch dagblad, waarin de geesel der satyre scherp gezwaaid wordt; nog in het kaartspel: de vier vrouwen in ééne hand; **charivariséren**; iemand door geschreeuw enz. honen.

Charlatan, m. fr. (spr. *sjarlatáng*), (sp. *charlatan*, it. *ciarlatano*, v. *charlare*, *ciarlare*, zwetsen), een zwetser, snoever, pogcher, snorker, praalhans, windbuil, grootspreker; een kwakzalver, wonderdoctor; **charlatanerīe**, f. of **charlatanísmus**, n. de kwakzalverij, de grootspraak, snoeverij, snorkerij enz.

Charlemagne, fr. (spr. *sjarl'mánj'*; v. h. lat. Carolus magnus), Karel de groote, de bekende koning van Frankrijk en keizer van het Westen; van hem schijnt de bij vele spelen gebruikelijke zegswijze ontleend: **Charlemagne maken**, wanneer een speler, die aan de winnende hand is, het spel ontijdig staakt.

Charles, fr. (spr. *sjarl'*), mansn., z. v. a. **Karel** (z. a.); **Charles d'or**, z. **Carolien**; **Charlotte**, vrouwenn., z. v. a. **Caroline**, (z. ond. **Karel**).

Charlière, f. fr. (spr. *sjarlièr'*), een met waterstofgas gevulde luchtbol, zoo geheeten naar den natuurkundige Charles.

Charme, m. fr., de wonderbaarlijke uitwerking, die het bijgeloof aan tooverkunst of invloed van booze geesten toeschrijft, een toovermiddel, tooverij, betoovering; al wat zeer behaagt, gevoelig treft, de bekoorlijkheid, aanvalligheid, innemendheid, verrukking; **charméren**, innemen, bekoren, verliefd maken, verrukken, betooveren; **charmánt**, bekoorlijk, allerliefst, schoon, aanvallig, innemend, betooverend; als

subst. de minnaar; **charmante**, f. de geliefde, liefste, minnares.

Charmille, f. fr. (spr. *sjarmíelj'*), eene heg van haagbeuken.

Charnico, m. een zoete spaansche wijn.

Charnière, f. fr. (spr. *sjarnièr'*, doorgaans echter uitgesproken scharnier), het lid, gewind, de vereeniging of ineenvatting van twee stukken of deelen van eene kist, doos enz. door middel van eene spil, waarop zij draaijen.

Charon, m. gr. Myth., de veerman of schipper der onderwereld, die de schimmen der gestorvenen over den Styx en Acheron bragt, tegen betaling van een' obŏlus, dien de Ouden daarom hunnen dooden in den mond staken; **Charonsboot**, de dood, de overgang tot een ander leven.

Charoniet, m. gr., een bij testament vrijgelaten slaaf.

Charpie, f. fr. (spr. *sjarpie*, mid. lat. *carpia*, van het lat. *carpĕre*, plukken, afpluizen), pluksel, uitgerafeld linnen om op zieke ligchaamsdeelen te leggen, wiek.

Charque, n. in kleine stukjes gehakt vleesch der Amerikanen, dat uitgedroogd is om ver vervoerd te kunnen worden.

Charre, n. eng. (spr. *tsjaar*), 30 gegotene blokken lood (als gewigt).

Charta, f. lat. (eig. papier, blad, schrift), **charte**, f. fr. (spr. *sjárt'*), **charter**, n. eng. (spr. *tsjárter*), eene oorkonde, handveste, in 'talgemeen ieder stuk, dat in de staatsarchieven wordt bewaard; tegenwoordig verstaat men er meer bepaaldelijk de grondwet of constitutie door, de wetten, waardoor de regten van volk en vorst worden geregeld; **charta magna** of **magna charta**, f. lat. (*magna*, groot), eng. **great charter** (spr. *ghreet tsjárter*), de groote oorkonde, welke de grondwet der engelsche staatsinrigting bevat en in 1215 door koning Jan zonder land is gegeven; *charte constitutionnelle*, f. fr. (spr. *sjart' kongstitusionéll'*), de oorkonde der fransche staatsinrigting, door Lodewijk XVIII in 1814 gegeven; **charte-partie**, fr. (spr. *sjart'*—), z. **certepartie**; **chartiatĭcum**, nw lat., papiergeld; ook zegelpapier; **chartomantīe**, f. gr., het kaartleggen, het waarzeggen uit de speelkaarten; **chartophȳlax**, m. gr., een oorkondenbewaarder.

Charybdis, z. **Scylla.**

Chasidīm, **chasidæërs**, d. i. de vromen, eene joodsche secte, die sterk verspreid is in russ. Polen, Moldavië, Wallachije, en in eenige streken v. Galicië en Hongarije, gesticht door Israël uit Podolië, bijgenaamd Baalschem, d. i. de wonderdadige; zij houdt zich aan den Talmud, hecht weinig waarde aan het Oude Testament en zoekt door een deugdzaam leven, bidden en kabbalistisch nadenken over God en zijne geboden de bron des lichts naderbij te komen.

Chasma, n. gr. (van *chaō*, open zijn), Med., de wijd geopende, opgespalkte mond; **chasmus**, m. het geeuwen, de diepe inademing met wijd geopenden mond, waárdoor de trage bloedsomloop in de longen versneld wordt.

Chasse, f. fr. (spr. *sjass'*), de jagt, de vlugt; de speelruimte bij het kaatsen; Muz., een klein jagtstuk; *à la chasse*, een biljartspel met 15 ballen; *chasse morte*, een verkeerde mislukte slag in het kaatsen; oneig. verlorene moeite; **chasse-chien**, m. spr. (—*sjèng*), de kerkenknecht, hondenslager; **chasséren**, (spr. *sjas*—), wegjagen, voortjagen; in de danskunst eene colonne op- en neêrdansen; *chassé* m. (spr. *sjassé*), de zijpas, waarmede die dansfiguur wordt uitgevoerd; **chasseur**, m. (spr. *sj*—), de jager, liefhebber van de jagt; **chasseur à cheval** (spr. —*sj'wál*), een jager te paard, een rijdende jager.

Chasséki, of voluit **Chasseki sultána**, f. turk. (v. *chass*, eigen, den vorst behoorende), de eerste sultane, de moeder van den kroonprins.

Chasselas, m. fr. (spr. *sjass'lá*), eene soort van zeer zoete druif; peterseliewijn (hoogd. *gutedel* spr. *ghoet*—).

Chasse-marée, m. fr. (spr. *sjass'*—), de vischvervoerder, ventjager, de man, die met spoed de versche zeevisch naar de stad rijdt; ook de kar, vischkar, waarmede dit geschiedt.

Chasseur, chasséren, z. ond. **chasse.**

Chassis, m. fr. (spr. *sjassi*), een raam, rand, eene lijst.

Chateau-la-Rose, -la Tour, -Margaux, m. fr. (spr. *sjató la ròz'*, *latoer*, *marghó*), fijne soorten van Bordeaux-wijn; **chateaupremeaux** (spr. —*premó*), eene soort van bourgogne-wijn.

Chatelain, m. fr. (spr. *sjat'lèng*), de burgvoogd, kastelein; **chatelaine**, f. eig. de burgvoogdes; een lint, band of ketting, die de dames om het lijf dragen en waaraan sleutels, reukfleschjes en dgl. hangen.

Chatelet, n. fr. (spr. *sjat'lè*), een voormalig geregtshof te Parijs; ook eene gevangenis aldaar.

Chatkos, m. eene oudgrieksche munt, ongeveer = 1 cent.

Chatoulle, f. (hoogd. *schatulle*, spr. *sjatoelle*, van het mid. lat. *scatula*, it. *scátola*, doos), eig. een kistje met vakken ter bewaring van geld, kostbaarheden, gewigtige papieren enz.; de bijzondere kas van eenen vorst, waaraan de staat geen deel heeft.

chatouilleux, fr. (spr. *sjatoeiljeu*), kittelig; netelig, bedenkelijk, gevaarlijk.

Chat-scherif of **chatti-scherif**, z. **hatscherif.**

Chattack, eene landmaat in de Indiën.

Chattery, n. eng. (spr. *tsjètt'rie*), katoenen of linnen stoffen (een plat woord).

Chaudeau, m. fr. (spr. *sjodó*), warme eijerwijn, een warme drank, bereid uit wijn, eidojers, specerijen enz., kandeel.

Chaudepísse, f. fr. (spr. *sjood'píess'*), een druiper, slijmvloed van de pisbuis.

Chaussée, f. fr. (spr. *sjossé'*), van het lat. *calcare*, treden; *calceus*, schoen; van daar fr. *chausse*, voet- en beenbekleeding, schoeisel), eene verhoogde straat, dijk, kade of hooge weg, de straatweg, steenweg, kunststraat; **chausséren**, (spr. *chos*—) 1) schoeijen, met kousen en schoenen bekleeden; 2) eenen weg in eene kunststraat veranderen, hem met zand of puin ophoogen en aan de zijden met slooten voorzien, straten, plaveijen; **chaussons**, pl. (spr. *chossóng*), ligte schoenen van zeer zacht leder om te dansen of te schermen; ook eene soort van appeltaartjes; **chaussúre**, f. het schoeisel, het voet- of beenbekleedsel.

Chauve-souris, f. fr. (spr. *sjow'soeri*), eene vledermuis; eene straathoer; een maskerkleed, zwarte domino met overgeslagen kap.

Chav, m. eene inhoudsmaat voor drooge waren in sommige zwitsersche cantons in gebruik, = 2497,5904 kop.

Chaveri, m. eene openlijke verkoopplaats, groote winkelzaal in O. Indië.

Chavonis, m. Merc., eene soort van indisch mousseline.

Chayaver ook **chavayer** m. eene plant, die in vele streken van O. Indië in het wild groeit, en inz. op de kust van Coromandel wordt aangekweekt; de wortel dier plant is voor de Indiërs wat de meekrap voor ons is, nl. de roode verwstof bij uitnemendheid, en levert het zoogenoemde i n d i s c h r o o d.

Chaye, f. eene zilvermunt in Perzië, ook Z a e j u e genaamd, = 11.5 cent.

Che, m. eene harp, een speeltuig der Chinezen, dat met 25 snaren is voorzien.

Chebel, m. eene oude lengtemaat in Egypte, Judea en andere deelen v. Azië, ongeveer = 2 ned. ellen, de groote morgenlandsche vadem.

Check, n. eng. (spr. *tsjèk*), de kassiersaanwijzing, het kassierbriefje; de orde aan den kassier om te betalen; een geruit weefsel.

Chef, m. fr. (*sjef*), een hoofd, aanvoerder, bevelhebber, opperste, hoofdaanvoerder; **generaal en chef** (spr. — *ang sjéf*), een opperbevelhebber; **chef d' oeuvre**, n. (spr. *sjè deuwr'*), een meesterstuk, kunststuk, het voornaamste werk; **chef d'escadre**, m. de aanvoerder van eene afdeeling oorlogschepen; **chef-president**, de eerste voorzitter, opperpresident.

Cheikh, m. het opperhoofd van eenen stam bij de Arabieren.

Cheilalgīe, fr. g. (v. *cheilos* n. de lip), Med., de pijn aan de lippen door eenig gebrek veroorzaakt; **cheilīnus**, m. N.H., de lipvisch; **cheilocarcinōma**, n. de kanker aan de lippen; **cheilītis**, f. de lippenontsteking; **cheilocăce**, f. lippenkwaal, inz. z. v. a. **cheilóneus**, m. de zwelling aan de lippen; **cheilophўma**, n. een uitwas aan de lippen; **cheiloplastiek**, f. de lippenvorming, de lippenvormkunst; **cheilorrhagīe**, f. de bloeding uit de lippen.

Cheiránthus, m. gr. (eig. handbloem), Bot., het viooltje, de violier, violette, eene tuin- en potbloem.

Cheiriāter, m. gr. (v. *cheir*, f. de hand), z. v. a. wondheeler, chirurgijn; **cheirísma**, n. hetgeen de wondheeler met de handen aan eenig beschadigd deel doet; **cheirographum**, z. **chirographum**; **cheiroscopīe**, z. v. a. **chiromantie**; **cheirosophīe**, z. v. a. **chironomie**.

Chekao, m. Min., een chineesch spath, dienende tot de vervaardiging van het porselein.

Cheki, de eenheid der gewigten in Turkije voor goud en zilver, = 0,318935 ned. pond.

Chelem, fr. (spr. *sj'lém*), hoogd. *schlemm*, van het eng. *slam*, doodslaan, eene nederlaag), een term in het whisten bostonspel; **groot-chelem maken**, alleen of met een' tweede al de slagen halen; **klein-chelem maken**, al de slagen op één' na halen.

Chelidonĭum, n. gr. Bot., zwaluwwortel, goudwortel, schelkruid, stinkende gouwe, oogenklaar; **chelidonĭus**, m. de zwaluwenwind, een luwe wind bij den aanvang der lente; **chelidoniet**, m. N. H., zwaluwsteen, een witte of roode steen, dien men soms in de maag der zwaluwen vindt.

Chelinque of **chelingue**, f. een platboomd vaartuig, eene boot op de kust van Coromandel.

Chelles, pl., Merc., een indisch katoen.

Chelys, f. gr., de schildpad; ook eene luit, kleiner dan het b a r b i t o n; **chelonieten**, pl. gr. N. H., schildpadsteenen; **chelonophágen**, pl., schildpadeters in Æthiopië.

Cheme of **chema**, f. oud-gr. vochtmaat, onderscheiden in groote en kleine; de laatste deed 2 cochlearions, de andere 4.

Chemie of **chymie**, f. (volgens sommigen v. h. gr. *cheō*, gieten, v. a. van C h e m i s, eene stad in Egypte, alwaar de wetenschap, die het woord aanduidt, het eerst haar aanzijn zou hebben gekregen), de leer van de eigenschappen en de natuur der stof, de meng- en scheikunde, de wetenschap van de wetten en oorzaken

verschijningen, die zich daarbij voordoen, doorgaans eenvoudig scheikunde geheeten; **chemĭcus**, **chemíst**, m. een scheikundige; **chemisch**, wat tot de scheikunde betrekking heeft, scheikundig; **chemiatrīe**, f. uitoefening der geneeskunst naar chemische grondslagen, onderscheiden van iatrochemie; **chemiāter**, m. een arts, die volgens zulke gronden genezingen zoekt te bewerken; **chemicalĭa**, pl., chemische toebereidingen.

Chemin couvert, m. fr. (spr. *sjemèng koewèr*). Mil., een bedekte weg of gang; **chemin de fer** of **chemin à ornières**, een spoorweg, eene ijzerbaan.

Chemise, f. fr. (spr. *sj'mies'*, eig. het hemd, afkomstig van het arab. kamiss, z. a.). een vrouwelijke slaaprok, hemdkleed; **chemisette**, f. een halfhemd, voor- of kraaghemdje; een kort vestje; **chemiset-speld**, borstspeld, doekspeld.

Chemōsis, f. (van het gr. *cheō*, gieten; of misschien v. h. arab. *chamm*, *chami*, ontstoken zijn; nog anderen denken aan het gr. *chemē*, spleet), eene hevige ontsteking van het bindvlies des oogs.

Chemsin, pl. turk. (v. h. arab. *chems*, vijf), vijf gebeden. die de muhamedanen dagelijks moeten bidden.

Chenal, m. fr. (spr. *sj'nál*, v. h. eng. *channel*, kanaal), een naauw vaarwater tusschen klippen, zandbanken enz., eene kil.

Chenica, f. inhoudsmaat voor drooge waren in Perzië, = 1,3151 ned. kan.

Chenice of **chenix**, f. eene oudgrieksche inhoudsmaat voor granen, iets meer doende dan een kop; vier cotylen deden eene chenix, 48 chenices een medimne.

Chenille, f. fr. (spr. *sj'nielj'*, eig. de rups), een boordsel van fluweelzijde, rupsvormige snoer of koord als omzetsel, ook wel **chenillette** (spr. *sj'nieljètt*) geheeten; ook eene soort van vrouwen-overrok.

Chenopodĭum, n. gr. Bot., ganzevoet, eene plantensoort uit de 5de klasse 2de orde van het Linnésche stelsel.

cher, fr. (spr. *sjèr*), lief, waard; kostbaar, duur; *mon cher*, mijn waarde; *ma chère*, mijne lieve; *chéri*, geliefd, hartelijk bemind.

Cherassi, m. perzische goudmunt, ook **chevesi** genoemd: die van Schach-Iman = 2 gl. 50 ct., die van Abul Faiz = 7 gl. 33,5 cts. die van Koulikan = 18 gl. 25 ct.

Cherbali, **cherbassi**, Merc., de beste soort van perzische zijde.

Cherconnée, f. fr. (spr. *sjerk—*), Merc., eene indische stof, half zijde half katoen.

Cherif, m. de regent van Mekka; ook eene goudmunt in Egypte, = 3 gl. 22 ct.; **cherifaat**, n. het gebied van eenen **cherif**.

Cherlesker, m. de turksche luitenant-generaal.

Chersonēsus, f. gr., schiereiland, b. v. *ch. taurĭca*, het taurische schiereiland, de Krim.

Cherub, m. pl. **cherubím**, hebr. (eig. de naam van een gevleugeld wonderdier met een menschengelaat, dat door het hebraïsmus dikwijls in verband met Jehováh en vooral als drager van zijnen wagentroon wordt voorgesteld). in de oude joodsche oorkonde een hemelgeest van den tweeden rang na de Seraphim, vuur- of vlammenbode; de kunst stelt de cherubim voor als gevleugelde kinderhoofden.

Cherúscen, pl., een germaansche volksstam, die in het noorden van Duitschland was verspreid.

Chervi, m. Bot., suikerwortel, eene voedzame en geneeskrachtige plant.

Chesnegar-aga, m. turk., de voorproever der spijzen aan het turksche hof.

Chester-kaas, m. eng. (spr. *tsjes—*), eene voortreffelijke kaassoort in Engeland, zoo geheeten naar de stad Chester, die daarin inz. handel drijft.

Chetib, n. hebr., de tekst-leerwijze in den hebreeuwschen bijbel; eig. het geschrevene.

chetif, fr. (spr. *sjetief*), gering, ellendig, onbeduidend, armzalig.

Cheval, m. fr. (spr. *sj'wál*), paard; *cheval de bataille*, (spr. *—batálj'*) eig. strijdpaard; iemands lievelingsonderwerp, lijfstukje, stokpaardje; *à cheval*, te paard; Mil., aan beide zijden, b. v. *à cheval* eener rivier, d. i. de beide oevers (bezet houden); **chevalerie**, f. (spr. *sj'walrie*), de ridderschap, de graad en waardigheid v. ridder; **chevaleresk**, ridderlijk, avontuurlijk; **chevalier**, m. (spr. *sj'wali-é*), een ridder; het paard in het schaakspel; **chevalier d' honneur** (spr. *—donéur*), een eereridder; **chevalier d' industrie**, (spr. *—dèngdu-stri*), een geluksridder, geluk- of fortuinzoeker, een rondreizend, geslepen bedrieger.

Chevalet, m. fr. (spr. *sj'walè*), eene pijnbank voor de vroegere martelaars der kerk; de strafezel voor soldaten; een schildersezel; de kam aan speeltuigen.

Chevau-léger, fr. (spr. *sj'wo lezjé*), een ligt ruiter; **chevau-legers**, pl., ligte ruiters, de ligte ruiterij, het ligtgewapend paardenvolk.

Chevelure, f. fr. (spr. *sjew'lúur'*), het hoofdhaar, de lokken; de stralen of het haar eener komeet.

Chevesi, z. **cherassi**.

Chevet, n. fr. (spr. *sj'wé*), hoofdkussen, onderlage; Mil., het blok, waarop de broek of de staart van een stuk geschut rust.

Chèvrefeuille, f. fr. (spr. *sjew'rfuilj'*), z. **caprifolium**.

Chevron, m. fr. (spr. *sj'wróng*), eig. dakspar; Mil., het onderscheidingsteeken van rang op den mouw der onderofficieren; een keper op het wapenschild.

Chianti, m. it. (spr. *kiánti*), een toskaansche wijn.

Chiaous of **chious**, m. turk., een officier aan het turksche hof, met de aandiening belast; ook een turksch gezant aan vreemde hoven; **chiaous-bachi**, m. de meester der verzoekschriften.

chiaroscuro, m. it. (spr. *kiaroskóero*), z. **clair-obscur**.

Chiásma, n. gr., het teeken of de figuur eener grieksche χ of eener latijnsche X; Med., de vezeldoorkruising, inz. der zenuwen; **chiásmus**, n. het merken met een χ of kruis.

Chiastolíth, m. gr., holspath, eene steensoort.

Chibouque, f. fr. (spr. *sjibóek*, van het turksch **tschibúke**, z. a.).

Chic, m. fr. (spr. *sjiek*), Pict., gemakkelijke, vlugge en krachtige behandeling van het penseel.

Chica, f. fr. (spr. *sjiká*), of sp. *chicha* (spr. *tsji-tsja*), een zuid-amerikaansche gegiste drank uit maïs of andere vruchten; een zekere negerdans; eene amerikaansche verwplant.

Chicáne, f. fr. (spr. *sjikáan'*), de regtsverdraaijing, pleitstreek, arglistige kunstgreep om eene zaak in regten lastig te maken of onder een verkeerd gezigtspunt te plaatsen; haarkloverij, vitterij; **chicanes**, pl., looze streken, bedriegerijen; **chicanéren**, zonder gegronde reden voor het regt betrekken, pleitstreken, regtsverdraaijingen gebruiken; haarkloven, vitten, bedillen; iemand verdriet aandoen, het lastig maken, hem om den tuin leiden, beet hebben; **chicanerīe**, f. de looze en bedriegelijke streken in regtszaken, de haarkloverij; **chicaneur**, m. een pleitzieke, een pleit- of twistzuchtig mensch; regtsverdraaijer; haarklover, bediller.

Chicar, hebr., een talent gouds, = 50000 gl.; een talent zilver, = 4125 gl.

Chicha, z. **chica**.

Chico, **chigo**, z. **chique**.

Chicorée, f. fr. (spr. *sjikoré'*), z. **cichorei**.

chiffonnéren, fr. (spr. *sjifonéren*), kreuken, frommelen, verfomfaaijen, in wanorde brengen, b. v. het toilet; ontrusten, plagen, (eene vrouw) onbetamelijk aantasten; **chiffonnière**, f. (spr. *sjifon*—), eene bergplaats voor vodden, lappen, kleinigheden; een stuk huisraad met laden, eene hooge lâtafel.

Chiffre, n. fr. (spr. *sjiefr'*), het geheimschrift, dat inz. bij de briefwisseling van de diplomatische agenten met hunne hoven wordt gebezigd; cijfer, getalteeken; ook de in elkaâr gevlochten voorletters der voor- en toenamen; **chiffréren**, met vooraf bepaalde geheime teekens voorzien of zich daarmede uitdrukken; cijferen; **chiffreur**, m. een geheimschriftmaker; cijferaar.

Chignon, m. fr. (spr. *sji-njóng*), de nek; het opgestreken nekhaar der vrouwen, de nekvlecht, nekhaarbundel.

Chila, m. inhoudsmaat, dezelfde als de **cab**.

Chilare of **kilare**, 1000 arcs, z. **are**.

Chilat, n. arab., een eerekleed, dat de sultan aan hooge ambtenaren na het ontvangen van goede tijdingen schenkt.

Childebert of **Hildebert**, oudd. mansn.: prachtkind; **Childerich** of **Hilderich**, m. een, die rijk in kinderen is.

Chiler-baschi, m. de opperschenker des sultans.

Chiliade, f. gr. (eig. **chilias**, van *chilíoi*, duizend), eene verzameling of getal van duizend, een duizendtal; **chiliárch**, m. een overste of bevelhebber over 1000 man bij de Grieken; **chiliásmus**, n. de leer van een toekomstig duizendjarig rijk van Christus op aarde, of de verwachting van Christus op aarde in zigtbare gestalte en heerschappij, duizend jaren voor het einde der wereld; naar Kant: het geloof aan den vooruitgang der menschen tot het verafliggend doel van zedelijke volkomenheid; **chiliást**, m. een vriend, aanhanger of verdediger der leer van het duizendjarig rijk; **chiliogoon**, n. een duizendhoek; **chiliómbe**, een offer van duizend dieren; **chilográmme** of **kilogramme**, z. **gramme**; **chilolitre** of **kilolitre**, z. **litre**; **chilomètre** of **kilomètre**, z. **mètre**.

Chilperich of **Hilperich**, oudd. mansn.: de hulprijke, helper, bijstandbieder.

Chimæra, f. gr. Myth., een monster met den kop van een' leeuw, het lijf van eene geit en den staart van een' draak, dat vuur en vlammen uitwierp en door Belleröphon gedood werd; overdragtelijk noemt men **chimæra** of **chimère**, fr. (spr. *sjimèr'*), eene ongegronde onderstelling, eene hersenschim, ongerijmd verdichtsel, inbeelding, droomerij, gril; **chimérisch** of **chimeriek**, ingebeeld, grillig, ongerijmd, gedrogtelijk.

Chimetlon, n. gr. (v. *cheima*, winterkoude), Med., eene vorstbuil.

Chīmon, m. gr. (*cheimōn*), eig. de winter; hevige koortskoude.

Chimpanse, **Schimpanse**, z. **Barnis**.

China (eig. *tsjina* uit te spreken), een groot land en keizerrijk in Azië; **Chinees**, ingeborene van dit land; **chineesch**, uit China afstammend, afkomstig of daartoe behoorende; **chinescheschimmen**, een kinderspel, waarbij men achter een doorschijnend voorwerp uitgeknipte figuren vertoont.

China, f. of **chinabast**, z. **kina**.

Chinchilla, f. sp. (spr. *tsjientsjíelja*); eig. kleine weeg- of wandluis als verklw. v. *chinche*, wandluis, = lat. *cimex*), het peruviaansch stinkdier, een rat of molach-

tig dier in Z. Amerika, en het daarvan vervaardigde zeer zachte, witgrijze bontwerk.

chinéren, fr. (spr. *sji*—), Manuf., aan de kettingdraden verschillende kleuren geven en ze zoodanig schikken, dat men in de stof eene teekening bespeurt; met vlammen weven, bewerken; **gechineerde stoffen**, gevlamde, met figuren gewevene goederen.

Chines, pl., bij de Chinezen pyramidale torens met een afgodsbeeld daarop.

Chinine, z. **quinine**.

Chino, m. sp. (spr. *tsjino*), eig. de chinees; de afkomeling van eenen neger en eene indiaansche in Amerika.

Chint, Merc., eene indische katoenen stof.

Chiocadar, m. turk., de kleedingdrager, een slaaf, die den sultan steeds een geheel stel kleedingstukken achterna draagt.

Chionánthus, n. gr. Bot., de sneeuwboom, sneeuwbloem, eene soort van jasmijnplant, een pronkgewas.

Chiŏne, f. gr. Myth., de dochter van Boreas en Orithyia, die haren zoon Eumolpus, dien zij bij Neptunus had, uit schaamte in zee wierp; eene andere **Chiŏne**, ook Philonis genoemd, bezwangerd door Mercurius en Apollo, werd door Diana doorschoten, omdat zij zich voor schooner dan deze godin hield.

Chiourme, f. fr. (spr. *sjióerm'*), de gezamentlijke galeislaven, galeiboeven in een bagno; ook de roeibank eener galei.

chipéren of **chippéren**, fr. (spr. *sji*—), h. leder op de deensche wijze toebereiden of looijen; **chippage**, f. (spr. —*paazj'*), de toebereiding der vellen op deensche wijze.

Chippolin, m. fr. (spr. *sjiepoléng*), gevernist schilderwerk in waterverw.

Chipur, m. een dag van vergiffenis bij de hedendaagsche joden.

Chique, f. fr. (spr. *sjiek'*), ook **chico**, **chigo**, de zandvloo, een zeer klein, lastig insect, rood wormpje in Midden-Amerika, dat zijne eitjes onder de nagels van 's menschen teenen legt, waardoor hevige ontstekingen kunnen ontstaan; het draagt nog de namen van nigua, ton en aitum; ook een balletje tabak om te kaauwen, een pruimpje; een knikker; nog de zijde van onvolkomene, slechte cocons of tonnetjes; **chiquét**, m. eene slechte soort van zijden stof.

Chiquito, m. sp. (spr. *tsjikito*), eig. zeer klein; eene koningin-cigaar, voor dames.

Chiragōn, m. (v. h. gr. *cheir*, de hand), de handvoerder, een middel tot de leiding der hand bij het schrijven der blinden; **chirăgra**, n. Med., de handjicht, het handeuvel; **chirapsīe**, f. het aanraken met de handen; **chirarthrocăce**, f. de slepende (chronische) ontsteking van het handgewricht met eene daarop volgende verwoesting daarvan door beenbederf; **chirographīe**, f. de kunst om figuren op de hand te teekenen; **chirogrăphum**, n. het handschrift; ook z. v. a. *chirographarĭa cautĭo*; **chirographārisch**, handschriftelijk, wat op een handschrift berust; *chirographarĭa actĭo*, f. lat. Jur., eene regtsvordering op handschrift; *ch. cautio*, eene schriftelijke schuldbekentenis, eene belofte bij handschrift; *ch. pecunĭa*, op handschrift geleend geld, eene niet door pand verzekerde leening; *chirographarĭus credĭtor*, Jur., iemand, wiens regt enkel op een handschrift gegrond is, in tegenst. met den *hypothecarĭus*; *chir. debĭtor*, een schuldenaar op handschrift; **chirologīe**, f. gr., de handenspraak, vingerspraak of de kunst om met de handen en vingers zijne gedachten uit te drukken; **chiroloog**, m. iemand, die met de vingers spreekt; **chiromanīe**, f. de zelfbevlekking, z. v. a. **masturbatie**, **manustuprātie**, **onanie**; **chirománt**, m. gr., een handkijker, handwaarzegger; **chiromantīe**, f. de kunst om uit de hand en hare lijnen waar te zeggen, de handwaarzeggerij; **chirométer**, m. handmeter, handmaat; **chironomīe**, f. de leer der handbeweging, eene aanleiding tot een behoorlijk bewegen der handen bij het redevoeren; **chiroplást**, m. Muz., de handvormer, handleider, een door Logier uitgevonden middel tot de behoorlijke houding der vingers bij het klavierspelen; **chiroplastiek**, f. de handvormkunst, de kunst om uit weeke stoffen, als was, klei enz., beeldwerk te vormen; **chiroptĕra**, pl. N. H., genagelde zoogdieren met ledematen, die niet gescheiden, maar door een vlies in de gedaante van vleugels vereenigd zijn, waardoor zij in staat worden gesteld om als de vogels te vliegen, gelijk de vledermuizen; vleugelhandigen; **chirorrheūma**, of **chirrheūma**, n. gr. Chir., een vloeijingachtig gezwel aan de hand; **chirothēce**, f. de wapenhandschoen, een verband, waarmede hand en vingers worden omwonden, een uitdrijvend verband; **chirotonīe**, f. de oplegging der handen bij de bevestiging van eenen leeraar in zijne eerste dienst; **chirūrgus**, m. een hand- of wondarts, heelmeester, wondheeler, chirurgijn; *chirurgus jurātus*, een beëedigd wondarts; **chirurgaat**, n. het beroep van wondheeler; **chirurgīe**, f., eig. handwerk, handenarbeid; de wondheelkunst, de met handen uitgeoefende heelkunst; **chirūrgisch**, tot die kunst behoorende.

Chironĭum, n. gr. Med., eene kwaadaardige, moeijelijk te genezen zweer, naar men wil zoo genoemd, omdat zij slechts te heelen is door een' Chiron; in de gr. Myth. de naam van een' der centauren, die door zijne bekwaamheid in de geneeskunde uitmuntte;

chironĭa, f. eene plantensoort naar Chiron benoemd, meestal uitlandsche pronkgewassen.

Chiroute, f. fr. (spr. *sjiróet'*), eene cigaar in de taal der matrozen.

Chise, m., z. **kiseh.**

Chitarónne, f. it. Muz., eene soort van luit, basluit, met een groot getal snaren.

Chitīne, f. Chem., eene bijzondere stof in het vleugelbekleedsel der kevers.

Chitomb, m. de opperpriester, het hoofd der godsdienst bij de negers.

Chiton, m. gr., onderkleed, lijfrok zoowel der mannen als der vrouwen.

Chits, n. oostind. fijn bont katoen, eig. oostind. fijne stof van boomwol, welker bloemen en figuren niet, gelijk bij het gewone katoen, opgedrukt, maar geschilderd zijn.

Chladnische proeven, Phys., proeven over de acustiek (z. a.), zoo geheeten naar den grondlegger dier wetenschap Chladni van Wittenberg, overleden in 1827.

Chlamys, f. gr., wijd overkleed, mantel der mannen, krijgskleed.

Chlenásmus, m. gr., eene fijne manier van bespotting.

Chloásma, m. gr. Med., eene huidvlek, loof- of levervlek, inz. bij zwangere vrouwen.

Chloë, f. gr., vrouwenn.: de kiemende, bloeijende, een bijnaam van Ceres, omdat het kiemend zaad haar werk was en onder hare bescherming stond; ook de gewone naam der herderinnen in herderdichten en romans.

Chloor, n. of **chlorine**, f. gr. (v. *chlōrós*, groengeel), Chem., overzuurd zoutzuur, een enkelvoudig, weegbaar, niet metallisch ligchaam van geelachtig groene kleur en verstikkenden reuk, dat zich met waterstof tot h. bekende zoutzuur verbindt, bijna $2\frac{1}{2}$ maal zwaarder dan dampkringslucht; **chloor-sodium**, n. eene verbinding, uit 39,7 pct. iodium en 60,3 chlorium bestaande; **chlorāten**, pl., chloorzure zouten; **chlorīden**, pl., verbindingen v. h. chloor met stoffen, die geene zuren zijn; **Chlorinde**, vrouwenn.: de bloeijende, groenende; **Chloris**, f. gr. Myth., de gemalin van Zephyrus, de godin der bloemen, de Flora der Romeinen; een herderinnennaam; **chloriet**, n. Min., een lookgroene talksteen met korrelige breuk; **chlorophaan**, Min., groene vloeispath; **chlorophyl**, n. gr. Chem., naam door Pelletier en Caventon aan de groene stof der bladeren gegeven, bladgroen. Zij is donkergroen, bijna onoplosbaar in koud, maar oplosbaar in warm water, en zeer gemakkelijk in alkohol, æther en vaste oliën; **chromule**, n. gr., bladgroen, z. v. a. **chlorophyl**; **chlorōsis**, f. gr. Med., de bleekzucht, de bleeke gelaatskleur uit terug geblevene maandelijksche zuivering, meisjesziekte, de zoogenoemde witte koorts; **chlorurētum** of **chlorūre**, f. Chem., chloorverbinding, verbinding van het chloor met soda, tin, ijzer enz.

Chlothilde, z. **clotilde.**

Choánen, pl. gr. (v. *choanē*, trechter), Med., de achterste of binnenste neusopeningen; **choanorrhagīe**, f. de bloedvloeijing uit die openingen, de neusbloeding.

Choc, m. fr. (spr. *sjok*), een stoot, schok, slag, aanval, aanloop, aangreep, aanval; inz. het geweldig op elkander rennen van twee strijdende ruiterliniën; **choquéren**, stooten, aanstooten, tegen elkander stooten, aanvallen; aanstootelijk zijn, beleedigen, mishagen, tegen de borst stuiten; **choquant** (spr. *sjokáng*), bevreemdend, aanstootelijk, beleedigend, in 't oog loopend.

Chocolade, f. (sp. *chocolate*, uit het mexicaansch; fr. *chocolat*, it. *cioccolata*), een voedzaam deeg, uit vooraf gerooste en met suiker, vanilla, cardamom, kaneel, nagelen enz. vermengde kakauboonen bereid; ook de drank daarvan; ontbreken de anders bijgevoegde specerijen, dan heet zij **gezondheids-chocolade**; worden die specerijen door kina of andere geneeskruiden vervangen, dan is het **medicinale chocolade**, of door ijslandsche mos, **mos-chocolade.**

Chodabende, f. perzische munt van biljoen, ongeveer = 15 ct.

Chœnix, z. v. a. **chenice, chenix** (z. a.).

Choiras of **chœras**, f. gr., z. v. a. **scrophulis** (z. a.).

Choisi, fr. (spr. *sjoazi*), eene soort van half-porselein, naar de gelijknamige plaats benoemd.

choisisséren, fr. (spr. *sjoasies*—), kiezen, uitkiezen, uitzoeken, uitlezen.

Cholagōga, pl. gr. (v. *chŏlos*, *chŏlē*, gal), Med., galafvoerende middelen; **cholas** en **cholix**, f. de gal- en leverstreek.

Cholásma, n. of **cholōsis**, f. gr. (van *choōlos*, lam), de verlamming.

cholechytĭcus, a, um, gr. (v. *chŏlos*, *chŏlē*, gal). Med., door galuitstorting ontstaan; **cholecystītis**, f. de galblaasontsteking; **choledŏchus ductus**, m. de gemeenschappelijke galbuis, die ontstaat uit de vereeniging van de gal- en galblaasbuis en in den twaalfvingerigen darm uitkomt; **choleīne**, f. de galstof; **cholelíth**, m. N. H., de galsteen; **cholelithiăsis**, f. de galsteenziekte; **cholelogīe**, f. de galleer of leer van de gal; **cholemesīe**, f. het galbraken; **cholepoēsis**, f. de galbereiding; **cholepȳra**, f. de galkoorts; **cholĕra**, f. of *cholera morbus*, Med. (sommigen willen het woord niet v. *chŏlē*, gal, maar v. *cholas*, darm, afgeleid hebben), de braakloop, het braakkolijk, ook wel bort of boort genoemd, inz. de aziatische braakloop, die in Indië te huis behoort en met al zijne

schrikbarende verschijnselen en verwoestende gevolgen in de jongste tijden Europa bezocht; **cholerĭcus**, m. een galzuchtig, opvliegend, driftig mensch; ook iemand, die aan de cholera lijdt; **cholerrhagīe**, **cholorrhagīe**, f. de galvloed, aanhoudende galuitstorting; **chololōgie**, f., z.v.a. **cholelogīe**; **cholorrhœa**, f. eene voortdurende galuitstorting; **cholostearíne**, f. Chem., galvet, eene bijzondere vetstof in de gal.

Choliámbus, ook **scázon**, m. gr. Poet., eene voetmaat in de gr. en lat. dichtkunst, de hinkende jambus of Hipponactische maat (naar haren uitvinder Hipponax van Ephesus), een jambische trimeter of zesvoetig jambisch vers van twee sneden, doch welks laatste voet een' trochæus of spondeus in plaats van een' jambus heeft (⏑ — ⏑ — | ⏑ — ⏑ — | ⏑ — — ⏑̄).

Cholo, m., pl. *cholos*, sp. (spr. *tsjólos*), afstammelingen v. zambos (z. a.); spaansch sprekende Indianen, die ook onder de Europeanen zijn voortgeplant.

Cholōma, n. of **cholōsis**, f. gr., z. **chlásma**.

Chomer, m. eene morgenlandsche inhoudsmaat, = 13,74 ned. mud.

Chondrocēle, f. gr. (v. *chóndros*, m. kraakbeen), eene kraakbeenige vleeschbreuk; **chondrocrāsis**, een lijden der kraakbeenderen als derde tijdperk van de oostersche melaatschheid; **chondrogenēsis**, f. de ziekelijke verandering der zachte deelen in eene kraakbeenachtige zelfstandigheid, kraakbeenvorming; **chondroglōssus**, m. Anat., de kraakbeenspier van het tongbeen; **chondrographīe**, f. de kraakbeenbeschrijving; **chondrologīe**, f. de leer der kraakbeenderen, kraakbeenleer; **chondromalacīe**, f. kraakbeenverweeking; **chondropharýngeus**, m. Anat., de kraakbeenspier v. h. keelgat; **chondrotomīe**, f. de kraakbeendoorsnijding.

Choor, z. **koor**.

Chopine, f. fr. (spr. *sjopien'*), eene oude fr. wijnmaat, pint, = 0,46561 ned. kan.

choquant, **choquéren**, z. ond. **choc**.

Choraal, z. **koor**; **choraag**, m. de aanvoerder der koren in Athenen, die bij feesten de kosten van de uitrusting der koren of de opvoering van een tooneelstuk bestreed; een reivoerder, voorzanger, voordanser in het koor, z. v. a. **coryphæus**; *chorēa St. Viti*, lat., de Vitus-dans, dansziekte, zekere zenuwziekte, welke zich door algemeene stuiptrekkingen kenmerkt, waardoor de zeldzaamste ligchaamsbewegingen ontstaan, die dikwijls veel overeenkomst met dansen hebben, ook *chorēa St. Joannis* of *St. Valentini*; **choregraphīe**, f. gr., de dansteekening, dansbeschrijving, de afbeelding of aanduiding der dansfiguren door teekens, gelijk dat voor de muzijk met de toonen, maten enz. geschiedt; **choreomanīe**, f. de danswoede, de ziekelijke, ontembare zucht tot dansen; **chorēūtiek**, f. de danskunst; **chorēus**, m., z. v. a. **trochæus** (z. a.); **choriámbus**, m. eene grieksche en latijnsche voetmaat, bestaande uit een' trochæus en een' jambus, of een vierlettergrepige versvoet, waarin de eerste en laatste lettergreep lang, de beide middelste kort zijn (— ⏑ ⏑ —), b. v. jubelgezang.

Choras, m. N. H., eene soort van baviaan op Ceylon en in Afrika, ook mormon of maskeraap geheeten, omdat zijn gezigt als met eene mom bedekt is.

Chordápsus, m. gr. (v. *chordē*, darm, en *aptein*, binden, v. a. van *chordē* en *hepsein*, week worden), Med., het drekbraken, de darmjicht, door inschuiving of omsnoering der darmen ontstaande.

Chorde, gr., of **corde**, fr., *corda*, ital. f. de darmsnaar, snaar; het touw der wipgalg, een gewoon strafmiddel der italiaansche policie; Math., koorde, pees, eene regte lijn, die twee punten van den omtrek des cirkels of de beide eindpunten van een' boog vereenigt; **chordométer**, m. een koordemeter, werktuig ter meting van hoeken door bepaling hunner koorden bij gegeven straal; **chordomelodīon**, een door Kaufmann te Dresden uitgevonden snaren-speeltuig.

chorēa, **choregraphie**, **chorentiek**, **choreus**, z. ond. **choraal**.

Chorioïdēa of **chorioïde**, f. gr. (v. *chorion*, vlies, en *eidos*, gedaante), Anat., het ader- of vaatvlies van het oog; **chorioidēus**, **a**, **um**, wat naar een vlies gelijkt; **chorioïdeītis**, f. Med., de ontsteking van het vaatvlies; **chorion**, n. gr., het vaatvlies of buitenste vlies, dat de vrucht omhult.

Chorist, z. **koor**.

Chorobātes, m. gr. (v. *chōra*, ruimte, grond), een waterpasmeter in de gedaante eener T; **chorographīe**, f. de oordbeschrijving, de beschrijving, afbeelding van landstreken, landen op zich-zelven, in tegenst. van geographie; **chorográphische kaarten**, kaarten van afzonderlijke landstreken, districten, departementen enz.; **chorographiemetrīe**, f. gr., eene in 1839 door Klein te Mentz uitgevondene nieuwe methode om hoogten en afstanden gemakkelijk en juist te meten; zij moet inzonderheid den landschapschilder van nut zijn; **chorohydrographīe**, f. water-aardbeschrijving; **chorolithen**, pl., landschapssteenen, steenen met dendritische teekeningen, die geheele oorden voorstellen.

Choromanīe, f., z. v. a. **choreomanie**, z. ond. **choraal**.

Choses, pl. fr. (spr. *sjooz'*), zaken, dingen; **choses maken**, potsen, streken uitvoeren; **chosesmaker**, een potsemaker, grappenmaker.

Chou, m. eene zeer kleine chinesche rekenmunt, het $\frac{1}{10}$ eener cache, welke laatste omtrent met onzen halven cent overeen komt.

Chouan, m. fr. (spr. *sjoeáng*), levantsche karmijnzaden, naam voor de zaden eener soort van fantolina, groenachtige zaden, die mede tot de bereiding van het karmijn gebezigd worden.

Chouans, pl., de naam van zekere opstandelingen of aanhangers der koninklijke partij in het westen van Frankrijk na den dood van Lodewijk XVI, dus genoemd naar hunnen eersten aanvoerder Jean Cottereau, gewoonlijk Chouan geheeten.

Chou King, **choe-king**, m. een der 5 oudste en heiligste boeken (*kings*) van de Chinezen, dat de geschiedenis der eerste vier chinesche keizers bevat.

Choultry, m. de morgenlandsche verblijfplaats voor reizigers, herberg in de oostersche landen.

Chous, m. oudgr. vochtmaat, omtrent = 3,5 ned. kan; 12 cotyles deden 1 chous en 12 chous een metrete. De chous is hetzelfde als congo.

Choustak, eene poolsche zilvermunt, ongeveer = 10 ct.

Chrematologīe, f. gr., de finantie-wetenschap; **chrematonomīe**, f. de leer van de aanwending des rijkdoms; **chrematopœïa**, f. de leer van de verwerving des rijkdoms.

Chrēsis, f. gr., het nut, de bruikbaarheid, het gebruik, de aanwending, de bevoegdheid tot gebruiken.

Chresmologīe, f. gr., waarzeggerij; **chresmoloog**, m. een waarzegger, voorspeller.

Chrestomathīe, f. gr. (eig. de aanleering van het beste, wetenswaardigste), eene verzameling, keur, bloemlezing of een uittreksel der beste stukken uit een of meer boeken, inz. uit prozaschrijvers, terwijl het verwante woord anthologie alleen v. eene keur van poëtische stukken gebruikt wordt.

Chrie, **chria**, f. gr. (*chreia*, eig. in 't algemeen voorwerp der bezigheid, werk), Log., eene stelling, spreuk, opgave ter schriftelijke uitwerking of uitbreiding; eene korte redevoering, schoolrede.

Chrisam, l. **chrisma**, n. gr. (v. *chriein*, overstrijken, zalven), de wij-olie, zalfolie, die in de r. k. kerk bij den doop, het vormsel enz. gebruikt wordt; ook de zalving; **chrismatorĭum**, n. de kruik met zalfolie; **chrismus**, m. het naamcijfer J. C. (Jezus Christus); **chrisis** of **chrismatīe**, f. de zalving, het vormsel; **christen**, m., **christin**, f. een belijder of belijderes van de christelijke godsdienst, van **Christus** (gr. *Christós*), d. i. eig. de gezalfde (vgl. **Messias**), in zamenstelling door letterverzetting ook kerst of bij verkorting kers, b. v. **kersavond**, **kersfeest**, **kersgeschenk** enz., **kerstĕnen** voor doopen, tot christen inwijden; *christe*, n. het tweede gedeelte eener roomsch katholijke mis; **christendom**, n. de geheele omvang der godsdienstbegrippen, instellingen en levensvormen, die J. C. aan de menschheid heeft bekend gemaakt; **Christiaan**, mansn., z. v. a. **christen**; vr. **Christīna**, **Christiāna**; **christiaan d'or**, m. eene deensche goudmunt, ongeveer = 10 gl.; **christiānen**, pl., leden eener secte ontstaan in de Vereenigde Staten in het begin der 19de eeuw; **christianísmus**, n. het christelijk geloof, de christelijke leer, het christendom; **christianiséren**, tot een christen maken, tot het christendom bekeeren; *christianissĭmus*, m. lat., de allerchristelijkste, eene pauselijke benaming van den koning v. Frankrijk; **christíne**, f. eene zilvermunt in Zweden, = 12 ct.; **christínos**, pl. sp., aanhangers der koningin Christina van Spanje, regentes van Spanje gedurende de minderjarigheid van hare dochter Isabella; **christodýnen**, pl., de naam, dien men aanvankelijk den gereformeerden gaf, omdat zij gedurig den naam Christus in den mond hadden; **Christoffel**, mansn., verkort uit **christophŏrus**, christusdrager, iemand, die Christus draagt, hem in het hart draagt, lief heeft; het aarvormig **st. christoffelskruid**, eene woudplant, die als zeer heilzaam tegen schurft wordt geroemd; **christolieten**, pl., scheurmakers der 6de eeuw, die de godheid van Christus afscheidden van zijne menschheid; **christologīe**, f. gr., de messiasleer, christusleer; **christophanīe**, f. de verschijning van Christus; **Christus-daalder**, m. verschillende munten en medailles, waarop de geboorte van Christus is afgebeeld; **Christus-orde**, eene militaire ridderorde, door Daniël I, koning van Portugal, in 1318 opgerigt, om den adel tot den strijd tegen de Mooren aan te vuren; ook eene in 1205 door Albert, bisschop v. Riga, gestichte orde ter verdediging van de nieuwe christenen.

Chrōma, n. gr., de kleur, de kleurmenging; *chroma duplex*, Muz., de verhooging des toons met eene halve noot; **chromatiek**, f. de kleurleer, de leer van het ontstaan en de verhoudingen der kleuren, een gedeelte der optica; Pict., de kunst der kleurmenging, licht en schaduw, vgl. **coloriet**; **chromátisch**, kleurig, gekleurd, vgl. **achromatisch**, Muz., met halve schreden, of in verschillende op elkander volgende halve toonen op- of afgaande; **chromatismus**, n. de kleuring, inz. van ligchaamsdeelen; **chromatotechniek** of **chromurgīe**, f. de aanwending der scheikunde op de verwbereiding en verwerij; **chromopsīe** ook *chrupsia*, **chrupsīe** (niet **crupsie**), f. het kleurenzien, wanneer eenen zieke de voorwerpen niet in hunne wezentlijke kleuren

verschijnen; **chromĭum**, n. Chem., een bijna loodgrijs, bros en zeer hard metaal, door den franschen scheikundige Vauquelin in 1797 ontdekt en wegens het bij uitstek kleurend vermogen van al zijne verbindingen dus geheeten; het is vuurbestendig, specifiek bijna 6maal zwaarder dan water; de smaragd ontleent daaraan zijne schoone groene, de robijn zijne roode kleur; het wordt gewoonlijk uit den chromium-ijzersteen gewonnen en vormt twee merkwaardige zuurstofverbindingen: de eerste is het **chromium-oxyde**, dat uitstekende diensten doet in de porseleinfabrijken, bij het email-schilderen enz.; de andere een purperkleurig zuur, welks zouten, **chromaten**, **chromiumzure zouten** geheeten, de verscheidenste en schoonste kleuren opleveren.

Chromule, z. **chlorophylle** ond. **chloor.**

Chronhyométer, gr., z. **hyetoscoop.**

Chronĭca, pl. gr. (v. *chrónos*, tijd), het tijdboek, de *chronique scandaleuse*, fr. (spr. *kroniek' skandaleuz'*), de schandkronijk, schandgeschiedenis, al de in omloop zijnde kwade geruchten, de zoogenaamde kletspraatjes, b. v. van eene stad; **chronisch**, langdurig, slepend, b. v. **chronische ziekten**, langdurige ziekten, in tegenoverstelling van haastige; **chronist** of **chronograaph**, m. een tijdrekenaar, een jaarboeken-schrijver; **chronodistĭchon**, n. een tijddicht, tijdvers, een tweeregelig gedicht, in hetwelk de letters M. D. C. L. X. V. en I, als romeinsche talletters beschouwd, bij zamenstelling een jaargetal uitmaken; **chronográmma** of **chronostĭchon**, n. tijdgeschrift, eene korte krachtige spreuk, waarvan de rom. getalletters bij zamenstelling een jaargetal geven; ook zulk een veelregelig vers; **chronographīe**, f. de tijdbeschrijving, de wetenschap om den tijd volgens een' juisten maatstaf te bepalen en te verdeelen; **chronologīe**, f. de tijdrekenkunde, tijdleer, kennis van den juisten tijd der gebeurtenissen; **chronológisch**, tijdrekenkundig, overeenkomstig de tijdrekening; **chronoloog** of **chronologist**, m. een tijdrekenkundige, tijdvorscher, tijdberekenaar; **chronométer**, m. of **chronoscoop**, n. een werktuig om den tijd naauwkeurig te bepalen, een tijdmeter, zee-uurwerk, dat een' geregelden gang houdt, onafhankelijk van den invloed van warmte, vocht enz., door George Graham te Londen uitgevonden, bij de Engelschen timekeeper (spr. *taimkieper*) geheeten; ook een slingerwerktuig, door Davaux uitgevonden, om naauwkeurig de maat in de muzijk af te meten; **chronométrisch**, tijdmetend, tijdbepalend.

Chroognosīe of **chroologīe**, f. gr., de leer van de kleuren der steensoorten en hare erkenning.

Chrupsie, z. **chromopsie** ond. **chroma.**

Chrysalide, f. gr. (v. *chrȳsós*, goud), N. H., de goudpop of goudkleurige dagvlinderpop met eene harde getande bedekking; **chrysanthĕmum**, n. Bot., de goudsbloem, ganzebloem, in 't algemeen eene plant met goudgele bloemen; **chrysiet**, m. de goudsteen, toetssteen; goudglit of lithargyrium; **chrysoberȳl**, **chrysoliet** en **chrysoprās**, m. goudsteenen of goudgroene edelsteenen, die uit het gele in het groenachtige spelen, edelsteenen van niet veel waarde; **chrysobulle**, f. eene pauselijke bulle met gouden zegel; **chrysograaph**, m. de goudschrijver, goudschilder, die gouden letters enz. schrijft of schildert; **chrysographīe**, f. de goudschrijfkunst, de kunst om met goud te schrijven of letters te vergulden; **chrysocólla** of **chrysocól**, n. kopergroen, berggroen; **chrysolíne**, f. een door de Franschen uitgevonden middel ter bemesting, dat men nog boven gips roemt, dewijl de daarmede bestrooide voederplanten niet schadelijk voor de dieren worden; **chrysológisch**, zeer welsprekend; **chrysomanīe**, f. de goudwoede, goudzucht, goudgierigheid, goudhonger, gouddorst; **chrysomēle**, f. N. H., de gouden tor, de goudkever, het goudhaantje; van daar: **chrysomelienen**, pl., bladkevers, eene talrijke familie van torren; **chrysoot**, n. een naar goud gelijkend metaalmengsel; **chrysopœĭa**, f. de kunst om goud te maken, goudmakerij, het vinden van den steen der wijzen; **Chrysostŏmus**, mansn., eig. goudmond, guldenmond; de welbespraakte.

chthonĭsche goden, gr. (van *chthōn*, aarde), Myth., goden der onderwereld; ook landsgoden of -helden; **chthonĭa**, f. de onderaardsche, een bijnaam van Demēter of Ceres; **chthonĭos**, m. de onderaardsche, een bijnaam van verscheidene goden.

Chulo, m. sp. (spr. *tsjóelo*), de stieraanhitser te voet bij de stierengevechten in Spanje.

Chupmessahieten, pl., eene secte van Turken, die in het geheim christenen zijn.

Chuppa, m. de draaghemel, onder welken bij de joden de trouwplegtigheid voltrokken wordt.

chut! fr. (spr. *sjuut*), stil, zwijg, st!

Chylus, m. gr. (*chȳlos*, van *chyō*, ik vergiet, maak vloeibaar), Anat., het melksap, een vocht, hetwelk, uit de spijzen bereid, gedurende de spijsvertering door de melkvaten der darmen wordt opgeslorpt, de chijl; **chylificātie**, gr.-lat., beter **chylopoēsis** of **chylōsis**, f. gr., de bereiding van dat vocht uit de gebruikte voedingsmiddelen; de chijlbereiding; **chyloclepsīe**, f. het allengsche verlies van chijl;

chylophthársis, het bederf der chijl; **chylopoëtisch**, chijlbereidend, tot chijlmaking dienende; **chylologīe**, f. de leer van de chijl; **chylophórisch**, chijlvoerend; **chyllorrhœa**, f. Med., ziekelijke chijlvloeijing, chijlvloed; **chylothōrax**, m. uitstorting van chijl in de borstholte; **chylurīe**, f. het chijlwateren.

Chymie, z. **chemie**.

Chymus, m. gr. (*chȳmós*, van *chyō*, ik maak vloeibaar), Anat., de spijspap, de brij in de maag, uit de gebruikte spijzen bereid, chijm; **chymórrhœa**, f. het uitvloeijen der spijspap uit de wonden der dunne darmen in de buikholte; **chymōsis**, f. de zuivering van de spijspap, als tweede spijsvertering; **chymificātie**, f. gr. lat., de omzetting van de voedingsmiddelen in chijm of spijspap.

Ciaccona, z. **chaconne**.

Cibarĭēn, pl. lat. (*cibarĭa*), spijsbehouders; eetwaren.

Cibēben, pl. Merc., naam van de beste en grootste razijnen.

Ciborĭum, n. gr. (*kibōrĭon*), een drinkvat; in de r. k. kerk de ouwelkast of het kastje, de vaas, waarin de gewijde hostiën bewaard worden.

Cicāde, f. lat. (*cicāda*), N. H., een naar den sprinkhaan gelijkend insect, met vier netvormige, daksgewijs liggende vleugels.

Cicatricantĭa, pl. (v. h. lat. *cicātrix*, likteeken), Chir., middelen, die de likteekenvorming, de sluiting der wonden bevorderen; **cicatricātie** of **cicatrisātie**, f. de sluiting, heeling eener wonde.

Cicer, m. lat., de sisererwt, eene soort van eenigzins spits toeloopende kleine erwten in het Oosten en in Z. Europa.

Cicero, f. lat., eene soort van drukletter, het midden houdende tusschen dessendiaan en augustijn, dus genoemd naar de uitgave van Cicero's werken te Rome in 1458, die met zulke letter werd gedrukt; mediaan; **ciceronĭaansch**, op de wijze van Cicero, Cicero navolgend, sierlijk welsprekend; **ciceroniséren**, den stijl en de vormen van Cicero nabootsen.

Cicerone, n. it. (spr. *tsjitsjeróne*), de wegwijzer, leidsman der vreemdelingen, die dezen de merkwaardigheden eener plaats aanwijst en verklaart. Doorgaans leidt men deze benaming af van den beroemden rom. redenaar Cicero; doch anderen zien er slechts eene verbastering en versnelde uitspraak in van het ital. *chiacchierone*, een babbelaar, praatjesmaker; het zou dan eene schertswijze benaming zijn, die mettertijd eene edeler beteekenis heeft gekregen.

Cichorei, f. (lat. *cichorĭum*, gr. *kichōrĭon*), eene bekende plant en haar wortel, inz. als plaatsvervangend middel van de koffij gebruikt, bij verbastering doorgaans genoemd suikerij.

Cicisbeo, m. it. (spr. *tsji-tsjiesbéo*), eig. fluisteraar; een vrouwenbegeleider, de dagelijksche leidsman, dienstvaardige gezelschaphouder en vertrouwde vriend eener gehuwde vrouw van aanzien in Italië, alwaar de goede toon verbiedt, dat de échtgenoot-zelf die betrekking vervult; een plaatsvervanger des mans, bijman, huisvriend en begunstigd minnaar; **cicisbeaat**, n. het ambt van geleider.

Cicūta, f. lat., de scheerling, gevlekte dolle kervel, eene bekende giftplant; **cicutíne**, f. eene bijzondere stof in den scheerling.

Cid, m. arab., heer, de bijnaam van den beroemden spaanschen krijgsheld der 11de eeuw Don Rodrigo (of Ruy) Diaz, graaf van Bivar.

Cidáris, f. de perzische koningsmuts; de joodsche hoogepriestersmuts; een arcadische dans.

Cider, m. (fr. *cidre*, van het lat. *sicera*, gr. *sikera*, een bedwelmende drank; oorspr. oostersch: hebr. *schekar*, arab. *seker*, iedere bedwelmende drank), ooftwijn, appeldrank, appel- of perenmost; **ciderazijn**, ooft- of vruchtazijn.

ci-devant, fr. (spr. *sidewáng*), voor dezen, eertijds, wijlen; als subst. in scherts: **cidevants**, pl., de voormaals adellijke en vorstelijke personen in Frankrijk.

Cidli, vrouwenn. (waarsch. v. arab. oorsprong): de sterke, krachtige.

Cigárro, m. of gew. **cigaar**, f., pl. **cigárros** of **cigáren**, sp. (eig. de benaming eener tabakssoort op het eiland Cuba), een tabaksrolletje, dat men met of zonder pijpje rookt; de beste soorten levert Havannah.

Cijns, m. (v. h. lat. *census*, z. a.), de schatting, tol, opbrengt, belasting.

Cilia, pl. lat., de ooghaartjes, wimpers; **eene cilia tang** of **-pincet** (z. a.), f. eene kleine wondheelers-tang tot het uittrekken van zieke ooghaartjes; **ciliair**, met oogwimpers voorzien; wat de ooghaartjes betreft; **ciliaire-zenuwen**, **-arteriën**, zenuwen, aders enz., die naar het regenboogsvlies loopen; **ciliaire krans**, de geplooide kring van het adervlies naar het regenboogsvlies, haarkrans; **ciliaire-rand**, de buitenste rand van het regenboogsvlies.

Cilicĭum, n. (gr. *kilikion*, eig. v. cilicische geitenharen), een ruw haren hemd, boetkleed, boetgordel, ruw doek, dat de pelgrims op het bloote lijf dragen bij wijze van boetedoening.

Cilinder, z. **cylinder**.

Cimbaal, z. **cymbaal**.

Cimbren, pl., z. v. a. strijders, kampvechters, een oudduitsche volksstam, die, met de Teutonen vereenigd, sedert het jaar 113 voor Chr. op de Romeinen in vele veldslagen de overwinning behaalde.

Cimeliën, eig. gr. *keimelia*, pl., kleinoodiën; de kerkschat.

Ciment en **cimenteren**, z. **cement**.

cimmërisch, gr., van de Cimmeriërs of Kimmeriërs, die, naar luid der overlevering, aan het noordelijkste einde van Scythië in eeuwige duisternis woonden; van daar **cimmerische duisternis**, bij de dichters voor dikke duisternis, stikdonkerheid.

Cimoliet, m. een graauwwitte, deels roodachtige, weeke en taaije steen van het leemgeslacht, zoo genoemd naar het eiland Cimólis, thans Argentiva, een der Cycladische eilanden; **cimólische aarde**, vollersaarde, volaarde.

Cinædus, m. gr. (*kĭnaidos*), een schandjongen, bedrijver van onnatuurlijke zonde; **cinædie**, f. die onnatuurlijke ontuchtzelve; de zelfbesmetting; **cinædĭcus, a, um**, door onzedelijke aanraking der teeldeelen met de handen voortgebragt.

Cinchóna, f. een zuidamerikaansch plantengeslacht, welks soorten den echten kinabast opleveren (zoo genoemd naar de gemalin van den graaf Cinchon, onderkoning van Peru in de 17de eeuw, die tot het bekend worden van den kinabast veel bijdroeg); **cinchonine**, een bijzonder alkaloïde in den kinabast.

Cincinnātus-orde, eene ridderorde voor den krijgsmansstand in de noordamerikaansche vrijstaten.

Cinder, z. v. a. **coaks** (z. a.).

Cinellen, pl. (spr. *tsjinéllen*), bekkens van koper of ander metaal bij de turksche veldmuzijk.

Cinerarĭa, f. lat. (v. *cinis*, asch), het aschkruid, een pronkgewas; **cinerarĭum**, n. eene aschkruik, urne, lijkbus, waarin de Ouden de asch der verbrande lijken bewaarden; **cinerarĭus**, m. een bediende bij de oude Romeinen, die de vrouwen het haar krulde met een in de asch heet gemaakt ijzer; **cinerātie** en **cinefáctie**, f. de verbranding tot asch.

Cinglage, f. fr. (spr. *sénggħlaazj'*), de weg, dien een schip in 200 uren aflegt.

Cingŭlum, n. lat., een gordel; bruidsgordel; priestergordel; *cingulum pudicitiae*, kuischheidsgordel, een band, dien de Ouden hunne wederhelften om het onderlijf plagten te winden, ten einde zich zoo tegen dadelijke onkuischheid te vrijwaren; *cingulum venĕris*, de liefdesgordel; ook eene lijn in de hand, van welke de oude chiromanten veel werks maakten.

cinq premiers, fr. (spr. *sèng premi-é*), in het omberspel de 5 eerste slagen of trekken des spelers, ook **premières** geheeten; **cinquille**, f. fr. (spr. *sèngkielj'*) of **quintille** (spr. *kéngtielj'*), eene soort van omberspel met 5 personen, vijfspel.

Cinquino, m. (spr. *tsjienkwino*, van het it. *cinque*, vijf), eene napolit. munt, = 5 ct.

Cintar, m. eene oude munt van Egypte en Azië, die 200 dariken gold; ook een gewigt uit dezelfde landstreken, gelijk aan 100 rotulen of 9600 drachmen.

Cion of **ciōnis**, f. gr. (*kiōn*, d. i. eig. zuil, pilaar), de huig, ontsteking van dezelve.

Cipier, m. (v. h. lat. *cippus*, de stok, het hout, waarin de voeten der misdadigers werden gesloten), gevangenbewaarder, kerkermeester, stokmeester.

Cipolline, m., it. *cipollino* (spr. *tsji—*, eig. jonge uije, v. *cipolla*, uije), italiaansch marmer met groote groene of blaauwachtig grijze aderen.

Cippus, m. lat., eene korte zuil, halve zuil bij de Ouden, waarop men verschillende opschriften plaatste; een verheven lijksteen; ook een strafwerktuig, waarin de voeten der overtreders gesloten werden, de stok.

Cirage, f. fr. (spr. *siráazj'*), het overtrekken met was, het insmeren; het smeersel, schoensmeer; de waskleur, eene schilderij met eene naar was gelijkende gele kleur, in tegenst. met **grisaille**.

circa, circĭter, lat., ongeveer, omstreeks, bijna.

Circassienne, f. fr. (spr. *sierkassi-ènn'*), Merc., eene fijn gekeperde wollen stof, halflaken.

Circe, f. gr. **Kirke**, Myth., eene vermaarde tooveres, die menschen in dieren veranderde (z. de Odyssea v. Homerus); eene verleidelijke boeleerster.

circénsisch, z. ond. **circus**.

Circuïtie, f. lat., het rondom gaan, omgaan; Log., omweg in het redeneren, de omschrijving eener zaak; **circuĭtus**, m. de ommegang, kringloop, omloop.

Circŭlus, m. lat. (eig. een verkleinwoord van *circus*, z. a.), **cirkel**, Geom., het vlak, besloten door eene kromme lijn, die in zichzelve wederkeert en overal denzelfden afstand van het middelpunt heeft, het cirkelvlak; Geog., de omtrek, de kromme grenslijn des cirkels; ook de passer, het werktuig om cirkels te trekken; *circŭlus horarius*, m. de uurcirkel; *circŭlus in demonstrándo*, Log., een omweg, cirkel in het verklaren of betoogen; eene drogrede, waarbij men datgene, wat nog bewezen moet worden, als bewijzend deel opneemt; *c. in probándo*, een cirkel in het bewijzen; *c. major*, Med., de groote omloop des bloeds door het ligchaam; *c. minor*, de kleine omloop des bloeds door de longen; *c. tropĭcus cancri*, Geogr., de kreeftskeerkring; *c. trop. capricórni*, de steenbokskeerkring; **circuléren**, fr., omloopen, rondgaan, zich in eenen kring bewegen; in omloop zijn; **circulaire**, f. fr. (lat. *circulāre*, n.), een rondgaande brief, hetzelfde berigt, aan ieder der belanghebbenden gezonden; **circulair**, kringvormig, kringsgewijs, rond, rondachtig; **circulair ver-**

band, Chir., een heelkundig kringvormig verband; **circulair fortificatie**, f. Mil., de ringversterking; **circulair vuur**, een ring- of kringvuur; **circulair-snede**, Chir., de kringsnede bij de amputatie; **circulátie**, f. de kringloop, omloop, b. v. van het bloed, het geld; Chem., de dikwijls hervatte overhaling; **circulatie-bank**, f. Merc., eene openbare bank, die in stede van gereed geld omloopende banknoten uitgeeft; **circulatie-papieren**, pl., credietbriefjes en wissels, die voor eenigen tijd het gereed geld moeten vervangen, zonder dat hunne betaling door een zeker fonds wordt gewaarborgd.

circum, lat. voorzetsel, dat in vele zamenstellingen voorkomt: rondom, om henen, bijgelegen, aan alle zijden, omtrent; *circumcirca*, omtrent, bijna.

circumcellĭo, m. lat. (van *circum* en *cella*, cel), eig. de naam eener soort van dweepzieke monniken, die de cellen van anderen afliepen; in 't algemeen een rondlooper, landlooper.

circumcéntrisch, nw lat., alomzijdig, van alle zijden het middelpunt omgevende.

Circumcisie, f. lat., de besnijding; **circumcisie-feest**, het feest der besnijding van Christus.

Circumdúctie, f. lat., het bedrog; *circumductus termĭnus*, Jur., een door beide partijen verschoven of niet afgewachte regtsdag.

Circumferéntie, f. lat., de omvang, omtrek, z. **peripherie**; **circumferéntor**, m. nw lat., het astrolabium, de hoekmeter.

Circumfléx, m. lat. (eig. *cir. umflexus* sc. *accentus*, de omgebogen toon), Gram., het toonteeken eener verlengde lettergreep, het verlengingsteeken, kapje (^ of gr. ῀); oneig. een houw, eene schram.

Circumgyrātie, f. nw lat., de duizeling, de draaiziekte.

Circumincéssie, f. nw lat., het bestaan der drie goddelijke personen in elkander.

Circumlocūtie, f. lat., omschrijving met woorden.

Circumlūvie, f. lat., de omgeving, het omgeven zijn met water.

Circummeridĭaans-hoogte der sterren, nw lat., de hoogte, die de sterren in de nabijheid des meridiaans (z. a.) hebben.

Circumpolair-sterren, nw lat., de vaste sterren, die het naast bij den pool des æquators staan.

Circumpotātie, f. lat., het in de rondte drinken, het rondgaan van den beker.

circumscribéren, lat. (*circumscribĕre*), omschrijven, omgrenzen, bepalen, b. v. iemands magt; wijdloopig beschrijven of omschrijven; **circumscríptie**, f. de omschrijving, beperking, insluiting binnen bepaalde grenzen; omschrijving met woorden, ronding der rede, volzinnenbouw.

circumspicéren, lat. (*circumspicĕre*), omzien, rondom zien; **circumspéct**, omzigtig, voorzigtig, behoedzaam, bedachtzaam; **circumspéctie**, f. de omzigtigheid, voorzigtigheid, behoedzaamheid, bedachtzaamheid; het rondzien.

Circumstántie, f. lat. (*circumstantĭa*), de omstandigheid, gesteldheid, geschapenheid; *circumstantĭa facti*, eene voorgevallene omstandigheid; **circumstantiëel**, omstandig, breedvoerig beschrijvend; **circumstantiéren**, in al zijne bijzonderheden voordragen, omstandig beschrijven, verklaren, verhalen; van alle bijomstandigheden gewag maken.

circumvalléren, lat. (*circumvallāre*), omwallen, omschansen, insluiten; **circumvallātie**, f. de insluiting, omwalling, omschansing, ook z. v. a. **circumvallatie-lijn**, de schanslinie, omschansings- of omwallingslinie van eene legerplaats.

circumveniéren, lat. (*circumvenīre*), omgaan, omringen; bedriegen, misleiden; **circumvéntie**, f. de misleiding, het bedrog.

Circumvolūtie, f. lat., de omwinding, krulvormige draaijing om een middelpunt; **circumvolutiën der hersenen**, de kronkelingen der hersenmassa aan de oppervlakte.

Circus, m. lat., bij de oude Romeinen eene groote, langwerpig ronde of ovale schouwplaats voor allerlei openbare schouwspelen, **circensische spelen** geheeten; *panem et circénses*, brood en schouwspelen, een uitroep der Romeinen, waarmede zij te kennen gaven, dat zij, in het bezit van die gaven, zich weinig om het overige bekommerden; **cirkel**, z. onder **circulus**; *cirque olympique*, m. fr. (spr. *sierk' olèngpiek'*), eig. olympische circus of cirkelbaan; eene rijbaan voor kunstrijders, een paardenspel.

Cirométer, m. een wolmeter, een werktuig om de sterkte der wol in hare afzonderlijke draden te meten en daardoor hare deugdzaamheid in verhouding tot hare fijnheid te beoordeelen.

cirrochlórisch, gr., grijs en groen; **cirrográphisch**, bruinkleurend; **cirrhōsis**, f. Med. (v. *kirros*, rood), naam door Laennec aan eene korrelachtige ontaarding van eene roodachtig gele kleur, aan de lever voorkomende, gegeven; de muskaatnootlever.

cirque olympique, z. ond. **circus**.

Cirrus, m. lat. (pl. *cirri*), eig. haarlokken, haarbos; oneig. eene dunne, vlokkige wolk; ook ranken aan den wijngaard en andere gewassen; **cirrhāgra**, n. Med., de poolsche vlecht, eene ziekte der haren, die in Polen te huis is.

Cirsăcas, m. Merc., eene indische stof.

Cirsus, m. gr. (*kirsós*), Med., eene verwijding der aderen; **cirsĭcus, a, um,**

door eene aderspat veroorzaakt; **cirsocēle**, f. eene aderbreuk, eene aderspattige zwelling van de aderen der zaadstreng; **cirsomphălus**, m. de aderspattig uitgezette navelader in de navelstreng; **cirsophthalmīe**, f. eene geheele aderspattige uitzetting van den oogbol, oogontsteking met aderverwijding; **cirsotomīe**, f. de uitsnijding of afbinding der aderspatten.

cis, lat., aan deze zijde; het komt in verbinding met andere woorden voor, b. v. **cisalpínisch** of **cisalpijnsch**, aan deze zijde der Alpen; **cisjuránisch**, aan deze zijde van het Jura-gebergte; **cispadánisch**, aan deze zijde van den Po; **cisrhenánisch** of **cisrhenaansch**, aan deze zijde des Rijns.

Cisaliën, pl. (fr. *cisailles*, spr. *sizálj'*), het afknipsel van de muntstukken, de afval van het geslagen geld in de munt; **ciseléren** [fr. *ciseler*, van *ciseau* (spr. *sizó*), it. *cisello* (spr. *tsjizéllo*), beitel], met de graveerstift of den beitel sierlijk bewerken, uitsteken, beitelen, uithouwen; zilver drijven; uitsnijden (van fluweel); **ciseleer-werk**, gedreven werk.

Cissa en **citta**, f. gr. (*kissa*, *kitta*), ziekelijke eetlust van zwangere vrouwen.

Cissoïde, f. gr. (v. *kissós*, klimop), Math., eene door Diocles uitgevondene kromme lijn van den derden graad, om hare gedaante dus genoemd; hare vergelijking is $x^3 = (a - x) y^2$, in welke a eene gegevene lijn voorstelt.

Cista of **ciste**, f. lat., kist, kast, pronkkastje.

Cisterciénsers, pl., graauwrokken, witte broeders, eene monnikenorde, gestichtin 1098 door den benedictijner abt Robert te Citeaux (spr. *sitó*) of Cistercium in Frankrijk; daar noemden zij zich later Bernardijnen, naar Bernard, abt van Clairveaux, door wiens ijver de orde tot hoogen bloei geraakte. Reeds vóór de hervorming geraakte zij in verval en ging later geheel te niet; **cistercienserinnen**, eene vrouwelijke orde naar denzelfden regel, gesticht in 1120.

Cistérne, f. lat. (*cisterna*, v. *cista*, kist), een waterbak, waterkelder, regenput.

Cistocele z. **cystocele**.

Cistophóren, pl. gr. (*kistophóroi*), eig. kistdragers; ook eene eenmaal wijd verspreide zilveren munt, die haren naam had van de *cista mystĭca* of geheimzinnige kist, die bij de Bacchus-feesten werd omgedragen, en welke op hare voorzijde was gestempeld.

Cistus, m. of **cist-roos**. (gr. *kistos*, fr. *ciste*), een talrijk plantengeslacht met roosvormige, schoone bloesems in Italië en Spanje, de veldroos.

Citadel, f. [it. *cittadélla* (spr. *tsjiet*—), eig. stadje, verkl. v *città*, stad], eene nabij eene versterkte stad gebouwde kleinere vesting, dienende om de stad te beschermen of ook in toom te houden, eene bijvesting, stadsvesting, burg.

Citata, citatie, z. ond. **citeren**.

Cité, f. fr., de stad, de oude stad; burgerschap.

citéren, lat. (*citāre*), oproepen, dagvaarden, voor 't geregt roepen; ook eene plaats uit een boek aanhalen, bijbrengen, zich daarop beroepen; **eenen geest citeren**, hem laten verschijnen; **citaat**, n., pl. **citāta** of **citāten**, aanhalingen, aanwijzingen (van eene plaats uit eenig geschrift); *citāto loco*, op de aangehaalde plaats; **citātie**, f. de aanvoering, aanhaling; Jur., de dagvaarding, oproeping om voor het geregt te verschijnen; *citatio dilatorĭa*, eene verschuifbare dagvaarding, naar welke iemand om verschuiving en uitstel van den termijn kan vragen; *c. edictālis seu publĭca*, eene openlijke dagvaarding door aanplakking aan openbare plaatsen, door de dagbladen enz.; *c. peremtorĭa*, eene bepaalde, niet te verschuiven dagvaarding, die, in geval van nietverschijning, het verlies der regtszaak ten gevolge heeft; *c. mediāta*, eene middellijke dagv.; *c. immediāta*, eene onmiddellijke dagv.; *c. orālis*, *verbālis*, eene mondelinge dagv.; *c. scripta*, eene schriftelijke dagv.; *c. simplex*, eene eenvoudige, onbepaalde, d. i. termijnlooze dagv.; **citātus**, de gedaagde, voor het gerigt geroepene.

Cithăra, lat. (v. h. gr. *kithára*), of **cither**, f. een snarenspeeltuig der oude Grieken; van daar de nieuwere guitar (z. a.); **citharíst**, m. een cither- of guitarspeler; **citharistĭca**, f. gr., de kunst des citherspelers; bij de Ouden eene bijzondere, door Amphion uitgevondene dichtsoort, inz. tot begeleiding der cither; **citharœdus**, m. een citherspeler en -zanger.

cito! lat. (op brieven), met spoed, snel, gezwind; *citissĭme*, allerspoedigst, met grooten haast.

Citoyen, m. fr. (spr. *sitoajéng*), een burger, vrije burger van den franschen staat, inz. tijdens de republiek; vr. **citoyenne**.

citra consequentĭam, lat., zonder gevolg, voor éénen keer.

Citraat, n. lat. (v. *citrus*, citroenboom), Chem., citroenzuur zout; **citríne**, f. Min., een wijngeel bergkristal.

Citroen, m. (v. h. gr. *kitron*, lat. *citrĕum*; *cĭtrus*, de citroenboom), de vrucht van den **citroenboom**; **citronaat**, m. de vrucht van den **citronaatboom**, van welks schillen de succade tot allerlei gebak bereid wordt; ook ingemaakte citroenschillen; **citroenhout**, een zeer vettig, ligt brandbaar hout, van reuk en kleur naar eenen citroen gelijkende; het komt echter niet van den citroenboom, maar van een' anderen boom, die in Amerika, inz. op de Lewardseilanden

20

wast; **citronéren**, met citroensap doortrekken, bereiden; **citronnél**, f. een met citroensap gemengde drank, citroen-brandewijn; Bot., melissekruid.

Citrouille, f. fr. (spr. *sitroeilj'*), de kauwoerde, water-meloen, ook **angoerie**.

Citrum, n. het afrikaansche cederhout.

City, f. eng. (spr. *sítti*), stad, inz. de oude stad v. Londen; **city-hall**, f. het stadhuis.

Civadiër, m. eene graanmaat in Marseille, ongeveer = 8 kop.

civis, m. lat., de burger; *civis academĭcus*, een academie-burger, student; **civiel**, (lat. *civīlis*), 1) burgerlijk, b. v. **civiele stand**, de burgerlijke stand, d. i. het kantoor, waar de registers der geboorten, huwelijken, sterfgevallen enz. gehouden worden; **civiele bouwkunst**, burgerlijke bouwkunst, d. i. die naar de behoeften en oogmerken der burgerlijke zamenleving is berekend; **civiel regt**, het burgerlijk regt (lat. *jus civile*), dat bij de oude Romeinen tegenover het regt der volken (*jus gentium*) gesteld was; tegenwoordig staat het tegenover crimineelregt (strafregt); 2) beleefd, hoffelijk, welgemanierd; 3) matig, billijk in prijs; — **civiele lijst**, hetgeen in sommige staten tot onderhoud van den vorst en zijn huis bestemd is, in onderscheiding van de eigentlijke staatsuitgaven; de hofhoudingsbehoeften of -kosten; **civilegĭum**, n. nw lat., een burgerbrief, bewijs van burgerschap; **civiliséren**, beschaven, verfijnen, welgemanierd maken, ontbolsteren; **civilisātie**, f. de beschaving, verfijning, verzachting en verbetering der zeden; zij staat tegenover het ruwer, instinctmatig leven in den natuurstaat; **civilíst**, m. een burgerlijk ambtenaar; **civiliteit**, f. lat. (*civilĭtas*), de hoffelijkheid, beleefdheid; *civilĭter*, burgerlijk; *civilĭter mortŭus*, burgerlijk dood, d. i. voor dood beschouwd, ofschoon nog in leven, levenddood, eer- en regteloos; **civiloquĭum**, n. nw lat., het voórlezen van de regten en pligten der burgers, dat b. v. te Lubeck viermalen 's jaars geschiedt; **civisch**, lat. (*civĭcus, a, um*), den burger betreffende, burgerlijk; **civísmus**, n. nw lat., de burgerzin, burgerdeugd; het gevoel van burger; **civiteit**, f. (lat. *civĭtas*), het burgerschap, het burgerregt; ook z. v. a. civismus.

Clabaud, m. fr. (spr. *—bó*), een keffer, zwetser; **clabaudéren**, keffen, blaffen, razen, kijven, geweld maken over kleinigheden; **clablaudage** (— *daazj'*) of *clabauderīe*, f. kefferij, gekef, lastig, onnut getier; **clabaudeur**, m. een schreeuwer, ophefmaker.

Clairet, m. fr. (spr. *klèrét*), een ligte, bleekroode wijn, bleekert; ook een zoete kruiderwijn; **claret**, m. eng. (spr. *klèrret*), de engelsche naam voor rooden Bordeauxwijn, en wel voor de fijnere soorten, die in flesschen worden ingevoerd; **clairette**, f. eene likeur van brandewijn, suiker enz., eene soort van schuimenden witten wijn.

clair-obscur, n. fr. (spr. *klèr obskuur*), eig. helderdonker of klaarduister; bij schilders de verdeeling, de verhouding van licht en schaduw of bruin, ook **chiaroscúre**, it. (spr. *kiaro-skóero*); **clair-voyant**, fr. (*klèr-woajáng*), helderziend, scherpzigtig; als subst.: een helderziende, d. i. in de taal des magnetiseurs iemand, die gezegd wordt met gesloten oogen en slapend beter te zien dan andere, die wakker zijn' met geopende oogen; **clair-voyance**, f. (spr. *klèr-woajángs'*), de helderzigtigheid, het klaarzien.

clam, lat., heimelijk; ook een gewigt in Siam, ter zwaarte van 12 rijstkorrels.

clamābel, nw lat., wederkoopbaar, terug te krijgen; **clamánt**, m. de terugkooper; de bezorger van den terugkoop; **clamātor**, m. de roeper, schreeuwer; **clamatórisch**, schreeuwend, uitroepend; **clamor**, m. geroep, geschreeuw; *clamor bellĭcus*, krijgsgeroep, wapenkreet; *clamor violentĭae*, Jur., noodgeschrei.

Clamz, eene indische munt, ongeveer = 2 centen.

Clan, m. (spr. *klen*), schotsch en iersch, eig. kinderen, afstammelingen, nakomelingschap; stam, geslacht, inz. het voorm. vrijwillig leensverband tusschen eenen grondeigenaar (Laird) en zijne onderdanen in Hoog-Schotland; **clansman**, m. de stamgenoot, die tot eenen clan behoort.

clandestien, lat. (*clandestīnus, a, um*), heimelijk, geheim, volgens de wetten verboden; **clandestine**, f. Bot., de plant met geslotene, eenbladerige bloemen; **clandestiniteit**, f. de geheimhouding, verborgene en verboden handelwijze; **clandestīna possessĭo**, heimelijk aangematigde bezitting; **clandestīna sponsalĭa**, pl., heimelijke verloving of trouwbelofte; **clandestīnum conjugĭum** of **clandestīnum matrimonĭum**, n. heimelijke echt.

Claque, f. fr. (spr. *klak'*), een klap, een slag met de vlakke hand; m. een klaphoed; ook de overschoenen; **claque-bois**, m. (spr. *klak'boá*), een voormalig klephouten spel; **claqueur**, m. de gehuurde toejuicher in schouwburgen enz.

Clara, **Klaartje**, lat. (v. *clarus, a, um*, helder, klaar enz.) vrouwenn.: de heldere, reine; ook de beroemde; *clara voce*, lat. met heldere stem, luid, duidelijk; *clarum ingenĭum*, n. een heldere kop, uitstekend vernuft.

Clara-orde of **orde der clarissen**, eene nonnenorde in 1212 onder toevoorzigt van den h. Franciscus van Assises door de

h. Clara gesticht; de orde bestond tot op het einde der 18de eeuw.

Claret, m. z. **clairet**.

clarificéren, lat., helder, klaar maken, zuiveren; in 't licht stellen, bewijzen, ophelderen; **clarificātie**, f. de zuivering, klaring; Jur. de opheldering, het bewijs.

Clarigātie, f. lat. (*clarigatio*), bij de oude Romeinen de terugeisch van het geroofde of de vordering van genoegdoening, welke steeds de oorlogsverklaring vooraf ging, in 't algemeen de opentlijke bekendmaking, aankondiging, uitroeping.

Clarīno, m. of **clarine**, f. it., de trompet; koeschel; **clarinét** of **clarinétte**, f. de schelfluit, een bekend blaasspeeltuig; **clarinettíst**, m. de schelfluitblazer.

Claríssa, vrouwenn.: de schitterende, blinkende; **clarissen** [**orde der**], z. ond. **Clara**; *clarum ingenium*, z. ond **Clara**.

Classe of **klasse**, f. lat. (*classis*), de orde, afdeeling, indeeling van personen of zaken, het vak; de school; **classificéren**, nw lat., indeelen, afdeelen, regelen, in klassen of vakken ordenen, splitsen; **classificātie**, f. de verdeeling in klassen; **classiek**, **clássisch** (lat. *classicus*, eig. tot de eerste klasse behoorende), voortreffelijk, uitstekend, voorbeeldig in zijne soort, hetgeen tot model kan dienen; **classieke schrijvers** of **classieken**, algemeen goedgekeurde schrijvers, hoofd- of modelschrijvers; **classieke werken**, hoofd- of modelschriften, vormingsboeken voor de leerenden; **classieke litteratuur**, f. in engeren zin de letterkunde der oude Grieken en Romeinen; zoo ook **classieke oudheid**, enz.; **classiciteit**, f. b. v. van den stijl, het klassiek aanzien, het voorbeeldige, op de proef goed bevondene.

claudéren, lat. (*claudĕre*), sluiten, toemaken; opsluiten; ook hinken, lam zijn; bij de boekbinders het opsluiten der clausuren (z. beneden); **Claudĭus**, m. en **Claudĭa**, f. mans- en vrouwennaam bij de Romeinen; **Claudīne**, vrouwenn.: de bedekt handelende, de geheime; v. a. de hinkende, manke, lamme; **clausa**, f. mid. lat., een eng hol; monniken- of heremieten-woning, kluis; ook een bergpas, eene bergengte, die tot verdediging is ingerigt; **clausúle**, lat. (*clausŭla*), de bepaling, beperking, het beding, voorbehoud, punt van vergelijk; ook aanhang; Poet. en Muz., het sluitstuk, het slot; *clausula cassatoria*, Jur., de opheffings- of vernietigingsbepaling; *cl. codicillāris*, de bepaling, volgens welke een testament, wanneer het niet als zoodanig kan gelden, toch nog als codicil van kracht blijft; *cl. salvatoria*, het aan eene regtszaak toegevoegde verzoek aan den regter om het verkeerd gestelde of gevraagde teregt te brengen; **clausuléren**, met alle noodige bepalingen, voorwaarden enz. voorzien; zich beveiligen, vrijwaren; **clausuur**, f. (*clausūra*), de innerlijke opsluiting, de kloosterdwang, de verpligting der bewoners van vele kloosters om in hunne cellen opgesloten te blijven; het beslag, de haken, het slot, waarmede men weleer de boeken plagt te sluiten; ook het ezelsoor, de vouw in een boek.

Claustrum, n. oorspr. slot, grendel; afgeslotene plaats; van daar een klooster.

Clavis, f., pl. **claves**, lat., een sleutel; Muz., de toetsen, klavieren der orgels (alsof men zeide sleutel, omdat daardoor de windpijpen geopend en gesloten worden); ook de notensleutel, het teeken, dat den toon der noten aanduidt; **philologĭsche clavis**, een sleutel tot taalkennis, een woordenboek; *claves Sti Petri*, eig. de sleutels van den heiligen Petrus, de sleutels van binden en ontbinden, de kerkelijke magt; **claviatuur**, f. nw lat., het geheel der toetsen, het toetsenbord; **clavecin**, m. fr. (spr. *klaav'sèng*), **clavichord**, **clavicembalo**, it. (spr. *klawitsjémbalo*), **cembalo** of **clavecímbel**, alle naar het klavier gelijkende snarenspeeltuigen; **claveoline**, f. een door Carl Schmidt te Presburg uitgevonden muzijkinstrument, of liever eene verbetering van Esschenbachs Ælodicon; **clavecin-royal**, m. (spr. —*roajál*), een speeltuig, waarbij houten hamertjes de toonen opgeven, terwijl door aangebragte pedalen het geheele speeltuig als van toon kan veranderen; **clavi-cylinder**, m. een door Dr. Chladni uitgevonden soort van klavier met een' zich draaijenden klankcylinder onder de snaren; **clavier**, n. een bekend speeltuig, de grondtypus van alle besnaarde **claviatuur-instrumenten**, thans door het piano-forte schier geheel verdrongen; **clavicŭla**, f. het sleuteltje, Anat., het sleutelbeen; *clavicŭla Salomōnis*, lat., eig. Salomo's sleuteltje, een berucht boek voor toovenaars en goudmakers, hetwelk koning Salomo wordt toegeschreven; **claviculair**, het sleutelbeen (*clavicŭla*) betreffende; **clavicularĭus**, m. de kerkelijke schatmeester.

clavus, m. lat., de nagel, spijker; Med., de spijkerkop in het oog, eene uitzakking van het regenboogsvlies door eene zweer van het hoornvlies; *clavus pedis*, de likdoorn, het eksteroog; *clavus hystericus*, de hysterische hoofdpijn, welke zich tot een zeer klein gedeelte van het hoofd bepaalt, en een gevoel verwekt, alsof daar een spijker werd ingedreven.

Clearance, f. eng. (spr. *klierens*), Merc., het bewijs der inklaring van koopmansgoed (z. **klaren**).

cledonismus, n. gr., het waarzeggen uit plotseling geruisch.

Cleidagra, n. gr. (van *kleis*, sleutel,

sleutelbeen), Med., de hals- en sleutelbeensjicht.

Clemătis, f. gr. (lat. ook *climătis*), Bot., eene slingerplant: wilde wijnstok, duivelsgaren.

Clematītis, f. gr. Bot., de meelbloem.

Clémens, lat. mansn.: de goedertierene, zachtmoedige; **Clementīne**, vrouwenn.: de goedaardige, zachtzinnige, lankmoedige; **cleméntie**, f. lat. (*clementĭa*), de goedheid, zachtmoedigheid, goedertierenheid van eenen vorst; **clementīnisch**, **clementijnsch**, tot paus Clemens in betrekking staande.

Cleopătra, f. gr., vrouwenn., woordelijk des vaders roem.

Clepselæum, n. gr. (van *kleptein*, stelen, in 't algemeen iets heimelijk of ter sluik doen; wegens de allengsche en onmerkbare toevloeijing) eene lamp, waarin even zooveel olie toevloeit, als door de vlam verteerd wordt; **clepsȳdra**, f. een wateruurwerk der Ouden, bestaande in een naauwhalzig vat op de wijze onzer zandloopers.

Clepten of **Klephten**, pl. gr. (*kléptis*, de dief), eig. rooverhoofdlieden; krijgsaanvoerders in het nieuwere Griekenland; **cleptisch**, diefachtig, ter sluik, als een spitsboef.

Clerc, m. fr. (v. h. lat. *clerĭcus*), een geestelijke; een schrijver, een kantoorschrijver; ook een bediende der hollandsche oostindische maatschappij; **clergé**, m. fr. (spr. —*zjé*), z. v. a. **clerus** (z. a.).

Clermont, m. fr. (spr. —*móng*), een roode fransche muskaatwijn uit het gelijknamig district in het departement Puy-de-Dôme.

Clerus, m. (v. h. gr. *klēros*, het lot, toegedeelde erfgoed; van daar de uitgelezene, bijzonder bevoorregte stand), de clerezie of geestelijkheid, de gezamentlijke geestelijken eener plaats; ook de priesters- of leeraarsstand, het priesterschap; **clerĭcus**, m. een geestelijke, priester, schriftgeleerde; *clericus clericum non decimat*, de eene geestelijke neemt geene tienden van den anderen; **clerĭca**, f., z. v. a. **tonsuur** (z. a.); **clericaal**, geestelijk, den geestelijken stand betreffende, dien toebehoorende; **clericaat**, n. de geestelijke stand; **clerogamīe**, f. het priesterhuwelijk; **clerocratīe**, f. de priesterheerschappij; **cleromantīe**, f. de waarzeggerij door het lot of uit gegeven getallen.

clichéren, fr. (spr. *kliesj*—), eenen vorm of matrijs met kracht in gesmolten en afgekoeld metaal doen vallen om er den afdruk van te krijgen; afkloppen, afgieten, afstampen, eene handelwijze, waarvan men zich bedient om gemakkelijk metalen verdiepte vormen van verheven of verdiept gesneden werk te bekomen, eene kunst, die thans bij de zoogenaamde geïllustreerde werken eene zeer uitgebreide toepassing heeft gekregen, en ook vaak wordt aangewend om vormen en namaaksels van medailles, munten, lettersoorten enz. te vervaardigen; **cliché**, n de afdruk, langs dien weg verkregen, gietafdruk; **clicheermachine**, f. een werktuig, waardoor de slag van de matrijs met steeds gelijkmatige kracht en loodregt in het gunstigste oogenblik kan bewerkstelligd worden.

Cliént, m., pl. **cliënten**, lat. (*cliens*, pl. *cliéntes*), de beschermeling, hij wiens zaak door een' pleitbezorger wordt gevoerd, een pleiter, in tegenst. met den patroon; **cliëntēle**, f. (lat. *clientela*), de bescherming van een' pleitbezorger, de bijstand, plaatsbekleeding, voorspraak in regten; de verhouding van den beschermde tot den beschermer.

Clima, n. gr. (eig. de neiging, inz. der aarde tot de polen, v. *klīnein*, buigen, neigen), de hemelstreek, aardstreek, luchtstreek, luchtsgesteldheid, gewest, klimaat; **climátisch**, naar de aard- of hemelstreek; **climatologīe**, f. de leer der hemelstreken.

Climax, f. gr., eig. de ladder, trap; van daar eene trapswijze opklimming, inz. **Log.**, de klimming of versterking der uitdrukkingen in eene rede; vgl. **gradātie**; **climactērisch**, trapsgewijs, wat eene helling of eenen trap maakt; **het climacterische jaar** of *annus climactericus*, een trapjaar, klimmend jaar, d. i. ieder zevende jaar des menschelijken levens, in hetwelk men meende, dat er eene merkelijke verandering in het ligchaam voorviel.

Clincaillerie, f. fr. (spr. *klèngkalj'rie*), z. **quincaillerie**.

clinisch, gr. (van *klinē*, bed, en *eidos*, vorm), wat tot een bed betrekking heeft; **clinische les**, eene les, welke in een hospitaal bij het bed der zieken gegeven wordt; **clinische geneeskunde**, die, welke zich bezig houdt met de behandeling der ziekten, in het bijzonder beschouwd; **clinĭcum** wordt wel eens als zelfstandig gebruikt voor **clinische school**, school, waar men de ziekten op de zieken-zelven leert kennen; **clinoïdisch** worden genoemd vier uitsteeksels, welke aan de bovenste oppervlakte van het ligchaam des wiggebeens voorkomen en die men met de vier kolommen van een bed vergeleken heeft; **clinologīe**, f. de leer van de beste gesteldheid en inrigting der ziekbedden; **clinotechniek**, f. de kunst om krankbedden naar eisch in te rigten.

Clinométer, n. gr. (v. *klīnein*, neigen, hellen), een hellingmeter, een werktuig ter bepaling van de ligging der beddingen en ertsaderen in de bergen.

Clinquant, m. fr. (spr. *klèngkáng*), klatergoud, Lyonsch goud, een verguld of verzilverd koperen plaatje, door het pletijzer gedund, gouddraad; ook valsche glans, ijdele pronk, klingklang.

Clio, z. **muze.**

Clique, f. fr. (spr. *kliek'*), de zamenheuling, het rot, pak, de bende, spitsbroederschap, eene verbinding van velen tot een slecht oogmerk.

Cliseométer of **clisiometer**, m. gr. (v. *klisis*, buiging, neiging), Med., een bekkenmeter, een werktuig ter meting v. h. vrouwelijke bekken, uitgevonden door Stein.

Clitŏris, f. gr., de kittelaar, de vrouwelijke roede, een gedeelte der vrouwelijke schaamdeelen; **clitorismus**, n. eene ziekelijke opzwelling van de clitoris.

Cloak, m. eng. (spr. *klook*), de mantel.

Cloaque, f. (lat. *cloāca*), het riool, de moddergoot, stinkkolk, het verlaat, de vuilniszijp; ook fig. eene morsige plaats, een vuil mensch; **cloacīna**, f. de godin over de heimelijke gemakken, de vuilnisgodin der oude Romeinen.

clonisch, gr. (v. *klónos*, hevige, verwarde beweging, *kloneīn*, hevig bewegen, schudden), Med., stuiptrekkend, krampachtig bewogen.

Clóset, n. eng., een afsluitingsmiddel, toom, mondslot; ook een klein afzonderlijk vertrek, kabinetje; het heimelijk gemak, het sekreet.

Clothilde of **Clotilde**, oudd. vrouwennaam (van *chlod*, *hlud*, dat is luid, beroemd, en *hilta*, *hilde*, strijd, gevecht): de krijgsheldin, de onversaagde, strijdbare jonkvrouw.

Clotho, z. **parcen.**

Clotúre, f. fr. (spr. —*tuur'*), de insluiting, omtuining, een muur, heining, hek, eene gracht; het slot, de afsluiting eener rekening; in 't algemeen het einde, het slot, het sluiten.

Clown, m. eng. (spr. *kloun*), een boerenkinkel, een lummel; in Engeland de hanswors t, de grappenmaker, eene karakterrol van een snaakschen vent in de oud-eng. schouwspelen en bij Shakespeare.

Club of **klub**, f. (eng. *club*, oorspr. duitsch, verwant met kleven, of wel met klieven, eng. *to cleave*, angelsaksisch *cleovan*, splijten, deelen, alzoo oorspr. deel, bijdrage; dan een gezelschap, waartoe ieder bijdraagt); eene geslotene vereeniging, besloten gezelschap; **club-huis**, de plaats der bijeenkomst van zulk eene club; **clubbist**, een lid eener club.

Clysma, n. (gr. *klystēr*, v. *klýdzein*, spoelen, wasschen), ook **lavement**, n. fr. (spr. *laaw'máng*) en **klysteer**, eene darmbespuiting of inspuiting in den aars; een darmbad; **clystéren**, een darmbad toedienen, inspuiten.

Clysopomp, gr.-ned., de pomp v. hooge drukking.

Clyssus, m. nw lat., eene soort van salpeterzuur. zamengestelde minerale spiritus.

Clystorél, m. iron., een klysteerzetter, een apothekersjongen.

Cnēsma, n. gr. (v. *knān*, schaven, krabben), Med. eene door krabben, na voorafgegane jeukte, ontstane huidwond; **cnesmus**, n. het jeuken.

Cnidōsis, f. gr. (v. *knidān*, met netels slaan, netelaardig jeuken, v. *knidē*, de netel), de jeukte, prikkeling, branding; de brandneteluitslag; het slaan met netels, z. v. a. **urticātie**; **cniden**, pl., dieren, wier aanraking jeuking te weeg brengt.

Cnissoregmīe, f. gr. (v. *knissa*, de reuk, en *rhēgnymi*, ik kom te voorschijn), ranzige, stinkende oprispingen.

Co, de chinesche lijnwaadplant.

coacervéren, lat. (*coacervāre*), ophoopen, opstapelen; **coacervātie**, f. de ophooping.

Coáctie, f. lat., dwang, gewelddadige aanranding; **coactief** of **coactívisch**, dwingend, gewelddadig; *vi coactus*, lat., door geweld gedwongen.

Coadjūtor, m. nw lat., een helper, ambtshulp, inz. de ambtswaarnemer en vooruit bepaalde en bevestigde opvolger v. eenen bisschop of geestelijken vorst.

Coaduniéren, lat. (*coadunāre*), weder vereenigen; **coaduniātie**, f. de hereeniging.

coaguléren, lat. (*coagulāre*), stollen, stremmen, verdikken; **coagulerende middelen**, zulke, die het bloed en de wei tot stremming brengen; **coagulābel**, stol- of strembaar; **coagulabiliteit**, f. de strembaarheid; **coagulātie**, de stolling, het stremmen; **coagŭlum**, n. het stremsel, geronnene.

Coaita, z. **sapajoe.**

Coaks, pl. eng. (spr. *kooks*), verkoolde of zoogenaamde ontzwavelde steenkolen, sintels; **vercoaken**, steenkolen ontzwavelen, verkolen.

coalescéren, lat. (*coalescĕre*), ook **coaliséren**, fr., zich vereenigen, innig verbinden, vergroeijen, versmelten; **gecoaliseerden**, pl., verbondenen, bondgenooten; **coalescéntie**, f. lat., het vergroeijen, de innige vereeniging; **coalītie**, f. de vereeniging, het verbond, de tegen een ander zamenhoudende partij.

coarctéren, lat. (*coarctāre*), vernaauwen, drukken, persen; **coarctātie** f. de vernaauwing, verenging.

coarguéren, lat. (*coarguĕre*), overreden, wederleggen.

coarticulātie, f. nw lat., z. v. a. **synarthrosis** (z. a.).

Coase, f. (noordamerik. *squashe*, waaruit door Buffon die vorm is gemaakt), een naar den bunsing gelijkend dier van het

geslacht der civetdieren in Virginië enz.

Coassātie, f. lat., eig. beschieten met houtwerk, bevloeren; Jur., de zamenstelling van twee van elkander gescheiden stukken eener staatsregeling in den Theodosischen of Juliaanschen codex.

coætanĕus, lat., gelijktijdig; als subst. de tijdgenoot, schoolvriend, makker der jeugd.

coæternél, nw lat., mede-eeuwig, gelijkeeuwig; **coæterniteit**, f. mede-eeuwigheid, gelijke eeuwige duur.

Coati, rackun, schupp, m. de noord-amerikaansche waschbeer, met eenen buitengemeen langen en bewegelijken snuit.

Coating, eng. (spr. *kóting*; v. *coat*, rok), het duffel, eene dikke langharige wollen stof.

Cob of **plata**, m. eene munt te Gibraltar, ter waarde van 4 realen.

Cobido of **corádo**, m. eene ellemaat der Portugezen voor oostindische stoffen, = 0,45854 ned. el.

Cobra, f. eene chinesche lengtemaat v. ongeveer ½ ned. el; ook N. H., eene vergiftige slang in Brazilië.

Coca, de honger- en dorstboom, een amerikaansch gewas, welks bessen gedroogd als munt gebruikt worden.

Cocagna, it. (spr. —*kanja*) of **cocagne**, fr. f. spr. —*kánj'*), of *mât de cocagne* (spr. *má*—). de klimmast, klouterboom, een gladde of met vet bestreken mast, van boven met gevogelte en andere zaken behangen, die bij openbare feesten aan het volk worden prijs gegeven; ook een volksfeest, waarbij wijn en eetwaren worden uitgedeeld; **cocagne**, f. een weedekoekje; *pays de cocagne*, luilekkerland, in het hoogd. schlaraffenland.

Cocarde, f. fr., de hoedestrik, een band, lint of roos van bepaalde kleur als veld- of partijteeken of als leus eener natie: **de nationale cocarde**.

Cocas, de schaal der kokosnoot, die in Siam en elders als maat wordt gebruikt.

Coccinélla, f. nw lat. (v. h. lat. *coccum*, scharlakenbezie; vgl. cochenille), N. H., onzen lieven-Heers-haantje, de zonnekever, een zeker rood kevertje, waarvan men verscheidene soorten telt, van welke de met zeven punten geteekende coccinella zich inz. als geneesmiddel tegen tandpijn heeft doen kennen.

Coccolíth, m. een korrelig mineraal in Zweden.

Coccyx, m. gr. (*kókkyx*, eig. koekoek), het staart- of stuitbeen; **coccygēïsch**, het stuitbeen betreffende.

Cochemar of **cauchemar**, m. fr. (spr. *kosj'máar*), de nachtmerrie, eene zekere drukking of benaauwdheid, die men in den slaap gevoelt, zoodat men meent eenen last op de borst te torschen.

Cochenille, f. fr. (spr. *kosjenielj'*, van *coccinula*, *coccinella*, het verkleinwoord van het lat. *coccum*, gr. *kokkos*, kern, bes, inz. scharlakenbes). de amerikaansche schildluis, van welke eene scharlakenverw wordt gewonnen; ook deze scharlakenkleur-zelve; **cochenilline**, f. fr., naam door John aan het kleurende beginsel der cochenille gegeven, hetwelk tegenwoordig karmijn genoemd wordt.

Cochlearĭa, f. lat., het lepelblad.

Cochlieten, pl. lat.-gr., versteende slakkenhuisjes.

Cochon, m. fr. (spr. *kosjóng*), het zwijn, fig. een hoogst onzindelijk mensch; **cochonnerīe**, f. de zwijnerij.

Cochonnet, m. fr. (spr. *kosjonné*), een twaalfkantig tolletje, dat de plaats van twee dobbelsteenen vervangt.

Cócket, n. een tolbriefje, bewijs van uitvoer in Engeland.

Cockein, m. eene japansche munt, = 4 centen.

Cockney, m. eng. (spr. *kókni*; misschien van gelijke afstamming als het fr. *coquin*, z. a.), een londensche gaper, stadskind, straatslijper; een bedorven kindje; **het cockney**, de gemeene Londensche tongval en spreekmanieren.

Cocon, n. fr. (spr. *kokóng*), het popje of tonnetje des zijdeworms, een kluwetje, zijdeneitje.

Coctie of **coctuur**, f. lat., het zieden, koken, de kokerij, de spijsvertering; ook de koking der ziektestof naar de grondstellingen der humoraalpathologen.

Cocu, m. fr., een horendrager.

Cocȳtus, m. gr. (*kokytos*), de tranenstroom, van *kōkýein*, weenen), Myth., eene van de rivieren der hel, der onderwereld; z. **tartarus**.

Cod, **codfish**, m., eng., de stokvisch.

Coda, f. it., eig. de staart; Muz., het aanhangsel, toevoegsel, het slot van een muzijkstuk.

Codebĭtor, m. nw lat., een medeschuldenaar.

Codex, lat. (eig. in 't algemeen een boek, misschien wel eene verspelling van het lat. *caudex*, boomstam. stengel), **code**, n. fr., een wetboek, eene verzameling van wetten en verordeningen; ook een oud handschrift; pl. *codĭces*, of juister *codices manuscrīpti*, lat., oude handschriften van klassieke werken, vóór de uitvinding der boekdrukkunst vervaardigd; *codex Alexandrīnus*, z. **Alexandrijnsche codex**; *c. argentĕus*, het zilveren handschrift, een oud afschrift van eene gothische overzetting der vier evangelisten, door bisschop Ulphilas in de 4de eeuw vervaardigd; *c. chartacĕus*, lat., een papier-handschrift, handschriftelijk werk op papier; *c. diplomatĭcus*, verzameling van oude oorkonden; *c. gigantĕus*, eig.

reusachtig handschrift, de duivelsbijbel, een zeer groot folioboek in de koninklijke bibliotheek te Stokholm, met een gekleurd afbeeldsel des duivels van achteren; *c. membranacĕus*, een pergament-handschrift; *c. rescriptus*, een op nieuw beschreven blad na uitdelging van het vroeger daarop geschrevene; *code civil*, fr., het burgerlijk wetboek; *c. Napoleon*, het wetboek van Napoleon; **codicil**, n. (lat. *codicillus*, m. verkleining van *codex*. alzoo eig. een klein handschrift, een schriftelijk opstel), een aanhangsel of toevoegsel tot een testament, eene testaments-bijlage; ook eene niet in den testamentsvorm vervatte laatste-wils-beschikking; **codicillaire clausule**, z. *clausŭla codicillāris*; **codificātie**, f. fr. Neol., het bijeenzamelen der geschreven wetten en het daaruit zamenstellen van een wetboek voor eenigen staat.

Codille, f. en n. fr. (spr. *kodielj'*), de dubbele inzet bij het omberspel, wanneer een der tegenspelers meer slagen haalt dan de hoofdspeler of ombre.

Codivísie, f. nw lat., mede- of bij-indeeling, verdeeling van een en hetzelfde geheel uit een ander gezigtspunt.

Codo, m. sp., eig. de elleboog; eene lengtemaat in Spanje, bijna = 0,471 nederlandsche el.

Cœcum, n. lat. Med., de blinde darm; **cœcaal**, daartoe behoorende.

coëfféren of **coifféren**, fr. (spr. *koaf*—, waarschijnlijk verwant met huif, it. *coffia*), het hoofd in orde brengen, het bedekken, versieren; het haar opmaken of kappen; **coëffeur** of **coiffeur**, m. een kapper; **coiffure**, f. het kapsel, hulsel, hoofdsieraad, de hoofdbedekking.

Coëfficiént, m. nw lat., eig. medewerker; Math., de gegevene of standvastige factor eener onbekende of veranderlijke grootheid; zoo zijn *a*, *b*, *c* de coëfficiënten van ax, by, cz; 4 is de coëff. van $4x^2$ enz.; heeft eene grootheid geenen factor, dan kan men zich de eenheid als haren coëfficiënt denken.

coëgaal, fr., in alles gelijk; **coëgaliteit**, f. de volkomen gelijkheid.

Cœlebs, m. lat. (*coelebs* of *caelebs*), een ongehuwd persoon; **cœlibaat**, ook **cœlibaat** en **celibaat**, de ongehuwde staat, het echteloos leven, door paus Gregorius VII (Hildebrand) aan de r. k. geestelijkheid opgelegd; **celibataire**, m. fr., een oude vrijer, een in den ongehuwden staat levend man.

cœliăcus, **a**, **um**, gr. (v. *koilía*, buikdarm), wat tot de ingewanden betrekking heeft; **cœliacus morbus**, de witte loop; **cœlialgīe**, f. de buikpijn, buikwaterzucht, ook eene onderbuikziekte in het algemeen; **cœliocēle**, f. de buikbreuk; **cœlióneus**, m. een hard gezwel aan den buik; **cœliophthŏē**, f. de buiktering; **cœliophȳma**, n. een week gezwel aan den buik; **cœliorrhœa**, f. de buikloop, ook **diarrhœa**; **cœlītis**, f. de buikontsteking.

Cœlibaat, z. ond. **cœlebs**.

Cœlicólen, pl. lat. (*coelicŏlae*), hemelbewoners, hemelburgers.

Cœlíson, n. gr., eig. hemelklank, eene soort van klavier van vier octaven, dat bespeeld wordt door het aanstrijken van een' dunnen houten horizontaal liggenden staf, uitgevonden door Masloski te Posen.

cœlitus, **a**, **um**, lat., van den hemel.

Cœlōma, n. gr. (van *koilós*, hol), de holte; Med., eene kleine zweer op het doorschijnend hoornvlies; **cœlometrīe**, f. de leer van de meting van holle vaten.

Cœmeterīum, n. (gr. *koemeterion*), de rustplaats, slaapplaats, hof des vredes; de begraafplaats, kerkhof.

Coëmtie, f. lat. (*coëmtio*), de medekoop, gemeenschappelijke koop; ook een oud-romeinsche vorm van het huwelijk aan te gaan, in eenen schijnbaren koop bestaande.

coena, f. lat., het avondmaal, de hoofdmaaltijd der oude Romeinen; *coena domini*, het avondmaal des Heeren, het heilige avond- of nachtmaal; *coenacŭlum*, n. de eetzaal, het spijsvertrek, inz. in de kloosters, z. v. a. refectorium.

Cœnæsthēsis, f. gr. (v. *koinē*, gemeen, en *aisthēsis*, gevoel), het algemeen gevoel, de algemeene bevinding.

Coëndu of **cuandu**, eene soort v. stekeldieren in Guiana en Brazilië.

Cœnologīe, f. gr. (v. *koinós*, gemeenzaam), gemeenschappelijke beraadslaging, inz. bij artsen, consult, *consultatio medica*.

coërcéren, lat. (*coërcēre*), in toom houden, temmen, betoomen, aan banden leggen; **coërcerende middelen**, dwangmiddelen; **coërcibel**, bedwingbaar, tembaar; **coërcibiliteit**, f. de bedwingbaarheid, betoombaarheid; **coërcitie**, f. de beperking, bedwinging, dwang, **coërcitief**, bedwingend, een dwangregt bevattende.

Coëssénlie, **coessentialiteit**, f. nw lat., gelijkwezenheid, gelijkheid des wezens in de drie goddelijke personen; **coëssentiëel**, gelijkwezig, van gelijk wezen.

coëtaneus, z. **coætaneus**; **coëterniteit**, z. **coæterniteit**.

Cœtus, m. lat., eene verzameling, vereeniging, inz. van scholieren of toehoorders, eene menigte, een hoop volks.

Coeur, m. fr. (spr. *kuir*), het hart; de hartvormige figuur op de speelkaarten.

coëxistéren, nw lat., te gelijk zijn of bestaan, mede aanwezig of voorhanden zijn; **coexisténtie**, f. het mede aanwezig, te gelijk aanwezig, voorhanden zijn, het medebestaan.

Coffilla, een arabisch gewigt, omtrent = 1,5 wigtje.

Cofidejussor, m. nw lat., de medeborg, ook wel **cogarant** geheeten.

Coffle, een afrikaansch woord voor karavaan.

Coffre, m. fr. (verwant met *kevie*, *kuip* enz.), de kist, de reiskist, koffer; **coffres**, pl. Mil., de onbedekte, van boven opene caponnières (z. a.), die aangelegd worden tot dekking van den overtogt van drooge vestinggrachten, om dusdoende zoo lang mogelijk in veilige gemeenschap met de buitenwerken te blijven; **coffer**, eng., ook **smak**, een engelsch werktuig ter vernieling van schepen, de springkist, vuurkist; **coffréren**, uithollen; opsluiten; **coffrage**, f. (spr. *koffráazj'*), de uitholling van mijnen of aardgroeven.

cogeniaal, nw lat., verwant naar den geest of het vernuft.

cogéren, lat., zamen brengen, verzamelen, dwingen; **cogentĭa**, f. de dwingende kracht; het geweld; **cogént**, dwingend, werkzaam, gewigtig.

cogitéren, lat. (*cogitāre*), denken, overwegen; **cogitābel**, denkbaar; *cogito, ergo sum*, ik denk, alzoo ben ik (de philosophische hoofdstelling van Cartesius of Descartes); **cogitātie**, f. het nadenken; de overweging, overdenking.

Cogmoria, f. Merc., eene zeer fijne indische mousselinen stof.

Cognaat. m. lat. (*cognātus*, pl. *cognāti*), een aanverwante door vrouwelijke afstamming, d. i. met welke de verwantschap door een' vrouwel. persoon heeft plaats gehad (spillezijde), vgl. agnaten; *cognati ex travérso*, pl., zijverwanten; *c. ex baptismo*, door den doop verwante personen (in het r. k. kerkregt); de verwantschap tusschen zulke personen heet *cognatio spirituālis;* **cognātie**, f. de verwantschap door vrouwelijke afstamming; in het algemeen stam- of bloedverwantschap.

Cognac, m. fr. (spr. *konják*), eene soort van franschen brandewijn (naar de stad Cognac in het zuiden van Frankrijk).

cognominéren, lat., eenen bijnaam, toenaam geven; **cognōmen**, m. **cognominātie**, f. de bijnaam, toenaam.

cognoscéren, lat. (*cognoscĕre*), erkennen, geregtelijk onderzoeken, in het verhoor nemen; **cognoscemént**, n., z. ond. **connaissance**); **cognítie**, f. (*cognitio*), de kennisneming, het onderzoek; *cognitio causae*, het onderzoek, de overweging vóór de geregtelijke uitspraak.

Cogosch, turk., de woning der pages in het serail; ook het gebed der huisbedienden.

cohabitéren, lat. (*cohabitāre*), zamen wonen; **cohabitánt**, de medebewoner, ook **cohabĭtor**; **cohabitātie**, f. de zamenwoning; bijslaap.

cohæréren, lat. (*cohaerēre*), zamen hangen, aaneen kleven, zamen houden; **cohæréntie** of **kracht van cohæsie**, f. de kracht van zamenhang, bindkracht der ligchaamsdeeltjes; **cohæsie**, f. Phys., de zamenhang, de kracht, waardoor de zamenstellende deeltjes der ligchamen worden aaneen gehouden; oneig. ook de zamenhang eener rij van denkbeelden enz. (in den laatsten zin zegt men echter liever connexiteit of enkel nexus.).

Cohen, m. hebr., offeraar, offerpriester.

cohēres of *cohaeres*, m. lat., een medeerfgenaam.

cohibéren, lat. (*cohibēre*), terug houden, matigen, beperken; **cohibítie**, f. Phil., de matiging, terughouding.

Cohier, m. (verbastering van **cahier**, z. a.), de schattingslijst, het schattingsboek.

Cohine of **cohyne**, f. Bot., een amerikaansche boom v. h. kalabassen-geslacht, waarvan de schors tot het maken van vaatwerk wordt gebruikt.

cohobéren, mid. lat. (*cohobāre*, fr. *cohober*), Chem., herhaaldelijk destilleren, hetgeen men doet door op het overblijfsel op nieuw het overgehaalde vocht te gieten; **cohobātie**, f. de herhaalde destillatie van vloeistoffen.

Cohob. arab., zeer fijn poeder.

cohonestéren, lat., mede eer bewijzen, vereeren.

Cohórte, f. lat. (*cóhors*), eene krijgsbende, schaar, een rot, bij de Romeinen het 10de deel van een legioen, dus 300 man; ook lijfwacht, gevolg.

Cohortātie, f. lat., de vermaning.

Cohras, Merc., oostindische zakdoeken.

Cohue, f. fr., eene razende, tierende, verward door elkander schreeuwende menigte.

coifféren, z. **coefféren**.

coin, m. fr. (spr. *koaing*), de stempel, muntstempel; het stukje lood, dat aan de stoffen wordt bevestigd.

coïncidéren, nw lat., in elkander vallen, zamen treffen, te gelijk aankomen; bij elkander passen, elkander dekken; **coïncidént**, ineenvallend; **coïncidéntie**, f. het zamentreffen, zamenvallen.

coindicans, nw lat. Med., mede aanwijzend; **coïndicantĭa**, verschijnselen, die in overeenstemming met elkander de aanwending van het eene of andere geneesmiddel aanwijzen; **coïndicātie**, f. de mede- of nevenaanwijzing.

coïnspicéren, nw lat., het medeopzigt hebben, medetoezigt houden; **coïnspéctor**, m. de medetoeziener, medeopzigter; **coïnspectoraat**, n. de post van medetoeziener.

coïnvestéren, nw lat., mede beleenen;

coïnvestīti, pl., medebeleenden; **coïnvestituur**, f. de medebeleening.

Coïon, m. fr. (spr. *kojóng*), gewoonlijk **koejon**, een nietswaardig mensch, deugniet, rekel, schurk; een lafaard; **coïonnéren**, gew. **koejonnéren**, smadelijk behandelen, gemeen bejegenen; zonder reden, uit moedwil plagen, lastig vallen, drillen; **coïonnádes**, pl., scheldwoorden; **coïonnerīe**, f. eene gemeene, smadelijke bejegening, een schelmen-, boevenstreek.

Coïtus, m. lat., de bijslaap, vleeschelijke vermenging; *coïtus damnātus of illicĭtus*, een verbodene, ongeoorloofde bijslaap, inz. tusschen bloedverwanten, bloedschande: *coïtum exercēre*, den bijslaap uitoefenen.

Cokes, de afgezwavelde steenkolen, z. **coaks.**

cola, z. ond. **coleren.**

Colao, m. de chinesche staatsminister.

colaphiséren, gr., oorvijgen, muilperen geven, afkomstig van een gebruik, dat in de middeleeuwen te Toulouse bestond, om op paaschdag elken jood een slag om het hoofd te geven, uit weêrwraak voor dien, welken J. C. bij den hoogepriester had ontvangen.

Colascione, it. (spr. *kolask*—), **colachon**, fr. m. (spr. *kolasjóng*), Muz., eene italiaansche luit met zeer langen steel.

Colatie, **colationneren** enz., z. ond. **collatie.**

Colchĭcum (*colchicum autumnāle*), de herfsttijloos, eene giftplant.

Colcothār, m. (*colcothar vitriŏli*), een door Paracelsus ingevoerd woord, engelsch rood, het roode ijzeroxyde, dat men bij de bereiding van het zwavelzuur door destillatie van het ijzervitriool als overblijfsel behoudt, doodekop, *caput mortuum.*

Coleoptĕra, pl. gr. (v. *koleós*, koker, en *pterón*, vleugel), insecten, die vier vleugels hebben, waarvan de bovenste hard, dik en kort zijn, en tot scheede dienen voor de onderste, die vliezig en dwars geplooid zijn; schildvleugelige insecten; **coleopterieten**, pl., versteende kevers of deelen van kevers.

Colère, f. fr. (spr. *kolèr'*), toorn, gramschap, oploopendheid; **coleriek**, haastig, oploopend; z. verder ond. **chol**—.

coléren, lat. (*colāre*), doorzijgen; *cola*, Med., zijg door (op recepten); **colatie** of **colatuur** (afgekort *col.* of *colat.*), f. de doorzijging, filtrering; ook de doorgezegen vloeistof; **colatorĭum**, een zijgdoek, doorzijgdoek, filtrum; **colatoriën** v. h. menschelijk ligchaam, organen, door welke de uit te werpen stoffen bereid en afgevoerd worden.

Colĭbri, m. eene soort van amerikaansche vogeltjes, welke zich van de vliegenvogeltjes, waarmede men ze vroeger vereenigde, door eenen krommen bek onderscheiden; zij zijn zeer fraai en worden om hunne verwisselende metaalglanzige kleuren met de namen van topaas, robijn, smaragd enz. onderscheiden.

Colica, **colicodynie**, **colicoplegie**, z. ond. **colon.**

Colifichet, m. fr. (spr. *kolifisjé*), eene prullekraam, vodden, beuzelingen, snorrepijperij; een sieraad van geringe waarde.

Colisēum of **colossæum**, n. lat. (vgl. **colossus**), **coliséo**, it., te Rome het overblijfsel v. h. grootste amphitheater der wereld, door keizer Vespasiānus gebouwd, die er 12000 gevangen joden aan liet werken; het was een wezentlijk amphitheater, d. i. geheel ronde schouwplaats, met ruimte voor 11000 aanschouwers; in lateren tijd de benaming van groote prachtgebouwen tot openbaar vermaak in groote steden.

Colla, f. lat., de lijm, de kleefstof, als voornaamste voedingsstof in het meel.

collabéren, lat. (*collābi*), vallen, zamen vallen, b. v. van gezwellen; zinken, dalen, b. v. van de krachten; **collápsus**, m. Med., het zinken der krachten, inz. bij den aannaderenden dood.

collaboréren, lat. (*collaborāre*), mede bearbeiden, gemeenschappelijk werken; **collaborātor**, m. een medebewerker, helper; een ondermeester; **collaboratuur**, f. de post van medearbeider, helper.

Collactanĕus, m. lat., de melk- of zoogbroeder; **collactanĕa**, f. de melk- of zoogzuster.

colla destra, it. Muz., met de regterhand; *colla sinistra*, met de linkerhand.

Colláne, f. it., de halsketting, ordeketen.

Collapsus, m. lat., eig. val; het woord wordt gemeenlijk gebruikt voor eene plotselinge en aanmerkelijke vermindering van de krachten der hersenen en des zenuwstelsels; inzinking der krachten.

col arco, it. Muz., met den strijkstok gestreken, in tegenst. met het *pizzicato.*

collateraal, nw lat., (v. *cum*, met, en *latus*, zijde), hetgeen van ter zijde met iets anders in verband staat, zijdelings, zijwaarts, eene zijwaartsche plaatsing hebbende; **collateraal-erfgenamen**, ervende zijverwanten; **collateraal-erfenis**, **coll.-successie**, f. eene erfenis, welke aan eenen zijverwant des gestorvenen overgaat; **collateraal-linie**, f. de zijlinie, zijverwantschap; **collateraal-verwanten** of *collaterāles*, zij- of nevenverwanten, dezulken, die van broeders of zusters afstammen; zij staan tegenover de verwanten in de regte op- of afdalende linie, d. i. tegen de ascendenten en descendenten; **collateraal werken**, Mil., de bij- of nevenwerken eener vesting in betrekking tot andere, die zoo zijn aangelegd, dat zij elkander wederzijds

kunnen verdedigen, b. v. het ravelijn ten opzigte der beide bijliggende bastions, en omgekeerd; **collateréren**, eene zekere wijze van boomen te enten.

Collātie 1), f. lat. (*collatio*, eig. het te zamen dragen, v. *conferre*, zamen dragen, vergelijken; over dragen, verleenen enz.), de vergelijking of het tegen elkander houden inz. van geschriften; *collatio bonórum*, lat. Jur., inbreng van goederen, d. i. de wetsbepaling, die de erfgenamen verpligt, om de onder de levenden geschonken goederen van den erflater bij de boedelscheiding in te brengen; *collatio dōtis*, inbreng v. huwelijks-uitzet; **collationéren**, nw lat., een afschrift met het oorspronkelijk stuk vergelijken; ook een ongebonden boek blad voor blad doorloopen of over tellen om te weten, of het compleet is; in orde brengen; ververschingen gebruiken, een tusschenmaal nemen; **collationéring**, het doorzien, nazien der boeken bij boekbinders en boekhandelaars.

Collātie 2), **collatuur**, f. lat., het regt om eenen post, inz. eene predikants- of onderwijzerssplaats te begeven, te doen bezetten; **collātor**, m. de verleener van of benoemer tot eenig ambt, inz. tot een predik- of schoolambt.

Collation, f. fr. (spr. *kolasjóng*), een ligte of geringe maaltijd, een half- of tusschenmaal; een ligt avondeten, inz. een maaltijd van koud vleesch, gebak en andere ververschingen, in onderscheiding van een gewoon warm maal (het woord is in deze beteekenis uit de kloostertaal genomen: bij het sober maal, dat men des avonds op vastendagen hield, werd steeds een hoofdstuk uit de *collatiōnes patrum* van Johannes Cassianus voorgelezen, en dat wel volgens den regel van Benedictus).

Collaudātie, f. nw lat., eene gemeenschappelijke toezegging, belofte.

collé, fr., eig. geplakt, gelijmd; in het biljartspel: digt tegen den band liggend; **collé-bal**, een onder den band liggende bal; **collé-stoot**, een bandstoot, stoot van onder den band.

Collecte, f. lat. (*collecta*, van *colligēre*, bijeen zamelen), eene inzameling van belastingen of schattingen, geld-, gifteninzameling; het ingezamelde geld; in de kerk: een altaargebed, eene korte spreuk of een tekst, dien de geestelijke aan het altaar afzingt of leest; ook de verkoop der loterij-loten; **collectanĕa**, pl., verzamelde aanmerkingen, berigten, gedachten uit boeken, leesvruchten; een uittrekselboek; **colléctie**, f. de verzameling, het aantal, de menigte; **collectéren**, nw lat., inzamelen, bijeen brengen, ophalen voor de armen of noodlijdenden; **collectánt**, m. een inzamelaar inz. van gaven of aalmoezen; **collectātie**, f. het zamelen, heffen; **collectatie-regt**, het inzamel-, heffingsregt; **collectief**, verzamelend, vele dingen van eene soort te zamen vattend; gemeenschappelijk, in algemeen opzigt; **collectie-glas**, een vereenigingsglas, verzamelglas tot vereeniging der lichtstralen in een brandpunt; *colléctim*, lat., kort, zamenvattend, summarisch; **collectīvium** of **collectief**, n., z. **nomen**; **collectivīsch**, zamenvattend, vereenigend, zaamvattenderwijs; **colléctor**, m. Phys., de electriciteits-verzamelaar aan de electriseermachine; **collecteur**, m. fr., een verzamelaar; de door het rijk aangestelde verkooper van loterij-loten.

Collēga, m. lat., een ambtgenoot, ambtsbroeder; medearbeider, medeleeraar, medeonderwijzer; **collegieschap**, het ambtgenootschap; **collegĭum**, n. lat., **collegie**, f. ieder tot eenig bepaald doel vereenigd gezelschap, ambtsgezelschap, -vereeniging, -vergadering; de vergaderplaats-zelve; ook oneig. de lessen der professoren aan de hoogescholen en athenæën; in Engeland eene soort van bijstichtingen der hoogescholen, waarvan de studenten (*fellows*) met de leermeesters en regenten (*tutors*) in afzonderlijke gebouwen bij elkander wonen; pl., **collegĭa**, gew. **collegies**; *collegium illústre*, lat., eene hoogeschool voor jonge edellieden; *c. medicum*, de raad der gezondheid, gezondheidsraad; *c. publicum*, eene openbare voorlezing of les, die om niet door den leeraar wordt gehouden; *c. privātum*, eene bijzondere les, die door de toehoorders betaald wordt; *c. privatissimum*, die slechts voor eenen of voor weinigen wordt gehouden; *c. sacrum*, de heilige vergadering, n. l. der kardinalen te Rome; **finantie-collegie**, de raad van beheer, het ligchaam, dat met het bestuur van de staatshuishouding belast is; **collegiālisch**, of als adverb. *collegialiter*, ambtsbroederlijk, eenstemmig in bediening, leven enz.; in de vergadering van al de ambtsbroeders; met hunne toestemming; **collegiaal-systeem**, n. in het staatsbestuur: de inrigting, volgens welke eene handeling der regering, een openbaar bevel, besluit enz. niet van eenen enkelen staatsambtenaar, maar ten minste van drie stemvoerende medeleden moet uitgaan (in tegenstelling met bureaucratie); in het kerkelijk regt: het stelsel, dat de kerk uit eene vereeniging van vrije medeleden bestaat, die hunne aangelegenheden door genootschapsbesluiten bepalen (in tegenst. met het territoriaal en episcopaal-systeem); **collegiánten**, ook **rijnsburgers**, pl., een gezelschap of genootschap, na 1619 ten gevolge der mishandelingen, waaraan de Remonstranten in Holland toen ten doel stonden, opgerigt door de drie gebroeders van der Codde te Warmond, later verlegd naar Rijnsburg; de vergaderingen,

die ook elders op hun voetspoor ontstonden, noemde men collegiën; geene bijzondere leerstellingen, maar liefde en verdraagzaamheid, vrij van allen sectegeest, was hun kenmerk; tegen het einde der 18de eeuw geraakte hun genootschap in verval; **collegiaat**, m. een stiftslid, stichtsheer; ook n. het stift-zelf; **collegiaat-kerk**, eene onderstiftskerk; eene dom- of stichtskerk, die geenen bisschop, maar enkel eenen proost of deken aan haar hoofd had; **collegiatuur**, f. op universiteiten een gebouw, waarin studerenden onder opzigt van leeraars bij elkander wonen, eerst te Parijs, later ook op duitsche universiteiten opgerigt.

col legno, it. (spr. *lénjo*), Muz., met het hout v. den strijkstok (niet met de haren).

Collerétte, f. fr., een kleine doek of shawl, waarmede de vrouwen zich soms den hals en de schouders bedekken, een halskraagje.

Collet, n. [fr. *collet* (spr. *kolè*), it. *colletto*, van het lat. *collum*, hals], een rijbuis, ruitervest, een rijwambuis, kolder; iemand bij zijn **collet** grijpen, d. i. hem bij den kraag nemen, hem gevangen nemen.

Colli, z. **collo**.

collidéren, lat. (*collidĕre*), op elkander stooten, zamen treffen, elkander ontmoeten, botsen; ook met elkander twisten, strijden, in aanraking komen; **collīsie**, f. het op elkander stooten, de botsing, het tegen elkander twisten of druischen van krachten, wetten, pligten enz.; de beklemdheid, verlegenheid, nood.

Collier, n. fr. (spr. *koli-é*), de halsband, het halssnoer, de halsketen.

colligéren, lat. (*colligĕre*), zamelen, inzamelen, verzamelen; gevolgtrekkingen maken; verbinden, binden; zich herstellen.

colliméren, lat. (*collimāre*), een oogmerk hebben, bedoelen; zijn uitzigt op iets vestigen; **collimātie** of **collimatie-lijn**, f. Astr., de gezigtslijn, de regte lijn, in welke het oog met een instrument op een te meten voorwerp is gerigt of viseert, b. v. bij de verrekijkers de lijn, die door het middelpunt der beide glazen gaat, de zoogenaamde optische as des kijkers, dewijl men in die as ziet en meet.

Colliquātie en **colliquescéntie**, f. lat. Med., de zamensmelting, versmelting, smelting, vermindering der vaste deelen met overvloedige uitscheiding en verminderde zamenhang der vochten; **colliquatie-koorts**, de rotkoorts; **colliquatief**, smeltend, zamensmeltend; **colliquatief zweet**, een hevig, afmattend zweet.

Collisie, z. **collideren**.

Collo, m., pl. **colli**, it. Merc., eene kist, een vat, fust, stuk, eene baal koopwaren, b. v. ik heb 6 colli (kisten, vaten, balen) ontvangen.

collocéren, lat. (*collocāre*), stellen, plaats aanwijzen; **collocātie**, f. de stelling, plaatsing; Jur., de rangschikking der schuldeischers, de vaststelling der orde, waarin zij betaald zullen worden; **collocatie-vonnis**, de beslissing van de volgorde der schuldeischers in het concours-proces.

colloquéren, lat. (*colloqui*), zamen spreken, een mondgesprek houden, afspreken; een onderzoek doen; **colloquīum**, n. of **collocūtie**, f. de zamenspraak, het gesprek, inz. echter het onderzoek, waaraan de protestantsche geestelijken vóór hunne bevordering bij wijze van gesprek met een of meer leden hunner geestelijke overheid zich moeten onderwerpen; **colloquīum caritatīvum**, een gesprek in der minne, een verzoenings-onderhoud.

Collothum, n. een perzisch gewigt van 25 sextarios.

colluctéren, lat. (*colluctāri*), strijden, worstelen; **colluctātie**, f. de strijd, kamp, worsteling, doodsstrijd; **colluctātor**, m. de kampvechter, strijder.

colludéren, lat. (*colludĕre*), Jur., in geheime verstandhouding zijn, onder ééne deken steken, zich met zijne partij ten nadeele van eenen derde verstaan; **collūsie**, f., **colludium**, n. eene geheime, bedriegelijke verstandhouding, doorstoken kaart; **collusōrisch**, heimelijk, afgesproken, doorstoken, geknoeid.

Collutorīum, n. lat. Med., de mondspoeling.

Collybe, f. eene oude zeer kleine munt; ook een zeer klein gewigt.

Collýben, pl. (van het gr. *kollýbos*), kleine munt, kleingeld; **collýbus**, m. ook f. het opgeld, de agio; **collybist**, m. een wisselaar.

Collyrīum, n. gr. (*kollýrion*), eig. eene deegvormige massa (v. *kollýra*, grof brood), Med., naam, waarvan Hippocrates en Galenus zich bedienden, om zekere vaste geneesmiddelen aan te duiden, die bestemd waren om in de scheede, den aars, de ooren of de neusgaten gebragt te worden. Tegenwoordig heeft dit woord eene geheel andere beteekenis, en wordt gebruikt voor ieder plaatselijk geneesmiddel, hetwelk men op het oog of juister op het bindvlies aanbrengt. Men onderscheidt drooge, weeke en vloeibare **collyria**; dus poeder om in het oog te blazen, oogzalf, oogwater; **collýra**, f. beschuit, tweebak; **collyderiānen**, pl., eene secte der 4de eeuw, die aan Maria beschuit offerde.

Colmar of **colmart**, f. eene soort van groene, zeer groote en duurzame peren.

Colmāta, f. it., de landverhooging, de manier, volgens welke men het met slib beladen water der rivieren op eene vlakte inlaat, het door dijken afsluit en na bezinking der aarddeelen weder aftapt, welke

bewerking herhaald wordt totdat de grond de tot bebouwing vereischte hoogte heeft verkregen.

Colobōma, n. gr. (eig. het verminkte, van *kolobūn*, verminken), Med., eene tegennatuurlijke splijting der oogleden van boven naar beneden, door uiterlijk geweld ontstaan of aangeboren, dus hetzelfde aan het ooglid, wat de hazenmond aan de bovenlip is.

Colocásie, f. (lat. *colocasĭa*, gr. *kolokasia*), Bot., de egyptische of grootbladerige aronskelk, egyptische boon, kalfsvoet, eene eetbare plant in de morgenlanden.

colombien of **colombienkleurig**, fr., z. ond. **columbarĭum**; **colombine**, f. de minnares van harlekijn, eene staande rol of masker op het ital. tooneel (het tot een' eigennaam geworden *colombine*, duifje, waarmede harlekijn zijn liefje doorgaans aanspreekt); ook duivendrek, eene goede mest; nog Bot., akelei, zekere plant.

Colomne, f. een piaster in het voormalige spaansch Amerika, op welker eene zijde de kolommen of zuilen van Hercules staan afgebeeld.

Cōlon, n. gr., een lid, eene afdeeling, b.v. der rede; het dubbele punt (:) als scheiteeken voor de volzinnen; Med., de karteldarm; **colĭca**, f. lat., het kolijk, snijdingen in het lijf, buikpijn, darm- of buikkramp; *colĭca biliōsa*, lat., galachtig kolijk; *c. pituitōsa*, slijmkolijk; *c. saturnīna*, loodkolijk, loodvergiftiging; *colica pictōnum*, het kolijk van Poitou of ciderkolijk; **colicodynīe**, f. gr., pijn in den karteldarm; **colicoplegīe**, f. darmverlamming; **colītis**, f. ontsteking van den karteldarm.

Colonaat, **colonie** enz., z. ond. **colonus**.

Colonne, f. fr. (vgl. **kolom**), eig. eene zuil, pilaar, kolom; Mil., een gedeelte v. een optrekkend leger, eene heirbende, lange strijdschaar; *colonne coupée*, fr. (spr. —*koe pé'*) eene dubbele of koppelschaar; *colonne pleine*, eene geslotene of ineengedrongen schaar; **colonne-marsch**, het optrekken bij scharen of colonnen; **colonne-wegen**, wegen, waarop men met alle soort van wapens kan marcheren; zij worden daar, waar de eigentlijke weg niet deugt, over de velden aangelegd en door opgestoken stroowisschen (*jalons*) aangeduid; **colonnáde**, f. eene zuilenreeks of -rij, een op zuilen rustend gebouw; staan de zuilen in den voorgevel van een gebouw, dan heeten zij portiek, staan zij er rondom, dan noemt men die colonnade peristylum, staan zij dubbel, polystylum; **colonél**, m. fr. (in plaats van colonnel, d. i. eig. aanvoerder eener colonne), de overste, kolonel; bij boekdrukkers eene drukletter, die het midden houdt tusschen brevier en nonpareil; **colonel général** (spr. —*zjenerál*), bevelvoerend generaal; **colonel lieutenant** (spr. —*ljeutnáng*), z. v. a. overste-luitenant, luitenant-kolonel.

Colōnus, m., pl. **colōni**, lat., veldbouwers, land- of akkerlieden; inz. de bewoner of bruiker van een colonaat; **colonaat**, n. lat., pachtgoed, eene bouwerij, die den heer jaarlijks eenen cijns of eene schatting heeft te betalen; **colonatĭcum**, n. de dienst, die de bruiker verpligt is aan den grondeigenaar te bewijzen; **colōnie**, f. (lat. *colonĭa*), eene planting, volkplanting, aanbouwing, een plantstaat, colonie; in 't algemeen alle van eene gemeente gezamentlijk uittrekkende menschen, om zich buiten den eigen grond neder te zetten, om 't even of de stam van dien nieuwen tak een gansche staat, een landschap of eene enkele plaats, een geheel volk of eene enkele gemeente zij; ook een bijenzwerm; **coloniaal**, nw lat., wat eene volkplanting of aanbouwing betreft, van haar afkomt enz.; **coloniaal-handel**, de handel met volkplantingen; **coloniale waren**, waren uit vreemde plantstaten, vooral uit de Indiën, b. v. koffij, suiker, thee, kruiderijen, specerijen, rijst, katoen, verwhout enz.; **coloniséren**, eene volkplanting of colonie oprigten; **colonisātie**, f. het heentrekken naar, nederzetten in, aanbouwen van een ander oord; **coloníst**, m. een aanbouwer, planter, burger van eene volkplanting.

Colophōn, m. gr., het slot, de laatste bladzijde in oude boeken, bevattende de opgave van schrijver, drukker en jaartal, ontstaan uit het lat. spreekwoord *colophōnem addere*, d. i. eene zaak voleinden, er de laatste hand aan leggen, welk spreekwoord men daaruit verklaart, dat de bewoners der ionische stad Kolophon in Klein-Azië door hunne uitstekende ruiterij gemeenlijk de overwinning verschaften aan die partij, bij welke zij zich aansloten; **colophonĭum**, n. de vioolhars, spiegelhars (naar dezelfde stad Kolophon zoo geheeten), z. **terpentijn**; **colophoniet**, m. eene roodgele steensoort, aan het granaat verwant.

Coloquinth, f. (gr. *kolókyntha*, lat. *colocýnthis*), de kogelronde, zeer bittere en buikzuiverende vrucht van den kolokwint-komkommer (*cucumis colocynthis*).

cólor, m. lat., de kleur; de schijn, het voorkomen, voorwendsel; *sub colōre juris*, onder schijn, voorwendsel van regt; **coloréren** (lat. *colorāre*), kleuren, verwen, met kleuren of verwen dekken; ook eenen schijn geven, verschoonen, verontschuldigen, bemantelen, verbloemen; **coloraménto**, m. it., de manier van plaatsing, rangschikking van schilderijen enz.; **colorātie**, f. de kleuring, verwing; kleurspeling, kleurwisseling; **coloratuur**, f. nw lat. Muz., eene kunstige

stemwending, stembuiging, een sprong of loop, het slepen der toonen ter versiering van het gezang; **colòris**, pl., Halfturken, menschen, die uit de vermenging van Turken met Negerinnen of Moorinnen zijn geteeld; **colorist**, m. een kleurgever, verwbereider; een **goed colorist** is een schilder, die de kleuren zuiver en juist op zich-zelven en in eene schoone verhouding tot elkander weet op te dragen; **coloriet**, n. it. (*colorito*), de kleurmenging, het kunstig mengen der verwen om voorwerpen in hunne natuurlijke kleur voor te stellen; de natuurlijke, frissche, schoone kleur; ook de schijn, het voorkomen; bij geschriften: de wijze van voorstelling.

Colós, **colóssus**, m. gr. (*kolossós*), een zeer groot standbeeld, reuzenzuil, reuzengestalte, een reuzenbeeld, b. v. het ontzettend groot metalen beeld der oudheid aan den ingang van de haven van Rhodus; **colossen**, pl., bij voorkeur de beide 18 voet hooge standbeelden op steigerende rossen voor het pauselijk paleis op den Monte Cavallo te Rome; **colossaal**, **colossālisch** of **colóssisch**, onmatig groot, overgroot, reusachtig, meer dan levensgrootte; **colossaliteit**, f. de reuzengrootte, reusachtigheid;

Colossæum, z. **coliseum**.

Colóstrum, n. lat., de eerste moedermelk na de bevalling, biest; **colostrātie**, f. de zogziekte; **colostraat**, m. en f. een zogziek kind.

Colougli, m. de zoon van een' turkschen soldaat met eene algerijnsche vrouw.

Colpalgīe, f. gr. (v. *kólpos*, boezem, schoot, holte enz.), Med., pijn in de vrouwelijke scheede; **colpemphráxis**, f. verstopping der scheede; **colpītis**, ontsteking der scheede; **colpocēle**, f. scheedebreuk; **colpoptōsis**, f. uitzakking der scheede; **colporrhagīe**, f. bloedstorting uit de scheede; **colporrhēxis**, f. scheuring der scheede; **colpostegnōsis**, f. de zamengroeijing der scheede; **colpostenochorīe**, f. vernaauwing der scheede.

colportéren, fr. (*colporter*, eig. aan den hals dragen, v. *col*, hals), met eene marskraam rondloopen, waren langs de deuren venten, te koop bieden; **colportage**, f. (spr. —*táazj'*), de marskramerij, het rondventen, de kleinkramerij; **colporteur**, m. een marskramer, straatkoopman, pakdrager; een last- en waterdrager; een koopman in oude boeken, boekenist; een rondventer van loterijbriefjes, debitant.

Coltelláten, pl. it., eig. messteken; scherpe zetten, vinnige aanmerkingen.

Colti of **coltis**, n. fr., een hoekkabinet, uitstek, een klein uitstekend vertrek aan het einde van een gebouw.

Columbarĭum, n. (pl. *columbarĭa*), lat. (v. *columba*, duif), een duivenslag; ook eene afdeeling of nis in de oud-romeinsche grafgewelven ter bewaring der urnen of aschkruiken; **columbien** of **colombien-rood**, de kleur van den hals eener duif, duivenhalskleurig, uit donkerrood en blaauw bestaande, loodverwig.

Columbatser mug, een voor het vee zeer schadelijk tweevleugelig insect, inz. in Zevenbergen (Transsylvanië).

Columbĭum, n. een enkelvoudig metaal, ook **tantalium** geheeten, door Hatchet en Ekeberg in 1801 en 1802 ontdekt. Het werd gevonden in een stuk erts, dat uit Massachussets, eene provincie van Noord-Amerika, werd overgezonden. Van daar de naam, dien het ontving ter eere van Christophŏrus Columbus.

Columbo-wortel, de zeer specerijachtig riekende, bitter smakende wortel, van eene op Ceylon, in de omstreken der stad Colombo groeijende plant, die eene uitmuntende artsenij is tegen het zuur, zwakke ingewanden enz.

Columbus, m. gr., N. H., de duiker, een watervogel.

Columéllæ, pl. lat., eig. pilaartjes, zuiltjes; rolronde versteeningen; *columellāres dentes*, pl., de hoektanden der paarden, die zij in het 4de jaar krijgen.

Colūren, pl. gr. (*kólūroi*, v. *kól-ūros*, d. i. eigentlijk stompstaartig), Geog., jaargetijsneden, twee meridianen, waarvan de eene door de twee zonnestilstandspunten (*colures solstitiōrum*) en de andere door de twee punten der nachteveningen (*colures aequinoctĭum*) loopt, en die elkander regthoekig snijden.

Cōma, n. gr., het hoofdhaar, Med., de slaapzucht, een ziekelijke, zeer vaste slaap, waaruit men den lijder niet kan wekken; *coma somnoléntum*, een slaap, waarin de lijder nog antwoordt, wanneer men hem iets vraagt, maar terstond weder insluimert; *coma vigil*, wakende slaapzucht, waarin de zieke dikwijls uit zijne sluimering ontwaakt, verward spreekt, ijlhoofdig is en onder het spreken terstond weder in slaap valt; **comateus**, slaapzuchtig, wat tot coma betrekking heeft.

Comb, **coom** of **coomb**, n. (spr. *koom*), eene engelsche korenmaat van 4 bushels of schepels, = 145,39 kop.

combabiséren of **combabuséren**, iron., zich-zelven ontmannen, gelijk Combābus, een Syriër, deed, om zich bij den koning, wiens gemalin Stratonīce hij begeleiden moest, van alle verdenking te zuiveren; **combābisch**, ontmand, gelubd.

Combattánten, pl. fr., strijders, kampvechters, weêrbare mannen.

combibéren, lat., met elkander drinken; doorzwelgen; **combĭbo**, m. de medrinker, drinkebroêr.

combinéren, lat. (*combināre*), vereeni-

gen, zamen stellen; het gecombineerde leger, het (uit troepen van verschillende natiën) zamengestelde leger; ook vergelijken en berekenen; *combinándo*, door tegen elkander houden of vergelijking der rekening; **combinātor**, m. de verbinder, zamenvoeger; eene luchtverzamelplaats aan blaasbalgen; **combinātie** en **combinéring**, f. eig. verbinding van twee dingen (*bina*) in 't algemeen, verbinding van velerlei dingen, voorstellingen, begrippen enz.; koppeling, paring, vergelijking en berekening van verschillende dingen; Math., de verbinding van eenige dingen uit vele gegevene, zonder acht te slaan op hare opeenvolging of orde; de verbondene dingen heeten elementen.

comburéren, lat. (*comburĕre*), verbranden, verbranding verwekken; ontsteken; **combustibel**, nw lat., brandbaar, wat zich laat verbranden, wat vuur kan vatten; **combustibiliteit**, f. brandbaarheid, verbrandbaarheid; **combústie**, f. de verbranding, het verbranden, ook de brandschade; *combustio spontanĕa*, de zelfontbranding des menschelijken ligchaams, waarbij het ligchaam geheel tot asch wordt gebragt door een vuur, dat zich van zelf ontwikkelt: een verschijnsel, door vele geneesheeren toegeschreven aan het misbruik van geestrijke dranken.

Comecia, z. ond. **comes**.

Comédie, z. ond. **comos**; *comédie à tiroir*, fr. (spr. *komedi' a tiroár*), een tooneelstuk, waarvan de tooneelen, ofschoon door eene en dezelfde plaats verbonden, geen' zamenhang met elkander hebben, een schuifladestuk.

Comedōnes, pl. lat., eig. vreters, vraten, slempers; Med., medeëters, kleine zwartachtige, verhevene puntjes in de huid, welke daaruit gedrukt kunnen worden, en er dan uitzien als draden of kleine wormen, en uit verharde lympha, met vuil vermengd, bestaan.

Comeet, f. gr. (*komētes*, v. kómē, haar), eene haar- of baardster, staartster, komeet, eene ster, die zich in een' zeer langwerpigen loopkring om de zon beweegt; weleer waren de kometen de schrik der bijgeloovige volksmenigte, thans zijn zij de geliefde voorwerpen van onderzoek voor de sterrekundigen, die met opgetogenheid in 1846 zes dier nog vrij onvolkomen gekende ligchamen te gelijk aan het uitspansel waarnamen; **cometographīe**, f. de staartsterbeschrijving; **cometieten**, pl., eene soort van astroïten of sterresteenen, die van lange vezels zijn voorzien, 't welk hen eenige gelijkenis met de kometen geeft.

come prima of *c. sopra*, it. Muz., als voren, als boven; *come sta*, it., gelijk het daar staat, zonder willekeurige versiering.

Comes, m., pl. *comites*, lat., gezel, begeleider, gezelschaphouder; Muz., de herhaling van het hoofdthema der fuge in eene andere stem; inz. het gevolg der latere rom. keizers, van daar de titel van verscheidene hof- en staatsbeambten; in de middeleeuwen z. v. a. graaf (van daar het fransche comte); *comes palatīnus*, een paltsgraaf; **comecĭa**, l. **cometĭa** of **comitĭa**, f. mid. lat., een graafschap, de regtsban van eenen graaf.

comestibel, nw lat., eetbaar, genietbaar; **comestiblen**, pl., eetwaren; **comestibiliteit**, f. de eetbaarheid.

Cómfort, m. eng., gemak, genoegen, rust, welbehagen, tevredenheid, troost, al wat tot een ongestoord en vreedzaam genot van het leven dient; **comfortable** (spr. *kómforteb'l*), behagelijk, genoegelijk, gemakkelijk, verkwikkelijk, genotvol enz.

comique, **comiek** enz., z. ond. **comos**.

Comitaat, z. ond. **comitéren**.

Comité, n. fr. (v. h. lat. *committĕre*, opdragen, aanvertrouwen), eene verzameling van beraadslagende personen of gecommitteerden, eene vergadering van onderzoekers; het onderscheidt zich van de commissie meestal in zoo verre, dat het niet een enkel geval in beraadslaging neemt, maar de eigenschap der duurzaamheid in zich sluit; *comité secret*, fr. (spr. —*sekré*), in Frankrijk elke zitting der kamers, die met geslotene deuren plaats heeft; *committee general*, eng. (spr. *kommíttie dzjénnerel*), in Engeland het hooger en lager huis, wanneer de gewone vorm der discussie voor eene vrijere wordt verwisseld, en een lid meermalen het woord kan nemen.

comitéren, lat. (*comitāri*), begeleiden, uitgeleide doen; **comitaat**, n. het geleide, gevolg, de vergezelling; ook een kreits, ban of district in Hongarije.

Comitĭa, lat., of *comitiën*, pl., volksvergaderingen bij de oude Romeinen; rijks- of volksvergaderingen, rijksdagen.

Comitief, n. lat. (v. *comes*, z. a.), eene schriftelijk opgedragene bevoegdverklaring, volmagtiging, volmagt; inz. sedert de 14de eeuw de bevoegdheid der paltsgraven van het keizerlijke hof om zekere ambten, waardigheden en regten uit te deelen.

commandéren (fr. *commander*, v. h. lat. *commendāre*, overdragen, toevertrouwen, v. *mandare*, opdragen, bevelen), bevelen, gebieden, aanvoeren, beheerschen; het omliggende overzien, bestrijken; **commandánt**, m. de opperbevelhebber eener vesting, de stadsbevelhebber, stads- of plaatsoverste, opperkapitein; **commandantuur**, f. de woning of waardigheid van den bevelhebber der plaats; **commánde**, f. Mil., een bij- of nevenwerk bij vestingen; **commandement**, n. (spr. —*mángt*), het bevel, gebod; de magt om over een leger te gebieden; de hoogte, het over-

zieningspunt bij vestingen; **commandeur**, m. de bevelhebber, aanvoerder eener troepenafdeeling; ook de opperste eener ridderorde, of een ridder uit eene der hoogere ordesklassen; **commandeur- of commodoor-schip**, het schip, waarop zich de bevelhebber van het smaldeel bevindt; bij koopvaardijvloten het vooraanzeilende (*convoy-ship*, eng.), dat de andere voert en zamen houdt, en deswegen een licht op den grooten mast heeft; **commando**, n. het bevel, de hoogste magt, het regt om te bevelen; ook een afgezonden troep of bende soldaten; Merc., de last, de bestelling; **commando-fluit**, eene metalen fluit, waarvan men zich op zeeschepen tot het bijeenroepen der matrozen bedient; **commando-staf**, de staf des veldheers, het teeken zijner opperste waardigheid; **commando-woord**, het bevelwoord, op hetwelk eene handgreep of eene beweging moet gemaakt worden.

Commandite, f. (it. *commándita*, fr. *société en commandite* spr. *—ang komangdiet'*), Merc., eene handelsvereeniging, een stil gezelschap van handelaars, welker medeleden slechts hun geldelijk aandeel toebrengen, zonder werkelijk deel aan de zaken te nemen, terwijl een of meer verantwoordelijke handelaars (insgelijks commandite, fr. *associé gérant* of *complémentaire*, genoemd) de werkzaamheden verrigten; ook een bijhandel, door een handelshuis in eene andere plaats opgerigt; *associé en commandite*, z. **associé**; **commanditair**, m. fr., een medelid van eenen commandieten handel, de grondlegger, het hoofd van een handelshuis, dat door eenen gevolmagtigde wordt bestuurd; **commandiet** of **commanditist**, m. hij, die voor zijne eigene rekening aan een ander waren bestelt.

Commando, z. ond. **commandéren.**

commedia dell' arte, it., z. ond. **comos.**

comme il faut, fr. (spr. *komm i fô*), gelijk het behoort of past, naar behooren, in orde, best, netjes, voorbeeldig enz.

Commeline, f. Bot., een plant in Amerika en Japan, uit welker bloembladeren men eene soort van ultramarijn-verw bereidt, zoo geheeten naar den nederlandschen kruidkenner, Joannes Commelin in de 17de eeuw, die den Amsterdamschen *hortus medicus* aangelegd en eene *historia plantārum* daarvan geschreven heeft.

commemoréren, lat. (*commemorāre*), zich bezinnen, bedenken; vermelden, verhalen, gedenken; **commemorābel**, gedenkwaardig; **commemorātie**, f. de gedachtenis, herinnering, vermelding; de aanroeping der heiligen in 't gebed; *commemoratio omnium fidelium*, het feest aller zielen.

Comménde, commenderīe, f. (mid. lat. *commenda*, van het lat. *commendāre*, aanvertrouwen, opdragen), oorspr. de voorloopige overdragt van eene opengevallen prebende aan eenen geestelijke tot aan hare wedervervulling; vervolgens in 't algemeen de prove, ordesprebende; het gebied eens orderidders; **commendātor**, mid. lat., of **commendataire**, fr. m. een provenier, een abt, prior enz., die de inkomsten van een geestelijk goed geniet, bezitter eener prebende is; **commenthúr** of **komthúr**, m. hoogd. (spr. *u* als *oe*; mid. lat. *commendarius*, fr. *commandeur*), een ordes-provenier, de bevelhebber eener orde.

commendéren, lat. (*commendāre*), aanbevelen; *commendāmus*, wij bevelen hem aan, het formulier, waarmede de bisschoppelijke of pauselijke inwilliging tot de keus van eenen candidaat gegeven wordt; **commendātie**, f. de aanbeveling, aanprijzing; het gebed voor eenen gestorvene.

Commensālis of **commensaal**, m. nw lat., de dischgenoot, kostganger.

commensurābel, nw lat. (v. *cum*, met, en *mensūra*, maat), hetgeen zulk eene verhouding tot een ander ding heeft, dat het eene met het andere of beide met dezelfde maat kunnen gemeten worden; zamenmeetbaar, gelijkmeetbaar of -uitmeetbaar; **commensurabiliteit**, f. de gelijk- of zamenmeetbaarheid, de geschiktheid om met eene zelfde maat gemeten te worden.

Comment, fr. (spr. *kománg*), hoe, op wat wijze, waarom? (In Duitschland wordt dit woord als subst. m. gebruikt in de beteekenis van: gewoonte, gebruik, manier, heerschende toon onder de studenten, en dan *kommént* uitgesproken).

Commentair, m. lat. (*commentarius*, v. *mens*, verstand), de verklaring, uitlegging, opheldering; een boek, waarin allerlei gedachten en opmerkingen worden aangeteekend, een memorieboek; voorts een geschrift, dat tot uitlegging van een ander dient; **commentéren** (*commentāri*), verklaren, ophelderen, met uitleggingen voorzien, b. v. een boek; **commentātie**, f. verklaring, opheldering; **commentātor**, m. een uitlegger, verklaarder, schrijver van verklaringen, aanmerkingen enz.

Commenthur, z. **commende.**

Comméntum, n. lat., eene verdichting, onwaarheid, leugen; *commentitia emtio*, z. *emtio commentitia*.

Commerage, z. ond. **commère.**

Commercium, n. lat., **commerce**, m. fr., de handel, koophandel, het handelsverkeer, de koopmanschap, nering, commercie; de omgang, het verkeer, de gemeenschap; de wederzijdsche verhouding; **commerce**, n. een zeker kaartspel, waarbij kaarten geruild worden en dat met een willekeurig getal personen kan gespeeld wor-

den, een gezelschapspel; **commercéren**, fr., handelen, handel drijven; **commerçable**, fr. (spr. —*sábl'*), verkoopbaar, tot omzetting in den handel geschikt; tot gezelligen omgang geschikt, toegankelijk, gedienstig, hupsch in den omgang; **commercie-tractaat**, n. een handelsverdrag; **commerciëel**, fr., wat tot den handel behoort, b. v. **commerciële profijten**, handelsvoordeelen enz.; *commerciellement*, fr. Neol. (spr. —*mång*), op koopmanswijze, naar koopmansstijl.

Commère, f. fr., de peetmoei, doopheffster; eene babbelaarster, klappei; **commerage**, f. (spr. —*ráazj'*), het geklap, de stadspraatjes, oudwijvensprookjes.

Commettant, **commies**, enz., z. ond. **committeren.**

Commilitōnen, pl. lat. (*commilito*, pl. *commilitōnes*), eig. medestrijders, wapenbroeders; schoolgenooten, medestudenten, inz. aan hoogescholen.

comminéren, lat. (*comminări*), dreigen, bedreigen; **comminātie**, f. de bedreiging, waarschuwing; **comminātor**, m. de bedreiger, waarschuwer; **comminatórisch**, bedreigend, waarschuwend.

Comminister, m. lat., de titel van de bisschoppen van wege den paus.

comminuéren, lat. (*comminuĕre*), verminderen, verzwakken; verbrokkelen; **comminūtie**, f. Chem. Pharm., het fijnstooten.

commiscéren, lat. (*commiscēre*), vermengen; **commiscibel**, vermengbaar; **commixtie**, f. de vermenging.

Commiserātie, f. lat. (*commiseratĭo*) de ontferming, het erbarmen, medelijden; **commiserābel**, medelijdens-, beklagenswaard; **commiserātor**, m. de erbarmer.

Commissariaat, **commissaris**, enz., z. ond. **committeren.**

Commissuur, f. lat. (*commissūra*), Anat., het punt, waar twee deelen zich vereenigen; zoo noemt men **commissuur** der oogleden, der lippen enz. de hoeken, welke zij ter plaatse hunner vereeniging vormen; de zamenvoeging, voegnaad.

committéren, lat. (*committĕre*), last geven, aanvertrouwen, volmagt geven; **committént, commettánt**, m. de lastgever, hij, die aan een ander iets opdraagt, volmagt geeft; **gecommitteerde**, m. de lasthebber, hij, wien de verrigting eener zaak op last of op rekening van anderen is opgedragen; **commies**, m. (fr. *commis*), een zaakbezorger; een handelsbediende, kantoorschrijver, factoor; een lands- of stadsbeambte, die tegen smokkelarij moet waken, een accijns- of impostwachter, gem. verklikker; nog wordt het woord c o m m i e s gebruikt in zamenstellingen en wel van dingen, welker vervaardiging en levering aan anderen bij menigte wordt opgedragen, b. v. **commiesbrood**, soldatenbrood; *commis-voyageur*, m. fr. (spr. *komivoajazj*—), een reizend handelsbediende; **commissāris**, m. (nw lat. *commissarĭus*, fr. *commissaire*), een gelastigde, volmagthebbende; opzigter, bezorger, aanteekenaar van brieven, goederen enz. aan de veren; *commissarĭus perpetŭus*, een voortdurend, aanblijvend zaakvoerder, gevolmagtigde enz.; **commissariaat**, n. het ambt, het kantoor van eenen commissaris; de duur van zijnen diensttijd; **commissie**, f. (fr. *commission*, spr. *komisi-óng*), de aan een ander opgedragen last, taak, bestelling, boodschap; de personen, die in last hebben zekere zaak gemeenschappelijk uit te voeren, te onderzoeken (vgl. **comité**); ook hetgeen een koopman voor de bezorging eener zaak aan zijnen lastgever in rekening brengt; *commissĭo feudi*, de verbeurte van het leen; **commissie-boek**, n. het bestelboek, waarin de bestellingen of commissiën worden opgeteekend; **commissie-brief**, de brief, waarin de uitvoering van eenen last wordt opgedragen; **commissie-bureau**, n. eene inrigting, een kantoor, waar tegen zekere betaling lasten, bestellingen of commissiën worden aangenomen en bezorgd; **commissie-goed**, waren, boeken, die een koopman, een boekhandelaar voor rekening des eigenaars verkoopt; **commissie-handel**, de handelstak, die hoofdzakelijk bestaat in het bezorgen van zaken voor rekening van anderen tegen geëvenredigde percenten; **commissionair**, m. fr., een lasthebber, zaakvoerder, inz. in bepaalde gevallen, vooral van koophandel; die de commissiën of bestellingen voor een handelhuis, eene fabrijk enz. opzoekt, aanneemt, bezorgt, ook wel iemand, die men tot het doen van boodschappen gebruikt; **commissoriaal**, belast, aan eene commissie in onderzoek gegeven.

commoda, *commodans*, **commode**, z. ond. *commodum.*

Commodore, m. eng. (spr. *kommodóor*), Mar., een titel, dien men in Engeland, Nederland en Amerika aan iederen scheepskapitein of ander' zeeofficier geeft, die, zonder admiraal te zijn, over een klein smaldeel, ook wel over een enkel schip, gezag voert; en niet onder het opperbevel van een' anderen officier staat; **commodoorschip**, z. v. a. **commandeurschip.**

commŏdum, n., pl. *commŏda*, lat., voordeel, nut, gemak; *commŏdum possessiōnis*, Jur., het voordeel, dat aan het bezit eener zaak in regten verbonden is; *commŏdum publĭcum*, n. het algemeene, openbare, nut, het gemeene best; *c. rei vendĭtae*, het vruchtgebruik eener verkochte zaak; **commóde**, fr. (lat. *commŏdus, a, um*), gemakkelijk, gepast, geschikt, passend, gemaklievend; *cómmodo*, *commodaménte* of *commodétto*, it. Muz., in gemakkelijke bewe-

ging; **commóde**, f. fr., eene ladekast, schuifladekas, latafel; **commoditeit**, f. fr., het gemak; de gemakkelijkheid, goede gelegenheid; *commodités*, pl. fr., het geheime gemak, sekreet; ook allerlei kleinigheden tot gemak in eene huishouding.

Cómmoners, pl. eng., studerenden van den 2den rang op de engelsche hoogescholen; **cómmons**, pl., de gemeenen; medeleden van het lagerhuis in Engeland.

commonéren, lat. (*commonēre*), herinneren, aanmanen; **commonitie**, f. de herinnering, aanmaning; **commonitorĭum**, n. een herinnerings-, aanmaningsschrijven, een maanbrief.

commoréren, lat. (*commorāri*), zich aan eene plaats ophouden, toeven, verwijlen.

commovéren, lat. (*commovēre*), bewegen, roeren, aandoen, treffen; **commōtie**, f. de beweging, gemoedsbeweging, aandoening, ontsteltenis; Med., schudding, b. v. van de hersenen, het ligchaam, de borst.

Commun, fr. (spr. *komúing*, v. h. lat. *commūnis*), gemeen, laag, slecht; gemeenschappelijk; als subst. het gemeene volk, de gemeene man; **commúne**, f. de gemeente van stad of dorp; **communeros** of **negros** of **zonen van Padilla**, pl., aanhangers der vrije staatsregeling in Spanje; *communĭbus locis*, lat., gemiddeld; **communicéren** (lat. *communicāre*), mede deelen; gemeenschappelijk het h. avondmaal gebruiken, het nachtmaal vieren (ook wel **communiēren**); *communicētur parti adversae in copia*, lat. Jur., aan de tegenpartij schriftelijk mede te deelen; **communicābel**, mededeelbaar, vereenbaar; **communicánt**, m. een deelnemer, inz. aan 's Heeren avondmaal, een avondmaalganger; **communicātum** of **communicaat**, n. een medegedeeld, een ter beantwoording medegedeeld geschrift; **communicātie**, f. de mededeeling, deelachtigmaking, kennisgeving; Mil., de vrije toegang of verbinding van verschillende punten, de onbelemmerde gemeenschap; **communicatie-lijn**, verbindings-, gemeenschapslijn; **communicatief**, mededeelzaam, zich gemakkelijk en gaarne mededeelend, tot mededeeling geneigd of gewoon zich mede te deelen; **commūnie**, f. (lat. *communĭo*), 1) de gemeenschap, het gemeenschappelijk bezit, gemeenschappelijk leven; van daar b. v. *communĭo bonōrum*, gemeenschap van goederen; 2) het h. avondmaal, de viering der kerkgemeenschap; van daar **communieboek**, het biechtboek, voorbereidingsboek tot het avondmaal; **communie-tafel**, de tafel, die den hervormden tot altaar dient; **communiteit**, f. (lat. *communĭtas*), het gemeenschappelijk bezit, de gemeenschappelijke deelneming; ook het gemeene goed; op vele oude hoogescholen een gebouw, waarin een deel der leermeesters en studenten gemeenschappelijk kost en inwoning ontvingen.

commutéren, lat. (*commutāre*), verruilen, verwisselen; **commutātie**, f. de verruiling, ruil; de verandering, verwisseling, b. v. van straf; Rhet., de omwending, eene figuur, bestaande in de omkeering van een' aangenomen stelregel, b. v. belofte maakt schuld, schuld maakt belofte; Astr., een hoek in het middelpunt der zon, gevormd tusschen de plaats der aarde en die van eene planeet, tot de ecliptica over gebragt.

Comnēnen, pl., een uitgestorven geslacht van beheerschers over het byzantijnsche keizerrijk (v. 1057 tot 1204).

Cōmos of **comus**, m. gr., een feestgelag, gastmaal, vrolijke partij; Myth., de god der gastmalen, nachtfeesten en der vermaken over het algemeen; **comœdīe** (gr. *kōmōdía*, lat. *comoedĭa*), of fr. **comédie**, it. *commédia*, f. schouwspel, inz. blijspel in tegenst. met tragœdie; *commedia dell' arte*, it., een volkstooneel, een kluchtspel voor de vuist met staande karaktermaskers; **comediánt**, m. (it. *commediánte*, fr. *comédien*), een tooneelspeler; **comĭcus** of **comiek**, m. (gr. *kōmikós*), een blijspeldichter, tooneelspeler voor grappige, lachwekkende rollen; **comisch**, blijspelmatig; vrolijk, verlustigend, schertsend, grappig, koddig, lachwekkend, kortswijlig.

Compaan, compang, m. eene indische zilvermunt, ongeveer = 22 centen.

compaciscéren, lat. (*compacisci*), met elkander een vergelijk treffen, het in eene zaak eens worden; aan het vredewerk deel nemen; **compaciscént**, m. iemand, die tot eene schikking, een vergelijk toetreedt, inwilligt, een verdrag- of vredesluiter; **compactum** of **compact**, n. het vergelijk, verdrag, de overeenkomst; pl. **compacten**, vergelijkingspunten.

compáct, lat. (v. *compingĕre*, zamen voegen of -pakken), digt, vast ineen gedrongen, in een kort bestek bijeen gevoegd; Phil., een begrip, dat vele kenmerken heeft, een veel omvattend begrip; **compactaat**, n. eene handeling tusschen twee of meer personen, die een verdrag (*pactum*) sluiten; dat verdrag zelf; **compactiel**, digt zamen gevoegd, kort en dik.

Compagne, f. fr. (spr. *kongpánj'*), de gezelschaphoudster, gezellin, genoot; medehulp, speelnoot, vriendin, echtgenoot, gade; **compagnon**, m. (spr. *kongpanjóng*), oudtijds **kompaan** (uit h. mid. lat *companis* of *compagánus*), een genoot, makker, medgezel, medehelper, deelnemer, deelhebber, nevenman, medearbeider, hulp, deelgenoot, ambachtsgezel, handelsgenoot, vennoot; vgl. **associé**; **compagnonnage**, f. (spr.—*náazj'*), de leerjaren; de bijeenkomst, vereeniging

der ambachtsgezellen; **compagnie**, f. (spr. *kongpanjie*), het gezelschap, de gemeenschap, verbinding, vereeniging, makkerschap, oudt. kompaanschap; zamen handeldrijvende personen, eene maatschappij van kooplieden, vennootschap, handelmaatschappij (afgek. *Comp.*, *Cp.*, *Cpie* of *Ce*); Mil., eene afdeeling soldaten onder het bevel van eenen kapitein, met de onderofficieren van 100 tot 200 man sterk, eertijds een hopmanschap, vaandel, vendel; de **oost- en westindische compagnie**, handelmaatschappijen, die in onderscheidene landen van Europa sedert de 17de eeuw ontstonden en van de regering het uitsluitend regt verkregen om in Azië en Amerika volkplantingen aan te leggen, handelsverdragen met de inboorlingen te sluiten en zelfs veroveringen te maken (de nederl. oostind. comp. werd in 1602, de westind. in 1621 opgerigt; beide gingen in het laatst der 18de eeuw te niet); **compagnie-biljetten**, pl., schuldbekentenissen van eene handelmaatschappij bij opneming van kapitalen, die als gereed geld in omloop komen; **compagnie-conto**, n. Merc., de afzonderlijke rekening van eenen deelgenoot in het grootboek eener vennootschap.

Compang, z. **compaan**.

compareren, 1) lat. (*comparāre*), vergelijken; **comparābel**, lat. of **comparable**, fr., vergelijkbaar; **comparātie**, f. de vergelijking, gelijkenis; Gram., de vergelijking van vele begrippen ten opzigte van eene hun gemeene eigenschap en de uitdrukking van hunne verhouding door de vergelijkingstrappen der bijvoegelijke naamwoorden; *comparatio litterārum*, lat. Jur., de vergelijking v. h. geschreven schrift, van de hand, van de schrifttrekken; *en comparaison* fr. (spr. *ang kongparèzóng*), in vergelijking; *sans comparaison*, fr. (spr. *sang*—), zonder vergelijking; zonder misbruik der vergelijking, zonder verdere of nadere toepassing of gevolgtrekking; **comparatīvus** of **comparatief**, m. lat. Gram., de vergelijkende trap, de tweede of middeltrap, z. **graad**; **comparatief**, vergelijkenderwijze; ook z. v. a. **specifiek**; **comparātor**, m. een werktuig tot meting van het kleinste onderscheid tusschen twee uitgebreidheden.

compareren, 2) lat. (*comparēre*), verschijnen, zich voor het geregt stellen; **comparent**, m. Jur., de verschijnende, de voor de regtbank aanwezige; **comparemini**, n. het gebod ter in hechtenis neming door een' geestelijken regter aan een' wereldlijken tegen eenen in den ban gedanen persoon; **comparītie**, f. de verschijning voor het geregt; ook eene bijeenkomst ter beraadslaging wegens zaken, bij welke alle verschijnenden belang hebben.

Compárse, f. fr. (v. *compartir*, d. i. evenmatig afdeelen of rangschikken), het inrijden der ridders bij quadrillen (z. a.) tot het caroussel; **compársen**. pl. fr., op het tooneel de stomme personen, doorgaans geene tooneelspelers, vgl. **statisten**; **comparserīe**, f. de inrigting van den tooneeltoestel, de schikking der tooneelen.

Compartiménten, pl. mid. lat. (fr. *compartiments*), regelmatig afgedeelde vakken.

Compascŭum, n. lat. Jur., de gemeene weide; *compascui jus*, n. Jur., het driftregt, het regt om op eens anders grond vee te drijven.

Compastor, m. nw lat., een medeprediker, medepastoor, bij- of hulpprediker.

compatéren, lat. (*compăti*), medegevoel of medelijden hebben; zamen stemmen; bij elkander passen, wel overeen komen, zich wel verdragen; **compatissánt**, fr. medelijdend, deelnemend, meêwarig; **compássie**, f. lat., het medelijden, mededoogen, de meêwarigheid; **compassibiliteit**, f. nw lat., de medelijdendheid; **compatible** (**compatibel**), fr., vereenbaar, verdragelijk, zamen passend, doenlijk, geschikt, gevoegelijk; **compatibiliteit**, f. de vereenbaarheid b. v. van twee openbare ambtsbedieningen in eenen persoon, overeenkomst van twee dingen, gelijkvormigheid, geschiktheid.

Compatriót, m. nw lat., een landsman, landgenoot, medevaderlander.

Compedītus, m. lat. Jur., een geboeide, inz. een' die voetboeijen aan heeft, in den stok is gesloten.

compelléren, lat. (*compellĕre*), aandrijven, aanhouden, dwingen; het **compélle**, een aansporings- of dwangmiddel, prikkel, spoorslag; *compelle intrāre*, dwingt hen binnen te komen, de bijbelplaats (Luk. XIV, 23), waarop de arglistige proselietenmakerij (z. a.) berust.

Compendĭum, n. lat. (v. h. niet gebruikelijke *compendĕre*, dat oorspr. mede- of afwegen beteekent, waarbij men dan wel door allerlei kunstgrepen een klein voordeel zoekt te behalen), eig. voordeel, dan afkorting, verkorting; eindelijk een kort begrip, handboek, leidraad, leerboek, zakelijke inhoud of uittreksel van den hoofdinhoud eener wetenschap enz; **compendieus**, kort, afgekort, zaamgevat, ineen gedrongen, gemakkelijk; **compendiārisch**, nw lat., bij wijze van uittreksel.

compenséren, lat. (*compensāre*, eig. tegen elkander afwegen), vergoeden, vereffenen, tegen elkander opwegen, elke der partijen hare kosten laten dragen; Merc., door tegenrekening afmaken, uitdelgen, vereffenen; *compensātis expénsis*, met wederzijdsche vereffening der kosten, onder gelijk dragen der kosten; **compensābel**, vereffenbaar, vergoedbaar; **compen-**

sātie, f. de vergoeding eener zaak door eene andere, de afrekening, vereffening, tegenrekening, wederzijdsche opheffing van de eene schuld door de andere, vergoeding, kostenvergoeding.

Compère, m. fr. (spr. *kongpèr'*), de gevader, doophelfer, peet; slimme gast, vrolijke snaak; **compérage**, f. (spr. *—ráazj'*), het gevaderschap, peetschap; de geestelijke maagschap of verwantschap.

Comperendīnātie, f. lat. (v. *perendie*, overmorgen), verschuiving tot op den 3den dag; Jur., de wederzijdsche vermaning aan partijen om op den 3den dag voor het geregt te verschijnen; de herhaalde opvatting eener regtszaak; **comperendinātor**, m. hij, die, om een uitstel te weeg te brengen, wat nieuws te berde brengt.

compérte, lat., van goeder hand, zeker.

compeséren, nw lat., in het kadaster opnemen.

competéren, lat. (*competĕre*), regtmatig toekomen, toestaan, passen, behooren, betamen; mede dingen, mede naar iets staan; **competént**, bevoegd of geregtigd, behoorlijk, geldig, wettig, aanspraak hebbend; *forum compĕtens*, n. eene regtmatige, bevoegde of geldige regtbank, voor welke men verpligt is te verschijnen; *judex compĕtens* of **competénte regter**, een bevoegd regter; **competént**, m. een mededinger; medeaanzoeker naar een ambt; **competentĭa**, pl., toe te stane regten, voordeelen enz.; **competéntie**, f. (*competentia*), de bevoegdheid, geregtigdheid, het regt, b.v. om over iets te oordeelen; het medeaanzoek, de mededinging, het wedijverend streven van verscheidene personen naar een gemeenschappelijk doel, b.v. naar ambten enz.; ook datgene, wat eenen schuldenaar tot zijn levensonderhoud wordt toegelegd; **competentie-regt** (lat. *beneficium competentiae*), het regt van eenen schuldenaar, die zijn geheel vermogen aan zijne schuldeischers afstaat, om daarvan het volstrekt noodige tot zijn levensonderhoud af te zonderen.

compiacévole, it. (spr. *—tsjéwole*), Muz., bevallig, aangenaam, liefelijk voor te dragen.

compiléren, lat. (v. *compilāre*, zamen persen als in eenen vijzel, *pila*), Litt., het vereenigen, zamen brengen, verzamelen van hetgeen in andere boeken staat tot een nieuw geheel; **compilātie**, f. het zamengeraapte, het uit allerlei schrijvers bijeengebragte en zamengevoegde, het verzamelwerk (zoo is deze Kunstwoordentolk uit den aard hoofdzakelijk eene compilātie); **compilātor**, m. een verzamelaar, bijeenbrenger, afschrijver, uitschrijver van stukken uit allerlei schrijvers, een boekenmaker.

compingéren, lat. (*compingĕre*), zamen binden, -hechten, -voegen.

complaisant, fr. (spr. *kongplèzáng*), gedienstig, dienstwillig, dienstvaardig, aangenaam, inschikkelijk, toegevend, hoffelijk, beleefd; als subst.: een oogendienaar, kruiper; **complaisance**, f. (spr. *kongplèzángs'*), de gedienstigheid, dienstwilligheid, beleefdheid, een vriendelijk, hoffelijk, wellevend gedrag.

complanéren, lat. (*complanāre*), effenen, gelijk, vlak maken; slijpen; **complanātie**, f. de effening, slijping; Geom., de inhoudsbepaling van gebogene oppervlakten, of de vergelijking van den inhoud van een krom vlak met een effen.

complectéren, lat. (*complecti*), zamen vatten, omvatten, bevatten, in zich besluiten; ook begrijpen, verstaan, met het verstand bevatten; **compléx** (*compléxus, a, um*), zamen gesteld, onderscheiden dingen in zich bevattend; ingewikkeld, verward; **compléxus**, m. de omvang, het inbegrip; **compléxie** f. (lat. *complexio*), de omvatting, zamenvatting; Math., de zamenstelling, rangschikking van vele zamenstellende elementen; de ligchaamsgesteldheid, gezondheidsaanleg, gestel, gemoedsgesteldheid, temperament, de gelaatskleur, het uitzigt.

Compleméntum of **complemént**, n. lat. (van *complēre*, vullen, vol maken), de aanvulling, voltooijing, het aanvulsel; Geom., datgene wat een' scherpen of stompen hoek tot een' regten maakt; **arithmetisch-complement**, een getal, dat ten opzigte van een ander getal ontstaat, wanneer men elk cijfer van 9 en het laatste aan de regterhand van 10 aftrekt, b.v. van 1375 is het arithm. compl. 6725; **complementair** of **complementarĭus**, nw lat., een plaatsbekleeder, bestuurder, beheerder of gevolmagtigde van een handelshuis; vgl. **commandite**; **complementair-dag**, de aanvullingsdag in februarij van een schrikkeljaar, zijnde de 25ste dier maand; **compleet**, lat. (*completus, a, um*), volledig, volkomen, geheel, vol, voltallig, inz. van boeken, waaraan geene deelen, bladen of platen ontbreken; **completéren**, nw. lat., volledig, voltallig, vol maken, aanvullen, tot een geheel brengen; **completéring**, f. de aanvulling, vólmaking; **complēte**, f. het laatste dagelijksche bidure in de kloosters, het slot van de dagelijksche godsdienst bij R. K.; **completorĭum**, n., z. v. a. **complēte**; ook een aanvullings-, voltooijingsschrift.

complex, **complexie**, **complexus**, z. ond. **complectéren**.

complicéren, lat. (*complicāre*), ergens mede vermengen, verwikkelen, verwarren; **gecompliceerd**, ingewikkeld; zamengesteld, moeijelijk, bezwaarlijk; een **gecompliceerd proces**, eene verwikkelde, zeer zamengestelde regtszaak; **gecompliceerde ziek-**

ten, dezulken, welker verschijnselen met elkander in geen behoorlijk verband staan; **complicatie**, f. de ingewikkeldheid, ineenvlechting, zamenloop van verscheidene dingen van verschillenden aard; *complices delicti*, lat. (van het sing. *complex*, mede verwikkeld), of **complices**, fr. (spr. *kongplies'*), pl., medeschuldigen, medepligtigen, medeboosdoeners; **compliciteit**, f. nw lat., de verwikkeling, deelneming aan eene misdaad, medepligtigheid.

Complimént, n. fr. (v. *plier*, buigen), eig. eene buiging, neiging, knik; oneig. de aanbeveling, verklaring van achting, hoogachting, eerbied; de begroeting, groet; ook iets vleijends, aangenaams, verpligtends, aardigs in woorden, de wellevendheidsbetuigingen, de woordenlof, de pligtplegingen, b. v. hij maakt veel **complimenten**, d. i. pligtplegingen, overtollige beleefdheden, woordenkraam, vleijende betuigingen; **complimentéren**, begroeten, verwelkomen, beleefdheid bewijzen, iets aardigs, verpligtends zeggen; **complimentarius**, barb. lat. of **complimenteur**, m. fr. (spr. *kongplimangt*—), een buigingmaker, vleijer, overbeleefd mensch, strijkvoet, knipmes.

Complimentaire, beter **complementaire**, z. ond. **complementum.**

Complót, n. fr. (misschien van *pelote*, kluwen, bal, klomp: *com-peloter*, als 't ware zich tot een' bal of kluwen vormen), eene geheime verbindtenis tot eene strafbare onderneming, zamenzwering, zamenrotting, sluipverbond, bende, rot; **complotéren**, zich in het geheim tot iets kwaads verbinden, zamen rotten, eenen aanslag smeden, iets heimelijk brouwen; **comploteur**, m. een zamenrotter, aanslagmaker, kwaadbrouwer.

componéren, lat. (*componĕre*), zamen stellen, vereenigen; Muz., opstellen, op noten brengen, toondichten; **componénde**, f. it., de som, die men aan het hof van Rome betaalt om eene dispensatie of de aanstellings-brieven tot eenig geestelijk ambt te verkrijgen; **componist**, m. nw lat., Muz., een toonzetter, toondichter, iemand, die dichtstukken op muzijk brengt; **componium**, n. lat. Muz., een cylinder-orgel, dat, door zijn eigen mechanismus, de wijsjes, die men het laat spelen, onbepaald doet afwisselen of variëren; **componáster**, m. een slechte toonzetter, erbarmelijk componist; **compositie**, f. lat. (*compositio*), de zamenstelling, de vermenging van metalen; het metaalmengsel; het uitgewerkt stuk; het verstandsvoortbrengsel; de ordening van eene schilderij; Muz., de toonzetting, de kunst om woorden op gepaste muzijk te zetten; een muzijkstuk; Jur., een vergelijk, verdrag; *compositio amicabilis*. f. eene minnelijke schikking; *composĭte*, lat., in goede orde; **compositeur**, n. fr., zamensteller, inz. een letterzetter; **compositie-waren**, zamengestelde of uit verscheidene stoffen bestaande waren, inz. chemische voortbrengselen; **compositum**, n. iets zamengestelds, een mengsel; Gram., een zamengesteld woord (*verbum composĭtum*); *ex composito*, lat. Jur., naar afspraak of overeenkomst; **composteur**, m. fr., de zettershaak, de haak, die bij het letterzetten wordt gebruikt; *compósto*, it. Muz., gezet, gedicht.

comportéren, fr., schikking maken, het zamen eens worden; **comportáble**, verdragelijk, schikkelijk; **comportement**, n. (spr. — *máng*), de wijze van handelen, gedragen, het gedrag, de levenswijze.

compos, lat., eener zake magtig; *compos mentis*, zijns verstands magtig.

Compositie, compositum, z. ond. **componeren.**

Composséssie, f. nw. lat., het medebezit, de medebezitting; **compossessor**, m. de medebezitter.

Compost, n. (uit het lat. *composĭtum* zaamgetrokken), een middel van bemesting, mengsel van aarden en mergelsoorten met den afval van dieren en planten.

Compote, f. fr. (spr. *kongpót'*). gew. **compot**, n. (uit het lat. *composĭtum*, d. i. zamenstelsel, mengsel), ooftmoes, appelmoes, met suiker ingemaakte en gestoofde vruchten; **compotière**, f. (spr. —*tièr'*), eig. **compotier**, m. (spr. —*ti-é*), eene fruitschaal, waarin ingemaakt ooft op tafel wordt gezet.

Composteur, composte, z. ond. **componeren.**

comprehendéren, lat. (*comprehendĕre*), zamen vatten, bevatten, begrijpen; **comprehensibel**, begrijpelijk, bevattelijk, verstaanbaar; **comprehénsie**, f. het vermogen om te begrijpen, het begrip, de bevatting; de bevattingskracht.

compriméren, lat. (*comprimĕre*), zamen drukken, zamen persen; oneig. bedwingen, in toom houden; beklemmen, b. v. het hart; **comprés** (lat. *compréssus*), eig. digt, zamen gedrukt, ineen gedrongen; bij letterzetters: zonder interliniën tusschen de regels, zeer digt ineen gezet werk, gelijk b. v. de druk van dit werk; **compresse**, f. fr., een zamengevouwen lapje op eene wonde, drukdoekje; **compressibel**, nw lat., zamendrukbaar; **compressibiliteit**, f. de zamendruk- of persbaarheid der ligchamen; **compréssie**, f. lat. (*compressio*), het zamendrukken, persen, de verdigting (der lucht enz.); **compressie-machine**, f. een verdigtingswerktuig, eene inrigting (doorgaans eene luchtpomp), die tot verdigting of zamenpersing van veerkrachtige, vloeibare stoffen dient; **compressorium**, n. nw lat. Chir., het drukverband.

comprobéren, lat. (*comprobāre*), mede

billijken, goed keuren; **comprobātie**, f. de medebillijking, goedkeuring.

compromittéren, lat. (*compromittĕre*), eig. elkander eene wederzijdsche belofte doen; Jur., iemand tot scheidsregter kiezen; hem (door het noemen van zijn' naam) in het geval brengen, dat hij in eene zaak verwikkeld wordt; iemand mede verantwoordelijk maken, hem in het spel, de beslommering trekken, hem aan eene verantwoording, verlegenheid, netelige omstandigheid blootstellen; **zich** of **zijne eer enz. compromittéren**, die op het spel zetten, bloot geven, aan benadeeling wagen, in gevaar brengen; **compromittént**, m. iemand, die bij eene betwiste handelszaak zijne tegenpartij toestaat, haar aan de uitspraak des regters te onderwerpen; **comprŏmis**, n. lat. (*compromissum*), eig. wederzijdsche belofte, overeenkomst; inz. Jur., het beroep op het oordeel en de uitspraak eens scheidsregters, of de overeenkomst tusschen geschilvoerende personen, om de beslissing van hun geschil, buiten vorm van regten, aan een' derde op te dragen; **compromissarĭus**, m. nw lat., zulk een scheidsregter; **compromissor**, m. een medeborg, hij, die met een ander voor iemand goed spreekt.

Compromotionālis, m. nw lat., een medebevorderde, gelijktijdig bevorderde; **gecompromoveerd**, mede bevorderd enz.

Compte, m. fr. (spr. *kongt'*, v. *compter*, tellen, rekenen, uit het lat. *computāre*), rekening, betaling, rekenschap; *compte de gain et de perte*, spr. — *d'ghèng e d'pért'*), rekening van winst en verlies; *compte rendu* (spr. —*rangdú*), rekenschap; afgelegde rekening; **comptable** (spr. *kongtábl'*), verantwoordelijk, tot aflegging van rekenschap verpligt; **comptabiliteit** of **comptabilité**, f. de mogelijkheid van de berekening eener zaak; de pligt om rekening af te leggen, verantwoordelijkheid; **comptánt**, m. (spr. *kongtáng*), gereed, baar geld; betaling in gereed geld, klinkende munt; tegen **comptant**, **à comptant** of tegen **comptante betaling** koopen, d. i. voor gereed geld, tegen dadelijke betaling; een **contant man**, Merc., iemand, die altijd gereed betaalt; **comptoir**, n. (spr. *kongtoár*), bij ons verbasterd in **kantoor**; eig. eene toonbank in het winkel- of schrijfvertrek van eenen koopman, bankier, fabrikant enz.; inz. dat vertrek zelf, de schrijfkamer der kooplieden, beambten, enz.; ook een handelshuis; **comptorist**, m. een in het schrijfvertrek werkzaam koopmansbediende, boekhouder, klerk, kantoorbediende, kantorist.

compulsōrisch, nw lat. (v. *compellĕre*, aandrijven), aandrijvend, aanmanend, dringend; **compulsōren**, pl., kloosterlingen, met de taak belast om de horæ aan te kondigen en de tragen of nalatigen aan te sporen; ook oud-romeinsche geregtsdienaars, die met dwang de belastingen inden en het volk aan de publieke werken tot vlijt aanspoorden; **compulsorĭum**, n. of *littĕrae compulsoriāles*, pl., een dwangbrief, aanmaningsbevel, dringend schrijven van een hooger geregtshof aan een lager om de beslissing eener zaak te bespoedigen enz.

Compúnctie, f. nw lat. (v. *compungĕre*, steken, krenken), de verbrijzeling, vermurwing des harten, innig, bitter berouw over bedreven zonden.

Compurgatōres, pl. lat., medezuiveraars, personen, die de waarheid van eenen eed, door een ander gedaan, met eenen eed bevestigen.

computéren, lat. (*computāre*), een' overslag maken, uitrekenen, bijeen rekenen; **computābel**, berekenbaar; **computātie**, f. de overslag, de uitrekening, berekening, bijeenrekening; **computíst**, m. nw lat., een jaarberekenaar, de berekenaar van den kerkelijken almanak; *ad compŭtum*, lat., op rekening, in rekening.

Comte, m. fr. (spr. *kongt'*; van het lat. *comes*, z. a.), een graaf; *comtesse*, f. (spr. *kongtéss'*), eene gravin, gravendochter.

Comthur, z. **commenthur** ond. **commende**.

Comtoir, l. **comptoir**; z. dat woord ond. **compte**.

Comuneros, z. ond. **commun**.

Comus, z. **comos**.

Conak, turk., het hotel van eenen buitenlandschen gezant in Turkije.

con affetto, z. *affettuoso; con afflizione*, z. ond. **affligeren**; *con agilitá*, z. ond. **agiel**; *con agitatióne*, z. ond. **agitéren**; *con allegrezza*, z. ond. *allegro*.

con amóre, it., met liefde, lust, hartelijkheid, vergenoegen; *con anima*, Muz., met ziel of met bezielde uitdrukking, hartstogtelijk.

Conātus, m. lat., de proef, de beproeving, onderneming, drang; *conatus delinquéndi*, de opzettelijke poging tot het bedrijven eener misdaad.

con brío, it. Muz., met gedruisch, druischend.

concaaf (lat. *concăvus*), holrond, rondhol, uitgehold, hol, ingebogen, vlakverdiept; **concaaf-glazen**, holle glazen, holle lensen, kringvormige glazen, die of op eene of op beide zijden eene holle kromming hebben. In het eerste geval heet zulk een glas planconcaaf, effenhol, vlakhol; in het tweede concaafconcaaf, dubbelhol; **concaaf-spiegel**, een holle spiegel, brandspiegel; **concaviteit**, f. de holronding; holte, ronde uitholling; **concaafconvexglas**, z. **convex**.

Concameratiōnes, pl. lat., vakken, afdeelingen, kamers; **concameracieten**, pl. lat., versteende schelpdieren met dwarse afscheidingen.

concasséren, fr. (van het lat. *conquassāre*, verbrijzelen), grof stuk stooten, kneuzen, breken, stampen.

Concatenātie, f. lat., de aaneenschakeling, verbinding, zamenknooping.

concedéren, lat. (*concedĕre*), inwilligen, toegeven, toestaan, veroorlooven, bewilligen, verleenen; *concēdo*, ik geef toe, bewillig, ben tevreden; **concessíbel**, nw lat., vergunbaar, toestaanbaar; **concéssie**, f. (lat. *concessio*), de vergunning, goedkeuring, het verlof, de bewilliging, toelating, vrijheidgeving enz. der regering om eene fabrijk, eenen spoorweg enz. aan te leggen, een beroep uit te oefenen enz.; ook eene log. figuur: de toegeving, inwilliging; **concessionair** of **concessionarĭus**, m. nw lat., een begunstigde, hem, wien iets is bewilligd geworden; **concessionéren**, goedkeuren, bevoorregten, verleenen; **geconcessioneerd**, met vergunning der regering voorzien, veroorloofd; **concessief** of **concessionaal**, inwilligend, toegevend, vergunnend.

concentréren, nw lat. (v. *centrum*, middelpunt), in een punt zamen dringen, vereenigen, zamen trekken, in een brandpunt verzamelen; ook digter maken, verdigten, versterken; **concentrātie** of **concentréring**, f. de vereeniging in een punt, het dringen naar het middelpunt, de insluiting, vernaauwing, verdigting, zamendringing, krachtverbinding, krachtverhooging of versterking; Pol., beperking, bezuinining, bekrimping; **concéntrisch**, **concentriek** (**homocentrisch**), eenmiddelpuntig, een gemeenschappelijk middelpunt hebbende, uit hetzelfde middelpunt getrokken; **concentrische aanval**, Mil., een aanval uit eene halfcirkelvormige stelling naar het middelpunt gerigt; **concentrische cirkels**, cirkels, die een en hetzelfde middelpunt hebben; **concentriciteit**, f. de middelpuntsgemeenschap, de eenheid van middelpunt.

Concéntus, m. lat., de zamenstemming, het zamenklinken, de eenklank.

concēpi, **concept** enz., z. ond. **concipiéren.**

concernéren, fr., betreffen, aangaan.

Concert, n. (fr. *concert*, v. h. lat. *concertāre*, eig. strijden, wedijveren), eene muzijkvereeniging, een gezelschap van vele toonkunstenaars tot een volstemmig spel; een volstemmig spel, dat door velen voor toehoorders wordt uitgevoerd, inz. eene soort van grootere muzijkstukken, waarin aan een enkel speeltuig, of aan twee (dubbel-concert), de hoofdstem is toebedeeld, welke de overige begeleiden (b. v. een viool-, fluit-, clavierconcert enz.); ook zamenstemming, overeenstemming, goede verstandhouding; **concertāto**, it. Muz., eene voordragt, bij welke ieder speeltuig of elke stem zich van tijd tot tijd boven de andere laat hooren; *concert spirituél*, fr. (spr. *kongsèr*—), eene geestelijke-muzijkvoordragt met uitsluiting van wereldlijke muzijk; **concertmeester**, m. de bestuurder van een gezelschap toonkunstenaars, inz. de titel des voorspelers, die de eerste viool speelt; **concertzaal**, de zaal der toonkunstvergaderingen; *de concert* (spr. *d'kongsèr*), eenstemmig, eenparig, met gemeen overleg, met wederzijdsch goedvinden en medewerking; **concertino**, m. it. (spr. *kontsjert*—), een klein concert; **concertéren**, Muz., wedspelen, wedzingen, wedijveren, beurtelings de hoofdstem voordragen; afspreken, beramen, wegens iets overeen komen; **concertérend** of *concertándo*, it. (spr. *kontsjert*—), Muz., wedspelend, wedijverend in 't spelen, zingen, de hoofdstem voordragend; **concertist**, m. een wedspeler, -zanger, die op concerten speelt of zingt; inz. z. v. a. **solo-zanger.**

Concessie enz., z. ond. **concederen.**

Concetti, pl. it. (spr. *kontsjétti*, van het sing. *concétto*, uit het lat. *concéptum*, aldus eig. ontwerp, inval enz.), schijnbaar geestige invallen of zetten, schijnvernuft, valsch vernuft, gekunstelde, schitterende gedachten, die het aan juistheid faalt, verzochte metaphoren, valsche, overdrevene figuren, klatergoud der rede.

concevábel, fr., begrijpelijk, verstaanbaar.

Concha, f. lat. (gr. *kónchē*), eene schelp, eene mossel met twee schelpen; **conchieten**, pl. gr., versteende schelpdieren; **conchoïde**, f. de schulplijn, halvemaanslijn, schulptrek, in de hoogere meetkunde eene kromme lijn van den 4den graad door Nicomēdes uitgevonden; **conchyliën**, pl. gr. (sing. **konchȳlion**, n.), schaaldieren, schelpdieren, slakken en mosselen; **conchyolithen**, pl., versteende schelpdieren; **conchylioloog**, m. een schelpdierkenner; **conchyliologīe**, f. de schelpdierkennis.

Conchin, een klein zilvergewigt bij de Chinezen, ongeveer = 1 grein of ruim ½ korrel.

Concierge, m. fr. (spr. *konsjiérzj'*, waarschijnlijk van het duitsche scherge, oudd. *scario*, d. i. oorspr. schikker, bestuurder enz., van *sceran*, deelen, ordenen; vgl. sergeant), de huisvoogd, burgvoogd, deurwachter; gevangenbewaarder, kerkermeester, cipier; **conciergerīe**, f. eene burgvoogdij, het burgvoogdijschap, het ambt en de woning van eenen burgvoogd; ook eene gevangenis, kerker; de woning van den kerkermeester, de cipierswoning.

Concilĭum, n. lat., eene vergadering, beraadslagende zamenkomst; inz. eene kerkvergadering ter vaststelling van geloofsregelen, veroordeeling en wering van ketterij,

handhaving der kerkelijke tucht enz.; men onderscheidt ze in algemeene (**oecumenische**) en bijzondere; het geregtshof eener hoogeschool; een schoolgeregt; *concilium medicum*, eene bijeenkomst en beraadslaging van artsen; zamenspraak van eenige artsen over eene gevaarlijke ziekte, **consult**; *c. sacrosánctum*, eene allerheiligste kerkvergadering; **conciliārisch**, eene kerkvergadering betreffende, daarvan uitgaande; **conciliéren** (lat. *conciliāre*), vereenigen, b. v. verschillende meeningen, bemiddelen, verzoenen, bevredigen; **conciliatōrisch**, verzoenend, vereenigend, bijeen brengend; **conciliabŭlum**, n. lat., verzamelplaats, marktplaats, marktvlek, heimelijke, verdachte zamenkomst; inz. eene geheime, onregtmatige, onwettige kerkvergadering, eene bijeenkomst van dwaalleeraars.

concinnus, a, um, lat., passend, geschikt, afgemeten, net, sierlijk; **concinniteit**, f. de aangemetenheid, gepastheid, sierlijkheid, inz. de kunstige, evenmatige verbinding der woorden en zindeelen tot volzinnen of perioden, zoodat deze net afgerond, liefelijk vloeijend zijn; **concinnātor**, m. een aanregter, optooijer, toebereider, stoffeerder, vervaardiger; ook wel z. v. a. **chicaneur.**

Concionātor, m. lat., een volksredenaar, prediker.

concipiéren, lat. (*concipĕre*), ontvangen, opnemen, zwanger worden, bij dieren dragtig worden, gedachten ontvangen en ontwerpen, opstellen maken, schrijven; **concipiént**, m. de ontwerper, vervaardiger, schrijver, nederschrijver, b. v. eener verhandeling; *concēpi*, ik heb het opgesteld, ontworpen, gemaakt; *concēpit*, hij heeft het ontworpen, opgesteld, gemaakt (achter den naam des vervaardigers); **concépt**, n. (*concéptum*), het eerste schriftelijk ontwerp eener zaak, het plan, de schets, de ruwe omtrekken, het memorie-blad; het ontwerp van een verdrag, z. v. a. **punctātie**; ook het begrip, denkbeeld; **iemands concept in de war brengen**, de orde zijner gedachten storen; zijn oogmerk verijdelen; **concept-papier, concept-blad**, het ontwerps- of planpapier of -blad, grover papier tot ontwerpen, schetsen; **concéptie**, f. de ontvangenis, bevruchting; het vermogen om iets te begrijpen, de bevatting; het begrip, de gedachte; de korte zamenvatting van een geschrift; **conceptacŭlum**, n. eene ruimte, waarin iets bevat, besloten, bewaard kan worden.

concīs, lat. (*concīsus, a, um*, van *concīdĕre*, afsnijden, afkorten), bondig, kort, zaamgetrokken, ineen gedrongen, beknopt; *concīsa*, op recepten: klein gesneden; **concīsie**, f. de bondigheid, beknoptheid, ineengedrongenheid.

concitéren, lat. (*concitāre*), aanzetten, aanhitsen, opruijen; **concitātie**, f. de opruijing, aanhitsing.

conclamātum est, lat., het is volbragt, voleindigd, uit; **conclamātus**, m. de beweende, de stervende of gestorvene.

Conclāve, n. lat., in 't algemeen een afsluitbaar vertrek; inz. de plaats, waar de kardinalen vergaderen en opgesloten blijven om een' nieuwen paus te verkiezen (bijna zonder uitzondering wordt daartoe een gedeelte van het Vaticaan gebruikt); ook de vergadering-zelve, tot dat einde bijeen gekomen; **conclavíst**, m. een dus opgesloten kardinaal, inz. echter de hofmeester met zijne ondergeschikten, die de kardinalen gedurende dien tijd bedienen.

concludéren, lat. (*conclūdĕre*), eene gevolgtrekking maken, oordeelen, besluiten, beslissen; *ad concludéndum*, Jur., om een besluit te nemen; *concludéndo*, ten slotte, om te besluiten; **conclūsum**, n. het beslotene, besluit, slot, bescheid; *conclūsum in senātu*, besloten in den raad, bij de overheid enz.; **conclūsie**, f. (lat. *conclusio*), het slot, einde, b. v. eener rede; het besluit, de gevolgtrekking; **conclusief**, nw lat., besluitend, gevolgtrekkend.

Concoctīe, f. de vertering der spijzen.

concomitéren, lat. (*concomitāri*), begeleiden, mede werken, de hand bieden; **concomitérende symptomăta**, Med., onwezentlijke bij- of nevenverschijnselen in ziekten; **concomitántie**, f. nw lat., de ongescheidenheid des ligchaams en bloeds in het avondmaal, volgens de r. k. stelling; **concomitánce**, f. fr. (spr. *kongkomitángs'*), de begeleiding, bijverzelling, medewerking, gemeenschap, zamengang.

Concommissarĭus, m. nw lat., een medelasthebber, medegevolmagtigde, adjunct-commissaris op den duitschen rijksdag.

Concordĭa, f. lat., de eendragt, éénheid, eensgezindheid, eenstemmigheid, overeenstemming; ook de godin der eendragt in het oude Rome; **concordiën**, pl., bij bloemisten: anjelieren met twee naauw aan elkander grenzende kleuren, waarvan de eene de grondkleur en de andere de afzetkleur uitmaakt; **concordia-boek** (*formŭlae concordiae*), het vereenigingsboek, een der zoogenaamde symbolische boeken der protestanten, in 1580 op last van keurvorst **August** van Saksen uitgegeven, om de in de protestantsche kerk gerezene geschillen bij te leggen; **concordéren**, lat. (*concordāre*), overeen stemmen, zamen stemmen, zamen treffen; **concordánt**, overeen stemmend; als subst. fr., Muz., de middelstem tusschen den hoogen en lagen **tenor**; **concordanten**, pl., de zamenstemmende claves van een orgel, die een accoord uitma-

ken; *concordat cum origināli*, lat., het stemt met het oorspronkelijke overeen (van afschriften); **concordántie**, f. nw lat., de overeenstemming, inz. der gewijde schrijvers; een bijbelspraak-register, een boek, waarin al de woorden en spreuken des bijbels alphabetisch voorkomen, met aanwijzing van de plaats, waar zij staan (de nederd. concordantie van Abraham Trommius verscheen in 1685 te Amsterdam); *concordaat*, n. de overeenkomst, overeenstemming, een vergelijk of verdrag van wereldlijke vorsten met den paus omtrent kerkelijke zaken, inz. omtrent het begeven van geestelijke ambten; **concordísten**, pl., eene voormalige orde op duitsche hoogescholen.

concorporéren, lat., mede vereenigen; **concorporātie**, f. de medevereeniging, medeopname.

Concorrénte, m. it., z. v. a. **concurrent**, z. ond. **concurreren.**

Concours, z. ond. **concurréren.**

Concreditōres, pl. nw lat., medeschuldeischers.

concrescéren, l. (*concrescĕre*), zamen groeijen, ineen wassen, bij elkander inlijven, vereenigen, bijleggen; Gram., een bijvoegelijk naamwoord door eene of meer aangehangene letters met een zelfstandig naamwoord in onmiddellijke verbindtenis stellen of met hetzelve een maken, b. v. hoogepriester; **concremént**, n. nw lat., een zamengroeisel of vast ligchaam in mensch of dier, ontstaan door de stremming eener vloeistof; **concrescéntie**, f. lat., de zamengroeijing, inlijving, het verwassen; **concrescíbel**, m. lat., vereenigbaar, zamen wassend; **concrescibiliteit**, f. de vereenbaarheid, geneigdheid tot vereeniging; **concreet**, lat. (*concretus, a, um*, eig. zamen gewassen), ingelijfd, vereenigd; verdikt, geronnen, gestold; **een concreet begrip**, zulk een, dat de eigenschap met het onderwerp vereenigt, het tegengest. van abstract (z. a.); **concrētum**, n. eene werkelijk voorhanden zaak, b. v. mensch, dier, boom enz.; *in concrēto*, b. v. iets beschouwen, d. i. zich zekere eigenschappen of bepalingen als aan een voorwerp verbonden, daarmede zamen verknocht, gelijk het in de natuur verschijnt, voorstellen; denkt men zich die van het voorwerp afgezonderd, dan beschouwt men ze in abstracto; **concrētie**, f., eig. het zamengroeijen, de verwassing, ineenwassing; oneig. de inlijving; Phys., de stolling, verdikking, verdigting, verharding, het bevriezen van eene vloeistof; **concretiānen**, pl., psychologen, die aannemen, dat de ziel met het ligchaam tot één is zamen gewassen.

concubéren of **concumbéren**, lat. (*concubāre* en *concumbĕre*), bijslapen, beslapen; **concubīne**, f. (*concubīna*), de bijslaap, bijzit, boel, het bijwijf, keefswijf; **concubinarīus**, m. nw lat., een bijslaper, boel, keefsman; **concubinaat**, n. (*concubinātus*), eene echtelooze, wettelooze verbindtenis, zamenhuizing, het bijzitschap, de natuurlijke echt, hoererij; **concubītus**, m. de bijslaap; *concubitus anticipātus*, lat. Jur., een te vroegtijdig gehouden bijslaap van verloofden.

Concupiscéntie, f. lat., de begeerlijkheid, zondige begeerte, vleeschelijke lust.

Concurātor, m. lat., een medevoogd, medeverzorger.

concurréren, lat. (*concurrĕre*), eig. zamen loopen, zamen treffen of komen; mede werken, mede bijdragen; aan iets deel hebben, een gelijk doel bejagen, mede dingen, wedijveren, b. v. naar eenen prijs; **concurrént**, m. een medeburger; **concurréntie**, f. nw lat., de mededinging, wedijver, wedstrijd; Jur., het tegendeel van *praeferéntie*; in geval van bankroet, worden van de schuldvorderaars, die men in præferenten en concurrenten onderscheidt, de eersten, zoo mogelijk, eerst ten volle betaald, en de laatsten krijgen percentsgewijs slechts een deel hunner vordering; **concours**, m. (lat. *concursus creditōrum*), de toetreding of vereeniging van verschillende schuldeischers om het vermogen eens schuldenaars, dat te hunner volkomene bevrediging niet toereikend is, naar verhouding hunner vorderingen geregtelijk te deelen; **concours-edict**, n. de openbare oproeping der schuldeischers van eenen schuldenaar; **concours-regt**, de overeenkomst van verschillende staten of steden omtrent de gelijkstelling van de schuldeischers op het wederzijdsch grondgebied; *concursus actiōnum*, lat., het zamenloopen van onderscheidene aanklagten of regtsvorderingen; **concursifex**, m. nw lat. Jur., iemand, die tot het betalen zijner verschillende schuldeischers buiten staat is en over wiens vermogen een concours is geopend.

Concússie, f. lat. (*concussio*); het zamen stooten, de botsing; oneig. de afpersing, geldafpersing, knevelarij; *crimen concussiōnis*, de misdaad van geldafpersing of knevelarij door ambtenaars, wanneer zij meer geld vorderen, dan de wet hun veroorlooft; *concussor*, m. een knevelaar, afzetter, geldafperser.

Condaga, z. **Kauris.**

Condebitōren, *condebitōres*, pl. nw lat. Jur., medeschuldenaars.

condecoréren, nw lat., opsieren, tooijen, schoon voordoen.

condemnéren, lat. (*condemnāre*), veroordeelen, verdoemen; **condemnātie**, f. de veroordeeling, afkeuring, verdoeming, het vonnis; **condemnatōrisch**, afkeurend, veroordeelend, b. v. een **condemnatōrisch**

vonnis (nw lat. *sententĭa condemnatorĭa*, f.), eene veroordeeling, die den beklaagde datgene oplegt, wat de klager verlangd heeft.

condenséren, lat. (*condensāre*), verdigten, verdikken, zamen dringen in eene kleinere ruimte; **condensábel**, nw lat., verdigtbaar, zamenpersbaar; **condensabiliteit**, f. de verdigtbaarheid; **condensātie** of **condenséring**, f. de verdikking, verdigting, b. v. van dampen tot druipbare vloeistoffen door drukking of afkoeling; **condensātie-machine**, eene soort van stoomwerktuig met verdigting van den stoom; **condensātor**, m. de verdigter, verdikker, vereeniger, verzamelaar, een electriciteits- en warmteverzamelaar, een werktuig in de natuurkunde tot vereeniging der verstrooide electrieke stof (ook microëlectrometer, microëlectroscoop genoemd), tot ineendringing der vuurdeelen of der warmte; bij stoomwerktuigen het met water gevulde vat, waarin de dampen verdigt worden.

condescendéren, nw lat., zich laten welgevallen, zich geneigd betoonen, toegeven, inschikkelijkheid hebben, toegevendheid gebruiken; mede afstammen; **condescendéntie**, f. de inwilliging, inschikkelijkheid, toegeeflijkheid, het door de vingers zien, zeemanschap gebruiken; ook de medeafstamming.

condicéren, lat. (*condicĕre*), afspreken, aankondigen, beloven; geregtelijk aanklagen of terug vorderen; **condictie** of *condictĭo*, f. de afspraak, aankondiging, belofte; Jur., de terugvordering van eene ons toekomende zaak of van een regt; elke persoonlijke regtsvordering, inzonderheid die, welke uit eene eenzijdige bron voortvloeit en overdragt van eigendom ten doel heeft.

con diligenza, z. ond. **diligence**.

Condimént, n. lat., de kruiderij, specerij, het smaakgevend of -verhoogend toevoegsel bij spijs of drank.

Condiréctor, m. nw lat., een medeopziener, medebestuurder; **condirectorĭum**, het medebestuur, medeopzigt.

Condiscípel, m. lat. (*condiscipŭlus*), een medescholier, schoolgenoot, medeleerling.

con discrezione, z. ond. **discreet**.

Conditie, f. lat. (*conditĭo*), de voorwaarde, het beding; de toestand, gesteldheid, eigenschap, aard; de voorslag; de bediening, plaats, post, dienst, stand, staat, b. v. **in conditie treden**, eene dienstbetrekking aanvaarden met wederzijdsche verpligtingen en voorwaarden; *conditĭo sine qua non*, eene onvermijdelijke voorwaarde; **conditioneel**, lat., voorwaardelijk, b. v. eene voorwaardelijke belofte; *conditionalĭter*, lat., ook *à condition*, f. (spr. *kongdisióng*), onder beding of voorwaarde; **conditionéren**, bedingen, voorwaarden maken; bedienen, in dienst staan, zich in dienst begeven; de behoorlijke gesteldheid of deugdelijkheid geven, b. v. aan wijnen, boeken, lakens enz.: **geconditioneerd**, gesteld, b. v. dit boek is nog wél **geconditioneerd**, is nog in goeden staat, is behoorlijk bewaard gebleven; iron., die man is goed **geconditioneerd**, die is mooi bezorgd, duchtig beneveld, zat.

Condĭtor, m. (v. h. lat. *condĕre*, stichten, opbouwen), de stichter, grondvester.

Condītor, m. (v. h. lat. *condīre*, inmaken, kruiden), een suikerbakker, een inlegger van vruchten enz.; *conditūra corpŏrum*, het balsemen van lijken.

Condivísie, f. nw lat., de neven-indeeling, bij-indeeling.

con dolcezza, z. *dolce*.

condoléren, lat. (*condolēre*), beklagen, betreuren, rouwbeklag doen, deelneming in een verlies betuigen; **condoleántie**, f. het rouwbeklag, de betuiging van smartelijk medegevoel.

con dolōre, z. ond. *dolente*.

Condom, m. Chir., een zeer dun overtreksel, foedraal of scheede om zich voor de venerische besmetting te vrijwaren (ook wel capote anglaise of redingote genoemd).

condonéren, lat. (*condonāre*), schenken, kwijt schelden, te goede houden, vergeven; **condonātie**, f. Jur., de afstand, kwijtschelding, het ontslag.

Condor, m. sp. (v. h. peruaansch cuntur), N. H., een vogel, dien men voornamelijk in het Andesgebergte vindt en die veel overeenkomst heeft met den zwitserschen lammergier; het is de grootste vogel, dien men kent, daar hij 25 voeten vlugt heeft; de grijpgier, grijpvogel (*vultur gryphus*, L.)

Condorin of **condorijn**. eene chinesche munt van 10 caches, ongeveer = 4 ct.

Condormánten, condormiënten, pl. nw lat., bijslapers, eene secte der 13de eeuw, zoo geheeten omdat zij allen, mannen en vrouwen, jong en oud, bij elkander sliepen; **condormítie**, f. nw lat., de echtelijke bijslaap.

Condotta, f. it., de leiding, het geleide; Merc., de verzending der goederen; vgl. **expeditie** en **transport**; ook vracht, voerloon; **condottiére**, m., pl. **condottiéri**, bendehoofdman, aanvoerder van geworven soldijtroepen in de vroegere ital. Staten, die op het einde der middeleeuwen, bij de eindelooze oorlogen van dien tijd, die partij dienden, welke hen konde en wilde betalen.

conducéren, lat. (*conducĕre*), leiden, voeren, begeleiden; huren, pachten; **con-**

ducibel, bevorderlijk, nuttig, dienstig; **condúct**, n. de begeleiding, het geleide, inz. bij lijkstaatsiën; **condúcta**, f. sp. (spr. *u* als *oe*), eene onder krijgsmans-geleide bewerkte verzending van edele metalen uit de spaansche koloniën naar het moederland; **conducteur**, m. fr., een geleider, leidsman, opziener bij waterwerken enz.; de persoon, die op diligences, spoorwagens, stoombooten voor het gemak en de veiligheid van personen en goederen zorgt; **condúctie**, f. lat., de huur, pacht; **condúctor**, m. Jur., een pachter, huurder; Phys., een geleider der electriciteit aan electriseermachines, een holle gepolijste metalen cylinder, die op eenen kleinen afstand van de machine staat en door een glazen voetstuk geïsoleerd is; ook een bliksemafleider aan gebouwen; **conductibiliteit**, f. nw lat. Chem., geleidbaarheid, geschiktheid om geleid te worden, b. v. van de warmtestof, de electrieke vloeistof.

conduiséren (v. h. fr. *conduire*), zich gedragen, handelen; **conduite**, f. fr., het gedrag, de leef- en handelwijs; het opzigt, de leiding, het bestuur; **conduitelijst**, de lijst, waarop aanteekening v. h. gedrag wordt gehouden.

con duolo, z. ond. **dolente**.

conduplicéren, lat., verdubbelen; **conduplicābel**, verdubbelbaar; **conduplicātie**, f. de verdubbeling.

Conduri, pl., erwtjes, als goud- en zilvergewigt dienende bij de Maleijers en Javanen; vijf doen een grein.

Condȳlus, m. gr. (*kóndȳlos*), Anat., de gewrichtsknokkel; **condyloïdéïsch**, aan eenen gewrichtsknokkel gelijk; **condylomāta**, pl., verharde vleeschuitwassen of wratten, die gevolgen der venerische ziekte zijn; **condylomateus**, den aard van vijgwratten hebbende, daarmede behebt.

Conepatl, n. mexicaansch (ook enkel epatl), N. H., het stinkdier, hetwelk tot de wezelsoorten behoort (z. **viverre**).

con e senza violino, it. Muz., met en zonder viool.

con espressione, z. *espressivo*.

confabuléren, lat. (*confabulāri*), met elkander praten, zich vertrouwelijk onderhouden, sprookjes vertellen, keuvelen; **confabulātie**, f. het vertrouwelijk gesprek, gekeuvel, praatje; **confabulātor**, m. de prater, snapper, keuvelaar, praatvaâr.

confamuléren, nw lat. (v. *famulāri*, dienen), zamen dienen, in dezelfde dienst zijn.

Conféct, n. (it. *confétto*; v. h. lat. *conficĕre*, bereiden, voleinden; *confectio*, toebereiding, in mid. lat., toebereide artsenijen en dgl.), suikergebak, ingelegde waren; **conféctie**, f. lat., de voleinding, voltooijing, voltrekking; *confectio inventarii*, het opmaken van de boedellijst, den inventaris eener nalatenschap.

confedereren, **confederatie**, z. **confœdereren**.

conferéren, lat. (*confèrre*), tegen elkander houden, vergelijken; gemeenschappelijk overleggen, beraadslagen, onderhandelen; opdragen, over dragen, verleenen, b. v. een ambt; *confer*, lat., vergelijk! *conferātur*, het worde vergeleken, men vergelijke! bij verkorting gemeenlijk *cf* geschreven; **conferénda**, pl. lat. Jur., het van den erflater vooruitontvangene, dat de erfgenamen weder aan de nalatenschap moeten toevoegen; **conferéntie**, nw lat., de zamenkomst en beraadslaging over zaken, de bijeenkomst van ministers en gezanten om strijdige staatsbelangen te vereffenen, b. v. de Londensche conferentie in 1830 over de afscheiding van België van ons Rijk.

Confermentātie, f. nw lat., de medegisting.

confermezza, z. ond. **ferm**.

Confèrven, f. lat., eene soort van planten, tot de familie der wieren behoorende, welke in zoet water groeijen.

Conféssie, f. lat. *confessio* (van *confitēri*, bekennen, belijden), de bekentenis, belijdenis; de geloofsbelijdenis; de geloofspartij, die iemand is toegedaan; ook de biecht; **confessie-verwanten**, geloofsgenooten; *confessio Augustāna*, z. **augustana confessio**; *confessio judiciālis*, Jur., eene bekentenis voor het geregt; *c. extra judiciālis*, eene buiten geregtelijke bekentenis; *c. legitima*, eene in regten geldige bekentenis; *c. pura*, eene ronde, onvoorwaardelijke bekentenis; *c. qualificāta*, eene voorwaardelijke bekentenis; *c. spontanĕa*, eene vrijwillige bekentenis; *c. vi extórta*, eene door geweld afgeperste bekentenis; **confessionarius**, m. nw lat., de biechtvader, biechtafnemer; **confessioneel**, de geloofsbelijdenis betreffende, daarop gegrond; **confessionist**, m. een kerkgenoot; *conféssus*, m. lat., een misdadiger, die bekend heeft; *confessus et convictus*, die niet alleen bekend heeft, maar ook overtuigd is geworden; iemand *pro confesso et convicto* houden, hem als beleden hebbende en overtuigd zijnde aanzien.

con festività, z ond. **festief**.

Confétti, pl. (v. *confétto*), it., z. v. a. **confect**; ook kleine gipsbolletjes, waarmede de maskers bij het carneval in Italië elkander plegen te werpen.

Confiance, z. ond. **confidéren**.

conficéren, lat. (*conficĕre*), voleindigen, tot stand brengen.

Confidejússor, m. lat. Jur., een medeborg.

confidéren, lat. (*confidĕre*), en **confiéren**, fr. (*confier*), vertrouwen, aanvertrouwen, toevertrouwen, zich op iets of

iemand verlaten; **confiance**, f. fr. (spr. *kongfiáns'*), het vertrouwen, de toeverlaat; **confident** (spr. *kongfidáng*) of **confié**, een vertrouwde, vertrouweling, boezemvriend; vr. **confidente**; **confidentiarius**, m. nw lat., een kerkelijk ambtsbekleeder, die zijne inkomsten aan een ander moet afstaan; de titulaire bezitter van een kerkambt, prove of prebende; **confidentiëel**, vertrouwelijk, met vertrouwen, gul, rond; **confidéntie**, f. lat. (*confidentia*), of *confidence*, f. fr. (spr. *kongfidáns'*), de vertrouwelijkheid, het vertrouwen; de vrijmoedigheid, driestheid, de vertrouwelijke mededeeling, aanvertrouwing van een geheim, van daar **confidenties maken**, in vertrouwen iets mede deelen; *en confidence* (spr. *ang*—), in vertrouwen.

con fiducia, z. ond. *fides.*

confiéren, z. **confidéren.**

con fierezza, z. ond. **fier.**

configéren, lat. (*configĕre*), zamen hechten of binden, aanspijkeren, aanplakken.

configuréren, lat. (*configurāre*), eene gedaante geven, vormen; **configurātie**, f. de vorming, het ontstaan van gelijkvormige gedaanten, zoo als bij de kristallisering der zouten, het bevriezen des waters; Astr., de wederzijdsche stand of het aspect, de conjunctie der planeten; eene werktuigelijke afbeelding van de gedaanten, die de wachters van Jupiter en Saturnus bij hunne verduisteringen aannemen.

Confīnes, pl. lat., grens- of veldburen, aangrenzers; **confinĭum**, n. de grens, grenssteen; **confinïën**, pl., grenzen, grenslanden; **confinéren**; nw lat., aangrenzen, insluiten, grenswacht houden; gevangen zetten, arrest geven, opsluiten binnen bepaalde grenzen; **confinātie**, f., **confinement**, n. nw. lat. Jur., het huis- of stadsarrest, de huiselijke opsluiting, de verbanning aan eene bepaalde plaats.

confingéren, lat. (*confingĕre*), verdichten, verzinnen.

confirméren, lat. (*confirmāre*), bevestigen, bekrachtigen, vast en zeker maken; door onderteekening verzekeren; bevestigen in de godsdienst, inzegenen; het sacrament van 't vormsel toedienen; **confirmándus**, **confirmánda**, bij de R. K. hij of zij, die belijdenis des geloofs aflegt, die tot de eerste avondmaalsviering, communie, wordt toegelaten, een vormkind; **confirmātie**, f. de bevestiging, bekrachtiging, bevestiging des doops, inzegening, inwijding of opneming onder de leden der evangelische kerk; *confirmatio judiciālis*, Jur., geregtelijke bevestiging; **confirmatief**, bevestigend, bekrachtigend; **confirmātor**, m. de bevestiger, **confirmatōrisch**, bevestigend.

confiscéren, doorgaans **confisquéren**, lat. (*confiscāre*, v. *fiscus*, z. a.), geregtelijk intrekken, aan de schatkist ten deel doen vallen; vervallen verklaren, in beslag nemen, aanhalen, wegnemen, b. v. smokkelwaren; **geconfisqueerd**, ingetrokken, verbeurd verklaard; **confiscābel**, nw lat., verbeurdverklaarbaar, intrekbaar; wat aangeslagen of aangetast kan worden; **confiscātie**, f. lat., de intrekking van een goed ten voordeele der schatkist, de vervallen-, verbeurdverklaring, de aanhaling van smokkelwaren.

confitéren, lat. (*confitēri*), bekennen, biechten; vgl. **confessie**; **confitĕor**, ik beken, belijd; bij de R. K., eene zonden-belijdenis, die met dit woord begint en door den geestelijke vóór den eigenlijken introïtus der mis aan de treden des altaars wordt afgelegd; **confitént**, een biechteling, biechtkind.

Confitūren, pl. fr. (v. *confire*, inmaken), ingemaakte dingen, b. v. vruchten, suikergoed, suikerwerk; **confiseur** (spr. *kongfiz*—) of **confiturier** (spr. *kongfitu-ri-é*), m. een banketbakker, iemand, die ingelegde voorwerpen bereidt, verkoopt.

conflagitéren, nw lat., ernstig verlangen.

Conflagrātie, f. lat., algemeene brand, groote brand.

confligéren, lat. (*confligĕre*), tegen elkander stooten, botsen, met elkander in strijd zijn; **conflict**, n. (*conflictus*, m.) de botsing, strijd, stoot, aanval, tweespalt, tegenspraak, werking en tegenwerking; **conflict van jurisdictie**, Jur., het verschil van meening omtrent de bevoegdheid van uitspraak te doen.

confluéren, lat. (*confluĕre*), ineen vloeijen, zamen stroomen; **confluéntie**, f. of **conflúxus**, m. de zamenvloeijing b. v. van twee rivieren (van zulk eene confluentie, die van Rijn en Moezel, heeft de stad Coblenz haren naam); *confluxus hominum*, de zamenloop, toeloop, oploop van menschen; **confluxíbel**, nw lat., vereenigbaar.

confœderéren [**zich**], lat. (*confœderāre*), zich verbinden; **geconfœdereerden**, verbondenen, bondgenooten; **confœderātie**, f. een verbond, bondgenootschap, inz. tusschen onafhankelijke staten; de **helvetische confœderatie**, het zwitsersch verbond, eedgenootschap; de **duitsche confœderatie**, het duitsche statenverbond.

confórm, lat. (*confórmis*), gelijkvormig, overeen komend, overeen stemmend, eenstemmig, in orde; **conformers**, eng. of **conformisten**, pl., in Engeland de aannemers der uniformiteits-acte v. 1562, de overeenstemmenden, aanhangers der heerschende bisschoppelijke leer of angli-

caansche kerk; vgl. **dissénters**; **conformiteit**, f. nw lat., de gelijkvormigheid, overeenstemming, gelijkheid, eenstemmigheid; **conforméren**, lat. (*conformāre*), gelijkvormig maken, naar iets inrigten; overeen komen, overeen stemmen, schikken, voegen; **conformātie**, f. de behoorlijke inrigting, gelijkvormigmaking, de schikking of inrigting der deelen van een ligchaam, overeenkomst, schikking, toestemming.

Confort, m. fr. (spr. *kongfór*), de versterking, hulp, bijstand, troost; **confortéren**, nw lat. (*confortāre*), sterken, troosten; **confortantĭa**, pl. Med., versterkende middelen; **confortātie**, f., de versterking; Jur., de vereeniging van leengoederen met een mansleen; **confortatief**, n. (*confortatīvum*), eene versterkende artsenij, een versterkingsmiddel.

Confortemain, n. fr. (spr. —*mèng*), in het leenregt: de volmagt om onderleenen in te trekken.

confrageus, lat., hobbelig, moeijelijk, verward, netelig.

Confrāter, m. nw lat., een medebroeder, ambtsbroeder, ambtgenoot, ordesgezel; **confraterniséren**, verbroederen; **confraterniteit**, f. de verbroedering, het medebroederschap, inz. het ambtsbroederschap, ambtgenootschap; *confraternĭtas*, f. Jur., de erven-vereeniging, de verbroedering der erfgenamen.

con fretta, it. Muz., met spoed, gezwind.

confrontéren, mid. lat. (v. h. lat. *frons*, voorhoofd), de uitspraak van twee personen voor het geregt vergelijken, hen in elkanders gezigt verhooren, tegen over elkander stellen, wederzijds verhooren, vergelijken; **confrontātie**, f. de tegenelkander- of tegenoverstelling; *confrontatio testĭum*, Jur., de getuigenvergelijking, het tegenoverelkanderstellen der getuigen om de waarheid des te gemakkelijker en zekerder te vernemen.

Confucĭus, eig. **Kong-fu-tse**, een in China nog algemeen en hoog vereerd zedeleeraar, wetgever en hervormer, ter wiens eer tempels gebouwd zijn; hij leefde omstreeks 500 jaren voor Chr.

confugiéren, lat., vlieden, vlugten, de toevlugt, de wijk nemen; **confŭga**, m. de vlugteling, de ontvlugte; **confugĭum**, n. het toevlugtsoord, de wijkplaats, wijk.

confundéren, lat. (*confundĕre*), vermengen, verwisselen, verwarren; verward, verlegen of schaamrood maken, verbluffen; **confuus**, (lat. *confūsus, a, um*), verward, ondereen gemengd, onordelijk, duister; verlegen, beschaamd, bedeesd, verbluft; *confūsum chaos*, n. een warboêl, eene verwarde, niet te ontwarren zaak; **confūsie**, f. (*confusio*), de verwarring, vermenging, wanorde; de verlegenheid, beschaamdheid, bedeesdheid; verstrooijing; Jur., het zamenvloeijen van regten en pligten, van verordeningen en diensten, actieve en passieve regten in één' persoon, hetgeen de uitdelging, opheffing dier regten en pligten ten gevolge heeft; **cónfusionarĭus**, m. nw lat., een onordelijke, wanordestichter; een verstrooide van gedachten.

con fuoco, z. *fuocoso*.

confutéren, lat. (*confutāre*), wederleggen; **confutātie**, f. de wederlegging, overtuiging, het bewijs van de valschheid eener stelling.

confuus, z. ond. **confunderen**.

con garbo, z. **garbo**.

Congé, m. fr. (spr. *kongzjé*), het ontslag b. v. uit eene dienst; het afscheid, van daar op visitekaartjes *p.p.c.* dat is: *pour prendre congé* (spr. *poer prángdr'*—), om afscheid te nemen; **congédiéren**, het afscheid geven, ontslaan, wegzenden, bedanken.

congeléren, lat. (*congelāre*), bevriezen, stollen, stremmen, dik worden; **congelātie**, f. het bevriezen, stremmen, stollen, de verdikking, verstijving door koude; ook z. v. a. **catalepsis**; **congelatie** der tanden, het stomp worden.

congenĭaal of **congeniālisch**, nw lat., naar den geest verwant, gelijksoortig of overeenkomstig in geest, vernuft, g e n i e (z. a.); **congenialiteit**, f. de geest-, vernuft-, genieverwantschap.

congeréren, lat. (*congerĕre*), zamen dragen, ophoopen; **congéstie**, f. eene tegennatuurlijke ophooping, een aandrang b. v. van het bloed naar het hoofd.

Congĭus, m. eene oud-romeinsche maat van 6 s e x t a r i ë n, het $\frac{1}{8}$ eener a m p h o r a, $= 3.37$ ned. kan; **congiarĭum**, m. lat., eig. een geschenk van olie of wijn ter hoeveelheid van een' c o n g ĭ u s; allerlei giften, inz. van levensmiddelen, door de romeinsche keizers aan het volk.

Conglaciātie, f. lat., het ijs worden, bevriezen.

conglobéren, lat. (*conglobāre*), aanhoopen, ballen, ronden; **geconglobeerde klieren**, zamengerolde klieren, watervaatklieren; **conglobātie**, f., eig. de zamenronding of bolvorming; Log., de ophooping der bewijzen.

conglomeréren, lat. (*conglomerāre*), tot een' bal of kluwen vereenigen, zamen hoopen; **geconglomereerde klieren**, korrelige klieren, speekselklieren; **conglomeraat**, n. het opgehoopte, balvormig zaamgepakte; Min., eene ophooping van verschillende delfstoffen, zandsteenen, puinsteenen; **conglomerātie**, f. de zamenhooping.

conglutinéren (lat. *conglutināre*), zamen lijmen, aaneen kleven, aan elk-

ander voegen; taai, kleverig, slijmig maken; verslijmen, verdikken; **conglutinaat**, n. iets zamengelijmds, verdikts; **conglutinātie**, f. het zamenlijmen, aaneenkleven, de verdikking.

Congo, **congou**, m. afrikaansche thee, congothee.

con grandezza, z. ond. **grand.**

congratuléren, lat., geluk wenschen; **congratulánt**, m. de gelukwenscher; **congratulātie**, f. de gelukwensch.

con gravitá, z. ond. **gravis.**

con grazia, z. ond. **gratie.**

congreëren, nw lat., overeen stemmen.

congregéren, lat. (*congregāre*, v. *grex*, kudde), verzamelen, vereenigen, verbroederen; **congregaat**, verzameld, digt, vast; **congreganist**, m. het medelid eener geestelijke broederschap; **congregantinen**, pl., nonnen van de orde der congregatie van Notre-Dame; **congregātie**, f. de verzameling; vereeniging, verbindtenis, inz. eene geestelijke vereeniging, ordesverbinding of -verbroedering; vereeniging van verscheidene kloosters ter opvolging van dezelfde regelen; ook de raadsvergadering der kardinalen; eene commissie uit de kardinalen tot het besturen van zekere werkzaamheden, inz. de *congregatio de propagánde fide* of de **propagánda**, de door den paus in 1622 verordende raadsvergadering ter uitbreiding van het r. k. geloof, de raad van geloofsverbreiding, het bekeeringsgenootschap; *congregatio sancti officii*, de **inquisitie** (z. a.); **congregationisten**, pl., medeleden eener congregatie, inz. der jesuitische; **congregationalisten**, pl., in Engeland een kerkelijk genootschap, dat de hoogere bisschoppelijke leiding verwerpt; eene soort van independenten, tusschen de presbyterianen en brownisten.

Congrés, m. lat. (*congréssus*, v. *congrĕdi*, zamen komen), zamenkomst, vereeniging; Pol., eene vergadering van gevolmagtigde personen om te raadplegen over vereffening van staatkundige geschillen, over vrede en oorlog enz., staatsvergadering en beraadslaging van gezanten (het onderscheidt zich van eene conferentie door hoogere belangrijkheid en wordt soms door de vorsten-zelven bijgewoond); ook de vergadering der afgevaardigden van de Vereenigde Staten in Noord-Amerika onder een' president.

Congreve-druk, m. eene soort van druk, waarbij men door middel van eenen in elkander passenden vorm (**congreve-plaat**) onderscheidene kleuren te gelijk kan drukken, veelkleurige druk, zoo geheeten naar den beroemden eng. werktuigkundige William Congreve (gest. 1828), die deze manier van drukken uitvond; **congrevische raketten** of **vuurpijlen**, eene door denzelfde uitgevondene soort van brandraketten (eene nabootsing van het grieksche vuur) met eene moeijelijk te blusschen brandstof.

Congrŭa, pl. lat. Jur., het noodige, toereikend onderhoud; **congrnarĭus**, m. nw lat., de priester, die een vast, bepaald inkomen heeft; **congruéren**, lat. (*congruĕre*), overeen komen, gelijk zijn, zamen passen; Geom., gelijk en gelijkvormig zijn, elkander volkomen bedekken; **congruént**, overeen stemmend, passend, gelijkvormig; gelijk en gelijkvormig, elkander geheel bedekkend; **congruéntie**, f. (*congruentia*), het overeenkomen, zamenpassen, de overeenstemming; de gelijken gelijkvormigheid, identiteit v. twee figuren; **congruismus**, n. nw lat., de leer aangaande de overeenstemming van den goddelijken en den menschelijken wil; waardoor de anti-molinisten de werking der genade beperkten; **congruist**, m. een aanhanger van die leer; **congruiteit**, f. nw lat., de overeenstemming, volkomene gelijkheid.

con gusto, z. ond. **gustus.**

Coniātor, m. nw lat., de munter.

Coniferæ, z. ond. **conus.**

con impĕto, z. ond. **impetus.**

conisch, **conisector**, z. ond. **conus.**

conjicéren, lat. (*conjicĕre*, eig. zamen werpen, bijeen werpen, vereenigen), bij gissing oordeelen over waarschijnlijkheden, vermoeden, raden, gissen; **conjectanĕa**, pl., eene verzameling van gissingen, invallen, opmerkingen enz.; **conjéctor**, m. de rader, uitlegger; **conjéctrix**, f. de droomuitlegster, waarzegster; **conjectuur**, f. (*conjectūra*), een vermoedelijk oordeel, gegrond op bewijzen, die slechts een' zekeren graad van waarschijnlijkheid hebben, vermoeden, gissing; de vermoedelijke lezing van de Schriften der Ouden; **conjecturaal**, vermoedelijk, op waarschijnlijke gissingen, sluitredenen enz. berustende; **conjecturaal-critiek**, de kritiek, welke zich met de beoordeeling van de vermoedelijke lezingen der Ouden bezig houdt, en de regels aangeeft, naar welke in dringende gevallen eene verandering mag aangenomen worden; **conjecturéren**, vermoeden, gissen, raden.

Conjugātie, f. lat. (*conjugatĭo*, zamenvoeging, verbinding), Gram., oorspr. eene vereeniging van de werkwoorden, die op dezelfde wijze veranderen, eene vervoegingsklasse; thans gewoonlijk de vervoeging-zelve, de verandering, die een werkwoord in de verschillende wijzen, tijden, personen en getallen ondergaat, de tijdvoeging; **conjugéren** (*conjugāre*, eig. verbinden), werkwoorden in al hunne veranderingen ordelijk doorloopen, vervoegen, tijdvoegen.

Conjugĭum, n. lat., het huwelijk, de echtverbindtenis, de echt; **conjugaal**, echtelijk.

conjungéren, lat. (*conjungĕre*), vereenigen, verbinden; *conjúnctis virĭbus*, lat., met vereenigde krachten; *conjúnctim*, te zamen, gezamentlijk, in gemeenschap of verbinding, vereenigd, met vereende magt; **conjúnctie**, f. lat. (*conjunctĭo*), de vereeniging, verbinding; Gram., het voegwoord, verbindingswoord; Astr., de stand van eene planeet en de zon in eene regte lijn met de aarde, de zamenkomst van twee planeten in hetzelfde punt van een hemelteeken; *conjunctĭo causālis*, Gram., een redegevend voegwoord; *conj. conditionālis*, een voorwaardelijk voegwoord; **conjunctief**, eene verbinding betreffend of daarop gegrond; **conjunctīvus** of **conjunctief**, m., z. **modus**; **conjunctīva**, f. Anat., het bindvlies van het oog; **conjunctivītis**, f. Chir., de ontsteking van het bindvlies; **conjunctīvisch**, voorwaardelijk, afhankelijk, tot de aanvoegende wijs of den conjunctivus behoorende; **conjunctuur**, f. de zamenloop, de verwikkeling van zekere omstandigheden; de tijdsgesteldheid, het tijdsgewricht, de omstandigheid in het algemeen.

conjuréren, lat. (*conjurāre*), zamen zweren, eene zamenzwering maken; **conjurant** ook **conjuraat**, m. een zaamgezworene, eedgenoot; **conjurātie**, f. de zamenzwering, een aanslag tegen den vorst of den staat.

con leggerezza, z. *leggiero*.

con moto, z. ond. *motus*.

Connaissance, f. fr. (spr. *konnèsángs*, v. *connaître*, kennen), de kennis, bekendheid; **connaissabel** (spr. —*nèssábl'*), kenbaar, kennelijk; **connaissement**, n. (spr. —*nèss'máng*), het erkenningsbewijs, de zeevrachtbrief, de ladings- of vrachtbrief des schippers, het cognossemént, connossement (eng. *bill of lading*); **connaisseur**, m. (spr. —*nès*—), een kenner, kunstkenner; vr. **connaisseuse**.

connectéren, lat. (*connectĕre*), verbinden, zamen knoopen; ook verbonden zijn, zamen hangen; **connéx** (*connéxus, a, um*), verbonden, verknocht, zamen hangend; **connéxa**, pl., verbondene dingen; **connéxie**, f. ook **connéxus**, m. de zamenhang, verbinding, het verband, de gemeenschap; **connéxiën**, pl., verbindingen, invloedhebbende kennissen of betrekkingen; **connexiteit**, f. nw lat., de verhouding van wederzijdschen zamenhang; **connexĭtas causārum**, de wederzijdsche invloed van vele op zich-zelven gescheidene strijdige regtszaken op elkander.

Connetáble, m. fr. (uit het lat. *comes stabŭli*, d. i. eig. stalgraaf), oorspr. de opziener van de vorstelijke stoeterij of paardenstal; opperstalmeester; opperrijksmaarschalk en veldheer der kroon in Frankrijk, eene waardigheid, door Lodewijk XIII in 1627 opgeheven, later door Napoleon hersteld, doch met de restauratie weder verdwenen; ook een eeretitel.

connivéren, lat. (*connivēre*, sluiten, inz. de oogen), een oog toedoen; oogluiken, door de vingers zien, toegeeflijkheid gebruiken, toegeven, over het hoofd zien, laten voorbij gaan; *connivéndo*, uit toegeeflijkheid, inschikkelijkheid, met toelating of oogluikend; **connivéntie**, f. de toegeeflijkheid, begunstiging, oogluiking, het door de vingers zien, toelaten.

Connossement, n., z. v. a. **connaissement** (z. a.).

Connotatie-termijn, m. nw lat. Jur., de termijn of vastgestelde dag ter opgave van de gezamentlijke schulden of vorderingen bij een concours.

Connubĭum, n. lat., z.v.a. **conjugĭum**; ook het huwelijksregt, het regt om elkander te trouwen; **connubiaal**, echtelijk.

connumeréren, lat. (*connumerāri*), zamen tellen; **connumerātie**, f. nw lat., de zamentelling, bij elkander telling.

Conodis, eene munt in Goa en Cochin, ongeveer = 2½ ct.

Conoïde, z. ond. **conus**.

Conophthálmus, m. gr. (van *kōnos*, kegel, en *ophthalmós*, oog), Chir., het kegelvormig druifgezwel op het hoornvlies.

con osservanza (spr. *z* als *s*), it. Muz., met opmerkzaamheid.

con passione, z. ond. **passie**.

con portaménto di voce, it. (spr. —*wotsje*), z. v. a. *appoggiato;* vgl. **portament**.

conquadréren, lat. (*conquadrāre*), vierkant maken, passen, zich schikken, overeen stemmen.

conquasséren, lat. (*conquassāre*), schudden, verbrijzelen, verbreken, aan stukken stooten, vermalen; **conquassātie**, f. de schudding, verbrijzeling, vermorzeling, het vermalen, stuk stooten; Med., de volslagen krachtuitputting bij barenden.

conqueréren, fr. (*conquérir*), veroveren; **conquérant**, m. (spr. *kongkeráng*) of **conquéstor**, m. mid. lat., een veroveraar; **conquête**, f. (spr. *kongkèt'*), de verovering.

conquiescéren, lat. (*conquiescĕre*), berusten, zijne rust houden, verblijven.

conquiréren, lat. (*conquirĕre*), zamen zoeken, met vlijt nasporen, navorschen; **conquisītie**, f. de naspeuring, het naauwkeurig onderzoek.

Conrad, z. **Koenraad**.

Conrector, m. nw lat., de medevoorstander, medebestuurder, hij, die de tweede plaats onder de leeraars der latijnsche scholen bekleedt, die op den rector

volgt; **conrectoraat**, n. het ambt van zulk eenen tweeden leermeester, ook wel elders zijne woning.

Consacramentaal, m. nw lat., een medezwerende, eedgenoot.

consacreren, z. **consecreren**.

Consanguiniteit, f. lat. (*consanguinĭtas*), de bloedverwantschap, maagschap.

conscendéren, lat. (*conscendĕre*), bestijgen, beklimmen; **conscénsie**, f. de beklimming, bestijging; *conscensĭo thalămi*, f. Jur., de beklimming van het huwelijksbed.

Consciéntie, f. lat. (*conscientĭa*), eig. medewetenschap; het bewustzijn, geweten, de zelfovertuiging; *conscientĭa salva*, een vrij, zuiver geweten; **conscientieus**, nw lat., naauwgezet, gemoedelijk; **conscientéren**, kennis dragen, ergens van weten, van iets bewust zijn; **consciŭs**, m. lat., een medeweter, kennisdrager.

conscindéren, lat. (*conscindĕre*), stuk snijden, vaneen rijten, in vele stukken breken; **conscissie**, f. de vaneenrijting.

Consciŭs, z. ond. **conscientie**.

conscribéren, lat. (*conscribĕre*), zamen schrijven, opschrijven, manschappen ligten voor den oorlog; **conscribént**, m. een opschrijver; **geconscribeerde**, **conscrípt**, lat., **conscrit**, fr. (spr. *kongskrie*), m. een opgeschrevene; dienstpligtige, een voor den krijgsdienst opgeschrevene, een loteling; **conscriptie**, f. de opschrijving, ligting, loting der jongelieden tot de krijgsdienst, na de staatsomwenteling in Frankrijk en later ook in de landen, die voor de fransche overheersching moesten bukken, ingevoerd; **conscriptor**, m. lat., een beschrijver; nw lat., een regtsconsulent.

consecréren, lat. (*consecrāre*), wijden, inwijden, inzegenen, heiligen; **consecránt**, m. de inwijder, inzegenaar; **consecrātie**, f. de inwijding, inzegening, inz. de zegening van het brood en den wijn bij het heilig avondmaal in de evangelische kerk (*consecratĭo declaratīva*): de verandering v. h. brood en den wijn in het ligchaam en bloed van Christus bij het misoffer der r. k. kerk (*consecratĭo effectīva*); ook sedert de 4de eeuw de gebruikelijke inwijding (dedicātie) van nieuwe kerken en altaren, alsmede de plegtige ordening (ordinātie) van eenen bisschop of aartsbisschop.

consectéren, lat. (*consectāri*), najagen, vervolgen; **consectarĭum**, n. Math., eene stelling, korte gevolgtrekking, die onmiddellijk uit eene andere kan afgeleid worden, z. v. a. corollarium en porisma; **consectārisch**, volgens juiste gevolgtrekking; **consectatīe**, f. het trachten, streven naar iets.

Consecūtie, f. lat. (*consecutĭo*, van *consĕqui*, volgen), het gevolg, navolgen; *consecutĭo tempŏrum*, lat. Gram., de opvolging der tijden in de spraakkunst, de wet der tijdsopvolging in de zinverbinding; **consecutief**, nw lat. naar den tijd op elkander volgend; **consecutieve ziekten**, opvolgende ziekten; **consecutieve werking**, nawerking, latere werking als gevolg der voorgaande.

Conseil, m. fr. (spr. *kongsēlj'*), de raad, raadsvergadering; staatsraad, geheime raad; *conseil permanent* (spr. —*náng*), voortdurende. aanblijvende raad; **conseiller**, m. (spr. *kongseljé*), een raadgever, raad, raadsheer; *conseiller d' état* (spr. —*detá*), staatsraad.

consenescéren, oud worden, verouderen; **consenĭor**, m. nw lat., de medeoudste; **consenioraat**, n. het ambt van medeoudste.

Consénsus, m. of **consent**, n. lat., de overeenstemming, inwilliging, goedkeuring, toestemming, het verlof, de vergunning, het vergunningsbewijs of -briefje; *consensus coáctus*, afgedwongene inwilliging; *consénsus nervōrum*, Med., de medegevoeligheid der zenuwen; ook de zamenwerking der zenuwen; *c. partĭum*, de medelijdenschap der deelen; *c. princĭpis*, de inwilliging van den vorst; *per consénsum*, door medelijdenschap enz.; **consensueel**, nw lat., medelijdig; **consensuēel-contract**, n. een verdrag, waarbij de verpligtingen der contracterende partijen enkel op de overeenstemming van hunnen wil berusten; **consentéren**, lat. (*consentīre*), overeen stemmen, toevallen, toestemmen, inwilligen, goed keuren; **consentement**, n. fr. (spr. *kongsangt'máng*) of **consentéring**, f. de toestemming, inwilliging, goedkeuring; *consentes Dĭi*, de raadgevende goden, de 12 oppergoden, 6 mannelijke en 6 vrouwelijke, die onder voorzitting van Jupiter den grooten godenraad uitmaakten.

con sentimento, z. ond. **sentiment**.

consĕquens, lat. (v. *consĕqui*, volgen), het volgende of navolgende; Gram., het afhankelijke, uit het voorafgaande afgeleide zindeel; **consequént**, hetgeen overeenkomstig is met of getrouw blijft aan de eenmaal gelegde grondbeginsels of regels, de vroeger uitgedrukte gevoelens, meeningen, opvattingen enz., overeenstemmend, zich-zelven gelijk; **consequéntie**, lat. (*consequentia*) of **consequence**, fr. (spr. *konsekángs'*), f. gevolg, gevolgtrekking, besluit; het trouw blijven aan, het eenstemmig blijven met zijne beginselen; ook gewigt, belangrijkheid eener zaak in hare gevolgen; *a posse ad esse non valet consequentia*, lat., men mag niet van de mogelijkheid tot de wezentlijkheid besluiten; **consequentiënmaker**, een gevolgtrekker, inz. hij, die uit de gesprekken

of daden van anderen tot hun nadeel verkeerde of overdrevene gevolgtrekkingen maakt.

conservéren, lat. (*conservāre*), bewaren, behouden, in acht nemen, beschermen, beschutten; **zich conservéren**, zich in acht nemen, zich goed houden, sterk, vlug, gezond blijven bij klimmende jaren; **geconserveerd**, bewaard, behouden; wel in acht genomen, van frisch, gezond, krachtig uitzigt; **conserve**, f. fr. 1) Pharm., de kruidersuiker, een geneesmiddel uit saprijke planten en suiker bereid. De naam van conserf is aan deze bereiding gegeven, omdat daarbij de suiker inderdaad tot goedhouding van de dunne brij, waartoe de planten gewreven zijn, dient; 2) Mar., eene scheepsbedekking, veiligheidsvloot, geleideschip; 3) Mil., een buitenwerk voor vestingen en bastions; 4) pl., **conserves**, z. v. a. **conservatie-bril**; **conservātie**, f. lat., de bewaring, behouding, beveiliging, het behoud; **conservatie-bril**, een bril ter bewaring van het gezigt, een behoudingsbril van grooten brandpuntsafstand, doorgaans van groen glas; **conservatief**, behoudend, bewarend; de **conservatieven**, pl. Pol., de stijfhoofdige aanhangers van het oude, de voorstanders van het stelsel van behoud inz., in Engeland de vereeniging of zamenwerking van den streng aristocratischen adel tot behoud van het bestaande; **conservātor**, lat., *conservateur*, fr. m. behouder, bewaarder, toeziener, opziener; *conservateur des forêts* (spr. — *dè foré*), de opperjagtmeester; **conservatorĭum**, lat., **conservatorĭo**, it., of **conservatoire**, fr. (spr. *kongserwatoáar'*), n. eene behoudings-inrigting voor de toonkunst, eene hoogere muzijkschool te Parijs, Rome, Napels, Venetië enz., waarin jongelieden van beiderlei kunne kosteloos onderwijs ontvangen en waaruit de meeste der beroemde componisten zijn voortgekomen; eene bewaarplaats voor zeldzaamheden van natuur en kunst; eene openbare kunstzaal.

Conséssus, m. lat., de zamenvloed, vereeniging, vergadering, zitting.

considerēren, lat. (*considerāre*), beschouwen, overleggen, overwegen, in aanmerking nemen, behartigen, in 't oog houden, bedenken; schatten, achten, hoog schatten, hoog achten, in waarde houden; **considerābel**, nw lat., aanmerkelijk, aanzienlijk, gewigtig, achtbaar of achtenswaardig; **considerándum**, n. de inleiding, welke de gronden tot eene uitspraak bevat; **considerātie**, f. lat. (*consideratĭo*), de beschouwing, overweging, het overleg; de inschikkelijkheid, toegevendheid; de achting, hoogachting, het aanzien.

consignéren, lat. (*consignāre*), teekenen, opteekenen, opschrijven; verzegelen, bezegelen, ter bewaring geregtelijk nederleggen; Merc., waren toezenden, met voorschrift hoe daarmede te handelen, waren ten verkoop zenden; Mil., een' last, eene order, aanwijzing geven; **eene schildwacht consigneren**, hem de order, het voorschrift van zijnen post mede deelen; **een bataillon in de caserne consignéren**, het verbieden de caserne te verlaten, kwartier-arrest geven; **consignātie**, f. de beteekening, opteekening, verzegeling, de opgave, lijst; de geregtelijke toevertrouwing van eene geldsom of ander voorwerp in de derde hand; Merc., de toezending van waren voor rekening van den afzender, met voorschrift voor den ontvanger hoe daarmede te handelen, synoniem met c o m m i s s i e, doch het eerste wordt meer bepaald door den eigenaar en verzender, het laatste door den ontvanger en met den verkoop belaste gebruikt; van daar **consignatie goederen, geconsigneerde waren**, goederen in commissie; **consignatarĭus**, lat., of **consignataire**, fr. (spr. *congsienjatèr'*), m. een medeonderteekenaar, inz. van getuigenissen; Merc., de afzender en eigenaar van **consignatie-waren**; Jur., de bewaarder van een nedergelegd, gedeponeerd goed; **consignánt**, m. hij, die waren in consignatie geeft; **consigne**, f. fr. (spr. *kongsienj'*), Mil., het loswoord, parool, de order b. v. aan eenen wachtpost gegeven en die deze woordelijk aan den aflossenden post mede deelt; het bevel aan eenen portier ten opzigte der in- en uitgaanden; ook een boek, waarin voerlieden de ontvangene vrachtgoederen en geleidbrieven opteekenen.

Consilĭum, n. lat., de beraadslaging, raadsvergadering, het raadsbesluit; eene raadgeving, een raad, voorslag; *consilium abeúndi*, de raad om heen te gaan of zich spoedig van eene plaats te verwijderen; de stille verwijdering of wegzending van hoogescholen, om geen opzien te baren; *c. ecclesiastĭcum*, kerkelijke raad; *c. medĭcum*, de raad of meening der geneesheeren; **consiliarĭus**, m. een raad, raadsheer; raadgever.

consimilĭter, lat., op gelijke wijze.

consistéren, lat. (*consistĕre*), bestaan, stil- of vaststaan; **consistént**, digt. vast, duurzaam, stevig, bestand; **consisténtie**, f. nw lat. Phys., graad van toenadering of verbinding van de zamenstellende deeltjes van een ligchaam, welke maakt, dat dit laatste meer of minder wederstand biedt aan andere ligchamen, die op hetzelve inwerken, digtheid, vastheid; dikte van een vocht, lijvigheid; duurzaamheid; bestendigheid.

Consistorĭum, **consistórie**, n. lat., in 't algemeen vergadering; van daar b. v. de

vergadering der kardinalen om de aanspraken van den paus te hooren; inz. de kerkenraad, geestelijke raad, een geestelijk toeziend ligchaam over kerkelijke aangelegenheden enz.; **consistoriaal**, daartoe behoorende; **consistoriālis** of **consistoriaalraad**, een medelid van een consistorie, een kerkenraadslid.

consobrīni, pl. lat., zusterskinderen, kinderen uit twee zusters geboren.

consociéren, lat., verbinden, vereenigen; **consociātie**, f. de vereeniging, verbinding.

consolant, **consolatie**, z. ond. **consoleren**.

Console, f. fr. (spr. *kongsóol'*), Arch., een uitspringend sieraad of uitstekende steen, kraagsteen, aan eenen muur in de hoogte aangebragt om een balcon, vaas, borstbeeld enz. te dragen; **console-tafeltje** of enkel **console**, een wand- of pilaartafeltje, spiegeltafeltje.

consoléren, lat. (*consolāri*), troosten, vertroosten, gerust stellen, opbeuren; **consolánt**, **consolābel**, lat., **consolatief**, nw lat., troostend, troostrijk, troostelijk, gerust stellend, opbeurend; **consolātie**, f. de troost, vertroosting, geruststelling, opbeuring.

consolidéren, lat. (*consolidāre*), gronden, begronden, vesten, grondvesten, vast en duurzaam maken; Jur., vereenigen wat tot éénen regtstoestand behoort, inz. wanneer de vruchtbruiker eener zaak haren eigendom er bij krijgt; fondsen aanwijzen om de betaling b.v. van openbare fondsen, renten te dekken; **consolĭda**, f. Bot., het smeerkruid, de smeerwortel; **consolidantĭa**, pl. Chir., middelen, geschikt om de genezing te bevorderen bij wonden, verzweringen, verbrandingen enz.; **consolidātie** of **consolidéring**, f. de vastmaking, bevestiging, vaststelling, vaste vereeniging; beveiliging, dekking van ingelegde gelden; Chir., heeling of sluiting eener wond; de **consolidering eener beenderbreuk**, het vastworden der beenweer, die de uiteinden der gebrokene beenderen verbindt; **consols**. pl. eng., afkorting voor *consolidated stocks* (spr. —*déeted*), fr. *consolidés* (spr. *kongsolidé*), d. i. **geconsolideerde schulden** of **fondsen**, in Engeland zulke fondsen, voor welker rentebedrag zekere staatsinkomsten zijn aangewezen, dus gedekte of belegde schulden, en de staatspapieren dienaangaande; **geconsolideerde annuiteiten**, pl., rentebetalingen v. staatsschulden, die door belastingen zijn gedekt.

Consommé, m. fr., krachtig vleeschnat, sterke bouillon.

consonéren, lat. (*consonāre*), mede klinken, zamen klinken, gelijk luiden, overeen stemmen; **consonánt**, eenstemmig, overeen stemmend; als subst. **consonánt**, m. (lat. *consŏnans*), Gram., een medeklinker, eene letter, die bij eene klinkletter moet gevoegd worden om eenen klank of eene lettergreep te maken, b. v. *b*, *d*, *f* enz. (in tegenst. met v o c a a l); **consonante getuigen**, Jur., overeenstemmende getuigen; **consonánte**, f. een speeltuig, dat het klavier en de harp als het ware vereenigt, eene stand- of spitsharp; **consonantĭēn**, pl. nw lat., of **consonérende toonen**, Muz., de overeenstemming van verscheidene toonen, de gelijk- of zamenklinking, welluidendheid; Poet., het rijm.

consopiéren, lat. (*consopīre*), doen insluimeren, bevredigen, stillen, sussen; ook in vergetelheid, in het vergeetboek brengen; **consopiātie**, f. nw lat., het in slaap maken enz.

con sordino, z. **sordine**.

Consórten, pl. lat. (*consórtes*, v. *cónsors*, deelnemend, deelachtig), medestanders, makkers, deelgenooten, deelnemers, zamenwerkers; gelijkgezinden (in ongunstigen zin), medeaanklagers, medebeklaagden; **consortĭum**, n. het deelgenootschap, de gemeenschap; ook het huwelijk.

conspiciéren, lat. (*conspicĕre*), waarnemen, bespeuren, aanschouwen; **conspéctus** of verkort **conspéct**, n. het overzigt, de beschouwing; ook de lijst, opgave; **conspectābel**, nw lat., zigtbaar, uitstekend; **conspicābel**, lat., zigtbaar; bezienswaard; **conspicuiteit**, f. nw lat., de helderheid, klaarheid.

conspiréren, lat. (*conspirāre*), zamen stemmen; zich in geest en wil met elkander verbinden, vereenigen, zamen komen; zamen rotten, eene zamenzwering of muiterij maken, ontwerpen; **conspiránt**, m. een zaamgezworene, muiter; **conspirātie**, f. de zamenzwering, muiterij, verraderij.

con spirito, z. *spirituoso*.

Conspissātie, f. lat., de verdikking.

Conspónsor, m. lat. Jur., een medeborg, medeschuldenaar.

conspuéren, lat. (*conspuĕre*), bespuwen; verachten.

Constābel, m. (v. h. mid. lat. *constabularĭus*, eig. een stal- of legergenoot; of van *comes stabŭli*, vgl. *connetable*), voorheen een tentgenoot, ieder soldaat; een vuurwerker, buksmeester, stukmeester of gezagvoerder over een stuk geschut, eene soort v. artilleriebediende, inz. op schepen, k o n s t a p e l; **constable**, m. eng. (spr. *konstéebel*), een geregtspersoon, belast met de handhaving der orde bij volksverzamelingen, het herstellen der gestoorde rust enz.

constabiléren, lat. (*constabilīre*), mede bevestigen.

constánt, lat. (*cónstans*, v. *constāre*, bestaan), bestendig, standvastig, volhardend; zeker, gewis; erkend, heerschend; **constantes**, pl. Geom., onveranderlijke,

standvastige grootheden; **constantĭa** of **constántie** .f. de standvastigheid, bestendigheid, onveranderlijkheid, volharding, zielskracht, vasthouding; eene rom. godin, wie men die eigenschappen toekende; **constantia-wijn**, kaapwijn, de beste wijn aan de kaap de Goede-hoop, zoo geheeten naar het landgoed Constantia; **Constantijn**, mansn.: de standvastige; vr. **Constantine** of **Constantĭa**; *constat*, het staat vast, is bekend, is uitgemaakt of zonneklaar; ook het kost, het komt te staan op....

constatéren, fr. (*constater*, van het lat. *constat*, het is uitgemaakt, klaar), klaar of zeker maken, bewijzen, bevestigen, bekrachtigen, door overtuigende bewijzen staven; eene zaak door eene plegtig opgemaakte acte opteekenen, staven, aan de vergetelheid ontrukken, vereeuwigen; **constatéring**, f. de bevestiging, bekrachtiging, het bewijs.

Constellātie, f. lat. (v. *stella*, ster), de zamenstelling van verscheidene sterren tot sterrebeelden; de zamenstand der sterren, het sterrebeeld, hemelteeken, gesternte; de plaats der sterren ten opzigte van elkander en haren vermeenden invloed op de lotgevallen der menschen; vgl. **nativiteit**, ond. **natief**.

consternéren, lat. (*consternāre*), in verlegenheid brengen, doen ontstellen, verbaasd staan; **geconsterneerd**, diep getroffen, ontroerd, geschokt; **consternātie**, f. de verbazing met neêrslagtigheid gepaard, verslagenheid, ontsteltenis, schrik.

constipéren, lat. (*constipāre*), verstoppen; **geconstipeerd**, verstopt, hardlijvig; **constipantĭa**, pl. Med., den doorloop stremmende, verstoppende middelen; **constipātie**, f. de verstopping, hardlijvigheid.

constituéren, lat. (*constituĕre*, inrigten), tot een geheel vormen; vaststellen, verordenen, benoemen, b. v. een' pleitbezorger; zich verbinden, beloven; ook iemand tot verantwoording roepen; uitdagen; de **constituérende vergadering**, de vergadering, tot het ontwerpen eener grond- of staatswet bijeen gekomen; de vergadering heeft zich **geconstitueerd**, d. i. heeft zich voor wettig en voltallig verklaard; **constituánt**, m. fr., een medelid van zulk eene vergadering; **geconstitueerde autoriteiten** of **magten**, grondwettelijke magthebbers of staatsbeambten; *termĭnus liquĭdi constituéndi*, lat. Jur., een tot de volvoering der schuldberekening bepaalde regtsdag; **constituént**, m. lat., een volmagtgever, z. **mandant** ond. **mandamus**; **constitūtie**, f. (lat. *constitutĭo*), de schikking, inrigting, bepaling, verordening, die aan eene zaak eene bepaalde, vaste gedaante of gesteldheid geeft; de ligchaamsgesteldheid van den mensch, de ligchaamsbouw, het gestel; de staatsregeling, staatswet, grondwet; ook de naam van sommige pauselijke bullen; *constitutĭo feudi*, lat. Jur., de oprigting van een leen; *c. liquĭdi*, de schuldberekening, schuldbepaling; *constitutĭōnes ecclesiastĭcae*, pl., kerkelijke verordeningen; *c. imperiāles of imperii*, rijkswetten, rijksinstellingen; **constitutief**, wezentlijk bepalend of uitmakend; vaststellend, de staatswet uitmakend, daartoe behoorende; **constitutionairen** of **constitutionísten**, pl., de voorm. aanhangers der bulle of constitutie *unigenitus* in Frankrijk; ook, Jur., de vaststellers eener rente; **constitutioneel**, nw lat., grondwettelijk, met de staatsregeling overeenkomstig; ook in het ligchaamsgestel gegrond, daar zijnen oorsprong hebbende, van daar b. v. **constitutionéle ziekten**; **constitutionélen**, pl., de aanhangers van den grondwettelijken staatsvorm; **constitūtor**, m. lat., een vaststeller, verordenaar; **constitūtum possessorĭum**, n. Jur., de verdragswijze bepaling van den kant des bezitters van eenig goed, dat hij het voortaan slechts wil bezitten voor een ander, dien hij daardoor tot den eigentlijken bezitter verklaart; **constitūtus**, m. een plaatsbekleeder,

constringéren, lat. (*constringĕre*), zamen trekken, binden; dwingen; **constringérend** of **constrictief**, zamen trekkend; **constringentĭa**, pl. Med., zamentrekkende middelen; **constríctie**, f. de zamentrekking, zamensnoering van ligchaamsdeelen; de beperking, **constrictor**, m. Anat., zamensnoerende spier, b. v. van de keelengte, van het keelgat; *boa constrictor*, z. **boa**.

construéren, lat. (*construĕre*), oprigten, opbouwen, aanleggen, opwerpen, vervaardigen; zamen stellen, b. v. eene mathematische figuur; Gram., de leden of deelen van eenen volzin, eene rede, naar het gebruik en de regels der taal zamen voegen, de woordvoeging ontwikkelen; **constructeur**, m. fr. (spr. *kongstruuk*—), Arch., een bouwmeester, inz. scheepsbouwmeester; **constrúctie**, f. (lat. *constructĭo*), de bouw, bouwerde, zamenstelling, inrigting of schikking der deelen van een geheel; behoorlijke ontwikkeling; Gram, de woordvoeging, woordschikking; Math., de zamenstelling eener figuur, het vereischte werk om een vraagstuk, eene vergelijking door liniaal en passer op te lossen; **constructief**, nw lat., inrigtend, schikkend, ordenend, behoorlijk ontwikkelend.

constupréren, lat. (*constuprāre*), onteeren, schenden, verkrachten; **constuprātie**, f. de onteering, schending, verkrachting van eene vrouw; **constuprātor**, m. de onteerder, schender, verkrachter, verleider.

consuadéren, lat. (*consuadēre*), raden, raad geven, dringend raden.

consubstantieel, nw lat. Theol., van gelijk wezen, gelijke natuur, of gelijkwezig, mede- of gelijk bestaande; **consubstantialiteit**, f. eenheid en eenzelvigheid (identiteit) van wezen in de leer der drieëenheid; **consubstantialist**, m. hij, die aan de consubstantialiteit gelooft; **consubstantiātie**. f. de medetegenwoordigheid, d. i. het werkelijk aanwezig zijn van het ligchaam en bloed van Christus in het h. avondmaal.

consudéren, lat. (*consudāre*), zweeten.

consuetudīnes, pl. lat., gewoonten, regten, uit gewoonten en gebruiken voortvloeijende of daaraan ontleend, daarop steunende; **consuetudinair**, gewoonlijk; *con suetūdo imperii*, de gewoonten en gebruiken des rijks; de voorvaderlijke gebruiken.

Consul, m. de hoogste regeringspersoon in de oude romeinsche (van 509—31 voor Chr.) en in de nieuwere fransche republiek (van 1799—1804); een gevolmagtigd agent of commissaris van eenen staat, die in vreemde handelsplaatsen zijn verblijf houdt om er de handelsbelangen zijner natie voor te staan, de handelsgeschillen te beslechten enz., een handelsopzigter en regter in eene vreemde koopstad; *magister consŭlum*, ook **proconsul**, het hoofd van den stadsraad of der stedelijke regering, de latere burgemeester; **consulaat**, n. (lat. *consulātus*), het ambt en de waardigheid eens consuls; ook de werkkring van eenen handels-consul; **consulādo**, m. sp., het west-indisch handelscollegie te Cadix; **consulair** of **consulārisch**, tot de waardigheid, het ambt eens consuls behoorende, daartoe betrekkelijk, daarmede in verband staande: in zamenstellingen als **consulaire garde**, **consulaire regering** enz.; een **consulair persoon**, een oud-consul, eene **consulaire familie**, een geslacht, dat een of meer consuls onder zijne leden heeft geteld; **consulaire munten** (*nummi consulāris*), de gezamentlijke rom. munten, die tijdens het bestaan der rom. republiek geslagen zijn; **consulaire medailles**, de ter eere van Bonaparte, Cambacères en Lebrun, als consuls der fr. republiek, geslagene gedenkpenningen.

consuléren (lat. *consulĕre*), mede te rade gaan, om raad vragen; raadplegen, beraadslagen; **consulént**, m. een raadgever, inz. in geregtelijke aangelegenheden, een regtsgeleerde, advokaat; **consulta**, f. it., de beraadslaging; **staats-consulta**, f. staats-beraadslaging, staatsraad, benaming van raadsvergaderingen en geregtshoven in Italië en Spanje; *consŭlte*, lat., bedachtzaam, voorzigtig, met overleg; *consŭlto*, met opzet, met voorbedacht, opzettelijk; **consúltum**, n. het besluit; raadsbesluit; *senātus consultum*, n. het raadsbesluit, vonnis, decreet; *juris consultus*, m. een regtsgeleerde, advokaat; **consulteren**, lat. (*consultare*), overleggen, beraadslagen, (met iemand) te rade gaan, om raad vragen, raadplegen; **consult**, n. of **consultātie**, f. de beraadslaging, raadpleging; inz. de in bedenkelijke omstandigheden gehoudene raadpleging van verscheidene aan het krankbed geroepen geneesheeren; de raadgeving v. eenen advokaat; **consultatief**, nw lat., beraadslagend; *consultissimus*, zeer hoog geleerde, een titel van groote regtsgeleerden.

consuméren, lat. (*consumĕre*), verteren, verbruiken; **consumábel**, verteerbaar; **consumént**, m. de verbruiker, verteerder; **consúmo**, n. it., de aftrek, het vertier, het debiet eener waar; ook z. v. a. *consumtio* of **consúmtie**. **consúmptie**, f. de vertering, het verbruik van de noodwendigheden des levens, als voedsel, kleeding, brandstof enz.; ook Med., de tering; **consumptieve middelen**, de belastingen, waarmede de staat de levensnoodwendigheden bezwaart; **comsumtibiliën**, pl. nw lat., voorwerpen van verbruik, levensmiddelen.

consumméren, lat. (*consummāre*), zamen rekenen, opmaken; *consummatum est*, het is volbragt; **consummātie**, f. de zamenrekening, voleinding, voltrekking, b. v. van een verdrag, van eene misdaad, vgl. *delictum consummatum*.

consurgéren, lat. (*consurgĕre*), zich verheffen; opstaan, optreden.

Consus, de god der raadsvergaderingen bij de oude Romeinen; **consuāles**, pl., feesten te zijner eer.

Contabescentĭa, f. nw lat., de tering, uittering; **contabescént**, door de tering aangetast.

contabuléren, lat. (*contabulāre*), zolderen, een' planken vloer leggen; **contabulātie**, f. de zoldering, houten vloer.

Contace, n. fr. (spr. *kontáss'*), het gebedenboek in de gr. kerk, z. v. a. missaal.

Contáctus, m. of afgekort **contact**, n. (van *contingĕre*, aanraken), ook **contáctie**, f. nw lat., de aanraking, betasting, de zamenkomst, raking van twee ligchamen; **contágie**, f. (lat. *contagio*), de aansteking; besmettelijke ziekte, pest; **contagieus**, aanstekend, besmettelijk; **contagĭa**, pl., aanstekende, besmettelijke stoffen, giftstoffen, die zich door middellijke of onmiddellijke aanraking voortplanten (onderscheiden v. miasma, z. a.); **contagiositeit**, f. nw lat., de besmettelijkheid, het aanstekend vermogen of de besmettelijke aard eener ziekte; **contagionisten**, pl., zij, die den aanstekenden aard van eene kwaal beweren; **contagĭum**, n. de smetstof.

Contadino, m. it., de boer, landman.

Contagie, **contagieus** enz., z. ond. **contactus**.

Contailles, pl. fr. (spr. *kongtalj'*), zeer slechte zijden stof, vlokzijde; afval van de zijde.

contaminéren, lat. (*contamināre*), bevlekken, verontreinigen, bezoedelen; **contaminābel**, bevlekbaar; **contaminātie**, f. de verontreiniging, bezoedeling, bevlekking; **contaminātor**, de bezoedelaar, bevlekker.

contánt, z. ond. **compte**.

Contéctie, f. nw lat. (van het lat. *contectus*, bedekt, v. *contegĕre*, bedekken); de bedekking, overdekking, bekleeding.

contempléren, lat. (*contemplāri*), beschouwen, betrachten, nadenken, overpeinzen; **contemplātie**, f. de beschouwing, betrachting, overpeinzing, bespiegeling; Theol., het verdiept, verzonken zijn in God; **contemplatief**. beschouwend, beschouwelijk, diepzinnig, bespiegelend, in zich-zelven gekeerd; **contemplatieven**, pl., eene secte der **12**de eeuw, tegenover de scholastieken staande.

Contemporanĕus, lat., of **contemporain**, fr. (spr. *kongtangporéng*), m. een tijdgenoot; **contemporair**, gelijktijdig, tot denzelfden tijd behoorende; **contemporaniteit**, f. het tijdgenootschap, de gelijktijdigheid; **contemporéren**, gelijktijdig zijn; **contemporiséren** (spr. *s* als *z*), gelijktijdig maken.

contemtíbel, nw lat., laag en verachtelijk; **contemtibiliteit**, f. de verachtelijkheid; **contémtie**, f. de verachting.

Contenance, f. fr. (spr. *kongtenángs'*), de houding, matiging, betooming, tegenwoordigheid van geest, bedaardheid, terughouding.

con tenerezza, z. *tenero*.

contént, lat. (*contentus*, *a*, *um*, d. i. eig. zich inhoudend, onthoudend, van *continēre*, z. **contineren**) of fr. (spr. *kontáng*), tevreden, vergenoegd, voldaan; *contént*, *non contént*, eng., tevreden, niet tevreden (bij het hoofdelijk stemmen voor of tegen een voorstel in het eng. parlement); **contentement**, n. fr. *kongtangt'máng*), de tevredenheid, het vergenoegen; ook wel, wanneer iemand niest, gebezigd in plaats van wel bekome het u, God zegene u! **contentéren**, fr. (*contenter*), bevredigen, tevreden stellen, voldoen; betalen.

Conténtum, n., pl. **conténta**, lat. (v. *continēre*, insluiten, in zich bevatten), de inhoud of de bestanddeelen, b. v. van een geschrift; **conténten**, pl., in zeesteden de lijsten der aangekomene waren met aanduiding van schippers en ontvangers.

Conténtie, f. lat. (*contentio*, v. *contendĕre*, zich inspannen, strijden), de inspanning; de twist, strijd, oneenigheid; **contentieus**, strijdzuchtig, twistziek, kijfachtig.

Conterfeitsel, **conterfeit**, **conterfei**, n. (v. h. fr. *contrefait*, nagemaakt), het afbeeldsel, beeld, vgl. **portrait**; **conterfeiten**, **conterfeijen** (fr. *contrefaire*), afbeelden, uitschilderen.

Conterie, f. fr. (spr. *kongterie*), grof venetiaansch glaswerk, glazen speelwaren, glaskoralen.

Conterranĕus, m. lat., de landsman.

contestéren (lat. *contestāri*), betuigen, verzekeren, bezweren; bestrijden, betwisten; **contestābel**, betwistbaar, te bestrijden; **contestātie**, f. de betuiging; de twist, bestrijding; *litis contestatio*, z. ond. *lis*.

Contéxt, m. lat. (*contéxtus*), de redeverbinding, het verband, de zamenhang der gedachten; **contextuur**, f. nw lat., het zamenweefsel, de aaneenschakeling, schikking der deelen, het verband, de zamenhang.

Contignātie, f. lat. (*contignatio*), het gezamentlijke hout tot steuning of schraging, balken of sparren, de betimmering.

Contiguiteit, f. nw lat. (v. *contiguus*, aanrakend), het aan elkander raken, -liggen of -grenzen, de aanpaling, aangrenzing, gemeenschap van grenzen.

continéren, lat. (*continēre*), zich onthouden, inhouden, matigen; zamen hangen, aangrenzen; van daar **continént**, n. (fr. en eng. *continent*, d. i. *continens terra*, zamenhangend land, in tegenoverst. van eiland), het vasteland; inz. dat van Europa; **continentaal**, wat tot het vasteland behoort; b. v. **continentále vrede**, de vrede op het vasteland; **continentále troepen**, zulke troepen, die alleen tot de dienst op het vasteland zijn bestemd; **continentaal systēma** of **stelsel**, de maatregel van Napoleon (begonnen met het decreet uit Berlijn 21 Nov. 1806), om Engeland van alle gemeenschap met het vasteland van Europa uit te sluiten en overal den invoer van eng. goederen en voortbrengselen te beletten; **continéntie**, f. (lat. *continentia*), de matiging, onthouding, inz. van den bijslaap; *continénter*, lat., in eens door, in eenen adem voort; *continentia causārum*, verband of zamenhang der zaken.

contingéren, lat. (*contingĕre*), aanraken, treffen, betreffen; voorvallen, zich toedragen; bijdragen, zijn aandeel opbrengen; **contingéns**, n. iets toevalligs; **contingént**, n. nw lat., het deel, dat ieder moet bijbrengen of ontvangen, pligtmatig aandeel, verschuldigde bijdrage, b. v. in het leveren van krijgsvolk, oorlogslasten enz.; het aandeel der provinciën in de algemeene lasten van den staat; **contingéntie**, f. de mogelijkheid, dat eene zaak al of niet gebeure, de toevalligheid, onzekerheid;

naar **contingéntie van zaken**, naar de wending, den keer, dien de omstandigheden zullen nemen.

Continŭum, n. lat. (v. *continŭus, a, um*, zamen hangend), iets onafgebrokens, aanhoudends, voortdurends; *continŭo*, it. Muz., aanhoudend, voortdurend; **continueel**, fr., voortdurend, gestadig, bestendig, onophoudelijk; **continuiteit**, f. lat. (*continuitas*), de voortgaande duur, het onafgebrokene verband der deelen, de zamenhang, ongescheidenheid, het aaneenhangen; de bestendige duur, het onafgebroken aanhouden; de bestendigheid, van daar *lex continuitātis* of *continui*, de wet der bestendigheid; **continuéren**, lat. (*continuāre*), voortzetten, voortvaren; voortduren, duren; aanhouden, niet aflaten; *continŭet* of *continuētur* (afgek. *cnt. cntr.*,), Med., de zieke ga met het gebruik der geneesmiddelen voort; **continuātie**, f. de voortzetting, voortduring, het vervolg; *pro continuatiōne*, tot voortzetting; *continuātor*, m. een voortzetter.

contitulair, nw lat., gelijknamig.

Conto, n. it. (z. v. a. het fr. *compte*), Merc., de rekening; iemand **conto geven**, d. i. leenen, of hem in het grootboek eene rekening openen, hem crediet geven; **conto nemen**, zich van dat crediet bedienen, d. i. borgen; **een goed conto maken**, zijne rekening bij iets vinden, eene goede koopmanschap doen, winst of voordeel trekken; **conto reguléren**, eene rekening onderzoeken en sluiten; **conto saldéren**, eene rekening afsluiten en in som trekken; *a conto*, op rekening, op afkorting; *à conto* **stellen** of **schrijven**, eene ontvangene betaling op de loopende rekening zetten; *conto à meta*, rekening ter helft, halve rekening, d. i. voor gelijke winst en verlies; *c. corrénte*, eene loopende rekening, rekening-courant; *c. di compagnia*, gezelschaps-rekening; *conto di rees*, **conto reis**, ook wel enkel **conto**, port. rekenmunt, = 1 millioen rees of 1000 m i l r e i s, ongeveer = 2920 gl.; *c. di stampa*, eene rekening van wisselzegels; *c. di tempo*, eene rekening op tijd, bij welke de waren op eenen bepaalden tijd geborgd worden; *c. finto* (spr.—*fiento*), eene verdichte, vermoedelijke rekening, waarschijnlijke berekening van baten en schaden; *c. loro*, hunne —, *c. mio*, mijne —, *c. nostro*, onze rekening; *c. nuóvo* (spr. —*nóvo*), nieuwe rekening; *c. per divérsi*, rekening voor allerlei, voor allerhande kleinigheden; *c. pro errāta*, rekening tot vereffening v. plaats gehad hebbende misslagen of dwalingen; *c. saldo*, de betaalde rekening; ook het nog te betalen overschot na aftrek van het in betaling of in mindering ontvangene; *c. separáto*, eene afzonderlijke rekening; *c. vecchio* (spr. *wékkio*), de oude rekening.

Contórno, pl. it., de omstreken; de omtrek, schets der omtrekken; **contorniaatmunten** of **conturniáti**, **contourniáti**, ook wel **crotoniáti**, koperen rom. medailjes, welker verhoogde rand (c o n t o u r, c o n t o r n o), op de draaibank bewerkt en afgezonderd schijnt van het metaal, waaraan zij behooren; zij worden zelfs in groote kabinetten tot de rariteiten gerekend.

contorquéren, lat. (*contorquēre*), verdraaijen, verwringen, krommen, buigen; **contórsie**, f. lat. (*contorsio*), eene geweld-dadige verdraaijing, verstuiking, onvolkomene ontwrichting; vertrekking van het gelaat, grimassen; **contorsiel**, nw lat., zamendrukbaar.

Contouche, f. fr. (?) (spr. *kongtóesj'*), een van voren open kort overkleed voor vrouwen; ook een korte huisrok voor mannen.

Contour, m. fr. (spr. *kongtóer*), de omtrek, omvang, randtrekken eener figuur of teekening; **contouréren** of **contournéren** (fr. *contourner*), eenen omtrek maken, omtrekken; eene figuur den vereischten omtrek geven; ronden, afronden; **gecontourneerd**, geteekend, ontworpen; ook verdraaid, krom, scheef, verkunsteld.

contra, lat., tegen, een voorzetsel, dat in vele zamenstellingen voorkomt.

Contra-apertuur, f. nw lat. Chir., de tegenopening, inz. bij veretteringen, om den etter een' vrijeren weg te banen.

Contrabande, z. **contrebande**.

Contrabas, z. **contrebas**.

Contrabazuin, lat.-ned. (v. *contra* en h. oudd. *pusune*, *bosune*; oud. fr. *buisine*; verminkt v. h. lat. *buccĭna*, *bucĭna*, gr. *bykánē*), eene diepe basstem in het orgel.

Contraboek, lat.-ned., tegenboek, het boek, waarin de c o n t r ô l e der rekeningen wordt gehouden; ook het boek, waarin bij collecteurs der loterij aanteekening van de getrokkene prijzen en nieten wordt gehouden.

Contracambio, m. it., een tegenwissel, herwissel.

Contract enz., z. ond. **contrahéren**.

Contráda, f. it., de straat, het oord.

contradicéren, lat. (*contradicĕre*), tegen spreken, beantwoorden; **contradicént**, m. Jur., de tegenpartij, partij, tegenspreker; **contradíctie**, f. de tegenspraak, tegenstrijdigheid; *contradictĭo in adjécto*, lat. Gram., eene tegenstrijdigheid in het bijgevoegde, in het adjectivum of bijvoegelijk naamw., b.v. h o e k i g e k o g e l; soms als rhet. figuur aangewend, b. v. d r o o g w a t e r, w i t r o e t (voor sneeuw gebruikt bij H u i j g e n s), een l e v e n d g e r a a m t e, een allermagerst mensch; **contradíctor**, m. de door de regtbank aangestelde persoon tot onderzoek en bestrijding van de vorderingen, door de schuldeischers opgegeven; **contradictōrisch**, tegen sprekend, strijdig;

contradictorische begrippen, oordeelen enz, d. i. elkander geheel tegensprekende of wederzijds opheffende, vernietigende, b. v. licht en duisternis.

contradistinguéren, nw lat., onderscheiden, doen uitkomen; **contradistinct**, door tegenovergestelde eigenschappen onderscheiden; **contradistinctie**, f. de onderscheiding door tegenovergestelde eigenschappen; **contradistinctief**, eene tegenstelling aanduidend.

Cóntrados, f. nw lat., **contradóte**, it. Jur., eig. tegenuitzet (z. dos), tegenerfmaking, welke de man aan de gedoteerde vrouw toekent en die zij na zijnen dood ontvangt, morgengave.

Contra-exténtie, f. nw lat. Chir., de tegenrekking bij het zetten van beenbreuken en ontwrichtingen.

Contrafaciént, m. nw lat, de overtreder eener verordening.

contrafact, n. nw lat., het namaaksel, de navolging; de nadruk van een boek; **contrafactuur**, f. de naauwkeurige namaking; plaatwerk.

Contrafissuur, **contrafractuur**, f. nw lat. Chir., eene tegenscheur, tegenbreuk, wanneer er eene beenbreuk of beensplijting ontstaat niet ter plaatse, waar de geweldadigheid onmiddellijk heeft ingewerkt, maar op eene verwijderde plaats. De meeste tegenscheuren komen aan de bekkeneelsbeenderen voor.

Contrafuge, f. nw lat. Muz., z. **contrefuge.**

contrahéren, lat. (*contrahĕre*), of **contractéren**, zamen trekken, verzamelen, vereenigen; een verdrag, eene overeenkomst sluiten, het eens worden, overeen komen; **schulden contractéren**, schulden maken; **contrahént**, **contractánt**, m. een verdragsluiter, een deelgenoot; **contrahentĭa**, pl. Med., zamentrekkende middelen; **contráct**, m. (lat. *contractus*), een verdrag, eene geschrevene overeenkomst, vrijwillige verbindtenis tot vervulling van wederzijdsche pligten; ook een speelmerk voor een of meer dozijnen of tientallen rekenpenningen of fiches; **contract-boek**, Merc., een hulpboek ter woordelijke inschrijving van de gezamentlijke geslotene contracten; *contractus accessorius*, een bijverdrag; *c. assecuratiōnis*, een verzekerings- of assurantie-verdrag; *c. bilaterālis*, een twee- of wederzijdsch, beiderzijdsch verdrag; *c. bonae fidĕi*, een verdrag te goeder trouw; *c. censiticus*, een cijnsverdrag; *c. chirographarius*, een handschriftelijk verdrag; *c. claudicans*, een gebrekkig gemaakt verdrag; *c. emti et vendĭti*, een koop- en verkoopverdrag; *c. feudālis*, een leenverdrag; *c. litterālis*, een schriftelijk verdrag; *c. litterārum*, een verdrag bij de Romeinen, dat onomstootelijke zekerheid had en onschendbare verpligtingen opleide; *c. locāti et condúcti*, een huur- en pachtverdrag; *c. nuptiālis*, een huwelijksverdrag; *c. permutatiōnis*, een ruilverdrag; *c. pignoratitius*, een pandverdrag; *c. principālis*, een hoofdverdrag; *c. retrovenditiōnis*, een verdrag omtrent vergunning van den wederverkoop; *c. simulātus*, een schijnverdrag; *c. stricti juris*, een verdrag, dat letterlijk moet nageleefd worden; *c. unilaterālis*, een eenerzijdsch verdrag; *c. usurarius*, een woekerachtig verdrag, een verdrag over interest; *c. verbālis*, een mondeling verdrag; —**contract**, als adjec.: tegennatuurlijk zamen getrokken, verlamd, lam; **contractātie**, f. nw lat., het handelsgeregt, de kamer van koophandel in Spanje; **contractatie-huis**, het handelshuis, koophuis; **contráctie**, f. (lat. *contractio*), de zamentrekking, verkorting; Gram., de zamentrekking van twee klinkletters of lettergrepen tot één, b. v. daân of daên voor daden; **contractibel** of **contractiel**, nw lat., zamentrekbaar, verkortbaar; **contractibiliteit** of **contractiliteit**, f. de zamentrekbaarheid, krimpbaarheid, de geschiktheid van een ligchaam om zich zamen te trekken; **contractief**, nw lat., zamen trekkend; **contractuur**, f. de spieroptrekking, een staat van zamentrekking en stramheid, waartoe de spieren, gewoonlijk eerst allengs, ten gevolge van rheumatisme, zenuwpijnen, stuipen geraken; kromming der gewrichten.

contraignabel, z. **contrainte.**

contra-indicans, nw lat. Med., eene tegenaanwijzing tegen de aanwending van een middel; pl. *contra-indicantia*; **contraindicātie**, f. de tegenaanwijzing.

contrainte, f. fr. (spr. *kongtrèngt'*), geweld, dwang, dwangmiddel; **contraignábel** (spr. *kongtrènjábel*), aan regtsdwang onderworpen.

contraire, z. **contrarium.**

contra jus in thesi, lat. Jur., tegen een in zijne algemeenheid (*abstract*) erkend regt, in tegenst. met het voor 't bijzondere (concrete) geval voorhandene regt.

contra leges, z. ond. *lex*.

contralicitéren, nw lat., over bieden, meer bieden, in den koop treden of vallen.

contrálto, m. it., of *haute contre*, fr. (spr. *hoot'kòngtr'*), f. Muz., de alt, de tweede stem, de diepe vrouwenstem; ook de altist, altzanger.

contramandéren, z. **contrem**—; **contraminéren**, z. **contrem**—.

contra maniféstajura et veritātem, lat. Jur., tegen bekende regten en waarheid; *contra natūram*, tegen de natuur, tegennatuurlijk.

Contramarca, **it.**, z. **contremarque.**

Contraniténtie, f. nw lat., de tegendrukking, tegenwerking.

Contra-operātie, f. nw lat., de tegengestelde werking, tegenwerking.

contraponéren, lat. (*contraponĕre*), tegen stellen; Log., een oordeel omzetten, d. i. het zonder verandering des inhouds een' anderen vorm geven, zoodat uit een bevestigend gezegde een ontkennend ontstaat, of omgekeerd; Merc., afschrijven, posten in het boek in orde brengen; **contrapositie**, f. de tegenstelling; Log., omzetting van een voorstel door tegenstelling met verwisseling van het logisch karakter, b. v. alle gelijkzijdige driehoeken zijn gelijkhoekig, — geen driehoek van ongelijke hoeken is gelijkzijdig; vgl. **conversie**; Merc., dekking eener wisselschuld; herstelling van eenen misslag in het boeken; **contrapost**, m. de tegenstelling in de beeldende kunsten, z. v. a. antithesis in de rede; Merc., de tegenpost, waardoor een verkeerd geplaatste post wordt hersteld, opgewogen.

contra principia negántem disputāri non potest, tegen den ontkenner der grondbeginselen (naar welke de strijdvraag beslist moet worden) kan men niet redetwisten.

Contra-protést, m. nw lat., tegen-voorbehoud, de geregtelijk opgemaakte acte ter waarborging voor schade van den houder eens geprotesteerden wissels (z. ond. **protesteren**).

Contrapunt, nw lat., *contrapunto*, it. (spr. —*poento*), n. Muz., eig. het tegenpunt, dewijl men eertijds punten in plaats van noten schreef; de kunst der toonzetting, de kunst om bij ééne stem andere te zetten, of onderscheidene stemmen regelmatig met elkander te verbinden (**eenvoudig contrapunt**); inz. de kunst der stemafwisseling, d. i. het inrigten der partijen op zoodanige wijze, dat zij zonder fout in de harmonie enz. verwisseld, d. i. lagere tot hoogere kunnen gemaakt worden (**dubbel** of **veelvoudig contrapunt**); **contrapuntist**, m. die de regels van het contrapunt verstaat.

Contra-regulariteit, f. nw lat., de onregelmatigheid.

Contra-remonstranten, pl., z. v. a. **gomaristen** (z. a.).

Contrarĭum, n. lat., het tegendeel; pl. **contrarĭa**, tegenstellingen; **contrair**, fr. (*contraire*), tegen, tegen gesteld, tegenstrijdig, ongunstig, rampspoedig, afkeer wekkend; **contraire begrippen**, **meeningen** enz., elkander bestrijdende, tegenstrijdige of (positief) tegenovergestelde begrippen enz., b. v. deugd en ondeugd; *au contraire* (spr. *o kongtrèr'*), in tegendeel, omgekeerd, daarentegen, veeleer; **contrariéren**, fr. (*contrarier*), tegen zijn, tegen werken, wederstreven, dwarsboomen; **contrariánt**, hinderlijk, twistziek, tegen sprekend, kibbelzuchtig; **contrariëteit**, f. lat. (*contrariĕtas*), de oneenstemmigheid; de strijdigheid, tegenspraak; de wederwaardigheid, onaangenaamheid, belemmering, hinderpaal.

Contra-schepen, de schepen, die tusschen buiten-europeaansche staten heen en weder varen.

contra sextum (*mandātum* of *praeceptum*), lat., tegen het zesde gebod (n. l. handelen of zondigen); overspel bedrijven.

contrasignéren, nw lat., tegen teekenen, mede onderteekenen om een geschrift meer kracht, vertrouwen bij te zetten; **contrasignatuur**, f. de mede-onderteekening.

Contrást, m. (fr. *contraste*, it. *contrásto*, v. h. lat. *contra-stare*, tegen staan, strijden), de tegenstelling, het over elkander stellen of in aanraking brengen van strijdige, afstekende voorwerpen (die niet volstrekt uitersten behoeven te zijn), afstek; Log., het tegenoverelkanderstellen van twee voorwerpen, om die daardoor des te sterker van elkander te onderscheiden, terwijl in de antithĕsis (z. a.) de voorwerpen bijeen gebragt worden om ze te vergelijken; de laatste werkt meer op het verstand, het contrast daarentegen op het gevoel; **contrastéren**, fr. (*contraster*), tegen elkander afsteken; doen afsteken, in afstek plaatsen, tegenover elkander zetten, afzetten.

Contra-subjéct, n. nw lat. Muz., de tegenstelling of tweede ondergeschikte zetting in de fuge.

Contra-tempo, z. **contretemps**.

Contra-toonen, Muz., de diepste bastoonen onder de groote C.

Contra-vallatie, z. **contrevallatie**.

contraveniéren, nw lat., tegen handelen, overtreden; strijdig met wet of verdrag handelen; **contraveniént**, n. **contravénter**, m. een overtreder, hij, die tegen eene verordening der regering handelt; **contraveniéntie** of **contravéntie**, f. de overtreding, het strijdig, onwettig handelen, de schending van een verdrag enz.; *in casu contraventiōnis*, lat., in geval van overtreding.

contra vim non valet jus, lat., tegen het geweld geldt geen regt.

contravotéren, barb. lat. (v. *votum*, gelofte, stem), tegen stemmen.

Contrayerba of **contrayerva**, f. sp. (eig. tegenkruid, v. *yerba* = lat. *herba*, kruid), Bot., tegengiftige dorstenie, eene amerikaansche plant, door den Engelschman Drake in 1580 over gebragt; de wortel dier plant, tegengiftwortel, ook Drake-wortel genoemd, is van buiten ros van kleur, heeft eenen scherpen, bitteren smaak en eenen specerijachtigen geur. Men schreef hem vroeger giftwerende eigenschappen

toe. Hij werkt prikkelend en zweetdrijvend.

contre, fr. (spr. *kongtr'*), tegen, een voorzetsel, dat in vele zamenstellingen voorkomt.

Contre-admiraal, m. de tegenadmiraal, de derde zeebevelhebber, die op den admiraal en vice-admiraal volgt, de onder-vlootvoogd, schout-bij-nacht.

Contre-approches, pl. fr. (spr. *kongtr' apprósj'*), Mil., de tegenloopgraven, werken der belegerden om de loopgraven der belegeraars tegen te gaan.

Contrebalance, fr. (spr. — *baláńgs'*), het tegenwigt; **contre-balancéren**, het tegenwigt of evenwigt houden of maken, opwegen.

Contrebande, f. fr. (spr. *kongterbángd'*), waren, die *contra bannum* (z. a.), d. i. tegen een verbod uit- of ingevoerd worden, dus verboden waren, sluikgoederen, smokkelwaar; sluikhandel, smokkelhandel; **contrebandéren**, sluikhandel, smokkelhandel drijven, verbodene waren uit- of invoeren, smokkelen; **contrebandier**, m. (spr. *kongterbangdi-é*), een sluikhandelaar, sluiker, smokkelaar.

Contrebas of **contreviolon**, m. (spr. *kongterwiolóng*), Muz., de tegenbas, groote bas, groote basviool.

Contrebatterīe, f. fr., de tegenbatterij, tegengeschutbedding, tegengeschutwal; oneig. de tegenaanslag, tegenwerking.

Contrebazuin, z. **contra—**.

Contrebille, f. fr. (spr. *kongterbielj'*), de tegenbal, die bij het terugstuiten van den rand des biljarts den bal des medespelers raakt.

Contrebillet, n. fr. (spr. *kongterbieljé*, gew. —*bieljét*), een tegenbriefje, tegenbewijs, dat het vroeger afgegevene krachteloos maakt.

contrecarréren, fr. (*contrecarrer*), iemand tegen werken, weêrstreven, tegen of hinderlijk zijn; iets verhinderen, dwarsboomen, doen mislukken.

Contrechange, z. **contre-échange**; **contre-changement**, n. fr. (spr. *kongter sjangzj'máng*), het omkeeren of zwenken in een' regten hoek bij het draaijen.

Contrechant, m. fr. (spr. *kongtersjáng*), z. v. a. **contrapunt** (z. a.).

Contrechassis, m. fr. (spr. *kongtersjassi*), tegenvenster, voorvenster, winterraam of -venster.

Contrecœur, n. fr. (spr. *kongterkéur*), eene ijzeren plaat in het midden van eenen schoorsteenmuur om dien te beveiligen en de warmte af te kaatsen, staande haardplaat; *à contrecœur*, met tegenzin, weêrzin, ongaarne.

Contrecoup, m. fr. (spr. *kongterkóe*), een tegenstoot, tegenslag, terugslag, weêrkaatsing, afstuiting; oneig. een ongeval, ongeluk, tegenspoed, wederwaardigheid.

contrectéren, lat. (*contrectāre*), eig. betasten, bevoelen, aangrijpen; Jur., onregtmatig ontnemen, ontvreemden; **contrectātie**, f. ontrooving, ontvreemding.

Contredans, m. (fr. *contredanse*, verbastering v. h. eng. *country-danse*), een veld- of reidans, levendige en vrolijke dans, die met 4—8 paren wordt uitgevoerd.

Contredeclarātie, f. lat., de tegenovergestelde verklaring, die tegen eene voorgaande strijdt.

Contre-échange of **contrechange**, f. fr. (spr. *kongtersjángzj'*), tegenruiling, inwisseling, herwissel.

contre-emailléren, fr. (spr. *kongtr' emálj'*—), aan de binnenzijde met email of brandverw overtrekken; **contre-email**, n. (spr. *kongtr' emálj'*), het email op de binnenzijde van eene wijzerplaat.

Contre-epaulette, f. fr. (spr. *kongtr' epolétt'*), Mil., epaulet zonder kwasten of troetels.

Contre-escarpe, z. **contrescarpe**.

Contrefait, n. fr. (spr. *kongterfé*), z. **conterfeitsel**.

Contrefinesse, f. fr. (spr. *kongterfinéss'*), de tegenlist.

Contrefort, m. fr. (spr. *kongterfór*), Mil., een steunmuur, steunpilaar; eene tegenlaag, een beer.

Contrefúga, fr.-it., of **contrefuge**, f. Muz., eene tegenfuge, dubbelfuge (z. **fuge**).

Contregarde, f. fr. (spr. *kongterghárd'*), Fort., eene versterking vóór een of ander werk, een beschermwal.

Contrehachures, pl. fr. (spr. *kongtr'hasjúur'*), de kruisstrepen op eene koperen plaat.

Contrejour, m. fr. (spr. *kongterzjóer*), het tegenlicht, zijlicht, de terugkaatsing van het licht.

Contrelettre, f. fr. (spr. *kongterléttr'*), de tegenbrief, het tegenbewijs, eene geheime acte, waardoor men erkent, dat eene eerste openbare acte in haar geheel of gedeeltelijk niet ernstig gemeend was.

contremandéren, fr. (spr. *kongtermangd*—), tegenbevelen geven, afbevelen, afzeggen, herroepen, terug nemen; **contremandaat**, n. het tegenbevel.

Contremanœuvre, f. fr. (spr. *kongter manéuwr'*), Mil., eene plotselinge verandering van slagorde, tegenbeweging.

Contremarque, fr. (spr. *kongtermárk'*), **contramarca**, it. f., een tegenteeken, bijmerk op koopgoederen, fabrijkwaren enz.; een merk op goud- en zilverwerk; een tweede briefje of kaartje, dat men na afgifte van het eerste in schouwburgen enz. ontvangt om weder binnen gelaten te worden, wanneer men in de tusschenbedrijven uit-

gaat; **contremarquéren**, tegen teekenen, bijmerken, een tweede merk geven; van paarden: valsche kenteekens hebben, alsch teekenen.

Contremarsch, m. (fr. *contremarche*), Mil., tegentogt, rugwaartsche togt, terugmarsch; eene zwenking, waardoor eene colonne *volte face* maakt.

Contremine, f. fr. (spr. *kongtermíen'*), Fort., de tegenmijn, een onderaardsch werk om de uitwerking van 's vijands mijnen te beletten; oneig. de tegenlist; **contreminéren**, tegenmijnen maken; tegen werken, wederstreven, tegenlist gebruiken; **contremineur**, m. een tegenmijnwerker; een tegenwerker, dwarsboomer; Merc., iemand, die op de daling der staatspapieren of publieke fondsen rekent.

Contre-ordre, m. doorgaans f. fr. (spr. *kongtr'órdr'*), het tegenbevel.

Contreparáde, f. fr., in de schermkunst: de afwering; **contreparéren**, afweren.

Contrepartie, f. fr. Muz., de tegenstem; Merc., het tegenboek; **contrepart**, m. de tegenpartij, wederstrever; het tegendeel.

Contrepas, m. fr. (spr. *kongterpá*), de tegenschrede, een verkeerde danspas.

Contrepassātie, f. fr. (spr. *kongter*—), Merc., wederafstand eens wissels aan den persoon, die hem had uitgegeven.

Contrepetterīe, f. fr. een woordenspel, dat bestaat in het verplaatsen van de voorletters der woorden.

Contrepied, m. fr. (spr. *kongterpi-é*), tegenspoor, valsch spoor (een jagtterm); het tegendeel, het omgekeerde van eene zaak.

Contrepoids, n. fr. (spr. *kongterpoá*), tegenwigt, de balanceer- of evenwigtsstok der koorddansers.

Contrepoil, n. fr. (spr. *kongterpoál*), de tegenstreek van het haar; *à contrepoil*, tegen den streek, tegen de vleug; verkeerd.

Contrepointe, z. **contrapunt**; **contrepointéren**, bestikken, doornaaijen.

Contrerevolūtie, f. fr., de tegenomwenteling, wederomkeering van een' nieuwen staatsvorm; **contrerevolutionair**, tegenomwentelingsgezind, der nieuwe staatsinrigting niet toegedaan, daarvan afkeerig.

Contreronde, f. fr. (spr. *kongterróngd'*), Mil., de tegenronde, de tweede ronde of patrouille om de eerste gade te slaan, om te zien of de schildwachten op hunnen post zijn enz.

Contreruse, f. fr. (spr. *kongterrúuz'*), tegenlist.

Contresalut, n. fr. (spr. *kongtersalú*), de tegengroet met kanonnen.

Contrescarpe, f. fr. (spr. *kongterskárp'*, vgl. escarpe), Mil., de tegenvoorwal, het tegenbolwerk, de uiterste grachtmuur, de schuine vlakte of helling van de gracht eener vesting naar het veld toe, de buitenwerken; de bedekte weg in het glacis.

Contresignal, fr. (spr. *kongtersienjál*), gew. **contresignaal** of **contresein**, n. een tegenteeken, antwoord op een gegeven signaal, ten bewijze dat men het eerste verstaan heeft; **contresignaliséren**, een tegenteeken geven; **contresigne**, n. (spr. *kongtersienj'*), de veldleus; **contresignéren**, z. **contrasigneren**.

Contretemps, fr. (spr. *kongtertáng*), of **contratempo**, it. n. een ontijdig voorval, eene wederwaardigheid, ongeval, onverwachte verhindering, hindernis; in het dansen: zekere pas, waarbij men, terwijl de neêr te zetten voet is opgeheven, op den anderen springt, alvorens den eersten neder te zetten; in het schermen: het gelijktijdig uitvallen der beide vechtenden: in de rijkunst: de plotselinge en onverwachte overgang van het paard van rust tot beweging; Muz., eene vertraging, verbreking van de maat.

Contreterrasse, f. fr. Fort., een aardwal of terras, tegen een ander steunende of daarboven opgeworpen, een tegenterras.

Contretranchée, f. fr. (spr. *kongtertrangsjé'*), Fort., eene tegenloopgraaf, loopgraaf tegen de belegeraars.

Contrevallātie, fr., of **contravallatielijn**, nw lat., f. Mil., eene tegenomwalling, tegenverschansing, tegenschans om de uitvallen der belegerden te beletten.

contrevenieren, z. **contravenieren**.

Contreviolon, z. **contrebas**.

Contrevisite, f. fr., het tegenbezoek.

contribuéren, lat. (*contribuĕre*), bijdragen, mede werken; zijn aandeel in de lasten of opbrengsten betalen, opbrengen; **contribuábel**, fr., schatpligtig, belastingschuldig, aan lasten onderworpen; **contribuént**, m. lat., een schatpligtige, bijdrager; **contribūtie**, f. (*contributio*), de gemeenschappelijke bijdrage, opbrengst, de som, die ieder schatpligtige aan land of stad, ieder lid van eene societeit, een genootschap enz. moet betalen; de oorlogslasten, brandschatting; **in contributie stellen**, brandschatten; **contributie-pond**, voormalige oostenrijksche rekenmunt van 13 gl. 48 kreutzers rijnsch, = 14 gl. 49 ct.

con tristezza, z. **triste**.

Contrītie, f. lat. (*contritio*, v. *conterĕre* stuk wrijven), Theol., de verbrijzeling des harten, het innig gevoeld berouw.

Contrôle, f. (fr. *contrôle*, m. ontstaan uit *contre-rôle*, v. *rôle*, lijst, register), het dubbele register van alle verrigtingen in regtbanken, op kantoren enz., de tegenrekening, het tegenregister; het tegenopzigt van eenen ambtenaar over den anderen; het ambt van contrôleur; **contrôléren**, tegenrekening of toezigt houden, nareekenen; in het tegenboek bren-

gen; **iemand contrôléren**, toezigt over hem houden, hem gade slaan, op hem passen; hem berispen, doorhalen; **contrôleur**, m. een tegenschrijver, tegenrekenaar of toeziener, een ambtenaar, belast met het toezigt, het houden van het tegenboek van de belastingskantoren. enz.; fig. een bedillaar, zedemeester, zedepreker.

Controvers of **controverse**, f. lat. (*controversĭa*), een geleerde strijd of twist, eene twistzaak; strijdrede over vraagstukken of gevoelens, die van weêrszijde kunnen verdedigd worden, inz. over godsdienstzaken, vooral tusschen kathol. en andere christenen; *controversĭa verbōrum*, Jur., een woordenstrijd; **controversíst** of **controvertíst**, m. nw lat., een bestrijder, inz. een geloofsstrijder, kampredenaar, twistschrijver; **controverséren** (lat. *controversāri*), strijden, twisten, twistschriften wisselen.

Contubernĭum, n. lat., het zamenwonen, zamenleven, het kamergenootschap; **contubernālen**, m. eig. tentgenooten; zamenwoners, kamergenooten, zij, die dezelfde kamer bewonen; oudtijds de slaaf en slavin, door hunnen meester aan elkander gehuwd; **contubernaliteit**, f. het kamergenootschap.

contumax, lat., hardnekkig, weêrspannig; als subst. Jur., iemand, die uit weêrspannigheid op gedane dagvaarding niet verschijnt, eene opgelegde handeling nalaat enz.; *contumacĭter*, ongehoorzaam, weêrspannig, halsstarrig; **contumācie**, f. (lat. *contumacĭa*), de weêrspannigheid, weêrbarstigheid, ongehoorzaamheid tegen geregtelijke bevelen, het hardnekkig wegblijven op de dagvaarding, verstek; ook z. v. a. **quarantaine**; **contumacie houden**, z. **quarantaine houden**; **contumacie-cordon**, n. eene afsluitingsketen, uitgezette posten ter beveiliging eener streek voor eene aanstekende ziekte; *in contumacĭam*, lat., wegens ongehoorzaamheid, b. v. wegblijven op gedane dagvaarding; **contumaciéren**, nw lat., iemand wegens weêrspannigheid aanklagen, ook veroordeelen.

contundéren, lat. (*contundĕre*), kneuzen, kwetsen; **contúsie**, f. eene kneuzing, kwetsing.

conturbéren, lat. (*conturbāre*), verwarren, verontrusten; **conturbātie**, f. verwarring, ontsteltenis.

Contūtor, m. lat. Jur., de medevoogd.

Conus, m. lat. (gr. *kōnos*), Geom., een kegel, eene ronde pyramide; N. H., de kegelschelp, kinkhoren; **cónisch**, kegelvormig; **conische spiegels**, kegelspiegels, dezulken, die de voorwerpen in eene geheel andere gedaante dan hunne wezentlijke vertoonen; **conifĕrae**, f. pl. lat. Bot., kegeldragers, eene plantenfamilie uit de klasse der tweezaadlobbigen van Jussieu, waarvan de vruchten kegels zijn en die altijd groene bladeren hebben; **coniglobĭum**, n. een sterrekegel, eene halve hemelsphecr, ook **conische globe** geheeten, die de helft des hemels met de sterren vertoont; **conilíthen**, pl., kegelsteenen; **coniséctor**, m. de kegelsnijder, een werktuig tot kegelsneden; **conoïde**, f. eene kegelvormige gedaante, een geknotte kegel; **conophthálmus**, m. het kegelachtig druifgezwel op het hoornvlies.

convalescéren, lat. (*convalescĕre*), genezen, gezond worden, aan de beterhand zijn, herstellen; **geconvalesceerden**, genezenen, hersteldeu; **convalescént**, m. een genezende, iemand, die aan de beterhand is; **convalescéntie**, f. het genezen, de genezing, herstelling, beterschap.

Convallarĭa, f. nw lat. Bot., het dalkruid, eene plantensoort, tot de familie der aspergieachtigen (*asparăgi*) behoorende.

con variazioni, z. ond. **varia**.

convenabel, z. ond. **convenieren**.

Convenātie, f. (v. h. lat. *venāri*, jagen, *venatio*, jagt), de koppeljagt.

conveniéren, lat. (*convenīre*), overeen komen; aanstaan, passen; betamen, gepast, welvoegelijk, geschikt zijn; **convenābel**, (fr. *convenable*), gepast, geschikt, behoorlijk, raadzaam, welvoegelijk, betamend, betamelijk; **conveniéntie**, lat. (*convenientĭa*), of **convenance**, fr. (spr. *kongwenángs'*), f. eene plaatsgrijpende overeenkomst (convéntie) aangaande het gedrag in bepaalde gevallen, en welke op een stilzwijgend verdrag berust, de gepastheid, welvoegelijkheid, betamelijkheid enz.; **convént**, m. lat. (*convéntus*), de vereeniging, zamenkomst, vergadering, b. v. **nationaal-convent**, volks- of rijksvergadering, naam, dien de nationale vergadering in de fr. revolutie na **10** Aug. **1792** aannam; de vergadering der kloostermonniken; het klooster-zelf, het sticht; **convéntbier**, eig. kloosterbier; half-, klein- of dunbier; **conventuaal**, m. nw lat., een kloosterheer, klooster- of stichtsbroeder; **conventuāles**, pl., kloosterpersonen, kloosterlingen, leden van het kloosterconvent; ook, in tegenst. met de **observanten**, de zijtakken van vele orden, die een' zachteren regel volgen, b. v. de carmelieten, die zich, tegen den strengen regel v. h. morgenland, schoeiden; **conventikel**, n. (lat. *conventicŭlum*), eene heimelijke zamenkomst, verboden vergadering, sluipvergadering, inz. de geheime bijeenkomsten der zich afscheidende godsdienstsecten; **convéntie**, f. (lat. *conventio*), de overeenkomst, het overeenkomen, eens worden, het verdrag, vergelijk; **conventie-geld** of **conventie-munt** (hoogd. *conventions münze*, spr. *konventsióons*

muuntse), overeenkomstgeld, dat ten gevolge der geslotene overeenkomst sedert 1753 door verschillende rijksstanden naar den Weener-muntvoet is geslagen; van daar ook **conventie-daalders** (geldende ongeveer $1\frac{1}{2}$ gl.); **conventioneel**, waaromtrent men overeen gekomen is, overeen komend, overeenkomstig, verdragswijze; **conventionéle straf**, eene straf of betaling, tot welke men zich verpligt in geval men het beloofde niet mogt nakomen.

convergéren, nw lat. (v. h. lat. *vergĕre* zich buigen), tot elkander neigen, naderen of toenaderen, eenstemmig zijn; het zamenloopen van lijnen wanneer zij verlengd worden, Algeb., het kleiner worden der achtereenvolgende termen eener oneindige reeks; vgl. **divergeren**; **convergént**, elkander naderend of naar elkander neigend, zamen loopend; oneig. overeen stemmend; **convergéntie**, f. de toenadering of helling van twee lijnen tot elkander.

converséren, lat. (*conversāri*, met iemand omgaan), verkeeren, omgaan, onderhoud met elkander hebben; **conversātie**, f. het gesprek, onderhoud, verkeer, de omgang, verkeering; de **conversatie-taal**, de taal van het dagelijksch verkeer; de **conversatie-toon**, de toon v. h. dagelijksch gesprek, de omgangstoon; **conversations-lexicon**, n. hoogd.-gr. (spr. —*saatsióons* —), het woordenboek der zamenleving, algemeen zaakwoordenboek, dat de zaakkennis bevat, die tot een' beschaafden omgang wordt gevorderd; **conversatorĭum**, n. eene kamer of vereeniging tot gezellig onderhoud, een praatgezelschap.

convertéren, lat. (*convertĕre*), veranderen, verwisselen; bekeeren; **convertíbel**, nw lat., verwisselbaar, veranderbaar; **convérsie**, f. (lat. *conversĭo*), de verandering, omwisseling, omzetting, omkeering; omsmelting, verstempeling der munten; verandering, verhooging of verlaging van de renten der staatsschulden, verwisseling van oude schuldbrieven tegen nieuwe; Log., de omkeering van een voorstel, waarbij de deelen hun logisch karakter verwisselen, d. i. het onderwerp in prædicaat, en omgekeerd, verandert, b. v. alle gelijkzijdige driehoeken zijn gelijkhoekige driehoeken, alle gelijkhoekige driehoeken zijn gelijkzijdige driehoeken; vgl. **contra positie** en **inversie**; Poet. en Rhet., z. v. a. commutatie (z. a.); Theol., bekeering, inz. de overgang uit een protestantsch kerkgenootschap tot de r. k. kerk; Jur., de verandering van eene acte of een pleidooi in eene andere; **conversionist**, m. de aanhanger, voorstander der rente-conversie; **convérsus**, lat., ook **convertiet** (v. h. it. *convertito*), m. iemand, die tot eene andere godsdienst is overgegaan, een bekeerde, nieuwbekeerde; **convérsa** of **convertiete**, f. eene bekeerde.

convex, lat. (*convéxus*), bolrond, verheven, gewelfd, buikig, lensvormig. Eene kromme lijn heet **convex gebogen** op die zijde, aan welke de door hare eindpunten getrokken tangenten elkander snijden; op de andere zijde heet zij concaaf gebogen (vgl. **concaaf**); zoo hebben ook gebogen vlakken eene convex- en concaaf-zijde; **convex-glazen**, bolle glazen, lensen, die of op eene of op beide zijden eene bolverheven kromming hebben; in het laatste geval zijn het ware **convex-glazen** en heeten **convex-convex** of ook **biconvex**, in het eerste (waarbij de keerzijde vlak is) heeten zij **plan-convex**; is het glas op de eene zijde bol en op de andere hol, dan noemt men het **concaaf-convex**, holverheven, of een meniscus, maan. In de meetkunde heet een hoek **convex**, als hij meer — **concaaf**, als hij minder dan 180° bedraagt; **convex-spiegel**, een bolle spiegel, verheven spiegel; **convexiteit**, f. (lat. *convexitas*), de rondverhevenheid, bolheid, lensvormigheid, uitwendige welving of kromming, boogvlakte.

Conviciniteit, f. lat., de nabuurschap, buurschap.

Convicĭum, n. lat., de smaad, het schelden, de lastering.

Convíct, m. lat. (*convictus*, het zameneten, gastmaal), de vrije tafel aan duitsche hoogescholen; **convictorĭum**, n. nw lat., eetzaal, eetkamer voor velen, ook z. v. a. **convict**; **convictorist**, m. een dischgenoot aan de vrije tafel; **convivātor**, m. lat., de gastheer, gastmaalgever; **convivialiteit**, f. nw lat., de gezelligheid, gezellige omgang, vrolijkheid aan tafel; **convivéren**, lat., zamen eten, smullen; **convivĭum**, n. lat., een gastmaal, smulpartij, gelag; **convive**, m. fr. (spr. *kongwiev'*), **convīva**, lat., de gast; **convié**, m. fr. (spr. *kongwi-é*), de genoodigde, gast.

Convictie, z. ond. **convinceren**.

convié, z. ond. **convict**.

con viguore, z. ond. **vigor**.

convincéren, lat. (*convincĕre*), overtuigen, overreden, ook bepraten; **convíctus**, eng. **cónvict**, overtuigd (z. *confessus*); **convictie**, f. de overtuiging, overreding, het onwederlegbaar bewijs eener waarheid of daadzaak; de uitwerking van een klaarblijkelijk bewijs op den geest.

con vivezza, it., z. ond. *vivus*.

Convivĭum, **convive**, z. ond. **convict**.

convocéren, lat. (*convocāre*), zamen roepen, bijeen roepen; **convŏcant**, m. een zamenroeper, inz. Jur., die zijne schuldeischers bijeen roept of ter opkoming uit noodigt; **convocātie**, f. de zamenroeping

Convoi, m. fr. (spr. *kongwoá*), of **convooi**, m., it. **condótta**, f. de begeleiding, bedekking, bescherming, het geleide, inz. het gewapend of krijgs-geleide; Mar., een of meer oorlogsschepen, geleischepen ter bedekking, bescherming van koopvaardijschepen; Mil., hulp van troepen, krijgsvoorraad, dien men in eene plaats werpt, **convooi-briefje** of **-biljét**, het geleibriefje, waarmede de waren van de eene plaats naar de andere mogen vervoerd worden; **convooiloopers**, de afgevers der uit- en invoer-biljetten te Amsterdam; **convoyéren**, begeleiden of geleiden, bedekken, beschermen; **convoyer**, m. eng., of **convooijer**, een geleischip.

convoitéren, fr. (spr. *konwoat*—), iets sterk begeeren, op iets belust zijn; **convoitise**, f. (spr. *kongwoatiez'*), de begeerlijkheid, belustheid, groote graagte.

Convol, m. fr. (spr. *kongwól*), Jur., het tweede huwelijk.

Convolatilisātie, f. nw lat. Chem., de mede-vervlugtiging, het medevlugtig worden.

convoléren, lat., zamen vliegen; *convolāre ad secúndas nuptīas*, lat. Jur., tot een tweede huwelijk spoedig overgaan.

Convoluut, n. lat. (v. *convolvēre*, zamen rollen of -wikkelen), een pak, bundel, een rol papier, schriften, een kluwen, enz.; **convolvulacéën**, Bot., de familie der winden (de klokvormigen van Linnæus); **convolvūlus**, de winde, welker meeste soorten een purgerend vocht bevatten, waarvan in de geneeskunde wordt gebruik gemaakt; Med., de inschuiving, inwendige zamensnoering, ineenkronkeling der darmen.

Convúlsie, f. lat. (*convulsĭo*, v. *convellĕre*, uitrukken, schudden), de onwillekeurige, krampachtige zamentrekking der spieren, stuiptrekking, stuip; **convulsibiliteit**, stuipachtigheid, geneigdheid tot stuipen; **convulsīvisch**, nw lat., stuiptrekkend, krampachtig; **convulsionair**, m. een met stuipen, kramptrekkingen behebt persoon; **convulsionairen**, pl., de naam eener dweepzieke jansenisten-partij, die zich vormde toen de vervolging der **appellanten** (z. **unigenitus**) in 1730 algemeen werd; ook wel methodisten en kwakers: allen dus genoemd, omdat zij in hunne godsdienstige geestvervoering soms convulsiën kregen.

Conýza, f. gr. Bot., eene plantensoort van de familie der bloemtuildragenden, welker rook de muggen en vlooijen doodt, het vlookruid, donderkruid.

con zelo, z. *zeloso*.

Conzo of l. **congio**, m. (v. h. lat. *congius* z. a.), eene venetiaansche vochtmaat, ongeveer = 18 ned. kan.

Coom of **coomb**, z. **comb**.

coöperéren, nw lat., mede arbeiden, mede werken, mede helpen; **coöperant**, mede werkend, behulpzaam; **coöperateur**, m. fr., een medewerker, medearbeider, medehelper, ambtshelper; **coöpératrice**, f. fr., medewerkster enz.; **coöperātie**, f. lat., de medewerking.

coöptéren, lat. (*cooptāre*), uitkiezen, aannemen; **coöptātie**, f. de opneming of uitkiezing van medeleden door de overige leden van een gezelschap of genootschap.

coördinéren, nw lat., gelijk stellen, bijplaatsen, zamen rangschikken; **coördināten**, pl., fr. **coördonnées**, Math., gemeenschappelijke benaming der abscisen daarbij behoorende ordinaten; **coördinātie**, f. de bijplaatsing, gelijkstelling; verbinding; **coördonograaph**, m. een werktuig tot het perspectief-teekenen.

Copaiva, **copahu** of **copawaboom**, een boom van Brazilië, met dikken stam en groote, langwerpige, donkergroene bladeren; het roode en zeer harde hout wordt tot schrijnwerk en verwstof gebruikt; de witte balsemboom; **copaivabalsem**, de hars of gom van den genoemden boom, die men door insnijdingen verkrijgt, ofschoon men die, welke de stam van zelf uitzweet, voor de beste houdt.

Copál, m. mexic. (*kopalli*), eene hars, welke van zelf uit de stam van de watheria indica L., een boom van de natuurlijke familie der *guttiferæ*, uitzweet. De **copalgom** komt uit O. Indië, zij is droog, zeer hard, ligt, doorschijnend, meer of minder geel, koud zijnde bijna zonder reuk, oplosbaar in æther en vlugge oliën, maar onoplosbaar in lijnolie. De meeste copalgom is uit America afkomstig en wordt gewonnen van den *rhus copallinum* L. Men gebruikt de beide soorten tegenwoordig slechts tot vernis.

Copalchiebast, m. Bot., bittere mexicaansche bast, die koortsverdrijvende eigenschappen bezit.

Copang, m. eene japansche goudmunt, de oude = 24 gl. 96 ct., de nieuwe = 14 gl. 39 ct.

Copanificātie, f. nw lat., de verandering van gemengde stoffen in brood.

Copéllo, m. eene italiaansche graanmaat, het $\frac{1}{18}$ van een' sacco, ongeveer = 6,87 ned. kop.

copermutéren, nw lat., eene geestelijke bediening, eene prove tegen eene andere verruilen; **copermutánt**, m. de provewerwisselaar; **copermutātie**, f. de ruiling; de verwisseling, ruiling eener prebende.

Copernicaansch systēma, n. de leer van Copernicus aangaande het zonnestelsel.

copérto, it. Muz., gedekt of bedekt (van gedempte keteltrommen).

Cophōsis, f. gr. (v. *kōphós*, doof), de hardhoorigheid, doofheid.

Copīe, f. (lat. *copĭa*, eig. menigte, voorraad; in mid. lat., boekenafschrift, dewijl daardoor de voorraad van exemplaren vermeerderd werd), het afschrift, de nateekening, naëtsing, nadruk, kopij; *pro copia*, lat., voor afschrift; Jur., *copĭa auscultāta*, een afschrift, dat door voorlezen, terwijl een ander het naleest, voor naauwkeurig is verklaard; *copĭa vidimāta* of **gevidimeerde copie**, een nagezien, naauwkeurig bevonden afschrift; **copiëer-boek**, een boek voor afschriften; **copialīēn**, pl. (*copialia*), kosten voor het afschrijven; **copieregt**, het regt tot het ter perse leggen en uitgeven van een boek; **copiéren** (fr. *copier*), afschrijven, nateekenen, navormen, nabootsen; **copiëer-machine**, f. een draagbaar werktuig, uitgevonden door den Engelschman Watt, om zeer spoedig brieven te copiëren; **copiist**, **copist**, m. een afschrijver, schrijver, nateekenaar, nabootser.

copieus, lat. (*copiōsus*, *a*, *um*), rijkelijk, in menigte voorhanden, talrijk, overvloedig, menigvuldig; *copiōse*, lat., in menigte, rijkelijk enz.; **copiositeit**, f. de overvloedigheid, menigte; de wijdloopigheid.

Copos, m. gr., het gevoel van groote afmatting; verslagenheid, neêrslagtigheid.

Coppa, f. it. (eig. beker), eene graanmaat, ongeveer = 41 ned. kop.

Coppo, **copo**, m. maat tot het wegen van boomolie, in sommige gedeelten v. Italië, te Lucca = 98.2509 ned. kan.

Coprocrasīe, f. gr. (v. *kópros*, mest, drek), de onwillekeurige ontlasting van drekstoffen; **copragogīe**, f. de drekafvoering; **copragōgisch**, buikzuiverend; **copremĕsis**, het braken van drekstoffen, het miseréré; **coprocritīca**, pl., buikontlastende middelen; **coprolīthen**, pl., dreksteenen, versteende drek of afgang van voorwereldlijke dieren; **copronýmus**, bijnaam van den gr. keizer Constantijn V, dewijl hij bij zijnen doop de vont bevuilde; **coproplanēsis**, f. de verdwaling of uitstorting der drekstoffen in de holte van andere deelen, b. v. door eene darmfistel in het bekken; **coprorrhœa**, f., z. v. a. **diarrhœa** en **copracrasīe**; **coprosclerōsis**, f. de verharding der drekstoffen door te lang verblijf in den endeldarm; **coprostasīe**, f. de hardlijvigheid, volkomen verstopping van het darmkanaal.

Coproprīētair, m. nw lat., de medeëigenaar, b. v. van een huis; **coproprīēteit**, f. de medeëigendom.

Coptographīe, f. gr., het schaduwspel met uitgesnedene kaarten; **coptográphisch**, daartoe behoorende.

Copŭla, f. lat., de band, het verband; Gram., het verbindingsbegrip, het koppelwoord (is, zijn enz.), waardoor het prædicaat of gezegde aan het onderwerp wordt toegevoegd; *copŭla carnālis*, Jur., vleeschelijke vermenging; **copuléren** (lat. *copulāre*), verbinden; twee personen trouwen, door het huwelijk verbinden, inzegenen, paren, koppelen; bij tuinlieden: een' wilden boom met een edel takje naauwkeurig zamen voegen of paren; **copulātie**, f. de verbinding, de echt, het huwelijk, de paring; eene manier van veredeling der vruchtboomen, die boven de enting het voordeel heeft, dat zij in den herfst en winter kan aangewend worden en de stam minder te lijden heeft; **copulatief**, f. vereenigend, verbindend; **copulātor**, m. de verbinder, de geestelijke, die het huwelijk sluit; **copulātrix**, f. de koppelaarster.

copy-holders, pl. eng. (spr. *kóppi-hóolders*), cijnspachters, erfpachters in Engeland.

coq-à-l'âne, fr. (spr. *kok a láan'*), eig. haan op den ezel; verbinding van ongelijke, strijdige zaken, ongerijmde redenen; *faire des coqs à l'ane* (spr. *fèr' dè*—), van den os op den ezel, van den hak op den tak springen.

Coqualin, fr. (spr. *kokalèng*), **coquallino**, m. het mexicaansche eekhorentje, bonte eekhorentje.

Coquard, m. fr. (spr. *kokáar*), de basterdfasant, de vrucht van den fasant en het gewone hoen; ook een galante grijsaard, oude meisjesgek.

coque, lat., kook (op recepten), afgek. *coq.*

coquelicot, m. fr. (spr. *kok'likó*), eig. hanekamkleurig, hoogrood; de klaproos, kollebloem.

coquerelles, pl. fr. (spr. *kok'rèll'*), in de wapenkunde: hazelnoten of eikels in hunne doppen of schalen.

coquet, fr. (spr. *kokèt*, v. *coq*, haan, dus eig. hanig, haanachtig; men heeft het ook wel afgeleid van *conquête*, verovering), behaagziek, veroveringszuchtig, verlokkend, verliefd makend; ligtvaardig, boelerend, manzuchtig, manziek (alle woorden, die de eigentlijke beteekenis slechts bij benadering uitdrukken); **coquette**, f. eene behaagzuchtige, behaagzieke, hartevangster, aanlokster, verleidster, boeleerster; **coquettéren**, allerlei behagelijke middelen aanwenden en bekoorlijkheden ten toon spreiden, om personen van het andere geslacht aan te lokken en op zich verliefd te maken, een spel met de liefde drijven, behaagziek enz. zijn, boeléren; **coquetterīe**, f. de laakbare behaagzucht, de hartveroveringszucht of -kunst, minnaarsjagt, liefdeverstrikking, verfijnde boeleerkunst.

Coquilles, pl. fr. (spr. *kokielj'*), schaaldieren, schelpdieren, inz. mosselen en oesters (z. **conchyliēn**); **coquille**, f. de pan

aan mortieren en kanonnen; **coquillage**, f. (spr. *—ljáazj'*), schelpwerk, als versierselen aan muren enz.

Coquin, m. fr. (spr. *kokéng*, waarsch. v. h. mid. lat. *coquīnus*, een zeer geringe keukenjongen, de minste der huisbedienden), een schelm. schurk, schoft; **coquinaille**, f. (spr. *kokinalj'*) het gepeupel, boevengoed; **coquinerīe**, f. schurkerij, schelmerij, boevenstreek.

Cor, n. eng., eene wijnmaat in Engeland en Schotland v. ruim 2¼ ned. kan; ook eene oud-oostersche graanmaat v. ruim 13 kop.

Corăces, pl. lat. (sing. *corax*, raaf, ook een muurbreker), raaf- of kraaiachtige vogels; **coracieten**, pl., z. v. a. **belemnieten**, (z. a.); **coracijn**, ravenzwart; **coracobrachiālis** (sc. *musculus*), m. nw lat. Anat., de ravenbeks-armspier; **coracoradiālis** m. de tweehoofdige armspier; **coracoïdĕus**, (sc. *processus*), m. het ravenbeks-uitsteeksel van het schouderblad.

Coracle, n. eng. (spr. *kórekl*), de met leder of geolied linnen overtrokken visschersboot.

Corádo, z. **cobido**.

coralliférisch, nw lat., koraaldragend; **coralliform**, koraalvormig; **coralligénisch**, koraalvormend; **coralliniet**, m. een getakte versteende polijp; **coralliographīe**, f. gr., koraalbeschrijving (z. ook **koralen**).

coram, lat., voor iemands oogen of in tegenwoordigheid; iemand *coram* nemen) in de studententaal ook wel **coraméren**), hem te rede stellen, doorhalen, uitschelden; *coram notarĭo et testĭbus*, lat., voor notaris en getuigen; *coram popŭlo*, voor het volk, opentlijk; *coram senātu*, voor den raad; *coram vobis*, voor u, in uwe tegenwoordigheid.

corax, z. **coraces**.

Corba, f. eene ital. maat voor drooge en natte waren: te Bologne is zij voor granen = 78,64 kop, voor wijn = 78,59 ned. kan.

Corbeaux, pl. fr. (spr. *korbó*), menschen, die bij pestziekten de dooden begraven, raven, kraaijen.

Corbeille, f. fr., een korf, eene mand zonder hengsel, (spr. *korbelj'*), Mil., schanskorf met aarde gevuld; een geschenk aan eene bruid.

Corbequi, eene kleine munt in Georgië, iets meer dan 5 ct.

Corbillard, m. fr. (spr. *—bieljáar*), een groote reiswagen, van achteren met eene soort van korf, kamerwagen; ook eene soort van groote lijkkoets; **corbillon**, m. fr. (spr. *korbieljóng*), eig. het korfje; een fr. spel, waarbij men verpligt is om op *on* te rijmen, een gezelschapsspel, rijmspel.

Corbóni, m. eene morgenlandsche inhoudsmaat, omtrent = 17 ned. kop.

Corcar, z. **oudbeard**.

cordaat, lat. (*cordătus*, *a*, *um*, v. *cor*, het hart), hartelijk, rond, ongekunsteld, gemoedelijk, opregt; vertrouwelijk, vertrouwd; **cordĭaal**, m. lat., hartelijk of hartig, vertrouwelijk; hartsterkend, verkwikkend; **cordialiteit**, f. de hartelijkheid, vertrouwelijkheid, ongekunsteldheid, opregtheid, rondheid, trouwhartigheid, gemoedelijkheid; **Cordélia en Córdula**, vrouwenn.: hartje; de gemoedelijke, hartelijke.

Corde, z. **chorde**; **cordeléren**, vlechten, twijnen; **cordelier**, m. (spr. *kordeljé*), een franciscaner monnik, of minderbroeder, eig. koord- of touwmonnik, wegens het touw (*cordon*), waarmede zij zich omgordden; ook tijdens de fr. staatsomwenteling, een medelid van eene parijsche club, die in een voormalig franciscaner klooster vergaderde; **cordelière**, f. een knoopstrik, een geknoopte vrouwen-halsband, gordelband.

Cordicólen, pl., eene jesuitische secte in de 18de eeuw.

Cordĭë, f. (*cordĭa*, naar den botanicus Cordus in de 16de eeuw benoemd), een plantengeslacht; de pruimcordië of de **sebestenboom**, zwarte-borstbeziënboom in Syrië, Egypte enz.; de **cyperhoutcordie** op Jamaïca en de caraïbische eilanden, die door schrijnwerkers tot kunstwerk wordt verbruikt. De **sebestencordië** in Oost-Indië heeft een zwart en ijzerkleurig hout, dat om zijnen sterken en verkwikkenden geur in Indië tot reukwerk dient en in de apotheken onder den naam van aloëhout voorkomt.

Cordillas, n. fr. (spr. *dieljá*), het grofste lijnwaad, paklinnen; eene zeer grove wollen stof.

Cordilleras, pl. sp. (spr. *kordieljéras*, v. *cordel*, koord, touw), het ketengebergte, het hoofdgebergte van Z. Amerika, cordilleras de los Andes; ook de bijnaam van verscheidene andere gebergten.

Cordinēma, n. gr. Med., duizeligheid, zwaarte in het hoofd.

cordis apex of *c. mucro*, lat. (v. *cor*, genit. *cordis*, het hart), Anat., de top of spits van het hart; *cordis atrĭa*, pl., harteboezems; *cordis basis*, de grondvlakte van het hart, waaraan de vaten van het hart in- en uitgaan; *c. ventricŭli*, pl., de hartekamers.

Cordon, m. fr. (spr. *kordóng*), een snoer, band, b. v. hoedeband, ordeband; Arch., de steenring of band van eenen vestingmuur, eene rij van vooruitstekende ronde steenplaten ter afwering van vochtigheid, muurband, muurkrans; Mil., eene onafgebroken linie van troepen om een land tegen vijandelijke invallen of besmettelijke ziekten te behoeden, grensketen, verweerlinie, grensbezetting, grensafsluiting; *cordon bleu*, het ordelint; en ook de orde van den Heiligen Geest; *cordon*

noir (spr. —*noár*), de orde van St. Michael; *cordon rouge* (spr. *roezj'*), de orde van St. Lodewijk; **cordoníst**, m. een grensbezetter, grenssoldaat.

Cords, pl. eng. Merc., eig. snoeren; zware katoenen of manchesterachtige stoffen van onderscheiden soort.

Corduaan of **cordovan**, n. eene ledersoort uit bokken of geitenvellen, naar de spaansche stad Córdova, Cordua, benoemd, alwaar het weleer inz. gemaakt werd, spaansch leder, marokijn.

Coredialÿsis, f. gr. (v. *korē*, pupil, oogappel), Chir., de kunstmatige pupilvorming door losmaking van den vergroeiden regenboog, beter **iridodialÿsis**; **corectomīe**, f. pupilvorming door uitsnijding van een stukje der iris; **coremorphōma**, n. ziekelijke verandering der pupil; **coremorphōsis**, f. kunstmatige pupilvorming; **coretomīe**, f. pupilvorming door insnijding der iris.

Coregént, m. nw lat., de mederegent.

Coriāgo, f. lat., de verharding der ruggehuid bij het rundvee.

Coriarīa, f. lat. (v. *corĭum*, leder), de looijersstruik, looijersmyrte, smak, welker bladen veel looistof bevatten.

Corína, f. it., de noordwestenwind; de afrikaansche gazelle.

Corindon, z. **corundum.**

Corínthen, pl. (van de stad Corinthe in Griekenland), eene soort van kleine razijnen zonder kern, krenten; **corinthïsche bouworde**, de schoonste der 5 bouworden, inz. bevallig door het prachtig kapiteel, door Callimăchus van Corinthe uitgevonden; **corintisch koper** (*aes corinthium*), een gemengd metaal, bij de Ouden zeer hoog en in waarde boven zilver geschat; men kent zijne bestanddeelen niet.

Cormorān, m. (fr. *cormoran*, eng. *cormorant*, uit het lat. *corvus*, raaf, en het neder-bretonsche *môr-vran*, d. i. zeeraaf), de zee- of waterraaf, zwarte pelikaan.

Cornac, m. de leider van een' olifant.

Cornacchina, f. it. (spr. —*kiena*), Pharm., een buikzuiverend poeder uit spiesglans, scammonie en wijnsteen.

Cornádo, m. eene oude spaansche munt, van veranderlijke waarde, waarschijnlijk zamen getrokken van *coronádo*, gekroond.

Cornalijn, z. **corneool.**

Cornamusa, f. it., z. **cornemuse.**

Cornard, m. fr. (spr. —*náar*), de hoorndrager; eene spotmunt op Lodewijk XVI van Frankrijk, die daarop gehoornd was afgebeeld; **cornardíse**, f. het hoorndragerschap.

cornĕa, f. lat. (v. *cornu*, hoorn), het eerste der oogbekleedselen, het hoornvlies; **corneītis**, z. **ceratītis.**

Cornelĭus, **Cornélis**, **Cornelĭa**, lat. mans- en vrouwenn.; de afleiding is onzeker; sommigen denken aan *cornĕus*, hoornachtig), verkort: **Kees**, **Krelis**, **Knelis**, **Keetje**; **cornélboom**, de kornoeljeboom (*cornus*), tot de familie der kamperfoeliën behoorende.

Cornemúse, fr., **cornamúsa**, it. f. de doedelzak, zakpijp, een landelijk speeltuig.

Corneool of **cornalijn**, een gesteente van het geslacht der chalcedonen, met kleurschakeringen, die van wasgeel tot in donker granaatrood overgaan. De schoonste meesterstukken van oud-grieksche en hetrurische steensnijkunst zijn **corneolen.**

Cornét, m. (eng. *cornet*, fr. *le cornette*; van het lat. *cornu*, hoorn, vleugel van een leger; alzoo eig. vleugel-officier), een vaandrig bij de ruiterij, ruitervaandrig, standaarddrager, vlaggejonker, kornet; **cornette**, f. eene ruitervaan of een standaard; eene witte scheepsvlag; eene vrouwenmuts, kornetje; *cornetto*, m. it., een hoorntje, kromhoorn; een jagthoorn; posthoorn; **cornettist**, m. de horenblazer; **cornettíno**. m. it., een kleine kromhoorn; **corniculum**, n. lat., een hoorntje.

Corniche, f. fr. (spr. *korniesj*; v. h. lat. *corōnis*, gr. *korōnis*, slot, einde), de kroonlijst, kornis, het bovenste uitstekende gedeelte aan het kroonwerk van eene zuil of eenen balk, de lijstkrans.

Cornichons, pl. fr. (spr. —*sjōng*), ingemaakte kleine groene komkommers, augurkjes.

Cornière, f. fr., de dakgoot, de waterleiding tusschen twee dakhellingen.

corno di caccia, it. (spr. — *kátsjia*), *cor de chasse*, fr. m. de woudhoorn, jagthoorn; ook de muts van den doge van Venetië; *corno inglese* (spr. — *ienghléze*), de engelsche hoorn, een groote hautbois of hobo, bijna gekromd in de gedaante van twee halve cirkels.

cornu cervi, n. lat., hertshoorn; *cornu cervi sine igne praeparātum*, ongebrand hertshoorn; *cornu cervi ustum*, gebrand hertshoorn; *cornu copiae*, de hoorn des overvloeds; **cornulieten**, pl. nw lat., hoornsteenen, eene plantdierversteening; **cornuut**, m. lat. (*cornūtus*), een gehoornde of hoorndrager; voormaals in Duitschland bij de boekdrukkers een leerjongen, die wel door zijnen meester tot knecht of gezel was verhoogd, doch die door deze niet onder hun getal werd opgenomen, alvorens hij gepostuleerd had, d. i. eene belooning voor het hem als leerling gegeven onderrigt had betaald. Bij dit gebruik (postulaat) werd den postulerende eenen hoed met hoornen op het hoofd gezet en afgeslagen: van daar het woord; **cornútus**, m. Log., een hoornbesluit, eene dubbele sluitrede, gevolgtrekking van twee stellingen, welke ieder in

't bijzonder de tegenpartij vangen en wederleggen.

Cornue, f. fr., een destilleerkolf of retort met langen en krommen hals in den vorm van een' hoorn.

Cornus, f. lat. Bot., de kornoelje, eene talrijke plantenfamilie.

Cornuut, **cornutus**, z. ond. *cornu*.

Corólla, f. lat. (verkleinw. van *corōna*, krans), een kransje, de bloemkroon; **corollair**, ten overvloede bijgevoegd; **corollarĭum**, n. (scil. *donum*), eig. een kransje als geschenk; dan ieder geschenk boven het verschuldigde loon, eene toelage; van daar oneig. een aanhangsel, eene toegift, opheldering; Geom., eene toegevoegde stelling, bijstelling; gevolg eener stelling, gevolgtrekking, ook **consectarĭum**; **corollist**, m. een kruidkundige, die de planten naar hare bloemkroonen indeelt; **corollitisch**, nw lat. Arch., met bladeren en bloemen omgeven, met loofwerk versierd of bekransd.

Coróna, f. lat., de kroon, krans; nw lat. Arch., de kroonlijst; *corona solis*, de zonnebloem, **coronaal**, nw lat., kransvormig; **coronātie**, f. nw lat., de krooning; **coronation check**, n. eng. (spr. —*néesjen tsjek*), de krooningsstof, eene geruite katoenen stof; **coroner**, m. eng. (spr. *kórroner*), eig. kroonbeambte; een geregtspersoon in Engeland, wiens taak inz. is om, onder toevoeging van 12 gezworenen, in naam des konings de lijken van hen, die een' gewelddadigen dood zijn gestorven, te bezigtigen of te schouwen; bij zelfmoorden heeft hij te onderzoeken of zij het gevolg van verstandsverbijstering waren, dan wel of zij als misdaden (*felonia de se ipso*) moeten beschouwd worden. Alle goederen van den zelfmoordenaar en al, wat den dood van een' mensch heeft veroorzaakt, vervalt als deodant (z. a.) aan den koning; **coronéren**, lat., kroonen, bekransen.

Coronilla, f. de spaansche goudpiaster of gouddaalder, ook vintem en escudillo d'oro genoemd, van 2 gl. 43 ct. tot 2 gl. 60 ct. innerlijke waarde.

Corónis, f. gr., het uiterste, hoogste; sluitteeken; het teeken der crasis (z. a.) in het grieksch.

Coróza, f. sp. (spr. *korósa*), de spitse muts, puntmuts, welke hun, die de inquisitie in Spanje tot het auto-da-fé heeft veroordeeld, wordt op het hoofd gezet.

Corporaal (verbasterd v. h. fr. *caporal*, it. *caporale*, v. *capo*, hoofd, dus eig. hoofdman), een rotmeester, korporaal, hij, die een korporaalschap, een' kleinen troep of een rot van 12 tot 15 man aanvoert.

Corporāle, n. (van het lat. *corpus*, z. a.), de altaardoek, gewijde misdoek in r. k. kerken, een met figuren gestikt lijnwaad, waarop de hostieschotel en de kelk worden gezet; **corporātie**, f. mid. lat., de gezamentlijke leden van een gezelschap; gewettigde vereeniging, wier leden aan algemeene regelen en tucht zijn onderworpen, een gild; eene gemeente; **corporeel**; (fr. *corporél*, v. h. lat. *corporālis*), ligchamelijk, lijfelijk; **corporéle straffen**, ligchamelijke straffen, lijfstraffen, tuchtigingen; **corporificéren** of **corporiséren**, nw lat., verdigten, in een vast ligchaam veranderen, verligchamelijken; **corporificātie**, of **corporisātie**, f. Chem. de verandering eener vloeistof in een vast ligchaam, verligchamelijking, beligchaming.

Corps, n. fr. (spr. *kór*, v. h. volgende lat. *corpus*) Phys., de stof in tegenstelling met den geest; een gedeelte der stof, dat een op zich-zelf staand en onderscheiden geheel vormt, een ligchaam; de vereeniging van vele personen onder een zelfde hoofd, onder dezelfde wetten, b. v. Mil., eene legerafdeeling, heirbende, legerbende; *corps à corps*, man tegen man; **corps d' armée**, het hoofdleger, de heirmagt, de kracht des legers; **corps de bataille** (spr. — *batálj'*), het hoofdcorps, dat tusschen de beide vleugels in linie staat; **corps de garde**, eene uitgezette wacht, de wachtmanschap; het wachthuis en de daarin zijnde manschappen; **corps de génie** (spr. —*zjenie*), ook **ingenieur-corps**, de gezamentlijke krijgsbouwkundigen; *corps délié*, fr., eig. ontbonden (ongebonden) ligchaam, een calembourg van het woord cordeliers (z. a.), om daarmede de te weinig geestelijke of losse zeden dier minderbroeders aan te duiden; **corps de logis** (spr. — *lozji*), het hoofdgebouw in tegenstelling met de daarmede verbonden vleugels, zijgebouwen enz.; **corps de place**, de hoofdwal, het door den hoofdwal omslotene inwendige gedeelte eener vesting; **corps de réserve** (spr. — *zérw'*), de terug- of achtergehouden legerafdeeling, de spaarbenden, het ondersteuningsheir, noodcorps; **corps detaché** (spr. —*tasjé*), **gedetacheerd corps**, eene afgezonderde heirbende; **corps diplomatique** (spr. —*tiék*), de gezamentlijke gezanten, de gezanten aan een vreemd hof, **corps législatif** (spr. — *lezjieslatief*), het wetgevend ligchaam, de gezamentlijke wetgevers; **corps volant** (spr. — *woláng*), een vliegend leger, d. i. zulk eene heirbende, die tot bijzondere einden, inz. tot kleinere ondernemingen, overrompelingen enz. bestemd is en uit ligt beweegelijke troepen bestaat.

corpus, n. lat., het ligchaam, lijf, het

gezamentlijke, een geheel; een gezelschap, collegie. verschillende deelen tot een geheel verbonden; bij boekdrukkers eene lettersoort, zoo genoemd naar het *corpus juris* (z. lager), dat gewoonlijk daarmede gedrukt werd, garmond (bij de Franschen *petit romain*, bij de Engelschen *long primer* geheeten), het midden houdende tusschen dessendiaan en gaillard; *corpus catholicōrum;* de gezamentlijke kath. rijksstanden in Duitschland, in tegenst. met het *corpus evangelicōrum*; *corpus Christi-dag*, de heilige Sacramentsdag (11 Junij); *corpus delicti*, eig. het ligchaam van het misdrijf, d. i. het voorwerp aan of waarmede het begaan is, de zekerheid eener begane misdaad, nu eens aanschouwelijk (het zigtbare voorwerp der misdaad), dan eens door kunstmatig bewijs daargesteld; *corpus domĭni*, het ligchaam des Heeren (Jezus Christus); *corpus evangelicōrum*, de gezamentlijke gevolmagtigden van de protestantsche rijksstanden in Duitschland; *c. juris*, eig. het regtsligchaam, het boek, waarin alle romeinsche wetten zijn vervat, de door keizer Justinianus in de 6de eeuw verordende wettenverzameling, welke echter eerst in de 16de eeuw dien naam kreeg; zij bevat de instituten, de pandecten of digesten, den codex, de novellen en een aanhangsel over het leenregt; *c. juris canonĭci*, de verzameling van het geestelijke of pauselijke regt, het kerkelijk wetboek; *c. juris civīlis*, het burgerlijke wetboek; *corpus quadrātum*, lat., eig. een vierkant ligchaam; een gezet, breedgeschouderd, zwaar geleed mensch, een vierkante kerel; *ad corpus*, in 't algemeen, in eens, door elkander, bij den hoop, bij de roes (koopen); **corpulént**, lat., lijvig, dik, gezet van ligchaam, zwaarlijvig; **corpuléntie**, f. de zwaarlijvigheid, gezetheid; **corpuscŭlum**, n. een ligchaampje; een ligt, onzigtbaar ligchaam, dat, naar sommiger gevoelen, reeds nu de ziel omgeeft en de grondstof tot het fijner ætherisch ligchaam na den dood in zich bevat; **corpusculair-philosophie**, f. de leer der oorspronkelijke ligchamen, het leerstelsel, waarin men door het aannemen van eerste of grond-ligchaampjes (atomen) veel meent te kunnen verklaren, ook atomistiek.

Corradiātie, f. nw lat. Phys., de vereeniging der stralen in één punt.

correa, z. ond. *correus*.

correaal, nw lat., uit denzelfden grond herkomstig en op vele personen gelijkmatig van toepassing; **correaal-obligātie**, f. eene uit dezelfde oorzaak spruitende vordering of verpligting, die velen evenzeer aangaat.

correct, **correctie** enz., z. ond. **corrigéren.**

correferéren, nw lat., mede berigten; **correferént**, m. een medeberigtgever, iemand, die den eigentlijken referent is toegevoegd.

Corregidór, m. (—**chidoor**), een stads- of policie-regter in Portugal en Spanje.

Correlaat, n., pl. **correlāta**, nw lat., wederzijds betrekkelijke dingen, zaken, die in wederzijdsche en noodzakelijke betrekking, wisselbetrekking, staan, b. v. vader en zoon, oud en jong; **correlatief**, wederzijds betrekkelijk, tot het berigt van den correferént behoorende; **correlātie**, f. de wederzijdsche betrekking; ook de voorslag of het berigt van den **correferent** (z. a.); **correlativiteit**, f. wederzijdsche betrekkelijkheid.

correpetéren, nw lat., mede herhalen, doen of helpen herhalen; **correpetītor**, m. een medeherhalende, herhalingsopziener, inz. op schouwtooneelen.

Correptie, z. ond. **corripieren.**

correspondéren, nw lat. (v. *respondēre*, antwoorden, overeen komen), brieven wisselen, briefwisseling houden; overeen stemmen, overeen komen, in verband staan, betrekking hebben, verbonden zijn, op elkander uitloopen, gemeenschap hebben; **corresponderende hoogten**, Astr., de gelijk hooge hemelstand van eene ster op verschillende tijden, b. v. van de zon in den voor- en namiddag, waardoor men een middel heeft om den tijd van den waren middag te bepalen; **correspondént**, m. een briefwisselaar, iemand met wien men briefwisseling onderhoudt, een medehandelaar; ook hij, die artikels voor dagbladen en tijdschriften inzendt; **correspondéntie**, f. de briefwisseling, de omgang door brieven, het verkeer in handels- en wisselzaken; het verband tusschen personen en zaken, de betrekking; **corresponsaal**, een verouderde handelsterm, z. v. a. **acceptant.**

corrĕus, m. lat. Jur., een medeschuldige; *c. debéndi*, een medeschuldenaar; *c. credéndi*, een medeschuldeischer; *corrĕa*, f. eene medeschuldige; *corrĕi*, pl., medeschuldigen.

Corridor, m. fr. (spr. *koridór*), it. *corridore*, sp. *corredor* v. *correre*, *correr*; loopen; dus eig. loopgang), een voorgang, tusschengang, een smalle, gedekte gang of galerij vóór eene rij of tusschen twee rijen kamers, op welken gang elk vertrek eene afzonderlijke deur heeft; in schouwburgen de gangen, waarop de deuren der loges uitkomen.

Corrièra, f. it., een postvaartuig in Italië; **corriére**, m., z. v. a. **courier**, rijpost, rijdende post.

corrigéren, lat. (*corrigĕre*), verbeteren, van fouten zuiveren, nazien, zuiveren, herstellen, weder goed maken; teregt wijzen,

berispen, laken; straffen; **corrigénda**, pl., verbeteringen, inz. op drukproeven, te verbeteren zetfouten; **corrigentĭa**, pl. Med., verbeterende, onschadelijk makende bijmengselen, verbeterings-toevoegsels; ook middelen ter verbetering der ligchaamssappen; **corrigibel**, nw lat., verbeterlijk; te wijzigen; **corréct**, lat., naauwkeurig, juist, zuiver, van fouten, vrij, naar de regels, regelmatig, inz. taalzuiver, taalkundig juist, naauwkeurig van druk; naar al de eischen der kunst; de **correctheid**, het vrijzijn van fouten, de gebrekeloosheid, stiptheid tot in de minste deelen, juistheid, taal-, druk-, kunstzuiverheid, netheid van teekening enz.; **corréctie**, f. (lat. *correctĭo*), de verbetering, teregtbrenging, verhelping; eene rhet. figuur, waarbij de redenaar zich-zelven als teregt wijst; oneig. de kastijding, bestraffing, tuchtiging; **correctie-huis, huis van correctie**, tucht- of verbeterhuis, spinhuis; **correctie-middelen**, middelen ter verbetering; **correctionele straffen**, straffen voor ligtere misdrijven om den dader te verbeteren; **correctionair**, m. nw lat., de tuchteling, de opgeslotene in een verbeterhuis; **correctief**, n. het verbeterings- of verzachtingsmiddel; ook een straf- of tuchtmiddel; **corréctor**, m. lat., een verbeteraar, inz. van drukproeven; **correctorĭum**, n. nw lat., de kloosterstraflijst; eene strafkamer, een boetvertrek; **correctuur**, f. de verbetering, teregtbrenging, inz. van drukproeven; **correctuur-blad**, het verbeterblad.

corripiéren, lat. (*corripĕre*), aangrijpen, vatten; eenen klank, eene lettergreep kort uitspreken; **corréptie**, f. de aangrijping; het kort uitspreken, de verkorting.

Corrivālis, m. lat., een mededinger, medeminnaar.

corroboréren, lat. (*corroborāre*), versterken, kracht geven, sterk maken; oneig. bekrachtigen, b. v. eene stelling door bewijzen; **corroboratief** of **corrobŏrans**, n. Med., een versterkend middel, pl. **corroborantĭa**, versterkingsmiddelen.

corrodéren, lat. (*corrodĕre*), bijten, weg- of uitbijten, wegknagen; *corrodentĭa*, pl., bijt- of etsmiddelen; **corrŏsie**, nw lat., de bijting, oplossing door bijtmiddelen; **corrosief**, bijtend, etsend, invretend, wegvretend; het **corrosief**, een ets- of bijtmiddel, oplossingsmiddel.

Corrugātor, m. (v. h. lat. *corrugāre*, fronsen), een voorhoofdfronser, neusoptrekker, zuurkijker; ook Anat. de *corrugator supercilĭi*, de fronsspier der wenkbraauwen.

corrumpéren, lat. (*corrumpĕre*), bederven, erger maken, vervalschen, verleiden door omkooping, omkoopen; **corrúpt** (lat *corrúptus*, *a*, *um*), bedorven, vervalscht, verergerd; slecht, zedeloos, liederlijk; **corruptēla**, f. het bederf, de verleiding, omkooping; **corruptibel** (*corruptibĭlis*), aan bederf of verrotting onderworpen, verderfelijk, vergankelijk, broos; ook omkoopbaar, veil; **corruptibiliteit**, f. de bederfelijkheid, vergankelijkheid, broosheid; ook omkoopbaarheid, veilheid; **corrúptie**, f. (lat. *corruptĭo*), het bederf, de bedorvenheid, verdorvenheid, b. v. der zeden, de aanstekelijkheid, besmettelijkheid, b. v. der lucht, verergering, verrotting; de omkooping, verleiding; ook de vervalsching, b. v. van eene oorkonde, van maat, gewigt enz.

Corsa, f. of **corsico**, m. it., de corsicaansche wijn.

Corsac, m. N. H., de vos uit Tartarije, de steppenvos.

Corsaire, m. fr. (spr. *korsèr'*; sp. *corsário*, v. *corsa* en *corso*, de loop, het kruisen van een schip, *corsear*, kruisen, kapen, en deze v. h. lat. *currĕre*, loopen, *cursus*, de loop enz.), een rondkruisend zeeroover of roofschipper, kaper; ook een roofschip.

Corset, n. fr. (in plaats van *corpset*, van *corps*, ligchaam), een lijfje, rijglijf; **corselet**, n. (spr. *kors'lè*), eene soort van eenigzins gestijfd rijglijfje; ook een borstwapen, ligt borstharnas; het borstschild der insecten.

Corsico, z. **corsa**.

Corsini, m. it., eene voorm. rom. goudmunt van paus Clemens XII, ongeveer = 4 gl.

Corso, m. it. (v. h. lat. *cursus*, loop), de omloopsprijs; de prijs van het geld of der wissels; vgl. **cours**; ook de renbaan, eene straat te Rome en in andere ital. steden, waar men paardenwedloopen houdt enz.; *al corso*, Merc., naar den tegenwoordigen, loopenden prijs van het geld of de wissels.

Cortán, **cortánes**, m. eene spaansche vochtmaat, = 8,6 ned. kan.

Cortège, n. fr. (spr. *kortèzj'*), het geleide, eergeleide, de stoet, het staatsgevolg van een' grooten heer.

Cortejo, m. sp. (spr. *korteecho*; v. *corte*, hof; *cortejar*, iemand zijn hof maken), zorgvuldige bediening, oppassing; ook de hofmaker, opwachter, begeleider, een spaansche **cicisbeo** (z. a.).

Córtes, pl. sp. (v. *corte*, hof, hofstaat, geregtshof), de plegtstatige vergadering der standen met den koning, de vertegenwoordigers der natie in Spanje en Portugal.

cortése, it., hoffelijk, beleefd, aardig; **cortesie**, it., z. **courtoisie**, ond. **courtisan**.

Cortex, m. lat., de bast, boomschors; *cortex peruviánus*, m. lat., de peruaansche bast, koortsbast, kinabast; **corticaal**,

tot den bast of de schors behoorende, naar bast gelijkende, bastig; **corticine**, f. eene bijzondere stof in de schors ontdekt, baststof.

Cortigiano, m. it. (spr. —*dzjiáno*), de hoveling, de geregtsassessor.

Cortīna, f. lat., eig. ketel; de zetel der voorspellende Pythia (z. a.), de drievoet.

Corúndum, coríndon, Min., een meestal appelgroene steen, een aluminium-oxyde, diamantspath in China en Coromandel, na den diamant de hardste en meest gezochte edelsteen.

Coruscātie, f. lat. (v. *coruscāre*, flikkeren, schitteren), de flikkering, schittering, het vlammen, vonkelen, weêrlichten, de lichtglans, het blikkeren van zilver.

Corvée, f. fr. (spr. *korwé'*, v. h. lat. *curvāre*, krommen, bukken; of v. h. mid. lat. *carropēra*, arbeid met karren?), de leenmansdienst, leendienst, de dienst, die de vasallen om niet moesten doen; Mil., zekere werkzaamheden, welke beurtelings door de manschappen eener compagnie verrigt worden; oneig. een werk, dat men zonder vrucht en doorgaans met weêrzin doet, vergeefsche moeite, een ondankbaar werk.

Corvétte, f. fr., een jagt, snelzeilend oorlogschip, een klein fregat, geboord voor 16 tot 18 stukken, een adviesjagt, korvet; in 't algemeen ook ieder oorlogschip, dat minder dan 20 kanonnen voert.

Corvus, m. lat., eig. de raaf; eene zekere tang der wondheelers.

Corybánten, pl. gr., priesters (doorgaans ontmand) van Cybele, wier feest zij met veel geruchtmakende muzijk in dolzinnige opgewondenheid en uitgelatenheid vierden; hunne luidruchtigheid diende ter gedachtenis v. h. geraas, dat zij maakten toen zij den jongen Jupiter ter opvoeding kregen, om zoo te beletten, dat Saturnus zijn geschreeuw hoorde; van daar **corybántisch**, uitgelaten, wild opgewonden, tierend en razend; **corybantismus**, n. Med., slaap met open oogen, ook een razende gemoedstoestand, de koortsige ijlhoofdigheid.

Corydălis, f. gr. helmbloem, zeker plantengeslacht tot de papaveraceën behoorende; **corydaline**, f. een alkaloïde, door Wackenroder in den wortel van de *corydalis bulbosa* (hol- of baarwortel) gevonden.

Corȳdon, m. gr., een herdersnaam: arme herder, beklagenswaardig mensch.

Corýmbus (*kórymbos*), m. of **corýmbe**, f. gr. Bot., de bloemtuil, wanneer de bloemsteeltjes op verschillende hoogte zijn geplaatst en de onderste dezelfde hoogte als de bovenste bereiken; **corymbifĕræ**, pl., bloemtuildragende planten.

Coryphæus, m. gr. (*koryphaīos*, v. *koryphé*, hoofd, top), eig. de overste, aanvoerder; inz. de voorzanger, kooraanvoerder of reibestuurder bij de schouwspelen der oude Grieken; ook in 't algemeen de voornaamste, het opperhoofd, een volksmenner, raddrijver, belhamel.

Corȳza, f. gr. Med., de verkoudheid in den neus.

Cos, f. weleer voor algebra, letterrekening, naar het ital. *regola della cosa* (van *cosa*, zaak, hoofdzaak, wortel); ook m. lat., de wetsteen, oliesteen; nog fr., de man, die de onechte kinderen zijner vrouw groot brengt; **cossist**, m. de algebraïst.

Cosaquerīe, f. fr. Mil., de plotselinge overvalling, verrassing, overrompeling.

Coscinomantīe, f. gr. (v. *kóskinon*, zeef), de waarzeggerij door middel van eene zeef, de zeefwaarzeggerij, het zeefloopen, in Duitschland nog in de vorige eeuw gebruikelijk.

Cósecant of **cósecans**, f. nw lat. Geom., de nevensnijlijn of de secans (z. a.) van den aanvullingshoek of het complement, dat met den hoofdhoek een' regten hoek maakt; **cósinus**, m. de nevenhoekpuntslijn of de sinus (z. a.) van den aanvullingshoek.

Cosmarchīe, f. gr. (v. *kósmos*, orde, tooi, wereld), de wereldheerschappij, welke het pausdom uitoefende; **Cosmus**, m. mansn.: de sierlijke, nette, reine.

Cosmetiek, f. gr. (v. *kosmeīn*, ordenen, tooijen), de verfraaijingskunst, opschikkunst; **cosmetĭca**, pl., middelen, inzonderheid ter verfraaijing v. h. vel, ook van de haren, blanketsels, reukwaters, welriekende zeep, pommade enz.; **cosmētisch**, verfraaijend, opsierend.

cosmisch, gr. (v. *kósmos*, de wereld), wereldlijk, de wereld of het heelal betreffende; **cosmĭsche op- en ondergang**, Astr., het gelijktijdig op- en ondergaan der sterren met de zon; **cosmognosīe**, f. de kennis van de wereld en alle zich daarin bevindende dingen; **cosmogonīe**, f. de leer der wereldwording, wereldschepping, de theorie van het ontstaan der wereld; **cosmogónisch**, deze leer betreffende; **cosmographīe**, f. de wereldbeschrijving; **cosmograaph**, m. een wereldbeschrijver; **cosmologīe** of **cosmiek**, f. de wereldleer, leer van de wereld; **cosmológisch**, tot de wereldleer behoorende, het heelal betreffende, b.v. cosmologische beschouwingen, beschouwingen van het heelal, het cosmologisch bewijs van Gods bestaan, het bewijs, waarbij men uit de toevalligheid der wereld tot een hooger wezen besluit; **cosmophysĭca**, f. de

kennis van de natuurwetten des heelals; **cosmopoliet** of **cosmopolitaan**, m. een wereldburger; **cosmopolitismus**, m. het wereldburgerschap, de wereldburgerlijke zin, in tegenstelling met het patriottismus; **cosmopolītisch**, wereldburgerlijk; **cosmopolitiséren**, den wereldburger uithangen; **cosmorāma**, n. wereldbeeld, wereldschilderij, eene soort v. panorama (z. a.), eene vertooning van fraai geteekende of geschilderde gezigten en natuurtooneelen; **cosmosophīe**, f. de kennis van het heelal door innerlijke aanschouwing, eene van de geheime wetenschappen der vrijmetselaars; **cosmospheer**, f. de wereldbol; **cosmotheismus**, n. de wereldvergoding, de leer, die God en de wereld voor één verklaart; **cosmotheologīe**, f. de leer, die Gods bestaan uit het bestaan der schepping afleidt; **cosmotheológisch**, deze leer betreffende of daartoe behoorende.

cospetto di bacco! it. (d. i. eig. aangezigt van Bacchus), verduiveld! sakkerloot! ei de drommel!

Coss of **cose**, eene indische lengtemaat voor groote afstanden, = 1,7888 mijl.

Cossart, n. Merc., eene roode of roodbruine katoenen stof uit Indië.

Cossas, pl. Merc., eene zeer fijne en gladde mousselinen stof uit Indië.

Cossist, z. ond. **cos**.

Cossum, n. nw lat., het neusgezwel.

costà, it., hier.

Costa, f. lat., de ribbe; zijde; **costaal**, de ribben betreffende; **costalgīe**, f. lat.-gr., de ribbepijn, het ribbenwee; **costálgisch**, tot de ribbepijn behoorende.

costi, it., daar; *à costi*, aldaar, bij u, in uwe stad, op de plaats, waarheen de brief gerigt is; van daar **cóstige waren**, de waren, die zich ten uwent op uwe markt, in uwe stad, uw land enz. bevinden.

costúme, n. fr. of **costuum** (mid. lat. *costuma*, *costumia*, *cosduna* enz., uit het lat. *consuetudo*, of een' lateren vorm *consuetumen*, ontstaan), het naar den tijd gebruikelijke in gewoonten, kleeding, modes enz., het tijdsgebruik, de dragtmanier; de ambtskleeding, het plegtgewaad, de eigenaardige volksdragt; de tooneelkleeding; **costuméren**, naar het tijdsgebruik kleeden, inrigten; **gecostumeerd**, naar den tijd ingerigt, gekleed enz.

Costus, m. gr. Bot., een struik in Indië en Brazilië met een' geneeskrachtigen wortel.

Cótangent of **cótangens**, f. nw lat. Geom., de nevenraaklijn, de tangent (z. a.) van den complementshoek of -boog, d. i. die hoek of boog, welke den hoek of boog, die beschouwd wordt, tot een' regten hoek maakt.

coté, m. fr., de zijde; van daar **côté droit** en **côté gauche**, m. f. (spr. —*droá*, —*ghoosj'*), eig. de regter- en linkerzijde; benaming der beide partijen in de fransche kamer der gedeputeerden, die, van de inzigten der ministeriële partij, welke in het centrum hare zitplaatsen heeft, meer of min afwijken. De liberale oppositie heeft zich steeds op de linkerzijde gehouden en kreeg van de hooger staande banken aldaar den naam van berg, terwijl de meer gematigde en de aanhangers der regering, die hunne plaatsen in het voorste, lagere gedeelte der zaal kozen, het dal of moeras genoemd werden. Eene soortgelijke verhouding heeft er plaats in het britsche parlement.

Cotelétte, f. fr. (verkl. van *côte*, lat. *costa*, rib), een ribbestuk, inz. van een kalf, op den rooster gebraden ribbetjes.

Coteline, f. fr. Merc., eene stof, half uit garen en half uit katoen bestaande.

Cotepalis of **cotpalis**, m. (spr. *kotpali*), Merc., eene ligte stof van zijde en geitenhaar.

cotéren, fr. (*coter*), teekenen, merken, met letters en cijfers voorzien, inz. v. h. merken of pagineren der bladzijden van een koopmansboek.

Coterīe, f. fr. (v. h. duitsch *koth*, mid. lat. *cotarius* of *coterius*, hutbewoner; alzoo eig. eene boerenvereeniging), een kransje, eene gezelschappelijke vereeniging tot uitspanning, besloten gezelschap; eene babbelklub.

Côte-rôtie, f. eene rij heuvels aan de Rhône, en (m.) een aldaar wassende roode wijn.

Cothúrne, m. gr. (*kóthornos*, lat. *cothúrnus*), een hooge tooneelschoen, door Æschylus ingevoerd om bij de vertooning zijner treurspelen den spelers meer majesteit bij te zetten, een schoeisel met eene handhooge zool (*calcaeus*) van leder of hout en een bovengedeelte (*caliga*) van doorgaans kostbare stof, steltschoentje, broos; oneig. de taal of wijze van uitdrukking in het treurspel; een hoogdravende, gezwollen stijl.

Cotillon, m. fr. (spr. *kotieljóng*), eig. een onderrok; een fransche gezelschapsdans.

cotiséren (fr. *cotiser*, v. h. lat. *quotus*; vgl. **quota**, **quotiséren**), een' overslag maken, schatten wat ieder naar zijn aandeel zal betalen; zijn aandeel bijdragen, zamen brengen; **cotisātie**, f. de overslag, schatting, verdeeling eener bijdrage, aandeelsbepaling, z. v. a. **quotisatie**.

Coton, m. fr. (spr. *kotóng*), katoenen stof, boomwollen stof, katoen (z. a.); **cotonis**, n. fr. (spr. *kotoni*), indische taf; **cotonnáde**, f. katoenlinnen; **cotonnée**, f. eene ligtbruine half katoenen

stof; **cotonneríe**, f. eene katoenweverij; **cotonnéren**, met katoen voeren of opvullen; **cotonnétte**, f. eene katoenen stof; **cotonníne**, f. grof doek van katoen en hennip, dat tot zeildoek, inz. voor de galeijen, wordt gebruikt.

cotoyéren, fr. (spr. *kotoaj*—, van *côte*, kust), langs de kust of den oever varen, rijden of marcheren; iemand ter zijde gaan, hem als zijne schaduw vergezellen.

Cotta, **codda**, eene inhoudsmaat van 1200 couris als maat (niet als munt) beschouwd.

Cottăbos, m. gr., een oudgr. gezelschapsspel, waarbij men het overschot van ongemengden wijn in een metalen vat liet vallen, het bekerspel, schotelspel; **cottabísmus**, Med., het dropbad.

Cottah, eene landmaat in Indië, het $\frac{1}{16}$ van een chattack.

Cotte, f. fr., de vrouwenrok, onderrok; *cotte d'armes* (spr. — *d'árm'*), een wapenrok, een oud militair kleedingstuk, dat over het harnas getrokken werd; *cotte de mailles* (spr. —*malj'*), pantserrok, pantserhemd, maliënkolder, eene soort van hemd of harnas, uit maliën of kleine ijzeren ringen gemaakt; *cotte morte*, Jur., de nalatenschap van een' kloostergeestelijke.

Cottimo, m. it., de schatting, die de europeaansche koopvaardijvaarders aan hunne consuls in de Levant betalen.

Cottonvogel, een vogeltje van Polen en Litthauen, dat zijn beursvormig nest aan het einde van eenen tak hangt, de buidelmees.

Cotŭla, f. gr., de stinkende kamille, moederkruid, koedille.

Cotúla, **cotyla**, f. eene oudgr. maat voor vloeistoffen, omtrent 3,8 ned. kan; zij was verdeeld in 60 cochliarions; ook eene maat voor drooge waren en dan omtrent = 6,5 kop., verdeeld in 15 cochliarions.

Cotunni of **cotugno** [**vocht van**], m. Anat., de doorschijnende vloeistof, die al de holten van het inwendig oor vult; zoo geheeten naar den ontleedkundige Cotugno.

Cotyledōnen, pl. gr. (sing. *kotylēdōn*, f. in 't algemeen uitholling, indieping), de zaadlobben of zaadbladen aan beide zijden van de kiem of het pluimpje der plant, het orgaan van hare voeding; planten met zulke zaadlobben voorzien noemt men **cotyledonaire planten**; **cotylĕdon**, m. gr. Bot., het navelkruid, tot de familie der crassulaceën behoorende.

Couagga of **quagga**, m. N. H., de bruingestreepte zebra van Afrika, die daar als paard dient.

Couche, f. fr. (spr. *koesj'*), het bed, de bedstede; het kraambed; een zaai- of broeibed in eenen tuin; de inzet in 't spel; ook de aardschicht of -laag (*stratum*); **couche** (als gebiedende wijs v. h. fr. werkwoord *coucher*, neder liggen, liggen), tot honden gezegd: lig stil! zwijg! **couchée**, f. de nachtherberg; het nachtleger; **couchéren**, neder schrijven, te boek stellen; doen liggen.

Coudée, f. fr. (spr. *koedé'*), de lengte van den elleboog tot aan de vingertoppen; van daar eene lengtemaat in verschillende landen, die doorgaans $1\frac{1}{2}$ voet of van 6 tot $7\frac{1}{2}$ palmen deed.

Couillage [**droit de**], m. fr., een regt of cijns, door de bisschoppen in de 14de, 15de en 16de eeuw van de pastoors in hun bisdom geheven voor de vergunning van eene bijzit te mogen houden.

Coujon en **coujonnéren**, z. **coïon.**

Coulage, f. fr. (spr. *koeláazj'*, van *couler*, vloeijen), Merc., het uitvloeijen, het verlies aan vloeistoffen door uitloopen; vgl., **lekkage**; **coulant** (spr. *koeláng*, gew. *koelánt*), vloeijend, b. v. een **coulante stijl**; toegevend, gedienstig, ligt te behandelen; als adverb. **coulamment** (spr. *koelamáng*), vlug, vlot, vloeijend, inz. van het spreken eener vreemde taal; **coulant**, m. een verschuifbaar of bewegelijk sieraad, kleinood, edelgesteente aan vrouwen-halssnoeren; de sluitring eener paraplui; **coulé**, m. (spr. *koelé*, Muz., het slepen der noten; ook een slepende pas in het dansen; **coulée**, f. fr. (spr. *koele'*), het schuine schrift, cursief-schrift.

Couleur, f. fr. (spr. *koe*—, v. h. lat. *color*), de kleur, verw; de troefkleur in het kaartspel; de leverei; oneig. het voorwendsel, aanzien, de schijn, schijngrond; **couleur de préférence** (spr. — *preferángs'*) of **favorite**, f. in het kaartspel de kleur, die den voorrang boven de andere heeft, ook de fijne, de beste genoemd; **couleur de puce**, vlookleur, vlooijenkleur, z. **kermes.**

Coulevrine, f. fr. (spr. *koel'wríen'*), Mil., eene veldslang, eene vroegere soort van lang geschut, dat zeer ver droeg.

Coulis, n. fr. (spr. *koeli*), doorgezegen afkooksel van hoenders, kalfsvleesch, kreeften enz., gefiltreerde bouillon; ook een chinesche lastdrager.

Coulisse, f. fr. (spr. *koeliess'*, *couler*, vloeijen, glijden, schuiven), de schuifwand, het tooneelscherm, een beweegbare zijwand op het tooneel; **coulissiers**, pl. (spr. *koeliessi-é*), onwettige beursmakelaars in Parijs, beunhazen in effecten; ook zij, die steeds achter de tooneelschermen staan.

Coup, m. fr. (spr. *koe*), slag, klap, schop, stoot, houw, steek, snede, worp, veeg, streek, schot, greep, trek, teug, dronk, beet, windvlaag enz., in 't algemeen de indruk, die het eene ligchaam op het andere

maakt, door het te raken, te treffen, te verdeelen enz.; b. v. bij het spel *coup d' éclat* (spr. —*deklá*), een meesterzet; *coup d'essai* (spr. —*dessé*), eene proefneming, een proefstoot; *c. d'état* (spr. *detá*), een staatsstreek, eene stoute handeling, die eene gewigtige, twijfelachtige zaak op eens beslist; *c. de force*, eene daad van geweld, een magtstreek; *c. de fortune*, een buitenkansje; *c. de grâce*, een genadeslag, -stoot, -houw enz.; *c. de hazard* (spr. —*hazáar*); een gewaagde zet, een waagstuk; *c. de main* (spr. —*mèng*), eene handstreek; Mil., eene overrompeling, verrassing, het onverhoeds wegnemen van eenen post enz.; *c. de maître* (spr. —*mètr'*), een meesterlijke zet, een meesterstreek; *c. de théatre*, z. **théater-coup**; *c. manqué* (spr. —*mangké*) of *faux coup* (spr. *fo koe*), een misstoot, misslag, misschot enz.; *c. d'oeil* (spr. *duilj'*), een blik van het oog, oogopslag, wenk; het snelle overzigt; uitzigt; *à coup perdu*, op goed geluk af; *a coup sûr* (spr. —*suur*), ongetwijfeld, gewis; *à tous coups* (spr. *a toe koe*), elk oogenblik, telkens; *après coup* (spr. *apré koe*), ontijdig, te laat, achter het net; *pour le coup*, voor dit maal.

coupábel, fr. (spr. *koe*—), schuldig, strafbaar.

Coupe, coupé, z. ond. **coupéren.**

coupelléren, z. **cupelléren.**

coupéren (fr. *couper*, spr. *koepé*), afsnijden, b. v. den weg doorsnijden, afhouwen, (een paard) kortstaarten, ook ruïnen; bij het kaartspel: afnemen, ook troef inleggen, bannen; Muz., de toonen afstooten; **coupe**, f. (spr. *koep'*), de snede, doorsnede; het afnemen der kaarten, drinkbeker, schaal, kelk; **coupegorge**, (spr. *koep' ghórzj'*), een moordhol; oneig. elke plaats, waar men bestolen, bedrogen, gesneden wordt; **coupe-tête**, n. (spr. *koep'tèt'*), haasje over, bokstavast, een kinderspel; **coupé** of **gecoupeerd**, doorsneden, b. v. met slooten, grachten enz.; gesneden, geruind (van paarden), ook gekortstaart; in het kaartspel: afgenomen, afgebannen; Muz., afgestooten; **coupé**, m. een danspas, waarbij de knie gebogen wordt, de buigpas; ook een korte, halve open wagen zonder bok, eene halfkoets; de voorste afdeeling der diligences, ook wel cabriolet geheeten; elke afdeeling of afgezonderde ruimte van een' spoorweg-waggon; **coupez**! (spr. *koepé*) bij het kaartspel: neem af! **coupis**, m. fr. (spr. *koepí*), Merc., geruite cotonnade of oostindisch katoenlinnen.

coupléren, fr. (spr. *koe*—), paren, koppelen.

couplet, n. fr. (spr. *koeplè*), een der gelijkregelige afdeelingen van een gedicht, inz. wanneer dit gezongen kan worden; vgl. **stanze** en **strophe**; **coupletéren**, iemand in verzen de les lezen, doorhalen.

Coupole, z. **koepel.**

Coupon, m. fr., pl. **coupons** (spr. *koepong*, v. *couper*, snijden), een afsnijdsel, inz. de rentebriefjes, interestbiljetten bij de obligatiën, effecten, waarvan bij elke uitbetaling of vervaltermijn één wordt afgesneden, om daarop betaling te krijgen of het als gereed geld uit te geven; ook een overschietende lap van ellengoed; een lap, snipper; **coupure**, f. (spr. *koepúur'*), eene snede, insnede; Mil., eene soort van verschansing, eene gracht, sloot enz. om den vijand voet voor voet de aangevallen werken te betwisten.

Cour, f. fr. (spr. *koer*), het hof; geregtshof; de opwachting, de hoofsche eerbied en oplettendheid, die men iemand toebrengt; van daar iemand, inz. eene dame **cour maken**, naar hare gunst streven, haar liefdebewijzen geven, zijn hof maken; *cour d'amour* (spr. *damóer*), een minnehof, eene liefdevierschaar in de middeleeuwen, in Frankrijk op het einde der 11de eeuw ontstaan ter beslissing van zekere galante geschillen; *cour d' assises*, z. ond. **assises**; *cour parée*, staatsiehof, eene plegtige opwachting ten hove; *cour plenière*, algemeene hofverzameling.

Courage, f. fr. (spr. *koeráazj'*, v. *coeur*, hart), de dapperheid, kloekmoedigheid, moed; **courage**! houd moed! moed gehouden! **courageux** (spr. *koerazjéu*, gew. *koerazjeus*), moedig, manhaftig, onverschrokken.

couránt, fr. (spr. *koe*—, v. *courir*, loopen) 1), loopend, omloopend, gangbaar, geldig; **courant**, n., in omloop zijnde of gangbare munten, inz. grof zilvergeld, in tegenst. met klein geld; **courant** 2), f. het nieuwsblad, tijdingblad (de loopmare, bij Hooft), gewoonlijk uitgesproken als *krant* en bij Weiland zelfs dus gespeld. De Franschen, uit wier taal wij dit woord hebben, gebruiken het in deze beteekenis echter niet; zij zeggen daarvoor gazette (z. a.); **courant-bank**, f. eene openbare bank, die hare betalingen in gereed geld doet; **courant-schulden**, kleine schulden zonder zekerheid of onderpand; **courante waren**, ligt verkoopbare of af te zetten koopgoederen; *au courant* (spr. *o koeráng*), tegen den loopenden prijs; *au courant zijn*, met den tijd en zijne nieuwste verschijnsels voortgaan, gelijken tred houden; den zamenhang eener zaak begrijpen; **courante**, f. (spr. *koerángt'*), eene soort van tooneeldans, loopdans; ook een daartoe behoorend muzijkstuk in $\frac{3}{4}$ of $\frac{3}{2}$ maat; **courantier**, m. (spr. *koe*—), de nieuwsbladschrijver, -uitgever, -drukker; **courantin**, m (spr. *koerangtèng*), eene soort van vuur-

pijl, die langs een gespannen touw loopt tot het aansteken der vuurwerken.

Courbaril, m. Bot., de gemeene locustboom (*hymenaea courbaril, L.*), welke de animе-gom oplevert.

Courbe, f. fr. (spr. *koerb'*, v. h. lat. *curvus*, krom), Arch., kromhout; Geom., eene kromme lijn, *curve*; ook een gezwel achter de knieschijven der paarden, spat; **courbétte**, f. (spr. *koer—*), een ligte boog- of kromsprong van een paard, een korte galop; ook eene buiging, een strijkvoet; **courbettéren**, kromme sprongen maken, met ligte sprongen rijden, waarbij het paard de beide voorpooten gelijk opligt en terstond gebogen neder slaat.

Courier, m. (spr. *koerier*, v. h. fr. *courier*, spr. *koeri-é*), een renbode, postlooper, postrijder, inz. in staatsaangelegenheden: een staatsbode (**cabinets-courier**); **courierschip**, een snelzeiler, postschip, een vaartuig tot overbrenging van gewigtige bevelen.

Couris, Kauris, pl., kleine schelpen of hoorntjes, die den inboorlingen v. Guiana als munt dienen; men heet ze ook zembis; 2000 couris doen een macuta of 23 ct.

Couronnement, m. fr. (spr. *couronn'máng*), Mil., de krooning van den bedekten weg, de loopgraaf met hare bedekkende schanskorven, waarmede de belegeringswerken voltooid en in welke de bres- en contre-batterijen aangelegd worden.

Cours, m. fr. (spr. *koers*; van het lat. *cursus*), de loop, inz. de geldsomloop, gangbaarheid eener muntsoort, koers; de loopende geldprijs, wisselwaarde, -hoogte; ook de straat, de weg, b. v. **postcours**, postweg; de loop van een schip, scheepsloop of scheepsrigting, van daar **cours houden**, den regten weg vervolgen; **den cours kwijt zijn**, van den regten weg afgedwaald zijn; ook in zijne redeneringen verward raken; **cours stellen**, Mar., de rigting, de streek bepalen, op welke de man aan 't roer moet aanleggen; **coursrekening**, Merc., de prijsberekening der wissels, wanneer er van de eene plaats op de andere getrokken wordt; **courslijsten**, overzigt van de veranderingen, die er in geld- en wisselhandel plaats grijpen; **coursen**, den koers rigten; schatten, ramen; ook volbrengen, ten uitvoer brengen, klaren; **courséren**, omloopen, in omloop of gangbaar zijn; **coursibel**, gangbaar; **coursier**, m. fr. (spr. *koersi-é*), een renpaard, harddraver; strijdros.

Court, n. eng. (spr. *koort*), een geregtshof; ook eene vereeniging van engelsche kooplieden te Hamburg; *court martial* (spr. *—máarsjel*), een krijgsraad, krijgsgeregt; *c. of chancery* (spr. *— tsjénsrie*), het kanselarij-geregt; *c. of common pleas* (spr. *—plies*), het oppergeregtshof; *c. of equity* (spr. *ékkwittie*), een billijkheidsgeregt, een handelsgeregt of kamer van koophandel in Engeland, die niet naar de strengheid der wet, maar naar billijkheid vonnis spreekt; *c. of exchequer* (spr. *— eks, tsjékker*), het schatkamer-geregt; *c. of kings* of *queen's bench* (spr. *—kwiens bentsj*), het opperhofgeregt.

Courtage, z. ond. **courtier**.

Courtaud, m. fr. (spr. *koertó*, v. *court*, kort), een paard met afgesneden ooren en staart.

Courtier, m. fr. (spr. *koerti-e*, weleer ook *courretier*, v. *courir*, oudtijds *courre*, loopen, omdat zijn werk in rondloopen bestaat), een makelaar, onderhandelaar, bemiddelaar van koopen en verkoopen; *courtier interprête* (spr. *—èngterprêt'*), in Frankrijk een beëedigd handelstolk; **courtage**, f. (spr. *koertáazj'*), ook **censerie**, f. (spr. *sangs'ri'*), het werk eens makelaars, de makelarij, het makelaarschap; ook het makelaarsloon; **courtage-boek, courtage-conto**, n. het rekeningboek der beëedigde makelaars.

Courtige, f. fr. (spr. *koertiezj'*), Merc., hetgeen er aan de voorgeschrevene lengte van een stuk stof te kort komt.

Courtine, f. fr. (spr. *koertien'*), de voorhang, gordijn (mid. lat. *cortīna*), de middenwal, tusschenwal, gordijn tusschen twee bolwerken, die de zijden of flanken vereenigt.

Courtisan, m. fr. (spr. *koertizáng*), een hoveling; **courtisáne**, f. eig. eene hofdame; eene vrouw van ongeregelde zeden, maar onderscheiden door zekeren zwier van manieren en die hare gunsten op prijs stelt, eene voorname of zoogenaamde fatsoenlijke boeleerster; **courtiséren**, iemand gezet zijn hof maken of opwachten, uit baatzucht vleijen, inz. eene vrouw; **courtoisie**, fr. (spr. *koertoazie*), it. **cortesie**, f. de hof- of riddermanieren, ridderlijke hoffelijkheid, beleefdheid, dienstvaardigheid jegens het andere geslacht, ridderlijke vrouwenhulde; ook brieven- of schrijfbeleefdheid in de titulatuur.

courts jours, pl. fr. (spr. *koer zjoer*), eig. korte dagen; Merc., korte termijn, spoedig verschijnende vervaldag (v. wissels), kort zigt.

Cousin, m. fr. (spr. *koezèng*, mid. lat. *cusinus*, waarsch. v. h. lat. *consanguinĕus*, bloedverwant), de neef; *cousine*, f. (spr. *koezien'*), de nicht (personen, gesproten uit twee broeders, twee zusters of uit broeder en zuster); **cousin** is ook de naam, dien de koning van Frankrijk (en in navolging ook wel andere vorsten) aan de prinsen van den bloede, aan vreemde vorsten en grooten des rijks gaven; **cousinismus**, n. de nevenbegunstiging, z. v. a. **nepotismus** (z. a.).

Cousinétten, coussinótten, pl. (v. h.

fr. *coussin*, kussen), rozenappels van bijzonder zacht vleesch en fijne schil.

Couteau, fr. (spr. *—koetó*), in 't algemeen mes, inz. z. v. a. *couteau de chasse* (spr. *—sjáss'*), een hartsvanger, jagthouwer, kort zijdgeweer; **coutelas**, m. (spr. *koet'lá*), korte en breede sabel, kling.

Couteline, f. fr. Merc., eene soort van witte of blaauwe grove katoenen stof uit Indië, inz. uit Suratte.

coûte qui coûte, fr. (spr. *koet' ki koet'*), het koste wat het wil, tot elken prijs, volstrekt.

Coutil, m. f. (spr. *koeti*), tijk, beddetijk.

Coutume, f. fr. (spr. *koetúum'*; vgl. **costume**), gewoonte, gebruik, lands-, stadsregt, lands- of stadsgebruik; in Frankrijk de provinciale wetten.

Couvert, n. fr. (spr. *koewèr*, gewoonl. *koewért*, v. *couvrir*, bedekken), een omslag, brievenomslag, eene scheede, hulsel, bedekking; het vereischte tafelgereedschap voor één' persoon; *à couvert*, beschut, beveiligd, geborgen; ook voor het maal van één persoon, b. v. 1 gl. *à couvert*; *par couvert*, ingesloten, onder omslag (op brieven); *couvertement* (spr. *koewert'mång*), heimelijk; **couvertéren**, bedekken, omslaan, insluiten; **couverture**, f. deksel, bedekking, beddedeken, omslag; **couvrechef**, m. fr. (spr. *koewr'sjéf*), Chir., een wondheelersverband of windsel om het hoofd; **couvreface**, f. (spr. *koewr' fáss'*), Mil. Arch., bolwerkbeschutting, z. v. a. **contregarde**; **couvrefeu**, m. eig. vuurdeksel; braadscherm; de avondklok, de klok, die in sommige oorden des avonds het teeken geeft tot uiteen gaan, tot scheiden, de taptoe; **couvréren**, bedekken, verbergen; bespringen, dekken (eene merrie).

Covádo, m. eene lengtemaat in Portugal voor stoffen, verdeeld in 3 palmos, = 0,65577 ned. el; ook eene lengtemaat in de Barbarijsche staten, te Marocco = 0,5042 ned. el.

Covenant, m. eng. (spr. *kóvvinent*, v. h. lat. *convenire*), in 't algemeen een verdrag, verbond, inz. het verbond der schotsche protestanten, ter bescherming der nieuwe leer in 1586 gesloten.

Covid, m. eene lengtemaat in Azië, in China = 0,3564, te Bombay = 0,4602, te Madras = 0,4737, te Pondichery = 0,4573 ned. el.

Cowries, z. v. a. **couris** of **kauris** (z. a.).

Coxăgra, n. lat.-gr. (v. h. lat. *coxa*, heupbeen), Med., de heupjicht; **coxalgĭe**, f. eig. heuppijn, ontsteking en verzwering v. h. heupgewricht, het zoogenaamd vrijwillige hinken, ook **coxarthrocăce**; **coxĭtis**, f. ontsteking v. h. heupgewricht.

Coyon, z. **coïon**.

Coz-beckdji-baschi, m. turk., de gieterdrager in het serail.

Crachat, m. fr. (spr. *krasjá*), eig. uitgeworpen speeksel of slijm; oneig. (in de volkstaal) eene ordester of verscheidene op de borst gedragene ordeteekens; **crachéren**, spuwen, uitwerpen; **crachoir**, m. (spr. *krasjoár*), een spuwbakje, kwispedoor; **crachotéren**, dikwijls spuwen.

craintif, fr. (spr. *krèngtief*), vreesachtig, schroomvallig, beschroomd, bloode, schuchter.

Cramani, m. de oostindische stadsregter.

crambe bis cocta, *c. recócta*, *c. repetĭta*, f. kool; opgewarmde kost; vervelende en nuttelooze herhaling.

Cramoisi, fr. (spr. *kramoazi*), karmozijnrood.

Crampus, m. mid. lat., kramp in enkele spieren, vooral van de ledematen, b. v. in de kuit.

Cran, m. fr. (spr. *krang*), de signatuur aan drukletters, de kerf, het groefje, dat hare boven- of onderzijde en de soort, waartoe zij behooren, aanduidt.

Craneriе, f. fr., een dolle streek, een uitzinnig gedrag.

Cranĭon, n. gr. (*kranion*) of **cranĭum**, nw lat., de schedel, het bekkeneel, de hersenpan; **cranioabdomĭnaal**, tot schedel en buik behoorend, **craniocephálisch**, tot hoofd en schedel behoorend; **craniofacĭaal**, tot schedel en gelaat behoorend; **craniognomĭca**, f. de schedelkunde en schedelverklaring, de bepaling der geestvermogens en neigingen van een' mensch uit den vorm des bekkeneels; **craniolíthen**, pl., versteende doodekopsschelpen; **cranioloog**, m. een schedelleeraar; **craniologĭe**, f. de schedelleer, eene wetenschap door Dr. Gall in het begin dezer eeuw tot een geregeld stelsel gebragt; **craniomantĭe**, f. het waarzeggen uit het bekkeneel; **craniometrĭe**, f. de schedelmeting; **craniopathĭe**, f. het schedellijden, eene aandoening des bekkeneels; **cranioscoop**, n. een schedelbeschouwer; **cranioscopĭe**, f. de schedelbeschouwing; **craniostegnōsis**, f. de schedelvernaauwing; **craniothorácisch**, tot schedel en borst behoorend.

Cranky, n. eng. (spr. *krénki*), Merc., het geruite lijnwaad.

Cranter, m. gr., de wijsheidstand, verstandskies, de achterste baktand; de slagtand van het everzwijn.

Crap, n. eng., de windhaver; boekweit; Merc., eene stof voor vrouwenmantels.

Crapaud, m. fr. (spr. *krapó*), de pad, padde; een zacht gezwel aan den hoef v. h. paard; **crapaudine**, f. of **bufoniet**, m. fr., een paddesteen; eene plaat met de spil, waarop eene groote deur of poort draait; eene blikken of looden plaat met

gaatjes, een rooster van ijzerdraad vóór de opening eener waterbuis.

crapŭla, f. lat., de roes, en de hoofdpijn na eenen roes; **crapúle**, f. fr., liederlijkheid, zwelgerij, vuile overdaad; gemeen volk, gepeupel, janhagel, graauw; **crapuleus**, dronken, bezopen.

Craque, f. fr. (spr. *krák'*), een plat woord voor leugen.

cras, lat. (*crassus, a, um*), dik, sterk, grof, plomp; oneig. ongeclouterd, grofzinnelijk, ruw, b. v. **crasse begrippen**; **crassaméntum**, n. lat., eig. droesem, grondsap; men drukt met dat woord het stolbare gedeelte des bloeds, den bloedkoek uit; **crassáne**, f. (*bergamotte crassane*), fr., eene soort v. kruidige peer, die in vorm en kleur naar de bergamot gelijkt; **crasséren**, lat., dik maken, digt maken; **crassescéren**, dik, vet worden; **crassicaudisch**, nw lat., dikstaartig; **crassicaulisch**, dikstengelig; **crassicóllisch**, dikhalzig; **crassicórnisch**, met dikke hoornen, dikke voelsprieten; **crassicóstisch**, dikribbig; **crassidéntisch**, diktandig; **crassificéren**, lat., dik, digt maken; **crassifólisch**, nw lat., dikbladerig; **crassilínguisch**, diktongig; **crassilóbisch**, diklobbig, **crassinérvisch**, met dikke bladribben; **crassipédisch**, dikbeenig; **crassipénnisch**, dikvleugelig; **crassipetálisch**, met dikke bloembladeren; **crassiröstrisch**, nw lat., diksnavelig; **crassispínisch**, met dikke stekels; **crassisquāmisch**, dikschubbig; **crassisúlcisch**, met breede voren, breedgegroefd; **crassiteit**, f. lat., de dikte, digtheid; **crassivenisch**, nw lat., dikaderig; **crassulaceēn**, dikbladerige planten, zekere plantenfamilie, waartoe het huislook, het daklook, het dikblad, het navelkruid enz. behooren.

cras, lat., morgen; **crastinātie**, nw lat., het verschuiven tot morgen, het uitstellen; **crastinéren**, uitstellen, verschuiven.

Crasis, f. gr. (*krāsis*), de menging, b. v. der vochten, het ligchaamsgestel, de temperatuur; Gram., de ineensmelting, zamentrekking, koppeling van twee lettergrepen tot een' gemengden klank, inz. wanneer zij tot twee verschillende woorden behooren; **crasiologīe**, f. de leer van de temperamenten; **crasiographīe**, de beschrijving der temperamenten; **crasioristiek**, f. de leer van de kenteekenen des temperaments; **crāter**, m. gr., het mengvat, eene groote drinkschaal, waarin men naar oud-gr. gebruik den wijn met water mengde; de ketel, trechter of de trechtervormige opening van eenen vuurspuwenden berg; **craterisēren**, onmatig drinken, zuipen; **craterōma**, n. een mengsel van koper en tin.

Crassane, crassi—, z. ond. **cras**.

Crastinātie, crastineren, z. ond. **cras**.

Cratægis, f. gr., een kruid, dat de geslachtsdrift opwekt.

Crates, m. een naam, dien men soms aan een misvormd mensch geeft, naar Crates v. Theben, een oud-gr. wijsgeer, gebogcheld en verdraaid van ligchaam, van walgelijke levenswijs en overdreven cynische gevoelens; de schoone en rijke Hipperchia wilde echter geen ander dan hem tot man.

craticuléren, lat. (v. *craticŭla*, eene kleine horde), vierkante ruiten op eene teekening, plaat of schilderij brengen om ze verkleind na te teekenen, overtraliën; **craticŭla**, f. het nateekennet; **craticulair**, netvormig, tralievormig; **craticulātie**, f. de overdekking eener teekening enz., met traliewerk of kruislijnen.

Cravache, f. fr. (spr. *krawásj'*), het rijzweepje, de karwats.

Cravate, f. fr. [spr. *krawát'*; naar men wil afgeleid van de Croaten, vroeger *cravattes* genoemd (*cravat* heet nog in 't Fransch een croatisch paard), van wie deze dragt in **1636**, bij gelegenheid van de oorlogen der Franschen tegen Duitschland, naar Frankrijk zou gekomen zijn], de halsdoek, das.

Cray, m. eng. (spr. *kree*), een klein driemastschip.

Crayon, m. fr. (spr. *krèjóng*), eene teekenstift, verwstift, een pijpje teekenkrijt, rood krijt, een potlood, griffel; ook eene daarmede gemaakte teekening; de schets, het eerste ontwerp; **crayonnéren**, met potlood, rood krijt enz. teekenen, schetsen of ontwerpen; **crayonneur**, m. een stiftteekenaar.

Crázia, crázie, crazi, f. it., eene zilvermunt in Florence, Toscanen en elders, van **2** à **3** ct. waarde.

Créa, f. sp. Merc., eene soort van spaansch dubbellijnwaad, ledcrlijnwaad.

Cream, n. eng. (spr. *kriem*), room; **cream of tártar**, wijnsteenroom; **creamcheese** (spr. —*tsjies*), roomkaas; **créamtart**, een roomtaartje.

Créance, f. fr. (spr. *kreángs'*), het geloof, vertrouwen, de borgtogt; uitstaande schuld, schuldvordering; **creanciéren**, borg staan, borg blijven; **creancier**, m. (spr. *kreangsi-é*), een schuldenaar, z. v. a. **creditor**; **creantātie**, f. Jur., de uitreiking eener geregtelijke oorkonde, acte enz.

Creas, m., ook **crées**, f. pl. Merc., eene soort van hennipdoek, dubbeldoek van wit garen.

Creatianísmus, m. nw lat. (v. *creāre*, scheppen, *creatĭo*, schepping), de reeds door Aristoteles opgeworpen en door de kerkvaders verdedigde meening, dat God de menschelijke zielen in den tijd schept en haar bij het telingswerk, of ook **40** dagen na de ontvangenis, met de ligchamen verbindt; **creatiaan**, m. een aanhanger van die leer; **creātie**, f. de schep-

ping; teling, voortbrenging; **creātor**, fr. **createur**, m. de schepper; **creatuur**, f. lat. (*creatūra*), een schepsel; minachtend: een gunsteling of afhankelijk wezen van hem, aan wien hij zijne fortuin te danken heeft; ook wel een slecht vrouwspersoon, verachtelijk of wonderlijk mensch.

Creatíne, f. gr. (van *creas*, vleesch), Chem., eene bijzondere zelfstandigheid, die men uit het vleesch verkrijgt, vleeschstof, **creātisch**, Med., tot het darmscheil behoorende; **creatophágisch**, vleeschetend.

crebro, lat., dikwijls, menigmaal; **crebrescéren**, menigvuldig worden, zich uitbreiden; **crebricóstisch**, nw lat., digtribbig; **crebréren**, lat., menigvuldig maken; digt maken; **crebrisúlcisch**, nw lat., digt gegroefd; **crebriteit**, f. lat., de menigvuldigheid; digtheid.

Crêche, f. fr. (spr. *krèsj'*), de voorbek, de uitgemetselde punt van een' brugpijler, bruggezuil; een ijsbreker in rivieren.

Credemnon, n. gr., hoofdwindsel, sluijer.

credo, lat., ik geloof; het **credo**, de geloofsbelijdenis der apostelen; *credĕre*, lat. en it., gelooven; van daar: *credat Judaeus Apélla*, lat., eig. dat geloove de jood Apella (een bijgeloovige jood in Rome ten tijde van Horatius), dat geloove ieder ander dan ik! *del credĕre* staan, it. Merc., voor iets goed spreken, borg blijven; **credentiāles** [*litterae*], z. *litterae credentiales*; **credenzen**, hoogd. (spr. *kredéntsen*, v. h. it. *credenzāre*, van *credénza*, geloof), geloof schenken; voorproeven, naar voorm. gebruik aan de hoven de spijzen en dranken vooraf proeven eer men ze een ander aanbiedt; van daar **credenzer**, m. een voorproever; **credenzteller**, m. een presenteerblad; **credenztafel**, eene schenktafel, aanregtkas; **crediet**, m. (it. *crédito*), Merc., trouw en geloof, handelsvertrouwen of aanzien, de goede naam, waarin iemand staat als naauwkeurig betaler, als gegoed, s o l i d e persoon; de gegeven tijd v. betaling, het borgen, b. v. iets **op crediet nemen** of **koopen**, iets borgen, een **jaarlijksch crediet hebben**, een jaar tijdruimte v. betaling hebben; **credíbel**, geloofelijk, geloofbaar; **crediet-biljétten**, pl., schuldbekentenissen voor ontvangene waren, met aanduiding van den tijd der betaling; **crediet-brieven**, aanbevelings- of borgtogtsbrieven, waarin een derde verzocht wordt den daarin beteekende met geld, voorspraak enz. te ondersteunen (reizigers plegen zich zulke brieven te verschaffen, wanneer zij het noodige geld niet in klinkende munt willen mede nemen); geven zulke brieven een onbepaald crediet, dan heeten zij **open credietbrieven**; z. voorts over het woord in politieken zin *litterae credentiāles* onder *littera*; **credietkas**, eene zoodanige kas, waarbij men op de haar overgegevene waren tegen interest voorschotten kan krijgen; **crediet-systeem**, n. eene borg- of leeninrigting; **creditábel**, eerzaam, eerbaar, welvoegelijk; —**crēdit**, (eig. de 3de persoon v. *credere*, *credit*, hij gelooft, vertrouwt toe, leent), het hebben, te goed, in de koopmansboeken tegenover het d e b e t geplaatst; **creditéren**, op vertrouwen of geloof geven, borgen of leenen; iemand vertrouwen bewijzen of schenken; vertrouwen, toevertrouwen; **credĭtor**, fr. **créditeur**, een schuldeischer, iemand, die geld te vorderen heeft, uitgeleend heeft; vgl. **debitor**; *credĭtor antichretĭcus*, een schuldeischer, wien het vruchtgebruik van een onderpand in plaats van interesten is aangewezen; *cr. chirographarĭus*, een schuldeischer op handschrift; *cr. hypothecarĭus*, een schuldeischer, die door een onderpand is gewaarborgd; **credĭtrix**, f. de schuldeischeres; **credĭtum**, n. het geleende geld; **creduliteit**, f. (lat. *credulĭtas*), de ligtgeloovigheid; **creduliteits-eed**, de verzekering onder eede, dat de eedaflegger iets voor waar of onwaar houdt, 't welk hij niet door eigene waarneming weet.

Creeks, pl. eng. (spr. *krieks*), kleine zeeboezems of golven, bogten, baaijen, inhammen, havenplaatsen aan de engelsche kusten; vgl. **crique**; **creeks**, **crees**, pl. (spr. *krieks*, *kries*), twee indiaansche volksstammen in N. Amerika, dus genoemd naar de menigvuldige kleine wateren hunner landstreek.

creéren, lat. (*creāre*), scheppen; kiezen, verkiezen, benoemen, aanstellen; oprigten, stichten; **gecreëerd**, verkozen, verkoren, aangesteld, benoemd; opgerigt, gemaakt.

Cremaillères, pl. fr. (spr. —*maljèr'*), Fort., zaagtanden, driehoekige met vlechtwerk beklеede uitsnijdingen aan de inwendige glooijing van de borstwering eener veldschans, om de verdedigers gelegenheid te geven, hun geweervuur naar drie verschillende zijden te rigten; haar uitvinder was de fr. ingenieur C l a i r a c; **cremaillerie**, f. (spr. —*maljerie*), tand- of kerfwerk; **cremailléren**, kerven, getand maken.

Crémant, m. fr. (spr. *cremáng*), Merc., eene soort van hooggeschatte champagnewijn, op welken een ligt, wit, naar room gelijkend schuim komt.

Cremáster, m. gr. (v. *kremáein*, zwevend houden), Anat., de schortspier van den zaadbal.

Crême, f. fr. (spr. *krèm'*), eig. de room van de melk (lat. *cremor lactis*); ook een schuimend geregt uit eijeren, melk, suiker, amandelen enz.; oneig. het beste van eene zaak, de room; *crême aux amandes* (spr. —*ozamángd'*), amandelmelk of -pap; *crême d' orge* (spr. —*dórzj'*), gerstenslemp; *crême fouettée* (spr. —*foeätté'*), geklut-

ste, tot schuim geklopte room, oneig. mooije woorden, schijnvernuft enz. zonder grondigheid.

Cremnĭcus, a, um, gr. (v. *krēmnoi*, de schaamlippen), wat tot de schaamlippen behoort; **cremnóncus**, m. of **cremnoncōsis**, f. een gezwel aan de schaamlippen.

Cremnométer, m. gr., een werktuig om hellingen of glooijingen te meten; **cremnometrīe**, f. de hellingmeting.

Cremoner viool, eene voortreffelijke soort van violen uit Cremōna in Italië.

cremor, m. lat., room; *cremor tartări*, m. room van wijnsteen, gezuiverde wijnsteen, wijnsteenkristallen, overwijnsteenzure potasch; vgl. **tartarus.**

crena, f. lat., de insnede, kerf, groef; **creneau**, m., pl. **creneaux**, fr. (spr. *krenó*), Fort., getande openingen in de muren der vestingen, om er den tromp v. h. geweer door te steken en op den vijand te vuren, schietgaten; **creneléren,** kerven, uittanden, met schietgaten voorzien; randen, b. v. munten; **crenelage**, f. (spr. —*láazj'*), het randwerk der munten; **crenicóllisch**, nw lat., met gekerfden hals; **creniférisch**, getand, gekerfd; **crenieóstrisch**, met gekerfden snavel.

crenéren, nw lat., in lettergieterijen: de drukletters afslijpen; de letter van de scherpe kanten ontdoen; **crenerīe**, f. de scherpe kant, die van de letter moet worden weggenomen.

Creographīe, f. gr. (v. *kreas*, vleesch), de vleeschbeschrijving; **creophagīe**, f. gr., het vleescheten, eene schimpbenaming van de luthersche avondmaals-leer, door de tegenpartij daaraan gegeven; **creosot**, n. (de uitgang *sot* van *sōdzein*, redden, behouden), een door Dr. Reichenbach in 1832 ontdekt bijzonder bederfwerend bestanddeel van den rook, den houtazijn enz., hetwelk tot bewaring van het vleesch (van daar de naam), als geneesmiddel, inz. tegen de tandpijn, dient.

Creool, m., pl. *creólen* (sp. *criollo*, d. i. eig. opgewassen, geteeld, inz. in het land geteeld, inlandsch), de in Amerika uit europeaansche ouders geboren menschen.

Crêpe, fr., ook **crêpon**, m. (spr. *krèpóng*, v. *créper*, lat. *crispare*, krullen, *crispus*, gekruld), floers, krip, eene doorgaans ligt kroezige stof van fijne wol of ruwe zijde; ook eene soort van gekruld kapsel; *crépe de Chine* (spr. —*sjien'*), chineesch floers; *crépe double* (spr. —*doebl'*), dubbel floers; *crépe lisse* (spr. *liess'*), glad floers; **crepi**, m. fr., de pleisterkalk, waarmede het muurwerk wordt vol geraapt; **crepine**, f. kwastwerk, eene soort van franje, van boven breed en open gewerkt met lange afhangende draden; **crepon**, m. fr. (spr. —*póng*), eene naar floers gelijkende, kroeze stof, doorgaans van wol.

crepéren, lat. (*crepāre*), eig. kraken, bersten, springen van ijzeren hollen kogels; oneig. gem., sterven, omkomen, verrekken; ook ergeren, verdrieten; **crepitéren**, lat. (*crepitāre*), kraken, b. v. van gebroken beenderen; **crepitātie**, f. het kraken, knetteren, knappen, b. v. van een vlammend vuur; Chir., het knersen van gebroken beenderen, ook het knappen der gewrichten; *crepĭtus ventris*, eene hoorbare windlozing.

Crepĭda, f. lat., de pantoffel; vgl. *ne sutor ultra crepidam*; **crepidarĭus**, m. de pantoffelmaker.

Crepine, crepon, z. **crêpe.**

Crepundĭa, pl. lat., kinderspeelgoed, kinderachtige dingen; ook de kenteekens, waarmede men oudtijds de vondelingen merkte, opdat zij later door hun geslacht konden herkend worden.

Crepuscŭlum, n. lat., de schemering, bij de Ouden doorgaans de avondschemering; **crepusculair**, tot de schemering behoorende; **crepuscularĭën**, pl. N.H., avondvlinders.

Crès, m. fr. Merc., lijnwaad van Morlaix, z. v. a. **creas.**

crescendo, it. (spr. *kresjéndo*, v. het lat. *crescĕre*, groeijen), Muz., toenemend, stijgend in sterkte der toonen, de allengsche overgang van *piano* tot *forte* en *fortissimo;* men duidt het aan door het teeken < of door de verkorting *cresc.* (vgl. decrescendo); ook de naam van een in 1771 door Bauer te Berlijn uitgevonden speeltuig, dat als een klavier behandeld wordt en 8maal van toon kan veranderen; **Crescentĭa**, vrouwenn.: de groeijende, toenemende.

Creseau, m. fr. (spr. *krezó*), Merc., dikke gekeperde wollen stof of sergie met 2 envers of ruwe zijden.

Cresentína, it., een geroosterd sneedje brood met peper en zout.

Crête, f. fr. (v. h. lat. *crista*, it. *cresta*), kam, graat, bergrug, zoom, rand; kuif of pluimbos; helmspits.

Creténsen, bewoners van het eiland Creta.

Cretĭcus, m. gr. Poet., een versvoet van vier lettergrepen, bestaande uit een' jambus en een' trochæus (— ◡ ◡ —), b. v. statenverbond.

Cretin, m., pl. **cretins**, fr. (spr. *kretèng*) of **cretinen** (óf v. *cretine*, aanspoeling, daar de kwaal aan de moerassen wordt toegeschreven, of waarsch. van het romanisch *cretira*, d. i. creatuur, een ellendig schepsel, dus eig. cretiren), eene soort v. menschen, die zich door zwakheid van geest en wanstaltigheid des ligchaams van anderen onderscheiden en meest in de alpendalen

van Zwitserland, Savoye en Piemont, maar ook in andere deelen der Alpen, in de Pyreneën, hier en daar in N. Duitschland, ook buiten Europa gevonden worden en overal verschillende namen dragen. Het kenmerkende der eig. cretins bestaat vaak in groote kropgezwellen (van waar men ze ook kropmenschen heet), gepaard met dikke, platte hoofden, slappe spieren en lange armen; vallende ziekte, stuiptrekkingen en waanzinnigheid komen niet zelden bij hen voor; **cretinismus**, n. de kwaal, die de ligchaams- en daarbij tevens de verstandsontwikkeling dier menschen belet of haar zulk eene verkeerde rigting geeft; stompzinnigheid, zwakte van geest.

Cretónne, f. fr. Merc., wit normandisch lijnwaad, dus genoemd naar den eersten vervaardiger.

Crève-coeur, n. fr. (spr. *krèv' keur*), harteleed, kommer, ergernis, gevoelig verdriet.

Crevéllen, pl. Merc., de kleine olifantstanden van Guinea.

Cri, m. fr., eig. roep, geschreeuw, kreet; Manuf., aan de zijde **cri** geven, haar zoo zwavelen, dat zij op het aanvoelen ruischt, knettert; men noemt ook **cri** het geluid, dat het tin geeft bij het buigen, het geknetter, geknapper.

criant, fr. (spr. *kriáng*), schreeuwend, om wraak roepend, hemelschreijend.

Criárde, f. fr. Merc., eene gegomde stof, die op aanwrijving ruischt, ruisch-linnen.

Cribbage, n. eng. (spr. *kríbbidzj'*), een engelsch kaartspel.

cribréren, lat. (v. *críbrum*, zeef), zeven, doorzeven; **cribleus**, fr., **cribreus**, nw lat., zeefvormig, vol gaatjes; **criblure**, f. fr., het weg gezeefde; **cribrātie**, f. nw lat., de afscheiding door zeven.

Cricca, f. it., drie kaarten van eene soort; een kaartspel.

Crichthoniet, m. een uit ijzer en titanium bestaand mineraal.

cricoïdisch, **cricoidēus**, **a**, **um**, (v. *krikos*, ring enz.), Anat., ring-, kring- of cirkelvormig; **cricopharýngeus** (scil. *musculus*), een gedeelte van den ondersten toesnoerder van het keelgat, dat van het ringswijze kraakbeen ontspringt; **cricostómisch**, met ringvormige opening.

Crida, f. mid. lat. (eig. opentlijke uitroeping, van daar zamenroeping der schuldeischers, it. *grida*, v. *gridare*, fr. *crier*, roepen, uitroepen), z. v. a. **concours** bij de schuldvordering; van daar **cridarĭus**, m. een schuldenaar van velen, iemand, die onvermogend is om te betalen.

Crimatologīe, f. gr. (v. *kríma*, beslissing, oordeel; v. *krímein*, onderscheiden, beslissen), de leer van de oordeelen of besluiten; **crinoměnon**, n., pl. **crinoměna**, kenteeken, onderscheidingsteeken.

Crimen, n., pl. *crimĭna*, lat., de misdaad, euveldaad, doodzonde; *crimen abórtus*, de misdaad der vruchtafdrijving; *cr. adulterĭi*, de misdaad van overspel; *cr. ambĭtus*, de misdaad van omkooping; *cr. capitāle*, eene hoofdmisdaad, eene misd., bedreigd met doodstraf; *cr. concussiōnis*, de misd. van door bedreiging iemand iets af te persen; *cr. corruptiōnis officialĭum*, de misd. van omkooping der ambtenaren; *cr. ecclesiastĭcum*, eene kerkelijke misd.; *cr. effrácti carceris*, de misd. van ontsnapping uit den kerker door braak; *cr. falsae monētae*, de misd. van valsche munt te maken en te verspreiden; *cr. falsi*, de misd. v. vervalsching; *cr. flágrans*, eene misd., waarbij de schuldige op heeter daad betrapt wordt; *cr. furti*, de misd. van diefstal; *cr. homicidĭi*, de misd. van moord; *cr. incendĭi*, de misdaad van brandstichting; *cr. incéstis*, de misd. van bloedschande; *cr. laesae majestātis*, de misd. van gekwetste majesteit; *cr. occúltum*, eene verholen of bedekte misd.; *cr. parricidĭi*, de misdaad van vadermoord; *cr. peculātus*, ambtsmisd. door verduistering van 's lands gelden; *cr. perduelliōnis*, de misdaad van hoog verraad; *cr. pejeratiōnis*, de misd. van meineed, ook *cr. perjurĭi*; *cr. plagĭi*, misd. van dieverij, letterdieverij; *cr. rapĭnae*, de misd. van gewelddadigen roof; *cr. raptus*, de misd. van maagdenroof, schaking; *cr. sacrilegĭi*, de misd. van heiligschennis; *cr. stelliōnātus*, de misd. van onvrij goed als vrij, en vreemd eigendom als eigen te verkoopen; *cr. stupri violénti*, de misd. van gewelddadige verkrachting; *cr. termĭni moti*, de misd. van verzetting of wegneming van grenspalen; **crimineel** (fr. *criminel*), misdadig, lijfstraffelijk, lijf en leven betreffende, b. v. de **criminele regtbank**, de lijfstraffelijke regtbank, het hals- of bloedgeregt; **criminele justitie**, lijfstraffelijke regtspleging; **crimineel regt**, strafregt; **criminele regter**, strafregter, de regter tot onderzoek en bestraffing der misdaden; **criminele zaak**, lijfstraffelijke zaak; **criminele straf**, straf aan lijf en leven; **criminele wetten**, strafwetten, lijfstraffelijke wetten; **criminaliséren**, tot eene strafzaak maken; **criminalist**, m. een leeraar of kenner van het lijfstraffelijk regt; *criminalĭter*, lat., lijfstraffelijk, op lijf en leven; **criminéren** (lat. *crimināri*), beschuldigen, inz. valsch aanklagen.

crimson, eng., karmozijnrood.

Crinis, m. lat., haar; **crinaal**, tot de haren behoorende; **crināle**, n. nw lat. Chir., een voorn. wondheelers-werktuig tot zamendrukking van de traanfistel, aldus genoemd, omdat het aan zijn uiteinde met een haren kussentje was voorzien; **cricnicórnisch**, nw-lat. N. H., met in haren uitloopende voelsprieten; **criniférisch**, met

manen voorzien; **criniflōrisch**, Bot., met haarvormig uitloopende bloemkroon; **crinifórm**, haarvormig; **crinigérisch**, harig; **crinitársisch**, met haren aan het achterdeel; **crinoïdisch**, nw lat., haarvormig; gr. lelieachtig; **crinoline**, f. fr. Merc., eene stof van paardenhaar gemaakt; **crinositeit**, f. nw lat., de harigheid.

Crinomĕnon, z. ond. **crimatologie.**

criocephálisch, gr. N. H., met het hoofd van eenen ram, naar een ramskop gelijkende.

Criollo, m. sp., z. v. a. **creool** (z. a.).

Crique, f. fr. (spr. *kriek*), eene kleine natuurlijke zeehaven, kreek, eene landingsplaats, sluiphaven; Mil., eene gracht, dwarsgracht rondom eene vesting, om het werk der loopgraven te bemoeijelijken; Artill., het metaal, waarmede men de holten of gebreken van een' geweerloop vult.

Crisis, f. gr. (v. *krinein*, afzonderen, scheiden, onderscheiden), de scheiding, beslissing of beslissende wending eener zaak, het beslissingspunt of -tijdstip, keerpunt; bedenkelijke staat der omstandigheden; Med., de scheiding der ziekte, de weldadige verandering in de bewerktuiging, waardoor de ziekte wordt weggeruimd; bij de Ouden de scheiding der ziekte over het algemeen, hetzij die in den dood of de gezondheid overging, van daar in hunne schriften: *crisis bona*, *crisis mala*, heilzame, ongunstige crisis; **crisiăcus**, m. gr., de gemagnetiseerde, de persoon, die gemagnetiseerd wordt; **criterĭum**, n. gr. (*kritērion*), pl. **criterĭa** of **criterĭën**, het merkteeken, kenteeken, onderscheidingsteeken, rigtsnoer, de toets, maatstaf tot het beslissen of beoordeelen van deze of gene zaak; *critĭci dies*, pl. gr.-lat. Med., de beslissende dagen eener ziekte, b. v. volgens de Ouden den 7den, 11den, 14den, 20sten dag enz.; **criticismus**, n. Phil., het stelsel van Kant, dat ook de grenzen en de geoorloofde oefening van ons kenvermogen wil bepalen; **criticist**, m. een aanhanger v. h. criticismus, Kantiaan; **critĭcus**, m. (gr. *kritikós*), een kunstregter, onderzoeker en beoordeelaar van geschriften, boekenregter, recensent; een bedillaar, hekelaar, vitter; **criticáster**, m. een slecht beoordeelaar, nietsbeduidend, verachtelijk recensent, muggezifter; **critiek**, f. (gr. *kritikē*), de toetsing, beoordeeling, monstering, kunstbeoordeeling; de kunst van beoordeelen, het kunstregterschap, kunstgerigt; inz. het onderzoek naar de echtheid en onvervalschtheid van geschriften en gedenkstukken (historische, philologische critiek), zoowel in hun geheel (hoogere critiek), als met betrekking tot enkele bedorven en te verbeteren plaatsen (lagere critiek); **beneden critiek, beneden alle critiek**, der beoordeeling onwaard, kennelijk slecht, gemeen; **critiek**, als adject.: bedenkelijk, hagchelijk, zorgelijk, gevaarlijk; **critisch**, wat tot de critiek behoort, kunstregterlijk, toetsend enz.; **critiséren** of **critiquéren**, eig. beoordeelen, toetsen; bedillen, vitten, muggeziften enz.; **critomanĭe** of **criticomanĭe**, f. de overdrevene zucht tot beoordeelen, de vitzucht, bedilzucht.

crispéren, lat. (*crispāre*), krullen, vgl. **friséren**; Chir., **aderen crispéren**, afgesnedene aderen met een pincet omdraaijen om de bloeding te stillen; ook het zamentrekken der haarvaten, ten gevolge der prikkeling, veroorzaakt door de aanraking der lucht met eene wond; **crispātie**, f. nw lat., het krullen, de krulling; kronkeling, zamenkrimping; **crispatie der spieren**, Med., zigzagswijze inkrimping der spierbundels; **crispatie der zenuwen**, Med., de krampachtige toestand, welke zich nu en dan bij zenuwachtige, hysterische personen opdoet; **crispatuur**, f. eig. de krulling, kronkeling, inz. een zamengerold suikergebak.

Crispináden, pl., geschenken op eens anders kosten, zoo geheeten naar den bekenden romeinschen schoenmaker Crispinus (Crispijn), die het leder stal, althans niet betaalde, en de daarvan gemaakte schoenen den armen schonk.

Cristacieten, pl. (v. h. lat. *crista*, kam), N. H., versteende hanenkammen, getande oesterschelpen.

Critha, f. gr. (*krithē*, gerst), Chir., de gerstenkorrel, een klein, ontstoken gezwel (*furuncŭlus inflammatorius*), hetwelk zich ontwikkelt bij den vrijen rand der oogleden in de nabijheid van den binnensten ooghoek; *crithyăsis*, f. de overlading van haver of gerst, de droezigheid der paarden; ook de brooddronkenheid, overmoedigheid, het steken der broodkruimels; **crithomantīe**, f. de wigchelarij uit het gerstenmeel, waarmede de offerdieren bestrooid werden.

Critiek, enz., z. ond. **crisis.**

Crocĕa, mid. lat., of **croccia**, it. spr., *krótsjia*), f. de roode kardinaalskleeding.

crochéren, fr. (spr. *krosj*—), krommen, haken; met het graveerstift de staarten der noten trekken; **crochet**, m. (spr. *krosjè*), een haakje; Chir., de tang of haak bij het steensnijden; ook draaghout, rughout der pakdragers; pl. **crochets**, de zijlokken der vrouwen; de haakjes in druk en schrift [( )] om eene tusschenvoeging, parenthĕsis, in te sluiten; **crochetéren**, met eenen haak of kromijzer een slot open steken; **crocheteur**, m. een pakkedrager, kruijer.

Crocidismus, m. lat. (gr. *krokydismos*, v. *krokys*, vlok), Med., het muggenvangen of plukken aan de dekens, bij waanzinnigen en lijders aan ijlende koortsen.

Crocione, m. it. (spr. *krotsjióne*, eene milanesche zilvermunt, = 3 gl. 30 ct. courant.

Crock, z. **grog**.

Crocus, m. lat. (gr. *krókos*), saffraan, de bloemstempels van eene verscheidenheid van den *crocus sativus* (welke door Hoffman herfstsaffraan genoemd is), uit de bloemen gesneden en gedroogd; zij zijn naar de punt toe breeder en rijk aan een geel kleurend beginsel; **crocus martis**, ijzersaffraan, onderkoolstofzuur ijzer; **crocomágma**, n. Chir., saffraanzalf.

Crocylēgmos, n. gr. (v. *krokys*, vlok, draadje), muggezifterij, vitterij, kleingeestige bedilzucht; ook lage dienstvaardigheid jegens aanzienlijke lieden.

Crœsus, m. de naam van een' zeer rijken koning in Lydië in de 6de eeuw voor Chr.; van daar een schatrijk man, een millionair.

Croisáde, f. fr. (spr. *kroazáad'*), kruistogt; **croiséren**, kruisen, heen en wêer trekken; Mil., een kruisvuur maken.

Croissant, m. fr. (spr. *kroassáng*), de wassende maan, halve maan.

Croizat, **croassat**, eene zilvermunt te Genua, = 2 gl. 16 ct. courant.

Croma, f. it. Muz., eene achtste noot; *cromatico*, in halve toonen voortloopend, chromatisch; **cromatist**, m. de geoefende toonkunstenaar.

Cromórne, f. fr., de basson; een daarnaar gelijkend orgelregister in de bas.

Cromyomantīe, f. gr. (v. *krómyon*, uije), de waarzeggerij uit uijen.

Crone, f. zilvermunt in Denemarken, = 1 gl. 55 ct.

Cronhyométer, m. gr., een werktuig om het regenwater v. een geheel jaar te meten.

Cronos, m. gr. Myth., z. **Saturnus**; **Croniōn**, m. de zoon van Cronos, Zeus of Jupiter.

Crops, pl. eng. (v. *crop*, d. i. eig. oogst), Merc., groote tabaksvaten in N. Amerika.

croquéren, fr. (spr. *krok*—), tusschen de tanden kraken, knappen of knarsen; Pict., eene vlugtige schets met crayon maken, ruw ontwerpen; **croque-note** of **croque-sol**, m. Muz., eig. een notenkraker; een muzikant zonder talent, zonder smaak in de uitvoering, maar die vlug de muzijk leest; **croquis**, m. (spr. *kroki*), de eerste gedachte of het ruwe ontwerp v. eene schilderij enz.; **croquant**, m. (spr. *krokáng*), een schoft, slecht mensch, strooper; **croquante**, f. knapkoek, kraaktaartje, een gebak, dat tusschen de tanden kraakt of knapt; **croquet**, m. (spr. *krokè*), dunne en harde peperkoek, knapkoek; **croqueur**, m. een schalk, snoeper, kaper, listige bedrieger.

Crosse, f. fr., een herdersstaf, bisschopsstaf; de geweerkolf; de speelkolf; de staart v. h. affuit (*crosse d' affut*).

crossopetálisch, nw lat. Bot., met gekartelde bloembladeren.

Cross reading, n. eng. (spr. *kros rieding*), het dwars doorlezen der kolommen van eene courant, een boek enz., waaruit soms de belagchelijkste zinnen ontstaan.

Crotálen, pl. gr. (*krotăla*, van het sing. *krotălon*), dansklappers, houten of blikken klappers bij den dans der priesters van Cybele, overeenkomende met de castagnetten; **crotallarīa**, f. Bot., eene plant uit de familie der peuldragers (*legumi osae*), de rammelaar.

Crotaphītes, m. gr. (v. *krotăphos*, de slaap van het hoofd), Anat., de slaapspier; **crotaphīum**, n. een lastig kloppen in het hoofd, inz. in de streek van de slapen.

Croton, n. gr. (*krŏtōn*, eig. de hondsluis, op welke de vrucht van den naar haar benoemden boom gelijkt), een plantengeslacht tot de familie der wolfsmelkachtigen (*euphorbiaceën*) behoorende. Onderscheidene soorten van croton leveren aan de kunsten, aan de huishouding en de geneeskunde belangrijke voortbrengselen. De cascarille-bast is de bast van den *croton-cascarilla* L. en groeit in de zuidelijke deelen van Amerika; het lakmoes wordt door den *croton tinctorium* L., en de *grana Tiglii* (purgeerkorrels) door den *croton Tiglium* L. opgeleverd. De zaden van den *croton sebiferum* L. geven eene soort van vet, waarmede men kaarsen maakt. Tot deze familie behoort ook de boom, waaruit het stoklak verkregen wordt, en die *croton lacciferum* L. wordt genoemd; **croton-olie**, eene sterk afvoerende olie uit de purgeerkorrels.

Crotophága, n. gr. N. H., madevreters, tot de familie der wigbekken (*cuneirostres*) behoorende.

Croup, m. (spr. *kroep*, woord van schotschen oorsprong), Med., de vliezige keelontsteking, eene ziekte der luchtpijp, welke vooral kinderen aantast en hoogst gevaarlijk is; **croupaal**, den croup kenmerkende.

Croupe, f. fr. (spr. *kroep'*), het kruis of dat gedeelte van een paard of ander lastdier, hetwelk zich van de lendestreek tot den oorsprong van den staart uitstrekt; **croupáde**, f. een luchtsprong van een gedresseerd paard (hooger dan de courbette), waarbij het de achterpooten en het kruis intrekt; **croupier**, m. (spr. *kroepi-é*); eig. een achteropzitter; helper, medestander in het spel, de helper van den bankhouder bij het faro en ander kaartspel.

Crouton, m. fr. (spr. *kroetóng*), een broodkorstje; in boter hard gebakken sneedjes brood.

Crown, m. eng. (spr. *kroun*), kroon, eene engelsche zilvermunt, verdeeld in 5 shil-

lings, de oude crown = 2 gl 90 ct, de latere = 2 gl 87 ct; **crownglass**, kroonglas, wit glas van de schoonste hoedanigheid, dat in Engeland gewoonlijk tot vensterruiten wordt gebezigd; het onderscheidt zich v. h. flintglas (z. a.) door een aanzienlijk toevoegsel van loodoxyde.

croyabel. fr. (*croyable*, v. *croire*, gelooven), geloofelijk, geloofbaar.

Crúbeki, pl., eene turksche secte, die het geloof aan de noodzakelijkheid der bedevaart naar Mekka niet deelt.

Cruciferæ, nw lat. (v. h. lat. *crux*, kruis), kruisbloemige planten; **cruciférisch**, kruisdragend; **crucifigéren**, lat., kruisigen.; **crucifix**, n. (v. *cruci fixus*, een aan het kruis gehechte), een kruisbeeld, het heilige kruis, het beeld van Christus aan het kruis; **crucifixie**, f. nw lat., de kruisiging; **cruciform**, kruisvormig; **crucigérisch**, kruisdragend; **crucirostrisch**, met kruisvormigen snavel.

Cruditeit, f. lat. (*cruditas*, v. *crudus*, *a*, *um*, raauw), de raauwheid, onverteerbaarheid; iets onverteerbaars in de maag.

Crudo-zilver, het zilver, alvorens het ter verwerking gezuiverd en met koper gealliëerd is.

cruél, fr., wreed, hardvochtig, onmenschelijk, onbarmhartig; ontzettend, verschrikkelijk, vreeselijk.

Crúor, m. lat., het bloed; ook het bloedrood, de roode kleurstof van het bloed.

cruraal, lat. (*crurālis*, v. *crus*, dij), tot de dij behoorend; **cruraal-spieren**, dijspieren.

Crusádo, f. (sp. en port. *cruzado*, m. d. i. eig. de met een kruis geteekende), portugesche rekenmunt, de oude v. 400 reis = 1 gl. 15 ct., de nieuwe v. 480 reis = 1 gl. 37 ct., als zilvermunt is de oude crusado = 1 gl. 57 ct., de nieuwe van 1690 = 1 gl. 64 ct., die van 1718 en 1795 = 1 gl. 37 ct., die van 1809 = 1 gl. 40 ct.; in Braziliё geldt de oude crusado 1 gl. 15 ct., de nieuwe 1 gl. 37 ct.; ook in Spanje eene goudmunt van 2 gl. tot 2 gl. 60 of 70 ct.

Crusca f. it., de zemelen; van daar *accadémia della crusca* in Florence, eig. zemelacademie, eene vereeniging v. geleerden tot zuivering der ital. taal (gelijk men het meel van de zemelen zuivert); **cruscánten**, pl., onvoorwaardelijke aanhangers dezer academie, spraakzuiveraars, puristen.

crusta, f. lat., korst, bast; *crusta inflammatorĭa*, ontstekingskorst; *crusta lactĕa*, f. Chir., de melkkorst; *crusta serpiginōsa*, voortvretende aangezigtsworm; **crustacéën**, pl. (lat. *crustacĕa*), N. H., schaaldieren; **crustaceologīe**, f. nw lat., de schaaldierbeschrijving; **crustacieten**, pl., versteende schaaldieren; **crustadérmisch**, hardvliezig.

Crustarĭus, m. mid. lat., een metaalarbeider, metaaldrijver, een maker v. gedreven werk, bosselwerker.

Crustodérmen, pl. nw lat., schubbenlooze visschen.

crustuléren, nw lat. (v. *crustŭlum*, klein gebak), iets vooraf eten, inz. vóór het middageten.

Cryolith, m. gr. (v. *kryos*, vorst, ijs), ijssteen, eene uit vloeispathzuur, kleiaarde en soda bestaande delfstof; **cryophoor**, m. een koudeleider; een werktuig, waardoor het water zich verdigt bij het verdampen.

Crypta, f. lat. (v. h. gr. *kryptein*, verbergen), eene bedekte plaats of gang, eene groeve, een onderaardsch gewelf; inz. eene onderaardsche kerk; **cryptándrisch**, gr. (v. h. volg. *crypto*), zonder zigtbare mannelijke geslachtsdeelen; **cryptanthérisch**, met verborgen meeldraden; **cryptánthisch**, bedekt bloeijend; **cryptisch**, geheim, verborgen, heimelijk; **crypto**, in zamenstellingen: verborgen, geheim of heimelijk, b. v. **cryptobiótisch**, verborgen levend; **cryptobránchisch**, met bedekte kieuwen; **cryptocalvinist**, m. een heimelijk aanhanger van Calvijn; **cryptocárpisch**, met verborgen vruchten; **cryptocatholijk**, een geheime roomschgezinde; **cryptocatholicismus**, n. het heimelijk aanhangen van het r. k. geloof; **cryptocephálisch**, met verborgen hoofd; **cryptocotyledōnisch**, met verborgen zaadlobben; **cryptogamīe**, f. de geheime of verborgen echt; **cryptogamĭa** of **cryptogámen**, pl. Bot., de geheim telende of bedekt bloeijende planten, namelijk varens, mossen, wieren en paddestoelen, de 24ste klasse in het stelsel van L.; **cryptogámisch**, geheim bloeijend, in verborgen huwelijk levende; van raadselachtige voortplanting; **cryptogamologīe**, f. de leer van de planten met verborgen geslachtsdeelen; **cryptogástrisch**, schijnbaar buikeloos; **cryptograaph**, m. een geheimschriftmaker, hij, die met geheime teekens schrijft; **cryptographīe** of **cryptographiek**, f. de kunst v. h. geheimschrift; **cryptográphisch**, met geheime teekens geschreven; **crypto-jesuitísmus**, n. de in 't verborgen rondsluipende leer der jesuiten; **cryptoniem**, geheimnamig, een' geheimen naam dragend; **cryptonўmus**, m. een geheimnamige, die zijn' waren naam verbergt; **cryptopódisch**, met verborgene voeten; **cryptopórisch**, zonder kennelijke poriën; **cryptopýisch**, Med., met verborgen ettering verbonden; **cryptoportĭcus**, m. gr.-lat. Arch., een verborgene of onderaardsche ingang; **cryptorchieten**, pl. gr. Anat., zulke mannen, wier teelballen in de buikholte zijn terug gebleven; **cryptostemónisch**, zonder zigtbare meeldraden.

Crystál, n. gr. (*krystallos* v. *krystainein*, stollen, stremmen, bevriezen), een regelmatig gevormd ligchaam uit het rijk der steenen, kristal, inz. het bergkristal, berg-

glas, bij de Zwitsers straalsteen, straal, een heldere, ondoorschijnende, kleurlooze steen, eene in 6zijdige zuilen kristalliserende soort van den kwarts; oneig. ook waterhelder, kleurloos glas, kristalglas. In 't algemeen noemt men **crystallen**, de regelmatige vormen, die de ligchamen bij hunnen overgang uit den vloeibaren of dampvormigen toestand in den vasten aannemen; **crystalagaat**, een steen, die uit een mengsel van agaat en kristal bestaat, om zijne kleur ook wel ijsagaat genoemd; **crystállisch**, **kristallijn**, op zoodanige wijze regelmatig gevormd; ook naar bergkristal gelijkende, zeer helder, zuiver, klaar, doorzigtig als kristal, kristalhelder; **crystallens**, f. de ooglens, een volkomen kleurloos en vastweek ligchaam van de gedaante eener lens, hetwelk in een beursje besloten, vrij digt achter de pupil, in een kuiltje van het glasachtig ligchaam ligt, om zijne doorschijnendheid zoo geheeten; **crystalliséren**, in kristal veranderen, tot kristal worden, hetzij natuurlijk of door scheikundige inwerking, bevriezen, tot ijs over gaan; **crystallisātie** of **kristallisēring**, f. de kristalvorming, kristalwording, de overgang tot kristallen; het gekristalliseerde ligchaam-zelf; **crystalloīdisch**, naar kristal gelijkende; **crystallographīe**, f. de kristallenbeschrijving; **crystallogenīe**, f. de leer van het ontstaan of de vorming der kristallen; **crystallologīe** of **crystallogīe**, f. de leer, de wetenschap der kristallen; **crystallomantīe**, f. de waarzeggerij uit spiegels; **crystallometrīe**, f. de wetenschap, die de hoeken der kristallen meet en berekent, kristalmeting; **crystallophysīca**, f. de natuurleer der kristallen; **crystallotomīe**, f. de kristalsplijting, -scheiding.

Cuarteron, m. (spr. koeär —), eene spaansche inhoudsmaat, = $\frac{1}{100}$ arroba; vgl. **cuartillo**.

Cuartillo, m. sp. (spr. *koeärtieljo*), eene spaansche inhoudsmaat, = $\frac{1}{32}$ arroba wijn, en $\frac{1}{4}$ arroba olie; eene arroba wijn doet 16,078 en eene voor olie 12,63 ned. kan; 48 cuartillos als korenmaat doen een fanega (z. die woorden).

Cuba, de abyssinische vochtmaat, ongeveer = 1 ned. kan.

Cubatuur, z. ond. **cubus**.

Cubebe, f. **cubebepeper**, arab. (kubâbah), Bot., staartpeper; de vrucht van den staartpeperstruik, een' oostindischen heester, die in de geneeskunde gebruikt wordt.

Cubicŭlum, n. lat., de kamer, het vertrek, inz. het slaapvertrek; **cubiculariŭs**, m. bij de oude Romeinen de slaaf, die het opzigt over de kamers had; in de middeneeuwen z. v. a. kamerheer; kamerdienaar, inz. bij den paus.

cubiek, **cubisch**, z. **cubus**.

Cubĭtus, m. lat., de elleboog, voorarm; ook de ellepijp; **cubitaal**, den voorarm betreffende.

Cubus, m. (gr. *kўbos*, lat. *cubus*, Geom., een teerling, d. i. een door zes gelijke vierkante vlakken begrensd regelmatig ligchaam, een dobbelsteen; **cubiek** of **cubisch**, teerlingvormig, van de gedaante eens dobbelsteens; in zamenst.: **cubiekduim**, een ligchaam v. eenen duim lengte, breedte en hoogte of dikte, teerlingduim; **cubiek-el**, teerling-el; **cubiekgetal**, teerlinggetal, d. i. het gedurig product van drie gelijke factoren, b. v. $27=3\times3\times3$ of 3^3; **cubiekmaat**, eene teerlingmaat; **cubiekpalm**, teerlingpalm; **cubiekstreep**, teerlingstreep; **cubiekvoet**, teerlingvoet enz.; **cubiekwortel**, het getal, de factor, waaruit een cubiekgetal (z. a.) ontstaan is; **cubātie** en **cubatuur**, f. de berekening van den ruimte-inhoud der ligchamen; **cubéren**, nw lat., den ruimte-inhoud eens ligchaams berekenen, dien tot eenen cubus of teerling herleiden, ook wel: tot de 3de magt verheffen; **cubiciet**, m. eene in teerlingen kristalliserende soort van zeolith; **cuboctaēder**, m. een teerling (achtvlak); eene teerlingvormige, achtvlakkige vloeispathzure-kalkkristallisatie; **cubocubus**, nw lat., de zesde magt van een getal, het kubiekgetal met zich-zelf vermenigvuldigd.

Cuculle, f. (*cucúllus*, m.), eene kap, inz. reiskap, kaproen; ook het schouderkleed van velerlei monniken.

Cucurbĭta, f. lat. (fr. *cucurbite*), de kauwoerde, kalebas; Chir., de kop; Chem., een kalebasvormige destilleerkolf met langen hals; **cucurbitacéēn**, pl. Bot., kalebasvormige planten; **cucurbitātie**, f. Chir., het koppenzetten; mid. lat. Jur., eene soort v. leensontrouw (felonie), wanneer een leenman met de naaste bloedverwanten van zijnen leenheer vleeschelijken omgang houdt.

Cucuyo, m. (uit de taal van Hayti), N.H., een lichtgevende kever in Amerika.

Cudbeard, eng. (spr. *kúdberd*, verbasterd van den naam des uitvinders Dr. Cuthbert Gordon), ook **persio** en **roode indigo**, m. eene donkerroode kleur, eene soort v. orseille, inz. tot verwing der wol en zijde, die, met slappen bijtenden ammoniak, bereid wordt uit het wijnsteenachtig mos of mos der Canarische eilanden, en als poeder gedroogd wordt verzonden.

Cuerda, f. sp. (eig. strik = lat. *chorda*), eene lengtemaat in Valencia, van ruim 45 ned. ellen.

cui amīci, nullus amīcus, lat., wie veel vrienden heeft, heeft er geenen (n.l. echte); *cui bono?* lat., tot wat einde? waartoe dienstig? wat zal 't baten? *cujus regio, ejus religio*, lat., wie het land beheerscht, beheerscht ook de godsdienst: eene valsche

grondstelling v. h. kerkelijk territoriaal-systeem.

Cuiras, z. **curas**.

Cuissage, f. fr. (spr. *kwiessáazj'*), z. **culage**; **cuissière**, f. (spr. *kwiess* —), de lederbedekking des trommelslagers over de linkerknie.

Cuisse-madame, f. fr. (spr. *kwiess'* —, eig. dames- of vrouwendij), eene soort van peren.

Culage, **culiage** (spr. — *áazj'*), **cuissage**, f. fr. (spr. *kwiessáazj'*), **praelibatĭo**, *jus primae noctis*, lat., *jus cunnāgi*, mid. lat., onder 't leenstelsel het regt, dat de jonggehuwde verpligtte om den eersten bruidsnacht bij den landheer door te brengen; het regt der voorproef (later kon dit regt afgekocht worden, en de afkoopsprijs heette s c h o r t e g e l d).

Culasse, f. fr., het achterste gedeelte van een kanon, geweer, pistool, de kamer, staartschroef; ook het ondervlak van een' gezetten diamant.

Culbas, m. fr. (spr. *kubá*), een kaartspel, waarbij men zich van zijne kaarten poogt te ontdoen.

Culbute, f. fr. (spr. *kuulbúut'*), de buiteling, val over 't hoofd; **culbutéren**, buitelen, tuimelen, over 't hoofd omdraaijen; doen vallen, in 't verderf storten; overhoop werpen (den vijand).

Culdees, pl. eng. (spr. *kúldies*) of **culdéērs** (ontstaan uit h. lat. *cultōresDei*), schotsche en iersche geestelijken, kluizenaars en monniken, die biddend en predikend in het land rondtrokken tot omstreeks de 15de eeuw.

Cul de Paris, m. fr. (spr. *ku d' pari*), een valsch of aangezet achterdeel, een kort rokje of ander opvulsel om de japonnen der dames van achteren te doen uitstaan; **cul de jatte**, m. (spr. *ku d' zjátt'*), een mensch zonder beenen, die slechts in een' bak (j a t t e) zich kan voortslepen; **cul de lampe**, m. (spr. *ku d' langp'*), bij boekdrukkers: het sieraad of vignet aan het einde v. een hoofdstuk of boek; **cul de sac** (spr. *ku d' sák*), een zak, eene straat zonder uitgang, eene doodloopende of blinde straat.

Culēus, m. lat., een lederen zak, waarin oudtijds de vadermoorders genaaid werden te gelijk met een' aap, een' haan en eene adder; overtreksel, foedraal, scheede; ook de grootste oud-rom. vochtmaat, houdende 5 a 6 ned. vaten.

Culiage, z. **culage**.

Culilaban of **culilawan**, m. Bot., de zeer aromatische bast van een' boom der Moluksche eilanden, door Linnæus onder de familie der laurieren gerangschikt.

culinair, lat. (v. *culīna*, keuken), wat tot de keuken, de spijsbereiding behoort.

culminéren, nw lat. (v. *culmen*, top, kruin), Astr., door den meridiaan gaan en gevolgelijk de grootste hoogte, den hoogsten graad, het toppunt bereiken; **culminātie**, f. de doorgang der sterren door den meridiaan; **culminatie-punt**, het punt, waar eene ster door den meridiaan gaat, haar' hoogsten stand aan den hemel bereikt, het tóppunt; de hoogste trap of graad.

Culot, m. fr., het laatst uitkomend kuiken v. een broedsel, nestkuiken; het laatstgeboren kind; de jongste of laatst aangenomene in een gezelschap; Arch., een stengelvormig sieraad aan het corinthisch kapiteel, waaruit gebladert komt.

Culótte, f. fr., eene broek, een mannenkleedingstuk, dat van de middel tot de knieën reikt, korte broek (vgl. **pantalon**).

culpa, f. lat., de schuld, het vergrijp, de fout; *in culpa*, in schuld, strafbaar; *mea culpa*, mijne schuld! (als uitroep); *culpa lata*, eene breede, d. i. eene grove, zware schuld; *c. levis*, eene ligte, geringe schuld; **culpābel**, strafbaar; **culpabiliteit**, f. nw lat., strafbaarheid; *culpam* **præstéren**, borg blijven voor schade, die door achteloosheid is veroorzaakt, schadevergoeding geven; **culpeus**, door onachtzaamheid schuld dragend; **culpéren**, beschuldigen; **culpitéren**, z. v. a. **culperen**.

Cultellātie, f. nw lat. (v. *cultellāre*, landmeten), het stukswijze meten der hoogten.

Cultoristen, pl. Litt., spaansche dichters, die al de verdiensten der poëzij aan de vormen van den stijl toekennen; **cultorismus**, n. het stelsel der cultoristen; **cultrirostres**, n. lat. N. H., messnavels, eene vogelfamilie, tot de steltloopers behoorende, met een' zeer langen, van snijdende randen voorzienen bek, waaronder men b. v. de gaapbekken (*hyans*) telt.

Cultuur, f. lat. (*cultūra* v. *colĕre*, verzorgen, plegen, bearbeiden enz.), de bouw, aanbouw, veldbouw, het ontginnen, bearbeiden, plegen der velden, planten enz., b. v. **boomcultuur**, de boomenteelt; oneig. de aankweeking, vorming, beschaving, veredeling, verfijning, ontwikkeling, oefening of scherping van den geest, van de vermogens van verstand en hart; **cultuur der kunsten enz.**, vlijtige beoefening daarvan; **cultus**, m. lat. (fr. *culte*, spr. *kúult'*, eig. bearbeiding, verpleging; dan vereering enz.), de eeredienst, de openbare godsvereering; ook de kerkelijke gebruiken; **cultivéren**, mid. lat. (*cultivāre*, fr. *cultiver*), bouwen, aanbouwen, bearbeiden, ontginnen, aankweeken, aanfokken; oneig. ontbolsteren, vormen, beschaven, verbeteren; oefenen, b. v. het verstand; beoefenen, b.v. de kunsten, wetenschappen; aankweeken, b. v. iemands vriendschap enz.; **cultiveerbaar**, bebouwbaar, vatbaar voor beschaving, veredeling enz.; **cultivateur**, m. fr. (spr. *kuultiv* —), een akkerman, landbouwer, boer; **cultivātor**, m. nw lat.,

een zamengesteld akkerwerktuig van eng. vinding, waarmede onder groote uitsparing van tijd en kracht de oppervlakte van bouwland wordt omgewerkt, bestrooid, gelijkmatig gemengd en van onkruid en wortels bevrijd; tot dat werktuig behooren de exstirpator, scarificator, roerhaak, egge enz.

cum, lat., met; *cum annexo petito*, met bijgevoegde bede, toegevoegd verzoek; *cum appertinentiis*, met toebehoor; *cum approbatione*, met goedkeuring; *cum beneficio inventarii*, onder voorregt van boedelbeschrijving, d. i. met de vergunning om eene opgave of lijst der nalatenschap in te dienen, en alleen tot voor het bedrag dier goederen voor de nagelaten schulden aansprakelijk te zijn; *cum bona venia*, met welwillende toestemming; *cum comminatione*, met bedreiging; *cum confirmatione judiciali*, met geregtelijke bevestiging; *cum facultate ordinarii*, met goedkeuring des bisschops of hoogere geestelijke overheid; *cum grano salis*, eig. met een korreltje zout, d. i. met een weinig verstand, oordeel, met nadenken en overleg; *cum impetu*, met onstuimigheid, drift; *cum infamia*, met schande en smaad, z. ond. **infaam**; *cum licentia superiorum*, met verlof der hoogeren; *cum notis variorum*, met aanmerkingen van onderscheidene personen; *cum omni causa*, met alles, wat tot eene zaak behoort of uit haar voortspruit; *cum privilegio*, met verlof, vrijheid of voorregt; *cum protestatione*, met tegenspraak, verzet; *cum refusione sumtuum*, met weigering der kosten; *cum reservatione*, met voorbehoud; *cum sessione et voto*, met zitting en stem; *cum spe succedendi*, met hoop van opvolging.

Cumana, m. Bot., de indische moerbezieboom.

cumbént, lat., liggend.

cumuléren, lat. (*cumulare*), ophoopen, te gelijk aanbrengen; ook verscheidene ambten te gelijk bekleeden en de daaraan verbondene voordeelen trekken, van daar **cumulering** der inkomsten; **cumulatie**, f. de ophooping, opstapeling; Rhet., eene figuur, waardoor men verscheidene denkbeelden achter elkander voorstelt en als 't ware opeen stapelt, in tegenst. met **distributie**; *cumulatio actionum*, Jur., de ophooping der regtsvorderingen, de zamenvoeging van velerlei aanklagten in hetzelfde stuk.

cum uxore, lat., met de huisvrouw, echtgenoot, gade; *cum venia*, met verlof; *cum voto illimitato*, met onbepaalde stemgeving.

Cunabula, pl. lat., de wieg, de luren; aanvang, oorsprong, bakermat.

cunctéren, lat. (*cunctari*), toeven, dralen, talmen; **cunctatie**, f. het verwijl, toeven, de draling, vertraging; **cunctator**, m. een talmer, draler, schoorvoeter, uitsteller, sammelaar, wikker en weger; **cunctipotént**, allesvermogend.

Cundum, n. eng., z. v. a. **condom** (z. a.).

Cunétte, ook **cuvétte**, f. fr. Fort., eene afleidingsgracht in het midden van eene drooge vestinggracht, om het regenwater of ander vocht af te leiden; aan den binnenkant is zij soms met palissaden of met crencleerwerk voorzien.

cuneus, m. lat., de wig, kegge; **cuneaal**, **cuneair**, **cuneïform**, wigvormig; **cuneifólisch**, met wigvormige bladeren; **cuneiróstrisch**, wigbekkig; *cuneus cuneum trudit*, lat. sprw., de eene wig drijft de andere uit; wie een ander drijft staat zelf niet stil.

Cuniculus, m. lat., eig. het konijntje; Mil., een onderaardsche gang, eene mijn; **cunicularius**, m. de mijnwerker.

Cunnaticum, n. nw lat., het huwelijksuitzet.

Cunnus, m. lat. (**cunt**, eng., **con**, fr.), het vrouwelijk schaamdeel.

Cupél, f. (fr. *coupelle*, v. h. lat. *cupa*, kuip, vat, *cupella*, kuipje), Chem., kupel, een klein vat, vervaardigd uit gecalcineerde beenderen, tot poeder gebragt, en vervolgens met water tot pap gemaakt, waarvan men zich tot de kupellering bedient; **cupelléren**, kupelleren, scheikundige bewerking door middel van welke men het zilver van de andere metalen, waarmede het gemengd is, met uitzondering van het goud, zuivert.

Cupiditeit, f. lat. (*cupiditas*), de begeerlijkheid, gretigheid, happigheid, het watertanden.

Cupido, m. lat. (eig. begeerte), vaak verwisseld met d. god der liefde, den minnegod, Amor, bij de Grieken Eros, zoon van Venus, gewoonlijk afgebeeld als een knaapje met boog en pijlkoker, somtijds ook met eene toorts in de hand.

Cupo, m. it., eene italiaansche korenmaat, = 3,2455 kop.

Cupóle, z. **koepel**.

Cupool-oven, een ijzer- of mijnoven, een oven ter omsmelting van het ruwe ijzer, die op een' vasten grondslag rust, in tegenoverstelling van stortovens, die vrij hangen en om hunne as gedraaid kunnen worden.

cura, lat., de zorg, verzorging, voorzorg, bemoeijing, oppassing, verpleging; kuur (z. a.); ook de godin der zorg en onrust; **Curæ**, pl., de wraakgodinnen, die haren zetel aan den ingang der hel hadden; *cura absentis*, de zorg voor het vermogen eens afwezenden; *c. animarum*, de zielezorg; *c. bonorum*, het goederen- of vermogen-beheer; *c. extraordinaria*, een buitengewoon goederen-beheer voor meerderjarigen, die onbevoegd tot eigen beheer verklaard worden; *c. generalis*, beheer van het geheel vermogen; *c. legitima*, eene naar wettelijke verpligting aanvaarde voogdijschap; *c. prodigorum*, goederen-beheer voor verkwis-

ters; *c. reālis*, beheer v. het vermogen eens persoons; *c. testamentarĭa*, de bij testament bepaalde voogdijschap; *c. ventris*, het beheer van het vermogen eens nog ongeboren kinds van een' gestorvene; *pro cura*, voor gedane moeite of bemoeijing; **curéren** (lat. *curāre*, eig. zorgen, verzorgen), in ziekte over iemand gaan; genezen, herstellen; **curābel**, geneeslijk, geneesbaar, wat genezen kan worden; **curándus**, m., **curánda**, f. hij of zij, die onder eenen c u r a t o r (z. lager) staat; **curaat**, m. een geestelijk plaatsbekleeder; **curatēle** (lat. *curatēla*), het ambt eens c u r a t o r s, de voogdijschap, momberschap; **curātie**, f. (lat. *curatio*), de genezing; **curatief**, nw lat., genezend; **curātor**, m. lat., een voogd, regtsverdediger, beschermer, verzorger, raadsman, toeziener of plaatsbekleeder van eenen persoon, die wel niet onmondig, maar buiten staat is zijne eigen zaken te beheeren; hij, die belast is met het bestuur van onbeheerde of verlaten zaken; ook een schoolvoogd, opzigter eener inrigting v. hooger onderwijs; *curator absentis*, de voogd des afwezigen, wiens verblijf niet bekend is; *c. bonōrum*, de raadsman of voogd in het vermogen van schuldenaars, die niet kunnen betalen; *c. datīvus*, de door de overheid aangestelde voogd; *c. furiōsi*, de voogd eens krankzinnigen; *c. hereditātis*, de voogd der erflating; *c. homĭnis mente capti*, de voogd eens zwakhoofdigen, onnoozelen; *c. litis* of *ad lites*, een concours-bestuurder, die in een concours door de overheid is aangesteld om de schuldeischers te woord te staan, z. v. a. **contradictor**; *c. massae*, de beheerder v. h. gezamentlijk vermogen; *c. prodigi*, de voogd eens doorbrengers; *c. sexus*, geslachtsvoogd; *c. ventris*, de beheerder v. h. vermogen des nog ongeboren kinds van eenen overledene; *curatorio nomĭne*, nw lat., in naam des voogds, of als benoemd curator; **curatorĭum**, n. het voogdijschap, toezienerschap; het aanstellen eens voogds, toezieners, voorspraak enz. door de regering.

Curaçao of **curassao**, m. eene likeur uit oranje-appelen, zoo geheeten naar het westind. eiland van dien naam; **curaçao-spin**, z. **oranje-spin**.

Curar, **curare**, n. het plantenvergift, waarmede de volksstammen aan den Orenoco hunne pijlen vergiftigen; **curarine**, f. een alkali uit die plant.

Curas, n. (fr. *cuirasse*, it. *curázzo*, mid. lat. *coratium*, v. h. lat. *corium*, fr. *cuir*, leder), een borstharnas, harnas, pantser; **curassier**, m. (fr. *cuirassier*), een geharnast ruiter.

Curassao, z. **curaçao**.

Curasso, z. **hocko**.

Curatele, **curatié**, **curator** enz. z. ond. *cura*.

Curcūma, f. de geelwortel, indische saffraan (*terra merita*), waarvan de wortel eene gele verwstof oplevert; **curcuma-papier**, papier, dat met die verwstof gekleurd is en door de scheikundigen vaak als proefmiddel wordt gebezigd ter herkenning van loogzouten; **curcumine**, f. de daaruit bereide verwstof.

curcyf, z. **cursief**, ond. **curréndе**.

Curé, m. fr. (v. h. lat. *curatus*, z. **curaat**, ond. *cura*), een priester, pastoor; ook een pelsmantel, pelsrok.

Cure-dent, m. fr. (spr. *—dáng*), een tandestoker.

Curée maken, fr. (waarschijnlijk v. h. it. *coráta*, hart, long en lever, oorspr. v. h. lat. *cor*, hart), bij jagers: de honden door oefening van het jagtregt (*curée*), d. i. door voorwerping van een gedeelte v. h. neêrgelegd wild, op de jagt verhit maken.

Cure-oreille, m. fr. (spr. *—orèlj'*), een oorlepeltje.

curéren, z. ond. *cura*.

Curette, f. fr. Chir., de steenlepel, een heelmeesters werktuig, dienende om vreemde ligchamen of kleine steenen uit de blaas te verwijderen, na vooraf in dit ingewand eene genoegzaam groote insnijding gemaakt te hebben.

curĭa, lat. of **curĭe**, f. bij de oude Romeinen eene volksafdeeling of wijk, waarvan Romulus er 30 instelde; het vergaderhuis eener curie, ook het vergaderhuis des senaats; van daar in 't algemeen het raadhuis; de raadsvergadering, raad; het geregtshof; ook eene stichtswoning, een domhuis; **roomsche curie**, thans: alle pauselijke beambten en geregtshoven ter uitoefening v. h. algemeen kerkeregt; ook in 't algemeen de pauselijke regering of het hof van den paus; *in curia*, op het raadhuis; *curia feudalis*, z. ond. **feudum**; **curiaal**, in den stadhuis- of kanselarijstijl, vormelijk; **curialĭën**, pl., formaliteiten van den bureau- of stadhuisstijl, eerbenamingen in titels; **curiaalstijl** of *stilus curiae*, de geregtelijke of bureau-schrijfstijl; **curialísten**, pl. nw lat., zulke katholijken, welke den paus eene onbeperkte magt in de kerk toekennen, in tegenstelling met de e p i s c o p a l i s t e n (z. a.); **curiātim**, lat., naar curiën, volgens wijken; **curiaatstem**, z. ond. **votum**; **curĭo**, m., pl. **curiōnen**, de hoofden der oud-romeinsche curiën, die te gelijk priesters waren.

curieus (lat. *curiōsus*, eig. zorgvuldig, v. *cura*, fr. *curieux*), nieuwsgierig, weetgierig; ook zeldzaam, zonderling; **curiositeit**, f. de nieuwsgierigheid, weetgierigheid; **curiositeiten** of *curiōsa*, pl., zeldzaamheden, merkwaardigheden; bezienswaardigheden; *curiositātis causa*, fr. *par curiosité*, om de zeldzaamheid, uit nieuwsgierigheid.

Curréode, f. (v. h. lat. *currĕre*, loopen), het loopkoor. een koor v. arme knapen, die elders langs de straten zingen; **currendănen**, pl., loopzangers, straatzangers, arme scholieren, die van huis tot huis gaan zingen; **currént**, z. **courant**; *anni curréntis* of *a. c.*, van het loopende, d. i. het tegenwoordige jaar; *mensis curréntis*, van de loopende maand; **currentschrift**, f. hoogd. (spr. *koerréntsjrieft*), de gewone duitsche schrijfletters; *curricŭlum vitae*, n. lat., de levensloop; **curricle**, eng. (spr. *kúrrikkel*), een ligt rijtuig met twee wielen; z. v. a. **carriole**; **curseur**, m. fr., de looper op eene schroef; ook de beweegbare draad in een' micrometer, om den schijnbaren diameter eener ster te meten; **cursief** of **cursiefletter**, nw lat, eene scheefliggende of schuinsche drukletter, bij de Franschen italique geheeten; vgl. **drukletters**; *cursim*, lat., vlugtig. oppervlakkig; **cursor**, m. een looper, renbode; *cursorie* of **cursōrisch**, achtereen voortloopend, b. v. iets lezen; eene **cursōrische lezing**, eene onafgebrokene, of voortloopende lezing, in tegenst. met de statarische d. i. de staande of vertoevende; **cursus**, m. lat., eig. de loop; de leergang, b. v. de eerste **historische cursus**, de eerste leergang in de geschiedenis; ook de leerbaan of de gansche zamenhangende reeks der wetenschappen v. éêne soort op hoogescholen enz.

Curry, n. eng., poeder van spaansche peper; in zamenstellingen: spijzen, die daarmede gekruid zijn.

Curucu of **curucúru**, m. (brazil. *curucui*), N. H., de zijdekoekoek, een naar de kraai gelijkende vogel in Guiana enz.

Curucucu, m. N. H., eene braziliaansche, zeer venijnige slang, van 10 tot 15 voet lengte; de door haren beet veroorzaakte ziekte.

curūlisch (lat. *curūlis*), de **curulĭsche stoel** (*sella curūlis*), de eerezetel of troon der oud-rom. koningen, later die der drie opperste staatswaardigheden, namelijk der consuls, prætors en ædilen, welke laatste van daar **curulische ædīlen** (*aedīles curūles*) heetten.

Curve, f. lat. (v. *curvus*, *a*, *um*, krom), Geom., eene kromme lijn, inz. zulk eene, die naar eene zekere wet is beschreven, b. v. de cirkel-omtrek, de ellips enz.; **curvatuur**, f. de kromming; **curvéren**, krommen; **curvicaudisch** nw lat., kromstaartig; **curvicaulisch**, met krommen stengel; **curvicóllisch**, kromhalzig; **curvicóstisch**, kromribbig; **curvidéntisch**, kromtandig, **curviflōrisch**, met gekromde bloemkroon; **curvifōlisch**, met gekromde bladeren; **curvigraaph**, m. een werktuig, om kromme lijnen te trekken; **curvinérvisch**, met kromme bladribben; **curvipédisch**, krombeenig; **curviróstrisch**, kromsnavelig; **curvisétisch**, met kromme borstels of rugharen; **curvispínisch**, met kromme stekels; **curviteit**, f. de kromheid, kromte.

Cusi, m. sp. (spr. *koezi*), eene maat voor drooge waren in Spanje, =4545 ned. pond.

Cústard, n. eng., eijerkoek, eijerkaas, vlade, een geliefd engelsch geregt.

Custodiaat, **custodie** enz., z. ond. **custos**.

Cústom, n. eng. (eig. gewoonte, gebruik; vgl. *costume*), tol; **custom-house** (spr. *kústum hous*), het tolhuis; **cústom-pénny**, ingangstol voor buitenlandsche waren in Engeland; ook de terugbetaalde tol bij wederuitvoering van buitenlandsche waren.

Custos, m., pl. **custōdes**, lat., een bewaker, hoeder, opziener, b. v. van eene bibliotheek, een kabinet van zeldzaamheden, penningen enz.; de koster, kerkwachter; bij de boekdrukkers: de aan den voet eener bladzijde afzonderlijk geplaatste eerste lettergreep van de volgende bladzijde), vroeger meer dan tegenwoordig in gebruik,) de bladwachter, het steekwoord; Muz., het teeken, 'twelk aantoont, dat de noten eener stem op de volgende bladzijde in denzelfden sleutel voortgaan; **custodiaat**, n. nw lat., het wachterschap, de post van custos; de waardigheid van kroonwachter in Hongarije; **custodīe**, f. (lat. *custodia*), de hechtenis, gevangenis, bewaking; **custodiéren**, bewaken.

Cutis, f. lat., de huid, inz. de eigentlijke huid of lederhuid (onder de *epidermis* of opperhuid); **cutītis**, f. nw lat., de huidontsteking.

Cutter, eng., z. **kotter**.

Cuvétte, f. fr., een kuipje, een klein waschvat, een vat voor spoelwater; ook voor regenwater van de daken; een bak onder een' bloempot; ook z. v. a. **cunette**.

Cwierc, m. eene poolsche inhoudsmaat, = 32 kop.

Cyaan of **cyanogenĭum**, n. gr. (van *kyanĕos*, donkerblaauw), de blaauwstof, blaauwzuurstof, eene verbinding van stikstof en koolstof, de basis v. h. blaauwzuur, door Gay-Lussac in 1815 ontdekt en hoogst merkwaardig als het eerste voorbeeld van een zamengesteld radicaal, d. i. van een zamengesteld ligchaam, dat zich in zijne verbindingen als een enkelvoudig ligchaam gedraagt; **cyanāten**, zouten gevormd door de verbindingen van het blaauwzuur; **cyáne**, f. (gr. *kyănos*), Bot., de blaauwe korenbloem; **cyanélla**, f. de kaaplelie, kaapsche asfodil; **cyanicórnisch**, gr.-lat., met blaauwe voelsprieten; **cyaniet**, m. blaauwe schorl, eene talksteensoort; **cyanipédisch**, blaauwvoetig; **cyanipénnisch**, blaauwvleugelig; **cyaniróstrisch**, met blaauwen snavel; **cyano-**

cárpisch, gr., met blaauwe vruchten; **cyanocephálisch**, blaauwhoofdig; **cyanocóllisch**, gr.-lat., blaauwhalzig; **cyanoférrum**, n. het blaauwzuurhoudend ijzer; **cyanogástrisch**, gr.-lat., blaauwbuikig; **cyanogýnisch**, gr., met blaauwe stijltjes; **cyanoïdisch**, korenbloemachtig; **cyanoleucisch**, blaauw en wit; **cyanométer**, m. een door de Saussure in 1790 uitgevonden werktuig tot meting of bepaling van den graad der blaauwe kleur van den hemel en daardoor te gelijk van de zuiverheid der lucht; het bestaat uit eene in 51 velden gedeelde plaat, welker kleuren van het ligtste tot het donkerste blaauw afwisselen; **cyanopathīe** of **cyanōsis**, f. de blaauwzucht; **cyanophlýctisch**, blaauwgevlekt; **cyanophthálmisch**, blaauwoogig; **cyanopódisch**, blaauwvoelig; **cyonoptérisch**, blaauwvleugelig; **cyanopýgisch**, met een' blaauwen aars; **cyanopýrrhisch**, blaauw en roodgeel; **cyanoróstrisch**, gr.-lat., met blaauwen snavel; **cyanōtisch**, gr., blaauwzuchtig; blaauwoorig; **cyanovéntrisch**, gr.-lat., blaauwbuikig; **cyanúrisch**, gr., blaauwstaartig; **cyanurēten**, verbindingen van cyanogenium met enkelvoudige ligchamen.

cyathōdisch, gr. (v. *kýathos*, beker), bekervormig.

Cyathus, m. gr., eene vochtmaat der Ouden, ruim 4½ ned. kan, verdeeld in 10 cochlearions; 864 cyathi deden een' metretus; als maat voor droogе waren gingen er 1152 cyathi in een' medimnus.

Cybēle of **Cybēbe**, f. gr. (Kybēle of Kybēbe), Myth., de alkoningin, alvoedster, de verpersooonlijkte natuur, het symbool en de godin der vruchtbare aarde, eene oorspronkelijk phrygische godin, later met Ops, Rhea en Vesta vereenzelvigd, van daar de moeder der goden, de goede moeder (*mater deōrum*, *alma mater*) genoemd.

Cybomantīe, f. gr. (v. *kýbos*, teerling; vgl. cubus), waarzeggerij uit dobbelsteenen.

Cyceon, n. gr., een geregt der Ouden, als spijs en drank dienende, inz. bij de eleusinische mysteriën.

Cycloop, m. (gr. *kyklōps*), Myth., d. i. rondoog, bij Homerus een reusachtige volksstam op Sicilië; in de latere Myth. de reusachtige knechts van Vulcanus, met één rond oog in het midden des voorhoofds; ook N. H., eene soort van schaaldieren met zwemvliezen; **cyclopēa**, f. een rom. dans, waarbij de cycloop Polyphemus werd voorgesteld.

Cyclopedīe, somtijds gebruikt voor **encyclopedie** (z. a.).

Cyclus, m. gr. (*kyklos*), een kring, omloop, omvang; tijdkring, tijdring, een zeker aantal jaren, na welker verloop dezelfde verschijnselen weder in dezelfde orde plaats hebben, inz. in de mathematische chronologie gebruikelijk; **zonnecyclus** (*cyclus solāris*), een zonnecirkel, een zonnekring of tijdring van 28 jaren; **maancyclus**, maankring, maancirkel, een tijd van 19 jaren; **indictīe-cyclus**, schattingscirkel, eene reeks van 15 jaren; ook beteekent **cyclus**, eene reeks van zamenhangende dingen, die een gemeenschappelijk middelpunt hebben, eene reeks van volksoverleveringen of historische verdichtingen, van daar **cyclische dichters**, gr. epische dichters na Homerus, wier gedichten in eene zamenhangende volgrij gerangschikt waren; **cycladen** of **cycladīsche eilanden**, pl., de kring- of cirkeleilanden, eene groep eilanden in den gr. archipel of de ægeïsche zee (Delos, Paros, Naxos, Scyros, Cea enz.), zoo geheeten, dewijl zij als in een' cyclus of cirkel liggen; **cycloïde**, f. Math., de radlijn, roltrek, eene kromme lijn, die door een punt in den omtrek van een rad, dat op eene regte lijn omwentelt, wordt beschreven; **cycloïdaal**, radlijnig; **cycloimbus**, m. holgebogen kring, eene kromme lijn (curve) van dubbele kromming, op de oppervlakte eens cylinders met cirkelvormige basis beschreven; **cyclometrīe**, f. de cirkelmeting, de gezamentlijke formulen, die tusschen den cirkelboog en zijne sinussen, cosinussen, tangenten enz. bestaan: eene der gewigtigste en schoonste gedeelten der nieuwere analysis.

Cydonīa, f. gr. (*kydonia*) en lat., de kweboom; ook z. v. a. **cydonīum**, n. de kwepeer (naar de stad Cydon op Creta).

Cyēma, n. gr., de vrucht in het moederlijf; **cyesiologīe**, f. (v. *kýesis*, zwangerschap), de leer van de zwangerschap.

Cylinder, m. gr. (v. *kýlindros*), eene ronde, zuil, een rol, een ligchaam, begrepen tusschen twee gelijke evenwijdige cirkels; in 't algemeen ieder rolvormig (rond en langwerpig) ligchaam; **cylinder-spiegel**, een metalen of stalen cylinder met sterk gepolijste oppervlakte, waarin de voorwerpen zich zeer misvormd vertoonen; **cylíndrisch**, rolrond, zuilvormig; **cylindrische voet**, een rolvoet; **cylindrieten**, pl., rolschelpdieren; **cylindroïde**, f. een rolvormig ligchaam, waarvan de omtrekken v. h. grond- en bovenvlak geene cirkels, maar andere kromme lijnen zijn; *cylindrus horodicticus*, eene uurzuil, een zonnewijzer in de gedaante van een' cylinder; *c. pyrotechnicus*, een stormrol, stormblok, een met handgranaten gevulde cylinder.

Cylistiek, f. gr. (v. *kylíndein*, rollen; vgl. cylinder), de buitelkunst, de kunst om op het hoofd te staan en met de handen te loopen enz.

Cyllōsis, f. gr. (v. *kyllós*, krom, verlamd), Chir., verlamming uit hoofde van verbuiging der ledematen, verbonden met eenen waggelenden gang.

Cymatĭon, n. gr. Arch., de wrong aan de ionische zuilen, hollijst.

Cymbaal, n. of **cymbel**, f. (v. h. lat. *cymbălum*, gr. *kymbălon*), een klankbekken; hakbord; ook een orgelregister van zamenstemmende klokjes; **cymbalíst**, m. de cymbaalspeler; **cymbaloïdisch**, gr. bekkenvormig, klokvormig.

Cynánche, f. gr. v. *kýon*, hond, en *anchein*, worgen), Med., eene soort van keelontsteking, bij welke de zieken de tong uit den mond laten hangen, even als hijgende honden; **cynanthropīe**, f. de watervrees van een' door een' dollen hond gebeten mensch, de hondswoede; ook eene soort van melancholie of manie, bij welke de zieke zich verbeeldt in eenen hond te zijn veranderd; **cynegetĭca**, f. de jagtkunst; **cynĭcus**, m. (v. *kynikós*, hondsch), een hondsche wijsgeer, de spotnaam van eene door Antisthĕnes in Griekenland gestichte secte, die geene zwarigheid maakte om alle natuurlijke verrigtingen, die wij onwelvoegelijk noemen, opentlijk te doen; een schaamteloos, zedeloos mensch; **cynisch**, hondsch; schaamteloos, onbeschaamd, vuil, zwijnachtig; haveloos, ontuchtig; **cynísmus**, n. een cynisch, onwelvoegelijk of schaamteloos gedrag; **cynoglōssum**, n. gr. Bot., de hondstong, eene plant; **cynographīe**, f. de hondenbeschrijving; **cynolýssa**, f. de watervrees, hondsdolheid; **cynomachīe**, f. de hondenstrijd, hondenkrijg; **cynomorĭum**, n. Bot., hondsroede, eene plantensoort; **cynomórph**, naar eenen hond gelijkende; **cynophorīe**, f. het hondendragen, eene voormalige straf; **cynorexīe**, de hondshonger, wolfshonger; **cynorrhodon**, n. gr. Bot., de hondsroos, oude naam van den eglantier of wilden rozenboom; **cynosūre**, f. gr. (*kynos-ura*), eig. hondenstaart, eene grassoort; Myth., de naam eener voedster van Jupiter, die haar uit erkentenis onder de sterren plaatste; van daar: Astr., de kleine beer, de poolster, naar welke zich de zeelieden weleer voornamelijk rigtten; daarom ook oneig.: leiddraad, rigtsnoer, aangenomen gebruik, doel, wit enz.

Cynthĭus, m. en **Cynthĭa**, f. lat. (gr. *kynthĭos* enz.), bijnamen van Apollo en Diana (z. a.), naar den berg Cynthus op het eiland Delos, waar zij geboren waren.

Cyophorīe, f. gr. (v. *kýos*, n. ligchaamsvrucht), de duur der zwangerschap, eig. het dragen der ligchaamsvrucht; **cyotosīe**, f. het baren; **cyotrophīe**, f. de voeding der vrucht in het moederlijf.

Cypellomachīe, f. gr. (v. *kýpellon*, beker), een bekerstrijd, wedstrijd in het drinken.

Cyper, m. Merc., de beste soort van boomzijde of boomzijdestof; ook eene kleine pruimensoort.

Cyperacéën, f. pl. Bot. (v. h. gr. *kýpeiros*), cypergrazen, eene grasfamilie, waarvan vooral eene soort: het eetbare of zoete cypergras of de aardamandel als de beste plaatsvervanger van de koffij enz. bekend is; het **papier-cypergras** of **papierriet** in Egypte en Sicilië leverde den Ouden de stof voor hun papier.

Cyperhout-cordie, z. **cordie**; **cyperpoeder**, n. stof v. verrot pijnboomenhout, in Venetië in plaats van poeder aangewend.

Cyphōma, n. gr. (v. *kyphós*, krom, bultig), een bult op den rug, bogchel; **cyphon**, n. het juk, werktuig tot kromsluiting; **cyphonísmus**, n. het kromsluiten; **cyphōsis**, f. de vorming eener ruggegraatskromming; ook de bogchel-zelf.

Cypræa, f. N. H., de porseleinslak.

Cyprés, f. (lat. *cupressus*, v. h. gr. *kyparissos*), een wel bekende groen blijvende boom, het zinnebeeld van den rouw.

Cyprĭa of **Cypris**, f. (gr. **Kypris**), bijnaam van Venus, naar het eiland Cyprus, waar zij het ijverigst vereerd werd; **cypripedĭum**, n. Bot., de venusschoen, vrouwenschoen, mariaschoen, een pronkgewas.

Cyrben, pl. gr. (*kýrbeis*), houten wetzuilen, driekante draaibare pilaren te Athenen, op welker drie vlakken de oudste wetten opgeteekend waren.

Cyrenaïken, pl. of **cyrinaïsche school**, eene oud-gr. philosophische secte, door Aristippus van Cyrene gesticht; zij was het tegendeel van de cynische school en leerde, dat het hoogste goed in weelde en wellust (gr. *hedone*) bestond, waarom zij ook hedonĭken genoemd werden.

Cyrílle, f. Bot., eene schoone kamerplant met eironde bladeren en scharlakenroode bloemen.

Cyrillĭsche letters (slavonisch, *kiurilíza*), eene oude lettersoort der slavonische taal, naar haren uitvinder Cyrillus in de 9de eeuw benoemd.

Cyriologīe, f. gr. (v. *kýrios*, hoofdzakelijk, geldig; eigentlijk), eigentlijke, gewone of algemeene beteekenis; **cyriológisch**, in den eigentlijken zin te verstaan, in eigentlijke uitdrukking, in natuurlijke voorstelling.

Cyropædīe, f. gr. (zamengetr. uit *Kyron paedeia*), een geschrift van Xenophon over de opvoeding en het gedrag van Cyrus, een historische of liever wijsgeerig staatkundige roman, om het ideaal van een' goeden regent en eene goede regering te teekenen.

Cyrtoma, n. gr. (v. *kyrtos*, krom, gebogen), Med., een bogchel; ook ieder begrensd gezwel, buil, het begrensde luchtgezwel (*emphysema*).

Cyssōtis, f. gr. Med., de aarsontsteking.

Cysthītis, f. gr. (v. *kysthos*, vrouwelijke schaamte), ontsteking der scheede.

Cysticércus, m. gr. (van *kystis*, blaas en *kerkos*, staart), een in eene beurs besloten blaasworm, welke bij menschen in het celweefsel en ook in de hersenen voorkomt.

Cystis of **cyste**, f. gr., de pisblaas; ook een beursgezwel; **cystische gezwellen**, beursgezwellen; **cystĭca**, pl., middelen tegen ziekten der pisblaas; **cystītis**, f. de pisblaas- of blaasontsteking; **cystalgīe**, f. pijn in de pisblaas; **cystanastróphe**, f. de omkeering der pisblaas; **cystauchenotomīe**, f. de blaashalssnede, eene wijze van steensnijden; **cysthæmorrhoïden**, pl., blaasaanbeijen; **cystibránchisch**, met in blazen beslotene kieuwen; **cystidelcōsis**, f. pisblaaszweer; **cystidicólisch**, nw lat., in de galblaas levend; **cystocēle**, f. eene blaasbreuk; **cystolithiăsis**, f. de steenziekte der blaas; **cystóncus**, m. pisblaasgezwel; **cystoparalȳsis** of **cystoplegīe**, f. verlamming der pisblaas; **cystophthīsis** en **cystophthoë**, f. pisblaastering; **cystoptōsis**, f. uitzakking der pisblaas; **cystorrhagīe**, f. bloeding uit de pisblaas; **cystorrhēxis**, f. de scheuring der pisblaas; **cystorrhœa**, f. bij sommigen pisvloed, bij anderen slijmvloeijing van de blaas, bij nog anderen bloeding uit de blaas; **cystoscoop**, n. de blaasspiegel, een werktuig om in de blaas te zien; **cystospásmus**, m. de blaaskramp; **cystostecnohorīe**, vernaauwing der pisblaas door verdikking of zamentrekking harer rokken; **cystotoom**, n. het steensnijmes; **cystotomīe**, f. de blaassnede, steensnede, ook **lithotomīe**.

Cythēre en **Cytherēa**, f. gr. (*Kythereia*), bijnamen van Venus, naar het eiland Cythēra, nu Cerigo in de Ægeïsche zee.

Cytĭsus, m. gr. (*kytĭsos*), Bot., het geitenblad, zeker klaverachtig struikgewas.

Cytos, n. gr., de buik, het moederlijf; **cytothēce**, f. dat gedeelte der pop, dat den buik van het insect bedekt.

Czaar of **Czar**, m. (spr. *tsaar*) en **Czaarin**, f. russ. (waarsch. niet ontstaan uit het lat. *Caesar*, maar verwant met het perz. *schâh*, *schâr*, heerscher, misschien van het sanskrit *sâs*, bevelen), de voormalige titel van den beheerscher des russischen rijks en die zijner gemalin, keizer, keizerin; **Czaaréwitsch**, m. de zoon des russ. keizers, grootvorst; **Czaaréwna**, f. de dochter des keizers, keizerlijke prinses; **czaarínska**, f. de russische grootvorstin.

Czako, m. hongaarsch (spr. *tsjakó*), Mil., eene veldmuts; vgl. **chako**.

Czapka, f. (spr. *tsjápka*), eig. de vierkante muts der poolsche uhlanen; de voor dit wapen algemeene hoofdbedekking.

Czeber, m. (spr. *tsjéber*), eene hongaarsche vochtmaat, ongeveer = 86 ned. kan.

Czechen, pl. (spr. *tsjechen*), een slavonische volksstam, die in de 6de eeuw naar Bohemen kwam, de Bohemers.

Czetwert, m. russ. (spr. *tsjétwert*), eig. een vierdedeel, eene russ. graanmaat van ongeveer 220 kop; **czetwertina**, f. eene poolsche maat, = 56 kan.

D.

d, afkorting voor *da* of *detur*, lat., geef of het worde gegeven; ook voor *dosis*, b. v. *d. t. d.* = *da tales doses*, geef zulke giften of hoeveelheden; *d. c.* of *D. C.* = *da capo* (z. a.); *d. d.*, afkorting van *de dato* (z. a.); *d. d. d*, het afgekorte opdragtsformulier: *do*, *dico*, *dedico*, lat., ik geef, wijd toe, draag op; of *dat*, *dicat*, *dedicat*, hij geeft, wijdt toe, draagt op; *D.*, afkorting van *Don* en *Dom* (z. a.); ook van *Decimus*, *Decius*, *Divus*, lat. voornamen; D. of Dr. afkorting van doctor, b.v. *D. J. U.* = *doctor juris utriúsque*, doctor in de beide regten; *Dr. med.* = *doctor medicinae*, doctor in de geneeskunde; *Dr. phil.* = *doctor philosophĭae*, doctor in de wijsbegeerte; *Dr. Th.* = *doctor theologĭae*, doctor in de godgeleerdheid; *D.* of *Ds.* = dominus, heer, predikant; *D.* of *div.* = heilige, b. v. *D. A.* = *divis Augustus; D. D.* eng., afkorting van *Doctor of divinity*, doctor der godgeleerdheid; *dd*, *ddt.* = *dedi* of *dedit*, lat. ik heb, hij heeft gegeven, betaald; *D. G.* = *Dei gratĭa*, door gods genade of = *Deo gratias*, dank aan God; *D. H.* = doorluchtige hoogheid; *d. h.* = dat heet; *d. i.* = dat is; *d. m.* = *dextra manu* (z. a.); *D. O. M.* = *Deo optimo maximo*, aan den besten en hoogsten God; *d. s.* = *da*, *signa*, geef en teeken (op recepten); *D. S.* of *d. s.* = *dal segno* (z. a.); *dat.* = *datum*, gegeven, uitgevaardigd, ook = *dativus*, z. **casus**; *del.* = *delineavit* (z. a.).

Daalder, m. (hoogd. *thaler*, deensch en zweedsch *daler*, eng. *dollar*) dus genoemd naar Joachimsthal in Bohemen), eene zilveren munt in onderscheidene landen: in de Nederlanden volgens den ouden muntslag = 1 gl 50 ct. courant; in Zweden (**bankdaalder**, **spetiedaalder**), verdeeld in 48 skilling; in Noorwegen (**spetiedaalder**), verdeeld in 120 skill. species; in Denemarken (**rijksdaalder**, **spetierijksdaalder**), de oude verdeeld in 48 skill. species, de nieuwe in 192 skill. lubsch, — alle geldende van 2 gl. 60 tot 2 gl. 70 ct. (z. verder **thaler**, **dollar**, **rijksdaalder**, **talaro**, **scudo**, **escudillo**).

Dabouis, n. f. (spr. *daboe-i*), Merc., indisch katoen, zoo geheeten naar de stad Dabouis.

Daburi, Bot., de amerikaansche naam van de vrucht des gemeenen Orleanbooms (*bixa Dorellana L.*).

da capo, it., bij afkorting *D. C.* of *d. c.* Muz., van voren, van het begin af, nog eens als subst., een **dacapo**, n. eene herhaling.

d'accord, fr. (spr. *dakór*) of *d'accórdo*, it., overeenstemmend, eensgezind, eens; ook toegestaan, ingewilligd.

Dacryadenalgīe, f. gr. (van *dakryon*, traan), Med., pijn, ziekte der traanklier, **dacryadenītis**, f. de traanklierontsteking; **dacryoblennorrhȳsis**, f. de slijmvloed der traanwegen; **dacryohæmorrhȳsis**, f. de bloeding uit de traanwegen; **dacryocȳstis**, f. de traanzak; **dacryocystalgīe**, f. pijn in den traanzak; **dacryocystītis**, f. de traanzakontsteking; **dacryódisch**, tranend, weenend; **dacryoīdisch**, traanachtig, peervormig; **dacryolíth**, m. de traansteen; **dacrȳops**, m. eig. het traanoog, een gezwel der traanwegen; **dacryopyorrhœa**, f. de tranenettervloed; **dacryorrhȳsis** of **dacryorrhœa**, f. de tranenvloed; **dacryostăgon**, n. het traandruipen; **dacryosȳrinx**, de traanfistel; ook eene spuit, die bij traanfistels wordt aangewend.

Dactylioglyphiek en **dactȳliographiek**, f. (van het gr. *daktylĭos*, vingerring), de kunst om ringsteenen te snijden; **dactylioglȳphos**, m. de steensnijder; **dactyliographīe**, f. de ringbeschrijving; **dactyliotheek**, f. eene verzameling van gesneden steenen, zooals cameën, gemmen en ringsteenen; ook de afdrukken of afgietsels van zulke gesneden steenen der Ouden; een ring- of juweelkastje.

Dactȳlus, m. (gr. *daktȳlos*, eig. de vinger), de vingermaat, vingerslag; een versvoet van drie lettergrepen, welks eerste lang, de beide andere kort zijn (— ᵕ ᵕ), b.v. kinderen, bedelen; **dactȳlisch**, uit zulke versvoeten bestaande; gevingerd; **dactylītis**, f. Med., de vijt, vingerontsteking; **dactylograaph**, m. een klavier om door middel van het gevoel de teekens der spraak mede te deelen; **dactylographīe**, f. de vingerteekenspraak; **dactȳlon**, n. eene gr. lengtemaat, ongeveer een oude duim; **dactylologīe** of **dactylonomīe**, f. de vinger-rekenkunst of de kunst om op de vingers te rekenen; de vingerspraak of de kunst om zijne gedachten door de vingers uit te drukken; **dactylomantīe**, f. het waarzeggen uit de vingers, ook uit tooverringen; **dactylosmīleusis**, f. de afzetting der vingers en teenen; **dactylothēce**, f. een wondheelers werktuig tot het uitgestrekt houden der vingers.

Dadix, **dadique**, eene oude inhoudsmaat in Azië en Egypte, = 6 chenices.

Dædălus, m. gr. (*Daidălos*), een beroemd gr. beeldhouwer en bouwmeester uit den fabelrijken voortijd, die het eerst aan zijne beelden, door de voeten vaneen te scheiden en de ledematen van het ligchaam los te maken, eene lossere houding en het voorkomen van beweging gaf. In het vermaarde labyrinth op Creta met zijnen zoon Icarus (z. a.) opgesloten zijnde, vervaardigde hij voor hen beiden vleugels, waarmede zij ontkwamen; van daar beteekent **een Dædalus**, een vernuftig mensch, schrander werktuigkundige; **dædálisch**, kunstig, vindingrijk, schrander uitgedacht.

Dæmogórgon, m. gr. Mijth., de genius der aarde, de verpersoonlijkte natuur, volgens anderen de vader van Pan en de parken.

Dæmon, m. gr. (*daimōn*), Mijth., een geest; middenwezen tusschen God en menschen, bij de Ouden zoowel als goede (*agătho-*) en als kwade (*kako-daimonoi*) voorkomende; bij ons inz. een kwelgeest, booze geest; **dæmonárch**, m. de vorst der geesten of dæmons; **dæmoniăcus**, m. de bezetene (door een' boozen geest), een waanzinnige, zenuwkranke en dergelijke; **dæmonicōlisch**, booze geesten vereerend; **dæmónisch**, door een' boozen geest bezeten, waanzinnig, dol en razend; **dæmonismus**, n. het geloof aan dæmons, aan geesten; **dæmonist**, m. die dat geloof heeft; **dæmonograaph**, m. een schrijver over de geestenwereld; **dæmonolatrīe**, f. de vereering der geesten, aanbidding des duivels, duivelsdienst; **dæmonologīe**, f. de geestenleer; vermenschelijkende voorstelling van het hoogste wezen; **dæmonomagīe**, f. de geestentooverij, de geschiedenis van het geloof aan tooverij; **dæmonomanīe**, f. waanzinnigheid, waarbij de zieken zich verbeelden door geesten geplaagd te worden; ook de vrees voor spoken, het geloof aan spoken; **dæmonomantīe**, f. het waarzeggen door behulp van een' inwonenden dæmon.

Daezajie, **daezagie**, f. eene zilvermunt in Perzië, = 5 mamoudi's of **1** gl. **12** ct. innerlijke waarde.

Daf, m. een indisch snarenspeeltuig.

Dag, **een eindje dag**, een kort touw, waarmede de matrozen aan boord soms gestraft worden; ook (eng.) een zakpistool; dolk.

dagesch, n. hebr. Gram., het punt in de hebr. medeklinkers om die te verdubbelen of hard te maken; *dagesch forte*, n. het punt ter verdubbeling van eenen medeklinker; *d. lene*, het punt tot verharding van eenen geaspireerden medeklinker.

Dagŏbert, oudd. mansn.: daghelder; schitterend als de dag.

Dagon, m. hebr. (v. *dâg*, visch), een afgod der Philistijnen, wiens beeld half visch half mensch was.

Daguerreotўpe, f. fr.-gr. (spr. *daghèrro-tíep*), de door den Franschman Daguerre in 1838 uitgevondene handelwijze, om het beeld, dat door de enkele inwerking van het licht op eene chemisch toebereide metaalplaat wordt voortgebragt, blijvend te maken; ook een op die wijze voortgebragt lichtbeeld, z. **phototype**; **daguerreotypéren**, op genoemde manier een afbeeldsel daarstellen.

Dahlia, f. nw lat. Bot., eene plantensoort met zamengestelde bloemen, ook georgine (z. a.) geheeten, waarvan de knolachtige wortels in Mexico gegeten worden.

Dainties, pl. eng. (spr. *deénties*), lekkers, lekkernijen, lekkerbeetjes.

Daire, f. (arab. *daireh*, kring), turk., eene soort van kleine halve trom met schellen, z. v. a. **tambourin.**

Daïro, **daïri** of **daïra**, m. de japansche opperpriester of paus.

Dalai-lama, m. het godsdienstig vereerde opperhoofd der geestelijke en wereldlijke magt in Tibet; vgl. kutuchta.

Dalaisten, pl., eene door David Dale in de 18de eeuw gestichte secte v. dissidenten in Schotland.

Dalekarliërs, **Delekarle**, pl., bewoners van het landschap Dalekarlië of Delarne, d. i. dalland, in noord. Zweden; zweedsche bergbewoners.

Daler, m. eene zweedsche zilvermunt, $= \frac{1}{6}$ specie-daalder (z. **daalder.**)

Dalila, hebr., vrouwenn.: de arme, magere, uitgeputte.

Dalk, m. een turksche reiswagen.

Dalmatĭca, f. priesterlijk overkleed, misgewaad, een oorspronkelijk in Dalmatië gebruikelijk, later als ambtsdragt voor de diakenen der R. kerk algemeen ingevoerd lang, wit overkleed, dat ook door de duitsche keizers bij de krooning werd gedragen.

dal segno, afgek. *D. S.* of *d. s.* it. (spr. —*sénjo*), Muz., van het teeken af (te herhalen).

damascéren, ijzer- of staalwerk met goud of zilver inleggen; staalrepen van verschillende hardheid aaneen smeden en daardoor gevlamd maken, gelijk men dat te Damascus in Syrië het eerst deed; van daar **gedamasceerd werk**; **gedamasceerd**, met ineen gevlochten loofwerk versierd; (van stoffen) gebloemd, met ingewerkte bloemen en loof; **een damascéner-degen** of **een damascéner**, een uit strooken staal van verschillende hardheid zaamgesmede en daardoor gevlamde degen, het eerst te Damascus gemaakt; **damascéner pruim**, eene vroegrijpe violette pruimensoort, vooral in Frankrijk; **damaschetto**, m. it. Merc., eene stof met gouden, zilveren of zijden bloemen uit Venetië en de Levant, damasket; **damasquin**, m. in de Levant een gewigt v. 600 drachmen; **damast**, m. (it. *damasco*, fr. *damas*, van de stad Damascus), gebloemde zijden, wollen of linnen stof; **damassin**, m. fr. (spr. —*sèng*), gering soort van damast.

Damasippus, een rijk Romein, die voor antieken groote sommen besteedde.

Dame, f. fr. (oorspr. de vrouw eens ridders; it. *dama*, *donna*, v. h. lat. *domina*, gebiedster), eene vrouw van rang; in het kaartspel de vrouw, ook in het schaakspel de koningin, in het damspel de dam; **dame-blanche**, f. (spr. —*blángjz'*), eene soort v. omnibus-rijtuig te Parijs; *dames d'atour* (spr. —*datóer*), kamerdames in Frankrijk, die de koningin en de prinsessen tooijen; *d. d'honneur* (spr. *donéur*), eeredames; *d. de la halle*, z. **halle**; *d. du palais* (spr. — *lè*), paleis- of hofdames: **damoiseau**, (spr. *damoazó*), een jufferknecht, saletjonker.

Damenisātie, f. Muz., de kunst der solmisatie (z. a.), waarin men, in plaats van de gewone namen der noten, de door Graun gekozene lettergrepen *da*, *me*, *ni*, *po*, *tu* (*fe*), *la*, *be* zingt.

Damesvrede, de vrede, die in 1529 te Kamerrijk gesloten werd tusschen Margaretha, hertogin van Savoye, landvoogdes der Nederlanden, en Louiza, hertogin v. Angoulême, moeder v. Frans I. en bij welken Bourgogne aan Frankrijk kwam.

Damĭa, f. een feest bij de Grieken en Romeinen, dat door vrouwen ter eere der Bona Dea, de goede godin, werd gevierd.

Damiánus, mansn., v. s. van het vorige Damia, en dan beteekenende: priester of vereerder van Cybele-Damia; v. a. overwinnaar, bedwinger, temmer.

Damlooper, m. een zeker nederl. platboômd vaartuig.

Dammar, **dammara**, **dammarhars**, f. het harsige voortbrengsel der planten dammara en Xylopia in de Indiën, inz. op de Molukken; **dammar-vernis**, een vernis uit de dammarhars bereid, ter overdekking van schilderijen.

damn, eng. (spr. *dem*, staat voor *damn me*, spr. *démmi*), verdoeme mij, een vloek van den gemeenen man in Engeland.

damnatĭo, f. lat., de verdoeming, veroordeeling; *d. memorĭae*, de uitdelging of beschimping der nagedachtenis door openlijke, smadelijke uitdelging van den naam, het beeld, wapen; *damnātus*, m. een veroordeelde; *d. repetundārum*, iemand, die wegens onderslagen gelden of ambtsbedrog

is veroordeeld; *d. voti*, een tot nakoming eener gelofte veroordeelde; **damnéren**, verdoemen, veroordeelen.

damno, m. it. (= lat. *damnum*), Merc., schade, verlies.

damnum, n. lat., schade, verlies, nadeel, *d. datum*, eene voorgevallen schade; *d. dolo datum*, eene boosaardig of opzettelijk toegebragte schade; *d. emĕrgens*, eene onmiddellijke schade, het verlies van een reeds bezeten voordeel; *d. fortuĭtum* of *casu fortuito datum;* eene toevallige schade; *d. illātum*, eene toegevoegde schade; *d. infĕctum*, eene te vreezen schade, b.v. de instorting van een bouwvallig huis, *d. injurĭa datum*, eene wederregtelijk toegevoegde schade; *d. in mora*, eene schade door uitstel; *d. irreparabĭle*, eene onherstelbare schade; *d. necessarĭum*, eene onvermijdelijke schade; *d. privatīvum*, eene voordeelsberooving; *damni praestatĭo* of *restitutĭo*, z. *praestatio damni* onder **præsteren**; **damnificéren**, nw lat., schade toebrengen, benadeelen; **damnificánt**, m. een beschadiger, benadeelaar; **damnificaat**, m. de beschadigde, benadeelde; **damnificātie**, f. nw lat., de beschadiging.

Damŏcles, een hoveling van Dionysius van Syracuse, boven wiens hoofd, terwijl hij aan een prachtig feestmaal zat, een bloot zwaard aan een' dunnen draad werd opgehangen; van daar **het zwaard van Damŏcles**, een altijd dreigend, groot, gevaar te midden des voorspoeds.

Damoiseau, z. onder **dame**.

Damon en **Pythĭas** (of beter **Phintĭas**), gr. mansnamen, twee beroemde trouwe vrienden te Syracuse, die den tyran Dionysius door hunne onkreukbare trouw tot het ootmoedig verzoek bragten om hem als derde in hun vriendschapsverbond op te nemen: een beeld van getrouwe vriendschap; **Damon**, een zeer gewone herdersnaam in herdersdichten; ook zekere dagvlinder.

Dan, hebr. mansn.: regter, ook eene chinesche korenmaat, iets meer dan een schepel.

Danacē, f. eene kleine wisselmunt der Ouden, die zij hunnen dooden onder de tong leiden, om daarmede aan Charon (z. a.) het veergeld te betalen.

Danăē, eene dochter van koning Acrisĭus van Argos en moeder van Perseus, dien Jupiter in de gedaante van een' gouden regen bij haar verwekte; ook in de scheikunde *aqua mercurii*.

Danaïden, pl. gr. Myth., de 50 dochters van den uit Egypte stammenden **Danăos**, stichter van Argos. Zij vermoordden (met uitzondering van Hypermnestra) op bevel haars vaders hare mannen in den bruidsnacht, en moesten, tot straffe daarvoor, in de onderwereld in een doorboord vat bestendig water gieten; van daar **het vat der Danaïden vullen**, d. i. een' vergeefschen, zwaren arbeid doen.

Danaro, z. **denaro**.

Dandin, m. fr. (spr. *dangdèng*), oorspr. de spotnaam van een' onwetenden regter bij Rabelais en Molière; van daar: een zotskap, onnoozel mensch; **dandinéren** of **dandiniséren**, zich onnoozel aanstellen of houden; de beenen al zittend heen en weder slingeren, waggelen, schommelen.

Dandy, m. eng., (spr. *déndi;* waarschijnlijk verwant met het duitsche tand, tändeln enz., beuzelarij, beuzelen enz.), een saletjonker, modegek, iemand, die het ongewone en in 't oog loopende in kleeding, houding enz. uitvindt en navolgt; (de beaux der 17de, de petits-maîtres der 18de, de elegants, incroyables onzer eeuw in Frankrijk); de spotnaam der Engelschen in Amerika; **dandýsme**, n. de zucht om voor dandy te spelen.

Danebrogs- of **Dannebrogs-orde**, f. eene ridderorde, de tweede in rang in Denemarken; dus genoemd naar eene voor heilig gehouden vaan Dannebrog (d.i. Denenvaan, van *brog*, doek, vaan), in **1219** door Waldemar II gesticht.

danger, m. fr. (spr. *dangzjé*), gevaar; **dangereus** (spr. *dangzj—*), gevaarlijk.

Danich, **danec** een arab. gewigt, = $\frac{1}{8}$ scrupel; eene perz. zilvermunt, $\frac{1}{16}$ drachme.

Daniël, hebr. mansn.: de regter Gods, de goddelijke regter, het geregt Gods.

Daniemes, m. eene rekenmunt te Bassora in Arabië, waarvan er **1000** een' toman doen.

Danischmend, m. (perz. geleerd, van *dânisthen*, weten, *dânisch*, wetenschap), in Turkije een studerende, een ondergeestelijke of dienaar van eene dschami (moskee).

Dankert, mansn: dankzegger (gratias referens).

Dankred, gew. **Tankred**, oudd. mansn.: een dankzegger of tot dank bereide.

Dantes, pl., speel- of rekenpenningen.

Danzerie, f. eene bengaalsche munt, waarvan er **400** op eene ropij (z. a.) gaan.

Daphne, f. gr., eig. de laurierboom; Myth. de dochter van den stroomgod Peneus, door Jupiter in een' laurierboom veranderd, toen Apollo haar vervolgde; ook Bot., het peperboompje, waarvan de meeste in Europa voorkomende soorten een scherp en bijtend sap bezitten, terwijl hun bast, op de huid aangelegd, blaren verwekt als die eener spaanschevliegen pleister; **Daphnæa**, f. de gelauwerde, bijnaam van Diana; **daphnieten**, pl. Min., versteende lauwerbladen; **daphnine**, f. Chem.,

eene kristalliseerbare, bittere en onzijdige stof in den bast van het plantengeslacht daphné vervat; **daphnoïdisch**, lauwervormig; **daphnomantīe**, f. waarzeggerij door middel van een' in 't vuur geworpen lauwertak; **daphnophorïën**, pl., Apollofeesten en dansen, bij welke men lauwerkransen droeg.

Dapĭfer, m. nw lat., de spijsopdrager; **dapiferaat**, n. het ambt van spijsopdrager; onder Karel den groote was **dapifer** de opperhofmaarschalk.

dappéren, z. **taperen**.

Darchini, m. een arab. gewigt, omtrent = 1 drachme.

Dardanariaat, n. mid. lat., Jur., elk bedrog, iedere sluikerij in de maat, gewigt enz., bijzonder echter de korenwoekerij, het opkoopen van het koren, zoo genoemd, zegt men, naar een' beroemden korenhandelaar Dardanarĭus, die het opgekochte koren tot den duren tijd liet liggen en toen nog met valsche maat de koopers bedroog; **dardanarĭus**, m. een korenopkooper, korenwoekeraar; *dardaniae artes*, tooverkunsten, waardoor het koren op den halm bedorven werd.

Dardanéllen, pl., twee kasteelen aan beide zijden van den Hellespont (z. a.), naar de oude stad Dardănos in Azië zoo genoemd; van daar ook de zeeëngte-zelve.

dare, lat, geven, z. v. a. *debet* of schuldig, in het boekhouden.

Dareicos of **darīcos**, m. gr. (*dareikós*, naar den oud-perz. koningsnaam Dareios of Darius), oud-perzische goudmunten met het beeld van eenen schutter, ongeveer = 7 gulden.

Darini, m. eene venetiaansche munt, ruim 25 centen waard.

Darsis, f. gr., Chir., de ontvelling, het verlies der opperhuid; **dartos** (scil. *tunica*), minder juist spierachtige rok geheeten, eene digte roodachtige, zeer vaatrijke en zamentrekbare celweefsellaag, welke zich aan de inwendige vlakte der uitwendige huid van den balzak bevindt.

Dartre, f. fr. Med., haarworm; ringworm, huiduitslag, zweer aan het kruis, den hals of kop der paarden.

Daruga, m. een regter; ook tolontvanger in Perzië.

Dasius, m. gr., versvoet van vijf lettergrepen, met drie korte en twee lange.

Dasӯma, n. gr. (v. *dasýs*, digt, ruig, ruw), Med., de ruwheid van de inwendige oppervlakte der oogleden; **dasyánthisch**, met behaarde bloesems; **dasycárpisch**, behaarde vruchten dragende; **dasycaulisch**, met behaarden stengel; **dasycephálisch**, met behaarden kop; **dasygástrisch**, met behaarden buik; **dasyméter** of **manométer**, m. gr., een werktuig om de digtheid van de luchtlagen des dampkrings te meten, door den Maagdenburgschen burgemeester Otto van Guericke uitgevonden, daarom ook wel *manometrum Guerickiānum* genoemd (Fouchy en Gerstner hebben het werktuig verbeterd); **dásyphӯllisch**, met behaarde bloesems; **dasypleurisch**, aan de zijden behaard; **dasypróctisch**, met behaarde billen; **dasӯpus**, m. gr. (woordel. ruwvoet); N. H., het gordeldier; **dasystachӯisch**, met lange baarden aan de aren; **dasystemórisch**, met behaarde meeldraden; **dasystӯ́lisch**, met behaard stijltje; **dasytes**, f. z. v. a. **dasyma**; **dasyúrisch**, met behaarden staart; **dasyūrus**, m. (woordel. ruigstaart), N. H., het buideldier.

Data, *datio*, enz., z. onder *datum*.

Datăgra, f. (gr. *odontagra*), de tandpijn, het tandentrekken.

dat cui vult, lat., de naam v. een' zweedschen dukaat, door Erik IV in 1568 geslagen.

Datísmus, n. gr. Log., de opeenhooping van gelijkbeteekenende woorden in de rede.

Datolith, m. gr. (waarsch. kwalijk gevormd van *daio*, *dateŏmai*, deelen, verbrokkelen, wegens de korrelige afscheiding dezer steensoort), eene delfstof uit het kalkgeslacht, die uit kalkaarde, boraxzuur en kiezelaarde bestaat.

datum (pl. *data*), lat., eig. gegeven; dewijl eertijds dit woord vóór de opgave van den dag werd gezet, zoo noemde men den dag zelf den **datum**; de tijd en plaatsaanduiding, den dag van het opstellen, schrijven of verzenden eens briefs; *datum ut retro*, dezelfde tijd en plaatsopgave als op de keerzijde staat; *datum ut supra*, tijd en plaats als boven; *dato*, it., Merc., heden; *a dato*, ook na *dato*, en enkel *dato*, van heden aan, van den dag der onderteekening of opstelling af, inz. bij bepaling van den vervaltijd der wissels, van daar **dato-wissels**, dezulken, welker vervaltijd van den dag der opstelling af wordt gerekend; *de dato*, van den dag des schrijvens of der opstelling af; **datéren** (fr. *dater*), dagteekenen, tijd en plaats vermelden; **data**, pl., het gegevene, de gegeven inhoud, de stof, de gegevens, opgaven, aangegeven daadzaken enz.; *data et accepta*, uitgaaf en ontvangst; **datarĭa**, f. it., de pauselijke kanselarij, dus geheeten naar het gewone formulier, dat men onder de bullen stelt: *datum* etc.; **datarĭus**, m. de voorzitter van die kamer; *datĭo de manu*, f. lat. Jur., het ontslag of de vrijlating uit de dienstbaarheid; *datĭo in solūtum*, afstand, overgave in plaats van betaling; *datĭo tutōris*, de aanstelling van eenen voogd door de regtbank; **datief**, m. z. **casus**.

Datūra, f. (uit het arab. *tatôrah* of *ta-*

túrah), Bot., de gemeene doornappel (*datura stramonium* L.), eene vergiftige plant; waarvan men in de geneeskunde gebruik maakt; **daturíne**, f. een bijzonder alkaloïde uit het zaad van deze plant.

Dauphin, m. fr. (spr. *doféng*), eig. z. v. a. **delphin** (z. a.), sedert 1349, toen Humbert II aan Karel van Valois de provincie Dauphiné (*Delphinatus*) vermaakte, tot op de groote staatsomwenteling de titel van den kroonprins van Frankrijk; **dauphíne**, f. de gemalin des dauphins.

Daviaan, f. de veiligheidslamp, eene lamp voor de mijnwerkers, die hen voor de noodlottige werking van het grisou beveiligt: dus geheeten naar haren uitvinder, den onsterfelijken scheikundige sir Humphrey Davy.

David, hebr. mansn.: de geliefde; bij zeelieden: een balk of windas ter ligting van het anker.

Davier, m. fr. (spr. *dawjié*), bij kuipers, schrijnwerkers: een stuk gereedschap om de stukken, die men bewerkt, bijeen te houden, hoeptang, bandhaak, klaauw; de voegbank; bij tandmeesters: eene zekere kleine tang, pelikaan (z. a.).

Davus, m. een gewone slavennaam in de rom. blijspelen; *Davus sum, non Œdipus*, lat. sprw., ik ben Davus, niet Œdipus (z. a.), d. i. geen meester in het raden.

Day. z. **dey**.

de, fr. en lat., van, uit; als voorzetsel in zamenstellingen komt het met het nederd. ont, ver, af, mis enz. overeen.

Dealbātie, f. lat., het overwitten; het witmaken der metalen.

deambuléren, lat. (*deambulāre*), wandelen, kuijeren; **deambulātie**, f. de wandeling, het wandelen.

de anno, lat., van het jaar.

dear, eng. (spr. *dier*), waard, lief, dierbaar; *my dear* (spr. *mi dier*), mijne lieve, beste; *my dear Sir*, Mijnheer, WelEd. Heer, in 't opschrift van brieven enz.; *dear me!* lieve hemel!

dearticuléren, nw lat., ontwrichten; **dearticulātie**, f. de verrekking, ontwrichting.

de audītu, lat., van hooren zeggen.

Dead meat shop, n. eng. (spr. *dèd miet sjop*), eene soort van openbare eethuizen, open tafels of portie-tafels te Londen, waarsch. zoo geheeten naar den reuk van versch geslagt vleesch, die zulke inrigtingen eigen is.

debacléren, fr., eene haven ontruimen, d. i. de ontladen schepen of het ijs, vlothout enz. uit de haven brengen, opdat de geladene vaartuigen aan wal kunnen komen; **debaclage**, f. (spr. — *kláazj'*), Mar., de havenruiming, het verwijderen van de ontladen goederen, schepen, ijs enz.; **debacleur**, m. de havenmeester, -ruimer.

deballéren fr., waren uit de balen doen, ontpakken, uitpakken: **deballage**, f. Merc., de uitpakking, ontpakking.

deballotéren (vgl. **ballotéren**), eig. de stemming verijdelen of te niet doen; bij stemming afkeuren, verwerpen, niet aan- of opnemen; **déballotage**, f. (spr. —*táazj'*), de afkeurende stemming.

debandéren, fr. (spr. —*bangd*—),uiteen gaan, zich verstrooijen, verloopen, uit elkander loopen, ontspannen; **debandáde**, f. Mil., de ontscharing, het onordelijk uit elkander loopen der soldaten, het loopen met gebrokene gelederen, ook **débandement**, n. (spr. *deband'máng*): *à la débandade*, onordelijk, in het wild, ongebonden.

debanquéren, **debankéren**, fr., den bankhouder alles afwinnen, de bank doen springen, b. v. in het faro-spel.

debaptiséren, nw lat., verdoopen, herdoopen.

debarbariséren, nw lat., de barbaarschheid ontnemen, ontbolsteren, beschaven.

Debardage, f. fr. (spr. — *dáazj'*), de uit- of ontlading van een vaartuig, inz. van eene lading brandhout.

debarquéren, fr. (spr. —*kéren*), ontschepen, landen, aanlanden, aan wal zetten, voet aan land zetten; lossen; **debarquement**, n. (spr. *debark'máng*), de landing, het landen, de ontscheping, ontlading, het lossen der waren.

debarrasséren, fr., ontwarren, wegruimen, losmaken, ontwikkelen, uit de ongelegenheid helpen; zich van den hals werpen.

Debátten, pl. (v. h. fr. *le débat*, het geschil, de woordenstrijd), twistredenen, twistgesprekken, woordenwisseling, beredeneringen van het voor en tegen eener zaak (waarbij men minder eene theoretische waarheid dan de opwekking eener practische overtuiging op het oog heeft); **debattéren** (fr. *débattre*), strijden, kampen met woorden, redetwisten, voor en tegen eene zaak spreken, behandelen.

Debauche, f. fr. (spr. *debóosj'*), de uitspatting,buitensporigheid,ongebondenheid, losbandigheid, losse levenswijs, ontucht, liederlijkheid; **debauché**, m. (spr. *debosjé*), een zwelger, doorbrenger, wellusteling, losbol, lichtmis; **debauchéren**, (spr. *debosj*—), zwelgen, ligtmissen, uitspatten, los en liederlijk leven, zwieren; **iemand debauchéren**, hem verleiden, tot grove uitsporigheden overhalen, hem van zijn werk aftrekken of afkeerig maken; **debaucheur**, m. een verleider.

debelléren, lat. (*debellāre*), den oorlog eindigen, bedwingen, overwinnen; **debellātie**, f. de overwinning; **debellatórisch**, nw lat. zegevierend, overwinnend.

Debént, m. (v. h. lat. *debēre*, schuldig zijn), een schuldenaar; **debent**, 3de pers. pl. v.h. sing. *debet*, z. lager; **debentuur**, f. (eng. *debenture*, fr. *débentur*, voorheen eene quitantie, kwijting; oorspr. wel het lat. *debentur* als 3de persoon pl. v. *debēri*), de kosten of tol, dien men terug krijgt; het bewijs van den terugbetaalden tol; **dēbet**, n. (v. h. lat. *debet*, hij is schuldig), Merc., de schuld, die iemand nog betalen moet, of, met betrekking tot den verkooper, wat hij nog te ontvangen heeft, vgl. **credit**; **de heer N.** *debet*, d. i. is schuldig; **de heeren N. en comp.** *debent*, d. i. zijn schuldig; **debetzijde**, de linkerzijde van het grootboek des koopmans, waarop het debet van den aan het hoofd genoemde wordt aangeteekend; — *debĭta portio*, f. het verpligte aandeel, z. *legitima; debĭtum*, n. lat., de schuld; pl· *debĭta*, schulden; *debĭtum cambiāle*, de wisselschuld; *d. certum*, eene zekere, veilige, door den schuldenaar betaalbare schuld; *d. conjugāle*, de huwelijkspligt; *d. exigibĭle*, eene invorderbare schuld; *d. feudāle*, de leenpligt; *d. illiquĭdum*, eene onbewezene, niet erkende schuld; *d. incértum*, eene onzekere schuld; *d. inexigibĭle*, eene niet in te vorderen, het vermogen des schuldenaars te boven gaande schuld; *d. legis*, eene wettelijke schuld; *d. liquĭdum*, eene klare, bewezene of onloochenbare schuld; *d. natūrae*, de natuurschuld, de noodwendigheid van te sterven; *d. passīvum*, eene te betalen schuld; *d. perpetŭum*, eene altijddurende of onaflosbare schuld; *d. publĭcum*, eene openbare, aan de staatskas te betalen schuld; *d. verum*, eene ware, niet tegen te spreken schuld; — *debĭta actīva*, pl., uitstaande schulden, vorderingen; *d. consensuālia*, met geregtelijke toestemming gemaakte schulden; *d. feudalĭa*, leenschulden, leenpligten; *d. hereditarĭa*, erfschulden, schulden der nalatenschap; *d. passīva*, te betalen schulden; — **debĭto**, m. it., de schuld, het schuldige; **debitmassa**, z. v. a. **concoursmassa**. (z. a.); — **debĭtor**, m. lat., pl. **debitōres**, Jur., schuldenaar, in tegenst. met creditor; **debĭtrix**, f. de schuldenares; *debĭtor assignātus*, een aangewezen schuldenaar, dien men zijnen schuldeischer aanwijst om zich van hem te doen betalen; *d. cambiālis*, een wisselschuldenaar; *d. cessus*, een afgestane schuldenaar, wiens schuld men aan een ander afstaat; *d. chirographarĭus*, een schuldenaar op handschrift, die den schuldeischer omtrent zijne schuld een schriftelijk bewijs heeft gegeven; *d. commūnis*, een gemeene schuldenaar, tegen wien de gezamentlijke schuldeischers in regten optreden; *d. de fuga suspéctus*, een van vlugt verdachte, een onzekere schuldenaar; *d. fugitīvus*, een voortvlugtig schuldenaar; *d. hereditarĭus*, iemand, die aan eene nalatenschap iets schuldig is; *d. hypothecarĭus*, een schuldenaar op pand, op hypotheek; *d. in solĭdum*, een medeschuldenaar onder de verpligting van des noods de geheele schuld te betalen; *d. morōsus*, een in gebreken gebleven schuldenaar; *d. obaerātus*, die meer schuld dan vermogen heeft, diep in schulden steekt; *d. pignoratitĭus*, een schuldenaar, die zijnen schuldeischer tot zekerheid een pand heeft gegeven; *d. principālis*, de hoofdschuldenaar; *d. publĭcus*, een openbare of staats-schuldenaar, *d. putatīvus*, een vermeende schuldenaar; *d. usurarĭus*, een renteschuldenaar.

debiel, lat. (*debĭlis*), zwak, magteloos; **debiliteit**, f. de zwakte, krachteloosheid; *debilĭtas animi*, f. verstandszwakte; **debilitéren**, verzwakken, krachteloos maken, ontzenuwen; **debilitātie**, f. de verzwakking, ontzenuwing.

Debiet, n. fr. (*débit*, oorspr. wel z. v. a. debet of debitum, dus eig. schuld of uitstaande betaling voor verkochte waren), de aftrek, verkoop, aflevering, het vertier van waren; **debitéren**, afzetten, verkoopen, afleveren; oneig. verspreiden, uitstrooijen, in omloop, onder de menschen brengen, b.v. eene tijding; ook iets op de schuldrekening, in het debet (z. a.) brengen, of als schuld aanschrijven, aanrekenen, belasten; **debitánt**, m. een warenafzetter, slijter, kleinhandelaaar, kramer; ook de verkooper van loterijbriefjes voor den collecteur.

Debĭtor, *debitum* enz., z. ond. **debent**.

déblayeren, fr. (spr. *deblèjéren*), opruimen, puin enz. wegruimen; de loopgraven na opheffing der belegering weder volwerpen.

debloquéren, deblokkéren, fr. Mil., ontzetten, de insluiting of versperring eener plaats, haven enz. opheffen, de versperde toegangen openen; bij letterzetters: de tijdelijk ingevoegde letters (gekeerde) uitnemen, d. i. de letters, die men, bij te kort schieten der gevorderde letters, voorloopig heeft ingezet, weder uitligten en door de ware vervangen.

de bon coeur, fr. (*d' bong keur*), gaarne, volgaarne, gewillig.

Debonnaire, m. fr. de zachtmoedige, geduldige, toegevende, goedaardige.

de bonne grace, fr. (spr. —*ghrás'*), op gepaste wijze, met smaak, welgemanierd, bevallig.

Debōra, hebr. vrouwenn., eig. de bij.

debordéren, fr., den rand of zoom wegnemen, ontboorden, afranden, afkanten, overstroomen, uit de oevers treden, overloopen (v. rivieren); Mil., overvleugelen; ook oneig. te ver gaan, uitputten, b. v. een **gedebordeerd mensch**, een buitensporig mensch; **debordement**, m. fr. (spr. —*máng*), het buiten de oevers treden, overvloeijen eener rivier, de overstrooming, vloed; ook oneig. de overloop van gal.

debottéren, fr., de laarzen uittrekken, ontlaarzen, ontschoeijen.

debouchéren, fr. (spr. —*boesj*—), wat verstopt is openen; Mil., uit eene engte, een' bergpas oprukken; gelegenheid tot goed vertier of aftrek van waren vinden; **debouché** (spr. *deboesje*) of **débouchement** (spr. —*sj'mang*), n. de uitgang, uitweg uit eene engte, defilé of bergpas; Merc., de aftrek, het vertier der waren; de weg of het middel om de waren af te zetten.

Debours (spr. *deboér*) en **debourse-ment** (spr. *debours'máng*), fr. m. de uitbetaling, de onkosten, het uitschot, voorschot, verschot; **debourséren**, uitbetalen, voorschieten, verschieten; geld uit den zak halen.

debrailléren, fr. (spr. —*bralj*—), hals en borsten onwelvoegelijk bloot dragen.

Debris, pl. fr. (spr. *debri*), de puinhoop, het wrak; de stukken, de overblijfsels b. v. van troepen, de overgebleven manschap.

debrouilléren, fr. (spr. *debroeilj*—), iets verwards weder in orde brengen, uiteen zetten, ontwikkelen, ontwarren, ophelderen.

debrutaliséren, fr., de ruwheid, lompheid, den bolster van iemand afnemen, hem temmen.

debuchéren, fr. (spr. *debuusj*—), opjagen, opstooten; het leger verlaten (van wild sprekende).

debusquéren, fr. (spr. —*buusk*—), Mil., uit het bosch, uit eene voordeelige stelling drijven, verjagen; oneig. den voet ligten.

Debut, m. fr. (spr. *debú*, eig. de eerste stoot of worp in het spel, v. *but*, doel, wit), de aanvang, het begin, het eerste optreden, verschijnen, b. v. van eenen tooneelspeler, de eerste rol, de inleiding, openingsrede, het eerste pleidooi eens advokaats; **debutéren**, aanvangen, beginnen, voor de eerste maal optreden, verschijnen of zich laten hooren; zijne eerste rol spelen, intreêrede houden; **debutánt**, m. een schouwspeler, die voor het eerst optreedt, een beginner, een schrijver, die zijn eerste werk in 't licht geeft enz.

de but en blanc, fr. (spr. *d' bu tang bláng*), eig. regt naar het doel (schieten), regttoe, zonder overleg, onbesuisd.

deca, gr. (vóór de benaming van eene maat of een gewigt uit het metrieke stelsel staande, beteekent:) het tienvoud van die maat of dat gewigt (vgl. *deci*).

decachetéren, fr. (spr. *dekasj'*—), ontzegelen, openen.

Decachórde, n. gr. (v. *déka*, tien), een naar de harp gelijkend speeltuig met 10 snaren bij de Ouden.

decadactýlisch, gr., tienvingerig.

Decáde, f. (fr. *décade*, uit het gr. *dekás*), een tiental, tien stuks, b. v. boeken of jaren enz.; een dagentiental, naar den franschen republikeinschen kalender (**décadrier**, spr. —*dri-é*) eene week, waarvan er drie in eene maand en 36 in het jaar gingen, dat met 22 sept. aanving. De afzonderlijke dagen der decade heetten in volgorde: primidi, duodi, tridi, quartidi, quintidi, sextidi, septidi, octidi, nonidi en **decadi**, welke laatste aan de rust gewijd was; **decade** was ook in de revolutietijd de naam van een pol. wetenschappelijk weekblad, dat v. h. jaar II (1794) te Parijs verscheen, in het jaar XIII den titel Revue aannam en in 1817 met den Mercure werd zaamgesmolten; **decadíca**, f. het algemeen gebruikelijk talstelsel, waarnaar de getallen in klassen van tien eenheden verdeeld zijn, en tien eenheden eener klasse eene eenheid der naast hoogere klasse uitmaken.

Decadence, fr. (spr. —*dángs'*), **decadéntie**, f. het allengsche verval, de afneming, verergering, verslimmering, val.

decádisch, nw lat., tiendeelig, tiendaagsch.

Decaëder, n. gr., het tienzijdig ligchaam; **decaëdrisch**, tienzijdig; **decafídisch**, gr.-lat, met tien spleten.

Decagoon, n. een tienhoek, eene figuur v. 10 zijden; **decagonaal getallen**, de getallen 1, 10, 27, 52, 85, 126, 175, 232, 297 enz., welker tweede verschillen 8 zijn; men verkrijgt die getallen door een geheel getal met zijn viervoud min 3 te vermenigvuldigen, b. v. $10=2\times(8-3)$; $27=3\times(12-3)$ enz.

Decagrámme, n. fr., 10 grammes (z. **gramme**).

decagýnisch, gr. Bot., tienstijlig.

decaisséren, fr. (spr. —*késs*—), uitputten, ledigen.

decaléren, (v. h. it. *caláre*, zinken, afnemen), Merc., in gewigt afnemen door indroogen, lekken enz.; **decálo**, n. de gewigtsvermindering eener waar; vgl. **dechet**.

Decalitre, m. fr., 10 litres (z. **litre**).

Decalŏgus, m. de tien geboden.

decalquéren, fr. (spr. —*kalkéren*), eenen weêrdruk, omdruk, tegen-afdruk maken, eene plaat op hout en dgl. overdragen; vgl. **xylographeren**.

Decamĕron, n. (it. eig. *decameróne*, v.h. gr. *deka*, tien, en *méros*, deel), de titel van een bekend werk v. d. dichter Boccaccio (spr. —*káttsjio*), dus geheeten, omdat daarin door 10 personen, die op 10 verschillende dagen bijeen komen, telkens eene geschiedenis verteld wordt.

Decamètre, m. fr., 10 mètres (z. **mètre**).

decampéren, fr., de legering, het kamp afbreken of opheffen; opbreken; oneig. aftrekken, de vlugt nemen; zich uit de voeten maken, wegpakken; **decampement**, n. (spr. —*máng*), het opbreken van een leger, de ontlegering.

Decandria, pl. Bot., tienhelmigen; planten met 10 vrije meeldraden in eene tweeslachtige bloem, de 10de klasse in het stelsel van L.

decanoniséren, nw lat., van de lijst der heiligen uitdoen.

decantéren, lat. (*decantāre*), eig. afzingen; uitroepen, prijzen; Chem. Pharm., eene bezonken vloeistof langzaam afgieten, klaren; **decantātie**, f. het afzingen, uitroepen; het voorzigtig afgieten van het heldere vocht, klaren.

decanthérisch, gr., met tien helmknopjes voorzien.

Decānus, m. lat. (v. *decem*, tien), eig. een aanvoerder van 10 man bij de latere rom. legers, en in de kloosters een opziener over 10 monniken; in domkapittels de tweede der hooge dignitarissen, die het toezigt heeft over de inwendige aangelegenheden van het stift of collegie; de oudste der kardinaalbisschoppen in het collegie der kardinalen; de opziener van een protestantsch geestelijk district, ook **dechánt** geheeten; op duitsche hoogescholen de hoofden van de afzonderlijke faculteiten, een deken; **decanaat**, n. de waardigheid van deken, het dekenschap; **decanïe** of **decanij**, f. de goederen en gebouwen tot onderhoud van eenen deken, zijn kerkelijk gebied, ook zijne woning; **decaniséren**, de plaats van eenen deken vervangen.

decapéren, fr. Chem., reinigen, schoon maken, b. v. de roest of het oxyde, waarmede een metaal bedekt is, wegnemen.

decapetálisch, gr., met tien bloembladeren; **decaphýllisch**, tienbladerig.

decapitéren, nw lat. (v. h. lat. *caput*, hoofd), onthoofden, onthalzen; **decapitātie**, f. de onthoofding, onthalzing.

Decapóde, m. eene maat = 10 voet; **decapóden**, pl., N. H., schaaldieren met tien pooten, tienpootigen; **decapódisch**, tienpootig.

Decapŏlis, f. gr., de vereeniging van 10 steden, het tienstedenverbond; **decapoliet**, m. de burger eener decapolis.

decapterýgisch, gr., tienvinnig, met tien vinnen.

Decáre, m. fr., 10 a r e s (**z. are**).

decarboniséren, nw lat. (v. h. lat. *carbo*, kool), ontkolen, van koolstof ontdoen, bevrijden; **decarbonisātie**, f. de ontkoling, bevrijding van koolstof.

Decargýron, n. gr., eene keizerlijke grieksche munt, ook m a j o r i n e genaamd, = $\frac{1}{6}$ l i v r e.

decarneléren, nw lat. (v. *carno*, vleesch), tot in het gezonde vleesch snijden.

Decastère, m. fr. 10 s t è r e s (**z. stère**)

Decastĭchon, m., een gedicht of eene strophe van 10 verzen; **decastýlon**, n. Arch., een tempel of ander gebouw met tien kolommen van voren; **decastýlisch**, tienzuilig; **decasyllábisch**, tienlettergrepig.

decatéren, **decatiséren**, fr., de in Frankrijk in 1822 uitgevondene, nu algemeen gevolgde handelwijze om het geheel bereide en geperste laken aan de inwerking van waterdampen bloot te stellen, waardoor het, na nog eens geperst te zijn, een' duurzamer glans dan den vroegeren persglans krijgt en niet meer krimpt; **decatisságe**, f. (spr. —*sáazj'*), de wegneming van den persglans door damp of stoom, het krimpen der lakens.

decatoniséren, nw lat. (v. C a t o, z. a.), den ernst benemen, het voorhoofd doen ontfronsen.

decedéren, (lat. *decedĕre*), weggaan, wijken, overlijden; **decéssie**, f. (lat. *decessĭo*), het weggaan, de verwijdering; het aftreden; **decéssor**, m. de aftredende, de ambtsvoorganger; **decéssus**, m. de aftreding; de dood, het overlijden.

Décem, n. (lat. *decem*, tien), de tiende, tiend, het tiende gedeelte van iets als opbrengst aan geestelijken, ambachtsheeren enz.; **december**, m. lat., de wintermaand, eig. de 10de maand naar den oud-rom. kalender, die van Maart af werd geteld (vgl. **september**); **decemdéntisch**, nw lat., tientandig; **decemfīdisch**, in tien deelen gesplitst; **decemloculair**, met tien vakken of afdeelingen; **decempĕda**, f. eene meetroede, meetstang v. 10 voet; **decempédisch**, nw lat. tienvoetig; **decemplex**, **decemplicaat**, lat., tienvoudig; **decemvir**, m. een tienman, een der tienmannen(**decemvĭri**) of tien overheidspersonen in het oude Rome; **decemviraal**, wat de tienmannen betreft; **decemviraat**, n. het tienmanschap, de waardigheid van tienman; **decendĭum**, n. nw lat., een dagentiental, een tijd van 10 dagen; **decennĭum**, n. lat., een jarentiental, eene tijdruimte van 10 jaren; **decennaal**, tienjarig.

decént, lat. (*décens*), geschikt, welvoegelijk, gepast; betamelijk, eerbaar, zedig; **decénsie**, f. (lat. *decentĭa*, fr. *décence*, spr. *desángs'*); de welvoegelijkheid, eerbaarheid, gepastheid, zedigheid.

Decéptie, **deceptor**, z. ond. **decipieren.**

decernéren, lat. (*decernĕre*), geregtelijk besluiten, toekennen, beslissen, een oordeel of vonnis vellen (vgl. **decreet**); **decernént**, m. Jur., de erkenner, regtserkenner, beslisser, vonnisspreker.

decertéren, lat. (*decertāre*), twisten, strijden; **decertātie**, f., de twist, strijd.

Decessie, **decessor**, z. ond. **decederen.**

dechainéren, fr. (spr. *desjèn*—), losbreken, uitvaren, woeden, razen; **dechainement**, fr. (spr. —*máng*), het losbarsten der verbittering, het woeden, razen, tieren.

dechalandéren, fr. (spr. *desjalangd*—; vgl. **chaland**), iemand van zijne kalanten berooven; ook eenen kooper of kalant door onvriendelijkheid en dgl. doen wegblijven.

Dechant, m., uit h. lat. **decanus** ontstaan (z. a.).

Decharge, f. fr. (spr. *desjárzj'*), het ontladen, lossen der schepen; de ontlasting, het ontslag, de verligting, bevrijding, vrijspreking van eene schuld enz., de quitantie, kwijting; Mil., de ontlading, het afvuren, losbranden, inz. van verscheidene vuurmonden te gelijk, het salvo; **dechargéren**, ontladen, afladen, ontbinden, vrijspreken, ontslaan, kwijtschelden; uitdelgen, doordoen, b. v. eenen post, eene schuld, eene rekening als voldaan teekenen; afvuren, lossen, losbranden van geschut of geweer, een salvo geven.

dechausséren, fr. (spr. *desjoss*—), eig. de voetbekleeding afleggen, ontschoeijen; eenen **tand dechausséren**, hem vóór het uittrekken v. h. tandvleesch ontblooten; **déchaussoir**, m. (spr. *desjossoár*), het tandmeesters-werktuig, waarmede dat gedaan wordt.

Déchéance, f. fr. (spr. *desjeángs'*), Jur., het verlies van een regt.

Decher, m., **dechent** of **dechend**, n. hoogd. (v. h. oudd. *dech*, goth. *taihun*, lat. *decem*, tien), Merc., 10 stuks vellen of huiden; bij de russische rookwaren 40 stuks.

Dechet, m. f. (spr. *desjè*), Merc., de gewigtsvermindering, het waardeverlies, de afneming eener waar door afzondering van de daarbij zijnde onzuiverheden, stof, zand enz. (vgl. **decalo**).

dechiffréren, fr. (spr. *desjiefr*—; vgl. **chiffre** enz.), ontcijferen, ontraadselen, ophelderen, onthullen, oplossen; een geheimschrift in gewoon schrift over brengen; **déchiffreur**, een ontcijferaar, verklaarder van geheimschrift.

Dechirage, f. fr. (spr. *desjiráazj'*), wrakhout, oude planken enz. van onbruikbaar geworden en daarom gesloopte vaartuigen, brandhout.

deci lat. (vóór de benaming van eene maat of een gewigt uit het metrieke stelsel staande, beteekent:) het tiende deel van die maat of dat gewigt (vgl. *deca*).

Deciáre, z. **are**; **deciatine**, f. eene russische vlaktemaat, = 109⅓ vierkante roeden.

Decidéntie, f. nw lat. (v. h. lat. *decĭdo*, ik val af), de afneming, afval, het verval, de vermindering van fortuin en vermogen, z. v. a. **decadence**.

decidéren, lat. (*decīdo*, *decīdĕre*, eig. afsnijden; fr. *décider*), beslissen, beslechten, eene uitspraak doen, bescheid, uitslag, uitsluitsel geven; besluiten; **gedecideerd**, bepaald, beslist; ook vastberaden, niet van zijne beginselen afwijkend; **decidérend**, beslissend; **decīsie**, f. of **decīsum**, n. eene regterlijke uitspraak, het oordeel, vonnis, de beslissing, het besluit; **decisief**, nw lat., beslissend, stellig, bepaald; **decisivement**, fr. (spr. *desiziev'máng*), stellig, uitdrukkelijk.

Decigrámme, z. **gramme**.

Decilitre, z. **litre**.

decimaal, (v. h. lat. *decem*, tien), tiendeelig, wat uit tiendedeelen bestaat, tot tienden behoort, tientallig, b. v. **decimale breuk**, eene tiendeelige breuk, zulk eene, welker noemer een der getallen 10, 100 1000, 10,000 enz., in 't algemeen 10 of eene magt van 10 is; **decimaal-maat**, eene maatorde, naar welke iedere hoogere maatsoort het tienvoud der naastvoorgaande lagere is, b. v. de duim 10 strepen, de palm 10 duimen, de el 10 palmen enz.; **decimaal-rekening**, de rekening met tiendeelige breuken, tientallige rekening; **decimaal-stelsel**, de gewone wijze van bij tienen te tellen, d. i. waarbij de waarde der opvolgende cijfers van een getal in tienvoudige orde van de regter- naar de linkerzijde opklimt; **decĭme**, f. Muz., de tiende toon van den grondtoon afgerekend; Poet., eene tienregelige strophe van spaanschen oorsprong; **decime**, m. fr. eene fransche munt, z. **franc**; **decimètre** z. **mètre**; **deciméren**, lat. (*decimāre*), tienden, de tienden ontvangen, inzamelen; vertienden, de tienden geven; Mil., den tienden man (ook wel den derden, vierden) uitnemen om aan dien eene straf te voltrekken, welke, wegens het groot getal der schuldigen of omdat zij niet bekend zijn, niet aan allen kan voltrokken worden; **decimābel**, tiendpligtig, aan de tiende onderworpen; **decimātie**, f. lat., de vertiending, het tiendregt, de inzameling of opbrengst der tienden; ook de loting om den tienden man, de uitligting van den tiende; **decimātor**, m. de tiendheer, de tot invordering der tienden geregtigde persoon; **decimóle**, f. it. Muz., eene notenfiguur, waardoor eene zekere noot, b. v. een quart, in 10 noten van gelijken duur wordt verdeeld; **decimoséxto**, n. het formaat eens boeks, waarbij ieder vel 32 bladzijden heeft; men drukt het uit door 16°.

Decina, f. it., een gewigt van 10 pond (z. **pond**).

decintréren, fr. (spr. *desèngtr*—) Arch., den boogtoestel, waarop een gewelf is opgetrokken, wegnemen.

decipiéren, lat. (*decipĕre*), misleiden, bedriegen, om den tuin leiden; **decéptie**, f. de misleiding, het bedrog; **deceptibiliteit**, f. nw lat., de bedriegbaarheid; **decéptor**, m. een bedrieger, misleider; **deceptōrisch**, bedriegelijk.

Decisie, inz., z. ond. **decideren**.

Décistère, z. **stère**.

declaméren, lat. (*declamāre*), luid spreken), kunstmatig lezen of spreken, naar de regels van goede uitspraak, houding en gebaren voordragen, naar het ge-

voel spreken; ook op redenaarstoon van onbeduidende dingen spreken, in woordenpraal vervallen; ook nog schreeuwen, uitvaren, lostrekken, razen, schimpen; *declamándo*, it. Muz., vol uitdrukking; **declamātie**, f. lat., de kunstmatige mondelinge voordragt van eene redevoering of een dichtstuk, de kunst om schoon te lezen of voor te dragen, de voordragtskunst, voordragt, het kunstlezen; ook de redekunstige inkleeding, de pronkrede, redetooi enz.; afkeurend: de overdrijving, woordenpraal, gezwollen voordragt, windbrekerij; **declamātor**, m. een kunstmatig spreker, geoefend redenaar, meester in de voordragt; een pronkredenaar, woordenpraler, hoogdraver; **declamatorĭca**, nw lat., de kunst, de leer eener schoone voordragt, de redevoeringskunst; **declamatōrisch**, wat de uiterlijke voordragt betreft, daartoe behoort, sierlijk voordragend; hoogdravend; **declamatorĭum**, n. eene kunstvoordragt, redenaarsoefening, kunstvoorlezing; **declamitéren**, zich in het redevoeren oefenen, redeoefening houden.

declaréren, lat. (*declarāre*), verklaren, ophelderen, uitleggen, zijn besluit open leggen, bekend maken; waren of goederen bij het kantoor aangeven; **declarātie**, f. de verklaring, bekendmaking, openlegging, aanwijzing; Log., de voorloopige aanduiding der kenmerken van een begrip, om dan tot de eigentlijke d e f i n i t i e over te gaan; Merc., de aangifte van koopwaren of goederen aan tolkantoren enz.; het bewijs dier aangifte; *declaration d'amour*, fr. (spr. *deklarasióng d'amour*). de liefdesverklaring; *declaratĭo honōris*, lat., of *déclaration d'honneur*, fr. (spr. —*doneur*), f. de eerverklaring; *declaratĭo sententĭae*, lat., de verklaring of bekendmaking van een vonnis; *declaratorĭa sententĭa*, f. lat., het oordeel, waarbij de uitspraakdoener zijn vroeger oordeel nader verklaart, het ophelderend oordeel.

declinéren, lat. (*declināre*), afwijken, zich afwenden; afwijzen, van de hand wijzen; niet erkennen b. v. eene regtbank; Gram., een woord verbuigen, al zijne veranderingen door de naamvallen en getallen opnoemen; **declinābel**, buigbaar, buigzaam, verbuigbaar, veranderlijk; **declinabiliteit**, f. de vatbaarheid om verbogen te worden; **declinātie**, f. (lat. *declinatĭo*), Phys., de afwijking, inz. der magneetnaald van de middaglijn; Astr., de hoek, dien de gezigtslijn, langs welke men een hemelligchaam ziet, met het vlak van de evennachtslijn maakt, anders: de afstand van eene ster tot den e q u a t o r of de evennachtslijn, van daar **zons- en maans-declinatie**; ook der sterren van den equator; Med., het afnemen eener ziekte; Gram., de woordbuiging, verbuiging; Pol., de afwijzing of verwerping van een verzoek; **declinātor**, m. of **declinatorĭum**, n. nw lat., een afwijkingswijzer, een kompas of werktuig, dat de miswijzing der magneetnaald aantoont; **declinatōrisch**, afwijkend, afwijzend, van de hand wijzend, weigerend.

decliviteit, f. lat. (*declivĭtas*), de afhelling, het trapswijze lager worden, b. v. van den grond.

Decóct, n. lat. (*decoctum*, v. *decoquĕre*, afkoken, ook verteren, verdoen), Pharm., een afkooksel. Wil men uit eene artsenij het daarin voorhanden ætherisch beginsel door water uittrekken, dan geschiedt dit door aftrekking of i n f u s i e. Verbindt men die beide verrigtingen, zoodat men een bereid decoct nog heet over eene stof uitgiet, welker vlugtige bestanddeelen men met het water wil verbinden, dan ontstaat het zoogenoemde **decocto-infusum**, n. het afkooksel-aftreksel; **decóctie**, f. de afkoking, het afkoken; *decóctor bonōrum*, m. Jur., een verkwister (verkoker) van zijn vermogen; *d. dolōsus*, een bedriegelijk doorbrenger van eigen of vreemd vermogen.

decolléren, lat. (*decollāre*), onthalzen, onthoofden; op het biljart: een' bal van den band afspelen; **decollātie**, f. de onthalzing, onthoofding; **gedecolleteerd**, fr. met blooten hals of boezem, met laag ontblooten hals.

decoloréren, lat. (*decolorāre*), ontkleuren, verbleeken, verschieten; **gedecoloreerd**, verkleurd, verschoten; **decolorātie**, f. de ontkleuring, het verschieten der kleuren; **decoloriméter**, m. nw lat., de ontkleuringsmeter. een werktuig, dienende om óf de ontkleurende kracht van zekere zelfstandigheden, óf den graad van ontkleuring, dien de zelfstandigheden ondergaan hebben, te meten.

Decombústie, f. nw lat., eene uitdrukking, door Fourcroy gebezigd als gelijkbeteekenend met d e s o x y g e n a t i e, om daarmede de afzondering van de zuurstof uit de ligchamen, die de verbranding hebben ondergaan, te kennen te geven.

decomponéren, nw lat. (vgl. **componéren**), uit elkander nemen, ontbinden, verdeelen, ontleden, oplossen, ontmengen; **decomponíbel**, ontleedbaar, ontbindbaar, oplosbaar; **decompositie**, f. de ontbinding, scheiding, verdeeling, ontmenging, oplossing eens ligchaams in zijne eerste bestanddeelen; **decomposĭtum**, n. een ontleed of ontmengd ligchaam; Gram., een uit twee of meer woorden zamengesteld woord, b. v. o p p e r v e l d m a a r s c h a l k, z e e m a n s h a n d b o e k.

Decompte, m. fr. (spr. *dekóngt'*), Merc., de korting, aftrek van eene rekening, tegenrekening; **decomptéren**, aftrekken, korten; afrekenen; Muz., van den eenen

toon tot den anderen door alle tusschentoonen of intervallen overgaan.

deconceptéren, barb. lat. (vgl. **concept**), verward maken, uit den zamenhang brengen.

de concert, z. ond. **concert**.

deconcertéren, fr., eig., de spelers in de war brengen, uit den toon brengen (vergl. **concert**); verlegen maken, van zijn stuk brengen of geraken, verwarren, een voornemen verijdelen, dwarsboomen.

Deconféssus, m. nw lat., iemand, die niet gebiecht heeft.

Deconfitúre, f. fr., de volkomen nederlaag, Jur., het volslagen onvermogen om te betalen.

Deconfort, n. fr. (spr. *dekongfór*), de troosteloosheid; **deconfortéren**, den moed benemen, ontmoedigen.

de congrŭo, lat. Jur., naar billijkheid.

deconsideréren, nw lat., de achting benemen; **deconsiderātie**, f. het verlies van of gebrek aan achting.

deconstruéren, nw lat. Gram., de deelen van eenen volzin uiteen leggen, ontleden, ontbinden; **deconstrúctie**, f. de ontbinding, ontleding, uiteenzetting.

decontenancéren, fr. (vgl. **contenance**), iemand verlegen maken, van zijn stuk brengen; **gedecontenanceerd**, verward, bedremmeld, verbluft.

decorticéren, lat., den bast of de schors afdoen, schillen; **decorticātie**, f. de afschilling van de schors of den bast.

Decōrum, n. (v. h. lat. *decōrus, a, um*, welvoegelijk, betamelijk), de welvoegelijkheid, het betamelijke, passende, fatsoenlijke, gebruikelijke; **het decōrum bewaren**, zijn fatsoen houden; *decōre*, met gepastheid, welvoegelijkheid, fatsoen; **decoréren** (lat. *decorāre*), versieren, tooijen, opschikken, verfraaijen; met eene orde, een ordelint enz. beschenken; **een gedecoreerde**, iemand, die een ordelint, eerekruis draagt; **decorateur**, m. fr., een schilder van sieraden, tooneelschilder; **decorātie**, f. de versiering, inz. de tooneelversiering, de schermen, de tooneel-beschildering of -bekleeding, het eereteeken, de orde; **decoratief**, nw lat., tot sieraad of optooijing dienende.

decouchéren, fr. (spr. *dekoesj*—), buiten 's huis slapen.

decouléren, fr. (spr. *dekoel*—), afvloeijen, druipen; **decoulant** (spr. *dekoeláng*), afvloeijend, druipend; **decoulement**, n. (spr. — *máng*), de afvloeijing, het druipen.

decoupéren, fr. (spr. —*koe*—), in stukken snijden; uitsnijden, getand maken; voorsnijden, b. v. een' bout; **decoupé**, m. een tuin, die in bloembedden van onderscheidene gedaanten is verdeeld.

decouragéren, fr. (spr. —*koerazj'*—, vgl. **courage**), moedeloos maken, afschrikken, ontmoedigen, versaagd, kleinmoedig of schuw maken, den lust benemen; **gedecourageerd**, ontmoedigd, kleinmoedig, neêrslagtig; **decouragement**, n. (spr. —*koeraazj'máng*), de ontmoediging, moedeloosheid, versaagdheid, kleinmoedigheid.

Decourt, n. fr. (spr. *dekoer*), Merc., korting op het bedrag eener rekening of factuur; **decourtéren**, korten, aftrekken, afdingen.

Decouvérte; f. fr. (spr. *dekoewért'*), de ontdekking; **decouvréren**, ontdekken, openbaren, aan den dag brengen, te kennen geven.

decouvertéren (v. h. fr. *couvert*), den omslag van den brief openen en wegnemen.

decrasséren, fr., schoon maken, reinigen.

decreditéren, fr., iemand van zijn crediet, vertrouwen, aanzien of achting berooven, zijn' goeden naam benadeelen, krenken, verzwakken, in kwaden reuk brengen; de deugdelijkheid eener waar verkleinen, verlagen.

Decreet, n. lat. (*decrētum*, besloten, besluit, v. *decernĕre;* pl. *decrēta*), eene verordening, bepaling, beschikking der overheid; een regtsbesluit, raadsbesluit of -bevel op eenzijdig aanzoek der partijen, in tegenstelling met de beslissing na regterlijk verhoor der beide partijen (het vonnis); *decrētum in Senātu*, besloten in den raad; *ad decrētum*, naar de verordening, de regterlijke uitspraak; *decrēta*, pl., inz. de besluiten en uitspraken der pausen en kerkvergaderingen; *decrētum admissīvum*, een besluit omtrent het toelaten van een regtsmiddel; *d. alienándi*, een vervreemdings-besluit, een verlof der overheid om eenig goed te vervreemden; *d. ambitiōsum*, eene partijdige beslissing; *d. aulĭcum*, z. v. a. **kabinets-order** (z. a.); *d. comminatorium*, een besluit met bedreiging van straf; *d. commūne*, een gemeenschappelijk bescheid; *d. concessīvum*, eene uitspraak, waarbij een verzoek wordt toegestaan; *d. confirmatorĭum*, een bevestigend besluit; *d. Dei*, het goddelijk raadsbesluit; *d. de solvéndo*, het verlof der overheid tot uitbetaling van zekere gelden; *d. interimistĭcum*, eene voorloopige bepaling der overheid; *d. margināle*, eene op den rand bijgeschreven bepaling; *d. ulterius*, verdere, laatste bepaling; *decretāles [litterae]* of **decretālen**, pauselijke besluiten op gedane aanvragen der bisschoppen in kerkelijke zaken; **decretéren**, nw lat., geregtelijk besluiten, bepalen, vaststellen, bevelen; **gedecreteerd**, besloten, vastgesteld enz.; **decreteerkunst**, de kunst om een decreet op te stellen; **decretist**, m. een leeraar van het kerke-

lijk regt; eig. die regtsgeleerden in de middeleeuwen, welke, steunende op de *decrēta* (z. a.) der pausen, het canonieke regt als grondslag van alle staatsinrigtingen of -verhoudingen beschouwden, in tegenst. met **legist**; **decretōrisch**, beslissend, uitspraak bevattend, vaststellend.

Decremént, n. lat. (*decreméntum*), de afneming, vermindering, het verval; **decreménten**, pl. Algeb., de verschillen der termen eener dalende of afnemende reeks.

decrepéren, nw lat., vervallen, afgeleefd worden; **decrepitúde**, f. fr., de afgeleefdheid, de hooge ouderdom; zeer hooge jaren; bouwvalligheid, verval; **decrepĭtus**, m. lat., een afgeleefd, stokoud man; **decrepiet**, afgeleefd, stokoud; bouwvallig, den ondergang nabij.

decrepitéren, nw lat. (v. *crepitāre*), knetteren, stuk knappen, met een' knal of plof uiteen springen, gelijk het keukenzout op het vuur; **decrepitātie**, f. Chem., knettering, welke zekere zouten, die weinig kristalwater bevatten, doen hooren, wanneer men hen op gloeijende kolen werpt.

decrescéren, lat. (*decrescĕre*), afnemen, verminderen, kwijnen; *decrescendo*, it. (spr. *dekresjéndo*), Muz., afnemend, allengs overgaande van het *forte* tot *piano* en *pianissimo*, 't welk men door het teeken > aanduidt; **decrescéntie**, f. lat., de afneming, verkleining.

Decreta, **decretum**, **decreteren** enz., z. ond. **decreet**.

decrottéren, fr., van vuil (*crotte*) reinigen, schoon maken, afborstelen, poetsen, zuiveren; **decrotteur**, m. een schoenpoetser; **decrottoir**, m. (spr. —*toár*), een schraapijzer, een werktuig tot reiniging der schoenen en laarzen vóór de deuren; **décrottoire**, f. (spr. —*toáar'*), een schoenborstel.

decrustéren, nw lat. (v. *crusta*, korst), ontschorsen, den bast wegnemen, afschillen; reinigen.

Decubĭtus, m. nw lat. Med., het doorliggen der zieken.

decumatĭsche akkers (lat. *decumātes agri*), tiendpligtig land, het land ten oosten v. d. Rijn en ten noorden v. d. Donau, dat in de eerste eeuw na Chr. door de duitsche stammen ontruimd, door de Romeinen in bezit genomen, en tegen opbrengst v. tienden aan Galliërs en rom. veteranen werd over gelaten. Tegen het vrije Germanië werd dit land verdedigd door eenen muur, die den naam van duivelsmuur droeg.

decumbéren, lat., zich neder leggen; **decumbéntie**, f. het liggen; **decumbituur**, f. nw lat., de bedlegerigheid.

decunx, f. lat., een oud-rom. gewigt van 10 unciæ, ook **dextans** geheeten; $\frac{5}{6}$ van een geheel.

decupelléren, nw lat., afgieten, afklaren; **decupellātie**, f. de afgieting, klaring.

Decŭplo (spr. —*koe*—), m. de grootste goudmunt voor de beide Siciliën sedert 1818, geldende 10 oncette à 30 ducati, = 62 gl. 21½ ct. innerl. waarde.

Decŭplum, n. lat., het tienvoud, tienvoudige, tienmaal grootere; **decurĭe**, f. lat. (*decuria*), een aantal of eene afdeeling van tien, een tiental, onderafdeeling; **decurĭo**, m. Mil., een aanvoerder van 10 man, rotmeester; een tienman, landdrost of landregter in de rom. volkplantingen.

decurréren, lat., afloopen; **decurréntie**, f. het afloopen.

decussātim, lat. (v. *decussis*, naam van eene romeinsche munt van 10 asses waarde, welke met het cijfer X gemerkt was) in den vorm van een St. Andries-kruis of romeinsche tien (X), overdwars, kruiswijs; **decussātie**, f. Geom. Opt., de ontmoeting van lijnen en stralen, die elkander kruisen, de snijding der lijnen.

Decussorĭum, n. nw lat. Chir., een werktuig tot nederdrukking van het harde hersenvlies bij de schedelboring of trepanatie.

dedaigneren, **dedain**, z. ond. **dedigneren**.

de dato, z. ond. *datum*.

dedecoréren, lat. (*dedecorāre*), onteeren, schenden.

dedéren, z. ond. *dedit*.

dedicéren, lat. (*dedicāre*), toeeigenen, toewijden, opdragen b. v. een boek aan iemand; **dedicātie**, f. de toeeigening, toewijding, opdragt; *dedicáto*, it., toegeëigend, opgedragen.

dedignéren, lat. (*dedignāri*) of **dedaignéren** (spr. —*dènj*—), niet verwaardigen, fier verachten, versmaden; beneden zijne waardigheid of zijner onwaardig rekenen, gering schatten; **dedignātie**, f. lat. (*dedignatio*), of **dédain**, m. fr. (spr. *dedéng*), trotsche verachting, minachting, versmading, geringschatting, een honend, trotsch gedrag of voorkomen.

dedit, n. fr. (spr. *dedi*), de herroeping, terugneming van het gegeven woord, de gedane belofte.

dédit, lat., hij heeft gegeven of betaald; **dedéren**, of **zijn** *dedit* **bijschrijven**, Merc., iets als betaald aanmerken, eene schuld uitdelgen, doordoen.

Dedĭtie, f. lat., de overgave, overlevering.

dedommagéren, fr. (spr. *dedomazjéren*), schadeloos stellen, de schade vergoeden; schadeloos houden; **dedommagement**, n. (spr. —*maazj'máng*), de schadeloosstelling, schadevergoeding, schadeloos houding.

dedoubléren, fr. (spr. *ou*=*oe*), Mil., een regiment tot op de helft verminderen, afbreken.

deducéren, lat. (*deducĕre*), afleiden, be-

toogen, bewijzen, uit andere reeds bewezen zaken of regten een bewijs afleiden; ook verklaren, openleggen; **dedúctie**, f. de aftrekking, aftrek van eene som; elk bewijs, inz. eene uitvoerige ontwikkeling van de gronden eener zaak; Log., eene bijzondere soort van bewijs; bij eenige wijsgeeren een systematisch bewijs, hetwelk iets uit de hoogste grondstellingen der rede afleidt, bij andere zulk een, dat minder bewijskracht heeft dan de eigentlijke demonstratie (z. a.), het bewijs uit de theorie; Jur., de meestal schriftelijke uiteenzetting v. een regtspunt; de deductiën zijn *deductiōnes facti*, in zoo verre zij de waarheid eener daadzaak tot voorwerp hebben, *deductiōnes juris*, als zij de aanwezigheid van een regt betreffen; *deductĭo ad absúrdum*, een bewijs uit de valschheid, ongerijmdheid van het tegendeel ontleend; *d. innocentĭae*, het bewijs van onschuld; *d. ratiōnis*, het bewijs des aanklagers of beklaagden; *dedúctis deducéndis*, na aftrek van hetgeen afgetrokken moet worden, na behoorlijke of vereischte aftrekking; ook na bewijs van het te bewijzene; *dedúctis impénsis*, na afgetrokkene kosten of na aftrek der kosten; *deducto aere aliēno*, na aftrek der schulden.

de facto, z. **factum**.

defæcéren, lat. (*defaecāre*), van heffe, droesem, moêr (*faeces*) reinigen, zuiveren, louteren; **defæcātie**, f. de reiniging van heffe, loutering; Med., de ontlasting der drekstoffen; Chem., de zuivering eener vloeistof door de nederploffing van de deelen, die haar troebel maakten.

defailléren, fr. (spr. *defalj*—), in gebreke blijven, te kort schieten, den gestelden termijn verzuimen; **defaillánce**, f. de tekortkoming; **defaillánt**, m. Jur., hij, die in civiele zaken niet verschijnt en zich bij default laat vonnissen.

Defaite, f. fr. (spr. *defēt'*), de nederlaag, vernietiging van een leger.

defalcéren, doorgaans **defalquéren**, nw lat. (v. *falx*, sikkel), eig. afmaaijen, met de sikkel, zeissen of zicht wegnemen; Jur., vooraf korten, aftrekken, b. v. een aandeel in de erfenis; **defalcātie**, f. de afmaaijing; Jur., het aftrekken, vooraf korten; vgl. *falcidia quarta*; **defalco**, m. it., de korting, aftrek van eene som.

defaméren, l. **diffaméren**, lat., van den goeden naam berooven, onteeren; **defamātie**, f. de eerroof, lastering; **defameus**, eerroovend, lasterlijk.

defanéren, lat. (v. *fanum*, heilige plaats), ontheiligen, inz. van gebouwen gebezigd.

defatigéren, lat. (*defatigāre*), vermoeijen, afmatten, moede maken; **defatigātie**, f. de vermoeijenis, afmatting.

Default, m. (fr. *défaut*, gebrek, mangel), Jur., het niet verschijnen voor 't geregt; een **vonnis bij default**, een vonnis tegen hem, die noch in persoon noch door een' zakvoerder op den bepaalden tijd voor de regtbank is verschenen.

Defaveur, f. fr., de ongunst, ongenade, afkeerigheid; Merc., een ongunstige, geringe prijs; **defavorābel**, ongunstig, afkeerig.

Defèct, n. lat. (*deféctus* v. *deficĕre*, ontbreken), een gebrek, feil, mangel, te kort, b. v. aan eene kas, aan een boek enz., ook opening of gat; *in defectu* **peccéren**, in eene zaak te weinig doen; **defèct** (als adject.), gebrekkig, onvolledig, onvoltallig; **defectéren**, nw lat., rekenfouten opzoeken; **defectéring**, de aanwijzing der gebreken; *defectio*, lat., de afval, afvalligheid; **defectief**, gebrekkig, beschadigd, onvolledig; *verba defectīva*, pl. Gram., gebrekkige werkwoorden, z. **verbum**; **defectuositeit**, f. nw lat., de gebrekkigheid, onvolledigheid; *defĭcit*, het ontbreekt, is er niet; een **deficit**, n. een te kort op eene som, het ontbrekende enz. in eene rekening; **deficiént**, m. een te kort komende, afvallige; een schuldenaar.

defendéren, lat. (*defendĕre*), verdedigen; *defendéndus*, m. de misdadiger of beklaagde, die verdedigd moet worden; **defendent**, z. v. a. **defensor**, z. lager; **defénders**, pl. eng., of **vereenigde Ieren**, benaming der democratische gezelschappen, die zich in 1791 tot een geheel verbonden hebben, ter handhaving en verkrijging van vrijheid in het staatkundige en godsdienstige; in 1803 loste de verbindtenis zich op, doch haar geest en doel leven voort en vormen de elementen, welke O'Connell in de repeal-association heeft zaamgevat; **defénsie**, f. lat. (*defensĭo*), verdediging, tegenweer; verdedigingsschrift; **defensie-hoek**, Mil., de strijkhoek, bestrijkingshoek; *defensĭo conscientĭae*, de staving van hetgene men bezweren moet door andere bewijsmiddelen, de gewetensverwering; *d. illicĭta*, ongeoorloofde verdediging; *d. licĭta*, geoorloofde verdediging; *d. necessarĭa*, noodweer; *d. ulterĭor*, verdere verdediging; **defénsief**, beschermend, verdedigenderwijs; **defensive**, f. de verdediging, de verhouding als verdediger, in tegenst. met offensive; **defensieve alliantie**, f. een verdedigend verbond; **defensieve en offensieve alliantie**, een verdedigend en aanvallend verbond; **defensieve middelen**, afwendings-, verdedigings-, behoedmiddelen; **defensieve oorlog**, een verdedigingsoorlog; **defensieve wapens**, wapens ter verdediging; **defensieve werken**, beschuttingswerken, **defensionaal**, nw lat., z. v. a. **defensief**; *defensionāles*, pl., verdedigingsschriften, bijzonderheden der verdediging; **defensionaal getuigen**, getuigen ter ontlasting, ten bewijze der onschuld; **defénsor**, m. lat., een verdediger, beschutter, beschermer, voorvechter, zaakgelastigde, zaakbehartiger, pleitbezorger, advokaat; *defensor*

kort doen; **defraudánt**, m. een smokkelaar, sluikhandelaar, belastingontduiker; **defraudātie**, f. het verborgen bedrog, de sluikhandel, smokkelarij, de benadeeling van 's lands kas.

defrayeren, fr. (spr. *defrèjéren*), vrij houden, iemands gelag, vertering, reiskosten enz. betalen; **defrayeur**, m. de vrijhouder, gelagbetaler.

defricéren, lat. (*defricāre*), afwrijven, schuren.

defricheren, fr. (spr. *defrisjéren*), bebouwbaar maken, ontginnen, braakland door bearbeiding in bouwland veranderen.

defrigescéren, lat. (*defrigescĕre*), afkoelen, koud maken.

defringéren, lat. (*defringĕre*), breken, in stukken breken.

de front, z. ond. *front*.

defrúctus, n. nw lat., datgene, wat hij, bij wien een maaltijd op gezamentlijke kosten (*pique-nique*) gehouden wordt, daar nog bijvoegt.

defrugéren, lat. (*defrugāre*), een veld uitputten, uitmergelen.

Defter, perz. en turk. (= het gr. *diphthéra*, pergament), boek, register, inz. over de staatshuishouding; **defterdar**, turk., **defterbeg**, perz., m. de titel des ministers van finantiën in Turkije, ook **defterdar-effendi** geheeten; zijne kanselarij heet **defterchan**; **defteremini**, m. de rijks-archivarius.

defugiéren, lat. (*defugĕre*), vlugten, ontvlieden; **defúga**, m. de overlooper.

defunctorie, lat., oppervlakkig, in 't voorbijgaan, onachtzaam, zonder er veel acht op te slaan.

Defúnctus, m. lat., een gestorvene, overledene; **defuncta**, f. eene overledene.

degagéren, fr. (spr. *deghazj*—), ontslaan, ontbinden, bevrijden, vrij- of los maken; zijn woord terug nemen; een' geheimen uitweg aanwijzen, uit eene verlegenheid helpen; **degagé** (spr. *deghazjé*) of **gedegageerd**, vrij, dwangeloos, ongedwongen, los, vlug en buigzaam; openhartig, vrijmoedig, rond; **degagement**, m. (spr. *deghaazj'-máng*), de ongedwongenheid, losheid, dwangeloosheid enz.; het terugnemen van zijne belofte; een geheime uitweg.

degarnéren, fr., ontblooten, het boordsel, versiersel van iets afnemen, het huisraad wegnemen; Mil., **eene vesting degarneren**, haar van manschap, geschut en krijgsvoorraad ontblooten.

degat, n. fr. (spr. *deghá*), het onnoodig verbruik; de verwoesting.

dēgĕner, m. lat., de ontaarde, verbasterde, van de deugd of het bloed zijner voorvaderen afgewekene; **degeneréren** (*degenerāre*), ontaarden, verbasteren, slechter worden, verwilderen; **degenerescént**, nw lat., ontaardend; **degenerātie**, lat. f., of **degenerescéntie**, nw lat. f. de ontaarding, verbastering.

deglubéren, lat. (*deglubĕre*), ontschorsen, van bast of schors ontdoen, afstroopen, villen.

deglutéren, nw lat. (v. *glutīre*), doorslikken, doorzwelgen; **deglutītie**, f. de doorzwelging, het slikken; *deglutitio impedīta*, de belette doorzwelging.

degomméren, fr., ontgommen, de zijde van gom ontdoen; **degommage**, f. fr. (spr. *deghomáazj'*), de ontgomming, het uitkoken van de gom uit de ruwe zijde.

degorgéren, fr. (spr. *deghorzj*—), reinigen, opruimen, eene verstopping wegnemen, doorspoelen, doorsteken, ruimen.

Degout, m. fr. (spr. *deghóe*), de afkeer, tegenzin, afschuw, walging, het afgrijzen, verdriet; **degoutéren**, tegenzin, afkeer, walging enz. inboezemen of verwekken, afkeerig maken, afschrikken; walgen; verdrietig worden; **degoutant** (spr. *deghoetáng*), walgelijk, wansmakend, onuitstaanbaar, hoogst onbehagelijk, verdrietig.

de grace, z. **grace**.

degradéren, lat. (*degradāre*), verlagen, van ambt of waardigheid ontzetten, een' lager' rang of graad geven; schenden, onteeren, bederven; **degradātie**, f. de verlaging, ontzetting van eene waardigheid, eene plaats enz., vernedering; vermindering, bederf; Rhet., trapswijze verzwakking van de kleuren, het licht.

degraisséren, fr. (spr. *deghrès*—), ontvetten, van de vet- of smeerdeelen bevrijden, reinigen, smeervlekken uitdoen.

degravéren, lat. (*degravāre*), bezwaarlijk vallen, lastig zijn, drukken.

de gravi causa, lat., uit gewigtigen grond, wegens eene gewigtige oorzaak.

Degré, m. fr., trap, graad, rang.

degreéren, fr. Mar., onttakelen, aftakelen.

Degrés, n. lat. (*degressus*), de afdaling, afwijking, het weggaan.

deguiséren, fr. (spr. —*ghiz*—), verkleeden, vermommen; verbergen, verheelen, ontveinzen, verbloemen; **deguisement**, n. (spr. —*ghiez'máng*), de vermomming, verkleeding; ontveinzing, bemanteling; de mom, schijn, dekmantel.

deguléren, lat. (*degulāre*), door de keel, den gorgel jagen; verworgen; **degulātor**, m. een brasser, slampamper.

degustéren, lat. (*degustāre*), proeven, uitvorschen.

de gustibus non est disputándum, z. ond. **gustus**.

Dehiscéntie, f. nw lat. (v. h. lat. *dehiscĕre*, barsten, splijten), het openspringen van een zaadhulsel.

de hodiérno die, lat., van of op den dag van heden, van den huidigen dag.

dehonestéren, lat. (*dehonestāre*), ontee-

fidĕi, beschermer des geloofs (z. a.); *d. necessarĭus*, een geregtelijk aangestelde verdediger of advokaat; *d. voluntarĭus*, een vrijwillige verdediger of zaakvoerder; **defensōrisch**, verdedigend, verdedigenderwijs.

deferéren (v. h. lat. *deferre*), aangeven, aantoonen; verleenen, opdragen, toekennen, b. v. waardigheden; een' eed opleggen, op een' eed vorderen; ook bewilligen, inwilligen, den voorrang geven (uit eerbied); genoegen nemen, toegeven, toestemmen, b. v. een verzoek; zich onderwerpen (aan iemands oordeel); **deferént**, m. de afvorderaar van eenen eed, hij, die een ander op eenen eed vordert; ook een aangever; op munten: het teeken van de plaats der stempeling of des muntmeesters; Astr., oudtijds de loopbaan eener planeet; **deferéntie**, nw lat., of **deference**, fr. (spr. —*rángs'*), inschikkelijkheid, toegevendheid, goedwilligheid, gehoorzaamheid (uit achting en ontzag); de aanbrenging, opdraging.

defervescéren, lat. (*defervescĕre*), afkoelen, koud worden; **defervescéntie**, f. het langzamerhand koud worden.

Defí, m. fr., de uitdaging tot een tweegevecht, een veetebrief; **defiéren**, iemand niet vertrouwen, hem mistrouwen, wantrouwen; uitdagen, trotseren, het hoofd bieden, tarten; **defiance**, f. (spr. *defiángs'*), het mistrouwen, wantrouwen, de argwaan; **defiánt**, wantrouwend, argwanend; **defiatōrisch**, nw lat., uitdagend.

deficiens hyperbŏla, m. lat.-gr. Math., eene kromme lijn van de 3de orde met slechts eene asymptote; *deficiens numĕrus*, een getal, waarvan de som der deelers, zoo enkelvoudige als zamengestelde, minder dan dat getal bedraagt.

Deficit, **deficiént**, z. ond. **defect.**

defiéren, z. ond. **defi.**

defiguréren, nw lat., wanstaltig maken, misvormen, mismaken, verminken; **defigurātie**, f. de misvorming, mismaking, verminking; wanstaltigheid.

defiléren, fr. (*defiler*, v. *file*, rij; lat. *filum*, draad), Mil., in smalle gelederen of met een klein front in parade optrekken; achter elkander door eene engte trekken; **defilé**, een naauwe doorgang, smalle weg, pas, bergpas, iedere plaats, welke de troepen alleen met smal front kunnen doortrekken, zooals bergkloven, digt bewassen bosschen, dijken tusschen poelen en moerassen, bruggen over breede rivieren, dorpen, die niet om te trekken zijn enz.; **defilement**, n. (spr. —*máng*), Fort., het beveiligen van een of ander werk voor het bestrijken van het geschut; Mil., het voorbijtrekken in colonnes, defileren.

definiéren, lat. (*definīre*, eig. begrenzen), onderscheidend verklaren, bepalen, een naauwkeurig bepaald begrip van eene zaak geven; **definītum**, n. een naauwkeurig bepaald begrip; het voorwerp, dat naauwkeurig bepaald moet worden; *definīte*, uitdrukkelijk, duidelijk; **definītie**, f. de bepaling, begripsbepaling, verklaring, duidelijke omschrijving; *definitĭo genetĭca*, oorsprongsverklaring; *def. nominālis*, naamsverklaring; *def. reālis*, zaakverklaring; *def. verbālis*, woordverklaring; **definitief** (*definitivus, a, um*), als adverb. ook *definitīve*, beslissend, bepaald, onveranderlijk, onherroepelijk; **definitief tractaat**, n. een eindverdrag, slotverdrag; **definitieve vrede**, de ten volle gesloten vrede, volkomen vrede, eindvrede; **definitief vonnis**, *definitīva sententĭa*, het eindvonnis; **definītor**, m. eig. de bepaler; een opper-ordesgeestelijke, mede opziener eens kloosters; **definitorĭum**, n. nw lat., eene vereeniging van monniken, uit eene orde gekozen om het hoofd in de aangelegenheden der orde bij te staan; de vereeniging der eerste geestelijken van een land tot onderzoek en keuze der aantestellen leeraars.

deflagréren, lat. (*deflagrāre*), af- of uitbranden, door vuur reinigen; **deflagrātie**, f. Chem., de ontploffing, scheikundig verschijnsel, hetwelk bestaat in eene snelle verbranding, met eene levendige vlam, groote hitte, en meer of minder doch dikwijls herhaald geruisch gepaard. Men gebruikt deze uitdrukking hoofdzakelijk, wanneer de spraak is van zeer brandbare stoffen, b. v. deflagratie van den phosphorus, van het buskruid; **deflagrātor**, m. een galvanische toestel van buitengemeene werking ten opzigte van de daarmede verbondene lichtsontwikkeling.

deflécteren, lat. (*deflectĕre*), afwijken, afwenden; **defléxie**, f. de afwending, afwijking; **deflectie van het licht**, de buiging van het licht of de afwijking der lichtstralen van hunnen regten weg.

defloréren, nw lat. (*deflorāre*, eig. van den bloesem berooven), onteeren, schenden, verkrachten, ontmaagden; **deflorāta**, f. eene ontbloemde, onteerde, geschondene enz.; **deflorātie**, f. de ontbloeming; oneig. de onteering, verkrachting, schending eener maagd, maagdenschennis, ontmaagding; **deflorātor**, m. een maagdenschender, -verkrachter.

defluvium capillōrum, n. lat., z. v. a. **alopecie** (z. a.).

defœderaliséren, nw lat., van een verbond aftrekken, vgl. **fœderaliseren.**

defórm, lat. (*defórmis*), wanstaltig, misvormd, leelijk; **deformiteit**, f. de wanstaltigheid, misvormdheid; **deforméren** (*deformāre*), misvormen, leelijk maken, verminken; **deformātie**, f. de misvorming, verminking.

defraudéren, lat. (*defraudāre*), heimelijk bedriegen, smokkelen, de belastingen, tollen en accijsen ontduiken, het land te

ren, beschimpen; **dehonést**, onwelvoegelijk, slecht.

dehontéren, fr. (een woord van Corneille), schaamteloos maken; *dehonté*, schaamteloos.

Dehors, pl. fr. (spr. *dehór*), de buitenzijde, buitenkant, de uiterlijke schijn, het voorkomen; de naast omgevende voorwerpen van een standpunt; Fort., de buitenwerken van eene vesting.

dehortéren, lat. (*dehortāri*), afraden, ontraden; **dehortātie**, f. de afrading, ontrading; **dehortatorĭum**, n. een afradingsschrijven.

Deïcīda, m. lat. (v. *Deus*, God), Theol., de godsmoord, de ter dood brenging van J. C. door de joden; **deïcŏla**, m. een vrome, godgewijde; **deïcólisch**, nw lat., een' eenigen God aanbiddend; **deïficéren, deïfiéren**, nw lat., vergoden, goddelijke eer bewijzen; boven alles verheffen; **deïficātie**, f. de vergoding, vergoddelijking; **deïfiek**, fr. (*déifique*, een woord v. Marot), voortreffelijk, goddelijk, wonderschoon; **deïformiteit**, f. nw lat., de gelijkvormigheid met God; *deï gratia*, z. ond. *Deus*.

deïnclinant, nw lat., afwijkend.

de industrĭa, lat., met opzet, opzettelijk.

Deinōsis, f. gr. Log., vergrooting, overdrijving.

de intĕgro, lat., op nieuw.

Deïpăra, f. nw lat. Theol., de godbarende, de moeder Gods.

Deipnon, n. gr., de hoofdmaaltijd der Grieken, die doorgaans tegen zonnenondergang werd gehouden en waarvan visch, vleesch en eene melkspijs de hoofdbestanddeelen uitmaakten; **deipnosophist**, m. gr., een dischredenaar, tafelspreker, iemand, die bij het eten geleerde gesprekken voert.

Deisidæmonīe, f. gr., ontzag en vrees voor de goden, de dæmons; bijgeloof, gewetensangst, heilige vrees.

Deïsmus, n. nw lat. (v. *Deus*, God), het godsgeloof, de godsleer, de leer van hen, die het aanzijn van God enkel uit verstandsgronden, niet uit de openbaring erkennen; het redegeloof; **deïst**, m. (nw lat. *deïsta*, bij sommigen één met theïst, bij anderen, ook bij Kant, daarvan onderscheiden), een godbelijder, hij, die wel aan eenen God, maar niet aan eene openbaring gelooft; vgl. theïst; **deïsten** of **vrijdenkers**, in de 17de en 18de eeuw eene rij van mannen, meest Engelschen, die op den grond van vrij onderzoek de natuurlijke godsdienst wilden verheffen, en daardoor de voorloopers van het rationalismus waren; **deïstisch**, die leer betreffende, toegedaan; **deïteit**, f. lat., de godheid; **deïviriel**, nw lat., godmenschelijk.

Dejecti, **dejectus** enz., z. ond. **dejicieren.**

dejeréren of **dejuréren**, lat. (*dejerāre*), zweren, bezweren, inz. valsch zweren, meineedig worden.

Dejeuner of **dejeuné**, n. fr. (spr. *dezjeuné*; ontstaan uit het mid. lat. *disjejunĭum*, d. i. verbreking, opheffing v. h. vasten, ontnuchtering; van daar ook diner), een ontbijt, ochtendeten, ligte avondmaaltijd; ook een ontbijtservies, een stel koppen, schoteltjes enz. om een ontbijt voor te dienen; *dejeuner à la fourchette* (spr. *—foersjètt'*), een vork-ontbijt, koud voormiddageten, waarbij vleesch, visch enz. wordt opgedischt; *dejeuner-diner* (spr. *—diné*) of *dejeuner dinatoire* (spr. *—toáar'*), een groot ontbijt, dat de plaats van middagmaal moet vervangen, middag-ontbijt; **dejeunéren**, ontbijten, ochtendmalen.

dejiciéren, lat. (*dejicĕre*), neder werpen, uit de bezitting drijven, uitstooten, verwijderen; **dejéctus**, m. een uitgedrevene, verstootene; **dejéctie**, f. Jur., de uitstooting, verstooting; Med., de lozing der drekstoffen; in het meervoud noemt men de drekstoffen zelven dejectiën; **dejectorĭum**, n. nw lat. Med., een afvoerend middel; z. **laxatief** ond. **lax.**

de jure, z. *jure* ond. *jus.*

Deka—, zie **deca.**

Delabrement, n. fr. (spr. *—br'máng*), de vervallen, verwaarloosde, bedorven toestand, het verval; **gedelabreerd**, vervallen, bedorven, in slechten staat.

Delacrymātie, f. lat., de tranenvloed.

Delactātĭe, f. nw lat., het spenen van eenen zuigeling.

Delai, m. fr. (spr. *— lè*), het uitstel, verwijl, de opschorting, vertraging; Jur., de termijn, de bepaalde tijd ter verrigting van iets.

Delaissement, n. fr. (spr. *—lèss'máng*), Jur., de overlating, afstand, b. v. van een' pand wegens eene hypotheek; hulpeloosheid, verlaten toestand.

Delal, m. perz., een makelaar.

delamentéren, lat. (*delamentāri*), beweenen, beklagen, bejammeren.

de lana caprīna, lat., om geitenwol, geitenhaar (twisten), d. i. over eene onbeduidende zaak van geene waarde strijd voeren.

delapidéren, lat. (*delapidāre*), van steenen zuiveren.

Delápsie, f., de uitzakking van de baarmoeder.

delardéren, fr. Arch., de benedenkant van eenen steen schuin afstooten, afronden, scherpen.

delasséren, fr., uitrusten van de vermoeijenis, zich ontspannen, uitspannen, verkwikken; **delassement**, n. (spr. *—máng*), de verademing, verkwikking, ontspanning, het uitrusten.

Delātie, f. lat. (*delatĭo*), de aangifte, aanbrenging, aanwijzing, bij de overheid,

verklikkerij; *delata hereditas*, eene toegevallene (maar nog niet werkelijk verkregene) erfenis; *delatĭo hereditātis*, de toewijzing, overdragt der nalatenschap aan den naast daarop regthebbende; **delātor**, fr. **délateur**, m. een aanbrenger, aangever, verklikker, geheime aanklager; **delatōrisch**, verklikkend, verraderlijk; ook lasterlijk, valsch beschuldigend.

delavéren, fr., de kleuren te zeer verzwakken, verwasschen; **gedelaveerd**, te bleek van kleur (bij schilders en juweliers.

delayéren, fr. (spr. *deléjéren*), vloeibaar maken door water enz., verdunnen, inroeren, beslaan.

del credĕre, it. Merc., op trouw en geloof, op crediet; borgtogt bij verkoop van goederen, bij wisselzaken inz.; ook de verborgtogte som; *del credere* **staan**, zie ond. *credere.*

del certo (spr. —*tsjérto*), voorzeker, waarlijk; *del continuo* (spr. —*noeö*), in eens door; *dele*, lat. (v. *delēre*, uitdelgen, vernietigen), delg uit! wisch uit! *deleātur*, men delge uit, neme weg, letters en woorden, inz. op de drukproeven (wordende dit woord dan tot *dr.* verkort); **deleātor**, n. het weglatingsteeken; **deleterĭum**, n. nw lat., Med., eene leven vernietigende, vergiftige stof; **deletērisch**, verwoestend, vernietigend, vergiftig; *del cuŏre* (spr. — *koore*), van harte, hartelijk.

delectéren, lat. (*delectāre*), vermaken, verlustigen, verheugen, pret hebben; **delectātie**, f. de verlustiging, verkwikking, laving, uitspanning, lust.

Deléctus, m. lat. (v. *deligĕre*), de keur, uitlezing.

delegéren, lat. (*delegāre*), afzenden, afvaardigen; overdragen, afstaan, overwijzen, b. v. een regt, eene schuld enz.; **delegánt**, m. de opdrager van een werk, eene taak; ook de aanwijzende schuldenaar, die zijnen schuldeischer eene schuldvordering bij eenen derde afstaat; **delegatarĭus**, m. nw lat., de schuldeischer, die op eene schuldvordering bij eenen derde wordt verwezen; **delegātus**, **delegaat** of **gedelegeerde**, m. lat., een afgevaardigde; ook de aangewezen schuldenaar; **gedelegeerden**, Jur., regters, die ter beoordeeling van eene zaak bijzonder zijn aangewezen; **delegātie**, f. (lat. *delegatĭo*), de afzending, afvaardiging, de aangewezen personen om iets te onderzoeken; Jur., de overwijzing der schuld, afstand eener schuldvordering, aanwijzing van betaling eens schuldenaars op een' anderen schuldenaar met inwilliging van den laatste.

Deleniméent, n. lat. (*deleniméntum*), een middel tot verzachting, stilling; vleijende woorden, liefkozingen.

deléren, lat. (*delēre*, vgl. *dele*), uitvegen, uitwisschen, uitdelgen wat geschreven was.

delestéren, fr., den ballast uitladen, uitschieten; **delestage**, fr. (spr. —*táazj'*), het uitladen van den ballast uit een schip; ook hetgeen voor de vergunning daartoe moet betaald worden.

Deleterium, **deleterisch**, z. ond. *dele.*

Deli, m. turk. (eig. dapper, moedig, als subst. held enz.), de lijfwacht van een' turksch' opperbevelhebber, ligte ruiterij; **deli-baschi**, de aanvoerder dier ruiterij.

Delĭa, f. bijnaam van Diana (z. a.), naar het eiland Delos.

deliábel, nw lat., ontbindbaar, oplosbaar, aflosbaar.

delibatĭo hereditātis, Jur., de vermindering eener nalatenschap.

delibéren, lat. (*delibāre*), even proeven, sipperlippen.

deliberéren, lat. (*deliberāre*), raadslagen, beraadslagen, overleggen, overwegen, in beraad nemen; *ad deliberándum* **nemen**, iets in overweging nemen; *deliberandi spatium*, z. **spatium**; **deliberātie**, f. de beraadslaging, overweging, het bedenken; het genomen besluit.

delibréren, lat. (*delibrāre*), ontschorsen, schillen, pellen.

delicaat, lat. (*delicātus*), teeder, fijn, net, lief en aardig; gevoelig, prikkelbaar, weekelijk, omzigtig te behandelen, kiesch, teeder van ooren, fijn gevoelend; welsmakend, lekker, heerlijk van smaak; ook bedenkelijk, moeijelijk, hagchelijk; een **delicaat mensch**, een weekeling, kleinzeerig mensch, wittebroodskind; **delicatŭlus**, m. een lekkerbek, verwijfde; **delicatésse**, f. fr., de teederheid, fijnheid, kieschheid, fijne inschikkelijkheid; de teêrgevoeligheid; ook de lekkernij, het lekkerbeetje; de netheid, sierlijkheid; de zwakheid, weekelijkheid, overgevoeligheid, vertroeteldheid; scherpzinnigheid, schranderheid; *delicatissĭmo*, allerfijnst, -liefst, -lekkerst enz.; **delice**, f. fr. (v. h. lat. *delicĭa*), iets kostelijks, liefelijks, aangenaams, heerlijks; de wellust, geneugte, het vermaak, de vreugde, verlustiging, heerlijkheid; **delicieus**, kostelijk, liefelijk, hoogst aangenaam, aanvallig.

Delíctum, n., pl. **delicta**, lat. (van *delinquĕre*, feilen, iets verzien), een vergrijp, wanbedrijf, eene overtreding van wetten, eene euveldaad, misdaad; *delicta concurrentĭa*, verbondene, zamentreffende misdaden, b. v. roof met moord; **delictōr**, m. de misdadiger; *delictum atrox*, eene zware, afschuwelijke misdaad; *d. consummātum*, eene geheel volvoerde misdaad; *d. culpōsum*, eene door achteloosheid begane overtreding; *d. dolōsum*, een met kwaad opzet begane wandaad; *d. ec-*

clesiasticum, een geestelijk of kerkelijk vergrijp, d. i. welks onderzoek voor de kerkelijke overheid behoort; *d. extraordinarium*, eene buitengewone overtreding, zulk eene, welker bestraffing aan het goedvinden des regters is over gelaten; *d. innominātum*, een bij de wet niet genoemd wanbedrijf; *d. leve*, eene ligte overtreding; *d. nominātum*, een bij de wet genoemd wanbedrijf; *d. occúltum* een heimelijk, verborgen wanbedrijf; *d. ordinarium*, een vergrijp, waarop in regten eene vastbepaalde straf is gesteld; *d. privātum*, een vergrijp, dat met eene privaatstraf is bedreigd, d. i. met zulk eene, die de benadeelde tot zijn eigen voordeel kan eischen; *d. privilegiātum*, een vergrijp, dat wegens bijzondere omstandigheden zachter wordt bestraft dan andere van dezelfde soort; *d. proprium*, een wanbedrijf, dat slechts zekere personen kunnen begaan; *d. publicum*, eene met openlijke straf bedreigde overtreding, d. i. met eene straf, die de Staat den misdadiger ten beste van het geheel oplegt; *d. qualificātum*, een vergrijp, dat wegens bijomstandigheden harder bestraft wordt dan andere van dezelfde soort; *d. reiterātum*, een bij herhaling gepleegd wanbedrijf; *d. seculāre*, een door den wereldlijken regter te straffen wanbedrijf.

Deligātie, f. nw lat. Chir., de afbinding, onderbinding, ook het verband, de omzwachteling; **deligatuur**, f. het af- en onderbinden.

Delimitātie, f. nw lat., de grensbepaling.

deliniéren, lat. (*delineāre*), teekenen, ontwerpen, schetsen; *delineāvit* (afgek. *del.*), hij heeft het geteekend (op teekeningen en plaatwerk); **delineánt**, m. een teekenaar, de ontwerp- of schetsenmaker; **delineātie**, f. de teekening, afteekening, het ontwerp, de schets, grondteekening.

Deliniment, z. **deleniment**.

delinqueren, lat. (*delinquĕre*, vgl. delíctum), Jur., overtreden, eene misdaad begaan; **delinquént**, m. (lat. *delínquens*), een in hechtenis genomen overtreder, boosdoener, misdadiger, arme zondaar.

deliquescéren, lat. (*deliquescĕre*), Chem., vervloeijen, door de vochtigheid der lucht vloeibaar worden; **deliquescént**, vervloeijend, wegsmeltend; **deliquescéntie**, f. de eigenschap van zekere ligchamen, b. v. van zouten, om te vervloeijen; **deliquium** n. een chemisch vervloeijen; *deliquium animi*, onmagt.

deliréren, deliriéren, lat. (*delirāre*), verward spreken, verstandeloos, waanzinnig zijn, ijlen, raaskallen; **delirātie**, f. of **delirium**, n. de waanzin, waanzinnigheid, geestverwarring, het raaskallen, ijlen; *delirium trémens*, Med., de ijlhoofdigheid met beving (van zuipers).

Delisch problēma, n. (*deliăcum problēma*, zoo geheeten naar het eiland Delos, nu Dili), het in de gr. oudheid beroemde geom. vraagstuk: de zijde van eenen teerling te vinden, welks inhoud tweemaal grooter is dan een andere gegeven teerling of cubus; de oplossing daarvan door meetkunstige constructie (in de oudheid vergeefs beproefd) heeft veel tot de uitbreiding v. h. gebied der meetkunde bijgedragen. Is de zijde eens teerlings a, dan is die eens dubbel zoo grooten $= 1{,}259921\ a$.

Delitescéntie, f. (v. h. lat. *delitescĕre*, zich verbergen), Med., het ganschelijk verdwijnen van gezwellen, uitslag, enz. zonder eenig spoor of gevolg na te laten, in tegenstelling met metastasis.

delivréren, fr., bevrijden, verlossen, uitredden; uitleveren; over-, afleveren; **delivraison**, fr. (spr. —*wrèzong*), de levering, terhandstelling; **delivrance**, f. (spr. —*wrángs'*), de bevrijding, verlossing; uitlevering, overlevering.

delogéren, fr. (spr. —*zj*—), verdringen, verdrijven, verjagen, b. v. iemand uit eene woning, den vijand van zijnen post enz.; uittrekken, aftrekken, de plaats ruimen, opbreken van krijgsvolk; verhuizen; **delogement**, n. (spr. — *zj'mang*) of **delogéring**, f. het uit-, aftrekken, de aftogt, b. v. van troepen; het verdringen, uitdrijven; de verhuizing.

deloyal, fr., onregtmatig, onredelijk, trouweloos, woordbreukig, arglistig.

Delphijn, m. lat. (*delphin* en *delphīnus*; gr. *delphin*), de dolphijn, dolfijn, een walvischachtig zoogdier, dat in de beide kaken tanden heeft, en in vele soorten in alle zeeën, doorgaans troepsgewijze, gevonden wordt; de bekendste zijn de gewone of tuimeldolphijn (*delphinus delphis*) en de bruinvisch (*delphinus phocaena*). De eerste is de eigentlijke delphinus der Ouden, waarvan zij allerlei sprookjes vertelden (onder anderen waren zij de boden en dienaars v. Neptunus); Astr., een sterrebeeld aan den noordel. hemel, nabij den adelaar; *delphīnus*, lat., z. v. a. **dauphin** (z. a.).

Delphinium, n. nw lat. (v. het gr. *delphinion*), de ridderspoor, eene plantensoort; luis- of staverzaad (*delphinium staphisagria*, L.); **delphinine** of **delphine**, n. een bijzonder alkaloïde, in de zaden van die plant bevat, waarvan ¼ wigtje den sterksten hond binnen weinige uren doodt.

Delphisch orakel, n. eene godspraak (z. **orakel**) te Delphi in Oud-Griekenland, die in hoog aanzien stond en lang den naam van onfeilbaar had; van daar oneig. een geleerde, wiens oordeelvellingen, uitspraken

enz. veel invloed hebben en voor velen als rigtsnoer en regel gelden; zoo wordt b. v. Hugo de Groot soms het delphisch orakel geheeten, waarvan men, om zijne geboortestad Delft, wel eens het delftsch orakel heeft gemaakt.

Delphys, f. gr. Anat., de baarmoeder.

Delta, n. de grieksche D (*Δ*); het driehoekig of deltavormig eiland, dat door de armen des Nijls in Neder-Egypte gevormd wordt; **deltoïdisch** (gr. *deltoeidēs*) of **deltavormig**, driehoekig, de gedaante eener delta hebbende; **deltoïdēus**, m. Anat., de deltaspier, driehoekige armspier.

deludéren, lat. (*deludĕre*), bespotten, voor den gek houden, den draak steken, bedotten, misleiden; **deludábel**, nw lat., aan misleiding onderworpen; **delūsie**, f. bespotting.

deluéren, lat. (*deluĕre*), afspoelen, afwasschen.

delūsie, z. ond. **deludéren.**

Demagoog, m. gr. (v. *demos*, volk, en *ágein*, leiden), een volksleider, volksmenner, aanvoerder van eene volkspartij; (met het bijbegrip van verachtelijkheid:) volksverleider, oproerstoker, aandrijver tot omkeering der gevestigde orde van zaken; **demagogīe**, f. de volksleiding; volksverleiding; het streven naar heerschappij in eene volkspartij; **demagōgisch**, volksleidend, volksverleidend enz.; **demagogísmus**, n. de grondstellingen der demagogen.

demain, fr. (spr. *d'mèng*), morgen; *à demain*, tot morgen; *demain matin* (spr. *—matèng*), morgen vroeg; *demain au soir* (spr. *—o soár*), morgen avond.

demanchéren, fr. (spr. *—mangsj—*), Muz., de linkerhand aan de viool uit hare natuurlijke plaatsing brengen; met de hand over de greep reiken om scherper toonen voort te brengen.

demandéren, lat. (*demandāre*), over dragen, opdragen, toevertrouwen; **demandābel**, nw lat., vorderbaar; **demandánt**, m. nw lat., de klager, eischer; **demandātie**, f. de opdragt, last; **demande**, f. fr. (spr. *—mángd'*), de vraag, het verzoek, de bede.

demanteléren, fr., onthullen, openen, doen springen, de muren eener vesting afbreken, slechten.

Demarcātie, z. ond. **demarquéren.**

Demarche, f. fr. (spr. *demársj'*), de gang, wijze van gaan; handelwijze, gedrag, wandel; **demarches**, pl., maatregelen; **demarches doen**, stappen doen, maatregelen nemen.

demarquéren (het naast v. h. fr. *démarquer*, doch dit oorspr. v. h. duitsche merk, mark), teekens of merken zetten, grenslijnen trekken, afpalen, afperken, afbakenen; **demarcātie**, f. de begrenzing, afpaling, afbakening; Mar., de bepaling of berekening der plaats, waar een schip zich op open zee bevindt, het bestek; **demarcātie-cordon**, n. de grens- of scheidingsketen; **demarcātie-lijn**, Mil., de door twee of meer strijdende partijen vastgestelde grenslijn, die gedurende een' bepaalden tijd, b. v. een' wapenstilstand, niet mag overtreden worden; ook de grenslijn, door paus Alexander VI door den oceaan getrokken, om de heerschappij der Portugezen en Spanjaards hare bepaalde grenzen aan te wijzen; **demarcatie-troepen**, grenstroepen.

demasquéren, fr. (*demasquer*, vgl. **masker**), ontmaskeren, de mom afnemen, ontsluijeren, ten toon stellen; Mil., ontblooten, b. v. **eene batterij demasqueren**, hare bedekking wegnemen en haar zoo in staat stellen om te vuren.

dematerialiséren, nw lat., vergeestigen, van het materialismus (z. a.) afbrengen.

Demêlé, n. fr., een kleine twist, geschil, strijd, eene oneenigheid, kibbelpartij; **demêléren**, verwarde zaken uitéén doen, uitzoeken, scheiden, ontwikkelen, ontwarren; **met iemand wat te demêleren hebben**, iets met hem uitstaande hebben, een geschil met hem af te maken hebben.

demembréren, mid. lat. (*demembrāre*, v. *membrum*, lid), ontleden, in stukken breken, verdeelen; **demembrement**, n. fr. (spr. *demangbr'máng*), de verdeeling, verbrokkeling, uiteenneming.

Demenagement, n. fr. (spr. *—naazj'máng*), de verhuizing, het ontruimen, aftrekken.

demenéren [**zich**], fr. (*se démener*), zich hevig bewegen, levendige, wilde gebaren maken.

Démens, m. lat., een onzinnige; **dementĭa**, f. onzinnigheid.

Dementi, n. fr. (spr. *demangti*), de beschuldiging van eene leugen, de logenstraffing; de tegenspraak met zich-zelven, de beschaming over eene mislukte, haar doel niet bereikende daad; **iemand een dementi geven**, hem de onwaarheid aantoonen, hem logen straffen, tegen spreken; **zich-zelven een dementi geven**, zich tegen spreken, met zich-zelven strijdig spreken of handelen; zijn woord terug nemen of niet houden; **dementéren**, logen straffen, wederleggen; tegen spreken.

demeréren, lat. (*demerēri*), zich verdienstelijk maken, verdienen; **demerént**, m. een verdienstelijke, hij, die zich verdienstelijk maakt.

Demerite, f. fr., het wangedrag, het strafbare in eene daad.

Demēter, f. gr. Myth., de godin van den landbouw, bij de Romeinen **Ceres** (z. a.); **demetrĭum**, z. v. a. **cererĭum** (z. a.).

demeubléren, fr. (vgl. **meuble**), het huisraad wegnemen, ontruimen; **demeuble-**

ment, n. (spr. —*máng*), het ontruimen eener woning van huisraad.

Demi-air, m. fr. (spr. —*ér*), z. **demivolte**; **demi-amplexicaulisch**, ook **semi-** en **hemi-amplexicaulisch** (z. h. laatste); **demibastion**, f. fr. (v. *demi*, half), Fort., half bastion, half bolwerk (eene face en een flanc); **demifortune**, f. fr., eig. een halffortuintje, een rijtuig met een paard, éénspan; **demihollande**, f. Merc., half hollandsch linnen, eene fijne soort v. lijnwaad, dat in Picardië wordt gemaakt; **demijeu**, m. (spr. —*zjeu*), Muz., halfspel, halfluid spel, tusschen sterk en zacht in; **demilúne**, f. Fort., eene halve maan, een buitenwerk, waarvan de keel naar eene halve maan gelijkt of korte afgestompte flanken heeft; z. v. a. ravelijn; **demimesure**, f. (spr. *s* als *z*), halve maatregel.

Deminutief, z. **diminutief**.

Demiparallèle, f. fr. Fort., dat gedeelte der loopgraaf, dat parallel loopt met het front v. d. aanval; **demiqueue**, f. Merc., eene ton van 240 tot 260 parijsche pinten of 223,44—242,06 ned. kan; **demisappe**, f. fr., eene halve loopgraaf; vgl. **sappe**; **demisoupir**, m. (spr. —*soepíer*), Muz., eene achtste rust.

demíssus, lat. (v. *demittĕre*, neder laten), bescheiden, ootmoedig, kleinmoedig; **demíssie**, f. vriendelijkheid jegens geringeren; bescheidenheid, ootmoed; ook z. v. a. **dimissie** (z. a.); **demissionair**, m. (fr. *demissionaire*), de ontvanger van afgestane goederen, hij, tot wiens voordeel men iets afstaat.

Demiteinte, f. fr. (spr. *tèngt'*), de halfschaduw bij plaatsnijders; Pict., middelkleur, halftint (*mezzo tinto*, it.); **demitour**, m. (spr. —*toer*), Mil., eene halve wending, halve omdraaijing van het lijf, zooals b. v. bij het regts om! links om! **demivolte**, f. of **demi-air**, m. eene der zeven bewegingen v. h. paard, halve zwenking.

Demiúrg, m. gr. (*demiūrgós*, v. *dēmos*, volk en *érgon*, werk; eig. wie het volk aan nuttig werk zet), een werkmeester, kunstenaar, architect; een volksregent, de hoogste overheidspersoon in verscheidene gr. staten; ook God, als opperbouwmeester des heelals, wereldschepper.

demobiliséren, barb. lat. Mil., ontwapenen, op den voet van vrede stellen; Jur., roerende goederen voor onroerende verklaren; **demobilisātie**, f. Mil., de ontwapening.

Democratīe, f. gr. (v. *dēmos*, volk, en *kratein*, heerschen), de volksheerschappij, volksregering, een regeringsvorm, waarbij het volk, d. i. de gezamentlijke burgers, zoowel de wetgevende als uitvoerende magt heeft, en de medeleden der regering uit alle standen gekozen worden, in tegenst. met aristocratie, z. ook **republiek**; **democraat**, m. een burger en aanhanger v. zulk eenen staatsvorm; een volksvriend, vrijburger, vrijheidsvriend; **democrātisch**, vrijburgerlijk, tot de volksregering behoorende; **democratiséren**, vrijburgerlijke gezindheden koesteren en uiten; **democratísmús**, n. de vrijburgerzin; het aankleven der volksregering.

Democrītus, een oud-gr. wijsgeer, de schepper van het atomenstelsel. Volgens een der vele sprookjes, omtrent hem in omlooop gebleven, zou hij bestendig over de dwaasheden der menschen hebben gelagchen, gelijk Heraclitus, een ander oud-gr. wijsgeer, steeds daarover weende; van daar beteekent een **democriet** een lagcher, iemand, die de wereld inz. van hare lachwekkende zijde beschouwt, een vriend der gezellige vreugde enz.; **democrietengezelschap**, de naam v. een klein geheim genootschap te Haarlem.

Demogerónten, pl. gr., de oudsten des volks, senatoren in Griekenland.

Demoisélle, f. fr. (spr. *demoaz*—, vroeger *damoiselle*, verklw. v. *dame*, gelijk het it. *donzella* v. *donna*, het hoogd. *fräulein* v. *frau*), juffrouw, juffer, jonge dochter; ook de naam van vele soorten v. vliegen; juffertje; het heiblok der straatmakers.

demoliéren (fr. *démolir*, v. h. lat. *demolīri*, wegruimen), slechten, omver werpen, afbreken, slopen; **demolītie** of **demoliséring**, f. de slechting, sloping, nederhaling, omverwerping van een' wal, een huis; **demolītie-systēma**, n. Fort., het stelsel, volgens hetwelk reeds bij den bouw der vestingwerken de noodige inrigtingen tot vernieling daarvan gemaakt worden; de tot dat doel aangelegde mijnen heeten **demolitie-mijnen.**

demonetiséren, fr. (v. h. lat. *monēta*, munt), Merc., eene munt of een papier zijne waarde ontnemen, buiten omloop brengen; **demonetisātie**, f. de waardebeneming, het buiten omloop brengen van munten of papieren.

demonstréren, lat. (*demonstrāre*), toonen, bewijzen, betoogen, voor oogen leggen, ontleden; *ad ocŭlum* of *ad ocŭlos* **demonstréren**, aanschouwelijk maken, helder, klaarblijkelijk, zonneklaar bewijzen; **demonstrābel**, bewijsbaar, betoogbaar; **demonstrabiliteit**, f. de bewijsbaarheid; **demonstrātie**, f. een overtuigend, zonneklaar bewijs, dat de vooronderstelling v. h. tegendeel niet toelaat (gelijk b. v. de **mathematische demonstratiën**), betoog, ontwikkeling; Anat., het onderrigt in de ontleedkunde met behulp van præparaten; Jur., eene aanwijzing, ontvouwing, een minder vormelijk bewijs (in summarische regtszaken); Mil., eene bedreiging, houding van aanval, dreigende houding, het te kennen geven van een zeker oogmerk door gemaakte bewegingen, om daardoor den vijand te

misleiden; *demonstratio directa*, het onmiddellijke, regtstreeksche—, *d. indirecta*, het middellijke, zijdelingsche bewijs; **demonstratief**, aanwijzend; bewijzend, overtuigend, bewijsbaar, bondig; **demonstratīvum**, n., pl. **demonstratīva**, Gram., aanwijzende voornaamwoorden, b. v. deze, die, gene enz.

demontéren, fr. (*démonter*, vgl. **montéren**), Mil., van het paard afzetten, uit den zadel ligten; weerloos. onbruikbaar maken, buiten staat van verdediging stellen, b. v. eene batterij; een **stuk geschut demonteren**, het affuit of rolpaard stuk schieten of op eene andere wijze bederven; ook tot zwijgen brengen; **demoraliséren**, fr., onzedelijk, zedeloos maken, de zeden verbasteren, bederven, van zedelijke waarde berooven; **demoralisātie**, f. Neol., de zedenverbastering, het zedebederf, de zedelijke verwildering.

de mortuis nil nisi bene, z. ond. *mortuus*.

Demosthĕnes, m. een beroemd oud-gr. redenaar in Athenen; van daar in 't algemeen: een uitmuntend redenaar, een bij uitstek welsprekend mensch; **demosthénĭsche welsprekendheid**, eene wegslepende, buitengewone welsprekendheid naar het voorbeeld van dien Griek.

demōtisch schrift der oude Egyptenaren, d. i. volksschrift (v. h. gr. *dēmos*, volk), het gewone egyptische letterschrift, in tegenst. met het hieratische (z. a.).

demovéren, lat. (*demovēre*), wegruimen, afzetten.

demtis deméndis, lat., na wegneming van hetgene weggenomen moet worden.

demulcéren, lat. (*demulcēre*), streelen, liefkozen, sussen, stillen; **demulcérend**, Med., verzachtend, bedarend, omwikkelend (van artsenijen).

Denarĭus, m. lat., eig. tien bevattend; eene oud-rom. zilvermunt, die oorspr. 10, later 16 asses deed, omtrent = 30 centen; ook eene silezische kopermunt, ongeveer = ½ cent; *tĕrtius denarĭus*, de derde penning; in het duitsche regt: het lagere geregtshof, dewijl het hoofd daarvan ⅓ van de geregtskosten genoot; **denáro** of **danáro**, m. it., eene koperen rekenmunt in vele ital. staten van verschillende waarde; 240 denari doen te Milaan eene gewone lira of 36 cent, en eene keizerlijke lira of 50 cent; het aandeel van eenen koopman in een schip of zijne lading; ook een zijde- en goudgewigt, ongeveer 1 grein.

denationaliséren, barb. lat., het nationaal karakter ontnemen, van den volksaard (nationaliteit) berooven; niet meer als tot eene zekere natie behoorende erkennen, het burgerregt wegnemen.

denaturaliséren, barb. lat., de toegestane landsregten weder intrekken, het burgerregt ontnemen; weder verwerpen, uitwerpen, b. v. een vroeger opgenomen woord uit de taal.

denaturéren (fr. *dénaturer*), ontaarden, verbasteren; de natuur, den aard der zaak veranderen.

denātus, nw lat., gestorven.

Dendragaat, m. gr. (v. *dendron*, boom), boomagaat, ook **mokasteen**, eene variëteit van den gemeenen chalcedoniesteen met dendritische of boomvormige teekeningen; **dendrieten**, m. pl., boomsteenen, welke kleine boomen of heester- en struikgewas vertoonen; zij zijn van de versteeningen onderscheiden; vele laten zich slijpen en worden tot kunstzaken verwerkt; **dendrītisch** of **dendroīdisch**, boomvormig; **dendrobátisch**, op boomen klimmend; **dendrodrómisch**, op boomen loopend; **dendrographīe**, f. de boombeschrijving; **dendrolīthen**, pl., versteeningen van boomen en hunne deelen, die in alle streken der aarde, in de zoogenaamde secundaire vormingen, voorkomen, en overblijfsels eener ondergegane schepping zijn; **dendrologīe**, f. de boomkunde; **dendrométer**, n. een boommeter, een werktuig, uitgevonden door Duncombe en Whittels, om de hoogte v. eenen boom, de doorsnede v. zijnen stam en zijne houtmassa te meten (men bepaalt er ook vrij naauwkeurig de hoogte en den afstand van bergen, torens enz. mede); **dendrometrīe**, f. de boommeetkunst; **dendromórphisch**, boomvormig; **dendrophágisch**, houtvretend; **dendrophīlus**, m. een liefhebber v. boomen.

denegéren, lat. (*denegāre*), weigeren, afslaan; **denegātie**, f. de weigering; ook loochening voor het geregt; *denegatio debĭti conjugālis*, weigering v. d. huwelijkspligt; **denegātor**, m. de loochenaar, verloochenaar.

Denga, z. **denuschka**.

Denier, m. fr. (spr. *deni-é*; v. h. lat. **denarĭus**), eene kleine koperen munt in verscheidene landen, geldende van ¼ tot ½ cent.

denigréren, lat. (*denigrāre*), zwarten, zwart of verachtelijk maken, belasteren; **denigrātie**, f. lat. en **denigrement**, m. fr. (spr. *máng*), de zwartmaking, belastering, vernedering, verachting; het schenden van den goeden naam; Chir., het zwart worden van een ligchaamsdeel door de stremming van het bloed.

Denizen of **denison**, m. eng. (spr. *dénniez'n*), een vrije burger, een vreemdeling, die het burgerregt heeft verkregen (v. h. lat. *donatio* afgeleid, dewijl hem ex donatione regis het burgerregt is geschonken); **deniséren**, het burgerregt schenken; vrijmaken; **denizátion**, f. (spr. *dennizéesjen*), in Engeland de vrijmaking, de verleening van het burgerregt.

denobilitéren, nw lat., ontadelen, van

den adeldom berooven of vervallen verklaren.

denomineren, lat. (*denomināre*), noemen, benoemen, aanstellen; **denominātie**, f. de noeming, benoeming; aanwijzing, aankondiging; *denominatio testium*, de benoeming der getuigen; **denominatīvum**, n. Gram., een naamwoord, dat onmiddellijk van een ander afgeleid is, b. v. bloempje van bloem; **denominātor**, m. Arith., de noemer van eene breuk; *denominator rationis*, de reden- of verhoudings-aanwijzer, z. v. a. **quotient**.

denoncéren, fr., z. v. a. **denuncieren**.

de non praejudicándo, lat., zonder benadeeling van eens anders regten.

denotéren, lat. (*denotāre*), beteekenen, te kennen geven, aanwijzen; **denotātie**, f. de beteekening, aanwijzing door teekenen.

denouéren, fr. (spr. *ou* = *oe*), ontknoopen, oplossen, ontwarren; **denouábel**, oplosbaar; **denouement**, n. fr. (spr. *denoe'máng*), de ontknooping, ontwikkeling; oplossing, beslissing, afloop.

de novo, z. ond. *novum*.

Denrée, f., pl. **denrées**, fr. (spr. *dangré'*), levensmiddelen, iedere eetwaar.

denséren, lat. (*densāre*, digt maken, verdigten, b. v. waterdamp; **densābel**, verdigtbaar; **densātie**, f. de verdigting; **densiflōrisch**, nw lat., met digt bijeenstaande bloemen; **densifólisch**, digtbebladerd; **densirōstrisch**, met harden en vasten snavel; **densiteit**, f. (*densitas*), de digtheid.

Dentăgra, n. lat.-gr. (v. h. lat. *dens*, tand), Med., de tandpijn, kiespijn; **dentaal-letters**, Gram., lat.-ned., tandletters, zulke letters, bij welker uitspraak de tong de tanden raakt, zooals *d*, *t* enz.; **dentalithen**, pl. lat.-gr., zeetanden, eene versteening; **dentarpaag**, m. een tandentrekker, ieder werktuig tot het uittrekken der tanden, koevoet, engelsche sleutel enz.; **dentatiën**, pl. nw lat., uittandingen, tandvormige spierhoofden; **denticórnisch**, nw lat., met getande voelsprieten; *denticŭli*, pl. lat., Arch., een sieraad, uit kleine vierkant bewerkte stukjes bestaande, tandsneden, kalfstanden aan eene kornis; **dentirōstres**, N. H., tandbekken, eene vogelfamilie tot de orde der muschachtigen behoorende; **dentirōstrisch**, met getanden snavel; **dentiscalpĭum**, n. een tandenstoker, een werktuig om de tanden schoon te maken en af te schrappen; **dentist**, m. nw lat., een tandmeester; **dentitie**, f. lat. (*dentitio*), het tanden krijgen, het doorbreken der tanden bij kinderen; **dentifricĭum**, n. een tandmiddel, tandpoeder, tandwater enz.; **dentuur**, f. nw lat., het gebit, de gezamentlijke tanden en kiezen; de gesteldheid daarvan; **denteléren**, tanden, uittanden, getand maken; **dentelle**, f. (spr. *dangtéll'*), kant, een bekend open gewerkt weefsel van garen, zijde enz.; **dento-labiálen**, pl. gr. Gram., tand-lipletters, zulke medeklinkers, die gevormd worden door de boventanden op de onderlip te plaatsen, zooals *v*, *f* enz.

denudéren, lat. (*denudāre*), Chir., ontblooten, b. v. een been bij breuken; **denudātie**, f. de ontblooting, blootlegging.

denunciéren, lat. (*denunciāre*), voor het geregt aangeven, aanklagen; eene fout berispen, wraken; **denunciánt**, m. een aangever, aanbrenger, aanklager, verklikker; **denunciaat**, m. de aangeklaagde, aangegevene; **denunciātie**, f. de aangifte van eene overtreding bij de overheid, de aanwijzing, bekendmaking, ontdekking, verklikkerij; *denunciatio litis*, de aankondiging van een regtsgeding aan eenen derde, met uitnoodiging tot geregtelijke verdediging.

Denuschka of l. **deneschka**) verklw. v. **denga**, dat weder één is met *denier*, *denaro*, *denarius*), eene russ. koperen munt, = ½ kopeke of bijna 1 cent, de 200 doen een' roebel.

deobstruéren, nw lat. Med., eene verstopping wegnemen, openen; **deobstruént**, verstopping wegnemend.

Deodaat (v. h. lat. *a Deo datus*, van God gegeven), mansn., z. v. a. **Theodorus**; **deodánt**, n. in het eng. regt: alles wat als aanleiding tot den dood van een' mensch aan den Staat vervalt; als deodant vervallen alle roerende en onroerende goederen der zelfmoorders (vgl. **coroner**).

Deo dicatus en *Deo gratias*, z. ond. *Deus*.

Deontologīe, f. gr., de pligtenleer, zedeleer (een woord door den eng. wijsgeer Bentham gebezigd).

deoptéren, lat. (*deoptāre*), kiezen, bij eene keus zijne meening uitspreken, stemmen.

deosculātie, f. nw lat., het kussen, zoenen.

deo volente, z. ond. **Deus**.

depaquetéren, fr. (spr. *qu* als *k*), uitpakken.

deparalyséren, nw lat., de verlamming wegnemen.

departéren, nw lat. (v. h. lat. *partīri*, deelen), afdeelen, uit elkander zetten; **departement**, n. fr. (spr. —*máng*), de verdeeling, uitdeeling van zekere bezigheden onder vele personen in een collegie; de ambts- of werkkring, het vak, bedrijf, beheer, al wat tot iemands bevoegdheid behoort; **dat is niet van mijn departement**, dat behoort bij mij, in mijn vak, op mijn bureau enz. niet te huis, daartoe ben ik niet bevoegd, dat gaat mij niet aan; de verschillende afdeelingen van

de staatszaken, onder de ministers verdeeld, b. v. **departement van oorlog**, **van finantiën** enz.; Geog., de hoofdafdeelingen van het inwendig beheer in een land, b. v. in Frankrijk, de landsafdeeling, kreits, landvoogdij; ook de afdeelingen der maatschappij Tot Nut van 't Algemeen; Arch., de gezamentlijke, tot hetzelfde gebruik bestemde vertrekken in een gebouw; **departementaal**, wat de departementen betreft, **departītie**, f. nw lat., de verdeeling.

depascéren, lat. (*depascĕre*), afweiden, af- of kaalvreten.

depauperéren, nw lat. (v. h. lat. *pauper*, arm), verarmen, arm maken; **depauperātie**, f. het arm maken; de verarming.

Depêche, f., pl. **depêches**, fr. (spr. *depèsj'*), staatsbrieven, brieven tusschen het ministerie van buitenlandsche zaken en de daarvan afhankelijke diplomatische agenten, ambtsberigten, afvaardigingen, voorschriften omtrent het te houden gedrag (hunnen naam ontleenen zij van de noodzakelijkheid der spoedige bezorging); **depechéren**, snel afvaardigen, bespoedigen, afzenden, dringen; **zich depechéren**, zich haasten, spoeden.

depeculéren, lat. (*depeculāri*), eene openbare kas bestelen; **depeculātie**, f. de diefstal aan de kas gepleegd; **depeculātor**, m. de besteler eener openbare kas.

depelléren, lat. (*depellĕre*), verwijderen, verdrijven, afwenden, verstooten.

dependéren, lat. (*dependĕre*), afhangen van iemand of hem onderworpen zijn; **dependént**, afhankelijk, ondergeschikt, onzelfstandig; **dependéntie**, f. nw lat., de afhankelijkheid, onderworpenheid, ondergeschiktheid; Jur. z. v. a. **pertinentiën**; eene zaak met al hare **ab- en dependentiën**, eene zaak met al haar bij en toebehooren, met alle bijzaken.

depennéren, nw lat. (v. h. lat. *penna*, veder, pen), Merc., rekeningen in het kladboek doorhalen; eenen last terug nemen.

Depense, f. fr. (spr. *depángs'*, v. h. lat. *dependĕre*, betalen, besteden), de uitgave, onkosten, vertering, verkwisting; ook de voorraadkamer op groote schepen; **depenséren**, uitgeven, besteden, verteren, verdoen, doorbrengen, verkwisten; **depenseur** (spr. *depangs*—) of l. **depensier** (spr. *depangsi-é*), m. een verkwister, doorbrenger; ook een uitdeeler of uitreiker van levensmiddelen, inz. op schepen.

depeupléren, fr., ontvolken, de bewoners uitroeijen, verdrijven, hetzij de menschen uit een land, de visschen uit een water, de vogelen uit een bosch enz.

Dephlegmātie of **dephlegméring**, f. lat.-gr. (vgl. **phlegma**), Chem., de ontwatering, verdrijving of wegneming der waterachtige deelen uit geestrijke vloeistoffen, z. **rectificatie**; **dephlegmatiséren**, ook **dephlegméren**, ontwateren, de bevrijding van waterachtige deelen, de versterking, zuivering, b. v. van wijngeest, vitrioolzuur enz.

dephlogístisch, lat.-gr. (vgl. **phlogiston** enz., niet ontbrandbaar, onverbrandbaar; **dephlogistiséren**, van ontbrandingsstof berooven, onverbrandbaar maken; **gedephlogistiseerd**, van de ontbrandbare deelen, de ontbrandingsstof beroofd; **gedephlogistiseerde lucht**, levenslucht, zuivere lucht, z. **gas**.

depiléren, lat. (*depilāre*), ontharen, van haren berooven; fig. iemand van het zijne berooven; **depilātie**, f. nw lat., de ontharing, kaalheid; **depilatorĭum**, n. Med., een ontharingsmiddel, een middel, dat de haren doet uitvallen.

depingéren, lat. (*depingĕre*), afmalen, schilderen, beschrijven.

Depit, n. fr. (spr. *depí*), de spijt, ergernis, het verdriet, hartzeer; spijtigheid; trots; *en dépit* (spr. *ang*—), in spijt, ten spijt, in weêrwil van....; *par dépit*, uit verdriet, ergernis.

deplacéren, iemand uit zijne plaats zetten, verplaatsen, verdrijven, afzetten, hem zijne plaats ontnemen; **gedeplaceerd zijn**; op de verkeerde plaats staan, niet op zijne plaats zijn; ook ten ontijde geschieden, kwalijk aangebragt zijn.

Deplaisance, f. fr. (spr. *deplèzángs'*), de afkeer, het mishagen, de weêrzin; het ongenoegen, verdriet; **deplaisant** (spr. —*plèzáng*), onaangenaam, verdrietig; **deplaisir**, n. het verdriet, mishagen, misnoegen, de kommer.

de plano, z. ond. **plan**.

deplantéren, lat. (*deplantāre*), verplanten, verzetten, uitnemen.

Deplētie, f. nw lat., Med., de ontlediging; **depletief**, ontledigend.

deploréren, lat. (*deplorāre*), beweenen, bejammeren, betreuren, beklagen; **deplorābel**, beweenenswaard, jammerlijk, erbarmelijk.

deployéren, fr. (spr. —*ploaj*—), uiteen slaan, ontvouwen, ontwikkelen, uitbreiden; ook uitkramen, aanwenden, vertoonen, in 't werk stellen, b. v. al zijne welsprekendheid; **de colonne deployeren**, Mil., van de orde in geslotene colonne tot de slagorde overgaan; zich ontwikkelen; **deployeerpas**, Mil., de snelpas bij de ontwikkeling van eene geslotene bende.

depluméren, nw lat., ontvederen, plukken.

depolariséren, nw lat. Phys., van de polariteit (z. a.), berooven; **depolarisātie**, f. de opheffing der polariteit.

deponéren, lat. (*deponĕre*), afleggen, neder leggen, in bewaring geven, aanver-

trouwen; geregtelijk getuigen; ook een nieuw student ontgroenen; **depōnens** (scil. *verbum*), n. lat. Gram., een woord, dat den uitgang van een lijdend en de beteekenis van een bedrijvend of onzijdig werkwoord heeft; **deponént**, m. Jur., een nederlegger, in bewaring gever, toevertrouwer; een getuige; z. ook **depositor**; **depositum**, n., pl. **deposita**, een toevertrouwd, in bewaring gelegd goed, een onderpand; *ad depositum* **geven**, **nemen**, in bewaring geven, nemen of neder leggen; **deposito-bank**, eene bewaarbank, eene inrigting, die kapitalen tegen matige interesten aanneemt, om ze tot hoogere interesten weder uit te geven; vgl. **girobank**; **deposito-gelden**, zulke gelden, die tot uitbreiding van eenen handel tegen interest worden opgenomen; **deposito-kas**, de nederleggings- of bewaarkas; **deposito-wissel**, zulk eenen, die voor de deposito-gelden opgemaakt en in handen van eenen notaris neder gelegd wordt; **depositie**, de afzetting; nederlegging v. voorwerpen om die te bewaren; ook de getuigenis; **depositio testium**, de verklaring der getuigen; **depositorius**, lat., of **depositaire**, fr. m. de bewaarder; opnemer van een depôt, een vertrouwd persoon, bij wien iets ter bewaring wordt gelegd; **depositor**, lat. **depositeur**, fr. (spr. *s* als *z*), ook **deponént**, m. een toevertrouwer, iemand, die geld of goed neder legt, in bewaring geeft; **depositorium**, n. nw lat., de inrigting tot geregtelijke bewaring, z. v. a. archief; **depôt**, n. fr. (spr. *depó*), het in bewaring gelegde; eene bewaarplaats, stapel- of verzamelplaats van koopmansgoed, magazijn; het bezinksel of zetsel, dat zich in de afgescheidene vochten, zooals de urine, of in scheikundige oplossingen door de rust, het koud worden of de verdamping vormt; ook hetzelfde beteekenende als absces; Mil., de aanvullingsmanschappen; het aanvullingsmagazijn; de bewaarplaats van allerlei krijgsbehoeften, wapens, kleeding enz.; *en depôt* **geven**, in bewaring geven of neder leggen.

depopuléren, lat. z. v. a. **depeupleren**; **depopulātie**, f. de ontvolking.

deportéren, lat. (*deportāre*), vervoeren, verbannen, uit het land drijven, naar een bepaald oord als ballingplaats brengen; **deportātie**, f. de uitbanning, de vervoering naar eene strafkolonie of naar een ander land; de levenslange verbanning naar een aangewezen afgelegen oord, verbonden met de vervoering daarheen; **deportātus**, m. of een **gedeporteerde**, een verbannene, dus uit het land gedrevene.

Depositair, **depositie**, **depositum**, z. ond. **deponéren**.

depossedéren, fr. Jur., iemand uit het bezit eener zaak zetten, verdrijven, verstooten; **depossessie**, f. de ontzetting uit het bezit, verstooting.

depossibilitéren, barb. lat., ontmogelijken, onmogelijk maken.

depostéren, fr. (vgl. **post**), Mil., verdringen, van eenen post verdrijven.

depostuléren, lat. (*depostulāre*), ernstig verzoeken, vorderen, eischen; **depostulātor**, m. de eischer, vorderaar.

Depôt, z. ond. **deponéren**.

depotentiéren, nw lat. (vgl. **potentie** ond. **potent**), verzwakken, de kracht benemen.

depouilléren, fr. (spr. *depoeilj*—), berooven, uitkleeden, ontblooten, uitschudden, plunderen; **depouillement**, m. (spr. —*poeilj'máng*), uitschudding, onthouding; Merc. Jur., uittreksel uit eene rekening, uit een protocol.

depraedéren, lat. (*depraedāre*), berooven, plunderen, vernielen, verwoesten; **depraedātie**, f. de berooving, plundering; **depraedātor**, m. de plunderaar.

depraeoccupéren, **depraeveniéren**, nw lat. van vooringenomenheid bevrijden.

depravéren, lat. (*depravāre*), bederven, verslechten; **depravātie**, f. het bederf, de verdorvenheid, de verslimmering, b. v. der zeden, der ligchaamsvochten.

depreciéren, **depreciatie**, z. **depretieren**.

deprecéren, lat. (*deprecāri*), verbidden, afbidden, afwenden, onttrekken; **deprecātie**, f. de afbidding, verbidding; de afwijzing, verontschuldiging.

deprehendéren, lat. (*deprehendĕre*), betrappen, vatten, grijpen; **deprehénsie**, f. de betrapping, het aanhouden, gevangen nemen.

Depréssie, f. lat. (*depressio*, v. *deprimĕre*), het nederdrukken, indrukken; de nederdrukking, onderdrukking, verdrukking, druk; Chir., nederdrukking, indrukking vooral van de beenderen van het hoofd; de nederdrukking van de staar, eene kunstbewerking, waarbij men de lens in den bodem van het glasachtig ligchaam drukt; de deuk, indieping; afmatting, verslapping, ontspanning van ligchaam of geest; **depressie-hoek**, Geom., de hellingshoek; **depressorium**, n. nw lat., een werktuig, waarvan men zich na de panboring bedient, om het harde hersenvlies neder te drukken.

depretiéren, lat. (*depretiāre*, fr. *déprécier*), vernederen, verlagen, te gering schatten; **depretiātie**, f. de vernedering, geringschatting, waardeverlaging.

Deprí, m. fr., bij een belastingkantoor: eene schriftelijke opgave der waren, die men buiten 's lands verkoopt of doorvoert,

met de belofte, daarvan de gevorderde regten te betalen.

depriméren, lat. (*deprimĕre*), neder drukken, onder drukken; Chir., bij de graauwe staar de lens neder drukken; ontspannen, verslappen, verzwakken; **een gedeprimeerde pols**, een zwakke pols, die bij de minste drukking met den vinger verdwijnt en gebrek aan kracht aanwijst.

deprisonnéren, fr. (spr. *s* als *z*), uit de gevangenis bevrijden.

deprivéren, nw lat., berooven; **deprivātie**, f. de berooving, ontzetting.

de profundis, z. ond. *profundus*.

deprohibéren, nw lat., van het verbod bevrijden, het verbod opheffen; **deprohibítie**, f. de opheffing des verbods.

depucelléren, fr. (vgl. **pucelle**), ontmaagden; **depucellage**, f. (spr. —*láazj'*) de ontmaagding; **depucellement**, n. (spr. —*máng*), het ontmaagdingsregt.

depuréren, nw lat., zuiveren; **depurantīa**, lat. Med., zuiverende middelen; **depurātie**, f. de zuivering, reiniging; **depuratief**, bloedzuiverend; **depuratorīum**, n. het zuiveringsvat.

depurgéren (lat. *depurgāre*), reinigen, zuiveren; **depurgātie**, f. de zuivering, loutering, reiniging.

deputéren, lat. (*deputāre*, aanwijzen, tot iets bestemmen), afvaardigen, afzenden; **deputātus**, m. (pl. *deputati*) of een **gedeputeerde**, een afgevaardigde, de voor een' bepaalden tijd verkozen volksvertegenwoordiger en zaakvoerder; **deputātie**, f. de afvaardiging, afzending van eenige, uit een collegie of uit eene gemeente verkozen personen met eenen zekeren last of opdragt, b. v. aan eenen vorst; ook de gezamentlijke afgevaardigden-zelven, de bezending.

dequalificéren, nw lat., de bevoegdheid ontnemen; **dequalificātie**, f. het verlies der bevoegdheid.

Derac, m. de oud-egyptische ellemaat.

deracinéren, nw lat., ontwortelen, uitroeijen.

Deradelphīe, f. gr., het zamen gegroeid zijn v. twee ligchamen met hals en hoofd; **deradelphiën**, pl., dusdanige misgeboorten.

Derah, m. eene egyptische maat van $\frac{3}{5}$ ned. el.

deraisonnábel, fr. (spr. —*réz*—), onredelijk, onverstandig; onbillijk; **deraisonnéren**, onverstandig spreken, verkeerd, ongerijmd redeneren of oordeelen, onbezonnen snappen, raaskallen; **deraisonnement**, n. (spr. —*máng*), onverstandige praat, verkeerde, scheve oordeelvelling.

derangéren, fr. (spr. —*rangzj*—; vgl. **rangeren**), in wanorde brengen, verwarren, storen; **gederangeerd zijn**, ontsteld (van hersenen) zijn, verbijsterd zijn; in bedenkelijke fortuinsomstandigheden verkeeren, vele schulden hebben; **derangement**, n. (spr. *derangzj'máng*), de wanorde, verwarring, storing, verontrusting.

de rato, z. ond. *ratum*.

derelinquéren, lat. (*derelinquĕre*), iets verlaten, het bezit eener zaak en het regt van eigendom opgeven, laten varen; **derelícta**, pl., verlatene, onbeheerde goederen, zulke, welker eigenaar zijn eigendomsregt heeft opgegeven; **derelíctie**, f. de verlating, het opgeven, b. v. van zijnen eigendom, waardoor dit aan den eersten bezitnemer vervalt (*res delicta cedit primo occupanti*).

Derencephălus, n. gr. eene misgeboorte met zeer kleine, door de halswervelen omgevene hersenen; **derencephalīe**, f. de toestand v. zulk eene misgeboorte; **derencephálisch**, zonder ruggemerg in den hals.

Derhem of **dirhem**, m. eene kleine perz. en turk. munt, = 4 aspers; de eenheid der gewigten in Perzië, = 9,79 wigtje; in Arabië ongeveer 1 drachme.

deridéren, lat. (*deridēre*), uitlagchen, bespotten; **derisíbel**, belagchenswaard, bespottelijk; **derīsie**, f. de bespotting, het uitlagchen; **derisōrisch**, bespottend, beschimpend.

de rigōre juris, lat., naar de gestrengheid des regts.

Derimher, m. een groote tempel der Parsen.

Derisie, enz., z. ond. **derideren**.

derivéren, lat. (*derivāre*), afstammen, afleiden, de afleiding, afkomst, den oorsprong aanwijzen; **deriverende middelen**, Med., afleidende middelen; **derivātum**, n. (pl. **derivāta**), Gram., een afgeleid woord; in tegenst. met **primitivum** (z. a.); **derivātie**, f. de afleiding, afstamming, b. v. van een woord, de woordafleiding; **derivatie-rekening**, Math., de afleidings-rekening, een gedeelte der wiskunstige analysis, die de functiën van vele grootheden in gemakkelijk overzienbare reeksen leert ontwikkelen; **derivatief**, nw lat., afleidend; door afleiding ontstaan.

dermátisch, gr. (v. *derma*, huid, vel), wat tot de huid behoort, vliezig; **dermatītis**, f. gr. (v. *derma*, huid), Med., de huidontsteking; **dermatographīe**, f. de huidbeschrijving; **dermatologīe**, of **dermologīe**, f. de huidleer, de leer van de algemeene bekleedselen des ligchaams; **dermatopathologīe**, f. de leer van de huidziekten; **dermatopóden**, pl. N. H., vliespootigen, vogels, wier teenen met vliezen verbonden zijn; **dermatōsen**, pl., huidziekten; **dermatotȳlus**, m. het huideelt; **dermītis**, f. de huidontsteking; **dermolysīe**, f. de ongevoeligheid der huid; **dermoptĕra**, pl. N. H., vliesvinnigen; vliesvleugeligen; vliegende makis (eene apensoort); **dermotomīe**, f. de huidontleding.

Deroah, eene lengtemaat in Egypte, omtrent = 12 palmen.

derobéren, fr. (*dérober*, eig. ontkleeden; vgl. **robe**), ontvreemden, heimelijk wegnemen; onttrekken, verbergen; wegsluipen.

Derodym, m. gr., eene misgeboorte met twee halzen en twee hoofden.

derogéren, lat. (*derogāre*), afbreuk doen, te kort doen, krenken, benadeelen; ook afschaffen, opheffen, buiten werking stellen, b. v. eene wet enz.; **derogātie**, f. de afbreuk, inbreuk, krenking, het nadeel; de opheffing, afschaffing eener verordening.

Derόncus, m. gr. (v. *dérē*, hals), een halsgezwel, krop.

derouilléren, fr. (spr. *—roeilj—*), van roest bevrijden, beschaafd maken, vormen.

Deroute, f. fr. (spr. *deróet'*; vgl. **route**), eig. het verdwalen of het afraken van den weg; de wanorde, uiteendrijving, verwarde, onordelijke vlugt van een geslagen leger, het overhoopwerpen, de nederlaag; **deroutéren**, van den regten weg afbrengen, op een dwaalspoor brengen, in de war, verlegen maken, iemands oogmerk verijdelen.

Derri, m. fr., eene turflaag, digt onder de oppervlakte van den grond.

Derrière, n. fr. (spr. *derjèr'*), achterste, dat gedeelte des ligchaams, waarop men zit.

Dérry, n. eng. Merc., eene soort van grof iersch linnen.

Dertiend'half, m. een zilveren muntstuk uit het oude ned. muntstelsel, = $\frac{1}{4}$ rijksdaalder of 62$\frac{1}{2}$ ct.

Dervendgi-pascha, m. de grootopziener der openbare wegen in Turkije.

Derwisch, **dervisch**, m. perz. (eig. deur-, drempeltreder, bedelaar), een arme muhamedaansche monnik of pelgrim. De derwischen zijn in vele broederschappen en orden verdeeld, doorgaans naar den naam harer stichters benoemd; de voorn. zijn: de bestamis sedert 874, de kadris sedert 1165, de rufajis sed. 1182, de mewlewis sed. 1273, de nakschibendis sed. 1319, de bektaschis sed. 1357, de ruschenis sed. 1533, de schemssis sed. 1601 en de dschemalis sed. 1750.

dés — eene lettergreep, welke vele fr. woorden voorop nemen, komt in beteekenis veelal met het ned. ont overeen, en drukt, gelijk dit, opheffing of ontkenning v. het hoofdbegrip uit.

desabritéren, fr., van dak, van woning of schuilplaats berooven.

desabuséren, fr. (vgl. **abuseren**), iemand eene dwaling benemen, hem beter onderrigten, teregt, uit den droom helpen; **desabusage**, f. (spr. *—záazj'*) en **desabusement**, m. (spr. *—buuz'máng*), de teregtwijzing, inlichting, aflegging, wegneming eener dwaling.

desaccordéren, fr. (spr. *dezakor—*), niet overeen stemmen, van strijdige gevoelens zijn; ontstemmen.

desaccoutuméren, fr. (spr. *dezakoe—*), ontwennen, afwennen; **desaccoutumánce**, f. (spr. *—mángs'*), de ontwenning, afwenning.

Desafféctie, f. fr. (*desaffection*), de ongenegenheid, afkeer; **gedesaffectioneerd**, ongenegen, ongunstig jegens iemand gezind.

desagreëren, fr. (spr. *dezaghre-éren*), misvallen, mishagen, ongevallig zijn; ook misbillijken, verwerpen; **desagreábel**, onaangenaam, ongevallig, verdrietig; **desagrement**, n. (spr. *—máng*); de onaangenaamheid, verdrietelijkheid.

desaniméren, f. Neol., ophouden met te animeren, te bezielen; ontmoedigen, afraden.

desalliéren [zich], fr., beneden zijnen stand trouwen.

desalteréren, fr., den dorst lesschen.

desappointéren, fr. (spr. *dezapoaingt—*), uitstrijken, doorhalen, b. v. den naam van een' officier of soldaat op de rol, afschaffen; de verwachting of hoop verijdelen, te leur stellen; **desappointement**, n. (spr. *—máng*), de afschaffing, afdanking, doorhaling; verijdeling, teleurstelling.

Desapprobātie, f. fr., de misbillijking, afkeuring, misprijzing; verloochening; **desapprouvéren** (spr. *—proew—*), misbillijken, afkeuren, wraken, laken.

Desappropriātie, f. fr., verzaking van eigendom.

desarméren, fr. (spr. *s* als *z*), ontwapenen, weêrloos maken, afdanken; onttakelen; **gedesarmeerd**, ontwapend, weêrloos; **desarmement**, n. (spr. *—máng*) of **desarméring**, f. de ontwapening, afdanking.

desassortéren, fr. (spr. *dezass—*), zaambehoorende dingen vaneen scheiden, allerlei ondereen mengen.

Desastre of **desáster**, n. fr. (spr. *s* als *z*), onheils-ster, rampspoed, ongeval, onheil, ongeluk, slag; **desastreus**, ongelukkig, rampspoedig.

Desātir, pl. perz. (eig. de op arabische wijs gevormde pl. v. h. perz. *dustûr*, voorbeeld, model, aanteekenboek enz.), voorschriften, eene naar men wil overoude onlangs weder ontdekte verzameling van 16 heilige schriften der 15 oud-perzische propheten, met een boek v. Zoroaster.

Desavantage, f. en n. fr. (spr. *dezawangtáazj'*, vgl. **avantage**), het nadeel, de schade, het verlies, inz. verlies in het spel; **desavantageux** (spr. *—tazjéu*), onvoordeelig, nadeelig, ongunstig; **desavantagéren**, verkorten, benadeelen, het voordeel benemen.

desavoueren, fr. (spr. *dezawoe-éren*), loochenen, herroepen, niet erkennen, niet

voor het zijne willen erkennen, voor onbevoegd of ongeldig verklaren.

Descamisádos, pl. sp., zonder hemden, (v. *camisa*, hemd), eene overdrijvende demagogische partij in Spanje.

descendéren, lat. (*descendĕre*), afstijgen, afklimmen, afkomen, dalen, van boven naar beneden gaan; afstammen, afkomstig zijn; *descendéndo*, it. (spr. *desjen*—), Muz. z. v. a. *decrescendo* (z. a.); **descendént**, m. lat., een afkomeling, afstammeling, spruit, telg, nakomeling, pl. **descendenten**, afstammelingen, kinderen en kindskinderen, achterkindskinderen en alle afstammelingen in de dalende linie, in tegenst. met de ascendenten; **descendéntie**, f. nw lat., de afstamming of afkomst; de nakomelingschap; **descendibiliteit**, f. nw lat., de overerfbaarheid; **descénsie**, f. lat. (*descensĭo*), de nederdaling, afdaling; Astr., daling, die boog van de evennachtslijn, met welken een teeken van den dierenriem of eene ster te gelijker tijd onder den horizont gaat; **descensionaal-differéntie**, f. Astr., verschil der regte en schuinsche daling; **descente**, f. fr. (spr. *desángt'*), de afdaling, afstijging; de landing van een schip; de vijandelijke inval in een land; ook een bedekte gang, sluipgang bij eene vesting, die in de gracht of naar de mijnen voert; een kunstmatig, veilig middel tot overgang van de vestinggracht, om met de stormcolonnes tot de bres te kunnen komen; eene afhelling; eene opbrengst van schepen, ook van wijnen, zout enz. in Frankrijk.

descisséren, lat. (*desciscĕre*), van iemand afvallen; ontaarden.

describéren, lat. (*describĕre*), beschrijven; **describábel**, nw lat., beschrijfbaar; **descríptie**, f. de beschrijving, schildering; **descriptief**, nw lat., beschrijvend.

desemballeren, fr. (spr. *dezangbaléren*), uitpakken, ontpakken, b.v. koopmanswaren; **desemballage**, f. (spr. —*laázj'*), de uitpakking, ontpakking.

desembarquéren, fr. (spr. *dezangbark*—), weder ontschepen; **desembarquement**, m. (spr. —*máng*), de wederontscheping.

desemprisonnéren, fr. (spr. *dezangprizon*—), uit de gevangenis ontslaan.

desengagéren, fr. (spr. *dezanghazj*—), losmaken, bevrijden.

desennuyéren, f. (spr. *dezanuï-jéren*), de verveling verdrijven, opvrolijken, in goede luim, betere stemming brengen.

desenroléren, fr. (spr. *dezang*—), van de rol schrappen (van soldaten), afscheid geven, ontslaan.

desequipéren, fr. (spr. *dezeki*—), ontakelen (van schepen).

deseréren, lat. (*deserĕre*), verlaten, aftrekken, afvallig worden; **desert** (lat. *desértus*, *a*, *um*), verlaten, ledig, woest, onbewoond, onbebouwd; **desertéren** (spr. *s* als *z*; fr. *déserter*), verlaten, wegloopen, overloopen, zijn vaandel verlaten, voortvlugtig worden, zich wegpakken; **deserteur**, m. fr. (spr. *s* als *z*), een wegglooper, overlooper, vlugteling, afvallige; **desértie**, f. lat. (*desertĭo*), de verlating, het weg-, overloopen; Jur., het verzuim eener verrigting bij een proces, b. v. *desertĭo appellatiōnis*, het verzuim van den tijd tot beroep of appel op hooger regtbank; *d. conjugālis* of *conjŭgis*, de verlating des echtgenoots; *d. documentōrum*, het verzuim van het voorleggen der bewijsstukken; *d. juraménti*, verzuim van een' af te leggen eed; *d. malitiōsa*, kwaadwillige verlating van echtgenooten; *d. probatiōnis*, het verzuim in het indienen van het bewijs gedurende den gezetten tijd; *d. remedii*, het verzuim van den tijd tot aanwending of voortzetting van een regtsmiddel; *d. testĭum*, verzuim van het bewijs der getuigen; **desertie-proces**, de regtsvordering wegens kwaadwillige verlating van een' der echtgenooten, door de onschuldige partij ingesteld om eene scheiding te bewerken; *desertor malitiōsus*, m. lat., een kwaadwillig verlater, inz. van zijne vrouw.

deservéren, lat. (*deservīre*), dienst doen, dienen; oppassen, verzorgen, verplegen; ook wel voor **desservéren** (z. a.); **gedeserveerd**, voor gedane dienst betaald; **deservītum**, n., pl. **deservīta** of **deservieten**, het loon eens zaakvoerders of pleitbezorgers, vgl. **honorarium** ond. *honor*.

desesperéren, z. **desperéren**, **desespoir**, n. fr. (spr. *dezespoár*), de wanhoop, vertwijfeling.

desexcommunicéren, fr., van den ban vrijspreken, den ban opheffen.

deshabilléren, fr. (spr. *dezabielj*—), ontkleeden, uitkleeden; **deshabillé**, n. (spr. *dezabieljé*), het nachtkleed, ochtendgewaad, ook huisgewaad; *en deshabillé* (spr. *ang*—), in huiselijke kleeding.

Deshonneur, n. fr. (spr. *dezon*—), de oneer, schande; **deshonnét** (fr. *déshonnête*), oneerlijk, eerloos, schandelijk, onfatsoenlijk; **deshonorábel**, onteerend, smadelijk; **deshonoréren**, onteeren, schande aandoen, schenden.

deshydrogenéren, fr. Chem., van waterstof bevrijden; **deshydrogenātie**, f. de bevrijding van waterstof.

desiccābel, (v. h. lat. *desiccare*), opdroogbaar; **desiccātie**, f. de uitdrooging, het opdroogen; **desiccantĭa**, pl., opdroogende middelen, **desiccatief**, opdroogend.

Desiderĭum, n., pl. **desiderĭa** of **desiderĭën**, lat., de wensch, het verlangen, de begeerte; de vordering, eisch; *deside-*

rĭum pium, n. een vrome wensch; pl. *pia desideria*, vrome, welgemeende wenschen (die gewoonlijk niet vervuld worden); **Desiderĭus**, **Desiderĭa**, mans- en vrouwenn.: de gewenschte, verlangde; **desideréren** (lat. *desiderāre*), verlangen, vorderen; **desiderābel**, verlangens- of wenschenswaard; **desiderātum** of **desideraat**, n. een vereischte, een gebrek, eene gaping; **desideratief**, een verlangen uitdrukkend; *verba desideratīva*, z. ond. **verbum**.

Desidĭa, f. de werkeloosheid, traagheid; **desidieus**, werkeloos, traag, ledig.

designéren, lat. (*designāre*), beteekenen, aanwijzen, kennelijk maken, aantoonen; ook iemand tot iets benoemen, bij voorraad bepalen; **designateur**, m. fr. (spr. *desienj*—) een plaatsaanwijzer; ceremoniemeester; **designātie**, f, de beteekening, bepaling, kenbaarmaking; ook de voorloopige benoeming; **designatief**, nw lat., beteekenend, aanwijzend.

desinéntie, f. lat. (*desinentĭa*), Gram., de uitgang van een woord.

desinficiéren, fr.-lat. (v. h. fr. voorvoegsel *dés* en het lat. *inficĕre*, z. **inficeren** of **desinfecteren**), de smetstof wegnemen, onbesmettelijk maken, zuiveren, b. v. de lucht, een ziekenhuis enz; **desinféctie**, f. de reiniging van smetstof; **desinféctor**, m. een zuiveraar, wegnemer der smetstof.

desinteresséren, fr., schadeloos houden, iemand voor zijn aandeel tevreden stellen; **gedesinteresseerd**, belangeloos, onbaatzuchtig, onpartijdig.

desipiéren, lat. (*desipĕre*), zot zijn, zich mal aanstellen, ook z. v. als **deliriéren**; *desipĕre in loco*, te regter tijd en plaats mal, d. i. uitgelaten, vrolijk zijn; **desipiéntie** f. de onzin, zotheid, malligheid, onnoozelheid.

Desir, m. f. (spr. *dezier*), het verlangen, de wensch, begeerte; **desirábel**, wenschenswaard, begeerenswaard; **desireus**, begeerig.

desistéren, lat. (*desistĕre*), afstaan, aflaten van iets, ophouden, iets opgeven, laten varen, er van afzien.

Desman, m. (zweedsch voor b i s a m), **wychuchol** in Rusland, **ondatra** in N. Amerika (huronsch), N. H., de muskusrat; ook beverrat, eene groote spitsmuis met muskusachtige klieren in eene beurs nabij den aars.

Desmochaunōsis, f. gr. (v. *desmós*, band), Med. de zwelling en weekwording der banden; **desmographīe**, f. de beschrijving der banden en pezen; **desmologīe**, f. de leer der banden enz.; **desmophlogīe** en **desmophlogōsis**, f. de ontsteking der banden; **desmorrhēxis**, f. de scheuring der gewrichtsbanden; **desmotomīe**, f. de banddoorsnijding, ontleding; **desmurgīe**, f. dat gedeelte der heelkunde, 't welk over de verbanden handelt, de verbandenleer.

desobediéren, nw lat., ongehoorzaam zijn, niet gehoorzamen; **desobediént**, ongehoorzaam; **desobediéntie**, of **desobeissance**, f. fr. (spr. *dezobeïessángs'*), de ongehoorzaamheid, weêrspannigheid.

desobligéren, fr. (spr. *dezoblizj*—), onvriendelijk bejegenen, iemand ondienst doen, eenen trek spelen, voor 't hoofd stooten; **desobligeance**, f. (spr. —*zjángs'*), de onvriendelijkheid, onheuschheid, norschheid; **desobligeant** (spr. —*zjáng*), onvriendelijk, onbeleefd, onheusch, norsch; **désobligeante**, f. (spr. —*zjángt'*), een smal rijtuig voor één' persoon.

desobstruéren, fr. Med., de verstopping wegnemen; **desobstrúctie**, f. de wegneming der verstopping; **desobstructief**, n. het middel tegen de verstopping; als adj.: de verstopping tegengaande of wegnemende.

Desœuvrement, n. fr. (spr. *deseuwr'-máng*), ledigheid, werkeloosheid; **gedesœuvreerd**, ledig, werkeloos.

desoléren, lat. (*desolāre*), verwoesten, vernielen; ook troosteloos maken, innig bedroeven, gevoelig krenken; **gedesoleerd**, verwoest, vernield, troosteloos; **desolánt**, fr. (spr. *dezoláng*), bedroevend, treurig, lastig, hoogst vervelend; **desolaat**, lat., verlaten, eenzaam, bedorven, verwoest, vernield; treurig; troosteloos, mismoedig; **desolātie**, f. nw lat., de verwoesting, vernieling; groote droefheid, kommer, troosteloosheid.

desolvéren, lat. (*desolvĕre*), afbetalen, betalen.

desopiléren, fr., de verstopping opheffen, openen; **desopilātie**, de opheffing der verstopping, opening; **desopilatief**, openend.

Desordre, m. doorg. f. fr. (spr. *dezórdr'*), de wanorde, verwarring; de buitensporigheid, zedeloosheid; oneenigheid.

desorganiséren, fr. (spr. *dezorghaniz*—), ontbinden, oplossen, verwoesten, in wanorde brengen, ontstemmen, beroeren, tweedragt zaaijen; (met betrekking tot het magnetiseren:) van de zinnen berooven; **desorganisātie**, f. de verwoesting, ontbinding, ontaarding, b. v. van een deel des menschel. ligchaams; de opheffing, oplossing, b. v. aller staatsmagten; de verandering, algeheele omstemming der zintuigen door het magnetiseren.

desoriëntéren, fr. (spr. *s* als *z*), eig. de streek v. h. oosten doen verliezen; iemand van den regten weg afleiden, in de war brengen, van zijn stuk helpen, verlegen maken; **gedesoriënteerd zijn**, de hemelstreek niet kennen onzeker, in de war, verlegen zijn.

desoxydéren, **desoxygeniséren**, fr.-gr.,

(spr. *s* als *z*), Chem., de zuurstof wegnemen, van zuurstof berooven; **desoxydātie**, nw lat, **desoxygenātie**, f. fr., de bevrijding van zuurstof; **desoxygenèse**, f. fr. (spr. *dezoksizjenèz'*), de door vermindering der zuurstof ontstane ziekten.

Despéct, m. lat. (*despectus*), de verachting, onteering, smaad; **despectéren**, (*despectāre*), verachten, gering schatten; **despecteerlijk**, verachtelijk, onteerend; **despéctie**, f. het smadelijk nederzien, de verachting; **despéctor**, m. de verachter; **despectueus**, verachtelijk, achtingloos.

desperéren, lat. (*desperāre*) of **desesperéren**, fr. (spr. *dezes*—), wanhopen, vertwijfelen, alle hoop opgeven; **desperaat**, lat., wanhopig, hopeloos, vertwijfeld, radeloos; **desperádo**, m. sp., de waaghals; **desperātie**, f. de hopeloosheid, vertwijfeling, radeloosheid; **desperatie-kuur**, eene genezing op leven of dood; in het gemeene leven: eene paardekuur; **desperatie-coup** of **tour**, m. lat.-fr. (spr. *ou* als *oe*), eene wanhopige daad, hoogst vermetele, uiterst gewaagde zet of streek.

despoliéren, lat. (*despoliāre*), berooven; plunderen; **despoliātie**, f. de berooving; **despoliātor**, m. de beroover.

Desponsāta, f. lat. (v. *desponsāre*, verloven), de verloofde, ondertrouwde, toegezegde bruid; **desponsātus**, m. de verloofde, bruidegom; **desponsātie**, f. de plegtige verloving, ondertrouw.

Despoot, m. gr. (*despótēs*, gebieder, heer), een onbepaald gebieder, willekeurig, eigendunkelijk oppermagtig vorst, zelfheerscher; een dwingeland, tyran; de titel der vorsten van Wallachije, Serviё, Moldaviё enz.; **despotāten**, m. pl. (*milites despotati*), naam, eertijds aan de soldaten gegeven, wier werk het was de gewonden van het slagveld weg te dragen; **despotīe**, f. de willekeurige heerschappij, een rijk der willekeur; **despōtisch**, onbeperkt, onbepaald, willekeurig en eigenmagtig, gebiedend, tyrannisch; **despotísmus**, n. de onbeperkte magt, eigendunkelijke heerschappij; dwingelandij; **despotiséren**, willekeurig regeren, den dwingeland spelen, eigendunkelijk zijn.

despuméren, lat. (*despumāre*), Chem., het schuim afnemen, afschuimen; **despumātie**, fr., de afschuiming.

desquaméren, lat. (*desquamāre*), Med., afschilferen; Pharm., het wegnemen van de schubbetjes, die zekere bolvormige wortels bedekken; **desquamātie**, f. de afschilfering der opperhuid na huidziekten, het afschilferen der beenderen.

Dessætine, f. russ. (eig. een tiende deel, v. *déssatzj*, 10), eene landmaat van ongeveer 3200 saschen of russ. ☐ roeden, = 1,0925 bunders.

Dessein, n. fr. (spr. *deséng*), het oogmerk, voornemen, doel, plan, opzet; het ontwerp, de schets van een dichtstuk, tooneelspel, schilderij enz.; *à dessein*, opzettelijk, met opzet, voorbedachtelijk.

Dessendiaan, m. eene soort van drukletter, die het midden houdt tusschen mediaan en garmond (bij de Franschen *philosophie*, bij de Duitschers *brevier* of *rheinländer*, bij de Engelschen *small pica*).

Dessert, z. ond. **desserveren**.

Desservánt, m. fr. (spr. —*wáng*), een waarnemend geestelijke, een geestelijk plaatsbekleeder, kapelaan.

desservéren, fr. (*desservir;* vgl. **serviéren**), de spijzen van den disch nemen, de tafel afnemen; van daar **dessert**, n. (spr. *desèrt*), het nageregt, het laatste tafelgeregt met fruit enz., het toe- of slotmaal, alles, wat na het eig. maal tot streeling van gehemelte en oogen wordt opgedragen; **dessert bord**, een fruitbord, een bord voor 't nageregt; **dessert-wijnen**, fijne zoete of bijzonder sterke wijnen bij het nageregt.

dessiccabel, **dessiccatie** enz., z. **desiccabel**.

Dessin, m. fr. (spr. *deséng*), de voorstelling van een voorwerp door crayon of pen, de schets; het ontwerp, de teekening; het monster of staal, model; **dessinéren**, teekenen, ontwerpen; **dessinateur**, m. een teekenaar, modelteekenaar; *dessiné*, geteekend.

dessoufréren, fr. (spr. *ou* als *oe*), ontzwavelen, van zwavel ontdoen; **dessoufrage**, f. (spr. —*fráazj'*), de ontzwaveling.

destilléren, lat. (*destillāre*), afdruppelen, doorzijgen, doorzijpelen; Chem., de vlugtige en vloeibare deelen van een ligchaam door de hitte in gesloten vaten afscheiden, stoken, overhalen; **destillateur** of **destilleerder**, m. een bereider van gebrande wateren, brander, sterkendrankstoker; **destillātie**, f. lat., het overhalen, stoken; de doorzijpeling, afdrupping; **destillatie-apparaat**, een toestel om over te halen, te stoken, te branden.

destinéren, lat. (*destināre*), bestemmen, wijden, tot iets bepalen, verordenen; **destinātie**, f. de bestemming, het doel, de verordening; de plaats, waarheen een mensch of een vaartuig bestemd is; **destin**, n. fr. (spr. *destèng*), ook **destinée**, f. het lot, de goddelijke beschikking, besturing, het noodlot, de onveranderlijke loop der zaken, de noodzakelijke aaneenschakeling van de gebeurtenissen met hare oorzaken.

destituéren, lat. (*destituĕre*, verlaten), afzetten, van eenen post, een ambt ontzetten; **destituábel**, nw lat., afzetbaar, ontzetbaar; **destitūtie**, f. de afzetting, ontzetting v. eene bediening, het ontslag.

destruéren, lat. (*destruĕre*), neder rukken, omver halen, verwoesten, vernielen; **destructībel**, vernielbaar; **destructībiliteit**,

f. de vernielbaarheid; **destructief**, verwoestend, vernielend, omver werpend, **destrúctie**, f. de verwoesting, vernieling, het geheel verval, de ondergang; **destrúctor**, m. de vernieler, verwoester.

desudéren, lat. (*desudāre*), zweeten; **desudātie**, f. het zweeten; het uitbreken van kleine, op gierstkorrels gelijkende puistjes bij kinderen, een gewoon gevolg van onzindelijkheid.

desuescéren, lat. (*desuescĕre*), ontwennen, afwennen; buiten gebruik geraken.

desultörisch, lat. (*desultorius, a, um*), eig. op- en afspringend, gelijk een rom. **desultor**, die bij den wedren van het eene paard op het andere sprong: niet bij de zaak blijvend, wankelmoedig, vlugtig, oppervlakkig.

desuniéren, fr. (*désunir*), oneens maken, verdeelen, scheiden; **gedesuniëerd**, gescheiden, oneenig, afgezonderd, b. v. **gedesuniëerde Grieken**, Grieken, welke de opperheerschappij v. d. paus niet erkend hebben; **desunion**, f. (spr. *dezunióng*), de oneenigheid, tweedragt, tweespalt; scheiding, verdeeling, twist.

desurgéren, lat., van iets opstaan; zijn gevoeg doen; **desurréctie**, f. de stoelgang.

detachéren, fr. (spr. *detasj*—), afzonderen en afzenden; wegzenden; losmaken; **gedetacheerd**, afgezonden, afgevaardigd; ook afgezonderd, los gemaakt, vrij liggend, b. v. buitenwerken van eene vesting, de afgestooten toonen (*staccato*) in de muzijk; **detachement**, n. (spr. —*máng*), eene afscheiding, een van het hoofdcorps afgescheidene, afgezondene troep of commando soldaten.

Detail, n. fr. (spr. *detálj*; v. *détailler*, eig. stuk snijden), pl. **details**, het bijzondere of omstandige, uitvoerige, de bijzondere of naauwkeurige omstandigheden van eene zaak, bijomstandigheden, de enkele deelen van een groot geheel, bijzonderheden, kleinigheden; Merc., de handel in 't klein, het verkoopen bij 't stuk; **detailhandel**, kleinhandel, kramerij, stukhandel, uitventerij; *en detail* (spr. *ang*—), in 't klein, stuksgewijs, bij de el, de maat enz.; omstandig, uitvoerig; **detailléren**, ontleden, stuksgewijs optellen, uiteen zetten, omstandig of uitvoerig verhalen, beschrijven; in kleine, afzonderlijke deelen splitsen; **gedetailleerd**, omstandig, met alle bijzonderheden; stuksgewijs, bij afzonderlijke deelen; **detaillering**, omstandige uiteenzetting; **detailleur**, ook **detaillist**, m. een **detail-handelaar**, een kleinhandelaar, stukhandelaar, kramer, uitsnijder.

Detaxātie, f. nw lat., z. v. a. **taxatie**, de schatting, waardering.

detegéren, lat. (*detegĕre*), ontdekken, open leggen, bloot maken, onthullen, openbaren.

de tempŏre, z. ond. **tempus**.

detenéren, fr. of **detinéren**, lat. (*detinēre*), afhouden, terug houden; gevangen houden; **deténtie**, f. de terughouding, onthouding; vasthouding, opsluiting; de gevangenhouding, hechtenis; **deténtie-huis, huis van deténtie**, huis van opsluiting, gevangenis; **deténtor**, m. de onregtmatige bezitter, b. v. van eene erfenis.

detergéren, lat. (*detergere*), Chir., afwisschen, afvoeren, zuiveren, b. v. eene wond: **detergentĭa**, pl., zuiveringsmiddelen, inz. wondzuiverende middelen.

deteriōris conditiōnis, lat., in ergeren toestand of staat; **deterioréren**, verergeren, verslimmeren, iets laten bederven, vervallen door verzuim; **deteriorātie**, f. de verslimmering, verslechting, de verergerde toestand eener zaak.

determinéren, lat. (*determināre*), bepalen, beslissen, vaststellen; begrenzen, besluiten; **gedetermineerd**, besloten, bepaald, vast beraden; **determinābel**, nw lat., bepaalbaar; **determinabiliteit**, f. de bepaalbaarheid; **determinātie**, f. lat., de bepaling, verordening, beschikking, het besluit; *determináto*, it. Muz., moedig, stout, fier; **determinatief**, nw lat., bepalend; *pronomina determinatīva*, z. ond. **pronomen**; **determinismus**, n. de leer der noodwendigheid of voorbeschikking, naar welke men gelooft, dat alle veranderingen in de wereld, ook de handelingen van vrije wezens, vooraf bepaald zijn en onvermijdelijk plaats moeten hebben; **determinist**, een aanhanger of verdediger van die leer.

deterréren, lat. (*deterrēre*), afschrikken; nw lat., uitgraven, opdelven; **deterrítie**, f. nw lat., de afschrikking van het kwade door middel van straf.

Deterreur, m. fr., een opgraver v. lijken.

detestéren, lat. (*detestāri*), verwenschen, verfoeijen, verafschuwen; **detestābel**, verwenschenswaard, verfoeijelijk, afschuwelijk, gruwelijk; **detestabiliteit**, f. de verfoeijelijkheid; **detestātie**, f. de verfoeijing, verwensching, de afschuw, gruwel, het afgrijzen.

dethroniséren, lat.-gr. onttroonen, van den troon stooten; **dethronisātie**, f. de onttrooning, verdrijving, ontzetting van den troon.

detinéren, z. **detenéren**.

detonéren, nw lat. Muz., afwijken van de juiste toonshoogte, den toon te hoog of te diep nemen, valsch zingen (ook **distonéren**); ontploffen; **detonātie**, f. Muz., het valschzingen, uit den toon geraken; Chem., de ontploffing, de met een' knal vergezelde plotselinge uitzetting van een ontvlammend ligchaam.

detorquéren, lat. (*detorquēre*), afwenden, afwerpen, b. v. de schuld op een ander; ook verdraaijen, een' anderen, ge-

wrongen zin geven, b. v. aan eene schriftuurplaats.

Detour, m. fr. (spr. *detóer*), de omweg, omgang; de kromming, kromte, bogt, hoek; ook uitvlugt, listig voorwendsel, draaijerij; **detournéren**, afwenden, afleiden, afwijken, omdraaijen.

detrahéren, lat. (*detrahĕre*), aftrekken, afkorten, onttrekken; lasteren, eenen blaam werpen; *detráctis detrahéndis*, na aftrek van het af te trekkene; *detractis expénsis*, na aftrek der kosten; **detráctor**, lat., of **detracteur**, fr. m. een achterklapper, lasteraar, schendtong; **detráctie**, f. (lat. *detractio*), de aftrekking, aftrek; onttrekking; lastering, achterklap.

detrectéren, lat. (*detrectāre*), verkleinen; weigeren; benadeelen; **detrectātie**, f. de weigering, benadeeling.

Detrempe, f. fr. (spr. *detrángp'*), de waterverw, het schilderen met waterverw; vgl. **gouache**.

Detrésse, f. fr., de nood, angst, benaauwdheid, kommer, verlegenheid.

Detrimént, n. lat. (*detriméntum*), het nadeel, verlies, de schade.

detripléren, fr. (*détripler*), Mil., drie gelederen tot twee brengen, het derde gelid in de beide eersten doen treden.

de tripŏde dictum, lat., van den drievoet af gesproken (vgl. **tripus**).

detrompéren, fr. (*détromper*), de dwaling benemen, beter onderrigten, uit den droom, den dut helpen; ook beduiden, aan 't verstand brengen; **gedetrompeerd**, beter ingelicht, uit den droom geholpen.

detronéren, fr., z. v. a. **dethroniséren**.

Detruncātie, f. lat. Obst., scheiding des romps van den kop, wanneer deze laatste in de baarmoeder is terug gebleven.

Detrusorĭum, n. nw lat. (v. *detrudére*, afstooten), een heelmeesters werktuig tot het naar beneden stooten van ligchamen, die in den slokdarm zijn blijven steken, de sponsbalein.

detto, it. (juister, maar niet zoo gebruikelijk als *dito*), het gezegde, het zelfde, vroeger genoemde, of desgelijks, eveneens, b. v. 6 pond koffij, 9 pond *detto* of van dezelfde waar.

Detumescéntie, f. nw lat., Chir., de oplossing, het slinken van gezwellen; **detumescéren**, slinken.

dētur, lat. (v. *dare*, geven), het worde gegeven; *detur copĭa* (scil. *protocolli*), Jur., er worde afschrift van het verhandelde bijgegeven.

Deucalĭon, m. gr., een fabelachtig koning in Thessalië, die met zijne gemalin Pyrrha gered werd uit eenen grooten watervloed (deucalische vloed), die het gansche overige menschengeslacht verdelgde. Door op bevel van Themis de beenderen hunner grootmoeder (aardkluiten, steenen) achter zich te werpen, gaven zij beide het aanzijn aan een nieuw menschengeslacht.

deunx, f. lat., een oud-rom. gewigt van 11 unciæ; $\frac{11}{12}$ van een geheel.

Deus, m. lat., God; *deus ex machĭna*, eig. een god uit de machine, d. i. uit het machinewerk op het schouwtooneel; het onverwacht, plotseling optreden van een' persoon, die aan eene ingewikkelde of netelige zaak eene gelukkige wending geeft (tegenwoordig doorgaans enkel in iron. zin gebezigd en soms op den roman en plotselinge gebeurtenissen in 't gewone leven toegepast); *dei gratĭa*, door Gods genade (in vorstelijke oorkonden, brieven enz.); *deo dicātus*, m. een aan God gewijde, van daar een monnik; *deo dicāta*, f. eene aan God gewijde, van daar eene non; *deo gratĭas*, God zij gedankt! *deo voléntе*, zoo 't God behaagt.

Deuterīe, f. gr. (v. *deutĕros*, de tweede, volgende), naam, aan de toevallen, door het terugblijven van de nageboorte veroorzaakt, door Vogel gegeven; **deuterocanōnisch**, gr., naderhand gecanoniseerd, heilig gesproken, voor heilig verklaard; **deuterogamīe**, f. tweede echt of huwelijk; **deuterologīe**, f. de leer der nageboorte; **deuteronomĭon**, gr. of **deuteronomĭum**, lat. n. het vijfde boek van Mozes; eig., de tweede wet, tweede wetgeving, wetsherhaling; **deuteropathīe**, f. gr., eene naziekte, opvolgende ziekte; **deuteropáthisch**, als het gevolg eener vroegere ziekte optredend; opvolgend; **deuterōsis**, f. gr., de herhaling; **deuterosen der joden**, overleveringen en daarnaar bepaalde gebruiken; verklaringen en aanvullingen der geschrevene wet, mischnah (z. **talmud**); **deuteroscopīe**, f. gr., eng. *second sight* (spr. *sékkund sait*), eig. het tweede gezigt, de gave van het vooruitzien van toekomstige gebeurtenissen enz., eene soort van geestenzienerij; **deutoxyde**, Chem., tweede oxyde, tweede benaming van een brandbaar ligchaam in den staat van oxyde (z. a.), vatbaar om zich in verschillende evenredigheden met de zuurstof te verbinden; zoo b. v. verbindt zich het lood in 3 verschillende verhoudingen met de zuurstof; de minst verzuurde verbinding heet protoxyde van lood, de daarop volgende deutoxyde of tweede loodoxyde, en de laatste tritoxyde of peroxyde.

Deuve, f. fr. Merc., eene stof, die naar satijn gelijkt, half-atlas, satinade.

deux, f. (spr. *deu*), twee; *deux à deux* (spr. *deuzadeu*), twee om twee, twee gelijk, bij het biljart en andere spelen.

devaliséren, fr. (*devaliser*), den mantelzak of het valies afnemen; plunderen, uitschudden, berooven.

devalvéren ook **devaléren**, nw lat.,

afzetten; verlagen, verminderen in waarde, inz. munten; **devalvātie**, f. de verlaging, vermindering eener munt in hare waarde; ook de geheele in onbruik stelling, het ongangbaar maken van eene munt.

Devanagari, n., het sanskritschrift (eig. godenschrift).

devancéren, fr. (spr. *dewangs*—), vooruit gaan, vooruit zijn; voorbij streven, overtreffen, den voorrang hebben; **devancier**, m. (spr. *dewangsi-é*), de voorganger.

Devantière, f. fr. (spr. *dewangtjèr'*), een rijrok der dames.

devastéren, lat. (*devastāre*), verwoesten, vernielen, omkeeren; **devastātie**, f. de verwoesting, vernieling.

developpéren, fr. (*développer*), ontwikkelen, ontvouwen, onthullen, verklaren, ophelderen, oplossen; **developpábel**, ontwikkelbaar, ontvouwbaar, b. v. van gebogene vlakken in de meetkunde, die zich zonder breuk of plooi in een vlak laten uitbreiden of ontvouwen, zooals cylinder- en kegelvlakken; **developpement**, n. (spr. —*mang*), de ontwikkeling, ontvouwing.

deveneréren, lat. (*deveneräri*), vereeren, eerbied hebben, met eerbied blijven.

de verbis ad verbĕra, lat., van woorden tot slagen; *de verbo ad verbum*, van woord tot woord.

Devérra, f. de godin der kraamvrouwen, die door de Romeinen vereerd werd; zij had ook het toezigt over het schoonmaken.

Deversorĭum, n. lat., herberg, tapperij.

devestéren, lat. (*devestīre*), ontkleeden, van de priesterlijke bekleeding of bisschoppelijke beleening berooven (het tegenstelde van **investéren**); **devestituur**, f. de berooving, intrekking van het leen, van de waardigheid.

devex, lat., nederwaarts gekromd, afwaarts gaande; **devexiteit**, f. de helling.

Deviātie, f. nw lat. (v. *via*, weg, baan), de afwijking van een ligchaam van den regten weg, van zijne baan of rigting; de afdwaling; Mar., de verzeiling van een schip, waardoor de polis van assurantie krachteloos wordt.

devirginéren, lat. *devirgināre*, ontmaagden; **devirginātie**, f. de ontmaagding.

devirilisēren, nw lat., ontmannen.

Devise, f. fr. (spr. *dewies'*; v. h. mid. lat. *divisa* voor livrée?), een zinnebeeld met eene bijgevoegde spreuk (het eerste heet het ligchaam, de tweede de woorden v. h. devies); eene zin-, gedenk-, beeldspreuk, lijfspreuk; Merc., een wissel op eene buitenlandsche wisselplaats.

devoiléren, fr. (spr. *dewoal*—), ontsluijeren, onthullen, openbaren, b. v. een geheim.

Devoir, n. fr. (spr. —*d'woár*), de pligt, schuldigheid.

devolvéren, lat. (*devolvĕre*), eig. afrollen, afwentelen; op een ander vervallen, brengen of over erven; **devolūtie**, f. nw lat. Jur., de aanbevalling, overgang, overerving van een regt of goed; de door een gebezigd regtsmiddel bewerkte overbrenging eener regtszaak van een lager geregtshof voor een hooger; **devolutie-regt** (*jus devolutiōnis*), het vroeger op vele plaatsen geldende regt, waardoor bij den dood van een' der echtgenooten al zijn vermogen op de kinderen verviel, en de overblijvende man of vrouw daarvan enkel het vruchtgebruik had; naar dit regt werd de oorlog van Lodewijk XIV met Spanje in 1667 **devolutie-oorlog** geheeten; **devoluut**, n. de geestelijke bediening, door den paus wegens ongeschiktheid des bezitters aan een ander overgedragen.

devoméren, lat. (*devomĕre*), wegspuwen, weder uitbraken.

devoot, lat. (*devōtus*, *a*, *um*, d. i. toegewijd, van *devovēre*, wijden), vroom, godvruchtig; eerbiedig, vol godsdienstige aandacht; ootmoedig; (met verachting gebezigd) schijnheilig; **eene devōte**, eene schijnheilige, fijne zus; de **devoten**, de fijnen, overregtzinnigen, schijnheiligen; **devōtie**, f. (lat. *devotio*), eig. de wijding, vrijwillige opoffering; vroomheid, godvruchtigheid; schijnheiligheid, eerbied; volkomene overgave, verkleefdheid; in het fr. ook **devouement**, n. (spr. *dewoe'mång*).

devoreren, lat. (*devorāre*), verslinden, doorzwelgen; **devorātor**, m. de vraat.

devotie, devouement, z. ond. **devoot**.

Dēwas of **dēwatas**, pl. (v. h. sanskrit *dēwata*, godheid), alle goede wezens der geestenwereld in den hemel volgens de indische godsdienst, in tegenst. met de vijandige magten: de asuras. dactyrs enz. In de oud-perz. leer daarentegen zijn de **dews** of **diws** booze wezens, dienaars v. Ahrimanes.

Dexiocardīe, f. gr. (v. *dexiós*, regts), de ligging van het hart in de regterzijde der borst; **dexiográphisch**, gr. van de linker- naar de regterhand geschreven.

Dextans, z. **decunx**; **dextella**, z. v. a. **dextans**.

Dexteriteit, f. lat. (*dexterĭtas*), de vlugheid, gaauwheid, behendigheid, vaardigheid.

dextra manu, lat. Muz., met de regterhand (te spelen); **dextraliteit**, f. nw lat., de ligging ter regterhand; **dextrātie**, f. de omdraaijing van de regter- naar de linkerzijde.

Dextrīne, f. Chem., de gomachtige stof, vervat in het omkleedsel van ieder bolletje zetmeel, reeds in 1716 door Leeuwenhoek ontdekt, doch eerst in 1825 door

Raspail als nader bestanddeel van het zetmeel weder aan 't licht gebragt; ook eene siroop uit aardappelen.

Dey, m. (eig. *dâi*), letterlijk oom of neef; eertijds het rijksopperhoofd of de beheerscher v. Algiers, in Tunis en Tripoli Bey of Beg geheeten.

Dhulsekar, de naam v. het heilig zwaard van Muhamed.

di - gr, zie *dis*.

dia — een gr. voorvoegsel in vele zamenstellingen, beteekenende door, doorheen, door elkander, uit elkander.

Diabăsis of **diabáse**, f. gr., de doorgang, overgang; **diabáse**, m. fr. N. H., de groensteen, eene uit hoornblende en veldspath gemengde rotssteen.

Diabētes, m. gr., een hevel; een beker, die ledig loopt, wanneer men hem geheel vol giet, plaagbeker; Med., de pisvloed; *diabetes insipĭdus*, de pisvloed zonder suikerstof, smakelooze, valsche pisvloed; *diabetes mellītus*, de suikerhoudende pisvloed, honigpis; **diabētisch**, pisvloedachtig.

Diáble, m. fr. (v. h. gr. *diabŏlos*, d. i. eig. lasteraar, lat. *diabŏlus*), duivel; Mil., een rolwagen ter vervoering v. het geschut; N. H., een met stekels of pennen bezet zeedier, de stekelrog, zeeduivel; **diablerīe**, f. duivelarij, hekserij, tooverij, een duivelsstreek, duivelswerk; **diablésse**, f. eene duivelin, duivelsch wijf, helleveeg; **diablificéren**, nw lat., tot een' duivel maken, verduivelen; **diablotin** (spr. —*tèng*), m. een duiveltje; een oversuikerd chocolaadplaatje of koekje; **diabólisch** (uit h. gr.), duivelsch; **diaboliséren**, duivelen, razen, tieren, beduivelen; **diabolísmus**, n. de bezetenheid; **diabolologīe**, f. de duivelenleer, de leer aangaande den duivel.

Diabotănum, (v. *dia*, met, en *botanē*, kruid), n. gr. Med., geneesmiddel uit kruiden bereid; eene zeer zamengestelde pleister, tot welker zamenstelling eene menigte van kruiden werden gebezigd, en welke tot oplossing, rijpmaking en smelting dienen moest.

Diabrōsis, f. gr. Med., de doorvreting, wegvreting of wegbijting door scherpe vochten.

Diacadmīe, f. gr. Pharm., eene pleister, waarvan kalamijn de basis is.

Diacánthum, n. gr. Bot., eene plantensoort met zamengestelde bloemen; **diacánthisch**, met twee stekels voorzien.

Diarcarcĭnum, n. gr. Parm., een tegengift tegen den dollehondsbeet.

Diacarthămus, m. gr. Pharm., de saffloerpleister; eene buikzuiverende slikartsenij uit saffloer bereid.

Diacatholĭcon, n. Pharm., een zoogenaamd algemeen geneesmiddel, als slikartsenij toegediend.

Diacausie, f. gr. (v. *diakaiein*, doorbranden), f. gr., hevige hitte, verhitting; **diacaustiek** of **diacaustĭsche lijn**, f. gr., in de Optica de brandlijn, d. i. de opeenvolging der snijpunten, die ontstaan, wanneer v. een lichtend punt lichtstralen op eene doorzigtige kromme lijn vallen, en, door deze gebroken, zich twee aan twee in een of/ander punt snijden. Wanneer de kromme lijn de stralen niet breekt, maar terug kaatst, dan ontstaat door de snijpunten der teruggekaatste stralen de catacaustiek of catacaustische lijn.

Diachalăsis, f. gr. Med., de oplossing, de scheiding van den zamenhang, het uiteenwijken der naden (van de bekkeneelsbeenderen).

Diachorēma n. en **diachorēsis**, f. gr. Med., de ontlasting der drekstoffen, de stoelgang; **diachorētisch**, den stoelgang bevorderend.

diachrístisch, g., ontslijmend, slijm verdrijvend.

Diachȳlon, n. gr. Chir., eene weekmakende pleister; **diachȳlisch**, oplossend, verdeelend.

Diaclăsis, f. gr. (v. *diakláein*, doorbreken), het doorbreken; Phys., de breking v. h. licht; **diaclástisch**, door breking ontstaan, daartoe behoorende.

Diaclýsma, n. gr. Med., een mond- of gorgelwater, eene mondspoeling.

Diacodĭum of **diacodĭon**, n. gr. (v. *kŏdia*, slaapbol), Pharm., een borstverzachtend middel, slaapbollensiroop.

Diacŏnus, m. (v. h. gr. *diăkonos*, dienaar), **diaken**, de titel, die in den apostolischen tijd ook aan de kerkleeraars werd gegeven; meer bepaald zulke geestelijke ambtsbekleeders, in de evangelische kerk, die enkel met de inzameling en verdeeling der aalmoezen en de verpleging der armen en kranken belast waren; bij de protestantsche kerkgenootschappen een armbezorger, diaken; een hulpprediker, kapelaan, tweede predikant; **diaconaat**, n. het ambt, de waardigheid en de woning eens evangelischen diakens; **diaconĭcon**, of **diaconĭcum**, n. een kort gebed, dat de diaconus der gr. kerk voorzingt; **diaconísse**, f. eene kerkendienares, in de eerste eeuwen der chr. kerk bejaarde vrouwen, die den diakens ter zijde stonden in de armen- en krankenverpleging en het toezigt hadden over de vrouwelijke leden der gemeente.

Diacŏpe, f. gr. Med. (v. *diakóptein*, snijden), Chir., de wegsnijding van een ziekelijk deel; schuinsche gehouwen wond der hersenpan; de overlangsche breuk van een been.

Diacrinoménen, pl., christenen in het Oosten, die voor geene secte partij trekken.

Diacrĭsis of **diacríse**, f. gr. (v. *diakrinein*, onderscheiden), Med., de beoordeeling en onderscheiding, inz. van ziektetoestanden; **diacrítisch**, wat die beoordeeling

en onderscheiding ruggesteunt, b. v. diacritische teekenen.

Diacustiek, f. gr. (v. *di-akūein*, doorhooren; vgl. **acustiek**), de leer van den weêrklank, van de terugkaatsing des geluids, weêrklankkunde.

Diadeem, n. gr. (*diadēma*, v. *diadéō*, ombinden), de koninklijke wrong of voorhoofdband, het hoofdsiersel der perz. en egypt. koningen en der latere rom. keizers, bestaande uit een' zaamgevouwen en om het hoofd gewonden sluijer, daarom ook wel bij de Grieken *kalyptra*, d. i. sluijer, genoemd; thans het zinnebeeld der koninklijke waardigheid, het dichterlijke woord voor kroon, heerschappij, regering; ook een vrouwelijk haartooisel; **diadeemspin**, N. H., de kruisspin.

diadélphisch, gr. (v. *dis*, in zamenst. ook *di*, tweemaal, dubbel, en *adelphós*, broeder), Bot., tweebroederig; **diadelphia**, pl. tweebroederige planten met tweeslachtige bloemen, wier meeldraden in twee bundels zijn zamen gegroeid, de 17de klasse in het stelsel van L.

Diadéxis en **diadóche** (gr. *diadochē*), f. gr., het volgende; Med., de overgang of verandering der eene ziekte in de andere, de verandering v. h. algemeen ziektekarakter; **diadóchen**, pl. (sing. *diádochos*), navolgers, opvolgers, troon-, erfopvolgers, inz. de opvolgers v. Alexander den groote in de verschillende deelen van zijn rijk.

Diadōsis, f. gr. Med., de verdeeling van het voedsel in het ligchaam; het nalaten of ophouden der ziekte.

Diærĕsis, f. g. (*diairĕsis* v. *di-airein*, uit elkander nemen, deelen); Poët., de oplossing van eenen tweeklank in twee enkele klinkers, of de verandering der *j* en *v* in de verwante vocalen, b. v. Orpheus in Orpheüs, silva in silua, Troja in Troïa; Gram., de afscheiding der op elkander volgende klinkers in een woord, b. v. poëet; Med., de scheiding, scheuring door uitwendig geweld, inz. van bloedvaten; *puncta diaereseos*, pl., scheidingspunten (trema), die boven den laatsten van twee op elkander volgende klinkers geplaatst worden, opdat ieder van hen afzonderlijk worde uitgesproken, b. v. kweën.

Diæta, f. (v. h. gr. *diaita*), **diēet** (z. a.); ook de zittingstijd der gezamentlijke afgevaardigden op den duitschen land- of rijksdag, de vergadering der rijksstenden; **diæten**, pl., l. **diēten**, z. ond. *dies;* **diætetiek**, f. de gezondheidsleer, de kunst om het leven te onderhouden; **diætētisch**, matig, met de gezondheidsleer overeen stemmend; **diætētische regelen**, gezondheidsregelen.

Diaglýpten, pl. gr. (v. *diaglýphein*, door-, insnijden), in een vlak gesnedene of verdiept bewerkte figuren.

Diagnōsis of **diagnōse**, f. gr. (v. *diagnōskein*, onderscheiden), Med., de behoorlijke onderscheiding en daarop berustende onderkenning der ziekten; Log., de onderscheiding van gelijkvormige of verwante begrippen; **diagnostiek**, f. de leer van de onderkenning der ziekten, inz. de kunst om twee met elkander overeenkomende ziekten behoorlijk van elkander te onderscheiden; **diagnōstisch**, de onderkenning stavend, aanwijzend, tot kenteeken eener ziekte dienende; **diagnoséren**, de kenteekenen eener ziekte kort beschrijven, eene ziekte onderkennen.

Diagométer, n. gr. (v. *di-ágein*, doorvoeren, leiden), een door Rousseau uitgevonden werktuig, om het geleidend vermogen der ligchamen voor de electriciteit te vinden.

diagonaal, lat. (*diagonālis;* v. h. gr. *diagonios*, v. *gōnia*, hoek), schuin, overdwars, dwarsloopend; **diagonaallijn** of **diagonaal**, f. Geom., de hoekpuntslijn, elke regte lijn, die twee hoeken eener regtlijnige figuur vereenigt, zonder eene der zijden van die figuur te zijn; **diagonaalmarsch**, f. Mil., de dwarse of schuinsche marsch; **diagonaalpas**, de dwarspas; **diagonaalvlak**, Geom., een vlak, dat een regelmatig ligchaam in twee gelijke deelen verdeelt.

Diagraaph, m. de voorteekenaar, ontwerper, een werktuig, door Gavard uitgevonden, om zonder kennis van de teekenkunst de omtrekken van een voorwerp op het papier verkleind over te brengen; **diagraphiek**, f. de kunst van het ontwerpen of voorteekenen.

Diagrámma of **diagrám**, n. gr. (v. *diagráphein*, met lijnen omtrekken, afteekenen), Geom., eene figuur, zoo als zij tot het bewijs eener stelling of tot de oplossing v. een werkstuk geteekend wordt; een ontwerp, plan, eene schets; Muz., de vijflijnige toonladder; ook de **partituur** (z. a.); bij de gnostische wijsgeeren twee in elkander geplaatste driehoeken met een' mystieken naam van God daarin, als amulet dienende; *diagramma Hipparchi*, de teekening v. d. betrekkelijken stand der zon, maan en aarde bij de verduisteringen, met de daartoe behoorende lijnen.

Diahexáplon, n. gr., bij veeartsen: een uit zes bestanddeelen zamengestelde geneesdrank voor paarden.

Dialēipsis, f. gr., de afbreking, tusschenruimte, z. v. a. intermissie.

Dialéct, m. gr. (*diálektos*. d. i. eig. gesprek, onderhoud), de tongval, spraakmanier, het onderscheid eener gesproken hoofdtaal in de verschillende deelen van land en volk; **dialéctiek**, f. (gr. *dialektikē*), eig. geleerde strijdkunst, disputeerkunst; gew. de wetenschap der denkvormen, de verstandsleer, denkkunst; **dialectĭcus**, een twistredekundige; een geleerde kampvech-

ter; **dialéctisch**, tot de dialectiek behoorende; ook aan een' bijzonderen tongval eigen; **dialectologīe**, f. de leer der tongvallen, verzameling van opmerkingen over de tongvallen eener taal.

Dialeipýra, f. gr. Med., de tusschenpoozende koorts.

Dialémma, n. gr., uitlating, afbreking, gaping, tusschentijd; Med., de ziektetoestand, inz. de koortsvrije toestand, de koortsvrije tijd tusschen twee aanvallen.

Diallăge, f., **diallăgon**, m. gr. (eig. ruil, verwisseling), Min., de straalsteen, eene schilferachtige steensoort v. h. talkgeslacht, eertijds smaragdien, groene veldspath genoemd.

Diallēle, f. of **diallēlos**, m. gr. Log., een cirkel, d. i. wanneer men het voorwerp, dat men omschrijven zal, onmiddellijk of middellijk noemt, of als men uit eene nog te bewijzen stelling eene andere wil bewijzen.

Dialoog, m. gr. (*diálogos*), het onderhoud, gesprek, de zamenspraak; de vorm v. gesprek; **dialogéren**, verscheiden personen sprekend invoeren; **dialógisch**, gesprekwijze, bij wijze van zamenspraak; **dialogiséren**, in gesprekken inkleeden, gespreks-wijze voorstellen; **dialogísmus**, m. de kunst der zamenspraak, inz. de schriftelijke; het gebruik van den dialogischen vorm.

Dialýsis, f. gr. (v. *dialýein*, oplossen), Med., de oplossing, het verval, de uitputting der krachten; **dialýtisch**, ontbindend, vernietigend.

Diamánt, m. (fr. *diamant*, lat. *adămas*, v. h. gr. *adamas*, d. i. onbedwingbaar, zeer hard), de hardste, digtste, doorzigtigste, schitterendste en kostbaarste edelsteen, die in allerlei kleuren voorkomt en slechts met zijn eigen poeder kan geslepen worden; de geslepen diamant krijgt den naam v. briljant, als hij van boven een vlak (tafel) heeft van vele schuinsche vlakken omgeven; hij heet roos als het bovendeel pyramidaalvormig is; ook de kleinste soort van drukletters; **diamantbrood** (fr. *égrisée*), het poeder van den diamant, waarmede hij op eene schijf van zacht staal wordt geslepen, en waartoe men die diamanten gebruikt, die niet geslepen kunnen worden; **diamant-spath**, z. **corundum.**

Diamastigōsis, f. gr., de geeseling der spartaansche jonge lieden, om hen daardoor tegen ligchaamssmart te harden.

Diamĕter, m. gr. (*diamĕtros*, doormetend), Geom., de doorsnede, middellijn, de regte lijn, die in eenen cirkel door het middelpunt gaat en den omtrek aan weêrszijden raakt (de verhouding, die de middellijn tot den omtrek heeft en welke slechts bij benadering kan uitgedrukt worden, als zijnde beide met betrekking tot elkander onmeetbare grootheden, is volgens Archimedes als 7 tot 22, volgens Metius als 113 : 355, volgens L. v. Keulen als 1 : 3,14159265358979323846264338327950288); **diametraal-getallen**, zulke getallen, die uit twee factoren bestaan, van welke de som der quadraten op nieuw een quadraat getal geeft, b. v. 12, welks factoren 3 en 4, tot de 2de magt verheven zijnde en tot eene som vergaard, het quadraat 25 geven ($3^2+4^2=25$); **diametrale**, f. de lijn van doorsnede; **diamétrisch**, **diametraal**, tot den diameter behoorende, regt door, ook *e diamĕtro*, lat., regelregt, lijnregt, b. v. tegenover gesteld zijn.

Diamorphōsis, f. gr., de verwerking tot een' bepaalden vorm; de gedaantegeving.

Diamŏrum, n. (v. h. gr. *móron*), Pharm., moerbezie-siroop met honig bereid.

Diāna, lat. of **Artĕmis**, f. gr. Myth., de godin der jagt, ook der maan (Selēne, Luna), de maangodin; nog heet zij **Phœbe, Cynthia, Delia** enz.; N. H., een aardige aap v. h. geslacht der meerkatten in Afrika; bij de alchimisten vroeger zooveel als **Luna**, het zilver, dat met het teeken der maan wordt aangeduid; van daar de **boom van Diana**, de zilverboom, een plantvormige nederslag v. h. zilver uit zijne oplossing in salpeterzuur, door kwikzilver te weeg gebragt.

Dianassologīe, f. gr. (v. *dia- nássein*, opvullen), de leer van het opzetten der dierlijke ligchamen; de opvullingskunst.

Diandrīa, pl. gr. (v. *di*-, tweemaal, en *anēr*, gen. *andrós*, man), tweehelmige planten, met twee meeldraden in eene dubbelslachtige bloem, de 2de klasse in het stelsel van L.; ook (sing.) eene misgeboorte met dubbele mannelijke geslachtsdeelen; **diándrisch**, tweehelmig, met twee meeldraden voorzien.

Diáne, f. (fr. *diáne*, v. h. sp. *dia*, de dag), de wektrommel, z. v. a. reveille; het morgenschot in zeehavens, als sein om de havenketens te openen.

Diánthus, m. gr. Bot., de nagelbloem, anjelier; **dianthéën**, pl., anjeliersoorten; **dianthéren**, planten met twee helmknopjes op elken meeldraad.

Diánthum of **diánthon**, n. Pharm., naam van een tegengift, door Myrepsus beschreven. Het was een poeder, zamengesteld uit vele aromatische en prikkelende zelfstandigheden.

Diántre, fr. (spr. *diángtr'*, eene verzachtende vervorming v. diable), duivel! voor den duivel! wat duivel!

Dianŭcum, n. gr.-lat. (v. h. lat. *nux*, *nucis*, noot), Pharm., noten-konserf, uit notensap en honig bereid.

Diapálma, n., eene zalf, uit het half glazige eerste loodoxyde, olijfolie en water door koking bereid; de naam is daarvan afkomstig, dat men er vroeger een afkooksel van palmbladen bijvoegde en het mengsel

met eenen spatel van palmhout omroerde.

Diapásma, n. gr., welriekend strooipoeder, kruidenpoeder.

Diapāson, n. gr. (eig. d o o r a l l e, n.l. snaren of toonen, v. *pās*, al), Muz., z. v. a. het octaaf; ook de omvang van eene stem of een speeltuig; bij de Franschen ook de stemvork; **disdiapāson**, n. een interval van twee octaven.

Diapedēsis, f. gr. Med., het doorzweeten des bloeds door de vaatrokken; bloedzweet, eene ziekte, die men vooral onder de rondzwervende wilden op de Cordilleras aantreft en bij hen onder den naam van M a t h l a z a h n a l bekend is; meer bijzonder verstaat men onder dit woord eene bloeding uit de huid.

Diapénte, f. gr. (v. *pente*, vijf), Muz., door vijf toonen gaande, de quint.

Diáper, f. (sp. *diaprea*), eene zeer welsmakende hartvormige spaansche pruim.

Diaper, n. eng. (spr. *dai-eper*, v. h. it. *diaspro*, jaspis), gebloemd lijnwaad.

diaphaan, gr. (*diaphanēs*, v. *diaphainein*, laten doorschijnen), doorzigtig; **diaphaneïteit**, nw lat., de doorzigtigheid; **diaphanipénnisch**, met doorzigtige vleugelen; **diaphanogénisch**, gr. doorzigtig makend; **diaphanométer**, m. Phys., een doorzigtigheidsmeter, een werktuig door d e S a u s s u r e uitgevonden, om de grootte der uitdampingen in een begrensd gedeelte der ons omgevende lucht aan te toonen; **diaphanometrīe**, f. de kunst om de doorzigtigheid der lucht te meten.

Diaphanorāma, n. eene doorschijnende schilderij.

Diaphœnīcum, n. gr. (v. *phoinix*, dadel), Pharm., eene slikartsenij, waarvan dadelen de basis uitmaken.

Diaphonēsis en **diaphonīe**, f. gr. (v. *diaphōnia*), Muz., de wanklank, valsche toon, niet-eenstemmigheid; oneig., de oneenigheid, kwade verstandhouding; **diaphoniek**, f., z. v. a. **diacustiek** (z. a.).

Diaphŏra, f. gr., het onderscheid, de verscheidenheid; Log., de herhaling van hetzelfde woord in verschillende beteekenis in denzelfden zin.

Diaphorēsis, f. gr. (v. *diaphorein*, uitstorten), het doorzijpelen, doorzweeten; Med., eene huiduitwaseming, sterker dan de natuurlijke en minder sterk dan het zweet; **diaphoretĭcum**, n., pl. **diaphoretĭca**, zweetdrijvende geneesmiddelen; **diaphorētisch**, uitwaseming bevorderend, zweetdrijvend.

Diaphrágma, n. gr., in 't algemeen tusschen- of scheidsmuur (v. *phrássein*, versperren, afsluiten), inz. het middenrif in het menschelijk ligchaam; Bot. het middenschot in eene zaaddoos; ook het blikken of bordpapieren tusschenschot in groote verrekijkers om het overtollig licht af te weren; **diaphragmátisch**, tot het middenrif behoorende; **diaphragmatītis** of **diaphragmītis**, f. de middenrifsontsteking; **diaphragmatocēle**, f. de middenrifsbreuk.

Diaphthŏra, f. gr. Med., het bederf, b. v. van de spijs in de maag; het afsterven.

Diaphўsis, of **diaphýse**, f. gr. Med., eig. het tusschengroeijen; van daar het midden- of hoofdstuk van pijpbeenderen.

Diaplăsis, f. gr. (v. *plássein*, vormen), Chir., de herzetting van een ontwricht of gebroken lid; **diaplásma**, n. de zalving, insmering, stoving van het ligchaam.

Diapnóë, f. gr. Med., de onmerkbare uitwaseming, vooral der long, van daar ook het uitademen; ligt zweet; **diapnoïca**, pl., uitwaseming bevorderende, zachte zweetdrijvende middelen.

Diaptōse, f. gr. (*diaptōsis*), Muz., tusschenval, een kleine val op eene eindnoot, het herhalen der slotnoot.

Diapyēma, n. of **dyapyēsis**, f. gr. Med., eene veretteringr, inz. der longen, de etterborst; **diapyētisch**, etterbevorderend.

Diarchīe, f. gr. (v. *di*—, dubbel, en *árchein*, heerschen), de regering van twee personen, dubbelheerschappij.

Diarĭum, n lat. (v. *dies*, dag), een dagboek; kladboek, het klad.

Diarrhœa, f. gr. (*diarrhoia*, het doorvloeijen), de buikloop, menigvuldige en vloeibare buikontlasting.

Diarrhŏdon, n. gr., Pharm., rozenkoekjes, eene toebereiding, waarin roode rozen gebruikt worden.

Diarthrōsis of **diarthrōse**, f. gr., ontleding (v. *arthron*, lid), Anat., de bewegelijke vereeniging van twee beenderen, het volkomen beweegbare gewricht; **diarthrōdisch**, een gewricht vormend of daartoe behoorend.

Diascēūe, f. gr. (*diaskeuē*), schikking, omwerking; **diasceuást**, m. critische omwerker van een geschrift, inz. van de gedichten van Homerus.

Diaschis, **diaschĭsis**, f. of **diaschísma**, n. gr. Med., de tegennatuurlijke scheiding of splijting van een deel, b. v. *diaschisis labii superiōris*, de hazenlip.

Diasōstiek, f. gr. (v. *diasōdsein*, redden), Med., de kunst om de gezondheid te bewaren, de gezondheidsbewaring; **diasostĭca**, pl., behoedmiddelen, voorzorgen; **diasōstisch**, behoedend, vóórkomend, reddend.

Diaspásma, n. gr., de scheiding, de pauze tusschen 2 verzen van een gezang.

Diasphendonēsis, f. gr., het van een scheuren van een' misdadiger door twee met geweld bijeengebogen en vervolgens losgelaten boomen.

Diaspŏra, f. gr. de verstrooijing; verschillende woonplaats; **diasperométer**, m.

een werktuig om de verstrooijing der lichtstralen te bepalen, een lichtverstrooijingsmeter.

Diastăsis, f. gr. (v. *diastáein*, uiteen maken), in 't algemeen het uiteen staan, de scheiding; inz. Med., het uiteenwijken van onbewegelijk met elkander verbondene beenderen; **diastáse**, f. (naar fransche benoeming) een nieuwelings ontdekt bestanddeel, dat zich bij de kieming der granen ontwikkelt en den overgang van het zetmeel in gom en suiker bewerkt; **diastēma**, n. de tusschenruimte, afstand; **diastematelytrīe**, f. de tegennatuurlijke splitsing der moederscheede in twee deelen; **diastemátisch**, Muz., lang aanhoudend, met tusschenruimte; **diastematīe**, f. de gespletenheid; **diastemateucephalīe**, f. de tegennatuurlijke splijting der hersenen; **diastiméter**, n. (een onjuist gevormd woord) ook **engymeter**, een afstands- of verheidsmeter, vertemaat, uitgevonden door Dr. Rommershausen, om den afstand van voorwerpen te bepalen, welker grootte men kent; **diastematocaulīe**, f. Bot., de onnatuurlijke overlangsche splijting van eenen stam; **diastematocheilīe**, f. de splijting der lippen; **diastematocranīe**, f. de tegennatuurlijke splijting des schedels in het midden; **diastematocystīe**, f. de tegennatuurlijke splijting der blaas; **diastematogastrīe**, f. de splijting der buikwanden in het midden; **diastematognathīe**, f. de tegennnatuurlijke splijting der kaken; **diastematometrīe**, f. de splijting der baarmoeder; **diastematomyelīe**, f. de splijting van het ruggemerg; **diastematopyelīe**, de tegennatuurlijke splijting van het bekken; **diastematorachīe**, f. de tegennatuurlijke splijting van de ruggegraat; **diastematorhinīe**, f. de tegennnatuurlijke splijting van den neus; **diastematostaphelīe**, f. de tegennatuurlijke splijting van de huig; **diastematosternīe**, f. de tegennatuurlijke splijting van het borstbeen; **diastementerīe**, f. de tegennatuurlijke splijting van het spijsverteringskanaal.

Diastŏle, f. gr. 1) de uitrekking, verlenging van iets. inz. Poët., de verlenging van eene korte lettergreep tot eene lange, het omgekeerde der s y s t o l e; 2) gr. Gram., het teeken ('), dat tot scheiding van enclitisch zamenhangende woordjes dient, opdat zij niet met andere gelijkluidende verwisseld kunnen worden; 3) de uitzetting van het hart en de bloedvaten om het instroomende bloed te ontvangen; zij wisselt gedurende het leven elk oogenblik met de zamentrekking (s y s t o l e) dier deelen af.

Diastrémma, n. gr., de uitrekking, verrekking.

Diastrŏphe, f. gr., verdraaijing, verrekking; inz. Med., de vertrekking der verlamde aangezigtspieren naar de gezonde zijde.

Diastȳlon of **diastȳle**, n. gr. (van *stȳlos*, zuil), Arch., bij de Ouden eene zoodanige plaatsing der zuilen, dat deze driemaal verder van elkander stonden, dan de dikte van iedere bedroeg.

Diasȳrm, m. gr. (*diasyrmos* v. *diasȳrein*, uiteen halen), het doorhalen, bespotten, honen, inz. eene rhet. figuur, die in de overmatige verkleining van een voorwerp bestaat, het tegendeel v. h y p e r b o l e; **diasȳrtisch**, bespottend, smalend.

Diatessăron, n. gr. (v. *tessăres*, vier; eig. door vier, n. l. toonen), Muz., z. v. a. **quarte** (z. a.).

Diathĕsis, f. gr., in 't algemeen inrigting, toestand, inz. Med., de inrigting, gesteldheid, stemming des ligchaams, ziekteaanleg; vgl. **dispositie** en **constitutie**; **diathĕses**, pl., de zoogenaamde grondziekten of de oorsprong, grond en aanleg van en tot de ziekten.

diatoom, gr. (*diatŏmos*, doorgesneden), Min., naar eene zijde heen gemakkelijk deelbaar; ook twee atoomgewigten bevattende.

diatónisch, (gr. *diatŏnos*), doorklinkend, volgens de toonladder; geheele toonen betreffend; **diatónische ladder**, de voor het toonstelsel aangegevene klankladder.

Diatrēsis, f. gr. Chir., doorboring, doorboordheid.

Diatríbe, f. gr. (*diatrībē*), de vertoeving; de wijdloopige geleerde uiteenzetting, verhandeling; eene bittere, hevige critiek, hetzij mondeling of in geschrifte; **diatribéren**, scherp hekelen.

Diatrímma, n. gr. Med., ontvelling, inz. der huid bij het gaan, het paard rijden (blikaars).

diatritæisch, gr., driedaagsch; **diatritarĭërs**, pl., artsen, die door driedaagsch diëet alle ziekten willen genezen; **diatríte**, f. het driedaagsch diëet; **diatrítos**, f. de wederkeering der koorts op den derden dag.

Diatypōsis, f. gr., de verzinnelijking, het aanschouwelijk maken door afbeeldingen, door figuurlijke voorstelling, door voorbeelden.

Diaulus, m. gr., de ruimte van twee stadiën; de dubbelfluit.

Diavolini, pl. it. (eig. duiveltjes), gekruide koekjes, die eene wellustwekkende kracht hebben; **diavolo**, m. it., de duivel.

Diaz, m. een spaansche geslachtsnaam of patronymicum: zoon van Diego.

Diazeuxīe, f. gr., eene plantensoort met zamengestelde bloemen.

Dibaptísten, pl., eene tweemaal doo-

pende secte der 9de eeuw in de Grieksche kerk.

Dibrăchys, m. gr. (v. *di-* tweemaal, en *brachýs*, kort), z. v. a. **pyrrhichius** (z. a.).

dibránchisch, gr., N. H., met dubbele kieuwen.

Dicaciteit, f. nw lat., de praatachtigheid; spitsvondige redenering.

Dicæologīe, f. gr. (v. *dikaios*, regtvaardig), de regtsleer; **dicæopolitiek**, f. regtvaardige staatkunde.

dicárpisch, gr., met dubbele vruchten.

Dicasterĭum, n. gr. (*dikastērion*), een hoog geregtshof, regtbank, vierschaar; de vonnisspreker.

dic cur hic? lat., zeg, waarom zijt gij hier? z. v. a. mensch, gedenk aan uwe bestemming!

Dice, f. gr. (*dikē*), regt, geregtigheid; Myth., de godin der geregtigheid; z. ond. **Themis**.

Dicelĭēn, pl. gr., vrije scherts, vrolijke tooneelen in het blijspel der Ouden; **dicelísten**, pl., schouwspelers, die bij de Ouden rollen voor de vuist voordroegen, potsenmakers.

dicelýphisch, gr., met dubbel hulsel of schaal.

Dicentarĭus, m. mid. lat. (v. h. lat. *dicĕre*, zeggen, spreken), een snapper, babbelaar, woordenrijk mensch; **dicenterīe**, f. of **dicentĭēn**, pl. nw lat., onnut gesnap, nietsbeduidende woorden.

dicephálisch, gr., tweehoofdig; **dicérisch**, met twee hoornen of voelsprieten.

Dichalcon, n. eene kleine oud-grieksche munt, $= \frac{1}{4}$ obolus.

dichelypsopódisch, gr., met lange sterke voeten en gescheiden teenen; **dichílysch**, met dubbele hoeven.

Dichogamīe, f. gr., de bevruchting der planten met gescheiden geslachtsdeelen; **dichogámisch**, met gescheiden geslachtsdeelen.

Dichophyīe, f. gr. (v. *dicha*, tweevoudig, gedeeld, en *phyein*, worden), eig. het dubbelworden; van daar Med., de haarsplijting, eene kwaal, waarbij de haren aan de punt vorkswijze gespleten zijn; **dichoptérisch**, met gespleten vleugels.

Dichordĭum, n. gr., een tweesnarig speeltuig.

Dichorēus, m. gr., z. v. a. **ditrochæus** (z. a. en vgl. **choreus**).

Dichotomīe, f. gr. (v. *dicha*, tweevoudig, en *temnein*, snijden), de verdeeling in tweeën; de halve verlichte maanschijf; **dichotŏmisch**, tweedeelig; halfzigtbaar.

Dichroïsmus, m. gr. (v. *di-chroos*, tweekleurig), tweekleurigheid, tweevoudige kleurwisseling; **dichroïsch**, tweekleurig, tusschen twee kleuren zwevende; **dichromátisch**, tweekleurig, wat bij gelijke chemische gesteldheid en vorm onder verschillende omstandigheden twee verschillende kleuren toont; **dichrónisch**, slechts een gedeelte des jaars door groeijend; **dichrūrisch**, met tweekleurigen staart.

dicibel, nw lat., zegbaar, uitspreekbaar; **dicibŭla**, pl. lat., sprookjes; *dicis causa*, lat., om iets te zeggen, om er maar af te zijn, kwanswijs, welstaanshalve; **dicĭtor**, m. nw lat., de spreker, redenaar.

diclapódisch, gr., met gespletene tangvormige voeten.

Diclinīe, f. gr. Bot., eene klasse van planten met gescheiden geslachtsdeelen, de vijftiende of laatste klasse van de methode van Jussieu; **diclĭnisch**, met gescheiden geslachten; **diclinoēdrisch**, met twee stompe en een' regten hoek (v. kristallen).

Dicōlon, n. gr. (vgl. **colon**), of **dicōlisch gedicht**, een gedicht, dat uit tweederlei verssoorten bestaat.

Dicotyledōnen, pl. gr. (v. *kotyledōn*, holte, knopje), Bot., eene plant met tweelobbig zaad; **dicotyledónisch**, zulke planten betreffende, daartoe behoorende; dubbel- of tweelobbig.

dicrótisch, gr. (v. *krotēīn*, kloppen), Med., dubbelslaande (van den pols), de onregelmatige beweging der slagader, waarbij twee slagen snel op elkander volgen.

dicta, *dicti*, **dictie**, enz., z. ond. *dictus*.

Dictamnus, m. lat. (gr. *diktamnos*), esschenkruid, een gewas, dat vele soorten telt; inz. een pijn en bloedstillend geneeskruid.

dictéren, lat. (*dictāre*, eig. herhaaldelijk zeggen), in de pen zeggen, voorzeggen om na te schrijven; voorschrijven; toewijzen, opleggen, b. v. iemand eene straf dicteren; **dictāmen**, n. nw. lat., de innerlijke aandrijving; *dictándo*, voorzeggend, in de pen gevend; **dictāta**, pl., het tot naschrijving voorgezegde, de op het hooren nageschreven stukken; **dictātor**, n. de opperste regeringspersoon, die bij dringende omstandigheden in den oud-rom. staat werd benoemd; **dictatŏrisch**, gebiedend, als magthebbend, op bevelenden toon; **dictatuur**, f. (lat. *dictatūra*), de magt en waardigheid des dictators, des oppermagthebbers; in het duitsche rijk: de wijze, waarop eene zaak wettelijk ter kennis van den rijksdag gebragt en zij een voorwerp der beraadslaging wordt.

dictus, m. lat. (*dictus*, *a*, *um*, deelwoord v. *dicĕre*, zeggen, benoemen, verklaren), de genoemde, gezegde, bovengenoemde; *dicta sponsa*, f. de verloofde, toegezegde bruid; *dicti anni*, in het gezegde jaar; *dicto die*, op den genoemden dag; *dictum, factum*, gezegd, gedaan; **dictum** n., pl. **dicta**, eene spreuk, uitspraak, eene plaats uit een geschrift; *dictum biblicum*, eene bijbelplaats; *d. classicum*, eene hoofdspreuk,

hoofdstelling; *d. probans*, eene bewijsplaats; pl. *dicta probantia; dicta testium*, pl., de uitspraken der getuigen; *dicterium*, n. een schimpwoord, stekelige rede, bijtende scherts, spotrede; **dictie** f. (lat. *dictio*), de bijzondere wijze van uitdrukking van eenen schrijver; de bijzondere wijze van voorstelling in woorden door de rede; **dictionnaire**, m. fr. (spr. *dieksionèr'*), een woordenboek, verzameling van al de woorden eener taal, eener kunst, wetenschap enz., in alphabetische orde gerangschikt; *dictionnaire de poche*, fr. (spr.— *pósj'*), een zakwoordenboek; **dictionnaríst**, m. nw lat., een woordenboekschrijver.

dictyocárpisch, gr., met netvormig overtogene vruchten; **dictyódisch**, netvormig; **dictyophóren**, pl., netvechters, eene soort van kampvechters bij de Ouden; **dictyoptĕra**, pl. gr. N. H., de netvleugeligen; **dictyorhízisch**, met netvormig overdekten wortel.

Didactiek, f. gr. (v. *didáskein*, leeren, onderrigten), de leerkunst, onderwijskunst, onderrigtwetenschap; **didactĭcus**, m. een onderwijskundige; een leerdichter; **didáctisch**, leerend, onderrigtend; **didactische poëzij**, de poëzij, die wetenschappelijke of afgetrokkene onderwerpen behandelt, het leerdicht; **didáctrum** of **didáktron**, n. leergeld, leerloon; **didascalĭa** f. gr. (*didaskalia*), leeringen, onderwijzingen; kenmerken, teekens, bewijzen; bij de Grieken: opvoeringen van tooneelstukken en de daarover te Athenen gehoudene aanteekeningen; **didascálisch**, leerend, onderrigtend.

didactȳlus, lat. N. H., tweeteenig; wordt gebruikt voor die dieren, welke twee teenen aan elken poot hebben. Tot deze afdeeling behooren b. v. de tweehoevige of herkaauwende dieren, de os, het schaap, de geit enz.

Didélphus, m. gr. N. H., het buideldier; **didélphisch**, met dubbele baarmoeder.

Didŏron, n. gr., eene maat van twee handbreedten.

Didráchme, f. gr., eene dubbele drachme (z. a.).

diducéren, lat., uit elkander trekken, verstrooijen; **didúctie**, f. de uitrekking, scheiding.

Didymalgīe, f. gr., pijn in de zaadballen.

didȳmisch, gr. (*didȳmos*), dubbel gepaard; **didymocárpisch**, met gepaarde vruchten; **didȳmos**, m. de tweeling, tweelingbroeder, Bot., twee verbondene zaadlobben.

didynámisch, gr. (vgl. dynamisch), dubbel- of tweemagtig; **didynamĭa**, pl. Bot., tweemagtige planten, met vier meeldraden in eene tweeslachtige bloem, waarvan twee langer zijn; de 14de klasse in het stelsel van L.

Diederik, Diderik, z. **Dirk**.

Diedzeugmĕnon, n. gr. Rhet., eig. het gescheide, eene bij de Ouden geliefde figuur, waarbij van vele opeenvolgende zindeelen elk een eigen werkwoord krijgt, zoodat de gansche gedachte, daardoor uitgedrukt, duidelijker in het licht wordt gesteld.

Diëet, n. (v. h. gr. *díaita*, leven, levenswijs), de levensregeling, levenswijze, gezondheidsverzorging, de maathouding in spijs en drank, slapen en waken, beweging en rust, zoo in ligchamelijk als geestelijk opzigt; eetregels, ziekenkost, magere spijs; **diëtetisten**, eene klasse van geneesheeren, welke bij de behandeling der zieken alleen op den leefregel acht gaven.

Diegēsis, f. gr., het verhaal, de zamenhangende vertelling; **diegētisch**, verhalend, ontwikkelend.

diēs, m. en f. lat., de dag; Jur., de regtsdag of termijn, de dagvaart; *dies diem docet*, de eene dag is de leermeester van den anderen, of, komt tijd, komt raad; *die hodiérno*, op den dag van heden, den huidigen dag; *a die*, van den dag af; *ad dies vitae*, levenslang, voor het gansche leven; *dies critĭcus*, Med., een beslissende, gewigtige dag, inz. in ziekten b. v. de 7de, 9de, 11de 15de en 21ste dag; *dies irae*, dag des toorns, de naam van eene der schoonste chr. hymnen, welke een deel v. h. requiem (z. a.) uitmaakt, dus geheeten naar de eerste woorden van dat gezang; *d. lucis*, de dag des lichts, paschen; *d. salutāris*, de dag des heils, z. v. a. goede vrijdag; *d. solutiōnis*, Jur., de vervaldag van eenen wissel, betaaldag; **diëten**, pl. mid. lat. (*diēta*, dagloon), daggelden, teergelden; jaargelden, die een ambtenaar in stede van eigentlijke vaste bezoldiging, of als kostenvergoeding, schadeloosstelling voor buitengewone verrigtingen ontvangt; ook de vergaderingen van afgevaardigden enz. (z. **diæta**); **dietarĭus**, of **dietist**, m. mid. lat., een daggeldtrekker, een bediende of beambte, die daggelden trekt; in de r. k. kerk: een geestelijke dienaar, die de morgendienst verrigt.

Diĕsis f. gr., een vierde toon, iedere geringe toonverandering, het kruisje voor eene noot om haar een' halven toon te verhoogen.

Diëten, dietarius, z. ond. **dies**.

Dieu et mon droit, fr. (spr. *Djeu e mong droá*), God en mijn regt (de spreuk der eng. kroon).

di fatto, it., inderdaad, op heeter daad.

Diffálco, m. it. Merc., de aftrek, het rabat van de hoofdsom, **diffalcātie**, f. de aftrekking, rabattering.

diffaméren, lat. (*diffamāre*), in opspraak brengen, belasteren, schandvlekken, schenden, eerrooven, zwart of verdacht maken; **diffamánt**, m. de lasteraar; ook adj. en adv.: lasterlijk, eerroovend;

diffamātie, f. nw. lat., de eerroof, smaadrede, laster; **diffamātor**, lat. of **diffamateur**, fr. m. een lasteraar, schender, eerdief, eerroover; **diffamatōrisch**, eerroovend, lasterend; **diffamīe**, f. de eerekwetsing, beschimping.

differéren, (v. h. lat. *differre*, fr. *différer*), verschillend zijn, afwijken; uitstellen, verschuiven; **differend**, n. fr. (spr. *dieferáng*), strijd, twist, geschil, oneenigheid; de betwiste zaak; **differént**, m., z. v. a. *deferent* (z. a.); als adj. lat. (*differens*), verschillend, onderscheiden, ongelijk; **differéntie**, f. (lat. *differentĭa*), het onderscheid, verschil, de ongelijkheid, afwijking, verscheidenheid; **differentie-handel**, een handel met effecten, waarbij deze niet werkelijk geleverd worden, maar alleen de gerezen of gedaalde waarde daarvan ontvangen of vergoed wordt; **differentiaal**, n. nw lat., Math., het oneindig kleine deel, de oneindig kleine aangroeijing van eene oneindige, veranderlijke grootheid; **differentiaal-rekening**, een tak der wiskunstige analysis, door Leibnitz uitgevonden, bestaande in het nagaan van de betrekking der aangroeijingen van twee veranderlijke grootheden, die van elkander afhangen, op het oogenblik, dat de aangroeijing verdwijnt of gelijk nul wordt; **differentiéren**, dat oneindig kleine deel eener oneindige veranderlijke grootheid vinden of berekenen; **differentiométer**, n. een werktuig om den diepgang van een schip te meten; **differentismus**, n., z. v. a. **determinismus**, (z. a.).

Diffessie, z. ond. **diffitéren**.

difficiel, (lat. *difficĭlis*, fr. *difficile*), moeijelijk, lastig, zwarigheden makend, b. v. een **difficiel** mensch; bezwaarlijk, gestreng, knorrig, eigenzinnig, wonderlijk; *difficile est, satīram non scribĕre*, lat., 't valt moeijelijk den spotlust te onderdrukken; **difficulteit**, f. (lat. *difficultas*), de zwarigheid, bedenkelijkheid, moeijelijkheid, hindernis; een **difficulteitenmaker**, een man, die allerlei zwarigheden opwerpt; **difficultéren**, nw lat., zwarigheid maken, bemoeijelijken; allerlei bedenkingen opperen.

diffidātie, f. nw lat., de aankondiging der veete, uitdaging.

diffidéren, lat. (*diffidĕre*), mistrouwen, wantrouwen, twijfelen; **diffidéntie**, f. het wantrouwen, mistrouwen; *diffidénter*, met mistrouwen.

diffitéren, lat. (*diffitēri*), niet willen toestemmen, ontkennen, loochenen; **difféssie**, f. nw lat., de loochening, ontkenning; Jur., de geregtelijke verklaring van de ongeldigheid of onechtheid eener oorkonde enz.; **diffessie-eed**, (*diffessĭo jurāta*), de loochening eener daadzaak onder eede, inz. de ontkenning van een handschrift of enkel van de onderteekening, dat is van de echtheid der schrijfletters.

Diffórm, nw lat. (fr. *difforme*), wanstaltig, mismaakt, leelijk; **difforméren**, misvormen, onkenbaar maken; **difformiteit**, f. de wanstaltigheid, misvormdheid, mismaaktheid.

diffráctie, f. nw lat., de straalbreking, buiging des lichts of de afwijking der lichtstralen van haren regten weg.

diffringéren, lat. (*diffringĕre*), uit elkander breken; **diffringént**, uiteen brekend.

diffugéren, lat. (*diffugĕre*), uit elkander vlugten, verloopen, verdwijnen; **diffugĭum**, n. de vlugt naar alle zijden.

diffundéren, lat. (*diffundĕre*), uitgieten, uitzetten, uitbreiden, verbreiden, wijdloopig zijn; verkwisten, verspillen; ook den wijn in vaten doen, vaten; **diffuus**, wijdloopig; verstrooid; **diffusibel** nw lat., snel, maar vlugtig werkzaam; **diffūsie**, f. de wijdloopigheid in spreken en schrijven.

Digamīe, f. gr., de tweede echt, het tweede huwelijk na den dood van den eersten echtgenoot.

digástrisch, gr. Anat., tweebuikig, van spieren gebezigd, die als het ware twee buiken hebben.

Digenīe, f. gr., de voortbrenging door paring.

digeréren, lat. (*digerĕre*), indeelen, ordenen; Chem., eene zelfstandigheid onder den invloed van warmte, die niet het kookpunt bereikt, verdunnen, verdeelen, om er de oplosbare bestanddeelen uit af te scheiden; verteren (het voedsel); verkroppen b. v. eene beleediging; **digereer-machine**, f., z. v. a. **papiniaansche pot** (z. a.); **digerentĭa**, pl. Med., verdeelende middelen; **digésta**, pl., scheidingen tusschen het meer en minder gewigtige, verzamelingen; de groote verzameling van rom. wetten, ook **pandecten** genoemd, welke op last van keizer Justinianus in orde is gebragt, z. *corpus juris*; **digestibel**, verteerbaar; **digéstie**, f. de spijsvertering, oplossing; Chem., de verweeking of uitzetting van eene met vocht overgotene stof onder inwerking van eene zachte hitte in eenen **digereer-oven**; **digestief**, n. nw lat., een verteringsmiddel, een middel, dat de spijsvertering bevordert; **digéstor**, m. Chem., een **papiniaansche pot** (z. a.) ter bereiding van beendergelei.

digitaal, lat. (*digitālis*, v. *digĭtus*, vinger), de vingers en teenen betreffende; **digitālis**, f. Bot., het vingerhoedskruid, eene geneeskrachtige plant; **digitātie**, f. nw lat., vinger- of tandsgewijze aanhechting; **digitifólisch**, met gevingerde bladeren; **digitigráden**, pl. N. H., teentreders, dieren, die op de toppen der teenen loopen.

Diglÿphe, m. gr. Arch., eene dubbelkloof, een sieraad in de gedaante van steunsel der kornis tegen de fries, met twee insplijtingen.

Digniteit, f. lat. (*dignĭtas*), de waardigheid, hoogheid; het eerambt; z. ook **potentie** ond. **potent**; **dignitarĭus**, m. een waardigheidsbekleeder, de bezitter van een eerambt of eene geestelijke waardigheid.

digōnisch, gr., tweehoekig.

Digréssie, f. lat. (*digressĭo*), eene uitweiding, afwijking van de hoofdzaak; Log. een uitstap of omweg; Astr. (ook **elongatie**), de grootste afwijking van eene der beide beneden planeten Venus en Mercurius ten opzigte van de zon, of de grootste hoek, waaronder zij ten aanzien der zon gezien worden; ook uitspatting, buitensporigheid; tusschenspel.

Digynīe, f. gr., tweewijverij; Bot., orde van planten met twee stampertjes, tweestijlige planten; **digýnisch**, tweewijvig, twee vrouwen hebbend; met twee stampertjes voorzien.

diheptapódisch, gr., veertienvoetig; **dihexædrisch**, twaalfvlakkig; **dihýdrisch**, dubbel waterstoffig.

Dii majōrum gentĭum, pl. lat. Myth., oppergoden, goden van den eersten rang; *dii minōrum gentĭum*, ondergoden, goden van den tweeden rang; *diis manibus sacrum*, aan de onderaardsche goden gewijd; aan het aandenken der vereeuwigde, verheerlijkte zielen geheiligd.

Dijámbus, m. gr. (vgl. **jambus**), Poët., een dubbeljambus, eene voetmaat van vier lettergrepen, uit twee jamben bestaande (⏑ — ⏑ —), b. v. vergaderzaal.

dijudicéren, lat. (*dijudicāre*), beslissen, uitspraak doen; **dijudicātie**, f. de beslissing, uitspraak; **dijudicātor**, m. de beslisser, beoordeelaar; vr. **dijudicatrix**.

Dikpenningen, de aan weêrszijde gemunte geldstukken, die in de middeleeuwen in zwang kwamen, zoo genoemd in tegenstelling met de bracteaten (z. a.). Later werden van vele munten stukken van drie- of viervoudige waarde geslagen, die men ook door het voorvoegsel *dik* onderscheidde, b. v. **dikdaalders** of dubbele daalders, enz.

dilaceréren, lat. (*dilacerāre*), Chir., verscheuren, met geweld scheiden; **dilacerātie**, f. de vaneenscheuring, gewelddadige scheiding.

dilapidéren, lat. (*dilapidāre*), doorbrengen, verkwisten, verdoen; **dilapidātie**, f. de verkwisting, onnoodige vertering, verspilling.

dilatabel, dilatatie enz., z. ond. **dilateren**.

Dilātie, f. lat. (*dilatĭo*, v. *differre*, scheiden, verschuiven, Jur., de verschuiving, vertraging, het uitstel, de termijn, de verlengde tijd; *dilatĭo ad excipiéndum*, de tijd, binnen welke de klagten moeten ingediend worden; *d. citatorĭa*, de tijd van de dagvaarding tot aan den termijn; *d. conventionālis*, door overeenkomst der partijen verleend uitstel; *d. definitorĭa*, beslissingstermijn; *d. dijudicatorĭa*, de tijd tot nakoming van het bij vonnis opgelegde; *d. dilatorĭa*, onnoodig uitstel; *d. judiciālis*, door den regter bepaalde termijn; *d. legālis*, door de wet-zelve gezette termijn; *d. peremtorĭa*, de laatste termijn, het laatste uitstel; *d. praeparatorĭa*, de voorbereidingstijd, de tijd, waarin men zich tot eene verdediging kan voorbereiden; *d. probatorĭa*, de tijd tot bewijzen gesteld; **dilatorĭum**, n. een bevel tot uitstel; **dilatōrisch**, vertragend, uitstellend, verschuivend, wat uitstel ten doel heeft; eene **dilatorĭsche excéptie**, f. eene vertragingsuitvlugt, die eenige voorloopige punten vóór de hoofdzaak wil behandeld hebben; in tegenst. met de peremtorische, z. **exceptie** ond. **excipieren**.

dilatéren, lat. (*dilatĕre*), van *latus*, breed), uitbreiden, uitzetten, verwijden; **dilatābel**, nw lat., uitzetbaar, rekbaar; **dilatabiliteit**, f. de uitzetbaarheid, rekbaarheid; **dilatáns**, n. het verwijdingsmiddel; **dilatātie**, f. de uitrekking, uitbreiding, verwijding; **dilatatorĭum**, n. of **dilatātor**, m. Chir., een werktuig om de lippen van wonden te scheiden, openingen te verwijden enz., een verwijdingswerktuig.

Dilēmma, n. gr. (v. *di*—, dubbel, en *lambánein*, nemen, vatten), Log., eene tweeledige sluitrede van disjunctieven vorm, een dubbelbewijs, wisselsluitreden, een uit twee stellingen getrokken besluit, waarvan elk in het bijzonder de tegenpartij vangt en wederlegt; men noemt het ook gehoornde sluitrede (*cornūtus syllogismus*), omdat het de partij als 't ware tusschen de hoornen van het dilemma neemt (een zuiver dilemma vindt men Joh. 18, vs. 23); ook wordt **dilemma** gebruikt voor netelige toestand, beklemdheid, onaangename keus; **dilemmātisch**, een dubbel- of wisselbewijs vormende, moeijelijk, netelig.

dilettéren, it. (*dilettare*, v. h. lat. *delectare*), vermaken, verlustigen; zich vermaaks- of uitspanningshalve met eene kunst bezig houden; **dilettánt**, m. (it. *dilettánte*), een kunstliefhebber, kunstvriend, liefhebber, in tegenst. met den eigentlijken kunstenaar en den kenner eener kunst; **dilettantísmus**, n. de kunstliefhebberij.

Diligence, f. fr. (spr. —*zjángs'*), eig. de naarstigheid, vlijt, vaardigheid, bespoediging; inz. een openbaar snelrijdend voertuig, dat op bepaalde dagen en uren ver-

trekt en aankomt, een snelwagen, postwagen; *con diligenza,* it. (spr. —*dzjénsa,* Muz., met naauwkeurigheid, stipt.

Dilogīe, f. gr., de dubbelzinnigheid, vatbaarheid voor tweederlei uitlegging of opvatting; **dilógisch,** dubbelzinnig.

dilucĭda intervalla, z. **interval**; **dilucidéren,** lat. (*dilucidāre*), verklaren, ophelderen; **dilucidātie,** f. Jur., de opheldering, verklaring.

Dilucŭlum, n. lat., de ochtendschemering.

Diludĭum, n. lat., tusschenspel; tusschentijd der vertooningen in den schouwburg.

diluéren, lat. (*diluĕre*), afspoelen, afwasschen, verzwakken, verdunnen, b. v. wijn met water; wegnemen, uitdelgen, b.v. eene verdenking; van zich afschuiven, b. v. eene schuld; **diluentĭa,** pl. Med., verdunnende middelen; *diluéndo,* it. Muz., wegsmeltend, zich oplossend, met allengsche afneming des toons tot op het verdwijnen.

Diluvĭum, n. lat., overstrooming, inz. de zondvloed; het aangeslibte, door bezinking ontstane land; **diluviaansch** of **diluviālisch,** daartoe behoorend, aangeslibt.

Dimachæren, pl. gr., zwaardvechters, die met dolk en degen te gelijk vochten, **dimáchen,** pl., te paard en te voet strijdende kampvechters.

dimacrostemónisch, gr. Bot., met twee lange en twee kortere meeldraden.

Dime, m. eng. (spr. *daim,* = fr. *dime,* v. h. lat. *decĭma*), eene noord-amer. rekenmunt, = $\frac{1}{10}$ dollar of omtrent 26 centen.

Diménsie, f. lat. (*dimensĭo*), de afmeting, rigting, uitgebreidheid eens ligchaams volgens lengte, breedte en dikte, welke men de **drie dimensiën** noemt; de maat, afstand, ruimte, verte; Algeb., de factoren, waaruit een product is zamen gesteld; **dimetĭens,** m. de doorsnede, z. **diameter.**

Dimeríden, pl. gr. (v. *dis,* twee, en *méros,* deel), N. H., beenige buikvinvisschen met volmaakte kieuwen, wier borstvinnen eenzame, niet vereenigde stralen bezitten; **dimérisch,** gr., uit twee deelen bestaande; **dimerosomátisch,** gr., met een in twee deelen gedeeld ligchaam.

Dimĕter, m. gr., een dubbelmeter, een vers, dat uit twee voeten, of uit twee versmaten bestaat, b.v. een viervoetig jambisch vers, ook **quaternarĭus,** lat., viervoeter.

Dimicātie, f. lat. (*dimicātio*), de kamp, het gevecht, de strijd; de oneenigheid, twist, het gevaar.

dimidĭum, n. of *dimidĭa pars,* f. lat., de helft; *dimidia investitūra,* f. de halve beleening; **dimidiātie,** f. de halvering.

diminuéren, lat. (*diminuĕre* of l. *deminuĕre*), verminderen, verkleinen, afnemen, verzwakken, afbreken; *diminuéndo,* it. Muz., verminderend, allengs afnemend in de sterkte der toonen; **diminūtie,** f. lat. (l. *diminutĭo*), de vermindering, afneming, verkleining, verdunning; de mindering, aftrek van eene som; **diminutīvum** of **diminutief,** l. **deminutivum,** n. een verkleinwoord, b. v. h u i s j e, t u i n t j e, b l o e m p j e; **diminūtor,** m. de verkleiner, verminderaar, z. v. a. **subtrahendus,** z. ond. **subtrahéren.**

dimittéren, lat. (*dimittĕre*), afscheid geven, ontslaan, afdanken, wegzenden, laten gaan; **dimíssie,** f. het ontslag, de afdanking van een' ambtenaar; **dimissionair,** m. nw lat., een goederen-ontvanger; iemand, die zijnen post neder legt, zijn ontslag neemt; **dimissoriāle,** n. of **dimissoriāles** (scil. *litterae*), pl., ook **dimissorĭum,** n. een ontslagbrief, schriftelijk afscheid, het bewijs van vergunning, b. v. aan een bruidspaar, om in eene andere gemeente te trouwen; of bij R. K. het verlof aan eenen geestelijke om zich door een' anderen bisschop te laten ordinéren.

Dimity of **dimitty,** m. eng. (spr. *dimmitti,* v. h. gr. *dimĭtos,* dubbeldradig, tweedradig), Merc., eene gekeperde katoenen stof.

dimórph, gr. (*dimorphos*), dubbelvormig, van twee gedaanten; **dimorphísmus,** n. de dubbelvormigheid, de nog bestredene eigenschap van vele onbewerktuigde ligchamen om, bij volkomen gelijke gesteldheid der menging, toch wezentlijk verschillende uiterlijke gedaanten aan te nemen.

dimovéren, lat. (*dimovĕre*), verwijderen, wegruimen.

Dina, hebr. vrouwenn.: de regtdoende, rigtende, de naam der dochter van Jakob.

Dinanderīe, f. fr., allerlei koperwaren, naar de stad D i n a n t zoo geheeten.

Dinar, m. (v. h. lat. *denarius*), eene perz. goudmunt, ongeveer eenen dukaat in waarde; **dinar-biste,** eene rekenmunt in Perzië, waarvan er 1000 op een' t o m a n gaan.

Diner of **diné,** n. fr. (spr. *diné*), een middagmaal, het middageten; **dinéren** (fr. *diner,* d. i eig. *disner* = ital. *desināre,* ontstaan uit het mid. lat. *disjejunare,* vgl. **dejeuner**), het middagmaal houden, middagmalen; **dinatōrisch,** wat het middagmaal vervangt.

Dinéro, m. eene kleine spaansche rekenmunt, = $\frac{1}{16}$ s u e l d o of omtrent $\frac{1}{2}$ ct.

Dingsdag, de derde dag der week, bij de Romeinen *dies Martis,* dag van M a r s geheeten (waarvan de Franschen *Mardi* hebben), was bij de Germanen gewijd aan hunnen God T u i s k o, waarvan de nederduitsche, hoogduitsche (*dienstag*) en engelsche (*tuesday*) benaming afkomstig is.

Dinĭca, pl. gr. Med., middelen tegen de duizeling.

dinumeréren, lat. (*dinumerāre*), tellen, over tellen.

Diobŏlon, n. gr., een atheensch gewigt en munt van twee obolen; in apothekers gewigt z. v. a. scrupel.

diootaëdrisch, zestienvlakkig.

Diodontocephălus, m. gr. Med., de misgeboorte met dubbele rijen tanden.

diœcēse, **diœcēsis**, f. gr. (*dioikēsis*, een bisschoppelijk gebied, kerspel, eene parochie, gemeente.

diœcisch, gr. (v. *di*—, dubbel, en *oikos*, huis), tweehuizig; **diœcĭa**, pl. Bot., tweehuizige planten, zulke, die geene tweeslachtige bloemen, maar mannelijke en vrouwelijke bloesems op verschillende stammen dragen, de 22ste klasse in het stelsel van L. Daartoe behooren b. v. de hennip, de hop, de wilg enz.

Diogĕnes, m. een oud-gr. (cynisch) wijsgeer, vermaard wegens zijne hoogst eenvoudige, streng onthoudende, maar onwelvoegelijke levenswijs; zijne woning was eene ton; van daar **diogeniséren**, Neol., van alle schaamte berooven; zich onbeschaamd gedragen, den cynicus spelen; van daar ook: **diogenes-kreeft**, eene soort van slakkenkreeft in O. Indië met kalen staart, die ledige slakkenhuizen bewoont, de kluizenaar, soldaat.

Dioggot, m. fr. (spr. *diogghó*), de berkenteer, berkenolie, welke men door verbranding uit den berk verkrijgt.

Diomedéa, f. N. H., albatros, zekere zwemvogel.

Dionæa, f. gr., een bijnaam v. Venus, naar hare moeder Diōne; ook Bot., de vliegenknip of vliegenvanger, eene bij uitstek gevoelige plant in N. Amerika, met eironde, sappige bladeren, die bij de aanraking, b. v. van eene vlieg, oogenblikkelijk toeslaan en het insect als in eene val vangen (*muscipula*, L.).

Dionȳsos of **Dionȳs**, m., z. **Bacchus**; **dionysĭën**, pl., Bacchusfeesten; drinkgelagen, zuippartijen.

Diópter, f. gr. (*dioptra*), Geom., de kijkspleet, het vizier, inz. aan meetkundige werktuigen; **diopterlineaal**, n. een koperen lineaal, waarop twee met gaatjes of kijkspleten voorziene dunne metaalplaatjes loodregt bevestigd zijn; **dioptrīe**, f. het viseren, hoogtemeten, nivelleren; **dioptriek**, ook **anaclastiek**, f. de doorzigtkunde, kennis der straalbreking, de leer van de lichtbreking en het zien door gebrokene lichtstralen, inz. door glazen (de **dioptrĭca** is dus een gedeelte der optica); **dióptrisch**, daartoe behoorende.

Diorāma, n. gr. (v. *diorān*, doorzien), eene schilderij of een tafereel, waarbij de veranderingen der verlichting, die de verschillende getijden van den dag, het toe- of afnemend daglicht op de voorwerpen, landstreken enz. te weeg brengen, kunstig worden nagebootst, een rond doorschijnend kunsttafereel, uitgevonden door Bouton en den later als uitvinder der lichtbeelden zoo beroemd geworden Daguerre.

Dioriet, m. uit het gr. (v. *diorízein*, afgrenzen ? vgl. **diabase**) Min., groensteen, eene uit hoornblende en digt veldspath gemengde rotssteen uit het Uralisch gebergte.

Diorísmus, n. gr., de bepaling of een voorstel kan opgelost worden, hoe dit geschieden kan en op hoe veel verschillende wijzen aan de opgave beantwoord kan worden; **dioristisch**, bepalend.

Diorthōsis, f. gr. Chir., het zetten, weder op hunne plaats brengen van ontwrichte beenderen, de herstelling van tegennatuurlijke verkrommingen van de ruggegraat en van de ledematen; **diorthōta**, m. een werktuig tot uitstrekking; **diorthōtisch**, tot het regtmaken of zetten behoorend.

Dioscūren, z. **Castor & Pollux**; **dioscurĭën**, feesten, die ten tijde van de wijnoogst ter eere der Dioscuren te Cyrene en Sparta gevierd werden.

Diospȳros, m. gr. Bot., de basterdlotus, onder welk geslacht de boom behoort, die het ebbenhout oplevert.

Diostōsis, f. gr. Chir., de beenuitwijking, beenverschuiving.

diperiánthisch, gr. (v. *di*-, dubbel, *peri*, rondom, en *anthos*, bloem), twee bloemdeksels hebbende.

dipetálisch, gr. (v. *di*-, dubbel, en *petălon*, blad), Bot., twee bloembladeren hebbende.

Diphalangīe, f. gr., de dubbele phalanx van 8192 man; **diphalangárch**, m. de aanvoerder eener dubbele phalanx.

Diphĭlus, m. een oude bouwmeester, zóó langzaam in het volvoeren van zijne werken, dat hij ten spreekwoord werd en men van een' zeer traag mensch zeide: hij is nog trager dan Diphilus (*Diphilo tardior*).

Diphonĭum, n. gr. (v. *phonē*, stem), Muz., een stuk, gezet voor twee stemmen.

Diphtéren, pl. gr., dierenhuiden, waarop men vóór de uitvinding van het papier schreef.

Diphtherītis, f. gr. Med., (v. *diphthera*, huidje, vliesje), eene eigenaardige bij den mensch voorkomende slijmvliesontsteking van den mond, de keel en de ademhalingswerktuigen.

Diphthóngus of **diphthóng**, m. (v. *di*-, dubbel, en *phthóngos*, klank), een tweeklank, twee verschillende klinkletters, die in eens worden uitgesproken, b. v. *boek*, *keus*, *ruit* enz.; **diphthóngisch**, dubbelklankig.

diphȳllisch, gr. (van *di*-, dubbel, en

phyllon, blad), Bot., tweebladerig; **diphytánthisch**, verscheidene bloemen op verschillende stengels dragende; **diphýtisch**, van twee naturen, gestalten.

Dipla, f. gr., de liggende V, als aanduiding van aangehaalde bijbelplaatsen.

Diplantidienne, f. fr. (spr. *diplangtidjèn'*), Opt., een verdubbelingsbril, waardoor men twee beelden van hetzelfde voorwerp ziet, het eene regt, het andere verkeerd.

Diplasiásmus, n. gr. Gram., de verdubbeling eens medeklinkers om eene op zich-zelve korte lettergreep te verlengen; **diplasīon**, n. dubbele piano-forte, met twee claviaturen, die tegenover elkander staan en elk hare eigene snaren hebben; ook vis-a-vis genoemd.

diplecolóbisch, gr. Bot., met tweemaal gevouwene zaadlobben.

dipleurobránchisch, gr., N. H., met kieuwen op beide zijden.

Diplŏe, f. gr. (eig. verdubbeling, vouw), Anat., de dunne laag mergstof, welke zich tusschen de platen der platte beenderen bevindt (tafelscheidsel).

Diplogastrīe, f. gr. Med., eene misgeboorte met twee rompen op een bekken.

Diplogenĕsis, f. gr., de uit twee kiemen ontstaande misgeboorten; **diplogēnisch**, van tweevoudigen oorsprong.

Diplolépis, zeker vliesvleugelig insect, welks steek die uitwassen van de schors en de bladen van den verw-eik voortbrengt, welke galnoten genoemd worden.

Diplōma, n. gr. (*diplōma*), eig. iets dat eenmaal is omgevouwen, een toegevouwen blad; eene onderteekende en gezegelde oorkonde, waarbij eene waardigheid, een voorregt enz. verleend wordt, een benoemings-, aanstellings-, vrijheids- of genadebrief; Med., het tafelscheidsel, z. v. a. **diploë** (z. a.); **diplomaat**, m. een staatsman, die de onderlinge betrekkingen en de wederzijdsche belangen der Staten en vorsten kent; die zich ter bereiking van zekere oogmerken, volvoering van lasten aan een vreemd hof ophoudt; **diplomatarīum**, n. gr.-lat., eene verzameling van oorkonden; **diplomatīcus**, een oorkondenkenner; **diplomatīe**, f. de kunst der staatsonderhandelingen, der staatszaken, de gezantschapskunst, de wetenschap der uitwendige verhoudingen van den staat, of der openbare en geheime handelingen der hoven en hunner gevolmagtigden; **diplomatiek**, f. de oorkondenleer of de wetenschap om oude oorkonden behoorlijk te lezen, te onderscheiden, te gebruiken; ook wel eens z. v. a. diplomatie; **diplomátisch**, uit oorkonden bewezen of bewijsbaar, volgens oorkonden; ook tot de kunst der staatsonderhandeling of het gezantschapswerk behoorende; het **diplomatische ligchaam**, z. **corps diplomatique**; **diplomatiséren**, met vreemde hoven onderhandelen.

diploneurisch, gr., met dubbel zenuwstelsel.

diplonōmisch, gr., twee wetten gehoorzamende.

Diplŏpīe, f. gr. Med., het dubbelzien.

diploptērisch, gr., N. H., met dubbele of gevouwen vleugels.

diplosanthērisch, gr. Bot., met tweemaal zoo veel helmknopjes als indeelingen der bloemkroonen.

Diplōsis, f. gr., de verdubbeling van ziekten.

diplostemōnisch, gr. Bot., met tweemaal zooveel meeldraden als bloembladeren.

dipneumónisch, gr. N. H., met dubbele long.

Dipodīe, f. gr. (v. *di*-, dubbel, en *pūs*, voet), Poët., de tweevoetigheid, een dubbelvoet, de zamenzetting van twee voeten, ook **syzygīe**; ook het uitmeten en lezen der verzen naar twee voeten; **dipódisch**, dubbelvoetig, in- of naar dubbelvoeten.

dipolycotyledónisch, gr. Bot., met twee veeldeelige zaadlobben.

Dipondīus, m. eene oud-rom. munt, = 2 assen, omtrent $7\frac{1}{2}$ ct., ook een gewigt van 2 unciae; eene lengtemaat van 2 pedes.

diprotophýllisch, gr. Bot., met twee zaadlobbetjes.

Dipsăcus, m. gr. (*dipsăkos*, v. *dipsa*, dorst), Med., de hevige, onleschbare dorst, die met den pisvloed gepaard gaat; de pisvloed (**diabetes**); de slang, wier beet, naar de meening der grieksche geneesheeren, de genoemde ziekte veroorzaakte; ook Bot., de weversdistel, welker kelken natuurlijke kaarden opleveren, waarmede men gevolde wollen stoffen kaardt; **dipsacéën**, kaardenbollen, eene niet zeer talrijke plantenfamilie, zamen gesteld uit de geslachten kaardenbol, schurftkruid, en knautia; **dipsītisch** of **dipsōdisch**, dorstverwekkend; **dipsomanīe**, f. de drinkzucht, naam door Hufeland aan het *delirium tremens* gegeven.

Diptam, m. (bedorven uit het gr. *diktamnos*. lat. **dictamnus** (z. a.).

Diptĕra, pl. gr. (v. *di*-, dubbel, en *pterón*, vleugel), N. H., dubbelvleugeligen of insecten met twee onbedekte vleugels, b. v. vliegen, horzels enz.; **diptĕros**, m. Arch., een tempel, met eene dubbele zuilenrij omgeven; **dipterýgisch**, tweevleugelig.

Diptýcha, pl. gr. (v. *di-ptýchos*, dubbel gevouwen), de looden, ivoren of houten schrijftafeltjes der Grieken en Romeinen, die met oogjes aan elkander gehecht

waren. Ook in de eerste christenkerk had men **diptycha**, waarop de namen der gedoopten stonden aangeteekend, welke laatste aanleiding gaven tot het aanleggen van doopregisters, doopboeken, die daarom ook **diptȳcha** geheeten werden.

Dipus, m. N. H., de springrat, zekere muizensoort met buitengemeen korte voorpooten, welke, daar zij niet loopen kunnen, springen, en holen onder den grond graven, waaruit zij slechts des nachts te voorschijn komen.

dipyramidodecándrisch, gr., tweetwaalfzijdige pyramiden vormende (v. kristallen).

dipyrēnisch, gr. (v. *pyrēn*, kern), Bot., dubbelkernig, met dubbele kern.

dipýrisch, (v. *pyrá*, vuur), tweemaal gebrand.

Dipyrrhichĭus, m. gr. Poët., een versvoet van vier korte lettergrepen.

Diradiātie, f. nw lat. (v. *diradiāre*), het uit elkander stralen, de straling in uiteenloopende rigting.

Dirca palústris, f. Bot., de lederboom, welks schors dient tot het vervaardigen van touwen.

direct enz., z. ond. **dirigéren**.

Diren, pl. lat. (*dirae*, eig. de verschrikkelijken), z. v. a. furiën (z. a.).

Diréptie, f. lat., de plundering, berooving.

Dirhem, de arabische drachme; z. ook **derhem**.

dirigéren, lat. (*dirigĕre*), leiden, rigten, inrigten, voeren, schikken, besturen, onder opzigt hebben; **diréct** (lat. *diréctus, a, um*), of als adverb. ook *directe*, regt toe, regelregt, regtstreeks, onmiddellijk, zonder omwegen; dadelijk, terstond, uit de eerste hand; **directe handel**, Merc., betrekking, ontbieding der waren uit de eerste hand, van de bron; **directe linie**, de opklimmende en nederdalende linie in de vermaagschapping; **directiangŭlisch**, lat., regthoekig; **diréctie**, f. de rigting, leiding, het opzigt, bestuur, beheer, het oppertoezigt, de uitvoerende magt, regering; **directie-linie**, Geom., de regte lijn, langs welke de beweging van eene andere regte lijn of van een vlak plaats heeft; **directie-hoek**, de rigtingshoek; **directilīnisch**, lat., regtlijnig; **directoire**, m. fr. (spr. —*toá*), in Frankrijk na 1789 een staatscollegie van 5 personen, bij wie de uitvoerende magt berustte; ook dergelijke collegiën in Zwitserland, Nederland en elders, als navolgingen v. h. eerste; het **hollandsche directoire**, h. staatsbewind der bataafsche republiek, door Daendels in 1798 uiteen gejaagd; **director**, nw lat., **directeur**, fr., of **dirigént**, lat., m. een bestuurder, opperoeziener, bewindsman, bewindhebber (der voorm. ned. oostind. compagnie); **directrice**, f. fr., de oppertoezienster, bestuurster enz.; **directoraat**, n. nw lat., het ambt van bestuurder; ook zijne woning; **directorĭum**, n. de leiding, besturing, rigting; ook het opzienersambt, het collegie van oppertoezigt; *directorium divini officii*, de kerkelijke kalender in de r. k. kerk; **directoriaal**, wat tot den director of het directorium betrekking heeft; b. v. **directoriāle besluiten** enz.; *alla diritta*, it. Muz., naar de toonladder, trapswijze van den eenen toon op den anderen; *a dirittūra* of *a drittūra*, Merc., regtstreeks, onmiddellijk, langs den naasten weg, zonder om- of overlading, b. v. iets verzenden.

dirhýnchisch, gr. N.H., met twee snavels of zuigsprieten.

diriméren, lat. (*dirimĕre*), uiteen zetten, vergelijken; beslissend eindigen; **dirimātie**, l. **dirémtie**, f. (lat. *diremtio*), de afzondering, scheiding, uiteenzetting.

Dirk, 1) mansn., verkorting v. **Diederik** (hoogd. *Dietrich*, v. h. oudd. *theod*, *diot*, *diet*, volk), volkheerscher, magtige in volk, volkrijke. Voor en ten tijde van Karel den groote schreef men dezen naam Theuderik en Theoderik (in slecht latijn Theodericus), dat men later uit onkunde voor gelijkbeteekenend met Theodorus hield en door de Franschen tot Thierry is verknoeid.

Dirk, 2) m. eng. (spr. *durk*, uit het gaelisch *durc*), de dolk der Hoogschotten; 3) Mar., een touw tot aantrekking van het uiterste einde eener gaffel.

Dis, m. lat. (eig. de rijke, als zijnde bij de Romeinen een oudere vorm v. *dives*), z. v. a. **Pluto** (z. a.); ook bij de Grieken een vroegere vorm voor den naam Zeus.

dis, Muz., de met een' halven toon verhoogde tweede trede der diatonische toonladder, de tusschen *d* en *e* liggende halve toon.

dis- of *di*-, gr., in vele zamenstellingen: tweemaal, dubbel.

dis- of *di*-, lat. voorlettergreep, komt overeen met het nederduitsche *ont*, *on*, *ver* enz. en beteekent uit elkander, gescheiden enz.

disbórso, n. it. Merc., het voorschot, de uitleg; **in disborso staan**, te goed hebben voor uitgeschoten gelden.

Discalceāten, pl. lat. (van *calceus*, schoen), ongeschoeiden, barvoeters, eene monnikenorde.

discaléren, fr. Merc., afnemen, ligter worden; **discalḗring**, de afneming, inz. aan gewigt.

Discánt, m. (mid. lat. *discantus*, van *cantus*, gezang, waarschijnlijk eig. de tweede stem), de hoogste stem, bovenstem, eerste zangstem, soprano; **discantist**, m. die deze stem zingt; vgl. **alt**.

discedéren, lat. (*discedĕre*), afwijken, scheiden, zich ontbinden; **discéssie**, f. de scheiding, het heengaan, aftrekken; de afstemming door groepenvorming; **discés** of **discéssus**, m. de aftogt, het afscheid.

disceptéren, lat. (*disceptāre*), een woordenstrijd voeren, onderzoeken, nagaan; **disceptātie** f. een redetwist over eene in onderzoek staande vraag, eene navorsching, opsporing; **disceptātor**, m. een scheidsregter, beslisser.

discernéren, lat. (*discernĕre*), onderscheiden, afzonderen, beoordeelen, erkennen, gewaar worden; **discerníbel**, onderscheidbaar, erkenbaar, zigtbaar, merkelijk; **discernement**, n. fr. (spr. *diesern'máng*), de onderscheiding, onderscheidings- of beoordeelingskracht, de scherpzinnigheid, het welwikkend oordeel.

Discéssie, z. ond **discedéren.**

Discípel, m. lat. (*discipŭlus*), een scholier, leerling, schoolganger; *disciplīna arcāni*, geheimleer, eene leer der r. k. theologanten om den ouderdom en de echtheid van zekere leerstukken en instellingen ten minste waarschijnlijk te maken; **disciplíne**, f. (lat. *disciplīna*), de tucht en orde, zedenvorming; inz. schooltucht, krijgstucht, kerkelijke tucht; geeseling; ook leer, wetenschap of kunst; **discipliníren**, nw lat. Mil., aan krijgstucht gewennen, in tucht en orde houden; **gedisciplineerde troepen**, geoefende, welopgeleide, aan tucht gewone soldaten; **disciplinābel**, voor afrigting vatbaar, leerzaam; **disciplinair**, de tucht betreffende; **disciplinaire magt**, de bevoegdheid om ondergeschikten door strengheid bij hunnen pligt te houden.

Discieten, pl. (v. h. gr. *diskos*, schijf), N. H., gladde, versteende schelpen.

discŏlor, lat., bontkleurig, bont; verscheiden; **discolorātie**, f. nw lat., de ontkleuring, het verschieten; **discoloréren**, ontkleuren, van kleur berooven.

Disclūsie, f. lat., de afzondering; nw lat., de uitstrooming.

Discobŏlen, pl. gr. (v. *diskos*, schijf), werpers met de werpschijf bij de Ouden; N. H., visschen met schijfvormige buikvinnen; **discoïdaal**, **discoïdisch**, Bot., schijf- of tafelbordvormig.

discommendéren, nw lat., berispen, laken, misprijzen; **discommendābel**, berispelijk, laakbaar; **discommendātie**, f. de berisping.

Discontinuiteit, f. nw lat. (vgl. **continuiteit**), het gebrek aan verbinding, aan zamenhang, de afgebrokenheid, gaping; **discontinueerlijk**, Geom., al wat niet naar de wetten van onafgebroken gelijkmatigen voortgang zamen hangt.

discontéren (v. h. it. *conto*, rekening), Merc., in 't algemeen aftrekken, afrekenen, afkorten; inz. eenen wissel, die nog niet vervallen is, voor den vervaltijd met aftrek van zekere percenten tegen gereede betaling koopen of aan een ander verkoopen; **disconteerbare, discontabele wissels**, zulke, die op zoodanige aanzienlijke handelshuizen getrokken zijn, dat men niet aan hunne behoorlijke betaling mag twijfelen; **discontánt** of **disconto-nemer**, m. hij, die eenen wissel voor zijnen vervaltijd met contant geld betaalt; **discónto**, m. it. (fr. *décompte*, *escompte*), de afrekening, de aftrek der renten bij betaling van nog niet vervallen wissels; de vergoeding.

discontént, m. lat., ontevreden, misnoegd.

disconveniéren, lat., niet overeen stemmen, niet passen, van een ander gevoelen zijn, eene andere meening aankleven; **disconveniént**, nw lat., ongepast, niet overeen stemmend; **disconveniéntie**, lat. of **disconvenance**, fr. (spr. *dieskongw'nángs'*), f. de niet-overeenstemming, ongelijkheid, het verschil, de wanverhouding.

Discordĭa, f. lat., oneenigheid, tweespalt; Myth., de godin der tweedragt, z. **Eris**; **discordéren** (lat. *discordāre*), oneens zijn, niet met elkander overweg kunnen, kwalijk bijeen passen; Muz., niet stemmen, ontstemd zijn; **discordántie** of **discordánce**, fr. (spr. *dieskordangs'*), de wanklank, wanluidendheid, ontstemming, oneensgezindheid, het misverstand, de twist.

Discos, z. **discus**; **discolíthen**, pl. gr., lenssteenen, penning- of vruchtsteenen, eene soort van lensvormige versteende schelpdieren; **discophoor**, m. de schijfdrager; **discophōrisch**, schijfdragend; **discosōmisch**, gr. N. H., met schijfvormig ligchaam; **discosúrisch**, met schijfvormigen staart.

discouréren, **discours**, z. **discurreren.**

Discourtoisīe, f. fr. (spr. *dieskoertoazíe*), de onhoffelijkheid.

Discrediet, n. nw lat., gebrek aan **crediet** (z. a.), de kwade naam; **discreditábel** onteerend, smadelijk; **discreditéren**, van achting of vertrouwen berooven, in kwaden naam brengen; **gediscrediteerd**, te kwader faam staande.

discreet, lat. (v. *discernĕre*, scheiden, onderscheiden), 1) in zich-zelven onderscheiden of gedeeld, b. v. **discrete grootheden**, zulke veranderlijke getallen-grootheden, die uit afgezonderde, niet zamenhangende deelen zijn zamen gesteld, in tegenst. met c o n t i n u e e r l i j k e g r o o t h e d e n; **discrete vloeistoffen**, zulke veerkrachtige vloeistoffen, welker deeltjes van elkander gescheiden zijn; **discrete pokken**, zulke, waar de puistjes op zich-zelven staan en niet zamen vloeijen; 2) bedachtzaam onderscheidend, voorzigtig en bescheiden, omzigtig, bedachtzaam, stilzwijgend,

behoedzaam, terug houdend; *discréto, con discrezíone*, it. (spr. *dieskreetsióne*), Muz., voorzigtig, met omzigtigheid en zorgvuldigheid, naar den zin van den componist; **discrētie**, f. de onderscheidende beoordeeling, bescheidenheid en voorzigtigheid in spreken en handelen; wijze terughouding, stilzwijgendheid, ingetogenheid; de wil, willekeur, het goedvinden; de grootmoedigheid, edelmoedigheid, op genade en ongenade, b.v. **zich op discretie**, op genade of ongenade, **overgeven**; *à discrétion*, fr. (spr. *dieskresióng*), naar believen, naar willekeur, op genade of ongenade; **discretie-dagen**, z. **respect-dagen**; **discretionair**, aan het goeddunken over gelaten, willekeurig, aan de beoordeeling over gegeven, ter beschikking gesteld; **discretionaire magt**, de regterlijke magt om naar goedvinden zwaardere of ligtere straffen op te leggen.

discrepéren, lat. (*discrepāre*), afwijken, verschillend zijn, strijdig zijn; **discrepánt**, afwijkend, oneenig, strijdend; **discrepántie**, f. de verschillendheid, het misverstand, geschil.

Discrīmen, n. lat., een afstand; een onderscheid, eene verscheidenheid; een gevaar; Chir., dat verband, hetwelk bij eene lating op de voorhoofdsader wordt aangelegd (dus genoemd, omdat het, langs de pijlnaad heen gaande, het hoofd in twee gelijke deelen verdeelt); **discriminābel**, onderscheidbaar; **discriminātie**, f. nw lat., de onderscheiding; **discrimineren**, lat., scheiden, onderscheiden.

discruciéren, lat. (*discruciāre*); martelen; **discrimineus**, nw lat., gevaarlijk, netelig, misselijk.

disculpéren, nw lat. (v. *culpa*, schuld), ontschuldigen, regtvaardigen; **disculpātie**, de regtvaardiging, ontschuldiging.

discurréren, (lat. *discurrĕre*, eig. heen en weder loopen) of **discoureren**, fr. (spr. *dieskoeréren*), met elkander spreken, een gesprek voeren, zich onderhouden; **discours**, m. fr. (spr. *dieskóer*, lat. *discúrsus*), gesprek, woordenwisseling, onderhoud; rede, redevoering, voorlezing, voordragt; *discursus praeliminăris*, een voorberigt, de voorrede, ook wel tegenwoordig het voorwoord geheeten; **discursief**, of *discursīve*, gesprekswijze, in het geprek, in 't voorbijgaan, bij manier van spreken.

Discus, lat., of **diskos**, gr. m., de werpschijf, eene ronde, eenigzins holle steenen of metalen schijf, doorgaans met een gat in het midden en tamelijk zwaar, om daarmede te werpen bij de wedspelen der Ouden; ook de zonne- en maneschijf; Bot., de schijf der straalbloemen; Med. de ei- of kiemschijf (*discus proligĕrus* of *oöphĕrus*); in 't algemeen een tafelbord.

discutéren, lat. *discutĕre*, eig. uit elkander slaan), naauwkeurig onderzoeken, navorschen, doorgronden, uitpluizen, eene zaak door woordenwisseling wikken en wegen; **discutábel**, nw lat., onderzoekbaar; **discutiĕntīa**, pl. Med., verdeelende middelen; **discŭssie**, f. het onderzoek, de uiteenzetting, overweging, het rijp onderzoek; de geleerde wetenschappelijke of staatkundige geschilvoeringen; **discussief**, onderzoekend, doorgrondend enz.

Disdiapason, n., z. **diapason**.

disepálisch, gr. Bot., met tweemaal ingesneden bloemkroonen, met dubbel gespleten kelk.

disestiméren, nw lat., gering schatten; **disestimātie**, f. de geringschatting, kleinachting.

disért, lat. (*disértus, a, um*), duidelijk, klaar, helder; welsprekend, welbespraakt, woordenrijk.

Disétte, f. fr., gebrek, behoefte, ellende.

disfiguréren, nw lat., misvormen, leelijk maken; **disfigurātie**, f. de misvorming.

Disgrace, f. fr. (spr. *diesghrass'*; vgl. **grace**), ongenade, ongunst; **disgraciéren**, iemand zijne gunst onttrekken, eene ongenade op hem werpen; **disgracieus**, onaangenaam, verdrietig, leelijk.

Disgregātie, f. nw lat., de verstrooijing, inz. der lichtstralen.

Disgústo, m. it. (spr. *diesghoesto*), walging, afkeer, verdriet; **disgustéren**, doen walgen, afschrikken, verdriet, afkeer of mishagen veroorzaken; beleedigen, voor het hoofd stooten.

Disharmonīe, f. lat.-gr. (vgl. **harmonie**), de wanklank, wantoon, het wangeluid, de ontstemdheid; oneenigheid, tweespalt, twist; **disharmónisch**, wanklinkend, ontstemd; oneenig, in kwade verstandhouding; **disharmoniéren**, oneens zijn, niet eenstemmig zijn, niet bijeen passen.

dishonorābel, nw lat., onteerend, schandelijk.

disjéct, lat. (v. *disjicĕre*), uit elkander geworpen, verstrooid.

disjungéren, lat. (*disjungĕre*), uit elkander brengen, scheiden, afzonderen, verdeelen, splitsen; **disjúnctie**, f. de afzondering, scheiding, verdeeling; **disjunctief**, afzonderend, scheidend, onvereenigbaar, elkander uitsluitend, b. v. **disjunctieve conjunctiën**, Gram., afzonderende of verdeelende, elkander wederzijds uitsluitende voegwoorden; een **disjunctief oordeel**, Log., zulk een oordeel, waarin tegengestelde begrippen door de woordjes *of* — *of* verbonden zijn; **disjunctiflŏrisch**, nw lat. Bot., met vaneen staande bloesems; *disjunctīve*, afgezonderd.

dislocéren, **disloquéren**, nw lat. (vgl. **loceren**), verzetten, verleggen, wegtrekken; verzwikken, verstuiken; **dislocātie**, f. de verzetting, verplaatsing, het weg-, uittrek-

ken; de ontwrichting, verzwikking, verstuiking van een lid.

dismembréren, nw lat. (v. *membrum*, lid), in stukken scheuren, vaneen rijten, ontleden; **dismembrātie,** f. de ontleding, verbrokkeling, verdeeling van bijeenbehoorende goederen of gronden.

Disopīnie, f. nw lat., de verscheidenheid van meening.

disorganiséren, z. **desorganiséren.**

Dispache, f. fr. (spr. *diespásj'*), of sp. **despacho.** it. **dispaccio** (spr. *diespáttsjio*), m. eig. afvaardiging; berekening van zeeschade of vereffening eener geledene zeeschade tusschen de daarin betrokkene personen, den reeder en den assuradeur; z. **avarij**; **dispacheur,** m. fr. (spr. *diespasjéur*), een vereffenaar of scheidsregter, strandregter, hij, die tot die taak wordt benoemd.

Disparagīum, n. mid. lat. (vgl. **paragium**), het ongelijke huwelijk tusschen vorstelijke personen (vgl. **mesalliance**).

disparaat, lat. (*disparāre*, scheiden, tegenover stellen), niet bij elkander passend, ongelijkslachtig, ongelijksoortig, weêrstrevend, onvereenigbaar, ongerijmd.

dispasoéren of l. **dispescéren,** (lat. *dispescĕre*, scheiden), aan verschil onderhevige geldsommen, inz. bij zeeschaden, onder de partijen verdeelen.

Dispaste, f. fr., een dubbel katrol, dubbel blok.

Dispathīe, f. lat.-gr., de verscheidenheid of ongelijkheid der gevoelens en gewaarwordingen.

dispectéren, lat., beschouwen, bedenken, onderzoeken; **dispéctie,** f. de beschouwing, het onderzoek; **dispéctor,** m. de beschouwer, onderzoeker.

dispendieus, lat. (v. *dispendĭum*, kosten), kostbaar, duur, nadeelig.

dispenséren, lat. (*dispensāre*), uitbetalen, uitdeelen, verdeelen; in apotheken: artsenijen bereiden en uitgeven; vergunning of vrijheid geven; vrijspreken, bevrijden, ontbinden, ontheffen, verschoonen, b v. van eene moeite enz.; **dispensābel,** vrij te spreken, vergunbaar, onthefbaar; **dispensary,** n. (spr. *dispénseri*), in Engeland eene inrigting, waar armen om niet artsenijen kunnen bekomen; **dispensātie,** f. de uitdeeling; de vrijspreking, vergunning, verschooning, de vrijstelling van het opvolgen eens anders algemeenen regels, b. v. in de r. k. kerk de vergunning tot het gebruik van vleesch in de vasten, tot het voltrekken van een anders verboden huwelijk enz.; **dispensatiegelden,** de gelden, die voor zulk eene vrijstelling worden betaald; **dispensātor,** m. de uitgever, uitdeeler, beheerder, schatmeester; **dispensatorĭum,** n. (vroeger ook l u m i n a r ĭ u m en a n t i d o t a r i u m), een artsenijboek, receptenboek, p h a r m a c o p œ a, volgens hetwelk de geneesmiddelen door de apothekers moeten toebereid worden.

dispergéren, lat. (*di- spergĕre*), verstrooijen; **dispérsie,** f. de verstrooijing, het uiteenleggen.

dispermátisch, gr. (v. *sperma*, zaad), Bot., tweezadig, slechts twee zaadkorrels hebbende.

dispertiéren, lat. (*dispertīre*), verdeelen, uitdeelen.

dispescéren, z. **dispasceren.**

displicéren, lat. (*displicĕre*), misvallen, mishagen; **displicéntie,** f. de onbehagelijkheid; *displicentiae pactum*, Jur., een rouwkoopverdrag, dat is een bijverdrag, waarbij een der beide partijen bedingt, weder van het hoofdverdrag te mogen afgaan.

displodiéren, lat. (*displōdi*), barsten, aan stukken springen; **displōsie,** f. nw lat., de ontploffing, knal.

dispoliéren, lat. (*dispoliāre*), berooven, plunderen; **dispoliātie,** f. de plundering, berooving.

Dispondēus, m. gr. (vgl. **spondeus**), Poët., eene grieksche en latijnsche versmaat van vier lettergrepen, uit twee spondeën bestaande (— — — —), b. v. koopmanshandboek.

disponéren, lat. (*disponĕre*), schikken, ontwerpen, inrigten, indeelen, b. v. eene leerrede; beschikken, beheeren, b. v. geld, vermogen enz.; ook iemand ergens toe over halen, bewegen; **goed of slecht gedisponeerd zijn,** wel of kwalijk gehumeurd, geluimd, gemutst zijn; **disponénda,** pl., bij boekverkoopers (in Duitschland): de door eenen boekhandelaar ten verkoop overgenomene, maar niet afgezette, en daarom weder ter beschikking van den uitgever gestelde boekwerken; **disponént,** m. een beschikker, regelaar, bestuurder, beheerder, een met volmagt voorziene zaakgelastigde; **disponibel,** beschikbaar, ter beschikking staande, waarover men vrij mag beschikken; **disponibiliteit,** f. de beschikbaarheid; **dispositie,** f. de schikking, aanleg, inrigting, het plan, ontwerp, b. v. tot een gevecht, eene schets, b.v. eene predikschets; gebod, bevel, beschikking, het regt der vrije beschikking over iets; de ligchamelijke aanleg, ziekteaanleg; de stemming, gemoedsstemming; geneigdheid, neiging, geschiktheid of vatbaarheid; testament; **dispositief,** beschikkingen of inrigtingen betreffende, voorbereidend, ontwerpend.

dispossedéren, nw lat., uit het bezit verdrijven; **dispossessie,** f. de verdrijving uit het bezit.

dispostéren, barb. lat. (vgl. **postéren**), Mil., in afzonderlijke posten of troepen verdeelen.

disprivilegiéren, nw lat., van het voorregt berooven.

Dispropórtie, f. nw lat. (vgl. **proportie**),

de onevenredigheid, ongelijkheid, wanverhouding, het gebrek aan behoorlijke verhouding; **gedisproportioneerd**, onevenredig, in slechte verhouding staande, ongelijk, ongelijkmatig.

dispungéren, lat. (*dispungĕre*), naauwkeurig doorgaan; **dispúnctie**, f. het naauwkeurig doorloopen, b. v. eener rekening; **dispúnctor**, m. de onderzoeker.

disputéren, lat. (*disputāre*), wetenschappelijk woordentwisten, twistredenen houden; een opentlijk twistgesprek houden; **disputábel**, betwistbaar, datgene, waarover nog voor en tegen te zeggen valt; **disputātie**, f. eene geleerde twistrede, redestrijd, inz. een openbare, plegtige redestrijd aan hoogescholen bij bevordering tot eene academische waardigheid, een geleerd spiegelgevecht; ook een geleerd strijd- of twistgeschrift, dat bij eene plegtige twistrede ten grondslag wordt gelegd; **disputātor** of **disputánt**, m. een woordetwister, voerder van twistredenen; **disputatorĭum**, **disputeer-collegie**, n. eene strijdoefening, aanleiding tot geleerden woordenstrijd; *disputax*, strijdzuchtig; *disputax animal*, n. een twistziek schepsel, een aartstwister; **dispuut**, n. (fr. *dispute*), eene woordenwisseling, een woordenstrijd, twist, krakeel, twistgesprek, eene kibbelpartij.

Disqualificātie, f. nw lat., de ondeugdelijkheid, ongeschiktheid.

disquietéren, nw lat., verontrusten.

disquiréren, lat. (*disquirĕre*), naauwkeurig onderzoeken, uitvorschen, doorgronden; **disquisītie**, f. het onderzoek, de uitvorsching, navorsching, doorgronding.

disrecommandéren, lat.-fr., kwalijk of slecht aanbelen; **disrecommandātie**, f. eene ongunstige getuigenis, kwade aanbeveling.

Disrefórme, f. lat.-fr., de verkeerde vervorming, slechte verandering, schijnverbetering.

Disregard, n. nw lat., de geringschatting, veronachtzaming.

disrenomméren, lat.-fr., in kwaden naam of roep brengen, berucht maken; **disrenommée** of **disreputātie**, f. de kwade naam, oneer, schande, verachting.

Dissatisfáctie, f. nw lat., de ontevredenheid; **dissatisfactórisch**, onbevredigend.

dissecéren of **dissequéren**, lat. (*dissecāre*), ontleden, openen, open snijden (lijken); **dissecātie**, l **disséctie**; f. de ontleding, opensnijding van een ligchaam; de lijkopening; **disséctor**, m. de ontleder.

disseminéren, lat (*disseminăre*), uitzaaijen, uitstrooijen; verbreiden, b. v. een gerucht; **disseminātie**, f. eig. uitzaaijng, uitstrooijing, b. v. van het zaad der levende wezens in de lucht; ook de leer daarvan; de verbreiding van een gerucht.

dissentiéren, lat. (*dissentīre*), in de meening, het gevoelen afwijken, van andere meening zijn, anders denken; **disséNsie**, f., **disséNsus**, m. de verscheidenheid of tegenstrijdigheid der meeningen, de tweespalt der gevoelens, twist, oneenigheid, tweedragt, misverstand; **dissentimént**, n. fr. (spr. *diesangtimáng*), het tegenovergesteld gevoelen, de strijdige meening; **dissénters**, pl. eng., andersdenkenden of afwijkenden, in Engeland alle protestanten, die niet tot de gemeenschap der episcopale kerk behooren; ook nonconformisten, presbyterianen, independenten geheeten; **dissentiént**, van verschillende meening.

Dissepiménten, pl. lat. Bot., de middenschotten, waardoor de hokjes der zaadhulsels worden vaneen gescheiden.

dissequéren, z. **dissecéren.**

disseréren en **dissertéren**, lat. (*dissercre* en *dissertāre*), grondig en geleerd over iets redeneren, iets verhandelen; **dissertātie**, f. eene geleerde verhandeling of twistgeschrift, ophelderingsgeschrift (vgl. **disputatie**); **dissertātor**, lat. of **dissertateur**, fr. m. een verhandelaar, hij, die eene geleerde verhandeling schrijft; ook een langwijlig, vervelend spreker.

disservéren, nw lat., benadeelen, schade toebrengen.

dissidéren, lat. (*dissidēre* eig. van elkander gescheiden zitten), van andere of ongelijke meening zijn, anders denken, van elkander afwijken; **dissidént**, m. eig., een eendragtsvijand; pl. **dissidénten**, andersdenkenden, afwijkende geloofsgenooten, weleer de niet-katholijken in Polen (met uitzondering van de wederdoopers, socinianen en kwakers); **dissidéntie**, f. de scheiding, splitsing, scheuring, klove; **dissidĭum**, n. de scheiding, oneenigheid in meeningen, tweedragt.

dissimuléren, lat. (*dissimulāre*), veinzen, ontveinzen, huichelen, zich vermommen, zijne eigentlijke meening verbergen; **dissimulātie**, f. de veinzerij, vermomming, huichelarij.

dissipéren, lat. (*dissipāre*), verstrooijen, uiteen jagen; verteren, doorbrengen, verspillen, verkwisten; **dissipātie**, f. de verkwisting, verspilling, dwaze, onbedachtzame vertering; de verstrooijng, onoplettendheid; het verdampen, vervliegen (van vochten, geestige stoffen).

dissitiflōrisch, nw lat. Bot., met van elkander verwijderde bloesems; **dissitivál-visch**, Anat., met vele gescheidene klapvliezen.

dissociéren, lat. (*dissociāre*), scheiden, verdeelen, eene verbindtenis opheffen; **dissociābel**, ongezellig, onvereenigbaar; **dissociabiliteit**, f. de ongezelligheid, onvereenbaarheid; **dissociātie**, f. de scheiding, ontbinding v. een deelgenootschap, gezelschap.

dissolvéren, lat. (*dissolvĕre*), oplossen, smelten, verdeelen; opheffen, doen uiteen

gaan, ontbinden, **dissolventia**, pl. Med., oplossende, weekmakende of verdeelende middelen; **dissolūbel** (lat. *dissolubilis*), oplosbaar, smeltbaar; **dissolubiliteit**, f. de oplosbaarheid, smeltbaarheid; **dissoluut**, (*dissolūtus, a, um*), opgelost, teugelloos, uitspattend, ongeregeld, liederlijk, ongebonden, wild; **dissolūtie**, f. de oplossing, scheiding eens ligchaams; de opheffing, ontbinding, het uiteengaan, ophouden van eene verbindtenis, een genootschap enz.; ook ongebondenheid, ongeregeldheid, uitspatting.

dissonéren, lat. (*dissonāre*), wanklinken, kwalijk luiden, niet overeen stemmen; **dissonérende toonen** of **dissonantiën**, pl. wanklanken, valsche toonen; **dissonántie**, f. de wanklank, het wangeluid, de verkeerde, valsche toon; oneenigheid, misverstand; Muz., de zamenklank van toonen, welker verbinding, zonder juist nog strijdig te zijn, toch eene bevredigende oplossing door eene nieuwe toonverbinding verlangt.

dissuadéren, lat. (*dissuadēre*), iemand iets afraden, ontraden, uit het hoofd praten; **dissuāsie**, f. de afrading, ontrading, het uit het hoofd praten; **dissuasōrisch**, afradend, ontradend.

dissultéren, lat. (*dissultāre*), aan stukken springen, bersten, splijten.

Dissyllăbum, n. lat. (v. h. gr. *di-* of *dissyllăbon;* vgl. **syllabe**), een tweelettergrepig woord; **dissyllábisch**, tweelettergrepig.

distachýisch, gr. Bot., met twee aren voorzien, tweearig.

Distaff, m. eng., het spinrokken, spinnewiel; oneig. het vrouwelijke geslacht.

Distánce, fr. (spr. *diestángs'*) of **distántie** (lat. *distantia*), f. de verwijdering, afgelegenheid, afstand, tusschenruimte, verte; **distantie houden**, Mil., bij den marsch den behoorlijken afstand houden.

distemōnisch, gr. Bot., met twee meeldraden voorzien.

distendéren, lat. (*distendĕre*), Chir., met geweld uitrekken, uitspannen; **disténsie** of **disténtie**, f. de uitzetting, uitspanning, spanning; de omvang.

disterminéren, lat. (*disterminăre*), afzonderen, scheiden, begrenzen.

Distheen, n. gr. Min., een blaauw mineraal, welks kristallen paarswijze zamen hangen, saphirspath, cyaniet.

Distichīe, f. gr. (v. *stíchos*, rij, vers), Med., eene dubbele rij, inz. van ooghaartjes; **distichiăsis**, f. de vorming van zulk eene dubbele rij als ziekte; **distĭchon**, n. gr., een koppelvers, tweeregelig vers, inz. het **elegische distichon**, een hexameter met eenen pentameter; **distichophýllisch**, Bot., met twee bladerenrijen.

distilléren, z. **destilleren**.

distinguéren, lat. (*distinguĕre*), afzonderen, onderscheiden, met bijzondere achting behandelen, den voorrang geven; **zich distinguéren**, uitblinken, zich voordeelig doen kennen; *distinguéndum est inter—et inter*, men moet een onderscheid maken tusschen dezen en genen; **distínct** (*distinctus, a, um*), afgedeeld, onderscheiden, afgezonderd; duidelijk, verstaanbaar; **distinctief**, nw lat., onderscheidend, kenbaar makend; **dictínctie**, f. lat. (*distinctio*), de onderscheiding, afzondering; de onderscheiding door eer en aanzien, voortreffelijkheid, verdienste, voorregt, rang, stand; **een persoon van distinctie**, d. i. van hoogen stand of aanzien, een voornaam persoon.

Distocīe, gr. Med., de dubbel- of tweelingsgeboorte.

Distōma, n. gr. N. H., de egelworm, een platte ingewandsworm, welke in de lever en galblaas gevonden wordt.

distōmisch, gr. N. H., tweemondig, die twee monden heeft.

distonéren, it. Muz., wanklinken of uit den regten toon wijken, eenen toon te hoog of te laag aangeven.

distorquéren, lat. (*distorquēre*), verdraaijen, verrekken, verstuiken; **distórsie**, f. de verdraaijing, verstuiking, onvolkomene ontwrichting.

distrahéren, lat. (*distrahĕre*), verstrooijen, verwarren, aftrekken, b. v. de aandacht van eene zaak; **distráctie**, f. de verstrooijing, afgetrokkenheid, onachtzaamheid, gemoedsverwarring, stoornis; Jur., de vervreemding, het verkoopen; *distractio pignŏris*, de pandvervreemding; **distráctor**, m. de verkooper; **distrait**, fr. (spr. *diestré*), verstrooid, verward, onopmerkzaam.

distribuéren, lat. (*distribuĕre*), verdeelen, indeelen, uitdeelen; bij letterzetters: de tot den druk gebruikte letters ieder in haar eigen vak leggen, afleggen; **distribuént**, lat. of **distributeur**, fr. m. de uitdeeler; **distributrice**, f. de uitdeelster; **distribūtie**, f. lat., de verdeeling, indeeling, rangschikking, uitdeeling; bij letterzetters: het uit elkander nemen der afgedrukte vormen; Log., de oplossing van een begrip in andere gelijksoortige begrippen; **distributief**, nw lat., toedeelend, uitdeelend; *adverbia distributīva*, Gram., verdeelende of indeelende bijwoorden, b. v. d e e l s, n u e e n s, d a n e e n s.

Districhiăsis, f. gr. (vgl. **trichiasis**), z. v. a. **distichiasis** (z. a.).

District, m. (mid. lat. *districtus*, het regtsgebied, de oppermagt in eigen grondgebied, v. h. lat. *di-stringĕre*), eene landstreek, dreef, een gebied; eene afdeeling van een departement.

Distrix, n. gr., de dunharigheid.

Distrŏphon, n. gr. (vgl. **strophe**), z. v. a. **distichon**.

disturbéren, lat. (*disturbāre*), storen, afbreken, verhinderen, belemmeren, verwarren; **disturbātie**, f. de afbreking, stoornis, belemmering; verwarring, verwoesting.

distȳlisch, gr. Bot., tweestijlig, twee bloemstijltjes hebbende.

disvaluéren, nw lat., verlagen, van waarde verminderen; **disvaluātie**, f. de waardebeneming, vermindering, verlaging.

disvestéren, nw lat., ontkleeden; ontzetten, afzetten, inz. geestelijke personen.

Ditetraēder, n. gr. (vgl. **tetraēder**), een dubbel-viervlak; **ditetraēdrisch**, dubbel-viervlakkig.

Ditheismus, m. gr. (v. *theós*, God), het geloof aan twee goden, tweegoderij.

Dithyrámbus m. of **dithyrámbe**, f. gr., naam van Bacchus (naar men wil van zijne dubbele geboorte ontleend); een woeste, hoogst gezwollen lofzang op Bacchus, later ook op andere godheden en uitstekende menschen, een vurig lied, vol dichterlijke verrukking, doorgaans ongeregeld in maat en stanzen; **dithyrámbisch**, bezield, vurig, overdreven, wild, razend.

Dĭtie, f. lat. (*ditĭo*), de magt, heerschappij, het regt over anderen te gebieden.

dito, z. *detto*.

Ditomīe, f. gr. (vgl. **tomus**), de verdeeling in tweeën, halvering; **ditōmisch**, in twee deelen gespleten.

Ditŏnus, m. gr. Muz., een uit twee geheele groote toonen bestaand interval, de groote terts.

Ditrachycéros, m. gr. N. H., (van *dis*, twee, *trachys*, ruw en *kéras*, hoorn), naam, onder welken Sulzer eene bijzondere soort van ingewandswormen beschreven heeft. Volgens Laennec was het een blaasworm, voortkomende uit eene in de ingewanden geopende eyste.

Ditridactȳlus, pl. N. H., steltloopers, vogels met twee of drie voorteenen zonder achterteenen; **ditridactȳlisch**, twee- of drieteenig.

Ditriglȳph, f. gr. Arch., de ruimte tusschen twee triglyphen (z. a.) aan de dorische zuilen.

Ditrochæus, m. gr. Poët., een dubbele trochæus (z. a.), ook **choreus** genaamd, een versvoet van vier lettergrepen, waarvan de eerste en derde lang, de andere kort zijn (— ᴗ — ᴗ), b. v. Godsvereering.

ditta, it. Merc., het onderschrift der brieven of wissels van eenen koopman in zijne handelszaken, de naam, onder welken een handel gevoerd wordt, z. v. a. **firma**.

Dittanaclāvis, f. gr.-lat., een door Muller te Weenen in 1800 uitgevonden regtopstaand piano-forte met perpendiculair gespannen snaren.

Dittopīe, f. gr., z. v. a. **diplopie**.

diu, lat., bij dag; lang.

Diurēsis, f. gr. Med., ruime pisafscheiding; **diuretĭcum**, n. een pisdrijvend middel; **diurētisch**, pisdrijvend.

Diurnaal, n. nw lat. (*diurnāle*, v. *diurnus*, *a*, *um*, dagelijksch), een dagelijksch gebedenboek der r. k. geestelijken, een uittreksel uit het brevier; **diurnalist** of **diurnist**, m. een dagloonschrijver, een dagboekhouder, dagbladschrijver.

Diuturniteit. f. lat. (*diuturnĭtas*), de langwijligheid, langdurigheid.

diva, f. lat., de goddelijke, zalige; *divae memoriae*, zaliger gedachtenis.

divagéren, lat. (*divagāri*) af- of ronddolen; **divagātie**, f. de afdwaling; het ronddolen.

Divan, m. perz., koninklijk hof, geregtshof, tolkantoor, het hoogste staatscollegie bij de ottomansche porte, de turksche staatsraad, de geheime raadsvergadering des turkschen keizers, *diwâni humajûn*, d. i. doorluchtige divan geheeten; ook eene lage, met kostbare tapijten en vele geborduurde kussens voorziene sopha in het oosten; eene verzameling van geschriften of opstellen, inz. gedichten; **divan-begui**, m. de oppertoeziener eener regtbank in Perzië, aan wien de chans onderworpen zijn; **divan-kiasiblari**, pl., de schrijvers in den divan.

Divano, m. eene rekenmunt te Masuah, waarvan 112 in een pataca gaan.

divendéren, lat. (*divendĕre*), aan velen verkoopen.

Divaricātie, f. lat. Med., takswijze verdeeling eener ader; afwijking.

divelléren, lat. (*divellĕre*), uiteen scheuren, in stukken scheuren.

divergéren, nw lat. (*divergĕre*, v. *di* = *dis*, uit elkander, en *vergĕre*, zich neigen, rigten), uiteen gaan, afwijken, afdwalen, zich meer en meer van elkander verwijderen; van eene andere meening zijn; **divergént** of **divergérend**, uiteen loopend, b. v. **divergerende lijnen**, zulke, die niet parallel zijn, die dus, na elkander gesneden te hebben, zich steeds verder van elkander verwijderen; in de analysis heet eene oneindige reeks **divergerend**, als hare leden steeds grooter worden, hoe verder zij zich van den aanvang verwijderen (vgl. **convergeren**); afwijkend; **divergéntie**, f. het uiteenloopen, de verwijdering van twee lijnen in de meetkunde; **divergineérvisch**, **divergivēnisch**, Bot., met uit elkander gaande ribben of aderen.

Diversorĭum, n., z. v. a. **deversorĭum**.

divertéren, lat. (*divertĕre*), scheiden, afwenden, verwijderen; van daar fr. (*divertir*, eig. aftrekken, afleiden), iemand of zich-zelven vermaken, verlustigen, ge-

noegen geven; **divérs** (lat. *divérsus*, *a*, *um*), verscheiden, menigerlei, b. v. **diverse waren**; *diversa sed una*, verscheidenheid doch eenheid, de zinspreuk van een geleerd genootschap te Dordrecht, opgerigt in 1816; **diversicŏlor**, van verschillende kleur; **diversiflōrisch**, Bot., verschillende bloemen dragende; **diversifōlisch**, met verschillende bladeren; **diversifórm**, van afwisselende gedaante; **diversispōrisch**, Bot., zaden van verschillenden vorm bevattende; **diversiteit**, f. de verscheidenheid, ongelijkheid, menigvuldigheid; **divérsie**, f. de afleiding, andere wending, Mil., een zijdelingsche of rugwaartsche aanval, een dwarsaanval, onverwachte wending, veranderde rigting, verijdeling van zekere oogmerken; ook verstrooijing, gedachten-afleiding, zorgenverdrijving, afleiding; **divertiménto**, n. it. Muz., een tijdkortend, aangenaam muzijkstuk, eene soort v. ligtgezette potpourri, een stuk tot ontspanning, vermaak, verlustiging; in Frankrijk de muzijkstukken tusschen de afzonderlijke bedrijven op het tooneel, ook entre-actes geheeten; **divertissánt**, fr. (spr. — *tiésang*), verlustigend, vermakelijk, aangenaam, tijdkortend; **divertissement**, n. fr. (spr. —*tiessmáng*), de verlustiging, uitspanning, het vermaak, tijdverdrijf; vroeger de op elkander volgende dansnommers in eene opera, nu een klein ballet, waarin de afzonderlijke dansstukken zonder eigentlijken zamenhang op elkander volgen; Muz., z. v. a. **divertiménto**; ook vervreemding, verduistering van goederen enz.

dividéren, lat. (*dividĕre*), deelen, verdeelen, indeelen; Arith., onderzoeken hoe menigmaal een getal (divīsor) in een ander (dividénd) begrepen is, of welk gedeelte het eene getal van een ander is; *divĭde et impĕra!* verdeel en heersch! verbreek de eendragt uwer tegenpartij, om zoo te gemakkelijker te zegepralen: eene grondstelling van macchiavellistische staatkunde; *divide in partes aequāles*, afgek. *div. in part. aeq.*, op recepten: verdeel het in gelijke deelen; **dividéndus**, of afgek. **dividénd**, m. Arith., het te deelen getal, het deeltal; de **dividénde**, Merc., de te deelen winst, het aandeel, dat elken deelhebber in eene maatschappij na verhouding zijner actiën of inlagen op bepaalde tijden van de winst wordt uitgedeeld; **dividŭum**, n. het deelbare; **dividualiteit**, f. nw lat., de deelbaarheid; **divisibel**, deelbaar; **divisibiliteit**, f. de deelbaarheid; **divīsie**, f. lat. (*divisĭo*), de deeling, indeeling, inz. Arith., de deeling der getallen, eene der 4 rekenkunstige hoofdbewerkingen; Mil., eene grootere of kleinere legerafdeeling; **divīsor**, m. Arch., de deeler; dat getal, waardoor een ander gedeeld wordt; **divisorĭum**, n. nw lat., een deelingswerktuig, de verdeelingsschijf der uurwerkmakers.

Dividivi, pl. Bot., de peulen van eenen boom (*poinciāna coriarĭa*) in West-Indië, die tot zwartverwen en looijen van het leder gebruikt wordt.

divin, fr. (spr. *divéng*; lat. *divīnus*, *a*, *um*), goddelijk, hemelsch, voortreffelijk, overheerlijk; **diviniteit**, f. de godheid, goddelijkheid.

divinéren, lat. (*divināre*, d. i. eig. door goddelijke ingeving waarnemen), raden, voorzeggen, voorgevoelen, waarzeggen; **divinātie**, f. het voorgevoel, vooruitzien, het waarzeggen, voorspellingsvermogen, divinātie vermogen; **divinātor**, m., **divinātrix**, f. de waarzegger, — ster; **divinatōrisch**, waarzeggend, voorspellend.

Diviniteit, z. ond. **divin**.

divisibel, **divisie**, **divisor**, enz., z. ond. **divideren**.

Divortĭum, n. lat., de scheiding, echtscheiding; **divortéren**, nw lat., uit elkander gaan, scheiden; **gedivorteerd**, gescheiden.

divulgéren, lat. (*divulgāre*), bekend maken, verbreiden, uitstrooijen, ruchtbaar maken; **divulgātie**, f. de ruchtbaarmaking, uitstrooijing, verbreiding, bekendmaking; **divulgātor**, m., **divulgātrix**, f. de verbreider, — ster.

Divúlsie, f. lat (v. *divellĕre*, vaneen scheuren), de verscheuring.

Divus, m. lat., de goddelijke, vergode, zalige.

Diwan, z. **divan**.

Diwohart, m., de leendienst in Bretagne.

dix, fr. (spr. *dies*), tien; *dixsept* (spr. —*sèt*), zeventien; *dixhuit* (spr. *dizwiet*), achttien; *dixneuf*, negentien; **dixhuitain** (spr. *dizwiténg*), Manuf., fransche lakens, waarvan de ketting 1800 draden heeft; **dixième**, f. Muz., een interval van negen toonen of van een octaaf en terts; **dizain** (spr. *dizéng*), Poet., een gedicht van tien verzen, een dichtstuk uit tienregelige stanzen of strophen bestaande.

dixi, lat. (v. *dicĕre*, zeggen), ik heb het gezegd; ik heb (mijne rede) geëindigd, ben klaar; *dixi et salvāvi anĭmam*, ik heb het gezegd of beleden en mijne ziel gered (of mijn geweten gerust gesteld).

Djabi, m. turk., de gaarder van de inkomsten eener moskee.

Djengel, m. ind., eene met struikgewas bedekte steppe.

Djeri, n. arab., het arabische oorkondenschrift

Djuins, pl., eene secte v. Hindoes, merkwaardig om hunne hoogst buitensporige denkbeelden v. tijdrekening: hunne gewijde boeken spreken van 200,000,000,000,000 sagaras of oceanen van jaren; één sagara doet 1000,000,000,000,000 palias, en een palia bevat de tijdruimte, die er zou

vereischt worden om een' zeer diepen, met menschenharen gevulden put te ledigen, als men men er elke honderd jaar één haartje uitnam.

do, f. it. Muz., de eerste toon in het octaaf, tegenwoordig in plaats van *ut* gebezigd.

Doalĭum of **doarĭum**, n. mid lat. (fr. *douaire*), Jur., het weduwenbezit, z. v. a. **dotalitium.**

Dobléro, m. sp. (v. *doble*, dubbel), eene kleine rekenmunt op Majorca, = 1 cent ruim.

Doblon, m. (it. *dobblone*, fr. *doublon*), eene spaansche goudmunt, dubbelstuk, dubbelpiaster, geldende omstreeks 20 gl. naar den ouden muntslag (z. ook p i a s t e r).

Dobrão, eene goudmunt in Portugal van 24000 reis, = 81 gl. 37 ct. innerl. waarde; men heeft daarvan halve, vijfde (l i s b o n i n e, m o e d a d'o u r o), tiende (½ l i s b o n i n e), twintigste (m i l r e i s) en vijftigste (gouderusade) naar evenredigheid; **dobra**, eene andere port. goudmunt, thans van 15000 reis, = 43 gl. 27 ct. innerl. waarde; in Brazilië heeft de **dobra** of **dobla 12,800** reis = 43 gl. 40 ct.

docéren, lat (*docēre*), leeren, onderwijzen; eene leervoordragt houden; *docéndo discimus*, al leerende leert men, of door anderen te onderwijzen oefent men zich-zelven; **docént**, m. een leermeester, inz. op hoogescholen; **dociel**, (lat. *docĭlis*), leerzaam, vatbaar, begrijpelijk, gedwee, buigzaam; **dociliteit**, f. leerzaamheid, vatbaarheid, gedweeheid; *docti male pingunt*, de geleerden schrijven eene slechte hand; **doctor**, m. eig. een leeraar; de titel van den hoogsten academischen graad in de godgeleerdheid, wijsbegeerte, regtsgeleerdheid enz., inz. voor doctor der geneeskunde, een met die waardigheid bekleed geneesheer, arts; **doctors-diplōma**, n. de oorkonde, het bewijsstuk van het doctorschap; **doctoraat**, n. nw. lat., de waardigheid van doctor; **doctoréren**, doctor worden of willen worden; ook de geneeskunde uitoefenen; **doctorándus**, m. die zich den doctors-titel waardig heeft betoond en op het punt staat om doctor te worden; **doctrīna**, fr. **doctríne**, f. de geleerdheid; de leer, wetenschap, kunst; *doctrinâ et amicitiâ*, voor geleerdheid en vriendschap, de zinspreuk van een aanzienlijk genootschap te Amsterdam, opgerigt in 1788; **doctrinaal** of **doctrinair**, nw lat., geleerd, wetenschappelijk; **doctrinairs**, pl. fr., eene politieke partij in het jongste Frankrijk, die den Staat naar wetenschappelijke theoriën ingerigt, en monarchie en democratie ineen gesmolten wil hebben.

Dochmĭus, m. gr. (v. *dochmē*, f. eene span) of **dochmische versvoet**, Poët., een vijflettergrepige versvoet, waarvan de eerste en vierde lettergreep kort, de overige lang zijn (◡ — — ◡ —), b. v. g e d e n k w a a r d i g h e i d.

Docimasīe, f. gr. (v. *dokimádzein*, beproeven), de toetsing, inz. der metalen; *docimasia pulmōnum*, de longenproef; *docimasia medicamentōrum et venenōrum*, de beproeving van artsenijen en vergiften; **docimasiologīe** of **docimastiek**, f. de toets- of proefkunde, de kunst om den aard en de evenredigheid der elementen te bepalen, die eene mijn of een erts uitmaken; **docimastĭcon**, n. een onderzoekingsgeschrift, toetsschrift.

Documént, n. lat. (*documentum*, pl. *documenta*, v. *docēre*, leeren; eig. wat tot leering dient), de oorkonde, het bewijsstuk, stuk; *documentum aliēnum*, n. een vreemd bewijsstuk, dat niet onderteekend is van dengene, omtrent wien het bewijzen moet; *d. discrētum*, een stuk, dat den bijzonderen grond der verpligting bevat; *d. indiscretum*, een stuk, dat enkel de verpligting, zonder den grond daartoe, bevat; *d. insinuatiōnis*, het stuk der dagvaarding; *d. privātum*, eene oorkonde, welke door een' niet geregtelijk' persoon is opgesteld; *d. publicum*, eene opentlijke, van de overheid komende oorkonde; *d. quasi publicum*, eene zoo goed als opentlijke oorkonde, d. i. die door eenen notaris vervaardigd en door drie getuigen onderteekend is; *d. refĕrens*, eene oorkonde, die op eene andere betrekking heeft, of waarin eene andere aangehaald, daarop verwezen wordt; *d. relātum*, de aangehaalde oorkonde; *documenta noviter reperta*, nieuwelings ontdekte oorkonden of bewijsstukken; **documentéren**, nw lat., met oorkonden staven, in regten geldig bewijzen, iets met bewijsstukken voorzien.

Dodane, m., z. **dos d'ane**; **dodarium**, z. **dotarium**, z. ond. **dos**.

Dodecadiek, f. gr. (v. *dōdĕka*, twaalf), of **dodecadisch systeem**, n. Arith., het twaalftallig stelsel (v. Leibnitz); **dodecadactȳlon**, n., z. **duodenum**; **dodecaĕdron** n. of **dodecaéder** m. een door 12 regelmatige vijfhoeken ingesloten ligchaam met 20 hoeken, 30 kanten en 100 diagonalen; **rhomboïdale dodecaëder**, een door 12 vierhoeken ingesloten ligchaam; **triangulaire** of **pyramidale dodecaëder**, eene dubbel zeszijdige pyramide, een door 12 driehoeken begrensd ligchaam; **dodecaëdraal-getallen**, die polygonaal-getallen (z. a.), welker derde verschillen gelijk 27 zijn, als: 1, 20, 84, 220, 455, 816 enz., en welke men verkrijgt door v. h. 9voudig quadraat eens getals het 9voud des wortels af te trekken, bij de rest 2 te voegen en de som met de helft des wortels te vermenigvuldigen, b. v. $20 = [(2^2 \times 9) - (2 \times 9) + 2] \times 1$; $84 = [(2^2 \times 9) - (3 \times 9) + 2] \times 1\frac{1}{2}$ enz.; **dodecafídisch**, gr.-lat., twaalfdeelig, twaalfvoudig

gespleten; **dodecagoon**, m. gr., een twaalfhoek; **dodecagonaal-getallen**, die polygonaal-getallen, welker tweede verschillen gelijk 10 zijn, als: 1, 12, 33, 64, 105, 156 enz. en welke men verkrijgt als men een geheel getal met zijn 5voud min 4 vermenigvuldigt, b. v. 12 = 2×(10-4), 33 = 3× (15 4) enz.; **dodecagynĭa**, f. Bot., twaalfstijligen, eene orde van de 11de klasse van L.; **dodecagýnisch**, twaalfstijlig; **dodecandrĭa**, pl., twaalfhelmigen, planten met meer dan 10 en minder dan 20 meeldraden in eene tweeslachtige bloem, de 11de klasse in het stelsel van L.; **dodecándrisch**, daartoe behoorende; **dodecapetálisch**, twaalf bloembladeren hebbende; **dodecarchīe**, f. de heerschappij der twaalf; **dodecárchen**, pl., de twaalfmannen, de leden van den raad der twaalf heerschers; **dodecatemōrĭon**, n. het 12de deel van eenen cirkel; **dodecathēon**, n. het afgodskruid, hetwelk onder de primulaceeën behoort; **dodichēdron**, n. eene figuur met twaalf zijden en twaalf hoeken.

Dodra, f. een oud-rom. drank, uit velerlei bestanddeelen bereid.

Dodrans, m. een oud-rom. gewigt v. 9 unciæ; of als vochtmaat. = $\frac{3}{4}$ sextarius, in 't algemeen drie vierde deelen.

Dogana, f. it., z. v. a. **douane**.

Dogandschi-baschi of **dogand**, de grootvalkenier des turk. keizers.

Doge, m. it. (spr. *do-dzje* v. h. lat. *dux*, *ducis*, aanvoerder), de heirvoerder, hertog, een titel van het voormalig opperhoofd der regering te Venetië en te Genua; **dogále**, m. een staatskleed der Venetiaansche edelen.

Dog, m. een groote engelsche hond.

Dogger, **dogboot** of **doggerboot**, f. een vaartuig bij de vischvangst op de Doggersbank.

Dógma, n. gr., eig. meening (v. *dokēīn*, meenen, gelooven), eene leermeening, leer; eene leerstelling, een leerpunt, leerstuk, een **theologisch dogma**, eene geloofsstelling, een leerstuk des geloofs, geloofsartikel; **dogmatiek**, f. de leerkunst, het leerstelsel eener wijsgeerige of godsdienst- school of partij, inz. de stelselmatige of wetenschappelijke kennis der christelijke geloofsleer, met uitsluiting van de leer der pligten of de moraal; **dogmatĭcus**, m. een leeraar der geloofsleer; de aanhanger van eenen bepaalden leervorm in deze of gene wetenschap: zoo droeg b. v. in de geneeskunde vroeger die secte den naam van **dogmatici**, welke door redenering het wezenzelf der ziekten en hare verborgene oorzaken trachtte op te sporen; **dogmátisch**, leermatig, in den onderwijstoon; leerstellig, inz. de christelijke geloofsleer betreffende; **dogmatiséren**, leerstellingen, geloofsartikels voordragen, ook op beslissenden toon spreken; valsche of gevaarlijke leerstukken opwerpen; **dogmaticísmus** of **dogmatísmus**, n. in 't algemeen de streng wetenschappelijke leerwijze of voordragt; inz. eene iets als waar en zeker stellende leerwijze in de wijsbegeerte, in tegenst. met het **criticismus** en **scepticismus**; **dogmatologīe**, f. de leer der geloofsstellingen; **dogmatopœĭa**, f. het uitvinden of vormen van leerstellingen.

Dok (eng. *dock*, mid. lat. *doga*, *doccia*, gracht), eene door kunst gemaakte, met deuren afgeslotene waterkom tot opneming van schepen. Men heeft **natte** en **drooge dokken**; de eerste bekleeden de plaats eener haven en veilige ligplaats; de tweede, uit welke het bij den vloed ingelaten water óf met de ebbe wegvloeit óf uitgepompt wordt, dienen tot het onderzoeken en kalfateren der schepen.

Dolābra, f. lat., eig. bijl, schaaf; Chir., het krulwijze windsel (de naam is ontleend van de spiraalsgewijze gangen, welke met de opgerolde schaafkrul overeen komen).

dolce, it. (spr. *dóltsje*), *dolceménte* en *dolciato* (spr. *—tszjiáto*), ook *con dolcézza*, *con dolce maniere*, Muz., liefelijk, zoetvloeijend, zacht, teeder, aanvallig; *dolcíssimo*, zeer zacht; het *dolce far niénte*, het zoete nietsdoen, het ledig zijn, ledig loopen; **dolce-fluit**, eene verouderde dwarsfluit; eene fluitstem der orgels; **dolciaan**, z. **dulciaan**.

Dolchen of **dölchlein**, n. hoogd., de naam eener oude lotharingsche zilvermunt, zoo geheeten naar den stempel, die een' uit de wolken komende dolk voorstelde.

Doleáncen, pl. fr., klaagliederen, weeklagten.

dolénte, *dolenteménte*, *dolorosaménte*, *doloróse* of *doloróso*, ook *con dolore* of *con duolo* (spr. *dólo*), it. Muz., smartelijk, weemoedig, klagend, treurig.

Doleriet, n. (v. h. gr. *dóleros*, bedriegelijk? vgl. **apatiet**), Min., de vlotgroensteen, eene delfstof uit veldspath, augit en magneet-ijzer zamen gesteld.

Dolfijn, z. **delphijn**.

dolichocērisch, gr. (v. *dolikos*, lang), met lange voelsprieten; **dolichodērisch**, met langen hals; **dolichopódisch**, langvoetig.

Dolĭchos, m. gr. Bot., de slingerboom, welke tot de familie der peuldragers behoort.

Dolĭum, m. een poolsch gewigt van ruim $11\frac{1}{4}$ centenaar; eene maat voor natte waren, = 63,7 ned. kan; ook lat., eene ton; **doliŏlum**, n. een vaatje, tonnetje; **dolioloïdisch**, naar een tonnetje gelijkende, vatvormig.

Dollar, m. eng. (v. *daalder*, *thaler*), een daalder, eene zilvermunt in Mexico, ook *peso* genoemd; in de Vereenigde Staten, waar hij ook *piaster* heet, verdeeld in 100

centen, in Engeland verdeeld in 5 shillings, alle ongeveer = 2½ gl.

Dollman of **doliman**, m. het wambuis, vest, een kort onderkleed met afhangende mouwen, onder den pels der husaren.

Dollondsche verrekijker, ook kortweg **dollond** genoemd, m. een achromatische (kleurlooze) verrekijker, die gemaakt is óf door den Engelschman John Dollond, (gest. 1761), den uitvinder der uit crownen flintglas zamengestelde achromatische kijkers, óf door diens zoon, óf wel door anderen volgens de door hen uitgevondene en verbeterde inrigting.

Dolmens of **folmens**, pl., opgerigte steenen, rotsblokken, in horizontale ligging op voetstukken van dezelfde stof geplaatst, behoorende tot de eeredienst der druïden.

dólmetschen, hoogd. (spr. —*sjen*; waarschijnlijk van slav. oorsprong), uit eene vreemde taal in eene bekende, inz. mondeling overzetten, vertolken; **dólmetscher** of **dólmetsch**, m. (russ. *tolmatsch*, poolsch *tlumacz*, tartaarsch *tulmasch*), een overzetter, vertolker, tolk.

Dolomiet, m. (fr. *dolomie*), Min., eene uit koolzuur, kalk- en talkaarde bestaande kalksteensoort, zoo geheeten naar den franschen geognost Dolomieu (gest. 1801), die het eerst de eigenschap daarvan deed kennen.

dolorose, z. *dolente*.

dolus, m. lat., het bedrog, de list; inz. het oogmerk om iemand te benadeelen, opzettelijke beleediging; *dolus bonus*, Jur., eene goede, d. i. veroorloofde, onschuldige, welgemeende list; *d. ex proposito*, een opzettelijk bedrog; *d. malus*, eene slechte, schadelijke list, arglistigheid; *dolo malo*, arglistigerwijs; *dolus manifestus*, een handtastelijk, klaarblijkelijk bedrog; *d. praesumtūs*, een vooronderstelde, vermoed bedrog; *dolōse*, bedriegelijk, arglistig, opzettelijk benadeelend.

Dom, port., z. v. a. **don** (z. a.).

Dom, m. (mid. lat. *doma* en fr. *dôme*, koepel, it. *domo*, hoofdkerk, v. h. lat. *domus*, huis, bij verkorting voor *domus domini*, huis des Heeren; eene andere, maar min waarschijnlijke afleiding is die van D. O. M., de voorletters van *deo optimo maximo*, het opschrift van Jupiters tempel te Rome en later dat van vele christen-kerken, welke letters het onkundig volk als een woord las); z. v. a. **domkerk**, eene hoofdkerk van een' aartsbisschop, bisschop of kapittel, in Z. Duitschland ook munster geheeten; de hoofdkerk eener stad; inz. eene kerk met een koepeldak, en in ruimer beteekenis ieder koepelvormig dak en groot gebouw met zulk een dak; **domkapittel**, n. het kapittel of collegie der kanunniken, kapittel-, stichts- of domheeren aan eene bisschoppelijke of aartsbisschoppelijke kerk; **domscholen** of **stichtsscholen**, in de middeleeuwen die scholen, welke bij de domstichten of cathedraalkerken bestonden en door geestelijken bestuurd werden; zij dagteekenen hoofdzakelijk van Karel den groote; in die scholen werd gewoonlijk alleen het trivium (z. a.), zeldzamer al de zeven vrije kunsten onderwezen.

Domein, f. fr. *domaine*; v. h. mid. lat. *domanium*, oud-lat. *dominium*, heerschappij, v. *dominus*, heer), het erfgoed, kroon- of kamergoed; de eigendom van den vorst of den staat, waaruit zekere inkomsten getrokken worden, die soms tot bepaalde oogmerken bestemd zijn; zij zijn deels vervreemdbaar of kunnen verpacht worden, b. v. jagt en visscherij, heide- en duingrond, enz., deels onvervreemdbaar, zooals paleizen, tuinen, kroonjuweelen enz.; **domein-inspecteur**, m. de opziener over zulke goederen.

Domestieken, pl., v. h. lat. *domestĭcus*, *a*, *um*, huiselijk), huisbedienden, dienstboden, knechts en meiden; ook huisgenooten; *testes domestĭci*, lat., de huiselijke of huisgetuigen; *domestĭca cautio*, f. handschrift: *d. persōna*, f. een huisgenoot; *d. jura*, pl., de inlandsche regten, landsgebruiken; *furtum domestĭcum*, m. een huisdiefstal; **domesticéren**, verhuiselijken; huiselijk of tot huisdier maken; **domesticātie**, f. de verandering van wilde in tamme of huisdieren, temming, tammaking.

Domicélla, f. mid. lat., verklw. v. h. lat. *domĭna*, gebiedster, vrouw), eene stiftsdame, stiftsjuffer; **domicéllus**, m. een jonge stiftsheer, die nog geene zitting of stem in het kapittel heeft; **domicellus, domicella**, eertijds ook de titels van prinsen en prinsessen.

Domicilĭum of **domicilie**, n. lat., de woning, behuizing, woonplaats, huisvesting, het verblijf; Merc., de plaats, waar een wissel ter betaling is aangewezen; **domicilie kiezen**, eene plaats en woning aanwijzen, waar men te bespreken, te dagvaarden is enz.; *d. citándi et executándi*, de vaste woonplaats, die, waar men zijn beroep uitoefent; *domicilĭum habitatiōnis*, de woonplaats; *d. origĭnis*, de geboorteplaats; *d. necessarĭum*, het gedwongen verblijf; *d. voluntarĭum*, de vrijwillige verblijfplaats; **domiciliéren**, nw lat., woonachtig, gezeten zijn; ook eenen wissel, die betaalbaar is op eene plaats, waar geen wisselhandel plaats heeft of waar de acceptant geene fondsen heeft, ter betaling op eene wisselplaats aanwijzen; de wissel zelf heet dan **gedomiciliëerde wissel**; **gedomiciliëerd**, woonachtig, met der woon gezeten; **domiciliaat**, n. de aangewezene betaler van een' **gedomiciliëerden wissel**; **domiciliair bezoek**, de huiszoeking; **domicœnĭum**, n. de maaltijd te huis; **domifi-**

cātie, f. nw lat., de verdeeling des hemels in twaalf huizen; **domificéren**, in huizen verdeelen.

Domina, **domine**, **domineren**, **domino**, z. ond. **dominus.**

Dominoterīe, f. fr., de handel in gemarmerd en ander gekleurd papier; in behangselpapier enz.

domĭnus, m. lat., de heer, huisheer, het hoofd des huizes, *dominus usufructuarĭus* of *utĭlis*, de vruchtbruiker; **domĭne** (*vocativus* v. *domĭnus*), Mijnheer, heer, de titel, dien men in de wandeling aan de protestantsche geestelijken in Nederland geeft; *dominus vobiscum*, de Heer zij met u: **domĭna**, f. de gebiedster, de vrouw des huizes, abdis; **domĭno**. m. it., eig. heer; inz. een geestelijke; de winterkleeding v. een' geestelijke, die hoofd en gezigt bedekt, van daar een maskerkleed, maskermantel, vermommingskleed; ook een spel, bestaande uit langwerpig vierkante stukken van ivoor of been, doorgaans steenen genoemd, die op eene zijde met punten of oogen zijn geteekend; **domino maken**, **domino zijn**, dat spel winnen, den laatsten steen aanzetten; — **dominĭca**, f. lat. (*dominica*, scil. *dies*, v. *dominĭcus*, *a*, *um*, den Heer betreffend, hem toebehoorend), de dag des Heeren, zondag; *dominica in albis* (*stolis*), de witte zondag, eerste zondag na Paschen, z. v. a. **quasimodogenĭto**; **dominicāle**, m. een oud hoofdhulsel der vrouwen, waarmede zij ten h. avondmaal gingen; **dominicāners**, monniken, tot de orde van St. Dominicus of Domingo de Guzman, (gesticht in 1215 te Toulouse) behoorende, ook predicatōres of predikheeren genoemd, wegens hunne bestemming om tegen de ketters te prediken, thans alleen nog in Spanje en Portugal gevonden; **dominĭcum**, n. het kerkvermogen, de schat der kerk; — **dominéren**, lat. (*dominări*), heerschen, beheerschen, gebieden, den heer spelen; het wordt ook gebezigd van verhevene plaatsen, van welke men eene zekere uitgestrektheid lands overziet, of die de lager liggende in bedwang houden: uitsteken, overzien, beheerschen, bestrijken, beschieten kunnen; **dominánt**, heerschend, sterker, de overhand hebbende; **dominánte**, f. Muz, de heerschende quint van den toon, waaruit een stuk gezet is; **dominātie**, f. de beheersching, heerschappij, overmagt, geweld; **dominātor**, m. de heerscher, beheerscher; — **dominĭum**, n. de heerschappij, de magt over iets, het regt van beheer of eigendom; de eigendom-zelf, eene vrije bezitting, het gebied, riddergoed; *dominium analogĭcum*, een beperkt eigendomsregt; *d. civĭle*, burgerlijk eigendom; *d. diréctum*, oppereigendom (zonder regt van vruchtgebruik); *d. divīnum*, goddelijk eigendom; *d. emĭnens*, oppereigendomsregt van den staat, het regt van onteigening van gronden, het afbreken van huizen, enz. tot welzijn van het algemeen; *d. fictum*, regtens als voorhanden aangenomen eigendom; *d. humānum*, menschelijk eigendom; *d. irrevocabĭle*, onherroepelijk eigendom; *d. libĕrum*, vrij eigendom; *d. minus plenum*, onvolkomen, beperkt eigendom; *d. naturāle*, natuurlijk eigendom, uit het volksregt voortvloeijende; *d. plenum*, volle eigendom; *d. publĭcum*, openbaar eigendom; *d. restrictum*, z. v. a. *d. minus plenum*; *d. revocabĭle*, herroepelijk eigendom; *d. subaltérnum*, een ondergeschikt eigendom; *d. superius*, z. v. a. *d. directum*; *d. utĭle*, het regt van vruchtgebruik op een vreemd voorwerp; *d. verum*, waar eigendom.

Don, sp., of **dom**, port. m. (uit h. lat. *dominus*), heer, een titel voor mannen van rang en aanzien in Spanje en Portugal, gelijk **donna**, port., **doña**, sp. (spr. *donja*) die voor aanzienlijke vrouwen is; beide titels staan enkel bij de voornamen, b. v. Don Pedro, Dom Miguel, donna Maria, dona Christina; voor de enkele geslachtsnamen gebruikt men senhor, senor, senhora, senora (z. die woorden); **donna**, it. (v. h. lat. *domĭna*), vrouw, meesteres, gebiedster, geliefde, minnares.

dona, z. ond. *donum.*

Donacieten, z. ond. **donax.**

Donarĭum, n., pl. **donarĭa** of **donarĭën**, offergiften, geschenken, vereeringen.

Donaat, m. eene lat. spraakkunst voor de scholen, zoo geheeten naar Ælius Donātus, een' beroemd' rom. taalleeraar der 4de eeuw.

Donatair, **donatie**, **donatief**, z. ond. *donum.*

Donatisten, pl., eene chr. secte in de 4de eeuw, door bisschop Donatus Magnus te Carthago gesticht.

Donax, m. gr. (eig. riet, pijl), N. H., de driehoeksdoublet; Bot., tuinriet, cyprisch riet; **donacĭa**, rietkevers, welke op waterplanten en voornamelijk op het riet leven (van daar de naam); **donacieten**, pl., versteende driehoeksdoubletten.

Donderdag, m. (eng. *thursday*, zweedsch *torsday*, deensch *thorsday*), de vijfde dag der week, zoo geheeten ter eere van den duitschen God Donar of Thor (z. a.); de fr. benaming jeudi (spr. *zj*—) is gevormd uit het latijn *jovis dies*, de dag van Jupiter; **witte donderdag**, bij de R. K. de donderdag voor Paschen (bij de Duitschers groene, bij de Franschen heilige donderdag geheeten); **vette donderdag** (fr. *jeudi gras*), de donderdag na aschdag; **donder-machine**, f. fr., een werktuig tot nabootsing des donders op het tooneel.

Donjon, m. fr. (spr. *dongzjóng*), slottoren, vestingtoren; kerker.

Donna, z. ond. **don**.

Don Quixote, sp. (spr. — *kichōte*) of **don Quichote** (spr. *dong kisjótt'*), een dolend ridder, zot avonturier; eig. de eigennaam des dolenden ridders van la Mancha in den beroemden satirischen roman des spaanschen dichters Cervantes; **donquixotiádes** of **donquichoterīen**, pl., avontuurlijke malle streken en vertellingen; **donquichotísmus**, n. de gekkelijke zucht naar avonturen.

donum, n. pl. *dona*, lat., een geschenk, eene gift, gave; *donum continentiae*, de gave der onthouding, de kuischheid; *donum docéndi*, de gaaf van te onderwijzen; *donum gratuitum*, n. lat., **don gratuit**, n. fr. (spr. *dong ghratwi*), eene vrijwillige gift of opbrengst; *dona paraphernalia*, pl., bruids- of huwelijksgeschenken; **donéren** (lat. *donāre*), schenken, beschenken; **donatair** of **donatarīus**, m. nw lat., de geschenkaannemer, begiftigde; **donātie**, f. eene geregtelijk gedane gift of schenking; *donatio ad pias causas*, eene schenking tot weldadige stichtingen; *d. conditionāta*, eene voorwaardelijke schenking; *d. honōris causa*, een eergeschenk; *d. illicīta*, ongeoorloofde schenking; *d. impropria*, een oneigentlijk, niet enkel uit mildheid voortvloeijend geschenk; *d. inofficiōsa*, eene met den pligt strijdige schenking, d. i. zulk eene, waarbij de gever zijnen pligt jegens zijne erven te kort doet; *d. inter vivos*, eene schenking bij levenden lijve, *d. mortis causa*, schenking bij sterfgeval; *d. onerōsa*, eene met opoffering verkregen schenking; *d. pura*, eene onvoorwaardelijke schenking; *d. reciprŏca*, een wederzijdsch geschenk; *d. relāta*, eene op verpligting gegronde schenking; *d. remuneratoria*, eene vergeldende, uit dankbaarheid voortvloeijende schenking; *d. sub modo*, schenking tot een bepaald doel; **donatief**, n. of **donatief-gelden**, z.v.a. *donum gratuitum* (z.a.); **donātor**, m. de schenker, vermaker; **donatrix**, f. de schenkster.

Doomsday-book, n. eng. (spr. *dóems-deeboek*), het groote engelsche leen- of grondboek, vervaardigd onder Willem den veroveraar.

Doppia, f. it. (d. i. eig. dubbele), eene ital. goudmunt van verschillende waarde, ook **pistool** geheeten: te Venetië = 10 gl. 10 ct.; te Lucca = 7 gl. 99 ct.; te Modena = 9 gl. 88 ct.; in den Kerkelijken staat: die van Pius VI = 8 gl. 26 ct., van Pius VII = 8 gl. 20 ct., de **doppia romana nuova** = 8 gl. 12 ct.; in Sardinië sedert 1821 = 9 gl. 58 ct.; de oude van 1785 = 13 gl. 44 ct., die van 1786 en 1797 = 13 gl. 57 ct.; op Malta (*louis d'or*) = 11 gl. 58 ct., allen naar innerlijke waarde; **doppiétta** of **doubletta**, f. eene goudmunt in Sardinië van 5 lire, = 4 gl. 68 ct.; *dóppio*, Muz., dubbel; *doppio uso*, Merc., dubbele vervaltijd.

Dorach, m. eene arab. maat, omtrént = 21 kan.

Doráda, f. fr. N. H., de goudkarper, een prachtig schoone visch in de Atlantische zee.

Dorage, z. ond. **doreren**.

Dorbar, m. de staatsraad in Indië.

Doreloterīe, f. (oud. fr. *dorelot*, lieveling, waarsch. v. *dorer*, vergulden), allerlei banden lintwaren en franjes van garen en zijde.

Doréma, n. gr. Bot., de ammoniakplant, door Szowiz op eene reize in Perzië ontdekt, de moederplant der ammoniakgom.

Dor emul, n. Merc., het oostindisch gebloemd neteldoek.

doréren, fr. (*dorer*), vergulden, overtrekken, oneig. bemantelen, vergoelijken; **dorage**, f. (spr. —*ráazj'*) of **doréring**, f. de verguldíng; bij hoedenmakers het overtrekken met een fijner vilt, met fijner haren; **dorúre**, f. het verguldsel.

Doris, gr. vrouwenn.: de rijkbegaafde, rijke begiftigster of geefster, ook verkleind **Dorīlis**.

Dorísmus, n. de krachtige, harde en ruwe uitspraak (**dorisch dialect**) en volkseigenaardigheid der Doriërs, een oud-gr. volksstam; in tegenst. met het atticismus en ionismus; **dorische bouworde**, de oudste en eenvoudigste gr. bouworde, naar denzelfden volksstam benoemd; zij heeft nagenoeg het karakter der toskaansche, maar verschilt daarvan in proportie en versiering.

dormant, fr. (spr. *dormáng*, v. *dormir*, lat. *dormīre*, slapen), slapend, rustend; **dormant**, m. een pronkgeregt, een versierde schotel, die tot op het einde van den maaltijd op tafel blijft; **dormeuse**, f. eene slaap- of nachtmuts; een slaapwagen, rijtuig om in te slapen ingerigt; **dormitief**, n. nw lat., een slaapmiddel; **dormitōrium**, n. lat., de slaapkamer, de slaapzaal, inz. in kloosters; de begraafplaats, doodenakker.

Dorophaag, m. gr. (v. *dósis*, geschenk, en *phagein*, eten), iemand, die van geschenken leeft.

Dorothéa, gr. vrouwenn.: geschenk Gods; eene soort van waternymph.

dorsaal, nw lat. (v. *dorsum*, rug), wat tot den rug betrekking heeft, b. v. **dorsale discipline**, **dorsale tucht**, ruggetucht, geeseling; **dorsale wervelen**, Anat., ruggewervelen; **dorsibránchisch**, lat.-gr., kieuwen op den rug hebbende; **dorsipārisch**, nw lat., de jongen op den rug barende; **dorsipēdisch**, de voeten op den rug hebbende.

Dorstenĭa, f. Bot., eene netelplant van zweetdrijvende kracht, zoo geheeten naar den duitschen geneesheer Dorsten.

Dortmannĭa, f. Bot., eene soort van klokbloem.

dos, f. lat. Jur., naar het rom. regt: het huwelijksgoed, uitzet, de bruidsgift, bruidschat; naar het duitsche regt: de door den man aan de vrouw gegeven lijftogt, weduwengoed, weduwgift; *dos adventitia*, Jur., het huwelijksgoed, dat uit het vermogen van andere personen dan dat des vaders en vaderlijke bloedverwanten in regte opklimmende linie komt; *d. aestimāta*, bruidschat, welks waarde door schatting bepaald is; *d. cauta*, *d. confessāta* of *d. constitūta*, een toeverzekerde, maar nog niet gegeven bruidschat; *d. inofficiōsa*, een onpligtmatige uitzet, d. i. onevenredige, die de andere erven des gevers benadeelt; *d. praelegāta*, een vooruitvermaakte bruidschat; *d. profectitĭa*, uitzet uit het vermogen des vaders of vaderlijke ascendenten; *d. promissa*, beloofde, toegezegde bruidschat; *d. putatīva*, een vermeende bruidschat; *d. receptitĭa*, een uitzet, bruidschat, die na ontbinding des huwelijks tot den gever terug keert; —**dotaal** (lat. *dotālis*), het huwelijksgoed betreffende, daartoe behoorende; **dotāles**, pl., lijfeigene landlieden, aan een geestelijk sticht geschonken; *dotalĭa pacta*, pl., huwelijksverdragen, geslotene overeenkomsten omtrent het uitzet; **dotalĭum** of **dotalitĭum**, n. nw lat., de lijftogt, het huwelijksgoed, weduwgoed; **dotarĭum**, n. de tegengift, tegenuitzet voor de vrouw van den kant haars mans; **dotéren**, lat. (*dotāre*), begiftigen, een uitzet geven, ten huwelijk mede geven; ook met zekere inkomsten voorzien, b. v. eene kerk, school enz.; **gedoteerd**, begiftigd, uitgerust; eene dotatie hebbende; **dotātie**, **dotéring**, f. de begiftiging, medegift, uitrusting; schenking inz. van landerijen of goederen aan verdienstelijke staatsdienaars, veldheeren enz.

dos a dos, fr. (sp. *dozadó*), een dansterm: rug aan rug, of met de ruggen naar elkander gekeerd; ook vijandig gezind, in kwade verstandhouding; *dos d'ane*, m. (spr. *dodáan'*), Arch., een ezelsrug, een gewelfboog in den vorm van een' ezelsrug, van boven spits enz., een zadeldak.

Dosis, f. gr., de gift, inz. de artsenijgift, artsenijmaat, d. i. zooveel op eenmaal ingenomen en gegeven wordt; oneig. aandeel, deel, hoeveelheid, b. v. hij heeft eene goede dosis verwaandheid, jaloezij enz.

dosséren, (v. h. fr. *dos*, rug, leuning), schuins doen afloopen, hellend, glooijend maken, b. v. eenen dijk; **dosséring**, f. de helling, glooijing b. v. van eenen wal, oever enz.; **dosseerplank**, een glooijingsmeter, eene hellingsmaat.

Dosōnes, pl., veelbelovers en weiniggevers, zoo geheeten naar Doson, een bijnaam van Antigonus, die gewoon was mild in zijne beloften, maar karig in hare nakoming te zijn; **dosōnisch**, veel belovend en weinig of niets nakomend.

dotaal, **dotatie**, **doteren**, z. ond. *dos*.

Dothiēn, m. gr. Med., eene bloedzweer; **dothinenterīe** of **dothinenterītis**, f. (v. h. gr. *dothynē*, puist, bloedzweer, en *enteron*, ingewand), de onderbuikszenuwkoorts, dus geheeten, omdat zij met een eigenaardig puistachtig uitslag van het laatste derde gedeelte van den kronkeldarm gepaard gaat.

Dottóre, m. it., de doctor, eene comische rol op het ital. tooneel, eene personage, die altijd veel schijngeleerdheid, met spreekwoorden en latijn doorspekt, uitkraamt.

Douairière, f. fr. (spr. *doeäri-èr'*, van *douaire*, mid. lat.; **doarĭum**, weduwgoed), eene aanzienlijke weduwe, de bezitster van een' weduwengoed, lijftogt of douarie.

Douáne, f. fr. (spr. *doeaan'*; it. *dogána*, sp. *aduana*, v. h. lat. *adjuméntum*, mid. lat. *adohamentum*, *adoha* (z. a.), *dohána*, d. i. hulp, opbrengst), de tol, het tolhuis, tolkantoor, waar de in- en uitgaande regten betaald worden; de gezamentlijke tolwachters en tolbeambten; **douanenlinie**, de tolgrens; **douanier**, m. (spr. *doeani-é*), een tolbeambte, tollenaar.

Doubla, m. eene rekenmunt te Algiers, ongeveer = $2\frac{1}{2}$ gl.; ook eene zilvermunt te Tunis, waarvan $4\frac{1}{2}$ een' piaster doen.

double, fr. (spr. *doebl'*), dubbel; **doublage**, f. (spr. *doebláazj'*), het dubbelen, voeren, de dubbeling; de tweede plankenbekleeding v. een schip; bij boekdrukkers: het bij vergissing dubbel zetten van een woord of geheelen regel; het zamendraaijen, twijnen of tweernen der zijde; **doublet**, m. een worp met dobbelsteenen, waarbij men twee azen, twee tweeën, enz. werpt; **doublette**, f. iets dubbels, een dubbelstuk, b. v. dubbelboek, dubbelmunt, d. i. een boek, eene munt, die tweemaal voorhanden is; ook een valsch edelgesteente van kristal, tusschen welks beide helften een gekleurd blaadje, foelie enz. ligt; eene lintbloem, zulk eene, die behalve de grondkleur eene enkele afzetkleur en breede, lintvormige strepen heeft; **doubléren**, verdubbelen, dubbel of tweemaal nemen; voeren, met voering voorzien; Mar., omzeilen, omvaren, b. v. eene kaap; in 't biljartspel: den bal over halen tegen den overstaanden band of in een' der zakken; **doubléring**, f. de verdubbeling; **doublon**, z. **doblon**; **doublúre**, f. de voering.

Douceur, z. ond. **doux**.

Douche, f. fr. (spr. *doesj'*) of **douchebad**, Med., een drop-, sproei- of gietbad; ook de lozingsbuizen van eene waterkom;

douchéren, besproeijen, bedruipen, begieten.

Douillétte, f. fr. (spr. *doeiljétt'*), f. een zijden gewatteerd kleed, een gevulde vrouwenmantel, dien men des winters over de andere kleederen trekt; **douillettéren**, inhullen, omslaan, inwikkelen.

Douro, m. eene zilvermunt op de Canarische eilanden, = 2 gl. 50 ct.

doux, fr. (spr. *doe*), zoet, liefelijk, aangenaam, teeder, week, goedig, zachtmoedig, vriendelijk, stil; als adverb. **doucement** (spr. *does'máng'*), zoetjes, zachtjes, zonder gedruisch; als uitroep: zacht wat, hou! bedaard aan! **doucereus**, smakeloos, laf; **douceur**, f. (pl. **douceurs**), zoetigheid, liefelijkheid, aanminnigheid, zachtheid, innemendheid, vleijerij; n. een geschenk, drinkgeld, kleine erkentenis of vereering.

Douzain, m. fr. (spr. *doezèng*), een gedicht van 12 verzen, eene oude fr. munt van 12 d e n i e r s.

Douzakh, in het magismus: een akelige afgrond, het verblijf van Ahrimanes en de verdoemden, de hel der vuuraanbidders.

Douze-le-va, z. **paroli.**

Doxologīe, f. gr. (v. **doxa**, meening, naam, eer enz.), de lofprijzing van God, het verheerlijkingsformulier aan het slot van het Onze Vader; ook de engelenzang: » *Gloria in excelsis Deo* etc. » of » Eere zij God in de hoogte; » **doxomanīe**, f. de waanwijsheid, eigenwijsheid.

Dówager, f. eng. (spr. *douweedzjer*), z. v. a. **douairière.**

Doyen, m. fr. (spr. *doajèng*; van het lat. *decānus*), de oudste; de deken eener faculteit.

Draaibas, f. eene soort van ligt geschut op oorlogschepen, dat naar alle rigtingen kan d r a a i j e n, doorgaans alleen in de nabijheid des vijands gebruikt en met schroot en kartetsen geladen wordt.

Draak, m. eene soort van kleine hagedissen van den indischen archipel (*draco*, L.), die op boomen enkel van insecten leven, en aan de ouden onbekend waren; een phantastisch dier der oudheid, dat men de vreeselijkste slangengestalte, eene lengte v. 20—70 ellen, ontzettende kracht, een allerscherpst gezigt enz. toekende (zijn typus was misschien de b o a c o n s t r i c t o r); in de middeneeuwen een viervoetig monster met langen slangenstaart en twee vleugels, hetwelk de geharnaste ridders gingen bestrijden (waarschijnlijk aan den k r o k o d i l ontleend); een sterrebeeld aan den noordelijken hemel tusschen de Lier en den kleinen Beer, naar luid der fabel weleer de wachter der gouden appelen in den tuin der Hesperiden, door Hercules gedood en door Jupiter aan het uitspansel geplaatst; oneig. een stuursch, toornig, ook wel misvormd mensch; **draconarĭi**, pl., draakdragers, de soldaten, die in de middeneeuwen bij opentlijke processiën het d r a k e n b e e l d, dat toen den duivel moest voorstellen, op eene lans droegen; ook de dragers der d r a k e n v a a n bij de rom. keizers; **draakpenningen**, holle penningen met het beeld v. eenen d r a a k.

Drachme, f. gr. (v. *drattomai*, ik vat met de vingers, dus eig. zooveel als men met de hand grijpen kan), de eenheid der oud-gr. zilvermunten, zeer verschillend van waarde in de onderscheidene gr. staten; de oude van Pericles tot den peloponnesischen oorlog had ongeveer de waarde van 43 centen; de latere golden minder; 6000 drachmen gingen op een atheensch t a l e n t, 100 op eene m i n a; zij was verdeeld in 6 o b o l e n, en had ook veelvouden, b. v. de **didrachme**, dubbele, **tridrachme**, drievoudige, en **tetradrachme**, viervoudige drachme; ook is **drachme** een apothekersgewigt, = $\frac{1}{4}$ lood trooisch gewigt of 3,845 wigtje, verdeeld in 3 scrupels of 60 greinen en op recepten uitgedrukt door ʒj.

Draco, m. een atheensch wetgever in de 7de eeuw voor Christus, wiens wetten, uit hoofde van hare overmatige strengheid, geen' stand konden houden; van daar **dracōnisch**, al te streng, overgestreng; **draco** was ook de chem. benaming van het kwik, bij sommigen ook van het salpeter.

Draconieten, pl. (v. h. gr. *drákōn*, draak), N. H., drakensteenen, versteeningen met stervormige teekeningen; **dracocephălum**, n. drakenkopskruid, de turksche melisse, eene welriekende plant; **draconine**, een eigenaardig alkaloïde door Melandri in het drakenbloed gevonden; dit laatste (*sangŭis dracōnum*) is eene bloedroode, bij het ontbranden welriekende hars, welke tot verlakken en schilderen en ook in de geneeskunde gebruikt wordt; men wint haar uit verschillende gewassen, inz. uit den drakenbloedboom en uit de vruchten des r o t a n g s, den zoogenaamden bindrotting (*calamus rotang*, Wild).

Dracuncŭlus, m. lat. (v. *draco* draak, slang), het slangenkruid, z. **dragon**; Med., de draadworm, zenuwworm of het guineesche draakje (*gordius*, *s. vena*, *s. filarĭa medinénsis*), die in 's menschen huid nestelt en de lengte van eenige voeten kan verkrijgen; ook de zoogenoemde medeeters, z. **comedones.**

Dragée, f. fr. (spr. *drasje'*, v. h. gr. *trágēma*, snoepgoed), klein suikergebak, suikererwten, bruidsuikers, muisjes, oversuikerde kruiderijen, b. v. anijs, komijn, amandelen enz.; ook fijne gewcerhagel, mosschenstof.

Dragomán, **drogemán** (fr. *trucheman*), m. (v. h. chaldeeuwsch *targem*, verklaren, *targûm*, verklaring; arab. *tardjama*, vertolken, turk. *terdjumân*, tolk), een tolk bij de Turken; **dragomannen**, vertolken.

Dragón, (lat. *dracuncŭlus*, d. i. kleine draak, drakenkruid), slangenkruid, keizersalade, een gewas, hetwelk in Siberië en Tartarije inheemsch is, en waarvan de jonge bladeren als toekruid bij de salade en als specerij gebruikt worden.

Dragonders (it. *dragóne*, fr. *dragons*, waarschijnlijk v. d. draak, als voormalig veldteeken), ligte ruiters, die des noods ook te voet vechten; oorspr. voetsoldaten, die enkel tot spoediger voortkomen zich van paarden bedienden; **dragonáde** of **dragonnade**, f. fr., eene dwangbekeering, dus geheeten naar de gewelddadigheden, die Lodewijk XIV in 1684 tegen de Protestanten deed uitoefenen, om hen te noodzaken tot de r. k. kerk terug te keeren; in het algemeen soldatengeweld, grove soldatenbehandeling; elke door militaire overmagt uitgevoerde maatregel der regering.

Dragonne, f. fr., degenkwast.

Draisine, ook **velocipède**, f. fr., de snellooper, loopwielen, een werktuig met twee wielen achter elkander, tusschen welke men als te paard zit en met versnelden gang, door het beurtelings aanraken van den grond met beide voeten, kan loopen; uitgevonden in 1817 door den baron von Drais te Mannheim.

Dram of **dramm**, n. een turksch gewigt, = 2 à 3 wigtjes.

Drāma, n. gr. (v. *drān*, doen, handelen), de handeling; dichterlijke voorstelling eener handeling als tegenwoordig in hare ontwikkeling en haar verloop; een schouwspel, tooneelspel; **dramātisch**, tooneelkunstig, de tooneelkunde betreffende; **de dramatiek** of **dramatische kunst**, de tooneelkunst; **dramatiséren**, tooneelkunstig inrigten, voorstellen, behandelen, inkleeden; **dramatúrg**, m. een tooneelleeraar, hij, die de regelen van het tooneelspel ontwikkelt en leert gebruiken; **dramaturgīe**, f. de tooneelspelkunde, de theorie van de tooneeldichtkunst, ook **dramaturgiek**; **dramatúrgisch**, wat haar betreft, b. v. zulke schriften; **dramatomanīe**, f. de overdrevene liefde voor het tooneel, de tooneelwoede, schouwspelrazernij; **dramatopœïa**, f. de ontwerping en uitvoering van tooneelspelen; **dramolet**, n. f. (spr. —*lè*), een klein tooneelspel.

Drami, nw gr., z. v. a. **drachme** (z. a.).

Dramm, z. **dram**.

Drap, n. fr. (spr. *drà*), laken, geweven stof; **drap d'argent**, n. (spr. — *darzjáng*), zilverstof, zilverlaken; **drap d'or**, goudlaken; ook eene soort van appelen; **drap de dames** (spr. *drà d' daam'*), vrouwenlaken, doorgaans zwart geverwde stof tot rouwgewaad; **drap de soie** (spr. — *d'soáj'*), zijdestof; **drapéren**, bekleeden, met doek of laken behangen, overtrekken; de beelden, door penseel of beitel voortgebragt, kleeden, de kleeding kunstmatig nabootsen; ook iemand doorhalen, de les lezen; **draperīe** of **drapéring**, f. eig. lakenhandel, lakenfabrijk; de voorstelling van de kleeding der geschilderde of gebeitelde figuren, de plooijing der gewaden, de schikking en plooijing der stoffen, waarmede ledekanten, glasramen alcoven enz. versierd, omhangen of bekleed zijn.

drastisch, gr. (v. *drān*, handelen), sterk en snel werkend, hevig ingrijpend, aantastend; **drastĭca**, pl. Med., sterk afvoerende middelen, zooals aloë, coloquint, scammonium, vele metaalzouten enz.

Drawback, n. eng., eene teruggave van betaalde regten op zekere goederen aan de kooplieden en fabrikanten in Engeland; ook het rabat, disconto.

Dráwing-room, f. eng. (spr. *draïngroem*), eig. schilderij-kamer (v. *drawing*, schilderij); gezelschapskamer; hofgezelschap, hoffeest.

dresséren, fr. (*dresser*), oefenen, tot zeker werk geschikt maken, afrigten (eenen hond, een paard); ook in orde brengen, opzetten, opmaken, b. v. de haren; **gedresseerd**, afgerigt, geleerd, geoefend; **dressoir** (spr. *dressoár*), m. de aanregttafel, schenktafel, regtbank; **dressuur**, f. de afrigting, oefening, drilling.

Driedekker, m. Mar., naam der groote oorlogsschepen, omdat zij, behalve het ruim, nog drie met geschut bezette verdiepingen of dekken hebben; zij voeren doorgaans van 104—120 kanonnen en 800—1200 man; ook oneig. een stout en sterk mensch, die ruw te werk gaat.

drillen, eng. (van *drill*, groef, vore), in rijen zaaijen; **drill-cultuur**, f. deze wijze van zaaijen en den grond te bearbeiden.

Drimyphagīe, f. gr. Med., het eten van scherpe spijzen.

Drittel, m., eene zilvermunt in Pruissen, = ⅓ thaler of 60 centen.

a drittura, z. ond. **direct**.

Droes, **drommel**, verzachtende woorden voor duivel.

Drogeman, z. **dragoman**.

Droguerīe, f., pl. **drogues**, fr. (spr. *drogh'rie*, *drogh'*; eng. *drug*, van het angels. *drig*, *dryge*, droog, dus eig. drooge waren), ruwe artsenij- en verwstoffen, gedroogde wortels, kruiden, zaden, gommen, artsenijen, specerijen, balsems enz., droogerijen; **droguist**, m. een handelaar in

artsenij- en verfwaren, kruiderijen enz., droogist.

Droguet, m. fr. (spr. *droghé*), Manuf., eene wollen stof, waarvan de inslag doorgaans garen is, halfwollengoed tot rouwgewaad.

droit, n. fr. (spr. *droá*), het regt; *droit d'aubaine*, n. (spr. — *dobèin'*) z. **albinagium**; *droit de cuissage*, enz. zie **culage**; *droit d'épave*, het strandregt; in 't algemeen het regt eens landheers om zich voorwerpen, die geen' eigenaar hebben, toe te eigenen; *droits réunis*, pl. (spr. — *reüni*), vereenigde regten, eene indirecte belasting op dranken, zout, tabak enz.

Droitúre, f. fr., de opregtheid, regtschapenheid, eerlijkheid, rondborstigheid, rondheid.

Drôle, m. fr. (oorspr. duitsch), een schalk, guit, doorslepen vent; een spotvogel, snaak, drollig mensch; **drolerie**, f. snakerij, koddigheid, drolligheid; eene pots, een snaaksche streek.

Dromedāris, m. (lat. *dromas*, v. h. gr. *dromas*, loopend; mid. lat. *dromedarius*), de gemeene eenbultige kameel, welke hier en daar in Azië nog wild gevonden wordt, doch meestentijds tam, en het nuttigste dier uit het oosten is.

Dronte of **dudu**, m. N. H., een zeer zwaarlijvige vogel van de grootte eener zwaan op Ile de France en Bourbon.

Dropax, m. gr., (van *drépō*, ik ruk uit), eene pekpleister; **dropacísmus**, m. Med., het uittrekken van het haar door middel van eene pekpleister.

Droschke of **troschke**, f. (russisch en poolsch), een ligt, onbedekt rijtuig met lage wielen.

Drosométer, m. of **drososcoop**, n. gr. (v. *drósos*, dauw), een dauwmeter, eene balans, aan wier eenen arm eene plaat hangt, die den dauw goed aanneemt, terwijl de andere een tegenwigt draagt, dat door den dauw niet aangedaan wordt.

Drost, **drossaard**, m. (mid. lat. *drossātus*, *drossardus*), voorm. officier v. justitie, hoofdofficier; een schout, landvoogd in sommige streken van N. Duitschland, **landdrost** geheeten wanneer hij vele districten onder zijn toezigt vereenigt; in Hannover is **landdrost** de titel voor adellijke personen; sedert 1822 aldaar ook de ambtstitel voor de presidenten der 6 **land-drosteiën** of gouvernementen; ook het koningrijk Holland had onder Lodewijk Napoleon landdrosten, die vervolgens door de prefecten, later door de gouverneurs der provinciën vervangen werden.

Drotten (oud-deensch *drot*, koning, heer), z. **druïden**.

Drud, m. (misschien v. celtischen oorsprong; vgl. druïde), een heksenmeester, booze geest, kabouter, nachtmerrie; **drude**, f. eene heks, tooverkol, waarzegster; **drudenvoet**, z. **pentagramma**.

Druiden, pl. (waarsch. v. gaelischen oorsprong; eenigen denken aan *draoi*, angels. *dry*, anderen aan *darouydden*, v. *da*, goed, wel, en *rouyddim*, spreken; men heeft het woord afgeleid v. h. gr. *drys*, eik), priesters der oude Celten in Gallië, Brittannië enz, die, gelijk de Brahminen in Indië, eene bijzondere kaste uitmaakten, wetgevers, geleerden en dichters waren en grooten invloed uitoefenden; bij de Scandinaviërs werden zij **drotten** geheeten; zij waren verdeeld in ovaten, die de offers verrigtten en de toekomst voorspelden; eubagen, die de zieken verpleegden; causidicen, die de wetten verklaarden en regt spraken; barden (bij de Scandinaviërs skalden genaamd), die de groote daden der burgers en krijgslieden bezongen en die weder onder verdeeld waren in beidhs, minstreelen en datgeiniads; **druïdismus**, n. de leer, het geloof der druïden.

Drukletters, de volledige verzameling van al de letters, cijfers, teekens enz., die tot de daarstelling van de taal door den druk vereischt worden; in de kindschheid der boekdrukkunst waren dit houten vormen, later werden zij gegoten van een gemengd metaal, letterspecie of letterspijs genaamd. De verschillende soorten van drukletters, die ieder haar **romein** (*antiqua*) en **cursief** (*italique*) hebben, dragen, volgens afnemende grootte gerangschikt, de volgende namen: 1) **imperiaal**, fr. *gros double canon*, eng. *nine lines pica;* 2) **dubbele kanon**, fr. *double canon*, hoogd. *reāl*, eng. *eight lines pica;* 3) **missaal**, fr. *gros canon*, eng. *french canon;* 4) **groote kanon** of **sabon**, fr. *trimigeste*, eng. *two lines double pica;* 5) **kleine kanon**, fr. *deux points de gros romain*, eng. *two lines great primer;* 6) **dubbele augustijn**, fr. *petit canon*, eng. *two lines english*, hoogd. *romān* of *doppelmittel;* 7) **dubbele mediaan**, fr. *deuxpoints de cicéro* of *palestine*, eng. *two lines pica*, hoogd. *doppel cicero;* 8) **dubbele dessendiaan**, fr. *gros parangon*, eng. *double pica*, hoogd. *text* of *secunda;* 9) **paragon**, fr. *petit parangon*, hoogd. *paragon;* 10) **tekst**, fr. *gros romain*, eng. *great primer*, hoogd. *tertia;* 11) **augustijn**, fr. *saint augustin*, eng. *english*, hoogd. *mittel;* 12) **mediaan**, fr. *cicéro*, eng. *pica*, hoogd. *cicero*; 13) **dessendiaan**, fr. *philosophie*, eng. *small pica*, hoogd. *brevier* of *rheinländer;* 14) **garmond**, fr. *petit romain*, eng. *long primer*, hoogd. *corpus* of *garmond;* 15) **galjard**, fr. *gaillarde*, eng. *burgeois*, hoogd. *burgis;*

16) **brevier**, fr. *petit texte*, hoogd. *petit* of *jungfer;* 17) **colonel**, fr. *mignonne*, eng. *minion*; 18) **nonpareil**; 19) **parel**, fr. *parisienne* of *sédanoise*, eng. *pearl*, hoogd. *perl;* 20) **robijn en diamant**. Aan de lettersoorten, nog kleiner dan de laatste, geeft men den algemeenen naam van **microscopische letters**.

Drupa, f. lat. Bot., de steenvrucht; dat is, eene vleezige vrucht, die van binnen eene noot bevat, zooals de kers, de okkernoot, omgeven van haren bolster; **drupaceën**, pl., zulke boomen, wier vrucht eene drupa is, zooals de pruim, de amandelboom.

Drusen, pl., een krijgshaftige volksstam in Syrië, die een' arab. tongval spreekt, en wier godsdienst een mengsel van heidendom, muhamedismus en christendom is.

Dryáde, f. gr. (*dryás*, v. *drys*, eik, boom), eene boom of woudnymph (zie **nymph**); **dryieten**, pl., versteende stukken eikenhout.

Dschamïe, f. arab., eig. vergaderingshuis (v. *djamáa*, spr. *dzjamaä*, vergaderen), een groot turksch bedehuis, eene moskee.

Dshandala-rischa, z. **soedra**.

Dschelebkachan, eene turksche staatsbelasting, die vroeger in natura, thans in geld wordt opgebragt.

Dschemādi, m. arab. (*djumáda*, d. i. vorstmaand, van *djamoda*), bevriezen, *djemd*, koude, ijs), naam der 5de en 6de maand in den muhamed. kalender, die door de bijvoeging van *el* — *awwel* (de eerste) en *el* — *accher* (de tweede) onderscheiden worden.

Dschirid, m. turk., eene soort v. ligte ijzeren werpspies, die bij de Turken veel wordt gebruikt en die zij met de grootste behendigheid weten te werpen. De ruiter heeft 3 zulke spiesen in eenen zak, die ter regterzijde van het paard hangt.

Dschjebehdschjy, een corps turksche ruiterij, gewapend gelijk de spahis; weleer enkel uit wapensmeden bestaande.

Dsiggetai, m. N. H., het langoor, de halfezel, een bij uitstek schichtig en schuw dier uit het paardengeslacht in zuidelijk Siberië enz.

Dsileng, m. eene eetbare zeeplant aan de russisch-chinesche grenzen.

Dsu 'l-kade, arab., de 11de, en **dsu 'l-hedsche**, m. de 12de maand in den muhamed. kalender (de eerste eig. de maand des zitters [*ka-deh*], dewijl men daarin niet op reis ging, maar te huis bleef; de laatste de maand der bedevaart [*hídjdeh*] naar Mekka.

Du, chinesche inhoudsmaat, die op 100 handvollen wordt berekend.

Duālis, m. lat. (v. *duo*, twee), gr. Gram., het tweevoud, tweevoudig getal, een eigene gr. taalvorm voor twee vereenigde dingen; **dualismus**, n. lat. Phil., de tweeleer, ieder leerstelsel, dat twee ongelijksoortige, oorspronkelijke en niet v. elkander af te leiden beginselen aanneemt; inz. de leer, naar welke men twee eerste of grond-wezens, een goed en een kwaad aanneemt, van welke het eene de oorsprong van al het goede, het andere de bron van al het kwade is; ook de leer, naar welke eenige uitverkorenen zalig, al de overigen verdoemd worden; **dualistisch**, deze leer betreffende of daarop gegrond.

Duaschi, pl. turk., personen, die bijzonder met de zorg zijn belast om voor den sultan te bidden.

Dubbeltje, n. zilveren munt uit het oude en nieuwe nederl. muntstelsel, = 10 cent.

dubĭum, n. lat., de twijfel; pl. *dubĭa*, twijfelingen; **dubieus** (lat. *dubiōsus*, *a*, *um*), twijfelachtig, onzeker, ongewis; **dubitéren** (*dubitāre*), twijfelen, onzeker zijn, dobberen; **dubitātie**, f. de twijfeling, onzekerheid; *in dubio*, in twijfel.

Dublette, z. ond. **double**; **dublone**, z. **doblon**.

Duc, fr. (spr. *duuk*), **duca**, it. m. (v. h. lat. *dux*, aanvoerder), de hertog; **duchesse**, f. (spr. *du-sjéss'*), de hertogin.

Ducaat, **dukaat**, m. (it. *ducáto*), eene wijdverspreide goudmunt, het eerst in Italië geslagen, en zoo geheeten, dewijl een hertog (*duca*) v. Ferrara die het eerst in de 6de eeuw liet slaan, of, volgens anderen naar het omschrift: « *Sit tibi*, *Christe*, *datus*, *Quem tu regis*, *iste* Ducatus", dat op de eerste munten dezer soort om het Christusbeeld stond; de innerlijke waarde is in de meeste landen van 5 gl. 60 ct. tot 5 gl. 70 ct.; de deensche **courant-dukaat** geldt 4 gl. 52 ct., de **goud dukaat** v. Venetië 3 gl. 58 ct. Behalve de geheele dukaten sloeg men ook twee-, drie- tot tienvoudige, en onderdeelen tot $\frac{1}{32}$, welke laatste (meer medailles dan munt) den naam van **linzen-dukaten** dragen; **ducáto**, m., pl. **ducati**, (spr. *doe*—), reken- en zilvermunten van verschillende waarde in Italië, in Venetië = 1 gl. 92 ct.; in Napels (verdeeld in 100 grani of 10 carline) = 1 gl. 99 ct.; in Parma en Piacenza = 2 gl. 39 ct. innerl. waarde; **ducatéllo**, m. eene zilvermunt te Alexandrië, = 10 medines of medins; **ducado**, eene spaansche rekenmunt van 1 gl. 25 tot 1 gl. 50 ct. waarde; **ducatón**, m. eene zilvermunt van den ouden muntslag in Nederland en België, = 3 gl. 15 ct. courant; ook weleer in Milaan, Mantua en Modena, = 2 gl. 80 ct.; de **ducatóne** of **giustína**, (spr. *dzjoestína*), eene venetiaansche zilvermunt van 11 lire piccoli, heeft 3 gl. 47 ct. innerl. waarde.

Duc d'Alven of **dukdalven**, pl. fr., zwaar aaneengeklonken paalwerk, dat ter vast-

legging van de schepen op verschillende punten der havens en rivieren is ingeheid (volgens Bilderdijk moest het heeten **dokdolf**, **doktolp**, d.i. dokpaal, paal in het dok, en zou dat woord moedwillig verbasterd zijn in den naam des bekenden hertogs).

duce et auspĭce, lat., onder leiding en hulp.

Duchoborzy of **duchoborzen**, pl. (v. h. sing. *duchobórez*), russ. eig. strijders des geestes, eene gr. christel. secte in Rusland, (hoofdzakelijk in de vruchtbare steppen van de Krim), die de drieëenheid verwerpt, geene kerken of priesters heeft, en den eed zoowel als de krijgsdienst voor ongeoorloofd houdt.

ductiel, lat. (*ductĭlis*, v. *ducĕre*, leiden, trekken), trekbaar, rekbaar, taai, buigzaam, lenig, smedig, b. v. metalen; **ductiliteit**, f. de taaiheid, rekbaarheid, smeedbaarheid; **ductus**, m. eig. de leiding; de gang, weg; een trek, schrijftrek, pennetrek; **ductus aquōsi**, pl., waterbuisjes; *d. pancreatĭcus*, de buis der alvleeschklier.

Dudaïm, pl. hebr., een welriekend gewas, dat gezegd wordt de vruchtbaarheid der vrouwen te bevorderen.

Dudu, z. **dronte**; eene rekenmunt in Malabar, waarvan er 80 op eene ropij gaan; ook te Pondichery, = 3 caches.

Duël, n. (lat. *duĕllum*, andere vorm v. *bellum*, oorlog), een tweegevecht; **duelléren**, een tweegevecht met iemand hebben; **duellánt** of **duellíst**, m. hij, die een tweegevecht aangaat; een vechtersbaas, vechter van beroep.

Duélla, m. een voorm. fransch apothekersgewigt, = 1 scrupel.

Dueña, f. sp. (spr *doe-énja*, v. h. lat. *domina*; vgl. *donna*), meesteres; eene bejaarde opzigtster over jonge juffers, kuischheidbewaakster, eerehoedster; **dueño**, m. (spr. *doe-énjo*), heer, eigenaar.

Duérne, f. mid. lat., bij boekdrukkers, twee in elkander gestoken bladen papier, in folio, beide met dezelfde letter van het alphabet geteekend.

Duët, n. it. *duétto*, *duo*, m. Muz., een dubbel- of tweegezang; dubbel- of tweespel, muzijk, die gezet is om door 2 stemmen gezongen of door 2 speeltuigen uitgevoerd te worden; ook een balletdans van 2 personen.

due volte, it., tweemaal.

Duffel, z. **coating**.

Dugong of **dugang**, m. (maleisch *duyong*, javaansch *duyung*), de zeekoe, een tot de walvischsoorten behoorend zoogdier in den Indischen oceaan, dat waarsch. tot de fabel van de sirenen en meerminnen aanleiding heeft gegeven.

Duïeten, pl., ketters, die aan twee goden geloofden.

Duim, m. eene ned. lengtemaat uit het oude stelsel, een onderdeel v. d. voet (z. a.); ook het honderdste deel van de ned. el (*centimètre*).

Duinen, pl. (v. h. angelsaks. *dun*, vol, gezwollen), zandheuvels aan de zeekust; **Duins** (eng. **Downs**), een gedeelte der kust langs het Kanaal.

Duit, m. eene koperen munt uit het voorm. nederl. muntstelsel, = $\frac{5}{8}$ cent, of 8 duiten = 5 centen; hij was verdeeld in 2 penningen (van daar misschien de naam; *duo*, twee).

Duivekater, m. in sommige plaatsen van Nederland een zeker tarwebrood, welks zonderlinge benaming men wil afgeleid hebben van *deux fois quatre*. De herwaarts gevlugte Hugenoten namelijk de brooden van 4 stuivers te klein vindende, verlangden grootere van tweemaal vier (*deux fois quatre*), en de bakker, eenmaal hunne dikwijls en driftig uitgedrukte meening begrepen en daaraan voldaan hebbende, noemde die zwaardere brooden duivekaters; **duivekater** (*deuvekater* bij Hooft), beteekende ook zooveel als kermisgift, dienstbodenfooi; **haal de duivekater!** misschien z. v. a. de duivel in een' kater veranderd.

Duivelsadvokaat, z. *advocatus diaboli*, ond. **advokaat**; **duivelsbijbel**, z. *codex giganteus*, ond. **codex**; **duivelsmuur**, z. **decumatische akkers**.

du jour of *de jour* (fr. spr. *zjoer*) **zijn**; aan de orde van den dag, naar de beurt in dienst zijn, op dien dag de dienst hebben (van officieren, pages enz.).

Dukdalven, z. **duc' d' Alven**.

Dulbend, z. **tulband**; in Constantinopel geweven mousseline.

dulcacide, lat., zuurachtig, zoet, zuurzoet.

dulce est desipĕre in loco, lat., 't is zoet (aangenaam) om op den regten tijd mal (vrolijk, uitgelaten) te zijn.

Dulcamara, f. lat. Bot., klimmende nachtschade, bitterzoet, eene voortdurende, heesterachtige, rankenschietende inlandsche struik aan heggen en kreupelbosschen, waarvan de stengels in de geneeskunde gebruikt worden.

Dulciaan, m. (v. h. lat. *dulcis*, zoet, zacht), ook **dolciaan** (it. *dolciáno*), een verouderd houten blaasinstrument, uit welks verbetering onze fagot ontstaan is; ook een register in oude orgelwerken; **dulcĭa** of **dulcibélle**, vrouwenn.: de zoete, liefelijke, schoone; **dulciférisch**, zoetigheid bevattend; **dulcificéren**, nw lat., verzoeten; **dulcificâtie**, f. de verzoeting; **dulcinēa**, f. de beminde, het liefje, meestal iron. gebezigd; eig. de naam v. Don Quixote's minnares, eene plompe boerenmeid.

Dulcinisten, pl., eene door Dulcinus in het begin der 14de eeuw gestichte secte, welke gemeenschap van goederen wilde.

Duliáners, pl., eene door D u l i u s in de 4de eeuw te Alexandrië gestichte arianische secte.

dulcoréren, lat. (*dulcorāre*), zoet maken, verzoeten; **dulcorātie**, f. nw lat., de verzoeting.

Dulīe, f. gr. (*dulēīa*, dienstbaarheid), de vereering, aanbidding der heiligen; **dulisch**, slaafsch; **dulocratīe**, f. de heerschappij van het gepeupel.

Dult, m. (spr. *doelt*), in Opper-Duitschland z. v. a. jaarmarkt, mis, kermis (waarschijnlijk verkort uit i n d u l t (z. a.), dus een dag, waarop kerkelijke indulgentie of aflaat werd gegeven, waarmede dan eene jaarmarkt verbonden werd; vgl. m i s.

Duma, f. russ., stadhuis, raadhuis; **duma eener orde**, z. v. a. ordeskapittel.

dumicólisch, lat. (v. *dumus*, hagedoorn), in doornbosschen wonende; lat., **dumeteus**, nw lat., met doorngewas bedekt, met kreupelhout bewassen.

Dumplers, pl. eng., eene secte, welke de erfzonde en de hel verwierp.

dum spiro, spero, lat, zoolang ik adem haal, hoop ik; zoolang er leven is, is er hoop.

Dunálma, n. turk. (*donânma*, toebereidsels, vermaken), een turksch volksfeest, dat 7 dagen en nachten opentlijk door vermakelijkheden wordt gevierd na eene groote overwinning, de geboorte van eenen prins, de eerste intogt eens sultans in de stad.

Dunce, m. eng. (spr. *duns*, v. duitschen oorsprong), een domkop, opgeblazen botterik (misschien oorspr. een spotnaam, dien de leerlingen v. Thomas v. Aquino aan die van D u n s Scotus gaven); **dunciáde**, f. eig. lied van de domkoppen; de titel van een comisch heldendicht van P o p é (ook bestaat er eene d u n c i a d e van P a l i s s o t op de fr. *encyclopedisten* en *philosophen*, en eene hoogduitsche v. Schirach).

Dundars, pl. turk., de achterhoede van het turksche leger.

Dung, m. een perzisch gew. v. 4 grein; ook eene perz. zilvermunt, omtrent $2\frac{1}{2}$ ct.

Duo, n. lat. (*duo*, twee), een dubbelspel, dubbelstuk, muzijkstuk voor twee personen; vgl. **duét**; **duodecīmo**, f. (v. h. lat. *duodĕcim*, twaalf), Muz., de twaalfde toon v. d. grondtoon af gerekend, of een interval, welks beide toonen twaalf diatonische trappen van elkander afstaan, de quint van het octaaf des grondtoons; **duodecīmo**. een boekformaat, waarbij het vel in twaalf gedeelten verdeeld wordt en 24 bladzijden op een vel komen, gewoonlijk uitgedrukt door 12°; **duodecimaal**, twaalfdeelig, twaalftallig; **duodecimaal-rekening**, de rekening met eenheden, die in 12 deelen, en ieder van deze weder in 12 onderdeelen verdeeld zijn, gelijk bij de rijnlandsche maat, daarom ook **duodecimale maat** geheeten; **duodecimaalsysteem**, het twaalftallig stelsel; **duodecimfīdisch**, nw lat. twaalfspletig; **duodecimlōbisch**, twaalflobbig; **duodecimōle**, f. Muz., eene figuur van 12 noten, die slechts voor 8 van gewone tijdswaarde gelden.

Duodēnum, lat. (v. *duodēni*, bij twaalftallen) of **dodecadactȳlon**, gr. n. Anat., de twaalfvingerige darm; **duodenaal**, dien darm betreffende, daartoe behoorende; **duodenītis**, ontsteking van den twaalfvingerigen darm.

Duodi, z. decadė; **duodrama**, z. **melodrama**.

duotrigesimaal, nw lat., tweeëndertigzijdig (v. kristallen.).

Dupe, f. fr., een bedrogene, om den tuin geleide, gefopte; een bloed, sukkel, onnoozele ziel, zwakhoofd, die zich ligt laat beet hebben; ook een kaartspel; **dupéren** (*duper*), bedriegen, beet hebben, foppen, bij den neus leiden, voor den gek houden, te leur stellen; **duperīe**, f. bedriegerij, misleiding, fopperij.

Duplum, n. lat., het dubbele, tweevoudige; **dupli pœna**, de straf van het dubbele; **iets *in duplo* doen, opmaken**, iets dubbel of in tweevoudig afschrift vervaardigen; **dupléren** (*duplāre*), verdubbelen; **dupliek**, f. nw lat., het tweede beantwoordings- of verweerschrift, of het tegenantwoord des beklaagden op de r ep l i e k des klagers, wederantwoord; **duplicéren**, lat. (*duplicāre*), verdubbelen; Jur., een tweede antwoord geven, op de repliek antwoorden, een wederantwoord indienen; **duplicātie** of **duplicatuur**, f. de verdubbeling; **duplicatie des teerlings**, z. **delisch problema**; **duplicatiel**, nw lat., wat zich dwars laat vouwen; **duplicātum** of **duplicaat**, n. iets dubbels; een dubbel afschrift van eene acte enz.; **dupliciteit**, f. de dubbelheid, het tweevoudig zijn van eene zaak; Phil., het vervallen in strijdigheden, ook de tegenstelling van twee krachten, b. v. het tegenwerken van de afstootende en aantrekkende kracht, oneig., de dubbelhartigheid, onopregtheid, valschheid, **duplicidéntisch**, nw lat., met dubbele tanden; **duplicipénnisch**, met overlangs gevouwen vleugels; **duplocónisch**, uit twee kegels over elkander bestaande.

Dupondīus, m. eene oud-rom. munt van 2 asses; ook iron., een aankomend student.

Dur, n. lat. (*durus*, *a*, *um*, hard), Muz., de harde toonsoort, in welker toonladder en accoord de groote terts ligt; de Italianen noemen die m a g g i o r e, de Franschen m a j e u r; *dura mater*, f. Anat., het harde hersenvlies; **duriteit**,

lat., **dureté**, fr. f. de hardheid, ongevoeligheid, hardvochtigheid, ruwheid, wreedheid, beleediging; *durante*, lat. (van *durāre*, eig. harden, dan duren, voortduren), gedurende, b. v. *durante lite*, gedurende het regtsgeding of den strijd; *durante matrimonio*, gedurende het huwelijk; **durābel**, duurzaam, blijvend, sterk; **durabiliteit**, f. de duurzaamheid; **durātie**, f. Med., de verharding; **duresceren**, hard worden; **duricordĭa**, f. de hardvochtigheid, onbuigzaamheid; **duricórisch**, hard van huid; **duriventrisch**, nw lat., hardbuikig.

Durra, f. eene soort van gierst, waaruit brood wordt gebakken in Arabië en N. Afrika.

Dury, m. Merc., ongebleekt oostind. katoen; **duryagra**, m. blaauw en wit gestreept oostind. katoen.

Dusack, **tusak**, **thiesack**, m. een vroeger gebruikelijk kort, breed, krom zwaard, met eene opening in plaats van gevest tot handvatsel.

Dütchen, n. hoogd. (spr. *duutchen*), eene munt van zilver of van biljoen in sommige duitsche staten; te Bremen $= \frac{1}{16}$ thaler of $11\frac{1}{4}$ ct.; te Dantzig $= \frac{1}{10}$ gulden of ongeveer 10 ct.

Duúmvir, m., pl. **duumvĭri**, lat., tweemannen, twee personen, die als ambtgenooten een overheids-ambt gemeenschappelijk waarnemen, **duumviraat**, n. het tweemanschap, de waardigheid van tweeman; die staatsinrigting, waarbij twee te gelijk regeren.

dux, m. lat., de aanvoerder; hertog; Muz., de leider, het thema of de hoofdzetting in eene fuge.

Duzāma, f. de alchimistische benaming van den steen der wijzen.

Dwoziani, pl. russ., edellieden in Rusland.

Dyárchen, pl. gr. (v. *dýo*, twee), twee koningen, die te gelijk denzelfden troon bekleeden, twee vorsten of eig. halfvorsten; **dyarchīe**, f. de twee-heerschappij, de regering van twee vorsten op denzelfden troon; **dyárchisch**, wat tot de dyarchie behoort; **dyas**, f. de tweeheid, het tweetal, paar; **dyadiek**, f. of **dyádisch talstelsel**, de door Leibnitz voorgestelde eenvoudigste verdeeling der getallen in klassen, waarbij men slechts twee cijfers (1 en 0) noodig heeft; het jaar 1846 wordt in dat talstelsel uitgedrukt door 11100110110.

Dynaméter, m. (uit het gr. onjuist gevormd), vergrootingsmeter, een werktuig om de vergrootingskracht der verrekijkers te meten.

Dynămus, **dynamōdus**, m. gr. (van *dynamis*, kracht), de kracht om 1000 ned. ponden eene ned. el hoog te ligten; **dynamiek**, f. de krachtenleer, de wetenschap der bewegende krachten, een deel der hoogere werktuigkunde, vgl. **hydronamiek**; **dynámisch**, veel vermogend, veel werkend, zelfkrachtig of -werkzaam, door inwendige levende kracht werkend, vrijwerkend, in tegenst. met mechanisch; ook de leer der krachten betreffende; **dynamisch stelsel** of **dynamistiek**, die leer, volgens welke men de stof als oorspronkelijk bewegende kracht beschouwt en de natuurverschijnsels het naast uit inwendige krachten of het levens-principe afleidt; **dynamĭcus**, **dynamist**, m. een aanhanger dier leer, het tegengestelde v. **atomist**; **dynamologīe**, f. de krachtenleer, de leer der natuurkrachten; Med., de leer der geneeskrachten, de wetenschap der artsenijkrachten; **dynamométer**, m. de krachtmeter, een door Regnier in Parijs uitgevonden werktuig om de krachten van menschen en dieren en die des tegenstands te meten; **dynamometrīe**, f. de krachtmeting.

Dynást, m. gr. (*dynástēs*), een magthebber, heerscher of beheerscher van eenen staat; **dynastīe**, f. eene heerschappij, oppermagt; eene volgrij van regerende vorsten uit hetzelfde geslacht, vorstengeslacht.

Dyophysieten, pl. gr., eene secte van christenen, die twee naturen in Christus aannamen; in tegenst. met de monophysieten.

dys-, gr. voorlettergreep, beteekent het kwade, verkeerde, gebrekkige (het tegendeel v. h. voorvoegsel *eu*—), overeenkomende met het nederd. mis, wan, on; van daar **dysæmie**, f. de ziekelijke gesteldheid v. h. bloed; **dysaërōdes**, door een' slechten toestand van den dampkring voortgebragt; **dysæsthēsis**, f. ongevoeligheid, stompzinnigheid; Med., de afwijkingen in de gevoeligheid der zenuwen; **dysæstheterīen**, pl., de ziekelijke aandoeningen der zinswerktuigen; **dysanagogīe**, f. de moeijelijke braking; **dysarthrītis**, f. Med., de onregelmatige jicht; **dysarthrōsis**, het tegennatuurlijk gewricht; **dysblennīe**, f. de gebrekkige menging, ziekelijke hoedanigheid van het slijm; **dyscatabrōsis**, **dyscatapōsis**, f. de moeijelijke doorzwelging; **dyschezīe**, f. de pijnlijke stoelgang; **dyscholīe**, f. de slechte hoedanigheid der gal; **dyschroiæ**, f. de afwijkingen van de kleur des ligchaams; **dyschylīe**, f. de ziekelijke hoedanigheid der chijl; **dyschymīe**, de ziekelijke toestand der spijspap in de maag en der vochten in 't algemeen; **dyscinesīe**, f. stijfheid, moeijelijke beweegbaarheid; **dyscoilīe**, f. een hebbelijk lijden van den onderbuik, b. v. hebbelijke doorloop, verstopping enz.; **dyscólus**, m. iemand, die van eene algemeen heerschende meening af-

gaat, een zonderling; **dyscoprīe**, f. de ziekelijke toestand der uitwerpselen; **dyscrasīe**, f. slechte vochtmenging, scherpte; **dyscrátisch**, kwaadsappig, zwaar- of dikbloedig; **dysdoorīa**, f. de ziekelijke hoedanigheid der tranen; **dysdacryōsis**, f. de gebrekkige tranen-afscheiding; **dysdynamīe**, f. ziekelijk aangedane levenswerkzaamheid, ziekte; **dysecoīa**, f. de hardhoorigheid; **dyselcīe**, f. kwade hoedanigheid van zweren; **dysenterīe**, f. (van *enteron*, darm, ingewand), de persloop, roode loop; **dysentérisch**, door den loop ontstaan, daaraan lijdende, daarnaar zwemende; **dysenterischēsis**, f. het niet ontlasten van stoffen bij den persloop; **dysepulotīca**, pl., hardnekkige zweren; **dyserethisīe**, f. die ziekelijke afwijking van de levenskracht, welke moeijelijke prikkelbaarheid wordt genoemd; **dysgalactīa**, f. slechte hoedanigheid v. h. zog; **dysgenesīe**, f. de ziekelijke of tegennatuurlijke verrigting der teeldeelen; **dysgeusīe**, f. de verkeerde smaak; **dysgeusthīe**, f. de ontaarde smaak; **dyshæmīe**, f. de ziekelijke gesteldheid v. h. bloed; **dyshæmorrhŏïs**, f. de onderdrukte of moeijelijk vloeijende aanbeijen; **dyshaphīe**, f. het ziekelijk gevoel; **dyshidrīe**, f. het ziekelijke, inz. moeijelijk volgend zweeten; **dyshorasīe**, f. het moeijelijk zien, slecht gezigt; **dysialīe**, f. de ziekelijke hoedanigheid van het speeksel.

Dysis, f. gr. (v. *dyein* ondergaan), het onderduiken, ondergaan.

Dyslalīe, f. de zwaarheid, belemmering van spraak; **dyslochīe**, f. moeijelijke of onderdrukte kraamzuivering; **dysmasēsis, dysmastēsis**, f. het moeijelijk kaauwen; **dysmenīe** of **dysmennorrhœa**, f. de moeijelijke maandelijksche zuivering; **dysmnesīe**, f. zwakte van het geheugen; **dysmorphīe**, f. de wanvormigheid, wangestalte; **dysmorph**, wanstaltig; **dysodīe** of **dysosmīe**, f. de walgelijke reuk uit neus, mond, maag, okselholten, voeten, vrouwelijke teeldeelen komende; **dysodontīasis**, f. het moeijelijk tanden krijgen; **dysopīe** of **dysopsīe**, f. de zwakzigtigheid; **dysorexīe**, f. de verminderde eetlust; **dysosmīe**, f. de verminderde reuk; **dysosphresīe**, f. het gebrekkig reukvermogen; **dysostōsis**, f. moeijelijke beendervorming, beenderenziekte; **dyspathīe**, f. het ongeduld der zieken, met klagen verbonden; **dyspepsīe**, f. de slechte spijsvertering; **dyspepsodinīe**, f. de maagpijn, door slechte spijsvertering veroorzaakt; **dysphagīe**, f. de moeijelijke doorzwelging; **dysphonīe**, f., z. v. a. **dyslalie**; **dysphorīe**, f. het kwalijk bevinden; **dyspionīe**, f. de ziekelijke hoedanigheid van het vet; **dyspnœa**, f. de kortademigheid, aamborstigheid, moeijelijke ademhaling; **dyspotismus**, n. het moeijelijk drinken; **dyssialīe**, f. de moeijelijke speekselbereiding; **dyssitēsis**, f. de moeijelijkheid om voedsel te gebruiken; **dysspermasīe**, f., **dysspermatísmus**, n. het onvermogen om het zaad te ontlasten; **dysspermīe**, f. de ziekelijke toestand v. h. zaad; **dyssynusīe**, f. het onvermogen der vrouw tot den bijslaap; **dysthelasīe**, f. de ongeschiktheid om te zuigen; **dysthérapeuta**, pl., hardnekkige ziekten; **dystherapīe**, f. moeijelijke genezing; **dysthesīe**, f. de rusteloosheid der zieken; **dysthymīe**, f. de zwaarmoedigheid, droefgeestigheid; **dystocīe** of **dystokīe**, f. de moeijelijke verlossing; **dystocologīe**, f. de leer van de moeijelijke geboorten; **dystonīe**, f. de afwijking in de spankracht eener spier; **dystrophīe**, f. slechte voeding; **dystychīe**, f. ongeval, ongeluk; **dysuresīe**, f. slechte hoedanigheid van de pis; **dysurīe**, f. de met ligte moeijelijkheden verbondene waterlozing.

Dziggtai of **dziggetai**, m. N. H., het tartarijsche paard, de wilde ezel.

E. (*)

E. = *erexit*, lat., hij heeft opgerigt; = *ejus*, zijn, van hem; = *est*, fr. *east*, eng., het oosten (op kompassen, kaarten); = *eminence*, fr. eminentie; = *excellence*, fr., excellentie; *e. c.* = *exempli causa*; *e. g.* = *exempli gratia*, zie **exempel**; *e. c.* ook = *ex commissiōne* (z. a.); *e. o.* = *ex officio*, ambtshalve; *e. p.* = *en personne*, fr., in persoon (op visitekaartjes); *Ed.* = *editio*, lat., uitgave; *ed.* = *edidit*, hij heeft uitgegeven; *edd.* = *edidērunt*, zij hebben uitgegeven; *etc.* = *etcetera*, en zoo voorts; *et s. p.* = *et sic porro*, en zoo verder; *ex.* = *exclusīve*, uitsluitenderwijze, met uitsluiting; *ex S. D.* = *ex senātus decreto*, volgens besluit van den raad; *Exc.* = excellentie; *Exod.* = exodus; *extr.* = extract.

Eagle, m. eng. (spr. *iegh'l*), eig. adelaar, arend; eene noord-amerik. goudmunt van 10 dollars, sedert 1 augustus 1834 = 24 gl. 82 ct. innerl. waarde; de vroegere zijn 1½ gl. meer waard.

Earl, m. eng. (spr. *erl*; gaelisch *iarla*, ijslandsch *jarl*), graaf; **earldoman**, m. de eerste graad van adeldom bij de Angelsaksers.

(*) De woorden, die men te vergeefs op deze letter mogt zoeken, zooals edilis, economie, zoeke men op Æ of Œ.

Eastne, **Easter**, **Ostne**, eene godin der oude Saksers, wier feest in april voorviel, van waar die maand bij hen e a s t heette; in het engelsch wordt het paaschfeest **easter** (spr. *iestur*) genoemd.

eau, f. fr. (spr. *oo*), water; *eau cosmétique*, n. (spr. — *tiek'*), schoonheidswater, blanketselwater; *eau d'ange* (spr. — *danzj'*), engelenwater; *eau d'arquebusade* (spr. — *dark'buzáad'*), schotwater, wondwater; *eau de beauté* (spr. — *boté*), schoonheidswater; *eau de bouquet* (spr. — *boeké*), bloemruikerwater; *eau de canelle*, kaneelwater; *eau de cerises*, kersenwater; *eau de Cologne*, keulsch water; *eau de fleurs d'orange* (spr. — *fleurd'oránzj'*), oranjebloesemwater; *eau de la reine*, koninginnewater; *eau de lavende*, lavendelwater; *eau de Luce*, vlocijende brandig-dierlijke barnsteenzure ammonia, een sterkriekend water, zoo genoemd naar zijnen uitvinder, een' apotheker; *eau de mille fleurs* (spr. — *miel'fleur*), duizendbloemenwater; *eau de muscat* (spr. *muuská*), muskaatwater, *eau de Perse*, perzisch water; *eau de rosmarin* (spr. — *romarèng*), rozemarijnwater; *eau de senteur* (spr. — *sangtéur*), reukwater, welriekend water; *eau de vie*, z. *aqua vitae; eau d'or*, goudwater; *eau forte*, sterkwater.

Eaux et forêts, pl. fr. (spr. *oo ze foré*), wateren en bosschen, het departement, dat de jagt en visscherij bevat, het jagtwezen, houtvesterschap.

Ebauche, f. fr. (spr. *eboosj'*), het eerste ontwerp, de eerste aanleg van eene schilderij, teekening of een geleerd opstel, de schets; **ebauchéren**, vlugtig of oppervlakkig ontwerpen, uit den ruwe bearbeiden.

Ebbenhout (lat. *ebĕnus*, gr. *ebĕnos*, v. h. hebr. *aeben*, steen), eig. steenhout, eene zwarte, zeer vaste en zware houtsoort; **ebenéren**, nw lat., met ebbenhout inleggen, opleggen; in 't algemeen inleggen, met zwart uitbijten; **ebeníst**, m. hij, die in ebbenhout werkt, of in- en opgelegd werk maakt; een schrijnwerker; **eben oxylon**, n. gr., het ebbenhout in Cochinchina.

Ebedmélech, hebr. mansn., eig. dienaar des konings.

Ebionieten, pl. (v. h. hebr. *ebjonīm*, d. i. de a r m e n), oorspr. joodsche benaming der eerste c h r i s t e n e n in 't algemeen; eene in de 2de eeuw ontstane kettersche secte, zoo geheeten naar E b i o, een stoïcynsch wijsgeer, leerling van Cerinthus; zij stelde, dat de zoon van Jozef en Maria om zijne goede werken door God tot zoon was aangenomen, verwierp al de propheten der Schrift en erkende alleen de boeken van Mozes.

Eblis, naam, dien de Arabieren aan den vorst der dæmons geven, eene verbastering van het gr. d i a b ŏ l o s.

eblouisseren, fr. (spr. *ebloe-iesséren*), verblinden; verbazen, verbluffen, verleiden, wegslepen; **eblouissement**, m. (spr. — *iess'máng*), verblinding, schemering voor de oogen; verrassing, verleiding.

ebranléren, fr. (spr. *ebrang*—), schokken, doen waggelen, schudden; ontmoedigen, besluiteloos maken; **ebranlement**, n. (spr. — *máng*), de schokking, schok, schudding, stoot; ontmoediging.

ebraséren, fr. (*s* = *z*), van binnen verwijden; **ebrasement**, n. fr. (spr. *ebraaz'máng*), verwijding der deuropening.

Ebriëteit, f. lat., de dronkenschap; **ebrĭens**, aan den drank verslaafd; **ebriosĭteit**, f. de neiging tot dronkenschap.

Ebrillade, f. fr. (spr. *ebrieljáad'*), in de rijkunst: een forsche ruk met den teugel, wanneer het paard niet wil wenden.

Ebullītie, f. nw lat. (v. *ebullīre*, opborrelen enz.), het koken, opwellen, opborrelen eener vloeistof door de hitte; Med., een uitslag van kleine blaartjes over het ligchaam, door eene verhittende behandeling of sterke gemoedsaandoening ontstaande; *ebullitĭo stomăchi*, f. Med., het koken der maag.

Eburōnen, pl., een volksstam van het oude België, die in het tegenwoordig Luikerland woonde.

Ecache, **escache**, f. fr. (spr. *ekásj'*), een langwerpig rond of ovaal paardenbit.

Ecaille-werk (spr. *ekalj'*—; van het fr. *écaille*, schub), schubvormig schilderwerk op porselein.

Ecarláte, n. fr., scharlaken, scharlakenrood.

ecartéren, fr. (*écarter*), verwijderen, afzonderen, ter zijde leggen, verstrooijen, uitweiden, van de hoofdzaak afgaan; in 't kaartspel: eenige kaarten afleggen of wegwerpen om andere daarvoor in de plaats te nemen of te koopen; **écart**, n. (spr. *ekáar*), de weggeworpen en daarvoor ingekochte kaarten; **écarté**, n. zeker kaartspel, dat door 2 personen met 32 kaarten wordt gespeeld.

Ecblōma, n. gr., het uitgeworpene, van daar de bij eene miskraam uitgedrevene vrucht.

Ecbolĭca, pl. gr. (v. *ekbolē*, uitwerping), Med., middelen, die in moeijelijke verlossingen gebruikt worden; ook vruchtafdrijvende middelen, z. v. a. a b o r t i v a.

Ecbrásma, n. gr. Med., een onregelmatig, plotseling ontstaand uitslag, inz. aan den mond.

Eccánthis, f. gr. Med., een gezwel in den inwendigen ooghoek, ontstaan door ontsteking van den traanheuvel.

Eccathartĭca, pl. gr., zuiverende, ont-

lastende middelen, b. v. zweetdrijvende en purgerende.

ecce homo, lat., zie, welk een mensch! als subst. een **eccehómo**, n. Pict., een beeld van den lijdenden Jezus in den toestand, waarin Pilatus hem met die woorden aan de joden voorstelde; eene buste met de doornenkroon.

Eccentriciteit, z. **excentriciteit.**

Ecchilysis, f. gr., de fluimlozing.

Ecchorēsis, f. gr., de stoelgang.

Ecchylōma, n. gr., een verdikt uittreksel of extract uit planten of andere ligchamen.

Ecchymōsis, **ecchysis**, f. of **ecchymōma**, n. gr. Med., de uitstorting van bloed uit de vaten in het celweefsel, waardoor blaauwe huidvlekken geboren worden.

ecclesia, f. lat. (eig. volksverzameling, van het gr. *ekklesia*), de kerk; *e. cathedrālis*, bisschoppelijke kerk; *e. filiālis*, dochterkerk; *e. mater*, moederkerk; *e. metropolitāna*, hoofdkerk, aartsbisschoppelijke kerk; *e. militans*, de strijdende kerk; *e. pressa*, de onderdrukte kerk, de kerk in druk; *e. regnans*, de heerschende kerk; *e. triúmphans*, de zegepralende kerk; *e. vagans*, eene dolende gemeente; *e. viduāta*, de ledigstaande, niet bediend wordende kerk; **ecclesiárch**, m. gr., een kerkvoogd, de opziener over de kerken en de regeling van de godsdienst in de grieksche kerk; **ecclesiarchīe**, f. de kerkelijke heerschappij, het kerkelijk toezigt; **ecclesiástes**, m. Salomo's boek de Prediker; **ecclesiastĭcus**; m. een geestelijke; het boek v. Jezus Sirach; **ecclesiástisch**, **ecclesiastiek**, tot de kerk behoorende, kerkelijk, geestelijk; **ecclesiastiek**, f. de kerkleer.

Ecclĭsis, f. gr. (v. *klisis*, buiging), Chir., de ontwrichting; verschuiving van gebrokene beenderen.

ecco! it., zie! zie daar!

Eccopē, f. gr. Chir., het uitsnijden van een deel; **eccŏpeus**, m. een snijmes.

Eccoprotĭcum, n. gr. (v. *kópros*, drek), Med., een zacht afvoerend middel.

Eccrinocritĭca, pl. gr. Med., kenteekenen, aan de natuurlijke uitwerpselen ontleend.

Eccrinologīe, f., z. v. a. **eccrisiologie**

Eccrĭsis, f. gr. (vgl. **crisis**), de afzondering, uitscheiding, uitdrijving der ziektestof door zweet, pis enz.; **eccrisiologīe**, f. de leer van de uitwerpselen des menschelijken ligchaams; **eccrisioschēsis**, terughouding van critische ontlastingen; **eccrítisch**, wat de uitscheiding of afzondering bewerkt of haar betreft.

Eccyēsis, f. gr., zwangerschap buiten de baarmoeder.

Ecdársis, f. gr. (v. *darsis*), Med., de ontvelling.

Ecdemiomanīe, f., **ecdemionōsos**, m. gr., de zucht om te reizen, reisziekte, een gebrek, waaraan rijke Engelsche en arme Duitschers somtijds lijden.

Echafaud, n. fr. (spr. *eesjafó*; v. h. mid. lat. *escafaldus*; Bilderdijk zegt: het is eig. *chatfaux*, d. i. looze of valsche kat [stormtuig], die men wegnemen kan), het schavot, bloedtooneel, straftooneel; **echafaudage**, f. (spr. —*dáazj'*), het opslaan van een schavot; een steiger, stellage; Fort., de stelling of steiger achter de vestingwallen om met het klein geweer door de schietgaten te kunnen vuren.

Echalótte, f. fr. (spr. *eesja*—) of **sjalotte** (z. a.), Bot., eene bolplant, die in reuk en smaak naar het knoflook gelijkt; schalonje, sauslook.

echampiéren, fr. (*echampir*), Pict., van den grond doen uitkomen, los maken.

echancréren, fr. (spr. *eesjank*—), uithollen, boogvormig uitsnijden; **echancrúre**, f. rond uitsnijdsel, uitholling, halvemaanswijze uitsnede.

Echange, m. fr. (spr. *eesjánzj'*), de ruiling, uitwisseling, wissel; **echangéren**, ruilen, uitwisselen.

Echantillon, n. fr. (spr. *eesjangtieljóng*), het staaltje, de proef, het monster, b. v. van een stuk laken.

echappéren, fr. (*échapper*, spr. *eesjap*—), wegloopen, ontloopen, doorgaan, de vlugt nemen, uitbreken, ontspringen, ontsnappen, ontkomen; **echappáde**, f. een valsche snede of haal bij graveurs, wanneer de graveerstift uitglijdt; in 't algemeen: eene ontsnapte fout, overziening, overijling; **echappatoire**, f. (spr. —*todar'*), eene uitvlugt, een voorwendsel; **echappé**, m. een ontsnapte; een paard, geteeld uit een' buitenlandschen hengst en eene inlandsche merrie; **echappement**, n. (spr. —*máng*), het ontsnappen, doorgaan, ontvlugten; bij raderuurwerken: het schakelrad, cylinderrad.

Echarpe, f. fr. (spr. *eesjárp'*; oorspr. duitsch, z. *sjerp*), de sjerp, lijfgordel, ambts- of eeregordel; draagband; een smalle shawl van floers of soortgelijke stof; Mil., *en écharpe* **beschieten**, in scheve rigting beschieten; **echarpéren**, schuins beschieten, dwars houwen, zijwaarts aangrijpen.

Echaudé, f. f. (spr. *esjode*), een klein Parijsch gebak.

echaufféren, fr. (*échauffer*, spr. *esjof*—), verwarmen, warm, heet maken, verhitten; toornig of ongeduldig maken, het hoofd warm maken; **echauffánt**, verhittend; **echauffement**, n. (spr. —*máng*), de verhitting.

Echéance, f. fr. (spr. *eesje-ángs*), de vervaltijd van eenen wissel.

échec, m. fr. (spr. *eesjék*), schaak; ook stoot, slag, nadeel, verlies, schade; *echecs*, pl., het schaakspel, de daartoe vereischte stukken; *en échec* **houden** (spr. *ang*—),

Mil., den vijand altijd in de klem of in vrees, in besluiteloosheid of werkeloosheid houden; *echiquier*, m. (spr. *eesjiki-é*), het schaakbord; Mil., de schaakbordvormige stelling der troepen; *en échiquier*, schaakbordsgewijs, kruisgewijs, b. v. optrekken, aftrekken.

Echeiastechnīe, f. gr., de kunst der stemverandering, de buiksprekerij.

Echel, m. een bloedzuiger.

Echelle, f. fr. (spr. *eesjéll*), de ladder, toonladder; ook de maatstaf, waarnaar eene teekening, eene kaart ontworpen is, de schaal; eene zeehaven, eene handel- of stapelplaats in de Levant; *en echelon* (spr. *ang eesjelóng*), Mil., laddervormig, d. i. in kleine op elkander volgende afdeelingen, als zoovele sporten eener ladder, marcheren of oprukken.

Echemythīe, f. gr., de stilzwijgendheid, de kunst of gave van te hooren en te zwijgen.

Echīnus, m. gr. (*echīnos*), N. H., de egel; zeeëgel; Arch., het ei aan de ionische zuilen, of eivormig sieraad, vervat in eenen dop, welke naar dien der kastanje gelijkt; **echiniet**, m. een versteende zeeëgel, egelsteen, paddesteen, slangenei, zeeappel enz.; **echinocóccus**, m. gr. N. H., (v. *echīnos*, stekel, en *kókkos*, kern), eene soort van ingewandsworm, ook veelhoofd (*polycephălus*) genoemd, dewijl men gemeend heeft op eenzelfde blaasje verscheidene monden met in kransen zittende voelers te ontdekken; **echinodermăta**, pl. gr. N. H., stekelhuiden, zekere dierklasse, aldus om hunne stekelachtige huid genoemd; **echinoïden**, pl. N. H., zeeegels, met stekels bezette en door eene kalkachtige schaal omgevene, meest appelvormige zeedieren; **echinophthalmīe**, f. Med., eig. egeloogigheid, de verouderde naam voor de oneffenheden der oogleden, die zich bij vele ooglidsontstekingen vormen; **echinorhýnchus**, m. gr. N. H. (van *echīnos*, stekel, en *rhýnchos*, snuit), de stekelsnuitworm, eene soort van ronde ingewandsworm.

Echiquier, m., z. ond. *echec*.

Echĭum, n. gr. Bot., de slangenkop, een plantengeslacht van de familie der bernagieachtigen of ruwbladigen.

Echo, f. gr. (*ēcho*, f.), Myth., eene nymph uit het gevolg v. Juno, eene dochter van de lucht en de aarde, die wegens versmade liefde zoodanig van droefheid verteerde, dat er niets van haar overbleef dan de stem; de weêrklank, terugkaatsing van het geluid, na- of weêrgalm; Poët., een dichtstukje, waarbij eene of meer der laatste lettergrepen van eenen versregel buiten de maat herhaald worden; **echométer**, m. een klankmeter, een werktuig, door Sauveur in 1701 uitgevonden, om den duur der maten in de muzijk naauwkeurig te bepalen, later verbeterd en **metrometer** genoemd; **echometrīe**, f. de klank- of weêrgalmmeting, naar welke kunstmatige echoos kunnen te weeg gebragt worden; **échōnisch**, l. **echōdisch** (gr. *echōdes*), terug galmend, weêrkaatsend.

Eckhart of **Eckard**, oudd. mansn. (v. *ecke*, weleer voor snede, zwaard), de zwaardsterke, de moedige met het zwaard.

eclaircéren, gew. **eclaircisséren**, fr. (*éclaircir*), helder maken, opklaren, verlichten; ophelderen, inlichting geven, teregt wijzen; **eclaircissement**, n. (spr. *eklérsiess'máng*), de inlichting, verklaring eener duistere zaak, opheldering, teregtwijzing.

eclairéren, fr. (*eclairer*), licht verspreiden, verlichten; **eclaireurs**, pl. (spr. *eklèreur*), Mil., een ligte troep, die het leger vooruit trekt om te ontdekken of zich vijanden in de bosschen enz. ophouden, scherpschutters.

Eclampsīe, f. gr. Med. (v. *eklampein*, uitstralen), stuiptrekkingen, die zich over het gansche ligchaam verbreiden, inz. bij kleine kinderen, kinderkrampen.

Eclat, m. fr. (spr. *eeklá*), de glans, het opzien, geruisch, de ruchtbaarheid; eene opzienbarende handeling; **eclatéren** (fr. *éclater*, eig. in stukken springen, bersten), bekend of ruchtbaar worden, aan den dag komen, uitkomen, uitbreken; **eclatánt**, schitterend, uitstekend, in 't oog vallend, opzienbarend, opentlijk, wereldkundig.

Eclectĭcus, m, gr. (v. *eklégein*, uitkiezen), een uitkiezer, onderzoekend en schiftend wijsgeer, die, zonder zich aan een bepaald stelsel te houden, uit alle philosophische scholen over neemt wat hem het beste voorkomt; **eclecticísmus**, n. het streven om uit vele zaken het beste te kiezen, inz. uit een wijsgeerig oogpunt; **ecléctisch**, uitkiezend, schiftend, onderzoekend.

Eclēgma, n. gr. (*ekleigma*, v. *ekleichein*, uitlekken), z v. a. **electuarium**.

Eclepĭsis, f. gr. Med., de afschilfering der beenderen.

Eclips, f. gr. (*ek-leipsis*, het uitblijven, verdwijnen), de verduistering van een hemelligchaam door de tusschenkomst van een ander; **zon-eclips**, zonsverduistering (eig. aardverduisting); **maan-eclips**, maansverduistering; **eclípsis** (scil. *animi*), f. Med., flaauwte met verlies van bewustzijn verbonden; **eclipserĭon**, m. een werktuig om het verschijnsel van zon- en maaneclipsen aanschouwelijk te maken; **eclipséren** (fr. *eclipser*), verduisteren, verdonkeren; verdwijnen, wegsluipen, zich uit de voeten maken; **eclipťica**, f. de zonneweg, dierenriem, de baan, die de

zon jaarlijks schijnt te doorloopen (dus geheeten, omdat in de nabijheid van dezen cirkel de verduisteringen voorvallen.

Eclóge, f. gr. (*eklógē*, van *eklégein*, uitkiezen), eig. een uitgekozen, uitgelezen stuk, inz. gedicht; herderszang, veldlied, landelijk gedicht, idylle (dewijl de idyllen van Virgilius onder dien titel verschenen).

Eclȳsis, f. gr. Med., eig. oplossing; zwakte, onmagt, het wegzinken der krachten.

Ecole, f. fr. (v. h. lat. *schola*), school; *école centrale* (spr. *—sangtráal'*), de school in elk fr. departement opgerigt voor den 2den graad van het onderwijs; *ecole de droit* (spr. *—droá*), regtsschool; *école de médecine*, artsenijschool; *école militaire*, krijgsschool; *école normale*, normaalschool, modelschool; *école polytechnique*, school voor de kweekelingen der artillerie, genie enz., de algemeene kunst- en beroepsschool te Parijs; *école primaire*, aanvangsschool, school voor het eerste onderrigt; *école secondaire*, de school, die op de primaire of elementaire volgt, middelschool; *école vétérinaire*, eene veeartsenijschool.

e of *ex continénti*, z. ond. **continéren.**

e. contrario, z. v. a. *au contraire.*

écorchéren, fr. (*écorcher*, spr. *ekorsj—*), villen, afstroopen, ontschorsen, schillen; overvragen, een' onredelijken prijs vorderen, snijden, afzetten; ook gewelddadig behandelen, mishandelen, radbraken, b. v. eene taal; **écorché**, m. bij schilders en beeldhouwers: eene figuur zonder huid, welker spieren men ziet.

ecornéren, fr. (*écorner*), onthoornen, de hoornen afstooten; afkorten; besnoeijen, beperken, verminderen.

Ecossaise, f. fr. (spr. *ekossèz'*), een schotsche dans; **ecossaise-wals**, m. een snelle wals in $\frac{2}{4}$ maat.

ecouléren, fr. (*écouler*, spr. *ekoe—*), af-, uit-, wegvloeijen; **ecoulement**, n. (spr. *ekoel'máng*), de af-, uit-, wegvloeijing; het vervliegen, b. v. van geestige deelen; Merc., de verkoop, afzetting, het debiet der waren.

Ecoute, f. fr. (spr. *ekóet'* v. *écouter*, luisteren), Fort., eene gallerij om de werken der vijanden te ontdekken, luistergang; een luchtgat in de kasematten; in de kloosters eene door traliewerk of jalousiën afgeslotene plaats, het hoorvertrek, de traliestoel; **écouté**, m. een wandelstokje, z. v. a. **badine**; *aux écoutes* **zijn** (spr. *ooz—*), op de loer staan, heimelijk luisteren, luistervinken; *écoutez* (spr. *ekoeté*), hoor eens! luister! **ecoutille**, f. (spr. *ekoetielj'*), het luik, luikgat in het verdek van een schip.

ecphráctisch, gr. Med., openend, oplossend; **ecphractĭca**, pl., oplossende, verdunnende middelen, tot het openen van verstopte wegen geschikt; **ecphráxis**, f. de doorbreking, de opening van een verstopt deel door geneesmiddelen; de verdunning van verdikte sappen in het ligchaam.

Ecphȳma, n. of **ecphȳsis**, f. gr. (vgl. **phyma**), het uitwas, de bult.

Ecpiésma, n. gr. (van *ekpiédzein*, zamen drukken), een verdikt uittreksel of extract; eene beenbreuk van den schedel, bij welke de beenstukken, naar binnen gedreven zijnde, de hersenvliezen drukken; **ecpiésmus**, m. uitpuiling van den oogbal.

Ecplexīe, f. gr., de plotselinge verstijving v. schrik, de ontzetting.

Ecpneumatōsis, f. gr., de uitademing; de van het bloed afgescheidene wasem, die bij de uitademing wordt uitgedreven.

Ecptōma, n. en **ecptōsis**, f. Chir., de ontwrichting; eig. uitvalling.

Ecpyēma, n. gr., een veretterd deel, eene verzwering, etterborst; **ecpyēsis**, f. de veretterring, het volkomen veretteren.

Ecpyrōsis, f. gr., verbranding, ondergang der wereld door vuur.

ecraséren, fr. (*écraser*, spr. *ekraz—*), verpletten, plat drukken, verbrijzelen, vertreden, vernietigen; **écrasé**, m. een danspas, waarbij de beenen ver vaneen gebragt worden.

ecretéren, fr. (*écréter*), Mil., eig. ontkammen, het bovenste gedeelte, b. v. van eenen wal, een bolwerk, eene palissade wegschieten.

Ecritoire, m. fr. (spr. *ekritoáar'*), een inktkoker, schrijfbak met pen, inkt, lak, ouwels, pennemes enz.

Ecrivailleur, m. fr. (spr. *—walj—*), een veelschrijver, broodschrijver, broddelaar, papierbekladder.

Ecrȳthmus, m. gr., de onregelmatige pols.

Ecsarcōma, n. gr. (v. *sarx*, gen. *sarkós*, vleesch), een vleeschuitwas, wild vleesch in wonden.

Ecstăsis of **ecstáse**, f. gr. (fr. *extase*, eig. verwijdering van de plaats), de verrukking, geestvervoering, opgewondenheid, de hooge opgetogenheid van den geest (als het gevolg van eene overspannen verbeeldingskracht), die soms tot zinsverbijstering en bewusteloosheid gaat; de hoogste graad der vreugde; bij de nieuwe platonisten: de aanschouwing van het absolute; **ecstasiéren**, verrukken; **ecstátisch**, verrukkend, zinverheffend, geestvervoerend; ook verrukt, begeesterd; **geëcstasiëerd**, *en extase* **zijn**, fr., in verrukking, buiten zich-zelven zijn; **ecstatĭcus**, m. een opgetogen, begeesterd priester, propheet.

Ectăsis, f. gr., uitrekking, verlenging, b. v. van lettergrepen; Med., verwijding.

Ecthĕsis, f. gr., uitlegging, verklaring.

Ecthlimma, n. gr., eene oppervlakkige beschadiging der huid, door drukking voortgebragt.

Ecthȳma, n. gr. (v. *ekthyein*, uitbotten), Med., ieder huiduitslag, dat zich als puistjes voordoet, etterpuist, etterende haarworm.

Ectomĭas of **ectŏmos**, m. gr., z. v. a. **castraat**.

Ectopīe, f. gr. (v. *tópos*, plaats), eig. ontplaatsing; Med., ontwrichting, ziekelijk veranderde plaatsing van een ligchaamsdeel, z. v. a. **ectopismus**, m. en **ectropĭsis**, f.

Ectrimma, n. gr. Med., het openwrijven; eene afgeschaafde plek der huid.

Ectrōma, n. **ectrōsis**, f. of **ectrōsmus**, m. gr., eene ontijdige geboorte, z. v. a. **abortus**; **ectrotĭca**, pl., vruchtafdrijvende middelen.

Ectropĭum, n. gr. Med., de buitenwaartsche omkeering van de oogleden.

Ectrosis, ectrotica, z. **ectrōma**.

Ectylotĭca, pl. gr. Med., middelen tegen vereelting, eksteroogen; ook *synoniem* met **depilatoria**.

Ectȳpe, n. gr. (*ektўpon;* vgl. **typus**), afdruk van gesneden steenen; **ectypographīe**, f., z. v. a. **relief-druk**, een verheven druk voor blinden, een letterdruk, die op het gevoel kan gelezen worden.

Ecu, m. fr. (eig. een schild, van het lat. *scutum*, it. *scudo*), een fransche daalder van 3 livres of 1 gl. 42½ ct., zoo geheeten, omdat er het fr. wapenschild opstond; *ecu blanc*) = 2 gl. 40 ct.; **ecu d'or**, z. v. a. louis d'or; **ecu neuf**, 6 livres stuk, = 2 gl. 85 ct.; **ecu patagon**, geneefsche rekenmunt, ongeveer = 1 gl. 60 ct.

Ecumeur, m. fr., eig. een afschuimer, een schuimlooper, panlikker, tafelbroêr; een plunderaar van geschriften, denkbeeldendief; een zeeroover, vrijbuiter, zeeschuimer.

Ecurīe, f. fr. (verwant aan het ned. schuur), een paardenstal; de gezamentlijke tot eene stoeterij behoorende personen; de woning dier personen.

Ecusson, m. fr. (spr. *ekusóng*, vgl. **ecu**), het wapenschild; **ecuyer**, m. (spr. *ekwi-jè*), een schild- en wapendrager, schildknaap; stalmeester, berijder, pikeur.

Eczéma, n. gr., eig. wat door hitte is uitgedreven; Med., puistjes van de grootte eener gierstkorrel, die bij warm weder op de huid ontstaan, zoogenoemde hittepuistjes.

Edax, m. lat., een vraat, vreetzak; **edaciteit**, f. (lat. *edacitas*), de vraatzucht, overmatige eetlust.

Edda, f. eig. stammoeder; de titel der beide verzamelingen van ijslandsche dichtwerken, waarin de gansche schat v. scandinavische mythen is weggelegd, de oudste scandin. oorkonde, die de noordsche goden- en heldengeschiedenis bevat; men onderscheidt de beide verzamelingen in de **oude** of **Sämundsche edda**, naar Sämund Sigfuson, die haar in de eerste helft der 11de eeuw bijeen bragt, en in de **jongere edda**, welker zamenstelling aan Snorro Sturleson in de 13de eeuw wordt toegekend.

ede, bibe, lude, lat., eet, drink, speel!

Edeline, vrouwenn.: de edelgezinde, edele.

Eden, n. hebr., het paradijs, de lusthof; eig. het vreugdgenot.

Edentāta, pl. lat. N. H., tandelooze zoogdieren, namelijk dezulken, die noch hoek- noch snijtanden hebben. Zij bewonen Afrika, Amerika en Nieuw-Holland.

Edhemieten, pl., muhamedaansche predikmonniken, die deels in kloosters leven, deels zich in de woestijn ophouden.

e diamĕtro, z. **diameter**.

Edict, n. lat. (*edictum*, v. *edicĕre*, bekend maken), bij de oude Romeinen: de opentlijke afkondiging of aanslag van den prætor omtrent de beginselen, naar welke hij zijn ambt in het volgend jaar zou waarnemen; voorts « het praetorisch edict », eene der beroemdste bronnen, waaruit het rom. regt is voortgevloeid; in 't algemeen eene landsverordening, openbaar bevel, vorstelijk bevelschrift; *edictum demolitorĭum*, n. een gebod tot nederwerping of afbreking; *ed. peremptorĭum*, een terstond op te volgen gebod; *ed. perpetŭum*, een altijddurend, immergeldend gebod; *ed. restitutorĭum*, een herstellings- of vergoedingsbevel; *ed. successorĭum*, eene wet v. erfopvolging; *ed. temporāle*, een tijdelijk, slechts voor een' bepaalden tijd geldend bevel; **edictāle citātie**, f., **edictālladung**, f. hoogd., of *edictāles* [*litterae*], pl., eene geregtelijke opentlijke dagvaarding; *edictaliter* **citéren**, opentlijk, geregtelijk dagvaarden.

edifiant, fr. (spr. *—áng*), stichtelijk, opbouwend in 't geloof.

edéren, lat. (*edĕre*), uitgeven, bekend maken; uitleveren; **editie**, f. de uitgave, oplage van een boek; Jur., de geregtelijke voorlegging en mededeeling, b. v. *editio documentōrum*, de voorlegging der oorkonden tot kennisneming van de tegenpartij; *ed. princeps*, de eerste uitgave, de eerste afdruk van oude schrijvers sedert de uitvinding der boekdrukkunst; **edĭtor**, m., fr. **editeur**, de uitgever.

Edmund, angels. (v. *ead*, *ôd*, oudd. *ôt*, rijkdom, vermogen, en *mund*, man, beschermer, voogd, hoogd. *vormund*, oudnederd. *voormonder*), mansn.: beschermer of beschutter v. h. vermogen.

Eduard, **Edward**, (van *ead* [vgl. **Edmund**], en *uard*, *ward*, bewaarder, beschermer); angels. mansn.: wachter of bewaker v. h. vermogen.

educéren, lat. (*educāre*), opvoeden; **educātie**, f. de opvoeding; **educātor**, m. de opvoeder.

Edúct, n. lat. (*edúctum*, v. *educĕre*), het uitscheidsel, d. i. een zuiver uitgescheiden bestanddeel van een zamengesteld ligchaam; het tegenovergestelde van product. Zoo b. v. is het uit krijt door zwavelzuur verkregen koolzuur een educt, het bij de reductie van een metaaloxyde door kool ontwijkende een product.

edulcoréren, mid. lat. (v. h. lat. *dulcis*, zoet), verzoeten door bijvoeging van zekere hoeveelheid suiker, honig of siroop; **edulcorātie**, f. de verzoeting, ontzuring, ontzouting.

Edulĭën, pl. lat. (*edulĭa*), eetwaren, eetbare dingen.

e duobus malis minĭmum eligéndum est, lat. sprw., uit twee kwaden moet men het minste kiezen.

Eféndi, m. turk. (ontstaan uit het gr. *authéntēs*, nw gr., uitgesproken *awféntis*), heer, de titel v. een turkschen staatsdienaar en geleerde, inz. regtsgeleerde of wetverklaarder; **hekem-efendi**, m. de eerste lijfarts des sultans; **iman-efendi**, m. de geestelijke v. h. serail; **reis-efendi**, m. (v. h. arab. *reïs*, *reïs*, hoofd, opperhoofd, de eerste), de turksche rijkskanselier en minister der buitenlandsche zaken.

effacéren, fr., uitwisschen, uitdelgen, uitvegen, doordoen, doorhalen.

effaréren, fr., doen ontstellen, ontzetten, verbluft maken, buiten zich-zelven brengen; **geëffareerd**, ontsteld, verschrikt, onthutst, verbluft.

Efféct, m., lat. *efféctus*, v. *efficĕre*, bewerken), de werking, uitwerking, het gevolg; **effecten**, pl., goederen, vermogen, have; Merc., wissels, ook z. v. a. **staatseffecten**, staatspapieren, landsschuldbrieven; **effecten-conto**, n. de rekening van een staatspapier of obligatie-artikel in het grootboek; **effecten-handel**, handel met landsschuldbrieven; **effectief**, als adverb. ook *effectīve*, lat., of *effectivement*, fr., werkelijk, inderdaad, wezentlijk; **effectuéren** (fr. *effectuer*), verwezentlijken, bewerken, bewerkstelligen, voltrekken, volvoeren, tot stand brengen; **effectuéring**, de bewerkstelliging, volvoering van eenen last enz.

effeminéren, lat. (*effemināre*), verwijfd of weekelijk maken, verwijven; **effeminātie**, f. de verweekelijking, verwijving; de verwijfdheid, onmannelijkheid.

Effendi, z. **efendi**.

effervescéren, lat. (*effervescĕre*), opbruisen, opwellen, opborrelen, **effervescéntie**, f. Chem., het opbruisen, te weeg gebragt door de ontwikkeling van het eene of andere gas uit een vocht, b. v. bij de vermenging van alkaliën met zuren; oneig. het vuur, de drift.

Effestucātie, f. mid. lat. (v. h. lat. *festūca*, halm), in het duitsche regt: eene zinnebeeldige overgave van een onroerend goed door overreiking van een' afgesneden tak, een' houtspaan, eene graszode enz.

effeuilléren, fr. (spr. *efuilj*—), afbladeren, ontbladeren, van loof ontdoen; ook splijten, vaneen wijken (v. karton, kaarteblad); **effeuillement**, n. (spr. *fuilj'máng*), Neol., de toestand der boomen en planten, ontdaan van hun gebladert, de bladerloosheid.

efficiéren, lat. (*efficĕre*), bewerken; **efficiént**, werkzaam; *efficĭens causa*, z. *causa*; **efficiéntie**, f. de werkzaamheid; **efficaciteit**, f. de krachtwerking, werkzaamheid, nadruk.

effigĭes, f. lat., de beeldtenis, b.v. iemand *in effigĭe*, d. i. in beeldtenis, verbranden, ophangen enz.

effiléren, fr. (*effiler*), uitrafelen, de draden uittrekken; **effilé**, n. garenfranje, franjeachtig uitgerafeld rouwgoed; **effilúre**, f. het uitgerafelde aan een stuk stof.

efflagitéren, met ernst vorderen, met aandrang afsmeeken, aftroggelen.

Efflātie, f. nw lat. (v. *efflāre*, uitblazen), het oprispen uit de maag.

effleuréren, (fr. *effleurer*), alleen de oppervlakte ligt aanraken, wegnemen, afschaven b. v. het vel; oneig. oppervlakkig behandelen, ligt over eene zaak heen loopen zonder haar te doorgronden.

efflorescéren, **efflor éren**, lat. (*efflorescĕre*), opbloeijen, uitslaan; beslaan, verweêren; **efflorescéntie**, f. Bot., de bloeitijd, het bloeijen, in bloei staan; Med., huiduitslag; Chem., verandering eener vaste zelfstandigheid in eene poederachtige stof door hare blootstelling aan de open lucht, hetzij dit door aantrekking van het vocht uit den dampkring en overgang in een hydraat, of door het verlies van haar kristalwater, of door verbinding zoowel met het water als met de zuurstof van de lucht geschiede; verweêring, aanzetting van bloemen.

effluéren, lat. (*effluĕre*), uitstroomen, vervlieten, verdwijnen; **effluvĭa**, pl., de uitvloeijingen, uitdampingen; **efflúxie**, f. de uitvloeijing, uitvloed.

effocéren, lat. (*effocāre*), verstikken, verworgen.

effodéren, lat. (*effodĭre*), uitgraven; **effóssie**, f. de uitgraving.

efforcéren [**zich**], fr. (*s'efforcer*), zich beijveren, zijn best doen, trachten, al zijne krachten inspannen, zich weren; **effort**, n. (spr. *efór*), de poging, inspanning, bemoeijing, krachtsbeproeving, nadruk, het streven.

Effráctie of **effractuur**, f. nw lat., de braak, openbreking; Med., de gewelddadige beleediging v. den schedel; **effráctor**, fr. **effracteur**, m. een misdadiger, die een' diefstal met braak heeft gepleegd. een inbreker.

effrayéren (spr. *efréj*—; fr. *effrayer*), verschrikken, angst of vrees aanjagen; **effrayánt** (spr. *efréjáng*), verschrikkelijk, ontzettend, vreeselijk.

Effrenātie. f. lat. (*effrenatio*), de teugelloosheid; **geëffreneerd**, teugelloos, uitgelaten, onbandig.

effronté, fr. (spr. *efrongté*) of **geëffronteerd**, onbeschaamd, schaamteloos, driest; **effronterīe**, f. onbeschaamdheid, driestheid, een stalen voorhoofd.

effroyable, (spr. *efroajábl'*) en als adverb. **effroyablement** (spr. —*máng*), fr. ontzettend, verschrikkelijk, afschuwelijk, ijselijk, vreeselijk, gruwelijk.

effugiéren, lat. (*effugĕre*), ontvlugten, ontvlieden, ontgaan.

Effulgurātie, f. nw lat. (v. *fulgur*, bliksem), het opblikkeren, opbliksemen; de opheldering, verlichting.

effundéren, lat. (*effundĕre*), uitstroomen, uitgieten; uitbreken; **effūsie**, f. de uitstorting, uitgieting, het uitstroomen, b.v. v. h. licht; het uitbreken van een' hartstogt enz.

egaal, fr. (*égal*, v. h. lat. *aequālis*), gelijk, gelijkvormig, gelijkmatig, even, effen; eenerlei, onverschillig; overeen komend; **egaléren**, gelijken, passen; **egaliséren**, gelijk maken, vereffenen; **egalisātie**, f. de vereffening, gelijkmaking; **egaliseur**, m. (spr. *eghaliz*—), een gelijkmaker, vereffenaar; **egalíst**, m. Neol., een voorstander van de gelijke verdeeling der goederen of bezittingen; **egaliteit** en **egalité**, f. gelijkheid, gelijkvormigheid, inz. in politieken zin, waarom ook **liberté** (vrijheid) **en égalité** tot de leus der fransche republiek werd, en de hertog v. Orleans, vader van koning Lodewijk Philippus I, den naam Egalité aannam.

Egard, n. fr. (spr. *egháar*), het aanzien, de achting, hoogachting; inschikkelijkheid, toegeeflijkheid; *en égard* (spr. *ang*—), met opzigt, met betrekking, ten aanzien.

egaréren, fr. (*égarer*), verwarren, van den weg brengen; **zich egaréren**, zich verwarren, verdolen, van den weg raken; **geëgareerd**, verward, verstrooid, niet wel bij zinnen; **egarement**, n. (spr. *eghaar'máng*), de afdwaling, dwaling, het wangedrag; de verstrooidheid, verwarring; afwezigheid van geest, ijlhoofdigheid. bijsterzinnigheid.

Egart, m. een stuk woestliggend veld.

egayéren (spr. *eghéj*—), fr. (*egayer*), vervrolijken, verblijden, vrolijk of blijde maken, verlustigen, opbeuren.

Egbert, **Ekhart**, **Eginhart**, oudd. mansn. (v. egge, ecke, d.i. snede, zwaard); zwaardglorie, zwaardmoed, de door het zwaard beroemde.

Egerĭa, f. Myth., eene boschnymph, door Numa als eene Deus ex machina aangewend om aan zijne wetten meer klem te geven; zij was de patrones der zwangere vrouwen.

egerminéren, lat. (*egermināre*), ontkiemen, uitspruiten.

Egést, n. lat. (*egéstus*), het uitvloeisel, afgevoerde: het zoogenoemde sterresnuitsel; **egéstie**, f. de ontlasting, afvoering door den stoelgang.

Eginhart z. **Egbert**.

Egizōma, juister **engizōma**, n. gr. (v. *engidzōma*, toenadering), de over elkander schuiving van de beenderen des schedels.

eglandéren, nw lat. (v. *glans*, *glandŭla*, klier), eene klier uitsnijden.

Eglantine, f. fr. (ontstaan uit *aiglantine*), Bot., de wilde roos, eglantierbloem.

Egmond, nederd. mansn.: (v. *eg*, wettig, echt, en *mund*, voogd, beschermer; vgl. **Edmund**), de wetbeschutter, de geregte.

Egoísmus of **egoísme**, n. nw lat. (v. h. lat. *ego*, ik), de ik- of zelfzucht, ik- of zelfliefde, overdreven eigenliefde, zelfgevallen, baatzuchtige denkwijze of gevoelens, **egoïséren**, te veel, te uitsluitend aan zich-zelven denken, van zich-zelven spreken enz., zelfzuchtig zijn; **egoíst**, m. een zelfzuchtige, baatzuchtige, eigenbelangzoeker, die gedurig alleen op zich-zelven en zijn eigen voordeel ziet, en al het andere voor onbeduidend en gering houdt; **egoístisch**, zelfzuchtig, eigenbatig; **egoïteit**, f. de ikheid, zelfheid.

egorgéren, fr. (spr *eghorzj*—), de keel afsnijden, kelen, slagten, vermoorden, verworgen, ombrengen; te gronde brengen.

Egout, m. fr. (spr. *eghóe*), een riool, goot of kanaal om het water en de onreinheden eener stad te doen wegvloeijen.

Egrés, m. lat. (*egréssus*), de uitgang, voortgang; **egres nemen**, voortgaan.

Egrisée, f. fr., diamantpoeder (z. **diamant**).

Egyptische letter, eene bijzondere soort van drukletter, door Thorowgood uitgevonden. De hoofdwoorden der artikels van dit werk zijn meestal met die letter gedrukt.

eh bien! fr. (spr. *e bjéng*), welaan! welnu!

Ehem, m. een uitgeholde boomstam, als kano dienende in Indië.

Eicēten, pl., eene secte der 7de eeuw, die God door zang en dans wilde geëerd hebben.

Eidōlon, n. gr., z. v. a. **idole** (z. a).

Eiderdons, n. de zachte, kostbare borst-

vederen van de **eidergans** (*Anas mollissima* L.), een zwemvogel van IJsland en Groenland. Dit dons, waarvan 5 ponden ter vulling van een bed toereikend zijn, wordt in tangdons en grasdons onderscheiden.

Eiléma en **eiléos**, n. gr., de braking van drekstoffen; pijn en kramp in de darmen door beslotene winden.

Eilert, oudd. mansn., zamengetrokken uit **Eelhart**, **Eilhart**: de krachtvolle, sterke.

Einheriar of **Einherier**, pl., oudn. Myth., de in den strijd gevallen helden, die Odin in Walhalla onthaalt.

Eisagōge, f. gr., z. v. a. **isagōge** (z. a.).

Eisanthēma, n. gr., Med., hetzelfde als inwendig **exanthema** (z. a.).

Eispnoē, f. gr. (van *eis*, in, en *pnoē* ik haal adem), de inademing.

ejaculéren, lat. (*ejaculāre*), uitwerpen, met kracht uit zich werpen; **ejaculātie**, f. de uitwerping; ook een kort schietgebed.

Ejalet, n. arab. (*iyâleh* of *iyâlet*, regering, heerschappij, provincie), turksch stadhouderschap, uit vele sandschaks bestaande en door eenen beglerbeg van 2 of 3 paardenstaarten bestuurd.

ejiciéren, lat. (*ejicĕre*), uit het bezit stooten, uitdrijven; **ejéctie**, f. gewelddadige verwijdering, het uitwerpen, verdrijven uit eene bezitting.

ejuréren, lat. (*ejurāre*), eene zaak onder eede of vormelijk laten varen, afzweren.

ejusdem (*mensis* of *anni*), lat., van dezelfde maand, hetzelfde jaar.

ek of **ex**, een gr. voortzetsel in vele zamenstellingen, z. v. a. uit, van (die met **ek** komen in dit werk op **ec** voor).

El, f. eene handels-lengtemaat in zeer vele landen (waarsch. afgeleid van de oude benaming des arms, nog overig in elleboog). De nederl. el of meter, de grondslag van het metrieke stelsel, dezelfde als de fr., belg. en nieuw grieksche mètre, is een veertig millioenste deel van eenen meridiaan der aarde; zij verhoudt zich tot eenige andere vroeger of nog gebruikelijke ellematen als volgt:

1 Ned. el of meter =
1,45388 Amsterdamsche el.
1,44043 Haagsche el.
1,42724 Brugsche el te Amsterdam.
0,84117 Parijsche el (aune).
0,87489 Londensche el.
1,19987 Beijersche el.
0,83333 Paltsche el.
1,82703 Frankfortsche (a/M) el.
1,66666 Hessen Darmstadtsche el.
1,28379 Oostenrijksche el.
1,72157 Oldenburgsche el.
1,49893 Pruissische el.
1,40516 Russische el.
1,76678 Saksische el.

elabéren, lat. (*elābi*), wegsluipen, ontsnappen.

elaboréren, lat. (*elaborāre*), afwerken, voltooijen, vervaardigen, bearbeiden; **elaborātie**, f. de afwerking, bearbeiding; Med., de bereiding door geheime verrigtingen der natuur, b. v. van de chijl.

Elæoliet, m. gr. (v. h. gr. *élaion*, olie), de oliesteen, vetsteen, een groene steen uit het leemgeslacht; **elæodōrisch**, olie besparend, olievervangend (schilderwas); **elæosacchārum**, n. oliesuiker, suiker, bij welke eene ætherische olie gevoegd wordt; **elaïne**, f. de oliestof, eene der beide bestanddeelen, waaruit alle vette oliën der planten en alle vetstoffen v. h. dierenrijk bestaan (het andere is stearine, z. a.); **elaïométer**, m. een werktuig om de olie te meten, in 1812 door Duquesne uitgevonden.

elancéren, fr., snel voorwaarts bewegen, uitschieten, toeschieten, op-, inspringen; **geëlanceerd**, slank, dunlijvig (van paarden), ook afgewerkt; hoog en dunstammig (v. boomen); iron. (v. menschen): rank en mager; een **geëlanceerd mensch**, een magere spiering, langleenden.

elanguescéren of **elanguéren**, lat. (*elanguescĕre*), afgemat, moede worden.

Elaïs, f. gr. Bot., de palmietboom, waaruit de palmolie verkregen wordt.

Elaphīe, f. gr., de zoogenaamde hertenziekte, welker toevallen zijn: verharding der huid, hartkloppingen en verdraaijingen der oogen, zoo geheeten naar *élaphos*, het hert, als zijnde de kwaal aan dat dier (en het paard) eigen.

Elaphrus, m. gr. N. H., de oeverkever.

elápso termĭno, lat., na verloopen tijd, na verstreken uitstel, termijn.

elargéren, fr. (spr. *elarzj*—), verwijden, uitstrekken, uitbreiden, wijder of breeder maken.

elástisch of **elastiek** (v. h. gr. *elān*, *elannein*, drijven), veerkrachtig, wat veer-, spring- of spankracht heeft, d. i. wat de eigenschap bezit om, wanneer het door eene van buiten werkende kracht in een' veranderden toestand is gebragt, zich weder in zijnen vorigen staat te herstellen zoodra die kracht ophoudt te werken; **elastieke gom**, z. **gummi**; **elastieke steen**, eenigzins buigzaam, geelwit zandmarmer, bij den St. Gothard in Zwitserland, die, in het duister geslagen, phosphorisch licht afgeeft; ook een buigzaame zandsteen in Braziliё; **elasticiteit**, f. de veerkracht, span- of springkracht; **elasticiteitsmeter** of **elasterométer**, m. een dampmeter, spankrachtmeter der dampen, een door Smeaton uitgevonden werktuig om de volstrekte elasticiteit van gassen en dampen te bepalen; **elasticiteitswijzer** of **barometerproef**, een aan de luchtpomp aangebragte barometer, die aantoont hoe groot de volstrekte veerkracht is van de

lucht, die zich nog onder de ontledigde klok bevindt.

Elāter. m. gr. (*elatēr*, eig. de drijver), de springveder, drijfveer, spanner; N. H., de springkever; **elaterine**, een wit kristalliseerbaar beginsel, door Morrus in het extract van den wilden komkommer gevonden; **elaterĭum**, n. pharmaceutische naam van den wilden of ezels-kommer (*momordĭca elaterĭum*, L.) Deze naam is ook gegeven aan het sap van de vrucht dezer plant, tot de dikte van een extract uitgedampt, hetwelk een sterk drastisch purgeermiddel is; **elaterométer**, z. **elasticiteitsmeter**; **elateriet**, n. veerkrachtige jodenlijm of aardpek.

Elātie. f. lat. (*elatĭo*), verheffing, hoogmoed, opgeblazenheid, trots.

Elatiet, m. gr. (v. *elătē*, den), versteend dennenhout.

Elcōsis, f. gr. Med. (van *elkos*, zweer), verzwering.

Elctĭca, pl. gr. Med., roodmakende of blaartrekkende middelen.

Eldert of **Eldrik**, mansn., eene verspelling v. Alrik, het angels. *Athelrich*: adelrijk.

Eldorádo, n. sp. (eig. *el dorado*, d.i. het vergulde, v. h. sp. lidwoord *el*. en *dorado*, verguld), een fabelachtig land in Z. Amerika, waar goud en edelgesteenten langs de wegen liggen. Een Engelschman gaf er op het eind der 16de eeuw eene beschrijving van, met eene kaart er bij, en toch weet men het niet te vinden.

Eleagnéën, pl. gr. Bot., heesters met meestal afwisselend geplaatste bladen, waarvan het bloemdek naar eene uitgewerkte buis gelijkt en regelmatig in twee of vijf lobben gesplitst is; **eleágnus**, m. gr. Bot., de olijfwilg of boheemsche olijfboom.

Eleāsar, hebr. mansn.: Godhelp, God helpt.

Eleāten, pl., **eleatische school**, eene oud-gr. wijsgeerige secte, die het zijn of bestaan voor één en onveranderlijk, veelheid en verandering voor schijn hield (zoo geheeten naar de stad Elĕa in beneden-Italië, alwaar haar stichter Xenophănes uit Kolophon leefde, en Parmenides en Zeno geboren waren).

Eléctor, lat. (v. *eligĕre*, uitkiezen) of **electeur**, fr. m. een kiezer, kiesheer; keurvorst; **electrice**, eene kiezerin, keurvorstin, **eléctie**, f. (lat. *electĭo*), de keus, verkiezing, keur; **electief**, nw lat., door keuze geschiedend; **electoraal-wol**, de keursaksische veredelde schapenwol; **electoraat**, n. nw lat., het keurvorstendom.

Electriciteit, f. (v. h. gr. *ēlektron*, barnsteen), barnsteenkracht, bliksem- of wrijfvuurkracht, trilkracht, het vermogen van zekere ligchamen, b. v. van den barnsteen, om, ten gevolge der wrijving, ligtere ligchamen aan te trekken en bij aannadering van andere eene knetterende vonk voort te brengen; **positieve** en **negatieve** of **plus-** en **minus-electriciteit**, of korter + **E** en — **E**, zijn **tegenovergestelde electriciteiten**, of aantrekkende en terugstootende electriciteit; **atmosphærische electriciteit**, de electriciteit der gewone lucht; **medische electriciteit**, de aanwending der electriciteit tot genezing van sommige ziekten; **dierlijke electriciteit**, z. **galvanismus**; **electrisch**, **electriek**, electriciteit bezittende en vertoonende, bliksemend, lichtend, barnsteenkrachtig; **electrische ligchamen**, zulke, welker wrijving eenen aanmerkelijken graad van electriciteit opwekt; zij heeten ook **idioëlectrisch**, op zich-zelven electrisch of niet-geleiders, b. v. glas, hars, barnsteen, zwavel enz., omdat zij de opgewekte electriciteit op hunne oppervlakte behouden; **niet-electrische ligchamen** zijn geleiders, b. v. alle metalen, water, vochtig hout enz.; **electriséren**, electriciteit opwekken of mede deelen; oneig. doordringen, schokken (van vreugde, hoop enz.); vrolijk verrassen, bezielen, ontvlammen, aanvuren; **electriseermachine**, f. een wrijfvuurwerktuig, een zamenstel, waardoor de oorspronkelijke electriciteit van een electrisch ligchaam opgewekt en aan andere ligchamen mede gedeeld wordt; **electrogenĭum**, n. de bliksemstof, de electrieke vloeistof, de oorzaak, die de electrische werkingen voortbrengt; **electro-magnetismus**, n. de in de jongste tijden ontdekte zamenhang der electrische en magnetische verschijnselen; **electrométer**, m., **electroscoop**, n., electriciteitsmeter, wrijfvuurmeter, een werktuig om de sterkte der electriciteit bij een ligchaam te bepalen; de beste zijn die van Cavallo; **lucht-electrometer** of **atmosphærische electrometer**, m. een werktuig om de gesteldheid en sterkte der gewone lucht-electriciteit waar te nemen, waartoe ook de zoogenoemde **electrische vliegers en electriciteitswijzers** behooren; **electromōtor**, m. gr.-lat., **electriciteits-opwekker**, een wrijfvuuropwekker; **electrophoor**, een wrijfvuurdrager, een door Volta in 1775 bekend gemaakt instrument, om de daarin opgewekte electriciteit langen tijd te bewaren; **electropunctuur**, f. gr.-lat., de electrische naaldsteek, eene soort van acupunctuur (z. a.), dewijl de ingestoken naalden met eene kleine Voltasche kolom in verband gebragt worden; **electrovegetométer**, m. een planten-electriciteitsmeter, een werktuig, door Bertholon uitgevonden, om den invloed der electriciteit op den wasdom der planten te bewijzen.

Electuarĭum, n. mid. lat. (vgl. **eclegma**), Pharm., eene slikartsenij, een likkepot

Eleemosynarĭus, een uitdeeler van aalmoezen, aalmoezenier.

elegánt, lat. (*elĕgans*), uitgelezen, sierlijk, net, schoon, smaakvol, aardig, lief, hupsch, opgetooid, aanvallig; **elegant**, als subst.: een modegek, pronker; *elegánte*, *eleganteménte*, *con elegánza*, it. Muz., met sierlijkheid, aanvalligheid; **elegántie**, f. (lat. *elegantĭa*), de sierlijkheid, netheid, aanvalligheid, bekoorlijkheid, tooi.

Elegīe, f. gr. (*elegeīa*, f. en *elĕgos*, m.), oorspr. een treur- of klaagdicht, klaaglied, treurzang; in ruimeren zin een beschouwend (contemplatief) of gevoelvol dichtstuk, waarin zachte hartstogtelijkheid of een uit weemoed en vreugde gemengd gevoel heerscht; vooral zulk een gedicht in elegische versmaat (z. onder); **elégisch**, weemoedig, treurig, klagend, zacht aandoenlijk; beschouwend, gevoelvol; de **elegische versmaat**, die, welke uit afwisselende hexameters en pentameters bestaat; **elegisch gedicht**, ieder in die maat vervat dichtstuk.

eleïson! gr. (eig. *eleēson*, gebiedende wijs v. *eleēīn*), erbarm u! ontferm u!

Elemént, n. lat. (*eleméntum*), de hoofd- of grondstof, de oorspronkelijke of grondbestanddeelen der ligchamen. Door **de vier elementen** verstonden de Ouden vuur, lucht, aarde en water, als zijnde de vier verschillende vormen, waaronder de stof zich voordoet; ook wij bedoelen er hetzelfde mede in het gemeene leven, doch in wetenschappelijken zin verstaat men door **elementen** noch vuur, noch lucht, noch aarde, noch water, maar alleen de enkelvoudige, niet ontleedbare bestanddeelen der stof, en de nieuwere scheikunde heeft bevonden, dat alle aardsche ligchamen uit 56 zulke elementen bestaan (waarbij de zoogen. onweegbare elementen: licht, warmte, electriciteit en magnetismus, niet in aanmerking komen); oneig. **de elementen eener wetenschap** of **kunst**, de eerste gronden daarvan; Log., de **elementen van een bewijs**, de kenteekenen der begrippen; de **elementen van een getal**, **van een gedicht**, de cijfers, de verzen; in de hoogere Geom. zijn **elementen** de oneindig kleine grootheden of differentialiën; Astr., die eigenschappen van de banen der planeten en kometen, waardoor zij zich wezentlijk van elkander onderscheiden. «Het spel, de wijn is zijn **element**" — zijne levensvoorwaarde, levensstof, d. i. hij kan zonder die niet leven; **elementair**, tot de elementen behoorende, grondstoffelijk; wat de eerste gronden betreft, naar de beginselen; **elementaire boeken**, boeken, die de eerste gronden of beginselen eener wetenschap of kunst behelzen; **elementaire functiën**, de grondwerkzaamheden (der ziel); **elementaire geesten**, de geesten of dæmonische wezens, die naar het volksgeloof der middeleeuwen in de vier elementen heerschen: gnomen in de aarde, ondinen in het water: sylphen in de lucht, salamanders in het vuur; **elementair onderwijs**, eig. het eerste onderrigt in ieder vak; het onderwijs in de volksscholen in 't algemeen; **elementairsteen**, een edele opaal, die vier verschillende kleuren vertoont; **elementair vuur**, de warmtestof.

Elemi, **elemi-hars** of **gummi elemi**, n. hars van den **elemi-boom** in O. Indië, Z. Amerika enz; zij wordt, wegens hare prikkelende kracht tot wondzalven, alsook door de schilders tot vernissen gebruikt.

Elénchus, m. gr. (*elénchos*), Log., een tegenbewijs, eene wederlegging, wraking; **elenctiek**, f. de overtuigings- of wederleggingskunst, kerkelijke strijdleer, polemiek.

eleodórisch, of l. **elæodorisch was** (v. h. gr. *elaion*, olie), z. **punisch was**.

Eleonōre, vrouwenn.: de erbarmende, medelijdende.

Elephant, m. (gr. en lat. *elĕphas*, lat. ook *elephántus*), het grootste landdier, de olifant; **elephantiăsis**, f. gr. Med., de knobbelachtige melaatschheid, olifantsziekte, leprozij, de hoogste graad van melaatschheid, door de kruisvaarders naar Europa over gebragt, waarbij handen en voeten met een naar olifantshuid gelijkend bekleedsel als overtrokken worden; **elephantomáchen**, pl., olifantbestrijders; **elephantophágen**, pl., olifanteneters; **elephantŏpus**, m. Med., de olifantsvoet; **elephants-orde**, eene deensche ridderorde, naar men wil door Canut VI ingesteld.

Eleusinīen of **eleusinīsche mysterīën**, pl. gr., de geheimzinnige feesten van Ceres of Demeter, de oudste en eerwaardigste mysteriën in Griekenland, zoo geheeten naar de attische stad Eleusis, thans Lessina; zij waren in groote en kleine verdeeld (vgl. **mysteriën**).

Eleutherīën, pl. gr. (v. *eleuthĕros*, vrij, *eleutheria*, vrijheid), oud-grieksche feesten, die om de 5 jaren te Platæa gevierd werden ter gedachtenis van de daar op de Perzen behaalde overwinning; **eleutheriologīe**, f. de vrijheidsleer, leer van de vrijheid des menschelijken wils; volgens Kant het tegendeel v. eudæmonie; **eleutheriomanīe**, f. vrijheidswoede, overdrevene, kwalijk begrepen zucht tot vrijheid; **eleutheronomīe**, f. de wetgeving van den vrijen wil, zedelijke wetgeving.

elevéren, lat. (*elevāre*), verheffen, verhoogen; het **protest elevéren**, Merc., eenen afgewezen' (geprotesteerden) wissel met de eerste post laten terug loopen; **elevātie**, f. de verheffing, verhooging; hoogte (de poolshoogte); de opheffing of het verhoogen der hostie in de r. k. kerk; Mil., de hoogterig-

ting, die men een stuk geschut geeft; de verhevenheid, grootheid, rang; **elevatorĭum**, n. nw lat., een hefmiddel, hefwerktuig, heftang, inz. een heelmeesters-werktuig om ingedrukte plaatsen van de hersenpan weder op te heffen; **elève**, m. en f. fr. (v. *elever*, opvoeden), een kweekeling, pleegkind, pleegzoon, pleegdochter; leerling, scholier b. v. van eenen kunstenaar.

Elfen, pl. (oudnoordsch *alfr*, zweedsch *aelf*, angels *älf*, waarsch. = het oudd. *alp*, oorspr. vloed), eig. vloed- of watergeesten; in de noord. Myth., kleine rondzwevende natuurgeesten, die of als goede en schoone wezens (*liós-álfar*) in den hemel (*Alfheim*), of als kwade en leelijke (*dök-álfar*) onder de aarde wonen.

Elf-en-dertig, iets op zijn elf-en-dertigst verlangen, zeer moeijelijk in zijne vorderingen te voldoen zijn, al te kieschkeurig zijn. De zonderlinge uitdrukking is ontleend aan de oude friesche staatshuishouding, bij welke tot het nemen van belangrijke besluiten de eenparigheid van stemmen der e l f steden en d e r t i g grietenijen werd gevorderd.

Elīas, hebr. (*Elijâh*), mansn., eig. Jehovah is mijn God: godvereerder; **Eliasvuur**, z. v. a. **elmusvuur** (z. a.).

elicéren, lat. (*elicĕre*), uitlokken, te voorschijn lokken, opwekken, aanleiding geven.

elidéren, lat. (*elidĕre*), uitstooten, wegwerpen, uitlaten, b. v. eene letter ter wille van de welluidendheid of omdat de versmaat het vordert; **elisie**, f. de wegwerping, uitlating.

Eliéser, hebr. mansn.: eig. Gods hulp.

eligéren, lat. (*eligĕre*), uitkiezen, uitzoeken, uitlezen; **eligibel**, nw lat. of *eligible*, fr. (spr. *elizj*—), kiesbaar, verkiesbaar; bevoegd om gekozen te worden; **eligibiliteit**, f. de verkiesbaarheid; **Eligĭus**, mansn. (mid. lat. *Aloysĭus*, fr. *Eloy*), de uitverkorene.

eliminéren, lat. (*elimināre*, eig. uit het huis werpen, v. *limen*, de drempel), uitdrijven, verbannen; doen verdwijnen, uitdelgen, uitwisschen; **eliminātie**, f. de uitstooting, verbanning; uitdelging, verwijdering; inz. in de algebra: het verdrijven van eene in onderscheidene vergelijkingen voorkomende grootheid; Chir., de afstooting van verstorvene deelen; de doorschrapping uit lijsten, inz. van de bezoldigden of verbannenen.

eliquéren, lat. (*eliquāre*), vloeibaar maken, smelten; louteren; **eliquātie**, f. de smelting, het vloeibaar maken; de loutering.

Elisie, f., z. ond. **elidéren**.

Elite, f. fr., de keur, kern, bloem, het uitgelezene gedeelte, b. v. van een leger; **eliten**, pl., uitgelezene soldaten, keursoldaten, eene keurbende.

Elixīr, n. (mid. lat. *elixirĭum*, volgens Lémeri afgeleid van *élkein*, aftrekken, of van *aléxein*, hulp toebrengen; en volgens J a m e s v. h. arab. *al-eksir*, hetwelk scheikunde beteekent (als om uit te drukken, dat het geneesmiddel scheikundig is toebereid), eene oplossing van verschillende zelfstandigheden in alkohol, eene zamengestelde alkoholische tinctuur; tot de bekendste elixirs behooren Hoffmann's en Stoughton's maagelixir en Haller's zuur-elixir; **elixātie**, f. (v. *elixāre*, in water laten koken). z. v. a. afkooksel, maar alleen gebruikelijk voor dat, hetwelk men bereidt met het doel om twee voortbrengselen te verkrijgen, het eene vast gekookt, het andere vloeibaar; **elixivātie**, f. de uitlooging.

Elizabeth en **Elize**, hebr. vrouwenn.: de godgewijde, of God heeft gezworen.

Elleriaansche of **Ronsdorfer secte**, een aanhang v. dweepers, die de burgemeester Elias E l l e r te R o n s d o r f in het groothertogdom Berg sedert 1726 om zich verzamelde; zij noemden zich S i o n i e t e n, Eller heette Sionsvader, zijne vrouw Sionsmoeder, en de zoon, die de laatste in 1734 baarde, werd de zone Gods betiteld. Deze secte, die gevaarlijke leden telde, werd na 1750 door de regering uiteen gedreven.

Ellips of **ellipsis**, f. gr. (*élleipsis*, v. *elleipein*, uitlaten, ontbreken), Gram., de weglating of uitlating v. een woord, dat tot de spraakkunstige volledigheid van den zin er bij gedacht moet worden, het tegendeel van p l e o n a s m u s ; Geom., een langwerpig rond, dwarssnede, eene der drie kegelsneden, die ontstaat, als men eenen kegel schuins doorsnijdt, zoodanig, dat het verlengde der doorsnede het grondvlak ontmoet; Muz., het overslaan van de oplossing eener d i s s o n a n t i e, door terstond een ander accoord te doen volgen; **ellipsímber**, m. eene holgebogene ellips, eene kromme lijn van dubbele kromming, in welke zich, wanneer een loodregte cylinder met cirkelvormig grondvlak door eenen bol gaat, zonder dat de as des cylinders door het middelpunt des bols loopt, deze beide vlakken snijden; **ellipsograaph**, m. een werktuig ter beschrijving eener ellips; **ellipsoide**, f. een ligchaam, dat door de omwenteling eener ellips om hare as wordt voortgebragt (juister zegt men **elliptische sphæroïde**); **elliptisch**, bij wijze van uitlating; langwerpig rond; **ellipticiteit**, f. het quotient, dat verkregen wordt, wanneer men het verschil der beide assen eener ellips of eener ellipsoïde door de groote as deelt; **ellipticiteit der aarde**, de afplatting der aarde; **elliptische hypothése**, f. het aannemen van de beweging der planeten in ellipsen.

Ellychnĭum, n. gr., eene pit in lampen.

Elmusvuur of **Elmsvuur** [St.], fr. *feu*

St. Elme (ontstaan uit Heleensvuur, vgl. **Castor** en **Pollux**), een electrisch verschijnsel in de gedaante van ruischende vlammetjes, die men bij zware onweêrslucht soms aan hooge, inz. spitse voorwerpen, b. v. scheepsmasten, torenspitsen, enz. bespeurt.

Eloāh, m., en pl. *elohīm*, God, Heer, de hebr. naam van God.

elocéren, lat. (*elocāre*), verhuren; een uitzet geven; **elocātie**, f. de verhuring, verpachting; het uitzet eener dochter.

Elocūtie, f. lat. (*elocutĭo*), de uitdrukking, uitspraak, voordragt des redenaars, de uitvoering der gedachten; welbespraaktheid, welsprekendheid.

Elōdes, gr. Med. (v. *élos*, moeras), de Ouden verstonden onder dezen naam eene zeer zware aanhoudende koorts, van den beginne af met sterk zweet verbonden, zweetkoorts.

elogĭum, n. lat., eig. de uitspraak; het opschrift, b. v. op grafteekens; doorgaans z. v. a. het fr. **eloge** (spr. *elozj'*), f. de lofrede, lofspraak, loftuiging, het lofschrift, de lof; **elogiást**, m. een lofredenaar; een overdrijvend lofverspiller, vleijer.

elongéren, nw lat. (v. *longus, a, um*), verlengen, langer maken, uitrekken; **elongātie**, f. de verlenging, uitrekking; Astr., de uitwijking, afstandshoek, de hoek, onder welken men den afstand eener planeet van de zon ziet, over gebragt tot het vlak der ecliptica.

eloquént, lat. (*elŏquens*) en fr. (spr. *elokáng*), welbespraakt, welsprekend; **eloquéntia**, f. (lat *eloquentiă*, fr. *eloquence*, spr. *elokángs'*), de welsprekendheid.

Eloy, z. **Eligius.**

Elpenbeen (oudd. *helphantesbein*), de lange slagtanden van den olifant, waarvan het beste uit O. Indië komt, het ivoor. Ook de tanden van andere dieren, b. v. van den walrus of de opgedolvene overblijfsels van den mammoeth en andere grootere dieren komen in den handel onder dien naam voor. Door het elpenbeen in eene geslotene ruimte te verkolen, verkrijgt men het zoogenoemde **gebrand elpenbeen**, dat reeds door Apelles als verwstof werd aangewend en nu onder den naam van keulsch zwart bekend is, maar uit andere beenderen wordt bereid. Verkoolt men het elpenbeen in open vaten, dan verkrijgt men uitgebrand elpenbeen, dat tot het glanzen der metalen gebruikt wordt.

elucidéren, nw lat. (v. *lucĭdus, a, um*, helder), ophelderen, verklaren, toelichten; **elucidātie**, f. de toelichting, verklaring, opheldering.

elucubréren, lat. (*elucubrāre*), bij lamp- of kaarslicht bearbeiden, des nachts bewerken; **elucubrātie**, f. eene geleerde, deels nachtelijke bearbeiding, nachtwerk; z. **lucubratie.**

eludéren, lat. (*eludĕre*), behendig afwenden, ontwijken, verijdelen, ontgaan, ontduiken, krachteloos maken; ook misleiden, foppen; **elúsie**, f. de verijdeling, uitwijking; het om den tuin leiden, de uitvlugt, misleiding, streek of treek; **elusief**, verijdelend, ontwijkend; verdraaijend; **elusōrisch**, bedriegelijk, vergeefsch, vruchteloos.

Elul, m. hebr., de 6de maand v. h. burgerlijke, de 12de v. h. godsdienstjaar der joden, met een gedeelte van augustus en september overeen komende (*elul* beteekent ook nietig, v. d. wortel *alal*).

Elusie, elusief, enz., z. ond. **eludéren.**

Elutriātie, f. nw lat. (v. *elutriāre*, uit het eene vat in het andere gieten), Chem., de doorzijging, heldermaking, klaring.

Elwin, z. **Alwin.**

Elwire, Elvire, Elmire, vrouwenn.: de verhevene.

Elysĭum, n. gr. (*ēlýsion*) of de **elyséesche** (beter **elysĭsche**) **velden**, naar de beschrijving der oudste dichters: het land of het verblijf der zaligen, de hemel der Ouden; oneig. een land, een oord vol genieting, verrukkelijk verblijf; **elyseesche velden** (*champ elysées* of *elysiens*) is ook de naam van eene geliefkoosde wandelplaats te Parijs; **elýsisch**, bekoorlijk, heerlijk, vreugderijk, genotvol, hemelsch.

Elytratēsia, f. gr. (v. *elýtron*, hulsel, scheede), Med., het ontbreken van de opening der scheede; **elytrītis**, f. ontsteking der scheede; **elytroblemorrhœa**, f. slijmvloed uit de scheede; **elytrocēle**, f. de scheedebreuk; **elytróncus**, m. de zwelling der scheede, het scheedegezwel; **elytrophȳma**, n. een vleeschuitwas der scheede; **elytroptōsis**, f. de uitzakking der scheede; **elytrorragīe**, f. de bloedvliet uit de scheede.

Elzeviers, pl., benaming van zeer schoone voortbrengselen der drukpers v. Elzevier (een beroemd Amsterdamsch en Leidsch boekdrukkersgeslacht der 17de eeuw), grootendeels klassieke werken, die door geheel Europa zeer gezocht waren en het hier en daar nog zijn.

emaceréren, lat. (*emacerāre*), ontmergelen, afmatten, uithongeren; **emacerātie**, f. de vermagering, uittering, ontmergeling, afmatting.

emaciéren, lat. (*emaciāre*), vermageren, **emaciātie**, f. vermagering.

Email, n. fr. (spr. *emálj*, afkomstig v. smelten; it. *smalto*), glas, of eene in het vuur ligt vloeibare kiezelzure verbinding, die door bijvoeging van tin en lood ondoorschijnend gemaakt en door smelting op porselein, metaal enz. wordt aangebragt, smelt (smalt, smout), smeltglas, brandverw, glazuur; oneig. verscheidenheid v. bloemen, kleuren; **emailléren**, met email overdekken, versieren, brandschilderen, met minerale kleuren beleggen; **emailleur**,

m. een smeltwerker; **emaillúre**, f. smeltwerk.

Emanatie, z. ond. **emaneren.**

emancipéren, lat. (*emancipāre*; vgl. *mancipium*), vrijmaken, vrijlaten, van lijfeigenschap, voogdijschap, vaderlijke magt vrijspreken, voor mondig verklaren; gelijke regten geven; van de burgerlijke of kerkelijke beperkingen ontheffen; **zich emanciperen**, zich van alle beperkingen of belemmeringen der vrijheid ontdoen, zich te veel veroorloven, zich vermeten; **emancipātie**, f. *emancipatĭo*, handligting), de vrijlating, het ontslag der slaven uit de lijfeigenschap, en der kinderen uit de magt des vaders of des voogds; de mondigverklaring, vrijlating, toekenning van gelijke regten; **emancipātor**, m. bevrijder, vrijlater, verlosser.

emanéren, lat. (*emanāre*), uitvloeijen, uitgaan; afkomstig zijn; doen uitgaan; **emanātie**, f. de uitvloeijing, het uitstroomen b. v. van zeer fijne, van de ligchamen afgezonderde deeltjes, zooals reukdeeltjes enz., Theol., de uitgang des Woords v. d. Vader; Jur., het afkondigen, bekend maken b. v. van eene verordening; **het emanatie- of emissiesysteem**, de uitvloeijingsleer, de leer van de uitvloeijing aller dingen uit een hoogste eerste Wezen, naar het indisch, perzisch en egyptisch godsdienststelsel; de **emanatie-leer**, in de chr. dogmatiek, de leer, naar welke de Zoon en de H. Geest uitvloeisels v. d. Vader zijn; Phys., de lichtuitstroomingsleer van Newton, volgens welke de lichtstralen uitvloeijende deeltjes uit lichtende ligchamen zijn.

Emanuël, **Emmanuël**, beter **Immanuël**, God met ons.

emarginéren, lat. (*emargināre*, vgl. *margo*), uitranden; **geëmargineerd**, Bot., uitgerand (van de kroonbladeren der schermdragende planten).

emballéren, fr. (spr. *angb*—), pakken, inpakken, omwikkelen, in balen doen; **emballéring**, de inpakking, omwikkeling, **emballage**, f. (spr. *angbaláazj'*), het inpakken der waren; datgene wat tot inpakking dient, pakdoek; ook het pak- of bindloon; **emballeur**, m. de inpakker, pakker.

Embarcádero, m. sp., eene kleine zeehaven of landingplaats, die tot haven dient van eene dieper landwaarts liggende handelstad.

Embardar-baschi, m. perz., de eerste opzigter over de koninklijke voorraadschuren in Perzië.

Embárgo, n. sp. (verwant met het duitsche bergen voor insluiten; vgl. ook het sp. *banga*, steile oever- of berghelling, en *embargar*, belemmeren, versperren), het beslag of arrest op de in eene haven liggende schepen, de havenversperring of het sluiten der haven.

embarilléren, fr. (spr. *angbarielj*—; vgl. *baril*), in fust, in vaten pakken; **embarillage**, f. (spr. —*áazj'*), het pakken van buskruid en kogels in vaten.

embarquéren, fr. (*embarquer*, spr. *angbark*—; vgl. bark), inschepen, scheep brengen, laden, aan boord brengen; **embarquement**, n. (spr. *angbark'máng*), de inscheping, lading der waren.

Embarras, n. (spr. *angbará*), de verwarring, zwarigheid, verlegenheid, beklemdheid, belemmering, het gedrang, de hindernis; *embarras de richesse* (spr. — *risjéss'*), verlegenheid uit overvloed; **embarrasséren**, verwarren, in verlegenheid brengen, verlegen maken, ophouden, verhinderen; **embarrassánt**, lastig, bezwaarlijk, hinderlijk, belemmerend, in verlegenheid brengend.

Embarren, pl. (turk. *ambár*, *embár*, nw gr. *ampári*, pakhuis, magazijn, v. h. arab. *ambár*, als pl. v. *nibr*, pakzolder, en dit v. *nabara*, ophoopen), in Petersburg zekere voorraadshuizen, inz. voor hennip.

embauchéren, fr. (spr. *angboosj*—), een' knecht te werk stellen; iemand met list aanwerven, soldaat maken; **embaucheur**, m. een listig werver, zielverkooper.

embeguinéren, fr. (spr. *angbeghí*—), het hoofd omwikkelen; iemand iets in het hoofd brengen, voor iets geheel innemen; eene dwaze liefde opvatten.

embellisséren, fr. (*embellir*; spr. *angbelliess*—), verfraaijen, opsieren, schooner maken; **embellissement**, n. (spr. *angbelliess'máng*), de verfraaijing, versiering, optooijing.

Embergans, f. (eng. *embergoose*; op de Faroër-eilanden *imbrim*), eene soort van wilde ganzen op de schotsche eilanden.

Emberizæ, pl. N. H., eene vogelsoort, tot de familie der kegelbekken behoorende.

Emblēma, n. gr., eig. ingelegd werk, sieraad; kenteeken (b. v. de uil is het emblema van Minerva), een zinnebeeld; **emblemátisch**, zinnebeeldig; **emblematiséren**, door zinnebeelden voorstellen.

Emboitement, n. fr. (spr. *angboat'máng*; v. *boite*, doos), de ineenschuiving, in elkander passing; Log., de ingewikkeldheid van den stijl, waarbij de eene zin als het ware in den anderen is ingeschoven.

Embolísmus, m. gr., z. v. a. **intercalatie** (z. a.).

Embŏlus, m. gr., de kolf of stempel (in spuiten en luchtpompen).

Embonpoint, n. fr. (spr. *angbongpoáing*), staat des ligchaams van menschen of dieren, bij welke de hoeveelheid vet geëvenredigd is aan den omvang en de gestalte, de lijvigheid, gezetheid, gevuldheid des ligchaams, het voorkomen van gezondheid en kracht.

Embouchement, n. fr. (spr. *angboesj' máng*) of **embouchure**, f. (spr. *angboesjúur'*), de monding, mond, uit- en instroomingsplaats van eene rivier; de mond van een kanon; het mondstuk, blaasgat van eene fluit, een' waldhoorn enz.; de uitgang van een' hollen weg enz.; **eene goede embouchure hebben**, een blaasinstrument wel weten aan den mond te zetten, zuiver en liefelijk blazen.

embourséren, fr. (spr. *angboers*—), in de beurs, den zak steken, zakken;

embranchéren, fr. (spr. *angbrangsj*—), vertakken, ineen vlechten; Arch., balken en sparren met elkander verbinden, in elkander laten, inkepen; **embranchement**, n. (spr. *angbrangsj'máng*), de vertakking, doorvlechting; de verbinding der balken en sparren.

Embrahor, m. de opperstalmeester van den turkschen keizer.

embraséren, fr. (*embraser*, spr. *angbraz*—), aansteken, in brand steken; **embrasúre**, het schietgat in eenen vestingmuur; de schuinsche uitwerking eener deur- of vensteropening, vensterindieping.

embrasséren, fr. (*embrasser*, spr. *angbrass*—), omarmen, omhelzen, omvatten, omvangen; **embrassáde**, f. of **embrassement**, n. (spr. *angbrass'máng*), de omarming, omhelzing.

Embrocātie, f. nw lat. (v. h. gr. *embréchein*, bevochtigen), Med., de inwrijving eener artsenij, het dropbad.

embrochéren, fr. (spr. *angbrosj*—), aan het spit steken; aan den degen rijgen, doorboren, doorsteken.

embrouilléren, fr. (spr. *angbroeilj*—, vgl. **brouilléren**), verwarren, in wanorde of verwarring brengen; **geëmbrouilleerd**, verward, ingewikkeld; **embrouillement**, n. (spr. *angbroeilj'máng*), de verwarring.

embrunéren, fr. (*embrunir*, spr. *ang*—), Pict., bruinen, donker houden, met donkere verw overdekken; met der tijd zwart worden.

Embrўo, n. gr. (*embrўon*, v. *brўein*, ontspringen, kiemen), eene dier- of menschenkiem, eene nog onrijpe ligchaamsvrucht, de vrucht in de baarmoeder gedurende de 4 eerste maanden der zwangerheid; z. v. a. het lat. f œ t u s; kiem der planten; **embryographīe** of **embryologīe**, f. de beschrijving of de leer der ligchaamsvrucht; **embryothlástes**, pl., werktuigen, die de vrucht in de baarmoeder verdeelen om haar te ontlasten; **embryotonīe**, f. het dooden der ligchaamsvrucht; **embryothlávis**, het verbrokkelen van de vrucht in den moederbuik; **embryotomīe**, f. het stuk snijden, de verdeeling of breking der vrucht; **embryulcīe**, f. de leer van de te voorschijn brenging der vrucht door haken, de geboortehulp; **embryúlcus**, m. het daartoe dienend instrument.

embusquéren [**zich**], fr. (spr. *angbuusk*—, gevormd van het duitsche b o s c h, b u s c h, vgl. *bosquet*), zich in eene hinderlaag leggen om op den vijand te loeren; **embuscáde**, f. de hinderlaag.

emendéren, lat. (*emendāre*), verbeteren, te regt brengen; **emendatĭo**, f. de verbetering van geschriften, teregtbrenging van bijzondere plaatsen in geschriften; **emendātor**, m. de in orde brenger, verbeteraar; **eménde**, f. mid. lat. (*emenda*), eene geldboete, wegens eene begane wederregtelijke handeling betaald ter vermijding van grooter nadeel.

Emerentĭa, vrouwenn.: de verdienstelijke.

emeréren, lat. (*emerēri*), uitdienen, zich verdienstelijk maken; **emerĭtus**, m. een uitgediende, van de dienst ontslagene; een oud-ambtenaar, rustend ambtenaar, predikant met behoud der jaarwedde; iemand **emeritéren** of *pro emerito* verklaren, hem voor uitgediend, voor der ambtsrust waardig verklaren, van verderen ambtsarbeid ontslaan.

emergéren, lat. (*emergĕre*), opduiken, opkomen; beroemd worden, zich onderscheiden; *emérgens novum*, n. Jur., eene zich voordoende nieuwe omstandigheid; **emergéntie**, f. nw lat., het opduiken, opstijgen, boven komen uit het water, het beroemd worden; **emérsie**, f. Astr., het te voorschijn treden eener planeet uit de schaduw eener andere, het oogenblik, waarop die uitgang plaats heeft; ook het zigtbaar worden eener ster (vgl. **immersie**); *luctor et emergo*, z. **lucteren.**

emerveilléren, fr. (spr. —*welj*—), verwonderen, verbazen; **geëmerveilleerd**, verwonderd, verbaasd, verstomd.

Emĕsis, f. gr. Med., het braken; **emesīe**, f. de neiging tot braken; **emésma**, n. het uitgebraakte; **emetatrophīe**, f. de uittering, door aanhoudend braken ontstaan; **emetĭcum**, n., pl. **emetĭca**, een braakmiddel; **emetíne**, f. een plantaardig alkali door Pelletier in den braakwortel (*ipecacuanha*) ontdekt, waaraan deze hare brakingwekkende eigenschap te danken heeft; **emétisch**, braking verwekkend; om te braken; **emetocathársis**, f. de ontlasting naar boven en beneden; braken en purgeren te gelijk; **emetocathastĭca**, pl., middelen, die te gelijk braken en purgeren bevorderen; **emetologīe**, f. de leer der braakmiddelen; **emetomanīe**, f. braakwoede, eene te groote zucht tot het bezigen van braakmiddelen; **emetophobīe**, f. vrees voor braakmiddelen.

Emeu, m. N. H., de nieuwhollandsche

casuaris (z. a.), ook touyou (spr. *toei-joe*) geheeten.

Emeute, f. fr., de oploop, opstand, dreigende volksbeweging, oproer, muiterij.

Emgálo, m. N. H., het æthiopische zwijn (*sus aethiopĭcus*).

Emicātie, f. lat. (v. *emicāre*), het uitspringen, uitsteken; vonkenwerpen.

emigréren, lat. (*emigrāre*, fr. *émigrer*), naar elders trekken, het land verlaten, uitwijken, verhuizen; **emigránt**, m. een naar elders trekkende, vlugtende, z. v. a. **emigré**, fr., pl. **émigrés**, een uitgewekene, vlugteling, die vrijwillig zijn vaderland verlaat om vervolging of onderdrukking te ontgaan; **emigrātie**, f. de uitwijking, verlating van het vaderland; *emigratĭo coácta*, gebodene, gedwongene uitwijking; *em. voluntarĭa*, vrijwillige uitwijking.

Emiliaan, n. eene aardsoort, in 1810 door Dröse te Gotha ontdekt, en die de eigenschap van porselein en aardewerk heeft.

Emilĭus, fr. **Emile**, v. h. lat. *Aemilius*, (z. a.).

eminéren, lat (*eminēre*), uitsteken, boven uitsteken; **eminént**, uitstekend, uitkomend; voortreffelijk, uitstekend, onderscheiden; **eminéntie**, f. (lat. *eminentĭa*), de verhevenheid b. v. van een been; voortreffelijkheid, verhevenheid, sedert de 7de eeuw een titel der bisschoppen, en sedert 1627 die der kardinalen, aan wie paus Urbanus VIII dien schonk; ook de titel der geestelijke keurvorsten.

Eminnut-baschi, m. de tweede opziener over de keuken des turkschen keizers.

Emir, m. arab. (*emîr*, d. i. de bevelende, v. *amara*, bevelen), een arabisch vorst, krijgsbevelhebber en stadhouder in eene veroverde provincie; in Turkije een eeretitel, dien Muhameds afstammelingen voeren; ook dragen sommige ambtenaren dien titel: **emir-achor**, de stalmeester des sultans; **emir-alem**; zijn tulbanddrager wanneer hij te veld trekt; — **emir al-mumenin**, beheerscher der geloovigen, een titel der khalifen, het eerst door khalif Omar aangenomen; **emir hagschtji**, m. de aanvoerder der pelgrims of mekkasche karavanen, pascha van Damascus.

emittéren, lat. (*emittĕre*), uitzenden, doen uitgaan; *emissa manu*, Jur., met toegereikte hand, met handslag; **emissarĭus**, of fr. **emissaire** (spr. *emiessèr'*), m. een afgezondene, zendeling, kondschapper, geheime bode; ook een afleidingskanaal, eene inrigting tot ontlasting eener beslotene watermassa; **emissie**, f. de uitzending; uitvloeijing.

Emma (oudd. ook **Imma**, veelligt v. imme, eene bij) en **Emmelína**, vrouwenn.: de vlijtige, bedrijvige, huiselijke; **Emmerik**, mansn., de werkzame, vlijtige.

emmagasinéren, fr. (spr. *amaghazi*—), in een magazijn of pakhuis brengen, opzolderen, bewaren; **emmagasinage**, f. (spr. —*náazj'*), de bewaring in het magazijn; het bergloon, leggeld of de pakhuishuur; **emmagasineur**, m. de voorraadverzamelaar, opzolderaar.

Emmanchement, n. fr. (spr. *amangsj' máng*), eig. het zetten van een heft of steel aan een werktuig; Pict., het aanvoegen der leden aan den romp.

Emmanuel, z. **Emanuel**; **Emmelina**, z. **Emma**.

Emmeniagōga, gew. maar niet zoo goed emmenagoga, pl. gr. (v. *emmēnĭos*, maandelijksch), Med., geneesmiddelen, ter bevordering van de maandelijksche zuivering; **emmenialogīe**, f. de leer der maandelijksche zuivering.

emmeubléren, fr. (spr. *ameu*—; vgl. **meubel**), van huisraad voorzien; **emmeublement**, n. (spr. —*máng*), het kamergereedschap, huisraad, beter **ameublement**.

emolliéren, lat. (*emollīre*), zacht maken, week maken, verzachten; **emollĭens**, n. iets weekmakends, verzachtends; pl. **emollientĭa**, weekmakende middelen.

Emolumént, n. lat. (*emoluméntum*), het voordeel, gewin, baat; ambtsvoordeel; bezoldiging, tractement; toevallig voordeel boven het bepaalde dienstloon, bij-inkomsten, nevenvoordeelen, buitenkansjes.

Emōtie, f. nw. lat. (v. *emovēre*), hevige gemoedsbeweging, aandoening, ontroering, opwelling, opbruising; ook volksopstand, gisting.

Emouchétten, pl. fr. (spr. *emoesj*—), vliegennetten over paarden; **emouchoir**, m. (spr. *emoesjoár*), vliegenwaaijer.

emovéren, lat. (*emovēre*), wegdoen, ter zijde leggen.

empailléren, fr. (spr. *angpalj*—, van *paille*, stroo), met stroo omwikkelen, opvullen.

empaléren, fr. (spr. *angp*—), eenen paal insteken; spietsen.

empaquetéren, fr. (spr. *angpak'*— vgl. paquet), inpakken, zamen pakken, omwikkelen.

Empásma, n. gr. (v. *empássein*, instrooijen), Med., strooipoeder.

Empâtement, n. fr. (spr. *angpaat'mang*) of **impastéring** (z. a.), Pict., het lijvige of vette opdragen der verwen; bij graveurs: de zachte ineensmelting der strepen en punten.

empêcheren, fr. (spr. *angpèsj*—), verhinderen, beletten, ophouden; **empêchement**, n. (spr. —*máng*), het beletsel, de verhindering, hindernis.

Empecinado [el], sp., eig. de bepikte, bijnaam van den moedigen verdediger der Cortes, Juan Martin, die zich in 1808 aan het hoofd eener bende Guerillas stelde, later veldmaarschalk werd en in 1825 werd gehangen.

Emphăsis of **empháse**, f. gr., de nadruk in het spreken of lezen, bijzondere klem op sommige woorden en plaatsen; **emphátisch**, nadrukkelijk, klemmend, krachtig.

emphráctisch, gr. (van *emphrássein*, verstoppen), Med., verstoppend; **emphractĭcum**, n. een verstoppend middel; **emphráxis**, f. de verstopping der vaten, ingewanden.

Emphysēma, n. gr. Med., het wind- of luchtgezwel; *emphysematĭcae variŏlae* pl. lat., de windpokken.

Emphyteusis of **emphyteuse**, f. gr. (v. *emphyteúein*, inplanten), Jur., eene soort van erfpacht, waardoor iemand het vruchtgebruik van een stuk gronds heeft, met het regt dat te vervreemden en te vermaken tegen eene jaarlijksche opbrengst aan den eigenaar; ook de bevoegdverklaring tot het vruchtgebruik v. een stuk gronds; **emphyteutisch contract**, n. zulk een erfpachtverdrag: **emphyteuta**, m. de erfpachter.

Empirance, f. fr. (spr. *angpiráns'*, v. *empirer*, verergeren, v. *pire*, erger), de afneming, het slechter worden der waren; de waardevermindering der munten; de scheepsschade.

Empirīe, f. gr. (*empeiría*), de ervaring, ondervinding, ervaringsleer, het weten en kennen uit de ondervinding; **empirĭcus**, m. een ervaringsgeleerde; inz. een ervaringsarts, d. i. zulk een, die, uit gebrek aan theoretische medische kennis, slechts middelen voorschrijft, welke het volksgeloof of eenzijdige waarneming tegen deze en gene kwalen als heilzaam aanwijst; **empīrisch**, op ervaring gegrond, van de ondervinding afhangend; **empirĭsche wetenschappen**, zulke wetenschappen, die hoofdzakelijk op de waarneming en verzameling van het werkelijk gebeurde, het waargenomene berusten, b. v. geschiedenis, natuurkunde enz.; **empirísmus**, n. eene enkel op ondervindingen gegronde kennis, eene wijze van denken, van behandelen, die alleen de ervaring tot rigtsnoer neemt, die den grondslag van alle weten in de ervaring zoekt; **empiríst**, m. een ervaringswijze, een leeraar, die het empirismus voorstaat.

emplacéren, fr. (spr. *angplas*—; vgl. **placéren**), aanstellen, aanwenden; **emplacement**, n. (spr. — *máng*), de aanstelling; de plaats, bouwgrond, geschikte plaats voor een gebouw, een' tuin enz.

emplástisch, gr. Med., verstoppend, toesmerend; **emplastĭcum**, n. een smeermiddel, verstoppingsmiddel.

Emplástrum, n. lat. (v. h. gr. *émplastron*, l. *émplaston*, v. *emplássein*, insmeren), eene pleister, wondpleister; *emplastrum adhaesīvum*, eene hechtpleister; *e. anglicānum*, engelsche pleister; *e. attractīvum*, eene trekpleister, *e. cephalĭcum*, eene hoofdpleister; *e. consolĭdans*, eene heelpleister; *e. defensīvum*, eene verdeelende pleister; *e. diachȳlon simplex*, eenvoudige loodpleister; **emplastréren**, lat. (*emplastrāre*), griffelen, enten, oculeren (z.a.); **emplastrātie**, f. de griffeling, enting.

Emplette, f. fr. (spr. *angplétt'*), de koop, inkoop eener waar; het ingekochte; **emplettes maken**, inkoopen.

Emploi, n. fr. (spr. *angploá*), eig. het gebruik, de aanwending; van daar het aanleggen eener geldsom; de aanstelling, dienst, verzorging, post, bediening, het ambt; de rol in het schouwspel; **employéren** (spr. *angploaj*—), aanwenden, tot iets besteden, aanleggen; aanstellen, verzorgen; een **employé** of **geëmployeerde** m. een aangestelde, ambtenaar, onderbeambte.

empluméren, fr. (spr. *angpl*—), van vederen of pennen voorzien (een klavier).

empneumatōsis, f. gr., z. v. a. **emphysema**; ook inblazing der lucht.

empochéren, fr. (spr. *angposj*—), in den zak steken, zakken.

Empois, m. fr. (spr. *angpoá*), stijfsel, stijfselpap.

Empolocratīe, f. gr. (v. *empolē*, koopwaren), de handelsbeheersching, handelsheerschappij.

Emporĭum, n. lat. (v. h. gr. *empórion*), eene handelplaats, stapelplaats, marktplaats; *jus emporii*, z. ond. *jus*.

emporphýrisch, gr., iets purperkleurigs; met purper bekleed.

emportéren, fr. (*emporter*, spr. *angp*—), Mil., in- of wegnemen, veroveren; **zich emportéren**, zich driftig maken, uitvaren, opvliegen; **geëmporteerd**, driftig, in toorn ontstoken; **emportement**, n. (spr. *angport'máng*), het opbruisen, uitvaren, de drift, toorn, vervoering, haastigheid, onstuimigheid, opvliegendheid; **emportéring**, f. de inneming, verovering.

empotéren, fr. (v. *pot*, pot, kan), in den pot leggen, inmaken.

empótisch, gr. (*émpotos*), drinkbaar.

Empouille, f. fr. (spr. *angpoeilj'*), het nog te veld staande koren.

empráctisch, gr. (*émpraktos*), werkzaam, krachtig, afdoend.

Empreinte, f. fr. (spr. *ang*—), de indruk, afdruk, stempel.

Emprēsis, f. gr., het ontsteken, verbranden.

empresséren [zich], fr. (*s'empresser*, spr. *ang*—), zich beijveren, haasten, zijn best doen, streven, volijverig zijn; **geëmpresseerd**, volijverig, bedrijvig, vol haast, druk bezig; **empressement**, n. (spr. *angpress'máng*), de ijver, aandrang, bedrijvigheid, werkzaamheid, dienstijver, opmerkzaamheid.

emprisonnéren, fr. (spr. *angpriz*—, vgl. **prison**), in hechtenis nemen, gevangen zetten.

emprósthisch gr. (*emprosthen*), voor, van voren, vooraan zich bevindende; **emprosthocystōsis**, f. de uitzakking v. h. borstbeen of der ruggegraat; **emprosthotonīe**, of **emprosthotŏnus**, m. gr. Med., de krampachtige zamentrekking des ligchaams naar voren.

Emprunt, n. fr. (spr. *angpruing*), een geleend voorwerp, eene leening; **emprunt forcé**, eene gedwongene leening.

Empsalmíst, m. gr., de arts, die door enkel toespreken wil genezen.

Empsýchōsis, f. gr., eig. bezieling; de vermeende zielsverhuizing; **empsýchisch**, bezield.

Empūsa of **empūse**, f. gr. Myth., een door Hecate gezonden nachtspook, dat in verscheidene gestalten verscheen; ook dans op een been.

Empyēma, n. gr. (v. *pȳon*, etter), Med., eene inwendige ettering, inz. de etterborst, borstverzwering, longverettering; **empyēsis**, f. de vorming van een ettergezwel; *empyēsis ocŭli*, lat., het etteroog; **empyocēle**, f. gr., eene etterbreuk, eene verettering in den balzak; **empyomphălos**, m. een ettergezwel aan den navel.

Empyrēum, n. (v. h. gr. *empȳros*, in vlam staand, brandend), de vuurhemel, de verblijfplaats der gelukzaligen; **empyrēïsch**, hemelsch; **empyreuma**, n. de brandige reuk of smaak, de aangebrande smaak aan spijzen, het brandige, de brandigheid; **empyreumátisch**, brandig, brandigriekend; **empyrīe**, f. het waarzeggen uit het offervuur; **empyrōsis**, f. de brand, verbranding.

emtĭo, f. lat. Jur., de koop, aankoop; *emtĭo commentitĭa* of *e. imaginarĭa*, een schijnkoop; *e. speï* of *spem*, een koop op goede verwachting b. v. van halmen en boomen vóór de rijpheid der vrucht; *e per aversĭōnem*, een gezamentlijke koop, alles dooreen, bij de roest; *e. restrictīva*, een bepaalde of afgemeten koop, waarbij het te veel den verkooper, het te kort den kooper te goed komt; *e. et venditio in* en *sine scriptis*, koop en verkoop met en zonder schriftelijk verdrag; *emtiōnis jure*, naar het koopregt; *emtiōnis lege*, naar de koopvoorwaarde; *emtor*, m. de kooper; *emtor bonae fidĕi*, een kooper te goeder trouw, in vertrouwen op de eerlijkheid of het regtmatig bezit des verkoopers; *emtrix*, f. de koopster.

Emúlsie, f. nw. lat. (v. *emulgĕre*, uit- of afmelken), plantenmelk, zaadmelk, melkachtige verbinding van olieachtige en slijmige stoffen met water, b. v. amandelmelk, als koeldrank; **emulsine**, f. de amandelmelkstof.

Emunctorĭa, pl. lat. (v. *emungĕre*, uitmunten), Med., afvoerende vaten, reinigende organen, b. v. de neusgaten.

Emundantĭa, pl. lat. (v. *emundāre*, reinigen), Med., uitwendige, tot reiniging van wonden en verzweringen dienende middelen; **emundātie**, f. de reiniging.

emunĭtas, f. nw lat., bevrijding, ontslag, voorregt enz. der geestelijken; *emunitas regĭa*, een koninklijke vrijbrief.

Emuscātie, f. lat., het wegnemen van het mos aan de boomen.

emydosaurisch, gr. N. H., schildpad- en hagedisachtig.

Emys, f. gr., N. H., de zoetwaterschildpad.

en— of (vóór lipletters) **em**—, gr., z.v.a. het fr. *en*, *em* (spr. *ang*), een voorzetsel in vele zamenstellingen, beteekenende in het algemeen in; *en abondance* (spr. *ang abongdángs'*), in overvloed.

Enáct, n. nw lat., de verordening, het besluit; **enactief**, verordend, bepaald; verordenend; **enáctor**, m. de verordenaar, verrigter.

enaërisch, gr., luchtvormig, luchtkleurig.

Enæmon, n. gr. (*enaimon*, v. *haima*, bloed), Med., een middel tegen bloedingen, bloedstelpend middel; **enæmisch**, bloedig; met bloed voorzien; bloedstelpend.

Enæorēma, m. gr. Med., een urinwolkje, een in de pis drijvend wolkje.

Enakskinderen, menschen van reusachtige gestalte, zoo geheeten naar de kinderen Enaks, die in de boeken van Mozes en Josua vermeld worden.

Enallăge, f. gr. Gram., de verwisseling van het eene woord met het andere, inz. de verwisseling van rededeelen derzelfde soort ten opzigte van hunne afstamming of hunnen vorm, b. v. van het abstracte substantief met het concrete, van den eigennaam met den soortnaam enz.; ook wel de verandering van het eene rededeel in het andere, b. v. van een zelfstandig in een bijvoegelijk woord; **enállisch**, veranderd, omgekeerd, verwisseld; **enallostégisch**, met om vele punten gelegene afdeelingen.

Enamerádo, m. sp., de verliefde.

Enantĭodromīe en **enantiotropīe**, f. gr. (v. *enantios*, tegenover), het te gemoet loopen, de tegenwekring, het voortdurend tegen elkander werken der dingen, waardoor het eene ontstaat, terwijl het andere vergaat; **enantiologīe**, f. de tegenspraak, te-

genrede; **enantiopathīe**, f., z. v. a. **allopathie** (z. a.); **enantiophanīe**, f. schijnbare tegenspraak.

Enargīe, f. gr. (*enárgeia*), z. v. a. **evidentie** (z. a.).

enarréren, lat. (*enarrāre*), verhalen, vertellen, verklaren; **enarrābel**, verhaalbaar, verklaarbaar; **enarrātie**, f. de vertelling, het verhaal, de verklaring.

en arrière, fr. (spr. *anarjèr'*), rugwaarts, achteruit.

Enarthrōsis, f. gr. Med., de invoeging of inlating van een beenderhoofd in zijne holte of zijn bekken; de diepe geleding.

enástrisch, gr. (v. *astēr*, ster), geste d; aan den invloed der gesternten blootgesteld.

enátmisch, gr. (v. *atmē*, damp), dampig, vol dampen.

en attendant, fr. (spr. *anattangdáng*), ondertusschen, intusschen.

enaudisch, gr. (v. *audē*, geluid, stem), stem hebbend, sprekend.

en avant (spr. *anawáng*), voorwaarts! *en bas* (spr. *angbá*), omlaag, beneden; *en blanc* (spr. *angbláng*), z. v. a. in *bianco*. z. ond. **blanc**; *en bloc*, bij den hoop, alles dooreen (b. v. koopen), bij de roest.

Encablure, f. fr. (spr. *angk*—), eene maat van 120 vadem op zee.

encadréren, fr. (spr. *angka*—, vgl. **cadre**), in eene lijst zetten, b. v. eene schilderij; ook insluiten, in rij en gelid plaatsen; **encadrement**, n. (spr. —*máng*), de invatting, lijst, rand, het raam.

encagéren, fr. (spr. *angkazj*— v. *cage*, kooi), in eene kooi opsluiten.

Encan, n. fr. (spr. *angkáng*), verkooping bij opbod, auctie.

en canaille en **encanailleren**, z. **canaille**.

Encánthis, f. gr. (v. *kanthis*, ooghoek), Med., het traankliergezwel; *encanthis inflammatoria*, de ontstoken traanheuvel; *encanthis scirrhōsa*, het knoestgezwelletje van den traanheuvel; *encanthis carcinomatōsa*, de kanker van den traanheuvel.

en carrière, z. **carrière**.

Encathísma, n. gr. Med., een bad, waarbij men tot aan den navel in het water zit, het halve bad.

Encauma, m. gr. (v. *kauma*, brand, *kaiein*, branden), Med., eig. het ingebrande; eene diepe brandende zweer v. h. hoornvlies; **encausis**, f. het ingebrande; **encaustisch**, ingebrand; **encaustiek**, f. of **encaustisch schilderwerk**; ingebrand schilderwerk met wasverwen (in plaats van olieverwen), het wasschilderen (z. **punisch was**).

Enceinte, f. fr. (spr. *angsèngt'*), Mil., de wallen met of zonder de buitenvesten, de gezamentlijke buitenwerken eener vesting; bij jagers: de omsluiting van het wild; ook de besloten plaats, omheining, omwalling, ringmuur.

Encelădus, m. gr. Myth., een geduchte reus, door Jupiter bij de bestorming van den Olympus overwonnen, op het eiland Sicilië neder geworpen en daar met den Etna bedekt. De uitbarstingen van dien volkaan en de aardbevingen op Sicilië getuigen van den benaauwden toestand, waarin hij zich daar bevindt.

Encephălos, m. of **encephălum**, n. (gr. *enképhalos*, v. *kephalē*, hoofd), het hoofdmerg, de hersenen; **encephalalgīe**, f. het hersenlijden, eene ziekelijke aandoening der hersenen; **encephalītis**, f. de ontsteking der hersenen; **encephalocēle**, f. de hersenbreuk; **encephalophȳma**, n. het uitwas der hersenen; **encephalísmus**, m. of **encephalologīe**, f. de leer der hersenen; **encephalognomiek**, f. de hersenkunde, schedelleer; **encephalolithyăsis**, f. eig. hersenversteening, gedeeltelijke verharding der hersenen, vorming van steenen daarin.

enchainéren, fr. (spr. *angsjèn*—; vgl. **chaine**), met elkander verbinden, aaneen schakelen, aan elkander ketenen; **enchainement**, n. (spr. *angsjèn'máng*), de aaneenschakeling, zamenhang; de reeks.

enchantéren, fr. (*enchanter*, spr. *angsjangt*—), betooveren; verrukken, innemen; **geënchanteerd**, betooverd, verrukt; **enchantement**, n. (spr. *angsjangt'máng*), de betoovering, verrukking, opgetogenheid.

Encharáxis, f. gr. Chir., de inkerving der huid, het koppen; **encharáctisch**, tot het koppen behoorende.

en chef, fr. (spr. *angsjéf*; vgl. **chef**), als overste of aanvoerder.

Encheirēsis, f. gr. (v. *encheirēīn*, hand aanleggen, v. *cheir*, de hand), behandeling, handgreep, inz. bij het opereren; **encheiridĭon** of **enchiridĭon**, n. een handboekje.

Enchéleis, f. gr., de aal; **enchelýden**, pl., dieren met rolvormig ligchaam; **enchelyoīdisch**, aalvormig; **enchelysōmisch**, met aalvormig ligchaam.

Enchère, f. fr. (spr. *angsjèr'*), het opbod, overbod, hoogere bod; **encheréren**, **encherisséren**, overbieden, den prijs verhoogen, duurder maken.

Enchiridion, z. ond. **encheiresis**.

enchórisch schrift der Egyptenaren, z. v. a. **demotisch schrift** (z. a.).

Enchymōma, n. of **enchymōsis**, f. Med., de uitstorting van bloed in het celweefsel; naar Hippocrates: het vloeijen en verdeelen der vochten door den omloop in het geheele ligchaam; het schaamrood worden.

Enclave, f. fr. (spr. *angklaaw'*), gebied, regtsgebied, inz. een door vreemd gebied ingesloten land, in vreemde landen liggende bezittingen, ingesloten grond, ook **enclavures**; **enclavéren**, insluiten, met vreemd gebied omgeven; insluiten, invoegen, inlaten, inschieten, inkepen, enz.

Enclȳsis, f. gr. (eig. de aanleuning, overbuiging), in de grieksche taal het terug-

werpen van het accent eens woords op het voorgaande woord; **enclitica**, f. of **enclitisch** heet een woord, dat zijn accent op het voorgaande woord terug werpt.

Encœlialgie, f. gr. (v. *enkoilia*, de ingewanden), Med., buik- of ingewandspijn; **encœlitis**, f. de ontsteking der buiksingewanden, darmontsteking.

Encolpismus, n. gr., (v. *kolpós*, scheede) Med., het inbrengen van heelkundige middelen in de moederscheede.

Encombrement, n. fr. (spr. *angkong-br'mángt*, v. *encombrer*, en dit v. h. oudd. *kumbern*, stuiten, *kummer*, puin), de versperring door puin, belemmering, verstopping, hindernis, verdrietelijkheid.

Encomium of **enkomion**, n. gr., de lofrede, het lofschrift; **encomiást**, m. de lofredenaar; **encomiastiek**, f. de lofredekunst.

en comparaison, fr. (spr. *ang kongparè-zong*), in vergelijking.

en confiance (spr. *ang kongfiángs'*), in vertrouwen.

encore, fr. (spr. *angkór'*), nog eens, da capo!

en corps, fr. (spr. *angkôr*), z. *in corpore*.

en couleur, fr. (spr. *angkoe*—), in de kleur (spelen).

encouragéren, fr. (spr. *angkoerazj*—, vgl. **courage**), bemoedigen, moed inspreken, aanmoedigen, opwekken, aansporen, aandrijven, aanvuren, aanwakkeren, aanzetten; **encourageant** (spr. *angkoera-zjáng*), opwekkend, bemoedigend enz.; **encouragement**, n. (spr. —*razj'máng*), bemoediging, opwekking, aandrijving, aanwakkering.

Encratie, f. gr. (*enkráteia*), de gave der onthouding, zelfbeheersching; **encratieten**, pl., onthoudzamen, matigen, naam eener gnostische secte, die zich van het huwelijk en het gebruik v. vleesch en wijn onthield.

Encrinieten, pl. gr. (v. *krinon*, lelie), leliesteenen, de versteening eener voorwereldlijke plantdierensoort; de afzonderlijke deelen v. d. steel heeten **trochieten** en **entrochieten**, radersteenen, bonifaciuspenningen enz.

en croupe, fr. (spr. *ang kroep'*), achterop (het paard), op het kruis.

encýclisch, gr. (vgl. **cyclus**), in eenen kring omloopend, b. v. **encyclische brieven**, rondgaande brieven, circulaires; **encyclopædie**, f. (gr. *enkyklopaideia*, l. *enkýklios paideía*), de kring of omvang der tot eene omvattende wetenschappelijke vorming behoorende kundigheden, het kort begrip of leergebied der wetenschappen in het algemeen, of der tot een bijzonder vak behoorende (b. v. philosophische, theologische enz. encycl.), inz. de **groote fr. encyclopædie**, door Diderot in de 18de eeuw ontworpen en door vele beroemde mannen (Buffon, Raynal, d'Alembert, Condillac, Helvetius, Mably en anderen bearbeid; **alphabetische encyclopaedie**, of **encyclopædisch woordenboek**, een woordenboek voor zaakkennis, woordenboek der zamenleving, der conversatie; **encyclopædisch**, algemeen wetenschappelijk, een algemeen overzigt der wetenschappen behelzende of gevende; **encyclopædisten**, pl., eig. de bearbeiders der groote fr. encyclopædie in de vorige eeuw; bepaaldelijk verstaat men onder dien naam haren uitgever Diderot, en d'Alembert, en die mannen, welke zich in letterkundig opzigt om die beide mannen, en in maatschappelijk opzigt vooral om den baron Holbach schaarden; **encyclopædismus**, n. de encyclopædische leervorm, inz. de wijsgeerige grondstellingen en met de aangenomene godsdienstbegrippen deels strijdige meeningen der fr. encyclopædisten; **encycloposie**, f. het ronddrinken, het rondgaan v. d. beker.

Endecagoon, en **endecasyllabum**, z. **hendecagoon**, enz.

Endeixis, f. gr., z. v.a. **indicatie** (z. a.).

Endemie, f. gr. (v. *éndēmos*, inheemsch, v. *dēmos*, volk), Med., eene heerschende landsziekte, inheemsche, plaatselijke, uit lucht en levenswijs voortkomende ziekte, onderscheiden van epidemie (z. a.); **endēmisch** (van ziekten), aan een land of volk eigen; inheemsch, inlandsch, plaatselijk.

en dépit, z. **depit**; *en depôt*, z. ond. **deponeren**.

endermátisch, gr. (v. *dérma*, huid), Med., in de huid liggend; op de huid, inz. de onderhuid aangewend, b. v. endermatische middelen.

en déshabillé, z. **deshabillé**; *en détail*, z. **detail**.

endetteren, fr. (spr. *angdettéren*), in schulden steken; **geëndetteerd**, met schulden beladen of belast.

Endiadys, z. **hendiadys**.

Endiométer, n. gr. (v. *éndios*, op den middag), een meridiaanmeter.

Endivie, f. (it. *endivia*, fr. *endive*, v. h. lat. *intubus* of *intibum;* vgl. het arab. *hindeb*, *hiddebeh*), eene saladeplant, eene soort der cichoreiplanten, andijvie.

endogénisch, gr. (v. *éndon*, inwendig), inwendig uitgroeijend; **endocardium**, n. Med., de inwendige vlakte der hersenen; **endocarditis**, f. ontsteking daarvan; **endopericarditis**, f. ontsteking der in- en uitwendige vlakte der hersenen.

endommageren, fr. (spr. *angdomma-zjéren*), beschadigen, nadeel, schade toebrengen.

Endorhizon, n. gr. (v. *rhidzis*, wortel) Bot., een gewas, dat den wortel uit de kiem schiet; **endorhizisch**, met eene kiem, die geen' eigentlijken wortel schiet.

endosséren, fr. (spr. *angd*—) of **indosséren**, it. (v. h. it. *dosso*, fr. *dos*, rug), eenen wissel door een opschrift aan zijne keerzijde aan een ander overdragen of afstaan; **endossant** (spr. *angdossáng*) of **endosseur**, ook **indossánt**, m. de overdrager v. een' wissel, hij, die den wissel endosseert; **indossaat**, m. de persoon, aan wien de wissel is over gedragen; **endossement**, fr. (spr. *angdoss'-máng*), ook **indossement** of **indósso**, it. n. het overdragen van eenen wissel op een ander.

endotríchisch, gr., inwendig behaard.

Endrezeh, m. eene lengtemaat te Constantinopel, = 284 parijsche lijnen of 64 ned. duimen.

Endymīon, m. gr. Myth., een schoone herder, vermaard om de liefde, die hij « de zuster van de zon," Diana, inboezemde, en om zijn' dertigjarigen slaap; een jonge langslaper.

en écharpe, z. **echarpe**; *en échec* en *en échiquier*, z. *échec*; *en échelon*, z. ond. *échelle*.

Enechēm, n. gr. (*enēchēma*, v. *enēchein*, inklinken), Med. het oorgesuis; **enechēsis**, f. het ontstaan daarvan.

en effet, fr. (spr. *ang efé*), werkelijk, inderdaad.

Enēma, n. gr. Med., het inspuiten of het ingespotene, het klysteer; **enemāta**, pl., middelen, die door den aars in het ligchaam gevoerd worden.

Energīe, f. gr. (*enérgeia*), werkzaamheid, een hoogere of sterkere graad van werkkracht, nadruk, vuur, klem; **enérgisch** (gr. *energós*, v. *ergón*, werk, daad), werkzaam, krachtvol, nadrukkelijk, krachtig, vurig.

Energuménen, pl. gr. (*energumĕnos*, eig. een bewerkte, n.l. door eenen boozen geest), een bezetene, dweeper, waanzinnige; **energuménisch**, dweepend, waanzinnig.

enervéren, lat. (*enervāre*), ontzenuwen, krachteloos maken; verzwakken, uitmergelen; **enervātie**, f. de ontzenuwing, verzwakking, uitputting, uitmergeling.

en escarpins, z. **escarpins**; *en espagnol*, z. **espagnol**; *en espèces*, z. ond. **espèce**; *en état*, z. **etat**; *en eventail*, z. **eventail**; *en face*, z. **face**.

en famille, fr. (spr. *ang famielj'*), in de familie, in den familiekring, met de tot het huisgezin behoorende personen, b. v. eten.

Enfant, n. fr. (spr. *angfáng*, kind; **enfance**, f. (spr. *angfángs'*), de kindschheid; **enfantillage**, f. (spr. —*tieljáazj'*), kinderachtigheid; **enfantin** (spr. *angfangtèng*), kinderachtig; *enfants perdus*, pl. (spr. *angfáng perdü*), eig. verloren kinderen; Mil., eertijds ligte voortroepen, die het eerst moesten aanvallen, storm loopen enz.; in gevaar verkeerende voorposten, waaghalzen.

en faveur, z. **faveur**.

enfiléren, fr. (*enfiler*, spr. *ang*—), eig. eenen draad insteken, aanrijgen, b. v. paarlen; verstrikken, inwikkelen; Mil., overlangs bestrijken, met kanon beschieten; ook over tellen (bij het whistspel); **enfilade**, fr. (spr. *angfiláad'*), eene volgrij, b. v. van kamers; ook z. v. a. **enfilement**, n. (spr. *angfiel'máng*), de bestrijking met geschut, het beschieten van ter zijde, inz. bij verschansingen.

enfin, fr. (spr. *angfèng*), eindelijk, ten slotte; in het kort, met een woord.

enflamméren, fr. (spr. *angflaméren*), ontsteken, aansteken, doen ontvlammen.

enfoncéren, fr. (spr. *angfongs*—), in den grond drijven, den bodem inslaan, doorbreken, inbreken, doorboren; verzinken, inzinken; **enforcement**, n. (spr. *angforgs'máng'*), de indieping, verdieping, de donkere zijde, achtergrond van eene schilderij.

en front, z. **front**.

enfuméren, fr. (spr. *ang*—, v. *fumée*, rook), rooken, berooken, doorrooken; ook bemesten (van *fumier*, mest).

engagéren (spr. *angghazj*—), fr. *engager*, eig. verpanden, van *gage*, pand), verbindend of verpligtend maken, verpligten, in dienst nemen, aannemen, aanwerven, overreden, over halen of bepraten, bewegen, noodigen; (zich) tot iets verbinden zijn woord geven, zijne eer verpanden; **geëngageerd**, verpligt, verbonden enz.; beloofd, verloofd, verzegd; **engageant**; (spr. *angghazjáng*), innemend, verpligtend, uitlokkend, aantrekkelijk; **engagement**, n. (spr. —*máng*), de verpligting, verbindtenis, verpanding, dienstaanneming, aanstelling, dienst, het ambt, de bediening.

en gala, z. **gala**.

Engastriloog of **engastrimýth**, m. gr. (v. *gastēr*, buik), een buikspreker, z. v. a. **ventriloquíst**; **engastrimántis**, m., pl. **engastrimanteis** of **engastrimánten**, buikwaarzeggers; buiksprekers als profeten.

Engelot, m. eng. (spr. *endzj'lôt*), eene engelsche goudmunt met eenen engel, = 8 shilling of 4 gl. 80 ct.

Engels, n. een onderdeel van het oude pond trooisch gewigt, = $\frac{1}{20}$ ons of 1,53802 wigtje.

en genéral, z. **generaal**.

engliséren, z. **angliseren**.

Engonáden, pl. gr. (v. *góny*, knie), egyptische figuren, die op de knieën rusten.

engourdéren, **engourdisséren**, fr. (*engourdir*, spr. *angghoerd*—), verstijven, stijf of gevoelloos maken, verslappen, verdooven, loom of slaperig worden of maken; **engourdissement**, n. (spr. — *diess'máng*), het verstijven, slapen der ledematen, de verdooving.

Engraisserīe, f. fr. (spr. *anggréss*—), eene inrigting tot vet maken, mesterij; **engraisseur**, m. een mester, vetmaker, hij, die zich op eens anders kosten te goed doet.

Engrêlure, f. fr., een getande rand, randversieringen met afgeronde punten, (aan borduurwerk, kant, enz.).

en gros, z. **gros**; **engroist**, z. v. a. **grossist**.

Engyméter, n. gr. (v. *engýs*, nabij), een nabijmeter, werktuig tot meting van geringe afstanden; **engyscoop**, n. een nabijkijker, vergrootglas, loup.

en haie, fr. (spr. *ang hèj'*); haags- of hegsgewijs, in twee rijen tegen over elkander geplaatst.

enhardéren, **enhardisséren**, fr. (spr. *anghard*—), verstouten, stout, moedig, vrijpostig, vermetel maken.

enharmónisch, gr. (vgl. **harmonie**), Muz., in de harmonische toonreeks der Grieken geplaatst, naar welke de quarte of tetrachorde zoo verdeeld was, dat de beide eerste intervallen kleiner dan halve toonen waren; in 't algemeen geschikt, gepast, behoorlijk, wel bijeen komend.

en haut, fr. (spr. *ang hó*), omhoog, boven, naar boven.

Enhérion, m. in de oudd. godenleer: de verzameling der helden in den hemel of Walhalla.

Enígma, n. gr. (fr. *énigme*), het raadsel; **enigmátisch**, raadselachtig; **enigmatiséren**, raadselachtig, duister, dubbelzinnig spreken.

enitéren, lat. (*enitēre*), beroemd worden, uitblinken.

enivréren, (spr. *aniw*—), fr. (*enivrer*, v. *ivre*, dronken), dronken of beschonken maken, eenen roes aanzetten; bedwelmen, verblinden.

Enjambement, n. fr. (spr. *angzjangb' máng*), Poet, het overstappen overspringen, de oversprong, de onafgebroken voortgang van den zin des eenen versregels in den anderen.

Enjeu, m. fr. *angzjéu*), de inzet in 't spel.

enlaidéren, fr. (spr. *angléd*—), leelijk maken, misvormen.

en maitre, z. ond. **maitre**; *en masque*, z. onder **masker**; *en medaillon*, z. ond. **medaillon**; *en miniature*, z. ond. **miniature**.

enneachórdisch, gr. (v. *ennea*, negen), negensnarig; **enneacontaëdrisch**, negentighoekig; **enneadactýlisch**, N. H., met negen teenen; **enneāde**, f. een getal v. negen; **enneadecaëtĕris**, f. Meton's negentienjarige periode; **enneagoon**, n. gr. een negenhoek; **enneagynīe**, f. gr., de plantenklasse met negen stijltjes; **enneahexaëdrisch**, gr. vierenvijftighoekig; **enneandrĭa**, zulke planten, welker tweeslachtige bloemen negen vrije meeldraden hebben, de 9de klasse in het stelsel van L.; **enneanthérisch**, met negen stampertjes **enneapetálisch**, met negen bloembladeren; **enneapharmăcum**, n. een geneesmiddel uit negen bestanddeelen; **enneaphýllisch**, met uit negen blaadjes bestaande bladeren; **enneapterýgisch**, met negen vinnen; **enneaspérmisch**, negen zaadkorrels bevattende.

ennobléren, fr., z. v. a. **anobleren** (z.a.).

ennoëmátisch, gr., in den geest-zelven gevormd.

Ennosigæos, m. gr., de schokker der aarde, een bijnaam van Neptunus.

Ennui, m. fr. (spr. *anwí*; it. *noja*; *nojare*, sp. *enojare*, lastig vallen, uit het lat. *noxa* ontstaan), de verveling, het verdriet, ongenoegen; **ennuyeren** (spr. *anwi-jéren*), verveling veroorzaken, vervelen; lastig worden; *ennuyant* of *ennuyeux*, vervelend, langwijlig, verdrietig, lastig.

enodéren, lat. (*enodāre*), ontknoopen, ontwikkelen, oplossen; **enodātie**, f. de ontknooping, ontwikkeling, oplossing.

enódisch, gr., tot den weg behoorende, onderweg gebruikelijk.

enódmisch, gr., riekend, geurig, frisch.

enœdisch, gr., gezwollen.

enólmisch, gr., op den drievoet zittende, voorspellend, propheterend.

Enoptromantīe, f. gr. (v. *énoptron*, spiegel), de spiegelwaarzeggerij, wigchelarij door spiegelkijken; **enoptrománt**, m. de spiegelwaarzegger.

en ordre de bataille, f. (spr. *ang—batálj'*), in slagorde.

enórm, lat. (*enórmis*, van *e*, *ex*, uit, en *norma*, regel, rigtsnoer), uit de maat, onmatig, overmatig, overdreven, buitengemeen, gedrogtelijk, ongehoord, afschuwelijk; *enórmis laesĭo*, z. *laesio* ond. **læderen**; **enormiteit**, f. (lat. *enormitas*), de buitenmatigheid, de buitengemeene of gedrogtelijke grootte, afschuwelijkheid.

Enórmon, m. gr. (v. *en-ormān*, in-, aandrijven), de innerlijke levenswerkzaamheid, levenskracht.

Enostōsis, f. gr., Med., een inwendig beengezwel, waardoor de mergholte geheel verloren gaat.

en particulier, z. **particulier**; *en parure*, z. **parure**; *en passant*, z. **passéren**; *en pastel*, z. **pastel** ond. **paste**; *en peine*, z. **peine**; *en profil*, z. **profil**; *en quatre couleurs*, fr. (spr. *ang kat' koeleur*), in vier kleuren; *en question*, z. **quæstie**.

Enquête, f. fr. (spr. *angkèt'*), geregtelijk onderzoek in burgerlijke of civiele zaken.

enragéren (spr. *angrazj'*—), fr. (*enra-*

ger, vgl. **rage**), razend, dol worden; vertoornen, vergramd, woedend maken; **enragé**, m. (spr. *angrazjé*), een razende, dolleman, uitzinnig mensch; hartstogtelijke aanhanger van eene politieke partij.

en regard, z. ond. **regard.**

enregistréren, fr. (spr. *angrezjiest*—), inschrijven, inbrengen in 't register; **enregistrement**, n. (spr. *angrezjiestr'máng*), de inschrijving, boeking, plaatsing op 't register.

en retraite, z. ond. **retraheren.**

enrhýthmisch, gr., in den r h y t h m u s (z. a.) vervat, evenmatig geregeld.

enrhumé, fr. (spr. *angrumé*), verkouden, met verkoudheid bevangen.

enrichéren, **enrichisséren** fr. (spr. *angrisjies*—), verrijken, opsieren, tooijen.

enroléren, of **enrolléren**, fr. (spr. *angr*—), op de rol of lijst schrijven, voor de krijgsdienst inschrijven, aannemen, aanwerven; een **geënroleerde**, een ingeschrevene, aangeworvene; **enrolement**, n. (spr. *angrôl'mang*) en **enroléring**, f. de inschrijving tot de krijgsdienst, aanwerving.

en roturier, z. ond. **roture.**

ens, n. lat., een ding, wezen; *ens ratiōnis*, een redewezen, iets, dat enkel in de voorstelling, in de gedachte aanwezig of voorhanden is; **entiteit**, f. de wezentlijkheid, het werkelijk bestaan, het zijn of aanzijn van een ding.

Ensemble, n. fr. (spr. *angsángbl'*), een geheel, iets vereenigds; het gezamentlijke, de zamenhang der deelen; de eenstemmigheid; **ensemble-stukken**, Muz., de meer dan vierstemmige zangstukken der operaas.

ensicaudisch, nw lat. (v. h. lat. *ensis*, zwaard), met zwaardvormigen staart; **ensifer**, lat., zwaarddragend; **ensifólisch**, nw lat., met zwaardvormige bladeren; **ensĭfórm**, lat., zwaardvormig; **ensigérisch**, lat., een zwaard voerend; **ensipénnisch**, nw lat., met zwaardvormige slagvederen; **ensirōstrisch**, nw lat., met zwaardvormigen snavel.

Ensooph, m. gr. (*énsophos*), het goddelijk wezen in de kabbalistische wijsbegeerte.

en suite, z. ond. **suite.**

Entablement, n. fr. (spr. *angtabl'máng*), Arch., het bovenste van eenen muur, waarop de daksparren rusten, de rollaag; ook de architraaf, fries en kornis te zamen genomen.

entaméren, fr. (spr. *angt*—), eig. aansnijden; oneig. aanvangen, openen, op de baan brengen; b. v. eene onderhandeling.

Entăsis, f. gr., eig. aanspanning; Arch., welving of buikswijze ronding der zuilen.

entasséren, fr. (spr. *ang*—), ophoopen, op elkander dringen; **entassement**, n. (spr. *angtass'máng*), de ophooping.

Entelechīe, f. gr. (*entelécheia*), de onafgebrokene, onvermoeide werkzaamheid, inz. van geest; ook werkelijkheid; bij Aristoteles: de v r ij e werkzaamheid, die het doel in zich-zelve heeft.

Entĕradenologīe, f. gr. (v. *entĕron*, darm, ingewand), de leer van de darmklīeren; **enteradenographīe**, f. de beschrijving der darmklieren; **enteralgīe**, f. het kolijk, de darmjicht; **enterangiemphráxis**, f. de verstopping van de bloedvaten des darmkanaals; **enterelcōsis**, f. de verettering, verzwering der darmen; **enteremphráxis**, f. de verharding, verstopping der darmen; **enterenchўta**, m de darmspuit, klysteerspuit; **enterepiplocēle**, f. eene darmnetbreuk; **enterepiplomphălus**, m. de navelbreuk, waarin een stuk van den darm en van het net gesloten is; **entérisch**, de ingewanden betreffende of daarvan komende; **enterītis**, f. de darmontsteking; **enterocēle**, f. de darmbreuk; **enterocystocēle**, f. de darm- en pisblaasbreuk; **enterocystooscheocēle**, f. de balzakbreuk, in welke een stuk van den darm en van de pisblaas vervat is; **enterodársis**, f. de ontvelling der darmen; **enterogastrocēle**, f. de buikdarmbreuk; **enterographīe**, f. de ingewandbeschrijving; **enterohydrocēle**, z. **enterydrocēle**; **enterolíth**, m. een darmsteen; **enterolithiăsis**, f. de steenvorming in de darmen of ingewanden; de pijn daardoor veroorzaakt; **enterologīe**, f. de leer van de ingewanden; **enteromerocēle**, f. de dijbreuk; **enteromphălus**, m. de navelbreuk; **enteropathīe**, f. het darmlijden; **enteroperistŏle**, f. de beklemde darmbreuk; **enterophlogīe**, f, z.v.a. **enteritis**; **enterorrhagīe**, f. de bloeding uit de darmen, uit den aars; **enterorrhaphīe**, f. eene darmnaad, de bontwerkersnaad (ter vereeniging van gewonde darmen), thans buiten gebruik; **enterosarcocēle**, f. de vleeschbreuk in vereeniging met eene darmbreuk; **enteroscheocēle**, f. de balzakbreuk; **enterotomīe**, f. de darmsnijding; **enterozōon** of **entozōon**, n. een ingewandsdier; **enterydrocēle**, f. eene darm- en waterbreuk.

entêteren [zich], fr. (spr. *angtêt*—), zich iets in het hoofd zetten, eigenzinnig iets begeeren, er op staan; **geëntêteerd**, hoofdig, koppig, eigenzinnig, stijfzinnig; **entêtement**, n. (spr. *angtêt'máng*), de eigenzinnigheid, stijfhoofdigheid, koppigheid.

Entheomanīe, f. gr., de vrome razernij.

Enthlăsis, f. gr. Med., de indrukking van den schedel.

Enthronistĭcum, n. gr. (v. *enthronidzein*, op den troon of zetel verheffen), een intreegeld bij de overneming eener prebende.

Enthusiásmus, m. gr. (v. *enthūs*, zamengetr. uit *énthĕos*, van God vervuld, van *theós*, God), de geestverrukking,

geestvervoering, geestdrift, begeestering, ontvlamde verbeelding, dichterlijke vlugt, geestdrijverij, zinsvervoering, dweeperij; inz. het levendig ingenomen zijn met iets; **enthusiasméren**, begeesteren, ontvlammen, in vuur of gloed zetten, verrukken, vervoeren; **enthusiást**, m. een begeesterde, verrukte, een hartstogtelijk bewonderaar of vereerder; een dweeper, opbruisend hoofd; **enthusiástisch**, begeesterd, vol geestdrift, hooggevoelig, ontvlamd van zinnen, dweepziek.

Enthymēma, n. gr., eig. het behartigde of te behartigen de betrachting; Log. eene onvolkomene, afgekorte sluitrede, die slechts uit twee deelen, namelijk een voorzindeel, of een der præmissen, en eene gevolgtrekking bestaat; **enthymemátisch**, in een afgekort slot bestaande; **enthymemísmus**, m. verrassende gevolgtrekking uit kort verbondene voorzindeelen of præmissen.

Entiteit, z. ond. *ens*.

Entoilage, f. fr. (spr. *angtoaláazj'*), Manuf., geweven kant zonder tandjes; ook het vastnaaijen van doek aan kant.

Entŏmon, n., pl. **entŏma**, gr. (v. *éntomos*, ingesneden), gekorvene dieren, insecten (z. a.); **entómisch**, de insecten betreffende; **entomofúgisch**, wormen verdrijvend; **entomogénisch**, op doode insecten ontstaande; **entomograaph**, m. een kerfdier- of insectenbeschrijver, **entomographīe**, f. de kerfdierbeschrijving; **entomográphisch**, tot de insectenbeschrijving behoorende; **entomolíth**, m. een versteend insect; **entomoloog**, **entomologist**, m. een insectenkenner; **entomologīe**, f. de leer van de insecten, de kerfdierenleer; **entomológisch**, tot die leer behoorende, in die leer bedreven; **entomophaag**, m. een insecteneter, gelijk Johannes de dooper; **entomophílus**, m. een liefhebber van insecten; **entomophórisch**, insecten dragend; **entomorhizisch**, op insecten wortelend en wassend; **entomostracieten**, pl., versteende kreeftachtige dieren; **entomozoologīe**, f. de natuurgeschiedenis der insecten; **entomozoológisch**, tot de natuurgeschiedenis der insecten behoorende; **entomozoologist**, m., een kenner dier wetenschap.

Entonīe, f. gr. Med., spanning, inspanning; **entónisch**, gespannen, overspannen, door te sterke inspanning van ziel of ligchaam ontstaan.

Entonnoir, m. fr. (spr. *angtonnoár'*), de trechter; de trechtervormige kuil van eene gesprongen mijn; ontlasting van eenen stroom, eene sluis, inz. in Zwitserland.

Entophthalmīe, f. gr. Med., de ontsteking van het inwendig gedeelte van het oog.

Entophўton, n. gr. (v. *entós*, binnen, en *phytón*, gewas), eene woekerplant.

entóptisch, gr. (vgl. **optisch**), tot inzien diende, daardoor ontstaan, b. v. **entoptische verschijnselen**, die bij het inzien (in eenen spiegel enz.) waargenomen worden; **entoptische kleuren**, de gewone kleurverschijnselen, ter onderscheiding van de dioptrische.

entortilléren, fr. (spr. *angtortielj*—), omwikkelen, omstrikken, omslingeren; verwarren, verwikkelen.

Entours, pl. fr. (spr. *angtóer*), omstreken, het omliggende oord; **entouréren**, omgeven, omringen, insluiten; **entourage**, f. (*angtoeráazj'*), de omgeving, omhulling, omzetting, inz. bij vrouwentooi.

en tout, fr. (spr. *angtóe*), in alles, in 't geheel, in 't kort, alles te zamen genomen.

Entozoon, z. **enterozoon** onder **enteradenologie**; **entozōisch**, in ingewanden levende; **entozoogenĕsis**, f. de voortbrenging der ingewandswormen; **entozoologīe**, f. de natuurgeschiedenis der ingewandsdieren; **entozoologíst**, de kenner dier wetenschap.

Entr'acte, n. fr. (spr. *angtr'ákt'*), eene tusschenhandeling, tusschenbedrijf, tusschenspel.

en train, z. **train**; **entrainéren** (spr. *angtrén*—), voort-, mede slepen, wegvoeren, tot zich trekken.

Entrata, z. **intrade**.

entre, fr. (spr. *angtr'*), tusschen, onder, in het midden (in zamenstellingen als entrecolonne, entredeux enz.).

Entrebandes en **entrebattes**, pl. fr. (spr. *angtr'bangd'* en *angtr'batt'*), Manuf., het begin en einde van eene wollen stof, de zelfkanten.

Entrechat, m. fr. (spr. *angtr'sjá*), een kunstige danssprong, kruissprong, luchtsprong, kuitflikker.

entre chien et loup, fr. (spr. *angtr' sjèng e loe*), z. v. a. *inter canem et lupum*.

Entrecolonne, f. fr. (spr. *angtr'kol*—), Arch., de zuilenafstand of ruimte tusschen twee pilaren.

Entredeux, m. fr. (spr. *angtr'deu*, eig. tusschen twee), het middenstuk, middelding; de scheidsmuur, tusschenwand, de tusschenruimte; als adverb.: tusschenbeide, tamelijk, middelmatig.

Entrée, f. fr. (spr. *angtré'*), de intrede, ingang, toegang van een huis enz.; de intreêkamer, voorzaal; de toegang bij groote heeren; de voorspijs, eerste schotel, het voorgeregt bij een gastmaal; het intreêgeld, de toegangsprijs; de inkomende regten; Muz., het invallen eener stem; de inleiding, het openingsstuk bij operaas enz.; in het omberspel: de vraag; **entreebillet**, het toegangsbriefje, intreêkaartje.

Entregent, n. fr. (spr. *angtr'zjáng*), de welgemanierdheid, aanvalligheid en ongedwongenheid in iemands doen, inz. omtrent dames.

Entrelacs, pl. fr. (spr. *angtr'lá*), Arch., dooreengevlochten of gestrengeld loofwerk; dooreengetrokken letters, strikletters.

Entremets, n. fr. (spr. *angtr'mé*, v. *mets*, geregt, spijs), een tusschengeregt, eene bijspijs, een tusschenschotel.

Entremetteur, m. fr. (spr. *angtr'*—), de onderhandelaar, bemiddelaar; **entremise**, f. de bemiddeling, tusschenkomst.

entre nous, fr. (spr. *angtr' nóe*), tusschen ons, in vertrouwen.

Entrepas, m. fr. (spr. *angtr'pá*), in de rijkunst: de halve of gebroken pasgang, middelpas, halve draf.

Entrepilástre, m. fr. (spr. *angtr'*—), de zuilenafstand, pilaarwijdte.

Entrepont, n. fr. (spr. *angtr' póng*), een tusschenverdek op schepen.

Entrepôt, n. fr. (spr. *angtr'pó*), eene plaats, waar doorvoer- en andere goederen worden gelost, opgeslagen of over geladen, een pakhuis, magazijn, eene stapelplaats; **entreposeur**, m. (spr. *angtr' poz*—), de opzigter van een' entrepôt.

entreprenéren (spr. *angtr'*—), fr., (*entreprendre*), iets ondernemen, bestaan, op zich nemen; **entreprenant** (spr. — *náng*), ondernemend; **entrepreneur**, m. de ondernemer, aannemer (van gebouwen enz.); **entreprise**, f. (spr. —*priez'*), de onderneming, het bestaan, voornemen.

Entresol, n. fr. (spr. *angtr'*—, eig. de tusschenbodem, v. *sol*, bodem, grond), eene half- of tusschenverdieping tusschen twee grootere verdiepingen, inz. tusschen het benedenhuis en de eerste verdieping; een opkamertje.

Entretaille, f. fr. (spr. *angtr'tálj'*), bij plaatsnijders: de fijnere tusschenstrepen; in het dansen: een pas, waarbij de eene voet op de plaats van den anderen gezet en deze voorwaarts in de hoogte gehouden wordt.

entretenéren, fr. (spr. *angtr'*—), onderhouden, ondersteunen, verzorgen; met gesprek onderhouden, onderhoud verschaffen; **entretien**, n. (spr. *angtr'tjéng*), de onderhouding, verzorging; het gesprek, onderhoud; **entretenue**, f. eene gekamerde (bijzit).

Entrevue, f. fr. (spr. *angtr'wu'*), de zamenkomst, bijeenkomst, het gesprek, onderhoud.

en tricot, z. **tricot**.

Entripsologīe, f. gr. Med., de inwrijvingsleer, de leer der inwrijving van onderscheidene geneesmiddelen.

Entrochiet, m. gr., pl. **entrochieten**, z. **encriniet**.

Entropĭum, n. gr. Med., de inwaartskeering der oogleden.

Entychieten, pl. gr., de aanhangers van Simon den toovenaar (Handelingen VIII).

enucleëren, lat. (*enucleāre*, v. *nuclĕus*, de kern), eig. uitkernen; ontwikkelen, verklaren, ophelderen; **enucleātie**, f. eig. de uitkerning; Med., de verwijdering van een lid uit het gewricht; de uitpelling van een beursgezwel; ontwikkeling, opheldering, verklaring.

enudéren, lat. (*enudāre*), ontblooten, onthullen.

Enūla, pl. gr. (v. *ūlon*, tandvleesch), de binnenzijde v. h. tandvleesch.

enumeréren, lat. (*enumerāre*), optellen, opsommen, opnoemen stuk voor stuk; over rekenen, berekenen; **enumerātie**, f. de optelling, opsomming, berekening.

enuncéren, l. **enunciéren**, lat. (*enunciāre*; vgl. **nuncius**), uitspreken, uitdrukken, verklaren, verkondigen; **enunciātum**, n. eene uitspraak, regterlijke beslissing; **enunciātie**, f. de uitdrukking, uitspraak; de verklaring, verkondiging, bekendmaking, de meening, de woorden van een ander; **enunciatief**, verklarend, uitdrukkend.

Enurēsis, f. gr. Med., de pisvloed, het onvermogen om de pis bij zich te houden.

enutréren, lat. (*enutrīre*), voeden, opkweeken, opvoeden.

Enveloppe, f. fr. (spr. *angw'lópp'*; v. h. lat. *involvĕre*, inhullen), de omslag, het hulsel of de bedekking; een vrouwenmantel, omwerpmantel; ook Fort., een voortloopende wal, mantel, die bij sommige vestingen in plaats van de buitenwerken den hoofdwal omsluit: **envelopperen**, inwikkelen, omhullen, inslaan, omgeven, insluiten; verwikkelen; ook zich in kwade zaken verstrikken.

en vérité, z. ond. *veritas*.

Envers, n. fr. (spr. *angwér*), de keerzijde, de linker- of verkeerde zijde; *à l'envers*, verkeerd.

environ, fr. (spr. *angwiróng*), omtrent, ongeveer, ten naasten bij.

Environs, pl. fr. (spr. *angwiróng*-, v. *virer*, draaijen); de omstreken, het omliggende oord van eene stad; het omgelegen land, de in de nabijheid gelegen plaatsen.

en vogue **zijn**, fr. (spr. *ang wôgh'*; v. *vogue*, eig. de loop, het zog van een vaartuig), in omloop, in gang, in zwang, aan de orde van den dag, in trek, in aanzien, zeer bemind zijn, veel gelden.

Envoi, m. fr. (spr. *angwoá*), eene zending, verzending, overmaking; **envoyéren**, (spr. *angwoaj*—, fr. *envoyer*), zenden, iemand ergens heen zenden;

envoyé, m. (spr. *angwoajé*), een afgevaardigde, gezant; inz. een gezant van den tweeden rang, zaakgelastigde.

Enyo, f. gr. Myth., de krijgsgodin, tweedragtstichtster, zuster van Mars, vgl. **Bellona**; **Enyalĭos**, m. de krijgshaftige, bijnaam van Mars.

Enypnĭon, n. gr., een droom; **enypniōdisch**, droomachtig, weinig beteekenend.

Enýstron, n. gr. (*ēnystron*, v. *anýein*, volcindigen), de vierde maag der herkaauwende dieren, waarin de vertering voleindigd wordt.

Enziaan, m. (v. h. lat. *gentiāna*, f.) bitterwortel; verscheidene planten met zeer geneeskrachtigen wortel, b. v. duizendguldenkruid enz., z. **lazerkruid**.

Enzoŏtīe, f. gr., inlandsche veeziekte.

eo animo, lat., in die meening, met dat oogmerk, van hetzelfde gevoelen.

eōdem (scil. *die*), lat., op denzelfden dag.

eo ipso, lat., juist daardoor.

eolodónisch, gr., æolisch en dorisch te gelijk.

Eortologĭum of **eortologĭon**, n. gr. (v. *eortē*, f. feest), een almanak der feestdagen.

Eos, f. gr., z. v. a. **Aurora** (z. a.).

eo sensu, lat., in denzelfden zin.

Epácme, f. gr. (v. *ep-*, *epi*, z. a., en *akme*, z. **acme**), Med., de toeneming, wasdom der ziekte; **epacmastĭca**, f. eene steeds sterker wordende koorts; **epacmátisch**, toenemend, stijgend, klimmend.

Epácten, pl. gr. (v. *ep- aktós*), toegebragt, bijgevoegd), inlaschdagen, overschietende dagen, v. de laatste nieuwe maan des jaars tot op den 1sten Januarij v. h. volgende, de maans-ouderdom bij het begin des jaars, of het onderscheid van een gewoon zonnejaar en een maanjaar, namelijk 11 dagen.

epænétisch, gr. (*epainetikós*), tot den lofredenaar, de lofrede behoorende, loftuiting bevattende, lofgezind.

Epagneul, m. fr. (spr. *epanjeul*, van *Espagne*, Spanje), de patrijshond.

Epagōge, f. gr. (*epagōgē*), Log., de aanvoering van bewijzen, een bewijs door het aanvoeren van gelijksoortige voorbeelden (inductie); de aanmarsch, inval; **epagōgisch**, van zelf genezend of heelend.

epagomēnisch, gr., toegevoegd, bijgevoegd; **epagomenĭsche dagen**, de 6 dagen, die bij het egyptische jaar gevoegd werden, dat uit 12 maanden elk van 30 dagen bestond, aanvullingsdagen.

Epanaclĭsis, f. gr. Mil., rugwaartsgaande zwenking naar de linkerzijde.

Epanadiplōsis, f. gr. (vgl. **anadiplosis**), Log., de verdubbeling, herhaling v. het begin, door welke een volzin met hetzelfde woord sluit, waarmede hij is begonnen.

Epanalēpsis of **epanastrŏphe**, f. gr. Log., de wederopneming of herhaling, door welke hetzelfde woord, dat eenen zin of een vers sluit, den volgenden zin of versregel weder begint; kettingrijm.

Epanaphŏra, f. gr. Log., het beginnen met hetzelfde woord in verscheidene zindeelen achter elkander (vgl. **anaphora**).

Epanastēma, n., pl. **epanastemăta**, gr. Med, kleine vleeschuitwassen en gezwelletjes v. h. bindvlies en hoornvlies.

epanchéren, fr. (spr. *epangsj*—), uitgieten, uitstorten; zich uitlaten, ontboezemen, zonder terughouding spreken; **epanchement**, n. (spr. *epangsj'máng*), de uitstorting; de ontboezeming, uitstorting des harten.

Epanŏdos, f. gr., de terugkeer tot het hoofdvoorwerp na eene uitweiding of afwijking; Log., de herhaling van woorden in omgekeerde orde.

Epanorthōsis of **epanorthōse**, f. gr. (v. *epanō*, opwaarts, en *orthóein*, rigten, verbeteren), eig. opwaartsrigting; Log., de zelfverbetering in het spreken, verbetering van het gezegde, door eene meer zeggende of juister bepalende uitdrukking; ook de vermaning tot het goede; **epanorthotĭcon**, n. wat tot verbetering behoort en geschikt is; **epanorthōtisch**, tot het goede vermanend, opwekkend, stichtelijk.

epanouéren, **epanouisséren** fr. (spr. *epanoeïes*—), zich openen, ontvouwen, ontplooijen, open gaan, ontluiken, opbloeijen; opvrolijken, verruimen van harte.

Epanthēma, n., z. **exanthem**.

Epaphærēsis, f. gr. Med., herhaalde wegneming of afneming, inz. v. h. bloed.

Epaphrodisīe, f. gr. (vgl. **Aphrodite**), de beminnelijkheid, aanvalligheid; **epaphrodītisch**, door Venus bemind, geliefd.

Epárch, m. gr. (*ep*—*archos*), een stadhouder, landvoogd; **eparchīe**, f. het stadhouderschap, het gebied eens bisschops in de gr. kerk.

epargnéren, fr. (spr. *eparnj*—), sparen, uitsparen, over leggen, uitzuinigen; **epargne**, f. (spr. *epárnj'*), de zuinigheid, spaarzaamheid; de spaarpenning, het bezuinigde, de spaarpot, spaarbank.

Epárma, n. Med., ontsteking van de oorklier; bij Galenus ieder boven de huid verheven uitslag.

Epaulette, f. fr. (spr. *epolétt'*, v. *epaule*, schouder, oksel), schouderband, -lint, -kwast, het belegsel of galon op elken schouder eens krijgsmans; ook schoudernaad; **epauléren**, Mil., de flanken door water, moeras en dgl. gedekt hebben; **epaulement**, n. (spr. *epol'máng*), de ver-

schansing, borstwering van opgeworpene aarde, zandzakken, schanskorven enz.

Epave, f. fr., een goed zonder eigenaar, een dier, slaaf enz. zonder meester; strandgoed, wat de zee aanspoelt.

Epée, f. fr., de degen, het zwaard.

Epenthĕsis, f. gr. Gram., de inlassching, inschuiving van eene letter of lettergreep in een woord, b. v. ordentelijk in plaats van ordelijk; de woordverlenging, woorduitrekking in de dichtmaat, b. v. twalef, vollek, voor twaalf, volk; **epenthétisch**, ingeschoven, ingelascht.

Eperdú, fr., ontsteld, onthutst, verbluft, buiten zich-zelven; **eperdument** (spr. —*máng*), hevig, buitensporig, razend, smoorlijk (verliefd).

Epernay, m. fr. (spr. —*né*), eene soort van Champagne-wijn, naar de stad van dien naam geheeten.

Epexegēsis of **epexegēse**, f. gr. Gram., de verklaring, opheldering, een toelichtend bijvoegsel; vgl. **appositie**.

Epha, m. eene hebr. korenmaat, bevattende ongeveer 45 ned. ponden; **ephata**, m. eene oude vochtmaat omtrent = 91 ned. kannen.

Ephēbe, m. gr. (**ephēbos**, v. *hēbe*, manbaarheid, jeugd), een manbaar jongeling; **ephebēum**, bij de Romeinen eene gymnastische school; ook een bordeel; **ephebīe**, f. de manbare jongelingsleeftijd; **ephēbisch**, tot den jongeling behoorende.

Ephectĭcus, n. gr. (*ephektikós*), een terughouder van zijn gevoelen en zijne goedkeuring, een bijnaam der sceptici; **ephéctisch**, aan zich houdend, terug houdend.

Ephelĭdes, pl. gr. (sing. *ephēlis*), Med., zomervlekken, zonne- of zomersproeten; ook levervlekken.

ephemeer of **ephemérisch**, gr. (van *hēmēra*, dag, *ephemēros*, op den dag, éénen dag durend), wat slechts éénen dag duurt, eendaagsch, voorbijgaand, kortstondig, vlugtig; **ephemĕra** of **ephemére**, f. Med., voorheen iedere kortdurende, aanhoudende koorts; tegenwoordig een zacht koortsje, welks oorzaken spoedig verdwijnen, en slechts één dag (of twee dagen, *ephemera prolongata*), aanhoudt; **ephēmĕron**, n. de tijloos, eene plant; de dagvlieg, het oeveraas, haft, een dagdiertje, een insect, dat in zijnen volkomen' staat slechts weinige uren leeft; **ephemeriden**, pl., dagbladen, nieuwsbladen, couranten; astronomische jaarboeken of tafels.

Ephĕser, m. gr., een lustige broeder, drinkebroêr, goede siermaker.

Ephéten, pl. gr. (*ephetai*), zekere regters te Athenen, ten getale van 51, ingesteld door Demophoon; zij oordeelden over burgerlijke regtszaken, wordende de meer gewigtige voor den areopagus betrokken.

Ephiáltes, m. gr. (eig. de opspringer), de nachtmerrie, een beangstigend, schier verstikkend gevoel van drukking in den slaap (bij de Duitschers alp geheeten.)

Ephidrōsis, f. gr. Med., het zweet uit de bovenste ligchaamsdeelen, een sterk, ziekelijk zweet.

Ephippĭum, n. gr. (*ephippion*, van *hippos*, paard), het paardedek, schabrak; de zadel; ook Anat., de turksche zadel van het wiggebeen.

Ephod, hebr., de lijfrok der joodsche priesters.

Ephŏdus, n. l. f. gr. (*ephŏdos*, eig. toegang), de voorinnemende inleiding der rede.

Ephŏrus, m. gr. (*ephŏros*, v. *ephorān*, beschouwen), een opziener, voorstander, inz. een kerk- en schoolopziener; **ephoraat**, n. het opzienersambt; **ephorīe**, f. de werkkring, het district eens kerk- of schoolopzieners.

Ephrăĭm, hebr. (v. *parah*, vruchtbaar zijn), mansn.: de vruchtbare, wassende; **ephraĭmieten**, pl., benaming der munten van gering gehalte, die Frederik II van Pruissen in den zevenjarigen oorlog sedert 1759 door de joden Ephraim, Itzig en Comp. te Leipzig liet slaan.

Ephydriáden, pl. gr., waternymphen, godinnen der fonteinen en bronnen.

ĕpi-, of voor klinkletters en de *h*, **ep-**, gr. voorzetsel in vele zamenstellingen, beteekent in 't algemeen bij, daarbij, ook op, aan, over, daarover enz.

Epiăla, fr. gr. (*ēpialos*, m. v. *ēpios*, zacht, en *aléa*, warmte), Med., eene boosaardige koorts; koortshuivering met weinig of niet te bespeuren hitte.

Epibolē, f. gr. (*epibállein*, opwerpen, drukken), de nachtmerrie (z. **ephialtes**).

Epibōmium, n. gr. een lied, dat bij het altaar (*bōmos*) gezongen wordt.

Epicarpĭum, n. gr. (v. *karpós*, handpalm), Chir., eene polspleister; een verband om den handwortel; **epicarpĭus**, (scil. *flos*, bloem; v. *karpós*, vrucht), m. Bot., eene bloem, op den grond der vrucht zittende.

Epicataphŏra, f. gr., het 8ste hemelsche huis der astrologen, waaruit zij van dood en erfenissen voorspellen.

Epicaūma, n. gr. (eig. het aangebrande), Med., eene knagende zweer op het hoornvlies; eene brandblaar.

Epicēdĭon, n. (v. h. gr. *epi-kēdeios*, d. i. tot den rouw [*kēdos*] behoorende), een lijkgedicht, treurzang, graflied, eene lijkrede.

Epicerastĭca, pl. gr. (*epikerasticá*; eig. bijmengend), Med., verdunnende, verzachtende middelen.

Epicerie, f. kruiderijen (z. v. a. specerij, z.a.); een winkel van handel in kruiderijen en specerijen; **épicier**, m. (spr. *epiesi-é*), een handelaar in kruiderijen.

Epicheirēma, n. gr., de opgehoopte sluitrede, waarin bij ieder voorafgaand voorstel te gelijk zijn bewijs is opgenomen.

Epicheirēsis of **epichirēsis**, f. de handaanlegging; het aanvatten, ondernemen.

epichólisch, gr. (*epícholos*), galachtig; de gal aankweekend.

epiclīnisch, gr. Bot., zich boven den bloemkelk bevindende.

Epicœnum, n. gr. (*epikoinon*, gemeenschappelijk), Gram., een woord, dat beide de natuurlijke geslachten door hetzelfde spraakkunstig geslacht moet aanduiden; vgl. *genus epicoenum*.

epicōlisch, gr., Med., tot den karteldarm behoorende; zich boven den blinden darm bevindende.

Epicranĭum, n. gr. (z. **cranĭon**), de peesachtige uitbreiding, die den schedel bekleedt, de peescalot.

Epicrāsis of **epricrāse**, f. gr., eig. bijmenging; Med., de genezing door zachte ontlastingen, waardoor de scherpte der vochten verbeterd wordt.

Epicrĭsis of **epicríse**, f. gr. (vgl. **crisis**), Med., de beoordeeling, inz. van ziekten.

Epicuríst, m. gr., eig. een aanhanger van de wijsbegeerte van Epicūrus, een' beroemd' wijsgeer te Athenen in de 4de eeuw vóór Chr., die het hoogste goed gelegen achtte in de vrijheid der ziel van onrust en smart, doch wiens leerlingen zijne grondstellingen misbruikten en zich meer aan het zinnelijke genot overgaven; van daar gemeenlijk: een zinnelijk mensch, wellusteling, zwelger; **epicūrisch**, weelderig, zinnelijk, wulpsch, wellustig, zwelgend; **epicurísmus**, n. de leer en levenswijze van Epicurus, of veeleer van zijne aanhangers; de neiging tot zinnelijkheid en wellust.

Epicus, z. ond. **epos**.

Epicýclus, m. gr. (vgl. **cyclus**), Astr., een bijcirkel, welks middelpunt zich in den omtrek van een' anderen cirkel beweegt; **epicýclisch**, tot den bij cirkel behoorende; **epicycloïde**, f. eene kromme lijn, die beschreven wordt door een punt in den omtrek eens cirkels, die op den omtrek eens anderen cirkels omwentelt.

Epicyēma, n. gr. Med., eig. eene tweede of bijvrucht, die zich naast eene andere, vroeger ontvangene vormt; **epicyēsis** f., overbezwangering, overbevruchting (*superfœtatio*).

Epidaurĭēn, pl. gr., feesten, die ter eere van Epidaurus gevierd werden.

Epidēĭxis, f. gr., het ten toon stellen; proefstuk, gegeven bewijs; **epideictisch**, ten toon stellend, pronkend; **epideictĭsche rede**; pronk- of kunstrede.

Epidemīe, f. (v. h. gr. *epidēmios*, inlandsch, naar landsgebruik, van *dēmos*, volk), de in een oord heerschende ziekte, de lands- of stadsziekte, volkskwaal; in engeren zin: eene van buiten aangekomene, voor eenen zekeren tijd heerschende, doch aan het land niet eigene ziekte, onderscheiden van endemie; **epidēmisch**, in een land heerschend, rondgaande.

Epidéndron, n. gr. (v. *dendron*, boom), eene op boomen groeijende woekerplant; **epidéndrisch**, op boomen groeijend.

Epidérmis, f. gr., de opper- of bovenhuid; **epidérmisch**, tot de opperhuid behoorend; **epidermoïde**, f. het opperhuidsweefsel.

Epidēsis of **epidése**, f. gr. Chir., de onderbinding van een toevallig of opzettelijk doorgesneden bloedvat; **epidésmus**, n. een bindsel, ter vasthouding van het onderliggend verband.

Epididȳmis, f., pl. **epididymĭdes**, gr. Anat., de bijbal, door de ontleedkundigen in het hoofd (*caput*) en den staart (*cauda*) verdeeld.

Epidŏsis, f. gr. (vgl. **dosis**), eig. toegift; Med., de toeneming van ziekten.

Epidrōme, f. gr. Med., de aandrang der vochten, inz. v. h. bloed, naar eenig deel.

Epigamīe, f. gr., wederzijdsch huwelijksregt tusschen de burgers van twee grieksche staten of steden.

Epigastrĭum, n. gr. Med., de opperbuiksstreek, de ruimte tusschen den hartkuil en de navelstreek; **epigastralgīe**, f. de pijn in de opperbuiksstreek; **epigástrisch**, tot den opperbuik behoorende; **epigastrocēle**, f. de breuk van de opperbuiksstreek.

Epigenēma of **epigennēma**, n. gr., iets bijgekomens, inz. eene ziekte, die nog bij eene vroegere ziekte komt; **epigenĕsis**, f. het allengs en achtervolgend ontstaan van bewerktuigde wezens door bij- of nevenplaatsing, door de vereeniging der mannelijke en vrouwelijke teelkrachten, een stelsel, waarvan Blumenbach eene bijzondere theorie heeft ontworpen; **epigenesíst**, m. een aanhanger van dat stelsel; **epigenīe**, f. de verandering der chemische natuur van een kristal; **epigénisch**, Bot., op de bovenzijde der bladen groeijend.

Epigenomĕna of **epiginĕma**, pl. gr. Med., de toevallige kenteekenen eener ziekte, de toevallen der oorzaken in den loop der ziekte ontstaande.

Epigīēn, pl. gr. (v. *epigeios*, op aar-

de zijnde), algemeene benaming der nymphen, die zich op het land onthielden, landnymphen.

Epiglóttis, f. gr. (vgl. **glottis**), de strotklep, het keel- of luchtpijpdeksel, de tap in den hals, die de stemspleet bij het slikken sluit; **epiglottītis**, f. de ontsteking der strotklep.

Epigónen, pl. gr. (*epigonoi*, v. *epigonos*, daarna geworden, nageboren), nakomelingen, inz. de overgebleven zonen der in den eersten oorlog tegen Theben gevallen gr. heirvoerders of koningen; ook kinderen uit het tweede huwelijk; in 't algemeen het nageslacht.

Epigonĭon, n. gr., een muzijk-instrument met 40 snaren, dus geheeten naar den uitvinder E p i g o n u s.

Epigrám, n. gr. (*epigramma*, v. *epigráphein*, op iets schrijven), een opschrift, inschrift; eene korte zinrijke spreuk, eene zinrijke, dichterlijk ingekleede gedachte, inz. een puntdicht, kort hekel- of schimpdicht; **epigrammátisch**, naar de wijze van een epigram, kort en zinrijk, scherp, stekelig; een **epigrammatisch dichter**, **epigrammatĭcus**, **epigrammatíst**, m. een puntdichter; **epigrammatologīe**, f. eene verzameling van opschriften, — van puntdichten; ook de leer van het puntdicht; **epigraaph**, n. het opschrift van een gebouw, een boek; eene zinspreuk, kernspreuk, z. **motto**; **epigraphiek**, f. de opschriftkunde; **epigráphisch**, die kunde betreffende; ook met letters of schrift voorzien, b. v. de e p i g r a p h i s c h e zijde eener munt, d. i. de letter- of schriftzijde.

epilánce, f. fr. (spr. —*lángs*'), de vallende ziekte der valken.

Epilarchīe, f. gr. (*epilarchía*), eene dubbele ruiterbende van 128 man, het bevel daarover; **epilárch**, m. de aanvoerder van zulk eene bende.

épilatoire, fr. (spr. —*toáar*') haarwegnemend, ontharend.

Epilémma, n. gr. (vgl. **lemma**), Log., de zelftegenwerping; eene bedenking of tegenwerping, die de redenaar zich-zelven maakt en beantwoordt.

Epilēne, f. gr. (v. *lēnos*, kelder), een wijngaardenierslied, kelderlied.

Epilepsīe, f. gr. (*epilepsia*, eig. de aangreep, aanval), de vallende ziekte; **epiléptisch**, met de vallende ziekte behebt; **epileptĭca**, pl, geneesmiddelen, tegen die kwaal.

epilímnisch, gr., wat zich op poelen en moerassen bevindt..

Epiloog, m. gr. (*epilŏgos*; vgl. **logos**), fr. **épilogue**, f. de narede, slotrede, het nawoord; **epilogísmus**, n. het verder besluiten, de gevolgtrekking van bekende omstandigheden tot nog onbekende; ook de uitvlugten en verontschuldigingen der geneesheeren bij kwalijk gelukte behandeling, in 't algemeen uitvlugt, verontschuldiging.

Epimachīe, f. gr. (*epimachía*), een verdedigingsverbond.

Epimerísmus, m. gr. Log., eene herhaling, een terugblik midden in de rede.

Epimētheus, m. gr. Myth., de zoon van Japet, broeder van P r o m e t h e u s; hij nam, tegen de waarschuwing zijns broeders, P a n d ō r a (z. a.) tot vrouw, eene onbezonnenheid, die het menschdom duur te staan kwam; oneig. een mensch, die altijd te laat bedenkt, die niet dan door schade wil leeren (vgl. **Prometheus**).

epimetrĭsche verzen, gr., zulke verzen, die niet zijn ingerigt om gezongen te worden.

Epimĕtrum of **epīmĕtron**, n. gr. (vgl. **metrum**), eene overmaat, toegift; **epimetraal**, tot de toegift behoorende.

Epimŏne, f. gr., het verwijlen; Log., het verwijlen, toeven bij een voorwerp om het verder uiteen te zetten; ook de onmiddellijke herhaling van een woord.

Epimythĭum, n. gr. (v. **mythos**, z. a.), een aanhangsel tot een verdichtsel of sprookje, toepassing of uitlegging daarvan, de moraal na eene fabel.

epineux, f. (spr. *epineus*), doornig; stekelig; bedenkelijk; moeijelijk, netelig, gevaarlijk.

épingle, f. eene speld; *à quatre épingles* (spr. *a katr' epènghl'*), zeer netjes, keurig, als een popje (gekleed); al te gemaakt, gezocht, sierlijk (v. eene redevoering.

Epinicĭum, n., pl. **epinicĭa**, **epinicĭēn**, gr. (v. *nikē*, zege), zegefeesten, zegeliederen.

epinochéren, fr. (spr. —*nosj*—), langzaam en zonder honger eten, kieskaauwen.

Epinŏmis, f. gr. (v. *nómos*, wet), een toevoegsel tot de wet; in 't algemeen eene toegift.

Epinyctĭdes, pl. gr. (v. *nyx*, gen. *nyctós*, de nacht), Med., de nachtpuisten, in den nacht uitbrekende, pijnlijke puisten (bij ons zeldzaam, doch in Syrië menigvuldig voorkomende).

Epiparoxýsmus, m. gr. (vgl. **paroxysmus**), Med., een versterkte koortsaanval.

Epipedologīe, f. gr. (v. *epípedon*, vlak), of **epipedometrīe**, f. de meetkunst der vlakken, de vlaktemeting (z. v. a. p l a n i m e t r i e.

epipetálisch, gr. (v. **petálon**, z. a.), met opzittende bloembladeren.

Epiphanīa, f. gr. (*epipháneia*), de verschijning, inz. de verschijning eens Gods en de gedachtenisviering daarvan; sedert de 4de eeuw in de gr. kerk de verschijning, d. i. de geboorte v. Chr.;

later (met zinspeling op de verschijning der ster) het feest der aankomst van de drie zoogenaamde koningen bij het Christus-kind, driekoningenfeest, ook het groote of hooge nieuwejaar (6 januarij); **epiphanïa's-zondagen**, zondagen na het driekoningenfeest; **epiphănes** (*epiphanēs*), de doorluchtige, bijnaam van Jupiter, ook van sommige oostersche vorsten, opvolgers van Alexander den groote.

Epiphænoménen, pl. gr. (vgl. **phænomenen**), Med., later zich opdoende ziekte-verschijnselen.

Epiphlébos, m. gr. Med., iemand, die wijde, groote en hoogliggende aderen heeft.

epiphlœódisch, gr. Bot., op de opperhuid der planten ontstaande.

Epiphlogismus, n. gr., de brandende hitte.

Epiphlogōsis, f. gr., een hoogere graad van ontsteking.

Epiphonēma, n. gr., de toeroep, uitroep, de bij eene schildering of voorstelling gevoegde spreuk; Log., eene nadrukkelijke slotgedachte, eindspreuk, slotspreuk eener rede.

Epiphŏra, f. gr. Rhet., eene figuur, waardoor het laatste woord van een voorstel met nadruk wordt herhaald, de herhaling; Med., de tranenvloed, oogtraning, het oogdruipen.

Epiphŏros, **epiphoras**, f. gr., eene vrouw, die ligt zwanger wordt; eene hoogzwangere; in 't algemeen wat tot vruchtdragen en vruchtgeven geneigd is.

Epiphyllospérmæ, pl. gr. Bot., planten, welker bloesems (eig. zaad) zich op de bladeren bevinden.

Epiphўsis of **epiphўse**, f. gr. (v. *epiphýein*, er aan of bij groeijen), de aanwas, bijwas, het aangroeisel van een been, dat enkel door het beenvlies en door kraakbeen met het hoofdbeen vereenigd is; door verbeening van dit kraakbeen wordt het eene a p o p h y s e (z. a.).

Epiphўton, n. gr. Bot., de woekerplant.

Epipígma, n. gr. Chir., een werktuig om een' ontwrichten arm te zetten.

Epiplásma, n. gr. Chir., een brij- of papomslag, ook **cataplasma**.

Epiplerōsis, f. gr. (vgl. **plerosis**), ziekelijke volbloedigheid, overmatige opvulling of overvulling der bloedvaten (vgl. ook **plethora**).

Epiplēxis, f. gr, berisping, verwijt, straf; Med., de eenzijdige beroerte.

Epiplocē, f. gr. Log., eene figuur, die de trapswijze opvolging van denkbeelden of verrigtingen uitdrukt, doorgaans z. v. a. **c l i m a x**.

Epiplŏon, n. gr. Anat., het darmnet; **epiplocēle**, f. Chir., eene netbreuk; **epiplocomístæ**, pl., smeerbuiken, zij, die een' dikken vetten buik hebben, **epiplocystooscheocēle**, f. de balzakbreuk, waarin een stuk net en pisblaas bevat is; **epiploemphráxis**, f. de verstopping v. h. net; **epiploenterooscheocēle**, f. eene balzakbreuk, waarin het net en een darm ligt; **epiploïtis**, f. de ontsteking van het net; **epiplomphălum**, n. eene netbreuk door den navel.

Epipoiēsis, f. gr. (v. *epi-poiēīn*, bijvoegen), een overvloed, toevoegsel.

Epiporōma, n. gr. Med., eene oppervlakkige verharding, eelt.

epirhízisch, gr. Bot., op wortelen groeijend.

Epirrhŏē, f. gr. Med., een toevloed van vochten; **epirrhœologīe**, f. de leer van den invloed van uitwendige a g e n t i a op organische wezens.

Episcenĭum, n. gr. (vgl. **scene**), het bovengedeelte van het tooneel.

episch, z. ond. **epos**.

Epischĕsis, f. gr. Med., de ziekelijke verhouding eener ontlediging, b. v. der pis, de onderdrukking of terughouding der afscheidingen.

episcopaal, gr. (v. *epi-skŏpos*, d. i. eig. opzigter, dan bisschop, z. a.), bisschoppelijk; **episcopaal-systēma**, n. het stelsel, volgens hetwelk door de reformatie de bisschoppelijke magt in Duitschland op de evangelische vorsten zou overgegaan en deze alzoo de hoofden hunner landskerk zouden geworden zijn, in onderscheiding van het t e r r i t o r i a a l- en c o l l e g i a a l - s y s t e m a; de **episcopālen**, de bisschoppelijken, leden der bisschoppelijke kerk in Engeland; **episcopalisēring**, f. de invoering der bisschopswaardigheid en der bisschoppelijke magt; **episcopalísten**, pl., zulke katholijken, die niet in den paus alleen, maar in de op een algemeen concilie vergaderde bisschoppen de vertegenwoordiging der kerk aanschouwen; vgl. **c u r i a l i s t e n**; **episcopaat**, n. het bisdom; de bisschoppelijke waardigheid, het ambt eens bisschops; **episcopiāni**, pl., geestelijken in de gr. kerk, die de uitspraken en besluiten van den bisschop moesten beoordeelen.

Episcynĭum, n. gr. (*episkýnion*), de huid, waarop de wenkbraauwen staan; oneig. de trotschheid, de hartstogt, die zich kenbaar maakt door beweging der wenkbraauwen.

Episemasīe, f. gr. (v. *epi-semaínein*, beteekenen), Med., voorteekenen v. ziekten; **episemeiōsis**, f. opteekening, kort ontwerp, inhoudsopgave van een boek.

episepálisch, gr. Bot., op de kelkspleet staande.

Episiocēle, f. gr. (van *episeion*, de schaamstreek), Chir., een schaamlippen-

breuk; **episióncus**, m. de opzwelling der schaamlippen; **episiophȳma**, n. een gezoowel aan de schaamlippen; **episiorrhagĭe**, f. de bloeding uit de schaamlippen.

Episóde, f. (gr. *epeisodĭon*, n. d. i. eig. van buiten inkomend), het ingelaschte, ingeschovene, tusschengevoegde; de inweving, invlechting van een stuk, dat niet noodzakelijk tot het hoofdonderwerp van een gedicht, verhaal enz. behoort; bijwerk. tusschenstuk; de tusschenhandeling, het tusschentooneel, bijverdichtsel, de tusschenzang; **episódisch**, ingevlochten, ingelascht, ingeschoven, tot het bijwerk behoorende.

epispástisch, gr. (vgl. **spasis** enz.), Med., trekkend, blaar- of ettertrekkend, b. v. zulk eene pleister; **epispastĭcum**, n. een trekmiddel, trekmiddel, trekpleister, inz. om vreemde ligchamen, als splinters enz. uit te trekken.

Episphærĭa, pl. gr. Anat., de kronkelingen of kromvaten van de oppervlakte der hersenen.

Epistálma. n. gr., eene opdragt, een bevel, bescheid.

epistaminaal, gr. Bot., zich op de meeldraden ontwikkelend.

Epistăsis, f. Med., al wat op de oppervlakte der geloosde pis drijft, in tegenst. van h y p o s t a s i s.

Epistáxis, f. gr., het herhaald druppelen; Med. de hevige neusbloeding.

Epistel, f. (lat. *epistŏla*, v. h. gr. *epistolē*, zending, v. *epistéllein*, toezenden, bestellen), een zendbrief, brief; oneig. eene strafpredikatie, een verwijt; **epistoláren**, pl., lagere geestelijken, die in de r. k. kerk de epistelen zingen; in de middeleeuwen de schrijvers, die de keizerlijke bevelen uitvaardigden; **epistólisch**, fr. **epistolaire**, wat tot de brieven behoort, b. v. de epistolaire vorm, de briefvorm; **epistolarĭum**, n. een boek, waarin de bijbelsche epistels staan opgeteekend; **epistolograaph**, m. een briefschrijver, briefsteller; **epistolographĭe**, f. de kunst van brieven te schrijven; **epistolĭum**, n. een briefje.

Epistemonárch, m. gr., de kerkelijke censor of geloofsopziener in de oude gr. kerk; ook een titel der gr. keizers.

epistemónisch, gr. (v. *epistēmē*, wetenschap), tot de wetenschap behoorende, wetenschappelijk.

Epistomĭum, n. gr. (v. *stóma*, mond), Chir., een stop, prop; de kraan, sponde; de windklep of het ventiel aan een orgel; **epistomĭa**, pl., de uiterste mondjes der vaten.

Epistróphe, f. gr. (eig. *epistrŏphē*), Med. de ingestorte ziekte, terugkeer van ziekte; Rhet., eene figuur, die door eene krachtige herhaling van dezelfde woorden de meening des sprekers met meer nadruk doet gevoelen (z. II Cor. XI, 22), de slotherhaling; **epistrophēus**, m. Anat., de tweede halswervel, draaijer.

Epistȳl, n. gr. (v. *stȳlos*, zuil), het bovendeel eener zuil, z. v. a. a r c h i t r a a f.

Episyllogismus, m. gr. (vgl. **syllogismus**), eene nasluitrede als gevolg eener andere; eene reeks van sluitredenen.

Episynthetĭci, pl. gr. (v. *episyntithēmi*, nog steeds bijvoegen), z. v. a. e c l e c t i c i (z. a.)

Epitaphĭum, n. gr. (*epitaphĭon*, van *táphos*, graf), het grafschrift; de grafsteen, graftombe.

Epităsis, f. gr. (van *epi-teinein*, aanspannen), bij de oud-gr. treurspeldichters het 2de deel van een tooneelstuk, waarin de handeling v. h. eerste (p r o t a s e) voortgezet wordt, om ze in het derde deel (c a t a s t a s e) te voleindigen; Med., vermeerdering, hevigheid en hitte eener ziekte.

Epithalamĭum, n. gr. (v. *thalămos*, bruidsvertrek), een bruiloftsgedicht, bruiloftslied; een huwelijkstafereel.

Epithelĭum, n. gr. (v. *thēlē*, moederborst), het teedere oppervlies v. h. slijmvlies, b. v. op de lippen, de tepels enz.

Epithĕma, n. gr. (eig. het daaropgezette of -gelegde; vgl. **thema**, **thesis**, enz.), Med., een omslag met een laauwwarm vocht, eene maagpleister; **epithĕsis** of **epithése**, f. gr., een toevoegsel; **epithĕton**, **epitheet**, n. een bijvoegelijk naamwoord, het woord, dat de eigenschap, de hoedanigheid uitdrukt, b. v. de v r o m e vrouw, Karel de s t o u t e; **epithetiséren**, bijnamen geven.

Epithymĭe, f. gr. (*epithȳmia*), de begeerte, het hevig verlangen, de belustheid naar zekere spijzen in de zwangerschap.

Epitimĭon, n. gr., eene boete, inz. geldboete; in de gr. kerk hetzelfde wat de p œ n i t e n t i e in de r. k. kerk is.

Epitogĭum, n. gr.-lat. (v. h. lat. *toga*, z. a.), een overmantel; Chir., een schouderverband.

Epitŏme, f. gr. (*epitomē*, eig. het afsnijden of besnijden, v. *epitémnein*), een kort uittreksel of begrip; **epitomiséren**, uittreksels maken, in het kort zamen vatten, ineen dringen; **epitomātor**, m. de uittrekselmaker.

Epitonĭën, pl. gr. (v. *epiteinein*, aanspannen), de snarenstiften, snaarnagels; **epitonieten**, pl., schroefsteenen, eene versteening.

Epitriet of **epitrĭtus**, m. gr. Poet., de drieslag, een versvoet met eene korte en drie lange lettergrepen, b. v. (⏑ — — —) v e r w a a r l o o s d h e i d, of (— ⏑ — —) s t a a t s g e h e i m r a a d, of (— — ⏑ —) k u n s t w o o r d e n t o l k, of (— — — ⏑) s t a a t s h u i s h o u d i n g.

Epitrochásmus, m. gr., eig. het overheenloopen, oppervlakkig aanraken; Log., de ophooping van vele denkbeelden in eene periode.

Epitrŏpe, f. gr. (*epitropē*), eig. het toevertrouwen, de overgave op genade en ongenade: Log., de schijnbewilliging, de voorwaardelijke toestemming van iets, dat men zou kunnen ontkennen.

Epixenagīe, f. gr., eene phalanx-afdeeling van 2048 man; **epixenaag**, m. de bevelhebber over zulk eene afdeeling.

epixýlisch, gr. (v. *xýlon*, hout), op hout wassend.

Epizeuxis, f. gr., eig. de aaneenknooping; Log., de herhaling, verdubbeling van een of meer der eerste woorden met nadruk (Joan. XVI, 23), het tegengest. der epiphora.

epizŏisch, gr., wat zich boven die aardlagen bevindt, welke organische ligchamen bevatten.

Epizoonosologīe, f. gr., de leer der veeziekten; **epizootīe**, f., de veeziekte, sterfte onder het vee; **epizoótisch**, tot de veeziekte behoorende.

Epóche, **epochánt**, z. **epoque**.

Epŏde, f. gr. (*epōdós*), Poet., de nazang, slotzang na de strophe en antistrophe in de oud-gr. koorzangen; ook eene soort van lierzangen van Horatius, waarin meestal een korter vers (*versus epōdus*) met een langer afwisselt; *epōdisch*, nazingend, met een nagezang voorzien.

Epŏdus, m. gr., een (door *epōdai*, d. i. tooverzangen of formulieren) betooverde of genezene; een magnetische slaper.

Epomphalĭon, n. gr. (v. *omphalós*, navel), Med., eene navelpleister, wat op den te hoogen navel gelegd wordt om hem terug te brengen; ook de navelstreek.

Epopée, z. **epos**.

Epopsīe, f. gr. (vgl. *opsis*), de eigene beschouwing, het overzigt; **epópt**, m. (gr. *epóptēs*), pl. **epópten**, aanschouwers, ingewijden in den hoogsten graad der eleusinische mysteriën, die alles mede mogten aanschouwen; ook dweepers, zieners; **epoptiek**, f. de beschouwingsleer, leer van de kleurspeling op doorzigtige bladeren (een gedeelte der kleurenleer); **epóptisch**, daartoe behoorende.

Epoque, fr. (v. h. gr. *epochē*, het stilstandpunt, van *ep-échein*, wederhouden), een merkwaardig tijdpunt, tijdberekeningspunt, waarvan af men eene reeks van jaren begint te tellen, de grens der jaarrekening, tijdsnede, gedenktijd; van daar **epoque maken**, zich-zelven of den tijd, waarin men leeft, merkwaardig maken, groot opzien verwekken, gedenkwaardig zijn; ook de terughouding der toestemming; **epochánt**, m. de gedenkwaardige, hij, die een nieuw tijdvak opent.

Epos, n. gr. (eig. woord, rede, verhaal, ook **epopœa**, d. i. eig. vervaardiging van een epos), of fr. **épopée**, f. een heldendicht, heldenzang, een verhalend, doorgaans historisch dichtstuk van eenige uitgebreidheid, waarin groote en gewigtige gebeurtenissen behandeld worden; **episch**, tot het heldendicht behoorende of dat betreffende; **epĭsche poëzy** of heldenpoëzij, in ruimeren zin in het algemeen de verhalende dichtsoort, eene der drie hoofdafdeelingen der poëzij nevens de lyrische en dramatische; **epische dichters**, heldendichters; **epische verssoort**, de versmaat v. h. heldendicht, de hexameter.

Epostratismus, n. gr., het spel, waarbij men scherven zoodanig op het watervlak werpt, dat zij daarvan opspringen, het keilen, keilderen.

Epoulardage, f. fr. (spr. *epoelardáazj'*), het uitschieten, afzonderen der beschimmelde bladeren van den tabak.

epouvantábel, f. (spr. *epoewang*—), ontzettend, verschrikkelijk.

Epreuve, f. fr., de proef, proefafdruk; **eprouvéren**. (spr. *proew*—), beproeven, op de proef stellen, proberen; ervaren, ondervinden, gewaar worden, gevoelen, ondergaan; **eprouvette**, f. (spr. *eproewétt'*), een kruidproever, een werktuig om de hoedanigheid en de kracht van het kruid te kennen; eene wondheelers-sonde; een ijkketting, -staf; de proeflepel der tinnegieters, ook der zeepzieders.

e profúndis, lat., uit de diepte.

Epūlis, f. (gr. v. *ūlon*, tandvleesch), zwamachtig uitwas van het tandvleesch.

Epulōnen, z. ond. **epulum**.

Epulōsis, f. gr. (v. *ulē*, likteeken), Med., de likteekenvorming; **epulotĭcum**, n., pl. **epulotĭca**, een vleeschvoortbrengend geneesmiddel, zamentrekkende en verdroogende middelen.

Epŭlum, n. lat., een gastmaal, eene smulpartij; **epulātie**, f., gastmaalhouding; **epulōnen**, pl., smulbroeders, slempers, brassers; ook zekere offerpriesters bij de Romeinen, die den godenmaaltijd bereidden en bij de openbare spelen de goede orde handhaafden.

epuréren, nw lat. (v. *purus, a, um*, rein), reinigen, zuiveren, louteren, uitlezen; **epurātie**, f. de reiniging, uitwerping v. h. slechte, loutering.

equipéren (spr. *eki*—), fr. *équiper*, d. i. eig. *esquiper*, v. h. ned. schip, dus oorspr. op scheepsuitrusting doelende), uitrusten, toerusten, kleeden; zich met reisbehoeften en met al het verder noodwendige voorzien, verzorgen, bemannen, b. v. een schip; **equipágie**, f. (spr. *ekipáazj*), de reistoestel, de daartoe benoodigde bedienden, paarden, rijtuigen, reisbehoeften; inz. koets en paarden, al wat tot

de pracht, den stoet, het gemak eens grooten behoort; ook de krijgsuitrusting van eenen officier; in het zeewezen: het scheepsvolk, de scheepsbemanning, gezamentlijke manschap; **equipement**, m. (spr. *ekiep' máng*), de uitrusting, inz. van een schip; **equipeur**, m. (sp. *ekiep*—), de werkman, die de afzonderlijke, door anderen vervaardigde deelen van een geweer tot een geheel vereenigt, de zamensteller.

Equitātie, f. lat. (van *equus*, paard), de rijkunst, het rijden.

equivoque, fr., (spr. *ekiwók'*), 'v. h. lat. **æquivŏcus** (z. a.).

Equulĕus, m. lat., een houten paard of ezel, waarop de slaven der Romeinen als straf moesten rijden.

eradicéren, lat. (*eradicāre*), ontwortelen, met den wortel uittrekken, uitroeijen; **eradicātie**, f. de uitroeijing met den wortel, ontworteling.

eradéren, lat. (*eradĕre*, vgl. **radéren**), uitkrabben, uit- of afschaven, uitblusschen, vernietigen, vernielen, uitdelgen.

Eranĕum, n. gr. (v. *eranos*, m. eene bijdrage, ondersteuning), een voorschot aan een' behoeftige, om het eenmaal in beter omstandigheden zonder rente terug te geven.

Erásmus, mansn. (v. h. gr. *erān*, beminnen): de beminnenswaardige.

Erăto, f. eene der M u z e n (z. a.).

e re, lat., ter zake, dienstig, nuttig; *e re nata*, naar gelang der zaak, naar het valt, naar omstandigheid.

Erĕbus, m. gr. (*erĕbos*), Myth., de onderwereld, het doodenrijk, de hel; **erébisch**, onderwereldlijk, donker, akelig, helsch; **erebodiphónten**, pl., onderzoekers der duisternis, duisternisdoorzoekers.

Erectie, z. ond. erigeren.

Eremiet, **heremiet**, m. (lat. *eremīta*, gr. *eremitēs*, v. *erēmos*, eenzaam), een kluizenaar, woudbroeder; ook de kluizenaarskreeft, bernhardskreeft, die in eene schelp afgezonderd leeft; **eremĭtage**, **hermitage**, f. de kluis, kluizenaarswoning, — hut; ook m. een edele fransche wijn; **eremitísmus**, n. het kluizenaarsleven; **eremodicĭum**, n. (v. *erēmos*, verlaten, en *dike*, regtszaak), Jur., het verzuimen of laten berusten eener regtszaak van de zijde des aanklagers; eene voor het niet in regten verschijnen opgelegde straf.

Eréptie, f. lat. (*ereptĭo*), ontrukking, roof.

Erethisīe, f. en **erethísmus**, m. gr. Med., de ziekelijk verhoogde prikkelbaarheid.

Eretrĭsche aarde, eene graauwe en ook witte soort v. kleiaarde, zoo geheeten naar E r e t r ĭ u m (Negropont); in de geneeskunst worden beide soorten, in de schilderkunst alleen de witte gebruikt.

Ereuxis, f. gr., z. v. a. het lat. **eructātie**.

erga, lat., tegen; *erga schedam of schedŭlam*, tegen het briefje of bewijs.

Ergasterĭon of **ergasterĭum**, n. gr., de werkplaats, het laboratorium; ook voor werk- of tuchthuis; **ergastiek**, f. de arbeid- of werkzaamheidsleer; **ergástisch**, tot arbeiden geschikt, behoorend.

ergo, lat., gevolgelijk, van daar, dus, daarom, alzoo; **ergotéren** fr. (*ergoter*), altijd met *dus* en *bij gevolg* in de weer zijn, over elke kleinigheid twisten, haarkloven; **ergotísmus**, m. barb. lat., de zucht tot redetwisten, tot gelijkhebben; **ergotíst**, m. een twister, betoogzuchtige, gelijkhebber.

Erīca, f. lat. (v. h. gr. *ereike*), heide, heidekruid; pl., **erīcæ**, heideplanten; **ericieten**, pl., eene soort v. d e n d r i e t e n, welker teekening slechts enkele boompjes met stam en takken voorstelt.

Erich, **Erik**, oudd. mansn.: de eerrijke.

erigéren, lat. (*erigĕre*), oprigten, optrekken, opbouwen, grondvesten, stichten, overeind zetten; **erigíbel**, oprigtbaar, wat zich overeind laat zetten; **eréctie**, f. de oprigting, het overeindstaan; de opbouwing, grondvesting, bouw.

Erih (tahitisch, eig. *arii*, d. i. koning, hoofd, adellijke; op de Sandwich-eilanden *alii*), de adel op de Gezelschapseilanden.

Erínnys, f., pl. **erinnyen**, gr. (v. *erinnyein*, vergrammen), de wraakgodinnen, z. **furiën**.

Eriométer, m. gr. (v. *erĭon*, wol), een wolmeter, een werktuig om de fijnheid der wol te meten.

eripiéren, lat. (*eripĕre*), ontrukken, onttrekken.

Eris, f. gr., in 't algemeen twist, strijd, krakeel; eene tot strijd aanzettende krijgsgodin, later in 't algemeen de twistgodin, de godin v. twist en tweedragt, zuster van Mars; **eristiek**, f. de twist- of strijdkunst; **eristĭci**, pl., strijdzuchtigen, twistzieken, eene oud-gr. philosophische school: de m e g a r i s c h e school; **erístisch**, twistziek. strijdzuchtig; ook te bestrijden, betwistbaar.

Erlanger blaauw, eene uit soda van Alicante en een derde deel zuiver roet gemaakte verwstof, zoo geheeten naar de stad E r l a n g e n.

Ermin, m. een tol, die in de levantsche handelplaatsen van in- en uitgaande schepen moet betaald worden.

Ernestine, vrouwenn., v. h. mannel. E r n s t: de ernstige, overleggende, welberadene.

erodéren, lat. (*erodĕre*), afknagen, wegbijten, wegvreten; **erodentĭa**, pl., z. v. a. **caustica**; **erōsie**, f. wegknaging, doorvreting.

erogéren, lat. (*erogāre*), uitdeelen, bedeelen, uitgeven; **erogātie**, f. Jur., de uitgave, uitbetaling; verdeeling; **erogātor**, m.

de uitgever; de voltrekker van de laatstewilsbepalingen.

eröico, *eroïcaménte*, it. Muz. (z. v. a. **heroïsch**), heldhaftig, fier, stout.

Eros, m. gr. (*érōs*), de liefde, liefdegod, z. **Amor**; **erōten**, pl., liefdegoden; **erōtisch**, de liefde betreffende, verliefd; **erotische gedichten**, liefdegedichten, minnedichten, losse en bevallige dichtstukjes, waarvan de liefde het onderwerp uitmaakt of aan de hand geeft; **eroticus**, m. een liefdedichter, minnedichter, schrijver over de zinnelijke liefde; **erotidiën**; pl. gr., feesten ter eere van Amor; **erotomanie**, f. de minnewoede, liefderazernij; **erotopægnie**, f. verliefde beuzelarij.

Erotēma, n. of **erotēsis**, gr. (v. *erotān*, vragen), Rhet., de vraag, ondervraging, eene figuur, waardoor een voorstel vragenderwijs ontwikkeld wordt; **erotematiek**, f. de vraagkunst; **erotemátisch**, vraagswijze, b. v. zulk een onderwijs, waarbij de eene vraagt, de andere antwoordt.

Erotomanie, erotopægnie, z. ond. **Eros.**

Erpetologie, erpetoloog, l. **herpetologie** enz. (z. a.).

errāre humānum est, lat., dwalen is menschelijk, dwalen is den mensch eigen; **errānt**, dolend, zwervend, ronddwalend; **errātum**, n., pl. errata, fout, feil, dwaling, verzien, inz. drukfout; **errātische rotsblokken**, zulke allengs voortgeschoven steenklompen, die men ver van hunne oorspronkelijke plaats op den aardbol vindt (door den fr. mineraloog Brogniart dus geheeten); **errātische ziekten**, z. **atypische**; *error*, m. de dwaling, vergissing, misslag, fout, het verzien; *error facti*, eene daadzakelijke dwaling; *e. in calcŭlo* of *e. calcŭli*, eene rekenfout, vergissing in 't rekenen; *e. juris*, eene regtsfout; *e. justus*, eene verschoonbare dwaling; *errōre ebrio*, in den tuimel der dronkenschap, in de bedwelming v. d. roes; *salvo errōre calcŭli*, z. ond. *salvus*.

Errhīna, pl. gr. (v. *en*, in, en *rhin*, neus, derhalve eig. alles wat men in den neus steekt), Med. een niesmiddel, nieskruid.

Errhŷsis, f. gr. Med., eene niet hevige bloeding uit eenig deel, in tegenst. eener sterke bloedvliet (*haemorrhagie*).

erubescéren, lat. (*erubescĕre*), blozen, schaamrood worden, zich schamen; **erubescéntie**, f. het roodworden, blozen, het schaamrood, de schaamachtigheid.

eructéren, lat. (*eructāre*), oprispen; **eructātie**, f. de oprisping der maag, het opgeven van winden door den mond.

erudéren, lat. (*erudīre*), onderrigten, leeren; **erudiet** (*erudītus*), geleerd; **erudītie**, f. de geleerdheid, ervarenheid, kunde.

eruéren, lat. (*eruĕre*), uitvorschen, doorgronden, naauwkeurig onderzoeken.

erumpéren, lat. (*erumpĕre*), uitbreken, doorbreken, uitbarsten, doorzakken; **erúptie**, f. de uitbarsting, b. v. van eenen vulcaan; Med., iedere plotselinge en overvloedige tevoorschijntreding b. v. van vlekken, puisten, etter, enz.; uitslag, uitwas.

Erve, f. (lat. *ervum*), n. de linze, eene plant tot de familie der peuldragers behoorende.

Erycīna, f. lat., bijnaam v. Venus, naar den berg Eryx in Sicilië.

Erysipĕlas, n. gr. Med., de roos, eene oppervlakkige, bleekroode ontsteking der huid; **erysipelateus**, roosachtig.

Erythrēma en **erythēma**, n. gr. (v. *erythrós*, rood), Med., roos zonder koorts, ziekelijke roodheid der huid; **erythrine**, f. een kleurloos beginsel zonder stikstof, door Heeren in de zee-orseille ontdekt, dat violet-rood wordt door de werking van den ammoniak; **erythrocárpisch**, met roode vruchten; **erythrocephálisch**, met rood hoofd; **erythrocérisch**, met roode voelsprieten; **erythrocnémisch**, met roode beenen; **erythrodactŷlisch**, met roode teenen; **erythrogástrisch**, roodbuikig; **erythrográmmisch**, met roode strepen; **erythroīdisch**, roodachtig; **erythroléncisch**, rood en wit; **erythrolóphisch**, met roode kuif; **erythronōtisch**, met rooden rug; **erythrópisch**, roodvoetig; **erythrophille**, f. naam door Berzelius aan de roode kleurstof der bladeren gegeven; **erythrophthálmisch**, met roode oogen; **erythrophŷllisch**, met roode bladeren; **erythroptērisch**, met roode vinnen; **erythropŷgisch**, met rooden snuit; **erythrorhámphisch**, met rooden snavel; **erythrorhizisch**, met rooden wortel; **erythrorhŷnchisch**, met rooden snavel; **erythrosōmisch**, met rood lijf; **erythrospérmisch**, met roode zaadkorrels; **erythrostómisch**, met rooden muil of roode opening; **erythrōtisch**, met roode ooren; **erythroxŷlisch**, met rood hout; **erythrúrisch**, met rooden staart.

Esaias, z. v. a. **Jesaias.**

Esăphus, m. gr. Med., het onderzoek met den ingestoken vinger.

Esau, hebr. mansn.: de met haren bedekte.

Escabellon, n. fr. (spr. *lóng*), het kegelvormig voetstuk v. een standbeeld.

Escadre, f. fr. (spr. *eskádr'*; it. *squadra*, eig. een in 't vierkant geplaatste hoop, v. h. lat. *quadra*, vierhoek), de scheepsafdeeling, het smaldeel, eskader; **escadrille**, f. (spr. *—drielj'*), een klein eskader; **escadron**, n. (spr. *—dróng*; it. *squadróne*), eene ruiterschaar, een ruitervaandel, eene compagnie ruiterij, een escadron; **escadron-chef**, m. een ridmeester, ruiterhoofdman; **escadronéren**, ruiters scharen, een escadron vormen; **escadronist**, m. de kardinaal, die in het conclave voor geen hof partij kiest.

Escaláde, f. fr. (v. h lat. *scala*, ladder),

Mil., de beklimming, bestijging, beladdering, bestorming met stormladders; **escaladéren**, beladderen, met stormladders beklimmen, bestormen, berennen, over klimmen, over klouteren; **escale**, f. een oud bestormingswerktuig.

Escalin, m. (spr. *—lèng*, het duitsche schelling), eene brabandsche rekenmunt, ongeveer = 30 ct.

Escalope, f. fr., eigenaardig toebereide kalfsschijfjes.

escamotéren, fr. (*escamoter*, v. h. sp. *camodar*, verruilen, *camodador*, goochelaar; waarsch. ligt het lat. *commutare* tot grond), goochelaarsstreken doen; ontfutselen, wegmoffelen, kapen, uit den zak rollen; **escamotage**, f. (spr. *—táazj'*), goochelarij; spitsboevenstreek, ontfutseling, listig bedrog; **escamoteur**, m. een goochelaar; zakkerolder, slimme dief, spitsboef; een valsche speler.

escampéren, fr. (*escamper*), Mil., wegloopen, doorgaan, zich uit het stof, uit de voeten maken, vlugten.

Escapáde, f. fr., in de rijschool: de valsche sprong v. een paard; oneig. een onoverlegde, moedwillige streek, malle kuur, jongensstreek.

Escarbeille, f. fr. (spr. *—bélj'*), een olifantstand van 10 ned. pond en daar beneden.

Escarotĭcum, n. nw lat., een bijtmiddel, etsmiddel.

Escárpe, f. fr., ook **scarpe** (vgl. *escarpé*, steil, hellend, v. h. duitsche *scherp*), de inwendige glooijing, binnenwaartsche benedenhelling van de walgracht; **escarpéren**, glooijend maken.

Escarpine, f. fr., eene soort van haakgeschut op de galeijen.

Escarpins, pl. fr. (spr. *eskarpèng; it. scarpa*, schoen, *scarpino*, schoentje; vgl. het lat. *carpiscŭlus*, eene soort v. schoenen; waarsch. v. *carpĕre*, afsnijden), ligte schoenen, dansschoenen; *en escarpins* (spr. *ang—*), ligt en sierlijk geschoeid.

Escart, m. (spr. *eskáar*), Merc., eene ledersoort uit Alexandrië.

escatiel, lat., eetbaar.

Eschăra, f. gr., eig. de vuurhaard; Med., de roof eener zweer, brandroof; **escharotĭca**, pl., ets- of bijtmiddelen, zulke middelen, die eene korst of roof vormen; **escharieten**, pl., koraalversteeningen met gaatjes.

Eschatologīe, f. gr. (v. *eschăton*, het uiterste, laatste), de leer van de laatste dingen: dood, oordeel, zaligheid, verdoemenis.

Esclavage, f. fr. (spr. *—wáazj*), de slavernij, knechtschap, dienstbaarheid; Merc., een regt, dat de Franschen betaalden voor het wegvoeren van zekere waren, welker verkoop aan engelsche kooplieden behoorde; ook een halfcirkelvormig halssnoer van diamanten.

Escobar, m. de casuïst; doorslepen huichelaar; **escobardéren**, zich van fijne leugens bedienen; **escobarderīe**, f. de fijne leugen.

Escompte, n. fr. (spr. *eskóngt'*) z. v. a. **disconto**; **escomptéren**, z. v. a. **disconteren**.

Escopetterīe, f. fr. (v. *escopette*, een kort vuurroer, dat men eertijds in den bandelier droeg), klein geweervuur, salvo uit klein geweer; ook het krakend ontbranden van vele vuurwerken te gelijk.

Escorte, f. fr. (it. *scorta*, v. *scorgere*, waarnemen, voeren, geleiden; van daar *scorto*, voorzigtig), de bedekking, begeleiding, het geleide, gevolg; **escortéren**, begeleiden, geleiden, bedekken, dekken, beschermen.

Escouade, f. fr. (spr. *eskoeáad'*), een korporaalschap, een rot soldaten onder aanvoering van eenen korporaal.

Escróc, m. fr., de gaauwdief, fielt, listige bedrieger; **escroquerīe**, f. (spr. *—k'rie*), fielterij, listige bedriegerij, aftroggeling; **escroquéren**, (spr. *—kéren*), door list bevoordeelen, bedriegen, aftroggelen, afzetten.

Escúdo, m. sp. (*u = oe;* eig. schild, wapenschild, v. h. lat. **scutum**; vgl. het it. *scudo*, fr. *écu*), eene sp. rekenmunt v. verschillende waarde, b. v. **escudo al sol** = 32 realen, **escudo de ore** = 40 realen, **escudo de vellon** = 10 realen, **escudo de plata** = 15 realen; **escudillo de oro**, sp. goudmunt, gouddaalder of goudpiaster, van 2 gl. 43 ct. tot 2 gl. 60 ct. innerl. waarde.

Esculénta, pl. lat., eetbare dingen, spijzen.

Escuriaal, l. **escoriaal**, n. sp. (eig. een verlaten bergwerk, v. *escoria*, lat. *scoria*, metaalschuim, metaalslakken), een lustslot van den koning v. Spanje bij Madrid.

Esĭto, m. it. (v. h. lat. *exĭtus*), uitvoer, uitgang; **esito-waren**, uitvoerwaren; **esitotol**, uitgangstol, uitgaande regten.

Esŏche of l. **esŏchas**, f. gr. Med., een ziekelijk gezwel, aanbeijen-knobbel in den aars.

esotérisch, gr. (v. *ésō*, in, binnen, *esotĕros*, het binnenste), inwendig, geheim, enkel voor ingewijden bestemd; wetenschappelijk, geleerd; vgl. **exoterisch**; **esoterĭcus**, m. iemand, die met de geheimen v. een genootschap of met het innerlijke eener wetenschap vertrouwd is, een ingewijde.

Espadilla, f. sp. (spr. *—dielja;* verklw. v. *espada*, degen, verwant aan het duitsche spaten, spade, schop; vgl. **spadille**), een kleine degen; **espadón**, m. sp. en fr. (spr. *—dóng*), een groote degen, houwdegen, tweesnijdend slagzwaard; **espadonnéren**, met zulk een wapen vechten.

Espagnol, fr. (spr. *espanjól;* d. i. in 't

algemeen Spanjaard), gem. **Spanjool**, m. spaansche snuiftabak; *en espagnol* (spr. *ang*—), als Spanjaard, op zijn spaansch, in spaansche dragt; **espagnoláde**, f. grootsprekerij, blufferij, grootspraak, snoeverij, snorkerij; **espagnóle**, f. een spaansche dans; **espagnolétte**, f. eene fijne wollenstof, fijne satijn, spanjolet; **espagnoliséren**, tot Spanjaard en spaansch maken.

Espalier, fr. (spr. *espalji-é*), m. (it. *spalliera*, d. i. eig. schoudersteun, v. h. mid. lat. *spadŭla*, it. *spalla*, fr. *épaule*, schouder), het latwerk of staketsel, waar tegen een boom geleid wordt; eene rij vruchtboomen, die langs eenen muur of eene heining tegen latwerk in den vorm van een' opengeslagen waaijer zijn vastgebonden, een leiboom, waaijerboom; *en espalier*, waaijervormig, tegen latwerk gebonden.

Espálma, f. eene soort van mastikvernis, dat men over harde voorwerpen strijkt.

Esparsétte of **esparcétte**, f. fr. Bot., de hanekammetjes (*hedysarum onobrychis*, L.), een voedergewas voor de dieren.

espárto, m. sp. Bot. (*stipa tenacissĭma*, L.), kwispelgras, z. **spartium**.

Espèce, f. fr. (v. h. lat. *species*), soort, slag, geslacht; de munt- of geldsoort, klinkende munt, s p e c i e; *en espèces* (spr. *anespéss'*), in klinkende munt, in baar of gereed geld.

esperéren, fr. (*espérer*), hopen; **espérance**, f. (spr. *esperángs'*), de hoop; **Cap de bonne espérance**, de Kaap de Goede hoop.

Espérto, m. it. (= lat. *expértus*), een ervarene, onderrigte, zaakkundige, ingewijde bij de Carbonari.

Esphlásis, f. gr. Chir., de indrukking der schedelbeenderen, door uitwendige beleedigingen veroorzaakt.

Espiègle, m. fr., een uilenspiegel; een moedwillig, geslepen mensch, guit, deugniet; **espièglerie**, f. een uilenspiegelstreek, guiterij, kinderachtige moedwil.

Espion, m. fr. (spr. *espióng*), z. v. a. **spion** (z. a.); **espionnage**, f. (spr. —*náazj*), bespiederij, verspieding, begluring.

Esplanáde, f. fr., eene vrije, vlakke plaats, voorplaats of voorplein voor groote gebouwen en vestingen; wandelplein, exerceer-plein; ook de schuinsche of dosserende borstwering aan den zoogenaamden bedekten weg, z. **parapet**.

Espoir, m. fr. (spr. *espoár*), een klein scheepskanon op het verdek.

Esponton, m. fr., z. v. a. **sponton** (z. a.).

espressívo, it. Muz., vol uitdrukking, met nadruk; ook *con espressióne*.

Esprit, m. fr. (spr. *esprie*; v. h. lat. *spiritus*), geest, verstand; vernuft, scherpzinnigheid, inzigt, inbeeldingskracht; ook de geest, inhoud, het gehalte, wezentlijkst bestanddeel, b. v. van een geschrift enz.; het door overhaling (destillatie) verkregene fijnste vloeibare bestanddeel eener stof; **bel-esprit**, m. een fraai vernuft, schoone geest, geleerde, *esprit borné*, een beperkt, bekrompen verstand, kleingeestig, oppervlakkig mensch; *esprit de canelle*, kaneelgeest, kaneelwater; *e. de cerises*, kersengeest, kersenwater; *e. de corps* (spr. —*kór*), gilde-geest, de ingenomenheid, het vervuld zijn met den geest, de denkbeelden, de belangen van eene vereeniging, een gild enz.; *e. des lois* (spr. —*dé loá*), de geest der wetten; *e. de vie*, levensgeest; *e. de violette*, viooltjesgeest; *e. fort* (spr. —*fòr*), sterke geest, een vrijgeest, vrijdenker; *e. public* (spr. —*publiek*), volksgeest, algemeene denkwijs.

Esquire, m. eng. (spr. *skwair*; ontstaan uit h. fr. *écuyer*, oud *escuyer*; vgl. **ecuyer**), eig. een schilddrager, schildknaap; in Engeland thans de titel voor alle staatsbeambten van den vrederegter af, voor doctoren en pleitbezorgers; ook wel bij misbruik die van een' aanzienlijk' burger, die geen bedrijf uitoefent, maar van zijne renten leeft, z. v. a. Weledel Heer (het wordt doorgaans achter den naam door Esq. uitgedrukt).

Esquisse, f. fr. (spr. *eskiess'*; v. h. it. *schizzo*, m., pl. *schizzi* (z. a.), s c h e t s, eene vlugtig daarneder geworpen, niet uitgevoerde teekening, de omtrek, het eerste vlugtig ontwerp, de grond- of hoofdtrekken eener zaak; **esquisséren**, eene schets maken, schetsen, ontwerpen.

Essæërs of **essēners**, pl. hebr. (naar men wil eig. artsen, chald. *āsayâ*, v. d. hebr. wortel *asa*, heelen, genezen), eene secte onder de oude joden, die minder waarde hechtte aan opentlijke godsdienst, offeranden enz., dan wel aan de stille oefeningen van godsvrucht, strengheid v. zeden enz., ook t h e r a p e u t e n geheeten.

Essai, m. fr. (spr. *essé*), de proef, het onderzoek, de toets; het staal, monster, proefje; de naam, dien een schrijver aan zijn werk geeft, hetzij uit zedigheid of omdat hij niet diep in zijn onderwerp is doorgedrongen; *coup d' essai*, z. **coup**; **essayeren** (spr. *esséjéren*), beproeven, ergens de proef van nemen, proberen, aanpassen, aantrekken (een kleed enz.); het gehalte v. edele metalen onderzoeken, toetsen; proeven (van wijnen); **essayeur**, m. de beproever, toetser, enz.

esse, lat. zijn; als subst. het zijn, wezen; in zijn *esse* zijn, beter: in zijn *aise* zijn, z. **aise**; **esséntie**, f. (lat. *essentia*, fr. *essence*, spr. *essángs'*), het wezen, de wezentlijkheid, geest, datgene, wat de natuur van eenig ding uitmaakt; het geestige, fijnste bestanddeel, de aromatische olie door destillatie verkregen uit vruchten, kruiden enz., geest, spiritus; *essentĭa amāra*, bit-

tere geest; *e. dulcis*, zoete geest; **essentiëel** (nw. lat. *essentiālis*, fr. *essentiel* (spr. *essangsjél*), wezentlijk, tot het wezen eener zaak behoorend en zonder hetwelk iets niet bestaan kan, volstrekt noodwendig, hoogst belangrijk; **essentialiën** (*essentialia*), pl., wezentlijke deelen, bestanddeelen, de hoofdzaken; *essentialia constitutīva*, de zamenstellende deelen; **essentieficéren**, nw lat., tot essentie maken.

Esseniërs, z. **essæërs.**

Essito, z. **esito.**

Estacáde, f. fr., het paalwerk, staketsel om eene haven, rivier enz, af te sluiten, te versperren.

Estádo, m. sp. (= lat. *status*, eig. eene manslengte), eene lengtemaat van 6 voet.

Estaffette, f. (v. h. it. *staffa*, stijgbeugel), een rijdende postbode, een koerier, die de brieven slechts van de eene post naar de andere brengt; ook de bijzondere renbode voor eene spoed vereischende zaak.

Estaminet, n. fr. (spr. —*né*), tabakskamer, rookvertrek, herberg, kroeg, gelagkamer.

Estampe, f. fr. (spr. *estángp'*; v. *estamper*, afdrukken, en dit van s t e m p e l), eene koperen plaat, koperafdruk; ook een werktuig v. smeden, horologiemakers enz. om gaten te slaan.

Esterlin, n. fr. (spr. —*léng*), een goudsmidsgewigt van $28\frac{1}{2}$ grein, $\frac{1}{160}$ mark; ook eene oude fr. zilveren munt.

Esther (waarsch. perz.), vrouwenn.: de groenende myrte, volgens anderen de ster.

estiméren, fr. (*estimer*), z. **æstimeren**; **estime**, f. (spr. *estiem'*), achting, hoogachting, waardering; Mar., de raming of schatting v. d. weg, dien een schip heeft afgelegd, het gegist bestek; **estimáble**, schatbaar, achtenswaardig.

Estíve, f. fr., het evenwigt van een schip, de evenwigtigheid, zoodat de eene zijde even zooveel weegt als de andere; **estivéren**, op beide zijden even zwaar beladen.

est modus in rebus, lat., er is in alles eene maat, alles heeft zijn maat en grens (begin v. een vers v. H o r a t i u s, dat in zijn geheel luidt: *est modus in rebus, sunt certi denique fines*).

Estocáde, f. fr., eig. eene soort v. lange stootdegen (v. *estoc*, stootdegen, = s t o k), een dringend aanzoek om leening of voorschot, voorname bedelarij, bedelbrief, brandbrief.

Estomíhi, m. lat., de zondag voor de vasten, wanneer de lat. kerkmis begint met de woorden: *esto mihi in Deum protectōrem*, wees mijn beschermgod enz., Ps. 31, 3.

Estompe, f. fr. (spr. *estóngp'*), Pict., een doezelaar, een zamengerold stukje papier of zeem, om daarmede drooge verwen uit te wrijven; **estompéren** (*estomper*), tot eene teekening de verwen dik opdragen om dan door het verwrijven daarvan licht en schaduw voort te brengen, doezelen; *dessein estompé*, eene zoo bewerkte teekening.

Estopilla, f. sp. (spr. *píelja;* verklw. v. *estopa*, werk, grof lijnwaad, = lat. *stupa*), een sluijerdoek.

estoquéren, fr. (spr. *estok*—), den geweerloop stuiken, om hem de noodige lengte te geven.

Estráde, f. fr. (voorheen de straatweg, mid. lat. *estrada*, it. *strada*, v. h. lat. *strata* scil. *via*, van waar ook het nederd. s t r a a t), eene verhevenheid of verhoogde plaats van den vloer eener kamer, een optred, eene hoogte voor een praalbed, troon enz.; ook uitstek.

Estragon, m. fr. (spr. —*ghóng*), dragon, een bekend welriekend moeskruid bij salade, keizerskruid, keizersalade.

Estrapáde, f. fr., de wipgalg; de wipsprong of -zwaai der kunstspringers of koordedansers, waarbij zij het gansche ligchaam tusschen hunne armen en de koord doen doorgaan; in de rijkunst: het gelijktijdig steigeren en uitslaan der paarden.

Estrátto, m. it. (= lat. *extráctio*, fr. *extrait*), een uittrek, eenvoudige lottowinst.

estropiéren, fr. (*estropier*), kreupel maken, verminken, verlammen; **geëstropieerd**, verminkt, verlamd; **estropié**, m. een verminkte, kreupele.

et, lat en fr., en.

Etablage, f. fr. (spr. —*bláazj'*, v. *étable*, s t a l), het stalgeld; het staan- of marktgeld der kramers; ook de ruimte tusschen de limoenboomen van een voertuig.

etablisséren, fr. (*établir*, v. h. lat. *stabilīre*), vaststellen, grondvesten, aanleggen, oprigten, tot stand brengen, b. v. een handelshuis, fabrijk enz.; **zich etablisséren**, zich neder zetten, vestigen, met der woon neder slaan; **etablissement** (spr. —*bliess' máng*), de oprigting, vestiging v. een handelshuis enz., grondlegging, inrigting; stichting, gesticht tot algemeen nut; de nederzetting, vaste woonplaats; de verzorging.

Etacismus, n. z. ond. **itacismus.**

Etage, f. fr. (spr. *etáazj'*; mid. lat. *stagium, estagium, estaga*, v. h. gr. *stégein*, dekken, *stégē*, dak, bedekking, of v. h. lat. *stare*, staan? vgl. ook het fr. *étayer*, stutten), de ruimte tusschen twee bevloeringen van een gebouw, de verdieping; **bel étage**, de verdieping onmiddellijk boven de woning gelijkvloers (*rez de chaussée*), de eerste verdieping; *d' étage en étage*, spr. —*ang*—), al hooger en hooger; **etagesgewijs**, verdiepings-, trapsgewijs; **etagère**, f. (spr. *etazjér'*) een trapstellage; **etagéren** (spr. *etazj*—), verdiepingsgewijs, trapsgewijs oprigten, stellen.

etaléren, fr. (*étaler;* verwant met het

nederd. stellen, stal enz.), uiteen leggen, uitspreiden, uitkramen; ten toon stellen, laten zien, uit ijdelheid of pronkzucht vertoonen; **etalage**, f. (spr. *etaláazj'*), het uitleggen, uitzetten, uitkramen en oppoetsen der waren; de tentoonstelling, vertoonmaking, pralerij; de tentoongestelde, uitgekraamde waren.

Etalon, m. fr. (spr. *etalóng*), 1) een springhengst; 2) de ijkmaat, de maat of het gewigt, waarnaar de andere geijkt worden, proefmaat, proefgewigt, standaard; **etalonnéren**, ijken, eene maat of gewigt wettelijk bepalen; **etalonnage**, f. (spr. *—náazj'*), de ijking, ijk; het ijkloon; **etalonneur**, m. de ijkmeester.

etaméren, fr., vertinnen, met tin overdekken; **etamage**, f. (spr. *—máazj'*), het vertinnen, de vertinning; **etameur**, m. de vertinner.

Etamine, f. fr. (v. h. lat. *stamen*, de weefketting, schering), estemijn, zeefdoek, eene dunne wollenstof; eene haren zeef of teems.

etançonnéren, fr. (spr. *etangs*—), onderschragen, schoren, stutten.

Etápe, f. fr. (v. h. duitsche stapel), de stapel, stapelplaats, waar de goederen opgeslagen worden; het magazijn voor den leeftogt der doortrekkende troepen, den marschvoorraad, de marschproviand; de rust- of ververschingsplaats; de plaats der overnachting, het nachtkwartier; *droit d' étape*, z. *droit;* **etapier**, m. (spr. *—pi-é*), een proviandmeester, leeftogtbezorger, pachter of bestuurder eener etape.

Etat, m. fr. (spr. *etá*, v. h. lat. *status*), de staat, stand, toestand, gesteldheid, inrigting; lijst, naamrol, register, staat of overzigt, b. v. van ontvangst en uitgaaf; de staf (van een regiment); de voet, waarop iemand leeft; het rijk, de staat; de verschillende orden of rangen, waaruit eene natie, een gewest is zamengesteld, de standen, b. v. de **etats** v. Frankrijk, de 3 standen, n.l. geestelijkheid, adel en **tiers-état** (spr. *tjèrsetá*) of burgerstand; **états généraux** (spr. *—zjeneró*), de algemeene of generale staten der Vereenigde Provinciën; **état-major**, m. (spr. *—mazjór*), Mil., de generale staf, staf, zamen gesteld uit officieren, ingenieurs enz., belast met de onderscheidene diensten.

et cetera, lat., eig. en het overige; en zoo voort.

Eteignoir, m. fr. (spr. *etènjoár*), een domper, klein trechtervormig werktuig om de kaars uit te blusschen; *chevalier de l' eteignoir* (spr. *sj'walji-é*—), ridder v.d. domper, vijand der verlichting, obscurant.

etendéren, fr. (spr. *etangd*—), fr. (*etendre*), z. **extenderen; etendue**, f. (spr. *etangdu'*), de uitgestrektheid, wijdte, grootte, duur; ruimte.

Eteostĭchon, n. gr., z. v. a. **chronostichon**.

eternél, fr., eeuwig, altijddurend, onvergankelijk, onophoudelijk; **eternélle**, f. Bot., de niet verwelkende bloem, regen-, winter-, stroobloem, immortelle; **eternisérem**, vereeuwigen; op de lange baan schuiven.

Etesĭen, **etesinĭsche winden**, pl. gr. (*etēsiai*, v. *étos*, jaar), jaarlijks waaijende koele winden gedurende de hondsdagen.

Ethiek, **ethĭca**, f. gr. (*ethikē*, v. *ēthos*, gewoonte, zeden), de zedeleer, leer der deugden; **ethĭcus**, m. een deugd- of zedeleeraar; **ēthisch**, tot de zedeleer behoorend, zedelijk, moralisch; **ethicotheologīe**, f. eene op de zedeleer gegronde godsleer.

ethmoïdālisch of **ethmōdisch**, gr. (v. *ēthmós*, zeef), Med., zeefvormig of tot het zeefbeen behoorende.

Ethnárch, m. gr. (v. *éthnos*, n. het volk), een volksbeheerscher; regter en oudste onder de joden; stadhouder, regent of bevelhebber eener provincie; **ethnarchīe**, f. het stadhouderschap; **ethnograaph**, m. een volkenbeschrijver; **ethnographīe**, f. de volkenbeschrijving, geschiedenis der volken; **ethnográphisch**, naar de volkengeschiedenis, dat is zoo, dat de geschiedenis van elk bijzonder volk afzonderlijk behandeld wordt; vgl. **synchronistisch**; **ethnologīe**, f. volkenkunde; **éthnisch**, heidensch (dewijl bij de christenschrijvers der middeleeuwen alle niet-christenen en niet-joden bij voorkeur *éthnē*, lat. *gentes*, volkeren, heeten); **ethnĭci**, pl., heidenen; **ethnicísmus**, n. het heidendom, het geloof aan vele elkander gelijke of ook ondergeschikte goddelijke wezens.

Ethos, n. gr. (*ēthos*), gewoonte, zedelijke gemoedsgesteldheid of denkwijze, z. **karakter**; **ethographīe** en **ethologīe**, f. de zedenschildering, de beschrijving of voorstelling der zeden en gewoonten; **ethográphisch** en **ethológisch**, zedenschilderend, zedenbeschrijvend; **ethocratīe**, f. zeden- of deugdenheerschappij, eene staatsinrigting, waarin de zedelijkheid of moraliteit de enkele wetgeefster en gebiedster is; **ethopœīe**, f. de navolging of schildering der zeden van een ander.

étique, fr. (spr. *etiek'*), teringachtig, uitterend.

Etiquette, f. fr. (spr. *etikètt'*; naar men wil oorspr. *stichetta*, v. h. gr. *stíchos*, rij, lijn, schriftregel; waarsch. v. steken, stikken, aanhechten, vast maken), een aanhechtbriefje, prijsbriefje, opschrift, een aangehecht strookje papier, waarop de prijs, de soort enz. eener waar wordt vermeld; het briefje aan artsenijen, vermeldende den gebruiker en de wijze van gebruik; het hofgebruik, de hofzeden, het hof-ceremoniëel; het gebruik, gebod, voorschrift der welvoegelijkheid, beleefdheid, de omgangsvorm;

de gebruikelijke bewoordingen in de titels bij smeekschriften enz.; **etiquettéren**, met opschriftbriefjes enz. voorzien.

Etmaal, n. de tijd van 24 uren, dag en nacht; zamen getrokken uit eetmaal, (gelijk etgroen uit eetgroen), daar de Ouden slechts één enkel maal des daags nuttigden (bij Kiliaan is etmaal een schoft of vierde gedeelte v. d. dag).

etonnánt, fr., verwonderlijk, verbazend, wonderbaar, ongemeen.

etoufféren, fr. (*étouffer*, spr. *etoef*—), verstikken, versmoren, dempen, onderdrukken, uitdooven; **etouffant** (spr. *etoefáng*), verstikkend, versmorend, zwoel; **etouffáde**, f. fr., gesmoord vleesch; **etouffement**, n. (spr. *etoeff'máng*), beklemdheid des adems.

etoupéren, fr. (spr. *etoep*—), met vlas- of hennipwerk toestoppen, verstoppen; **etoupade**, f. eene vlaswiek.

etourdisséren (spr. *etoerdies*—), verdooven, bedwelmen, bedremmelen, onthutst maken, verbluffen; **etourdi** (spr. *etoerdi*), onbezonnen, onbesuisd, lomp, onoverlegd, domdriest; een **etourdi**, een onbezonnen mensch, onbesuisde, plompert, wildzang, losbol; **etourderie**, f. (spr. *etoerd'rie*), onbezonnenheid, onoverlegde driestheid, een domme streek; **etourdissement**, n. (spr. *etoerdiess'máng*), verdooving, bedwelming, bedremmeling, onthutstheid.

etrange, fr. (spr. *etrángzj'*; v. h. lat. *extranĕus*, buitenlandsch), vreemd, zeldzaam, zonderling, wonderlijk, ongewoon.

Etrenne, f. fr. (v. h. lat. *strena*), het nieuwejaarsgeschenk; het handgeld, het eerst ontvangen geld.

Etróncus, m. gr. (v. *ētron*, onderlijf), Med., een gezwel aan de onderbuiksstreek.

Etúde, f. fr. (v. h. lat. *studĭum*), Muz. en Pict., een oefeningsstuk, leerstuk; vgl. **studiën**; **etudiant**, m. (spr. —*diáng*), een studerende, student.

Etui, n. fr. spr. *eetwi*), pl. **etuis**, een koker, foedraal, eene scheede voor allerlei kleinigheden; een naaldenkoker.

Etўmon, n. gr. (eig. het ware, van daar de ware, oorspronkelijke beteekenis), de afleiding en grondbeteekenis v. een woord; **etymoloog**, **etymologĭcus**, **etymologist**, m. een woordvorscher, woordkenner, die den oorsprong der woorden nagaat, hunne wortels opdelft; ook wel een woordenzifter, purist; **etymologīe**, f. de afleiding, afstamming der woorden, woordvorsching, de leer der woordafleiding, der woordenwortels; **etymológisch**, tot de woordvorsching behoorende, overeenkomstig daarmede, afleidend, woordvorschend; **etymologĭcon** of **etymologĭcum**, n. een woordenboek voor de afstamming of afleiding; **etymologiséren**, woordenwortels zoeken, woordafleiden, woordvorschen.

eu, gr. voorzetsel in vele zamenstellingen, z. v. a. wel, goed, behoorlijk, ligt enz.; het tegengest. v. **dys**.

Euæmie of **euhæmie**, f. gr. (v. *haima*, bloed), Med., goede gesteldheid des bloeds.

Euæsthēsis f. gr. (vgl. **æsthesis**), welgezindheid; goede gesteldheid des gevoels.

euanalēptisch, gr. Med., wat gemakkelijk of ligt weder keert, ligt hervattend.

euántisch, gr. Bot., schoon bloeijend.

Eubiotiek, f. gr., goede levenswijze, de kunst om goed te leven; z. v. a. **diætetiek**.

Eubulīe, f. gr. (v. *bulē*, raad); eig. wijs beraad, omzigtig handelen; inzigt, schranderheid.

Eucharistīe, f. gr., dankzegging, dankbaarheid; het heilig avondmaal of nachtmaal, de dankbare viering v. d. dood des Heeren; **eucharistiek**, f. de leer van de nachtmaalsviering; **eucharístisch**, het heilig avondmaal betreffende.

Euchlorine, f. uit het gr., Chem., z. v. a. het chloor-oxyde-gas.

Euchologĭum. n. gr. (v. *euchē*, gebed), een gebedenboek; ook z. v. a. **agende**.

Euchrœa, f. gr. (*eú-chroia*), eene goede, gezonde, bloeijende gelaatskleur, het gezond uitzigt; **euchrōïsch**, schoonkleurig.

Euchylīe, f. gr. Med., de goede gesteldheid van de chyl (z. a.).

Euchymīe, f. gr. Med., de gezonde hoedanigheid der vochten v. h. menschelijk ligchaam, goede vochtmenging; **euchýmus**, n. het voedingssap der planten.

euclástisch, gr. (*eúklastos*), ligt breekbaar, bros, broos.

Eucrasīe, f. gr. (vgl. **crasis**), Med., de goede menging der sappen, de gezonde, naar den ouderdom en het geslacht geëvenredigde hoedanigheid der vaste en vloeibare deelen, het tegendeel van dyscrasie; ook gelukkige gemoedsstemming, temperament.

Eucratīe, f. gr., het goede bestuur, de goede regering.

Eucrinīe, f. gr. (*eukríneia*), de klaarheid, duidelijkheid; **eucrínisch**, klaar, duidelijk.

eucrítisch, gr., ligt te beoordeelen.

Eudæmonīe, f. gr. (v. *eu-daimōn*), d. i. eig. een' goeden dæmon hebbende, gelukkig), de gelukzaligheid, het welbehagen, volkomen welbevinden, welzijn; **eudæmonísmus**, n. en **eudæmonologīe**, f. de gelukzaligheidsleer, die de eigene gelukzaligheid des menschen tot hoofddoel en de eerste drijfveder van al zijne daden maakt; het voortdurend streven naar de volkomenheid v. h. menschelijk geslacht; **eudœmonist**, m. een gelukzaligheidsleeraar of belijder van de leer der gelukzaligheid; **eudæmonistisch** en **eudæmonológisch**, die leer betreffend, daarin gegrond.

Eudiapneustīe, f. gr. Med., de goede gesteldheid der uitwaseming.

Eudiobotiek, f. gr., de kunst om vrolijk te leven.

Eudiométer, m. gr. (v. *eudía*, goed, helder weder), een werktuig ter bepaling van de hoeveelheid zuurstof, die in eene gegevene massa lucht voorhanden is, luchtgehaltemeter; **eudiometrīe**, f. de luchtzuiverheidmeting; **eudiométrisch**, die kunst betreffende.

Eudoxīe, f. gr. (v. *dóxa*, meening, dunk), de goede naam, de goede meening van anderen omtrent ons; **Eudoxĭus** of **Eudoxĭa**, mans- en vrouwenn.: de welberoemde, geachte.

Euduranĭon, n. gr., doorschijnend zonnestelsel, een door den Engelschman Walker uitgevonden werktuig ter verduidelijking van den loop der hemelbollen.

Eudynamīe, f. gr. (v. *dynămis*, kracht), Med., de goede gesteldheid der krachten; ook z. v. a. **eucrasīe**.

Euepīe, f. gr. Med., het gezond, bloeijend uitzigt, welbevinden, het tegendeel van **cachexīe**.

Eugenĭus en **Eugenĭa**, gr. mans- en vrouwenn.: de welgeborene, edele, voorname.

Euhæmie, f. gr. Med. (v. *haima*, bloed), z. **euæmie**.

Euherísmus, m. de leer v. d. oud-gr. wijsgeer Euhemĕros, die de grieksche godheden voor vergode menschen verklaarde; **euhemeríst**, m. een aanhanger van die meening; **euhemerístisch**, op dat gevoelen gegrond, daarmede overeenkomstig.

Eulabīe, f. gr. (*eulábeia*), de behoedzaamheid, bedachtzaamheid, angstvalligheid; **eulábisch**, behoedzaam, omzigtig.

Eulalĭe, gr. (v. *lalēīn*, spreken), vrouwenn.: de welsprekende, welbespraakte; **eulálisch**, welsprekend.

eulēnisch, gr. (v. *lēnos*, wol), van goede wol.

eulíthisch, gr. (v. *lithos*, steen), van goeden steen.

Eulogīe, f. gr. (vgl. **logos**), verstandigheid in spreken en handelen; waarschijnlijkheid; ook lofprijzing; zegenwensch, zegen; **eulógisch**, verstandig, doelmatig; waarschijnlijk; **eulogistīe**, f. de bezonnen handeling, bedachtzaamheid; **Eulogĭus**, mansn.: de zegenende, z. v. a. **Benedictus**.

Eulysīe, f. gr. Chem., de gemakkelijke oplosbaarheid; **eulýtisch**, ligt op te lossen.

Eumeríden, pl. gr. Myth., eig. de welgezinden, de welwillende, goedaardige godinnen, eene euphemistische of verschoonende benaming van de erinnyen of furiën (z. die woorden); **eumérisch**, welwillend, goedig.

eumeródisch, gr., N. H., met duidelijk te onderscheiden voeten.

eumétrisch, gr. (v. *métron*, maat), goed van versmaat.

Eumolpiden, pl. gr., de raden in het geestelijk geregt te Athenen; **eumólpisch**, goed zingend.

Eumorphīe, f. gr. (v. *morphē*, gestalte), de welgevormdheid, schoonheid van vorm, v. gestalte; **eumórphisch**, welgevormd.

Eunoēma, f. gr., eene welbedachte handeling.

Eunomēma, f. gr., eene wettige handeling.

Eunomĭa, f. gr. (v. *nomos*, wet, eene der horen en de wetgodin, z. **Themis**; **eunomīe**, f. de wettelijkheid, welgeordende staatsinrigting.

Eunūch, **eunūchus**, m. (gr. *eun-ūchos*, eig. bedwachter, v. *eunē*, bed, en *échein*, houden, bewaren), fr. **eunúque**, een gesnedene, ontmande, inz. als opziener der vrouwen in den harem; **eunūchisch**, aan een' gesnedene gelijk; **eunuchiséren**, ontmannen, lubben.

euódmisch, gr. (v. *odmē*, reuk), welriekend; **euodmīe**, f. de welriekendheid.

Eupædīe, f. gr. (*eupaidía*), het bezit van goede kinderen; **eupædisch**, goede kinderen hebbende; ook rijk aan kinderen; **eupædeutisch**, welopgevoed; **eupædeusīe**, f. de welopgevoedheid.

Eupathīe, f. gr., het welbevinden, welbehagen; de goede gemoedsstemming, het geduld in lijden; een toeval, met weinig gevaar verbonden; **eupátisch**, gevoelig.

Eupepsīe, f. (vgl. **pepsis**), de goede vertering, sterkte der maag; ook ligte verteerbaarheid; **eupéptisch**, ligt verteerbaar.

Euphemĭa, gr. (v. *phēme*, rede, naam), vrouwenn.: de te goeder naam en faam staande, beroemde; **euphemīe**, f. het verschoonen door verzachtende uitdrukkingen; **euphemísmus**, m. eene verzachtende, verschoonende uitdrukking, de benoeming van een onwelvoegelijk, onaangenaam, hard of treurig denkbeeld op eene verbloemde of minder aanstootelijke wijze, b. v. ontbinding voor verrotting, kinderziekte voor pokken, eumeniden (z. a.) voor furiën; **euphemístisch**, verschoonend, verzachtend, verbloemend.

Euphlogīe, f. gr., de goedaardige pokkenziekte, goedaardige ontsteking.

Euphonīe, f. gr. (v. *phonē*, stem, geluid), de welluidendheid, schoone klank; **euphoon**, m. een door Dr. Chladni in 1790 uitgevonden speeltuig, uit een aantal horizontaal liggende glazen staven bestaande en naar de harmonica gelijkende; **euphōnisch**, welklinkend, verzachtend.

Euphorbīe, f. gr. (*euphorbĭon*, n., van *phorbē*, weide, voeder), Bot., een plantengeslacht, welks soorten alle een scherp, bijtend melksap bevatten; eene derzelve is de gewone wolfsmelk, honds- of ezelsmelk; **euphorbĭum**, n. een hars, dat zich in vele euphorbie-soorten bevindt.

Euphonīe, f. gr., het welbevinden; het welbekomen eener artsenij, spijs enz.

Eupradīe, f. gr., welbespraaktheid, welsprekendheid.

Euphrasīe, f. gr., vrolijkheid, opgeruimdheid, inz. bij een gastmaal; **euphrosȳne**, f. de vreugde, vrolijkheid, blijmoedigheid; de vreugdegeefster, eene der drie gratiën; ook een vrouwenn.: de blijmoedige.

Eupnœa, f. gr. (v. *pnoē*, ademhaling), Med., de goede of ligte ademhaling.

eupódisch, gr. (v. *pūs*, voet), N. H., met schoone of lange voeten.

Euporīe, f. gr., de vaardigheid, geschiktheid, vlugheid, tegenwoordigheid van geest, bij moeijelijke omstandigheden.

Eupraxīe, f. gr., het weldoen, gelukkig leven, welbevinden.

Eupyrīon, n. gr., een lichtontsteker, een chemisch vuurtuig.

Eurhythmīe, f. gr. (vgl. **rhythmus**), de juiste en schoone verhouding inz. in de beweging, b. v. in den dans, de muzijk, poezij enz., de welluidende overeenkomst; in 't algemeen de evenmaat, gelijkmatigheid, schoone overeenstemming van al de deelen eens geheels; Med., de geregelde, behoorlijke bloedsomloop; **eurhýthmus**, m. de regelmatige en natuurlijke pols.

Euros, m. gr., de zuidoostewind; Med., het beenbederf; **eurōdes**, van beenbederf ontstaan; **eurodóntisch**, door bederf der tanden veroorzaakt.

eurycérisch, gr. (v. *kéras*, hoorn), met breede hoornen.

eurycopidopténisch, gr. N. H., met breeden, sabelvormigen snavel.

eurypýgisch, gr. (v. *pygē*, aars, stuit), met breeden stuit.

Eurýstheus, m. gr. Myth., een koning van Mycene, ouder broeder van Hercules, wien hij op de bekende gevaarlijke ondernemingen uitzond (vgl. **Hercules**).

eurystómisch, gr. (v. *stóma*, mond), N. H., breedmondig, met breeden muil, breeden snavel.

Eusarcīe, f. gr. Med., de lijvigheid, gezetheid, gevleesdchheid.

Euschēmosýne, f. gr., een goed uiterlijk voorkomen, uiterlijke welstand; welvoegelijkheid.

Eusebīe, f. gr., de vroomheid, godsvrucht, godzaligheid, kinderlijk vrome gezindheid; **Eusebīa**, vrouwenn.: de vrome; **Eusebīus**, mansn.: de vrome, eerwaardige; **eusebiologīe**, f. de aanwijzing tot een godvruchtig leven.

Eusemīe, f. gr. Med., goed voorteeken, gunstig verschijnsel.

Eusitīe, f. gr. Med., goede eetlust.

Eustachīus en **Eustachīa**, gr. (v. *stáchys*, aar), mans- en vrouwenn.: de arenrijke, vruchtbare; **eustachische buis**, **buis van Eustachius**, (*tuba Eustachiāna*), de verbindingsbuis tusschen de trommelholte van het oor en de keel.

Eustathīus en **Eustathīa**, gr. mans- en vrouwenn.: de gezonde, sterke.

Eustochīus en **Eustochīa**, gr. mans- en vrouwenn.: de vernuftige, scherpzinnige.

Eustorgīus en **Eustorgīa**, gr. mans- en vrouwenn.: de veelgeliefde.

eustȳlisch, gr. (v. *stylos*, zuil), met schoone zuilen voorzien; **eustȳlon**, n. Arch., een gebouw met schoone zuilen, d. i. welks zuilen 2¼ zuilendikten van elkander afstaan.

Euterpe, f. de verheugende, eene der Muzen (z. a).

Euthalīa, gr. vrouwenn.: de liefelijk bloeijende, schoon groenende.

Euthanasīe, f. gr., een ligte, zachte dood, het ontslapen.

Euthesīe, f. gr. Med., een goed, sterk ligchaamsgestel.

Euthymetrīe, f. gr. (v. *euthýs*, regt), de meting van regtlijnige figuren.

Euthymīe, f. gr. (v. *thymós*, ziel, gemoed), de ziels- of gemoedsrust, opgeruimdheid, blijmoedigheid.

Eutocīe, f. gr., het goede of gemakkelijke kinderbaren; **eutŏcos**, f. eene vrouw, die gemakkelijk baart.

Eutolmīe, f. gr., vastberadenheid, moed.

Eutonīa, f. gr. vrouwenn.: de welklinkende, kunstmatig sprekende; **eutonīe**, f. Med., de krachtigheid, vastheid.

Eutrophīe, f. gr. (v. *tréphein*, voeden), de weldoorvoedheid, lijvigheid; ook gezonde en rijkelijke voeding.

Eutropīus, gr. mansn.: de goedaardige, goedhartige.

Eutychīus, en **Eutychīa**, gr. (v. *týchē*, lot, geluk), mans- en vrouwenn.: de gelukkige; **eutychīe**, f. geluk, gelukzaligheid; **eutychiānen**, z. **jakobieten**; **eutychianísmus**, n. de leer der eutychianen.

Euzoodynamīe, f. gr. Med., de volkomene gezondheid; **euzoodynámisch**, tot eene volkomene gezondheid behoorende.

Eva, hebr. vrouwenn.: moeder der levenden; **Evelīna**, vklw. van Eva.

evacuéren, lat. (*evacuāre*; vgl. *vacuum*); ruimen, ledigen, afvoeren; **evacuantīa**, pl., Med., afvoerende, ruimende middelen; **evacuātie**, f. de ontruiming, ontlediging; afgang; **evacuatie-contract**, n. het ontruimings-verdrag.

evagéren, lat. (*evagāri*; vgl. **vagéren**), uitweiden, afdwalen, rondfladderen; **evagātie**, f. de afzwerving, afdwaling, verstrooijing.

evaginéren, lat. (v. *vagina*, scheede), uit de scheede halen.

evalescéren, lat. (*evalescĕre*), grooter of sterker worden, toenemen, de overhand krijgen; in waarde stijgen.

evalvéren, mid. lat., aanslaan, schatten, waarderen, berekenen; **evalvätie**, f. de schatting, waardering, prijsbepaling, waarde of koers van munten enz.; de aanslag.

Evamerĭon, naam van den knaap, die tusschen Æsculapius en Hygea staat afgebeeld, en dien sommigen voor het zinnebeeld der ziekte houden.

Evan, gr. (*euán*), het jubelgeroep der bacchantinnen; ook een bijnaam van Bacchus.

evanescéren, lat. (*evanescĕre*), verdwijnen; **evanescéntie**, f. het verdwijnen, de verdwijning.

Evangelĭum, n. gr. (*eu-angélion*, v. *eu*, z. a., en *ángelos*, bode, *angelía*, tijding), 1) eene goede, blijde tijding of boodschap n.l. dat in Jezus de beloofde redder (Messias) verschenen was; 2) het Nieuwe Testament of de verkondiging des heils, de verblijdende christelijke leer; 3) de gedenkwaardigheden uit het leven en de leer van J. C.; **evangeliën-harmonie** of **harmonie der evangeliën**, f. de vergelijkende zamenstelling der vier evangeliën; **evangelíst**, m. eig. een blijde-boodschapbrenger, vreugdebrenger; een schrijver der gedenkwaardige voorvallen uit het leven v. Jezus, levensbeschrijver v. J; een der vier evangelisten; **evangélisch**, met de leer v. J. overeenkomstig, christelijk, inz. het evangelie als eenige geloofsgrond erkennende, b. v. e v a n g e l i s c h e c h r i s t e n e n, e. k e r k enz.; vgl. **protestant**; **evangeliarĭum** of **evangelistarĭum**, n. in de oude kerk: het boek, waarin de evangeliën stonden; **evangeliër**, m. in de r. k. kerk: de persoon, die het evangelie afzingt.

evaporéren, lat. (*evaporāre*), verdampen, uitdampen, vervliegen, verrooken, zweeten, uitwasemen; een **geëvaporeerd mensch**, iemand vol wonderlijke grillen en inbeeldingen; **evaporābel**, verdampbaar, vervliegbaar; **evaporātie**, f. de uitdamping, verdamping, verrooking, afdamping, het doen vervliegen van vlugtige deelen door middel der hitte; **evaporātor**, m. de afdamper, een werktuig, waardoor de uitdamping van het zout water in de zoutpannen bevorderd wordt; **evaporatorĭum**, n. een verdampingsmeter.

Evāsie, f. nw lat. (v. *evadĕre*, ontkomen), de ontwijking, ontkoming, het ontwijken, ontsnappen, ontvlugten, doorgaan; ook eene uitvlugt, een voorwendsel; **evasōrisch**, ontwijkend, uitvlugten zoekend of makend.

Evéctie, f. lat. (*evectĭo*), het opstijgen, opwaartsvaren; Astr., de grootste der ongelijkheden of schijnbare onregelmatigheden, die de loop der maan op hare elliptische baan om de aarde toont, en waarvan de grond ligt in den storenden invloed, dien de zon op de maan uitoefent; haar grootste bedrag is 1° 16′ 30″.

evelléren, lat. (*evellĕre*), uitrukken, uittrekken, uitroeijen, ontwortelen.

Evenement, n. fr. (spr. *ewèn'máng*, v. h. lat. *evenīre*), de uitkomst, afloop van eene zaak of voorval; het voorval, de gebeurtenis, inz. eene gewigtige; de toedragt eener zaak.

Eventail, m. fr. (spr. *ewangtálj*), de waaijer; *en éventail*, in de gedaante eens waaijers, waaijervormig uitgespreid.

eventiléren, lat. (v. *ventus*, wind), door luchttrekking of togt zuiveren, luchten.

evéntus, m. lat., de uitslag, het gevolg, de werking; het toeval, voorval, de gebeurtenis; *e. stultōrum magister*, sprw., de uitslag, de ondervinding is de leermeester der dwazen; *in omnem evéntum*, in elk geval; **eventueel**, als adverb. ook *eventualĭter*, nw lat., naar het plaats grijpende of mogelijke geval ingerigt, voor het geval, dat dit of dat plaats heeft, in voorkomend geval, gebeurlijk, mogelijk; ook bij wijze van voorzorg, van voorwaarde; **eventualiteit**, f. het plaats hebben van een mogelijk geval.

evergetéren, fr. (v. *vergettes*, borstel), uitborstelen; afrossen, duchtig doorhalen.

Evergētes, m. gr. (*euergétēs*), de weldadige, bijnaam van een' koning Ptolemæus van Egypte; in 't algemeen een weldoener, iemand, die zich door weldaden jegens de menschen verdienstelijk maakt; **evergéten**, pl., een naar dat der vrijmetselaars gelijkend genootschap in Silezië van 1792 tot 1795.

Everhard en Everhardíne, oudd. mans- en vrouwenn., eig. sterk als een everzwijn: de krachtige, krachtvolle, sterke.

Everlasting, n. eng. (spr. *évver*—), eig. altijddurend; Merc., eene ligte, sterke wollenstof, ook lasting, everlast, everlest genoemd.

evertéren, lat. (*evertĕre*), omwerpen, omstorten, omstooten, omkeeren, verwoesten, vernielen; **evérsie**, f. de omverwerping, omkeering, vernieling, verwoesting, in- of omstorting; **eversief**, nw. lat., omstortend.

evertuéren [zich], fr. (*s'évertuer*), zich door oefening bekwamen of meer geschiktheid, vaardigheid verwerven, groote pogingen doen, zich tot iets loffelijks aansporen, alle krachten te werk stellen, zijn best doen, zich beijveren.

evestigéren, lat., opsporen, uitvorschen; **evestigatĭo**, f. nw lat., de uitvorsching, opsporing; *e vestigĭo*, op staanden voet, dadelijk, op de plaats, voor de vuist.

Eviāden, pl., naam der bacchantinnen, naar E v i u s, bijnaam van Bacchus.

Evictie, z. ond. **evincéren**.

evidént, lat. (*evĭdens*), oogenschijnlijk, blijkbaar, klaarblijkelijk, in het oog val-

lend, zonneklaar, middagklaar, duidelijk, openbaar, handtastelijk, ontegenzeggelijk; **evidéntie**, f. (*evidentia*), de oogenschijnlijkheid, openbare, in 't oog loopende zekerheid, klaarheid, duidelijkheid, handtastelijkheid, klaarblijkelijkheid.

evincéren, lat. (*evincĕre*, eig. overwinnen), overtuigen, overreden, bewijzen, staven; Jur., borgtogt stellen, borg blijven; ook van het bezit ontzetten, den eisch ontzeggen, afwijzen; **evincibel**, bewijsbaar, te overtuigen; **evictie**, f. (lat. *evictio*), de borgtogt, borgstelling; schadevergoeding; ook de geregtelijke ontzetting des koopers van eenig goed uit het bezit daarvan. de ontzegging; *evictio expréssa*, uitdrukkelijke borgtogt; *e. solénnis*, plegtige —; *e. tacita:* zwijgende, in den aard der zaak liggende borgtogt; *evictiōnis praestatio*, f. de borgtogt of gehoudenheid des verkoopers om den kooper schadevergoeding te geven, wanneer hem de gekochte zaak door eene regterlijke uitspraak wordt ontzegd.

eviréren, lat. (*evirāre*), ontmannen; **evirātie**, f. de ontmanning.

evisceréren, lat. (*eviscerāre*, v. *viscĕra*, ingewand), het ingewand uithalen, ontwijden.

evitéren, lat. (*evitāre*), vermijden, ontwijken, vlieden; **evitābel**, vermijdbaar.

eviva, it., z. v. a. *vivat!*

evocéren, lat. (*evocāre*), oproepen, uitroepen, indagen; bezweren, bannen; **evocātie**, f. de oproeping, inroeping, eene ceremonie der Ouden, waardoor zij de tegenwoordigheid der goden inriepen; de indaging voor eene andere niet competente, onbevoegde regtbank; **evocatorium**, n. een indagingsschrijven.

Evŏë, lat., eig. *evœ*, v. h. gr. *euŏī*), de jubelkreet der bacchantinnen, vgl. **evan.**

evolvéren, lat. (*evolvĕre*), ontwikkelen, ontvouwen, uiteen slaan, zich uitbreiden, zich openen; **evolūte** en **evolvénte**, f. Geom., de afgewikkelde en afwikkelende lijn, zekere kromme lijnen, die door ontwikkeling uit andere ontstaan; door Huygens werd hare theorie, die ook in de practijk van nut is, in de wetenschap ingevoerd en later door Euler verbeterd; **evolūtie**, f. de ontwikkeling, ontvouwing; Mil., de beweging, zwenking van eenen troep tot oefening of voor den vijand; de bewegingen eener vloot op zee; **evolutie-escáder**, n. eene vloot, die door vaak veranderde stellingen den vijand nabij zoekt te komen; **evolutie-marsch**, m. een marsch met zwenkingen; **evolutie-theorie**, f. Phys., de ontwikkelingsleer, volgens welke men aanneemt, dat de ligchamen zich door zich-zelven voortplanten, en dat reeds in de eerste menschelijke of dierlijke ligchamen de kiemen voor al de volgende voorhanden waren.

Evovae, n. lat., de zes klinkletters uit *seculorum amen*, n.l. *e, u, o, u, a, e*, de toonen, waarin bij de oude koraalmuzijk die slotwoorden gezongen werden.

evulgéren, lat. (*evulgāre*), uitstrooijen, ruchtbaar maken, verspreiden, onder de menschen brengen.

Evúlsie, f. lat. (*evulsio*, v. *evellĕre*), de uitrukking.

Ewald, oudd. mansn. (*ē-walt*), die voor de wet waakt, wetbestuurder.

ex, voor medeklinkers ook enkel **e**, lat., uit, van, als voorzetsel in zamenstellingen overeenkomende met het nederd. uit, op, ont, ver; in latere zamenstellingen ook z. v. a. gewezen, voormalig, wijlen, b. v. **exminister, exjesuit, exkeizer** enz., voormalig of gewezen minister, jesuit, keizer enz.

ex abrupto, z. **abrumperen.**

exacerbéren, lat. (*exacerbāre*), verbitteren, verergeren; **exacerbátie**, f. de verbittering; Med., de toeneming, verergering van eene periodische ziekte, het tegengest. v. remissie.

Exacervātie, f. nw lat. (v. *acervāre*, ophoopen), de ophooping.

exacescéren, lat., zuur worden.

exáct, lat. (*exactus, a, um*, v. *exigĕre*, uitdrijven, tot stand brengen, eindigen), naauwkeurig, zorgvuldig, stipt, punctelijk, naauwgezet, oplettend, juist, overeen stemmend, volkomen; **exactitúde**, f. fr., naauwkeurigheid, juistheid, stiptheid, regelmatigheid, zorgvuldigheid, oplettendheid; **exáctie**, f. lat. (*exactio*), de invordering; afpersing, knevelarij; **exáctor**, of fr. **exacteur**, m. een schuldinvorderaar, geldheffer, ontvanger der regten, gaarder, gaarmeester; de houder of vertooner v. eenen wissel; een afzetter, knevelaar.

exacuéren, lat. (*exacuĕre*), scherpen, slijpen, spitsen; tergen.

ex adverso, z. ond. **adversarius.**

Exæmatosis, exæmie enz., z. **exaimatosis** enz.

Exæquātie, f. lat. (*exaequatio*), de gelijkmaking, vereffening.

ex aequo et bono, lat., naar billijkheid, volgens regt en billijkheid.

Exæresis, z. **exairesis.**

exaggeréren, lat. (*exaggerāre*), overdrijven, vergrooten; **exaggerātie**, f. de overdrijving, vergrooting eener zaak; **exaggeratōrisch**, nw lat., vergrootend, overdrijvend.

exagitéren, lat. (*exagitāre*), ontrusten, plagen, kwellen, tergen, afmatten; **exagitātie**, f. de verontrusting, de terging, kwelling, bespotting, plagerij; **exagitātor**, m. de berisper, doorhaler.

Exagōge, f. gr. (*exagōgē*), het uit- of wegvoeren; de uitvoer; het verhuizen, einde, de dood.

Exaimatōsis of **exæmatōsis**, f. gr. (v. *haima*, bloed), Med., de bloedbereiding; het bloedig worden; **exaimīe**, f. het bloedgebrek, de bloedeloosheid, verbloeding; **exaimōn**, m. een volbloedige; **exaĭmos**, bloedledig, verbloed.

Exairĕsis of **exærĕsis**, f. gr., de uittrekking, b. v. van eenen steen, van de staar; de uitneming, b. v. van de ingewanden.

exalbéren, wit maken; **exalbescéren**, lat. (*exalbescĕre*), wit worden, verbleeken.

Exalláxis, f. gr. Med., het bederf, de ontaarding eener zelfstandigheid.

Exálma, n. of **exálsis**, f. gr. Med., de plotselinge ontwrichting v. een been, inz. v. eenen ruggewervel.

exaltéren, lat. (*exaltāre*), verhoogen, overprikkelen, overspannen, verhitten, verrukken; **geëxalteerd**, verrukt, ontvlamd, overspannen, in hooge gespannenheid van geest; **exaltádos**, pl. sp., eene overspannen politieke partij in Spanje tijdens de revolutie; **exaltātie**, f. lat., de verhooging, verheffing; inz. de gemoeds-, geestverheffing, geestvervoering, begeestering; overspanning.

Examblōsis, f. gr., de vroegtijdige geboorte, miskraam.

Exāmen, n. lat. (uit *exagmen* ontstaan, v. *exigĕre*, uitdrijven, onderzoeken), het onderzoek, de beproeving, toetsing, ondervraging, het verhoor; inz. het schoolonderzoek, de proefneming der gemaakte vorderingen; *examen testium*, het getuigenverhoor; *ex. rigirōsum*, streng onderzoek of verhoor; **examinéren** (lat. *examināre*), beproeven, onderzoeken, uitvorschen, uitvragen, uithooren, ondervragen, verhooren; naauwkeurig beschouwen; **examinándus**, m. die het onderzoek moet ondergaan; **examinātor**, m. die het onderzoek doet, de onderzoeker, ondervrager, uitvrager; **examinatorĭum**, n. eene vereeniging tot onderzoek; eene voorbeproeving of beproevende onderwijzing op hoogescholen.

ex amússim, lat., naar het rigtsnoer, naauwkeurig.

Exanastomōsis, f. gr. (vgl. *anastomōsis*), Med., eene ziekelijke verwijding, inz. der bloedvaten met ontlasting van bloed.

Exanastrŏphe, f. gr. Med., de wedergenezing, herstelling.

Exanĭa, f. nw lat. (v. *anus*, aars), Med., de uitzakking van den endeldarm.

exaniméren, lat. (*exanimāre*), ontzielen; den moed benemen, neder slaan, ontmoedigen, beangstigen, afschrikken; **exanimātie**, f. de ontzieling; neêrslagtigheid, moedeloosheid; Med., eene diepe onmagt.

ex animo, lat., van harte; met opzet, opzettelijk, met voordacht, voorbedachtelijk.

exantémisch, nw lat. N. H., zonder voelsprieten.

Exanthēma, n. gr. (eig. het ontbloeide; vgl. a n t h o s), koortsig huiduitslag, vlekken of blaren op de huid, onderscheiden v. i m p e t i g o (z. a.); **exanthemátisch**, met huiduitslag gepaard, uitslagaardig, vlekkig, blarig; **exanthematĭsche koorts**, eene ontstekingskoorts met uitslag, uitslagkoorts; **exanthematologīe**, f. de uitslagleer; **exanthematológisch**, tot die leer behoorende; **exanthēsis**, f. het uitbreken van een huiduitslag.

Exanthropīe, f. gr., de menschenvrees; **exanthrópisch**, menschenschuw.

Exantlātie, f. nw lat. (v. *exantlāre*, uitputten), de uitpomping, het uitpompen, uitputten.

Exapotheōse, f. gr. (vgl. **apotheosis**), de ontgoding, de wegneming uit den rang der goden.

exaquescéren, lat., tot water worden.

Exarātie, f. lat. (*exaratĭo*, eig. het uitakkeren, omploegen), de schriftelijke uitwerking, uiteenzetting.

Exárch, m. gr. (*éxarchos*), voorstander, eertijds de stadhouder der grieksche keizers in Opper-Italië, die zijnen zetel te Ravenna had; **exarchaat**, n. het gebied, het ambt en de waardigheid v. eenen exarch; bij de nieuwere Grieken de afgevaardigde van den patriarch, die in zijnen naam de bisschoppen en kerken bezoekt.

Exarchiāter, m. gr., een onder of tweede lijfarts, ook een gewezen lijfarts.

exardescéren, lat., ontbranden, hevig worden.

exarenéren, lat., van zand reinigen.

exarescéren, lat., uitdroogen, verdroogen.

Exarthrēma, n. of **exarthrōsis**, f. gr., ook **exarticulātie**, f. lat. Chir., de ontwrichting, de uitzetting van een lid uit zijn gewricht; verrekking.

Exarȳsis, f. gr., de uitputting der krachten door ziekte, vochtverlies enz.

exasciéren, lat. (*exasciāre*), uithouwen, uit den ruwe bewerken.

exasperéren, lat. (*exasperāre*), eig. ruw maken; verbitteren, vertoornen, vergrammen, tot toorn of gramschap prikkelen; een kwaad verergeren; **exasperātie**, f. de verbittering; boosaardige vergrooting; *exasperatĭo pœnae*, Jur., de verzwaring der straf.

ex asse, lat., eig. tot op een a s (z. a.), tot op den laatsten penning, geheel, volkomen, inz. van erfenissen of vermakingen.

Exatmoscopĭum, n. gr. (van *atmós*, damp), een uitdampingsmeter, eene verdampingsmaat.

exauctoréren, lat. (*exauctorāre*), ontzetten, v. h. openbaar ambt en aanzien berooven; **exauctorātie**, f. de ontzetting, afzetting, opheffing.

Exaudi, lat., de naam van den zondag

voor pinksteren, naar de plaats van den lat. bijbel Ps. 27, 7: *exaudi, Domĭne, vocem meam*, etc., d. i. verhoor, o Heer, mijne stem enz., welke op dien dag in de r. k. kerk wordt voorgelezen.

Exaugurātie, f. lat. (*ex auguratĭo*), ontwijding, opheffing of onttrekking der heiligheid.

ex bene placĭto, lat., naar welgevallen.

Excalceātie, f. lat., de wet van het uittrekken des schoens (Deut. 25, 9).

ex capĭte, lat., uit het hoofd, uit het geheugen; Jur., ter oorzake van, wegens, b. v. *ex capĭte adulterĭi, debĭti, hereditātis* enz., ter oorzake van, wegens echtbreuk, schuld, erfenis enz.

excapituléren, nw lat. (vgl. **capituléren**), uitgediend hebben, van dienstpligt ontslagen zijn; ook ontslag zoeken; **excapitulánt**, m. een uitgediende, niet dienstpligtige; **excapitulātie**, f. de uitdiening, dienstontheffing, het ontslag.

Excarnātie, f. nw lat. (v. *caro*, gen. *carnis*, vleesch), Anat., de ontvleesching, het ontdoen der beenderen van het vleesch; het villen; **excarnificéren**, lat., martelen, folteren, villen, tot den bloede pijnigen, gruwelijk mishandelen, vierendeelen.

ex cathĕdra (*Petri*) **decidéren**, lat., eig.: van den leerstoel van Petrus beslissen, d. i. eene pauselijke magtspreuk doen.

excavéren, lat. (*excavāre*), uithollen, eene holte maken; **excavātie**, f. de uitholling; het uithollen.

excedéren, lat. (*excedĕre*), overschrijden, te boven, te ver gaan, overtreden, uitspatten; **excedént**, m. een buitensporige, stoornismaker, moedwillige; **excés**, m. (lat. *excéssus*), de overmaat, de overtreding van de grenzen eener zaak; de buitensporigheid, ongebondenheid, uitspatting, moedwil; gewelddadigheid, mishandeling, onvoegzaamheid; **sphærisch excés**, Geom., hetgeen de hoeken eens klootschen driehoeks meer dan twee regte hoeken bedragen, klootsch overschot; *excéssus in modo*, een misslag in de uitvoering of den vorm eener verrigting; *in excessu* **peccéren**, in eene zaak te veel doen, door overmaat zondigen; **excessief**, nw lat., overdreven, buitenmatig, uitspattend, uitsporig, de grenzen overschrijdend.

excelléren, lat. (*excellĕre*), voortreffelijk zijn, overtreffen, uitblinken, uitmunten, zich onderscheiden; **excellént**, voortreffelijk, heerlijk, ongemeen schoon; **excelléntie**, f. (*excellentĭa*), de voortreffelijkheid, uitmuntendheid, heerlijkheid; een titel, eerst van de longobardische, vervolgens van de frankische koningen en duitsche keizers, later van de ital. vorsten, die hem echter voor altezza verwisselden toen de fransche gezant in Rome, de hertog van Nevers, dien titel kreeg, welke van nu af op andere gezanten van den eersten rang, op hooge burgerlijke en militaire ambtsbekleeders, ja in Duitschland zelfs op academische docenten en professoren overging; thans enkel de ambtstitel van werkelijke ministers, van de hoogste ambtsbekleeders bij het hof en het leger, van ambassadeurs en gezanten; **excellentissĭme**, allervoortreffelijkst, oude titel der senatoren van Venetië, als zij in tegenwoordigheid van den doge in collegie vergaderd waren; *par excellence*, fr. (spr. *eksellángs'*), bij uitnemendheid.

excéntrisch, nw lat. (uit het lat. *ex*, uit, en *centrum*, middelpunt), uitmiddelpuntig, geen gemeenschappelijk middelpunt hebbende (van in of bij elkander liggende cirkels of cirkelbogen), het tegengest. van concentrisch; van de baan afwijkend, wat buiten de gewone grenzen treedt, ongemeen, overspannen, b. v. een **excentrische geest**, een hoogvliegend, overdreven, dweepend, phantastisch mensch, wonderlijke kop, woelgeest, tuimelgeest; **excentrische hoek**, een hoek, gevormd door twee koorden eens cirkels, die elkander niet in het middelpunt snijden; **excentriciteit**, f. de uitmiddelpuntigheid, het afdwalen, de verwijdering of afwijking v. h. middelpunt; inz. de afstand des brandpunts van het middelpunt bij kromme lijnen; de overspannenheid, dweeperij, wonderlijkheid, grilligheid, eigenzinnigheid (eng. *eccentricity*, spr. *eksentrissittie*).

Exceptie, exceptor, z. ond. **excipiéren.**

excernéren, lat. (*excernĕre*), afzonderen, uitstooten, uitwerpen, vgl. **excrement.**

excerpéren, lat. (*excerpĕre*, v. *carpĕre*, plukken), uittrekken, uittreksels maken, kort zamen vatten, in 't kort over brengen, **excérpt**, n. uittreksel uit een boek.

Exces, excessief, z. ond. **excedéren.**

Exchange, n. eng. (spr. *ekstsjéendzj*), ruiling, verwisseling; de beurs te London; *bill of exchange*, een wisselbrief; wissel.

Exchequer, n. eng. (spr. *ekstsjékker*, naar men wil van *check*, schaak, fr. *échec*; van daar *checker*, geruit als een schaakbord; wegens het schaakbordvormig geruit laken, waarmede de geldtafel overtrokken is, of omdat de vloer der zaal ruitsgewijs is ingelegd), de koninklijke thesaurie of schatkamer, reken- of finantiekamer in Engeland; **exchequerbill**, f. een schatkistbiljet.

excipiéren, lat. (*excipĕre*), uitnemen, uitzonderen, eene uitzondering maken; Jur., tegen stellen, eene uitvlugt, tegenwerping maken; bij wijze van verantwoording inbrengen; *excĭpe* en *excéptis*, uitgenomen, met uitzondering; *excéptis excipiéndis*, met uitzondering van hetgeen uitgezonderd, uitgenomen moet worden; **excéptie**, f. (lat. *exceptĭo*), de uitzondering; Jur., de uitvlugt, tegenspraak, tegenwerping, verantwoording, het verantwoordingsschrift des

beklaagden; *exceptio acceptilatiōnis*, de uitvlugt der gedane kwijting, de bestrijding der gebeurde voldoening; *e. cautiōnis* of *e. satisdatiōnis*, de tegenwerping wegens nog niet gestelden borgtogt; *e. compensatiōnis*, de bestrijding der tegenvordering; *e. deficiéntis fundaménti agéndi*, de tegenwerping wegens ontbrekenden grond van aanklagt; *e. dilatoria*, eene vertragende tegenwerping, waardoor de beklaagde zich slechts voor eenen tijd tegen de aanklagt beschut; *e. divisiōnis*, de tegenwerping eens voor het geheel daarbij betrokkenen medeschuldenaars, dat ieder medeschuldenaar voor zijn aandeel moet vervolgd worden; *e. doli mali*, tegenwerping wegens list of bedrog; *e. dolōsae persuasiōnis*, tegenwerping wegens arglistige overreding; *e. fori incompeténtis*, de tegenwerping wegens onbevoegdheid der regtbank of des regters; *e. non numerātae pecuniae*, tegenwerping wegens niet betaald geld; *e. peremtoria*, vernietigende, te niet doende tegenwerping, waardoor de beklaagde den grond-zelven der aanklagt poogt te vernietigen en zich voor altijd van vervolging zoekt te bevrijden; **exceptionābel**, strijdig, dubbelzinnig, aan tegenspraak onderhevig; **exceptioneel**, eene uitzondering bevattend; **exceptief**, eene uitzondering bevattend, uitsluitend; als adverb. ook *exceptīve*, uitsluitend, voorwaardelijk; **excéptor**, m. de naschrijver, snelschrijver; **excipiént**, n. Pharm., een middel tot vermenging, bindmiddel, b. v. honig.

Excīsie, f. lat. (*excisio*), de uitsnijding, het uitsnijden, uitroeijen; **excisōrisch**, tot uitsnijden dienstig; **excisuur**, f. de uitsnede.

excitéren, lat. (*excitāre*), aanzetten, aanprikkelen, aandrijven, aanhitsen, aanvuren, opwekken, aanmoedigen; veroorzaken, doen ontstaan; oproepen; **excitābel**, nw lat., opwekbaar, prikkelbaar; **excitabiliteit**, f. opwekbaarheid, prikkelbaarheid; **excitantia**, pl. lat. Med., opwekkende, prikkelende middelen; **excitaat**, m. (*excitātus*), eig. de opgewekte, opgeroepene; Jur., de in het concours betrokkene medeschuldenaar; **excitātie**, f. de opwekking, aansporing, aandrijving, aanmoediging, spoorslag; uitnoodiging, oproeping; **excitatief**, nw lat., opwekkend, aandrijvend, aanmoedigend, prikkelend, uitnoodigend; **excitatorium**, n. eene herinnering, geregtelijke aanmaning, een waarschuwingsbrief.

exclaméren, lat. (*exclamāre*), uitroepen, schreeuwen; **exclamātie**, f. de uitroep, het geschreeuw, geroep; **exclamatie-teeken** (*exclamatiōnis signum*), Gram., het uitroepingsteeken.

excludéren, lat. (*excludēre*), uitsluiten, uitzonderen, afzonderen; ook z. v. a. **religéren**; **exclūsie**, f. (*exclusio*), de uitsluiting, uitzondering; *exclusīve*, **exclusief** of **exclusīvisch**, nw lat., uitsluitend, uitsluitenderwijs, met uitsluiting; **exclusīve**, f. het uitsluitingsregt, het regt der monarchen van Frankrijk, Spanje en Oostenrijk om bij de verkiezing van eenen paus tegen de keuze van dezen of genen kardinaal te protesteren.

excogitéren, lat. (*excogitāre*), uitdenken, verzinnen, bedenken, uitvinden, verdichten; **excogitātie**, f. de uitdenking, verzinning enz.; **excogitātor**, m. de verzinner, uitvinder.

excoléren, lat. (*excolēre*), bearbeiden, aanbouwen, verbeteren, volkomener maken; ook doorzijgen.

ex commissiōne, lat., uit krachte van den last, krachtens de opdragt.

excommunicéren, lat. (*excommunicāre*), van de kerkelijke gemeenschap uitsluiten, in den kerkban doen, uitbannen; **excommunicātie**, f. de uitsluiting uit eene gemeenschap of genootschap, uitbanning, de ban, kerkban.

ex composito, z. ond. **componeren.**

ex continénti, z. ond. **contineren.**

excoriéren, nw lat. (van *corium*, huid), de huid afhalen, afstroopen, villen, ontvellen; **excoriātie**, f. de afstrooping der huid, ontvelling, het villen; het afschaven en openrijten der huid; de afpersing, afzetterij, uitzuiging; **excoriātor**, m. de vilder.

excorticéren, nw lat. (v. *cortex*, gen. *corticis*, bast), van de schors of den bast ontdoen, ontschorsen, ontschillen, onthulzen, ontdoppen; **excorticātie**, f. de ontschorsing, onthulzing, enz.

Excremént, n. lat. (*excreméntum*, v. *excernēre*), de afgang, drek, mest, stoelgang, ontlasting, afgaande onreinheden van het dierlijke ligchaam; **excrētie**, f. nw lat., de uit- of afscheiding, uitwerping, afvoering, het uitwerpen der natuurlijke onreinheden; **excretōrisch**, uitscheidend, afzonderend.

Excrescéntie, nw lat. (v. *excrescēre*, uitwassen), fr. **excroissance**, f. (spr. *ekskroassángs'*), de uitwas, bult, het vleeschgewas, de wrat enz.

excūdit, lat. (op koperen platen), hij heeft het gegraveerd, gegriffeld.

exculpéren, nw lat. (v. *culpa*, schuld), buiten schuld stellen, regtvaardigen, als schuldeloos voorstellen, ontschuldigen; **exculpābel**, te regtvaardigen, schuldeloos, vgl. **excusabel**; **exculpātie**, f. de ontschuldiging, regtvaardiging, vrijspreking; ook schuldbevrijding, schuldafwijzing.

Excurréntie, f. nw lat. (v. *excurrēre*, uitloopen, eenen uitval doen), **excúrsie**, f. of **excúrsus**, m. lat., een uitloop, uitvlugt, uitstapje, pleiziertogtje; **excursus** in boeken: eene bij wijze van aanhangsel toegevoegde uitvoerige nasporing of verhandeling over een bijzonder punt.

excúrsor, m. de partijganger.

excuséren, lat. (*excusāre*), verontschuldigen, verantwoorden; inschikkelijkheid hebben, verschoonen, door de vingers zien; **excusābel**, te verontschuldigen, verschoonbaar, verantwoordelijk; **excusātie**, lat., of fr. **excúse**, f. verontschuldiging, uitvlugt.

excutéren, lat., (*excutĕre*, eig. uitschudden, uitdrijven), Jur., schulden geregtelijk invorderen, den toestand eens schuldenaars of zijne soliditeit geregtelijk onderzoeken.

execréren, of l. **exsecréren**, lat. *exsecrāri*), verwenschen, vervloeken; **execrābel**, verwenschenswaard, vloekwaardig, afschuwelijk, afgrijselijk, vervloekt; **execrātie**, f. vervloeking, verwensching, de afschuw, vloek; **execratorĭum**, n. nw lat., het vervloekingsformulier.

Execūtie, f. lat. (*executĭo*, v. *exsĕqui*, uitvoeren, voltrekken), de uitvoering, voltrekking van een vonnis; *executĭo sententiae*, de voltrekking van eene ligchaamsstraf of van het doodvonnis, de teregtstelling van eenen misdadiger; regtsdwang, geregtelijke dwanghulp, schuldinning of uitwinning van eenen schuldenaar; *ab executiōne* **iets aanvangen**, d. i. de regtszaak van achteren af, namelijk met den regtsdwang (zonder voorafgegaan regterlijk verhoor) beginnen; **executie-commándo**, n. een straftroep, een uitgezonden troep soldaten ter voltrekking van een vonnis; **executie-commandánt**, de aanvoerder daarvan; **executéren** (fr. *exécuter*), uitvoeren, afdoen, verrigten, uitrigten, bewerkstelligen, een bevel volvoeren, voltrekken, door geregtelijke dwangmiddelen noodzaken; eenen misdadiger te regt stellen; **executief**, nw lat., voltrekkend, uitvoerend, b. v. de **executieve magt**; **executánt** of **executeur**, m. lat., de uitvoerder, voltrekker, dwangbevelvoerder, de uitvoerder van een testament of laatsten wil (*executor testaménti*), de boedelredderaar; ook de scherpregter, beul; *mandātum executoriāle* of *executoriāles* (*litterae*), voltrekkingsbevelen, volmagtsbrief; **executōrisch**, geregtelijk dwingend, door middel van regterlijke hulp.

Exedentĭa, pl. lat. (van *exedĕre*, verteren), bijtmiddelen, invretende middelen.

Exĕdra, f. gr., eene zitting ter beraadslaging, tot afspraakmaking.

Exegēse, f. gr. (*exēgēsis*, eig. uitvoering), de verklaring, uitlegging, schrift- of bijbelverklaring; **exegeséren**, verklaren, ontwikkelen, uitleggen; **exegeet**, m. de verklaarder, schriftverklaarder of -uitlegger; **exegetiek**, f. de uitlegkunde; **exegētisch**, verklarend, tot het uitleggen dienend.

Exelcýsmus, n. gr. Chir., het uittrekken, ophalen, b. v. van een beenstuk.

Exémpel, n. lat. (*exemplum*, pl. *exempla*); het voorbeeld; model, voorschrift, opgave, b. v. een reken-exempel; **een exempel aan iets nemen**, zich iets tot leering of waarschuwing laten dienen, zich daaraan spiegelen; **een exempel statuéren**, een waarschuwend, afschrikkend voorbeeld of een strafvoorbeeld geven; *exémpli causa* of *e. gratĭa*, fr. *par exemple* (spr. *eghsámpl'*), tot voorbeeld, bij voorbeeld; *ad exemplum*, tot een voorbeeld, naar het voorbeeld of model; *exempla sunt odiōsa*, sprw.: voorbeelden zijn hatelijk, d. i. men spreekt niet gaarne daarvan; **exemplificéren**, nw lat., door voorbeelden bewijzen, ophelderen of staven; **exemplificātie**, f. voorbeeldgeving, opheldering door voorbeelden; *exemplificatĭo documénti*, een echt afschrift eener oorkonde; **exemplaar**, n. lat. (*exémplar*, eig. model), ieder afzonderlijk gelijkvormig voorwerp van een boekwerk, eene plaat enz., ieder enkel voorwerp van gelijksoortige gewassen, hoorns, schelpen enz., **exemplārisch**, voorbeeldig, voorbeeldgevend, afschrikkend, waarschuwend, b. v. eene straf.

exempt of **exemt**, **exemtie** enz. z. ond. **eximeren.**

Exenterĭsis, f. of **exenterĭsmus**, m. gr., het uitnemen der ingewanden, de ontwijing.

exequéren, lat. (*exĕqui* of *exsĕqui*, vgl. **executie**), uitvoeren, voltrekken (een bevel); invorderen (schulden); beslag leggen (op de goederen eens schuldenaars); *exequātur*! Jur., men voltrekke, het worde voltrokken! het **exequātur**, de toestemming tot voltrekking van het vonnis, het voltrekkingsbevel; **exequént**, m., z. v. a. **executor**; **exequĭēn**, l. **exsequĭēn**, pl. (lat. *exsequiae*, eig. de voltrekking), de ter aarde bestelling, begrafenis, lijkstaatsie, lijkplegtigheden, de lijk- of doodendienst; in de r. k. kerk, de voor eenen overledene te houden zielmissen.

exercéren, lat. (*exercēre*, fr. *exercer*), oefenen, zich eigen maken, inprenten, inz. de wapenen leeren hanteren, krijgsoefeningen doen; **exercitĭum**, n. de oefening, school-, spraak-, krijgsoefening; oefeningsopstel; ligchaamsoefening, ligchaamsbeweging; **exercise**, n. fr. (spr. *eghssersíes'*), Muz., een oefeningsstuk; een opstel ter vertaling, een thema; **exercitātie**, f. lat., de oefening. het geleerd onderzoek.

Exergasĭe, f. gr., de uitwerking, voltooijing, uitvoering; Rhet., eene figuur, waardoor hetzelfde voorwerp herhaalde malen met andere bewoordingen wordt uitgedrukt.

Exergue, m. fr. (spr. *exsérgh'*), de plaats

op eene munt voor het jaartal en hare waarde, het onderschrift.

Exértie, f. nw lat., de inspanning, poging.

exeunt, lat., z. ond. *exit*.

exfoliéren, lat. (*exfoliāre*), ontbladeren, zich afbladeren, afschilferen, schilferachtig breken of splijten: **exfoliātie**, f. Chir., de afbladering, afschilfering der beenderen; **exfoliatief**, n. een middel ter afbladering, afschilfering der beenderen.

exhaléren, lat. (*exhalāre*), uitdampen, uitwasemen, verdampen; **exhalantĭa**, pl. de uitwasemende haarvaten; **exhalātie**, f. de uitdamping, uitwaseming, verdamping, het verdampen; ook de damp, uitwaseming; **exhalatorĭum**, n. de uitdampingsmachine.

exhauréren, lat. (*exhaurēre*), uitputten, vermoeijen; **exhaustie**, f. de uitputting.

exheredéren, lat. (*exheredāre*), onterven, van de erfenis uitsluiten, *exheredātus*, m. de onterfde; **exheredātie**, f. de onterving.

exhibéren, lat. (*exhibēre*), uitgeven, uitleveren, over geven, over reiken, overhandigen, vertoonen, voor den dag brengen; **zich exhibéren**, zich vertoonen, uitblinken; **exhibént**, m. Jur., de indiener of overhandiger van een geschrift, een bewijs, eene oorkonde; **exhibĭtum**, een ingeleverd schriftelijk stuk, schriftelijke voorstelling, indiening; **exhibitie**, f. de aanwijzing, openlegging, uitreiking, voorstelling.

exhortéren, lat. (*exhortāri*), vermanen, opwekken, aanprikkelen, toespreken; **exhortātie**, f. de vermaning, aanmaning, opwekking; **exhortatief**, vermanend, tot opwekking dienend; **exhortatorĭum**, n. een vermaningsbrief; **exhórte**, f. eene korte vermanende of stichtelijke rede.

exhuméren, nw lat. (v. *humāre*, beaarden), weder opgraven, aan de vergetelheid onttrekken; **exhumātie**, f. de wederopgraving (v. een lijk).

ex hypothĕsi, z. **hypothesis**.

exigéren, lat. (*exigĕre*), vorderen, eischen, verlangen, afvragen, invorderen; **exigént**, m. een invorderaar, eischer; **exigéntie**, f. nw lat., de behoefte, nooddruft; het dringend geval, nood; **naar exigentie v. zaken**, naar vereisch van zaken, naar de gang der zaken vorderen zal; **exigíbel**, wat met regt gevorderd enz. kan worden, vorderbaar, in te vorderen; **éxigeant**, fr. (spr. *eksizjáng*), eischend, aanspraak makend, begeerig, ongenoegzaam, onstuimig.

Exigŭus, m. lat., de kleine; **exiguiteit**, f. de kleinheid, geringheid, onbeduidendheid, armhartigheid.

Exiliteit, f. lat. (*exilĭtas*), dunheid, magerheid; kleinheid, geringheid, zwakheid.

Exilĭum, lat., **exil**, fr. n. de verbanning, ballingschap, ellende; ook de verbanningsplaats; in naauwere beteekenis z. v. a. het **babylonisch exilium**, de babylonische gevangenschap der joden; **exiléren**, nw lat., verbannen, uit het land verwijzen, een **geëxileerde**, een gebannene, banneling, balling.

eximéren, lat. (*eximĕre*) vrijstellen, verschoonen, bevrijden; **exempt** of **exemt** en **geëximeerd**, bevrijd, vrij, dienst en schattingvrij, verschoond, bevoorregt; **exémptie** of **exémtie**, f. vrijstelling, verschooning, bevrijding, ontheffing van eene algemeene verpligting of bezwaar.

ex improvīso, z. **improv—**.

Exinanītie, f. lat. (*exinanitĭo*, v. *inānis*, ledig), ontlediging; Med., ledigheid der vaten ten gevolge van groot vochtverlies; overmatige en aanhoudende ontlediging; de vernedering, de vervreemding der godheid of goddelijke eigenschappen van Jezus Christus.

ex incurĭa, lat., uit onachtzaamheid.

ex inférno, lat., uit de hel.

exiris, f. gr. (v. *iris*, regenboog), Med., de uitzakking van den regenboog, als gevolg van het door verettering aangedane hoornvlies.

Exischĭon, n. gr. (vgl. **ischion**), Med., de uitstekende heup; **exischĭos**, m. die een ontwricht dijbeen, eene uitstekende heup heeft.

existéren, lat. (*existĕre*, eig. ontstaan, te voorschijn komen), zijn, bestaan, leven, voorhanden zijn; kunnen leven, bestaan, zijn toereikend onderhoud hebben; **existént**, **existentiëel**, bestaande, voorhanden, aanwezig, **existéntie**, f. nw lat., het aanzijn, bestaan, leven, de wezentlijkheid, werkelijkheid; het onderhoud, bestaan, brood, **existíbel**, bestaanbaar, mogelijk.

existiméren, lat (**existimāre**), daarvoor houden, schatten; **existimātie**, f. de schatting, openbare achting, meening, de goede naam, faam.

exit, lat., hij gaat heen, treedt af; *exĕunt*, zij gaan heen, treden af; **exitĭaal**, **exitĭcus**, verderfelijk, doodelijk; **exitĭum**, n. de uitgang; afloop; ondergang, het verderf; **exĭtus**, m. de uitgang, het einde.

ex jure, z. ond. *jus*.

exlex, lat., buiten de wet, wetteloos, die geene wet acht; ook vogelvrij.

ex lingua stulta veníunt incommŏda multa, lat., van eene dwaze tong komen vele onheilen voort.

exmatriculéren, nw lat. (vgl. *matricula*), van de lijst schrappen, inz. uit het getal der burgers, der studenten verbannen.

ex mera gratĭa, lat., uit loutere genade.

exmittéren, lat. (l. *emittĕre*), uitwerpen, verdrijven, uit het bezit zetten; **exmíssie**, f. de geregtelijke uitzetting of verdrijving, uitstooting uit eene bezitting.

ex more, z. ond. **mores**; *ex nexu*, z. ond. **nexus**.

ex nihilo nihil fit, lat., uit niets wordt of komt niets.

ex nunc, lat., van nu aan.

Exŏche of l. **exŏchas**, f. gr., eene tegennatuurlijke, valsche zwelling.

exoculéren, lat., van de oogen beroovеn; **exoculātie**, f. het verlies van een oog.

Exocýste, f. gr. (v. *kystis*, de blaas), Med., de uitzakking der pisblaas.

Exodĭum, n. gr. (*exodion*), de uitgang, het slot, einde; **exŏdus**, m. (gr. *exŏdos*, f.), eig. de uitgang, uittogt; het 2de boek van Mozes, dewijl het inz. den uittogt der Israëlieten uit Egypte beschrijft.

Exœdésis, z. **exoidēsis**.

ex officio, z. **officium**.

exogeen of **exogénisch**, gr. (v. *énō*, buiten), uitwendig aangroeijend.

Exoidēsis of **exœdēsis**, f. gr. (van *exoideō*, ik zwel op), Med., de aanzwelling, gezwellen van allerlei aard.

exolescéren, lat. (*ex-olescĕre*, eig. uitwassen), verouden, buiten gebruik raken; **exoleet**, verouderd, b.v. een exoleet woord.

Exomĕter, f. gr. Med., het uittreden der baarmoeder.

Exomphălus, m. gr. (van *omphalós*, navel), Med., de navelbreuk, ook omphalocēle geheeten.

Exoncōma, n. gr. (v. *onkos*, uitstek), eene hoogte, verhevenheid; Med., een hard gezwel.

Exoneinōgmos, m. gr. Med., de nachtelijke onwillekeurige zaadlozing of zelfbevlekking.

exoneréren, lat. (*exonerāre*), ontlasten, ontladen, ontledigen; **exonerātie**, f. de ontlasting, ontlading, ontlediging.

Exophthalmīe, f. gr. (v. *ophthalmós*, oog), Med., de ooguitzakking, het onnatuurlijk uittreden van den oogappel uit zijne holte; doorgaans een koeijenoog, olifantsoog geheeten.

exorabel, **exoratie**, z. ond. **exoreren**.

exorbitéren, lat. (*exorbitāre*), eig. uit de baan (*orbĭta*) of het pad wijken, de maat overschrijden, overtreden; overdrijven; **exorbitánt**, buitenmatig, buitengemeen, buitensporig, uittermate, overdreven, b.v. een exorbitante prijs; **exorbitántie**, f. nw lat., de overmatigheid; overdrevenheid.

exorciséren, nw lat. (*exorcizāre*, v. h. gr. *exorkidzein*), booze geesten bezweren, uitdrijven, den duivel bannen; **exorcísmus**, n. de duivelsbezwering, de duivelbanning uit het ligchaam der zoogenaamde bezetenen; het bezwerings-formulier der katholijken en oud-lutherschen bij den doop; de geesten- of duivelbanning; **exorcíst**, m. de duivelbezweerder, geestenbanner.

exordiéren, lat. (*exordīri*), aanvangen, inleiden; **exordĭum**, n. het begin, de inleiding eener rede; de voorbereiding.

exoréren, lat. (*exorāre*), verbidden, vermurwen, afsmeeken; **exorābel**, verbiddelijk, vermurwbaar; **exorātie**, f. het verbidden.

exornéren, lat. (*exornāre*), versieren, tooijen, opschikken; **exornātie**, f. de versiering, optooijing.

exosculéren, lat. (v. *oscŭla*, kus), kussen, zoenen; bewonderen; **exosculātie**, f. het kussen, zoenen.

Exostōsis of **exostōse**, f. gr. Med., het beenuitwas; **exostōtisch**, door een beengezwel veroorzaakt.

exotérisch, gr. (v. *énō*, buiten, *exōtĕros*, de buitenste), uiterlijk; oningewijd, voor oningewijden bestemd; opentlijk, algemeen, onder de algemeene bevatting vallende, volksmatig; vgl. esoterisch; **exoterĭcus**, m. een oningewijde, die onkundig is omtrent de gewigtigste geheimen van een genootschap; **exoteromanīe** of **exoticomanīe**, f. gr., de zucht voor het vreemde, de neiging tot het uitheemsche, de voorliefde tot het buitenlandsche; **exōtisch** (gr. *exoticós*), uitlandsch, buitenlandsch, uitheemsch, vreemd, b.v. exotische planten; **exoticudenīe**, f. verachting of geringschatting van het uitheemsche.

Exoucontiërs, pl., de aanhangers eener secte van arianen, die geloofde, dat de zoon Gods uit niets (*èx oùk ōuntōn*) was geschapen.

ex pacto et convénto, lat., overeenkomstig verdrag en afspraak.

expandéren, lat. (*expandĕre*), uitzetten, uitbreiden, uitspannen; **expansíbel**, nw lat., uitzetbaar, uitrekbaar; **expansibiliteit**, f. de uitrekbaarheid; **expánsie**, f. de uitzetting, uitbreiding, verwijding; **expansieve kracht**, het uitzettingsvermogen, de spankracht.

ex parte, lat., ten deele; van wege; *ex omni parte*, allezins; *magna ex parte*, grootendeels.

expatriéren, nw lat. (v. *patrĭa*, vaderland), uit het vaderland verdrijven, in den vreemde jagen; **zich expatriéren**, uitlandig gaan, zijn vaderland verlaten om zich elders te vestigen, uittrekken; **expatriātie**, f. de verbanning; het verlaten des vaderlands, uittrekken.

Expectánt, enz., z. **exspectant**.

expectoréren, lat. (*expectorāre*, van *pectus*, borst), eig. uit de borst verwijderen, Med., uitwerpen, uithoesten; **zich expectoréren**, zich uitlaten, zijn hart uitstorten, openhartig spreken; **expecto-**

rantĭa, pl. Med., borstzuiverende, de uitwerping der slijm bevorderende middelen; **expectorātie**, f. Med., het uitwerpen, uithoesten, het uitwerpsel; de slijm; de ontboezeming, uitstorting des harten, hartverligting.

expediéren, lat. (*expedīre*, eig. losmaken, ontwikkelen), uit- of afvaardigen, afzenden, verzenden, bespoedigen, uitvoeren, tot stand brengen; naar de andere wereld zenden, spoedig van kant maken; *expediātur*, het worde uitgevaardigd! **expedĭens**, n. het middel, hulp- of redmiddel, de uitvlugt, uitweg; **expediént** of **expeditionair**, m. de afzender, uitvaardiger, b. v. van een geschrift, afschrijver, steller; **expediet** of **expeditief** (fr. *expéditif*), spoedig, gezwind, vaardig in de afdoening zijner zaken of in het verzenden, voortvarend, ijverig, volvoerend, afdoend; **expedītie**, f. de zaakvolvoering, afzending, verzending, vervoering van waren, bezorging, uitvoering; een togt, eene reis, inz. een krijgstogt, veldtogt; de geregtelijke uitvaardiging of het afschrift van eene regtshandeling; ook de plaats van waar iets bezorgd wordt; **expediteur**, m. fr., de af- of verzender, goederenverzender, bevrachter, vrachtondernemer.

expelléren, lat. (*expellĕre*), uitdrijven, verjagen, verdrijven, uitstooten, verwerpen, uitsluiten, onterven; **expellentĭa**, pl. Med., uitdrijvende middelen.

expendéren, lat. (*expendĕre*), uitbetalen, betalen, bekostigen; *expensae* (scil. *pecuniae*) of **expensen**, pl., uitgaven, onkosten, inz. geregtskosten; *expensae retardāti-processus*, kosten van den vertraagden regtsloop; *in expensas* **condemnéren**, tot de regtskosten veroordeelen; **expensarĭum**, n. nw lat., de lijst der kosten; **expensilātie**, f., eig. *expénso latĭo*, d. i. het inbrengen eener uitgave in het onkostenboek; de schijnuitgave (vgl. **acceptilātie**); **expensief**, duur, met zware uitgaven verbonden.

Experiéntie, f. lat. (*experientĭa*, van *experīri*, ervaren, beproeven), de ervaring, ondervinding, ervaringswijsheid; *experientĭa docet*, de ondervinding leert het; *experientĭa est optĭma rerum magistra*, de ondervinding is de beste leermeester; **experimént**, n. (*experiméntum*), de proef, proefneming, ervarings- of kunstproef; een **physicālisch experiment**, eene natuurkundige proef; **experimentaal**, nw lat., op ervaring gegrond, proefondervindelijk; proefnemend, door proeven bevestigd, uitoefenend; **experimentale physĭca**, f. de natuurkunde in of met proeven, de proefondervindelijke natuurkunde; **experimentéren**, beproeven, proefnemen; **expért**, lat. (*expértus, a, um*), ervaren, bedreven, zaakkundig, als subst.: een door de regtbank of de betrokkene partijen benoemd persoon om iets te onderzoeken en daarvan verslag te doen, een zaakkundige, ervarene, gezworene; *expérto crede Rupérto*, lat. sprw.: geloof een' ervaren man; **expertíse**, f. fr., het onderzoek door experts, door zaakkundige personen; **expertiséren**, door deskundigen laten onderzoeken.

expiéren, lat. (*expiāre*), verzoenen, boeten, ontzondigen; **expiābel**, nw lat., verzoenbaar, wat geboet kan worden; **expiātie**, f. de boete, genoegdoening, verzoening, schuld- of zondenuitdelging; **expiatōrisch**, verzoenend, genoegdoend, boetend; **de expiatorische dood**, de verzoeningsdood van Jezus Christus.

expiléren, lat. (*expilāre*), uitplunderen, bestelen, berooven; *expilāta hereditas*, f. eene beroofde of geplunderde nalatenschap; *expilatĭo hereditātis*, de berooving eener nog ongedeelde nalatenschap; **expilātie**, f. de berooving, uitplundering, vervreemding van stukken der nalatenschap; **expilātor**, m. de dief van erfgoed; de straatroover.

expireren, z. **exspireren**.

expiscéren, lat. (*expiscāri*), eig. uitvisschen; uitvorschen, uitvragen.

explanéren, lat. (*explanāre*), uitleggen, verklaren; **explanātie**, f. de opheldering, verklaring, uitlegging; **explanatief**, nw lat., uitleggend, verklarend, ophelderend.

expleéren, lat. (*explēre*), opvullen, aanvullen, volledig, voltallig maken; **expletief**, nw lat., aanvullend, volmakend; **expletīvum**, n., pl. **expletīva**, Gram., aanvullingswoorden, stopwoorden.

expliceren, lat. (*explicāre*), ontvouwen, ontwikkelen, uitleggen, verklaren, ophelderen, uiteen zetten, duidelijk maken; ook ten einde brengen, voleinden; *explĭcit*, mid. lat. (waarsch. afkorting voor *explicĭtum est volumen*), het is ten einde (aan het slot van boeken en handschriften); **explicābel**, lat., verklaarbaar, uitlegbaar; **explicātie**, f. de ontwikkeling, verklaring, uitlegging; **explicatief**, nw lat., ophelderend, verklarend; *explicite*, ontwikkelend, duidelijk, klaar, uitdrukkelijk, bepaald, met duidelijke woorden, het tegendeel v. implicite.

explodéren, lat. (*explodĕre*, eig uitklappen, uitjouwen), losbarsten, knallen, ontploffen, met eenen knal aan stukken springen, bersten; **explōsie**, f. de uit- of losbarsting, b. v. van buskruid, v. eenen vulcaan, de knal, schok, stoot.

Exploit, n. fr. (spr. *eksploá*; v. h. lat. *explētum*, dus eig. het vervulde, tot stand gebragte), de daad, groote daad, heldendaad; de dagvaarding (het exploot) van eenen deurwaarder; **exploitéren**, gebruiken, zich ten nutte maken; bewerken, ont-

ginnen, bebouwen; dagvaarden, beteekenen; **exploitābel, exploitatief,** ontginbaar, bebouwbaar, oorbaar; **exploitánt,** m. die een regterlijk bevel te voltrekken, eene dagvaarding te doen heeft, een deurwaarder; **exploitātie,** f. de ontginning, bebouwing, te nutte making (v. akkers), opdelving (v. ertsen); **exploiteur,** m. de ontginner, bebouwer, bewerker, opdelver; ook die ongeoorloofde voordeelen van eene bediening trekt, iemands vertrouwen tot zijn voordeel misbruikt.

exploréren, lat. (*explorāre*), uitvorschen, navorschen, naauwkeurig onderzoeken, uitpluizen, ontdekken; **explorātie**, f. de uitvorsching, navorsching, het onderzoek, de uitpluizing; inz. Med., de naauwkeurige uitvorsching van dat alles, wat de geneesheer tot grondige beoordeeling eener ziekte moet weten; **exploratorĭum**, n. 1) z. v. a. docimastĭcon; 2) eene sonde (z. die woorden); **explorateur**, m. fr., een kondschapper, bespieder, uitvorscher, naauwkeurig onderzoeker.

Explosie, z. ond. **exploderen.**

expolisséren, lat. (*expolīre*), glad maken, glanzen, polijsten, opsieren, verfraaijen; **expolitie** of **expolitour**, f. (*ou* = *oe*) de glanzing, polijsting, verfraaijing, opsiering; **expolítie** Rhet., eene figuur, die door verschillende sierlijke bewoordingen eene zaak omschrijft.

exponéren, lat. (*exponĕre*), uitzetten; uiteen zetten, uitleggen, verklaren, ophelderen; **zich aan een gevaar exponeren,** zich bloot stellen, prijs geven, wagen; **exponént,** m. Math., de aanwijzer, een getal of eene grootheid, aanwijzende hoe menigmaal eene andere grootheid, naast welke zij ter regterzijde iets hooger staat, als factor gebruikt of hoe dikwijls de eenheid met een' gegeven wortel vermenigvuldigd of gedeeld moet worden om eene zekere magt te geven; b. v. in a^2 is 2 de exponent en beteekent $a \times a$ of $1 \times a \times a$; a^{-2} beteekent $1/a \times 1/a$ of $1 : a \times a = 1/a^2$; de exponent kan ook eene breuk zijn, b. v. $a^{\frac{2}{3}} = \sqrt[3]{a^2}$; ook *o*, b. v. $a^0 = 1$; *expōnens radīcis*, de aanwijzer des wortels, b. v. 3 in $\sqrt[3]{a^2}$; **exponentiále grootheid,** eene grootheid, wier exponent eene veranderlijke grootheid is, b.v. a^x; **exponentĭaal-rekening**, de ontwikkeling der exponentiale grootheden, de rekening met grootheden van veranderlijke exponenten; **exponíbel,** nw lat., verklaarbaar, voor uitlegging, opheldering vatbaar; **exposé,** n. fr. ($s = z$), eene uiteenzetting, openlegging of voorstelling, b. v. der strijdpunten, regtsgronden enz.; **expositie**, f. lat. (*expositio*), de tentoonstelling van kunstvoortbrengselen; de stelling of plaatsing tegen lucht en zon; uiteenzetting, verklaring, ontwikkeling van een begrip, opheldering, uitvoerig verhaal of betoog; op het tooneel: de vermelding van hetgeen er vóór de handeling van het stuk is voorgevallen.

exportéren, lat. (*exportāre*), uitvoeren (goederen), vervoeren; **exportābel**, uitvoerbaar, vervoerbaar, geoorloofd uit of buiten 's lands te voeren; **exportātie**, f. de uitvoer, goederenuitvoer; **expórten**, pl. nw lat., uitgaande waren, goederen, die uitgevoerd worden; **export-huizen**, zulke handelshuizen, die inz. inlandsche goederen naar het buitenland zenden.

Exposé, expositie, z. ond. **exponeren.**

ex póst of *ex post fácto*, lat., van achteren, achterna, naderhand; na gebeurde daad, als het te laat is.

expostuléren, lat. (*expostulāre*), vorderen, ernstig eischen; zijn beklag doen, bezwaren inbrengen, klagen, twisten, verwijten, hard aanspreken, opeischen, ter verantwoording roepen; **expostulātie**, f. het beklag, de twist, woordenwisseling, 't gekijf.

expriméren, lat. (*exprimĕre*), uitdrukken, beschrijven, met verwen of woorden voorstellen; **exprés** (lat. *expréssus*, *a*, *um*), uitdrukkelijk, naauwkeurig, juist zoo, voorbedachtelijk, met opzet, willens en wetens; *expréssis verbis*, met uitdrukkelijke of duidelijke woorden; een **expresse,** m. een eigen afgezonden bode, bijzonder boodschapper; **expréssie**, f. de uitdrukking; Pict., de kleurgeving, keuze der kleuren, de levendige en natuurlijke voorstelling der handelingen, hartstogten enz.; uitpersing, uitwringing (v. sappen); *con expressiōne*, it. Muz., met uitdrukking, nadruk; **expressief,** nw lat., vol uitdrukking, nadrukkelijk.

exprobréren, lat. (*exprobrāre*), iemand iets verwijten, voor de voeten werpen, in 't aangezigt smijten, hem scherp berispen, laken, uitschelden; **exprobrātie**, f. de uitschelding, berisping, het verwijt, de doorhaling, wraking.

ex professo, z. ond. **profes.**

expromittéren, lat. (*expromittĕre*), een ander door overneming zijner schuld van de verpligting ontheffen; **expromíssie**, f. de overneming eener vreemde schuld, zoodat de verpligting des eigentlijken schuldenaars tot betaling geheel ophoudt; **expromissor**, m. de overnemer eener vreemde schuld.

expropriéren, nw lat. (v. *proprĭus*, *a*, *um*, eigen), van het bezit of den eigendom berooven, onteigenen, inz. op hoog gezag en tot openbaar nut iemand, tegen schadeloosstelling, van zijn' eigendom aan landerijen, gebouwen enz. ontzetten (gelijk dit bij het aanleggen van kanalen, spoorwegen enz. plaats heeft); **expropriātie**, f. de onteigening, berooving van eigendom; eigendomsontzetting tegen schadeloosstelling, uitkoop.

ex propriis, z. *proprium.*

expugnéren, lat. (*expugnāre*), bevechten, veroveren, door strijd of bestorming winnen; **expugnābel**, veroverbaar, winbaar; **expugnātie**, f. de verovering, bestorming; **expugnātor**, m. een veroveraar, overwinnaar.

Expúlsie, f. lat. (*expulsĭo* v. *expellĕre*), gewelddadige uitdrijving, verdrijving, verstooting; **expulsief**, nw lat., uitdrijvend, afvoerend.

expungéren, lat. (*expungĕre*), uitkrabben, uitstrijken, uitwrijven, wegdoen, te niet doen; **expúnctie**, f. de uitdelging, wegwissching, vernietiging.

expurgéren, lat. (*expurgĕre*), reinigen, zuiveren; teregt brengen, b. v. plaatsen in een geschrift; regtvaardigen; verontschuldigen; **expurgātie**, f. de reiniging, zuivering, afvoering; regtvaardiging.

exquiréren, lat. (*exquirĕre*), uitvorschen, navorschen, nazoeken; ook uitzoeken; van daar **exquisiet**, of fr. **exquis** (spr. *ekskie*), uitgezocht, uitgelezen, voortreffelijk, uitmuntend; **exquisítie**, f. de uitzoeking, keur; onderzoek, navorsching.

ex quocúnque capĭte, lat. Jur., uit welken grond of oorzaak het ook zij, om iedere reden.

ex recensiōne, lat., naar de tekstverbetering (van eenen geleerde).

ex schedŭla, lat., van het briefje, de cedel (aflezen).

Exscreātie, f. lat., het uitrogchelen, uitspuwen.

exscribéren, lat., uitschrijven, afschrijven.

exsecreren, **exsecratie**, z. **execreren** enz.; **exsequiën**, z. **exequiën**.

exsiccéren, lat. (*exsiccāre*), uitdroogen; **exsiccantĭa**, pl. Med., uitdroogende middelen; **exsiccātie**, f. de uitdrooging, het uitdroogen.

exsolvéren, lat. (*exsolvĕre*), oplossen; **exsolūtie** en **exsolvéring**, f. de oplossing.

ex speciāli gratĭa, lat., uit bijzondere gunst of genade; *ex speciali mandato*, op bijzonder bevel.

exspectéren, lat. (*exspectāre*), verwachten, hopen, wachten, b. v. op een ambt; **exspectābel**, te verwachten, vermoedelijk; **exspectánt**, m. een wachtende, uitziende, iemand die uitziet of verwachting heeft een ambt te krijgen; **exspectántie** of **exspectatīve**, f. nw lat., het uitzigt op bevordering of verzorging; **exspectivéren**, hoop geven, vertroosten, uitzigt of verwachting geven.

exspiréren, lat. (*exspirāre*), den adem uitblazen, den geest geven, overlijden, sterven; vervliegen, ten einde loopen, afloopen, vervallen; **geëxspireerd**, ontzield; uitgebluscht, afgeloopen; **exspirātie**, f. de uitademing, de jongste uitademing, de dood; Jur., het ten einde loopen of verloop van een' bepaalden tijd of termijn, de vervaltijd.

exspoliéren, lat. (*exspoliāre*), uitplunderen, berooven; **exspoliātie**, f. de uitplundering, berooving.

exspuéren, lat. (*exspuĕre*), uitspuwen; **exspuitie**, f. de uitspuwing, het speeksel; *exspuitĭo sanguĭnis*, de bloedspuwing.

Exstase, z. **ecstase**.

exstéren, l. **exsistéren**, z. **existéren**.

exstimuléren, lat. (*exstimulāre*), aanprikkelen, aansporen, opwekken, aanmoedigen; **exstimulātor**, m. de opwekker, aandrijver.

exstinguéren, lat. (*exstinguĕre*), uitblusschen; verdelgen, vernietigen, afschaffen, opheffen; **exstínctie**, f. de uitblussching, uitdelging, het uitsterven; de afkoeling van heete steenen met koud water; **exstinctief**, nw lat., uitblusschend, vernietigend.

exstirpéren, lat. (*exstirpāre*), uitroeijen, uitrooijen, verdelgen, ontwortelen; uitsnijden; uitpellen; **exstirpātie**, f. de uitroeijing, uitdelging; Chir., het uitsnijden, uitpellen; **exstirpātor**, m. een uitroeijer, verdelger; een akkergereedschap tot het zuiveren en los maken van den grond.

exsudéren, lat. (*exsudāre*), uitzweeten, door het zweet uitdrijven; **exsudātie**, f. uitzweeting in de holte des ligchaams.

exsuleren, z. **exuleren**; **exsulteren**, z. **exulteren**.

exsuperéren, lat. (*exsuperāre*), uitsteken, overtreffen; **exsuperābel**, overtreffbaar, overwinnelijk; **exsuperántie**, f. de uitstekendheid.

ex Tacĭto, z. ond. *tace*.

extánt, nw lat., nog voorhanden.

ex tempŏre, z. **tempus**; **extemporéren**, nw lat., voor de vuist of onvoorbereid iets verrigten, b. v. spreken, schrijven, spelen, zingen enz.; **extemporāle**, n. lat., pl. **extemporalĭa**, eene voor de vuist of onvoorbereid vervaardigde taal- of schrijfoefening; **extemporaan** of **extemporair**, nw lat., wat zonder overleg of vertoef, terstond, oogenblikkelijk, voor de vuist geschiedt.

extendéren, lat. (*extendĕre*); in de lengte en breedte uitspreiden, uitstrekken, uitbreiden, verwijden; **zich**—, zich uitstrekken, verbreiden, voortplanten, vergrooten; **extensíbel**, nw lat., uitrekbaar, rekbaar; **extensibiliteit**, f. de rekbaarheid, uitrekbaarheid; **extensief**, als adverb. ook *extensīve*, nw lat., volgens uitstrekking, uitgestrekt of uitstrekkend; omvattend; het tegengest. van i n t e n s i e f; **extensieve grootheden**, ruimte-grootheden; *in exténso*, zeer uitvoerig, volledig, naar zijne gansche uitgebreidheid; **exténsor** m., Anat., de strekspier; **exténsum**, n. Merc., eene uitvoerige aanwijzing van de oorza-

ken des bankroets, met opgave van de schulden en vorderingen (debet en credit).

extenuéren, lat. (*extenuāre*), verdunnen; uitmergelen, uitteren, krachteloos maken, verzwakken; verachtelijk maken, smaden, verkleinen; verschoonen, verzachten; **extenuātie**, f. de verdunning; krachtvermindering, uitmergeling, uittering; afneming, vermindering, verkleining, verlaging, verzachting, verschooning, het tegendeel der hyperbole.

Exterieur, n. fr., het uiterlijk, uiterlijk aanzien, buitenwerk, de buitenzijde, het uitwendige; *à l' extérieur*, uiterlijk, naar uiterlijken schijn.

exterminéren, lat. (*extermināre*), verdrijven, uit het land drijven; uitroeijen, verdelgen, uitdelgen, verderven, vernielen; **exterminātie**, f. de verdrijving, verjaging; uitroeijing, verdelging, vernieling.

extérn, lat. (*extérnus, a, um*), uiterlijk, uitwendig, uitheemsch, vreemd; buitenwaarts, van buiten; **extérnen**, pl. van buiten komenden, leerlingen, die de scholen bezoeken, zonder er in gehuisvest te zijn, in tegenst. met de pensionnaires, daggangers, stads-, dorpsscholieren; ook fransche hulpartsen, die niet mede in het hospitaal wonen; **externísten**, pl. Med., uitwendig beschadigden, aan uiterlijke wonden lijdenden; ook zieken, die niet in het gasthuis opgenomen, maar toch om niet van geneesmiddelen worden voorzien.

exterritoriaal, nw lat. (vgl. **territorium**), buiten het gebied van een land gelegen, uitlandsch, tot vreemd gebied behoorende; **exterritorialiteit**, f. het verbannen zijn uit het vaderland; ook de bevoegdheid van de gezanten en hun gevolg om in vreemde staten naar de wetten van hun land te leven.

Extersteenen, pl., loodregte, tot aan den grond gescheurde rotsen, met uitgehouwen trappen, vertrekken enz., gelijk men die in Westphalen vindt.

extingueren, extinctie enz., z. **exstingueren.**

Extispĭces, pl. lat. (v. h. sing. *extispex*), wigchelaars bij de oude Romeinen, die uit de ingewanden der offerdieren voorspellingen deden.

extorquéren, lat. (*extorquēre*), afpersen, afdwingen; **extórsie**, f. nw lat., de afpersing, afdwinging, het verkrijgen door geweld, gewelddadigheid, het afpersen.

extra, lat., buiten; bovendien, buitendien; buitengemeen, buitengewoon, uitstekend, bijzonder (in zamenstellingen, b. v. extrafijn, zeer fijn, bijzonder fijn); **iets extra** of **extra's**, iets buitengemeens, bijzonders, niet alledaagsch; **extrablad**, een bijblad, buitengewone bijlage tot eene courant enz.; zoo ook **extrageld, extrakosten, extraverdienste**, bij- of zakgeld, bij- of nevenkosten, bijverdienste enz.; **de extrapost**, buitengewone post, eigene post, in tegenst. met de gewone post; *extra culpam*, buiten schuld.

Extract, z. ond. **extraheren.**

extradéren, nw lat. (v. *ex* en *tradĕre*, vgl. **traderen**), uitgeven, overhandigen, uitleveren, over geven; **extradítie**, f. de overgaaf, uitlevering van een' misdadiger of gevangene aan zijnen natuurlijken vorst of regter; *extraditio actōrum*, de uitlevering, overgave der acten.

extraëssentiëel, nw lat., onwezentlijk.

extrahéren, lat. (*extrahĕre*), uittrekken, b.v. Arith., den wortel uit een getal; Chem., het zout uit eene plant, uit een mineraal; een uittreksel maken; in het kort zamen vatten; Jur., een bevel of vonnis ligten; **extrahént**, m. een uittrekker; Jur., wie tot de beslissing eener zaak geregtelijke hulp vraagt, en ze daarom moet betalen; **extráct**, n. 1) (lat. *extráctum*, op recepten afgekort *extr.*), het uitgetrokkene, uittreksel, uitgetrokken sap uit plantenstoffen, artsenijen enz., inz. *extráctum aquōsum*, waterig —, *e. vinōsum*, wijnachtig —, *e. spirituōsum*, wijngeestig uittreksel; 2) (nw lat. *extráctus*, m.), een uittreksel uit schriften, boeken enz.; *extractus actōrum*, Jur., uittreksel uit de regtshandelingen; **extract-boek**, Merc., het uittrekselboek, dat uittreksels uit andere koopmansboeken bevat; **extractief**, uittrekkend; **extractief-stof**, de door water en wijngeest oplosbare en uit te trekken plantendeelen; **extráctie**, f. de uittrekking, het uittrekken; **een man van extráctie**, van goede afkomst, van beschaving en opvoeding, een aanzienlijk man; **extractor**, m., z. v. a. **ventilātor** (z. a.); *extrait d'absinthe* (spr. *ekstrè dabsénght'*), aftreksel of geest van alsem.

extra-judicaal, nw lat. (vgl. **judicium**), buitengeregtelijk.

extra-liberaal, nw lat., zeer mild, zeer vrijgevig.

extra lineam, lat., buiten de lijn.

extra-mundaan, lat. (v. *mundus*, wereld), buitenwereldlijk.

extra muros, lat., buiten de stadsmuren.

Extranĕus, m. lat., een buitenlander, vreemdeling; **extraneïteit**, f. nw lat., verbanning naar vreemde oorden; ook de eigenschap van hetgeen uit verre oorden komt.

extra ordínem, lat., buiten de orde; **extraordinair** (vgl. **ordinair**), buitengemeen, ongewoon.

Extra-post, z. ond. *extra*, vgl. **post.**

extraseculair, nw lat., meer dan honderdjarig.

Extraterritorïaal-jurisdíctie, f. nw lat., z. v. a. **exterritorialiteit.**

extravagéren, nw lat. (uit het lat.

extra en *vagāri* zamen gesteld), uitspatten, buiten de maat, het spoor gaan; onzin spreken, ongerijmde, dolzinnige dingen zeggen of doen, raaskallen; **extravagánt**, uitspattend, uitsporig, buitensporig; overdreven, ongerijmd, gek, onbedachtzaam; **extravagántie**, f. de uitspatting, overdrijving, ongerijmdheid, onbezonnenheid, dwaasheid, gekheid.

extravaséren, nw lat. (v. *extra* en *vadĕre*, gaan), Med., uit de eigentlijke vaten uittreden, uitvloeijen, inz. van bloed; **extravasaat**, n. het uitgetreden bloed, de uitstorting van bloed of andere vloeistoffen in ligchamen; **extravasātie**, f. de uittreding v. h. bloed of andere vochten uit hunne vaten.

Extravérsie, f. nw lat. (vgl. **versie**), eig. buitenwaartswending; Med., uitscheiding van zuren en zouten.

Extrême, fr. (v. h. lat. *extrēmum*), het uiterste, eindpunt; het hoogste, de top, tinne, hoogste graad; **extrêmes**, pl., elkander tegenovergestelde dingen; ook overdrijvingen; *les extrêmes se touchent*, fr. (spr. *lè zekstrèm s'toesj*), de uitersten raken elkander, de strijdigste dingen vindt men soms bijeen; *ad extrēma*, lat., op het uiterste; *ad extrēmum*, ten laatste, eindelijk; *in extrēmis*, in de laatste oogenblikken des levens; **extrême**, als adject.: uiterst, hoogst, buitengemeen, bijzonder, zeer; **extremiséren**, nw lat. (*s=z*) het laatste oliesel toedienen; **extremiteit**, f. (lat. *extremĭtas*), het uiterste, uiterste einde, eindpunt, de uiterste verlegenheid, nood of gevaar; de laatste toevlugt; **extremiteiten**, pl., de uiterste ligchaamsdeelen, eindleden, einden of toppen aan handen en voeten.

extrinsĕcus, lat., van buiten, uiterlijk, uitwendig, buitenwaarts; **extrinsicaal**, uiterlijk.

extrórsisch, nw lat., van binnen naar buiten gerigt.

Extrovérsie, f. nw lat., hetzelfde als **extraversie**.

extrudéren, lat. (*extrudĕre*), uitstooten, wegdrijven; **extrúsie**, f. de uitstooting.

extuberéren, lat. (*extuberāre*, v. *tuber*, bult, gezwel), opzwellen, oploopen; **extuberātie**, f. het gezwel, de opzwelling, buil, bult, het uitwas.

Extumescéntie, f. nw lat. (v. *extumescĕre*, opzwellen), de opzwelling, het gezwel, de opzetting, b. v. van een been; **extumĭdus**, opzwellend, gezwollen, bultig, ongelijk.

exuberéren, lat. (*exuberāre*), over zwellen, weelderig wassen, in overvloed zijn; **exuberánt**, overvloedig, onnoodig; rijkelijk, weelderig; **exuberántie**, f. de onnoodige overvloed, overmaat, volheid, overtolligheid, b. v. van woorden; **exuberántie van menschen in een land**, de overbevolking.

Exudenísmus, n. gr. (v. *ex-udenídzein*, voor niets houden, gering achten enz., v. *udén*, niets), wederlegging door minachtenden voorbijgang of spotachtige beantwoording der tegenpartij.

exulceréren, lat. (*ex-ulcerāre*; vgl. *ulcus*), zweren veroorzaken, zweren, tot zweren brengen; **exulcerātie**, f. de ontsteking en zwering, verettering; de verzwering.

exuléren of **exsuléren**, lat. (*exsulāre*), buiten het vaderland, in ballingschap, als balling leven; verschillend v. e x i l é r e n, (z.a.); **exulánt**, m. een verdrevene, verbannene, balling.

exultéren, lat. (*exultāre* of eig. *exsultare*), van vreugde huppelen of springen, jubelen, juichen; **exultātie**, f. het vreugdgehuppel, gejuich.

ex ungue leōnem, lat. sprw., uit of aan den klaauw kent men den leeuw.

Exústie, f. lat. (*exustĭo*), Med., de verbranding, brandwond.

ex usu, z. **usus**.

Exutorĭum, n. nw lat. (v. *exuĕre*, afof uittrekken), eig. uittrekkingsmiddel; Med., iedere kunstzweer, door garoubast, spaanschevliegen, setons enz. verwekt.

Exuvĭēn, pl. lat. (*exuvĭae*), uitgetrokkene kleederen, aan den vijand ontnomene wapenrusting enz.; de afgestroopte huid of hulsel, b. v. der slangen enz.

ex voto, z. **votum**.

Eyra, f. noord. Myth., de godin, die de goden in hunne ziekten verpleegde.

Ezan, turk., de oproeping tot het gebed van de tinnen der moskeën.

Ezechiël, hebr. mansn.: de sterkte Gods, de sterke door God; **ezechiëllisten**, pl., de aanhangers van James Brothers, die op het einde der 18de eeuw in Engeland optrad als de propheet, die geroepen was om de joden naar Jeruzalem terug te voeren.

Ezelsfeest, een kerkelijk feest uit de middeleeuwen in Duitschland en Frankrijk, waarbij op kersnacht een ezel voor het altaar gebragt, en door de geestelijken een gezang gezongen werd, dat het gebalk van dit dier moest nabootsen; **ezelshoofd**, Mar., een lang sterk stuk hout, onder de mast van een schip, dat de steng met den mast zamen houdt.

Ezteri, m. de bloedsteen, bloedjaspis.

F.

f. verkorting voor *fac*, lat., maak, *factum*, gedaan, of *fiat*, lat., het geschiede, toegestaan! Muz. = *forte;* ook = *filius*,

filia, zoon, dochter; ook =*fellow* (z. a.); *f* of *fec.* = *fecit; f* of *fem.* = *femininum; f.* of *fl* = *florins, florenen* (z. a.); *f.* of *fol.* ook *f°.*=*folium folio*; *f°. r°.* = *folio recto; f°.v°.* =*folio verso*, z. ond. **folium**; *ff.*, afkorting voor **pandecten** (z. a.); ook voor *fecērunt*, lat., zij hebben het gemaakt; en voor *finissimo* (z. a.); *ff* of *fff*, Muz. = *fortissimo; f.l.a., f.s.a., F.M.*, z. ond. *fiat; f.m.*, z. ond. **folium**; *fr.*=*franco*, ook *francs*.

Faal, m. arab., een astrologisch orakelboek der St. Johannis-christenen.

Faam, z. **fama**.

fabarii, pl. lat. (v. *faba*, boon), boonenëters; eertijds iron. benaming der zangers, omdat zij, ter zuiverhouding hunner stem, veel boonen plagten te eten.

Fabel, f. lat. (*fabŭla*), eene verdichte vertelling, inz. de æsopische of **dierenfabel**, eene soort van zinnebeeldige leerverdichtsels, bestaande in het verhaal eener verdichte zinnelijke handeling, die dieren en anderen voorwerpen wordt toegeschreven, om daardoor zedelijke waarheden aanschouwelijk te maken, verdichtsel, sprookje, leugen; de **fabel van een tooneelspel**, de historische stof daarvan; **fabel-epos**, m. een dieren-heldendicht, een iron. heldendicht, waarvan de handelende personen dieren zijn; **fabelleer**, z. **mythologie**; **fabuléren** (lat. *fabulāri*, praten, vertellen), verdichten, leugens vertellen, beuzelen; **fabulánt**, m. een sprookjesverteller, onbeduidend snapper; **fabulist**, m. nw lat., een fabel- of sprookjesdichter; **fabuleus** (lat. *fabulōsus, a, um*), fabelachtig, naar een sprookje gelijkende, verdicht, onwaarschijnlijk; **fabliau**, n. fr. (spr. *au* = *oo*), pl. **fabliaux**, fabelachtige verdichtselen, geestige en naïve vertelsels uit de kindschheid der fr. letterkunde; **fabliers**, pl. (spr. *fabli-é*), de dichters daarvan, z. **troubadours**.

fabrĭca, f. lat. (werkplaats, kunst, vervaardiging), van kerken en geestelijke gestichten: de bouw, het onderhoud, de onderhoudskas eener kerk enz.; *in fabrĭcam scholae*, tot onderhoud der schoolgebouwen, bezolding der leermeesters enz.; *pro fabrĭca*, voor de kosten van onderhoud; **fabrijk**, **fabriek**, f. (fr. *fabrique*), werkplaats, werkhuis, eene inrigting, waarin een zeker getal arbeiders tot hetzelfde doel, bij geregelde verdeeling van den arbeid, werkzaam zijn, en waar inz. machines worden aangewend (van ruimer beteekenis dan manufactuur (z. a.); **fabrijk**, m. de stadsbouwmeester; **fabrijkgoud**, met koper gemengd goud, vaak van zeer gering gehalte, ter vervaardiging van allerlei kleinigheden tot sieraad enz.; ook eene soort van bladgoud tot vergulden; **fabrijkplanten**, zulke gewassen, die of in fabrijken als werktuigen gebruikt worden, of het materiaal tot veelsoortige fabrijkwaren leveren; **fabrikaat**, n. de vervaardigde waar, het kunstvoortbrengsel; **fabrikage**, f. het stadsbouwmeesterschap; **fabrikánt**, m. een werkmeester, de oprigter, bezitter, bestuurder eener fabrijk; ook de vervaardiger, maker in het groot van zulke voorwerpen, die door fabrijken geleverd worden, b. v. een hoedenmaker, lakenwever, wapensmid enz.; **fabricātie** of **fabricatuur**, f. de vervaardiging, bewerking der waren; **fabricéren**, lat. (*fabricāri*), vervaardigen, maken, bewerken, bearbeiden, voortbrengen; **fabriel**, door smid, metselaar of timmerman gemaakt, uit steen of timmerhout vervaardigd.

Fabulant, **fabuleren** enz., z. ond. **fabel**.

Façade, z. ond. **face**.

Facchino, m. it. (spr. *fakkieno*; v. h. lat. *fascis*, pak, bundel), een lastdrager.

Face, f. fr. (v. h. lat. *facĭes*), het aangezigt, gelaat, gezigt, het aanschijn, de voorzijde, buitenzijde; de oppervlakte, het vlak; de toestand, gesteldheid der dingen; Mil., de voorzijde of gezigtslijn van een bolwerk; ook de voorhoofdplaat van paarden; **face maken**, Mil., het hoofd bieden, pal staan, stand houden, tegen over staan, zich tegenover plaatsen; *en face* (spr. *ang*—), van voren, tegenover, in het volle gezigt; **façade**, f. (spr. *fassáad'*), de voorgevel, voorzijde, het front van een gebouw; *facciata*, f. it. (spr. *fatsjiáta*), de voorzijde, b. v. van een bedrukt of beschreven blad; **facétten**, pl., de kanten, hoekig of ruitswijze geslepen zijden of vlakken aan glaswaren en edelgesteenten; **facettéren**, ruiten, veelzijdig, veelhoekig of ruitsgewijs snijden of slijpen: een arbeid, die het best in Bohemen geschiedt, alwaar de **facettensnijders** eene bijzondere klasse van glasslijpers uitmaken.

facesséren, lat. (*facessĕre*), veel te doen geven, onrust, verdriet aandoen.

Facetiën, pl. lat. (*facetĭae*), grappige, luimige invallen, scherts, jokkernij, snaaksche of potsige woorden of gebaren; **facetĭeus**, nw lat., grappig, koddig, snaaksch.

Facette, z. ond. **face**.

fachéren, fr. (*fâcher*, spr. *fasj*—), boos maken, verdrieten, vertoornen; **facherĭe**, f. verdrietelijkheid, ergernis, kwelling, ongeneugte; **facheux**, verdrietig, spijtig, hinderlijk, ergerlijk.

Fachine, z. **fascinen**.

Fachinger-water (bij verbastering ook **fachner-water** genoemd), een mineraal water, dat een' aangenaam zuurachtigen, eenigzins zilten en zeer verfrisschenden

smaak heeft en veel koolzuur bevat. Het ontspringt bij het dorp Fachingen aan de Lahn in het hertogdom Nassau en wordt van daar, zoo tot geneeskundig gebruik als tot een verkoelenden drank, in kruiken (soms 300000 's jaars) allerwege verzonden.

faciel, lat. (*facĭlis, e*), ligt, gemakkelijk; gewillig, gedienstig, wilvaardig; toegevend, verdraagzaam, inschikkelijk, spraakzaam, vriendelijk; **faciliteit**, f. (lat. *facilĭtas*), de gemakkelijkheid, ligtheid, vlugheid, behendigheid; al te groote toegevendheid, inschikkelijkheid, vriendelijkheid, gedienstigheid, genaakbaarheid; **faciliteren**, nw lat., verligten, gemakkelijk maken.

faciēs, f. lat., aangezigt, gelaat, gestalte; *in faciem*, in 't gezigt, onbeschroomd; *facies Hippocratica*, f. Med., een doodkleurig gelaat, eene in het oog vallende verandering van het gelaat eens stervenden (door Hippocrătes het eerst beschreven); **faciaal**, nw lat., het gelaat betreffende, daartoe behoorende; **faciaallinie** (*linĕa faciālis*), de aangezigtslijn (naar Camper).

Facilét of **facinét**, n. (v. h. it. *fazzoletto*, en dit van het lat. *facies*, gezigt), in Opper-Duitschland gebruikelijk voor: zakdoek, neusdoek, handdoek; **facilet** heet ook het bekken, dat bij het misoffer in de r.k. kerk gekust wordt.

facĭnus, n. lat., eene groote, buitengewone daad, inz. schanddaad enz.; pl. *facinŏra*, Jur., schanddaden, boevenstukken.

facĭo ut des of *facio ut faciās*, lat. Jur., ik doe, opdat gij geeft of doet, een minder bepaalde en verbindende vorm van contract in het rom. regt; **facit**, n. (lat. *facit*, eig. het maakt), de som, het gezochte en gevonden getal, het hoofdgetal, bedrag, de uitkomst.

Façon, f. fr. (spr. *fasóng*, v. h. lat. *factĭo*, v. *facĕre* maken, eig. het maaksel), fatsoen, de wijze, manier; de vorm, gedaante van een kunstgewrocht, de welvoegelijkheid, de wijze van wel te leven en zich te gedragen; verfijnde zeden; ook arbeidsloon, maakloon, bestede moeite en tijd; pl. **façons**, pligtplegingen, omstandigheden, complimenten; *façon de parler* (spr. — *parlé*), spreekwijze, zegsmanier, onbeduidende woorden; *sans façons* (spr. *sang-fasóng*), zonder complimenten; een **sans-façon**, een plomp mensch, vlegel; **façonnéren**, fatsoeneren, vormen, de gedaante geven; de vereischte versiering aanbrengen; **façonneur** of **façonnier** (spr. *fasonjé*), m. een fatsoeneerder, vormer, gebloemde stof- of lintwerker, smaakvol kunstenaar; de modelteekenaar in de fabrijken; **façonnier**, m. een complimentenmaker, overhoffelijk mensch.

Fac-simĭle, n. lat. (*fac simĭle*, d. i. maak gelijk!), de naauwkeurige copie in plaat- of steendruk, inz. van handschriften en naamteekeningen, een schrifteevenbeeld, handschriftafdruk; **facsimiléren**, Neol., naauwkeurig namaken.

Facta, z. **factum**; **factice**, fr. (spr. *fakties*), nagemaakt, gekunsteld, somtijds ook verzonnen, ten onregt toegekend.

Fáctie, f. lat. (*factĭo*), eene partij, een rot. aanhang, eene geheime verbindtenis tegen het bestaand gezag, de kuiperij of kabaal bij eene verkiezing; **factioníst**, m. een partijganger, opruijer, muiter; **factieus**, fr. (*factieux*), oproerig, muitziek, woelig, onrustig; **factionnaire**, m. (spr. *faksjonnér'*), Mil., de schildwacht, wachthebbende soldaat.

factisch, z. ond. **factum**; **factieve werkwoorden** of **factitīva**, pl. nw lat. Gram., afgeleide werkwoorden, die eene verrigting beteekenen, door welke het voorwerp in de door het stamwerkwoord aangeduide handeling verplaatst wordt, b. v. drenken, doen drinken, zogen, doen zuigen, vellen, doen vallen enz.; **fáctor**, m., pl. **factóren**, lat. (eig. wie iets doet, een maker), Arith., vermenigvuldigers, zamenstellers, zulke getallen, door welker vermenigvuldiging een ander getal (product) ontstaat; zoo heeten 2 en 3 de factoren van 6; **eerste factoren**, zulke zamenstellende deelen van een getal, die ondeelbare of eerste getallen zijn, b. v. van 12 zijn 2 en 3 de eerste factoren; voorts zijn **factoren** in het algemeen: de werkzame bestanddeelen of krachten, door welker zamenwerking een geheel als product ontstaat; **factoor**, m. de opzigter van een handelshuis of eene fabrijk, zaakgelastigde, zaakvoerder, boekhouder, werkmeester, bestuurder; ook wel de brievenbesteller (fr. *facteur*); **factorage**, f. (spr. — *ráazj'*), het loon voor de zaakwaarneming, de provisie, het commissie-geld; **factorij**, f. de post en de woning eens factoors; ook een magazijn of depôt van koopwaren; een handelskantoor, door eenen staat, eene handelmaatschappij enz. in vreemde werelddeelen gevestigd; **factorie-handel**, z. v. a. commissie-handel (z. a.); **factoréren**, met eene vreemde factorij zaken doen.

Factōtum of *fac totum*, n. lat., eig. een doe-al, een mensch, die alles in alles is, die alles geldt, een al-doener; het drijfrad, de regterhand, het middelpunt in huiselijke of ook openbare zaken.

Factum, n., pl. **facta**, lat. (v. *facĕre*, doen), het gedane, de daad, de daadzaak, handeling, het voorval, gebeurde; *factum culpōsum*, Jur., eene strafbare daad, zulk

eene, waarbij den bedrijver een gebrek aan oplettendheid ten laste wordt gelegd; *f. dolōsum*, eene arglistige, boosaardige daad; *f. natūrae*, een natuurlijk, toevallig voorval, toeval; *factum infectum fiĕri nequit*, sprw., gedane dingen hebben geen' keer; *facta communia*, pl. Jur., handelingen, die met wederzijdsche inwilliging des eischers en des gedaagden geschieden; *facta concludentia*, daadzaken, uit welke met logische zekerheid gevolgtrekkingen gemaakt kunnen worden; *res facti*, f. de gebeurde zaak, daadzaak; *spĕcies facti*, z. **species**; *facto*, door de daad; *de facto*, volgens de daadzaak of werkelijkheid, in der daad; op eigen gezag, eigenmagtig, dadelijk, zonder verdere omstandigheden, zonder aanvraag; *de facto et absque jure*, op eigen gezag en zonder regt, eigenmagtig en wederregtelijk; **factisch**, daadzakelijk, werkelijk, wezenlijk; op daadzaken gegrond, door daadzaken bewezen; **factische omstandigheden**, daadzaken, invloedhebbende gebeurtenissen.

Factuur, f. lat. (*factūra*, het maken, de vervaardiging), eng. **invoice**, de lijst der waren met de berekening der prijzen, de warenrekening, koop- inkoop- en verkooprekening; het **factuurboek**, het boek der goederenrekening; **facturier**, m. fr. (spr. *fakturi-é*), de handelsbediende, welke dit boek houdt; **facturéren**, over verkochte of ingekochte waren omstandige rekening afleggen.

Faculteit, f. lat. (*facúltas*), de natuurlijke kracht, gave, geschiktheid, het vermogen om iets te doen; de volmagt, bevoegdheid; op hooge scholen: eene der vier hoofdafdeelingen van de gezamentlijke wetenschappen: godgeleerdheid, regtsgeleerdheid, geneeskunde en wijsbegeerte; ook de gezamentlijke professoren en doctoren, die tot een bijzonder wetenschappelijk vak behooren; **facultatief**, tot een ambt, bedrijf enz. bevoegdheid gevend, bevoegdmakend, magtigend; **facultíst**, m. een medelid eener faculteit.

Facunditeit, f. lat., de welsprekendheid, sierlijkheid van taal; **facúndus**, welsprekend; welbespraakt.

fade, fr. (waarsch. v. h. lat. *fatŭus*, vergl. echter ook het eng. *to fade*, verwelken, verschieten, kwijnen), onsmakelijk, laf, flaauw, smakeloos, zouteloos, onbevallig, wanvoegelijk; **fadeur**, f. lafheid, smakeloosheid, ongezoutenheid, zouteloosheid; **fadaise**, f. (spr. *fadèz'*), beuzelarij, zotternij, nietigheid, wisjewasje, laffe taal, platheid, onnoozele praat.

faeces of *feces*, pl. lat., heffe, droesem, drab, grondsop, moêr; ook de drek, de uitwerpselen; **fæculent**, drabbig, dik, troebel; **fæculéntie**, f. het dikke, drabbige bezinksel, het slibbige, onzuivere.

Fágara, f. (v. h. arab. *fâghirah*, de naam eener aromatische plant), een uit heemsch plantengeslacht, waarvan eene soort wegens haar ijzerhard hout ook staalboom heet, de zadelboom.

Fagopўrum, n. lat.-gr., de boekweit.

Fagót, n. fr. 1) takkebos, rijsbos, mutsaard; 2) een houten blaasinstrument met vollen, diepen toon, ook **basson** (z. a.); **fagotaille**, f. (spr. *—tálj'*), de afdamming met rijshout of takkebossen; **fagotéren**, takkebossen maken, rijshout binden; onder elkander werpen; belagchelijk kleeden; **fagoteur**, m. een takkebosbinder; een broddelaar, knoeijer; **fagotier**, m. (spr *fagho-ti-é*), een potsenmaker; **fagotin**, m. (spr. *—tèng*), een aangekleede aap, hansworst; **fagotino**, m. it., eene kleinere soort van fagot, baspijp; **fagotíst**, m. de bassonblazer, fagotspeler.

Faiblage, f. fr. (spr. *fèbláazj'*), eig. verzwakking; het te min in gewigt en gehalte, dat den muntmeesters is toegestaan, het r e m e d i e; **faiblesse**, f. (spr. *fèbléss'*), de zwakheid, zwakte, krachteloosheid; onmagt, tekortkoming.

Faïence, z. **fayence**.

failleren, faillite enz., z. ond. **falléren**.

Faineant, m. fr. (spr. *fène-áng*), een nietsdoener, doenniet, lediganger, lanterfanter, straatslijper, dagdief, luiaard; **faineantise**, f. (spr. *fène-angtiez'*), de ledig-gang, luiheid, het ledigloopen, straatslijpen, lanterfanten.

faisabel, fr. (spr. *fèzábl'; v. faire*, doen, maken), doenlijk, mogelijk uit te voeren; raadzaam; **faisancen**, pl. (spr. *fèzángsen*), verpligtingen, heerendiensten, inz. v. eenen pachter boven zijne te betalen pacht; **faiseur**, m. (spr. *fèz—*), een maker, verrigter, inz. onruststooker, opruijer; **fait**, n. (spr. *fè*), eene daad, feit; **fait van iets maken**, gebruik of aanwending van iets maken, zich met iets bezig houden of er al zijne vlijt op aanwenden; iets drijven; ook zich daarop laten voorstaan, zich daarmede gewigt bijzetten; **van iets** *au fait* (spr. *ofè*) **zijn**, het ten volle verstaan, wel begrijpen.

Faisserie, f. fr. (spr. *fèss—*), open gewerkt of doorzigtig mand- of korfwerk.

Fakirs, pl. arab. (*fakir*), eig. armen; muhamedaansche boetende bedelmonniken; indische kluizenaars, die zich zelven op velerlei wijzen pijnigen.

Falak of l. **falâkah**, turk. (v. h. arab. *falak*, spleet, iets opgespletens), een hout met eenen strik, waarmede in Turkije de voeten worden vastgesnoerd van zulke overtreders, die de bastonnade moeten ontvangen; ook z. v. a. **bastonnade** (z. a.).

Faland, eene oud-duitsche benaming des duivels, nog hier en daar gebruikelijk.

Falbăla, f. fr. (een door zekeren heer d e L a n g l é e onder Lodewijk XIV in scherts

uitgedacht woord), een ruim geplooid boordsel, afhangende versierde zoom aan vrouwenkleederen, gordijnen enz.

Falcáde, f. fr., in de rijschool: het sterke buigen der achterpooten van een paard, kleine courbettes vóór het stil houden, waarbij het paard met snelle bewegingen schijnt te gaan zitten.

Falchom, m., eene russische lengtemaat, ruim een' vadem bedragende.

falcidĭa quarta, f. lat. Jur., het vierde gedeelte eener erfenis, dat de erfgenaam van de door hem uit te reiken, te ruim gestelde legaten des erfmakers vooraf kan inhouden (naar den voorsteller dier bepaling, den rom. volkstribuun Falcidius in het jaar 41 vóór Christus).

Falcōna, f. mid. lat. (v. h. lat. *falco*, valk), **faucon**, m. fr. (spr. *fokóng*), eene soort van vroeger gebruikelijk grof geschut, eene veldslang (hoogd. *falkaune*); **falconét**, n. (verklw. v. *falcona*), eene kleine veldslang, de kleinste soort van veldgeschut.

Faldage, n. eng. (spr. *fâldeedzj*); mid. lat. *faldagium*, v. h. angels. en eng. *fald*, *fold*, schaapskooi), het drijfregt in Engeland; *fâldfee*, n. (spr. *—fie*), drijfgeld.

Faldistorĭum, n. mid. lat. (waarsch. v. h. angels. *fald*, omtuining, traliewerk; v. a. van *falten*, vouwen, dus oorspr. een vouwstoel, een stoel, die zich laat zamen slaan?), de bisschopszetel in de roomsche kerk.

Falérner, m. een bij de oude Romeinen beroemde wijn uit het gebied van Falerne in Campanië.

Falibourde, f. fr. (spr. *—bóerd'*), een sprookje, leugen, eene fabel.

Faligoterie, f. fr. (spr. *—ghot'ríe*), gekheden, malle kuren, onnoozele streken.

Fallacĭa, f. lat., het bedrog; Log., eene bedriegelijke sluitrede, een schijnbewijs; *fallacĭa optĭca*, een gezigts- of oogenbedrog, eene oogmisleiding; **fallacieus**, bedriegelijk, misleidend, begoochelend.

falléren of l. **failléren** (spr. *falj—*) of **falliet** l. **failliet zijn**, fr. (*faillir*, eig. feilen, ontbreken), buiten zijne schuld niet in staat zijn om te betalen, zijne betalingen moeten staken, zich voor buiten staat ter betaling verklaren; **fallibel** of **faillible**, fr. (spr. *faljíbel*), aan dwaling onderworpen, feilbaar; **fallibiliteit**, f. de mogelijkheid tot dwalen, feilbaarheid; bedriegelijkheid; **fallimént** (it. *falliménto*) of **fallissement**, n., l. **faillite**, f. fr. (spr. *faljiet'*), het onvermogen om te betalen, het staken der betalingen, de betalingsonmagt, het niet frauduleus bankroet; een **falliet** of **failliet**, m. een ter betaling onvermogende.

Falsum, n., pl. **falsa**, lat. (v. *fallĕre*, misleiden, bedriegen), opzettelijk bedrog, vervalsching; **falsi-rekening**, z. v. a. *regŭla falsi*, z. ond. **regel**; *falso bordóne*, it. of *faux bourdon*, fr. (spr. *fo boerdóng*), Muz., vrije begeleiding (accompagnement) van een koraal of *cantus firmus*, of ook de begeleiding van de bovenstemmen in sextenaccoorden; **falséren** of **falsificéren**, vervalschen; **falsātie** of **falsificātie**, f. vervalsching, schriftvervalsching; **falsarĭus**, m. lat., een bedrieger, vervalscher, inz. een vervalscher van handteekeningen, oorkonden enz.; **falset**, n. (it. *falsétto*, fr. *fausset*, spr. *foossé*), Muz., de discant- of altstem, die door de persing der luchtpijp wordt voortgebragt en de vrouwestem nabootst, de faussetstem, valsche stem; **falsettíst**, **faussettíst**, m. die met zulk eene stem zingt; **falsiloquĭum**, n. lat., de valsche, bedriegelijke taal, leugen; **falsimonĭa**, f. bedriegerij, valschheid.

Fama, f. lat. (v. h. gr. *phēmē*, geluid, geroep), de mare, het gerucht, de algemeene nieuwstijding; de goede of kwade naam, faam; de godin der geruchten, de verbreidster van goed en kwaad, jongste dochter der Aarde; *salva fama*, met voorbehoud en zonder nadeel des goeden naams: **fameus** (lat. *famōsus*, fr. *fameux*), befaamd of vermaard, zoo ten goede als ten kwade, beroemd, berucht, wereldkundig; ook wel al wat uitstekend, in 't oog vallend is; **famōsa** of **fameuse**, f. Bot., eene soort van anjelieren, die slechts op het bovenste gedeelte v. het bloemblad met kleurteekening voorzien, doch van onderen altijd wit zijn; *famōsus libéllus*, m. lat., een schand- of schotschrift, fameus libél; *famōsa actĭo*, f. eene aanklagt, die de eer betreft; *famōsum carmen*, n. een schimpdicht; *famōsum judicĭum*, een onteerend vonnis.

Familie, f. lat. (*familĭa*, fr. *famille*), de huiselijke maatschappij (ouders, kinderen, verdere huisgenooten, bedienden), het huisgezin; de gezamenlijke, onder eenen huisvader staande verwanten; de maagschap, het geslacht, huis, de stam; de afkomst, oorsprong; *familia herciscúnda*, nw lat., eene maagschap, die haar erfgoed verdeelt; **familiair** (lat. *familiāris*), vertrouwd, vertrouwelijk; gemeenzaam, gemeen, ongedwongen, vrij; door gewoonte eigen; **familiariteit**, f. de vertrouwelijkheid, gemeenzame omgang, naauwe kennis; **zich familiariséren**, zich vertrouwd of gemeenzaam maken, zich te veel vrijheid veroorlooven, zich met eene zaak naauw bekend maken; *familiarĭter*, vertrouwelijk, gemeenzaam; **familiāren**, pl., eig. huisvrienden, vertrouwden; kondschappers, spionnen, dienaars der inquisitie, ook bedienden eener universiteit enz. in Spanje; **familisten**, pl., eene godsdienstpartij in Engeland en Holland, die zich tot eene *familia caritātis* (liefdefamilie) vereenigde, omstreeks 1575 door Heinrich Niklas

uit Munster gesticht; *en famille*, fr. (spr. *ang famielj'*), in den huiselijken kring.

Famis, pl. Merc., smirnasche zijden stoffen, met goud doorwerkt.

Famn, eene zweedsche lengtemaat, de vadem, = 1,7814 ned. el.

Famŭlus, m. lat., een dienaar, oppasser, helper, inz. de dienaar eens geleerden, eens professors aan duitsche hoogescholen, z. v. a. amanuensis; **famuléren** (lat. *famulāri*), dienen, dienst doen, oppassen; **famulánt**, m. een dienstdoende, knaap, dienaar; **famulatuur**, f. de dienst, oppassing, het hulpbetoon.

Fan, n. het sanskrit der boeddhisten in China.

Fanál, m. fr. (mid. lat. *fanarĭum*, it. *fanále*, v. h. gr. *phănós*, kaars, fakkel), een scheeps-, havenlantaarn; vuurtoren, vuurbaak, seinvuur op de kusten of aan den ingang der havens; oneig. een wegwijzer, gids.

Fanam, ook **fano**, **fanum**, port. *fanão*), eene gouden en zilveren munt van verschillende waarde in O. Indië.

Fanár, m. de wijk der Grieken in Constantinopel (zoo benoemd naar den daarstaanden vuurtoren; nw gr. *fanari;* vgl. **fanal**); **fanarióten**, pl., meest rijke grieksche familiën in Constantinopel.

fanatiek (lat. *fanatĭcus*, *a*, *um*, v. *fanum*, tempel), dweepachtig, dweepziek, vol zotte inbeeldingen, uitzinnig; **fanatĭcus**, m. een dweeper, geestdrijver, overdreven ijveraar in godsdienstzaken, uitzinnige; **fanatiséren**, Neol., dweepachtige gevoelens inboezemen, fanatiek maken; **fanatísmus**, n. de dweeperij, geloofsdweeperij, buitensporige ijver voor geloof en meeningen.

Fanchon, f. fr. (spr. *fangsjóng*), verklw. van Francisca: Fransje, als meisjesnaam.

Fandángo, m. een spaansche volksdans, reeds bij Plinius vermeld, die in $\frac{3}{4}$ maat met castagnetten gedanst wordt.

Fandaróle, f. een luchtige, vlugge provençaalsche dans in $\frac{6}{8}$ maat.

Fanéga, f. eene graanmaat in Spanje en Portugal, schepel: in Spanje = 56,3 kop en verdeeld in 12 celemines, in Portugal = 54,263 kop en verdeeld in 4 alquires, 16 quartos, 32 oitavas en 128 selemines; **fanéga** of **fanegáda**, eene vlaktemaat in Spanje = 0,459 bunder.

Fanfare, f. fr. (spr. *fangfáar';* waarsch. een klanknabootsend woord), een trompetstuk, vrolijk jagtstuk; het trompetgeschal bij het inhouwen der ruiterij; ook geraas, groote ophef; **fanfaron**, m. (spr. *fangfaróng*), een pogcher, grootspreker, snorker, snoever, zwetser, windbuil, ijzervreter, opsnijder; **fanfaronnáde** of **fanfaronnerīe**, f. pogcherij, grootspraak, snoeverij, zwetserij enz.; **fanfaronnéren**, opsnijden, pogchen, den gebraden haan spelen.

Fanfreluche, f. fr. (spr. *fangfr'lúusj'*, v. *freluche*, een zijden kwastje), beuzelingen, strikken en kwikken, snorrepijperij.

fannisch papier, oud-egyptisch papier v. 10 oude duimen, = 0,26102 ned. el breed.

Fanny, vrouwenn.: eng. afkorting van Francisca.

Fano, **fanum**, z. **fanam**.

Fant, m. hoogd. (it. *fante*, waarsch. niet v. h. lat. *infant*, kind, maar v. h. oudd. *fandio*, *fendo*, voetganger, voetknecht; vgl. **infanterie**), een jong, winderig mensch, een zotte, nietsbeduidende windbuil; van daar het verklw. **fäntchen** (spr. *fentchen*).

Fantasīe, f. it. (*fantasia;* vgl. **phantasie**), Muz., een luimig spel voor de vuist, een willekeurig spel, eene soort van muzikale improvisatie; **fantaséren** (*s* = *z*), zonder noten, enkel willekeurig naar zijn gevoel en invallen voor de vuist spelen; **fantást**, z. **phantást**; **fantôme**, z. **phantôme**.

Fantasmagorie, z. **phantasmagorie**.

Fanti, pl. it., de klerken der kamer van koophandel te Venetië, schrijvers van het handelsgeregt; ook eene soort van deurwaarders.

Faquin, m. fr. (spr. *fakéng;* v. h. it. *facchino*, lastdrager), een houten man, eene pop, naar welke men in rijbanen met de lans stoot; een nietswaardige kerel, rekel, schoft, schobbejak; een onnoozele, ijdele gek; **faquine**, f. (spr. *fakíen'*), een slecht, gemeen vrouwspersoon, eene slet enz.; **faquinerīēn**, pl. (spr. —*ki*—), schelmen- of schurkenstreken, laagheden; **faquinísmus**, n. Neol., het karakter, het bestaan v. eenen hoogmoedigen zot.

Fara, m. (uit de talen v. d. Orinoco), het zuid-amerikaansche buideldier, z. **opossum**.

Faramieten, pl., eene muhamedaansche secte, die de leerstellingen van Ali volgt.

Farămund, oudd. mansn. (v. *fára*, het geslacht), beschermer v. h. geslacht, familieschuts (vgl. **Edmund**).

Faratélla, f. een gewigt op het vasteland van O. Indië, = 0,8566 ned. pond.

Farce, f. fr. (spr. *fars';* v. h. lat. *farcīre*, stoppen, vullen), 1) het vulsel, fijn gehakt en met beschuitskruim, kruiderij enz. vermengd vleesch tot vulsel; 2) eig. een gemengd of mengelstuk: een kluchtspel, grappig nastukje; malle kuur, snakerij, klucht, belagchelijke streek; **farceur**, m. een grappenmaker, koddige of drollige vent, hansworst; **farcéren**, vullen, met vulsel stoppen; **gefarceerd**, opgevuld, volgestopt, inz. van wild, visch enz., b. v. een gefarceerde snoek (en niet, gelijk men, zot genoeg, zoo dikwijls hoort: een geforceerde snoek).

Farcel, **farcella**, **farazella**, f. een gewigt in Arabië van $2\frac{1}{2}$ a 3 centenaars.

Fardage, f. fr. (spr. *fardáazj'*), Mar., rijshout, dat ter wering van de vochtigheid

in het ruim wordt gelegd; nuttelooze, hinderlijke voorwerpen, opperlast.

Farde, f. fr. Merc., eene baal Moka koffij, wegende 37 livres of 18,1115 ned. ponden.

Fardel, n. hoogd. (it. *fardéllo*), een bundel, pak; in Opper-Duitschland ook eene maat voor ellestoffen.

fardéren, fr. (*farder*), blanketten, opsmukken, een schoon voorkomen geven; een' valschen glans of de appretuur aan lakens of stoffen geven; bemantelen, verbergen.

Farding, z. **farthing**.

Fardo, m. eene inhoudsmaat voor drooge waren in Spanje en te Goa, = 20 a 21 ned. ponden.

Farenteit, z. **gordiën** ond. **gordiaansche knoop.**

Fargot, fargo, m. in België en N. Frankrijk eene baal koopwaren van 1½ centenaar.

Faribólen, pl. fr., sprookjes, gekheden, vodderij, wisjewasjes, praatjes voor de vaak.

Farien, **farin** of **farin-suiker**, m. (v. h. lat. *farīna*, meel), meel- of poedersuiker, keukensuiker, z. **moscovade**; **farineus**, melig: Pict., te dof, te mat van kleur.

Farinélla, f. nw lat., eene soort v. paddestoel of champignon.

Farinet, m. fr. (spr. *fariné*), de dobbelsteen, die slechts op eene der zes zijden oogen heeft.

Farm, n. eng. (z. v. a. het fr. *ferme*), eene pachthoeve, boerderij; **farmer**, m. een pachter, hoefpachter.

far niente, z. *dolce;* **faro**, z. **pharaospel.**

farouche, fr. (spr. *faróesj'*; v. h. lat. *ferox*), wild, schuw, schuchter, menschenschuw; ruw, gestreng.

Farsáng (vgl. **parasange**), eene armenische mijl, waarvan er 25 op eenen graad gaan.

Fárthing, m. eng. (ontst. uit *fourthing*, deeling in vieren), de kleinste eng. munt = ¼ penny (z. a.); oneig. iets onbeduidends, van zeer geringe waarde; **farthing-deal** (spr. —*diel*), of enkel **farthing**. **farundel**, het vierde gedeelte van een morgen of acre, = 0,10125 bunder.

Fárthinggale, m. eng. (spr. —*gheel;* uit h. fr. *vertugade*, z. a.), hoepelrok der boerenvrouwen in Engeland.

Farundel, z. ond. **farthing**.

fas, n. lat., regt, billijkheid; *fas et nefas*, met regt en onregt of op allerlei wegen, door regtmatige en onregtmatige middelen.

Fasánt, m. (gr. *phasiānos*, lat. *phasiānus*, naar de rivier Phasis in Azië), een vogel v. het hoendergeslacht, wiens vleesch zeer geschat wordt, goud- en zilverfasant.

Fásces, pl. lat. (v. h. sing. *fascis*, in 't algemeen bundel), de strafbundels, een bundel roeden of stokken rondom eene uitstekende pijl gebonden, de pijlbundels, die als teeken van gezag door de lictores vóór de hooge overheidspersonen in het oude Rome gedragen werden.

Fasch, m. een stuk sterk zoolleder, ter lengte van 14 en ter breedte v. 7 palmen.

Fasching (spr. *fásjing*), in Opper-Duitschland, vastenavond, carnaval.

fascĭa, f. lat., een band, zwachtel; *fascĭa invérsa*, f. Chir., het omgekeerde of omgeslagen windsel; *f. lata*, eig. de breede zwachtel; Anat., de breede dijescheede, een pezig vlies, dat de spieren van de bovendij omgeeft; *f. stellāta*, Chir., sterverband; *fascĭa triangulāris ad ocŭlos*, het driehoekig oogverband; **fasciātie**, f. de inbinding of inwikkeling in zwachtels of windsels.

Fascíkel, m. lat. (*fascicŭlus*, verklw. v. *fascis*), een bundel, bos, pakje, eene verzameling enz.; vgl. **convoluut**; **fasciculéren**, in bundels of bossen bijeen doen, opbossen, tot pakken binden.

fascinéren, lat. (*fascināre*), betooveren, begoochelen, beheksen; verblinden; **fascinātie**, f. de zoogenaamde beheksing, betoovering; verblinding, misleiding; **Fascīnus**, m. eene romeinsche godheid, die tegen betoovering en hekserij beschermde.

Fascínes, fr. (it. *fascina*, v. h. lat. *fascis*, bundel), rijshout, takkebossen, mutsaards, die bij waterwerken, bij den bouw v. veldschansen, batterijen enz., ook bij belegeringen, om de grachten voor de vesting tot het stormloopen te vullen, gebruikt worden.

fascis, m. lat., z. boven bij **fasces**; *fascis major*, m. lat., eene baal; *fascis minor*, een riem papier.

Faseole, z. **phaseole**.

Fashion, eng. (spr. *fésjun;* v. h. fr. *façon*), dragt, mode, trant, snede, levenswijs; rang, stand, staat; **fashionable** (spr. *fésjunnebel*), naar de mode, modisch, beschaafd, verfijnd, deftig, fatsoenlijk, naar de wereld; een **fashionable**, een man van fijne beschaving, naar de wereld; modegek, pronkertje, in de laatste beteekenis ook **fashionist** en **fáshionmonger.**

Fassie, z. ond. **fateren**.

Faste, m. fr. (v. h. lat. *fastus*, trots, praal), de pronk, praal, zwier, pracht, hoovaardij, **fastueus** (fr. *fastueux*, lat. *fastuōsus*), pralend, pronkend, zwierig, prachtlievend, hoovaardig, hoogdravend; *fastuōso*, it. Muz., prachtig, plegtstatig, verheven.

Fasti of **fasten**, pl. lat. (eig. de lijst der regtsdagen, *dies fasti*), kalender of tijdwijzer, kalender der feesten; jaarboeken, tijdboeken; *fasti majōres*, marmeren tafelen, op het kapitool te Rome geplaatst, en waarop de namen der consuls, dictators en andere regeringspersonen, gelijk ook de merkwaardigste gebeurtenissen werden ge-

grifleld; *fasti minōres*, een feestkalender van den pontifex.

fastidieus, lat. (*fastidiōsus*, *a*, *um*, van *fastidium*, trotsche versmading, walging), langwijlig, verdrietig, lastig, walgelijk.

fastōso, **fastueus**, z. ond. **faste**.

Fat, m. fr. (v. h. lat. *fatŭus*, laf, smakeloos), iemand, vol ingenomenheid met zich-zelven, die bij vrouwen veel meent te gelden of wiens opschik uiterst gezocht is, een ingebeelde zot, gekje, pronkertje, lafbek; als adject. (ook wel **fattig** of zelfs **fatterig**), gek, ingebeeld, laf, onbeschaamd; **fatuiteit**, f. lat. (*fatuĭtas*), lafheid, zotheid, ongerijmdheid als gevolg van verwaandheid.

Fata, pl. van **fatum** (z. a.); **fataal**, **fatalismus**, enz., z. ook ond. **fatum**.

Fata-Morgána, f. it., luchtspiegeling, eene soort van gezigtsbedrog, waardoor men in de verte of aan den hemel als achtergrond, bij helder, warm en stil weder, beelden van allerlei voorwerpen, als schepen, torens, kasteelen enz. bespeurt, die zich toch inderdaad niet daar bevinden, maar een gevolg zijn eener bijzondere soort van straalbreking, bij welke een temperatuur-verschil van digt op elkander liggende luchtlagen van veel invloed schijnt. De gunstige oorden voor die luchtspiegeling, welke het bijgeloof voor het werk der Fata of toovergodin Morgana houdt, zijn de kusten der siciliaansche zeeëngte, de groote zandvlakten van Perzië, Neder-Egypte enz.

fatigéren, lat. (*fatigāre*) of **fatiguéren**, fr. (*fatiguer*), vermoeijen, afmatten, uitputten, lastig vallen; uitmergelen (een akker); Pict. & Sculp., al te gekunsteld, te angstig bewerken, zoodat de losheid en frischheid verloren gaat; **fatigánt**, vermoeijend, afmattend; langwijlig, vervelend; **fatigātie**, f. de vermoeijenis; **fatigue**, f. fr. (spr. *fatiegh'*), de vermoeijenis, vermoeidheid, de afmattende inspanning.

Fatime, arab. vrouwenn.: de kinderspenende (zamengetrokken Fatme); **fatimieten**, pl., de naam eener arabische dynastie, die door Mahadie Obaidallah (910—934) werd gegrondvest en omstreeks twee eeuwen in Egypte heeft geheerscht.

fatéren, lat. (*fatēri*), bekennen, belijden; **fassie**, f. nw lat., de bekentenis, aangifte, inz. de aangifte van vermogen of inkomsten.

Fathom, m. de eng. vadem, = 6 eng. voeten of ongeveer 1,83 ned. el.

Fatsoen, z. façon.

fattig, z. ond. **fat**; *fattura*, it., z. v. a. **factuur**; **Fatua**, z. **Fauna** ond. **Faunus**; **fatuiteit**, z. ond. **fat**.

Fatum, n. lat., het noodlot; Myth., een zoon v. den Erebus en den Nacht; de blinde, onvermijdelijke voorbeschikking der gebeurtenissen zonder grond en doel, het lot, de bestemming; pl. **fata**, lotgevallen; **fataal** (lat. *fatālis*), door het noodlot beschikt; noodlottig, onheilbrengend, verderfelijk, onvermijdelijk; leelijk, netelig, treurig, heilloos, onzalig; walgelijk of onuitstaanbaar; **fatalísmus**, n. het geloof aan de leer van een onvermijdelijk noodlot, de noodlotsleer, inz. Theol., de leer van de onbepaalde voorbeschikking tot zaligheid of verdoemenis, vgl. **prædestinatie**; **fatalíst**, m. een aanhanger van die leer, een noodlotsleeraar, vriend der voorbeschikking; **fataliteit**, f. het onvermijdelijk noodlot, een ongeluk, eene wederwaardigheid, een rampspoed; noodlottig voorval.

Fatuus, m., z. **Faunus**.

Faubourg, m. fr. (spr. *fobóer*); ontst. uit *fors-bourg*, v. h. lat. *foris*, buiten, en burg, mid. lat. *burgus*), de voorstad.

Faucon, z. **falcona**.

faufiléren, fr. *faufiler* (spr. *fo*—), rijgen, met zeer wijde steken naaijen; kennissen aanknoopen, verbindtenissen aangaan.

Faunen, pl. lat. (*fauni*), rom. Myth., veld- of boschgoden met hoornen, bokkepooten en staart, voorgesteld als laagzinnelijke, ontuchtige, geile wezens; zij waren nogtans minder leelijk dan de satyrs (z. a.); **fauna**, f. de dierenbeschrijving of eene vermelding van al de dieren, die in een bijzonder land of oord inheemsch zijn; **faunesk** of **faunisch**, naar een' boschgod gelijkend, grof, ruw, plomp, zinnelijk, ontuchtig, geil.

Faunus of **Fatŭus**, 3de koning van Italië; hij voerde den landbouw en de vereering der goden bij zijne onderdanen in; huwde met zijne zuster **Fauna** of **Fatua**, en werd met haar door de Romeinen onder de godheden geplaatst. Fauna werd als *bona dea* (goede godin) vereerd, en zoo met Cybele verward, die mede dien bijnaam droeg.

Fausse-alarme, f. fr. (spr. *foos'*—; v. *faux*, *fausse*, valsch.) Mil., een loos of valsch alarm, onnoodige wapenkreet; **fausse-attaque**, f. (spr. *foos' attàk'*), een schijnaanval; **fausse-braie**, f. (spr. —*brè'*), Fort., de onderwal, benedenwal; voorgrond of terras van een slot; **fausse-clef**, m. (spr. — *klee*), de valsche sleutel, looper, keizer; **fausse-couche** (spr. —*koesj'*), eene miskraam, te vroege geboorte; **fausse-fenêtre**, f. een blind venster; **fausse-queue**, f. (spr. —*keu'*), een onzuivere stoot, misstoot op het biljart.

fausséren, f. (*fausser*; spr. *fooss*—), verbuigen, krommen, b. v. tot eene

kling; verdraaijen, b. v. eenen sleutel; uit de rigting of de regte lijn geraken.

Fausset, z. **falset.**

Faust en **Faustijn**, lat. (v. *faustus*, gelukkig), mansn.: de gelukkige; vr. **Faustīne.**

Faute, f. fr. (spr. *foot'*), fout, feil, gebrek, misslag, verzien; *faute de mieux* (spr. — *mjeu*), bij gebrek van beter; *sans faute* (spr. *sang* —), zonder fout, ongetwijfeld, voorzeker, vast.

Fauteuil, m. fr. (spr. *fotuilj'*; v. h. mid. lat. **faldistorĭum**, z. a), een armstoel, leuningstoel, de eerezetel.

faux, fr. (spr. *foo*; v. h. lat. *falsus*, *a*, *um*), valsch, onecht, onwaar; **faux-argent** (spr. *foozarzjáng*), kattenzilver; **faux-bourdon**, z. *falso bordone*; **faux-brillant**, m. (spr. *foobrieljáng*), een onechte of valsche edelsteen; in 't algemeen valsche glans, bedriegelijke schijn, klatergoud, schijnverdienste, valsche welsprekendheid enz.; **faux-coup**, m. (spr. *fookóe*), een misstoot, misslag; **faux-feu**, Mar., blikvuren, een nachtelijk scheepssein met buskruid; ook het afbranden v. h. pankruid; **faux-frais** (spr. *foofrè*), kleine onkosten, bijuitgaven; **faux-fuyant**, m. (spr. *foofwi-jáng*), eene uitvlugt, een valsch voorwendsel; **faux-jour**, n. (spr. *foozjóer*), valsch licht, verkeerde lichtgeving aan schilderijen; vallicht; **faux-pas**, m. (spr. *foopá*), een misstap; **faux-semblant**, n. (spr. *foosangbláng*), valsche schijn, misleiding, verblinding; **faux-titre**, m. Typ., de verkorte titel op het schutblad.

Fautor, m. lat. (v. *favēre*, gunnen), fr. **fauteur**, een begunstiger, beschermer, bevorderaar, schutsheer, patroon; **faveur**, f. fr. (v. h. lat. *fávor*), gunst, genegenheid, gunstbetuiging, begunstiging, voorschot, beschutting, welwillendheid, goedheid, zachtheid, genade, vergeving, beleefdheid; *à la faveur*, onder begunstiging, onder de bescherming, met hulpe van; *en faveur* (spr. *ang*—), ten gunste, ten behoeve, ten voordeele; in trek, begeerd (van waren, effecten enz.); *par faveur*, uit gunst of beleefdheid; **faveurs**, pl., gunstbetooningen; ook eene soort van smal zijden lint; **faveur-dagen**, Merc., nazigt-dagen, wisseluitstel, z. **respijt-dagen**; **favorābel**, lat. (*favorabĭlis*, *e*), gunstig, genegen, voordeelig; **favoriséren** ($s = z$), begunstigen, gunstig, genegen zijn; **favoriet**, m. (it. *favorito*, fr. *favori*), een gunsteling, lieveling, in zamenst. b. v. favorietpaard, favorietspijs enz., het geliefdste paard, de lievelingsspijs enz.; **favorite**, f. de gunsteling, begunstigde, geliefde, b. v. sultáne favoríte, diegene onder de vrouwen des sultans, die hij gerekend wordt de meeste liefde toe te dragen en die hem den vermoedelijken erfgenaam des troons heeft gebaard; ook de naam van vele aanzienlijke landhuizen; N. H., het geelsnavelig waterhoen van Cayenne; zeker openbaar rijtuig te Parijs; de **favorite** (*couleur*) in het kaartspel: de kleur of de soort der kaart, die gekeerd is en den voorrang boven de andere heeft, de beste, de kleur; **favorieten**, pl., de bakkebaarden; **favorietje**, zeker mode-krulletje aan den hoofdtooi der dames; **favoritismus**, n. Neol., het stelsel of het misbruik van het bevorderen der gunstelingen.

Favonĭus, m. lat., de westewind, de zephyr der Romeinen.

favorabel, favorite, enz., z. ond. **fautor.**

Favosieten, pl. nw lat. (v. h. lat. *favus*, honigraat), eene celvormige koraalversteening.

fax et tuba, f. lat., eig. fakkel en trompet; de aanvoerder, aanlegger, raddraaijer, belhamel, hoofdpersoon.

Fayence of **faïence**, n. fr. (spr. *fajángs'*) ook **majolĭca**, f. eene soort van plateel- of aardewerk, onecht of half porselein, halfgoed, zoo geheeten naar de plaats der uitvinding Faenza in Italië; v. a. echter naar het vlek Fayence bij Frejus in Zuid-Frankrijk.

Fazénta, f. in Portugal de naam van het departement der tollen en inkomsten, en van het proviandwezen te water en te land.

febris, f. lat., de koorts; *febris malígna*, eene kwaadaardige, heete koorts; *f. quartāna*, eene derdendaagsche koorts; *f. quotidiāna*, eene alledaagsche koorts; *f. tertiāna*, eene anderdaagsche koorts; **febricitéren** (lat. *febricitāre*), met de koorts behebt zijn, de koorts hebben, aan de koorts loopen; **febricitánt**, m. een koortslijder; **febrifugĭum**, n. het afnemen, wijken, ophouden der koorts; *febrifugĭa*, pl., koortsverdrijvende, koortsgenezende middelen; **febriel** of **febrīlisch**, nw lat., koortsachtig, koortsaardig.

Februarij, m. lat. (*februarĭus*), de tweede maand des jaars, sprokkelmaand. De latijnsche benaming leidt men af van de *februalia* of reinigingsfeesten, die in deze maand (de laatste van het romeinsche jaar) gevierd werden, en hunnen naam droegen naar den god Februus (van *februāre*, reinigen), wien deze maand geheiligd was; de nederduitsche naam zegt zooveel als spruitkoolmaand.

feces, z. *faeces.*

Feciales, l. **fetiales** (z. a.).

fecit, lat., of afgekort *fec.*, hij heeft het gemaakt (op kunstwerken).

feculent en **feculentie**, z. **fæculent** enz. ond. *faeces.*

Fecunderen, fecundatie enz., z. **fœcunderen.**

Federaal, **federalísmus** enz., z. **fœderaal** enz.

Fee, f. (fr. *fée;* it. en sp. *fata;* oudd. *fei*, *feie;* v. h. lat. *fata*, eene waarzegster, of v. h. celtisch *faer*, van daar eng. *fairy*), naar het volksgeloof, inz. der celtische en romanische landen: bovenmenschelijke, vrouwelijke wezens, die waarzegsters en tooveressen zijn, doch eene beperkte magt hebben, deels schoon gevormd en goed, deels leelijk en boos zijn; eene toovergodin; **féerie**, f. fr., de tooverkunst, betoovering.

fee, n. eng. (spr. *fie;* z. v. a. *feudum*, z. a.), leen, cyns, belooning, f o o i.

Feinam, m. eene munt te Suratte, omtrent = 2½ cent.

Feinte, f. fr. (spr. *fèngt'*), de veinzerij, list, looze streek, vond, uitvlugt; een misleidende stoot bij het schermen, f i n t (z. a.).

Felicitas, enz., z. ond. **Felix**.

Felippo, z. **Filippo**.

Felix, lat. mansn.: de gelukkige; *felìciter*, gelukkig, ook heil u! geluk er meê! en z. v. a. **bravo**; *felix merìtis*, gelukkig door verdienste, de zinspreuk eener aanzienlijke maatschappij van beoefenaars en beminnaars der wetenschappen en kunsten te Amsterdam; **Felicìtas**, f. de vergode gelukzaligheid bij de oude Romeinen; **feliciteren**, geluk wenschen; **felicitātie**, f. de gelukwensching, heilwensch, zegenwensch.

Fellah, m. arab. (v. *falah*, ploegen), landbouwer, landbouwdrijvend Arabier.

Felloplastiek, z. **phelloplastiek**.

Fellow, m. eng. (spr. *fellou;* ijsl. *felag*, deensch *fälle*), gezel, genoot, makker, kameraad; ambtgenoot, medelid, inz. medelid van eene inrigting voor hooger onderwijs, van een collegie in Engeland.

Feloek, f. (fr. *felouque*, it. *felucca;* v. h. arab. *felûkah*, v. *fulk*, schip), een snelschip, een klein sloepvormig vaartuig zonder verdek, met zeilen en riemen, voor de kustvaart, inz. in de Middellandsche zee.

Felonīe, f. (fr. *felonie*, mid. lat. *felonìa*, v. *felo*, een trouwelooze, opstandeling; fr. *félon*; vgl. ook *filou*; waarsch. uitgegaan v. h. duitsche *fehlen*, *feilen*), de schending der leenpligten van eenen vasal jegens zijnen leenheer of ook omgekeerd, leenmisdaad, leenpligtschending; trouwbreuk jegens de overheid; in Engeland iedere doodmisdaad.

Felour, eene noord-afrikaansche koperen munt, omtrent = ½ cent.

Fels, eene koperen munt te Marocco, omtrent = 2½ cent.

Felp, z. **fulp**.

feminijn, lat. (*feminīnus*, *a*, *um*, van *femìna*, vrouw, vrouwelijk; een **feminīnum**, n. een vrouwelijk woord; *genĕris feminīni*, van het vrouwelijk geslacht; **feminiséren**, barb. lat., vrouwelijk of verwijfd maken.

femme de chambre, f. fr. (spr. *faam' de sjàngbr'*), kamenier; *femme de charge* (spr. — *sjàrzj'*), huishoudster.

femoraal, lat. (v. *femur*, dij), wat het dijbeen betreft, tot de heupen behoort.

Fencibles, pl. eng. (spr. *fénsibb'ls*, van *to fence*, beschutten, verdedigen), kustbewaarders, strandverdedigers.

Fenegriek, n. (lat. *foenum graecum*), eig. grieksch hooi, een sterk riekend medicinaal kruid, dat wel als huismiddel gebruikt wordt.

Fenetrage, f. fr. (spr. — *tràazj'*, van *fenêtre*, venster), het vensterwerk, de gezamentlijke vensters van een gebouw.

feodaal, **feodaliteit**, enz. fr., voor **feudaal** enz., z. **feudum**.

Féodor, russ. mansn., z. v. a. **Theodoor**; **Feodosīa**, z. v. a. **Theodosia**.

Ferandine, z. **Ferrandine**.

Ferdinand, mansn., oorspr. sp. **Fernándo**, ontstaan uit het oudd. H e r i m a n, z. **Herman**.

Ferding, ook **ferd**, **ferto**, **ferton**, op vele plaatsen van Duitschland en ook hier en daar in Rusland de naam eener munt, die het vierde gedeelte eener andere is; vgl. **farthing**.

Ferédsche, f. arab., een turksch overkleed, naar onze kamerjaponnen gelijkende.

Ferĭën, pl. lat. (*feriae*), feestdagen, vrije dagen, rustdagen, dagen van ontspanning; *ferìae caniculāres*, vrije hondsdagen, hondsdagen-rusttijd.

Ferĭo, in de zegswijzen: **iemand** *in ferio* **overtuigen**, d. i. hem eene dragt slagen toedienen, afrossen (met iron. zinspeling op het lat. *ferīre*, slaan, en *ferio*, een verouderd scholastiek woord, dat zekere soort van sluitreden aanduidde.

Ferlét, n. een werktuig der papiermakers en boekdrukkers in den vorm eener T, om er het papier mede op te hangen.

Ferlin, m. fr. (spr. *ferlèng*), eene zeldzame oude fr. munt v. omtrent ¼ d e n i e r; **ferlin** of **fellin**, n. eene zekere engelsche wollenstof.

Ferlino, m. in Italië het $\frac{1}{192}$ gedeelte van een pond.

ferm, fr. *ferme*, v. h. lat. *firmus*, *a*, *um*), vast, onbewegelijk, sterk, standvastig, mannelijk, f e r m; *ferma*, ook *fermāta*, of **fermāte**, f. it. Muz., een aanhouder, het aanhouden of de stilstand v. het gezang of spel op éénen toon; **fermeté**, **fermeteit**, f. fr., de vastheid, standvastigheid, degelijkheid, kracht; *con fermézza*, it. Muz., met kracht en stoutheid.

Ferman, minder goed **firman**, m. perz., bevel; inz. een schriftelijk bevel des turkschen keizers, keizerlijke verlofbrief (patent); pas, aanstelling enz.; ook in O. Indië de schriftelijke vergunning aan vreemde kooplieden om handel te drijven, handelspas.

Ferme, f. fr. (v. h. lat. *firma*, dewijl zij aanvankelijk met muren als bevestigd [**ferm**] waren), de boerderij, pachthoeve, meijerij, het landgoed; de pacht, verpachting; **fermier**, m. (spr. *fermjé*), een pachter; *fermier général* (spr. — *zjenerál*), een opperpachter, benaming van hen, die weleer de inkomsten (*fermes*) des konings van Frankrijk in pacht hadden; **fermage**, f. (spr. *fermáazj*), het pachtgeld, de pacht.

Fermént, n. lat. (*ferméntum*, v. *fervēre*, opbruisen, gisten), het gest- of gistmiddel, de geststof, het gestdeeg, zuurdeeg, de gest; *fermentum morbi*, n. de ziektestof; *f. ventricŭli*, het maagsap; **fermentéren** (lat. *fermentāre*), in gesting brengen; gesten, in gesting geraken; **fermentābel**, nw lat., voor gesting vatbaar; **fermentātie**, f. de gesting, het gesten; oneig. de groote gemoedsbeweging, de volkswoeling, het oproer; **fermentatief**, gesting verwekkend, bevorderend.

Fermeté, **fermeteit**, z. ond. **ferm**.

Fermoir, n. fr. (spr. — *moár*, v. *fermer*, sluiten), boekenhaak of -slot, z.v.a. **clausuur**; de sluithaak in plaats van eene gesp; ook eene soort van beitel.

Fernambúk, n. (naar de landstreek en stad Fernambuco of Pernambuco in Braziliё) of **braziliehout**, eene voortreffelijke, zware, zeer harde houtsoort uit Braziliё in Z. Amerika, van roodachtig gele kleur; zij wordt inz. tot verwstof en rooden inkt gebruikt.

feroce, it. (spr. *feróotsje*; v. h. lat. *ferox*), Muz., wild, onstuimig; **ferociteit**, f. lat. (*ferocĭtas*), de wildheid, woestheid, grimmigheid; onmenschelijkheid, wreedheid.

Feróle, f. Bot., een groote boom van Guiana, die het **feroë**-, **gesatineerd** of **atlashout** oplevert, dat eene schoone roode, met geel gevlamde kleur heeft, de atlasboom.

Feronĭa, f. rom. Myth., eene oorspr. sabinische godheid van duistere beteekenis; men houdt haar voor de godin der boomvruchten, boomkweekerijen en lustwaranden; v. a. de godin der vrijgelatene slaven.

Ferráde, f. fr., brandteeken, het merk, dat den stier in de zuidelijke landen met een gloeijend ijzer wordt opgedrukt.

Ferrage, f. fr. (spr. *ferráazj*), het loon der muntstempelsnijders; ook dat der lakenplombeerders; het boeijen der misdadigers; het beslaan der paarden.

Ferraille, f. fr. (spr. — *rálj*), oud ijzer, oudroest.

Ferrandíne, f. fr. Merc., eene soort v. half zijden stof, welker inslag uit wol, katoen enz. bestaat.

Ferronnière, f. fr. (een metalen voorhoofdband, dames-hoofdsieraad van paarlen, edelgesteenten, goud enz. (eig. ijzerkoopster; zoo geheeten naar de schoone vrouw eens ijzerkoopers *la belle ferronnière*, die in 1538 de minnares van koning Frans I was).

ferrugineus, nw lat. (v. *ferrūgo*, ijzerroest), ijzerhoudend, ijzerachtig.

Ferruminātie, f. lat., het aaneenwellen van het ijzer; de verbinding van twee stukken metaal zonder een derde als soldeersel te gebruiken.

fertiel, lat. (*fertĭlis*), vruchtbaar, winstgevend; **fertiliteit**, f. (*fertilĭtas*), de vruchtbaarheid, weligheid; **fertiliséren** ($s = z$), barb. lat., vruchtbaar maken, bevruchten; bezwangeren.

Ferto, **ferton**, z. **ferding**.

fervént, lat. (*férvens*, v. *fervēre*, bruisen, gloeijen), ijverig, vurig, blakend; hitsig, heet; **fervescéren**, verhitten, ontgloeijen, toornig worden, blaken; **férvor**, m. lat., of **ferveur**, f. fr., de ijver, inz. bij zaken van godsvrucht, bij het gebed enz., innige vrome aandrift; hitte, gloed; **fervidor**, z. **thermidor**.

Fes, z. **fez**.

Fescennīnen, pl., of **fescennijnsche gedichten**, lat. (*fescennīni*, scil *versus*, naar eene oude stad Fescennĭa in Etruriё), eene soort v. oud-rom. schimp- of spotverzen, vol plompe aardigheden en onzedelijke uitdrukkingen, die bij wijze van zamenspraak door twee personen werden opgezegd; oneig. wulpsche bruiloftsgedichten.

Festiloog, m. lat.-gr., eene feestenlijst, lijst der heiligdagen.

Festin, n. fr. (spr. *festéng*), het feest, gastmaal, eeremaal, de vreugdedisch, smulpartij, het festijn; **festíno**, m. it., een italiaansch gemaskerd bal, eene avondvermomming; ook z. v. a. **soirée**.

festīna lente! lat., haast u langzaam! spoed u met bedachtzaamheid! **festinātie**, f. de ijlvaardigheid, spoed, gezwindheid.

festief, lat (*festīvus*), feestelijk; *festivo* of *con festività*, it. Muz., feestelijk, met plegtigheid; **festiviteit**, f. feestelijkheid, plegtigheid, vreugdefeest.

Feston, m. fr. (spr. *festóng*; van het lat. *festum*, dus oorspr. een feestelijke tooi?), festoen, een loof- of lofwerk van bloemen, een opgehangen slingersnoer van loof, vruchten en bloemen enz.; bloemtwijgen; **festonnéren**, met bloem- en loofwerk versieren, omzoomen, behangen.

Fête, f. fr. (v. h. lat. *festum*), een feest, feestdag, vierdag, verjaardag, naamdag, gastmaal enz., z. **festin**; **fête-Dieu**, d. i. eig. Godsfeest: de sacramentsdag; **fêteren** (fr. *fêter*), vieren, feestdag houden; **iemand fêteren**, hem hoogelijk eeren, wel ontvangen, feestelijk onthalen, vleijen.

Fetfah, l. **fetwa** (z. a.).

Fetiales, pl., priesters in het oude Rome, die een collegie van 20 personen uitmaakten, en wier voornaamste taak was den oorlog te verklaren, over den vrede te onderhandelen, geschillen met of tusschen de bondgenooten te beslissen enz., veldpriesters, herauten van vrede en oorlog.

Fetisch of **fetiche**, m. (v. h. port. *feitiço*, tooverij; ook: opzettelijk, door kunst gemaakt, lat. *factitius*, dus van *facĕre?*) een afgod, een of ander zinnelijk voorwerp der afgodische vereering bij de negers in Guinea enz.; ook een toovermiddel; **fetischmus**, n. de fetischdienst, de vereering van zoodanige voorwerpen.

Fettich, m. eene munt van zeer geringe waarde in vele aziatische landen; er gaan er 500 à 600 in eenen gulden.

Fetus, z. **fœtus**.

Fetwa, m. arab., eene regterlijke uitspraak of schriftelijk bescheid v. d. turk. mufti over eene betwiste zaak; ook de bekrachtiging van een vonnis door den grootvizier, zonder welke geene misdaad met den dood kan gestraft worden; **fetwa-emini**, m. (v. h. arab. *enim*, opziener), de geheimraad of helper v. d. mufti.

Feu, m. fr., vuur; *feu d'artifice*, kunstvuur, vuurwerk; *feu volage* (spr. —*wolaazj*); Med., een roosachtig uitslag in het gelaat der kinderen.

Feudum, n. mid. lat. (v. duitschen oorsprong; waarsch. v. h. oudd. *vehu*, angels. *feo*, d. i. oorspr. bezitting, dus geld, cijns, en *ôd*, d. i. goed, eigendom; van daar *fehôd*, eig. cijnsgoed, in tegenst. met *al-ôd*, z. **allodium**), een leen, leengoed; pl. **feuda**, inz. de verzameling der longobardische leenregten; *feudum aedificii*, een leen, waarvan het voorwerp een gebouw is; *feudum antīquum*, een oud stamleen; *f. aulīcum*, een hofleen; *f. castaldiae* of *guastaldiae*, ambachtsleen; *f. castrĕnsi*, burgleen; *f. censuāle*, cijnsleen; *f. collaterāle*, een leen v. zijverwantschap; *f. commūne*, een gemeenschappelijk leen; *f. culināre*, een keukenleen; *f. datum*, een gegeven leen; *f. de camĕra*, een leen of jaarlijksch inkomen uit de kamer; *f. de cavea*, leen uit den kelder; *f. devolūtum*, een vervallen en ingetrokken leen; *f. domestĭcum*, een stamleen; *f. ecclesiastĭcum*, een geestelijk of kerkelijk leen; *f. extra cortem*, een buiten het gebied van den landheer gelegen leen; *f. feminīnum*, een vrouwenleen; *f. francum*, een vrij leen, eereleen; *f. gentīle*, een stamleen; *f. habitatiōnis*, een leen, welks voorwerp een woningsregt is; *f. hereditarium*, een erfleen; *f. ignobĭle* of *plebējum*, een onadellijk, burgerlijk of boerenleen; *f. intra cortem*, een binnen het gebied van den landheer gelegen leen; *f. masculīnum*, een mannelijk of mansleen; *f. mixtum*, een gemengd leen, waarin bij gebreke van mannelijke erfgenamen ook vrouwen tot de erfopvolging werden toegelaten; *f. nobile*, een adellijk of ridderleen, riddergoed; *f. novum*, een nieuw leen; *f. oblātum*, een leen, door overdragt des oppereigendoms ontstaan; *f. officii*, een ambachtsleen; *f. oppignorātum*, een verpand leen; *f. plebējum*, z. *f. ignobile*; *f. rustĭcum*, een boerenleen; *f. seculāre*, een vorsten of vaanleen; *f. urbānum*, een burgerleen; *f. venatĭcum*, een leenregt op eene jagt; *f. vetus*, z. *f. antiquum*; *f. vivum*, een levend leen, d. i. zulk een, waarop de bruiker leven of zich ophouden moet; —*feudi acquisitĭo*, f. de verwerving van een leen; *f. alinatĭo*, f. de vervreemding van een leen; *f. amissĭo*, f. het verlies eens leens; *f. privatĭo*, f. de ontzetting uit een leen; — **feudaal**, een leen, het leenstelsel of het leenregt betreffende, leenroerig; *curĭa feudālis*, een leengeregt, leenhof; *feudālis successĭo*, f. de leensopvolging; *feudāle judicĭum*, n. een leengeregt; *feudalĭa*, pl., leenzaken; **feudaalregt**, leenregt; **feudaal systeem**, het leenstelsel; **feudalist** of **feudist**, m. een leeraar of kenner van het leenregt; **feudalismus**, n. het leenstelsel en de verkleefdheid daaraan, het voorstaan daarvan; **feudalistisch**, het leenstelsel betreffende, of in de verkleefdheid daaraan gegrond; **feudaliteit**, f. de leenverhouding, des leenheers regt en leenmans pligt; *feudatarĭus*, m. een leenman, beleende, vasal.

Feuille, f. fr. (spr. *fuilj'*), blad; **feuille de route**, f. (spr. —*d'roet'*), Mil., een marschbrief, de marschaanwijzing; *feuillemorte*, bruingeel, donkergeel als verwelkt loof; **feuillage**, f. (spr. *fuiljáazj'*), loof, loofwerk, inz. gesneden of geschilderd loof; **feuillanten**, pl. (fr. *feuillants*, eig. bladdragers, naar een' tak met bladen, dien zij in den arm droegen), eene voormalige fr. monnikenorde van den strengen regel van St. Bernard; ook eene club van gematigde mannen in de fr. revolutie, die hare vergaderplaats in het klooster dier monniken had; **feuillantine**, f. eene benedictijner non; ook eene soort van gebak, boterkoekje; **feuilletéren**, bladeren, doorbladeren naslaan; **feuilletón**, m. een klein blad, blaadje; ook dat gedeelte van een dagblad, hetwelk de critiek der letterkundige werken, der tooneelstukken enz. bevat; **feuillette**, f. een fr. wijnvat, bourgognervat, houdende ongeveer ½ ton of mud, = 134,064 ned. kan.

Fexen, pl., naam der cretins (z. a.) in het Salzburgsche.

Fez of **Fes**, m. of n. turk., een donkerrood wollen mutsje, sedert 1826 als algemeene militaire dragt in Turkije ingevoerd (naar de stad Fez in Afrika, waar deze mutsen oorspr. gemaakt werden.

fi, fr., foei! fij! *fi donc* (spr. —*dóng*), foei, foei!

Fiacre, m. fr., een huurkoetsier; eene huurkoets, een tweespan, dat op pleinen en straten van groote steden in menigte gereed staat (zoo geheeten naar den schotschen heilige Fiacre, daar de Franschman Sauvage, die in 1650 te Parijs het privilegie ter daarstelling van opentlijke rijtuigen kreeg, in een huis woonde, waar de heilige Fiacre uithing).

Fiásco, m. it. (pl. *fiaschi*, spr. *fiáski*), eene flesch; eene vochtmaat in Florence, $= \frac{1}{20}$ barile wijn of 2,2792 ned. kan; ook $= \frac{1}{18}$ barile olie of 2,089 ned. kan; **fiasco maken, z. v. a. bankroet maken**; oneig. mishagen, uitgefloten worden (van een tooneelstuk, een' tooneelspeler).

fiat, lat., het geschiede! of toegestaan! bewilligd, verleend! *fiat applicatĭo*, men make de toepassing; *fiat justitĭa et perĕat mundus*, de geregtigheid worde uitgeoefend, al zou de wereld daarbij vergaan! *fiat lege artĭo* of *fiat secúndum artem*, ook afgekort: *f. l. a.* of *f. s. a.*, Med., naar het voorschrift der kunst te bereiden; *fiat mixtūra*, afgekort *F. M.*, de menging geschiede! het worde gemengd!

Fibel, f. hoogd. (uit het gr. *biblos*, boek, ontstaan), een abeceboek.

fibra, f. lat., de vezel; **fibrillen**, pl. nw lat. Anat., zeer kleine vezeltjes; **fibreus**, vezelig; **fibrīne**, f. Chem., de vezelstof, eene witachtige, smaak- en kleurlooze stof, die de spiervezel uitmaakt; **fibrolíth**, m. lat.-gr., de vezelsteen, een witachtig graauwe steen uit het leemgeslacht.

Fibŭla, f. lat., gesp, haak, kram; **fibulatie**, f., z. **infibulatie**.

Ficélle, f. fr., het bindgaren; **ficelléren**, met bindgaren zamen binden, omwinden, omwikkelen.

fichéren, fr. (*ficher*, spr. *fiesj*—), Mil., boren, inboren, inheijen; *feu fichant* (spr. —*fiesjáng*), Fort., inborend vuur, strijkvuur, waarbij de kogel de voorzijde van het naaste bastion treft; **fiche**, f. (spr. *fiesj'*), Mil., een paal ter afsteking der legerplaats; een speelteeken, speelmerk, beentje; het pennetje, waarmede men zijne winst in het tiktakspel aanteekent, ook **fichet**, m. (spr. *fiesjé*).

Fichu, m. fr. (spr. *fiesjú*), een driehoekig vrouwenhalsdoekje, misschien om zijne kleinte zoo genoemd (naar het adject. *fichu*, nietig, gering).

Fictie, f. lat. (*fictĭo*, vgl. *fingéren*), de verdichting, vinding; het verdichtsel; de onwaarheid, leugen; het voorgeven, voorwendsel; Jur., de aanneming van het niet gebeurde als ware het gebeurd, de onderstelling van een geval (*fictĭo juris*).

Fictilĭen, pl. lat. (*fictilĭa*), aardewerk, plateelwerk, pottebakkerswaren; **fictĭle**, een potje, inz. bij apothekers, van daar op recepten: *detur cum fictĭli*, afgekort *d. c. fict.*, het worde in een potje gegeven!

ficus, f. de vijgenboom, de vijg en de gansche daartoe behoorende plantensoort; ook Med., de vijgwrat, zeker vleeschachtig uitwas van verschillende hoedanigheid, meestal venerisch van aard; *ficus indĭca*, f. de banaanboom; *ficus religiōsa*, f. lat., de heilige vijgenboom der Indiërs, pagodenboom.

Fidálgo, m., pl. **fidalgos**, port., of **hidalgo**, pl. **hidalgos**, sp. (vermoedelijk v. *fijo* of *hijo* (lat. *filius*) *de algo*, d. i. zoon van iets, van vermogen), die voorvaderen telt; de adellijke van lager rang in Portugal en Spanje; **fidalguia**, f. de hooge port. adel.

fide, sed cui, vide! lat. sprw., vertrouw, maar zie toe wien gij vertrouwt! vertrouw, maar schouw!

fides, f. lat., de trouw, het geloof; *fides carbonarĭa*, het kolenbranders geloof, d. i. een geloof zonder onderzoek, blind geloof; *f. documénti*, de geloofwaardigheid eener oorkonde; *f. graeca* en *f. punĭca*, grieksche, punische trouw, d. i. trouweloosheid, kwade trouw; *f. juridĭca*, de geloofwaardigheid in regten; *f. mala*, arglistigheid; *f. publĭca*, de openbare geloofwaardigheid; *f. sponsalitĭa*, de trouw, verpligting der verloofden; *bona fide* **handelen**, ter goeder trouw, eerlijk, opregt, zonder erg handelen; *bonae fidĕi emtor*, een kooper te goeder trouw, die den verkooper voor den regtmatigen eigenaar houdt; *b. f. possésor*, m. een eerlijk bezitter, die zich in het regtmatig bezit eener zaak gelooft; *in fidem*, ter bevestiging, ter waarborging, b. v. iets attesteren (van daar misschien fidemeren beter dan videmeren, z. a., voor: als echt waarborgen, v. h. gebruikelijke onderschrift « *in fidem copiae*" tot staving der echtheid v. h. afschrift); *fidem* **hebben**, *fidem* **geven**, vertrouwen hebben, te goeder trouw geven; — **fidĕicommis**, n. lat. (*fideicommíssum*), eene erfmaking, waarbij den erfgenaam de verpligting wordt opgelegd om het erfgoed of een deel daarvan, na verloop van zekeren tijd of bij het plaatsgrijpen van zekere omstandigheden, weder aan eenen derde af te staan, onvervreemdbaar stam- of familieerfgoed: *fidĕicommissum universāle*, eene algemeene of algeheele erfmaking v. opgen. aard, in zoo verre zij het gansche vermogen des testateurs betreft; *f. particulāre*, eene **gedeeltelijke** erfmaking van dien aard, in

zoo verre zij slechts een gedeelte betreft; *f. perpetüum*, een altijddurend of bestendig erfgoed, dat altijd bij de familie moet blijven; *f. familiae* of **familie-fideïcommis**, eene familievermaking, een fideïcommis, dat voor altijd of voor langen tijd in de familie moet blijven; *fideicommissarius* of *fideicommissair*, m. hij, wien zulk eene erfmaking ten deel valt en daarvan het vruchtgebruik heeft; *fideicommittens*, de insteller of vermaker v. zulk een erfgoed; — **fidejubéren**, waarborgen, borgtogt stellen, goed spreken; *fidejussio*, f. de borgtogt; *fidejússor*, m. een borg, borgtogtsteller; **fideel** (lat. *fidēlis*), trouw, trouwhartig, getrouw; gem. ook voor opgeruimd, welgemutst, lustig; **fidēles**, pl., geloovigen, naam der christenen in 't algemeen; **fidelissĭmus**, m. allergetrouwste, titel der koningen van Frankrijk; **fideliteit**, f. de trouw, trouwhartigheid, getrouwheid; gem. ook voor vrolijke luim, goed humeur; *fidelitas feudālis*, de leenmanstrouw; — **fido**, m. it., vertrouwen, z. v. a. **crediet**; **fido geven** of **fidéren**, Merc., vertrouwen schenken, crediet geven; **fiducĭa**, f. lat., vertrouwen, verzekerdheid, koenheid, stouthartigheid; *con fiducia*, it. (spr. —*doetsjia*), Muz., met vertrouwen, vastheid; **fiduciarĭus**, m. lat., de tijdelijke erfgoedhouder, die het toevertrouwde goed weder heeft uit te leveren, de bezitter van een fideïcommis (z. a.); **fidūcit**, n. het vertrouwen, de berusting; in de taal der duitsche studenten het antwoord op de toegebragte drinkgroete of gezondheid (s c h m o l l i s); **fiducĭteit**, f. het vertrouwen.

Fidĭbus, m. een gevouwen strookje papier om de tabakspijp aan te steken. De oorsprong dezer zonderlinge benaming wil men zoeken in *fid(elibus fratr)ibus*, lat., d. i. aan de vrolijke broeders: de aanvangswoorden der op eene papierstrook geschrevene uitnoodiging tot eene geheime tabakspartij; men heeft haar ook afgeleid van *fil de bois*, fr., d. i. houtvezel, spaantje.

Fido, **fiduciarius** enz., z. ond. *fides*.

fier, fr. (spr. *fjèr*), f i e r, stout, moedig, koen, trotsch; ijdel, opgeblazen, vermetel; *fieraménte*, *fiéro* of *con fierézza*, it. Muz., heftig, wild; **fier-a-bras**, m. fr. (spr. *fjèra-brá*, verbast. v. *il fiert à bras*), een snorker, pogcher, snoever, ijzervreter; **fierté**, f. fierheid, trots, trotsche ijdelheid, overmoed, vermetelheid.

Fiéra, f. it., jaarmarkt, mis; **fieránt**, m. een misbezoeker, koopman, die de jaarmarkt of mis bezoekt, miskramer.

Fierdingkar, m. deensch (v. *fierding*, vierdedeel, en *kar*, vat), eene korenmaat te Koppenhagen, = ¼ schepel of 4,344 kop; vgl. **ferding**.

Fierton, m. fr. (spr. *fjertóng*), het proefgewigt, eene ronde metaalplaat, die tot model of monster voor de munten dient; **fiertonneur**, m. de munttoeziener.

Figále, f. een klein indiaansch vaartuig met eenen mast, dat zoo wel zeilen als riemen voert.

figéren, lat. (*figĕre*, vastmaken, hechten; vgl. **fixéren**), een vloeibaar ligchaam door uitdamping, afkoeling of door eenig bijvoegsel verdikken of vast maken, doen stremmen, stollen; **figentĭa**, pl., stremmende middelen.

Figmént, z. ond. **fingéren**.

Figuur, f. lat. (*figūra*), de gedaante, gestalte; de afbeelding, afteekening, het beeld, model, patroon; in het kaartspel: de heer, vrouw en boer, een prentje; in het dansen: de verschillende lijnen, die men al dansende beschrijft, de toeren; Geom., de uitgebreidheid, zooals zij door de onderlinge ligging van hare grenzen bepaald is; Gram. en Log., een woordbeeld, redebeeld, eene redeversiering, eene zinnebeeldige of verbloemde zegswijze tot verfraaijing der rede; Pict. en Sculp., de voorstelling van een' persoon of beeld; Muz., eene rij van snel op elkander volgende, met elkander verbondene toonen; **figuur maken**, zich goed of slecht voordoen; uitblinken, in 't oog vallen, zich onderscheiden, opzien baren, eene rol spelen, een' grooten staat voeren; wel of kwalijk bij elkander passen of komen; **figuraal**, Muz., met figuren voorzien; **figurale muzijk** of **gefigureerde muzijk, zang** enz., in tegenst. met de eenvoudige koraal-muzijk, die geene figuren heeft; **figurābel**, nw lat., vormvatbaar, onder eene gedaante te brengen; **figurabiliteit**, f. Phys., de eigenschap der ligchamen om eene zekere gedaante aan te nemen, vormvatbaarheid; **figuránt**, m., **figuránte**, f. hij of zij op het tooneel, in het ballet enz., die slechts f i g u u r maakt, eene stomme rol vervult, eene plaats bekleedt, bijspelers, bijdansers; **figurātie**, f. lat., de vorm-, gedaantegeving, vorm; de inbeelding, verbeelding; het gebruik van beelden in de rede, de vermenging van stemmende en niet stemmende accoorden; **figuratief**, nw lat., wat de figuur van iets voorstelt, het zinnebeeld van iets is; **figuréren** (lat. *figurāre*), afbeelden, aanschouwelijk, zinnelijk of door een zinnebeeld, voorstellen, f i g u u r m a k e n (z. boven); voor f i g u r a n t (z. boven) dienen; **gefigureerd**, gebloemd, b. v. van stoffen met ingeweefde figuren; Muz., versierd, z. v. a. **figuraal**; **gefigureerde** of **figuurlijke getallen**, in de hoogere Arith. zulke getallen, die gevormd worden door de leden van alle arithmetische reeksen van hoogere orden, welker eerste lid de eenheid is, b. v. de t r i a n g u l a i r g e t a l l e n, p o l y g o n a a l g e t a l l e n enz. (z. a.); **figurinen**, pl., bijfiguren, bijbeelden, inz. bij land-

schappen in 't verschiet; **figurismus**, n. Theol., de meening van hen, die de gebeurtenissen, in het O. T. geboekt, als figuren van die des N. T^s. beschouwen; **figurist**, m. een aanhanger van die leer; een maker van allerlei figuren; een danser, die figureert of sierlijke dansen maakt; **figuurlijk**, een beeld voorstellende, zinnebeeldig, verbloemd, oneigentlijk, in de gedaante van een beeld; **figuurlijke getallen**, z. **gefigureerde getallen**; **figuurlijk kenvermogen**, Phil., het vermogen om door woorden of andere teekens zich een begrip van eene zaak te vormen (*cognitio symbolica*).

fikfakken (v. de verouderde woorden *fikken* en *fakken*, die beide aanraken beteekenen), op en neêr drentelen, slenderen, lanterfanten, beuzelen; **fikfakker**, beuzelaar; **fikfakkerij**, beuzelarij.

Filadière, f. fr., een platboômd vaartuig op de Garonne en andere fransche rivieren.

Filagramme of **filagrane**, z. **filigraan.**

Filament, n. nw lat. (*filaméntum*, v. h. lat. *filum*, de draad), de vezel, het vezeltje aan planten en dieren; in bloemen: de meeldraad, die het stofzakje tot ondersteuning dient; **filatorium**, n., pl. **filatoriën** (vgl. **fileren**), een garen- of zijdewinder, een werktuig tot het afwinden en tweernen der zijde; **filandres**, pl. (spr. *filángdr'*), herfstdraden, lange, witte draden, die op schoone herfstdagen door de lucht zweven; **filet**, n. fr. (spr. *filé*), netwerk, allerlei gemaasde stof, open kant; de trens, een zeker paardenbit; een als vermicelli gesneden gebak; ook een lendenstuk, nierstuk, b. v. van een' os, een hert; pl. **fileten**, Typ, de gefigureerde metalen lijnen tot scheiding van hoofdstukken, kolommen enz.; bij boekbinders: de vergulde, gefigureerde of gebloemde lijnen en lijsten op den band van een boek; ook de daartoe dienende stempels, streep- of draadstempels, filet- of fileetijzers.

fileren, fr. (*filer*), spinnen; Muz., eenen toon zoo lang zingend aanhouden als de stem toelaat; in 't kaartspel: bedriegen, eene kaart ondersteken, wegmoffelen; ook de kaarten langzaam een voor een open leggen; **gefileerd**, gesponnen, netvormig, tralievormig.

filia, f. lat., de dochter; *filia legitima*, de wettige, d. i. echte dochter; *f. naturālis*, eene natuurlijke, d. i. onechte dochter; **filiaal**, nw lat., kinderlijk, dichterlijk; in zamenstellingen, b. v. **filiaal-kerk**, eene dochterkerk, bijkerk, in tegenst. met de moeder- of hoofdkerk, bij wie zij is ingelijfd; **filiaal-handel**, een bijhandelshuis, dat een koopman op eene andere plaats voert enz.; **filialist**, m. een gemeentelid eener dochterkerk; ook de geestelijke, die daarin de dienst doet; **filiáster**, m. een stiefzoon; **filiātie**, f. het kindschap, de kinderlijke afhankelijkheid, verpligting, de gehoorzaamheid der kloostergeestelijken aan hunne overheid; ook wel z. v. a. **affiliātie** (z. a.).

Filībert, oudd. mansn.: de zéer beroemde.

filicaulisch, nw lat. (v. h. lat. *filum*, draad), met draadvormigen stengel.

filiciférisch, nw lat. (v. h. lat. *filix*, varenkruid), N. H., met indrukken van varenkruid.

filicórnisch, nw lat., (v. h. lat. *filum*, draad), met draadvormige voelsprieten; **filiférisch**, **filigérisch**, nw lat., met vezels bezet; **filifólisch**, met vezelige bladeren.

Filigraan, **filigrain**, n. (fr. *filigráne*, v. h. lat. *filum*, draad, en *granum*, korrel), fijn, tralievormig draadwerk, doorluchtig werk van goud- en zilverdraad; de koperen letters of figuren, op den papiervorm aangebragt en waarvan de afdruk op het vel papier zigtbaar is, de teekenletters; de afdruk daarvan, het watermerk.

filipédisch, nw lat. (v. h. lat. *filum* draad), met lange dunne voeten.

Filipéndel, f. nw lat. (*filipendúle*, fr. *filipendúle*, v. h. lat. *filum*, draad, en *pendúlus*, *a*, *um*, hangend), Bot., de roode steenbreek, eene plant met voedzamen wortel, die vroeger ook in de geneeskunde tegen witten vloed werd gebruikt (*spiraea filipendula*, L.).

Filippo of **Felippo**, m. it., eene milanesche rekenmunt, omtrent = 2 gl. 76 cent. courant.

filiróstrisch, nw lat. (v. h. lat. *filum* draad), met langen dunnen snavel; **filitársisch**, met lange dunne voetwortels; **filitēlisch**, wijde netten spinnende.

filius, m. lat., de zoon; *f. legitimus*, een wettige, d. i. echte zoon; *f. naturālis*, een natuurlijke, d. i. onechte zoon.

Fille de joie, f. fr. (spr. *fielj' de zjoá'*), een meisje van pleizier, openbaar, veil meisje, eene hoer; **fille d'honneur** (spr. — *donnéur*), eene eeredame, hofdame.

Filoche, f. fr. (spr. *filósj'*), eene soort van weefsel; van daar *filoché*, **gefilocheerd**, geweven.

Filosélle, f. fr. (*s* = *z*), Merc., grove zijde of floret, filozél.

Filou, m. fr. (spr. *filóe*; waarsch. uit *felon* ontstaan; z. ond. **félonie**; v. a. van *fi* of *fe* = lat. *fides*, trouw, en *lou* = los, loos, dus de trouwlooze), een listige bedrieger, beurzensnijder, gaauwdief, spitsboef, fielt, schurk; **filouterie**, f. spitsboeverij, fielterij, afzetterij, gaauwdievenstreken; **filoutéren**, listig stelen of bedriegen, kapen; ook foppen, beet hebben.

Filozel, z. **filoselle.**

Filtrum, n. mid. lat., ieder voorwerp (papier, doek, spons, steen enz.), geschikt ter doorzijging, een doorzijger, zijgdoek, zijgpapier, zijgtrechter, zijgvat, kleinsdoek, fijne garen of haren zeef, doorslag (wel te onderscheiden van philtrum (z. a.); **filtréren**, doorzijgen, door den zijger laten loopen, kleinzen; **filtrātie**, f. de doorzijging; **filtreer-machine**, f. een werktuig ter zuivering inz. v. h. drinkwater; **filtreersteen**, de zijgsteen, een grove zandsteen tot filtrering v. h. daarop gegoten water.

fimicólisch, nw lat. (v. h. lat. *fimus*, mist, en *colĕre*, kweeken), op mest groeijend, in mest levend.

finaal. lat. (*finālis*, *e*), wat zich aan het eind bevindt, wat om te eindigen, te sluiten dient, eindelijk, ten slotte; als adverb. ook *finaliter;* ook het doel betreffende of uitdrukkende, van daar **finale conjunctīën**, Gram., oogmerkaanduidende voegwoorden, b. v. opdat, om te enz.; **finaal** of **fināle**, n. het einde, slot, laatste; Muz. *fināle*, het slotstuk, eindstuk van een muzijkstuk, eene opera of een ballet, de slotzang; de sluittoon, slotnoot; **finaliséren**, barb.-lat. ($s = z$), eindigen, een einde maken, afsluiten.

Financīën, pl. (mid. lat. *financīa*, fr. *finances*, v. h. oudd. *fina*, opbrengst, belasting, dat waarsch. v. h. lat. *finis* afstamt; van daar nog het eng. *fine*, leengeld, geldboete, mid. lat. *finare*, belasting opbrengen), de staatsinkomsten, openbare geldmiddelen, staatshuishouding, het staatsvermogen, de schatkist; ook de toestand van het vermogen eens privaatpersoons, geldvoorraad, gereed geld, klinkende munt; ook wel voor listen, streken, woeker: **financiën zoeken**, allerlei middelen te werk stellen om aan geld te komen; **minister van financiën**, de bestuurder van 's rijks schatkist, rijksrentmeester; **ministerie van financiën**, de gezamentlijke ambtenaren, die onder den minister 's lands geldmiddelen beheeren; het ambt van rijksschatmeester, zijn bureau; **financiëel**, de staatsinkomsten, de geldzaken betreffende; **financier**, m. fr. (spr. *fināngsje*), een ambtenaar bij de staatshuishouding, bestuurder van geldmiddelen, rentmeester, bankier; een verstandig geldbeheerder, overleggend huishouder; iron. geldschieter, geldbezorger; **financiéren**, de staatsinkomsten vermeerderen, den publieken schat vergrooten; ook het geldwinnen verstaan, woekeren.

Fináster, m. (fr. *finâtre*), Merc., eene soort van slechte zijde, waarmede de ardassine soms vervalscht wordt.

fine, it. Muz., einde.

finéren, Chem., scheiden, b. v. het goud van het zilver.

Finésse, f. fr., de fijnheid, teederheid, teêrheid, dunheid; list, loosheid, kneep, sluwheid, geslepenheid, doortraptheid; **Finétte**, vrouwenn.: de fijne, listige, geslepene, een sluw meisje.

fingéren, lat. *fingĕre*, verdichten, verzinnen, voorgeven; **gefingeerd**, verdicht, verzonnen; enkel gedacht, en niet wezentlijk voorhanden; b. v. **gefingeerde munten**, zulke munten, naar welke wel gerekend wordt, maar die niet werkelijk voorhanden zijn; **gefingeerde rekening**, z. v. a. *conto finto*; **figmént**, n. iets verdichts, eene verdichting, z. **fictie**.

fini, fr. (v. *fin*, spr. *fèng*, einde), geeindigd, uit, af.

finis, m. lat., het einde, besluit; het doel, einddoel, doelwit; *finis primarīus*, het hoofddoel; *f. secundarīus*, een bij- of nevendoel; *finis coronat opus*, lat. sprw., het einde kroont het werk; *finītum*, geeindigd, gesloten; **finito**, it. Merc., de sluiting der rekening; **finissage**, f. fr. (spr. *finiessáazj'*), of **finisséring**, f. de voleinding, de laatste handlegging aan een werk.

finissimo, it., afgekort *ff*, zeer of hoogst fijn, extra fijn.

Fint, f. (v. h. it. *finta*, fr. *feinte*), veinzerij, streek, list, sluwheid, verschalking; inz. schermlist, eene misleidende beweging bij het schermen; eene fijne scheur of berst in het spiegelglas.

Fiocchi. pl. it. (spr. *fiókki*, v. h. sing. *fiocco* = vlok), de kwasten aan een' kardinaalshoed; de met goud en zilver omvlochten zijden kwasten aan den kop der koetspaarden, elders een kenmerk van den hoogen rang (excellentie) des meesters.

Fiool, f. (v. h. gr. *phiálē*, drinkschaal), een glazen vat met wijden buik en langen, naauwen hals (bij scheikundigen in gebruik), eene kogelflesch, Mil., eene soort van stormpotten, met handgranaten enz. gevuld, stormfiolen.

Fiorino of **florino**, m. it. (vgl. *florin*), eene siciliaansche rekenmunt, een gulden of halve scudo, = 6 tari of ongeveer 1 gl. 20 ct.

Fioritúur, f. it. (*fioritura*, v. *fiore*, bloem), Muz., de versiering v. h. gezang.

Firénki, pl. turk., d. i. Franken, bij de Turken de gewone naam der Europeanen; **firenki-beg**, de vorst der Franken, d. i. de paus.

Firmiānen, pl., eene soort van donatisten in de 4de eeuw.

firm, v. *firmus*, z. **ferm**; **firma**, f. it., de titel of benaming van een handelshuis, de naam, onder welken een handel gedreven wordt, handelsnaam; de handteekening van een huis van koophandel; **firma geven**, eenen koopmansbediende volmagt

geven om in naam des principaals te handelen en te onderteekenen; **firméren**, (it. *firmāre*), den handelsnaam onderteekenen; **firmamént** n. lat. (*firmamentum*) de hemelveste, het schijnbare hemelgewelf, de sterrenhemel; het uitspansel; **firmamentaal**, nw lat., aan den hemel, aan het uitspansel, het hemelgewelf betreffende.

Firman, l. **ferman** (z. a.).

firméren, z. ond. *firmus; firmĭter*, lat., met vastheid, standvastig, vast en stijf.

Fiscus, m. lat. (*fiscus*, eig. een korf, geldmandje), het staatsvermogen, de openbare schat, 's lands inkomsten, de rentkamer, staatskas, de vorstelijke schatkamer; ook straf- of boetekas; **fiscaal**, m. nw lat., een openbaar aanklager, landsregteischer, de ambtenaar, die voor de naleving der wetten, inz. voor de regten van den fiscus waakt en bij schending daarvan als eischer in regten optreedt; ook 's lands schatbewaarder; **fiscalaat**, n. het ambt des fiscaals; **fiscālisch**, wat de staatskas (fiscus) of den openbaren eischer (fiscaal) betreft; **fiscalische goederen**, zulke, die strijdig met de wet ingevoerd worden; **fiscaliséren**, bestraffend onderzoeken, bestraffen.

fiselléren, z. **ficelleren**.

Fisethout, z. **fustikhout**.

Fisk, ook **fisch**, m. eene ijslandsche rekenmunt.

Fisolen, z. **phaseole**; **fisolēren**, pl. it., kleine booten te Venetië.

fissiel, lat. (*fissĭlis*), splijtbaar; **fissidactȳlisch**, lat.-gr., met gespleten, gescheiden teenen; **fissiflórisch**, nw lat., met gespleten bloemkrans; **fissifólisch**, met gespleten bladeren; **fissilábrisch**, met gespleten lip; **fissiliteit**, f. splijtbaarheid; **fissinérvisch**, nw lat., met gespleten bladribben; **fissipárisch**, door splijting barende; **fissipéden**, pl. (lat. *fissipĕdes*), dieren met gespletene klaauwen of hoeven; **fissipénnisch**, nw lat., met overlangs gespleten vleugels; **fissiróstrisch**, met gespleten snavel; **fissuur**, f. (*fissūra*), eene reet, spleet, inz. beenderspleet, of splijtbreuk van een been.

Fistel, f. (v. h. lat. *fistŭla*), eene buispijp; eene naauwe, lange en diepe etterwonde, pijpzweer; een vochtafleider, etterpijp, etterdragt in den arm enz. om scherpe vochten af te leiden; Muz., de gedwongen hooge stem, z. **falset**; van daar **fistuléren**, d. i. gedwongen hoog zingen; **fistuleus**, buis- of pijpvormig, pijpzweerachtig.

Fitz, m. eng. (oorsp. normandisch, v. h. fr. *fils*, lat. *filius*), de zoon, inz. onechte zoon, in zamenstellingen, b. v. **Fitz-Clarence**, **Fitz-William** enz.

fixe, fr. (spr. *fieks'*, v. h. lat. *fixus, a, um*, v. *figĕre*, hechten, bevestigen); vast, bestendig, vuurbestendig of bestand tegen het vuur, blijvend, onbewegelijk; zeker, gewis, bepaald; van daar *prix fixe*, m. (spr. *prie fieks'*), een bepaalde, vastgestelde, gefixeerde prijs; *idée fixe*, f. een vaststaand, overheerschend denkbeeld, eene voorstelling, die het gemoed en den wil beheerscht, de dolende inbeelding eens zielekranken; *air fixe*, m. (spr. *èrfieks'*), vaste lucht, koolzuur of koolzuurgas; *fixa sedes*, lat., een vaste zetel, blijvende woonplaats; *fixa vincta*, aard- en nagelvast; **fixéren**, nw lat., vast maken, bevestigen, vast houden, bepalen, vast stellen; zich met der woon neder zetten; een vast, onwrikbaar besluit nemen; vestigen, b. v. den blik op iets; **iemand fixeren**, hem stijf en strak aanzien, met de oogen als het ware doorboren; ook zoo veel als **figeren** (z. a.); **fixātie** en **fixéring**, f. de vestiging, vastzetting, bepaling, bestendiging; **fixiteit**, f. de bepaaldheid, het vaststaan, de onveranderlijkheid, onbeweeglijkheid, vuurbestendigheid; **fixum**, n. iets bepaalds, vaststaands, de vaste bezoldiging, het staande inkomen.

Flabbe, f., z. **acht**.

Flabéllum, n. lat., een waaijer; **flabellātie**, f. nw lat., het luchten, wuiven met den waaijer; Chir., de ververschіng van de lucht onder een gebroken lid; **flabellicórnisch**, met waaijervormige voelsprieten; **flabelliférisch**, waaijerdragend; **flabellifólisch**, met waaijervormig uitgespreide bladeren; **flabellipédisch**, met waaijervormig geplaatste voeten.

flaccesséren, lat. (*flaccessĕre*), slap of verflenst worden, **flaccide** (lat. *flaccĭdus, a, um*), slap, verwelkt, verflenst; **flacciditeit**, f. nw lat., de slapheid, verflenstheid.

Flacon, n. fr. (spr. *flakóng*), een fleschje, dat met een' stop van dezelfde stof wordt gesloten, een reukfleschje.

Flagéllum, n. lat., de geeselroede, roede; **flagelléren** (lat. *flagellāre*), geeselen; **flagellánten**, pl., geeselaars, geeselmonniken of geeselbroeders, eene broederschap van dweepers, ingesteld in 1260 door den kluizenaar Rainer te Perigua, die zich voor verpligt hielden hun ligchaam op zekere tijden opentlijk door vinnige geeselslagen te teisteren. Later vervolgd wordende, namen zij in Frankrijk den naam van beguarden, in Duitschland dien van kruisbroeders aan.

Flageolet, n. fr. (spr. *flazjolét*), eene kleine fluit met helderen, schellen toon, de fijn- of hoogfluit; een vogelfluitje; ook een register aan orgels; **flageoletíst**, een flageolet- of hoogfluitblazer.

flagitium, n. lat. Jur., eene schand-

daad, schelmstuk; **flagitieus**, schandelijk, schelmachtig.

flagornéren, laag, kruipend vleijen, flikflooijen, oorblazen, oogdienen; **flagornerie**, f. de oorblazerij, flikflooijerij, oogendienerij; **flagorneur**, m. een lage vleijer, oogendienaar, overgedienstige en valsche aanbrenger.

flagránt, lat. (*flagráns*, v. *flagrāre*, branden), als brandend, in vlammen staande, hevig; duidelijk in 't oog vallend, openbaar, pas gebeurd; *in flagránti*, lat., *en flagránt délit*, fr. (spr. *ang flaghráng delie*), op heeter daad (b. v. betrapt), toen de misdaad zoo even begaan werd; **flagrántie**, f. hitte, vuur, gloed, heftigheid.

flamand, fr. (spr. *flamáng*), vlaamsch, wat tot Vlaanderen behoort, aan Vlaanderen eigen is; nederlandsch.

Flambart, m. fr. (spr. *flangbáar*), eene visschersloep op de fransche kusten; Mar., het St. Elmsvuur.

Flambeau, m. fr. (spr. *flangbó*), de fakkel, toorts, flambouw, de wasfakkel; groote waskaars; ook een hooge luchter of blaker.

Flamen, m. lat., pl. **flamines**, een oudrom. priester van eene bijzondere godheid, aanvankelijk slechts 3 in getal, n.l. de *flamen Diāles*, *Martiālis* en *Quirinālis*, de priester van Jupiter, Mars en Romulus; later tot 15 vermeerderd.

Flamingo, of fr. **flamánt** (spr. *flamáng*; v. h. lat. *flamma*, wegens zijne roode kleur), een groote watervogel met eetbaar vleesch aan de kusten der warme landen; hij behoort tot de familie der breedsnavelige steltloopers en wordt gemakkelijk aan zijnen in het midden geknakten bek herkend; eertijds droeg hij den naam van phœnocopterus, en komt nog onder dien van korkorre en becharu voor.

Flammétte, f. fr. Chir., de laatvlijm.

Flanél, m. (fr. *flanelle*, eng. *flannel*, mid. lat. *flanelia*; v. h. lat. *lana?*), eene ligte, lijnwaadachtige, geweven wollenstof.

flanéren, nw fr. (*flaner*), ledig rondslenderen; zich met nietigheden ophouden; **flaneur**, m. een rondslenderaar, gaper, lanterfanter.

Flank, f. (fr. *le flanc*; v. het oudd. *lancha*), de zijde, Mil., de zijvlakte, strijklinie van een vestingwerk; het uiterste einde van den legervleugel; **flankéren** (fr. *flanquer*), van ter zijde bestrijken of dekken, met zijwerken voorzien; **flanqueur**, n. (spr. *flank*—), een ligtgewapend ruiter ter herkenning of verontrusting van den vijand, voorlooper, tirailleur; **flanconáde**, f. in 't schermen: een zijstoot, zijhouw.

Flarden, pl. (waarsch. door letterverzetting ontstaan uit fladder), loshangende, afgescheurde stukken, nafladderende lappen.

Flath-innis, n. celtische Myth., het paradijs der oude Galliërs.

flattéren, fr. (*flatter*; waarsch. van het duitsch *flattern*, *fladderen*; ijsl. *fladra*, kwispelstaarten; v. a. van *flatāre*, v. h. lat. *flare*, als 't ware toewuiven, aanwaaijen?), vleijen, liefkozen, valsche hoop geven, naar den mond praten; **flatterie**, f. de vleijerij, liefkozing, iets vleijends; **flatteur**, m. de vleijer.

Flatus, m., pl. **flatus**, Med., winden; **flatulént**, nw lat., aan winden onderhevig; nietig, onbeduidend, ijdel; **flatuléntie**, f. de winderigheid, opzetting van winden.

flauto, m. it., de fluit; het fluitregister bij het orgel; *flauto dolce* (spr. *dóltsje*), z. *flûte douce*; *flauto piccolo*, it., de kleine dwarsfluit, klein octaaffluitje; *flauto travérso*, of fr. *flûte traversière*, de dwarsfluit, duitsche fluit; *flautándo*, it. Muz., fluitend; **flautino**, m. de flageoletstem der viool.

flavescéren, lat. (*flavescĕre*), geel, goudgeel of blond worden; **flavicaudisch**, m. lat., geelstaartig; **flavicóllisch**, geelhalzig; **flavicómisch**, lat., blondharig, **flavicórnisch**, nw. lat., met gele voelsprieten; **flavifemórisch**, met gele dijen; **flavigástrisch**, geelbuikig; **flavigulair**, met gele keel; **flavilábrisch**, met gele lippen; **flavipédisch**, geelvoetig; **flavipénnisch**, **flaviptérisch**, met gele vleugels; **flaviróstrisch**, met gelen snavel; **flavisquámisch**, met gele schubben; **flaviventrisch**, geelbuikig.

flébile, it. (lat. *flebilis*, *e*), Muz., klagelijk, jammerend, weenend, smeekend.

Flèche, f. fr. (spr. *flèsj'*), eig. de pijl, Fort., eene soort van klein pijlvormig buitenwerk, pijlschans.

flectéren, lat. (*flectĕre*), buigen); van daar *flectāmus genŭa*, laat ons de knie buigen; inz. Gram., een woord verbuigen, het al zijne naamvalsveranderingen doen ondergaan; **fléxie of flexuur**, f. lat., de buiging, kromming; woordbuiging, verbuiging; **flexibel**, buigzaam, buigbaar, lenig, gedwee, handelbaar; Gram., voor verbuiging vatbaar; **flexibiliteit**, f. de buigzaamheid, gedweeheid, lenigheid; **flexicaulisch**, met gebogen stengel; **flexifólisch**, met golfswijze bladeren; **flexipédisch**, met gebogene voeten; **flexor**, m. Anat., eene buigspier.

Flegma, z. **phlegma**.

flenzen, het spek van de walvisschen, robben enz. in kleine stukken (**flensstukken**) snijden.

Flet of **flecht-daller**, m. eene deensche zilvermunt, ongeveer = 1 gl. 50 ct.; **fletmark**, f. insgelijks eene deensche zilvermunt, omtrent = 60 ct.

Fleur, f. fr., bloem, bloesem; bloei,

bloeitijd, de tijd, waarin zekere dingen hare grootste schoonheid, kracht enz. bezitten: **in de fleur van het leven**; in het beste gedeelte, de volle kracht des levens; **fleuret**, n. fr. (spr. *fleuré*; dus genoemd, wegens het bloemvormig knopje aan het einde) een schermdegen, rappier; ook vlokzijde, filozél, gew. **floretzijde**; **fleuretten**, pl. fr. (*fleurettes*, eig. bloempjes, van *fleur*, bloem), vleijerijen, zoete woordjes, minnepraat; **fleurig**, bloeijend, gezond, vrolijk van voorkomen; **fleuríst**, m. ook **florist**, m. een bloemenvriend, bloemkenner, bloemkweeker, bloemist; bloemenschilder; **fleuron**, m. (spr. *fleuróng*), bloemwerk, bloemsieraad, bloementooi, lofwerk van bloemen.

flexibel, **flexie**, **flexuur**, z. o. **flecteren.**

Flibustier, m. eene vereeniging van eng. en fr. zeeroovers en vrijbuiters, die zich op het einde der 16de eeuw op het eiland St. Christoffel vestigden en den Spanjaarden in de westindische wateren veel te doen gaven (zoo geheeten naar het eng. *flyboat*, ned. *vlieboot*, d. i. snelboot, klein jagt, omdat zij bij hunne zeerooverijen in zulke booten voeren; v. a. zou het woord ontstaan zijn, uit het eng. *freebooter*, vrijbuiter), ook **boucanier.**

Flint, m. eng., vuursteen, kiezel; **flintglas**, eene in Engeland vervaardigde glassoort (van wit zand, gezuiverde koolstofzure potasch, rood loodoxyde of menie, wat salpeter en borax, iets rijker aan lood dan het kristal), welke tot vergrootglazen wordt gebruikt, en in behoorlijke verbinding met crownglas volkomen kleurlooze beelden geeft; vgl. achromatisch en Dollond.

Flip, m. een eng. drank uit bier, brandewijn en suiker; ook eene zamentr. v. d. mansn. **Philippus** (z. a.).

Floers, n. eene ligte, dungeweefde stof v. zijde; fijne wol, zwart gaas, krip (waarsch. zoo genoemd omdat het oorspr. v. floretzijde gemaakt werd).

Flora, **floreal** enz., z. ond. **flos.**

Floreen (nw lat. *florenus*, it. *fiorino*), **florijn**, m. gulden, bloem- of leliegulden, eene in de 11de eeuw door de stad Florence geslagen goudmunt, welker naam men afleidt deels van genoemde stad, deels van de lelie (*fior*, *fiorino di giglio*), waarmede zij gestempeld was. Uit dezen floreen ontstond de goudgulden der middeleeuwen en de gulden der latere tijden, dien men nog tegenwoordig vaak met *fl.* aanduidt.

Florence, m. fr. (spr. *florángs'*), Merc., **florentijnsche taf**. dunne ligte taf, sterke taf tot voering; **florentijnsch lak**, eene voortreffelijke verw, door een' franciskaner monnik te Florence uitgevonden, toen hij bij een mengsel van cochenille en sal tartari toevallig een zuur goot; **florentijnsche school**, de beroemde schilders en beeldhouwers van Florence sedert de 13de eeuw, toen zich de eerste kunstenaars uit Griekenland in die stad neder zetteden; **florentijnsch werk**, eene soort van mosaïkwerk van edelgesteenten en marmerstukken; z. verder ond. **flos.**

Florijn, z. **floreen.**

Flos, m. lat., bloesem, bloem enz.; **flos africānus**, m. de fluweelbloem, eene oorspronkelijk afrikaansche bloem; **flores**, pl., bloemen, bloesems; oneig. de fijnste en edelste uitgescheiden deelen der ligchamen of stoffen: *flores stanni*, tinbloemen, uit tinoxyde; *flores sulphŭris*, zwavelbloemen; *flores zinci*, zinkbloemen, witte, ligte vlokken van zinkoxyde, z.v.a. *nihilum album; flores sparsi*, verstrooide, zaamgebragte bloemen, bloemlezing; **Flora**, f. lat., de bloemgodin; ook het boek, waarin de opgave van al de in een land of oord inheemsche planten te vinden is, b. v. **zweedsche Flora**, de beschrijving der in Zweden wassende bloemen; **floreál**, m. fr., in het voorm. republikeinsche Frankrijk de bloeimaand, de 8ste maand van het republ. jaar, van 20 april tot 19 mei; **Florentínus** of **Florentijn** en **Florentíne**, nw lat. mans- en vrouwenn.: de bloeijende; **florentíne**, f. fr. (spr. *florangtien*), **florentijnsche atlas**, vormsatijn; **florescéntie**, f. nw lat., de bloei, wijze van bloeijen, bloesemverbinding, onderlinge stand der bloesems of bloemen; **florét**, n. het bovenste, grovere spinsel van den zijworm; ook de afval van goede zijde; **floretzijde** ook **fleuret**, vlok- of floszijde, ruwe zijde, filozel; **floretzijdelint**, lint van vlokzijde; **Florian** en **Floriāne**, mans- en vrouwenn.: de bloeijende; **floriditeit**, f. nw lat., de bloeijende toestand; **floriférisch**, bloemdragend; **florilegĭum**, n. eene bloemlezing, verzameling van schoone stukken uit schrijvers; vgl. **anthologie**; **florimanĭe**, f. de overdrevene zucht of liefhebberij voor bloemen; **Floris**, mansn., verkorting v. Florentinus; **floréren**, lat. (*florēre*), bloeijen, in welstand zijn, gedijen, voorwaarts gaan, in voorspoedige omstandigheden komen, zich verheffen; **florissant**, fr. (spr. *floriessáng*), bloeijend; **floríst**, z. **fleurist**, ond. **fleur**; *floscŭlae* (verklw. van *flos*), Log., bloempjes, redebloempjes, redetooi, op sierlijkheid jagt makende schrijf- of spreekmanier; **flosculéren**, bloemrijk schrijven of spreken; **flosculeus**, vol redebloempjes.

flottéren, (fr. *flotter*), drijven, dobberen; onzeker zijn, weifelen; **flottille**, f. fr. (spr. *flottielj'*; verklw. v. *flotte*, vloot), eene kleine vloot inz. v. gewapende schepen, smaldeel, klein eskader.

flou, fr. (spr. *floe*), Pict., flaauw, week, zacht, mat.

Flouche, f. fr. (spr. *floesj'*) of **fluse** arab. (eig. *fulûs*, pl. v. *fels*, kleine munt), eene kleine rekenmunt te Bassora en Marocco, $= \frac{1}{100}$ mamoudi.

Fluaten, z. **fluor.**

fluctuéren, lat. (*fluctuāre*), dobberen, weifelen, aarzelen, onzeker, besluiteloos zijn; **fluctuātie**, f. het golven, kabbelen van ingeslotene vloeistoffen en vochten, de vochtgolving; het weifelen bij het nemen van een besluit, de wankelmoedigheid, besluiteloosheid, onbestendigheid; **fluctueus**, golfvormig, kabbelend, golvend, woelig, in hevige beweging.

fluide, lat. (*fluĭdus*, *a*, *um*), vloeibaar, vlietend; oneig. ongedwongen; **fluĭdum**, n. een vloeibaar ligchaam, iets vloeibaars, eene vloeistof; *fluidum universāle*, de vooronderstelde algemeene vloeistof der magnetiseurs; **fluidísten**, pl., de aanhangers v. h. dierlijk magnetismus, als voortvloeijende uit het bestaan dier vloeistof; **fluiditeit**, f. nw lat., de vloeibaarheid; gemakkelijkheid in overgangen, ongedwongenheid eener rede; *flumen dicéndi*, n. lat., de redevloed, de gemakkelijke, vloeijende voordragt; **fluminél**, m. vervalscht saffloers.

Fluit, f. (fr. *flûte*), 1) fluitschip, eene bijzondere soort v. driemast-vrachtschepen van bijzonder maaksel, voerende doorgaans 300 lasten, (in deze beteekenis, alsmede in die van smal en lang drinkglas, komt het woord van vlieten, vloed); 2) een bekend blaasinstrument; **fluitíst**, m. de fluitspeler; *flûte à bec*, eene fluit met 9 gaten, waarvan het blaaseinde de gedaante van een' vogelbek heeft, snavelfluit; *flûte d'amour* (spr. *—damoér*), de liefdefluit; *flûte douce* (spr. *—dóes'*) of it. *flauto dolce*, eene kleine fluit; vgl. *flauto*; *flûte traversière*, z. *flauto traverso.*

flumen dicendi, **fluminel**, z. **fluide.**

Fluor, m. lat., eig. het vloeijen; Chem., eene op (vermoeden aangenomene) weegbare, niet-metallische grondstof, de nog niet afgezonderde basis van het vloeispathzuur; **fluaten**, pl., de vloeispathzure zouten.

Fluse, z. **flouche**; **flûte**, z. **fluit.**

fluviaal, lat. (*fluviālis*, van *fluvĭus*, vloed), den vloed betreffende, daartoe behoorende; **flúxie**, f. (lat. *fluxĭo*, v. *fluĕre*, vlieten), de vloeijing, strooming, de vloed, het vlieten; Math., z. v. a. **differentiaal** (Newton noemde fluxiën, wat Leibnitz door differentialen aanduidde); *fluxío alvi* of *ventris*, de doorloop, buikloop; *fluxus cœlíacus*, m. de melkpersloop, witte loop, chijlvloed; *fl. hæmorrhoïdālis*, de aanbeijenvloed; *fl. lachiōrum*, de zuivering der kraamvrouwen; *fl. menstrŭus*, de maandstonden; **fluxionnair**, m. die aan vloeijingen onderhevig is.

Fne, m. Mar., een japansche kustvaarder.

Fo, **Foe**, **Fohi**, of **Fe**, m. de goddelijk vereerde stichter der volksgodsdienst in China en Japan, z. v. a. de indische **Boeddha**; **foísmus**, n. het geloof aan Fo, de fodienst.

Foang, z. **fouang.**

Focus, m. lat. (eig. de haard), het brandpunt bij brandglazen en brandspiegels; in den schouwburg: eene voor bijzondere standen afgezonderde plaats; **focaal**, wat het brandpunt betreft; **focale distántie**, f. de afstand, wijdte van het brandpunt, brandpuntswijdte.

fœcundéren, lat. (*fœcundāre* of *fecundāre*, v. *fecúndus*), vruchtbaar maken; **fœcundātie**, f. de vruchtbaarmaking, bevruchting; **fœcunditeit**, f. de vruchtbaarheid.

fœderaal, nw lat. (v. h. lat. *fœdus*, verbond), het verbond betreffende; **fœderalísmus**, n. een verbondsstelsel; de zucht tot verbonden sluiten; **fœderalíst**, m. een aanhanger van dat stelsel; **fœderaliséren**, verbinden, in een verbond vereenigen; eene bondsgrondwet aannemen; **fœderātie**, f. de verbinding, het bondgenootschap van verscheidene staten, inz. tot onderlinge bescherming; **fœderatief**, verbondsmatig, tot het verbond behoorende; verdragsluitend, een **fœderatieve staat**, een bondsstaat; gelijk weleer de zeven Vereenigde nederl. Provinciën, en heden de Vereenigde Staten van N. Amerika; **fœderatief systēma**, n. verbondsstelsel, statenverbond; **gefœdereerden** (fr. *fédérés*), de verbondenen.

Foedraal, n. (mid. lat. *foderellus*, hoogd. *futterāl*, v. futter, voering), de scheede, koker, het overtreksel, doosje.

Foelie, f. 1) ieder dun blaadje v. metaal, gekleurd papier enz., dat, onder doorzigtige stoffen, b. v. edelsteenen, spiegelglas enz. gelegd, hunnen glans verhoogt, daar het de lichtstralen terug kaatst; zij wordt in alle kleuren, inz. uit tin en bismuth vervaardigd; oneig. al het onechte, waaraan iets een' hoogeren glans ontleent; 2) muskaatbloem, eene bekende specerij, het netvormig vlies over den eersten bast van de muskaatnoot; **foeliën**, **verfoeliën**, met foelie, bladtin beleggen, bekleeden, onderleggen; met foelie, muskaatbloem bestrooijen.

Fœrnig, m. een gewigt op IJsland, = 10 deensche ponden of 4,99 ponden nederl.

Fœtus, m. lat. (*fœtus* of *fetus*), de ligchaamsvrucht, z. v. a. **embryo** (z. a.); **fœtaal**, nw lat., tot de ligchaamsvrucht behoorende; **fœtātie**, f. de vruchtvorming.

Foffa, f. een zeer wulpsche portugesche dans.

Foglietto, m. it. (spr. *fooljiétto*), eene vochtmaat te Rome en te Bologna, $= \frac{1}{4}$ b c-cale of ongeveer 0,355 ned. kop.

Fohekio, m. eig. het boek der schoone bloemen, de bijbel der Japanezen.

Fohi, z. **Fo.**

Föhn of **föhnwind**, m. (spr. *feun*—), een in Zwitserland, vooral in het kanton Uri, soms waaijende wind; eerst doorgaans een noordewind, loopt hij ras naar 't zuiden en brengt bij dieren zekere onrustigheid, bij menschen een gevoel van matheid en eene soms epidemische longontsteking, alpensteek geheeten, te weeg.

foi, f. fr. (spr. *foá*), geloof, trouw, woord; *de bonne foi*, te goeder trouw, opregt, b. v. **iets** *de bonne foi* **doen** (gem. **op de bonne fooi doen**), iets in goed vertrouwen, op goed geluk af iets doen; *ma foi!* waarachtig! voorwaar! *par ma foi*, op mijne eer!

Foïsmus, z. **Fo.**

Fok, f. het zeil aan den **fokkemast** of voormast; men wil, dat het woord verbasterd is van boeg en dus zoo veel zegt als boegzeil.

folâtre, fr., moedwillig, ligtzinnig, dartel, kortswijlig, vrolijk; **folâtréren**, dartelen, boerten; **folâtrerīe**, f. kortswijl, grappen, dartelheid.

Foliant, z. ond. **folĭum.**

Folīe, f. fr., de dwaasheid, zotheid, zinneloosheid; *folie d'Espagne* (spr. — *despánj'*), d. i. eig. spaansche dwaasheid; een nu eens sneller, dan langzamer dans in $\frac{3}{4}$ maat; ook de muzijk van dien dans.

Folĭum, n. lat., een blad, b. v. in koopmansrekenboeken; **foliánt**, m. een boek **in folio**, d. i. in het formaat, waarbij het vel papier slechts eens wordt toegevouwen en vier bladzijden heeft; **een gek in folio**, iron., een zeer groote gek; *folio mihi*, of afgekort, *f. m.*, op mijn blad, d. i. op het blad mijner uitgave; *f°. r°.*, d. i. *folio recto*, op de regter of voorbladzijde; *f°. v°.*, d. i. *folio verso*, op de keerzijde; **foliātie**, f. nw lat., de bladontwikkeling, het uitloopen der boomen in de lente; **foliéren**, 1) de bladen van een boek met cijfers teekenen, onderscheiden van pagineren; 2) spiegelglas enz. met foelie (z. a.) beleggen; foeliën. verfoeliën; **folieus**, bladrijk, vol bladeren; **foliicólisch**, nw lat., op bladeren levende of groeijende; **foliiférisch**, bladeren dragende; **foliiféro-floriférisch**, te gelijk bladeren en bloemen voortbrengende; **foliiflōrisch**, met op de bladeren staande bloemen; **foliipárisch**, bladeren voortbrengende; *foliolae*, kleine bladeren, blaadjes; **folioleus**, rijk aan blaadjes; **folioférisch**, blaadjes dragend; **foliopédisch**, met bladvormige vliezen aan de voeten.

Folli, m. eene turksche munt, ongeveer = 3 gl. 60 ct.

Folliculair, m. fr., een slecht dagbladschrijver of journalist; een papierbekladder.

Follicŭlus, m. lat., het vlies, waarin het zaad der bloemen is besloten, vruchthulsel; zaadhulsel; ook de galblaas; **folliculītis**, f. Med., de galblaasontsteking.

follis, m. lat., de beurs, buidel, zak, tasch; *in folle*, door elkander, bij de roest, eig. in den zak, d. i. onbezien, b. v. iets koopen.

Folmens, z. **dolmens.**

Foméntt, n. lat. (*foméntum*, v. *fovēre*, verwarmen), een warme omslag, stoving, een tot uitwendig gebruik dienend vloeibaar artsenijmiddel, dat door middel van daarin gedompelde en uitgedrukte linnen en flanellen lappen of van eene spons geappliceerd wordt; **fomentéren**, warmen, stoven, door warme omslagen versterken; oneig. aanstoken (twist, opstand), in gisting brengen; **fomentātie**, f. de stoving, verwarming door warme omslagen; gisting.

foncé, fr. (spr. *fongsé*), donker, b. v. *rouge foncé* (spr. *roezj'*—), donkerrood.

Foncét, m. fr. (spr. *fongsè*), de grootste soort der fransche rivierschuiten; ook de binnenplaat van een slot.

Fonctionaire, m. fr. (spr. *fongsjonnèr'*), een ambtenaar, beambte; **fonctionomīe**, f. de leer van de dierlijke verrigtingen; z. verder **functie.**

Fond, m. fr. (spr. *fóng;* v. h. lat. *fundus*), de grond, bodem, grondslag; ook de achtergrond van een tooneel; de achterzitplaatsen in een rijtuig; *à fond*, grondig, door en door (b. v. iets kennen); *au fond* (spr. *oo*—), in den grond, wel ingezien; **fonderen**, z. **funderen**, ond. **fundus.**

fondaménto, m. it. Muz., de grondbas, grondstem.

Fonderīe, f. fr. (spr. *fongd*—), eene gieterij, metaalsmelterij, smelthut.

Fondic, m., **fondique**, f. fr. (spr. *fongdiek*), Merc., eene gemeenschappelijke stapelplaats of depôt van koopwaren.

Fonds, n. fr., pl. **fondsen**, fr., eene min of meer aanzienlijke somme gelds tot eenig gebruik bestemd, gelden, geldvoorraad, grondvermogen, het ter beschikking staande kapitaal; het kapitaal of hoofdgoed, de warenvoorraad; de gezamentlijke werken, waarvan een uitgever van boeken het copieregt of regt van uitgave heeft; **publieke fondsen** of enkel **fondsen**, de staatsschuldbrieven, de waarde der actiën daarvan, negotiatie-kapitalen enz., z. ook **fund**; oneig. grondigheid, grondige kennis, voorraad van wetenschap.

Fonduk, m. turk. (vgl. het arab. *funduk*, hazelnoot), eene turk. goudmunt, ongeveer = 6 gl. 30 ct.

Fontaine, f. fr. (spr. *fongtein'*; v. h. lat. *fontāne*, scil. *aqua*, bronwater, v. *fons*, bron), de fontein, bron, springbron, wel; **fontanél**, f. nw lat., eig. een fonteintje; Med., eene kleine kunstzweer, die men ver-

wekt en onderhoudt om eene ziekte te voorkomen of schadelijke vochten af te leiden; ook de ruimten tusschen de hoeken der schedelbeenderen bij het embryo en het pas geboren kind, die meestal eerst in het derde jaar met kraakbeenstof zijn opgevuld.

Fontange, f. fr. (spr. *fongtánzj'*), een lintstrik op den hoofdtooi der dames, eene soort van hoog kapsel (zoo geheeten naar de jonge hertogin de Fontanges, die bij haar optreden aan het fr. hof in 1679 het eerst dien hoofdtooi droeg.)

Fontinaliën, pl. lat. (*fontinalia*), het bronfeest ter eere van de bronnymphen in het oude Rome, dat den 13den october gevierd werd; **Fontinālis**, de brongod.

Fop, m. eng. (vgl. het nederd. foppen), een gek, zot, kwast.

Forban, m. fr. (spr. *forbáng*), een zeeroover, die zoowel vriend als vijand aantast, kaper, vrijbuiter; ook eene kleine visschersboot.

Force, f. fr. (spr. *fors'*), de sterkte, kracht, magt, het geweld; de dwang; eene gevangenis te Parijs; *à toute force* (spr. *a toet'*—), met alle kracht, met geweld, volstrekt; **parforce**, met geweld; z. verder op dat woord; **forcéren**, fr. (*forcer*, dwingen), drijven, noodzaken, geweld aandoen, overweldigen, overmannen, met geweld nemen; open breken, open loopen, met geweld openen, den toegang banen; bestormen, door storm veroveren; **een geforceerde marsch**, verlengde en versnelde togt, verdubbelden tred; **forcéren**, in 't kaartspel: zijne partij eene kleur aanspelen, die hij niet heeft, en hem zoo noodzaken met troef te bannen; noodzaken om solo te spelen; **codille forcé** (spr. *kodielj'*—), gedwongen codille, als men genoodzaakt is op codille te spelen, zonder 't welk de ombre winnen zou; **spadille forcé** (spr. *spadielje*—), het spel, waarbij men genoodzaakt is te doen spelen zoo dikwijls men spadille heeft; **forcé par tout** (spr. — *toe*), z. v. a. **casco** (z. a.); **mat forcé**, in 't schaakspel; gedwongen mat, wanneer de koning, niet schaak staande, echter niet van plaats veranderen kan zonder zich schaak te zetten, pat.

Forceps, f. lat., eene verloskundige tang, pelikaan.

Foreest, n. (mid. lat. *foresta*, hoogd. *forst*, fr. *forêt*), een bosch, woud (oorspr. eene omheinde beplante plaats, park).

Foreign-office, n. eng. (spr. *fórrin óffis*), in Engeland het ministerie van buitenlandsche zaken.

Forél, f. een visch van de familie der zalmen, die zich enkel in diepe, heldere en koele bergstroomen, ook wel in zee ophoudt; de **zalmforel** huist in de Noordzee en wordt tot 5 ned. ponden zwaar.

forénsis, 1) lat. (v. *forum*, z. a.), geregtelijk; van daar *medicīna forensis*, z. ond. **medicus**; *forénsis*, 2) m., pl. *forenses*, mid. lat. (v. h. lat. *foris*, buiten, uitwendig), Jur., een buitenlander, vreemdeling, inz. die in het land grondeigendommen heeft; ook kooplieden, die zich in een' vreemden staat ophouden.

Forestagĭum, n. mid. lat. (v. h. mid. lat. *foresta*, fr. *forêt*, bosch), het regt, dat de houtvester van eenen heer verpligt was jaarlijks als leenschatting op te brengen; ook het boschgebruik.

forfait, n. fr. (spr. *forfé*; mid. lat. *forisfactum*, *forefactum*, v. *foris facĕre*, als zeide men: daar buiten (d. i. buiten het regt, tegen den pligt) handelen), misdrijf, euveldaad, misdaad, om wraak roepend of hemeltergend vergrijp (erger dan *crimen*); *à forfait*, koop of verkoop van waren in eens, bij den hoop, de roest; bij aanbesteding, aanneming; tegen een bepaald loon (niet stuksgewijs) b. v. betaald worden.

Forfanterie, f. fr. (spr. *forfangt'rie*), de zwetserij, opsnijderij, windbrekerij, snoeverij, snorkerij.

Forláne, f. it., een vrolijke boerendans in Venetië.

Forle, egypt. munt, dezelfde als **folli**.

forma, f. lat., vorm, gedaante, gestalte, de schikking der deelen van een ligchaam, waardoor het zich van andere meer of min onderscheidt; de wijze, manier van handelen, spreken, zich gedragen volgens zekere vastgestelde gebruiken; het voorbeeld, de leest, z. model; *pro forma*, lat., en *pour la forme*, fr. (spr. *poer*—), voor den schijn, welstaanshalve; *in optima forma*, lat., in den besten vorm; *in forma probánte*, Jur., in bewijzenden vorm; *sub utrāque forma*, onder beide gestalten (brood en wijn bij het h. avondmaal); **formaal** (lat. *formālis*) of **formeel**, de gedaante of uiterlijke gesteldheid van iets betreffende, het tegengest. van **materieel**; als adverb. *formaliter*, vormelijk, volgens den vorm, in tegenst. v. *materialiter*, zakelijk, volgens den inhoud; **formeel** en als adverb. *formellement* (spr. *formell'máng*), vormelijk, in behoorlijken vorm; uitdrukkelijk, duidelijk; **formāle**, n. nw lat., de vorm, de gedaante van iets, in tegenst. met het **materiāle**, dat de stof en den inhoud eens dings aanduidt; **formaliën** of **formaliteiten**, pl., de vormelijkheden, de gewoonten, gebruiken, alles wat de beleefdheid vordert, de regels en vormen van regtspleging enz.; **formaliséren**, (*s* = *z*), de uiterlijke vormen en regels naauwkeurig in acht nemen; zwarigheden, pligtplegingen maken; **zich formaliséren**, zijne bevreemding of misnoegen over iets uiten, iets kwalijk nemen, aanmerkingen over iets maken, zich beleedigd achten; **formalismus**, n. het inachtnemen der uiterlijke vormen (b. v. eener wetenschap),

zonder tot inhoud en geest door te dringen; ook Phil., het metaphysisch stelsel, waarbij het bestaan der stof geloochend en haar enkel de vorm wordt toegekend; **formalist**, m. wie zich uitsluitend aan den vorm, het uiterlijke houdt; ook een complimentenmaker, pligtpleger, geformaliseerd mensch; **formaat**, n. de vorm, de grootte, of lengte en breedte eens boeks, afhangende niet zoo zeer van de grootte v. h. papiervel, als van de wijze, waarop het gevouwen is: eenmaal gevouwen met 4 bladzijden heet **folio-formaat**; 2malen met 8 blz. **quarto-formaat** (4°); 8 malen met 16 blz. **octāvo-formaat** (8°); wordt ⅓ van het vel, dat 24 blz. heeft, afgesneden, en dit 5maal gevouwen, dan heet het **duodecĭmo-formaat** (12°); heeft een vel 32 blz., zoo verkrijgt men na vouwing **sedecimo-formaat** (16°); met 36 blz. **octodecimo**; kleinere formaten noemt men in 't algemeen **miniatuur-formaten**. Al deze formaten worden nog in groot en klein, soms ook in middel verdeeld, zoo heeft men b. v. **groot- en klein-octavo-formaat**, en nog een middel-formaat, dat **post-octavo-formaat** geheeten wordt; — **forméren**, lat. (*formāre*), vormen, gedaante, gestalte geven, maken, vervaardigen, voortbrengen, verrigten, ontwerpen; Mil., zich in rij en gelid plaatsen, zich verzamelen; **zich forméren**, zich-zelven opleiden, bekwamen, beschaven; **formātie**, f. de vorming, gedaantegeving; daarstelling, schepping; **formier**, m. fr. (spr. *formjé*), een leestenmaker, leestenverkooper; **formúlen**, f. (lat. *formŭla*), voor bijzondere gevallen voorgeschrevene of door het gebruik ingevoerde woorden, wendingen en spreekwijzen, de zegswijze, woordverbinding, het voorschrift, de uitdrukking; Math., eene algemeene letteruitdrukking, de door berekening gevonden algemeene regel, het rekenvoorschrift, de vaste regel; *formula concordiae*, f. het concordiënboek, een der luthersche geloofsboeken, op last van Augustus van Saksen in 1579 zamen gesteld; *formula magistrālis*, het door den arts voorgeschrevene recept, dat onderscheidene, onder elkander te mengen artsenijmiddelen bevat, in onderscheiding van *f. officinālis*, een recept, dat door de pharmacopœa wordt voorgeschreven; **formulārisch**, nw lat., vormelijk, voorschriftmatig; **formulier**, n. een door het gebruik ingevoerde regel, het woordelijke voorschrift van eenig opstel, b. v. een huurcedel, testament, voorbeeld van gebeden, brieven, verzoekschriften enz.; **formulierboek**, verzameling van formulieren voor geestelijke en wereldlijke verrigtingen; **formulist**, m. de vriend van formulen; stijve aanhanger der vormen of formaliteiten.

Formicātie, f. lat. (v. *formīca*, de mier), Med., het mierenkruipen, een gevoel der huid als liepen er mieren over, het gekriebel, jeuken in de huid.

formidābel, lat. (*formidabĭlis*, van *formidāre*, vreezen), vreeselijk, verschrikkelijk, geducht.

Formier, formule, formulier enz., z. ond. **forma**.

Fornax, lat., de ovengodin bij de Romeinen; **fornacalĭën**, pl., feesten te harer eer.

Forneerhout, z. ond. **fourneren**.

Fornicánt, m. lat. (*fornix*, eig. gewelf, woonplaats der openbare vrouwen), een hoereerder; **fornicarĭa, fornicātrix**, f. eene hoer; **fornicātie**, f. hoererij.

Forséte, m. noord. Myth., Balder's zoon, de God der geregtigheid, die de pleiters verzoende, door sommigen voor één gehouden met den faleschen god Fosite of Fosétc.

Fort, n. fr. (spr. *fôr*), eene kleine vesting, schans, bijvesting; ook **forteresse**, f.

Fortbien, n. fr. (spr. *forbjèng*), eene soort van fortepiano in den vorm van klavier, uitgevonden door Fridcrici te Gera.

forte, it. Muz., sterk; **fortepiano** of **pianoforte**, n. eig. het sterkzachte of zachtsterke speeltuig, hamerklavier, in 1717 door Schröder te Hohenstein in Saksen uitgevonden, en achtervolgend verbeterd; *fortissimo* (spr. *forties*—), zeer sterk, allersterkst, zoo sterk mogelijk.

fortes fortuna (*adjuvat*), lat. sprw., de fortuin helpt den moedige; met moed begonnen, is half gewonnen.

fortificéren, lat. (*fortificāre*) of **fortifiéren**, fr. (*fortifier*), sterken, kracht geven, versterken; Mil., verschansen, bevestigen, versterken, vesten; **fortificātie**, f. het vestingwerk, de vestingbouw, bevestiging of versterking eener plaats; de krijgsbouwkunst, verschansingskunst.

Fortin, m. eene korenmaat in de Levant; ook fr. (spr. *fortèng*), kleine schans, sterreschans, hulpschans.

Fortitūdo, f. lat., de dapperheid.

Fortuin, z. **Fortuna**.

fortuito, lat., toevallig, onverwacht; *casus fortuĭtus*, m. een toeval.

Fortūna, lat., of **Tўche**, gr. f., de Fortuin, de godin des geluks, dochter van Oceanus, het verpersoonlijkte Fatum; ook **fortune**, fr., gelukkig voorval, geluk, al wat iemand goeds of kwaads kan overkomen, lot., lotgeval, ontmoeting, wedervaren; vermogen, bezitting, omstandigheden, staat; **fortuintje**, gelukkig voorval, toevallig voordeel, buitenkansje; *à la fortune*, fr., op goed geluk; *à la fortune du pot* (spr. —*po*), woordel.: op goed geluk van den pot, d. i. zooals de kok schaft, de keuken oplevert, op den daagschen pot (b. v. uitnoodigen); *de fortune*, bij toe-

val; *bonne fortune*, goed geluk, gunstbewijs; **Fortunātus** en **Fortunāta**, mans- en vrouwenn.: de gelukkige, met goederen ruim bedeelde.

Fort-vêtu, m. fr. (spr. *forwêtu*), iemand, die boven zijnen stand gekleed is, een burgertje in 't heerenpak.

Forum, n. lat., de markt, het marktplein, de verzamelplaats, ook de regtbank, het geregt, de regterstoel, vierschaar, (omdat bij de Romeinen de regtszaken op de marktplaats beslecht werden); *in foro*, voor of in het geregt; *forum cambiāle*, het wisselregt, de regtbank voor wisselzaken; *f. contráctus*, de bevoegde regtbank; *f. compĕtens*, de regtbank van de plaats, waar een verdrag of contract is aangegaan; *f. delicti commissi*, de regterlijke magt der plaats, waar eene misdaad is begaan; *f. domicilii*, de regtbank der woon- of verblijfplaats; *f. incompĕtens*, eene onbevoegde regtbank; *f. origĭnus*, de regtbank der geboorteplaats; *f. rei sitæ*, het geregtshof van de plaats, waar de goederen, inz. de betwiste goederen liggen; *f. suprēmum*, het opperste geregtshof.

Fossiel, n., pl. **fossiliën**, lat. (v. *fossilis, e*, wat opgegraven, opgedolven wordt), delfstoffen, uit de aarde gegravene onbewerktuigde ligchamen, m i n e r a l e n; in engeren zin: versteende organische overblijfsels uit de voorwereld, versteeningen; **fossiel**, als adject., versteend; **fossilist**, m., z. v. a. **mineraloog**; **fóssor**; m. een graver, schansgraver, z. **mineur**.

Fou, m. fr. (spr. *foe*), de gek, dwaas, nar, een mal mensch; ook de raadsheer of looper in 't schaakspel.

Fouang, m. eene rekenmunt te Siam, omtrent = 14 ct.

Foudre, fr. (spr. *foedr'*; v. h. lat. *fulgur*), bliksem! **foudroyéren** (spr. *foedroaj*—), Mil., geweldig beschieten; nederdonderen, vuur spuwen, razen en tieren, schelden en razen; **foudroyante**, f. (spr. *foedroajángt*), een zeker zwaar knallend vuurwerk, springraket, donderster.

Fougade of ook wel **fougasse**, f. fr. (spr.— *foegh*—), Mil., eene kleine mijn, floddermijn.

Foulard, m. fr. (spr. *foelár*), Merc., eene indische bont gedrukte zijdenstof voor shawls, zakdoeken enz.; inz. zulk een zijden zakdoek.

Foule, f. fr. (spr. *foel'*), eene menigte menschen, een volkshoop, gedrang, zamenloop; groote hoop; het gros der menschen; *en foule* (spr. *ang foel'*), in menigte, hoopsgewijs, met stroomen.

Fourage of **fourrage**, f. fr. (spr. *foeraazj'*; v. h. oudd. *fuora*, voeder, afstammende), paardenvoeder, legervoeder; **fourage-magazijn**, n. een voedervoorraadshuis; **fourageur**, m. (spr. *foerazjéur*), een voederhaler, die op het verkrijgen, in beslag nemen v. voeder uitgaat; **fouragéren** (spr. *foerazj*—), voeder of ook levensmiddelen opsporen en halen, leeftogt zoeken; **fouragéring**, het voederhalen, de voedering.

Fourbe, m. fr. (spr. *foerb'*, v. h. it. *furbo*; vgl. het lat. *fur*), een bedrieger, schelm, schurk; **fourberīe**, f. de bedriegerij, arglistigheid, schelmerij, schurkenstreek.

Fourgon, m. fr. (spr. *foergóng*; v. h. lat. *furca*, vork), ovenijzer, vorkvormig rakelijzer der bakkers; zeker rijtuig met een gaffeldissel; Mil., overdekte legerwagen voor de bagage, pakwagen.

Fourier of **foerier**, m. fr. (*fourrier*; it. *furiere*; mid. lat. *fodrarĭus*; v. h. oudd. *fuora*, voeder; vgl. **fourage**), eig. wie voor het onderhoud der troepen enz. zorgt, een onderofficier, belast met het houden der monsterrol eener compagnie, de inlegering der soldaten enz., de veld- of krijgsschrijver; **hoffourier**, een hof-officier, die voor de aankomende gasten zorgt en in het algemeen de bevelen v. den hofmaarschalk volbrengt.

fourmilléren (spr. *foermielj*—), fr. *fourmiller*, van *fourmi*, mier), wemelen, krioelen (als mieren); **fourmillement**, n. (spr. *foermielj'máng*), z. v. a. **formicatie**.

Fourneau, m. fr. (spr. *foernó*), Mil., een in den grond gegraven en met kruid gevuld gat, om eenig vestingwerk te doen springen, mijnkamer.

fournéren (fr. *fournir*; *ou = oe*), met iets verzorgen, voorzien, bijstaan, ondersteunen; iets leveren, bijdragen, aanschaffen, verschaffen, bezorgen; het ontbrekende aanvullen, volmaken, zijne bijdrage betalen, b. v. voor eene klasse der loterij, of **een lot fournéren**; bij schrijnwerkers: met fijne houtbladen beleggen, inleggen; **fourneerwerk**, inlegwerk; **forneer**, **furnier**, het hout daartoe, inleghout, fijne houtbladen; **fournisseur**, ook **fourniteur**, m. de verschaffer, leveraar, leverancier; **fournissement**, n. inlage, toelage, het bijvoegen v.h. nog ontbrekende, de aanzuivering; **fourniture**, f. de levering; de noodige voorraad, behoefte.

Fourrúre, f. fr. (van *fourrer*, voeren, met voering voorzien), pelterij, pelswerk, pels, pelsrok, pelsmantel; heimelijk ingelaschte, ondergeschovene plaatsen in een geschrift; ook de binnenbekleeding van een schip.

fovéren, lat. (*fovēre*), koesteren, warm houden; begunstigen, oppassen, verplegen.

Foyer, m. fr. (spr. *foajé*; v. h. lat. *focus*), de haard, haardstede; het brandpunt, middelpunt, de zitplaats eener kwaal; in schouwburgen en dgl.: de verwarmingskamer, de verzamelzaal tusschen en na de vertooning.

Fra, it., afkorting van *frate*, broeder, vóór den naam der geringere monniken

gebruikelijk, b. v. *fra Bartolomeo.*

Fracas, m. fr. (spr. — *ká*), het gekraak, geraas, gedruisch, getier, de opschudding, verwarde, luide twist; **fracasséren**, verpletten, verbrijzelen.

Frack, m. (v. h. eng. *frock*, fr. *froc*, monnikskap; mid. lat. *frocus*), een korte, ligte, digtsluitende mansrok, die van voren enkel de borst bedekt en van achteren twee lange panden heeft.

Fráctie, f. lat. (*fractio*, v. *frangĕre*), Arith., eene breuk, een gebroken, gebroken getal; ook doorsnede; Phys., de breking der lichtstralen; ook een zich afzonderend gedeelte eener politieke partij; **fracticóllisch**, nw lat., met eene kerf of insnede in het halsstuk; **fracticórnisch**, met schijnbaar gebroken voelsprieten; **fractipédisch**, met schijnbaar gebroken voeten; **fractuur**, f. (lat. *fractūra*), Med., eene breuk, beenbreuk; Typ., de naam der duitsche, hoekige of gebrokene drukletters; **fracturéren**, nw lat., breken, inz. in vele stukken breken (van beenderen); **fragiel**, lat. (*fragĭlis*), breekbaar, bros; vergankelijk, broos, zwak, gebrekkelijk; **fragiliteit**, f. de breekbaarheid, brosheid; oneig. gebrekkelijk, veranderlijkheid, broosheid, bouwvalligheid; **fragmént**, n. (lat. *fragméntum*), een afzonderlijk stuk van een geheel, brok, stuk, brokstuk, inz. gedeeltelijke overblijfsels van oude schriften; **fragmentárisch**, nw lat., afgebroken, in brokstukken, stuksgewijs; **fragmentíst**, m. een schrijver of uitgever van brokstukken.

fragiférisch, nw lat. (v. h. lat. *fraga*, aardbeziën), aardbeziedragend; **fragifórm**, aardbezieachtig.

fragránt, lat. (*fragráns*), welriekend, geurig, liefelijk van reuk; **fragrántie**, f. welriekendheid, geurigheid.

Fraicheur, f. fr. (spr. *frésj*—), de aangename koelte; levendigheid, frischheid van kleur.

Frais, pl. fr. (spr. *fré*; v. h. mid. lat. *fredum*, prijs, som, geldstraf), onkosten, kosten, uitgaven, uitschotten; *à peu de frais*, met geringe kosten, met weinig moeite.

Fraise, f. fr. (spr. *freiz'*), de kraag, geplooide halskraag der vrouwen; Fort., de stormpaal, het paalwerk; **fraisétte**, f. een halskraagje.

Frambœsĭæ, pl. barb. lat. (v. *framboos*, braambezie), Med., uitwassen, wratten of pokken op de huid in de gedaante van moerbeziën of frambozen, indiaansche pokken, pokken van de goudkust, frambozenuitslag, yaws (z. a.), eene huidziekte der heete landen.

Franc of **frank**, m. eene fransche munt, de eenheid van het metrieke muntstelsel, omtrent zooveel als een livre, geldende 47 à 48 centen, er zijn in zilver 2 en 5 francstukken, alsook halve en tiende francs; het $\frac{1}{10}$ heet decime en is 2 sous der oude munt; het $\frac{1}{100}$ heet centime, in oude munt $2\frac{2}{5}$ deniers, gevolgelijk doen 5 centimes 1 sou; het $\frac{1}{1000}$ heet millime; de zwitsersche franc, die echter schier enkel rekenmunt is, heeft eene waarde, die de helft hooger is.

Française, f. fr. (*franséiz'*), een vrolijke fransche dans in $\frac{6}{8}$ maat; eene fransche vrouw, een fransch meisje.

Francatu, n. fr. (spr. *frangkatú*), een groote, bruinroode platte appel.

Francatum, z. ond. **franco.**

Franceschino, m. it. (spr. —*tsjeskíno*), eene florentijnsche zilvermunt, de helft v. een' **francescone**, geldende 2 fiorini of 5 paoli, ongeveer = 1 gl. 40 ct., ter innerl. waarde van 1 gl. 31 ct.

franchement, f. (spr. *frangsj'máng*), vrij, vrijmoedig, openhartig, ronduit, zonder omwegen; **franchise**, f. (spr. *frangsjíez'*), de vrijheid, vrijmoedigheid, openhartigheid, rondborstigheid; **post-franchise**, vrijstelling van postgeld; **actieve**—, d. i. vrijstelling voor brieven, die de daarop regthebbende afzendt; **passieve**—, voor brieven, die hij ontvangt.

Franchipane, **frangipane**, f. fr. (spr. *frangsjipáan'*, *franzj'*—), eene schoone, sappige herfstpeer met dikke schil.

Franciade, f. fr. (spr. *frangsiáad'*), eene tijdruimte van 4 schrikkeljaren in de fransche republiek.

Francin, m. fr. (spr. *franséng*), Merc., fransijn, volkomen zuiver, helder, vlekkeloos pergament.

Franciscus, **Francisca**, mans- en vrouwenn.: de vrije; **Frans**, afkort. v. **Franciscus**; **Fransje**, verklw. van Frans en Francisca; **franciskānen**, m. minderbroeders of minorieten, monniken van de orde des heil. Franciscus van Assisi (gesticht in 1210), wier oorspr. bestemming bedelen en prediken was; zij splitsten zich later in verscheidene takken, als barvoeters, observanten, cordeliers, capucijnen, colletten enz.

franciséren, fr. (*franciser*), een' franschen vorm geven (b. v. aan een woord), tot Franschman maken, verfranschen; de Franschen naäpen; **francisātie**, f. Neol., verfransching; voor fransch verklaring (b. v. van een vaartuig).

Franc-maçon, m. fr. (spr. *frang masóng*), een vrijmetselaar; **franc-maçonnerīe**, f. de vrijmetselarij.

franco, it. (maar v. duitschen oorsprong, v. frank), vrij, portvrij, vrij van kosten, zonder onkosten, vrijgemaakt; **franquéren** of **frankéren**, it. (*francāre*), vrij maken, de port of het postgeld vooruit betalen, vrachtvrij maken; **francatuur**, f. barb. lat., het vrij maken, de vrijmaking, vooruitbeta-

ling der port of vracht voor brieven, paketten enz.

francogállisch, nw lat., merovingisch, tot de eerste dynastie der frankische koningen behoorende, daarvan afkomstig.

Francomanīe, f. lat.-gr., z. v. a. **gallomanie** (z. a.).

Franje, f. (fr. *frange*, mid. lat. *frangia*, waarsch. v. *frangĕre*, breken), een weefsel, waarvan draden afhangen, die tot sieraad voor kleederen, meubelen enz. dienen; hangend, vezelig boordsel.

Frank, m. de algemeene benaming der Europeanen in de Levant; ook een muntstuk, z. **franc**; als adject. en adverb., vrij, ongedwongen, onbevangen; **frank (vrank) en vrij**, zonder eenig bedwang, dubbel vrij.

frankéren, z. ond. **franco**.

frappéren, fr. (*frapper*, eig. slaan), bevreemden, treffen, verrassen, ontstellen, indruk maken; **frappánt**, treffend, verrassend; eene frappánte gelijkenis, een sprekend gelijkend portret.

Frater, m. lat., broeder, inz. orde- of kloosterbroeder, pl. *fratres; frater consanguinĕus*, een halve broeder, broeder van vaderszijde; *frater uterīnus*, een halve broeder, broeder van moederszijde; *fratres matruēles*, pl., zonen van twee zusters, zusterszonen; *f. patruēles*, broederszonen, zonen van twee broeders; **fraternél**, fr., broederlijk: **fraterniséren** (fr. *fraterniser*, *s*=*z*), broederlijk of vertrouwelijk met elkander leven, zich verbroederen; **fraternisātie**, f. de verbroedering; **fraterniteit**, lat., of **fraternité**, f. de broederschap, verbroedering, broederlijke liefde en vriendschap, broederlijke omgang en verkeer; **fraticelli**, pl. it. (spr. —*tsjélli*), eene secte van waldenzen op het einde der 13de eeuw; *fraternĭtas*, f. of *fratriagĭum*, n. mid. lat., het erfdeel van nageboren broeders; **fratricīde**, m. lat. (*fratricīda*), de broeder- of zustermoorder; **fratricidĭum**, n. de broeder- of zustermoord.

fraus, f. lat., het geheim bedrog, de loosheid, doortraptheid, ontrouw; *fraus optĭca*, optisch bedrog, z. a.; *in fraudem creditōrum*, tot bedrog en schade der schuldeischers; *in fraudem legis*, tot schade der wet; *pia fraus*, een vroom, welgemeend bedrog; **fraudéren** (lat. *fraudāre*), bedriegen, misleiden, verkorten, sluikhandel drijven, smokkelen; **fraudātie**, f. benadeeling, bedriegerij, opligting; **fraudātor**, m. de bedrieger, opligter; **fraudulént** of **frauduleus**, bedriegelijk; **frauduléntie**, f. de bedriegelijkheid.

Fratsen, pl. (hoogd. *fratze*, it. *frascha;* misschien verwant aan het gr. *phradzein*, praten, v. a. van fressen, vreten), eene gril, kuur, potsig bedrijf; koddig verhaal.

Fray (spr. *fra-i;* v. h. lat. *frater*) of **fraïle**, m. sp., de ordebroeder, monnik.

Fredaine, f. fr. (spr. —*dein';* v h. mid. lat. *fredum*, prijs; oorspr. tehoogschatting van zich-zelven, pralerij), een moedwillige, dolle streek, jeugdige dwaasheid.

Fredegonde of **Fridegonde**, oudd. vrouwenn.: de vreedzame, vredelievende.

Fredon, m. fr. (spr. *fredóng*), eene rolling, sleping of trilling in de stem, een triller, trillo; ook 3 of 4 gelijke kaarten in zeker spel; **fredonnéren**, fr. (*fredonner*), Muz., trillen of slepen in het zingen; **fredonnement**, n. (spr. —*máng*), het trillen; het gehommel der bijen en vliegen; het dof gedruis van een' volkshoop.

Fredrik of **Frederik**, **Frederika** (hoogd. *Friedrich* en *Friederike*), mans- en vrouwenn,: door sommigen (onder anderen Vondel) vertaald met Vrederijk, v. a., komt de eerste lettergreep van het goth. *fri*, *fre*, *fer*, schot, en drik of drich van dragen, dus schot- of schietgeweerdrager.

Freeholder, m. eng. (spr. *fríehoolder*), de landeigenaar.

Fregát, n. (fr. *frégate*, eng. *frigate*, it. *fregáta*, van onzekere afleiding), een ligt, snelzeilend oorlogschip met een of twee verdekken, voerende van 20 tot 60 stukken, in rang op de linieschepen volgende; een snelvliegende zeevogel, met zeer breede en lange vleugels, gevorkten staart, zwarte vederen en rood gekromden bek; de fregatvogel (*pelecānus aquīnus*, L.); **fregatton**, n. (fr. *fregaton*, spr. —*tóng*), een klein fregat.

Freia, f. noord. Myth., de godin der liefde; **Freir**, **Freyr** of **Freier**, m. haar broeder, de zoon van Niördhr, een goedaardig god, die over regen en zonneschijn en over de vruchtbaarheid der aarde beschikte; het zwijn was hem gewijd.

Freischütz, m. hoogd. (spr. —*sjuuts*), volgens de sage een schutter, die zich door een verbond met den duivel zoogen. vrijkogels verschaft, waarvan er zes onfeilbaar op elken afstand treffen, de zevende echter den duivel toebehoort, die dezen eene rigting naar zijn believen geeft; de door Weber gecomponeerde opera van Kind, welke deze sage behandelt, is wereldvermaard geworden.

Frelampe, f. eene oude munt van Anjou in Frankrijk, van 12 tot 15 deniers.

Frenesīe, f. fr. (*s* = *z;* vgl. **phrenesie**), de hersenwoede, krankzinnigheid, dolheid, razernij; **frenetiek** (fr. *frénétique*), krankzinnig, uitzinnig, razend.

frequent, lat. (*fréquens*), wat dikwijls gebeurt, herhaaldelijk, menigvuldig, b.v. een frequente pols, een menigvuldige pols; volkrijk, levendig, druk bezocht; **frequentéren** (lat. *frequentāre*), vlijtig bezoeken, dikwijls bijwonen; **frequentánt**, m. Merc., een regelmatig jaarmarktbezoeker, koopman, die geregeld de duitsche missen be-

zoekt; **frequentātie**, m. het menigvuldig gebruik, verkeer, de gedurige omgang; **frequentatīvum**, n. nw lat. Gram., een herhalingswoord, een werkwoord, dat een dikwijls herhaald doen uitdrukt, b. v. klapperen, d.i. telkens klappen; **frequéntie**, f. lat. (*frequentĭa*), de menigvuldigheid, herhaalde wederkeering, gedurige herhaling; talrijke vergadering, menigte, veelheid, toeloop, ophooping.

Frère, m. fr., broeder.

Freronismus, n. de bittere, ongenadige boekbeoordeeling, naar Freron, een fransch belletrist en scherp recensent, inz. van Voltaire, die hem echter met het wapen der satyre uit het veld sloeg, zoodat zijn naam later wel eens gebezigd werd om een' onbeschaamdden criticus of recensent aan te duiden.

fresco, it. (gevormd uit het duitsch frisch, versch), Muz., vrolijk, levendig, opgewekt; **fresco**, n. of **fresco-schilderkunst**, de kunst van met waterverwen op natte kalk te schilderen, het kalkschilderen; *al fresco* **schilderen**, op verschen, natten kalk schilderen; **fresco-anecdote**, f. een versch of nieuw historietje.

Fret, m. fr. (spr. *frè;* van het duitsch vracht, eng. *freight* ontstaan), de scheepsvracht, zeelading; het vrachtgeld; de huur van een schip; **freteren** (fr. *fréter*), een schip verhuren, huren; uitrusten, bevrachten; **freteur**, m. de reeder, eigenaar van een schip, scheepspatroon; **fret**, n. (mid. lat. *furectus, furo*, v. h. lat. *fur*, dief; v. a. van vreten), een klein, slank, geelharig, viervoetig dier v. h. geslacht der wezels, waarmede de konijnen in hunne holen gevangen worden, de fretwezel; **fret** of **forét**, eene zekere boor (v. h. lat. *forāre*, boren).

fretilléren, fr. (*fretiller;* spr. *—tielj—*), onrustig zijn, zich gedurig heen en weêr bewegen; **fretillant** (spr. *fretieljáng*), onrustig, heen en weêr loopend, woelig.

Freule, f. (hoogd. *fräulein*, dus eig. vrouwtje, wijfje), titel van adellijke ongehuwde vrouwen, jonkvrouw.

Freya en **Freyr**, z. ond. **Freia.**

friābel, lat. (*friabĭlis*, v. *friāre*, fijn wrijven), ligt fijn te wrijven, te verbrijzelen, bros.

Friand, m. fr. (spr. *friáng;* v. *frire*, in de pan bakken, braden, = lat. *frigĕre*), een lekkerbek, snoeper, smulbroêr; **friandise**, f. (spr. *friangdiez'*) de lekkernij, snoeperij, het lekkerbeetje; de snoepzucht, smulgraagheid; vgl. **gourmand**; **fricandeau**, m. fr. (spr. *—kangdó*), een gespekt en gesmoord stuk kalfsvleesch; **fricandéllen**, pl., een botergebak uit kalfsvleesch, met wittebrood, kruiderijen enz.; **fricasséren**, fr. (*fricasser*), stukjes of reepjes vleesch opstoven, fruiten; oneig. iron., in de pan bakken, neêrsabelen; **fricassée**, f. een vleeschgeregt, klein gesneden vleesch met eene saus.

Frictie, f. lat. (*frĭctio*, v. *fricāre*, wrijven), de wrijving, het wrijven.

Fridolin, oudd. mansn.: de vreedzame, beschermende; **Fridericiāna**, f. naam der hoogeschool te Halle; **Friedrichs d'or**, een pruissisch vijfthalerstuk met de beeldtenis des konings, gouden Frederik, volgens onderscheidene keuren van 9 gl. 92 ct. tot bijna 10 gl. innerlijke waarde. Er zijn ook dubbele en halve Friederichs d'or.

Fries, f. (fr. *frise*), Merc., eene zekere wollen stof met gekruld haar; Arch., het middengedeelte eener hoofdlijst, tusschen de kornis en architraaf; naam van onderscheidene aangebragte sieraden in bouw- en beeldhouwkunst, lofwerk aan geschut enz.; **friesch paard**, Mil., spaansche ruiter, een groot stuk hout, met lange ijzeren punten of beslagen palen bezet.

Frigga, f. noord. Myth., de gemalin van den godenkoning Odin, dochter van Fiörgyn, zij, aan wie het lot van alle stervelingen bekend is.

Friggitóre, m. it. (spr. *fridzji—*; van *friggere* = lat. *frigĕre*, braden), een ital. pannekoeken- of oliekoekenbakker.

frigĭdus, koel, koud, laf, flaauw, koudhartig, gevoelloos; **frigiditeit**, f. de koudbloedigheid, het onvermogen ter voortteling, de koude natuur, harteloosheid, koelzinnigheid.

Frimaire, m. fr. (spr. *friméír'*), de rijp- of vorstmaand, de 3de maand in den voorm. fr. republikeinschen kalender, van 21 november tot 20 december.

fringéren, fr. (*fringuer*, oorspr. van het angels. vringen, nederd. wringen) sterk uitwringen, uitdraaijen, inz. in ververijen, waar dit geschiedt door een' werktuig, **fringeerijzer** geheeten.

Fripier, m. fr. (spr. *fripi-é*), een oude kleêrenkooper, uitdrager; *fripière*, f. eene uitdraagster; **friperīe**, f. de handel in oude kleederen, de voddemarkt, voddekraam.

Fripon, m. fr. (spr. *fripóng*), een schelm, guit, schurk, spitsboef, schalk, deugniet, bedrieger; **friponnerīe**, f. de schelmerij, schurkerij, guiterij, het boevenstuk.

frischen, hoogd. (spr. *friesjen*), frisschen, die verrigting of dat proces der ijzerhutten, waardoor ruwijzer in smeedbaar of taai ijzer wordt veranderd, louteren, affineren.

friséren, fr. (*friser*; *s=z*), verwant met het duitsche *fries*), krullen, het haar krullen, opmaken, opkammen; Typ., het dubbeleren, d. i. dubbel afdrukken der letters, hetzij door haren lossen stand in den vorm, of door een gebrek der pers; Manuf., noppen, kleine knopjes of krulletjes van de haren der stoffen ma-

ken, **friseur**, m. een haarkruller, opmaker; kapper; **frisuur**, f. (fr. *frisure*), de haarkrulling, haartooi, het kapsel; ook het kronkelig bezetsel of opnaaisel aan een vrouwenkleed; het noppen der lakens enz.; **frisoletlint**, vlokzijde-lint; **frison**, n. fr. (spr. *frizóng*), eene gekrulde geringe wollenstof uit Poitou, fries.

Frisket, n. (fr. *frisquette*, f.), Typ., het raam, dat op het witte blad wordt gelegd, opdat de inkt niet bezoedele wat wit moet blijven.

frissonnéren, fr. (*frissonner*; *i* = *ie*), huiveren, rillen, trillen, beven; **frissonnement**, n. (spr. *friesonn'máng*), eene ligte huivering of rilling.

Frisuur, z. ond. **friséren**.

Frits, verk. v. **Fredrik**, (z. a.).

Fritte, f. fr. (it. *fritta*, v. *friggere*, bakken, koken), de glasmassa, glasstof; onvolkomen gesmolten, half verglaasde ligchamen, glasschuim.

Friture, f. fr. (v. *frire*, in de pan bakken), in eene pan gebruinde boter, gesmolten boter, vet of olie; ook het gebakkene, gebradene; gebakken visch.

frivole, fr. (lat. *frivŏlus, a, um*), ijdel, nietig, gering; onbeduidend, armzalig, zonder waarde, kleingeestig, beuzelachtig, ligtzinnig; winderig; *frivŏla appellatio*, Jur., ligtzinnig, ongegrond, en derhalve vergeefsch beroep; *fr. exceptio*, eene kennelijk nietige uitvlugt of tegenwerping; **frivoliteit**, f. (fr. *frivolité*), de nietigheid, onbeduidendheid; beuzelarij, kleingeestigheid, ligtzinnigheid, ijdelheid.

Frodine, oudd. (v. f r ô d, v r u o d, v r o e d, wijs), vrouwenn.: de verstandige, wijze.

Froideur, f. fr. (spr. *froad*—), koudheid, koelheid, onverschilligheid.

Fronde, f. fr. (spr. *frongd'*), eig. een slinger; de benaming eener partij, die zich gedurende de minderjarigheid van Lodewijk XVI tegen het hof en het ministerie van den kardinaal M a z a r i n verzette, en van **1646** tot **1654** in Frankrijk veel onrust verwekte (dus geheeten, omdat men het parlement met kinderen, die met slingers spelen, had vergeleken); **frondéren** (spr. *frongd*—), eig. slingeren; opentlijk en vrij tegen de regering spreken, berispen, hekelen, beschimpen, belagchen; **frondeur**, m. een onvergenoegde, een luid berisper der regering.

frondescéren, lat. (*frondescĕre*, van *frons*, gen. *frondis*, loof), uitschieten, bladeren krijgen; **frondescéntie**, f. nw lat., het uitloopen der boomen; **frondeus**, lat., sterk bebladerd, bladrijk, loofrijk; **frondiférisch**, nw lat., loofdragend; **frondipárisch**, bladeren voortbrengend; **frondositeit**, f. nw lat., de bladrijkheid, het digte loof der boomen.

front, m. fr. (spr. *fróng*; van het lat. *frons*, gen. *frontis*), het voorhoofd; de voorzijde, de voorgevel, het voorste gelid; stoutheid; driestheid; **front tegen den vijand maken**, hem de spits bieden, hem van voren aangrijpen; *front à front* (spr. *frongt afróng*), regt tegenover elkander, man tegen man; *de front*, van voren; naast elkander; *en front* (spr. *ang*—), van voren, in het voorste gelid; **frontboxes**, eng., **frontloges**, fr. pl. (spr. *frongtlôzjes*), de loges of afgesloten zitplaatsen in den schouwburg tegenover het tooneel; **frontaal**, nw lat., tot het front, de voorzijde, het voorhoofd behoorende, inz. in zamenstellingen, b. v. **frontaal-arterïe**, f. voorhoofd-slagader; **frontaal-been**, voorhoofdbeen; **frontaal-marsch**, m. de beweging eener legerbende in volle linie: **frontāle**, lat. of **frontal**, fr. n. een hoofdsieraad, b. v. der paarden; hoofdpranger, een voormalig foltertuig, bestaande in een touw met knoopen, dat om het voorhoofd werd aangetrokken; Chir., een voorhoofdverband, een omslag met kruiden en dgl.; ook een altaardoek; **frontaliers**, pl. (spr. *frongtaaljé*), grensbewoners van Frankrijk bij de Pyreneën; ook marskramers; **frontières**, pl., de grenzen, f r o n t i e r e n; **frontierstad, frontierplaats**, eene stad, plaats aan de grenzen; **frontispice**, n. (spr. *frongtispíes'*), de voorgevel, de voornaamste zijde van een gebouw; ook het titelblad of de titelplaat van een boek; **frontisten**, pl., waanwijze onderzoekers of uitvorschers; **fronton**, n. (spr. *frongtóng*), Arch., het geveldak, driehoekig of halfcirkelvormig sieraad boven aan gebouwen, vensters, deuren.

Frontignan, m. (spr. *frongtienjáng*), een fr. muskaatwijn uit F r o n t i g n a n, eene stad in het voorm. Languedoc, doorgaans f r o n t i g n a c geheeten.

frottéren, fr. (*frotter*), wrijven, schuren, boenen, glad maken, poetsen; **frotteur**, m. de wrijver; boender, hij, die de vloeren boent, d. i. met was blinkend wrijft; **frotteuse**, f. (*s* = *z*), de wrijfster in het bad; **frottement**, n. (spr. —*máng*), het wrijven; **frottoir**, m. (spr. —*toár*), de wrijf-, schuur-, boenlap; wrijfborstel; het rolvat der speldemakers.

fructus, m. lat., de vrucht, het voordeel, nut; pl. *fructus*; *fructus consúmti*, pl., verteerde of verbruikte vruchten; *fr. incérti*, onzekere vruchten, *fr. industriāles*, nijverheidsvruchten; *fr. in herbis*, te veld staande, nog niet afgemaaide vruchten, vruchten in of op den halm; *fr. pendéntes*, nog aan de boomen hangende vruchten; *fr. percépte*, ingeoogste, gewonnen vruchten; *fr. percipiéndi*, in te zamelen vruchten, d. i. zulke, die de regte eigenaar, wanneer hij tot het vruchtgebruik der zaak ware gekomen, in nog hoogere mate zou

ingewonnen hebben; **fructidór**, m. fr. (spr. *fruuc*—), de vruchtmaand, de 12de maand in den kalender der voorm. fr. republiek, van 18 aug. tot 16 sept.; **fructificéren**, lat., **fructifiéren**, fr., vrucht dragen, vrucht opleveren; **fructificātie**, f. Bot., het tijdperk der vruchtdraging, vruchtontwikkeling, de bevruchting; **fructíst**, m. een kruidkundige, die de gewassen naar hunne vruchten rangschikt; **fructuarīus**, m. Jur., een vruchtbruiker.

frugaal, lat. (*frugālis, e*), zelfgenoegzaam, met weinig tevreden, matig, spaarzaam; eenvoudig, karig, behoeftig, sober; **frugaliteit**, f. de genoegzaamheid, matigheid, eenvoudige levenswijze, onthouding; spaarzaamheid, eenvoudigheid.

fruges consumĕre nati, tot verteren of genieten geborene menschen, weelderige lediggangers, luije lekkerbekken.

frustra, lat., vergeefs, vruchteloos, om niet; **frustréren** (lat. *frustrāri*), verijdelen, te leur stellen, misleiden; **frustrātie**, f. de verijdeling, teleurstelling, het verijdelen.

Frustum, n. lat., een stuk, brok, deel van een geheel; eene bete.

Fuchsīa, f. eene soort van pronkgewassen met donkerroode, afhangende bloesems.

Fucus, n. lat. (eig. eene roodkleurende verwplant, van daar ook blanketsel), het wier, zeewier, zeegras, een plantengeslacht, waarvan men de soda bereidt; **fucieten**, pl. nw lat., zeewier-versteeningen; **fucologīe**, f. lat.-gr., de leer van de zeegewassen, beschrijving der zeewieren.

Fueros, pl. sp. (sing. *fuero*, uitzonderingswet, spr. $u = oe$), voorregten of vrijheden (privilegiën) van zekere provinciën, inz. de oude voorregten der baskische provinciën.

fugae suspéctus, lat. Jur., verdacht wegens vlugt of uitwijking; **fugaciteit**, f. nw lat. (v. *fugax*, vlugtig), de vlugtigheid, vergankelijkheid, korte duur; **fugitief**, vlugtig, voortvlugtig, ontvloden, ontloopen; oppervlakkig.

Fuge, of it. **fuga** (spr. *foegha*), f. Muz., een veelstemmig stuk, waarin een melodisch thema, eene keurig welluidende gedachte heerscht, die afwisselend door de eene stem na de andere op velerlei wijze herhaald wordt (van het duitsche *fügen*, voegen); *fugato*, it. (spr. *foegh*—), op de wijze der fuge gezet; **fugéren**, op de wijze eener fuge zetten of componeren; **fughétta**, f. eene kleine fuge.

fuimus Troës, lat. sprw.: wij zijn Trojanen geweest, d. i. wij zijn weg! 't is met ons rijk gedaan! *fuit!* hij (zij, het) is er geweest, 't is weg, voorbij!

fulgént, lat. (*fulgens*, v. *fulgĕre*, blinken), blinkend, schitterend, glinsterend, oogverblindend; **fulguréren** (*fulgurāri*, v. *fulgur*, bliksem), bliksemen; **fulguraal**, den bliksem betreffende; **fulgurātie**, f. het bliksemen, weêrlichten; Chem., het blikkeren van goud en zilver in den smeltkroes; **fulguriet**, m. nw lat., een dondersteen; bliksemsinder, door den bliksem half gesmoltene, buisvormige ophoopingen van kwartskorrels, die in sommige oorden aan de helling van heuvels menigvuldig loodregt in het zand staan.

fuligineus, lat. (v. *fulgo*, roet), roetig, roetachtig.

full dress, n. eng. (spr. *foel*—), de volle of geheele kleeding.

fulminéren, lat. (*fulmināre*, v. *fulmen*, donderslag), donderen, onweêren, vreeselijk uitvaren, schelden, dreigen, razen, tieren, vloeken; Chem., knallen, bersten, kraken, ontploffen; **fulminánt**, hevig, dreigend, donderend, vreeselijk razend, tierend; *fulminans aurum*, *f. argentum*, knalgoud, knalzilver; **fulminăten**, pl., knalzure zouten; **fulminātie**, f. het knallen en bliksemen v. h. slaggoud of knalpoeder; de afkondiging van den pauselijken kerkban, de banbliksem.

Fulp, **felp**, n. (it. *velluto*, *felpa*, sp. *felba*, v. h. lat., *vellus*, vlies, vacht), fluweel.

fulvibárbisch, nw lat. (v. h. lat. *fulvus*, geelrood, goudgeel), met geelrooden baard; **fulvicóllisch**, met geelrooden hals; **fulvicórnisch**, met geelroode voelsprieten; **fulvicrúrisch**, met geelroode schenkels; **fulvipénnisch**, met geelroode vleugelen; **fulvivéntrisch**, met geelrooden buik.

Fumarīa, f. nw lat. (*fumarīa officinālis*, v. *fumus*, rook), de gemeene aardrook, duivekervel, het schurftkruid, eene zeer heilzame zomerplant; **fumarólen**, pl. it., opstijgende, waterachtige dampen; **fumet**, m. fr. (spr. *fumé*), een aangename geur v. wijnen en vleeschspijzen, eene vlugtig streelende kitteling op smaak of reukzenuwen, inz. van wildbraad; **fumifúgisch**, nw lat., rookverdrijvend; **fumigéren**, lat. (*fumigāre*), rooken, berooken; **fumigātie**, f. nw lat., Med., de berooking, het rook of dampbad; Chem., het doordringen van een metallisch ligchaam met de dampen van het cementpoeder; **fumíst**, m. een rookverdrijver; **fumivóre**, n. fr., een toestel boven eene lamp of vlam, waarin de damp verdwijnt, rookvang; **fumivórisch**, nw lat., rookverterend.

Fun, m. eng., eene pots, grap, guitestreek; een potsenmaker, guit, fun.

Funambulíst, m. (lat. *funambulus* v. *funis*, touw, en *ambulāre*, wandelen), een koorddanser.

Fúnctie, f. lat. (*functīo*), de verrigting, werkzaamheid; inz. de ambtsverrigting, de beroepspligt, het ambt, beroep, de bediening, post; Math., eene veranderlijke groot-

heid, die van eene andere afhangt; **functionéren**, nw lat., of **fungéren** (lat. *fungi*), den ambtspligt uitoefenen, zijn ambt waarnemen, verrigten, dienst doen.

Funda, z. **funta**.

Fundus, m. lat., de grond of bodem; de grootste wijdte van eene holte, b.v. van de maag; een grondeigendom en de daaruit komende voordeelen; z. ook **fond** en **fonds**; *fundus dotālis*, een uitzet, bruidschat; *f. instrúctus*, een welingerigt landgoed, volledige boerderij; ook de kostenberaming voor aanslag, onderhoud en beheer van ijzerbanen; **fund**, n. eng., in Engeland grond, stamgeld, kapitaal, fonds; **funds**, pl., opbrengsten tot dekking der staatsschuld; de staatsschuldbrieven, zie ook **fondsen**; **fundament**, n. lat. (*fundaméntum*), de gelegde grond, de grondslag, grondveste; pl. **fundamenten**), de grondslagen, aanvangsgronden, eerste beginselen, eerste gronden, grondbeginselen, grondbegrippen; *fundamentum agéndi*, Jur., de grond van den eisch; *f. dividéndi*, de verdeelings-grond; *f. probatiōnis*, een bewijsgrond; **fundamentaal**, tot den grond behoorende of dienstig, wezentlijk, oorspronkelijk; ook de grondbeginselen of eerste gronden betreffende; **fundamentale wetten**, grondwetten, zulke wetten, die den grondslag der staatsinrigting uitmaken; **fundéren** (lat. *fundāre*), gronden, stichten; **gelden fundéren**, gelden beleggen; **gefundeerde schuld**, eene op bepaalde inkomsten aangewezene staatsschuld (z. v. a. **geconsolideerde schuld**); **fundātie**, f. de gronding, grondlegging, grondvesting, stichting, eerste aanleg; **fundātor**, m. de grondlegger, stichter.

funèbre, fr. (v. h. lat. *funēbris*), tot de uitvaart, begrafenis, lijkstaatsie behoorende, treurig, somber, naar, akelig.

Funechoregraphīe, f. lat.-gr. (v. h. lat. *funis*, touw, koord, en choregraphie, z. a.), de beschrijving der koorddanserskunst, aanleiding daartoe; **funechoregráphisch**, het koorddansen betreffende, daartoe behoorende.

funeréren, **funeraliën**, **funest**, z. ond. **funus**.

Fünfzehner, m. hoogd. (spr. *fuunftseener*), een zilver muntstuk van 15 kreutzers of omtrent 25 cent.

fungéren, z. ond. **functie**.

fungíbel, nw lat., door verbruik te verteren, uit te putten; *fungibīles res*, pl. lat., verbruikbare dingen, b.v. levensmiddelen.

Fungus, m. lat., de zwam, aardzwam, kampernoelje, paddestoel, duivelsbrood; *fungus articulōrum*, Med., sponsgezwel der gewrichten, witte gewrichtszwelling; *fungus haematōdes*, bloedsponsgezwel; *f. medullāris*, mergsponsgezwel; **fungeus**, sponsachtig; **fungositeit**, f. nw lat., het sponsachtige uitwas; **fungíne**, f. de zwamstof, eene door Braconnot dus benoemde eigene plantenstof in zwammen of paddestoelen; **fungiet**, m. eene koraalspons eene sponsvormige versteening.

Funta, **funda**, f. het russische pond, verdeeld in 96 solotnik het $\frac{1}{40}$ van een pud, = 0,409 ned. pond.

Funus, n. (pl. *funĕra*), lat., het lijk; ook de begrafenis; **funeréren**, begraven, beaarden; **funeraat**, m. een begravene; **funerātie**, f. de beaarding, begrafenis; **funeraliën**, pl. nw lat., de toebereidselen ter begrafenis, begrafeniskosten, lijkstaatsie; **funést**, lat. (*funéstus, a, um*, en fr. *funeste*), doodelijk, verderfelijk, verderfen onheilbrengend; treurig, ongelukkig, heilloos, rampzalig, noodlottig.

fuocóso of *focóso* (spr. *fokózo*), ook *con fuoco*, it. (spr. *fóko*) Muz., met vuur, vurig, hartstogtelijk, zeer levendig.

fuori di banco, it. (spr. *fóri* —), Merc., eig. buiten de bank; kasgeld.

furca, f. lat., vork, gaffel; **furcae caudinae**, pl., caudijnsche vorken (fr. *fourches caudines*), eene bergengte in Italië tusschen Caudium en Benevento, alwaar in 321 voor Chr. de romeinsche legioenen door de Samnieten ingesloten en tot een allerschandelijkst verdrag genoodzaakt werden; van daar eene plaats, waar iemands eer, goede naam gevaar loopt; **furciférisch**, nw lat., vorkdragend; **furcilábrisch**, met gevorkte lippen; **furcipílisch**, met vorkswijze gespletene haren.

Furfurātie, f. nw lat. (v. *furfur*, zemelen), Med., de zemelachtige haarworm, een uitslag op het hoofd.

Fúrie, f. lat. (*furĭa*), de woede, razernij; Myth., eene wraakgodin, plaag- of kwelgodin, naam der 3 vreeselijke halfgodinnen, die de boozen in de onderwereld tuchtigen, in het gr. erinnÿen en eumeníden genoemd, n.l. Tisiphŏne, Megæra en Alécto, met afschuwelijke gezigten en slangenharen; oneig. een overmatig toornig, boosaardig, wraakzuchtig wijf; de **hellefurie** (*furĭa infernālis*), de dolworm, een bij uitstek gevaarlijke worm in noord. Bothnië; **furieus** (lat. *furiōsus, a, um*. fr. *furieux*), woedend, razend, tierend, onzinnig, dol, grimmig, heftig; *furiōso*, it. Muz., hevig, razend, wild, woedend; **furor**, m. lat., of **fureur**, f. fr., de woede, razernij, bezetenheid; zucht, hevige begeerte; *furor amatorĭus*, de minnewoede, liefderazernij; *f. poetĭcus*, de dichterlijke woede, wilde geestvervoering; *f. uterinus*, de ontembare drift naar mannen, mansdolheid; **furóre**, it., eene levendige, luide goedkeuring of toejuiching; **furore maken**, luiden bijval inoogsten.

Furlong, n. eng. (v. *a furrow long*, d. i.

eene vore lang), eene lengtemaat, = $\frac{1}{8}$ eng. mijl of omtrent 221 ned. ellen.

Furólles, pl. fr., ontvlamde uitdampingen, die zich soms zoo op het land als op de zee vertoonen, hip- of dwaallichtjes, St. Elmus-vuur.

furtum, n. lat., de diefstal; *furtum attentātum*, een slechts beproefde, niet volbragte diefstal; *f. domestĭcum*, een huisdiefstal door huisgenooten of leden van het gezin; *f. manifėstum*, een klaarblijkelijke, betrapte diefstal; *f. non exhibĭtum*, een ontkende diefstal; *f. periculōsum*, een gevaarlijke of gewaagde diefstal; *f. primum*, de eerste diefstal; *f. qualificātum*, een nader bepaalde, door de wetten als bijzonder strafbaar aangeduide diefstal, b.v. straatrooverij, diefstal met braak, met wapens enz.; *f. rei commūnis*, de ontvreemding eener gemeenschappelijke zaak; *f. reïteratum*, een herhaalde diefstal; *f. simplex*, een eenvoudige, door niets bijzonders onderscheiden diefstal; **furtief**, of *furtim*, heimelijk, diefachtig, steelswijze.

Furúnkel, m. lat. (*furuncŭlus*), Med., een hardachtig, pijnlijk, blaauwrood ontstekingsgezwel, eene bloedvin, bloedzweer.

fuscicóllisch, nw lat. (v. h. lat. *fuscus*, bruin), met bruinen hals; **fuscicórnisch**, met bruine hoornen; **fuscíne**, f. de bruine stof uit dierlijke olie; **fuscipédisch**, met bruine voeten; **fuscipénnisch**, met bruine vleugelen; **fusciwéntrisch**, met bruinen buik.

Fusée, f. fr. (eig. het om de klos gewondene, v. *fuseau*, lat. *fusus*, de spil of klos), de kruidloop, lont eener bom; de vuurpijl. r a k é t (z. a.); **fusicórnisch**, nw lat., met spilvormige hoornen; **fusiform**, spilvormig; **fusipédisch**, met spilvormige voeten.

fusibel, fr. (*fusible*; *s = z*), smeltbaar; **fusibiliteit**, f. smeltbaarheid; z. verder **fusie**.

fusicornisch, z. ond. **fusée**.

Fūsie, f. lat. (*fusĭo*, v. *fundĕre*, gieten), de smelting, het gieten, het gietsel, inz. het ertsgietsel, het metaalgieten; oneig. de vermenging, zamensmelting van partijen, stelsels, verschillende klassen der maatschappij; **fusionníst**, m. Neol., die het stelsel van ineensmelting aankleeft.

fusifórm, z. ond. **fusée**.

Fusil, m. fr. (spr. *fuzí*; = it. *focile*, oorspr. vuurstaal, vuurtuig; v. *fuoco*, fr. *feu*, vuur, v. h. lat. *focus*), een snaphaan, roer, geweer; **fuselier**, l. **fusilier** (*s = z*), een snaphaandrager, geweervoerder, een ligt voetsoldaat met een geweer gewapend; **fusillette**, f. (spr. *fuzieljétt'*), een kleine vuurpijl; **fusilléren**, met het geweer doodschieten, als krijgsstraf; **fusillade**, f. (spr. *fuzieljádd'*), het klein geweervuur, snaphaanvuur; het doodschieten met het geweer.

fusipedisch, z. ond. **fusée**.

Fust, n. **fustage**, f. (verwant met v a t), Merc., vaatwerk, alles waarin koopwaren ingepakt en verzonden worden; **fusti**, n. it., de aftrek, al hetgeen voor beschadiging of onzuiverwording der waren wordt gerekend; **fusti-rekening**, de aftrek- of schadeberekening.

Fustian, n. eng. (spr. *fústsjen*; fr. *futaine*, sp. *fustan*, oorspr. arab.), bombazijn, eene stof v. garen en katoen.

Fustiekhout ook **fisethout**, **fustoc**, geelhout, geel braziliehout, v. d. verw-moerbezieboom in Brazilië, Mexico en op de Antilles, dat men tot verwstof en ingelegd werk gebruikt; in den handel treft men twee soorten daarvan aan: het c u b a en t a m p i c o h o u t; ook hongaarsch geelhout, een verwhout van eenen in Hongarije wild wassenden struik (*rhus cotinus*).

fustigéren, mid. lat. (v. *fustis*, knuppel), geeselen, afrossen; **fustigātie**, f. de geeseling.

Futaille, f. fr. (spr. *futálj'*; v. h. lat. *fustis*), een groot vat; een vat over een ander vat heen, voervat.

futiel, lat. (*futĭlis*, *e*), nietswaardig, onbeduidend, armzalig, voddig, nietig; **futiliteit**, f. nietswaardigheid, nietigheid, erbarmelijkheid, armzaligheid, nietsbeduidende zaak.

Futūrum, n. lat. (*futūrus*, *a*, *um*, toekomstig), Gram., de toekomst of toekomende tijd; *futurum exáctum*, de voleindigde toekomst, tweede of zamengestelde toekomende tijd, vgl. **tempus**; *in futūrum* of *pro futūro*, voor de toekomst, voor het vervolg; *ad futūram memorĭam*, tot toekomstig aandenken of latere gedachtenis; **futur**, m. fr. (spr. *futúur*), de aanstaande, verloofde, bruidegom; **futūra**, lat., of **futúre**, fr. f. de aanstaande, verloofde, bruid; **futurítie**, f. barb. lat., de toekomstigheid, het toekomend aanzijn, de wording.

Fwer, m. eene chinesche zilvermunt, = $\frac{1}{10}$ m a s of m a s c.

Fy, f. bij veeartsen zeker huiduitslag, inz. varkensschurft.

Fycōsis, f. Med., de haarworm der oogleden.

Fylla, f. noords. Myth., de vertrouweling en kamenier van de godin F r i g g a.

Fyrk, **fyrke**, m. eene deensche kopermunt, = $\frac{1}{192}$ deensche r i j k s d a a l d e r, z. **daalder**.

G.

G. verkorting van *genius*, *genus*, *gratia*, *gloria*, *gummi* (zie die woorden); *gen* = *genitivus*, z. **casus**; *gl.* = gulden; *g. m.* of *gl. m.* of *glor. mem.* =

gloriōsae memoriae (z. a.); *gr.* = groot (z. a.); *gran.* = *granūla*, korrels; *gr. m.* = *grosso modo*, grof gesneden, gestooten enz.; *gtt.* = *guttae*, droppels.

Gaas, n. (v. h. fr. *gaze*; oorspr. van de stad Gaza in Syrië), Manuf., een ligt, dun, opengewerkt weefsel van garen, zijde enz., sluijerdoek, floersdoek; **gazéren**, omsluijeren, met gaas, floers enz. overtrekken; overgazen.

Gabaniza, f. turk. v. *gaban*, een regenmantel in het Oosten; vgl. het it. *gabbáno*, eene soort van overkleed), de kostbare pels van den sultan, des zomers met hermelijn, des winters met zwarte-vossevellen gevoerd (zulk een pels mag niemand buiten hem dragen.)

Gabara, l. **gabbara**, f. de naam eener mumie bij de oude schrijvers, inz. bij Augustinus.

Gabare of **gabarre**, f. fr. (v. h. mid. lat. *carăbus*, boot), een klein, breed en plat schip om de rivieren op te varen; een wachtschip tot het visiteren der in- en uitgaande schepen en het ontvangen der regten; een ligter, tot in- en uitladen van groote, diepgaande schepen; eene modderschuit; een klein slagnet der visschers; **gabarot**, m. een kleine ligter.

gabélla, mid. lat. en it., of **gabelle**, f. (v. h. arab. *al-kabâlatu*, belasting op verbruik), Jur., de indirecte belasting, impost, opbrengst; in Frankrijk de zoutbelasting sedert Philips V in 1518; zoutpakhuis, zoutmagazijn; *gabella emigratiōnis*, de op te brengen schatting v. h. vermogen eens uitlandig gaanden, aftogtgeld; *g. hereditātis* of *hereditarĭa*, de opbrengst van eene erfenis.

Gabier, m. fr. (spr. *gabi-é*; v. *gabie*, mars van de mast, it. *gabbia*, eig. kooi, van het lat. *cavĕa*), Mar., de marswachter, de man op den uitkijk; **gabion**, m. fr. (spr. *ghabi-óng*), Fort., een schanskorf, eene mand, die men met aarde vult om eene borstwering te maken; **gabionáde**, f. eene verschansing van schanskorven.

Gábriël, hebr. mansn.: de man Gods of de sterkte Gods; naar de latere joodsche Myth. een der 7 aartsengelen; volgens de rabbijnen de doodsengel voor Israelieten; naar den Talmud de vorst des vuurs en des donders.

gachéren, fr. (*gâcher*; sp. *ghasj*—, eig. kalk beslaan; slecht schilderen, kladschilderen; beneden den prijs, de markt verkoopen; **gacheur**, m. (spr. *ghasj*—), een kladder, kladschilder, een prijsbederver.

Gadoliniet, z. **ytteriet**.

Gæa of **Gea**, f. gr. (*gaia*, *gē*), de aarde; Myth., de godin der aarde, moeder en gemalin van Uranus, in het latijn **Tellus** geheeten; **gæistiek**, f. de aardkunde, natuurleer der aarde.

Gaels, **Galen**, pl. (een andere vorm van den volksnaam Kelten, Celten), de overblijfsels van eenen weleer wijd verbreiden volksstam (de Celten) in de westelijke deelen van Europa, in het fransche Klein-Bretagne, in Hoog-Schotland, Wallis, het eiland Man en in Ierland; **gaelisch**, **gaelsch**, de taal, welke door dien volksstam gesproken wordt, een tongval van het celtisch, onderverdeeld in ersisch, de taal der iersche boeren, en caledonisch, die der schotsche bergbewoners.

Gagaat, **gagaath**, m. of **gagaathkool** (gr. en lat. *gagătes*, v. Gagas, eene rivier en stad in Lycië, waar men hem inz. vond), zwarte barnsteen, slakkig aardpek, pekkool, eene soort van steenkolen.

Gage, f. fr. (spr. *gháazj'*; v. h. mid. lat. *gadĭum*, *vadĭum* = lat. *vadimonĭum*, borgtogt, pand), het onderpand of pand; inz. het loon, dienstloon, de bezolding; van soldaten: soldij, gagie; *gage d'amitié*, een vriendschapspand, geschenk der vriendschap; *gage d'amour* (spr. —*damóer*), minnepand, geschenk der liefde; **gagéren**, bezoldigen; ook wedden, eene weddingschap aangaan; **gagéring**, f. (spr. *ghazj*—), de bezolding; **gageûre**, f. (spr. *ghazjúur'*), de weddingschap; **gagist**, m. (spr. *ghazjist*), een bezoldigde, in eens anders soldij staande, zonder eig. zijn dienaar te zijn.

Gagliárde, z. **gaillarde**.

gagné, fr. (spr. *ghanjé*), gewonnen; **gagneur**, m. de winner.

Gaillard, m. fr. (spr. *ghaljáar*; v. h. lat. *gallus*, haan?), 1) een vrolijke broeder, rare snaak, slimme vogel; 2) de verschansing op het scheepsdek; 3) eene kleine soort van drukletter tusschen garmond en brevier (zie **drukletters**); **gaillarde**, fr. of **gagliarde**, it. f. (spr. *ghaljárde*), een voorm. vrolijke italiaansche dans, ook **romaneske** geheeten, als zijnde oorspr. uit Rome; **gaillardise**, f. (spr. *ghaljardiez'*), vrolijkheid, moedwil, snakerij.

gajo, it. en *gaîment*, fr. (spr. *ghèmáng*), Muz., vrolijk, lustig, blijgeestig.

Gala, f. sp. (v. h. arab. *challada*, eerekleed?), de hofstaatsie, het hoffeest; de staatsiekleeding, feestelijke opschik; *en gala*, fr. (spr. *ang ghalá*) of **in gala**, in hof-, pronk- of staatsiekleed, in 't beste pak; **groot gala houden**, een feest met zang, dans, prachtigen maaltijd enz. vieren, banketteren.

Galactacrasīe, f. gr. (van *gála*, gen. *gálaktos*, melk), de zogvloed, eene ziekte der borsten, waarbij de melk van zelf uitvloeit; **galactiet**, m. de melksteen, melkjaspis, delfbare maansteen; **galactischĕsis**, f. de onderdrukking der zogafscheiding; **galactographīe**, f. beschrijving v. h. zog; **galactologīe**, f. de leer van het zog; **ga**-

lactometastăsis, f. de zogverplaatsing; **galactométer**, m. melkmeter, een door Cadet de Vaux uitgevonden, naar den aræometer gelijkend werktuig om het gehalte of de vervalsching der melk naar graden te bepalen; vgl. **lactoscoop; galactophaag**, m. een melketer, papeter; **galactophŏra**, pl., zogmakende middelen; **galactopiométer**, m. roommeter, een door Voigt uitgedacht werktuig om het botergehalte der melk te bepalen; **galactoplanīe**, f. de uitstorting van het zog in het celweefsel of in eenige holte; **galactoplerōsis**, f. de overvloed van zog; **galactopoiēsis**, f. de zogbereiding, zogafscheiding; **galactoposīe**, f. de melkkuur, het melkdrinken tot herstelling; **galactopoot**, m. de melkdrinker; **galactopȳra**, f. of **galactopyrĕtos**, m. de zogkoorts; **galactorrhœa**, f. de zogvloeijing; **galactoschĕsis**, z. **galactischĕsis**; **galactōsis**, f. de overgang tot, verandering in melk; **galactotrophīe**, f. de voeding met melk; **galactozemīe**, f. het zogverlies; **galacturīe**, f. het melkwateren; **galaxīe**, f. de melkweg van den hemel.

Galán, m. sp. (vgl. *gala*), fr. **galánt**, m. een minnaar, vrijer, verliefde; **galánt**, fr. (v. h. sp. *gala;* of misschien voor *gualant = vaillant*, dus eig. wakker, ridderlijk); smaakvol gekleed, getooid, net en sierlijk; aardig, hoffelijk, beleefd, wellevend, gedienstig, voorkomend, inz. jegens h. vrouwelijk geslacht; verliefd, minneziek; **galante stijl**, Muz., z. v. a. wereldlijke stijl, in tegenst. met den geestelijken of kerkelijken; **galanterīe**, f. 1) opschik of sieraden, van daar galanteriewaren, voorwerpen, koopgoederen tot tooi, opschik, genoegen; galanteriekramer, een koopman in zulke goederen; 2) hoffelijkheid, beleefdheid, kiesche vrouwenvereering, dienstvaardigheid, voorkomendheid omtrent vrouwen; ook een geschenk uit beleefdheid; 3) minnehandel, boelering, liederlijkheid, van daar galanterie-zonden, galanterie-ziekten of venerische ziekten; **galanthomme**, m. (spr. *ghalangtómm'*), een fijn beschaafd man, man naar de wereld, iemand van geregelde en beschaafde levenswijze; **homme galant**, m. (spr. *omm' ghalàng*), een verliefd man, saletjonker; ook **galantin** (spr. *ghalangtèng*); **galantiséren** ($s = z$), den verliefde, den ootmoedigen vrouwendienaar spelen; **galantíne**, f. een tusschengeregt van gespekt hoendervleesch; ook een met hoendervleesch gefarceerde kalfskop; **galantísmus**, n. barb. lat., de schijnkunde, oppervlakkige wetenschap, die slechts berekend is op figuurmaken.

Galatēa, f. gr. Myth., eene nereïde, die den herder Acis beminde, maar den cycloop Polyphēmus versmaadde.

Galatíne, f., z. v. a. **gelatine** (z. a.).

Galaxie, z. ond. **galactacrasīe**.

Galbănum, n. (lat. *galbănum*, gr. *chalbanē*, hebr. *chelbnah*, waarsch. v. *chalab*, vet zijn), moederhars, eene harsachtige, genees- en heelkrachtige gom, die door insnijding uit eene kaapsche plant (*galban gom-eppe*, L.) wordt verkregen.

Galeáncon, m. gr. (v. *galĕa*, de kat, en *ankōn*, de arm), Med., de kattenarm, zekere wanstaltigheid van den arm, uit eene onregelmatigheid van het schoudergewricht ontstaan; **galeanthropīe**, f. de kattenzucht, de waan van eenen mensch, dat hij in eene kat is veranderd.

Galeas, z. ond **galei**.

galeătum exordium, n. of *galeătus prolŏgus*, m. lat., z. *prologus gal*—.

Galei, f. (it. *galea*, mid. lat. *galĕa*, *galio*, enz., naar men wil van het lat. *galĕa*, helm, als scheepsteeken op den voorsteven geschilderd; vgl. ook het gr. *gaulos*, vrachtschip, lat. *gaulus*, fluitschip), een roeischip met laag boord en 2 masten, 20 a 22 vadem lang en 3 breed, reeds in de oudheid bekend en de eenige soort van oorlogschepen in de middeleeuwen; **galei** is ook de naam van het houten plankje, waarop de letterzetter de regels uit den zethaak over brengt; alsmede die van een langwerpig destilleerfornuis, eene soort van reverbereer-oven; **galeislaven**, de roeijers der galeijen, waartoe de Turken en barbarijsche roofstaten meest gevangene christenen, de staten aan de Middellandsche zee, inz. Frankrijk en Italië, misdadigers gebruikten; **galeistraf**, eene der zwaarste straffen in Frankrijk en andere zeestaten, die de misdadigers vroeger de galeidienst oplegde, thans, na afschaffing der galeijen, tot vestingbouw, havenarbeid enz. veroordeelt; **galeas**, f. (it. *galeazza*, fr. *galéace*), eene groote galei, een driemastroeischip, de grootste soort van oorlogsvaartuigen der republiek Venetië tijdens haren hoogsten bloei; ook de naam van kleine, in de Oostzee gebruikelijke vaartuigen; **galeíde**, f. eene kleine galei; **galjoen**, n. (sp. *galeon*, m.; vgl. het turk. *kaliún*, groot zeeschip), eig. eene groote galei; een spaansch zilverschip, groot koopvaardij- en oorlogschip enz. om het zilver enz. uit Amerika te halen; ook het voorste gedeelte van het schip, waar matrozen en soldaten hun verblijf hebben; **galjoenist**, m. die handel drijft door middel van galjoenen, in tegenst. met den flottist; **galjoot**, f. (it. *galeotto*), de roeijer, op eene galei; ook (it. *galeotta*, fr. *galiote*), een vaartuig met éénen mast, klein roeischip, halve galei; ook een vrachtschip v. 50 tot 300 tonnen; z. ook **bombardeergaljoot** ond. **bom**.

Galēna, f. Chem., zwavellood, loodglans, glazuurerts.

Galenist, m. Med., een aanhanger van Galēnus, een' beroemden oud-griekschen arts; ook werd eene partij der nederl. doopsgezinden, naar haren leeraar Galenus de Haen, **galenisten**, geheeten; **galēnische aderlating**, eene tot flaauw wordens toe gedrevene aderlating; **galenische medicamenten**, eenvoudige, of eenvoudig bereide geneesmiddelen.

Gálenok, russ. (v. h. eng. *gallon* gevormd), eene russische wijnmaat,= $\frac{1}{8}$ wedro of emmer, bevattende 1,536 ned. kan.

Galeomachīe, f. gr. (v *galĕa*, kat), de kattenoorlog; **galeomyomachīe**, f. de katten- en muizenkrijg, een comisch heldendicht v. Theodorus Prodrŏmus, eene navolging v. de batrachomyomachiē (z.a.).

Galerie, galerij, z. **gallerij**.

Galerne, f. fr., een koude noordwestewind.

Galeropīe, f. gr. (v. *galerós*, verlicht, en *ōps*, oog), Med., het ziekelijke helderzien, waarbij al de voorwerpen als in eene heldere en deels luisterrijke verrigting omdrijven.

Galet, m. fr. (spr. *ghalé*), steenen van allerlei gedaante en aard, strandkeijen, kittelsteenen, die door de zee worden aangespoeld; het keistrand zelf; ook kristallen, die daarin soms gevonden worden.

Galétte, fr. of **galéta**, it. f. eig. eene vlade, een ronde en platte koek; slechte vlokzijde, ongesponnen zijdeafval.

Galgánt, m. (v. h. later gr. en lat. *galánga*), eene oostindische plant en haren aromatischen wortel, die een voortreffelijk middel ter spijsvertering is.

Galiancōnen, pl. gr., wanstaltige menschen, met korte armen en kromme beenen.

Galionist, m. iemand, die handel drijft door middel van galjoenen, galjoenist.

Galimafrée, f. fr., gehakt vleesch met pepersaus, eene soort van fricassée; verwarde rede, wartaal.

Galimatías, fr. of **gallimatthías**, m. ontstaan uit een in 't latijn gevoerd pleidooi over eenen haan, waarbij een der advocaten, in plaats van *gallus Matthiae* (de haan van Matthias), telkens zeide *galli Matthias* (de Matthias van den haan); derhalve woordverspreking, wirwar van woorden, onverstaanbaar, verward gesnap, onzin, brabbeltaal, kramerlatijn.

Galiondschi-aga, m. turk., de opziener of bevelhebber der matrozen.

Galipot, m. fr., onzuivere, vaste terpentijn uit het hout der naaldboomen of kegeldragenden, door de natuurlijke verdamping van zijn *oleum essentiāle* beroofd.

Galitzensteen, m. witte vitriool of zinkvitriool, zwavelzuur zink.

Galjoen, galjoot enz., z. ond. **galei**.

Galla, z. **gala**.

Gallàta, it., het halen van al de slagen in het trisetspel door twee der drie spelers; **gallatóne**, m. de partij, waarbij al de trekken door één' speler gemaakt worden.

Gallego, m. sp. (spr. *galjégo*), een Galliciër; van daar: de van Gallicië afwaaijende noordwestewind, warme avondwind.

Gallen, pl., kleine gezwellen of blaren aan de uiterste leden der paarden; de uitwassen aan boomen en planten (inz. v. d. eikenboom), die hun ontstaan aan insecten verschuldigd zijn; de ongevulde plaatsen in gegoten metaal; **gallen**, in verwerijen: door een afkooksel van galnoten halen, een galnotenbad geven.

Gallerij, f. mid. lat. *galeria*, it. *gallaría*, fr. *galerie*; waarsch. van het duitsch walen, wallen, gaan, van daar roman. *gualler, aller*; derhalve in 't algemeen een gang), Arch., eene lange, smalle kamer, die zich daardoor van de zaal onderscheidt, dat zij ten minste driemaal langer dan breed is; de overdekte gang in een gebouw, tralie- of hekkengang; de gang, door welke de verschillende vertrekken gemeenschap hebben, z. v. a. **corridor**; de schilderijzaal of -gang, vorstelijke verzameling van schilderijen; oneig. eene geschiedenis, een verhaal enz. waarin veel portretten voorkomen, beeldengallerij; Fort., een lange, smalle gang naar de buitenwerken, mijngang; ook een onderaardsche gang der bergwerkers; Mar., het uitstek of open balcon aan het achterschip; in schouwburgen: de plaats boven de loges; de toeschouwers aldaar; ook wel de wereld, de menschen voor zoo verre zij de daden hunner medemenschen beoordeelen; **gallerij van Rubens**, schilderijen, waarin Rubens de geschiedenis van Maria van Medicis heeft voorgesteld.

Gallert, n. hoogd., z. **gelatine**.

Galliámbus, m. gr., pl. **galliámben** of **galliambische verzen**, liederen, welke de Galli, priesters van Cybele, bij hunne offers zongen in eene versmaat, die uit een' anapæstus en tribrachys bestond (⏑ ⏑ — ⏑ ⏑ ⏑).

Gallĭë, n. (lat. *Gallia*, f.), Frankrijk; **Galliër**, Franschman, oude en nieuwe Franken; **gallicaansch**, fransch (alleen van de kath. kerk van Frankrijk gebruikelijk: de gallicaansche kerk, die zich van de moederkerk alleen door grootere onafhankelijkheid van den pauselijken stoel onderscheidt); **gallicísmus**, m. een fransch taaleigen, eigenaardige fr. woordenschikking of uitdrukking, de gebrekkige navolging van zulke zegswijzen in eene andere taal; **gallicomanīe** of **gallomanīe**, lat.-gr., de zucht of overdrevene liefde voor al wat fransch is; **gallomaan**, m. een overdrijvend bewonderaar van al het fransche; **gallo-bataafsch**, fransch-nederlandsch;

gallophilus, m. een franschenvriend, vriend der franschen.

Gallimatthias, z. **galimatias.**

gallionismus, n. onverschilligheid omtrent onderscheid in godsdienst (zoo geheeten naar den rom. proconsul Gallio, die den apostel Paulus tegen de joden in bescherming nam, dewijl men uit Handelingen XVIII, 12 en volg. verkeerdelijk opmaakt, dat bij hem heidendom en jodendom even veel golden), z. v. a. indifferentismus; **gallioníst**, m. een onverschillige omtrent godsdienstgeloof, indifferentíst; ook z. v. a. galjoenist (z. ond. **galei**).

Gallísmus, n. de hersen-schedelleer van Dr. Gall, volgens welke de verstandsaanleg en geestneiging van den mensch uit de gesteldheid van zijnen schedel wordt opgemaakt.

Gallitziniet, n. Min., geoxydeerd ijzerhoudend titanium, op den Spessart ontdekt door prins Gallitzin.

Gallo, m. eene oostindische munt, ongeveer = 4 gl.

Galloche, f. fr. (spr. *ghallósj'*; it. *gallocia*, verwant met het lat. *caliga*, broos, halve laars; v. a. van h. lat. *gallica*, scil. *soléa* of *crepida*, gallisch schoeisel); oorspr. houten schoenen, klompen; gew. overschoenen.

Gallomaan, gallomanie, z. ond. **Gallië.**

Gállon, m. eene engelsche inhoudsmaat, naar de jongste wetsbepaling omtrent = 4,54346 ned. kan; hij is verdeeld in 4 quarters en 8 pints; een peck heeft 2, een bushel 8 gallons.

Gallophilus, z. ond. **Gallië.**

Galmei, z. **kalamijn.**

Galnoten, pl., kleine knobbels, als uitwassen inz. op vele eikensoorten, ontstaan door een insect (*cyrips quercus folii*), en waarvan men zich tot zwart en bruin verwen, alsook tot het maken van den gewonen schrijfinkt bedient.

Galon, f. fr., een lintvormig weefsel van goud of zilver, goud- of zilverboordsel, eene tres; **galonnéren**, met zulk boordsel beleggen, omzoomen.

Galop, m. (fr. *galop*, it. *galoppo*; waarsch. oorspr. duitsch v. *loopen*, goth. *hlaupan*), de springloop, snelrid, snelste ren van een paard; **galopéren**, met sprongen loopen of rijden, rennen, voortjagen; **galopáde**, f. een zeer snelle dans, springdans; **galopin**, m. (spr. *—pèng*), een loop-, keuken-, postjongen, boodschapper te paard; ook voorheen z. v. a. ordonnantieofficier bij eenen generaal.

Galoubet, n. fr. (spr. *ghaloebè*) Muz., een klein fluitje met 3 gaten, zeer gemeen in Provence, trommelfluitje.

Galvanísmus, n. de leer van Galvani, galvanische prikkel, spierprikkel, metaalprikkel op spieren en zenuwen, eene soort van electriciteit, die zich enkel door de eigene wijze harer opwekking van de gewone electriciteit onderscheidt, de door professor Galvani in 1791 te Bologne ontdekte (door hem verkeerdelijk zoo geheetene) dierlijke electriciteit of aanrakings-electriciteit, die zich zonder wrijving vertoont, wanneer men een aantal platen van twee verschillende metalen, b. v. zink en koper, beurt om beurt, met bevochtigde bladen van bordpapier, lappen laken enz. daartusschen, over elkander legt enz.; zulk een, door Volta veel verbeterd, zamenstel heet ook eene Voltasche kolom of batterij; **galvánisch**, het galvanismus of den metaalprikkel betreffende; **galvaniséren** ($s = z$), een ligchaam in den toestand brengen, dat het die electrische verschijnselen toont en gewaar wordt; **galvadonésmus**, n. een werktuig of toestel, dienende om verstikten en verdronkenen weder in het leven te roepen; **galvanométer**, m. of **galvanoscoop**, n. een werktuig om de kracht v. de werkingen der galvanische kolom te meten; **galvanographie**, f. de aanwending van den galvanischen stroom tot het etsen van platen; ook de methode van Kobell om op metaalplaten met eene eenigzins lijvige en verheven staande verw te schilderen en dan de plaat galvanoplastisch te copiëren, waardoor men eene plaat verkrijgt, die de teekening verdiept vertoont, en dus verder kan afgedrukt worden; **galvanomagnetismus**, n. de verbinding der galvanische en magnetische uitwerkselen; **galvanoplastiek**, f. eene door Jacobi te Petersburg omstreeks 1836 uitgevondene handelwijs, om op den galvanischen weg oplossingen van metaalzout zoodanig te ontbinden, dat zich het metaal aan den negatieven pool of een daarmede verbonden geleidend vlak vast en zamenhangend afzet; men verkrijgt door die verrigting afdrukken of vormen van eenig voorwerp, dat met den negatieven pool is verbonden, of wel men wendt haar aan tot vergulden, verzilveren enz.

Gam, eene perz. lengtemaat van 3 schreden.

Gamaliel, hebr. mansn.: Gods vergelder.

Gamaches, z. **camaches.**

Gamánder, m. (verdorven uit h. lat. *chamaedrys*, gr. *chamaidrys*, d. i. eig. aardeik), een plantengeslacht, waartoe het slagkruid, kattekruid enz. behooren.

Gambáde, f. fr. (v. h. it. *gamba* = fr. *jambe*, been), een luchtsprong, vreugdesprong, kindersprong, bokkesprong, kromme sprong; rasch besluit; **gambadéren**, kromme sprongen maken; allerlei dolle streken uitvoeren; **gambaron**, m. iemand, die dikke, geheel ronde beenen heeft, bij-

naam v. Robert, hertog van Normandije; **gambe**, f. it. (*viola di gamba*), de knieviool, de basviool, die men met de knieën vasthoudt, z. v. a. **violoncel**; **gambist**, m. een gambespeler; **gambétte**, f. een naar den kievit gelijkende (langbeenige) vogel van Europa en Afrika; **gambit**, m. fr. (waarsch. v. h. it. *dare il gambetto*, d. i. iemand een beentje zetten, arglistig met hem te werk gaan), een misleidende zet in het schaakspel door middel van een' voor den raadsheer staanden looper of pion (den gambitlooper).

Gamehnia, **gaminahuja**, ook **gamahé**, **gamaheu**, benamingen, onder welke eene soort van speksteen (ook de onyx) voorkomt, die, met figuren besneden, bij de Indianen tot amulet diende (de woorden camaïeu, camée [z. a.] zijn van deze afgeleid).

Gamelĭōn, m. gr. (v. *gamein*, trouwen), de 7de maand van het oude attische jaar van 10 jan. tot 6 febr., waarin de meeste huwelijken gesloten werden; men riep dan inz. Jupiter en Juno onder den naam van **Gamelĭus** en **Gamelĭa**, als huwelijksstichters aan.

Gametrie, z. **gematrie**.

Gamin, m. fr. (spr. *ghaméng*), loopjongen, keukenjongen, straatjongen.

Gamma, n. gr., naam der letter G (Γ, γ); benaming van het oude toonstelsel van Guido, omdat het met G begon; van daar **gamma**, f. fr., Muz., de toonschaal, toonladder, z. **scala**; ook N. H., een nachtvlinder met eene gouden grieksche G op elken bovenvleugel.

Gammarolĭth, m. mid. lat.-gr. (v. h. mid. lat. *gammărus*, *gambarus*, it. *gambero*, kreeft), de kreeftsteen; **gammarologīe**, f. de kreeftkunde, leer van de kreeften en in 't algemeen van de schaaldieren.

gamogástrisch, gr. (v. *gámos*, bruiloft, huwelijk), met vele zamenhangende eijerstokken; **gamologīe**, f. gr. eene verhandeling over het huwelijk); **gamonomīe**, f. de kennis der huwelijkswetten; **gamopetálisch**, met zamenhangende bloembladeren; **gamosepálisch**, met zamenhangende kelkdeelen; **gamostýlisch**, met veelvoudige stijltjes.

Ganache, f. fr. (spr. *ghanásj'*, it. *ganascĭa*; v. h. lat. *gena*, wang?), het onderste kakebeen van een paard; ook een domkop; **ganachīe**, f. en **ganachismus**, n. de domheid, stompzinnigheid.

Ganeōnen, pl. lat. (*ganeōnes*, v. h. sing. *ganĕo*), zwelgers, brassers, doorbrengers.

ganéren, z. *gano*.

Ganésa, m. ind. Myth., de god der wijsheid, zoon van Siva en Pàrvati; hij wordt voorgesteld als een kort dik man met een olifantshoofd en vier handen.

Ganglĭon, n. gr., pl. **ganglĭen**; Anat., peesknoop; Chir., een hard pijnloos gezwel van de grootte eener hazelnoot, overbeen; *ganglĭa lymphatĭca*, watervaatklieren, watervaatknoopen; *ganglia nervōsa*, peesknoopen.

Gangræna, f. gr. (*gangraina*), Med., het heetvuur, eene onvolkomene of gedeeltelijke versterving; **gangrænescéntie**, f. nw lat., de overgang tot heetvuur; **gangrænéren**, door heetvuur aangetast worden: **gangræneus**, heetvuurachtig.

Ganivet, n. fr. (spr. *ghaniwé*; vgl. het sp. *cañivete*, fr. *canif*, pennemes; v. h. lat. *canna*, sp. *caña*, riet, wegens het rieten heft), het snijmesje der wondheelers.

Ganjawas, pl., kleine turksche vaartuigen.

gano, fr. (oorspr. misschien het sp. *gano*, ik win, *ganar*, winnen), in 't omberspel: laat den slag loopen; **ganéren**, den slag laten loopen.

Gant, m. hoogd. (mid. lat. *inquantum*, *incantum*, fr. *encan*, v. h. lat. *quanti*, hoe duur; v. a. van het lat. *incantāre*, wegens het opentlijk uitroepen), de openbare verkoop aan den meestbiedende, verkooping bij opbod, veiling inz. bij onvermogen van betaling eens schuldenaars (*concours*), z. v. a. **auctie**; **ganten**, openbaar bij opbod verkoopen, veilen.

Gantan, n. gewigt en maat in O. Indië, inz. op Java voor peper gebruikelijk, doende 3 oude of omtrent $1\frac{1}{2}$ ned. ponden; niet te verwarren met een **ganting**, dat inz. voor rijst dient en ongeveer met 7 ned. ponden overeen komt.

Gantelet, m. fr. (spr. *ghangt'lè*), een strijdhandschoen; Chir., een zwachtel, die de gansche hand omwikkelt, pantserhandschoen.

Ganymēdes, m. gr. Myth., een zoon van Tros, koning van Troje, een zeer schoon jongeling, door Zeus of Jupiter in de gedaante van eenen adelaar ontvoerd en diens lieveling en schenker; een schandjongen.

Ganzas, m. eene rekenmunt in Pegu van tin en koper, omtrent = 8 centen.

Garamantiet, m. de oude naam van den agaat.

garançage, f. fr. (spr. *gharangsáazj'*); v. *garance*, meekrap), het verwen met meekrap; **garancéren**, met meekrap verwen, krappen.

Garant, m. fr. (spr. *gharáng*; oorspr. *guarant*, uit het duitsch wahren, waarborgen), de borg, waarborg, goedspreker, die zich verantwoordelijk stelt voor de daad van een ander of van zich-zelven; **garántie**, f. de waarborg, borgstelling, borgtogt, verzekering, goedspreking, vrijwaring; **garantéren**, doorgaans **garandéren**, borg blijven, borgtogt stellen, waarborgen, voor iets instaan, goedspreken; **garantismus**, n. het waarborgstelsel, een door

Fourrier voorgeslagen grondslag van staatsinrigting.

Garas, **garras** (uit het duitsch *groschen*, ontstaan), hongaarsch voor groschen, groot.

Garavelen, pl., z. v. a. **caravellen** (z. a.).

Garbelage, f. fr. (spr. —*láazj*), Merc., in Frankrijk eene belasting op koopwaren, inz. op goederen, die uit Marseille naar de Levant worden gezonden.

Garbo, m. it. en sp., aanvalligheid, sierlijkheid; *con garbo*, bevallig, sierlijk.

Garce, f. fr. (spr. *ghars'*), eene liederlijke deern, hoer; ook eene maat en gewigt, z. **garse**; **garçon**, m. (spr. *gharsóng*), een vrijgezel, ongehuwd man, vrijer, knaap, jongen; ook oppasser, bediende in een koffijhuis, logement enz., jan; *garçon de boutique* (spr. —*boetiek'*), de winkelbediende; *en garçon* (spr. *ang*—) **leven**, ongehuwd, als vrijgezel leven; **garçonnière**, f. (spr. *gharsonjèr'*), een jong, ligtzinnig meisje, allemansvriendin; **garçonnéren**, met schandjongens gemeenschap hebben.

Garde, f. fr. (it. *guardia*, oorspr. uit het duitsch *warta*, wacht), de wachter; de wacht, inz. de lijfwacht van eenen regent, de beroemde lijfwacht van Napoleon, onderscheiden in **oude** en **jonge garde**, gevormd vóór en na den slag bij Moscou; in ruimer beteekenis: uitgelezene manschap van allerlei wapen als afzonderlijke legerafdeeling; *garde à cheval* (spr. *ghard' a sj'wal*), ruiterwacht; *garde du corps* (spr. —*kór*), de lijfwacht; **corps de garde**, z. **corps**; **gardiaan**, z. ond. **guardîa**; **gardist**, m. lijfwachter, man van de garde; **gardéren**, fr. (*garder*), bewaken, beschutten, beschermen, dekken, hoeden, wachten, bewaren, behouden; *prenez garde*, wacht u, wees op uwe hoede, wees voorzigtig; *gardez* (spr. *gharde*), pas op! neem in acht b. v. *la reine*, de koningin! in 't schaakspel; *gardez-vous* (spr. —*woe*), wacht u! **garde boutique**, f. (spr. —*boetiek'*), winkelwacht, d. i. verlegen waar; **gardechampêtre**, m. (spr. —*sjangpêtr'*), veldwachter, toeziener op overtredingen van jagt en visscherij, koddebeijer; **gardechasse**, m. (spr. — *sjáss'*), een jagttoeziener, koddebeijer; **gardecôte**, m. een kustbewaarder, kustwachter; **gardefeu**, m. een vuurscherm, ijzeren hek aan den haard; **gardefou**, m. (spr. —*fóe*), leuning aan bruggen, grachten enz.; **gardemagasin**, m. (spr. — *maghazéng*), magazijnmeester; **gardemanche**, m. (spr. —*mánzj'*), overmouw, morsmouw; **gardemanger**, m. (spr. —*mangzjé*), de spijskamer, etenskas, spinde; **gardemeuble**, n. de huisraadkamer; **gardenappe**, m. wat het tafellaken beveiligt, een schotelring, stroobord enz.; **garderobe**, f. de kleêrkamer, kleêrkas; de gezamentlijke kleederen; aan hoven de kamer der bedienden en de gezamentlijke dienstboden; de kleedkamer bij een tooneel; **garderobier**, m. (spr. —*robjé*), **garderobière**, hij of zij, die het opzigt heeft over den kleedervoorraad bij tooneelen enz.; **gardevue** (spr. — *wu'*), een' oogenscherm, lichtscherm.

gare! fr. (spr. *gháar'*), voor u (gezien)! ruim baan! berg u! buk! enz.

Gargalismus, n. gr. Med., het kittelen, inz. het tegennatuurlijke.

gargariséren, gr. (*gargaridzein*), gorgelen; **gargarisma**, n. het gorgelwater; **gargarismus**, n. of **gargarisâtie**, f. Med., de gorgeling, het gorgelen.

Gargóte, f. fr. (spr. *gharghótt'*), de gaarkeuken, het spijshuis; ook een slecht kosthuis; **gargotéren**, in eene gaarkeuken eten; **gargotage**, f. (spr. *ghargho-táazj'*), de onzindelijke pot, slecht toebereide maaltijd; poespas; **gargotier**, m. (spr. *gharghotjé*), een gaarkok, gaarkeukenhouder.

Gargouille, f. fr. (spr. *ghargoeilj'*; v. *gargouiller*, plassen, morsen), de waterspuwer, een karikatuurkop, die bij fonteinen het water uitwerpt; de leeuwen- of drakenkop aan dakgoten.

Gargousse, f. fr. (spr. *gharghóess'*), Mil., de kardoes, stukpatroon, de omwikkelde lading kruid voor een kanon.

Gari, n. eene rekenmunt in **O. Indië**, = 4000 ropijen.

Garme of **kermet**, n. een arab. gewigt, = 3 onsen.

Garmond of **garamond**, n. eene soort van drukletters tusschen dessendiaan en galjard (z. **drukletters**), zoo geheeten naar den lettergieter Claude Garamond, gestorven te Parijs **1561**.

garnéren, fr. (*garnir*, it. *guarnire*; v. h. duitsch wahren, waren), voorzien, uitrusten, omzoomen, omzetten, beleggen; overtrekken, voeren, stofféren; optooijen, met het vereischte toebehooren opschikken; Mar., den scheepsbodem met eene onderlaag voorzien; ook optakelen; **garnéring** of **garnituur**, fr. (*garniture*), al wat dient om iets volledig te maken en te versieren, op te schikken, te stofferen, het toebehooren, de omzetting; garnituur eener kamer: al hare meubelen, kleeden, gordijnen enz.; garnituur van een bed: matras, peuluw, deken, gordijnen, enz.; het beslag, b. v. van een' rotting; ook een volledig stel van onderscheidene bijeen behoorende dingen, b. v. van kanten, porselein, diamanten enz.; **garnisair**, m. fr. (spr. *gharnizèr'*), een soldaat als dwanginlegering bij achterstallige belastingschuldigen; **garnizoen**, f. (fr. *garnisón*), de bezetting van troepen, die in eene stad, inz.

in eene vesting, gelegerd is; ook de plaatszelve van het garnizoen, inz. vestingen; de standplaats v. troepen; **garnizoensdienst**, die dienst, welke geen zuiver militair doel heeft, maar meer met policie in verband staat, zooals de wacht- en patrouilledienst; **garnizonéren**, in bezetting leggen.

Garnez, m. (poolsch *garnec* of *garniec*, pl. *garcy*, d. i. eig. kookpot), eene pools. en russ. inhoudsmaat, = ⅛ tschetwerik, te Petersburg = 3,2770, te Warschau = 4 kop of kan.

Garniec, z. **garnez**.

Garróte, sp. of **garrot**, fr. m. een knevel, korte kneppel, inz. als strafwerktuig tot verworgen van misdadigers; pakstok; **garrottéren**, fr., knevelen, sterk binden; **garrotteurs**, pl., knevelaars, roovers, die de menschen knevelen.

Garse, **garsa**, **garce**, f. de gewigtseenheid in een gedeelte van O. Indië, te Madras = 4534,44 ned. ponden; ook eene inhoudsmaat voor drooge waren, te Madras = 4916,97 kop, te Pondichery = 366,36 kop.

Garter-orde, f. de eng. orde van den kouseband (v. h. eng. woord *garter*, kouseband).

Garzette, f. fr. (spr. *gharzett'*), z. v. a. **aigrette**.

Gas, n. (fr. *gaz*, waarsch. van duitschen oorsprong en verwant met gest, gesting; het eerst door van Helmont (gest. 1644) gebezigd voor den damp, die uit gestende vloeistoffen opstijgt), lucht, luchtsoort, luchtstof, luchtgeest, luchtvormige vloeistof, elke onzigtbare, blijvend veerkrachtige vloeistof; **atmosphærisch gas**, gewone lucht; **mephítisch gas** (zie ook **mephitis**), eene voor de inademing ongeschikte, verstikkende, doodelijke lucht, stiklucht; **phlogístisch** of **gephlogistiseerd gas**, bedorven, onzuivere lucht, stikstoflucht, stiklucht; **gedephlogistiseerd gas**, van brandstof bevrijde lucht, zuivere lucht, levenslucht, zuurstoflucht; **gasificātie**, f. luchtvorming, luchtontwikkeling; **gasochemīe**, f. de chemische behandeling der gassen; **gasométer**, m. een luchtsoortmeter; ook de groote ontvangbak of ijzeren kist (20000 tot 30000 kub. voeten groot) voor het brandbare gas in de gasstokerij; nog verstaat men door **gasmeter** bepaaldelijk het kastje, waardoor het verbruik van het gas, ter verlichting van ieder huis in het bijzonder, wordt gecontrôleerd of aangegeven; **gasopyrĭon**, n. een luchtvuurtuig, werktuig om gas te ontwikkelen, z. v. a. **tachypyrĭon** (z. a.).

Gascon, fr. (spr. *ghaskóng*), of **Gasconjer**, **Gascogner**, m. een bewoner der provincie Gascogne in Frankrijk, die voor grootsprekers en praalhanzen doorgaan; **gasconismus**, n. Gram., de verkeerde woordvoeging, ook de eigene uitspraak der Gasconjers; **gascógnisch**, **gascónisch**, grootsprekend, pogchend, snorkend; **gasconnáde**, grootspraak, windbrekerij, snoeverij enz.; **gasconnéren**, snoeven, liegen; een gasconjische tongval hebben.

Gaselen, z. **ghasel**; **gasificatie**, **gasometer** enz., z. ond. **gas**.

Gassa, **gassal**, eene rekenmunt te Gambron of Bender-Abassi aan de perz. golf, = $\frac{1}{10}$ mamoudi of ongeveer 2 centen.

Gassātie, f. hoogd. (*gassation*; van *gasse*, straat), een muzijkstuk, inz. voor blaasinstrumenten, om bij nachtmuzijk op straat uit te voeren; *gassatim* **gaan**, iron. uitdrukking der duitsche studenten voor langs straat loopen, rondslenteren.

Gassendísmus, n. het wijsgeerig stelsel van Gassendi in het begin der 16de eeuw.

Gasteralgīe, f. gr. (van *gastēr*, gen. *gastrós*, buik, maag), Med., de maag- en buikpijn; **gasterănax** of **gastrănax**, m. de verteringswerkzaamheid der maag; **gasteremphráxis**, f. de overvulling der maag, verstopping der maagvaten; **gastrepátisch**, maag en lever te gelijk betreffende; **gastricísmus**, n. de geneeskundige stelling, volgens welke de meeste ziekten uit de maag voortspruiten: ook de gastrische (z. a.) koortsen; **gastriloog**, m. een buikspreker; **gastrilogīe**, f. de buiksprekerij; **gastrimárg**, m. een veelvraat, slemper; **gastrimargīe**, f. de vraatzucht; **gástrisch**, wat het onderlijf betreft, tot de maag behoort, b. v. eene gastrische ziekte, eene maag of onderlijfsziekte, uit onzuiverheden in de eerste wegen geboren, eene maagkwaal; *gastrĭcus liquor*, het maagsap; **gastrísmus**, n. de overvulling der maag; ook uitwerpselen; **gastrītis**, f. de maagontsteking; **gastrocēle**, f. de maagbreuk; **gastrocōlisch**, tusschen de maag en den karteldarm liggende; **gastroduodenaal**, wat tusschen de maag en den twaalfvingerigen darm ligt, wat die beiden betreft; **gastrodynīe**, f. gr., maag- of buikpijn, maagkramp; **gastrohysterotomīe**, f. de keizersnede; **gastroláter**, m. een buikdienaar; **gastrolatrīe**, f. ook **gastromanīe**, f. de buikdienst, overdrevene zorg voor den buik of de ligchaamsverpleging, verlekkerdheid, zwelgerij; **gastroliēnaal**, de maag en de milt betreffende; **gastrolíth**, m. een maagsteen; **gastrolithiăsis**, f. maagpijn, door steenen in dat ingewand veroorzaakt; maagsteenziekte; **gastromalacīe**, f. de maagverweeking; **gastromantīe**, f. het buikwaarzeggen, bij de oude Grieken eene soort van waarzeggen uit de figuren van wijdbuikige, met water gevulde en door lichten omgevene glazen; **gastromȳcus**, m. alvleesch; **gastronoom**, m. een kunstkok, kok voor

lekkerbekken; een lekkerbek, smulbroêr; **gastronomīe**, f. de verfijnde kookkunst, de kennis van lekker eten en drinken, lekkerbekkerij; **gastropathīe**, f. het maaglijden; **gastrophĭlus**, m. een buikvriend, smulpaap, slemper, brasser; **gastropódes**, pl. N. H., buikvoeters, buikkruipers, op den buik kruipende wormen of slijmdieren; **gastrorrhagīe**, f. de bloedbraking uit de maag; **gastrōsis**, f. elke maagziekte; **gastroscopīe**, f. de onderzoeking v. h. onderlijf; **gastrotomīe**, f. de buikopening, buiksnede, het opensnijden v. h. onderlijf.

gasteréren, nederd. met bastaard-uitgang; onthalen, een gastmaal geven, eene smulpartij houden, goede sier maken.

Gatemetier, n. fr. (spr. *ghaat'metjé*; v. *gâter*, bederven, en *metier*, z. a.), een handwerksbederver, loonbederver, beunhaas; knoeijer.

gauche, fr. (spr. *ghoosj'*), links, scheef, onhandig, verkeerd, ongeschikt; **gaucherīe**, f. een linksch, onhandig, onbeholpen gedrag, lompheid, ongeschiktheid.

Gauchos, pl., de bewoners der landschappen aan den Platastroom in Z. Amerika, die zich uitsluitend met de veeteelt bezig houden.

gaudéren (lat. *gaudēre*), zich verheugen, verlustigen; *gaudeămus*, laat ons vrolijk zijn, het aanvangswoord en daarom ook de benaming van een oud studentenlied: het **gaudeămus**; **gaudĭum**, n. eene vreugde, verlustiging, pret.

Gauer, **gaueren**, l. **geberen.**

gaufréren (spr. *ghofr*—), fr. (*gaufrer*, van *gaufre*, wafel), Manuf., met een warm ijzer of anderen vorm figuren op eene stof drukken; stoffen wateren.

Gausăpum, n. lat., eene dikke, ruige wollenstof, en een daarvan vervaardigd kleed, dat de romeinsche vrouwen in den winter droegen.

Gavette, f. fr., verguld zilverdraad tot gouddraad trekken.

Gavial, m. oostind., eene soort van krokodil in O. Indië.

Gavotte, f. fr., een kleine vrolijke dans en de daarbij behoorende muzijk (oorspr. dans der Gavots, bergbewoners van het kleine landschap Gap in het fr. departement der Opper-Al pen.

Gazana, **gazava**, **casava**, f. eene oostindische zilveren rekenmunt, = 1 gl. 20 ct. à 1 gl. 30 ct. courant.

Gazelle, f. (arab. *garâb*), eene hertegeit, een zeer slank, vlug, naar het ree gelijkend dier van het gesla ht der antilopen, bij de oosterlingen een beeld van vrouwelijke schoonheid.

Gazette, f. fr., de courant, het nieuwsblad (zoo genoemd naar eene kleine florentijnsche kopermunt gazetta, ter waarde van 4 centen, als de p ijs van een voormalig ital. nieuwsblad); ook de leemen omkleeding of het foedraal, waarin het porselein gebrand wordt; **gazetier**, m. (spr. *ghazetjé*), de nieuwsbladschrijver, courantier; ook nieuwsventer.

Gazometer, **gazopyrion**, z. ond **gas.**

Gazon, m. fr. (spr. *ghazóng*; van het duitsch *wasen*, oudd. *waso*, zode), de zode, graszode, het grasperk; **gazonnéren**, met zoden beleggen.

Gazophylacĭum, n. gr., de schatkamer, z. v. a. ærarium; in de middeleeuwen de bewaarplaats der oblatiën (z. a.) in de kerken.

Ge, **je**, eene lengtemaat in het mongoolsche rijk, = 23 à 24 ned. ellen.

Gea, z. **Gæa.**

Gebelis, pl., uitgelezene turksche troepen; ook chinesche tabak.

Geberen, **guebĕren**, pl. (pers. *gabr*, eig. eerloozen), naam door de muzelmannen gegeven aan het overschot der oude volgelingen van Zoroaster's leer in het eigentlijke Perzië, vuuraanbidders; ook priesters der vuuraanbidders, magiërs; bij de muhamedanen in ruimer' zin voor ongeloovigen, dwaalleerbelijders.

Gecko, m. eene zeer vergiftige hagedis in Egypte en O. Indië.

Gedal, turk., oorlog op den weg Gods, d. i. tegen de ongeloovigen.

Gedang, m. eene oostindische inhoudsmaat, inz. voor peper, omtrent = 4 pond.

Gedekli, pl. turk., des sultans eerewacht te paard.

Gedrosĭa, pl., groote, geheel onvruchtbare zout- en zandvlakten of steppen in Azië.

Geest, **geestland**, hoog liggend, zandig, onvruchtbaar land.

Géfion, f. noord. Myth., eene strenge, maagdelijke godin, de Diana der Scandinaviërs, welke alle vrouwen opneemt, die als maagd sterven.

Gehénna, n. hebr., de hel, hellepoel, het verblijf der doemelingen.

Geira, f. eene landmaat in Portugal, = 57,8160 vierk. roeden.

Geïstiek, f. gr. (v. *gē*, aarde), de aardkunde, natuurleer der aarde.

Gelander-baschi, m. de bevelhebber der lijfwacht van den koning van Perzië.

Gelasĭus, gr. (van *gelăn*, lagchen), mans- en vrouwenn.: de vrolijke, lagchende; **gelásmus**, n. het lagchen, inz. het kramp- of stuipachtig lagchen, ziekelijk, sardonisch lagchen; **gelascopīe**, f. het onderzoek en de beschouwing van het lagchen, om daaruit het karakter op te maken.

Gelatine, f. fr. (spr. *zjelatíen'*; van *geler*, lat. *gelāre*, bevriezen), Chem., geleistof, een slijmig vocht, door koking uit celweefsel, huiden, pezen enz., getrokken,

dat bij verkoeling eene lillende massa of gelei wordt en bij het droog worden overgaat tot eene harde, brosse, kleur-, reuken smakelooze zelfstandigheid; **gelatineus**, geleiachtig; **gelatiniséren** ($s = z$), zich tot geleistof laten brengen, gelei worden; **gelée**, f. fr. (spr. *zjelé'*, hoogd. *gállerte* of *gallert*), gelei, het slijmig verdikt, gestremd of gestold sap v. dierlijke of plantenstoffen.

Gelbum of **Gelfum**, n. lat., een pyriet uit Hongarije, eene soort van marcassiet of bismuth; ook de steen der wijzen.

Gélding, m. eng., een engelsch gesneden paard, ruin, soort van hardlooper; ook het ruinen.

Geldoniën, pl. nw lat., geldinzamelingen, collecten.

Gelsomíne, it. (spr. *dzjels*—), eene karakterrol in de ital. pantomime en operabuffa, de karikatuur van een ital. dandy.

Gemara, z. ond. **talmud.**

Gematrīe, **gametrīe**, f. eene kabbalistische, mathematische verklaring van de woorden der h. schrift, waarbij de letters als getallen worden aangenomen; **gemátrisch**, wat tot die zoogenaamde wetenschap behoort.

Gember, f. (oudt. ook *ghengber, gingebar*, gr. *dzingibĕris*, lat. *zingĭber*, uit het indisch *sringawêra*, d. i. hoornvormig, v. *sringa*, hoorn, en *wêra*, gedaante), de kruidige wortel van een oostind. gewas.

Geméllen, pl. lat. (*geméllí*), tweelingen; **gemelliflórisch**, met paarswijze staande bloemen; **gemellipárisch**, tweelingen barend.

Gemind, n. eene tyrolsche lengtemaat, iets kleiner dan 2 palm.

geminéren, lat. (*gemināre*), verdubbelen, tweevoudig maken; **geminatīe**, f. de verdubbeling; **gemeniflorisch**, z. v. a. **gemelliflorisch.**

Gemmen, pl. lat. (v. *gemma*, eig. knop, uitbotsel; in nw lat. steenzout), edelgesteenten, inz. gesnedene steenen, ringsteenen; **gemmascéren**, knoppen krijgen; **gemmātie**, f. nw lat. (v. *gemmāre*, uitbotten, knoppen krijgen), Bot., het uitloopen der knoppen, het knoppen der gewassen; de tijd daarvan; **gemmescéren**, tot een' edelsteen worden; **gemmiférisch**, edelsteenen bevattende; **gemmificātie**, f. de ontwikkeling der knoppen; **gemmiflórisch**, met in knoppen beslotene bloemen; **gemmiparīe**, f. de voortbrenging door knoppen.

Gendarme, m., pl. **gendarmes**, ook **gens d'armes**, fr. (spr. *zjangdárm'*), eig. wapenmannen; gewapende landruiters ter handhaving van de openbare veiligheid, policiesoldaten; **gendarmerīe**, f. de veiligheids-ruiterij, policiewacht, de bende der gendarmes.

Gêne, f. fr. (spr. *zjein'*; naar men wil uit het hebr. *gehenna*, hel, pijniging?), eig. de pijn, marteling, foltering, kwelling; gemeenlijk, de dwang, de belemmering der maatschappelijke welvoegelijkheid; **genéren**, dwingen, bezwaren, lastig vallen, drukken, persen, spannen, beperken of insluiten; **zich genéren**, zich dwang aandoen, zich een klein ongemak opleggen, getroosten; **geneer je niet**, doe of ge t' huis waart; ook iron. tot iemand, die zich te vrijpostig gedraagt; **genant**, belemmerend, hinderlijk, lastig, bezwarend, moeijelijk; als nederd. woord beteekent **genant** een naamgenoot.

Genealogīe, f. gr. (v. *genéā*, geslacht, nakomelingschap), de leer, wetenschap der geslachten, der geslachtsopvolging, geslachtkunde, geslachtrekenkunde, stamregister, geslachtregister, afstamming, geslachtafleiding, stamboom; **genealoog**, **genealogíst**, m. een geslachtkundige, geslachtvorscher, geslachtbeschrijver, stamboommaker; **genealógisch**, geslachtrekenkundig, naar den stamboom; **genealogische lijst**; geslachtlijst; **geneárch**, m. het hoofd van eenen stam, de stamvader.

generaal, lat. (*generālis*, v. *genus*, geslacht), het geslacht betreffende of bevattende (in tegenst. van speciaal), algemeen, algemeen geldig, hoofdzakelijk; wat alles bevat, of zich over allen of een groot getal uitstrekt, in zamenstellingen: opper- of hoofd- enz. b. v. generaal-intendant, auditeur-generaal enz.; *en général*, fr. (spr. *ang zjenerál*), in het algemeen, over 't geheel; zoo ook *généralement* (spr. *zjeneraal'máng*), of lat. *generalĭter* en *generātim*; **generaal**, m. fr. (*général*), een veldheer, heirvoerder; het hoofd of de superieur eener geestelijke orde; ook eene schelp v. h. kegelgeslacht; **generaal-bas**, m. de hoofd- of grondbas, de grondstem van een muzijkstuk met de reeksen van al de accoorden, waaruit de harmonie van het stuk bestaat; **generale kaart**, de kaart van een geheel werelddeel, algemeene kaart; **generale marsch**, m. het opbreken en optrekken van een geheel leger, b. v. tot een' veldslag; **generale pachters**, eertijds in Frankrijk de leden eener vereeniging, die zekere regten, b. v. het zout- en tabaksmonopolie, voor eigene rekening inden en den staat daarvoor eene jaarlijksche som betaalden; **generaal pardon**, n. de door den staat uitgesprokene algemeene kwijtschelding van straf wegens een zeker vergrijp; **generale staf**, m. de hoogere bevelvoerende officieren van een regiment; **generaal vicarīus**, m. de plaatsvervanger van een' bisschop; **generalaat**, n. nw lat., de veldheerswaardigheid, het opperbevelhebberschap, het opperbevel; de waardigheid van een geestelijk orde-

hoofd; **generaliséren**, nw lat., algemeen maken; **generalisātie**, f. de algemeenmaking; **generalissĭmus**, m. de eerste bevelhebber eener armee, heirvorst; **generalissĭme**, f. bij bloemisten: eene varieteit van den hyacinth; **generalísten**, pl., christenen, die tot geene der bestaande godsdienstpartijen willen gerekend worden; **generaliteit**, f. 1) de algemeenheid, eigenschap des geslachts, in tegenst. van specialiteit; 2) de gezamentlijke heirvoerders, de raad der veldheeren; 3) de algemeene staten van een land.

generéren, lat. (*generāre*), telen, voortbrengen, verwekken, maken; **generātie**, f. de teling, voortteling, voortbrenging, het ontstaan; de afstamming, de stam, het geslacht, menschengeslacht, de nakomelingschap; de gelijktijdig levende menschen, menschenleeftijd, de dooreen genomen ouderdom, die de menschen bereiken en dien men op 33 jaren schat; Theol., de wijze, waarop de Zoon van den Vader uitgaat; *generatĭo aequivŏca*, f. eig. eene dubbelzinnige voortteling; N. H., de voortplanting zonder zaad of vruchtkiem; **generatief**, nw lat., telend, voortbrengend; **generātor**, m. lat., de teler, voortbrenger, vader; de stoommaker, een ketel bij stoommachines.

genereus (spr. *g* = *zj*), fr. (*généreux*, v. h. lat. *generōsus*), edelmoedig, edeldenkend, grootmoedig, mild; **generositeit**, f. of **generosité**, f. de edelmoedigheid, grootmoedigheid, milddadigheid, groothartigheid, onbaatzuchtigheid; *generóso*, it. (spr. *dzjenerózo*), Muz., edel, deftig voor te dragen.

Generificātie, f. nw lat., vorming van nieuwe geslachtsbegrippen; terugvoering van soorten op geslachten.

genĕris commūnis enz., z. ond. **genus**; **genérisch**, nw lat., tot het geslacht behoorende, aan een geslacht eigen, b. v. het **genérisch onderscheid**, geslachtsonderscheid.

Genĕsis, f. gr., het ontstaan, de wording, voortbrenging; het eerste boek v. Mozes: de scheppingsgeschiedenis; **genesimantīe**, f. geboortewigchelarij, d. i. de voorspelling der lotgevallen van eenen mensch uit bijzondere omstandigheden bij zijne geboorte; **genesiologīe**, f. de voortbrengingsleer; **genésisch**, de voortteling betreffende; **genétisch**, het ontstaan of den oorsprong en de ontwikkeling v. iets betreffende, opsporende of verklarende, wording- of oorsprongverklarend; **genetische kracht**, voortbrengingskracht; **genetische methode**, f. die manier, welke den gang der vorming en ontwikkeling van eene zaak aangeeft en inzigt verleent omtrent haar ontstaan; **genetische verklaring**, zulk eene, die niet slechts de kenmerken eener zaak, maar ook haar ontstaan leert kennen.

Genet, m. fr. (spr. *zjené*), een kleine, wel geëvenredigde hengst, spaansch paardje, klepper.

Genethliăcon of **genethliăcum**, n. gr. (v. *genéthlios*, tot de geboorte behoorende, geboortedag), een gedicht op den geboortedag, wiegezang; **genethliăcus** of **genethlioloog**, m. een waarzegger uit het geboorteuur; **genethliologīe**, f. de voorspelling, waarzeggerij uit het geboorteuur, het planeetlezen, horoscoop trekken; **Genetýllis**, f. de beschermgodin bij het baren (Venus); **genetyllĭdes**, pl., gezellinnen van Venus als beschermster der voortteling.

genetisch, z. ond. **genesis**.

Genette, f. fr. (spr. *zjenètt'*; waarsch. v. *genét*, lat. *genista*, brem, een heestergewas, in welks nabijheid het dier zich gaarne ophoudt) of **genétkat**, een naar den bunsing gelijkend dier, uit het geslacht der stinkdieren in het Oosten; ook een zoogenaamd turksch paardengebit, met ringvormigen kinketting; *à la genette* **rijden**, met zeer korte stijgbeugels, op zijn spaansch rijden.

Genèvre of **genièvre**, fr. (spr. *g* = *zj*; verdorven uit het lat. *junipĕrus*), jeneverbes; brandewijn uit jeneverbessen; **genevrette**, f. jeneverbessenwijn.

geniaal, **geniĕn** enz., z. ond. **genius**; **geniculatie**, f., z. **genuculatie**.

Geniāles, pl. (v. h. lat. *geniālis*, vermakelijk, vrolijk), Myth., godheden, die de vermaken bestuurden, lustgodinnen.

Genie, n. (spr. *zjenie*, uit het fransch *le génie*, v. h. lat. *genĭus*, geest, *ingenĭum*, aangeboren begaafdheid), het eigenaardige of de natuur van eene zaak of eenen persoon, de geest b. v. eener taal, gew. de genius der taal, taalgeest; de natuurlijke aanleg of vatbaarheid, natuurgave, verstandsbekwaamheid, aangeboren geestvermogens, natuurlijk verstand, schranderheid, vernuft, vindingrijk verstand, oorspronkelijkheid; naar Göthe's bepaling: «die kracht des menschen, welke door handelen en doen wetten en regels geeft;" een vindingrijke, scheppende geest, hij, die iets oorspronkelijks en tevens voorbeeldigs levert, die denkt en handelt, gelijk nog niemand vóór hem gedacht en gehandeld heeft, inz. in het gebied der schoone kunsten (geenszins hetzelfde met talent); ook de ingenieurs- of krijgsbouwkunst, die de versterking, den aanval, de verdediging van plaatsen, van een camp enz. bevat (vgl. ingenieur); **genie-corps**, z. **corps de génie**.

Genièvre, z. **genèvre**.

genioglóssus, m. gr. (v. *géneion*, de baard, ook de kin, met zinspeling op het daaraan zich eerst vertoonend haar, als teeken v. h. beginnend voorttelingsvermo-

gen). Med., de kaakbeens-tongspier; **genio-hyoïdëus**, m. de kaak-tongbeenspier.

Genísta, f. lat. Bot., een struik met geel gespikkelde bloemen, het priemkruid, de brem, ook g i n s t geheeten; *genista tinctorĭa*, het verwkruid, kleine duitsche brem, dienende tot geel verwen.

Genísten, pl., eene secte van joden, die voorgaven in regte linie van Abraham af te stammen.

Genitalĭa of **genitaliën**, pl. lat. (v. *geno*, *gigno*, telen; *genĭtum*, geteeld enz.), de teeldeelen, schaamdeelen; Myth., godheden, die bij den geboortestond over den mensch gesteld waren; **genitīvus** of **genitief**, m., z. ond. **casus**; **genitocruraal**, nw lat., tot de dijen en teeldeelen behoorende; **genito-urinair**, tot de geslachtsdeelen en watervaten behoorende; **genĭtor**, m. de teler, vader; **genĭtrix**, f. de voortbrengster, moeder; Myth., bijnaam van Venus; **genituur**, f. (*genitūra*), de teling, voortbrenging, het bevruchtend zaad; ook de lotsvoorspelling uit den stand der sterren bij den geboortestond.

Genĭus, m. lat., 1) bij de Ouden een geest of dæmon, die den mensch gedurende zijn leven bijbleef, of die eene stad, eenen staat, eene kunst enz. beschermde, de beschermgeest, beschermengel, schuts- of beschermgeest; een **genius** in de schoone kunsten, een hooger wezen in de gestalte van een gevleugeld kind, een vleugelkind, gewiekte geest; pl. **genĭën** (wel te onderscheiden van g e n i e n, z. **genie**), of **geniússen**, lat. *genĭi*, beschermgeesten, vleugelgeesten; 2) het eigen en kenmerkend karakter, de geest eener zaak, b. v. de g e n i u s d e s t ij d s (of *genĭus secŭli*), de geest der eeuw, de tijdgeest; de g e n ĭ u s d e r t a a l (vgl. **genie**); **geniaal**, sterkgeestig, scheppend, vindingrijk, vernuftig; **genialiteit**, f. de oorspronkelijke, aangeborene geestkracht, het scheppend vermogen, vernuft in het uitvinden enz. (vgl. **genie**); **geniographīe**, f. lat.-gr., de geestenbeschrijving, leer van de beschermgeesten.

Gennah, n. arab. (spr. *dzjenna*), het paradijs der muhamedanen.

Gennetin, m. fr. (spr. *zjenn'téng*), eene soort van Orleanswijn.

Genouillère, f. fr. (spr. *zj'noeiljèr*: v. *genou*, knie), het kniestuk van een harnas; kniestuk, kniescheen; ook de knieriem van sommige ambachtslieden; Fort., het benedendeel eener batterij tot aan de schietgaten, de kniehoogte.

Genovíne, of *nuova dóppia*, f. it., eene gouden rekenmunt te Genua, die van 100 l i r e s = 42 gl. 11 ct., die van 96 l i r e s = 37 gl. 73½ ct. innerlijke waarde; van beiden zijn halven en kwarten.

Genre, z. ond. **genus**; **gens d'armes**, z. **gendarme**.

Gensceli, eene goude rekenmunt in Egypte.

Gentiaan, f. lat. (*gentiāna*), een blijvend, geneeskrachtig tuingewas; **gentianīne**, f. nw lat., een eigen alkaloïde in den gentiaanwortel.

gentil, fr. (spr. *zjangtiel*; v. h. lat. *gentīles*, tot eene familie behoorend; dus eig. van [goede] familie), aardig, lief, netjes, mooi, beleefd, wellevend, hupsch, bevallig; **gentillesse**, f. (spr. *zjangtieljéss'*), aardigheid, netheid, vriendelijkheid, wellevendheid, bevalligheid; **gentilhomme**, m. (spr. *zjangtieljómm'*), een edelman, adellijk persoon.

gentīles, pl. lat., eig. aan vreemde volkeren (*gentes*) behoorende; van daar bij christenschrijvers: heidenen (vgl. e t h n i s c h); **gentilismus**, n. het heidendom.

Gentleman, m. eng. (spr. *dzjéntelmen*; v. *gentle* = fr. *gentil*), een beschaafd man, man van stand, van opvoeding; ieder, die in Engeland tusschen den hoogen adel en de werkende volksklasse staat; in het meervoud **gentlemen**, als titel, waarmede men aanspreekt, z. v. a. Mijne Heeren, Weledele Heeren! **gentleman-cómmoners**, studenten op eng. universiteiten, die van eigen vermogen leven; **gentleman-pénsioners**, koninklijke trawanten; *gentlemanlike* (spr. —*laik*), den man van eer gelijk, hem betamende, zijner waardig; **gentry**, f. (spr. *dzjéntrie*), in Engeland de lagere of kleine adel, ter onderscheiding v. d. hoogeren of de n o b i l i t y; tot de gentry behooren k n i g h t s, e s q u i r e s, de jongere zonen der l o r d s, de oudste zonen der baronets zoolang de vader leeft, en die gentlemen, welke door stand en rijkdom den adel op zijde streven; bijzondere voorregten zijn met de gentry niet verbonden.

Gentoo's, z. **Hindoes**.

genuaal, lat. (v. *genu*, knie), de knie betreffende; **genuculātie** of **genufléxie**, f. nw lat., de kniebuiging; vereering door voetval.

Genueze, **genuine**, z. v. a. **genovine**.

genuïen, lat. (*genuīnus*, *a*, *um*), aangeboren, natuurlijk; echt, onvervalscht, onvermengd, zuiver, rein; **genuiniteit**, f. nw lat., de echtheid, onvervalschtheid.

Genus, n. lat. (pl. *genĕra*), het geslacht (v. ruimer omvatting dan *species*, de soort); inz. Gram., het taalgeslacht, de geslachtsvorm der woorden, n.l. m a n n e l ij k (*mascu-līnum*) of v r o u w e l ij k (*feminīnum*), beide met het lidwoord d e, of o n z ij d i g, geslachteloos (*neutrum*) met het lidwoord h e t; *genĕris masculīni*, *feminīni*, *neutrīus*, v. h. mannel., vrouwel., onzijdige geslacht; *generis commūnis*, gemeenslachtig, d. i. zoo wel mannelijk als vrouwelijk (b. v. e r f g e n a a m, b o e t e l i n g, e c h t g e n o o t); *generis omnis*, van ieder geslacht; *generis*

epicœni, gelijk- of zelfslachtig, zoodat beide natuurgeslachten door een der beide overeenkomstige taalgeslachten worden voorgesteld (b. v. arend, muis); *in genere*, in 't algemeen, over 't geheel; **genre**, n. fr. (spr. *zjangr'*), het geslacht, de soort; **genre-tafereel, genre-schilderij**, eene schilderij, die een tooneel, eene handeling enz. uit het dagelijksch leven voorstelt, ter onderscheiding van de historische voorstelling, die haar voorwerp aan de geschiedenis ontleent.

Genyantralgīe, f. gr. (v. *génys*, kaak, *ántron*, holte, en *álgos*, pijn), Med., pijn in de holte der bovenkaak.

Geoblásten, pl. gr. (v. *gaia*, *gē*, de aarde), Bot., aardkiemers, planten, die de zaadbollen bij het kiemen onder den grond laten, onderscheiden in rhizoblasten, wortelhebbenden, en arrhizoblasten, wortelloozen; **geocéntrisch**, wat tot het middelpunt der aarde betrekking heeft; uit het middelpunt der aarde beschouwd; **geochosīe**, f. Med., een aardbad, overstorting met aarde; **geócisch**, op de aarde levend, in de aarde wonend; **geocýclisch**, de omwenteling der aarde voorstellende; **geocýclon**, n. of **geocyclische-machine**, f. een werktuig om aanschouwelijk te maken hoe de afwisseling der jaargetijden, het lengen en korten der dagen enz. daardoor veroorzaakt wordt, dat de as der aarde onder eenen hoek van 66½° op het vlak der ecliptica helt; **geodæsīe**, f. de kunst der land- of veldverdeeling, de aardmeting, landmeting; **geodaat**, m. een landmeter; **geōde**, f. Min., de adelaarssteen, arendsteen, klappersteen (*aetiet*); **geognosīe** en **geognostiek**, f. de kennis der aardlagen of aardschichten, de bergkunde, leer van de zamenstelling, den bouw der vaste aardkorst; **geognōst**, m. een kenner dier leer; **geognōstisch**, daartoe behoorende; aard- en bergkundig; **geogonīe** of **geogenīe** en **geologīe**, f. de leer van het ontstaan en de vorming des aardbols; **geogonist** en **geoloog**, m. een onderzoeker of kenner der aardwording, aardvorming; **geológisch**, de aardvorming betreffende, daartoe behoorende; **geograaph**, m. een aardrijksbeschrijver, aardrijkskundige; **geographīe**, f. de aardrijksbeschrijving, aardrijks- of landenkunde; de **mathematische, physische** en **politische geographie**, de wiskundige, natuurkundige en staatkundige aardrijksbeschrijving, of de beschrijving der aarde met betrekking tot de meetbare, natuurlijke en burgerlijke of staatkundige verhoudingen van hare oppervlakte; **geográphisch**, aardrijksbeschrijvend, tot de aardrijkskunde behoorende; de **geographische breedte** of de **poolshoogte** eener plaats op aarde, de afstand der plaats van den evenaar naar het noorden of zuiden, van daar noorder- en zuider breedte; de **geographische lengte** eener plaats, haar afstand van eenen zekeren meridiaan of middagcirkel; **geohydrograaph**, m. een aard- en waterbeschrijver; **geohydrographīe**, f. de aard- en waterbeschrijving; **geománt**, m. een aard- of zandwaarzegger; **geomantīe**, f. de aard- of zandwaarzeggerij, punteerkunst, die verborgene zaken door middel van punten in het zand en dgl. zoekt uit te vorschen; **geomántisch**, tot die kunst behoorende; **geométer**, m. een aardmeter, meetkundige, meetkunstenaar; **geometrīe**, f. de aardmeting, meetkunde, leer der ruimte-uitgebreidheid; **geométrisch**, tot de meetkunde behoorende, meetkunstig; eene **geometrische schrede**, = 5 fr. voeten of 1,6242 ned. el; **geonomīe**, f. de kennis der aardsoorten en hare aanwending, de aardbouwkunde; **geophágen**, pl., aardeters; **geoponīe**, f. de aardbearbeiding, land- of veldbouw; **geoponīca**, pl., verzameling van grieksche geschriften over den landbouw; **George**, gr. (*geōrgós*, v. *gē*, aarde en *érgon*, werk, arbeid), in platduitsch **Joris** en **Jurriaan**, mansn.: landbouwer, boer, akkerman, landeigenaar; **george-daalders**, **St. joris-daalders**, algemeene benaming voor de daalders, die St. Joris in strijd met den lintworm of draak voorstellen en waaraan men vroeger de kracht van amuletten toekende; *georgd'or*, m. een gouden George, een hanoversch vijfthalerstuk, ongeveer = 10 gl. courant; er zijn dubbele en halve van; **george-nobel**, eene onder Hendrik VIII geslagene eng. goudmunt met het beeld van St. Joris, geldende 6⅔ shilling of ongeveer 4 gl.; **george-orde**, f. de orde van den kousenband, naar de ridderketen met het beeld van St. Joris; **georgīum-sidus**, n. de planeet Uranus, door Herschel in 1781 ontdekt en door hem naar Georg IV zoo geheeten; **georgia-augusta**, f. lat., de hoogeschool te Göttingen, naar haren stichter, den keurvorst Georg August (of koning George II) zoo geheeten; **georgīca**, pl. gr., het landelijk gedicht, de gezangen van Virgilius, van Delille over den landbouw, velddichten; **georgíne**, f. Bot., eene schoone buitenlandsche eenjarige tuinbloem (naar George IV van Engeland door Wildenow benoemd), oorspr. in Mexico inheemsch, ook **dahlia** genoemd; **georgino**, of **giorgino** (spr. *dzjorzjino*), m. eene genuesche zilvermunt, doende 1 lire en 6 soldi *fuori di banco*, = 51½ ct. innerl. waarde; **georgophīlus**, een vriend van den akkerbouw, liefhebber van het landleven; **geoscoop**, m. een aardbeschouwer; **geoscopīe**, f. de aardbeschouwing, inz. met betrekking tot de weêrkunde; **geostatiek**, f. de leer van het evenwigt der aarde, van het evenwigt der vaste ligchamen; **geostrategīe**, f. de landkrijgskunst.

Gepard of **jagtluipaard**, m. (fr. *guépard*), een zeedier van het kattengeslacht, dat tot de jagt wordt afgerigt, in O. Indië enz.

Gera, hebr. (*gêrah*, d. i. eig. boon), het kleinste gewigt der Hebræërs, ongeveer = 2½ wigtje; ook eene hebr. munt, die het $\frac{1}{20}$ van eenen sikkel bedroeg, omtrent = 4 centen.

Gerāda of **gerade**, f. mid. lat. (v. h. duitsche *geräth*, *geraad*, *raad*), Jur., het huisraad en kastgoed, dat der vrouw volgens het duitsche regt na den dood des mans ten deel valt.

Geranĭum, n. gr. (v. *gerănos*, kraanvogel; kraan), een talrijk plantengeslacht, welks zaad bij sommige soorten naar een kraanvogel- of ooijevaarssnavel gelijkt; ook eene kraan, werktuig ter ontlading v. schepen; **geraniacéën**, pl., de geraniumsoorten; **geranieten**, pl., naar kraanoogen gelijkende versteeningen.

Gerànt, m. fr. (spr. *zjeráng*; vgl. *geréren*), Merc., een zaakvoerder, zaakwaarnemer; inz. de eerste redacteur of bestuurder der redactie van een tijdschrift.

Gerard, Gerhard, oudd. mansn. (v. *ger*, d. i. *speer*): de speerstrijder, dappere, moedige; ook **Gerrit, Gerd, Geurt**; vr. **Gerarda, Gerardine.**

gerascántisch, gr., met langdurende bloemen.

Gèrboa, z. **Jerboa.**

Gerda of **Gerdur**, f. noord. Myth., een schoon meisje van het reuzengeslacht; zij werd de gemalin van Freir en de godin der schoonheid.

geréren, lat. (*gerĕre*), voeren, leiden, besturen; **zich geréren**, zich gedragen, houden, voor iets uitgeven.

Geridon, z. **gueridon.**

Gerigónza, n. de taal der Heidenen of Bohemers in Italië en Spanje, ook **ziriguenza** geheeten.

Germānen, pl., de oude Duitschers (volgens de benoeming der oude Galliërs en Romeinen, lat. *Germāni*), naar de gewone afleiding v. het oudd. *ger*, d. i. speer, dus eig. weermannen of krijgslieden; **Germanië**, n. het oude Duitschland; **germanische talen**, talen van duitschen stam: de gothische, hoog- en laagduitsche, nederlandsche, angelsaksische, en de noordsche of scandinavische talen; **germanísmus**, m. een duitsch taaleigen, eene eigenaardigheid in uitdrukking of in de woordvoeging der duitsche taal; **germanist**, m. een kenner en leeraar van het duitsche regt.

Germāni, pl. lat. (*germānus*, *a. um*, lijfelijk, echt), volle broeders en zusters.

germinéren, lat. (*germināre*, v. *germen*, spruit), kiemen, ontkiemen, botten, uitspruiten, uitschieten, uitloopen; **germinātie**, f. het kiemen, uitspruiten enz.; de kiemtijd; **germinatief**, kiemend, ontkiemend; **germinál**, m. fr. (spr. *zjer*—), de kiem-, spruit- of bloeimaand, de 7de maand of eerste lentemaand in den kalender der voorm. fr. republiek, van 21 maart tot 19 april; **germiniparīe**, f. nw lat., de voortplanting door spruiten.

Gerocomīe en **gerocomiek**, f. gr. (v. *gēras*, de ouderdom, grijsheid), Med., de doelmatige leefregel voor oude lieden, de kunst om den ouderdom te verplegen; **gerónt**, m. (gr. *gerōn*, pl. *gerontēs*), een oudste; raadsheer, raadslid; **gerontísmus**, n. de zwakheid van den geest in den ouderdom; ook de politiek der grijsaards; **gerontocomīum**, n. een verplegingshuis voor grijzen, oude-mannen- of vrouwenhuis; **gerontocratīe**, f. de regering van eenen raad der oudsten; **gerontóxon**, of l. **gerontotóxon**, n. Med., de halvemaansvormige verduistering aan den ondersten rand van het hoornvlies, die bij oude lieden vaak wordt waargenomen; **gerusīe**, f. (gr. *gerousía*), de raad der oudsten (z. v. a. **senaat**); nwgrieksche staatsraad.

Gerouin, m. een gewigt te Cairo, het centenaar.

Gertruida, Geertrui, oudd. vrouwenn. (*Gêrdrût*, v. *gêr*, speer, en *drût*, sterk): de speersterke, dappere. Andere etymologisten (Junius, Becanus) hebben gedacht aan *gar*, zeer, en *drud*, *trud*, eng. *truth*, trouw, dus de zeer getrouwe; verk. **Geertje, Trui.**

Gerundĭum, n. lat. Gram., het verrigtingswoord, doelwoord, een vorm van het werkwoord, die aantoont, dat iets moet gedaan worden.

Gerusie, z. ond. **gerocomie.**

Gerȳon, m. gr. Myth., een driehoofdige reus met drie ligchamen, die in Spanje regeerde en schoone kudden bezat; door Hercules werd hij verslagen; van hem komt de zegswijze: « als ik Geryon ware, d. i. als ik zes handen bezat.

Ges, m. eene indische lengtemaat, = 9 palm.

Gesandar-aga, m. de grootschatmeester in Turkije.

Gescheid, n. hoogd. (spr. —*sjeid*), eene korenmaat in Oostenrijk, ook achtel geheeten, = ⅛ metre of 7,6874 kop.

Gestātie, f. lat. (*gestatio*), het dragen, omdragen, of zich laten ronddragen; de houding, het gedrag; de tijd der dragt, der zwangerschap.

Gesten, pl., z. **gestus** ond. **gestie; gesticuléren**, lat. (*gesticulāri*, f. de gebarenspraak, handbeweging, hand- en gebarenspel; **gesticulātor**, m. een gebarenmaker, een redenaar, die veel gebaren maakt; ook een goochelaar.

Géstie, f. lat. (*gestĭo*, v. *gerĕre*, dragen, doen, verrigten enz.), het doen, de verrigting, de beroepsvolvoering, het bestuur;

gestio pro herēde, de stilzwijgende aanvaarding eener erfenis; *gestor feudi*, m. de leenbeheerder; **gestus**, m., ook pl. **gestus** of **gesten**, eig. de wijze hoe men zich houdt of gedraagt; de ligchaamshouding, -beweging of gebaren eens redenaars, inz. de handbeweging, de uitdrukking der handen.

Geuges, pl. turk. (*djudjeh*, spr. *dzjoedzjee*, dwerg), dwergen, die tot verlustiging des sultans dienen.

Geumatiek of **geustiek**, f. gr. (v. *geúesthai*, proeven), de leer van hetgene zich laat proeven; **geusiodysphorīe**, f. de onaangename gewaarwording door (slecht) smakende spijzen voortgebragt; **geustonusi**, pl., ziekten van de werktuigen des smaaks.

Geus, m., pl. **geuzen** (v. h. fr. *gueux*, bedelaars), naam, die in 1566, onder de landvoogdij der hertogin van Parma, aan de verbondene nederl. edelen bij wijze van verachting werd gegeven, en die later een scheldnaam voor de gereformeerden van de zijde der katholijken werd; **geus**, f. is ook de naam eener kleine vlag, die van de boegsteng afwaait; **geuzenpenning**, een in 1566 geslagen gouden en zilveren penning, vertoonende aan de eene zijde het borstbeeld van Philip II, en aan de keerzijde de woorden: *fidèles au roi jusqu' à la besace*, d. i. den koning getrouw tot den bedelzak.

Geustiek, enz., z. **geumatiek**.

Ghamar, m. arab. (*chamr*, wijn, in 't algemeen bedwelmende drank, v. *chamara*, gisten), roode wijn in 't Oosten (vgl. **sahba**).

Ghasél of **ghazél**, n., pl. **ghasélen**, arab. (eig. minnedicht en in 't algemeen minnekout, v. *ghazila*, verliefde gesprekken houden), eene soort van arabische lyrische gedichten van eigenaardig kunstigen vorm, meestal van erotischen inhoud.

Gheria, f. de kleinste indische lengtemaat, = $\frac{1}{2}$ palm.

Ghetto, m. it., de jodenwijk of jodenstraat te Rome en in andere groote ital. en oostersche steden.

Ghiaur, z. **giaur**.

Ghiribizzi, pl. it. (sing. *ghiribizzo*, in 't algemeen gril, inval), wonderlijke invallen, willekeurige, verrassende sprongen en overgangen in de muzijk.

Ghun, turk., naam der looden noodmunten, die soms in Turkije geslagen worden.

Giallo, it. (spr. *dzjállo*), het geel; *giallo antico*, oudgeel: eene geelachtige marmersoort, die slechts aan gedenkteekenen van oude bouwkunst wordt gevonden; **giallolino**, z. **napelsgeel**; *giallo santo*, eene gele plantenverw voor miniatuurschilders.

Giangúrgŭlo, m. it. (spr. *dzjanghoerghoelo*, d. i. eig. Hans Gorgel), karakterrol van een' lompen vierkanten boer op het it. tooneel.

Giardinária, f. it. (spr. *dzjar*—), de loge der tuiniersters bij de Carbonari.

Giaur of **Ghiaur**, m. turk. (z. v. a. **geber**, z. a.) een ongeloovige, ketter, scheldwoord voor alle niet-muhamedanen.

Gibbon, **golok**, of **gibeo**, m. de langarm, een aap met zeer lange armen, eene soort van orang-outang in O. Indië.

gibbeus (lat. *gibbōsus, a, um*, v. *gibba*, bult, bogchel), bultig, gebult; **gibbiférisch**, nw lat., eenen bult dragend; **gibbiflōrisch**, met gebulte bloembladeren; **gibbipénnisch**, met hobbelige vleugeldeksels; **gibbirástrisch**, met gebulten snavel; **gibbositeit**, f. het gebult of vergroeid zijn; de bogchel, bult.

Gibeer, m. eene rekenmunt te Masuah in Abysssinië = $\frac{1}{1250}$ v. een pataca (z. a.).

Gibellinen, z. ond. **guelfen**.

Gibelótte, f. fr. (spr. *zjieb*—), een fricassée van jonge hoenders, eig. v. wildbraad (*gibier*).

Gidĕon, hebr. mansn.: verbreker, verbrijzelaar.

Geduki-mankir. m. in Turkije de kleinste muntsoort, = $\frac{1}{480}$ piaster (z. a.).

Gig, f. eng. (spr. *ghig*; in 't algemeen iets ligt bewegelijks, spelends, van daar een drijftol, eene boot, viool enz.; vgl. ook het fr. gigue, het duitsch geige), een open dissel- of limoenwagen met twee raderen; eene ligte boot van ijzerblik voor de kanaalscheepvaart.

Gigant, m. (gr. *gigās*, pl. *gigantes*, d.i. uit de aard geboren), een reus. Naar de Myth. waren de giganten zonen van de Aarde of van Gæa en Uranus, die aan Zeus het bezit des troons betwistten, den Olympus bestormden enz., vgl. **titans**; **gigántisch** of **gigantésk** (it. *gigantesco*, fr. *gigantesque*), reusachtig, sterk, groot als een reus, kolossaal; **gigantomachīe**, f. de reuzenstrijd in de Mijth.; **gigantologīe**, f. de leer van de reuzen; **gigantosteologīe**, f. de leer van de reuzenbeenderen.

Gigliato, m. it. (spr. *dziljiáto*; v. *giglio*, lelie), eene florentijnsche rekenmunt, een dukaat of ruim 5 gl.

Gigot, m. fr. (spr. *zjighó*), bout (v. een schaap enz.); ook de van boven zeer wijd wordende mouwen aan vrouwenkleederen; pl. **gigots**.

Gigue, f. fr. (spr. *zjiegh'*), een klein vrolijk muzijkstuk ter begeleiding v. zekeren dans; die dans zelf.

Gilbert, oudd. mansn. (eig. Guilbert, d. i. Wilbert van. *wil*—, aangenaam, en *bert*, *berahl*, schitterend, beroemd), de aangenaam blinkende, roemvolle; ook de naam eener maat voor brandhout te Frankfort.

Gilet, n. fr. (spr. *zjilé*; naar men wil van den mansn. Gille, d. i. Ægidius, dan: een hansworst in een wambuis gekleed),

een vest, lijfje, buis zonder mouwen, mansborstrok: *gilet hydrostatique*, (spr. *gilé-tidrostatiek'*), een zwembuis, s c a p h a n d e r.

Gilstein m. Min., eene soort van tufsteen, eene variëteit van den talksteen in Zwitserland en elders.

gilvicephálisch, lat.-gr. (v. h. lat. *gilvus*, geelachtig, graauw, vaal, en gr. **kephalē**, hoofd), met geelachtig of grijs hoofd; **gilvicóllisch**, m. vaalhalzig; **gilvipédisch**, nw lat., grijsvoetig.

Gimle, n. noord. Myth., het verblijf der goeden en deugdzamen na den ondergang der A s e n, volgens de v o l u s p a.

Gin, m. eng. (spr. *dzjin*; afkomstig van *juniper*, fr. *genévre*), jenever, korenbrandewijn.

Gine, l. **djin**, m. arab. (spr. *dzjin*; vgl. het lat. *genius*), een dæmon bij de Arabieren.

Gingals, pl. eng., de walmusketten der Hindoes, in O. Indië, met lontsloten voorzien.

Gingang, n. javaansch (*ginggang*, dat ook weggaan, vergankelijk, verbleekend beduidt), of eng. **gingham** (spr. *ghinghem*; fr. *guingant* (spr. *ghèngáng*), Merc., eene oostindische stof van katoen, soms met schors gemengd; inz. het fijn eng. namaaksel daarvan, g i n g a n g; **ginghamets**, pl., gestreepte en gebloemde katoenen weefsels.

Gingibrachĭum, m. nw lat., de scheurbuik aan de armen; **gingipedĭum**, n. de scheurbuik aan de voeten.

Gingiras, pl. Merc., oostindische zijden stoffen.

Ginglȳmus, m. gr. Anat., scharniergewricht, waarbij de beenderen zoodanig vereenigd zijn, dat alleen buiging en uitstrekking mogelijk is; **ginglymōdisch**, of **ginglymoïdālisch**, wederzijds inpassend of ingevoegd, ingewricht.

Ginsong, m. (spr. *dzjinsong*), de krachtwortel, een wortel van kruidigen smaak en zenuwprikkelende kracht, die door de Chinezen bijna tegen goud wordt opgewogen.

Ginst, z. **genista**.

Ginungagap, noord. Myth., de gapende diepte, die er, volgens de E d d a, bestond, eer nog aarde en hemel was voortgebragt.

giocondaménte, *giocondóse*, *giocondévole*, *con giocondézza*, it. (spr. *dzjo*—), Muz., aangenaam, bevallig, liefelijk, innemend; *giocóso*, *giocosaménte*, *giojóso*, *giojosétto*), Muz. (spr. *dzjo*—, en $s = z$); schertsend, lustig, los weg.

Giorgino (spr. *dzjordzjino*), z. **georgino** ond. **Georg**.

Giovine Itália, f. it. (spr. *dzjówine*—), het jonge Italië, een geheim genootschap, dat de omverwerping der regering ten doel heeft.

Gips, n. gr. (*gypsos*, lat. *gypsum*), waterhoudende, zwavelzure kalk, een mineraal, dat inz. tot stukadoorwerk, afgietsels van standbeelden, vazen enz., tot vervaardiging van kunstmarmer en pastelverw gebruikt wordt.

Gipsy, m. eng. (spr. *dzjípsie*), een heiden, bohemer, lid van eenen omzwervenden stam (z. **heidenen**).

Giraffe, f. (v. het arab. *zoraféh*, egypt. *sor-aphé*, d. i. langhals), de kameelpardel in Afrika; Astr., een sterrebeeld v. d. noordpool.

Girande, f. fr. (spr. *zjirángd'*; v. h. lat. *gyrus*, kring, *gyrāre*, it. *girare*, in een' kring draaijen), eene springfontein met vele buizen of pijpen, uit welke waterstralen in de hoogte springen, die wegens de daarin beslotene lucht een hevig gebruis veroorzaken; ook een vuurwerk, dat eene menigte raketten op eens naar alle rigtingen opwaarts werpt, eene vuurschoof, een vuurrad; **girandole** (spr. *zjirangdóol'*), it. **giràndola** (spr. *dzji*—), f. een staande armblaker met verscheidene armen; een vuurrad, vuurzon of vuurkrans bij vuurwerken, inz. het beroemde vuurwerk op den Engelenberg te Rome, waarbij 1000 raketten op eens opstijgen; ook een sieraad van diamanten.

Girant, z. ond. **giro**.

Girasole, it. (spr. *dzjirazóle*: v. *girare*, zich draaijen, en *sole*, zon), **girasol**, fr. (spr. *zjirasol*), m. de zonnesteen, het zonneoog, kattenoog, eene soort van opaal of halfedelgesteente; ook een ital. paddestoel.

Girib, eene lengtemaat in Perzië, = 1066 g u e z e n of ellen.

Giro, m. it. (spr. *dzjíro*, v. h. lat. *gyrus*, kring), de omloop, inz. de geldomloop, het omschrijven, e n d o s s é r e n of schriftelijk overdragen eens wissels van den eenen bezitter op den anderen; ook een vergaderhuis der kooplieden tot afsluiting van zaken, omtrent z. v. a. **beurs**; **girobank**, f. eene aanwijzings- of overschrijvingsbank, waarbij geldsommen door enkel aan- en afschrijven van den een' op den ander' worden over gedragen, z. **deposito-bank**; **girogeld**, **giro-valúta**, f. de gebruikelijke betaalkoers bij de bepaling van zekere wisselprijzen; *giréren* (spr. *dzji*—; it. *girare*), eenen wissel of eene vordering op een ander schriftelijk overdragen; **girant**, m. (spr. *dzjiránt*), de aanwijzer, overdrager, omschrijver eens wissels; **giraat**, m. (spr. *dzji*—), degene, op wien een wissel wordt over gedragen.

Gironde, f. fr. (spr. *zjiróngd'*), eene gematigde republikeinsche partij in de fr. revolutie (zoo geheeten, dewijl de hoofden daarvan uit het departement der G i r o n d e waren); **girondisten**, pl. (fr. *girondins*), aanhangers dier partij.

Girouette, f. fr. (spr. *zjiroe-étt*; van het

lat. *gyrare*, it. *girare*, zich draaijen), de windwijzer, weêrhaan; Mar., de vleugel, topstaander; oneig. een veranderlijk, onbestendig, wispelturig mensch.

Gitano, m. (spr. *chitáno*; eig. een Egyptenaar, van het lat. *Ægyptiănus*), pl. **gitanos**; een omzwervend heiden, boheme; **gitana**, eene heidin (z. **heidenen**).

Gittith, hebr., een woord, dat in het opschrift van vele psalmen voorkomt; waarschijnlijk een speeltuig ter begeleiding van die gezangen.

Giulio, m. it. (spr. *dzjóelio*), eene zilvermunt te Rome en te Florence, van 20 tot 25 centen.

Giunta, f. it. (spr. *dzjóenta*), in het oude Venetië: de raadsheeren aan den staatsraad toegevoegd, junta.

Giuskóre, m. turk., de voorlezer in de moskee.

Giussina, f. eene munt te Bologna en Venetië, omtrent = 3 gl.

giusto, it. (spr. *dzjóesto*; v. h. lat. *justus, a, um*), juist, gepast, overeenstemmend.

Givodan, z. v. a. **Odin** of **Wodan** (z. a.)

Glabella, f. nw lat. (v. *glaber*, glad, kaal), de ruimte tusschen de beide wenkbraauwen; **glabrifólisch**, met gladde bladeren; **glabriteit**, f. gladheid, kaalheid.

Glace, f. fr. (spr. *ghlas'*; van het lat. *glacĭes*, ijs), kunstmatig bereid, eetbaar ijs; roomijs; spiegelglas, een spiegel; **glacerie**, f. (spr. *ghlas'rie*), de kunst om spiegelglas te maken; de spiegelgieterij; **glacière**, f. een ijskelder; eene ijsgroeve; **glacéren**, doen bevriezen of verstijven, tot eene gelei laten verkoken; oversuikeren; ook zekere voorwerpen, als linten, handschoenen enz. blinkend maken, hen glanzen, een' spiegelenden glans geven; **glacé-handschoenen**, geglansde handschoenen enz.; **glacé**, n. met goud of zilver besponnen zijde.

Glacis, n. fr. (spr. *glasi*; v. h. mid. lat. *glatia*, en dit v. h. duitsche glad, glatt), de veldborstwering, verweerhelling, de zachte en effene helling of glooijing, die van de kruin des bedekten wegs begint en in het veld uitloopt.

Glaçon, m. fr. (spr. *ghlasóng*; vgl. **glace**), de ijsschol; Arch., een sieraad aan de randen der waterkommen, fonteinen enz., in den vorm van ijsschollen, ijskegels enz.

Gladheim, n. noord. Myth., het paradijs der Celten.

Gladiātor, m. lat. (v. *gladĭus*, zwaard), een zwaardvechter, kampvechter bij de opentlijke schouwspelen der oude Romeinen; de **stervende gladiator**, zeker meesterstuk van oude beeldhouwkunst; **gladiatōrisch**, op zwaardvechterswijze; *gladĭi jus et potéstas*, n. Jur., het zwaardregt, of het hooge lijfstraffelijke geregt.

glagolitische taal (v. h. slav. *glagól*, woord), de oude heilige slavonische of slavische taal; **glagolitische letters, glagolitisch alphabet**, een eigen oudslav. alphabet.

glandŭla, lat., pl. *glandulae*; eig. verklw. v. *glans*, eikel), Anat., klier, klieren, half vaste, half weeke deelen, meestal rond van gedaante, die grootendeels uit vaten zijn zamen gesteld en uit het bloed een vocht bereiden en afscheiden, dat van het bloed zelf verschilt; *glandulae conglommerătae*, pl., korrelige klieren; *gl. mammarĭae*, borst- of boezemklieren; *gl. mesenterĭi*, darmscheilklieren; *gl. parotĭdes*, oorklieren; *gl. pituitarĭae*, slijmklieren; **glanduleus**, klierachtig, klierig.

Glass-cord, n. eng. Muz., eene piano, welker hamers op glasrepen slaan, glasklavier.

Glauberzout, n. Chem., zwavelzure soda, veelvuldig als purgeermiddel aangewend; het wordt door vele bronnen in Lotharingen opgeleverd.

Glaucōma, n. gr. (v. *glaukós*, grijsblaauw), Med., de groene staar, die haren zetel in het glasachtig ligchaam der oogen heeft; bedrog, goochelwerk, oogmisleiding; **glaucomateus**, met de groene staar behebt; **glaucophýllisch**, met grijsgroene bladeren; **glaucopódisch**, met grijsgroene voeten; **glaucoptérisch**, met grijsgroene vleugelen; **glaucōsis**, f. de vorming of het ontstaan v. de groene staar, de verduistering van het glasachtig ligchaam.

Glaucus, m. gr. (Glaukos), Myth., een zeegod, wien men de gave der prophetie toekende.

Glaux, f. gr., eig. een nachtuil; eene attische munt, = 4 drachmen (z. a.).

glazéren of **glazúren** (v. glas met bastaard-uitgang), verglazen, met glazuur overdekken, glanzend maken; **glazuur**, f. de verglazing, overglazing, het verglasel, de glazige stof, waarmede aarden vaatwerk wordt overtogen; Pict., eene overdekking met ligte, blinkende kleuren; het glad en blinkend bekleedsel der tanden.

glebae adscriptus, z. *adscriptus* ond. **adscriberen**.

Glēne, f. gr. Med., eene ondiepe gewrichtsvlakte, vlakke indieping; **glenoīdisch**, vlak uitgehold.

Gletscher, m. hoogd. (spr. *ghlétsjer*; fr. *glaciers*, het naast v. *glace*, lat. *glacĭes*, ijs; of v. *glad*, *glijden*, glitschen), een groot ijsveld of eene ijsmassa in de hooge dalen der Alpen.

Gleucométer, gr. (v. *gleukos*, most) of **glycométer** (v. *glykýs*, zoet), m. een zoetigheids- of mostmeter, een werktuig tot toetsing der wijnen, inz. met betrekking tot hun suikergehalte, uitgevonden door Chevalier te Parijs, in 1804.

Gliadíne, f. (v. h. gr. *glia*, lijm), Chem., een eigen bestanddeel van de kleefstof.

Glissáde, f. fr. (spr. *ghlies*—; v. *glisser*, glijden), het glijden, uitglijden; de sleep- of glijpas in het dansen; het afglijden van de degenkling bij het schermen; **glissánt**, glibberig; bedenkelijk, netelig, misselijk; *glissicáto*, it. (spr. *ghlies*—), Muz., glijdend, zacht, gesleept of slepend.

Globe, m. (lat. *globus*), de kogel, bol, kloot, inz. een kunstmatige aardbol (*globus terréstris*), of hemelbol (*globus cœléstis*); *globus hystericus*, Med., eene plaatselijke krampachtige pijn bij de hysterie, het zoogen. opstijgen der baarmoeder; *globe de compression*, m. fr. (spr. *ghloob' de kongpressjóng*), Mil., eene soort v. sterk geladen mijnen, door Belidor in 1725 uitgevonden; **globĭceps**, nw lat., met kogelronden kop; **globicórnisch**, met kogeltjes aan de voelsprieten; **globiférisch**, met bolronde bloesems; **globipórisch**, met ronde zweetgaatjes; **globuleus**, nw lat., kogelvormig, bolvormig, uit kogeltjes, bolletjes bestaande; **globosieten**, pl. nw lat., ronde, als gedraaide schelpversteeningen; **globŭlus**, m. lat., een kogeltje; *globŭli martiāles*, pl. Med., ijzerkogeltjes, uit wijnsteen en ijzer bereid; *gl. sanguinis*, bloedkogeltjes; **globulair-taktiek**, de vuur-krijgskunst; **globularĭa**, f. nw lat. Bot., de kogelbloem; **globulieten**, pl. N. H., kevers met bol- of knodsvormige voelsprieten.

Glomus, n. lat. (gen. *glomĕris*), een kluwen; Chir., een wondstopsel, wiek van pluksel; **glomeríden**, pl. nw lat. N. H., kogeldieren; **glomeriflōrisch**, met zamengehoopte bloemen; **glomericárpisch**, met zamengehoopte vruchten.

Glorĭa of **glórie**, f. lat., de roem, eer, heerlijkheid, hoogheid, glans; de straalkrans om het hoofd eens heiligen; eene schilderij v. den open hemel met zijne bewoners, een hemelstuk; bij vuurwerken: eene groote staande zon; het **gloria**, een lofzang, naar den lofzang der engelen bij Jezus geboorte, Luc. II, 14.: *gloria in excélsis Deo*, eere zij God in de hoogte! *gloria matris*, eig. eere der moeder, eene zeer schoone zeeschelp; *gloria mundi*, eig. roem der wereld, en *gloria rubrōrum*, eig. roem der rooden, Bot., twee schoone tulpsoorten; **gloriéren** (lat. *gloriāri*), zich-zelven roemen, pralen; **glorificātie**, f. Theol., de verheffing v. h. schepsel tot de eeuwige heerlijkheid, de verheerlijking; **glorióle**, f. fr. (lat. *gloriŏla*), armhartige roem, ijdele, nietige praal; **glorieus** (lat. *gloriōsus*), roemrijk, prijs- of roemwaardig; heerlijk, verheerlijkt, schitterend; ook grootsprekend, pogchend, grootsch; *gloriōsae memorĭae*, afgek. *gl. m.* of *glor. mem.*, roemrijker gedachtenis; **gloriōsa**, f. Bot., de prachtlelie, een pronkgewas.

Glosse, f. (v. h. gr. *glōssa* of *glōtta*, tong, spraak), Gram., oorspr. een duister, verklaring behoevend woord; gew. de uitlegging, verklaring, opheldering, woordverklaring, opmerking, aanmerking (beter *glossema*); **randglosse**, de randverklaring, kantteekening; **glosse**, Poet., de naam van eene poëtische kunstgreep, die eene gedachte, in een zoogen. thema aangegeven, zoodanig in vier decimen ontwikkelt, dat op het einde van elke strophe een vers van het thema staat; **glossarĭum**, n. lat., een woordenboek ter verklaring inz. v. verouderde, onbekend geworden woorden; *glossarium etymologicum*, een afleidend woordenboek, zulk een, waarin de afstamming der woorden wordt aangegeven, eene taalbron; **glosséren**, nw lat., aanmerkingen, inz. berispende aanmerkingen maken; uitleggen, ophelderen; **glossātor**, m. een uitlegger, woordverklaarder, kantteekenaar; inz. in de middeleeuwen: de verklaarders van het *corpus juris civilis* te Bologna; **glossalgĭe**, f. of **glossăgra**, n. gr. Med., de tongpijn; **glossanthráx**, m. pestkool aan de tong, kwaadaardige tongblaren; **glossepiglóttisch**, tong en strotklep betreffende; **glossītis**, f. de tongontsteking, tongbrand; **glossocēle**, f. de tongbreuk, het krampachtig uitsteken der tong; **glossograaph**, m. een kantteekenaar, glossenschrijver; **glossographĭe**, f. de tongbeschrijving; ook het schrijven van kantteekeningen; **glossologĭe**, f. de tongleer; **glossolȳsis** of **glossoplegĭe**, f. de tongverlamming; **glossomantĭe**, f. tongwaarzeggerij; de kunst om uit den staat der tong tot eene reeds aanwezige of zich pas ontwikkelende ziekte te besluiten; **glossóncus**, m. een tonggezwel; **glossopalatīnisch**, tong en verhemelte betreffende; **glossopétren**, pl., tongsteenen, slangentongen, versteende haaijentanden; **glossopharýngisch**, tong en keel betreffende; **glossorrhagĭe**, f. bloedvloeijing uit de tongvaten; **glossoscírrhus**, m. een knoestgezwel van de tong, tongkanker; **glossoscopĭe**, f. het bezien, onderzoek der tong; **glossospásmus**, m. de tongkramp; **glossostaphylīnisch**, tong en huig betreffende; **glossotomĭe**, f. de tongontleding.

Glottis, f. gr., de stemspleet, luchtpijpspleet; **glottolalĭe**, f. het spreken in vreemde talen; **glottologĭe**, f. de taalleer, wetenschap, geschiedenis der talen; **glottomanĭe**, f. de overdreven zucht om vreemde talen te spreken.

Glouton, m. fr. (spr. *ghloetóng*), een veelvraat, slokop; **gloutonnerĭe**, f. de gulzigheid, vraatzucht.

Glucine, z. ond. **glycerie**.

Gluckísmus, n. Muz., de voorliefde tot de muzijk van Gluck; **gluckist**, m. de aanhanger, voorstander van Gluck's muzijk.

Glutæën, pl. gr. (v. *glutós*, het vat), Anat., de bilspieren.

Gluten, n. lat. Chem., de lijmstof, plan-

tenlijm, een stikstofhoudend, vliezig, week, zeer veerkrachtig, kleverig bestanddeel, inz. in het zetmeel der graangewassen en peulvruchten vervat; ook het kleverige vocht van dierlijke ligchamen; **glutineus**, kleverig, lijmig; **glutinantĭa**, pl. (v. *glutinans*, lijmend, *glutināre*, lijmen), Chir., lijm-, kleef- of bindmiddelen; **glutinātie**, f. de zamenlijming, het aaneenkleven; **glutinatief**, lijmend, verbindend, zamenheelend.

Glycerīe, gr. (v. *glykýs*, *glykerós*, zoet), vrouwenn.: de zoete, aangename; **glycīne** of **glucine**, f. Bot., eene amerikaansche plant met peulvruchten; ook Min., de **zoetaarde** of **glycine-aarde**, een metaaloxyde, in 1798 door Vauquelin het eerst in den beryl en smaragd ontdekt; **glycĭum** of **beryllium**, n. de metallische basis der glycine-aarde; **glycĭon**, n. zoethout; **glycipĭcron**, n. bitterzoet; **glycirrhiza**, f. zoethout, zoetwortel; **glycirrhizíne**, n. zoethoutsuiker, het eigen suikerachtig beginsel uit den zoethoutwortel; **glycométer**, m., z. **gleucometer**.

glycōnische verzen, eene oud-gr. lyrische verssoort (zoo men wil dus genoemd naar haren vinder, den overigens onbekenden dichter Glykon), bestaande uit eenen trochæus of spondeus, eenen dactylus en eenen amphimacer of dactylus (–́ ⏓ / — ⏑ ⏑ / –́ ⏑ ⏒).

Glyphe, **glyph**, m. gr. (*glyphis*, f., v. *glýphein*, inkerven, insnijden, Arch., eene insnede, kerf, groefstreep, als sieraad aangebragt); **glyphănon**, n. een graveerijzer, beitel; **glyphiek** of **glyptiek**, f. de snij-, kerf- of graveerkunst, de steensnijkunst; de beeldhouwkunst, beeldsnijderij; **glyphogéne**, f. een onlangs te Parijs door den scheikundige Deleschamps uitgevonden bijtmiddel voor de staalgravure; **glypten**, pl., figuren in metaal of steen gegriffeld of gebeiteld; gesnedene steenen; **glyptognosīe**, f. de kennis der gesnedene steenen; **glyptographīe**, f. de beschrijving daarvan; **glyptospermáten**, pl. Bot., veelvoudig gekerfde zaadkernen; **glyptotheek**, f. eene verzameling v. gesneden steenen, ook in 't algemeen van beeldhouwwerk.

Gna, f. noord. Myth., de boodschapster der godenkoningin Frigga.

Gnathorragīe, f. gr. (v. *gnathos*, kinnebak, wang), bloedvloeijing uit de inwendige oppervlakte der wangen.

Gnidĭa, f. gr., bijnaam van Venus naar de stad Gnides in Carië, waar zij een' tempel had; de **gnidische Venus**, het voortreffelijke, door Praxitĕles gebeitelde marmeren beeld v. Venus, dat in 1461 te Constantinopel bij eenen brand vernietigd werd.

Gnomen, pl., 1) aard- of berggeesten, in de aarde wonende en schatten bewakende elementair geesten (z. a.), waarsch. van gelijken oorsprong met het volgende woord, dus eig. kundige geesten; 2) gr. (v. *gnōmē*, inzigt, kennis, oordeel, spreuk), gedenk- of leerspreuken; **gnomĭcus**, m. een vervaardiger van gedenkspreuken, leerspreukdichter; **gnomisch**, in spreuken vervat, spreukvormig; **gnomische dichters**, spreukdichters; **gnomologīe**, f. een spreukenboek, eene verzameling v. gedenkspreuken.

Gnōmon, m. gr. (eig. in 't algemeen een kenner, aanwijzer), een zonnewijzer, astronomische wijzer; Arith., een getal, dat, gevoegd bij een quadraatgetal, op nieuw een quadraatgetal geeft; Geom., de figuur, die van een parallelogram overblijft, wanneer een kleiner parallelogram, welks diagonaal geheel in de diagonaal v. h. groote ligt, daaruit wordt genomen; de tand, waaraan men den ouderdom der paarden kent; ook een winkelhaak, rigtsnoer.

Gnōsis, f. gr., de kennis; inz. het hooger inzigt, diepere, geheime kennis der chr. godsdienstleer, de godsdienst-philosophie der eerste chr. eeuwen; **gnosimáchen**, pl., eene christelijke secte in de 7de eeuw, die alle leerstelsels verwierp; **gnostieken**, pl., geheimenkenners, zoogen. godswijzen, door gewaande goddelijke openbaringen hoog verlichte christenwijsgeeren in de eerste chr. kerk; **gnosticísmus**, n. de leer der gnostieken; **gnostisch**, geheimkundig; **gnostologīe**, f. alweterij.

Gnu, **gnou** of **gnoudier** (spr. *nióe;* het woord moet van de Engelschen afkomstig zijn), eene soort van antilopen in Afrika.

Gobelet, m. fr. (spr. —*ghoob'lè*), een beker, dobbelbeker der goochelaars; een drinkbeker, kop.

Gobelette, f. fr. Mar., een klein vaartuig met masten en vierhoekig zeil.

Gobelins, pl. fr. (spr. *ghoob'lèng*), fransche behangseltapijten met ingewerkte figuren, zoo geheeten naar haren uitvinder Gobelin, die in 1667 te Parijs eene tapijtfabrijk oprigtte.

Gobemouches, m. fr. (spr. *ghoob'móesj*, v. *gober*, ophappen, verslinden), eig. een vliegenvanger; van daar eene soort van kleine hagedissen op de Antilles, die zeer bedreven in het vliegenvangen zijn; oneig. een rondslenteraar, een ligtgeloovige nieuwsgierige, een jabroêr.

God-dam, eng. (eig. *God damn*, spr. *ghóddem*), God verdoeme (mij)!

Godevaart, mansn. (v. *God*, en *vaar*, vrees, schrik, zoodat men eig. Godevaar zou moeten schrijven), Godsvrees; de fr. vertaling van dien naam **Godefroi** (*godeeffroi*) wijst op zijn' frank-duitschen oorsprong; men kan hem als eene vertaling v. Timotheus beschouwen.

Godiveau, n. fr. (spr. *ghodiwóo*), pastijtjes van gehakt vleesch, worstpastijtjes.

Godron, n. fr.(spr. *ghodróng*), een ronde, bolle plooi of vouw; een langwerpig eivormig sieraad aan zilveren vaatwerk enz., aan lijsten van gebouwen, eijerlijst; **godronnéren**, zulk sieraad maken.

God save (spr. *seev*) *the king*, eng., God behoede den koning, de aanvang van een bekend eng. volkslied.

Goëet, m. gr. (*góës*, pl. *góëtes*), toovenaar, bezweerder; **goëtie**, f. vermeende tooverij door aanroeping van booze geesten, geestenbezwering; **goëtisch**, betooverend, bedriegelijk, tooverachtig.

Goël, m., hebr. (*goël*, het deelwoord van *gaal*, terug vorderen, lossen), een bloedwreker bij de joden, de naaste bloedverwant eens vermoorden, die weleer het regt had den moordenaar op te zoeken en hem te dooden.

Goëlette, f. fr. Mar., een vaartuig met 2 masten van 50 tot 100 tonnen, schooner.

Goffo, m. it. (als adject.: onhandig, plomp), een domkop, lummel, eene karakterrol der ital. intermezzi.

Gog en **Magog**, hebr., een gevaarlijke, verdervende vijand. (Naar den propheet Ezechiël is Gog de vorst van het volk Magog, dat van het noorden af in Israël viel en de nederlaag leed. Bij Mozes is Magog een zoon van Japhet.

Gojim, pl. hebr. (sing. *goï*, d. i. eig. volk, inz. een buitenlandsch, vijandig volk), niet-joden, heidenen en christenen.

Golf, m. (it. *golfo;* waarsch. v. het gr. *kolpos;* vgl. het zweedsch *golf*, deensch *gulv*, kolk, afgrond), een zeeboezem, een aanzienlijk gedeelte der zee, dat landwaarts inloopt.

Golgas, m. Merc., turksch flanel, ligte wollenstof.

Gólgotha, n. chald., de schedelplaats, de geregtsplaats bij Jeruzalem.

Golok, z. **gibbon**.

Gomaristen, pl., eene secte der gereformeerde kerk, de bestrijders van de leer van Arminius (z. **arminianen**), zoo genoemd naar Gomarus, die in het begin der 17de eeuw hoogleeraar te Leyden was; ook **contra-remonstranten**.

Gombette, f. eene genuesche korenmaat, ongeveer = 2 kop.

Gomer, m. eene hebr. korenmaat, omtrent = 4,5 kop.

Gomgom, n. een muzijkinstrument der Hottentotten.

Gomphiăsis, f. of **gomphiásmus**, m. gr. (v. *gómphios*, baktand, *gómphos*, spijker), het voelbaar- of stompworden der tanden door zuren; kiespijn; **gomphōsis**, f. de onbewegelijke vereeniging der beenderen door inplanting, inz. der tanden in de tandkassen; ook z. v. a. **gomphiasis**.

Gomphrène, ook **amaranthine**, f. fr., de kogelamarant, een zeer schoon zomergewas uit O. Indië.

Gonacrasie, f. gr., zaadvloed.

Gonăgra, n. gr. (v. *góny*, knie), knie-jicht; **gonatalgie**, f. kniepijn.

Gonda, f. eene kleine rekenmunt in Bengalen, $= \frac{1}{640}$ ropij.

Gondel, f. (v. h. it. *gonda*, verkl. *góndola*), een plat overdekt vaartuig in de grachten van Venetië; ook eene fransche boot in de Middellandsche zee; **gondelier**, fr. (spr. *ghond'ljé*), *gondoliére*, it. m. een gondelschipper, gondelvoerder.

Gonfalon, fr. (spr. *ghonfalóng*), **gonfalóne**, it. m. (v. h. oudd. *gund-fano*, krijgsvaan), de kleine vaan aan de lans, ook de kerkbanier; **gonfalonier**, fr. (spr. *gongfalonjé*), **gongfaloniére**, it. m. de vaan- of banierdrager, baanderheer; het opperhoofd der ital. republiek St. Marino, ook een policie-beambte in de provinciën van den Kerkelijken Staat.

Gong of **gonggong**, n. maleisch, eene soort van tam-tam of handtrommel der Indiërs, een bekkenvormig speeltuig, dat bij het zingen met een' houten stok geslagen wordt.

Gongorismus, n. de gezochte schrijfwijs van den spaanschen dichter Gongora op het einde der 16de eeuw.

Góngros, m. gr., eig. een rond uitwas, dat zich op den stam der boomen vormt; **gongrōna**, f. naam door Hippocrătes aan het kropgezwel gegeven.

Gongy̆lus, m. gr. (v. *gongýlos*, rond), Bot., het ronde ligchaampje, in de bast van vrouwelijke planten vervat, de kiemkorrel; **gongy̆len**, kleine ronde balletjes, pillen.

Goniométer, m. gr. (v. *gōnia*, hoek), een hoekmeter; **goniometrie**, f. de hoekmeetkunst, de leer der hoekmeting.

Gonne, fr. Mar., fust voor wijn, sterken drank, gezouten visch; ook teervat.

Gonocēle, f. gr. (v. *gonē*, zaad), Med., zaadbreuk; **gonorrhœa** of **gonorrhée**, f. de onwillekeurige zaadvloed, niet te verwarren met **blennorrhœa**, druiper.

Gontine, f. eene aan de godheden gewijde kapel in de oude slavonische godsdienst.

Gonyăgra, n. gr., z. v. a. **gonăgra**; **gonyalgie**, f., z. v. a. **gonatalgie**; **gonyáncon**, m. Med., ziekelijke kromming der knie; **gonyóncus**, m. kniegezwel.

Goph, volgens de rabbijnen het verblijf der zielen tot op het tijdstip van hare omkleeding met ligchamen.

gordiaansche knoop (*nodus gordius*), m. de kunstig ineen gestrengelde knoop aan den wagendissel van den phrygischen koning Gordius, dien niemand vermogt te ontknoopen, maar die door Alexander den groote met het zwaard werd doorgehouwen; van daar in 't algemeen een zeer ingewikkeld vraagstuk, eene hoogst moeije-

lijk te ontwarren, te beslissen zaak, eene omstandigheid, waarin goede raad duur is, een allernetteligst geval; **den gordiaanschen knoop doorhakken**, door een' beslissenden stap, eene stoute daad enz. eene zwarigheid uit den weg ruimen; **gordiën**, pl. nw lat. draadwormen, b.v. de zenuwworm, farenteit of het guinesche draakje in O. en W. Indië enz., dat soms 1½ ned. el lang is, gaarne onder de huid der menschen kruipt en pijnlijke builen enz. veroorzaakt.

Gorge, f. fr. (spr. *ghorzj'*; van het lat. *gurgulio*, gorgel), de keel, gorgel; hals en borst, boezem; holrond lofwerk, hollijst, een naauwe bergpas; de ingang of keel van een bastion of buitenwerk; de rolstok, waaraan men kaarten, platen enz. ophangt; *gorge de pigeon* (spr. *—pizjóng*), duivenhalskleur, de weêrschijn in zekere zijden stoffen; **gorgeret**, m. (spr. *ghorzjeré*), de wegwijzer, een gootvormig heelmeesters-werktuig, bij het steensnijden in gebruik.

Gorgo of **Gorgone**, f. gr. Myth., een spookachtig vrouwelijk schrikbeeld of monster; pl. **gorgónen**, drie zusters: Stheno, Euryäla en Medūsa, dochters van Phorcys en Ceto, met slangenharen, ontzaggelijke tanden en metalen klaauwen, wier aanblik versteende, vgl. Medusa; ook een bijnaam van Minerva, omdat zij het hoofd van Medusa op haar schild had; **gorgónisch**, eig. vreeselijk, schrikwekkend, ijselijk; steenafzettend, versteenend, met eene steenkorst overtrekkend, overkorstend, gelijk dit b.v. de bron te Karlsbad doet.

Goris, eene kleine bengaalsche rekenmunt, iets minder dan een halve cent.

Gorschi, pl., dappere perzische ruiters, die bestendig in het veld legeren; **gorschibaschi**, hun aanvoerder.

Gos, eene indiaansche lengtemaat, omtrent = 1 duitsche mijl.

Gosen, **gosi**, pl., russische hof-factoren of kooplieden, die enkel voor het hof handelen.

Goslingen, pl., naam van voormalig scheepsgeschut.

Gospodi pomillou! russ., eene gemeenzame uitdrukking in den mond der russische geestelijken, z.v.a. kyrie-eleison (z. a.).

gothisch, den Gothen (een oudd. volk) eigen, b.v. de **gothische taal**; oneig. voor ouderwetsch, oudvaderlijk, oudduitsch uit de 11de tot de 15de eeuw, b.v. **gothische bouwkunst**; ook in den stijl of smaak dezer bouwkunst, met spitsbogen, krulsieraden enz.; van daar **gothische letters**, versierd, meest met krullen overladen monnikenschrift.

Gouache, f. fr. (spr. *ghoeásj'*; it. *guazzo*, v. *guazzare*, drijven, v. h. duitsche water, wasser, wasschen?), het schilderen met waterverw, waarin een weinig gom is opgelost; ook **détrempe**.

Gouden bulle, z. **bulle**.

Goudgulden, m. eene gouden munt, ontstaan uit den floreen (z. a.) der Italianen, waarvan er 93 op een keulsch mark fijn gingen; hij werd later door den dukaat verdrongen en kwam schier allerwege in onbruik; hij bestaat nog onder anderen te Bazel en heeft daar 3 gl. 66 ct. innerl. waarde; ook eene nominale munt in h. oude nederl. muntstelsel = 1 gl. 40 ct.

Gouffre, m. fr. (spr *ghoefr'*), de afgrond, kolk, poel, draaikolk, maalstroom.

Goulams, pl. Mil., perz. corps uit slaven, slavenzonen, renegaten enz. zamen gesteld; **goulam-agasi**, de aanvoerder van die bende.

Goulardsch water (spr. *ghoel—*), een verkoelend en opdroogend water der wondheelers, dat eene loodoplossing bevat (waarschijnlijk naar den wondheeler Thomas Goulard te Montpellier omstreeks 1750 benoemd).

Goulu, m. fr. (spr. *ghoelú*), een vraat, gulzigaard, slokop; N. H., de veelvraat.

Gourgandine, f. fr. (spr. *ghoerghang-dien'*), eene hoer, straathoer.

Gourmand, m. fr. (spr. *ghoermáng*, v. h. lat. *gurges*, kolk, doorbrenger), een gulzigaard, vraat, sterke eter, een smulbroêr, lekkerbek; **gourmandise**, fr. (spr. *—diez'*), f. vraatzucht, zwelgerij, brasserij; lekkerbekkerij, belustheid; ook een lekkerbeetje, vgl. **friand**; **gourmet**, m. (spr. *ghoermé*), een wijnkenner, wijnproever; **gourmette**, f. de kinketting aan het stanggebit der paarden.

Gourme, f. fr., bij veeartsen: de uitvloeijing van slijmige, kleverige vochten door den neus bij jonge paarden, de droes.

Gout, m. fr. (spr. *ghoe*; v. h. lat. *gustus*), de smaak, het welgevallen; *à son goût*, naar zijnen smaak; **goutéren**, proeven, smaken; een' kleinen maaltijd houden, eene vooravond-boterham gebruiken; smaak, behagen, welgevallen in iets vinden, iets mogen lijden, goedkeuren, billijken, beamen; **gouter** of **gouté**, n. (spr. *ghoeté*), het vooravondeten; z. ook **vesperbrood.**

Goutte, f. fr. (spr. *ghoett'*), 1) v. h. lat. *gutta*, een droppel, beetje, weinigje, proefje, slokje; 2) Med., de jicht.

gouvernéren, fr. (spr. *goew—*; v. h. lat. *gubernāre*, eig. sturen, het roer houden), besturen, leiden, gebieden, beheeren, beheerschen, regeren; **gouverneur**, m. (spr. *ghoew—*), stadhouder, bestuurder eener provincie, vesting enz.; plaatsoverste; ook landvoogd; een huisopvoeder en leermeester, kinderbestuurder; **gouvernante**,

f. de landvoogdes; de opvoedster, kindervoogdes; aan hoven: de opperhofmeesteres; **gouvernement**, n. (spr. *ghoewern' máng*), het stadhouderschap, het gebied, de werkkring van een' stadhouder; de landvoogdij; ook het staatsbeheer, de regering en regeringsvorm; *governo*, m. it. Merc., het berigt, de aanwijzing, de regel, het rigtsnoer, waarnaar b. v. een commissionair zich te gedragen heeft; *per governo*, tot narigt, tot rigtsnoer, tot bestuur in de handelwijze.

Graad, m. (lat. *gradus*, pl. *gradus*; schrede, trap), de grootte der kracht van eenig ding (intensieve kracht); een der evenmatige gelijke deelen, waarin een geheel wordt verdeeld; Math., een gedeelte van den omtrek eens cirkels, het $\frac{1}{360}$ volgens de gewone, het $\frac{1}{400}$ volgens de nieuwere verdeeling; iedere graad (°) wordt volgens de eerste verdeeling in 60, volgens de tweede in 100 minuten (′) verdeeld, de minuut in 60 of 100 seconden (″), de seconde in 60 terzen (‴) enz. (eenigzins anders is de afdeeling in graden bij physische werktuigen); eene waardigheid van geleerden, eeregraad of eerrang op hoogescholen, b. v. de doctorsgraad; de afstandsbetrekking van gemeenschappelijke stamouders (graad der bloedverwantschap, afstamming enz.); *gradus*, Gram., vergelijkingstrap (z. **comparatie**), n. l. de positivus, comparativus en superlativus, de stellende, vergrootende en overtreffende trap; *gradus admonitiōnis*, pl., de berispingen en waarschuwingen, die de kerkelijke straffen voorafgaan; *gradus ad Parnassum*, eig. eene schrede naar den Parnas (z. a), een alphabetisch woordenboek met opgave der quantiteit van ieder woord, de gelijkbeteekende woorden, gepaste bijvoegelijke woorden en poëtische uitdrukkingen, inz. ten gebruike der leerlingen bij de oefeningen in het maken van latijnsche verzen; *gr. cognatiōnis*, de verwantschapsgraad; *gr. pœnitentiālis*, pl., de verschillende trappen der kerkboete; *gr. prohibitus*, de verboden graad, eene verwantschap, bij welke geene echtverbindtenis mag plaats hebben; *gradātim*, trapsgewijs, allengs, langzamerhand; **gradātie**, f. de trapswijze opklimming, voortgang; Log., de opklimming, de allengsche overgang van eene zwakkere tot eene sterke gedachte of uitdrukking; z. **climax**; Pict., de onmerkbare kleurverandering, overgang, ineensmelting der kleuren; **gradins**, pl. fr. (spr. *ghradèng*), trapsgewijs oploopende zitbanken in schouwburgen, kermistenten enz.; **gradéren**, nw lat., louteren, veredelen, tot een' hoogeren graad van deugdelijkheid brengen, b. v. het goud graderen, het eene hoogere kleur geven; bij de zoutwerken: het zoutwater door verdamping (**gradering**) in zoutheid verhoogen, waarbij men het eenige malen door opeengestapeld rijshout in zekere pannen (**gradeerpannen**) laat druipen; zulk eene inrigting heet een **gradeerwerk**, **gradeerhuis**, een lekwerk of verdampingshuis; **graduāle**, n. nw lat., bij de R. K. het korte tusschengezang, dat bij de mis na het voorlezen van den epistel gezongen wordt, terwijl de priester zich op de trappen (*gradus*) v. h. altaar bevindt; **graduaal-systēma**, n. Jur., de bepaling der erfopvolging volgens den afstand van den verwantschapsgraad, in tegenst. met het liniaal-systema; **gradueel** (fr. *graduel*), trapswijze, bij opklimming, allengs; **graduéren**, nw lat., naar trappen of graden afdeelen; ook met eene academische waardigheid bekleeden, promovéren; **gegradueerd**, eenen graad of waardigheid bezittende, b. v. een **gegradueerd persoon**, die eene academische waardigheid heeft, als candidaat, meester, doctor enz., een gepromoveerde; **graduātie**, f. de graadverdeeling, afdeeling in graden; Gram., de plaatsing in de vergelijkingstrappen, z. v. a. **comparatie**; de bekleeding met eene waardigheid op hoogescholen, ook **graduering**.

Grabeau, n. fr. (spr. *ghrabó*), de afval, het gruizige van drooge waren; **grabelage**, f. (spr. — *láazj'*), het zeven, zuiveren eener waar.

Grabouge, f. fr. (spr. *ghrabóezj'*; it. *garbuglio*), eig. het getwist, gekibbel; een zeker kaartspel.

Grace, f. fr. (spr. *ghraas'*; van het lat. *gratia*), de genegenheid, gunst, genade, gratie; liefelijkheid, bevalligheid, bekoorlijkheid, welvoegelijkheid, aardigheid, gracie; *grâce à Dieu*, God zij dank! God lof! *de grâce*, met verlof, eilieve! *de bonne grâce*, met bevalligheid en waardigheid, met innemende manieren; gaarne, gewillig; *de mauvaise grâce* (spr. *d'mowèz* —), ongaarne; *par grâce*, uit gunst, uit genade; **gracieus** (fr. *gracieux*) of **gratieus** (lat. *gratiōsus, a, um*), bevallig, liefelijk, beleefd, innemend, goedgunstig, genadig; vgl. **gratie**; **gracióso**, m. sp., de grappenmaker, komiek op spaansche tooneelen.

gradevŏle, it. Muz., aangenaam, bevallig; **graditaménte**, op liefelijke manier.

Gradīvus, m. lat., een bijnaam v. Mars: de daarheen stappende.

Gradus, **graduale**, **gradueren** enz., z. ond. **graad**.

graeca, pl. lat. (*graecus, a, um*, grieksch), grieksche geschriften, boeken of werken; *graeca sunt, non legúntur*, 't is grieksch en wordt niet gelezen; oneig. 't is te moeijelijk, wij moeten het overslaan; **græ-**

cismus, m. eene eigenaardigheid der gr. taal, ook **hellenismus**; **græciséren**, grieksche taaleigens inmengen, op griekschen trant spreken, vergriekschen; **græciteit**, f. de bijzondere aard van de grieksche taal en gr. zeden; **græcomanīe**, f. lat.-gr., de navolgings-, naäpingszucht v. h. grieksche.

Græën, pl. Myth., bij Hesiŏdus, de beide dochters v. Phorcys en Ceto, Pephredo en Enyo; bij latere schrijvers zijn er drie: Pemphredo of Pephrido, Ento en Jæno; zij hadden met haar drieën slechts één oog en éénen tand, kenden alleen den weg tot de gorgonen en bewaakten de wapens, waarmede Medusa alleen gedood kon worden.

Graffage, f. fr. (spr. *ghrafáazj'*), het bedrukken eener stof met heete platen.

Graffito of **graffáto**, n. it. Pict., grijs in grijs, het graauwe waterverwen op muren.

Gragram, beter **grogram** (z. ond. **grog**).

Grague, f. fr. (spr. *ghraagh*), een visschershaak of krabbelaar.

Grain, m. fr. (spr. *ghrèng*), koren, korrel; ook z. v. a. **grein** (z. a.); **grains**, pl., eijeren van zijdewormen; **gegraineerd**, z. ond. **granum**.

Grallatōres, pl. lat., steltloopers, steltdansers op de oud-rom. tooneelen.

Gramĭa, f. lat., taaije slijm der oogleden, oogboter.

Grammatĭca, f. gr. (*grammatikē*, lat. *grammatĭca*, v. h. gr. *gramma*, het geschrevene, de letter); **grammaire**, f. fr. (spr. *ghramèr'*), de spraakleer, spraakkunst, de verzameling der regelen eener taal; **grammatĭcus**, m. een spraakkunstenaar, taalleeraar, taalkundige; **grammaticáster**, m. een ellendig, gebrekkig taalkenner; een schoolvos, een letterzifter; **grammaticaal**, de spraakleer betreffende, daartoe behoorende, taalkundig; **grammátisch**, volgens de spraakkunst; **grammatisch-juist**, taalkundig juist, goed gespeld, uitgesproken enz.; **grammatísten**, pl., bij de oude Grieken: leermeesters der **grammatistiek**, d. i. de kunst om juist te spreken, te lezen en te schrijven, of de eerste beginselen der taal; **grammatologīe**, f. de aanwijzing ter vervaardiging eener spraakleer; **grammatológisch**, die betreffende; **grammatolatrīe**, f. de letterdienst, overdrevene vereering van de letter met achterstelling van den geest of zin.

Gramme, n. fr. (*le gramme*, v. h. gr. *gramma*), de eenheid v. h. gewigt in Frankhet ned. wigtje of $\frac{1}{1000}$ v. h. ned. pond of omtrent $\frac{1}{494}$ v. h. oude of amsterdamsche pond; **decagramme**, een gewigt v. 10 grammes, 1 ned. lood of $\frac{1}{100}$ pond; **hectogramme**, een gewigt van 100 grammes, 1 ned. ons of $\frac{1}{10}$ pond; **kilogramme**, een gewigt v. 1000 grammes, 1 ned. pond; **myriagramme**, een gewigt van 10000 grammes, 10 ned. ponden (het heette aanvankelijk ook centibar); — **decigramme**, een tiende deel v. h. gramme, de korrel of $\frac{1}{10000}$ pond; **centigramme**, (spr. *sangti*—), een honderdste deel v. h. gramme, $\frac{1}{100000}$ pond; **milligramme**, een duizendste deel v. h. gramme, $\frac{1}{1000000}$ pond.

Grammiet, m. gr. Min., lettersteen, roode jaspis of agaat, met witte lettervormige strepen geteekend; ook eene soort van varenkruid.

Gramonīe, f. fr. Merc., de aftrek of korting op de zijdebalen in de Levant, boven de gebruikelijke tarra.

Gran, m. eene rekenmunt in O. Indië, te Gallipoli ongeveer $= 1\frac{1}{2}$ cent.

Granaat, m. mid. lat. (*granātus*, van het lat. *granum*, korrel, dewijl hij doorgaans in den vorm van kleine korrels wordt gevonden), N. H., de bloedsteen, een gering edelgesteente, inz. in Bohemen, v. verschillende (meestal bloedroode) kleur en doorzigtigheid; Bot., de vrucht des granaatbooms, de **granaatappel** (lat. *granātum*, scil. *malum*, wegens de vele pitten of kernen zoo genoemd), in de oudheid het zinnebeeld der vruchtbaarheid; Mil., een brand- of springkogel, een holle kogel, die met kruid gevuld en geworpen wordt, dus genoemd naar de grootte en gedaante, die men hem vroeger gaf; fr. **grenade**, van daar **grenadier** (vroeger **granatier**), m. weleer een granaatwerper, een soldaat, die granaten wierp; keursoldaat der infanterie; *grenadier à cheval* (spr. *ghrenadjé a sj'wál*), een stormruiter, grenadier te paard; **granatine**, f. (fr. *grenadine*), eene vaste zijde soort, inz. voor de zwarte kant; **granatiet**, m., z. **staurolith**.

Granaliën, pl. nw lat. (v. h. lat. *granum*, korrel), de gekorrelde massa van metaal, inz. het koekvormig gaargemaakte koper; **granarĭus**, m. de korenschrijver (een ambtsnaam), inz. de kloostergeestelijke, die toezigt en rekening over het graan houdt.

Grand, f. (spr. *ghrang*; v. h. lat. *grandis*), groot, gewigtig, voornaam; **grandæviteit**, f. de lange levensduur, levenslengte; inz. de leeftijd boven 90 jaar; **grand-casco**, z. **casco**; **grand-jesus** (spr. —*zjezú*), eene papiersoort van groot formaat, groot jezuspapier; *grand merci*, grooten dank, wel verpligt; *grand mode*, zeer gebruikelijk gangbaar of in zwang; **grand-seigneur**, m. (spr. — *sènjeur*), een groot, inz. hoogmoedig heer; de groote heer, turksche keizer; **grand-teint**, m. (spr. —*tèng*), echte of blijvende kleuren (op lakens enz.), schoone, heldere kleuren, uit dure kruiden bereid; **grande**, m. sp., eig in 't algemeen een groo-

te, aanzienlijke; pl. **grandes**, de voornaamsten des adels of der *ricos hombres*, d. i. rijke lieden in Spanje, welke den titel *excellentie* voeren en de eerste plaats in de kamer der p r o c e r e s innemen; **grandeur**, f. fr., de grootheid, hoogheid, waardigheid, heerlijkheid; een titel der bisschoppen; **grandézza**, f. it. (sp. *grandéza*), de waardigheid van een' grande; de deftigheid, hooghartigheid, trots, grootschheid; ook het hoogmoedig, trotsch gedrag; *con grandézza*, it. Muz., met waardigheid, fierheid; **grandieus**, it. (*grandiōso*), groot, grootsch, verheven; **grandiositeit**, f. in de schoone kunsten: de grootsche manier, verhevenheid, breedheid van uitvoering.

Grándison, m. eng., een deugdenheld, naar Richardson's roman v. dien naam.

granum, n. lat., een korrel; *granŭlum*, n. een korreltje, greintje; *granum salis*, een korreltje zout, d. i. een weinig verstand of oordeel; *in granŭlis*, in kleine korrels; **granuléren** of **greinéren**, korrelen, korrelig maken, in korreltjes veranderen; **gegreineerd**, gekorreld, gekerfd (van teekeningen, waarin lijnen en punten korrelachtig zijn afgezet); **granuleer-machine**, f. een werktuig ter vervaardiging v. metaalkorrels; **granulātie** of **granulēring**, f. de korreling of verwerking (v. h. metaal) tot korrels; **graniet**, n. (it. *granito*, fr. *granit*), korrelsteen, kernsteen, een gemengde steen van korrelig, kristallijn weefsel, voornamelijk uit kwarts, veldspath en glimmer; het is zeer verre verspreid en vormt meestal steile bergen met spitse, getande kruinen; **granitéllo** of **granitél**, m. it., halfgraniet, grijs graniet, dat niet de vereischte bestanddeelen van het graniet heeft; **grano**, m. it., eene kleine ital. rekenmunt, op Malta = 6 p i c c i o l i of iets minder dan een halve cent, te Napels = 10 c a v a l l i, $\frac{1}{100}$ dukaat of omtrent 2 centen, op Sicilië iets minder dan 1 cent.

Grap, Mar., een zeker vaartuig in de indische wateren met 2 of 3 masten, en tevens riemen voerende.

Grapheion, **grapheidĭon** of **graphidĭon**, n. gr. (v. *gráphein*, schrijven), eene griffel, schrijf of teekenstift; **graphiek**, f. de schrijfkunst, schilder- of teekenkunst; **graphiet**, m. potlooderts, zwart teekenkrijt, een brandbaar mineraal, eene verscheidenheid der koolstof, verontreinigd door toevallige inmengselen v. ijzerhoudende aarde; **gráphisch**, schriftelijk, door schrijfteekens voorgesteld of uitgedrukt, door figuren opgehelderd, beschrijvend, teekenend; **graphische figuren**, schrijf- of schriftteekens; **graphiscus**, m. een wondheelers-werktuig om splinters uit wonden te halen; **graphodróme**, m. Neol., een snelschrijver; **graphodromīe**, f. de snelschrijfkunst; **grapholith**, m. schrijfsteen; **graphométer**, m. eig. schrift- of teekeningmeter, naam v. verschillende mathematische werktuigen, inz. een hoekmeter; **graphonyctiométer**, m. een werktuig, tot het nachtelijk ontwerpen der loopgraven voorgeslagen.

Grappin, m. fr. (spr. *ghrapèng*), Mar., een ankertje met 4 klaauwen of punten, inz. voor de galeijen, ankerdreg.

Grapten, pl. gr., martelaars, die met letters op het voorhoofd gebrandmerkt waren.

Graptolíthen, pl. gr. N. H., steenen met teekeningen, b. v. d e n d r i e t e n (z. a.).

grasséren, lat. (*grassāri*), zich allerwege verspreiden, heerschen, woeden (v. ziekten gebruikelijk); **grassātie**, het overhandkrijgen, heerschen, woeden; ook straatschenderij.

Grasus, m. gr. (*grāsos*), de bokkenreuk, stank der okselen.

Gratia, z. **gratie**.

graticuléren, fr. (*graticuler*, v. h. mid. lat. en it. *grata*, *gratola* = lat. *crates*, rooster, tralie), bij het teekenen: overtraliën, door tralie- of netwerk afteekenen, z. **craticuleren**.

Gratie, f. lat. (*gratĭa*), genade, gunst, weldaad; de aanminnigheid, bevalligheid, enz.; vgl. **grace**; **gratie**, pl. **gratĭën**, lat. *gratĭae* of **charitinnen** (gr. *charis*, pl. *charĭtes*), Myth., de bevalligheden, naam der 3 bekoorlijke gezellinnen van Venus, godinnen der lieftalligheid en betooverende schoonheid: A g l ā j a, T h a l ī a en E u p h r o s ў n e; *gratia-Dei*, n. Bot., genadekruid, naam van vele koortswerende planten; *gratia jurusjurándi*, lat. Jur., vrijspreking van den eed; *con grázia*, it. (spr. —*ghraatsia*), Muz., met bevalligheid; *grazioso* (spr. *ghraatsiózo*), bevallig, aangenaam, innemend; **gratiāle**, n. nw lat., een bewijs van erkentelijkheid, eene vereering, belooning, een klein geschenk; het tafelgebed; **Gratiānus**, mansn.: de bevallige, dankbare; *gratiāni decrētum*, het eerste gedeelte van het *corpus juris canonĭci; gratĭas!* (eig. de accus. pl. v. *gratĭa*, met uitlating van het werkwoord *ago*), dank! ik dank u! **het gratias** bidden of zingen, het dankgebed of danklied enz.; **gratificéren** (lat. *gratificāri*), genade schenken; begunstigen, vereeren, beloonen, een geschenk geven, vergoeden; **gratificātie**, f. een gunstgeschenk, eene vereering, belooning, vergoeding, toelage; **gratieus**, z. **gracieus**; *gratis*, om niet, kosteloos; uit genegenheid; **gratis-gage** (spr. *ghaazj'*), f. lat.-fr., vrijsoldij, maandsoldij des officiers, gew. bij het begin van eenen veldtogt; **gratíst** of **gratuíst**, m. nw lat., een vrijscholier, nietbetalend kostganger; **gratuit**, fr. (spr. *ghratwi*), vrijwillig, onverpligt, b. v. *don gratuit*, een vrijwillig geschenk, eene onverpligte gift, opbrengst; *gratuita mensa*, f. lat. Jur., vrije tafel, vrije kost.

gratuléren, lat. (*gratulāri*), geluk wenschen; **gratulātie**, f. de gelukwensch, heilwensch; **gratulánt**, m. de gelukwenscher.

Gravāmen, n. lat. (v. *gravāre*, bezwaren, *gravis*, zwaar), een bezwaar, eene zwarigheid; pl. **gravamĭna**, de bezwaren; *gravamen continŭum*, voortdurend bezwaar met blijvende oorzaak; *gr. irrelĕvans*, niet op te heffen of weg te nemen bezwaar; *gr. de futūro*, een bezwaar wegens iets toekomstigs, iets vermoedelijks; *gr. successīvum*, bezwaar over telkens nieuwe onheilen; **gravaminéren**, nw lat., zich bezwaren, bezwaren inbrengen.

Gravantĭa, pl. lat. (v. *gravāre*, bezwaren), pl., bezwarende of verdachtmakende omstandigheden bij eenen beklaagde; **gravātus**, m. die zich bezwaard, benadeeld of beleedigd vindt; ook die van eene misdaad wordt beschuldigd, een beschuldigde, verdachte.

grave, *gravemente*, z. ond. **gravis**.

Gravēdo, f. lat., eig. zwaarte der leden; verkoudheid, zinking.

Gravelúre, f. fr., eene vuile, ontuchtige scherts; bordeelpraat.

gravéren, 1 fr. (*graver*, oorspr. het duitsche graven, graben), met eene stift figuren of strepen in metaal trekken, etsen, plaatsnijden; — ook soms: bezwaren, belasten (v. h. lat. *gravāre*); **gravúre**, f. de plaatsnijkunst, ets- of graveerkunst; de afdruk van het gesneden metaal, de plaat, prent; **graveur**, m. een plaatsnijder, etser, vignet-, stempelsnijder enz.

Graves, m. eene soort v. witten en rooden bordeaux-wijn, naar Graves, niet verre v. Bordeaux.

Graveur, z. ond. **graveren**.

Gravĭda, f. lat. (v. *gravĭdus*, *a*, *um*), zwaar, gevuld), eene zwangere vrouw; **graviditeit**, f. de zwaarte; zwangerschap.

Graviméter, z. ond. **gravis**.

Gravis (scil. *accéntus*), m. lat. (*gravis*, *e*, zwaar; van toonen: diep), de zware of diepe toon, valtoon eener lettergreep, in tegenst. met den **acutus**; *grave*, *gravemènte*, it. Muz., ernstig, zeer langzaam, deftig, plegtig, met waardigheid; *gravissimo*, Muz., zeer ernstig; **graviméter**, m. lat.-gr. Phys., een zwaartemeter, de vochtweger v. Guyton, ook dienstig voor het wegen v. vaste ligchamen; *con gravità*, it. Muz., met waardigheid; **graviteit**, f. lat. (*gravĭtas*), de zwaarte; ernst, ernsthaftigheid, deftigheid, bedenkelijkheid, de aangenomen waardigheid, stijve plegtstatigheid, stijfheid; Muz., diepte; **gravitéren**, nw lat., zwaar zijn, zwaartekracht uiten, door zijne zwaarte naar een ander ligchaam neigen; **gravitātie**, f. de zwaartekracht, de drukking van de eigene zwaarte eens ligchaams; de wederzijdsche aantrekking der wereldligchamen, de aantrekkingskracht, middelpuntzoekende kracht, centraalkracht.

grazióso, *con grazia*, z. ond. **gratie**.

great charter, n. eng. (spr. *ghreet tsjárter*), de *magna charta* der Engelschen, van 1215 (z. **charta**).

Grebe, f. N. H., de zilverduiker, een watervogel met zilverwitte vederen.

grec, fr. (spr. *ghrek*), grieksch; *à la grecque* (spr. — *ghrekk'*), op zijn grieksch, naar griekschen trant.

gregātim, lat. (v. *grex*, gen. *gregis*, de kudde), troepsgewijs, bij hoopen, met rotten, benden, koppels enz.

Gregorĭus, gr. (v. *egeírein*, opwekken, *egrēgora*, ik ben wakker; van daar in het N. T. *gregorein*, waken), mansn.: de waakzame; **gregoriaansche almanak**, z. **juliaansche kalender** ond. **Julius.**

Grein, n. (v. h. lat. *granum*), eig. een korrel, zaadkorrel, gerstenkorrel; een klein gewigt: in de medicijnen en de natuurkunde = $\frac{1}{20}$ scrupel, $\frac{1}{60}$ drachme of 0,06408 wigtje: als gewigt voor goud, zilver paarlen en edelgesteenten = $\frac{1}{288}$ mark of 0,85446 wigtjes; ook beteekent **grein** eene zekere stof van geiten- of kemelshaar; **greineren**, z. **granuleren**, ond. **granum.**

Greluchon, m. fr. (spr. *ghrelusjóng*), de in 't geheim begunstigde minnaar v. eene openbare of gekamerde vrouw.

Gremĭum, n. lat., de schoot, boezem; oneig. het midden, de gemeenschap, vereeniging, z. v. a. **collegie**; **gremiāle**, n. nw lat., de schootdoek eens bisschops, wanneer hij zittend mis leest; **gremĭo**, m. it., het gild; sp., ook eene handelmaatschappij.

Grenadier, z. **granaat**; **grenade** f. of **grenadin**, n. fr. (spr. *ghrenadèng*), gevulde en gestoofde vleeschlapjes; **grenadine**, f. (spr. — *dien'*), eene fransche zijdestof tot het maken van zwarte kant.

Grenaille, f. fr. (spr. *ghrenálj'*, v. *grener*, korrelen), gekorreld metaal; **grenetis**, m. (spr. —*ghren'tié*), de gekartelde rand om munten, het randwerk.

Grenis, m. het achtste deel van eenen kux of eene afdeeling van een bergwerk.

Grenoble, m. fr. Bot., eene soort van tuin-anjelieren, die op een' donkerrooden grond witte picotstrepen hebben.

Grève, f. (verwant met **gravier**, **gravella**, gruis, kiezelzand), het vlakke, zandige zeestrand, ook de rivieroever, die nu droog, dan onder water, en met zand en steenen bedekt is; *place de Grève*, eene plaats aan den oever der Seine, waar in den tijd der revolutie de meeste teregtstellingen plaats hadden.

Gribánne, f. fr. Mar., zeker vaartuig v. bijzonder maaksel en tuig op de Somme, van 30 tot 60 tonnen groot.

Griblétte, f. fr., op den rooster gebraden varkenvleesch.

Gribouillage, f. fr. (spr. *ghriboeiljáazj'*), het gekrabbel, knoeiwerk, slecht onleesbaar schrift, kladderij.

Griep, f. z. **grippe.**

Grietenij, f. (v. h. oude *greta*, geregt, *graetjen*, dagen, dagvaarden), eene der 30 afdeelingen, waarin Friesland sedert de 14de eeuw was verdeeld; **grietman, greetman**, welcer opperregter, baljuw of drost eener grietenij; thans een friesch ambt van geheel anderen aard.

Griffen, pl. (v. h. sp. *grifos*, kroeshaar?), afstammelingen van negers en mulatten.

Griffie, f. (fr. *greffe*), de geregtsschrijfkamer, kanselarij; het bureau, waar de regtsacten opgemaakt of bewaard worden; **iets ter griffie deponéren**, het voorshands laten berusten, op de lange baan schuiven; **griffier**, m. fr. (*greffier;* v. h. mid. lat. *grafarius*, schrijver, en dit v. h. gr. *gráphein*, schrijven), de bewaarder, opzigter eener griffie, een geregtsschrijver, geheimschrijver, griffier.

griffonnéren, fr. (*griffonner;* v. *griffe*, klaauw, spr. *griefon* —), krabbelen, knoeijen, slecht schrijven; **griffonnage**, f. (spr. *griefonáazj'*), het gekrabbel, geknoei; slecht schrift; **griffonneur**, m. een krabbelaar, kladder, een veelschrijver, slecht schrijver (auteur).

Grille, f. fr. (spr. *ghrielj'*; v. h. lat. *craticŭla?*), eene tralie, een rooster; **grilléren**, roosteren, roosten, op den rooster braden, zengen; met traliewerk voorzien; (doek of stoffen) ruiten; **grilláde**, f. geroosterd vleesch; **grillage**, fr. (spr. *grieljáazj'*), Arch., roosterwerk, traliewerk, Manuf., het roosten of glad maken der stoffen met eene heete rol.

grilliséren (v. *gril*, met een bastaarduitgang), grillen, muizennissen in 't hoofd hebben, druilooren.

Grimássen, pl. (v. h. fr. *grimace*, vgl. het it. *grimo*, rimpeling, *grinza*, rimpel enz., die v. h. duitsch grimmen, oudd. *krimizon*, grijnzen, afstammen), het vreemd, leelijk gebaar, de gezigtsvertrekking, grijns, kuren, grillen, fratsen; ook veinzerij, mom, schijn; **grimace** beteekent ook een dames-toiletdoosje met een speldekussen daarop; **grimasséren** (fr. *grimacer*), gezigten trekken, leelijke gebaren maken, grijnzen; **grimacier**, m. (spr. *ghrimasjé*), een fratsenmaker, grijnzer; huichelaar, schijnheilige.

Grimelin, m. fr. (spr. *ghriem'lèng*), een inhalig speler, knijzer; ook eene zilvermunt te Tripoli, omtrent = 15 ct.

Grip, m. Mar., eene soort v. roofschip, naar een' brigantijn gelijkende.

Griphi of **griphen**, pl. gr. (*grī̆phos*, eig. een net, pl. *griphoi*), raadsels, charaden, logogryphen en dgl. vernuftsspelen.

Grippe, f. fr. (eig. gril, vreemde kuur of neiging), de epidemische zinkingkoorts, griep; z. **influenza**, ond. **influeren.**

grippéren, fr. (*gripper*), heimelijk wegnemen, kapen.

Grisaille, f. fr. (spr. *ghrizálj'*, van *gris* grijs, graauw), Pict., eene manier van schilderen met twee kleuren, de eene ligt, de andere donker, graauw in graauw, een graauwtje; ook eene vermenging van grijze en witte haren tot pruiken; **grisatre** (spr. *ghrizaatr'*), grijs- of graauwachtig; **grisétte**, f. eene soort v. graauwe, met linnen, zijde enz. vermengde wollenstof, grizet; een meisje van geringe afkomst en betwijfelbare zeden; een net gekleed, coquet naaistertje, dienstmeisje in Frankrijk (zoo genoemd, omdat die eertijds grijze kleederen droegen), ook de naam van een' kleinen trekvogel, graauwof grijsborstje.

Griscio, m. eene munt te Alexandrië in Egypte, omtrent = 3 gl. 80 ct.

Grison, m. fr. (spr. *ghrizóng*), grijskop, grijsbaard; N. H., de steenmarter van Guiana, van de soort der wezels; ook graauwtje (paard of ezel); een verkleede lakei als spion; ook voor **grisou** (z. a.); een bewoner van Graauwbunderland; **grisonnade**, f. de spraak der Graauwbunderlanders, brabbeltaal.

Grisou (spr. *ghrizóe*), **grizon**, ook **feu terrou** of **brisou** (spr. *terróe, brizóe*), het ontvlambare gas in de gangen der kolenmijnen, uit koolwaterstof met eenig stikstof en koolzuur bestaande, dat dikwijls verschrikkelijke uitbarstingen veroorzaakt; vgl. **daviaan.**

Griwna, griweniti, f. russ., een stuk van tien kopeken of $\frac{1}{10}$ roebel, omtrent = 20 centen.

Groat, m. eng. (spr. *ghroot;* ned. *groot*, hoogd. *groschen*, fr. *gros* enz.), eene eng. rekenmunt van 4 pence of omtrent 20 centen.

Grobianismus, n. (hoogd. met lat. uitgang; van *grob*, grof, *grobiān*, een lompert, vlegel), de lompheid, plompheid, het onbehouwen gedrag.

Groch, turk. benaming der spaansche realen (z. a.).

Grod-geregt, n. poolsch (van *grod*, kasteel, slot), de regtsoefening van een' poolschen starost.

Groep, f. (v. h. fr. *groupe*, it. *groppo*, d. i. eig. klomp, kluwen), de vereeniging van vele enkele voorwerpen tot eenen hoop, eene zamenstelling van afzonderlijke, op zich-zelven een geheel uitmakende dingen, die het oog in eens omvat, bijeengeplaatste en bij elkander behoorende beelden, zuilen enz.; bijeenliggende eilanden; verzameling, hoop, volksmenigte; **groepéren**, vele figuren, beelden

enz. als in eenen hoop, tot één geheel verzamelen, bijeen plaatsen; eene groep uitmaken, te hoop loopen.

Grog, m. eng., een bekende drank uit rum, suiker en water. (De naam komt af van den eng. admiraal Vernon uit het midden der vorige eeuw, die zijnen matrozen den vroeger onvermengd gebleven rum met water verdund liet toedienen. De admiraal droeg doorgaans een' rok van grogram (z.a.), gewoonlijk groggrain of kortweg grog geheeten), waarom het volk hem den ouden Grog noemde, en dien naam nu ook gaven aan den aangelengden drank, waaruit hun oorlam tot hun leedwezen bestond.

Gromatiek, f. lat. (v. *groma*, een werktuig tot landmeten), de veldlegerkunst, de kunst om een veldleger neêr te slaan of te versterken.

Groom, m. eng. (spr. *ghroem*), een bediende, oppasser, knecht, inz. een kleine rijknecht, palfrenier; als nederd. woord, ook **grom**, z.v.a. ingewand, vischkuit; van daar **grommen**, het ingewand uithalen.

Groot (v. h. fr. *gros*), eene der oudste nederl. munten, zoo geheeten omdat zij juist het gewigt van een *gros* of drachme, d. i. $\frac{1}{128}$ v. een ons zilver had; ook eene rekenmunt in het oude ned. muntstelsel, $= 2\frac{1}{2}$ cent, nog menigmalen gehoord in **vijfgroot** $= 12\frac{1}{2}$ ct.; **grootken**, **greugjen**, n. een klein middeleeuwsch groningsch muntstuk, ter waarde v. een' halven plak; als adject. voor titels of waardigheden geplaatst, beteekent **groot** z. v. a. opper, eerste, hoofd enz., b. v. groot-admiraal, eerste of hoofdadmiraal; grootkruis, de klasse van ridders, die bij de meeste ridderorden op den grootmeester (het hoofd eener orde) volgt, eerste ridders; grootvizier, de opperste staatsdienaar in Turkije; grootvorst, de vermoedelijke troonsopvolger in Rusland; ook zijne broeders; vroeger de titel der Czaren enz.; — **groote heer**, titel des turkschen keizers, als vermeend gebieder der andere sultans; **groot-honderd**, een getal van 120; **groot-duizend**, een getal v. 1200.

Gros, n. fr. (v. h. mid. lat. *grossus*, *a*, *um*, dik, grof, groot), het grootste gedeelte, de menigte, groote hoop, b. v. het gros der menschen; in Frankrijk (spr. *ghró*), een goud- en zilvergewigt, $= \frac{1}{64}$ mark of omtrent 5 wigtjes; in Duitschland weleer iedere dikke munt, in onderscheiding van de blikmunten; bij kooplieden voor velerlei waren: een getal van 12 dozijn of 144; **gros** of **grosse**, Jur., het eerste afschrift van een oorspronkelijk stuk, z. v. a. groot geschreven stuk, in tegenst. met minute (z. a.); nog is **gros** de benaming van zware zijdestof, zware taf, b. v. **gros de Naples** (spr. *ghrodenáapl'*), eene zware zijdestof uit Napels; **gros de Tours** (spr. *ghrodetóer*), eene sterke zijdestof, die veel in de fr. stad Tours gemaakt wordt; **groschen**, m. hoogd. (spr. *ghróssjen*), eene duitsche munt; het $\frac{1}{24}$ v. d. thaler, **guter groschen** (spr. *ghoeter*—) geheeten, en bij verkorting *Ggr.* geschreven, doet ongeveer $7\frac{1}{2}$ ct.; het $\frac{1}{30}$ v. d. thaler, **silber-** of **neugroschen** (spr. *sielber* of *nui*—) genaamd, en door *Sgr.* of *Ngr.* uitgedrukt, geldt omtrent 6 ct.; de groschen wordt in Saksen, Saksen-Altenburg en Saksen-Gotha in 10, in de overige duitsche landen in 12 pfennige verdeeld; *gros d'armée*, n. het hoofdleger, de kern van het heir; *grosso modo*, nw lat., ten ruwste, ongeveer; afgek. *gr. m.* op recepten: grof gestooten of gesneden; *grosse aventure*, f. fr. of **gros-avontuur-contract**, n. een zeehandelsverdrag tusschen eenen koopman en eenen schipper; onderscheiden v. bodemerij (z. a.), waarbij alleen schip en lading, hier daarentegen de contractant persoonlijk borg blijft; **groshandel, handel** *en gros* (spr. *ang ghró*), de groothandel, handel in 't groot, bij centenaars, geheele stukken enz.; **grosséren**, Jur., eene acte, een contract in 't net schrijven, uitvaardigen; ook vergrooten, grootspreken; **grosserie**, f. grove ijzerwaren; ook z. v. a. **groshandel**; **grossier**, ook **grossist**, m. een koopman in 't groot, in 't gros, een groothandelaar; **grossièreté**, f. fr. (v. *grossier*, grof), de grofheid, lompheid, onbeschaafdheid; **grosso**, m. it. en sp., eene rekenmunt, in Navarre ongeveer $= 3$ centen, in Venetië omtrent $= 10$ cent; **grossétto**, m. eene kleine ital. rekenmunt, het $\frac{1}{12}$ van een' grosso; **grosz**, m. eene kopermunt in Rusland, omtrent $= 2\frac{1}{2}$ ct.

Grot, f. (fr. *grotte*, it. *grotta*, v. h. lat. *crypta*, gr. *krypta*, gewelf, groeve), een hol, inz. een kunsthol, eene schelpspelonk, een vertrekje in lusthoven, opgesierd met schelpen, koralen enz.; **grottésk** of gew. **grotésk**, (it. *grottesco*, fr. *grotesque*; v. grot, dewijl men in de bouwvallen v. h. paleis v. Titus, welke de grotten heeten, allerlei wonderlijke, phantastische beelden vond), vreemd, zonderling, grillig, wonderlijk, zeer bijzonder, avontuurlijk; **grotésken**, pl., onnatuurlijke, vreemdsoortige gedaanten, wonderlijk beeldwerk, waarin menschen- en dierengestalten met loof- en bloemwerk enz. schijnbaar zonder regel verbonden zijn.

Grouch, m. eene rekenmunt, in de Krim $= 1$ gl. 6 ct., in Smyrna $=96$ ct.

Group, z. **gruppetto**.

Grumus, m. lat., eig. een hoop, heuvel; iets dat zaamgeloopen, geklonterd is; **grumeus**, nw lat., dik, klonterig; **grumescéntie**, f. het zamen loopen, klonteren, stremmen, stollen.

Gruppetto, m. it. (spr. *ghroep—*), Muz., eene zangverfraaijing, bestaande uit 3 of 4 gezwinde, dalende of klimmende noten; Merc., een met geld bezwaard pakje of brief; een rolletje specie, in 't fransch **group** (spr. *groep*).

grutiae jus, z. *jus*.

Gruyères, m. (spr. *grwi-jèr'*), eene soort van groene zwitsersche kaas, naar het gelijknamig dorp in het kanton Freyburg.

Gryllus, m. lat., dierenraadsel, eene wonderlijke voorstelling, waarbij op gesneden steenen allerlei dieren tot eene enkele vreemde figuur vereenigd zijn; eene lachwekkende, wonderlijke schilderij.

Gryphiet, m. (v. h. lat. *gryphus*, gr. *gryps*, griffioen), versteende schelpdieren van schuitvormige gedaante.

Gryphōses, l. **grypōsis**, f. gr. (v. *grypos*, gekroond), Med., eene pijnlijke misvorming van den nagel, die zich als een klaauw kromt.

Gua, eene rekenmunt in Guinea, = 14 gl. 15 ct.

Guajakboom (*guajăcum officinăle;* sp. *guayaco*, uit de taal van Hayti), pokhoutboom of heilighoutboom, een westindische en zuidamerik. boom, waarvan het zeer harde hout tot het maken v. onderscheidene voorwerpen wordt gebruikt. Het geraspte hout, benevens de bast en de hars, wordt tegen de jicht en venusziekte gebruikt.

Guanako, n. (sp. *guanaco*, uit het peruaansch *huanacu*) of **guanakokameel**, een in Z. Amerika inheemsch wild dier, geheel onderscheiden v. h. lama (z. a.), waarmede men het dikwijls heeft verward.

Guano of **huano**, m. sp. (v. h. peruaansch **huanu**, mist), de vogelmest, mestaarde, die door tallooze vogelzwermen op de kleine eilanden der Zuidzee aan de peruaansche kust tot groote massaas is opgehoopt, en waarvan in de laatste tijden geheele scheepsladingen naar Europa zijn over gebragt.

Guardĭa, f. mid. lat. (v. h. duitsche warten, wachten, vgl. **garde**), het voogdijschap met betrekking tot een' beleende; **gardiaan**, m. (mid. lat. **guardianus**, it. *guardiano*), de opziener, opzigter, opperste van een monnikenklooster; **guard infănte**, m. it. (eig. een kinderhoeder of -bewaarder), een wijde hoepelrok, die de zwangerschap verbergt.

Guastaldĭa of **gastaldĭa**, f. mid. lat., bij de Longobarden het ambt van een' landshoofdman (gastaldus, d. i. eig. een gestelde), met leensbedeeling verbonden.

Guastallinen, it. pl., eene nonnenorde, door eene gravin v. Guastalla in 1534 gesticht.

Guazzo, n. it., z. v. a. het fr. **gouache**.

Gubernător, m. lat., z. v. a. **gouverneur**; **gubernium**, n. nw lat., z. v. a. **gouvernement** (z. a.).

Gudok, m. eene russische viool met drie snaren.

Gueber, z. **geberen**.

Guelph, **Guelf** of **Welf**, oudd. (*Guelpho*, *Huelpho*, v. *huelf*, *welf*, jonge wolf), mansn.; **guelfen** of **welfen**, pl., de naam v. een beroemd vorstengeslacht, dat in de 11de eeuw uit Italië naar Duitschland verplant werd, eenen tijdlang over vele gewesten van Duitschland heerschte en nog in de beide liniën v. h. brunswijksche huis voortbloeit; in ruimeren zin verstaat men door **guelfen** de magtige pauselijke partij, die zich in de middeleeuwen verzette tegen de ondernemingen der keizers en hunne aanhangers, de **gibellijnen**. In Italië leidt men die beide partijnamen af van twee Duitschers Guelf en Gibel, van wie de eerste het met de pauselijke, de laatste met de keizerlijke partij of de Hohenstauffens hield; doch in Duitschland zoekt men hun' oorsprong in de krijgsleus v. Koenraad III: «Hie Gieblingen!" en in die v. Welf van Beijeren «Hie Welf!" ter gelegenheid v. d. slag bij Weinsberg in 1140.

Guemul of **Gvemul**, m. uit de taal van Chili (ook Huemul), een zeer vlug en moedig dier in Z. Amerika, naar het paard en den ezel gelijkende.

Guenno, m. eene rekenmunt in Guinea, = 28 gl. 30 ct.

Gueridon, m. fr. (spr. *gheridóng*, it. *gheridóne*), een lichtdrager, knaap, eene soort van zeer hooge kandelaar.

Guerillas, pl. sp. (spr. *gheriljas;* sp. *guerrilla*, eig. kleine oorlog, v. *guerra*, oorlog), spaansche ligtgewapende, aan geene tucht onderworpene benden, ongeregelde, verstrooide troepen in de gebergten, als 't ware de kozakken der sp. legers.

Gueste, eene lengtemaat in het Mogolsche, omtrent = 8 palmen.

Guet, m. fr. (spr. *ghè*), de wacht, nachtwacht; het wachtwoord, parool; **guetapens**, n. (spr. *ghètapáng;* weleer *guet appensé*), hinderlaag, arglistige overval, verraderij, voorbedacht, overlegd schelmstuk.

Gueux, z. **geuzen**.

Gueze, f. perz. lengtemaat, in groote en kleine verdeeld; de eerste ruim 9 palmen, de andere slechts 6 palmen groot.

Guful, n. turk., het door de godsdienst voorgeschreven wasschen na den bijslaap.

Gui of **guy**, m. fr. (spr. *ghi*), Bot., de mistel of marentak, eene woekerplant, die op de takken van den appelboom, den eik enz. groeit; de eikenmistel werd bij de Druïden hoog vereerd en met veel plegtigheid gesneden.

Guichet, m. fr. (spr. *ghiesjè*), een klein deurtje in eene groote deur, de deurklep, -schuif; het rinket der sluisdeuren.

Guide, m. fr. (spr. *ghied'*, mid. lat. en it. *guida*), een leidsman, begeleider, wegwijzer, gids; ook die man van eenen troep soldaten, naar wien de anderen hunne bewegingen moeten rigten; pl. **guides**, in de laatste oorlogen: lijfwachten van den oppergeneraal, garde van den generaalstaf; **guidagĭum**, n. mid. lat., het geleidegeld, gidsloon; **guidon**, n. fr. (spr. *ghidóng*), de standaard bij de gendarmerie; ook de standaardjonker, kornet, rigtman; het mikijzer op een schietgeweer; Muz., z. v. a. **custos**; **Guido**, oudd. mansn.: wegwijzer, geleider; (anderen hebben den naam v. het it. *guido*, schoft, lomperd. guit, rekel, afgeleid).

Guignon, n. fr. (spr. *ghienjóng*, v. *guigner*, scheel zien), een ongeluk, inz. in het spel.

Guillemets, pl. fr. (spr. *ghieljemé*), dubbele kommaas, die men aan het begin en het einde eener aanhaling of ook aan het begin van iederen regel zet, waaruit de aangehaalde plaats bestaat, aanhalingsteekens («) en (”).

guillochéren, fr. (spr. *ghieljosj*—; naar den uitvinder Guillot zoo genoemd), dooreen vlechten, met in elkander gevlochten lijnen, trekken enz. versieren; **guillocheerkunst**, de kunst van het insnijden of afdrukken van menigvuldig ineen gestrengelde sieraden door de **guillocheer-machine**; **guillochis**, n. (spr. *ghieljosji*), een sieraad uit zaamgevlochten veelvormige lijnen, trekken enz. bestaande, kettingtrek.

Guillotine, f. fr. (spr. *ghieljotíen'*), de valbijl, een werktuig om het hoofd af te kappen, op voorslag van den fr. geneesheer Guillotin (spr. *ghieljotèng*) in 1792 ingevoerd en naar hem genoemd: **guillotinéren**, met de guillotine onthoofden; **guillotine-ridders**, spotnaam der Jacobijnen na hunnen val.

Guimbarde, f. fr. (spr. *ghèngbárd'*), f. een lange wagen tot vervoer van koopwaren, goederenwagen, rolwagen, blokwagen; eene mondharmonica; nog: een kaartspel, ook mariage geheeten; een verouderde dans.

Guimberge, f. fr. (spr. *ghèngbérzj'*), Arch., het sluitsteensieraad aan gothische gewelven.

Guimpe, f. fr. (spr. *ghèngp'*), waarsch. van het ned. wimper, oudt. voor sluijer gebruikt, waarom ook de oogleden wimpers heeten), eig. borstsluijer der nonnen, ook barbette geheeten; een doorgaans geborduurd lijfje zonder mouwen, dat de dames onder haar kleed dragen; *robe en guimpe*, f. (fr. *ròb'ang*—), een kleedje met plat en zeer hoog lijf.

guindéren, fz. (*guinder*, spr. *ghèngd*—, v. h. duitsch winden), opwinden, ophijschen.

Guinea, eng. (spr *ghinnie*), fr. **guinée**, (spr. *ghiné'*), f. eene guinje, gienje, eng. goudmunt van 21 shillings, hebbende gemiddeld eene innerlijke waarde van 12½ gl.; er zijn twee- en vijfvoudige, als ook halve, derde en vierde. De naam is ontleend van het goudrijke land Guinea, dewijl de eerste guinjes uit het van daar komend goud gestempeld werden

Guinget, m. fr. (spr. *ghènghè*), Merc., ligte kamelot van Amiëns; ook **gingét**.

Guinguette, f. fr. (spr. *ghènghètt*; v. *ginguet* of *guinguet*, slechte wijn), eene buitenherberg, kroeg; ook een land- of lusthuisje.

Guipure, f. fr. (spr. *ghipuur'*; v. *guiper*, met zijde overspinnen), verheven borduurwerk; het bestikken eener teekening met goud- of zilverdraad.

Guirlande, f. fr. (spr. *ghierlángd'*; it. *ghirlánda*; oorspr. duitsch. van wirren, warren, eng. *whirl*, draaijen, winden), bloemenkrans, bloemslinger; snoer van gevlochten bloemen en vruchten, bloemkroon.

Guitarre, f. fr. (spr. *ghitáar'*; v. h. gr. en lat. *cithara*, cither) Muz., een speeltuig met 6 tot 10 snaren, die met de vingers getokkeld worden, eene spaansche cither.

Gulden, m. eig. gouden penning (z. **floreen**), eene oorspr. duitsche zilvermunt, die uit den goudgulden (z. a.) ontstond en in de 17de eeuw werd ingevoerd; de ned. gulden, de eenheid van ons muntstelsel, thans verdeeld in 100 centen, ontstond uit den halven leeuwendaalder; ongeveer gelijke waarde heeft de rijngulden in Beijeren, Baden enz., waar hij in 60 kreuzers is verdeeld; de pruissische gulden van 1794, voor Anspach en Baireuth geslagen, had eene innerlijke waarde van 1 gl. 15 ct., die van 1796, fijne gulden geheeten, gold 1 gl. 35 ct.; de poolsche gulden en de nieuwe krakausche gulden zijn slechts 28 ct. waard; een heerengulden te Keulen doet omtrent 1 thaler of 1 gl. 80 ct., — **gulden-groschen**, m. naam der eerste daalders, die in Duitschland gestempeld werden, hier en daar hetzelfde als gulden; bij de saksische berglieden de naam des thalers; **gulden getal**, Astr., een getal, dat aanwijst hoeveel jaren sedert de laatste voltooijing van den maancirkel verloopen zijn; **gulden vlies**, z. **argonauten**.

Gulistan, m. pers. (v. *gul*, bloem, inz. roos, en *stân*, oord), een bloemtuin.

Gummi, n. lat. (gr. *kommi*), het kleefsap, droog plantenslijm, slijmig sap uit boomen, gom; pl. **gummăta**, slijmharsige gewassen, welker uitwasemingen de zenuwen versterken; ook gomuitwassen aan het menschelijk ligchaam; gezwellen, inz. aan de gewrichten; **gummi arabĭcum**, de arabische gom, uit eene soort van mimō-

sa (*mimōsa nilotĭca*) of (naar eene andere benaming) acacia, de *acacia vera* en *arabica*, als ook v. d. *acacia senegal.* (Wild); *gummi elastĭcum*, **elastieke gom,** ook caoutchouc (z. a.) geheeten, veerkrachtige gom, vederhars; **gummigúttæ** (v. h. maleisch *gatah*, *guttah*, javaansch *getah*; gom, balsem), geelhars, gittegom, van den gummiguttæboom in Siam en op Ceylon, eene roodachtig gele, harde, blinkende gomhars, in de geneeskunde als sterk afvoerend middel, ook tot gele verwstof gebruikt; **gummihars**, **gombars**, eene harsachtige gom, tot welker oplossing men beurtelings een geestrijk en waterig oplosmiddel moet bezigen; **gummeus**, lat. (*gummōsus*), gomachtig, naar gom gelijkende.

Gunther, oudd. (*kundahari*, v. *kund* of *gund*, oorlog), mansn.: de krijgsman.

Gur, m. Merc, witte oostindische katoenen stof; **guraës**, pl., gekleurd bengaalsch chits; **gurguran**, m. zware indische zijdestof.

Gusli, **gussel**, een russisch klaviervormig speeltuig.

Gustaaf, mansn.: z. v. a. Augustus.

Gustus, m. lat., de smaak; *de gustĭbus non est disputándum*, over den smaak valt niet te twisten; **gusto**, m. it., de smaak; het zinnelijk oordeel, vgl. het fr. **goût**; **gusteus**, nw. lat., smakelijk, smaakvol, naar den smaak, aangenaam, welgevallig; *gustóso*, *con gusto*, it. Muz., smaakvol, met smaak; **gustéren**, lat. (*gustāre*), proeven; smaak in iets vinden, het lusten, mogen lijden; **gustātie**, f. eig. het proeven, smaken; een voorgeregt, vroegmaal.

gutta, f. lat., een droppel, drop; eene dropvormige vlek of punt; van daar in nw lat. voor staar, als oogziekte; *gutta opāca*, Med., de graauwe staar; *gutta rosacĕa*, de zoogenaamde rozendrop, wijnpuisten, puisten in het gelaat; *g. serēna*, de zwarte staar; *guttātim*, Med., drupsgewijs.

gutturaal, nw lat. (v. h. lat. *guttur*, keel, gorgel), tot de keel behoorende; **gutturaal-letters** (*gutturāles*), keelletters, keelklanken.

Gyges, m. een fabelachtig koning der Lydiërs, die zich door middel van eenen ring, welke de eigenschap had, onzigtbaar te maken, uit den herdersstand tot den koningstroon wist te verheffen; van daar het zeggen; **den ring van Gyges bezitten**, d. i. gelukkig zijn, al zijne wenschen vervuld zien.

Gymnasĭum, n. gr. (*gymnasĭon*, oorspr., de open plaats, waar men naakt ligchaamsoefeningen hield, v. *gymnós*, naakt), eig. eene oefenplaats, een oefenhuis; eene hoogere school, geleerde school, latijnsche school, een collegie, lycēum; **gymnasiárch**, m. een opziener over zulk eene school, curator; **gymnasiást**, een leerling daarop; **gymnastiek**, f. (gr. *gymnastikē*, van *gymnádzein*, naakt oefenen, in 't algemeen oefenen), de oefenkunst, de kunst, de leer der ligchaamsoefeningen; m. **gymnást**, m. een leermeester der gymnastiek, strijdschoolmeester, die bij de Grieken tevens de geneeskunst uitoefende; **gymnastĭcon**, m. een werktuig om zich in de kamer doelmatige beweging te verschaffen; **gymnástisch**, ligchaams- of krachtoefenend; tot de ligchaamsoefening of de strijdschool behoorende; **gymnisch**, wat de naakt uitgevoerde ligchaamsoefeningen bij de Grieken betreft; een **gymnische wedstrijd**, lat. *gymnĭcum certamen*, n. wedstrijd in ligchaamsoefeningen; **gymnopædīe**, f. naakte dans der jongelingen in het oude Sparta.

gymnoblástisch, gr. (v. *gymnós*, naakt), met blootliggende kiem; **gymnobránchisch**, met bloote kieuwen; **gymnocárpisch**, met naakte vruchten; **gymnocaulisch**, met bladerloozen stengel; **gymnocephálisch**, met naakt, kaal hoofd; **gymnodérisch**, met naakten hals; **gymnodérmisch**, met naakte, kale huid; **gymnodispérmisch**, twee bloote zaadkorrels dragende; **gymnodóntisch**, met naakte tanden; **gymnogástrisch**, naaktbuikig; **gymnogénisch**, naakt te voorschijn komende, ontstaande; **gymnogómphisch**, met blootliggende kinnebakken; **gymnogýnisch**, met blootstaand, niet door eene bloemkroon omgeven stijltje; **gymnomonospérmisch**, met eene bloem, die slechts ééne blootliggende zaadkorrel voortbrengt; **gymnonōtisch**, met naakten rug; **gymnoperistomótisch**, met tandeloozen mondrand; **gymnophíden**, pl., slangen met naakte, gladde en slijmige huid; **gymnopódes**, barvoetermonniken; **gymnopódisch**, naaktvoetig; **gymnoptĕra**, naaktvleugeligen, insecten met naakte, d. i. niet met stof bedekte vleugels; **gymnoptérisch**, met naakte vleugelen; **gymnorhízisch**, met blootliggende wortels; **gymnorhýnchisch**, met naakten snuit; **gymnosōmisch**, met naakt lijf; **gymnosophísten**, pl., naakte wijzen, oudindische philosophen en godsdienstleeraars, die bijna naakt gingen, zich geheel het gebruik v. h. vleesch ontzeiden, zich geenerlei ligchamelijk genot veroorloofden en zich enkel met de beschouwing der natuur bezig hielden; **gymnospermĭa**, pl., naaktzadigen, planten, wier zaden, ten getale van 4, bloot of zonder eenig bekleedsel onder op den bodem v. den kelk liggen; de eerste orde der 14de klasse van L. (*didynamĭa*); **gymnospórisch**, met blootliggende zaadkorrels; **gymnostómisch**, met naakten muil (zonder aanhangsels); **gymnostȳlisch**; met naakt stijltje; **gymnōtisch**, met naakt lijf; **gymnotetraspérmisch**, met eene bloem, die vier blootliggende zaadkorrels voortbrengt; **gymnúrisch**, met naakten staart.

Gynæcēa of **gynæcīa**, pl. gr. (*gynaikeia*, v. *gynē*, gen. *gynaikós*, de vrouw), Med., de maandelijksche reiniging, maandstonden; **gynacēum**, n. gr. (*gynaikēīon*), het vrouwenvertrek bij de Grieken; **gynæcísmus**, m. verwijfdheid, onmannelijk gedrag; **gynæcocratīe**, f. de vrouwenheerschappij; **gynaecocratumĕnos**, m. een man, die onder de vrouwenheerschappij, den pantoffel staat; **gynæcologīe**, f. of **gynæologīe**, f. de vrouwenkunde, de beschouwing van de vrouw in haren gezonden en zieken toestand, de leer van de natuur en de ziekten van het vrouwelijk geslacht; **gynæcomaan**, m. een vrouwengek, vrouwziek man; **gynæcomanīe**, f. de verzotheid op vrouwen, de ontembare drift naar het vrouwelijk geslacht; **gynæcomástos**, m. Med., een' man met een' grooten boezem als eene vrouw; **gynæcomýstax**, het haar op de vrouwelijke teeldeelen; **gynæconoom**, m. een vrouwenopzigter, vrouwenbewaker; **gynæcophaag**, m, een vrouweneter of -verteerder; **gynæológisch**, vrouwenkundig, tot de kennis der vrouwelijke natuur behoorende; **gynandrĭa**, pl., helmstijligen, planten, welker meeldraden en helmknopjes met de stampertjes zamengegroeid zijn, de 20ste klasse v. L.; **gynanthrōpos**, m. Med., een vrouwman, hermaphrodiet, die meer van den man dan van de vrouw heeft; **gynatresīe**, f. de sluiting der moeder scheede.

Gyn-goermes, pl., maanbeschouwers bij de Turken, die het tijdstip der nieuwe maan, als tijdsbepaling voor vele feesten, naauwkeurig moeten waarnemen, en daarvoor vrijdom van belasting genieten.

Gyrus, m. pl., **gyri**, gr. (*gyros*, lat. *gyrus*), een kring, eene bogt, inz. de kringswijze wendingen op de oppervlakte der hersenen; **gyrātie**, f. nw lat. Med., de draaiziekte, eene ziekelijke duizeling, waardoor alle voorwerpen als in een' kring schijnen te draaijen; **gyrōma**, n. gr., iets tafelbordvormigs; Bot., de schotelvormige vruchtbodem bij sommige korstmossen; **gyromantīe**, f. de kringwaarzeggerij, waarzeggen door het rondgaan in eenen kring; **gyrophaag**, m. een rondgaand tafelschuimer; **gyreus**, nw lat., kringswijze geslingerd, gekerfd; **gyrovăgus**, m. een landlooper, bedelmonnik.

H.

H. afkorting v. hare of hunne, in vorstentitels; ook v. hoogheid b. v. *H. H.* = hare hoogheid, *H. M.* = hare majesteit; *HH. MM.* = hunne majesteiten, enz.; *h. a.*, *h. e.*, *h. l.*, *h. m.*, *h. s.* en *h. t.*, verkortingen voor *hoc anno*, *hoc est*, *hoc loco*, *hoc mense*, *hoc sensu*, *hoc tempore*, of ook voor *hujus annis* enz., z. ond. *hoc* en *hujus*; *H. L. Q. C.* afkorting van *hora locoque consuēto*, lat., op gewonen tijd en plaats (op aankondigingen van promotiën en dgl.); *H. S.* de heilige schrift.

Haai, f. (*squalus*, L.) een groot, buitengemeen gulzig zeedier, soms 7 à 8 ned. ellen lang, dat men in schier alle zeeën in verschillende soorten aantreft; de beroemdste daaronder is de *squalus carcharias* (fr. *requin*, spr. *rekèng*).

Haar-tour, z. **tour.**

Habe, m. een lange lijfrok der Arabieren.

Habeas-corpus-acte, f. eene engelsche grondwet, die met de lat. woorden *habeas corpus* aanvangt, de wet der gevangennemming sedert 1679, toen zij onder Karel II werd vastgesteld, teregt als de tweede *magna charta* en het bolwerk der eng. vrijheid beschouwd; volgens deze acte moet een in hechtenis genomen persoon binnen 24 uren voor zijn' bevoegden regter staan, en kan hij na dit tijdsverloop, in geval hij van geene misdaad overtuigd kan worden, zijne loslating tegen borgstelling vorderen enz.; slechts in bedenkelijke tijdsgewrichten kan de wetgevende magt, gelijk dit in 1793, 1794, 1817 plaats had, de kroon volmagt geven om die acte een' tijdlang buiten werking te stellen: *habĕas tibi*, lat., heb of behoud het voor u, schrijf het u-zelven toe; *habĕat sibi*, hij behoude het voor zich, hij moge het zich-zelven toeschrijven.

Habēna, f. lat., een wondheelers-werktuig tot zamentrekking der lippen v. wonden.

habiel, lat. (*habilis*, fr. *habile*), geschikt, bekwaam, welgeoefend, vaardig, bedreven, handig, degelijk; **habiliteit**, f. geschiktheid, bekwaamheid, handigheid; habiliteit van den getuige, Jur., de wettelijke erkende bevoegdheid van iemand om eene in regten geldige getuigenis af te leggen; **zich habilitéren**, nw lat., zich geschikt, bekwaam enz. maken; zijne geschiktheid tot eene leeraarsplaats staven, zich daartoe aanbieden en van zijne bevoegdheid doen blijken.

habilléren, fr. (*habiller*; spr. *abielj*—), eig. kleeden; wild of gevogelte voor de keuken naar eisch klaar maken.

Habit, z. ond. **habitus.**

habitéren, lat. (*habitāre*), bewonen; **habitābel**, bewoonbaar; **habitacŭlum**, n. eene woonplaats; het kompashuisje; **habitánt**, m. bewoner, inwoner; **habitātie**, f. de woning, nederzetting; het woonregt, regt om in eens anders huis te wonen.

Habĭtus, m. lat., de uiterlijke gedaante, ligchaamsstand, de houding; het uiterlijk gedrag; ook kleeding, dragt; *habitus non facit monăchum*, het kleed maakt den man niet; eig. de dragt maakt den

monnik niet; **habit**, m. fr. (spr. *abi*), de kleeding, de dragt, kleedingswijze; het kleed, gewaad; **habitúde**, f. fr. de aangenomen gewoonte, vaardigheid, het eigen gewordene; **habitué**, m. fr., pl. **habitués**, de gewone bezoekers van een koffijhuis, gezelschap, schouwburg, enz., vaste klanten, abonnenten; **habituëel** (fr. *habituel*), gewend, tot gewoonte geworden, eigen geworden, ingeworteld, vertrouwd, gemeenzaam, gemakkelijk.

Hableur, m. fr., een snoever, zwetser, opsnijder, snorker; **hablerīe**, f. snoeverij, zwetserij, grootspraak.

habrochétisch, habrocómisch, gr. (van *habrós*, zacht), zacht van haar; **habrodiætisch**, lekker, kieskeurig in spijzen.

hachéren, fr. (*hacher*; spr. *hasj*— van het duitsch hakken), hakken; ruw maken, kerven, krassen, b. v. om eene stof te beter op eene andere te doen hechten; **hachis**, n. (spr. *hasji*), gehakt, klein gehakt vleesch; **hachure**, f. oprijting, kerving, insnijding, kruisstrepen, arceeringen, schaduw (bij plaatsnijders).

hac (scil. *via*) *itur ad astra*, lat. sprw., lang dezen weg gaat men naar de sterren, d. i. geraakt men tot eere en hoogheid; *hac lege*, lat., onder de voorwaarde.

Hackney, m. eng. (spr. *hékni*), hakkenei (z. a.).

Hādes, m. gr., de onderwereld, het schimmen- of doodenrijk, vgl. **Pluto**.

Hadsch, m. turk. (van *hadjda*, gaan, voortgaan), de verpligte reis der muhamedanen naar Mekka; **hadschi** of **hagi**, m. een turksch pelgrim, die zulk eene bedevaart voor zich-zelven of tegen betaling voor een ander ondernomen heeft; ook een grieksch of armenisch christen, die ter bedevaart naar het heilige graf te Jeruzalem is gegaan.

Hadshib, m. arab. (het deelwoord van *hadjaba*; spr. *hadzj*—, bedekken, afsluiten), deurwachter, vorstelijk kamerling; voorheen de eerste minister bij den khalif.

Hæmachaat, m. gr. (v. *haima*, bloed), de bloedagaatsteen, een roodgeaderde agaat; ook eene indische adder; **hæmadenōsis** en **hæmatangionūsis**, f. elke ziekte der bloedvaten; **hæmadostōsis**, f. elke verbeening der bloedvaten; **hæmagōga**, pl., middelen, die de maandstonden bevorderen; **hæmagōgisch**, bloedafdrijvend; **hæmălops**, m. het bloedoog, eene bloeduitstorting in de voorste en achterste oogkamer; **hæmánthus**, m. de bloedbloem, een pronkgewas; **hæmaporīe**, f. bloedgebrek, te weinig bloed; **hæmatapostēma**, n. eene bloedzweer; **hæmatemĕsis**, f. de bloedbraking, het bloedopwerpen uit het spijskanaal, ook de zwarte ziekte (*morbus niger*) geheeten; **hæmatencephălon**, n. de uitstorting van bloed in de hersenholte; **hæmatidrōsis**, f. het bloedzweeten; **hæmatiek** en **hæmatologīe**, f. de bloedleer, inz. de leer van het ontstaan des bloeds; ook de (voorgewende) kunst om uit het afgetapte bloed over den toestand des ligchaams te oordeelen; **hæmatine**, f. de bloedstof, de roode kleurstof uit het campêche, indisch of blaauwhout, in 1810 door Chevreul afgezonderd; **hæmatismus**, n. het bloeden, inz. de uitstorting van bloed uit de neusvaten in de keelholte; **hæmatiet** of **hæmatītes**, m. de bloedsteen, rood- en bruinijzersteen, rood ijzer-oxyde; **hæmatocēle**, f. Med., eene bloedbreuk, tegennatuurlijke afscheiding van bloed in den balzak; **hæmatochezīe**, f. bloedige stoelgang; **hæmatochȳsis**, f. bloeding; **hæmatocœlīe**, f. bloeduitstorting in de buikholte; **hæmatocólpus**, m. bloeduitstorting in de moederscheede; **hæmatocȳstis**, f. eene bloedblaas, bloeduitstorting in de pisblaas; **hæmatogáster**, m. bloeduitstorting in de maag; **hæmatographīe**, f. bloedbeschrijving; **hæmatoīdes** of **hæmatōdes**, bloedig, naar bloed gelijkende; **hæmatologīe**, f. het leerstuk over het bloed; **hæmatōma**, n. het bloedgezwel aan het hoofd van pasgeborenen; **hæmatomētra**, f. de bloedvloeijing uit de baarmoeder; **hæmatómma**, n. een bloedoog; **hæmatomphălus**, m. navelbloedbreuk; **hæmatophobīe**, f. de bloedvrees, de afkeer, dien vele menschen v. h. aderlaten hebben; **hæmatophthálmus**, het bloedoog, vgl. **hæmalops**; **hæmatoplanēsis**, f. eig. verdoling v. h. bloed, de uitvating v. h. bloed in het celweefsel of in eenige ligchaamsholte; **hæmatopoētisch**, bloedmakend, bloedverwekkend; **hæmătops**, m. een bloedoogige, roodoogige; **hæmatopsīe**, f. de bloedigheid v. h. oog door eenen val, slag of stoot; **hæmatoptysīe**, f. het bloedspuwen; **hæmatoschĕum**, n. bloedbreuk v. d. balzak; **hæmatōsis**, f. de bloedbereiding, de overgang v. h. maagsap tot bloed; **hæmatoscopīe**, f. de bloedbeschouwing; **hæmatostatiek**, f. de leer der bloedbeweging; **hæmatostátisch**, bloedstillend; **hæmatostĕon**, n. de uitvating v. bloed in eene beenderholte; **hæmatotheologīe**, f. de leer v. de verzoening Gods door bloedige offers; **hæmatothōrax**, f. de bloeduitstorting in de borstholte, longbloeding; **hæmatoxȳlon**, n. bloedhout, blaauwhout of campêchehout; **hæmaturīe** of **hæmaturēsis**, f. het bloedwateren; **hæmātus**, n. de uitstorting van bloed in het inwendig oor; — **hæmischĕsis**, f. gr., de onderdrukking van natuurlijke of noodzakelijke bloedontlasting; — **hæmocathartica**, pl., bloedzuiverende middelen; **hæmodīe**, f. of **hæmodiásmus**, m. gr., het gevoel v. het stompworden der tanden (omdat de Ouden wilden, dat de oorzaak daarvan in het bloed lag); **hæmoptȳsis**, f. **hæmoptysīe** of **hæmoptōe**, f. het

bloedhoesten, bloedspuwen, de bloedvliet uit de wegen der ademhaling en vooral uit de longen; **hæmoptýisch**, bloeduitwerpend, bloedspuwend; **hæmorrhagīe** of **hæmorrhœa**, f. de bloedvliet, bloedontlasting; **hæmorrhoíden**, pl., de aanbeijen, guldene ader, de bloedvloeijing uit aderspattige uitzettingen des endeldarms; **hæmorrhoscopīe**, f. het onderzoek naar alles, wat tot de bloedvloeijing betrekking heeft; **hæmostosīe**, f. de bloedstilling; stilstand van het bloed; **hæmostatĭca**, pl. of **hæmostatische middelen**, bloedstelpende middelen.

hæredéren, mid. lat., in een schip of eene scheepsreederij aandeel nemen.

haeres, **hereditelt**, enz., z. *heres* enz.

Hærĕsis of **hæresīe**, f. gr. (*hairĕsis*, eig. het uitgekozene, de school, secte, v. *hairein*, aangrijpen, kiezen), de dwaalleer, het dwaalgeloof, de ketterij, afwijking van de heerschende leer; **hæresiárch**, m. een aartsketter, ketterhoofd, stichter eener ketterij; **hæresioloog**, m. een ketterkenner en -beschrijver; **hærediologĭum**, n. eene lijst der ketters, ketterlijst; **hæresiomástix**, m. een kettervijand of -vervolger, eig. kettergeesel; **hæretĭcus**, m. een dwaalleeraar, ketter; **hærétisch**, dwaallerend, dwaalgeloovig, kettersch.

hæsitéren, lat. (*haesitāre*), haperen, stamelen of stameren, talmen, dralen; onzeker, besluiteloos, in twijfel zijn, aarzelen, dubben; zich beraden, bedenken, in beraad nemen.

Hafes, pl. turk., leerlingen, die in de godsdienst of den koran onderrigt krijgen; **hafici**, pl., zulke, welke den koran van buiten kennen.

Haff, n. oudd., de zee, een groot gedeelte daarvan, een zeeboezem, b. v. het groote en kleine Haff in pruissisch Pommeren, het kurische Haff enz.

Hafi, m. arab. (*hâfi*, barrevoets), barrevoeter, wie geene zolen of sandalen draagt.

Hafne, f. turk., de privaatkas des keizers; eene som v. 10000 beurzen of 5 millioen piasters.

Haft, n. (*ephemĕra*, L.), oeveraas, een insect, dat tot de vliesvleugeligen behoort, in zijn' volkomen staat zeer kort leeft, en dan in verbazende menigte, aan de oevers, het aas der visschen wordt.

Hagar, hebr. vrouwenn. (v. h. arab. *hadjara*, verlaten, vlugten; vgl. **hedschra**), de vlugtende, voortvlugtige.

hagard, fr. (spr. *haghάar*), wild, woest, verwilderd; ruw, norsch, barsch; ongezellig, menschenschuw.

Haggái, hebr. mansn., eig. **Chaggai** (v. *châg*, vast), de deftige.

Hagi, z. **hadschi**.

Hagiogrăpha, pl. gr. (v. *hágios*, heilig), die heilige Schriften, welke de joden van de mozaïsche wet en de propheten onderscheiden, n.l. de Psalmen, Spreuken, de Prediker en het Hooglied van Salomo, het boek Ruth, de boeken der Chroniken, het boek Esra, Nehemia, Esther, Job, de klaagliederen van Jeremias en Daniel; **hagiograaph** en **hagioloog**, m. een levensbeschrijver der heiligen, heiligenleeraar, **hagiographīe**, **hagiologīe**, f. de heiligenleer, beschrijving der heiligen, hunne levensbeschrijving; **hagiológisch**, wat de levensbeschrijving der heiligen of den heiligenkalender (het **hagiologĭum**) betreft; **hagiomachīe**, f. strijd over de vereering der heiligen; **hagiopneumatiek**, f. de leer van de heilige geesten, **hagiotiek**, f. de heiligings- of verbeteringsleer.

Haha, m. eene opening in een' muurtuin, met eene gracht daar buiten, om het gezigt vrij te laten.

Haidut, m. turk. (*haidub*, eertijds een hongaarsch infanterist, een oorspr. hong. woord, vgl. **heiduk**), straatroover, bandiet; **haiduk**, z. **heiduk**.

Haie, f. fr. (spr. *hèj'*), de heg, haag, omtuining, tuin; eene dubbele rij krijgsvolk.

Haik, m. een groot stuk stof van wol en katoen, dat de mooren in N. Afrika, als zij uitgaan, omwerpen; bij slecht weder wordt over den haik nog een mantel met eene kap, die zolhan of burnus heet, gedragen.

Haiman, vrije rondtrekkende herders in Turkije.

Hakim, m. arab. (*hâkim*, deelwoord v. *hakama*, heerschen, rigten, weten), een wijsgeer; ook de titel v. een' geneesheer en met een nader bepalend toevoegsel ook v. een regter; **hakim-baschi**, m. de opperarts, hofarts in Perzië; **hakim-scheri**, een regterlijk beambte.

Hakkebord, n. een oud snarenspeeltuig, in mid. lat. *tympanum* geheeten; waarsch. om zijnen vorm zoo genoemd.

Hakkenei, f. (fr. *haquenée*, eng. *hackney*, waarsch. een klanknabootsend woord), een telpaard, eene telle, een pasganger.

Halcyŏnen, pl. gr. (*halkyŏn*, f., pl. *halkyŏnes*), ijsvogels, een zinnebeeld v. diepe rust, dewijl de zee, tijdens zij hunne nesten bouwen, zonder stormen is; van daar **halcyŏnisch**, stil, rustig.

Halden, pl. hoogd., de heuvels van doove ertsstukken en metaalslakken, die zich bij bergwerken en ijzerhutten allengs ophoopen.

Halieutiek, f. gr., de vischkunst; oneig. de kunst om menschen te vangen, hen door overreding enz. te winnen.

Halinuli, m. een gewigt op het schiereiland Malacca in gebruik, = 30 ponden.

Haliotiden, pl. gr. (v. *hals*, f. zee, en *ūs*, gen. *ōtós*, oor), versteeningen v. zeeooren, eene naar het menschelijk oor ge-

lijkende soort van zeeschelpen; **halipté-risch**, langs het vlak der zee vliegende.

Halle, f. fr. en hoogd., eene overdekte plaats, verwelfde gang, hal; ook winkel, kraam, stal; van daar *dames de la halle*, vischwijven, marktvrouwen, uitstalsters enz.; **taal** *de la halle*, gemeene volkstaal, taal van de vischmarkt; **hallâge**, f. (spr. *—láazj'*), het marktgeld, kraamgeld, standgeld van waren, die in eene hal of kraam verkocht worden.

Hallelûjah, hebr. (v. *halal*, prijzen, en *jâh*, afkorting van Jehovah), looft den Heer! geloofd zij God; het **groote hallelujah**, bij de joden de psalmen v. den 113den tot en met den 117den, omdat daarin bijzonder Gods weldaden jegens het joodsche volk worden verheerlijkt.

Hallenischlik, ook **altmischlik**, m. (zilveren munt in het Oosten, = 1½ piaster.

Hallōren, pl. hoogd. met wendischen uitgang (v. hall, een oud woord voor *salz*, zout), de arbeiders in de zoutmijnen te Halle aan de Saale, die in gelaat, dragt en zeden veel eigenaardigs hebben en meest uitstekende zwemmers en duikers zijn.

Hallucinâtie, f. lat. (*hallucinatio*), beuzelarij, droomerij; verblinding, oogbedrog, verzien, dwaling; geestverschijning, visioen.

halmatúrisch, gr., met behulp van den staart springende.

Halochemīe, f. gr. (v. *hals*, m. zout), de scheikunde der zouten, de geschiedenis der zouten; **halogenīum**, de zoutstof, zoutvormende stof, z. v. a. **chloor** (z. a.); **halographīe**, f. de zoutbeschrijving, beschrijving der zoutwerken; **halomantīe**, f. de zoutwaarzeggerij, de voorspelling uit hoopjes zout; **halométer**, m. een zoutmeter.

Hálōs of **hálōn**, f. gr., eig. de dorschvloer; een kring om zon en maan; ook de kring rondom de tepels of rondom pokken.

Haloscoop, m. gr. (v. *hals*, m. zout), een werktuig om de eigene zwaarte des waters enz. en zijne vermenging met zoutdeeltjes te bepalen: **halotechnīe**, **halotechniek** en **halurgīe**, f. de kennis der zoutwerken, de leer der zoutbereiding; **halúrg**, m. een zoutwerker, zoutbereider, zoutzieder.

Halster, m. oude ned. korenmaat, waarvan er te Leuven 8 in een mud, te Gent 50 in een last tarwe en 38 in een last haver gingen.

Haltu-humajor, turk., een bevel des sultans, dat kracht van wet heeft.

halve maan, bij de Turken het teeken (niet het rijkswapen) op moskeeën, minarets, vaandels enz.; ook eene turk. ridderorde voor niet muhamedanen (de koran verbiedt zijnen volgelingen zulke onderscheidingsteekens); **halve metalen**, vroegere benaming v. zekere metalen, die slechts in geringen graad rekbaar, taai en buigzaam zijn; **halvéren**, nederd. met bastaarduitgang, in twee helften deelen.

hama, gr. Med., in eenmaal, te gelijk; **hamadryáde**, f. (v. *drys*, eik, boom), gr. Myth., boom- of woudnymphen, die met haren boom te gelijk leven en sterven.

Hamam (arab. *hammâm*, warm bad, v. *hamma*, warmen), turk. openbare badinrigtingen; **hamandschi-baschi**, m. de opziener der openbare baden.

Hamans, pl. Merc., fijne, digte, witte oostindische katoenen stoffen.

Hamartīe, f. gr. (*hamartía*), feil, misslag, zonde, zondigheid.

Hamaxobiërs, pl. gr. (v. *hamaxa*, wagen, en *bios*, leven), volkeren, die op wagens of karren leven en rondtrekken.

Hamede, **hamedis**, f. eene bengaalsche witte katoenen stof.

Hamieten, pl. (v. h. lat. *hamus*, de haak), eene soort van slakkenversteeningen, die naar eenen haak gelijken.

Han, of l. **khan**, m. (perz. *khân*, *khâneh*, huis, inz. herberg), eene turksche openbare herberg, doorgaans tot opneming der karavanen bestemd; **handschi**, m. de opzigter, bestuurder v. zulk eene herberg.

Hanaken, pl., moravische landbewoners van slavonischen oorsprong; **hanakische dans**, een dans, bij dien volksstam in gebruik.

Hanaper, n. eng. (spr. *hénnepir*; v. h. ang. saks. *hnaep*, mid. lat. *hanapus*, beker, *hanaperium*, groot vat), de schatkamer, staatskas.

Hanjar of **handschar**, m. (arad. *chandjar*, spr. *—dzjar*), een turksche dolk, korte degen.

Hannībal, (v. h. hebr. *channah*, gunst, genade, en *baal*, heer, God), phœnicische mansn.: Gods genade; *Hannibal ante portas*, lat. sprw., eig. Hannibal is voor de poorten (v. Rome), d. i. de vijand, het gevaar is nabij, het water is aan de lippen.

Hans, **Hansje**; verk. v. **Johannes**, **Johanna**; **Hansje in den kelder**, de gezondheid (toast) der nog ongeboren vrucht, het wel afloopen van het scheepje; de kunstige bokaal, waarmede die gezondheid gedronken wordt.

Hansa of **hanse**, f. oudd., de schaar, het verbond, inz. het handelsverbond der steden, die zich sedert 1241 aan Hamburg en Lubeck aansloten om zich-zelven en hunnen handel tegen rooverij te beschutten, allen buitenlandschen handel aan zich te brengen, de van vorsten verkregene regten en vrijheden te handhaven en uit te breiden enz.; na eenen hoogen bloei bereikt te hebben, deden velerlei oorzaken, vooral ook de gevolgen der ontdekking van Amerika en den zeeweg naar Indië, deze handelmaatschappij allengs vervallen, en de laatste **hansedag** of vergadering van afgevaardig-

den uit al de vereenigde steden, welke om de drie jaren te Lubeck plaats had, werd in 1630 gehouden. Op nieuw verbonden zich toen Hamburg, Lubeck en Bremen, welke nu nog wel den naam van Hansesteden dragen; **hanseāten**, pl., de bewoners en, in engeren zin, de soldaten der 3 vrije hansesteden Hamburg, Lubeck, Bremen; **hanseātisch**, verbonden, tot de hansa of hanse behoorende; **hansebeker**, **hansbeker**, een groote beker of berkemeijer, die in eens moest geledigd worden.

hantéren, (v. *hand*, met den bastaarduitgang *eren*), een bedrijf uitoefenen, zaken verrigten; gedurig met iets omgaan, iets vlijtig gebruiken, behandelen; **hantéring**, bedrijf, kostwinning; gedurige omgang met of gebruik van iets (fr. *hantise*).

Hapantísmus, m. lat., de geheele vergroeijing van een deel in een ander, b. v. van den *ductus venōsus* in de lever.

Hapaxlegomĕna, pl. gr. (v. *hápax*, eenmaal, en *légein*, zeggen), slechts eenmaal gezegde, gebruikte of voorkomende woorden.

Haphtāren, pl. (joodsch *ha-ftorah*, v. h. hebr. *patar*, ontbreken, vrij worden), afdeelingen in de propheten, die bij de joden op sabbath worden voorgelezen.

Haplotomīe, f. gr., Chir., eene enkelvoudige snede.

Happelourde, f. fr. (spr. —*loerd'*), een onecht of valsch edelgesteente; een mensch, een paard, een ding van schoon voorkomen, maar zonder innerlijke waarde.

haptisch (gr. *haptikós*, v. *háptein*, grijpen, vatten enz.), de aanraking of den tastzin betreffende; **haptische** misleiding, de misleiding van het gevoel of den tastzin; **haptopódisch**, met tot aanvatten geschikte voeten.

Haquet, m. fr. (spr. *hakè*), eene kleine kar, een blokwagen.

Haradsch, z. v. a. **charadsch.**

Haranen, pl., hongaarsche militie, inz. croatische grenssoldaten; van daar **haran** of **harand**, een woest, barbaarsch mensch.

Harangue, f. f. (spr. *harangh'*; it *aringa*), eene deftige aanspraak, plegtige redevoering; **haranguéren**, redevoeren, plegtig aanspreken; het hooge woord voeren; veel woorden over eene kleinigheid vuil maken; **harangueur**, m. (spr. *harangheur*), de woordvoerder, aanspraakhouder, redenaar, lofredenaar; babbelaar.

Harar, eene afdeeling van het turk. leger van 4 — 12 duizend man, ook **chamiss** (de vijfdeelige) genaamd, omdat zij uit 5 hoofddeelen bestaat, nl. het centrum, de regter- en linkervleugel, de voor- en achterhoede.

Haras, m. fr. (spr. *hará*; v. h. lat. *hara*, kleine stal?), eene stoeterij, paardenfokkerij; de tot dekking afgezonderde plaats.

harasséren, fr. (*harasser*), vermoeijen, afmatten, uitputten; van dieren: afjagen, afdrijven.

harceléren, fr. (*harceler*), plagen, kwellen, tergen, telkens aanvallen, verontrusten; **harceleur**, m. een plaaggeest, kwelduivel.

hardi, fr. (it. *ardíto*, verwant met het duitsche hard, dat ook koen beduidde), stout, koen, onverschrokken, manhaftig, driest, moedig; ook vrijpostig, laatdunkend, verwaand; **hardiésse**, f. stoutheid, driestheid, koenheid, onverschrokkenheid; ook vermetelheid, onbeschaamdheid, laatdunkendheid, vrijpostigheid.

Hardware, eng. (spr. *haardoeëer*), kleine waren van ijzer, staal enz., ijzerwaren.

Harem, m. arab. (*haram*, v. *harama*, verbieden, van iets afhouden; van daar in 't algemeen iets verbodens, onveroorloofds, ontoegankelijks, heiligs, b. v. de omtuining van den tempel te Mekka), in Perzië **harem-chour**, het inwendige van het huis, het vrouwenhuis der muhamedanen, de vrouwenhof, het vrouwentimmer, de vrouwenwoning; **haremai**, pl., opbrengsten tot onderhoud van den harem des sultans.

Harf of **Dahab**, m. eene rekenmunt te Masuah in Abyssinië, $=\frac{1}{28}$ eener pataca.

Haricot, m. fr. (spr. *harikó*; eig. snijboon), een hutspot van schapenvleesch en knollen.

Harlekijn of **harlequin**, m. (fr. *arlequin*, it. *arlecchino*, naar men wil ontstaan uit *Arlesquin*, van den kleinen, leelijken, maar vluggen en listigen dienaar eens graven van Louvence, dien men *Pierrot l' Arlesquin* noemde, d.i. Piet uit *Arles*, eene stad in Provence; van daar beteekent ook *Pierrot*, de doopnaam van *Arlesquin*, zijne tot zelfstandig persoon gemaakte domme zijde), een der comische maskers van het ital. tooneel, welker oorsprong men reeds in de oude mimen (z. a.) gezocht wil hebben; een potsenmaker, grappenmaker, hanswörst; in Duitschland ook pickelhäring, in Frankrijk jean-potage, in Engeland jack pudding, in Italië maccarone geheeten (z. die woorden); pl. **harlequins**, ook eene soort van bonte engelsche wollenstof; **harlequinade**, f. (fr. *arlequinade*) eene pots, hanswörstenstreek; kluchtspel.

Harmáttan, m. een zeer verderfelijke, heete wind, stikwind, inz. aan de afrikaansche kust.

Harmiscára, **hariscada**, f. eene middeleeuwsche straf bij de Duitschers voor ontrouw en wetsovertreding, waarbij door vrijen een hond, door dienstpligtigen en slaven een zadel of een rad moest gedragen worden.

Harmonīe, f. gr. (*harmonía*), zamenstemming, overeenstemming, de gelijktijdige verbinding der toonen tot een geheel

volgens de wetten des geluids, klankineensmelting, welluidendheid; Arch. en beeldende kunsten: evenredigheid, schoone verhouding der deelen van een geheel; eensgezindheid, eendragt, vredelievendheid, overeenstemming van neigingen, van wil enz.; op vele plaatsen de naam van een besloten gezelschap of sociëteit, tot uitspanning en genoegen bestemd; *harmonia praestabilīta*, Phil., de vooraf bepaalde overeenkomst of overeenstemming; naar Leibnitz: de van God oorspronkelijk uitgaande zamenstemming van alle dingen en van hare veranderingen tot één doel, waaruit ook de gemeenschap van ziel en ligchaam verklaard wordt; **harmonie der sphæren**, z. ond. **sphær**; **harmoniemuzijk**, f. muzijk v. enkel blaasinstrumenten; **harmonicello**, m. it. (spr. *tsjéllo*), een door Bischoff te Dellau uitgevonden snarenspeeltuig; **harmonichórde**, n. gr., een door F. Kaufmann in 1808 uitgevonden snarenspeeltuig; **harmoniek**, f. de welluidendheidsleer; **harmonĭca**, f. een door Franklin uitgevonden (misschien slechts verbeterd) speeltuig, dat uit eene rol op een voetstuk bestaat, waaraan glazen halve bollen van geregeld afdalende grootte bevestigd en zoodanig ineen geschoven zijn, dat de rand van elken bol uitsteekt; de intonatie wordt door de vingertoppen op die randen, terwijl de bol door een pedaal omdraait, te weeg gebragt; **mondharmonĭca**, een bekend speeltuig, dat met den mond wordt bespeeld; **harmonĭcon**, n. een door Meijer uitgevonden speeltuig; **harmoniéren**, **harmoniseren** ($s = z$), overeenstemmen, eendragtig, vriendschappelijk leven, in goede verstandhouding staan; **harmónisch**, overeenstemmend, welklinkend, eendragtig; **harmonische proportie**, Math., eene evenredigheid 1) tusschen 4 grootheden a, b, c en d, waarbij het verschil der beide eerste tot dat der beide laatste staat, als de eerste grootheid tot de vierde, d. i. $a - b : c - d = a : d$; 2) tusschen 3 grootheden a, b en c, als $a - b : b - c = a : c$; b heet in dat geval de **harmonisch middenevenredige**; **harmonische progréssie**, eene reeks van grootheden, van welke elke drie op elkander volgende eene harmonische evenredigheid maken; in de meetkunde heet eene lijn **harmonisch gedeeld**, wanneer zij in drie deelen zoo gedeeld is, dat de gansche lijn tot een der uiterste deelen staat, als het andere uiterste deel tot het middelste; **harmonísmus**, n. het streven naar overeenstemming in de spelling en schrijfwijze; **harmonist**, m. Muz. en Pict. een meester der harmonie, die de harmonie in toon- en schilderkunst gevoelt en uitdrukt; **harmonométer**, m. een welluidendheidsmeter, een werktuig om de harmonische verhoudingen te meten.

Harmonieten, pl., eene secte v. dweepers, die zonder echt en eigendom leven, in 1803 door een' Wurtemberger, Rapp genaamd, te Harmony, een vlek van N. Amerika, gesticht.

Harmóst, m. gr. (*harmostēs*) een spartaansch bevelvoerder, inz. te Athenen; **harmosýnen**, pl., overheidspersonen te Sparta, belast met het toezigt over de vrouwen.

Harmotŏmus, m. gr. (v. *harmós*, voeg, gewricht?), kruiskristal, een zamengestelde kristalachtige steen uit de mijn v. Andreasberg in den Hartz, kruissteen.

Harnas, n. (mid. lat. *harnascha*, fr. *harnois;* door sommigen afgeleid van het celt. *haiarn*, ijzer, door anderen v. h. mid. lat. *garniso*, eene wapenrusting, it. *guarnaccia*, een lang kleed; volgens Bilderdijk is het eig. weernes v. weren), metalen borst- en rugbekleeding, de strijdrok, wapenrok, het pantsier, pantser.

Haro, n. fr., angstgeschrei, hulpgeroep; **haro roepen**, de hulp der geregtsdienaars door dien kreet inroepen, om iemand te vatten.

Harp (it. en lat. *harpa*), een der oudste snaarinstrumenten, waarvan inz. 3 soorten zijn: de thans min gebruikelijke spitsharp of italiaansche harp, de davidsharp en de pedaalharp; ook eene koperen zeef tot graanzuivering.

Harpagmotherĭum, n. gr., naam, aan een viervoetig dier der voorwereld gegeven.

Harpax of **Harpăgon**, m. gr. (v. *hárpax*, roofgierig, schrapend), een gierigaard, vrek, hebzuchtig mensch; **harpagŏnen**, pl., eene soort van enterhaken der Ouden.

Harpeggĭo, n. it. (spr. *harpedzjio;* v. *harpa*, z. a.), Muz., eene harpachtige toonbreking, z. *arpeggio*; **harpeggéren**, hoopsgewijs spelen; **harpinet**, eene kleine harp v. bijzonder maaksel; **harpiet**, m. nw lat., versteende schelpdieren van harpvormige gedaante; **harpíst**, m. een harpspeler; **harpíste**, f. eene harpspeelster.

Harpijen, pl. gr. (*harpyiai;* vgl. **harpax** en **harpoen**), Myth., roofzuchtige vrouwelijke wezens van afschuwelijk voorkomen, het beeld van de onverzadelijkste, gemeenste roof- en hebzucht.

Harpocrătes, n. gr. Myth., de god der stilzwijgendheid, afgebeeld als een jongeling, die den vinger op den mond heeft.

Harpoen, m. (fr. *harpon*, eng. *harpoon*, mid. lat. *harpo*, verwant met het gr. *harpádzein*, wegrukken; vgl. **harpax**), eene werpspies met weerhaken, tot de walvischvangst omtrent 6 palm lang; **harpoenier**, m. de harpoenwerper.

Harpuis, n. (v. *hars* en *pik*, dus eig. brandpik), gekookt en afgeschuimd hars, doorgaans met eenig zwavel vermengd,

waarmede men inz. de masten en stengen, ook wel den ganschen scheepsromp boven water, bestrijkt.

Harsela, f. een egypt. gewigt voor zijde, iets meer dan 2 pond.

Harsen, pl., eig. brandbare stoffen; bij de scheikundigen: vaste, op zich-zelven niet zonder ontleding vlugtige, in de warmte smeltbare, in water onoplosbare, in alkohol of æther oplosbare plantenstoffen, die geen stikstof, maar alle koolstof, waterstof en zuurstof bevatten. Zij vloeijen of van zelf of door gemaakte openingen uit de stammen en wortels van vele gewassen, en zijn zoo voor de geneeskunde als voor de nijverheid van veel gewigt.

Harúspex, m. lat., pl. **haruspĭces**, offerbeschouwers, offerwaarzeggers, oud. rom. priesters, die uit de ingewanden van geslachte offerdieren voorspellingen deden.

Harvani, een eerekleed of de ambtsdragt van den turkschen kadi.

Hasan of **chasan**, m. joodsch, de voorzanger in de synagoge.

Hasard, z. **hazard**.

Hascen-beba, m. het hoofd der turksche derwischen.

Hasna, **hasne**, f. arab. (*chizâneh*, *chasine*, schat, v. *chazana*, in een pakhuis bewaren), de privaatschat, bijzondere eigen kas des sultans, de keizerlijke schatkamer te Constantinopel; **hasnadar-baschi**, m. de opperschatmeester; **hasna kiravajasi**, m. de onderschatmeester; **hasna quatib**, m. de boekhouder der schatkamer.

Hassock, m. eng., eene biezenmat; een knielkussen in de kerken.

hasta, z. *sub hasta* ond. **subhastéren**.

Hátagan, z. **jatagan**.

Hâte, f. fr. (v. h. duitsch hast, haast), spoed, haast, gezwindheid; *en hâte* (spr. *ang haat'*), in der haast, ijlings; *à la hâte*, met haast of overijling.

Hateletten, pl. fr, (v. *hate*, *haste*, spies = lat. *hasta*), aan speetjes gebraden spijzen; de speetjes zelf; **hatereaux**, pl. (spr. *haat'róo*), gebradene leverschijfjes.

Hatrasch, m. eene turksche oproeping aan de grensvolken in Croatië en Bosnië om ten bepaalden tijde te verschijnen, of voor eene aanzienlijke som beboet te worden.

Hatscherif of **hati-scherif**, ook **chatscherif**, m. turk. (v. h. arab. *chatt*, schrift, en *scherif*, eenvoudig, edel enz.), heilig of edel geschrift, eene soort van kabinetsorde des turk. keizers, die oogenblikkelijk en zonder tegenspraak moet volbragt worden.

Hatschīer, l. **hartschier**, m. (bedorven v. h. it. *arciere*, fr. *archer*, boogschutter, v. h. lat. *arcus*, boog), keizerlijke lijftrawanten te paard aan het Weener hof.

Haugiānan, pl., eene door Hauge gestichte secte in Noorwegen; **haugianismus**, n. hare leer.

Hausse, f. fr. (spr. *hooss'*; v. *haut*, hoog, *hausser*, verhoogen), Mil., het onderlegsel, een werktuig bij het rigten van het geschut; het houtje of sloofje in den strijkstok van eene viool; het rijzen van de waarde der effecten; *à la hausse* **speculéren**, handelsplannen op het rijzen der papieren maken; **haussecol**, m. de ringkraag; **haussier**, m. (spr. *hoosjé*), een geldhandelaar, die op het rijzen der schuldbrieven rekent en daarnaar plannen maakt; het tegengest. van **baissier**.

haustus, m. lat. Med., eene teug, het in eens in te nemen drankje.

hautain, fr. (spr. *hoténg*), trotsch, hoogmoedig.

Haut-Barsac, m. fr. (spr. *hoo*—), eene soort van witten franschen wijn.

Hautbois, m. fr. (spr. *hoboá*; v. *haut*, hoog, en *bois*, hout), gew. de **hobó**, f. een helder- en scherpklinkend houten blaasinstrument, de hoogfluit; **hautbois d'amour**, m. (spr. —*damóer*), eene bijzondere soort van hobo met eene toegedekte, van eene opening voorziene klep; **hautboist**, m. een hoboblazer; een leermeester op dat instrument; in 't algemeen veldmuzikant.

Hautelisse, f. fr., z. **basselisse**.

hautement, fr. (spr. *hoot'máng*; adverb. v. *haut*, hoog), hoog en luid, hard op, koen, rondweg, b. v. iets zeggen of verklaren; uit de hoogte, fier; **hautesse**, f. (spr. *hotéss'*), hoogheid, een titel om den turkschen keizer aan te spreken; **hauteur**, f. (spr. *hoteur*), de hoogte, waardigheid, fierheid; ook aanmatiging, overmoed, hoogmoed.

haute-volée, f. fr. (spr. *hootwolé'*; van *volée*, d i. eig. vogelvlugt, vogelzwerm; voorts: stand, rang), het voornaamste adellijk gezelschap, hofgezelschap, een uitgelezen kring van adel.

Hautgout, m. fr. (spr. *hoghóe*), de hooge smaak, fijne adellijke smaak, sterk gekruide, piquante spijs.

Hautrelief, z. **relief**.

Hauwitzer, **houwitser**, m. (hoogd. *haubitse*, fr. *obus*, *obusier*, it. *obizzi*, waarsch. van duitschen oorsprong; men wil van haube, huif, muts, wegens de gedaante), een soort van grof geschut, mortier om kleine bommen te werpen; de bom zelve.

Haverij, z. **avarie**.

Havresac, m. fr. (spr. *hawr'sak*, uit het duitsch haverzak, habersack ontstaan), Mil., de ransel, knapzak, reiszak, reisbundel, bij de duitschers **tornister**.

Hazodar-baschi, m. de opzigter der **hazoda** of hoogste klasse der itschoglans of kamerpages van den sultan.

Hazard, hasard, n. fr. (spr. *hazáar*, it. *azzardo*; vgl. het it. *zara*, de worp bij het dobbelen, het waagstuk, en het sp. *azar*, onverwacht ongeluk, slechte kaart; misschien v. arab. oorsprong), het geval, toeval; geluk, buitenkans; gevaar; waagstuk; *par hazard*, bij toeval, toevalliger wijs; *à tout hazard* (spr. *atoe*—), in elk geval, het ga zoo 't wil, op goed geluk af; **hasardspel, hazardspel**, het kansspel, geluksspel; **hasardéren, hazardéren**, wagen, er op aan laten komen, in gevaar stellen, op het spel zetten; **gehazardeerd**, gewaagd, gevaarlijk, vermetel.

Hazazel, m. hebr., de zondenbok, dien de hoogepriester met de zonden des volks belastte en dan in de woestijn jaagde.

hear (spr. *hier*) of *hear him!* eng., hoort! hoort hem! het geroep in het parlement tot opwekking der aandacht op het gesprokene en in 't algemeen als teeken van goedkeuring.

Heautognosie, f. gr. (v. *heautón*, zichzelf), de zelfkennis; **heautonomie**, f. de eigene of zelfwetgeving, het tegengest. v. heteronomie; **heautontimorumĕnos**, m. de zelfpijniger, zelfkweller of -plager.

Hebdomadarius, m. nw lat. (v. h. gr. *hebdŏmas*, zevental, week), iemand, die de week heeft, d. i. verpligt is de dienstzaken der week te verrigten; **hebdomadair**, wekelijks, dat eenmaal 's weeks verschijnt, b. v. een nieuwsblad.

Hebe, f. gr. (*hēbē*, jeugd), Myth., eene dochter van Juno, de godin der jeugd en jeugdige schoonheid, de schenkster der goden eer Ganymedes dien post kreeg; Anat., de schaamstreek; ook het tijdstip, wanneer de eerste haren op den venusheuvel verschijnen.

Hebertismus, n. het stelsel, de leer der aanhangers van Hebert, een partijhoofd der fransche revolutie; **hebertist**, m. een volgeling van Hebert.

hebetéren, lat. (*hebetāre*, v. *hebes*, stomp), stomp maken, verstompen, dom maken; **hebetūdo**, lat. of **hebetúde**, fr. f. de stompheid, domheid, stompzinnigheid.

Hebraïcus, m. lat., een hebræër, kenner of leeraar der hebreeuwsche taal; **hebræër** of **justus judex**, eene deensche zilvermunt v. 2 mark, gereduceerd op 28 skilling of $68\frac{4}{7}$ ct. innerl. waarde; **hebraïciteit**, f. nw lat., de kennis der hebr. taal; hare bijzondere geaardheid; **hebraïsmus**, m. een hebr. taaleigen; **hebraïséren**, zulk een hebr. taaleigen gebruiken; hebreeuwsch studeren.

Hecate, f. gr. Myth., de godin der maan (Artemis of Diana (z. a.) als toovergodes).

Hecatombe, f. gr. (v. *hekatón*, honderd), eenoffer v. 100 of althans vele dieren, inz. runderen, die de Ouden bij groote plegtigheden ter eere van de goden slagtten; in 't algemeen een groot, opentlijk offer; **hecatomphonie**, f. het dooden van 100 vijanden; het daarvoor gebragte offer; **hecatompŏlis**, met honderd steden (het eiland Creta); **hecatompўlos**, met honderd poorten (Theben in Egypte); **hecatonchires**, pl., z. v. a. **centimanen**; **hecatontáde**, een honderdtal, honderd stuks; **hecatontárch**, m. een hoofdman, bevelvoerder over honderd man; **hecatostўlon**, n. eene zaal, gallerij met 100 zuilen.

Hectare, zie are; **hectogramme**, zie **gramme**; **hectolitre**, z. **litre**; **hectomètre**, z. **mètre**; **hectostère**, z. **stère**.

Hectiek, f. gr., v. *hektikós*, d. i. eig. eene eigenschap of een' blijvenden toestand hebbende), de tering, uittering; **hecticopўra**, f. eene uitteringskoorts; **hectĭcus**, m. een teringachtig persoon, teringlijder; **hectisch**, teringachtig, uitterend, ook uitgeteerd.

Hector, m. gr. naam, eig. de vasthouder, bezitter, heerscher, een beroemd trojaansch held (zoon v. Priămus en Hecŭba), wiens gemalin Andromăche een voorbeeld van vrouwelijke deugd was.

Hedonismus, n. gr. (v. *hedonē*, genoegen, lust), de wijsgeerige leer, die het genoegen en zingenot voor het hoogste goed verklaart; **hedonĭci** of **hedonisten**, pl., aanhangers van die leer.

Hedra, f. gr., zetel; basis; van daar ook het ligchaamsdeel, waarop men zit, achterste; ontlasting; **hedrisch**, tot de ontlasting behoorende; **hedricōsa**, pl., middelen tegen kwalen van het achterdeel.

Hedschra of l. **hedschrah**, naar vroegere fr. schrijfwijze **hegira**, f. arab. (eig. weggang, uittogt; vgl. **Hagar**), de vlugt van Muhamed uit Mekka naar Medina, den 15 julij 622 na Chr., van welken dag de Turken hunne tijdrekening beginnen; de aanvang der muhamedaansche of turksche jaartelling.

Hedwig, oudd. (*Haduwic*), vrouwenn., de krijgshaftige, zegepralende.

Hedychrŏum, n. gr. (v. *hēdýs*, zoet, aangenaam), een geneesmiddel voor — en ook van eene aangename kleur; **hedypathie**, f. liefelijke mijmering, welbehagen; **hedysărum**, n. gr. Bot., zoete klaver, een plantengeslacht van velerlei soorten; **hedýsma**, n. gr. Med., een verzoetings- of verzachtingsmiddel, elke zelfstandigheid, waardoor men artsenijen een' aangenamer' reuk of smaak geeft.

Heeckerens en Bronkhorsten, naam van twee staatspartijen der 14de eeuw in Gelderland (zoo geheeten naar 2 aanzienlijke geslachten), van welke de eerste, uit den lagen adel bestaande, de zijde van Eduard, zoon van hertog Reinoud II, en de andere, waartoe de oude rijksadel

behoorde, de zijde van zijnen broeder Reinoud was toegedaan.

Heemraad (v. *heem* [z. **heimwee**] en *raad*, verzorger), een ned. aanzienlijke post, waaraan het toezigt over waterkeeringen, dijken, slooten enz. is opgedragen.

Hegemonie, f. gr. (*hēgemonia*, v. *hegĕisthai*, voorop gaan, aanvoeren), de heirvoering, opperheerschappij; de oppermagt, inz. van een' magtiger' staat over zwakkere bondstaten; **hegemónisch**, heerschend; **hegumĕnos**, m. gr., de opperste van een grieksch klooster.

Hegira, z. **hedschra.**

Heidenen, pl., weleer alle niet-joden en niet-christenen, dus ook de Turken; thans allen, die noch jodendom, noch christendom, noch islamismus belijden, en welker getal men nog op 500 millioen schat; in engeren zin verstaat men door **Heidenen** of l. **Heidens**: de tzingaris, een zwervend, uit Hindostan afkomstig ras, dat sedert de 15de eeuw ook in Europa bij horden rondtrekt, en geenerlei godsdienst belijdt of beschaving kent; korvenvlechten, paardentemmen, bedelen, waarzeggen en dgl. zijn de bezigheden dezer als het ware buiten het volkenregt gesloten menschen, wier aantal door Rienzi in Europa op 1 millioen, in de andere werelddeelen op 4 millioen wordt geschat. In Frankrijk, waar zij in 1427 uit Bohemen kwamen, dragen zij den naam van bohemers en egyptenaars; in Engeland heet men hen gipsies, in Schotland cairds, in Spanje gitanos, in Rusland frengani, in Italië zingari, in Zweden spakarnig, in Denemarken en Noorwegen tatars, in Duitschland zigeuners, in Hongarije cingarys en pharaohnepak.

Heiduk, l. **haiduk**, m. (hongaarsch *haidu*), eig. een ligtgewapend voetsoldaat in Hongarije; een lange, forsche knecht in hongaarsche dragt.

Heimdal, m. noord. Myth., een magtige God, die als wachter des hemels de burg Bifrost (z. a.) bewaakt.

Heimiskringla, f. oudnoord., de aarde.

Heimsen. heitschef, n. plaatselijke korenmaten in Duitschland en Sleeswijk, ongeveer 1 schepel; **heitscheffel**, eene landmaat in Sleeswijk, gemidd. 200 vierk. roeden groot.

Heimwee, n. (v. *heim*, *heem*, oorspr. omtuining, dan ouderlijk huis, geboorteplaats, vaderland; ook dorp, vlek), eene zwaarmoedigheid, droefgeestigheid, die ook de ligchamelijke gezondheid aantast en uit het onbevredigd verlangen naar huis en familie wordt geboren; de ziekte is inz. eigen aan bergbewoners en in 't algemeen aan hen, die aan het eenvoudig natuurleven gewoon zijn.

Hel, **Hela**, **Hella**, f. eene oudnoord. en oudd. godin, de dochter v. Loke en de reuzin Angerbaude, half zwart en half menschenkleurig, die diep in den schoot der aarde woont en de zielen der menschen, welke door ziekte of ouderdom zijn gestorven, in ontvangst neemt (later is het begrip der hel als verblijfplaats der dooden over gegaan).

Helakim, hebr., eene joodsche tijdmaat bij astr. waarnemingen, = $3\frac{1}{3}$ seconden.

Helcologie, fr. gr. (v. *hélkos*, zweer), Med., de leer der zweren; **helcōma**, n. eene zweer, inz. van het hoornvlies; **helcōsis**, f. de ettering, verzwering.

Helctĭca, pl. gr. (v. *hélkein*, trekken), trekmiddelen; **helctisch**, trekkend; **helcysmométer**, m. een aantrekkingsmeter.

Helcydrĭon, **elcydrĭon**, n. gr. (v. *hélkos*, zweer), Med., de oppervlakkige verettering van het hoornvlies; **helcýsma**, n. verettering.

Helcýster, m. gr. (v. *helkein*, *helkýein*, trekken), een ijzeren haak, waarmede de levenlooze vrucht uit de baarmoeder gehaald wordt.

Helĕna, gr. vrouwenn.; de veroveraarster; v. a. ook de lichtende, lichtrijke; Myth., de dochter van Jupiter uit Leda, gemalin van Menelaüs, koning v. Sparta, de schoonste vrouw v. haren tijd, wier schaking door Paris de oorzaak werd van den trojaanschen oorlog; eene schoone, ontrouwe vrouw; **helena-vuur**, z. v. a. **St. Elmus vuur** (z. a.); **heleniet**, m. de zonnesteen.

Heliaden, **heliarisch**, **helianthus** enz., z. ond. **helios.**

Helicieten, **helicoïde** enz., z. ond. **helix.**

Helĭcon, m. gr. (nu Zagara of Zagori), de muzenberg, muzenzetel, een beroemde berg in Bœotië met de bronnen Aganippē en Hippocrēne, de woonplaats v. Apollo en de 9 zanggodinnen of muzen, die van daar ook **heliconiden**, **heliconiáden** heeten; **op den top**, **aan den voet des helicons staan**, een goed, een slecht dichter zijn.

Helios, gr., of **Sol**, lat. m. de zon; de zonnegod, vgl. **Apollo** en **Phœbus**, **heliăca**, f. (*hēliaia*), een voornaam geregtshof in het oude Athenen, dat in staatsmisdaden uitspraak deed en in de open lucht zijne zittingen hield; **heliáden**, pl. Myth., de dochters van **Helios**, v. a. zeven zonen van dien god, die zich met de scheepvaart bezig hielden en het eerst den dag in uren verdeelden; Astr., een gedeelte van het sterrebeeld de Stier, in de gedaante eener V; **heliánthus**, n. de zonnebloem; **helianthĕmum**, n. de goudroos, h. zonnekruid, eene pronkbloem; **heliárisch**, de zon betreffende, zonnig; **heliăsis**, f., z. v. a. **heliōsis**; **heliásten**, pl. gr., medeleden der heliæa (zie bo-

ven); **heliocárpus**, m. eene mexicaansche plant van het lindengeslacht, de zonnevrucht; **heliocéntrisch**, zonnemiddelpuntig, gelijkmiddelpuntig met de zon, wat uit het middelpunt der zon zoude gezien worden: de heliocentrische breedte en lengte eener planeet is de plaats, die zij onder de vaste sterren zoude innemen, in geval men haar uit het middelpunt der zon konde zien; **heliocomeet**, n. eene lichtzuil na zonnenondergang, die naar eene komeet gelijkt, zonnekomeet; **Heliodōrus**, mansn.: zonnegave, zonnegeschenk; **heliognósten**, pl., zonaanbidders; **heliographīe**, f. de zonnebeschrijving; ook z. v. a. **phototypie** (z. a.); **heliográphisch**, door inwerking v. h. zonnelicht geteekend of voortgebragt; **heliolatrīe**, f. de aanbidding der zon, zonnedienst; **heliolíth**, m. een zonnesteen, eene getakte polypversteening met ronde sterren; **heliométer**, m. de zonnemeter, een toestel aan een' verrekijker om den schijnbaren diameter der zon en maan te bepalen, uitgevonden door Savary te Londen en gelijktijdig door Bouguer in 1743; **helioscoop**, een zonneglas, zonnekijker, waarachter men het beeld der zon op een vlak aan eene donkere plaats of ook op een matgeslepen glas opvangt, uitgevonden door den jesuit Schreiner te Rome in 1611; **heliōsis**, f. het verblijf in den zonneschijn, de zonnesteek: eene oude geneeskundige behandeling; **heliostāta**, f. een lichtdrager, lichtwerper, een werktuig, waardoor de zonnestralen op eene bepaalde plaats geworpen worden; **heliothermométer**, m. een zonnewarmtemeter; **heliōtisch** of **helisch** duidt den aard van op- en ondergang der sterren aan: eene ster **gaat heliotisch op**, wanneer zij uit de zonnestralen zoodanig te voorschijn treedt, dat zij zigtbaar wordt; zij **gaat heliotisch onder**, wanneer zij in de zonnestralen verdwijnt; **helische opgang**, de eerste dag, waarop eene ster, na een' tijdlang door den gelijktijdigen opgang met de zon onzigtbaar geweest te zijn, weder vóór zonnenopgang zigtbaar wordt; **heliotropĭum**, n. of **heliotroop**, f. Bot., de zonnebloem, een gewas met welriekende, naar het zonnelicht gekeerde bloemen; een jaspis van blaauwachtig groene kleur met roode stippen; ook een door Gause uitgevonden werktuig, bestaande uit twee op elkander staande spiegels en een verrekijker, die deze verbindt, waardoor het zonnelicht naar een ver verwijderd punt wordt overgedragen; **helisphærische lijn**, de lijn, die zich op de globes spiraalvormig om den pool draait en dien steeds nader komt zonder hem ooit te bereiken.

Helix, f. gr., de schroeflijn, slakkelijn, slingerstreep, spiraal om eene zuil of rol; het windas; Anat., de buitenste zoom van het oor; **helicieten**, pl., versteende aard- en tuinslakken, penningsteenen; **helicītisch**, slak- of schroefvormig; **heliocoīde**, f. de schroeflijn; **helicometrīe**, f. dat gedeelte der hoogere meetkunst, dat over de schroeflijnen of spiralen handelt; **hecosophīe**, f. de kunst om schroeflijnen te trekken.

Hellanodĭcæ, pl. gr. (*hellanodikai*), de eerste 9 regters in de olympische spelen; in Lacedemonië de beslissers der oneenigheden onder de legers der bondgenooten.

Hellas, f. of gew. n., gr., Oud-Griekenland; in engeren zin Midden-Griekenland, thans Livadië; van daar **Hellēnen**, pl. (gr. *Hellenes*), Grieken, Oudgrieken; **hellenĭca**, pl., zaken, boeken enz., die de Grieken betreffen; **hellenísmus**, m., z.v.a. **græcismus**; **hellenist**, m. een kenner der oudgrieksche taal; ook een gr. jood, of een griek, die tot het christendom is overgegaan; **hellenistisch**, hebreeuwsch-grieksch, naar den griekschen tongval der joden, die onder Grieken geboren waren, in welk dialect de 70 vertalers het O. T. overgezet, en de apostelen de boeken van het N. T. geschreven hebben.

Hellebaard, m. vroeger helmbarde, (v. helm, steel, en barde, bijl), de strijdbijl, eene der oudste stootwapens der middeleeuwen, zijnde eene spies met eene barde of bijl, waarmede zoowel gehouwen als gestoken kon worden, doorgaans echter meer tot pronk, dan tot werkelijk gebruik tegen den vijand bestemd; **hellebardier**, m. de strijdbijlvoerder.

Hellebōrus, m. gr., de nieswortel, het nieskruid, oudtijds tegen waanzinnigheid enz., als geneesmiddel gebruikt; **helleboreus**, behoefte aan nieskruid hebbende, niet wel bij zinnen; **helleborísmus**, n. Med., het zuiveren of afvoeren door nieswortel, de nieswortelkuur.

Hellenen, hellenismus, hellenist enz., z. ond. **Hellas**.

Heller, eig. **häller**, m. eene duitsche kopermunt ter waarde van ½ pfennig of $\frac{1}{576}$ thaler, = $\frac{3}{10}$ cent ruim. De naam komt van de stad Hall in Zwaben.

Hellespónt, m. gr., de zeeëngte of straat der Dardanellen tusschen Europa en Azië, eig. de zee van Helle, die, naar luid der oudgr. sage, om den haat v. hare stiefmoeder Ino te ontgaan, met haren broeder Phrixos op eenen ram met eene gouden vacht de vlugt nam en in deze zee verdronk.

Helmīne, f. vrouwenn.: de beschermster; v. a. de schitterende.

Helminthagōga, pl. gr. (v. *helmins*, worm), Med., wormverdrijvende middelen, wormmiddelen; **helmínthes**, pl., ingewandswormen; **helminthiăsis**, f. gr., de wormziekte; **helminthĭca**, **helminthische**

middelen, z.v.a. **helminthagoga**; **helminthochórton**, n. wormmos; **helmintholoog**, m. een wormkenner; **helminthologīe**, f. de wormenleer; wormenbeschrijving; **helminthológisch**, die betreffende, wormkundig; **helmintholíth**, m. een wormsteen, versteende worm; **helminthopȳra**, f. de wormkoorts; **helminthotypolíth**, m. een steen met eenen wormafdruk.

Helōdes, f. gr. (v. *helós*, moeras), Med., de moeraskoorts, zweetkoorts; **helopȳra**, f. de moeraskoorts.

Heloïse, f. vrouwenn.: de overwinnares.

Helos, m. gr. (*hēlos*), de nagel of spijker; Med., een uitwas; *helos ocŭli*, eene uitzakking van den regenboog; *helos pedis*, een likdoorn, eksteroog.

Helōsis, f. gr. (van *helēīn*, *helýein*, draaijen), Med., de omwaartskeering inz. v. h. ooglid; **helōtis**, f. de poolsche vlecht.

Helōten, pl. gr. (**Heilōtai**), spartaansche slaven, oorspr. de inwoners van de stad Helos, die wegens opstand tegen Sparta tot slavernij veroordeeld waren; zij behoorden niet, als andere slaven, aan een' bijzonderen heer, maar aan den ganschen staat; van daar **helōtisch**, slaafsch; **helotísmus**, n. de zucht tot onderdrukking, het slavenmaken.

Helotĭca, pl. gr. Med., trekmiddelen.

Helvetĭē, n. lat. *Helvetĭa*, f. Zwitserland; **Helvetĭērs**, pl. (*Helvetĭi*), Zwitsers; **helvétisch**, zwitsersch.

Helvin, m. eene aan den granaat verwante steensoort (door Werner wegens de zonnegele kleur naar het gr. *helios*, zon, benoemd).

Hemeralopīe, f. gr. (v. *hēmera*, f. de dag), Med., de nachtblindheid, de eigenschap van alleen bij helder licht, niet of weinig bij schemering of half licht te kunnen zien; **hemerobaptísten**, pl., d. i. eig. dagwasschers, eene joodsche secte, wier aanhangers dagelijks eene vrome wassching verrigten; **hemeróbisch**, slechts éénen dag levend; **hemerodrōmen**, pl., dagloopers, brievenboden bij de oude Grieken; **hemerologĭum**, n. een dagwijzer, kalender.

Hemerōsis of **hemerōse**, f. gr. (v. *hēmeros*, tam), de tammaking, veredeling, (cultuur); betooming der hartstogten, zelfbeheersching.

hēmi, gr. (= lat. *semi*), in zamenst. gebruikelijk: half; **hemianthroop**, m. een halfmensch; **hemianthropīe**, f. de toestand van een' halfmensch, halve ontmensching, een hooge graad van waanzin, waarin de mensch bijna slechts dier is; **hemicephălus**, m. eene misgeboorte met een half hoofd; **hemicȳclus**, m. een halve cirkel; halfcirkelvormig gewelf; **hemicranĭa**, f. of **hemicranĭum**, n. halfzijdig hoofdwee, een gewoon verschijnsel in de vrijsterziekte; **hemiellíptĭcus**, m. de half-langwerpig ronde holte in den buitensten oorgang; **hemiellíptisch**, halflangwerpig rond; **hemiobōlon**, n. een halve obolus (z. a.), eene oudgr. munt, = $\frac{1}{12}$ drachme; **hemiolĭon**, n. een ligt gr. vaartuig, inz. een roofschip; **hemiolīe**, f. de verhouding van 1 tot $1\frac{1}{2}$; **hemiónisch** (v. *hemiŏnos*, d. i. halfezel, muilezel), muilezelachtig, traag, vadzig; **hemiopīe** of **hemiopsīe**, f. de halfzigtigheid, wanneer een zieke de voorwerpen slechts half ziet; **hemiplegīe** en **hemiplexīe**, f. de eenzijdige beroerte, verlamming aan ééne zijde of enkel der ledematen; **hemiptĕra** of **hemiptéren**, pl., halfvleugeligen, insecten met halve schilden; **hemisphær**, f. een halve bol of kloot, de helft des hemel- of aardbols; ook een der beide halfronden van de hersenen; **hemisphærisch**, halfklootsch; **hemistichĭum**, of fr. **hemistiche**, de helft van een' (heroïschen of alexandrijnschen) versregel; **hemitonĭum**, n. de halve toon; **hemitriglȳph**, m. Arch., eene halve driesnede; **hemitritæus**, m. Med., de half-anderdaagsche koorts; **hemitrópisch**, halfgekeerd, ter helft verschoven, inz. in de kristalkunde.

Henáden, pl. gr. (v. *hen*, één), z. v. a. **monaden** (z. a.).

Hendecagoon, n. gr. (v. *héndeka*, elf), een elfhoek; **hendecasyllăbus**, m. een elflettergrepig vers; z. **phalæcisch vers**.

Hendiădys, f. gr. (eig. **hen-dia-dyōīn**, d. i. een door twee), Log., uitdrukking van eene zaak door twee woorden, waarvan het eene in plaats van den genitivus of ook van een adjectivum staat.

Hendrik, mansn. (hoogd. Heinrich), v. *hain*, bosch: de boschrijke; v. a. uit *heimrich* (oudd. *heimarich*) ontstaan, dus: rijk aan heim, heem, d. i. gebied, erfgoed; **hendriksnobel**, eng. goudmunt, onder Hendrik VIII geslagen.

Henna of **alhenna**, arab. (ook **alcanna**), een roodverwende wortel, die in het Oosten door de vrouwen tot blanketsel wordt gebruikt.

Henōsis, f. gr. (v. *henūn*, vereenigen, van *hen*, één), de vereeniging; **henotiek**, f. de vereenigings- of verzoeningskunst; **henotĭcon**, n. een verzoeningsverzoek of -geschrift; **henōtisch**, tot eenheid voerend, inz. in geloofszaken.

Henri, m. fr. (spr. *hángri*), Hendrik; *Henri quatre* (spr. —*kattr'*), Hendrik de vierde van Frankrijk; ook een kort kneveltje of haarbosje aan de onderlip; **henri d'or**, fr. goudmunt, onder Hendrik II geslagen, ter waarde van 50 sols; **henriade**, f. (spr. *hangriáad'*), Voltaire's bekend heldendicht op Hendrik IV; **Henriette**; vrouwenn. van den mansn. *Henri*, **Hendrika**.

Heortologīe, f. gr. (v. *heortē*, feest), de leer van de feestdagen; **heortologĭum**, n. feestkalender.

Hepatalgīe, f. gr. (v. *hēpar*, gen. *hepătos*, de lever), Med., leverpijn, leverkolijk; **hepatálgisch**, aan leverkolijk lijdend; **hepatapostēma**, n. een ettergezwel in de lever; **hepatemphráxis**, f. leververstopping; **hepatĭcus**, m. een leverlijder; **hepatĭca**, f. leverkruid; **hepatĭca**, pl. of **hepatische middelen**, middelen tegen leverziekten; **hepatiséren**, in eene leverachtige massa veranderen; **hepatisātie**, f. verandering (der longbestanddeelen) in eene naar lever gelijkende massa; **hepatisch gas** of **hepatische lucht**, zwavelleverlucht, zwavellucht, zwavelwaterstofgas, eene naar vuile eijeren riekende, tot de inademing geheel ongeschikte, ontbrandbare luchtsoort; **hepatiet**, m. een leversteen; **hepatītis**, f. de leverontsteking; **hepatocēle**, f. leverbreuk; **hepatocýstisch**, lever en galblaas betreffende; **hepatographīe**, f. de leverbeschrijving; **hepatolithiăsis**, f. het ontstaan van galsteenen in de lever; **hepatologīe**, f. de leer van de lever, leverkunde; **hepatóncus**, m. een levergezwel; **hepatophthóë**, f. de levertering; **hepatoscopīe**, f. de leverbeschouwing; **hepatotomīe**, f. de leverontleding.

Hephæstos, m. gr. (*Hēphaistos*), Myth., de god des vuurs, bij de Romeinen **Vulcanus** (z. a.).

Hephthemimĕris, f. gr. (v. *hepta*, zeven, *hemi*, half, en *méros*, deel), Poet., van zeven helften of van vierdehalf voet; inz. de cæsuur, die in den hexameter na vierdehalf voet of in den vierden voet valt.

Heptachórd, m. gr. (v. *hepta*, zeven), Muz., de zevensnarige lier der Ouden; de toonladder of het muzikaal stelsel van 7 toonen, ook z.v.a. **septime**; **heptaëmĕron**, n. het zevendaagsch werk, de zevendaagsche scheppingstijd; **heptaēdron**, n. een zevenvlak; **heptagoon**, m. een zevenhoek; **heptagonaal getallen**, zevenhoekige getallen (1, 7, 18, 34, 55, 81 enz); **heptaméter**, m. een zevenvoetig vers; **heptandrĭa**, zevenhelmigen, planten met 7 vrije meeldraden in eene tweeslachtige bloem; de 7de klasse in het stelsel v. L.; **heptanémisch**, met 7 voelsprieten; **heptangulair**, zevenhoekig: **heptaphýllisch**, zevenbladerig; **heptárchen**, pl., zevenheerschers; **heptarchīe**, f. de regering van 7 mannen; **heptarrénisch**, met 7 meeldraden; **heptateuchos**, m. de zeven eerste boeken v. h. O. T.; **heptatómisch**, in 7 deelen gedeeld.

Hēra of **Hēre**, f. gr. Myth., de godenkoningin, bij de Romeinen **Juno** (z. a.).

Heracles, z. **Hercules**; **Heraclīden**, pl. gr., afstammelingen van Hercules.

Heraclĭtus, **heraclieten**, z. **Democritus**; **heraclítisch**, donker, treurig.

Heraldiek, f. (d. i. eig. de kunst des **herauts** (z. a.), als wapenkundig opzigter bij tournooijen enz.), de wapenkunde, wapenleer; **heraldĭcus**, m. een wapenkundige, kenner en leeraar der wapenkunde; **heráldisch**, wapenkundig, tot de wapenkunst behoorende.

Heraut, m. (celt. *herod*, mid. lat. *heraldus*, fr. *herault*; v. h. oudd. *haren*, roepen), een plegtig verkondiger of uitroeper; krijgs- of wapenbode, krijgsgezant.

herba, f. lat., gras, kruid; **herbaal**, nw lat., kruiden betreffende; **herbácisch**, grasachtig, grasgroen; **herbarĭum**, n. een kruiden- of plantenboek, eene verzameling van gedroogde planten: *herbarĭum vivum*, n. een levend of natuurlijk kruidenboek; **herbivórisch**, kruidenetend; **herbariséren**, **herboriséren** en *herbătim* **gaan**, barb. lat., kruiden zoeken en verzamelen (botaniseren), **herborisātie**, f. het planten- of kruidenlezen, kruidenzamelen; **herbarist** of **herborist**, m. een kruid- of plantenkenner, kruidenzoeker, kruidenhandelaar.

Hercotectoniek, f. gr. (v. *hérkos*, perk, omtuining), de kunst v. bevestigen en versterken.

herculănische oudheden, oudheden, die sedert de eerste helft der vorige eeuw tot op onzen tijd zijn opgedolven uit de stad Herculanĕum, die in het jaar 79 na Chr. door eene uitbarsting van den Vesuvius onder de lava werd begraven.

Hercŭles, lat. of **Heraclēs**, gr. m. Myth., de zoon van Jupiter en Alcmēne, de grootste en beroemdste onder alle gr. heroën of vergode helden; hij maakte zich bovenal vermaard door het volbrengen van **12** uiterst moeijelijke daden, gew. de **werken van Hercules geheeten**; de **zuilen** of **pilaren van Hercules**, de straat van Gibraltar, aan welker beide zijden Hercules twee zuilen (de bergen Calpe en Abўla) als grenssteenen en gedenkteekens zijner togtēn naar het westen plaatste; **Hercules-kever**, de grootste, 13 ned. dm. lange kever, in Z. Amerika; **hercúlisch**, tot Hercules behoorende; heldhaftig, groote kracht en moed vereischende, uiterst moeijelijk; *herculĕus morbus* of *heraclēus morbus*, de vallende ziekte (wegens hare uiterst moeijelijke genezing dus geheeten).

Hercynĭa, f. de Hartz, het Hartzgebergte; **Hercynio-karpatisch gebergte**, de bergen tusschen den Donau, Rijn en Dnieper.

heres of *haeres*, m. lat., de erfgenaam; *heres ab intestāto*, *legitĭmus*, een erfgenaam zonder testament, natuurlijke, naaste erfgenaam volgens wettelijke opvolging; *h. ex asse of universālis*, eenige

erfgenaam; *h. necessarĭus*, noodzakelijk of lijferfgenaam; *h. praecipiens*, een bevoordeeld, vooruitkrijgend erfgenaam; *h. substitūtus*, een plaatsvervangend erfgenaam; *h. testamentarius* of *institūtus*, een erfgenaam door testament; *heredipĕta*, m. die om eene erfmaking aanzoek doet, een legaat aftroggelt; **hereditair**, erfelijk; **hereditett** (*hereditas*), f. de erfenis, het erfregt; *hereditas fideicommissarĭa*, het aanvertrouwde erfgoed; *h. futūra*, de toekomstige erfenis; *h. jacens*, de liggende, onaanvaarde erfenis; *h. pactitĭa*, bedongen erfmaking.

Heresie, z. **hæresie.**

Herisson, m. fr. (spr. *heriesóng*), de egel; de spaansche of vriesche ruiter, een met spitse tanden of stekels voorziene slagboom voor poorten en bruggen; het kroonrad in uurwerken; *à la hérisson*, met steil opstaande haren.

Hermæon, z. ond. **Hermes.**

Herman, oudd. (*Heriman*), mansn.: de krijgsman, dappere.

Hermandad, f. sp. (v. *hermáno* = lat. *germānus*, broeder), broederschap; *santa hermandad*, eig. de heilige broederschap; eene rijdende policiewacht tot veiligheid der openbare wegen.

Hermaphrodītus, m. gr. Myth., de zoon van Hermes en Aphroditē; toen hij zich eens baadde en de bronnymph Salmăcis, die hem had beloerd, hem vergeefs omvatte en om wederliefde smeekte, werden beider ligchamen op hare bede zoodanig verbonden, dat er een dubbelwezen, half man, half vrouw, uit ontstond; v. daar beteekent **hermaphrodiet**, iemand, die de beide geslachten schijnt te hebben (doch eig. slechts eene uiterlijke misvorming der teeldeelen heeft); ook Bot., eene bloem, voorzien van meeldraadje en stamper; **hermaphroditisch**, tweeslachtig; **hermaphroditismus**, n. de toestand van een' hermaphrodiet, de vorming daarvan.

Hermelijn, n. (oudd. *harmin*, fr. *hermine*; mid. lat. *hermellīna*, ook *pellis arminĭa*, naar het landschap Armenië in Azië, door welke men weleer dit pelswerk kreeg), de noordsche witte wezel (*mustela erminea*); ook het pelswerk daarvan.

Hermelinde, f. vrouwenn.: de door zachtmoedigheid verhevene.

Hermen, z. ond. **Hermes.**

Hermeneutiek, f. gr. (v. *hermeneúein*, uitleggen, verklaren), de uitlegkunde, de kunst van verklaring, inz. der bijbelsche schriften; **hermeneutisch**, uitleggend, verklarend, naar uitlegkundige beginselen.

Hermes of **Hermeias**, m. gr., eig. de ondersteuner, gr. naam v. **Mercurius** (z. a.); **Hermæon**, n. (gr. *hérmaion*), een vond, eene gevondene zaak, die men vroeger als een geschenk van Hermes beschouwde; **hermen**, pl., standbeelden van Mercurius, vierhoekige, naar beneden smaller toeloopende beeldzuilen zonder voeten en armen, die de Grieken aan de deuren, der tempels en huizen, aan kruiswegen enz. plagten te plaatsen; **Hermes Trismegístus**, gr. naam van een myth. wezen, een egyptisch wijsgeer, die voor den vader der alchymie (hermetische wijsbegeerte) wordt gehouden; van daar **hermetiek**, z. v. a. **alchymie**; men schrijft hem ook de heilige schriften der Egyptenaars toe, die daarom **hermetische schriften** heeten; **hermetĭcus**, m. een goudmaker; **hermétisch**, z. v. a. **chemisch**; **hermétisch gesloten** of **gesigilleerd** wordt van een vat. b. v. eene barometerbuis gezegd, wanneer het met zijne eigene stof door middel v. h. vuur gesloten is, dus: luchtdigt gesloten, weltoegemaakt; **hermetische keten**, de rij van wijze mannen, in welke de wijsheid van Hermes Trismegistus verondersteld werd door overlevering voortgeplant te zijn; **hermoglýpt**, m. iemand, die hermen maakt; in 't alg. een beeldhouwer, beeldsnijder; **hermoglyphiek**, f. de beeldhouwkunst; **hermoglýphisch**, beeldhouwkunstig.

Hermesiānen, pl., de aanhangers van Dr. Hermes in het groothertogdom Nederrijn, ter zake van de gemengde huwelijken.

Hermīna of **Herminĭa**, vrouwenn. (v. Herman?), de krachtige.

Hermitage, m. fr. (spr. *ermitáazj'*), z. v. a. **eremitage**; een fijne, krachtige fr. roode en witte wijn, die langs de Rhône wast.

Hermōde, noord. Myth., een zoon van Odin, de bode der goden.

Hermoglyph enz., z. ond. **Hermes.**

Hernhutters, pl., z. v. a. **boheemsche** of **moravische broeders** (z. a.); de christelijke broedergemeente draagt dezen naam naar het dorp Herrnhut in de Saksische Opperlausitz, van waar zij oorspronkelijk is.

Hernĭa; f. lat. Med., eene breuk, darmbreuk, het uittreden v. een ingewand uit zijne holte; *hernĭa carnōsa*, eene vleeschbreuk; *hernĭa cerĕbri*, uitzakking der hersens door eene schedelwond; *h. crurālis* of *femorālis*, dijbreuk; *h. diaphragmatĭca*, eene breuk door h. middelrif; *h. dorsālis*, breuk door de ruggespieren; *h. inguinālis*, liesbreuk; *h. intestinālis*, darmbreuk; *h. ischiadĭca*, breuk door de insnede van het stuitbeen; *h. omentālis*, netbreuk; *h. scrotālis*, balzakbreuk; *h. umbilicālis*, navelbreuk; *h. utĕri*, doorzakking der baarmoeder, moederbreuk; *h. vaginālis*, breuk in de moederscheede; *h. varicōsa*, eene krampaderbreuk; *h. ventrālis*, buikbreuk; *h. ven-*

tricŭli, maagbreuk; *h. vesĭcae*, breuk der pisblaas; *hernicus* (lat. *herniōsus*), gebroken, met eene breuk behebt; **herniotoom**, m. een breuksnijder; ook het werktuig tot het breuksnijden; **herniotomīe**, f. de breuksnijkunst, het breuksnijden, de leer daarvan; ook de breuksnede.

Hero, eene priesteres v. Venus, de minnares v. Leander, die, om haar te bezoeken, elken nacht over den Hellespont zwom, waarbij hem eene fakkel op den toren aan den oever tot wegwijzer diende. Toen hij op een' dier togten bezweken en zijn lijk aan den voet des torens geworpen was, stortte Hero zich wanhopig in den vloed en stierf, terwijl zij den beminde omklemd hield.

Heroën, **heroïde** enz., z. ond. **heros**.

Heronsbol en **heronsfontein**, zekere fonteinen in 't klein, die door de drukking van zaamgeperste lucht werken, het eerst door Heron v. Alexandrië uitgevonden en beschreven.

Heros, m. gr., pl. **herōën**, halfgoden, vergode helden der Oudheid, b. v. Hercules, Castor en Pollux, Theseus enz.; oneig. mannen, die door dapperheid, moed enz., ook door uitstekende geestvermogens of bekwaamheden, uitblinken; **herōïsch**, heldhaftig, moedig, hooghartig, verheven, grootsch; de **heroïsche tijden**, de heldentijd of -eeuw inz. der oude Grieken tijdens den trojaanschen oorlog en vroeger; **heroïsche middelen**, gewaagde middelen, met gevaar verbondene of zeer krachtig werkende artsenijen; gem. paardendrank; **heroïsche poëzij**, het heldendicht, z. v. a. **epische poëzij**, z. **epos**; **heroïsch vers**, de versmaat v. h. heldendicht, de dactylische hexameter; **heroïsmus**, m. de heldenmoed, heldengeest, heldhaftigheid; **heroïdes** of **heroíden**, pl., heldenbrieven, gedichten in den vorm v. een' brief, waarin helden of heldinnen der Oudheid hunne gewaarwordingen mededeelen, b. v. de heroíden van Ovidĭus; **heroīne**, f. eene heldin, halfgodin, heldhaftige vrouw; **heroōn**, n. een tempel ter eere v. halfgoden; **herotheísmus**, **n.** de vergoding der helden.

Herostrătus, m. een eerzuchtig dweeper, die zijnen naam door het verbranden v. d. beroemden tempel v. Diana te Ephĕse zocht te vereeuwigen; van daar worden zijne dwaze navolgers **herostráten** genoemd.

Herpes, f. gr. (*hérpēs*, v. *hérpein*, kruipen, sluipen, zich allengs verspreiden), Med., de vlecht, haarworm, ringworm, **herpéstisch**, zich uitbreidend, om zich vretend; **herpétisch**, vlechtachtig, haarwormachtig; **herpetographīe**, f. de beschrijving der vlechten; **herpetologīe**, f. de natuurbeschrijving der kruipende dieren of in 't algemeen der kraakbeendieren; **herpetoloog**, m. wie zich daarmede bezig houdt; **herpographīe**, f. de kruipende, lage schrijfwijs.

Herse, f. fr. Med., de valdeur, valpoort, stormegge.

Hersilĭa, f. lat., vrouwenn.: de krijgsgodin.

Hertha, f. (goth. *airtha*, oudd. *erda*, aarde), oudd. Myth., de aarde, als scheppende en onderhoudende godin.

hesiteren, z. **hæsitéren**.

Hespĕrus, m. gr. (*hésperos*), de avond; het westen; de avondster, de planeet Venus; **Hesperĭë**, n. (*Hesperĭa*, f.), het avondland: Italië, ook Spanje; **hesperíden**, pl. gr. Myth., goddelijke nymphen, dochters v. d. nacht, die aan 's aardbols westelijken rand eenen tuin met gouden appelen bewoonden, bewaakt door een' vreeselijken draak, dien Hercules doodde om de appelen aan Erystheus te brengen.

Hestĭa, f. gr. (*hestía*, d. i. de haard), Myth., z. v. a. de rom. **Vesta** (z. a.).

Hesychásten of **hesychiásten**, pl. gr. (v. *hēsychos*, rustig), eig. rustenden, stilzittenden, eene dweepende secte onder de monniken op den berg Athos in de 14de eeuw.

Hetæra, f. gr. (*hetaíra*, d. i. eig. vriendin, v. *hetāīros*, makker, vriend), eene vertrouwde, geliefde; boeleerster, hoer; **hetærīe**, f. d. i. deelgenootschap, eene staatk. verbindtenis der nieuwe Grieken; **hetæristen**, pl., verbondenen, medeleden der gr. vereeniging tegen de Turken.

heterocárpisch, gr. (v. *hetĕros*, *a*, *on*, de of het andere, anders gestelde), Bot., met ongelijke vruchten of zaden; **heteroclĭta**, pl. Gram., onregelmatig verbogen woorden; **heteraclítisch**, onregelmatig verbogen, v. d. regel afwijkend; vreemd, wonderlijk; **heterocranīe**, f. de scheele hoofdpijn; **heterodóx**, vreemd- of dwaalleerig, v. het heerschend leerbegrip in de godsdienst afwijkende, onregtzinnig, andersgeloovend, vrijdenkend; het tegengest. v. orthodox; **heterodoxīe**, f. de onregtzinnigheid, de dwaalleer, afwijking v. de kerkleer; **heterodroom**, m. een drukhefboom (waarbij het steunpunt tusschen de magt en den last is, b. v. eene schaar); **heterodynámisch**, vreemdkrachtig; **heterogeen**, ongelijksoortig, vreemdaardig, niet bij elkander passend; het tegengest. v. homogeen; **heterogeniteit**, f. de vreemd- of ongelijksoortigheid, afwijkende gesteldheid of geaardheid; **heterograaph**, m. die van de aangenomen spelling of schrijfwijze afwijkt, nieuwigheden in de spelling voorstaat; **heterográphisch**, ongewoon of vreemd geschreven; **heterolalīe**, f. het onjuist spreken, verspreken; **heteromórphisch**, anders of verschillend v. gedaante; **heteronomīe**, f. vreemde wetgeving, het tegengest. v. heautonomie; **heterophýllisch**, ongelijkbladerig; **heteroptiek**, f. valsche schijn, misleiding,

dwaling; **heterorrhýthmisch**, ongelijk afgemeten, van onregelmatigen gang, b. v. heterorrhythmische pols, een gedurig afwisselende polsslag; **heterorrhýthmus**, m. een nog jong schijnend bejaard mensch, of een oud schijnend jong mensch; **heteroscĭi**, pl. Geogr., éénschaduwigen, bewoners der gematigde luchtstreken, die hunne middagschaduw altijd slechts naar eene zijde, het noorden of het zuiden, werpen; **heterotómisch**, Bot., ongelijk gekerfd; **heterousiānen**, pl., **aëtiānen**, aanhangers v. Aëtius, die Chr. als van verschillend wezen met den Vader beschouwde; **heterozetēse**, f. eene strikvraag; **heterýlisch**, eene vreemde zelfstandigheid bevattende.

Hetman of **ataman**, m. (v. h. oudd *het*, hoofd), de aanvoerder, veldheer eener kozakkenhorde; **hetman wielki**, groothetman, de opperveldheer v. h. gansche poolsche leger sedert 1581; **hetman polny**, veldhetman, zijn plaatsvervanger (de 2 laatste posten zijn sedert 1792 opgeheven).

hettematisch, gr., gering in zijne soort.

Heu, n. fr. Mar., hulk, die 300 tonnen laadt, gaffelmast; trekschuit.

heúreka. gr. (v. *heuriskein*, vinden), ik heb 't gevonden! **heuristiek**, f. de uitvindingskunst; **heurístisch**, vindingrijk; **heuristische methode**, f. de ontwikkelende leerwijs, die den leerling de waarheden of leerstellingen zelf leert vinden.

heureusement, fr. (spr. *eureuz'mång*), gelukkigerwijs, bij geluk.

Hexachórde, f. gr. (v. *hex*, zes), Muz., z. v. a. **sexte**; ook een zessnarig speeltuig; **hexaëdron**, n. het zesvlak of de teerling, cubus; **hexaëmĕron**, n. een zesdaagsch werk; de zesdaagsche schepping; **hexagoon**, m. een zeshoek; **hexagonaal-getallen**, zeshoekige getallen (1, 6, 15, 28, 45, 66 enz.); **hexagrám**, n. eene zeslijnige figuur; **hexagynĭa**, pl., zesstijligen, planten met 6 stampertjes; **hexamĕter**, m. een zesvoetig vers, inz. het dactylisch vers v. de epische dichtsoort (het schema daarvan is — ⏑⏑ /— ⏑⏑ /—// ⏑⏑ /— ⏑ ⏑/— ⏓); **hexandrĭa**, pl., zeshelmigen, planten, wier bloemen zes meeldraden hebben; **hexándrisch**, met 6 meeldraden voorzien; **hexangulair**, gr.-lat., zeshoekig; **hexapetálisch**, met 6 bloembladeren; **hexaphýllisch**, zesbladerig; **hexăpla**, f. de bijbel in 6 talen; **hexaptĕra**, pl., zesvleugeligen, zesvleugelige insecten; **hexaptŏton**, n. een woord, dat al de 6 naamvallen heeft; **hexárch**, m. een zesman, een v. zes gemeenschappelijk heerschenden; **hexastĭchon**, n. een zesregelig gedicht; **hexastýlon**, n. eene zaal, een portaal van 6 zuilen.

Hexis, f. gr. (v. *échein*, hebben, zich verhouden), Med., de blijvende gesteldheid, de gewone bevinding v. h. ligchaam.

Hiātus, m. lat., eig. het gapen, opsperren v. d. mond; Gram., de wanklank, door het opeenstuiten v. twee klinkletters voortgebragt; in 't algemeen eene gaping, een gebrek aan zamenhang, sprong.

Hibernĭa, f. de lat. naam voor Ierland; **hibernicismus**, m. een iersch spraakeigen.

Hibiscus, m. lat. (gr. *hibiskos*), Bot., witte heemst, een pronkgewas.

Hibrĭda of **hybrĭda**, m. en f. lat. (v. h. gr. *hybris*, overmoed), of **hibridisch schepsel**, een wezen, dat v. twee verschillende soorten afstamt, een bastaard, b. v. de muilezel; bij de Rom. ook iemand, die uit een' inboorling en eene vreemde of uit een' vrije en eene slavin was gesproten; *vox hibrida* of **hibridisch woord**, een mengelwoord, een woord uit twee talen zamen gesteld, b. v. bigamie, lat.-gr., luchtballon, ned. fr. enz.

hic haeret aqua, lat., hier stuit het water, d. i. hier ontstaat de zwarigheid, hier ligt de knoop.

Hicksites, pl., naam der kwakers in Philadelphia, die zich in 1840 van hunne geloofsgenooten hebben afgezonderd.

Hidalgo, z. **fidalgo**.

Hide, n. eng. (spr. *haid*), eene eng. landmaat, eene hoeve, = 36 morgen; **hidage** (spr. *haididzj*), het ploeggeld, hoefgeld.

hideux, fr. (spr. *hideu*), afschuwelijk, zeer leelijk, afzigtig.

Hidrōa, **hidrōta**, pl. gr. (v. *hidrōs*, zweet), Med., zweet- of hittepuistjes; **hidrocritĭca**, pl., kenteekenen, v. h. zweeten afgeleid; **hidronūsos**, f. zweetziekte; **hidroplanĭe**, f. de ontlasting v. h. zweet door onregelmatige wegen; **hidropoëtĭca**, pl., zweetdrijvende middelen; **hidropўra**, f. zweetkoorts; **hidrōsis**, f. het zweeten; **hidrotĭcon** of **hidrotĭcum**, n. een zweetmiddel; **hidrōtisch**, zweetdrijvend.

Hierárch, m. gr. (v. *hierós*, heilig), een aanhanger der priesterheerschappij; de aartspriester, het geestelijk opperhoofd in de gr. kerk; **hierarchĭe**, f. de priesterheerschappij, het kerkbewind; ook de rangorde der elkander ondergeschikte geestelijke magten, kerkelijke regeringsvorm, kerkregeling; **hierárchisch**, tot de priesterheerschappij behoorende; **hierátisch schrift** der oude Egyptenaars, priesterlijk letterschrift, in tegenst. met het **demotische** (z. a.); **hiërocraat**, n. een priestervorst, kerkvoogd; **hiërocratĭe**, f. de priesterheerschappij, kerkelijke regeringsvorm; **hierodūlen**, pl., bij de Grieken de manuel. en vrouwel. slaven of bedienden, aan de dienst eener godheid gewijd, tempeldienaars en -dienaressen; ook kerkbeambten v. lager' rang in de gr. kerk; **hiëroglýphen**, pl., beeldschrift, de heilige, zinnebeeldige letters der oude Egyptenaren, waaronder vele afbeeldingen van menschen, vogels, planten en gereedschap-

pen voorkomen; ook herinneringsteekens; **hiëroglýphisch**, zinnebeeldig, in geheimschrift vervat, geheimvol, raadselachtig en verborgen, donker; een geheim herinnerend; *hiëroglyphicae notae*, pl., de strepen of lijnen, door de spierwerking op de binnen-oppervlakte der handen voortgebragt, en waaruit het bijgeloof de toekomende gebeurtenissen wil voorspellen; **hiëroglyphiek**, f. de zinnebeeldkunde, geheimschrijfkunst, beeldspraak; **hiërográmma**, n. een heilig schrift, het geheime priesterschrift; **hiërogrammátisch**, het gewijde priesterschrift betreffende, daartoe behoorende; **hiërogrammáten**, pl., de egyptische priesters, belast met het vervaardigen der hiëroglyphen; **hiërograaph**, m. een beschrijver v. heilige dingen; **hiërographīe**, f. het heilig geheimschrift; ook beschrijving en verklaring v. heilige gebruiken, geschriften en dgl.; **hiërologīe**, f. de beschrijving v. geestelijke dingen; ook geestelijke verrigting, b. v. de prediking, inzegening enz.; **hiëromantīe**, f. voorspelling uit de offers; **Hiërońymus**, mansn.: die een' heiligen naam heeft, de heilige; **hiëronymieten**, pl., kluizenaars van de leefwijze des h. Hiëronymus, in Spanje en Italië; **hiërophánt**, m. in 't algemeen een uitlegger of leeraar der godsdienst-gebruiken bij de Grieken en Egyptenaren; inz. de opperpriester v. Ceres en bestuurder der eleusinische mysteriën; **hiërophylacĭum**, n., z. v. a. **sacristie** (z. a.); **hiëropÿr**, n. Med., de gordelroos; **hiëroscopīe**, f. beschouwing der offerdieren en verklaring daarvan; heilige waarzeggerij; **hiërotheek**, f. eene bewaarplaats voor heiligdommen in de r. k. kerk, z. **monstrántie**; **hierothéten**, pl., regelaars of invoerders v. heilige gebruiken.

Highwaymen, pl. eng (spr. *háiweemen*), eig. hoog- of straatwegmannen, d. i. struikroovers te paard in Engeland.

Hilarĭën, pl. lat. (*hilaria*, v. *hilaris, e*, gr. *hilarós*, vrolijk), vreugdefeesten, jubelfeesten; **Hilarĭus**, m. en **Hilarĭa**, f. mans- en vrouwenn.: de blijde, vrolijke; **hilariteit**, f. de vrolijkheid, opgeruimdheid; **hilarodīe**, f. gr., een vreugdezang; **hilarotragœdīe**, f. gr., een blij- en treurspel, een gemengd stuk.

Hildebrandismus, n. de Hildebrands-heerschappij, of het gansche pauselijke stelsel der priesterheerschappij sedert Gregorius VII, die vroeger Hildebrand heette.

Hildegard en **Hildemond**, f. oudd. vrouwenn. (v. *hilta*, d. i. strijd, gevecht): de strijdbeschermster.

Himantōma, n. en **himantōsis**, f. gr. Med., de verlenging v. h. lelletje in de keel.

Himatĭon, n. gr., het witte gewaad der grieksche vrouwen.

Hin, n. hebr. inhoudsmaat. = 12 log.

hinc illae lacrýmae, lat. sprw., eig. van daar die tranen! daar zit de knoop, daar wringt de schoen!

hinc inde, lat., van hier en van daar, inz. Jur., van de eene en van de andere zijde of partij.

Hindoes of **Gentoos**, Indiërs, de oorspr. bewoners v. O. Indië.

Hiob, m. hebr. mansn., z. **Job**.

Hippagréten, pl. gr. (*hippagrétai*, v. *hippos*, paard), bij de Lacedæmoniërs: aanvoerders der 300, als lijfwacht v. den koning, uitgekozen hoplieden; **hippárch**, m. bevelhebber der ruiterij; **hipparchīe**, f. diens ambt; ook eene ruiterafdeeling; **hippelaph**, m. een paardhert; **hippiáden**, pl., standbeelden v. vrouwen te paard; **hippiárch**, m. een paardentemmer, stalmeester; **hippiāter**, m. een paardenarts; **hippiatriek**, f. de paardenartsenijkunde; **hippobósk**, m. eene paardevlieg; **hippocámp**, m. een fabelachtig zeepaard; *hippocámpi pes*, de zeepaardvoet of ammonshoorn; Anat., een gedeelte der hersenen, dat met den voet eens zeediers overeenkomst heeft; **hippocŏmus**, m. een paardenoppasser; **hippocrēne**, f. de muzenbron, dichterenbron, eene beroemde bron op den berg Helicon in Bœotië, welker water, dat de dichterlijke geestvervoering schonk, door den hoefslag v. Pegăsus, het gevleugeld muzenpaard, was ontstaan; **hippodrŏmos**, m. het paardrennen; de renbaan; **hippogrýph**, m. een fabelachtig gevleugeld paard; **hippolith**, m. de paardensteen; **hippoloog**, m. een paardenkenner; **hippologīe**, f. de paardenkunde of -leer; **Hippolytus**, m. gr. Myth., zoon v. Theseus, het voorwerp v. de liefdedrift zijner schoonmoeder Phædra, en offer van zijne deugd; **hippomachīe**, f. gevecht te paard; **hippomanīe**, f. paardenzucht, overdrevene liefhebberij voor paarden; **hippomantīe**, f. het waarzeggen uit het paardengehinnik; **hippomólg**, m. een paardenmelker, drinker v. paardemelk; **hippopathologīe**, f. de leer der paardeziekten; **hippopēra**, f. een paardenvalies, ruiter-mantelzak; **hippophaag**, m. een paardevleescheter; **hippopóde**, m. een paardevoeter; **hippopotămos**, m. het rivierpaard, nijlpaard in de stroomen van Afrika; **hippotomīe**, f. de paardenontleding; **hippotrophīe**, f. de paardenverpleging, paardenteelt.

Hippocras, l. **hypocras** (z. a.).

Hippocratĭci, pl., artsen, die den beroemden gr. arts Hippocrătes tot voorbeeld nemen en inz. de ervaring als grondslag v. hun weten erkennen; **hippocrátisch gezigt**, lat. *facies Hippocratica*, f. het eigenaardig veranderd gelaat v. een' stervende.

Hippocrene, **hippolith**, **hippoloog**, enz. — **hippomólg** enz., z. ond. **hipparch**.

Hipponactéïsch vers, naar zijnen uitvinder den gr. hekeldichter Hippŏnax, z. v. a. **choliambus** (z. a.).

Hippopathologie enz. — **hippotrophie**, z. ond. **hipparch.**

Hippuriet, m. gr. N. H., versteend cylindervormig ' schelpdier; paardestaartsteen; **hippurīcum-zuur**, Chem., een bijzonder zuur, in de pis der grasetende dieren ontdekt.

Hippus, m. gr. (*hippos*), Med., het trillen van den regenboog van het oog.

hircipédisch, nw lat. v. h. lat. *hircus*, bok), met bokkevoeten; **hircísmus**, m. de boksreuk; **hircisch**, bokachtig, stinkend als een bok; **hircositeit**, f. de bokachtigheid, boksreuk; **hirculātie**, f. de overgeilheid van den wijnstok, wanneer hij slechts zijne ranken voedt.

Hirsutīa, f. lat. (van *hirsūtus*, ruig, borstelig), ruigheid, borsteligheid; **hirticaudisch**, nw lat., ruigstaartig; **hirticól lisch**, ruighalzig; **hirticórnisch**, met ruige voelsprieten; **hirtiflōrisch**, met ruige bloemen; **hirtimánisch**, ruighandig; **hirtipédisch**, ruigvoetig.

Hirundinacéën, pl. nw lat. (v. h. lat. *hirúndo*, zwaluw), N. H., de zwaluwsoorten.

Hiskīa, hebr. mansn., eig. Chiskijah, des Heeren sterkte.

Hispanīa, n. lat., z. v. a. Spanje; **hispanísmus**, m. een spaansch taaleigen.

Histiodromīe, f. gr. (v. *histíon*, weefsel, zeil), de scheepvaartkunst, zeilkunst, de kunst om de zeilen te draaijen.

histoire, enz., z. ond. **historie.**

Histologīe, f. gr. (v. *histós*, weefgetouw, weefsel), de leer der weefsels v. h. dierlijk en menschelijk ligchaam; **histographīe**, f. beschrijving dier weefsels in den ontwikkelden staat; **histogenīe**, f. de regelmatige ontwikkeling daarvan in de verschillende levensperken; **histonomīe**, f. de leer van de oorzaken en wetten dier ontwikkeling; **histotomīe**, f. de ontleding van het organisch weefsel.

Histórie, f. lat. (*historía*, gr. *historía*; fr. *histoire*), de geschiedenis, geschiedkunde; gebeurtenis; **historieschilder**, die onderwerpen uit de geschiedenis schildert; *histoire scandaleuse*, f. (spr. *iestoáar' skangdaleuz'*), z. *chronique scand.*; **historiétte**, f. fr., eene kleine geschiedenis, een verhaaltje, vertelseltje, historietje; **historiek**, f. de geschiedkunst; **historīcus**, m. geschiedkundige; **historiéren**, in de beeldende kunsten: in de voorstelling streng getrouw aan de geschiedenis blijven; **historiograaph**, m. geschied-, geschichtschrijver; **historiographīe**, f. de geschiedbeschrijving; **historiomathīe**, f. het aanleeren der geschiedenis; **histórisch**, volgens de geschiedenis, tot haar behoorende, geschiedkundig; **historisch tafereel** of **schilderij**, zulk een, waarvan het voorwerp een bepaald voorbeeld uit de geschiedenis of de overlevering is.

Histriōnen, pl. lat. (*histriōnes*, v. h. sing. *histrīo*), bij de oude Romeinen: tooneelspelers; kluchtspelers; grappenmakers, narren; goochelaars.

Hivernage, f. fr. (spr. *iewernáazj'*), de overwintering der schepen.

Hoazin, m. N. H., de gekroonde fasant in Amerika.

Hobbísmus, n. het wijsgeerig stelsel van den Engelschman Thomas Hobbe in het begin der 17de eeuw; **hobbíst**, **hobbesiaan**, m. een aanhanger van dat stelsel.

Hobblers, pl. eng. (eig. knoeijers, kladders), kustruiters tegen den sluikhandel.

Hobo, z. **hautbois.**

hoc anno of *hujus anni*, lat., afgekort *h. a.*, in dit jaar, dezes jaars; *hoc est*, afgekort *h. e.*, dat is, dat beduidt, dat wil zeggen; *h. l.* afgek. voor *hoc loco*, aan deze plaats, en *hujus loci*, dezer plaats; *h. m.* afgek. voor *hoc mense*, in deze maand of *hujus mensis*, dezer maand; *hoc sensu*, afgek. *h. s.*, in dezen zin; *hoc tempŏre*, afgek. *h. t.*, in dezen tijd, tegenwoordig.

Hochepot, m. fr. (spr. *hosj'pó*), klein gehakt gestoofd vleesch met rapen, kastanjes enz., hutspot.

Hock, n. (fr. *hoc*, eng. *hoca*), een kaartspel, het hokspel.

Hocko of **curasso**, m. een groote, naar den kalkoenschen haan gelijkende vogel van Zuid-Amerika.

Hocus-pocus of **hokus pokus**, n. (misschien verbastering van de door goochelaars misbruikte woorden *hoc est corpus*, die in de r. k. kerk bij het inzegenen der hostie worden uitgesproken), goochelarij, goochelspel, oogmisleiding.

Hodegēsis of **hodegetiek**, f. gr. (v. *hodegēīn*), den weg wijzen), de wegwijzing, aanleiding tot studeren en leven op de hoogescholen; **hodegeet**, m. een wegwijzer, leidsman; **hodegētisch**, aanleidend, inleidend tot voorlezingen.

hodie mihi, *cras tibi!* lat., heden mij, morgen u; van daag is het mijne beurt, morgen zal het de uwe zijn.

Hoditologīe, f. gr. (v. *hoditēs*, reiziger), de reiskunde, leer van het reizen.

Hodométer, m. gr. (v. *hodós*, weg), eene wegmaat, een wegmeter, pasteller; **hodométrisch**, wegmetend, volgens den wegmeter.

Hodur, **Höder**, m. noord. Myth., een blinde, maar sterke God, die door een' worp met den mistel (z. **gui**), de onwillekeurige oorzaak werd v. Baldur's dood, en daarom zelf door den eenen nacht oud zijnden Wali werd omgebragt.

Hoed, n. eene vroegere nederl. inhoudsmaat: voor steenkolen = **11,7268** ned. mud, voor kalk = **9,712** mud; **hoeden en mutsen**, naam van twee Zweedsche hofpartijen in de 18de eeuw; **hoedjestin**,

indisch tin, dat als vierzijdige afgeknotte pyramiden, van onderen met een' uitstekenden rand, in den handel komt.

Hoekschen en kabeljaauwschen, benaming v. twee partijschappen in de Nederlanden, omstreeks 1350 ontstaan en eerst in 1492 geëindigd.

hoezee! een ned. vreugdekreet, waarschijnlijk beteekenende hou zee!

Hoffmann's droppelen, een mengsel v. gelijke deelen alkohol en zwavelæther, dikwijls gebruikt om bezwijmde lieden weder bij te brengen (zoo geheeten naar den duitschen arts en scheikundige F. Hoffmann).

Hogshead, n. eng. (spr. *hógshed;* d. i. eig. zwijnskop), eene wijn- en biermaat, okshoofd, = 63 gallons of ruim 286 ned. kan.

Hollander, m. een phantastisch schip, dat bij de kaap de Goede hoop den zeelieden verschijnt; **hollandéren**, fr., op hollandsche wijs bereiden, inz. pennen; **hollandiséren** (*s*=*z*), hollandsche vormen en zeden geven.

Holm, m. hoogd. (ook eng., deensch en zweedsch), een klein eiland, een waard; een heuvel; eene scheepswerf.

holográphisch, gr. (v. *hólos*, geheel), eig. geheel uitgeschreven; eigenhandig geschreven, **holográphum**, n. eene eigenhandig geschrevene oorkonde, b. v. een eigenhandige laatste wil; **holocaustum**, n. gr., een brandoffer, dat geheel verbrand werd; **holometer**, z. **pantometer**; **holosērisch**, gr. geheel van zijde.

Holothuriën, pl. gr. (sing. *holothurĭon*), eene soort van naar wormen gelijkende straaldieren, die in China en Japan als lekkernij gegeten worden, en gedroogd, onder den naam v. tripang of trepang, een aanzienlijk handelsartikel voor China en Japan uitmaken.

Holotonīe, f. gr. Med., de kramp; **holotónisch**, krampachtig.

Homagĭum, n. mid. lat. (v. *homo*, man, d. i. vasal, leenman), of **hommage**, f. fr. (spr. *omáazj'*), de huldiging, leenpligt; de eed der trouw; de eerbiedige onderdanigheid, eerbied.

l'Hombre, n. fr. (spr. *longbr'*; oorspr. sp., v. *hombre*, mensch, man), het omberspel, omberen, een kaartspel, dat doorgaans gespeeld wordt tusschen 3 personen (l'hombre à trois, spr. —*troá*), ook tusschen 2 (l'hombre à deux), of 4 (l'hombre à quatre of quadrille, spr. *kattr'* of *kadrielj'*) en 5 personen (l'hombre à cinq of cinquille, spr. — *séng* of *sénkielj'*); ook de eig. speler, die tegen de andere speelt, heet **l'hombre**, de omber, ombrist.

Homērus, m. de oudste en beroemdste dichter der gr. oudheid (ook Mæonides, naar zijnen vader Mæon, geheeten), de schrijver der Ilias en Odyssea; *interdum bonus dormĭtat Homerus*, somwijlen dut ook Homerus, d. i. heeft ook H. fouten, oneig. het beste paard struikelt wel eens, dwalen is menschelijk; **homerocénto**, m. lat. (vgl. **cento**), een úit verzen van Homerus zamengelapt gedicht; **homeromástix**, m. gr., een scherp bediller van Homerus; in 't alg. een vinnig en ontijdig beoordeelaar.

Homicidĭum, n. lat., de menschenmoord, moord, doodslag; *homicidĭum casuāle*, een toevallige, onopzettelijke doodslag, manslag; *h. culpōsum*, de moord uit onachtzaamheid of verwaarloozing; *h. dolōsum*, de arglistige moord; *h. necessarĭum*, een noodzakelijke doodslag uit lijfsweer; *h. voluntarĭum*, een opzettelijke doodslag.

Homilīe, f. gr. (*homilía*, eig. zamenkomst, onderhoud), eene kanselvoordragt, eene korte preek over bijbelplaatsen, bijbelverklarende preek; **homiliarĭum**, n. eene verzameling van homiliën of preken; **homiletiek**, f. de kanselredekunst, predikkunde; **homiletĭcus**, een leeraar der kerkelijke welsprekendheid; ook een kanselredenaar; **homilētisch** wat tot predikkunde en den kansel betrekking heeft, b. v. homiletische stijl, kanselstijl; **homiletische deugden**, de deugden van den gezelligen omgang.

Hommage, z. **homagium**.

homo, lat., *homme*, fr. (spr. *omm'*), m. de mensch, man; *homo aliēni juris*, lat., wie onder andere, inz. vaderlijke magt, of als slaaf onder de magt van eenen heer staat; in tegenst. met: *h. sui juris*, een onafhankelijk, zelfstandig mensch; **homoanemoscópus**, m. een door Guericke uitgevonden werktuig, om de verandering in den dampkring aan te toonen, een weêrmannetje; *h. omnĭum horārum*, een mensch van alle uren, d. i. die zich naar alles weet te schikken; *h. trium litterārum*, een mensch v. drie letters, d. i. iron. een dief (*fur*); *homuncĭo*, *homuncŭlus*, m. een menschje, nietig, ellendig mensch, ventje; **homme d'affaires**, m. fr. (spr. *omm' dafér*), een zaakvoerder, zaakwaarnemer; hofmeester in een huis; **homme de cour** (spr. —*koer*), een hoveling; **homme de fortune**, een gelukskind, fortuinlijk mensch; **homme de lettres**, een geleerde, geletterde; **homme de main** (spr. —*méng*), een vastberaden, stout man; **homme d'epée**, een krijgsman; **homme de qualité** (spr. *ka*—), een man van stand; **homme de robe**, een regter, regtsgeleerde, getabberde; **homme d'esprit** (spr. *despri*), een man v. verstand, van geest; **homme d'etat** (spr. —*detá*), een staatsman.

homocéntrisch, gr. (v. *homós*, *ē*, *on*,

gelijk ,eenerlei), z. v. a. **concentrisch** (z.a.) **homodroom**, m. een hefboom, waarbij magt en last aan éene zijde v. h. steunpunt zijn, b. v. de vuurtang; **homogamīe**, f. de gelijktijdige ontwikkeling der organen van beide geslachten; **homogeen**, gelijkaardig, verwant, van eenerlei natuur, in ieder deel van dezelfde gesteldheid of vermenging; het tegengest. van heterogeen; **homogeniteit**, f. de gelijkaardigheid; **homográm**, n. het gelijkschrift, eenerlei, gelijksoortig letterschrift; **homologīe**, f. overeenstemming, instemming: **homoloog** of **homológisch**, overeenstemmend, gelijkluidend, gelijknamig; **homologéren**, geregtelijk goedkeuren, bekrachtigen; **homologātie**, f. de geregtelijke bevestiging van eenig stuk; geregtelijke toestemming of volmagt tot voltrekking eener handeling; **homologumĕnon**, n., pl. **homologumĕna**, algemeen voor echt gehouden schriften des N. Ts.; **homomállisch**, Bot., eenzijdig, naar eene zijde gekeerd; **homoným** of **homonýmisch**, gelijknamig; gelijkluidend (v. woorden); dubbelzinnig; **homonymīe**, f. de gelijknamigheid, de gelijke klank van woorden van verschillende beteekenis; ook dubbelzinnigheid; **homophoon** of **homophōnisch**, gelijkluidend; eenstemmig; **homophonīe**, f. de gelijke klank, overeenstemming; **homotónisch**, gelijkstemmig, zamenstemmend; Med., zich gelijkblijvend, met dezelfde kracht of spanning voortdurend.

Homœon of **homōīon**, m. gr. (*hómoios, a, on*, gelijkend), het gelijkende, gelijkvormige, de gelijkenis; **homœomerīe**, f. de gelijksoortigheid der deelen; **homœopaath**, m. degene, die zich in gelijken toestand of dezelfde stemming bevindt, gelijkgezinde; aanhanger der homœopatische methode (z. ond.); **homœopáthisch**, gelijklijdend, in denzelfden toestand zich bevindende, gelijkgezind; **homœopathīe**, f. Med., gelijklijdendheid of gelijksoortig lijden of verhouding, gelijke meening; ook z. v. a. de homœopatische geneeswijze (v. Dr. Hahnemann), bestaande in het aanwenden van zulke middelen tegen eene kwaal, die bij eenen gezonde juist die kwaal zouden te weeg brengen, b. v. purgeermiddelen tegen buikloop enz.; **homœophōra**, pl., Gram., overeenkomstig klinkende, of klankverwante woorden; **homœophonīe**, f. de klankverwantschap; ook z. v. a. **homœophoniék**, f. eene verzameling van gelijk- en bijna gelijkluidende woorden; **homœoprophĕron**, n. het aanvangen met dezelfde letters van vele achtereenvolgende woorden; **homœoptōton**, n. overeenstemming van naamvalsbuiging; **homœōsis**, f. de gelijkenis; het onderwijs door gelijkenissen; **homœoteleuta**, pl., rijmwoorden; **homœotónisch**, in klank gelijkende; **homoiusīe**, f. het naar elkander gelijken der wezens; onderscheiden van **homoiusīe**, f. de gelijkheid der wezens; **homoiusiānen**, pl., in de kerkel. geschiedenis: aanhangers van de meening, dat Jezus niet van gelijk (*homousiós*), maar slechts van gelijkvormig wezen (*homoiusios*) met God is geweest.

Homophagīe, f. gr. (*hōmophagía*), het raauwvleesch eten; **homophaag**, m. een raauwvleeseter.

Homophonie, **homotonisch**, z. ond. **homocéntrisch**.

homuncio, *homunculus*, z. ond. *homo*; **homuncionisten**, pl., aanhangers v. Photin, die Jezus voor niet meer dan mensch hielden; **homuncionieten**, pl., eene secte, die geloofde, dat alleen het ligchaam van den mensch naar Gods beeld is geschapen.

Hondsdagen, dagen van 24 julij tot 24 augustus, (bij de Grieken opora), zoo geheeten naar de hondsster of Sirius, die dan te gelijk met de zon opkomt (cosmische opgang).

honestissimus, lat., hoogst achtbare.

Hongroise, f. fr. (spr. *ongroáaz'*), een hongaarsche dans.

honnét, fr. (*honnête*, lat. *honestus, a, um*), eerlijk, regtschapen, eerbaar, welvoegelijk, bescheiden, geschikt, zedig; hoffelijk, beleefd; dienstvaardig, welwillend, goedig, billijk, zedelijk; **honnête homme**, m. (spr. *onnét omm'*), een eerlijk, regtschapen, braaf man; **honnêteté**; f. (spr. *on*—), de eerlijkheid, eerbaarheid, welvoegelijkheid, regtschapenheid; beleefdheid, hoffelijkheid; gedienstigheid.

Honneur, m. fr. (spr. *on*—, v. h. lat. *honor*), de eer; hoogachting; de **honneurs**, pl., de eerbewijzingen, b. v. de honneurs waarnemen, de behoorlijke eer bewijzen (b. v. aan zijne gasten), hen verwelkomen, onthalen, voordienen, onderhouden, begeleiden enz.; de eer der huizes ophouden; in 't kaartspel: de op elkander volgende hoogste troeven; *par honneur*, eershalve; **point d'honneur**, z. **point**.

honny soit qui mal y pense, fr. (spr. *oni soá ki mallipángs'*; het oud fr. *honny*, gehoond, beschimpt, v. *honnir*, honen, stamt v. h. duitsch hoon, hohn), gehoond, getrotseerd zij hij, die er wat kwaads van denkt! wie erg denkt, vaart erg in het hart (devies der door Eduard III van Engeland in 1350 gestichte orde v. d. blaauwen kouseband, nadat hij met die woorden den kouseband, die aan eene schoone danseres was ontvallen, had opgeraapt).

honor of *honos*, m. lat., eer, eerbetuiging; eerepost, aanzien enz.; *honos habet onus*, sprw., eer heeft last, een hooge staat brengt zijne bezwaren mede; *honōris causa*, eershalve; *in honōrem*, ter eere; *ho-*

nōres mutant mōres, sprw.. waardigheden of eereposten veranderen de gebruiken, het gedrag; andere stand, andere zeden; *honor di littĕra*, it. Merc., vereering v. d. wisselbrief, zijne aanneming tot betalen; van daar **honor-dagen**, z. v. a. **respijt-dagen** (z. a.); **acceptatio** *per honor*, aanneming der betaling (eens wissels) ter eere der trekkers, d. i. om zijn' eerlijken naam te redden; **honorarĭum**, lat., of **honoraire**, fr. n. het eereloon, de eeregift, vereering of vergoeding, schrijvers- of auteursloon, betaling der geneesheeren, leermeesters, schrijvers enz. voor hunne diensten; **honorarĭus**, lat., **honoraire**, fr. m. die slechts den titel van een ambt heeft zonder bezoldiging en zonder dienstpligten; **honorair-lid**, eerelid, lid van eer; **honoréren**, lat. (*honorāre*), eeren, hoogschatten, in eere houden; ook betalen, het eereloon geven; Mar., eene klip, eene kaap vermijden; **eenen wissel honoréren**, hem inlossen, aannemen en daarop betalen; **honorābel**, eerwaardig, eervol, eerbaar, loffelijk; aanzienlijk, deftig, prachtig; **honoránt**, m. die eenen wissel voor rekening eens anderen aanneemt; **honoraat**, m. (lat. *honorātus*), eig. een geëerde, met een' eerepost bekleede; een opperst ordesgeestelijke; **honoratiōren**, pl. (*honoratiōres*, comp. v. *honorāti*, de geëerden), de voorname of aanzienlijke personen eener plaats, menschen uit de hoogere standen; **honorātie**, f. vereering; aanneming en inlossing eens wissels; **Honorĭus** en **Honorĭa**, mans- en vrouwenn.: de eervolle, geëerde.

honteux, fr. (spr. *hongteús*; v. *la honte*, de schaamte, schande, v. h. oudd. *hone*, *honida*, schande, hoon), beschaamd, schaamachtig, verlegen, bloode; schandelijk, onbetamelijk.

Hooka, f. eene oostindische tabakspijp met zeer lang roer.

Hopletiek; f. gr. (v. *hóplon*, gereedschap, wapen), de wapen- of wapeningsleer; **hopliet**, m. een geharnast, zwaar gewapend strijder te voet; **hoplochrísma**, n. wapenzalf, waarmede men naar een oud bijgeloof de wapens bestreek, om de daarmede toegebragte wonden te heelen; **hoplomăchus**, m. een geharnast strijder; **hoplomachĭe**, f. de kamp in volle wapenrusting; **hopomochlĭon**, n. ieder heelkunstig werktuig, dat op het gansche ligchaam kan aangewend worden; **hoplotheek**, f. wapenkamer.

Hoqueton, n. fr. (spr. *hokk'tóng*), de ambtsrok der policiedienaars; een geregtsdienaar.

hora, f. lat. (ook gr. *hōra*, dat echter ook oorsp. het jaargetijde beteekende), het uur; *hora ruit*, de tijd snelt heen; *horae*, pl., zing- en biduren, uurgezangen of uurgebeden in kloosters; van daar *horas* zingen; *horae canonĭcae*, voorgeschrevene biduren, uurgebeden; *h. regulāres*, de tot afzingen bepaalde uren in kloosters enz.; **horen**, pl. gr. (*hōrai*, lat. *horae*), Myth., de tijdgodinnen, uurgeleidsters, drie godinnen der jaar- en daggetijden of der tijdwisselingen in 't algemeen, ook van orde en regelmaat, van het schoone en beminnenswaardige; zij zijn dochters van Zeus en Themis (z. a.).

Horda, ook **orta**, f. eene afdeeling turksch voetvolk, inz. bij de voormalige janitscharen.

Horde, f. tart. (mid. lat. *horda*), eene menigte nomadische tartaarsche familiën, een zwervend herdersleger; ook een vlechtwerk van teenen of rijshout.

Hordeŏlum, n. lat. (verklw. van *hordĕum*, gerst), Med., de gerstenkorrel aan het oog.

Horebieten, pl., eene partij der hussiten, zoo geheeten naar hare vergaderplaats, eenen berg in Bohemen, dien zij naar den arab. berg Horeb noemden.

Horen, pl., z. ond. *hora*.

Horismographĭe, f. gr. (v. *hóros*, grens, *horídzein*, begrenzen), de grenskunde, grensbeschrijving; **horizónt**, m. *horídzōn*, begrenzend), een begrensde omvang, gezigtskring, gezigtseinder, kim; de begrenzing, beperking. «Dat is of gaat **boven zijn' horizont**." — boven zijne bevatting, zijn begrip; **horizontaal**, waterpas; **horizontaal-projectie**, z. **projectie**; **horizontaal-balans**, de waterbalans, het waterpas, een werktuig om eene waterpas-lijn of -vlakte te meten.

Horme, f. gr. (*hormē*), de natuurlijke aandrift, het instinct; de drijfveer, beweegreden; **hormon**, n. het inwonend vermogen, de levenskracht.

Hornĭst, m. (ned. met bastaard-uitgang), een hoornblazer.

Hornpipe, f. eng. (spr. *hórnpaip*), de doedelzak, hornepijp; zekere dans.

Horodict, m. gr. (vgl. *hora*), een uurwijzer; *horodictĭcum meridionāle*, n. een werktuig om den waren in middelbaren tijd, en omgekeerd, over te brengen; **horographĭe**, f. de uurbeschrijving, de kunst om zonnewijzers te maken, z. **gnomoniek**; **horologĭum**, n. een uurwijzer, horologie; **horológen**, pl., uuruitroepers (slaven in de oudheid); **horométer**, m. een uurmeter; **horometrĭe**, f. de uurmeting, de kunst der uurindeeling; **horoscoop**, n. de uuraanwijzer of tafel der dag- en nachtlengten voor alle plaatsen en alle tijden; een uurwaarnemer, planeetlezer, voorspeller v. iemands lot uit den stand des sterrenhemels tijdens zijn geboorteuur; ook wel die voorspelling zelve: **zijn horoscoop trekken**, zich uit dien sterrestand laten waarzeggen, zijne planeet lig-

ten; **horoscopīe**, f. het waarzeggen uit den sterrestand, planeetlezen, vgl. **nativiteit.**

Horópter, m. gr. (v. *horān*, zien), het oogdoel, de gezigtslijn.

horror, m. lat.. de huivering, rilling; schrik, ontzetting, afschuw; *horror vacui*, m. Phys., de afkeer v.h. ledige, dien men eertijds der natuur toeschreef om daardoor vele verschijnselen, b. v. het opstijgen v. h. water in de pompen, te verklaren; **horreur**, f. fr. (spr. *orr*—), de ontzetting, afschuw, ijzing, het afgrijzen; de afschuwelijkheid, gruwel; **horríbel**, lat. (*horribĭlis, e*), ontzettend, afschuwelijk, ijselijk, vreeselijk, vervaarlijk; *horribile dictu*, verschrikkelijk om te zeggen; *horribile visu*, verschr. om te zien; **horrescéren** (lat. *horrescĕre*), huiveren; verfoeijen, een afgrijzen hebben; **horripilātie**, f. Med., koortsachtige huivering.

hors, fr. (spr. *hôr*), buiten; behalve, uitgenomen; *hors de la loi* (spr. —*loá*), buiten de wet, vogelvrij; *hors de saison* (spr. —*sèzong*), ten onpas; **hors d'oeuvre** (spr. —*deuwr'*), een bijwerk, iets ontbeerlijks, overtolligs; ook een bijgeregt, dat met de soep wordt opgedischt.

Hortātie, z. ond. **hortéren.**

Hortensĭa, f. nw lat. (v. *hortus*, tuin), vrouwenn.: de tuinierster, tuinvriendin; Bot., de japansche roos, een bekend pronkgewas; **horticultuur**, f. de tuinbouw, tuinierkunst, tuinderij; **horticulturist**, m. een tuinbouwer, tuinier; **hortoloog**, m. een tuinkundige, tuinvriend, inz. bloemenplanter; **hortologīe**, f. de tuinkunde; **hortológisch**, tuinkundig; *hortus siccus*, m. lat., eig. een drooge tuin, een kruidenboek.

hortéren, lat. (*hortāri*), vermanen; **hortātie**, f. de vermaning.

Horus of **Or**, m. een egypt. god, zoon v. Osiris en Isis, afgebeeld met een' sperwerhoofd; hij stelt de zon in hare volle zomerkracht voor.

hosiánnah, gew. **hosanna**, hebr., Heer, help hem! hij leve! eene begroeting gelijk het vivat! hoezee!

Hospes, m. lat. (pl. *hospĭtes*), in 't algemeen een vreemdeling; een gast, gastvriend, huisvriend; waard, gastheer; **hospice**, z. lager **hospitĭum**; **hospitaal** (lat. *hospitālis, e*), gastvrij, herbergzaam; het **hospitaal**, een huis v. verpleging, ziekenhuis, gasthuis, lazareth; **hospitaalkoorts**, eene kwaadaardige koorts, die gem. in groote ziekenhuizen ontstaat; **hospitalarĭus**, m. nw lat., opzigter over een armen- of ziekenhuis; **hospitaliteit**, f. lat. (*hospitalĭtas*), gastvrijheid, herbergzaamheid; **hospitaliters, hospitaal-ridders**, de barmhartige broeders, eene orde van geestelijke ridders, met en naast de tempeliers de magtigste geestelijken in Palestina ten tijde der kruistogten, zoo geheeten naar de verpleging der zieken, welke zij zich tot taak stelden; **hospitéren** (lat. *hospitāri*), gast zijn, bij iemand zijn' intrek nemen, te gast gaan; als vreemdeling of gast iets bijwonen (b. v. voorlezingen); **hospitánt**, m. een hoorgast, toehoorder door vergunning; **hospiticīda**, m. een gastmoorder, iemand, die zijnen gast vermoordt; **hospitĭum**, fr. **hospice** (spr. *ospies'*), n. de herberg, verblijfplaats; inz. een klein klooster of ordeshuis tot herberging v. doorreizenden; een drinkgelag der studenten; *hospitĭum publicum*, z. v. a. **proxenie** (z. a.).

Hospodār, m. slav., Heer, een titel der vorsten in Moldavië en Wallachije; **hospodaraat**, n. diens waardigheid en land.

Hostería, sp., **ostería**, it. f. (v. h. mid. lat. *hostis*, it. *oste*, gast, waard), een spijshuis, eethuis, open tafel.

Hóstie, f. lat. (*hostĭa*), eig. het offerdier, slagtoffer; het avondmaalsbrood, in de r. k. kerk: de h. ouwel, het hoogwaardige, z. **oblaat.**

hostiel, lat. (*hostīlis, e;* v. *hostes*, vijand), vijandelijk, vijandig; *hostīli anĭmo*, vijandig gezind; **hostiliteit**, f. vijandelijkheid; **hostilitĭum**, n. mid. lat., de oorlogsopbrengsten, krijgslasten.

hot-cockles, pl. eng. (eig. heete jonge hanen), handplak, een eng. matrozenspel.

Hôtel, n. fr. (spr. *otél*, v. *hôte*, waard, gast, mid. lat. *hostis*, voor *hospes*), eene groote voorname herberg, aanzienlijk logement; een paleis, groot woonhuis, heerenhuis; **hôtel-Dieu** (spr. —*djeu*), eig. een Gods-gasthuis: een groot ziekenhuis of hospitaal te Parijs; **hôtel de ville**, f. (spr. —*d' wiell'*), het stad- of raadhuis; **hôtelier**, m. (spr. *oteljé*), de waard; **hôtelière**, f. de waardin; **hôtellerīe**, f. de herberg.

Hóttentotten, pl., inboorlingen v. Afrika's zuidpunt; oneig. ruwe, onbeschaafde, domme menschen; **hottentottáde**, f. een hottentottenlied.

Houari, n. (spr. *hoe*—), een open vaartuig met twee masten en hooge, driehoekige sprietzeilen, inz. in Frankrijk.

Houpou, een oppergeregtshof in China.

Houris, pl. (spr. *hoeries*), arab., eig., verblindend blanke; paradijsmaagden, de verrukkelijk schoone, altijd jeugdige, maagdelijke vrouwen, de gezellinnen der zaligen in Muhamed's paradijs; oneig. eene schoone, aanminnige vrouw of maagd.

house of cómmons, n. eng. (spr. *hous*—), het huis der gemeenen, het lagerhuis, onder-parlement; *h. of lords* of *peers* (spr. —*piers*), het huis der lords, het hoogerhuis in Engeland.

Houssard, f. fr. (spr. *hoesáar*), z. **huzaar**; **houssarde, hussarde**, f. een hongaarsche dans.

Houwitser, z. **hauwitser.**

Hubértus, **Huibert**, oudd. mansn. (oor-

spr. *Huge-bert*, v. *hugi*, *hug*, gemoed, gedachte): de door zijnen geest beroemde; de heilige Hubertus, beschermer of patroon der jagers; de **Huberts-orde**, eene ridderorde, ter eere van de jagt gesticht; **Hubertine**, **Huberta**, vrouwenn.: de door verstand beroemde.

Hugenoten, pl. (fr. **hugenots**), een voormalige spotnaam der gereformeerden in Frankrijk (waarsch. naar een heideveld bij Tours, waar zij eerst plagten te vergaderen, en de geest v. Hugo Capet, naar het volksgeloof, rondwaarde; v. a. is het woord uit het duitsche eedgenooten ontstaan, en dan ware beter: hugenooten); **hugenotismus**, n. de godsdienst der hugenoten.

Hugo, **Huig**, oudd. mansn,: verk. van Hugebert, **Hubertus** (z. a.).

Huissier, m. fr. (spr. *wiessjé*; uit h. lat. *ostiarius*, ontst. v. *ostium*, deur), een deurwachter; geregtsbode en -schrijver, deurwaarder.

hujus, afgek. *huj.*, lat., dezer(nl. maand); *hujus anni*, dezes jaars; *hujus loci*, dezer plaats.

Hulda, **Holda**, duitsche vrouwenn.: de liefelijke, door zachte bekoorlijkheid boeijende; de jagtgodin bij de oude Duitschers.

humaan, lat. (*humānus*, *a*, *um*), menschelijk, menschlievend, vriendelijk, gedienstig, goedwillig; **humaniōra**, pl., l. **humaniteits-studiën**, de schoone kunsten en de wetenschappen, die den mensch tot mensch vormen; inz. de oude talen, taal- of schoolgeleerdheid; van daar het **humanísmus**, nw lat., het stelsel v. opvoeding en onderrigt, die de hoogere menschvorming bij voorkeur op de aanleering der oude talen en hare letterkunde bouwt, het tegengest. v. philanthropinísmus (z. a.); **humanist**, m. een taal- of schoolgeleerde, die de humaniora beoefent en onderwijst, z. **philoloog**; **humaniséren**, menschelijk, beschaafd maken, veredelen; **humaniséring**, f. de vermenschelijking, beschaving; **humaniteit**, f. lat. (*humanĭtas*), de menschheid, het menschdom, de edele menschennatuur en de daarop berustende menschenwaarde; menschelijkheid, menschlievendheid; menschenliefde, vriendelijkheid, goedheid, het menschelijk gevoel, de eigen aard der menschen.

Humātie, f. lat. (*humatĭo*), de beaarding.

humble, fr. (spr. *uingbl'*; v. h. lat. *humĭlis*), laag, gering; bescheiden, nederig, armoedig, onderdanig.

humectéren, lat. (*humectāre*), bevochtigen; **humectantĭa**, pl. Med., bevochtigende geneesmiddelen; **humectātie**, f. de bevochtiging, natmaking.

Humeraal, m. lat. (v. *humĕrus*, schouder), de schouderdoek onder het misgewaad der r. k. priesters.

Humeur, f. fr. (spr. *umeur*; eig. vochtigheid, v. h. lat. *humor*; vgl. **humor**), de gemoedsgesteldheid, -stemming, inborst, aard, opgeruimdheid, luim, goede luim, b. v. in zijn humeur zijn; soms ook kwade luim, b. v. die knaap toont zijn humeur.

humide, fr. lat. (*humĭdus*, *a*,*um*), vochtig, nat, waterig; **humiditeit**, f. de vochtigheid, het vocht, nat.

humiliéren, lat. (*humiliāre*, v. *humĭlis*, *e*, nederig), vernederen, verootmoedigen, beschamen; **humiliánt**, vernederend, verootmoedigend, gevoelig, spijtig; **humiliātie**, f. de onderwerping, vernedering, verootmoediging, beschaming; **humiliteit**, f. nederigheid, ootmoed.

Hūmor, m. lat. 1) de vochtigheid, het vocht, nat; *humor aquĕus* (nw lat.), het waterig vocht, en *humor vitrĕus*, het glasachtig vocht in het oog; *humōres peccántes*, pl., ziekelijke sappen; 2) schertsende, vrolijke luim; luimige, zonderlinge wijze van beschouwing en voorstelling, waarin ernst en scherts, vrolijkheid en weemoed met elkander zijn gemengd, berustende op eene bijzondere geestgesteldheid en wereldbeschouwing. (Het woord is in deze beteekenis van de Engelschen afkomstig, wien men inz. dien humor (spr. *joemur*) toekent.); **humoraal systeem** of **humoraal pathologie**, het geneeskundig stelsel, de ziektekunde, waarin men de oorzaken van alle ziekten in de vochten zoekt; **humorist**, m. een luimig schertsende, luimig schrijver, luimig boek; iemand, die het midden houdt tusschen den comicus en satyrĭcus; ook een aanhanger van het humoraal systeem (z. boven); **humorístisch**, luimig (grillig), welgeluimd; humor hebbende; **humoriséren**, met luimigheid (humor) schrijven en voorstellen.

Humus, f. lat., plantenaarde, mest- of teelaarde, het aardachtig overschot van vergane dieren- en plantenligchamen.

Hund, eene deensche munt, omtrent = $2\frac{1}{2}$ ct.

Hune, oudd. (*hun*, *huni*), een reus, buitengemeen groot, sterk mensch; v. a. de verminkte naam der Hunnen (een aziatisch volk, dat in de 5de eeuw een groot gedeelte van Europa afstroopte, Duitschland en Gallië verwoestte en Italië tot een' schandelijken vrede dwong), waarschijnlijker nog uit een oud germ. woord, dat z. v. a. dood beteekende; van daar **hune-** of **hunnebedden**, **hunegraven**, in 't algemeen alle uit den heidenschen voortijd afkomstige begraafplaatsen, die men nu eens in groote menigte bijeen, dan weder afzonderlijk op hoogten vindt, uit opgeworpen aardhoopen bestaan en de overblijfsels van verbrande lijken of on-

verbrande geraamten, met urnen, vazen, wapens enz. bevatten; meer bepaald: de langwerpig vierkante, van rotsblokken gebouwde grafsteden, die men in groote menigte door geheel Engeland, Schotland, Frankrijk, Nederland (Drenthe) enz. vindt en meestal onverbrande geraamten bevatten.

huppé, fr. (spr. *hupé*; eig. gekuifd, van *huppe*, vogelkuif), van aanzien, voornaam; listig, slim.

Hurluberlú, fr., onbedacht, over hol en bol, plomp verloren; **húrlybúrly**, n. eng., geraas, verwarring; oproer, opschudding, oploop.

hurrah! russ., ook **hussah!** een uitroep van vreugde, toejuiching, opwekking.

Hussieten, pl., de aanhangers en wrekers van den boheemschen godsdienstleeraar Jan Huss, die zich in het begin der 15de eeuw tegen den paus en de heerschende ondeugden der geestelijkheid verzette en als een gevolg daarvan door de kerkvergadering te Constantz in 1415 veroordeeld en verbrand werd; **hussítisch**, van de hussieten afkomstig, hen betreffende.

Hústings, pl., een der voorn. geregtshoven te Londen.

Hut, f. 1) Mar., de bovenste verdieping van het achterschip; 2) het gebouw en de verdere toestel ter verwerking v. de door den mijnarbeid verkregene delfstoffen.

Huzaar, m. (v. h. hongaarsch *husz*, twintig, omdat onder koning Matthias I in de 15de eeuw van de 20 huisgezinnen één man als ruiter moest geleverd worden), eig. een hongaarsch ruiter; ligt gewapend en ligt gekleed ruiter.

Hyacinth, m. gr. (*Hyákinthus*), Myth., een uitstekend grieksch jongeling, de lieveling van Apollo, die hem bij ongeluk doodde en toen in eene bloem veranderde (welke echter niet onze hyacinth, maar óf de zwaardlelie, óf de ridderspoor is); een edelgesteente, meest oranjegeel of vuurkleurig, goudsteen, glasspaath, olijftopaas; ook f. eene bekende, uit het Oosten afkomstige bolplant, om hare schoone bloem zeer gezocht, de maartbloem.

Hyáden, pl. gr. (*Hyádes*, d. i. de regenenden, v. *hýein*, regenen), de regenster, met wier opgang de Ouden het regengetijde verwachtten, het zevengesternte; Myth., beek- of vijvernymphen.

Hyaliet, m. gr. (v. *hýalos*, glas), glassteen, basaltglas, lavaglas, Mullersch glas, een witachtig, doorschijnend mineraal uit het kiezelgeslacht; **hyalītis**, f. Med., ontsteking van het glasvochtvlies in het oog; **hyalographīe**, f. een mozaïk, bestaande uit barnsteen, doorzigtig hars, glas en kristal; **hyaloīdisch** of **hyalōdisch**, glasachtig; **hyaloïdĕa**, f. het doorschijnend vlies van het glasvocht in het oog; **hyalūrg**, m. een glasmaker; **hyalurgīe** of **hyalurgiek**, f. de glasbereiding, glasmakerskunst, de glas-chemie.

Hyánche, f. gr. (eig. de varkenskeelontsteking, v. *hŷs*, zwijn), Med., de ontsteking der amandelen.

Hyæna, f. gr. (*hýaena*, v. *hŷs*, zwijn, wegens de overeenkomst met een zwijn), 1) de gestreepte: de indiaansche wolf, avondwolf, het grafdier, het wreedste, vraatzuchtigste dier in Afrika en Azië; 2) de gevlekte: de gevlekte wolf aan de kaap de Goede hoop, ook in Guinea en Æthiopië, grooter dan de vorige.

Hybōma, n. en **hybōsis**, f. gr., een bult, bogchel.

hybridisch, z. **hibridisch**.

Hydătis, f. gr. (van *hýdōr*, gen. *hýdatos*, water), pl. **hydatíden**, waterblaasjes aan levende ligchamen; blaaswormen, tegennatuurlijke blaaswormige gewrochten in het vleesch, de hersenen enz. van vele zoogdieren; **hydatidocēle**, f. Med., eene breuk van waterblaasjes, onder den balzak of aan de zaadstreng; **hydatieten**, pl., sterkoralen met golfsgewijze stralen; **hydatochlōros**, watergroenachtig; **hydatochrōos**, waterkleurig; **hydatōdes**, waterig; **hydatóncus**, m. een watergezwel; **hydatoscopie**, z. **hydroscopie**.

Hydepark, n. eng. (spr. *háidpark*), eene koninklijke diergaarde en wandelplaats te Londen, tot het gebied van Westminster behoorende.

Hydra, f. gr., eene waterslang, inz. **de hydra van Lerna** of **lernasche hydra**, Myth., een veelhoofdig monster in het moeras Lerna, dat door Hercules gedood werd; van daar fig. een kwaad, dat toeneemt, hoe meer men het zoekt te weren; ook de armpolyp of veelarm, z. **polyp**.

Hydrachne, f. g. (v. *hýdōr*, water), Med., waterblaasjes op de huid of in den mond; **hydráchnis**, f. waterpokken; **hydracĭdum**, n. een waterstofzuur; **hydrálme**, f. gr., zoutwater; **hydragōga**, pl. Med., middelen tegen de waterzucht; **hydrargyriăsis** of **hydrargyrōsis**, f. de kwikziekte; het laatste ook: de uitwendige aanwending van het kwik; **hydrargȳrum**, n. kwikzilver; eig. waterzilver; **hydraat**, n. Chem., eene waterverbinding, b. v. oxydehydraat, verbinding van een oxyde met water; **hydrárthron**, n. Med., gewrichtswaterzucht; **hydrauliek**, f. de leer van de beweging en den druk der vloeistoffen; waterleidingskunst; **hydraulisch**, tot die wetenschap, die kunst behoorende; **hydraulische ram** (fr. *bélier hydrostatique*), een door den stoot werkend water-hefwerktuig; **hydraulĭcus**, m. een waterbouwkundige; *hydraulĭcum horologĭum*, n. lat., een wateruurwerk;

hydraulicum orgănum, n. een waterorgel; **hydraulicostatiek,** f. gr., de leer van de luchtdrukking, die stroomend water op de wanden v. een kanaal uitoefent; **hydrencephalocēle,** f. hersenwaterbreuk; **hydrenterocēle,** f. Med., waterdarmbreuk; **hydrepigastrĭum,** n. oppervlakkige buikwaterzucht; **hydrepiplocēle,** f. een waternetbreuk; **hydrepiplomphalocēle,** f. een navel-watergezwel, gepaard met eene netnavelbreuk; **hydriăsis,** f. genezing door water; **hydriasiologīe,** f. de leer der watergenezing; **hydriatiek,** f. de watergeneeskunst; **hydroblephăron,** n. zuchtachtige zwelling der oogleden; **hydrocardīe,** f. Med., de waterzucht van het hartzakje; **hydrocephălus,** m. of **hydrocephălon,** n. het waterhoofd, de hoofd-waterzucht; **hydroceräma** of **hydrocerámen,** pl., aarden vaten, die vochten snel laten doortrekken en daardoor tot bevriezens toe afkoelen; **hydrochezīe,** f. waterachtige buikloop; **hydrochloorzuur,** Phys., druipbaar zoutzuur, keukenzoutzuur, zoutgeest, eene verbinding van chloor met waterstof; **hydrocirsocēle,** f. Med., de met aderspatten voorziene waterbreuk; **hydrocœlīe,** f. buikwaterzucht; **hydroconĭon,** n. een waterstuifbad; **hydrocranĭum,** n. de hersenwaterzucht, het waterhoofd; **hydrodérma,** n. de algemeene huidwaterzucht; **hydrodynamiek,** f. Phys., de leer der waterkracht, der waterbeweging, of de wetenschap van de wetten der beweging van vloeistoffen in 't algemeen, z. **dynamiek; hydrogáster,** m. Med., de buikwaterzucht; waterzucht van de maag; **hydrogenĭum,** n. Phys., de waterstof; **gehydrogeneerd,** met waterstof verbonden; **hydrogenisātie,** f. de verbinding met waterstof; **hydrogeologīe,** f. de leer van de vorming der aardoppervlakte door water; **hydroglŏssum,** n. eig. watertong; Med., het zoogen. kikvorschgezwel onder de tong; **hydrographīe,** f. de waterbeschrijving; **hydrograaph,** m. een waterbeschrijver; **hydrographische kaarten,** zeekaarten; **hydrolēros,** m. Med., onrustige krankzinnigheid; **hydrologīe,** f. de waterleer, beschrijving der onderscheidene wateren op aarde ten opzigte van de velerlei vreemde stoffen, waarmede zij vermengd zijn; **hydrológisch,** waterkundig; **hydromanīe,** f. de zucht om zich in 't water te storten, waterwoede; **hydromantīe,** f. de waterwaarzeggerij, waterproef; **hydromél,** n. gr.-lat., waterhonig, meede; **hydromēlon,** n. gr., appel- of kweperendrank; **hydrometeōren,** pl., waterige luchtverschijnselen, b. v. nevel, mist, regen; **hydrométer,** ook **aræométer,** n. of **hydrostátische balans,** de watermeter, waterbalans, een werktuig om de zwaarte van vloeistoffen te onderzoeken (naar zijne bijzondere bestemming en inrigting ook bier-meter, brandewijnmeter enz. geheeten); **hydrometrīe,** f. de watermeting, watermeetkunst, wetenschap der meting van de zwaarte, hoeveelheid, snelheid, drukking enz. van het water; **hydromētra,** f. Med., de waterzucht der baarmoeder; **hydromphălus,** m. het navelwatergezwel; **hydro-oxygeengas-microscoop,** n. eene soort van mikroskopen, waarbij eene vermenging van waterstofgas en zuurstofgas (het zoogen. knalgas) als brandstof dient; **hydroparastáten,** pl., de aanhangers van den gnosticus Tatiānus, die bij het avondmaal water in plaats van wijn gebruikten; f. de geneeskunst door water; **hydropáthisch, hydropathīe** of **hydropathiek,** die betreffende; **hydropēge,** f. bronwater; **hydrophaan,** m. Min., het wereldoog (*ocŭlus mundi*), eene variëteit van den opaal, die water inzuigt en zoo doorzigtiger en kleurspelend wordt; **hydrophilieten,** pl., versteende waterkevers; **hydrophobīe,** f. Med., de watervrees, hondswoede, de verschrikkelijke ziekte, door den beet van een dol geworden dier voortgebragt; **hydrophoor,** m. een waterdrager, lederen waterbuis; **hydrophthalmīe,** f. de waterzucht van het oog; **hydrophthalmĭon,** n. de halvemaansgewijze kring beneden het onderste ooglid; **hydrophysocēle,** f. eene water-windbreuk; **hydroposīe,** l. **hydropsīe,** f. of **hydrops,** m. de waterzucht; **hydrŏpisch,** waterzuchtig; **hydropneumonīe,** f. de longwaterzucht; **hydroposīe,** f. het waterdrinken; **hydropoot,** m. een waterdrinker; **hydroptĭca,** pl., middelen tegen de waterzucht; **hydrórchis,** f. waterzucht van den balzak; **hydrorrhachīe, hydrorrhachītis,** f. waterzucht van de ruggegraat; **hydrosacchărum,** n. suikerwater, eene siroop uit water en suiker; **hydrosárca,** f. een watervleeschgezwel; **hydrosarcocēle,** f. eene vleeschwaterbreuk; **hydroschēon,** n. de waterzucht van den balzak; **hydroscoop,** n. een wateruurwerk; **hydroscopīe,** f. waarzeggende waterbeschouwing; **hydrostatiek,** f. Phys., de waterstandsleer, leer van het evenwigt der druipbare vloeistoffen; **hydrostátisch,** die leer betreffende; **hydrostatische balans,** z. **hydrometer; hydrostēon,** n. Med., beenwaterbreuk, verwatering van de beendereinden en het merg der pijpbeenderen; **hydrotachyméter,** m. watersnelheidsmeter; **hydrotechniek,** f. de waterbouwkunst; **hydrotéchnisch,** waterbouwkundig; **hydrotéct,** m. een waterbouwkundige; **hydrothōrax,** m. Med., borstwaterzucht; **hydrothĭonzuur,** Chem., zwavelwaterstofzuur; **hydrūren,** pl., waterstofverbindingen, verbindingen der waterstof met metalen.

Hydriōten, pl., naam der bewoners van het eiland en de stad Hydra in den gr. archipel.

Hyetoscoop, n. of **hyetométer**, ook **ombrométer**, m. gr. (v. *hyë'os* of *ómbros*, de regen), de regenmaat of regenmeter, regenwijzer, een werktuig om de hoeveelheid gevallen regen te bepalen.

Hygēa, l. **Hygiēa** of **Hygiēīa**, f. gr. (de gezondheid, v. *hygiēs*, gezond), de godin der gezondheid, dochter van *Æsculaap*, afgebeeld met eene slang, die zij uit eene schaal voedert; **hygiēne**, f. de gezondheidsleer; **hygiastiek**, f. de gezondheidskunst; **Hygīnus**, mansn.: de gezonde.

Hygrocollyrīum, n. gr. (v. *hygrós*, *a*, *on*, vochtig), Med., een vloeibaar oogmiddel; **hygrologīe**, f. de leer van de vochtigheid der lucht; **hygrológisch**, daartoe behoorende of die betreffende; **hygrōma**, n. waterbeursgezwel; **hygrométer**, m. **hygroscoop**, n. of **notiométer**, m. de vochtmaat, vochtigheidsmeter, een werktuig ter waarneming van de vochtigheid der lucht; **hygrometrīe**, f. de vochtigheidsmeetkunst; **hygrométrisch**, daartoe behoorende; **hygrophobīe**, de vrees voor vloeistoffen, watervrees; **hygrophthalmīe**, f. de vochtige oogontsteking.

Hyle, f. gr. (= lat. *sylva*), eig. woud, bosch, hout, bouw- en brandstof; in 't algemeen stof, eerste of oorspr. stof (inz. voor den zoogen. steen der wijzen); **hylárch**, m. de stofbeheerscher, wereldgeest; **hylabīers**, pl., woudbewoners, boschmenschen; **hylogenīe** of **hyloplastiek**, f. de stofvorming; **hylologīe**, f. de stofleer; **hylonómisch**, in bosschen grazende of levende; **hylopathísmus**, n. de leer, die aan de stof, als zoodanig, gevoel en hartstogten toekent; **hylophágen**, pl., houteters, houtvreters; **hylotheísten**, pl., zulken, wie de stof op de wereld tot godheid strekt; vgl. **pantheïst**; **hylozoísmus**, n. de bezieling der eerste stof of de leer van het stofleven.

Hȳmen of **Hymenæus**, m. gr. (*hymēn*, *hymenaios*), Myth., de huwelijksgod, afgebeeld als een schoon jongeling met de bruiloftsfakkel in de hand; oneig. de echt, het huwelijk; **hymenæus**, m. ook een bruiloftslied; pl. **hymenæën**, bruiloftsliederen; bruiloftsfeesten.

Hy̆men, n. gr. (*hymēn*, m. weefsel, vlies), Anat., het maagdevlies, het vermeende teeken van den maagdom; **hymenītis**, f. ontsteking van het teedere vlies der ingewanden; **hymenōdisch**, vliesachtig; **hymenographīe**, f. de vliesbeschrijving; **hymenoptĕra** of **hymenoptéren**, pl. N. H., de vliesvleugeligen, insecten met 4 vliezige, doorzigtige en geaderde vleugelen, b. v. wespen, bijen enz.; **hymenotomīe**, f. de vliesontleding.

hyméttische honig, honig van H y m e t t u s, een gebergte in Attica, in de oudheid zeer beroemd.

Hymne, f. of **hymnus**, m. (v. h. gr. *hymnos*, m.) een lofzang, feestlied, inz. ter eere v. de goden en helden; van daar ook voor geestelijk lied, chr. kerklied; **hymnarīum**, n. een geestelijk gezangboek; **hymnist**, m. een lofzangdichter, lofzanger; **hy̆mnograaph**, m. een lofzangschrijver of -dichter; **hymnologīe**, f. het afzingen v. lofliederen; ook de kennis der chr. kerkgezangen en kerklieddichters; **hymnoloog**, m. die zich met de geschiedenis en litteratuur van het kerkgezang bezig houdt; **hymnológisch**, de geschiedenis v. h. kerkgezang betreffende.

hyōdisch, gr., *hyōdes* of *hyoīdes* (v. *hys*, zwijn), zwijnvormig, zeugaardig, inz. zwijnsnuitvormig; **hyophthálmos**, m. een varkensoogige, kleinoogige; **hyoscy̆mus**, m. eig. zeugboon; zwart bilzenkruid; **hyosciamíne**, f. een uit het bilzenkruid verkregen alkaloïde.

Hypallăge, f. gr. Log., de woordverwisseling, verkeerde zamenstelling of verwisseling der woorden.

Hypamaurōsis, f. gr. (vgl. **amaurosis**), Med., eene onvolkomene zwarte staar.

Hypapoplexīe, f. gr. Med., een geringe graad van beroerte.

Hypæthron, n. gr. (*hyp-aíthron*, v. *hypo*, onder, en *aithēr*, æther, z. a.), eene opene, onoverdekte ruimte.

hyper, gr., over, in zamenst. inz. overmatig (= lat. *super*), b. v. in de volg. woorden; **hyperæsthēsis**, f. overgevoeligheid, te groote prikkelbaarheid; **hyperauxēsis**, f. Med., overmatige vermeerdering, ziekelijke vergrooting; **hyperbăton**, n. (v. *hyper-baínein*, overschrijden), Gram., eene woordverzetting of plaatsing der woorden buiten hunne natuurlijke orde, b. v. g r o o t w a s d e v r e u g d, voor d e v r e u g d e w a s g r o o t; **hyperbóle**, f. (gr. *hyperbolē*, van *hyper-bállein*, boven het doel uit werpen), eene overdrijving, bovenmatige voorstelling v. eenig ding, grootspraak; Geom., eene dwarse of schuine kegelsnede; **hyperbólisch**, overdreven of overdrijvend, vergrootend door woorden; vergrootenderwijze; Geom., den vorm eener hyperbool hebbende; **hyperboreën**, Myth., overnoordlanders of noordsche volken aan gene zijde v. B o r e a s, die door vroomheid en gelukkig leven uitblonken; in 't algemeen volkeren der koude luchtstreek in 't Noorden; iron. zonderlingen in manieren, zeden en gewoonten; **hyperborēïsch**, zeer noordelijk, in 't uiterste noorden gelegen; **hypercataléctisch**, **hypercatalectīcos** of l. **hypercatacēctos**, m. overtallig, heet een vers, aan welks laatsten voet nog eene lettergreep is toegevoegd; **hypercathársis**, f. eig. overreiniging; Med., de bovenmatige buiksontlastingen; **hypercinesīe**, f. Med., overmatige bewegelijkheid v. eenig deel, ziekelijke prikkelbaarheid; **hypercrísis**, f. de al te hevige wisseling eener

ziekte, bovenmatige ziektescheidende (critische) ontlasting; **hypercritiek**, f. al te gestrenge beoordeeling of recensie, vitterij; twijfelzucht; **hypercritĭcus**, m. een overstreng kunstregter, aartsberisper, -vitter; **hypercrítisch**, overstreng, al te scherp in 't beoordeelen, vitziek; twijfelziek; **hypercultuur**, f. gr.-lat., overbeschaving; **hypercyēsis**, f. gr., te menigvuldige zwangerschap; **hyperdulīe**, f. overmatige vereering, b. v. van Maria en andere heiligen; **hyperdynamīe**, f., z. v. a. **hypersthenīe**; **hyperemesīe**, f. overmatig braken; **hyperenergīe**, f. overmatige kracht, te sterk werkvermogen; **hyperepidōsis**, f. bovenmatige grootte of toeneming v. enkele deelen; **hypererethisīe**, f., z. v. a. **hyperæsthēsis**; **hypergeusīe**, f. ziekelijk verhoogd smaakvermogen.

Hyperĭcum, n. lat. (v. h. gr. *hyp-ereikon*, v. *ereike*, *erīca*, heide; dus eig. *hyperīcum?*), Bot., St. Jans-kruid, een struikgewas van velerlei soorten.

Hyperidrōsis, f. gr. (z. **hyper**), het overmatig zweeten; **hypermétrisch** (*versus hyperméter*) heet een vers met eene de maat te boven gaande eindlettergreep, die met de eerste lettergreep v. h. volgend vers bij het lezen moet zamen vloeijen; **hypernœa** of **hypernōïa**, f. elke ziekte met bovenmatig gespannen werkzaamheid van den geest; **hyperosmīe**, f. ziekelijk verhoogd reukvermogen; **hyperorthodoxīe**, f. de overmatige regtzinnigheid in 't geloof, het overgeloof; **hyperorthodóx**, overregtzinnig, stokstijfgeloovig; **hyperostōsis**, f. Med., een groot beenuitwas; **hyperoxýde**, Chem., een metaalkalk met te groot zuurstofgehalte om zich met zuren tot zouten te verbinden; **gehyperoxydeerd** of **gehyperoxygeneerd**, boven een' bepaalden graad met zuurstof verbonden; **hyperphýsisch**, overzinnelijk, bovennatuurlijk; **hyperpimēle**, f. overmatige vetheid; **hyperplerōsis**, f. overopvulling (b. v. der bloedvaten); **hypersarcōsis**, f. Med., eig. overmatige vleezigheid; het wild vleesch in wonden en zweren; **hyperscepticismus**, n. overdrevene twijfelzucht; **hypersthenīe**, f. de bovenmatige sterkte v. alle levensverrigtingen; ziekelijk verhoogde levenskracht; **hypersthénisch**, overkrachtig, uit te groote sterkte of kracht voortspruitend (vgl. **sthenie**); **hyperthymīe**, f. geestziekte met vermetelen moed; **hypertonīe**, f. overspanning; **hypertrophīe**, f. de overvoeding, het dikworden, (het tegengest. v. atrophie); **hypertróphisch**, uit overvoeding geboren of daarmede zamen hangend.

Hyphæma, n. gr. (v. *hypó*, onder, en *haima*, bloed), uitstorting v. bloed, inz. onder het oog; **hyphæmisch**, met bloed onderloopen.

Hyphen, n. gr. (ontst. uit *hyph'hen*, d. i. in eens, te zamen), het koppelteeken (-) in zamengestelde woorden.

Hypnos, m. gr., de slaap, ook als goddelijk wezen gedacht; **hypnobătes**, m. een slaap- of nachtwandelaar; **hypnobatēsis**, f. het slaapwandelen; **hypnologīe**, f. de leer v. h. slapen; **hypnopathīe**, f. slaapziekte, ziekelijke verandering v. d. slaap; **hypnopsychīe**, f. de zieleslaap; **hypnōsis**, f. het inslapen; **hypnotĭcum**, n. een slaapverwekkend middel, slaapdrank; **hypnōtisch**, slaapverwekkend, verdoovend, bedwelmend.

hypo, voor eenen klinker **hýp—**, gr. (= lat. *sub*), onder, van onderen, onderaan (in vele zamenstellingen, waar het soms ook eene vermenging beteekent, vgl. **hypocras**), of ook iets ondergeschikts, een' geringeren graad (vgl. **hypamaurosis**, **hypospasma** enz.).

Hypobiásmus, m. gr. Math., het terugvoeren of herleiden v. eene vergelijking tot eene andere v. lageren graad.

Hypoblephăron, n. gr., eene zwelling onder het ooglid, ook een kunstoog.

Hypobóle, f. gr. (v. *hypo-bállein*, onder werpen, wegwerpen), Rhet., het voorloopig antwoord op eene te doene vraag.

hypocárpisch, gr. (v. *karpós*, vrucht), Bot., onder de vruchtkiem.

Hypocathársis, f. gr. (z. **catharsis**), Med., eig. buikzuivering door den endeldarm; eene zachte ontlasting.

Hypocaustum of **hypocauston**, n. gr. (v. *hypo-kaiein*, v. onderen aansteken), een stookvertrek, bij de Ouden eene gewelfde plaats met eenen vuurhaard en buizen, waardoor de daarboven liggende kamers verwarmd werden; inz. eene zweetkamer, een zweetbad, badkamer.

Hypochondrĭum, n., pl. **hypochondrīen**, gr. (*hypochóndria*, pl., het onderlijf, v. *hypo*, onder, en *chondros*, het borstkraakbeen), de streek aan beide zijden onder de korte ribben, de onderkraakbeensstreek; **hypochondrīe**, f. de onderlijfsziekte, miltzucht, zwaarmoedigheid, droefgeestigheid; soms ook grilziekte, gemelijke luim; **hypochondríst** of **hypochrondiăcus**, ook **hypochónder**, m. een miltzuchtige, zwaarmoedige, grilzieke, gemelijke, knorrepot; **hypochóndrisch**, miltzuchtig, buikzenuwziek; zwaarmoedig, vol luimen en kuren; **hypochondrialgīe**, f. hypochondrische pijn.

Hypochýma, n. en **hypochўsis**, f. gr., Med., de graauwe staar.

Hypocophōsis, f. gr., hardhoorendheid in matigen graad.

Hypocoristĭcon, n. gr. (v. *hypo-korídzesthai*, eig. zich als een kind aanstellen, v. *kóros*, knaap, *kórē*, meisje), een liefkozend of fluweelen woordje, verkleinwoord.

Hypocranĭum, n. gr. (v. *kranion*, schedel), Med., eene verzwering onder de hersenpan.

Hypocras, m. (v. h. gr. *kerånnymi*, mengen), een met kruiderijen en suiker gemengde wijn, kruiderwijn.

Hypocrisīe of **hypocrĭsis**, f. gr. (v. *hypokrinesthai*, antwoorden; als tooneelspeler eene rol vervullen; veinzen), veinzerij, huichelarij, schijnheiligheid, schijnheiligheid, fijnvroomheid; **hypocriet**, m. een huichelaar, schijnheilige, pilaarbijter; **hypocritisch**, huichelachtig, schijnheilig, geveinsd, valsch.

Hypocycloïde, f. gr. (vgl. **cyclus**, **cycloïde**), Math., eene kromme lijn, die aan een punt in den omtrek eens cirkels, welke zich op den binnenomtrek v. een' anderen cirkel voortwentelt, beschreven wordt.

Hypodérmis, f. Anat., de voorhuid v. d. kittelaar, die door de inwendige schaamlippen wordt gemaakt.

Hypodēsis, f. of **hypodésmus**, m. gr. (v. *hypo-dēīn*, onderbinden), Chir., de onderbinding van een bloedvat.

Hypo-diacŏnus, m. gr. (z. **diaconus**), een geestelijke onderhelper.

Hypodiastŏle, f. gr. (z. **diastole** 3), Gram., een klein zindeeltje; eene komma.

Hypodidascălus, m. gr. (v. *didáskalos*, leeraar), een onder-leermeester.

Hypodroom, m. gr. (*hypó-dromos*, eig. eene plaats om onder- of in te loopen), eene overdekte wandelplaats.

Hypogæum of **hypogēīon**, n. gr. (v. *gaia*, *gē*, aarde), eene onderaardsche ruimte; keldergewelf, groeve, grafkelder.

Hypogăla, n. gr. Med., het melkoog, uitstorting van wit, weiachtig vocht in de oogkamers.

Hypogastrĭum, n. gr. (v. *gastēr*, buik), het onderlijf, de onderbuiksstreek; **hypogástrisch**, tot het onderlijf behoorende; **hypogastrocēle**, f. eene darm- of netbreuk aan het onderlijf; **hypogastrorrhéxis**, f. buikbreuk met scheuring van het buikvlies.

Hypoglŏssis, f. gr. (vgl. **glosse**), het kikvorschgezwel, een gezwel onder de tong.

Hypolampsīe, f. gr., flaauwe glans, flikkering, Med., lidvertrekking, zwakke kramp.

Hypomīe, f. gr. (v. *ōmos*, schouder), de oksel- of schouderholte.

Hypomnēma, n. gr., eig. eene herinnering; een toevoegsel, naschrift; pl. **hypomnemăta**, bijvoegsels, herinneringen; ook gedenkschriften.

Hypomochlĭum, n. gr. (v. *mochlós*, de hefboom, het hef- of rustpunt, beweeg- of steunpunt, b. v. van eenen hefboom.

Hyponoēma, n. gr., vooroordeel, waan, vermoeden.

Hyponўchon, n. gr. (v. *onyx*, nagel), Med., eene uitstorting van bloed of etter onder den nagel.

Hypophasie, f., z.v.a. **lagophthalmie**.

Hypophŏra, f. gr. (v. *hypo-phérein*, eig., van onder wegvoeren), Med., eene pijpzweer; Log., eene tegenwerping.

Hypophthalmīe, f. gr. (v. *ophthalmós*, oog) of **hypopīon**, n. (v. *ōps*, gezigt), Med., uitstorting v. bloed in h. bindvlies.

Hypopodĭa, pl. gr. (v. *pūs*, gen. *podós*, voet), Med., voetmiddelen, onder de voetzolen gelegde pappen, zuurdeeg enz.

Hypopўon, n. gr. (v. *pўon*), Med., het etteroog, verzameling van etter in de oogkamers.

Hyporchēma, n. gr. (v. *orchēīsthai*, dansen), een danslied, een aan Apollo gewijd koorgezang met dans.

Hyporrhinĭon, n. gr., de plaats onder den neus, de knevelbaard.

Hyporrhўsis, f. gr., langzaam afvloeijen.

Hyposárca, f. gr. (v. *sarx*, gen. *sarkós*, vleesch), Med., huidwaterzucht; eene waterverzameling in het celweefsel op en onder de spieren.

Hypospadĭa, f. gr. (v. *spadōn*, ontmande), eene misvorming der teeldeelen, waarbij de opening der pisbuis van onderen beneden het roedehoofd is (de artsen hielden dezulken weleer ten onregte voor onbekwaam tot den bijslaap: van daar de naam).

Hypospásma, n. gr. (z. **spasma**), Med., een geringe graad van kramp, inz. der oogleden.

Hypospathísmus, m. gr. (v. *spathē*, de kleine spadel), eene heelkundige operatie der Ouden ter genezing v. de leepoogigheid (*lippitudo*).

Hyposphágma, n. gr. (v. *sphádzein*, eig. slagten, bloed vergieten), Med., uitstorting van bloed in of onder h. bindvlies.

Hypostăsis of **hypostáse**, f. gr., eig. de onderlaag, grondlaag; de wezentlijkheid, het wezen, de voorwerpelijkheid (substantie); Med., het bezinksel der pis; **hypostaséren**, iets tot voorwerp, zelfstandigheid maken, als voorwerp beschouwen; **hypostátisch**, wezentlijk, voorwerpelijk (substantiëel); **hypostáthme**, f. gr., vast bezinksel.

Hypostróphe, f. gr. (z. **strophe**), Med., het omkeeren, inz. bij zieken.

Hypotenŭsa, f. gr. (*hypoteinūsa*, v. *hypoteinein*, onder gespannen zijn), Math., de grootste zijde van een' regthoekigen driehoek, de zijde tegenover den regten hoek; vgl. **catheten**.

Hypotheek, f. gr. (*hypothēke*, d. i. eig. de onderlage, het onderlegsel), lat. *hypothēca*, een geregtelijk beschreven onderpand, een pand- of grondbrief, of de zekerheid op eens anders vermogen als op een onderpand; ook het pandregt eens schuldeischers; g e l d o p h y p o t h e e k s c h i e t e n, d. i. tegen onderpand, gew. onroerend onderpand, leenen; **hypotheekregister**, het pandboek, waarin de verpan-

dingen der goederen en de dienaangaande gesloten verdragen op hoog gezag worden ingeschreven; **hypotheekbrief**, het bewijs van onderpand; *hypothēca conventionālis*, verdragmatig onderpand; *h. generālis*, algemeene verpanding (die het geheel vermogen betreft); *h. judiciālis*, geregtelijke verpanding; *h. speciālis*, een bijzonder of bepaald onderpand; *h. tacita* of *legālis*, een stilzwijgend onderpand, stilzwijgend ontstaan pandregt, of eene enkel door de wetten bepaalde verpanding, die niet uitdrukkelijk behoeft beschreven te worden; *hypothecarius*, pl. *hypothecarii* of **hypothecarische crediteuren**, schuldeischers op vast pand; **hypothecārisch**, met pandregt voorzien, pandschriftelijk; **hypothekéren**, **verhypothekéren**, iets verpanden, als onderpand stellen, doen inschrijven.

Hypothĕsis of **hypothése**, f. gr. (van *hypo-thĕinai*, onderzetten), eene onderlage, grondslag; eene onderstelling, ten grondslag gelegde stelling, aanneming, meening, eene voorwaardelijke stelling, het als waarheid aangenomene, waarvan men ter verklaring eener zaak uitgaat; *ex hypothĕsi*, overeenkomstig de vooronderstelling, vooronderstellenderwijs; *in hypothĕsi*, met toepassing op het tegenwoordig geval; **hypotheséren**, vooronderstellen, aannemen, vooronderstellingen wagen; **hypothétisch**, aangenomen, voorondersteld, hetgeen men, ofschoon niet bewezen, voorshands als waar aanneemt; **hypothĕton**, n. gr., iets ondergelegds; vooronderstelds; Med. eene zetpil.

Hypotrachelĭum, n. gr. (v. *tráchēlos*, hals), Arch., de onderhals, de gladde streep onder den hals eener zuil.

Hypotrímma, n. gr. (v. *hypo-tribein*, onder elkander wrijven), eene kruidersoep, saus.

Hypotrŏpe, f. en **hypotropiásmus**, m. gr. (v. *trépein*, wenden, keeren), Med., terugkeer, instorting van ziekten.

Hypotypōsis of **hypotypōse**, f. gr. (v. *hypo-typūn*), afbeelden, vgl. **typus**), Log., eene levendige voorstelling in beeld, aanschouwelijke voorstelling en verzinnelijking, korte schets, ontwerp.

Hypozeuxis, f. gr. (vgl. **zeugma**), Log., verbinding v. ieder lid der rede met een werkwoord, zoodat de rede uit afzonderlijke kleine zinnen bestaat.

Hypseologīe, f. gr. (v. *hypsēlós*, hoog), eig. het hooge spreken; grootspraak, pralerij, snorkerij.

Hypsōma of **hypsos**, n. gr. (eig. verhooging, hoogte), verhevenheid; **hypsologīe**, f. de leer v. h. verhevene; **hypsometrīe**, de hoogtemeting, hoogtemeetkunde; **hypsométrisch**, die betreffende, b. v. **hypsometrische tabellen**, tafels voor de hoogtemeting; **hypsophōnos**, m. iemand, die eene hooge stem heeft.

Hyssop, m. gr. (*hyssopos*, lat. *hyssopus*), eene zuid-europische plant van bitterachtigen, eenigzins aromatischen smaak, tegen slijmige borstziekten in gebruik.

Hystĕra, f. gr. Anat., bij de Ouden de baarmoeder met de scheede; thans enkel de baarmoeder; nageboorte; **hysteralgīe**, f. pijn in de baarmoeder; **hysteratresīe**, f. de aangeboren sluiting der scheede; **hysterelōsis**, f. omkeering der baarmoeder; **hysteriek** of **hysterīe**, f. de vrijsterziekte, moederplaag, de opstijgingen van de baarmoeder; **hystérisch**, tot de baarmoeder behoorende, uit de vrijsterziekte ontstaan, bij de vrouwen z.v.a. hetgeen bij mannen hypochondrisch heet (z. a.); **hysterische toevallen**, de toevallen van de vrijsterziekte; **hysterītis**, f. de ontsteking der baarmoeder; **hysterocēle**, f. eene baarmoederbreuk; **hysterolithen**, pl., venussteenen, steenkernen eener soort v. **terebratulieten** (z. a.); **hysterolithiăsis**, f. de steenvorming in de baarmoeder, **hysteroloxīe**, f. de ombuiging, scheeve plaatsing der zwangere baarmoeder; **hysteromanīe**, f. de verzotheid op mannen, de ontembare zucht naar mannen, mansdolheid; **hysterόncus**, m. een baarmoedergezwel; **hysteroparalўsis**, f. baarmoederverlamming; **hysterophthóë**, f. baarmoedertering; **hysterophysēma**, n. windgezwel der baarmoeder; **hysteroplásma**, n., pl. **hysteroplasmăta** of **hysteroplásmen**, nabootsingen van het scheedegedeelte en van den mond der baarmoeder in was, inz. opzigtelijk de veranderingen in de zwangerschap; **hysteropsophīe**, f. gr., trommelzucht der baarmoeder; **hysteroptōsis**, f. uitzakking van de baarmoeder; **hysterorrhagīe** of **hysterorrhœa**, bloedvliet uit de baarmoeder; het 2de woord ook: witte vloed uit de baarmoeder; **hysterotoom**, m. het werktuig tot de keizersnede; **hysterotomīe**, f. de keizersnede, de opensnijding der baarmoeder; **hysterotomotocīe**, f. de geboorte door de keizersnede.

Hystĕron, m. gr., eig. iets later- of achteraankomends; Med., de nageboorte; **hystĕron-protĕron** of **hysteroprōton**, n. het achterste voor, eene omkeering der uitdrukking, waarbij twee begrippen zoodanig verwisseld worden, dat het laatste eerst en het eerste laatst staat; **hysterergīe**, f. nawerking v. geneesmiddelen; **hysterologīe**, f. de vooraanzetting v. h. achterste of laatste; **hysteropótmos**, m. een voor dood gehoudene, verdwenene, die na lange afwezigheid terug keert; een weder levend geworden schijndoode, v. d. dood herrezene.

Hysteroptosis enz. — **hysterotomotocīe**. z. ond. **hystera**.

Hystriciăsis, f. of **hystricísmus**, m. gr. (v. *hystrix*, het stekelvarken), Med., de stekelvarkensziekte, het stekelvarkensuitslag; **hystriciet**, m. de stekelvarkenssteen.

I.

(de klinkletter *).

ib of *ibid*, lat., afkorting voor *ibīdem*; *ICtus* = *jurisconsultus*; *id.* = *idem*; *i. e.* = *id est* (z. a.); *I. H. S.* = *in hoc salus*, hierin het heil; of *Jesus homĭnum salvātor*, Jezus, der menschen heiland, of *Jesus hortātor sanctōrum*, Jesus, de vermaner der menschen; *Imp.* = *imperator*; *I. N. D.* = *in nonĭme Domĭni*, in den naam des Heeren; *inf.* = *infra*; of *infunde*; *Inf.* = *infusum* (z. a.); *I. N. J. in nomĭne Jesu*, in den naam v. Jesus; *I. N. R. I. Jesus Nazarēnus Rex Judaeōrum*, Jezus van Nazareth, koning der joden; *i. n. s. t.* = *in nominae sanctae trinitātis*, in den naam der heilige drieëenheid; *inv.* = *invēnit*; it. = *item* (z. a.).

Iamatologīe, f. gr. (v. *iāma*, genezing, geneesmiddel, *iāsthai*, genezen), de leer der geneesmiddelen; **iamothechnīe**, f. de artsenijbereidingskunst betreffende.

Iarl, m. deensch (eng. *earl*), benaming der deensche graven in de middeleeuwen.

Iatralīpt, m. gr. (v. *iātrós*, arts), een zalvenarts, een geneesheer, die door inwrijving geneest; **iatraliptiek**, f. de zalfgeneeskunst, of de wetenschap om ziekten door zalven en andere uitwendige middelen te genezen; **iatreusis**, **iatrīe** of **iatrēïa**, f. de genezing; de genees- of artsenijkunst; **iatreusiologīe**, f. de genezingsleer; **iātrisch**, geneeskundig; **iatrochemīe**, f. geneeskundige scheikunde, d. i. het gedeelte der chemie, dat het naast met de geneeskunde in verband staat; onderscheiden v. chemiatrie (z. a.); **iatrochemĭcus**, m. kenner of leeraar der geneesk. scheikunde; **iatromantīe**; f. geneesk. waarzeggerij; **iatromathematiek** of **iatromechaniek**, f. de toepassing v. wis- en werktuigkundige waarheden op de geneeskunde; **iatromathematĭci** of **iatromechanĭci**, pl., aanhangers van eene door Borelli te Pisa in de 17de eeuw gestichte geneesk. school, welke de verrigtingen v. h. menschelijk ligchaam, als die eener eenvoudige machine, naar werktuigk. wetten wilde verklaren; **iatrophysiek**, f. geneesk. natuurleer; **iatrosophist**, m. een wijsgeerig geneesheer; **iatrotechniek**, f. de geneeskunst; inz. de wondheelkunst.

Iberīe, n., gr. en lat. *Iberia*, f. Spanje en Portugal, het Schiereiland; **Iberiēr**, m. (lat. *Ibērus*), een Spanjaard.

Ibēris, f. gr. en lat., Bot., wilde kers.

ibīdem, lat., afgek. *ibid.* of *ib.*, ter zelfde plaats, op dezelfde bladzijde.

Ibis, m. de nijlreiger, een moerasvogel, die veel naar den ooijevaar gelijkt, inz. in Egypte inheemsch is en bij de oude Egyptenaren goddelijke eer genoot; men wil, dat de menschen de kunst van klisteren v. dien vogel geleerd hebben; **ibiocephálisch**, met een' ibiskop.

Ibrahim, arab., z. v. a. **Abraham**.

Ibrikdar-aga, m. turk., eig. de heer der waterkannen, die den sultan water over de handen giet.

Ibum, n. hebr., het huwelijk van eenen jood met de vrouw zijns kinderloos gestorven broeders.

Ibўcus [**de kraanvogels of kraaijen van**], een beeld der soms zonderlinge en onverwachte ontdekking van geheime misdaden, dewijl de moord v. den oudgr. lierdichter Ibycus, naar luid der sage, door kraanvogels werd uitgebragt; van daar ook: al zouden de kraaijen het uitbrengen.

Icărus, de zoon v. Dædalus (z. a.), een zinnebeeld van jeugdige onbezonnenheid en vermetelheid, dewijl hij bij zijne vlugt uit het labyrinth de zon te nabij kwam, waardoor het was zijner aangehechte vlerken smolt, en hij omkwam in de zee, die naar hem de Icarische zee heette.

Ichik-agasi-beschi, m. de hofmaarschalk aan het perzische hof.

Ichneumon, m. gr. (v. *ichnos*, spoor, *ichneúein*, opsporen), eig. de opspoorder; spoorwezel, spoorrat of pharaonsrat, ook **mungo**, m., **manguste**, f., egypt. **nems**, een naar den bunsing gelijkend dier v. h. geslacht der stinkdieren, inz. menigvuldig in Egypte, waar het slangen, kikvorschen, muizen, krokodilleneijeren enz. verslindt (*viverra ichneumon*, L.); **ichnognomiek**, f. de spoorkunst, kunst om de sporen op te zoeken; **ichnographīe**, f. eig. de spoorbeschrijving; de grondteekening of het plan v. een gebouw; **ichnograaph**, m. een grondteekenaar; **ichnográphisch**, tot de grondteekening behoorende, ontwerpmatig.

Ichoglans of **itschoglans**, pl. turk. (woordel. jongelingen v. h. inwendige, v. *itsch*, het inwendige, en *oglān*, jongmensch enz.), pages v. h. binnenpaleis of v. den Grooten heer, die in alle turk wetenschappen en ligchaamsoefeningen onderwezen worden.

Ichōr, m. gr., oorspr. het godenbloed, de naar bloed gelijkende vloeistof in de aderen der goden; Med., wond- of bloedwater (lat. *serum sanguinis*); ook een dunne, wankleurige, invretende etter; **ichōrisch**, bloed-

*) De woorden, die met den medeklinker J beginnen, zijn in dit werk van de bovenstaande gescheiden en achter deze te zoeken.

waterig, lymphatisch; **ichoreus**, etterig, etterachtig.

Ichthya, f. gr. (v. *ichthys*, de visch), gedroogde vischhuid om te vijlen en glad te maken; een haak der verloskundigen; **ichthyalæum**, n. vischolie, traan; **ichthyītes**, m. holle vischsteen; **ichthyocólla**, f. nw lat., vischlijm; **ichthyodónten**, pl. gr., versteende vischtanden; **ichthyoglóssen**, pl., versteende vischtongen; **ichthyographīe**, f. beschrijving der visschen; **ichthyolith**, m. een vischsteen, versteende visch of afdruk v. een' visch in leisteen; **ichthyoloog**, m. een vischkenner, vischkundige; **ichthyologīe**, f. de leer van de visschen, vischkunde; **ichthyomantie**, f. de waarzeggerij uit ingewanden v. visch; **ichthyomórph** of **ichthyomorphiet**, m. een vischafdruk, vischsteen; **ichthyophágen**, pl., vischeters, v. visschen levende menschen; **ichthyophthálmus**, m. vischoogensteen, een als visschenoogen blinkende steen v. h. kiezelgeslacht; **ichthyōsis**, f. Med., vischschubben-uitslag; **ichthyōtisch**, daarmede behebt, daartoe behoorende; **ichthyospondyliet**, m. eene vischgraatversteening; **ichthyotomīe**, f. de ontleding (anatomie) der visschen; **ichthyotypolithen**, pl., vischafdrukken op steen; **ichthyten**, pl., vischversteeningen.

Icōn, f. gr. (*eikōn*), een beeld, evenbeeld, afbeeldsel; zinnebeeld, gelijkenis; **iconísmus**, n. de afbeelding, zinnebeeldige voorstelling; het tafereel; **icōnische statuen**, pl., nagebootste of gelijkvormige standbeelden, inz. in levensgrootte, in tegenst. met de colossale: **iconoclást**, m. een beeldverbreker, beeldstormer; **iconoclastīe**, f. de beeldstormerij; **iconodūlen**, pl., beeldendienaars, beeldaanbidders; **iconodulīe**, f. de beeldenvereering, beeldendienst; **iconograaph**, m. een beeldbeschrijver; portretschilder; **iconographīe**, f. de beeldbeschrijving, kennis der beeldtenissen, borstbeelden, standbeelden, inz. der Oudheid; **iconográphisch**, beeldbeschrijvend; **iconolāter**, m. een beeldaanbidder; **iconolatrīe**, f. beeldenvereering, beeldendienst; **iconologīe**, f. de beeldspraak; beeldenkennis, verklaring der zinnebeelden en oude gedenkteekens; **iconomachīe**, f. de beeldenkrijg, wegens vereering en aanbidding der beelden v. heiligen; **iconomanīe**, f. overdreven zucht voor beelden, schilderijen enz.; **iconostrooph**, m. een beeldomkeerder (een glazen prisma).

Icosaédron of **icosaéder**, n. gr. (v. *eikŏsi*, twintig), een twintigvlak, een door 20 gelijkzijdige driehoeken begrensd ligchaam; **icosandrĭa**, pl. Bot., twintighelmigen, planten, welker bloemen 20 en meer meeldraden hebben, die op den groenen kelkrand zijn vastgehecht, de twaalfde klasse in het stelsel v. L.; **icosándrisch**, twintighelmig.

Ictĕrus, m. gr. (*ikteros*), Med., de geelzucht; **ictérisch**, **icterōdes**, met de geelzucht behebt; **icterocephálisch**, met geel hoofd; **icteropódisch**, geelvoetig; **icterophrýisch**, met gele wenkbraauwen; **icterōpisch**, geeloogig; **icteroptérisch**, met gele vleugels; **icterótisch**, met gele ooren.

Ictus, m. lat., een stoot, houw, steek, slag; de nadruk der stem, toonheffing, klemtoon; *uno ictu*, op eens; *sub ictu*, in gevaar; *ictus arteriārum*, polsader-slag.

Ida, m. een gebergte bij Troje; Paris besliste hier het pleit tusschen Venus, Juno en Minerva, en Ganymedes werd v. hier door Jupiter geschaakt; v. daar **idæīsch**, tot den Ida behoorende, daar wonende, vereerd b. v. de idæïsche Zeus (Jupiter), de idæïsche moeder (*idea mater*, d. i. Cybele); een ander gebergte **Ida** ligt op Creta; daar werd Jupiter opgevoed, en men plaatst er ook de idæïsche dactylen, wie men de uitvinding v. h. gebruik des vuurs en het metaalsmelten toeschrijft.

Īda, oudd. vrouwenn.: de liefelijke, voortreffelijke.

Idalĭa, f. bijnaam v. Venus naar de stad Idalium op het eiland Cyprus.

Idēe, f. gew. n., gr. *idéa*, v. *idēīn*, zien), pl. **ideēn**, eene aanschouwing, voorstelling; een begrip, verstandsbegrip; eene gedachte, een inval, eene inbeelding, een denkbeeld, ontwerp, plan; **ideënassociātie**, z. **associatie**; **ideaal**, n. nw lat., in den ruimsten zin het tegendeel v. h. reale, reële of wezentlijke, het enkel voorgestelde, gedachte, een droombeeld; in engeren zin een als wezentlijk gedacht voorwerp, dat volkomen aan een idee, eene voorstelling, een modelbeeld beantwoordt, het eerste voorbeeld, model; **ideaal** of **ideālisch**, onwezentlijk, ingebeeld, enkel gedacht, dichterlijk; ook als volkomen gedacht, voorbeeldelijk, voorbeeldig; **ideaal-geld**, niet werkelijk geslagen, enkel gedacht (gefingeerd) geld; **ideaal regt**, natuurregt; **ideale wereld**, bovenzinnelijke wereld; **ideale waarde**, ingebeelde waarde; **idealisch-schoon**, overschoon, wonderschoon, dichterlijk schoon, zoo schoon als het zich maar laat denken; **idealiséren**, iets tot hoogste voorbeeld maken, boven de wezentlijkheid verheffen, veredelen of verfraaijen; iets werkelijks naar eenen regel der volkomenheid behandelen; **idealísmus**, n. de leer of wijsgeerige beschouwing v. de oorspronkelijkheid en wezentlijkheid der verstandsbegrippen; anders: die philosophische opvatting, welke niet de uitwendige dingen, maar óf het voorstellend wezen, óf in 't algemeen enkel het gedachte voor het werkelijk zijnde verklaart; het tegengest. v. **realismus**; **idealíst**, m. een aanhanger v. h. idealismus; **idealístisch**, die leer betreffende, met haar overeenkomstig; **idealiteit**, f. hoogste volkomenheid.

Idelkan, m. de koning van Dekan en Golconda.

idem, lat., dezelfde, hetzelfde, afgek. *id.*; *idem per idem*, gelijk met gelijk; eenerlei zin door eenerlei woorden uitgedrukt; **idemist**, m. barb. lat., een jabroêr; **idemspirātie**, f. nw lat., de gelijkgezindheid; **idéntisch**, eenerlei, eenzelvig, een en hetzelfde, gelijkbeteekend, gelijkgeldend; Math., gelijk- en gelijkvormig, congrŭent; tot denzelfden vorm herleidbaar; **identiteit**, f. de eenzelvigheid, eenheid van wezen, volkomene overeenstemming; het **idenditeits-systēma**, de eenzelvigheidsleer van Schelling, volgens welke het ideale en reale in de idee v. h. absolute één (identisch) is; **identificéren**, tot een en hetzelfde maken, twee dingen onder een begrip brengen; **identificātie**, f. de vereenzelviging, gelijkmaking, ineen- of zamensmelting; **identigraphīe**, f. lat.-gr., schriftgelijkheid.

Ideographīe, f. gr. (vgl. idee), begripschrift, dat niet enkele klanken, maar geheele begrippen door schriftteekens voorstelt; **ideographiek**, f. de algemeene teekenspraak, vgl. **pasigraphie**; **ideologīe**, f. de begripsleer, wetenschap van de gronden der kennis, z. v. a. **metaphysiek**; **ideoloog**, m. wie deze wetenschap beoefent of onderwijst; ook droomer, ziener, dweeper.

id est, lat., dat is, afgekort *i. e.*

Idiocrăsis, f. gr. (v. *ídios*, *a*, *on*, eigen, eigenaardig), eigenaardige menging; de eigenaardigheid in de natuur van een menschelijk of dierlijk ligchaam; **idiocrátisch**, eigenaardig gesteld, eene eigene geaardheid hebbende; **idioeléctrisch**, z. **electriciteit**; **idiogrăphum** of **idiochīron**, n. eigen handschrift of onderteekening; **idiográphisch**, eigenhandig, zelf geschreven; **idiogynīe**, f. Bot., geslachts-afscheiding, de plaatsing van de bevruchtingsdeelen der planten in afzonderlijke bloemen; **idiogýnisch**, van gescheiden geslacht; **idiōma**, n. de eigenaardigheid, inz. met betrekking tot de taal eens lands; landspraak, tongval (dialect), spraakmanier, spraakeigen; ook elke eigene, zelfstandige taal; **idiomátisch**, aan eenen tongval of eene taal eigen; **idioot** m. (gr. *idiōtes*), eig. z. v. a. een privaatman, inz. een van staatszaken onkundige of daarvan uitgeslotene uit de lagere volksklasse; een onwetend mensch, botterik, domkop, stommerik, sukkel; **idiopathīe**, f. Med., de eigenlijdigheid, plaatselijke ziekte van een ligchaamsdeel, zonder medelijdigheid der andere; **idiopáthisch**, eigenlijdig; **idiosomnambulismus**, n. gr.-lat., het **somnambulismus** (z. a.), dat zonder inwerking eens magnetiseurs ontstaan is; **idiosyncrasīe**. f. gr., d. i. eig. eene eigenaardige menging, nl. der bestanddeelen van het organismus: al het eigene van iemand, ten opzigte van zijne wijze van gewaarworden; de eigenaardige vatbaarheid voor zekere indrukken, b. v. het ontstaan van krampen op het zien eener spin enz.; de inwonende neiging tot — de aangeboren afkeer van zekere spijzen, dranken enz.; **idiosyncrátisch**, zulk eene natuurneiging of -afkeer betreffende, daarin gegrond, van natuur eigen; **idiotĭcon**, n. een woordenboek van eenen tongval (vgl. **idioma**), gewestelijk of landschaps-woordenboek; **idiotísmus**, n. eene onregelmatige, gewestelijke uitdrukking, plat provinciewoord, eigenaardigheid van eenen tongval; Med., de stompzinnigheid; **idiotrŏphus**, m. die eene bijzondere soort van voedsel noodig heeft.

Idōle, f. fr. (v. h. gr. *eidōlon*, d. i. beeld, schaduwbeeld, v. *eidos*, gedaante), het afgodsbeeld, de afgod; **idololáter**, gr., *idolátre*, fr. m. een afgodendienaar; aanbidder, bewonderaar, vereerder; als adject. en adverb.: **idoláter**, afgodisch; smoorlijk verliefd, buitensporig beminnend, vertroetelend; **idololatrīe** of gew. **idolatrīe**, f. de afgoderij, afgodendienst, beeldendienst, beeldenvereering; **idolopœīe**, f. eig. afgodenmakerij; Log., het sprekend invoeren van eenen gestorvene.

Idūna of **Idūn**, f. oudn. Myth., Braga's gade, de godin der jeugd en onsterfelijkheid. Zij bezit eenige appelen, waarin de oud wordende goden slechts behoeven te bijten om zich dadelijk verjongd te zien.

Idus, pl. lat., in den oudrom. kalender: de 15de dag der maanden maart, mei, julij en october, in de andere maanden de 13de.

Idylle, f. gr. (*eidyllion*, n. d. i. eig. een beeldje), eene kleine schildering, een tafereel uit het leven van eenvoudige natuurmenschen; inz. een landelijk gedicht, herdersdicht, bekoorlijk tafereel v. h. land- en herdersleven, z. v. a. buccolisch gedicht; **idýllisch**, landelijk; herderlijk, eenvoudig en onschuldig.

Ighirmilk, eene turk. rekenmunt v. zilver, ongeveer 43 ct. in waarde.

igĭtur, lat., derhalve, dus, bij gevolg.

Ignáme, f. (*dioscorēa alāta*, L.), eene plant uit warme luchtstreken, met groote voedzame wortels, de broodvrucht, yams.

Ignatĭus (v. h. lat. *ignis*, vuur?), mansn.: de vurige; **ignatiānen**, z. v. a. **jesuiten** (z. a.); **ignatius-boonen**, bittere, bedwelmende, in afwisselende koortsen en vallende ziekte, heilzame pitten der peervormige vrucht van den ignatius-boom op de Philippijnsche eilanden, benoemd naar den stichter der jesuiten-orde, Ignatĭus Loyóla, dewijl de jesuiten het eerst deze boomen naar Europa bragten.

ignis, m. lat., het vuur; *ignis fatŭus*,

m. een dwaallichtje; **ignispicĭum**, n. waarzeggerij uit het vuur; **ignitie**, f. nw lat., de verbranding tot kalk en asch, chemische verkalking; het uitgloeijen, de gloed.

ignōbel, lat. (*ignobĭlis*), onedel, slecht, gemeen, laag, schandelijk; **ignobiliteit**, f. de slechtheid, laagheid, gemeenheid.

Ignominĭe, f. lat. (*ignominĭa*) en fr. (spr. *ienjominíe*), de smaad, schande, beschimping, oneer; **ignominieus** (lat. *ignominiōsus*, *a*, *um*), smadelijk, onteerend, schandelijk, eerloos.

ignoréren, lat. (*ignorāre*), onwetend zijn, niet weten, inz. niet willen weten, zich houden alsof men iets niet weet; **ignoránt**, m. een onwetende, weetniet, domkop, stumpert; **ignorántie**, f. (lat. *ignorantĭa*), de onwetendheid, onkunde, domheid, ongeschiktheid; *ignorantĭa crassa*, grove onwetendheid; *i. facti*, onbekendheid met een voorval; *i. juris* of *legis*, onbekendheid met het regt of de wet; *i. supīna*, Jur., moedwillige onkunde; **ignorantijnen**, pl., eene monnikenorde, die zich met het onderwijs van kinderen bezig houdt.

ignoscéren, lat. (*ignoscĕre*, eig. niet weten), niet meer gedenken, vergeven en vergeten, als niet gebeurd beschouwen; **ignoscéntie**, f. de vergeving; **ignoscībel**, vergeeflijk; *ignōti nulla cupīdo*, lat. sprw., naar het onbekende haakt men niet; wat men niet weet, deert niet.

Ignȳa, f. gr., Anat., de kniekuil.

Ikjes, m., eene lengtemaat in Japan omtrent = 14 palmen.

Ikilek, m. eene turk. munt v. 40 p a r a s.

il—, lat. voorlettergreep van woorden, die met *l* beginnen.

Ile, f. gr. (*ilē* of *eilē*, een hoop), Anat., de darmen; **ilĕon** of **ilĕum**, **ilion** of **ilium**, m. de omgewonden of heupdarm; ook het darmbeen (*os ilium* of *ilĕi;* **ileüs**, m. (gr. *eileós*), de darmkronkel; braking v. drekstoffen (z. v. a. m i s e r e r e); **iléisch** of **iliisch**, tot den omgewonden darm behoorende; **iliocólisch**, tot den omgewonden en den karteldarm behoorende.

Iliăcos intra muros peccātur et extra, lat., eig. er wordt binnen en buiten de muren van I l i u m (Troje) verkeerd gedaan, d. i. van weêrszijden, overal gefeild; **ilĭas** of **iliade**, f. het heldendicht van Homerus, bezingende den trojaanschen oorlog; *ilias post Homērum*, eig. eene ilias na Homerus, d. i. iets ontbeerlijks, overtolligs; *ilias malōrum*, f. eene menigte v. rampen of ongevallen.

Ilingus, m. gr. (*ilingos*), het draaijen, de draaiziekte, duizeligheid.

iliocolisch, z. ond. **ile**.

ilisch, gr. (v. **Ilĭum**, **Troje**), trojaansch.

Ilithyĭa (gr. *Eileithyia*), f. gr. Myth., de geboortegodin, de beschermgodin der barenden, bij de Romeinen L u c i n a (z. a.).

illæsibel, lat. (vgl. *laederen*), onkwetsbaar, onschendbaar; **illæsibiliteit**, f. onschendbaarheid, onkwetsbaarheid.

illăta, pl. lat., het ingebragte, nl. huwelijksgoed, f. (lat. *illatio*), de inbrenging, het ingebragte; de gevolgtrekking, het besluit; **illatief**, eene gevolgtrekking aanwijzend, besluitend.

illegaal, nw lat. (vgl. **legaal**), onwettelijk, wederregtelijk, onregtmatig; **illegaliséren**, onwettig maken; **illegaliteit**, f. de onwettigheid, onregtmatigheid;

illegibel, nw lat., onleesbaar.

illegitiem, lat. (vgl. **legitiem**), onregtmatig, onwettig; ook onecht, buiten echt verwekt; **illegitimiteit**, f. onregtmatigheid, ongeldigheid; onechtheid.

illibătus, lat., ongerept, ongeschonden, zuiver, onbeschadigd.

illiberaal, lat. (*illiberālis*, *e*, vgl. **liberaal**), onedel, ongrootmoedig, enghartig, bekrompen, laag, karig; onvrijzinnig; **illiberaliteit**, f. enghartigheid, lage denkwijze, ongrootmoedigheid, karigheid; onvrijzinnigheid.

illicéren, lat. (*illicĕre*), aanlokken, aanzetten, aanleiding geven.

Illicië, f. een boomachtige struik in O. Indië, met zeer schoon, aschgraauw, als anijs riekend hout, waarsch. levert deze plant de b a d i a n op.

illicĭte, lat. Jur., ongeoorloofd, verboden; *res illicĭta*, f. eene ongeoorloofde daad.

illĭco, lat. (ontstaan uit *in loco*), dadelijk, terstond.

illidéren, lat. (*illidĕre*), aanslaan, aanstooten; aan stukken slaan, verbrijzelen; **illĭsie**, f. het aanslaan, de indrukking, kneuzing.

illimité, **geillimiteerd**, fr. (vgl. **limiteren**), onbegrensd, onbeperkt.

illinéren, lat. (*illinĕre*), insmeren, inwrijven met zalven enz.; **illinamént**, n. wat tot insmering dient; **illitie**, f. nw lat. Med., de inwrijving, insmering met olie of zalf, zalving.

illiquide, nw lat. (z. **liquide**), onklaar, onzuiver, nog niet vereffend, b. v. eene rekening.

Illis, z. ond. **illos**; **illisie**, z. ond. **illideren**.

Illitterātus, m. lat. (vgl. **litteratus**), een ongeleerde, ongeletterde.

Illitie, z. ond. **illineren**.

Illos, m. gr. (v. *illein*, wentelen, draaijen, inz. de oogen), een scheelziende, loensche; **illis**, f. eene scheelziende; **illōsis**, f. het scheelzien.

illōtis manĭbus, lat., met ongewasschen handen, d. i. onvoorbereid.

illudéren, lat. (*illudĕre*), honen, bespotten, voor den gek houden; misleiden;

ontwijken, ontduiken, b. v. eene wet; verijdelen, vruchteloos maken; **illūsie**, f. (lat. *illusio*. bespotting), misleiding, verblinding, dwaling, valsche inbeelding, begoocheling, inz. die, welke door de schoone kunsten is te weeg gebragt; het schijnbeeld, zinbedrog; **illusōrisch**, misleidend, verblindend, begoochelend; ontwijkend, bedriegelijk, sluw; vruchteloos; een **illusorisch verdrag**, een schijnverdrag.

illuminéren, lat. (*illumināre*, v. *lumen*, licht), verlichten; met kleuren bedekken, kleuren; **illuminā̆ten**, pl., verlichtenden, naam van 4 onderscheidene genootschappen: dat der alombrados in Spanje op het einde der 16de eeuw; dat der Guerinets omstreeks 1634 in Frankrijk (dweepers en geestenzieners); in de 2de helft van de 18de eeuw eene vereeniging van mystieken in Belgie, en inz. sedert 1 mei 1776 de illuminatenorde, door Weishaupt te Ingolstadt gesticht, doch in 1784 op hoog bevel opgeheven (zij had ten doel godsdienstige en staatkundige verlichting te bevorderen door ondermijning van het kerkelijk leerstellig geloof, door verbreiding van het deïsmus of de natuurlijke godsdienst, enz.); **illuminateur**, **illuminist**, m. verlichter; kleurder van platen; **illuminātie**, f. de verlichting, feestelijke verlichting der gebouwen enz.; kleuring van platen; ook z. v. a. **inspiratie** (z. a.).

Illusie, **illusōrisch**, z. ond. **illudéren**.

illustre, fr. (spr. *illùstr'*; v. h. lat. *illústris*), schitterend, voortreffelijk, heerlijk, aanzienlijk, voornaam, uitstekend, beroemd, doorluchtig; *illustrissimus*, lat. doorluchtigste, beroemdste; **illustréren**, (lat *illustrāre*), ophelderen, in 't licht stellen, verklaren; beroemd maken, op den voorgrond plaatsen, verheerlijken; ook versieren, opluisteren, inz. boeken met platen, vignetten, met tusschen den tekst geplaatste houtsneê-figuren enz. (van daar geïllustreerde uitgaven van dichters enz., ja zelfs in onze dagen geïllustreerde couranten); **illustrātie**, f. opheldering, verklaring; de glans, roem, onderscheiding eener familie; **illustratief**, nw lat. ophelderend, verklarend, uitleggenderwijs; **illustrātor**, m. een verlichter, ophelderaar; verfraaijer, optooijer.

Illutātie, f. nw lat. (v. *lutum*, slijk), Med., bestrijking met pap, slijk enz. (inz. jichtige ledematen).

Iloten, z. v. a. **heloten** (z. a.).

Ilschebo, m. eene gouden munt in Japan, ook **itjib** geheeten, = 15 mas of ruim 10 gl.

im—, lat. voorlettergreep van woorden, die met eene lipletter beginnen, z. **in**.

imaginair, fr. (spr. *imazjinèr*; v. h. lat. *imaginarius*), ingebeeld, vermeend; **imaginéren**, lat. (*imaginări*, v. *imāgo*, beeld, voorstelling), zich inbeelden of voorstellen, wanen, gelooven, meenen; uitdenken, verzinnen, bedenken; **imaginābel**, nw lat., uitdenkbaar, verzinbaar, wat men zich kan voorstellen of verbeelden; **imaginánt**, m. een mensch vol inbeeldingen, een dweeper, grillig wezen: **imaginātie**, f. (lat. *imaginatio*), de inbeelding, voorstelling, verzinning, uitvinding, gedachte, inval; de verbeeldingskracht.

Imam, m. arab. (*imâm*, v. *amma*, vooraan gaan), eig. opperste, eerste; een turksch priester, hoofd eener moskee; **imamaat**, n. het ambt van eerste moskeepriester en geestelijk regter.

Imáreth of l. **imáret**, m. arab. (v. *amara* bouwen); in 't algemeen gebouw, woning, inz. openbaar gebouw; in engeren zin in Turkije eene soort van herberg, waar schoolgangers en studenten eten, en levensmiddelen aan de armen worden uitgereikt.

imballeren, z. **emballeren**; **imbargo**, z. **embargo**.

Imbat, m. een zeewind in de Levant.

imbeciel, fr. *imbécille*, v. h. lat. *imbecíllis*) onvermogend, zwak van verstand, zwakhoofdig, stompzinnig, onnoozel; **imbecilliteit**, f. verstandszwakheid, onnoozelheid, stompzinnigheid.

imbérbisch, lat., baardeloos, ongebaard.

imbibéren, lat. (*imbibĕre*), inzuigen, intrekken, tot zich nemen; Pict., vochten, bevochtigen, doorweeken, verzadigen; **imbibitie**, f. de inzuiging, bevochtiging.

imborséren, it. (*imborsāre*, vgl **beurs**), Merc., innen, ontvangen, beuren, incasseren.

Imbrahar baschi, m. (bedorven uit het turksch *emîri-âkhor*, gew. *embrokhor*, stalmeester, en *basch*, z. a.), de opperstalmeester des sultans.

Imbreviatuur, f. nw lat., de korte zamenvatting van behandelde zaken; het protocol.

imbricéren, lat. (v. *imber*, zware regen, plasregen), beregenen, bevochtigen; **imbrifúgisch**, nw lat., voor regen ondoordringbaar, regendigt, waterproef.

Imbroglio, m. it. (spr. *imbróljio*; vgl. het fr. **embrouilleren**), de verwarring, verwikkeling.

imbuéren, lat. (*imbuĕre*), eig. indoopen, indompelen; inwijden, onderrigten, bijbrengen, inprenten.

Imbulo, m. eene inhoudsmaat te Cagliari, ongeveer = 3 kop.

imitéren, lat. (*imitāri*), navolgen, nabootsen, naäpen; **imitābel**, navolgbaar, namaakbaar; **imitātie**, f. de navolging, nabootsing; naäperij; ook het nagevolgde, de copie; **imitatīvum**, z. ond. **verbum**; **imitātor**, m. een navolger; *imitatōrum servum pecus*, de kudde of het heir van slaafsche navolgers, het gebroed v. naäpers.

immaculātus, lat., onbevlekt, zonder zonde; *conceptio immaculāta*, de onbevlekte ontvangenis der maagd Maria.

immalleābel, nw lat. (vgl. **malleabel**), niet hamerbaar, niet smeedbaar.

immanént, lat. (v. *im-manēre*, inblijven), inwonend, innerlijk bijblijvend; aanklevend; het tegengest. v. transent of transcendent; **immanéntie**, f. het inwonen, bijblijven; het éénzijn v. h. beginsel en den vorm v. een philosophisch stelsel.

immānis, lat., onmatig groot, wild, ruw, onmenschelijk, wreedaardig; **immaniteit**, f. overgrootheid, ontzaggelijkheid, ijselijkheid; onmenschelijkheid, wreedheid, gruwzaamheid.

Immánuel of **Emanuel**, m. hebr. (v. *im*, met, *nu*, ons, en *ēl*, God), mansn.: God met ons!

immarinéren, z. v. a. **marinéren**.

immartyrologiséren, lat.-gr., onder de martelaars plaatsen.

immaterieel, nw lat. (vgl. **materie**, enz.), onligchamelijk, onstoffelijk, geestig; **immaterialiteit**, f. de onstoffelijkheid b. v. der ziel; stoffeloosheid; **immaterialist**, m. die de onligchamelijkheid der ziel aanneemt of beweert.

immatriculéren, nw lat., inlijven, inschrijven in de matricula (z. a.) of in een register, b. v. op hoogescholen; **immatriculātie**, f. inschrijving, inlijving in een gild.

Immaturiteit, f. lat. (*immaturĭtas*, v. *immatūrus, a, um*, onrijp, ontijdig), de onrijpheid, ontijdige ouderdom.

immediaat, nw lat. (vgl. **mediaat**, **medium** enz.), als adverb ook *immediāte*, of fr. *immédiatement* (spr. *imediaat'máng*), onmiddellijk, zonder tusschenkomst eens derden; oogenblikkelijk, dadelijk; **immediatiséren**, onmiddelbaar, d. i. vrij maken; **immediatief**, niet bemiddelend, onmiddellijk aanduidend, b. v. een werkwoord, dat zonder bijvoeging v. een zelfstandig naamwoord het begrip eener handeling volledig voorstelt, als kampen, gaan enz.; **immediëteit**, f. de onmiddellijkheid, onafhankelijkheid v. eene ondergeschikte magt, regtstreeksche afhankelijkheid.

immedicābel, lat., ongeneeslijk, onheelbaar.

immemorābel, lat., ongedenkwaardig, niet noemenswaard; **immemoriaal**, nw lat., ondenkbaar, onheugelijk, buiten geheugenis.

imméns, lat. (*imménsus, a, um*) of **immense**, fr. (spr. *imángs'*) onmetelijk, onbegrensd, oneindig, ontelbaar; **immensiteit**, f. onmetelijkheid enz.; **immensurābel**, nw lat., onmeetbaar; **immensurabiliteit**, f. de onmeetbaarheid.

immergéren, lat. (*immergĕre*), indompelen, onder duiken, zinken; **immergéten**, pl. nw lat., de doopsgezinden; **immérsie**, f. lat. (*immersĭo*), de indooping, het onderduiken, zinken; de inweeking; Astr., de intrede eener planeet in de schaduw eener andere; ook het onzigtbaar worden eener ster door de zonnestralen; **immérsor**, m. de dooper.

immerĭto, lat., onverdiend, onbillijkerwijze.

Immi, m. eene inhoudsmaat in Zuid-Duitschland en Zwitserland; in de concorderende cantons $= \frac{1}{160}$ malter of $\frac{1}{4}$ kop.

imminéren, lat. (*imminēre*), over het hoofd hangen, dreigen in te storten; **imminént**, nakend, dreigend, boven 't hoofd hangend (niet te verwisselen met eminent); **imminéntie**, f. de dreigende nabijheid, het nakend onheil.

imminuéren, lat. (*imminuĕre*; vgl. **minus** enz.), verminderen, verkleinen; afnemen; **imminútie**, f. de vermindering, verzwakking, afneming, krenking.

immiscíbel, nw lat. (vgl. **misceren**), onvermengbaar; **immiscibiliteit**, f. onvermengbaarheid.

immittéren, lat. (*immittĕre*). eig. inzenden, indoen, inlaten; Jur., geregtelijk in 't bezit stellen; **immíssie**, f. (*immissio bonōrum*), de geregtelijke toewijzing, in bezit stelling v. eenig onroerend goed door den regter; Med., de inlating, inspuiting.

immobiel, lat. (*immobĭlis, e*; vgl. **mobiel**), onbewegelijk, onverzettelijk; Mil., niet toegerust, niet marsch- of strijdvaardig; **immobilīën** of *immobilĭa* (scil. *bona*), onbewegelijke of onroerende goederen, liggende have; **immobilair eigendom**, grondeigendom, onroerend goed; **immobiliséren**, nw lat., roerend goed tot onroerend maken; **immobiliteit**, f. lat. (*immobilĭtas*), onbewegelijkheid.

immoderaat, lat. (*immoderātus, a, um*, vgl. **moderéren**), onmatig; overmatig, overdreven; **immoderātie**, f. de onmatigheid, gebrek aan matiging; de overmaat; **immodést** (lat. *immodéstus, a, um*), onbescheiden, oneerbaar, onwelvoegelijk, onbeschaamd, onzedig, aanmatigend; **immodestīe**, f. de onbescheidenheid enz.; *immodĭce*, onmatig.

immoléren, lat. (*immolāre*), offeren, opofferen; **immolātie**, f. de offering, opoffering.

immorálisch, nw lat. (vgl. **moraal** enz.), onzedelijk, zedeloos, tegen de zedewet; **immoraliteit**, f. onzedelijkheid, zedeloosheid.

immortél, fr. (lat. *immortālis*), onsterfelijk, eeuwig, eindeloos; **immortelle**, f. Bot., de papierbloem, strooibloem, met blinkende, drooge en daarom niet verwelkende bloembladeren; **immortaliteit**, f. (lat. *immortalĭtas*), de onsterfelijkheid; **immortaliséren**, fr. onsterfelijk maken, vereeuwigen.

immūnis, lat., vrij van staatsdiensten of opbrengsten, belastingvrij, onbelast; **im-**

muniteit, f. (lat. *immunĭtas*), de vrijdom v. dienstpligten, belastingen enz., onbelastheid.

immutéren, lat. (*immutāre*), veranderen, verwisselen; **immutātie**, f. de verandering, verwisseling.

impacco. m. it. (v. h. duitsch pak, pack, pakken), Merc., de inpakking; *per impacco*, wel ingepakt, wel bewaard.

impalbābel, nw lat. (vgl. **palpābel**), onvoelbaar, zoo fijn, dat men het niet grijpen kan.

Impanātie, f. nw lat. (v. *panis*, brood), bij R. K. de verbinding v. h. ligchaam van Chr. met het brood in het h. avondmaal, naar de leerstellingen van hen, die noch de tegenwoordigheid v. h. ligchaam v. Chr. loochenen, noch de transsubstantiatie aannemen.

impar. lat. (vgl. *par*), ongelijk, oneven; *impări Marte*, eig. met ongelijken strijd of krijgsgeluk; met ongelijke krachten; **impariteit**, f. nw lat., ongelijkheid, verschillendheid.

imparābel, nw lat., onvergelijkelijk, voorbeeldeloos.

imparaat, lat. (vgl. **paraat**), onbereid, niet klaar.

impardonnábel, fr. (vgl. **pardon** enz), onvergeeflijk, onverantwoordelijk.

impartiaal, nw (vgl. **part** enz.), onpartijdig, onzijdig, onbevangen, regtvaardig; **impartiāles**, pl., onpartijdigen; **impartialiteit**, f. onpartijdigheid.

impartībel, nw lat. (v. *partīri*, deelen), en **impartābel**, fr., ondeelbaar; **impartibiliteit**, f ondeelbaarheid.

Impas of **inpas**, m. (fr. *impasse*, f. eene straat zonder einde, een zak), bij het whistspel **een' impas maken**, met een' lagen troef bannen in de vooronderstelling, dat de partij geen' hoogeren heeft, om zoo eenen slag meer te kunnen maken; gem. snijen.

impassábel, barb. lat. (vgl. **passéren**), onbegaanbaar, onberijdbaar, onoverklimbaar, ontoegankelijk.

impassíbel, nw lat. (vgl. **passibel**), ongevoelig, stomp, voor lijden niet vatbaar, koelbloedig; **impassibiliteit**, f. de onvatbaarheid voor lijden, ongevoeligheid, onmeêdoogendheid, koudbloedigheid.

impastéren, it. (*impastāre*, eig. kneden), Arch., deeg of metseltras uit mortel en fijn gestooten steenen enz. maken; Pict., verwen dik opdragen; Grav., de punten en strepen behoorlijk vermengen; **impastātie**, f. de deegwording of deegmaking; de dikke, vette kleurgeving; vermenging der punten, strepen enz. en de daardoor ontstane werking.

impatibel, lat. (vgl. **patibel**), onlijdelijk, onverdragelijk, onduldbaar; **impatiéntie**, f. (lat. *impatientĭa*), het ongeduld; **impatientéren [zich]**, nw lat., ongeduldig worden, het geduld verliezen.

impatronéren of **impatroniséren**, nw lat. (vgl. **patroon**), zich tot heer maken, tot beschermer opwerpen, in bezit nemen; zich in eens anders gunst dringen.

impayabel, fr. (spr. *èngpéj—*), onbetaalbaar, onschatbaar.

impeccántie, f. lat. (*impeccantĭa*; vgl. **pecceren**), zondeloosheid, onzondigheid, schuldeloosheid.

impediéren, lat. (*impedīre*), verhinderen, beletten, belemmeren; **impediménț**, n. (lat. *impediméntum*), de hinderpaal, het beletsel, de belemmering; *impediménta*, pl. Jur., verhinderingen, waardoor iemands niet in regten verschijnen verontschuldigd wordt; **impedítie**, f. beletsel, oponthoud; verwikkeling.

Impegno, m. it. (spr. *iempénjo*; v. *impegnáre*, verpanden, v. *pegno* = lat. *pignus*, pand), de verpligting, deelneming aan een netelig werk met verantwoordelijkheid; **geïmpegneerd zijn**, verpligt of verantwoordelijk zijn.

impendéren, lat. (*impendĕre*), aanwenden, te koste leggen; **impensen**, pl. (*impensae*), kosten, onkosten, uitgaven; *impensae funĕbres*, begrafeniskosten; *i. voluptuariae*, uitgaven voor weelde.

impenetrābel, lat. (vgl. **penetréren**), ondoordringbaar; ondoorgrondelijk, onnaspeurbaar; waterdigt; **impenetrabiliteit**, f. ondoordringbaarheid; ondoorgrondelijkheid.

Impeniténtie, z. **impœnitentie**; **impensen**, z. ond. **impendéren**.

Imperans, **imperatief**, **imperator** enz., z. ond. **imperéren**.

imperceptibel, nw lat. (vgl. **percipiéren**), onbemerkbaar, niet waar te nemen; **imperceptibiliteit**, f. de onbemerkbaarheid.

imperdíbel, nw lat. (v. *perdĕre*, verliezen, bederven), onverliesbaar, onverderfelijk, onverdelgbaar.

imperéren, lat. (*imperāre*), heerschen, bevelen; **impĕrans**, m. de gebiedende; heerschende; **imperatīvus**, of **imperatief**, m. Gram., de gebiedende wijs der werkwoorden, z. **modus**; **categorische imperatief**, Phil., het onvoorwaardelijk zedegebod, ook moralische, practische en onbepaalde imperatief geheeten; iron. de stok als dwangmiddel; **imperātor**, m. vroeger de opperbevelhebber v. een leger, de veldheer; heerscher, keizer; **imperatōrisch**, gebiedend; keizerlijk; **imperĭum**, n. de opperheerschappij, oppermagt, het opperbevel; ook het rijk, keizerrijk; *imperĭum in imperĭo*, een gebied in een gebied; *imperĭum merum*, zuivere staatsmagt in regeringszaken en in oorlog; *i. mixtum*, gemengde staatsmagt, d. i. met regtspleging verbonden bestuur; *i. summum*, het overheidsregt

v. h. zwaard tegen misdadigers, het lijfstraffelijk regt; **imperiaal**, keizerlijk, statelijk; heerlijk; **imperiaal-papier**, papier v. h. grootste formaat; **imperiaal-water**, eene soort van gedestilleerd water, als schoonheidsmiddel; **imperiaal**, m. de naam v. de grootste drukletter bij de Duitschers; een stuk v. 10 roebels, eene russ. goudmunt, die v. 1763 = 19 gl. 79 ct., v. 1768 = 19 gl. 52½ ct. innerl. waarde, sedert 1817 worden alleen **imperialen** v. 5 en 3 roebels geslagen; **imperiále**, f. fr. (spr. *engp*—), het bovendeel v. eene koets, diligence enz.; het bedverhemelte; een kaartspel, dat veel naar het piquetten met 2 personen gelijkt; ook eene bloem, de keizerskroon; **imperieus** (lat. *imperiōsus*, *a*, *um*), heerschzuchtig, gebiedend, bevelend.

imperféct, lat. (*imperféctus*, *a*, *um;* vgl. **perficeren**, **perfect**), fr. **imparfait** (spr. *èngparfè*), onvoleindigd, onvolkomen, gebrekkig, onvolledig; **imperféctum** (scil. *praeteritum*), of **imperféct**, n. Gram., de onvolmaakt verleden tijd; **imperféctie**, f. de onvolkomenheid, onvolmaaktheid, het gebrek; **imperfectíbel**, nw lat., niet voor volmaking vatbaar.

imperforābel, nw lat. (vgl. **perforéren**), niet te doorboren; **imperforātie**, f. Med., de geslotenheid of vergroeijing v. zekere, van nature opene deelen des ligchaams, inz. v. den aars enz.

imperiaal, **imperium**, enz., z. ond. **imperéren**.

Impermanéntie, f. nw lat. (vgl. **permaneren** enz), onbestendigheid, veranderlijkheid.

impermeābel, nw lat. (vgl. **permeabel**), z. v. a. **impenetrabel**; **impermeabiliteit**, z. v. a. **impenetrabiliteit**.

impermutābel, nw lat. (vgl. **permuteren** enz), onverwisselbaar.

impersonaal, lat. (*impersónālis*, *e;* vgl. **persōna** enz.) of **impersoneel**, fr., onpersoonlijk; **impersonāle** (scil. *verbum*), n. lat. Gram., ceu onpersoonlijk of eenpersoonlijk werkwoord; **impersonaliteit**, f. nw lat., de onpersoonlijkheid; **impersonaal-conto**, n. it. zaak-rekening.

Imperspicuiteit; f. nw lat. (vgl. **perspiciéren** enz.), onduidelijkheid, onhelderheid.

impersuasíbel, nw lat. (vgl. **persuadéren** enz), niet te overreden, stijfhoofdig, halsstarrig, koppig.

impertinént, nw lat. (vgl. **pertinent**), onbehoorlijk, onvoegelijk, ongerijmd, ongepast; onbetamelijk, onbescheiden, opdringend; onbeschaamd, onbeschoft, vlegelachtig, grof; **impertinéntie**, nw lat., of **impertinence**, fr. (spr. *èngpertinángs'*), f. de onbehoorlijkheid; onbescheidenheid; onbeschoftheid enz.; **impertinentïën**, pl. onvoegelijke, ongemanierde dingen, lompheden, grofheden.

imperturbābel, fr., onverstoorbaar, niet te verontrusten, te verwrikken; gelijkmoedig, hartstogteloos; **imperturbabiliteit**, f. de onverstoorbare gemoedsrust, zielekalmte, hartstogteloosheid.

impestéren, nw lat. (v. *pestis*, pest), verpesten; **geimpesteerd**, verpest.

Impetĭgo, f. lat. Med., slepend huiduitslag, ruidigheid; **impetigineus**, daarmede behebt, ruidig; **impetigologīe**, f. lat. gr. Med., leer van de slepende huiduitslagen.

impetréren, lat. (*impetrāre;* eig. in 't alg. tot stand brengen, verkrijgen), met verzoeken doordringen, afbidden, afvorderen, verkrijgen, bekomen; **impetrābel**, verkrijgbaar, bereikbaar; **impetránt**, m. Jur. de aanzoeker, klager, eischer; **impetrántisch**, aanklagend, eischend; **impetraat**, m. de aangeklaagde, beklaagde; **impetrātie**, f. de regtsverkrijging; het aanzoek, de aanklagt.

Impĕtus, m. lat., een hevige aanval, b.v. van eene ziekte; **impetueus** (*impetuōsus*, *a*, *um*), hevig, onstuimig, haastig; **impetuositeit**, f. hevigheid, onstuimigheid, drift; *impetuóso* (spr. *iempeto*), *con ímpeto*, it. Muz., met onstuimigheid, snel, vurig.

impĭe, lat., goddeloos; **impieteit**, f. (vgl. **pieteit**), goddeloosheid, godvergetenheid, roekeloosheid, snoodheid.

impingéren, lat. (*impingĕre*), tegen iets aanstooten; feilen, zich vergrijpen, tegen eene wet zondigen.

impitoyable, fr. (spr. *èngpitoajábl'*), onbarmhartig, meêdoogenloos.

implacābel, lat. (*implacabĭlis*, *e;* vgl. **placabel**), onverzoenlijk, onverzoenbaar, onverbiddelijk, onbarmhartig; **implacabiliteit**, f. onverzoenlijkheid enz.

implantéren, nw lat. (v. *plantāre*; vgl. **plantéren**), inplanten, inenten; **implantātie**, f. de inplanting, inenting: het ingegroeid zijn; ook de genezing van eene ziekte door inenting in eenen boom enz. (eene vond des bijgeloofs).

implausibel, nw lat. (vgl. **plausibel**), onwaarschijnlijk.

impleéren, lat. (*implēre*), aanvullen, vol maken; volbrengen, voldoen; **impleméntum** of **implemént**, n. nw lat. de aanvulling, volmaking; het hulpmiddel; *implementum contráctus*, Jur., de voltrekking van het verdrag of de overeenkomst.

impliceéren, lat. (*implicāre*), in eene zaak betrekken, verwikkelen, insluiten, mede intrekken, invlechten; **geimpliceerd**, mede in betrokken, verwikkeld; *implicĭte*, **impliciet**, mede in betrokken, bij ingesloten, stilzwijgend daaronder begrepen (zonder bepaald te zijn uitgesproken, het tegengest. van *explicite*); *fides implicita*, geloof, zonder duidelijk inzigt of erkentenis van ieder geloofsartikel in 't bijzonder.

imploréren, lat. (*implorāre*), aanroepen, bidden, om hulp smeeken, aanzoeken; **imploránt**, m. Jur., een aanzoeker, hulpvrager bij de overheid tegen een ander, klager; **implorántisch**, hulpzoekend, aanroepend, klagend; **imploraat**, m. de aangeklaagde, beklaagde; **implorātie**, f. het aanzoeken, de hulpinroeping.

impœnitent, lat. (vgl. **pœniténtie**), onboetvaardig, verstokt; **impœnitentie**, f. de onboetvaardigheid, het gebrek aan berouw.

impoli, fr. (spr. *èngpoli*; vgl. **polisséren** enz.), ongeëffend, ruw, hobbelig; onbeleefd, grof, ongemanierd; **impolitésse**, f. de onwellevendheid, grofheid enz.

imponderābel, nw. lat. (vgl. *pondus* enz), onweegbaar; **imponderalïën**, pl. Phys., onweegbare stoffen, b.v. licht, warmte; **imponderabiliteit**, f. de onweegbaarheid.

imponéren, lat. (*imponĕre*; fr. *imposer*), eig. opleggen, b. v. het zwijgen enz.; inz. indruk maken, zich doen gelden; achting, eerbied, gehoorzaamheid enz. inboezemen, gebieden of vorderen, zich van de gemoederen meester maken, hen overweldigen; **imponérend** of **imposant**, fr., gewigtig schijnend, achting of eerbied inboezemend, indruk makend, nadrukkelijk, gebiedend, veelbeteekenend; *imponénte*, it. Muz., gebiedend; **imposābel**, fr. belastbaar, aan schatting onderhevig; *imposito silentio*, lat. Jur., na of onder opgelegd zwijgen; **impositie**, f. de oplegging, b. v. der handen bij inzegeningen; ook het opleggen van belastingen.

impopulair, nw lat. (vgl. **populair**), bij het volk niet bemind, den volksgeest ontberend; moeijelijk te verstaan, boven de algemeene bevatting, te hoog voor 't volk (b. v. geschreven, gesproken); **impopulariteit**, f. het gebrek aan volksbelieving, de volksongunst; onverstaanbaarheid, te hooge vlugt of te duistere, te geleerde voordragt.

importéren, lat. (*importāre*), vreemde waren invoeren; iets beteekenen, uitmaken, afdoen; van belang zijn, aangelegen zijn, b. v. het importeert niets, is er niets aan gelegen (verkeerdelijk zegt men wel: zich voor iets importeren, het moet zijn — emportéren, d. i. driftig maken, in de bres stellen, **import**, m. nw lat., de invoer, pl. **importen**, invoerwaren; **importābel**, invoerbaar, veroorloofd in te voeren; **importātie**, f. de invoering van buitenlandsche waren, goederen-invoer; **importánt**, gewigtig, aanzienlijk, belangrijk; **importántie**, of fr. **importance**, f. (spr. *èngportángs'*), het gewigt, belang, aanzien, de waarde, invloed.

importun, fr. (spr. *èngportúing*; v. h. lat. *importūnus, a, um*), ongelegen, lastig, bezwaarlijk, opdringend; onstuimig; **importuniteit**, f. de ongelegenheid, overlast, kwelling; het lastig vallen, overloopen; **importunéren**, fr. (*importuner*), lastig vallen, overloopen, ongelegen komen, opdringend zijn.

impos, lat, onmagtig, onvermogend, zwak; *impos animi*, zwak van verstand; zich zelf geen meester.

imposabel, **imposant** enz., z. ond. **imponéren**.

impossibel, lat. (vgl. **possibel**), onmogelijk, ondoenlijk; **impossibiliteit**, f. de onmogelijkheid.

Impost, m. mid. lat. (*impostus*; it *imposta*, f.) of fr. **impôt**, m., pl. **impôts** (spr. *èngpóo*; v. h. lat. *imponĕre*, fr. *imposer*, opleggen; vgl. **imponeren**), de belasting, opbrengst, accijns van waren; Arch. de vooruitstekende rand of lijst, waarop de boog van een gewelf rust (fr. *imposte*); **impostéren** (it. *impostāre*), belastingen opleggen, belasten; **impóstor**, m. nw lat. (v. *imponere*, imponéren in de beteekenis van indruk op iemand maken, meester van zijn gemoed worden) of fr. **imposteur**, (spr. *eng*—), de bedrieger, valsche beschuldiger; **imposture**, f. fr. (spr. *èngpostúur'*), het bedrog, valsch voorgeven, de bedriegerij, veinzerij; de belastering.

Impŏtens, m. lat. (vgl. **potent**), een onvermogende, inz. die geen getuigenis mag afleggen; **impotént**, onvermogend, onmagtig (om vader te worden); verminkt, gebrekkig, lam; **impoténtie**, f. het mannelijk onvermogen, de ongeschiktheid ter voortteling; onbevoegdheid om te getuigen; zwakte, krachteloosheid, verstandszwakte; *impotentia conjugālis*, het onvermogen tot den bijslaap.

impracticábel, nw lat. (vgl. **practijk** enz.), ondoenlijk, onuitvoerbaar; ook onbegaanbaar, waar niet door te komen is; moeijelijk te behandelen; wonderlijk in den omgang, onverdragelijk.

imprægnéren, nw lat. (vgl. **prægnant**), bezwangeren, bevruchten; Chem., doorweeken, doortrekken, oplossen, verzadigen, eene stof met de atomen, zoutendeeltjes enz. van een ander ligchaam beladen; **imprægnātie**, f. de bezwangering, bevruchting; de oplossing, verzadiging; *impraegnātor*, m. Jur., de bezwangeraar.

impræscriptibel, nw lat. (vgl. **præscribéren**), onverjaarbaar; **impræscriptibiliteit**, f. de onverjaarbaarheid.

impreceren, lat. (*imprecāri*, eig. in 't alg. iemand iets toewenschen), verwenschen, vervloeken; **imprecātie**, f. de verwensching, de vloek.

imprenabel, fr. (*imprenable*; spr. *èng*—), onneembaar, onwinbaar, b. v. eene vesting.

Impresário, m. it. (v. *impréndere*, on-

dernemen, *impresa*, onderneming), een ondernemer, inz. opera-ondernemer in Italië.

impriméren, lat. (*imprimĕre*; v. *premĕre*, drukken), indrukken, indruk maken, opdrukken, inprenten, inscherpen; b. v. een boek enz.; *imprimātur*, eig. het worde gedrukt; als subst., het **imprimātur**, de vergunning of de goedkeurende handteekening van den censor voor den druk van een boek; ook de op de drukproef geschrevene toestemming des correctors tot afdrukken van een blad; **imprimerie**, f. fr. (spr. *èng*—), de boekdrukkerij, drukkerij; **imprimeur**, m. een drukker, boekdrukker; **imprimure**, f. fr. (spr. *èngprimúur*'), Pict., het gronden, het aanleggen der grondkleuren; **impressum**, lat., of fr. **imprimé**, n. (spr. *èngprimé*), iets gedrukts een gedrukt blad, boek enz.; **impréssie**, f. (lat. *impressio*), de opdrukking, inprenting, inwerking; de indruk, aandoening, invloed, ook z. v. a. **imprimure**; **impressibiliteit**, f. nw lat., ontvangbaarheid, vatbaarheid voor indrukken.

improbābel, lat. (vgl. **probabel** ond. **probéren**), onwaarschijnlijk, onbewijsbaar, verwerpelijk; **improbabiliteit**, f. de onwaarschijnlijkheid.

improbéren, lat. (*improbāre*), misbillijken, laken, verwerpen, afkeuren; **improbātie**, f. de misbillijking, afkeuring.

Improbiteit, f. lat. (vgl. **probiteit**), de oneerlijkheid, ongeregtigheid, slechtheid, laagheid.

improfitabel (v. h. fr. *profitable*, vgl. **profijt**), onvoordeelig, niet opbrengend.

Impromptu, n. fr. (spr. *èngprongtú*; v. h. lat. *in promptu*, d. i. in gereedheid; vgl. **prompt**), iets, dat zonder voorbereiding, voor de vuist is gemaakt, eene snel opgevatte, zinrijke gedachte, fijne, schrandere scherts of inval, e x t e m p o r e; soms ook een onverwacht, onvoorbereid partijtje, feest, maal enz.

improprie, lat. (vgl. *proprium* enz.), oneigenlijk, beeldsprakig, verbloemd; **improprieteit**, f. de oneigenlijkheid, het oneigenlijke in uitdrukkingen.

ex improviso, lat., (v. *providēre*, vooruit zien, verzorgen), onvoorziens, onverwacht, onvermoed; **improviséren**, it. (*improvisāre*), onvoorbereid of voor de vuist dichten of redevoeren; **improvisáde** (it. *improvisáta*) of **improvisātie**, f. een onvoorbereid, voor de vuist gemaakt gedicht, zulk eene redevoering enz.; ook onverwachte snedige antwoorden; **improvisātor**, it. **improvisatōre** of fr. **improvisateur** (spr. *èngprowizateur*), m. een onvoorbereid spreker, zanger, inz. iemand, die voor de vuist een gegeven onderwerp in dichtmaat behandelt; vr. **improvisatrice**, fr. (spr. *èngprowizatries*') en it. (spr. *iemprowizatriétsje*), eene vrouw, welke die gave bezit.

imprudént, enz. (*imprūdens*; vgl. **prudentie**), onvoorzigtig, onbezonnen, onbedachtzaam; als adverb. ook *imprudénter*; **imprudéntie**, f. de onbezonnenheid, zorgeloosheid, onachtzaamheid, onvoorzigtigheid.

impūbĕres, pl. lat. (vgl. **pubes** enz.), Jur., onmanbare, onhuwbare, knapen tot volle 14, meisjes tot volle 12 jaren; **impuberteit**, f. nw lat., de onmondigheid, onmanbaarheid.

impudént, lat. (*impūdens*, v. *pudēre*, zich schamen), onbeschaamd, schaamteloos; onzedig, onkuisch; **impudéntie**, f. de onbeschaamdheid, schaamteloosheid; **impuditeit**, f. nw lat., de schaamteloosheid; onkuischheid, ontucht.

impugnéren, lat. (*impugnāre*, van *pugnāre*, vechten, *pugna*, gevecht), bestrijden, bevechten, bekampen, met gronden of bewijzen aantasten; **impugnātie**, f. de bestrijding, aantasting, wederstreving.

impuissant, fr. (spr. *engpwiessáng*), z. v. a. **impotent**; **impuissance**, f. (spr. —*sángs*'), z. v. a. **impotentie**.

Impuls, m. of **impulsie**, f. lat. (*impulsus*, *impulsio*; v. *impellere*, aandrijven), de aandrift, stoot, aandrang, de opwekking, aansporing, beweeggrond; **impulséren**, nw lat., aandrijven, aanprikkelen, opwekken; **impulsief**, aandrijvend, opwekkend.

impūne, lat., ongestraft, straffeloos; **impuniteit**, f. (lat. *impunitas*), ongestraftheid, straffeloosheid, het uitblijven der straf.

impuur, lat. (vgl. **puur**), onrein, onzuiver, onkuisch; **impuriteit**, f. (*impuritas*), de onreinheid, onzuiverheid, onkuischheid; **impurist**, m. nw lat., z. **purist**.

imputéren, lat. (*imputāre*), toerekenen, wijten, de schuld geven, te last leggen, toeschrijven; **imputābel**, nw lat., toerekenbaar; **imputabiliteit**, f. toerekenbaarheid; **imputātie**, f. de toerekening, aanrekening, te last legging eener misdaad; de opheffing, vereffening van wederzijdsche vorderingen.

imputrescibel, nw lat. (vgl. **putrescéren**), onverrotbaar, vrij van bederf.

in (waarvoor in zamenstellingen vóór *l* **il**, vóór *b*, *m* en *p* **im**, vóór *n* **ir** staat) is 1) eene onscheidbare, lat. en roman. o n t k e n n e n d e v o o r l e t t e r g r e e p z. v. a. het ned. **on**—, drukt gevolgelijk opheffing of gebrek, of doorgaans het tegendeel uit v. h. begrip des woords, waarvoor het geplaatst is; b. v. a d m i s s i b e l, i n a d m i s s i b e l; d i s c r e e t, i n d i s c r e e t; l i q u i d e, i l l i q u i d e; m o d e s t, i m m o d e s t; p o s s i b e l, i m p o s s i b e l; ra-

tioneel, irrationeel enz. (Mogt men derhalve een woord, met **in, il, im** of **ir** beginnende, niet vinden, zoo late men die voorlettergreep weg, zoeke het overblijvende woord te zijner plaatse en zette voor zijne ned. vert. de lettergreep **on**); — 2) een lat. en ital. voorzetsel, dat in 't algemeen in, over, op, aan, bij, tegen enz. beteekent, b. v. illideren, impugneren, inciteren, inclineren, induceren enz. Geheele zegswijzen met het voorz. **in**, b. v. *in agone* zijn, *in defectu*, *in duplo*, *in fidem*, *in omnem eventum*, vindt men in den regel niet onder *in*, maar onder het eerste of tweede daarop volgende woord.

inabordábel, fr. (vgl. **abordéren**), ontoegankelijk, ongenaakbaar b.v. eene kust.

in abrupto necessitātis, lat., in de uiterste noodzakelijkheid.

in abstracto, z. ond. **abstraheren.**

inacceptābel, nw lat. (vgl. **acceptéren**), onaanneembaar, onaannemelijk.

inaccessíbel, lat. (vgl. **acces** enz.), ontoegankelijk.

inaccommodābel, nw lat. (vgl. **accommoderen**), niet bij te leggen, onvereffenbaar.

inaccordābel, fr. (vgl. **accord**, enz.) onvereenigbaar.

inaccuraat, nw. lat. (vgl. **accuraat**), onnaauwkeurig, slordig.

Inactie of **inactiviteit**, f. nw lat. (vgl. **actie**, enz.), de onwerkzaamheid, onbedrijvigheid, rust, traagheid, werkeloosheid; **inactief**, onwerkzaam, ledig, in rust.

inadæquaat, nw lat., ongelijk, niet passend.

inadmissíbel, nw lat. (vgl. **admitteren**), onaannemelijk, niet ontvankelijk, niet toe te laten.

Inadverténtie, f. nw lat. (v. *advertĕre*, heen rigten, inz. den geest, opmerken), de onachtzaamheid, achteloosheid, nalatigheid, zorgeloosheid, het verzien.

inæquaal, lat. (vgl. **æquaal**), ongelijk, onderscheiden, oneffen; **inæqualiteit**, f. de ongelijkheid.

inæstimābel, lat. (vgl. **æstiméren** enz.), onschatbaar; **inæstimabiliteit**, f. de onschatbaarheid.

in aetérnum, lat., voor eeuwig, in eeuwigheid.

Inaffectātie, f. nw lat. (vgl. **affectéren** enz.), ongedwongenheid.

in agōne, z. ond. **agonie.**

in albis, lat. (vgl. **album**), eig., in witte bladeren, oningebonden (v. boeken); ook de bijnaam van den 2[en] zondag na paschen; quasimodogenĭti of witte zondag, wegens de witte altaar- en priestergewaden.

inalienābel, nw lat., (vgl. **alineren** enz.), onvervreemdbaar; **inalienabiliteit**, f. onvervreemdbaarheid.

inalliābel, fr. (vgl. **alliéren**), onvereenigbaar, onvermengbaar; **inalliabiliteit**, f. de onvereenbaarheid.

inalterábel, nw lat. (vgl. **alteréren**), onveranderlijk; onverderfelijk; **inalterabiliteit**, f. de onveranderlijkkeid.

Inamoráto, n. it., de verliefde, minnaar, vrijer.

inamovíbel, nw lat. (vgl. **amovéren**), onafzetbaar, onherroepelijk; **inamovabiliteit**, f. de onafzetbaarheid eens ambtenaars.

Inanimātie, f. nw lat. (vgl. **animeren**), onbezieldheid, levenloosheid; **geinanimeerd**, onbezield, levenloos, onopgewekt,

Inaniteit, f. lat. (*inanĭtas*, v. *inānis*, *e*, ledig, ijdel), ijdelheid, nietigheid; **inanítie**, f. nw lat., eig. de lediging; de krachteloosheid, uitputting, afgematheid; Theol., de toestand der vernedering van Christus.

in antecéssum, lat., op afkorting, als voorschot.

inappellābel, nw lat. (vgl. **appelleren** enz.), tot beroep op eene hoogere regtbank niet gewigtig genoeg, niet bevoegd.

Inappeténtie, f. nw lat., het gebrek aan eetlust, de afkeer.

inapplicābel, nw lat. (vgl. **applicéren**), niet aanwendbaar, ontoepasselijk; **inapplicātie**, f. de nalatigheid, traagheid, het verzuim.

inappretiābel, nw lat. (vgl. **appretieren**), of fr. **inappreciáble**, onschatbaar.

in armis, lat. (vgl. *arma*), onder de wapens, gewapend.

inarticulé, fr. **ongearticuleerd**, niet geleed; onduidelijk, onverstaanbaar uitgesproken.

inattént, lat. (vgl. **attenderen** enz.), onoplettend, onachtzaam, nalatig, ingelast; **inatténtie**, f. de onoplettendheid.

inauguréren, lat. (*inaugurāre*, eig. met inachtneming der auguriën, z. a. inwijden), plegtig inwijden, instellen, bevestigen; **inauguraal-geschrift**, **-dissertātie**, **-disputātie**, f. een inwijdingsgeschrift, geleerde verhandeling, welke op hooge scholen diegene moet schrijven, die eenen graad wil verkrijgen; **inaugurātie**, f. de inwijding, plegtige bevestiging in eene waardigheid.

in barbam, lat. eig. in den brand, d. i. in 't gezigt (iets zeggen, enz.)

in bianco, z. **blanc**; *in bona pace*, z. **pax.**

in bonis, lat. (vgl. *bona*), in vermogen, bij kas, gegoed.

in brevi, lat. (vgl. *brevis*), in korten tijd, binnen kort, eerstdaags.

Inca, m. titel der oude koningen van Peru en der prinsen van den bloede, eer de Spanjaarden dat land veroverden.

in calcŭlo, lat. (vgl. **calculus**), in de berekening, in getal.

incalculābel, nw lat., onberekenbaar.

incameréren, nw lat. (vgl. **camera**), inkameren, bijtrekken, met de pauselijke kamergoederen vereenigen; **incamerātie**, f. de intrekking, inlijving van een goed met de pauselijke kamergoederen.

incaminéren of l. **incamminéren**, it. (*incamminàre*, v. *cammino* = fr. *chemin*, weg, gang), aan den gang maken, aanleggen, op touw zetten; **incamminātie**, f. de inleiding, aanlegging.

Incandescéntie, f. nw lat. (v. h. lat. *incandescĕre*, ontgloeijen), het witgloeijen, de witgloeijendheid.

incantéren, lat. (*incantāre*, eig. toezingen), betooveren, bezweren; **incantātie**, f. de betoovering, het bezweringsformulier der toovenaars; **incantātor**, m. de toovenaar.

incapābel, fr. (*incapable*), onbekwaam, ongeschikt, onnut; *incăpax*, lat., ongeschikt, onvermogend; **incapaciteit**, f. nw lat., de onbekwaamheid enz.

in capita, z. ond. *caput.*

incarceréren, nw lat., (vgl. *carcer*), inkerkeren, opsluiten, gevangen zetten, in hechtenis nemen; Chir., inklemmen (v. breuken); **incarcerātie**, f. de inkerkering, opsluiting; Chir., de inklemming, b. v. van eene breuk.

incarnéren, nw lat. (v. *caro*, gen. *carnis*, vleesch), met vleesch bekleeden; tot vleesch maken; nieuw vleesch krijgen; **incarnantĭa**, pl. Med., vleeschmakende middelen, die het groeijen v. h. vleesch bevorderen; **incarnadin**, fr. (spr. *èngkarnadèng*), bleekrood; **incarnaat**, vleeschkleurig, hoogrozerood, bij de verwers hoogrood (niet vleeschkleurig); **incarnaat**, n. Pict., de kleuring v. h. vleesch, de vleeschtoon; **incarnātie**, f. de vleeschwording, menschwording van Christus, de aanneming van een menschelijk ligchaam; **incarnatief**, Med., vleeschverwekkend, vleeschmakend.

Incartáden, pl. fr., beleedigende, moedwillige streken.

in cas, z. v. a. *in casu* (z. a.).

incasséren, it. (*incassáre*, v. *cassa*, kas, insluiting enz.) 1) in een raam zetten, omlijsten; 2) geld ontvangen, innen; **incasso**, n. Merc., de inning van gereed geld.

incastelléren, it. (vgl. **castel**), bevestigen, omwallen.

in casu, lat. (vgl. **casus**), Jur., in geval; *in casum casus*, eig. in geval van het geval; d. i. in geval van het plaats grijpen van zekere voorbedachte omstandigheden; *in casum contraventiōnis*, z. **contraventie**; *in casum necessitātis*, z. **necessiteit**; *in casum succumbentĭae*, z. ond. **succumberen.**

in causa, lat. Jur., in de regtszaak (z. *causa*).

in caute, lat. (vgl. *caute*), onbehoedzaam, nalatig.

Incendĭum, n. lat., brand; oneig. de vlam des oproers; **incendiarĭus**, m. een brandstichter; oproermaker; **incenséren**, it. (*incensáre*), berooken met wierook, bewierooken; **geincenseerd**, bewierookt.

Incentief, n. lat., een prikkelend of aanzettend middel.

Incerātie, f. nw lat. (v. *incerāre*, met was [*cera*] bestrijken), het overtrekken met was, de vermenging met was; ook de vermenging eener drooge stof met eene vloeistof tot aan de digtheid van was.

incessamment, fr. (spr. *èngsessamáng*), onophoudelijk; zonder verwijl, dadelijk.

Incéstus, m. lat. (v. *castus*, rein, kuisch), de bloedschande, de vleeschelijke gemeenschap met zoodanige bloedverwanten, met welke het huwelijk wegens den graad der maagschap verboden is; **incestueus**, bloedschendig.

Inch, n. eng. (spr. *intsj*; angels. *indsa*, *ince*, v. h. lat. *uncia*), een gewigt, = $\frac{1}{12}$ pond trooisch of 0,0311 ned. pond, een duim, = $\frac{1}{12}$ eng. voet of 0,0254 ned. el.

inchoatief, lat. (v. *inchoāre*, aanvangen), aanvangend, inleidend; *verba inchoatīva*, z. **verbum**; **inchoatīve**, f. nw lat., de inleiding, het begin.

incidént, of als adverb. *incidénter*, lat. (v. *incidĕre*, invallen, opvallen enz.), toevallig, bij gelegenheid; **incidént**, n. of **incidéntie**, f. het voorval, toeval. de bijkomende zaak; de invalling, aanraking; **incidentiehoek**, Geom., Opt., de invalshoek, in tegenst. v. r e f l e x i e h o e k (z. a.); *incīdit in Scyllam qui vult vitāre Charybdim*, lat. sprw., wie de Charybdis wil vermijden valt in de Scylla, d. i. van kwaad tot erger komen, uit den regen in den drop; **incidentéren**, bijzaken inmengen, zwarigheden maken; **incidentarĭus**, m. een zwarigheidmaker, de regtsvertrager; **incidentĭën** (fr. *incidens*) pl. tusschengevallen, tusschenhandelingen, bijkomende zaken.

incidentĭa, of **incidentĭën**, pl. lat. (van *incīdĕre*, insnijden, verdeelen; vgl. **incisie**), Med., insnijdende middelen, geneesmiddelen, tot vloeibaarmaking van verdikte vochten.

incineréren, nw lat. (v. *cinis*, gen. *cinĕris*, asch), Chem., tot asch verbranden; **incinerātie**, f. de verbranding tot asch, ook het bestrooijen met asch als teeken van rouw of boetedoening.

incipiéren, lat. (*incipĕre*), aanvangen; **incipiént**, m. een aanvanger, beginnaar, leerling; **incipiomniet**, m. nw lat. de eeuwige beginner, de alles- en nietsdoener.

in circa, lat., ongeveer, omtrent.

Incīsie, f. lat. (*incīsio*, v. *incīdĕre*), de insnijding, snede; **incisief**, nw lat.,

insnijdend, allengs invretend, bijtend, verdeelend, verdunnend; **incisorĭum**, n. het mes tot lijkopeningen, ontleedmes; ook de tafel tot het ontleden: **incĭsum**, n. lat., eene insnede; inschuifsel, tusschenzetsel; **incisuur**, f. (lat. *incisūra*), eene gemaakte insnede; Med., uitholling aan den beenderrand of aan kraakbeenige deelen.

incitéren, lat. (*incitāre*), aanzetten, aandrijven, opwekken, aansporen, prikkelen, aanmoedigen, aanvuren; opruijen; **incitābel**, nw lat. opwekbaar, prikkelbaar, kitteloorig, **incitabiliteit**, fr. prikkelbaarheid der levenswerkzaamheid; **incitamént**, n. lat. (*incitaméntum*), de prikkel, het opwekkend middel; **incitantĭa**, pl. Med., opwekkende middelen, die de levenswerkzaamheid verhoogen; **incitātie**, f. aanzetting, aansporing, prikkeling; opruijing.

inciviel, lat. (vgl. **civiel**), onbeleefd, onhoffelijk, grof, lomp, ruw, onaardig, onbevallig; **inciviliteit**, f. de onbeleefdheid enz., het boersch gedrag; **incivismus**, n. nw lat., gebrek aan burgerzin, burgerdeugd, onburgerlijkheid.

inclavéren, z. **enclavéren**.

Incle, n. eng. (spr. *inkl*), Merc., ongebleekt, grof garen, garenband, wollenband.

Inclémentie, f lat. (vgl. **clementie**), ongenade, onvriendelijkheid, hardheid, ruwheid, gestrengheid.

inclinéren, lat. (*inclināre*), eene neiging tot iets hebben, tot iets genegen zijn; neigen, overhellen; **inclinánten**, pl., aanhangers van eene partij, inz. geloofssecte; **inclinātie**, f. de neiging, helling, ook de hellingshoek, b. v. der magneetnaald; de geneigdheid, liefde; het geliefde voorwerp, de geliefde; **inclinatorĭum**, n. nw lat., een werktuig om de helling van de magneetnaald te bepalen; **incliner**, m. eng. (spr. *inklainer*), een zich naar het zuiden neigende zonnewijzer.

includéren, lat. (*includĕre*), insluiten, omgeven, in zich bevatten; **inclūsie**, f. de insluiting, het zaamgevatte; *inclusĭo unĭus non statim est exclusĭo alterĭus*, lat., de insluiting v. het eene brengt niet steeds de uitsluiting v. h. andere mede; *inclusīve* of **inclusief**, nw lat., met insluiting, ingesloten, mede gerekend; het tegengest. v. exclusief; **inclūsum**, n. lat., het ingeslotene, nevensgaande, bij- of inliggende.

in cœna Domĭni, lat., de naam eener pauselijke bulle, die den banbliksem uitschiet op allen, die de r. k. kerk niet aankleven; zoo geheeten naar de beginwoorden: in het avondmaal des Heeren.

incoërcíbel, nw lat. (vgl. **coërceren**), ontembaar, onbedwingbaar, onhoudbaar, niet op te sluiten, niet zamen te drukken; **incoërcibilĭën**, pl. Phys., onopsluitbare ligchamen, b. v. lichtstof, warmtestof.

Incogitántie, f. lat. (*incogitantĭa*), onbedachtzaamheid, onbezonnenheid, zorgeloosheid; **incogitāta**, toevallen, voorvallen, waaraan niemand gedacht heeft.

incognito, it. (spr. *ienkónjito*), onbekend, heimelijk, onder vreemden naam; ook wel naamverbergend; **incógnito**, n. als subst. de onbekendheid, de naams- of standverberging; ook de naamssluijer.

incohærént, nw lat. (vgl. **cohæreren**), onzamenhangend, los, niet behoorlijk verbonden; **incohæréntie**, f. gebrek aan zamenhang, onverbondenheid, eene zaak zonder zamenhang, verwarde zaak.

Incolaat, n. of **incolaatsregt**, lat. (v. *incŏla*, inwoner). z. v. a. **indigenaat**.

Incolumiteit, f. (lat. *incolumitas*), de volkomen gezondheid, welstand, onverzeerdheid, welbewaardheid.

incombustibel, nw lat. (vgl. **comburéren** enz.), onverbrandbaar.

incomestibel, nw lat. (vgl. **comestibel**), niet eetbaar.

incommensurābel, nw lat. (vgl. **commensurabel**), onderling onmeetbaar, geene gemeene maat hebbende; **incommensurabiliteit**, f. de onderlinge onmeetbaarheid.

incommiscibel, lat. (vgl. **commiscéren**), onvermengbaar.

incommóde, lat. *incommŏdus, a, um*; vgl. **commode** ond. *commodum*), ongemakkelijk, lastig, bezwaarlijk, ondragelijk; **incommŏdum**, n. het nadeel, bezwaar; **incommoditeit**, f. de ongemakkelijkheid, ongelegenheid, last, overlast, het ongemak; **incommodéren**, lastig zijn of vallen, plagen, hinderen, verontrusten; **zich incommodéren**, zich bemoeijen, zich moeite of ongelegenheid aandoen.

in commūni, lat., in gemeenschap, gemeenschappelijk.

incommunicābel, nw lat. (vgl. **communicéren** enz.), onmededeelbaar, wat zich niet laat mede deelen; terug houdend, geheim, stug; **incommunicabiliteit**, f. de onmededeelbaarheid.

incommutābel, lat. (vgl. **commuteren**); onveranderlijk; **incommutabiliteit**, f. onveranderlijkheid, nietontzetbaarheid van eene bezitting.

incomparābel, lat. (vgl. **comparéren** 1.), onvergelijkbaar, onvergelijkelijk, voortreffelijk; **incomparabiliteit**, f. onvergelijkbaarheid.

incompatíbel, fr. (vgl. **compatéren**), niet overeen te brengen, onvereenbaar; **incompatibiliteit**, f. de onvereenbaarheid, b. v. van twee bedieningen, ambten; nietovereenstemming v. karakters enz.

incompensābel, nw lat. (vgl. **compenséren** enz.), onvergoedbaar.

incompetént, nw lat. (vgl. **competéren**

enz.), onbevoegd, ongeldig, onwettig; **incompeténtie**, f. de onbevoegdheid; ongeldigheid; ontoereikendheid, ongeschiktheid; *incompetentia termini*, ongeschiktheid, onvoegzaamheid, ondoelmatigheid van den bepaalden tijd (b. v. in kerkelijke of geestelijke vacantiën).

incomplaisant, fr. (spr. *èngkongplèzáng;* vgl. **complaisant**), ongedienstig, onwellevend; **incomplaisance**, f. (spr. *—sángs'*), ongedienstigheid.

incompleet, lat. (vgl. **compleet**), onvoltallig; **incomplete grootheden**, Math., zulke, die uit geene bijzondere, door zamentelling, aftrekking enz. verbondene deelen bestaan en door een enkel teeken, b. v. *a, x* enz. aangeduid worden.

incompléx, nw lat. (z. **complectéren** enz), niet zamengesteld, enkelvoudig.

incomprehensibel, lat. (vgl. **comprehendéren** enz), onbegrijpelijk; **incomprehensibiliteit**, f. onbegrijpelijkheid.

incompressibel, nw lat. (vgl. **compriméren**), onzamenpersbaar, niet zamen te drukken; **incompressibiliteit**, f. onzamenpersbaarheid.

in concéntu, lat. Jur., in zamenstemming, eenstemmig.

inconceptibel, nw lat. (vgl. **concipieren**), onbegrijpelijk.

inconciliābel, nw lat. (vgl. **conciliéren**), onvereenigbaar, niet te vereffenen, onverzoenbaar.

in concrēto, in een bepaald, werkelijk geval, in de werkelijkheid, wezentlijkheid (vgl. **concreet en abstract**).

Inconduite, f. fr. (spr. *èngkongdwiet';* vgl. **conduite**), een onverstandig of ongepast gedrag, wangedrag.

inconféssus, m. lat. (vgl. **confessie** enz.), Jur., een niet-bekennende.

Inconfidénten, pl. nw lat. (vgl. **confidénten**, Jur., verdachte personen; **inconfidéntie-tribunaal**, de regtbank ter kennisneming v. zulke personen.

inconfórm, nw lat. (vgl. **conform**), ongelijkvormig, niet overeenstemmend; **inconformiteit**, f. ongelijkvormigheid.

incongrúe, **incongruént**, lat. (vgl. **congrua** enz.), niet overeenstemmend, ongepast, ongeschikt, onregelmatig, onvoegzaam; **incongruéntie** of **incongruiteit**, f. de niet-overeenstemming, ongepastheid, ongerijmdheid, onhebbelijkheid; fout, misslag (tegen de taal).

inconsequént, lat. (vgl. *consequens* enz.), zich-zelven ongelijk, zich-zelven tegensprekend, ongelijk, ongeregeld, ongerijmd, strijdig, wansluitend; **inconsequéntie**, f. strijdigheid met eigen beginselen, gebrek aan gelijkheid met zich-zelven, eigen tegenspraak, ongerijmdheid, ongelijkheid.

in consēssu, lat., in de zitting; *in consessu senātus*, in de raadsvergadering.

inconsiderābel, nw lat. (vgl. **considereren** enz.), onbeduidend, ongewigtig, onbelangrijk; **inconsideraat**, lat., onbedachtzaam, onoverlegd, gedachteloos, onbezonnen; **inconsiderātie** of l. **inconsiderántie**, f. (lat. *inconsiderantia*), onbedachtzaamheid enz.

inconsistént, nw lat. (vgl. **consisteren** enz.), onbestendig, geen stand houdende; onvereenbaar, onzamenhangend, zich weêrsprekend; **inconsisténtie**, f. onbestendigheid; onvereenbaarheid.

inconsolābel, lat. (vgl. **consoléren**), ontroostbaar, troosteloos.

in constánti, lat., op staanden voet.

inconstitutioneel, nw lat. (vgl. **constitueren** enz.), tegen de grondwet of staatsregeling, ongrondwettig; **inconstitutionaliteit**, f. ongrondwettigheid.

inconsúlte, lat. (vgl. **consuleren** enz.), onbedachtzaam, onoverlegd.

in contánti, it. (vgl. **compte** enz.), in gereed geld, in klinkende munt.

incontestābel, nw lat. (vgl. **contesteren**), ontegenstrijdig, onwedersprekelijk, uitgemaakt.

in continénti, z. ond. **contineren**.

incontinént, lat. (vgl. **contineren**), onmatig, niet onthoudzaam; **incontinéntie**, de onmatigheid, het gemis der onthoudingsgave; Med., het onvermogen om eene natuurlijke behoefte op te houden.

in continŭo, lat, onafgebroken, in eens door, zamenhangend.

in contrarium, lat., in tegendeel.

incontribuābel, nw lat. (vgl. **contribueren**), niet schatpligtig, onbelastbaar; **incontribuabiliteit**, f. de onschatpligtigheid.

Incóntro, m. it. (spr. *ien—*), ontmoeting, voorval; Merc., de gunstige zamenloop v. omstandigheden, de gelegenheid, b. v. om waren aan den man te brengen enz.; **incontréren**, aantreffen, zich schikken; gelegenheid of middel vinden; rekeningen vergelijken, tegen elkander houden, confronteren.

in contumaciam, z. ond. *contumax*.

inconvenābel, fr., en **inconveniént**, lat. (vgl. **convenieren** enz.), niet passend, ongeschikt, onbehoorlijk, ongelegen; **inconveniéntie**, f. ongelegenheid, onaannemelijkheid, zwarigheid, hinderpaal, ongemak, nadeel.

inconvertibel, lat. (vgl. **converteren**), onveranderlijk v. gedaante; onbekeerlijk; **inconvertibiliteit**, f. Theol., de onbekeerlijkheid; ook de eigenschap v. Christus, dat geene zijner beide naturen met de andere verwisseld kan worden.

inconvincibel, nw lat. (vgl. **convinceren**), onovertuigbaar.

Incorporalĭa, pl. lat. (v. *corpus*, ligchaam; *corporālis*, ligchamelijk), onligchamelijkheden, afgetrokken begrippen;

incorporaliteit, f. de onligchamelijkheid, onstoffelijkheid.

in corpŏre, lat. (vgl. *corpus*), gezamentlijk.

incorporéren, lat. (*incorporāre*), inlijven, vereenigen, in een geheel, in een gezelschap of genootschap opnemen. toevoegen; **incorporātie**, f. nw lat., de inlijving, vereeniging, opname in een genootschap enz., de menschwording v. Chr.; **incorporist**, m. een boekbinder.

incorréct, lat. (vgl. **corrigeren** enz.), onjuist, onnaauwkeurig, gebrekkig; **incorrectheid**, f. gebrekkigheid, onnaauwkeurigheid; **incorrigibel**, nw lat., voor geene verbetering vatbaar, onverbeterbaar, hopeloos; **incorrigibiliteit**, f. de onverbeterlijkheid.

incorrúpt, lat. (vgl. **corrumperen** enz.), onbedorven, onvervalscht, rein; **incorruptibel**, onverderfelijk, vrij voor bederf of verrotting; onomkoopbaar; **incorruptibiliteit**, f. onverderfelijkheid; onomkoopbaarheid; **incorrúptie**, f. de onbedorvenheid.

incouránt, f. (vgl. **courant**), niet ganghaar of ongangbaar (van waren en geld).

incrasséren, lat. *incrassāre*; vgl. *crassus*), verdikken, dik maken, b. v. het te vloeibare bloed enz.; **incrassantĭa**, pl., verdigtings- of verdikkingsmiddelen van het bloed en andere vochten; **incrassātie**, f. de verdikking of verdigting.

incredibel, lat. (*incredibĭlis*, *e*; vgl. *credo*), ongelooflijk; **incredibiliteit**, f. ongelooflijkheid; **incredŭlus**, m. een ongeloovige; **incredulíteit**, f. ongeloovigheid, hardgeloovigheid, het ongeloof, de twijfelzucht.

Incremént, z. ond. **increscеren**.

increpéren, lat. (*increpāre*), laken, verachten, misprijzen; **increpātie**, f. het berispen, schelden.

increscéren, lat. (*increscĕre*), inwassen, aangroeijen, wassen, toenemen; **incremént**, n. de aanwas, wasdom, toeneming; Math., de verandering, die eene veranderlijke grootheid ondergaat; de verschillen eener opklimmende reeks.

incriminéren, lat. (v. *crimen*, z. a., *criminări*, beschuldigen), van eene misdaad beschuldigen, als bestraffelijk aanzien.

incroyabel of **incroyable**, fr. (spr. *èngkroajábel;* vgl. **croyabel**), ongelooflijk; als subst. een **incroyable**, eig. een ongelooflijke; een modegek, modeheertje, pronkertje.

incrustéren, lat. (*incrustāre*, v. *crusta*; z. a.), bekorsten, overkorsten, met eene steenachtige korst overdekken, beleggen, bekleeden; ook met mortel of gips volwerpen; **incrustaat**, n. een bekorst, overkorst ligchaam uit het dieren- of plantenrijk, dat met eene steen- of kalkachtige korst overtrokken is; **incrustātie** of **incrustéring**, f. de overkorsting, steen- of kalkbekleeding; de volraping v. eenen muur met kalk enz.; het inleggen met steen, marmer, staal enz.; het overtrekken met goud- of zilverblaadjes.

Incubātie, f. lat. (v. *incubāre*, ergens liggen), het liggen, b. v. van een' zuigeling aan de moederborst; het zitten, b. v. van eene hen op de eijeren, van daar ook het broeden; in de oudheid de tempelslaap, d. i. het gebruik om in eenen tempel of eene grot te slapen, ten einde een orakel te verwerven of van eene ziekte te genezen; het ontwikkelingstijdperk eener ziekte; **incŭbus**, m. Med., de nachtmerrie, nachtelijke hartdrukking; **incúben**, pl., eene soort van dæmons, die, naar een volksgeloof, de vrouwen in haren slaap bezwangeren, nachtduivels.

in culpa, z. *culpa*.

inculpābel, lat. (vgl. **culpa** enz.), niet te beschuldigen, onschuldig, onbestrafbaar, onberispelijk; *inculpāta tutēla*, f. de noodweer.

inculpéren, mid. lat. (*inculpāre*), beschuldigen, aanwrijven, te last leggen; **inculpánt**, m. Jur., de beschuldiger, eischer; **inculpaat**, m. de beschuldigde, beklaagde; **inculpātie**, f. de beschuldiging, aanklagt.

inculquéren, lat. (*inculcāre*, eig. intreden), inprenten, inscherpen; inkloppen, door slaag leeren.

incumbéren, lat. (*incumbĕre*), zich op iets toeleggen, al zijne zorg aan iets wijden, iets ter harte nemen; **incumbéntie**, f. nw lat., de verpligting, pligt.

Incunābelen, pl. lat. (*incunabŭla*), eig. de wieg; de eerste beginselen eener zaak inz. der boekdrukkunst, de oudste gedrukte boeken.

incurābel, nw lat. (vgl. **cureren** ond. **cura**), ongeneeslijk, onheelbaar.

in curia, z. *curia*.

Incurĭën, pl. lat. (sing. *incurĭa*, v. *cura*, z. a.), nalatigheden, achteloosheden.

Incuriositeit, f. nw lat. (vgl. **curieus**), onnieuwsgierigheid, onweetgierigheid.

Incúrsie, f. lat. (*incursio*, v. *incurrĕre*, inloopen, invallen), een vijandelijke inval, strooptogt.

incurvéren, lat. (*incurvāre;* vgl. **curve**), krommen, buigen; **incurvātie**, f. de kromming, het buigen.

indagéren, lat. (*indagāre*), nasporen, uitvorschen; **indagātie**, f. de opsporing, uitvorsching.

indebĭte, lat. (vgl. *debitum* enz. ond. *debent*), Jur., niet schuldig; onbevoegd; **indebĭtum**, n. eene opbrengst, betaling, dienst enz., die men uit dwaling heeft gedaan, zonder er toe verpligt te zijn; *indebĭti condictio*, z. *condictio*; *indebĭti solutio*, z. *solutio*, ond. **solveren**.

indecént, lat. (vgl. **decent**), onwelvoegelijk, onbetamelijk, ongepast, oneerbaar,

onkuisch; **indecéntie**, f. onwelvoegelijkheid, onbetamelijkheid enz.

indechiffrable, fr. (spr. *èngdesjiefrábl'*; vgl. **dechiffreren**), onontcijferbaar, onleesbaar, onverklaarbaar.

indecimābel, nw lat., niet decimeerbaar, tiendvrij.

indecis, fr. (spr. *èngdesí*; v. h. nw lat. *indecisus*; vgl. **decideren**), onbeslist, besluiteloos; *res indecīsa*, z. *res*; **indecísie**, f. onbeslistheid, besluiteloosheid.

indeclinābel, lat. (vgl. **declineren**), Gram., onverbuigbaar; onvatbaar voor naamvalsveranderingen; **indeclinabiliteit**, f. onverbuigbaarheid.

Indecōrum, n. lat. (vgl. **decorum**), het ongepaste, onvoegzame, de misslag tegen den goeden toon der zamenleving.

in defectu, lat., z. ond. **defect**; **indefectibiliteit**, f. Theol., het voortdurend bestaan, b. v. der kerk.

indefensíbel, nw lat. (vgl. **defenderen**), niet te verdedigen, onhoudbaar; *indefénsus*, lat. Jur., onverdedigd, hulpeloos.

indefinībel, nw lat. (vgl. **definieren**), onbepaalbaar, onverklaarbaar, raadselachtig; **indefiniet**, als adverb. ook *indefinīte*, lat., onbepaald, onduidelijk; onbeperkt.

indelebīlis, onuitwischbaar, onuitdelgbaar; *indelebilis charácter*, m. de r. k. priesterwijding.

indelicaat, nw lat. (vgl. **delicaat**), onkiesch, ruw, grof; **indelicatesse**, f. fr., onkieschheid, gebrek aan fijn gevoel.

indemniséren, fr. (*indemniser*), schadeloos stellen, vergoeden, vrij houden; **indemnisātie**, f. schadeloosstelling, vergoeding; **indemniteit**, f. lat. (*indemnitas*; v. *damnum*, schade), de schadeloosheid, schadevergoeding.

indemonstrābel, lat. (vgl. **demonstreren**), niet bewijsbaar.

in deo consilium, lat., bij God is raad.

independént, nw lat. (vgl. **dependeren**); onafhankelijk, ongebonden, zelfstandig, vrij; **independénten**, pl., onafhankelijken v. de bisschoppelijk-kerkelijke heerschappij, eene op het einde der 16de eeuw in Engeland ontstane protestantsche secte (presbyterianen, puriteinen, nonconformisten, niveleurs); schotsche en nederl. dissidenten, die het gezag der synoden verwerpen; strijders voor de noord-amerikaansche vrijheid; **independentísmus**, n. de zucht naar onafhankelijkheid; **independéntie**, f. onafhankelijkheid, zelfstandigheid, vrijheid.

in deposito, lat. (vgl. **deponeren**, enz.), in bewaring.

indestructíbel, nw lat. (vgl. **destrueren**), onvernielbaar; **indestructibiliteit**, f. onvernielbaarheid, onuitroeibaarheid.

indeterminābel, lat. (vgl. **determineren**), onbepaalbaar; **indeterminabiliteit**, f. de onbepaalbaarheid; **indeterminātie**, f. de onbepaaldheid, besluiteloosheid, onzekerheid; **indeterminātum**, iets onbepaalds; **geïndetermineerd**, onbepaald, besluiteloos, weifelend; **indeterminísmus**, n. Phil., de leer, volgens welke de wilshandelingen van den mensch door geene oorzaken en beweegredenen te bepalen zijn, of de stelling van de onbeperkte wilsvrijheid van den mensch; **indeterminist**, m. een aanhanger van die leer.

indevoot, lat. (vgl. **devoot**), ongodsdienstig, oneerbiedig, laauw, koelzinnig; **indevōtie**, f. het gebrek aan godsdienstzin; oneerbiedigheid, laauwheid.

Index, m. lat., eig. de wijzer; de aanwijzer, bladwijzer van een boek; het register, de inhoudsopgave; ook de wijsvinger; *index librōrum prohibitōrum*, de lijst der boeken, die door de r. k. kerk, wegens daarin vervatte dwaalbegrippen of valsche leerstellingen, verboden zijn; ook kortweg «de index» geheeten; *index librōrum expurgandōrum* of *index expurgatorius*, de lijst van zulke schriften, die na uitwerping of verandering van zekere aanstootelijke plaatsen gelezen mogen worden; **indicŭlus**, m. een lijstje, klein register, ook een schriftelijk bevel; **indicĭum**, n., pl. **indicĭa** of **indicĭën**, aanwijzingen, kenteekenen (symptomen); verdenking wekkende omstandigheden, gronden tot vermoeden; **indiceren**, **indiqueren** (lat. *indicāre* en *indīcĕre*), aanwijzen, aanduiden, als kenteeken dienen; aanzeggen, aankondigen; toewijzen; **indĭcans**, n. Med., eene aanwijzing; **indicaat**, n. het aangewezene; **indicātie**, f. (v. *indicāre*), de aanwijzing, de verdenkingsgrond; inz. het kenteeken eener ziekte, de ziekte-aanwijzing; **indicatief**, aanwijzend, aanduidend; **indicatīvus** of **indicatief**, m. Gram., z. **modus**; **indicātor**, m. de strekspier van den wijsvinger; **indicatōrisch**, aanwijzend, doende blijken; **indictie**, f. (v. *indicĕre*), de aankondiging, beschrijving of zamenvoeging van eene kerkvergadering; de kerkelijke oproeping; ook z. v. a. **indictie-cirkel** of **romeinsche-indictie**, eene periode van 15 jaren, eene jaartelling, tot welke het aanzeggen of de indictie van zekere opbrengsten of hoofdgelden, aan de Romeinen onder Constantijn den groote opgelegd, en die driemalen in de 15 jaren moesten aangezuiverd worden, aanleiding gaf. Om de jaren na Chr. geboorte volgens indictiën te berekenen, moet men bij het jaartal 3 voegen en dan die som door 15 deelen, als wanneer de rest de indictie is; zoo is b. v. voor het jaar 1846 de indictie 4 en er zijn sedert Chr. geboorte 123 indictiën verloopen.

Indië, n. (gr. en lat. *India*, f., een groot land in Z. Azië; waarschijnlijk zoo gehee-

ten naar de Hindoes, het aanzienlijkste, bij de Ouden bekende volk van dat werelddeel), in Indië aan deze en gene zijde van den Ganges of in voor- en achter-Indië verdeeld, veelal Oost-Indië geheeten, ter onderscheiding v. West Indië of de eilanden in den mexicaanschen zeeboezem, die men sedert de ontdekking van Amerika zoo noemde, dewijl men aanvankelijk geloofde, dat het nieuwontdekte land met Indië zamenhing; **Indiërs**, inboorlingen van O. Indië, Hindoes; **indisch**, tot dat land of volk behoorende enz.; **indisch vuur**, z. **bengaalsch vuur**; **Indiānen**, inboorlingen van W. Indië en in ruimer beteekenis de bevolking v. Amerika; **indiaansch**, aan die amerikaansche volksstammen eigen enz.; **indianét**, m. eene zware manchesterstof; **indienne**, f. fr. (spr. *èngdjènn*)', oost-indische katoenen stof, fijn katoen (chits); **indienneur**, m. fr. een katoenfabrikant.

indifferént, lat. (vgl. **differéren**), niet onderscheiden, eenerlei, onverschillig; ook: niet deelnemend, koudbloedig, laauw, laauwgeloovig, **indifferentísmus**, m. nw lat., de onverschilligheid, laauwgeloovigheid, koelheid inz. in geloofszaken, godsdienst-onverschilligheid, ook z. v. a. **indeterminismus**; **indifferentist**, m. een onverschillige, ondeelnemende, laauwgeloovige; **indifferéntie** (lat. *indifferentia*) of **indifférence**, fr. (spr. *èngdiferángs'*), f. de onverschilligheid, ongevoeligheid, koelzinnigheid, laauwheid; **indifferéntie-punt**, n. Phys., het punt tusschen twee tegenovergestelde polen, waar zij elkander wederzijds te niet doen, b.v. m a g n e t i s c h i n d i f f e r e n t i e - p u n t, het tusschen den noord- en zuidpool van eenen magneet liggende punt.

Indigĕna, m., pl. **indigenæ**, lat., een inboorling, inlander, oorspr. of eerst bewoner; **indigenaat** of **indigenaat-regt** of **incolaat**, n. het regt der inboorlingen, het burgerregt, voorregt der ingezetenen.

indigént, lat. (*indigens*), behoeftig, nooddruftig, arm; **indigéntie**, f. (*indigentia*), de behoeftigheid, het gebrek, de behoefte, armoede.

indigést, lat. (vgl. **digereren**), onverteerd; niet doordacht, niet uitgewerkt, **indigestíbel**, onverteerbaar; **indigéstie**, f. onverteerlijkheid, gebrek aan of zwakheid van vertering, kwade maag.

indigitéren, lat. (*indigitāre*, v. *digĭtus*, vinger), aanwijzen, met den vinger aanduiden; **indigitātie**, f. de aanduiding; eig., vingeraanwijzing, vingerwijs.

indignéren, lat. (*indignāri*, d. i. eig. iets voor onwaardig of onbetamelijk houden, daarover misnoegd zijn), verontwaardigen, ontevreden, boos, wrevelig maken; **geïndigneerd**, verontwaardigd, boos, misnoegd, beleedigd; inz. onwaardig behandeld; **indignātie**, f. de verontwaardiging, het misnoegen, verdriet.

Indigniteit, f. lat. (*indignĭtas*), de onwaardigheid, onwelvoegelijkheid; schandelijkheid, nietswaardigheid, beleediging, beschimping.

Indĭgo. m. (oorspr. sp., v. h. lat. *indicus*, indisch), eene bekende schoone blaauwe verwstof uit de bladeren v. onderscheidene soorten der a n i l- of i n d i g o-planten (*indigofera*) in O. en W. Indië; **roode indigo**, z. **cudbeard**; **indigoterīe**, f. eene indigo-plantage; ook de plaats, waar de indigo wordt toebereid.

indirécт, of als adv. *indirécte*, ook *per indiréctum*, lat. (vgl. **dirigéren** enz.), door omwegen, niet regttoe, middellijk, door eenen derde, op bedekte wijze, slinksch; **indirecte belastingen**, d. i. middellijke, die niet regtstreeks den personen opgelegd, maar door middel van eenen op zekere waren enz. gelegden cijns geheven worden.

indiscernibel, nw lat. (vgl. **discernéren**), niet onderscheidbaar, niet waarneembaar, onbemerkbaar, niet bespeurbaar.

Indisciplīne, f. nw lat. (vgl. **discipline**), het gebrek aan tucht, tuchteloosheid, teugelloosheid, onbandigheid, ongeregeldheid; **indisciplināBel**, onbestuurbaar, onbandig, ontembaar, niet aan tucht, aan orde te gewennen; **geïndisciplineerd**, zonder tucht, onbeteugeld, Mil., niet geoefend, onbedreven.

indiscreet, lat. (vgl. **discreet** enz.), onbescheiden, onvoorzigtig, onbezonnen, onbedachtzaam, praatziek, niet geheimhoudend, opdringend, onbeleefd; **indiscrētie**, f. de onbescheidenheid enz., praatzucht, opdringendheid.

indispensābel, nw lat. (vgl. **dispenséren**), onvermijdelijk, volstrekt noodzakelijk.

Indise, f. fr. (spr. *èngdiez'*), eene lengtemaat in Smyrna van 6 palm.

indisponibel, nw lat. (vgl. **disponéren** enz.), onbeschikbaar, waarover men niet kan beschikken, onvervreemdbaar; **indisponéren**, misnoegd, wrevelig of boos maken, vertoornen, in kwade luim brengen; **geïndisponeerd**, ongenegen, afkeerig, onwillig, wrevelig, ontstemd, kwalijk gemutst; onpasselijk, ongesteld; **indispositie**, f. de ongeneigdheid, afkeerigheid, kwaadluimigheid, verdrietigheid; onpasselijkheid.

indisputābel, nw lat. (vgl. **disputéren**), onbestrijdbaar, onbetwistbaar.

indissolūbel, lat (vgl. **dissolvéren**), onoplosbaar, onscheidbaar, op het naauwst verbonden; **indissolubiliteit**, f. de onoplosbaarheid, onafscheidelijkheid, onontbindbaarheid.

indistinct, lat. (vgl. **distinguéren**), onduidelijk, onbepaald, verward.

Individŭum, **individú**, n., pl. **individúën**, lat. (vgl. **divideren** enz.), eig. een ondeelbaar of onscheidbaar geheel; een enkel, afzonderlijk, op zich-zelven beschouwd wezen; een persoon; **individueel**, nw lat., afzonderlijk, op zich-zelven; eigen, eigenaardig, aan een enkel voorwerp eigen, slechts op één' persoon passende, persoonlijk; **individualiséren**, op een enkel, afzonderlijk voorwerp overdragen of als een op zich-zelf staand iets beschouwen en behandelen; **individualisātie** of **individualiséring** ook **individuātie**, f. de verenkeling, beschouwing op zich-zelf, in 't bijzonder; beperking tot een enkel wezen; **individualiteit**, f. de gezamenlijke kenmerken, waardoor een voorwerp zich van een ander derzelfde soort onderscheidt; de eigenaardigheid, bijzonderheid, persoonlijkheid; **individuïteit**, f. de eigen aard, bijzonderheid; het ik (de ik-heid); **indivisibel**, ondeelbaar; **indivisibilĭa**, pl. Math., ondeelbare grootheden, d. i. zulke, die in vergelijking met andere als niets te achten zijn (*infinite parva* of *infinitĕsima*), **indivisibiliteit**, f. de ondeelbaarheid, onafscheidelijkheid.

Indocchiatúra, f. it. (spr. *iendokkiatoera*), de oogenbetoovering, het booze oog, de wonderkracht, die het bijgeloof in Italië en elders aan den strak gevestigden blik op het aangestaarde voorwerp toeschrijft.

indociel, lat. (vgl. **dociel** ond. **doceren**), onleerzaam, traag van bevatting; ongedwee; **indociliteit**, f. de onleerzaamheid, stugheid.

indolént, nw lat. (v. *dolēre*, pijn hebben; eig. pijnloos, onpijnlijk; ongevoelig, onverschillig, zorgeloos, gemakkelijk, traag, slap; **indoléntie**, f. lat. (*indolentĭa*), pijnloosheid, onpijnlijkheid; ongevoeligheid, onverschilligheid, zorgeloosheid, stompzinnigheid, slaperigheid, slapheid, traagheid.

in dorso en *in tergo*, lat. op den rug, op de keerzijde (des wissels).

Indossánt, **indosseren** enz., z. **endosseren**.

in dubĭo, lat. (z. *dubĭum*), in twijfel, in twijfelachtig geval.

indubitābel, lat. (vgl. **dubiteren**), ontwijfelbaar, zeker, uitgemaakt.

inducĭae, pl. lat., eig. wapenstilstand; Jur., uitstel, termijn voor schulden, die iemand zich niet te wijten heeft.

inducéren, lat. (*inducĕre*, eig. invoeren), verleiden, misleiden, overreden, bepraten; gevolg trekken, afleiden, besluiten; **inductíbel**, nw lat., ligt te verleiden of te misleiden; **indúctie**, f. lat., aanleiding of verleiding tot iets; gevolgtrekking, sluitrede, besluit v. h. bijzondere tot het algemeene, d. i. de optelling van bijzondere gevallen om eene stelling daaruit te bewijzen; *per inductiōnem* een bewijs voeren of **door inductie bewijzen**, d. i. door eene reeks van voorbeelden of daadzaken bewijzen.

in dulci jubĭlo, lat., eig. in zoet vreugdgenot, als vrolijk Fransje (leven).

indulgéren, lat. (*indulgĕre*), toegeven, verschoonen, laten doorgaan, door de vingers zien; **indulgént**, toegevend, toegeeflijk, verschoonend; **indulgéntie**, f. (*indulgentĭa*), de toegevendheid, verschooning; zachtzinnigheid; de strafontheffing, aflaat; **indúlt**, m. een vergund uitstel van betaling, r e s p ij t; de pauselijke vergunning tot eene zaak, die anders in den regel niet geoorloofd is; een genadebrief; vrijbrief van de regering, v. een' bisschop; **indúlto**, m. sp., eig. strafontheffing; verlof of bewilliging; de tol van amerikaansche waren in Amerika.

in duplo, z. **duplum**.

Indurātie, f. nw lat. (v. *indurāre*, harden; vgl. **dur** enz.), de verharding; verstoktheid, onboetvaardigheid.

Industrĭe, f. fr. (v. h. lat. *industrĭa*), de vlijt, bedrijvigheid, kunstbedrijvigheid, nijverheid, werkzaamheid, kunstvlijt, in den ruimsten zin alle gezamentlijke pogingen om de massa der voorhanden rijkdommen te vermeerderen of, met andere woorden, om die te verdienen; in enger beteekenis: de door technische bewerkingen te weeg gebragte waarde-verhooging der natuurproducten, van daar b e d r ij f s-, h a n d w e r k s-, f a b r ij k s-i n d u s t r i e; **industrie-kantoor**, n. eene stapelplaats of een depôt van kunstvoortbrengselen, een kantoor van inlandsche vlijt; **industrie-school**, eene bedrijfs- of handwerkschool; werkschool; **industrie-systeem**, n. het staatshuishoudelijk leerstelsel van den Schot Adam Smith, volgens hetwelk vlijt, arbeid en spaarzaamheid de eerste bronnen van alle aanwinst en bezit van goederen, gevolgelijk ook de laatste voorwaarde van volkswelvaart en volksrijkdom zijn, en waaruit drie regtmatige belastingen, nl. die op grond, bedrijf en kapitalen voortvloeijen; vgl. m e r c a n t i e l en p h y s i o c r a t i s c h s y s t e e m; **chevalier d'industrie**, m. z. **chevalier** ond. **cheval**; **industrieus**, (lat. *industriōsus*, fr. *industrieux*), vlijtig, bedrijvig, ijverig, werkzaam, vindingrijk, vernuftig werkzaam, geschikt, in kunst, handwerk of bedrijf ervaren.

Inedĭtum, n., pl. **inedĭta**, lat. (vgl. **ederen**), nog niet of vroeger niet uitgegeven schriften, z. v. a. **anecdota**.

ineffābel, lat. (*ineffabĭlis*, *e*, v. *effāri*,

uitspreken), onuitsprekelijk, onuitdrukbaar.

in efféctu, lat. (vgl. **effect**), inderdaad, werkelijk.

in effigie, z. *effigies*.

inegaal, fr. (vgl. **egaal**), ongelijk; veranderlijk; **inegaliteit**, f. (fr. *inégalité*), ongelijkheid.

inelegánt, lat. (vgl. **elegant**), onsierlijk, smakeloos, onbevallig, plomp; **inelegántie**, f. de onsierlijkheid, smakeloosheid.

ineligibel, nw lat. (vgl. **eligéren**), niet verkiesbaar.

inépt, lat. (*inéptus, a, um*, d. i. eig. ongepast), als adverb. ook *inépte*, ongerijmd, laf, smakeloos, plat; **inéptie**, f. (lat. *ineptĭa*), pl. **ineptiën**, ongerijmdheden, zotheden, fratsen.

iners, lat, traag, vadsig, ledig; **inertĭe**, f. (*inertĭa*), traagheid, lediggang; onvermogen, zwakheid; *vis inertiae*, z. ond. *vis*.

Inescātie, f. lat. (v. *esca*, lokspijs), het verlokken en verleiden tot iets.

in esse, lat. (vgl. *esse*), in zijnen toestand als te voren; *in essentiāli*, in 't wezentlijke, in de hoofdzaak.

inestimábel, fr., onschatbaar.

in evéntum (vgl. *eventus*), in voorkomend geval.

inevidént, nw lat. (vgl. **evident**), onduidelijk, onverstaanbaar, niet klaarblijkelijk; **inevidéntie**, f. de onduidelijkheid, onoogenschijnlijkheid.

inevitābel, lat. (vgl. **eviteren**), onvermijdelijk, niet te ontgaan.

inexáct, nw lat. (vgl. **exact**), onnaauwkeurig, nalatig; onjuist, gebrekkig, met fouten; **inexactitúde**, f. fr., de onnaauwkeurigheid.

in excéssu, z. ond. **excederen.**

inexcusābel, lat. (vgl. **excuseren**), onverschoonlijk, onverantwoordelijk, niet te verontschuldigen.

inexigibel, nw lat. (vgl. **exigeren**), oneischbaar, onvorderbaar; **inexigibiliteit**, f. de onafvorderbaarheid, onbereikbaarheid.

Inexisténtie, f. nw lat. (vgl. **existeren**), het niet-bestaan, niet voorhanden zijn.

inexorābel, lat. (vgl. **exoréren**), onverbiddelijk.

in expénsas **condemneren**, z. **expensen.**

Inexperiéntie, f. lat. (vgl. **experiéntie**), de onervarenheid; *inexpértus*, onervaren.

inexpiābel, lat. (vgl. **expiéren**), niet te boeten, niet goed te maken, onvergoedbaar, onverzoenbaar.

inexplicābel, lat. (vgl. **expliceren**), onverklaarbaar, onoplosbaar.

inexplorābel, nw lat. (vgl. **exploreren**), onnavorschbaar, niet na te sporen.

inexponíbel, nw lat. (vgl. **exponéren** enz.), onverklaarbaar, niet uit te leggen of over te zetten.

inexpressibel, nw lat., of **inexprimábel**, fr. (vgl. **exprimeren**), onuitsprekelijk, onbeschrijfelijk; onnoemelijk; **inexpressibles**, pl. eng. (spr. *—préssibb'ls*), de onuitsprekelijken, iron. voor de broek.

inexpugnābel, lat. (vgl. **expugnéren**), oninneembaar, onoverwinnelijk, onbedwingbaar.

inexstinguibel, lat. (vgl. **extingueren**), onuitbluschbaar, onuitdelgbaar.

inexstirpābel, lat. (vgl. **exstirperen**), onuitroeibaar.

in exténso, z. ond. **extenderen.**

in extrēmis (scil. *momentis*), lat., in de laatste oogenblikken, op het uiterste, op sterven.

inextricābel, lat. (v. *extricāre*, ontwarren), onoplosbaar, onontwikkelbaar, niet te ontwarren.

infaam, lat. (*infāmis;* vgl. **fama**), ter kwader faam staande, eerloos, schandelijk, afschuwelijk, vuil, geschandvlekt; **infamīe**, f. (lat. *infamĭa*), de kwade naam, eerloosheid, schande; laagheid, schandelijkheid, schanddaad; smaadheid, laster, eerroof; *infamĭa notātus*, voor eerloos verklaard, eerloos gemaakt; **infaméren** (lat. *infamāre*), in kwaden naam brengen, eerloos maken, onteeren, belasteren, smaden, schenden, eerrooven; **infamérend** of **infamánt**, onteerend, eerroovend enz.; **infamātie**, f. het eerloosmaken, de beschimping, eerrooving, schandvlek.

in facĭem, lat., in 't aangezigt, onder de oogen.

in facto, lat., inderdaad, werkelijk.

infallibel, nw lat., of **infaillible**, fr. (spr. *èngfaljibl';* vgl. **faillibel**), onfeilbaar, onbedriegelijk, aan dwaling niet onderhevig, onmisbaar; **infallibiliteit**, f. onfeilbaarheid, zekerheid.

Infánt, m. sp. (*infánte*, v. h. lat. *infans*, kind), een koningszoon, koninklijke prins (niet de troonsopvolger); **infánte**, f. eene koningsdochter, konink]. prinses in Spanje en Portugal; **infantagĭen**, pl., de aldaar bestaande jaargelden voor koningskinderen; **infantádo**, m. het gebied, dat aan eenen infant of eene infante tot lijftogt is aangewezen.

Infanterīe, f. fr. (sp. en it. *infantería*, uit het oudd. *fandio*, *fendo*, *vuozfendo*, voetganger; vgl. *fant*, it. *fante*, knecht, dienstbode, fr. *fantassin*, voetsoldaat; v. a. van het lat. *infans*, een kind, voorts een jong mensch, die dient?), voetvolk, soldaten te voet, het voetleger, de voetknechten; **infanterist**, m. een soldaat te voet, voetsoldaat, voetknecht.

infanticīda, lat., kindermoorder, kindermoordster; **infanticidĭum**, n. de kindermoord.

Infárctus, m. lat., sing. en pl., verstoppingen in het onderlijf, verharding v. drekstoffen.

infatigābel, lat. (vgl. **fatigéren**), onvermoeibaar, onvermoeid, onverdroten, rusteloos.

Infatuātie, f. nw lat. (v. *infatuāre*, gek, uitzinnig maken, v. *fatŭus*, dwaas onnoozel), verdwaasdheid, zotte waan, belagchelijke inbeelding, overdrevene, zotte voorliefde tot iets; **geïnfatueerd**, dwaselijk voor iets ingenomen, verzot, dol op iets.

in favōrem, lat. Jur., ten gunste, ten gevalle; *in favōrem prolis* of *prolium*, ten beste der kinderen of nakomelingen.

infect, infectie, z. **inficieren.**

inferéren, lat. (*inférre*), inbrengen, bijdragen; opdragen, offeren; besluiten, gevolg trekken, afleiden.

infĕri, pl. lat. (v. *infĕrus*, *a*, *um*, van onderen, beneden), eig. de benedensten, laag staanden; de onderaardsche of helsche goden; de afgestorvenen in de onderwereld; *ad infĕros*, bij of naar de dooden in de onderwereld, naar het schimmenrijk; **inferĭën**, pl. (lat. *inferĭae*), doodenoffers, gelijk die bij de Ouden aan de onderaardsche godheden voor de zielen der gestorvenen gebragt werden; **inferĭor**, m. de ondergeschikte, mindere; *inferĭus testaméntum*, n. het laatste testament; **inferioriteit**, f. de mindere, ondergeschikte staat; de geringere waarde, slechtere gesteldheid; het achterstaan bij anderen; het tegengest. van superioriteit.

infernaal, lat. (v. *inférnus*, *a*, *um*, onderaardsch), helsch, onderaardsch, duivelsch, afschuwelijk, snood, boosaardig.

infertiel, nw lat. (vgl. **fertiel**), onvruchtbaar, niet opleverend; **infertiliteit**, f. de onvruchtbaarheid.

infestéren, (lat. *infestāre*), vijandig aanvallen, verwoesten, stroopen, uitplunderen; verontrusten, plagen, lastig vallen, kwellen, onveilig maken; **infestātie** of **infestéring**, f. de vijandelijke aanval, verontrusting; verwoesting, strooperij.

infeudéren, mid. lat. (vgl. **feudum**). beleenen, verblijden; **infeudātie**, f. de beleening.

infibuléren, lat. (*infibulāre*; vgl. **fibula**), ringen, toehechten, inringen; **infibulātie**, f. Med., het inringen der voorhuid, of het kunstmatig vereenigen met eenen ring of naad van die deelen. welker vrijheid tot het werk der voortteling noodig is (een middel ter bewaring der kuischheid, reeds bij de Ouden in gebruik).

inficiéren, lat. (*inficĕre*) of **infécteren**, fr. (*infecter*), met stank vervullen; aansteken, besmetten, verpesten, vergiftigen met eene ziektestof; **geïnficiëerd**, **geïnfecteerd worden**, door eene besmettelijke kwaal aangetast, besmet worden; **inficiëerbaar**, aanstekelijk, besmettelijk; **inféct**, aangestoken, besmet, verpest, stinkend, rottend; **inféctie**, f. de aansteking, besmetting.

infideel, lat. (vgl. **fideel** ond. *fides*), ontrouw, trouweloos; **infideliteit**, f. de ontrouw, trouweloosheid; het ongeloof; *in partĭbus infidelĭum*, in het gebied of het land der ongeloovigen, d. i. der niet-kath. christenen.

in fidem, z. *fides*.

infigéren, lat. (*infigĕre*), insteken, inhechten, inslaan; inprenten, indrukken.

infiltréren, nw lat. (vgl. **filtrum** enz.), inzijgen; intrekken, indringen; zich uitstorten; **infiltrātie**, f. de inzijging, intrekking eener vloeistof; Med., de uitstorting v. lympha, bloed, etter enz. in de zelfstandigheid der organen.

Infĭmus, m. lat. (superl. v. *infĕrus*, vgl. *inferi*), de onderste, laagste, geringste.

infiniet, lat. (*infinītus*, *a*, *um*, v. *finīre*, begrenzen, eindigen), oneindig, onbegrensd, onophoudelijk; **infinītum**, n. het onbepaalde, onbegrensde, oneindige; *ad* of *in infinītum*, in het oneindige, onophoudelijk, zonder einde; **infiniteit**, f. de onbegrensdheid, oneindigheid; groote menigte, talloosheid; **infinitesimaal-rekening** of **analўsis van het oneindige**, de rekening of oplossing v. oneindig kleine grootheden; daartoe behooren de differentiaal-, integraal- en exponentiaal-rekening (z. a.); **infinitivus** of **infinitief**, m. Gram., z. **modus.**

infirm, lat. (*infirmus*, *a*, *um*; vgl. **ferm**), niet vast, krachteloos, zwak; **infirmarĭa**, mid. lat., of **infirmerīe**, fr. (spr. *èngfiermerīe*), f. een kranken- of ziekenhuis, inz. voor soldaten; een ziekenvertrek in kloosters, op schepen; de plaats voor kwijnende planten in trekkassen; **infirmarĭus**, mid. lat., **infirmier**, fr. (spr. *èngfiermjé*), m. een geestelijk ziekenoppasser, ziekenverpleger in kloosters; **infirméren**, lat. (*infirmāre*), krachteloos maken, verzwakken, ongeldig maken, b. v. een testament; **infirmatief**, nw lat., ontkrachtend, ongeldig makend; **infirmiteit**, f. lat. (*infirmĭtas*), de krachteloosheid, zwakte, gebrekkelijkheid, het onvermogen, gebrek.

Infitiātie, f. lat. (*infitiatĭo*), Jur., het loochenen, ontkennen voor het geregt.

in flagrante, z. **flagrant.**

inflamméren, lat. (*inflammāre*), ontvlammen, ontsteken, verhitten; tergen, verbitteren; **inflammābel**, nw lat., brandbaar, ontbrandbaar, ontvlambaar; **inflammabilĭën**, pl., brandbare stoffen, brandstof; **inflammabiliteit**, f. de ontbrandbaarheid, ontvlambaarheid; **inflammātie**, f. lat., de ontsteking, brand; **inflammatōrisch**, nw lat., ontstekend, ontsteking veroorzakende, met ontsteking verbonden; eene **inflammatorische koorts**, eene ontstekingskoorts.

Inflātie, f. lat. (*inflatĭo*), Med., de opblazing, opzetting v. h. lijf door winden.

inflectéren, lat. (*inflectĕre*; vgl. **flecteren**), buigen, ombuigen, veranderen; **inflé-**

xie, f. de buiging of afwijking der lichtstralen v. hunnen regten weg; ook de buiging of overgang der stem.

inflexíbel, lat. (vgl. **flecteren** enz.), onbuigzaam, onbuigbaar, onbewegelijk, onverzettelijk, hardnekkig, onverbiddelijk, stijfzinnig, halsstarrig; Gram., onverbuigbaar, voor geene verbuiging vatbaar; **inflexibiliteit,** f. de onbuigzaamheid; onverbiddelijkheid, stijfhoofdigheid, hardnekkigheid.

infligéren. lat. (*infligĕre*), eig. aanslaan; iemand iets toevoegen, aandoen; eene straf opleggen of voltrekken; **inflictie,** f. Jur., de toekenning, toewijzing, oplegging van eene straf; de vonnisvoltrekking, strafvolvoering.

Inflorescéntie, f. nw lat. (v. *infloresc̆ere*, beginnen te bloeijen), de schikking of plaatsing der bloemen op de plant, de bloemstand.

in florĭbus, (vgl. *flos* enz.), in bloei, in welstand.

influéren, lat. *influĕre*), invloeijen, inwerken, invloed hebben; **influéntie,** f. nw lat., de invloed, inwerking; ook **influxus,** n., **influénza,** f. it. Med. (spr. *ienfloeéntsa*), eig. de invloedziekte, eene algemeen verspreide zinking- of vloeikoorts, landverkoudheid, in Frankrijk grippe, in Nederland griep geheeten; **influencéren,** invloed hebben, inwerken; inz. aanstoken; over halen, omkoopen; **inflúxie,** f. lat., de invloeijing; **influxie-systeem** of **influxismus,** n. nw lat., de stelling, dat ziel en ligchaam eenen zoodanigen wederzijdschen invloed op elkander hebben, dat ieder deel in het andere de veranderingen te weeg brengt, die met zijne eigene overeenkomen.

infœcúndus, a, um, lat., onvruchtbaar; **infœcunditeit,** f. onvruchtbaarheid.

in folio, z. ond. **folium**; *in folle*, z. *follis*.

infórm, lat. (*infórmis, e*), ongevormd, wanstaltig, wanvormig, gedrogtelijk; wanordelijk; **informiteit,** wanvormigheid enz.

in forma probánte, z. **form.**

informéren. lat. (*informāre*, d. i. eig. vormen, eene gedaante geven), onderrigten, leeren; berigten, kennis geven; **zich inf—,** berigt inwinnen, onderzoek doen; *ad informándum*, om te berigten; **informaat** of **informatīvum,** n. Jur., eene meening, een oordeel, dat de eene regter voor zich van den anderen inwint, ook het ingewonnen berigt, bescheid; **informātie,** f. de onderrigting, het onderwijs; ook geregtel. onderzoek, navorsching, navraag; berigt, bescheid, getuigenis; **informātor,** m. een leeraar, huisleeraar, gouverneur.

in foro, z. **forum.**

Infortiātum, n. lat. Jur., het 2de deel der pandecten of digesten (z. a.).

Infortunĭum, n. lat., en **infortune,** f. fr. (spr. *èngfortúun'*; vgl. **Fortuna**), een ongeluk, onheil; **infortūna,** f. nw lat, bij de astrologen: een onheil voorspellende sterrestand, inz. met betrekking tot de vijandige planeten Mars en Saturnus, waarom de eerste *infortuna minor* en de laatste *infortuna major* heet.

infra, lat., onder, beneden.

Infráctie, f. lat. (vgl. **fractie**), de breking, overtreding, kwetsing, schending, inbreuk, b. v. op een verdrag; **infractaire,** m. fr., de overtreder, b. v. eener wet.

Infralapsarĭus, m. lat. (v. *infra*, en *lapsus*, val), Theol., aanhanger eener secte, die beweert, dat God reeds vóór Adams val besloten had een zeker getal menschen te verdoemen; het tegengest. van superlapsarĭus.

infrangíbel, nw lat. (v. h. lat. *frangĕre*, breken), onbreekbaar; **infrangibiliteit,** f. onbreekbaarheid.

in fraudem, z. ond. *fraus*.

infrequént, lat. (*infrĕquens*; vgl. **frequent**), niet menigvuldig, niet talrijk, weinig bezocht, onbezocht, ledig, zonder of met weinig menschen; **infrequéntie,** f. de onbezochtheid, ledigheid of gebrek aan bezoekers.

infringéren, lat. (*infringĕre*), breken, b. v. een verbond, overtreden, krachteloos maken, te niet doen.

Infúl, f. lat. (*infŭla*), een witte wollen voorhoofdband als hoofdtooi der oud-rom. priesters; de kath. abts- of bisschopsmuts, een zinnebeeldig sieraad bij plegtige gelegenheden; **infuléren,** nw lat., den bisschopshoed verleenen, d. i. iemand tot bisschop maken; **geïnfuleerde abten,** zulke, welken de paus het regt heeft verleend, de bisschoppelijke eereteekens te dragen.

infundéren, lat. (*infundĕre*, v. *fundĕre*, gieten), ingieten, opgieten; *infúnde*, afgekort. *inf.*, giet op; *inf. aq. ferv. q. s.* of *s. q.*, = *infúnde aqua fervĭdae quantum suffĭcit* of *sufficientem quantitatem*, giet er de toereikende hoeveelheid kokend water op; **infundibŭlum,** n. een trechter; **infūsie,** f. lat. (*infusĭo*), de in- of opgieting, intapping; de bevochtiging; ook de goddelijke ingeving; **infusie-diertjes,** kleine, voor het ongewapend oog onzigtbare diertjes in water of andere vloeistoffen enz.; **infūsum,** het ingegotene, in- of opgietsel; **infuso-decoctum,** n. nw lat., een opgietsel-afkooksel, wanneer van een geneesmiddel eerst een opgietsel bereid, het overblijfsel afgekookt en dat dan met het eerste vermengd wordt; **infusōrisch,** door een in- of opgietsel ontstaan; **infusorĭum,** n. het gereedschap of werktuig ter in- of opgieting.

infungíbel, nw lat. (vgl. **fungeren** ond. **functie**), ondoenlijk; *infungibĭlis res*, eene ondoenlijke zaak, iets ondoenbaars.

infuscéren, lat. (*infuscāre*, v. *fuscus*,

donkerbruin, zwartachtig), zwart maken, verdonkeren.

Infusie, infusum enz., z. ond. **infunderen.**

in futurum, z. **futurum.**

inganno, m. it. (spr. *ienghánno*), het bedrog; *per inganno*, bedriegelijkerwijze.

in genĕre, z. **genus.**

ingeneréren, lat. (*ingenerāre*; vgl. **genereren**), inplanten, inaarden; **geïngenereerd**, ingeplant, aangeboren.

Ingenieur, m. fr. (spr. *èngzjen*—; oorspr. de vervaardiger der krijgswerktuigen, v. h. mid. lat. *ingenium*, sp. *ingenio*, oud-fr. *engin*, eng. *engine*, krijgsmachine en in 't algemeen ieder kunstig werktuig), een vesting- of krijgsbouwkundige; **ingenieur van den waterstaat**, een bouwkundig opzigter over wateren, dijken, bruggen.

Ingenĭum, n. lat., de natuurlijke aanleg, het aangeboren vermogen, natuurlijk verstand, een gezonde kop enz., vgl. **genĭe**; *ingenĭum acūtum*, een scherpzinnig verstand; *i. divīnum*, een voortreffelijk verstand; *i. praecox*, een vroegrijp verstand; *i. stupĭdum*, een domkop; *i. tardum*, een langzaam, traag verstand; **ingenieus** (lat. *ingeniōsus, a, um*, fr. *ingenieux*), zinrijk, scherpzinnig, geestig, vernuftig, vindingrijk; kunstig uitgedacht, kunstrijk.

ingenu, fr. (spr. *engzjenú*; v. h. lat. *ingenŭus, a, um*), open, rond, trouwhartig, opregt, eerlijk, vrijmoedig, onbewimpeld, onbevangen; **ingenuiteit**, f. lat. (*ingenuĭtas*), de openhartigheid, vrijmoedigheid, opregtheid, rondborstigheid.

ingeréren, lat. (*ingerĕre*), inbrengen, indoen, invoeren; **zich ing**—, zich in iets mengen, zich onbevoegd met iets inlaten; **ingésta**, pl., de ingebragte levensmiddelen; **ingestie**, f. de inbrenging v. voedsel enz. door den mond in het ligchaam.

ingraat, lat. (*ingrātus, a, um*), fr. **ingrat** (spr. *enghrá*), ondankbaar; **ingratitude**, f. fr., de ondankbaarheid, ondank.

in gratiam, lat., ten gevalle, ter gunste.

Ingredĭens, n. lat. (eig. het ingaande, v. *ingrĕdi*, ingaan), **ingrediént**, f. nw lat., het bestanddeel, zamenstellend deel, toevoegsel, inmengsel; **ingréssie**, f. lat. (*ingréssus*, m.) ingang, toegang, intrede; bijval, gunstige opname.

ingrosséren, mid. lat. (*ingrossāre*, eig. tot een geheel of ligchaam vereenigen; vgl. **gros**), inschrijven, in het grondpanden- of hypothekenboek brengen; **ingrossātor**, m. die dit verrigt, de pandboekhouder; **ingrossarĭus** of **ingrossātus**, m. een ingeschreven schuldeischer op pand; **ingrossātie**, f. de inschrijving in het pandenboek; **ingrossatie-document**, n. het bewijs der gedane inschrijving.

in grosso, it. Merc., in het gros, in 't groot.

Inguinaal-breuk, f. (v. h. lat. *inguen*, pl. *inguĭna*, de schaamstreek, liezen), eene liesbreuk.

inhabiel, lat. (vgl. **habiel**), ongeschikt, onbekwaam; **inhabiliteit**, f. ongeschiktheid, onbekwaamheid; *inhabilĭtas testĭum*, de niet-ontvangbaarheid der getuigen.

inhabitābel, lat. (vgl. **hábiteren** enz.), onbewoonbaar.

inhabitéren, lat. (*inhabitāre*), bewonen, inwonen; **inhabitātie**, f. de inwoning, bewoning.

inhæréren, lat. (*inhaerēre*), aankleven, aanhangen, eigen zijn, inwonen; Jur., voortvaren, op iets staan, ergens bij blijven, volharden; **inhærént**, aanhangend, aanklevend, ingelijfd; **inhæréntie**, f. het aanhangen, aankleven, de aanhangigheid, de verhouding v. twee dingen, volgens welke het eene slechts in en aan het andere gedacht wordt, eene toevallige eigenschap; Jur., de volharding, het aanhouden.

inhaléren, lat. (*inhalāre*), inademen; **inhalātie**, f. de inademing, inzuiging.

inhibéren, lat. (*inhibēre*), in- of terug houden, verhinderen, stuiten; verbieden; **inhibítie**, f. het regterlijk verbod om met eene zaak voort te gaan; **inhibitorĭum**, n. of **inhibitoriāles**, pl. nw lat., een geregtelijke verbodsbrief.

in hoc casu of *in hoc passu*, lat., voor dit geval, in dit geval.

in honōrem, z. ond. **honor**; *in honorem judicĭi*, z. ond. **judicĭum.**

inhospitaal, lat. (vgl. **hospes** enz.), onherbergzaam, ongastvrij; **inhospitaliteit**, f. de ongastvrijheid.

inhumaan, lat. (vgl. **humaan**), onmenschelijk, gevoelloos, wreed, hard, onbarmhartig; onbeschaafd, onvriendelijk; **inhumaniteit**, f. de onmenschelijkheid, wreedheid enz.

Inhumātie, f. nw lat. (v. *inhumāre*, beaarden), de beaarding, begraving.

in hypothēsi, z. **hypothesis.**

Inigieten, pl., z. v. a. **jesuiten**, z. a. (v. *Inigo*, lat. *Ennicus*, bijnaam v. Loyola).

inimitābel, lat. (vgl. **imiteren**), onnavolgbaar.

in infinĭtum, z. **infiniet**; *in instánte*, z. ond. *instanter*; *in intĕgrum* **restitueren**, z. ond. *integra res*; *in ipso termĭno*, z. ond. *terminus*.

inique, fr. (spr. *iniek'*; v. h lat. *in* en *aeque*, vgl. *aequa* enz.), onbillijk, onregtvaardig, slinksch; **iniquiteit**, f. (lat. *iniquĭtas*; vgl. **aequiteit**), de onbillijkheid, ongeregtigheid, hardheid.

Initĭum, n. lat. (v. *inīre*, eig. ingaan), de ingang, aanvang, het begin; *ab initĭo*, van het begin af; *ab initĭo nullum, semper nullum*, van niets komt niets; **initĭa**, pl., beginselen, aanvangsgronden; **initiaal**, aanvangend, beginnend; **initiaalletters** of

initiālen, pl., de groote letter aan het begin v. een woord; **initiéren** (lat. *initiāre*), inleiden, opnemen, inwijden; de eerste gronden bijbrengen; **initiātie**, f. inwijding; **initiatīve**, f. nw lat., de inleiding, opening, het regt tot voordragt bij beraadslaging over een voorwerp.

injiciéren, lat. (*injicĕre*), inwerpen, inbrengen; Med., inspuiten; **injéctie**, f. de inwerping; Med., de inspuiting, ook uitspuiting.

injungéren, lat. (*injungĕre*, eig. in- of aanvoegen), inscherpen, aanbevelen, opleggen, ten pligt maken, voorschrijven; **injúnctie**, f. of **injúnctum**, m. het geregtelijk bevel, de inscherping, het voorschrift.

Injūrie, f. lat. (*injurĭa*, v. *jus*, gen. *juris*, het regt), eig. in 't alg. onregt, onbillijkheid, regtsverkrachting; gew. eerkwetsing, eerkrenking, beschimping, hoon, smaad, grove beleediging, schimp-, of scheldwoord; **injurie-proces** of **proces van injurie**, n. eene aanklagt, een regtsgeding wegens hoon, eerroof; **injuriéren** (lat. *injuriāri*), iemands eer aantasten, hem beschimpen, smaden, honen, schelden; hem onregt aandoen, benadeelen; **injuriánt**, m. een eerroover, eerschender, lasteraar; **injurĭaat**, m. een gehoonde, beleedigde, verongelijkte; **injurieus** (lat. *injuriōsus*, *a*, *um*), eerroovend, lasterlijk, smadelijk; *injuriōse*, op eerroovende, honende wijs.

injuste, fr. (spr. *èngzjúust'*), onregtvaardig, onbillijk.

Ink, n. eene japansche lengtemaat van 19 palm.

inklaren, z. **klaren**; **inkwartieren**, z. **quartier**.

in limĭne promotiōnis, lat., op den drempel der bevordering, d.i. die zeer nabij.

in loco, z. ond. *locus*; *in mandātis*, z. **mandaat**; *in manu*, z. ond. *manus*; *in margĭne*, z. *margo*; *in medĭo*, z. **medĭum**; *in mora*, z. *mora*.

innascibel, nw lat. (v. *nasci*, geboren worden), Theol., wat niet geboren kan worden, onteelbaar; **innascibiliteit**, f. de ongeborenheid, de eigenschap v. niet geteeld te zijn, die den Vader en den H. Geest wordt toegekend.

in natūra en *in naturalĭbus*, z. **natuur**; *in nexu*, z. *nexus*.

innocént, lat. (*innŏcens*, v. *nocēre*, benadeelen), onschuldig, eenvoudig, onnoozel; *innocenteménte*, it. (spr. *ienotsjenteménte*), Muz., op ongekunstelde, natuurlijke wijze; **innocéntie**, lat. *innocentĭa*), fr. **innocence** (spr. *ienosángs'*) f. de onschuld, eenvoudigheid; **Innocentĭus**, m. nw lat. mansn.: de onschuldige.

in nomĭne, z. **nomen**.

innominābel, lat. (vgl. **nomineren** onder **nomen**), onnoembaar, onnoemelijk.

innormaal, nw lat. (vgl. **norm** enz.), tegen den regel, strijdig met de natuur.

innotescéren, lat. (*innotescĕre*, v. *notus*, bekend), bekend worden, aan den dag komen.

innovéren, lat. (*innovāre*; vgl. *novum*), vernieuwen, nieuwigheden invoeren, wat nieuws voor den dag brengen; **innovātie**, f. de nieuwigheid, verandering.

in nuce, z. ond. *nux*.

innuéren, lat. (*innuĕre*), wenken, toewenken, aanwijzen.

innumerābel, lat. (vgl. **numerus** enz.), ontelbaar; **innumerabiliteit**, f. ontelbaarheid.

Innúpta, f. lat. (vgl. **nupta**), eene ongehuwde; **innúptus**, m. een ongehuwde, vrij gezel.

Ino, ook **Leucothĕa**, f. gr. Myth., de dochter v. Cadmus en Harmonia, die, nadat haar man Athamas in waanzin haren oudsten zoon Learchus omgebragt, en zij zich met haren jongsten zoon Melicertes in zee gestort had, door Jupiter in eene zeegodin werd veranderd.

Inobediéntie en **inobsequéntie**, f. nw lat. (vgl. **obedientie** enz.), de ongehoorzaamheid, onvolgzaamheid.

inobligaat, nw lat. (vgl. **obligaat**), onverpligt, onverbonden.

Inobservántie, f. lat. (vgl. **observeren** enz.), het niet in acht nemen, niet nakomen, de onachtzaamheid, zorgeloosheid, onverschilligheid.

in octavo, z. **octaaf** en **formaat**.

inoculéren, lat. (*inoculāri*, v. *ocŭlus*, oog, knop), inenten, kunstmatig de kinderpokken mede deelen; **inoculātie**, f. de inenting.

inoffensief, nw lat. (vgl. **offenderen** enz.), niet beleedigend, onaanstootelijk.

inofficieus, lat. (vgl. **officium** enz.), onbehoorlijk, onpligtmatig, wederregtelijk, ook ongedienstig, ondienstvaardig.

in omnem eventum, z. *eventus*.

in (of *de*) *omnibus aliquid*, *in* (of *de*) *toto nihil*, lat., in of van alles iets, van het geheel niets (nl. goed weten of doen).

in omni scibili enz., z. *scibile*.

inopināta, pl. lat., onverwachte gebeurtenissen, toevallen.

in optima forma, z. *forma*; *in ordĭnem* **redigeren**, z. **redigeren**; *in originăli*, z. **origineel**.

Inosculātie, f. nw lat. (v. *oscŭlum*, verklw. v. *os*, mond), Anat., de ineenvoeging, inmonding der vaten.

in pace, enz., z. *pax* enz.

in praesenti casu, in het tegenwoordig geval.

in praxi enz., z. ond. **practijk** enz.

in puris naturalibus, z. ond. **natura**.

inquiet, fr. (spr. *èngki-é*; van het lat. *inquiētus*), onrustig, angstig, bekommerd; **inquietéren** (lat. *inquietāre*, verontrus-

ten; **inquietātie**, fr. **inquietude**, f. verontrusting.

Inquilīnus, m. lat., een huurder; t'huis legger.

inquiréren, lat. (*inquirĕre*), navorschen, onderzoeken; geregtelijk afvragen, verhooren; **inquirént**, m de afvrager, geregtelijke ondervrager; **inquisītie**, f. een geregtelijk, inz. lijfstraffelijk onderzoek of verhoor wegens eene gepleegde misdaad; geloofsonderzoek; het voormalig kettergerigt in Spanje, vgl. **auto da fe**; **inquisiteur**, m. de ondervrager of regter; inz. de geloofs- of ketterregter; **inquisitōrisch**, lijfstraffelijk verhoorend.

Inrāmo, m. (eig. lat. *in ramo*, aan den tak), Merc., ruwe katoen, inz. uit Egypte.

in regula enz., z. ond. **regel** enz.

inrotuléren, nw lat. (vgl. **rotulus** enz.), Jur., de acten naar volgorde nommeren en aaneen hechten; **inrotulātie**, f. de zamenhechting, inpakking der acten.

insaléren, nw lat. (v. *sal*, zout), inzouten.

Insalubriteit, f. lat. (vgl. **salubriteit**), de ongezondheid, b. v. eener plaats met betrekking tot lucht of water.

in salvo, z. ond. *salvus*.

insānae mentis, lat., krankzinnig; **insanīe**, f. lat. (*insanĭa*), krankzinnigheid, waanzin.

in sano sensu, lat., in goeden (eig. gezonden) zin; bij volle verstand.

insatiābel, lat. (vgl. **satiabel**), onverzadelijk; **insatiabiliteit**, f. de onverzadelijkheid.

insaturābel (vgl. **satureren**), onverzadigbaar.

Insciens, m. lat. (v. *scire*, weten), een onwetende, onkundige; **insciéntie** (lat. *inscientĭa*), de onwetendheid, onkunde.

inscribéren, lat. (*inscribĕre*), inschrijven, boeken; inteekenen; opdragen, toewijden; **inscríptie**, f. de inschrijving, inteeking: het in- of opschrift; pl. **inscripties**, ook fransche schuldbrieven, welker aflossing door het grootboek is gewaarborgd.

inscrutābel, lat. (vgl. **scruteren**), onnavorschbaar, ondoorgrondelijk.

Insect, n. lat. (*inséctum*, v. *insecāre*, snijden, kerven), een gekorven diertje, bij Linnæus de naam van alle dieren met koud wit bloed, voelsprieten aan den kop en zes of meer pooten; dieren, welker borst en achterlijf als door inkervingen van elkander afgezonderd zijn; ongedierte; **insectoloog**, m. lat.-gr., een insectenkenner; **insectologīe**, f. de leer der kerfdieren, z. **entomologie**; **insectōres**, pl., de snijtanden, de vier voortanden.

in sedecimo, z. **sedecimo** en **formaat**.

insenescéren, verouderen, oud worden.

insensibel, lat. (vgl. **sensibel**) of fr. **insensible** (spr. *èngsangsíebl'*), ongevoelig, gevoelloos; onmerkbaar, allengs, langzamerhand; **insensibiliteit**, lat., of **insensibilité**, fr. (spr. *èngsangsibilité*), ongevoeligheid; onmerkbaarheid.

inseparābel, lat. (vgl. **separeren**), onscheidbaar, onafscheidelijk; **inseparables**, pl. fr. (spr. *èngseparabl'*), N. H., naam eener kleine, zeer gezellige soort van papagaaijen in O. Indië, de onafscheidelijken, de sympathievogels; **inseparabiliteit**, f. lat., de onafscheidelijkheid; **inseparaat**, ongescheiden, vereenigd.

inseréren, lat. (*inserĕre*), invoegen, inschuiven, inlasschen, inlijven; **zich inseréren**, zich aanzetten (van spieren); *inserātur*, het worde ingelascht, ingevoegd; **inseraat**, nw lat., l. **insertum**, lat. n. eig. het ingelaschte, eene in nieuwspapieren geplaatste bekendmaking of aankondiging; Jur., eene bijlage, eene inlassching, een naschrift; **inseréndum**, n., pl. **inserénda**, in te lasschen stukken of berigten; **insértie**, f. de inlassching, de invoeging; Med., het aanzetten der spieren aan het te bewegend deel; **insertie-kosten**, kosten der plaatsing, b. v. eener aankondiging.

Inséssus, m. nw lat. Med., een zitbad, dampbad; **inséssie**, f. het zitten in het bad.

Insidiën, pl. lat. (*insidĭae*), vervolgingen, hinderlaag; **insidieus** (lat. *insidiōsus, a, um*), arglistig, verraderlijk, belagend.

Insignïën, pl. lat. (*insignĭa*, v. h. sing. *insigne*), in 't alg. teekens, kenteekenen, of merkteekenen; inz. eereteekens, standof rangteekens, b. v. wapens, kroon, scepter enz.; **rijksinsignïën**, de te Aken bewaarde rijkskleinoodiën, die vroeger bij de duitsche keizerskrooning gebruikt werden.

insignifiánt, fr. (spr. *èngsienjifiáng*), onbeduidend, onbeteekenend, ongewigtig, nietig; **insignifiánce**, f. (spr. *èngsienjifiángs'*), de onbeduidendheid, ongewigtigheid enz.

insimuléren, lat. (*insimulāre*), beschuldigen, aangeven, aanwrijven; **insimulātie**, f. nw lat., de meer of minder ongegronde beschuldiging.

insinuéren, lat. (*insinuāre*, d. i. eig. iets in den boezem of eene verborgene plaats brengen, v. *sinus*, boezem, inham, bogt), iemand iets op eene sluwe wijs mededeelen, heimelijk inblazen of influisteren; Jur., geregtelijk ter hand stellen, voorleggen; **zich insinuéren**, zich in iemands gunst dringen, zich bemind maken door vleijerij; **insinuánt**, indringend, vleijend, liefkozend; als subst. m. een indringer; waarschuwer, kennisgever; **insinuātie**, f. de indringing; geheime mededeeling, influistering eener meening; geregtelijke overhandiging, inlevering b. v. van een geschrift, eene kennisgeving.

insipide, (lat. *insipidus, a, um*, v. *sapĕre*, smaken), onsmakelijk, smakeloos, van laffen smaak; ongerijmd, laf, onverstandig, zouteloos; **insipiditeit**, f. nw lat., onsmakelijkheid; ongerijmdheid, lafheid.

insistéren, lat. (*insistĕre*), op iets staan, aandringen, volharden; **insistént**, m. de aandringer, volhouder, b. v. in een voorstel, verzoek.

Insítie, f. lat. (*insitĭo*, v. *inserĕre*, inenten, griffelen), het inenten, griffelen, z. v. a. **inoculatie**.

insociābel, lat. (vgl. **sociabel** ond. **socĭus**), ongezellig, onverdraagzaam, onvereenigbaar, niet te verbinden.

Insolātie, z. ond. **insoleren**.

insolént, lat. *insŏlens*, d. i. eig. ongewoon, vreemd handelend), onbeschaamd, onbescheiden, ongepast, lomp, hoogmoedig, trotsch, vermeten; als subst. m. fr. (spr. *èngsoláng*), een overmoedige, onbeschaamde; **insoléntie**, f. (lat. *insolentĭa*), de onbetamelijkheid, onbescheidenheid, lompheid enz.

insoléren (lat. *insolāre*, v. *sol*, de zon), aan de zon blootstellen, zonnen, in de zon droogen; **insolātie**, f. het zonnen, zonnebad, het in de zon zetten, om te droogen, te verdampen enz.; Med., de zonnesteek, zonnekuur.

in solĭdum enz., z. ond. **solide**.

insolūbel, lat. (vgl. **solveren** enz.), onoplosbaar, onverklaarbaar; **insolubiliteit**, f. de onoplosbaarheid.

in solūtum, z. ond. **solveren**.

insolvābel (fr. *insolvable*) en **insolvént**, nw. lat. (*insolvens*, d. i. niet betalend, vgl. **solveren**), onvermogend om te betalen; ook zonder betaalmiddelen; **insolvéntie**, f. de onmagt om te betalen, het onvermogen zich van zijne schulden te kwijten.

Insomnīe, f. lat. (*insomnĭa*, vgl. **somnus**), slapeloosheid.

in sortem **computéren**, z. *sors*; *in spe*, z. **spes**, *in specĭe*, z. **species**; **inspectie**, z. ond. **inspicieren**.

insperāta, pl. lat., ongehoopte, onverwachte dingen.

inspergéren, lat., besproeijen, bestrooijen, besprengen; **inspérsie**, f. het besproeijen.

inspiciéren, lat. (*inspicĕre*), of **inspectéren**, fr. (*inspecter*), inzien, bezigtigen, beschouwen, in oogenschouw nemen, het opzigt over iets hebben; *inspexĭmus* (op oorkonden), z. v. a. *vidi*; **inspéctie**, f. de bezigtiging, oogenschouw, monstering; het opzigt, toezigt; *inspectĭo oculāris*, eene naauwkeurige beschouwing, inz. ambtshalve; **inspéctor**, of fr. **inspecteur** (spr. *èng*—), een opziener, onderzoeker; **inspectoraat** n. en **inspectuur**, f. nw. lat, de post en woning van een' opziener.

inspiréren, lat. (*inspirāre*, v. *spirāre*, ademen), inblazen, inademen, inboezemen, bezielen, aanvuren; **geïnspireerd**, bezield, in verrukking gebragt, begeesterd; **inspirātie**, f. de inblazing, ingeving, goddelijke ingeving, geestvervoering.

in spirituālĭbus, z. ond. **spiritus**.

inspisséren, lat. (*inspissāre*, v. *spissus a, um*, digt), verdikken, verdigten; **inspissātie**, f. Med., de verdigting, verdikking.

instabiel, lat. (vgl. **stabiel**), onbestendig, veranderlijk; **instabiliteit**, f. de onbestendigheid, veranderlijkheid.

installéren, mid. lat. (installāre, v. h. duitsch stal, d. i. plaats), aanstellen, in een ambt zetten, invoeren, inwijden, bevestigen; **installātie**, f. de aanstelling, bezitgeving van een ambt enz.

instánter, lat. (v. *instāre*, ergens op staan, op het punt zijn enz.), aanhoudend, dringend; *in instánti*, oogenblikkelijk, dadelijk; **instántie**, f. (lat. *instantĭa*), 1) het aanhouden, aanzoeken, dringend verzoeken of begeeren van eene zaak; 2) het geregtshof, de regtbank, b. v. *in prima instantia*, in eerste instantie, bij de eerste of lagere regtbank; een proces door alle instantiën, winnen of verliezen enz.; 3) Log., eene tegenwerping, een tegenbewijs; *ab instantia* **absolveren**, Jur., den beklaagde ontslaan van de pligt om zich tegen eene hem gedane aanklagt verder te verdedigen.

instar omnĭum, lat., zoo goed als alles van de soort, in plaats van of tot model van alle andere; *ad instar*, even zoo, even als.

in statu quo, z. *status*.

instauréren, lat. (*instaurāre*), weder opregten, vernieuwen, herstellen of heropenen; **instaurātie**, f. de wederoprigting, hernieuwing, herstelling enz.

instéren, lat. (*instare*), op iets blijven staan, aandringen.

instigéren, lat. (*instigāre*), aanprikkelen, aandrijven, ophitsen, opruijen, verleiden; **instigātie**, f. de aansporing, opruijing, ophitsing enz.; **instigātor**, m. een aanhitser, opruijer, stokebrand; de openbare aanklager, fiscaal.

instilléren, lat. (*instillāre*), indruppelen, indruipen; **instillātie**, f. Med., de indruppeling b. v. van een geneesmiddel op eene wond.

Instinct, m. lat. (*instinctus*, v. *instinguĕre*, aanprikkelen), de natuurlijke aandrift der dieren, natuurdrift, bewustelooze natuurprikkel, ingeschapen neiging of drift; ook de kunstdrift van vele dieren, b. v. des bevers, der bijen, spinnen enz.; **instinctmatig**, onwillekeurig, aandriftmatig.

in stirpes enz., z. ond. *caput*.

Instĭtor, m. lat., een kramer of winkelhouder enz. voor rekening van een ander.

instituéren, lat. (*instituĕre*), oprigten, stichten, instellen, inzetten; ook aanwijzen, onderrigten, leeren; **instituut**, n. (lat. *institūtum*), eene instelling, inrigting, stichting, b. v. het koninklijk instituut, inz. een opvoedingsgesticht, eene kostschool; **institūtie**, f. lat. (*institutĭo*), de stichting, instelling, inz. staats- of burgerlijke instelling; inzetting in een ambt; **institutiōnes**, pl., onderrigtingen in het rom. regt, een gedeelte van de rom. wetsverzameling van keizer Justiniaan, z. *corpus juris*; **institūtor**, m. een stichter, oprigter, insteller; ook een leermeester, fr. **instituteur** (spr. *èngsti*—).

instradéren (v. h. it. *strada*, straat), op den regten weg brengen, de baan of het pad voorschrijven.

Instrātum, n. lat. (v. *insternĕre*, overheen spreiden, bedekken), de bedekking, overkleeding.

instruéren, lat. (*instruĕre*), eig. inrigten, te regt brengen; onderwijzen, onderrigten, leeren; voorschriften of gedragslijnen geven; **een proces instruéren**, eene regtszaak ter behandeling voorbereiden, inleiden; **instruént**, m. wie eene regtszaak voorbereidt, ook z. v. a. **instrúctor, regter van instructie**; **instrúctie**, f. (lat. *instructĭo*), eig. inrigting; onderwijs, onderrigt; voorschrift; regels van te houden gedrag, schriftelijke aanwijzing, dienstvoorschrift, handleiding in ambtszaken; de voorbereiding eener regtszaak tot behandeling; volmagt; **instrúctief**, nw. lat., leerrijk, onderwijzend; **instrúctor**, m. een leeraar, inz. bij prinsen.

Instrumént, n. lat. *instruméntum*, v. *instruĕre*; eig. een middel tot inrigting of tot standbrenging eener zaak), een werktuig, hulpmiddel, gereedschap, inz. een toonkunstig werktuig, speeltuig, en een wondheelers (chirurgicaal) werktuig; Jur., eene oorkonde of bewijsschrift (**documént**), een schriftelijk opstel tot bewijs eener voorgevallen handeling; *instruméntum authentĭcum*, eene echte of geloofwaardige oorkonde; *i. emtiōnis et venditiōnis*, een koop- en verkoopbrief; *i. privātum*, eene bijzondere acte of oorkonde; *i. publĭcum*, een opentlijk bewijsschrift, door eenen notaris of beambte vervaardigd; **instrumentaal**, nw lat., als middel of werktuig dienende; door werktuigen of gereedschappen verrigt; **instrumentālis** (scil. *casus*), m. Gram., de werktuigsnaamval op de vraag waardoor? **instrumentale arithmetĭca**, de oplossing van zekere berekeningen door middel van werktuigelijke hulpmiddelen; **instrumentaal-muzijk**, zulke muzijk, die met speeltuigen zonder gezang wordt uitgevoerd (in tegenstelling met vocaal-muzijk (zangspel); **instrumentéren**, Muz., voor speeltuigen zetten of componeren, onder de verschillende muzijkinstrumenten verdeelen; Jur., eene oorkonde opstellen; **instrumentéring**, f. verdeeling van een muzijkstuk onder de verschillende instrumenten; **instrumentist**, m. de speeltuigbespeler.

Insubordinātie, f. nw lat. (vgl. **subordineren** enz.), gebrekkige ondergeschiktheid, ongehoorzaamheid, tuchteloosheid, weêrspannigheid tegen hooger geplaatsten, tegen de overheid.

in subsidium juris, z. **subsidĭum.**

insubstantieel, nw lat. (vgl. **substántie** enz.), onwezentlijk, niet werkelijk.

Insuccātie, f. nw lat. (v. *succus*, het sap, *insuccāre*, indoopen), de inweeking, doortrekking met een vocht of sap.

in succum et sanguĭnem enz., z. ond. *succus.*

insufficiént, lat. (vgl. *sufficiént*) of fr. **insuffisánt** (spr. *èngsufizáng*), ontoereikend, ongenoegzaam, onbekwaam; **insufficiéntie** of **insuffisánce**, f. de ontoereikendheid, het te kort schieten enz.

insulair (v. h. lat. *insŭla*, eiland), een eiland of eilanden betreffende, daartoe behoorende, eilandsch; **insulanen** of **insulaires**, fr., eilandbewoners, eilanders.

insultéren, lat. (*insultāre*), eig. op iets springen, v. *saltāre*, springen, dansen), trots en overmoedig beleedigen, smadelijk of grof behandelen, schelden, honen, beschimpen; **insultātie** of fr. **insulte** (spr. *èngsuult'*), f. of **insult**, n. een plotselinge aanval, beleedigende aanranding, hoon, beschimping, beleediging.

in summa, *in summo gradu*, z. ond. **summa.**

in suppleméntum, z. ond. **suppleren.**

insupportábel, fr. (spr. *èngsupor*—), onverdragelijk, onuitstaanbaar.

insurgéren, lat. (*insurgĕre*, v. *surgĕre*, opstaan, oproerig worden tegen de regering of eene andere partij; **insurgénten**, pl., in opstand zijnde onderdanen, verzachtende uitdrukking voor muiters; oproermakers, rebellen; de hongaarsche landmilitie, die door eene algemeene oproeping (heirban) wordt zamen gebragt; de baanderlieden, het baanderheir; **insurrectie**, f. nw lat., opstand, oproer; het opbreken van den heirban in Hongarije; **insurrécti-oneel**, oproerig, muitend.

insurmontáble, fr. (spr. *èngsuurmongtábl'*), onoverkomelijk.

in suspenso, z. ond. **suspenderen.**

intabescéren, lat. (*intabescĕre*, vgl. *tabes* enz.), uitdroogen, wegkwijnen, verdwijnen.

intabuléren, nw lat. (v. *tabŭla*, tafel, plank), omranden, in eene tabel, lijst enz. brengen; *intabulánda*, door omranding,

omzooming; door in tabel brenging; **intabulātie**, f. de omsluiting, omranding; de inschrijving op de lijst, tabel enz.

intáct, lat. (*intáctus, a, um*, v. *tangĕre*, aanraken), onaangeraakt, onverzeerd, onbevlekt, onbezoedeld, rein.

Intaglio, m. it. (spr. *ientáljio*, v. *intagliare*, insnijden), pl. **intagliën**, verdiept snij- of beeldhouwwerk, inwaarts gesnedene steenen; *intaglio d'acqua forte*, eene geetste koperen plaat; de afdruk daarvan.

in tantum, z. *tantum*.

Intarsiatúra, f. it. (spr. *ientarsiatóera*), ingelegd werk met veelkleurig hout.

intĕgra res, lat. (v. *intĕger, intĕgra, intĕgrum*, ongeschonden, onverzeerd, geheel, nieuw enz.), eene ongeschonden, onveranderde zaak; *de integro*, op nieuw; *in intĕgrum* **restituéren**, weder in den vorigen stand herstellen; **integraal**, nw lat., een geheel uitmakend, op zich-zelf bestaande (b. v. integrale ijzerbanen); **integraal**, n. Math., eene eindige veranderlijke grootheid, weder hersteld of berekend uit hare oneindig kleine deelen (differentiaal); **integraal-formulen**, pl., de bij het integreren gebruikelijke rekenvoorschriften; **integraal-rekening**, de hoogere rekenwijze, die door vergelijking der oneindig kleine deelen de eindige grootheden daarstelt, waaruit de eerste ontstonden; **integrālen**, ook **geïntegreerden**, pl., eene soort v. nederlandsche staatspapieren, die als aanvullend deel tot de gezamentlijke staatsschuld behooren; **integréren**, lat. (*integrāre*), volledig maken, b. v. een integrerend deel, een wezentlijk tot het geheel behoorend deel; Math., eene eindige veranderlijke grootheid uit hare gegevene oneindig kleine deelen berekenen; **integránt**, n. iets tot het geheel behoorende, voltallig makende; **integriteit**, f. lat. (*integrĭtas*), de ongeschonden toestand, volledigheid, volkomenheid; de redelijkheid, opregtheid, braafheid; onomkoopbaarheid.

Integumént, n. lat. (*integuméntum*), een hulsel, bedeksel, inz. de dunne huid v. de inwendige ligchaamsdeelen.

Intelléctus, m. lat. (v. *intellĭgĕre*, inzien, verstaan), het verstand, kenvermogen; **intellectueel**, nw lat., tot het verstand behoorende, dat betreffende; verstandig, geestig, schrander; **intellectuele vorming**, de vorming, beschaving v. d. geest of het verstand; **intellectualiséren**, in den geest of de gedachte oplossen; **intellectualisten** of **intellectuaal-philosophen**, wijsgeeren, die staande houden, dat de zinnen ons niets dan schijn aanbieden, en dat het verstand alleen het ware doet kennen; **intellectualísmus**, m. het leerstelsel dezer wijsgeeren; ook z. v. a. **idealísmus**; **intellectualiteit**, f. de toestand v. h. kenvermogen, het geestige in den mensch; **intelligént**, lat. (*intellĭgens*), verstandig, kundig, schrander, ervaren, onderrigt, wijs; **intelligéntie**, f. (lat. *intelligentĭa*), verstand, doorzigt, kennis; berigt, tijding; **intelligenz-blätter**, hoogd., berigtbladen, openbare bekendmakingen, weekbladen; **intelligibel**, lat. (*intelligibĭlis, e*), verstaanbaar, duidelijk, klaar, bevattelijk, begrijpelijk; **intelligibiliteit**, f. nw lat., de verstaanbaarheid, duidelijkheid.

Intemperántie, lat. *intemperantĭa*), fr. **intempérance** (spr. *èngtangperángs'*; vgl. **tempereren**), f. de onmatigheid, uitspatting, zwelgerij.

intempestīve, lat., ontijdig, ten ontijde, niet passend, verkeerd aangebragt.

intendéren, lat. (*intendĕre*, eig. uitrekken, spannen, ergens heen rigten), op iets letten, zijne aandacht op iets vestigen, beoogen, bedoelen, van zins, genegen of willens zijn, het oogmerk hebben, zoeken, ook nw lat. **intentionéren** of **geïntentioneerd zijn**; **intendánt**, m. fr., een eerste opzigter, toeziener, zaakwaarnemer, bestuurder, b. v. der schouwburgen, en inz. bij krijgslegers de opzigter over de betaling, verpleging en kleeding der troepen; **intendántie** of **intendance** (spr. *èngtangdángs'*), het opperroezigt, beheer; ook het onder eenen toeziener staande gebied; **intendantuur**, f. het oppertoezienersambt.

Inténsie, f. lat. (*intensĭo*, eig. uitspanning, v. *intendĕre*), de inspanning, krachtversterking; de innerlijke kracht of sterkte, innigheid, hevigheid; het innerlijke gehalte, de inwendige deugdelijkheid; **intensief** of als adverb. ook *intensīve*, nw lat., innerlijk, naar innerlijke kracht en sterkte; sterk in zich-zelf, levendig, opgewekt; **intensīvum** (scil. *verbum*), z. ond. **verbum**; **intensiteit**, f. de innerlijke kracht en werkzaamheid, werkzame kracht (**energie**), grootte der kracht, het tegengest. v. **extensie**; *intenso*, it. Muz., verhoogd, versterkt, krachtig.

Inténtie, f. lat. (*intentĭo*, eig. = *intensĭo*, uitspanning, inspanning, vgl. **intendéren**), de rigting der ziel op iets, het oogmerk, voornemen, de wil, wilsmeening, het doel, einddoel, de aanslag; *intentio actiōnis*, Jur., het einddoel eener aanklagt, de klaaggrond; *int. principālis*, het hoofdoogmerk; *int. secundaria*, het bijoogmerk; **intentionalísmus**, n. nw lat., de stelling, dat het doel de middelen heiligt; **intentionaliteit**, f. het beoogde, de beooging; **intentionéren**, z. **intendéren**; **intentéren**, lat. (*intentāre*), tegen iemand iets bedoelen, ondernemen, voorbereiden, hem willen aantasten.

inter, lat. voorzetsel: tusschen, onder, gedurende, in vele zamenstellingen.

inter arma silent leges, lat., onder de wapenen zwijgen de wetten, d. i. gedurende den oorlog hebben de wetten geene kracht.

interarticulair, nw lat. (vgl. **artikel** enz.), tusschen een gewricht.

intercaléren, lat. (*intercalāre*), inlasschen, invoegen; **intercalātie**, f. de inlassching, b. v. van eenen dag in het jaar.

inter canem et lupum, lat., *entre chien et loup* (spr. *angter sjèng e loe*), fr., woordel. tusschen hond en wolf, d. i. in de avondschemering.

intercedéren, lat. (*intercedĕre*), eig. daartusschen treden, intreden, in 't midden treden, bemiddelen; zich voor iemand in de bres stellen, voor hem verzoeken, een goed woord voor hem doen, voor hem borg blijven; *intercedéndo*, door tusschenkomst of bemiddeling, door voorspraak of aanbeveling; **intercedént** of **intercéssor**, m. een bemiddelaar, tusschenbeidetreder; voorspraak; borg; **intercéssie**, f. bemiddeling, tusschenkomst, voorspraak, borgtogt; *intercessionāles*, pl. nw lat., bemiddelingsgeschrift, schriftelijke voorbede.

intercidéren 1), lat. (*intercidĕre*), eig. tusschen vallen, zich toedragen; **intercidént**, tusschenkomend.

intercidéren 2), lat. (*intercīdĕre*), doorsnijden, scheiden; afbreken; **intercidént**, afbrekend; **intercīsie**, f. eig. de doorsnijding, doorsnede, de afbreking, pause; de tusschenzetting, het inschuifsel.

intercipiéren, lat. (*intercipĕre*), onderscheppen, opvangen, wegnemen, b. v. brieven; **intercéptie**, f. de onderschepping, opvanging.

interclaviculair, nw lat. (vgl. **claviculair** ond. **clavis**), Anat., tusschen de sleutelbeenderen liggende.

Intercolumnĭum, n. lat., z. v. a. **entrecolonne.**

intercostaal, nw lat. (vgl. **costaal**), Anat., tusschen de ribben liggend; **intercostaal-zenuwen**, ribbenzenuwen.

intercruraal, nw lat. (vgl. **cruraal**), Anat., tusschen de dijen of schenkels liggende.

Intércus, f. lat. Med., de huidwaterzucht.

interdicéren, lat. (*interdicĕre*), verbieden, beletten (inz. het eigen vermogenbeheer); **geïnterdiceerd**, verboden; tot zelfbeheer van zijn vermogen onbevoegd verklaard; **interdict**, n. een verbodsbevel, een regterlijk verbod; de uitsluiting, de groote kerkban, die de paus aan gansche steden, gewesten, landen enz. oplegt; **interdíctie**, f. de ontzegging, het verbod.

Interest, n. (v. h. lat. *interésse*, daartusschen zijn, deel nemen), het betrokken zijn in eene zaak, de aandeelneming, deelneming; het aanlokkende, de waarde; het nut, voordeel, de baatzucht, het gewin; *interest et refert*, lat., 't geeft nut en voordeel; *ad interesse* **klagen**, schadeloosstelling eischen; **interésten**, pl., de renten van een kapitaal; **interesséren** (fr. *intéresser*), in eene zaak mede betrekken, tot deelnemer maken, iemands deelneming opwekken, zijne nieuwsgierigheid spannen, hem aantrekken, innemen, bewegen, roeren; b. v. het interesseert mij of ik ben er bij geïnteresseerd, het trekt mij aan, bekoort, beweegt of roert mij; het boezemt mij deelneming in, wekt mijne opmerkzaamheid of nieuwsgierigheid, 't is mij niet onverschillig, 't is mij van gewigt, ik neem daaraan deel, ben daarin betrokken; **zich voor iemand interesseren**, aan zijn lot deelnemen, hem gunstig zijn, voor hem in de bres springen; **geïnteresseerd zijn**, baatzuchtig, zelfzuchtig, winzuchtig zijn, alleen zijn eigen voordeel op het oog hebben; **interessánt**, fr., aanlokkend, innemend, roerend, onderhoudend, wegslepend; **interessént**, m. een deelnemer, deelhebber, betrokkene in eene zaak.

Interferéntie van het licht, f. nw lat. Phys., de wederzijdsche inwerking der lichtstralen op elkander bij hun zamentreffen.

interfoliéren, nw lat. (vgl. **folĭum**), met wit papier doorschieten (een boek).

in tergo, z. *tergum*.

Interieur, n. fr. (spr. *èngt*—), het innerlijke, inwendige, de innerlijke belangen en verhoudingen, het tegengest. v. exterieur.

Intĕrim, n. lat. (*intĕrim*, intusschen), als subst.: de tusschentijd, tusschentoestand, tusschenhandeling, inz. **het augsburgsche interim**, het voorloopig geloofsvoorschrift v. Karel V, in het jaar 1548 door drie godgeleerden opgesteld en tot aan eene algemeene kerkvergadering tot stilling der toenmalige godsdienstonlusten als wet voorgeschreven; **interims-conto**, Merc., eene in het grootboek over levenlooze voorwerpen gevoerde rekening; *ad interim*, nw lat., voorloopig, middelerwijl, ondertusschen, voor 's hands, tot nader order; **interimístisch**, voorloopig, vgl. **provisorisch**; **interimistĭcum**, n. Jur., eene voorloopige schikking in een geschil met voorbehoud v. verder onderzoek en nadere beslissing.

Interjéctie, f. lat. (*interjectĭo*), Gram., een tusschenwerpsel, uitroepingswoord; Jur., het inbrengen v. een beroep op eene hoogere regtbank (appellatie, appél).

inter jocos enz., z. **jocus.**

interlineair, nw lat. (v. *linea*, z. a.), tusschenregelig, tusschen andere regels geschreven of gedrukt; b. v. eene **interlineaire vertaling**, eene tusschenregelige vertaling; **interlineātie**, f. de tusschenschrijving (tusschen twee regels); **interlinĭum**, n. of **interlinie**, f. de ruimte tusschen 2 regels.

interloquéren, lat. (*interlŏqui*), Jur., eene tusschenuitspraak doen, een bijoordeel uitspreken of een voorloopig bescheid geven; **interlocuut**, **interlocutorĭum** n. of

interlocūtie, f. eene tusschenuitspraak, tusschen- of bijoordeel wegens eene bijzaak v. een proces; **interlocūtor**, m. nw lat., een tusschenspreker, gesprekvoerder; bij magnetiseurs: de geest, die uit den mond des gemagnetiseerden spreekt.

Interludĭum, n. nw lat., Muz., het tusschenspel.

Interlunĭum, n. lat. (vgl. **luna**), de nieuwe maan.

Intermaxillair-beenderen, m. nw lat., Anat., de tusschenbeenderen v. het kinnebakken (*maxilla*).

intermediair, nw lat. (fr. *intermédiaire*, v. h. lat. *intermedĭus, a, um*, in het midden liggend; vgl. **medium**), tusschen afzonderlijke voorwerpen bestaande of heerschende, bemiddelend, tusschen—; het **intermediair**, de tusschenkomst, bemiddeling; **intermediaat**, het midden houdende; in 't midden; als subst. **intermediaat of intermedĭum**, n. de tusschentijd, tusschenruimte tusschen twee vervaldagen of termijnen.

Interméżzo, n., pl. **intermezzi**, it. (= lat. *intermedĭum*; v. *mezzo*, *medium*, het midden), een tusschenspel, eene tusschenvoorstelling, inz. kleine vrolijke operaas, die in de tusschenbedrijven der hoofdvoorstelling gespeeld worden; **intermezzist**, n. een tusschenspeler (buffone of bouffon, z. a.) op het ital. tooneel, die alleen door pantomime en zang de aanwezigen vermaakt.

interminābel, lat. (vgl. *terminus* enz.), oneindig, eindeloos, grenzenloos, onafmetelijk; onbepaalbaar, onbeslisbaar.

intermineren, lat. (*inter-minăre*, van *minări*), dreigen, bedreigen, dreigend verbieden.

in termĭnis en *in termino*, z. *terminus*.

intermiscéren, lat. (vgl. **misceren**), onder mengen, inmengen, vermengen; **intermixtuur**, f. nw lat., bijmenging; mengsel.

intermittéren, lat. (*inter-mittĕre*), nalaten, aflaten, afbreken, uitblijven; **intermitterende koorts**, eene tusschenpoozende koorts; **intermitterende pols**, een uitblijvende of afgebroken polsslag; **intermissie**, f. lat. (*intermissĭo*), de uitblijving, afbreking, het ophouden, nalaten; de tusschentijd; **intermissie eener koorts**, de koortsvrije tusschentijd; **intermissiezonden**, nalatingszonden.

Intermixtuur, z. ond. **intermisceren**.

Intermundĭum, n. lat., de ruimte tusschen de werelden.

intermusculair, nw lat., Anat., wat zich tusschen de spieren bevindt.

intérn, (lat. *internus, a, um*), of als adverb. *intérne*, innerlijk, inwendig, binnen, b. v. de interne (binnenlandsche) handel; in tegenst. v. *extern*; **intérnen**, pl., inheemschen, inlanders (inz. op opvoedingsgestichten); **internisten**, p nw lat. Med., innerlijk kranken, aan inwendige ziekten lijdenden.

internationaal, nw lat. (vgl. **natie**), tusschen natiën of volken bestaande of heerschende (b. v. **internationale** verhoudingen).

Internuncĭus, m. lat. (vgl. **nuncius**), een tusschenboodschapper, onderhandelaar, onderboodschapper, inz. de gezant, dien de paus aan buitenlandsche kleine hoven of bij republieken zendt; ook de oostenrijksche gezant in Constantinopel; **internunciatuur**, f. het ambt en de waardigheid van zulk een' persoon.

interpasséren, lat.-fr., doornaaijen, stikken; **interpassātie**, f. de benaaijing of doornaaijing van de met geneeskruiden gevulde zakjes.

interpelléren, lat. (*interpellāre*), in de rede vallen, de rede storen; iemand iets betwisten, bestrijden; voor het geregt dagen, opeischen; **interpellātie**, f. eene tusschenrede, afbreking der rede, verhindering, bestrijding van een bezit, de tegenspraak, ook de geregtelijke opeisching om iets te doen.

inter pocŭla, z. **poculum**.

interpoléren, lat. (*interpolāre*), eig. anders vormen; iets inschuiven, inlasschen, door invoegen van een woord enz. vervalschen; **geïnterpoleerde plaatsen**; vervalschte of tusschengevoegde zinnen in een geschrift; **interpolātie**, f. de inlassching, inschuiving van een of meer woorden in handschriften, van termen in eene getallenreeks; **interpolātor**, m. een schriftvalscher, schriftbederver.

interponéren, lat. (*interponĕre*), tusschen zetten of leggen; iets bemiddelen, zich tot bemiddelaar aanbieden, de bemiddeling overnemen; Jur., een regtsmiddel tegen eene strijdige uitspraak inbrengen; **interponént**, m. Jur., de inbrenger van een regtsmiddel; **interpositie**, f. de tusschenkomst, bemiddeling; inbrenging van een regtsmiddel; *interpositĭo appellatiōnis*, Jur., de inlegging van het beroep op eene hoogere regtbank.

Interpres, lat., **interprête**, fr. (spr. *èngterprêt'*), m. een uitlegger, verklaarder, vertolker, overzetter, tolk; **interpretéren** (lat. *interpretāri*), uitleggen, verklaren, ophelderen, overzetten, vertalen, vertolken; **interpretātie**, f. de uitlegging, verklaring, overzetting.

interpungéren of interpunctéren, lat., (*interpungĕre*; vgl. **punt**), door teekens afdeelen of onderscheiden, met zinscheidingsteekens voorzien; **interpúnctie of interpunctātie**, f. de teekenzetting, zinscheiding, het plaatsen der schrijf- en zinteekens.

Interrégnum, n. lat. (vgl. *regnum*,) het tusschenrijk, de tusschenregering, het

tusschenbestuur, de ledigheid des troons; **intérrex**, m. een tusschenregent, tusschenkoning, rijksvoogd.

interrogéren, lat. (*interrogāre*), vragen, ondervragen, verhooren; **interrogātie**, f. de vraag, ondervraging; *signum interrogándi*, n. een vraagteeken (?); **interrogatief**, n. als adverb. ook *interrogatīve*, vragend, vraagsgewijs; **interrogatorĭum**, n. eene geregtelijke ondervraging, regtsvraag, een vraagpunt; een verhoor; pl. *interrogatorĭa* of **interrogatorĭën**; *interrogatorĭa captiōsa*, pl., strikvragen.

interrumpéren, lat. (*interrumpĕre*), afbreken, in de rede vallen; hinderen, storen; **interrúpt**, afgebroken, onzamenhangend; **interrúptie**, f. de afbreking, stoornis; **interrúptor**, m. de afbreker, verstoorder.

interseceren, lat. (vgl. **seceren**), doorsnijden; **interséctie**, f. de doorsnijding, kruising, het snijpunt van twee lijnen, de doorsnede.

inter spem et metum, z. ond. **spes**.

Interstitĭum, n. lat., de tusschenruimte, tusschentijd, rusttijd, pause, het uitstel.

Intertrīgo, f. lat. Med., de blikaars (door paardrijden veroorzaakt); het zoogen, smarten van kleine kinderen (door de scherpte der pis).

Intertrituur, f. lat. (*intertritūra*), het slijten door de wrijving, door het gebruik.

Interusurĭum, n. lat. (vgl. **usuur**), de tusschenrente, het aftrek of rabat, dat bij betaling eener nog niet vervallen schuld voor den tusschentijd wordt afgetrokken.

Interval, n. lat. (*intervállum*), de tusschenruimte, afstand, gaping; Jur., een uitstel, tusschentijd; Med., de koortsvrije tusschentijd; Muz., de toonsafstand, de hoogteverhouding van twee toonen; *per intervàlla*, in tusschentijden, van tijd tot tijd, afgebroken, stoots- of ruksgewijs, *dilucĭda* of *lucĭda intervalla*, pl., heldere of lichte tusschentijden, heldere oogenblikken bij eenen kranke.

interveniéren, lat. (*intervenīre*), tusschen komen of tusschen treden, zich in eens anders zaken mengen, bemiddelend optreden, bemiddelen; **interveniént**, m. Jur., de tusschentreder, die zich in een regtsgeding als derde partij (*tertĭum interveniens*) mengt, bemiddelaar, scheidsman; **interventie**, f. de tusschenkomst, bemiddeling, het tusschentreden van eenen derde in eene regtszaak; de bemoeijing van eenen staat in de aangelegenheden van andere staten; **intervéntor**, m. de bemiddelaar, scheidsman.

intervertebraal, nw lat. (vgl. **vertebraal**), Anat., tusschen de wervelbeenderen liggende.

intervertéren, lat. (*intervertĕre*), onderslaan, geld heimelijk achter houden; **intervérsie**, f. het onderslaan van gelden.

intestābel of *intestabĭlis*, lat. (vgl. **testeren**), Jur., onbevoegd of onbekwaam om een testament te maken of getuige te zijn; **intestaat**, *intestātus* of *ab intestāto*, zonder testament of erfmaking, zonder uitersten wil, zonder beschikking over de nalatenschap; *heres intestātus* of *ab intestāto*, z. ond. *heres*.

Intestīnum, n. lat. (van *intestīnus, a, um*, innerlijk, inwendig), de darm; pl. **intestīna**, de ingewanden, darmen: *intestīnum cœcum*, de blinde darm; *int. colon*, de karteldarm; *int. crassum*, de dikke darm; *int. duodēnum*, de twaalfvingerige darm; *int. ilĕum*, de kromme darm; *int. jejūnum*, de ledige darm; *int. rectum*, de endeldarm, aars; *int. tenŭe*, de dunne darm; **intestinaal**, de ingewanden betreffende.

in thesi, z. **thesis**.

inthroniséren, lat.-gr. (v. h. gr. *thrónos*, stoel, troon), ten troon verheffen, eenen bisschop plegtstatig in zijne waardigheid, in zijn ambt zetten, op den bisschopsstoel plaatsen; **inthronisātie**, f. de troonsverheffing, troonsbestijging, -aanvaarding; inz. de plegtige instelling van eenen bisschop.

intiem, lat. (*intĭmus, a, um*, eig. de binnenste, superl. v. *interior*), innig, vertrouwd, naauw verbonden; *intĭmus*, m. de vertrouwde, de boezemvriend, hartevriend, halsvriend; **intimiteit**, f. nw lat., de innigheid, vertrouwelijkheid.

intierinische dorschmachine, f. eene soort van dorschvloer, die door eene bijzondere inrigting het gedorschte graan van zelf ter zijde brengt.

intiméren, lat. (*intimāre*, eig. invoegen, v. *intimus*), geregtelijk aankondigen, aanzeggen; ook dagvaarden; **intimaat**, n. eene hooge verordening; **intimātie**, f. de geregtelijke aanzegging, konddoening, bekendmaking.

intimidéren, nw lat. (fr. *intimider*, vgl. **timide**), bevreesd, beschroomd, schuchter, schroomvallig maken, vrees of schrik aanjagen, afschrikken; **intimidātie**, f. het bevreesd maken, het inboezemen van schrik of vrees.

intimiteit, **intimus**, z. ond. **intiem**.

intituléren, nw lat. (vgl. **titel**), betitelen, boven schrijven, met een opschrift voorzien; **intitulātie**, f., de betiteling, het opschrift, de titel van een boek.

intolerābel, lat. (vgl. **tolereren** enz.), onverdragelijk, onlijdelijk, onuitstaanbaar; **intolerànt**, onverdraagzaam jegens andersdenkenden, inz. in godsdienstzaken; **intolerántie**, f. de onverdraagzaamheid, vijandige gezindheid tegen andersdenkenden.

intonéren, lat. (*intonāre*), aanstemmen, den toon aangeven; **intoneermes**, een besnijmes der orgelmakers bij het intoneren

der orgelpijpen; **intonātie**, f. de toonaangeving; bij de r.k. eeredienst: de spreuken, die door den priester vóór de collecte gezongen en door de gemeente beantwoord worden.

in totum, z. ond. *totum*.

Intoxicātie, f. lat.-gr. (z. **toxicum**), de vergiftiging; bedwelming, betoovering.

intra, lat., binnen, in, inwendig.

intractābel, lat. (*intractabĭlis*, vgl. **tractéren** enz.) of fr. **intraitable** (spr. *èngtrètábl*), niet handelbaar, onbuigzaam; ongedwee, stijfkoppig, halsstarrig, hardnekkig, wonderlijk, grillig; **intractabiliteit**, f. de onbuigzaamheid, stijfzinnigheid, halsstarrigheid enz.

Intráde, f. (it. *intráta* of *entráta*), Muz. de inleiding, het voorspel, inleidingsstuk; **intráden**, pl., staatsinkomsten.

intra muros, lat., binnen de muren, in de stad.

intransitief, lat. Gram., niet overgaand, onovergankelijk, zonder voorwerp; *verbum intransitīvum* of **intransitivum**, z. **verbum**.

in transĭtu, z. ond. **transitie**.

intra parĭĕtes privatos, lat., tusschen de eigen wanden, d.i. te huis; inz. heimelijk, in vertrouwen, onder vier oogen.

intrepide, lat. (*intrepĭdus, a, um*), onverschrokken, onbevreesd, onversaagd, heldhaftig, moedig; **intrepiditeit**, f. nw lat., de onverschrokkenheid, onbevreesdheid, onversaagdheid enz.

intricéren, **intriquéren**, lat. (*intricāre*), verwikkelen, verwarren; **intricaat**, ingewikkeld, verward, moeijelijk, netelig, misselijk; **intrigue**, f. fr. (spr. *èngtriegh'*; it. *íntrigo*, m.), de verstrikking, verwikkeling, de knoop, b.v. van een tooneelstuk; de list, arglistigheid, een listige, heimelijke streek, eene kuiperij; ook een minnehandel, eene geheime minnarij; in het meervoud; listen, streken, knepen, omwegen, draaijerijen enz.; een **intrigue-stuk**, een tooneelstuk, waarvan de hoofdverdienste in het ingewikkelde der handeling en de oplossing van den knoop ligt; **intriguéren** (fr. *intriguer*, it. *intrigare*), met slinksche streken omgaan, kuiperijen maken; verwikkelen, verstrikken; bij **eene zaak geïntrigueerd zijn**, daarin verwikkeld, betrokken, verstrikt zijn; **intrigánt** (fr. *intrigant*), arglistig, geslepen, vol streken en listen; **intrigánt**, m. een arglistige, een mensch vol heimelijke streken, een vriend van kuiperijen; **intrigoterīe**, f. de kleingeestige kuiperijen.

in triplo, z. **triplum**.

introducéren, lat. (*introducĕre*, van *intro*, in, en *dūcĕre*, voeren), invoeren, ingang verschaffen, inleiden; **introdúctie**, f. de invoering, instelling in een ambt, ook de inleiding van een boek; Muz. (it. *introduzióne*), eene inleiding of voorbereiding tot een muzijkstuk, meestal van langzaam, ernstig karakter.

Introïtus, m. lat. (v. *intro-īre*, ingaan), de ingang, inleiding, voorbereiding; de aanvang der mis.

Intromissie, f. nw lat. (v. *intro-mittĕre*, inlaten of -brengen), de inbrenging, inschuiving, insteking.

Intropelviméter, m. nw lat., het werktuig om de innerlijke ruimte van het vrouwelijke bekken te meten.

Introvérsie, f. nw lat., de inwaartswending, inwaartskeering; *introversĭo palpebrārum*, Med., de binnenwaartskeering van de randen der oogleden.

intrudéren, lat. (*in-trudĕre*), instooten, inschuiven, zich indringen, opdringen; **intrūsie**, f. nw lat., de indringing, het inschuiven, insluipen, b.v. in eene bediening, het opdringen.

Intuĭtus, m. lat. (v. *intuēri*, aanschouwen), het aanschouwen, de aanblik; *primo intuĭtu*, bij den eersten aanblik; **intuítie**, f. nw lat., de aanschouwing, zinnelijke gewaarwording of voorstelling; ook de innerlijke aanschouwing van den geest; **intuitief**, aanschouwend, onmiddellijk waarnemend en gewaarwordend; aanschouwelijk.

intumescéren, lat. (*in-tumescĕre*; vgl. **tumor** enz.), opzwellen, opblazen; trots zijn; **intumescéntie** of **inturgescéntie**, f. nw lat., de opzwelling, opzetting, het gezwel, de opgezetheid.

in turno, z. ond. **turnus**.

intus, lat., inwendig, binnen; **intussuscéptie**, f. nw lat. (vgl. **suscipieren**), de innerlijke opname, inwendige toeëigening, wederzijdsche inzuiging en zamensmelting v. twee stoffen, b.v. water en suiker; de aanzetting v. nieuwe deelen v. binnen, de inwendige aanwas; **intussusceptie van een gedarmte**, Med., de inschuiving v. h. bovenste gedeelte daarvan in het onderste.

Inŭla, f. lat. Bot., de alantswortel, eene plantensoort; **inulīne**, f. Chem., het alkaloïde van den alantswortel.

inumbréren, lat. (*inumbrāre*, v. *umbra*, schaduw), beschaduwen; **inumbrātie**, f. de beschaduwing.

in una serie, lat., in eene rij of reeks.

Inúnctie, f. lat. (*inunctĭo*; vgl. **unctie**), het inwrijven, insmeren.

inundéren, lat. (*inundāre*, v. *unda*, golf), overstroomen, onder water zetten; **inundātie**, f. de overstrooming, vloed, zondvloed, een zwerm.

inurbaan, lat. (vgl. **urbaan**), onstadsch, onhoffelijk, onwellevend, boersch, ruw, plomp; **inurbaniteit**, f. onwellevendheid, boerschheid enz.

inusitāte, lat., ongebruikelijk, ongewoonlijk.

in usu, *in usum* enz., z. ond. *usus*.

inutiel, lat. (*inutĭlis, e*), onnut, nutteloos, ondienstig; **inutiliteit**, f. ondienstigheid, nutteloosheid; *inutĭle pondus terrae*, z. ond. *pondus*.

invadéren, lat. (*invadĕre*), invallen, overvallen, eenen inval doen; **invāsie**, f. een vijandelijke aanval, inval, strooptogt.

invalescéren, lat. (*invalescĕre*), sterk worden, in krachten toenemen, de overhand nemen.

invalide, lat. (*invalĭdus, a, um*. v. *valĭdus*, gezond, sterk), zwak, krachteloos; onvermogend, bouwvallig, gebrekkelijk, zwakkelijk; inz. uitgediend hebbende, tot de dienst onbekwaam, niet meer bruikbaar; ook ongeldig, niet geldig in regten; **invalide**, m. een krijgsman tot verdere dienst onbekwaam, uitgediende, een verminkt, gebrekkelijk soldaat; **invaliden-huis**, een oude-krijgsmanshuis, een openbaar gebouw ter verpleging v. uitgediende, oude, gebrekkige soldaten; **invalidéren**, nw lat., in regten ongeldig of krachteloos maken, verzwakken, omver stooten; **invalidātie** of **invalidéring**, f. de ongeldigverklaring in regten; te niet doening; ontkrachtiging; **invaliditeit**, f. de zwakheid, gebrekkigheid, ligchaamszwakte, krachteloosheid; het onvermogen, de onbruikbaarheid, ongeschiktheid tot de dienst; de ongeldigheid, nietigheid.

invariābel, nw lat. (vgl. **variabel**), onveranderlijk; **invariabiliteit**, f. de onveranderlijkheid.

Invasie, z. ond. **invaderen.**

Invécta of **invécten**, pl. lat. (v. *invehĕre*, invoeren, inbrengen), het ingebragte, medegebragte.

Invectīve, f. nw lat. (v. *invĕhi*, eig. het pass. v. *invehĕre*, voor in- of aandringen, hevig aantasten), eene heftig aanvallende, beleedigende rede, een grof smaad-, scheld- of schimpwoord, eene losbarsting v. misnoegen; **invectivéren**, driftig en beleedigend uitvaren, vinnig verwijten, beschimpen, schelden, honen.

invēnit, lat. (v. *invenīre*, vinden, aantreffen, uitvinden), hij heeft het uitgevonden, op plaatwerk gew. verk. *inv.* naast den naam des kunstenaars; **inventarĭum**, n. gew. **inventāris**. m. de voorraad, inz. huishoudelijke voorraad; de wettelijke lijst of schriftelijke opsomming van de voorhanden artikelen in een huis, vaartuig enz.; de opgave van alle voorhanden gevonden of over te leveren goederen enz. bij overneming van bedieningen of posten, bij overlijden enz.; de boedelbeschrijving of -opschrijving; **beneficie van inventaris**, z. *beneficĭum inventarĭi*; **inventariséren**, **inventariéren**, eene zoodanige wettelijke lijst der nalatenschap enz. maken, boedelbeschrijven; **invéntie**, f. lat. (*inventĭo*), de uitvinding, het verdichtsel, de kunstgreep, vond; **inventieus**, nw lat., **inventief**, fr., vindingrijk, vernuftig, zinrijk; **inventéren**, uitvinden, verzinnen; **invéntor**, m. lat., de uitvinder; **invéntum**, n. een vond; **inventuur**, f. nw lat. (*inventūra*), de na- of doorziening v. h. voorhandene en de opteekening daarvan; bij kooplieden de lijst der voorhanden waren enz., het pakhuisboek.

in verba magistri enz., z. ond. **verbum.**

invergéren, lat. (*invergĕre;* vgl. **vergeren**), neigen, naartoe hellen, over buigen; **invergéntie**, f. nw lat., de neiging, helling.

inversābel, nw lat. (vgl. **verteren**); onomstootelijk, niet om te werpen.

invertéren, lat. (*invertĕre;* vgl. **verteren**), omkeeren, verplaatsen, omzetten; **invertentĭën**, pl. Med., inwikkelingsmiddelen om scherpe artsenijen, inz. zuren, te omhullen; *invérsa methŏdus tangéntum*, Math.. de omgekeerde leerwijze der raaklijnen; *inversa ratĭo*, Arith., de omgekeerde reden in eene evenredigheid; *invérso ordĭne*, in omgekeerde orde; **invérsie**, f. de omkeering; Gram, de woordverplaatsing, omzetting der woorden, waarbij de bestanddeelen hun logisch karakter behouden b. v. God is regtvaardig, regtvaardig is God (vgl. **conversie**); *inversĭo palpebrārum*, Med., de buitenwaartswending v. de binnenvlakte der oogleden.

investéren, lat. (*investīre*, v. *vestis*, kleed), inkleeden, met de teekenen der ambtswaardigheid bekleeden; van daar in een ambt plaatsen, instellen, beleenen; **investituur**, f. nw lat., eig. de inkleeding; de plegtige inzetting in het bezit eener waardigheid, prebende enz., de beleening, bevestiging in een ambt; het toereiken v. den bisschopsstaf en den ring, als teekenen der opgedragen magt; het **investituur-regt**, het beleeningsregt.

investigéren, lat. (*investigāre*), opzoeken, opsporen, uitvorschen, doorgronden; **investigābel**, opspoorbaar, doorgrondelijk; **investigātie**, f. de opsporing, navorsching, uitvorsching, doorgronding, het onderzoek.

inveteréren, lat. (*inveterāre*), oud maken; *inveterāri*, oud worden; (v. *vetus*, oud), verouderen, verjaren, inwortelen, door langen duur zich vast stellen; *malum inveterātum*, n. eene ingewortelde kwaal.

in via enz., z. ond. *via*.

invĭcem, lat., beurtelings, wederzijds, het eene na het andere.

invidéren, lat. (*invidēre*), benijden, misgunnen; **invidĭa**, de nijd; **invidieus**, (lat. (*invidiōsus, a, um*), nijdig, wangunstig.

invigiléren, lat. (*invigilāre;* vgl. **vigileren**), over iets waken, waakzaam zijn; oppassen.

in vim enz., z. ond. *vis*.

invincibel, lat. (v. *vincĕre*, zegevieren), onoverwinnelijk, onbedwingbaar.

inviolābel, lat. (vgl. **violeren**), on-

schendbaar, onverbrekelijk, onaantastelijk, heilig; **inviolabiliteit,** f. nw lat., de onschendbaarheid, heiligheid enz.

invisibel, lat. (vgl. **visibel**), onzigtbaar; **invisibiliteit,** f. de onzigtbaarheid.

invīta Minerva, z. **Minerva.**

invīte, lat., ongaarne, met tegenzin.

invitéren, lat. (*invitāre*), uitnoodigen, te gast vragen, verzoeken; aanlokken; **invitātie,** f. de uitnoodiging; **invitatoriānus,** hij, die bij sommige monnikenorden in het koor moet intoneren; **invitatorĭum,** n. nw lat., het opwekkingsgezang in de r. k. kerk; **invīte,** f. (it. *invito*, m.), bij het whistspel: eene uitnoodiging aan den medehelper of maat door het uitspelen eener lage kaart, waaruit deze kan opmaken, dat men in de aangespeelde kleur aas of heer heeft, en ze dus nagebragt wenscht te zien.

invocéren, invoquéren, lat. (*invocare*), aanroepen, afsmeeken; **invocāvit,** n. de naam v. d. eersten zondag in de vasten, naar het begin v. h. gezang in de r. k. kerk: *invocavit me etc.*, hij heeft mij aangeroepen enz., Ps. 91, 15; **invocātie,** f. de aanroeping, afsmeeking.

invoice, z. **factuur.**

involontaire, fr. (spr. *èngwolongtèr'*), onwillekeurig, onvrijwillig, onopzettelijk.

involvéren, lat. (*involvĕre*), inwikkelen, inhullen, verwikkelen, mede bevatten, in zich sluiten, insluiten; **involventĭa**, pl. Med., omhullende, omwikkelende middelen; **involūcrum,** n. het hulsel, de omslag; **involūte,** Geom., eene kromme lijn, die door de ontwinding v. eene andere ontstaat; **involuut,** ingewikkeld, omwikkeld; **involūtie,** f. de inwikkeling; verwikkeling.

invoquéren, z. **invocéren.**

invulnerābel, lat. (vgl. *vulnus* enz.), onkwetsbaar; **invulnerabiliteit,** f. nw lat., de onkwetsbaarheid.

Io, gr. Myth., de dochter v. Inachus. Ten gevolge v. Jupiters liefde werd zij in eene koe veranderd, die op Juno's last door den honderdoogigen Argus (z. a.) werd bewaakt; zij ontsnapte echter door de list v. Mercurius en zwom v. Argos door de I o n i s c h e zee naar de monden van den Nijl.

iō! gr., een uitroep v. vreugde of triumf, heisa! hoezee! *io vivat*, het aanvangswoord en van daar de benaming van een bekend studentenlied.

iobólisch, gr. (v. *ios*, geschut; vergift), vergiftigend, vergiftschietend (v. padden); **iolíth,** m. straalgips.

Ionĭcus, m. gr., de ionische versvoet met 2 korte en 2 lange lettergrepen (◡ ◡ — —), b. v. o n v e r t e e r b a a r (*ionicus a minōri*), of omgekeerd (— — ◡ ◡), b. v. k u n s t m a t i g e r (*ionicus a majōri*); **iōnisch dialect,** de tongval v. d. oud-gr. volksstam der Ioniërs, die zich door weekheid en zachtheid onderscheidde; ook **ionísmus,** n. in 't algemeen de volkseigenaardigheid der Ioniërs; vgl. d o r i s m u s; **ionische orde,** de tweede naar tijdsorde, de derde naar rang onder de gr. bouworden; de hoogte der zuilen is in deze 8maal de middellijn; **ionische school,** de oudste gr. wijsgeeren T h â l e s, A n a x i m a n d e r en and., die in een natuurelement het wezen der dingen zochten.

Iónthi, pl. gr. (v. *iónthos*), Med., venuspuistjes, inz. in het aangezigt en aan het voorhoofd.

Ipecacuánha, f. port. (spr. *—ánja;* sp. *ipecacuana*, de amerikaansche braakwortel; indiaansche of braziliaansche purgeerwortel (de wortel eener soort v. violierboom).

Iphigenīa, f. gr. (*Iphigéneia*), vrouwenn.: de dapper-geborene; Myth., de dochter v. Agamemnon, die, op het punt staande van door haren vader als zoenoffer geslagt te worden, door Diana naar Tauris werd gevoerd en aldaar opperpriesteres werd in den tempel dezer godin.

Ippo of **ipo,** z. v. a. **upas,** z. **boa-upas.**

ipse (*ipsa, ipsum*), lat., zelf; *ipse dixit*, hij-zelf heeft het gezegd (nl. Pythagŏras), eene uitspraak der Pythagoristen tot staving hunner leer; van daar in 't alg. het formulier voor het gedachtenloos napraten v. de woorden des meesters; *ipse fecit*, hijzelf heeft het gemaakt; *ipso facto*, door de daad-zelve, eigenmagtig; *ipso jure*, door het regt-zelf, van zich-zelf, op zich-zelf; **ipsísmus,** n. barb. lat., de zelfzucht, eigenbaat.

ir—, lat. voorlettergreep van woorden, die met **r** beginnen, z. **in.**

Iras, naam des diamants ter plaatse, waar hij gevonden wordt.

irascíbel, nw lat. (v. *irásci*, toornig zijn), tot toorn geneigd, prikkelbaar; **irascibiliteit,** f. de geneigdheid tot toorn, prikkelbaarheid, oploopendheid.

Irēne, f. gr. (*eirēne*, de vrede), als vrouwenn.: de vreedzame; Myth., de vredesgodin, de godin der eendragt of des vredes, vgl. **Themis**; **irenárch,** m. vrederegter, vredevorst; in het latere rom. regt de opzigter ter bewaring der rust en tot inleiding v. de criminele zaken; **Irenæus,** m. mansn.: de vreedzame; **irenæën,** pl., vredezangen; **irenēon,** n. een geschrift van vredestichting ter vereeniging der luth. en geref. kerken; **ireniek,** f. de vredeleer, inz. in de theologie; **irēnisch,** vredestichtend, bemiddelend, b. v. i r e n i s c h e s c h r i f t e n, zulke, die godsdienst- of secten-vereeniging ten doel hebben.

Iris, f. gr., de regenboog; Myth., eene maagdelijke godin, de gevleugelde bodin en dienares der goden, inz. v. Juno; het regenboogsvlies in het oog; de zwaardlelie, een pronkgewas; ook een edelgesteente, welks kleuren naar die des regenboogs gelijken; **iridĭum,** n. Chem., een heldergrijs,

zeer hard, bros, vuurbestendig metaal, in 1803 door Descotils en Smithson-Tennant in het ruwe platina ontdekt; **iridancistron** of minder goed **iriancistron**, n. de irishaak, een haakje tot het uithalen v. h. regenboogsvlies door eene insnede in het hoornvlies; **iridencleīsis**, f. inklemming v. h. regenboogsvlies in de hoornvliessnede; **iridectomīe**, f. het uitsnijden v. h. regenboogsvlies; de kunstmatige navorming v. d. oogappel; **iridodialȳsis**, f. Med., de vorming v. d. oogappel door de afscheiding des regenboogs v. d. haarband; **iridoptōsis**, f. de uitzakking der iris; **iridotomīe**, f. de insnijding in den regenboog om den kunstigen oogappel daar te stellen; **iriséren**, de kleuren des regenboogs vertoonen; **irītis**, f. Med., de ontsteking v. h. regenboogsvlies.

Irminzuil, f. (oud-saks. *irminsûl*), eene door de oude Saksers vereerde hooge zuil, oorspr. een zinnebeeld v. d. god of halfgod Irmin, later als een gedenkteeken voor Heriman of Arminius, den bevrijder der Duitschers, aangezien.

Irokézen, pl., een volk in Kanada, aan het meir Ontario, dat v. jagt en roof leeft, speel- en drinkziek is, wreedaardig enz.

Ironīe, f. gr. (*eironeia*), eene geveinsde of schijn-onwetendheid, om iemand daarmede te plagen of te honen; fijne, bedekte spot, heimelijke scherts, boerterij, waarbij men het tegendeel zegt van hetgene men meent; **irōnisch**, spottend, schalk, fijn schertsend of plagend, boertend.

Irradiātie, f. nw lat. (v. *irradiāre*, bestralen, vgl. **radius**), de bestraling, verlichting, beschijning; het stralen, uitstralen.

irraisonnable, fr. (spr. *irézonábl;* vgl. **raison** enz.), onredelijk, onbillijk.

irrationeel, lat. (vgl. **ratio** enz.), onredelijk, Arith., onberekenbaar, wat niet volkomen juist kan uitgerekend worden, wat noch door geheelen noch door breukgetallen zuiver kan uitgedrukt worden, b. v. de vierkantswortel uit 2; **irrationele verhouding**, zulk eene, welker grootheden geene gemeenschappelijke maat hebben; **irrationalismus**, n. het niet gebruiken der rede, b. v. in geloofszaken; **irrationaliteit**, f. onverstand, onredelijkheid; onberekenbaarheid.

irreconciliābel, nw lat. (vgl. **reconcilieren**), onverzoenlijk; **irreconciliabiliteit**, f. onverzoenlijkheid.

irrecusābel, lat. (vgl. **recuseren**), onverwerpelijk; **irrecusabiliteit**, f. onverwerpelijkheid.

irreducībel en **irreductībel**, nw lat. (vgl. **reduceren**), niet terugvoerbaar, onherleidbaar, onherstelbaar.

Irrefléxie, f. nw lat. (vgl. **reflexie**), onberadenheid, onbedachtzaamheid, gebrek aan overleg.

irreformābel, lat. (vgl. **reforméren**), onveranderlijk, onverbeterlijk; **irreformabiliteit**, f. onverbeterlijkheid, onveranderlijkheid.

irrefragābel, nw lat. (vgl. **refrageren**), onwederlegbaar, onomstootelijk, onwedersprekelijk, onverwerpelijk; **irrefragabiliteit**, f. de onwederlegbaarheid enz.

irrefutābel, lat. (vgl. **refutéren**), onwederlegbaar.

Irregenĭtus, m. nw lat., een niet-wedergeborene, onverbeterde.

irregulier, fr. (spr. *ireghuli-é*) of **irregulair**, lat. (vgl. **regulair**, ond. **regel**), onregelmatig, v. d. regel afwijkend; regelloos, onordelijk; *verba irregularĭa*, pl., onregelmatige of afwijkende werkwoorden; **irregulariteit**, f. onregelmatigheid; regelloosheid, wanorde.

irrelatief, nw lat. (vgl. **relatief**), zonder betrekking, op zich-zelf, onverbonden.

irrelevánt, nw lat. (vgl. **releveren**), onbeduidend, nietig; **irrelevantĭa**, pl., onbeduidende, nietige voorwerpen, nietigheden.

Irreligiositeit, f. lat. (vgl. **religie**), ongodsdienstigheid; ongeloof, godvergetenheid, roekeloosheid; **irreligieus**, ongeloovig; strijdig met de voorschriften der religie, ongodsdienstig, goddeloos.

irremeābel, lat. (v. *remeāre*, terug keeren), wat niet weder te brengen is, niet kan terug keeren.

irremediābel, lat. (vgl. **remedium** enz.), onherstelbaar, onheelbaar, niet te verhelpen.

irremissībel, lat. (vgl. **remitteren**), onvergeeflijk, niet kwijt te schelden.

irremonstrābel, nw lat. (vgl. **remonstreren**), niet wederlegbaar, waartegen zich niets laat inbrengen.

irremovībel, nw lat. (vgl. **removeren**), onafzetbaar.

irremunerābel, lat. (vgl. **remunereren**), onbeloonbaar, onvergeldbaar.

irreparābel, lat. (vgl. **repareren**), onvergoedbaar, onherstelbaar, niet weder te brengen.

irrepéren, lat. (*irrepĕre*, v. *repĕre*, kruipen), insluipen, iets door kruiperij verkrijgen; **irréptie**, f. nw lat., de insluiping, de verwerving door insluiping.

irreplicābel, nw lat. (vgl. **repliceren**), niet te beantwoorden.

irreprehensībel, lat. (vgl. **reprehenderen**), onstraffelijk, onberispelijk, onverwerpelijk.

irreprimābel, nw (lat. vgl. **reprimeren**), niet onderdrukbaar.

irreprochable, fr. (spr. *ireprosjábl'*; vgl. **reproche** enz.), onberispelijk, onbesproken.

irresistībel, nw lat. (vgl. **resistéren**), onwederstaanbaar; **irresistibiliteit**, f. de onwederstaanbaarheid.

irresoluut, lat. (vgl. **resolveren** enz.), besluiteloos, weifelend, wankelend, onbesloten, aarzelend; *irresolúto*, it. (spr. *iere-zoloeto*), Muz., weifelend, minder afgemeten; **irresolūtie**, f. nw lat., de besluiteloosheid, wankelmoedigheid, weifeling.

irrespectueus, nw lat. (vgl. **respect**, ond. **respicieren**), oneerbiedig.

irrespirābel, nw lat. (vgl. **respireren**), tot inademen ongeschikt, b. v. zoodanige lucht.

irresponsābel, nw lat. (vgl. **responderen**), onverantwoordelijk; **irresponsabiliteit**, f. de onverantwoordelijkheid.

Irreveréntie, f. lat. (vgl. **reverentie**), oneerbiedigheid, geringschatting.

irrevocābel, lat. (vgl. **revoceren**), onherroepelijk, niet terug te nemen; **irrevocabiliteit**, f. onherroepelijkheid.

irrevolutionair, nw lat. (vgl. **revolutie**, ond. **revolvéren**), niet oproerig, niet omwentelingsgezind, tegen de revolutie en hare beginselen.

irridéren, lat. (*irridēre*), uitlagchen, bespotten, beschimpen, honen; **irrīsie**, f. het uitlagchen, belagchen, de beschimping enz.

irrigéren, lat. (*irrigāre*), bevochtigen, besproeijen; **irrigātie**, f. de bevochtiging, besproeijing, besprenkeling.

irritéren, lat. (*irrīto*, *irritāre*), opwekken, prikkelen, aanzetten; vertoornen, verbitteren, boos maken, ergeren; **irrītans**, n., pl. **irritantĭa**, Med., prikkelende middelen; **irritābel**, prikkelbaar, ligt te vertoornen, ligt geraakt; **irritabiliteit**, f. de prikkelbaarheid, opwekbaarheid, ligtgeraaktheid; **irritamént**, het prikkelend middel, de prikkel; **irritātie**, f. de prikkeling, het gaandemaken; de opwekking tot toorn, de verbittering.

irroboréren, lat. (*irroborāre;* vgl. **roboreren**), Jur., sterken, versterken.

irrogéren, lat. (*irrogāre*), opleggen, toekennen; **irrogātie**, f. Jur., de oplegging of toekenning eener straf.

irrorātie, f. lat. (v. *irrorāre*, bedauwen, v. *ros*, dauw), de bedauwing; Med., besprenging, bevochtiging, bedruiping.

irrumpéren, lat. (*irrumpĕre*), inbreken, vijandig invallen, indringen; **irrúptie**, f. de inval, overval, het inrukken des vijands in een land.

Irus, m. gr. (*Iros*), naam eens bedelaars op het eiland Ithaca in de Odyssea van Homerus; van daar een arme, een straatarme, een bedelaar.

Isaak, m. hebr. (*Jizchâk*, d. i. hij lacht, v. *zachak*, lagchen), mansn.: kind der vreugde, vreugdezoon.

Isabélle, f. vrouwenn., sp., z. v. a. **Elizabeth** (z. a.); **isabéllekleur**, eene bruinachtig gele kleur (naar de sp. prinses Isabelle benoemd, die, zegt men, bij gelegenheid der belegering van Ostende eene gelofte had gedaan, haar hemd niet eerder uit te trekken, dan na de inneming dier stad, welke eerst drie jaren later plaats greep, zoodat gezegd kleedingstuk toen die kleur had aangenomen); **isabél**, **isabelkleurig**, **isabelgeel**, geelachtig wit of bruinachtig geel, ligtgeel, inz. van het haar van paarden.

Isadélphisch, gr. Bot., met in twee gelijke bundels verbonden meeldraden.

Isaga, m. turk., de opperkamerheer des sultans, die het opzigt heeft over de pages.

Isagōge, f. gr. (*eis-agōgē*, v. *eiságein*, invoeren), de invoering, inleiding in eene wetenschap; **isagōgisch**, inleidend; **isagogiek**, f. de inleidingskunst, inleidende wetenschap; **isagōgĭcon** of **isagōgĭcum**, n. intreêgeld.

Isagoon, n. gr. (v. *īsos*, gelijk, en *gōnia*, hoek), een gelijkhoek, eene gelijkzijdige figuur; **isagōnisch**, gelijkhoekig.

isánthisch, gr. Bot., met volkomen gelijke bloemen.

Isarely, naam der turksche grensartilleristen, ten getale van 4000.

isaríthmisch, gr. (v. *īsos*, gelijk, en *arithmós*, getal), gelijktallig, uit gelijke getallen bestaande.

Isátis, f. gr., de weede; **isatōdes** (scil. *bilis*), eene blaauwe, scherpe, bedorvene gal.

Isch, m. (joodsch-duitsch), de man; **ischad**, de vrouw.

Ischœmīe, f. gr. (v. *íschein*, houden, en *haima*, bloed), Med., het stillen of stempen eener bloedvloeijing of bloedstorting; **ischæmon**, n. een bloedstillend middel; **ischidrōsis**, f. gr. (v. *hidrōs*, zweet), Med., onderdrukking van het zweet of der huiduitwaseming.

Ischĭon, n. gr., de heup, het heupbeen, *os ischĭi*, n. of enkel **ischion**, het zitten; **ischiádik**, **ischiágra**, **ischialgīe** en **ischĭas**, f. Med., de heuppijn, h. heupwee, de lendenpijn, lendenjicht; **ischiádisch**, tot het zitbeen behoorende; **ischiátisch**, tot de heup behoorende; **ischiatocēle** of l. **ischiocēle**, f. de breuk door de zitbeens-insnijding.

Ischnophōn, m. gr. (v. *ischnós*, mager, dun, en *phonē*, stem), die eene zwakke stem, ook die eene zeer fijne stem heeft; **ischnophorīe**, f. de zwakheid of fijnheid v. stem; **ischnōtes**, f. Med., magerheid, dorheid.

Ischoblennīe, f. gr. (v. *ischein*, weêrhouden), Med., de onderdrukking eener ziekelijke slijmafscheiding; **ischocœlīe**, f. buikverstopping, trage darmontlasing; **ischogalactīe**, f. onderdrukte zogafscheiding; **ischolochīe**, f. de onderdrukking v. de kraamzuiveringen; **ischomerīe**, f. onderdrukking der maandstonden; **ischophonīe**, f. de belette, gebrekkige, ligt stame-

lende spraak; **ischopyōsis**, f. de onderdrukking van etter; **ischurīe**, f. de onderdrukte waterlozing; **ischuretische middelen** (*ischuretica*), middelen tegen de pisopstopping.

Iselotte, z. v. a. **Izelotte** (z. a.).

Isfendĭar, m. arab., de schutsengel der vrouwel. kuischheid.

Isieten, pl., aanhangers van Isa-Merdard, die den goddelijken oorsprong des korans ontkende.

Isis, f. eene egypt. godin, gemalin van Osiris, oorspr. vereerd als het zinnebeeld v. de voortbrengende natuurkracht der aarde (overeenstemmende met de gr. Demeter) en als uitvindster van vele kunsten; later ook als maangodin beschouwd en met de vergode gr. Io verwisseld; **Isidōrus**, m., **Isidōra**, f. gr. mans- en vrouwenn.: eig. geschenk van Isis, in wier schoot men naar de egypt. Myth. eeuwige ruste vond.

Islam, m. arab. (*Islâm*, v. *salama*, zich aan iemand overgeven, onderwerpen, inz. zich aan God overgeven), eig. de overgave aan God of aan het ware geloof; benaming der muhamedaansche godsdienst; ook met een' lat. uitgang: het **islamismus**.

Ismäël, m. hebr. (*Jischmaél*), mansn.: eig. God (*él*) hoort (*jischmá*, v. *schama*, hooren); **Ismaëlieten**, pl., eene muhamedaansche secte in Perzië en Syrië, in de 12de eeuw zoo genoemd, dewijl zij beweerden, dat de nakomelingen van den khalif Ali, en bepaaldelijk van zijnen kleinzoon Ismael, de regtmatige erfgenamen v. h. khalifaat waren. Zij maakten zich inz. vreeselijk door de vorstenmoorders, die zij uitzonden, en werden ook haschischim genoemd, waaruit assassijnen (z. a.) ontstaan is.

isobarométrische lijnen, gr. (v. *īsos*, *e*, *on*, gelijk), lijnen, door plaatsen getrokken, waar de jaarlijksche barometers-veranderingen even groot zijn; **isocheimaal lijnen**, z. **isothermisch**; **isochróne** of **tautochróne**, f. Math., de lijn van den gelijktijdigen val, eene bijbenaming der **cycloïde** (z. a.); **isochrónisch**, gelijk langtijdig, even langdurend, gelijkdurend, in even lange tijden volgend; **isochronisch-paracéntrische lijnen**, zulke curven, volgens welke een ligchaam, door eene zekere kracht gedreven, een gegeven punt in gelijke tijden even veel nadert of zich daarvan verwijdert; **isochronísmus**, m. de gelijke tijdduur, gelijkdurigheid; **isocōlon**, n. Log., gelijkheid der leden in eenen volzin; **isodynamīe**, f. gelijkkrachtigheid, gelijkheid van beteekenis, gelijkgeldendheid; **isodynámisch**, gelijkkrachtig, gelijkbeduidend; **isogeothérmisch**, gr. (eene lijn) over alle altijd even warme punten der aarde getrokken; **isogoon**, m. een gelijkhoek; **isogōnisch**, gelijkhoekig; **isographīe**, f. een gelijkschrift, z. v. a. **fac-simile**; **isográphisch**, gelijk geteekend, eveneens teekenend (z. projectie).

isoléren, it. (*isoláre*, fr. *isoler*, v. h. it. *ísola* = lat. *insula*, eiland), verenkelen, afgezonderd plaatsen, buiten verbinding zetten, afzonderen; Phys., een ligchaam v. alle verbinding met electrisch geleidende ligchamen uitsluiten, of het met enkel niet-geleiders omgeven; **geïsoleerd**, vrij, enkel of alleen staande, afgezonderd, afgescheiden, eenzaam, op zich-zelven levende, onafhankelijk, buiten aanraking; **isoléring** of **isolātie**, f. de afzondering, vereenzaming; **isolātor**, m., **isolatorium**, n. of **isoleer-stoel**, een afscheidings- of afzonderingsstoel, in de leer der electriciteit.

Isomerīe, f. gr. (v. *īsos*, *e*, *on*, gelijk), Arith., de gelijkdeeling, terugvoering van verscheidene breuken tot denzelfden noemer; gelijk aandeel, gelijk regt; **isomérisch**, gelijkdeelig, gelijk gedeeld; **isomérische ligchamen**, Chem., zulke, die bij gelijke chemische zamenstelling toch verschillende uitwendige eigenschappen hebben; **isometrīe**, f. meting naar gelijke deelen; **isométrisch**, gelijkmetend, gelijke maat of gelijke uitgebreidheid hebbende; **isomórph**, van dezelfde gedaante; **isomorphe substantiën**, stoffen, die elkander in de vermengingen der ligchamen kunnen vervangen, zonder eene verandering in hunne gestalten ten gevolge te hebben; **isomorphísmus**, n. de gezegde eigenschap v. zekere stoffen; **isonomīe**, f. gelijkheid der wetten, wetgelijkheid; **isonómisch**, gelijkwettig, in allen opzigte geldig in regten.

Isop, **Ysop**, z. **Hyssop**.

Isopathiek, f. gr. (v. *īsos*, *e*, *on*, gelijk), de geneeskundige leer der gelijke stoffen; de isopathiek der besmettingen, d. i. de gewaande eigenaardigheid van aanstekende ziekten, dat zij in hare eigene smetstoffen middelen tot hare genezing zouden bevatten; **isopáthisch**, met de gelijke ziektestof (genezen); **isoperimetrīe**, f. de gelijkheid van omtrek; **isopleūron**, n. eene gelijkzijdige figuur; **isopolítisch**, burgerlijk gelijk, met gelijke burgerregten; **isopsēphische verzen** (v. *psēphos*, steentjes tot berekenen, cijfers), verzen, welker letters, als cijfers beschouwd, een en het zelfde getal vormen; **isosthenīe**, f. gelijkkrachtigheid, gelijke ligchaamskracht; **isothérmisch**, even warm, van gelijken warmtegraad; **isothermische lijnen**, lijnen op den aardbol, door zulke rijen van plaatsen getrokken, die een' gelijken warmtegraad hebben; inz. **isotheraal-** en **isocheimaal-lijnen** (v. *theros*, zomer, en *cheima*, winter), lijnen, die door plaatsen van gelijke zomer- en winter-temperatuur zijn getrokken; **isotónisch**, gelijkklinkend.

Israël, m. hebr. (*Jisraël*, v. *sarah*, strijden, en *ël*, God), eig. strijder Gods; 1) de latere naam van Jakob den aartsvader; 2) het rijk van Israël; van daar **Israëliet**, m. een lid van het joodsche volk.

Isthmus, m. gr. (*isthmós*), eig. hals, keel, gorgel, enge ingang; van daar: eene landengte tusschen twee zeeën; inz. de naam van de landengte van Corinthe; van daar **isthmische spelen**, plegtige gr. oefeningsspelen, kampoefeningen enz., die van 3 tot 5 jaren op de landengte v. Corinthe gevierd werden; **isthmītis**, f. Med., de ontsteking van den raak, de keel; **isthmorrhagīe**, f. de bloeding uit de vaten van de keelengte of den raak.

Itacismus, n. gr., de uitspraak der grieksche η als **i**, gelijk zij door Reuchlin, in overeenstemming met de uitspraak der Nieuw-Grieken werd aangenomen; in tegenstelling met het **etacismus**, of de door Erasmus verdedigde uitspraak der η als ē.

ita est, lat., zoo is het, zoo staat het.

Itaganne, f. of **tigo-gin**, eene japansche munt; de groote geldt omtrent 7 gl., de kleine ruim 5 gulden.

italiaansch boekhouden, het dubbeld boekhouden; **italique**, f. fr. (spr. —*liek'*), schuinliggende lat. drukletters, door Aldus Manutius uitgevonden, cursief (z. **drukletters**.)

item, lat., of afgek. *it.*, insgelijks, desgelijks, even zoo, verder, ook.

iteréren, lat. (*iterāre*), herhalen; **iterātie**, f. de herhaling; **iteratief**, nw lat., herhaald, herhaaldelijk, meermalig, nogmalig; **iteratīvum**, n. een herhalingswoord, z. **verbum**; *iterētur*, het worde herhaald (op recepten).

Ithyphállus, m. gr., een amulet in de gedaante van eenen phallus (z. a.).

Itinerarĭum, n. lat. (van *iter*, gen. *itinĕris*, weg, reis), een reisboek, eene reisbeschrijving; **itinerárch**, m. een opzigter over de wegen.

itĭo in partes, f. lat. (woordel. het gaan in deelen of partijen), de afstemming door overgang tot dien, met welken men van gelijke meening is.

Itschoglans, z. **ichoglans**.

Itsybu, m., eene kleine japansche goudmunt, omtrent = 3 gulden.

Ivoor, z. **elpenbeen**.

Ivresse, f. fr. (v. *ivre* = lat. *ebrĭus*, dronken), dronkenschap, bedwelming, roes, opgewondenheid.

Iwan, russ., z. v. a. **Johannes** (z. a.).

Ixeutiek, f. gr. (v. *ixós*, z. a., *ixeúein*, vogels vangen), de vogelvangst, inz. met lijmstangen of lijmroedjes.

Ixĭa of **ixĭe**, f. gr., een pronkgewas met bolwortels, van verscheidene schoone soorten, het eerezwaard, de engelsche zwaardlelie; Med., de aderbreuk, aderspat.

Ixíon, m. gr. Myth., een koning der Lapithen in Thessalië. Jupiter vergunde hem, aan de godentafel deel te nemen; doch hier ontvlamde hij voor Juno, die hem echter bedroog en in plaats van zichzelve eene wolk liet omhelzen, uit welke omhelzing de Centauren zijn voortgekomen. Jupiter slingerde hem voor dit misdrijf in den Tartarus, waar hij hem met slangen aan een rad liet boeijen, dat eeuwig door den stormwind met hem wordt omgedreven.

Ixóre, f. een struikgewas uit O. Indië, door Linnæus zoo genoemd, omdat de bewoners der kust v. Malabar den tempel van hunnen god Ixora of Isora met dezen struik versieren.

Ixos, m. gr. (*ixós*), marentakken; vogellijm.

Izari, m. oostersche meekrap; **izaries**, een oost-indisch katoenen weefsel.

Ized, m. een goede genius in de godsdienst van Zoroaster.

Izegrim, **ijzegrim**, (fr. *isengrin*), naam van den vos in den roman Reintje de Vos; een eigenzinnig, gemelijk mensch, een knorrepot.

Izelotte, f. eene turk. zilvermunt, bijna = 65 cts.

J.

(de medeklinker).

J. C. verk. voor Jezus Christus; *J. H. S.* en *J. N. R. J.*, z. onder de klinkletter I.; *J. U. C.*, *J. U. D.*, en *J. U. L.*, z. ond. *jus*; *jun.* z. **junior**.

Jabajahieten, pl., eene muzelm. secte, die God slechts eene bepaalde voorkennis toeschreef.

Jabiru, m. brazil. N. H., een moerasvogel in Z. Amerika, naar den reiger gelijkende, maar veel grooter, de braziliaansche strandlooper.

Jabot, m. fr. (spr. *zjabó*; eig. de krop der vogels), de borststrook, hemdstrook aan een mans-overhemd.

Jaca of **jacka**, m. de broodboom in O. Indië; ook de naam van het kwade beginsel of den boozen geest bij de bewoners van Ceylon.

Jacana, m. brazil. N. H., een moerasvogel in W. Indië, Brazilië enz., die naar het waterhoen gelijkt.

Jacapa, m. zuid-amerik. N. H., de zilversnavel, de roodborst-meerle in W. Indië.

Jacara, m. zuid-amerik. N. H., de braziliaans. krokodil, die naar muskus riekt.

jacént, lat. (v. *jacēre*, liggen), liggend, verlaten, zonder meester, b. v. een zoodanig goed.

Jachmak, l. **jaschmak** (z. a.).

Jack, m. (spr. *dzjek*), eig. verklw. van den naam **John**, Johannes; Hans, Hansje; **jack pudding**, m. de hansworst.

Jackto, m. eene lengtemaat in Guinea, = 3⅝ ned. el.

Jaco, m. N. H., de aschgraauwe papegaai in Guinea, Congo enz.; ook de japansche aartspriester (**Jacco, Jacko**).

Jacōbus, Jacob, Jakob, hebr. mansn.: de hielhouder (v. *âkêb*, hiel, volgens den bijbel: omdat hij als tweede tweelingszoon van Isaak bij de geboorte Esau aan den hiel vasthield; volgens de nieuweren oneig. voor bedrieger, v. *akab*, iemand bij den hiel houden, om hem te doen vallen, arglistig bedriegen); **Jacoba, Jacobina**, vrouwenn.; **Jacobus**, eene oude eng. goudmunt, ongeveer = 7 gl.; **jacobijnen**, pl., naam der dominikaner-monniken te Parijs, naar de straat, waarin hun klooster lag; naam der medeleden of vrienden v. h. volksgenootschap der razendste vrijheidsdweepers, dat gedurende de fr. revolutie ontstond en zijne zittingen hield in het voormalige Jacobijnen- of dominikanerklooster te Parijs; **jacobijnsch**, voor vrijheid en gelijkheid blakend; **jacobinismus**, n. de partij en de gevoelens der jacobijnen, de vrijheidszucht, vrijheidswoede; **jacobieten**, pl., 1) aanhangers van den heiligen **Jacōbus**, eene oude, inz. in Afrika verbreide godsdienstpartij, die men naar haar geloof ook monophysieten (z. a.) en entychianen noemt; 2) r. k. aanhangers van den in 1688 verdreven koning Jacobus II in Engeland, als ook die van zijnen naar Frankrijk gevlugten zoon Jacobus III.

Jacktau, m., eene japansche lengtemaat.

Jaconnet (spr. *zjakoné*) of **jacquet** (spr. *zjakè*), m. Merc., eene soort van oostindisch, meestal glad mousseline.

Jacotist, m. een aanhanger der manier van onderwijzen van Jacotot.

jacta est alĕa, lat., de teerling of het lot is geworpen, het is gewaagd (het beslissend woord van Cæsar toen hij den Rubicon overtrok); **jactéren** (lat. *jactāre*), in 't rond werpen; pralen, grootspreken; **jactántie**, f. lat. (*jactantia*), de grootspraak, snoeverij; **jactātie**, f. Med., het onrustig woelen des lijders; de pralerij; **jactuur**, f. (lat. *jactūra*), het wegwerpen der goederen over boord, het verlies, de schade.

Jaculatorĭum, n. nw lat. (v. *jaculāri*), werpen, slingeren), een schietgebed.

Jade, m., z. **nephriet**.

Jagellōnen, pl., de dynastie van Jagellon, grootherlog van Litthauen (1386), koningen van Polen tot den dood van Sigismund II (1572).

Jaguar, f. (uit de Guarani-taal in Paraguay), N. H., de amerik. tijger (*felix onça* L), iets kleiner dan de oostersche tijger, de tijgerkat.

Jalappe, f. **jalappewortel** (sp. *xalápa*, spr. *chal—*: naar de stad Xalapa in Mexico benoemd), een in gedaante naar de rammenas gelijkende wortel, vol harsig, sterk purgerend sap, van de *convolvŭlus* of *ipomœa jalappa*, in Z. Amerika.

Jalon, m. fr. (spr. *zjalóng*; v. h. lat. *jacŭlum*, werpspies?), Mil., een afstekpaal, rigtvaantje, baken met een stroowisch voorzien, maatstok; **jalonnéren**, met palen enz. afsteken, bakens zetten; **jalonneur**, m. degene, die bij het optrekken van het voetvolk door zulk een kenteeken de vleugelpunten aangeeft.

Jaloux, fr. (spr. *zjalóe*; it. *gelóso*, v. h. gr. *dzelos*, lat. zelus, de ijver), ijverzuchtig, nijdig, wangunstig, minnenijdig, jaloersch; **jalousie**, f. (spr. *zjaloesie*), de ijverzucht, wangunst, minnenijd, jaloerschheid; ook de driekleurige amarant of duizendschoon; **jalousiën**, pl., vensterschermen, zomerblinden, tralievensters, door welke men ziet zonder gezien te worden.

Jamaica-peper, z. **piment**.

Jamavas, m. indische taf met goudbloemen.

Jambage, f. fr. (spr. *zjangbáazj'*; v. *jambe*, been, pijler), Arch., de grondmuur; deur- en vensterpost of -pijler.

Jambea, turk., een breed, krom, puntig mes, dat de Turken in den lederen gordel dragen.

Jamboláne, f. (sanskr., maleisch en javaansch *djambu*, malabaarsch *jamboli*), de eetbare, wijnzure, pruimvormige vrucht van eenen boom in Indië en deze boomzelf (*eugenĭa jambolana*).

Jambos, pl., kinderen van eenen inboorling en eene mesties in Amerika.

Jambus of **Jambe**, m. gr. (*iambos*), Poet., een versvoet, die uit eene korte en eene lange lettergreep bestaat (⏑ —), b. v. genot; **jambische verzen**, die uit zulke versvoeten zijn zamen gesteld.

Jambuzenboom, maleisch (sp. *jambosa*, fr. *jambose*, *jambosier*; v. h. indisch *djambu*; z. **jambolane**), een boom met eene aangename, verfrisschende steenvrucht (*eugenĭa malaccensis*).

Jamerlonk, m. (verbasterd uit h. turk. *jaghmûrlik*, regenmantel, v. *jaghmûr*, regen), een turksche mantel.

James, m. (spr. *dzjeems*), eng. naam voor Jakob; **jamespoeder**, n. een in Engeland zeer gezocht zweetdrijvend middel.

Jan, m. ned. mansn. voor **Johannes** (z. a.); algemeene benaming der bedienden in koffijhuizen, logementen enz. in Nederland; ook een opgepronkte windbuil, opsnijder; **jan-gat, jan-hen**, iron. benamingen voor een' verwijfde, keukenklouwer;

janhagel, het gemeenste volk, jan rap en zijn maat; ook zekere soort van koek.

Janĭtor, m. lat. (v. *janŭa*, de deur), de portier, deurwachter.

Janitschaar, **janitsaar**, m. turk. (eig. *jeñi-tscheri*, nieuwe krijgsman), een soldaat der in 1826 opgehevene bevoorregte klasse van soldaten, die weleer de kern van het turk. voetvolk uitmaakten; **janitscharen-muzijk**, eig. de woeste militaire muzijk der Turken; in 't algemeen elke muzijk, waarbij de blaasinstrumenten door eene menigte geraasmakende speeltuigen, zooals den trommel, de bekkens enz. begeleid of liever overstemd worden.

Jansenísten, pl., naam, door de r. k. kerk gegeven aan hen, die de onderteekening weigeren van de bul van paus Alexander VII (1656), waarin 5 stellingen, als geleeraard door Cornelius Jansenius bisschop van Yperen (gest. 1638), worden veroordeeld; zij worden ook appellanten geheeten en noemen zich-zelven in Nederland (alwaar zij in Holland en Utrecht van de overige R. K. zijn afgezonderd en hunne eigen kerken, priesters en bisschoppen hebben) de clerezie; **jansenísmus**, n. de leer van gen. bisschop Jansenius, over Adams val en de godsgenade.

Januarij, m. lat. (*Januarĭus*, v. Janus, een God der Romeinen, de bestuurder des jaars, voorgesteld met 2 aangezigten, waarvan het eene voor-, het andere rugwaarts ziet), de eerste maand des jaars, louwmaand; *Janus alter*, eig. de tweede Janus, d. i. een wijze, die het verledene en de toekomst doorziet.

japansche aarde, z. **areka**; **japansch werk**, allerlei voorwerpen met opgehoogde figuren verguld of beschilderd; **japanéren**, porselein op japansche wijs vormen en beschilderen.

Japet, m. gr. (*Japĕtos*), Myth., een der Titans (z. a.), de vader van Atlas en Prometheus.

Jaques, m. fr. (spr. *zjáak'*, z. v. a. **Jakob**; **Jaqueline**, z. v. a. **Jacoba**; **jaquerie**, f. fr. (spr. *zjak'rie*), een boerenopstand in N. Frankrijk ten jare 1358 (zoo genoemd naar den spotnaam *jaques bonhomme*, waarmede de adel de boeren aanduidde).

jardin des plantes, m. fr. (spr *zjardèng dè plángt'*), de plantentuin of botanische tuin te Parijs; **jardinière**, f. (spr. *zjardienjèr'*), eig. tuinierster; eene bloemenkast; een krans of ruiker van kunstige of natuurl. bloemen; een smal boordsel aan lobben en hemdstrooken.

Jargon, m. fr. (spr. *zjargóng*; naar men wil van *jars*, mannetjes gans, dus oorsp. vogelgesnater? vergel. veeleer het sp. *gerigonza*, brabbeltaal), onbeschaafde, lompe taal, kromtaal, koeterwaalsch; ook eene voor bijz. bedoelingen gevormde spraak, zooals het joodsch-duitsch, de dieventaal enz.; gezwets, gesnap; ook de naam van een edelgesteente van roode of gele kleur.

Jargons, pl. fr. (spr. *zjargóng*), naam der kleine, goudgele, geelroode of violetblaauwe, naar den hyacinth gelijkende steentjes van de grootte eener speldeknop, die v. Puy in Auvergne in den handel komen en tot versiersels van velerlei galanteriewaren gebruikt worden; zij zijn soms moeijelijk van den echten hyacinth te onderscheiden.

Jarretière, f. fr. (spr. *zjarr'tjèr'*), kouseband, knieband.

Jaschmak, m. turk., de sluijer der turk. vrouwen, die haar den hals en het hoofd tot op de oogen bedekt.

Jasmin, m. (fr. *jasmin*, uit het perz. *jâsaman*, *jâsmin* enz.), een struikgewas van velerlei soorten, dat welriekende bloemen voortbrengt.

Jāson, m. gr. Myth., een thessalische koningszoon, die als aanvoerder der Argonauten (z. a.) uit Colchis het gouden vlies haalde.

Jaspis, m. (gr *iaspis*, perz. *jasep*, hebr. *jaschpeh*), een zeer harde, ondoorzigtige steen tot het kiezelgeslacht behoorende, van allerlei kleur en teekening; van daar **jaspéren**, bij boekbinders, de snede eens boeks als jaspis beschilderen of besprenkelen; **jaspisporselein**, doorschijnend, zeer teeder porselein, door Wedgewood uitgevonden.

Jatagan, of **yatagan**, m. turk., een korte degen, een kromme sabel.

Jean, m. fr. (spr. *zjáng*), z. v. a. Johannes (z. a.); **Jean potage** (spr. —*táazj*), d. i. eig. Hans soep), z. v. a. hansworst; *jean qui rit*, *jean qui pleure* (spr. *zjang ki ri*, *zjang ki pleur'*), d. i. Jan die lacht, Jan die huilt; benaming der spelers in de parijsche speelhuizen; **Jeannette**, f. (spr. *zjanétt'*), z. v. a. **Johanna**; ook een door de dames om den hals gedragen smal zwart fluweelen band, door een gouden slootje zaamgehouden, waaraan een kruisje of ander sieraad hangt.

Jectigātie, f. nw lat. Med., het omwerpen, woelen, de onrustige ligchaamsbewegingen in ziekten; het trillen van den pols.

Jehebo, m. eene goudmunt in Japan, omtrent = 5 gl.

Jehovah, m. de eeuwige, onveranderlijke, de hebr. naam van God; **Jehovahdaalder**, eene munt, die den naam van Jehovah daagt; **Jehovah-Zebaóth**, Wereldheer of Heer aller heirscharen of wezens en schepsels.

jejūnus, *a*, *um*, lat., nuchteren, mager, droog, laf, geesteloos, afgezaagd; *jejūnum consilĭum*, een nuchtere, d. i. onnoozele

raad; **jejuniteit**, f. nuchterheid, lafheid enz.

je ne sais quoi, fr. (spr. *zje n' see koá*), ik weet niet wat, d. i. een zeker iets, iets onverklaarbaars, dat men niet noemen kan.

Jenny-machines (spr. *dzjénni*—), eng. machines voor het katoenspinnen, door haren uitvinder Arkwright (spr. *árkrait*) naar zijne vrouw Jennij (d. i. Johanna, Jansje) dus genoemd.

Jerbóa, m. arab. (*jerbuah*), N. H., de springhaas, aardhaas, de tweebeenige bergmuis in N. Afrika. Arabië enz.

Jeremīas, hebr. mansn: de door den Heer verhevene, een der groote propheten van het O. T., die de verwoesting van Jeruzalem in de zoogenaamde klaagliederen betreurt; **jeremiáde**, f. het klaaglied, de jammerklagt.

Jéricho-roos of **roos van Jericho** (stad in oud Judæa), een 5 a 6 rijnl. dm. hoog zomergewas uit Palæstina enz., welks stengel zich digt boven den grond in vele twijgen uitspreidt, op het einde van zijn leven houterig wordt, en, even als mos, weder opwakkert, zoodra hij in 't water wordt gezet.

Jerobĕam, hebr. (*Jarobeam*, v. *rabab*, veel zijn, en *âm*, volk), mansn.: volksvermeerderaar.

Jerome, fr. (spr. *zjeroom'*), z. v. a. **Hieronymus**.

Jesáïas, hebr. (*Jeschajâhu*, v. *jescha*, hulp, heil), mansn.: heil Gods; een groot propheet van het O. T.

Jesíden, pl., vereerders van den Satan, eene na Muhameds dood in Mesopotamië ontstane secte, inz. onder de Kurden, dus genoemd naar haren stichter den scheikh Jesid.

Jesuāten, pl., eene monnikenorde van barrevoeters, gesticht door St. Jean Colomban.

Jesuīten, ook **loyolīten**, pl., medeleden of aanhangers van de r. k. geestelijke orde, die door Ignatīus van Loyóla in 1521 (v. a. in 1534) onder den naam van gezelschap of sociëteit van Jezus gesticht, door paus Clemens XIV in 1773 opgeheven, door paus Pius VII in 1814 weder hersteld werd. Men legt de leer dezer orde allerlei gevaarlijke stellingen te last, die zij met sluwheid verdedigt, predikt en voortplant; van daar beteekent een **jesuit** ook een schijnheilig bedrieger, een dóórsluwe intrigánt, een booswicht onder 't masker van godsdienst, kortom de massa der ondeugd in één wezen geconcentreerd, gelijk zij in Sue's roman optreedt in den persoon van Rodin; **jesuitessen**, **jesuitinnen**, eene nonnenorde der 16de ceuw, die zich naar die der jesuiten vormde, maar in 1630 door paus Urbanus VIII werd opgeheven; **jesuiten-roes**, een kleine roes, eene geestverheuging, als zijnde die, naar de leer der jesuiten, onzondig; **jesuītisch**, volgens de leer, de grondstellingen, de handelwijzen der jesuiten; **jesuitísmus**, n. Loyola's leer, zijne beginselen of zijn geest.

Jesumi, n. eene gedwongen jaarl. verrigting der Christenen in Japan, bestaande, naar men zegt, in het vertreden van een Christus- en een Maria-beeldje.

jet d'eau, m. fr. (spr. *zjè dó*), een waterstraal, die uit eene fontein opstijgt.

Jeton, m. fr. (spr. *zjetóng*), een leg- of rekenpenning, speel- of pachtpenning, ook z. v. a. **medaille** (z. a.).

Jetz of **jez**, m. eene maat in Opper-Duitschland voor vloeistoffen, = $\frac{1}{8}$ voeder.

Jeu, n. fr. (spr. *zjeu*), het spel, de scherts.

Jig, m. eng. (spr. *dzjigh*), een vlugge, huppelende dans (vgl. **gigue**).

Joachim, m. hebr. mansn. (*Jeho-jakim* of *Jo-jakîm*): Jehovah of God rigt op; **Joachimsdaalders**, eerste naam der daalders, naar de bergstad Joachimsthal in Bohemen, zij heetten ook **Schlickdaalders**, naar den graaf von Schlick, die ze in 1518, wel niet het eerst, maar menigvuldig en goed liet slaan.

Joaillerīe of **jouaillerīe**, f. fr. (spr. *zjoealj'rie*; vgl. **juweel**), de juwelierkunst, de juweelenhandel; **joaillier**, m. (spr. *zjoaljié*), een juwelier, juweelhandelaar.

Job, **Hiob**, m. hebr. mansn., eig. de lijder of de door het lot vervolgde; **job**, bladtin ter bekleeding van de electrische flesschen, theebussen enz., foelie; **jobsbode**, eene ongelukstijding, een treurig berigt; **jobsgeduld**, een zeer groot, taai geduld.

Jobber, m. eng. (spr. *dzjóbber*; v. *job*, onbeduidende, nietige loonarbeid), een dagglooner, handlanger; ondernemer in 't klein, makelaartje, woekeraar; **stock-jobber** (vgl. **stock**), een actie-handelaar of -woekeraar, actiekramer in Engeland, die op het rijzen en dalen der staatspapieren speculeert.

Joch, n. juk, eene duitsche landmaat van 417$\frac{3}{5}$ vierk. rijnl. roeden = 59,0428 vierk. ned. roeden; **jochart**, z. **juchart**.

Jockey, m. eng. (spr. *dzjókki*, v. **jack**, d. i. Hans; dan ook knaap, knecht enz.), een rijknecht, voorrijder, de pikeur, die bij wedrennen het paard berijdt, jokei; ook wel rij- of staljongen, paardenhandelaar, roskammer.

Jocko, z. **barris**.

Jocrisse, m. fr. (spr. *zjokríess'*), de zot, onnoozele bloed, het uilskuiken.

Jocus, m. lat., boert, scherts, kortswijl, jok; *joci causa* of *jocaliter*, schertsenderwijs, uit de grap, uit joks; *inter*

jocos et seria, onder scherts en ernst; **jocusstaf,** een staf met een borstbeeldje, waarmede de vreugde wordt te kennen gegeven; **jocōsa**, schertsende invallen, grappen, potsen; **joculatōren,** pl. (v. *joculari*, schertsen), goochelaars, potsenmakers, hansworsten.

Jod, n. (spr. *dzjod*), een eng. gewigt van 28 handelsponden, bijna = 12 ned. ponden; ook eene lengtemaat in Siam, aldaar = $\frac{1}{18}$ mijl.

Jodenlijm, eene brandbare zelfstandigheid, zeer rijk aan kool- en waterstof, aardhars. pekhars, bitumen; **jodenlijm van Judæa** of asphalt, eene weeke of vaste soort van jodenlijm, die men inzamelt aan het watervlak van het Asphaltisch meir, de Doode zee of de zee van Judæa.

Jodĭum, n. of **jodine**, f. (hoogd. *jōd*), (v. h. gr. *ion*, viooltje, *iōdes*, viooltjesachtig), een enkelvoudig, niet metallisch ligchaam, ten jare 1811 door een' salpeter fabrijkant te Parijs, Courtois, toevallig in de loog der varec- of tangsoda ontdekt. Dit ligchaam, dat vele punten van overeenkomst met het chloor heeft, kreeg om zijnen violetkleurigen damp v. Gay-Lussac dezen naam; het is thans als een zeer werkzaam geneesmiddel en als blaauwe verwstof bekend; **jodāten**, pl., jodiumzure zouten.

Jodŏcus, mansn. (v. h. gr. *io-dókos*, pijlen opnemend, *io dókē*, pijlkoker?).

Joël, hebr. mansn.: Jehovah is God.

Johánnes of **Jan**, hebr (**Jehochânân**, d. i. Jehovah schenkt of is genadig, erbarmt zich), mansn.: Gods geschenk, genadekind; eene port. rekenmunt v. goud = eene dubbele louis d'or; **johannesbloed**, de duitsche cochenille, eene soort v. schildluis, ook poolsche kermes of scharlakenbezie; **johannesbrood**; eene roodbruine, eetbare, tegen de zode of hitte in de keel dienstige peul van eenen in het Oosten en in Z. Europa wassenden boom; **johanneskever**, het glimwormpje (*noctiluca*, L.); bij eenige paren van dit insect onder een helder glas, kan men in het duister lezen; **Johanniter-ridders** of **Johannes-ridders**, eene duitsche orde, die in Palæstina bij gelegenheid der kruistogten ontstond; zij had de bescherming der pelgrims en de verdediging van het Heilige land tegen de ongeloovigen ten doel. De ridders kozen zich den apostel Johannes tot patroon. Uit Palæstina verdrongen, begaven zij zich naar het eiland Cyprus (1291), van daar naar Rhodus en eindelijk naar Malta (1529), daarom ook **maltheser-ridders**; **John**, m. eng. (spr. *dzjôn*), zamen getrokken uit **Johannes** (z. boven); **Johnson**, m. eng. (spr. *dzjôns'n*), de zoon van Johannes; **John-Bull**, m. (spr. *dzjôn boel*), eig. Hans Bul, iron. bijnaam van den grooten hoop des eng. volks (waarsch. naar zijne lievelingspijs het rundvleesch of beefsteak), het eerst door den eng. satiricus Swift in zwang gebragt; een onbeschaafd mensch.

Jokei, z. **jockey**.

Jol, f. een klein smal vaartuig van voren en achteren spits met éénen mast; ook wel eene open boot, die met eenen riem van achteren wordt gevoerd.

Joli, m. fr. (spr. *zjoli*), lief, netjes, hupsch; de naam van vele honden; ook eene fraaije kleine lettersoort; **jolivetés**, pl. (spr. *zjoliw'té*), kleine versierselen, aardige kleinigheden; bevallige kindergrappen.

Jonasvisch, z. **carcharias**.

Jónathan, hebr. (eig. *Jeho-nâthan*, d. i. Jehovah geeft), mansn.: de van God geschonkene; een getrouwe vriend; bij de Engelschen ook een spotnaam voor het volk der Vereenigde Staten (brother Jonathan).

Jongleur, m. fr. (spr. *zjonghlêur*; v. h. lat. *joculātor*), in de middeleeuwen de muzikanten of speellieden, die den troubadours (z. a.) ter zijde gingen; een goochelaar, potsenmaker; **jonglerīe**, f. goochelarij.

Jonk of **junke**, f. eene soort v. chinesche schepen v. eenigzins plomp maaksel, gemeenlijk met 3 masten en v. 150—300 lasten groot.

Jonquille, f. fr. (spr. *zjongkielj'*; van *jonc*, lat. *juncus*, bies, wegens de biesvormige bladeren), eene soort van welriekende narcissen; **jonquille-kleur**, hooggeel, naar het groene zweemend.

Jood, z. ond. **Juda**.

Joris, z. **George**.

Joseph, hebr. mansn. (eig. hij voegt er bij), de toegevoegde; eene soort van dun fransch papier; een vrouwen-overrok in Engeland; een kuisch, eerbaar jongeling (naar den zoon van den aartsvader Jakob); **Josephíne**, f. vrouwenn.: de toegevoegde.

Jósias, hebr. mansn.: des Heeren vuur, de zeer vurige.

Josselaar, m. Merc., gesponnen katoen uit Smyrna.

Jósua, hebr. mansn.: (*Jeho-schua*, d. i. wiens hulp Jehovah is): Godhelp.

Jota, n. de grieksche *ι* (i), de kleinste letter; in het algemeen en oneig.: eene letter, een punt of puntje, tittel, het allergeringste of minste, niets.

Jouaillerie, z. **joaillerie**.

Jouet, n. fr. (spr. *zjoe-é*; v. *jouer*, spelen, v. h. lat. *jocāri*), speelgoed, speelbal.

Joui, m. een voedzame drank der Japanezen uit het gekruide en verdikte sap van gebraden rundvleesch bereid.

Jouissance, f. fr. (spr. *zjoe-iesángs'*;

van *jouir*, genieten); het genot, gebruik, bezit, vruchtgebruik.

Joujou, n. fr. (spr. *zjoezjoe*; vgl. **jouet**), een speeltuig, kinderspel; inz. het voor eenige jaren zoo geliefde speelgoed, bestaande in eene houten schijf, die door een snoer uit en in de hand werd gelaten, het op- en afrol-spel.

jour, m. fr. (spr. *zjoer*), de dag; van daar *du jour* **zijn** (z. *du jour*); *jours de grâce* (spr. *zjoer de ghraas'*), pl., z. v. a. **respijtdagen** (z. a.); **journaal**, n. een dagboek; dagblad, en in 't algemeen courant, tijdblad, tijdschrift, week- of maandblad; Merc., een handelsboek, waarin alle voorkomende handelszaken naar volgorde der dagen worden geboekt, dag- of maandboek; **journaliséren**, de dagelijks voorvallende zaken in het dag- of maandboek brengen; **journalísmus**, n. barb. lat., het tijdschriftwezen; het schrijven v. tijdschriften; **journalíst**, m. een dagbladschrijver, tijdschriftsteller, uitgever van of medewerker aan een dagblad of tijdschrift, courantier; **journalistĭcum**, n. een leesgezelschap voor tijdschriften; ook voorlezingen daarover; **journalistiek**, f., z. v. a. **journalísmus**; **journalier**, m. fr. (spr. *zjoernaljé*), **journalière**, f. (spr. —*ljèr'*), dagelijksch, daagsch; als subst.: een daagsch, d. i. veranderlijk, onbestendig mensch, die heden dus, morgen zoo gestemd is; **journalière**, een dagelijksche post tusschen twee plaatsen.

joviaal, fr. (*jovial*, it. *gioviāle*, v. *giovare* = lat. *juvāre*, helpen, nut doen, verheugen), blijmoedig, blijgeestig, vrolijk, lustig, opgeruimd; **jovialíst**, m. de vrolijke raad, hofnar; **jovialiteit**, f. de blijmoedigheid, vrolijkheid enz.

Jovilabĭum, n. nw lat. (v. *Jupiter*, gen. *Jovis*), een werktuig ter voorstelling v. Jupiter en zijne 4 trawanten of wachters, voor een gegeven tijdstip.

Jovinianisten, pl., aanhangers v. Jovinianus, een' monnik in de 4de eeuw, die meende, dat de doop de zondigheid wegnam.

joyeuse entrée, f. fr. (*zjoajeuz' angtré'*), eig. blijde inkomst, vrolijke intogt; benaming v. de gewigtige privilegiën der stenden v. Braband (met insluiting v. Antwerpen) en Limburg, welke de hertogen bij hunne huldiging voor den intogt of de entrée in de hofstad moesten bezweren. Het gewigtigste punt daarbij was, dat, zoodra de hertog een dier privilegiën mogt opheffen, geen onderdaan verder tot gehoorzaamheid jegens hem zou verpligt wezen.

Juan (spr. *chuán*), sp. mansn., ontstaan uit Johannes (z. a.).

Jubal, m. eene octaafstem v. vier voet toons in de orgels.

Jubel, m. (het naast wel v. h. lat. *jubĭlum*, vreugdgeroep, *jubilāre*, juichen; in de volgende afleidingen echter verwant met het hebr. *jobêl*, d. i. hoorn, als blaasinstrument. Bij de joden heette ieder 50ste jaar: jaar des jobels of hoorns, en was naar Mozes' verordening een jaar van kwijtschelding), een vreugdgeschreeuw, -gejuich; **jubilæum**, n. nw lat., fr. **jubilé** (spr *zjubilé*), het jubelfeest, jubeljaar, jubeljaarsfeest, de jubelviering eens afgeloopen tijds van 100 of 50, soms ook slechts van 25, ja van 12½ jaar; **jubilarĭus**, m. een jubelvierder, iemand, die zijn jubelfeest viert; **jubiléren**, lat. (*jubilāre*), jubelen, juichen; ook zijne 50- of 25jarige ambtsbediening of echtvereeniging vieren, gouden of zilveren bruiloft houden; **jubilāte**, de derde zondag na paschen, naar het aanvangswoord v. een latijnsch gebed in de r. k. kerk: *jubilāte* etc., Ps. 100 (juicht! enz.), van daar de leipziger jubilate-mis (jubelmis, voorjaars of paaschmis), die met den maandag na gemelden zondag een begin neemt.

Jubis, pl. fr. (spr. *zjubi*), in de zon gedroogde druifrozijnen of kistjes-rozijnen uit Provence.

Juchart of **juchert**, n. (duitsch v. joch, juk, als landmaat, en het oude aren voor akkerbouwen; lat. *jugĕrum*), eene zekere landmaat, ongeveer een morgen lands in Opper-Duitschland.

Jucht, **juchtleder** (beter ware **juft**, als komende v. h. russ. woord *jufti*, d. i. een paar, omdat de vellen paarsgewijs met bast zamen genaaid bewerkt, en ook zoo in den groothandel verkocht worden), eene soort v. zeer week, lenig, waterdigt, sterkriekend leder, dat in Polen, maar vooral in Rusland van de huiden v. halfvolwassen rundvee, ook wel van paarden wordt bereid.

Juda, m. hebr. mansn. (*Jehudah*): de geprezene; de 4de zoon v. d. aartsvader Jakob, ook zijn stam, sedert de splitsing des rijks een bijzondere staat, van daar **jood**, m. (hebr. *Jehudi*, pl. *jehudim*), oorspr. een burger v. h. rijk v. Juda, later een lid v. h. gansche volk der Israeliëten; **judaísmus**, n. nw lat., het jodendom; **judaïséren**, jood worden, zich laten besnijden; iron., zich ophangen.

Judas, hebr. mansn.: de verrader; **judaskus**, een verraderlijke kus; **judashaar**, rood, rosachtig, vossig haar.

Judex, m. lat., de regter, pl. *judĭces*; *judĭcum* (scil. *liber*), het boek der rigteren in het O. T.; *judex a quo* (nl. *appellātur*), de lagere regter, v. welken men verder kan appelleren; *j. ad quem* (*appellātur*), de hoogere regter, op wien men zich beroepen kan; *judex compétens*, of fr. *juge compétent* (spr. *zjuuzj' kongpetáng*), een bevoegd, behoorlijk, onverwerpelijk regter; *j. compromissarĭus*, een door partijen zelfgekozen regter; *j. corrúptus*, een omgekocht regter; *j. delegātus*, een afgevaar-

eene zaak gestelde regter; *j. incompĕtens*, lat., een onbevoegd, ongeldig regter; *j. requisītus*, een gevraagd of verzocht regter.

judicéren, lat. (*judicāre*), oordeelen, rigten, een vonnis vellen, vonnissen, beslissen; **judĭca**, de 5de zondag in de vasten, naar de aanvangswoorden v. d. tekst in de r. k. kerk op dezen zondag uit Ps. 43: *judica me* etc., d. i. rigt mij enz., ook de zwarte zondag geheeten; **judicābel**, waarover zich een oordeel laat vellen, oordeelbaar; **judicātie**, f. beoordeeling, beslissing; **judicatōrisch**, rigterlijk; **judicātum**, n. een oordeel, regterlijk bescheid, eene uitspraak, regtsuitspraak, een vonnis; **judicatuur**, f. nw lat., het regtersambt; **judicatuurbank**, f. handelsgeregt, regtbank van koophandel.

Judicĭum, n. lat., het geregt, de regtspleging, het geregtelijk onderzoek; het oordeel, de meening, de regterlijke uitspraak; de regtszaak, het regtsgeding; het geregtshof, de regtbank; ook het oordeelsvermogen, de oordeelskracht of beoordeelingskracht; *in honōrem judicii*, ter eere van of uit achting voor het geregt (verschijnen); *judicium appellatiōnis*, het appellatie- of beroepsgeregt; *j. civīle*, het burgerlijke of vredegeregt; *j. crimināle*, het lijfstraffelijke geregt; *j. discretīvum*, het juist onderscheidend beoordeelingsvermogen; *j. ecclesiasticum*, het geestelijk geregt (consistorie); *j. seculāre*, het wereldlijk geregt; ook eene zaak, die voor de wereldlijke overheid behoort; *judiciālis, e* en *judicarius, a, um* of **judicĭaal, judicĭeel**, tot het geregt behoorend, geregtelijk, regterlijk; *judicialiter*, geregtelijk, regterlijk; **judicĭeus**, oordeelkundig, v. goede beoordeelingskracht, verstandig, vernuftig, scherpzinnig, wel overlegd, en wel overleggend, zinrijk.

Judĭcum, z. ond. **judex**.

Judith, hebr. vrouwenn., z. v. a. jodin of belijderesse Gods.

Juffers, pl., korte scheepsmasten, die uit Riga en Memel komen; ook het dunne daksparrenhout uit Noorwegen.

juge de paix, m. fr. (spr. *zjuuzj' d' pè*), de vrederegter; **jugement**, n. (spr. *zjuuzj'-máng*), z. v. a. **judicium**; **jugéren** (spr. *zjuzjéren*), oordeelen, beoordeelen, vonnissen.

jugulair, nw lat. (v. *jugŭlum*, sleutelbeen, keel), hals of keel betreffende; **jugulair-ader** of *vena jugulāris*, de hals- of keelader; **jugulāres**, pl. N. H., visschen met buikvinnen vóór de borstvinnen aan de keel; **jugulātie**, f. de verworging, vermoording; **juguléren**, verworgen; **jugulātor**, de worger, vermoorder.

Juick, juik, jux, eene rekenmunt in Constantinopel van 12 beurzen, = 500 piasters = 5760 gl., ook van 2 beurzen, = 100,000 aspers = 960 gl.

Juive, f. fr. (spr. *zjwiev'*), eig. eene jodin; inz. eene soort van korte vrouwenoverrok, een overtrek naar joodsche wijze.

Jujubes, pl. fr. (spr. *zjuzjuub'*), roode borstbeziën van den **jujubenboom**, borstbezieboom (gr. *zizyphon*, lat. *zizўphus*, waaruit het fr. *jujube* is ontstaan), inz. in Syrië, ook in Italië enz., vooral tegen hoest, longziekte enz. in gebruik.

Julep, m. (fr. en eng. *julep*; uit het arab. *giuleb*), een koeldrank.

Julfeest, n. een feest, dat in het scandinavische Noorden vóór de invoering van het christendom omstreeks het einde van december werd gevierd, en in welks plaats later het kersfeest trad.

St. Julien, m. fr. (spr. *sèng zjulièng*), eene soort van Bordeaux-wijn.

Julĭus, lat. mansn. (vgl. het gr. *ioulos*, vlasbaard): de vlasbaardige, de jongeling; **Julia** en **Juliāna**, vrouwenn.: de maagdelijke, jonkvrouw; **julĭus**, of **julij, juli**, (uit den gen. *julii* ontstaan), de 7de maand des jaars, hooimaand, zoo genoemd naar Julius Cæsar); **julĭus**, ook eene ital. zilvermunt. = 14 ct.; **juliaansche kalender**, de door Julius Cæsar ingevoerde verbeterde tijdrekening, waarbij, in plaats van het maanjaar, het zonnejaar ter lengte van 365 dagen en 6 uren ten grondslag werd gelegd, hetwelk daarom het juliaansche jaar heet. Die tijdverdeeling, ook oude stijl genaamd, is nog in de morgenlandsche kerk, b. v. in Rusland gebruikelijk. In de westersche kerk echter werd zij onder paus Gregorius XIII, ten jare 1582 door geleerden naauwkeuriger, en wel op 365 dagen 5 uren 48 minuten en 45 seconden, berekend, en zoo ontstond de thans nog bij ons gebruikelijke nieuwe stijl of gregoriaansche kalender, die van den ouden thans reeds 12 dagen verschilt; waarom men ook duidelijkheidshalve op plaatsen, waar men nog den ouden stijl volgt, den ouden datum boven en den nieuwen daaronder plaatst, b. v. Petersburg den $\frac{10}{22}$ maart; **juliaansche periōde**, f. eene reeks van 7980 jaren, na welker verloop de zon- en maancirkels, te gelijk met den indictie-cirkel, gezamentlijk op nieuw beginnen; men verkrijgt dit getal als men gezegde 3 cyclussen (z. a.) met elkander vermenigvuldigt, ($28 \times 19 \times 15 = 7980$).

Jumala, m. de voornaamste godheid der Laplanders.

Jumart, fr. (spr. *zjumaar'*) of **jumar**, m. een fabelachtige osezel of muilos, muilpaard, gewaande bastaard van het paarden- of ezels- en rundergeslacht.

Jumpers, pl. eng. (spr. *dzjúmpers*; v. *jump*, springen), eig. springers; dieven, die door de vensters inklimmen; eene methodisten-secte in Z. Wallis.

jungéren, lat. (*jungĕre*), verbinden; **junctuur**, f. (lat. *junctūra*), de verbinding, voeg, het gewricht; ook toestand, omstandigheid, tijdsgewricht, zamenloop.

Jungles, pl. eng., naam der oostindische boschwildernissen.

Junĭor, m. lat. (afgek. *jun.*) de jongere; **junioraat**, n. nw lat., het geval, waarbij de jongste in de jongste linie tot de erfopvolging komt.

Junipĕrus, m. lat., de jeneverboom.

Junĭus, m. lat., of **junij**, **juni** (uit den gen. *junii* ontstaan), de zesde maand des jaars, zomermaand. De naam is ontleend óf van Juno (z. a.), of van den eersten rom. consul Junius Brutus.

Junke, z. **jonk**.

Juno, lat., of **Here**, f. gr., Myth., de oppergodin, de trotsche en jaloersche beheerscheres der goden en menschen, Jupiters zuster en gemalin enz.; ook eene der kleine planeten, in onze eeuw (1804) door Harding te Lilienthal ontdekt; **Juno's vogel**, de paauw; **junōnisch**, naar Juno gelijkende, grootsch, trotsch, vol majesteit.

Junta, f. sp., de vereeniging, verbindtenis, vergadering, van daar handelsjunta, gezondheidsjunta, apostolische junta enz.; inz. raadsvergadering in Spanje en Portugal; volkscomitté, regerings-comité (vgl. **comitté**); ook een genootschap van boekverkoopers te Venetië, dat zeer schoone editiën levert.

Jupe, f. fr. (spr. *zjuup'*; mid. lat. *jupa*, it. *giubba*, sp. *aljuba*, v. h. arab. *djubbah*, eene katoenen tunica), een kort, inz. vrouwelijk kleedingsstuk, een lijfje; inz. vrouwenrok, onderrok; **japon**, m. (spr. *zjupóng*), een onderrokje, korter dan de jupe.

Jupĭter, m. lat. Myth. (gen. **Jovis**; verkort **Jupijn**), de opperste en magtigste God, vader der goden en menschen, de dondergod of donderaar, door de Grieken **Zeus** of **Zevs**, ook **Kronīon**, geheeten, een zoon van Saturnus en Rhea, en broeder van Neptunus en Pluto; ook de grootste planeet van ons zonnestelsel; **jupitrisēren**, uitspattend, wellustig leven.

Jupujuba, m. brazil., eene soort van goudlijster in Braziliё, die een lang beursvormig nest v. riet en biezen bouwt.

jura of **jura**, z. ond. *jus*.

Jurament, n. lat. (*juraméntum*) of *jusjurándum* (v. *jurāre*, zweren), de eed, eedzwering; *juramentum aestimatorĭum*, een schattingseed; *j. de judicio sisti*, belofte onder eede, van ten bepaalden tijde voor het living geregt te verschijnen; *j. dolo, vi* of *metu extórtum*, een door list, geweld of vrees afgeperste eed; *j. manifestatiōnis* of **manifestātie-eed**, de eed, dat bij inventarissen niets verduisterd of achter gehouden is; *j. officĭi*, de ambtseed; *j. paupertātis* of *paupĕrum*, de eed van armoede, van onvermogen, *j. purgatorĭum*, de zuiveringseed; *j. testĭum*, de eed der getuigen; — **jurātus**, m. een beëedigde, gezworene; *jurāta deposĭto*, de verklaring onder eede; *jurata renunciatĭo*, afstand bij eede; **juratorĭum**, n. eene bezworene belofte, ook eene belofte in plaats van eed.

jure, *juris* enz., z. ond. *jus*.

Juré, m., pl. **jurés**, fr. (spr. *zjuré*), gezworene, medelid van eene jury.

juridisch, lat. (*juridĭcus, a, um*), als adverb. ook *juridĭce*, overeenkomstig de regtsleer en de regten, geregtelijk.

Jurisconsúltus of **jureconsultus**, m. lat. (afgek. *ICtus*), een regtsgeleerde.

Jurisdíctie, f. lat. (*jurisdictĭo*), de regtshandeling, regtspleging; de regtsmagt, geregtsdwang; het regtsgebied; *jurisdictĭo criminālis*, de lijfstraffelijke regtsmagt; *j. ecclesiastĭca*, de geestelijke regtsmagt; *j. seculāris*, de wereldlijke regtsmagt.

Jurisprudéntie, f. lat. (*jurisprudentĭa*), de regtsgeleerdheid, regtskunde, wetenschap van het regt.

Juríst, m. (mid. lat. *jurista*; v. *jus, juris*), een regtskenner, regtsgeleerde, leeraar in de regten; **jurístisch**, den regtsgeleerden eigen, de regtsgeleerdheid betreffende, regtskundig; ook z. v. a. **juridisch**.

Jurriaan, z. **George**.

Jurte, f. russ. *jurta*; vgl. het perz. *jurdeh*, kamer), eene siberische hut, of tent der Kirgizen; ook de winterwoning der Kamtschadalen, bestaande in eene uitholling van den grond met een dak daarover.

Juruken, z. v. a. **topraky** (z. a.).

Jury, f. eng. (spr. *dzjóeri*; ook fr. *jury*, spr. *zjuri*; v. h. lat. *jurāre*, fr. *jurer*, zweren), een gezworenen-geregt, eene regtbank v. gezworenen, die na het hooren der getuigen uitspraak doen; **juryman**, n. (spr. *dzjóerimen*, de gezworene, bijzitter in een geregt van gezworenen; pl. **jurymen**.

jus, f. en n. fr. (spr. *zjú*; v. h. lat. *jus*, sap, saus), een krachtig vleeschnat; *jus de tablettes*, tot koekjes verdikt vleeschnat, gew. tafel-bouillon.

jus, n. lat., het regt, de geregtigheid, bevoegdheid, aanspraak; de magt om regt te spreken; *summum jus summa injurĭa*, het grootste of strengste regt (is dikwijls) het grootste onregt; —pl. *jura*, de regten, de wetenschap v. h. regt, b. v. *jura* **studeren**; ook de geregtigdheid, bevoegdheid; *jura cessa*, afgestane regten; *jura cleri*, regten der geestelijkheid; *jura et actiōnis*, regten en geregtigheden; *jura honōris*, eereregten, met welke geen voordeel verbonden is; — *jure* (ablat. v. *jus*) of *de jure*, ook *ex jure*, met regt, van regtswegen; *jure hereditarĭo*, door erfregt; *in quantum de jure*, z. ond. **quantum**; *salvo jure*, z. ond. *salvus*; — *juris* (gen. v. *jus*),

60

regtens; *quod juris*, wat regtens is; *sui juris* **zijn**, zijn eigen meester zijn, van zich zelven afhankelijk, vrij van de vaderlijke magt zijn; het tegengest. v. *aliēni juris*, aan eens anders magt onderworpen, niet zijn eigen heer zijn; *juris consultus*, z. ond. **jurisconsultus**; *juris perītus*, een in het regt ervarene, regtskundige; *juris practĭcus*, die de regtsgeleerdheid uitoefent, een practizijn; *juris studiōsus*, die de regten beoefent, student in de regten; *juris utriúsque candidātus* of afgek. *J. U. C.*, candidaat in de beide regten (het burgerlijke en geestelijke regt): *juris utriúsque doctor* of afgek. *J. U. D.*, doctor der beide regten; *juris utriúsque licentiātus* of afgek. *J. U. L.*, licentiaat der beide regten; — *jus abalienándi*, het vervreemdingsregt; *jus accrescéndi*, lat., het regt v. aanwas, de bevoegdheid om het erfdeel v. een' medeerfgenaam, die het zelf niet aanvaarden wil of kan, over te nemen; *jus ad rem*, het persoonlijk regt tot iets; *j. advocatĭae ecclesiastĭcae*, nw lat., het regt van den staat om de kerk te beschutten; *j. aggratiándi*, mid. lat., het vorstelijke regt der begenadiging; **j. albinagĭi**, z. **albinagĭum**; *j. antichretĭcum*, het regt op het vruchtgebruik v. pand; *j. belli ac (et) pacis*, lat., het regt v. oorlog en vrede; *j. caesarĕum*, keizerlijk regt; *j. cambiāle* of *cambii*, het wisselregt; *j. canonĭcum* of *pontifĭcum*, het geestelijke of pauselijke regt; ook **kanoniek regt**; *j. circa sacra*, regten in het kerkwezen; *j. civīle*, lat., het burgerlijk regt; *j. civitātis* het stads- of burgerregt; *j. cogéndi*, het dwangregt; *j. commercii*, het handelsregt; *j. commūne*, het gemeene regt; *j. consuetudinarĭum*, het gewoonteregt; *j. controvérsum*, een betwist regt; *j. criminDle*, het lijfstraffelijk regt; *j. decimándi*, het tiendregt; *j. denominándi*, het benoemingsregt (tot een ambt); *j. de non appellándo*, het regt der onberoepelijkheid; *j. devolutiōnis*, z. **devolutie-regt**; *j. dispensándi* of *dispensatiōnis*, het regt tot vrijstelling of tot ontbinding van pligt; *j. divīnum*, het goddelijke regt; *j. dominĭi*, het eigendomsregt; *j. ecclesiastĭcum*, het kerkeregt; *j. eligéndi*, het kiesregt; *j. emigrándi*, het regt tot uittrekken naar buiten 's lands; *j. emphyteusĕos*, gr. (vgl. *emphyteusis*), het erfpachtregt; *j. episcopāle* (vgl. **episcopaal**), het bisschoppelijke regt; *j. fetiāle*, het herauts- of gezantenregt; *j. feudāle*, mid. lat., het leenregt; *j. fruéndi*, lat., het regt v. vruchtgebruik; *j. gentĭum*, het regt der volken; *j. germanĭcum*, mid. lat., het duitsche regt; *j. gladii*, eig. het zwaardregt; regt over leven en dood; *j. hereditarĭum* of *successiōnis*, het erfregt; *j. humānum*, het menschelijk regt; *j. in re*, het zakelijk regt, het regt dat men op eene zaak heeft, zonder opzigt des persoons; *jusjurandum*, z. **juramént**; *jus Justinianĕum*, de door keizer Justiniaan verordende verzameling v. oude en nieuwe rom. wetten en regten; *j. manuarĭum*, het vuistregt; *j. mercantīle*, nw lat., het koopmansregt, handelsregt; *j. militāre*, lat., het krijgsregt; *j. modĭce castigándi*, het regt tot matige straffen; *j. municipāle* of *municipĭi*, het regt eener landstad; *j. natūrae*, het natuurregt of regt der natuur, het tegengest. van *j. positīvum*, nw lat., de gezamentlijke regten of wetten, die zich op de willekeur des wetgevers gronden; *j. non scriptum*, lat., het (ongeschrevene) regt der gewoonte; *j. occupándi*, het toeëigenings- of in bezit nemingsregt; *j. optiōnis*, het kiesregt; *j. pascéndi*, het weideregt; *j. particulāre*, het bijzondere regt, de inheemsche of inlandsche verordeningen, landsverordeningen en gewoonten, het stad- en landregt; *j. patrĭae potestātis*, het regt der vaderlijke magt; *j. patronātus* of **patronaatregt**, het regt der pastorijbezetting, kerkambtsregt; beschermregt; *j. personāle*, het persoonlijke regt of het regt op eenen persoon; *j. pignorándi*, het verpandingsregt; *j. positīvum*, z. boven *j. naturae*; *j. praesidii*, het voorzittersregt; *j. primae noctis*, lat., het regt v. d. eersten nacht, d. i. het voorm. regt v. d. grondbezitter om elke tot zijne onderdanen behoorende bruid vóór haar huwelijk te ontmaagden; *j. primārum precum*, het regt der eerste bede; *j. primi licĭti*, nw lat., het regt v. h. eerste bod bij veilingen; *j. primogenitūrae*, het regt der eerstgeboorte; *j. provinciāle*, lat., het land- of gewestelijk regt; *j. publĭcum*, het staatsregt; *j. quaesĭtum*, een welverworven regt; *j. quiéscens*, een rustend regt; *j. radicātum*, een ingeworteld regt; *j. reāle*, z. *jus in re*; *j. reformándi*, het regt v. d. staat om kerkelijke inrigtingen te bepalen; *j. retentiōnis*, het weêrhoudings- of bijbehoudingsregt; *j. retorsiōnis*, nw lat., het wedervergeldingsregt of vergeldingsregt; *j. separatiōnis*, het scheidingsregt; *j. stapŭlae*, mid. lat., de stapelgeregtigheid of het stapelregt, een regt v. verschillende koopsteden, om doorgevoerd wordende waren bij zich eenen tijdlang ten verkoop op te slaan, alvorens zij verder gevoerd worden; *j. statutarĭum*, nw lat., het grondwettelijk regt, stadsregt; *j. strictum* of *summum*, lat., het stipte, gestrengste of hoogste regt; *j. succedéndi* of *successiōnis*, z. *j. hereditarĭum*; *j. taliōnis*, lat., het wedervergeldingsregt, terugwerkingsregt; *j. translatīvum*, een overgeleverd regt; *j. tutēlae*, het voogdsregt, voogdijschapsregt; *j. uténdi*, het gebruiksregt; *j. venatiōnis*, het jagtregt, de jagtgeregtigheid, wildban; *j. vicinitātis*, het nabuursregt; *j. vitae et necis*, het regt over leven en dood; het hoo-

ge lijfstraffelijke regt; *j. vocándi*, het beroepingsregt, regt om de uitspraak eener hoogere regtbank in te roepen.

Jussie, f. lat. (*jussio*, v. *jubēre*, bevelen), het bevel eens vorsten; *jussu*, op bevel.

juste, fr. (spr. *zjuust'*; v. h. lat. *justus, a, um*), als adverb. **justement** (spr. *zjuust'máng*, gem. ook *juustemént* uitgesproken), juist, naauwkeurig, precies, net zoo; juist nu of thans; billijk, regtvaardig; *juste milieu*, n. (spr. *zjuust' mieljeú*), het juiste midden, spotnaam voor de gematigde politieke partij in het jongste Frankrijk; **justesse**, f. (spr. *zjuustéss'*), de juistheid, naauwkeurigheid; **justificéren**, lat. (*justificāre*), regtvaardigen; verantwoorden, verdedigen; **justificātie**, f. nw lat., de regtvaardiging; verantwoording, verdediging; **justificatuur**, f. de goedkeuring, b. v. van eene rekening.

justéren, nw lat., juist maken, rigten, afmeten, vereffenen, ook ijken, echten of echt maken; **justeervijl**, f. de vijl, waarmede b. v. munten naar de zoogen. leggers op eene balans vergeleken en vereffend worden; **justorium**, n. het vereffeningswerktuig der lettergieters, een regthoekig blik tot beproeving van de hoogte der letters.

Justinus, **Justiniānus**, **Justiniaan**, m., **Justine**, f. lat. mans- en vrouwenn.: de regtvaardige, geregte; **justinianische codex**, z. *corpus juris*; **na-justinianisch regt**, het romeinsche regt na de tijden der wetgeving van Justiniaan.

Justitie, f. lat. (*justitia*), de geregtigheid; regtshandhaving, regtspleging, regtsuitdeeling; de regtsprekende overheid, het geregt, geregtshof, de regtbank, vierschaar; **justitie-moord**, het ter dood brengen van een' beschuldigde door de fout des regters bij niet behoorlijk bewezene misdaad; **justitiarius**, m. een geregtspersoon, regter; ook het regtskundig medelid van een collegie.

Justitium, lat., ook **juristitium**, nw lat., n. de stilstand van alle geregtelijke werkzaamheden, die door buitengewone voorvallen, als oorlog, pest, aardbeving enz. voor korten tijd kan plaats grijpen; de regtbankvacantie.

Justorium, z. ond. **justéren**.

justus, a, um, lat., regtvaardig, regtmatig, regt, behoorlijk, juist; **Justus**, m. mansn.: de regtvaardige; *justus possessor*, m. de regtmatige bezitter; *justo tempŏre*, lat., te regter tijd; *justo titulo*, onder billijk voorgeven, regtmatiger wijze.

Justus, **judex**, z. **hebræër**.

juvantia, pl. lat. (v. *juvāre*, helpen, ondersteunen), Med., versterkingsmiddelen, artsenijen, die men tot versterking aan andere geneesmiddelen toevoegt.

Juvénta of **juvéntas**, f. lat., jeugd, jongelingsleeftijd; bij de Romeinen de vergode jeugd; **juvenaliën**, pl. (*juvenalia*, v. *juvenālis*, jeugdelijk), feesten ter eere van die godin, door jongelingen gevierd, die aan haar de eerstelingen van den uitbottenden baard toewijdden.

Juweel, n. (mid. lat. *jocāle*, fr. *jouail*, *joyau*, eng. *jewel*, sp. *joya*; v. h. lat. *jocus*, scherts, spel, fr. *jouer*, spelen, alzoo eig. speelwerk), een geslepen edelsteen, kleinood; **juwelier**, m. een koopman in juweelen, ook die edelsteenen, paarlen enz. in goud en zilver zet, een juweelwerker; **juweel-tor** (*curculio imperiālis*), de prachtkever in Brazilië, van het geslacht der olifantjes of snuittorren, een der schoonste dieren op aarde, zoo niet het schoonste.

Jux, z. **juick**.

juxtaponéren, lat., naast elkander plaatsen; **juxtapositie**, f. nw lat. (v. *juxta*, beneven), de naast elkander plaatsing, aangrenzing; Phys., de uitwendige aanzetting, of het toenemen eens ligchaams door aanzetting van buiten.

Jwidiën, pl. noord. Myth., woudnymphen, die in de toekomst zagen.

K. (*)

K. of *Kal.* afkorting voor *kalenden*, z. *calendae*; *K. M.*, = keizerl. of koninkl. majesteit; *kr.*, = kreutzer; *kub.*, = kubiek.

Kaaba, f. (spr. *ka-aba*, arab. *al ka'bah*, d. i. eig. in 't algemeen een vierkant gebouw, v. *ka'b*, teerling), Muhameds bedehuis in de heilige moskee te Mekka.

Kaag, n. (volgens Bilderdijk z. v. a. *ka-ig*, v. kade, dus kaailegger), een nederl. vlak vaartuig, met eenen mast, dienende tot de vaart op de binnenrivieren, tot het ligten der schepen.

Kaai, **kade**, **kâ**, z. **quai**.

Kaaiman, z **alligator**.

Kaan, f. algemeene benaming voor een riviervaartuig met vlakken bodem.

Kaap, z. **cap**; **kaapstander**, z. **cabestan**; **kaapwijn**, z. **constantia-wijn**.

Kaarde, f. (v. h. lat. *carduus*, distel, fr. *carde*), de weversdistel, het getande werktuig om de wol enz. te kaarden of te kammen.

Kaart, f. (fr. *carte*, v. h. lat. *charta*, papier), in 't algemeen een stijf blad papier tot velerlei einden, b. v. visitekaart, in-

(*) Artikels, welke men hier niet mogt vinden, zoeke men onder C.

treêkaart enz., inz. **speelkaarten**, beschilderde speelbladen; ook eene schets, grondschets, b. v. **landkaart**, eene geographische afbeelding der aardvlakte of een gedeelte daarvan; **hemelkaart**, afbeelding van den sterrenhemel (z. ook *carta*, **carte** en **charta**.

Kaas- en broodvolk, naam, dien men in 1491 aan de oproerige boeren in Kennemerland en daar omstreeks gaf, omdat zij als zinnebeelden voor hetgeen, waarvoor zij streden, een brood en eene kaas in hunne vaandels voerden.

Kaawi, m. een sterke drank in Braziliё en elders, uit geroostc maïs bereid.

Kabák, m. russ., een bier- en brandewijnhuis, eene herberg of kroeg in Rusland, die aan de kroon eene schatting betaalt; ook een koopmansgewelf aldaar.

Kabaro, een handtrommel der Egyptenaars en Abyssiniërs.

Kabaschir, m. het hoofd van een canton op de slavenkust in Guinea; de opziener eener negerij.

Kabbăla of **kabbalah**, f. (d. i. ontvangene leer, van het hebr. *kabal*, arab. *kabala*, aan-, opnemen), de mondeling voortgeplante leer der joden, geheimenisleer, geheimeniswijsheid der rabbijnen, **kabbalist**, m. een joodsch geheimenisleeraar; **kabbalistisch**, met die overleveringsleer overeenkomstig.

Kabel, f. of **kabeltouw**, n. (fr. en eng. *câble*, mid. lat. *caplum*, verwant met het lat. *copula*), een ankertouw, dik scheepstouw; **kabelgat**, n. de bergplaats voor het touwwerk op schepen; **kabellengte**, f. eene lengtem. der zeevarenden, =120 vademen.

Kabeljaauwschen, z. **hoekschen**.

Kabeski, m. eene kleine perz. munt, omtrent = 1 cent.

Kabiai, z. **kapybara**.

Kabilen of **kabylen**, pl., naast de Arabieren de talrijkste volksstam in N. Afrika, waarschijnlijk de afstammelingen der oorspronkelijke bewoners van dit land; in Marocco noemen zij zich Amazirgh, in Tunis en Algiers Kbaili.

Kabin, m. bij de Turken en Perzen een huwelijk, dat voor een' bepaalden tijd wordt aangegaan.

Kabinet, n. (fr. *cabinet*, verklw. van *cabane*, z. a.), een klein vertrek of nevenkamertje, arbeidsvertrek, de vorstenkamer, geheime kamer; de vereeniging van de voornaamste ministers van eenen vorst; in enger beteekenis de vorst-zelf met zijne persoonlijke raden en medearbeiders (in tegenst. met de ministeriën); ook de regering, inz. ten opzigte van hare betrekkingen met het buitenland; eene kamer of verzameling van natuur- of kunstvoortbrengselen, b. v. kabinet van munten, v. schilderijen enz.; nog draagt dien naam eene groote, meestal fraaije kast, weleer het beste stuk huisraad in Nederland; **kabinets-order**, f. eene verordening, die onmiddellijk van den vorst uitgaat; **kabinetsstuk**, een voorwerp uit eene verzameling van kunstwerken of natuurproducten; iets uitmuntends in zijne soort.

Kabír, m. arab. (eig. groot), eene munt van omtrent 3 centen.

Kaboschiren, pl., eene adellijke kaste bij de negers in Abyssinië.

Kabuis ook **kombuis**, f. (verwant met kooi, kabinet, cabane), een klein vertrek, inz. op schepen, ter berging van voorraad; een hutje, kamertje, hok; de scheepskeuken.

Kadesch, hebr., het gebed voor de afgestorvenen bij de joden.

Kadeun, f. turk., eene slavin van den Grooten Heer, een weinig hooger in rang dan de odalisken.

Kadezadelieten, pl., aanhangers eener secte, die eene vermenging van christ. en muhamedaansche geloofsstellingen belijdt.

Kadi, m. arab. (deelwoord van *kada*, besluiten, beslissen, rigten), een regter of regtsgeleerde; bij de muhamedanen de titel van eenen onderregter, die even als de molla tot de hoogere geestelijkheid wordt gerekend.

Kadi-leskiërs, m. de beide opperkrijgsregters en eerste ministers van justitie in Turkije.

Kadri, kadrieten, pl., leden eener turksche gestrenge monniken-orde, gesticht te Bagdad in 1164 door Abdul-Kader-Guilary.

Kaffa, m. Merc., eene soort van indisch bont katoen.

Kaffar of **kaffaro**, n. turk. (v. h. arab. *kafarah*, boete, zoen), tol, cijns, opbrengst, inz. de belasting, die in Turkije de daar gezeten chr. kooplieden moeten betalen, wanneer zij waren van Aleppo naar Syrië verzenden; ook het intreêgeld der christen-pelgrims aan de Turken in Jeruzalem.

Kaffers, pl. (v. h. arab. *kafir*, een ongeloovige, niet-muhamedaan, van *kafara*, loochenen), een krijgszuchtige, wreede volksstam in Z. Afrika.

Kaftan, m. turk. (*kaftân*, eig. eene soort van onderkleed), een eerekleed der Turken, lang overkleed, turksche overrok.

Kahau, z. **bantagan**.

Kahuane, kawaan, caretschildpad (z. **carette**).

Kahweh, arab., de koffij; de winkel waar men ze in het Oosten verkoopt, oostersch koffijhuis.

Kaik, n. of **kaike**, f. (turk. *kâik*, nw gr. *kaïki*, boot, bark, it. *caicco*), een klein turksch vaartuig; ook een turksche mantel; **kaikschis**, pl., de roeijers op de kaïks.

Kaimăkan, m. (turk. *kâïm-makân*, v. *kâïm*, staande, en *makâm*, oord, plaats), een plaatsvervanger, inz. de geheimschrijver en plaatsvervanger van den grootvizier in Turkije; ook de plaatsvervanger van een' tartaarschen vorst.

Kaimakani, een fijn indisch linnen.

Kaiman, z. **alligātor.**

Kajak, f. een groenlandsch vaartuigje voor de vischvangst.

Kajaput of **kajapoet-olie**, n. maleisch (v. *kâju*, boom, en *pûtih*, wit), eig. witboom-olie, eene kostbare ætherische olie uit de bladeren van den kajapoetboom (*melaleuca cajeputi*) in O. Indië.

Kajasse, f. eene soort van turk. schepen van middelbare grootte.

Kajuit, f. (hoogd. *kajüte*, zw. *cajuta;* verwant met ka, kaue, ons kooi, hut), de scheepskamer, het verblijf van den scheepskapitein, ook der voorname passagiers.

Kakatoe of **kakketoe**, m. maleisch (*kakatûa*), de bosch- of grot-papagaai in O. Indië, inz. op de Molukken en Nieuw-Holland, dus genoemd naar zijn' gewonen kreet.

kaken, **haringkaken**, eene kunstbewerking, die aan den haring, terstond nadat hij gevangen is, wordt verrigt, uitgevonden door Willem Beukelszoon van Biervliet.

Kakkerlak (waarsch. v. indiaanschen oorsprong), eene soort van lichtschuwe verslindende insecten in Z. Amerika, ook tarokan geheeten, eene in Nederland bekende huisplaag, vooral in bakkerijen, korenmolens enz. (lat. *blattae*, v. h. gr. *bláptein*, benadeelen); lichtschuwe menschen, z. **albinos**; ook z.v.a. **gibbon** (z.a.).

Kalabas, **kalbas**, z. **calabasse.**

Kakrave, f. eene kopermunt in Guinea, omtrent = 3 centen.

Kalam, m. (v. h. gr. *kalămos*), het schrijfriet, waarvan zich de Oosterlingen in plaats van eene pen bedienen.

Kalamaika, f. een hongaarsche dans.

Kalamanderhout, eene bij uitstek harde, zeer zeldzame en schoone houtsoort op het eiland Ceylon.

Kalamank of zamengetr. **kalmank**, m. (eng. *calamanco*, fr. *calmande*, Merc., eene wollen stof, aan de eene zijde geglansd als satijn.

Kalamijn of **kalamijnsteen**, ook **kalmijsteen**, een zinkerts, bestaande uit koolzuur-zinkoxyde, **galmei** (vgl. **cadmia**); vroeger ook in de geneeskunde onder den naam van kalmij gebezigd.

Káland, m. (v. h. lat. *caléndae*, de eerste dag des maands), in de 13de eeuw eene broederschap van vrome lieden, die op den eersten dag van elke maand bijeen kwam, welker leden **kalandsbroeders** of **kalandsheeren** genoemd werden; later onderscheidden zij zich meer door brassen en zwelgen, dan door vroomheid; van daar heet nog in Duitschland eene feestelijke smulpartij, inz. bij de jaarl. bijeenkomsten der geestelijkheid, een káland, en beteekent **kalandéren** z. v. a. smullen, brassen, zwelgen; **kalánt** of **klant** (misschien v. h. vorige afkomstig; vgl. ook *chaland*), hij, die doorgaans bij denzelfden koopman koopt; **kalandisie**, z. **chalandise.**

Kalankas (it. *calanca*, fr. *calencar*, *calencas*), Merc., eene soort v. oostindisch gedrukt katoen.

Kalcedoon, z. **chalcedoon.**

Kaleda, m. Myth., de God des vredes bij de oude Slavonen.

Kaleidoskoop, n. gr. (v. *kalós*, schoon, *eidos*, beeld, en *skopēīn*, zien, beschouwen), een schoonheidskijker, een door Dr. Brewster te Edinburg uitgevonden kijker, welke eenvoudige, daarin gelegde voorwerpen aan het oog in oneindige getalen en regelmatige gestalten, bij de geringste beweging afwisselend, voorstelt; ook **myriomorphoskoop** genaamd.

Kales, z. **calêche.**

Kalfach, m. turk., z. v. a. kwartiermeester.

kalfateren (zw. *kalfatra*, fr. *calfater*, it. *calefatare*; v. h. arab. *kalafa*, nw gr. *kalaphatizein;* z. echter ook op **calfateur**), schepen waterdigt maken en herstellen, de naden en reten met werk digt slaan (breeuwen), en daarna met pik en teer overstrijken; **kalfatēring**, de digtmaking en herstelling van een vaartuig.

Kali, n. arab. (*al-kali*, v. *kala*, in de pan smoren of bakken), het zoutkruid, de zoutstruik; het uit de asch van deze of andere planten bereide loogzout (**alkali**), plantenloogzout, potasch; *kali acetĭcŭm*, azijnzure potasch; *k. boracĭum*, boraxzure p.; *k. borussĭcum*, berlijnsch blaauw; *k. carbonĭcum*, koolzure p.; *k. caustĭcum* bijtende p.; *k. caustĭcum fusum*, gesmolten, in kleine pijpen gegoten bijtende p.; *k. hydriojodĭcum*, jodiumwaterstofzure p. *k. muriatĭcum*, zoutzure p.; *k. nitrĭcum*; z. v. a. salpeter; *k. oxalĭcum*, zuringzure p.; *k. sulphurātum*, zwavel p.; *k. sulphurĭcum*, zwavelzure p.; **kalihydraat**, n. arab.-gr., de chem. verbinding van de potasch met water; **kalĭum**, n. de in 1807 door Humphry Davy ontdekte metallische basis van de potasch, potassium.

Kalibokus, m. een amerikaansche drank.

Kalif, z. **khalif**; **kalmank**, z. **kalamank.**

Kalmink, **kalemink**, m. (mid. lat. *calamancus*, vervormd v. *camelaucus*, dat v. kameel afkomt), zekere oorspr. russische wollen stof.

Kalmuk m. (fr. *calmouc*, Merc., haar- of ruigdoek, langharig doek (zoo genoemd,

dewijl de Kalmukken mantels van die grove stof dragen.

Kalmukken, pl. (in hunne eigen taal *Khalimik*, d. i. afvalligen, een naam, hun door hunne tartaarsche naburen gegeven, ook Oelot, Eluths genaamd), een tot den mongoolschen stam behoorend volk in binnen Azië, aan de oevers der Wolga, Duna, Don enz., dat, in vele horden verdeeld, een zwervend herdersleven leidt.

Kalpa, ind. Myth., eene groote uit 14 manwataras bestaande tijdruimte, die met de vernietiging der gansche schepping zal eindigen.

Kalpak, m. turk. (*kalpâk*, muts), de hongaarsche huzarenmuts; turk. pelsmuts.

Kam, eene rekenmunt in Bengalen, omtrent = 65 cent.

Kamea, f. een amulet bij de joden, bestaande in een pergament met een tooverformulier in het chaldeeuwsch.

Kameel of **kemel**, m. (gr. *kamēlos*; v. h. hebr. *gâmâl*; arab. *djaml* of *djeml*), een bekend lastdier in Azië, waarvan men 2 soorten onderscheidt: de éénbultige of dromedaris, en de tweebultige (*camēlus bactriănus*, hoogd. *trampelthier*); wegens het gebruik, dat de mensch van dit dier maakt, heeft men het het schip der woestijn genoemd; ook een scheepsligter, een groot vlak vaartuig om zwaar beladen schepen over ondiepten te voeren, (uitgevonden in 1691 door den Nederlander Meeuwes Meindertz. Bakker); nog beteekent **kemel**, een dik touw, kabeltouw (Luk. 18, 25); **kameelpardel**, (gr. *kameloparдălis*), de giraffe (z. a.); **kameelgeit**, z. **kemeldier**; **kamelot**, n. (fr. *camelot*), stof van kemels- of geitenhaar; ook zeker gebrek in den hardsteen.

Kamenischilk, m. russ., steenzijde, naam, dien de Russen aan den amiant gaven, toen zij dien in 1720 in Siberië ontdekten.

Kamer, f. (lat. *camĕra* v. h. gr. *kamara*), een gebouw, getimmerte, een vertrek van een huis; de gezamentl. personen, die in eene kamer tot gewigtige oogmerken, tot beheer, tot handhaving van zekere belangen bijeen komen; de vergadering der volksvertegenwoordigers in Nederland, verdeeld in eerste en tweede kamer; de kamer van koophandel enz.; in 't algemeen iedere holle ruimte, vak, afdeeling, van daar de kamer van een stuk geschut, de vernaauwde achterste holte, waarin het buskruid geladen wordt; de kamer van eene mijn, de plaats, waar het kruid geplaatst wordt om haar te doen springen; de hartekameren enz.; **kameraad**, m. (fr. *camarade*, it. *camerata*, een kamergenoot; in 't algemeen een medgezel, makker, speelgenoot, schoolvriend, medearbeider, dienst- of wapenbroeder enz.; **kamerheer**, een aanzienlijk dienaar van den vorst in de kamers van zijn paleis; **kamerdienaar**, m., **kamenier**, f. geringere personen ter bediening van aanzienlijke lieden; **kamerjager**, iemand, die ratten, muizen en ander ongedierte uit de kamers drijft; **kamerling**, m. de kardinaal-voorzitter der apostolische kamer, die met het gezag voor het tijdelijk bewind is bekleed, wanneer de h. stoel open staat; ook de bestuurder der finantiën in Bohemen; **kamermuzijk**, f. zulke muzijk, welke berekend is om binnen de wanden eener gewone kamer, voor bijzondere kringen, zonder vol orchest, te worden uitgevoerd, in tegenst. met concertmuzijk; **kamertoon**, de gewone stemming van de tot kamermuzijk gevorderde instrumenten, zijnde een' geheelen toon lager dan de koortoon of die der oudere orgels.

Kamerdoek, n. Merc., zeer fijn lijnwaad, zoo geheeten naar de stad Kamerijk (fr. *Cambrai*), waar dit het allereerst vervaardigd werd.

Kamfer, m. (nw lat. *camphŏra*, v. h. arab. *kâfûr*; vgl. het hebr. *kopher*, hars, pek), een wit, brandbaar, vlugtig hars v. sterken reuk en smaak, het voortbrengsel van den wortel des kamferbooms in Indië en Japan (*laurus camphŏra*, L.); **kamferspiritus**, **kamferbrandewijn**, m. eene kamfer-oplossing in slappen wijngeest.

Kamhout, het afrikaansche roodhout.

Kamichy, m. (in de taal van Guiana, *camichi*, in Cayenne *camucle*, in Brazilië *anhima*), N. H., eene soort van moerasvogel of reiger in Z. Amerika.

Kamillen, f. (verdorven uit het gr. *chamaimēlon*), het moederkruid, eene plant met zeer heilzame bloemen tot thee enz.; in de geneeskunst gebruikt men twee soorten: de gemeene kamillen (v. de *matricaria chamomilla*, L.) en de roomsche kamillen (v. de *anthemis nobilis*, L.).

Kamine-masla, m. russ., een mineralisch, vettig aanzetsel of bekleedsel van sommige steenen in Rusland, steenboter (als geneesmiddel gebruikt).

Kamizool, n. (v. h. fr. *la camisole*, mid. lat. *camisiale*, v. *camisia*, hemd), een kort onderkleed tot bedekking v. h. bovenlijf, borstrok, hemdrok, vest.

Kampanje, f. (waarsch. v. kamp), het bovenste achterdeel van een schip, waar de vlag waait; op een oorlogschip, de plaats, waar zich de trompetter bevindt; z. verder **campagne**.

Kamperfoelie, z. **caprifolium** ond. **caprice**.

Kampersteur, m. harde eijeren met mosterd enz..

Kampher, z. **kamfer**.

Kan, f. eene maat voor vloeistoffen, in

onderscheidene landen van uiteen loopende grootte; de ned. kan (*litre*), de eenheid der vochtmaten, heeft een' kubieken palm inhoud; zij is verdeeld in 10 maatjes (*decilitres*), en 100 vingerhoeden (*centilitres*); 100 kannen doen een vat (*hectolitre*; **kan**, m., z. **khan**.

Kanaal, n. eene gegraven waterleiding, soms enkel ter uitwatering, gelijk het kanaal van Katwijk, of ter bevochtiging, doorgaans ter bevaring, ter bevordering van den binnenlandschen handel; ook eene zeeëngte, inz. die tusschen Frankrijk en Engeland (*la Manche*); zijn nieuws uit een goed kanaal, d. i. uit een' geloofwaardigen mond, uit eene goede bron, hebben.

Kanan, m. eene vochtmaat in Siam, omtrent = 2 kan.

Kandil, kandile, z. v. a. **candy** (z. a.).

Kando, kandi, eene lengtemaat in Indië van zeer uiteenloopende grootte in verschillende streken.

Kandij, **kandijsuiker** (v. h. sanskr. *khanda*, een stuk; dan ook eene soort van suiker), f. gezuiverde, gekristalliseerde suiker; **kandeel**, f. zekere drank voor kraamvrouwen, voornamelijk uit suiker en kaneel bereid.

Kaneel, n. (fr. *canelle*, mid. lat. *canella*, v. h. lat. *canna*, riet), de 2de bast van een' zeer schoonen boom (*laurus cinnamōnum*, L.), die inz. op Ceylon te huis behoort, maar ook elders in het Oosten voorkomt, eene bekende, voortreffelijke specerij.

Kangiar, m. (spr. *kandzjiar*), arab. *chandjar*), een dolk of korte degen.

Kangoeroe, kanguroe, n. een plantenetend, zachtzinnig, eetbaar viervoetig dier van het geslacht der buideldieren, inz. op Nieuw-Holland (door Cook in 1779 aldaar ontdekt), dat zeer korte voorpooten heeft, en op de achterste al huppelende loopt.

Kano, z. **canot**.

Kanón, f. (it. *cannóne*, fr. *canon*; v. h. lat. *canna*, gr. *kanna*, riet), een stuk grof geschut, dat door grootere lengte van buis tot een krachtig schot in een' zeer vlakken boog geschikt is; **kanonier**, m. (fr. *canonnier*), een geschutsoldaat; **kanonéren**, met kanon vuren of beschieten; **kanonneerboot**, f. geschutboot; **kanonāde** (fr. *canonnāde*), f. het beschieten met kanon, kanongevecht; **kánon**, m. een 4 armige afgod der Japanezen; **kanónspijs**, f. het metaalmengsel, de legéring, waarvan kanonnen gegoten worden (z. verder **cánon**.).

Kansbiljet, n. eene soort v. ned. staatspapieren (voorm. bataafsche rescriptiën.)

Kansel, m. (v. h. lat. *cancelli*, tralie, hekken), de predikstoel, preekstoel, het spreekgestoelte; **kanselarij**, f. eene met hekwerk afgeslotene plaats, waar de meleden van eene regtbank bijeen komen en de geregtelijke zaken worden uitgevaardigd; de plaats, waar openbare papieren, oorkonden, boeken enz. van algemeen belang bewaard worden; **kanselarij-stijl**, de schrijfwijze aan de kanselarijen eigen, de stadhuisstijl; **kanselier**, m. (mid. lat. *cancellarius*), eig. de opperste eener kanselarij; die beambte, welke de openlijke geschriften moet uitvaardigen, in de oude germaansche rijken een der opperste hof- en staatsbeambten, van daar nog **rijkskanselier, staatskanselier.**

Kanthar, m. turk., z.v.a. **cantaro** (z.a.).

Kantschoe, m. russ., eene dikke, korte zweep, uit riemen gevlochten.

Kanusi, z. **sintoïsten.**

Kapanidscha, turk., een eerepels van marter-, hermelijn- en sabelbont.

Kapel, f. 1) eene kleine bijkerk, een bedehuis (mid. lat. *capella*, it. *cappella*, fr. *chapelle*; 2) eene vereeniging van toonkunstenaars, een gesloten volstemmig gezelschap van muzikanten bij eenen vorst (v. kapel, kerk, eig. de toonkunstenaars, die de kerkmuzijk uitvoeren); *alla cappella*, kapelsgewijs, wanneer de vocale en instrumentale muzijk zich te gelijk doen hooren; **kapelmeester**, de opperste van eene muzikanten vereeniging; die het opzigt over eene kapel heeft; **kapellaan**, m. een geestelijke, die eene kapel bedient; een huispriester; een hulpgeestelijke, die den priester in de dienst te hulp komt, ondergeestelijke; **kapél** 3) een smeltkroes, z. **cupél**; van daar **kapelléren**, z. **cupelléren.**

Kaper, m. (waarsch. v. h. lat. *capĕre*, nemen, grijpen; volg. anderen van kaap, voorgebergte), Mar., een schip, dat in oorlogstijd op buit vaart, een roofschip; ook de gezagvoerder op zulk een' bodem, de **kaperkapitein** (vgl. **corsaire**).

Kaphar, z. **kaffar.**

Kapi-aga, m. turk. (v. *kapú*, gew. *kapi*, deur, en *agha*, heer), eig. de deurheer, de gesnedene, wiens ambt met onzen hofmaarschalk of opperhofmeester overeen komt; ook de generaal der (gewezen) janitscharen; **kapúdschi** of **kapidschi**, m. deurwachter; een corps van turksche ambtenaren onder 12 officieren, die **kapidschi-baschi** (v. *basch*, hoofd) heeten en met onze kamerheeren overeen komen.

kapitaal (lat. *capitālis*, van *caput*, hoofd), hoofdzakelijk, voortreffelijk, bijzonder schoon, goed enz. (b.v. dat is kapitaal!), als subst. n. het hoofdgoed, hoofdgeld, grondgeld, de hoofdsom, het uitstaande geld, het hoofd- of grondvermogen; **kapitaal-boek**, Merc., het geheime boek, dat vele kooplieden over hun gezamentlijk vermogen en het gebruik daarvan houden; ook z. v. a. grootboek; **kapitale**

letters, hoofdletters, groote aanvangsletters; **kapitaaltjes**, bij letterzetters: op zich-zelven gebruikt wordende hoofdletters, waarbij geen gewone letter (onderkast romein of cursief) is gegoten; letters uit de lat. antiqua, van den vorm der aanvangletters, maar kleiner dan deze; **kapitale misdaad**, zulk eene misdaad, die het hoofd kost, die de doodstraf ten gevolge heeft; **kapitaal-conto**, n. die rekening v. h. grootboek, waarin alles, wat het hoofdfonds eens koopmans betreft, gebragt wordt; **kapitaliséring**, f. de berekening v. h. kapitaal naar de renten; **kapitalíst**, m. die veel kapitalen bezit, of geldsommen op rente zet; een rentenier, vermogend man; **kapiteel**, n. Arch., het bovenste gedeelte van eene zuil; **kapiteel, capitél, capitéllo**, it., bij boekdrukkers: het formaatwit, dat bij het inslaan van eenen vorm boven en ter zijde der pagina wordt geplaatst.

Kapitein, m. (fr. *capitaine* v. h. lat. *caput*, hoofd), een hoofdman, aanvoerder van eene compagnie, gezagvoerder van een vaartuig; **kapitein-luitenant**, m. een plaatsvervangend kapitein, zulk een, die bevel voert in naam en in plaats van een ander, welke daarvan wegens zijnen rang ontslagen is (z. verder **capitaine**).

Kapittel, n. (mid. lat. *capitŭlum*, verkleinw. van *caput*, hoofd), een hoofdstuk, hoofddeel, afdeeling van een boek; oneig. het voorwerp van een gesprek enz. b.v. iemand op het regte kapittel helpen; ook een verwijt, eene bestraffende vermaning, b.v. iemand het kapittel lezen; de verzameling van geestelijke of wereldlijke personen, die aan dezelfde regels (*capitularia*) gebonden zijn, b.v. **dom-kapittel**, vergadering der stichts- of domheeren (z. verder ond. **capittel**); **kapittelen** (mid. lat. *capitulare*, fr. *chapitrer*) eig. iemand het kapittel, den regel, de wet voorlezen, voorhouden; iemand scherp doorhalen, vinnig berispen.

Kaplaken, n. een bijzonder voordeel of eene præmie, die den schipper boven de vracht betaald wordt, opdat hij voor schip en lading des te meer zorg moge dragen; eig. het noodige om voor zijne vrouw eene nieuwe lakensche huif of kap te koopen.

Kapoen, m. (het naast v. h. it. *cappóne*, mid. lat. *capo*; oorspr. duitsch, verwant met kappen), een gesneden haan; **kapoenen**, ontmannen, lubben.

Kapot, f. (fr. *capote*), een soldatenoverjas; de kap der mijnwerkers (z. verder **capot**).

Kappa, f., pl. **kappar**, zweedsch, eene graanmaat = 1¾ zw. kan of = 4,5797 kop.

Kappāten, pl. (v. h. duitsch kap), boetelingen, die, om niet herkend te worden, bij de geeseling zich het hoofd met eene kap bedekten.

Kapper of gew. **kaper**, f. (v. h. gr. *kappăris*), de nog gesloten bloesemknop van den **kapperstruik** in Z. Europa, als kruiderij bij spijzen gebruikt.

Kapudan-pascha, z. **capudan**, ond. **capitaine**.

Kapoets, z. **capuche, capuchon**.

Kapybara of **kabiai**, n. N. H., een viervoetig zoogdier in Brazilië, v. h. geslacht der halfkonijntjes of scaviën.

Karaat, n. (it. *caráto*, fr. *carat*; v. h. arab. *kîrât* = gr. *kerátion*, d.i. de bezie v. h. Johannesbrood; dan het gewigt van zulk eene bezie), een klein goudgewigt, het $\frac{1}{24}$ van een mark of 12 grein; ook een diamanten- en paarlengewigt van 4 grein; **karaats** (in zamenst. met getallen b. v. 18 karaats), zoo veel deelen zuiver goud op 24 deelen bevattend; **karatéren**, vermengen, alliëren, legéren (van edele metalen; **karatéring**, f. de karaatvermenging, alliëring, legéring van het goud met zilver of koper.

Karába (nw gr. *karábion*, russ. *korábl*, schip), een in aziatisch Turkije gebruikelijk vaartuig.

Karabijn, f. een schietgeweer der ruiterij, dat zich van dat des voetvolks onderscheidt door een' korteren loop, kleiner kaliber en grootere ligtheid, en dat geen bajonet heeft, gewoonlijk met gladden loop; vroeger heette het patrinale; **karabinier**, m. oorspr. de met eene karabijn gewapende ruiter; men heeft echter dien naam bij de Franschen ook wel aan voetsoldaten gegeven; de karabiniers, wier wapen een' getrokken loop heeft, noemt men ook buksschieters.

Karæers of **karaïten**, pl. hebr. (*karaï*, pl. *karaïm*, schriftgetrouw, v. *kara*, in de schrift lezen), eene joodsche secte, welke de in den talmud (z. a.) vervatte bijvoegsels tot de kanonijke boeken der mozaïsche godsdienst verwerpt, en al hare leerstellingen en voorschriften enkel uit de wet van Mozes put.

Karag of **karadsch**, z. **charadsch**.

Karaïben of l. **karíben**, pl., een indiaansche volksstam in Z. Amerika; **karaïbische eilanden**, de kleine Antilles in W. Indië.

Karákal, m. turk. (eig. *karah-kulak*), het zwartoor, de steppenlynx, een roofdier uit het kattengeslacht, veel gelijkende naar den losch, in Azië en Afrika.

Karáke of **keráke**, f. turk., een eenvoudig, naauw onderkleed voor middelbare beambten enz., het midden houdende tusschen een' eerepels en eenen kaftan; z. ook **caraca**.

Karakor, f. een roeivaartuig in de turksche wateren.

Karakter, n. (gr. v. *charássein*, ingriffelen, inprenten), het teeken, schriftteeken, merk; ieder bepaald teeken voor een voorwerp of begrip, b. v. de astronomische teekens voor de sterren en sterrebeelden, de getalteekens of cijfers, de letters, het geheimschrift enz.; het eigenaardige, onderscheidende, kenmerkende eener zaak; zedelijk **karakter**, de heerschende neigingen en gezindheden, de doorgaande toestand van het begeervermogen, de gemoedsgesteldheid, geaardheid, eigenaardigheid, denkwijze, het gemoed, hart; de titel of ambtsnaam, eerestand, waardigheid; de goede naam; *character indelebilis*, lat., in de r. k. kerk eene onuitdelgbare eigenaardigheid, die iemand door het ontvangen van een sacrament, b. v. de priesterwijding ontvangt; **karakter-masker**, een masker of eene vermomming, die een' bepaalden stand, eene persoonlijkheid, eigenaardige denkwijze enz. voorstelt; **karakteriséren**, den ganschen omvang van al de kenteekenen eener zaak bepalen; beteekenen, kenteekenen, kenmerken, kennelijk maken, schilderen; ook betitelen; **karakterísmus**, n. de beteekening door een kenmerk; redekunstige schildering; **karakteristiek**, f. de beteekening, schildering van het eigenaardige of de bijzondere eigenschappen eener zaak; Math., het kencijfer, d. i. het geheele getal v. eenen logarithmus, in tegenst. met de mantissa (z. a.); als adject. eigenaardig, onderscheidend, kenmerkend; het **karakteristieke**, het eigenaardige, kenmerkende eener zaak; **karakteristĭcus**, m. een karakterschilder; Pict., iemand, die het eigenaardige van elk voorwerp regt sterk wil geteekend hebben, en dit voor het hoogste doel der schilderkunst houdt.

Karali of **kral**, m. (een woord van slavonischen oorsprong), koning, opperhoofd: de karali van Croatië.

Karamuzzal of **karamussal**, m. een turksch koopvaardijschip.

Kara-setache, m. perz., de koninklijke lijfwondarts in Perzië.

Karatéring, z. ond. **karaat**.

Karavallas, pl. (vgl. **caravelle**), in Turkije z. v. a. fregatten.

Karavane, f. (perz. *kérwân*), een handelstogt, pelgrims- of reistrein, een reizend gezelschap van kooplieden enz. in de morgenlanden; **karavaan-thee**, f. eene fijne theesoort uit China, die door handelskaravanen over land in toegesoldeerde kisten en bussen langs den weg van Rusland tot ons gebragt en alzoo buiten den nadeeligen invloed der zee- en scheepslucht gebleven is; **karavaanvaarder**, m. een scheepskapitein, die op eene groote zeereis bijzondere vrachtvaarten naar andere, buiten zijne bestemming liggende havens doet; **karavanserai**, f. (vgl. **serail**), herbergen, verblijven voor oostersche reistreinen.

Karbats, z. **karwats**.

Karbeel, m. een stuk houts, dat een ander onderstut; **karbeelen**, de beide slagdrempels aan eene sluis.

Kardeel, m., z. v. a. quartel, vierendeel, eene spekton bij de walvischvangst; een traanvat van 12 stekan; kleine flesschen voor traan te Hamburg en langs de Elve.

Kardinaal (v. h. lat. *cardinālis*, voortreffelijk, voornaam, v. *cardo*, deurhengsel, spits, hoofdpunt), 1) een hoofdpriester, een titel der voornaamste geestelijken na den paus in de r. k. kerk; van daar **kardinalaat**, n. de kardinaalswaardigheid; **kardinaalshoed**, de roode scharlaken hoed, het teeken der kardinaalswaardigheid; 2) een drank uit witten wijn, oranjeappelen en suiker; 3) eene appelsoort, z. **calville**; 4) als bijvoegelijk woord in zamenstellingen, z. **cardinaal**.

Kardoes, z. **cartouche**.

Karel, m. duitsche mansn. (oudd. *charal* = kerel, man): de sterke, werkzame, bedrijvige; **Karels-orde**, f. eene sp. orde van verdienste, door Karel III in 1771 ingesteld; **Karolina**, f. vrouwenn.: de mannelijke, sterke, krachtvolle; ook voor **caramboline** (z. a.); **karolijntje**, eene soort v. vrouwenmuts; **karlisten** enz., z. op **C**.

Karét of **karrét**, m. arab., eene rekenmunt, waarvan er 180 op onzen gl. gaan.

Kariben, z. **karaïben**.

Karkant, z. v. a. **carcanet** (z. a.).

Karkas, z. **carcasse**.

Karmijn, m. eene kostbare hoogroode verw, uit cochenille (kermes, z. a.) bereid.

Karmika, m. lid eener secte v. boeddhisten, die meer waarde hecht aan goede werken, dan aan bespiegeling en gebed.

Karmosal, n. een turksch vaartuig, schipperskaan, boot.

Karnis, **kornis**, z. **corniche**.

Karolina enz., z. **Karel**.

Karoot, **karot**, z. **carotte**.

Karpét, n. (fr. *carpette*), grof gestreept pakdoek; ook een los vloerkleed, overvloerkleed.

Karsaai, n. (it. *carisea*, *créseau*, eng. *kersey*), zekere wollen stof.

Kartets, f. (v. h. it. *cartaccia*, *cartoccio*, fr. *cartouche*, papierhulsel), eene met kleine kogels, schroot enz. gevulde patroon of bus van sterk papier of blik voor kanonnen, blikken doos; z. ook **cartouche**.

Karthuizer, m. een monnik, behoorende tot de gestrenge orde van den heiligen Bruno, gesticht in 1086 (naar de landstreek *Carthusĭa*, fr. *Chartreuse* [spr.

sjartreuz'] in Frankrijk); **karthuizerpoeder** of **mineralisch kermes** (*kermes minerāle*), een als artsenijmiddel gebruikt bruin poeder, uit fijn gemaakt spiesglans, zwavel en potasch bereid.

Kartouw, n. (hoogd. *karthaune* of *kartaune*, waarsch. van het lat. *quartāna*, d. i. een vierendeelsstuk, dat 25 pond schoot, het grootste geschut daarentegen 100 pond), een stuk grof geschut, een groot, kort en dik kanon.

Karúbe, f. eene algiersche rekenmunt, van ruim 1 ct. waarde.

Karuben, pl. (fr. *caroube*, f. johannisbrood), johannisbroodboomen.

Karveel, n., z. v. a. **caravelle** (z. a.).

Karwats, karbats, f. hongaarsch (*korbats*; van daar turksch *kürbatsch*; russ. *korbatsch*), eene van lederen riemen gevlochten zweep; **karwatsen**, zweepen.

Karwei, f. (fr. *corvée*, z. a.; misschien v. h. oude *karwjan*, bereiden), een moeijelijk werk; een tusschen- of bijwerk in den schofttijd; zeker windbrekend kruid; ook het ingewand van slagtvee.

Kas, kasch, kasche, ook **kasjes**, eene aziatische rekenmunt van hoogst geringe waarde.

Kasan, m. hebr. (*chasan*), de voorzanger in de synagoge.

Kasbecki, z. **kabeski**.

Kaschemire of **kaschmire shawls**, pl., zeer fijne en zachte wollen weefsels, in Tibet en Kaschmir van de haren der kaschmir-geiten vervaardigd.

Kasóde baschi, m. turk. (eig. *chass-oda-baschi*), overste van de kamer des Grooten Heers, groot- of opperkamerheer.

Kaspar, m. mansn., in het perzisch: een koninklijke schatmeester.

Kassier, z. **caissier**.

Kassúben, pl., nakomelingen der Wenden in noordoostelijk Pommeren.

Kastanje, f. (gr. *kastănon*, lat. *castanĕa*; van de stad Kastanum in Klein-Azië), de bekende eetbare vrucht van den edelen kastanjeboom; ook de vrucht v. d. zoogenaamden wilden kastanjeboom.

Kastrol, f., v. h. fr. **casserólle** (z. a.).

Kasuarĭus, m. (naar men wil uit het maleisch *kassuwaris*), een naar den struisvogel gelijkende vogel in O. Indië.

Kat of **katschip**, een driemast koopvaardijschip, inz. in Noorwegen en Zweden; een voorm. stormtuig, eene stormkat, om de muren te beuken; een hoog opgeworpen werk op de bolwerken of op de courtines van eene vesting; een klein werpanker, ter vermeerdering van de kracht van het groote; **kat zonder ooren**, eene soort van ronde barken, die den oorlogsschepen munitie toevoeren.

káta— of voor klinkletters en de h **kat-**, gr. voorzetsel in vele zamenstellingen, beteekent oorspr. af, beneden, afwaarts, en drukt dan in 't alg. beweging of rigting op een doel, betrekking, overeenkomst enz uit.

Katálpa, (f. uit de taal van Carolína in N. Amerika, waar Catesby dit gewas in 1726 ontdekte), de trompetboom.

Katamáran, m. eene vlotboot in O. Ind.

kat' anthrōpon, gr. (*κατ' ἄνθρωπον*, v. *ánthrōpos*, de mensch), naar de vatbaarheid van het menschelijk verstand, daarmede overeenkomstig, naar menschelijke wijze of voorstellingswijze; algemeen bevattelijk.

kat' antiphrăsin, *gr.* (*κατ' ἀντίφρασιν*), bij tegenstelling of door eene antiphrasis (z. a.), het iron. benoemen van eene zaak door het tegendeel.

Kataster, kadaster. z. **cadastre.**

katechu-aarde, z. **areka.**

Katérn, z. **quaterne.**

Kat' exochin, gr. (*κατ' ἐξοχήν*, v. *exochē*), bij uitstekendheid, uitsluitenderwijs, inzonderheid.

kathólisch of **katholijk**, gr. (*kathŏlikos*), algemeen, van die boeken des N. T. gebruikelijk, welke aan geene bijzondere gemeente zijn gerigt; algemeen geloovig, der roomsche kerk toegedaan, pauselijk; **Kathólische Majesteit**, titel der koningen van Spanje; **katholijk**, m. een algemeen geloovige, een christen, die zijn kerkgeloof voor algemeen geldend en verpligtend houdt en den paus als het opperhoofd der kerk erkent; **katholicismus**, n. het algemeen geloof, het roomsch-katholijke geloof; **katholiciteit**, f. algemeenheid, regtgeloovigheid der katholijke kerk; **katholĭcon** of **katholĭcum**, n. iets algemeens, inz. een algemeen woordenboek; een algemeen geneesmiddel, dat tegen alle kwalen dienstig moet heeten, z. v. a. **universele medicijn**; **katholicométer**, m. een almeter, algemeenmeter; **katholiséren**, regtgeloovig maken, tot het katholisch geloof doen overgaan.

Kátinka, f. russ. verklw. voor **Catharina, Kaatje.**

Katki, katqui, n. Merc., katoenen weefsels uit Suratte.

Katoen, n. (uit het it. *cotone*, fr. *coton*, v. h. arab. *koton*, boomwol), eene doorgaans met figuren bedrukte, dunne, ligte, stof van boomwol.

Katscherif, z. **hatscherif.**

Katsjoe, z. v. a. **caoutchouc** en **gummi elasticum** (z. a.).

Katt, katti, katto, m. (maleisch en javaansch *kati*), een bijna in geheel Z. Azië, ook op de Canarische eilanden gebruikelijk gewigt, dat nu eens meer, dan minder dan een oud pond bedraagt; **kati**, als gewigt voor edelsteenen, = 3 greinen.

Kattegat, n. deensch: benaming der zee tusschen Jutland, Zweden en de deensche eilanden.

Katten, eig. **Chatten**, pl., een dappere oudd. volksstam in het tegenwoordige Hessen in Frankenland, van welken de Batavieren afkomstig waren.

Kattos, m. eene lompgevormde, groote siamesche zilvermunt, = 90 gl.

Katurs, pl., eene soort van oorlogschepen op Bantam.

kaukásisch, tot het gebergte Kaukăsus in Azië behoorende, daarvan afstammende; het **kaukásisch ras**, de blanke menschenstam, waartoe de bewoners van voorliggend Azië en de Europeanen behooren.

Kauri, n. of **simbipuri**, ook **condaga**, n. eig. slangenkopje, de genuesche munt, schelpmunt, eene soort van kleine, witte porseleinschelpen, inz. op de Maldivische eilanden enz., die door de negers en indische volkeren als klein geld gebruikt worden; z. ook **couris**.

Kauscher, z. **koscher**.

Kavalje, n. (v. h. lat. *căballus*, it. *caballo*, paard), eig. een oud paard, knol; ieder oud, vervallen, rompslompig ding.

Kavássen, pl., turksche gendarmes.

Kaveer of **kabeer**, z. **kabir**.

Kaveling, f. (v. kavel, lot, afgeperkt deel), het deel, aandeel; verscheidene stukken, die te zamen geveild worden, partij, verkoopsafdeeling.

Kaviaar, m. russ. (it. *caviále*), steurkuit, ingezouten kuit van den steur en eenige andere visschen enz. uit de Wolga en de Kaspische zee, eene russ. lekkernij.

Kawa of **kava**, f. polynesisch (*huwa*, *kaua*, dat in de taal der Nieuw-Zeelanders ook bitter, sterk, van geestrijke dranken, stinkend enz. beduidt), eene soort van peperstruik (*piper excelsum*), inz. de wortel daarvan en de daaruit bereid wordende bedwelmende drank.

Kawaan, **kahuane**, f. caretschildpad, z. **carette**.

Kawi-taal, de oude geschrevene taal op het eiland Java.

Kaxa, m. eene ind. munt v. lood met een gat in 't midden om ze aan te rijgen.

Kaxon, m. een gewigt van 50 centenaars in de bergwerken v. Z. Amerika.

Kazine, f. perz. en turk. (*khazineh*, schat, arab. *khizanéh*, v. *khazana*, in eene schuur enz. verzamelen), de schat van den Grooten Heer.

Kebes, pl. Merc., turksche wollen beddekens.

Keblah, arab. (*kiblah*, in 't alg. de streek, die tegenover eene andere ligt, inz. zuiden, v. *kabala*, tegenover liggen), de rigting naar Mekka, werwaarts de Muhamedanen bij het gebed het gezigt wenden; een zwarte, in zilver gevatte steen, braktan geheeten.

Kedis, fijn wit linnen in het Oosten.

Keel, n. eng. (spr. *kiel*), eene steenkolenmaat van 20 tonnen.

Keep-sake, m. eng. (spr. *kiepseek*), een album of souvenir, eene verzameling van letterkundige stukken, van plaatwerk; een mode-almanak.

Keffekil of **killkeffi**, m. turk., meerschuim, eene wit-geelachtige talkaarde in Azië, inz. in Natolië, die tot pijpenkoppen gesneden en gevormd wordt.

Kekhenemalo, n. eene harsige, groenachtige gom uit Amerika en van het eiland Ceylon, in de genees- en schilderkunst gebruikt.

Kellner, m. hoogd. (v. *keller*, kelder), keldermeester; bediende in herbergen, logementen enz., jan.

Kelp, n. eng., aschzout uit verbrande zeeplanten, z. **soda**.

Kelt, m. schotsche grove wollenstof.

Kemeas, gebloemde taf uit O. Indië.

Kemeldier, **kameelgeit**, de angorische geit, van Angóra of Ánguri, stad en gebied in Natolië of Klein-Azië, een dier met lang, zijdeachtig haar (**angora-haar**), dat het beste zoogenoemde **kemelsgaren** oplevert.

Kendalgreen, n. eng. (spr. *kéndel-ghrien*), groen laken, dat te Kendal wordt vervaardigd.

Kenna, z. **alkanna**.

Kermes, m. arab., in den handel ook **kermes-** of **scharlakenbeziën**, purperkorrels, scharlakenluizen (*coccus ilicis*), eene soort van schildluizen in Zuid Europa, welker besvormige eihulsels of maskers (die naar uitwassen op de wortels en den bast der gewassen gelijken, waarom men ze weleer plantaardige kermes heette), ingezameld en tot verschillende roode kleuren, inz. tot karmozijnrood (arab. *kermesi*), lila en couleur de puce, ook in de apotheken tot de kermes-siroop en het alkermes-confect gebruikt worden; **mineralische kermes**, z. **karthuizer-poeder**.

Kerrena, f. eene trompet der Indianen.

Kersey of **kirsey**, eng., z. **karsaai**.

Kerstenen, **kersfeest** enz., z. **christen**.

Keschita, m. hebr., eene oudjoodsche munt, een obolus.

Keseph, m. eene oude munt in Judea en Egypte; de **groote keseph** was = 100 de **kleine keseph** = 4 drachmen (z. a.).

Keys, m. ceylonsche kiezel, inz. harde en heldere bergkristallen.

Khalif., m. arab. (*chalifah*, v. *chalafa*, navolgen), de navolger, plaatsbekleeder, nl. van Muhamed, een titel van den turkschen keizer of sultan der Osmanen, als opperhoofd der muhamedanen; **khalifaat**,

n. het stadhouderschap; het rijk der opvolgers van Muhamed.

Khamsin, **m.** een heete wind uit de zandwoestijn in Egypte.

Khan, m. 1) tartaarsch en turksch, een vorst of opperhoofd der Tartaren; een tartarenvorst; 2) perz. (in 't alg. huis), eene openbare herberg in het Oosten, z. **han**.

Khasseki sultane, z. **chasseki**.

Kiafir, m., pl. **kuffar** of **kefern**, turk. (z. v. a. arab. *kâfir*, z. kaffers), ketters, ongeloovigen, inz. een schimpnaam voor de christenen.

Kiahaga-bey, m. de turksche minister van binnenlandsche zaken.

Kibitke, f. russ. (*kibitka*), een mattenbekleedsel over wagens enz., eene tent uit dierenhuiden bij de Tartaren en Kalmukken; een russisch rijtuig met 4 wielen.

Kihája of **kiaya**, m. een turksch plaatsvervanger, zaakwaarnemer (agent).

Kil, f. een diep, naauw water, eene diepte tusschen twee droogten; rivierbedding.

Kila, eene korenmaat in Slavonië, omtrent 147 kop.

Kilar-baschi, m. de opperschenker van den turkschen keizer, of oppertoeziener over den kilar of kelder.

Kilare, z. **are**.

Kilderkin, m. eene eng. maat voor vloeistoffen, een vaatje, = 16 gallons of ongeveer 72,69 ned. kan.

Kilimi, pl., tapijten uit de Ukraine.

Killdevil, m. eng. (spr. *kildew'l*), een plat woord voor den frisschen, brandig smakenden rum; **killpriest**, m. de portwijn.

Killo, m. eene korenmaat in Smyrna, = ruim 40 kop.

kilo— (v. h. gr. *chilioi*, duizend), in de zamengest. benamingen der fransche maten en gewigten, beteekent: duizend—, b. v. **kilogramme**, z. **gramme**, **kilolitre**, z. **litre**; **kilometer**, z. **meter**; **kilostère**, z. **stère**.

Kilt, m. het schort of korte rokje, dat de Bergschotten in plaats van broek dragen.

Kina, f. of **kinabast**, m. de koortsbast of peruviaansche bast van den kinaboom in Z. Amerika, een der gewigtigste geneesmiddelen tegen de koorts. De kinawortel komt niet van dien boom, maar van een geheel ander gewas, kina-smilax, in Perzië, China enz.; **quinine**, f. (v. h. sp. *quina*, v. kina), de uit den kinabast afgezonderde grondstof, een eigen alkaloïde, in den kinabast vervat.

Kindak, eene katoenen stof in Rusland.

King, een speeltuig in China.

Kingam, n. eene oostind. fijne katoenen stof, gew. **gingang**, **ginggam** (z. a.) geheeten.

Kings, pl., de vijf oudste en heiligste boeken der Chinezen.

Kings bench, **n.** eng. (spr. —*bentsj*), eig. koningsbank; het opperhofgeregt, een hooger geregshof te Londen (vgl. queens-bench); ook eene gevangenis voor schuldenaars.

Kinishemski, russisch lijnwaad voor servetten, dat veel van Petersburg wordt uitgevoerd.

Kinnetje, eene oude ned. inhoudsmaat, voor bier = 38,88 ned. kan, voor kalk en cement = 15,17 kop, voor de biksteenmaat = 7,963 kop.

Kinsa, m. de bestendige agent van den grootvizier aan het turksche hof.

Kiosk, m. een turksch tuinhuis, zomerhuis of paviljoen.

Kippers en wippers, in de 17de eeuw de muntheeren, die het goede geld insmolten en daarvoor ander van minder gehalte sloegen; de wisselaars, die het geld snoeiden en zoo uitgaven (v. kippen, besnoeijen en wippen, wegen); in de muntkunde heet de tijd der slechte munten tot 1667: de tijd der kippers en wippers.

Kiraggi, m. een turksche trein- of karvoerder.

Kirdar-aga, m. de manteldrager van den turkschen keizer.

Kireh of **kiree**, m. (v. h. poolsch *kireia*), een lange pelsmantel voor mannen.

Kis, pl., de gesnedenen in den harem.

Kiseh, m. (perz. *kiseh*, geldbeurs), eene turksche goudbeurs met 15000 dukaten waarmede de sultan zijne gunstelingen pleegt te beloonen.

Kishu, turk., sorbet (z.a.) v. kokosmelk.

Kislar-aga, m. de opziener der zwarte gesnedenen aan het turksche hof; oppertoeziener des harems v. d. turk. keizer.

Kisloz, m. eene turksche graanmaat, omtrent = 28 kop.

Kismeth, m. turk., het noodlot bij de Turken.

Kissmis, oostindisch katoen.

Kit [**dordsche**] of stekan, eene oude biermaat, = 19,44 ned. kan.

Kitai, eene chinesche zijden- of katoenen stof; **kitaika**, eene chinesche zijdenstof of taf.

Kits, in Rusland **ketch**, f. een jagt met 2 masten; ook een driemast-galjoot; een bombardeerschip.

Kitze, **kize**, z. **kiseh**.

Kiuptar, m. de schenker des turk. keizers.

Kivik, n. een klein russ. vaartuig op de rivieren.

Klaas, mansn., ontstaan uit **Nikolaas**.

Klafter, m. hoogd., een vadem of 6 voet.

Kleanka, russisch voeringlinnen.

Klephten, z. **clepten**.

Kleuder, m. een gewigt in Hessenland, = $\frac{1}{5}$ centenaar.

Klinket, n. (fr. *cliquet*, oorspr. van klink, klinken,), eene klink; eene kleine deur in eene grootere, een poortdeurtje.

Klipdas, m. eene soort van groote muis aan de Kaap, in Abyssinië enz.

Klisteer, **klysteer** (gr. *klystēr*, v. *klýdzein*, spoelen enz.), ook **clysma** (z.a.).

Kluiffok, f. (misschien van kluiven, kloven, klieven, en fok, z. a.), een zeil aan den voormast, de voorfok.

Kluis (hoogd. *klause*, mid. lat. *clausa*, z. ond. **clauderen**), eene naauwe beslotene plaats; de insluiting, grot, de cel van eenen monnik; **kluizenaar**, m. de bewoner eener kluis, heremiet.

Kluisgaten, **kluizen**, de gaten in het scheepsboord voor de ankertouwen.

Knaster, z. **canaster**.

Knees of **kniäs**, m. (russ. *knjas*, poolsch *kniaz*), een russ. of poolsch vorst of hoogadellijke.

Knievers, **kniedicht**, een op de knie, d. i. in der haast, als ter loops nedergeschreven vers, eene soort van extempore op de wijze der oude rederijkers.

Knight, m. eng. (spr. *nait*, = knecht, d. i. oorspr. jongman, knaap, edelknaap), een ridder in Engeland; ook de eng. naam voor het paard in 't schaakspel.

Knijf, n. (eng. *knife*, fr. *canif*, zw. *knif*, afgel. v. nijpen, knijpen), een lang, puntig mes of ponjaard; een knipmes.

Knoet, m. russ. (*knut*), eene in Rusland gebruikelijke, uit harde juchtriemen bestaande zweep; de russische straf met zulk eene zweep; ook wordt **knoet** gebruikt voor mof, bovenlander; lomperd.

Kobalt, m. (oorspr. = kobold, waarmede de mijnwerkers weleer niet alleen den berggeest aanduidden, maar wien zij ook de voortbrenging der berg- of ertssoort, die men nog niet voor een erts hield en welker nut men niet kende, toeschreven), eene metallische bergstof en het door smelting daaruit gewonnen eenvoudige, vrij zware en moeijelijk smeltbare metaal; **kobaltblaauw**, n. eene schoone hemelsblaauwe verw.

Kobang, m. eene japansche gouden rekenmunt van ongeveer 11 gl. 40 ct.; ook eene jap. goudmunt, de oude = ruim 24 gl.; de latere = bijna 15½ gl.

Kobold, m. hoogd. (v. h. gr. *kóbulos*, mid. lat. *covalus*, fr. *gobelin*), oorspr. een potsenmaker, hansworst; luchtsprong, buiteling; ook een duikelaartje, buitelmannetje uit vliermerg met een stukje lood gemaakt; een nijdige berggeest, bergmannetje, plaaggeest, kaboutermannetje, een ingebeeld spooksel.

Kobra of **kobre**, eene chinesche lengtemaat, = 0,418 ned. el.

Kockim, m. eene japansche munt, = 3 gl. 60 ct.

Kodama, eene zilveren rekenmunt in Japan.

Kodda, m. hebr., eene oostersche inhoudsmaat, = ⅘ kan.

Koddebeijer (v. *kodde*, een stok, en *beijeren*, de klokken bespelen, slingeren, dus eig. iemand, die met den stok zwaait), een boschwachter, veldwachter.

Koemiss, f. een bedwelmende drank der mongoolsche Tartaren, uit paardemelk bereid.

Koenraad, duitsche mansn. (oudd. *chuon rat*, koen van raad), de vastberadene; vr. **Konradine**.

Koepel, m. (fr. *coupóle*, it. *cupola*, oorsp. van het duitsch kop, kuppe), de ronde kap van een gebouw in de gedaante van een' halven kloot; een tuinhuis; **koepeloven**, m. een oven tot omsmelting van het ruwijzer, die op een vast fondament rust, in tegenst. met de stortovens, die vrij hangen en om hunne as kunnen draaijen.

Koert, verkl. v. **Koenraad** (z. a.).

koeteren (voortdurend werkwoord van *koeten*, *kouten*), krom, slecht spreken; **koeterwaalsch** (hoogd. *kauderwälsch*), het slechte, gebroken Neder- of Hoogduitsch, dat doorgaans door de Walen of Franken gesproken wordt.

Kof, **kofschip** (zweedsch *kofwasch*, eig. het schip met eene kof, kouw, hut), eene soort van koopvaardijschip met 2 masten, dat door zijnen meer platten dan ronden bodem en den vorm van zijn voor- en achterdeel slechts weinig diepgang bij zware lading vordert.

Koffij, f. (v. h. arab. kahweh, wijn, koffijdrank; de koffijboom heet *bunn*), de boonen van den koffijboom en de daaruit bereide drank.

Koftwork, n. eng. oostindische, met goud ingelegde, stalen kunstvoorwerpen.

Kog, **kogge**, f. (mid. lat. *cogo*, *coqua*, waarsch., zoowel als kaag, van het lat. *concha*, schelp, om de schelpvormige gedaante), eene vroeger gebruikelijke soort van oorlogschip; ook koopvaardijschip; **kog**, m. deensch: laag, ingedijkt kustland.

Kogia, m. (spr. *kodzja*), perz. (*khodjeh*, heer, geleerde, rijk koopman enz.), een koopman bij de Turken.

Kohéleth, m. hebr. (eig. verzameling v. *kahal*, verzamelen), benaming van den koning Salomo en van het hem toegeschreven bijbelboek »de prediker", den val van den joodschen staat betreffende.

Kohi, m. eene korenmaat in Siam van 500 centenaars.

Koka, f. eene naar den betel gelijkend kruid in Peru, welks gedroogde bessen den Peruanen als klein geld dienen, en welks bladen door hen gekaauwd worden.

Kokosnoot, f. de vrucht van den **kokosboom** of **kokospalm** (*cocos nucife-*

ra, L.) in de keerkringslanden; zij heeft eene witte, vleezige pit, die een gezond voedsel oplevert. en binnen die pit een melkachtig vocht, dat tot een' verfrisschenden drank strekt; de dop der noot wordt tot drinkschaal gebruikt en tot allerlei kunstwerk verarbeid.

Kola, **kul**, m. turk., eig. slaaf; de benaming voor alle turksche onderdanen met betrekking tot hunnen gebieder.

Kolatschen pl. russ. (*kolátsch* en *kalátsch*) en poolsch (*kolacz*; v. *kolo*, kring), poolsche kleine, ronde, met ingemaakte vruchten gevulde koeken.

Kolijk, z. **colica** ond. **colon.**

Kolje, m. eene soort van stokvisch in Noorwegen.

Kolma, f. vrouwenn.: het meisje met schoon haar.

Kolom, f. (lat. *colúmna*), eig. eene zuil, een pilaar, pijler; bij boekdrukkers: de drukzijde; **gesplitste kolommen**, in het midden verdeelde bladzijden, halfzijden (gelijk in dit werk); **kolom-titel**, m. het opschrift of hoofd van iedere halve drukzijde of kolom; **kolommen van Hercules**, de straat van Gibraltar (z. **Hercules**).

Koloris of **kuloglus**, z. **coloris** ond. **color.**

Koltuk-wesiri, pl. turk., eig. schoudervizieren; hofbedienden des sultans, die hem soms tot ondersteuning dienen.

Kolvenier, m. voorm. schutter in Nederland met eene kolf (zeker geweer) gewapend; van hier **kolveniers-doele**, of bij letterverzetting **kloveniers-doele.**

Komăla, f. vrouwenn.: het meisje met schoone wenkbraauwen.

Kombuis, f. (vgl. **kabuis**), de plaats op zeeschepen, waar de spijzen bereid worden.

Komenij, **kommenij** (volgens Bilderdijk van het eng. *common-aid*, gemeene toevlugt; v. a. van *kom en eisch*: afleidingen, die, even als nog andere, meer vernuftig dan zeker zijn), een winkel, waar allerlei soort van waren in het klein te verkrijgen zijn, een kruideniers winkel.

Komisch, **komiek**, z. ond. **comos.**

Komma, f. gr. (v. *kóptein*, houwen, in stukken snijden), eene kleine snede of afdeeling van eenen zin; een streepje (,) klein scheidteeken, kort rustteeken.

Kompas, n. (uit het it. *compásso*, v. *compassare*, fr. *compasser*, afpassen, naauwkeurig afmeten), de magneetnaald met hare kas of doos, de windroos, het magneetkasje (vgl. **boussole**).

Kong-fu-tse, z. **Confucius.**

Koningswater, een mengsel van zoutzuur en salpeterzuur, dat het goud, den koning der metalen, oplost.

Konju, m. een titel v. d. grooten lama.

Konkel, f. (hoogd. *kunkel*, mid. lat. *concula*), het spinrokken; oneig. het vrouwelijke geslacht in tegenstelling met het zwaard of het mannelijke geslacht; tegenwoordig meestal eene babbelaarster, knoeister, een kwaadbrouwend wijf; **konkelleen**, n. een leen, dat ook op vrouwen voorterft; **konkeladel**, m. de adel van moederszijde.

Konterfei, z. **conterfeitsel.**

Konzenielje, verbasterde spelling en uitspraak van **cochenille** (z. a.).

Kooi, f. naam der planken slaapplaatsen of bedsteden langs de wanden van het schip in het logijs enz.; ook de slaapplaatsen in tucht- en verbeterhuizen.

Koor, n. gr. (*chŏrós*), een rondedans, reidans met gezang verbonden, of een kring, eene schaar van dansers en zangers; een veelstemmig gezang, het volle gezang; een gezelschap van zangscholieren, een zanggezelschap; eene afgezonderde verheven plaats in kerken voor de zangers; het **hooge koor**, in r. k. kerken de door trappen verhoogde afdeeling, in welke het hoofdaltaar staat (in tegenst. met het schip der kerk), alwaar in stifts- en domkerken de getraliede **koorstoelen** voor de aanzienlijke geestelijkheid zijn aangebragt; **koorbisschoppen**, sedert de 4de eeuw priesters, die de plaats van de bisschoppen op het land vervulden; **koorheer**, z.v.a. **canonicus**, z. ond. **canon**; **koorrok** of **koorhemd**, een priesterrok; **koortoon**, m. de stemming der oude orgels, hooger dan de kamertoon (z. a. ond. **kamer**); **koraal**, n. de zangwijze, volgens welke de godsdienstige gezangen bij de openbare eeredienst door de geheele gemeente gezongen worden; **koralist**, m. een koorzanger, ook **korist**, een koorleerling.

Koorde, z. **chorde.**

Kop, m. de eenheid der tegenwoordige ned. inhoudsmaten voor drooge waren, gelijk aan eene kubieke palm (*litre*), verdeeld in 10 maatjes (*décilitres*); 10 koppen doen 1 schepel (*décalitre*), en 100 koppen een mud (*hectolitre*). De oude kop hield als graanmaat 0,8622, als fruitmaat 0,8945, als kalk- en cementmaat 1,011 nieuwe koppen.

Kopa, f. eene poolsche munt, = ruim 2 poolsche guldens of 56 centen.

Kopeke, **kopek**, f. russ. (*kopeika*, van *kopjo*, lans, dewijl deze munt oorspr. eenen ruiter met eene lans op haren stempel droeg), eene russische koperen munt (vroeger v. zilver), waarvan 100 een' roebel doen.

Kopf, m. eene duitsche korenmaat, = 26 dresdensche kannen of 24,36 ned. kop.

Kopfer, m. eene duitsche vochtmaat, te Weenen = 1 kan, te Regensburg iets grooter.

Kophta, m. opperhoofd van een geheim genootschap of verbond (in Egypte?); van

daar **kophtisch**, daaraan eigen, daarmede overeenkomstig.

Koppermaandag (v. s. van koppelen, bijeen komen, trouwen; v.a. en met meer grond van coppe, kop, drinkbeker; copperen, elkaâr den kop toebrengen; copperckens, gildebroeders), de tweede maandag in het jaar, die op vele plaatsen van Nederland door sommige handwerkslieden, inz. door de gezellen der boekdrukkerij, als een' feestdag wordt gevierd, daarom ook verloren maandag, bij de Gelderschen raasmaandag geheeten.

Kopstuk, n. in 't algemeen elke munt, die het borstbeeld van haren muntheer toont; meer bepaald: de 20 kreutzer-stukken van Oostenrijk, die van 12 grooten in Bremen en die van 20 skilling in Denemarken.

Kopten, pl. (arab. *kubt*, Egyptenaren), de in Egypte verstrooid wonende afstammelingen der oude Egyptenaren, van daar **koptische taal** enz.; eene soort v. Christenen in Egypte, die zoowel den doop als de besnijdenis hebben.

Kopu, chineesch neteldoek, uit de 2de schors eener plant *ko* of *co* vervaardigd.

Kora, f. arab., een bedehuis der muhamedanen.

Koraal, koralist, z. ond. **koor.**

Koralen, pl. gr. (*korállion*, pl. *korállia*), de boomvormige, hoorn- en steenachtige, door kleine zeewormen gebouwde en bewoonde huisjes of hulsels; ook de balletjes, die tot voorwerpen van opschik uit die steenachtige stof gedraaid worden; **koraal-agaat**, m. een schoone, veelkleurige steen met roode, koraalachtige strepen; **karallieten**, pl., versteende koralen; **koraalrif**, eene lange bank van koralen in de zee.

Koran, z. **alkoran.**

koranzen of **kuranzen**, hoogd. (misschien v. h. mid. lat. *carena*, *carentia*, boete door vasten, geeseling enz.), kwellen, plagen, uitschelden, de huid vol slagen geven.

Korbeel, m. een uitstekende steen in eenen muur, waarop een balk rust.

Korbuis, f. een japansch roeivaartuig voor de vaart op de binnenwateren.

Korekore, benaming van zekere soort van groote roeischepen op de Moluksche eilanden.

Koriánder, m. (lat. *coriándrum*, gr. *koriannon*, v. *kóris*, wandluis, wegens den reuk der bladeren dus genoemd), eene naar anijs gelijkende plant en haar aromatisch, maagversterkend zaad.

Korkorre, z. **flamingo.**

Korlin, kortlin, n. allerfijnst goud- en zilverdraad.

Kornak, m. de geleider v. een' olifant.

Kornis, z. **corniche.**

Kornoelje, z. **cornelboom** ond. **Cornelius.**

Koroesters, eene soort van oesters (van korre, een sleepnet voor de oestervangst).

Korrel, m. een klein ned gewigt, $= \frac{1}{10000}$ pond (*décigramme*).

Korro, m. de harp der negers met 18 snaren.

Kortage, z. **courtage.**

Korsak, m., pl. *korsaki*, russ., kleine steppen- of heidevossen met een voortreffelijk vel in Aziatisch Rusland.

Kortegaard, (f. verbasterde uitspraak v. *corps de garde*, z.a.), eene stadsgevangenis, inz. te Amsterdam, een wachthuis.

Kortelas, z. **coutelas** ond. **couteau.**

Korvet, z. **corvette.**

Korzec, m. (spr. *korzjetz*), het poolsche schepel, $= \frac{1}{2}$ dresdensch schepel of 51,914 kop.

Koschab, m. een drank der Oosterlingen, uit pistaches, rozijnen enz. bereid.

Koscher of **kauscher**, joodsch (v. h. hebr. *káschér*, regt, betamelijk, gepast zijn), volgens godsdienstwetten geoorloofd, voorschriftmatig, rein, zuiver, bruikbaar, goed; **koscheren, kauscheren**, reinigen, zuiveren enz.

Kosjukni, eene gouden rekenmunt in Japan, = 5 francs of 2 gl. 40 ct.

Kost, m. een egyptisch gewigt van 20 rom. onsen, omtrent $= 5\frac{1}{2}$ ned. ons.

Kostwortel, arab. (*kost*; van daar lat. *costus*, *radix costi*), een kruidige, heilzame wortel uit O. Indië en Brazilië.

Kotter, m. (eng. *cutter*, misschien van *cut*, snijden, doorsnijden), een snelzeilend éénmast-vaartuig of jagt; in Engeland gewapende vaartuigen voor de kustwacht; in den oorlog gebruikt men ze als kapers en adviesjagten.

Kouan, m. het zaad, dat tot bereiding der karmozijnverw wordt gebruikt; de plant, die dit zaad levert (z. **chouang**).

Koubais, m. een japansch roeischip voor de riviervaart.

Koulams, z. v. a. **goulams** (z. a).

Kova, m. het oude hieroglyphische schrift der Chinezen.

Kovit, m. eene indische lengtemaat, = ruim $\frac{1}{2}$ ned. el.

Kozakken, pl. (russ. *kosák* of *kasák*, een soldaat, met eene lans gewapend, ook een daglooner; vgl. het poolsch *kozak*, een geitenhoeder; turk. *kozák*, ligtgewapend soldaat), de volksstammen in de zuidelijke en oostelijke streken van Rusland, Polen enz.; **kozácka**, een levendige russ. dans in $\frac{2}{4}$ maat.

Kraaijer, m. een driemastschip in de Oostzee, op de wijze der polakers getuigd.

Kraak, z. v. a. **caraque** (z. **caraca**).

Kraal, m. naar men wil van koraal,

z. a.), een dorp der Hottentotten, wegens de naar een halssnoer gelijkende kringvormige bouwwijze dus geheeten.

Krabs, n. eng., een dobbelspel met 2 dobbelsteenen.

Krak, m. een driemast-vaartuig der Denen en Zweden op de Oostzee.

Krakowiak, m. een poolsche dans, naar de stad Krakau (Krakow) benoemd.

Krakusen, pl., ligte poolsche ruiterij.

Krambambuli, m. eene soort v. brandewijn, dantziger likeur.

Kraveel, n. eene maat, volgens welke eiken deelen verkocht worden.

Kreeftdichten, zoodanige verzen, die men zoowel van achteren af als van voren kan lezen, b. v.

Signa te signa; temerè me tangis et angis,
Roma, tibi subito motibus ibit amor.

Minder moeijelijk te maken kreeftdichten zijn die, waarin men de woorden, en niet gelijk in het bovenstaande de letters van ieder woord, van achteren af leest, b. v.

ABEL. *Sacrum pingue dabo; non ma-*
(*crum sacrificabo,*
KAIN. *Sacrificabo macrum; non dabo*
(*pingue sacrum.*

Krek! een plat woord voor **correct** (z. a.).

Kremlin, n. russ. (*kreml*, v. *kremen*, kiezelsteen, afgeleid), in 't algemeen binnenvesting, citadel; inz. het keizerlijke paleis te Moskou.

Krenten, z. **corinthen**.

Krepost, russ., eene schans, vesting.

Krethi en **plethi**, hebr. (*kréthi*, eig. scherpregter, v. *karath*, snijden; *pléthi*, koninklijke renbode, van *palath*, ontvlieden), eig. de lijfwacht van koning David; oneig. allerlei gepeupel (2 Sam. 8, 18 en 15, 18.

Kretscham, m. poolsch., eene herberg, kroeg; **kretschmar**, m. de waard, herbergier.

Kreutzel, m. eene silesische munt, iets minder dan 2 centen.

Kreutzer, m. eene duitsche koper- of zilvermunt, $=\frac{1}{60}$ gulden; 3 rheinkreutzers = 5 centen; 10 kreutzers conventiemunt = 21 centen.

Kri, n. hebr., eene rand-leeswijze in den hebreeuwschen bijbel.

Krip, z. **crêpe**.

Kris, f. een getande, doorgaans vergiftigde dolk, in O. Indië gebruikelijk; verkorting v. Christiaan (z. ond. **chrisam**).

Krischna, **Krichna** (van het sanskrit *krischna*, zwart, donkerblaauw), eene godheid der Indiërs, eene der vleeschwordingen van den grooten God Vischnou, welke den æther beteekent.

Kristal, z. **crystal**.

Krodo, m. de naam van een' vooronderstelden god der oude Duitschers in het Hartzgebergte.

Krokodil, m. (gr. *krokódeilos*), de grootste soort van hagedissen in de groote stroomen van Afrika, inz. in den Nijl; **krokodillen-tranen**, huichelachtige, bedriegelijke tranen.

Kronijk, f. gr. (eig. *chronĭca*, pl. scil. *biblia*; v. *chrónos*, tijd), het tijdboek, de tijdgeschiedenis, plaatsgeschiedenis; eene opsomming der voornaamste gebeurtenissen naar volgorde van tijd (z. verder **chronĭca**).

Kronīon, **Kronos**, m. gr. Myth., z. v. a. **Saturnus** (z. a.).

Krönthaler, m. kroondaalder, eene zilvermunt in Beijeren, Wurtemberg, Baden, Frankfort enz., = 2 fl. 42 kr. of ongeveer 2 gl. 70 ct.; **kroon**, eene zilvermunt in vele landen, zeer uiteenloopend van waarde; als nederl. rekenm. = 2 gl.

Krüppel, **kroppel**, m. eene maat voor houtskolen in de karinthische bergwerken, = 3 zakken.

Kruschka, russ., in 't alg. kruik; inz. eene vochtmaat, bijna = 14 ned. kan.

Kübel, m. eene duitsche kolenmaat, = 3 dresdensche schepels of 311,49 kop.

Kubit, m. (eng. *cubit*, spr. *kjóebit*), de voorm. el = $1\frac{1}{2}$ voet of ongev. 0.457 ned. el.

Kubo, m. het wereldlijk opperhoofd in Japan.

Kudu, m. zuidafrikaansch (*antilŏpe strepsicĕros*, gr.), eene soort van antilopen aan de kaap de Goede Hoop.

Kufe, f. ook **kupe**, hoogd. (spr. *u* = *oe*), kuip, eene biermaat in Pruissen, = 4 ned. vaten en 58 kan; zij is verdeeld in 2 vaten of 4 tonnen, eene ton in 100 kwart.

Kufisch schrift, een der oudste vormen van het arabisch schrift (naar de stad Kufa in het gebied van Bagdad benoemd).

Kuge, m. japan., eig. heer; titel der japansche priesters.

Kuguar, z. **puma**.

Kuhi, m. eene japansche inhoudsmaat voor drooge waren, omtrent = 4500 ned. ponden.

Kuhreihen of **kuhreigen**, m. (spr. *u*=*oe*; fr. *ranz-des-vaches*), naam der oude volkswijs, die de alpenherders in Zwitserland bij het uitdrijven hunner kudden plegen te blazen of te zingen. Zij bestaat uit weinige eenvoudige intervallen, past uitstekend bij de eenvoudigheid dezer herders en bij den alpenhoorn, waarop zij haar voordragen, en doet in de wederkaatsende gebergten eene ongemeene uitwerking.

Kuka, perz. (*kûkah*), eene met struisvederen en edelgesteenten bezette muts, eene dragt, waarop de vorsten van Moldavië en Wallachije, alsmede de aanvoerders der janitscharen regt hadden.

Kukuruz, m. turksche tarw of maïs in Dalmatië en Slavonië.

Kulagus, m. turk., de leidsman, weg-

wijzer, vooraantreder bij optogten; aanvoerder, stuurman.

Kulak, m. eene vochtmaat te Batavia, omtrent = 5 ned. ponden.

Kulan, m. turk. (*kolân*; lat. *onăger*, v. h. gr. *ónagros*), de wilde ezel, inz. in Tartarije, Perzië en Indië.

Kulmet, m. eene korenmaat in Lijfland, = $\frac{1}{8}$ ton.

Kumbaradschi, m. turk. (v. *kumbarah*, bom), vuurwerker, bombardier.

Kumiss, z. **koemiss.**

Kumpf, m. (spr. *koempf*), eene hessische korenmaat, = $\frac{1}{16}$ malter of 8 kop, verdeeld in 4 gescheid en 16 maatjes.

Kunigunde, f. oudd vrouwenn. (v. *kuni*, *chunni*, stam, geslacht, en *gund*, oorlog), de stamheldin, beroemde strijdhaftige vrouw.

Kuno, oudd. (*Kuono*), mansn.: de koene, onversaagde.

Kunschut, z. **sesam.**

Kunwar, m. titel van den vermoedelijerfgenaam des troons in indische staten.

Kupe, z. **kufe.**

Kurbaan-beiram, (v. h. arab. *kurbân*, offer; vgl. **beiram**), het feest der offers, een groot feest bij de Turken.

Kurēten, pl., in de oudheid priesters op het eiland Creta, die luidruchtige wapendansen uitvoerden, corybanten (z.a.).

Kursawska, m. poolsch: de kleilaag, die het looderts overdekt te Tarnowitz in Silezië.

Kurtka, f. poolsch: het naauwsluitend wambuis der poolsche lansiers, vroeger in fransche dienst.

Kurtschis, pl., een adellijk ruitercorps in Perzië.

Kussir, m. turk., turksche trommel, een speeltuig met 5 snaren, gespannen over een vel, dat een houten schotel bedekt.

Kutuchta, m. het geestelijk opperhoofd der Mongolen, een opperpriester, die echter onder den nog meer goddelijk vereerden dalai-lama of lama-eremburschin staat, welke onder chinesche opperheerschappij te Tibet regeert. In het zuidelijk Tibet is de bogdo-lama (taisho of teschu-lama) bijna van gelijk aanzien en onafhankelijk van den chineschen keizer.

Kux, m. (boheemsch *kukus*), een aandeel aan een bergwerk, doorgaans het $\frac{1}{128}$ van eene zeche of den grond, die tot eenig bergwerk is afgestaan, benevens de daartoe behoorende gebouwen, smelthutten enz.

Kwaker, m. eng. (*quaker*, d. i. bever, sidderaar, v. *to quake*, spr. *kweek*, beven; dus geheeten, omdat hunne godsdienstige opgewondenheid zich door bevingen en stuiptrekkingen plagt aan te kondigen; vgl. **shakers**), aanhangers der door George Fox in 1650 gestichte christ. secte, die zich-zelve het gezelschap der vrienden noemt.

Kwart, kwartier, kwarts, z. op **qu—.**

Kwarta, f. poolsch (= lat. *quarta*, scil. *pars*), een vierendeel, kwart, eene vochtmaat in Krakau en Polen, juist = 1 ned. kan; ook eene poolsche graanmaat.

Kwarteel, n. (fr. *quartaud*), eene maat voor natte waren, eene specerij-maat der voorm. ned. oostind. compagnie.

Kwarterka, f. eene vochtmaat in Polen, omtrent = $\frac{1}{4}$ ned. kan.

Kwas of **kwass**, m. russ. (*kwass*, dat ook zuurdeeg, zure smaak beduidt), een gegiste drank van den gemeenen man in Rusland; ook een met dezen geenerlei overeenkomst hebbende drank, inz. uit appelen en frambozen bereid, dien men zelfs op de tafels der grooten doorgaans vindt, en in sommige herbergen te Petersburg, Moskou en elders getapt wordt.

Kwassiehout, z. **quassia.**

Kyrie eléison! gr., Heer erbarm u! de eerste woorden der gezongen missen in de r. k. kerk; **kyrielle**, z. v. a. **litanie.**

Kzel-bache, m. een hoofdsieraad der nieuwere Perzen.

L.

L. of *liv.*, afkorting voor **livre** (z. a.); *l. a.* = *lege artis*, z. ond. *lex*; *L. B.* = *lectōri benevŏlo*, aan den welwillenden lezer; ook wel voor *Liber Baro*, vrijheer, baron; op titels van boeken voor *Lugdūni Batavōrum*, Leiden; *l. c.* = *loco citāto*; *L. D.* = *laus Deo* (z. a.); *L. D. S. P.* = *laus Deo salus populo* (z. a.); *L. d'or* = **louis d'or**; *L. gr.* = *livre gros*, een pond vlaamsch; *L. h.* = *lingua latīna*, de lat. taal; *L. L. D.* = *legum Doctor*, doctor in de regten; *L. S.* = *loco sigilli* (z. ond. *locus*); *L. S.* = *lectori salūtem*, heil den lezer! *L. st.* = livre sterling, een pond sterling.

Labadísten, pl., aanhangers van Jan de Labadie, een' vroom' dweeper der 17de eeuw, die de geestelijke hierarchie afgeschaft, de gemeenschap der goederen ingevoerd wilde hebben, en de innerlijke ingeving boven de kerk en den bijbel stelde.

Labărum, n. lat., de oud.-rom. krijgsvaan, inz. onder de latere keizers, sedert Constantijn den groote het teeken des kruises voerende; eene omgangsvaan bij de R. K., bestaande uit een vierkant stuk kostbare stof, met een kruisbeeld of het beeld van een' heilige prijkende.

Labazi, m. eene hut van takken, die men soms op de boomen in het Noorden bouwt, om zich voor de overstroomingen te vrijwaren.

Labberdaan, **laberdaan**, ook **abberdaan** (eng. *aberdeen fish*, waarsch. van de schotsche hoofdstad Aberdeen), ingezouten kabeljaauw.

Labdanum, z. **ladanum**.

labefactéren, lat. (*labefactāre*), verzwakken, wankelend maken; **labefáctie**, f. de wankeling; verzwakking.

labĭum, n., pl. *labĭa*, lat., de lippen; **labĭum**, n. de lip, het mondstuk aan eene orgelpijp; *labium leporīnum*, n. de hazenlip, gespleten bovenlip (*lagostŏma*, gr.); *labium leontīnum*, leeuwenmuil; **labiaal**, nw lat., wat tot de lippen behoort, b. v. **labiaal-letters** (*labiāles*), lipletters, als *b, p, m, f, v, w*; **labiéren**, de orgelpijpen door middel van een **labiëerijzer** met lippen voorzien.

Labis, f. gr. (*labis*), de tang, verloskundige tang; **labidométer** of **labiméter**, m. tangmeter, een werktuig, waarmede het nog in het bekken zittende hoofd, door de vaneenwijking van de lepels der verloskundige tang wordt gemeten.

Labiza, eene welriekende gom uit Amerika, die tot armbanden, oorringen en derg. wordt verwerkt.

laboréren, lat. (*laborāre*), eig. arbeiden, werken; scheiden, aftrekken (destilleren), smelten; aan eene ziekte, kwaal enz. **laboréren**, daarmede behebt zijn, daaraan lijden, bedlegerig zijn door enz.; **labor**, lat., **labeur**, fr. m. arbeid, zwaar werk, moeite; **paarden van labeur**, werkpaarden, in tegenoverst. met pleizierpaarden (bij het belastingstelsel); *labor imprŏbus omnĭa vincit*, een onvermoeide arbeid komt alles te boven; **laboránt**, m. eig. een arbeider, werkman; inz. een scheikundige, goudmaker; **laboratorĭum**, n. de werkplaats van den scheikundige, den vuurwerker enz.; een stookhuis, smelthuis, smeltvertrek; **laborieus** (lat. *laboriōsus, a, um*), arbeidzaam, vlijtig, bedrijvig; moeijelijk, bezwaarlijk.

Labrador-steen, m. een zwartachtig graauwe steen, veldspath, waarin zich velerlei fraaije kleuren weêrkaatsen (schillerspath), vooral op de noord-amerik. kust van Labrador enz. gevonden.

Labyrinth, n. gr. (*labirýnthos*), bij de Ouden een groot en kunstig gebouw, dat eene zoo groote menigte in elkander kruisende gangen en ineenloopende kamers had, dat men er ligt in verdwaalde; de beroemdste waren: het labyrinth in Midden-Egypte en het labyrinth op Creta; een doolhof, een tuin met vele kunstig dooreengevlochten slingerpaden; oneig. eene verwarde, duistere zaak, de ingewikkelde en drukkende omstandigheden des levens, het duistere, raadselachtige in eene rede; ook Anat., de doolhof van het oor, achter de trommelholte gelegen; **labyrínthisch**, doolhofachtig, verward, ingewikkeld, duister, raadselachtig.

lac, n. lat., de melk; *lac sulfŭris*, ook *magisterĭum sulfuris*, zwavelmelk, eene verbinding van zwavel met water.

Lacepédea, f. een mexikaansche boom, zoo geheeten naar den beroemden fr. natuurkenner Lacepède.

lacéren, fr. (*lacer*), snoeren, rijgen; met band bezetten; Pict., met eene dunne doorzigtige kleur overdekken; **lacis**, n. (spr. *lassi*), Anat., het aderenweefsel; ook een netvormig weefsel, maaswerk; eene halfzijden stof, z. v. a. **marli**.

laceréren, lat. (*lacerāre*), verscheuren, scheuren (b. v. eene gelacereerde wond, eene gescheurde wond), oneig. belasteren; **lacerātie**, f. de opscheuring, oprijting.

Lacérta, f. lat., de hagedis, inz. de eigentlijke hagedis, in onderscheiding van den krokodil.

lacesséren, lat. (*lacessĕre*), tergen, uitdagen, tarten, plagen.

Lacet, n. fr. (spr. *lassé*; vgl. **laceren**, en *lacs*), pl. *lacets*, rijgsnoer, rijgveters voor vrouwenkleeding.

lache, fr. (spr. *lāsj*), slap, traag; laf, lafhartig, laag, gemeen; **lacheté**, f. (spr. *lasj'te*), de slapheid, traagheid; lafheid, blooheid; laaghartigheid; **lachéren**, fr. *lâcher*), los maken, vieren, schot geven.

Lachĕsis, f. gr. Myth., eene der drie schikgodinnen of parcen (z. a.).

Lachter, m. eene lengtemaat in Denemarken en N. Duitschland, = 3 à 4 ellen.

Lack, **lak**, n. in O. Indië eene aangenomene (gefingeerde) rekenmunt, = 100,000 ropijen of 120,000 gl. courant (vgl. **ropij**).

Laconĭcum, n. lat., de badstoof, zweetkamer.

lacōnisch, gr. (*lákōn, lakonikós*), kort en nadrukkelijk, kort en bondig, kernspreukig, pittig, eenlettergrepig, spaarzaam in woorden (naar de manier der oude Lacōnen of Lacedæmoniërs); **laconísmus**, n. de zinrijke kortheid en bondigheid in spreken en schrijven, de spaarzaamheid, karigheid in woorden; **laconomanīe**, f. de overdreven zucht om laconiek te spreken.

lacrymae Christi, lat., of it. *lagrĭma Christi*, d. i. eig. christustranen, de naam van den fijnen ital. wijn van donkerroode kleur, zoeten maar piquanten smaak en heerlijken reuk, die aan den voet van den Vesuvius wast. In den handel komen onder dezen naam meest wijnen van Pozzuoli, Ischia en Nola voor; **lacrymaal**, nw lat., Med., de traanwegen betreffende; **lacrymatorĭum**, n. tranenvat, traanflleschje, waarin men bij de oud.-rom. begrafenissen de tranen liet vloeijen.

lacs d'amour, m. fr. (spr. *lā d'amóer*), liefdestrikken, in elkander gevlochten banden, letters enz.

Lactāten, pl. nw lat. (v. *lac*, melk), Chem., melkzure zouten; **lacteïne**, f. de voedingsstof der melk; **lactescéntie**, f. melkachtige gesteldheid; **lactescérend**, melkachtig; **lactātie**, f. de voeding met melk, zoging, het zogen; **lactische koorts**, melk- of zogkoorts; **lactigénisch**, de melkafzondering bevorderend; **lactíne**, **lactolíne**, f. de melksuiker; **lactisugĭum**, n. nw lat. Med., een melkzuiger, eene melk- of borstpomp; **lactoscoop**, n. een werktuig om het roomgehalte der melk te onderzoeken, onlangs door Donné uitgevonden.

Lactísma en **lactísmus**, n. gr. (van *laktidzein*, met de voeten treden), Med., de voelbare beweging van het kind in den moederschoot.

Lactūca, f. lat., latuw, tuinsalade; **lactucarĭum**, n. nw lat., eene bijzondere plantenstof uit de latuw.

Lacūne, f. lat. (*lacūna*, eig. kuil, diepte), eene gaping, een open vak, eene uitlating, b. v. in een boek; **lacuneus**, met gapingen, vol uitlatingen.

Ladănum, n. lat. (*gummi ladănum*), ook **labdănum**, n. eene gomhars met balsamieken geur, van geneeskundig gebruik, uit het eiland Candia, Cyprus enz.

Ladon, z. **tarok**.

Lady, f. eng. (spr. *lédi*, v. *hlaf daij*, d. i. brooddag, wegens de brooduitdeeling, die weleer de adellijke vrouwen op eenen bepaalden dag der week aan de bedienden deden), de titel der aanzienlijke vrouwen en meisjes in Engeland; wanneer men van haar spreekt alleen de titel der vrouwen van hoogen adel; **ladyship**, **ladyschap**, de stand en titel eener lady.

lædéren, lat. (*laedĕre*), beschadigen, kwetsen, beleedigen; verkorten, benadeelen; **lædént**, m. de beleediger, beleedigende partij; **læsus**, m. de beleedigde, benadeelde; **læsie**, f. (lat. *laesĭo*), de beschadiging, kwetsing; verkorting, benadeeling.

Laen, z. v. a. **leang**, z. **tail**.

Lændler, m. hoogd., eene langzame soort van wals en de muzijk daarbij; eene soort van Tyroler-lied.

Læstrigōnen, pl. gr. (*Laistrygónes*), een wild volk in Sicilië en Beneden Italië, dat Homerus in zijne Odyssea als menscheneters van reusachtige grootte afschildert.

Lætāre, lat., de 4de zondag in de vasten, naar de aanvangswoorden der lat. mis, Jes. 66, 10: *laetare*, *Jerusalem*, verheug u, Jeruzalem enz.; ook rozenzondag geheeten.

Lætificantĭa, pl. lat. (v. *laetificāre*, verheugen), Med., verheugende, opwekkende geneesmiddelen.

Lætitĭa, f. lat. (*laetitĭa*), de vrolijkheid, blijdschap; verlustiging; **Lætitĭa** als vrouwenn.: de vrolijke, opgeruimde; rom. Myth., de godin der vrolijkheid.

laeva manu, lat. Muz., met de linkerhand.

lævigeren, z. **levigeren**.

Laga, f. een ochtendgewaad, badkleed der vrouwen, naar den naam der heilaanbrengende beschermster der baden in de scaldische mythologie.

Lagenophorĭēn, pl. gr. (v. *lágēnos*, f. flesch), drinkfeesten, bij welke ieder zijne flesch mede brengt.

Lagnīa, f. gr. (*lagneía*), geilheid, wellust; mannelijk zaad; **lagneuma**, n. de zaadstorting, inz. in den bijslaap.

Lago, m. it. (v. h. lat. *lacus*), het meir, de landzee; **lagúnen**, pl. (= lat. *lacūnae*), kleine meiren, ondiepten en eilanden in de Adriatische zee.

Lagochīlus, m. of **lagostōma**, n. gr. (v. *lagōs*, de haas), Med., de hazenlip; ook een mensch met eene hazenlip; **lagographīe**, f. de natuurlijke historie der hazen; **lagophthalmīe**, f. het hazenoog, een gebrek der oogleden, waarbij zij in den slaap, gelijk die der hazen, geopend blijven; **lagophthálmos**, m. die hazenoogen heeft, een hazenoog.

Lagonopōnos, m. gr. (v. *lagōn*, de lies, zijde), Med., zijdewee.

lagrimóso, it. Muz., treurig, klagend, aandoenlijk, op tranen verwekkenden toon.

Lagthing, m. zweedsch: het wetgevend ligchaam der noorweegsche rijksvergadering of **storthing** (z. a.).

Lagundschi, pl., de mineurs bij het turksche leger.

Lagunen, z. ond. **lago**.

Lai of **lay**, m., pl. **lais** (spr. *lee*; v. h. celtisch, *lais*, *laidh*, d. i. lied, gezang), in de oud-fr. en oud-eng. poëzij eene soort van epische en lyrische gezangen, oorspr. van een meer volksmatig karakter, in tegenst. met de kunstmatige, geleerde, hoofsche dichtkunst.

laïcus, m. lat. (gr. *laïkós*, tot het volk behoorende, v. *laós*, volk), een niet-geestelijke, wereldlijke, **leek**; een oningewijde, onervarene, onkundige in deze of gene kunst; **laïcísmus**, n. nw lat., de leer v. h. regt der leeken om de kerk te regeren.

Laird, m. schotsch (spr. *lèrd*), z.v.a. het eng. **lord**: de heer, grondeigenaar, edelman.

Laïs, f. de naam van twee beroemde **hetæren** (z. a.) der gr. oudheid, te Corinthe levende; eene galante en geestige vrouw, die den schijn weet te bewaren.

Laisser-aller, n. fr. (spr. *lèssé alle*), eig. laten gaan; natuurlijke ongedwongenheid van gedrag, v. schrijfwijze; al te groote toegevendheid; **laisser-passer**, n. (spr. —*passé*), een vervoerbiljet; geleibriefje.

Laitage, f. fr. (spr. *lètáazj'*), melkspijs, pap; **laiterie**, f. (spr. *lèt'rie*), het melkhuis, de melkerij.

Laiton, m. fr. (spr. *lètóng*), latoen (z.a.).

Lak, n. arab. (*lakh*, eene plant, met welker sap het leder rood geverwd wordt, ook dit sap-zelf; fr. *laque*), ondoorzigtig vernis van onderscheidene kleuren en uit verschillende harsen bereid, inz. ook **verwerslak** (eng. *lac-dye*, *lack-lack*), lakverw, eene met kleiaarde verbondene verwstof v. indische bereiding, die in den handel als vierkante koekjes voorkomt; in het dagelijksch leven voor **zegellak**, een zamenstel doorgaans van 4 deelen gomlak, 1 deel terpentijn en 3 deelen vermiljoen, in het fransch spaansch lak (*cire d'Espagne*) geheeten, omdat Spanje het eerst met dit indisch product een' aanzienlijken handel dreef; voorts voor **gomlak** of **lakhars**, de stof, waaruit de **lak-cochenille** of **lakschildluis** hare cellen bouwt, welke zij met een rood vocht opvult; **stoklak, korrellak, schellak**, verschillende soorten van het gomlak, in den handel voorkomende; **lakkéren**, **lakken**, met lak of vernis bedekken; **lakmoes**, n. eene roodachtigblaauwe verwstof, uit verscheidene planten gewonnen, z. **croton** en **orseille**.

Lakaly, m. dadelwijn.

Lakist, m. eng. (spr. *lékist*), engelsch natuurdichter van de sentimentele school, zooals b.v. Rogers, Wordsworth en Campbell (van *lake*, meir, omdat zij aan de schotsche meiren wonen).

Lakkei, m. (fr. *laquais*, spr. *laké*; sp. *lacayo*; oorspr. duitsch v. læcken, goth. *laikan*, zweedsch *lacka*, loopen, springen), een looper, volgdienaar, lijfknecht, voetknecht.

Lakkris, **lakkeris**, n. (hoogd. *lakritze*, van het lat. liquiritia, en dit van het gr. glykyrrhidza), het zoethout, de zoetwortel of zoethoutplant; **lakkrissap**, m. zoethoutsap, uit welks vermenging met suiker en arab. gom men het drop maakt.

Lakmoes, z. ond. **lak**.

Lakooi, f. (hoogd. *levkoje*, v. h. gr. *leukóïon*, d. i. wit viooltje), een bekend tuingewas met veelkleurige, welriekende bloemen, ook violier genoemd.

Laksau, m. eene rekenmunt te Batavia, = 10000 kaches of ruim 40 gulden.

la, *la*, zoo zoo, middelmatig, tamelijk.

Lalie, f. gr. (*lalia*), de rede, het spreken; **lallātie**, f. nw lat., het lallen, de verkeerde verdubbeling der L in de uitspraak, lambdacismus.

Lalla, m. titel van den turkschen grootvizier, z. v. a. voogd, pleegvader.

Lama, m. een tibetaansch priester, opperpriester (vgl. **dalai-lama**); de **lamaïsche godsdienst** of het **lamaïsmus**, de godsdienst der boeddhistische Tibetanen en Mongolen, die daarom **lamaïten** heeten.

Lama of **llama**, n. peruviaansch (*llama*, spr. *ljama*, dier), een in de bergen v. Peru bij kudden levend langhalzig dier ter grootte van een hert, dat, getemd zijnde, een nuttig huis- en lastdier is.

Lamalgue, f. fr. (spr. *lamalgh'*), Merc., eene soort van wijn uit Provence.

Lamanage, f. fr. (spr. *lamanáazj'*), Mar., lootsgeld, het loon voor den **lamaneur** of loods (v. h. celtisch *loman*, gids).

Lamanda, m. N.H., eene slang op Java, de koningsslang, afgodsslang.

Lambda, f. de gr. naam van de L (Λ); de **lambda-naad**, Anat. de Λ-vormige vereeniging van de schedelbeenderen met het achterhoofdsbeen; **lambdacismus**, n. gr., een spraakgebrek, waarbij de L moeijelijk of in plaats van de R wordt uitgesproken; **lambdoïdisch**, Λ-vormig, de gedaante eener lambda hebbende.

Lambertsnoten, nog minder goed **lammertsnoten**, pl., eene soort van groote hazelnoten, uit Lombardije afkomstig.

Lambris, n. fr. (spr. *langbri*), of **lambriséring**, f. het beschot of de bekleeding van het benedendeel eener kamermuur met planken, paneelhout enz.; z.v.a. **paneel**; ook pleisterzoldering, gipsgewelf, zoldering; **lambriséren** (fr. *lambrisser*), met zulk schotwerk bekleeden.

Lamelle, f. lat. (*lamélla*), een blaadje; dun blik van allerlei metaal; **lamellair**, nw lat., blik-, blad- of plaatvormig.

lamentéren, lat. (*lamentāri*), weeklagen, jammeren, kermen, bejammeren; **lamentābel** (lat. *lamentabĭlis*), klagelijk, jammerlijk, erbarmelijk, beklagenswaard, droevig, ellendig; *lamentábile* en *lamentóso*, it. Muz., klagend, droevig, op klagenden toon; **lamentātie**, f. lat. (*lamentatio*), ook **laménto**, m. en n. it., de weeklagt, het jammeren, klaaglied, de jammerklagt; **lamentijn**, m. nw lat., de zeekoe, manati.

Lamí, n. zamengest. uit de namen der noten *la* en *mi*, in de muzijk: kwalijk of klagend klinkend; **op een lami uitloopen**, slecht afloopen, treurig eindigen.

Lamĭa, f., pl. **lamiën**, lat., heksen, spoken, gevaarlijke booze geesten, waarmede men de kinderen bang maakte.

laminéren, nw lat. (v. h. lat. *lamĭna*, blad, blik enz.), metaal tot blik slaan, pletten, tot platen maken.

Lamoen, n. (fr. *limon*), de tweearmige disselboom, tusschen welke het paard enz. loopt.

Lamonhout, eene soort van rood verwhout uit Brazilië.

Lamos, m. gr. (*lamós*), een afgrond, hol.

Lamparillas, z. **nonpareille**.

Lampadarĭus, m. lat. (v. h. gr. en lat.

lampas, fakkel, lamp), een lampendrager; **lampadātie**, f. de foltering der martelaars door in de knieholte gebouden brandende fakkels; **lampadedromīe**, **lampadephonīe**, f. gr., fakkelloop, een wedren met brandende wastoortsen; **lampadíst**, m. een fakkelloopet; **lampadephoor**, m. een fakkeldrager; **lampion**, m. fr. (spr. *langpióng*), een lampje, glaslampje, inz. bij openbare verlichtingen; **lampionéren**, Neol., met lampions bezetten.

Lampás, pl. (fr. *lampas*), zijden oostind. en chinesche stoffen, naar gebrocheerd g r o s d e t o u r s gelijkende.

Lampet, n. eig. eene lamp, eene kan of waterkruik (wegens de overeenkomst van gedaante met de lampen der Ouden); l a m p e t k a n, waschvat.

Lampons, pl. fr. (spr. *langpóng*; gebiedende wijs van *lamper*, gretig drinken, van *lampée*, groote romer), drinkliederen, rondgezang.

Lamprei (v. h. mid. lat. *lampetra*, dat gevormd is uit *lambĕre*, likken, en *petra*, steen, omdat deze visch zich aan steenen onder water vastzuigt), steenlikker, steenzuiger, eene soort van zeer groote en uitmuntende prikken of negenoogen, inz. in de Noordzee enz.

Lampromèter, m. gr. (v. *lamprós*, schitterend, helder), een werktuig om de sterkte van het licht te meten; **lamprophonīe**, f. helderheid van stem, eene zeer duidelijke, vérklinkende stem.

Lampÿris of **lampūris**, f. gr. (*lampÿris*, v. *lámpein*, lichten), de glimworm, het johanniswormpje, de johanniskever.

Lana, n. een russisch handelsgewigt, = 8 s o l o t n i k of bijna 0,0341 ned. pond.

lana caprīna, f. lat., geitenwol; oneig. onbeduidende dingen, beuzelarijen; *lana philosophĭca*, bij de alchimisten: zinkbloemen, witte, ligte vlokken van zinkoxyde, n i h i l a l b u m.

Lancastersche methode, het wederkeerig onderwijs, de leerwijze, volgens welke een groot aantal leerlingen van onderscheiden ouderdom in één vertrek gelijktijdig worden bezig gehouden, terwijl de bekwamere als onder-leermeesters de minder geoefenden onderrigten, het eerst door Andr. B e l l, een' eng. geestelijke in O. Indië sedert 1790, vervolgens door Jos. L a n c a s t e r te Londen in 1805 ingevoerd.

lanceren, lançade, lancier, z. ond. **lans.**

Landamman, m. in Zwitserland in de meeste democratische cantons de voorzitter van de wetgevende magt en de voltrekker der besluiten; in het canton Bern de bestuurder van den gang der zaken in den grooten raad.

Landauer, m. eene soort van reiswagen met neêrslaande kap, voor 4 personen (naar de beijersche stad L a n d a u).

Landes, pl. fr. (spr. *langd'*; v. h. duitsche l a n d), heigronden, heiden, steppen, inz. die langs de kust van den biscayschen zeeboezem tusschen de Gironde en de Pyreneën in Frankrijk; oneig. dorre plaatsen in een boek.

Landiras, m. Merc., eene soort v. witten Bordeaux-wijn.

Landlord, m. eng., de grondeigenaar, landheer; de waard, herbergier.

Landspassaar, m. (v. h. it. *láncia sperróta*, gebroken lans), weleer de benaming van een' gering' onderofficier bij het voetvolk.

Langage, f. fr. (spr. *langháazj'*), de spraak, wijze van spreken, taal; **languette**, f. (spr. *langhètt'*), een tongetje, eene tong, b. v. aan orgelpijpen, aan eene balans; de klep aan een blaasspeeltuig; de randlijst bij schrijnwerkers; een uitstekend goud- of zilverplaatje bij goudsmeden; insnijdingen, plooijen enz. aan een kleed in de gedaante van tongen.

Langueur, f. fr. (spr. *langhéur*; v. h. lat. *languor*), de matheid, slapheid, verzwakking, ontspannenheid, het kwijnen, smachten; **languescéren**, lat. (*languescĕre*), kwijnen, kracht verliezen, moede of traag worden; **languissánt** (spr. *langhiessáng*), mat, slap, zwak, kwijnend, smachtend, ziekelijk; *languénte* en *lánguido*. it. Muz., smachtend, vurig verlangen uitdrukkend.

Lanist, m. lat. (*lanista*), een scherm- of vechtmeester bij de oude Romeinen.

Lans, f. fr. *lance*, v. h. lat. *lancĕa*), eene spies, speer; **lansét, lancét**, n. (fr. *lancette*), het laatijzer, de laatvlijm, een tweesnijdend wondheelers-mesje tot aderlatingen of insnijdingen; **lanséren** of **lancéren**, werpen, slingeren, afschieten eenen pijl enz.; bij jagers: het spoor van eenig wild met den hond zoo lang volgen tot men het opjaagt; **lancérende pijnen**, d. i. schietende, rukkende pijnen, in tegenst. met de borende, b. v. tandpijn; **lançade**, f. fr. (spr. *langsáad'*), een speer- of spiessteek, uitval; eene snoeverij; ook een boogvormige luchtsprong van een paard; **lançadéren**, zulke sprongen maken; **lansier** (fr. *lancier*), een speerruiter, spieswerper, lansdrager; **lansfeest**, een feest der r. k. kerk, ingesteld tot aandenken van de lans, waarmede Jezus' zijde werd doorboord.

Lansquenet, m. fr. (spr. *lanskené*; v. h. duitsch l a n d s k n e c h t), een zeker kansspel; de plaats, waar het gespeeld wordt.

Lantaarndrager, m. een insect in Amerika en Azië, met eene hoornachtige, in het duister lichtgevende blaas voor het hoofd.

Lanteas, pl. Mar., groote chinesche roeischepen, voor den handel tusschen Macao en Canton.

Lanternina, f. it., eene florentijnsche rekenmunt, = 6 l i r e.

lanternisêren, fr. (v. *lanterne*, lantaarn), aan eenen lantaarnpaal ophangen (gelijk in de fr. omwenteling).

Lanturlu, m. fr. (spr. *langtuurlú*), een zeker kaartspel, lanterlu, het lanterluijen; 5 kaarten van ééne kleur in het pamphilusspel.

Laocŏon, m. gr. Myth., priester v. Apollo, die met zijne beide zonen door twee groote slangen omslingerd en dood gedrukt werd, omdat hij het aan Pallas gewijde houten paard onteerd en met eene speer doorboord had; **de groep van Laocoön,** een uitstekend voortbrengsel der oude beeldhouwkunst, het gezegde treurtooneel voorstellende.

Laocratīe, f. gr. (v. *laós*, volk), de volksheerschappij.

Laodicēēr, m. een inwoner der stad **Laodicēa** in Klein-Azië; een laauw, onverschillig mensch, iemand, die noch koud, noch warm is (eene beteekenis, ontleend aan de Openb. v. Johannes 3 vs. 15 en volg.).

Laokiun, m. een godsdienststichter in China, 200 of v. a. 600 jaren voor Chr., wiens godsdienst aldaar slechts geduld wordt.

lapáctisch, gr. (v. *lapádzein*, ledigen), Med., zacht ontlastend, buikzuiverend; **lapágma,** n. ontlediging.

Laparocēle, f. gr. (v. *lapára*, f. de zachte deelen zijdelings onder de ribben tot aan de heup, en *cēlē*, f. de breuk), Med., eene darmbreuk aan den buik; **laparoscopīe,** f. het onderzoek van het onderlijf; **laparotomīe,** f. de opensnijding van het onderlijf.

Lape, f. gr. (*lape*), de slijm.

lapis, m. lat., de steen; *lapis Bononiénsis*, z. **bolonesche steen**; *l. calaminăris*, z. v. a. **galmei**; *l. causticus*, bijtende steen, bijtende potasch (*kali causticum*); *l. infernălis*, helsche steen; *l. judaicus*, jodensteen; *l. lazŭli*, z. **lazuursteen**; *l. milliarius*, de mijlsteen, mijlpaal; *l. philosophōrum*, de steen der wijzen, waarmede men waande alle kwalen en ziekten te kunnen genezen en onedele metalen in goud te veranderen; *l. speculăris*, mariaglas, gipsspath; *l. spongiae* of *spongītes*, de sponssteen, eene soort v. koralen; *l. terminălis*, de grenssteen; **lapidărisch,** in steen gehouwen; **lapidaarschrift,** in steen geschrevene letters, steenschrift; **lapidaarstijl,** de schrijfwijze op steenen, gedenkteekenen, van daar ook (omdat deze om de bepaalde ruimte kort moet zijn): korte en bondige schrijftrant; **lapidătie,** f. lat., de steeniging; **lapidificătie,** f. de vorming of verwekking van steenen, steenwording, onderscheiden v. petrificatie; **lapidillum,** n. steenlepel, een werktuig bij de operatie van den steen soms gebezigd.

Lappe, n. in het pharaospel: de dubbele winst van het geld, dat men op eene aan de punt tot een oor omgebogen kaart zette; vgl. **paroli.**

lapsus, m., pl. *lapsus*, lat., het vallen, de val; de fout, misslag; *lapsus bonōrum*, m. Jur., het verval des vermogens; *l. calămi*, eene schrijffout; *l. linguae*, eene spreekfout, het verspreken; *l. memoriae*, geheugenfout, misslag door vergeten; *l. palpĕbrae*, Med., eene uitzakking van het ooglid.

Larboard, m. eng. (spr. *lárboord*), de linkerzijde van het schip, bakboord.

Larbouch, m. eene nieuwerwetsche egyptische muts.

lardéren, fr. (*larder*, v. *lard*, spek), bespekken, met spekreepjes opvullen, doorsteken, b. v. het vleesch; **lardeerpriem,** het puntig werktuig, waarmede dit gedaan wordt; **lardon,** m. (spr. *lardóng*), klein, langwerpig stukje spek, spekreepje; oneig. een scherp woord, zet of steek; ook eene heimelijk ingestoken kaart in het spel.

Laren, pl. lat. (*Lares*, v. h. sing. *lar*), bij de oude Romeinen de familie-goden, huiselijke beschermgoden, huisgoden (vgl. **penaten**); **lalarīum,** n. de kas of nis of kapel, waarin de beelden der laren stonden.

larga manu, lat. (*largus, a, um*, rijkelijk, mild), met rijkelijke, milde, vrijgevige hand, rijkelijk; *largītas sponsalitia*, f. Jur., bruidegoms-vereering; **largītie,** f. (v. *largīri*, ruim uitgeven), de geschenkenuitdeeling, het schenken; *largo*, it. Muz., langzaam, gerekt; Merc., rijkelijk, in overvloed, en daardoor goedkoop; *largo assai*, *l. di molto* en *largissimo*, Muz., hoogst langzaam en statig, uiterst langzaam; *larghétto*, eenigzins langzaam, minder langzaam dan het *largo*, maar spoediger dan het *adagio*; **larghézza,** f. overvloed; Merc., aanzienlijke geldvoorraad voor wissels op eene plaats.

Lari, larin, m. eene rekenmunt in Malabar, ongeveer = 37½ ct. courant; in Arabië en Perzië = 50 ct. courant.

Lari fari, (v. *lar*, z. **laren**, en *fări*, spreken), eig. den huis- of haardgod toespreken; gesnap, onbeduidende taal, wisjewasjes, lirum larum.

larmoyant, fr. (spr. *larmoajáng*; van *larme*, traan), weenend, in tranen smeltend, jammerend.

Larve, f. lat. (*larva*), bij de oude Romeinen een schrikbeeld, schadelijk spooksel; een schrikgezigt (vgl. **masker**); een insect, dat zich nog in zijnen onvolkomenen toestand bevindt of nog aan de gedaanteverwisseling onderworpen is, eene pop, b. v. van eene rups, made enz.; **gelarveerd,** vermomd, gemaskerd.

Lárynx, m. gr. Anat., het strottenhoofd, de adamsappel; **laryngītis,** f. Med., de ontsteking van het strottenhoofd; **laryngorrhagīe,** f. de bloeding uit de luchtpijp; **laryngotomīe,** f. de strottenhoofdssnede.

Lasagne, f. (spr. *lasánje*), it. (*lasagna*), eene soort van deegklompjes, macaroni in Italië.

Lascaren, pl. eng. (*láskars*), indiaansche matrozen of kanonniers, in dienst van de eng. compagnie; ook soldaten des keizers van Ceylon.

Laschitsen of **laski**, pl. (van het russ. *lássotschka*, wezel), wezelhuiden in den russ. handel.

Lascief, lat. (*lascīvus, a, um*), dartel, weelderig, ontuchtig, wellustig, geil; **lasciviteit**, f. de dartelheid, geilheid, ontucht.

Laski, z. **laschitsen**.

Lassitude, f. fr. (v. *las*, = lat. *lassus*, moede), de vermoeidheid, matheid, ontspanning; verveling.

Lasso, l. **lazo** (z. a.).

Last, n. Mar., benaming v. een gewigt, waarbij de grootte en het draagvermogen van een schip berekend wordt; in Nederland doet zulk een last 2 tonnen, ieder van 2000 oude ponden; de naam eener inhoudsmaat voor drooge waren; het ned. last is verdeeld in 30 mudden, 300 schepels, 3000 koppen of kub. palmen; het oude amsterd. last = 30,0388, het pruiss. last = 30,8509, het bremer last = 29,6416, het hannoversche 32,7853 ned. mudden; **lastadīe**, f. (v. h. mid. lat. *lastadīum* en dit van last), de plaats in groote zeesteden, waar schepen hunne waren in- en uitladen.

Lasting, z. v. a. **everlasting** (z. a.).

Latan, n. Chem., een nieuw, in het cerium-oxyde gevonden metaal.

latént, lat. (*látens*, v. *latēre*, verborgen zijn), verborgen, verscholen; Chem., gebonden, b. v. latente warmte; *latet anguis in herba*, lat. sprw.: er schuilt eene adder onder 't gras, d. i. er steekt iets kwaads achter, er is gevaar bij.

lateraal—, **latereren**, z. onder *latus*.

Lateraan, n. het aan de Johannes-kerk grenzende paleis van den paus te Rome (zoo geheeten naar eene oud-rom. familie van dien naam, welke in het bezit van dien grond was); van daar lateraansche synoden, de kerkvergaderingen, die in de kerk van St. Jan van Lateraan gehouden worden.

latérna magĭca of *laterna megalographĭca*, f. lat., eene tooverlantaarn; **laternisēren**, z. v. a. **lanterniséren** (z. a.).

latet anguis enz., z. ond. **latént**.

Lathiphrosynīe, f. gr., het verlies v. h. geheugen.

Laticlavĭi, pl., romeinsche raadsheeren, naar hunnen met purper gestikten rok, die *latus clavus* heette.

Latijnen, pl. (*Latīni*), het overoude volk, dat het landschap Latium in Italië bewoonde, in hetwelk Rome ligt; van daar **latijnsche taal** of **latijn**, de taal der oude Romeinen; **latijnsch zeil**, een driehoekig zeil; **latinismus**, m. nw lat., een latijnsch taaleigen; **latiniséren**, latijnsche spreekwijzen en woordvoegingen nabootsen; verlatijnen, een' latijnschen uitgang geven, tot latijn maken, b. v. een niet-latijnsch woord; **latinist**, m. een latijner, kenner der latijnsche taal, latijnkenner; **latiniteit**, f. (lat. *latinĭtas*), het latijn, de latijnsche taal of taalkunde; **latinophrōnen**, pl., zij, die in de gr. kerk aangaande de leer der transsubstantiatie het gevoelen der latijnen of R. K. volgen.

latitābel, nw lat. (v. het lat. *latitāre*, verborgen zijn), verbergbaar, wat verheimelijkt kan worden; **latitātie**, f. de verberging, verheimelijking, verheling.

latitūdo, lat. of **latitúde**, fr. f. de breedte, z. **geographisch**; **latitudinarĭus**, nw lat. of **latitudinaire**, fr. m. een hoogst verdraagzaam godgeleerde of kerkleeraar, die geene strenge zedeleer predikt, aan het geweten eene groote speelruimte laat, het tegengest. v. **rigorist**; ook voor: ligtzinnige, vrijgeest; inz. de benaming van hen, die gedurende de hevige godsdiensttwisten in Engeland en Schotland in de 17de eeuw pogingen tot bemiddeling deden; **latitudinarismus**, n. Theol., de leer of het geloof der algemeene genadeschenking, het universalismus.

Latoen, n. (sp. *laton*, *alaton*, fr. *laiton*, waarsch. van het gr. *elatón*, gedreven, uitgebreid met den hamer), messing, geel koper, een mengsel doorgaans van 65 deelen, koper en 35 deelen zink, messingblik; ook het orichalcum der Ouden, een bij hen zeer hoog geschat metaal.

Latomīe, f. gr., de steengroeve, inz. de onderaardsche steengroefkerkers bij Syracuse onder de regering van den tyran Dionysius.

Latōna, f. lat. Myth., de godin van den nacht en al het verborgene, moeder van Apollo en Diana; bij de alchimisten de ingewanden der aarde, waar de metalen ontstaan.

Latour, m. fr. Merc., eene soort van rooden Medoc-wijn.

Latrīe, gr. (*latreia*), de godsdienst, de vereering van een eenig opperwezen, in tegenst. met **dulie** (z. a.).

Latrīne, f. lat. (*latrīna*), het heimelijk gemak, secreet, de beste kamer.

Latrocinĭum, n. lat., de straatroof; **latrunculātor**, m. een regter van onderzoek wegens straatrooverij.

lattéren, fr. (*latter*, v. *latte*, lat), met latten beleggen, belatten.

latus, n., pl. *latĕra*, lat., de zijde, bladzijde; de som of h. bedrag eener bladzijde in handelsboeken, het bladzijde-bedrag; *latus per se*, het bedrag eener bladzijde op zich-zelve (zonder transport van

andere bladzijden); *ad latus*, ter zijde, ter hulpe, ter bijstand; *a latĕre*, *de latĕre*, z. legaat, ond. legeren 1); **lateraal-erfgenamen**, zijde-erven, erfgenamen in de zijlinie; **lateraal-verwanten**, zijverwanten; **lateréren**, nw lat., bladzijde voor bladzijde het bedrag berekenen en dan zamentrekken.

Lauda, **laudabel** enz. z. ond. *laus*.

Laudănum, n. (lat. *ladănum*, gr. *lēdanon*, v. h. perz. *lâdan*, *lâden*), een slijmig hars uit eene soort van slaapbolplant (lat. *lada*, f. gr. *lēdos*, m.) in het Oosten; eene met kruiderijen vermengde opiumtinctuur, een slaapwekkend, pijnstillend middel, een slaapdrank; **iemand laudanum geven** (met zinspeling op *laus*, z. beneden), iemand bovenmate prijzen, vleijen.

Laudemĭum, n. mid. lat. (ook *laudes*, *landatiōnes*, *laudaminĭum*, *laudĭum* enz.), het leengeld, eene som gelds, die de grondeigenaar bij de aanneming van een' nieuwen grondbruiker van dezen ontving.

laudéren, oliën, inoliën, gepersten stoffen door bestrijken met boomolie een schoon aanzien geven.

laudéren, **laudisten** enz., z. ond. *laus*.

Laudum, m. fr. (spr. *lodúing*), een voortreffelijke fransche wijn naar de stad L a u d u n in Languedoc.

Laura, **Laurette**, vrouwenn.: uit E l e o n o r a ontstaan.

laureātus, lat. (v. *laurus*, de lauwer), belauwerd, met den lauwerkrans versierd (v. dichters); **laureaat**, m. een gelauwerde, bekroond dichter.

Lauret, f. eene eng. zilvermunt, halve dukaat onder Jacobus I geslagen, en zoo genoemd wegens den lauwerkrans om het hoofd van 'skonings borstbeeld.

laus, pl. *laudes*, lat., de lof; *laus Deo*, eig. God lof! als subst. n. en afgek. *L. D.*, eene schuldrekening, een maanbrief, waarboven men vroeger die uitdrukking plagt te schrijven; *Laus Deo salus populo*, of afgek. *L.D.S.P.*, aan God zij lof en aan het volk heil; *laudes*, pl., lofgezangen, lofverheffingen; **lauda**, f. it., een lofzang tot slot der v e s p e r in Italië; **laudābel** lat. (*laudabĭlis*, *e*, *um*), loffelijk, prijzenswaard, aanbevelenswaard; **laudacismus**, n. nw lat., de lofprijzing, het lofbejag; **laudaméntum**, n. mid. lat., eene handgelofte, belofte onder handslag; **laudātor**, m. lat., een lofredenaar; **laudéren**, prijzen, loven; *laudāto loco*, op de aangehaalde plaats; **laudísten**, pl. mid. lat., lofzangers, die, door de straten trekkende, liederen tot Gods lof (*laudes*) zongen, inz. in Italië en Frankrijk.

laute, lat., heerlijk, prachtig; inz. van feesten en gastmalen.

Lava, f. it., de stoffen, die in vurig vloeijenden staat uit de vuurspuwende bergen worden geworpen, en die, bij het afkoelen, tot steen verharden.

Lavage, f. fr. (spr. *lawáazj*; v. h. lat. *lavāre*, wasschen), het wasschen, af-, uitwasschen; **lavatorĭum**, n. nw lat., een wasbekken; **lavemént**, n. fr. (spr. *law'mang*), z. v. a. klisteer of **clysma**.

Lavéndel, m. (mid. lat. *lavendŭla*, it. *lavándola*, fr., **lavande**, f., v. h. lat. *lavāre*, wasschen, omdat men deze plant tot wasschen en baden gebruikte), een bekend welriekend tuingewas, uit welks bloemen men **lavendelwater** (e a u d e l a v a n d e), **lavendelolie** en **lavendelgeest** bereidt.

lavéren, lat. (*lavāre*, fr. *laver*) 1) Pict., wasschen, eene opgedragene kleur met water verdrijven; eene teekening **laveren**, haar door het penseel met oost-indischen inkt of met eene andere compositie voortbrengen; 2) **lavéren**, Mar., bij tegenwind zigszagsgewijs heen en weder zeilen, zich schuin tegen den wind houden; oneig. bedachtzaam dralen, behoedzaam te werk gaan; ook allerlei uitvlugten gebruiken (v. kwade schuldenaars); **lavis**, m. fr. (spr. *lawi*), het wasschen, de gewasschen teekening; **lavoir**, n. (spr. *lawóar*), een waschbekken, handenwaschkom.

Lavérna, f. lat. Myth., de beschermgodin der dieven en bedriegers.

Laveton, n. fr. (spr. *law'tóng*), het kaardhaar, walkhaar, de scheerwol, de bij het kaarden van wollen stoffen losgeslagene wol.

Lavetzsteen, fr. *lavège* (spr. *lawèzj*), Min., een schubbige leisteen, waarvan men vuurbestendige potten maakt, leversteen, potsteen.

Lavine, **lawine**, f. (zwitsersch *lauwine*, *lewine*, d. i. de brullende, v. h. oudd. *lowan*, *leuen*, brullen, waarvan ook l e e u w afstamt; it. *lavigna*, fr. *lavanche*), een sneeuwval, eene sneeuwstorting, een sneeuwklomp, die in het nederrollen van hooge bergen inz. in Zwitserland, tot eene verbazende grootte aangroeit en dikwijls de grootste verwoestingen aanrigt.

Law, f. eng. (spr. *lâ*), wet, regtswetenschap; **láwyer**, m. (sp. *lajer*), een regtsgeleerde, advokaat.

Lawsonie, z. **alkanna**.

Lax, m. eene rekenmunt te Moka, = 4 gl. 20 ct. courant.

lax, lat. (*laxus*, *a*, *um*), wijd, onbepaald; slap, los, luchtig, ongebonden, teugelloos; **laxísmus**, n. nw lat., de slapheid in zedelijke grondbeginselen; **laxiteit**, f. lat. (*laxĭtas*), slapheid, losheid van zamenhang, nalating; **laxéren** (lat. *laxāre*, verwijden), oplossen, afvoeren, zuiveren; ontlasting hebben; **laxaméntum**, n. verwijding, verligting, nalating; Jur., het uitstel van 2

maanden, welcer aan voogden toegestaan ter uitkeering van de gelden hunner pupillen; **laxatief, laxans,** n. een afvoerend of buikzuiverend middel; *laxantia*, pl., afvoerende middelen.

Lazărus, hebr. mansn. (= Eleazar), Godhelp; inz. de naam van eenen uit de gewijde geschiedenis (Lucas 16, 20) bekenden melaatschen man, die later tot beschermheilige of patroon der kranken, inzonderheid der melaatschen, werd gemaakt; **zoo arm als Lazarus,** straatarm, zoo arm als Job; als adject.: melaatsch, besmet met **lazarij** of **lazaruszeer; lazarusklap,** f. eene soort van zeer kunstig gedraaide schelp; **lazarus-orde,** f. eene geestelijke ridderorde uit den tijd der kruistogten, die zich de verpleging inz. der lazaruskranken ter taak stelden; **lazarét,** n. een kranken- of ziekenhuis, oorspr. een aan den H. Lazarus gewijd huis voor melaatschen bij Jeruzalem; ook een quarantaine-huis, d. i. een verblijf in zeehavens, waarin zulke personen een' tijdlang worden gehuisvest, die uit plaatsen komen, welke men van besmetting verdacht houdt; **lazarísten,** pl., eene geestelijke orde in Frankrijk, door den H. Vincent van Paula in 1645 tot zendelingswerk opgerigt; **lazaroni,** pl. (spr. *latsaróni*), it. *lazzaróni*, straatgepeupel, arme lieden, bedelaars, in Napels en Sicilië, die deels van lastdragen en ander dagloonerswerk, deels van bedelen of nog slechter middelen bestaan; zij worden ook banchiéri geheeten, omdat velen v. hen op houten banken onder afdaken slapen.

Lazerole, f. it. *lazzeruóla* en *azzeruóla*). eene soort van hagedoorn; vgl. **azarole**.

Lazo, m. sp. (spr. *lasso;* v. h. lat. *laquĕus*), een strik, valstrik, inz. de van een koord gemaakte strik, dien de Z. Amerikanen zeer behendig weten te werpen, om buffels en paarden, alsmede den stier bij de stierengevechten, op te vangen.

Lazuur, lazuursteen, m. lat. (*lapis lazuli;* v. h. perz. *lâdjuwerd*, *lâzuwerdi*, hemelsblaauw; vgl. azuur), de blaauwsteen, een kopererts van schoone, hoogblaauwe kleur, bij de Ouden onder den naam van saphir bekend en onder de edelgesteenten gerekend; hij wordt gebruikt tot architectonische en meubel-versieringen, tot steenmosaïk, tot velerlei galanteriewaren enz., maar vooral tot bereiding van het echte ultramarijn (z. a.); **lazuur,** f. Pict., de ligte overdekking met eene doorzigtige kleur, zoodat de grondkleur doorschijnt; **lazuurverwen,** daartoe geschikte gomverwen; **lazuliet,** m. blaauwspath.

Lazzo, m. it. (spr. *látso*), pl. **lazzi,** het gebarenspel bij ital. blijspelen; belagchelijke gebaren, potsen; vernuftige zetten, gevatte antwoorden, geïmproviseerde scherts.

League, f. eng. (spr. *liegh*), eng. afstandsmaat, de mijl, zeemijl, een uur.

Leam, leang, z. v. a. **tael** of **tail** (z. a.).

Leander, z. **Hero.**

Lecanomantīe, f. gr. (v. *lekanē*, f. een schotel), waarzeggerij uit bekkens of schotels vol water.

Lèche, f. fr. (spr. *lèsj'*), een dun sneedje, b. v. vleesch, brood; ook muntvernis van de piasters in Mexico.

Lecht, n. een gewigt bij de scheepstonning in het Noorden gebruikelijk en geldende 12 vaten.

leçons, pl. fr. (spr. *l'sóng*), oefeningsstukken (inz. in de toonkunst).

Lecticarīën, pl. lat. (*lecticarĭi*, v. *lectīca*, f. een draagstoel, rosbaar, draagbed), rosbaardragers, slaven, door welke de oude Romeinen in hunne draagzetels gedragen werden; in de gr. kerk: personen, die met het wegvoeren der lijken zijn belast, doodendragers.

Léctie, f. (lat. *lectĭo*, eig. het lezen, van *legĕre*, lezen), het onderrigt, de voorlezing, het leeruur; het te leeren stuk, de leertaak, het voorschrift; ook eene berisping, vermaning; **lectionarĭum,** n. nw lat., een bijbelsch leerboek in de r. k. kerk; **lector,** lat., of fr. **lecteur,** m. een voorlezer; een bijleeraar op hoogescholen, die geen professor is, taalmeester, inz. eener nieuwere taal; *lector benevŏle*, *lectōri benevŏlo*, genegen lezer, aan den genegen lezer; **lectoraat,** n. nw lat., de post van een' voorlezer, van een' bijleeraar; **lecture,** f. fr., het lezen, de lezing; de belezenheid; het voorwerp van het lezen, het geschrift, boek; **lecturer,** m. eng. (spr. *lèktsjurrer*), een hulpprediker, kapellaan.

Lectisternĭum, n. lat., pl. **lectisternĭēn,** kussenfeesten bij de oude Romeinen, waarbij de beelden van zekere goden en godinnen op kostbare kussens of bedden gelegd of op stoelen gezet werden rondom tafels, met de uitgelezenste offerspijzen voorzien.

Lector enz., z. ond. **lectio.**

Lectŭlus, m. lat., pl. **lectuli** (eig. kleine bedden, legersteden), Chir., stroobanden, verbandstukken tot het zetten v. gebroken ledematen.

Lecture, z. ond. **lectie.**

Leda, f. gr. Myth., de schoone gemalin van den spartaanschen koning Tyndarëus, die door Jupiter in de gedaante van eene zwaan bezwangerd werd terwijl zij zich baadde. Zij werd uit de twee eijeren, welke zij dien ten gevolge leide, moeder v. Castor en Pollux en van Helëna en Clytæmnestra.

Lee 1), f. eng. (spr. *lie*), Mar., de lij, de onder den wind zijnde, d. i. van den wind afgekeerde, zijde des vaartuigs, de zijde van het schip, waarheen de wind waait.

Lee 2), m. eene chinesche kopermunt,

= $\frac{1}{1000}$ leang of **tail** (z. a.), ook ly en kasche geheeten.

Leeuwendaalder, naam v. d. holl. rijksdaalder sedert 1606, geldende 2 gl. 50 ct.; ook de naam eener munt in Turkije, = 40 aspers (**leondale**).

Lega, f. it. (sp. *liga;* vgl. **legeren** 2), eig. verbinding, verbond (vgl. **liga**), inz. metaalvermenging, legéring; het allooi der munten; **lega bassa**, muntmetaal van gering gehalte; *legabile*, it. Muz., verbondene voordragt.

Legaal, lat. (*legālis, e*, v. *lex*, gen. *legis*, de wet), wettig, wettelijk, regtmatig, geregtelijk; **legāle inspéctie**, f. de wettelijke schouwing v. een gekwetst ligchaam of van een lijk; **legale séctie**, f. eene geregtelijke lijkopening; *legaliter*, volgens de wet, wettelijk, geregtelijk; **legaliteit**, f. nw lat., de wettigheid, overeenstemming eener verrigting met de wet; **legaliséren**, wettigen, wettig of geldig in regten maken; geregtelijk bevestigen. bekrachtigen; **legalisātie**, f. de regtsbekrachtiging. geregtelijke bevestiging, echtmaking eener oorkonde.

Legaat, legateren, legatie enz., z. ond **legeren 1**).

Legatíne, f. fr., eene soort v. half zijden, half wollen stof.

legato, z. *ligato* ond. **legeren 1**); **legatuur**, z. ond. **legeren 2**).

Legénde, f. (v. h. lat. *legénda*, pl., wat gelezen moet worden; in de middeleeuwen een boek, dat de dagelijksche godsdienstige leesstukken bevatte), de levensbeschrijving van eenen heilige, heiligengeschiedenis, wondervertelling, heiligensprookje; in 't alg. een sprookje, eene verdichting, sage; bij het muntwezen: het omschrift eener munt; de buitenrand der munten, die, om het snoeijen moeijelijker te maken, dikwijls met eene zinspreuk is voorzien.

leger, fr. (spr. *lezjèr*), ligt, vrij en ongedwongen, vlug, flink; vlugtig, ligtzinnig, onbestendig, ongestadig; oppervlakkig, onbeduidend; **legèrement** (spr. *lezjèr'máng*), ligt, luchtig; oppervlakkig; onbedachtelijk enz.; **legéreté**, f. (spr. *lezjèr'té*), de vlugheid, gezwindheid; ligtvaardigheid, onbestendigheid, ligtzinnigheid.

legéren 1), lat. (*legāre*, afzenden; vermaken), de aandeelen in eene nalatenschap toewijzen. verordenen; **legaat** of **legātus**, m. bij de oude Romeinen een helper, aan den stadhouder eener provincie toegevoegd, een onderveldheer; thans de titel der gevolmagtigden van de roomsche curie en die van vele aartsbisschoppen; de werkelijke gezanten van het roomsche hof heeten *legati missi*, afgevaardigde gezanten, onder welke de *legati a latere* (scil. *papae*), d. i. van de zijde van den paus, de eerste klasse uitmaken; zij gaan in zeer gewigtige aangelegenheden naar vreemde hoven of als opperbevelvoerders in de provinciën van den Kerkelijken Staat; de tweede klasse der werkelijke gezanten zijn de nunciën (z. a.); **legātie**, het gezantschap; ook eene provincie van den Kerkelijken Staat; — **legaat**, n. (lat. *legātum*) eene erfmaking, erflating, schenking bij uitersten wil, gift; *legātum ad pias causas*, eene erfmaking tot vrome oogmerken, een legaat b. v. aan kerken, scholen enz.; **legatarĭus**, m. een bij testament begiftigde, in zoo verre hij geen erfgenaam (in den zin van het regt) is; **legātor**, m. de erfmaker.

legéren 2) (it. *legare*, v. h. lat. *ligāre*, binden), twee of meer metalen door smelting met elkander vermengen, zamen smelten, alliëren; **legéring**, ook **legatuur**, het metaalmengsel, de vermenging van edele metalen met geringere, z. v. a. alliëersel, alliage, allooi.

leges, pl. lat., wetten, verordeningen; eene bepaalde vergoeding of betaling voor zekere werkzaamheden; z. *lex*.

leggiére, leggierménte of *con leggerézza*, it. (spr. *ledzj*—), Muz., ligt, luchtig, ongedwongen voor te dragen; *leggieríssimo*, zeer ligt of vlugtig.

Legioen, **legĭo**, f. lat. (*legĭo*, pl. *legiōnes*), bij de oude Romeinen de grootste legerafdeeling, eerst 3000, later tot 6000 man en meer sterk; ook in Frankrijk sedert Napoleon de benaming voor de groote afdeelingen der nationale garde (*légion*, spr. *lezjóng*); in 't algemeen eene groote, onbepaalde menigte, schaar; *légion d'honneur*, f. fr. (spr. *lezjóng doneur*), het eerelegioen, legioen van eer, eene fransche orde tot belooning van uitstekende diensten en talenten; **legionair**, m. (lat. *legionarĭus*), soldaat van een legioen; medelid of ridder van het legioen van eer.

Legis, de fijnste perzische zijde.

Legislātie, f. lat. (*legis-latĭo*, d. i. eig. het inbrengen of voorslaan eener wet), de wetgeving, wetgevende magt; **legislatief**, nw lat., wetgevend, de wetgeving betreffende; **legislātor**, m. lat., de wetgever; **legislatuur**, f. nw lat., de wetgevende vergadering of magt, het wetgevend ligchaam, de regering.

Legíst, m. nw lat., een wetkundige, inz. een leeraar van het wereldlijk regt, aanhanger van het rom. regt in de middeleeuwen, in tegenst. met **decretíst** (z. a.).

Legitiem, lat. (*legitĭmus, a. um*), als adverb. ook *legitĭme*, wettelijk. regtmatig, wettig, met regt; echt, in huwelijk geboren; **legitĭma**, *legitĭma pars* of *portĭo*, het wettig erfgedeelte of regtmatig erfdeel, de legitieme portie; *legitima acquisitĭo*, f. eene regtmatige verwerving, *l. causa*, eene regtmatige oorzaak of zaak; *legitĭmum impediméntum*, n. eene regtma-

tige, geldige verhindering, b. v. van nietverschijning voor het geregt ; *legitĭmus heres* of *heres ab intestāto*, z. *heres*; **legitiméren**, nw lat., wettigen, geldig maken, voor regtmatig, voor echt of eerlijk verklaren, als in echt geteeld beschouwen, echten; de echtheid of geldigheid bewijzen; **zich legitiméren**, zijne volmagt toonen, zijn regt bewijzen, zich regtvaardigen; **legitimātie**, f. de echt- of geldigverklaring, de erkenning der bevoegdheid als erfgenaam; het echten of vereerlijken van een buiten huwelijk verwekt kind; ook de erkenning van de volmagt, b. v. van eenen gezant; de geloofsbrieven, bewijzen van echtheid; **legitimiteit**, f. de wettigheid, regtmatigheid, echtheid, eerlijke geboorte; **legitimísten**, pl., aanhangers en voorvechters der legitimiteit, d. i. van de grondstelling, dat de vorstelijke waardigheid, even als andere privaatregten, een erfelijk regt is, onafhankelijk van den wil des volks; **legitimistisch**, de regtmatige regering en het beginsel der legitimiteit aanhangende.

Legograaph, m. lat.-gr. (*vgl. lex*), een wetschrijver.

Legologīe, f. gr., de leeskunst, leesleerkunde; **legographologīe**, f. de lees- en schrijfleer.

Légua, f. sp. (port. *legoa;* mid. lat. *leuca*, *leuga*, fr. *lieue;* een oorspr. celtisch woord), eene spaansche mijl, = 6666⅔ varas, ruim ¾ geographische mijl.

Leguān, m. (sp. *iguana;* uit de taal van Haiti), de kam-hagedis, ongeveer 5 voet lang, inz. in W. Indië.

Legulējus, m. lat., een slecht advokaat of zaakwaarnemer, **rabulist**; **legulejísmus**, n. nw lat., het slecht zaakbeheer.

Leibnitzianísmus, n. de idealistische wijsbegeerte of het cosmologisch monadenstelsel van den wijsgeer Leibnitz op het einde der 17de eeuw.

Leimoniaden, z. **nymphen**.

Leiopūs of **liopūs**, m. gr. (*leiópous*, v. *leīos*, glad, effen), Med., een platvoet.

leipogrammatisch, z. v. a. **lipogrammatisch** (z. a.).

Lekkage, **lekkaadje**, f. (ned. v. lek, lekken, met een' fr. uitgang), het uitlekken, de vermindering eener vloeistof door het onvolkomen sluiten der vaten (fr. *coulage*); ook de aftrek in den handel voor dat verlies.

Lela of **Lelo**, m. slav. Myth., de God der liefde, zoon van Lada; **lela**, ook een eeretitel, dien de Mooren aan de vrouwen geven, die zij hoogachten; **lela Mariam**, eig. dame Maria, de moeder van Jezus.

Lelie, f. (v. h. lat. *lilium*, gr. *leírion*), een bekend bolgewas met schoone, welriekende bloemen; **leliegroschen**, **leliegulden**, vroegere goudmunt van Lubeck met eene lelie gestempeld; **leliesteen**, z. **encrinieten**.

Lembus, m. gr. (*lémbos*), eene bark, boot, sloep der Ouden; **lembárchus**, m. de sloepvoerder.

Lemma, n. gr. (*lēmma*, eig. het genomene, v. *lambánein*, nemen), eene aanneming, voorloopige stelling; eene leer- of hulpstelling uit andere wetenschappen; ook de titel, inz. het te verklaren woord, dat aan het hoofd van een artikel, eene aanmerking enz. geplaatst is.

Lemming, m. de grootste trekmuis in N. Europa, inz. in Lapland, Noorwegen en Siberië.

Lemna, f. gr., de waterlinze.

Lemnische aarde (v. h. gr. eiland Lemnos), z. v. a. **bolus** (z. a.).

Lemníscus, m. gr. *lēmnískos*), een wollen band, kussen als verband.

Lemositeit, f. nw lat. (v. h. lat. *lema*, oogslijm, oogboter), Med., de smerigheid of dragt der ooghoeken door zoogenaamde oogboter.

Lemur, z. **maki**; pl. **lemúren** (lat. *lemūres*), bij de Romeinen nachtgeesten of afgescheidene zielen, spoken; **lemuriën**, **lemuraliën** (lat. *lemuria*), pl., een in Mei gevierd feest ter verbanning v. de lemuren.

Lena, **Leentje**, vrouwenn. verk. en verklw. v. **Helena** (z. a.).

Lenæa, f. gr. (*lēnaia*), het wijnoogstfeest te Athenen, gepaard met allerlei wedspelen (naar Lēnaios, een bijnaam van Bacchus).

Lenientĭa, pl. lat. (v. *lenīre*, verzachten), Med., verzachtende, ook weekmakende middelen; **lenitief**, n. nw lat., een verzachtingsmiddel; ook z. v. a. **palliatief**; als adject.: verzachtend.

Lēno, m., pl. **lenōnen**, lat., een koppelaar, hoerenwaard, slavenhandelaar, inz. in de oud-rom. blijspelen; **lenocinĭum**, n. hoerenwaardschap, koppelarij.

lens, ledig, zonder vocht; als subst.: f. de lans, waarmede de walvisch wordt afgemaakt; **lensen**, den walvisch met de lens afmaken; **lenzen**, het schip vlak voor den wind laten loopen.

lentándo, *lentement*, enz., z. ond. *lento*.

lenticulair, lat. (*lenticulāris*, *e*, v. *lenticula*, linze), lins- of lensvormig; **lenticulaire**, n. fr. Chir., een lensvormig mes; **lenticuliet**, nw lat. of **phaciet**, gr. m. lens- of linzesteen, penning- of vruchtsteen, eene soort van kleine schroefvormige slakversteeningen, inz. in Egypte, in Zwitserland en bij Parijs; *lentigínes*, pl. (v. h. sing. *lentīgo*, f.), lat. Med., zomersproeten, ook levervlekken; **lentītis**, f., z. v. a. **phacites**.

Leonard, **Leonhard**, mansn.: de leeuwenhartige, dappere, moedige.

leonīnisch gezelschap (lat. *sociĕtas leonīna*), een leeuwengezelschap, d. i. zulk

eene onregtmatige vereeniging of gemeenschap, waarin alle voordeelen of een onevenredig groot voordeel aan één of eenigen te beurt valt, terwijl het gevaar en de schaden door één of meerdere van de overige deelnemers moeten gedragen worden (met zinspeling op den leeuw in de æsopische fabel).

leonīnische of **leōnische verzen**, berijmde hexameters, bij welke het midden en einde van ieder vers met elkander rijmt (naar eenen dichter uit de middeleeuwen, L e o, dus geheeten.

leónisch of **liónisch goud** ook **lyónsch goud, clinquant** (waarsch naar de stad L y o n in Frankrijk), onecht goud, uit zuiver koper en zink vervaardigd; **leonisch zilver,** onecht zilver, uit koperstaven bereid, die met bladzilver overtrokken zijn, van daar ook **leonische bloemen,** kunstige bloemen uit onecht goud- en zilverdraad, en **leonische** of **lionische galons, passementen** enz.

Leonísten, pl., een naam der w a l d e n z e n.

Leontiăsis, f. gr. (v. *léōn*, de leeuw), Med., het leeuwengezigt, de arabische melaatschheid, die het aangezigt door zwelling naar dat van eenen leeuw doet gelijken; ook z. v. a. **elephantiasis** (z. a.); **leontĭdon,** n. leeuwentand, eene plant; **leontopetălon** of **leontopodĭum**, n. leeuwenklaauw, eene plant; **léopard,** m. (gr. *leópardos*, *pardos*, panter), een naar den tijger gelijkend roofdier in Afrika, de luipaard.

Léopold, oudd. mansn., ontstaan uit L i n t b o l d (oud-hoogd. *Liutpalt*), d. i. de volkskoene, hoogstkoene, moedige; **leopolder,** m. eene oostenrijksche munt, = 10 k r e u t z e r s; **Leopoldíne,** vrouwenn.: de moedige; **leopoldíno,** m. z. v. a. **francescone** (z. a.).

Lepadieten, pl. gr. (v. *lepas*, schelpslak), versteende schelpslakken, ook p a t e l l i e t e n.

lepidōdisch, gr. (*lepidoeidēs*, v. *lepis*, f. schub), schubbig, schubvormig, schilferig; **lepidoīde,** f. Anat., de schubnaad aan den schedel; **lepidocrociet,** m. Min., de schilferig-vezelige bruinijzersteen; **lepidolíth** of **lillalíth,** m. de schilfersteen, schilferige glimmer van lilaroode kleur; **lepidoptĕra**, pl., insecten met vier naakte vleugels, met eene soort van stof bedekt, gelijk de vlinders, stofvleugeligen; **lepidopterieten,** pl., versteende vlinders of afdrukken van vlinders in steen; **lepidopterologīe,** f. de leer, de kennis der vlinders; **lepidosarcōma,** n. Med., een schubbig vleeschgewas in den strot.

Lepra, f. gr. (v. *leprós*, ruw, schilferig), de melaatschheid, schurft, ruidigheid, l e p r o o s d i j; **leproos** (lat. *leprōsus*, *a*, *um*), melaatsch, schurftig, ruidig; **leprosus,** m. een melaatsche; **leprozenhuis** (fr. *leproserie*), een huis ter verzorging van melaatschen.

Lēpsis, f. gr. (v. *lambánein*, nemen), het nemen; de aanneming, de aangenomen stelling; Med., de aanval eener ziekte.

Leptochrŏa, f. gr. (v. *leptós*, dun, fijn), eene dunne, fijne huid, een vlies; **leptográphisch,** fijn of klein geschreven; **leptoloog,** m. een spitsvondige, kleingeestige; **leptologīe,** f. de spitsvondigheid, kleingeestigheid; **leptomerīe,** f. de dunheid, dunne, fijne gesteldheid; **lepton,** n. de kleinste munt der oude Grieken, omtrent = $\frac{1}{8}$ cent; ook bij hen een gewigt, = 0,13 wigtjes; 336 leptons deden een d r a c h m a; **leptophnīe,** f. de fijnstemmigheid; **leptophýllisch,** dunbladerig; **leptóthrix,** m. een dun- of fijnharige; **leptotrichīe,** f. dunharigheid; **leptyntĭca,** pl. (v. *leptýnein*, dun maken), Med., verdunnende middelen; **leptýsmus,** m. het dun of mager worden, vermageren; **lepўron,** n. bast, bolster, schaal, vlies.

Lernasche slang, z. **hydra.**

Lēros, m. ook **lerēma,** n. en **lerēsis,** f. gr., gesnap, kinderachtige praat, inz. het kindsch worden in hoogen ouderdom.

lesbisch, v. L e s b o s, een gr. eiland in de Ægæische zee; **lesbische liefde,** onnatuurlijke ontucht der vrouwen onder elkander.

Lesche, f. gr. (*léschē*), de plaats, waar men zamen komt om te spreken, verzamel- en uitspanningsplaats voor ledigen; beraadslaging, raadsvergadering.

lèse majesté, f. fr. (spr. *lèz' mazjesté*), gekwetste, beleedigde majesteit.

Lesgis, pl., turksche ligte ruiterij.

Lessus, m. lat., een treurzang, klaagzang.

Lest, n. fr. (v. h. duitsche l a s t), ballast; **lestage,** f. (spr. *lestáazj'*), het inladen van den ballast, beballasten.

leste, fr., ligt, vlug, behendig; *lesto*, it. Muz., vrolijk, vlug.

letaal, lat. (*letālis*, *e*, v. *letum*, de dood), doodelijk; **letaliteit,** f. nw lat., de doodelijkheid.

Lethargīe, f. gr. (*lethargía*, v. *lēthe*, het vergeten, de vergeetachtigheid, vergetelheid), Med., de slaapzucht, de doodsslaap, inz. die soort van slaapzucht, waarbij de zieke zich laat wekken en bezinning heeft, doch terstond weder inslaapt; ook ongevoeligheid, zorgeloosheid, slaperigheid; **lethárgisch,** slaapzuchtig; slaperig, zorgeloos, gevoelloos.

Lēthe, f. gr., de vergetelheid; Myth., de stroom der vergetelheid in de onderwereld; **lethognomiek,** f. de vergeetkunst, aanleiding tot vergeten.

Lēto, f. gr., naam van L a t o n a (z. a.).

Lettos, pl., een afzonderlijke volksstam, die de voornaamste bevolking van Lijfland uitmaakt; van daar **lettische taal** enz.

léttera di cámbio, f. it., een wisselbrief, wissel.

lettre, f. fr. (v. h. lat. *littĕra*, f. boekstaaf, letter, pl. *litterae*, schrift, brief), een brief; *lettre d'affaires* (spr. *—dafèr'*), een brief over zaken, koopmansbrief; *l. d'avis* (spr. *—wi*), een berigtbrief, adviesbrief; *l. de cachet* (spr. *—kasjè*), verzegelde brief, koninklijke geheimbrief, naam der beruchte koninklijke bevelen tot in hechtenis neming (vóór de fr. omwenteling), van welke een schromelijk misbruik is gemaakt; *l. de change* (spr. *—sjangzj'*), een wisselbrief, wissel, vgl. **change**; *l. de créance* (spr. *—kreángs'*), een geloofsbrief; *l. de grosse*, in het handelsregt: een bodemerijbrief; *l. de marque* (spr. *—mark'*), een kaperbrief, een van de regering uitgaand verlof tot zeerooverij; *l. de repit* (spr. *—repi*), een uitstel- of respijtbrief voor een' schuldenaar of bankbreukige; *l. de voiture* (spr. *—woatúur'*), een vrachtbrief; — **gelettriseerde verzen**, verzen, waarvan al de woorden met dezelfde letter beginnen.

Leuca, f. lat., de mijl, gallische mijl van 1500 rom. schreden.

Leucæthĭops, m. een witte moor, z. v. a. kakkerlak of albino (z. a.); **leucæthiopīe**, f. de toestand of het voorkomen van zulk een' mensch; **leucangītis**, f. gr. (v. *leukós*, helder, zuiver, blank), Med., de ontsteking der lympha-vaten; **leucōma**, n. Med., eene witte vlek op het hoornvlies van het oog; **leucomateus**, daarmede behebt, daaraan lijdende; **leucomorīe**, f. (v. *leukós*, voor bleek, zwakkelijk enz.), rustelooze zwaarmoedigheid, waanzin, waarbij de lijder gaarne eenzame, treurige plaatsen opzoekt; **leucopathīe**, f. de bleekzucht; **leucophagĭum**, n. eene spijs uit amandelmelk en hoendervleesch, voorheen in de tering vaak gebruikt; **leucophlegmatīe**, f. de huid- of bleekwaterzucht; **leucophobīe**, f. de vrees of schuwheid voor de witte kleur; **leucorhŏdon**, n. Bot., de witte roos; **leucorrhœa**, de witte vloed bij het vrouwel. geslacht; **Leucothĕa**, f., z. **Ino**.

Leuce, f. gr. (*leúkē*, v. *leukós*, wit), Med., de witte huiduitslag; **leuciet**, m. gr. witte of vulcanische granaat, een tot het kiezelgeslacht behoorende steen, inz. in Beneden-Italië.

leucōma, enz., z. ond. **leucæthiops**.

Levade, z. ond. **leveren**.

Levāna, f. rom. Myth. (v. *levāre*, opheffen), de godin, die de pasgeboren kinderen van de aarde ophief.

Levánt, f. it. (*levante*, m. in 't algemeen oosten, ochtend, v. *levare*, heffen, *levarsi*, zich verheffen, opgaan), het Oosten, de Morgenlanden, oostelijke streken, alle van Italië af naar het Oosten liggende landen aan de Middellandsche zee tot aan den Euphraat en den Nijl; meer bepaald: de kusten v. Klein-Azië, Syrië en Egypte; **levanters**, pl. Mar., de zware westewinden en stormen op de kusten van Phenicië en Syrië; **levántisch**, **levántsch**, oostersch, oostelijk, morgenlandsch; **levantsche asch**, asch uit het roquette-kruid, tot bereiding van zeep en kristalglas dienende; **levantsche koffij**, de arabische koffij enz.; **levantinos** of **levantísco's**, pl., levantvaarders, spaansche, naar de Levant bestemde schepen; **levantine**, f. fr., eene oorspr. oostersche effen zijden stof; **levantis**, **levents**, pl., soldaten van de turksche galeijen.

Levātie, f. lat. (*levatĭo*, v. *levāre*, heffen), de opheffing, inz. van de hand bij het maatslaan; **levatorĭum**, n. Chir., een wondheelers-werktuig, l. **elevatorium** (z. a.).

Levelers, pl. eng. (spr. *lèvvillers*), eig. gelijk- of effenmakers; de gelijkheidpredikers, inz. ten tijde van Karel I.

Leverancier, m. (fr. *livrancier*), een leveraar van waren, hij die het leger, het hof enz. voorraad levert; **leveráncie**; f. de levering, aflevering.

levéren, fr. (*lever* = lat. *levāre*, heffen, opligten, verheffen), in de rijkunst: een paard tot capriolen, passaden, courbetten afrigten; Merc., **een protest levéren**, d. i. over eenen wissel geregtelijk een protest laten opmaken; **leváde**, f. (spr. *lewaad'*), de opheffing van een afgerigt paard met de voorpooten; **levée**, f. fr., de heffing, inzameling; Mil., de ligting, werving; in het kaartspel: slag, trek, de meeste slagen; *levée en masse* (spr. *lewé' ang máss'*), een volksopstand; algemeen opontbod, oproeping te wapen; de landstorm; **lever**, m. (spr. *lewé*), het opstaan (uit het bed); het ochtendbezoek, de morgenopwachting bij groote heeren en vorsten.

Levetz-steen, z. v. a. **lavetz-steen** (z. a.).

Leverrijmen (hoogd. *leberreime*), de 2regelige hoogd. snaaksche rijmpjes, waarbij de eerste regel altijd begint met de woorden: » de lever is van snoek en niet van een —", waarop een dier genoemd wordt, op welks naam dan de volgende regel moet rijmen, een zekere Schævius was omstreeks 1750 de vinder van die tafelscherts); **levertraan** (*oleum jecŏris asélli*), eene vette olie uit de lever van den kabeljaauw, als volksmiddel tegen jicht, en inz. als artsenij in de klierziekte, vooral in de zoogen. engelsche ziekte, bekend.

Levi, hebr. mansn. (v. *lawah*, zich aan iemand hechten, hem begeleiden), de aanhankelijke, getrouwe, inz. een zoon van den aartsvader Jakob bij Lea (van daar **levieten**, z. a.).

Leviăthan, m. hebr. (*lewyâthân*, eig. het geslingerde, v. h. arab. *lawa*, draaijen,

winden), een monsterachtig waterdier, (Job. 40 en 41), v. s. de walvisch, v. a. de krokodil, of wel eene allegorische uitdrukking voor den boozen geest. Volgens de rabbijnen schiep God eerst twee leviathans, een' mannelijken en een' vrouwelijken; doch weldra doodde hij den laatste en zoutte dien in als een lekkerbeetje voor den messias; ook een werk, waarin Hobbes de democratie ter gunste van het despotismus bestrijdt.

Leviet, m. hebr. (*léwi*), bij de voorm. joden een afstammeling van Levi (z.a.), een lid van den stam Levi, eene soort van priesters; ook een priesterhelper in de r. k. kerk; **iemand de levieten lezen**, d.i. hem scherp doorhalen, vinnig berispen; **levíticus** (scil. *liber*), m. het derde boek van Mozes, dat godsdienstwetten, inz. aangaande offers, en in 't algemeen verordeningen voor de levieten enz. bevat.

levigéren, lat. (*levigāre*), glad maken; Chem., vaste ligchamen op den wrijfsteen tot poeder wrijven; **levigātie**, f. de gladmaking; fijnwrijving; **levigātor**, m. een scheermes met een schutblad voorzien; de fijnwrijver in Reichenbach's toestel tot bereiding van beetwortelsuiker.

Levir, m. lat. Jur., des mans broeder; **leviraats-huwelijk**, het huwelijk tusschen eene vrouw en den broeder haars overleden mans, bij de joden.

levis notae macŭla, lat., z. **macula**.

Levite, f. fr., eene soort van zeer wijde vrouwenkleederen.

levĭter, lat., ligt, oppervlakkig, ter loops.

lex, f. lat., voorschrift, verordening, regel, wet, gebod; *lege artis* (afgek. *l. a.*), naar den regel der kunst, voorschriftmatig; pl. *leges*, wetten, verordeningen; *contra leges*, tegen de wetten; *lex fundamentālis*, eene grondwet; *l. 'inertĭae*, Phys., de wet der traagheid; *l. natūrae*, de natuurwet; *lex duodĕcim tabulārum*, de wet der 12 tafelen bij de oude Romeinen.

Lexidĭon, n. gr. (v. *lexis*, rede, uitdrukking, woord), een woordenboekje, klein woordenboek; **lexĭcon**, n. een woordenboek; pl. **lexĭca**; **lexicālisch**, gr.-lat., tot het woordenboek behoorende of dat betreffende, b. v. een werk in lexicalischen vorm, in den vorm eens woordenboeks; **lexicāliën**, pl., tot het woordenboek behoorende of dat betreffende dingen; **lexicograaph**, m. gr., de schrijver van een woordenboek; **lexicographīe**, de woordenboekschrijving; **lexicologīe**, f. de leer van de woordenboeken en hunne vervaardiging; **lexicoloog**, m. een woordgeleerde.

Lēxis, f. gr. (v. *lēgein*, stillen, doen ophouden), het ophouden, nalaten, achter blijven; **lexipharmácisch**, als tegengift werkende; **lexypyrēta**, pl., Med., koortsmiddelen, koortsverdrijvende artsenijen.

Li of **ly**, m. eene chinesche afstandsmaat, = 557 ned. ellen; eene chinesche rekenmunt, waarvan 1000 een tail doen.

Liaison, f. fr. (spr. *liëzong*; v. *lier*, binden), de verbinding, verbindtenis, vereeniging, het verbond; inz. eene geheime verbindtenis v. minnenden, eene liefdesbetrekking.

Liánen, f. fr. (v. *lier*, binden), Bot., slingerplanten of rankenschietende woekerplanten in de keerkringslanden.

Liard, m. fr. (spr. *liáar*; naar men wil uit het lidwoord *li*, en *ars* of *ards* zamengesteld, v. h. lat. *arsum*, gebrand, zwart; men onderscheidde in de middeleeuwen *argentum album*, wit of zilvergeld, en *arg. arsum*, zwart of kopergeld), eene oud-fr. koperen rekenmunt, waarvan 80 een livre golden.

Liasse, f. fr. (v. *lier*, binden), Merc., een rijgsnoer, veter, brievensnoer, een bundel aangeregen papieren, inz. prijscouranten; een pak geschriften; **liasséren**, papieren aan een snoer of veter rijgen.

Libamént, n. lat. (*libaméntum*, van *libāre*, vgl. **libatie**), een lekkerbeetje.

Libanomantīe, f. gr. (v. *libanos*, de wierookboom), het waarzeggen uit den wierookdamp.

Libātie, f. lat. (*libatĭo*, van *libāre*, iets proeven, even aanroeren, uitgieten), eene offergieting, wijnstorting, drank- of plengoffer bij de oude Romeinen, hetwelk bestond in het gebruik van bij den maaltijd een weinig wijns ter eere van de goden uit te storten.

Libbra, z. **libra**.

Libél, n. lat. (*libéllus*, m.), eig. een boekje, klein geschrift, een smeek- of klaagschrift; inz. smaadschrift, schimpschrift, schotschrift (*libellus famōsus*), z. v. a. pasquil; **libel**, m. eng. (spr. *laibel*), Jur., een persvergrijp; *libelli oblatĭo*, f. lat. Jur., het indienen van eene klagt; een klaagschrift opstellen en geregtelijk indienen; **libellist**, m. of **libelschrijver**, een schotschrijver, schimpschriftmaker (**pasquillant**).

Libélla, f. eene oud-rom. zilvermunt van dezelfde waarde als het oorspr. as; $2\frac{1}{2}$ libellæ golden een sestertium tot het jaar 536 van Rome; later tot 720 waren er 4 libellae noodig om een sestertium of nummus uit te maken.

Libélle 1), f. lat. (*libĕlla*, verklw. v. *libra*, weegschaal), eene waterbalans, een werktuig om lijnen of vlakken waterpas te stellen.

Libelle, 2) of **libellúle**, f. N.H., spinjuffers of gew. juffertjes, insecten met 4 netvormige vleugels enz.

Liber, m. lat. Myth., oorspr. een oud-

ital. god der voortteling; naderhand een bijnaam van Bacchus: de verlosser, bevrijder van zorgen; de wijn; *sine Cerĕre et Libĕro fugit Venus*, zonder Ceres en Bacchus, d. i. zonder brood en wijn, verkoelt de liefde; **liberaliën**, pl., feesten aan Liber of Bacchus gewijd.

Libĕra, n. lat. (v. h. aanvangswoord *libĕra*, d.i. bevrijd, verlos enz., gebiedende wijs van *liberāre*), het doodengebed der roomsch-katholijken.

liberaal, lat. (*liberālis*, *e*), onbevooroordeeld, onbevangen, vrijzinnig; edel, van edele denk- en handelwijs; mild, milddadig, goedaardig; inz. ingenomen voor de volksvrijheid en een' vrijen staatsvorm; *liberāles artes*, pl., de vrije kunsten; een **liberaal**, een vrijheidsvriend, aanhanger van vrije staatsinrigtingen; de **liberālen**, als politieke partij h. tegengest. van de servilen of absolutisten; **liberalismus**, n. nw lat., de vrijheidsmin, vrijzinnigheid, liefde voor vrije staatsvormen, voor onbevangen denkbeelden; **liberaliteit**, f. lat. (*liberalitas*), de vrije, edele, onbevooroordeelde gezindheid; de milddadigheid, mildheid.

libereren, lat. (*liberāre*), bevrijden, vrij of los laten; **liberātie**, f. de bevrijding, loslating, redding, verlossing; **liberatorĭum**, n. nw lat., z. v. a. **absolutorĭum** (z. a.); **libertādor**, m. sp., de bevrijder (een aan Bolivar toegekende eeretitel); **libértas**, lat., **liberté**, fr. f. de vrijheid, ook als persoonlijke godheid gedacht; *liberté et égalité*, fr., vrijheid en gelijkheid; **liberticide**, nw lat., vrijheidmoordend; als subst.: een vrijheidsmoorder.

libertin, fr. (spr. *libertèng*), al te vrij, ligtvaardig, losbandig, uitgelaten, ongebonden; vrijgeestig; een lichtmis, wellusteling, wildzang, zwierbol, geheel zinnelijk mensch; een vrijgeest; **libertinage**, f. (spr. —*náazj'*), teugelloosheid, ongebondenheid, ligtzinnigheid, liederlijkheid, uitspatting; **libertinismus**, n. nw lat., de zucht tot onbandigheid; de leer der vrijgeesterij.

Libértus en **libertīnus**, m. lat., een vrijgelatene; **libertijnen**, pl., in den bijbel: vrijgelaten slaven, die de joodsche godsdienst aangenomen en hun' eigen tempel te Jeruzalem hadden.

libĕrum arbitrĭum, n. lat., vrijheid van wil, vrije keus, willekeur.

libet, lat. (v. *libēre*), het lust, behaagt, belieft, gevalt (mij, hem enz.).

Libethriden, pl., gr. Myth., bijnaam der Muzen, naar de aan haar gewijde fontein Libethra.

Libidinist, m. nw lat. (v. h. lat. *libīdo*, wellust), de wellusteling; **libidineus**, lat. (*libidinōsus*, *a*, *um*), wellustig; uitspattend, onbandig.

Libitīna, f. lat. Myth., de lijk- of doodsgodin, de opzienster over de begrafenissen; ook een bijnaam van Proserpina (z. a.); **libitinariën**, pl., priesters dier godin, lijkbezorgers.

libĭtum of *lubĭtum*, n. lat., het believen; welgevallen; *ad libĭtum* of *pro libĭto*, naar welgevallen, naar believen.

Libra, f. lat., een oud-rom. gewigt, het as, = 0.3274 ned. pond., verdeeld in 12 unciae; eene spaansche rekenmunt van verschillende waarde, een goud en zilvergewigt in Italië (libbra), = 3 à 3½ ned. onsen; ook een handelsgewigt in Italië, Spanje, op Madera enz. met verschillende bijbenamingen en zeer uiteenloopende waarde; *libra argenti*, eene oud-rom. rekenmunt, = 100 denariën.

Librarie, f. lat. (*librarĭa*, v. *liber*, boek) of **librairie**, f. fr. (spr. *librèrie*), een boekhandel, boekwinkel, ook eene boekverzameling; **librarĭus**, m. lat., een boekenafschrijver, in 't alg. schrijver (secretaris), ook z. v. a. fr. **libraire**, m. (spr. *librèr'*), een boekhandelaar, boekverkooper.

Libratie, f. lat. (*librātio*, v. *librāre*, wegen, zwevend houden), Astr., de schijnbaar waggelende of slingerende beweging der maan om hare as; het zwaaijen of waggelen.

Libry, f. nw lat. (v. *liber*, boek), boekverzameling, stadsboekerij of -bibliotheek.

Libúrna of **liburnĭca**, f. lat., een zeer ligt, snel vaartuig bij de Romeinen, zoo geheeten naar de Liburniërs in Illyrië.

Licént, m. (v. h. lat. *licentĭa*, verlof), z. **accijs**; **licéntie**, f. lat. (*licéntia*), het verlof, de bewilliging, volmagt, vrijheid; de volmagtsbrief, het vergunningsbewijs, patent ter uitoefening van eenig bedrijf enz.; te groote vrijheid, ongebondenheid, uitgelatenheid; teugelloosheid in de zeden, onbeschaamdheid, uitspatting; *licentĭa concionándi*, het verlof of de bevoegdheid om te prediken; *licentĭa docéndi*, de bevoegdheid om te onderwijzen, inz. om op hoogescholen (in Duitschland) voorlezingen te houden; *licentĭa poetĭca*, eene dichterlijke vrijheid, eene afwijking van de regels der taal, die aan de poëzij geoorloofd is; **licentiéren**, nw lat., toestaan, de vergunning of bevoegdheid geven; bevrijden, ontslaan, afdanken, afscheid geven, uit de dienst zenden; **licentiaat**, m. iemand, die zich op hooge scholen de bevoegdheid heeft verworven om doctor te worden en zijne wetenschap uit te oefenen en te onderwijzen, een toegelatene, bevoegde; *licet*, het is geoorloofd, vergund; *licite*, met regt, regtmatig, geoorloofd, toegestaan; **licĭtum**, m. eene veroorloofde zaak, iets vergunds; *non licĭtum est;* 't is niet geoorloofd, het geldt niet; *licĭto modo*, op geoorloofde wijze, volgens vergunning.

Lichas, m. gr. Myth., de dienaar van Hercules, door dezen in zee gesmeten en daar door Neptunus in eene rots veranderd; ook de naam eener lengtemaat bij de oude Grieken, = 10 dactylen of ⅝ van den gr. voet.

lichen, m. (pl. *lichēnes*), lat. Med., het huidmos, de vlecht, haarworm; Bot., korstmossen, een talrijk plantengeslacht der bedektbloeijenden; *lichen Islandicus*, ijslandsche mos, een voortreffelijk middel in tering en borstziekten, bij de IJslanders tot brood gebakken en tot melkspijs gekookt; *l. parietīnus*, de wandvlecht, het gele schildmos; **licheniet**, m. nw lat., een steen met mosafdrukken, mossteen.

licĭtum, n. lat. 1) z. o. **licént**; 2) (van *licēre*, te koop zijn), een bod bij veilingen, opbod; **licitéren** (lat. *licitāri*), op iets bieden; iets veilen, aan den meestbiedende verkoopen of ook verhuren; **licitánt**, m. een bieder, opbieder, meer- en meestbiedende; **licitātie**, f. het bieden, een bod, opbod op iets; eene openlijke verkooping aan den meestbiedenden eene veiling, auctie.

Lictór, m. lat., een oud-rom. geregtsdienaar, scherpregter of beul; bijlbundeldrager, plaatsmaker en bevelvoltrekker der hoogere overheidspersonen (z. **fasces**).

Liënterīe, f. lat. (*lienterĭa*; v. h. gr. *lei-enteria*, v. *leios*, glad, glibberig, en *énteron*, darm), Med., de maagloop, buikvloeijing.

liéren, fr. (*lier*), zich verbinden, vereenigen; **geliëerd**, naauw verbonden, vertrouwd.

Lieue, f. fr. (spr. *ljeu'*, vgl. **legua**), eene fransche mijl van 25 in een graad, = ⅝ geographische mijl of 4444$\frac{4}{9}$ ned. ellen; de fransche zeemijl v. 20 in een graad = 1 uur gaans of 5555$\frac{5}{9}$ ellen; de kleine fr. mijl v. 22½ in een graad = 4938,272 ellen; de fr. postmijl = 3898,073 ellen.

Lieutenant, m. fr. (spr. *ljeut'náng*; gew. uitgesproken en geschreven **luitenant**; van *tenir lieu*, de plaats houden, de plaats vervangen), een plaatsbekleeder (stadhouder), een plaatsvervanger van den kapitein, onderkapitein, die onder opzigt des kapiteins de soldaten tot den wapenhandel enz. opleidt, de titel der officieren, die in rang op den kapitein volgen; in 't algemeen ieder officier, die onmiddellijk beneden eenen chef staat en dien des noods vervangt, van daar **luitenant-colonel**, **luitenant-generaal, luitenant-admiraal** enz.

Liga, sp. en it., of fr. **ligue**, f. (spr. *liegh'*; vgl. **ligéren**), een verbond, eene verbindtenis, vereeniging, eene verbinding van vorsten of staten; inz. het verbond of eedgenootschap der kath. vorsten tegen de unie der protestantsche, in 1610 te Wurzburg gesloten; ook de zamenspanning of het verbond der kath. partij, door den hertog van Guise tegen koning Hendrik III in 1576 gesloten; de verbondenen, bond- of eedgenooten, ook **ligisten** of **liguisten**; **ligistisch**, tot de **ligue** behoorende of haar betreffende.

ligéren, lat. (*ligāre*, binden) of **liguéren**, in het schermen: zijne partij het wapen uit de hand draaijen of slaan; **metalen ligeren**, z. **legeren** 2); *ligāto*, it. Muz., verbonden, vereenigd, gesleept; **ligáment**, n. (lat. *ligaméntum*), Anat., de band, eene witte, vezelige verbinding of ondersteuning van eenig ligchaamsdeel; Chir., een verband, zwachtel, windsel; bij lettergieters: eene dubbele letter, koppelletter als *ff*, *fi*, *fl*, *ffi*, *ffl*; **ligātie**, f. een wondheelers verband; **ligatuur**, f. Muz., de verbinding, de rekking of verlenging der noten van de eene maat in de andere; Chir. het verband, laatverband; het omleggen daarvan, het verbinden; tegenwoordig de onderbinding van eene ader of een uitwas en de daartoe dienende draden; ook de band van een boek.

Ligne, f. fr. (spr. *lienj*, v. h. lat. *linĕa*), eene lijn, het 12de deel van eenen duim; de fransche lijn is = 2,25583 strepen; de rijnlandsche = 2,180187 strepen.

lignum fossile, n. lat., opgegraven hout, inz. versteend of verkoold hout, *lignum vitae*, eig. levenshout, guajakhout (z. **guajakboom**).

Ligoriānen of **liguoriānen**, **ligorísten** of **redemptorísten**, pl., eene naar die der jesuiten gelijkende orde in Italië en Oostenrijk, in 1749 door Paus Benedictus XIV bevestigd, en gesticht door Alfonso Liguori, die in 1839 gecanoniseerd of heilig gesproken werd.

Ligue, z. **liga**.

Ligŭla, f. lat., eene kleine inhoudsmaat der oude Romeinen = ¼ cyathus (z. a.).

Liguster, m. lat. (*ligustrum*), een gewas, tot de klasse der tweehelmigen of diandria behoorende, dat meestal tot heggen wordt gebruikt; mondhout, keelkruid, rijnwilg.

Lij, Mar., z. **lee** 1).

Lijsje, verkort. en verklw. van **Elizabeth** (z. a.).

Lijspond, n. een grof nederl. gewigt voor vlas, hennip enz., = $\frac{1}{20}$ schippond of 15 oude ponden = 7,41138 ned. ponden; het deensche lijspond = 16 pond of 7,98923, dat van Koningsbergen = 16½ pond of 7,7304; dat van Brunswijk = 14 pond of 6,54426, dat van Hamburg = 14 pond of 6,78104 nederl. ponden.

Lilac, sp. (ook eng. *lilac*, *lilach*, spr. *láilek*; v. h. turk. *lailák*), of **lilas**, m. fr. (spr. *lilá*), ook **lila**, f. de spaansche vlier, de syring, een bekend tuingewas,

oorspr. uit Perzië, tot de klasse der diandria behoorende; de ligtblaauwe, roodachtige kleur der bloemen van dit gewas, lilakleur (z. ook **kermes**).

Lilith, m. hebr., een nachtelijk spook in vrouwengedaante, dat de kinderen steelt; de doodsengel bij de joden.

Lillalith, z. **lepidolith**.

Lilliput, n. een verdicht landje (in Gullivers reizen door Swift), welks bewoners niet grooter dan een duim zijn (waarschijnlijk eene navolging van de pygmæën der Ouden); **Lilliputter**, m. bewoner van Lilliput, dwergje.

Limacographīe, f. gr. (v. *leimax*, de naakte slak), de slakkenbeschrijving; **limacologīe**, f. de slakkenleer.

Limaille, f. fr. (spr. *limálj'*, van *lime*, vijl), vijlstof, vijlsel van metalen.

Limánde, f. fr. (spr. *limángd'*, v. *lime*, vijl, wegens de ruwe huid), een zeevisch, eene soort v. schol, dikker dan de gewone.

Limarchīe, f. gr. (v. *limós*, de honger,) de hongerdood, het verhongeren.

Limātie, f. nw lat. (v. h. lat. *limāre*, vijlen, *lima*, de vijl), de vijling, het vijlen; **limatuur**, f. het vijlstof, vijlsel; *limatūra martis*, f. ijzervijlsel.

Limbus, m. lat., de zoom of strook, bezetting aan kleederen, boordsel; *limbus infántum* (naar het r. k. geloof), de afgezonderde plaats bij de hel, de hellerand voor ongedoopt gestorven kinderen, die eerst in dit verblijf van de erfzonde gereinigd en voor den hemel geschikt worden; *limbus patrum*, een soortgelijk helportaal voor de zielen der Vaderen v. h. O. T., eer hare verlossing door Christus' hemelvaart heeft plaats gehad.

Lime of **limétte**, f. fr., eene soort van kleine zoete limoenen of citroenen.

Limenereutiek, f. gr. (v. *limēa*, haven, en *ereunān*, opsporen, opzoeken), de zeevaartkunde, stuurmanskunst.

Limier, n. fr. (spr. *liemjé*), een spoorhond.

Limiet, f. fr. (*limite;* v. h. lat. *limes*, gen. *limites*, de scheidpaal, grens), Merc., (it. *limito*), het hoogste bod, waartoe men gemagtigd is; ook de grens van het crediet, dat de eene koopman den anderen geeft; **limitéren**, lat. (*limitāre*), beperken, begrenzen, palen zetten, naauwkeurig bepalen, voorschrijven, vaststellen; **limitātie**, f. de beperking, begrenzing; de bepaalde, voorgeschreven tijd; **limitatief**, nw lat., beperkend, bepalend.

Limma, n. gr. (*leīmma*), Muz., z. v. a. **interval**; ook het kleinste onder twee gescheiden stukken.

Limnaden, z. **nymphen**; **limniet**, m. (v. h. gr. *limnē*, meir, moeras), Min., eene soort van boomsteenen, die een met boomen omgeven meir voorstellen.

Limoctonīe. f. gr. (v. *limós*, de honger), het dooden door honger, de hongerdood.

Limoen, f. it. (*limóne;* sp. en fr. *limon*, eng. *lemon;* v. h. perz. en turk. *limûn*), eene soort van kleine, bleeke citroenen met dunne schil; in 't alg. z. v. a. **citroen**; **limonáde**, f. fr. (it. *limonáta*), citroenwater, een verkoelende drank van citroensap, water en suiker; **limonadier**, f. fr. (spr. —*dje*), **limonadière**), een man, eene vrouw, die limonade en andere verfrisschende dranken bereidt en verkoopt, limonade-verkooper, -verkoopster.

Limoniet, m. gr. (v. *leimōn*, weide), eene soort van ijzererts, zode-ijzersteen.

Limus, m. lat., een schort der rom. offerpriesters.

Lina, f. vrouwenn., verk. v. **Karolina**.

Linboom, m. een boom, inz. in Hongarije, die de zoogen. hongaarsche balsem oplevert.

Linctus, n. lat., eig. het likken (v. *lingĕre*, likken), Med., een liksap, likkepot.

linĕa, f. lat., z. v. a. lijn, **linie** z. a.); *linĕa alba*, de witte lijn, eene streep in het midden van den buik, waar de buikspieren zich vereenigd hebben; *linea facialis*, z. ond. *facies; linea media*, de middellijn des ligchaams; — *linea*, ook voor geslachtslinie, z. **linie**; van daar *linea ascendentium*, *l. ascendens* of *superior*, f. de opklimmende linie of verwantschap, nl. ouders, grootouders enz.; *l. descendentium*, *l. descendens* of *inferior*, de nederdalende linie, kinderen en kindskinderen; *l. collaterālis*, de zijlinie, broeders, zusters enz.; **lineaal**, lijnvormig; in regte lijn voortgaande; van daar **lineaal-systeem**, n. Jur., bepaling der erfopvolging naar de naaste linie (reeks der descendenten), in tegenst. met het graduaal-systeem; **lineaménten**, pl. lat. (*lineaménta*, v. h. sing. *lineaméntum*), trekken, gelaatstrekken; handlijnen of -trekken; **lineair** (lat. *lineāris*) of **lineārisch**, lijnvormig, wat zich hoofdzakelijk in de lengte uitstrekt; **linearische vergelijking**, Math., eene vergelijking tusschen 2 veranderlijke grootheden, waarvan eene slechts tot de eerste magt gaat; **lineairteekening**, eene teekening door lijnen, omtrek-teekening (vgl. **contour**); **lineéren** (lat. *lineāre*), z. **liniéren**.

Lingam, m. (sanskrit *linggam*, n.), in Indië het mannelijke lid in erectie, als zinnebeeld van de teelkracht der natuur, z. v. a. **phallos** bij de Grieken; **lingamísten**, pl., priesters van den lingam.

lingerie, f. fr. (spr. *lèngzjerie*), de linnenhandel; waschkamer.

Lingot, m. fr. (spr. *lènghó*; mid. lat. *lingotum*, v. *lingua*, tong, uit hoofde van de gedaante), pl. **lingots**, eene metaalstaaf, baar, eene lange metaalstang tot verdere verwerking.

linguāles, pl. nw lat. (v. *lingua*, de tong, taal), tongletters; **linguist**, m. een taalkenner, taalgeleerde; **linguistiek**, f. de algemeene taalkunde; **linguistisch**, taalkundig.

Linie, f. (v. h. lat. *linea*, vgl. dat artikel; fr. *ligne*), eene streep, lijn, streek, snoer, draad, rij; Geom., eene uitbreiding in de lengte (zonder breedte en dikte); het $\frac{1}{12}$ of $\frac{1}{10}$ deel van eenen duim; ook z. v. a. **æquator** (z. a.); inz. de **geslachts-** of **stamlinie**, d. i. de rij der op en naast elkander volgende afstammelingen van een' gemeenschappelijken stamvader; geslachtreeks; vgl. *linea*); verder de **slaglinie**, de slagrij van een krijgsheer of eene vloot, de in slagorde staande troepen of liggende schepen; de **linie**, ook in 't alg. voor het staande leger, de regelmatige troepen, met uitzondering van de garden: **linietroepen**, staande, geregelde troepen, in onderscheiding van de garden en militiën; **linieschepen**, de grootste soort van oorlogsschepen van 50 tot 120 kanonnen, die bij eenen zeeslag in eene rij naast of achter elkander gesteld worden; **linie-perspectief**, f. de regelmatige verkorting der lijnen en omtrekken van een af te beelden voorwerp naar de wetten van het perspectief (z. a.); **linie-systeem**, n. Muz., het lijnstelsel, de 5 gelijkloopende lijnen, waarop de noten geschreven worden; **liniéren**, lijnen trekken, met lijnen voorzien; **lineaal**, n. het bekende gereedschap daartoe.

Liniment, n. lat. (v. *linīre*, smeren), vloeibare zalf, een smeer- of strijkmiddel, smeersel; *liniméntum volatile*, vlugtige zalf.

Linon of **linomple**, m. fr. (spr. *linóng*, *linóngpl'*; v. *lin* = lat. *linum*, lijn, vlas), zeer fijn lijnwaad, inz. in Frankrijk, gaasdoek, sluijerdoek.

Linus, m. gr. Myth., de muzijkmeester van Hercules, door dezen zijn' leerling met de lier doodgeslagen.

Lion, m. fr. (spr. *lióng*), de leeuw. Oneig., met zinspeling op de leeuwen in den t o w e r van Londen, werd dit woord eerst gebruikt voor een' aanzienlijk' persoon, die door de grooten te Londen en Parijs om strijd op hunne s o i r é e s werd genoodigd, een wonderdier; sedert kort: een overdreven modeheertje, ligtzinnig, rijk jong mensch, gemaakt toongever; **lionne**, f. eene uitgelatene vrouw uit de groote wereld; **lion d'or**, m. leeuwendaalder, eene oude munt uit den tijd van Frans I, omtrent 12½ gl.

Liparīe, f. gr. (v. *lipăros*, vettig, *lipos*, n. vet), Med., vettigheid, kleverigheid; **liparocēle**, f. Med., eene vetbreuk van den balzak; **lipōma**, n. een vetgezwel; **lipomphălus**, m. een vetnavel, gezwel aan den navel; **lipomphalocēle**, f. eene vet-navelbreuk.

Lipodérmus, m. gr. (v. *lipein*, ontbreken, en *derma*, huid), iemand, dien de voorhuid ontbreekt.

lipogrammátisch of **leipogr.**—, gr. (v. *leipein*, laten, achterwege laten), met letterweglating, opzettelijke vermijding van zekere letters, b. v. van de r; **lipomerīe** of **leipo**—, Med., het ontbreken van een of ander ligchaamsdeel; **lipopsychīe** en **lipothymīe**, f. de onmagt; **lipopyrīe**, f. koorts met inwendige hitte en uitwendige koude.

Lipoma, **lipomphalus** enz., z. ond. **liparīe**.

Lippus, m. lat., een druipoog, leepoog; **lippitūdo**, f. Med., het druipen der oogen, de leepoogigheid.

Lipsăna, pl. gr. (*leipsana*, v. *leipein*, laten enz.), nagelaten heiligdommen, z. **reliquien**; **lipsanotheek**, f. eene bewaarplaats van belangrijke overblijfsels of reliquiën.

Liquātie, f. lat. (v. *liquāre*, vloeibaar maken), de vloeibaarmaking, smelting der metalen, vervloeijing der zouten, scheiding des zilvers van koper.

liquet, lat. (v. *liquēre*, vloeijend, klaar, helder zijn), het is klaar, duidelijk, het blijkt, ligt open; **liquefáctie**, f. de vloeibaarmaking, smelting, ontlating v. harde, harsige stoffen door een langzaam vuur; **liquescént**, smeltend, vloeijend wordende.

Liqueur, m. fr. (spr. *likeur*; v. h. lat. *liquor*, z. a.), fijne brandewijn, gekruide brandewijn, gebrand water, geestrijke drank.

liquide, fr. (spr. *likied'*; v. h. lat. *liquĭdus, a, um*, eig. vloeibaar, vloeijend), in zake van rekening: helder, klaar, juist, blijkbaar, bewezen, uitgemaakt, ontegenzeggelijk (b. v. eene l i q u i d e schuld); **liquĭda**, f. een smeltende, vloeijende medeklinker (l, m, n, r), in tegenst. met de m u t a; **liquĭdum**, n. iets vloeibaars, eene vloeistof; eene duidelijk bewezen vordering of schuld; **liquidámber**, m. vloeibare amber, z. **storax**; **liquidéren**, nw lat. (*liquidāre*), duidelijk, klaar maken, eene vordering uiteen zetten, bewijzen, doen blijken; in orde brengen, afmaken, afbetalen, vereffenen; het te betalene afzonderlijk berekenen of in rekening brengen; ook vorderen; schuldeischers worden opgeroepen *ad profiténdum et liquidándum*, tot opgave en staving hunner vorderingen; **liquidánt**, m. een geregtelijk manende schuldeischer; **liquidaat**, m. de dus gemaande schuldenaar; **liquidātie**, f. de klaarmaking, uiteenzetting, in orde brenging, vereffening, afbetaling, afrekening; ook kosten-berekening, kosten-opgave; schuldlijst; **liquidātie-termijn**, m. de geregtelijk bepaalde tijd ter inlevering van de vorderingen der schuldeischers bij een concours; **liquidātor**, m. die met de schuldzaken is belast,

schuldvereffenaar; **liquiditeit**, f. lat. (*liquiditas*), de vloeibaarheid; de duidelijkheid, klaarheid, ontegenzeggelijkheid van schulden.

liquor, m. lat., eig. eene druipbare vloeistof, een vocht, nat; inz. eene geestrijke vloeistof, vgl. **liqueur**; Med., de oplossing van een vast ligchaam, die druppelsgewijs gegeven wordt; *liquor ammonii*, geest van hertshoorn; *l. anodynus* (*minerālis Hoffmanni*), verzoete zwavelæthergeest als artsenij, pijn- en krampstillende droppels, Hoffmans-droppels (naar den uitvinder); *l. anodynus vegetabilis*, verzoete azijngeest; **liquorist**, m. nw lat., een fabrikant of stoker van liqueuren, brander.

Lira, **lire** (it. *lira* = fr. *livre*, lat. *libra*, dus eig. pond?), eene ital. munt, van verschillende waarde, maar overal verdeeld in 20 soldi of 240 denari; die van 1803 te Toscanen en die van Milaan geldt 36 ct.

Lirázza, f. eene munt van biljoen te Venetië, = 30 soldi, 360 denari of $1\frac{1}{2}$ lira (z. a.).

Lis, m. fr. (spr. *lies*), de lelie; **lis d'or** en **lis d'argent** (spr. — *darzjáng*) gouden en zilveren lelie, fr. munten, die van 1655 tot 1657 de louis vervingen, de eerste gold 7 livres, de andere 1 livre.

lis, f. (pl. *lītes*), lat., een strijd, twist, inz. een regtsgeding, proces; eene betwiste zaak, twistzaak; *lis péndens*, eene hangende zaak, zulk eene, die nog niet in regten is uitgewezen; *liti pendénte*, **litispendént**, gedurende den strijd, in den loop van het regtsgeding; *litem lite resolvēre*, eene duistere zaak door eene nog duisterder pogen te verklaren.

liseréren, fr. (*liserer* (spr. *s* = *z*), met snoeren omzetten of met bloemen stikken; **lisière**, f. (spr. *lizjèr'*; van *lice* of *lisse* = lat. *licium*, draad van het weefsel), eene lijst, invatting; de zelfkant; de leiband; de grens, zoom, rand; **liserage**, f. (spr. *lizeráazj'*), de omsnoering, het bloemborduursel rondom eene stof.

Litanie, **litanij**, f. gr. (*litaneia*; van *litaneúein*, verzoeken, smeeken), een smeekgezang, klaaglied, eene hulpinroeping als gezongen kerkgebed; oneig. eene langwijlige klagt, een verhaal enz. vol jammeren.

lit de justice, m. fr. (spr. *li d'zjuustíess'*), eig. geregtsbed, Jur. in Frankrijk weleer de troon des konings, waarop hij in zijn parlement zich nederzette; de plegtige zitting, die hij er hield, openlijke regtsdag.

lite, *litem* enz., z. ond. *lis*.

litera, z. *littera*.

Lithagōga, pl. gr. (v. *lithos*, m. steen), Med., steenafvoerende middelen; **lithagōgon**, n. eene steentang, een steenlepel; **lithánthrax**, m. steenkool; **lithanthracieten**, pl., plantenversteeningen in steenkolen; **lithargyrium**, n. zilverglit, loodglit; **lithyăsis**, f. Med., de steenziekte; ook de gerstenkorrel, eene oogkwaal; **lithion** of **lithium**, n. het in 1817 ontdekte steenloogzout en zijne metallische basis; **lithisch-zuur**, piszuur, dat zich in de pis en in blaassteenen bevindt; **lithobiblion**, n. een bladafdruk, versteend blad; **lithochromie**, f. de steenkleuring, kleur-steendrukkerij, de kunst om met olieverwen op steen te schilderen en het geschilderde op doek af te drukken; ook een gekleurde steenafdruk; **lithocólla**, f. steenlijm; **lithocollētisch**, met ingelegde steenen bezet, met edelsteenen versierd; **lithodéndron**, n. steenhout of versteend hout; **lithoglýph** of **lithoglyphiet**, m. een beeldsteen; **lithoglyphiek**, f. de steensnijkunst, **lithoglýpt**, m. een steensnijder; **lithograaph**, m. een steenschrijver, steenteekenaar, steendrukker; **lithographīe**, f. de steenschrijfkunst, het beschrijven der steenen; steenteekening en steendrukkerij, de door Sennefelder te Munchen in 1799 gevondene kunst om op steen gemaakte teekeningen door eene pers te vermenigvuldigen; ook z. v. a. een **lithographisch blad**, een steendruk; **lithographiéren**, steenschrijven, steenteekenen, steendrukken; **lithográphisch**, steenschrijvend enz., door steendruk voortgebragt; **lithogrăphon**, n. een steenschrift; **lithographiek** z. **polyantographīe**; **lithoïdisch**, naar steen gelijkende; **lithocardieten**, pl., versteende hartschelpen; **litholăbon**, n. Med., een steentrekker, een wondheelers-werktuig om steenen uit de blaas te halen; **lithologīe**, f. de steenleer, steenkunde; **litholoog**, m. een steenkenner, steenkundige; **lithológisch**, tot de steenleer behoorende, steenkundig; **lithomantīe**, f. de steenwaarzeggerij, waarzegging uit of volgens steenen, **lithomárga**, f. gr. lat. Min., steenmerg; **lithomórphen**, pl. gr., beeld- of figuursteenen, zonderling gevormde steenen; **lithontriptĭca**, z. **lithotr**—; **lithopædĭon**, n. het steenkind, de versteende (verbeende) ligchaamsvrucht; **lithophaag**, m. een steeneter, steenknager (zekere worm); **lithophagīe**, f. het steeneten; **lithophanīe**, f. een doorschijningsbeeld in steen of steenachtige stof, b. v. porselein; **lithophýllon**, n., pl. **lithophyllen**, z. v. a. **lithobiblion**; **lithophýten**, pl., steenplanten, koraalgewassen; ook plantsteenen, plantenversteeningen; **lithopœdīe**, f. de steenwording, steenvorming; **lithostrătum**, n. gr.-lat., vloer-mosaik (z. a.); **lithotheologīe**, f. gr., bewijs voor het bestaan van God uit de steenen; **lithotoom**, m. Chir., het steensnijmes, werktuig tot de steensnede; **lithotomīe**, f. de steensnijding; **lithotomist**,

m. een steensnijder, steenoperateur; **lithotripsie**, f. Med., de steenverbrijzeling, eene nieuwelings uitgevonden manier om den steen weg te nemen; **lithotriptica**, pl., steenoplossende middelen; **lithotriptor**, m. de steenverbrijzelaar, een nieuw uitgevonden werktuig om den steen in de blaas fijn te maken; **lithotritie**, f. gr.-lat., het fijn wrijven, verbrijzelen van den steen in de blaas; **lithotritor** of fr. **lithotriteur**, m. een werktuig daartoe, onlangs door Dr. Civiale uitgevonden; **lithotritist**, m. een steenverdrijver door fijnmaking van den steen; **lithotypographie**, f. gr., vermenigvuldiging van den letterdruk door steendruk, hetwelk geschiedt door den eerste, volgens eene in 1839 door de gebroeders Dupont te Parijs uitgedachte handelwijze, op steen over te dragen; **lithoxylon**, n. versteend hout, houtsteen; **lithurgie**, f. de steenscheikunde, steenchimie; **lithurgiek**, f. de toegepaste steenkunde, de kunde of de leer der steenbearbeiding.

litigéren, lat. (*litigāre*; vgl. *lis*), twisten, pleiten, een regtsgeding voeren; *litigándi temeritas*, f. de twistzucht; **litigánt**, m. een procesvoerder, pleiter voor h. geregt; **litigātie**, f. nw lat., de strijd voor het geregt, regtsstrijd, h. pleidooi, regtsgeding, proces; **litigieus**, lat. (*litigiōsus, a, um*), betwistbaar, voor een regtsgeding geschikt; ook gaarne pleitend, pleitziek; *litigiōsa res*, z. *res l.* —; *litis* enz., z. ond. *lis*.

litoraal of **littoraal**, lat., (*litorālis, e.*, v. *litus* of *littus*, zeestrand, pl. *litŏra*), het kustland betreffend, daarvan afkomstig; **litorāle**, n. het strand, kustland, de oever, inz. het aan Oostenrijk behoorende kustland langs de Adriatische zee of het gebied van Triest.

Litōtes, f. gr. (v. *litós*, gering klein), Log., de verzachting, verkleining, inz. eene schijnbaar verkleinende uitdrukking om eene zaak daardoor te meer te verheffen, b. v. dat is niet slecht, in plaats van: voortreffelijk.

Litre, n. fr. (v. h. gr. *litra*, f., dat echter een gewigt en eene munt is?) de eenheid der inhoudsmaat voor drooge en natte waren in Frankrijk, = de kan of kop in Nederland, een cilindervormig vat ter grootte van eene kubieke palm of een' decimeter; **decalitre**, eene maat v. 10 litres, een schepel, $\frac{1}{10}$ vat of 10 kan; **hectolitre**, 100 litres, een mud of vat; **kilolitre**, 1000 litres, 10 mud of $\frac{1}{3}$ last, 10 vat; **myrialitre**, 10000 litres, 100 mud of 100 vat; — **decilitre**, $\frac{1}{10}$ litre, een maatje; **centilitre**, $\frac{1}{100}$ litre, een vingerhoed, $\frac{1}{10}$ maatje; **millilitre**, $\frac{1}{1000}$ litre, $\frac{1}{100}$ maatje, $\frac{1}{10}$ vingerhoed; — **litron**, m. (spr. *litróng*), eene oude fr. inhoudsmaat, omtrent = $\frac{3}{4}$ kan.

Litschi, f. eene uitstekend welsmakende vrucht in China en Tunkin; **Li-tsu**, m. de hemelsche, een chinesche bijnaam, die, behalve den keizer, alleen diegenen toekomt, die in den tsing-long worden opgevoed.

littĕra, f. lat., de letter; *littĕra scripta manet*, sprw.: de geschrevene letter blijft, d.i. wat geschreven is, verbindt veel sterker, dan wat enkel mondeling gezegd wordt; *littĕrae*, pl., brieven, geschriften; *l. accusatorĭae*, aanklagt- of steekbrieven; *l. cambiāles*, wisselbrieven; *l. commendatitĭae*, brieven v. aanbeveling; *l. compulsoriāles*, maanbrieven; *l. credentiāles*, geloofsbrieven; *l. demissoriāles*, ontslagbrieven; *littera dominicālis*, de zondagsletter; *litterae imploratorĭae*, *mutŭi compássus* of *requisitoriāles*, smeekschriften, verzoekschriften; *l. informatorĭae*, berigtbrieven, adviezen; *l. inhibitoriāles*, terughoudings- of verhinderingsschrijven; *l. monitoriāles*, herinnerings- of maanbrieven; — *litterārum comparatĭo*, vergelijking der handschriften; *per litteras*, schriftelijk, in brieven; — **litteraal**, letterlijk; **litteralist**, m. nw lat., een letterzifter, kleingeestige woordenvitter; **litterair** (lat. *litterarius, a, um*), geleerd, wetenschappelijk, tot boekenkennis behoorende; **litteratuur-geschiedenis**, de boekengeschiedenis, geschiedenis v. de letterkundige voortbrengselen; **litterātor**, m. een boekenkenner, geletterde, letterkundige, geleerde; **litteratuur**, f. (lat. *litteratūra*), de gezamentlijke schriftelijke voortbrengselen van den geest, het schrijfwezen, de boekenkennis of boekenkunde, letterkunde, geleerdheid, kunde in taal en wetenschap; **litteratur-zeitung**, f. hoogd. (spr. *lieteratóertsaitoeng*), een geleerd nieuwsblad; een duitsch tijdschrift, bestemd tot beoordeeling v. uitgekomen boeken; **litterātus**, m. een geleerde, gestudeerde, schoolgeleerde, *litterātus homo*, een geletterde; iron. ook een gebrandmerkte; **litteréren**, met letters teekenen, letteren; **litteromanie**, f. de overdreven schrijfzucht.

Lituïet, **lituolíth**, m. eene pijpvormige slakversteening, een bisschopsstaf, kromstaf.

Lituur, f. (lat. *litūra*; v. *linĕre*, besmeren, uitvegen), het uitwisschen, doorschrappen, uitstrijken v. h. geschrevene.

Litūrg, m. gr. (*leiturgós*, d. i. wie een openbaar en algemeen nuttig werk verrigt, v. *leĭtos*, het volk betreffende, openbaar, en *érgon*, werk), een priester, kerkdienaar; **liturgie**, f. (gr. *leiturgía*, openbaar ambt, staatsdienst), beheer v. de godsdienst, het kerkgebruik, de kerkdienst; het kerkelijk voorschrift, de kerkenorde, de voorgeschrevene inrigting van de eeredienst, het kerkformulier; ook het evangelisch kerkgebed, dat de preek voorafgaat; **liturgiek**, f. de leer van de inrigting der openbare eeredienst; **litūrgisch**, daartoe behoorend,

daarmede overeenkomstig, naar kerkgebruik. volgens het kerkvoorschrift.

Litŭus, m. lat., de kromme staf der augurs bij de oude Romeinen; de kromme staf der r. kath. bisschoppen, bisschopsstaf.

Liverei, f. (fr. *livrée*, v. *livrer*, leveren; it. *lívrea*, sp. *libréa*), eig. geleverde kleeding; dienstkleeding, kennelijke dragt der bedienden van voorname lieden; ook de hof- of lijfkleur.

Livery, f. eng. (spr. *lívvurri*), de gezamentlijke londensche burgers, die het kiesregt bezitten.

Livet, m. fr. (spr. *liwé*), de laatste speler bij het biljartspel.

livíde, lat. (*livĭdus, a, um*), loodkleurig, blaauwachtig, vaal, geelgroen, zwartgeel; oneig. wangunstig, jaloersch; **lividiteit,** f. nw lat., de loodkleur, vaalheid; wangunst, nijd.

Livonése, m. d. i. Lijflander: eene russ. rekenmunt, = 96 kopeken.

Livornine, f. eene rekenmunt in Toscanen, = 8 realen of omtrent 2 gl. 30 ct.; eene zilvermunt aldaar, = 10 paoli of ongeveer 2 gl. 70 ct.

Livraison, f. fr. (spr. *liwrèzóng;* v. *livrer*, leveren), de levering, aflevering; **livránt,** de leveraar, leverancier.

livre, n. fr. (spr. *liewr'*; v. h. lat. *liber*), het boek; *livre blanc* (spr. —*bláng*), een boek van wit, onbeschreven papier; *l. en blanc* (spr. *ang bláng*), een oningebonden boek; *l. de dépense* (spr. —*depangs'*), een boek van uitgaaf; *l. de mise et de recette* (spr. —*miez' e d' resétt'*), een boek van ontvang en uitgaaf; *l. rouge* (spr. *roezj'*), het roode boek, het register der geheime uitgaven van het fr. hof onder Lodewijk XV en Lodewijk XVI; het zwart register; **livret,** n. (spr. *liwré*), een boekje; de 13 kaarten der pharaospelers.

Livre, f. fr. (spr. *liewr';* v. h. lat. *libra*), een pond, de oud-fr. livre, verdeeld in 16 onces, 128 gros, 9216 grains, = 0,4895 ned. pond; als munt: in Engeland **livre sterling,** afgekort *L. st.*, een pond sterling, z. **sterling**; in Frankrijk eene rekenmunt, verdeeld in 20 sous, z. **franc**; **livre tournois,** z. **tournois.**

Livrée, f. fr., liverei (z. a.).

Livret, z. ond. **livre.**

lixivĭa, f. of *lixivĭum*, n. lat., het loog; **lixivātie,** f. de uitlooging; *sal lixivĭum*, loogzout.

Lize, Lijsje, vrouwenn., verk. en verklw. van Elizabeth (z. a.).

Llama, z. **lama.**

Llano, m., pl. **llanos,** sp. (spr. *ljános*, d. i. in 't alg. vlakten, v. h. lat. *planus, a, um*, effen), ontzettend groote boomlooze vlakten in Z. Amerika.

Lloyd's koffijhuis of **Lloyd's,** n. de verzamelplaats der scheeps- en assurantie-makelaars van de londensche beurs (naar den oprigter Lloyd); **Lloyd's lijst,** een nieuwsblad voor handel en scheepvaart in Londen.

lobus, m., pl. *lobi*, nw lat. (v. h. gr. *lobós*), Bot., lobben, zaadlobben; *lobŭli*, pl., kleine zaadlobben; **lobelīe,** f. (fr. *lobélie*), een talrijk plantengeslacht uit Z. Amerika, tot de klokbloemen behoorende.

loca, **locaal, locabel** enz., z. ond. *locus.*

Loch, m. schotsch (vgl. het duitsche lache en h. lat. *lacus*), een meir; **loch,** m. ook **metze,** f. hoogd., eene brunswijksche munt voor drooge waren, = $\frac{1}{16}$ himte of 1,9465 ned. kop.

Lochĭen, pl. g. (*lóchia* en *lochēa*, van *lóchos*, bevalling), Med., de kraamzuivering, kraamvloed, de zuivering der kraamvrouwen na de bevalling; **lochiorrhagīe,** f. de bovenmatige kraamzuivering; **lochioschĕsis,** f. de onderdrukte kraamzuivering; **lochodochĭum,** n. eene inrigting tot opneming van barende vrouwen, kraamhuis.

loci, z. ond. *locus.*

Lócket, m. eng. (verklw. v. *lŏck*, slot), een slootje, haakje, armband; ook z. v. a. **medaillon.**

loco, locofix, locomobiel, z. ond. *locus.*

Loculamént, n. lat. (*loculaméntum*, v. *locŭlus*, plaatsje, kastje, kistje), het vak, de afdeeling, de kas, doos enz.; **loculātor,** m. nw lat., de opziener der huishouding.

locupletéren, lat. (*locupletāre*, v. *locŭples*, rijk), rijk maken, verrijken, vermeerderen; **locupletātie,** f. nw lat., de verrijking, vermeerdering.

locus, m. de plaats, het oord; *locus apprehensiōnis*, Jur., de plaats der in hechtenisneming of aanhouding; *locus a quo*, Merc. de plaats van waar, de woonplaats des wisseltrekkers; *locus ad quem*, de plaats waarheen, de plaats des betrokkenen; *locus classĭcus*, m. eene modélplaats, hoofdplaats, bewijsplaats in een boek; *l. commūnis*, eene gemeenplaats, een alledaagsch gezegde, eene vaak gebruikte uitdrukking; *l. delícti*, Jur., de plaats van de misdaad of het vergrijp; *l. fixus*, vaste plaats, blijvende woonplaats; *l. judicĭi*, de gerigtsplaats; *l. palmarĭus*, de hoofdplaats; *qui succēdit in locum, succēdit in jus*, wie in eens anders plaats komt, krijgt daardoor ook diens regt; — pl. v. *locus*: *loca*, d. i. oorden, streken, en *loci*, d. i. plaatsen uit geschriften, uitdrukkingen (b.v. *loci classici*, *loci commūnes* enz.); — *loco*, in plaats, b.v *loco sigilli*, of afgek. (*L. S*) in plaats v. h. zegel; *loco citāto* of afgek. *l. c.*, ook *l. l.* d. i. *loco laudāto*, ter aangehaalde plaats (t. a. p.); *in loco*, op dezelfde plaats, ook hier, alhier; *ad hunc locum*, op deze plaats; *locum tenens*, m. een plaatsbekleeder, stadhouder; — **lococéssie,** f. nw lat., het plaatsmaken, wijken, aftreden; **locofíx,** plaatsvast, op eene standplaats bevestigd,

aangewassen; **locofixiteit**, f. de onbeweeglijkheid, verbondenheid aan eene plaats; **locomobiel**, voor plaatsverandering vatbaar; **locomobiliteit**, f. beweeglijkheid, verplaatsbaarheid; **locomōtie**, f. de plaatsverandering, voortbeweging; **locomotief**, plaatsveranderend, vrijbeweegbaar; ook plaatsverandering of beweging bewerkend, van daar als subst.: **locomotief**, f. de stoommachine, die tot beweging van rijtuigen en wagens wordt aangewend, de stoomwagen, -trekker; **locomotiviteit**, f. vrije beweegbaarheid; **locotenéntie**, f. de plaatsbekleeding, het stadhouderschap; — **locaal** (lat. *locālis*, *e*), plaatselijk; met eene plaats en hare gesteldheid overeenkomstig, er toe behoorende, daar aanwezig of gebruikelijk; als subst. **locaal**, n. de begrensde ruimte, b. v. zaal, gebouw, tuin en dergl.; **locālis**, (scil. **casus**) of **locatief**, m. Gram., de plaatsnaamval; **locale kleur**, Pict., de plaatskleur, eigenaardige en natuurlijke kleur v. een voorwerp, waardoor het zich, ten opzigte der plaats, die het in de schilderij beslaat, van alle andere voorwerpen onderscheidt; **localiséren**, op de behoorlijke plaats zetten; zich in de gedachte aan zekere plaats stellen; **localiteit**, f. de plaatselijkheid, plaatsgesteldheid, de ruimte; — **locarĭum**, n. de huurprijs, het pachtgeld; — **locābel**, nw lat., geschikt voor eene plaats, niet strijdig met de natuur eener plaats; **locabiliteit**, f. de geschiktheid voor eene plaats; **locāta**, pl., vakken, hokjes voor geschriften, boeken enz.; **locatarĭus** of fr. **locataire** (spr. —*tèr'*), de huurder, pachter; **locātie**, f. (lat. *locatĭo*), de verhuring, verpachting; ook de regterlijke uitspraak, waarbij aan elken schuldeischer in een concours zijne plaats in de rij der schuldvorderingen wordt aangewezen; **locātor**, m. de verhuurder, verpachter; **locātum**, n. het verhuurde.

Locūtie, f. lat. (*locutĭo*, v. *loqui*, spreken), de uitdrukking, spreekmanier, spreekwijze; **locutorĭum**, n. nw lat., de spreekkamer, spreekzaal in kloosters.

Lodewijk, hoogd. **Ludwig** (oudd. *Hludwig*, oudfrank. *Chlodwig*; v. *hlud*, *chlod*, luid, beroemd, en *wic*, *wig*, oorlog), mansnaam: de in den krijg beroemde, held, dapper krijgsman; nw lat. **Ludovĭcus**, fr. **Louis**; van daar **Ludovĭca**, **Louiza**, vrouwennamen.

Loef, f. (hetzelfde als lucht, wind), de windzijde v. h. schip: de **loef hebben** het voordeel v. den wind hebben; **loeven**, bij den wind, naar de windzijde toezeilen; **te loever**, loefwaarts, aan de windzijde.

Loep, z. ond. **loup**.

Loeris, m. (v. h. veroud. loer, fr. *lourd*, *lourdaud*, een dommerik, botterik), een onnoozele, of die zich zoodanig houdt, een ploert.

Lof, n. (zweedsch *lop*, angels. *leep*, ijsl. *laup*, korf; oorspr. in 't alg. vat), in Koerland en Lijfland eene graanmaat = ½ ton; ook een gewigt te Riga = 5 lijspond.

Lofna of **lofn**, f. oudn. Myth., de godin der echtverbindtenissen, der verzoening van geliefden.

Log 1), n. (eng. *log*, d. i. in 't algem. *blok*), een werktuig ter bepaling van de snelheid of de vaart v. een schip, bestaande doorgaans in een driehoekig, met lood bezwaard plankje aan eene lange lijn, de **loglijn**, die door knoopen in gelijkmatige deelen is verdeeld; het **logboek**, het boek ter opteekening v. de met het log gemaakte waarnemingen, scheepsjournaal; **loggen** (eng. *log*), het log uitwerpen om de vaart van het schip te meten.

Log 2), eene oude inhoudsmaat in Egypte en Judea, = 0,438 ned. kan; 24 log. deden een' modius.

Logaríthmus, m., pl. **logarithmi** of **logaríthmen**, gr. (*log-aríthmos*, v. *logós*, woord; rede, grond, verhouding enz., en *arithmós*, getal), Math., verhoudings- of betrekkingsgetallen, de exponent of aanwijzer der magt, tot welke het grondtal van een stelsel moet verheven worden om eenig ander getal voort te brengen; kunstgetallen (uitgevonden door den schotschen baron Napier of Neper, en door Briggs naar het gewone talstelsel bewerkt), door welke vermenigvuldigingen, deelingen, magtsverheffingen en worteltrekkingen op eene eenvoudige en zeer verkortende wijze worden uitgevoerd: **logarithmen-tafels**, een boek, dat die kunstgetallen geregeld opgeeft (de beste zijn die van Callet); **logarithmiek**, f. de leer dier kunstgetallen; **logaríthmisch**, tot die getallen behoorende hen betreffende; **logarithmische lijn**, ook **logistische lijn**, de transcendente kromme lijn, bij welke de ordinaten de logarithmen der abscissen zijn, of omgekeerd; **logarithmotechnīe**, f. de kunst om logarithmentafels te maken.

Loge, f. fr. (spr. *loozj'*; it. *loggia*; mid. lat. *logia*, *logium*, waarsch. v. h. lat. *locus*, *locāre* enz.), hut, cel, zaal; in schouwburgen: eene afgeslotene en overdekte zitplaats, kijkvertrekje, schouwburgcel; bij vrijmetselaars: de vergaderzaal, de werkplaats, de vergadering-zelve, de vrijmetselaars-bijeenkomst, elke afdeeling van het groote vrijmetselaars-genootschap; ook de benaming voor velerlei afsluitingen, b.v. de cel der krankzinnigen in dolhuizen; de scheepskamer, kooi; het hok der wilde dieren in menageriën; ook een klein landhuis; **logéren** (fr. *loger*), wonen, huisvesten, herbergen, te huis liggen; iemand een verblijf bij zich geven; **logé**, m. **logée**, f. (spr. *lozjé*), hij of zij, die iemand bezoekt en bij hem huisvest; **logeable** (spr. *lozjábl'*), be-

woonbaar, wel ter bewoning ingerigt; **logemént**, n. woning, huizing; herberg, nachtverblijf voor reizigers; Mil., verschansing, bevestiging van een' door de belegerden veroverden post; ook de verschanste plaats; **logis**, n. (spr. *lozji*), **logies**, **logijs**, de woning, huizing, de herberg, het nachtverblijf; op schepen het verblijf der matrozen.

Logger, m. (v.h. eng. *to lug*, trekken, slepen), zeker soort v. snelzeilend vaartuig, inz. voor de krijgsdienst; een platbodemd fr. vaartuig.

Lógos, m. gr., het woord, de rede; de vertelling, overlevering; het verstand, denkvermogen; de oorzaak, grond; het Woord in het N. T.; **logíatros**, m. een geneesheer met den mond, zonder ondervinding, uit de boeken; **logiek**, **logíca**, f. (gr. *logikē*), de denkleer, denkkunst, redeneerkunst, de kunst, de leer der gevolgtrekkingen; de wetenschap der denkwetten of der zuivere gedachte; ook de wetenschap v. h. verstand of v. h. kenvermogen in 't alg.; **logícus**, m. een redeneerkundige; **logisch** (gr. *logikós*), overeenkomstig met de redeneerkunde, daarop gegrond, redeneerkundig, oordeelkundig; **logische analýsis**, redeneerkunstige ontleding, ontbinding van eenen volzin in zijne logische bestanddeelen of in onderwerpen, voorwerpen en bepalingen; **logismus**, m. (gr. *logismós*), eene sluitrede des oordeels; **logist**, m. (gr. *logistēs*), de rekenaar, inz. letterrekenaar, algebraïst; te Athenen een der 10 ambtenaren, die aan de aftredende overheidspersonen rekening over het geldbeheer afnamen; **logistíca**, f. de kennis van de behandeling der getallen; **logodædalīe**, f. het zoeken en gebruiken van schoonklinkende woorden, de woordentooi; **logodædalist**, m. een schoonspreker, gebruiker van fraaije woorden; **logodiarrhæa**, f. de overvloed van woorden, wijdloopigheid, waterigheid der rede; **logográphen**, pl., schrijvers v. volksoverleveringen, benaming der oudste gr. geschiedschrijvers; **logographīe**, f. het schrijven der overleveringen of sagen, de oudste geschiedschrijving; **logogrýph**, n. woordraadsel of raadselwoord, letterraadsel, een woord, dat door verzetting of door aflating van zijne letters andere woorden geeft, die bedektelijk omschreven worden; **logolatrīe**, f. overdrevene vereering van het woord of van de rede; **logologīe**, f. de leer van den logos of het Woord in het N. T.; **logomachīe**, f. de woordentwist, woordenstrijd; **logómachos**, m. een woordentwister, woordenzifter; **logométer**, m. de betrekking- of verhoudingmeter; proportie-passer; **logometrīe**, f. de leer der woordenmaat; **logophanīe**, Theol. de vleeschwording v. h. Woord; **logophoor**, m. eene spreekbuis door waterpasloopende buizen in den grond; **logosophīe**, f. woordenwijsheid, woordkennis, grondige kennis der woorden; **logotechnīe**, f. de wetenschap der woorden en hunner juiste beteekenis; **logotheet**, m. een schrijver (auteur), ook snelschrijver; de kanselier aan het byzantijnsche hof; de wetuitlegger.

Loi, f. fr. (spr. *loá*; uit het lat. *lex* ontstaan; sp. *ley*), de wet, het gebod, regt.

Loimiáter, m. gr. (v. *loimós*, pest, smetziekte), een pestarts; **loimographīe**, f. de beschrijving eener pest of besmettelijke ziekte; **loimologīe**, f. de leer van de besmettelijke ziekten; **loimopýra**, f. de pestkoorts.

Loke, **Loki**, ondn. Myth., de verpersoonlijking van het vuur in zijne verderfelijke werking, een wezen, even schoon van voorkomen als snood van inborst; hij was onder anderen de oorzaak van Balder's dood en werd daarvoor van de goden zwaar gestraft. In latere herinnering bleef zijn naam den boozen geest in 't alg. beduiden en wordt hij nog tegenwoordig in Noorwegen Laake geheeten.

Lokiëc, m. poolsch (spr. *lokiëts*), gen. pl. *lokci*, eene poolsche el, = 0,617 ned. el.

Lolīgo, z. **calmar**.

Lollardísten of **lolhardísten**, pl., sedert de 14de eeuw de naam van verscheidene vrome genootschappen van leeken, die zich inz. de verzorging der zieken en de begraving der dooden ter taak stelden. Hunnen naam leidt men af van lollen, lullen, d. i. zacht en dof zingen, omdat zij bij de begrafenissen een treurig brommend gezang lieten hooren; anderen willen, dat zij zoo heeten naar hunnen stichter Lolhard; ook de spotnaam der aanhangers van Wicliffe in Engeland (*lollards*).

Lombard, m. fr. (spr. *longbáar*; van de Lombarden, die het eerst zulke inrigtingen daarstelden en zich in het begin der 13de eeuw menigvuldig in Frankrijk vestigden; Bilderdijk echter wil het v. lompen, lappen, afgeleid hebben), eene bank van leening, een pandhuis, gew. lommerd; **lombardische school**, de beroemde schilders uit Lombardije en Bologna van de 16de tot de 18de eeuw, ook bolonesche school geheeten.

Lomberen of **lomberspel**, z. **hombre**.

Londer, m. Mar., eene soort van galei, met laag boord; ook lakens uit Languedoc enz., die men inz. naar de Levant verzendt, londerlaken.

Longa, f. Muz., de lange noot v. 4 geheele toonen, in de oude kerkmuzijk.

Longæviteit, f. lat. (*longaevitas*), het lange leven, de levenslengte, langlevendheid, hooge ouderdom, bejaardheid; **longaniem**, nw lat. (v. *longus*, *a*. *um*, lang, en *animus*, geest, gemoed), lankmoedig; **longanimiteit**, f. de lankmoedigheid; **longe**, f. fr. (spr. *lóngzj'*; v. h. lat. *fem. longa*),

de leireep van den toom eens paards; **longéren**, fr. (*longer*, spr. *longzjéren*), langs een voorwerp heen gaan; **longimănus**, lat., langhandig; **longimetrīe**, f. lat.-gr., de lengtemeting, een gedeelte der meetkunst; **longitūdo**, f. lat., de lengte, inz. de geographische (z. a.); **longitudinaal**, nw lat., de lengte betreffend, in de lengterigting.

Lonicère, f. fr. (nw lat. *lonicĕra;* door Plumier dus genoemd ter eere van den natuuronderzoeker Adam Lonicer, gest. 1586), geitenblad, hoe langer hoe liever, een plantengeslacht van onderscheidene soorten (vgl. **caprifolĭum**).

Lood, n. een gewigt in Nederland, $\frac{1}{100}$ ned. pond, 10 wigtjes of grammes, 1 decagramme; het oude amsterd. lood was $= \frac{1}{32}$ amst. pond of 1,5440 nieuwe looden.

Loop, m. (= lof. z. a.), in Riga eene korenmaat, $= \frac{1}{46}$ amst. last; **loopen**, m. eene oude korenmaat in Friesland, $= \frac{1}{36}$ last, op Texel $= \frac{1}{48}$ last.

Looti, z. **luti**.

Lopf, m. eene brunswijksche telmaat bij het garen; een kooplopf = 900, een werklopf = 1000 haspeldraden.

Loquaciteit, f. lat. (*loquacĭtas*, v. *loquax*, praatziek), de praatzucht, de snapachtigheid, het gesnap, gekal.

Lord, m. eng. (uit het angels. *hlaf-ord* ontstaan, v. *hlaf*, verheven, en *ord*, oorsprong, dus: van hooge afkomst), in de toespraak **Mylord** (v. *mij*, mijn), heer, de eeretitel van den hoogen adel in Engeland; **lordship**, f. lordschap, titel van een' lord; **lord-lieutenant**, m. titel des onderkonings van Ierland; **lord-mayor**, m. (spr. —*méjur*), heer burgemeester, titel v. den eersten burgemeester te Londen.

Lordōsis, f. of **lordōma**, n. gr. (v. *lordós*, naar voren gekromd), het naar voren gekromd zijn van de ruggegraat, de voorwaarts gebogene houding des ligchaams; de uitpuiling van het borstbeen.

Lourens (nw lat. *Laurentĭus;* v. *laurus*; lauwer, of v. h. gr. *laura*, klooster?), een mansnaam.

lorgneren, fr. (*lorgner*, spr. *lornjéren*), belonken, begluren, bespieden; inz. door oogglazen kijken, ook **lorgnettéren**; **lorgneur**, m. (spr. *lornjéur*), een bespieder, begluurder; **lorgnette**, f. (spr. *lornjétt'*), een kleine verrekijker, tuurglas, zakkijkertje, handglaasje, tooneelkijker; **lorgnon**, n. (spr. *lornjóng*), een eenvoudig vergrootglas, brilleglas.

Lorīca, f. lat., een borstharnas, pantser; **loricéren** (lat. *loricāre*), bepantseren; Chem., glazen met klei enz. omgeven, opdat zij bij het gebruik in het vuur niet springen; **loricātie**, f. zulk een bekleedsel.

Loris, lori, m. N. H., eene soort v. maki of luiaard op Ceylon, van de grootte en kleur van het eekhorentje; ook eene soort van prachtige, groote papagaaijen op de Molukken (maleisch *nūri* of *lūri*, javaansch *nôri;* in het sp. is *loro*, port. *louro*, de benaming voor alle grootere papagaai-soorten; het nederd. lorre schijnt er v. afkomstig).

Losange, m. fr. (spr. *lozanzj'*), Geom., de ruit, scheefhoekig vierkant, rhombus, *en losange* (spr. *ang*—), ruitvormig.

loro, it. Merc. (eig. hun, hunne), uw, uwe, b. v. *conto loro*, uwe rekening.

Loterij, z. ond. **lotto**.

Lōtie, f. lat. (*lotĭo*), de wassching, afwassching, afspoeling; Chem., het wasschen van ertsen, aarden, asch enz., de zuivering.

Lotĭum, n. lat., de pis.

Lotje, verkort. en verklw. v. **Charlotte**.

Lotto of **lottospel**, n. (v. h. it. *lotto*, oorspr. het lot, oudd. *hloz*), de nommer- of getalloterij, een zeer verderfelijk kansspel; **loterij**, f. een kansspel, waarbij men voor zekeren inleg een briefje, loterijbriefje, ontvangt, voorzien met een nommer, van welks uitkomen het al of niet trekken van eenen prijs afhangt.

Lotos of **lotus**, m. lotusboom, gr. (*lōtós*), de laaf- of voedselboom, naam van verscheidene boomen, die eene voor mensch en vee voedzame en lavende vrucht dragen, inz. eene plant, die den Egyptenaren en Indiërs heilig was, de egyptische waterlelie; steenklaver; **lotophaag**, m. lotusvruchteter, inz. aan de kusten van Afrika.

Louis, fr. (spr. *loe-i*), z. v. a. **Lodewijk** (z. a.); **louis blanc**, m. eig. witte Lodewijk, eene fr. zilvermunt onder Lodewijk XIII; **louis-d'or**, afgek. **Ld'or**, een gouden Lodewijk, de nieuwe = 9 gl. 62 ct., de dubbele na 1786 = 22 gl. 81 ct.; de Ld'or op Malta = 11 gl. 59 ct., ook eene hannoversche rekenmunt, ongeveer 9 gl. 30 ct.

Loup, m. fr. (spr. *loe*; v. h. lat. *lupus*), de wolf; eene mom van zwart fluweel tot bescherming v. h. gelaat bij strenge koude; **loup-garou**, m. (spr. —*gharóe*), de weerwolf; **loupe**, **loep**, f. (eig. een wolfsgezwel, buil; vgl. lupia ond. *lupus;* ook een knoest, uitwas aan boomen; voorts wegens de overeenkomst v. vorm) een handvergrootglas, oogglas; in de ijzerhutten: het tot eenen klomp verzamelde, ontkoolde en ineen geslagen ijzer, ook vos geheeten.

Loupiac, m. fr. (spr. *loepiák*), Merc., eene soort van witten Bordeaux-wijn.

Lourderīe en **lourdise**, f. fr. (spr. *loer*—, *loerdíez'*; v. *lourd*, zwaar, plomp), de plompheid, onhandigheid, een lompe streek.

Loure, f. (spr. *loer'*), een fransche dans van ernstige en langzame beweging.

Louvre, f. fr. (spr. *loewr';* naar men wil v. h. mid. lat. *lupara*, omdat het oorspr. eene menagerie voor wolven zou geweest zijn), het oude koninklijke paleis te Parijs.

Low, n. (= eng. *law*, wet), een jutlandsch wetboek op het schiereiland Jutland.

Loxárthros, m. gr. (v. *loxós*, scheef), Med., de scheefheid van een of meer leden; een scheeve; **loxocósmus**, n. een astronomisch werktuig om de bewegingen der aarde en de daaruit voortvloeijende verschijnselen aanschouwelijk te maken; **loxodromīe**, f. of **loxodromische lijn**, de lijn van den schuinschen loop of koers (v. een schip), eene kromme lijn, die al de meridianen des aardbols onder dezelfde scheeve hoeken snijdt; vgl. **orthodromie**; **loxodromische tafel**, naar welke men den koers van zulk een schip kan berekenen; **loxophōnisch**, scheefklinkend, wanluidend.

loyaal, fr. (*loyal*; v. *loi*, wet). regtmatig, pligtmatig, echt, onvervalscht; regtschapen, braaf, getrouw, gehoorzaam, opregt, rond en eerlijk; **loyaliteit**, fr. en **loyauté**, f. (spr. *loajoté*), de pligtmatigheid, getrouwheid, onderdanentrouw, gehoorzaamheid aan de wet, eerlijkheid, regtschapenheid; **loyalíst**, m. een getrouwe; ook z. v. a. **royalist**, inz. wie in den noord-amerik. vrijheidsoorlog des konings zaak getrouw of een aanhanger des konings bleef.

Loyds, z. **Lloyds**.

Loyoliet, loyolíst, z. **jesuit**.

Lua, f. (v. *luĕre*, wasschen, reinigen), de godin der reinigingen bij de Romeinen, aan welke men den op de vijanden behaalden buit offerde. Men houdt haar voor ééne met D i a n a of N e m e s i s.

luat in corpŏre (*qui non habet in aere*), lat. Jur., met het lijf boete bij (die niet met geld kan betalen).

Luberne, f. N. H., het wijfje v. den luipaard.

lubitum, z. *libitum*.

Lubricantĭa, pl. lat. (v. *lubricāre*, glibberig maken, *lubrĭcus, a, um*, glad, glibberig), Med., smerig, glad, glibberig makende middelen; **lubriciteit**, f. nw lat., de glibberigheid; grove zinnelijkheid, geilheid; **lubriek**, geil, ontuchtig.

lubsch, v. L u b e c k, b.v. marken lubsch.

Lucarĭa, f. lat. (v. *lucus*, een gewijd bosch), een feest bij de Romeinen, dat in een heilig woud werd gevierd, waarbeen zij de wijk genomen hadden na hunne nederlaag door de Galliërs.

Lucarne, f. fr. (verwant met het duitsche l u k e, l u i k, of met het lat. *lux?*), een dakvenster, kapvenster, zoldervenster.

Lucas, mansn.: de lichtende, lichtvolle, beroemde; een der 4 evangelisten; **lucasbrief**, een blad papier met zekere formulieren, als amulet des bijgeloofs.

Lucérna, f. lat., een licht, eene lamp, kaars; *lucérnam olet*, het riekt naar de lamp, d. i. het is met zorg bewerkt; **lucernāten**, pl., godsdienst-gezangen der eerste christenen, die bij lamplicht vergaderden.

Lucerne, z. **luzerne**.

Luchtballon, z. **ballon** en **aërostaat**; **lucht-** of **atmosphærische electriciteit**; **luchtbarometer**, z. **electriciteit**.

Lucia, Lucianus, z. ond. **Lucius**.

lucide, lat. (*lucĭdus, a, um*), helder, klaar, lichtend, glanzend, stralend; *lucĭda intervalla*, pl., z. **interval**; **luciditeit**, f. nw lat., de helderheid, doorzigtigheid.

Luciehout, n. eene witte, harde houtsoort van den wilden of druifkersenboom (m a h a l e b) in Frankrijk en Engeland, dat tot kunstwerk wordt gebruikt.

Lucĭfer, m. lat., de lichtaanbrenger; de morgenster, naam van Venus als planeet (vgl. **hesperus**); ook de duivel of vorst der duisternis (ten gevolge eener allegorische verklaring eener plaats van Jesaias, volgens welke de met de morgenster vergeleken koning van Babylon door den duivel wordt verklaard); **luciferianísmus**, n. de leer van L u c i f e r, een' bisschop der 4de eeuw, die allen omgang met ketters verbood; **lucifers**, pl., eene soort van zwavelstokjes, die door wrijving ontvlammen; **lucifúgen**, pl. (lat. *lucifŭgi*), lichtschuwen, zulken, die het daglicht niet verdragen kunnen; **lucimé-ter**, n. lat.-gr., de lichtmeter, z. **photometer**; **Lucīna**, f. lat., de lichtaanbrengster, helpster, bijnaam van Diana of van Juno als gunstige godheden bij het kinderbaren; **lucinóctisch**, Bot., des nachts zich openende en bij dag zich sluitende (bloemen).

Luciodónten, pl. lat.-gr. (v. h. lat. *lucĭus*, de snoek), versteende snoektanden.

Lucĭus en **Lucĭa** of **Lūcie**, lat. (v. *lux, lucis*, licht), mans- en vrouwenn.: de verlichte, bij zonnenopgang geborene; **Luciānus** en **Luciāna**, mans- en vrouwenn.; **luciaanskruid**, Bot., wolverlei, valkruid, bergweegbree, een nuttig artsenijgewas.

lucratief, z. ond. **lucrum**.

Lucretĭa, f. lat. (v. *lucrum*, winst), vrouwenn.: de minnende; inz. de naam der kuische gemalin van den Romein Tarquinius Collatinus, die zich-zelve doorstak, nadat zij door Sextus, den zoon van koning Tarquinius Superbus, was onteerd geworden; van daar eene kuische, hoogst eerbare vrouw; inz. eene preutsche schoone.

Lucrum, n. lat., winst, voordeel, woeker; *lucrum cessans*, n. ophoudende of ontbrekende winst, onttrokken voordeel, winstverlies, inboeting der winst; *lucri causa*, gewinshalve, **lucréren** (lat. *lucrāri*), verwerven, winnen, voordeel trekken, p r o f i t e r e n; **lucratief**, met winst verbonden, winstbelovend, winstaanbrengend.

luctéren, lat. (*luctāri*), kampen, worstelen; *luctor et emérgo*, ik worstel en kom boven, ik ontworstel mij aan de baren, het wapenomschrift op de zeeuwsche munten,

op sommige verbasterd in *luctor et ementor*; **luctātor**, m. een worstelaar.

luctueus, lat. (*luctuōsus, a, um*, van *luctus*, m. rouw, droefheid), klagelijk, treurig, droevig.

lucubréren, lat. (*lucubrāre*). bij nacht arbeiden; het **lucubréren**, de nachtstudie der geleerden; **lucubrātie**, f. het nachtwerk, de nachtstudie bij lamp of kaars; ook het bij nacht bewerkte.

luculént, lat. (*luculéntus, a, um*), lichtvol, helder, klaar, duidelijk, oogenschijnlijk; **luculéntie**, f. de helderheid, duidelijkheid van den druk of der drukletters.

Luculliet, m. Min., stinkend marmer, een koolzurige kalksteen, *nero antico*.

lucúllisch, weelderig, overdadig, naar de levenswijze van den schatrijken Romein Lucullus in de eerste eeuw vóór Christus.

Luddieten, pl., in Engeland dezulken, die door planmatige vernieling van het machine-wezen zich uit hunnen broodeloozen toestand zochten te redden (naar hunnen eersten aanvoerder Ludd).

ludi cirsénses (v. *ludus*, spel), z. **cirsensische spelen**, ond. **circus**; *ludi gladiatorii*, zwaardvechtersspelen in het oude Rome; **ludimagíster**, m. lat. (v. *ludus*, spel; school), een schoolmeester; *ludus literarĭus*, m. eene leerschool; *ludi scenĭci*, tooneelspelen.

ludificéren, lat. (*ludificāri*), foppen, beet hebben, bespotten, voor den gek houden, bij den neus leiden; **ludificātie**, f. de bespotting, fopperij.

Ludolf, m. oudd. (*Liutolf*, ontstaan uit *liut*, volk, en *wolf*; vgl. Adolf, Rudolf), mansn.: de volksheld, man des volks; **ludolfiaansch getal**, het merkwaardig getal, dat de lengte des cirkelomtreks bij benadering uitdrukt, wanneer de middellijn = 1 wordt gesteld, zoo geheeten naar Ludolf v. Keulen, die het in 1586 tot 35 decimalen berekende (z. ond. **diameter**).

luës, f. lat., de pest; *lues pecŏrum*, de veepest; *l. venerĕa*, de venusziekte.

lugubre, fr. (v. h. lat. *lugŭbris*), treurig, bedroefd, droevig, naar; **lugubriteit**, f. de treurigheid enz.

Lullismus, n. het stelsel v. d. vermaarden alchimist Raymond Lullius, dat eig. bestond in de kunst om over alles te spreken zonder iets goed te kennen, alsook om van de geringste stoffen goud te maken; **lullistische kunst**, kwakzalverij.

Lumachéllo, m. it. (spr. *loemakéllo*; v. *lumaca* = lat. *limax*, slak), Min., schelpmarmer met opaalgloed.

lumbāgo, f. lat. (v. *lumbus*, m. lende), lendepijn, lendejicht; **lumbaal**, nw lat., de lenden betreffende.

Lumbrīcus, m. lat., de aardworm, regenworm; Med., de ingewandsworm.

lumen, n., pl. *lumĭna*, lat., een licht; groote geest, heldere kop; *lumen mundi*, n. licht der wereld, wereldverlichter, algemeen nuttig geleerde; **lumière**, f. fr. (spr. *luumjèr'*). licht; pl. **lumières**, kennis, kundigheden; **lumineus**, lat. (*luminōsus, a, um*), lichtend, helder, blinkend, klaar, duidelijk.

Lumīe, f. it. (*lumia* of *lomia*), eene soort van kleine, zeer ligte, naar chinaasappelen gelijkende citroenen.

Lumps, pl. eng., geraffineerde suiker in stukken, klompsuiker.

Luna, f. lat., de maan; de maangodin, z. **Diana**; Chem., de naam van het zilver; **lunælabīum**, n. lat.-gr., een maanshoogtemeter; **lunair** of **lunārisch**, lat. (*lunāris, e*), de maan betreffende; ook zilver betreffende of daartoe behoorende; **lunarīum**, n. nw lat., een kunstig werktuig ter aanschouwelijke voorstelling van den loop der maan om de aarde; **lunātie** of fr. **lunaison** (spr. *lunèzóng*), de maanwisseling door hare verschillende phasen; **lunatĭcus**, lat., of **lunambulíst**, nw lat. m. een maanzieke, nachtwandelaar; *lunaticus morbus*, m. lat., de maanziekte; **lunatiek**, maanziek; grillig, eigenzinnig; **lunambulísmus**, m. nw lat., de maanzucht, zucht om in den maneschijn te wandelen; **lunétte**, f. fr. (eig. kleine maan, iets maanvormigs), het ooglas, de bril; de rand, waarin het glas v. een uurwerk gezet wordt; de ooglappen der paarden; gewelfvenster; Fort., brilschans, een klein vooruitliggend vestingwerk of twee kleine halve manen vóór de grachtschans (ravelijn); **luniförm**, nw lat., halvemaanvormig; **lunisolair**, nw lat., den maans- en zonsomloop betreffende; **lunist**, m. een maangeloovige, die veel aan den invloed der maan toeschrijft; **lunŭla**, f. lat. (eig. kleine maan), de witte vlek aan den wortel der nagels.

Lunél, m. Merc., een fr. muskaatwijn, naar de gelijknamige stad in Languedoc.

Lunésisch marmer, eene ital. witte marmersoort.

Lunette, **lunisolair** enz., z. ond **luna**.

Luno, m. noord. Myth., de Vulcanus der Scandinaviërs.

luogo, it. (spr. *lógho*, v. h. lat. *locus*, plaats), Muz., op de regte plaats.

Lupānar of **lupanarīum**, n. lat., een hoerhuis, kit, bordeel.

Lupercalīēn, pl. lat. (*lupercalía*), het wolvenfeest, bij de oude Romeinen gevierd ter eere van Pan of Lupércus (den beschutter tegen de wolven).

lupus in fabŭla, lat. sprw., de wolf in de fabel, d. i. als men van den wolf spreekt is hij niet ver af, of als men van iemand spreekt, komt hij dikwijls onverwacht; **Lupīa**, f. nw lat. Med., het wolfsgezwel, beurs- of zakgezwel; *lupia junctūrae*, gewrichtszweer of -gezwel; *lupia synoviālis articŭli*, de ledewaterzucht; **lupilogīe**, f.

lat.-gr., de leer der beursgezwellen; **lupīne,** f. lat. (*lupīnus,* m. en *lupīnum,* n.), eene medicinale plant van de klasse der diadelphia, met waaijervormige bladeren, de wolfsboon, vijg- of boksboon; **lupinél.** nw lat., de vleeschkleurige klaver; de onrijpe, afgekookte en geroostc peulen dienen elders als toevoegsel tot de koffij.

Lusciteit, f. nw lat. (v. h. lat. *luscus,* eenoogig), Med., het scheefzien, de scheefzigtigheid; **luscositeit,** f. de kortzigtigheid.

Lusiáde, f. (port. *los lusiados*), naam van het beroemde heldendicht des port. dichters Camoëns, bezingende de ontdekking van de Kaap door Vasco de Gama.

lusinguando, it. (spr. *loezienghándo*), Muz., vleijend, liefkozend, schertsend, langzaam en slepend.

Lusitanĭë, n. lat. (*Lusitanĭa,* f.), Portugal; **lusitānisch,** portugeesch.

lusorĭe, **lusōrisch,** lat., spelend, kortswijlend, beuzelend.

Luster, lustraalwater, z. ond. **lustréren.**

Lustre, m. fr. (spr. *luustr'*), glans, lichtglans; roem, pracht, praal, heerlijkheid, luister; kristallen armkroon, kroonkandelaar; **lustrine,** f. Merc., eene glanzige zijden stof.

lustréren, lat. (*lustrāre*), zuiveren, wijden; monsteren, doorzien, beschouwen; verlichten, helder maken, glans geven; **lustraal-water,** wijwater; **lustrātie,** f. plegtige zuivering bij de Ouden door besproeijingen, optogten en zoenoffers, reiniging, heiliging, wijding; **lustrum,** n., pl. **lustra,** een tijd van 5 jaren, zoo geheeten naar het groote reinigingsfeest, dat de censors bij hun aftreden om de 5 jaren aan het volk gaven.

lusus ingenĭi, n. lat., een vernuftsspel, denkspel; *l. naturae,* een natuurspel, eene speling der natuur.

Lutātie, z. ond. **lutum.**

luteren, z. ond. **lutum.**

Lutetĭa (fr. *Lutèce*), dichterl. naam van Parijs.

Luther, oudd. (Chlotar, Lothar; v. h. frank. *chlod,* oudd. *hlud,* luid, beroemd), mansn.: de wijd en zijd beroemde; **lutherānen, lutherschen,** pl., aanhangers en belijders der leer van Dr. Maarten Luther; **lutheranísmus,** n. het lutherdom, de luthersche geloofsleer; **lutherocalviníst,** m. de luthersgezinde calvinist.

Luti of (naar eng. schrijfwijze) **Looti,** m. (arab. *lûthi,* eig. iemand van Loth's volk, een sodomiet?), een perzische potsenmaker, goochelaar.

lutrocephálisch, gr.-lat. (v. h. lat. *lutra,* een otter, en het gr. *kephalē,* hoofd); met den kop van eenen otter.

Lutrophĭlos, m. gr. (v. *lutrón,* bad), een badbeminnaar, vriend van badplaatsen; **lutrophoor,** m. de baddrager, een knaap, die badwater draagt.

Lutum, n. lat., slijk, modder; kleefdeeg, kleefstof, tras cement, lijm enz.; **lutulént** (lat. *lutuléntus, a, um*), slijkerig, smerig, onzuiver, troebel; **lutātie,** f. nw lat. Chem., de digtstrijking van een vat met kleefdeeg, leem enz.

luxéren, lat. (*luxāre*), Chir., verrekken; **luxātie,** f. de verrekking, verstuiking, de verplaatsing van een been uit zijne kom.

Luxus, m. lat. (eig. de geile vruchtbaarheid der planten enz.; geilheid, moedwil, dartelheid), fr. **luxe** (spr. *luuks'*), de weelde, overdaad, verkwisting; inz. de prachtliefde, pracht, praal; elke onnoodige uitgaaf, overvloed; **luxurieus** (lat. *luxuriōsus, a, um*), weelderig, overvloedig, verkwistend, zwelgend, prachtig, weidsch; ook ontuchtig, geil; **luxuriéren** of **luxuréren** (lat. *luxuriāre*), Bot., weelderig, geil wassen of uitschieten; met sieraad overladen zijn.

Luzerne, lucerne, f. Bot., een gewas met klavervormige bladeren, eene soort v. klaverhooi, spurrie, tot veevoeder inz. in Z. Frankrijk en Italië, waar het 4 a 5 maal 's jaars kan gemaaid worden.

Ly, z. **li.**

Lyæus, m. gr. (*Lyāīos,* v. *lýein,* los maken), Myth., de zorgverdrijver, een bijnaam van Bacchus.

Lyang, z. **tail.**

Lycæon, m. een fabelachtig koning van Arcadië, dien Jupiter in eenen wolf (gr. *lýkos*) veranderde, omdat hij de in zijn land komende vreemdelingen liet vermoorden of opofferen en zoo het regt der gastvrijheid schond; **lycánche** of **lycánchis,** f. Med., de watervrees; **lycanthroop,** m. een weerwolf; **lycanthropīe,** f. de krankzinnigheid, waarbij de lijder waant in eenen wolf veranderd te zijn; **lycodónten,** pl., eig. wolfstanden, z. v. a. **bufonieten;** **lycogāla,** f. Bot., de wolfsmelk; **lycographīe,** f. de natuurlijke geschiedenis van den wolf; **lycopodĭum,** n. wolfsklaauw, gordelkruid, slangenmos, eene mossoort; van daar *semen lycopodii,* poeder v. wolfsklaauw, ook heksenmeel geheeten; **lycopodiolíthen,** pl., boomachtige versteeningen; **lycophthálmos,** m. een steen van het onyxgeslacht, die naar een wolvenoog gelijkt; **lycorhexīe,** f. Med., de wolfshonger.

Lycēum, n., pl. **lycēa** of **lycēën** (gr. *lýkeion*), naam van het gymnasium of de openbare worstelplaats te Athenen, in welks overdekte gangen Aristoteles onderwees (naar den daarbij staanden tempel v. Apollo Lykeios, d. i. Apollo den wolvendooder, zoo geheeten); later de middelbare scholen in Frankrijk; elders, gelijk in Beijeren, eene soort van hoogeschool, waar slechts eene theologische en philosophische

afdeeling is; in 't alg. eene geleerde school (**gymnasium**).

Lychnis, f. gr. (*lychnis*), Bot., de vuurbloem, koekoeksbloem, het vrouwenroosje, vliegennet, tot de klasse der decandria behoorende.

Lychnomantīe, f. gr. (v. *lýchnos*, m. kaars, lamp), de waarzeggerij uit lampen.

Lycīum, n. gr. (*lýkion*, naar het landschap Lycië in Klein-Azië), een doornachtige boom, inz. geschikt tot prieëlen, de barbarisse-boom, boks- of wolfsdoorn.

Lycodonten, **lycogala** enz., z. ond. **Lycæon.**

Lygmus, m. gr. (*lygmós*, v. *lýdzein*, snikken). Med., de hik.

Lȳma, n. gr., onreinheid, vuiligheid.

Lympha, f. lat. (v. h. gr. *nymphē*, vrouwelijke geniën, die in rivieren en vloeden wonen, bij dichters ook het water zelf), Anat., bloedwater, waterige stof in h. bloed; **lympha-vaten**, bloedwatervaten, inzuigingsaderen, veel fijner en teerder dan de bloedaderen; **lymphangeītis**, f. gr., ontsteking der lymphavaten; **lymphatologīe** f. de leer van de lymphavaten; **lympheurísma**, n. Med., ziekelijke of tegennatuurlijke verwijding der watervaatjes; **lymphochezīe**, f. de waterachtige buikloop; **lymphóncus**, m. de opzwelling van een lymphavat; **lymphorrhœa**; f. de ontlasting v. de lympha of h. bloedwater; **lymphōse**, f. de vorming der lympha in de lymphavaten; **lymphotomīe**, f. de kunstmatige opening van een lymphavat.

lynceus, z. ond. **lynx.**

lyngodische koorts, gr., eene koorts, welker voornaam toeval de hik is.

Lynx, m. gr., N. H., de losch, lucht, een dier v. h. kattengeslacht, in de noord. landen des aardbols te huis behoorende, met eene donkergevlekte huid, lange ooren en zeer scherpzigtige oogen, omtrent 8 palm lang; ook de hik (vgl. **lygmus**); **lynxoogen**, zeer scherpziende oogen; **lynceus**, m. (gr. *Lynkeus*, naam van een' der Argonauten), een scherpzigtige, een mensch met een bijzonder goed gezigt; **lyncuur**, m. (gr. *lyncurion*, n.), de loschsteen, naam v. verscheidene geelachtige steenen, b. v. van den hyacinth, barnsteen enz.

Lypothymīe, f. gr. (v. *lypē*, droefenis), droefgeestigheid, zwaarmoedigheid.

Lyra, f. gr., de lier der Ouden, welker uitvinding men aan Hermes of den egyptischen Mercurius toeschrijft, het oudste snaren-speeltuig bij de Egyptenaren, Grieken enz., een zinnebeeld der dichtkunst; ook een noordel. gesternte of sterrebeeld tusschen Hercules en de Zwaan; **lyrisch** (gr. *lyrikós*), tot de lier behoorende, voor het spel daarop gemaakt of geschikt; wat met de lier begeleid of gespeeld en gezongen kan worden, zingbaar, zangerig, gevoelvol; **een lyrisch gedicht**, een lierdicht, zulk een dichtstuk, waarin de dichter regtstreeks zijn eigen gevoel voordraagt, de dichterlijke uitstorting des inwendigen gevoels, oudtijds bij de lier gezongen en daarnaar benoemd, een zanggedicht; **lyrische poëzij**, f. die dichtsoort, welker inhoud de gewaarwordingen en hartstogtelijke gemoedstoestanden van den dichter uitdrukt, en waartoe de hymne, ode, dythyrambe, cantate enz. behooren; **lyrisch dichter**, lierdichter, gevoeldichter; **lyrist**, m. de lierbespeler, luitbespeler; **lyrōdisch**, liervormig.

Lys d'or, **lys d'argent**, z. **lis.**

Lysimachīe, f. gr. (*lysimachia*), Bot., de wederik, een plantengeslacht van onderscheidene soorten.

Lysis, f. gr. (v. *lýein*, los maken), gr. Myth., de 4de der furiën of eumeniden, volgens sommigen; Med., de oplossing of allengsche scheiding eener ziekte; **lysisch**, door chemische oplossing gevormd.

Lyssa of **lytta**, f. gr. Med., woede, razernij; hondsdolheid; **lyssæ**, pl., de vermeende dolheidsblaren onder de tong van dolle dieren; **lyssodēgma**, n. en **lyssodēgmus**, m. de beet van een' dollen hond; **lyssodēctus**, m. die door een' dollen hond gebeten is; **lyssodēxis**, f. het bijten van een' dollen hond.

Lyterīa, pl. gr. (v. *lýein*, los maken), Med., voorteekens eener gelukkige wending bij gevaarlijke ziekten.

Lythrum, n. gr. Bot., het bloedkruid, partijke, een plantengeslacht der decandria.

Lytrum, n. gr. (*lýtron*, v. *lýein*, lossen), het losgeld, rantsoen voor de bevrijding van eenen slaaf of lijfeigene.

Lytta, z. **lyssa.**

M.

M. verkorting van **Majesteit**; *MM.* = **Majesteiten**; *M.* of *m.*, verk. v. *misce* of *misceatur*; *M'* = *Mac*; *M.* of *Mag.* = magister; *M* of *man.* of *mp.* op recepten. = *manipulus*; *m.* of *masc.* = **masculinum**; *m.c.* = *mio conto*; *M. D.* = *medicinae doctor*; *m. d.* = *misceatur, detur*; *m. d. s.* = *misce, da, signa*; *m. f. plv.* = *misce, fiat pulvis*; **Mgr.** = **Monseigneur**, z. ond. **Monsieur**; **Mme** = **Madame**; **Mlle** = **Mademoiselle**; *m.m.* of *mut. mut.* = *mutatis mutandis*, z. ond. **mutéren**; *m. m. p.* = *manu mea propria*; *M. o. P.* = *member of parliament*; *m. pp.* = *manu propria*; **Mr.** = **Monsieur**, Mijnheer; **Mrs.** = **Messieurs**, z. ond. **Monsieur**; **Mscrpt.** of **M. S.** = **manuscript**; *M. s. c.* = *mandātum sine clausŭla.*

Ma, f. gr. Myth., de gezellin van Rhea,

aan wien Jupiter de opvoeding van Bacchus toevertrouwde; bij de Lydiërs Rheazelve, aan wie zij eenen stier (*taurus*) offerden, hetwelk den naam aan de stad Mastaurus gaf; bij de japansche sintoïsten: de vos, in welk dier zij meenen, dat de booze geest is gevaren.

Maancirkel, z. **maancyclus** ond. **cyclus**.

Maanim, **minageghinim**, m. hebr., zeker muzijkinstrument bij de Hebreërs, dat bespeeld werd door het te schudden of te slaan.

Maarschalk, m. (oudd. *mar-scalc*, van *mar* [van waar merrie], paard, en *scalc*, schalk, knecht, dienaar; mid. lat. *marescalcus*, fr. **marechal**), weleer een stalbediende, stalmeester; dan de oppertoeziener over den hof- en krijgsstaat van eenen vorst; van daar thans de stafdrager, opziener en aanvoerder bij openbare plegtigheden, inz. een vorstelijke hofmeester, ook **hofmaarschalk**, een adellijk hofbediende, de opziener over de inwendige hofhuishouding en de hofbedienden; **maarschalkstafel**, aan vorstenhoven de tafel naast den vorstelijken disch voor hen, die aan de laatste geen plaats mogen nemen; **veldmaarschalk**, de opperveldheer.

Maart, m. (lat. *Martius*, als toegewijd aan Mars), de 3de maand des jaars, lentemaand; de eerste onder Rome's eersten koning Romulus, en bij de Franschen tot 1564; **maartveld**, z. **marsveld**.

Maartensmannen, weleer de benaming van de burgers der stad Utrecht, naar haren patroon St. Maarten.

Maat, f. (**masz**, n. hoogd.), eene inhoudsmaat in Duitschland en vroeger in Nederland van zeer uiteenloopende grootte; **maatje**, n. eene ned. inhoudsm. = $\frac{1}{10}$ kop of kan, decilitre.

Mabby, m. eng., aardappelwijn.

Mabul, **mahboud**, m. eene goude rekenmunt in Egypte, omtrent = 2 gl. 20 ct.

Maby, m. een gegiste drank op de Antilles.

Mac, m. gælisch en ersisch: de zoon; afgekort *M'* vóór schotsche namen, b.v. *M' Pherson*, Pherson's zoon.

Macáber, fr. *danse macabre* (spr. *dángs' makábr'*), doodendans; oorspr. benaming der kerkelijke maskeraden in Engeland en Frankrijk.

Macáco of **makáko**, m. (port. in 't alg. voor aap), de meerkat, een gestaarte aap op de kust van Guinea, Angola enz.

macadamiséren, eenen straatweg leggen **a la Mac Adam**, d.i. hem met steenpuin of klein gestooten granietkiezel of kalksteen bedekken, volgens de bestratingswijs van den amerikaan Mac-Adam.

Macáo, m. de langstaartige brazil. papagaai.

Macaríos of **Macaríus**, m., **Macaría**, f. gr. mans- en vrouwenn., de gelukzalige.

Macarone, f., z. **makrone**; **macaróni** of it. l. **maccaróni** of **maccheróni** (spr. *makke—*; v. *macca*, meel, gruis). pl., lange taaije meelreepen of deegdraden op eene bijzondere wijze toebereid, eene geliefde volksspijs inz. in Italië; **maccaróne** of **maccheróne**, m. een plomp mensch, lummel; een grappenmaker, hansworst (eng. *macaroon*), voorm. spotnaam der uit Italië terug gekeerde reizigers, die het inlandsche gering achtten en vooral de maccaroni prezen; later in 't alg. voor pronker, windbuil; **macaronische verzen**, eene koddige verssoort, waarbij men de woorden van de eene taal naar de regels van eene andere, inz. de latijnsche, vervoegt en verbuigt, b. v. *non omnes sunt kokki, qui longos dragère messos*, 't zijn al geen koks, die lange messen dragen; in zulke verzen schreef een Italiaan, Folengi, het eerst een lofdicht op de maccheroni; van daar de naam.

Macchiavellismus, n. de leer, de staatkunde, de grondstellingen van Macchiavelli (spr. *makkiawélli*), een' beroemd' geleerde te Florence, gest. 1527, wien (v. s. ten onregte) te laste wordt gelegd, dat hij in zijne verhandeling il Principe geleerd heeft, hoe de vorstelijke willekeur door gewelddadigheden en slinksche wegen de oppermagt moet staande houden en bevestigen, zonder daarbij het belang des volks te raadplegen; van daar: sluwe, arglistige staatkunde, afschuwelijke politiek; **macchiavellíst**, m. een aanhanger of vriend van de grondstellingen, die Macchiavelli zou geleeraard hebben; **macchiavéllisch**, listig staatkundig, sluw politiek.

maceréren, lat. (*macerāre*), laten weeken, doortrekken, uitweeken, b. v. beenderen maceréren, d. i. den zamenhang hunner zachtere deelen door water verstoren of scheiden, inz. tot anatomische oogmerken; oneigentlijk zich afmatten, lam werken, kwellen, kastijden; **macerātie**, f. de weeking, uitweeking, inbijting; afmatting, uitmergeling, kastijding, ligchaamskwelling.

Machærion, m. en **machæris**, f. gr. (v. *máchaira*, mes), een wondheelers mes.

Machāon, m. gr. Myth., een zoon van Æsculapius, een bekwaam geneesheer, die de belegering van Troje bijwoonde; oneig. iemand, die gaarne houwt, kerft, steekt, een voorvechter; ook een der schoonste en grootste vlinders van Europa.

maché, fr. (spr. *masjé*), gekaauwd, doorweekt.

machicotéren, fr. (spr. *masj* —; van *machicot*, een kerkzanger, koordienaar, zoo geheeten, wil men, naar een' parij-

schen canonicus Machéco), een gezang opsieren, met versieringen voordragen; **machicotage**, f. (spr. —*táazj'*), de versieringen van het kerkgezang.

Machine, f. fr. van het lat. *machĭna*, gr. *mechanē*), een kunstwerktuig ter voortbrenging of verligting van beweging, een kunsttoestel, drijfwerk; oneig. kunstgreep, list; *Deus ex machína*, zie *Deus;* **machinaal**, als adverb. *machinalement*, f. (spr. *masjinaal'máng*), werktuigelijk, met kunstwerktuigen verrigt of vervaardigd; onnadenkend, volgens sleur, **machiníst**, m. een maker van kunstwerktuigen, machinesmaker; de toeziener, bestuurder van de machine; **machinéren**, lat. (*machinări*), kunstig iets kwaads bedenken, op touw zetten, voorhebben, het sluw op iets laakbaars toeleggen, iets kwaads brouwen, kuiperijen maken; **machinerīe**, f. fr., de inrigting van kunstwerktuigen, de werking, ineenvatting hunner deelen; ook z.v.a. **machinātie**, f. lat., de listige aanslag, het kwaadbrouwen, de arglistigheid, kuiperij, een weefsel van sluw berekende plannen; **machineur, machinateur**, m. fr., de bewerker, verzinner, smeder van iets kwaads.

Machlosўne, f. gr. (v. *machlós*, geil), z. v. a. **nymphomanīe**; **machlótes**, f. geilheid, inz. vrouwelijke.

Macho, m. sp. (spr. *mátsjo*) of **quintal macho**, een gewigt van 150 sp. ponden.

Machol of **machul**, m. eene soort van lier der Hebræërs.

Machréma, f. een turksche vrouwensluijer.

Macigno, m. it. (spr. *mutsjíenjo*), kalkhoudende graniet, die tot bouwen wordt gebruikt.

Macis, m. fr. (spr. *masí;* it. *mace*, lat. *macis*, eene ons onbekende kruiderij), het netvormig weefsel aan de harde schaal van de muskaatnoot, foelie, muskaatbloesem.

Mackaribu, m. de beste soort van canaster of knastertabak.

Mackintosh, m. eng. (spr. *mékkintosj*), eene waterdigte stof en een daarvan gemaakte regenmantel of overjas, naar den naam des uitvinders zoo geheeten.

Maçon, m. fr. (spr. *massóng*), een metselaar, vrijmetselaar; ook een zeer geachte Bourgogne-wijn; **maçonnerīe**, f. de metselarij of vrijmetselarij.

Macrobĭërs, pl. gr. (v. *makrós*, lang, groot), langlevenden, een fabelachtig volk bij de oude gr. schrijvers; **macrobiōtes**, f. het langdurig leven; **macrobiotiek**, f. de kunst om het leven te verlengen, de oudwordingskunst; in 't alg. gezondheidsleer; **macrobĭus**, **macrobiōtisch**, langlevend; de levensverlenging betreffende; **macrocephălus**, m. een groothoofd, dikkop; **macrocheir** of **macrochīr**, m. langhand, een langhandige; **macrocósmus**, n. de groote wereld, het gansche wereldgebouw; vgl. microcosmus; **macrocosmologīe**, f. de leer van het geheele wereldstelsel; **macrologīe**, f. een wijdloopig gesnap, woordenkraam, wijdloopigheid; **macronosīe**, f. eene langdurige ziekte; **macrophthálmus**, m. een grootoog, grootoogige; **macropnoīa**, f. de langademigheid, het langzame en diepe ademhalen; **macropóden**, pl. N. H., knaagdieren, met lange achterpooten; **macroptĕra**, pl., insecten met zeer lange vleugels, langvleugeligen; **macroptérisch**, met lange vleugels; **macroscĭi**, pl. Geogr., langschaduwigen; **macrostĭchon**, n. een gedicht met lange regels; **macrostíchisch**, langregelig; **macrūra**, pl., langstaartige vogels, zulke, wier staart hunne pooten in lengte overtreft.

macte! lat., braaf, goed! moed gehouden!

macŭla, f. lat., de vlek, klad, schandvlek, eerbezoedeling; eene smet, een kwade naam; *levis notae macula*, Jur., vlek eener ligte eerkrenking of beschimping, een (in vergelijking met de *infamia* geringe) vlek, die op iemands eer kleeft; *maculae*, pl. vlekken; *m. cornĕae*, vlekken op het hoornvlies v. het oog; *m. hepatícae*, levervlekken; *m. margaritacĕae*, parelvlekken in het oog; *m. matérnae*, moedervlekken; *m. venerĕae*, vlekken van venuskwalen; **maculéren** (lat. *maculāre*), bevlekken, bekladden, bezoedelen, besmetten; **maculatuur**, f. (mid. lat. *maculatūra*), bezoedeld of bedrukt papier, misdruk.

Madáme, f. fr., verkort **M**[me], Mevrouw, de titel der toespraak en eerenaam voor gehuwde vrouwen (vgl. **dame**); in Frankrijk weleer de oudste dochter des konings; **Mademoiselle**, f., verk. **M**[lle] (spr. *mad'moazéll'*), Mejufvrouw, mejuffer (vgl. **demoiselle**); in Nederland ook de titel van onderwijzeressen, fransche-schoolhoudsters, gem. mammezél; in Frankrijk de oudste dochter van den broeder des konings.

Madan of **madam**, n. ind., eene hindoestansche kapel; herberg en rustplaats voor reizigers.

Madarōsis of **madēsis**, f. gr. (v. *madān*, vervloeijen, zich oplossen; uitvallen van het haar; *madarós*, kaal), Med., het uitvallen der haren, inz. der oogharen of wimpers en der wenkbraauwen.

Madefáctie, f. nw lat. (v. h. lat. *madefacĕre*, bevochtigen, *madēre*, nat zijn), de bevochtiging, natmaking.

Madéra, sp. of **madeira**, port., een voortreffelijke wijn van het eiland v. denzelfden naam; de beste soorten zijn de malvaziër en de drij-madera, d. i. drooge madera, zoo geheeten, omdat hij uit de allerrijpste, reeds eenigzins gedroogde druiven vóór de persing druipt; **madera-suiker**, eene fijne suikersoort, die men op Madera bereidt.

Madisterïum, n. gr. (*madistērion*), eene haartang.

Madónna, f. it. (vgl. **donna** ond. **don**), eig. mijne vrouw! onze Lieve Vrouw, de heilige maagd (Maria), een Maria-beeld; **madonna di Reggio** (spr. —*rédzjio*). eene ital. rekenmunt, ongeveer ½ gl.; **madonníne**, f. eene zilvermunt te Genua, bijna = 40 ct.

Madrás, n. (naar de stad Madras op de kust van Koromandel in O. Indië), eene stof uit zijde en katoen, een hals- of zakdoek van madras.

Madrenague, f. fr. (spr. —*náagh'*), eene stof uit katoen en palmdraden.

Madrepóre, f. fr. (v. *madré*, gespikkeld, gevlekt), de sterkoraal, zeester, eene soort van polypen of plantdieren; **madreporiet**, m. een versteende madrepore.

Madrid, m. eene goudmunt, in Spanje geslagen voor den keizer van Marocco, = 10 piasters of ongeveer 24½ gl.

Madrigál, n. (it. *madrigale*, *madriale*; v. *mandra*, *mandria*, kudde; *mandriále*, herder; v.a. van de M a r t e g a u x, een bergvolk in Provence), eig. herdersdicht, eene soort van klein lyrisch, zinrijk gedicht, meestal op de liefde betrekking hebbende, van 4 tot 16 regels lang; ook eene soort van muzikale compositie, die zeer gezocht was in Italië gedurende de 16de eeuw; **madrigalétto**, it. m. een kort madrigal; **madrigalóne**, m. een lang madrigal.

Madrúre, f. fr. (v. *madré*, gevlekt enz.), de aderen in het hout.

mæándrisch, gr., gekromd, geslingerd, kronkelend, zich slangsgewijs draaijend, gelijk de wegens zijne buitengemeene krommingen vermaarde stroom M æ a n d e r (gr. *Maiandros*), nu M e i n d e r, in Klein-Azië; **mæandrieten**, pl., eene soort v. steenachtige. gedraaide polypen, hersenkoralen.

Mæcēnas, m. een voorstander en beschermer der geleerden, een kunstenaar, gelijk de Romein M æ c ē n a s, de minister en gunsteling van keizer Augustus, begunstiger van Horatius, Virgilius enz.

Mæeia, mæïa en **mæeutiek**, f. gr. (v. *maieúein*, ontbinden), de geboortehulp, verloskunde; **mæeusis**, f. de verlossing; **mæeutisch**, verloskundig.

Mænáde, f. gr. (*mainás*, pl. *mainádes*, v. *mainesthai*, razen), eene priesteres van Bacchus, razende bacchantin, z. **Bacchus**; een dol, razend wijf.

mænalische verzen, eene andere benaming voor e c l o g e n, i d y l l e n, herderszangen, naar den berg M æ n a l u s in Arcadië.

Mæonïdes, m. (gr. *Maionidēs*), een bijnaam v. Homerus, naar Mæonië (*Maionia*), een landschap in Lydië, voor zijn vaderland gehouden; **mæonïden**, pl., eene benaming der m u z e n.

maëstóso, it. Muz., m a j e s t u e u s, plegtig, verheven, met waardigheid.

Maëstro, m. it. (v. h. lat. *magister*, z a.), meester, leermeester, inz. muzijkmeester; heer, gebieder, patroon; *maëstro di ballo*, de dansmeester; *m. di bottéga*, de koopheer, principaal; *maëstro di capélla*, z. v. a. **kapélmeester** (z. a.); **maëstrále**, m. it. (ook *maëstro* genoemd; fr. en sp. *maëstral* = lat. *magistrālis*; dus eig. de heerschende, geweldige wind), de noordwestewind op de Middellandsche zee.

ma foi, fr. (spr. —*foá*), op mijne eer, waarachtig, voorwaar!

Magāde, f. gr. (*magádis*), de oud-gr. harp met 20 snaren; de anakreonslier; ook eene soort van fluit.

Magalēse, f. Min., een zinkhoudend ijzererts.

Magazijn, n. (fr. *magasin*, sp. *almacen*, uit het arab. *machzen*, schuur, voorraadshuis, v. h. voorvoegsel *ma*, dat de plaats eener zaak aanduidt, en *chazana*, in eene voorraadskamer enz. verzamelen en daarin bewaren), een voorraadshuis, -schuur, -kamer, -zolder, -kelder, een pakhuis; eene groote verzameling, die men van allerlei dingen heeft gemaakt, groote menigte van dingen; ook de bak voor, achter of onder de rijtuigen tot berging van valiezen enz., koetsbak, oneig. zekere periodieke schriften over letterkunde en wetenschappen, een tijdschrift voor een bepaald vak; **magasinage**, f. fr. (*maghazinaázj'*), Merc., de tijd, dien de koopwaren in het magazijn blijven; pakhuishuur, leggeld, bergloon.

Magdaléna, syrische vrouwenn. (v. h. hebr. *gadal*, groot en hoog zijn): de verhoogde, verhevene.

Magdalïa, f. gr., eig. broodkruim; Med., verschillende bereidingen in de gedaante van rolletjes, balletjes of pillen, koekjes enz.

Magdelonnettes of **madelonnettes**, pl. fr., eene soort van geestelijke zusters; ook het verbeterhuis voor ligtekooijen te Parijs.

Maggio, m. it. (spr. *mádzjio*), eene graan- en zoutmaat te Livorno, = 2 r u b b i of 42 ned. ponden.

Maggiolata, f. it. (spr. *madzjioláta*; v. *maggio* = lat. *majus*, mei), eig. een gedicht op de mei, lentezang, een minnelied, minnezang der verliefden onder de vensters der beminde, in Italië.

Maggiordómo, m. it. (spr. *madzjior*—; v. h. lat. *major domus*, z. a.), een opperhofmeester, hofmaarschalk, opper-huishofmeester aan het pauselijke hof.

maggiore, it. (spr. *madzjióre*), in een muzijkstuk de aanwijzing om weder tot den grondtoon over te gaan.

Magi of **magiërs** en **magen**, pl. v. **magus** m. lat. (gr. *mágos*, pl. *magoi*; arab. *madjûs*), eig. oud-perz. vuuraanbidders, inz. hunne priesters, die sterrekundigen

en droomuitleggers waren; in 't alg. oostersche geleerden, wijzen, natuurkenners enz., welke het bedrog en bijgeloof later tot toovenaars, zwartekunstenaars enz. deed ontaarden; **magie**, f. tooverkunst, tooverij, geheime wetenschap, zwartekunst, vgl. **theurgie**; **magicus**, m. toovenaar, zwartekunstenaar, duivelskunstenaar; **magisch**, tooverkunstig, tooverachtig, betooverend; **magische lantaarn**, z. *laterna magica*; **magiphonia**, f. een der grootste perz. feesten ter gedachtenis v. den moord der magiërs en dien van den valschen Smerdis door 7 perzische heeren, omtrent 522 voor J. C.

Magister, m. lat., een meester, leermeester, inz. meester der vrije kunsten (*magister artium liberalium*), vgl. **doctor**; *magister equitum*, de eerste aanvoerder der ruiterij bij de oude Romeinen; *m. legens* of *docens*, een lezend of leerend meester, die het regt heeft verworven op hoogescholen voorlezingen te houden; *m. matheseos*, eig. de meester der wiskunde; de meesterstelling, de om hare belangrijkheid voor de gansche meetkunde zoo beroemde pythagorische leerstelling: dat het vierkant der grootste zijde (hypotenusa) eens regthoekigen driehoeks, zoo groot is als de vierkanten der beide kleinere of regthoekszijden (catheti) zamen genomen; **magisterium**, de waardigheid van meester; Chem., het meesterpoeder, de tot poeder gebragte nederslag van de edelste deelen eener massa, b. v. *magisterium bismuthi*, **magister van bismuth**, parelwit, eene verbinding van bismuth met salpeterzuur of een onder-salpeterzuurzout, dat vroeger veel als blanketsel, thans als vloeimiddel bij emailleersels, tot voermiddel bij onderscheidene kleurstoffen, tot vulling v. valsche paarlen, ook soms als geneesmiddel gebruikt wordt; *m. sulfuris*, z. ond. *lac*; **magistrale**, n. nw lat., de walomsluiting, hoofdomtrek eener vesting; **magistrale formule**, z. *formula magistralis*; **magistréren**, meester worden; den baas spelen; **magistrant**, m. die meester wil worden.

Magistraat, m. lat. (*magistratus*, pl. *magistratus*, het overheidsambt, een stads- of staatspersoon), de overheid, de stadsregering, stadsraad; een regeringslid, raadsheer, burgemeester; **magistratuur**, f. nw lat., het overheidsambt, de waardigheid v. regeringslid, van burgemeester.

Magma, n. gr. (v. *mássein*, kneden), Med., iedere dikke zalf; het overblijfsel van eene uitgeperste zelfstandigheid.

Magnaat, m. (it. en sp. *magnate*, v. h. lat. *magnus*, groot), de magtigen en grooten des rijks, inz. de voornaamste rijksbeambten en oud-adellijken in Hongarije en Polen.

Magna charta, z. **charta**; *magna mater*, eig. groote moeder, toenaam v. Cybele; *magna mora*, f. lat. Jur., de groote (lange) termijn of het uitstel van 6 maanden.

magnaniem, lat. (*magnanimus, a, um*), grootmoedig, hooghartig, verheven, met grootheid van ziel; **magnanimiteit**, f. (lat. *magnanimitas*), de grootmoedigheid, hooghartigheid, zielengrootheid, verhevenheid van ziel.

Magneet of **natuurlijke magneet**, m. (gr. en lat. *magnes*; gr. ook *lithos magnetes* of *magnesios*, d. i. magnesische steen; vgl. **magnesia**), aantrekkende ijzersteen, treksteen, poolsteen, zeilsteen, een zwartachtig ijzererts, dat ijzerhoudende ligchamen tot zich trekt enz., **kunstmagneet**, met den magneetsteen bestreken ijzer of staal, dat de kracht van den natuurlijken magneet bezit; **gewapende magneet**, een zoodanige, welks polen glad geslepen en met dunne ijzeren platen belegd zijn, waardoor zijne draagkracht aanmerkelijk wordt verhoogd; **magneetnaald**, f. de noordaanwijzer, eene met den magneet behoorlijk bestreken stalen naald, die, vrij draaijend, zich naar den noordpool rigt en daardoor tot het opsporen van alle wereldstreken dient, z. **kompas**; **magnetisch**, met de aantrekkende kracht van den magneet begaafd, aantrekkend of een aantrekkend vermogen bezittende; **magnetiséren**, 1) aan een ligchaam magnetische kracht mede deelen, het aantrekkend maken; 2) volgens eene, inz. door Dr. Mesmer sedert 1776 in zwang gekomene, geneeswijze door wrijving met den magneet of geregelde handbeweging en aanraking (manipulatie) geheime krachten in het menschelijk ligchaam opwekken en daardoor zenuwkwalen genezen; **magnetismus**, n. de magnetische of aantrekkende kracht; **dierlijk magnetismus**, de geheime invloed van den magneet of ook van de betasting of behandeling v. zieke menschenligchamen tot hunne genezing; z. ook **somnambule**; **magnetiseur**, fr., ook **magnetist**, m. wie op zulk eene wijze genezing zoekt te bewerken; **magnetismomanie**, f. de overdrevene zucht voor het magnetismus; **magnetologie**, f. de leer van den magneet en van het magnetismus; **magnetométer**, m. een magneetmeter, werktuig tot meting v. de kracht des magneets, uitgevonden door de Saussure.

Magnesia, f. gr. (naar het landschap Magnesia in Thessalië), Chem., bitteraarde of talkaarde, in den zuiveren staat een fijn, wit, smaak- en reukeloos poeder, niet oplosbaar in water, maar wel in zuren, en dan zouten vormende, die een' sterk bitteren smaak hebben; zij wordt vaak in de talk gevonden; inz. ook voor *magnesia alba*, eene als artsenij gebruikte verbinding v. bitteraarde, koolstofzuur en water; **magnesiden**, pl., magnesia bevattende metalen;

magnesiet, m. eene uit bitteraarde en koolstofzuur bestaande steensoort; **magnesĭum**, n. de metallische basis van de magnesia, het eerst door D a v y in 1808 afgezonderd.

Magnifĭcat, n. lat., de lofzang v. Maria in de r. k. kerk, naar de lat. aanvangswoorden: *magnificat anĭma mea domĭnum*, mijne ziel verheft of looft den Heer; **magnificātie**, f. de lofprijzing, verheffing.

magnifĭcus, m. lat., de heerlijke, waardige, b. v. *rector magnificus*, titel van den rector der hoogeschool; **magnifiek**, fr. **magnifique** (spr. *manjifiek*), prachtig, heerlijk, luisterrijk, kostbaar; **magnificéntie**, lat. (*magnificentĭa*), of fr. **magnificence** (spr. *manjifisángs'*), pracht, hoogheid, heerlijkheid, waardigheid; de titel der regerende burgemeesters in vrije steden; ook die der rectoren aan hoogescholen.

Magniloquéntie, f. lat. (*magniloquentĭa*), de grootsprekerij, grootspraak, pralerij, woordenpraal.

Magnĭum, n. nw lat., z.v.a. **magnesĭum.**

Magnolĭa, f. (benoemd naar Francois M a g n o l, prof. der kruidkunde te Montpellier, gest. 1715), de leverboom uit N. Amerika, in onderscheidene soorten, een prachtige boom met roosvormige bloemen.

Magophonie, z. ond. **magi.**

Magot, m. fr. (spr. *maghó;* misschien v. h. gr. *magŏdos*, eene soort van pantomimen, die mansrollen in vrouwenkleeding speelden), een groote aap; een apengezigt, eene leelijke gelaatsvertrekking; een verborgen schat.

Magrapha, m. hebr., een windspeeltuig bij de oude Hebræërs, volgens de beschrijving in den t a l m u d naar onze orgels gelijkende.

Magus, z. **magi.**

Magyaren, pl. (spr. *madzjáren*), de oorspr. naam der Hongaren; **magyárisch**, hongaarsch.

Mahabhárata, n. ind., eig. het groote bharatische gedicht (naar den ind. koning Bharata benoemd), het groote heldendicht der Indiërs, van ongeveer 100,000 verzen.

Mahaboub, m. eene goudmunt te Tripoli en Tunis, = 4½ piaster of ruim 11 gl.; hij wordt ook **sultanine** genoemd; **sequin mahaboub**, egypt. zilvermunt, verdeeld in 120 medini, = 3 gl. 75 ct.

Mahadéwa, m. ind., d. i. groote god (ook M a h a d ö h), bijnaam van den god S i v a of S i w a, 3den persoon der ind. drieëenheid.

Mahágoni- of gew. **mahóniehout**, n. (eng. *mahogany;* v. h. ind. *mahá-guni*, d.i. van sterke of eig. groote kleur? in Frankrijk *bois d'acajou*, spr. *boa dakazjóe*, v. h. braz. *acajaiba*), een fijn, bruinrood, zeer hard hout, van den m a h a g o n i- of a n a c a r d i e b o o m in Z. Amerika.

Máhaleb of **mahaleb-kers**, f. arab. (*mahleb*), de inktbezie, parfumeerkers, eene soort van wilde kersen v. eenen struik, welks bladeren, bloesems en beziën tot welriekende wateren enz. gebruikt worden.

Maharachtri, n. ind., het prakrit-dialect van de nieuwere indische dichters.

Mahis, z. **maïs.**

Mahmil, m. arab. (v. *hamala*, dragen), een lastdier; inz. de gewijde kameel, die met de geschenken van den Grooten Heer naar Mekka gaat en in regte linie, zegt men, afstamt van den kameel, waarop Muhamed op zijne togten plagt te rijden.

Mahmoudi, m. naam der zilveren 5piaste- stukken, door sultan Mahmoud in 1811 geslagen, = 1 gl. 90 ct.

Mahomed, z. **Muhamed.**

Mahon, m. een turksch vaartuig, eene soort van g a l e a s of g a l j a s (z. ond. **galei**).

Mahoniehout, z. **mahagoni-.**

Mahrátten, pl., een volk in O. Indië op het schiereiland aan deze zijde v. d. Ganges (naar den naam des lands: sanskrit *mahâ-râschtra*, d. i. het groote rijk, v. *mahâ*, groot, en *râschtra*, rijk).

Maidan, m. arab. (*maidân*), groote vlakte, open veld; groote baan, renbaan, inz. de oude renbaan in Constantinopel; vgl. ook **bazar.**

Mail, n. fr. (spr. *malj'*; eig. een beukhamer = lat. *mallĕus*, eene kolf), het maliespel, waarbij een houten bal op eene vlakke baan met eene kolf wordt voortgeslagen.

Mail, f. eng. (spr. *meel*, = fr. *malle*), het valies, de rijdende post, de brievenpost; *mail-coach*, f. (spr. *meel kootsj*), het rijtuig der brievenpost in Engeland.

Maillachor, ook **maillechord** (spr. *malj*—) en **melchior**, n. een allieërsel van koper zink en nikkel, ter vervanging van het tafelzilver, dat inz. te Parijs wordt vervaardigd.

Maille, f. fr. (spr. *malj'*; sp. *malla*, v. h. lat. *macŭla*), eene maas aan geknoopt of gebreid werk; een pantserringetje; eene oude fr. kopermunt, = ½ d e n i e r; eene zilvermunt onder Philips den schoone in 1303 geslagen; eene oude goudmunt der hertogen van Lotharingen, geldende te Parijs 33½ s o u s.

Maillotins, pl. fr. (spr. *maljoténg*), de strijdhamers, naam eener oproerige partij onder Karel VI in 1413 (zoo geheeten naar de groote hamers (fr. *maillotins* of *maillets*), die zij tot hunne wapening van het stadhuis te Parijs haalden.

Maimon, z. **mandril.**

main de justice, f. fr. (spr. *méng d'zjuusties'*), d. i. hand der geregtigheid, eene soort van scepter, als eereteeken der fr. regering; *main forte*, eig. sterke hand, de magt der overheid, gewapende magt;

main morte, eig. doode hand, onvervreemdbare grondeigendom.

maintenéren, fr. (*maintenir*, spr. *mèng*—), handhaven, onderhouden, bewaren, in stand houden, beschermen, voorstaan, verdedigen; **maintenábel**, houdbaar, te regtvaardigen, te verdedigen.

Maire, m. fr. (spr. *mèr'*; oorspr. uit het duitsch meier, meijer, gemeentehoofd, ontstaan; dit echter uit het lat. *major*, de grootere), in Frankrijk, en ook in Nederland tijdens de fr. overheersching, de eerste burgerlijke ambtenaar v. eene gemeente, een arrondissement enz., burgemeester, schout; **mairīe**, f. de waardigheid, het ambt en de woning v. zulk een' regeringspersoon.

Maïs, n. (fr. *maïs*, sp. *maiz*; uit de uitgestorven taal van Hayti, waar het *mahis* heet), oorspr. amerikaansch koren; turksche tarwe, turksch koren.

maison de campagne, f. fr. (spr. *mèzóng d'kangpáng'*), een landhuis, eene buitenplaats; *m. de force* of *m. de correction* (spr. —*korreksjóng*), een tuchthuis, een spinhuis, verbeterhuis, dwanghuis; *maison de ville*, stadhuis.

Maitre, m. fr. (spr. *mètre*, v. h. lat. *magistĕr*, it. *maëstro* enz.), een meester, heer, gebiedend heer, gebieder, beheerscher, b. v. hij spreekt of beveelt *en maître* (spr. *ang*—), d. i. als heer enz.; een leermeester, onderwijzer, taal-, teekenmeester enz.; baas, werkbaas; ook de meester, voornaamste in eene kunst, z. v. a. **virtuoos**, b. v. *en maître* spelen, meesterlijk spelen; *maitre des requêtes*, z. ond. **requête**; **maître d'hôtel**, de huishofmeester; **maitre Jean** (spr. *zjáng*), eig. meester Jan of Hans, z. v. a. **janhagel**; **maîtresse**, f. (spr. *mètréss'*), eene gebiedster, meesteres, de vrouw des huizes; leervrouw, onderwijzeres van kleine kinderen, matres; onechtelijke bijslaap, bijwijf; geliefde, liefje, vrijster, minnares; **maitriséren**, den meester spelen, meesterachtig behandelen, beheerschen.

Maja, f. lat. (v. h. gr. *Maia*, d. i. eig. moeder), Myth., de dochter van Atlas en moeder van Mercurius.

Majesteit, f. lat. (*majéstas*; fr. *majesté*), waardigheid, hoogheid, heerlijkheid, verhevenheid, grootheid, inz. de koninklijke waardigheid, hoogste magt en waardigheid, een titel van gekroonde hoofden en hunne gemalinnen; **majesteitsregt**, z. **regale**; **majesteitsschennis**, z. *crimen laesae majestatis*; **majesteitsbrief**, een vrijheidsbrief, door een' onbepaalden gebieder of staat uitgereikt, inz. die van keizer Rudolf II voor de protestanten van Bohemen in 1609; *majéstas personālis*, persoonlijke majesteit; *m. reālis*, majesteit van het staatsligchaam; **majestueus**, heerlijk, verheven, groot, koninklijk, prachtig, schitterend.

Majolīca, f. it., vaatwerk uit fijne leem met wit glazuur en kunstig beschilderd, inz. in de 16de eeuw, eene soort van grover fayence (z. a.).

Majoor, m. fr. (v. h. lat. *mājor*, de grootere, hoogere), een opperwachtmeester, de aanvoerder van een bataljon; *major du jour* (spr. *mazjor du zjóer*), de stafofficier, die de wachten en posten voor eenen dag heeft na te zien; **plaatsmajoor**, de hoofdofficier in eene garnizoensplaats.

mājor, m. lat. (*major*, neutr. *majus*, compar. v. *magnus a, um*, groot), de grootere; de oudste van twee broeders, z. *senior*; Log., de eerste of hoofdstelling in eene sluitrede; **major domus**, m. opperhuishofmeester, bij de oude frankische koningen de titel der aanzienlijkste hofbeambten; *majōra* (scil. *vota*) of **majōra**, pl., de meeste stemmen, stemmenmeerderheid; *per majora*, door meerderheid van stemmen; **majoraat**, n. mid. lat., het voorregt der meerdere jaren in eene familie of (in engeren zin) des oudsten onder vele even naauw verwante erfgenamen, het regt des oudsten; ook het goed des oudsten, dat telkens ongedeeld bij den oudste der familie blijft; *majorénnis*, d. i. *major annis*, voljarig, minderjarig, mondig; **majorenniteit**, f. de mondigheid, meerderjarigheid; *majōres*, pl., de voorouderen; **majorīne**, f. nw. lat., munt v. h. gr. keizerrijk (z. **decargýron**); **majoriteit**, f. het overwigt of de meerderheid der stemmen.

Makáme, f. arab. (*makámeh*, d. i. eig. verzameling, onderhoud in een gezelschap), vertellingen van eigenaardig kunstigen, half dichterlijken vorm. v. d. arab. dichter Hariri.

Maki of **lemur**, lat. m. N. H., het spookdier, een naar de apen gelijkend dierengeslacht, met den snoet van eenen vos.

Makkes, pl., joodsch: slaag (v. h. hebr. *makkâh*, het slaan).

Makreel, m. (deensch *makrel*, zweedsch *makrill*, eng. *mackerel*, mid. lat. *macarellus*), een zeer vette en smakelijke roofvisch in de Noordzee.

Makrōne, f. (v. h. it. *maccarone*, z. a.; fr. *macaron*), een klein suikergebak van amandeldeeg.

Makúba, m. eene fijne soort van snuiftabak; zoo geheeten naar een district op het eiland Martinique, waar zij gebouwd en bereid wordt.

Makukawa, m., z. **trompetter.**

mal, fr. (= lat, *male*), slecht, kwalijk; in zamenst. z. v. a. on-, mis- enz., vgl. malcontent, malhonnet.

Malachiet, m. (v. h. gr. *malachē*, ma-

luw), wegens de naar de maluw gelijkende groene kleur), een groen, koolzuur kopererts, atlaserts, schriksteen.

Malachmōves, m. joodsch (v. h. hebr. *malách*, engel, en *moves*, de dood): de joodsche doodsengel.

Malacīe, f. gr. (*malakía*, v. *malakós*, week), eig. weekheid; Med., verweeking (b. v. van de maag), de trek naar zekere spijzen, inz. bij zwangere vrouwen, belustheid; **malacodérmen**, pl., weekdieren, z. v. a. **mollusken**; **malacologīe**, f. de leer van de weekdieren; **malacolith**, m. weeksteen, eene aan den augit verwante steensoort; **malacosárcos**, m. Med., iemand met zeer zacht, week vleesch; **malacostēon**, n. de beenverweeking, een beenvleeschgezwel; **malactĭca**, pl., weekmakende, lenigende geneesmiddelen; **maláctisch**, weekmakend, verslappend.

maláde, fr., ziek, krank, ziekelijk, onpasselijk, ongesteld; **maladīe**, f. ziekte, krankheid, onpasselijkheid enz.; **maladerīe** of **maladrerīe**, f. een kranken- of ziekenhuis.

Maladrésse, f. fr. (vgl. **adresse**), onhandigheid, onbehendigheid, ongeschiktheid, lompheid; **maladroit** (spr. —*adroá*), ongeschikt, onhandig, lomp.

mala fide, lat. (vgl. *fides*), trouwceloos, arglistig, te kwader trouw, met boos oogmerk, tegen beter weten aan; *malae fidĕi possessĭo*, f., z. *possessio*.

Málaga, m. een spaansche zoete wijn, naar de stad Malaga zoo geheeten.

Malágma, n. gr. (v. *malássein*, week maken), Med., een verweekend middel, verzachtend of verweekend omslag.

Malaguette, z. **kardamōmen**.

mal-aise, n. fr. (spr. —*èz'*), ligchamelijk kwalijk bevinden; ongemak, ongelegenheid, netelige omstandigheid.

Malandrĭa, f. (it. *malandra*, fr. *malandres*; v. h. gr. *mālis*, *mēlis*), kloven of kenen in de kniebogen der paarden.

Malandríno, m. it. (fr. *malandrin*, v. h. mid. lat. *malandrinus*, uit h. lat. *malus*, boos, en h. gr. *anēr*, man; oorspr. de naam v. arab. en egypt. straatroovers ten tijde der kruistogten), een straatroover; als scheldwoord: schelm.

mal-à-propos, fr. (spr. *malapropó*; vgl. *à propos*, ond. **proponeren**), ten ontijde, te onpas, ongelegen, ontijdig, ondienstig, ongeschikt, onbehoorlijk.

malair, nw lat. (v. h. lat. *māla*, de kinnebak), de wangen betreffende, daartoe behoorende.

Malária, f. it. (eig. *mala aria*, kwade lucht), ongezonde moeraslucht en de daardoor verwekte moeraskoorts in Italië.

malavisé, fr. (spr. —*awizé*), onbedacht, onbezonnen, onverstandig.

malaxéren, nw lat. (*malaxāre*, v. h. gr. *malássein*), week, lenig maken, b. v. harde stoffen in olie enz.; **malaxātie**, f. Med., weekmaking, inz. het weekkneden van pleisters.

Malbroek, z. **marlborough**.

malcontent, fr. (spr. —*kongtáng*, gew. —*kontént*; vgl. **content**), ontevreden, onvergenoegd; de **malconténten**, de onvergenoegden, b. v. met de landsregering.

Mal de Naples, fr., eig. de kwaal v. napels, de venusziekte, door de Franschen zoo geheeten, omdat zij in 1493 bij de belegering van genoemde stad het eerst daardoor aangestoken werden.

Maldívisch of **Maledivisch goud**, de schelpmunt, kauri (z.a.), die de negers op de goudkust enz. in plaats van klein geld gebruiken (dus geheeten, omdat zij in groote menigte van de maledivische eilanden komt).

male, lat., kwaad, slecht, boos, erg.; *male quidem*, vrij slecht, erg genoeg; *male quod sic*, erg genoeg, dat het zoo is; **maledicéren** (lat. *maledicĕre*, d.i. eig. slecht spreken), smaden, lasteren, verwenschen; **maledicéntie**, f. het schimpen, schelden; **malediction**, f. de vloek, verwensching, vervloeking; ook laster, achterklap; **maleficĭum**, n. de euveldaad, misdaad; **maleficánt**, m. nw lat., een boosdoener, misdadiger; **maleficie**, f. betoovering, beheksing, hekserij, zwarte kunst; **maleficiat**, m. of f. iemand door hekserij tot de voortteling ongeschikt gemaakt; **malefiek**, kwaaddoend (bij de astrologen, die aan de planeten Mars en Saturnus [*malefici*] een' schadelijken invloed toeschreven).

Maleijers, pl. (in hunne eigen taal *Maláyū*, d. i. waarsch. vlugteling, v. h. javaansch *layu*, weggaan, vlugten), een volksstam in Achter-Azië en op de eilanden van de Indische zee; zij maken een' afzonderlijken menschenstam uit, het **maleische ras**.

Malekieten, pl., eene muhamedaansche secte, die de sunna beschouwt als van God-zelven ingegeven.

Malentendu, n. fr. (spr. *malangtangdú*), het misverstand, de dwaling, misvatting, het verzien.

Malevoléntie, f. lat. (*malevolentĭa*), de kwaadwilligheid, afgunst, nijd, vijandige gezindheid omtrent iemand.

Malfaçon, f. fr. (spr. *fasóng*; vgl. *façon*), de misstand, wanstand; het bedrog, de oneerlijkheid van handelingen.

malgré, fr., ongaarne, met tegenzin, onvrijwillig, ondanks.

malhabiel, fr. (*mal-habile*; vgl. **habiel**), ongeschikt, onervaren, onbedreven.

Malheur, n. fr. (spr. *maleur*), ongeluk, onheil, rampspoed, ongeval, het tegengest. v. bonheur (z. a.); *par malheur*

of *malheureusement*, bij ongeluk, ongelukkigerwijs.

malhonnét, fr. (*malhonnête*; vgl. **honnet**), onwelvoegelijk, onaardig, onbeleefd, onbetamelijk, onheusch; onedel, onzedig, slecht; **malhonnêteté**, f. onwelvoegelijkheid, onbeleefdheid, onredelijkheid, eerloos gedrag enz.

Malice, f. fr. (sp. *malies'*), lat. *malitĭa*, f. boosheid, arglistigheid, guiterij, bedrog; moedwilligheid, een schalke streek; **malitieus** (lat. *malitiōsus*, *a*, *um*, fr. *malicieux*), boosaardig, arglistig, verraderlijk; schalk, moedwillig; *malitiōsa desertĭo*, lat. Jur., z. *desertio m*—; *malitiōsus desertor*, z. *desertor m*—.

malignus morbus, m. lat., eene kwaadaardige ziekte; **maligniteit**, f. (lat. *malignĭtas*), boosaardigheid, boosheid, genoegen in eens anders leed; schalkheid.

Malis, f. gr., z. v. a. **malandria**.

malitieus enz., z. ond. **malice**.

Malkut, m. eene vrome geeseling, bij sommige nieuwere joden in gebruik; de patient laat zich daarbij 39 bullepeesslagen op den rug toedienen door iemand, die daarbij 3maal de 13 woorden van het 38ste vers uit psalm 78 opzegt.

Malla, f. eene sp. munt, $= \frac{1}{100}$ libra.

Malle, f. fr., een klein reiskoffer, valies; de post, brievenpost.

malleābel, nw lat. (v. h. lat. *mallĕus*, de hamer), hamerbaar, smeedbaar, rekbaar, voor uitbreiding naar twee rigtingen geschikt, wat zich onder den hamer of tusschen rollen, cilinders of pletwerk laat bearbeiden; b. v. metalen; **malleabiliteit**, f. de smeedbaarheid, rekbaarheid, vgl. **ductiliteit**.

malleolair, lat. (v. *malleŏlus*, d. i. eig. hamertje), Anat., de knokkels betreffende of daartoe behoorende.

Malmína en van daar **Malvina**, celt. vrouwenn.: uit wier oogen zachtmoedigheid spreekt; de gemalin v. Oscar, verpleegster en lieveling van haren blinden schoonvader Ossian.

malo modo, lat., op slechte wijze.

Malpighĭus [**net van**], het slijmnet, de middelste huidlaag onder de opperhuid van het menschelijk ligchaam (naar den ital. arts Malpighi, gest. 1694).

malplacéren, fr. (vgl. **placeren**), verkeerd of kwalijk plaatsen, misplaatsen.

malplaisant, fr. (spr. —*plèzáng*, vgl. **plaisánt**), onbehagelijk, verdrietig.

malpropre, f. (vgl. **propre**), onzindelijk, onrein, smerig, vuil, morsig; **malpropreté**, f. de onreinheid, onzindelijkheid enz.

Malter, m. hoogd., eene inhoudsmaat voor drooge waren in Duitschland, een mud: te Aken = 148,25, te Keulen = 143,54, te Darmstadt = 128, te Frankfort a/M. = 114,745, te Gotha = 174,6475, te Neurenberg = 318,1376, te Oldenburg = 273,6324, in Pruissen = 656,76, te Schafhausen = 180,824, te Zurich = 32,829; te Manheim voor gerst en haver = 124,965, voor koren = 111,08, te Baden het oude malter = 102,986, het nieuwe = 150 ned. koppen.

Maltezer-ridders, z. **Johannieter-ridders**; **maltezer-gier**, N. H., de bruine gier, die veel op Malta voorkomt; **maltezer-hondje**, z. v. a. **bolonezer-hondje**.

maltraitéren, fr. (*maltraiter*, spr. *maltrét*—; vgl. **tracteren**), mishandelen, kwalijk bejegenen.

malum, n. lat., een kwaad, ongeluk, onheil, eene schade; ook eene ziekte, inz. een ligchamelijk gebrek; *malum inveterātum*, eene oude, verjaarde kwaal; *m. neapolitānum*, z. **mal de Naples**; *m. necessarĭum*, een noodzakelijk kwaad; *malum malo porxĭmum*, lat. sprw., het eene kwaad grenst aan het andere, d. i. een ongeluk komt zelden alleen.

Malvasīe of **malvasĭër**, een edele, geurige, zoete wijn, doorgaans van goudgele kleur, inz. van de stad Nápoli di Malvásia op het schiereiland Morea; ook een kunstmatig toebereide fr. muskaatwijn.

Malve, **malva**, **maluw**, **malowe**, Bot., eene plant v. het geslacht der monadelphia, welker beide hoofdsoorten (*malva rotundifolia* en *sylvestris*) in de geneeskunde gebruikt worden, kaasjeskruid (wegens den vorm v. de zaaddoosjes), winterroos, stokroos, tuinpopulier.

malverséren, fr. (*malverser*), eenen post niet eerlijk waarnemen, gelden onderslaan, verdonkeremanen; **malversánt**, m. wie zijn ambt niet eerlijk waarneemt; gelden onderslaat, openbare papieren vervalscht enz.; **malversātie**, f. de ontrouwe waarneming van eenen post.

Malvina, z. **Malmina**.

Mamá, f. (lat. *mamma*, fr. *maman*), in de kindertaal voor moeder; oneig. eene deftige, lijvige vrouw, eene dikke mama.

Mambergeit, f. de syrische of indische geit, v. d. berg Mamber in Syrië.

Mameluk, **mammeluk**, beter ware nog **mamluk** (v. h. arab. *mamlûk*, verl. deelw. v. *malaka*, bezitten, beheerschen; dus eig. die bezeten, beheerscht wordt, een beheerschte, slaaf), eig. een uit christen-ouders geboren, in de muhamed. godsdienst opgebragte slaaf en lijfwachter v. d. egypt. sultan; van daar ook een afvallige, geloofsverzaker (**renegaat**); een huichelaar, trouwelooze; **mamelukken der garde**, een corps der lijfwacht v. Napoleon, welks kern gevormd was uit in Egypte aangeworven ruiters en dat oostersch costuum droeg.

Mameluco, m. sp. (spr. —*lóeko*), een braziliaansch kind, uit een' blanke en een inlandsche geboren.

Mamillaristen, pl., eene secte v. mennonieten.

mamma, f. lat., de vrouwenborst, mam; z. ook **mama**; **mammalĭa**, pl. nw lat., zoogdieren, dieren, die borsten om te zogen hebben; **mammaliolithen**, pl. lat.-gr., versteende en andere beenderen v. zoogdieren uit de voorwereld; **mammologīe**, f. de zoogdierkunde, leer van de zoogdieren; **mammeus** (lat. *mammōsus, a, um*), met groote borsten, met vollen boezem; **mammositeit**, f. de grootborstigheid, volheid van boezem.

Mammon, m. syrisch (joodsch *mâmon*, geld, rijkdom; misschien v. h. arab. *mâna*, voor het levensonderhoud zorgen, onderhouden, voeden), de goud- of geldgod, geldschat, aardsche goederen en rijkdommen, in zoo verre men daaraan geheel zijn hart hangt; **mammonist**, m. een mammonsdienaar, mammonsknecht, gierigaard; aardschgezinde, kind der wereld.

Mammouth, m. (uit het russ. *mâmout*, *mâmant*, v. h. tartaarsch *mamma*, de aarde), een onbekend, ontzaggelijk groot landdier uit de voorwereld, welks beenderen (mammouthsbeenderen) in Siberië en inz. aan den Ohio in N. Amerika opgedolven en als elpenbeen of ivoor tot allerlei kunstvoorwerpen verwerkt worden.

Mamoudi, m. eene rekenmunt in Perzië, $= \frac{1}{100}$ toman $=$ 36 cent.; te Bassora $=$ 10 danimes $= 27\frac{1}{2}$ ct. courant.

Mamsel, mammesel, f. verdorven uit **mademoiselle** (z. a.): mejufvrouw, juffer.

Manacaniet, ook **manakoniet**, z. v. a. **menakan**.

Mana geneta, f. lat. Myth., eene door de Romeinen van de Etruriërs ontleende godin, die bij het kinderbaren werd aangeroepen.

Manager, m. eng. (spr. *ménnidzjer*; v. *manage* $=$ fr. *ménager*, besturen), een ordehouder, opziener op het eng. tooneel, z. v. a. **regisseur**.

Manáti of **manate**, m. (uit de taal v. Hayti), de zeekoe, een zeedier tot het geslacht van den walrus behoorende.

mancándo, it. Muz., allengs afnemend, wegstervend.

Manchéster, m. (spr. *mantsjéster*), eene katoenen, fluweelachtige stof, in de eng. stad van gelijken naam uitgevonden.

Manchette, f. fr. (spr. *mangsjétt'*; van *manche*, mouw), handlubbe; **manchettenkoorts**, iron. de vreeskoorts, lafheidskoorts, kruidkoorts; **manchetten hebben**, iron., bang zijn.

mancipĭum, n. lat., het regt van eigendom op eene zaak, de eigendom; een lijfeigene, slaaf; **manciperen** (lat. *mancipāre*), oud röm. Jur., als eigendom overgeven of toeëigenen, overgeven, verkoopen; **mancipātie**, f. (lat. *mancipatĭo*), de overgeving eener zaak als eigendom; eene eigenaardig plegtige overgave van eigendom bij de oude Romeinen; de toeeigening, onderwerping.

mancus, a, um, lat., verminkt, gebrekkig, onvolledig; *mancus*, m. een gebrekkige, verminkte, éénhandige; *manco*, m. it. Merc., het gebrek, ontbrekende, de mangel, het te kort bij waren.

Mandāmus, n. lat. (*mandāmus*, eig. wij verordenen, v. *mandāre*, gelasten, bevelen), het bevel v. het kingbench-geregt te Londen, in naam des konings; **mandánt** (lat. *mándans*) of **mandātor**, m. een lastgever, volmagtgever, principaal; **mandatarĭus**, m. een lasthebber, gevolmagtigde, zaakvoerder; *mandatarĭo nomĭne* of *qua mandatarĭus*, als gevolmagtigde, volgens bekomene volmagt; — **mandaat** (lat. *mandātum*), n. eene opdragt, een last, eene volmagt, volmagtgeving, magtiging; een vorstelijk bevel, gebodsbrief, eene verordening der regering; ook eene aanwijzing, eene soort van papieren geld in de fr. omwenteling, dat de assignaten moest vervangen; *ex mandāte* of *ad mandātum*, op bevel, volgens last; *ad mandātum speciāle*, op bijzonder of uitdrukkelijk bevel; *in mandātis*, als bevel of last; *mandātum advocatorĭum*, oproepingsbevel, waardoor uitlandige, in vreemde dienst staande onderdanen opgeroepen worden om zich weder in hun vaderland te begeven; *m. avocatorĭum*, een afroepingsbevel, waardoor bevolen wordt eene zaak van de onbevoegde autoriteit aan de ware af te geven; *m. arrestatorĭum*, een bevel tot aanhouding, tot in hechtenis neming; *m. cassatorĭum*, een opheffingsbevel; *m. compulsoriāle*, een aansporingsbevel; *mandātum cum clausŭla* een bevel, tegen hetwelke tegenwerpingen worden toegelaten; *m. cum libĕra* (scil. *manu* of *potestate*), onbeperkte volmagt, *m. de non offendéndo*, een verbod, iemand schade toe te brengen; *m. simplex*, eerste bevel, met aanduiding eener straf; *m. sine clausŭla*, afgekort *m. s. c.*, een bevel zonder beperking, een onbepaalde volmagt; *m. ulterĭus*, een nader, hooger, scherper bevel; **mandemént**, n. fr. (spr. *mangd'máng*), eene meer vermanende dan gebiedende beschikking of bepaling, inz. van de r. k. geestelijkheid in Frankrijk en België.

Mandarijn, m. (sanskr. *mantri*, een heilige wijze, een raad, v. *man*, weten, verstaan), ieder staatsbeambte in China, een voornaam Chinees.

Mandemént, z. ond. **mandamus**.

Mandille, f. fr. (spr. *mangdielj'*), een overrok, mantel, inz. der bedienden.

Mandoline, mandóre of **pandóre**, f. (it. *mandóla* of *pandóra*), eene soort v. kleine luit met 4 snaren, mandolijn, ook pandoer-cither.

Mandragore, f. Bot., de alraunwortel,

toover- of heksenwortel, eene plant tot het geslacht der b e l l a d o n n a behoorende.

Mandril of **maimon**, m. eene soort van baviaan in Guinea, Congo enz.

Mandūcus, m. lat., een eter, vreter; een schrikbeeld, bullebak voor de kinderen; **manducātie**, f. het kaauwen, eten van het brood bij het H. avondmaal.

Manege, f. fr. (spr. *manèzj; it. maneggio*, in 't alg. behandeling, besturing), de rijschool, rijbaan; rijkunst; eene listige en behendige handelwijze, streken.

Manen, pl. (lat. *manes*), de afgescheidene zielen of de schimmen der overledenen, de schaduwgestalte; ook de onderwereld of het verblijf der schimmen, het schimmenrijk.

Manequin, z. **mannequin.**

Manfred, oudd. mansn.: de vreedzame man.

Mangaan of **manganesium**, n. nw lat. (verdorven uit *magnes*, magneet, wegens de uitwendige overeenkomst), bruinsteenmetaal, een graauwachtig wit, zeer bros en zwaarvloeibaar metaal; **mangaan-oxyde**, n. de bruinsteen, verbinding v. h. mangaan met de zuurstof.

Mangalis, m. een gewigt voor diamanten in O. Indië, ongeveer = 5 greinen; **mangelin**, m. een dito gewigt, maar iets zwaarder, omtrent = 7 greinen.

Mangium, n. of **mangle**, m. (uit de taal v. Hayti), een zuidamerik. boom, eene soort van wilg, welks takken rondom den stam eene menigte vrij regte loten schieten, die nederwaarts zijn gerigt.

Mango, m., pl. **mangōnen**, lat., in 't alg. een handelaar, die zijne waren een goed voorkomen geeft, b. v. slavenhandelaar; **mangonīe**, **mangonisātie**, f. en *mangonīum*, n. in 't alg. de opsiering der waren; inz. de artsenijvervalsching.

Manguste, z. **ichneumon.**

maniábel, fr. (*maniable*, v. *manier*, hanteren), handelbaar, lenig, buigzaam, zacht; gezeggelijk.

Maniăcus, z. **manie.**

manĭca Hippocrătis, f. lat. Med., eig. de mouw v. Hippocrātes, een filtreer- of doorzijgzakje; ook de trechter of het verlengsel der hersenen, dat naar de slijmklier gaat.

Manichæër, m. een aanhanger van de christelijke secte des perz. dwaalleeraars M a n e s in de 3de eeuw, die twee goddelijke grondwezens, een goed en een kwaad, aannam; oneig. en iron.: onstuimige schuldeischers, maanders (omdat men in de middeleeuwen j o d e n en m a n i c h æ ë r s in vele landen van Europa met elkander verwarde); **manichæísmus**, n. de leer van Manes en zijne aanhangers.

Manichorde, z. v. a. **clavichorde**, z. ond. **clavis.**

Manīe, f. gr. (*manía*), de razernij, woede, waanzin, onzinnigheid; hevige gemoedsbeweging; zucht, hartstogtelijke liefde, overdrevene neiging enz.; **maniăcus**, m. (gr. *l. manikós*), een waanzinnige.

Maniemént, n. fr. (spr. *manie'máng*; v. *manier*, handteren), de behandeling of handtering, het bestuur, beheer b. v. van handelszaken; de leiding van het penseel bij schilders; de handgreep.

Manier, f. (v. h. fr. *manière*, d. i. eig. de behandeling, de handtering, v. h. lat. *manus*, hand), de wijze van zich te gedragen of in eene zaak te werk te gaan; levenswijs, wijze van handelen, van behandeling; de kunstgreep; in werken van kunst of wetenschap: de eigenaardige, kenmerkende bijzonderheden in bewerking; ook gemaaktheid, gekunsteldheid, afwijking v. h. natuurlijke; **manieren**, pl., de hebbelijke wijze van zich voor te doen, de wijze van handelen, leven enz.; Muz., versieringen b. v. trillers, slepers enz.; **manierlijk**, wellevend, hupsch, bescheiden, hoffelijk, naar den toon der wereld; **gemanierd**, **gemaniëreerd**, gedwongen, gezocht, gekunsteld, gemaakt, stijf, g e a f f e c t e e r d; **manierist**, m. een kunstenaar of schrijver, die, door zijne manier verleid, te dikwijls of te veel zich van de wezentlijke natuur des voorwerps verwijdert.

Manifést, n. nw lat. (v. h. lat. *manifestus, a, um*, openbaar), eene opentlijke verklaring van eenen vorst of eene mogendheid, die de reden v. het gehouden gedrag bij eene gewigtige gelegenheid bloot legt, vorstelijke regtvaardiging; staatsverklaring, bekendmaking der hooge overheid, plegtige aankondiging; **manifestéren**, lat. (*manifestăre*), openbaren, bekend maken, verkondigen, kond doen, ontdekken, aantoonen, bloot leggen; **manifestātie**, f. openbaring, bekendmaking, verkondiging, ontdekking, opening of blootlegging van een voornemen; **manifestatie-eed**, m. (*juraméntum manifestatiōnis*), een eed, dat men niets verheimelijkt, of willens en wetens heeft verzwegen of achtergehouden (bij inventarissen en dgl.).

Manílla-cigaren, sp., cigaren van het Philippijnsche eiland M a n i l l a.

Manille, f. fr. (spr. *manielj*; sp. *manilla*), de tweede troef in het l'hombrespel en in soortgelijke kaartspelen, in het zwart de t w e e, in het rood de z e v e n van de kleur, waarin men speelt.

Manillen, pl. (v. h. sp. *manilla*, pl. *manillas*, armbanden, koperen ringen bij de Indianen voor de armen en beenen.

Maniluvĭum, n. lat., het handbad.

Maniok of **manihot**, m. (v. h. brazil. *mandioca*), de broodwortel, een tamelijk hooge struik van het geslacht der braaknoot in W. Indië en Z. Amerika (*iatrŏpha manihot*). Zijn groote, knolvormige

wortel (yucca- of cassava-, beter casava-wortel) levert een zeer smakelijk en gezond brood, casave geheeten (in de taal van Hayti *kasabi*).

manipŭlus, m. afgek. *M.*, *man.* of *mp.* op recepten: eene handvol, b. v. kruiden of bladeren; ook een zweetdoek der r. k. priesters; bij de oude Romeinen een soldaten troep, vendel, het ⅓ eener cohorte, $\frac{1}{30}$ van een legioen; **manipulāren**, pl. (lat. *manipulāres*), de tot eenen manipulus behoorende soldaten; **manipuléren**, nw lat., behandelen, met de handen aanraken, bestrijken, betasten, bevoelen of bevingeren (z. ook **magnetismus**); **manipulātie**, f. in 't algemeen de kunstmatige behandeling, aanwending der noodige handgrepen; inz. de betasting, bevoeling of bestrijking van een lijdend ligchaam met de handen door den magnetiseur, om heilzame veranderingen in het ligchaam te weeg te brengen.

Manitou, m. een geest of dæmon, fetiche der wilde volken van N. Amerika.

Manna, n. (hebr. *mân*), een voedingsmiddel der Israelieten in de woestijn; ook een buikzuiverend middel, een geelachtig taai, zoetachtig en zacht afvoerend sap, dat uit verscheidene boomen, inz. uit eene soort van tamarisken op den Sinaï en uit den manna-esch (*fraxinus rotundifolia*, L.) in Z. Europa, inz. in Calabrië, vloeit en als kleine doorzigtige korrels wordt ingezameld.

Manneh, m. een zinnebeeldige bloemruiker bij de Oosterlingen.

Mannequin, m. fr. (spr. —*kèng*; waarschijnlijk v. man, manneken), een ledeman of leêman, eene ledepop, een houten man met bewegelijke ledematen, bij schilders en teekenaars; oneig. een karakterloos, en zelfstandig mensch; ook een diepe en naauwe korf, marktkorf, eene ooftmand enz.; **mannequinage**, f. (spr. —*náazj'*), beeldhouwwerk aan gebouwen.

Mannus, m. (= man), oudd. Myth., de God en stamvader der oude Duitschers.

Mannswerk, m. eene vlaktemaat te Zurich voor de weilanden.

Manœuvre, n. (spr. *maneuvr'*, v. h. lat. *manus*, hand, en *opera*, arbeid), de handeling, verrigting, handelwijze, hand- of kunstgreep, de wijze van bij eene zaak te werk te gaan; inz. de kunstige beweging, wending of besturing van een schip of van eene menigte krijgsvolk, de scheepswending, de krijgszwenking, regelmatige kunstbewegingen van eenen troep, een leger enz.; ook de krijgsoefening; pl. **manœuvres**, ook slinksche wegen, listen en lagen, knuiperijen; **manœuvréren** (fr. *manœuvrer*), handbewegingen maken, oefeningen houden (bij het exerceren der soldaten), scheepswendingen, legerzwenkingen maken enz.; het takelwerk, het want regeren; ook maatregelen nemen.

Manométer of **manoscoop**, n. gr., z. **dasymeter**.

manquéren, fr. (*manquer*, spr. *mangk-*), feilen, missen, ontbreken, te kort komen; nalaten, verzuimen, in gebreke blijven; zijne betalingen uitstellen of buiten staat tot betaling zijn, z. v. a. **failleren**; *manque de touche*, m. (spr. *mangk' de toesj'*), op het biljart: een misstoot, waarbij de speler zijnen bal niet raakt; ook bij het kegelen: een worp, waarbij geen der negen kegels wordt omgeworpen, een zandhaas, poedel; **manquement**, n. (spr. *mangk'-máng*), een gebrek, eene feil, nalatigheid, fout, een verzien.

Mansárte, gew. **mansarde**, f. of een **mansardisch dak** (naar den naam des uitvinders Mansart, een' franschen bouwkundige, gest. 1666), een gebroken dak, hollandsch dak; ook een dakvertrek, vlieringkamertje.

Mansion, n. eng. (spr. *ménsjen*; v. h. lat. *mansiō*), de plaats van oponthoud, woning, woonhuis.

Manteca, f. (fr. *mantèque*), Merc., wilde zwijnenvet, dierensmout.

Mantelet, n. fr. (spr. *mangt'lè*; verklw. van *manteau*, mantel), een kleine mantel, manteltje; ook **mantelétte**; een stormdak of -scherm, eene blindering van hout, die de belegeraars tegen het geweervuur der belegerden beveiligt; ook de poorten, poortluiken op schepen; **manteline** en **mantille**, f. (spr. *mangtíelj'*), een vrouwenmanteltje; **manteléren**, Mil., bevestigen, verschansen, ommantelen.

Mantīa, f. gr. (*manteia*, v. *mantis*, de waarzegger), het waarzeggen, inz. uit de vlugt der vogelen; ook eene voorspelling, een duister gezegde; **mantĭca**, **mantiek**, f. gr. (*mantikè*), de vermoedings- of waarzeggingskunst.

Mantichōra, f. gr., een fabelachtig indisch wonderdier met het aangezigt v. een' mensch en den staart van een' schorpioen.

Mantilla, f. sp. (spr. —*tíelja*; verklw. v. *manta*, bedekking, deken), de lange sluijer der sp. vrouwen, die het hoofd met een gedeelte van het gezigt verbergt en tot op den gordel neder hangt; **mantille**, z. ond. **mantelet**.

Mantissa, f. lat., de toegift, het aanhangsel; de nasleep; Math., de cijfers der tiendeelige breuk van eenen logarithmus; (bij andere wiskunstenaars, b. v. bij de Gelder, heet **mantissa**: het geheele getal van eenen logarithmus, de wijzer, exponent).

mánus, f. lat., de hand; *manus firma*, eig. vaste hand; schriftelijke verzekering; *manus manum lavat*, sprw., de eene hand

wascht de andere; *manus mortŭa*, eig. doode hand, z. **mortuarĭum**; *manu armāta*, gewapenderhand, met gewapende magt; *m. brevi*, met korte hand, kortelijk, terstond, zonder meer; *m. brevissĭma*, op het kortst; *m. fórti*, Jur., met geweld, inz. met dat der overheid; *m. proprĭa*, afgek. *m. pp.*, met eigen hand, eigenhandig; *m. stipulāta*, met of onder handslag; *in manu*, bij de hand, onder handen; *manum de tabŭla!* eig. de hand van de tafel of de schilderij! de hand weg, d. i. niets aangeroerd! —*mánūs*, pl., de handen; *ad manus*, ter hand, bij de hand; *ad manus benevŏlas*, aan welwillende handen; *ad. m. fidēles*, aan getrouwe handen; *ad. m. proprĭas*, in eigen handen; —**manuaal**, n. (v. h. lat. *manuālis, e*, voor de hand geschikt), Merc., een handboek, handelsboek, inz. dat boek, waarin ontvang en uitgaaf volgens de bronnen en bestemmingen worden opgeteekend; een dagregister, ook memoriaal; bij het orgel: het klavier, de toetsenrij, z. v. a. **claviatuur**; **manuaal-chirurgīe**, f. de leer van de wondheelershandgrepen; **manuaal-lexicon**, n. een handwoordenboek; *manualĭter*, Muz., enkel met de handen (zonder pedaal) uitte voeren; *manualis fides*, een handslag in plaats van eed; **manubrĭum**, n. de knop of greep aan de registers der orgels; **manudúctie**, f. nw lat., handleiding, aanwijzing, aanleiding; **manufáct**, n. (v. h. lat. *manufactum*, met de hand gemaakt), een voortbrengsel der handen, een handengewrocht; **manufactuur**, f. nw lat., eig. een werk, gewrocht der handen; eene inrigting, eene werkplaats, alwaar stoffen uit het planten- en dierenrijk verwerkt worden, van engere beteekenis dan fabrijk (z. a.), b. v. lakenweverijen, hoedenmakerijen enz.; **manufacturen** of **manufactuurwaren**, eig. alle met de hand gemaakte waren; kunstvoortbrengsels, die zonder hamers of vuur zijn bereid, inz. stoffen van zijde, katoen, linnen enz.; **manufacturier, manufacturíst**, m. een handwerker in eene manufactuur; inz. de eigenaar, heer, bestuurder daarvan; **manumíssie**, f. lat. (*manumissĭo*), loslating, vrijlating van eenen slaaf of lijfeigene; **manumittéren**, afstand doen van een regt op iemand, b. v. van eenen heer op zijnen slaaf; **manuscrípt**, m. of afgek. **M. S.** of **Mscrpt.** (v. h. lat. *manu scriptum*, met de hand geschreven), een handschrift, geschreven boek om gedrukt te worden; **manustupréren** (vgl. **stupréren**), zelfbevlekking drijven; **manustuprātie**, f. de zelfbevlekking, z. **onanie**; **manutenéren** (v. h. lat. *manu tenēre*), met de hand houden, handhaven; in stand houden, beschutten; maintenéren; **manutenéntie**, f. de instandhouding, handhaving, verdediging, bescherming, b. v. van de wetten; inz. de handhaving in het bezit.

Manwatara, m. ind. Myth., een tijdperk van 306,720,000 jaren; 14 zulke tijdperken maken een kalpa (z.a.) of éénen dag en nacht van Brahma uit.

Manzel, arab. (*manzil*, v. *nazala*, afstijgen, zijnen intrek nemen), herbergen voor reizigers in Perzië enz.

Maon, m. een indisch gewigt: dat van Bengalen = 33,8640, dat van Bazar = 37,2470 ned. ponden.

Maoney, m. eene akkermaat in Indië, = 2.2296 vierkante ned. roeden.

Mappa, f. (v. h. lat. *mappa*, een tafelkleed, wegens de gelijkvormigheid met een toegevouwen tafellaken), eene brieventasch, een omslag, eene teekentasch, portefeuille enz.; **mappemonde**, f. fr. (spr. *mapp'móngd'*), eene wereldkaart; **mappéren**, landkaarten teekenen, omtrekken maken, in kaart brengen; **mappeur**, m. Mil., een teekenaar v. kaarten, inz. krijgskaarten; **mappéring**, f. de schetsing, schets, kaartteekening.

Maquereau, m. fr. (spr. *makeró*), een koppelaar, hoerewaard; **maquerélle**, eene koppelaarster, hoerewaardin; **maquerellage**, f. (spr. —*láazj'*), de koppelarij,

Maquignon, m. fr. (spr. *makienjóng*, v. h. lat. *mango*, z. a; verwant met h. gr. *mánganon*, een kunstig, misleidend middel), een paardekooper, roskammer; **maquignonnage**, f. (spr. —*náazj'*), de paardenhandel, roskammerij; roskammerskunstgrepen.

Marabout, m. arab., een muhamedaansch priester of monnik, die eene moskee bedient.

Marabou-vederen, schoone, donsachtige vederen tot sieraad op dames-hoeden, van den marabou-ooijevaar in O. Indië.

Maræne, z. **muræne**.

Maraméllen, pl. fr., ingemaakte japansche kweën.

Maran, m. sp., naam, dien de Spanjaarden aan de mooren gaven; iemand van lage afkomst; een melaatsche moor; **marana**, f. eene hoer.

Māran atha, syrisch: eig. dat de Heer kome (ten gerigte)! een vervloekingsformulier aan den bijbel ontleend.

Maránsis, f. gr. (v. *maraínein*, uitblusschen, verzwakken enz.), de verwelking, verzwakking; **marásmus**, m. (lat. *marasmus senīlis*), de uittering, verwelking, het wegkwijnen, de krachteloosheid of verzwakking van ouderdom; **marasmopȳra**, f. de uitteringskoorts der door ouderdom verzwakten.

Marasquin, f. (spr. —*kéng*) of **maraskíno**, m. (it. *maraschino*, v. *marásca*, zure kers), een fijne brandewijn, getrokken op fijn gestooten pitten van zure kersen.

Maratten, l. **Mahratten** (z. a.).

Maraud, m. fr. (spr. *maró;* sp. *maróta*, een sluw mensch; vgl. **marode**), een schurk, spitsboef, deugniet.

Maraudeur, z. **marodeur**.

Maraugīe, f. of **marmarȳgæ**, pl. gr. (*maraugía*, *marmarygaí*, v. *maírein*, *marmaírein*, flikkeren), Med., het flikkeren of vonkelen voor de oogen, het vonkenzien, z. v. a. **photopsie**.

Maravedí, m. (van de voorm. in Spanje heerschende arab. familie der Moraviden, arab. *murâbitîna*, d. i. eig. de volhardenden, standvastigen), eene spaansche kopermunt, ruim een' halven cent waardig; 36 dezer maravedi doen een' reaal de plata antigua; ook eene sp. rekenmunt van omtrent dezelfde waarde, waarvan er 34 in eenen reaal de vellon gaan; de **zilver-maravedi** (*maravedi deplata*), een rekenmunt = 2 koperen maravedi.

marcándo en *marcáto*, it. (v. *marcáre*, beteekenen), Muz., met bijzonderen nadruk.

Marcassiet, m. (fr. *marcassite*; sp. *margajita*, v. h. arab. *markaschitsa*, kiezelsteen), zwavelkies, ijzerkies, een goudgeel, naar het staalgraauw zweemend erts, dat uit ijzer en zwavel bestaat; ook de naam van het **bismuth**.

Marcelline, m. fr. (spr. *marsellien'*), Merc., eene soort van ligte zijden stof.

Marchand, m. (spr. *marsjáng*), een koopman, handelaar; **marchande de modes**, f. (*marsjángd' de mód'*), eene modehandelaarster, modekoopvrouw; **marchandise**, f. (spr. *marsjangdiez'*), waren, koopwaren, koopmansgoed, **marchandéren**, handelen, handel drijven, markten, dingen, knibbelen; zich bedenken, dralen, talmen.

marchéren, z. ond. **marsch**.

Marchese, m. it. (spr. *markéze*), z. v. a. **marquis**.

Marchesvan, m. eene maand der Hebræërs, de 2de van het burgerlijke, de 8ste van het godsdienstjaar; zij komt met een gedeelte van april en mei overeen.

Marchetto, m. it. (spr. *—kétto*), pl. **marchetti**, eene rekenmunt te Venetië, = 12 grossetti of ruim een cent; 20 marchetti doen een livre.

Marcieten, pl., leden eener secte, in de 2de eeuw gesticht door Marcus, leerling van Simon den toovenaar. Zij droegen de priesterlijke waardigheid ook aan vrouwen op; men noemde hen ook volmaakten.

Marcionieten, pl., eene chr. secte uit de 2de eeuw, die een boos en goed beginsel aannam, het huwelijk afkeurde en enkel geestelijk genot veroorloofde, naar Marcion van Sinope benoemd.

Marcipein, gew. **marsepein**, m. (nw lat. *Marci panus*, p. i. eig. Marcusbrood; it. *marzapane*), suikerbrood, een gebak uit amandelen en suiker. De zomer v. h. jaar 1407 was zoo koud, dat alle oogst mislukte en er een zoo groote hongersnood ontstond, dat de menschen hooi en gras moesten eten, en eene beete broods, ter grootte van eene okkernoot, in Saksen 3 penningen kostte. Deze kleine broodjes noemde men marcusbroodjes, en bakte die later, ter gedachtenis van dien treurigen tijd, gesuikerd en gekruid, op St. Marcusdag. Volgens anderen komt het woord van eenen Italiaan Marzo, die dit gebak zou hebben uitgevonden.

Marcus, m. lat., een rom. mansn.: de hamer, strijdbare; **marcusplaats**, een groot plein te Venetië.

Mardi gras, m. fr. (spr. *—ghrá*), eig. vette dingsdag, vastenavond.

Mareage, f. fr. (spr. *—áazj'*), het matrozengeld, matrozenloon, de gagie; het verdrag, dat een scheepsreeder of koopman met de bootslieden sluit.

Marechál, m. fr. (spr. *máresjál*), z.v.a. maarschalk, z. a.; **marechal de camp**, m. (spr. *—káng*), generaal-majoor, veldmaarschalk; **marechaussée**, f. fr. (spr. *maresjossé'*), eig. eene schaar, door eenen maarschalk aangevoerd; eene veiligheidswacht te paard, policie-ruiters, nu **gendarmen**; **marechal des logis**, m. (spr. *—lozji*), een regiments-kwartiermeester, wachtmeester.

Marée, f. fr., ebbe en vloed, watergetij; gezouten visch.

Marekaniet of **marekánsteen**, m. eene doorzigtige variatie van den obsidiaan (z. a.), zoo genoemd naar de plaats waar hij gevonden wordt: de beek Marekanka in Siberië.

Marémmen, pl. it. (sing. *maremma*, d. i. zeestreek), onderscheidene ongezonde, moerassige oorden in Italië, inz. de landstreek aan de zeekust van de uitwatering der Cecina tot aan Orbitello.

Mares, m. eene oude aziat. maat, = 6 cotylen (naar Pollux en Aristoteles), = 10 congii (naar Polyenus); men noemde haar ook maris en maristos; v.a. hetzelfde als **capitha**.

Marforīo, m. naam van een verminkt standbeeld van eenen riviergod in den tuin van het kapitool, aan hetwelk weleer, even als aan Pasquino (z. a.), allerlei pasquinades werden aangeplakt.

Margarēta, afgek. **Grietje**, vrouwenn. (v. h. lat. *margarīta*, gr. *margaritēs*), de parel; **marguerieten**, pl. fr., fijne glasparlen; **margarine**, f. Chem., parelstof, eene der nadere bestanddeelen van de olie- en vetsoorten; **margarinezuur**, parelzuur; **margaritæ**, pl., in de gr. kerk: stukjes der gewijde hostie, ten gebruike van zieken.

margo, m. en f. lat., *margine*, it. (spr.

márdzjine), **marge**. f. fr. (spr. *marzj'*), de rand; Merc., de open gelaten rand in vracht- en verkoopbrieven, waarop men de teekens en nommers der toegezonden waren zet; *ad marginem* of *in margine*. lat., op den rand, aan den rand eens boeks, b. v. iets aanmerken enz.; **marginaliën**, pl. nw lat., randaanmerkingen, kantteekeningen (randglossen); **margineren**, lat. (*margināre*), met eenen rand voorzien, omranden; op den rand aanteekenen.

Margos, m. gr., een dol, dwaas, gierig of vraatzuchtig, ook een dom, opgeblazen mensch, domkop.

Margriettes (spr. *marghri-ètt'*), **margritins** (spr. *marghritèng*), fr. of **margrietinen**, pl. (it. *margheritine*), glaspaarlen of glaskoralen.

Marīa of **Marīe**, een vrouwenn. (in het gr. N. T. *Maria*, uit h. hebr. *Mirjâm*, arab. *Marjam* gevormd), d. i. de bittere, wrange (v. *marah*, bitter zijn; v. a. « hare [*eorum*] wederspannigheid", v. *marah*, wederspannig zijn); **maria-bad**, z. **bain-marie**; **maria-glas**, gypsspath, vrouwenijs; **Mariánne**, ontstaan uit **Maria-Anne**; **marien-groschen**, m. hoogd. (spr. —*ghrosjen*), eene brunswijksche rekenmunt, = $\frac{1}{36}$ thaler, ongeveer 5 centen.

Mariage, f. fr. (spr. *mariáazj'*; v. *mari* = lat. *marītus*, man, echtgenoot; *marier* = *maritāre*, trouwen), het huwelijk, de echtverbindtenis, echt, bruiloft; een kaartspel, waarbij het vooral op aankomt om heer en vrouw bijeen te krijgen; heer en vrouw (groot mariage) of vrouw en heer (klein mariage); *mariage d'amour*, (spr. *damóer*), een huwelijk uit liefde; *mariage de conscience* (spr. —*kongsjángs'*), eig. gewetenshuwelijk, heimelijke echt, buiten de gewone vormen voltrokken; *mariage de raison* (spr. —*rèzóng*), een overlegd, beredeneerd huwelijk; *mariage republicain* (spr. —*kèng*), het verdrinken van man en vrouw aaneen gebonden, eene door Carrier tijdens het schrikbewind uitgevonden wijze om de veroordeelden van kant te maken.

Marianne, **mariaglas** enz., z. ond. **Maria**.

Marikina, f. amerik., de zijdeharige meerkat, een lief aapje in Brazilië enz., veel gelijkend naar de kleine hondensoort, die men leeuwtjes noemt.

Marinas leonénses, pl. sp. (eig. de zeekusten van Leon), de kudden (*cabannes*) van trekkende merino-schapen in Spanje.

Marine, f. fr. (v. h. lat. *marīnus*. *a*, *um*, de zee [*mare*] betreffende. de zeemagt, het zeewezen en wat er toe behoort, de zeevloot; Pict., een zeestuk, zeegezigt; **marinier**, m. (spr. —*njé*), een zeeman; zeesoldaat; **marineren** (fr. *mariner*), gebraden visch met azijn en kruiderijen inmaken, inzouten; **gemarineerd**, ingemaakt; ook door het zeewater bedorven; **marináde**, f. ingemaakte, ingelegde spijs.

Mariolein, **marjolein**. f. (it. *majorána*, mid. lat. *majoraca*, verbasterd v. h. lat. *amarăcus*, gr. *amarăkos*), een bekend heestergewas met kleine, eironde, grijsachtig groene bladen en aangenamen geur, dikwijls als kruiderij bij spijzen gebruikt.

Mariólen, pl. (it. *mariolo*. een schelm, bedrieger), dievengespuis in het koningrijk Napels.

Marionétte, f. fr. (*marionétte*, v. *marion*, verklw. van den naam *Marie*, dus eig. meisje), een popje met beweegbare leden, eene draad- of ledepop; door draden in beweging gebragte poppen ter uitvoering van kleinkinder-tooneelstukjes; **marionettenspel**, het poppenspel.

Mariottische wet, **wet van Mariotte**, Phys., de grondstelling, volgens welke de digtheid der lucht in evenredigheid staat met hare drukking en uitzettingskracht; zoo genoemd naar den ontdekker.

Mariscen, pl. lat. (sing. *marisca*), Med., vijgwratten, aanbeijenknoopen.

marītus, m. lat., de gehuwde man, echtgenoot, gade, man; **maritaal**, mannelijk, wat den man toekomt; *maritāles potēstas*, f. de magt van den man over de vrouw, de maritale magt; *m. tutēla*, de voogdijschap des mans; **maritagīum**, n. mid. lat. Jur., de bruidcijns, bruidlossing, hetgeen voor eene lijfeigene bij haar trouwen aan haren heer moest betaald worden.

Marjolein, z. **mariolein**.

Marjolét, m. fr. (spr. —*zjolè*), een meisjesgek, galant heertje; vgl. **damoiseau**.

Mark 1), f. een merkteeken, merk, inz. de grens van een gebied en dit gebied-zelf; **markgraaf**, eig. grensgraaf, fr. **marquis**.

Mark 2), f. eene gewigtseenheid, inz. voor goud, zilver en edelgesteenten in onderscheidene landen v. verschillende grootte: het mark hollandsch trooisch, verdeeld in 8 oncen, 160 engels, 5120 azen, of in 24 karaten = 0,24608, het fransche mark = 0.24475, het oostenrijksche = 0,28070, het badensche = 0,23364, het boheemsche = 0,25372, het keulsche = 0,23396, het zweedsche mijnen-mark = 0,37583, het zweedsche ijzermark (jernwigt) = 0,34008, het zweedsche mark voor de landsteden (landstædterwigt) = 0,35795; — eene zilvermunt te Hamburg en Lubeck of het **mark lubsch** van 16 schellingen, ieder v. 12 penningen = 71½ ct., in Denemarken = 44 ct.; eene rekenmunt in Mecklenburg = 71¼ ct.; **mark courant**, rekenmunt te Hamburg en Lubeck = 71½ ct.; **mark banco** aldaar = 90 ct.

markeren enz., z. **marqueren**, ond. **marque**.

Marketenter, m., **marketentster**, f. (naar het it. *mercatánte*, oud-fr. *mercadent*, waaruit *marchand* is ontstaan, v. h. lat. *mercāri*, handelen), veld- of legerkramer, -kraamster, hij of zij, die in het leger of de legerplaats de soldaten van ververschingen voorziet.

Markétte of **marquette**, f. fr. (it. *marchetta*), maagdewas, eene schijf wit gebleekt was.

Markies, z. **marquis**.

Markomannen, pl., d. i. markmannen, markbewoners, grensvolk: een oudd. volksstam tusschen den Donau en den Rijn, later in het tegenwoordig Bohemen.

Markus, z. **Marcus**.

Marlborough (spr. *márlbroe*, gew. malbroek), een beroemd fr. volkslied op den grooten eng. veldheer van dien naam (gest. 1722), en de door geheel Europa verbreide marschwijs van dat lied; een oude contredans; Merc., eene kortharige, ligte stof met kleine teekeningen; N. H., een bengaalsche aap, de woudgeest, leeuwenstaart.

Marli, n. fr. Merc., een ligt, eenigzins stijf weefsel van garen of zijde, dat het gaas nabij komt; ook eene halfzijden stof (benoemd naar het dorp *Marli la-Machine*, waar zij het eerst werd vervaardigd.

Marmarÿgæ, pl., z. **maraugie**.

Marmeláde, f. fr. (port. en it. *marmeláda*, v. h. port. *marmello*, de kwe), eene confituur van zeer gaar gekookte, bijna tot brij gemaakte vruchten, een met suiker verdikt en in vlakke bussen gegoten sap v. allerlei vruchten.

Marmer, n. lat. *marmor*, pl. *marmŏra*, gr. *mármoros*, m., v. *marmairein*, glinsteren, blinken), een fijne, vaste, harde kalksteen, veelal met aderen en vlekken in allerlei kleuren en voor schoone polijsting geschikt; **marmerkronijk** of **arundelisch marmer** (*marmŏra Arundeliāna*), eene gr. tijdtafel, bevattende de kronijk v. Athenen, gegriffeld omtrent 263 jaren voor Chr. op eene marmerplaat, waarsch. op het eiland Paros gevonden, door den graaf Arundel in 1627 aangekocht, sedert 1667 in het bezit der universiteit van Oxford, daarom ook *marmŏra Oxoniensĭa* geheeten; *marmo statuário*, m. it., beeldhouwersmarmer of marmer voor standbeelden, inz. weleer het parisch marmer van Paros, thans het carrarisch marmer van Carrara in Italië; **marmoréren**, **marmeren** (lat. *marmorāre*), met naar marmer gelijkende vlekken of strepen voorzien, marmerkleurig beschilderen of aanstrijken.

Marmiton, n. fr. (spr. *—tóng*; v. *marmite*, kook-, veldketel), een keukenjongen, koksjongen; iron., een keukenklouwer.

marmor, *marmora* enz. z. ond. **marmer**.

Marmóse, f. brazil. N. H., het muisachtig buideldier in Z. Amerika.

Marmot, f. fr. (it. *marmótta*, *marmontána*, waarsch. ontstaan uit *mare montano*, lat. *mus montanus*, d. i. bergmuis, N. H., de bergrot, het mormeldier, op de hoogste bergen van Azië en Europa, inz. in Savoye; ook een groote gebaarde aap met eenen langen staart de meerkat; fig. een leelijk, vuil vrouwspersoon; een klein grotesk beeldje; een aardig, snaaksch kind; de brieventasch, het brievenkistje van den brievenbesteller.

maróde, hoogd. (vgl. het fr. *maraud*, z. a.; *la maraude*, de plundering; eng. *marow*, landlooper; doorgaans afgeleid uit het arab. of hebr., doch volgens den simplissimus van eenen graaf Merode, die in den 30jarigen oorlog een regiment uit allerlei slag van gemeen volk had bijeen gebragt, dat zich door bedelen en stroopen onderscheidde; van daar merode of marodebroeders, in 't alg. voor achterblijvers, die zich van het leger afscheiden?), afgemat, krachteloos, moede; **maróde**, f. de plundering, strooppartij; **marodéren** (fr. *marauder*), onder voorwendsel van vermoeidheid achter blijven en heimelijk plunderend rondzwerven, onbeschoft bedelen en plunderen, heimelijk op roof en plundering uitgaan, stroopen, brandschatten, op marode gaan; **marodeur**, m. een achterblijver, natrekker, plunderaar, landlooper, een soldaat, die onder voorwendsel van vermoeidheid achter blijft en heimelijk op roof en plundering uitgaat, roofgeboelte.

Maronieten of **marouānen**, pl., eene naar haren stichter Maron zoo geheeten chr. secte bij den berg Libanon, die het monothelismus beleed en zich in de 12de eeuw met de katholijken heeft vereenigd; zij maken eene soort van militair gemeenebest uit, omtrent 150,000 zielen sterk; de paus veroorlooft hunnen priesters het huwelijk.

Maroquin, fr. (spr. *marokéng*), **marokijn**, **marokkaansch leder**, ook elders **saffian** genoemd, gekleurd bokken- of geitenleder, fijn van nerf, met galnoten bereid, oorspr. uit Marocco in Afrika; **marokijn-papier**, papier, dat het marokijnleder nabootst.

Marótte, f. fr., een stok met een grotesk figuurtje of zotskap er op, zooals de voorm. hofnarren die droegen; zotheid, dwaze meening, gril; iemands lievelingsdwaasheid, zijn stokpaardje.

Marque, f. fr. (spr. *mark'*), mark, merk, merkteeken, herinnerings- of herkenningsteeken, inz. bij het spel een rekenpenning; **masquéren** of **maskéren**, merken, teekenen; stempelen, op- of aanschrijven; bij het biljart de gespeelde punten afroepen, den staat van het spel bij elken stoot aangeven; **marquánt** (spr. *markáng*), uitstekend, in 't oog vallend;

marqueur, markeur, m. de oppasser bij het biljart, de teller; ook wel in 't alg. voor oppasser, bediende in logementen.

Marqueterīe, f. fr. (spr. *market*—, van *marqueter*, besprikkelen, besprenkelen, vlekken), ingelegd werk met gekleurd hout, waaruit men gansche tafereelen zamenstelt.

Marquette, z. **markette.**

Marquis, m. fr. (spr. *markie*), een adellijke titel in Frankrijk, markies; **marchese** (spr. *markéze*) in Italië, oorspr. z.v.a. **markgraaf** [vgl. **mark 1**]; mid. lat. *marchio*); **marquise**, f. (spr. *markiez'*), de vrouw of dochter van eenen markies; een linnen scherm ter wering van de zonnestralen voor ramen en deuren; inz. Mil., de linnen overdekking eener officierstent, overtent; ook eene soort van groote, smakelijke peren; **marquisaat**, n. de waardigheid en het gebied van een' markies, het markgraafschap.

Marrónen, pl. (it. *marróni*, fr. *marrons*), naam van de groote, edele kastanjes; **marrons**, pl. fr., groote ronde haarkrullen als vrouwentooi.

Marron neger, m. (fr. *marron*, naar men wil van *marron*, sp. *marráno*, wild zwijn, dat in de bosschen leeft), een weggeloopen neger, bosch- of struikneger; **marronage**, f. (spr. —*naazj'*) de negervlugt, slavenontlooping, inz. op Domingo.

Mars, f. (eig. eene soort van korf ter berging van waren, van daar marskramer; misschien van markt en het lat. *merx*, koopwaar, oud-nederd. meers), eene soort van houten ronde zoldering aan den mast van groote schepen, de mastkorf.

Mars of **Mavors**, lat., gr. **Ares**, m. Myth., de krijgsgod of god des oorlogs en der veldslagen, een zoon van Jupiter en Juno; oneig. de oorlog; ook eene der planeten, de 1ste in volgorde van de zon gerekend; Chem., het ijzer; **martiaal**, krijgshaftig, strijdbaar, vurig, moedig; **zoon van Mars**, krijgsman, soldaat, held; **Marsveld**, n. een groot plein te Parijs, dat tot militaire oefeningen, volksfeesten, wedrennen enz. wordt gebruikt; ook een groot veld te Rome, z. **campus martius.**

Marsch, m. (v. h. fr. *marche*. f.), de krijs- of legeroptogt, de togt of gang, de dagreis inz. van een troep soldaten; ook een muzijkstuk ter begeleiding van plegtige, inz. militaire optogten; **marsch!** (als uitroepingswoord) voorwaarts! voort! weg! een **geforceerde marsch**, een verhaaste, versnelde, verlengde togt, de versnelde pas; de **marschlinie, marschorde**, de orde, in welke de schepen eener oorlogsvloot geplaatst worden; de **marschroute** (spr. *roete*), de reigweg, de rigting, die de togt neemt; **marchéren** (fr. *marcher*, in 't alg. gaan, loopen, voortgaan), regelmatig en afgemeten stappen; te voet gaan, reizen; op soldatenwijs oprukken of aftrekken; opbreken, zich op weg begeven.

Marschland (oudd. *marsc*, *meersch*, *maarsch*, hoogd. *marsch*, eng. *marsh*. fr. *marais*; verwant aan moer, moeras), moerland, laag, vet, moerassig land, gew. aan zee of aan groote rivieren gelegen (het tegengest. van geest of geestland.

Marschroede (hoogd. *marschruthe*), eene lengtemaat te Hamburg, = 14 hamb. voeten of 4,01086 ned. ellen.

Marseillaise, f. fr. (spr. *marseljèz'*), een patriottisch krijgslied, woorden en muzijk van Rouget de Lille, door hem lied v. h. rijnleger genoemd; de marseillaansche fœderalisten bragten het in 1792 te Parijs en van daar de latere naam.

Marsen, pl., d. i. aan zee wonenden, een oudd. volksstam, waarsch. tot de Cherusken behoorende; ook een oud oorlogzuchtig volk in Midden-Italië.

Marsepein, z. **marcipein.**

Marsiliáne, f. een venetiaansch, van voren rond vaartuig, tot den kusthandel op de Adriatische zee.

Marsupĭum, n. lat., de beurs, geldbuidel, **marsupial**, nw lat., z. v. a. **opossum**; als adj., N. H., eenen buidel dragend, beursvormig; **marsupialiteit**, f. het voorzien zijn van eenen buidel; **marsupiflōrisch**, met beursvormige bloemen; **marsupiet**, m. een versteend buideldier.

Marsyas, m. gr. Myth., een satyr, de zoon van Olympus, uitvinder of verbeteraar der fluit; hij durfde zich met Apollo in een' muzikalen wedstrijd wagen, doch werd door den God overwonnen en toen levend gevild.

Martabánen; pl. Merc., groote vazen of potten van verniste aarde ter verzending enz. (naar Martaban in Peru benoemd).

Martelaar, m. (v. h. gr. *mártyr*, een getuige; fr. *martyr*); een geloofsgetuige, bloedgetuige, geloofsheld, lijder, offer voor de zaak van godsdienst, waarheid en deugd; **martyrĭum**, n. lat., de marteldood, het lijden en sterven van eenen geloofsheld; **martyrologĭum**, n. gr., de geschiedenis der martelaren, het martelaarsboek, eene historie of optelling der bloedgetuigen of geloofshelden.

Martéllos, pl. it., eig. hamers, benaming der gewelfde ronde torens op de kusten van Sardinië en Corsica tot wering der zeeroovers; *martelláto*, Muz., gehamerd (eene wijze van den strijkstok te gebruiken.

Martha, syrisch: [de huisbestuurster, heerscheres in huis; v. a. hebr.: de bedroefde.

martiaal, z. ond. **Mars** of **Mavors**; **Martiānus**, mansn., z. v. a. **Martīnus** of **Maarten**, m. de moedige, strijdbare (v. Mars).

Martingaleur, m. fr. (spr. *martèng-ghaleùr*), bij het pharao-spel een speler, die den inzet, hetzij de kaart gewonnen of verloren heeft, verdubbelt, welke verdubbeling den naam draagt van *martingale*, d. i. eig. de springriem van het paard.

Martinismus, n. de geheime, mystieke en zeer duistere leer van zekere illuminaten, die als de vrijmetselaars in loges bijeen kwamen. Zij maakten 2 secten uit, die men doorgaans met elkander verwart: de eenen waren volgelingen van een' Portugees Martinez, de anderen van een' Franschman St. Martin, die in het begin dezer eeuw gestorven is; de laatsten gaven voor, omgang met de engelen en de zielen der afgescheidenen te hebben.

Marum, n. lat., **marum verum** (gr. *máron*), het amberkruid, mastikkruid, ook kattekruid, een zeer scherp- of welriekend gewas, waarop de katten bijzonder gesteld zijn en dat haar bedwelmt.

Martyrĭum, martyrologĭum, z. ond. **martelaar.**

Máryland, m. eng. eene bekende tabakssoort uit de gelijknamige landstreek der Vereenigde Staten.

Mas, mase of eng. **mace** (spr. *mees*; maleisch *mas* of *umas*, goud), eene rekenmunt in Siam, = $\frac{1}{10}$ tail of omtrent = 35 ct.; eene chinesche rekenmunt, = 10 candorins of omtrent 40 centen; zij wordt ook tschun genoemd.

Mascaron, m. fr. (spr. *—róng*; v. h. it. *mascaróne*, leelijk masker, z. a.). Arch., een apengezigt, groteske kop aan deuren, ramen en inz. aan fonteinen.

Maschāle, f. gr. *maschálē*), Anat., dat gedeelte onder den oksel, dat nabij den tronk ligt; **maschalíster**, m. de tweede halswervel; ook schoudergordel bij paarden; **maschalóncus**, m. de zwelling der okselklieren.

Masch Allah, (waarsch. de gebruikelijke zegswijze *mâ schâ Allah*, d. i. wat God wil), werk Gods, de turksche naam van den opium.

Masculīnum, n. (afgek. *masc.* of m), lat., het mannelijk (geslacht); Gram., een woord van het mannelijk geslacht; pl. **masculīna**, z. **genus.**

Masker, n., fr. **masque**, m. (mid. lat. *masca*, *máscana*, sp. *mascara*, dat afgeleid wordt v. h. arab. *mas-charah*, d. i. spot, bespotting enz., v. *sachira*, belagchen, bespotten; v. a. in v. lat. *masca*, ontstaan uit h. gr. *baska*, *baskánion*, d. i. leelijke figuur als toovermiddel, schrikbeeld), een onkenbaar makend hol gelaat van bordpapier, pleister enz., een nagemaakt menschengezigt, eene mom, een momaangezigt, mombakkes; een vermomd persoon; eene staande karakterrol in blijspelen; oneig. een valsche schijn, voorwendsel, dekmantel, uitvlugt, veinzerij, list, doekje voor 't bloeden; *en masque* (spr. *ang*—), in maskers, gemaskerd, vermomd, b. v. bal *en masque*, z. v. a. **gemaskerd bal**, **masquerade**, f. (fr. *mascarade*), een maskerdans, mommendans, eene danspartij of verlustiging van vermomde personen; **maskéren**, bedekken, het uitzigt benemen; **zich maskéren** (fr. *se masquer*), zich vermommen, onkenbaar maken, verkleeden, verbergen, bedekken; **gemaskeerd**, gemaskerd, vermomd; bedekt, verborgen, onzigtbaar; **maskeraap**, z. **choras.**

Maslach of **matslac**, m. eene soort van opium-drank, dien de Turken van Constantinopel gebruiken.

Maslas, m. Merc., de 2de wijn van de in de zon gedroogde tokayer-druiven.

Masōlen, pl., naam eener croatische grens-militie, die zich steeds gereed moest houden om te veld te trekken.

Masorēten, pl., oudjoodsche geleerden of rabbijnen, die, om alle vervalsching te voorkomen, eene verzameling maakten van critische en ophelderende aanmerkingen over den hebr. bijbel, welke den naam draagt van *masōra* (rabb. *masorâh* of *massôreth*, d. i. overlevering, v. *masar*, overleveren; van daar de **masoretentekst**, z. **talmud.**

Masque, masquerade, enz., z. **masker.**

Massa, m. in de negertaal: heer, meester.

Massacre, n. fr. (v. *massa*, *massue*, strijdkolf, knods ?), onbarmhartige vermoording, gruwelmoord, nedersabeling, nederhouwing, bloedbad; **massacréren**, (fr. *massacrer*), afmaken, nederhouwen, ombrengen, een bloedbad aanrigten.

massage, z. **masséren.**

massa, lat., **masse**, fr. f. de hoop; klomp, stof, deeg.; het geheel eens ligchaams in zoo verre het als uit gelijksoortige deelen zamen gesteld (dus meer mechanisch dan chemisch) wordt beschouwd (onderscheiden van substantie); de inzet in kaartspelen; een groote hamer der beeldhouwers; bij het biljart: de schop voor te ver liggende ballen; *massa bonōrum*, de gezamentlijke goederen; *massa concúrsus*, het gezamentlijke vermogen van een' schuldenaar, dat onder zijne schuldeischers kan verdeeld worden; *en masse*, fr. (spr. *angmáss'*) of **in massa opstaan**, zich vereenigd, gezamentlijk, met gansche troepen verzetten; **massief** (fr. *massif*), van gebouwen: uit enkel muurwerk bestaande, van steen, tegen brand of vuur bestand; vast, stevig; van metalen: digt, vol, wigtig, zwaar, gedegen, niet hol; oneig. grof, plomp, ruw, onbehouwen.

Massalĭērs, pl., leden eener chr. secte, die in de 4de eeuw opkwam, alle uiterlijke eeredienst verwierp, en zich in eenzame oorden geheel aan het gebed wijdde; zij

heeten ook euchieten en enthousiasten.

Massel, joodsch (rabbijnsch *massâl*, afgeleid v. *nasal*, vloeijen, afdalen, inz. v. d. hemel; van daar: invloed des hemels of der gesternten), geluk, lot.

Massēma, n. of **massēsis**, f. gr. *massāsthai* of *masāsthai*, kaauwen), het kaauwen, eten; **massēter** (scil. *musculus*), Anat., de kaauwspier; **massetērisch**, tot de kaauwspier behoorende, haar betreffende.

Massétte, f. fr., de handhamer; ook **z. v. a. mazette.**

Massicot, n. fr. (spr. —*kó*), loodgeel, loodglit, loodasch, een geel eerste loodoxyde, ter bereiding van de menie of het rooden loodoxyde.

masséren, fr. (*masser*), het ligchaam na het bad, op eene oostersche wijze, die **massage** (spr. —*sáazj'*) heet, wrijven, drukken, borstelen enz.

massief, z. ond. **massa.**

Massin, z. **mayon.**

massoléren, fr. (*massoler*), met eene knods (*massue*) doodslaan, eene weleer in Spanje gebruikelijke doodstraf.

Mastalgīe, f. gr. (v. *mastós*, borst, inz. de vrouwelijke borst), Med., pijn in de borsten; **mastītis**, f. ontsteking der borsten, mammen; **mastōdis** of **mastoïdes**, borst-, tepel- of mamvormig, vgl. **conisch**; **mastōdon**, n. N. H., eene ondergegane dierensoort der voorwereld; **mastodynīe**, f. Med., pijn in de borsten; **mastóncus**, m. eene zwelling der tepels van de vrouwelijke borst; **mastorrhagīe**, f. sterke bloeding uit de vrouwel. borsten; **mastozoolíth**, Min., eene zoogdier-versteening; **mastozōon**, n. een zoogdier; **mastozoologīe**, f. de leer, de beschrijving der zoogdieren.

Mastéllo, m., pl. **mastelli**, it., eene tobbe, kuip; eene inhoudsmaat: te Rome $= 82\frac{1}{8}$, te Venetië, = 64,8 kop of kan.

Master, m. eng. (uit h. lat. *magister* ontstaan), 1) (uitgespr. māster), meester, heer, leermeester; als titel der toespraak vóór den voornaam van niet volwaswassen zonen, inz. in den mond der dienstboden; *master of arts*, z. v. a. magister (z. a.); 2) afgek. *Mr.* (uitgespr. mister), heer, mijnheer, vóór mannelijke persoonsnamen; pl. afgek. *Messrs.* (uitgespr. *mesjóers* of *mésjoers*).

Masticātie, f. lat. (*masticatĭo*), de kaauwing, het kaauwen; **masticatorĭum**, n. nw. lat., kaauwmiddel, pl. **masticatorĭa**, geneesmiddelen, die gekaauwd worden; **mastigadour**, m. fr. (spr. —*ghadoér*), eene soort van paardenbit, mondstuk uit kogeltjes en ringen bestaande, om het paard te doen schuimen, een kaauwgebit.

Mastik, m. (v. h. gr. **mastichē**, v. *masástai*, kaauwen, dewijl men het om zijne welriekendheid kaauwde), een bleekgeel, welriekend hars van den mastikboom (*pistacia lentismus*, L.), inz. op het eiland Candia enz.; ook eene soort van kleefdeeg, steenlijm bij de beeldhouwers; **mastikkruid**, z. v. a. **marum.**

Mastītis, z. ond. **mastalgie**; **mastōdes**, **mastōdon** enz., z. ond. **mastalgie.**

masturbéren, z. v. a. **manustupreren**, **mastuprātie**, ook **masturbātie**, f., z. v. a. **manustupratie.**

Masulipatan. m. Merc. (zeer fijn indisch katoen, vervaardigd in de gelijknamige engelsch-hindoestansche stad.

Masúrka of **masúrek**, f. (poolsch *mazurek*, russ. *mazurka*, naar de Mazuren, de bewoners v. h. voorm. hertogdom Masovië), een poolsche nationale dans in $\frac{3}{8}$ maat; **masurisch**, **masúrkisch**, tot dien dans behoorende, daarmede overeenstemmende.

Māsz, n. hoogd., eene vochtmaat in Duitschland en Zwitserland, van verschillende grootte: te Augsburg = 1,1770, te Weenen = 1,4150 (de 40 doen een' eimer, emmer); te Brunswijk = 1,8699, in Hessen = 2, in Gotha = 0,9096, in Manheim = 1,9940, te Meinungen = 20,8880, in Wurtemberg (hellaich-masz), = 1,8370, te Bern = 1,6710, te Zurich = 1,6420, in de concorderende cantons omtrent = 1,5 ned. kan; ook op sommige plaatsen eene maat voor drooge waren: te Freiburg = 15,9080, te Aken (oude maat) = 39,1577 ned. koppen.

Mäszli, **maszling**, m. eene inhoudsmaat voor drooge waren te Zurich, $= \frac{1}{64}$ mütt (z. a.).

Mat, 1) m. fr. (spr. *má*), de mast, mastboom; *mât de cocagne*, z. **cocagna.**

Mat, 2) n. in het schaakspel: de zet, die den koning zoodanig schaak geeft, dat hij niet van plaats kan veranderen zonder zich aan een nieuw schaak bloot te stellen.

Mat, 3) f. eene voorm. vierkante zilvermunt in Spanje, spaansche mat of matte, iets minder dan 2 gl.

Matadōr, m. sp. (v. *matar* = lat. *mactāre*, slagten, dooden), eig. een doodslager, stierendooder, hij, die in stierengevechten het dier moet dooden; oneig. een hooge troef in het kaartspel, hoofdtroef, b. v. spadille, manille en basta zijn de 3 eerste matadors; ook een aanzienlijk, gewigtig man, iemand van rijkdom, invloed enz.; **faux-matadors**, pl. (spr. *foo*—), in het l'hombre de troeven, die van manille af op elkander volgen.

Matæologīe, f. gr. (v. *matáios*, *a*, *on*, ijdel, nietig), onnutte praat, gesnap; **matæonomatologīe**, de dorre bovennatuurkunde der oude scholasticken; **matæopœīe**, f. vruchteloos, ijdel doen of pogen;

matæoponīe, f. vergeefsche moeite; **matæosophīe**, f. ijdele, nietsbeduidende wijsheid; **matæotechnīe**, f. vergeefsche, verloren kunst.

Matafion, m. fr. (spr. *—fiòng*), Mar., de beslaglijnen, seisingen (zekere zware touwen).

Matamata, f. N. H., de surinaamsche schildpad.

Matamóre, m. fr. (eig. een personage uit de spaansche blijspelen, die zich beroemt op zijne heldendaden tegen de mooren); een pogcher, snoever; schuimlooper, tafellikker; een onderaardsche kerker ter opsluiting van de slaven des nachts.

Matassin, m. fr. (spr. *—sèng*; v. h. sp. *matachin*), een kromme-sprongenmaker, goocheldanser; **matassins**, pl., een mommedans, een dans van vermomde, als hansworsten gekleede dansers met houten zwaarden enz.; **matassináden**, pl., potsen, malle kuren, zotte gebaren.

Matatan, m. de groote trommel der Indianen.

Matchi, m. N. H., een aap v. het geslacht der sapajoes; **matchi-manitou**, ind. Myth., een booze geest.

Matelot, m. fr. (spr. *mat'lò*; v. h. nederd. maat, makker), een matroos, zeeman; een jongenskleed, waarbij broek en buis vereenigd zijn; **matelote**, f. matrozenkool,- soep, eene spijs van tot ragout gekookte visch met zout, peper, uije, wijn enz.; ook een matrozendans; *à la matelote*, op matrozenwijs, zeemansachtig.

Māter, f. (pl. *matres*), lat., eig. moeder; (van eene kerk) de moederkerk, in tegenst. met **filiaal-kerk**; Chem., het zilver; ook de moêrschroef; *mater dolorōsa*, de moeder der smarten, een beeld der neêrgebogen moeder des gekruisigden Verlossers; *mater dura*, z. *dura mater*; *mater familias*, eene huismoeder; *mater pia*, Med., het dunne hersenvlies; *matres lectiōnis*, pl., eig. leesmoeders; leesmiddelen, ingelaschte hebreeuwsche letters; **matérn**, (lat. *maternus*, *a*, *um*), moederlijk; **matérna**, pl. Jur., moederlijk erfdeel; **materne**, z. v. a. **matrys**; **materniteit**, f. nw lat., het moederschap, de moederlijke waardigheid, moederstaat; het **materniteits-principe**, Jur., de grondstelling, dat een buiten echt geteeld kind door de moeder moet onderhouden worden.

Matérie, f. lat. (*materĭa*), de lichamelijke stof, grondstof, stof, inz. in tegenst. met den vorm; inhoud, onderwerp, stof, b. v. eener redevoering; ook de etter; **materĭa chirurgĭca**, f. de leer van de geneesmiddelen der wondheelkunde; **materĭa medĭca**, f. de artsenijleer of -kunde, kennis der geneesmiddelen en hunner werkingen; *materia morbi* of *m. peccans*, de ziektestof; **materiaal** of **materiëel**, ligchamelijk, stoffelijk, stofbevattend, de stof eener zaak betreffende; wezentlijk gewigtig, zakelijk, stoffelijk (in tegenst. met formeel), ook plomp, grof; ligchamelijk, zinnelijk (in tegenst. met spiritueel, ideaal); materiële interessen, zakelijke, wezentlijke, werkelijke of ook ligchamelijke, het zinnelijk aanzijn betreffende belangen, voordeelen; het **materiaal**, **materieel**, pl. de **materiālen**, de ruwe stof tot eenig werk, de bestanddeelen, de te bearbeiden stof; het geschut; in zamenst. b. v. bouwmaterialen, bouwstof, bouwbehoeften, de noodige voorwerpen om te bouwen; schrijfmaterialen; schrijfbehoeften enz.; **materiaal-rijk**, z. v. a. **mineraal-rijk**; **materiaal-waren**, ruwe waren uit het planten- en delfstoffen-rijk (specerijen); **materialist**, m. nw lat., wie in zulke waren handel drijft, een specerijhandelaar, kruidenier; in de wijsbegeerte: een loochenaar, bestrijder van 's menschen geest, ziel of gemoed, een stofbelijder, stofleeraar; **materialismus**, n. de stofleer, geestloochening, de leer van het niet-bestaan van enkelvoudige wezens, van de stelling: »alles wat bestaat is stof", het loochenen van de onligchamelijke natuur der ziel; **materialiséren**, als stoffelijk aannemen, beschouwen of vooronderstellen, verligchamelijken; **materialiteit**, f. ligchamelijkheid; stoffelijkheid, de eigenschap der stof; *materialĭter*, stoffelijk; zakelijk, wezentlijk, volgens aard, wezen of inhoud (in tegenst. met *formalĭter*).

matern, **materniteit**, z. **mater**.

Mathēma, n. gr. (v. *mathēīn*, *manthánein*, leeren, beoefenen), eig. het geleerde, de kennis; eene leerstelling, inz. uit de wiskunde; **mathematiek** (gr. *mathematikē*), of **mathēsis**, f. eig. de wetenschap bij uitnemendheid, de leer van de grootheden, van de ruimte- en getallengrootheden, de stelkunde, meetkunde, wiskunde, naauwkeurige wetenschappen (f. *sciences exactes*); *mathesis intensorum*, de wetenschap der afmetingen van onligchamelijke zaken, b. v. deugd, waarheid enz.; **mathematĭcus**, m. een wiskunstige, wiskunstenaar, meetkundige; **mathematisch**, tot de leer der grootheden behoorende, wiskunstig, meetkunstig; onomstootelijk, zeker, uitgemaakt, onwedersprekelijk; **mathematische geographīe**, de wiskundige aardrijksbeschrijving (vgl. **geographie**); *mathesis applicata*, f. de toegepaste wiskunde, die de leer der zuivere mathesis op bijzondere voorwerpen toepast en te gelijk hunne andere eigenschappen in aanmerking neemt; *mathesis pura*; de zuivere wiskunde, die de grootheden op zich-zelven beschouwt, zonder de andere eigenschappen der stof in aan-

merking te nemen; **mathesologie**, f. de wetenschapsleer, de wetenschap des onderrigts.

Mathilda, f. vrouwenn.: sterke jonkvrouw.

Mathurinen, z. **trinitarissen.**

Matin, m. fr. (spr. —*tèng*), 1) (v. h. lat. *matutīnum*), eig. de morgen, ochtend: een morgenrok, wijde ochtendmantel; 2) (fr. *mâtin*, v. h. sp. *mastin*), een herders- of slagershond; als scheldwoord: lummel, leelijkert.

Matines, pl. fr. (spr. *matien'*; v. h. lat. *matutīnae*, scil. *horae*, de eerste uren v. d. dag), bij de R. K.: de vroegmetten, metten; *matines françaises* (spr. —*frángsèz'*), eig. fransche metten, de moord v. St. Bartholomeus-nacht, 24 augustus 1572.

Matrás, f. (mid. lat. *mataratium*, *mataricium*, it. *materassa*, fr. *matelas*, verwant met mat), een met haar, zeegras en dgl. volgestopt en doornaaid onderbed, een haarbed, haarpeuluw; — **matras**, m. fr. (spr. *matrá*), Chem., eene destilleerkolf.

matres lectiōnis, z. ond. **mater**; **matricīda**, m. een moedermoorder; **matricidĭum**, n. een moedermoord.

Matrice, f. fr., z. ond. *matrix*.

matricula, f. lat. (eig. verklw. v. *matrix*), hoogd. **matrikel**, n., fr. **matricule**, f. een inschrijfboek, naamlijst, naamrol, register van de leden, waaruit een genootschap, eene societeit enz. bestaat; het bewijs van inschrijving op hoogescholen; ook de lijst der inkomsten van eene geestelijke of wereldlijke bediening.

Matrijs, z. ond. *matrix*.

Matrimonĭum, n. lat., de echt, het huwelijk, de echtestaat, het huwelijksleven; *matrimonium ad morganaticam*, z. **morganatica**; *matrimonium claudicans*, een onvolkomen (eig. hinkend) huwelijk; *m. conscientiae*, het gewetenshuwelijk, z. *mariage de conscience*; *m. illegitimum*, een onwettig huwelijk; *m. instaurātum*, hersteld huwelijk; *m. legitimum*, een wettig huwelijk; *m. levirātus*, z. **leviraats huwelijk**; *m. putatōrum*, een vermeend huwelijk; *m. ratum*, de ware, kerkelijke echt; **matrimoniaal** (lat. *matrimoniālis*, *e*), wat tot het huwelijk behoort; **matrimonialiën**, pl., huwelijkszaken.

matriséren, nw lat., naar de moeder aarden; vgl. **mater**.

matrix, f. lat., de moeder, het moederdier, wijfje; de baarmoeder; de stam, oorsprong, bron, oorzaak; **matrijs**, f. (v. h. fr. *matrice*), metaalmoeder, gietmoeder, bij lettergieters de koperen vormen, die door het inslaan van de patrijs of den stempel ontstaan is en waarin daarna de drukletters worden afgegoten; ook de muntstempel bij het muntwezen; de moedermaat, het moedergewigt, de proef- of ijkmaat, het proef- of ijkgewigt, de legger of slaper, geregtelijke hoofd- of modelmaat en -gewigt voor alle anderen, standaard; ook de moêrschroef.

Matrologĭum, n. nw lat., het stadsboek, gemeenteboek, wijkregister.

Matrōne, f. lat. (*matrōna*, v. *mater*, moeder), eene vrouw en moeder, inz. eene aanzienlijke, eerwaardige, deftige, bedaagde vrouw; eene vroedvrouw; ook eene hoerewaardin; **matronalĭa** of **matronaliën**, pl., een oud-rom. feest, door de matronen op den 1sten (de calenden van) Maart gevierd; **matroniséren**, nw lat., tot eene matrone maken, eerbaar, deftig, ook lijvig, gezet maken.

Matroos, m. (deensch *matros*, hoogd. *matrose*, fr. *matelot*, v. maat z. a.: volgens Bilderdijk v. h. it. *materassa*, fr. *matelas*, matras, hangmat), een zeeman, die onder de bevelen van den kapitein en de stuurlieden het scheepswerk doet, de manoeuvres helpt verrigten.

Mattaro, m. gewigtseenheid te Tripoli, = 21,31 ned. ponden.

mattéren (it. *mattare*), mat, dof maken, ongepolijst laten; witkoken (het zilver).

Matthæus en **Matthīas**, hebr. (*Matthai*, v. *nathan*, geven), mansn.: een geschonkene, eene gave Gods; **matthiër**, m. hoogd., een halve mariëngroschen (oorspr. in Goslar gemunt met het beeld van den heiligen Matthias).

maturéren, lat. (*maturāre*, v. *matūrus*, *a*, *um*, rijp), rijp maken, tot rijpheid brengen; bespoedigen, bevorderen; **maturantĭa**, pl. Med., middelen, die de ettering, rijpwording begunstigen; **maturātie**, f. de bespoediging; het rijp worden, de rijping; de ettering; **maturiteit**, f. (lat. *maturitas*), de rijpheid, volwassenheid.

matutīne, f. lat. (*matutīna*, v. *matutīnus*, *a*, *um*, vroeg, wat in den vroegen ochtend geschiedt), de vroegmis in de r. k. kerk, vroegmetten.

Maubois, m. fr. (spr. *moboá*), Merc., eene lyonesche stof voor mansrokken.

Maund, n. een gewigt in Moka, omtrent = 1 ned. pond.

Maune, f. een gewigt in de landen van den mogol, ongeveer = 24 ned. pond.

Maurelle, lakmoes-croton, z. v. a. *croton tinctorium*, z. **croton**.

Mauritanĭë, f. lat. (*Mauritanĭa*), het land der mooren, in de oudheid dus geheeten; **Mauritĭus**, en daarvan **Maurits**, mansn.: de moorsche, donkerkleurige.

Maûschel, m. joodsch (hebr. *môschêl*, deelwoord v. *maschal*, heerschen), de heerscher, heer; gem. scheldwoord voor eenen jood (in deze toepassing waarsch. een verklw. v. *Moscheh*, Mozes); **mauschelen**, gem. joodsch spreken.

Mausolēum, m. gr., een prachtig grafteeken of praalgraf, ceretombe, vorstelijk

pronkgraf, gelijk de koningin Artemisia ter eere van haren overleden gemaal Mausōlus, koning van Carië, in hare hoofdstad Halicarnassus omstreeks 350 jaren voor Chr. liet oprigten.

maussade, fr. (spr. *mossáad'*; naar men wil v. *mal* en *sade* = lat. *sapidus*, smakelijk, wijs), laf, smakeloos; morsig, slordig, ongeschikt, lomp; knorrig, gemelijk; **maussaderīe**, f. gemelijkheid, onaangename manieren.

Mauvais-plaisant, m. fr. (spr. *mowè plèzáng*), een laffe, zotte of onbetamelijke grappenmaker.

Mavors, z. **Mars**.

Max, mansn., verkort van **Maximiliaan; max d'or**, een beijersch goudstuk met het beeld van Maximiliaan, = 3 gl. 26¼ ct. innerl. waarde; men heeft ook dubbele.

Maxillen, pl. lat. (*maxillae*), de kinnebakken, kaken; **maxillair**, de kinnebakken betreffende of daartoe behoorende.

Maxima, z. ond. **maximum**.

Maxíme, f. fr. (v. h. lat. *maxĭma*, scil. *regulae*, de hoogste regel), eene algemeene stelling, dienende tot regel in zake van zeden, tot grondslag in de wetenschappen enz., grondstelling, zelfgekozen wijsheidsregel of maatregel, maatstaf, waarnaar men handelt, bepaalde meening, leerspreuk.

Maximiliaan, mansn.: afgeleid v. h. lat. **maxĭmus**, de grootste, allergrootste, of uit **Maximus Æmiliānus** zamen getrokken.

Maximinianísten, pl., eene donatistische secte, door Maximiānus, priester te Carthago, omtrent het einde der 4de eeuw gesticht.

Maxĭmum, n. lat. (*maxĭmus, a, um*, superl. v. *magnus*, groot), het grootste, hoogste, de grootste hoeveelheid; de hoogste prijs, hoogste verkoopprijs, het hoogste getal; **maxĭma**, f. Muz., de grootste of langste noot van acht geheele maten, in oude muzijkstukken; **maximéren**, nw lat., op het hoogste drijven of doen stijgen, b. v. koopwaren.

Maya, f. sp. (spr. *maja*), de meikoningin, een jong meisje, dat op zon- en feestdagen in Mei opgesierd en op eene soort v. troon, in de straten opgerigt, wordt gezet, omgeven van vele meisjes, die den voorbijgaanden eene gift vragen om zich gemeenschappelijk te vermaken; **Mayo**, m. een galant heertje, pronkertje, modegek; te Lissabon eene graanmaat, = 15 fanegas.

Mayon, m. eene zilvermunt in Siam, = ¼ tical of 24 ct., verdeeld in 5 massias; ook eene chinesche munt, = 22 ct.

Mayonnaise, f. fr. (spr. *majonèz*), eene soort v. salade van koud gevogelte of visch.

Mayorál, m. sp., de eerste herder bij eene merino-kudde; de opziener eener meijerij of pachthoeve; z. v. a. **conducteur**.

Mayordómo, m. sp. (= lat. **major domus**, z. a.), de huishofmeester, beheerder van een goed, oppertoeziener.

Mays, z. **maïs**.

Mazaganboon, f. de meiboon, eene soort van groote tuinboonen, die reeds in Mei eetbaar zijn en vooral in Engeland zeer gezocht zijn.

Mazétte, f. fr., een slecht, mager paard, knol; oneig. een gemeen, laaghartig, lui mensch; inz. een slechte speler, kruk, stumper.

Mazone, f. eene algiersche munt, = 7 ct.

Mazzen, joodsch (v. h. hebr. *mazzâh*, iets ongezuurds, gew. pl. *mazzoth*), ongezuurde paaschkoek, paaschbrood.

Mazzo, m. it. (sp. *mazo*), een bundel, pak; in Constantinopel : 50 stuks, van waren gebruikt.

mé—, més—, fr. voorlettergreep = mis-, on-, wan-, ver-; zie b. v. mecompte, mecontent, megarde, mesalliance.

mea gratĭa, lat., mijnentwege, mijnenthalve, mij ten gevalle; *mea memŏria*, z. ond. *memoria*.

meātus, m. lat., de gang; *m. auditorĭus*, de gehoorgang.

me Castor! me Hercŭle! (of *me Hercle!*), lat., bij Castor! bij Hercules! uitroepingen bij de Romeinen om te bevestigen, te bezweren, de eerste vooral bij de vrouwen, de laatste enkel bij mannen in gebruik, z. v. a. *ita me Castor, me Hercule juvet!* zoo waarlijk helpe mij Castor, Hercules.

Mechamek, f. Bot., wilde indische rhabarber.

Mechanceté, z. ond. **mechant**.

Mechaniek, mechanĭca, f. (gr. *mēchanikē*, v. *mēchanē*, hulpmiddel, werktuig), de wetenschap van de wetten, krachten en hulpmiddelen, die de beweging der ligchamen betreffen, de bewegingsleer, welker bijzondere deelen zijn: statiek, hydrostatiek, dynamiek, hydrodynamiek, hydrauliek enz.; de werktuigkunde, de leer der machines; ook de inrigting, zamenstelling, bouw v. eene machine enz.; **mechanĭcus**, m. een werktuigkundige, een vervaardiger van machines, instrumenten; ook handwerksman; **mechánisch**, werktuigkunstig, werktuigelijk, handwerksmatig; vlug, vlot, tot gewoonte geworden, als van zelf, zonder nadenken, b. v. iets mechanisch verrigten; **mechanische wetenschappen**, de verschillende deelen of afzonderlijke wetenschappen der mechaniek (z.a.); **mechanische kunsten**, handkunsten; **mechanische magten**, de bewegende krachten, de 6 eenvoudige werktuigen, tot welke alle andere terug gebragt kunnen worden: de hefboom, rol, het windas, hellend vlak, de wig en schroef; **mechanísmus**, n. de inwendige inrigting of kunstige zamenstelling van een werktuig, het

drijfwerk, de bewerktuiging; **mechanograaph**, m. een werktuig om te leeren schrijven zonder pen; **mechanographīe**, f. de kunst om zich daarvan te bedienen; de werktuigelijke schilderkunst; **mechanologīe**, f. de leer der machines of kunstwerktuigen; **mechanurgīe**, f. de werktuigmakerskunst; ook dat gedeelte der wondheelkunst, dat de werktuigelijke hulpverleening betreft; **mechanúrg**, m. een instrumentmaker, werktuigmaker.

mechant, fr. (spr. *meesjáng*), slecht, ondeugend, laag, gemeen, boosaardig, schandelijk, schelmsch, moedwillig; als subst. een deugniet, schalk, slimme gast; **mechanceté**, f. (spr. *meesjangs'té*), de boosheid boosaardigheid, laagheid; een slechte, gemeene streek, boevenstreek, moedwil, guiterij.

Mechitarísten, pl., een genootschap v. armenische christenen op het eiland St. Lazaro, in de nabijheid van Venetië, gesticht door den Armeniër Mechitar in 1701, ter wederoprigting en verbreiding van de armenische taal en letterkunde.

Mechoacána, f. (sp. *mechoacán*, spr. *metsj*—; v. de mexicaansche provincie Mechoacan of Mechuacan, d. i. visschersland, v. h. mexicaansch *michin*, visch), witte rhabarber, eene soort van winde (*convolvŭlus*) in Z.Amerika, welker wortel, de echte jalappe-wortel, als een voortreffelijk purgeermiddel gebruikt wordt.

mechule, joodsch: bedorven, vervalscht.

Mecométer, m. gr. (v. *mēkos*, m. de lengte), de lengtemeter.

Mécompte, m. fr. (spr. *mekóngt'*), eene rekenfout, misrekening, dwaling, een abuis.

Meconĭum, n. lat. (gr. *mekōnion*, van *mēcon*, f. de slaapbol, papaver), het sap van papaver, opium; ook een eigen zuur in het opium: het **mekonzuur**; het kinderpek, de eerste taaije, zwarte darmontlasting der pas geboren kinderen; **meconāten**, pl., opiumzure zouten; **meconiet**, m. de maanzaadsteen, vischkuitsteen.

mecontent, fr. (spr. *mekontáng*), z. v. a. **malcontent.**

Medaille, f. fr. (spr. *medálj'*; mid. lat. *medalla*, afstammende v. h. lat. *metallum*, metaal), gedenkpenning, pronkpenning, een stuk metaal, geslagen ter gedachtenis van eene uitstekende daad, een gewigtig voorval, ter eere v. een' beroemd' persoon enz. en als munt niet gangbaar; **medailleur**, m. (spr. *medaljéur*), stempelsnijder, plaat-, vignetsnijder; **medaillist**, m. een vervaardiger van gedenkpenningen; **medaillon**, n. (spr. *medaljóng*), groote gedenkpenning, inz. een langwerpig rond lijstje, ring of krans, om schilderstukjes, portretten, naamcijfers enz. in te plaatsen en als halssieraad der dames te dienen; dat schilderstukje, portret enz. zelf; *en medaillon* (spr. *ang*—), in den vorm van eenen gedenkpenning.

Medēa, f. gr. Myth., de dochter v. koning Æëtes te Colchis, wegens hare schoonheid, tooverkunst en wreedheid vermaard; zij wreekte de ontrouw van haren gemaal Jason door het vermoorden harer eigene kinderen.

Mēdea, n. gr., de geslachtsdeelen; een liefdedrank.

medésimo tempo en *med. modo*, it. Muz., in vorige of gelijke beweging of tijdmaat.

Mediaal-lijn, f. lat. (v. h. lat. *mediālis*, *e* = *medius*, *a*, *um*, midden, in het midden zich bevindend), z. ond. *linea*; **mediaan**, lat. (*mediānus*, *a*, *um*), middelgroot, middelmatig, b. v. mediaanpapier, een boek in mediaan-octaaf, een boek of papier van middelbare grootte; mediaan-ader, de middelader, tusschen de lever- en hoofdader; mediaan-zenuw, -ader, de zenuw en de bloedader, die in het midden van de binnenvlakte des arms verloopen; **mediair**, fr., middenst, in het midden staande; **mediánte**, f. (v. h. lat. *mediāre*, door midden deelen, ook bemiddelen, vgl. **mediëren**), Muz., de middentoon tusschen de quint en hare terts; *mediánte*, lat., door middel van, b. v. *mediante juraménto*, door middel van eenen eed; *mediante inventarío*, onder beneficie van inventaris; **mediaat**, middellijk; niet regtstreeks; **mediātor** of fr. **mediateur**, m. een middenpersoon, middelaar, bemiddelaar, scheidsman, scheidsregter; in het quadrille-, tarokspel: degene, die eene zijner kaarten tegen eenen heer ruilt, welken hij aan een' anderen speler vraagt; ook die heer-zelf; **mediatōrisch**, bemiddelend, door tusschenkomst verzoenende; **mediātie**, f. nw lat., de bemiddeling, tusschenkomst, voorbede; **mediatie-acte**, f. de oorkonde van bemiddeling; **mediatiséren**, onmiddelbare rijksstanden aan de opperheerschappij van een' anderen staat onderworpen; **mediatiséring**, de verandering v. eenen zelfstandigen staat in eenen afhankelijken; **mediatief**, bemiddelend, inz. Gram., een werkwoord (verbum), dat eene handeling voorstelt, die een voorwerp vordert, als slaan, zoeken, het tegengest. v. immediatief; **mediastīnum**, n. Anat., het middelvlies, middelschot, een vlies, dat de borstholte in twee gelijke deelen deelt; **mediastinītis**, f. Med., de ontsteking van dat vlies; **mediævisten**, pl. (v. h. lat. *medium aevum*, z. **medium**), menschen, inz. schrijvers uit de middeleeuwen.

Medicágo, m. fr. (lat. *medíca*, scil. *herba*, gr. *medikē póa*, d. i. medisch kruid, van het landschap Medië in Azië), de spurrie, klaverrupsen, luzerne; een pronkgewas van velerlei soorten.

Medicament enz., z. ond. **medicus.**

Medicische of **Mediceïsche Venus**, z. **Venus.**

Medĭcus, m. lat. (v. *medēri*, genezen, heelen), de arts, geneesheer, doctor; **lijfmedĭcus**, lijfarts van een' groot' heer, pl. de **medĭci**, artsen, geneesheeren; **medĭcochirūrg**, m. lat.-gr., een wondarts, die te gelijk inwendige kwalen behandelt; **medicophilanthrōpische sociëteit** (in St. Petersburg), eene vereeniging en inrigting tot verpleging van arme zieken; **medicamént**. n. lat. (*medicaméntum* en *medicāmen*), eene artsenij, een geneesmiddel; **medicáster**, m. nw lat., een onkundig geneesheer, kwakzalver, lapzalver; **medicasterij**. f. kwakzalverij; *medĭce*, lat., geneeskundig, naar het voorschrift van den arts; **medicijn**, f. (lat. *medicīna*), artsenij, geneesmiddel; *medicīna*, f. de **medicijnen**, de artsenijkunde, geneeskunde, *medicīna forénsis*, de geregtelijke geneeskunde met insluiting der geneeskundige policie; *medicina legālis*, de wettelijke geneeskunde, de kennis der wetten op h. uitoefenen der geneeskunde, op h.geneeskundig toevoorzigt enz.; *medicina mentis*, artsenij des geestes; oneig. voor verstandsleer, denkkunst; *medicinae doctor*, afgek. *M. D.*, leeraar of meester der geneeskunde, een geneesheer; *medicinae practĭcus*, een uitoefenend, practiserend geneesheer; **medicinaal**(lat. *medicinālis, e*), geneeskundig, geneeskrachtig, heelend, genezend, tot de artsenij behoorende; **medicinaal-collegie**, de gezondheidsraad, commissie van geneeskundig toevoorzigt; **medicinaal gewigt**, het apothekers gewigt, naar hetwelk de apothekers hunne artsenijen wegen; het medicinaal pond is = 0,375 ned. pond en wordt verdeeld in 12 oncen, het ons in 8 drachmen, het drachme in 3 scrupels, het scrupel in 12 greinen; **medicinéren**, nw lat., artsenijen, geneesmiddelen gebruiken, innemen.

mediéren, lat. (*mediāre*), bemiddelen; ook midden door deelen, halveren, in twee helften scheiden; **mediëteit**, f. (*mediĕtas*, het midden), de middelbaarheid; eene uit drie leden bestaande, gedurige evenredigheid b.v. 9 : 3 = 3 : 1.

Medimnus, m. gr. (*médimnos*), de voornaamste maat voor granen bij de oude Grieken; het attische was = **1944** parijsche kubiek duimen of ruim 39 ned. koppen, verdeeld in **48** c h e n i c e s.

Medin of **medini**, m. eene rekenmunt van overzilverd ijzer in Algiers, Tunis en Tripoli; in Egypte gaan er **120** in eenen s e q u i n m a h a b o u b (z. het laatste woord).

medio, z. **medium.**

medióore, fr. (v. h. lat. *mediŏcris, e*), middelmatig; als adverb. *médiŏcre*, en *mediocrĭter*, lat., middelmatig, tamelijk; **mediocriteit**, f. (lat. *mediocrĭtas*), de middelmatigheid; de middelweg, het juiste midden.

medisant, enz. z. ond. **mediséren.**

medisch (v. **medicus**, z. a.), geneeskundig, tot de geneeskunde behoorende; **medisch** (van M e d i ë, een land der oudheid, in Azië), wat tot Medië of zijne inwoners behoort; als subst. n. eene der vier hoofdtalen v. h. oude perzische rijk (de andere waren het pelvi, zend en assyrisch), die te Ecbatana, de hoofdstad, werd gesproken; **medische trompet**, een oud-gr. rieten muzijkinstrument van diepen toon.

mediséren (fr. *médire*), kwaadspreken, achterklappen, verongelijken, aanwrijven, zwartmaken, belasteren; **medisant** (spr. *medizáng*), kwaadsprekend enz.; **medisance**, f. (spr. *medizángs'*), de kwaadsprekendheid, achterklap, verongelijking, aantijging, de zucht tot kwaadverbreiden, schimpzucht.

meditéren, lat. (*meditāri*), nadenken, overdenken, overpeinzen, bepeinzen; iets rijpelijk wikken en wegen, overleggen, bedenken; zich met stille gebeden, vrome bespiegelingen bezig houden; **meditātie**, f. lat. *meditatĭo*), het nadenken, de overdenking, beschouwing, bespiegeling; het stil gebed des harten; **meditatief**, nadenkend, in diep nadenken, mijmering, bepeinzing verzonken, afgetrokken.

Medĭum, n. lat. (*medĭus, a, um*, middenst, in 't midden), het midden, middelste, de middenweg, middenstof; het hulpmiddel, vereffeningsmiddel; de voorslag tot vergelijk; de middenterm; in de grieksche taal eene vervoegingswijze der werkwoorden, die in beteekenis en uitgang, overeenkomst heeft met het a c t i v u m en p a s s i v u m; *medĭum tenuēre beāti*, de gelukkigen houden den middelweg, of de middelstand is de gelukkigste; *medium aevum*, n. de middeleeuwen, het tijdvak van de 5de tot het einde der 15de eeuw; *in medio aevo*, in de middeleeuwen; *medĭo* of *in medĭo*, in het midden, b. v. *medio Junĭi*, in 't midden van junij; *medio tutissĭmus ibis*, lat. sprw.: in het midden zult gij 't veiligst gaan, of de middelweg is de veiligste; *medĭus termĭnus*, z. *termĭnus.*

Medoc, m. Merc., een roode wijn, naar het stadje van gelijken naam in Frankrijk; **medocsteen**, m. een donkerkleurige steen van het kiezelgeslacht, die, geslepen zijnde, naar den diamant gelijkt.

medúlla, f. lat., merg, pit, kern; *m. spinālis*, ruggemerg; **medullair**, mergachtig, tot het ruggemerg behoorende.

Medūsa, f. gr. Myth., eene der drie g o r g o n e n of dochters van G o r g o n, die met Minerva in schoonheid wilde wedijveren, om welke vermetelheid deze hare krullende lokken in slangen veranderde en aan hare oogen de kracht gaf om ieder,

die haar aanzag, in steen te veranderen. Perseus overwon haar, sneed haar het vreeselijk hoofd af en leverde dit over aan zijne beschermster Minerva, die het op haar schild plaatste, 't welk daarom ook de medusa of het medusa-hoofd heet; N. H., de zeenetel, een naakt wormengeslacht; het **medusa-hoofd**, de **medusa-ster** (*caput Medusae*), een zonderling gevormd dier uit het geslacht der zeesterren, van hetwelk elke straal zich in 2 deelen en zoo verder in duizend punten splitst: **medusapalm**, f. of **pentacriniet**, m., de leliesteen, eene plantdierversteening.

Meede, f. (oudd. *metu*, eng. *mead*; vgl. het slav. *med*, honig, sanskrit *madhu*, zoet, honig), honigwater, honigdrank, meedrank.

Mefiance, f. fr. (spr. *mefiángs'*), het mistrouwen, wantrouwen, de achterdocht; **mefiánt** (spr. *mefiáng*), wantrouwend.

Megalanthropogenesīe, f. gr. (v. *mégas*, *megálē*, *méga*, groot, *ánthrōpos*, mensch, en *génesis*, voortbrenging), de kunst om groote mannen, geestrijke, schrandere kinderen te telen; **megalegorīe**, f. de grootsprekerij, pralerij, het pogchen, snoeven; **megalocœlus**, m. een dikbuik; **megalocœlīe**, Med., de dikbuikigheid; de dikke darmen; **megalograaph**, m. een grootschilder, die personen in levensgrootte maalt; **megalographīe**, f. het grootschilderen, de vergrootende voorstelstelling van gewigtige voorwerpen, inz. helden enz.; **megalométer** of **megaméter**, m. een werktuig, geschikt om groote afstanden, b. v. die der sterren van elkander, te meten, om de lengte op zee te bepalen; **megalónyx**, m. eig. grootklaauw, reuzenklaauw, eene soort van het megatherium (z. lager); **megalophonīe**, f. de volklinkende, sterke stem; **megalophōnus**, m. die eene sterke stem heeft; **megalopsychīe**, f. de grootmoedigheid, zielengrootheid; **megalosplánchnus**, m. die te groote ingewanden heeft; **megascoop**, n. een door Charles beschreven optisch werktuig, waarmede men, door een voorwerp steeds digter bij het brandpunt eener verzamelingslens te brengen, gedurig grootere beelden daarvan kan verkrijgen; ook een groote electriciteitsmeter; **megatherīum**, n. de reuzenluiaard, een voorwereldlijk gordeldier.

Megæra, f. gr. (*Mégaira*), eene der furiën.

Megárde, f. fr., de onachtzaamheid, het verzien; *par mégarde*, onverziens, onverhoeds, uit onvoorzigtigheid.

Megarische school, eene secte van oud-gr. wijsgeeren, door Euclides te Megara gesticht, die zich inz. met de redeneerkunde bezig hield, en daarom ook de dialectische of eristische school wordt genoemd.

Megascoop, megatherīum, z. ond. **megalegorie.**

Megdersji, pl. turk., z. **metersi.**

Mehah, m. eene oude egypt. en aziat. munt, dezelfde als de danace (z. a.).

me Hercule, z. ond. *me Castor*.

Mehkeme, m. turk., een geregtshof, tribunaal in Turkije; **mehkeme kiatibi**, pl., de referendarissen, ook de regters.

Mehmendār of l. **mihmandar**, m. perz. (v. *mihmân*, gast, vreemdeling, en *dâr*, houden), eig. een gasthouder, waard; een beambte aan het turk. hof, die de vreemde gezanten en voorname reizigers ontvangen, begeleiden en onthalen moet.

Mei, n. lat. (*Majus*) de 5de maand des jaars, bloeimaand; het **meiveld**, de rijksvergadering der oude frankische koningen.

Meidan, z. **maidan.**

Meinhard, oudd. m. mansn., (ontst. uit *Meginhart*, v. *magin*, *megin*, sterkte, vermogen): de zeer sterke.

Meiōsis, f. gr. (v. *meiūn*, verkleinen, *meiōn*, kleiner), Log., verkleining, schijnbare vermindering, Med., de tegennatuurlijke kleinheid v. uitwendig zachte deelen.

Mekhitharisten, pl., armenische monniken van St. Lazaro, bij Venetië; zij hebben eene school en eene drukkerij voor de oostersche talen opgerigt.

Mekkabalsem, m. (v. de arab. stad Mekka), ook **balsem van Gilead**, een witachtig hars van kruidigen reuk en smaak, van den arabischen balsemstruik (*amyris opobalsamum*).

Mektoubdji, m. turk., titel van den eersten secretaris des grootviziers en des ministers van financiën.

Melac, melactin, fijn tin uit Peru, in de gedaante van hoeden, peruaansch hoedjestin.

Melădos, pl. N. H., albinos-paarden, blaauwoogige witschimmels.

Melæna, f. (v. *melas*, *mélaina*, *mélan*, zwart), Med., de zwarte ziekte (*morbus niger*, van Hippocrates), z. v. a. hæmatemesis; **melampodīum**, n. zwarte nieswortel; **melanagōga**, pl., middelen, die de zwarte gal afvoeren; **melanchlōrus**, m. een hooge graad van geelzucht, zwartzucht geheeten, een zwartzuchtige; **melancholīe**, f. (v. *chólos* of *cholē*, gal), zwartgalligheid, zwaarbloedigheid, zwaarmoedigheid, droefgeestigheid; **melanchólisch**, zwartgallig, zwaarbloedig, droefgeestig, treurig, somber; **melancholīcus**, m. een zwartgallige, zwaarmoedige, een somber, in zich zelven gekeerd, droefgeestig mensch; *melancólico*, it. Muz., treurig, zwaarmoedig.

Melange, z. **melêren.**

Melaniet, m. gr. (v. *mélas* enz. zwart),

zwart granaat, eene aan den granaat verwante steensoort, eene soort van versteende zoetwaterschelpen in de nieuwste bergla-gen; **Melanis**, bijnaam v. Venus, omdat het haar gewijde werk doorgaans de kleur der duisternis draagt; **melanōsis** of **melanōse**, f. (v. *melanūn*, zwart maken), Med. de zwartzucht, het zwart worden der ingewanden, een ziekelijk zwart weefsel in de longen of in andere organen; **melanōtisch**, daartoe behoorende of daarmede behebt; **melanterīe**, f. (gr. *melantēria*), het metaalzwartsel, ijzerzwartsel, koperzwartsel.

Melánzane, f. (it. *melanzána*) of de **melanzaanappel**, het eijergewas, de vrucht eener soort van nachtschade (*solānum*), de eijerdragende nachtschade.

Melaphýre, (f. door den fr. geleerde Brongniart gesmeed uit het grieksch *mélas*, zwart, en de laatste lettergreep van porphyr!), m. de zwarte porphyr, eene soort van syeniet (z. a.), syeniet- of groensteen-porphyr.

Melas, m. gr. (v. *mélas*, zwart), Med., het zwartvlekkige uitslag, de zwarte vlek of plek; **melasictĕrus**, m. de zwartzucht, een hooge graad van geelzucht; **melásma**, n. de zwarte pijnlijke vlek, die meestal bij jichtige oude lieden op het lijdende deel voorkomt.

Melasse, f. fr. (misschien van het lat. *mel*, honig), suikersap, suikersiroop, het niet geronnen deel der suiker na de koking, waaruit men weleer eene soort van brandewijn, taffia, maakte.

Melatrophīe of **meratrophīe**, f. gr. (v. *mélos*. *méros*, lid), Med., de vermagering, uittering van een bijzonder ligchaamsdeel.

Melchior, hebr. (v. *melech*, koning, en *ôr*, licht), mansn: de lichtkoning, koninklijke; ook z. v. a. **maillachor, argentan**; **Melchisédek**, hebr. mansn:, regtvaardige koning; **melchieten**, pl. syrisch: eig. koninklijken, in de 6de en 7de eeuw de benaming van die oostersche christenen, welke zich, overeenkomstig den wil des keizers, aan de besluiten der chalcedonische kerkvergadering onderwierpen.

Mēle, f. gr. Med., de sonde, peilstift; **melōsie**, f. het onderzoek met eene sonde.

mêléren, fr. (*mêler*), mengen, vermengen, ondereen doen, **zich in eene zaak mêleren**, zich daarmede bemoeijen, er zich mede inlaten; **gemêleerd**, gemengd; gespikkeld, bont; **melange**, n. (spr. *melánzj'*), de vermenging, het mengsel, de mengeling, het mengelwerk; **mêlée**, f. een scherp gevecht, de handgemeenschap, vechtpartij, hevige woordenstrijd.

Melesigĕnes, m. gr. iemand, die geboren is aan de Meles, eene rivier in Ionië; een bijnaam van Homerus.

Meletēma, n. gr. (v. *meletān*, zorgen, zorgvuldig nagaan,) eene zorgvuldige behandeling, oefening (*studium*), beschouwing, navorsching, onderzoek; pl. **meletemăta.**

Meliánthus, n. gr. (v. *méli*, n. honig), de honigbloem, een pronkgewas van verscheidene soorten; **melicēris**, f. gr. en **melliflavīum**, n. lat. Med., een honiggezwel; **meliglóssus**, m. eig. een honigmond; een uitstekend redenaar; **melicraat**, m. honigwater; **melilith**, m. eig. honigsteen; eene honiggele vulcanische steensoort (onderscheiden van melliet); **melilithāten**, pl., honigsteenzure zouten; **melilōtus**, m. de steenklaver, honigklaver; van daar **meliloten-pleister** (niet meloten-pleister), steenklaverpleister.

Melier, m. fr. (spr. *meljie*), eene voortreffelijke soort van witte wijndruiven in Frankrijk.

Meliglossus, melilith enz., z. ond. **melianthus.**

Melimĕli of l. **melomĕli**, n. lat. (v. h. gr. *mēlon*, appel, kwe, en *meli*, honig), een ingemaakt sap van kweën.

Melĭnum, n. lat. (v. h. gr. eiland *Mēlos*), **melische aarde**, eene witachtige of aschgraauwe aluinaarde, tot schildersverwen gebruikt; ook z. v. a. **cadmium** (z.a.).

melioréren, lat. (*meliorāre*, v. *melior*, beter), verbeteren; **meliorātie**, f. of **meliorámént**, n. de verbetering; **melioratie-kosten**, verbeteringskosten.

Melis, melissuiker, m. eene soort van broodsuiker, minder dan raffinade; ook n. zeildoek van Angers.

Melisma, m. (gr. *mélisma*, in 't algemeen lied, zangwijs), Muz., de versiering van den zang door verdeeling of splitsing der toonen; **melismátisch**, met gezangversiering, zoodat op ééne lettergreep van den tekst verscheidene toonen gezongen worden, in tegenst. met het syllabisch gezang; ook: gemakkelijk te vatten en te onthouden; **melisch**, z. ond. **melos.**

Melisse, f. (v. h. gr. *mélissa*, *mélitta*, de bij), het bijenkruid, bijenblad, citroenkruid, de honigbloem; **melissographīe**, f. de natuurlijke historie der bijen; **melittotheologīe**, f. bewijs van het aanzijn Gods uit de kunstbekwaamheid der bijen.

Melliet, m. (v. h. lat. *mel*, gen. *mellis*, honig), de honigsteen, eene honig gele steensoort (honigsteenzure leemaarde).

Melnicker-wijn, Merc., eene voortreffelijke wijnsoort uit Bohemen, naar Melnick in den Bunzlauschen kreits benoemd.

Melochĭe, f. gr., de moesplant.

Melocopīe, z. ond. **melos.**

Melodīe, f. gr. (*melōdia*; zamengest. uit *melos* en *odē*, z. a.), de toonopvolging, toongang, zangwijs, wijs; het ge-

zang, ook welluidendheid; **melōdisch**, welklinkend, liefelijk luidend, aangenaam; zangerig; **melodiek**, f. de leer van de melodie, van de toonopvolging; **melodīca**, f. een door Stein in 1770 uitgevonden orgelwerk, in de gedaante van een' kleinen vleugel; **melodīon**, n. een door Dietz uitgevonden staf-instrument, waarvan de toon, door middel van eene rol, die tegen metalen loodregte staven wrijft, veel ligter dan bij de harmonica wordt voortgebragt en meer die der blaasinstrumenten nabij komt; **melodrāma**, m. een tooneelstuk met begeleiding van muzijk, in hetwelk de woorden, die bij intervallen van de muzijk begeleid worden, enkel gesproken, niet gezongen worden; soorten daarvan zijn: het **monodrama**, waarin slechts één persoon spreekt; en het **duodrama**, waarbij twee personen optreden; **melodramátisch**, naar den aard of in den vorm van een melodrama.

Meloë, f. gr., een johannisworm, -kever.

Meloen, f. (uit het lat. *melo*, m., gen. *melōnis*, it. *mellone*, fr. *melon*), eene bekende, welsmakende, oorspr. aziatische vrucht; **meloenboom** of **papayaboom**, een palmboom in O. en W. Indië met meloenachtige vruchten; **meloneriē**, f. een meloenbed.

Melomaan, **melomanie**, z. ond. **melos**.

Melomeli, z. ond. **melimeli**.

Melon, n. gr. (v. *mēlon*, appel), Med., het appel- of meloenoog, eene appelvormige uitzakking van den regenboog.

Melos, n. gr. (*melos*), eig. lid; dan lied, gezang, zangwijze; **melisch**, zingbaar, te zingen, zangmatig, b. v. melische dichtkunst, z.v.a. lyrische dichtkunst; **melocopīe**, f. de lidafneming; **melomaan**, m. hartstogtelijke vriend der muzijk; **melomanīe**, f. de overdrevene zucht voor de toonkunst; **melomantīe**, f. voorspelling uit de onwillekeurige bewegingen van de leden eens ligchaams; **meloplást**, m. eene in Frankrijk door Galin uitgevondene leerwijze in de muzijk; **melopœīe**; de vervaardiging der melodie tot een lied; het toonzetten; **melothesīe**, f. de zetting eener zangwijze; **melothiet**, m. een toonzetter, componist; **melotypīe**, f. de door Duquet in Parijs gedane uitvinding, om muzijknoten met bewegelijke teekens te drukken.

Melosis, z. ond. **mele**; **melotenpleister**, z. **melilotus**; **melothesie**, **melothīet**, **melotypie**, z. ond. **melos**.

Melpomĕne, f. eene der muzen (z.a.).

Membrum, n. lat., het lid; medelid; pl. **membra**; *membrum genitāle*, lat., het teellid; *m. honorarīum*, een eerelid; *m. virīle*, het mannelijke lid; *member of parliament*, eng., afgek. (op briefadressen enz.) *M.o.P.*, medelid des parlements; **membrāne**, f. lat. (*membrāna*, eig. huid, die de leden overdekt), eene teedere huid, een vlies, ook z. v. a. fijn perkament, handschrift op pergament; **membraneus**, nw lat. vliezig; pergamentachtig.

meménto! lat. (imperat. van *memĭni*, ik herinner mij), gedenk! van daar het **memento**, eene herinnering, een teeken ter gedachtenis; in de r. k. kerk dat gedeelte der mis, waarin de afgestorvenen gedacht worden (naar de aanvangswoorden: *memento famulōrum tuōrum*; *memento mori*, gedenk te sterven! ook als subst. van eene schilderij, een voorwerp, dat aan den dood doet denken: een doodsgedachtenis, een doodshoofd met kruiswijs gelegde beenderen.

Memnon, m. egypt.-gr. Myth., een zoon van Tithōnos en Eos (Aurora), koning der Æthiopiërs, die voor Troje door Achilles werd gedood; zijn beeld, de Memnons-zuil, bij Theben in Egypte, gaf bij den op- en ondergang der zon een zeker geluid.

memorĭa of **memórie**, f. lat. (fr. *la memoire*), het aandenken, gedenken; het geheugen, de gedachtenis, het herinneringsvermogen; *mea memoria*, bij mijn weten; *memoria locālis*, plaatsgeheugen; *m. verbālis*, woordgeheugen; *memoriae damnatĭo*, z. *damnatio memoriae; ad* of *in perpetŭam rei memorĭam*, tot voortdurend aandenken der zaak, tot eeuwige gedachtenis; **memoriaal**, n. (lat. *memoriālis liber* of *libellus*), ook **promemorĭa** of *pro memoria*, afgek. *P. M.*, een herinnerings- of gedenkschrift; smeekschrift, verzoekschrift, onderdanig aanzoek, de voorstelling, het ingeleverd stuk; de vermelding, aanvraag, bekendmaking. Bij kooplieden is het **memoriaal** een herinneringsboek, z. **manuaal**; **memoriéren** (lat. *memorāre*, vermelden, aan eene zaak gedenken), van buiten leeren, in 't geheugen prenten, in 't hoofd brengen; **memorābel** (lat. *memorabĭlis*, *e*), merkwaardig of gedenkwaardig; **memorabilĭa** of **memorabiliën**, pl., merkwaardigheden, gedenkwaardige zaken; **memorándum**, n. een gedenkboek, herinneringsboek; *memorĭter*, van buiten, uit het hoofd, v. b. opzeggen; —**memoire** n. fr. (*le mémoire*, spr. *memoáar'*), een herinnerings- of gedenkschrift, z.v.a. memoriaal of promemoria; ook eene soort van staatsschriften, eene schriftelijke ontvouwing, openlegging; **memoires** of **memoriën**, pl., merkwaardige berigten, gedenkwaardigheden, gedenkschriften, gedenkboeken, geschiedschriften, waarin de vervaardiger bij voorkeur zelfbeleefde voorvallen heeft opgeteekend, dagboeken over merkwaardige personen en gebeurtenissen.

Memphiet, m. eene zwart- en witge-

streepte verscheidenheid v. den onyx, naar de stad Memphis in Egypte benoemd.

menacéren, fr. (*menacer*; v. h. lat. *minax*, gen. *minācis*, dreigend), dreigen, bedreigen.

Menæchmen, pl. gr. (v. *mén— aichmos*, volhardend in den strijd), de naam v. sterk op elkander gelijkende tweelingsbroeders in een gelijknamig blijspel van Plautus; tweelingen, evenbeelden.

Menage, f. fr. (*le ménage*, spr *menáazj'*; v. h. mid. lat. *managĭum*, z. v. a. *mansio*, woning, v. h. lat. *manēre*, blijven), de huishouding, het huisgezin; de goede inrigting, huishoudelijkheid, spaarzaamheid; gemeenschap van disch en woning; ook de menage-ketels om spijs uit kookhuizen te halen; **menagéren** (fr. *menager*, spr. *menazj*—), met eene zaak te rade gaan, in acht nemen, met omzigtigheid, verschooning of ontzag behandelen; huishoudelijk, spaarzaam of welberaden met iets te werk gaan; **zich menagéren**, zich matigen, betoomen, b. v. in gramschap; zich ontzien, in acht nemen; **menagement**, n. (spr. *menazj'máng*), de verschooning, matiging, behoedzaamheid, voorzigtige behandeling; **menagerie**, f. (spr. *menazj'rie*), eene diergaarde, afgezonderde plaats voor allerhande vreemde en zeldzame dieren; **menageus** (spr. —*zjeus*), huishoudelijk, spaarzaam, verschoonend, met beradenheid, omzigtigheid.

Menakan, m. titanium-ijzersteen, eene metallische steensoort, naar de plaats waar men haar vindt, Menakan in Cornwallis, benoemd.

Menapiërs, pl., een volk, dat weleer Gelderland en Braband bewoonde en door Caesar overwonnen werd.

Mendicánt, m. lat. (v. *mendicāre*, bedelen), een bedelaar, een bedelmonnik, inzamelaar.

Menée, f. fr. (v. *mener*, voeren, leiden), eene heimelijke list, sluwe kuns' greep; het spoor van een stuk wild.

Menescher, m. Merc., een beroemde hongaarsche roode wijn, naar Menesch, in het comitaat Arad.

Mengel, mingel, n. eene oude ned. inhoudsmaat, als wijn- en oliemaat = 1,2125 ned. kan; als brandewijnmaat = 1,2308 kan; als biermaat = 1,215 kan; als melkmaat = 1,815 kan; als zeepmaat 1,2 kop.

Menie, m. f. (v. h. lat. *minĭum*), ook **loodvermiljoen, loodcinnaber** genoemd, rood loodoxyde, als verwstof gebruikt.

Menestreel of **menetrier**, fr. (spr. *menetri-é*; eng. *minstrels*; uit het mid. lat. *ministeriāles* ontstaan), dienaars en begeleiders van de provençaalsche troubadours (z. a.), die enkel kennis hadden van den zang, niet van de dichtkunst; z. v. a. **jongleurs**.

Meniliet, m. een leveropaal, weleer blaauwe peksteen, eene variatie van den halfopaal, inz. te Menil-Montant bij Parijs.

Menin, m. fr. (spr. *m'nèng*; sp. en port. *menino*, in 't alg. een kind), een edelknaap (page), die met eenen prins te zamen wordt opgevoed; prinsen-speelgenoot.

Mēninx, f. gr., het hersenvlies; **meningītis**, f. Med., ontsteking van het hersenvlies; **meningophy̆lax**, m. een hersenbeschermer, een heelkundig werktuig, vroeger bij de panboring gebruikelijk om het harde hersenvlies voor beleedigingen te bewaren; **meningorrhœa**, f. de uitstorting van vocht tusschen de hersenvliezen.

meníppisch, in den stijl der werken van Menippus, een oud.-gr. egyptisch wijsgeer, die omstreeks 300 jaren voor Chr. zeer bijtende hekelschriften, deels in proza, deels in verzen, schreef; **menippische satyren**, spotschriften in 1593 tegen de hoofden der ligue in Frankrijk gemaakt.

Menischēsis, z. v. a. **menostasis** (z.a.).

Meníscus, m. gr. (*mēnískos*, verklw. v. *mēne*, maan), een maanglas of maan, een glas, dat op de eene zijde bol en op de andere hol geslepen is; ook een halvemaanvormig cirkelstuk; Med., h. halvemaanvormig kraakbeen tusschen sommige gewrichten.

Mennoniet, ook **mennist**, m. doopsgezinde (anabaptist), aanhanger eener christ. secte, die den doop enkel aan volwassenen toedient, geenen eed zweert en een' afschuw van den oorlog heeft, zoo geheeten naar eenen harer leeraars Menno Simonz. (geb. 1496 in Friesland), die haar oproer tegen de wereldlijke overheid in 1537 stilde.

meno, it. (= lat. *minus*), Muz., minder; *meno forte*, minder sterk; *meno piáno*, minder zacht.

Menologĭum, n. gr. (van *mēn*, m. de maand), een heiligen-kalender, eene naar volgorde van de dagen der maand gerangschikte geschiedenis der heiligen; **menorrhagīe** of **menorrhæa**, f. Med., de te sterke vloeijing der maandstonden, de overbodige maandstonden; **menostăsis**, f. de onderdrukking der maandstonden.

mens, f. (gen. *mentis*), lat., de denkende geest, het verstand, de zin; *mens legis*, f. lat. Jur., de zin eener wet; *mens sana in corpŏre sano*, eene gezonde ziel in een gezond ligchaam; *mente captus*, eig. aan het verstand gevangen, d. i. stompzinnig, waanzinnig; **mentaal**, nw lat., in den geest, in de gedachte, in den zin, inwendig, innerlijk; vgl. *reservatio mentalis*.

mensa, f. lat., de tafel; *m. Domĭni*, de tafel des Heeren, avondmaalstafel, het altaar; *m. gratuĭta*, eene vrije tafel, de vrije kost; *m. episcopālis*, eig. de bisschoppelijke tafel, d. i. de onvervreemdbare goe-

deren en inkomsten voor de tafel eens bisschops; **mensaalgoederen**, tafelgoederen, goederen in geestelijke staten, welker inkomsten voor de tafel van den geestelijken regent worden aangewend.

Mensinále, it., eene korenmaat in Nizza. $= \frac{1}{48}$ sacco (z. a.).

mensis, m. lat., de maand; *mense medio*, in het midden der maand; *menses*, pl., ook z. v. a. **menstrua** (z. a.); *menses apostolici papāles*, pl., apostolische of pauselijke maanden, in welke de paus, volgens eene overeenkomst met keizer Frederik III, geestelijke bedieningen of prebenden kon vergeven, nl. januarij, maart, mei, julij, september en november; *menses capitulāres* of *episcopāles*, kapittel- of bisschopsmaanden, naam, dien de overige maanden droegen, in welke de kapittels het regt hadden, geestelijke prebenden te vergeven.

Mensóla, f. it. Arch., de sluitsteen van een gewelf.

Menstrŭum. n. 1) lat. (v. *menstrŭus, a, um*, maandelijksch), de maandelijksche zuivering der vrouwen, de maandstonden, stonden, de verandering, vrouwelijke onpasselijkheid; gew. pl. **menstrŭa**, ook *menses*, pl. en **menstruātie**, f.; **menstruéren** (lat. *menstruāre*), de maandstonden krijgen of hebben; **menstruŭm**, n. 2) mid. lat. Chem., een vloeibaar oplossingsmiddel, scheidingsvocht (extractivum).

mensula, f. lat. (*mensula praetoriāna*, v. *mensŭla*, tafeltje, verklw. v. *mensa*); de meettafel bij het landmeten.

Mensuur, f. lat. (*mensūra*), de maat, de grootteverhouding; inz. de afmeting der snaren van een speeltuig, afdeeling; Muz., de tijdmaat, de afgemetene toongang; bij beeldhouwers: een vierkant afgedeeld raam, van hetwelk looden gewigten aan koorden afhangen, om de afstanden aan een beeld te meten; bij tweegevechten: de afgemetene afstand tusschen de strijdenden; *ad mensūram*, naar de maat en het gewigt; **mensuraal-muzijk**, voorm. muzijk met naauwkeurig bepaalde tijdmaat of stipte maatbeweging, ter onderscheiding van choraal-muzijk; **mensuréren** (lat. *mensurāre*), afmeten, meten; de orgelpijpen naar hare toonsoort besnijden; **mensurābel**, afmeetbaar, meetbaar; **mensurabiliteit**, f. de meetbaarheid; **mensurātie**, f. de meting, het meten; **mensurātum**, n. het uitgemetene, afgemetene.

mentaal, *mente captus*, z. ond. *mens.*

Mentăgra, f. lat.-gr. (v. h. lat. *mentum*, de kin), Med., de kinvlecht.

Méntie, f. lat. (*mentio*), vermelding, gewag, melding; **mentionéren**, nw lat. (fr. *mentionner*), vermelden, melden, gedenken, herinneren, aanvoeren, melding maken; **gementioneerd**, vermeld enz.

Mentor, m. gr., de naam van den vertrouwden vriend v. Ulysses en de leermeester van Telemachus; van daar in 't alg. een leidsman, raadgever, opvoeder en hofmeester van een' jong' mensch.

Mentulāgra, f. (v. h. lat. *mentŭla*, het mannelijke lid), de onwillekeurige, krampachtige stijfheid der roede; **mentulātus**, m. die eene groote mannelijkheid heeft.

Menu, eng. verbastering v. h. ind. **Manu**, **Manus**, m. in de indische sage de stamvader v. h. menschengeslacht, aan wien het oudste, in h. sanskrit geschrevene wetboek der Indiërs wordt toegekend.

menue dépense, f. fr. (spr. *menu' depángs'*; v. *menu* = lat. *minūtus, a, um*, klein), kleine uitgave; *menu peuple*, m. gemeen volk; *menus plaisirs* (spr. *menu plèzier*), kleine uitspanningen en de uitgaven daarvoor, zakgeld.

Menuét, n., eig. m. fr. (v. h. lat. *minūtus*, f. *menu*, klein, wegens de kleine danspassen), een oorspronkelijk fransche dans van langzame, afgemetene, statige beweging, staatsiedans; ook een ter begeleiding van den dans bestemd of geschikt muzijkstuk in $\frac{3}{4}$ maat.

Menyánthes, m. gr., Bot., bitterklaver.

Menzílle, f. arab., z. v. a. **manzel** (z.a.).

meo voto, z. ond. **votum**.

Mephistophĕles, m. de booze vijand, de duivel.

Mephītis, f. lat. Myth., de godin v. d. stank, die tegen schadelijke uitwasemingen beschutte; ook schadelijke uitdampingen-zelven (**mephitische lucht**), stiklucht, door koolzuur enz. verontreinigde lucht; **mephītisch**, stinkend, muf, voor de inademing schadelijk, stiklucht bevattend, verstikkend (z. ook **gas**); **mephitísmus**, n. de verstikkende uitwaseming.

Mepris, m. fr. (spr. *meprí*), de minachting, geringschatting, verachting; **meprisáble**, verachtelijk; **meprisánt**, verachtelijk.

Meprise, f. fr. (spr. *mepríez'*), eene misgreep, eene dwaling, een misverstand, verzien, eene misvatting.

Meratrophīe, z. **melatrophīe**.

mercantiel, nw lat., ook **mercatōrisch**, lat. (v. *mercāri*, handelen, *mercātor*, de koopman), den handel betreffende, op koopmanswijze; het **mercantielwezen**, de handel en het verkeer, de handelszaken met hare gebruiken, wetten, eigenaardigheden; het **mercantiel-systeem**, het leerbegrip in de staatshuishoudkunde, naar hetwelk bedrijf en handel met verontachtzaming van de landhuishoudkunde begunstigd worden, en de rijkdom eens volks in de grootst mogelijke massa van goud en zilver bestaat; het tegengest. van physiocratisch syeem; **merca-**

(lat. *mercatūra*), de koophandel, vertier der waren.

mercēdes pupillōrum, pl. lat. Jur., opvoedingskosten voor pupillen of onmondigen.

mercenair, fr. (*mercenaire*, v. h. lat. *mercenarĭus*), loonzuchtig, baatzuchtig, eigenbatig, veil; een **mercenair**, een huurling, loonbediende, daglooner.

Mercerie, f. fr. (spr. *mers'rie*), kramerij, allerhande kramerswaren.

merci, fr., dank, heb dank!

Mercurĭus of **Mercuur**, m. lat. 1) Myth., z. v. a. gr. **Hermes**, de zoon van Jupiter en Maja, de bode der goden, de handelsgod, in 't algemeen het zinnebeeld des vredes, der omzigtigheid en welsprekendheid, der list en behendigheid, der koopmanschap, maar ook der bedriegerij en dieverij; 2) de planeet, die het digtst bij de zon staat; 3) Chem., het kwik, kwikzilver; *mercurĭus dulcis*, verzoet kwik, chloorkwik met het geringer gehalte aan chloor, ook **calomel**; *m. praecipitātus albus*, witte kwiknederslag, door ammoniak uit de bijtende sublimaat-oplossing bewerkt; *m. pr. ruber*, roode kwiknederslag, uit salpeterkwik bereid; *m. sublimātus corrosīvus*, ook **bijtend sublimaat** of **bijtend kwikzilversublimaat**, chloorkwik met het grootere chloorgehalte; **mercuriaal**, Mercurius betreffende enz.; kwikhoudend, van kwik, b. v. **mercuriaalmiddelen** of **mercurialïën**, **mercuriaalpillen**, kwikmiddelen enz.; *mercuriāles* (*viri*), mannen, welker bescherm-God Mercurius is; de geleerden en dichters; ook de kooplieden; **mercuriāle**, f. fr., voorheen de vergadering van het fr. parlement op den eersten Woensdag (*dies Mercurĭi*) na de groote vacantie; de op dien dag gehoudene redevoeringen heetten **mercurialen**; **mercurificéren**, nw lat., in kwik veranderen, overkwikken, **mercurificatie**, f. de overkwikking, verbinding met kwik; ook uittrekking der metalen door kwikzilver.

merde d'oie, f. (spr. —*dodj'*), eig. ganzendrek; groengeel, geel groen.

Meremphráxis, f. gr. (v. *méros*, deel), de gedeeltelijke verstopping of overlading.

Meridiaan, m. lat. (*meridiānus*, scil. *circŭlus*, v. *meridĭes*, middag), een middagcirkel, iedere cirkel, dien men zich aan den hemel- en aardbol denkt, den evenaar en de beide polen doorsnijdt, en waarin de zon voor elke daarin liggende plaats der aarde des middags om 12 ure staat; ook oneig. de hoogte, de hoogste graad, top; **meridionaal**, zuidelijk.

Meridrōsis, f. gr. (v. *méros*, deel), Med., het plaatselijk zweet.

Merimnophrontist of **merimnosophist**, m. gr. (v. *mérimna*, zorg, kommer), een kleingeestig onderzoeker.

Merino-wol, de beste spaansche schapenwol van de merinos, de edelste soort van spaansche schapen (sp. *ovejas merinos*, v. *merina*, fijne wol; **merinos**, pl. ook stoffen uit deze wol vervaardigd.

Merisma, n. gr. (*mérisma*, v. *meridzein*, deelen), het afgedeelde, deel, aandeel; **merismos**, m. de indeeling; Muz., verdeeling van een stuk bij de dispositie.

meritum, n. lat., fr. **merite**, n. de verdienste; **meriten-orde** (fr. *ordre pour le mérite*), eene door Frederik II in 1740 gestichte orde ter belooning van militaire verdiensten; **meritéren** (fr. *mériter*), verdienen, waardig zijn; zich verdienstelijk maken of verdienste verwerven; **meritōrisch** (v. h. lat. *meritorĭus*, *a*, *um*), verdienstelijk.

Merlan, m. fr. (spr. — *láng*), wijting, schelvisch.

Merlin, m. een beroemd fabelachtig toovenaar, de zoon van eenen dæmon en van de dochter eens konings van Engeland, aanzitter der ronde tafel van koning Arius in de 6de eeuw.

Merlon, m. fr. (spr. *merlóng*), Mil., eene tinne; het gedeelte der borstwering tusschen twee schietgaten.

Mermnāden, pl., naam van eene dynastie der oude lydische koningen, waarvan Gyges de eerste en Crœsus de laatste was, van 720 tot 557 voor Chr.

Merobalnĕum, n. lat.-gr. (v. h. gr. *méros*, deel, lid), Med., een gedeeltelijk bad, een bad voor een deel des ligchaams, een ledebad, b. v. een voetbad.

Merocēle, f. gr. (v. *mēros*, de dije), Med., de dijbreuk.

mero jure, z. ond. *merum jus*.

Meropīe, f. gr. (v. *méros*, deel, en *ops*, gezigt), Med., gedeeltelijke verduistering van het gezigt, het half zien.

Merou, m. ind. Myth., naam van eenen fabelachtigen, met goud en zilver bedekten berg, die, volgens de ind. dichters, het middelpunt der 7 vastlanden besloot; Brahma woont op den top.

Merovingiërs, pl. (naar Meroveus of l. Merowig), het oudste koningsgeslacht in het oude frankische rijk van 486—752, vóór de Karolingiërs.

Merrain, m. fr. (spr. *merrèng*), wagenschot, vaathout, duighout.

merum jus, m. lat., eig. zuiver regt, een uitdrukkelijk, wettig regt; *mero jure*, Jur., naar zuiver regt, met volle regt.

Merŭla, f. naam, dien men eertijds aan een orgelregister gaf, dat den zang der vogelen, inz. die der meerl nabootste.

Merveille, f. fr. (spr. *merwélj'*; v. h. it. *miraviglia* = lat. *mirabile*), het wonder, wonderwerk; *à merveille*, tot verwon-

dering, voortreffelijk, wonderschoon, uitstekend schoon; **merveilleus** (spr. *merwelj*—), wonderbaar, bewonderenswaardig, wonderschoon, zeer voortreffelijk, onvergelijkelijk.

Merycísmus, n. gr. (v. *mērikídzein*, herkaauwen), het herkaauwen.

Mesalliance, f. fr. (spr. *mezaljángs*; vgl. **alliéren** en *mé-*, *més-*), een ongelijk huwelijk, eene mistrouwing, wanverbindtenis, echtelijke verbindtenis tusschen personen van zeer ongelijken stand; **zich mesalliéren**, zich mistrouwen, een ongelijk huwelijk aangaan, niet overeenkomstig zijnen stand trouwen.

Mesaventure, f. fr. (spr. *mezawangtúur'*; vgl. aventure), een ongeval, ongeluk.

Meschwereh, m. arab. (v. *schára*, beraadslagen), de beraadslaging, de raad, staatsraad bij de Moslemin.

Mesdames, pl. fr. (spr. *médám'*; pl. v. madame), mijne dames, mevrouwen, geëerde vrouwen; **mesdemoiselles**, pl. (spr. *méd' moazéll'*, plur. v. mademoiselle), mejufvrouwen, mejuffers.

Mesembrianthĕmum, n. gr. (v. *mesēmbria*, middag), eig. middagsbloem, de vezel- of pluisbloem, een pronkgewas van meer dan 100 verschillende soorten in Z. Afrika.

Mesentendu, n. fr. (spr. *mezangtangdú*), het misverstand.

Mesenterĭum, n. gr. (*mesentérion*, v. *mésos*, midden, en *énteron*, darm), het darmscheel, dat gedeelte van het buikvlies, 'twelk de dunne darmen tusschen zijne platen insluit; **mesenteriaal**, tot het darmscheel behoorend; **mesenterītis**, f. de ontsteking van het darmscheel; **mesenteremphráxis**, f. Med., de verstopping van het darmscheel.

Mesintelligence, f. fr. (spr. *mezéngtellizjángs'*; vgl. **intellegéntie**), een misverstand.

Meskal, m. een turksch blaasinstrument, uit verscheidene pijpen bestaande; ook een klein perzisch gewigt, omtrent ⅓ lood.

Mesmerísmus, n., z. v. a. dierlijk magnetismus (z. a.).

Mesocephălum, n. gr. (v. *mesos*, *ē*, *on*, midden), de middelhersenen; **mesochŏros**, m. wie in het midden van het koor staat, de koorvoerder, bestuurder; **mesocōlon**, n. een gedeelte van het buikvlies, dat den karteldarm als door bladen bevestigt en omgeeft, het kronkeldarmscheel; **mesocranĭum**, n. de schedel; **mesodme**, f. z. v. a. **mediastinum**; **mesodmītis**, f. Med., ontsteking der tusschenhuid; **mesōdos**, f. tusschengezang; **mesogastrĭum**, n. de middelste buikstreek; **mesolabĭum**, n. een werktuig, om tusschen twee gegevene lijnen andere middenevenredige te vinden; **mesologaríthmus**, m. de logarithmus der tangenten; **mesomphălum** of **mesomphalĭum**, n. het navelmidden; ook de navel zelf als midden des ligchaams; **mesonyctĭcon**, n. een middernachtsgezang; **mesophrȳon**, n. de ruimte boven den neus tusschen de wenkbraauwen; **mesopleura**, pl., de tusschenruimten der ribben; **mesonéctum**, n. gr.-lat., een gedeelte van het buikvlies, dat den endeldarm tusschen zijne platen insluit; **mesoscĕlon**, n. gr., het middelvleesch; **mesoscelocēle**, f. eene breuk aan de bilnaadstreek; **mesoscelophȳma**, n. een gezwel of uitwas tusschen de dijen aan den bilnaad; **mesostȳlon**, n. de ruimte tusschen twee zuilen; **mesotýpus**, m. naaldzeolith, vezel- of straalzeolith, eene steensoort.

mesquin, fr. (spr. *meskèng* of *meskíen*; it. *meschino*, sp. *mezquino*; v. h. arab. *meskín*, hebr. *miskân*, arm, ellendig, v. *sakan*, ellendig zijn), armzalig, erbarmelijk, karig, gierig, vrekkig, knijzerig; in de schoone kunsten: smakeloos, kleingeestig, armelijk, bekrompen; **mesquinerīe**, f. vrekkigheid, karigheid, bekrompenheid, armzaligheid.

messa di voce, it. (sp. —*wótsje*), Muz., allengsche uitzetting der stem, toenemend en weder afnemend.

Message, f. fr. (spr. —*sáazj'*), de boodschap; **messager**, m. (spr. —*zjé*), een bode, boodschapper, ook voorbode; **messagerie**, f. (spr. —*zj'rie*), het bodesambt; het bodenhuis.

Messaliāners, syr. (v. *zala*, beter) of **euchéten**, gr. pl., d. i. bidders, bidbroeders, eene in Mesopotamië ontstane dweepziek-piëtistische secte sedert de 4de eeuw.

Messalīna, f. de derde gemalin des oudrom. keizers Claudius, befaamd wegens hare verregaande losbandigheid van zeden; van daar eene schaamtelooze, wulpsche vorstin of vrouw; **messaline**, f. Merc., egyptisch lijnwaad.

Messīas, m. hebr. (*mâschiách*, zalven), een gezalfde of koning; inz. de door de joden verwachte verlosser, Christus; **messiáde**, f. het bekende hoogduitsche heldendicht op den messias door Klopstock; **messiānisch**, wat op den messias betrekking heeft, van hem afkomt; **messianísmus**, n. de waardigheid van den messias, de leer van denzelven.

Messidór, m. fr., de oogstmaand, de 10de maand in den voorm. nieuwen kalender der fr. republiek, loopende v. d. 19den junij tot den 18den Julij.

Messieurs, fr. pl., v. **monsieur** (z. a.).

Mesties, m. sp. (*mestizo*, v. h. nw lat. *mixtitius*, v. h. lat. *mixtus*, gemengd), afstammelingen van eenen blanke en eene

Indiaansche (Amerikaansche), of v. eenen Indiaan en eene blanke.

mesto of *mestóso*, it. (= lat. *moestus*), Muz., treurig, bedroefd, weemoedig.

Mesüë, f. (nw lat. *mesüa*; naar eenen arab. arts en kruidkenner Joh. Mesuch of Mesuah in de 8ste eeuw benoemd), de ijzerhoutboom in O. Indië.

mesurábel, fr. (*mesurable*, v. *mesurer*, meten), meetbaar, te meten; **mesurage**, f. (spr. —*ráazj'*), het meetloon; **mesures**, pl. (spr. *mezúur'*), maatregelen, behoedmiddelen, voorzorgen.

Meta, f. 1) lat., eene spitse zuil of paal, een merksteen aan het eind der renbanen, om welken de wagens 7maal moesten henen rijden, zonder dien te raken; van daar in 't algemeen een doel; 2) vrouwenn.: de bedachtzame, wijze.

metá—, of vóór klinkletters en de h **met**—, gr. voorlettergreep in vele zamenstellingen, in 't algemeen beteekenende met, tusschen, na enz.; inz. beteekent het vaak eenen overgang of eene verandering.

Metaal, n. (gr. *métallon*, lat. *metállum*), erts; edele metalen (goud zilver, platina) en onedele metalen, (koper, tin, ijzer, lood enz.), in 't algem. enkelvoudige, zware en zeer digte, rekken smeltbare ligchamen uit het rijk der delfstoffen, van eigenaardigen glans; inz. onedel en gemengd metaal, messing enz.; oneig. het metaal der stem enz., de heldere klank daarvan; **metállisch**, metaal of erts bevattende, ertshoudend; naar erts gelijkende; **metallifodīnen**, pl. nw lat., ertsgroeven; **metalliques**, pl. fr. (spr. —*liek'*), eene fictieve munt, staatspapieren, die op zilver luiden, gelijk b. v. de oostenrijksche obligatiën, de russische bons enz.; **metalliséren**, nw lat., verertsen, in metaal of erts veranderen; **metallisātie** en **metalliséring**, f. de verertsing, erts- of metaalvorming, het ontstaan der ertsen; **metallographīe**, f. gr., de beschrijving der metalen; **metallográphisch**, tot de beschrijving der metalen behoorende of die betreffende (z. ook **stereotypie**); **metallurgīe**, f. de wetenschap der smelthutten, de scheikunst der ertsen, in 't alg. de kunst om de ertsen te delven, de metalen daaruit af te scheiden en verder tot de verschillende behoeften des levens te vervormen; **metallūrg** of **metallurgist**, m. een berg,- mijn- of ertswerker, een metaaluitsmelter; een ertsscheikundige, een kenner van de wetenschap der metallurgie; **metallúrgisch**, tot die wetenschap behoorende, ertskundig enz.

Metabăsis, f. gr. (v. *meta-bainein*, over gaan), een overgang, inz. in de redekunst; ook in ziekten of in hare beschouwing en beoordeeling; insgelijks de afwijking, verkeerde inmenging van vreemdsoortige dingen in begrippen.

Metabŏle of **metabolīe**, f. en **metabolísmus**, m. gr. (v. *meta-bállein*, d. i. eig. omwerpen), Med., een ommekeer, eene verandering van weder, lucht of ziekte; ook eene verandering der zeden enz.; eene verplaatsing der letters van een woord.

Metabulīe, f. gr. (vgl. **bule**), verandering van besluit, wilsverandering.

Metacarpīum, m. gr. (v. *metá* en *karpós*, handwortel), Anat., de voorhand, middelhand.

Metacéntrum, n. gr., het zwaaipunt van een schip.

Metachorēsis, f. gr. (v. *meta-chorein*, heengaan), Med., plaatsverandering, verplaatsing of overgang eener ziektestof v. h. eene naar het andere deel.

Metachronísmus, m. gr., z. v. a. **anachronísmus**.

metacondȳli, pl. gr. (v. *kóndylos*, gewrichtshoofd van een been), de voorste leden of kootjes der vingers en teenen, die met de nagels bedekt zijn.

Metacritiek, f. gr. (vgl. **critiek**), de nabeoordeeling; beoordeeling van eene beoordeeling, anticritiek.

Metagnostiek, f. gr., z. v. a. **metaphysiek**.

Metagogīe, f. gr. Log., eene herhaling van dezelfde woorden.

Metagrámma, nw gr. (v. *meta-gráphein*, na- of overschrijven), een afschrift; eene overzetting; **metagrammatismus**, m. letterverandering of omzetting; **metagrammatiek**, f. (v. *metá*, na, daarbij, daarboven uit, en grammatiek), de wijsbegeerte der taal.

Metairie, f. fr. (spr. *metèrie*; v. h. mid. lat. *medietarıa*, pachtgoed van eenen *medietarīus*, d. i. van eenen pachter, die de opbrengst met den grondeigenaar deelt), de landhoeve, meijerij, boerderij.

Metalēpsis of **metalēpse**, f. gr. (vgl. *lepsis*), Log., eene verwisseling van het voorafgaande met het volgende, van de oorzaak met het uitwerksel, b. v. graf in plaats van dood.

Metallăge, f. gr. (v. *met-allássein*, verruilen), verandering, verwisseling, verruiling.

metallisch, **metalliques**, **metallisatie** enz., z. ond. **metaal**.

Metamathematiek, f. gr. (v. *metá*, na, daarboven uit, en mathematiek), de wijsbegeerte der wiskunde.

Metamorphōsis of **metamorphōse**, f. gr. (v. *meta-morphūn*), omvormen, van *morphē*, gedaante), de omvorming, vervorming, gedaanteverwisseling, herschepping; **metamorphoséren**, van gedaante of gestalte veranderen, vervormen, herscheppen; **metamorphísten**, pl. gr., eene secte

der 16de eeuw, die leerde, dat het ligchaam v. J. C. bij zijne hemelvaart in God is veranderd; **metamorphōtisch**, vervormend, mismakend, b. v. metalen spiegels, die de gedaante van hem, die er inziet, misvormen; **metamorphopsīe**, f. een gebrek van het gezigt, waardoor de vorm en de grootte der voorwerpen veranderd schijnen.

Metaneologīe, f. gr. (vgl. **neologie**), de bekeeringsleer.

Metangismonieten, pl., aanhangers eener secte uit de 14de eeuw, die, om het geheimenis der drieëenheid te verklaren, leerde, dat de Zoon in den Vader is, gelijk een klein vat in een grooter.

Metaphoor, f. gr. (*metaphorá*, v. *meta-phérein*, over dragen). Log. eig. overdraging, of overdragtelijke beteekenis v. een woord, naar welke het niet in den eig. zin gebruikt wordt, eene oneigentlijke, zinnebeeldige of verbloemde uitdrukking, verbloemde zegswijs; **metaphórisch**, oneigentlijk, verbloemd, zinnebeeldig, overdragtelijk.

Metaphrăsis of **metaphráse**, f. gr. (v. *meta-phrádzein*, in andere woorden overdragen), eene woordelijke overzetting of vertaling, inz. het overbrengen van een gedicht in ongebonden rede; **metaphrást**, m. een wonderlijk overbrenger, overschrijver.

Metaphysiek, **metaphysīca**, f. gr. (v. *metá*, daarbij, daarboven uit, en *physika*, natuurlijke dingen; vgl. **physiek**), de wetenschap van het bovenzinnelijke, de bovennatuurkunde, de grondleer of wetenschap van de laatste gronden onzer kennis der dingen; **metaphýsisch**, bovenzinnelijk; tot de bovennatuurkunde behoorende.

Metaphȳsis, f. (*meta-phýein*, vergroeijen), de verandering.

Metaplásmus, m. gr. (vgl. **plasma**), de vervorming, verandering, b. v. van de gedaante eens woords; Gram., een naamvalsvorm, die eenen ongebruikelijken n o m i n a t i v u s vooronderstelt.

Metapodīum, n. gr. (v. *pus*, gen. *podós*, de voet), Anat., de voorvoet, middelvoet.

Metapœia, f. gr., de vereeniging der goddelijke en menschelijke natuur in Christus.

Metapolitiek, f. gr. (vgl. **politiek**), de zuivere, wijsgeerige staatsleer.

Metaptōsis, f. en **metaschematismus**, m. gr. Med., de omvorming, gedaanteverandering, verandering, waarbij meer de ziektevorm dan de aard der ziekte veranderd wordt.

Metascopīe, f. gr. (v. *skopeīn*, zien), de aanschouwing der gedachten, des gemoeds.

Metasomatōse, f. gr. (v. *sōma*, lijf), ligchaamsverandering, de intrekneming van verscheidene zielen in hetzelfde ligchaam.

Metastăsis of **metastáse**, f. gr. (vgl. **stasis**), Med., de verplaatsing eener ziektestof, overgang van eene ziekte uit het eene ligchaamsdeel in een ander; **metastátisch**, veranderd, verplaatst, over gegaan.

Metastróphe, f. gr. (v. *meta-strephein*, om-, afwenden; vgl. **strophe**), de afwenwending der gedachten van eene zaak.

Metasyncrĭsis, f. gr. Med., de afscheiding van bedorvene vochten door de huid, door middel van blaartrekkende pleisters.

Metatársus, m. gr. (v. *tarsós*, voetzool), z. v. a. **metapodium**.

Metathĕsis of **metathése**, f. gr. (vgl. **thesis**), verzetting, omzetting, inz. letteromzetting, b. v. b r o n voor b o r n.

metatorĭum (scil. *jus*), n. lat. (v. *metāri*, eene plaats afgrenzen, een leger opslaan), het inlegeringsregt.

Metaxylogīe, f. gr. (v. *metaxý*, daartusschen), het tusschenspreken, het maken van inlasschingen of tusschenzinnen (p a r e n t h e s e n).

Metbual, m. eene goudmunt te Marocco, omtrent 5 gl.

Metempsychōsis of **metempsychōse**, f. gr. (v. *metá*, z. a., en *empsychūn*, bezielen; vgl. **psyche**), de zielsverhuizing, verplaatsing der ziel uit het eene ligchaam in het andere, volgens de leer der p y t h a g o r í s t e n.

Metemptōse, f. gr. (v. *metá* en *emptōsis*, het invallen), de uit- of weglating van den ingelaschten dag of schrikkeldag in 134 jaren, volgens den gregoriaanschen kalender.

Meteoor, n. (gr. *meteōron*, d. i. in 't alg. zich in de hoogte, in de lucht bevindend), een luchtteeken, luchtverschijnsel, alle verschijnselen in den dampkring der aarde, inz. de meer zeldzame, in 't oog vallende; van daar oneig. een ongewoon, wonderlijk verschijnsel; **meteoor-ijzer**, gedegen ijzer, uit ijzer en eenig nikkel bestaande; **meteoor-staal**, met nikkel verbonden staal; **meteoriek**, f. de wetenschap der luchtverschijnselen, weêrkennis; **meteōrisch**, op lucht- en weêrsveranderingen betrekking hebbende, daarvan afhankelijk, b. v. m e t e o r i s c h e p l a n t e n, die zich ten opzigte van het openen en sluiten harer bloemen naar de gesteldheid der lucht, den zonneschijn enz. regelen; **meteorísmus**, n. in 't alg. verheffing; Med., de uitzetting van den geheelen of gedeeltelijken buik door lucht of winden, de buikopzetting (in rotkoortsen); **meteorognosīe**, f. de wetenschappelijke weêrkunde; ook weêrsvoorspelling; **meteorognōst**, m. een weêrkenner; **meteorograaph**, m. een

weêrbeschrijver; weêrwijzer, een werktuig, dat de luchtveranderingen aanwijst; **meteorográphisch**, weêrbeschrijvend, de luchtsveranderingen aanwijzende; **meteorolith**, of **meteoorsteen**, m. een luchtsteen, maansteen, z. v. a. **aërolith**; **meteoroloog**, m. een weêrbeschouwer, waarnemer of kenner der luchtverschijnselen; **meteorologie**, f. de leer, de wetenschap der luchtverschijnselen of der weêrsveranderingen, weêrkunde; **meteorológisch**, het weder of de weêrkunde betreffende, b. v. meteorologische waarnemingen; **meteoromantie**, f. de weêrsvoorspelling; waarzegging uit de luchtverschijnselen; **meteorophýten**, pl., vermeende plantaardige nederploffingen uit de lucht; **meteoroscoop**, n. een werktuig om de lengten en breedten v. de plaatsen op aarde te bepalen, astrolabium; ook een weêrwijzer; **meteoroscopie**, f. de waarneming des weders.

Meter, m., z. **mètre**.

Metersi, pl. turk. (eig. *meterisdji*, d. i. wie loopgraven maakt of verdedigt, v. *meteris*, loopgraaf), krijgslieden, wier bestemming is een leger op te slaan, de tenten af te breken, die te vervoeren enz.

methemerinisch, gr. (v. *metá*, z. a., en *hēméra*, dag), Med., dagelijksch, dagelijks voorkomend (van de koorts).

Methóde, f. (gr. *methŏdos*, d. i. eig. het nagaan, vervolgen, v. *metá*, na, en *hodós*, de weg; lat. *methŏdus*), de wijze of manier om bij eene zaak te werk te gaan, de naar vaste grondslagen geregelde handelwijze, inz. leerwijze, orde in de voordragt van de opvolgende deelen eener wetenschap of kunst, de leergang; *methŏdus mathematica*, de wiskundige leerwijze; *m. medéndi*, de geneeswijze; *m. socratica*, de socratische leerwijze, het onderwijs in den vorm van gesprekken; **methodiek**, f., z. v. a. **methodologie**; **methodicus**, m. wie zich stipt aan eene handelwijze, werkmanier, leerwijze enz. houdt; **methódisch**, naar bepaalde grondstellingen geregeld, ordelijk, regelmatig, planmatig, naar de voorschriften der kunst; wetenschappelijk of kunstmatig; **methodisten**, pl., eene dweepende chr. secte, inz. in Engeland en N. Amerika, omstreeks 1720 door John Wesley in Oxford gesticht en dus geheeten, dewijl men van hen zeide, dat zij eene nieuwe methode van het chr. leven hadden uitgevonden; vroeger: r. k. schrijvers, die in de 17de eeuw den strijd met de protestanten door nieuwe dialectische methoden zochten te verkorten; **methodologie**, f. de voordragtsleer, de ontwikkeling of voorstelling der leerwijze; **methodológisch**, f. daartoe behoorend, leerwijskundig.

Methune-verdrag, n. het verdrag, in 1703 tusschen Engeland en Portugal gesloten, aangaande den tol van portugesche wijnen en engelsche lakens (dus geheeten naar den eng. minister Methune).

Methusalém, hebr. (eig. Methusalah, v. *mthû*, man, en *schelach*, speer, pijl), mansn.: pijl- of speerman, in het O. T. de naam eens mans, die eenen ouderdom van 969 jaren zou bereikt hebben.

Methyologie en **methystiek**, f. gr. (v. *methýein*, dronken zijn, *méthy*, wijn), de drinkkunst, leer der dronkenschap; **methyológisch** en **methýstisch**, tot haar behoorende.

Metical, m. een gewigt te Tripoli, voor goud, zilver en paarlen, = 4,77 wigtjes.

Metier, n. fr. (spr. *metjé*; v. h. lat. *ministerium*, dienst, verrigting), 1) het handwerk, bedrijf, beroep, de bezigheid, handtering, leefwijze; van daar *par métier*, uit beroepspligt, beroepshalve; 2) een werkstoel, getouw; borduurraam.

Metisen, pl. fr. (*métis*, fem. *métisse*), z. v. a. **mestiezen** (z. **mesties**).

Metkal of **meth-bo**, m. eene goudmunt te Marocco van 10 ukias, omtrent = 3 gl. 70 ct.

Metonomasie, f. gr. (v. *met-onomádzein*, anders noemen), de naamsverandering of overzetting v. eenen eigennaam uit de eene taal in de andere, b. v. Melanchton in plaats van zwartaarde, Sartorius voor snijder.

Metonymie, f. gr. (*met-ōnymia*, v. *ónyma*, gew. *ónoma*, naam), Log., de omnoeming, naamverwisseling, overnaming, woordverandering, b. v. grijze haren voor ouderdom, druiven voor wijn, **metonýmisch**, naam- of woordverwisselend, omnoemend.

Metōpon, n. gr., het voorhoofd, de voorzijde; pl. **metōpen**, Arch., vierkante tusschenruimten tusschen de triglyphen der dorische fries, in welke men de versierselen aanbrengt; **metopántron**, n. Anat., de voorhoofdsholte of -boezem; **metopantralgie**, f. Med., pijn in de voorhoofdsboezems; **metopantritis**, f. ontsteking van het slijmafscheidend vlies, dat de voorhoofdsboezems bekleedt; **metopomantie**, f. waarzegging uit het voorhoofd of het gezigt; **metoposcoop**, m. een voorhoofdkijker, gelaatsonderzoeker; **metoposcopie**, f. de voorhoofd- of gelaatsbeschouwing, het voorspellen of waarzeggen uit de trekken van gelaat en voorhoofd.

Mētra, f. gr. Anat., de baarmoeder; **metralgie**, f. het baarmoederwee; **metranastrŏphe**, f. uitzakking der baarmoeder, met omstulping daarvan verbonden; **metratresie**, f. de tegennatuurlijke sluiting der baarmoeder; **metremphráxis**, f. de verstopping der baarmoeder; **metrenchýtes**, m. de baarmoederspuit; **metritis**, f. de ontsteking der baarmoeder; **metrocámpsis**, f. de achteroverkanteling der

baarmoeder; **metrocēle**, f. de baarmoederbreuk; **metroloxīe**, f. de verkeerde of scheeve rigting, ombuiging der baarmoeder; **metromanīe**, f., z. v. a. **nymphomanie** (z. a.); **metropolȳpus**, m. de moederpolyp, een vleeschuitwas der baarmoeder; **metroptōsis**, f. de uitzakking der baarmoeder; **metrorrhagīe**, f. de bloedstorting uit de baarmoeder, moederbloedvliet; **metrorrhēxis**, f. de scheur in de baarmoeder; **metrorrhœa**, f. de moedervloed, uitvloeijing v. bloed, slijm enz. uit de baarmoeder; **metrotomīe**, f. de keizersnede.

Metragȳrten, pl., priesters v. Cybele (ook Metragyrta geheeten) en Isis, die in de steden en op het land inzamelingen deden; men noemde hen ook menagyrten.

Mètre, m. fr. (v. h. lat. *metrum*, gr. *métron*), eene maat, de meter, de nieuw-fr. lengtemaat, gelijk gesteld aan een tienmillioenste gedeelte van den noordelijken meridiaan-quadrant des aardbols, de grondslag van het metrieke stelsel van maten en gewigten, = de nederlandsche, belgische, grieksche, eerlang ook sardinische en saksische el; z. ook **el**; **decimètre**, m. een tiende deel van den meter, eene palm; **centimètre**, m. (spr. *sangt*—), een honderdste deel des meters, een ned. duim; **millimètre**, m. een duizendste deel des meters, eene streep; **decamètre**, m. eene maat van 10 meters, de nederl. roede; **hectomètre**, m. eene maat van 100 meters of 10 ned. roeden; **kilomètre**, m. eene maat van 1000 meters, eene ned. mijl; **myriamètre**, m. eene maat van 10000 meters, 10 ned. mijlen; — **metriek**, **metrisch**, wat tot den meter behoort, daarop steunt, daarvan afgeleid is, b. v. het metrieke stelsel, het maten- en gewigtenstelsel, dat op den meter is gebouwd; een metriek of metrisch centenaar, 100 ned. ponden.

Metremphráxis, **metrenchȳtes**, z. ond. **metra**.

Metreet, m. (gr. *metrētēs*), naam der grootste maat, waarvan de oude Grieken zich voor de vloeistoffen bedienden; zij deed 12 congiën, dat omtrent 39 ned. kannen uitmaakt.

Metricolo of **mitricolo**, m. een gewigt te Goa enz. voor droogerijen, = $\frac{1}{8}$ ons.

Metriek, **metrisch**, z. ond. **mètre** en ook ond. **metrum**.

Metriopatīe, f. gr. (v. *métrios*, *a*, *on*, de regte maat hebbende), matiging van hartstogten, gelijkmoedigheid, gemoedsrust.

Metrītis, **metrocele**, **metroloxie**, **metromanie**, z. ond. **metra**.

Metrographiek, **metrologie**, z. ond. **metrum**.

Metropŏlis of **metropóle**, f. gr. (v. *mēter*, moeder), eig. de moederstad met betrekking tot de dochtersteden of koloniën; hoofdstad; de stad, waar een **metropoliet** of **metropolitaan**, d. i. een bisschop of aartsbisschop der grieksche kerk zijnen zetel heeft; **metropolitaansch**, aartsbisschoppelijk; **metropolitaankerk**, aartsbisschoppelijke moeder- of hoofdkerk.

Metropolȳpus enz. — **metrotomie**, z. ond. **métra**.

Metrum, n. lat. (gr. *métron*), in 't alg. de maat; inz. de lettergrepen- of syllabenmaat, versmaat; **metriek**, f. de verskunst, de leer, de kennis van den versbouw, de kunst om verzen te maken; **metrisch**, naar den versbouw behoorlijk afgemeten, in verzen, in gebonden stijl; **metrographiek**, f. de kunst om verzen volgens de wetten van den versbouw te schrijven; **metrologīe**, f. de meet- of maatkunde; **metromanīe**, f. de verswoede, verzotheid op verzenmaken, rijmelzucht; **metrométer**, m. Muz., z. v. a. **chronométer**; **metronoom**, m. een door Mälzl uitgevonden maat- of tactmeter.

Metsched, arab. (*mesdjid*, v. *sadjada*, zich buigen, aanbidden), een muhamedaansche tempel, bedehuis, z.v.a. **moskee**.

Mettal of **mettar**, m. eene vochtmaat te Tunis, = 19,3970 ned. kan.

Mette, f. (oudd. *mettina*, v. h. lat. *matutīna*, scil. *hora*, ochtenduur), r. k. ochtendgodsdienst, vroegpreek; godsdienstoefening op den avond of in den nacht voor eenen feestdag, b. v. de kersmette.

Metusīe, f. gr. (*met-usia*, d. i. eig. het medezijn), de gemeenschap of vereeniging van wezen.

Metze, f. eene graanmaat in vele duitsche staten: in Oostenrijk = 61,4960, in Beijeren = 37,0590, te Kassel = 10,8461, te Koburg = 5,5593, te Leipzig = 6,4938, in Pruissen de oude = 3,4204, de nieuwe = 3,4351.

Meubel, n. (fr. *meuble*), pl. **meubelen** (v. h. lat. *mobilia*; vgl. **mobiel**), beweegbaar goed, vervoerbare of roerende have; huisraad; **meubléren** (fr. *meubler*), met huisraad voorzien; inrigten, toerusten; **meublement**, z. **ameublement**.

meum et tuum, n. lat., het mijn en dijn (uwe); de eigenbaat, het eigenbelang.

Meute, f. (fr. *meute*; oorspr. duitsch; vgl. het goth. *gamotjan*, angels. *metan*, eng. *meet*, zamen komen; eig. in 't alg. verzameling, verbindtenis, van daar ook muiterij, hoogd. meuterei), een koppel jagthonden, ongeveer 50 à 60 stuks.

Mewloud, m. een feest in 1588 door Mourad III ingesteld ter gedachtenisviering van Muhamed.

Mexical, z. **pulque**.

Mezetene, f. eene turksche grensbelas-

ting op koopmansgoed, een inkomend regt (8 à 10 percent van de waarde beloopende).

mezza-lira, f. it. (v. *mezzo*, *mezza*, half), eene halve lire, eene rekenmunt in den Kerkelijken Staat, ongeveer = 21 ct.; *mezza manica*, Muz., met de hand op de halve hoogte v. den hals (der viool); *mezza orchéstra*, met half orchest; *a mezza voce* (sp. *metza wótsje*), met halve of gedempte stem; *mezzo forte*, Muz., middelmatig sterk, eenigzins sterk; *mezzo piáno*, half zacht, min of meer zacht; *mezzo riliévo*, half of vlak verheven; **mezzo-scudo**, m. (spr. —*skoedo*), eene zilvermunt in den Kerkelijken Staat, omtrent = 1 gl. 24 ct.; ook eene zilvermunt te Lucca, ongeveer = 1 gl. 18 ct.; *mezzo sopráno*, de diepe bovenstem, diepe discant; **mezzo termĭno**, m. een middelweg; oneig. het midden tusschen twee uiterste graden; **mezzatinta**, f. of **mezzotinto**, m. (spr. —*tien*—), Pict., de middeltint, middelkleur, halve of gebrokene tint (die door overgang van de eene kleur in de andere ontstaat), ook ligte schaduwing; bij graveurs: de zwarte kunst; **mezzanine**, f. (it. *mezzaníno*. m.), Arch., eene halve verdieping, elke lagere verdieping tusschen hoogere (vgl. **entresol**); ook een halfvenster, kleiner venster boven het grootere; **mezzaróla**, eene vochtmaat in Genua, = 100 genuesche pinten of 148,45 ned. kan; **mezzétta**, f. eene graanmaat in Toscanen, = 0,76134 ned. kop; **mezzetto**, m. eene vochtmaat in Florence.

Miæphonīe, f. gr. (*miaiphonía*), moord, bloedschuld.

Miao, m. naam, dien de Chinezen aan hunne tempels geven, z. v. a. verblijf der geesten.

Miásma, n. gr., eig. verontreiniging, bevlekking (v. *miainein*, bezoedelen, bevlekken), de aanstekingsstof, eene in de lucht verspreide ziekte- of smetstof, waaraan men het ontstaan eener heerschende ziekte wil toegeschreven hebben (wel te onderscheiden van contagium, dat in het dierlijk ligchaam wordt geteeld); **miasmátisch**, zulke stof bevattende of daardoor ontstaan.

Micātie, f. nw lat. (v. h. lat. *micāre*, zich snel heen en weêr bewegen), Med., de beweging of omloop des bloeds in het ligchaam.

Michael, hebr. (v. *mi*, wie, *ka*, als, gelijk, *él*, God), mansn.: wie is als God?

Miche, m. eene oude vochtmaat in Egypte en een gedeelte van Azië, = 20 metreten (z. a.).

Micmac, m. fr., heimelijke handel, kuiperij, doorgestoken kaart, fikfakkerij.

mictus cruéntus, m. lat. Med., het bloedwateren.

Microcephălus, m. gr. (v. *mikrós*, *á*, *ón*, klein), een kleinhoofd; **microchemīe**, f. het chemisch onderzoek van kleine of fijne voorwerpen; **microelectrométer**, m. of **microelectroscoop**, n., z. **condensator**; **microgalvanométer**, m. een door Marechaux uitgevonden werktuig ter waarneming der dierlijke electriciteit tot in den geringsten graad; **micrographīe**, f. de beschrijving van kleine voorwerpen door middel van vergrootglazen; **microcárpum**, n. eene kleine vrucht, een paddestoel; **microcósmus**, n. de kleine wereld of de wereld in 't klein; de mensch; **microcósmisch**, het microcosmus betreffende, daartoe behoorende; **microcosmisch zout** (*sal microcosmĭcus*), piszout, uit pis bereide phosphorzure soda-ammoniak; **microlepidoptĕra**, pl. N. H., kleine schubvleugeligen, kleine vlinders; **microlepidopterologīe**, f. de leer of beschrijving dier insecten; **micrologīe**, f. de kleinigheidsgeest, kleingeestigheid, zucht voor nietigheden, angstvallige naauwgezetheid in onbelangrijke zaken; **microloog**, m. een kleinigheidskramer, jagtmaker op nietigheden, gortenteller, letter-, muggezifter; **micrológisch**, kleingeestig, in 't kleine vallend; **micrologiséren**, zich met nietige zaken bezig houden, op kleinigheden jagt maken, muggenziften; **micromĕga**, f. een hoekmeter, die $\frac{1}{24}$ van 4 regte hoeken of 15 graden bevat, een vierde quadrant; **micromĕgas**, eig. een kleingroote, een klein mensch, die gaarne voor groot wil doorgaan; **microméter**, m. een kleinmeter, een werktuig, gewoonlijk bij verrekijkers en vergrootglazen aangebragt om kleine grootheden of afstanden te meten; **micrometrīe**, f. de meting der kleine voorwerpen of afstanden; **micrommátisch**, kleinoogig; **microphonīe**, f. de fijne stem, zwakheid van stem; **microphōnisch**, zwak of fijn v. stem; **microphthalmīe**, f. de ziekelijke verkleining des oogappels; **microphthálmos**, m. een kleinoogige; **microphýllisch**, met kleine bladeren; **micropsychīe**, f. de kleinmoedigheid, versaagdheid; **microptĕra**, pl., de kleinvleugeligen onder de insecten; **micrórchis**, m. Med., iemand, die kleine teelballen heeft; **microscoop**, m. een vergrootglas; *microscopĭum simplex*, n. gr.-lat., een eenvoudig vergrootglas, met ééne lens; *micr. compositum*, een zamengesteld vergrootglas, dat uit verscheidene lenzen bestaat; **microscópisch**, door vergrootglazen beschouwd, waarneembaar; microscopische waarnemingen, waarnemingen door het vergrootglas; **microsphýctus**, m. Med., wie een' kleinen of zwakken pols heeft; **microsphyxīe**, f. de spaarzame, ontoereikende voeding.

Mictologīe, f. gr. (v. *miktós*, *ē*, *ón*, gemengd), de leer der gemengde of zamengestelde ligchamen.

Midas-ooren, lange- of ezelsooren, gelijk die, naar eene oud-gr. sage, de phrygische koning Midas van Apollo kreeg, toen hij, tot scheidsregter gekozen zijnde bij eenen muzikalen wedstrijd tusschen dezen god en Pan, aan den laatsten de overwinning toewees; **midasoor**, N. H., eene soort van rol-slak, en eene soort van oorslak.

Midgard of **Midgaard**, m. oud-noordsch (eig. eene omtuinde plek gronds), Myth., de aarde.

Midshipman, m. eng., pl. **midshipmen**, z. v. a. cadets of jongste zee-officieren op de eng. oorlogschepen.

Miemiet, m. (spr. *mi-e*—). Min., bitterspath of bitterkalk, van Miemo in Toscanen.

Mige, m. fr. (spr. *miezj'*), Merc., de 4de qualiteit van bourgogne wijn uit de omstreken van Auxerre.

Migliájo, m. it. (spr. *mieljájo;* v. h. lat. *mille*, duizend), een handelsgewigt v. 1000 pond te Venetië en Livorno; **miglio**, f. (spr. *mieljio;* d. i. eig. 1000 schreden), eene italiaansche mijl.

Migma, n. gr., de menging, het mengsel, z. v. a. **mixtuur**.

mignard, fr. (spr. *mienjáar*), lief, netjes, sierlijk; opgesierd; **mignardéren**, vertroetelen, verwennen; ook te gekunsteld schrijven of spreken; **mignon** (spr. *mienjóng*), lief, aardig, net, fijn, allerliefst; als subst. **mignon**, m. een gunsteling, lieveling, schootkind; **mignónne**, f. een liefje, schatje; ook de kleinste soort van fransche drukletters; **mignonnéttes**, pl., eene soort van zeer smalle garenkant; **mignotéren**, liefkozen, vertroetelen, verwennen.

Migraine, f. fr. (spr. *mighrèn'*, ontstaan uit het gr. *hemikrania* z. a.), eenzijdige hoofdpijn, schele hoofdpijn.

migréren, lat. (*migrāre*), uittrekken, van verblijf veranderen, verhuizen; **migrātie**, f. de verhuizing, uittrekking; de togt van dieren, die zich naar andere oorden begeven, inz. der trekvogels.

Mijl, f. oudd. *mile*, angels. *mila*, hoogd. *meile*, eng. *mile*, zweedsch en deensch *mil*, fr. *mille*, it. *miglia*, sp. *milla*, chald., syr., arab. *mil*, *milo*, *milon*, lat. *milliare*, v. h. lat. *mille*, duizend), eig. de lengte van duizend schreden; eene lengtemaat voor groote afstanden; eene geographische mijl is = $\frac{1}{15}$ graad of 7,407407 kilometers; de ned. of metrische mijl is = 1000 ned. ellen, 1 kilometer of $\frac{1}{10000}$ v. h. noordelijke meridiaan-quadrant des aardbols; tot deze verhouden zich die van eenige andere landen als volgt: de

	kilometers.
badensche mijl	= 8,88888
beijersche mijl	= 7,42578
belgische metrische mijl	= 1,00000
bengaalsche mijl	= 1,78880
boheemsche (22017 rijnl. vt.)	= 6,91012
brabandsche mijl	= 5,55555
brunswijksche mijl	=10,80411
deensche mijl	= 7,53170
engelsche mijl (league)	= 5,56934
engelsche mijl (mile)	= 1,60931
eng. geogr.- of zeemijl	= 1,85185
fransche mijl ($\frac{1}{25}$ graad)	= 4,44444
fransche zeemijl ($\frac{1}{20}$ graad)	= 5,55555
kleine fransche mijl	= 4,93827
fransche postmijl	= 3,89807
hamburgsche (24000 rijnl. vt.)	= 7,53200
hannoversche mijl	=10.62400
hollandsche zeemijl	= 5,55555
hongaarsche mijl	= 8,35636
italiaansche mijl	= 1,85644
litthauwsche mijl	= 8,95425
lubecksche mijl	= 1,85392
napolitaansche mijl	= 1,86569
noorweegsche mijl	=11,13899
oostenrijksche mijl (24000 vt.)	= 7,58640
oostenrijksche zeemijl	= 1,85185
perzische mijl (parasange)	= 5,00513
poolsche mijl	= 5,55555
portug. zeemijl ($\frac{1}{60}$ graad)	= 1,85185
nieuwe pruiss. (24000 rijnl. vt.)	= 7,53200
oude pr. mijl (24801 rijnl. vt.)	= 7,78389
romeinsche mijl	= 1,48900
saksische mijl	= 9,06432
sardinische en piemontesche	= 2,53375
siamesche mijl (*roëneng*)	= 3,84394
silesische mijl (20877 rijnl. vt.)	= 6,55233
sp. koningsmijl (25000 vt.)	= 7,06638
sp. gemeene mijl (19500 vt.)	= 5,60657
spaansche zeemijl	= 6,36495
toscaansche mijl	= 1,60795
turksche mijl (barsi)	= 1,47929
venetiaansche mijl	= 1,83411
vlaamsche mijl (20000 rijnl. vt.)	= 6,27708
wurtemburgsche mijl ($\frac{1}{15}$ gr.)	= 7,40741
zweedsche mijl	=10,68843

Milady, z. **mylady**.

Milan, m. fr. (v. h. lat. *milŭus*, *milvus*), de hoendergier, wouw, kuiken- of kiekendief, een bruinroode vogel van het valkengeslacht.

Miliaresĭon, n. gr., eene oud-rom. zilvermunt v. 24 nummi of 96 assariën, onder Constantijn en zijne opvolgers.

Miliŏlum, z. *milium*.

Militair, n. (fr. *militaire*, v. h. lat. *militāris*, *e*, wat den oorlog, den krijgmansstand betreft. v. *miles*, gen. *militis*, de soldaat), het soldaten- of krijgswezen, de krijgsmansstand; de gezamentlijke soldaten; **militair**, m. een soldaat, krijgsman; als adject. **militair**, alles wat op het krijgswezen betrekking heeft, b. v. militaire akademiën, wetenschappelijke hoogere scholen voor de vorming en voorbereiding van aanstaande officieren; of als adverb. *militairement* (spr. —*tèr'máng*), op krijgsmans-, op soldatenwijs, naar

krijgsgebruik; stipt-ordelijk, afgemeten; *militaria*, pl. lat., soldatenzaken, zaken tot de krijgsdienst behoorende; *militari manu*, gewapender hand; **militéren** (lat. *militāre*), strijden, oorlogen, twisten; **militie**, f. (lat. *militia*), het krijgswezen, de krijgsstand; de manschappen, soldaten, inz. de landmilitie, de landstorm of landsoldaten, de ingezetenen, die in bijzondere gelegenheden voor éénen veldtogt opgeroepen en gewapend worden (in tegenst. met de geregelde troepen, de **nationale militie**).

milium palpĕbrae of verkl. **miliŏlum**, n. lat. (v. *milium*, gierst), Med., een giersten- of gerstenkorrel op het ooglid.

Millefolĭum, n. lat. (v. *mille*, duizend), Bot., het duizendblad, achilleskruid (*Achillēa millefolium*), een zeer heilzaam, in het wild groeijend kruid; **millenarĭus**, m. z. v. a. **chiliást**; **millefiori**, een welriekende snuiftabak in Italië, naar de gelijknamige piemontesche plaats benoemd; **millenarísten**, pl., christenen, die geloofden, dat, na het laatste oordeel, de uitverkorenen nog d u i z e n d jaren op aarde zullen blijven, om er, onder de zigtbare heerschappij van Christus, allerlei genot te smaken; **millepes**, m. (lat. *millepéda*), N. H., de duizendbeen, een amerik. insect; ook eene soort van zeespin; **millepóren**, pl. lat.-gr., puntkoralen, een voortbrengsel der polypen, vol p o r i e n, inz. in vlotgebergten; **millerees**, z. **milreis**; **millerolle**, f. fr. eene vochtmaat, in gebruik te Tunis, = 64,33 ned. kan, men noemt haar ook m i l l e r o l l e v a n M a r s e i l l e; **milles**, eene rekenmunt in de Vereenigde Staten van N. Amerika, = $\frac{1}{1000}$ d o l l a r; **milliáde**, f. nw lat., eene reeks v. duizend jaren, eene c h i l i a d e; **milliárd**, m. fr. of **milliárde**, f. duizend millioenen; **milliare**, z. ond. **are**; **milliarĭum**, n. lat. een rom. mijlsteen, die een' afstand van duizend schreden te kennen geeft; **milliásse**, f. fr. duizend milliarden; eene zeer groote menigte, onmetelijk getal; **milligramme**, z. ond. **gramme**; **millilitre**, z. ond. **litre**; **millime**, m. een duizendste deel, $\frac{1}{1000}$ f r a n c of $\frac{1}{10}$ c e n t i m e; **millimètre**, z. ond. **mètre**; **millistère**, z. ond. **stère**; **millioen**, f. duizendmaalduizend; in geld 10 tonnen gouds; **millionair**, m. fr. (*millionnaire*), een bezitter van millioenen, een zeer rijk mensch.

Millepoint, n. eng. (spr. *milpoint*), eene soort van sterk, gepunteerd e v e r l a s t i n g tot stoffen schoenen.

Milmils, f. pl. Merc., eene katoensoort uit O. Indië.

Milord. l. **mylord**, z. **lord**.

Milphōsis en **miltōsis**, f. gr. Med., z. v. a. **madarosis**.

Milreis of **mille reis** of **mille rees**, eene port. rekenmunt = **1000 r e i s of r e a l e n** (z. a.) of 2 gl. 80 ct. (men drukt de duizendtallen uit door het teeken ϕ, en de millioenen door twee punten, b. v. 8: 120ϕ000, d. i. 8 millioen 120 duizend reis of 8 duizend 120 milreis); ook eene gouden munt met het beeld van den heil. Stephanus ter waarde van 4 gl.

Mimallōnen, of **mimalloníden**, pl. gr. Myth., zekere fabelachtige geniën; bijnaam der bacchanten, naar den berg M i m a s.

Mimar-aga, m. arab. (v. *mimâr*, bouwmeester, v. *amara*, bouwen, en a g a, z. a.), turksch opziener der gebouwen, opperbouwmeester, die een onbepaald gezag over alle bouwmeesters uitoefent; **mimar-baschi**, de eerste architect des sultans; **mimars**, pl., de turksche ingenieurs.

Mīme of **mīmus**, m. (gr. *mimos*, lat. *mimus*), pl. **mimen**, eig. navolgers; gebarenspelers, potsenmakers; in 't alg. tooneelspelers; ook eene bijzondere soort van kleine dramatische spelen bij de oude Grieken en Romeinen, die eene poëtische afschildering v. het dagelijksch leven gaven, aanvankelijk kluchtspelen zonder bepaald plan, later kunstmatiger bearbeid; de uitvoerders dier stukjes, m i m e n, moeten onderscheiden worden van de p a n t o m i m e n (z. a.); **mimēsis**. f. de navolging, nabootsing of naäping der gebaren van een' ander, het spottend herhalen van iemands woorden; **mimiek**, f. of **mimische kunst**, de gebarenkunst, gebarenleer, het gebarenspel; **mimĭcus**, m. een meester in het gebarenmaken; een potsenmaker, naäper; **mimisch**, tot de mimiek behoorende, al wat door gebaren geschiedt; **mimische kunstenaars**, tooneelspelers; **mimográphen**, pl., schrijvers v. mimen of gebarenspelen; **mimoloog**, m. een navolger, naäper, naprater; **mimologīe**, f. de navolging, naäping van iemand in zijne woorden en gebaren.

Mimer, m. noord. Myth., de god der wijsheid, welke hij put uit eene bron, de M i m e r s b r o n, die door de W a l h a l l a vloeit.

Mimĭamben, pl., eene soort van zeer vrije, ontuchtige j a m b e n, waarvan zich de m i m e n (z. a.) in hunne onzedelijke kluchtspelen bedienden.

Mimōsa, f. nw lat., een uitheemsch plantengeslacht van verschillende soorten, waarvan eenige zich onderscheiden door de ongemeene gevoeligheid hunner bladeren, die zich bij de geringste aanraking zamen trekken; b. v. de g e v o e l i g e m i m o s a (*mimosa sensitīva*), het zinkruid; d e s c h a a m a c h t i g e m i m o s a (*m. pudīca*), het kruidje roer mij niet; nog behoort hiertoe de e c h t e a c a c i a (*m. nilitica* en *vera*), een stekelige boom in Egypte en Arabië, uit welks stam van

zelf de arabische gom vloeit; **mimosiet**, m., z. v. a. **doleriet.**

Mina, mine, f. it., eene vochtmaat in Milaan, = 12,5920 ned. kan; ook eene graanmaat in vele ital. staten: te Turin = 19,1666, te Florence = 12,1845, te Genua = 21,7160 ned. kop; — een oud. gr. gewigt (gr. *mna*, lat. *mina*), = 100 drachmen of 436 wigtjes; ook eene munt, = 100 drachmen of omtrent 40 gl. De mina was het $\frac{1}{60}$ van een talent; de oude attische mina deed $\frac{3}{4}$ van de latere of 75 drachmen (zie verder **mine**); - **Mina**, afkort. van **Wilhelmina** (z a.).

minacciōso, it. (spr. *minatsjióso*; v. h. lat. *minax*), Muz., dreigend.

Minage, z. **mine.**

Minaltue, m. eene rekenmunt in Georgië, = 4 abassis of omtrent 3 gl.

Minarét, m. arab. (*menarét*, d. i. eig. plaats des lichts, vuurtoren, v. *nára*, schijnen, *nár*. vuur enz.), een ronde toren van verscheidene verdiepingen. ieder met een balcon, menigvuldig voorkomende aan turksche bedehuizen of moskees, en van welke de uren des gebeds worden afgeroepen.

Minartzin, m. desterrekundige van den koning van Perzië.

minaudéren, fr. (*minauder*, spr. *minóod*—; v. *mine*, gelaatstrek), zich met gemaaktheid aangenaam willen maken, mal behaagziek zijn, zich opsieren; **minauderīe**, f. gemaaktheid, gedwongen manieren, oppronking; **minaudière**, f. eene saletpop, een paauwinnetje, behaagziek, opgetooid meisje.

Mine 1), f. fr. het gelaat, gezigt, aanzien, uitzigt, figuur; **mines maken**, ergens den schijn van aannemen, zich houden; onnatuurlijke gebaren maken, omwegen, omslag, complimenten maken, gezigten trekken; verliefde lonken geven.

Mine 2), f. fr., eene graanmaat; de parijsche mine deed $\frac{1}{2}$ setier of 6 boisseaux, = 78,0497 ned. kop (z. verder **mina**); **minage**, f. (spr. —*náazj'*), het meetregt op het koren.

Mine 3), f. fr., (it. *mina*: v. h. mid. lat. *minare*, fr. *mener*. leiden), een onderaardsche gang, schacht, uitgraving, mijn; inz. eene ertsmijn, een bergwerk, metaal-, mineraal- of bergstofgroeve; Mil., eene kruidmijn, een springkuil, kruidkelder, om den daarboven liggenden last door kruid in de lucht te doen vliegen; oneig. een bedekte, heimelijke aanslag; **minéren**, ondergraven, uithollen, ondermijnen, loopgraven, kruidmijnen aanleggen; **mineur**, m. mijnwerker, schansgraver; ook bergwerker, ertsgraver; **mineraal**, n. (nw lat. *minerāle*, pl. *mineralia*, de delfstof, bergstof. bergsoort, mijnstof, erts; pl. **mineralen**, ook **fossiliën**. delfstoffen, erts- en steenstoffen, levenlooze (onorganische) natuurvoortbrengselen; **mineraalrijk**, het rijk der delfstoffen, de gezamentlijke onbewerktuigde voorwerpen der natuur; **minerālisch, mineraal**, ertsbevattend, al wat tot het rijk der delfstoffen behoort: **mineraalwateren**, zulk water, waarin, hetzij natuurlijk of kunstmatig, gassoorten of delfstoffen zijn opgelost; de bronnen, die zulk water bevatten, heeten **minerale wateren** ook **gezondheidsbronnen**, in zoo verre zij eene genezende kracht bezitten; men onderscheidt het mineraalwater naar zijne hoofdbestanddeelen in zuur-, bitter-, zwavel- en staalwater; **mineraalblaauw**, ook **wonderblaauw**, eene onlangs uitgevonden, schoone ligtblaauwe verw; **mineraalkermes**, z. ond. **kermes**; **mineraliséren**, door kunst iets als mineraal of erts daarstellen, verertsen, versteenen; **mineralisātie**, f. de verertsing of versteening, de overgang tot een mineraal; **mineralogīe**, f. de bergstofkunde, steen-, ertskunde, de leer van de levenlooze (onorganische natuurlijke ligchamen; in engeren zin: de leer van de mechanisch-enkelvoudige, onbewerktuigde voorwerpen der natuur, z. v. a. onyctognosie, en in tegenst. met geognosie enz.; **mineraloog** of **mineralogist**, m. een erts-, steenkenner, iemand, die de mineralogie verstaat; **minerographīe**, f. de beschrijving der bergstoffen, delfstoffen, mineralen.

Minérva, f. lat. Myth, de dochter van Jupiter, uit wiens hoofd zij in volle wapenrusting werd geboren, nadat hij de van haar zwanger gaande Metis had verslonden, de godin der wijsheid, beschermster van de kunsten des vredes, ook krijgsgodin, vgl. **Pallas**; *invīta Minerva*, tegen den wil van Minerva, d.i. zonder vatbaarheid en aanleg, zonder verstandelijke roeping iets ondernemen, inz. studeren; *minervae calcŭlus*, eig. het stemsteentje van Minerva; eene manier van vrijspreken eens aangeklaagden, in geval de stemmen der regters voor en tegen gelijk zijn; **minervāl**, m. (bij de orde der illuminaten de laagste graad), leerling, scholier; n. het leergeld; schoolgeld, inz. op de latijnsche scholen, het honorarium, dat de leermeesters van de leerlingen ontvangen; **minervalĭa**, pl., rom. feesten ter eere van Minerva; de onderwijzers staakten dan hun onderwijs en kregen van de discipelen een geschenk, minerval.

Mineur, z. ond. **mine** 3).

Miniātor, m. nw lat. (v. h. lat. *miniāre*, met menie, *minium*, verwen), een kleurder; afzetter van kaarten, platen enz.; een kleinschilder (it. *miniatóre*); **miniatuur** of **miniatuurschilderkunst** (it. *miniatura*, fr. *miniature*, oorspr. het schil-

derwerk der **miniatoren**, meest monniken, die in de middeleeuwen de handschriften met fraai gekleurde teekeningen, letters enz. opsierden; dus niet van *minutus*, klein), de klein- of fijnschilderkunst, het schilderen met gomwaterverwen, die met de penseelpunt worden opgedragen of **gepointilleerd** worden; *en miniature*, fr. (spr. *ang*—), in het klein of verkleind; **miniatuur-schilderij, -portret**, eene afbeelding in het klein; **miniatuurschilder** of **miniaturist**, een schilder in het klein, kleinschilder.

minima, f. lat. (v. *minimus*, *a*, *um*, de, het minste, kleinste), Muz., eene halve maatnoot; *minimum* of **minimum**, m. het kleinste, geringste of minste; inz. de kleinste maat, de geringste of laagste graad eener grootheid, de laagste prijs, in tegenst. met **maximum**; *minimum sapientiae*, de geringste mate van wijsheid; **minimi** of **minimen**, minste broeders, eene zeer strenge monnikenorde, in de 15de eeuw door den heil. **Franciscus van Paola** gesticht, daarom ook **Paulîner-monniken** geheeten; in Napels heeten zij **Paolotti**.

Minister, m. lat., eig. een dienaar; de hoogste staatsambtenaar, die aan het hoofd van het staatsbestuur of van eenen tak daarvan (**departement**) staat, een staatsdienaar, die onmiddellijk met den vorst in betrekking staat; ook een gezant; **minister-resident**, een gezant van minder' rang, zaakgelastigde van eenen staat of eenen vorst; *minister sacri officii*, een geestelijke, zielverzorger, zielenherder; **ministerium, ministérie**, n. lat., eig. dienst, bediening; het staatsbestuur of de regering, de vergadering der ministers, der staatsraden van eenen vorst; eene bijzondere afdeeling of departement van bestuur, dat onder eenen minister staat, b.v. het **ministerie van oorlog**, v. **finantiën**, v. **justitie** enz.; ook de geestelijkheid, de gezamentlijke geestelijken, het **consistorium** van een land of eene plaats; het predikambt-zelf, b. v. *candidatus* (*reverendi*) *ministerii*, afgek. *cand. r. m.*, een kandidaat of aanzoeker tot het (eerwaardig) predikambt; *ministère public*, fr., **openbaar ministerie**, afgek. O. M., openbare aanklager of eischer, een bij elke regtbank aangestelde staatsbeambte, die voor de handhaving der orde waakt en de toepassing der wetten eischt; **ministeriëel** (fr. *ministériel*), ambtshalve, van ambtswege; al wat met eenen minister in betrekking staat, van hem uitgaat, b. v. een ministeriëel dagblad enz.; **ministeriälen**, pl., de geestelijken, die zitting en stem in het **ministerium** (d. i. in den kerkenraad of het consistorium) hebben: in de middeleeuwen ook de leden van den adel, die uit de hof- en vorstendienst was voortgesproten, ter onderscheiding van den echten dynastischen adel; *ministeriāles* (scil. *litterae*), een schrijven, eene vergunning enz. uit eenig ministerie; **ministerialísmus**, m. het aanhangen van de maatregelen der ministers, het overeenstemmen in denkwijze met hen; de aanhangers van het ministerialismus heet men de **ministeriaalpartij**, in tegenst. met de **oppositie**- of **antiministeriaalpartij**; **ministerialiteit**, f. het ministerschap.

ministreren, lat. *ministrāre*), dienen, de dienst, b. v. de kerkedienst verrigten of doen, inz. bij de mis den priester de hand leenen, hulp bieden; **ministránt**, m. mis- of kerkdienaar; ook de domheer van een stift, die het evangelie en de epistels leest, koorlezer.

Minitātie, f. nw lat. (v. h. lat *minitāri*, dreigen), de bedreiging; **minitātor**, m. een bedreiger.

Minium, n. lat., z. v. a. **menie** (z. a.).

Mino, m. (nw lat. *gracŭla religiōsa*), N. H., de snapper, een zeer gezochte kamervogel in O. Indië.

minor (neutr. *minus*), lat., kleiner, geringer, minder; **minor** of *minor* (scil. *natu*), m. de jongere; *minor* (scil. *terminus*), m. de minderterm, de tweede stelling eener sluitrede; *minóre* it. Muz., fr. *mineur*, z. v. a. **mol** (z. a.); **minoraat**, n. nw lat., het voorregt, erfopvolgregt des jongeren, in tegenst. met het **majoraat**; **minorātie**, f. eig. vermindering, verkleining; Med., zachte afvoering; **minoratief**, zacht afvoerend; *minorénnis*, mid. lat. (d. i. *minor annis*), minderjarig, onmondig, het tegendeel van **majorennis**; **minorenniteit**, f. de minderjarigheid, onmondigheid; **minorist**, m. een geestelijke, die de mindere wijdingen ontvangen heeft; **minoriteit**, de minderheid, het kleiner getal, de stemmenminderheid; **minorieten** of *fratres minōres*, pl., minderbroeders, z. v. a. **franciskanen**.

Minos, m. gr., een oud beroemd, door stipte geregtigheid uitmuntend koning en wetgever op Creta, volgens de sage een zoon van Zeus en Europa, na zijnen dood regter in de onderwereld (z. **Pluto**); **Minotaurus**, m. een fabelachtig monster, half mensch en half stier. De jongere **Minos**, kleinzoon des vorigen, liet dit wezen in het door hem gebouwde **labyrinth** opsluiten en met menschenvleesch voeden, waartoe hem de Atheners, tot straffe voor de vermoording zijns zoons, alle 9 jaren 7 jongelingen en 7 jonge dochters moesten zenden; **Theseus**, een grieksch held, die zich onder deze jongelingen bevond, doodde het gedrocht met behulp van **Ariadne**, de dochter van Minos.

Minot, m. fr. eene oude inhoudsmaat te Parijs, = 39,0248 ned. kan.

Minstrel, m. eng., z. v. a. **menestreel** (z. a.), meesterzanger, speelman.

minus, lat., minder, min; een **minus**, n. een te kort, z. v. a. deficit; het **minusteeken**, een liggend streepje (—) in de reken- en stelkunst, voor eene grootheid, die moet worden afgetrokken, het teeken, dat den negatieven of ontkennenden toestand eener grootheid aanduidt; **minuéren** (lat. *minuĕre*), verminderen, verkleinen; **minuéndus**, m. het te verminderen getal, dat, waarvan een ander moet afgetrokken worden; **minutie**, f. de vermindering, verkleining; **minutissĭmum**, n. het kleinste, geringste; pl. **minutissĭma**, de allerkleinste omstandigheden, b. v. van een voorval; **minutĭën**, pl. (lat. *minutĭae*), kleinigheden, nietsbeduidende dingen, vodderijen, ook **minuterĭën**; **minutieus**, nw lat. (fr. *minutieux*), kleingeestig; **minuut**, f. (v. h. lat. *minūtus, a, um*, klein; *minuta*, scil. *pars*); het 60ste deel van een geheel, inz. van een uur, ook, naar de sexagesimale verdeeling, van eenen graad in de aardrijkskunde, meetkunde, sterrekunde; in de bouwkunde het 12de, 18de, 30ste of 60ste gedeelte van eenen modulus; in de schilderkunst het 48ste deel van de lengte des hoofds; naar de centesimale verdeeling is eene minuut in de wiskundige wetenschappen het 100ste gedeelte van een graad (centesimale minuut); oneig. een zeer klein tijddeeltje, een oogenblik, ommezien, amerij; **minuut** of **minute**, f. Jur., het eerste schriftelijk ontwerp, opstel, concept, het origineel van eene openbare acte, van een contract enz. (omdat het met kleine letteren plagt geschreven te worden, in tegenst. met de grosse, z. a.); **minutéren**, ontwerpen, ten papiere brengen, het klad, concept, de minute van een opstel maken; ook wel op iets peinzen, met iets zwanger gaan, iets in den zin hebben; **minutist**, m. een kleinhandelaar, kramer, z. v. a. detailleur, in tegenst. met grossier; **minuto**, m. it. (spr. —*noe*—), de minuut als lengtemaat; te Napels $\frac{1}{60}$ palmo.

mio conto, it., afgek. *m. c.*, Merc., mijne of op mijne rekening, ook *per mio*, voor mij.

Miquelets, pl. fr. (spr. *miek'lès*), weleer krijgs- en roofzuchtige bergbewoners, spaansche bandieten in de zuidelijke Pyreneën; thans de soldaten, die de bijzondere wacht der kapiteins-generaal of gouverneurs der provinciën in Spanje uitmaken; **fransche miquelets**, een door Napoleon in 1808 gevormd corps om tegenover de guerillas te staan.

Miquelot, m. fr. (spr. *miek'lô*), een bedelend pelgrim (die, onder voorwendsel v. eene bedevaart naar St. Michael, loopt bedelen), een huichelend bedelaar.

Mirabéllen, pl. fr., kleine roodachtig bruine of gele ronde pruimen van voortreffelijken smaak (naar de stad Mirabeau, lat. *Mirabella*, benoemd).

mirabĭle dictu, lat. (*mirabĭlis, e*, wonderbaar), wonderbaar om te zeggen; *mirabĭle visu*, wonderbaar om te zien of te aanschouwen; *mirabilĭa* of **mirabilĭën**, pl., wonderlijke dingen, wonderlijkheden.

Mirádsch (v. h. arab. *merdji* of *merdjiah*, terugkeer), het hemelvaartsfeest van Muhamed.

Mirage, f. fr. (spr. *miráazj'*; v. *mirer*, spiegelen), luchtspiegeling, z. v. a. **fata morgana** (z. a.).

Mirākel, n. lat. (*miracŭlum*), een wonder, wonderwerk, eene hoogst buitengewone zaak; **miraculeus**, nw lat. (fr. *miraculeux*), wonderbaar, verbazingwekkend, naar een wonder gelijkende, wonderdadig.

Miramolin, m. naam der arabische khalifen bij de schrijvers der middeleeuwen, eene spaansche verbastering van het arab. *emîr al moumenîn*, vorst der geloovigen.

Miránda, lat. (v. *mirāri*, bewonderen), vrouwenn.: de bewonderenswaardige.

Miri, n. perz. (*mêrî*, d. i. eig. keizerlijk, koninklijk, v. *mîr*, arab. *emir*, vorst, koning enz.), de keizerlijke of koninklijke schat, rijksschat; ook eene grondbelasting in Turkije, die de sultan van de rijksvasallen trekt.

Miriáde, z. **myriade**.

Miro, m. eene vochtmaat te Venetië, = 15,2380 ned. kannen.

Mírza, m. perz. (*mîrzâ*, of vollediger *mîrzâdeh*; v. *mir*, vorst, en *zâdeh*, zoon), een vorsten- of heerenzoon, prins; in 't algemeen een voornaam man.

Mis, f. (mid. lat. *missa*, ontst. uit de woorden van den geestelijke: *ite, missa est*, scil. *concio*, d. i. gaat, de vergadering is afgeloopen, waarmede de algemeene godsdienstoefening voor iedereen, die niet aan het avondmaal wilde deel nemen, was geëindigd), 1) de r. k. avondmaalsviering; in engeren zin: het *officium* of altaargebed, ook de inzegening van de hostie, waardoor de transsubstantiatie plaats heeft; is de muzijk met de mispleggtigheid verbonden, zoo heet zij doorgaans eene hooge mis; ook een geestelijk muzijkstuk, dat gedurende de mis wordt uitgevoerd; 2) een openbare verkoop v. levensmiddelen en koopwaren, waartoe de sterke toevloed van menschen ter viering van het avondmaalsfeest aanvankelijk aanleiding gaf, de kerkmis (verbasterd tot kermis), de jaarmarkt inz. in Duitschland, te Leipzig, te Frankfort a/M en te Brunswijk; van

daar **misgoed, miswaren, miskatalogus** enz.; ook een geschenk van de mis, een misgeschenk, —**missaal, missale**, n. nw. lat., het misboek, dat de gebeden en zangformulieren der r. k. avondmaalsviering bevat; **missaal**, bij boekdrukkers: eene groote soort van drukletters (waarmede vroeger de misboeken geschreven en gedrukt werden) voor hoofdregels op titels en dgl. (z. **drukletters**); **missalĭa**, f. hetgeen den priester bij eene begrafenis voor eene zielmis betaald wordt.

Misalethīe, f. gr. (v. *misēīn*, haten), afkeer van de waarheid; **misandrīe**, f. afkeer van de mannen, mannenhaat; **misanthroop**, m. een menschenhater, een menschenschuw, wonderlijk, grillig, verdrietig, ongezellig mensch; **misanthropīe**, f. de menschenhaat, menschenschuwheid, ongezelligheid, hebbelijke verdrietelijkheid, terugstootende manieren; (het tegendeel van philanthropie); **misanthrōpesch**, menschenschuw, ongezellig, onvriendelijk, terugstootend; **misautīe**, f. zelfhaat, zelfverachting.

Miscella, f. nw lat. Jur., eene laatste wilsbepaling, die aan de vrouw, als erfgename haars mans, een tweede huwelijk verbiedt.

miscéren, lat. (*miscere*), mengen; *misce*, afgek. *m.*, op recepten; meng! *misce*, *da*, *signa*, afgek. *m. d. s.*, meng, geef, teeken; *misce*, *fiat pulvis*, afgek. *m. f. plv*, meng, maak poeder; *misceātur*, het worde gemengd; *misceatur*, *detur*, het worde gemengd, gegeven; **miscellanēēn**, pl., gemengde opstellen; gemengde zaken, een allerlei, poespas; **miscibel**, nw lat., mengbaar, te vermengen; **miscibiliteit**, f. vermengbaarheid.

Mischna, z. **talmud**.

Miscrediet, n. ned.-fr. (vgl. **crediet**), de kwade naam, het verminderd, gedaald vertrouwen of aanzien.

Mise, f. fr. (spr. *miez'*; v. *mettre*, zetten), de inzet, inleg bij 't spel, bij eene handelsonderneming, eene loterij enz.

miserābel, lat. (*miserabĭlis*, *e*; v. *miserāri*, bejammeren), bejammerenswaardig, beklagens-, betreurenswaardig, ellendig, armzalig, erbarmelijk, jammerlijk; **miserabiliteit**, f. nw lat., de erbarmelijkheid, betreurenswaardigheid, armzaligheid enz.

misère, f. fr. (spr. *mizèr'*; v. h. lat. *misería*), de ellende, nood, armzaligheid, erbarmelijkheid, jammer; in sommige kaartspelen, b. v. het boston: het spel, waarbij men opzettelijk niet éénen slag haalt; ook grande misère (spr. *ghrand'* —) d. i. groot misère geheeten; terwijl men het spel, waarbij men slechts éénen trek maakt, *petite misère*, kleine misère, heet; *misère forcée*, een tusschenspel in het boston, wanneer niemand een spel aangeeft, en waarbij diegene verliest, die de meeste trekken maakt; *misère ouverte* (spr. —*oewért'*) of *m. sur table* (spr; —*suur tábl'*), opengelegde misère, waarbij de speler zijne kaarten open legt, zonder nogtans eenen trek te maken.

Miserēre, n. lat. (imperat. v. *miserēri*, zich erbarmen) 1) een r. k. kerkgezang (psalm 57), dat met de woorden *miserēre mei*, *Domĭne!* (Heer, erbarm u mijner!); aanvangt; 2) de darmjicht, darmkronkel, het drekbraken.

Misericordĭa, f. lat. (eig. medelijden, barmhartigheid), in de kloosters: wat tegen den ordesregel aan de monniken wordt gegeven; **misericordiae**, pl., de stoelen, waarop oude en zwakkelijke geestelijken bij de godsdienstoefening zaten; *misericordĭas Domĭni*, lat. (de barmhartigheid des Heeren enz.), de tweede zondag na paschen, zoo geheeten naar het met die woorden beginnende lat. misgezang, psalm 89.

Miskal of **l. mitskal**, n. arab. (v. *tsakala*, wegen), in 't alg. een gewigt; inz. een gewigt te Algiers van $1\frac{1}{2}$ drachmen = 4,6690 wigtjes; eene goudmunt van dit gewigt (ook mitkale) omtrent ter waarde van eenen dukaat.

Misla, een drank der Indianen, uit de vrucht der platanen bereid.

Misócalos, m. gr. (v. *misēīn*, haten), een verachter van het schoone of goede; **misocápnos**, m. een vijand van den rook, inz. van het tabaksrooken; **misocosmīe**, f. verachting, afkeer van den opschik; **misogámus**, m. gr. een huwelijkshater, oude vrijer; **misogamīe**, f. de huwelijksverachting, afkeer van den echt; **misogýn**, m. een vrouwenhater; **misogynīe**, f. de vrouwenhaat, afkeer van vrouwen; **misoloog**, m. een verstandsverachter, redehater; **misologīe**, f. de verstandshaat; de verachting van de wetenschappen; **misopogoon**, m. een baardenvijand, baardenhater; **misoponīe**, f. de afkeer van den arbeid; **misopsychīe**, f. de levenszatheid, afkeer van of verdriet in het leven; **misóptochos**, m. een armenhater; iron. de jicht, het podagra, omdat de armen zoo schaars daarvan bezoek krijgen; **misosophīe**, f. haat tegen de wijsheid, tegen de wijsbegeerte; **misoxenīe**, f. de haat tegen vreemdelingen.

Miss, f. eng. (afkort. v. *mistress*, z. a.), jufvrouw, mejufvrouw (eig. de dochter van den lageren adel in Engeland.

Missaal, missalia, z. ond. **mis**.

Míssie, f. lat. (*missĭo*, v. *mittĕre*, zenden, ontslaan enz.), het ontslag, de vrijlating; de zending, afzending, de opdragt, last; een bekeeringsgenootschap, uitgezondene geestelijken ter bekeering van de ongeloovigen; *missio in partes* (*infidelĭ-*

um), zending in oorden of landen der ongeloovigen, d. i. niet-christenen; *missio in possessiōnem*, in bezit stelling door de overheid; **missie-collegie**, z. **congregratie**; **missionarĭus**, nw lat., **missionāris** of **missionair** (fr. *missionnaire*), m. een zendeling, bekeeringsgezant, heidenbekeerder, geloofsbode; *missi regĭi*, pl., koninklijke afgevaardigden of zaakvoerders; **missive**, f. fr., een zendbrief, brief, boodschap, inz. van eenen ambtenaar aan zijne onderhoorigen; eene sluitbare tasch, waarin staatslieden elkander geheime papieren toezenden.

Missilĭën, pl. lat. (*missilĭa*, v. *mittĕre*, zenden, wegzenden, werpen enz), weg te werpen, prijs te geven zaken, b. v. geldstukken, die bij plegtige gelegenheden onder het volk worden geworpen.

Mistáto, m. eene oliemaat op Candia, omtrent 10 ned. ponden bevattende.

Mistral, m. fr. (spr. *miestrál*; z. v. a. **maestrale**, z. a.; de noordwestewind in het zuidoosten van Frankrijk.

Mistress, f. eng. (= fr. *maîtresse*, z. a.), eig. meesteres, gebiedster, vrouw; inz. 1) (spr. *missis*), het woord, waarmede men gehuwde vrouwen aanspreekt (z. v. a. madame), echter alleen in verband met den familienaam gebruikt; 2) (spr. *mistris*), onechtelijke bijslaap, bijzit (maitresse).

Misy, n. gr., een goudgeel mineraal, dat zich aan den chalciet zet, gelijk het zoogenaamd spaansch groen op het koper.

Mitaines, pl. fr. (spr. *mitèn'*), wanten, pelshandschoenen.

Mite, m. een engelsch goud- en zilvergewigt, = $\frac{1}{20}$ grein.

Mitélla, f. lat. (verklw. v. *mitra*), Chir., een armdraagband.

Mithra en **Mithras**, m. de perz. zonnegod of het hoogste wezen onder het beeld der zon bij de oudste Perzen.

Mithridates, m. een tegengif of middel tegen vergiftiging, naar eenen koning in Pontus, Mithridātes (omstreeks 120 jaren voor Chr.) dus genoemd, die zich, om voor vergiftiging beveiligd te zijn, aan allerlei soorten van tegengift gewende, en die bovendien ook door zijne veelomvattende taalkennis tot spreekwoord is geworden, daar hij, naar men verhaalt, niet minder dan 22 talen sprak; **mithridātisch**, wat op Mithridates betrekking heeft, b. v. de drie mithridatische oorlogen (v. 88 tot 75 jaren voor Chr).

mitigéren, lat. (*mitigāre*), verzachten, matigen, bevredigen, gerust stellen; **mitigantĭa**, pl. Med., verzachtende, bedarende middelen; Jur., verzachtende omstandigheden; **mitigātie**, de verzachting, verligting, verweeking.

Mitkale, z. **miskal**.

Mitkul, m. eene rekenmunt te Marocco, bestaande uit tien onsen à 4 blankeels, = 1 gl. 82 ct.

Mitlein, n. eene korenmaat te Ulm van 7 à 8 minots.

Mitra, f. Myth., de Venus Urania of Anahid der oude Perzen; **mitra**, fr. gr. en lat., oorspr. band; lijfband, gordel; gew. hoofdband, muts, huif; inz. bisschopsmuts, een hoofdsieraad der r. k. geestelijken; *mitra Hippocrătis*, eig. de muts van Hippocrates, een heelkundig hoofdverband.

Mitraille, f. fr. (spr. *—trálj'*), kleine ijzerwaren; Mil., gekapt ijzer of lood; schroot, kartetsenschot; **mitrailléren**, met kartetsen schieten; doodschieten met schroot, gelijk zulks in de fr. omwenteling, inz. te Lyon, bij wijze van regtspleging met gansche hoopen van aaneengebonden burgers geschiedde.

mittéren, lat. (*mittĕre*), zenden, afzenden, sturen; laten gaan, afscheid geven.

Mitre, f. eene vochtmaat te Tunis; 6½ mitres maken een millerolle v. Marseille (z. a.).

Mixæthrīe, f. of **mixæthrĭon**, n. gr. (*mĭx-aithria*), afwisselend, gemengd weder.

Mixtie, f. lat. (*mixtĭo* of *mistĭo*, v. *miscĕre*, mengen), de menging; **mixtum**, n. het gemengde; **mixtuur**, f. (lat. *mixtura*), een mengsel; inz. artsenijmengsel, gemengde drank (afgek. *mixt.*); ook eene orgelstem van vele kleine pijpen op een clavis, ter versterking der andere stemmen.

Mizan, een tolregt in Turkije, inz. op zijde en cochenille.

Mlectcha, m. eig. man zonder kaste; naam, dien de Indiërs aan ieder' buiten Hindostan geboren mensch geven, z. v. a. barbaar bij de Grieken en Romeinen beteekenende.

Mna, f. gr., lat. *mina*, z. **mina**

Mnemoniek of **mnemotechniek**, f. gr. (v. *mnēmon*, gedachtig), de herinnerings- of geheugenkunst, d. i. de kunst om de kracht des geheugens door zekere hulpmiddelen te ondersteunen; **mnemonĭcus**, m. een leermeester, ervarene in die kunst; **mnemosȳne**, f. de herinnering, het geheugen; **Mnemosȳne**, Myth., de godin van het geheugen, dochter van Uranus en de Aarde, moeder der 9 muzen, die Jupiter bij haar verwekte; **Mnemosyniden**, pl., een bijnaam der muzen (z. a.).

Mnevis, m. egypt. Myth., een aan de zon gewijde stier, dien men in de stad Heliopolis bewaarde; hij moest zwart zijn en steil haar hebben.

Moallăkat, f. arab. (v. *alika*, hangen), het opgehangene, 7 arab. gedichten uit den tijd van Muhamed, die wegens hunne voortreffelijkheid in den tempel te Mekka werden opgehangen.

mobiel, lat. (*mobĭlis*, *e*, v. *movēre*, be-

wegen), bewegelijk; Mil., marsch- of togtvaardig; **mobiele colonnen**, troepenafdeelingen, die een land zijwaarts van de groote wegen doortrekken, om m a r o d e u r s op te ligten; *mobile*. n. het beweegbare; *primum mobile*, de eerste beweegkracht, drijfveer, beweegreden; *mobile perpetŭum*, n. altijddurende beweging, een werktuig, dat, eenmaal in gang gebragt, zijne beweging onophoudelijk, zonder hulp v. buiten, voortzet; **mobilĭen** (*mobilia*) of **meubelen**, pl., z. **meubel**; **mobilair**, n. nw lat., de gezamentlijke roerende of beweegbare goederen, inz. het huisraad; **mobiliséren**, **mobiel maken**, Mil., bewegelijk maken, in marschvaardigen staat stellen, uitrusten, wapenen; **mobiliteit**, f. lat. (*mobilitas*), de bewegelijkheid, vlugtigheid, onbestendigheid.

Mocade, f. z. **moquette**.

Mocassins, pl., riemschoenen (sandalen) der Arabieren; de ruw-lederen schoenen der noordamerikaansche Indianen.

Mocca—, **Mocha**—, z. **Mokka**.

Moccoletti, pl. it. (verklw. v. *móccolo*, stompje, eindje kaars), de lichtjes (bij het carneval te Rome).

Mochlĭa, f. gr. (v. *mochlós*, hefboom), Chir., herzetting v. ontwrichte beenderen, door hefboomen of katrollen.

Mock, n. eng., ruwstaal, smeltstaal, staalachtig ijzer.

modaal, nw lat. (*modālis*, *e*; v. *modus*, z. a.), door verhoudingen bepaald of daarvan afhankelijk; **modālis**, m. Gram., de verhoudingsnaamval (casus), die het hoe uitdrukt; **modaliteit**, f. Phil., de wijze van zijn, gesteldheid, de verhouding eener zaak tot het denkende subject, tot het kenvermogen, welke verhouding drieërlei kan zijn: als m o g e l i j k h e i d, w e r k e l i j k h e i d en n o o d w e n d i g h e i d; de bijwezentlijkheid, het toevallig onderscheid, nevenonderscheid.

Mode, f. fr. (v. h. lat. *modus*, z. a.), de wijze, manier, het tijdsgebruik, de gewoonte, de dragt of wijze van kleederdragt, de tijdmaat, het veranderlijke gebruik, dat van den smaak en de grilligheid afhangt; *à la mode*, **modisch**, naar de mode, naar den nieuwsten smaak, naar het gebruik v. d. dag; **modeartikelen**, modewaren, voorwerpen van den heerschenden smaak; **modérn** (fr. *moderne*), hedendaagsch, nieuw, gebruikelijk, naar den laatsten trant, in den jongsten smaak, nieuwerwetsch; van kunst en dichtwerken: wat den eigenaardigen stempel van het nieuwere, d. i. van den christelijken tijd aan zich draagt, in tegenst. met a n t i e k: **moderniséren**, verhedendaagschen, naar den nieuwsten smaak inrigten; de **moderniséring**, de verandering, wijziging naar den smaak; **modist**, m. een modehandelaar, tooi- of opschikmaker; een liefhebber van nieuwen tooi, modepop, fem. **modíste**; ook de naam der schoonschrijvers vóór de uitvinding der boekdrukkunst.

Modejáren, pl., bekeerde Moorèn in Spanje.

Modél, n. (it. *modéllo*, fr. *modèle*), een voorbeeld, monster, voorschrift; Pict., een geheel of gedeeltelijk naakt persoon of ook eene ledepop, als voorbeeld of voorwerp der studie van den kunstenaar; inz. een klein ligchaam, naar hetwelk een grooter wordt gemaakt; ook een verdiepte of holle vorm om een ander ligchaam daarin te gieten; **modelléren** (fr. *modeler*), een model, een' vorm maken, iets in het klein voorstellen; **modelleur**, modelmaker, monster-, vorm- of voorbeeldmaker.

moderéren, lat. (*moderāre* en *moderāri*), matigen, verzachten, bedaren, beperken, in toom houden; **moderaat**, gematigd, gelaten, bedaard; billijk, bescheiden; *moderāta tutēla*, f. Jur., gematigde of terughoudende noodweer; *moderatum spatĭum*, een gematigd uitstel, billijke termijn; *moderáto*, it. Muz., met gematigde beweging, matig; **moderāmen**, n. lat., de besturing, leiding; matiging: *moderāmen inculpātae tutēlae*, n. de veroorloofde tegenweer, het regt om, wanneer men door iemand met doodelijke wapens wordt aangevallen, dezen te dooden, in geval er geen ander redmiddel overblijft; **moderantísmus**, n. nw lat., het matigingsstelsel, de geest der gematigdheid, een gematigd regeringsstelsel, grondstellingen en gezindheden der matiging en zachtzinnigheid in staatszaken; **moderantíst**, m. een gematigde, zachtgezinde, inz. in staatszaken; **moderātie**, f. lat. (*moderatĭo*), de matiging, verzachting, bezadigdheid, bescheidenheid, inhouding, intooming der driften; gemoedsrust, gelijkmoedigheid; *moderatĭo expensārum*, f. geregtelijke matiging, schikking of vermindering der kosten; *m. pœnārum*, verzachting der toegewezen straffen; **moderātor**, m. bestuurder, leider, regeerder; aan eene machine het stuk, dat de beweging matigt.

modérn en **moderniséren**, z. ond. **mode**.

modést, lat. *modéstus*, *a*, *um*), matig, bescheiden, zedig, eerbaar, stemmig, statig, ingetogen, kuisch; **modésten**, pl., iron. voor broek; **modestīe**, f. lat. *modestĭa*), het gematigd gedrag, de bescheidenheid, zedigheid, eerbaarheid, stemmigheid, schaamte.

Modhina, **modinha**, f. port., een klein een- of tweestemmig lied.

modĭca castigatĭo, f. lat. (*modicus*, *a*, *um*, matig, maathoudend), eene matige tuchtiging; *modĭce*, matig, met mate, spaarzaam; **modiciteit**, f. nw lat., de geringheid, minheid.

modificéren, lat. (*modificāre*), behoorlijk afmeten, volgens de maat bepalen, iets zijnen vorm of zijne gedaante geven, wijzigen, anders of nader bepalen, beperken, verzachten; **modificātie**, f. de maatbepaling, verandering, gedaantegeving, schikking, nadere bepaling, b. v. van een begrip; wijziging, beperking, verzachting.

Modillo, m. it., eene korenmaat in Messina.

Modillon, n. fr. (spr. *modiljóng*), Arch., het sparrenhoofd, een sieraad onder de kornis of kroonlijst.

Modimperātor, m. de hofmeester bij een gastmaal, toeziener bij het drinken.

Modio, m. eene inhoudsmaat voor drooge waren te Florence, = 24 staji of 584,71 ned. kop.

Modiŏlus, m. lat., (verklw. v. *modius*), eig. een maatje, kroesje, kop; eene beenboor of trepaan, of bepaaldelijk dat gedeelte der trepaan, waarmede geboord wordt.

modisch, modist, z. ond. **mode.**

Modĭus, m. eene romeinsche korenmaat, = ⅛ amphora of 454,11 parijsche kub. duimen, derhalve iets meer dan 8¼ ned. koppen; hij bevatte 16 sextarii of 32 heminae of 64 quartarii of 128 acetabulae of 192 cyathi; ook eene lengtemaat van 200 vademen.

modo, lat., thans, nu, tegenwoordig (inz. op schuldbekentenissen enz.)

modo meo enz., z. ond. **modus.**

Módul, modulus, lat. n. (verklw. v. **modus**), eene maat, een maatstaf, inz. bij de kolommenorden en andere bouwsieraden; een gietvorm; de muntmaat, de doorsnede der munten en medailles; de maat en afmeting der toonen en lettergrepen naar den tact; **moduléren**, lat. (*modulāri*), de stem laten rijzen en dalen, afwisselend met klimmende en dalende stem voordragen, de toonen buigen; **modulātie**, f. de stembuiging, toonleiding, het rijzen en dalen der stem bij zangers en redenaars, de overgang van de eene toonsoort in de andere; de wijze van voordragt.

Modus, n., pl. **modi**, lat., de maat; de wijze, manier; Muz., de toonsoort, wijs; Gram., de veranderlijke vormen van het werkwoord, de wijze van spreken, de uitdrukking van den vorm, in welken het onderwerp en prædicaat door den spreker met elkander verbonden worden, nl.: de indicativus (modus), de aantoonende of onafhankelijke wijs (b. v. ik lees, las); de imperativus—, de bevelende, gebiedende, vermanende wijs (lees, leest!); de conjunctivus—, de aan- of bijvoegende wijs, de verbindende, voorwaardelijke, onzekere, afhankelijke wijs of de vorm der afhankelijke rede (ik wenschte, dat ik lezen konde); de infinitivus—, de onbepaalde wijs; de optativus—, de wenschende wijs (in de grieksche spraakkunst); *modus acquiréndi*, de wijze van verkrijgen, het verwervingsmiddel; *m. contribuéndi*, de wijze van bijdragen, v. kwijting; *m. procedéndi*, de handelwijze; *módo meo*, naar mijne wijze, naar mijn believen of welgevallen; *modo ponénte*. Log., onderstellenderwijze, vooronderstellend, aannemend; *modo tolléntе*, opheffender wijze, ontkennend.

Moëda, Moed'or of **moyd'or**, m. port. (zamengest. uit *moeda de ouro*, d. i. goudmunt. eene oude portugesche goudmunt van 4800 alis, ongeveer = 16 gl.; men noemde haar ook **lisbonnine.**

Mœsschen, m. eene inhoudsmaat voor drooge waren te Manheim; 144 doen een gerst- en haver-malter; 128 een korenmalter (z. **malter**); **mœssli**, m. eene inhoudsmaat voor drooge waren in sommige gedeelten van Zwitserland, te Zurich en te Aarau gaan er 256 in een malter.

Mofette, z. **moufette.**

Moggia, f. it. (spr. *módzjia*), eene landmaat te Napels van 900 vierkante passi, = 35,19545 vierk. ned. roeden; *moggio* m. (spr. *módzjio*), eene vlaktemaat der Ionische eilanden, = 97,1190 vierk. ned. roeden; ook eene vochtmaat: te Milaan = 146,24, te Venetië = 320, dat van Corfu en Saxos = 21 ned. kannen.

Mogilălos, m. gr. (v. *mogis*, met moeite, en *lalēīn*, spreken), een moeijelijk sprekende, een stamelaar, stotterbaard; **mogilalĭe**, f. het stamelen, stotteren.

Mogol of **groote mogol**, m. titel der mongoolsche beheerschers van Hindoestan sedert 1725, aan wier heerschappij de Engelschen in de vorige eeuw een einde maakten.

Moguette, z. **moquette.**

Mohagrin, pl. arab. (eig. *mohâdjer*, pl. *mohadjirûna*, v. *hodjara*, uit het vaderland trekken), de gevlugten, de aanhangers van Muhamed, die zich te Medinah om hem verzamelden.

Mohamed, z. **Muhamed.**

Mohárrem, m. arab. (d. i. eig. verboden, v. *harama*, verbieden), de eerste maand in den muhamed. kalender, zoo genoemd, omdat daarin oorlog en twist verboden is.

Mohătra, f. of *contractus mohatrae*, m. mid. lat. Jur., een schijnverdrag, een door beide partijen enkel in schijn gesloten verdrag, meestal om een ander, dat met de wet in strijd is, daarmede te bedekken.

Mohur, m. eene goudmunt in eng. Indië, bestaande uit 3 paunchea of 15 ropijen. Er zijn vele soorten van mohurs; de oude van Bombay doet omtrent 17½ gl., die van 1818 aldaar omtrent 17 gl., de

mohur sicca van Bengalen geldt 19½ gulden.

Moire, f. fr. (spr. *moáar'*, oud fr. *mohère;* naar men wil v. *mou*, zacht, en *haire*, haar; eng. *mohair*, haardoek), moor, zijdemoor, eene soort van gewaterde zijden stof; **moiréren**, mooren, een gevlamd of gewaterd aanzien geven, b. v. aan lint; **moiré**, gemoord, gewaterd; *moiré metallique*, metaalmoor, blik, waaraan men met een zuur een gevlamd of gemarmerd aanzien geeft, metaalverlak; **moirétte**, f. moorachtig geweven stoffen.

Moiren of **mœren**, pl. gr. (*Mōĭrai*, v. h. sing. *moira*, d. i. deel, lot, noodlot), de godinnen des noodlots, z. **parcen**.

Moitié, f. fr. (spr. *moatjé*; v. h. lat. *medĭĕtas*, midden), de helft; de gade, wederhelft; **moitié maken**, winst en verlies met iemand deelen, zamen doen, b. v. bij het spel; in 't alg. iets op gemeenschappelijke winst of verlies met iemand ondernemen; bij den dans **mijne moitié**, mijn danser, dansgenoot, mijne danseres, enz.; ook dischgenoot, tafebuur, dischgenoote enz.

Mokha-, **moka-**, **mocha-** of **mochhakoffij**, arabische koffij (naar Mokha, eene stad aan den arabischen zeeboezem), **mokha-** of **mochhasteen**, z. **dendragaat**.

Mokoko, m. N. H., de eekhoornaap, ook spinaap geheeten, omdat hij op de wijze der katten pleegt te spinnen; de ringstaartige maki (z. a.).

Mol, f. (v. h. lat. *mollis*, *e*, week), Muz., de zachte toonsoort, in tegenst. met dur; **moltoonen**, zachtere toonen; ook wel voor molton (z. a.).

mola carnĕa, f. lat. Med., een maan- of moederkalf, wanstaltige klomp; *m. salsa*, gezouten offermeel, waarmede men in de oudheid den kop der offerdieren bestrooide.

Molassen of **mulassen**, pl. (eng. *molasses*, *molosses*), z. v. a. **melasse**.

Molecúles, pl. fr., verklw. van het lat. *moles*), deeltjes, bolletjes, kogeltjes, b. v. bloedbolletjes enz.; Med., mikroskopische diertjes in het zaadvocht; **moleculair-kracht**, f. Phys., de aan deze deeltjes eigene kracht om elkander aan te trekken en af te stooten; **moleculíst**, m. die organische moleculen aanneemt in plaats der diertjes, in het dierlijke zaadvocht ontdekt.

Moles, f. lat., de last, een zwaar, drukkend ligchaam; b. v. een groot gebouw; de bezwaarlijkheid, moeijelijkheid, zwarigheid; **molést** (lat. *moléstus*, *a*, *um*), bezwaarlijk, lastig, ongelegen; **molestĭe** (lat. *molestĭa*), **molestātie**, f. het bezwaar, de bezwaarlijkheid, overlast, ongelegenheid; **molestéren**, bezwaren, lastig vallen, overlast of ongelegenheid aandoen, plagen, kwellen, verontrusten.

Moléta, f. port., **molette**, f. fr. (van het lat. *molĕre*, fijn wrijven, malen), de looper of wrijfsteen, waarmede de schilders hunne verwen fijn maken; ook eene soort van portugesche visschersbooten.

Molik, **moolik**, m. (naar men wil van *moloch*, z. a.; vgl. echter ook het gr. *mormolykē*, mom, schrikbeeld), een vogelverschrikker, schrikbeeld.

Molinísmus, n. de leer van den spaanschen jesuit Molina (geb. 1535 te Cuença), die geene uit zich-zelve krachtdadige genade aanneemt, en beweert, dat dezelfde genade al of niet krachtdadig is, naarmate de wil daartoe mede werkt of zich daartegen verzet; deze leer staat tegen over het jansenismus; **molinist**, n. aanhanger van die leer.

Molinosísmus, n. de leer v. een' spaanschen priester Molinos (gest. 1696 in den inquisitie-kerker te Rome), die alle deugd, alle godsvrucht doet bestaan in de te nietdoening van den wil en eene ganschelijke overgave aan de goddelijke genade of verwerping; zij werd in 1687 te Rome veroordeeld; **molinosist**, m. aanhanger van die leer.

Molkweerum, **molkquerum**, n. eene wijziging van het gewone damspel, zoo geheeten naar het friesche dorp van dien naam, dat zeer onregelmatig gebouwd is.

Molla, m. (arab. *maula*, turk. *mewla*, gew. *molla*), in 't alg. heer; turksche opperregter in eene groote stad of een geheel district, wetkundige en wetuitlegger; ook de opperpriester in Perzië, de mobed der mobeds.

Mollaken, pl., in West-Indië de naam der kinderen, uit eenen Europeaan en eene negerin geteeld.

Mollésse, f. fr. (v. *mou*, *molle* = lat. *mollis*, *e*, week, zacht), de weekheid, zachtheid, molligheid, slapheid, verwijfdheid, lafhartigheid, wellust; **mollientĭa**, pl. (v. lat. *mollīre*, week maken), weekmakende geneesmiddelen; **molliméntum**, n. Med., een verweekings- of verzachtingsmiddel; **mollificéren**, nw lat., verweeken, verzachten; **mollificātie**, f. de verweeking, weekmaking; **mollificatief**, verweekend, verzachtend; **mollúsken** of **molluscen**, (nw lat. *mollúsca*), pl. N. H., weekdieren, de tweede klasse der wormen in het stelsel van Linnæus, bij Cuvier de tweede hoofdafdeeling van het dierenrijk; zij hebben geene wervelen en zijn doorgaans met eene harde zelfstandigheid, hoorn of schelp, bedekt.

Molly, f. eng. vrouwenn., ontstaan uit Maria.

Molo, m. it. (= lat. *moles*), een havendam, steenen beer of hoofd.

Móloch, m. hebr. (*molech*, d. i. koning), een afgod der Ammonieten en Moabieten, onder wiens koperen gestalte zij de zon

vereerden en aan wien zij menschen, inz. kinderen offerden.

Molops, m. gr. (*mōlōps*), uitstorting van bloed onder de huid, bloedstriem.

Molóssus, m. gr. (*molossós*), Poet., de zwaarganger, een versvoet van drie lange lettergrepen (— — —), b. v. z o n d a g s k l e e d.

molto, it. (= lat. *multum*), veel, sterk, zeer; *molto allégro* of *allegro di molto*, Muz., zeer snel; *molto andánte*, zeer langzaam.

Molton en **mol**, n. Merc., eene zachte, dikke wollen stof, zoo genoemd naar het engelsch marktvlek van denzelfden naam.

Molybdænum, n. gr. (*molўbdaina*, f. loodkogel, loodklomp, v. *mólybdos*, lood), n. het waterlood, een enkelvoudig, wit, bros metaal, in 1782 het eerst daargesteld; **molybdáten**, pl., molybdænumzure zouten; **molybdieten**, pl., molybdænigzure zouten; **molybdomantīe**, f. waarzeggerij uit gesmolten lood, loodgieten.

Moly, n. gr. (*mōly*), Myth., een kruid van wonderdoende kracht, dat Mercurius, volgens Homerus, aan Ulysses gaf, om hem voor de betooveringen van Circe te vrijwaren; ook bloemlook.

Molýnsis, f. gr. (*mólynsis*, v. *molýnein*, bezoedelen), Med., de bezoedeling, verontreiniging, eene in de lucht aanwezige smetstof.

Momént, n. lat. (*moméntum*, ontstaan uit *moviméntum*, v. *movēre*, bewegen), 1) het bewegende, beslissende, den uitslag gevende; de grond, beweeggrond; het gewigt, de gewigtigheid, nadruk, sterkte; het wezentlijk bestanddeel, de hoofdomstandigheid, het hoofdpunt; in de beeldende kunsten: het tijdstip der handeling, dat de kunstenaar heeft gekozen om de geheele gebeurtenis voor te stellen; 2) (fr. *le moment*), het tijdpunt, oogenblik; *moméntum*, n. Muz., eene achtste pause; *momentŭlum*, n. eene zestiende pause; *moménta causae*, pl. lat., de hoofdpunten eener zaak; *au moment*, fr. (spr. *o mománg*), op het oogenblik, dadelijk, terstond; **momentaneel**, nw lat., oogenblikkelijk, ook wel korten tijd durend, ras voorbijgaand, vlugtig.

Momiers, pl. (spr. *momjé*), naam eener piëtistische, vrij talrijke secte in Zwitserland, in 1813 ontstaan uit de conventikels van den student E m p e y t a r.

Momus, m. gr. (*mōmos*, berisping, spot), Myth., de god der spotternij en satyre; oneig. een bedillaar, bespotter, hekelaar; **momisch**, bedillend, hekelend, bespottend.

Mon, een gewigt in Coromandel, ongeveer = 12 ned. ponden.

Monăchus, m. gr. (v. *monachós*, afzonderlijk, eenzaam levend), een monnik; **monăcha**, f eene non; **monachiséren**, monnikachtig leven; den monnik spelen of uithangen; **monachísmus**, n. de monnikenstand, het monnikendom, de monniksgeest, monnikerij; **monáchisch**, monnikachtig; **monachologīe**, f. de monnikenleer, monnikenbeschrijving; **monăco**, n. eene ital. zilvermunt van omtrent 60 ct., naar de gelijknamige stad in Sardinië.

Monade, monadologie, z. **monas.**

Monadelphĭa, pl. gr. (v. *mónos*, alleen, en *adelphós*, broeder), eenbroederige planten, welker meeldraden van onderen in éénen bundel zijn zamen gegroeid, de 16de klasse in het stelsel v. Linnæus.

mon ami, fr., mijn vriend; *mon amie*, mijne vriendin.

Monandrĭa, pl. (v. *monós*, alleen, en *anēr*, gen. *andrós*, man), eenhelmige planten, met bloemen, die slechts é é n e n meeldraad hebben, de 1ste klasse in het stelsel van Linnæus.

Monárch, m. gr. (*mon-árchēs*, v. *monós*, alleen, en *árchein*, de eerste zijn, heerschen), een alleenheerscher; **monarchīe**, f. (gr. *monarchía*), de een- of alleenheerschappij; **monarchieten**, pl., zij, die aan vele goden gelooven, doch deze allen ondergeschikt en afhankelijk van eenen oppergod stellen; **monarchaal**, **monárchisch**, alleenheerschend, den monarch of der monarchie toegedaan; **monarchiséren**, den alleenheerscher spelen; heerschzuchtig zijn; **monarchismus**, n. het stelsel der alleenheerschappij en de verkleefdheid daaraan; **monarchíst**, m. een aanhanger der alleenheerschappij; **monarchomáchen**, pl., tegenstrevers, bestrijders der alleenheerschappij of der eenhoofdige regering.

Monas of **monáde**, f., pl. **monáden**, gr. (*monás*, pl. *monádes*), eenheden, enkelvoudige wezens, ondeelbare bestanddeelen der stof, vgl. **atome**; volgens Leibnitz: volstrekt enkelvoudige zelfstandigheden; Phys., puntdiertjes, zeer kleine infusie-diertjes; **monadologīe**, f. de eenheidsleer, leer van de enkelvoudige wezens.

Monasterĭum, n. lat. (v. h. gr. *monastērion*, eig. eene plaats, waar men eenzaam leeft), een klooster, eene kloosterkerk, van daar **munster** (z. a.); **monástisch**, kloosterlijk, monnikachtig.

mon bijou (spr. *mong bizjóe*), *mon brillánt* (spr. *mong brieljáng*), fr., mijn juweel, mijn edelsteen (naam van vele lusthoven of buitengoederen; *mon cher* (spr. *mong sjèr*), mijn lieve, waarde.

Monde, m. fr. (spr. *mongd'*; v. h. lat. *mundus*), de wereld; menschen, gezelschap, volk, bezoek; wereldkennis, wereldwijsheid, verfijnde, beschaafde levenswijs; **mondain**, m. (spr. *mongdèng*), een wereldling, aardsgezinde, aan de ijdel-

heden der aarde verkleefd mensch; **mondaniteit**, f., wereldsgezindheid, wereldlust, ijdelheid.

mon Dieu! fr. (spr. *mong djeu*), mijn God! goede hemel!

monemérisch, gr. (v. *mónos*, enkel, alleen, en *heméra*, dag), eendaagsch, voor éénen dag geldend; **monepigráphisch**, gr. (vgl. **epigraphisch**), enkel opschrift, geen beelden bevattende (van munten).

moneréren, lat. (*monēre*), herinneren, waarschuwen, vermanen, aanmanen, **monítie**, f. (lat. *monitio*), de vermaning; herinnering; de wenk, waarschuwing; **monĭtor**, m. een herinneraar, vermaner, raadgever; opziener der jeugd; in de scholen van het wederkeerig onderwijs: een leerling, die met het onderrigt van een zeker getal zijner medescholieren belast is, een schoolhelper; **moniteur**, m. fr., de herinneraar, naam van een officiëel dagblad der fransche regering; **monitorĭum**, n. of *monitoriāles*, pl. scil. *littĕrae*, nw lat., herinnerings- of aanmaningsbrieven; **monĭtum**, n., pl. **monĭta**, lat., herinneringen, vermaningen, waarschuwingen, aanmerkingen.

Monēta, f. lat., de munt (op de munten en andere rom. opschriften afgek. *mon.* of *monet.*); pl. **monēten**, munten, geld; **Monēta**, bijnaam van Juno; Juno moneta had te Rome eenen tempel, waarin men muntte; ook is moneta een bijnaam van Apollo, en volgens Hyginus dezelfde als Mnemosijne; *monēta de plata*, sp., de zilveren munten; *m. de vellon* (spr. *—veljóon*), de koperen munten; **monetisātie**, f. nw lat., de in omloop brenging (van papier) als geld.

Monferino, m. een ital. gezelschapsdans en de daarbij behoorende muzijk (naar het landschap Montferrat in Italië).

Mongólen, pl., een volksstam in Midden-Azië, naar welken een aan China onderworpen land **Mongolië**, en een afzonderlijke menschenstam het **mongoolsche ras** benoemd wordt.

Mongos of **mongus**, m. N. H., de wollige maki, een aan de apen verwant dier op Madagaskar enz.

Monismus, n. gr. (v. *mónos*, alleen), de eenheidsleer, leer der identiteit of eenzelvigheid van het ideale en reale, het tegengest. van dualismus; **monisten**, pl., algemeene benaming der materialisten en idealisten.

Monitie, monitor, moniteur, monitorium, monitum, z. ond. **moneren**.

monocárpisch, gr. (v. *mónos*, *e*, *on*, enkel, alleen), Bot., slechts ééne vrucht dragende; **monocaulisch**, met éénen steel of stengel; **monocephálisch**, eenhoofdig; **monocĕrōs**, m. de eenhoorn; de zee-eenhoorn, z. **narwal**; **monochordĭum**, n. Muz., de toonmeter, een speeltuig met ééne snaar, met beweegbare kam en indeelingen, om daaraan de hoogte en diepte der toonen te bepalen; **monochroismus**, n. de eenkleurigheid; **monochrōma** of **monochroom**, een éénkleurig schilderij; pl. **monochromăta** of **monochrōmen**; **monocōlon**, n. of **monocolisch gedicht** (vgl. **colon**), een gedicht, dat uit eenerlei verssoort bestaat, het tegengest. v. dicolon; **monocotyledónen**, pl. (vgl. **cotyledonen**), Bot., planten, welker zaad slechts eene zaadlob heeft; **monocraat**. m. (v. *kratēin*, heerschen), z. v. a. **monarch**; **monocratīe**, f. de alleenheerschappij, alleenheersching; **monocŭlus**, m. gr.-lat. (v. *ocŭlus*, oog), Chir., het eenoogig verband, het verband, waarmede slechts één oog bedekt wordt; een eenoogige; **monœcĭa**, pl. (*mon oikia*, v. *oikos*. huis), Bot., eenhuizige planten met gescheidene mannelijke en vrouwelijke bloemen op éénen stam, de 21ste klasse van Linnæus, eene zeer gewigtige, merkwaardige klasse, omdat er schier al onze houtsoorten en vele andere nuttige gewassen toe behooren; **monodīe**, f. (*mon-ōdia*; vgl. **ode**), een eenstemmig gezang (solo); een tooniglied; ook eene poëtische alleenspraak (geversifieerde monoloog); **monodrāma**, z. **melodrama**; **monogamīe**, f. (v. *gámos*, huwelijk), de enkelvoudige, niet herhaalde echt, éénwijverij, éénmannerij, in tegenst. met polygamie; de staat van dezulken, die slechts eenmaal gehuwd zijn geweest; **monogamist**, m. die na den dood van de eerste huwelijks-wederhelft geene tweede neemt of meent te mogen nemen; **monogenĕsis**, f. de alleenteling, zelfvoortbrenging; **monográmma** of **monográm**, n. (v. *gramma*, het geschrevene, de letter), een naamtrek, de ineengevlochten aanvangsletters van eenen naam bij onderteekeningen, op signetten, oude schilderijen enz.; bij de Ouden iedere eenvoudige omtrek of eenvoudige teekening; **monographīe**. f. Bot., beschrijving van een enkel geslacht of eene enkele soort van planten; eene verhandeling over een enkel of bijzonder voorwerp; **monogynĭa**, pl. (v. *gynē*, vrouw), Bot., eene afdeeling van sommige klassen van Linnæus, waartoe de planten met één stampertje behooren; **monogynīe**, f. de eenwijvigheid, eenwijverij; **monogўnus**, eenwijvig; **monohemĕra**, f. gr. (scil. *affectio*; v. *hēmĕra*, dag), eene ziekte, die slechts éénen dag duurt; **monolēmma**, n. (vgl. **lemma**), Log., eene halve sluitrede, waaraan een der præmissen ontbreekt; **monolith**, m. (v. *lithos*, steen), een kunstvoorwerp uit één blok steen, b.v. eene zuil enz.; **monolíthisch**, uit éénen steen; **monoloog**, m. (vgl. **logos**), de alleenspraak; het spreken in of tot zich-zelven; **monológisch**,

alleensprekend, in den vorm van een zelfgesprek; **monomachīe**, f. (v. *máchē*, gevecht), eig. een alleengevecht; gevecht met een' enkele, tweestrijd, tweegevecht, duel; **monomanīe**, f. (vgl. **manie**), de op een enkel voorwerp gerigte waanzin; vgl. fixe idée, op **fixe**; eene gekke gril, wonderlijke luim, liefhebberij; **monománen**, pl., waanzinnigen omtrent een enkel voorwerp, de lijders aan eene idée fixe; **monomerīe**. f. (v. *méros*, n. deel), eendeeligheid, d. i. het bestaan uit eenerlei deelen, eenvoudigheid; **monomérisch**, eendeelig, eenvoudig; **monométer**, m. vgl. **metrum**, Poet., een vers, dat slechts uit één lid bestaat, b. v. een tweevoetig jambisch of trochaïsch vers; **monometrīe**, f. eenheid van maat; **monométrisch**, eenmatig; **mon-ommátisch** (v. *ómma*, oog), eenoogig; **monomorphīe**, f. (v. *morphē*, gedaante), eenheid van gedaante, eenvormigheid; **mononómisch**, eendeelig, eenledig, vgl. binomisch en polynomisch; **mon-onўcha** (v. *ónyx*, klaauw) of **monўcha**. pl. N. H., eenhoevige dieren; **monopagīe** en **monopegīe**, f. Med., de hoofdpijn, die zich slechts tot een enkel plekje bepaalt, zonder van plaats te veranderen; **monopathīe**, f. het alleenlijden, afzonderlijk lijden v. één ligchaamsdeel, of ook v. de ziel of v. h. ligchaam alleen; **monopetálisch** (vgl. **petalen**), Bot., eenbladerig, met één bloemblad; **monophagīe**, f. (v. *phageīn*, eten), het alleeneten; ook z. v. a. monositie; **monophoon**, eenstemmig, eentoonig; **mon-ophthálmus**, gr. of **mon-ocŭlus**, m. gr.-lat., een eenoogige; Chir., een eenoogig verband; **monophýllisch**. gr. Bot., eenbladerig; **monophysieten**, pl. (v. *phýsis*, natuur), eene voorm. chr.-secte, die in den persoon van Chr. slechts ééne natuur aannam; **monopodīe**, f. (v. *pus*, *podós*, voet), de eenvoetigheid in den versbouw; een eenvoetig verslid, het tegengest. van dipodie; **monopódisch**, eenvoetig; **monopodĭum**, n. bij de Ouden eene tafel, op éénen voet rustende; **monopólie**, **monopolĭum**, n. (v. *polēīn*, verkoopen), de alleenhandel, uitsluitende handel, het regt van wege den staat aan iemand gegeven om uitsluitend en alleen een' zekeren handel of eene fabrikage uit te oefenen; de dwangkoop; **monopolist**, m. een alleenhandelaar; **monopsychieten**, pl. gr. (v. *psychē*, ziel), wijsgeeren, die slechts éénе ziel, algemeene wereldziel aannemen, van welke de zielen der menschen en dieren deelen zijn; **monoptĕron**, n. Arch., bij de Ouden een ronde tempel, door éénе rij zuilen ondersteund; **monopyrēnisch**, Bot., met éénе kern; **mon-órchis** of **mon-orchiet**, m. (vgl. **orchis**), iemand, die slechts éénen teelbal heeft; **monoríme**, f. gr.-fr., een dichtstukje met een enkel rijm; **monositīe**, f. gr. (v. *sītos*, spijs), het slechts eenmaal daags eten; **monosophīe**, f. (vgl. *sophía*), alleenwijsheid; **monosooph**, m. wie alleen wijs is of gelooft te zijn; **monospérmisch** (v. *sperma*, zaad), Bot., éénzadig, slechts éénen zaadkorrel dragend; **monostichĭum** of **monostĭchon**, n. (v. *stíchos*, rij, vers), een enkele versregel, een eenregelig vers; **monosyllăbum**, n. (vgl. **syllabe**), een eenlettergrepig woord, pl. **monosyllăba** of **monosyllaben**, eenlettergrepige woorden; **monotheísmus**, n. (v. *theós*, God), de vereering van een' eenigen God, als schepper en onderhouder der wereld; **monotheíst**, m. wie in éénen God gelooft; **monotheístisch**, in éénen God geloovend, op dat geloof gegrond; **monothelēten**, pl. (v. *thélein*, willen), eene chr. secte in de 7de eeuw, die slechts éénen wil in Chr. aannam, vgl. **maronieten**; **monotheletísmus**, n. de leer dier secte; **monotonīe**, f. (vgl. **toon**), de eentoonigheid, eenvoudigheid, langwijligheid; **monotoon** of **monotónisch**, eentoonig, eenvoudig, langwijlig, vervelend; **monotriglýph**, m. Arch., de ruimte van eenen triglyph en twee metopen tusschen twee dorische kolommen; **monoxўlon**, n. (v. *xýlon*, hout), eig. eenhout, een vaartuig, uit éénen boomstam gemaakt.

mon plaisir, fr. (spr. *mong plézíer*), mijn genoegen, vermaak; *mon repos* (spr. *mong r'pó*), mijne rust (namen van vele buitenverblijven en lusthuizen.

mons, n. lat., *mont*, fr. (spr. *mong*), *monte*, it., de berg; *mons pietātis*, lat., of *monte di pietà*, *monte pio*, it., eig. berg der vroomheid, der barmhartigheid, benaming van inrigtingen, waar men op pand en tegen interest geld leent, bank van leening, lombard inz. in Italië; **Montblanc**, m. fr. (spr. *mongbláng*), de witte berg, de hoogste top der Alpen (wegens de sneeuwbedekking zoo geheeten); *mont d'or* (spr. *mongd'ór*), de goudberg; *monte della vergine*, it. (spr. *—wérdzjine*), de maagdenberg (in Napels); **montānus**, m. lat. mansn.: bergbewoner, bergman; **montanístisch**, naar bergbewoners aard; **montanísten**, pl., aanhangers v. Montanus, bisschop te Pepuza in Phrygië, eene chr. secte in de 3de en 4de eeuw, die eene allerstrengste zedeleer had; zij dragen ook den naam van pneumatĭci, d. i. geestelijkgezinden, ook van pepuzianen of phrygiërs; **monte**, m. it., ook een op onroerende goederen uitgezet kapitaal; van daar **montísten**, pl., renteniers, die hunne gelden op onroerende panden uitzetten.

Monsieur, fr. (spr. *mosjéu*; vgl. **sieur**), titel, dien men in de middeleeuwen aan den paus en de heiligen, en aan de konin-

gen van Frankrijk tot onder de Valois gaf; op zich-zelven gebruikt ook de titel van den oudsten broeder des konings van Frankrijk; tegenwoordig een eenvoudige beleefdheidstitel: Mijnheer! pl. **messieurs** (spr. *mèsjéu*), Mijne Heeren! **Monseigneur** (spr. *mongsènjèur*; vgl. **seigneur**), eeretitel der personen van aanzienlijke geboorte of waardigheid, zooals hertogen, groothertogen, aartsbisschoppen en bisschoppen, gevolmagtigde afgezanten enz.; op zich-zelven gebruikt de titel des voorm. dauphins of troonsopvolgers van Frankrijk, doorluchtige heer, hoogedele, genadige heer enz.

Monsoon, eng. (spr. *monsóen*) of *monson*, z. v. a. **mousson** (z. a.).

monstĕren (v. h. lat. *monstrāre*, fr. *montrer*, toonen), naauwkeurig doen zien, bezien, in oogenschouw nemen; Mil., wapenschouw houden; Mar., zich voor ééne reis tot de zeedienst verbinden en op de monsterrol doen inschrijven; **monster**, n. (fr. *montre*, oudfr. *monstre*, hoogd. *muster*, it. *mostra*), het staal, proefje, toonstuk, patroon, beeld, voorbeeld, naauwkeurige vergelijking; de wapenschouw; de aanneming van zeelieden tot de koopvaardij; **monstráns** of **monstrántie**, f. (mid. lat. *monstrantĭa*), de prachtige, zonvormige vaas, waarin bij de R.K. de gewijde hostie of het venerabile bewaard en aan het volk vertoond wordt; **monstrātief**, nw lat., op de teekenen of de waarneming berustende.

Monstrum, n., pl. **monstra**, lat. het monster, gedrogt, wanschepsel, schrikdier, de misgeboorte; een onmensch, wreedaard, woesteling; **monstreus** (lat. *monstrōsus, a, um*), of **monstrueus** (fr. *monstrueux*), wanstaltig, misvormd, gedrogtelijk, wanschapen, schrikkelijk, afschuwelijk leelijk; **monstrositeit**, f. nw lat., de misvorming, wanstaltigheid, gedrogtelijkheid enz.

mont, z. *mons*; **montagnard**, m. fr. (spr. *mongtanjáar*), bergbewoner; **montagne**, f. (spr. *mongtángj'*), de berg, naam der banken aan de linkerzijde in de nationale conventie tijdens de fransche omwenteling, waar de heethoofdigste democraten hunne plaatsen hadden.

Montafaraca, f. de lijfwacht des turkschen keizers, bestaande uit 500 man ruiterij; **montafaraca-baschi**, m. de overste dier lijfwacht.

Montagnard, montagne z. ond. *mon.*

Montant, n. fr. (spr. *mongtáng*; v. *monter*, stijgen, tot iets opklimmen, beloopen), het bedrag of beloop eener rekening.

Montanus, montanisten, *monte*, z. ond. *mons.*

montéren, (fr. *monter*), 1) eig. stijgen, opgaan; verhoogen, opwekken, bezielen, stemmen; 2) iets gereed maken, zamen stellen, de verschillende deelen vereenigen, toerusten, insluiten of zetten (eenen edelsteen), uitrusten, met huisraad voorzien (eene woning); een schip bemannen; eenen ruiter van een paard voorzien, in den zadel zetten, inz. soldaten kleeden, met de dienstkleeding voorzien; **montéring** of **montuur**, f. de dienstkleeding, soldatendragt, het dienst- of krijgsmanskleed, de dienst- of soldatenrok; **montuur-depôt**, magazijn van soldatenkleeding; **monture, montuur**, f., het dier, dat men berijdt, rijdier; wat tot invatting, opmaking, toerusting, uitrusting dient.

Montéro, pl. **montéros**, sp. (v. *monte*, woud), jager, eene lijfwacht onder Philips II in Spanje.

Montgolfière, f. fr. (spr. *mongolfjèr'*), een luchtbol of -ballon; waarin de lucht door verwarming verdund wordt, naar de uitvinders, gebroeders Montgolfier (onderscheiden van charlière).

Montichicours, m. f. (spr. *mongtisjikóer*), Merc., eene halfzijden oostindische stof.

Montisten, z. ond. *mons.*

Montmeillon, m. fr. (spr. *mongmeljóng*), Merc., een aangename fransche muskaatwijn.

Montóna, f. Merc., een uitmuntende fijne witte wijn, die op het eiland Minorca wast.

Montprinblanc, m. fr. (spr. *mongpréngbláng*), Merc., eene soort van bordeaux-wijn.

Monture, montuur, z. ond. **montéren.**

Monumént, n. lat. (*monuméntum*, v. *monēre*, herinneren), een gedenkteeken, gedenkstuk, eene gedenkzuil, grafnaald, *monumentum aere perennĭus*, een blijvend, onvergankelijk gedenk- of eereteeken.

Mook, ook **sengo**, m. N. H., de honigkoekoek in Afrika.

Moolik, z. **molik.**

Mooren, pl. (lat. *Mauri*), een muhamedaansche volksstam in het westen van N. Afrika, van arabischen oorsprong, menschen van zwartbruine kleur, met heldere schoone oogen en schitterend witte tanden; in 't alg. zwartkleurige menschen, morianen, moormannen; **Mauritanïë**, n. (lat. *Mauritanĭa*), het land der Mooren, Moorenland, in de oudheid dus geheeten.

moquéren, zich— (spr. *mokéren*), fr. (*se moquer*; v. h. gr. *mōkos*, spot, *mokān*, bespotten), met iemand den spot drijven, hem uitlagchen, honen, bespotten, voor den gek houden, schertsen; **moquant**, (spr. *mokáng*), bespottend, honend, spotziek, schertsend; **moquerie**, f. (spr. *mok'rie*), spot, spotternij, boert, scherts; hoon;

moqueur, m. (spr. *mokeur*), een spotter, spotvogel, spotboef, bespotter.

Moquette, f. fr. (spr. *mokétt'*) ook **mocáde** of **moucade** (spr. *moekáad*), Merc., eene wollen stof, welker weefsel naar dat van het fluweel gelijkt, trijp- of mok-fluweel.

Mora, f. of **mora-spel**, een ital. vingerspel, waarbij het getal der uitgestrekte vingers terstond moet geraden worden; **mora**, f. gr., bij de Lacedæmoniërs eene bende voetvolk van drie, vijf of zeven honderd man.

mora, f. lat, het verwijl, vertoef, de vertraging; *in mora* zijn, nalatig, achterstallig zijn, de schuld van eene vertraging hebben; *sine mora*, zonder vertoef, onverwijld; *mora solvéndi*, betalings-vertraging; *morae periculum*, het gevaar der vertraging, des uitstels; *periculum in mora*, z. *periculum*; **moréren** (lat. *morāri*), vertragen, ophouden; *morándo*, it. Muz., vertragend, verwijlend; **moratorĭum**, een vorstelijke schutbrief, vrijbrief, waardoor een schuldenaar voor een' zekeren tijd tegen de vervolgingen zijner schuldeischers wordt gevrijwaard.

Moraal, f. (lat. *morālis doctrīna*; *morālis, e*, zedelijk, v. *mos*, gen. *mōris*, gebruik, gewoonte, de zedeleer, leer der pligten, der deugden, der zedelijkheid, der gedragsregeling; ook eene afzonderlijke leer of toepassing (b. v. de moraal eener fabel enz.); **moraalphilosooph**, m. een wijsgeer, die de zedeleer stelselmatig behandelt; **moraalphilosophīe**, f. de wetenschappelijke zedeleer, practische wijsbegeerte; het **moraalprincipe**, het grondbegrip en middelpunt der zedeleer, de zedewet; **morālisch**, de zedelijkheid of zedeleer betreffende, daarop gegrond, zedelijk; inz. zedelijk goed of deugdzaam, regtvaardig; in ruimeren zin (in tegenst. met het p h y s i s c h e), in den geest, enkel gedacht, b. v. een m o r a l i s c h persoon, d. i. wat voor eenen persoon geldt, wat de regten enz. van eenen persoon heeft, zonder werkelijk als individu te bestaan; **moraliséren**, nw lat. (fr. *moraliser*), verzedelijken, zedelijk maken; zedelijke beschouwingen maken, levenspligten voordragen en inprenten; zedepreken, den zedepreker spelen of uithangen; **moralisātie**, f. verzedelijking, zedelijke veredeling, de zedeles en hare inscherping; **moralist**, m. een zedeleeraar, zederegter, schrijver over de zeden, deugden en pligten; **moraliteit**, f. lat. (*morālĭtas*), de zedelijkheid of het zedelijke (b. v. eener handeling); het zedelijk-goede, de zuiverheid en innerlijke waarde eener verrigting.

Morabieten, pl. arab. 1) (als *pl.* van **marabout**, z. a.), vrome kluizenaars in N. Afrika; 2) naam v. een' arabischen stam, die in de 11de en 12de eeuw in Spanje heerschte, ook **moraviden** (vgl. **maravedi**).

Moræna, z. **muræna**.

Morais of **murais**, m. eene munt van 25 p a r a s in Indië.

Moratorĭum, z. ond. *mora*.

Moravische broeders, z. **boheemsche broeders**.

morbíde, fr. (v. h. lat. *morbĭdus, a, um*, d. i. eig. krank, ziek), Pict., week, murw, zacht, wat malsch, mollig, vleezig vertoond wordt; **morbidésse** of **morbidezza** it. (spr. *—détza*), f. de malschheid, teederheid, molligheid (van geschilderd vleesch.)

morbilles, pl. fr. (spr. *morbielj'*), huiduitslag, inz. roodvonk en mazelen; **morbilleus**, daartoe behoorende.

morbleu! fr., verduiveld! drommels! sakkerloot! te duivekater!

morbus, m., pl. *morbi*, lat., ziekte; *morbus acūtus*, Med., eene heete, hevige ziekte; *morbus cœrulĕus*, de blaauwzucht; *m. major* of *m. comitiālis*, de blaauwzucht; *m. major* of *comitiālis*, z. v. a. **epilepsīe**; *m. niger*, de zwarte ziekte, z. **hæmatemesis**; *m. regĭus*, eig. de koninklijke ziekte, de geelzucht; **Morbonĭa**, f. Myth., bij de Romeinen de godin der ziekte en pest.

Morchĕlen, pl., naam eener soort van eetbare paddestoelen of c h a m p i g n o n s.

Mordánt, *mordénte*, m. it. (v. *mórdere*, bijten, kaauwen), Muz., een halve triller, eene versiering in de voordragt v. h. spel of gezang, die daarin bestaat, dat men met den hoofdtoon en den naast daaronder liggende snel afwisselt; **mordant**, fr. (spr. *mordáng*; v. *mordre*, bijten), bijtend, wegvretend; bits, stekelig, schamper; als subst. n. een bijtmiddel bij katoendrukkers, vergulders enz.; **mordaciteit**, f. bijtende, invretende eigenschap eener vloeistof; de scherpheid, bitsheid, het stekelige in woorden of geschriften; **mordicánt**, fr. (spr. *—káng*), bijtend, vinnig, scherp, stekelig.

Mordehi, m. Med., eene ziekte, aan de O. Indiërs eigen, bestaande in eene ziekelijke spijsvertering, ten gevolge van de luchtstreek.

Mordio, n. (duitsch, v. *mord*, moord, en het oude uitroepingswoordje *io, jo*), moordgeschrei, hulpgeroep.

mordoré, fr., hoogrood, bruinrood.

more, lat., z. ond. *mos*; **morel**, z. v. a. **amarelle**.

moréndo of l. *moriénte*, it. (v. *morire* = lat. *mori*, sterven), Muz., wegstervend, verdwijnend, een d e c r e s c e n d o tot naauwelijks hoorbare zwakte van toon.

moreren, z. ond. *mora*; *mores*, z. ond. *mos*.

Morésken, pl. (v. h. it. *morésco*, moorsch), z. v. a. **arabesken** en **grotes-**

ken; **morésca**, it., of fr. **moresque**, f. (spr. *morésk'*), een moorendans.

Moretum, n. lat., eene spijs der Ouden, een koek of eene taart, uit meel, melk, wijn, kaas en kruiden bereid.

Morfil, m. fr., de draad aan een geslepen mes; **morfil** of **marfil**, ruwe olifantstanden, onbewerkt ivoor.

Morgagnisch vocht (spr. *morghánjies*—), het fijne vocht tusschen de kristallens van het oog en haar beursje; **Morgagnische holte**, de schuitvormige groeve der pisbuis; **Morgagnische schelpen**, de bovenste neusschelpjes (naar den geleerden ital. arts en ontleedkundige M o r g a g n i, gest. 1771, benoemd).

Morgāna, z. **fata-morgana**.

Morganatĭca, f. mid. lat. Jur., de morgengave; oorspr. een uitzet, dat bij de Germanen de man aan zijne vrouw gaf, ter vergoeding van de volledige wapenrusting, die deze hem had geschonken; **morganatisch huwelijk** of *matrimonĭum ad morganaticam* of *m. ad legem salĭcam*, n. (misvormd v. h. oudd. *morgangeba*; v. a. van het goth. *maurgjan*, afsnijden, korten), het huwelijk ter linkerhand, bij hetwelk een vorst, graaf enz. aan eene met hem niet in geboorterang gelijkstaande vrouw, met wie hij in den echt treedt, iets bepaalds tot morgengave uitzet, terwijl de kinderen, uit zulk eene verbindtenis geboren, alleen den naam en het vermogen der moeder erven.

Morgen, n. eene vlaktemaat in Duitschland en weleer in Nederland (waarsch. eig. zooveel als men in éénen morgen tijds kan beploegen; volgens Bilderdijk v. m o r j e n, m o r i g e n, d. i. in het m o e r graven, ploegen, dus eig. omploeging, zooveel lands als men in eens omploegt); in de verschillende landen verhoudt zich het morgen tot den bunder of h e c t a r e als volgt:

een morgen	bunders.
in Baden (400 vierk. roeden)	= 36,0000
» Beijeren (51,200 vierk. roed)	= 47,2525
» Brunswijk (30,720 » »)	= 25,0157
» Frankfort a/M. (160 v. roed.)	= 20,2506
» Hamburg (600 v. marschr.)	= 96,5220
» Hanover (120 vierk. roeden)	= 26,1920
» Hessen Darmst. (400 v. r.)	= 25,0000
» Holland, Rijnl., (600 v. r.)	= 85,1579
» Nassau (100 vierk. roeden)	= 25,0000
» Pruissen, nw. maat (150 v. r.)	= 25,5320
» » oude maat (400 v. r.)	= 55,2560
» » Keulsch, 150 v. r.)	= 31,7660
» » Akensch,	= 84,5594
Saksen (300 vierk. roeden)	= 55,3696
Wurtemberg,	= 31,5181

Morgue, f. fr. (spr. *morgh'*; oorspr. het gezigt, aangezigt, de bezigtiging; v. *morguer*, naauwkeurig beschouwen), de plaats der lijkschouwing te Parijs; de plaats aan den ingang eener gevangenis, waar de cipier zijne op te sluiten gasten onderzoekt; ook een hoogmoedig, verwaand, gebiedend gezigt, trotsche ernst.

Morgentalen of **schildtalen**, oude benaming der belasting op huizen en landerijen in Nederland.

Moria, z. **morosis**, ond. **morocomium**).

Moribúndus, nw lat. (v. *mori*, sterven), een stervende, zieltogende, met den dood worstelende.

Morillon, m. fr. (spr. *morieljóng*), eene soort van ruwe, geringe smaragden, die men bij het ons verkoopt.

Morĭo, m. lat., pl. **moriōnes**, domme, leelijke en mismaakte dwergen, die de rijke Romeinen tot hun vermaak hielden; potsenmakers, hofnarren.

Morion of **pramnion**, m. fr., zwartachtig bergkristal, een doorzigtige glansrijke edelsteen, ook rooktopaas geheeten; ook eene oude militaire straf, waarbij den overtreder eenige slagen met de hellebaardschacht of de musketkolf op het achterdeel werden toegediend.

Morion, n. gr., een deeltje, lid; inz. het schaamdeel, het mannelijke lid; een lidwoordje.

Moríscas, m. een oude port. zilvermunt, = 130 maravedis, ook b l a n c o s geheeten; **morísque**, f. eene rekenmunt in Algiers, omtrent = 22 ct.

Mormon, z. **choras**.

mormorándo, *mormorévole*, *mormoróso*, it. (v. *mormoráre*, murmelen), Muz., murmelend.

Morne, m. fr., een kleine berg, heuvel aan de kust, inz. op de fransche westind. eilanden; als adject. donker, somber, zonder glans of levendigheid; treurig, droefgeestig.

Mornel, f. (*charadrĭus morinéllus*, L., N. H., de citroenvogel, van de grootte eener meerl.

Mórning, n. eng., de morgen, ochtend; van daar **morning-chronicle**, morgenkronijk, een engelsch oppositie-blad; **morning-herald**, m. de morgen-heraut, een onafhankelijk, liberaal dagblad, **morning-journal** (spr. *dzjúrnel*), n. het ochtendblad, eene ultrakoningsgezinde courant.

Morochtus, **morochte** of **morochiet**, m. N.H., de melksteen; **morochti**, pl., eene soort van melkkleurige kiezelsteenen.

Morocomĭum, n. gr. (v. *mōrós*, stompzinnig, dwaas, gek), een gekkenhuis, dolhuis, krankzinnigenhuis; **morōsis** of **morĭa**, f. (gr. *mōría*), Med., verstandeloosheid, stompzinnigheid, domheid; **morosophīe**, f. gekke wijsheid, eene soort van sombere, in zich-zelven gekeerde krankzinnigheid; **morosŏphos**, m. een wijze gek, gek van wijsheid.

Moroēdje, m. eene perzische zilvermunt, omtrent = 36 centen.

moroos of **moreus**, lat. (*morōsus*, *a*, *um*), knorrig, gemelijk, verdrietig, morrend; *morōsus debitor*, z. *debitor m.* —; **morositeit**, f. de onvriendelijkheid, gemelijkheid, kwade luim, grommigheid.

Moroxiet, m. groenachtig blaauwe phosphorzure kalkaarde, aspergie-steen, te Arendal in Noorwegen, eene verscheidenheid van den apatiet (z. a.).

Morphæa of **morphēa**, f. gr. (v. *morphē*, vorm, gedaante), Med., eene meelvlek, witte huidvlek; **Mórpheus**, m. gr. Myth. (eig. de vormer, beeldenschepper), de god des slaaps of der droomen; de slaap; **morphine, morphĭum**, n. (v. Morpheus, wegens de slaapwekkende kracht), het slaapbolzuur, opium-zuur, een zeer hevig vergift, een alkalisch bestanddeel des opiums, in 1816 door Sertuerner te Hannover ontdekt; **Morphō**, f. de schoone, een bijnaam van Venus; **morphographĭe**, f. beschrijving der natuurligchamen volgens hunne gedaanten; **morphologĭe**, f. de vormingsleer der organische ligchamen; **morphonomĭe**, f. de leer van de wetten der gedaantewording; **morphōsis**, f. de vorming; **morphotomĭe**, f. de algemeene ontledingsleer, z. v. a. **anatomie**.

Morpions, pl. fr. (spr. *morpióng*, v. h. lat. *mordens pedis*, bijtende luis), platluizen, eene soort van platte insecten, die zich aan de met haar bewassen ligchaamsdeelen hechten; oneig. een kleine onbeschaamde deugniet, platluisje.

Mors, f. lat., de dood, eene onderaardsche onverbiddelijke godheid, uit de Nacht zonder vader geboren; **morsdood**, gem. voor ontwijfelbaar dood.

Morséllen, pl. nw lat. (*morsŭli*, *morsélli*, verklw. van *morsus*, beet), kruidkoekjes, gekruide en gesuikerde geneesmiddelen, als koekjes toegediend.

Mort, m. fr. (spr. *mòr*), eig. een doode; in het l'hombre de vierde, voor het oogenblik stilzittende speler.

Mortadéllen, pl. it. (sing *mortadélla* f. en *mortadéllo*, m.), kleine metworsten uit één deel varkens- en twee deelen rundvleesch enz. gemaakt.

Mortaliteit, f. lat. (*mortalĭtas*, v. *mortālis*, *e*, sterfelijk, *mors*, gen. *mortis*, de dood), de sterfelijkheid; het aantal der dooden, der sterfgevallen, de sterfte, ook enkel sterfgevallen, in tegenst. met geboorten; **mortaliteits-lijsten**, lijsten, opgaven der gestorvenen.

Mortier, m. (fr. *mortier*, v. h. lat. *mortarĭum*), een hol vat van metaal, steen enz. om harde ligchamen in te verbrijzelen, een vijzel; Mil., een stuk geschut om bommen uit te werpen, wegens zijne gedaante dus genoemd.

mortificéren, lat. (*mortificāre*), dooden, doen of laten afsterven; kastijden, het ligchaam op allerlei wijze kwellen; onderdrukken, b. v. de lusten; krenken, leed doen. b. v. door eene weigering, berisping enz.; murw, malsch maken (v. vleeschspijs); Jur., opheffen, te niet doen, uitdelgen, voor ongeldig verklaren; **mortificātie**, f. de dooding; het afsterven van enkele deelen; de tuchtiging, kastijding; de krenking, demoediging, beschaming, ergernis, het verdriet; het malsch maken, b. v. van het vleesch, door het aan de lucht bloot te stellen; Jur., opheffing, uitdelging, onderdrukking of vernietiging, b.v. eener schuldvordering enz.

Mortisdonātie, f. nw lat. (vgl. **donatie**), eene schenking of gift in geval van overlijden.

Mortóden, pl. fr., valsche paarlen voor den handel aan den Senegal.

mortŭus, *a*, *um*, lat., dood, een doode; *manus mortŭa*, f. de doode hand; Jur., een doodengoed, onvervreemdbaar kerkengoed, eene erfmaking aan de kerk of eenig geestelijk gesticht, daar dit goed, uit het handelsleven genomen, voor den staat als het ware dood is; *pro mortŭo* verklaren, voor dood of gestorven verklaren; *de mortŭis nil nisi bene*, sprw., van de dooden moet men niets dan goed spreken; **mortuarĭum**, n. het regt van den landheer om bij overlijden zijns onderdaans uit diens nalatenschap zekere voorwerpen te vorderen; ook z. v. a. *manus mortua*.

Morum, n. lat. (gr. *móron*), Med., eene moerbezie, moerbeziegezwel, als moedervlek.

Morve, f. fr., slijmachtig vocht uit de neusgaten, snot; de droes, eene bekende paardenkwaal.

mos, m. lat., gebruik, gewoonte, manier, levenswijze, gewone handelwijze, trant; pl. *mores*, zeden; van daar: iemand mores leeren, d.i. hem leeren, hoe hij zich te gedragen heeft, hem te regt zetten, tot zijnen pligt brengen; *ex more*, naar oude manier, naar gewoonte, naar vastgesteld of ingevoerd gebruik; *more consuēto* of *solĭto*, naar gebruikelijke wijze, naar gewoonte; *more majōrum*, naar de gewoonte der voorvaderen, naar oud gebruik, naar voorvaderlijke zeden.

Mosa, f. eene inhoudsmaat te Venetië, omtrent = last.

Mosaïk, n. **musief werk, mosáïsch, musīvisch** of **musæisch werk** (it. *musáico*; fr. *mosaïque*, v. h. nw gr. *musaïkon*; lat. *opus musīvum*, gr. *musēion*; v. a. van *Mozes* en de *muzen*); ingelegd werk, steen- of glasschilderstuk, een zamenstel van veelkleurige stukken steen, hout en glas, die door middel van eenig kleefdeeg of lijm zoo kunstig met elkander tot allerlei figuren verbonden worden, dat men ze, op eenigen afstand gezien, voor pen-

seelwerk houdt; **mosaíst**, (fr. *maître mosaïste*), m. de musief- of mosaïkwerker; **musief- of schildersgoud**, valsch schelpgoud uit tin, kwik, zwavel en sal-ammoniak; **musief-zilver**, valsch zilver, wit tin met bismuth en kwik.

Mosaïsmus, **mosaïsch**, z. ond. **Mozes.**

Moscádo, m. it., een siciliaansche muskaatwijn (z. a. ond. **muskus**).

Moschabeërs, pl., eene secte van muhamedanen, die gelooven, dat God letterlijk zóo is, als hij op vele plaatsen van den koran wordt beschreven.

Moschel, mauschel, m. turk., heer, beheerscher; **moschule**, m. heertje.

Moschus, m. (perz. en arab. *muschk*, *misk*, lat. *muscus*), z. **muskus**; *moschus artificiālis*, nw lat., kunstmuskus, door behandeling van de barnsteen-olie met salpeterzuur voortgebragt; **moschardíne**, f. een aromatisch balletje, dat in den mond wordt genomen ter verberging van een' kwalijk riekenden adem.

Moscováde, f. (fr. *moscouade*), eig. ind. **moskebat**, ook **cassonade**, ruwe, ongezuiverde suiker, meel- of poedersuiker, zandsuiker, waaruit door verdere raffinering de melissuiker enz. bereid wordt.

Moskee, f. arab. (eig. *mesdschid*; zie **metsched**), een muhamedaansch bedehuis, turksche tempel.

Moskovieten, pl., eig. inwoners der stad Moskou, voorm. naam der Russen; **moskovische appel**, de siberische ijsappel; **moskovische kool**, engelwortel, eene in het wild groeijende eetbare plant; **moskowske**, eene russ. munt, = ½ kopeke.

Moslem, m., pl. **moslemīn**, arab. (v. *salama*; vgl. **islam**), muzelmannen, regtgeloovigen of geloovigen aan Muhameds leer, muhamedanen.

Moslim, pl., benaming bij de Turken v. de geregtsdienaars, die de vonnissen der molla's moeten ten uitvoer brengen.

Mosquito, m. sp. (spr. —*kíto*; van *mosca* = lat. *musca*, vlieg), pl. **mosquitos** of **moskieten**, bijtvliegen, zeer lastige, stekende muggen in Indië en andere heete gewesten der aarde; **mosquitéro**, m. eene bedgordijn of een kleedingstuk ter beschutting tegen den steek dezer insecten in den nacht.

mosso, it. Muz., bewogen, met eenigzins levendige beweging.

Most, m. (lat. *mustum*, fr. *moût*), het uitgeperste zoete sap inz. der druiven, dat door gisting wijn wordt.

Motacille, f. lat. (*motacilla*, kwikstaart), N. H., naam van een talrijk vogelgeslacht, waartoe de nachtegaal, de grasmusch of bastaard-nachtegaal, de bekvijg, de kwikstaart, het roodkeeltje enz. behooren.

Motétte, f. (it. *mottétto*, v. *motto*, woord, spreuk), en spreukgezang, veelstemmig kerkgezang, zangstuk, dat gewoonlijk eene bijbelspreuk ten grondslag heeft.

Móthōn, (ook **móthax**), m. gr. een bevoorregte huisslaaf uit eene laconische stad in Sparta; een wulpsche dans; **mothonīe**, f. onbeschaamdheid, moedwil.

Motie, f. lat. (*motio*, v. *movēre*, bewegen), de beweging, ligchaamsbeweging; verandering; Gram., de buiging der substantieven en adjectieven naar het geslacht; eene voordragt, een voorslag ter beraadslaging in eene vergadering; **motionnaire**, m. fr. (spr. *mosjonèr'*), een voordragtdoener, die eene motie doet; **motief**, n. nw lat. (fr. *motif*), een beweeggrond, eene beweegreden, een prikkel, spoorslag; in de schoone kunsten een op uitwerking of effect berekend kunstmiddel; **motivéren** (fr. *motiver*), de beweegredenen bijbrengen, gronden aanvoeren, met redenen omkleeden, ondersteunen of staven.

Motto, n. it. (= fr. *mot*, woord, mid. lat. *muttum*, v. h. lat. *muttīre*, prevelen, hoorbaar worden), eene zinspreuk, kernspreuk, zinrijke stelling als opschrift eener verhandeling en dgl.

motus, m. lat. (v. *movēre*, bewegen), de beweging; *motus peristalticus*, m. Med., de wormsgewijze beweging der maag en der darmen; *motu proprio*, uit eigene beweging of aandrift; *con moto*, it. Muz., met beweging, levendig, aandoenlijk; *moto precedente* (spr. — *tsjedénte*), Muz., z.v.a. *medesimo tempo.*

Mouchard, m. fr. (spr. *moesjáar*; van *mouche*, vlieg, dewijl hij als eene vlieg rondgonst), een kondschapper, aanbrenger, verklikker, kraauwer, policie-spion, -spoorhond.

Mouche, f., pl. **mouches**, fr. (spr. *moesj'*), eig. vliegen; blanketpleistertje, moesje, een klein stukje taf, dat de dames weleer op haar gelaat aanbragten; *mouche volante*, f. of gew. pl. *mouches volantes* (spr. —*wolángt'*), Med., eig. de vliegende muggen; het muggen zien, bewegelijke vlokken voor de oogen, eene oogkwaal; **mouchetéren** (fr. *moucheter*), met zwarte vlekken besprenkelen, spikkelen, vlekkig maken.

Mouchette, f. fr. (spr. *moesjétt'*), Arch., de kranslijst, keelhevel, stafhevel, muurlijst; de kraalschaaf der timmerlieden.

Mouchettes, pl. fr. (spr. *moesjétt'*; v. *moucher*, snuiten), de snuiter, kaarsensnuiter.

Moufette, fr. (spr. *moefétt'*), ook **mofette**, **mouphette**, f. schadelijke mijnlucht, stiklucht, gifdamp, allerlei nadeelige uitwasemingen, voor de ademhaling ongeschikte gassoorten, die de onderaardsche plaatsen, inz. de mijnen besmetten.

Mouflon, z. **argali.**

mouilléren, fr. (*mouiller*, spr. *moeilj*—), bevochtigen, besproeijen; **mouille-bouche**, f. spr. *moeilj'boesj'*), de waterpeer, eene zeer sappige zomerpeer.

mouléren, fr. (*mouler*, spr. *moel*—; van *moule*, vorm, model), vormen, in een' vorm gieten, afgieten, in een' vorm drukken of slaan.

Moulinet, m. fr. (spr. *moeliné*; eig. kleine molen, van *moulin*, molen), de molen, eene kruiswijze wending in den dans; in het schermen de kruiswijze zwaaijing der degens, om het stooten of houwen van meer dan eene tegenpartij af te weren; **moulinéren**, fr. (*mouliner*, spr. *moel*—), zijde op den molen tweernen; **moulinage**, f. (spr. *moelinaazj'*), de zijdetweerning en het daartoe noodige gereedschap.

Moulure, f. fr. (spr. *moelúur'*), Arch., het lijstwerk, de lijst; allerlei sieraad aan goudsmidswerk.

Mourachet, m. fr. (spr. *moerasjè*), een witte bourgogne-wijn, ook bastaard geheeten.

Mouradieten, pl., leden eener muzelmansche geestelijke orde, in 1719 door Mourad Schamy ingesteld.

Mourqui, z. **murki.**

Mousquet, z. **musket**; **mousqueton**, z. **musketon.**

Mousse, m. fr. (spr. *moess'*; v. h. sp. *mozo*, jong, jong mensch), de scheepsjongen, zwabber, kajuitwachter.

Mousseline, f. fr. (spr. *moesselien*), neteldoek, zoo geheeten naar de turk. stad Mussel in voorliggend Azië.

mousséren, fr. (*mousser*, spr. *moess*—; v. *mousse*, mos, en dan om de overeenkomst: schuim), schuimen, opbruisen; van daar *mousseux* (spr. *moesséu*), schuimend, gelijk b. v. de champagne-wijn.

Mousseron, m. fr. (spr. *moess'róng*; van *mousse*, mos), Bot., kleine meikampernoelje, een eetbare paddestoel, die men in het voorjaar onder het mos vindt.

Mousson, f. fr. (spr. *moessóng*), z. v. a. **monsoon**, maleisch *mûsin*, waarschijnlijk van het arab. *mausim*, bepaalde tijd, jaargetijde), z. **passaatwind.**

Moustache, f. fr. (spr. *moestásj'*; v. h. gr. *mystax*, bovenlip, snorrebaard), een knevelbaard, knevel, snorrebaard.

Moutarde, f. fr. (spr. *moetárd'*; van *moût*, most), mostaard of mosterd, met most- of wijnazijn bereid mostaardzaad; *de la moutarde après diner* (spr. —*apré diné*), mosterd na den maaltijd, fr. sprw. voor iets te laat komende; **moutardier**, m. (spr. *moetárdjé*), het mosterdpotje.

Mouvement, n. fr. (spr. *moev'máng*; van *mouvoir* = lat. *movēre*, bewegen), de beweging, onrust; het voortgaan, de voortgang; de opstand, het oproer.

Mouzonne, f. fr. (spr. *moezónn'*), eene algiersche rekenmunt van 29 aspers, door het fr. bewind bepaald op eene waarde van $7\frac{3}{4}$ centimes.

movéren, lat. (*movēre*), bewegen; **zich movéren**, zich in beweging zetten, onrustig worden; Gram., een woord **movéren**, het zijne veranderingen door de geslachten doen ondergaan (z. ook **motie**); **movens**, n. of *movens causa*, f. een hulp- of beweegmiddel; **moventiën**, pl. (*moventia*), zichzelven bewegende voorwerpen, b. v. vee (onderscheiden v. mobiliën); *moviménto*, m. it. Muz., beweging, tijdmaat.

Moxa, f. bijvoetwol, eene graauwe, wollige stof, die in China, Japan en elders uit de bladen en toppen van den gemeenen bijvoet (*artemisia vulgáris*) bereid en als geneesmiddel tegen jicht en podagra uitwendig gebruikt wordt. Men rolt namelijk de moxa op tot eenen kegel van omtrent een' rijnl. duim, kleeft haar met speeksel op de huid vast en steekt ze in brand; zoo ontstaat er eene brandwonde, die tot ettering overgaat.

Moyen, n. fr. (spr. *moajèng*; v. h. lat. *mediănum*, v. *medium*), middel, weg, gelegenheid, hulpmiddel, vermogen, mogelijkheid; pl. **moyens**, ook fortuins-omstandigheden, middelen, vermogen.

Moyeu, m. fr. (spr. *moajéu*) eene zeer smakelijke fr. pruimensoort, waarvan men te Dijon allerlei confituren bereidt.

Moyo. m. sp. (= lat. *modius*, schepel), eene graan- en vochtmaat in Spanje en Portugal, = 15 fanegas (z. a.).

Mozámbo, m. naam in Brazilië van dezulken, die uit Europa zijn geboren.

Mozarăber, m. sp. (*mozarabe*, van het arab. *mustarab* of *mustarib*, d. i. iemand, die naar de Arabieren gelijkt, zonder een echt Arabier te zijn), christenen in Spanje, die onder de Mooren woonden of met hen door het huwelijk verbonden waren.

Mozes, hebr. (*Moscheh*, v. *maschah*, uittrekken, uithalen), mansn.: de uit het water geredde, de naam van den wetgever en godsdienststichter der Israelieten; **mosaïsch**, hem betreffend of van hem afkomstig (b. v. **mosaïsch** geloof enz.; z. ook onder **mosaïk**); **mosaismus**, n. de leer van Mozes, de mosaïsche of joodsche godsdienst.

Mozzétta, f. it. (v. *mozzo*, afgehouwen, geknot), een rok zonder mouwen als kleeding der hooge r. k. geestelijken in Italië.

mucus, m. lat. (gr. *mўkos*), ook *mucāgo* en *mucilāgo*, f. nw lat. Med., slijm; een slijmerig geneesmiddel; **mucāten**, pl., slijmzure zouten; **mucilagineus**, slijmig, slijmerig; *mucilāgo gummi arabĭci*, gomslijm, in 4 deelen water opgeloste gom.

Mubad-mubadan, m. de naam van het godsdiensthoofd der oude Perzen vóór de hervorming van Zoroaster; hij werd later

veranderd in dien v. d e s t o u r i - d e s t o u r.

Mud, n. eene inhoudsmaat in Nederland, = $\frac{1}{30}$ l a s t, 10 s c h e p e l s of 100 k o p p e n; het oude Amsterdamsche mud = $\frac{1}{27}$ l a s t, verdeeld in 4 s c h e p e l s, was = 111,2560 ned. kop.

Muderis, m. arab. (*mudris* en *muderris*, van *darasa*, lezen; eig. een lezende, studerende; een leeraar, schoolleeraar, professor.

Muézzin, m. arab. de roeper, uitroeper der biduren van de m i n a r e t s der m o s k e e ë n in Turkije.

Mufti, m. arab. (deelwoord van *fata*, regt spreken), eig. regtspreker, beslisser, wetverklaarder; de turksche opperpriester en te gelijk opperregter.

Muhamed of l. **Muhammed**, m. (arab. *muhammed*, verl. deelwoord van *hamada*, prijzen: de hooggeprezene, roemwaardige, de beroemde arabische godsdienststichter (geboren te Mekka omstreeks 570 jaren na Chr.); **muhamedānen**, pl., aanhangers van die godsdienst, Muhameds geloofsgenooten; **muhamedanismus** of **mohamedismus**, n. de leer van Muhamed, het turksch geloof, z. v. a. **islam**.

Muharram, z. **moharrem**.

Muid, n. fr. (spr. *mwi*, = lat. *modius*?), een mud, vat, ton, eene oude fr. inhoudsm. voor drooge waren en vloeistoffen; het parijsche korenmud bevatte 12 s e t i e r s, 24 m i n e s of 2,304 l i t r o n s, = 18,72 ned. mudden; het wijnmud hield 36 s e t i e r s of 288 p i n t e n, = 2,68 ned. vaten.

Mulagis, m. een uitgelezen ruiter bij de Turken.

Mulat, m., **mulattin**, f. (sp. *mulato*, *mulata*, fr. *mulâtre*; van het lat. *mulus*, muildier), een gemengd menschenras, uit blanke en zwarte menschen geteeld; **mulattofina**, het kind van eenen mesties en eene mulattin, of omgekeerd.

Mulcĭber, m. lat., een bijnaam v. V u l c a n u s (z. a.), ijzerkneeder.

mulcta, f. lat. Jur., eene geldstraf; *m. pœnitentiae*, rouwgeld of rouwkoop; *mulcta stuprōrum*, boete op hoererij; **mulctatĭum**, n. zeker geld, dat als boete geïnd wordt.

Mulet, m. een portugeesch schip met latijnsche of driehoekige zeilen.

Mule-twist, n. eng. (spr. *mjoel*—; vgl. **twist**), molen- of machinegaren v. boomwol.

Muliebrĭa, pl. lat. (v. *mulier*, de vrouw), vrouwelijke zaken; Med., de maandelijksche zuivering.

multa, pl. lat. (van *multus*, *a*, *um*, veel, velerlei; *multum*, n. veel; *non multa sed multum*, niet velerlei maar veel, niet van alles wat, maar van één ding veel, b. v. leeren; **multinómisch**, veeldeelig; **multipliceren**, vermenigvuldigen; Arith., een getal zoovele malen nemen, als door een ander getal wordt aangeduid; het eerste heet **multiplicándus**, vermenigvuldigtal, het andere **multiplicātor**, m. vermenigvuldiger; **electro-magnetische multiplicātor**, m. een door S c h w e i g g e r uitgevonden werktuig om de fijnste graden van het galvanismus te meten; **multiplicātie**, f. de vermenigvuldiging, vermeerdering; **multiplicatie-cirkel**, een sterrekunstig werktuig tot hoogtemeting; **multiplicatief**, nw lat., vermenigvuldigend, verveelvoudigend; vermenigvuldiging bewerkende of uitdrukkende; **multipliciteit**, f. de veelvuldigheid, menigte; **multĭplum**, n. een veelvoud, een getal, waarin een ander getal meermalen begrepen is, b. v. 9 is een multiplum van 3.

Multeka, f. turk., een geschreven burgerlijk lijfstraffelijk en godsdienstig wetboek in Turkije.

Mumie, f. perz. (*mumiyâ*, v. *mûm* of *môm*, was; v. a. verbasterd uit *amōmum*, den naam eener indische kruiderij), een gebalsemd en gedroogd lijk bij de oude Egyptenaren; **mineralische mumie**, een zeer kostbare, welriekende en voor wonden zeer heilzame bergbalsem in Perzië enz., welken de oude Egijptenaren bij het balsemen hunner lijken gebruikten; **mumificéren**, nw lat., mumiën vormen, tot mumie maken; **mumificātie**, f. de mumie-vorming, mumie-bereiding.

Múmme, f. hoogd. (spr. *moemme*), een bekend, krachtig, smakelijk Brunswijksch bier, zoo geheeten naar zijnen eersten brouwer C h r i s t i a a n M u m m e.

Munaschieten of **munasjieten**, pl. naam eener turks. secte, die aan de zielsverhuizing gelooft en daarom zeer verschoonend met de dieren omgaat.

Mundanismus, n. nw lat. (v. *mundānus*, wereldlijk, v. *mundus*, wereld), de wereldsgezindheid, aardsgezindheid.

Mundĭum, n. mid. lat. (v. h. oudd. *munt*, *mund*, d. i. hand, dan ook bescherming, beschermer, van daar h. oude v o o r m o n d e r, hoogd. v o r m u n d, voogd), het regt der persoonlijke heerschappij over vrijen, inz. van den echtgenoot over zijne huisvrouw, van den voogd over den pupil.

Mundum, n. lat. (v. *mundus*, *a*, *um*, rein, zuiver), h. zuiver afschrift, net schrift, in tegenst. met c o n c e p t; *pro mundo*, voor het afschrift; **mundéren** (lat. *mundāre*), zuiveren, reinigen; in 't net afschrijven; **mundificantĭa** of **mundificatīva**, pl. nw lat. Med., zuiveringsmiddelen, reinigende geneesmiddelen.

mundus vult decĭpi, *ergo decipiātur*, lat. sprw., de wereld wil bedrogen zijn, dat zij dan bedrogen worde!

Munedschim, pl., naam der perzische en turksche astrologen, die als zoovele orake-

len in gewigtige omstandigheden geraadpleegd worden.

munéren, lat. (*munēre*), bevestigen, met het noodige ter verdediging of voeding voorzien, toerusten; **munimént**, n. (lat. *muniméntum*), eig. een verdedigingsmiddel; Jur., een bewijsgrond; **munītie**, f. de krijgsvoorraad, inz. kruid, kogels enz.; **munitiewagen**, waarop de voorraad wordt vervoerd.

Mungo, z. **ichneumon.**

Municipĭum, n., pl. **municipĭa** of **municipĭën**, lat., eene rom. vrijstad in het oude Italië, die het rom. burgerregt genoot en onder eene zelf-gekozen overheid stond; ook de naam van sommige rom. koloniën; **municipaal**, stedelijk, stads-, de gemeente, de stadsregering betreffende; als subst. een stedelijk overheidspersoon, stadsraad, lid v. h. stedelijk bestuur; **municipaalsteden**, voorm. duitsche steden, die aan eenen rijksstand onderworpen waren; **municipaliteit**, f. nw lat., de gemeenteraad, de plaatselijke of stadsoverheid; **municipaliséren**, met gemeente-wetten voorzien, als gemeente inrigten.

Munificéntie, f. lat. (*munificentĭa*), vrijgevigheid, mildheid, milddadigheid, grootmoedigheid.

Munimént, munitie, z. ond. **munéren.**

Munster, m. (hoogd. v. h. lat. *monastĕrium*, d.i. klooster), eene stichtskerk, domkerk, hoofdkerk.

Muradin, m. turk., de voorzitter in de tartaarsche landgeregten.

Muræna of **muræne**, f. (lat. *muraena*), een zeer welsmakende zeeaal, inz. bij Sardinië; ook eene smakelijke zalmsoort in Pommeren.

Murais, z. **morais.**

Murajólle, f. eene rekenmunt in Modena, omtrent 2 ct.

Murcia, Murtia, Murcea, f. rom. Myth., de godin der luiheid; v. a. een bijnaam van Venus en verward met Myrtea.

Murcus, m. lat., een bloodaard, een die zich den duim afkapt, om vrij van de krijgsdienst te zijn; vgl. **poltron.**

Muriāten, pl. nw lat. (v. h. lat. *murĭa*, pekel), zoutzure zouten; *muriatĭcum* (scil. *acĭdum*), n. lat., het zoutzuur, de chloorwaterstof; **muriātisch**, zoutzuur, zoutzuur bevattend; **muriatische bronnen**, zulke bronnen, waarvan het zoutzuur een hoofdbestanddeel uitmaakt; **muriaciet**, m., z.v.a. **anhydriet.**

Muriciet, m. nw lat. (v. h. lat. *murex*, purperslak), eene versteende stekelslak.

Murki, n. (waarsch. duitsch, v. h. klanknabootsend woord murren, murmelen), eene oude soort van kleine muzijkstukken voor het klavier, met levendige, murmelende begeleiding van den bas.

murmuréren, lat. (*murmurāre*); morren, ontevreden zijn en klagen, mompelen, knorren.

Murrhíne, f. een zoete, gekruide wijn, weleer in Frankrijk geliefd.

murrhinische vazen (lat. *vasa murrhĭna*, v. *murrha*, eene bijzondere steensoort), pl., eene soort van zeer kostbare en schoon bewerkte pronkvazen bij de Ouden.

Mursault, m. fr. (spr. *muursóo*), Merc., de tweede qualiteit van witten bourgognewijn.

Musageet, z. **muze**; **muscadin**, z. **muskus**; **muscovado**, m., z. **moscovade.**

Muschik, m., pl. **muschiks**, russ. (van *musch*, man), boeren, lijfeigenen.

musculair, musculeus, z. ond. **muskel.**

Muse, f. gr. (*mūsa*), pl. **musen**, of **muze, muzen**, Myth., zanggodinnen, dochters v. Jupiter en Mnemosyne, de 9 beschermsters der schoone kunsten en wetenschappen, inz. der toon- en dichtkunst, ook **camœnen**, lat. (*camœnae* of *camenae*) en **pieríden** (gr. *pierides*) geheeten; nl. Clio, de roem (voor de geschiedenis), Calliŏpe, de schoonsprekende (voor h. heldendicht), Melpomĕne, de zanggrage (voor het treurspel), Thalīa, de vrolijke (voor het blijspel), Erăto, de liefelijke (voor dans en muzijk, inz. voor liefdezangen), Eutérpe, de vermakende (voor het fluitspel), Terpsichŏre, de danslievende (voor het citherspel en den dans), Polyhymnĭa, de zangrijke (voor gezang en welsprekendheid) en Urania, de hemelsche (voor de sterrekunde); oneig. de schoone kunsten en wetenschappen, inz. de dichtkunst; **musageet**, m. (gr. *musagétēs*), eig. een muzenaanvoerder, hoofd en aanvoerder der muzen, een bijnaam van Apollo en Hercules; oneig. een muzenvriend, beschermer en bevorderaar der kunsten en wetenschappen; **musēum**, n. lat. (gr. *musēion*), een muzentempel of eene aan de muzen, d.i. aan de geleerdheid, de kunsten en wetenschappen gewijde plaats, b.v. eene studeerkamer; eene boek-, naturaliën- of kunstverzameling, een kunstkabinet; **museographīe**, f. gr., de beschrijving van kunstkabinetten en hunne zeldzaamheden; **musomanīe**, f. hartstogtelijke kunstliefde, inz. overdrevene zucht voor muzijk; **muzenalmanak**, m. een prachtjaarboekje met dichterlijke voortbrengselen; **muzenzetel**, m. eene hoogeschool, akademiestad; **muzenzoon**, een student, akademieburger.

Musette, f. fr. (spr. *muzétt'*), de doedelzak, zakpijp; een zeker muzijkstuk van zachten, slependen toon, in $\frac{6}{8}$ maat.

Museum, z. ond. **muse.**

Musical, musikaal, z. ond. **muzijk.**

Musief-werk, musief-goud enz., z. **mosaïk.**

Musje, n. oude ned. vochtmaat, inz. voor sterke dranken, $= \frac{1}{8}$ mengel (z. a.).

Muskaatbloem, muskaatwijn, enz., z. ond. **muskus.**

Muskel, fr. **muscle**, m. (v. h. lat. *muscŭlus*, d. i. eig. muisje, verklw. v. *mus*), Anat., de spieren, de vleezige deelen v. h. dierlijk ligchaam, die het door hare uitzetting en zamentrekking tot de willekeurige beweging geschikt maken; **musculair-systeem**, n. het spierstelsel, spiergebouw, de zamenhang v. al de spieren eens ligchaams; **musculair-veer**, eene veer, die de spieren der automaten in beweging zet; **musculeus** (lat. *musculōsus, a, um*), gespierd, sterk v. spieren, vleezig; **musculieten**, pl., eene soort van versteende schelpen.

Muskét, n. (it. *moschetto*, fr. *mousquet;* mid. lat. *muschetta*, oud-fr. *mouchette*, eene soort van werppijl; van *mouchet*, de sperwer, of v. *mouche*, lat. *musca*, vlieg?), het oude soldatengeweer, vuurroer, dat met eene lont werd afgestoken; **musketier**, m. (fr. *mousquetaire*), een voetsoldaat, voetknecht, geweerdrager; **musketon** of fr. **mousqueton**, m. (spr. — *tóng*; v. h. it. *moschettóne*), eene oude soort v. korte geweren van groot kaliber, die verscheidene kogels te gelijk schoten.

Muskito, muskieten, z. **mosquito.**

Muskus, m. lat. ook **moschus** en **bisam** geheeten, een sterk en aangenaam riekend dik vocht, dat bij verscheidene dieren, inz. bij het b i s a m- of m o s c h u s d i e r, in eenen buidel aan de aarsstreek gevonden en zoo tot reukwerk als tot versterking der zenuwen aangewend wordt; *moschus artificiālis*, nw lat., kunstbalsem, door behandeling van de barnsteenolie met salpeterzuur bereid; **muscadin**, m. fr. (spr. *muuskadéng*), een naar muskus riekend heertje, een saletjonker, pronkertje, modegek; **muskaatbloem**, z. **foelie** en **macis**; **muskaatnoot**, de vrucht van den **muskaatboom** (*myristĭca moschāta*) op de Moluksche eilanden, om welker harde kern h. netvormig weefsel, de foelie, zit; uit deze noten perst men de kostbare **muskaatolie**; **muskaatwijn** of **muskadélwijn**, een zeer zoete, kruidige ital. en fransche wijn; **muskadélpeer**, eene soort van vroegrijpe, smakelijke peren; **musquéren**, met muskus welriekend maken; daarmede toebereiden.

Musomanie, z. ond. **muse.**

Muspel of **Muspelheim**, n. oudn. Myth., het zuidelijke, heldere en heete deel der wereld, het vuurrijk, in tegenst. met **Niflheim.**

musqueren, z. ond. **muskus.**

Mussaf, m. een gebed, dat de hedendaagsche joden doen op den eersten dag van elke maand, op den sabbathdag en op den eersten dag des jaars.

Mussellim, pl. turk., naam v. de oude turks. militie, die een corps van 3000 ruiters uitmaakte en vele voorregten genoot.

Musselin, m. turk., de luitenant van eenen bassa of pascha.

Muta (scil. *littĕra*), f. lat. (v. *mutus, a, um*, stom), Gram., een stomme consonant, pl. **mutæ** (*g. d. b*; *k. t. p*); **mutacismus**, n. het bezwaarlijk, gebrekkig, of ook te veelvuldig uitspreken der *b*, *m* en *p*.

Mutafaracus, pl. turk., officieren van den Grooten Heer, die hem op de wandelingen en in het leger vergezellen, eene soort van a i d e s d e c a m p.

mutéren, lat. (*mutāre*), veranderen, wisselen, inz. van het wisselen der jongensstem; **mutābel** (lat. *mutabĭlis, e*), veranderlijk, onbestendig; **mutabiliteit**, f. de veranderlijkheid, onbestendigheid; **mutātie**, f. (lat. *mutatĭo*), de verandering, plaatsverwisseling; *mutātis mutándis*, afgek. *m. m.* of *mut. mut.*, met verandering van datgene, wat veranderd moet worden, of met de noodige veranderingen.

mutiléren, lat. (*mutilāre*), verminken, vervalschen; **mutilātie**, f. de verminking, vervalsching.

Mutinerïe, f. fr., muiterij, inz. onder soldaten.

Mütt, n. eene inhoudsmaat voor drooge waren in vele zwits. cantons: het mütt van A p p e n z e l l = 91,3660, v. A a r a u = 90,0742, v. B e r n = 168,1320; v. L u c e r n e = 139,0134, v. S o l o t h u r n = 158,9280, v. St. G a l l en v. Z u r i c h = 82,1230 ned. koppen; het mütt van Oostenrijk, eene rekenmaat, doet 30 **m e t z e n.**

Muttonchops, pl. eng. (spr. *müttentsjops*, v. *mutton* = fr. *mouton*, schaap, en *chop*, snede, schijf), geroostte lamsribbetjes.

mutueel, z. ond. **mutuum.**

Mutŭlus, m. lat. Arch., de kraagsteen, deelkop of sparrekop in de dorische bouworde.

Mutŭum, n. lat. (v. *mutŭus, a, um*, geborgd, wederkeerig), eene leening, eene geldschuld; *mutŭum adjutorium*, wederzijdsche hulp; *mutŭus consensus*, wederzijdsche inwilliging of toestemming; **mutueel**, nw lat. (fr. *mutuel*), wederzijdsch, wederkeerig, beiderzijdsch, over en weêr.

Muzelman, verbast. uit **moslem** (z.a.).

Muzijk, f. gr. (*musikē*, eig. in 't algem. muzenkunst, inz. toon-, dicht- en redekunst; lat. *musĭca*, fr. *musique*); de toonkunst; toonkunde, toonwetenschap; de leer en kennis van de verhouding en zamenstemming der toonen; het op toonen gezette stuk zelf, het gezang, de zamenklank van stemmen en speeltuigen; **muzikaal** (it. *musicāle*, fr *musical*), toonkunstig, met de toonkunst overeen stemmend, daartoe behoorend, geschikt; toonkundig, ook welklinkend, welluidend, aangenaam; **muzikánt**, een speelman, gemeen muzijkspeler; **muzijkmeester** of **musĭcus**, m. lat., toonkunstenaar; **musicéren**, nw lat. (it. *musi-*

cáre), muzijk maken, kunsttoonen voortbrengen, spelen.

Myasthenīe, f. gr. (v. *mys*, muis, m u s k e l, z. a., en **asthenie**), zwakte of slapheid der spieren.

Mycetologīe, f. gr. (v. *mýkēs*, pl. *mykētes*, paddestoel), de leer der paddestoelen en zwammen; **mycetophaag**, m. een paddestoel-eter.

Mycōsis, fr. gr. (v. *mȳkos*, slijm), Med., een sponsachtig vleeschachtig gezwel, eene slijmpolijp.

Myctēres, pl. gr. (v. *mýdzein*, snuiven), de neusgaten; **mycterísmus**, n. het neusophalen, bespotten, honen; **mycterophonīe**, f. de neusspraak, het spreken door den neus.

Mydēsis, f. gr. (van *mydān*, vochtig zijn), Med., de vloeijende veretteriug der oogleden door slijm of andere vochten; **mydōn**, m. weelderig, vuil vleesch in zweren.

Mydriăsis, f. gr. (waarsch. v. *ámydros*, duister, onzigtbaar), Med., de tegennatuurlijke verwijding van den oogappel; **mydriátisch**, die bewerkende, daaraan lijdende; **mydriatĭcum**, m. een middel, dat de verwijding des oogappels bevordert.

Myelītis, f. gr. (v. *myelós*, merg), Med., ruggemerg-ontsteking; **myelóphthisis**, f. Med., de ruggetering.

Myiocephălon, n. gr. (v. *myīa*, vlieg), Med., vliegenkopje, vliegenhoofdje, eene uitzakking van den regenboog door eene verzwering van het hoornvlies; **myiodeopsīe** of **myiopīe**, f. het muggenzien, het flikkeren voor de oogen als van zwermen muggen; **myiologīe**, f. de leer of kennis der muggen of vliegen, een gedeelte der e n t o m o l o g i e uitmakende.

Myieten of **myacieten**, pl. gr. (van *mȳs*, muis, spier), eene soort v. versteende schelpdieren, z. v. a. **musculieten**; **myītis**, f. gr., eene ontsteking der spieren.

Mylady, eng. (spr. *milédi*; z. **lady**), de titel, waarmede men tot en van de gemalin eens lords of baronnets spreekt; terwijl men haren gemaal dien van **mylord** geeft.

Myodynamométer, m. gr. (van *mȳs*, muis, spier), een spierkrachtmeter; **myodynīe**, f. gr., eig. spierpijn, z. v. a. **rheumatísmus**; **myographīe**, f. gr., de spierbeschrijving; **myologīe**, f. de leer der spieren; **myológisch**, die leer betreffende; **myomantīe**, f. het waarzeggen door of uit muizen; **myonarcōsis**, f. de stompheid, traagheid der spieren; **myopálmus**, m. de peeshuppeling of het springen der spieren; **myopathīe**, f. het spierlijden, eene spierkwaal; **myorrhēxis**, f. de scheuring eener spier; **myotomīe**, f. de ontleding der spieren.

Myops, m. gr. (v. *myein*, zich sluiten, blikkeren, en *ōps*, gezigt; eig. met de oogen blikkerend), een kortzigtige, bijziende, niet ver ziende; **myópisch**, kortzigtig; **myopīe**, f. de kortzigtigheid; bijziendheid; **myōsis**, f. Med., de vernaauwing van den oogappel, met verstijving van den regenboog verbonden.

Myosōtis, f. gr. (v. *mȳs*, muis, en *ūs*, gen. *ōtós*, oor), Bot., muizenoortje, vergeet-mij-niet, eene bekende bloem.

Myotomīe, z. ond. **myodynamometer.**

Myriáde, f. gr. (*myriás*, v. *mýrioi*, tien duizend), een tienduizendtal; pl. **myriáden**, oneig. eene ontelbare menigte; **myriogramme**, z. ond. **gramme**; **myrialitre**, z. **litre**; **myriametre**, z. **mètre**; **myriapoden**, z. **myriopōden**; **myriare**, z. **are**; **myriastère**, z. **stére.**

Myrĭca, f. lat. of **myrĭke**, f. gr., z. v. a. **tamariscus** (z. a.); de wasboom of wasstruik in N. Amerika (ook in Duitschland wordt dit gewas in 't wild gevonden); **myricíne**, n. een bestanddeel van het was der bijen.

Myrínga, **myrinx**, f. gr. Anat., het trommelvlies in het oor.

Myriomorphoscoop, n. gr. (vgl. *myriade*), een spiegel, die ontelbaar vele beelden vertoont, z. v. a. **kaleidoskoop**; **myriońymisch**, duizendnamig, eig. tienduizendnamig; **myriophýllisch**, Bot., duizendbladerig; **myriophýllum**, n., z. v. a. **millefolium**; **myriopódes**, pl. N. H., duizendvoeten; **myriorāma**, eig. tienduizendzigt, een door B r e s te Parijs uitgevonden kunstwerk om landschappen in onnoemelijke verscheidenheid zamen te stellen; **myriothēcisch**, Bot., met duizenden zaaddoosjes.

Myrísma, n. gr. (v. *myrídzein*, zalven, *mýron*, zalf), eene zalf; **myrásmus**, m. de insmering, inzalving, smeerkuur.

Myrmecĭa, pl. gr. (v. *mýrmēx*, mier), Med., eene soort van wratten in de handpalmen en voetzolen, die als een mierenhoop digt bij elkander staan; **myrmecísmus**, n. en **myrmeciăsis**, f. de kriewelziekte, jeukziekte, waarbij de lijder eene gewaarwording heeft alsof er mieren over zijn ligchaam kropen; bij sommigen de schurft; **myrmecophaag**, m. mierenheter.

Myrmidónen, pl. gr., een volksstam in Thessalië, onder de heerschappij van Achilles.

Myrobalănus, f., pl. **myrobalánen**, gr. (sing. *myrobalános*, f., v. *mýron*, zalf, en *bálanos*, eikel), de zalfnoot, behennoot z. a. (lat *glans unguentarĭa*), gedroogde, naar pruimen gelijkende vruchten uit O. Indië, deels in suiker ingemaakt als confituur, deels als afvoeringsmiddel (purgeerpruimen) gebruikt; **myrōma**, n., z. v. a. **myrisma**; **myrōsis**, f., z. v. a. **myrísmus**; **myropōla**, m. gr., een handelaar in balsems; **myrothēca**, f. eene zalfdoos; **myrothecĭum**, n. een balsemdoosje; oneig. redekunstige sieraden.

Myrrhe, f. (gr. *myrrha*; hebr. *môr*, arab. *murr*, v. h. hebr. *mar*, arab, *murr*, bitter), eene bittere, welriekende en geneeskrachtige gomhars van eenen struik in de Morgenlanden.

Myrsa, l. **Mirza** (z. a.).

Myrsen, naam van het meerschuim in Klein-Azië.

Myrt, f. gr. (*myrtos*, lat. *myrtus*, f.), de myrteboom, een bekend altijd groen gewas, bij dichters het zinnebeeld der liefde; *myrtus piménta*, f., lat., de pimentboom; **Myrtēa**, f. rom. Myth., een toenaam v. Venus, aan wie de myrt geheiligd was.

Myrtochilides of **myrtóchila**, pl. gr. (v. *mýrton*, de kittelaar, en *cheīlos*, de lip), de inwendige schaamlippen, die in de nabijheid van den kittelaar gelegen zijn.

Mýstax, m. gr. (dorisch in plaats v. *mastax*, v. *mastádzein*, kaauwen), de baard aan de bovenlip, knevel.

mystisch, **mystiek**, gr. (*mystikós*, *ē*, *ón*, v. *myein*, zich sluiten, toedoen, inz. de oogen en den mond), geheim, geheimzinnig, verborgen, donker, in het duister gehuld; **mystiek**, f. de geheimleer, leer der geheimenissen, geheimnisvolle wijsheid, geheime kennis, inz. in godsdienstige zaken, of het streven naar het geheimvolle, onbekende en duistere, om het met al de kracht der phantasie door innerlijke aanschouwing op te vatten en zóó aan 't gemoed nader te brengen; **mysticismus**, n. het geloof aan geheimenissen of verborgenheden, de neiging tot het wondergeloof of de geheime wetenschap; het geloof aan de mogelijkheid eener onmiddellijke vereeniging met het goddelijk wezen en het hartstogtelijk streven naar deze vereeniging; **mystagoog**, m. een geheimenis-leeraar, inwijder in de geheimenissen of mysteriën; iron. een uitkramer v. geheimen; **mysterĭum** of **mystērie**, n. (gr. *mystērion*), pl. **mysterĭa** of **mysterĭen**, geheimenissen, verborgenheden, geheime eeredienst, bij de oude Grieken de godsdienstleer, die voor het volk geheim gehouden werd en met velerlei gebruiken en plegtigheden gepaard ging, inz. de eleusinische (z. a.) mysteriën te Athenen; in de middeleeuwen eene soort van geestelijke tooneelspelen; **mysterieus** (fr. *mystérieux*), geheimvol, geheimzinnig, raadselachtig; **mysteriosophīe**, f. de geheimnis-wijsheid, de kennis der verborgenheden; **mystificéren**, gr.-lat., foppen, beet hebben, ligtgeloovigen bij den neus leiden en belagchelijk maken; **mystificātie**, f. de fopperij, misleiding der ligtgeloovigen.

Mystros, m. gr., eene maat van 2 cochliaria of $\frac{1}{4}$ cyathus.

Mytacismus, n. gr. (v. *my*, gr. naam der letter M), het menigvuldig en verkeerd gebruik der M.

Mythos, m. gr. (*mȳthos*, oorsp. in 't alg. woord, rede, vertelling) of **mythe**, f. een verdichtsel, eene volksoverlevering, sage, een opgesierd verhaal van goden en helden der oudheid; **mythisch**, verdicht, fabelachtig, de overlevering of sage betreffende, daarmede overeenkomstig; **mytholoog**, m. een kenner of leeraar der sagen, overleveringen, oude goden- en heldengeschiedenis; **mythologīe**, f. de godenleer, fabelleer, fabelgeschiedenis, de leer van de godheden en fabelachtige helden der oudheid; **mythológisch**, fabelkundig; **mythologiséren**, fabelmatig of in den geest der fabelleer behandelen of verklaren; **mythopœīe**, f. de fabel- of sagenverdichting, de dichterlijke behandeling der sagen; **mythotheologīe**, f. de verbinding of zamensmelting van de sagenleer met de godsleer.

Mytulieten, pl. (v. h. gr. *mytilos*, lat. *mytilus*, *mytulus*, mossel), versteende mossels.

myxōdes, gr. (v. *mýxa*, slijm), Med., slijmachtig; **myxorrhœa**, f. slijmvloed; **myxosarcōma**, n. een slijmachtig vleeschgewas in den balzak, eene slijmpolyp.

N.

N. afkorting van Noord; *n.* Gram. = *neutrum*, onzijdig; *N.*, *N°.* of *Nro.* = *numero*, z. a.; N. B., z. *nota bene*; *N. C.* = *nuova* of *nostro conto*, it., nieuwe of onze rekening, z. *conto*; *N. L.*, z. *non liquet*; *N. N.* = *nomen nescio*, z. a.; ook = *notētur nomen*, z. a.; *Not. publ.*, z. ond. **notarius**; *N. S.* = naschrift, nieuwe stijl, ook fr. *notre Seigneur*, onze Heer (Jezus); *N. T.*, z. *novum testamentum*; *nto.*, z. *netto*.

Naam az, z. **namaz**.

Nabla, **naula**, f. **naulĭum**, n. een snarenspeeltuig der oude Hebræers, Phœniciërs enz., door Luther een psalterion geheeten.

Nabob, m. (ontstaan uit het arab. plur. *nuwwâb*, v. h. sing. *nâyib*, een plaatsbekleeder, stadhouder, v. *nâba*, iemands plaats bekleeden), een indisch stadhouder, bevelvoerder in O. Indië; een rijk beambte der eng.-oostind. compagnie; oneig. een zeer rijk man, inz. die in O. Indië zijn groot vermogen verworven heeft.

Nacarat, n. fr. (spr. *—rá*; v. h. sp. *nacar*, paarlemoêr), helderrood, in het oranjegeel vallende.

Nacre, m. fr., paarlemoêr; **nacré**, paarlemoêrachtig, als paarlemoêr; **nacrīet**, m. een mineraal van levendigen parelglans.

Nadab, m. de opperpriester bij de Perzen.

Nadīr, n. arab. (*nazîr*, tegenover liggend, v. *nazara*, aanzien; eig. wat tegenover het zenith ligt), Geogr., het voetpunt, tegenover het zenith (z. a.).

Nadiri, m. eene rekenmunt in Perzisch-Georgië, omtrent = 1 gl. 25 ct.

Nænie. z. **nenie.**

naevus, m. lat. Med., eene moedervlek; pl. *naevi*, moedervlekken.

Nafiri, uaam eener indische trompet.

Nagaret, m. de abyssinische keteltrom, die het volk bijeen roept om de verordeningen of bekendmakingen der regering, n a g a r genaamd, aan te hooren.

Nagor, m. eene schoone soort v. a n t i l o p e n in Afrika.

Naïb, m. (arab. *nâyib*, z. **nabob**), turk., de plaatsbekleeder, een geestelijk bijzitter in de geregtshoven; de schrijver v. eenen **m o l l a**; ook een dorpsregter.

Naïden, pl. gr. (sing. *naïs*, z. v. a. *naïas*, z. **najade**), waterslangje, eene soort van zeer teedere waterwormen.

naïf, fr. (v. h. mid. lat. *naïvus*, ontstaan uit h. lat. *natīvus, a, um*, aangeboren), natuurlijk, ongekunsteld, ongedwongen, ongezocht, onbevangen, open, openhartig, trouwhartig, onschuldig, eenvoudig, argeloos; **naïveté** of **naïveteit,** f. de natuurlijkheid, natuurlijke openhartigheid, beminnelijke eenvoudigheid, onschuld, trouwhartigheid, ongedwongen aardigheid enz.

Nail, n. eng. (spr. *neel*; v. *nail*, nagel?) eene maat van bijna 6 ned. dm.; ook een gewigt voor wol, = 3,1752 ned. ponden.

Naissance, f. fr. (spr. *nèssángs'*), geboorte, afkomst, geslacht, oorsprong.

Naïveteit, z. ond. **naïf.**

Najáde, f. gr. (*Naïás*, pl. *Naïádes*, van *náein*, vloeijen), Myth., water- of riviernymphen, z. **nymph.**

Nakib, m. de turksche vaandeldrager; ook het opperhoofd der emirs.

Namaz, n. perz. (*namâz*, gebed; vgl. het sanskrit *namas*, nederbuiging, aanbidding), het gebed der Turken, dat zij vijfmaal daags moeten verrigten, nl. bij zonnenopgang, op den middag, tegen den avond, bij zonnenondergang en des nachts om 2 ure.

Nan, bij de Laplanders de naam der gewone vliegen, die zij als geesten beschouwen en als a m u l e t bij zich dragen.

Nandiogin, m. eene rekenmunt in Japan, omtrent = 96 ct.

Nanking, nankin of **nanquin,** m. eene oorspronkelijk chinesche, geelachtige katoenen stof (naar de gelijknamige chin. stad geheeten); **nankinét,** m. eene naar het nanking gelijkende boomwollen stof.

Nanna, f. noord. Myth., de gemalin van B a l d e r (z. a.); zij stierf uit smart over zijnen dood.

Nannette of **Nannon** (spr. *—nóng*), f. Antje, de fransche vorm, gelijk **Nanny** de eng. en opperduitsche vorm, van den naam Anna.

Nanque, f. een goud- en zilvergewigt op Madagascar, omtrent = 6 grein.

Napæën, pl. gr. (*Napăīai*, van *nápē*, wouddal), dalnymphen, z. **nymph.**

Napal of **napaul**, m. N. H., de bengaalsche fasant met blaauwe hoornen op den kop.

napelsch-geel, **napelsche aarde** of **giallolino,** it. (spr. *dzjall—*; vgl. **giallo**); eene vuurbestendige, zeer duurzame goudkleurige verwstof (naar de stad N a p e l s, waar zij in de gedaante eener aardachtige korst wordt aangetroffen); zij wordt bij het olie-, maar veel meer nog bij het emailschilderen gebruikt; **napelsche ziekte** (fr. *mal de Naples*), de venerische ziekte.

Naphtha, f. gr., bergbalsem, vloeibare witte aardolie, die brandbaar is en eenen sterken reuk van zich geeft; zij komt voor in de klei en het zand van de jongere bergen en op het water van sommige bronnen, inz. in Perzië bij de Kaspische zee, **naphthabronnen** geheeten; men verwart de naphtha soms met de berg- of steenolie, die dikvloeijender is en eene bruingele of bruine kleur heeft.

Napóleon, gr. (v. *nápē*, wouddal, en *leōn*, leeuw), mansn.: de dalleeuw; **napoleomanīe,** f. de hartstogtelijke vereering van Napoleon; **napoleond'or** of enkel **napoléon,** m. eig. gouden napoleon, eene f. goudmunt = 20 francs of 9 gl. 60 cts. waarde; **napoleonist,** m. een aanhanger van Napoleon; **napoleomanīe,** f. de hartstogtelijke vereering van Napoleon.

Narángistan, m. perz. (v. *nârang* = sp. *naranja*, v. h. mid. lat. *aurantium*, oranjeappel, en *stân*, oord, plaats), eene perzische oranjerie.

Narce, f. gr. (*nárkē*), Med., de verdooving, verstijving; de kramp-, sidder- of trilrog.

Narcissus, Narcis, m. gr. (*nárkissos*, v. *narkān*, verstijven, bedwelmd worden, wegens den bedwelmenden geur der bloem; vgl. **narcosis**), Myth., een schoone jongeling, die, toen hij voor het eerst zijne eigen beeldtenis in het water zag, zoodanig op zich-zelven verliefde, dat hij door die hartstogt als veteerde en door de goden in de naar hem benoemde bloem, de n a r c i s, veranderd werd; van daar ook een met zich-zelven ingenomen, op zich-zelven verliefd jong mensch; **narcissino**, m. it. (spr. *—tsjiessino*), de karakterrol van den onnoozelen bloed in de ital. pantomimen.

Narcōsis, f. gr. (v. *narkān*, verlammen, verdooven; vgl. **narce**), Med., de verdooving, ongevoeligheid; **narcotĭcum,** n. of **narcotisch middel,** een slaapverwekkend, bedwelmend middel; **narcotíne**, f, ook **opiān**, eene uit het opium te verkrijgen stof; **narcōtisch**, verdoovend, bedwelmend,

slaapwekkend, krampstillend; **narcotismus**, n. de toestand der verdooving.

Narrāta, pl. lat. (v. *narrāre*, verhalen), vertellingen, verhalen, de aangevoerde nadere omstandigheden van een voorval.

Narthēx, m. gr. of **narthecĭum**, n. lat., eene zalf- of balsemdoos.

Narwal, m. (zweedsch *narhvall*, eng. *narwhale*, fr. *narval*; v. *nar*, neus, en *wall*, walvisch), de zee-eenhoorn (*monŏdon monocĕros*), een naar den walvisch gelijkend dier in den noord. atlantischen oceaan, met lange tanden in de bovenkaak, waarvan hij echter doorgaans eenen afbreekt, en dus slechts éénen over houdt.

nasaal, nw lat. (v. h. lat. *nasus*, neus), tot den neus behoorend, b.v. **nasaalklank**, **nasaal-letter**, een neusklank, eene neusletter, een toon, die door den neus wordt voortgebragt enz.; **nasalĭa**, pl. Med., snuif- of niesmiddelen; **nasaal** of **nasard**, n. fr. (spr. *nasáar*), een orgelregister, dat eene soort van neusgeluid geeft, ook **nasat** en **nasatfluit** geheeten; **nasárde**, f. een knip voor den neus; **nasardéren**, een' knip voor den neus geven, honen, bespotten.

Nasaras, pl., vierhoekige kleine turksche zilvermunten.

Nascāle, n. nw lat., Chir., een penseel, een wiekje tot wondheelers-gebruik.

Nascio of **Natio** (v. h. lat. *nasci*, geboren), bij de Romeinen eene godin, die de barende vrouwen bijstond en haar beschermde; **nascitūrus**, m. barb. lat., een kind in het moederlijf.

Nasir, m. arab. (*nâzir*, deelw. v. *nazara*, aanzien, aanschouwen, voor iets zorgen), een turksch ambtenaar, opziener (inspecteur); ook een geregtspersoon.

Nasiræërs, z. **naziræërs**.

Nasitérna, f. lat., eig. drieneus, eene oud rom. of campanische vaas met 3 tuiten of bekken.

Naso, m. lat., een grootneus; ook een oud. rom. bijnaam.

Nassib, turk., het noodlot, dat in het boek des hemels staat opgeteekend.

Nastrond of **Nastrand**, n. noord. Myth., de onherroepelijke hel der Scandinaviërs, te onderscheiden v. h. **Niflheim** (z. a.).

Nasturtĭum, n. lat., indische of spaansche kers.

Nasūtus, m. lat. (v. *nasus*, neus), een grootneus; neuswijze.

nata, *natta* of *nasta*, f. (v. h. gr. *nastós*, *ē*, *ón*, volgestopt, digt, stevig?), Med., eene spekbuil. een groot vleeschachtig uitwas, inz. aan den nek en den rug.

Natagai, m. een god der Tartaren, dien zij voor den heer en schepper van de aarde en alle schepselen houden.

natāles, lat. (scil *dies*), ook *natalicĭa*, **natalicĭën**, pl. (v. *natus*, geboorte, *natālis*, *e*, de geboorte betreffende), geboortedagen, geboortefeesten, verjaardagen; in de r. k. kerk de sterfdagen der heiligen en martelaars; **Natalĭa**, vrouwenn.: de levensblijde.

Natchitoches, m. (spr. *natsjitótsjes*), eene fijne soort van snuiftabak van de stad Natchitoches in den staat Louisiana in N. Amerika.

Nathan, hebr. (v. *nathan*, geven), mansn.: de gever of de van God gegevene; **Nathanāel**, (v. *él*, God), mansn.: Godsgave.

Natie, f. (v. h. lat. *natĭo*, d. i. eig. de geboorte, v. *nasci*, geboren worden; dan het geslacht enz., een volk, volksstam; meer bepaald duidt natie eene overeenkomst van oorsprong, de inboorlingen (*naturels*) van een land aan, terwijl volk enkel de betrekking van zamenleving onder dezelfde wetten, al de inwoners van een land beteekent; **nationaal**, nw lat., wat tot eene natie behoort, haar eigen is, volksmatig; b. v. **nationaal-karakter**, de volksaard, volksdenkwijze, de aan eene natie eigene wijze van denken, z. ook **nationaliteit**; **nationaal convent**, n. de vergadering der volksvertegenwoordigers in Frankrijk op den 31 sept. 1792, welke Frankrijk voor eene republiek verklaarde; **nationale dragt**, de volks of landskleedij; **nationaal-feest**, een volks- of landsfeest; **nationaal-geld**, landsgeld, het bij een volk of in een land algemeen gangbare geld; **nationale-industrie**, de volks- of landskunstvlijt; **nationale litteratuur**, f. de gezamentlijke letterkundige voortbrengselen van eene natie, welke, uit den volksgeest voortgevloeid, dien in zijne eigenaardigheid voorstellen; **nationale œconomīe**, f. de lands- of staatshuishoudkunde; **nationaal-representánt**, m. een volksvertegenwoordiger; **nationaal-schulden**, landsschulden; **nationaal-theāter**, n. het vaderlandsch tooneel, landstooneel; **nationale troepen**, de krijgsmanschap van 'slands kinderen, inheemsche troepen; **nationale vergadering**, lands- of volksvergadering; **nationaliséren** (fr. *nationaliser*) of **naturaliseren**, tot burger maken, in eene natie als lid, als burger opnemen, het burgerregt, inboorlingsregt geven of verkrijgen; ook tot een voorwerp der gansche natie of nationaal maken; **nationalisēring** of **nationalisātie**, f. het burgerworden, de opneming onder de landskinderen, de verkrijging van het burgerregt; **nationaliteit**, f. de volkseigenaardigheid, h. volkskarakter; **nationicīda**, m. lat., de volksmoorder; **nationicidĭum**, n. nw lat., de volksmoord.

natief, lat. (*natīvus*, *a*, *um*), aangeboren, natuurlijk; geboortig, afkomstig; **nativiteit**, f. de geboorte, geboortestond; het geboortefortuin, geboortelot of de stand der

sterren op het tijdstip van iemands geboorte; van daar iemands **nativiteit opmaken**, zijn lot uit den sterrestand bij zijne geboorte voorspellen; zijn horoskoop (z. a.) trekken.

Natolië, n. (nw gr. Anadali, uit het gr. *anatŏlē*, de opgang, het oosten), Klein-Azië; vgl. **Levant**.

Natron of **natrum**, n. (fr. en eng. *natron;* v. h. lat. *nitrum*, gr. *nitron*), ook **mineraal-alkali**, een vuurbestendig mineralisch loogzout (anderhalf koolzure soda), dat op den bodem v. vele meiren in Egypte, Azië, Hongarije, Z. Amerika enz., wanneer hunne wateren in het warme jaargetijde uitdroogen, wordt ingezameld; de Ouden, die geene andere koolzure soda kenden, gebruikten het tot het maken van glas en loog, ook bij het balsemen der lijken; **natrīum, natronīum** of **sodīum**, n. de metallische basis der soda, in 1807 door Sir Humphry Davy ontdekt; **natrolith**, m. sodasteen, aschzoutsteen, eene aan den zeolith verwante steensoort.

natta, z. *nata*.

Natuur, f. (v. h. lat. *natūra*, v. *nasci*, geboren worden, ontstaan), de oorspronkelijke gesteldheid en inrigting, aard of aangeborenheid, het wezen van een ding; het geheel der eigenschappen van alle geschapene wezens, ook dat van de geschapene wezens-zelven, de wereld, zigtbare schepping; oneig. de voortbrengende oorzaak der dingen of de scheppende kracht, de schepper-zelf, b.v. de natuur brengt voort enz.; *in natūra*, in natuur, in den natuurlijken toestand; oorspronkelijk, in den oorspronkelijken, eersten, wezentlijken staat; bloot, naakt; ook van gelijke gesteldheid, dezelfde soort en deugdelijkheid; *in rerum natūra*, in de natuur of in het wezen der dingen, in de gansche wereld; **natura-rekening**, Merc., de rekening van kleinhandelaars over waren, die zij van elkander leenen en later door gelijksoortige weder vergoeden; **natuurdrift**, z. **instinct**; **natuurhistorie, natuurlijke geschiedenis**, eig. de leer of kennis van de veranderingen, die de gedaante onzes aardbols en de daarop levende schepselen hebben ondergaan; gewoonlijk echter: de kennis of de beschrijving van de voortbrengselen der natuur of natuurligchamen, dieren, planten en delfstoffen, volgens hunne tegenwoordige gesteldheid, hunne kenteekenen en eigenschappen, enz., hetwelk men naauwkeuriger met het woord natuurbeschrijving zou aanduiden; **natuurkunde**, **natuurleer**, z. **physica**; **natuurphilosophīe**, f. de wetenschap der natuurwetten; **natuurproducten**, pl., z. **naturaliën**; **natuurrijk**, gew. eene der 3 hoofdafdeelingen van de voortbrengselen der natuur: het dierenrijk, plantenrijk en mineraalrijk; ook eene der beide hoofdafdeelingen: het bewerktuigde (organische) en onbewerktuigde (onorganische) natuurrijk; **natuursysteem**, n. het stelsel, leergebouw der natuurwetenschap; **natuurwet**, de wet, volgens welke de natuur werkzaam is; *naturalia*, pl. (v. *naturālis*, *e*, natuurlijk), natuurlijke dingen, natuurlijkheden; *naturalia non sunt turpia*, sprw., natuurlijke dingen zijn niet schandelijk; *in puris naturalibus*, in den natuurlijken toestand, zonder bekleeding, naakt, moedernaakt; **naturaliën** of **natuur-producten**; pl., natuurvoortbrengselen, de nog niet door kunst veranderde ligchamen der natuur; inz. heeten **naturaliën** de meer zeldzame en wel bewaarde voortbrengselen der natuur, die voorhanden zijn in **naturaliën-cabinetten**, d. i. in verzamelingen van natuurvoortbrengselen, inz. van de meer zeldzaam voorkomende of uitstekende in hare soort; **naturaliséren**, nw lat. (fr. *naturaliser*), z. v. a. nationaliséren (z. a.); van planten: aan eene haar vreemde luchtstreek gewennen; van woorden: in eene hun vreemde taal inlijven, opnemen enz; **naturalisātie**, z. **nationaliséring**; **naturalismus**, n. de studie der zinnelijke natuur; inz. het natuurgeloof, de natuurlijke godsdienst of de stelling, dat God zich aan de menschen niet anders dan middellijk of natuurlijk, niet door onmiddellijke verkondiging van zijnen wil heeft geopenbaard, in tegenst. met supernaturalismus; ook de uitoefening eener kunst of wetenschap volgens natuurlijken aanleg, zonder school of kennis der regelen; **naturalist**, m. een belijder van de natuurlijke godsdienst, een verwerper der openbaring, natuurbelijder; ook een natuurmensch, ongeleerd kunstenaar, die zijne bekwaamheid niet aan onderwijs of uit regelen ontleend, maar die door zich-zelven, door oefening van zijn' natuurlijken aanleg verkregen heeft; iemand, dien het aan kunstmatigheid b. v. in dansen, paardrijden, schermen enz. ontbreekt; **naturel**, fr., **natuurlijk**, wat tot de natuur behoort, daarmede overeen komt, daaraan eigen is enz.; ongedwongen, ongekunsteld, naïf; ook duidelijk, van zelf blijkend, zonneklaar; niet willekeurig; **natuurlijke kinderen**, kinderen, die buiten het huwelijk zijn geteeld; **naturel**, n. fr., de natuurneiging, natuuraanleg, de aangeboren aard, neiging, vatbaarheid, gemoedsstemming, de natuurgave; **naturiteit**, f. nw lat., het ontstaan in de natuur; **naturismus**, n., het geloof aan de zelfvoortbrenging der natuur.

Nauárch, m. gr. (v. *naus*, schip), de scheepsbevelhebber, scheepskapitein; **nauarchīe**, f. het scheepsbevel; het scheepsbestuur, sturen; **naumachīe**, f. een scheeps-

of zeeslag, zeegevecht; inz. een spiegelgevecht te water, een zee- of waterkampspel, bij de Grieken en Romeinen; **naumachiarĭën**, de strijders in die oude kampspelen, gew. ter dood veroordeelde misdadigers.

Nauruz, m. perz. (v. *nau* of *nû*, nieuw, en *rûz*, dag), de nieuwejaarsdag der Perzen, bij de dag- en nachtevening der lente.

Nauscoop, n. gr. (v. *naus*, schip), een scheepsverrekijker, een werktuig ter ontdekking v. ver verwijderde schepen; **nauscopīe**, f. de scheepswaarzeggerij; ook de kunst om ver verwijderde schepen te ontdekken; **nautiek**, **nautĭca**, f. lat. (gr. *nautikē*, van *naútēs*, de schipper), het scheepswezen; de scheepvaartkunst of scheepkunde; **nautĭcus**, m. een scheepvaartkundige, zeeman; **nautĭlus**, m. (gr. *nautilos*), N. H., de scheepssloep (*nautilus pompilius*), een sepia-vormig schelpdier geslacht, door welks in kamers verdeelde schelp eene dunne buis loopt, waarschijnlijk dienende tot verbinding van lijf en schelp; **nautilieten**, pl., versteende nautilus-schelpdieren; **nautisch** (gr. *nautikós*, *ē*, *ón*), scheepvaartkundig, tot de zeevaart of het zeewezen behoorende, daartoe betrekkelijk.

nausĕa, f. lat., de zeeziekte; walging, misselijkheid, braaklust, het braken; *ad nauseam usque*, tot walgens, tot zat worden toe; **nauseëus** (lat. *nauseōsus*, *a*, *um*), walgelijk.

Nautiek, nautilus, enz., z. o. **nauscoop**.

navaal, lat. (*navālis*, *e*, v. *navis*, schip), de scheepvaart of het zeewezen betreffende, daartoe behoorende; **navaal-asȳlum**, n. te Londen een gesticht ter opleiding van weezen van verdienstelijke zee-officieren; **navale oorlog**, zeeoorlog; **navárch**, m. vlootvoogd; scheepskapitein, schipper, stuurman; **navigābel** (lat. *navigabilis*, *e*, v. *navigāre*, varen), bevaarbaar, zeilbaar; **navigātie**, f. (lat. *navigatio*), de scheepvaart; ook de stuurmanskunst; **navigatie-acte**, eene scheepvaart- en zeehandelswet in Engeland, door Cromwell in 1651 uitgevaardigd, door welke werd vastgesteld: 1) dat een vreemd schip geene andere goederen naar eng. havens mogt voeren, dan die bestonden uit de voortbrengselen des lands, van waar h. schip kwam; 2) dat zulk een schip in de eng. havens gebouwd moest zijn, en de manschap voor twee derden, benevens den kapitein, uit geborene of genaturaliseerde Britten moest bestaan; 3) dat geen vreemd schip uit Engeland met nieuwe vracht mogt terug keeren, maar dat ieder eng. schip op zijne terugreize eene dubbele lading mogt voeren; **navigātie-school**, eene school voor de zeevaartkunde, zeeschool; **navigātor**, m. een zeeman, schipper, varensgezel.

navránt, fr. (v. *navrer*, wonden, kwetsen), hartverscheurend, grievend, zieldoorborend.

Nazar of **nazer**, m. (vgl. **nasir**), eig. de ziener; de grootmeester of opper intendant van den koning van Perzië, de opziener dér koninklijke domeinen, stoeterijen enz.

Nazarēner, m. (v. Nazareth, de woonplaats der ouders v. Jezus, thans Nazra), christen, belijder v. h. chr. geloof, voorm. benaming der christenen van den kant hunner bestrijders; inz. eene chr. secte in Palæstina in de 2de eeuw, welke meende de joodsche godsdienstplegtigheden met de voorschriften van Jezus te moeten vereenigen.

Nazeri, eene kleine rekenmunt in Surate, $= \frac{1}{240}$ ropij.

Naziræërs, **Nazaræërs**, pl., eene secte onder de joden, die zich levenslang of tijdelijk aan de dienst van God wijdde, en de gelofte deed van geen' wijn te drinken, het haar te laten groeijen, geene dooden aan te raken en dgl.

Neánder, m. gr. (van *néos*, nieuw, en *anēr*, gen. *andrós*, man), mansn.: Nieuwman.

Neanieuma, n. gr., de jeugdige, onbezonnen, moedwillige handeling; Log., de gezwollen inleiding eener redevoering.

Nebris, f., pl. **nebríden**, gr. (*nebris*, pl. *nebrides*, van *nebrós*, reebok), hertevellen als kleeding van Bacchus en de bacchanten; ook heeten **nebriden** de geneeskunstoefenende Asclepiaden of priesters v. Æsculaap, op h. eiland Cos (naar eenen hunner voorstanders Nebris); **nebriet**, m. een aan Bacchus geheiligd, onbekend edelgesteente.

nebula, f. lat., nevel; *nebŭla cornĕae*, f. Med., eene vlek op het hoornvlies, z.v.a. **nephelĭum**; **nebulist**, m. nw lat. een wolkenschilder, luchtschilder; ook een teekenaar, die slechts vlugtig ontwerpt en in zwakke omtrekken uitvoert; **nebulistisch**, nevelig, wolkig b.v. nebulistisch teekenen, zoodat enkel zwakke omtrekken te voorschijn treden; in 't alg. nevelachtig, onduidelijk, onbepaald; **nebuleus**, lat. (*nebulōsus*, *a*, *um*), nevelig, mistig, dampig, bewolkt, donker; verdrietig, gemelijk; **nebulositeit**, f. omwolktheid, omneveling; droevig, treurig, somber voorkomen.

nebulo, m. lat., een deugniet, schurk, schelm, fielt, guit, boef, schoft.

Necanee, m. eng. (spr. *niekénnie*), Merc., oostind. blaauw- en witgestreept katoen.

necessaire, n. fr. (spr. *nesessèr'*, v. h. lat. adj. *necessarius*, *a*, *um*), het noodwendige, noodige, noodzakelijke, de nooddruft, inz. een kistje (*etui*), dat onderscheidene op reis dienstige voorwerpen, inz. voor het dames-toilet bevat, een reiskistje, reistasch.

Necessiteit, f. lat. (*necessitas*, v. *necesse*, noodwendig), de noodwendigheid; *in casum necessitātis*, in geval v. nood, bij voorkomende noodzakelijkheid; *necessitas absolūta*, eene onbepaalde, onvoorwaardelijke, volstrekte, onvermijdelijke noodzakelijkheid; *n. gravis et urgens*, dringende noodwendigheid; *necessitas non habet legem*, nood breekt wet; **necessitéren**, nw lat. (fr. *nécessiter*), noodzaken, in de noodzakelijkheid brengen, dwingen.

Nechiloth of **negiloth**, hebr., algemeene benaming der blaasinstrumenten bij de Hebræërs, gelijk **neginoth** of **neghinoth** die van hunne snaarspeeltuigen was.

nec plus ultra, lat., z. v. a. *non plus ultra* (z. a.).

Necragoog, m. gr. (van *nekrós*, het lijk), de doodenvoerder (Charon, z. a.); **necrocaustīe**, f. de doodenverbranding; **necrocósmus**, m. een doodenversierder, opschikker van lijken; **necrodulīe**, f. de doodenvereering; **necrograaph**, m. een geschiedschrijver van dooden; **necrographīe**, f. de geschiedenis der dooden; **necrolatrīe**, f. afgodische doodenvereering, doodendienst; **necroloog**, m. een doodenbeschrijver; het doodboek, de doodenlijst; het doodsberigt, de levensbeschrijving eens pas gestorvenen; ook eene verzameling van zulke levensbeschrijvingen; **necrologīe**, f. de doodengeschiedenis, geschiedenis van overledenen; **necrológisch**, doodenbeschrijvend, berigten van dooden betreffende; **necromantīe**, f. het ondervragen der dooden om de toekomst te weten, geestenbezwering, geestenbanning, zwartekunst; **necrománt**, m. een ondervrager der dooden, doodenwaarzegger, geestenbanner, zwartekunstenaar; **necrophágen**, pl., doodeneters, volken, die de lijken eten; **necrophobīe**, f. doodenvrees, vrees voor lijken; **necropŏlis**, f. eene doodenstad, begraafplaats; **necroscopīe**, f. dooden- of lijkenschouw, onderzoek van een lijk; ook z. v. a. **necromantīe**, **necrosylīe**, f. plundering of berooving der dooden; **necrotomīe**, f. de lijkontleding, lijkopening.

Necrōsis, f. gr. (v. *nekrūn*, dooden, doen afsterven), Med., versterving van beenderen; **necrōtisch**, door beenversterving aangedaan.

Nectar, m. gr. (*néktar*, *n*), godendrank, godenwijn, de overheerlijke drank der goden naar de oud-gr. mythologie, welke dengene, die hem dronk, de onsterfelijkheid gaf; ook een gr. aangename wijn op het eiland Scio, uit halfgedroogde druiven; **nectarĭum**, n., pl. **nectarĭën**, de honigbak der bloemen; **nectarīnen**, pl., naam, dien men aan verscheidene soorten van uitmuntende perziken geeft.

Necyīën, pl. gr. (*nekyia*, f. v. *nékys* lijk), doodenoffers, lijkfeesten; **necysīa**, f. een doodenfeest, doodenoffer.

Nedunja (rabbin. *nedúnijâh*), het ten huwelijk gebragte van de bruid bij de Israelieten.

Nef, m. fr., het eerste en grootste gedeelte eener kerk, dat zich bij het binnentreden door de hoofddeur aan het oog vertoont, het schip eener kruiskerk; bij dichters een schip.

Nefándum, n. (v. h. lat. adj. *nefandus*, *a*, *um*), iets allerschandelijkst, afgrijselijks, waarvan men zelfs niet mag, wil of kan spreken.

nefas, n. lat., het onregt, misdrijf; ook iets onmogelijks; *per nefas*, met onregt, wederregtelijk; *per fas et nefas*, z. *fas*; *nefarie*, Jur., snood, schandelijk; *nefariae nuptiae*, huwelijk binnen bij de wet verboden graden van bloedverwantschap; *nefasti dies*, pl., bij de Rom. dagen, waarop geen regtspleging geschiedde, vacantie-dagen bij de geregtshoven.

negando, **negatie**, **negatief**, enz., z. ond. **negeren**.

Neger, m. (fr. *nègre*, sp. en it. *negro*, v. h. lat. *niger*, zwart), een zwarte (niet te verwarren met een' moor), iemand, behoorende tot een menschenras, dat op de noordwestkust en in de binnenlanden v. Afrika te huis behoort, met zwart gekroesd, fijn wollig haar, smal hoofd, vooruitstekende kaak- en jukbeenderen, ingetrokken kin, dikke en inwaarts gebogene lippen, breeden en platten neus, regelmatige tanden enz.; men wil, dat zij niet kunnen niezen; **negrophaag**, m. eig. neger-eter, een voorstander of verdediger v. d. negerslavenhandel; **negrophīlus**, m. halfgr., een vriend der zwarten, negervriend, die de vrijheid der negerslaven wenscht.

negéren, lat. (*negāre*), ontkennen, loochenen, opheffen, niet inwilligen, afslaan, weigeren; *negándo*, loochenend, ontkennend, met of door ontkenning; *negātur*, het worde ontkend, geloochend, ook afgeslagen; **negātie**, f. (lat. *negatio*), de ontkenning, loochening; **negatief**, ontkennend, eene ontkenning inhoudende, het tegengestelde v. positief; **negatieve electriciteit**, f., z. **electriciteit**; **negatieve grootheden**, Algeb., ontkennende, in omgekeerden zin genomene grootheden, aangeduid door h. minusteeken (—); **negative**, f. fr., de ontkennende stelling, ontkenning, een weigerend antwoord.

Negi-kanusi, z. **sintoïsten**.

Neginoth of **neghinoth**, z. **nechiloth**.

negligéren, lat. (*negligĕre*), en fr. (spr. *neghlizjéren*), veronachtzamen, verwaarloozen, verzuimen, niet achten of tellen, laten varen, in 't vergeetboek stellen; **negléctie**, f. versmading, verwaarloozing,

verzuim, van daar in het hoogd. **neglecten-gelden**, verzuimgelden, boeten wegens afwezigheid; **negligé**, n. fr. (spr. *neghlizje*), huis- of nachtkleeding, nachtgewaad, ochtendkleed, kamerkleed: **negligence**, f. (spr. *neghlizjángs'*), nalatigheid, onachtzaamheid, zorgeloosheid, verzuim, verwaarloozing, slordigheid; **negligent** (spr. *neghlizjáng*) nalatig, onachtzaam, verzuimend, zuimachtig, zorgeloos, slordig; **negligénte**, it. (spr. *neghlidzjénte*), Muz., onachtzaam, onverschillig, zonder nadruk.

Negōtie, f. lat. (*negotĭum*, pl. *negotĭa*), fr. **negoce**, m. (spr. *neghóss'*), werk, bedrijf, handel, koopmanschap, handelsverkeer, inz. handel in het groot (nl. van particulieren: van eenen staat zegt men commercie; *negotiōrum gestĭo*, f. lat., de zaakvoering zonder last of volmagt (ondersch. v. *mandatum*); *negotiōrum gestor*, een vrijwillige zaakwaarnemer; **negotiéren** (lat. *negotiāri*) of **negociéren** (fr. *negocier*), onderhandelen, verhandelen, handel drijven of zaken doen, met wissels, actiën enz. handelen; ook bezorgen, daarstellen, b. v. eene somme gelds; tot stand brengen, bewerken, b. v. een huwelijk; **negociábel** (fr. *negociable*), verhandelbaar, omzetbaar, v. wissels, staatspapieren enz.; **negotiánt**, lat. (*negotĭans*) of **negociant**, fr. (spr. *neghosjáng*), m. een koopman, handelaar, handeldrijver in 't groot; **negotiantísmus**, m. nw lat., de handelsgeest; **negotiātor**, m. lat., een groothandelaar, inz. geldhandelaar (bankier); **negociateur**, m. fr., een onderhandelaar, bemiddelaar, bewerker, inz. in staatsaangelegenheden; **negociatrice**, f. eene onderhandelaarster, bemiddelaarster; **negotiātie**, lat. (*negotiatĭo*) of fr. **negociatie** f. het handelsbedrijf, de handel; de onderhandeling, h. bemiddelaarswerk, inz. in staatszaken; de verhandeling, verkoop van eenen nog niet vervallen wissel, ook **negotiéring**.

Negres-cartes, pl. fr. (spr. *néghr' kárt'*), ruwe smaragden van de eerste kleur.

Negrillo, m. (v. h. sp. *negrillo*, zwartachtig), in Italië de naam van den holl. snuiftabak; ook een zwart naar ijzerschuim gelijkend erts in de mijnen van Chili; **negrillos**, pl., de zwarten, de bewoners der binnenlanden van Borneo, een tak der Papuas.

Negrophilus, z. ond. **neger**.

Negus, m. 1) de gekroonde, titel des keizers in Abyssinië; 2) eng. (spr. *nighus*), een drank uit wijn, water, suiker, citroen en muskaatnoot, warme kruiderwijn (naar zijnen uitvinder, den eng. overste Negus),

Neha, f. celtisch., eene nymph bij de oude Duitschers; **nehen**. pl., waternymphen.

Nehalennĭa, f. (waarsch. v. h. celtisch *neha*, nymph, en halle, tempel), van ouds de godin der zeevarenden; ook bekend als de godin v. de vruchtbaarheid en den handel bij de oude Batavieren en Germanen.

Nehel, m. eene maat bij de Hebræers, = 90 ned. kannen.

Nehemía of **Nehemías**, hebr. (v. *nacham*, medelijden hebben, troosten), mansn: dien Jehovah troost, d. i. dien Hij helpt.

Nei, n. perz., in 't alg. riet, buis; eene rietfluit bij de Turken.

Neinbruch, m. hoogd. (spr. *—broech;* afkapping van *hinein-bruch*, inbreuk), bij bergwerkers het uithouwen v. d. eersten steen bij het ontginnen eener mijn.

Neira, neiæra, f. gr. (*neiaira*, scil. *gastēr*), de onderbuik, inz. van dieren.

Neïth of **Neïtha**, f. eene egyptische godheid, welke den goddelijken geest als regelaar van het heelal schijnt beteekend te hebben, en die door de Grieken met hunne Athene werd vergeleken.

Nekir en **Munkir**, de namen der beide engelen, die, naar het muzelmansch geloof de dooden in hun graf ondervragen.

Nel, Nell of **Nelly**, eng. vrouwenn., afkomstig van Helena en Eleonora; **nel**, nederd., troef negen in het jasspel.

nel tempo, it. Muz., in de tijdmaat, toonmaat.

nemeïsche leeuw [de], gr. Myth., een schrikbarende, schotvrije leeuw in de omstreken van Nemëa in Argolis, die door Hercules werd overwonnen; **nemeische** (niet nemæische) **spelen** (gr. *Néměa*, n. pl.), kampspelen der oude Grieken, die ter eere van Zeus om de drie jaren te Nemëa gevierd werden; **nemeonícen**, pl., de overwinnaars in die spelen.

Neměsis, f. gr. eig., de billijke verontwaardiging over iets onregtvaardigs of ongepasts, ergernis, dan vergelding, wraak der goden; Myth., de wraakgodin, de godin der vergelding, de regtvaardige vergeldster van het goede, zoowel als van het kwade, inz. van de ongeregtigheden en gewelddadigheden, die uit misbruik v. magt, trotschheid en overmoed zijn gepleegd; **nemesīa**, f. een doodenfeest in het oude Griekenland ter eere van Nemesis, als beschermster van den aan de dooden verschuldigden eerbied; **Nemesĭus**, gr. mansn.: de wreker.

nemĭne contradicénte, lat., niemand tegensprekend, met algemeene toestemming (een term in het eng. parlement); *nemĭnem laede*, beleedig niemand; *nemo ante mortem beātus*, lat. sprw., niemand is gelukkig vóór zijnen dood; *nemo mortalĭum omnĭbus horis sapit*, geen sterveling is te aller ure wijs; *nemo judex* (*testis*) *idonĕus in propria causa;* niemand kan in zijne eigene zaak regter (getuige) zijn.

Nemoblásten, pl. gr. (v. *nēma*, draad, weefsel, en *blastē*, kiem, spruit), draadkiemen, die plantenkiemen, waarbij de zaadlobben uit de aarde komen, maar zich weldra in draadvormige ligchamen verdeelen, gelijk bij de mossen en varenkruiden.

Nemolith, m. gr. (v. *némos*, woud, lat. *nemus*); eene soort van dendrieten, op welker oppervlakte zich afbeeldingen van boomen, struiken en boschjes vertoonen.

Nems, z. **ichneumon**.

Nenīe of **nænīe**, f. lat. (*nenĭa*), een doodenzang, lijkzang, treurlied, klaaglied, dat bij de begrafenissen der oude Romeinen tot lof der afgestorvenen door vrouwen gezongen werd; ook wiegelied, slaapzang; Myth., de klaaggodin of godin der lijken.

Nenuphar, **nenufar**, pl. arab., waterleliën, zeebloemen, zeerozen, plompen; **nenufarim**, pl., in de lucht vliegende geesten (bij de alchimisten).

Neochristianismus, n. gr. (v. *néos*, *a*, *on*, nieuw), het nieuwe christendom, eene beoogde hervorming van het katholicismus; **neodamōden**, pl., die bij de Spartanen vroeger Heloten geweest waren, vrij verklaarde, als burgers beschouwde slaven; **neodidáct**, m. bij tooneelspelers: een nieuw ingestudeerd stuk; **neógnos**, pas geboren, nieuw, frisch; een pasgeboren kind; **neograaph**, m. gr., een nieuwschrijver, iemand, die van de aangenomene schrijfwijze (orthographie) afwijkt; **neographīe**, f. de nieuwe, vreemde, afwijkende schrijfwijze; **neographismus**, n. de nieuwschrijverij, de zucht om van de aangenomene spelling af te wijken; **neoloog**, m. iemand, die nieuwigheden in de taal brengt of zoekt te brengen, een nieuwe-woordenmaker, woordensmid; in ruimer' zin en oneig. een nieuwigheidsjager, een invoerder van (doorgaans schadelijke) nieuwigheden, een voorstander van vreemde, schadelijke gevoelens, een afwijker van de gewone denkwijs omtrent godsdienst en staatkunde, wetenschap enz. (doorgaans in eenen ongunstigen zin), een ketter; **neologīe**, f. de taalnieuwigheid, het gebruik of vinden van nieuwe woorden; nieuwigheid in 't algemeen, nieuwigheidszucht; **neológisch**, wat tot nieuwigheden in de taal, of tot nieuwigheden in 't algemeen, inz. in hetgeen de godsdienst aangaat, betrekking heeft; nieuwigheidszuchtig; een neologisch woordenboek, eene opgave en verklaring der nieuw gevormde woorden; **neologiséren**, zich van nieuwe woorden bedienen, iets nieuws willen invoeren, op nieuwigheden gesteld zijn, daarop jagt maken; **neologismus**, m. eene taalnieuwigheid, een nieuw gevormd woord, inz. een kwalijk gevormd woord, eene onjuiste nieuwe zegswijze, ook n. de gewoonte, de vaardigheid, de zucht om nieuwe woorden te smeden en te gebruiken; **neomenīe**, f. de dag van nieuwe maan, het begin eener maanmaand; **neomeniásten**. pl., de vierders van het feest der **neomenīën** of der nieuwe maanmaanden bij de Ouden; de Romeinen gaven aan de neomeniën den naam van calendae, van daar het sprw.: *ad neomenias latinas*, z. v. a. *ad calendas graecas*, d. i. nooit (vgl. **calendae**); **neomīa**, f. een gr. feest ter eere van Bacchus, wanneer de wijn van den jongsten oogst voor het eerst geproefd werd, ook **neoenia** (v *oinos*, wijn) geheeten; **neonómen**, pl., aanhangers van eene nieuwe wet; **neopædagoog**, m. een opvoeder naar de nieuwste methode, mode-opvoeder; **neopædagōgisch**, naar de nieuwe opvoedingsmanier; **neoparŏchus**, m. een nieuw beroepen godsdienstleeraar; **neophiet**, m. (gr. *neo-phytos*), eig. een nieuw geplante, nieuwe spruit; nieuweling, nieuwbekeerde, pasingewijde, nieuw kerklidmaat, pas gewijd priester enz.; **neoplatonīcæ**, pl., mystieke theosophen der 5de eeuw, inz. Plotinus, Porphyrius, Jamblichius en Proclus; insgelijks uit de 15de eeuw, inzond. Marsilius Ficinus; **nearāma**, n. (v. *horān*, zien, *hórāma*, het geziene, de vertooning), eig. nieuwzigt, eene vereeniging van het panorama en diorama, dat het binnenste van een gebouw, eenen tempel enz. (doch geen landschap of onbeperkte ruimte) voorstelt, in welker midden zich de aanschouwer bevindt, uitgevonden door den parijschen kunstenaar Allaux (spr. *alló*) in 1727; **neoterīcus**, m. (gr. *neōterikós*) een jongeling, iemand, die tot den nieuwen tijd behoort, een voorstander van het nieuwe, modern schrijver enz.; **neotérisch**. eig. wat jongeren toekomt of past; naar den nieuwen smaak of trant; modisch, nieuwigheidszuchtig; **neoterismus**, n. (v. *neoteridzein*, nieuwigheden invoeren), de nieuwigheidszucht, de zucht voor het nieuwe, inz. in kunst en wetenschap; ook het gebruik van nieuwe woorden en spreekwijzen.

Nepénthes, f. en n. gr. (v. de ontkennende voorlettergreep *nē* en *pénthos*, n. rouw, treurigheid), eene smart- en droefheid verdrijvende artsenij, een zorgverdrijvend, opbeurend middel; inz. eene plant in Indië, welker verbreede bladstengels aan de spits helder water bevatten; *nepenthes destillatoria*, kannekenskruid.

Neperiaansche staafjes, vierkante rekenstaafjes, door den schotschen baron Neper uitgevonden, en met welker behulp inz. de vermenigvuldiging en deeling werktuigelijk worden uitgevoerd.

Nephalīën, pl. gr. (*nēphália*, van *nēphein*, nuchteren zijn), drankoffers zonder wijn bij de oude Grieken, uit melk, honig,

water enz. bestaande; matigheids-, nuchterheidsfeesten; **Nephalĭus**, m. de nuchtere, een toenaam van Apollo.

Nephelim, pl. hebr., kinderen der engelen en menschen.

Nephelīn, m. gr. (v. *nephelē*, wolk, nevel), nevelsteen, sommiet, weeke smaragd, witte hyacinth, eene steensoort, van welke de doorzigtige kristallen in salpeterzuur nevelig of wolkig worden; **nephelĭon** of **nephelĭum**, n. Med., een wolkje, eene nevelvlek, eene kleine, witte vlek op het hoornvlies van het oog, ook een wolkje op de urine; witte vlekken op de nagels; **nepheloïdisch**, nevelig, wolkig, troebel.

Nephralgīe, f. gr. (v. **nephrós**, nier), Med., de nieren- of lendenpijn; **nephrelcōsis**, f. eene zweer of verzwering der nieren; **nephrelmíntisch**, door wormen in de nieren veroorzaakt; **nephremphráxis**, f. verstopping of te groote opgevuldheid der vaten in de nieren; **nephriet** of **jade**. **nephritische jade**, m. de niersteen, graveelsteen, bittersteen, een blaauwachtig groene, soms groenachtig witte, halfharde, doorschijnende steen v. h. talkgeslacht, inz. in Egypte; **nephritĭca**, pl. Med., geneesmiddelen tegen de nierziekten; **nephrōtis**, f. nierontsteking; **nephrĭtisch**, de nieren betreffende, aan nierenwee lijdend; n e p h r i t i s c h m i d d e l, een niermiddel (middel tegen de steenpijnen; **nephrocēle**, f. de nierbreuk, eigenlijk inklemming of uitzakking der nieren; **nephrographīe**, f. de nierenbeschrijving; **nephrolithiăsis**, f. het steenlijden in de nieren; **nephrologīe**, f. het leerstuk over de nieren, de nierenkunde; **nephróncus**, m. het nierengezwel; **nephropyōsis**, f. nierenettering; **nephrorrhagīe**, f. de nierenbloedvliet; **nephrotomīe**, f. de nieren-steensnede.

Nephthys, f. eene egyptische godin, zuster en gade van T y p h o n (z. a.), beteekent de onvruchtbare kust aan de Roode zee.

Nepos, m. lat. kleinzoon, neef. bloedverwant; pl. **nepōtes**, ook verwanten van den paus; bij de Ouden liederlijke jonge lieden, van daar **nepotaat**, **nepotātie**, liederlijkheid, verkwisting; **nepotéren**, op kosten van een' rijken oom leven; **nepōtisch**, weelderig, verkwistend; **nepotísmus**, n. nw lat., neefschap, bloedverwantschap; de neefbegunstiging; de verheffing, verzorging van bloedverwanten, de zucht der in hoogheid geplaatste personen (pausen, ministers enz. enz.) om hunne n e p o t e n, neven of verwanten, met achterstelling van vreemden, zonder daarbij op verdiensten of geschiktheid te zien, aan voordeelige en aanzienlijke posten te helpen of te **nepotiséren**.

Nepotiānen, pl., eene secte der 3de eeuw in Egypte, door den bisschop Nepos gesticht.

Neptūnus, **Neptuun**, m. lat. Myth., z. v. a. de grieksche P o s e i d o n, de zeegod of beheerscher der zee, zoon van Saturnus, broeder van Jupiter, Pluto en Juno enz.; Chem., het met ijzer en spiesglans toebereide lood; ook sal-ammoniak; **neptunus-manchetten**, f. N. H., de zeemanchetten, eene soort van puntkoralen (*millepóra* of *frondipora cellulōsa* ook wel *retepora*), wegens hare overeenkomst met eene in tallooze plooijen gekronkelde handlubbe dus geheeten; **neptunus-post**, de mededeeling van berigten door glazen fleschen, die men bij allerhevigste stormen of bij gevreesde schipbreuken in zee werpt, opdat het toeval haar doe vinden of ergens aan land spoele; **neptunalĭën**, pl., feesten ter eere van N e p t u n u s; **neptūnen**, pl., geniën. beschermgeesten, omtrent gelijk aan de f a u n e n en s a t y r s; **neptunĭa**, f. (*polium*), Bot., wilde rosmarijn; **neptunísten**, pl., aanhangers van het **neptunísmus**, d. i. van de wetenschappelijke meening, dat de aarde hare tegenwoordige gedaante door het water heeft verkregen; zij staan tegen over de v u l c a n i s t e n, die het vuur als de eenige oorzaak dier vorming aannemen.

Néquam, n. lat., een deugniet, schoft, fielt, nietswaardig mensch.

ne quid nimis, lat., niet te veel! alles met mate! men neme niet te veel hooi op den vork!

Nequitĭën, pl. (lat. *nequitĭae*), nietswaardigheden, schelmerijen, schurkenstreken.

Neranzĭum of **arantĭum malum**, **pomum aurantĭum**, m lat. (sp. *naranjas* of *naranzas*, gr. *chrysómēlon*, fr. en eng. *orange*, it. *pomi ranci*, *aranci*), de oranjeappel.

Nereus, m. gr., eene ondergodheid der zee, vader van 50 dochters, de **nereïden** (z. **nymph**); **nereïden**, pl. N. H., glimwormen, zeer kleine zeewormen, aan welke men voor een gedeelte het zoogenaamde lichten der zee toeschrijft.

Nerieten, f. gr. (sing. *neritēs*, **m.**), N. H., de halvemaanhorens, zwemslakken, een schelpdiergeslacht, waarvan men 72 soorten telt, onder welke de j o n g d r a g e n d e n e r i e t de merkwaardigste is; **nerietieten**, pl., versteende zwemslakken.

nero antico, m. it., eene zwartachtige marmersoort in het vorstendom Carrara; *nero di prato*, m. een zwartgroene, witgeaderde speksteen in Italië.

Néroli, m. it. en fr., **neroli-olie**, olie van oranje-bloesem, geest van neroli, eene kostbare, zeer welriekende etherische olie, die inz. te Ragusa en in Z. Frankrijk wordt gedestilleerd.

nerōnisch, als Nero (een oud-rom. kei-

zer v. 54—68 na Chr.), nero-achtig, wreed, barbaarsch.

Nerterologīe, f. gr. (v. *nérteros*, *a*, *on*, v. onderen), de leer of kennis der onderaardsche ligchamen; **nerteromórphen**, pl., onderaardsche gestalten, doodenbeelden; **nerteromorphīe**, f. het geven van eene onderaardsche gestalte aan iets.

nervus, m. lat. (hoogd. *nerv*, *nerve*, van het gr. *neūron*, *neurá*, spanader), de zenuw; die witte, weeke, mergachtige draden, welke uit de hersenen en het ruggemerg ontspringen, zich in ontelbare takken door bijna alle deelen v. h. dierlijke ligchaam verspreiden en de werktuigen des gevoels en der beweging zijn; *nervus probándi*, m. lat., de bewijskracht, de hoofdbewijsgrond; *nervus rerum gerendārum*, m. de hoofddrijfveder van alle handelingen of ondernemingen, de groote zenuw, de ziel van alle zaken (nl. het geld); **nerven**, in het laken de valsche plooijen, die het onder het vollen heeft gekregen; *nervīna*, pl. nw lat., zenuwmiddelen, zenuwsterkende geneesmiddelen; **nerveus**, lat. (*nervōsus*, *a*, *um*), zenuwachtig, oneig. gespierd, krachtig, sterk, bondig, nadrukkelijk, kernachtig; ook de zenuwen betreffende, b. v. nerveuse ziekten, zenuwziekten; een nerveus mensch, iemand, die aan zenuwkwalen lijdt; **nervositeit**, **nerveusiteit**, f. zenuwachtigheid, gespierdheid, kracht, nadruk; de medelijdendheid der zenuwen in eene ziekte.

Nesciéntie, f. nw lat. (v. *nescīre*, niet weten, *nescius*, onkundig van iets), onkunde; *nescĭmus*, wij weten het niet, men weet het niet; *nescit*, hij weet het niet, staat verbluft; *nescio quis*, ik weet niet wie, een zeker iemand.

Nesologīe, f. gr. (v. *nēsos*, f. het eiland), de leer der eilanden, een gedeelte der natuurk. aardrijkskunde; **nesológisch**, de eilanden betreffende of daartoe behoorende.

Nessmiler-wijn, eene goede soort van hongaarschen wijn uit de provincie Comorn.

Nesteïe of **nestis**, f. gr. (*nēsteia*, *nēstis*), het vasten; de ledige darm; ook het water, het nuchter element.

Nestor, m. gr., de naam van eenen zeer wijzen en ervaren' koning van Pylos, die nog in hoogen ouderdom naar Troje ging en daar voornamelijk als raadgever diende; van daar in 't alg. een wijs, ervaren en eerwaardig grijsaard; de oudste en ervarenste onder zijne gelijken.

Nestoriānen, pl., aanhangers van den bisschop v. Constantinopel Nestorĭus, die in het jaar 431 als ketter van zijn ambt ontzet werd, dewijl hij de maagd Maria wel voor de moeder van Christus, als mensch beschouwd, doch niet als de moeder van God wilde erkennen; **nestorianísmus**, n. de leer van Nestorius.

ne sutor ultra crepĭdam! lat. sprw., schoenmaker, blijf bij uwe leest, eig. ga niet den pantoffel (*crepĭda*) te buiten! d. i. oordeel niet over dingen, die gij niet verstaat: een gezegde, dat eenmaal door Apelles aan een' neuswijzen schoenmaker zou zijn toegevoegd.

Netangi, l. **nischandschi**, z. a.

net (fr. *net*, it. *netto*, v. h. lat. *nitĭdus*), rein, schoon, zindelijk, zuiver, sierlijk, lief, blinkend; **netteté**, f. de netheid, reinheid, sierlijkheid, juistheid, zuiverheid; *netto*, it. of afgek. *nto.*, Merc., zuiver, juist, d. i. na aftrek van al wat afgetrokken moet worden of van alle onkosten; zonder verdere aftrek, zonder rabat, (z. a.); **netto-bedrag**, **netto opbrengst** (*netto provenu*, fr., *netto procedito*, it.), **netto-winst** enz., het zuivere bedrag, de juiste opbrengst, winst enz., na aftrek van al het af te trekkene; **netto-gewigt**, het werkelijke gewigt eener ingepakte waar, na aftrek v. h. gewigt de inpakking of emballage (vat, kist, mand, zak enz.); *netto ricávo*, de prijs eener voor rekening van een ander verkochte waar, na aftrek van alle onkosten; **netto-som**, ronde som; **netto-tarra**, f. de aftrek van het wezentlijk gewigt van het middel der inpakking (niet bij raming of volgens aangenomen gebruik bepaald).

Nettuno, m. it. (spr. *nettóeno*), eene gekleurde stof der ital. vrouwen (naar de gelijknamige stad in den Kerkelijken Staat.

Neuma, n. gr. Muz., het toonverlagingsteeken; de herhaling van het slot bij het kerkgezang; **neumen**, pl., oude notenteekens der middeleeuwen (punten, streepjes, haakjes enz.)

Neuner, m. hoogd. (spr. *nuiner*), eene hessische munt, ook albus, weiszgroschen genaamd, omtrent = 6 ct.

Neuralgīe of **nevralgīe**, f. gr. (v. **neūron**, pees, band, vezel, zenuw), Med., zenuwpijn, zenuwlijden; **neurasthenīe**, f. de zenuwzwakte met verhoogde gevoeligheid; **neurilȳma**, n. (v. *eilyma*, hulsel; minder goed **neurilema** of **neurolemma**), de zenuwscheede, zenuwbekleeding; **neuritĭcum**, n. een zenuwmiddel, middel tot versterking der zenuwen; **neurītis**, f. ontsteking der zenuwen; **neurītisch**, de zenuwontsteking betreffende of daarvan afkomstig; ook zenuwsterkend, op de zenuwen werkende; **neurobaat**, m. een koorddanser; **neuroblacīe**, f. Med., ongevoeligheid der zenuwen; **neurodynīe**, f. zenuwpijn; **neurogamīe**, f., z. v. a. dierlijk magnetismus (als zeide men zamenparing of ineensmelting der zenuwwerkzaamheid, nl. tusschen den magnetiseur en den lijder); **neurographīe**, f. de zenuwbeschrijving; **neurologīe**, f. de zenuwleer, zenuwkunde; **neurológisch**, zenuwkundig, de zenuwleer betreffende; **neuropathīe**, f. een zenuwlij-

der; **neuroptĕra** of **neuroptéren**, pl. N. H., peesvleugeligen, insecten met vier doorzigtige, netvormige vleugels, gelijk de waterjuffers, lentevliegen enz.; **neuropȳra**, f. de zenuwkoorts; **neuroscirrhus**, m. de verharding der zenuwen; **neurospasmăta**, pl., door draden bewogene ledepoppen, marionnetten; **neurosthenīe**, f. te groote zenuwwerkzaamheid, ziekelijk verhoogde zenuwkracht; **neurotomīe**, f. de ontleedkundige bereiding der zenuwen, de kunstmatige doorsnijding eener zenuw.

Neutrum, n. lat. (*neuter, neutra, neutrum*, geen van beiden), eig. geen van beiden; Gram., het onzijdig geslacht, z. **genus**; een **neutrum**, een woord van het onzijdig geslacht; **verbum neutrum** of **intransitīvum**, z. **verbum**; **neutro passīvum**, n., pl. **neutro passīva**, latijnsche werkwoorden, wier verledene tijden eenen passieven, de overige eene actieven vorm bij actieve beteekenis hebben; **neutraal**, onzijdig, onpartijdig, geene partij toegedaan, aandeelloos; Gram., van het onzijdig geslacht; Chem., noch zuur, noch alkalisch reagerend; **neutraal-zouten**, middenzouten, gemengde zouten, die uit de verbinding v. zure zouten (zuren) met loogzouten (alkaliën) ontstaan; **neutraliteit**, f. nw lat., de onzijdigheid, geenzijdigheid, onpartijdigheid, de toestand, waarin men het met geene partij houdt; de **gewapende neutraliteit**, f. de gewapende onzijdigheid of de gewapende, aan den krijg geen deel nemende mogendheden; **neutraliséren**, onzijdig of onpartijdig maken, in den toestand der onzijdigheid verplaatsen; ook zich partijloos houden, onddeelnemend blijven; Chem., de bijzondere eigenschappen van twee ligchamen door verbinding derzelven in eene zekere mate opheffen; **neutralisātie** of **neutraliséring**, f. onzijdigmaking; Chem., de verbinding v. een zuur ligchaam met een alkalisch tot een middenzout.

Neuvaine, f. fr. (spr. *neuwèn'*; v. *neuf*, negen), een negendaagsch gebed in de r. k. kerk, z. v. a. het it. **novena**; ook eene oude fr. korenmaat.

Nevat, m. een arabisch gewigt, = 5 drachmen.

Neveu, m. fr. (spr. *n'wéu*; oud-fr. *nepveu*, v. h. lat. *nepos*), de neef, broedersof zusterszoon.

Nevralgie, **nevriticum**, **nevrologie**, enz., z. **neuralgie**, **neuriticum**, **neurologie** enz.

Newgate, n. eng. (spr. *njóegheet*; d. i. eig. nieuwe poort), het groote gevangenhuis te Londen.

Newkerry, f. eng. (spr. *njóekeri*), Merc., eene soort van surinaamsche boomwol van geringe hoedanigheid.

Nexus, m. lat. (v. *nectĕre*, knoopen), zamenhang, verbindtenis, band; *ex nexu* **met iemand zijn**, buiten verbindtenis met hem zijn; bij kooplieden: geene rekening meer met hem hebben; *in nexu*, in verband, in maatschappelijk verkeer; *nexus feudălis*, leenverband.

niable, **niabel**, fr. (v. *nier*, ontkennen, loochenen), ontkenbaar, wat ontkend, geloochend kan worden.

Niais, n. fr. (spr. *nié*; v. *nid* = lat. *nidus*, nest), eig. een nesteling, nestvogel, zeer jonge vogel; een onervaren, eenvoudig, onnoozel, dom mensch, een hals, bloed, botterik, zotskap, sukkel; als adj. dom, eenvoudig, onnoozel; **niaiserīe**, f. (spr. *niéz'rie*), de eenvoudigheid, onnoozelheid, domheid, kinderachtigheid, de domme streek, zotte kuur.

Nibelungen-lied, n. (spr. *u* = *oe*), een oud-duitsch heldendicht uit den aanvang der 13de eeuw, geschreven in het alemannisch dialect; het onderwerp daarvan is de worsteling der Bourgondiërs en inz. van de magtige familie der Nibelungen tegen den vermaarden Etzel of Attila. Het schijnt thans, na Lachmann's onderzoek, voldingend bewezen, dat dit dichtstuk ontstaan is uit de zamenvoeging van 20 nog herkenbare epische volksliederen, die weleer afzonderlijk gezongen werden, zoodat alle gissingen omtrent eenen bepaalden dichter (Ofterdingen of Klinsor) vervallen.

nicæisch of **nicænisch concilie**, n. de beroemde kerkvergadering, ten jare 325 te Nicæa in Bithynië door Constantijn den groote ter vereffening van de Ariaansche twisten bijeen geroepen, op welke het arianismus (z. a.) veroordeeld en de **nicænische geloofsbelijdenis** aangenomen werd, die nog tegenwoordig bij alle christelijke godsdienstpartijen als onomstootelijke geloofsregel geldt.

Nice, f. gr., de zege, overwinning; Myth., de godin der zegepraal bij de Grieken, bij de Romeinen Victoria geheeten; **Nicephŏrus**, mansn., de zegebrenger; **niceterīen**, pl. (gr. *niketēria*), overwinnaars-beloningen, zegeprijzen; zegefeesten; **Nicodēmus** en **Nicolāus**, m. gr., afgek. **Nikolaas** en **Klaas**, mansn., letterlijk: volksoverwinnaar, volksbeheerscher; **nicolaïeten**, pl., eene kettersche secte in de eerste eeuw der chr. kerk, die onder anderen de gemeenschap der vrouwen en het huwelijk der priesters toestonden; eene soort van wederdoopers in de 16de eeuw; ook iron.: r. k. priesters, die den geestelijken stand verlaten om te kunnen trouwen.

Niche, f. fr. (sp. *niesj'*; v. h. it. *nicchio*, schelp), Arch., eene nis, eene schelpvormige uitholling of indieping in de dikte van eenen muur, om daarin een beeld, een' kagchel enz. te plaatsen.

Nichiliánisten, pl., naam, in de 12de

eeuw gegeven aan zekere leerlingen van Abeillard, die het wezentlijk bestaan van J. C. loochenden.

Nicholieten, pl., leden eener kleine secte van kwakers, in Maryland gesticht door Joseph Nichols; zij houden het voeren van wapenen ter verdediging des vaderlands voor geoorloofd.

Nichomor, waarsch. eene albastersoort, die men weleer bij zich droeg, om liefde op te wekken. Het woord is vreemd aan de natuurlijke historie.

Nicodemieten, pl., leden eener voorm. godsdienstsecte in Zwitserland, zoo geheeten, omdat zij, even als Nicodemus, van wien in de evangeliën gewag wordt gemaakt, hun geloof in het geheim beleden.

Nicolaïsmus, n. de leer der **nicolaïeten**, in de 1ste eeuw gepredikt, door Nicolaas, een der 7 diakenen van Jeruzalem; zij stond, zegt men, de gemeenschap der vrouwen toe.

Nicolo, m. Muz., een tenor-blaasinstrument, de alt op de hobo.

Nicotiāna, f. (lat. *herba nicotiāna*), de tabak, de tabaksplant, naar den Franschman Nicot (spr. *nikó*), die in het midden der 16de eeuw dit gewas het eerst uit Portugal (alwaar het juist toen uit Amerika door Spanjaarden en Portugezen was over gevoerd) naar Frankrijk mede bragt, en wel bepaaldelijk voor Catharina de Medicis, waarom men het ook langen tijd koninginne-kruid noemde; **nicotianíne** of **nicotíne**, f. de tabaksstof, een vloeibaar, scherp en vlugtig alkaloïde, in den tabak voorhanden.

Nictātie, f. (lat. *nictatio*, v. *nictāre*, blikkeren), Med., het blikkeren met de oogen, eene onwillekeurige, krampachtige beweging der oogleden.

Nidor, m. lat., een onaangename reuk, stank van iets, dat gebrand wordt; **nidoreus**, wat naar gebraden vet riekt of smaakt; Med., rottig, bedorven; **nidorositeit**, f. Med., eene galachtige oprisping, gepaard met den smaak van onverteerd gebraden vleesch.

Nidus, m. lat., een nest; ook een drinkbeker der Ouden, wegens de gedaante; **niduléren**, ook **nidificéren**, een nest maken; ook het uitbroeijen van eijeren; **nidŭlus**, m. lat. (verklw. v. *nidus*), een nestje; een afgezonderd vertrekje, kabinet.

Nièce, f. fr. (spr. *njèss'*; oud-fr. *niepce*, v. h. lat. *neptis*), de nicht, broeders- of zusters dochter.

Niéllo, n., pl. **niéllen**, it. (waarsch. v. h. lat. *nigéllus, a, um*, zwartachtig; vgl. **nigella**), eig. zwartplaten, d. i. metaalplaten, waarop eene teekening is gegraveerd, welker groeven met metaalzwartsel zijn gevuld; **nieliéren** (it. *niellare*), in metaal graveren en met zwartsel vullen, eene door florentijnsche goudwerkers in de middeleeuwen uitgevondene kunst.

Niepa, een oostind. gewas, waarvan men kadjang-matten maakt.

ni fallor, lat., zoo ik mij niet vergis.

Niflheim of **Niffelheim**, m. d. i. nevelwoning, nevelverblijf, oudn. Myth., het koude noordelijke gedeelte der wereld; ook de onderwereld, de voorloopige of eerste hel, de woning van Hel (z. a. en vgl. **Nastrond**).

Nigaud, m. fr. (spr. *nighó*; vgl. *niais*), een onnoozele hals, plompert, uilskuiken; **nigauderīe**, f. zotteklap, beuzelarij, laffe praat, de zwakheid van een' zot; **nigaudéren** (fr. *nigauder*), zich onnoozel of mal aanstellen.

nigélla, f. nw lat. (v. h. lat *nigéllus, a, um*, zwartachtig, verklw. v. *niger*, zwart), Bot., zwarte komijn, veldnigelle, nardus-zaad (*semen nigellae*), eene uit de Levant afkomstige plant, die in onze tuinen wordt aangekweekt; *nigella arvénsis*, akkernigella, een onkruid; *nigella damascena*, nigelle v. Damascus, juffertjes in 't groen.

niger, nigra, nigrum, lat., zwart, donker; *hora nigra*, het doodsuur; *dies niger* of *ater*, de sterfdag; *hic niger est!* eig. die is zwart! voor dien moet men zich wachten; *niger deus*, de zwarte God, Pluto; **nigrīn**, n. Min., ijzer-titaan, zwarte granaat, een gekristalliseerd titanium-erts; **nigríne**, zwart bergglas, rooktopaas; **nigrománt**, m. gr., een zoogenaamde zwarte-kunstenaar; **nigromantīe**, f. (waarsch. verbasterd uit h. gr. necromantie), de gewaande zwarte kunst, tooverij en waarzeggerij door behulp van booze geesten; **nigrum**, n. het zwarte, de inhoud van een geschrift.

Nigua, f. sp. (uit de taal van Hayti), z. v. a. **chike** (z. a.).

nihil of *nil*, lat., niets; *nihil* of *nil* (*facit*) *ad rem*, lat., dat doet niets tot de zaak, heeft niets te beduiden; *nil desperándum*, men moet aan niets wanhopen, niets opgeven; *nihilum album*, n. wit niets, zinkbloemen, witte ligte vlokken van zinkoxyde; **nihilísmus**, n. nw lat., de nietheid, het nietzijn; de leer der vernietiging; **nihilist**, m. een nietsgeloovende; nergens toe deugend, onbruikbaar lid der maatschappij, nieteling; **nihiliteit**, f. de nietigheid, het volslagen gebrek aan waarde.

Nikaráguahout (naar de provincie en stad Nikaragua aan de westkust van Midden-Amerika), bloedhout, z. v. a. **campeche-hout**.

Nikkel, n. een graauwachtig zilverwit, sterk blinkend metaal, door Cronstädt in 1751 ontdekt. Het is hard, smeedbaar zoowel koud als warm, laat zich tot draden trekken en tot blik pletten, is magnetisch en zeer moeijelijk te smelten.

Nikker, m. eig. hetzelfde als het hoogd.

nix, z. **nixen**; ook de duivel (eng. *the old nick*); ook eene zwarte papaverbloem, als onkruid in het koren; in N. Duitschland ook de beul (nekker), omdat hij de te hangen misdadigers den nek breekt.

Nikur, m. noord. Myth., de watergod.

nil, z. *nihil*.

Nil, in Suratte: eene som v. 100 padans of 100000 millioen ropijen (ongeveer 120 millioen guldens)

Nillas, pl., oostind. en chin. stoffen van boombast, met zijde gemengd.

Nilométer, m. gr., een nijlmeter, een paal tot meting der overstroomingen v. den Nijl, de hoofdrivier van Egypte; **niloscoop**, m. de nijlwaarnemer, nijlwijzer; **nijlpaard**, z. **hippopotamos**; **nijlreiger**, z. **ibis**.

Nimbo, ook **bepole**, maleisch, een boom op de kust van Malabar, uit welks olijfachtige vrucht eene olie, *oleum de numbo*, wordt gemaakt, die men in O. Indië voor zenuwsterkend houdt.

Nimbus, m. lat. (oorspr. storm, wolk enz., dan een vrouwen-voorhoofdsband), de lichtkrans, straalkring om het hoofd v. de afbeeldingen der heiligen, ook om het hoofd van sommige keizers op oude munten; oneig. de luister en glans, die uitstekende personen omgeeft.

Nimetulahieten, pl., naam der leden van eene turksche monnikenorde, zoo geheeten naar haren stichter.

Nimf, z. **nymph**.

Nimiëteit, f. lat. (*nimiëtas*), overvloed, overtolligheid; *nimium*, te veel, al te, bovenmate; *nimia familiaritas parit contémtum*, te groote gemeenzaamheid baart minachting.

Nimrod of **Nemrod**, m. een achterkleinzoon van Noach, eerste koning der Chaldæers en stichter van Babylon, door sommigen als Saturnus, door anderen als Bacchus of Mars beschouwd, ook wel ten onregte met Ninus verward. De bijbel noemt hem een' geweldig' jager; van daar in 't alg.: een groot liefhebber der jagt, een jager.

Ninsing, **ninstwortel** of **ninsiwortel** (*sium ninsi*), een voortreffelijk chineesch gewas, dat om zijne geneeskracht beroemd is, en naar den suikerwortel gelijkt.

Ninxit, m. in Japan de hoogste geestelijke na den dairo.

Niŏbe, f. gr. Myth., de dochter van Tantălus en Diōne, gemalin van den thebaanschen koning Amphion. Trotsch op het bezit van 7 zonen en 7 dochters, verhief zij zich boven Latona, die slechts twee kinderen, Apollo en Diana, had; doch die overmoed kwam haar duur te staan: al hare kinderen werden door de pijlen van Latona's telgen doorboord, en de ongelukkige, nu kinderlooze moeder, stom van wanhoop en smart, werd in steen veranderd. De standbeelden v. Niobe en hare kinderen, thans te Florence, zijn een meesterstuk der oude beeldhouwkunst; **niobidæ**, pl., de kinderen v. Niobe.

Niord of **Niordhr**, m. noord. Myth., een der 12 groote scandinavische godheden; hij is heer van de winden en de rijkdommen der aarde en heeft tot echtgenoote Skada (z. a.).

Niou, m. eene siamesche lengtemaat, omtrent = $\frac{3}{4}$ duim.

Nippes, pl. fr. (spr. *niepp'*), vrouwentooi, -opschik, versierselen, modewaren, snuisterijen, kleinoodiën; **nippéren** (fr. *nipper*), met modetooi, voorwerpen van opschik voorzien of uitdossen.

Nis, z. **niche**.

Nisan, m. hebr. (*nîsân*, misschien voor *nîzân*, v. *néz*, *nizzah*, bloem), eene lentemaand, de eerste van het kerkelijke, de zevende van het burgerlijke jaar der joden, overeenkomende met de laatste helft van Maart en de eerste helft van April.

Nischandi of l. **nischandschi**, m. turk. (v. h. perz. *nischân*, teeken, brief van eenen vorst), de geheimschrijver of staatssecretaris des sultans.

Niscif, **nisfie**, m. eene kleine goudmunt in het ottomansche rijk, = 2 gl. ruim.

nisi, lat., ten zij, ten ware, indien niet, in zoo verre niet; een *nisi*, een maar of indien, eene hindernis, bepaling, beperking.

Nisnagrodski, m. russ., eene soort van pelterij van zwarte siberische eekhoornvellen.

Nispie, f. eene turksche goudmunt, bijna = $2\frac{1}{2}$ gl.

Nisroch, m. naam van een' assyrischen god (waarsch. de krijgsgod), van welken de bijbel spreekt. De vulgata noemt hem Nesroc en bij de zeventig heet hij Mesorach en Asarach.

Nisus 1), m. lat. (v. *niti*, streven, zich inspannen), de streefkracht, inspanning, het streven, pogen; *nisus formándi* of *n. formatīvus*, de vormdrift; *nitĭmur in vetĭtum*, sprw., wij streven gaarne naar het verbodene, het verbod prikkelt de begeerte.

Nisus 2), m. gr. Myth., een koning v. Nisa (later Megæra geheeten), toen Minos een inval in Attica deed. De godspraak had zijn lot en dat des rijks afhankelijk gemaakt van een zijner hoofdharen, dat purperkleurig was; doch zijne dochter Scylla, in liefde voor Minos ontvlamd, sneed hem dat noodlottig haar af en bragt het haren geliefde. Nisus werd in eenen sperwer, Scylla in eenen leeuwrik veranderd.

nitimur in vetĭtum, z. ond. **nisus** 1).

Nitrum, n. lat. (v. h. gr. *nitron*), het salpeter, z. a.; **nitreus**, salpeterig, salpeterhoudend, salpeterachtig; **nitrāten**, pl.,

salpeterzure zouten; **nitrogenïum**, n. gr., salpeterstof, stikstof, z. v. a. **azotum** (niet **azoten**, gelijk er door eene zetfout in dit woordenboek staat).

Niveau, n. fr. (spr. *niwó;* oorspr. *liveau*, v. h. lat. *libella*, z. **libelle** 1), een waterpas, werktuig om te onderzoeken of een vlak horizontaal of waterregt is, een rigtsnoer, meetsnoer, nivelleer-werktuig; *au niveau, de niveau*, in gelijke vlakte, op waterpashoogte, gelijk; **niveléren** (fr. *niveler*) of **nivelléren**, waterpas maken, met het waterpas afmeten; gelijk maken, effenen; ook beuzelen, lanterfanten; **nivellement**, n. (spr. *niwell'máng*) of **nivelléring**, f. het waterpassen, de gelijkmaking of afmeting naar het waterpas; **niveleur**, m. (spr. *niew'léur*), een waterpasser; gelijkmaker, aanhanger eener volstrekt politieke gelijkheid; ook een beuzelaar.

Nivétte, f. fr., eene groote, langwerpige, zoete perziksoort.

Nivose, f. fr. (spr. *niwóos'*; van het lat. *nix*, gen. *nivis*, de sneeuw), de sneeuwmaand, van 21 dec. tot 19 jan., in den nieuwen kalender der voorm. fr. republiek.

nix antimonïi, f. lat. Chem., eig. spiesglanssneeuw, zilverglanzige spiesglansbloemen, uit poedervormig antimonium-oxyde.

Nixen, pl. v. **nix**, **nixe** (oudd. *nichus, niches*, v. *neichen*, besproeijen, begieten), oudn. Myth., boosaardige watergeesten of verdichte wezens, die in het water leven en vaak menschen tot zich naar beneden trekken.

Nizam of **nisam**, m. de titel van eenen vorst in het zuidelijk gedeelte van Voor-Indië, in Golconda, die van Engeland afhankelijk is: de nizam van Dekan.

Nizam-dschedid, n. arab. (*nitsâm djedîd*, d. i. nieuwe orde of inrigting, v. *nitsâm*, ordening, rij, reeks enz., v. *natsama*, aan elkander rijgen, en *djedîd*, nieuw), het op europeaansche wijze nieuw-ingerigte of georganiseerde turksche krijgswezen.

Noach, hebr. (*nóach*, d. i. rust, v. *nûach*, zich neder zetten, rusten), mansn., naar het verhaal van het O. T. de uit den zondvloed alleen met zijn huisgezin geredde patriarch en stamvader van een nieuw menschengeslacht; **noachs-ark**, f. N. H., eene arkvormige schelpdiersoort in de Middellandsche zee; **noachs-mossel**, **noachsschelp** (*chama gigas*), reuzenmossel, de grootste onder de bekende mosselsoorten, inz. in O. Indië; **noachíde**, f. een heldendicht, waarvan het onderwerp de geschiedenis van Noach is; **noachíden**, pl., Noach's zonen, Sem, Cham en Japhet en hunne nakomelingen.

Noaille, f. fr. (spr. *noálj'*), kroonpistool, een fr. *louis'dor* van 21⅔ karaat fijn, geslagen van **1716—1718**.

Nobiliteit, f. lat. (*nobilĭtas*, v. *nobĭlis, e*, edel), edelheid, beroemdheid, adel, de adeldom, ridderschap; **nobiliteren** (lat. *nobilitāre*), adelen, tot den adelstand verheffen; **nobĭli**, pl. it., voorheen de adellijke geslachten in Venetië, die deel aan de regering hadden; *nobĭle par fratrum*, lat. iron., een paar bekende gasten, vrolijke snaken, beruchte drinkebroêrs; **nobele passiën**, pl. iron., liefhebberijen van aanzienlijke lieden, als het houden van vele honden, paarden enz.; **noble**, fr. ook **nobel**, edel, edelmoedig, grootmoedig; voortreffelijk, verheven, waardig, heerlijk, prachtig, voornaam, beroemd; ook adellijk, v. adellijke geboorte; **noble, nobel**, m. eene aangenomene (gefingeerde) rekenmunt in Engeland, = ⅓ pond sterl. of ongeveer 4 gl.; **noblésse**, f. fr., de adeldom, adel, adelstand, adellijke waardigheid, adellijkheid, ridderschap; *noblesse d'épee*, adel door krijgsverdiensten verworven; *n. de robe*, adel door hofdiensten verkregen; *n. de lettre*, adel uit brieven van adeldom voortgevloeid.

nocens, m. lat. (v. *nocēre*, benadeelen, schaden), Jur., ieder, die schaadt of beleedigt.

Nocéren, **nosairen**, **nosairieten**, ook wel **ansarïers**, pl., eene secte, of liever een volksstam in het landschap Semmak aan den Libanon, islamitische naziræers, die, schoon van Ali's secte, zich niet uitsluitend aan eene bepaalde godsdienst houden, maar zich schikken naar de eeredienst van hen, onder wie zij zich bevinden.

noctambŭlus, m. nw lat. (v. *nox*, nacht, en *ambulāre*, wandelen), een nacht- of slaapwandelaar, vgl. **somnambule**; **noctambulismus**, n. het nacht- of slaapwandelen; — *nocte parātus*, des nachts bearbeid, vervaardigd, met moeite en zorg bewerkt.

Noctúrnus, m. (scil. *cantus*), lat. (*noctúrnus, a, um*, nachtelijk), een nachtgezang in kloosters; **Nocturninus** of **Noctúrnus**, m. rom. Myth., de god des nachts, der duisternis, soms ook de naam der ster van Venus; **nocturlabĭum**, n. nw lat., nachtwijzer, een graadboog tot meting van de poolstershoogte.

Nodus, m., pl. **nodi**, lat. Med., een knoop, hard gezwel aan de gewrichten en vlechten enz.; een knobbel, b. v. *nodus syphilitĭcus*, een venerische knobbel of gezwel; *nodus gordius*, z. **gordiaansche knoop**; **nodŭlus**, m. eig. een knoopje; een zakje met geneesmiddelen, welker kracht zich in wijn of eene andere vloeistof moet oplossen; **nodeus** (lat. *nodōsus, a, um*), knoestig, knobbelig; ingewikkeld, verward; **nodositeiten**, pl., knoestige gezwellen of builen.

Noël, m. fr. (v. h. lat. *natāles*, scil. *dies*,

d.i. de geboortedag v.Chr.), h. kersfeest; ook een kerslied, lied op de geboorte v. Christus.

Noēma, n. gr. (v. *noēīn*, waarnemen, denken), het gedachte, de gedachte, inz. eene geestige; **noēsis**, f. de verstandswerkzaamheid, het denken.

Noen, m. (v. h. lat. *nona*, de negende ure), middag; in de kloosters het negende uur van den dag, d. i. des namiddags ten drie ure; **noenstonden**, middaguren, van elf tot 1 ure; **noenmaal**, middagmaal enz.

Noëtiānen, pl., leden eener secte, gesticht door Noëtos, die in de 3de eeuw te Ephese of te Smyrna leefde; hij noemde zich een' tweeden Mozes en erkende in God slechts éénen persoon; deze secte draagt ook den naam van monarchisten en patripassiërs.

noir d'Allemagne, n. fr. (spr. *noár dall'-mánj'*), Merc., eig. duitsch zwart, het frankforter-zwart voor den koperdruk, plaatdrukkers-inkt, uit gebrande wijnmoër bereid; *noir de cerf* (spr. *—sèr*), eig. hertshoornzwart, beenzwartsel, beenderzwart, datgene, wat er in den retort over blijft, nadat men uit den hertshoorn den geest, het vlugtig zout en de olie heeft getrokken; *noir de terre*, aardzwart, aardkool, bij het fresco-schilderen gebruikt.

nojóso, it. (fr. *noja*, verdriet), verdrietig, langwijlig, vervelend.

nolens volens, lat. (v. *nolle*, niet willen, en *velle*, willen), willens en niet willens, kwaad- of goedwillig, gaarne of ongaarne, goed- of kwaadschiks, met of tegen zin, vrijwillig of gedwongen; *noli me tangĕre*, raak mij niet aan! mijd mij! weg van mij! benaming van verscheidene soorten v. voelplanten (z. **mimosa**) en van het gemeene springkruid, welks rijpe zaaddoosjes bij de minste aanraking open springen, alsmede van de zoogenoemde vliegenknip (*dionaea muscipula*); voorts draagt die naam: eene vuile, opene, kankerachtige zweer in het gelaat; de voetangels; de tremulant of triller aan een orgel; eene bitse schoone; *noli turbāre circŭlos meos!* verstoor mijne kringen niet! d. i. werk mijne plannen niet tegen.

Nolis, nolissemént, n. fr. (spr. *—liess'-máng*; oorspr. *naulis* enz., ook *naulage*, v. h. gr. *naŭlon*, vrachtgeld, v. *naus*, schip), it. *nolo* en *noleggio*, n. (spr. *lédzjio*), de huur of bevrachting van een koopvaardijschip, scheepshuur, scheepsvracht, inz. in de ital. handelsteden der Middell. zee, de charte-partie; **noliséren** (fr. *noliser*), een schip huren.

Nollbrüder, **nollhardsbrüder**, hoogd., **nolharden**, pl., eene soort van barrevoeter-monniken, die niet in een klooster leven, maar als ziekenoppassers en doodgragravers rondtrekken; graauwe capucijner-monniken.

Noma, f. gr. (*nomē*, eig. weide, v. *némein*, weiden, ook om zich vreten), Med., eene om zich vretende, voortknagende zweer, waterkanker; **nomáden**, pl. gr., herdervolken, rondzwervende volken, doorgaans ruwe, doch goedhartige en gastvrije menschen; **nomadīe**, eene nomadenhorde; **nomádisch**, rondtrekkend, omzwervend, zonder vast verblijf; **nomadiséren**, als herders of naar de wijze der herdervolken rondtrekken, omzwerven.

Nomantīe, f. barb.-gr., de naamwaarzeggerij, de kunst om uit de letters van iemands naam zijn lot te voorspellen.

Nomarch, nomarchie, nomen, pl. gr., z. **nomos 1**).

Nomen, n., pl. **nomĭna**, lat., de naam, de benaming; *nomen et omen* (vgl. **omen**) de naam en zijne beteekenis te gelijk, of de naam met de daad, b. v. Bakker, Molenaar enz., te gelijk naar naam en bedrijf; *nomen est omen*, in den naam ligt vaak een diepe zin; *nomen fictum*, een valsche naam; *nomen nescĭo*, afgek. N.N., den naam weet ik niet of de naam onbekend; *nomen tectum*, een bedekte naam; *in nomine*, in naam; *nomĭne mandatarĭo*, z. **mandatarius**; — Gram., **nomen**, een naamwoord, waartoe de zelfstandige en bijvoegelijke naamwoorden of de *nomĭna substantīva* en *adjectīva* behooren, z. **substantief** en **adjectief**; *nomen appellatīvum*, m., z. **appellativum**; *nomen collectīvum* of **collectief**, n. een verzamelwoord, een naamwoord, waardoor men vele gelijknamige dingen te gelijk aanduidt, zonder de soort te noemen, waartoe ieder voorwerp behoort, als bosch, koren, leger enz., *n. gentīle*, een geslachtsnaam, volksnaam, b. v. Nederlander; *n. materiāle*, een stofnaam, b. v. water, steen, ijzer enz.; *n. proprĭum*, een eigennaam, lands-, plaats- of persoonsnaam enz.; *n. patronymĭcum*, de vadernaam, de v. d. naam des vaders afgeleide bijnaam v. iemand; in het rekenwezen: *nomen*, een geldpost, schuldpost, schuld; van daar *nomĭna actīva*, pl. Jur., uitstaande gelden, vorderingen; *n. inexigibilĭa*, oninbare of niet invorderbare schulden; *n. passīva*, schulden; **nomenclātor**, m. een naamnoemer, bij de Romeinen een bediende, die zijnen meester de namen noemde van de personen, die hij ontmoette; in de middeleeuwen iemand, die in naam v. zijnen heer gasten ten disch noodigde; thans: een naamregister, naamsopgave van zekere voorwerpen, zonder verdere verklaring; **nomenclatuur**, f. de benoeming, de naamlijst, het naamregister, de gezamentlijke regelen, naar welke men in eene wetenschap de vereischte nieuwe namen vormt; **nominaal**, den naam betreffende; volgens den naam, b. v. **nominale definītie**, f. eene bloote naam- of woordverklaring (geene

zaakverklaring); **nominale distinctie,** de woordonderscheiding; **nominale waarde,** d. i. de waarde van geld of staatspapier, zooals die bij de uitgifte door den Staat is bepaald, in tegenst. met de reële waarde, z. a.; **nominalisten,** pl., naamgeloovigen, die scholastieken der middeleeuwen, welke beweerden, dat de algemeene begrippen der dingen slechts woorden en namen zijn of buiten de menschelijke voorstelling bestaan, in tegenst. met de realisten, z. a.; **nominalismus,** n. de leer der **nominalisten;** *nominātim,* bij name, met name; **nomineren** (lat. *nomināre*), noemen, benoemen (ook denomineren); **nominātus,** m. de benoemde tot een ambt; **nominatīvus,** z. **casus; nominātie,** f. benoeming tot een ambt; het regt tot die benoeming; de lijst der candidaten naar eene bediening; *nominatio auctōris,* Jur., aangifte van den bedrijver eener daad; **nominātor,** m. benoemer, die iemand tot een ambt moet benoemen of benoemd heeft; **nominātors,** pl. Jur., personen, die voor eenen onmondige bij de overheid iemand tot voogd voorstellen (**nomīnant**) en voor dezen moeten instaan.

Nomos, 1), m. gr. (*nomós,* eig. weideplaats, woonoord enz.), een landsgebied, district of provincie, inz. in het oude Egypte, pl. **nomen; nomárch,** overheidspersoon, landvoogd, stadhouder van eenen *nomos,* gouverneur eener provincie; **nomarchīe,** f. de landvoogdij.

Nomos 2), m. gr. (*nómos,* eig. het toegedeelde), gebruik, gewoonte, wet, verordening, formulier; Muz., de wijze, de soort van toon, melodie; een lied, een deuntje; van hier **nomisch,** dichtmatig, melodisch; **nomocánon,** m. verzameling van staats- en kerkwetten, het in de gr. kerk geldende handboek van het kerkenregt, door Photius omstreeks 883; **nomocratīe,** f. of **nomocrátische regering,** wetheerschappij, eene zoodanige wetgeving, waarbij de wet heerscht, gelijk bij de oude Israelieten; **nomodidáctes** of **nomodidáct,** m. een wetgeleerde, leeraar der wetten; **nomograaph,** m. een wetschrijver, verzamelaar der wetten; **nomographīe,** f. de wetschrijving, schriftelijke wetgeving; **nomologīe,** f. de wetgevingkunde, de leer der wetgeving; **nomomáchen,** pl., wetbestormers, tegenstrevers, ruwe bestrijders van de wet, de staatsregeling enz.; **nomomachīe,** f. de wetbestrijding; **nomophȳlax,** m. een wetbewaarder of waker voor het in stand blijven en de naleving der wetten; **nomoteletiek,** f. eig. de leer der wetvervulling, kerkentucht; **nomothesīe,** f. de wetgeving, de gegevene wet; **nomotheet,** m. een wetgever; **nomothetiek,** f. de wetgeving, h. regt der landsregering om wetten te geven; ook de wetgevingskunst; **nomothétisch,** hetgeen de wetgeving betreft.

non, lat., fr. *non* (spr. *nong*), niet, neen.

Non, f. (oudd. *nunna,* mid. lat. *nonna,* d.i. eig. moeder, volgens Erasmus een egypt. woord, volgens Bilderdijk verbasterd v. h. gr. *mónos,* alleen), eene klooster-juffer, eene koor-, ordes- of kloostervrouw; ook eene gesnedene big (door Adelung in deze beteekenis afgeleid van nijden, nu snijden); nog: een gedraaide arm aan een spinnewiel.

Nonactiviteit, f. (fr. *nonactivité*) Mil., de toestand van eenen officier, die niet in werkelijke dienst is en die verminderde (⅔) soldij trekt.

nonagenarīus, m. lat. (v. *nonaginta,* negentig), een negentigjarige, negentiger; **nonagīum,** n. mid. lat. (v. h. lat. *nonus, a, um,* de of het negende), een negende deel, het negende deel eener nalatenschap, dat de geestelijken in de middeleeuwen ten behoeve van vrome stichtingen voor zich eischten; **nonagōnus,** m. lat.-gr., een negenhoek; **nonandrīa,** pl. lat.-gr., eig. negenmannigen, de negenhelmige planten, met 9 meeldraden bij de mannelijke bloesems, de 9de klasse bij Linnæus, beter gr. **enneandria; nonandrisch,** negenhelmig; **nonanteren,** fr. (v. *nonante,* negentig), in 't piquet-spel: 90 punten maken; ook 90 jaar oud worden; **nonariæ,** pl., ontuchtige vrouwen te Rome, die niet voor het negende uur hare huizen openen of zich vertoonen mogten, om niet de lusten der leerende jeugd te prikkelen.

non avenu, fr. (spr. *nong aw'nú*), niet geschied, ongebeurd.

Nonbattú, m. fr. Merc., eene soort v. gemeen fr. lijnwaad, inz. uit Laval, dat voornamelijk naar Spanje en Portugal wordt uitgevoerd.

non bis in idem, lat. Jur., niet tweemaal over hetzelfde, eene stelling, volgens welke een beschuldigde, die wegens een feit heeft te regt gestaan, niet meer wegens datzelfde feit kan vervolgd worden.

nonchalant, fr. (spr. *nongsjaláng*; v. h. verouderde *chaloir,* zich om iets bekommeren, ergens om geven), nalatig, zuimachtig, onachtzaam; **nonchalance,** f. (spr. —*lángs'*), de nalatigheid, onachtzaamheid, verwaarloozing van hetgeen de goede toon der wereld vereischt.

Nonconductor, m. nw lat. Phys., een niet-geleider (vgl. **conductor**).

Nonconformisten, pl., naam, dien de bisschoppelijke kerk in Engeland aan de protestantsche dissenters, met uitsluiting van gereformeerden en lutherschen, geeft.

non cuivis homini contingit adire Corinthum, lat. sprw., het gelukt niet iedereen naar Corinthe te gaan, d. i. niet iedereen heeft fortuin.

None, f. (v. h. lat. *nonus, a, um*, de of het negende), Muz., de 9de toon van den grondtoon; in de kloosters (*nona*, scil. *hora*), de n o e n, het negende uur des dags, 3 ure des namiddags; ook het gezang op dit uur; **nonidi**, fr., z. **decade**; **nonétto**, m. it., een muzijkstuk voor 9 stemmen.

Nonen, lat. (*nonae*), pl., in den oud-rom. kalender de 5de dag in alle maanden, behalve in maart, mei, julij en october, in welke het de 7de was.

Nonens of *non-ens*, n. nw lat., een onding, niets, een ding, dat niet bestaat en niet bestaan kan; **nonentiteit**, het nietdaarzijn, nietzijn.

Nonétto, m. it. Muz., een muzijkstuk voor negen stemmen.

Nonexisténtie, f. nw lat., het niet aanwezig zijn, het niet-bestaan, niet-zijn.

non ex quovis ligno fit Mercurius, lat. sprw., niet uit elk blok hout laat zich een Mercurius houwen, d. i. niet ieder kan een geleerde worden.

Noninterventie, f. nw lat., de niet-tusschenkomst, het niet tusschenbeiden treden bij twistende partijen; **noninterventionist**, m. de aanhanger van het stelsel der niet-tusschenkomst.

Non-jurors, pl. eng. (spr. —*dzjóerurs*), niet-zweerders, eedweigeraars, de engelsche jacobieten, die den eed aan het nieuwe koningsgeslacht weigerden.

Nonĭus, m. ook **Vernier** (spr. *wernjé*) genoemd, de graadverdeeler, een wiskunstig hulpwerktuig om de graden van den boog in zeer kleine deelen te verdeelen, welks uitvinder P. V e r n i e r (1631) en niet P. N o n i u s of N u ñ e z is, ofschoon het doorgaans naar dezen laatsten wordt benoemd, omdat Vernier het werktuig naar de aanwijzingen van Nuñez in diens wiskunstige schriften zou vervaardigd hebben.

non liquet, lat. (vgl. *liquet*), of afgek. *N. L.*, het is niet klaar of duidelijk, het blijkt niet genoegzaam, men kan daarover niet oordeelen.

non molto, it. Muz., niet veel, niet te zeer, b.v. *allegro non molto*, niet zeer vrolijk.

non multa, sed multum, z. *multa*.

Nonnaat, m. nw lat., een door de keizersnede geborene; ook een kleine witvisch.

Nonnaturalĭa, pl. nw lat., niet natuurlijke dingen.

non numeránda, sed ponderánda sunt arguménta, lat., niet op het getal, maar op het gewigt der bewijsredenen komt het aan; men moet de gronden of bewijzen niet tellen, maar wegen.

Nonobstántie, f. nw lat. Jur., de oorkonde of acte van herstelling.

Nonodecimaal, n. nw lat., het negenzijdig prisma met een negenvlakkig en een eenvlakkig einde.

non omne licĭtum honestum, lat., nietalles, wat geoorloofd is, is betamelijk, welvoegelijk, braaf enz.; *non omnĭa possŭmus omnes*, wij kunnen niet allen alles, wij zijn niet allen in alles even bekwaam, de eene heeft deze, de andere gene bekwaamheid; *non omnĭbus dormĭo*, ik zwijg niet op alles, ik zal eindelijk ook eens spreken; *non omnis moriar*, ik zal niet geheel sterven.

Nonoseptimaal, n. nw lat., het negenzijdig prisma met een viervlakkig en een drievlakkig einde.

Nonpareille, f. fr. (spr. *nongparélj'*; v. *pareil, pareille*, gelijk, overeenkomstig), zonder wederga, onvergelijkelijk, wat zijns gelijke niet heeft, naam van verscheidene dingen, die in hunne soort uitmunten, b. v. eene soort van smal zijden lint; eene soort van kamelot, ook l a m p a r i l l a s genoemd; kleine suikerkorrels; ook eene kleine soort van drukletter (z. a.); **groot nonpareille**, de grootste soort van drukletters.

non-plus-ultra of *nec-plus-ultra*, lat., niet verder! niet daarboven! het **non-plus-ultra**, het onovertreffelijke, uiterste, hoogste, beroemdste enz. in zijne soort, het toppunt, de kroon, het laatste of uiterste doel eener zaak, dat niet kan of mag overschreden worden.

non procedătur, lat. Jur., men ga niet verder.

Nonproficiént, m. nw lat., die geene vorderingen maakt.

non qua itur, sed qua eundum est, lat., niet op den gemeenen, maar op den regten weg moet men gaan; *non quam diu, sed quam bene vixĕris, refert*, het komt er niet op aan hoe lang, maar hoe braaf men geleefd heeft; *non quis, sed quid*, niet wie, maar wat; *non scholae, sed vitae discendum est*, niet enkel voor de school, maar voor het leven moet men leeren.

Nonsens, m. nw lat. (*non-sensus*, van *sensus*, de zin), onzin, dom gesnap, louter onverstand, hoogdravende woorden zonder zin; **nonsensicālisch**, niets zeggend, onverstaanbaar, onzinnig (gelijk het woord zelf, wat zijn' vorm betreft).

non, si male nunc, et olim sic erit, lat., het zal niet altijd zoo slecht gaan als nu.

Nonsunt, m. nw lat., een ontmande, een c a s t r a a t.

non tanto, non troppo, it. Muz., niet zeer, niet te zeer.

nonum premătur in annum, lat., het worde (het geschrift, opstel, boek) tot aan het 9de jaar of negen jaren lang bewaard; men haaste zich niet met het openbaar maken, in h. licht geven van een geschrift.

non-usus, m. nw lat. (vgl. **usus**), Jur., het niet-gebruik van een regt.

Nonvaleur, f. fr. (spr. *nongwaléur*; vgl. **valeur**), de onwaarde, het te kort komend bedrag; de onzekere achterstand van pach-

ten, renten enz., oninvorderbare schuld wegens het onvermogen des schuldenaars; oninbare post op het belastingsregister.

non volat in buccas assa columba tuas, lat., er vliegt u geene gebraden duif in den mond.

Noochirïe, f. gr. (spr. *no-o*—; v. *noós*, verstand en *cheir*, hand), de gewelddadige aantasting van iemands verstandelijke vermogens, de misdaad aan het zieleleven van een ander gepleegd; **noogenïe**, f. de kennis of de leer van de voortbrenging of het ontstaan der begrippen; **noologïe**, f. de leer van de zuivere verstandsbegrippen; **noologíst**, m. een aanhanger van die leer.

Noordkaper, m. de ijsvisch, ijswalvisch, ook delphijn.

Noordpool, z. **pool**.

Noormannen, pl. (d. i. **Noordmannen**), de germaansche bewoners van het scandinavisch schiereiland in de middeleeuwen, vermaard door hunne groote zeetogten en stoute ondernemingen.

Nop, f. (nederd.. verwant met knoop, knobbel enz.), de lakenvlok, het wolknoopje; ook de mazen van het fluweelweefsel, die, na opgesneden te zijn, het haar van het fluweel daarstellen; **noppen**, het laken van zijne kleine verhevenheden of noppen zuiveren, hetwelk onder anderen door de **nopmachine** der gebrs. Westermann geschiedt.

Nopal (mexicaansch nopalli), z. v. a. **opuntie** (z. a.).

Norbertijnen of **norbertiners**, pl., eene monnikenorde, door St. Norbert omstreeks 1092 gesticht; zij worden ook præmonstratenser-monniken geheeten.

Nork, m. hoogd. Min., eene soort van leisteen of schiefer, die ijzersteen bevat.

Norm, **norma**, f. lat. (*norma*), eig. maatstok, rij, winkelhaak; de regel, het rigtsnoer, voorschrift, voorbeeld; bij boekdrukkers: de verkorte titel van een boek aan den voet der eerste bladzijde van ieder vel; *ad normam*, naar het voorschrift, het rigtsnoer of den voorgeschreven regel; **normaal** (lat. *normālis*, *e*), voorschriftmatig, naar den regel, voorbeeldig; Geom., regthoekig, te lood; **normale**, f. (lat. *linĕa normālis*), hoogere Math., de loodlijn, de lijn, die in het raakpunt op de tangens opgerigt en tot aan de lijn der abscissen verlengd wordt; **normaalboeken**, pl., symbolische boeken, die boeken, waarin de geloofsartikelen eener gezindheid zijn vervat; **normaal-idée**, n. het eigen denkbeeld, algemeen rigtsnoer, naar hetwelk men een zinnelijk voorwerp beoordeelt, inz. wat den vorm of de uitdrukking betreft; **normaaljaar**, n. het regeljaar, modeljaar; het jaar 1624, dewijl bij den westphaalschen vrede (1648) werd vastgesteld, dat die godsdienst, welke in den aanvang van dat jaar de heerschende was, het ook blijven zoude; **normaalregt**, n. het natuurregt, regt der rede; **normaalschool**, f. modelschool, zulk eene, welker inrigting anderen ten voorbeeld en rigtsnoer moet strekken; **normaliteit**, f. nw lat., regelmatige, met het voorschrift overeenstemmende gesteldheid, b. v. de volkomene gezondheidstoestand, ligchaamsbouw enz.; **norméren**, lat. (*normāre*), eig. naar den maatstaf regelen; ordenen, voorschrijven, regelen; **normatief**, nw lat., tot regel of rigtsnoer dienende.

Nornen, pl. noord. Myth., de drie godinnen van den tijd en het noodlot. Zij heeten: Urda, d. i. het verledene, Verande, het tegenwoordige, en Skulda, het toekomstige.

nos, lat., wij, soms ook ik, b. v. *Nos.... dei gratiâ*, wij.... bij de gratie Gods enz.

Nosairen, **nosairieten**, z. **noceren**.

nosce te ipsum, lat., ken u zelven, leer u-zelven kennen; **noscíbel**, nw lat., wat gekend of geleerd kan worden.

Noselïe, f. gr. (*nosēleia*, v. *nósos*, f. ziekte), Med., ziekelijkheid; ook ziekenverpleging en artsenij; **nosocomïe**, f. de krankenverzorging, ziekenverpleging; **nosocomĭum**, n. een ziekenhuis, hospitaal, ook **nosodochĭum** geheeten; **nosocoom**, **nosocomíst**, m. een ziekenoppasser, krankenverpleger; **nosogenïe**, f. het ontstaan der ziekte, de ziektevoortbrenging; **nosographïe**, f. de ziektebeschrijving; **nosograaph**, m. een ziektebeschrijver; **nosoloog**, m., z. v. a. **patholoog**, z. a.; **nosologïe**, f., z. v. a. **pathologïe**; **nosológisch**, z. v. a. **pathológisch**; **nosonomïe**, f. de leer der ziektewetten; **nosopoëtisch**, ziekmakend, schadelijk; **nosotrophïe**, f. de ziektevoeding.

nos poma natāmus, lat. sprw., wij appelen zwemmen, uitdrukking, die wordt toegepast op hen, die, ofschoon weinig of niets beteekenende, eene hooge borst zetten, zich de verdiensten, den rang enz. van anderen als toeeigenen enz.; *nos Poloni non curāmus quantitātem syllabārum*, wij Polen bekreunen ons niet om de maat der lettergrepen, iron. van hen, die de latijnsche woorden uitspreken zonder op de lengte of kortheid der lettergrepen acht te slaan.

Noss, m. (naes, nos, ness), in sommige noordsche talen z. v. a. landspits, kaap, voorgebergte; ook neus.

Nossa, f. noord. Myth., de godin der bevalligheid, schoonheid, voortreffelijkheid; van daar **nossen**, pl., kostbare kleinoodiën.

Nosten, pl. gr. (*nostoi*, v. h. sing. *nóstos*, m. terugkeer, huiswaartsche gang), terugreizen, grieksche epische dichtstukken, die den terugkeer van de grieksche helden van Troje verhaalden, gelijk de Odyssea; **nostalgïe** en **nostomanïe**, f. gr., het heim-

wee. het zwaarmoedig verlangen naar het vaderland, naar huis; **nostálgisch**, h. heimwee betreffende of daaruit voortkomende.

Nostraat, m. lat. (*nostras*, pl. *nostrātes*, v. *noster*, *nostra*, *nostrum*, ons, enz.), een der onzen, van onze lieden, van ons volk, een landsman, tijdgenoot; **nostrificéren**, nw lat., tot den onze maken; ook inheemsch maken, het burgerregt geven; **nostrificātie**, f. de verleening van het burgerregt, het burgermaken.

Nota of **noot**, f. lat. (*nŏta*), een teeken, kenteeken, herinneringsteeken, merkteeken; eene schriftelijke aanwijzing, opmerking, aanmerking ter verklaring of opheldering eener plaats; Merc., korte rekening, koopopgave van ontvangene waren; een bewijs van gelden, briefje, b. v. banknoot; een gezantschappelijk (diplomatisch) schrijven, een berigt, eene verklaring of dgl. bevattende; Merc., een toonteeken, ook de toon zelf; *nota buona*, it., goede noot; *nota cattiva*, slechte noot, waarvan de eerste op het goede, de tweede op het slechte maatdeel valt; *nota caracteristíca*, de noot, die den dur- of moltoon van een stuk aanwijst; *nota cambiáta*, Merc., wisselbriefje, orderbriefje; bij de oude Romeinen was **nota** ook eene afzonderlijke letter in een geheim schrift, een teeken op wijnflesschen ter aanduiding van het jaar en de soort; van daar **een wijntje** *primae of optimae notae*, een wijn van de beste soort, kabinetwijn, in tegenst. met *vulgāris notae*, gewone wijn, tafelwijn; *interiōris notae*, van voortreffelijke hoedanigheid, van de beste soort; **iets** *ad notam* **nemen**, er op letten, het voor gezegd houden, het achter 't oor knoopen; nog beteekent **nota**: een teeken, dat de eens ontloopen slaven te Rome aan het hoofd kregen, van daar schandvlek, vlek; *nota genitīva* of *n. matérna*, Med., eene moedervlek.

nota bene, **notabel** enz., **z.** ond. **noteren.**

Notalgīe, f. gr. (v. *nōtos*, rug), de ruggepijn.

Notarīus, lat. of afgek. **notaris**, m. oorspr. een snelschrijver bij de Romeinen, die met verkortingen of teekens (*notae*) schreef; dan in 't alg. een schrijver; thans inz. een door de regering aangesteld en beëedigd persoon, die het regt heeft zekere geregtelijke handelingen (testamenten, volmagten, schuldbekentenissen, protesten, inventarissen enz.) in tegenwoordigheid van getuigen te voltrekken en daarvan eene geloofwaardige oorkonde, **notariële acte** op te maken; *nótarĭus publĭcus caesarĕus jurātus immatriculātus*, of afgek. *not. publ. caes. jur. imm.*, een keizerlijk, opentlijk beëedigd en ter rolle ingeschreven acte-schrijver; **notariaat**, n. nw lat., het ambt van eenen notaris.

noteren, lat. (*notāre*), merken, aanmerken, opmerken, opteekenen, aanschrijven, boeken; *nota bene*, afgek. NB., let wel! merk op! geef acht! een **notabéne**, een teeken, eene herinnering, waarschuwing; met een notabene teekenen, met een kenteeken voorzien, oneig. met eene oorvijg, muilpeer enz. kenmerken; *notētur nomen*, afgek. N.N., men lette op den naam! **notābel** (lat. *notabilis*, *e*), merkwaardig, gewigtig, aanzienlijk, voornaam; **notabiliteit**, f. nw lat., de aanzienlijkheid; pl. **notabiliteiten** of **notabelen** (fr. *notables*), de aanzienlijkste, voornaamste burgers v. den staat, het enger committé of surrogaat der rijksstenden in het voorm. Frankrijk; *notándum*, hetgeen op te merken is; *quod bene notandum*, waarop wel moet gelet worden; **notéring**, f. het opteekenen, aanschrijven, boeken.

Nothus, m. gr. (*nóthos*), een onechte, natuurlijke, buiten huwelijk verwekte zoon, bastaard; **nothīa**, pl. Jur., erfdeel van natuurlijke of onechte kinderen.

Notie, f. lat. (*notio*), een begrip, verstandsbegrip, denkbeeld eener zaak, door het verstand alleen verkregen.

notificéren, lat. (*notificāre*), kond doen, bekend maken, aankondigen, melden, narigt geven, berigten, ter kennis brengen, inz. geregtelijk, met inachtneming van zekere vormen; **notificātie**, f. de bekendmaking, mededeeling van een narigt, aankondiging, melding, aanduiding.

Notiologīe, **notiológisch**, gr. (v. *nótios*, *a*, *on*, vochtig), z. v. a. **hygrologīe enz.**; **notiométer**, **z. hygrometer.**

Notist, m. nw lat., een notenschrijver, b. v. bij eene opera.

Notitie, f. lat. (*notitia*), kennis, wetenschap, kunde, aanteekening, opgaaf, narigt, korte melding of beschrijving; **notitie van iets nemen**, zich iets aantrekken, zich ergens aan gelegen laten zijn, het zijner kennisneming, opmerking enz. waardig keuren; **notitie-boek**, aanteekenboek.

notōrisch, **notoor**, lat. (*notorius*, *a*, *um*, eig. aanduidend, kenbaar makend), algemeen bekend, openbaar, wereldkundig; **notorieteit**, f. nw lat. (fr. *notoriété*), bekendheid, openbaarheid, wereldkundigheid; **acte van notorieteit**, eene wettelijke opgemaakte verklaring omtrent de bekendheid der comparanten met den staat van eenen persoon of eene hem betreffende zaak, ter vervanging van de eigentlijke acte, die niet kan geleverd worden.

Notre Dame, f. fr. (spr. *nottr' dám'*), onze lieve Vrouw, benaming der maagd Maria; ook de naam der groote cathedraalkerk te Parijs: onze-lieve-Vrouwe-kerk, Maria kerk.

Nottorno, **notturno** en **notturnino**, n. it. (v. h. lat. *noctúrnus*, *a*, *um*, nachtelijk), nachtmuzijk, nachtgezang.

Notŭlen, pl. lat. (*notŭlae*, verklw. van *notă*), kleine aanmerkingen, aanteekeningen, rekeningen; schriftelijk verslag van hetgeen er in eene vergadering behandeld is.

Notus, m. lat. (gr. *nótos*), de zuidewind, of naauwkeuriger: zuidwestewind; ook elke onstuimige wind.

Noŭmĕnon, n. gr. (v. *noĕīn*, in den geest waarnemen, denken), een verstandswezen, bovenzinnelijk voorwerp, iets, dat bloot gedacht wordt, niet onder 't bereik der zinnen valt, b. v. God, geest enz.; in tegenst. met phaenomen.

Nourrice, f. fr. (spr. *noerries'*, v. *nourrir*, voeden), eene voedster, min, minnemoeder; **nourrisson**, m. (spr. *noerriesóng*), een minnekind, voedsterkind, zoogkind; **nourriture**, f. (spr. *noerritúur'*), voedsel, voeding, onderhoud.

Nouveauté, **nouvellen**, enz., **nova**, **novaal**, **novatie** enz., z. ond. **novum**.

Novatiănen, pl., aanhangers van den roomschen bisschop Novatiănus, die beweerde, dat de afvalligen van het christendom niet weder mogten opgenomen worden, zelfs dan niet, wanneer zij boetvaardig terug keerden (van de 3de tot de 6de eeuw).

Novelle, **novellist**, enz., z. ond. **novum**.

Novémber, m. lat. (v. *novem*, negen), de slagtmaand, vroeger windmaand geheeten, de 11de maand des jaars (oorspr. de 9de volgens den romeinschen kalender); **nové-na**, f. it., negendaagsche godsdienstoefening; **novenarĭa**, pl. lat., negendaagsche rouw en gebeden, zielmissen; **novendiăles** of **novendiăles ferĭæ**, pl., negendaagsche feesten in het oude Rome, met regtsstilstand gepaard; **novenóte**, it., of **novemole**, f. Muz., negen zamengetrokken noten, die eig. uit drie verbondene triólen bestaan; **novensiles dii**, pl., eig. nieuw ingesprongen goden, de door Tatius te Rome ingevoerde sabijnsche godheden.

Novum, n. lat. (v. *novus*, *a*, *um*, nieuw), iets nieuws; Jur., eene omstandigheid, die na reeds gesloten regtshandel tot eene nieuwe regtszaak aanleiding geeft; **nova**, pl., z. **noviteiten**; *res novae*, nieuwigheden, demagogische woelingen; *novis homo*, eig. nieuw man, iemand, die het eerst den adel in zijn geslacht brengt; ook een in 't nieuw gekleede; *de novo*, op nieuw, van voren af, *novum testamentum*, of afgek. N. T., het nieuwe Testament, de schriften van het nieuwe Verbond; *novae fundatiōnis*, van nieuwe stichting; **novissimæ**, zeer onlangs, pas geleden; **nov-antiek**, nw lat., nieuw-oud; **novantieken**, pl., nieuwe-oudheden, nieuwe zaken met een antiek voorkomen; **novale**, n. lat., of **novaalland**, nieuw ontgonnen land; **novale tienden**, de tienden, van zulke nieuw ontgonnen gronden; **novātie**, f. vernieuwing; Jur., de opheffing eener dusverre bestaande schuld of verbindtenis door het stellen van eene nieuwe in hare plaats; **novātor**, m. een vernieuwer, die nieuwigheden invoert, inz. in het godsdienstige; soms ook de naam der syncretísten; **novelle**, f. (it. *novella*, v. h. lat. *novéllus*, *a*, *um*, jong, frisch), fr. **nouvelle** (spr. *noewéll'*), eng. **novel** (spr. *nóvv'l*), eig. nieuwigheid, tijding, nieuw berigt, nieuws; naam der kleinere historieverdichtingen en verhalen, kleine romans; **novéllen**, pl. Jur., de nieuwe verordeningen of wetten van Justinianus, na de openbaarmaking van den tweeden codex, een deel van het *corpus juris*; **novellétte**, f. it. (*novelletta*), een vrolijk vertelsel, sprookje; **novellíst**, of fr. **nouvellist** (spr. *noew*—), m. een schrijver van novellen, van kleine vertellingen in prozaïschen vorm; een liefhebber en verspreider van nieuwigheden, een nieuwtjeskramer; dagbladschrijver; **novellístisch**, nieuw, nieuw berigt; in den vorm eener novelle; **novicĭus** of **novitĭus**, m. lat, **novice**, fr. m. en f. een nieuweling, beginner, nieuw aangekomene, proefleerling, een proefkloosterling, d. i. die nog geene gelofte heeft gedaan; **noviciaat**, n. nw lat., het proefjaar, de proeftijd, de leerlingsstaat in kloosters; het nieuwelingschap in eene wetenschap of kunst; **novilunĭum**, n. nw lat., de nieuwe maan; **noviteit**, lat. (*novĭtas*), of fr. **nouveauté** (spr. *noewoté*), nieuwheid, het nieuwe, iets nieuws en vreemds; pl. **noviteiten**, ook **nova**, fr., **nouveautés**, nieuwheden, nieuwigheden; Merc., versche waren, modevoorwerpen, bij boekhandelaars: pas uitgekomen boeken.

Nox, f. lat., de nacht; Myth. de nachtgodin, gr. **Nyx**, eene dochter v. d. Chaos, de gade van den Erebus.

noxa, f. lat., schade, schuld, misdaad; inz. Jur., schade of beschadiging en van daar verlies aan vermogen door een voor zich-zelven in regten niet verantwoordelijk wezen, b.v. een dier, een' slaaf; *noxae datĭo*, de overlating der zaak, door welke de schade veroorzaakt is, in de plaats v. schadevergoeding.

Noyade, f. fr. (spr. *noajáad'*), verdrinking in het water bij wijze van teregtstelling, tijdens de fr. revolutie, waarbij men de ongelukkige slagtoffers in eene schuit plaatste, die men door het openen eener klep deed zinken.

Noyales, **noyalles**, pl. fr. Merc., dik en sterk linnen inz. tot zeildoek, zoo geheeten naar de fransche stad Noyale.

Nozrim, pl. joodsch, z. v. a. **nazarener** (z. a.).

Nuance, f. fr. (spr. *nuángs'*; eig. omwolking, tempering van het licht; van *nue* =

lat. *nubus*, wolk), de schaduwing, schaduwverdeeling, trapswijze toe- of afneming, kleurmenging, kleurspeling, de onmerkbare overgang, ineensmelting, tint, schakering, het fijne onderscheid eener hoofdkleur ten opzigte van het heldere en donkere; **nuancéren** (fr. *nuancer*), beschaduwen, ineen smelten, schakéren, trapswijze, allengs of onmerkbaar doen overgaan, doen toe- of afnemen; **genuanceerd**, geschakeerd, beschaduwd, ineen gesmolten, gemengeld enz.; **nuancéring**, f. de trapswijze toe- of afneming, schaduwverdeeling, ineensmelting enz.

nubecŭla, f. lat., z.v.a. **nephelion** (z.a.).

nubiel, lat. (*nubĭlis*, v. *nubĕre*, trouwen), huwbaar, manbaar, in staat om te huwen (v. meisjes); **nubiliteit**, f. nw lat., de manbaarheid, huwbaarheid, geschiktheid tot het huwelijk.

Nuclĕus, m. lat., de kern of pit eener vrucht; *nuclĕi persicōrum*, perziken-pitten (bij droogisten): *nuclei pini*, pijnboompitten; **nucleolíthen**, pl. lat.-gr., kernsteenen, eene soort van versteende zeeegels.

nodus chirographarĭus, m., pl. *nudi chirographarii* (v. h. lat. *nudus, a, um*, naakt), Jur., schuldeischers enkel op handschrift; *nuda cautio*, Jur., eene bloot mondelinge belofte, zonder eed, borgen of handschrift; ook *nudo promissĭo*; *nuda possessĭo*, bloot bezit zonder eigendomsregt; *nuda traditio*, f. bloote overgeving of overgave; *nuda pacta*, pl., overeenkomsten of verbindtenissen zonder formaliteiten, zonder opgave van beweegredenen en andere omstandigheden; *nudis verbis*, met dorre, drooge woorden; *nude crude*, naakt en ruw, slecht weg, achteloos; *nudāta*, pl. (v. *nudāre*, ontblooten, openbaren), duidelijk, open en bloot liggende dingen; **nudéren**, ontblooten; **nuditeit**, f. (lat. *nuditas*), de naaktheid, blootheid, behoeftigheid; de naakte menschengestalte, naakte figuur; oneig. slordige, onredelijke uitdrukkingen; **nudipedāles**, pl., barrevoeters, een gezelschap van dweepers in de 16de eeuw, dat zich het eerst in Moravië ophield, en het geschoeid zijn voor zondig rekende; **nudipedalĭën**, pl., bij de oude Romeinen plegtige ommegangen of processiën, waarbij men blootsvoets ging.

nugae, pl. lat., potsen, grappen, hansworstenstreken, beuzelpraat, zotteklap; **nugaciteit**, f. nw lat., beuzelachtigheid, praatzucht; **nugatorĭum**, n. ijdel, onbeduidend gesnap, zinneloos gebabbel, gewawel; **nugātor**, m. een hansworst, potsenmaker, babbelaar.

Nujeebs, najeebs, pl. eng., naam van het ongeregelde voetvolk der eng. oostindische compagnie.

Nul, f. (v. h. lat. *nullus, a, um*, geen), het getalmerk 0, dat de ledige plaatsen in een met cijfers uitgedrukt getal aanvult; oneig. nietzijn, zonder waarde, onbeduidend, ongeldig; **nulpunt**, n. het overgangspunt van de eene schaal of graadverdeeling tot de andere, bij den thermometer van de warmte tot de koude; *nulla dies sine linĕa*, geen dag (ga voorbij) zonder eene lijn of streek, d. i. zonder dat men iets nuttigs gedaan heeft, eene bekende zinspreuk van Apelles; *nulla ratiōne*, op geenerlei wijze, *nulla regŭla sine exceptiōne*, geen regel zonder uitzondering; *nullīus momenti*, van geen beteekenis, onbeduidend, ongewigtig; *nullĭbi*, nergens; **nullibiliteit**, f. nw lat., het nergens zijn; **nullibinĭeten**, pl., bij sommigen den naam der Cartesianen, omdat zij den geest, met betrekking tot de ruimte, voor nullibi houden; **nullificéren**, lat., vernietigen, voor nul en nietig verklaren; **nullificātie**, f. vernietiging, geringschatten; **nulliporieten**, pl., gladde koralen in het zandmergel en jongere kalkgesteente; *querĕla nullitātis*, **nulliteitsvordering**, waarbij de klager verlangt, dat iets, b. v. een testament, voor ongeldig verklaard worde; **nulliteits-systeem**, n. eene bijzondere leer van de regtskundige hulpmiddelen tegen een nadeelig testament.

Numĕrus, m. (pl. *nuĕmri*), lat., het getal, cijfer, nommer, van daar *numĕro* of afgek. *Nro*., *N°*. of *N*., d. i. volgens of onder het getal of cijfer; ook aantal, menigte; Log., de afgemeten redekunstige welluidendheid, klankmaat, de afmeting van korte en lange lettergrepen; vgl. **rhythmus**; *numĕrus rotúndus*, een rond getal, dat zich gemakkelijk laat onthouden of deelen, b. v. 100 in plaats van 97 of 103 enz., 1000 voor 990 enz., *al numero*, it., z. *al marco*; **numĕri**, pl., eig. de getallen, het 4de boek van Mozes, omdat daarin de volkstelling der Israelieten is vervat; **numerāle** (scil. *nomen*), n., pl. **numeralĭa**, Gram., de telwoorden; **numerair**, naar het getal, b. v. numeraire waarde, de getal waarde, van eene munt de waarde, waarvoor zij overal ontvangen en uitgegeven wordt; als subst.: het bare, het in omloop zijnde geld; **numereus**, lat. (*numerōsus, a, um*), talrijk, menigvuldig; volklinkend, welluidend, evenmatig (rhythmisch); **numeréren** (lat. *numerāre*), tellen, getallen behoorlijk schrijven en uitspreken; met cijfers of getalmerken teekenen, nommeren; Merc., de prijzen der waren door letters, cijfers of (alleen aan den verkooper bekende) teekens merken of nommeren; **numerātie**, f. Arith., de telling, het schrijven en uitspreken der getallen; **numerātor**, m. de teller van eene breuk; **numeríst**, m. iemand, die uit getallen waarzegt; **nummeriek**, **numérisch**, door getallen uit te drukken, uit te spreken; Muz., volgens harmo-

nie en tact, maar arm aan melodie; **numerotéren**, fr. (*numeroter*), met cijfers teekenen, benommeren; **numerotáge**, f. de nommering.

Numidiërs, pl., de bewoners v. Numidië, oudtijds een koningrijk in N. Afrika, dat omtrent met het tegenwoordige Algiers overeen komt; en beroemd was door zijne ruiterij, zijne leeuwen, zijn marmer enz.; de Numidiërs behoorden tot den menschenstam, die zich in de hedendaagsche Berberen of Kabylen (z. a.) heeft voortgeplant; **numidische steen**, z. v. a. obsidiaan (z. a.).

numisch, numisch jaar (v. h. gr. *numēnia*, nieuwe maan, beginnende maand), lat. *annus numaeus*, een doorloopend maanjaar, waarvan het gewone uit 12, het schrikkeljaar uit 13 maanden bestaat.

Numismatiek, f. (v. h. gr. *nómisma*, lat. *numisma* n. en *numus* of *nummus*, m. munt), de muntkunde, penningkunde, de wetenschap der munten en gedenkpenningen; **numismatĭcus**, m. een muntkenner, penningkundige; **numismátisch**, munt of penningkundig; tot de penningkunde behoorende; **numismatograaph**, m. een penning- of muntbeschrijver; **numismatographīe**, f. de munt- of penningbeschrijving; **numismatográphisch**, muntbeschrijvend; **numophylacĭum**, n. lat.-gr., een muntvoorraad, eene verzameling van penningen, een penningkabinet; *res nummarĭae*, geldzaken; **nummulieten**, pl. nw lat., penning- of linzensteenen, hekpenningen, duivelspenningen, z. v. a. **phacieten**; *nummus confessionarĭus*, de biechtpenning; **numularĭus**, m. een wisselaar of bankhouder.

Nun, m. turk., eig. lichtglans; eene moskee, die eenen keizer tot stichter heeft.

Nuncĭus of **nuntĭus**, m. lat., een bode, boodschapper, een pauselijk gezant, geen kardinaal zijnde (vgl. **internuntius** en **legaat** ond. **legeren**); **nunciéren** (lat. *nunciāre*), verkondigen, melden, aanzeggen, enz.; **nunciánt**, m. de aanklager, inz. Jur., berigten wie tegen zijnen buurman met het verbod v. herbouw, vernieuwing enz. op zijnen grond in of buiten regten optreedt; **nunciaat**, m. de aangeklaagde, bij wien verboden wordt; **nunciātie**, f. de aanzegging, aankondiging, vermelding, aanklagt; **nunciatuur** of **nuntiatuur**, f. nw lat., gezantschap, het ambt en de waardigheid v. een' pauselijken gezant; diens bureau.

nuncupéren, lat. (*nuncupāre*) noemen, bepaald verklaren of uitspreken, in vorm van regten bij monde verklaren; *nuncupāta voluntas*, f. Jur., de bepaald uitgesprokene laatste-wilsbeschikking; **nuncupātie**, f. de benoeming, plegtige verklaring of mondelinge aanneming tot erfgenaam; **nuncupatief**, nw lat., mondeling noemend of genoemd, volgens mondelinge verklaring; als substantief n. (*testamentum nuncupatīvum*), een mondeling, onder plegtige omstandigheden uitgesproken testament.

Nuntius, nuntiéren enz., z. ond. **nuncius**.

Nupta, f. lat. (v. *nubēre*, trouwen), de pas gehuwde vrouw; *nuptiae clandestīnae*, pl., geheim huwelijk; *n. nefarĭae*, bloedschendig huwelijk; *n. noxĭae*, verkeerd huwelijk, b. v. tusschen een' jood en eene christin; *n. prohibĭtae*, verboden huwelijk; **nuptiaal** (lat. *nuptiālis*, *e*), wat tot de bruiloft betrekking heeft, bruiloftsachtig; **nupturiéren**, uit vrijen gaan, trouwlustig zijn.

Nutātu, f. lat. (*nutatĭo*, v. *nutāre*, knikken, wankelen), het knikken, wenken; het wankelen, waggelen, b. v. van de as der aarde; de overbuiging der planten naar de zon; **nutābel**, wankelend, aan wankeling onderhevig, daarvoor vatbaar; **nutéren**, wankelen.

nutréren, lat. (*nutrīre*), voeden, plegen, opkweeken; **nutriment**, n. (lat. *nutriméntum*), het voedsel, voedingsmiddel; **nutrĭtie**, f. de voeding, opvoeding; het zogen; Chem., de doortrekking of impraegnatie; **nutritief**, voedend, voedzaam; **nutritōren**, pl., de verzorgers, curatoren van scholen en universiteiten; **nutrix**, f. eene voedster, min; kinderoppasster.

nux, f. lat. (gen. *nucis*), de noot; *nux vomĭca*, de braaknoot, zoogenaamde kraaijenoogen, de vruchtkernen van een oostind. boom, die braking verwekken en voor ratten en muizen vergiftig zijn; *in nuce*, eig. in eene noot, d. i. in 't kort of beknopt, zaamgevat, in 't klein.

Nyctalopīe, f. gr. (v. *nyx*, gen. *nyktós*, de nacht), het nachtzien, de dagblindheid, (eene oogziekte); **nyctalóps**, of fr. **nyctalópe**, m. een nachtziende of dagblinde, die bij nacht beter ziet dan bij dag; **nyctelĭa**, pl., nachtelijke feesten ter eere v. Bacchus, die Nictelius werd bijgenaamd; **nyctemĕron** (gr. *nychthēmeron*), dag en nacht, een etmaal; **nyctobatēsis**, f. Med., het slaap- of nachtwandelen; **nyctograaph**, m. een nachtschrijver, werktuig om in duister te schrijven; **nyctographīe**, f. de nachtschrijfkunst; **nyctophýten**, pl. N. H., nachtplanten, nachtgewassen; **nyctostratēgus**, m. een kapitein van de nachtwacht.

Nymph, **nimf**, f. gr. (*nýmphē*, oorspr. in 't alg. jonge vrouw, huwbaar meisje), Myth., onder- of halfgodinnen bij de Grieken en Romeinen onder de gedaante van jonge meisjes, die niet onsterfelijk waren, maar duizenden jaren leefden, de voorwerpen der natuur beheerschten en bezielden, en daarvan hare namen ontleenden, als daar zijn: de Auloniaden, dalnymphen;

Oreáden, bergnymphen, Leimoniáden, weidenymphen; Limnáden, poel-, moeras-, vijver- en meirnymphen; Napæen, dal- en boschnymphen; Nereíden, en Oceaníden, water- en zeenymphen; Najáden en Potamíden, bron- en riviernymphen; Dryáden en Hamadryáden, boom- en woudnymphen; oneig. beteekent **nymph** ook een ligtvaardig meisje, een meisje van pleizier, eene hoer; —**nymphen** (*nymphae*), pl. Med., de kleine of inwendige schaamlippen, waterlippen; **nymphæa**, f. de water- of zeelelie; **nymphæum** of **nymphēum**, n. een nymphentempel, eene heilige plaats der nymphen, met vele fonteinen enz.; eene zomerbadplaats voor vrouwen; bij de eerste christenen een waschbekken, waarin zij zich vóór het gebed de handen wieschen; **nymphagoog**, m. een bruidgeleider; **nympholepsïe**, f. verrukking, begeestering; **nymphomanïe**, f. vrouwelijke minnewoede, liefderazernij, mansdolheid, de hevige, onbevredigde vrouwelijke wellust, z. v. a. andromanie; **nymphonanïe**, vrouwelijke zelfbevlekking; **nymphóncus**, m. gezwel der schaamlippen; **nymphotomïe**, f. Med., de verkorting of afsnijding van den kittelaar; het oostersch gebruik om de voorhuid des kittelaars te besnijden.

Nystágmus, m. gr. (v. *nystádzein*, knikken), eig. het knikkebollen, inslapen; Med., een krampachtig rollen van den oogbal.

Nytur, m. oude graanmaat, te Valenciennes, = 2 kop bijna.

Nyxis, f. gr. (v. *nýssein*, steken), Chir., het steken, de insteking.

O.

O, lat. afkorting van *omni*, *omnibus*, *omnium*, *optimus*, z. a.; **O.**, ned. afkort. voor Oost, en fr. afkort. voor *Ouest*, westen; ook voor *ouvert*, b. v. *C/O* = *compte ouvert*, open rekening; *O* als laatste letter v. h. gr. alphabet (*Ω* of *ω*, *o méga*, lange o), z. v. a. einde, besluit, b. v. *A* en *O*, aanvang en einde, eerste en laatste; *O'*, beteekent vóór iersche namen z. v. a. *of*, *van*, en geeft of eene adellijke afkomst te kennen, of wel het duidt op de afstamming van vroeger onafhankelijke opperhoofden b. v. O'Connell, O'Meara enz.; *O. A. D. G.* = *omnia ad Dei gloriam*, z. ond. *omne*. **O. M.** = openbaar ministerie; **o. s.** = oude stijl; **O. T.** = Oude Testament; **Oct.** = **October**. — *o*, it., of; *les O de Noël*, fr., eig. de O's v. kersmis, benaming der 9 met *oh* beginnende liederen, die gezongen worden gedurende de 9 dagen, die het kersfeest vooraf gaan.

Oanes, **Oannes**, ook wel **Oes**, m. assyr. Myth., volgens de cosmologie van Berosus een monster, half mensch, half visch, uit de Erytreïsche zee gekomen, waaraan Babylon zijne eerste beschaving te danken had.

Oarístys, f. **oarísmus**, m. gr. (v. *óar*, huisvrouw), eene echtelijke zamenspraak, doorgaans in dichtmaat.

Oarītes, f. gr. (v. *ōárion*, eitje, eijerstok, verklw. v. *ōón*, ei), Med., de ontsteking der eijerstokken.

Oars, pl. eng. (spr. *oors*), kleine overvaartschuiten op den Theems bij Londen.

Oāse, f. koptisch (gr. *óasis*), vruchtbare streken te midden der groote zandwoestijnen van Afrika, als waren het eilanden in de Zandzee.

ob, lat. voorz., 1) wegens; 2) tegen, in vele zamenstellingen, waarbij het voor eene **c** in **cc**, voor eene **f** in **of** en voor eene **p** in **op** verandert, en deels tegen beteekent, deels met ons aan-, over-, be-, ver- overeen komt, zoo b. v. objiciéren, opponeren, occurreren, offereren enz.

obaerātus debitor, lat. z. *debitor* ond. **debent**; **geobræeerd** (fr. *obéré*), diep in schulden stekend, meer schuld dan vermogen hebbende.

Obang, eene gouden rekenmunt in Japan, = 3 copangs (z. a.); eig. eene gouden medaille van verdienste.

Obba, f. lat., eene soort van vaas in den vorm van een' afgeknotten kegel, waarvan men zich bij de plengoffers voor de dooden bediende.

obcórdisch, nw lat. (v. *cor*, gen. *cordis*, het hart), omgekeerd hartvormig.

Ob. C. S., lat. verkorting op sommige monumenten, = *ob civem servātum*, wegens het redden eens burgers.

ob defectum, lat. (vgl. **defect**), wegens gebrek, bij gebreke.

obducéren, lat. (*obducĕre*, gew. overtrekken, bedekken, maar ook reeds in oudlatijn voor ontblooten, openen; mid. lat. voor beleedigen, beschadigen), lijken openen of opsnijden en bezigtigen of schouwen; **obducént**, m. een lijkenopenaar, lijkschouwer, een genees- of heelmeester als lijkschouwer; **obdúctie**, f. de geregtelijke opening en schouwing v. een lijk.

obduréren, lat. (*obdurāre*), verharden, verstokken, halsstarrig maken; **obdurātie**, f. de verharding, verstokking; verstoktheid, halsstarrigheid, onboetvaardigheid.

Obediéntie, f. lat. (*obedientia*, v. *obedīre*, gehoorzamen), gehoorzaamheid, dienstpligt, de onvoorwaardelijke, blindelingsche onderworpenheid en gehoorzaamheid, inz. in kloosters en bij de jesuiten, een kloosterlijke geleidbrief voor reizende ordesgeestelijken; de bezoldiging der domheeren uit liggende gronden; **obedientie-**

schrijven, eertijds een schrijven des duitschen keizers aan den paus, waardoor hij aan de r. k. kerk zijne aanhankelijkheid betuigde, en dat dikwijls door een bijzonder obedientie-gezantschap werd afgegeven; **obedientiarĭus**, m. nw lat., een dienstdoende, hij, die eene kapel in naam eens kloosters bedient; **obediéren** (lat. *obedīre*), gehoorzamen.

Obelisk, m. (gr. *obeliskos*, het verklw. v. *obelós*, spiets, staak), eene spitszuil, gedenkzuil, eene vierzijdige zuil van 50 tot 150 voet hoog, meestal uit een' enkelen steen gehouwen; waarvan men nog heden vele in Egypte vindt; zij zijn meestal met hieroglyphen voorzien en werden óf tot sieraad óf ter gedachtenis van gewigtige gebeurtenissen op opene plaatsen opgerigt.

Obĕlus, m. gr. (*obelós*), eene liggende spiets, een streepje of teeken, dat de critici bij verdachte plaatsen, verkeerde uitdrukkingen enz. zetten (in de oudere uitgaven der classieken.)

o benigna! lat., o gebenedijde! gezegende! aanhef eener aan Maria gewijde hymne; van daar eene kruipende, laag vleijende toespraak.

Obesiteit, f. lat. (*obesĭtas*, v. *obēsus*, vet), de dikte, vetheid des ligchaams.

Obex, m. lat., een grendel, klink, slagboom, dam enz., een hinderpaal.

obiit, lat. (v. *obīre*, sterven, ondergaan), hij of zij is gestorven, overleden (inz. op grafschriften); **obĭtum**, n. de ondergang, of bij verk. **obit**, eene zielmis in de r. k. kerk voor de afgestorvenen; **obĭtus**, m. dood; van daar *obitus jurĭum*, Jur., de ondergang of het verlies van zekere regten of aanspraken door verjaring, **obitus**, mid. lat., eene jaarlijksche zielmis; **obituarĭum**, n. eene doodenlijst, een doodenregister; het zielmissenboek; **obituarĭus**, m. een geestelijke, wien de dood zijns voorgangers eene betere plaats verschaft.

objectéren of **objiciéren**, lat. (*objicĕre*, verl. deelw. *objéctus*), tegen werpen, tegenwerpingen maken, inbrengen, voorhouden; **objéct**, n. (*objectum*, d. i. eig. het tegengeworpene, voorleggende), het voorwerp, de zaak of persoon, waarbij wij onze beschouwing bepalen, waarop onze aandacht, onze begeerte enz. is gerigt, het doel of eindoogmerk eener werkzaamheid of verrigting (in tegenst. met subject z. a.); ook in het gem. leven eene zaak van gewigt of belang; Gram., het voorwerpelijk woord, het doelwoord, de regtstreeksche beheersching van het bedrijvend werkwoord; **objéctie**, f. de tegenwerping, tegenspraak; inbrenging; **objectief**, nw lat., voorwerpelijk, wat voor ons een voorwerp is of worden kan; het werkelijk bestaande of reale, in tegenst. met subjectief, onderwerpelijk, persoonlijk; eene zaak objectief beschouwen, haar op en voor zich-zelven, niet in betrekking tot ons-zelven beschouwen; **objectief-glas**, voorwerpglas, het glas in eenen verrekijker, dat naar het voorwerp is gerigt, in tegenst. met het oculair-glas; **objectiviteit**, f. de voorwerpelijkheid of betrekking op een uitwendig voorwerp; uiterlijkheid, gesteldheid eener buiten ons liggende zaak; **objectivéren**, iets als een gegeven object voorstellen; het onderwerp of het subjectieve tot voorwerp maken; naar buiten voeren en verwezentlijken wat vroeger enkel als voorstelling of gedachte in ons woonde.

objurgéren, lat. (*objurgāre*), berispen, bekijven, verwijten, doorhalen; **objurgātie**, f. de berisping, bestraffing, wraking.

Oblaat, m. (v. h. lat. *oblāta*, v. *offerre*, aanbrengen: het brood en den wijn, welke de christenen in de vroegste tijden tot hunne liefdemaaltijden of agapen mede bragten), het gewijde avondmaalsbrood, offerbrood, bij de R. K. het hoogwaardige, de hostie; ook een ouwel tot brievensluiten enz.; **oblātus** of **oblaat**, m. een aan het kloosterleven gewijd kind; iemand, die, al zijne goederen aan een godshuis schenkende, daarin woonde, zonder geheel aan den regel onderworpen te zijn; eene gift aan kerken of kloosters; **oblātie**, lat. *oblatĭo*, f., pl. *oblatiōnes*, overreiking, aanbieding; offer, gave, geschenk; **Jur.**, aanbod, voorstel; *oblatio ad reciprŏca*, het aanbod tot wederkeerig dienstbetoon; *oblatio debĭti*, het aanbod tot verschuldigde betaling; *obl. juraménte* of *ad jurándum*, de eed-aanbieding, aanbod om den eed af te leggen; *obl. reālis*, de aanbieding der gereede betaling eener schuld; *obl. verbālis*, de belofte der betaling; *sub oblatiōne ad reciprŏca*, onder aanbieding van wedervergelding, tot gelijke wederkeerige dienst; **oblationarĭus**, m. de geestelijke, die de offers of geschenken der milde leeken in ontvang neemt; ook de brood- en wijnaanbrenger bij het avondmaal; **oblatorĭën**, pl. nw lat. Merc., gedrukte aanbiedings- of aanbevelingsbrieven, kennisgevingen, rondgaande brieven (circulaires), waarin men de oprigting van een handelshuis, of ook de daarin voorgevallene verandering v. firma enz. mede deelt; **oblie** (verbasterd v. *oblata*), eene soort van dunne wafel.

oblectéren, lat. (*oblectāre*), vermaken, verlustigen; **oblectamént**, n. het vermaak, de verlustiging, het tijdverdrijf.

obligaat, lat. (*obligātus, a, um*, v. *obligaat*, toe-, aanbinden, verbinden, verpligten), verpligt, verbonden, pligtig; **obligaat** of *obligáte*, it. Muz., oorspr. den gebondenen of strengen fuga-stijl; thans gebezigd van die instrumenten of stemmen, die, hetzij alleen of verbonden met andere,

de hoofdmelodie van het stuk voordragen, dus: hoofdstemmig, in eene volstemmige muzijk tot de hoofdstem behoorende en die begeleidende (accompagnerende), van daar obligaat-fluit, obligaat-viool, obligaat-spelen enz.; **obligātie**, f. lat. (*obligatio*), de verpligting, verbondenheid, verbindtenis, het verband, de gehoudenheid; Jur., het persoonlijk staan of verantwoordelijk zijn voor eene verpligting; van den kant des regthebbenden: eene vordering, een eisch; ook eene schuldbekentenis, een schuldbrief, landsschuldbrief; *obligatio accessoria*, Jur., eene bijverpligting, toevallige verpligting; *obl. a lege reprobāta*, eene met de wet strijdige vordering of verpligting; *obl. alternatīva*, eene wederzijdsche verpligting of schuldbekentenis; *obl. civīlis*, eene verpligting of verband naar het strenge regt, een in regten wettige eisch; *obl. commūnis*, gemeenschappelijke verpligting; *obl. correālis in solidum*, de gemeenschappelijke verpligting of gehoudenheid van velen, ieder voor het geheel; in tegenst. met *obl. pro rata*, de verantwoordelijkheid van ieder, enkel voor zijn aandeel; *obl. consensuālis*, eene slechts op weêrzijdsche toestemming berustende verpligting; *obl. imperfécta*, eene onvolkomene, d. i. niet in regten vorderbare verpligting; *obl. inānis*, eene krachtelooze verpligting; *obl. litterārum*, eene schriftelijk vastgestelde en dus voor geen tegenbewijs vatbare gehoudenheid; *obl. mutŭa*, eene wederzijdsche—; *obl. perfécta*, eene volkomene of af te dwingen verpligting; *obl. reālis*, eene schuldbekentenis, die zaken of goederen betreft; *obl. secundaria*, z. v. a. *accessoria; obl. sub fide nobili*, verpligting op adellijk woord; *obl. sub pœna infamiae*, een verband op straffe van eerloosheid; *obl. subsidiaria*, de gehoudenheid in een zeker geval (wanneer nl. de eigentlijke pligtige zich niet kwijt of kan kwijten); **obligatoor**, **obligatōrisch** (lat. *obligatorius*, *a*, *um*), verpligtend, verbindend, noodzakend; Jur., persoonlijke gehoudenheid of verband betreffende.

obligeren (spr. *—zjéren*), fr. (*obliger*, v. h. lat. *obligāre*), verbinden, verpligten; noodzaken, dwingen; dienst bewijzen, beleefd of hoffelijk bejegenen; **iemand geobligeerd zijn**, hem verpligt of dank schuldig zijn; **obligé!** verpligt! bedankt! ik dank u; **obligeance**, f. (spr. *—zjángs'*), dienstvaardigheid, beleefdheid, hoffelijkheid, het verpligtend gedrag; **obligeant** (spr. *—zjáng*), dienstwillig, dienstvaardig, hoffelijk, verpligtend, beleefd.

obligo, n. it. Merc., de verpligting van den eenen koopman aan den anderen door voorschot of wissel-giro; in obligo zijn, aan een ander schuldig zijn; voor iemand zijn obligo geven, voor hem borg blijven, goed spreken; van het obligo ontslaan, in plaats van de verpligting eens anderen de aanwijzing op eenen derde aannemen.

oblique, fr. (spr. *obliék'*; v. h. lat. *oblīquus*, *a*, *um*), schuin, scheef, zijdelings, niet regt, dwars; op kromme wegen, ongeoorloofd, verdacht, slinksch, verbloemd, bedekt, langs sluipwegen; *oblīquum*, n. het scheeve, schuine, kromme, gebogene; *casus oblīqui*, z. **casus**; **oblique** of **scheeve slagorde**, die, waarbij de vijand slechts met eenen vleugel wordt aangetast; **obliquiteit**, f. (lat. *obliquitas*), scheefheid, schuinte, scheeve rigting; afleiding; arglistigheid, valschheid; Gram., afhankelijkheid.

oblitteréren, lat. (*oblitterāre*, v. *littĕra*, letter), letters uitwisschen, uitdelgen, uitstrijken; Med. ook sluiten; **oblitterātie**, f. de schriftuitdelging, vernietiging; Med., de sluiting van wegen of vaten.

oblong, lat. (*oblóngus*, *a*, *um*), langwerpig, langachtig, meer lang dan breed; **oblóngum** of **oblong**, n. een langwerpig vierkant, regthoek.

obloquéren, lat. (*oblŏqui*), tegen spreken, weêrspreken; **oblocūtie**, f. de tegenspraak.

Obóe, it., z. v. a. **hautbois** (z. a.).

Obolus of **obool**, m. gr. (*obolós*), eene kleine oud-gr. zilveren en koperen munt, = $\frac{1}{6}$ drachma (z. a.), ongeveer 7 centen (de Grieken plagten hunnen dooden zulk een muntstuk onder de tong te leggen, om daarmede aan Charon hun veergeld te kunnen betalen); ook een artsenijgewigt van 10 greinen; oneig. eene kleinigheid, cent, penning enz.; **obole**, f. fr., eene middeleeuwsche fr. koperen munt, = $\frac{1}{2}$ denier; volgens du Cange had men ook gouden en zilveren oboles; ook eene rekenmunt op de Ionische eilanden, waarvan er 100 in een' dollar gaan en die ongeveer $2\frac{1}{2}$ ct. waard is; zij wordt ook cent genoemd.

Obotrieten, pl., een slavonische volksstam.

obovaal, nw lat. (vgl. **ovaal**), omgekeerd eivormig.

obrepiéren, lat. (*obrepĕre*), heimelijk insluipen; langs slinksche wegen verkrijgen, met list ergens toe geraken, onderkruipen, verschalken, bedriegen; **obréptie**, f. de verwerving door list of misleiding, de insluiping, bekruiping; **obreptief** of *obreptitie*, ter sluik, steelswijze, langs slinksche wegen, door verschalking.

obruéren, lat. (*obruĕre*), overladen, overstelpen, belasten; **geobrueerd**, met bezigheden overladen.

obsceen of **obscœn**, lat. (*obscœnus*, *a*, *um*), oneerbaar, wulpsch, onkuisch, schan-

delijk, ontuchtig, vuil, geil; **obscœna**, pl. oneerbaarheden, vuile praat, ontuchtige woorden, geschriften of daden enz.; **obscœniteit**, f. (lat. *obscœnitas*), ontuchtigheid, oneerbaarheid, onbetamelijkheid, vuilheid, wulpsche, onkuische, geile redenen enz.

obscuur, lat (*obscūrus, a, um*), donker, duister; onduidelijk, onverstaanbaar, onzigtbaar, verborgen; onbemerkt, onbekend, onberoemd, b. v. *in obscuro* **leven**, in 't verborgen, in stilte leven, een onbemerkt, onberoemd, ambteloos leven leiden; **obscuriteit**, f. (lat. *obscurĭtas*), de donkerheid, duisterheid; onduidelijkheid, onbepaaldheid, onverstaanbaarheid; verborgenheid, onbemerktheid, onberoemdheid; **obscurité**, f. of **obscur**, fr., ook **casco**, m. sp., in het l'hombre het nemen van nieuwe kaarten om eene daarvan tot troef te maken; **obscuréren**, lat. (*obscurāre*), verduisteren, verdonkeren; verkleinen, den roem besnoeijen, in de schaduw plaatsen; in het kaartspel: bedekt spelen, op goed geluk kaarten ruilen; **obscuránt**, m. Neol., duisterling, verduisteraar, nachtverspreider, vijand der verlichting, domperridder; **obscurantismus**, n. nw lat., verduisteringsgeest of -ijver, verlichtingshaat, lichtschuwheid, het streven om door alle mogelijke middelen het zelfdenken en den voortgang der verlichting te belemmeren en te stuiten, het volk in onwetendheid te houden enz.; **obscurātie**, f. lat. (*obscuratĭo*), verdonkering, b.v. van het hoornvlies.

obsecréren, lat. (*obsecrāre*), bezweren, dringend of vurig bidden, smeeken; **obsecrātie**, f. de bezwering; plegtige openbare gebeden, een algemeene bededag bij de oude Romeinen.

obsedéren, fr. (*obséder*, v. h. lat. *obsidēre*), belegeren, bezetten; met aandrang, onafgebroken verzoeken, met beden bestormen, plagen, kwellen, lastig vallen, gedurig omringen, tot eene andere schaduw zijn enz.; als van den duivel bezeten zijn; **obséssie**, f. (fr. *obsession*, lat. *obsessio*), eig. het beleg, de belegering; het kwellen, plagen, lastig vallen, veelvuldig onwelkom bezoek; de schijnbare bezetenheid van den booze; **obsídie**, f. (lat. *obsidĭo*), de insluiting, belegering, blokkade; **obsidionaal-munten**, belegeringsmunten, noodmunten, in belegerde vestingen geslagen.

Obsequĭum, n. lat. (v. *obsĕqui*, wilvaardig zijn), gedienstigheid, gehoorzaamheid, volgzaamheid, toegevendheid; ook een kloosterkerker voor dezulken, die het hoofdgebod der onvoorwaardelijke gehoorzaamheid (obedientie) overtreden; *obsequium amícos, veritas odium parit*. sprw., inschikkelijkheid maakt vrienden, waarheid wekt haat; **obsequĭën**, pl. nw lat. (*obsequiae*), bij de R. K. de missen voor de zielen der afgestorvenen; eene plegtige uitvaart, z. **exsequien**; **obsequént** en **obsequĭeus**, lat., dienstvaardig, toegevend, inschikkelijk, gehoorzaam, onderdanig, eerbiedig, volgzaam.

observéren, lat. (*observāre*), waarnemen, gade slaan, opmerken, naauwkeurig beschouwen, bespieden, opvolgen, waarnemen; **observābel** (lat. *observabĭlis, e*), opmerkenswaardig, merkwaardig, wat verdient in acht genomen te worden; **observabilĭa** of **observabilĭën**, pl., zinnelijk waar te nemen of aanschouwelijke voorwerpen; **observánda**, pl., in acht te nemen dingen; **observántie**, f. lat. (*observantĭa*), de waarneming; het gebruikelijke, de gewoonte, het gebruik, de doorgaande regel, de zeden; trant, inz. het regtsgebruik in niet hoofdzakelijke of wezenlijke dingen: ook de strenge (stricte), of slappe en zachte (late of laxe) kloosterlijke ordesregel, de kloosterregel; **observánten**, pl., franciskaner monniken van den ouden strengen ordesregel; **observātie**, f. (lat. *observatĭo*), waarneming, opmerking, beschouwing, bespieding; **observatie-armee**, f. een waarnemingsleger, dat den vijand zoekt in het oog te houden enz; **observātor**, m. een waarnemer; sterrewachter, sterrenwaarnemer; **observatorĭum**, n., pl. **observatorĭa** en **observatorĭën**, nw lat., een sterretoren, een toren of gebouw tot sterrekundige waarnemingen ingerigt.

obsessio enz., z. *obsederen*.

Obsidĭaan, m. (lat. *obsidiānus lapis*, naar den Romein Obsidĭus, die deze steensoort het eerst uit Etiopië naar Rome bragt), ijslandsche agaat, lux-sapphir, lava-glas, een natuurlijk, niet zeer doorzigtig glas van zwarte, graauwe of donkergroene kleur, dat eene fraaije politoer aanneemt; **obsidiaan-porphir**, m. obsidiaan met ingemengde witte veldspathkorrels.

Obsidie, z. ond. **obsederen**.

obsignéren, lat. (*obsignāre*), verzegelen, bezegelen, bevestigen, beamen, goedkeuren, onderschrijven; **obsignātie**, f. de verzegeling; bevestiging, bekrachtiging.

obsistéren, lat. (*obsistĕre*), wederstaan, tegen staan; **obsisténtie**, f. het wederstaan, wederstreven, de wederstand.

obsolescéren en **obsoléren**, lat. (*obsolescĕre, obsolēre*), verouderen, buiten gebruik geraken, uitslijten; **obsoleet** (lat. *obsolētus, a, um*), verouderd, uit het gebruik geraakt, uitgesleten, afgebezigd, vervallen.

obstagium, n. mid. lat. Jur., in het duitsche regt: eene soort van lijfsdwang voor schulden.

Obstākel, n. (lat. *obstacŭlum*, v. *obstāre*, fr. *obstacle*), ook wel **obstaat**, nw lat. n. hindernis, tegenstand, zwarigheid, belemmering; **obstéren**, tegen staan, in den weg staan, hinderlijk zijn, hinderen.

obstetrĭcisch, lat., wat tot de geboortehulp of de verloskunde (*ars obstetricĭa*) behoort, verloskundig; **obstētrix**, f. eene vroedvrouw.

obstinéren, lat. (*obstināre*), zich hardnekkig of halsstarrig toonen, verstokken, verharden, weêrsspannig of halstarrig worden; **obstinaat**, hardnekkig, halsstarrig, onverzettelijk, koppig, stijfhoofdig; volhardend; **obstinātie**, f. de hardnekkigheid, eigenzinnigheid, koppigheid enz.

obstipéren, nw lat. (*obstipāre*, v. h. lat. *stipāre*, stoppen), verstoppen, hardlijvig maken; **obstipātie**, f. de verstopping, hardlijvigheid.

Obstipiteit, f. nw lat. (v. h. lat. *obstīpus*), scheef, zijwaarts gebogen), Med., de scheef- of kromhalzigheid, een kromme of scheeve hals.

Obstrict, **obstrictie**, z. ond. **obstringeren**.

Obstrigillātor, m. lat., een vitter, muggezifter, onverstandig of ongegrond bedillaar.

obstringéren, lat. (*obstringĕre*), verbinden, verbindend maken; **obstrict**, verbonden, schuldig; **obstrictie**, f. nw lat., de verpligting, verbondenheid, gehoudenheid.

obstruéren, lat. (*obstruĕre*), betimmeren, belemmeren, hinderen; verstoppen, hardlijvig maken; **geobstrueerd**, verstopt, hardlijvig; **obstruentĭa**, pl., verstoppende middelen; **obstrúctie**, f. de betimmering, afsluiting, verhindering, zwarigheid; verstopping, hardlijvigheid; **obstructief**, nw lat., verstoppend.

obstupescéren, lat. (*obstupescĕre*), verbaasd, vervaard, ontsteld worden, ontzetten, verschrikken, verstommen: **obstupefacĭens**, n. nw lat., een verdoovend of slaapwekkend middel.

obtemperéren, lat. (*obtemperāre*), gehoorzamen, toegeven, zich schikken, opvolgen; **obtemperātie**, f. de inwilliging, gehoorzaamheid.

obtestéren, lat. (*obtestāri*), smeeken, dringend of vurig verzoeken; **obtestātie**, f. eene vurige, dringende bede, bezwering.

obtinéren, lat. (*obtinēre*) en **obtenéren**, fr. (*obtenir*), hebben, bezitten, behouden; verkrijgen, bekomen, zijn doel bereiken, iets doorzetten; winnen, de overhand houden.

obtorquéren, lat. (*obtorquēre*), verdraaijen, omkeeren; **obtórtus**, verdraaid, verwrongen; *obtórto collo*, eig. met omgedraaiden hals, d. i. met geweld, gewelddadig (b. v. iemand voor de regtbank brengen).

obtrectéren, lat. (*obtrectāre*), iemands lof benemen of verkleinen, smalen, kwaadspreken, schenden, eerrooven, lasteren; **obtrectātie**, f. Jur. hoon, smaad, eerschending, kwaadsprekerij, laster; **obtrectātor**, m. een kwaadspreker, lasteraar.

obtrudéren, lat. (*obtrudĕre*), opdringen, tegen wil en dank doen aannemen, op den nek laden; *beneficĭum nemĭni obtrudĭtur*, niemand wordt eene weldaad opgedrongen.

obtundéren, lat. (*obtundĕre*), stomp maken, afstompen; moê en mat maken, verdooven, bedwelmen; **obtuus** (lat. *obtūsus*, *a*, *um*), stomp; verdoofd; bot, plomp; zwakhoofdig; **obtus-angulair**, nw lat., stomphoekig; **obtūsie**, f. de afstomping, stompheid.

obturbéren, lat. (*obturbāre*), verwarren, storen, verstoppen; **obturbātie**, f. nw lat., de verwarring, storing, verstopping.

obtuus, obtusie, z. ond. **obtundéren.**

obveniéren, lat. (*obvenīre*), tegen komen, te gemoet komen, wedervaren, te beurt vallen, ten deel worden; **obvéntie**, f. het tegenkomen, de ontmoeting; Jur., inkomsten; vrijwillige gift, opbrengst, inz. kerkengift.

obvoluut, lat. (eig. ingewikkeld, van *obvolvĕre*, inwikkelen, omhullen), buitenwaarts gebogen, goot- of groefvormig; **en-volūtie**, f. Med., omwikkeling met windsels of zwachtels; **obvolventĭa**, pl., omwikkelende geneesmiddelen, die ontvelde of gewonde plaatsen met een genezend bekleedsel overtrekken.

Oc, in het romanisch dialect, dat men in de 13de eeuw in 't zuiden van Frankrijk en in Catalonië sprak, z. v. a. ja; **de taal van oc**, **oc-taal**, het dialect der romanische taal.

Oca, f. (uit de peruaansche taal), eene plant met voedzamen wortel (*oxālis tuberōsa*, L.).

Occallescéntie, f. nw lat. (v. h. lat. *occallescĕre*, v. *callus*, eelt), de huidverharding, het hoornachtig worden der huid.

Occāsie, f. lat. (*occasĭo*), gelegenheid, aanleiding, geschikte tijd, tijdsgelegenheid; *occasio facit fures*, sprw., de gelegenheid maakt den dief; **bij occasie**, bij gelegenheid, te gelegener tijd, als het pas geeft; *par occasion*, fr. (spr. —*okazióng*), op adressen afgek. *p. o.*, met of bij gelegenheid, toevallig, ook **occasioneel** (fr. *occasionnel*) en als adverb. nw lat. *occasionalĭter*; **occasionalismus**, n. nw lat., Phil., de leer of meening der cartesiaansche school, volgens welke God overal onmiddellijk werkt en zich van den menschelijken wil en het dierlijk instinct slechts als gelegenheid tot werken bedient; **occasionalisten**, pl., aanhangers van dat stelsel; **occasionéren** (fr. *occasionner*), aanleiding of gelegenheid geven; **occasionair**, m. een partijganger.

Occidént, m. lat. (*occĭdens*, m. van

occĭdĕre, vallen, onder gaan), de ondergang der zon, avond, het westen, de avondlanden, in tegenst. met orient; **occidentaal**, westelijk, tegen of naar het westen liggende; **occidentale rijk**, n. het westelijk romeinsche keizerrijk.

Occĭput, n. lat. (v. *ob* en *caput*, z. a.), het achterhoofd, achterdeel des schedels; **occipītaal**, nw lat., het achterhoofd betreffende of daartoe behoorende.

occludéren, lat. (*occludĕre*), toedoen, sluiten, versperren, belemmeren; **occlūsie**, f. nw lat., de sluiting, versperring.

Occúlta, pl. lat. (v. *occulĕre*, verbergen), verborgene dingen, geheimen, verborgenheden, geheimenissen; *occúlte*, heimelijk, geheim, verborgen; **occultéren** (lat. *occultāre*), verbergen, versteken enz.; **occultātie**, f. de verberging, bedekking, verheimelijking, verheling; de verduistering eener ster; **occultātor**, m. de verberger, verheler, inz. van eene misdaad.

occumbéren, lat. (*occumbĕre*), vallen, zinken, te gronde gaan, onder liggen, verspelen; **occumbéntie**, f. het onder liggen; de verpligting, gehoudenheid.

occupéren, lat. (*occupāre*), innemen, bezetten, in bezit nemen, overvallen, zich van eene zaak meester maken; bezig houden, te doen geven; **geoccupeerd**, bezet, ingenomen, bezig, met bezigheden overladen, druk; **occupātie**, f. (lat. *occupatĭo*), de bezetting, inneming, bemagtiging, bezitneming eener plaats; Jur., de bezitneming van eene te voren niemand toebehoorende zaak (van daar de juristische regel: *res nullīus cedit primo occupánte*, eene zaak, die niemand toebehoort, valt hem ten deel, die haar het eerst in bezit neemt); de bezigheid, verrigting, het werk, bedrijf, beroep.

occurréren, lat. (*occurrĕre*), tegen komen, ontmoeten, bejegenen, voorvallen, beletten, voorkomen; **occurrént**, voorvallend, gebeurend; **occurréntie**, f. de ontmoeting, het voorval, toeval, de gelegenheid.

Oceaan, m. lat. (*oceănus*, v. h. gr. *ōkeanós*), de wereldzee; oneig. de afgrond, eene groote menigte; **Oceănus** of **Oceănos**, Myth., de zeegod of beheerscher der wereldzee enz., gemaal van Tethys, de moeder der stroomen en nymphen; **oceaníden** of **oceanitíden**, pl., de 3000 dochters van Oceanus, z. **nymph**.

océllus, m. lat. (verklw. v. *ocŭlus*, z. a.), een oogje, puntoog, b. v. aan kerfdieren of insecten) *o mi ocelle!* o mijn oogje! mijn hartje! mijn lief! een gewone uitroep van liefde.

Ochavo, m. sp. (spr. *otsjáwo*; eig. de achtste of een achtste deel = lat. *octavus*), eene rekenmunt in Castilië, = $\frac{1}{17}$ reaal de vellon of omtrent $\frac{3}{4}$ cent; in Navarre = $\frac{1}{30}$ libra of ongeveer $1\frac{3}{8}$ cent, in Marocco = 2 ukias bijna 79 cent; **ochavons**, z. **octavons**.

Ochēma, m. gr. (v. *ochēīn*, dragen), eig. een draag- of houdmiddel (vehikel); Med., een vloeibaar verdunnings- of voermiddel voor te drooge of te sterke artsenijen, om die te verdunnen of te verzachten.

Ochlocratīe, f. gr. (v. *óchlos*, m. volkshoop, gepeupel, en *kratein*, heerschen), de gemeene volksheerschappij, regering van het graauw of de heffe des volks, onderscheiden van democratie, z. a.; **ochlocraat**, m. een aanvoerder, beheerscher van het gepeupel; **ochlocrátisch**, tot de gemeene-volksregering behoorende.

Ochriăsis, f. gr. (v. *ōchriăn*, bleek worden, van *ōchrós*, bleek, geelachtig), Med., geelachtige bleekheid van het aangezigt; **ochroïet**, m. gr., z. v. a. **cereriet**, **cerinsteen**; **ochropўra**, f. gr. Med., de gele koorts.

Ochthōdes, n. gr. (v. *óchthē*, heuvel), Med., eene zweer of verzwering met harde randen.

Ockamy, n. (spr. *ókkemie*), eene eng. metaal-compositie.

Ocke, l. **oka** (z. a.).

Octaaf, n. (v. h. lat. *octāvus*, *a*, *um*, de of het achtste, gevormd v. *octo*, acht, en dit van het gr. *oktō*), Muz., den 8sten toon van een' aangenomen grondtoon, ook de geheele omvang van acht toonen; $\frac{1}{8}$ noot; bij het orgel een 4voets fluitregister; **octachor**, m. gr., een tempel, welks gewelf 8 afdeelingen had; **octachórd** of **octochórd**, n. gr., een achtsnarig speeltuig; **octaëdron** of **octaëder**, n. gr. Geom., een achtvlak, een door 8 gelijkzijdige driehoeken ingesloten ligchaam; **octaëtēris**, f. gr., een tijdkring van 8 jaren, de maan-zonnecirkels; **octandrĭa**, pl. eig., achtmannigen, de achthelmige planten, met 8 vrije meeldraden in hare bloesems, de 8ste klasse in het stelsel van Linnæus; **octangŭlum**, n. lat. Geom., een achthoek, eene figuur met 8 hoeken; een achtzijdig ligchaam; **octangulair**, achthoekig; **octánt**, m. lat., een 8ste cirkel, een astron. werktuig, dat het achtste deel van eenen cirkel bevat, in 1731 uitgevonden door Hadleij; ook de naam van het sterrebeeld, dat het digst bij den zuidpool ligt; **octăpla** (scil. *biblĭa*), pl. gr., eene bijbelvertaling in 8 talen, een in 8 kolommen gedrukte bijbel; **octavarĭum**, n. lat., een tol of eene belasting, waarbij men het $\frac{1}{8}$ der belastbare goederen in betaling gaf; **octāven**, pl. lat., de volgende 8 dagen na een feest of heiligendag, nafeesten; **octaviarĭum**, n. lat., het gebedenboek voor die dagen; **octāvo**, n. lat., het boekformaat, waarbij een vel 8 bla-

den en 16 bladzijden heeft, bij verkorting uitgedrukt door 8vo of 8° (vgl. **formaat**); **octavóns** of **ochavóns**, pl. sp., kinderen v. eenen Europeaan en eene quarteronin (z. a.); **octidi**, f., z. **decade**; **octidĭum**, n. nw lat., een tijd van 8 dagen; *intra octidŭum*, binnen 8 dagen; **octiel**, n. lat., Astr. de stand van 2 hemelligchamen als zij 45° van elkander verwijderd zijn; **octingénte**, lat., acht honderd; **octipēden**, pl. lat. N. H., achtvoetige dieren; **octiphonĭum**, n. lat.-gr., een achtstemmig gezang, achtstemmig muzijkstuk; **octirēmo**, m. lat., een vaartuig met 8 roeibanken; — **octōber**, m. lat., wijnmaand, in den oudsten kalender der Romeinen de 8ste, bij ons de 10de maand des jaars; **octodecĭmo**, n. (v. h. lat. *octodĕcem*, achttien), het boekformaat van 18 bladen en 36 bladzijden op een vel, bij verkort. uitgedrukt 18mo; **octogoon**, m. gr. Geom., een achthoek, eene figuur met 8 zijden en 8 hoeken; **octogōnisch**, achthoekig; **octogonaal getallen**, die polygonaalgetallen, welke de sommen zijn van 2 of meer getallen eener arithmetische reeks, welker verschil 6 is; **octonarĭus**, m. lat., z. **tetrameter**; **octopetālisch**, gr. Bot., met acht bloembladeren, **octophy̆llisch**, gr. Bot., achtbladerig; **octosty̆lon**, n. gr. Arch., eene rij of reeks van 8 zuilen; — **octunx**, f. lat., een gewigt van 8 onsen of 16 looden of $\frac{2}{3}$ medicinaal pond; **octŭplum**, n. gr. lat., het achtvoud; **octupléren** (lat. *octuplicāre*), 8voudig nemen.

Octrooi, n. (fr. *octroi*; ontstaan uit h. mid. lat. *auctorium* = *auctoritas*), handelsvrijheid, uitsluitend handelsregt (vgl. privilegie), de vergunning der regering, die aan een' bijzonder' persoon of aan eene compagnieschap het uitsluitend regt verleent om zekeren handel te drijven, zekere voorwerpen te vervaardigen, zekere waren uit- of in te voeren enz.; de dus bevoorregte handelscompagnie; ook wel de gemeentebelasting, stadsbelasting op eetwaren; **octrooijéren** (fr. *octroyer*), handelsvrijheid bewilligen, octrooi verleenen, bevoorregten.

Octunx, **octuplum** enz., z. ond. **octaaf**.

ocŭlus, m. lat. (pl. *ocŭli*), het oog; ook de voorzanger in kloosters en andere gestichten, wegens de bij hem gevorderde oplettendheid; *ocŭlus Christi*, Bot., het christus-oog, de blaauwe sterrebloem; *oc. mundi*, z. **hydrophaan**; *ad ocŭlos demonstrāre*, z. **demonstréren**; **ocŭli**, de 3de zondag in de vasten of 4de zondag vóór Paschen, dus geheeten naar de aanvangswoorden der mis: *oculi mei semper ad Dominum* etc., mijne oogen zijn steeds op den Heer gerigt enz., Ps. 25, 15; **oculissĭmus**, m. **oculissĭma**, f. een boezemvriend, eene geliefde; **oculair**, oogenschijnlijk, zigtbaar; in zamenst.: het oog betreffend, oog-, oogen-, b. v. **oculair-getuige**, ooggetuige; **oculair-glas**, oogglas, het glas in den verrekijker, dat voor het oog gebragt wordt; **oculair-inspéctie**, f. oogenschouw, bezigtiging; **oculéren**, nw lat., griffelen, oogen, inoogen, eene kunstbewerking om vruchtboomen te veredelen (minder oud dan het enten), bestaande in het overbrengen van een zoogenaamd oog uit het lot eens edelen booms in den bast van een' wilden stam; ook **inoculéren**; **oculātie**, f. de griffeling; **oculist**, m. een oogarts, oogmeester.

Oxygraphīe, f. gr. (v. *ōkys*, snel), de snelschrijfkunst.

Oda, f. turk. (eig. eene kamer vol, v. *ôda*, kamer, woning), eene turk. soldatenafdeeling (compagnie); **odabaschi**, m. de aanvoerder van zulk eene afdeeling, de kapitein; **odalísken**, pl., eig. kamergenooten, die slavinnen v. d. turkschen keizer, welke geenen zoon gebaard hebben, noch door bijzondere gunst tot den rang van sultanes zijn verheven, meest circassische of georgische schoonen.

Odaxésmus, m. gr. Med., het tandvleesch-jeuken, de pijn bij het doorbreken of uitkomen der tanden.

Ode, f. gr. (*ōdē*, in 't alg. gezang, lied, zamengest. uit *aoidē*, v. *aeidein*, zingen), hooglied, eene soort van verhevene, statige lierdichten, die zich inz. kenmerken door diep gevoel, levendige aandoeningen, treffende, verrukkende beelden en den meest poëtischen toon ademen; **odēum**, n. lat. (gr. *odeĭon*), pl. **odēën**, eene zang- en leeszaal; muzijk- of concert-huis bij de Ouden, waarin inz. dichterlijke en toonkunstige wedstrijden gehouden werden; ook eene verzameling van lyrische gedichten.

odĕrint, dum metŭant (*oderint*, v. *odisse*, haten), lat. sprw., zij mogen mij vrij haten, zoo zij mij slechts vreezen; **odĭum**, n. haat, vijandschap; Jur., ongunst, achterstelling, verwerping onder gelijke omstandigheden; *odium implacabĭle*, onverzoenlijke haat; *odium internecīnum*, doodelijke haat; **odiëus** (lat. *odiōsus*, *a*, *um*, fr. *odieux*), hatelijk, gehaat, walgelijk, afschuwelijk, onuitstaanbaar, onlijdbaar, verdrietig, ergerlijk; **odiōsa**, pl., gehate, stuitende of verdrietige dingen; **odiōsus**, m. een gehaat, afschuwelijk, afkeerwekkend mensch.

Odeum, z. ond. **ode**.

Odeur (v. h. lat. *odor*, reuk), geur, reuk, **in een' goeden of kwaden odeur staan**, te goeder of te kwader faam bekend zijn; pl. **odeurs**, welriekende zaken, reukwerken.

Odilĭa, oudd. vrouwenn., z. v. a. **Ottilia** (z. a.).

Odin, l. **Odhinn**, m. de noordsche vorm voor **Wodan** (z. a.).

Odometer, l. **hodometer** (z. a.).

Odontagōgum, n. gr. (v. *odūs*, *odóntos*. tand), Chir., de handtang; **odontăgra**, n. jichtige tandpijn, ook de tandsleutel of -tang; **odontalgĭca** of **odontĭca**, pl., tandmiddelen, middelen tegen de tandpijn; **odontalgīe**, f. Med., tandpijn, kiespijn; **odontiăsis**, f. het (moeijelijke) tanden krijgen der kinderen, **odontísmos**, m. het tandengekners; de muzijk bij de voorstelling v. d. strijd tusschen Apollo en de pythische draken; **odontītis**, f. de ontsteking der tanden; **odontoglýphen**, pl., werktuigen tot het reinigen of in orde brengen der tanden; **odontographīe**, f. de tandenbeschrijving; **odontoïdisch**, tandvormig; **odontolĭthos**, m. de wijnsteen aan de tanden; **odontolíthen**, pl., tandversteeningen, versteende tanden van zoogdieren; **odontologīe**, f. de leer van de tanden, de tandenleer; **odontophyĭa**, f. het wassen of uitschieten der tanden, het tandenkrijgen; **odontosmēgma** of **odontotrímma**, n. tandpoeder; **odontotechnīe**, f. de kunst om de tanden te behouden en nieuwe in te zetten, de tanden- en kiezenkunde; **odontotherapīe**, f. de tandheelkunde.

odor, m. lat., reuk; stank; pl. *odōres*, geuren, reukwerken, welriekende dingen, geurige specerijen enz.; *odor hircīnus*, m. lat., eig. boksreuk; de zweetreuk, okselstank; **odoramént**, n. reukwerk, specerijen; **odoránt** of l. **odoraat** (v. *odorāre*, welriekend maken), welriekend, geurig; **odorāta**, pl., welriekende dingen; *odorātus*, m. de reuk als een der 5 zintuigen; **odorificéren**, nw lat., welriekend maken.

Odur of **Œder**, m. oudn. Myth., de gemaal der godin Freia, die deze zijne gade tot hare diepe smart verliet en naar vreemde gewesten trok.

Odyssēa, f. het beroemde grieksche heldendicht van Homerus, behelzende de lotgevallen en omzwervingen van den gr. vorst Odysseus of Ulysses.

Odzins, m. hoogd. (spr. *ódtsiens*), eene belasting op onroerende goederen.

Œbisstruik of **œbiswortel**, eene uitheemsche plant met klokvormig, zesvoudig ingesneden bloemdeksel (*dioscorea*).

Œcographīe, f. gr. (v. *oīkos*, huis), huisbeschrijving; **œcolampadĭërs**, pl., aanhangers v. het gevoelen des beroemden hervormers Œcolampadius (eig. Johannes Hausschein); **œconoom**, m. huishouder, waard, huishoudkundige; een hoogst zuinig mensch, gortetelder; ook **œconomist**; **œconomīe**, f. de huishouding; spaarzaamheid; de landhuishoudkunde, verstandig beheer v. zijne bezittingen; landhuishoudkunde; **staats-œconomīe**, staatshuishouding, staathuishoudkunde, de wetenschap, die de middelen omvat, door welke de menschen zich welstand en stoffelijken voorspoed verwerven; de orde, door welke een politiek ligchaam wezentlijk bestaat; **dierlijke œconomīe**, het geheel der verrigtingen en bewegingen, die het leven der dieren onderhouden, dierlijke huishouding, gezamentlijke levensverrigtingen; **œconómisch**, de huishouding betreffende; huishoudelijk, huishoudkundig; spaarzaam, zuinig; **œconomische tak**, de huishoudkundige maatschappij, een der oudste genootschappen in Nederland; **œconomiséren**, huishoudelijk besturen, huishouden, sparen, bezuinigen, spaarzaam leven; **œconomist**, m. een aanhanger van het physiocratisch stelsel (z. a.); ook z. v. a. **œconoom**, z. boven; **œcoscopīe**, f. (*oikoskopia*), f. waarzeggerij uit (zoogenaamde) buitengewone voorvallen in of om een huis, b. v. het afvallen van een' spiegel, het huilen van een' hond enz.

œcuménisch, gr. (*oikumenikón*), wat de geheele bewoonde aarde (*oikumenē*, scil. *gē*) betreft, algemeen, inz. eene **œcumenische kerkvergadering** (lat. *concilium œcumenĭcum*), d. i. eene algemeene kerkvergadering.

Œdēma, n. gr. (*oidēma*, v. *oidōn*, zwellen), Med., de plaatselijke waterzuchtige zwelling; **œdemátisch** of **œdemateus**, naar zulk eene zwelling gelijkende; **zich œdematiséren**, door waterzucht aangedaan worden, zwellen; **œdephoon**, n. gr., d. i. zweltoon, een door van der Burg uitgevonden muzijkinstrument, waarvan de toonen door eenen cilinder van metaalstaven en eene claviatuur worden voortgebragt.

Œdĭpūs, n. gr. (eig. dikvoet, gezwollen voet), een koning van Theben in Griekenland, die het raadsel van den sphinx oploste, onwetend zijnen vader doodde en met zijne moeder trouwde, waarna hij zich uit wanhoop de oogen uitstak; een gelukkig of bedreven oplosser van raadsels; *Davus sum, non Œdipus*, z. **Davus**.

œil de boeuf, m. fr. (spr. *uilj de beuf*), Arch., eig. ossenoog, een rond dakvenster of -opening; *œil de perdrix* (spr. —*dri*), eig. patrijzenoog, een voortreffelijke, helderroode champagne-wijn; ook eene soort van helder witte lava-steenen; **œillade**, f. (spr. *uiljáad'*), een lonk, oogwenk, zijwaartsche blik; **oeillère**, f. (spr. *uiljèr'*), het oogleder aan 't hoofdstel v. een paard, de oogklap.

Œnelæum, n. gr. (v. *oīnos*, wijn), wijnolie, wijn met olie gemengd; **œnogăla**, n. wijnmelk, wijn en melk; **œnographīe**, f. beschrijving van wijnen; **œnoloog**, m. een wijnkenner, wijnbouwkundige; **œnologīe**, f. de wijnleer, wijnkunde, leer van den aanbouw, de keldering, gisting en behandeling der wijnen; **œnológisch** (**oinologisch**), wijnkundig, den wijn betreffende; **œnomanīe**, f. de verzotheid op wijn, wijn-

woede; **œnomantīe**, f. de waarzeggerij uit wijn, inz. offerwijnen; **œnomēli**, n. de wijnhonig, honigwijn, wijnmede; **œnométer** (**oinometer**), n. een wijnmeter, werktuig tot bepaling van de sterkte des wijns; **œnopolīe**, f. de wijnverkoop in 't klein; **œnopolĭum**, n. het wijnhuis; ook het regt tot wijntappen; **œnopoot**, m. wijndrinker; **œnostágma**, n. wijngeest.

Oer of **œhr**, m. eene kopermunt in Zweden, = $\frac{1}{576}$ rijksdaalder; ook eene kleine zilvermunt, = $\frac{1}{192}$ rijksdaalder.

Oerlein, n. (spr. *eurl*—), eene zwitsersche zilvermunt, omtrent = 23 ct., te Schaffhausen = 25 ct.

Oertug, m., eene oude zweedsche zilvermunt, = $\frac{1}{24}$ mark.

Œsophăgus of **œsophaag**, m. (gr. *oisophágos*), de slokdarm, spijsbuis; **œsophagītis**, f. Med., ontsteking v. den slokdarm; **œsophagorrhagīe**, f. bloeding uit de vaten van den slokdarm; **œsophagorrhœa**, f. uitscheiding van vochten uit den slokdarm; **œsophagotomīe**, f. de slokdarmsnede, opening des slokdarms.

Œstromanīe, f. gr. (v. *ōīstros*, m. steek, prikkel, hevige aandrift), de geslachtsrazernij, de onverzadelijkheid in het bevredigen van de geslachtsdrift; *œstrus venerĕus*, m. de hevige teeldrift der dieren, de springtijd; ook de kittelaar, clitoris.

Œsўpus, m. gr. (*oisypos*), Med., wolvet, eene vette stof, die bij het uitkoken der wol op het vocht drijft, en waarmede men weleer verstijfde gewrichten inwreef.

œuvres, pl. fr. (spr. *uiwr'*; v. h. lat. *opĕra*), werken, geschriften.

offendéren, lat. (*offendĕre*), aangrijpen, beleedigen, aanstoot of ergernis geven, kwetsen; **offénsie**, f. (lat. *offensĭo*, fr. *offense*), de aanval, aantasting; beleediging; **offensief**, nw lat., aanvallend, aantastenderwijs; **offensíve**, f. fr. de aanval, de verhouding als aanvaller; **offensieve oorlog**, aanvallende oorlog; **offensieve alliántie**, f. een aanvallend verbond, in tegenst. met defensieve alliantie.

Offeréren, **offréren**, lat. (*offerre*, fr. *offrir*), aanbieden, opdragen, offeren, opofferen; **offeránde**, f. (fr. *offránde*, van het mid. lat. *offerénda*, z. v. a. offer; **offérte**, f. fr., het aanbod, de aanbieding, voorslag; ook de misofferande in de r. k. kerk; pl. **offérten**, aanbiedingen, inz. schriftelijke; **offertorĭum**, m. nw lat., het offergeld; een offerboek; het opheffen en vertoonen v. d. gewijde hostie bij de r. k. mis; ook het gezang bij deze ceremonie.

Office, f. (spr. *offíes'*) of **officie** (v. h. lat. *officĭum*), de linnen- en zilverkamer in aanzienlijke huizen; ook de voorraad- of proviandkamer; de keuken; de keukenbedienden; het ambt, de post, bediening, dienst, pligt, ambtspligt, taak, verpligting, verschuldigdheid, ambtsverrigting, dienstvervulling; *ex officĭo*, uit dienst- of ambtspligt; v. ambtswegen, ambtshalve; zonder betaling, om niet; als opschrift op brieven: dienstzaken; *officĭum absolūtum*, een onbepaalde, onvoorwaardelijke, volstrekte pligt; *o. beātae virgĭnis* (*Mariae*), de dagelijksche Maria-dienst in zevendeelige gebeden; *o. complētum* of *o. noctúrnum*, de laatste dienst, nachtdienst; *o. divīnum*, de gansche door den geestelijke bestuurde godsdienstoefening, inz. in de r.k. kerk; de verpligting der geestelijken tot het bidden en zingen uit het brevier; *o. humanitātis*, een pligt der menschlievendheid; *o. imperféctum*, eene onvolkomene verpligting, waarbij geen inwendige dwang plaats grijpt; *o. perféctum*, een volkomen of dwangpligt; *o. pietātis*, een natuurlijke, niet door de wet voorgeschrevene, maar in ieders hart gegrifte pligt; *o. plenum*, eene volledige, plegtstatige kerkdienst; *o. suprēmum*, de laatste pligt of eer aan een' doode; — **officiaal**, m. (lat. *officiālis*), een kerkendienaar, kerkbeambte of kerkopziener; ook de geestelijke plaatsvervanger of vicaris v. een' bisschop der r. k. kerk in wereldlijke aangelegenheden (die in kerkelijke zaken heet wij- of koorbisschop, suffragaan); **officialaat**, n. nw lat., het ambt en de waardigheid eens bisschoppelijken officiaals; **officialĭa**, pl., ambtsverrigtingen, dienstzaken of -pligten; **officĭant**, m. (mid. lat. *officĭans*), dienaar, de bediende; de dienstdoende persoon; **officiánten**, pl., beambten, inz. ondergeschikte ambtenaren; de mislezende priesters; **officiëel**, ambtsmatig, van ambtswege, pligtmatig, tot de dienst, den post, het ambt behoorende; al wat van hooger hand geschiedt, uitgaat, bevolen of gemeld wordt, echt, geloofwaardig, boven twijfel verheven, authentiek; officieel berigt, ambtsberigt, onbetwijfelbaar berigt, van de bevoegde autoriteit voortgekomen tijding enz.; **officier**, m. fr. (*officier*, spr. *offisjié*), eig. in 't alg. een bediende, beambte; inz. Mil., een krijgsbeambte, ieder bevelvoerend krijgsman, meer bepaald, die den graad van luitenant of een' hoogeren bekleedt, in tegenst. met de **onder-officieren**, die een' lageren rang dan dien v. luitenant hebben; ook in burgerlijke betrekking: een ambtenaar; de vroegere schout (hoofdofficier), het hoofd der policiedienaars en nachtwakers; **officier van justitíe**, regtsofficier, bij de correctionele regtbank wat de procureur-crimineel bij de criminele is; *officier du jour* (spr. —*zjoer*), de officier, wachthebber, bevelvoerder van den dag; **officiéren**, z. v. a. **functionéren** (z. a.); **officiëus** (lat. *officiōsus*, *a*, *um*), dienst-

vaardig, gedienstig, dienstwillig, volijverig, wilvaardig, beleefd, wellevend.

Officīna, f. lat., werkplaats, fabrijk, inz. bij de Duitschers, bij wie het meer bepaald beteekent: eene apotheek en boekdrukkerij; **officinaal** of **officineel**, nw lat., in de apotheek voorharden, daar gebruikelijk, gangbaar; geneeskrachtig, heelend, enz.; **officinalĭa**, pl., artsenijen, geneesmiddelen, apothekerswaren.

Offreren, z. offereren.

Ogre, m. fr. (naar men wil van het gr. *ágrios* wild), een weêrwolf, kindervreter, wildeman, schrikbeeld.

Ogýges, m. de oudste fabelachtige beheerscher van Attica, onder wiens regering de **ogygische vloed** geheel Attica moet verwoest hebben; van daar **ogýgisch**, overoud, eerwaardig.

ohe! jum satis est! lat. sprw., och, 't is nu genoeg! hei, nu opgehouden! houd op!

Oidēma, z. **œdema**; **oinographie** enz., z. **œnographie**; **oisophagitis** enz., z. **œsophagitis** enz.

Oka, turk., een gewigt van 400 drachmen of omtrent $1\frac{1}{2}$ ned. pond in Georgië, Morea, Turkijë, Smyrna en Hongarijë; ook eene vochtmaat in Wallachijë = $1\frac{1}{2}$ kan.

Oker, m. (lat. en gr. *ōchra*, v. h. gr. *ōchrós, a, on*, geelachtig), een aardachtige metaalkalk (metaal-oxyde); inz. ijzeroker, ijzersaffraan, berggeel, aardvormige rood-, bruin- en geelijzersteen.

Okia, eene munt te Marocco, = 25 ct.

Okshoofd, n. (hoogd. *oxhoft*, zw. *oxhufvud*, eng. *hogshead*), eig. **ossenhoofd**, eene groote vochtmaat of een wijnvat van verschillende grootte in onderscheidene landen, waarsch. zoo geheeten, omdat de wijnvaten vroeger met eenen ossenkop gemerkt waren; het oude amsterd. okshoofd was $\frac{1}{4}$ vat en verdeeld in 6 ankers.

Olampi-hars, n. een wit geelachtig, doorzigtig hars uit Amerika.

Olax, f. (v. h. mid. lat. *olax*, riekend, v. *olēre*, rieken), stinkhout, een boom in O. Indië (*lignum fœtĭdum*).

Old-baley, n. eng. (spr. *oold béeli*), eene straat in Londen, met het gevangenhuis.

Oleánder, m. (waarsch. v. h. gr. *olēĭn*, *óllymi*, bederven, vernietigen, dooden, en *anĕr*, gen. *andrós*, man, mensch, dus eig. menschenvernietigend), rozenlaurier, een boomachtige struik met vergiftige eigenschappen, in de zuidelijke landen.

Oleáster, m. lat., de wilde olijfboom.

Olecrānon, m. gr. Anat., het haakvormig uitsteeksel van de ellepijp, de elleboog; **olocranarthrocăce**, f. de uitsteking der gewrichtsvlakte van den elleboog.

oleronénsisch zeeregt, of fr. *roles d'Oléron*, het nog tegenwoordig in Frankrijk en Engeland als hulpregt geldende zeeregt van het eiland Oleron aan de westkust van Frankrijk, reeds in de 13de eeuw ingesteld.

olĕum, n., pl. *olĕa*, lat., de olie; *olĕum et opĕram perdĭdi*, ik heb olie en moeite verloren, d. i. mij te vergeefs beijverd; *oleum animāle*, n. dierlijke olie; *ol. butȳri*, boterolie; *ol. cornu cervi*, olie van hertshoorn; *ol. lavendulae*, lavendel-olie; *ol. lini*, lijnolie; *ol. martis*, ijzerolie, chloorijzer, dat door aangetrokken vochtdeelen tot vervloeijing komt; *ol. ovōrum*, ijzerolie; *ol. pini* of *ol. templinum*, pijnboomolie; *ol. petrae*, z. v. a. **petroleum** (z. a.); *ol. sacchări*, suikerolie; *ol. tartări per deliquium*, vervloeid wijnsteenzout; *ol. vitrioli*, vitrioololie, zwavelzuur; *oleōsa*, pl., olieachtige artsenijen of geneesmiddelen; **oleochalcographīe**, f. lat.-gr., de olie-koperdrukkerij.

Olibănum, n. mid. lat. (fr. *oliban*, v. h. gr. *líbanos*, hebr. *lebônâh*; arab. *lubân*, ieder uit een' boom druipend vocht), de wierook.

Olifánt, m. (ontst. uit elephant, goth. *ulbandus*, oudd. *olpenta*, *olbenda*, angels. *olfend*, omdat hij van elpenbeen was gemaakt?), de jagthoorn der dolende ridders; **olifants-papier**, de grootste soort van papier, met het merk van eenen olifant, inz. voor tabellen en plaatwerk.

Oligamīe, f. (v. h. gr. *olígos, e, on*, weinig), Med., bloedgebrek; **oligarchīe**, f. de regering van weinigen, committé-regering; **oligárch**, m. een medelid of aanhanger van een' zoodanigen regeringsvorm; **olígárchisch**, in de magt van weinigen; met zulk eene regering overeenkomstig, daarvoor gestemd; **oligidrīe**, f. Med., zweetgebrek; **oligoblennīe**, f. Med., de verminderde slijmafscheiding; **olygocholīe**, f. de verminderde galafscheiding; **oligochrónisch**, kortstondig, weinig tijds durend, vlugtig; **oligocraat**, m. een regent of heerscher, die weinig mede-regenten heeft; **oligocratīe**, f. de heerschappij, regering van weinigen; **oligodacrȳa**, f. de beperkte afscheiding van tranen; **oligochylīe**, f. Med., de verminderde afscheiding en bereiding van het spijsvocht; **oligochȳlisch** en **olygochȳmisch**, weinig spijsvocht afgevend, slecht voedend; **olygochymīe**, f. de verminderde bereiding van vochten; **olygogalīe**, en **oligogalactīe**, f. de verminderde zogafscheiding; **oligohæmīe**, l. **oligæmīe** (z. a.); **oligohidrīe**, l. **oligidrīe** (z. a.); **oligocoprīe**, f. de verminderde ontlasting van drekstoffen; **oligophýllisch**, Bot., arm aan bladeren, weinig bladeren hebbende; **oligopionīe**, f. de weinige, geringe afscheiding van vet; **oligopistīe**, f. zwak geloof, kleingeloovigheid; **oligopsychīe**, f. verstandszwakte, armoede v. geest; **oligosialīe**, f. Med., de geringe, verminderde afscheiding van het speeksel; **oligosper-**

mie, f. de verminderde zaadafscheiding; **oligotrophie**, f. de slechte voeding des ligchaams; het gebrek aan eetlust, het vasten; **oliguresie**, f. de spaarzame of verminderde pisontlasting.

Olijf, f. lat. (*olīva*), de olijfbes, olijfvrucht, de vrucht des olijfbooms; oneig. een olijfvormig sieraad: ook de metalen greep aan de deurklink; **olijfkleur**, **olijfgroen**, **olijferts**, **olijfkoper** of **oliveniet**, m. nw lat., een olijfgroen kopererts, arsenikzuur koper; **olivētum**, n. lat., een olijftuin, olijfbosch; **olivétten**, pl. fr., olijfvormige of langwerpige koralen, glaspaarlen enz.; **olivine**, f. nw lat., basaltisch en vulcanisch chrysolith, eene steensoort.

olim, lat., voorheen, eertijds, voormaals, vroeger; inz. **in de dagen van Olim**, weleer, voorheen enz.

Olinden, pl., fijne degenklingen uit de stad Olinda in Brazilië.

Oliteiten, pl. nw lat., welriekende oliën.

Oliveniet, **olivetum**, enz. z. **olijf**.

Olivetānen, pl., benedictijnen, (z. a.). van Monte Oliveto in Italië.

Olivier, mansn. (eng. Oliver), de helper; **Olivia**, f. de helpende, smartverzachtende.

Olla potrida, f. sp. (l. *olla podrida*, spr. *olja podrida*), eene spijs, bestaande uit fijn gesneden en sterk gekruid vleesch van verschillende soort, een lievelingsgeregt der Spanjaards; een pot met welriekende bloemen en kruiden gevuld (*potpourri*); in 't algemeen een allerlei, een poespas, verkeerdelijk vaak een olipodrigo geheeten.

Olýmpos of **Olýmpus**, m. gr., een beroemde berg in Thessalië (nu Lacha), Myth., de woonplaats van Zeus en de hemelgoden; **olýmpisch**, hemelsch; **olympische spelen**, plegtige oud-gr. volksspelen, die in strijdoefeningen, wedloopen enz. bestonden en bij de stad Olympia ter eere van Jupiter, als een volksfeest en vereenigingsband tusschen alle grieksche volkstammen, steeds na verloop van 4 jaren gehouden werden; van daar heet zulk eene tijdruimte eene **olympiáde** (gr. *olympiás*), een tijdvak van vier jaren; **Olympia**, vrouwenn.: de hemelsche; **olympiáden**, pl., de twaalf hoofdgoden.

Omăgra, n. gr. (v. *ōmos*, m. de schouder, Med., jichtige pijn in den schouder, schouderjicht; **omalgie**, f. schouderpijn, jichtige aandoening in het schoudergewricht; **omarthrocăce**, f. gr., eene verzwering van de oppervlakten des schoudergewrichts.

Omar, arab. (misschien van *amara*, bouwen), mansnaam.

omāsum, n. lat., de derde maag der herkaauwende dieren.

Ombrage, m. fr. (spr. *ongbráazj'*, van *ombre* = lat. *umbra*), eig. de schaduw; argwaan, verdenking, mistrouwen; **ombragéren** (fr. *ombrager*), beschaduwen; Pict., schaduwen, overdekken; verdonkeren, verkleinen.

Ombrometer, z. **hyetometer**.

Omĕga, n. gr. de groote, d. i. lange of gerekte O der Grieken (ω), de laatste letter in hun alphabet (vergl. *A* en *O* ond. A).

Omelette, f. fr., eijer- of pannekoek.

Omen, n., pl. **omĭna**, lat., een voorteeken, eene voorbeduiding, een voorspook; *omen faustum*, een gelukkig voorteeken; **omineus** (lat. *ominōsus, a, um*), voorbeduidend, gevaar dreigend, onheilspellend; **ominéren** (lat. *ominări*), voorspellen, profeteren, vermoeden.

Oméntum, n. lat. Anat., het net, de nethuid der darmen; **omentītis**, fr. lat.-gr., de net- of netvliesontsteking.

Omĭkron, n. de kleine, d. i. korte grieksche O (o).

omittéren, lat. (*omittĕre*), uitlaten, weglaten, over slaan enz.; **omissum**, n. een uitgelaten punt, zindeel enz.; *casus omissi*, pl., in de regten, wetten enz. uitgelaten gevallen, waarover de regering, de regtbank enz. naar gelang der omstandigheden uitspraak doet; **omissie**, f. uitlating, verzuim; **omissie-zonden**, zonden uit nalatigheid begaan; *omissīve*, uitlatend, overslaand.

Ommani, n. grof, in water gekookt maïs-meel, turksche moesspijs.

Ommatophýllon, n. gr. Med., eig. een oogblad, een vlies op het oog.

omne nimium nocet, lat. (*omnis, omne*, al, alles, pl. *omnes*, *n. omnia*); ook *omne nimium vertĭtur in vitium* of *omne nimium naturae inimicum*, sprw., al te veel schaadt, of al te veel is ongezond; *omne principium grave*, alle begin is moeijelijk; *omne scibĭle*, z. *scibile*; *omne simile claudĭcat*, alle vergelijking gaat mank, d. i. gaat slechts voor een zeker gedeelte of tot op eene zekere hoogte door; *omne trinum perféctum*, al het drievoudige is volkomen, alle goede dingen bestaan in drieën; *omne tulit punctum qui miscuit utile dulci*, hij draagt den algemeenen bijval weg, die het nuttige met het aangename vereenigt; *omni exceptiōne major*, boven alle blaam of berisping verheven, onverwerpelijk; *omni jure*, met alle regt; *omni modo*, op alle wijze; *omni tempŏre*, ten allen tijde, altijd; *omnia ad Dei gloriam*, of afgek. *O. A. D. G.*, alles ter eere Gods; *omnia cum Deo!* alles met God! *omnia mea mecum porto*, al het mijne draag ik bij mij (de zinspreuk van den gr. wijsgeer Bias, die zijne hoogste schatten in zijne wijsheid bezat); *omnis amans amens*, lat., ieder verliefde is gek of dwaas; **omnĭbus**, m.

d. i. eig. voor allen, eene soort van zeer ruime, met vele zitplaatsen voorziene huurwagens in de groote steden; **omnĭum**, n. eng. de gezamentlijke hoofdgelden van den staatsschat, die aan de schuldeischers van den staat als onderpand zijn aangewezen; *omnīno*, lat., allezins; **omniphaag**, m. lat.-gr., een alles-eter; **omnipotént**, lat., almagtig, alvermogend; **omnipoténtie**, f. de almagt, het alvermogen; **omnisciéntie**, f. nw lat., de alwetendheid.

Omoalgīe, f. (l. **omalgīe**, z.a.); **omocotўle**, f. gr. Med., de pan v. h. schouderblad.

Omophaag (niet homophaag), m. gr. (v. *ōmós*, *ē*, *ón*, raauw, onrijp), een raauwvleesch-eter; **omophagīe**, f. het raauwvleescheten; **omotocīe**, f. het te vroeg baren, de ontijdige verlossing, miskraam.

Omphăle, gr. naam eener lydische koningin, die Hercules zoodanig aan zich wist te boeijen, dat hij, als eene vrouw gekleed, onder hare slavinnen aan het spinrokken zat.

Omphalelcōsis, f. gr. (v. *omphălòs*, de navel), Med., eene navelverzwering; **omphalītis**, f. de navelontsteking; **omphalocēle**, f. eene navelbreuk; **omphalomantīe**, f. waarzeggerij uit de knoopen der navelstreng v. een pasgeboren kind; **omphalóncus**, m. en **omphalophўma**, n. het navelgezwel, vleeschuitwas aan den navel; **omphalóptron**, n. eene lens, linze, een lens- of navelvormig geslepen vergrootglas; **omphalorrhagīe**, f. een bloedvliet uit de navelvaten of den navel; **omphalotoom**, m. een werktuig tot doorsnijding van de navelstreng; **omphalotomīe**, f. de kunstmatige doorsnijding van de navelstreng.

Omra of l. **omrah**, arab. (v. *amara*, bouwen, vereeren, bezoeken), de bedevaart of plegtige pelgrimsreize der geloovigen naar Mekka.

Onager, z. **kulan**.

Onanīe, f. (naar Onan, Gen. 38, 9. benoemd), de zelfbevlekking, onnatuurlijke prikkeling der geslachtsdeelen; **onanéren**, dat kwaad bedrijven; **onanist** en **onaniet**, m. een zelfbevlekker.

Onbeschlik, m. eene turk. rekenmunt, = 15 paras, of ruim 22 centen.

Once, f. fr., z. v. a. **ons** (z. a.); **oncia**, it. (spr. *óntsjia*, **onza**, **onca**, f. eene rekenmunt op Malta en Sicilie, = 2¼ scudi.

Oncle, m. fr. (v. h. lat. *avuncŭlus*), de oom, vaders of moeders broeder.

Oncotomīe, f. gr. (vgl. **oncus**), Med., de kunstmatige opening van een ettergezwel.

Oncus, m. gr. (*ónkos*, oorspr. bogt, kromming, verhevenheid), Med., een hard of vast gezwel.

Onda maris, f. lat., eig. zeegolf; eene fluitstem in de orgels, om haren bevenden, schommelenden klank dus genoemd.

Ondatra, z. **desman**.

ondeggiáre, *ondeggiaménto*, n. it. (spr. *ondedzj*—; v. *onda* = lat. *unda*, golf), Med., golvende beweging, trilling; **ondíne**, f. nw lat., een vrouwelijke watergeest, eene water-nixe, watermaagd (vgl. **elementairnymphen**).

on dit, fr. (spr. *ong aí*), eig. men zegt; als subst.: een praatje, gerucht.

Ondulatie, z. **undulatie**.

Oneirodynīe, f. gr. (van *óneiros*, m. droom), Med., een ziekelijk, benaauwd droomen; **oneiroloog**, ook **oneirocriet**, m. een droomuitlegger; **oneiromantīe**, ook **oneirocritīe**, f. de droomuitlegging, droomuitlegkunde; **oneirologīe**, f. de leer van de droomen; **oneiropŏlos** en **oneiromántis**, m. een droomuitlegger; **oneiroscopīe**, f. de droombeschouwing, het achtgeven op droomen.

Onera, **oneréren** enz., z. **onus**.

Ongul, m. eene rekenmunt te Samarkaud, = $\frac{1}{60}$ tolerdak (z. a.).

Oniscus, m. gr. (*oniskos*, verklw. van *ónos*, ezel), eig. een ezeltje; duizendbeen, pissebed.

Onocephălus, m. gr. (v. *ónos*, ezel), een ezelshoofd; **onocrotălus**, m. eig. die als een ezel balkt; de kropgans, pelikaan (z. a.).

Onomastĭcon, n. gr. (v. *onŏma*, n. naam), eene naam- of woordenlijst, inz. een zakelijk, niet naar lettervolgorde ingerigt woordenboek; ook een gedicht op den naamdag, geboortedag, een verjaringsvers; **onomatologīe**, f. de leer der woorden of namen, de naamvormingsleer; **onomatomantīe**, f. de naamwaarzeggerij, het wáarzeggen uit namen; **onomatomorphōse**, f. de naamvorming, woordvorming; **onomatopœīe**, f. de naam- of woordvorming; Gram., de klanknabootsing; **onomatotheet**, m. eig. woordzetter, uitvinder van nieuwe woorden, inz. namen.

Ononychiet, m. gr. (v. *ónos*, ezel), een ezelsvoeter, die ezelsvoeten heeft; **onosceliet**, m. die ezelsdijen of -schenkels heeft; **onosciomachīe**, f. het abderitisch proces over de schaduw des ezels.

Ons of **once**, f. het $\frac{1}{10}$ gedeelte van een ned. pond, een kilogramme; $\frac{1}{16}$ van een oud pond; $\frac{1}{8}$ mark trooisch; $\frac{1}{12}$ van een medicinaal pond.

Ontologīe, f. gr. (v. *ōn*, gen. *ontos*, zijnde, pl. neutr. *ónta*, het zijnde, deelwoord v. *eīnai*, zijn), de leer van de wezens, van het zijnde, grondwetenschap, leer van de algemeene eigenschappen der dingen, een gedeelte der bovennatuurkunde; **ontológisch**, de leer der wezens betreffende of daarop gegrond; **ontostatiek**, f. de wetenschap van het evenwigt der

dingen, evenwigtsleer; **onthotheologīe**, f. de bovennatuurkundige godgeleerdheid, de godsleer uit de begrippen.

Onus, n., pl. *onĕra*, lat., de last, het bezwaar; de pligt, verpligting, gehoudenheid, belasting; *onus fabrĭcae*, Jur., de taak v. het onderhoud der gebouwen; *o. personāle*, een persoonlijke last, eene op personen drukkende belasting; *o. probándi*, de pligt, taak van te bewijzen; *o. reāle*, eene zakelijke, op landerijen enz. drukkende belasting; *o. tutēlae*, de taak der voogdijschap; *onĕra publĭca*, pl., openbare lasten, staatslasten, landsbelastingen; *onera realia*, grondlasten; *o. personalia*, persoonlijke belastingen, b. v. hoofdgeld enz.; **onereus** (lat. *onerōsus*, *a*, *um*), drukkend, lastig, bezwarend, moeijelijk, moeitevol; *onerōso titŭlo*, Jur., uit eenen regtsgrond; tegen betaling of vergoeding, in tegenst. met *titulo gratioso*, z. ond. **titel**; **oneréren** (lat. *onerāre*), bezwaren, belasten, opladen; **onerābel**, nw lat., belastbaar, belast, schatpligtig, b. v. de onerabele standen, nl. burgers en boeren; **onerātie**, f. de bezwaring, belasting.

Onyx, m. gr. (*ónyx*, gen. *ónychos*), eig. vingernagel; de nagelsteen, eene als edelgesteente bekende variatie van den chalcedoon, zoo geheeten naar zijne kleur; vgl. camée; Med., eene nagelvormige etterverzameling tusschen de platen v. het hoornvlies; **onychĭa**, f. Med., een nagelgezwel; **onychogryphōsis**, f. de pijnlijke kromming van de nagels; **onychomantīe**, f. de waarzeggerij uit de nagels der vingers; **onychophthorīe**, f. de ontaarding, het bederf der nagels; **onychophȳma**, n. een uitwas, de uitgroeijing van eenen nagel; **onychoptōsis**, f. het afvallen der nagels.

Onza, f. eene napolitaansche goudmunt, = 5,80 ct. courant; vgl. **oncia**.

Oógăla, **oógla**, n. gr. (v. *ōón* = lat. *ovum*, het ei), eijermelk, eijeren in melk geroerd; **oŏlíth**, m. de kuitsteen, een kalksteen, die uit kleine, naar vischkuit gelijkende korrels bestaat; **oologīe**, f. de leer v. de vogeleijeren en -nesten; **oomantīe**, f. de waarzeggerij uit eijeren; **oophorītis**, f. Med., de eijerstok-ontsteking.

Oord, n, eene oude ned. zilvermunt, een kwartgulden; **oordje**, n. eene ingebeelde munt, = ¼ stuiver of 4 penningen.

Opaak, lat. (*opăcus*, *a*, *um*), donker, duister, ondoorzigtig, beschaduwd; droevig, somber; **opaciteit**, f. (lat. *opacĭtas*), de donkerheid, ondoorzigtigheid.

Opaal, n. (lat. *opălus*, gr. *opállios*), een melkblaauwe, glasachtige, bijna doorschijnende edelsteen v. h. kiezelgeslacht; **opaliséren**, den weêrschijn of gloed des opaals vertoonen.

ope et concilĭo, lat., met hulp en raad, of met raad en daad.

Opĕra, f. (uit het it. *opera*, d. i. eig. in 't alg. werk, kunstwerk), een zangspel, muzikaal of toonkunstig drama of tooneelspel; **opĕra buffa** (spr. *boeffa*), f. een it. kluchtspel, zang-blijspel; **opĕra serĭa**, eene ernstige, groote opera; **operétte**, f. (it. *operetta*), klein zangspel; **operíst**, m. een opera- of tooneelzanger; **opera-kijker**, z. **polemoscoop**.

opera, pl. lat., z. ond. *opus*.

opĕra, f. lat. de arbeid, moeite; de dienst, het dienstbewijs; pl. *opĕrae*, Jur., heeren- of leendiensten; *o. determinātae*, bepaalde, afgemeten diensten; *o. indeterminātae*, onbepaalde diensten; **opereus** (lat. *operōsus*, *a*, *um*), als adverb. ook *operōse*, moeijelijk, met moeite, bezwaarlijk.

operéren, lat. (*operāri*), werken, kracht uitoefenen, van kracht zijn; inz. heelkundig werken of iets verrigten om eene genezing te bewerken, b. v. snijden, steken enz.; **operātie**, f. de werking, onderneming, verrigting; handelwijs; bij heelmeesters de genezing door snijden, steken enz., de kunstbewerking; snede; **operateur**, m. fr., een opererend heelmeester, b. v. een oogarts, breuksnijder, steensnijder, tandmeester enz.

Operette, **operist**, z. ond. **opera**.

Operment, z. ond. **orpiment**.

operōse, z. ond. **opera**.

Ophiăsis, f. gr. (v. *óphis*, m. slang), Med., eene kale plek, die tusschen de haren in slangvormige wendingen voortkruipt; **ophidĭa** of **ophidiërs**, pl., slangvormige dieren; **ophicleïde**, f. een slangvormig blaasinstrument; **ophiolatrīe**, f. of **ophitismus**, n. de slangenvereering, aanbidding der slangen; **ophiolíthen**, pl., slangenversteeningen; **ophiologīe**, f. de leer der slangen, natuurbeschrijving der slangen; **ophiomantīe**, f. de waarzeggerij door slangen; **ophiophaag**, m. een slangeneter; **ophiorrhíza**, slangenwortel, **ophiosāūrus**, m. slangenschildpad; **ophiet**, z. **terpentijn**; **ophieten**, pl., slangendienaars, eene gnostische secte van de 2de tot de 6de eeuw, die de slangen vereerde; **ophiūchus**, m. de slangendrager, slangenhoeder, een sterrebeeld; **ophiūrus**, m. de slangestaart, een beendervisch; **ophiuride**, f. Math., de slangestaartlijn; **ophiurieten**, pl., naar slangen gelijkende versteeningen.

Ophthalmiāter, m. gr. (v. *ophthalmós*, m. oog), een oogarts; **ophthalmiatrīe** of **ophthalmiatriek**, f. de oogheelkunde; **ophthalmīe**, f. Med., de uitwendige oogontsteking, oogziekte; **opthálmisch**, oogenheelend, de oogen betreffende; **ophthalmische middelen** of **ophthalmĭca**

pl., middelen voor de oogen, oogwaters, oogzalven; **ophthalmītis**, f. inwendige ontsteking van den ganschen oogappel; **ophthalmoblennorrhœa**, f. de oogdruiper, eene ziekelijke slijmafscheiding in het oog; **ophthalmocarcinōma**, n. de oogkanker; **ophthalmocēle**, f. de oogbreuk, uitzakking v. h. oog; **ophthalmodulīe**, f. de oogendienst; **ophthalmodynīe**, f. oogpijn; **ophthalmographīe**, f. de oogbeschrijving; **ophthalmoloog**, m. een oogkundige, oogarts; **ophthalmologīe**, f. de oogenleer; **ophthalmológisch**, oogkundig, de leer der oogen betreffende; **ophthalmolȳma**, n. de ontaarding, vernieling van den oogappel; **ophthalmométer**, m. een oogmeter, een werktuig ter bepaling van de grootte der oogkameren; **ophthalmóncus**, m. een hard ooggezwel in of aan het oog; **ophthalmonosologīe**, f. de leer der oogziekten; **ophthalmophantoom**, n. eene inrigting tot oefening in oogoperatiën; **ophthalmophȳma**, n. het ooguitwas, oogappel-gezwel; **ophthalmoplegīe**, f. de ziekte der oogen (in ruime beteekenis); **ophthalmoptōsis**, f. de uitzakking van den oogbal uit zijne beenige kas; **ophthalmorrhagīe**, f. de bloedvliet uit den oogbal; **ophthalmorrhœa**, f. de uitstorting van bloed of etter in het oog; **ophthalmoscopīe**, f. de oogbeschouwing, waarzeggerij uit de oogen; **ophthalmosterēsis**, f. het verlies of het ontbreken van een der oogen; **ophthalmoterapīe**, f. de leer van de genezing der oogziekten; **ophthalmotomīe**, f. de oogontleding.

Opian en **opiat**, z. ond. **opium**.

opiniâtre, fr., hardnekkig, halsstarrig, stijfhoofdig, onbuigzaam, koppig, eigenzinnig; **opiniatreté**, f. de hardnekkigheid, halsstarrigheid enz.; zich **opiniatréren** (fr. *s'opiniâtrer*), zich halsstarrig verzetten, eigenzinnig of hardnekkig op iets staan.

Opīnie, f. lat. (*opinĭo*), de meening, het gevoelen, de schatting; de waan.

Opisma, n. en **opismus**, m. gr. (v. *opidzein*, en dit van *opós*, plantensap), het inzamelen of opvangen der plantensappen.

Opisthĕnar, n. gr. (v. *ópisthe*, achter, en *thénar*, de vlakke hand), de rug der hand; **opisthocephălon**, n. het achterhoofd; **opisthodŏmos**, m. Arch., het achterdeel eens tempels; **opisthographīe**, f. het schrijven op de achter- of keerzijde van een blad; **opisthográphisch**, van achteren of op de keerzijde beschreven; **opisthocranĭon**, m. Med., het achterhoofd, de achterschedel, enz. het achterhoofdsbeen; **opisthotŏnos**, m. de achteroverkromming van het ligchaam.

Opĭum, n. (lat. *opĭum*, v. h. gr. *ópion*, verklw. v. *ópos*, sap), heulsap, het verharde melkvocht der nog groene slaapbollen in het Oosten; **opiān**, n., z. **narcotine**; **opiāt**, n. Med., een slaapmiddel, pijnstillend middel, met opium zamen gesteld; **opiophaag**, m. een opium-eter; vgl. **theriak**.

Opobalsem, m. gr. (*opobálsamon*), d. i. balsemsap, v. *opós*, plantensap), ook **balsem van Gilead** of **van Mekka**, een kostbare, welriekende balsem van eenen boom (*amȳris gileadénsis*) in Arabië; **opodéldok**, n. jichtzalf, eene zalf van zeep, kamfer en geest van rosmarijn; **opopănax**, m. of **panax-gom**, f. (v. h. gr. *panax* of *pánakes*, d. i. eig. alheil), eene geneeskundige gomhars uit den wortel eener soort van pastinaken (*pastināca opopănax*) in de Levant, in Z. Frankrijk enz.

opórtet, lat., het is noodig, men moet; als subst. n. de dwang, noodzaak.

Opóssum, n. of **philander**, m. de buidelrat, het buideldier, in Amerika.

oppignoréren, lat. (*oppignorāre* of l. *oppignerāre*, v. *pignus*, het pand), verpanden, verzetten; *decrētum de oppignorándo*, verlof aan de oppervoogdijschap tot verpanding van de goederen der pupillen; **oppignorātie**, f. de verpanding, verzetting.

Oppilātie, f. lat. (v. *oppilāre*, verstoppen), Med., de verstopping.

Opplētie, f. lat. (v. *opplēre*, vullen), de overlading der maag.

opponéren, lat. (*opponĕre*), tegen stellen, tegenover zetten, bestrijden, tegen spreken, tegenwerpingen maken; **zich opponéren**, zich verzetten, wederstreven; **opponént**, m. eene tegenpartij, een bestrijder, tegenspreker; **oppositum** of fr. **opposé**, n. het tegendeel, tegenovergestelde, tegenspel, tegenstelling; pl. **opposĭta**, tegenovergestelde dingen, tegenstellingen; **oppositie**, f. (lat. *oppositĭo*), de tegenstelling, tegenstand, wederstand, tegenpartij; Astr., de tegenoverstand van eene planeet met eene andere; vgl. c o n j u n c t i e; **oppositiepartij**, de tegenstrijder of -partij, de verzettingspartij in Engeland, Frankrijk enz., die de heerschende partij of de regering tegen werkt.

opportuun, lat. (*opportūnus, a, um*), gelegen, geschikt, gunstig, tijdig, ten gelegenen tijde; **opportuniteit**, f. (lat. *opportunĭtas*), de geschikte tijd of gelegenheid, de gepastheid, eene welgelegen-komende omstandigheid; ook de aanleg, vatbaarheid of ontvangbaarheid, b. v. voor eene ziekte; **opportunist**, m. nw lat., een gelegenheidsmensch, hij, die de gelegenheid weet waar te nemen en zich ten nutte te maken.

oppriméren, lat. (*opprimĕre*), onderdrukken, overweldigen, verdrukken, dempen, beklemmen; **oppréssie**, f. de beklemming, onderdrukking, verslapping, de druk, strengheid, het geweld.

opprobréren, lat. (*opprobrāre*), verwij-

ten, beschimpen, tot smadelijk verwijt maken; **opprobrātie**, f. de beschimping, smaad, hoon, schande, blaam; eene honende berisping, een smadelijk verwijt; ook **opprobrĭum**, n.

oppugnéren, lat. (*oppugnāre*), bestrijden, bekampen, aantasten; **oppugnātie**, f. de belegering, aantasting, aanval, bekamping.

Ops, f. Myth., eene oud-rom. godin, zuster en gade van Saturnus, z. v. a. de grieksche **Rhea**.

opsiántisch, gr. (v. *opse* of *ópsi*. laat), laatbloeijend; **opsigamīe**, f. het late huwelijk (eerst in den ouderdom); **opsigónisch**, laat verwekt of geteeld, laat ontstaan; **opsimathīe**, f. het late aanleeren eener zaak in den ouderdom.

Opsus, f. gr. (v. *óptein*, zien), de aanschouwing, het zien.

Opsomanīe, f. gr. (v. *ópson*, gekookte spijs), vraatzucht, verzotheid op lekkernijen; **opsophaag**, m. een moeskruideter; ook een lekkerbek; **opsophagīe**, f. het moeskruiden- of groenteneten; de lekkerbekkerij.

optābel, lat. (*optabĭlis*, *e*, v. *optāre*, wenschen), wenschenswaard, verlangenswaard, begeerlijk; **optativus** of **optatief**, z. **modus**; *optāto*, it., naar wensch.

Optasīe, f. gr. (*optasía*), de vertooning; de verschijning van eenen geest in menschelijke gedaante.

Optēsis, f. gr., het braden, roosten; het branden der pottebakkers-waren.

Optiek, f. gr. (*optikē*, v. *óptein*, zien), de gezigtkunde, lichtleer; de wetenschap van de natuur des lichts en de wetten v. het zien; **optĭcus**, m. een gezigtkundige, ooglasslijper, brillenmaker enz.; **optisch**, tot de leer des lichts behoorende, gezigtkundig; **optisch bedrog**, een oog- of gezigtsbedrog; **optische glazen**, ooglazen, kijkglazen; **optische hoek**, de gezigtshoek; **optométer**, m. een werktuig ter bepaling van de zienskracht of van het gezigtsvermogen.

Optie, f. lat. (*optĭo*, v. *optāre*, kiezen, wenschen, willen), de vrije keus, het kiesregt.

Optimāten, pl. lat. (*optimātes*, v. *optĭmus*, *a*, *um*, de of het beste), de voornamen, aanzienlijken; **optimatīe**, f., z.v.a. aristocratie (z. a.); *optĭma*, lat., best, zeer goed; **optĭmus maxĭmus**, m. een bijnaam van Jupiter, de beste en grootste; **optimísmus**, m. lat. gr., de leer van de beste wereld (v. Leibnitz); **optimíst**, m. een verdediger of belijder van die leer.

Optometer, z. ond. **optiek**.

opulént, lat. (*opuléntus*, *a*, *um*), zeer vermogend of rijk, overrijk, wel gegoed; **opuléntie**, f. (lat. *opulentĭa*), groote rijkdom, overvloed, aanzienlijk vermogen.

Opúntie, f. de vijgdistel, bloedvijg of gemeene indische vijg (*cactus opuntĭa*), ook **nopal**, eene plant in Amerika, op welker dikke, eironde bladen de cochenille leeft; het gebruik van hare zeer zoete, bloedroode vruchten verwt de pis rood.

Opus, n. lat., een werk, inz. een geleerd werk, boek, geschrift enz.; pl. *opĕra*, werken, geschriften; *opĕra omnĭa*, al de werken, de gezamentlijke schriften; *o. misericordĭa*, werken van barmhartigheid; *o. posthŭma*, nagelaten werken; *opus mallĕi*, eig. een hamerwerk; eene geslagene of gehamerde koperen plaat; *o. operātum*, de werkdaad, een werk, dat gedaan wordt om slechts gedaan te zijn, zonder er op te zien hoe en waarom; *o. posthŭmum*, een nagelaten of eerst na des schrijvers dood uitgegeven werk; *o. rustĭcum*, n. Arch., een boersch bouwwerk, vgl. bossage; *opus supererogatiōnis*, z. **supererogatie**; *opuscŭlum*, n. een werkje, klein geschrift; pl. *opuscŭla*.

Or, m., z. v. a. **Horus** (z. a.).

Or, eene perzische rekenmunt, = $\frac{1}{10}$ toman of ongeveer $3\frac{1}{2}$ gl.

ora et labōra, lat., bid en werk.

Oraculist, m. nw lat., die voor een orakel (z. a.) wil gehouden worden.

orageux, fr. (spr. *—zjeu*; v. *orage*, storm), stormachtig, onstuimig, woelig, onrustig.

Orākel, n. lat. (*oracŭlum*), bij de oude Grieken de voorgewende uitspraak der goden, de godspraak; de openbaringsplaats, zetel der godspraak, b. v. die van Apollo te Delphi; oneig. iedere raadselachtige of ook als onwederlegbaar aangekondigde uitspraak; ook een algemeene of allerwege vereerde raadgever, eene vraagbaak.

oraal, nw lat. *orālis*, *e*, v. *ōs*, g. n. *ōris*, de mond; het aangezigt), mondeling, mondelijk; **orāle wet**, eene mondelingsche, mondelijke wet; *orālis submissio*, Jur., mondelijk aanhangsel of toevoegsel tot een vonnis enz.; **orāle**, n. de pauselijke hoofdsluijer, die om de schouders geslagen wordt en op de borst afhangt.

Orange 1), f. fr. (spr. *orángzj'*; it. *arancia*, ontstaan uit het nw lat. *pomum aurantium*, d. i. goudappel), de oranjeappel; oranjeboom; ook de oranje-kleur; **orangeade**, f. (sp. *orangzjáad'*), oranjewater, een drank uit oranjewater, suiker en water of ook wijn; in het laatste geval bisschop; **orangeat**, m. (spr. *orangzjá*), ingemaakte oranjeschillen; **orangerīe**, f. (spr. *orangzjerīe*), eene verzameling van citroen- en oranjeboomen enz.; ook eene broeikas; **oranje-spin** of **curaçao spin**, eene bijzonder vergiftige spin.

Orange 2), (spr. *orángzj'*) of **Oránje**, n. eertijds een klein vorstendom in Frank-

rijk, dat van de 11de tot de 16de eeuw eigene vorsten had; thans voert de oudste zoon van den koning der Nederlanden den titel: prins van Oranje; **orangisten**, pl., aanhangers van het huis van Oranje in de Nederlanden, oranjegezinden, oranjeklanten; ook de politieke partij der protestanten in Ierland (eng. *orangemen*), welker zamenkomsten men oranje-loges noemt; **oranje-kers**, eene geelroode, donkerrood gevlekte, aangenaam zuurachtige kers.

Orang-oetang, m. maleisch (*ôrang ûtan*, v. *ôrang*, mensch, en *ûtan*, wild, wildernis, woud), ook **wulock**, de oostind. woud- of boschmensch, een zeer sterke, omtrent 4 voet hooge, gemeenlijk regtopgaande aap op Borneo enz.

Oranítzen, pl., eene soort van turksche lange, smalle vaartuigen op den Donau, met plaats voor 10 à 12 man.

ora pro nobis, lat., bid voor ons.

Orarĭum, n. lat. (v. *ōs*, gen. *ōris*, aangezigt), een zweetdoek, een gedeelte van de priesterlijke kleedij in de roomsche en gr. kerk.

Orātie, f. lat. (*oratĭo*, v. *orāre* spreken), eene rede, redevoering; **oratiuncŭla**, f. eene kleine, korte rede; **orātor**, m. een redenaar; **oratorĭe**, f. nw lat., de redekunst; **oratōrisch**, redekunstig; **oratorĭum**, m, pl., **oratorĭën**, Muz., eene soort van muzikale dramaas van ernstigen, meestal bijbelschen inhoud, die eene handeling of eene gebeurtenis door gezang of gebaardenspel vertegenwoordigen; een geestelijk zangstuk; een bidvertrek, bedehuis; priesters v. h. oratorĭum, de leden eener geestelijke orde, welke Philippus v. Neri in 1574 te Rome stichtte.

orbiculair, lat. (*orbiculāris*, *e*, v. *orbicŭlus*, verklw. van *orbis*, kring, schijf), kringvormig, rond, ringvormig.

Orbilĭus, lat., of afgek. **Orbiel**, m., een knorrige, strenge schoolmeester, brompot, schooltyran, eig. de eigennaam van eenen knorrigen taalmeester, die te Rome ten tijde van Horatius leefde en vroeger raadsdienaar en soldaat was geweest.

Orbis pictus, m. lat. (v. *orbis*, kring, aardbol, wereld), de geschilderde wereld, prentenwereld, ook wel de wereld in het boek of voorstelling der voorwerpen van natuur en kunst, een kinderboek, het eerst door Comenius opgesteld.

Orbĭta, f. lat. (eig. baan), Med., de oogholte.

Orbiteit, f. lat. (*orbĭtas*, van *orbus*, kinder- of ouderloos), kinderloosheid; ook ouderloosheid, de weezenstaat.

Orbitolithen of **orbulieten**, pl. lat.-gr., eene soort v. versteende koralen v. vlakke, bijna cirkelronde gedaante.

Orcaan, z. **orkaan**.

Orcanétte, f. fr. Bot., roode ossentong, eene verwplant; **orcanettíne**, f. de roode verwstof dier plant.

Orcheocēle, **orcheotomĭe**, z. ond. **orchis**.

Orchesiographĭe, f. gr. (v. *órchēsis*, dans, *orchēĭsthai*, dansen), de dansbeschrijving, dansteekening; **orchest**, **orkest**, n. de dans- en zangplaats bij de oude Grieken, of die plaats v. h. tooneel, waar het koor plagt te dansen en te zingen; bij de Romeinen de plaats van het tooneel, waar de senatoren zaten, tegenwoordig de speel- en zangplaats der toonkunstenaars in concerten en in den schouwburg, ook de gezamentlijke muzikanten-zelven; **orchestiek**, f. de danskunst; **orchestrĭon**, n. een door den abt Vogler uitgevonden snaarorgel, ook orgelchordium genoemd; ook een door Kunz te Praag in 1771 uitgevonden soortgelijk fluit- en snaarinstrument in de gedaante van een klavier.

Orchis, m. gr., de teelbal; eene plant met klootvormige wortelknollen; **orcheotomĭe**, f., z.v.a. **castratie**; **orcheotómus** of **orchotoom**, m. een dierensnijder of -lubber; ook eene schaar tot afsnijding der ooglidranden; **orchidéën**, pl., orchis-achtige gewassen; **orchidocēle** of **orcheocēle**, f. Med., de balzakbreuk; ook een teelbalgezwel; **orchidóncus**, m. een hard teelbalgezwel; **orchieten**, pl., steenen, die in vorm naar de teelballen gelijken; **orchītis**, f. Med., de teelbalontsteking.

Orcus, m. lat., de onderwereld, het doodenrijk, z. v. a. **Tartarus** (z. ook **Pluto**).

Ordaal, n., pl. **ordaliën**, godsoordeelen, onschuldsbewijzen, vuur- en waterproef bij de oude Duitschers; (uit het nederd. oordeel werd het mid. lat. **ordalĭum** gevormd en tot een kunstterm der regtsgeleerdheid gemaakt.)

Orde, m. (v. h. lat. *ordo*, rij, ordening; pl. *ordínes*), stand, genootschap, wereldlijke of geestelijke broederschap tot bepaalde oogmerken, met zekere ordesregelen, herkenningsteekens enz. (ridder-, monnikenorde), waardigheid, waardigheids-, eere- en onderscheidingsteeken; **orde de la trappe**, z. **trappisten**; **ordescapittel**, m. vergadering van de medeleden eener ridderorde (vgl. **capittel**); **ordes-insigniën**, pl., ordeteekens; *ordínes imperĭi*, pl., de rijksstanden; *o. provinciāles*, pl., de gewestelijke of landsstanden; **ordināle**, m., pl. **ordinalĭa**, Gram., telwoorden van orde, b. v. de eerste, tweede, derde enz., in tegenst. met cardinalia; **ordinair** (lat. *ordinarĭus*, *a*, *um*, fr. *ordinaire*), gewoon, regelmatig, gebruikelijk; gemeen, gering, laag; *ordinarĭo*, it. Muz., op de gewone wijze; **ordinarĭus**, m. lat. (scil. professor), een gewoon, met

bezoldiging aangesteld hoogleeraar op hooge scholen, in tegenst. met extraordinarius; in de r. k. kerk de bisschop, als de eigentlijke kerkregent van zijn gebied; **ordināten** of **applicāten**, pl. nw lat. Math., evenwijdig aan elkander loopende regte lijnen, die van de lijn der abscissen (z.a.) naar de punten van den omtrek eener kromme lijn getrokken worden; **ordinéren**, lat. (*ordināre*), **iemand**—, of hem **de** *ordines* **mede deelen**, de inwijding tot het geestelijk leeraarsambt, benevens de daarmede verbondene regten en ambtsverrigtingen opdragen, tot prediker aanstellen, inwijden, inzegenen; bij de R. K. de priesterwijding geven; **ordinándus**, m. een kandidaat, die tot het predikambt zal gewijd worden; **ordinántie**, f. z. **ordonnantie**; **ordinātie**, f. de inwijding, bevestiging in h. predikambt (bij protestanten), of in den priesterstand (bij katholijken), de priesterinwijding.

ordonnéren, fr. (*ordonner*), ordenen, verordenen, bevelen, gelasten, voorschrijven, gebieden; **ordonnántie**, f. (fr. *ordonnance*), verordening, gebod, voorschrift bepaling, verordening, die van het opperhoofd der regering uitgaat; Mil., dienstwacht, een soldaat, die zich bestendig om eenen bevelvoerenden officier moet bevinden, om zijne bevelen uit te voeren; in eenige oorden ook z. v. a. extrapost; **ordonnateur**, m. een verordenaar, aanwijzer, opziener.

Ordre, f. in het fr. m., de orde; het bebevel, de last, het gebod, de verordening, order; ook het wachtwoord, parool; *ordre de bataille* (spr. *d'batálj'*), Mil., de slagorde; *ordre de campagne* (spr. *d'kampánj'*), veldorde; *ordre de paráde*, parade orde; *ordre du jour* (spr. —*zjoer*), dagorder, dagbevel.

Orduzeban, n. de taal der Mongolen.

Ore, m. een zweedsche penning, $= \frac{1}{12}$ schelling.

Oreáde, f. pl. **oreáden**, gr. (*Oreias*, pl. *Oreiádes* v. *óros*, berg), bergnymphen, z. **nymph.**

Oreillette, f. fr. (spr. *oreljétt'*; v. *oreille* = lat. *auricŭla*, verklw. van *auris*, oor), het oorringje; **oreillon**, z. **orillon**; **oreillons**, pl. (spr. *oreljóng*), ontsteking der oorklieren.

orēmus, lat. (v. *orāre*, bidden), laat ons bidden! (bij de r. k. mis vóór het gebed.)

Oréstes, m. naar de oud-gr. sage de zoon van Agamemnon, koning van Mycenæ, en v. Clytæmnestra. Hij wreekte den moord, aan zijnen vader door Clytæmnestra en haren boel Ægisthos gepleegd, door het ombrengen zijner moeder, werd daarop echter door de Eumeniden vervolgd en waanzinnig gemaakt. Hij is een der voorname helden der grieksche tragœdie; vgl. ook Pylades.

oreténus, mid. lat., mondelijk, bij monde (in de pen gegeven).

Orexīe, f. gr. (*oréxis*, v. *orégein*, uitstrekken), de begeerte, het streven; Med., inz. de eetlust, groote en gedurige trek naar spijs.

Orgaan, n. gr. **orgănon** (van *érgon*, werk, *érgein*, *érdein*, doen), werktuig, inz. weleer een muzijkinstrument (van daar ons: orgel, mid. lat. *orgănum*; *orgăno pleno*, met vol orgel); werk- of hulpmiddel, hulplid; een zelfwerkend deel v. een geheel, inz. zinswerktuig of zintuig; spraakwerktuig, stem, b. v. van eenen zanger, tooneelspeler; oneig. de persoon, door wien men iets laat zeggen of doen, de spreker, optreder; **organisateur**, m. fr. Neol., regelaar, hij die ordent, rangschikt, inz. eenen staat regelt, eene orde sticht; **orgánisch**, **organiek**, met organen of werktuigen, inwendige vaten, buizen enz. tot groeijen, leven en gewaarworden voorzien (gelijk de dieren en planten), bewerktuigd, levend, bezield; ook aan organische ligchamen eigen, daartoe behoorende; b.v. organische wetten, Jur., wetten door welke het staatsligchaam in zijn innerlijk leven wordt ingerigt; ook in 't alg. gewigtige, beslissende wetten; **organiséren**, met organen voorzien, bezielen; vormen, inrigten, ordenen; **georganiseerd**, z. v. a. organisch bezield, gevormd, volledig ingerigt; **organiséring** of **organisātie**, f. de vorming, inrigting, bouw van een ligchaam; de bezieling; **organismus**, n. de organische bouw, de zamenhang der leden van een geheel, de levende, gelede gestalte, het buizen- en vatenstelsel, het geheel der verrigtingen, die de organen volbrengen; **organist**, m. mid. lat. (*organísta*), een orgelspeler; **organochordĭum**, z. **orchestrīon**, **organogenīe**, f. de organen-vorming; **organognosīe**, f. de kennis en onderscheiding van bewerktuigde ligchamen; **organographīe**, f. de organen-beschrijving; ook beschrijving v. muzijkinstrumenten; **organologīe**, f. de leer der organen; ook de instrumentenleer in de verloskundige hulp; **organopœus**, m. een machine-maker; de eigenaardige levenswerkzaamheid der organen; **organotaxīe**, f. de rangschikking der schepselen naar hunne organen.

Organdijn of **orgándy**, m. Merc., een katoenen weefsel, gelijkende naar het netel- en kamerdoek, van daar **organdy-lint.**

Organsijn, m. it. (*organzino*), of **organsijn-zijde**, kettingzijde, getwijnde of getweernde zijde.

Orgásmus, m. gr. (v. *orgān*, zwellen), golving, sterke beweging v. h. bloed en andere vochten.

Orgeade, f. fr. (spr. *orzjáad'*) of **orgeat**, m. (spr. *orzjá*; v. *orge*, gerst), gerstendrank, koeldrank; amandelmelk.

Orgel-harmonica, f., z. **cœlestine.**

Orgiën, pl. gr. (*órgia*), in 't alg. geheime godsdienstgebruiken; inz. de met dronken woestheid gevierde bacchus-feesten en -offers, oneig. nachtelijke zwelgerijen, zuippartijen; **orgiást**, m. (v. *orgiádzein*, orgiën vieren), de ingewijde, die de orgiën viert; **orgiástisch**, dweepachtig opgewonden, z. v. a. enthusiastisch, wild razend.

Orient, m. lat. (*oriens*, scil. *sol*, de opgaande zon, v. *orīri*, opgaan, ontstaan enz.), fr. **orient** (spr. *oriáng*), de morgen, het oosten, het morgenland, de oostelijke landen, in tegenst. met occident; **orientaal**, n. een katoenen weefsel, ook engelsch leder geheeten; **orientaal** (lat. *orientālis*, *e*), oostersch, morgenlandsch; **orientalismus**, n. nw lat., de oostersche taaleigenheid; **orientalist**, m. een kenner van oostersche talen, inz. der semitische (z. a.); **zich oriëntéren** (fr. *s'orienter*), zich oostwaarts rigten of eig. de plaats van den opgang der zon zoeken, om alsdan ook de overige hemelstreken te kunnen vinden en zich daarnaar te rigten, hetgeen door de zeevarenden, vóór de uitvinding van het kompas, moest geschieden; zich met de ligging en verhoudingen eener plaats bekend maken; oneig. een standpunt aannemen, zich in den vereischten toestand plaatsen, zich behoorlijk inlichten, naauwkeurige berigten inwinnen, zich als te huis maken; **orientéring**, f. het nemen van een goed standpunt, het te huis worden, inlichtingen of kondschap inwinnen enz.

Orificium, n. lat., de mond, monding, opening.

Oriflámme, f. fr. (v. h. lat. *auri flamma*, d. i. eig. goudvlam), de rijks- of krijgsvaan, hoofdvaan der oude Franken, oorspronkelijk eene lans van verguld koper met eenen wimpel van vuurroode zijde, die in drie punten uitliep, ieder met eene gouden kwast voorzien; aanvankelijk de banier van St. Dionysius, later het veldteeken der Franschen.

Origenismus, n. de leer v. Origenes, die in de 3de eeuw te Alexandrië leefde; hij leerde onder anderen, dat Christus slechts door aanneming als kind (adoptie) Gods zoon is geworden, dat de straffen der verdoemden niet eeuwigdurend zullen zijn, dat de zielen reeds vóór de schepping bestaan hebben enz.; **origenist**, m. een aanhanger dier leer.

originaal, lat. (*originālis*, *e*, v. *orīgo*, de oorsprong) of **origineel** (fr. *originel*), oorspronkelijk, aangeboren, dat geen model heeft, zelf de oorsprong, het voorbeeld, model is, niet nagevolgd, eigenaardig; als subst. n. een oorspronkelijk stuk, het eerste in zijne soort, niet nagevolgde, eene oorkonde, een eerst of oorspronkelijk geschrift, afdruk enz., in tegenst. met copie; een oorspronkelijke geest, een buitengewoon genie, een zeldzame kop in zijne soort; ook een zonderling, rare snaak; **originele uitgave**, de uitgave van een werk door den regtmatigen uitgever, in tegenst. met den nadruk; **origineel genie**, n. lat.-fr. (spr. *zjenie*), een oorspronkelijke, eigenaardige, zelf scheppende geest, vgl. genie; **originaliteit**, f. nw lat., de oorspronkelijkheid, eigenaardigheid, eigenheid; ook zonderlingheid; *originaliter* of in *originālī* **producéren**, lat. Jur., als oorkonde, in het oorspronkelijke stuk voorleggen; **originellement**, fr. (spr. *orizjinell'máng*), oorspronkelijk, naar zijn oorsprong; **originair**, nw lat., oorspronkelijk, aangeboren.

Orignal, m. fr. (spr. *orienjál*, waarsch. uit de taal van Canada), het elanddier of de eland, een zeer sterk dier van het hertengeslacht.

Orillon, m. fr. (spr. *orieljóng*; v. *oreille*, oor), een oor, handvatsel; Mil., een bastions- of bolwerksoor, het bovenste gedeelte van de flank aan een vestingwerk; Arch., hoeksieraad; **orillons-passer**, m. een wiskundig werktuig, een fijn passertje.

Orion, m. gr. (*Oriōn*), een schitterend gesternte aan den zuidelijken hemel (naar den naam van een' reusachtigen held en grooten jager uit de gr. mythologie.

Oriōnen, pl., peruaansche edelen, die van de voormalige koningen afstammen.

Orkaan, m. (it. *orcano*, fr. *ouragan*, eng. *hurricane*, sp. *huracan*; uit de taal van Hayti), een hevige storm, of de snelste en geweldigste stormwind, inz. een kust- of zeestorm.

Orkest, z. **orchest.**

Orlándo furióso, m. it., de razende Roeland, een heldendicht van Ariosto uit de 16de eeuw.

Orlean, ook **roucou** of **oeroekoe**, m. eene schoone geelroode verwstof van den dikken en rooden bast der kernen van den orlean- of roucou-boom (*bixa orellāna*) in Amerika.

Orleans, een wel bekend wollig weefsel tot dameskleeding enz., naar de stad Orleans in Frankrijk.

Ormond-money, n. eng. (spr. —*mónni*), naam van eene menigte noodmunten, door den hertog van Ormond, tijdens den opstand der iersche katholijken in 1642 uit het zilvergoed der koningsgezinden geslagen.

Ormuzd, m. perz., de genius, die den eersten dag van het oude perzische zonnejaar regeert; naar de leer v. Zoroaster het licht of het goede beginsel, in tegenst.

met Ahriman, het beginsel des kwaads, der duisternis.

Orna, f. (= lat. *urna*, pot, vaas), eene vochtmaat in Triest, omtrent = 70 ned. kannen.

ornéren, lat. (*ornāre*), opsieren, versieren, verfraaijen, tooijen; **ornamént**, n. lat. (*ornaméntum*), of fr. **ornement** (spr. *orn'mång*), sieraad, versiering, versiersel, opschik; **ornaat**, m. lat. (*ornātus*), opschik, sieraad enz., inz. ambtstooisel, ambtssieraad en kleeding, staatsie- of ambtskleed, inz. der geestelijken, de priesterkleeding; **kerk-ornaat**, de kleeden, waarmede het altaar, de kansel enz. in de r. k. kerk zijn behangen; *ornataménte*, it. Muz., met versieringen voorgedragen.

Ornithocephălus, m. gr. (v. *órnis*, *ornīthos*, de vogel), eig. vogelkop, een versteend dier der voorwereld, volgens Sömmering eene vledermuis; **ornithogălum**, n. de vogelmelk, een gewas; **ornithographīe**, f. vogelbeschrijving; **ornitholith**, m. een vogelsteen, eene vogelversteening; **ornītholoog**, m. een vogelkenner, vogelkundige; **ornithologīe**, f. de beschrijving of natuurlijke historie der vogelen, de vogelkunde: **ornithológisch**, vogelkundig, de vogelkunde betreffende; **ornithománt**, m. een vogelwaarzegger; **ornithomantīe** en **ornithoscopīe**, f. de vogelwaarzeggerij, waarzeggerij uit de vlugt, het eten en zingen der vogelen; **ornīthon**, m. een vogelhuis; **ornithorrhýnchus**, m. het snaveldier, de snavelotter, een zonderling gevormd, naar den otter gelijkend zoogdier met een' eendensnavel en met vier zwemvoeten, dat in de meiren v. Nieuw-Holland leeft; **ornithotheologīe**, f. bewijs van het aanzijn Gods uit de beschouwing der vogelen; **ornithotropīe**, f. de vogelteelt, de kunst van eijeren uit te broeijen.

Orograaph, m. gr. (v. *óros*, de berg), een bergenbeschrijver; **orographīe**, f. de berg- of gebergtebeschrijving; **orologīe**, f. gebergtekunde, gebergteleer; **orotheologīe**, f. het bewijs voor Gods bestaan uit de bergen.

Orphanīe, f. gr. (v. *orphănós*, ouderloos), de weezenstaat, ouderloosheid; **orphanotropīum**, n. een weeshuis, eene inrigting tot verzorging van weezen; **orphelin**, m. fr. (spr. *orf'lèng*), **orpheline**, f. een weesjongen, weesmeisje, weeskind.

Orpharīon, n. (v. Orpheus?), een snarenspeeltuig, eene soort v. achtsnarige cither.

Orpheus, m. gr., een beroemd zanger en lierspeler in den oudsten, fabelachtigen tijd der Grieken, die met de liefelijke toonen zijner lyra alles als betooverde; **orphīca**, f. een klein, draagbaar muzijk-instrument met snaren, die met hamers bespeeld worden; het heeft den toon eener luit en is door Röllig uitgevonden; **orphīsche feesten**, eene soort van bacchusfeesten; **orphische mysterīën**, geheimenissen in de zedekunde, door eenige volgelingen van Pythagoras geleeraard en oorspronkelijk voor leerstellingen v. Orpheus gehouden.

Orpimént, n. nw lat., **operment**, geel zwavel-arsenik, een mineraal vergif, dat eene schoone, doch niet duurzame kleurstof oplevert.

Orréry, m. of **orrerīum**, n., z. v. a. **planetarīum**, een werktuig, dat de beweging der hemelligchamen aanschouwelijk maakt (dus geheeten naar den graaf Orrery, aan wien de eerste machine van dien aard werd opgedragen.

Orrhos, m. gr. (*orrhós* of *orós*), wei, bloedwater, het waterige bestanddeel van de melk, het bloed enz.; **orrhochezīe**, f. Med., waterige, weiachtige stoelgang; **orrhorrhœa**, f. waterachtige buikloop.

Orsade, l. **orgeade** (z. a.).

Orseille, f. fr. (spr. *orsélj'*; oud-fr. *orche*, misschien ontstaan uit *roc*, *roche*, rots; *lichen roccella*, L; eng. *rock-moss*, d. i. rotsmos), de verwmos, die tot eene schoone roode verwstof, ook tot bereiding van het lakmoes gebruikt wordt.

Or-sol, een woord op fransche wissels, waardoor de genoemde wisselschuld verdriedubbeld wordt, b. v. 100 livres or-sol, = 300 livres.

Orsoy-zijde, z. v. a. **organsijn-zijde**.

Ort, m. eene deensche goudmunt, = 3 gl. 20 ct.; ook eene kleine vochtmaat te Lubeck en te Osnabrug, en eene graanmaat in Zweden.

Orthische machine, f. een werktuig, om het land, bij gebrek aan trekbeesten, door menschen te bearbeiden (naar den uitvinder Orth zoo geheeten).

Orthobiotiek, f. gr. (v. *orthós ē, ón*, regt), de kunst of wetenschap om wel te leven; **orthoceratiet**, m. eene versteende kamerslak; **orthóclos**, m. eene soort van veldspath; **orthocōlon**, n. Med., de stijfheid, onregelmatige uitstrekking van een lid; **orthodidactiek**, f. juiste leerkunst of leerwijs, **orthodóx**, regtleerend regtgeloovig, regtzinnig, echt- of oud-kerkelijk, strenggeloovig, oud-geloovig, volgens de aangenomen kerkleer; **orthodoxīe**, f. de regtzinnigheid, regtgeloovigheid, de kerkleer of het kerkgeloof, in tegenst. met heterodoxie; **orthodoxograaph**, m. een regtgeloovig, regtzinnig schrijver; **orthodoxographīe**, f. de regtzinnige schrijftrant; **orthodromīe**, f. de regte loop of koers v. een schip naar eene der vier hoofdwindstreken, in tegenst. met loxodromie; **orthodrómisch**, regtzeilend, den regten koers van een schip betreffende; **orthoëpīe**, f. de regtspreking, de leer van

de ware uitspraak; **orthoëpisch**, regtsprekend, de regtspreking betreffend; **orthoëpographīe**, f. de leer van juist te spreken en te schrijven, de spreek- en schrijfleer; **orthogoon**, n. Math., een regthoek; **orthogonaal** of **orthogōnisch**, regthoekig, de loodregte stand v. een vlak op een ander; **orthographīe**, f. de spelling, de kunst om wel te schrijven, regtschrijving; ook de teekening of voorstelling van een gebouw zooals het zich aan het oog voordoet; **orthographiek**, f. de leer der regtschrijving, aanleiding tot eene goede spelling; **orthográphisch**, spelkunstig, volgens de regelen der spelling, die betreffende; b. v. orthographische fout, eene fout tegen de regtschrijving of spelling; **orthometrīe**, f. de regtmeting, de kunst van wel te meten; **orthométrisch**, regtmetend, de regtmeting betreffende; **orthomorphīe**, f. de behoorlijke vorming of gedaantegeving; Med., de kunst om de krommingen der wervelkolommen en ledematen te genezen; **orthonýmisch**, regtnamig, juist benoemd; **orthopædīe**, f. de kunst of de leer om de misvormingen des ligchaams bij kinderen voor te komen en te verbeteren; ook goede opvoeding; **orthopædisch instituut**, eene geneeskundige inrigting, in welke scheef gegroeide kinderen door kunstmiddelen worden uitgestrekt en hunne gebreken verholpen worden; **orthoponīe**, f. de regtspreking, z. v. a. orthoëpīe; **orthophoniek**, f. aanwijzing tot de regtspreking, d. i. tot eene juiste uitspraak; **orthopnœa**, Med., de kortademigheid, aamborstigheid; **orthoptĕra** of **orthoptéren**, pl. N. H., regtvleugeligen; **orthotonīe**, f. de juiste toon- of klemgeving der woorden.

Orthopāle, f. gr. (*orthopálē*), het worstelen in eene regtop-staande houding.

Ortolaan, m. (it. *ortolano*, fr. *ortolan*, v. h. lat. *hortulānus*, v. *hortus*, tuin), de tuinmeerl, korenvink in Z. Europa, die, vooral nadat hij vet gemest is, als eene uitstekende lekkernij verzonden wordt.

ortus, m. lat., de opgang; *ortus cosmĭcus*, de opgang eener ster gelijk met dien der zon; *o. acronýctos*, de opgang eener ster gelijk met den ondergang der zon.

Orvietaan, n. een tegengift, uit kruiden en wortelen bereid, zoo genoemd naar de stad Orvieto in den Kerkelijken Staat; ook als fr. woord (*orvietan*), een kwakzalver, wonderdoctor.

Orij, f. eene perzische munt, omtrent = $4\frac{1}{2}$ gulden.

Oryctochemīe, f. gr. (v. *orýssein*, graven, uitgraven, *orykton*, uitgegraven), het scheikundig onderzoek der fossiliën, de steen-scheikunde; **oryctognosīe**, f. de kunst of wetenschap om de eenvoudige of onvermengde fossiliën te onderscheiden; **oryctognōstisch**, die wetenschap betreffende; **oryctographīe**, f. de beschrijving der fossiliën, steenen enz.; **oryctologīe**, f., z. v. a. mineralogīe; ook inz. de leer of wetenschap van de versteeningen (petrefacten); **oryctometrīe**, f. de steenmeting, steenmeetkunde.

o sancta simplĭcĭtas! lat., o heilige (vrome) eenvoudigheid!

Oschītis, f. gr. (v. *óschē*, beurs, buidel, inz. de balzak), Med., ontsteking van den balzak; **oschocēle**, f. een balzakbreuk; **oschóncus**, m. een hard balzakgezwel; **oschophȳma**, n. een balzakgezwel.

Oscillum, n. lat., een klein beweegbaar maskerbeeldje; ook een schommel; **oscilléren** (lat. *oscillāre*), zwaaijen, zweven, schommelen, zich in eene schommelende beweging brengen; **oscillātie**, de zwaaijing, slingering, schommelende beweging, schommeling, z. v. a. vibratie; **oscillatōrisch**, nw lat., heen en weder slingerend, schommelend, zwevend, schommelenderwijze.

Oscitātie, f. lat., of **oscitántie**, f. nw lat. (v. *oscitāre*, den mond opsperren, geeuwen), het geeuwen; de nalatigheid, traagheid; het onachtzame, achtelooze, vaak met herhaald geeuwen verbonden gedrag van vele grooten in het gesprek met hunne minderen, het uithangen van den grooten heer.

oscŭlum, n. lat., verklw. v. *os*, mond), een kus, zoen; *osculum carĭtātis*, een liefdekus; *osc. judae*, een judaskus; *osc. pacis*, een vredekus, inz. die, welken de kardinalen van den nieuwgekoren paus ontvangen; **osculéren** (lat. *osculāri*), kussen; **osculātie**, f. de kussing, het kussen; ook de naauwkeurige aanraking van eene kromme lijn of van een gebogen vlak met een ander.

Osélla, f. eene goudmunt te Venetie, omtrent = 22 gl.; ook eene zilvermunt derzelfde stad, = 94 ct.

Osemund of **Oszmund**, n. eene soort v. zweedsch staafijzer, naar eene ijzerhut v. gelijken naam benoemd.

Osīris, m. egypt. Myth., de zonnegod, de schepper van den tijd, de broeder en gemaal van Isis enz.

Oskabrīon, m. ijslandsch, de kevermossel, eene soort van veelschelpige mosselen; **oskabrionieten**, pl., versteende kevermossels.

Oskar, oudd. mansn.: zoon van het gebergte.

Osmánen, **Osmanlis**, pl., turken; **osmánisch rijk**, z. ottomanisch enz.

Osmin, m. russ. (*osmina*, v. *osmj*, acht), eene russische korenmaat, = $\frac{1}{8}$ van den ouden Kad, of 4 Tschetweriks, houdende 104,99 kop.

Osmīum, n. gr. (v. *osmē*, reuk, van *ódzein*, rieken), een zwart metaal, door

Smithson Tennant in 1803 in het platina ontdekt, hetwelk van zijnen eigenaardigen prikkelenden reuk den naam ontleend heeft; **osmodysphorīe**, f. het onvermogen om zekere reuken te verdragen; **osmoolgīe** en **osphrasiologīe**, f. de reukleer, leer van de riekende stoffen; **osmonosologīe**, f. de leer van de ziekten des reuks; **osmonūsi**, pl., de ziekten van den reuk; **osmozoom**, beter dan **osmazoom**, m. (v. *dzōmós*, vleeschnat), het eigene hoofdbestanddeel van het spiervleesch, dat ter bereiding van de **osmozoom-chocolade** gebruikt wordt.

Osmund, oudd. mansn.: beschermer v. het huis; **Oswald**, huisopziener, huisbestuurder; **Oswin**, de huisvriend.

Osmuschka of **Osmucha**, f. russ. (v. *osmj*, acht), een achtste deel; inz. een achtste pond; een achtste emmer, eene vochtmaat van ruim 1,3 ned. kan.

Osphrasīe, f. gr. (v. *osmē*, reuk), het ruiken, reukvermogen, de reuk.

Osphyalgīe, f. gr. (v. *osphýs*, f. de heup), Med., de heup- of lendepijn; **osphȳtis**, f. ontsteking van het celweefsel op het heupbeen.

Ossatuur, f. nw lat. (v. *os*, gen. *ossis*, het been), Med., de beenderbouw; *ossĕa tibĭa*, f. lat., eig. de beenen fluit, een der eerste blaasinstrumenten der Ouden; **ossificéren**, nw lat., verbeenen, tot been worden; **ossificātie**, f. de verbeening, de beendergroei; **ossilegĭum**, n. beenderlezing, verzameling van beenderen; **ossuarĭum**, n. het beenderhuis, knekelhuis.

Ostăgra, f. gr. (v. *ostéon*, been), Chir., de koorntang, een werktuig om de beensplinters, door verettering losgemaakt, weg te nemen; ook een werktuig om de beenderen behoorlijk te plaatsen; **ostalgīe**, f. of **ostealgīe**, f. beenderpijn; **ostalgītis**, f. pijnlijke beenderontsteking.

Ostar, m. naam der maan of des maangods in de noordsche mythologie.

ostensíbel, nw lat. (v. h. lat. *ostendĕre*, toonen), toonbaar, wat vertoond kan of moet worden; ook toonenswaard; **ostensief**, enkel aantoonend, zonder verklaring der verschijnselen, b. v. ostensieve methode, aantoonende (niet verklarende) leerwijs; aanschouwelijk, handtastelijk, zonneklaar; pronkend, pralend; **ostensorĭum**, n. het toonvat in de r. k. kerk, z. v. a. monstrans; **ostentéren**, lat. (*ostentāre*), ten toon stellen, vertoon maken, pralen, prijken, pronken; **ostentātie**, f. de tentoonstelling, vertooning, vertoonmaking, pronkerij, opsnijderij, het pronken, pralen, prijken; de praalzucht, grootspraak, ijdelheid.

Osteocachexīe, f. gr. (v. *ostéon*, been); Med., de ziekelijke gesteldheid der beenderen; **osteocēle**, f. de beenachtige verharding van eenen teelbal; *osteocopi dolōres*, pl. gr.-lat. of **osteodynīe**, f. gr., beenderpijn, beenpijnen; **osteogangræna**, f. de vochtige beenversterving, het vochtig beenvuur; **osteographīe**, f. de beenbeschrijving; **osteocólla**, f. een witachtige steen, versteende boomwortel enz., waaraan men vroeger de kracht toeschreef van gebroken beenderen aaneen te hechten, tufsteen, beenbreuksteen; **osteolíth**, m. eene beenversteening, beendersteen; ook beenbreuksteen; **osteoloog**, m. een beenkundige, beenkenner; **osteologīe**, f. de leer der beenderen, beenderleer; **osteológisch**, beenkundig, de beenderleer betreffende; **osteomalacīe**, f. de beenverweeking, een beenvleeschgezwel; **osteomaláctisch**, door beenverweeking aangedaan; **osteóncus**, m. het beengezwel; **osteonecrōsis**, f. de drooge beenversterving; **osteopathologīe**, f. de ziekteleer der beenderen; **osteophthorīe**, f. de winddoorn, het beenbederf; de beeneter; **osteophȳma**, n. het weeke beengezwel, de beenuitzetting; **osteoporōsis**, f. de beenopzetting met verharding der beenmassa; **osteopȳr**, n. beenbrand, beenversterving; **osteosarcōma**, n. beenvleeschgezwel; **osteosarcōsis**, f. verandering der beenderen in eene vleeschachtige zelfstandigheid; **osteoscírrhus**, m. de bovenmatige hardwording der beenderen, beenkanker; **osteosteatōma**, n. een beenspekgezwel; **osteotoom**, m. een werktuig tot beensnijding, eene beenzaag; **osteotomīe**, f. de ontleedkunde der beenderen; **osteotȳlus**, n. het beeneelt.

Ostĕra of **Ostăra**, f. noord. Myth., eene vooral bij de oude Saksen vereerde godin der lente, welker voorname feest in april werd gevierd, waarvan deze bij de Duitschers den naam van Ostermonat en het feest der opstanding van Christus of het paaschfeest dien van Ostern kreeg.

Osterĭa, f. it. (vgl. *hosteria*), herberg, logement, tapperij, in Italië.

Ostiarĭus, m. lat. (v. *ostĭum*, de deur), een deurwachter, portier, deursluiter in kloosters; in de r. k. kerk diegene, welke de laagste der 4 kleine wijdingen heeft ontvangen. (De andere drie zijn in opklimmende volgorde: lector, exorcist, akoluth.)

ostináto, it. (=lat. *obstinātus*, *a*, *um*), hardnekkig, volhardend.

Ostītis, f. gr. (v. *ostéon*, been), Med., de beenontsteking; **ostōsis**, f. verbeening.

Ostracismus, n. gr. (van *óstrakon*, scherf, schelp, mosselschelp enz.), het schervengeregt of schelpvonnis, bij de oude Grieken eene 10jarige verbanning van eenen te magtigen en te gevaarlijken staatsburger uit Athenen, waarbij de stemmende burgers den naam van dengene,

dien zij verbannen wilden, op scherven schreven enz.; **ostracieten**, pl., versteeningen van oestervormige schelpdieren; **ostracodermăta**, pl., oesterschalen, dieren met harde schalen.

ostrĕa edūlis, f. lat., de eetbare oester; **ostreopectinieten**, pl. gr.-lat., versteende kammosselen.

Oswald, **Oswin**, z. **Osmund.**

Otăgra, m. gr. (van *ūs*, gen. *ōtós*, het oor), de oordwang, een foltertuig voor het oor; **otacustiek**, f. de kunst om den gehoorzin te versterken; **otalgīe**, f. oorpijn; **otalgĭca**, pl., of **otalgische middelen**, middelen tegen de oorpijn; **otenchўta**, m. Med., een oorspuitje; **otītis**, f. de oorontsteking; **otoglўphis**, f. en **otoglўphon**, n. het oorlepeltje; **otographīe**, f. de oorenbeschrijving; **otorrhagīe**, f. de bloedvloeijing uit het oor; **otorrhœa**, f. de slijm- of etterachtige vloeijing uit de ooren, het loopen der ooren; **ototomīe**, f. de ontleding der gehoordeelen, oorontleding.

o tempŏra, *o mores!* lat., o tijden, o zeden!

Otfried, oudd. (*Otfrid*), mansn.: de beschermer van het goede, fortuinbeschermer.

Otĭum, n. lat., de ledige tijd, rust, lediggang, werkeloosheid; pl. *otĭa*, letterkundige snipperuren; *per otĭum*, tot tijdverdrijf; *otĭa dant vitĭa*, sprw., de ledigheid baart ondeugd, ledigheid is het beginsel van alle kwaad of een duivels oorkussen; **otiĕus** (lat. *otiōsus*, *a*, *um*), ledig, ongebruikt, b. v. geld laten liggen.

Otmar, z. **Ottomar** ond. **Otto.**

Othóne, f. gr. (*othónē*), eig. lijnwaad, een zakvormig mantelkleed, inz. der stoïcijnen en cinikers; ook een sluijer, zeil, onderkleed, tafelgoed.

Othónne, een koperkleurig egyptisch erts.

Ottáve rime, pl. it., achtregelige versafdeelingen, de italiaansche stanze (z.a.); *all' ottáva*, Muz., in het octaaf, acht toonen hooger; *ottava alta*, het hoogere octaaf; **ottavína**, f. Muz., klein octaaf, (z. a.), *ottét*, n. een achtstemmig muzijkstuk.

Otto, hoogd. mansn.: de gegoede, gelukkige; vr. **Ottilĭa**; **Ottŏkar**, mansn. (v. *kara*, zorg, zorgvuldigheid): de voor zijn vermogen zorgende; **Ottomar** of **Otmar**, mansn. (v. *mâre*, *maere*, beroemd), de door rijkdom uitblinkende.

ottománnisch of **osmánnisch rijk**, het rijk der **Osmannen**, het turksche rijk (naar Osman of Ottoman, den stichter daarvan in 't jaar 1300); **ottomannische** of **osmannische porte**, ook **hooge porte**, het turk. keizerlijke hof (naar de hoofdpoort, die naar het keizerlijk paleis voert); **ottománe**, f. een turksch rustbed, eene lage sopha zonder leuning.

Oturakli of **Oturaks**, pl. turk. (sing. *oturâk*, v. *ôturmak*, zich neder zetten, blijven), oude soldaten, die van de dienst zijn ontslagen (invaliden, veteranen).

Oubliétten, pl. fr. (spr. *oebl—*; v. *oublier*, vergeten), kerkers der vergetenheid, onderaardsche gevangenissen, van boven met eene valdeur voorzien, waarin de ongelukkigen, die men heimelijk uit den weg wil ruimen, onverhoeds nederstorten en uit de maatschappij verdwenen zijn; **oublieux** (spr. *oebliëu*), vergeetachtig.

Ouicou, m. (spr. *oewikoe*), de amerikaansche brandewijn.

Oulitis, f. gr. (v. *oúlis*, tandvleesch), de tandvleeschontsteking; **oulorrhagīe**, f. de bloeding uit het tandvleesch.

Ourang-outang, z. **Orang-oetang.**

Outil, n. fr. (spr. *oeti*; v. h. lat. *utensīle*), werktuig, handgereedschap.

outragéren, fr. (spr. *oetrazjéren*; v. h. lat. *ultra agĕre*), beschimpen, grof of gevoelig beleedigen, voor het hoofd stooten; **outrage**, f. (spr. *oetráazj'*), grove beschimping, smadelijke beleediging, smaad, hoon; **outrageánt** (spr. *oetrazjáng*) of **outrageux** (spr. *oetrazjeu*), smadelijk, honend, beschimpend, uiterst of hoogst beleedigend.

Outremer, n. fr. (spr. *oetremèr*), z.v.a. **ultramarijn** (z. a.).

outréren, fr. (*outrer*, spr. *oetr—*; v. h. lat. *ultra*, z. a.), overdrijven, te ver drijven, te veel vergen, overspannen, tot het uiterste brengen.

Ouvert, **ouverture**, z. ond. **ouvreren.**

Ouvrage, n. fr. (spr. *oewráazj'*; v. h. mid. lat. *operagĭum*, v. h. lat. *operāre*, arbeiden), een arbeid, werk; **ouvrier**, m. (spr. *ouwri-é*; = lat. *operarĭus*), een handwerker, handwerksman, werkman, daglooner; pl. **ouvriers**, werklieden, de handwerkende klasse.

ouvréren, fr. (*ouvrir*; v. h. lat. *aperīre*), openen, ontsluiten, onthullen, open slaan, open breken, open leggen; aanvangen, op de baan brengen, voorstellen (een gevoelen enz.); **ouvert** (spr. *oewèr*), geopend, open, openhartig, vrijmoedig; opentlijk, openbaar; *ouvertement* (spr. *oewèrtmáng*), openhartig, ronduit, onbewimpeld.

Ovaal, **ovarium** enz., z. ond. *ovum.*

Ovātie, f. lat. (*ovatĭo*), een kleine triumph of zegevierende intogt bij de oude Romeinen, waarbij de overende of zegepralende veldheer niet op eenen wagen, maar te voet of te paard zijnen intogt hield, en, in plaats van eenen os, een schaap (*ovis*) offerde.

Overland-mail, eng. (spr. *óverland-meel*), overland-post, die de depêches of brieven tusschen Bombay en Londen langs den weg over de Roode zee, de landengte

van Suez, de Middellandsche zee en Frankrijk over bragt, en dien men dank moet weten aan den eng. luitenant Waghorn; later is die weg in korter' tijd door Italië, Duitschland en België afgelegd, en zal, naar men wil, eerlang geene 20 dagen vereischen.

ovum, n. (pl. *ova*), lat., het ei; van daar: *ab ovo* **aanvangen**, van het ei, d. i. van het begin of den eersten oorsprong eener zaak aanvangen; *ab ovo usque ad mala*, sprw., van het ei tot de appelen of het ooft, d. i. van het begin tot het einde (ontleend aan de oud-rom. maaltijden, die gemeenlijk met eijeren begonnen en met ooft eindigden); **ovaal**, nw lat., eirond, eivormig, langwerpig rond of langrond; **het ovaal**, het eirond of eironde; **ovarĭum**, n. de eijerstok, pl. **ovarĭa** of **ovarĭën**, eijerstokken bij de dieren; bij de planten de vruchtbeginsels, het benedenste deel van de stampers, welke de eitjes en later, bij verkregen rijpheid, de zaden bevatten; **ovariférisch**, een' eijerstok dragende; **ovarísmus**, n. de stelling, welke al de bewerktuigde wezens uit een ei doet voortkomen; **ovarist**, m. een aanhanger van dat stelsel; **ovipáren**, pl., eijerleggenden, dieren, die zich door eijeren voortplanten; **ovovivipáren**, pl., dieren, wier eijeren in het moederlijf uitkomen, of die uit eijeren levend geboren worden; **ovalieten**, pl., versteende eijerslakken.

Owenísmus, n. het stelsel van verbroedering, van zamenwerking, uitgevonden door Robert Owen, hetwelk berust op de gemeenschap van den arbeid en zijne producten; **owenist**, m. een aanhanger van dat stelsel.

Owurokkufjakf, eene soort van japansche munt, bestaande in 96 seni's (z. a), aan een snoer geregen.

Oxacĭdum, n. gr.-lat., Chem., de verbinding der zuurstof met een enkelvoudig ligchaam; **oxălis**, f. gr., de zuringklaver, zurkel; *acĭdum oxalĭcum*, n. zuringzuur; **oxalāten**, pl. Chem., zuringzure zouten.

Oxálme, m. fr., zoutazijn; met zout bezwangerden wijn (*munia acida*).

Oxhoofd, z. **okshoofd.**

Oxyaphīe, f. gr. (v. *oxýs*, scherp; zuur enz.), scherp gevoelvermogen, fijn gevoel; **oxýde**, n. Chem., zuurstofverbinding, metaalkalk, verbinding van een ligchaam met de zuurstof in bepaalde verhouding; inz. de met zuren zouten vormende verbindingen van een (zoogen. zwaar) metaal met zuurstof; in engeren zin: de voor zoutvorming vatbare metaalkalk, die de grootste hoeveelheid zuurstof bevat, z. v. a. peroxyde, in tegenst. met oxydule of protoxyde; **oxycraat**, n. azijnwater, een mengsel van azijn en water; **ocycratéren**, met azijnwater wasschen; **oxydéren**, gr.-lat. (*oxydāre*) en **oxygenéren**, verzuren, met zuurstof verbinden; **oxydábel** of **oxydeerbaar**, verkalkbaar, met zuurstof te verbinden; **oxydabiliteit**, f. de verkalkbaarheid, het vermogen tot verbinding met de zuurstof; **oxydātie** of **oxydéring** of **oxygenātie** of **oxygenéring**, f. verzuring, verkalking, verbranding, het verbinden met zuurstof; **oxyde-hydraat**, n. verbinding van een oxyde met water; **oxydúle** of **protoxyde**, n. een voor zoutvorming geschikte metaalkalk met geringere hoeveelheid van zuurstof dan in het oxyde; **oxydercĕa** of **oxydorcĕa**, pl. gr. (v. *dérkein*, zien), Med., middelen tot versterking van het gezigt; **oxyecoĭa**, f. het te gevoelige gehoor; **oxygăla**, n. zure melk; **oxygărum**, n. zuringsaus; **oxygenĭum**, n. de zuurstof, zuurverwekkende stof, het hoofdbestanddeel der levenslucht enz.; **oxygenéren** enz., z. v. a. **oxyderen** enz. (z. boven); **oxygeusīe**, f. het ziekelijk verhoogde smaakvermogen; **oxygoon**, n. Geom., een spitshoek, eene spitshoekige figuur; **oxygoon** of **oxygōnisch**, spitshoekig; **oxyhyapīe**, f. de bovenmatige verfijning van het gevoel of den tastzin; **oxymél**, n. gr.-lat., honigazijn, azijnmede; **oxyméter**, n. gr., een zuurmeter; **oxymōron**, n. Log., een scherpzinnige onzin, eene spitsvondige of scherpzinnige gedachte, die eene schijnbare tegenstrijdigheid bevat, b. v.: de dood is geen dood — slechts de overgang tot een beter leven enz.; een met onbehagelijken woordentooi voorgedragen verzoek; **oxynosēma**, n. Med., de haastige ziekte; **oxyopīe**, f. scherpzigtigheid; Med., eene oogziekte, waarbij men in het donker of bij zwak licht beter ziet dan bij klaren dag; **oxyosphrasīe**, f. te scherpe reuk, te sterk reukvermogen; **oxyphlegmasīe**, f. hevige, snelle ontsteking; **oxyphonīe**, schelle stem; **oxyregmīe**, f. Med., de zure oprisping, het maagzuur; **oxyorrhodine**, f. de rosmarijn; **oxysacchărum**, n. azijnsuiker, een mengsel van suiker en azijn; **oxýtēs**, f. de zure toestand, verzuring; **oxythymīe**, f. de opvliegendheid, het driftig gestel; **oxytŏnon**, n. de klaproos, de roode korenbloem; Gram., een woord met het accent op de laatste lettergreep.

Ozæna, f. gr. (*ózaina*), Med., eene kwaadaardige, slechtriekende neuszweer.

Ozelot of l. **ocelot**, m. mexicaansch (*ocelotl*), de tijger, katpardel in Braziliё en Mexico.

Ozophýllon, n. gr. Bot., reukblad, stinkblad.

P.

P., lat. afkorting voor *Publius*, in opschriften ook voor *pater*, *patris*, *patriae*, *pius*, *pontifex*, *populus*, *post*, *pars*; *P.*, fr. afkorting voor *pied*, voet, *pouce*, duim, *père*, vader; *p.* ital. afkort. voor *piano*, zacht; *p.* of *pag.* = *pagina*; *P. A.* = *propriété assurée*, fr., verzekerd eigendom; *p. a.*, op adressen van brieven, = *par ami*, fr., met vriend; *P. A. C. I.* = *propriété assurée contre incendie*, fr., eigendom tegen brand gewaarborgd; *p. aeq.* = *partes aequales*, gelijke deelen; *p. c.* = **pro cent**, z. ond. **cent** 1), ook *par couvert*, z. **couvert**; *p. d.* = *par deliquium*; *p. e.* of *p. ex.* = *par exemple*, fr., of *per exemplum*, lat., bij voorbeeld; *p. expr.*, z. *per expressum*; *P. f. a. f.*, z. ond. **pastor**; *p. f. v.* = *pour faire visite*, z. ond. **visite**; *p. m.* = *pour mille*, fr., of *pro mille*, lat. per duizend; *p. o.* = *par occasion*, fr., of *per occasiōnem*, lat., met gelegenheid; *p. p. c.* = *pour prendre congé*, z. **congé**; *pl.* = **pluralis**, z. a.; *P. M.*, z. **memoriaal**; *P. P.*, z. *praemissis* etc. ond. **præmitteren**; *p. p.* = *piu piano*, it., zachter; *p. p. p.* = *pianissimo* it., zeer zacht; fr., voor *protesté*, geprotesteerd; *P. R.* = *populus romānus*, lat., het rom. volk; *P. R. C.* = *post Romam conditam*, lat., na de bouwing van Rome; *Prof.* = **professor**; *P. S.*, z. **post-scriptum**; *ps.* = **psalm**; *p. t.*, z. *pro tempore* ond. **tempus**; ook voor *post trinitātis*, na het feest der heilige Drieëenheid, of voor *pleno titŭlo* of *praemissa titulo*, met vollen titel, de volledige titel worde hier ingevoegd, bijgedacht enz.

Paamyliēn, pl., feesten ter eere van Paamyles, v. s. de Priapus der Egyptenaren; v. a. een der namen van Osiris; bij die feesten droeg men een zeer oneerbaar beeld van de godheid in processie rond.

Paan, een stuk stof, dat de negerinnen om haar onderlijf slaan en dat de plaats van een' rok vervangt.

Paap, m. (verb. v. h. g. *papa*, z. a.), eig. vader, titel der geestelijken in de gr. kerk, vroeger ook in de latijnsche, later als verachtelijk scheldwoord gebruikt voor de R. K. in 't algemeen, en als zoodanig verbasterd v. paapschen of papisten.

Pabulatōren, pl., eene monnikensecte der 3de eeuw, die in de bosschen en woestijnen een schier dierlijk leven leidde en zich enkel de schaamdeelen bedekte.

pabŭlum vitae, n. lat. Med., levensvoeding, oneig. voor lucht.

Paca of **paka**, m. (waarsch. brazil., in verscheidene deelen van Z. Amerika *pak* of *pag* genaamd), het gevlekte halfkonijntje of varkenskonijn, van het geslacht der Scaviën.

Pacanvellen, pl., Merc., gevlekte wezelsvellen uit Brazilië.

Pacascas of **pacoschas**, m. de palmsapsuiker van de Philippijnsche eilanden.

Pacco, m. it., (v. h. duitsche pak, pack), Merc., een goederen pak, eene baal met koopwaren, een bundel ingepakte waren; ook eene it. graanmaat, ongeveer = 25 kop.

pace tua, **pacem**, z. ond. **pax**.

Pacha, z. **pascha**.

Pachacamac, m. naam v. h. Opperwezen in Peru; zijn voornaamste tempel stond in een dal bij Lima.

Pachométer, m. gr. (v. *páchos*, n. de dikte, *pachýs*, dik, digt), een diktemeter, werktuig om de dikte van belegd spiegelglas te meten; **pachyæmīe**, f. Med., verdikking des bloeds; dikbloedigheid; **pachyblephăron**, n. en **pachyblepharōsis**, f. de ooglidverdikking, de eeltachtige vergroeijing of ontaarding der ooglidranden; **pachycholīe**, f. de galverdikking; **pachydérma** of **pachydérmen**, pl. N. H., eig. dikhuidige dieren, die zoogdieren, welke meer dan twee teenen of hoeven aan elken voet hebben, veelhoevigen, b. v. olifanten, zwijnen enz.; **pachydérmisch**, dikhuidig; **pachymenīe**, f. (v. *hymen*, vlies), verdikking der vliezen; **pachyntĭca**, pl., verdikkende geneesmiddelen; **pachýtēs**, f. dikte, opgezetheid, de eeltachtige misvorming der ooglidranden.

Pacificāle, n. nw lat. (van *pax*, gen. *pacis*, vrede; eig. het vredeaanbrengende), een voorwerp ter bewaring v. heilige zaken, b. v. de hostievaas in de r. k. kerk; **pacificéren**, lat. (*pacificāre*), bevredigen, den vrede herstellen, oneenigheden of twisten bijleggen, stillen, verzoenen, tot vergelijk brengen; **pacificātor**, lat., of fr. **pacificateur**, m. een vredestichter, bemiddelaar, verzoener; **pacificātie**, f. lat. (*pacificatio*), de vredestichting, herstelling des vredes, vereffening, bijlegging, bevrediging; verdrag, vredesonderhandeling.

paciscéren, lat. (*pacisci*), een vergelijk treffen, verzoenen vrede maken, zich wederzijds verstaan, **paciscénten**, pl., of de **paciscerende partijen**, de verzoenende, twist vereffenende partijen, de vredesluiters.

Packen, m. een russisch gewigt, = 40 pud (z. a.).

Packet-boat, f. eng. (spr. *pèkkitboot*; vgl. **pakét**), paketboot, een postschip, ligt vaartuig, dat tot overbrenging van personen, brieven en goederen op bepaalde dagen van de eene haven naar de andere vaart.

Packfong, z. **pakfong**.

Paco of **pako**, m. ook **paco-kameel**, m. (peruaansch *paco*), een schaap in Peru eene soort van lama, dat veel naar de Vigogne of den schaapkameel gelijkt, met eene voortreffelijke fijne wol, paco-haar of vigogne-wol, die thans in Engeland als kam- of kaardwol verwerkt wordt; ook eene soort van erts in Chili, welke eenig zilver bevat.

Pacotille, z. **portage**.

Pactŏlus, m. oude Geogr., eene rivier van Lydië, vermaard door het goudzand, dat hare bedding bevatte; oneig. de bron van rijkdommen; al het goud van den Pactolus, al de schatten der aarde.

Pactum of **pact**, n. lat. *pactum*, eig. deelwoord v. *pacisci*, z. **pacisséren**), pl. **pacta** of **pacten**, het verdrag, vergelijk, de afspraak, overeenkomst; ook verbond, verbindtenis; *ex pacto*, naar luid des verdrags, volgens overeenkomst; *pactum acquisitiōnis* of *acquisitīvum*, verwervingsverdrag; *p. addictiōnis in diem*, een verdrag, waarbij bepaald wordt, dat een koopverdrag nietig zal zijn, wanneer binnen een' bepaalden tijd den verkooper meer mogt geboden worden; *p. adjéctum*, bijverdrag; *p. antichreticum*, verdrag; waardoor aan den schuldeischers op pand het gebruik der verpande zaak in plaats van de renten wordt vergund; *p. conjūgum* of *dotāle*, ook *pacta dotalia*, pl., een huwelijksverdrag; *pactum de retroëméndo*, een verdrag, waarbij de verkooper zich verbindt de verkochte zaak terug te koopen; *p. de retrovendendo*, een verdrag, waardoor de kooper zich verbindt, den verkooper de verkochte zaak weder te verkoopen; *p. famīliae*, een huiselijk familie-verdrag; *p. feudāle*, een leenverdrag; *p. juris hypothēcae*, een verdrag, waardoor een pandregt wordt vastgesteld; *p. legitímum*, een wettig, in regten geldig verdrag; *p. moratorium*, eene overeenkomst omtrent uitstel; *p. palliātum* of *simulātum*, een schijnverdrag; *p. personāle*, een persoonlijk (niet erfelijk) verdrag; *p. protimisĕos*, een voorkoopsverdrag, d.i. zulk een, waarbij aan iemand het regt van voorkoop eener zaak, in geval van hare vervreemding, wordt toegekend; *p. remissorium*, afstandsverdrag, waardoor iemand geheel of gedeeltelijk van eene vordering wordt ontheven; *p. reservāti dominĭi*, een verdrag, waardoor de verkoopende eigenaar zich tot op het plaatsgrijpen van deze of gene omstandigheid het eigendomsregt voorbehoudt; *p. uniōnis prolium*, een verdrag tusschen echtelieden bij het tweede, derde enz. huwelijk, waarbij bepaald wordt, dat de reeds aanwezige kinderen met de nog te komene gelijk erfregt zullen hebben; *pacta convénta*, pl., punten van overeenkomst; **pactéren**, nw lat., bij verdrag of overeenkomst bepalen.

Padan, in Suratte eene som van 1000 millioen ropijen.

Paddries, pl., eene oostind. secte ter uitbreiding van de muhamedaansche godsdienst.

Padischah, m. perz. (*pâdischâh*, van *schâh*, koning), eig. heer der koningen, keizer, groote heer, sultan of groot sultan, titel, dien de turksche keizer-zelf ontvangt en door de Verhevene Porte aan den koning van Frankrijk, den keizer van Rusland en dien van Oostenrijk wordt gegeven.

Padoggen, pl., russ. l. **batoggen** of **batocken** (z. het laatste woord).

Padrōne, m. it. (= lat. *patrōnus*, z. **patroon**), heer, meester, gebieder; scheepsbevelhebber, schipper, kapitein; begunstiger, beschermer.

Pads, pl. eng. (spr. *peds*), dames-overschoenen.

Paduāners, pl., naam van zekere onechte medailles der oudheid, kunstig nagemaakt door eenen graveur van Padua.

Pæan, **Pæōn**, m. gr. (*Pāián*, *Paiōn*), Myth., de arts der goden; bijnaam van Apollo, als god der geneeskunst; **pæan**, ook: een loflied op Apollo; in 't alg. een plegtig veelstemmig gezang, zegelied, jubellied; **pæōnische kunst**, de geneeskunst.

Pædagoog, m. gr. (v. *pāīs*, *paidós*, kind, knaap), kinderleidsman, -bestuurder, -opziener, -opvoeder; **pædagogiek**, f. de opvoedingsleer of -wetenschap, opvoedingskunst; **pædagōgisch**, opvoedkundig, tot de opvoeding behoorende; **pædagōgische schriften**, opvoedkundige werken, opvoedingsboeken; **pædagogīum**, n. een huis van opvoeding, opvoedingsgesticht; **pædagogist**, m. een kweekeling daarin; **pædanchōne**, f. gr. Med., eene kwaadaardige keelontsteking van kinderen; **pædarthrocāce**, f. ontsteking en opvolgende verzwering der beenderen omtrent de gewrichten; **pædatrophīe**, f. uittering der kinderen; **pæderást**, m. (v. *erān*, liefhebben), een jongensminnaar, knapenschender, sodomiet; **pæderastīe**, f. de jongensschenderij, jongelingsontering, schandelijke vereeniging van mannen, onnatuurlijke ontucht, sodomieterij; **pædeuterīum**, n. eene jongensschool, kloosterschool; **pædeutiek**, f. (v. *paideúein*, opvoeden, vormen), het door Pythagoras dus geheeten onderrigt in de deugdenleer; **pædeūtisch**, deugdbevorderend, dienstig tot verbetering en deugd; **pædiatriek**, f. de kindergeneeskunde; **pædictĕrus**, m. de geelzucht der kinderen; **pædiométer**, n. Med. (van *paidion*, kindje, verklw. van *pais*), een kindermeter, eene balans ter bepaling van het

gewigt, de lengte en de grootte des hoofds der pasgeborenen (door Dr. Siebold uitgevonden); **pædiotheologie**, f. bewijs voor Gods bestaan uit de kinderwereld; **pædobaptísmus**, m. de kinderdoop; **pædonoom**, m. een opziener van knapen; **pædophĭlos**, m. een kindervriend; **pædophlebotomīe**, f. het aderlaten der kinderen; **pædopœīe**, f. het kindertelen; **pædostathmĭum**, n. eene kinderweegschaal; **pædothysīe**, f. offering der kinderen; **pædotribīe**, f. de kunst om kinderen bezig te houden; **pædotrophīe**, f. de kinderverpleging, het grootbrengen der kinderen.

Pægnĭa, pl. gr. (*paignia*, v. h. sing. *paignion*, spel, scherts), kleine, ligte, boertige lyrische gedichten.

Pæle, eene deensche vochtmaat, = ¼ kan.

Pænŭla of **penŭla**, f. lat., een regen- of wintermantel, reisrok bij de Romeinen.

Paenzaïje, m. eene perz. zilvermunt, = 2¼ mamoudis (z. a.); men noemt ze ook larin.

Pæon, m. z. v. a. **pæan**, z. a.; Poet., de danser, een versvoet of liever een oratorische voet met 3 korte lettergrepen en eene lange, v. vier verschillende gedaanten, nl. — ⏑ ⏑ ⏑, of ⏑ — ⏑ ⏑, of ⏑ ⏑ — ⏑, of ⏑ ⏑ ⏑ —.

Pæonĭa, pl. gr., eene soort v. algemeen geneesmiddel, inz. tegen zoogen. ongeneeslijke kwalen.

Pæonīe, f. gr. Bot., de peonie, pinksterroos, koningsroos, een bekend tuingewas, oorspr. uit Pæonië in Macedonië.

Paerdo, paerdou of **paerdaw**, m. eene rekenmunt in vele gedeelten van O. Indië van verschillende waarde: te Goa bijna 1 gl. 40 ct., te Achem = ¼ tail of omtrent 2 gl. 65 ct.

Pætak, russ. (*pjatak*), een muntstuk van 5 kopeken; **pætaltiniki**, m. een stuk van 15 kopeken.

Paga, f. it. (v. h. mid. lat. en it. *pagare*, fr. *payer*, betalen, dat v. h. lat. *pacāre*, bevredigen, afkomt), een afrekeningboek, betaal- of loonboek in vele werkhuizen enz.; **pagamént**, n. mid. lat. (*pagaméntum*), mengmetaal; ongemunt zilver; gestempeld geld in 't alg., inz. klein geld; Merc., betaalgelden, gereede betaling; ook betalingstermijn, paaijement, fr. **payement** (spr. *pe-imáng*).

Paganalĭën, pl. lat. (*paganalĭa*, v. *pagus*, dreef, dorp), landelijke feesten, dorpsfeesten; **paganísmus**, n. nw lat. (v. *pagānus*, pl. *pagāni*, oorspr. dorpsbewoners, landlieden, later heidenen), het heidendom.

Pagat, pagaat, z. ond. **tarok**.

Page, m. fr. (spr. *paazj'*; mid. lat. *pagĭus*, longobardisch *pahis*, *pais*, dienaar; deensch *pog*, eng. *boy*, knaap; vgl. h. gr. *pais*, knaap), een edelknaap, hofjonker, jongmensch van adel ter bediening van vorstelijke personen.

Pagĭna, f. lat., afgek. *pag.* of *p.*, zijde, bladzijde, bladzijdental; **paginéren**, nw lat., de bladzijden met volgnommers teekenen; **paginātie**, f. de benommering der bladzijden.

Pagliaccĭo, m. it., z. **bajazzo**.

Pagóde, f. een afgodstempel in Indië en China; een afgodsbeeld; eene kleine figuur met beweegbaar hoofd; ook eene indische goudmunt van 4 gl. 20 ct. tot 5 gl. 25 ct. courante waarde.

Pagomancīe, f. waarzeggerij door indompeling in het water.

Pagōmen, gr. verbastering van *epagomĕnes*, inlaschdagen, die de Ethiopiërs bij de 12 maanden voegden.

Pagwaten, pl., gebrandmerkte lijfeigenen der regering in Pegu en Ava.

Paille, f. fr. (spr. *pálj'*), stroo; **pailles**, pl., kleine, langwerpig vierkante goud- of zilverreepjes tot solderen; hamerslag, schilfers; **paille-geel** of enkel **paille**, stroogeel, strookleurig, bleekgeel; **paillásse**, f. (spr. *paljáss'*), een stroozak, bultzak, stroomatras; eene hoer; ook m. een hansworst; **paillasson**, m. (spr. *paljassóng*), strooijen dekmat voor tuinbedden enz.; venstermat; **paillettes**, pl. (spr. *paljett'*, verklw. v. *paille*), schilfers, goudloovertjes; **paillon**, n. (spr. *paljóng*), glansblaadje, foelie (onder de gezette edelsteenen).

Pair, m. fr. (spr. *pèr*), eng. **peer** (spr. *pier*; v. h. lat. *par*, gen. *paris*, gelijk), een heer uit het hoogerhuis in Engeland, medelid der eerste kamer (**pairskamer**) in Frankrijk, aartsbisschop, hertog, graaf of baron enz., die oorspr. als onmiddellijke kroonvasallen, voorts als medeleden v. het hoogste geregtshof, in rang en voorregten elkander gelijk zijn, en daarom ook pairs (lat. *paris*) heeten; gelijke rijksraden; **pairīe**, f. het pairschap, de waardigheid en het ligchaam der pairs.

Pais, m. (fr. *paix* = lat. *pax*, vrede), vrede; **paisíble**, fr. (spr. *pèziebl'*), vreedzaam, rustig, vredelievend.

Pajazzo, z. **bajazzo**.

Pajók, n. russ. (geschr. *pajék*, verklw. v. *pai*, deel, aandeel), de maandelijksche meelmaat (ration) van eenen soldaat, = 2 tschetwerik.

Pakét, n. (het naast v. h. fr. *paquet*, it. *pacchétto*, deze echter v. h. duitsche pak, pack), een pakje, bundel; **paketboot**, z. **packetboat**.

Pakfong, n. witkoper, een chineesch wit, smedig metaalmengsel, bestaande uit koper, zink, ijzer en nikkel.

Pako, z. **paco**.

Palaber, naam der geschenken v. brandewijn, kralen en dgl., die de handelaars

op de afrik. kusten aan de volkshoofden aldaar plegen te geven.

Paladada, f. it. (mid. lat. *paladadum*), eene soort van italiaansche zegelaarde.

Paladin, m. (v. h. mid. lat. *palatīnus*, pl. *palatīni*, d. i. *optimātes palatii*, heeren van het paleis of hof), ridders uit het gevolg van Karel den groote, hofridder; oneig. een dapper en hoffelijk held; ook dolend ridder, avonturier.

Palæmon, n. gr. (*Palaimōn*), Myth., een zeegod, die den zeevarenden gunstig was, bij de Romeinen **Portumnus**.

Palæodoxīe, f. gr. (v. *palaiós*, *á*, *ón*, oud), oudgeloovigheid; **palæographīe**, f. de kennis van de schrijfkunst en het schrift der Ouden; **palæográphisch**, de oude schrijfkunst betreffende; **palæoloog**, m. een oudgeloovige, aanhanger van het oude geloof; **palæologīe**, f. de oude leer, in tegenst. met neologīe; de oudheidkunde, inz. van de fossiele overblijfselen der eerste wereld, ook **palæontologīe**; **palæomagădis**, f. gr., eene soort v. fluit der oude Grieken; **palæophrōn**, m. een oudgezinde, oudgeloovige; **palæophytologīe**, f. de leer van de fossiele plantenoverblijfsels der eerste wereld; **palæotherīon**, m. eene voorwereldlijke dierensoort, die het midden houdt tusschen den tapir en den neushoorn; **palæotýpen**, pl., z. v. a. **incunabelen** (z. a.).

Palæstīna, n. het beloofde land, het land der Hebræërs, Kanaan.

Palæstra, f. lat. (*palaestra*, van het gr. *palaístra*, v. *palaistēs*, de worstelaar, *palaiein*, worstelen), de worstelschool, kampplaats, vechtplaats bij de oude Grieken en Romeinen; **palæstriek**, f. de vechtkunst, worstel-, kampkunst; ook z. v. a. **gymnastiek**; **palæstriet**, m. een leerling in 't worstelen, worstelaar; **palæstrische oefeningen**, de oefeningen in de palæstra, worstelen, wedloopen, schijfwerpen enz.; **palæstrophўlax**, m. een wachter van de kampplaats.

Palais, n. fr. (spr. *palé*; v. h. lat. *palatĭum*, oorspr. de naam eens heuvels van het oude Rome, waarop de woning der keizers stond), paleis, slot, prachtgebouw.

Palamēdes, m. zoon van Nauplius, koning van Eubœa, bekend door den haat, die tusschen hem en Ulysses bestond; **palamedische letters**, naam, dien men aan de 8 gr. letters *η*, *ω*, *ζ*, *ϑ*, *ξ*, *φ*, *χ*, *ψ*, (*ē*, *ō*, *dz*, *th*, *x*, *ph*, *ch*, *ps*) geeft, omdat men meent, dat Palamedes die gedurende het beleg van Troje heeft uitgevonden.

Palamnēën, pl. gr. (sing. *palamnaīos*, moordenaar; kwelgeest), onheilstichtende godheden bij de Ouden.

Palánder, n. (it. *palándra*), een plat vaartuig, eene bombardeergaljoot.

Palánque, f. fr. (spr. *paláng'k'*), eene verschansing van paalwerk.

Palanquin of **palankijn**, m. (port., fr. en eng. *palanquin*, uit de telingische taal, die men in het land van Madras spreekt en waarin het *pallaki* luidt; in de kawitaal heet het *palangkan*), een oostindisch draagbed, draagzetel, draagstoel.

Palatin, m. of **palatine**, f. fr. (*la palatine*, v. *palatin*, paltsisch, omdat men wil, dat deze dragt uit de Palts naar Frankrijk is gekomen), een pelskraag, halspels, sabel, halsstrook of halsbekleeding der dames.

Palatīnus, m. lat. (v. *palatĭum* = Palts, paleis, z. a.), een paltsgraaf; koninklijke grootgraaf of onderkoning in Hongarije; **Palatinaat**, n. de Palts, het paltsgraafschap.

palātum artificiāle, n. lat. Med., een kunstverhemelte; *palatum fissum*, een gespleten verhemelte, wolfsmuil.

Palaver, (v. h. port. *palavra*, sp. *palabra*, f. het woord), verzamelplaats der negers tot godsdienstige verrigtingen.

Palefrenier, m. fr. (spr. *paal'frenjé*), stalknecht, palfrenier; **palefroi**, m. (spr. *paal'froá*), een staatsiepaard, paradepaard, ook damespaard.

Palephătus novus, eig. een nieuwe of andere Palephatus, d. i. een sprookjesopdisscher, een wonderverhaler, naar den gr. schrijver van dien naam, die een boek vol ongelooflijke zaken schreef.

paléren, opschikken, optooijen.

Pales, f. rom. Myth., de herdergodin, godin der veeteelt en des landbouws; haar jaarlijksch feest heette: *palilĭa* of **palilĭën**, pl.

Palét, f. (fr. *palette*, it. *paletta*, van h. lat. *pala*, spade, schop), het verwbordje der schilders; de mannen van 't palet, de schilders; dat stuk verraadt het palet, de kleurmenging is gebrekkig.

Paletot of **palletot**, m. fr. (spr. *paal'tó*; vgl. h. sp. *paleto*, een boer; *paletoque*, een overrok zonder mouwen), eene soort van overrok voor mannen, die als een zak of overtrek de gestalte en houding geheel verbergt.

Pali, n. de heilige taal van Achter-Indië, in welke de heil. boeken der godsdienst van Boeddha geschreven zijn, eene taal, die door zachtere uitspraak, afkorting en vermenging der vormen enz. uit het sanskrit is ontstaan.

Palificātie, f. nw. lat. (v. h. lat. *palus*, de paal), de heijing, het inrammen der palen om op te bouwen; bevestiging van den grond door paalwerk.

Palikáris of **palikáren** l. **pallikaren**.

Palilĭa, z. ond. **Pales**.

Palillogīe, f. gr. (v. *pálin*, terug, wederom), Log., de woordherhaling aan het

einde en het begin der zindeelen; **palimbacchīus**, ook **antibacchīus**, m. gr. Poet., een drie lettergrepige versvoet, die uit twee lange syllaben en eene korte bestaat (— — ◡), b. v. praalzuchtig, het tegengest. van bacchius; **palimpséstus**, m. (d. i. eig. weder opgekrabt, v. *psáein*, krabben, schaven), z. v. a. *codex rescriptus*, z. codex; **palindrŏmon**, n. (lat. *versus cancrīnus*), een kreeftdicht (z.a.), **palindroom**, n. een woordraadsel over een woord, dat voor- en achterwaarts gelezen eene verschillende beteekenis heeft, b.v. neger, regen enz.; **palsindromīe**, f. Med., z. v. a. **recidive** (z. a.); **palingenesīe**, f. de wedergeboorte, wedervoortbrenging of herleving; hervorming, omvorming, het bekomen eener nieuwe gestalte, gelijk b. v. met de rupsen plaats heeft; **palingeneséren**, wedergeboren worden; **palinodīe**, f. de gezangherhaling; de tegenzang, herhaling van een vroeger gezang; Jur., de herroeping van datgene, wat men smadelijk van iemand gesproken of geschreven heeft; *actīo ad palinodīam*, een eisch tot vormelijke herroeping eener beleediging enz.; **palintocīe**, f. gr., de teruggaaf van rente na woekerwinst.

Palinūrus, **Palinuur**, m. de stuurman van Æneas, die door den slaap, onder de gedaante van Phorbas, in zee geworpen werd en na dagen zwemmens aan eene kaap der Tyrrhenische zee te land kwam, waar hij door de inwoners werd gedood. Op bevel der godspraak werd er een grafsteen voor hem opgerigt en de kaap kreeg zijnen naam.

Palissáde, fr., ook **pallissade**, f. (it. *palisáda*, v. h. lat. *palus*, paal), een schanspaal; pl. **pallissáden**, schanspalen, een paalwerk, boom- of paalheg; **palissadéren** (fr. *palissader*), met schanspalen voorzien, insluiten, afpalen.

Palixánder of **palissander-hout** (soms verbasterd tot polisander- of polysander-hout), purperhout, violethout hout uit Guiana, dat in de lucht van kleur verandert en tot ingelegd werk enz. gebruikt wordt.

Palla, f. lat., een lang overkleed der aanzienlijke vrouwen in het oude Rome; *palla corporāles*, f. eig. ligchaamsmantel of -hulsel, een altaar- of kelkdoek, offerdoek in de r. k. kerk, die het altaar en den kelk bedekt.

Pallas of **Athēne**, f. gr. Myth., z. v. a. **Minerva** bij de Romeinen, de godin van de wijsheid, de schoone kunsten, de krijgsdapperheid en het krijgsbeleid enz.; **Pallas**, f. ook eene door Olbers te Bremen in 1802 ontdekte planeet; **palladīum**, n. gr. (*palladion*); eig. een fabelachtig pallasbeeld, waarvan het lot der stad Troje afhing, die men nl. voor onneembaar hield, zoolang zij dit zorgvuldig bewaarde heiligdom bezat; van daar in 't alg. een beschermend voorwerp, beschuttend heiligdom, beschermgod; de privilegiën eener stad, de grondwet van eenen staat enz.; ook een metaal in 1803 door Wolliston in het platina ontdekt en veel overeenkomst met dit laatste hebbende.

Pállasch, m. slav. (russ. *palásch*), een lang slagzwaard der ruiterij.

Palliatief, z. ond. **pallīum**; **pallissade**, z. **palissade**.

Pallikáren, pl., vrijwillige soldaten bij de nieuwe Grieken.

Pallīum, n. lat., in 't alg. hulsel, bedekking, gewaad; een mantel, in de oudheid inz. het gr. overkleed, in tegenst. met de rom. toga; de bisschopsmantel, sedert de 4de eeuw door de rom. keizers aan de hooge bisschoppen als teeken hunner geestelijke magt gegeven; *pallium caritātis*, de mantel der liefde; **palliatief**, n. nw lat. (v. h. lat. *palliātus, a, um*, met eenen mantel bekleed, bemanteld), een bemantelend middel, omhullingsmiddel, schijn- of verzachtingsmiddel voor eenen tijdlang; middel van uitstel, van vertraging, hulp voor het oogenblik, pijnstillend middel zonder geneeskracht enz.; **palliatief-kuur**, f. de geneeswijze, die niet tegen de ziekte-zelve, maar tegen hare verschijnselen (symptomen) is gerigt; in tegenst. met radicaal-kuur.

Pall-mall, n. eng. (spr. *pel-mel;* van *pall*, bal, en *mall* = fr. *mail*, kolf), z. v. a. het malie-spel (z. **mail**), kolfspel, baanbalspel; ook de maliebaan, de baan tot balslaan; van daar de naam eener allee of straat, b. v. te Londen, te Altona, waar het in **pallmaille**, f. (spr. *palmalj'*) verbasterd is.

Pallor, m. lat., de bleekheid, doodsbleekte.

Pallu, het booze beginsel bij de Birmans in Achter-Indië.

Palm, f. lat. (*palma*), 1) de palmboom, een talrijk geslacht van boomen in Azië enz., die takken noch twijgen hebben, en slechts aan den top bladeren en vruchten dragen; ook z. v. a. de palmtak, als zegeteeken en als zinnebeeld des vredes; 2) de vlakke hand (lat. *palma*, gr. *palámē*); 3) eene span, eene it. sp. en port. lengtemaat (*palmo*); eene nederl. lengtemaat, = $\frac{1}{10}$ el of mètre, een decimètre; ook eene lengtemaat in Duitschland: te Hamburg = 0,095496 ned. el; *palmo craveiro*, m. eene port. lengtemaat op zee; **palma Christi**, f. de wonderboom; **palmārum** (eig. gen. pl. v. **palma 1**), de palmzondag, zondag voor paschen, op welken voor Jezus, bij zijne intrede in Jeruzalem palmtakken op den weg gestrooid werden; **palmacieten**, pl. lat.-gr., versteende palmstammen; **palmarīum**, n, lat., zegeloon;

geschenk aan eenen advokaat na een gewonnen proces; **palmestrīe**, f. nw lat., z. v. a. **chiromantie** (z. a.); **palmétten**, pl. fr. Arch., naar palmbladen gelijkende sieraden aan gr. zuilen; **palmiet**, n. het palmmeel, palmmerg; **palmĭpes**. m. eene rom. lengtemaat, = $1\frac{1}{4}$ rom. voet.

Palmos, m. gr. (*palmós*, v. *pállein*, springen), Med., het slaan, kloppen, inz. de hartklopping.

Palmsect, m. een aangename, zoete wijn (sect, z. a.) v. het canarische eiland Palma.

Paloin, een gewigt op de kust van Coromandel, = 2 lood ruim.

Palomantīe, f. gr., de waarzeggerij uit kleine staven of door middel daarvan.

palpābel, lat. (v. *palpāre*, betasten, aanraken), of **palpáble**, fr., tastbaar, grijpbaar, voelbaar, handtastelijk; duidelijk, zonneklaar, ligt begrijpelijk, dood eenvoudig.

palpebraal, lat., tot de oogleden (*palpebrae*) behoorende.

palpitéren, lat. (*palpitāre*) slaan, kloppen, trillen; **palpitātie**, f. het kloppen, slaan, de hartklopping, polsslag, ledentrilling.

Paludaméntum, n. lat., overkleed, mantel, inz. krijgsveldmantel; keizersmantel.

Pambiōma, n. gr. (v. *pān*, alles, en *biun*, bezielen), het algemeen levensbeginsel.

Pámela, f. eene heldin der deugd, naar den dus geheeten roman van den Engelschman Richardson.

Pampas, pl. peruaansch (*pampa*, vlakte, vrij veld), groote grasvlakten in Z. Amerika; **pampéiro**, m. port. of **pampéro**, sp., de hevige koude zuidewind, die over de vlakten van Paraguay henen strijkt.

Pampelmoes, f. de oostindische oranjeappel, van de grootte eens hoofds, met den smaak van aardbeijen.

Pamphĭlos, gr. mansn.: de algeliefde.

Pamphlét, n. eng. en fr., een vlugschrift, klein geschrift, los blad; een blaauwboekje, schotschrift; **pamphletier** (spr. —*tjé*) of **pamphletist**, m. een schrijver van vlugschriften, van blaauwboekjes; ook **pamphletarĭus**, m. nw lat.

Pamplegīe, f. gr. (van *pān*, al, geheel, en *plēgē*, slag), Med., de algemeene beroerte, algemeene verlamming.

Pan, n. gr. Myth., de veld- en herdergod, de god der herders en kudden enz., zoon v. Hermes en eene nymph; hij had boksvoeten, twee hoornen en was over 't gansche lijf ruig behaard; behalve de naar hem genoemde herdersfluit was hij de uitvinder eener krijgstrompet, wier geschal de vijanden deed verschrikken; **pansfluit**, f ook **syrinx** of **papagéno-fluit**, de herdersfluit, veldfluit, het zevenmondig riet, een blaasinstrument, uit vele trapsgewijs afnemende, naast elkander verbondene pijpen zamengesteld; **panische schrik**, een plotseling blind alarm, plotselinge, maar onnoodige of ongegronde schrik, eene algemeene, onnoodige ontsteltenis, zooals Pan die den Galliërs bij den tempel van Delphi op 't lijf joeg; **panophobīe**, f. Med., het schrikken in den slaap.

Panacēa, **panacée**, f. gr. (*pan-ákeia*, v. *pān*), al, en *akēīn*, genezen), een algemeen geneesmiddel, eene universele artsenij, wondermiddel; Myth., de alheelster, godin der genezing, eene dochter van Æsculaap, *panacēa mercuriālis*, z. v. a. **calomel**; **panax** of **panax-plant**, het heelkruid, z. **opopanax**.

Panache, m. fr. (spr. *panásj'*; v. h. it. *pennácchio*, v. h. lat. *penna*, veder), de vederbos, helmbos, pluimbos; **panaché**, n. (spr. *panasjé*), eig. vederachtig, bont gestreept, geschakeerd; allerlei veelkleurig ijs als confituur.

Panáde, f. fr. (v. h. lat. *panis*, brood), broodsoep, inz. vleeschnat of bouillon met gekruimeld brood.

Panagia, **panachia**, f. naam, dien bij de nieuwe Grieken de moeder van Jezus draagt; ook de naam eener ceremonie der gr. monniken, waarbij zij een stuk brood in den naam der Maagd inzegenen en het onder elkander aan het einde van den maaltijd verdeelen.

Panaricĭum, n. lat. (fr. **panaris**), de vinger- of nagelzweer, de vijt.

Panathenæën, pl. gr. (*pan-athēnaia*), volksfeesten der Atheners ter eere van Athene of Minerva.

Panbiōm, n. gr. (v. *pān*, al, en *biōmi*, ik beziel), bij sommige nieuwere schrijvers eene bijzondere, alles bezielende kracht of grondbeginsel.

Pancárpum, n. of **pancárpus**, m. een gevecht van allerlei dieren, dat de romeinsche keizers ter verlustiging van het volk deden plaats hebben.

Panchréstrum, n. gr. (van *pān*, al, en *chrēstós*, bruikbaar), Med., eig. een alhelpend, ten minste veelhelpend geneesmiddel, vgl. **panacea**.

Panchymagōga, pl. gr. Med., afvoerende middelen voor alle kwade vochten bij de Ouden; *panchymagōgum minerāle*, n. z. v. a. **calomel**.

Pancratesīe, f. gr. (v. *pān*, al, en *kratēīn*, heerschen), alheerschappij, alleenig bezit.

Pancratĭum, lat., of **pancratĭon**, gr. n. (van *pān*, al, en *kratós*, kracht, geweld), een gezamentlijke, algemeene strijd, wedstrijd met alle ligchaamskrachten en kampmiddelen, eene strijdoefening bij de

oude Grieken, die het worstelen en de vuistkamp vereenigde en alle ligchaamskrachten vorderde; ook eene uit vele raderen en veren bestaande machine, welker eerste rad door een gewigt in beweging gebragt wordt, tot opheldering van vele waarheden, die op tijd- en krachtuitsparing betrekking hebben; **pancratiást**, m. een alstrijder, een vechter in het pancration; heldhaftig ridder; **Pancratĭus**, n. mansn.: de algeweldige.

Pancrĕas, n. gr. (v. *pān*, al, geheel, en *kréas*, vleesch), of **de pancreátische klier**, f. het alvleesch, de groote maagklier, buikspeekselklier, binnen de platen v. h. darmscheil des karteldarms; tusschen de maag, de groote slagader, den twaalfvingerigen darm en de milt; **pancreátisch**, het alvleesch betreffende; **pancreatalgīe**, f. pijn in het alvleesch; **pancreatītis**, f. ontsteking van het alvleesch; **pancreatorrhagīe**, f. de bloedvloeijing uit de buikspeekselklier.

Pandæmonĭum, n. gr., een algemeene tempel voor dæmons of halve goden; ook de gezamentlijke booze geesten of duivelen, het rijk des satans.

Pandécten, pl. gr. (v. *pandéktēs*, alomvattend, van *pān*, al, en *déchesthai*, opnemen), eig. alomvattende boeken, het gezamentlijke rom. regt, eene uit 50 boeken bestaande verzameling van regtsbeginselen, die onder Justiniaan in 't jaar 530 kracht van wet kregen; afgekort *ff.*, welke zonderlinge verkorting uit de grieksche aanvangsletter π, *p*, door de onkunde der afschrijvers ontstaan is (volgens anderen is zij voortgesproten uit de met een dwarsstreepje voorziene *D.*, d. i. *Digesta*); z. ook **digesta** en *corpus juris*; **pandectarĭus**, m. een uitgever der pandecten.

pandēmisch, gr. (*pandēmios*, *on*, v. *pān*, al, en *dēmos*, volk), het gansche volk betreffende, algemeen, overal verbreid, b. v. pandemische ziekten of kwalen, algemeene ziekten enz.; **pandemīe**, f. Med., eene algemeene volksziekte; **Venus pandēmos**, z. **Venus**.

Pandiculātie, f. nw lat. (v. h. lat. *pandiculāri*, zich uitzetten), de uitstrekking en uitzetting der spieren aan het gansche ligchaam, waardoor eene krampachtige trekking wordt veroorzaakt, het uitrekken der leden bij koortsen; als oudfr. woord: het ophangen, verhangen.

Pandoer, m. een hongaarsch soldaat te voet; oorspr. van het dorp Pandur in Neder-Hongarije; **pandoerenkling**, m. een gebogen hartsvanger.

Pandōra 1), f. gr. vrouwenn.: de albeschonkene, albegiftigde; Myth., een schoon meisje, kunstwerk van Vulcanus, door alle goden met geschenken en bevalligheden toegerust. Zij droeg het gansche heir der menschelijke kwalen in eene gesloten doos. Epimetheus, door de schoonheid van het meisje bekoord, opende het deksel, en nu vloog er allerlei ellende uit en verspreidde zich over de aarde; alleen de hoop bleef in de doos achter enz.; van daar: **Pandora's doos**, de bron van alle kwaad.

Pandora 2), l. **pandoera**, z. **mandoline**.

Paneel, n. (vgl. het eng. *pane*, *pannel*, fr. *panneau*, vierkante plank of steen, veld, v. *pan*, het pand van eenen rok, vak van eenen muur enz.), houten beschieting, beschot, wandbekleeding; de dunne plank achter eenen spiegel, eene schilderij; de plank, waarop een schilderstuk is gemaakt; **paneléren**, met houten bekleeding voorzien.

Panegyrĭcus, m. gr. (v. *panēgȳris*, algemeene volksvergadering, feestvergadering), eene feestrede voor eene volksvergadering gehouden, plegtige lofrede, lofdicht, eereschrift; **panegýrisch**, plegtig, loftuitend, op lofredenaars wijze; **panegyríst**, m. een lofredenaar.

Panélle, f. fr. (spr. en port. *panela*, waarsch. v. *pan*, brood, stuk), ruwe, gele suiker in schijfvormige stukken uit Z. Amerika en de Antilles.

panem et cirsenses, z. ond. **circus**; ook z. v. a. ridderorden en pensioenen.

panéren, fr. (*paner*, v. *pain* = lat. *panis*, brood), vleesch met beschuitkruimels bestrooijen; **panetier**, m. (spr. *paan'tjé*), broodmeester, een grootofficier der kroon in het voorm. Frankrijk.

Panergesīe, f. gr. (v. *pān*, al), algemeene opwekking tot verbetering; **panglossīe**, f. eene verzameling van geschriften in vele talen; babbelzucht; **panglóssus**, m. een alspreker, zwetser; **panharmonĭcon**, n. een door Mälzl te Weenen uitgevonden muzijkinstrument, dat vele blaasinstrumenten in zich vereenigt; **panhellenĭon**, n. de opperste staatsraad der nieuwe Grieken; bij de oude Grieken de naam van Jupiter als schutsgod van geheel Griekenland; **panhistorīe**, f. de alweterij.

Panicaseïsten, pl., montanisten, die hun avondmaalsbrood met kaas gebruikten.

panique, *terreur panique*, fr. **panische schrik**, z. a.

panis, m. lat., brood; van daar: **panisbrief**, m. een broodbrief, verzorgingsbrief, duitsch-keizerlijke aanbeveling om den houder van zulk eenen brief levenslang in een klooster op te nemen; **panist**, m. nw lat., een broodeling, verzorgde provenier; **panificātie**, f. nw lat., de verandering van melige stoffen in brood, de broodgisting.

panische schrik, z. ond. **Pan**.

Panmelodĭon, n. gr., een nieuwelings uitgevonden muzijkinstrument, waarop de

toonen door middel van toetsen en eenen cylinder op metaalstaven worden voortgebragt.

Pannefin, n. fr. (spr. *paan'feng*), Merc., eene soort van hollandsch papier.

pannus ocŭli, m. lat. Med., het vel op het oog.

Panochīe, f. lat.-gr. (v. *panus*, gr. *pēnos*, eene klierbuil), Med., een liesgezwel.

Panophobie, z. ond. **Pan.**

panóptisch, gr., alziend; **panorāma**, n. gr. (v. *păn*, al, en *hōran*, zien), het algezigt, de albeschouwing, eene cirkelvormige schilderij, die een' geheelen horizont voorstelt, in welks middelpunt de aanschouwer staat, en zoò het overzigt b. v. over eene gansche stad krijgt.

Panóro, m. it., eene veld- of vlaktemaat in Florence.

Pansooph, m. gr. (v. *păn*, al), een alwijze, alweter, algeleerde, een, die alles verstaat; **pansophīe**, f. de alwijsheid, algeleerdheid, de waan van alles te weten; **panspermĭum**, n. gr., het alzaad, de grondstof, oorspronkelijke of eerste stof; **panspermīe**, f, de leer eener algemeene verspreiding van de kiemen der levende wezens, volgens welke tot hunne ontwikkeling slechts eene bepaalde aanleiding wordt vereischt; **panstereorāma**, n. Sculp., de voorstelling van een voorwerp in geheel verheven werk en in zijne ware grootte; vgl. **relief.**

Pantagōga, pl. gr. (v. *pánta*, alles, en *ágein*, drijven), Med., alles uitdrijvende, geheel buikzuiverende middelen.

Pántalon of **pantáleon**, n. een groot, naar het klavier gelijkend verticaal instrument, naar zijnen uitvinder Pantalĕon Hebenstreit (1718) benoemd.

Pantalon, f. (spr. *pángtalong*), of **pantalóne**, it. m., een potsenmaker of hansworst, eig. eene maskerrol in het ital. volksblijspel: een slimme, rijke, nu gierige, dan jaloersche, menigmaal verliefde venetiaansche koopman, doorgaans een huisvader (naar den voorm. schutspatroon der Venetianen Pantaleon dus genoemd); van zijne wijde matrozen-kleederen, de in Venetië algemeen heerschende dragt, komt: **pantalons**, pl. fr., eene lange, wijde broek, lange broek; **pantalonnáde**, f. fr., de pantalonsdans; allerlei grappen, zotte figuren; geveinsde betuiging van vreugde of smart, veinzerij; narrenstreek om zich uit de verlegenheid te redden.

Pantes, pl., schelpgeld (in plaats van munt).

Pantheismus, n. gr. (v. *păn*, al, en *Theós*, God), het gevoelen of geloof, dat het heelal of de wereld de godheid zelve is, het wereldgod-geloof; **pantheist**, m. iemand, wiens godheid het heelal is, die God en de natuur voor één houdt; **pantheistisch**, dat geloof betreffende; **pantheologīe**, f. de leer van het pantheismus; **panthĕon**, n. in het oude Rome een tempel voor alle goden; later onder de pausen de kerk van de maagd Maria en alle heiligen, ook rotonda; het **pantheon** te Parijs, de voorm. kerk der heil. Genoveva; gedurende de revolutie en tot 1814 een eeretempel voor overledene groote en beroemde mannen, tempel der onsterfelijken; **pantheoniséren**, de eer van het pantheon toekennen, in het pantheon overbrengen

Panther, m. het **pantherdier** of **parder** (gr. *panthēr*, lat. *panthēra*), een roofdier in Afrika en O. Indië, dat naar den tijger en luipaard gelijkt; het kleine **pantherdier**, z. v. a. een soortgelijk kleiner roofdier in Z. Amerika, ook jaguar, tijgerkat (lat. *felis uncio*, fr. *once*, hoogd. *unze*) geheeten.

Panthēre, f. (v. h. gr. *panthēra*, d. i. alvang), een hangnet, spiegelnet of vogelnet met spiegels, in Italië zeer gewoon, om allerlei vogels te vangen.

Pantine, f. fr. (spr. *pangtien'*), een bundel strengen van zijde, garen enz.

Pantoffel, m. nederd. en hoogd. (ontst. uit bandtafel, dat nog in Opper-Duitschland eene houten zool (tafel) met een' lederen band om den voet door te steken, beduidt; v. a. van het gr. *pantophellos*), een halfschoen, gemakkelijke huisschoen, muil; iron., het vrouwelijk gezag.

Pantocratīe, f. gr. (v. *păn*, gen. *pantós*, al, geheel), de alheerschappij, alregering; **pantocrátisch**, albeheerschend, alregerend; **pantocrátor**, m. een alheerscher, beheerscher van alle dingen, de Almagtige; **pantograaph**, m. gr., eig. een alteekenaar, alschrijver, een teekenknaap, werktuig tot nateekenen en verkleinen der omtrekken; **pantométer** of **holométer**, m. een almeter, hoekmeter, een werktuig om allerlei afmetingen op het veld en aan den hemel te bepalen; **pantomīme**, f. (v. h. gr. *pantó-mīmos*, d. i. alles nabootsend), eig. alnabootsing; het mienen- en gebarenspel, de gebarenspraak; **pantomimiek**, f. gebarenkunde, de kunst van de gebarenspraak of het gebarenspel, de kunst om gedachten, gewaarwordingen en handelingen enkel door gelaatstrekken en gebaren of dans, zonder woorden, aan den dag te leggen; **pantomīmisch**, door gebaren uitgedrukt; **pantomimische dans**, **pantomimisch ballet**, zulk een dans of ballet, waarin de handelingen enkel door gebaren worden uitgedrukt, gebarendans; **pantomimiséren**, door gebaren uitdrukken; **pantomimist** of **pantomimĭcus**, m. een gebarenspeler; **pantophaag**, m. een aleter, alvraat (veelvraat); **pantophagīe**, f. het genot der eetbare dingen zonder

onderscheid; **panthophobīe**, f. vrees voor alles; ook watervrees; **pantosophīe**, z. v. a. **pansophīe**.

Panurgīe, f. gr. (v. *pan-ūrgos*, d. i. eig. alles doende of tot alles in staat), arglistige boosheid, schelmerij, geslepenheid; **panūrgisch**, arglistig, geslepen, doortrapt.

Panus, n. lat. Med., een kliergezwel.

Panzootīe, f. gr. Med., eene algemeene dierenziekte.

Páolo, m. it. (= Paulus), eene rom. rekenmunt, waarvan er 5 op een francescone gaan, = 27 ct. courant.

Papa, m. lat. (ook nederd., fr., eng., hoogd. in denzelfden vorm; gr. *páppas*, een algemeen kinderwoord, van eenen natuurklank uitgaande), vader; z. v. a. **paus** (hoogd. *pabst*, fr. *pape*, eng. *pope*), de heilige vader, het geestelijk opperhoofd der r. k. kerk; **papaal**, pauselijk; **papaal-systeem**, n. het stelsel der pauselijke opperheerschappij in de kerk; **papābel**, nw lat. (*papabilis*), bevoegd om tot paus gekoren te worden; **papísmus**. m. het pausdom, inz. de leer der r. k. kerk van den paus als stadhouder van Christus en van zijne onfeilbaarheid; **papíst**, m. een pausgezinde, onvoorwaardelijk aanhanger van den paus; **papisterij**, f. de blinde gehechtheid aan den paus; **papístisch**, pauselijk; **papocæsarīe**, de pauselijke opperbeheersching, het ingrijpen van den paus in de regten van wereldlijke vorsten; **papolatrīe**, f. lat.-gr., bovenmatige vereering of aanbidding van den paus.

Papagaai, m. (sp. *papegaye*, it. *papagallo*, oud-fr. *papegaut*; v. h. arab. *babaghâ*), een zeer talrijk geslacht v. meestal zeer schoone woudvogels in Azië, Afrika en Amerika.

Papagenofluit, z. v. a. pansfluit, z. ond. **Pan**.

Papalēthra, f. de tonsuur bij de grieksche geestelijken.

Papatace, m. it. (spr. —*tátsje*), eig. zwijgvader, een goede ziel, onnoozele hals.

Papáver, n. lat., de maankop, slaapbol; **papaverine**, f. nw lat., z. v. a. opian en narcotine.

Papaya, f. peruaansch, de meloenvrucht; **papaya-boom**, de meloenboom.

Papelíne, f. fr., eene halfzijden stof, eene soort van gros de Tours, waarbij de inslag niet uit zijde, maar uit floretzijde of katoen bestaat.

Paperássen, pl. fr., onbruikbare, beschrevene papieren, scheurpapier; **papeterīe**, f. papierhandel, waren van papier en carton.

Papéto, m. eene rekenmunt te Rome, = 2 paoli of ongeveer 54 centen.

Paphĭa, f. bijnaam v. Venus, naar de stad Paphos in Cyprus, alwaar zij haren schoonsten tempel had.

Papier-Joseph, n. fr. (spr. *papjé zjozéf*), filtreer- of doorzijgpapier voor de apothekers enz.; **papier-maché**, n. (spr. —*masjé*; v. *mâcher*, kaauwen), eig. gekaauwd papier, tot eenen brij gestampt papier, papierdeeg, papierstof voor doozen, kistjes enz.; **papier mecanique**, machinaal-papier, papier zonder einde; **papier-nautilus**, z. **argonaut**.

Papillen, pl. lat. (*papilla*), tepelvormige, wratachtige verhevenheden op de huid, de tong enz., inz. de borsttepels.

Papillón, n. fr. (spr. *papieljóng*; v. h. lat. *papilio*), vlinder, kapel, witje, inz. een dagvlinder, in tegenst. met phalæne en sphinx; **papillótten**, papierrepen of -rolletjes om het haar ter krulling in op te rollen (wegens de overeenkomst in gedaante met eenen vlinder dus geheeten); **papilloteren**, het haar op zulke rolletjes winden; ook blikkeren (van de oogen); **gepapilloteerd**, te opgesierd, te bloemrijk (van den stijl, van eene redevoering enz.); Pict., met te veel verschillende lichte partijen; Typ., gesmeerd, met dubbel en onduidelijk staande letters.

Papiniaansche pot, een sluitpot, een ijzeren pot, in 1681 door den Franschman Papin (spr. *papéng*) uitgevonden, die door een schroefdeksel zoo naauwkeurig gesloten is, dat de waterdamp, die zich daarin door de hitte ontwikkelt, geenen uitweg vindt, en men daardoor beenderen kan oplossen en tot gelei koken.

Papinianísten, pl. Jur., aanhangers of volgelingen van de uitspraken des regtsgeleerden Papinianus; ook juristische studenten, die in het 3de studiejaar zijn, omdat dan weleer Papinianus verklaard werd.

Papismus, **papíst**, **papocæsarie** enz. z. ond. **papa**.

Papúas, pl. (v. h. maleisch *papuah*, kroes, wolharig), de kroesharigen, zwarte bewoners van Nieuw-Guinea, en in 't alg. de negerstam in Australië, australische negers.

papulae, pl. lat. Med., puistjes, blaartjes; **papuleus**, nw lat., puistachtig, puistig.

Papusmossel, f. eene soort van eetbare groote mossel in de Middellandsche en de Noord-zee.

Papȳrus, m. gr. (*pápyros*), oud-egyptisch papier, bereid uit den **papyrus-struik**, een egypt. rietgewas; **papyrographīe**, f. beschrijving van het papier; karton-steendruk, d. i. de aanwending van kartons of bordpapieren, die met eene soort van kleikalk overdekt zijn, in plaats van de steenen tot den steendruk.

Paquet, z. **paket**.

pár, fr., door, uit, met, bij; b. v. *par couvert* (spr. —*koewér*), door insluiting (op brieven); *par curiosité*, uit nieuws-

gierigheid; *par exemple* (spr. —*eksángpl'*), bij voorbeeld; *par force*, met geweld; *par occasion*, met gelegenheid.

par, lat., gelijk; *par et impar*, even en oneven, een spel; *par ratio*, f. gelijke verhouding, even veel; Jur., gelijke grond des wetgevers of der regtsgewoonte; *pari passu*, met gelijken tred, met gelijke mate; *pares*, pl.; gelijken, even geschikten, even sterken: b. v. gelijken in stand, in rang, vgl. **pair**, van daar *judicium parĭum* of **pair geregt**, dat over de medeleden van den stand oordeelt, zoodat de aangeklaagde alleen door zijne gelijken wordt gevonnisd.

Para, n. (v. h. perz. *pârah* of *pârek*, stuk), eene rekenmunt in Turkije en de Krim = $\frac{1}{40}$ piaster of ongeveer 2 centen.

para- of voor klinkletters **par-**, gr. voorlettergreep in vele zamenstellingen, beteekent oorspr. bij, nevens, vervolgens, heen; langs, bovenuit; van daar inz. een missen, iets gebrekkigs of verkeerds, z.v.a. ons mis-, ver-; een overschrijden of overtreffen; wederstreven of bestrijden, z. v. a. ons tegen en weder (in dezen zin ook in fr. woorden, b. v. parafoudre, parapluie etc.); eindelijk eene verandering, vervorming, omkeering, z. v. a. ons om-.

paraat, lat. (*parātus, a, um*, v. *parāre*, bereiden, toerusten), gereed, bereid, vaardig, willig, toegerust; **parāte execūtie**, Jur., dadelijke uitwinning; *parāte pecunĭa*, baar of gereed geld.

Parabăsis of **parabáse**, f. gr. (v. *para baínein*, daarneven gaan, overschrijden), Log., het overspringen van het eene voorwerp op het andere; in het oud-gr. blijspel de toespraak van den koorvoerder in naam des dichters aan het volk, welke in geen' zamenhang met het stuk stond; **parabáten**, pl., zij die in den circus, na het wagenrennen, ook aan den wedren te voet deel namen.

Parábel, f. gr. (*parabolē*, d. i. eig. naast elkander plaatsing, v. *para bállein*), Log., gelijkenis, gelijkenisrede; Math., die kegelsnede, die parallel loopt met eene zijde des kegels; **parabólisch**, bij wijze van gelijkenis; de gedaante eener kegelsnede hebbende; **paraboliséren**, door gelijkenissen spreken; **paraboloïde**, f. een parabolische kegel.

Parabolaan, m. lat. (*parabolānus*, v. h. gr. *parábolos*, daaraan zettend, wagend), een waaghals; pl. **parabolānen**, geestelijke ziekenverzorgers, krankenoppassers (om het gevaar der besmetting, waaraan zij zich wagen, dus genoemd).

Parabráhma, m. ind. (v. h. sanskr. *para*, het beste, voortreffelijkste), eig. de beste Brahma (z. a.), het hoogste wezen.

Parabystīe, f. gr. (v. *býein*, volstoppen), Med., het volproppen, overstoppen.

Paracentēsis of **paracentēse**, f. gr. (v. *para-kentēin*, in de zijde doorsteken), de aftapping van het ziekelijk opgehoopte water met een puntig, stekend werktuig uit eenige holte des ligchaams; **paracenteséren**, insteken en aftappen.

paracéntrisch, gr., niet juist om een middelpunt gelegen, uitmiddelpuntig.

Paracharáct, m. gr. (*para-charaktēs*), de valsche munter, vervalscher.

Parachrœa, f. gr. (v. *chroiá*, *chrōma*, huid, huidkleur, kleur), Med., ziekelijke verandering, inz. der gelaatskleur; **parachrōma**, n. kleurbegoocheling, gebrek van het gezigt, waardoor men kleuren waant te zien, die niet werkelijk aanwezig zijn; **parachrōsis**, f. het verkleuren, bederven door de kleuring.

Parachronismus, m. gr. (v. *chrónos*, tijd), eene tijdfout, een misslag tegen de tijdrekenkunde, inz. zulk eene, die eene gebeurtenis later opgeeft, dan zij heeft plaats gehad, in tegenst. met **prochronísmus**.

Parachute, f. m. fr. (spr. —*sjúut'*, v. h. gr. *pará*, tegen, en fr. *chute*, val), een valscherm aan een' luchtbol, uitvinding van den vermaarden Blanchard.

Paracleet, m. gr. (*para-klētos*, d. i. bij- of te hulp geroepen), een raadgever, helper, trooster, bijstand, voorspreker, bemiddelaar; de heilige Geest; **paraclet̆icon**, n. een troostschrift, inz. een grieksch kerkboek, dat troostspreuken bevat; **paraclētisch**, vertroostend, troostrijk.

Paracme of **paracmăsis**, f. gr. (*parakmē*, vgl. *akmē*), Med., de afneming eener ziekte na haren hoogsten graad van hevigheid; **paracmástisch**, afnemend, van het toppunt weder afdalend.

Paracŏpe, f. gr. (v. *para-kóptein*, d. i. eig. daarbij slaan, vervalschen enz.), Med., voorbijgaande waanzin, verstandsverwarring, ijlhoofdigheid in koortsen.

Paracrótte, f. fr., het slijkscherm boven de raderen der wagens, spatleder.

Paracūsis, f. gr. (v. *par-akúein*, verkeerd hooren), het verkeerd hooren, bedrog in het hooren; ook het oorgesuis.

Paracyēsis, f. gr. (v. *para*, z. a., en *kyēsis*, zwangerschap), de zwangerschap buiten de baarmoeder.

Paracynánche, f. gr. (vgl. **cynanche**), Med., een ligte graad van keelontsteking, ontsteking der halsspieren.

Paráde, f. fr. (v. *parer*, opsieren, en dit v. h. lat. *parāre*, bereiden), een plegtige optogt, inz. van krijgsvolk, pronk, pracht, praalvertoon; in 't schermen: de afwering van eenen stoot, de dekking, vgl. **paréren 1)**; **parade-bed**, vertoonbed, pracht-, pronk-, staatsie- of praalbed; **parade-paard**, pracht- of staatsiepaard; **paradeplaats**, monsterplaats; **wachtparáde**,

optrekkende staatsiewacht; **paradéren**, prijken, pronken, praalvertooning maken; ter monstering staan; zich in 't beste pak laten zien; **paradist**, m. de potsenmaker voor kleine tooneelen.

Paradiastŏle, f. gr. Log., eig. het scheiden v. naast elkander staande dingen; de opheldering eener zaak door het tegendeel.

Paradiazeuxis, f. gr., gebrekkige, verkeerde scheiding of onderscheiding; Muz., interval van eenen toon.

Paradigma, n. (gr. *pará-deigma*, van *para-deiknýnai*, daarneven of als voorbeeld bij brengen), een voorbeeld, model, monster; Gram., een modelwoord, woord tot voorbeeld om daarnaar alle andere woorden van dezelfde soort te verbuigen of te vervoegen; **paradigmátisch**, door voorbeelden leerende, als voorbeeld dienende; **paradigmatiséren**, door voorbeelden leeren.

Paradijs, n. (het naast v. h. lat. *paradīsus*, gr. *parádeisos*, dat uit het perz. of arab. *firdaus*, pl. *farâdis*, lusthof, wijngaard enz. ontleend is; vgl. het sanskrit *paradēsa*, vreemd land), een boomgaard, eene diergaarde; lusthof, pleiziertuin, lustwarande, elk hoogst genoegelijk buitenverblijf; de woonplaats van het eerste menschenpaar, alsook die der zaligen na dit leven; iron., ook de bovenste galerij in den schouwburg; **paradijsappel**, adamsappel, eene soort van citroenvrucht; ook eene soort van smakelijke, roode en blanke appelen; **paradijsdruif**, eene soort van corsikaansche druiven; **paradijshout**, een kostbaar, welriekend, roodbruin hout uit Bombaij, Sumatra enz.; **paradijskorrels** (lat. *grana paradīsi*), de zaden van een oostind. gewas (*cardamōmum maxĭmum*), weleer als specerij gebruikt; vgl. **cardamomen**; **paradijsvijg**, de vrucht van den pisang; **paradijsvogel**, een talrijk geslacht van buitengemeen schoone vogelen in Nieuw-Guinea enz.

Paradóx, gr. (*parádoxon*, v. *pára*, tegen, en *dóxa*, de meening), wonderspreukig, strijdig met de gewone leer en gevoelens, bevreemdend, ongewoon, afwijkend, zonderling, in 't oog springend; **het paradóxe**, h. vreemde, schijnbaar strijdige, tegen het gewoon gevoelen, tegen de heerschende begrippen indruischende; **paradoxīe**, f. de zonderlingheid in gevoelen of denkwijze; de liefde tot het vreemde, opzienbarende; ook z. v. a. **paradóxon**, n., pl. **paradóxa** of **paradóxen**, de schijnbare tegenstrijdigheid, vreemdsoortigheid, zonderlinge gevoelens, bevreemdende stellingen of grondregels; **paradoxísmus**, m. Rhet., eene figuur, die zeer strijdige attributen in zich vereenigt; **paradoxomanīe**, f. de overdrevene neiging of zucht tot zonderlinge, wonderlijke gevoelens en leerstellingen.

Paræněsis of **parænése**, f. gr. (*parainĕsis*, v. *par-ainēīn*, toespreken, opwekken enz.), de vermaning, opwekking, overreding, vermaningsrede, toepassing, stichting; **parænétisch**, vermanend, opwekkend, stichtend.

Paræsthesīe, f. gr. (vgl. **aesthesis**), Med., gevoelsverandering, ziekelijke of onregelmatige gesteldheid des gevoels.

Parafe, z. **paraphe**.

Parafoudre (spr. *—foedr'*) of **paratonnerre** (spr. *—tonèr'*), m. fr. (v. h. gr. *pará*, tegen, en fr. *foudre*, bliksem, *tonnerre*, donder), een bliksemafleider, onweêrsafleider, eene paraplui met een' bliksemafleider.

Parageusīe, f. gr. (v. *geúein*, proeven, smaken), Med., verkeerde smaak, ontstemdheid v. d. smaak, smaak zonder voorwerp; **parageustīe**, f. de valsche gewaarwording der smakende voorwerpen.

Paragīum, n. mid. lat. Jur., inachtneming der gelijkheid, medebelooning, het gelijke regt, inz. bij het scheiden der vorstelijke nalatenschappen, de bedeeling eener zijlinie door haar eene zekere landstreek, landerijen enz. af te staan, die echter onder het toevoorzigt van den regent blijven (ondersch. v. **apanagīum**); **parage**, f. fr. (spr. *paráazj'*), afkomst, stand; *de haute parage* (spr. *de hoot'—*), van hooge afkomst; **parageren**, afdeelen, elk zijn deel aanwijzen; **geparageerde linie**, de zijlinie van een vorstelijk geslacht, die met landgoederen enz. is bedeeld.

Paraglósse, f. gr. (vgl. **glosse**), Med., tonguitpuiling, waarbij de tong door hare onnatuurlijke grootte uit den mond puilt; ontsteking der tongspieren.

Paragomphōsis, f. gr. (vgl. **gomphosis**), Med., de onvolkomene inklemming van het hoofd des kinds in het bekken.

Paragōn, f., fr. **parangon**, n. (v. h. gr. *par-agein*, daarnaast zetten), eig. het modél, patroon; de vergelijking (it. *paragóne*), Typ., eene druklettersoort, die het midden houdt tusschen dubbele dessendiaan en tekst (z. drukletters); bij juweliers: van buitengewone grootte en schoonheid, een onberispelijke diamant; **paragonpaarlen**, telpaarlen van bijzondere grootte; **paragóne**, m. it., toetssteen; eene zwarte ital. marmersoort.

Paragraaph, m. gr. (*parrá-grăphos*, f. eig. bijschrift, teeken aan den rand), afdeeling in een geschrift, eene verhandeling enz., inz. in juristische werken; ook het teeken daarvan (§); **paragrapheren**, in zulke afdeelingen splitsen, met §§ voorzien; **paragrámma**, n. (v. *gramma*, het geschrevene, *gráphein*, schrijven), een toevoegsel, iets ingeschovens in een geschrift; ook z. v. a. **anagram**, z. a.

Paragrèle, m. fr. (van het gr. *pará*, te-

gen, en het fr. *grêle*, hagel), een hagelafleider.

Parah, m. eene oostind. inhoudsm. v. 110 ned. kannen; eene kleine egyptische munt, ook medin genaamd.

Paraiba-katoen, eene soort van Zuidamerikaansche boomwol (naar den stroom Paraiba in Brazilië).

Paralámpsis, f. gr. Med., eene krijtwitte, glinsterende vlek op het hoornvlies.

Paralipoměna, pl. gr. (v. *para-leipein*, voorbij-, uitlaten), uitgelaten of overgeslagen dingen, toevoegsels of bijdragen tot een werk, aanvullingsschriften, benaming van de boeken der Chronieken in den bijbel; **paralípsis** of **paralipse**, f. gr. (*para-leipsis*), Log., de voorbijgang, h. schijnbaar overslaan, terwijl men op iets opmerkzaam maakt, dat men voorgeeft niet te willen aanroeren, lat. præteritie.

Parallăge, f. gr. (v. *par-allássein*, afwisselen, afwijken), de afwisseling, verwisseling; Med., ook verstandsverwarring; **Paralláxe**, f. (*par-alláxis*), de hoek, dien twee verschillende gezigtslijnen tot een en hetzelfde voorwerp met elkander maken; inz. in de Astr. dienende om h. onderscheid tusschen den waren en schijnbaren stand eener ster en daardoor haren afstand te berekenen; **paralláctisch**, de parallaxe betreffende.

parallēl, gr. (*par-allēlos*, *on*, eig. naast elkander zijnde), gelijkloopend, evenwijdig, op alle punten even ver van elkander staande; oneig. gelijkluidend, met elkander overeenkomstig; **parallelcirkels**, cirkels op de aard- en hemelglobe, die evenwijdig met den æquator of de evennachtslijn getrokken worden; **parallel-lijnen**, evenwijdige lijnen; **parallel-plaatsen**, gelijk- of overeenkomstig-luidende plaatsen; **parallēl** als subst. f. (fr. *le parallèle*), de vergelijking, tegenover elkander plaatsing; de lijn, het vlak, dat op gelijken afstand van een ander blijft; Fort., de verbinding tusschen twee loopgraven; **paralleliséren**, gelijk stellen; **parallelísmus**, n. het gelijkloopen der lijnen of vlakken enz.; gelijkluidendheid, overeenstemming, gelijkvormigheid, evenmatigheid, overeenkomst van sommige plaatsen in den bijbel, inz. gelijkvormigheid der vers-leden in de psalmen; **parallelepipĕdum**, n. (v. h. gr. *epípedon*, vlak, oppervlakte), Geom., een langwerpige teerling, eene figuur door 6 parallelogrammen ingesloten, waarvan de tegenover staande aan elkander gelijk zijn; **parallelogram**, n. het vierzijdig vlak, waarvan de tegenoverstaande zijden evenwijdig en daarom ook gelijk zijn; **parallelograaph**, m., z. v. a **rastraal**.

Paralogísmus, n. gr. (vgl. **logismus**, ond. **logos**), eene valsche sluitrede; **paralogiséren**, verkeerde sluitredenen, valsche gevolgtrekkingen maken.

Paralўsis, f. gr. (eig. oplossing v. *paralýein*), de verlamming, geraaktheid, beroerte; **paralyséren**, verlammen; in 't alg. verzwakken, krachteloos maken, de uitwerking beletten; **paralytĭcus**, m. een lamme, geraakte; **paralўtisch**, lam, verlamd, aan eene beroerte onderhevig, aanleg daartoe hebbende.

Paraménten, pl. nw lat. (*paraménta*, v. *parāre*, bereiden, toerusten, later ook: opsieren), kostbaarheden der kerk, kostbare altaartooi.

Paraméter, m. gr. Geom., eene lijn, waarvan men zich tot meting van kromme lijnen bedient en die tot verklaring van de eigenschappen der kegelsneden strekt.

Paramythĭĕn, pl. gr. (*para-mythía*, f. het toespreken, de vermaning, opwekking), onderwijzende en vermanende fabelverdichtselen, dichterlijke vertellingen; ook troostspreuken.

Paranœa, f. gr. (*pará-noia*, v. *nūs*, verstand), Med., de verstandsverwarring, waanzin.

Paranthin, z. v. a. **skapolith**.

Paranýmphus of **paranýmph**, m. gr. (v. *nýmphē*, de bruid), een bruidgeleider, bruidjonker, die bij de Ouden de bruid in het huis des bruidegoms voerde; speelnoot; de opziener, ceremoniemeester bij bruiloften; de lofredenaar bij de uitdeeling van academische waardigheden; ook de geleider van den candidaat, die ter bekoming van den meestergraad in een der geleerde vakken eene verhandeling in 't openbaar verdedigt.

Parapēgma, m. gr. (*pará-pēgma*, eig. iets daaraan gevoegd, aangeslagen), eene wettafel bij de Ouden, tijdtafel, sterrekundige rekentafel, kalender.

Parapét, n. (fr. *parapet*, spr. —*pé*; v. h. it. *parapetto*, v. h. gr. *pará* (z. a.) en h. it. *petto* = lat. *pectus*, borst), de borstwering van eenen wal, de leuning enz.

Parapetălum, n. gr. (vgl. **petalon**), het bijbloemblad.

Paráphe, m. fr. (uit h. gr. *parágraphos* verbasterd?), een naamtrek, pennetrek, handtrek met de pen, dien men onder de naamteekening pleegt te halen; de stempel, waardoor de naamteekening of handteekening wordt opgedrukt; **paraphéren**, met de handteekening voorzien of bestempelen, een' naamtrek maken, zijn merk onder iets zetten.

Paraphernalĭĕn of **paraphernaal-goederen**, pl. gr.-lat. (v. h. gr. *pará-pherna*, wat de bruid bij den bruidschat [*pherně*] ontvangt), Jur., het eigene of bijzondere goed der vrouw, waarover zij zich het vrije beheer heeft voorbehouden, de buiten-huwelijksgoederen.

Paraphīe, f. gr. (v. *pará*, z. a., en *haphē*, het gevoel), Med., ziekelijke verandering van het uitwendig gevoel.

Paraphimōsis, f. gr. (vgl. **phimosis**), Med., de zamensnoering der voorhuid achter het roedenhoofd, met zwelling van het laatste gepaard, een spaansche kraag.

Paraphonīe, f. gr. (v. *phōnē*, geluid, stem), een gebrek der stem, eene onaangename stem; **paraphonist**, m. een voorzanger.

Paraphōra, f. gr. (v. *para-pherein*, ter zijde of van den regten weg voeren), Med., een ligte graad van krankzinnigheid.

Paraphrăsis of **paraphráse**, f. gr. (v. *paraphrádzein*, daarbij spreken, iets aan eene rede toevoegen), eene uitbreidende, verklarende, ophelderende omschrijving, overzetting van eenen tekst; **paraphraséren**, omschrijven, verklaren; **paraphrást**, m. een omschrijver, omschrijvend uitlegger of verklarend omschrijver van een geschrift; **paraphrástisch**, omschrijvend, verklarend.

Paraphrenēsie of **paraphrenītis**, f. gr. (v. *phrēn*, pl. *phrénes*, het middenrif), Med., de ontsteking van het middenrif en daardoor ontstane razernij, de dolheidskoorts.

Paraphronēsis of **paraphrosȳne**, f. gr. (vgl. **phronesis**), verstandsverwarring, voorbijgaande ijlhoofdigheid, zinneloosheid.

Paraphȳsis, fr. gr. (v. *para-phýein*, daarbij groeijen), de vochtdraden of sapdraden aan planten.

Paraplegīe of **paraplexīe**, f. gr. (*paraplexía*, v. *para-plēssein*, aan de zijde, aan een deel slaan enz.), onvolkomene verlamming van enkele ledematen na eene beroerte; **parapléctisch**, gedeeltelijk door eene beroerte verlamd; verlammend.

Parapleurītis, f. gr. (vgl. **pleuritis**), een geringe graad van borstvliesontsteking.

Parapluíe, m. fr. (v. h. gr. *pará*, tegen, en fr. *pluie*, regen), een regenscherm.

parapontische stoel of **zetel**, gr. (*parapóntios*, bij of op de zee), een water- of zwemstoel, voor weinig tijds te Parijs door een' Duitscher uitgevonden.

Pararrhȳthmus, m. gr. (vgl. **rhythmus**), Med., een ongewone, tegennatuurlijke pols ten aanzien van den aard der ziekte en den ouderdom.

Pararthrēma of **pararthrōma**, n. gr. (*par-arthrēma*, v. *árthron*, lid, gewricht), Med., de onvolkomene ontwrichting; in 't algemeen ontwrichting, verrekking.

Parasánge, f. gr. (*parasángēs*, m., van het perz. *farsang*), eene perz. mijl, waarvan er 22½ op eenen graad des evenaars gaan, dus ⅝ uur gaans of 500 ned. ellen.

Parascenīum, n. gr. (*para-skēnion*, vgl. **scene**), de kleedkamer in schouwburgen.

Parascēve of **parascēne**, f. gr. (*paraskenē*, toebereiding), lat. *festum parascēves*, m. de rust- of voorbereidingsdag, de goede vrijdag, vrijdag voor paschen, ook vooravond van een feest, heiligavond, sabbath-avond der joden.

Paráschen, pl. hebr. (*paraschah*, v. *parasch*, scheiden, bepalen), afdeelingen der boeken van Mozes, die bij de joden op den sabbath worden voorgelezen.

Paraselēne, f. gr. (vgl. **selene**), een lucht of schaduwbeeld der maan.

Parasi, eene turk. zilvermunt, = 4 aspers (z. a.).

Parasiet, n. gr. (*para-sītos*, v. *pará*, z. a., en *sītos*, spijs), een schuimlooper, tafelbroêr, schotelvriend, mede-eter, tafel-, teljoor- of pannelikker, klaplooper; **parasieten**, pl., ook voor woekerplanten, zulke planten, die aan of op andere groeijen en deze haar voedsel onttrekken; **parasītisch**, schuimloopend; naar woekerplanten gelijkende, daartoe behoorende.

Parasól, m. fr. (v. h. gr. *pará*, tegen, en het lat. *sol* = fr. *soleil*, zon), een draagbaar zonnescherm.

Parastáten, pl. gr. (v. *para-statēs*, daarnaast staande), Arch., bij- of zijpilaren, stutten; **parastátisch**, bijstaand, helpend; ook slechts schijnbaar onderschragend enz.

Parastīchon, n., z. v. a. **acrostichon**.

Parastrémma, n. of **parastróphe**, f. gr. (vgl. **strophe**), Med., krampachtige trekking der lippen, des monds, der oogen enz.

Parasynánche, f. gr. (vgl. **synanche**, z. **paracynanche** (z. a.).

Parasynáxis, f. gr. (*para-súnaxis*), eene heimelijke vergadering, verbodene ketterbijeenkomst.

Parathĕsis, f. gr. (*pará-thesis*), de bij- of toevoeging, bijplaatsing, het aanhangsel; de vergelijking, de tegenstelling.

Parathtesīs, f. of **parathtōma**, n. verrekking of verstuiking van een lid.

Parathymīe, f. gr. (v. *thȳmós*, gemoed), Med., gemoedsontstemming.

Paratonīe, f. gr. (vgl. **toon**), ziekelijke spanning, onnatuurlijke spanning, overspanning.

Paratonnerre, z. **parafoudre**.

Paratremblement, m. fr. (spr. —*trangbl'mang*; v. h. *pará*, tegen, en *tremblement*, beving), een ijzeren werktuig, dat in den grond wordt gegraven om de uitwerking der aardbevingen (*tremblements*), min schadelijk te maken.

Paratrímma, n. gr. (*pará-trimma*, v. *para-tribein*, daaraan wrijven), Med., de ontvelling tusschen de dijen en de billen door rijden of loopen, de blikaars.

Paratrophīe, f. gr. (v. *trophē*, voeding), tegennatuurlijke, onregelmatige voeding.

par avance, z. **avance**.

Paravent, m. fr. (spr. *parawáng*; v. h.

pará, tegen, en het fr. *vent*, wind), een windscherm of-schut, blind of luik buiten voor de vensters, deuren enz.; spaansche wand.

Parazonïum, n. gr. (vgl. **zone**), iets aan den gordel hangende, inz. een zijdgeweer, dolk bij de Ouden.

Parbajollo, z. **parpajole.**

parbleu, fr. (ontstaan uit *par Dieu*, bij God, gelijk *morbleu* uit *mordieu*, d. i. *par la mort de Dieu*), te drommel! sakkerloot! verdord! enz.

par bricole, z. **bricole.**

Parc, n. fr. (eng. *park*, hoogd. *park*, mid. lat. *parcus*; waarsch. v. h. oudd. *perkan*, d. i. bergen), perk, park, een omtuind woud, inz. diergaarde; warande, lustwarande, wandelboschje, openbare wandeltuin enz.; *parc d'artillerie* (spr. *dartielj'-rie*), artillerie-park, de bewaarplaats voor het grof geschut en noodig krijgsgereedschap; ook de gezamentlijke voertuigen, die in het gevolg eens legers het materieel der artillerie, genie enz. aanvoeren.

Parcans, pl., groote ind. schepen, die men van voren en achteren kan sturen.

Parcelles, pl. fr. (verklw. v. *partie* = lat. *pars*, deel), deeltjes, stukjes van een geheel; ieder klein gedeelte lands, van de naburige landerijen gescheiden en aan een' verschillenden eigenaar toebehoorende; perceelen; **parcelléren**, in stukken verdeelen, verbrokkelen; **parcelléring**, f. verdeeling, verbrokkeling.

Parcen, pl. lat. (*parcae*), gr. **Mœren**, Myth., de drie levensgodinnen, schikgodinnen, die als Jupiter's dienaressen het menschelijke leven, onder het beeld van eenen draad, besturen; eene van haar, Cloto, houdt het spinrokken en zet den draad op, de tweede, Lachësis, spint den draad, en de derde, Atrŏpos, knipt hem af.

Parcheminist, m. basterd-fr. (v. *parchemin*, pergament), iemand, die van zijne renten leeft, die staatsschuldbrieven (pergamenten) bezit.

par ci par là, fr., hier en daar, heen en weder; op onderscheidene plaatsen.

par complaisance, fr. (spr. —*kongplèzángs'*), uit wellevendheid, inschikkelijkheid; *par couvert*, z. **couvert**; *par dépit*, z. **depit.**

Pardel en **parder**, m. (gr. en lat. *pardos*, *pardus*. *pardălis*), z. **panther.**

par Dieu, fr. (spr. —*djeu*), bij God!

Pardo, m. eene port. zilveren rekenmunt te Goa: de gemeene pardo = 5 slechte tenga of 60 ct., de pardo xeraphin = 4 goede tengas of 1 gl. 88 ct.

Pardon, m. (spr. fr. *pardóng*; v. h. mid. lat. *pardonāre*, vergeven), vergiffenis, vergeving, strafontheffing, genade, begenadiging; **pardonnéren** (fr. *pardonner*), vergeven, genade schenken, ten goede houden, door de vingers zien, van de straf verschoonen, het leven schenken; **pardonnábel**, vergefelijk, te verontschuldigen.

Pardoenen, pl. Mar., lange sterke touwen, tot bevestiging van de stengen en brandstengen aan beide boorden v. h. schip.

Pareātis, n. lat. (v. *parēre*, gehoorzamen), eig. gehoorzaamt! een voltrekkingsbevel van eene hoogere aan eene lagere regtsmagt.

Parecbásis, f. gr. (v. *par-ekbainein*, van den weg afgaan, afwijken), z. v. a. **digressie** (z. a.).

Parechēsis, f. gr. (v. *par-ēchēīn*, den klank nabootsen, v. *ēchē*, galm, geluid), klanknabootsing; verbinding van gelijkluidende woorden; **parechētisch**, klanknabootsend.

Parectăsis, f. gr. (vgl. **ectasis**), Med., tegennatuurlijke, bovenmatige uitzetting.

Parédren, **paredrische goden**, (v. h. gr. *párĕdros*, bijzitter, deelgenoot), menschen, die in den rang der goden zijn geplaatst; ook de godheden, die in denzelfden tempel vereenigd zijn; men noemt ook de twaalf groote goden de paredres van Jupiter.

pareggéren, it. (*pareggiare*, spr. *paredzj'*—), Merc., vereffenen, rekeningen sluiten.

Paregorïcum, n. gr. (v. *par-ēgorēīn*, troosten, lenigen), Med., een verzachtend, leenigend, verwarmend, weekmakend en oplossend middel; **paregórisch**, pijnstillend.

pareil, fr. *parèlj*), gelijk, gelijkvormig, eveneens; *pareillement* (spr. *parelj'máng*) van 's gelijken, ook zoo, insgelijks.

Pareira, **pareirabrava**, f. of **pareirawortel**, m. (*cissampĕlos pareira*; eig. port. *parreira*, v. *parra*, wijngaardblad), de gruiswortel, een geneeskrachtige wortel in Z. Amerika, inz. tegen steenlijden dienstig.

Parellīpse, f. gr. (*par-élleipsis*; vgl **ellips**), de uitlating van het daarnaast staande, inz. v. eene klinkletter.

Parembŏle, f. gr. (*par-embolē*, v. *par-embállein*, daarneven inschuiven), eene inlassching, een tusschenzin, vgl. **parenthese.**

Parements, pl. fr. (spr. *paar'máng*, versierselen, tooi, opschik.

Paremptōsis, f. gr. (*par-émptōsis*), Med., het indringen des bloeds in deelen, waar het niet behoort, als vermoedelijke oorzaak v. ontstekingen.

Parencephălis, f. gr. (vgl. **encephălos**), Med., de kleine hersenen; **parencephalītis**, f. de ontsteking der kleine hersenen.

Parenchȳma, n. gr. (*par-énchyma*, v. *par-enchēīn*, daarbij ingieten), eig. een vulsel, iets ingevulds; Med., de zelfstandigheid der ingewanden, het kliervleesch; ook (bij de planten) het binnenste merg, het vleeschachtig plantensap; **parenchy-**

mátisch en **parenchymateus**, het parenchyma betreffende of daartoe behoorende.

Parénèse, f. fr. (spr. —*néz'*), eene vermanende voordragt, opwekking tot deugd.

parentes, pl. lat., fr. *parens* (spr. *paráng*), ouders, nabestaanden, bloedverwanten; **parentáge**, f. fr., maagschap, verwantschap, familiebetrekking; **parentalĭa** of **parentalĭën**, pl. lat., rom. plegtige lijkoffers, inz. ter eere van overledene ouders, doodenoffers, begrafenismaaltijden; **parentéren** (lat. *parentāre*), een lijkoffer brengen; eene lijk- of grafrede houden bij de doodbaar of het graf des overledenen; **geparenteerd**, bast. fr., vermaagschapt, van de familie; **parentātie**, f. lijkrede bij h. graf, dankzegging aan hen, die den doode de laatste eer aandeden; **parentātor**, m. een lijkredenaar; **parenté**, f. (lat. *parentēla*), de verwantschap; de gezamentlijke afstammelingen van éénen stamvader, z. v. a. geslachtslinie (z. **linie**).

Parenthĕsis of **parenthése**, f. gr. (*parénthesis*, v. *par-enthĕĭai*, daarbij inplaatsen), een tusschenzin, ingelaschte zin, inlassching, tusschenvoegsel; het teeken der insluiting, tusschenstellingsteeken, de haakjes [( )]; *in parenthĕsi* of **parenthétisch**, ingelascht, ingesloten, tusschen haakjes gezet; in 't voorbijgaan; tusschenbeide, *en passant*.

Parenthýrsus, m. gr. (v. *thýrsos*, thyrsus, de staf der bacchanten, met klimop en wijnloof omwonden), de uitdrukking van valsche begeestering, de overdrijving, overspanning, gezwollenheid, hartstogtelijke overdrijving der voordragt.

Parepigraaph, f. gr. (*par epigraphē*, het daarnevens geschrevene), Rhet., eene figuur, door welke, hetgene men moest voorbijgaan, nogtans stilzwijgend kenbaar wordt gemaakt.

Parére, n. it. (v. *parére*, schijnen, dunken), Merc., de meening, het goeddunken of goedvinden bij geschillen over handelszaken; ook het gevoelen van eenen geregtelijken arts.

paréren, 1), v. h. lat. *parāre*, bereiden, toerusten), in de schermkunst: eenen houw afweren, hem ontwijken (fr. *parer*, vgl. **parade**); in de rijkunst, stil houden, stilstaan.

paréren 2), (lat. *parēre*, volgen) **paritie**, nw. lat., volgzaamheid, gehoorzaamheid, gevolggeving.

Parérgōn, n. gr. (*pár-ergon*, v. *érgon*, werk), pl. **parerga**, bijwerk, aanhangsel, bijzaak, bij- of nevenfiguur.

Parermenīe, f. gr. (*parermēneia*), eig. eene valsche uitlegging; eene verkeerde interpunctie, die een' anderen zin oplevert dan de bedoelde.

pares, lat. z. *par*.

Parĕsis, f. gr. (*pár-esis*, eig. het voorbij laten, nalaten), de verslapping, ontspanning; Med., de onvolkomene verlamming; onmagt; **parétisch**, toe- of medegevend, slap, verslappend.

Paresseuse, f. fr. (spr. —*séuz'*; v. *paresseux*, *paresseuse*, lui, traag, *paresse*, luiheid, traagheid), eene soort van damesmuts, die los op het hoofd wordt gezet om in één oogenblik gekapt te zijn; ook een oorkussen op eene sopha; een ligt sluitend lijfje, in plaats van het corset door dames gedragen.

parétisch, z. ond. **paresis**.

par exprès, fr. (spr. —*eksprè*), door een' opzettelijken, bijzonderen bode.

parfait en als adv. *parfaitement*, fr. (spr. *parfè*, *parfèt'mang*; v. h. lat. *perfectus*, *a*, *um*), volkomen, volmaakt, ten volle, geheel en al; **parfait-amour** (spr. *parfè tamoer*), volmaakte liefde, eene soort van fijnen brandewijn.

par force of **parforce**, fr. (vgl. **force**), met geweld, gewelddadig; **parforce-hond**, een brak; **parforce jagt**, eene loop- of renjagt, groote jagt, jagt met brakken.

Parfum, m. fr. (spr. *parfúng*; v. *par* = lat. *per*, door, en *fumus*, rook, geur, *fumāre*, rooken, rieken, dus doordringende, zich verspreidende geur), reukwerk, welriekende dingen, aangename lucht; **parfumerie-waren**, welriekende waren, reukwerk, b. v. reukwater enz.; **parfuméren** (fr. *parfumer*), welriekend maken, met aangename geuren vervullen; berooken; **geparfumeerd**, welriekend gemaakt, met geuren doortrokken; **parfumeur**, m. **parfumerie-koopman**, een handelaar in reukwerken; **parfumoir**, n. (spr. —*moár*), een reukkistje, reukvaatje, waarop datgene wordt gelegd, wat den geur der welriekende dingen moet aannemen, die in een daaronder geplaatst komfoor verbranden.

Parganiet, m. hoornblende uit Pargas in Finland, een mineraal in ronde korrels.

Pargo-dollar, m. eene egypt. rekenm., = 6 gl. 30 ct. courant.

par grâce, z. **grace**; *par hazard*, z. **hazard**.

Parhelĭën, pl. gr. (sing. *parhēlios*, vgl. **helios**), bijzonnen, dampbeelden van de zon, door welke men haar meermalen te gelijk waant te zien.

par honneur, z. **honneur**.

Pári of lat. *par*, it., *au pair*, fr. (spr *o pèr*, = *al pari*), Merc., naar de gelijkheid, gelijk, gelijkgeldend, van gelijke waarde of gehalte, gelijk opgaand, zonder opgeld, zonder aftrek of verlies; b. v. de wissels staan *al pari*, d. i. er is niets te winnen of te verliezen bij de remisen van geld van het eene land naar het andere; **pari-rekening**, berekening over de gelijke innerlijke waarde der munten en de verhouding der wisselkoersen van de verschillende handelsteden.

Pari, m. fr. (vgl. **pariéren**), eene weddingschap.

Pariah of **paria**, m. pl. **pariahs**, **parias**, ook **pareyeras**, de laagste kaste of volksklasse in Indië, die door de Hindoes als onrein veracht en geschuwd wordt, een verworpeling. Op nog lager' trap staan de **pouliahs**, die zich zelfs geene hutten, maar eene soort van nesten in het loof der boomen bouwen, en zich steeds op 100 schreden afstands van personen uit andere kasten moeten houden.

Pariámbis, f. gr., bij de Ouden eene fluit of een snarenspeeltuig ter begeleiding van jambische verzen; een versvoet van twee korte lettergrepen; ook pyrrhichius geheeten; ook een versvoet van eene korte en twee lange, alsmede van eene lange en vier korte lettergrepen.

pariéren (v. h. mid. lat. *pariāre*, d. i. gelijk maken, van *par*, gelijk; ook afbetalen), wedden (fr. *parier*); **pariātie**, f. mid. lat., de vereffening, schulduitdelging, gereede betaling; ook het gelijke kindsregt, de deelhebbing als kind.

pariës, m. lat., muur, wand; *inter pariëtes*, tusschen de muren, d. i. in vertrouwen.

parificéren, nw lat. (v. h. lat. *par*, gelijk), gelijk maken, gelijk stellen); **parificātie**, f. de gelijke stelling.

pari passu, lat. z. ond. *par*.

Páris, m. de zoon v. koning Priamus van Troje, die den twist der godinnen Juno, Minerva en Venus besliste, welke uitspraak men het oordeel van Paris noemt. Door de schaking van Helena, de gemalin van Menelaus, gaf Paris vervolgens aanleiding tot den oorlog van Troje; **párisappel**, duivelsappel; **párispeer**, eene aangename, zuurachtige perensoort; **pariskruid**, eene plant, die tot de achthelmigen (octandria) behoort en zwarte, min of meer vergiftige bessen draagt; **párisvogel**, eene soort van vogel met dikken snavel.

párisch marmer, eene zeer schoone witte marmersoort van het eiland Paros in den Archipel; **parische marmerkronijk**, z. onder **marmer**.

Parisienne, f. fr., eig. eene parijsche vrouw, parijsch meisje; naam van eene kleine drukletter, ook **sédanoise** geheeten (z. **drukletters**); het fijnste katoen; ook een parijsch volkslied in de omwenteling van 1830.

Parisis, m. fr. (spr. *parizi*), eene oude munt der hertogen en graven van Parijs: de gouden parisis werden in 1330 geslagen en hadden koers tot 1336; de zilveren parisis bleven gangbaar tot de regering v. koning Jan.

Paristhmīa, pl. gr. (*par-isthmia*, vgl. **isthmus**), Med., de amandelen in den hals en hunne ziekten; inz. de ontsteking der amandelen; ook **paristhmītis**, f. geheeten.

Pariteit, f. lat. (*parĭtas*, v. *par*, gelijk), de gelijkheid der regten, regtsgelijkheid, inz. der geloofsgenooten van onderscheidene belijdenissen voor de regtbank en in het staatsbeheer; **paritātisch**, gelijk beregtigd; gemeenschappelijk.

parītie, f. z. ond. **paréren** 2).

Park, z. **parc**; **parket**, z. **parquet**.

Parlemént, n. (fr. *parlement*, spr. *parlemáng*; eng. *parliament*, spr. *párliment*; mid. lat. *parlamentum*, van *parlare*, fr. *parler*, spreken; vgl. **parole**), in Frankrijk voor de revolutie het hoogste geregtshof eener provincie, dat ook deel aan de hooge regering had; in Engeland de rijksraad, de rijksvergadering, de vergaderde rijksstanden of afgevaardigden der hoogste magt ter beraadslaging voor openbare staatsaangelegenheden; **parlements-acte** f. het gemeenschappelijk genomen besluit v. h. eng. parlement; **parlementair**, m. (fr. **parlementaire**), Merc. een onderhandelaar; **parlementairschip**, n. een vaartuig, dat met den vijand onderhandelt; **parlementéren** (fr. *parlementer*), onderhandelen, in onderhandeling treden, voorstellen doen en aanhooren om eene plaats over te geven, tot schikking komen, bespreken.

parléren (it. *parlāre*, fr. *parler*; vgl. **parole**), spreken, praten, *parlándo* of *parlánte*, it. Muz., sprekend, sprekenderwijs, meer gesproken dan gezongen; **parloir**, n. fr. (spr. *parloár*), eene spreekkamer, spreekzaal in een klooster.

par malheur, fr. (spr. — *maléur*), bij ongeluk.

Parmezaan of **parmezaankaas**, f. eene welsmakende ital. soort v. kaas in de omstreken v. Parma en in het Milanesche.

Parnás, **Parnássus**, m. gr. (*Parnassós*, lat. *Parnássus*), de Muzenberg, de berg der zanggodinnen of muzen (z. a.), een aan Apollo en de muzen gewijde berg in het gr. landschap Phocis, aan welks voet de stad Delphi lag; van daar oneig. de woonplaats der dichters, het gebied der dichtkunst, b. v. den Parnassus bestijgen, zich op de dichtkunst toeleggen, als dichter naam maken; zoon van den Parnas, dichter; **parnassíden**, pl., z. v. a. **muzen**.

par nobile fratrum, z. ond. **nobiliteit**.

Paro, m. (fr. *pareau*), eene groote boot of bark in de O. Indië, welker roer men kan omhangen.

Parochīe, f. (lat. *parochĭa*, waarsch. uit het gr. *par-oikia* ontstaan, d. i. het daarbij wonen, de nabuurschap), het kerkelijk gebied, kerspel, de kerkgemeente; **parŏchus**, m. kerkleeraar, predikant in eene parochie; kerspelpriester, ook **pa-**

rochiānus, m.; **parochiale-kerk**, **parochie-kerk**, de hoofdkerk, in tegenst. met filiale kerk; **parochialïa**, pl., zaken of aangelegenheden van de parochie, v. het leeraarsambt daarin; **parochiānen**, pl., kerspel-bewoners, leden van de kerkgemeente.

Parodīe, f. gr. (*par-ōdia*; vgl. **ode**), een bijgezang, tegengedicht, eene vernuftige toepassing van den vorm eens dichtstuks op een veranderd onderwerp; eene spotachtige, ironische nabootsing van een ernstig gedicht enz.; vgl. travestie; **parodiéren**, spotachtig nabootsen, schertsend navolgen; iemands gebaren, manieren, spraak enz. naäpen, om hem belagchelijk te maken.

Parodontĭdes, pl. gr. (v. *pará*; z. a., en *odūs*, gr. *odóntos*, tand), Med., pijnlijke tandvleesch-blaartjes.

Parœcīe, f. gr. (*par-oikia*, v. *oikos*, woning), het wonen op eene plaats als vreemdeling zonder burgerregt; **parœcen**, pl., vreemdelingen zonder burgerregt.

Parœmīe, f. gr. (*paroimia*, van *pároimos*, wat naast den weg [*ōimos*] is, dus eig. eene van den gewonen weg afwijkende, zinnebeeldige, figuurlijke uitdrukking), een spreekwoord; *parœmĭa juris*, lat., een tot spreekwoord geworden regtsregel; **parœmiograaph**, m. een spreekwoordenschrijver of verzamelaar; **parœmiographīe**, f. het spreekwoordenschrijven, de spreekwoorden-verzameling; **parœmiográphisch**, spreekwoorden betreffende; **parœmiologīe**, f. spreekwoordenkunde.

Parœnīēn, pl. gr. (*par-oinia* v. *oīnos*, wijn), drinkliederen, vooral bij wijngelagen.

Parole, f. fr. (it. *paróla*, v. h. mid. lat. *parobŏla* = gr. *parabolē*, zamenstelling, vergelijking, z. **parabel**; sp. *palabra*, woord; v. *parola*, werd het romanische *parlare*, fr. *parler* gevormd, z. **parléren**, het woord, de belofte, het eerewoord, woord van eer; Mil., het woordteeken, ken- of herkenningswoord, -leus, wachtwoord, waaraan wachten en posten elkander herkennen; *parole d'honneur* (spr. — *donéur*), het woord van eer.

Paróli, n. sp. en fr., in het pharaospel: het drievoud of de drievoudige winst van den eersten inzet; ook de vouw, die men als teeken van die verdriedubbeling aan eene kaart maakt; oneig. de verzwaarde vergelding. Laat de pharao-speler zijn gewonnen paroli staan en teekent hij telkens de kaart naar behooren, dan kan hij het zesvoud of six-le-va (spr. *sieslewá*), het zevenvoud of sept-le-va (spr. *setlewá*), h. twaalfvoud of douze-le-va (spr. *doez'lewá*), enz. van den eersten inzet op eene kaart winnen.

Paromœōsis, f. **paromœum**, n. gr. (*par-homoiōsis*, v. *hómoios*, overeenkomstig), Log., gelijkvormigmaking van de op elkander volgende leden of de uitgangen van eenen volzin.

Paromologīe, f. gr. (*par-homologia*, vgl. **homoloog**), Log., het schijnbaar toegeven, inwilligen.

Paromphalocēle, f. gr. (vgl. **omphalocele**), Med., eene breuk naast of in den omtrek van den navel, buikbreuk.

Paronomasīe, f. gr. (*par-onomasía*, v. *ónoma*, naam), de gelijkluidendheid der woorden van verschillende beteekenis, een woordenspel, dat op de overeenkomst v. d. klank berust; eene zin- of toespeling op eenen naam; **paronomaséren** (gr. *paronomádzein*), een woord in verschillende beteekenissen gebruiken; ook op eenen naam toespelen.

Paronychīe, f. gr. (v. *onyx*, de nagel), Med., de worm aan den nagel, vijt, z.v.a. panaricium; ook een nijdnagel.

Paronýmen, pl. gr. (v. *ónyma* = *ónoma*, naam), stamverwante woorden, woorden, die van denzelfden wortel zijn afgeleid; **paronýmisch**, stamverwant; gelijkluidend (van woorden); **paronymiek**, f. de kennis van gelijkluidende, maar in schrijfwijze of beteekenis verschillende woorden.

Paropĭum, n. gr. *par-ōpion*, v. *ōps*, gezigt), een oogscherm; **paropĭēn**, pl. Med., de uitwendige ooghoeken; **paroptiek**, f. de leer van het voorbijzien; **paróptisch**, daartoe behoorende.

Paroptēsis, f. gr. (v. *par-óptān*, aan de zijde of van boven braden), een zacht braden, schroeijen; Med., een zweetbad in warme asch of warm zand.

Parorāsis, f. gr. (v. *par-horān*, daarnaast voorbij zien), Med., het voorbijzien, overzien, verkeerd zien.

Parorchidĭum, n. gr. (vgl. **orchis**), Med., het gebrek, waarbij een teelbal of de beide teelballen in de buikholte zijn terug gebleven, een liesbal, liesgezwel.

par ordre, fr., op bevel, op last.

Parosmīe f. gr. (v. *osmē*, reuk), eene ziekelijke verandering v. h. reukvermogen.

Parōtis, f. gr. (v. *par-ōtis*, v. *ūs*, gen. *ōtós*, het oor), Med., de oorklier; **parotidóncus**, m. het oorkliergezwel; **parotītis**, f. de ontsteking der oorklier.

Paroxísmus, n. gr. (v. *par-oxýnein*, scherpen), de versterkte aanval, koortsaanval, de aanval eener tusschenpoozende koorts; oneig. de hoogste graad v. smart, kommer enz.

Parpaillots, pl. fr. (spr. *parpalió*, v. h. ital. *farfalla*, vlinder, v. a. naar eenen Parpaille), een spotnaam der calvinisten in sommige oorden van Frankrijk.

Parpajole of **parbajóllo**, m. eene kleine

ital. rekenmunt, te Milaan omtrent $4\frac{1}{2}$ cent.

par pistolet, z. ond. **pistool**; *par précaution*, z. ond. **præcavéren**; *par préférence*, z. ond. **præferéntie.**

Parquet, fr. of **parkét**, n. (v. **parc**, z.a.), eene afgezonderde, ingeslotene ruimte in geregtszalen, waar de advokaten hunne plaats hebben; eene afdeeling met afgedeelde zitplaatsen in de schouwburgzalen; een ingelegde vloer; ingelegd werk; ook een zeker spel met verschillend gekleurde plankjes; **parquetéren** (fr. *parqueter*), inleggen (een' vloer); **geparqueteerd**, ingelegd; **parquéren** (**parkéren**, fr. *parquer*), in eene ruimte insluiten of afzonderen, in- of afperken.

par raillerie, z. ond. **railléren.**

par ratĭo, lat., z. ond. *par.*

par renommée, z. **renommée.**

Parrhesĭe, f. gr. (*parrhesia*, v. *pān*, alles, en *rhēsis*, het spreken), de vrijmoedigheid, driestheid in 't spreken; **parrhesiást**, m. een vrijmoedig, rondborstig spreker.

Parricīda, m. lat., de vader-, moeder- of bloedverwanten-moorder; ook vorstenmoorder, hoogverrader; **parricidĭum**, n. de vader- of moedermoord, ouders- of bloedverwantenmoord.

pars, z. **part**; **parsen** of **parsi**, z. **gebern.**

Parsimonĭe, f. lat. (*parsimonĭa*), de spaarzaamheid, zuinigheid; karigheid.

Part, m. (v. h. lat. *pars*, deel, gedeelte, partij enz., f., pl. *partes*), het deel, aandeel, b. v. een **scheepspart**, het aandeel in een schip; *pars aliquánta*, een onevenmatig deel; *p. aliquōta*, een evenmatig deel; *p. litĭgans*, de twistende partij; *p. pro toto*, een gedeelte voor het geheel; *p. salarĭi*, deel der bezoldiging; *p. succúmbens*, de onderliggende, verliezende partij; *p. vincens*, de zegevierende partij; *partes aequāles*, pl., gelijke deelen; *p. constitutīvae*, bestanddeelen, zamenstellende deelen; *p. genitāles*, de teeldeelen; *p. infidelĭum*, z. **infideel**; *p. oratiōnis*, de taal- of rededeelen; **partiaal**, nw. lat., of **partieel** (fr. *partiel*), deelswijze; afzonderlijk, gedeeltelijk, enkel; partijdig; **partiālen**, **partiaal-loten**, **partiaal-obligatiën**, Merc., afzonderlijke, in kleine gelijke deelen gesplitste en met voortloopende nommers geteekende schuldbrieven op eene leening; **partialiteit**, f. de partijdigheid; **participéren**, lat. (*participāre*), deel of aandeel nemen of hebben, een deel krijgen, mede genieten; **participánt**, m. een deelnemer, deelhebber, deelgenoot, medegenoot; ook geheimschrijver, proto- of oppernotaris aan het hof van Rome, die een deel der expeditie-gelden trekt; **participātie**, f. de deelneming, deelname; **participatie-conto**, f. Merc., de deelnemings- of aandeel-rekening; **participĭum**, n. Gram., de adjectivale vorm van het werkwoord, die de beteekenis van het werkwoord in den vorm van een bijvoegelijk naamwoord uitdrukt, dus aan den aard van beide rededeelen deel neemt, het deelwoord, b. v. zingend, geprezen enz.

Partáge, f. fr. (spr. *partáazj*; v. h. mid. lat. *partagĭum*, v. h. lat. *pars*, deel), de deeling; het aandeel; **partage-tractaat**, n. een deelingsverdrag, de onderhandeling over de deeling eener zaak; **partagéren** (fr. *partager*), deelen, verdeelen, elk zijn aandeel geven.

Parterre, n. fr. (zamengevoegd uit *par terre*, d. i. op de aarde, op den grond), de onderste verdieping of gelijkvloers; een tuin- of bloembed; een gedeelte van de schouwburgzalen, gelijkvloers, tusschen de loges, het orkest en het amphitheater, meest zonder zitplaatsen; ook de aanschouwers-zelven, die deze ruimte innemen; **een parterre maken**, iron., een val doen, den grond kussen.

Parthemonosologīe, f. gr. (v. *parthénos*, maagd), Med., de leer van de ziekten der jonge meisjes.

Parthenĭe, f. gr. (v *parthénos*, maagd), de juffer- of maagdebloem, het basterdmoederkruid; **parthenĭën**, pl. Med., de teekenen des maagdoms; **parthenĭos**, f. eene meisjesziekte, inz. de bleekzucht; **parthĕnon**, n. gr., de tempel van Minerva op de burg te Athenen.

partiaal, **participánt**, **participeren**, **participium** enz., z. ond. **part.**

partĭcula, f. lat. (verklw. v. *pars*, deel), een deeltje, stukje; Gram., rededeeltje, onbuigbare, d. i. onveranderlijke woorden, waartoe de bijwoorden, voorzetsels en voegwoorden behooren; **particulair** (lat. *particulāris*, *e*), bijzonder, afzonderlijk, op zich-zelf bestaande; omstandig, naauwkeurig; **particularĭa** of **particularĭën**, ook **particulariteiten**, pl. nw lat., de bijzondere nadere omstandigheden of naauwkeurige berigten, bijzonderheden, het bijzondere; **particulariséren**, afzonderen, op zich-zelven plaatsen, beschouwen enz.; omstandig, in alle bijzonderheden beschrijven, vertellen; **particularismus**, n. de zelfzucht, bijzondere meening; inz. 1) de meening der joden, dat God onder alle volken hen alleen tot het voorwerp zijner zorgen en der eeuwige zaligheid deelachtig maakt; 2) de leer van de bijzondere genade, dat nl. Christus alleen voor eenigen gestorven is, en dat slechts enkelen kunnen zalig worden; **particularísten**, pl., aanhangers van dit gevoelen; *particularĭter* en *particulātim*, lat., of fr. *en particulier* of *particulièrement* (spr. *—ljèr'-máng*), in het bijzonder, stukswijze, enkel,

deelswijze, in bijzonderheden; **particulier**, m. fr. (spr. —*kuuljé*), een op zich-zelven staand of ambteloos levend persoon, iemand, die geen openbaar ambt bekleedt, onbeambte, privaat persoon, eenvoudig burger.

Partie, f. fr. (lat. *partie*), **partij**, nederd. f., een deel, stuk, b. v. van eene schilderij; een aantal, eene menigte, onbepaalde hoeveelheid of hoop, b. v. koopwaren; een gezelschap, ook uitstapje, pleizierreis, jagtpartij enz.; een geheel spel, b.v. eene partie biljart, een huwelijk of verbindtenis; in rekeningen een post, schuldpost; eene afzonderlijk uitgeschreven stem in de muzijk; **partij** (fr. *le parti*), zijde, aanhang, iemands partij nemen, zich aan zijne zijde scharen, hem verdedigen enz.; *partie blanche*, f. (spr. —*blángsj'*), op het biljart: een eenvoudig spel tusschen twee personen met twee ballen; *parties honteuses*, pl. (spr. —*partie-ongtéuz'*), de schaamdeelen; oneig. de schandvlekken, onzedelijke, schandelijke dingen; **partieel**, z. ond. *pars*.

partim, lat. (v. *pars*, deel), deelswijze; ook in gelijke deelen, van elke soort een even groot deel.

partiménto, n. it. Muz., becijferde basstem, begeleiding (accompagnement) naar de regels van den generalen bas; *partimenti*, pl., oefeningsstukken ter begeleiding van becijferde loopen.

partéren, lat. (*partīre* en *pārtīri*), deelen, afdeelen, indeelen, verdeelen of toedeelen; **partīte**, f. (it. *partita*), deel, post, schuldpost; **partieten**, pl. (mid. lat. *parsītum*, heimelijke beraadslaging, afspraak, aanslag; it. *partito*, verdrag, besluit, manier), listige streken, schelmstukken, z.v.a. practijken; **partītie**, f. lat. (*partitio*), de deeling, indeeling; **partitief**, nw lat., deelend, een deelbegrip uitdrukkend, eene indeeling bewerkend; als subst. n. een deel- of deelingswoord; *partito* it. Muz., in stemmen verdeeld; **partituur**, f. nw lat., een stemmenboek of alstemmig muzijkstuk, met overzigt der zamenstelling van al de tot een muzijkstuk behoorende deelen of stemmen.

Partisan, m. fr. (spr. —*záng*; van *le parti*, de partij), een aanhanger, partijganger; vrijbuiter.

Partisáne, f. (fr. *pertuisane*, oorspr. duitsch: parteisen, v. barte, bijl, en eisen, ijzer), pertizaan, eene soort v. hellebaard, lans of spies met eene tweesnijdende bijl onder de spits.

Partite, partitie, partitief, partituur, z. ond. **parteren**.

Partner, m. eng., een deelhebber, handelsgenoot, compagnon; mededanser, dansgenoot.

partout, fr. (spr. *partóe*), overal, allerwege; ook wel voor volstrekt, geheel en al

parturïunt montes, nascētur ridicŭlus mus, lat., eig. de bergen baren en er komt eene belagchelijke muis ter wereld, d. i. er worden groote verwachtingen opgewekt en ten slotte weinig tot stand gebragt.

Partus, m. lat. (*partus*, pl. *parĕre*, baren), de geboorte, bevalling; een geboren kind; *p. abortivus*, ontijdige geboorte, miskraam; *p. immatūrus* of *praecox*, eene onrijpe, te vroege geboorte; *p. legitīmus*, eene echtelijke, te regter tijd plaats hebbende, of althans volgens de wetten als zoodanig aangenomene geboorte; *p. suppositit*ĭ*us*, een ondergeschoven kind; *p. vulgo quaesītus*, een hoerenkind van onzekeren vader.

Paru, eene goudmunt te Goa, omtrent = 7 gl. 50 ct.

Parūlis, f. gr. (*par-ūlis*, v. *ūlis*, tandvleesch), Med., een gezwelletje aan het tandvleesch.

parum refert, lat., er ligt weinig aan gelegen.

Parúre, f. fr. (v. *parer*, opsieren), de opschik, tooi, h. tooisel, sieraad, pronkgewaad; *en parure* (spr. *ang parúur'*), in 't staatsiekleed, opgepronkt, in 't beste pak.

Parusīe, f. gr. (*par-ūsia*; v. *par-ēinái*, aanwezig zijn), de tegenwoordigheid; de wederkomst, wederverschijning, v. Christus.

Parvenu, n. fr. (spr. *parw'nu*; v. *parvenir*, tot iets geraken), een gelukskind, fortuinskind, een heer van gisteren, iemand, die van niet tot iet is gekomen.

Pary, m. een mexicaansche piaster, omtrent 2 gl. 20 ct.; eene brazil. rekenmunt van 800 rees.

Pas, m. fr. (spr. *pá*; v. h. lat. *passus*), eene schrede, een tred, stap; inz. kunstmatige danstred: ook Mil., een naauwe doortogt; een vrijbrief, geleidbrief, een bewijs, dat men ongehinderd zijnen weg mag voortzetten; *pas bourré* (spr. *boeré*), de danspas voor en tusschen de walsen; *pas redoublé*, de verdubbelde of gezwinde pas; *pas seul*, *pas de deux* (spr. —*deu*), *pas de trois* (spr. —*troá*), bij den ballet- of tooneeldans: een solodans, een dans met twee, met drie personen; *pas de charge* (spr. —*sjārzj'*), de stormpas, met geveld geweer; **pas**, Mar., eene zeeëngte, b. v. *Pas de Calais*, de straat van Calais, de zeeëngte bij de fransche stad van dien naam.

Pasacalle, z. **passacaille**.

Pasan, m. eene soort van Antilope.

Pascaline, f. of **pascalisch rad**, eene door Pascal uitgevonden reken-machine.

Pascha, **pacha**, ook **bassa**, m. (perz. *bâschâ*, verkort uit *bâdischâh*), een turksche stadhouder, staatsraad; voornaam krijgsbevelhebber, heirvoerder; **páschalik**, het gebied van eenen pascha.

Pascha of **passah**, n. hebr. (*pesach*, v.

pasach, over gaan, voorbij gaan en verschoonen), eig. de voorbijgang, de verschooning; het joodsche offerfeest ter gedachtenis van den uittogt der joden uit Egypte, toen de doodsengel (de pest) vooraf de huizen der Israelieten verschoonend voorbij gegaan was, terwijl hij de eerstgeborenen der Egyptenaren had gedood. Exod. 12, 23—27).

Paschmaklik, n. turk. (v. *báschmak*, sandaal), eig. het schoengeld; het zoogen. speldegeld voor de moeder des sultans, waartoe de inkomsten van veroverde steden zijn aangewezen.

Pasigraphīe, f. gr. (v. *pās*, *pāsa*, *pān*, al), het algemeene schrift, de kunst om door zekere algemeene of voor ieder verstaanbare schriftteekens zijne gedachten uit te drukken; **pasilalīe**, **pasilogīe** of **pasiphrasīe**, f. eene algemeene taal, gelijk Leibnitz, Wolke en andere wijsgeeren die te vergeefs wenschten.

Pasma, n. gr. (v. *pássein*, strooijen), Med., een strooimiddel, een geneesmiddel, dat als poeder wordt opgestrooid.

Paspoort, z. ond. **passeren**.

Pasquíno of **pasquin**, m. it., een aartsschalk, een bijtend, scherp vernuft, eig. en oorspr. de naam van een' zeer schranderen en spotzieken schoenlapper te Rome; vervolgens de naam van een verminkt standbeeld op den hoek van het paleis Orsini, alwaar men wil, dat vroeger de winkel of het stalletje van gezegden schoenlapper stond, en waaraan men schimp- en spotschriften plagt vast te hechten; van daar **pasquinâde**, f. of **pasquil**, n. (it. *pasquináta*, *pasquillo*), een schotschrift, schimpschrift, lasterschrift; **pasquillánt**, m. een schotschriftschrijver, eerroover, grove lasteraar; **pasquillántisch**, op de wijze van een schotschrift; **pasquinéren**, lasteren, smalen, schimp- of schotschriften maken.

Passaat, **passaatwinden**, of fr. **moussons**, pl. (spr. *moesóng*), bestendige winden, zulke winden, die op zekere zeeën in een bepaald jaargetijde geregeld en aanhoudend waaijen; inz. tusschen de keerkringen op de oostindische, chinesche en andere zeeën.

passable of **passábel**, fr. (vgl. *passeren*), dragelijk, lijdelijk, tamelijk, matig, middelmatig, zoo zoo.

passacaille of **passecaille**, f. fr. (spr. —*kálj'*), v. h. sp. **pasacalle**, m. (spr. —*kálje*, v. *pasar*, d. i. passeren, doorgaan, en *calle* = lat. *callis*, straat; dus eig. straatgang), een gezang met begeleiding der guitar, waarmede men door de straten trekt; een langzame dans met bevallige beweging; ook de daarbij behoorende muzijk.

Passáde, f. fr. (v. *passer*, z. **passéren**), de doorreis, doorgang door eene plaats; de hoefslag, een term uit de manège of rijschool; de spaansche pas; **passage**, f. fr. (spr. *passáazj'*), de doortogt, doorvaart, doorreis, doorgang, doormarsch, overvaart; de heen- en weêrgang, het doortrekken van rijtuigen en menschen door eene plaats; eene plaats, uitdrukking, volzin uit een boek of geschrift; eene plaats, een gedeelte van een muzijkstuk; eene verfraaijing, een sieraad van een gezang, een loop, eene variatie; in de rijkunst: een afgemeten pas of gang van een paard; **passagier**, m. (spr. *passazjé*, doorgaans *passazjier*), een reiziger, doortrekker, medereijdende, medevarende.

Passant, *en passant*, z. **passéren**.

Passarillen of **pasarillen**, pl. sp. (van *pasa*, razijn, eig. *uva pasa*, d. i. drooge druif), zeer goede spaansche razijnen, gedroogde druiven in Spanje en Frankrijk.

passāto, m. it. (v. *passare*, z. **passeren**), Merc., de verledene of laatstvoorgaande maand, b. v. den 6den *passato*, op den 6den der vorige of verledene maand.

Passavant, z. ond. **passeren**.

Passe, f. fr. (v. *passer*, z. **passeren**), in de schermschool: een uitval, sprong naar de tegenpartij; **passé** of *passé dix* (spr. —*dies*), boven 10 of meer dan 10, een dobbelspel, waarbij men met 3 dobbelsteenen ten minste elf, en daarbij op twee steenen evenveel werpen moet; **passeballe**, z. ond. **passéren**.

Passeménten, pl. fr. *passements*, spr. *pass'máng'*), snoeren, tressen, boordsel, omboordsel.

passéren (it. *passare*, fr. *passer*, van het lat. *passus*, de schrede, pas), voorbij- of doorreizen, doorgaan, doortrekken, doorvaren; overschrijden, te boven gaan; voorvallen, gebeuren; doorgaan, bewilligd of aangenomen worden; aangaan, schikken, door den beugel kunnen (vgl. passable), doorbrengen, verdrijven (den tijd); **voor iets passéren**, voor iets gehouden worden, gelden, doorgaan; **passéren en repasséren laten**, vrij of ongehinderd laten heen- en weder gaan; **passeerbaar**, begaanbaar; door te laten; **passeerbriefje**, een geleibriefje, loopbriefje voor waren; *pour passer le temps*, fr. (spr. *poer passé l' táng*), om den tijd te verdrijven, voor tijdverdrijf; **passánt**, m. een doorreizende, voorbijgaande; **passánten-lijst**, lijst der doorreizenden; **passavánt**, m. (spr. *passawáng*), een passeerbriefje, doorgangsbewijs; **passebálle**, m. eene kogelmaat, een kogelmeter, de kogelproef; **passe-paróle**, f. fr. Merc., een loopbevel, krijgsbevel, dat van mond tot mond van h. eene eind des legers tot het andere gaat; **passe-partout** m. (spr. *pass'partóe*), een hoofdsleutel, looper, keizer, dievensleutel; Typ., een sieraad ter inzetting van eene begin-

letter; **passe-passe**, n. een goochelstukje, goochelwerk; **tours de passe-passe**, pl. (spr. *toer*—), goochelaarskunsten; ook spitsboevenstreken; **passepied**, m. (spr. *pass'pjé*), een voormalige dans in ⅜ maat, veel overeenkomst met de menuet hebbende, **passepoil**, m. (spr. *pass'poál*, een smalle boord of strook aan een kleed; **passepórt**, m. (spr. *pass'pór*) een verlofbrief, vrijgeleide, paspoort; zeebrief; **passetemps**, m. (spr. *pass'táng*), een tijdverdrijf, middel om den tijd door te brengen of te dooden; **passevolánt**, m. (spr. *pass'woláng*), een ingeschovene, volmaker van 't vereischte getal; een niet ingeschreven passagier op den postwagen.

passíbel, lat. (v. *pati*, lijden), lijdelijk, vatbaar voor lijden en vreugde, gevoelig; **passibiliteit**, f. de lijdzaamheid, gevoeligheid; **pássie**, f. (lat. *passĭo*), de hartstogt, hevige gewaarwording, neiging, begeerte, liefde, liefhebberij. zucht, drift, ijver; het lijden, de marteling, foltering, ligchamelijke smarten, inz. het laatste lijden van Chr. en de tijd, die aan de gedachtenisviering van dat lijden is toegewijd; ook de geheele passie of lijdensgeschiedenis en de dramatische of muzikale voorstelling daarvan (**passie-muzijk**); **passieweek**, de lijdensweek, week voor paschen; **passie-preek**, f. lijdenspreek; **passie-bloem**, een talrijk plantengeslacht met bloemen, op wier bladen men de werktuigen der kruisiging v. Chr., de doornenkroon, de nagels, de speer enz., meent te kunnen onderscheiden; *con passióne* of *passionáto*, it. Muz., met hartstogt of gevoel, hartstogtelijk, nadrukkelijk; **zich passionéren**, fr. (*se passionner*), in hartstogt, in drift geraken, zich door iets geheel laten innemen, zich driftig maken; **gepassionneerd**, hartstogtelijk, volijverig, geheel met iets ingenomen; **passionísten**, pl., eene geestelijke broederschap in Italië; **passief** (lat. *passīvus, a, um*), lijdend, duldend, lijdelijk, onwerkzaam, in tegenst. met actief; **passīva**, pl. of **passieve schulden**, schulden, die men te betalen heeft, in tegenst. met actieve schulden; **passieve handel**, z. **actieve handel**; *verbum passīvum*, een lijdend werkwoord; **passīvum**, n. de lijdende vorm; **passiviteit**, f. de lijdelijke toestand, de onwerkzame verhouding.

Passo, m. it. (sp. *paso*; v. h. lat. *passus*), eene schrede als lengtemaat; ook eene veld- of vlaktemaat in Venetië; *passo passo*, pas voor pas, langzaam, bedachtzaam.

Passulaat, m. nw lat. (v. h. it. *pássola* of *pástula*, razijn, van *passo*, verwelkt, verdroogd), vgl. **passarillen**), Med., razijnensap of honig.

Passus, m., pl. **passus**, lat., de schrede, stap, pas; de schriftplaats, het punt; *in hoc passu*, in dit geval; *passus concérnens*, de betreffende, de bedoelde, behandeld wordende of in aanmerking komende plaats, b. v. in eene geregtelijke uitspraak, *p. geometrĭcus*, eene meetkunstige schrede, landmeters-stap, van vijf gewone voeten.

Paste, f. (v. h. mid. lat. en it. *pasta*, fr. *paste, pâte*, deeg), pl. **pasten**, deegsteenen, deeg-afgietsels of afdrukken v. oude gesnedene steenen, uit deeg van lak, zwavel, gips of glas enz., vgl. **camée**; **pastei**, f. (mid. lat. *pastata*, fr. *pâté*, m.), eene deeg- of bakspijs, een vleeschkoek, hoender-ragout enz.; **pasteus** (it. *pastóso*), deegachtig, week, zacht; Pict., fiksch. krachtig, vet in h. coloriet; **pastél**, m. en n. (it. *pastello*), verwstift, eene uit verwdeeg gevormde en daarna gedroogde schilderstift; **pastel-schilderen**; m. het schilderen met zulk eene verwstift; **pastel-schilderij**, de verwstift-schilderij, droogschilderstuk; *en pastel*, fr. (spr. *ang*—), met pastelverwen, met drooge kleuren (schilderen); **pasticcĭo**, m. it. (spr. *pastietsjio*), of **pastiche** fr. (spr. *pastiesj'*), eig. eene pastei, gemengde spijzen; Pict., eene navolging in de manier eens beroemden schilders, welke voor diens werk wordt uitgegeven; Muz., eene uit stukken v. verscheidene meesters zamengestelde operamuzijk; in 't alg. eene misleiding, een bedrog, eene goocheling; **pastíllus**, m. lat., pl. **pastillen**, balletjes uit meel, vruchtsap, suiker, enz.; ook reukballetjes, reukkaarsen; *pastilles roborantes*, pl. fr. (spr. *pastielj' roborángt'*), versterkende balletjes.

Pastinaken of **pastenakels**, f. (lat. *pastināca*), eene bekende plant en haar eetbare zoetachtige wortel.

Pastoor, m. lat. (*pástor*, pl. *pastóres*, v. *pascĕre*, weiden), eig. een herder, zielcherder, zielverzorger, zielverpleger, predikant, priester der gemeente; *pastor fides animārum fidelĭum*, getrouwe herder der geloovige zielen, uit welks afkorting *P. f. a. f.* men het hoogd. woord Pfaff, ons paap heeft willen afleiden (dat echter uit het lat. *papa* ontstaan is); *pastor loci*, de predikant of pastoor der plaats (waar men is); *pastor primarĭus*, de eerste geestelijke, opperpriester (in Duitschland); *p. secundarius*, de tweede geestelijke, onderpriester; **pastoraal** lat., *pastorālis, e*), herderlijk, landelijk, naar herderswijze; ook den geestelijke en zijn ambt betreffende; zielverzorgend; een **pastoraal-schrijven**, een herderlijke brief; **pastoraal-theologie**, f. de aanleiding of handleiding tot de behoorlijke waarneming van het predikambt en de daaraan verbondene pligten; **pastorāle**, n, een

een herdersdicht, herdersspel; herdersschouwspel, landelijke tooneelvertooning; **pastoralĭa**, pl., predikantszaken, pastorij-aangelegenheden; **pastoraat**, n. nw lat., het ambt en de woning van eenen predikant of pastoor; **pastoréla**, f. sp. en provençaalsch, een herderslied van schertsenden inhoud en levendige zangwijze; **pastorélla**, n. it., een klein herdersdicht; **pastoríte**, f. de herdersfluit, de herdershoorn; **pastoritĭum**, n. een herderszang.

Pasteus, z. **paste.**

Pastophóren, pl. gr. (v. *pastás*, eene vrouwenkamer; kapel), priesters, die allerlei gewijde zaken in eene kast of kleine kapel rond droegen; **pastophorĭum**, n. (gr. *pastophóreion*), eene kleine kapel met een godenbeeld; de woning dier priesters.

pat, z. **schaakpat.**

Pat of **Patrick**, m. een lievelingsnaam der Ieren, dien zij ter eere van hunnen patroon St. Patricius voeren; van daar betitelt men hen in 't algemeen spottenderwijze met dien naam, gelijk de Engelschman John Bull, de Schot Sawney heet.

Patáca, f. of **patacon**, m. sp., eene zilvermunt, een sp. kruisdaalder, omtrent = 2 gl. 40 ct.; **patáca**, f. ook eene rekenmunt in Brazilië, = 320 reis of ongeveer 70 ct. courant; te Masuah = 2 gl. 25 ct.; **patác**, m. fr., eene rekenmunt te Avignon, = $\frac{1}{120}$ livre of omtrent $\frac{3}{8}$ ct.; **patácca**, f. it., eene rekenmunt te Napels, = 1 gl. 2 ct.

Patache, f. sp. en fr., een wachtschip, uitlegger, een tweemast-koopvaardijschip, inz. in Spanje en Portugal.

Patacon, z. **pataca.**

Patagoniërs, pl., een volksstam in Z. Amerika van ongewone ligchaamsgrootte.

Patáke, f. eene late aardappelsoort met gele schil.

Patár, **patárd**, m. fr., een oude stuiver, eene rekenmunt in Braband, Vlaanderen enz.

Pataráffe, f. fr., gekrabbel, onleesbare pennetrek, slecht handschrift, onduidelijke handteekening.

Patas, m. de roode aap in Afrika.

Pataten, z. **bataten.**

Pataviniteit, f. (v. h. lat. *Patavĭum*, Padua), de tongval van de bewoners der it. stad Padua, ook de schrijfwijze van den geschiedschrijver Livius, die in vergelijking met die der Ouden eenigzins onromeinsch is.

Pate, f., zilverstaven, die door den smokkelhandel ongestempeld uit de sp. bezittingen in Amerika uitgevoerd worden.

Patelin, m. fr. (spr. *paat'lèng*; v. *Pathelin*, den naam des hoofdpersoons in een kluchtspel op het einde der 15de eeuw door Pierre Blanchet gedicht), een vleijend bedrieger, sluiker, sluwe gast, vos; **patelinéren** (fr. *pateliner*), vleijend bedriegen, sluw of listig te werk gaan; **patelinage**, f. (spr. *—nàazj'*), bedriegelijke vleijerij.

Patélle, f., pl. **patellen** (v. h. lat. *patélla*, schotel), napschelp; **patelliet**, m., versteende napschelp; **patēne**, f. mid. lat. (*patēna*, lat. *patĭna*, schaal), het kelkschoteltje, ouwelschoteltje bij het avondmaal in de r. k. kerk.

Patént, n. (mid. lat. *patens*, *patenta*, v. h. lat. *pātens*, open, v. *patēre*, open zijn), een open brief, opentlijk aangeplakt of bekend gemaakt bevel der overheid (lat. *littĕrae paténtes*), de oorkonde of acte eener aanstelling; een vrijbrief, waarbij iemand zekere voordeelen of voorregten worden toegestaan of verzekerd; van daar patent-kousen, patent-knoopen, patent-papier, in 't alg. patent-waren, waren, die onder genot van een voorregt vervaardigd worden; inz. een uitvindings-patent, waardoor aan den uitvinder van eene nuttige zaak het regt van het uitsluitend vruchtgebruik dier uitvinding voor eene reeks van jaren wordt toegestaan; verder de jaarlijksche beroepsbrief, d. i. het vergunningsbewijs ter uitoefening van een beroep, hetwelk in die staten, alwaar beroepsvrijheid bestaat, tegen eene bij de wet bepaalde opbrengst (het patentregt) wordt uitgereikt; **patentéren**, bevoorregten, een voorregt toekennen, een patent uitreiken.

Pater, m. lat. *pater*, pl. *patres*, de vader; kerkvader, chr. kerkleeraar in de eerste eeuwen; monnik of ordesgeestelijke; pater-bier, het krachtige bier voor de oppersten in de kloosters, in tegenst. met het conventbier; van daar ook het patersvaatje; *ad patres*, tot de vaderen (gaan of zenden), d. i. sterven of uit de wereld ruimen; *pater adoptīvus*, de aangenomen vader, hij, die iemand als kind heeft aangenomen; *p. familĭas*, de huisvader, onafhankelijke huisheer, die naar het rom. regt kinderen en slaven onder zijn gezag heeft of kan hebben; *p. patrĭae*, vader des vaderlands; *pater, peccāvi*, vader, ik heb gezondigd; *patérna bona*, pl., vaderlijke goederen; *paterna hereditas*, f. de vaderlijke erfenis of nalatenschap; **paternél**, fr., vaderlijk; **paterniteit**, f. lat. (*paternĭtas*), de vaderlijkheid, het vaderschap, de vaderlijke waardigheid, vaderstaat; **paternóster**, m. (v. h. lat. *pater noster*, d. i. onze vader), het onzevader of vaderons, de kathol. rozenkrans, een snoer van aaneregen balletjes tot aftelling der dagelijks op te zeggen gebeden; eig. ieder tiende grooter balletje aan het bidsnoer; ook eene handboei; versiering aan het lijstwerk; **het paternosterwerk**, eene put-machine, met eenen uit lederen kogels

bestaanden ketting om het water uit de diepte op te halen.

Patĕra, f. lat., een vlak drink- of offervat, eene oud-romeinsche offerschaal.

Paterle-steen, m. een donkergraauwe, harde porphyr, die nogtans in het vuur smelt.

paterna etc., **paternel**, **paterniteit**, z. ond. **pater**.

patético, it. (= *pathetisch*, z. ond. **pathos**), Muz., verheven, met waardigheid.

pateux, fr., z. v. a. **pasteus**, z. **paste**.

Pathos, n. gr. (*páthos*, v. *páschein*, *pathĕīn*, lijden), het lijden, de ziekte; de lijdende toestand, inz. der ziel; de hartstogt, levendige gemoedsbeweging; inz. het aandoenlijke, treffende, roerende in uitdrukking, de hartstogtelijke verhevenheid, hooge gevoeligheid van eenen redenaar of dichter, hartroerende, diepdoordringende uitdrukking, nadruk; **pathēma**, m. gr. (*pathēma*), lijden, ongeluk; inz. zielelijden; hartstogt; **pathematologīe**, f. de leer van de hartstogten; **pathētisch**, hartstogtelijk, gevoelig; sterke gemoedsbeweging uitdrukkend, levendig roerend, schokkend, nadrukkelijk, indringend; vol kracht en waardigheid, plegtig; **pathogenīe**, f. Med., de leer van het ontstaan der ziekten; **pathogénisch**, ziekte-verwekkend; **pathognomiek**, f. de leer van de zickteteekenen en de juiste beoordeeling van de ziekten; **pathognōmisch** of **pathognōstisch**, ziekten bepalend en onderscheidend; **pathographīe**, f. beschrijving der ziektevormen; **pathologīe**, f. de ziekteleer, ziektekunde of de leer van de ziekten, hare verschillende soorten en indeelingen (nosologie en phænomenologie), hare oorzaken en aanleidingen (ætiologie), en hare kenteekenen of zich opdoende verschijnselen en toevallen (symptomatologie); **patholōgisch**, tot de ziekteleer behoorende; in de Phil.: zinnelijk, door zinnelijke aandrift; **patholoog**, m. een ziekteleeraar, ziektekenner; **pathopœīe**, f. de opwekking der hartstogten.

patībel, lat. (*patibĭlis*, *e*, v. *pati*, lijden), lijdelijk, verdragelijk; lijdend; **patiént**, m. (lat. *patĭens*), een lijdende, kranke, zieke; **patiéntie**, f. lat. (*patientĭa*), en **patience**, fr. (spr. *pasjángs'*), het geduld; **patience**, ook het geduldspel, een kaartspel tusschen twee personen, dat ook één alleen kan spelen; **patientie-kruid** (*rumex patientĭa*), het geduldskruid, een bekend moeskruid; zich **patientéren** (fr. *patienter*), lijden, dulden, geduld hebben, met geduld afwachten.

Patĭna of **patine**, f. lat, schaal, schotel; de door verkalking bewerkte bruine of groene roestoverdekking op koperen voorwerpen, munten en dgl.; ook de door chemische kunstmiddelen verwekte of nagebootste roest; **patinéren**, dat roestbekleedsel verwekken.

Patins, pl. fr. (spr. *patèng*), of **patinen**, pantoffelschoenen, overschoenen; ook schaatsen.

Patisserīe, f. fr. (v. *pâte*, deeg, *pâté*, pastij; vgl. **paste**), bakwerk, gebak, pastijgebak; ook de pastijbakkerij; **pâtissier**, m. (spr. —*sjé*), een pastijbakker.

Patissoie, f. fr. (spr. —*tiessóa'*), eene zware chinesche zijden stof.

Patois, n. fr. (spr. —*toá*), de gemeene (platte) landsspraak, boerenspraak.

Patráque, f. fr. (spr. —*trák'*), oud, afgesleten gereedschap, prullen, vodden.

Patres, lat. pl., v. *pater*, z. a.; eernaam en titel der oud-rom. senatoren; *patres conscripti*, beschrevene vaders; *ad patres* **gaan**, tot de vaderen gaan, d. i. sterven; **patrĭa**, f. het vaderland; *in patrĭa*, in het vaderland, in de bakermat; *pro patrĭa*, voor het vaderland.

Patriárch, n. gr. (*patriarchēs*, v. *patriá*, geslacht, stam, en *archē*, aanvang), de stamvader van een geslacht, aartsvader, oudvader; inz. de stamvaders en familiehoofden der joodsche natie; sedert de 5de eeuw de titel der bisschoppen te Rome, Constantinopel, Alexandrië, Antiochië en Jeruzalem; later slechts de titel der opperbisschoppen in de oostersche kerk; oneig. een eerwaardig grijsaard; **patriarchaal**, aartsvaderlijk, oudvaderlijk, eerwaardig; patriarchale regering, huisvaderlijke familieregering; **patriarchale kerk**, eene hoofdkerk; **patriarchaal**, n. het aartsvaderschap; de waardigheid en het gebied van eenen opperbisschop.

Patrice, f. (v. h. lat. *pater*, vader), patrijs, de oorspronkelijke vorm, de stempel, waaruit in de lettergieterijen de matrijs (z. a.) ontstaat.

Patricĭēr, m. lat. (*patricĭus*, pl. *patricii*, d. i. van senatoren of *patres* (z. a.) afstammend), een adellijk burger in het oude Rome; de titel v. zekere familiën, die, wegens hunne afkomst in den vroegeren tijd van den rom. staat, aanzienlijke voorregten genoten, in tegenst. met de plebejers; in de voorm. duitsche rijkssteden: stadsadellijken, geslachten, waaruit de raadsheeren geboren werden; **patrícisch**, aanzienlijk, adellijk, raadsheerlijk; **patricĭaat**, n. de burger- of stads-adel.

Patrimonĭum, n. lat. (v. *pater*, vader), het vaderlijk erf, erfgoed, erfdeel, erfvermogen, aangeërfd vermogen; **patrimonĭum Petri**, het (voorgewende) erfdeel v. Petrus, een gedeelte van den Kerkelijken Staat, het gebied van Rome, dat Constantijn de groote in de 4de eeuw aan den paus zou geschonken hebben; **patrimoniaal**, tot het vaderlijke erfgoed behoorende; (van den vader) geërfd, aangestamd.

Patrinale, f., z. **karabijn**.

Patriomanīe, f. gr., de overdreven zucht voor het vaderland, overdreven vaderlandsliefde.

Patriōt, m. (mid. lat. *patriōta*, v. h. gr. *patriōtos*, landsman, v. *pátrios, a, on*, vaderlijk, vaderlandsch), een vaderlandsvriend, vaderlandsgezinde, volksvriend (democraat); **patriōttisch**, vaderlandsgezind, vaderlandslievend, staatsburgerlijk; **patriotísmus**, n. de vaderlandsliefde, opofferende ijver voor het vaderland, de burgerzin.

Patripassiānen, pl., eene secte, welke geloofde, dat God de Vader, zoowel als de Zoon, de passie of het lijden had volbragt.

patriséren, nw lat. (oud-lat. *patrissāre*, v. *pater*, vader), naar den vader gelijken of aarden.

Patristiek of **patrologīe**, f. gr. (vgl. *pater*), de kennis der christen-kerkvaderen en hunne leerstellingen; **patristĭcus**, m. een kenner der kerkvaders en hunne schriften; **patrístisch**, de leer der kerkvaders betreffende.

Patrocinĭum; n. lat. (vgl. **patroon**), de bescherming, geregtelijke bijstand; **patrocinéren** (lat. *patrocināri*), beschermen, beschutten, verdedigen, in bescherming nemen, behulpzaam zijn; **patrocinātie**, f. nw lat., de bescherming, verdediging enz.

Patrologie, f. z. **patristiek**.

Patronymĭcon of **patronymĭcum**, n. gr. (v. *pater*, vader, en *ónyma* = *ónoma*, naam), de vader, geslachts- of stamnaam, een van den vader afgeleide naam, b. v. Heracliden v. Heracles enz.; **patronýmisch**, naar des vaders naam genoemd, wat de geslachts- of afkomstnamen betreft.

Patroon 1), n. lat. (*patrōnus*), een beschermer, beschutter, verdediger, voorstander, heer, begunstiger; beschermheilige; ambtsbegever; ook iron. voor mensch, man, b. v. een vrolijke patroon; *patrōnis causae*, een geregtelijk zaakvoerder, advokaat; *patronus fisci*, z. v. a. **fiscaal**; **patrōna** of **patronés**, de beschermster, schutsheilige; **patronaat**, n. (lat. *patronātus*), de waardigheid of het ambt van den schutsheer; ook z. v. a. **patronaat-regt**, z. *jus patronātus*.

Patroon 2), f. (fr. en sp. *patron*, mid. lat. *patrōnus*; zinnebeeldige toepassing van het lat. *patrōnus*, z. het vorige woord; it. *padróna*), vorm, mouster, model, voorbeeld, teekening; de hoeveelheid kruid tot een schot benoodigd en in een papieren, houten of blikken koker vervat; **patroontasch**, de soldatentas of -zak voor de patronen.

Patrouille, f. fr. (spr. *patróeilj'*, van *patrouiller*, d. i. eigentlijk in het slijk rondtreden), de zwerfwacht, ronde, nachtelijke soldatenwacht ter handhaving van de openbare rust en veiligheid; **patrouilléren**, de ronde doen, overal heengaan om op iets acht te geven.

Pau, eene lengtemaat in Afrika van 16 tot 28 duimen.

paucis conténtus sum, lat., ik ben met weinig tevreden; *natūra paucis conténta*, de natuur is met weinig tevreden.

Pauken, pl., keteltrommen, twee koperen potten of ketels, over welke, door middel van schroeven, bereide ezelshuiden gespannen zijn, die met twee stokjes met bekleede bollen geslagen worden.

paulātim, lat., allengs, langzamerhand; *paulātim longĭus itur*, allengs of ongemerkt komt men verder.

Pauliciānen, pl., overblijfsels der manichæërs en gnostieken in Armenië, sedert de 8ste eeuw, naar een partijhoofd Paulus zoo genoemd; **paulinen** of **paulanen**, z. **minimen**.

Pauliet, m. hoornblende (naar de plaats, waar zij gevonden wordt: het St. Pauls eiland aan de kust van Labrador).

Paulus of **Paul**, m. lat. (v. *paulus, a, um*, = gr. *pauros*, klein, gering), mansn.: de geringe, kleine, nederige, eenvoudige; **Pauline** en **Pauliska**, vrouwenn.: de geringe, kleine, eenvoudige; **Paulowitsch**, russ., de zoon van Paul.

Paunchea, f. het $\frac{1}{5}$ deel eener gouden ropij, ongeveer 6 gl.

pauper, lat., fr. *pauvre* (spr. *poovr'*; arm, behoeftig, armzalig, ellendig, slecht; *pauperies* en *paupértas*, **pauperteit**, f., fr. **pauvreté**, f. (spr. *poovr'té*), de armoede, behoefte, armzaligheid; *pauperĭës*, Jur., eene schade (in zoo verre zij den beschadigde armer maakt), inz. de door een dier bewerkte schade; *actĭo de pauperĭe*, een eisch, wegens de door een dier veroorzaakte schade aan den bezitter van het dier; *paupertātis juraméntum*, z. *juramentum*; *p. testimonĭum*, z. *testimonium p.*; *p. votum*, z. **votum**; **pauperísmus**, n. (een nieuw gesmeed woord v. fransche vinding), de toestand der armoede, het armwezen, de leer der verarming, hare oorzaken en geneesmiddelen; **pauvre-honteux**, m. fr. (spr. *poovr'hongtéu*), een beschaamde arme, huisarme, die zich schaamt te bedelen; **pauvret**, m. (spr. *poovré*), een arme drommel, arme duivel; **pauvrétte**, f. of **pauvrésse**, f. eene arme vrouw, bedelaarster.

Paus, z. **papa**.

Pause, f. lat. (*pausa*, v. h. gr. *paucis*, v. *pauein*, doen ophouden), het rustpunt, de stilstand, rusttijd, stilhouden, zwijgen, inz. in de muzijk: een rustteeken; **pausis**, f. gr. Med., het ophouden, aflaten; **pauséren** (lat. *pausāre*), ophouden, stilhouden, rusten, een' tijdlang of eene poos

zwijgen, toeven; **pausánt**, m. een draler, talmer.

pauvre, **pauvreté** enz., z. ond. *pauper*.

Pavámé, m. fr., z. v. a. **sassafras**.

Paváne, f. fr. (sp. *pavana*, v. h. lat. *pavo*, de paauw), de paauwendans; een spaansche dans van hoogst ernstige beweging; ook de statige, afgemeten, trotsche gang, paauwentred; **zich pavanéren** (fr. *se pavaner*), eene hooge borst zetten, zich trots aanstellen.

Pavé, n. fr. (v. *paver*, bestraten, bevloeren, v. h. lat. *pavīre*, vast slaan, *paviméntum*, vloer), steenen bestrating, plaveisel, inz. voor de huizen, de kleine steenen.

Pavedétte, f. de postduif, brievenduif.

Pavésen, pl. (sp. *paves*, it. *pavese*, fr. *pavois*), weleer groote schilden, met blik beslagen, van onderen met een' ijzeren prikkel, om bij belegeringen tot bescherming der handboogschutters in den grond gestoken te worden; **pavesáde** of **pavoisade**, f. fr. (spr. *pawoazáad'*), Mar., het schanskleed of schild aan de zijden van oorlogsschepen.

Pavillón, m. fr. (spr. *pawieljóng*; v. h. lat. *papilĭo*, vlinder, kapel; voorts oneig. tent; mid. lat. ook *pavilio*), een tenthuis, tentdak; tentbed; bij- of zijgebouw, vleugel aan een paleis; inz. een zomer-, buiten- of tuinhuisje met rond dak, koepel; de wapenmantel, het wapendeksel; de vlag, scheepsvaan.

Paviment, n. lat. (*paviméntum*; vgl. **pavé**), bevloersel, veelkleurig of bont vloerwerk, vloer.

Pax, f. lat., de vrede; rom. Myth., de godin des vredes; ook als toeroeping: *pax!* vrede! rust! stilte! halt! *p. publica*, de openlijke of landsvrede; *in pace* of *in bona pace*, in vrede, in goede rust; *pace tua*, met uw verlof; **pacem**, n., een vredebeeld of *agnus Dĕi* (z. *agnus*), dat de r. k. priester na de mis der gemeente voorhoudt om het te kussen, met de woorden *pax Domĭni vobiscum!* de vrede des Heeren zij met u! *pax vobiscum!* vrede zij met u! *pax intrántibus*, vrede zij hun, die (hier) ingaan (als opschrift op huizen van uitspanning); *pax exeuntĭbus*, vrede zij hun, die uitgaan!

payable, fr. (spr. *peejáabl'*; v. *payer*, betalen), betaalbaar; **payement**, n. (spr. *peej'máng*), de betaling, soldij; ook het **paaijement**, klein geld, brokkelgeld tot volmaking eener som (z. **pagament**); **payeur**, m. de betaalmeester.

Payánne, f. eene soort van ruwe zijde uit Napels; **payas**, eene soort van levantsche zijde; ook grof katoenen garen uit Aleppo.

Paye, f. eene perzische munt; een siameesch gewigt.

Payement, z. ond. **payable** en op **pagament**.

Payságe, f. (spr. *pee-izáasj'*; v. *pays*, land), een landschap; **payasagist**, (spr. *—zjist*) m. een landschapschilder.

Peak, n. engl. (spr. *piek*), eene soort van zeeschelpen, die in N. Amerika soms de plaats van maat vervangen.

peccéren, lat. (*peccāre*), feilen, verzien, zich vergissen, zich vergrijpen, zondigen; **peccātum**, n. het vergrijp, de misslag, zonde; *p. commissiōnis*, wezentlijk bedreven zonde; *p. omissiōnis*, zonde van nalatigheid, verzuim; *p. origĭnis*, de erfzonde; **peccadille**, f. fr. (spr. *—dielj'*), eene kleine zonde, een geringe vergefelijke misstap.

Pechyăgra, n. gr. (v. *pēchys*, de elleboog), Med., de elleboogsjicht.

Peck, n. eene eng. inhoudsmaat voor drooge waren = 2 gallons (z. a.).

Pectiniet, m. nw lat. (v. h. lat. *pecten*, de kam), eene versteende kamschelp, een kamsteen.

Pectorāle, n. lat. (v. *pectus*, gen. *pectŏris*, de borst), het borststuk, borstschild, de borstlap der priesters in de r. k. kerk; ook een borstmiddel, eene borstartsenij; **pectoriloquīe**, f. de borstspraak der teringzuchtigen.

Pecul, een gewigt in China en in Japan, omtrent = 61 ned. ponden.

Peculaat, m. lat. (*peculātus*), rooverij, diefstal, inz. kasbesteling, verontrouwing, onderslaan van 's lands gelden, staatsdiefstal.

Pecullum, m. lat., of **peculair vermogen**, het eigene goed, de bijzondere eigendom, de zelfverworvene bezitting van eenen zoon of slaaf enz., waaraan de vader of heer geen deel heeft.

Pecūnĭa, f. lat., geld, vermogen, have en goed; *p. deposĭta*, in bewaring gegeven, toevertrouwd, ter beschikking gesteld geld; *p. hereditarĭa*, erfgeld; *p. lusorĭa*, speelgeld, speldegeld; *p. numerāta*, *p. pārāta*, gereed, baar geld; **pecuniair** (lat. *pecuniarĭus, a, um*), **pecuniëel**, geld betreffende, in geld bestaande, baar, gereed; **pecunieus** (lat. *pecuniōsus, a, um*), geldrijk, vermogend in geld.

Pecus, n. (pl. *pecŏra*), lat., vee; een dierlijk dom of ruw mensch; ook *pecus campi*, een velddier, een aartsdommerik, koebeest.

Pedaal, n. lat. (*pedălis, e*, den voet betreffende, v. *pes*, gen. *pedis*, de voet), het voetklavier, voetregister aan een orgel enz.; **pedaalharp**, f. eene harp met een voetklavier.

Pedagĭum, n. mid. lat., weggeld, gelei- of vervoergeld; tol.

Pedánt, m. (fr. *pédant*, it. *pedante*, kennelijk v. h. lat. *pes*, *pedes*, voet, mis-

schien met betrekking tot den *judex pedanĕas*, d. i. een laag regter, die slechts min beduidende dingen, *causas pedanĕas* te onderzoeken heeft, v. a. van eenen ital. taalmeester Pedano), een schoolvos, waanwijze, smakeloos geleerde, opgeblazen schijnweter, een mensch, die stijf en angstvallig aan zekere beperkte vormen en begrippen hangt en geene vrije beweging van den geest toelaat; **pedanterīe** of **pedantísmus**, n. de schoolvosserij, stijfheid, letterzifterij, kleingeestigheid, smakelooze eenzijdigheid, of de belagchelijke neiging om alles te verachten, behalve wat men zelf kent en uitoefent; **pedántisch** of **pedánt**, schoolvossig, smakeloos, kleingeestig, bekrompen, letterziftend; **pedantiséren**, den schoolvos uithangen; zich stijf en kleingeestig gedragen.

Pedél, m. (mid. lat. *pedellus*, *bidellus* enz., uit het oudd. *putil*, *pitil*, ontstaan), een voetknecht, dienaar, geregtsbode, dienaar of bode bij eene hoogeschool.

pedes, enz. z. *pes*; **pedestal**, z. **piedestal**.

Pedēsis f. en **pedēthmos**, n. gr. (v. *pēdān*, springen), Med., het springen, kloppen, slaan, namelijk van het hart en van den pols.

pedeténtim, lat., voet voor voet, tred voor tred, allengs, langzamerhand.

Pedilavĭum, n. nw lat. (v. *pes*, voet, en *lavāre*, wasschen), het voetbad, de kerkelijke of christelijke voetwassching.

Pedĭon, n. gr., de voetzool; **pedialgīe** of **pedioneuralgīe**, f. Med., het zenuwachtige voeteuvel, de voetzool-zenuwpijn.

Pedissĕquus, m. lat., een dienaar, volgeling.

Peditio, f. lat., de vallende ziekte.

Pedométer, n. gr., z. v. a. **hodometer** (z. a.).

Pedro, sp., z. v. a. **Pieter**; **Pedro-ximĕnes**, m. een voortreffelijke witte spaansche wijn uit de omstreken v. Granada.

Pedum, n. lat., een oud-rom. herdersstaf.

Peer, z. **pair**.

Pēgœ, pl. gr. (*pēgai*, bronnen, v. h. sing. *pēgē*, de bron), Med., de binnenste ooghoeken, traanbronnen; **Pegăsus**, m. (gr. *Pēgasos*), het fabelachtige gevleugeld paard, het muzen- of dichterenros, uit het bloed der door Perseus gedoode Medusa ontsprongen in de nabijheid der bronnen (*pēgai*) van den Oceaan (van daar de naam; z. echter ook Hippocrene); Pegasus bestijgen of berijden, d. i. gedichten of verzen maken, dichten; **pegasiden**, pl., de muzen of zanggodinnen.

Pēgma, n. gr., de stellagie; h. tooneel.

Pegmatiek, m. gr., lettergraniet, granit met naar letters gelijkende teekeningen.

Pegomantīe, f. gr. (v. *pēgē*, bron), waarzeggerij uit bronwater.

Pehliwan, l. **pehluwān**, m. perz. (v. *pehlu*, sterk, stout, krijgshaftig), een turksch worstelaar, kampvechter.

Peignoir, m. fr. (spr. *peinjoár;* v. *peigner*, kammen), een haarmantel, poedermantel, kamdoek; ook een witte, gemakkelijke dames-overrok als morgen- of avondkleed.

Peik, m., pl. **peiks**, perz. (misschien v. *pai*, voet), boden, loopers, lakeijen; wachters; in Turkije de adellijke garde of lijfwacht des sultans.

Peine, f. fr. (v. h. lat. *pœna*, straf), de pijn, moeite, het bezwaar, de zwarigheid; zorg, onrust, verlegenheid, bekommering, angst, nood; *en peine* (spr. *ang*—) **zijn**, in verlegenheid zijn; niet der *peine* waard, niet der moeite waard.

peiramologīe of **peirasmologīe**, f. gr. (v. *peirān*, beproeven), de leer der proefnemingen, handleiding tot het nemen v. proeven (experimenten).

pejeréren, lat. (*pejerāre*), valsch zweren, eedbreukig of meinedig zijn, eenen meineed begaan; **pejerātie**, f. nw lat. Jur., de meineed, opzettelijke of voorbedachtelijke schending van eenen plegtig voor de overheid afgelegden eed.

pejus, lat., erger, slechter, slimmer; *in pejus* **reforméren**, Jur. (v. een hooger geregt), nog harder, nog nadeeliger oordeelen; **pejoréren**, verergeren, erger maken, slechter worden; **pejorātie**, f. de verergering, verslimmering.

Peka, **pekas**, eene rekenmunt: te Goa $= 1\frac{1}{4}$ ct., te Guzurate, Camboja enz. omtrent = 1 cent.

Pekan, m. eene soort van bunsing en zijn kostbaar vel in N. Amerika.

Pekári of **tajassu**, n. het muskuszwijn, dat in Z. Amerika bij troepen leeft en op zijn hoogst 30 ned. ponden zwaar is.

Pekésche, f. een poolsche overrok, met tressen en kwasten omzet.

Peku, eene munt op Batavia, = 1000 caches (z. a.).

Peláche, f. fr. (vgl. het sp. *pelado*, kaal, geplukt, v. *pel* = lat. *pellis*, fr. *peau*, vel), door bijtmiddelen verkregene, niet afgeschoren wol.

Pelagiānen, pl., eene chr. secte, aanhangers van Pelagĭus, een' eng. monnik in de 5de eeuw, die de erfzonde loochende en beweerde, dat de mensch uit eigene kracht kan zalig worden; **pelagianísmus**, n. de leer van Pelagĭus.

Pelagoscoop, n. gr. (v. *pélagos*, de zee), een zeekijker, werktuig, waarmede men naar de diepte der zee ziet; **pelagūren**, pl., eene soort v. ammonshoornen.

Pelams, **pelangs** of **pelings**, pl. Merc., zijde- of atlasachtige chinesche en oost-indische stoffen.

Pelargonium, n. gr. (van *pelangós*, de ooijevaar); kraansnavel, een talrijk plantengeslacht van meer dan 300 soorten.

Pelásgers, pl. gr. (*Pelasgoi*), de oorspr. bewoners van Griekenland, in wier plaats later de Hellenen traden.

pêle-mêle, fr. (spr. *pèl'-mèl'*), bont onder elkander, onordelijk, verwardelijk.

Pelerináge, f. fr. (spr. *náazj'*; v. *pélerin*, de pelgrim, uit het lat. *peregrīnus* ontstaan), de pelgrimsreize, bedevaart; **pelerine**, f. een pelgrimskleed; een vrouwenmantel of -kraag; ook de beroemde groote parel der koningin van Spanje.

Pelidnōma of **peliōma**, n. gr. (v. *pelidnós* of *peliós*, zwartachtig, loodkleurig), Med., eene loodkleurige, ook groene of gele gekweitste plaats der huid.

Pelikaan, m. (lat. *pelecānus*, gr. *pelekán* of *pelekās*, oorspr. de boomspecht; van *pelekān*, pikken), de kropgans, de grootste zwemvogel met een' buidelvormigen krop; ook de snaveltang, een werktuig tot het uittrekken der tanden; een verouderd geschut; een glazen destilleervat.

Peliōma, n. gr., z. **pelidnoma**; **peliōm**, m. ook dichroït en jolith, blaauwe doorschijnende schorl; **peliōsis**, f. gr. Med., de bloedvlekkenziekte.

Pelisse, f. fr. (v. h. lat. *pellis*, vel), een pels, pelsrok; vrouwenoverrok.

Pellāgra, n. gr. (v. *pella*, huid, vel), Med., eene pijnlijke, vlekachtige huidziekte, inz. in Italië, de zoogenaamde milanesche roos.

Pelleterie, f. fr., pels- of bontwerk; ook de handel in pelterijën.

pelliceren, lat. (*pellicĕre*), door schoone, gladde woorden lokken, aanlokken of aan zich zoeken te trekken.

Pellicŭla, f. lat. (verklw. van *pellis*, huid, vel), het vlies; huidje; **pelliculair**, nw lat., naar vliezen gelijkende, vliesachtig; **pelliculéren**, lat., met een vlies, eene blaas overtrekken; **pelliculeus**, nw lat., vol vliezen.

pellucide, lat. (*pellucĭdus*, *a*, *um*, uit *per-lucidus*, ontstaan), doorzigtig, het licht doorlatende, geleidend; **pelluciditeit**, f. de doorzigtigheid.

Pelo nero of **cremense**, z. **pel-zijde**.

Pelops, m. gr., de zoon v. Tantalus (z. a.), van wien de Peloponnesus, het schiereiland Morea, zijnen naam heeft ontleend.

Pelorion of **pelōron**, n. gr. (v. *pélōros*, *e*, *on*, ontzagwekkend groot), Med., een lid of ligchaamsdeel van bovenmatige grootte.

Pelotage, f. fr. (spr. —*táazj'*), fijn kemelshaar.

Pelóte, f. fr. (mid. lat. *pelota*, *pilota*, v. h. lat. *pila*, bal), een bal, kluwen, inz. in de Chir.: de breukbandsbal of -knop, waarmede het naar buiten getreden deel weder ingedrukt en terug gehouden wordt; ook de bles aan den kop der paarden; **peloton**, n. (spr. *p'lotóng*), Mil., een kleine hoop voetsoldaten van 20 tot 40 man, die te gelijk afvuren; van daar het **pelotonsvuur**; ook een niet overtrokken kaatsbal, kolfbal enz.

Pelotte, f. fr., een klein postschip.

Pelta, f. gr. (*péltē*), een klein rond schild; van daar **peltást**, m., pl. **peltásten**, met zulke schilden voorziene ligtgewapende soldaten.

Pelusiōten, pl. gr., letterlijk: de drekmannen, spotbenaming der orthodoxen in de eerste eeuw, omdat zij de opstanding der ligchamen leerden.

Pelviméter, m. lat.-gr. (v. h. lat. *pelvis*, bekken), l. **pelycométer**, n. gr. (v. *pelyx*, *pelikē*, bekken), Med., een bekkenmeter, een werktuig tot meting van het vrouwelijke bekken.

Pel-zijde, f. (v. h. it. *pelo* = lat. *pilus*, haar), haarzijde, zijde met groven draad van de minste zijdetonnetjes (in tegenstelling met organsin-zijde), ook pelo nero of cremense genoemd.

Pembe, f. perz. (*pembeh*; turk., ook *pambuk*, *pamuk*), katoen, boomwol.

Pemphĭgus, m. of **pemphix**, f. gr. (eig. adem, lucht, luchtbel), Med., de blaarvormige uitslag, de netelzucht; **pemphigōdisch**, naar blaren gelijkende.

Pemptæos, m. gr. (*pemptāīos*, *a*, *on*, vijfdaags), Med., eene vijfdaagsche wisselkoorts.

Penāten, pl. lat. (*Penātes*), beschermgoden van den staat en van bijzondere familiën bij de oude Romeinen, huisgoden; oneig. woning, eigen huis, eigen haard.

Pence, z. **penny**.

penchant, m fr. (spr. *pangsjáng*, van *pencher*, neigen), de bijzondere genegenheid, neiging, voorliefde voor iets.

Pendacŭlum, n. nw lat. (v.h. lat. *pendēre*, hangen), een tooversnoer aan den hals; **pendant**, m. fr. (spr. *pangdáng*), een tegenstuk, tegenbeeld, zijstuk, eene schilderij om tegen over eene andere te hangen, een tegenhanger; **pendeloque**, f., pl. **pendeloquen** (spr. *pangdelókk'*), de onderste afhangende gedeelten aan versiersels, aan kroonluchters enz.; *pendénte lite*, lat., z. *lis*; **pendentief**, n. fr. Arch., de overhangende boog van een gewelf; **pendule**, f. fr. (spr. *pangdúul*, van het lat. *pendŭlum*, hangend), een slinger, ook eene hangklok, elk met een' slinger voorzien uurwerk; **penduline**, f., z. **katoenvogel**.

Penelōpe, f. gr., de gemalin van Ulysses (z. a.), beroemd wegens de huwelijks-

trouw jegens haren 20 jaren lang afwezigen gade, om hare huiselijke werkzaamheid, enz.

penetréren, lat. (*penetrāre*), doordringen, indringen; doorzien, doorgronden, uitvorschen; **penetránt**, doordringend, b.v. eene p e n e t r a n t e koude; scherpzigtig, scherpzinnig, b. v. een zoodanig verstand; **penetrantĭa**, pl., doordringende geneesmiddelen; **penetrābel**, doordringbaar, uitvorschbaar; **penetrabiliteit**, f. nw lat., de doordringbaarheid; **penetrāle**, n. het binnenste eens tempels of eene bewaarplaats van heilige zaken; de plaats, waar men vorstelijke lijken bijzet; **penetralïën**, pl. lat. (*penetralía*), het innerlijke, binnenste, de geheime diepten eener zaak; **penetrātie**, f. het indringen, doordringen; de doorgronding, het inzigt, de scherpzigtigheid, verstandsscherpte, een doordringend verstand, scherpzinnigheid.

Penguin, z. **pinguin**.

Penía, f. gr., de armoede, behoefte; Myth., de godin der armoede.

penibel, fr. (*pénible*, v. *peine*, moeite), moeijelijk, bezwaarlijk, pijnlijk, lastig.

Peníche, f. fr. (spr. *peníesj'*), eene nieuwe soort van gewapende schepen in Frankrijk.

Penicíllum, n. lat., een penseel, inz. een wondpenseel van pluksel.

Penied-suiker, m. (fr. *pénide*), gerstesuiker.

Peninsŭla, f. (lat. *paeninsula*, v. *paene*, bijna, schier, en *insŭla*, eiland), een schiereiland.

Penis, m. lat., het mannelijke lid.

Penitént, **penitentie** enz., z. **pœnitentie**.

penna, f. lat. de pen, veder, schrijfveder; *penna duplex*, f. lat., eig. de dubbele schrijfpen, een werktuig om een geschrift te verdubbelen (c o p i e e r m a c h i n e); **pennaal**, m. mid. lat. (*pennāle*), de pennekoker; elders weleer een spotnaam voor pas aangekomene studenten, pennelikker; **pennalísmus**, n. de beschimpende behandeling of mishandeling der aankomelingen op hooge scholen door hunne oudere ruwe mede-studenten, in Duitschland ten jare 1622 door eene rijkswet formeel opgeheven.

Penny, pl. **pence**, (spr. *pens*), eng. een p e n n i n g, stuiver, de kleinste eng. zilvermunt = $\frac{1}{240}$ pond sterling of ongeveer 5 cent; **penning**, als voorm. ned. rekenmunt = $\frac{1}{16}$ stuiver of $\frac{5}{16}$ cent; de duitsche penning (p f e n n i g) is het $\frac{1}{12}$ of het $\frac{1}{10}$ van een' groschen; ook een oud zilver proefgewigt, het $\frac{1}{12}$ van eene m a r k, verdeeld in 24 greinen; **pennypost**, de penningpost in Engeland.

Penombre, zie **penumbra**; **pensa**, zie **pensum**.

Pensacola-boomwol, f. eene in den handel zeer geachte soort van katoen van de P e n s a c o l a-baai in Florida.

Pensée, f. fr. (spr. *pangsé'*; van *penser*, denken), gedachte, beschouwing, meening, gevoelen, inval; ook eene bekende bloem, het gevlamd driekleurig viooltje; **pensief** (fr. *pensif*, spr. *pangsief*), nadenkend, peinzend, diepzinnig, zwaarmoedig.

Pensioen, n. (fr. *pension*, spr. *pangsióng*; van het lat. *pensĭo*, betaling, opbrengst, pacht, enz., v. *pendĕre*, wegen, betalen), de dienstbelooning, eere- of genadewedde, jaargeld of jaarwedde; ook kostgeld, bekostiging; een kost- of opvoedingshuis, ook **pensionaat**, n. genoemd; **pensionaire**, fr. of **pensionāris**, m. een kostganger, kostleerling, kweekeling; **pensionāris**, ook weleer de eerste staatsraad eener provincie in Nederland, loontrekkend raadsheer (H o o f t); **raadpensionāris**, voorheen de opperste staatsdienaar der Algemeene Staten; later v. 1805 tot 1806 de titel v. h. opperhoofd der Bataafsche republiek; **pensionéren** (fr. *pensionner*), iemand pensioneren, hem een jaargeld of eene jaarwedde geven.

Pensum, m., pl. **pensa**, lat. (eig. het toegewogene, v. *pendĕre*, wegen), het toebedeelde, opgegevene, toegemetene, de taak, opgave, een werk aan eenen leerling opgegeven.

Pent, een gewigt op de kust van Guinea = 4 lood.

Pentachord, n. gr. (v. *pénte*, vijf), een vijfsnarig speeltuig; **pentacontárch**, m. medelid van eene landsregering, die uit vijf personen bestaat; **pentacriniet**, z. **medusapalm**; **pentacrostĭchon**, n. (vgl. **acrostĭchon**), een vijfregelig naamdicht; **pentadactўlos**, m. de vijfvinger-visch; **pentáde** of gr. **pentas**, f. vijf stuks bijeen genomen, b. v. een vijftal jaren, een tijdsverloop v. vijf jaren, een l u s t r u m; **pentadiek**, f. het talstelsel, welks grondtal vijf is; **pentadráchmon**, n. eene oud gr. munt van vijf drachmen, z. a.; **pentaédrum** of **pentaëder**, n. Geom., een vijfvlak; **pentaédrisch**, vijfvlakkig; **pentaglótte** of **pentăpla**, f. een boek in vijf talen; **pentagoon**, m. een vijfhoek; ook z. v. a. **pentagramma**; **pentálpha**, n. een drievoudige, in elkander gevlochten driehoek als geheimzinnig zinnebeeld en tooverteeken in de middeleeuwen en in de oudheid; **pentagonaal-dodecaëder**, z. ond. **dodecadiek**; **pentagynïën**, pl. Bot., eig. vijfwijvigen, vijfstijligen, planten met vijf stijltjes; **pentalémma**, n. eene vijfledige sluitrede; **pentaméter**, m. een vijfvoetig vers, inz. in de elegische versmaat het dactylische vers, dat met den hexameter afwisselt; **pentamétrisch**, vijfvoetig, in vijfvoetige verzen; **pentandrĭa**, pl. Bot., eig. vijf-

mannigen, vijfhelmige planten met 5 meeldraden (de 5de klasse in het stelsel van Linnæus); **pentangŭlum**, n. gr.-lat., z. v. a. **pentagoon** en **pentagramma**, z. boven; **pentangulair**, vijfhoekig; **pentapetálisch**, gr., vijf bloembladeren hebbende; **pentapharmăcon**, n. een vijfvoudig geneesmiddel; **pentaphonĭum**, n. een vijfstemmig muzijkstuk; **pentaphýllisch**, vijfbladerig; **pentăpla**, z. v. a. **pentaglótte**, z. boven; **pentaptérisch**, vijfvleugelig; **pentaptōton**, n. een zelfstandig naamwoord met vijf naamvalsbuigingen; **pentárch**, m. een vijfman, een van vijf gezamentlijk regerende personen; **pentarchaat**, n. de vijfheerschappij, het vijfmanschap, de regering van het directoire in Frankrijk; **pentas**, f. de vijf, een vijftal, vijf stuks (vgl. boven **pentade**); **pentaspást**, m. een katrol met vijf schijven; **pentaspérmisch**, vijfzadig; **pentastĭchon**, n. een vijfregelig gedicht; **pentastȳlon**, n. een gebouw met vijf zuilenrijen; **pentasyllăbum**, n. een vijflettergrepig woord; **pentateuchus**, m. (v. *teūchos*, n. oorspr. gereedschap, uitrusting, later ook: boek), de vijf boeken van Mozes; **pentăthlon**, n., z. v. a. **quinquertĭum**, z. a.; **pentaura**, f. een steen, v. welken men wil, dat hij andere steenen aantrekt en de kracht der andere edelsteenen in zich vereenigt; **pentecoste**, f. (v. *pentekostós*, *ē*, *ón*, de of het vijftigste), de 50ste dag na paschen, pinksteren; **pentecontárch**, m. een bevelhebber of aanvoerder van vijftig man; **penthemĕron**, n. een tijd van vijf dagen; **penthemimĕris**, f. Poet., een verslid, bestaande uit vijf halve of derdehalven geheelen voet; inz. de cæsuur na derdehalven voet of in den derden voet (van den hexameter).

Pente, f. fr. (spr. *pangt'*; v. *pendre* = lat. *pendĕre*, hangen), een afdak; de val, het vallen van het water.

Pentecoste, penthemeron enz., z. ond. **pentachord**.

Penthesilēa, f. gr. Myth., eene dochter van Mars en koningin der Amazonen (z. a.), die den Trojanen hare hulp bewees, totdat zij door Achilles werd gedood; van daar: **penthesilēēn**, pl., krijgshaftige, strijdlustige vrouwen.

Penultĭma, f. lat. (v. *pene* of *paene*, bijna, schier, en *ultĭmus*, *a*, *um*, de of het laatste), de voorlaatste lettergreep van een woord; **penultĭmus**, m. de voorlaatste, inz. in schoolklassen; **penúmbra**, nw lat. (v. *umbra*, schaduw), of fr. **penombre**, f. (spr. —*ongbr'*), de halfschaduw, die zich onmerkbaar in licht verliest.

Penurĭe, f. lat. (*penurĭa*), drukkend gebrek.

Peo, port. (eig. de voet), Merc., z. v. a. **fusti** (z. a.).

Peote of **peotte**, f. it. (*peota*, *peotta*), een klein vaartuig, inz. bij de Venetianen, een overdekt bootje.

Pepánsis, f. of **pepásmus**, n. gr. (v. *pepainein*, rijpen, *pépōn*, rijp), Med., rijpwording, koking der ziektestof, waardoor zij voor de ontlasting rijp wordt; **pepastĭcum**, een middel, dat de koking der ziektestof bevordert; **pepástisch**, rijpmakend; kokend, verterend.

Peperíno, m. it. (v. *pepe* = lat. *piper*, peper), pepersteen, eene graauwe vulkanische bergsoort, menigvuldig in de vlakte van Rome voorkomende; **peperónis**, pl., ingemaakte spaansche peper.

Pepin, z. **pippin**; **pepinière**, f. fr. (spr. *pepienjèr'*; v. *pépin*, de vruchtkern), de boomkweekerij, plantentuin; oneig. eene kweekschool, inz. die voor velddoctors te Berlijn sedert 1796.

Peplos, m. gr., of **peplum**, n. lat. een plooimantel, plooirijk staatsiekleed, een grieksch wijd en fijn vrouwengewaad; ook een sluijer.

Peppo, it. mansn., z. v. a. Joseph.

Pepsis, f. gr. (v. *péssein*, *péptein*, koken, verteren), Med., de vertering, verkoking; **peptisch**, verterend, de vertering bevorderend; **peptĭca**, pl., verteringsmiddelen.

Pepuziānen, z. **montanisten**, ond. *mons*.

Pequin of **peking**, m. fr. (spr. *pekèng*), pl. **pequins**, chin. gestreepte zijdestof, (naar de gelijknamige stad in China.

per, lat, door, doorheen, wegens, voor; in zamenst. ook z. v. a. **uit-**, **ver-** enz., it. Merc., voor, b. v. per centenaar, voor het centenaar enz.

Pera, eene voorstad van Constantinopel, het verblijf der meeste voorname christenen en de zetel der gezanten.

per abūsum, lat. z. **abusus**; *per accĭdens*, z. **accidentie**.

per acquit, fr. (spr. *akí*; vgl. **acquit**), Merc., ontvangen, betaald gekregen.

Peráctie, f. lat. (*peractĭo*, v. *peragĕre*, volbrengen), de voleinding; *perāctis peragéndis*, na voleinding van datgene, wat behoort te geschieden.

per adrésse, fr. (vgl. **adres**), door aanwijzing of bezorging.

peræquéren, lat. (*per-aequāre*), vereffenen, gelijk verdeelen; **peræquātie**, f. de vereffening, gelijkmaking, inz. v. schuldenlasten; **peræquātor**, m. een vereffenaar, scheidsman.

peragréren, lat. (*peragrāre*), doorwandelen, doorzwerven; **peragrātie**, f. de doorwandeling, doorzwerving, Astr., de loop eener ster door den dierenriem tot zij weder op hetzelfde punt weder keert.

per alvum, lat. (vgl. **alvus**), Med., door den stoelgang.

per ambăges, z. *ambages*.

Perambulātor, m. nw lat., z. v. a. **hodometer**.

per angústa ad augústa, lat., door lijden tot verblijden; *per anum* (vgl. **anus**), Med., door den aars.

per aspĕra ad astra, lat. sprw., door doornpaden tot de sterren, door wederwaardigheden geraakt men tot eer en genot.

Peratĭci, pl., eene secte in Sicilië, die aan negen personen der godheid geloofde.

per aversiōnem, z. **aversie**.

per capĭta, lat. (vgl. *caput*), naar de hoofden of personen; *per cassa*, z. ond. **cassa**; *per casum oblīquum*, langs scheeven weg, langs slinksche wegen, sluipwegen; *per cent*, z. v. a. **pro cent**, z. ond. **cent**.

perceel, z. **parcelle**.

perceptibel, **perceptie** enz., z. ond. **percipieren**.

per chartam, lat., door of naar papier, d. i. volgens een schriftelijk testament, b. v. iets bezitten.

Perche, f. fr. (spr. *persje*, roede (z. a.).

percipiéren, lat. (*percipĕre*), ontvangen, beuren, innen; vatten, waarnemen, gevoelen, begrijpen, doorzien, doorgronden, verstaan; **percipiént**; m. een ontvanger; **perceptibel**, nw lat., bemerkbaar, waarneembaar, zigtbaar, voelbaar enz.; **perceptibiliteit**, f. de waarneembaarheid, bemerkbaarheid enz.; **percéptie**, f. lat. *perceptĭo*), Jur., de ontvangst, inzameling, heffing of inning der inkomsten of belastingen, gelden, vruchten; Phil., waarneming, voorstelling met bewustzijn; **percepteur**, m. fr., de ontvanger der belastingen, tollen, accijsen.

Percolātie, f. lat. (v. *percolāre*, doorzijgen), de doorzijging, loutering.

per condótta, it. (vgl. **condotta**), Merc., door het geleide van dezen of genen voerman.

per consénsum, lat., z. ond. **consensus**; *p. consequentiăm*, ten gevolge, gevolgelijk.

per contánte, it. (vgl. **compte**), Merc., tegen baar of gereed geld.

percontéren, lat. (*percontāri* of *percunctāri*), uitvorschen, navragen, onderzoeken; **percontātie** of **percunctātie**, f. de uitvorsching, navorsching, het onderzoek, de navraag.

per conto, it. (vgl. **conto**), Merc., op of door rekening.

per couvert, l. *par couvert*, fr., z. ond. **couvert**.

percurréren, lat. (*percurrĕre*), doorloopen, vlugtig doorzien.

percutéren, lat. (*percutĕre*), schokken, stooten; **percússie**, f. (lat. *percussĭo*), de stoot, slag, schok, het aaneenstooten of botsen van twee ligchamen; **percussie-geweer**, slag- of stootgeweer, waarvan de lading ontstoken wordt door den slag v. een' hamervormigen haan op een busje of slaghoedje, dat knalpoeder bevat; **percussie-machine**, f. eene stootmachine, een werktuig tot het nemen van proeven over de snelheid van bewogen ligchamen na den stoot enz.

per datīvum, lat., door den dativus (z. ond. **casus**), d. i. door omkooping of geschenken, b. v. tot een ambt geraken.

per deliquĭum of afgek. *p. d.*, lat. Med., door ontlating, in de lucht vervloeid.

perdéndo et *perdéndosi*, it. Muz., zich verliezend, verdwijnend, allengs afnemend.

per Dio, it., bij God!

per diréctum, lat. (vgl. **direct**, ond. **dirigeren**), op den regten weg, regttoe.

Perdītie, f. lat. (v. *perdĕre*, verderven), de eeuwige verdoemenis, de eeuwige dood.

Perdoen, z. **pardoenen**.

Perdon, m. eene munt in O. Indië, op de kust v. Coromandel, omtrent = 1 guld. 70 cent.

Perdreau, n. fr. (spr. *perdró*), een jonge patrijs; pl. **perdreaux**, Mil., hagelgranaten, die in menigte, even als een zwerm patrijzen, uit eenen mortier geworpen worden.

Perdrigón, m. fr. (spr. —*góng*; v. *perdrix*, patrijs, wegens de kleur, welke naar die van den patrijzenhals zweemt), verscheidene zeer smakelijke pruimensoorten, wit, blaauw, rood of zwart.

perdú, fr. (v. *perdre*, verliezen), verloren.

Perduellīe, f. lat. (*perduellĭo*), het hoogverraad, de staatsverraderij; **perduéllis**, m. een staatsvijand (rebel), oproermaker, muiter.

perduréren, lat. (*perdurāre*), volharden, uithouden; **perdurābel**, nw lat., voortdurend, volhardend, altijddurend, duurzaam; **perdurabiliteit**, f. de volhouding, volharding.

perĕat! lat. (v. *perīre*, omkomen), hij of het kome om, ga verloren, sterve! weg met hem! naar de galg! **het perĕat**, als subst. in de studententaal het tegengest. van het vivat, b.v. iemand een pereat brengen, d. i. hem zijnen ondergang toewenschen, hem naar de galg wenschen.

Peregrīnus, m. lat., een vreemdeling, ook een mansnaam; **Peregrīna**, vrouwenn.: de vreemdelinge; **peregrinéren**, (lat. *peregrināre*), in vreemde oorden leven, zwerven, rondreizen, ter bedevaart gaan; **peregrinātie**, f. de omzwerving, het oponthoud in een vreemd land; **peregrinomaan**, m. lat.-gr., een liefhebber van het omdolen, een overdreven reiszuchtige; **peregrinomanīe**, f. de zwerf- of reiszucht.

Perélle, f. Min., eene graauwe kalkachtige aarde uit Auvergne in Frankrijk.

Perémptie, f. lat. (*peremptĭo*, v. *perimĕre*, vernietigen), eig. vernietiging, dooding; Jur., het vervallen, de verjaring, het

ongeldig worden v. eenen eisch; h. eindbescheid; **peremptōrisch** of doorgaans **peremtōrisch** (lat. *peremtorĭus, a, um,* en als adverb. *peremtorĭe*), eenen strijd opheffend, vernietigend, beslissend; onverwijld, zonder verder uitstel, eens voor altijd; *peremtorĭa citatĭo*, z. **citatie**; *termĭnus peremptorĭus*, m., z. **termijn.**

perendĭnus diēs, m. lat., de derdedag van heden af, overmorgen.

perennéren, lat. (*perennāre*, v. *perénnis, e*, het jaar door durend, v. *annus*, jaar), doen duren, uitduren, overwinteren; **perennérende planten**, planten, die het geheele jaar voortduren, overblijvende gewassen; **perenniteit**, f. (lat. *perennĭtas*), de voortduring, overblijving, overwintering.

Peretērĭon, n. gr. (v. *perān*, doordringen, doorboren), Med., eene boor, inz. schedelboor, vgl. **trepaan.**

Perétte, f. fr. (v. h. it. *pera*, de peer), de peercitroen, eene soort van kleine bleekgele, zoete, peervormige citroenen.

per expréssum, afgek. *p. expr.*, lat., door een' afzonderlijken, opzettelijken bode.

per fas et nefas, z. *fas.*

perfect, **perfectibel**, **perfectie** enz., z. ond. **perficiéren.**

perfer et obdūra, lat., verdraag en lijd.

perficiéren, lat. (*perficĕre*), tot stand brengen, voleinden; **perféct** (lat. *perféctus, a, um*), volkomen, volmaakt, voltooid, voleindigd, klaar; **perféctum**, n. Gram., de tijdvorm der voleindigde handeling in den tegenwoordigen tijd, de voleindigde tegenwoordigheid, de volmaakt verleden tijd, b.v. ik heb gelezen enz.: **perfectibel**, nw lat., voor volmaking vatbaar, volmaakbaar; **perfectibiliteit**, f. de volmaakbaarheid; **perfectibilismus**, m. de leer van eene voortgaande volmaking des menschelijken geslachts, het geloof aan den vooruitgang der menschenwereld; **perféctie**, f. lat. (*perfectĭo*), de voleinding, volkomenheid, volmaaktheid; **perfectionéren**, nw lat. (fr. *perfectionner*), volkomener maken, volmaken, voltooijen, de laatste hand aan iets leggen; **perfectionéring**, f. de volmaking, vervolkomening, verbetering; **perfectionist**, m. die zich voor volkomen houdt, een puritein: *perfetto modo*, it. Muz., in volkomene tijdmaat.

perfíde, fr. (spr. *perfied'*; v. h. lat. *perfĭdus, a, um*), trouweloos, ontrouw, valsch, arglistig, verraderlijk; **perfidĭe**, f. trouweloosheid, ontrouw, trouwbreuk, verraad.

perforéren, lat. (*perforāre*), doorboren; **perforātie**, f. nw lat., de doorboring; **perforātief** of **perforatorĭum**, eene been- of schedelboor, hersenboor; **perforatief-trepaan**, m. eene boor, waarmede men een been eenvoudig doorboort, zonder er een rond stuk uit te boren.

Perfrigerĭum, n. nw lat., een hooge graad van koudegevoel in koortsziekten.

Pergamént of **perkament**, n. (gr. *pergamēnē*, lat. *pergamēna*, sc. *charta*, d. i. papier van de stad Pergamus in Azië, alwaar het in de oudheid inzonderheid werd vervaardigd), schrijfleder, gelooid, met kalk gebeten en op eene eigenaardige wijze toebereid ezels-, schapen- of kalfsleder enz., inzonderheid om op te schrijven.

perge, lat., ga voort! verder! **pergéren** (lat. *pergĕre*), voortgaan, voortvaren, inz. in 't spreken enz.

per genitīvum, lat. (vgl. genitivus ond. **casus**), door den teler, teelnaamval, d. i. door huwelijk tot eenig geluk, b. v. tot een ambt, geraken.

Pérgola, f. it., priëel, wijngaardloof; een priëelvormige aanbouw bij een huis; **pergoláto**, n. Arch., bindwerk, traliewerk.

Pergolése, f. de pareldruif, eene bijzondere soort van druiven, zoo genoemd naar het vlek Pergola, in het hertogdom Urbino.

per govérno, z. ond. **gouvernéren.**

per gradus, lat., langs trappen, trapsgewijs.

per grato govérno, it. Merc., tot welgevallig bestuur, of om u naar believen daarnaar te gedragen.

Pergŭla, f. lat., eene galerij, een verheven vertrek van een huis, waar de leeraars der vrije kunsten bij de Romeinen de jeugd leerden; een openbaar gebouw tot voorlezingen bestemd.

per habĭtum infūsum, lat., door eigene (eig. ingegoten of ingestorte) aandrift of vlijt.

perhorrescéren, lat. (*perhorrescĕre*), eig. voor iets sidderen, ontstellen, ijzen; Jur., verwerpen, voor partijdig verklaren (eenen regter of getuige); **perhorrescéntie**, f. nw lat. Jur., vrees voor de partijdigheid eens regters enz. en geregtelijke verwerping van denzelve; **perhorrescéntieeed**, m. de verzekering onder eede, dat men eenen regter of getuige niet voor onpartijdig kan houden.

Peri, m. en f., pl. **peris**, perz. (v. *perí*, bevleugeld, v. *per*, vleugel), Myth., zachtzinnige, liefelijke, naar feeën of elfen gelijkende wezens, die beschermengelen der menschen zijn.

peri, gr. voorzetsel: om, rond; over, wegens enz.; in zamenstellingen beteekent het inz. omgeving, uitbreiding, ook voleinding van eenen cirkelloop, z. v. a. om-, rondom, om henen; verder een overschrijden, overtreffen, eene opklimming of versterking, z. v. a. over-, zeer.

Periæresis, f. gr. (v. *peri-airēīn*, in de

rondte wegnemen), Med., afsnijding van verzweringen, afneming van eenig lid.

Perialgïe, f. gr. (v. *álgos*, n. smart), Med., eene zeer hevige, algemeene smart.

Periámma, n. gr. (v. *peri-áptein*, ombinden), z. v. a. **amulet** (z. a.).

Perianthïum, n. gr. (vgl. **anthos**), het bloemhulsel, de bloemenscheede, het bloembekleedsel.

Periantologïe, f. gr., zelflof, eigenlof, grootsprekerij, pogcherij, snoeverij.

Periblépsis, f. gr. (v. *blépein*, zien), Med., het angstig, verwilderd heen en weder zien der krankzinnigen.

Peribŏle, f. gr. (v. *peri-bállein*, omwerpen, omleggen), de omvang, omtrek; Log., de tooi, waarmede men eene gedachte omkleedt; een omweg, eene wijdloopige beschrijving; Med., z. v. a. **pericardium**; **peribŏlus**, m. de omvang, insluiting, eene met boomen of wijnstokken bezette, afgeslotene plaats rondom eenen tempel der Ouden.

Peribrōsis, f. gr., eig. het rondknagen; Med., eene klierachtige, kwaadsappige ontsteking of verzwering der oogleden of ooghoeken, ooglidschurft.

Pericardïon of **pericardïum**, n. gr. (v. *kardía*, hart), het hartezakje; **pericardītis**, f. ontsteking van het hartezakje.

Pericarpïon of **pericarpïum**, n. gr. (v. *karpós*, vrucht), het zaadhuisje, zaadhulsel, de zaaddoos bij de planten; Med. (v. *karpós*, de handwortel), een huidmiddel, dat om den handwortel gelegd wordt.

Pericharïe, f. gr., verrukking, groote, levendige vreugde.

Pericholïe, f. gr. (v. *chólos*, gal), Med., overmaat van gal; **perichŏlus**, m. een galzuchtige.

Perichondrïum, n. gr. (v. *chóndros*, kraakbeen), het kraakbeenvlies.

Perichorēsis, f. gr., het bestaan van de drie personen der godheid in elkander.

Periclăsis, f. gr. (v. *peri-kláein*, ombreken), Med., eene breuk, inz. beenbreuk.

Pericline, f. gr. (v. *peri-klinēs*, zich rondom neigend, afhellend?), eene soort van veldspath.

Pericochlïon, n. gr. (v. *kochlías*, slak, schroef), de moêrschroef.

Pericópe, f. gr. (v. *peri-kóptein*, rondom besnijden, afsnijden), eene afdeeling, inz. eene afdeeling uit de evangeliën en apostelen, die bestemd is om op zon- en feestdagen voorgelezen en verklaard te worden.

Pericranïon of **pericranïum**, n. gr. (vgl. **cranion**), het beenvlies van het bekkeneel.

pericŭlum in mora, lat., gevaar bij verwijl, vertraging met gevaar verbonden, dringend gevaar bij talmen of toeven; **periculeus** (lat. *periculōsus, a, um*), gevaarlijk; **periclitéren** (lat. *periclitāri*), gevaar loopen, in gevaar zijn; wagen, beproeven; **periclitātie**, f. gr., het in gevaar stellen; het waagstuk, de proefneming.

Peridesmïum, n, gr. (v. *desmós*, band), Anat., het celweefsel, dat de banden omgeeft.

Peridót, m. fr., z. v. a. **chrysolith**.

Peridrŏmis, f. of **peridrŏmos**, m. gr., eig. de omloop, omweg; een zuilengang, gang tusschen zuilen en muur.

Periegēsis, f. gr. (v. *peri-egēīsthai*, omvoeren), het rondleiden en aanwijzen v. merkwaardigheden; de plaats- en landbeschrijving; **periegeet**, m. een rondleider, aanwijzer en verklaarder v. h. merkwaardige; steden- en landenbeschrijver.

Periergïe, f. gr. (v. *peri-ergos*, overvlijtig, overdreven, zorgvuldig), overmatige zorgvuldigheid, kleingeestigheid en angstvalligheid, inz. de al te gekunstelde, gezochte schrijftrant.

Perigæum, n. gr., de aardnabijheid, het standpunt eener planeet, in hetwelk zij de aarde het meest nabij komt, het tegengest. van apogæum.

Perigord (spr. —*ghór*) of **perigueux** (spr. —*ghéu*), m. fr., zwartsteen, bruinsteenerts, naar eene fransche provincie van gelijken naam benoemd; **perigourdine** of **peregourdine**, f. een fransche dans in den vorm van de menuet, doch met franschen pas.

Perihelïum, n. gr., de zonsnabijheid der planeten, het tegengest. v. aphelium.

perimadárisch, gr. (v. *madarós*, kaal), Med., huidbedervend, huidinvretend.

Periméter, m. gr. (*peri-metros*), de omvang, omtrek; **perimétrisch**, omtrekmetend, in den omvang.

periméren, lat. (*per-imĕre*), vernietigen, vernielen, dooden, ombrengen.

per impácco, z. *impacco*.

Perimysïum, n. gr. (v. *mȳs*, muis, spier), Anat., het spiervlies.

Perinæum of **perinĕum**, n. gr. (*peri-naion* of *perineon*), Anat., eig. de schaamte, de roede; de bilnaad, de verbinding tusschen het schaamdeel en den aars; **perinæocēle**, f. eene bilnaadbreuk.

per indirectum, lat., z. **indirect**; *per inspiratiōnem*, door hooger ingeving, begeestering; *per intervalla*, z. **interval**.

Perinyctĭdes, pl. gr. Med., z. v. a. **epinyctides** (z. a.).

Periŏcha, f. gr. (*periochē*, v. *periéchein*, omvatten), de omvang, omgeving; het kort begrip, de zaamgedrongen, verkorte, zakelijke inhoud, b. v. van een boek; ook een op-zich-zelf-staand gedeelte, een stuk uit een geschrift, dat een geheel uitmaakt.

Periόde, f. gr. (*periŏdos*, v. *hodós*, f. de weg; lat. *periŏdus*, eig. omweg, omgang, omloop), Astr., de cirkelloop, regel-

matige omloop eener planeet; Chronol., eene reeks van jaren, na welker verloop dezelfde gebeurtenis of hetzelfde tijdteeken terug keert, z. cyclus; Med., de maandelijksche zuivering van manbare vrouwen; Hist., een tijdkring, tijdperk, tijdvak; Log., een volzin, een uit onderscheidene zindeelen of enkele voorstellen bestaande uitdrukking, een logisch zamenhangende zin van onderscheidene leden; **periodeut**, m., pl. **periodeuten**, rondtrekkers, omzwervers; rondreizende artsen enz.; in de middeleeuwen ook rondtrekkende helpers der bisschoppen; geestelijke rondreizende inspecteurs; **periodiciteit**, f. de omloop, de terugkeer in bepaalde tijdruimten; de kringloop der natuur; **periodiek, periódisch**, omloopend, kringvormig, cirkelvormig, op zekere tijden regelmatig weder keerend; wisselend, afwisselend, voorbijgaand; periodieke schriften, tijdschriften (maandwerken, journalen enz.); periodieke ziekten, geregeld wederkeerende, afwisselende ziekten; periodieke winden, tijdwinden, wisselwinden, op gezette tijden waaijende winden; periodieke maand, de omloopstijd der maand van het lentepunt af gerekend tot aan hetzelfde punt terug (vgl. siderische maand); periódisch schrijven, in welafgeronde volzinnen en daardoor welluidend schrijven; **periodologīe**, f. de leer van de wel afgeronde, goed gebouwde, geregeld zamenhangende volzinnen, leer des redebouws; **periodológisch**, redebouwkunstig.

Periodynīe, f. gr. (v. *odýnē*, smart, pijn), Med., eene hevige pijn door het geheele ligchaam.

Periœci, pl. gr. (*peri-oikoi*, v. *oīkos*, woning), omwoners, naburen; Geogr., de rondomwoners, omwoners, zulke aardbewoners, die denzelfden parallel of dezelfde breedte hebben, doch twaalf uren in tijd verschillen, d. i. een' tegengestelden meridiaan hebben.

Periōpe, f. gr. (v. *ōps*, gezigt), het rondomgezigt; een sterretoren; **perioptiek**, f. de omstralingsleer, de leer van de buiging der lichtstralen aan de oppervlakte der ligchamen.

Periorbīta, f. gr.-lat. (vgl. **orbita**), Anat., het beenvlies, dat de oogholten bekleedt.

Periostēum, n. gr. (v. *ostéon*, been), het beenvlies; **periostītis**, f. de ontsteking van het beenvlies; **periostōsis**, f. een beengezwel, dat zich rondom het been uitsteekt.

Peripătos, m. gr. (v. *peri-patēīn*, rondom gaan), de wandeling en de daartoe bestemde plaats; **peripatēma**, n. of **peripatēsis**, f. de omwandeling, het rondom gaan, wandelen; een ernstig onderhoud; **peripatetĭcus**, m., pl. **peripatetĭci**, aanhangers der leer van Aristoteles, die op eene wandelplaats, het Lykeion (Lyceum) bij Athenen, gewoon was onderwijs te geven (vgl. lyceum); oneig. wandelaars, liefhebbers van wandelen, menschen, die gaarne wandelen en het lang kunnen uithouden; **peripatētisch**, tot de leer en de school van Aristoteles behoorend, Aristotelisch, al wandelend onderwijzende.

Peripetásma, n. gr., de omhulling, het in de rondte uitgebreide, een tapijt, voorhangsel.

Peripetīe, f. gr. (*peripéteia*, v. *peripíptein*, omvallen, omslaan), de plotselinge ommekeer der fortuin, de onverwachte verandering, de oplossing van den knoop in tooneelspelen, de omslag, uitslag.

Peripherīe, f. gr. (*periphéreia*, v. *periphérein*, ronddragen, *periphéresthai*, zich rondbewegen), de omtrek, cirkelomtrek; omvang, het gebied, district.

Periphrăsis of **periphráse**, f. gr., z. v. a. **paraphrasis**; **periphrástisch**, z. v. a. **paraphrastisch**.

Periplerōma, n. gr., de aanvulling, vergoeding.

Periplŏce, f. gr. (*periplokē*, v. *periplékein*, omwikkelen), het omwikkelen; Log., de kunstmatige omhulling of inkleeding v. dingen, die men niet ronduit of platweg mag zeggen.

Periplūs, m. gr. (v. *plóos*, *plus*, de scheepvaart), de omvaart, kustbeschrijving.

Peripneumonīe, f. gr. (vgl. **pneumonie**), de long-ontsteking.

peripolygōnisch, gr. (vgl. **polygoon**), veelkantig, veelhoekig, veelvlakkig.

Peripsȳxis, f. gr. (v. *psȳxis*, verkoeling), volledige afkoeling of verkouding; Med., eene algemeene huivering, het zoogenaamde kippenvel.

Peripterŏs, m. gr. (eig. rondom bevleugeld, v. *pterón*, vleugel, vlerk, vgl. **dipteros**), een gebouw, dat v. rondsomme door zuilengangen is omgeven; **peripterĭum**, n. een uitwendige zuilengang.

Peripyēma, n. gr. (v. *pȳon*, etter), Med., de omettering, de verwekking, het ontstaan van etter rondom eenig deel.

Perirrhēxis, f. gr. (vgl. **rhexis**), Med., de afscheuring, afbreking, b. v. van een been.

Perirrhœa, f. gr. (*perirrhoia*, v. *perirrhēīn*, van rondom omvlieten), Med., de afscheiding van vochten over den geheelen omvang des ligchaams, waardoor het van de overtollige vochten wordt bevrijd.

Pēris, f. gr. Med., de moederscheede.

Periscĭi, pl. gr. (*peri-skioi*, v. *skiá*, de schaduw), Geogr., omschaduwigen, digt bij den pool wonende menschen, voor wie de zon vele dagen of maanden lang in 't geheel niet ondergaat, zoodat hunne schaduw in

24 uren naar alle zijden om hen henen loopt.

Periscythísmus, m. of **periscythĭsis**, f. gr. (*periskythismós*), het villen, zooals het bij de Scythen in gebruik was, het afstroopen der huid van het bekkeneel (scalperen, z. a.).

periscópisch, gr. (v. *peri-skopēīn*, rondom zien), rondomziende, omzigtig; **periscopische glazen**, rondomschouwingsglazen, gewelfde kijkglazen (door Wollaston uitgevonden), waarmede men rondom zich kan zien.

Perispermĭum, n. gr. (v. *sperma*, het zaad), z. v. a. **pericarpion.**

perissábel, fr. (spr. *peries—*; v. *périr*, omkomen), vergankelijk, broos.

Perissologīe, f. gr. (v. *perissós*, *ē*, *ón*, overmatig, en *légein*, spreken), de woordenkraam, overvloed in woorden of in rede, de wijdloopigheid.

peristáltisch, gr. (v. *peristéllein*, omgeven, omvatten), Med., wormvormig, z. *motus peristalticus.*

peristátisch, gr. (v. *perístasis*, de omstandigheid), omstandig, uitvoerig.

Peristigménisch, gr., tusschen punten staande; **peristigmenische dipla**, een critisch teeken tusschen twee punten staande, bij verschillende leeswijzen of verworpene verzen (>̣ of <̣).

Peristŏle, f. gr. (vgl. **peristáltisch**), Med., de wormsgewijze, kronkelende beweging der darmen.

Peristŏma of **peristomĭum**, n. gr. (v. *stóma*, de mond), Med., de mondrand, monding, mond.

Peristrōma, n. gr., z. v. a. **peripetasma.**

Peristrŏphe, f. gr. (vgl. **strophe**), de omkeering; Log., de omkeering van het bewijs der tegenpartij tot haar eigen nadeel.

Peristўle of **peristylĭum**, n. gr. (*perístўlon*, v. *stўlos*, zuil), Arch., een zuilengang, eene open plaats, rondom met zuilen omgeven.

Perisyllogísmus, m. gr. (vgl. **syllogismus**), Log., eene sluitrede, welks eerste voorstel het besluit van eene onmiddellijk voorafgaande sluitrede is.

Perisystŏle, f. gr. (vgl. **systole**), Med., de stilstand des harten, de tijd, die tusschen twee polsslagen, tusschen de verwijding en vernaauwing der slagaderen plaats heeft, de polspause, inz. bij stervenden opmerkelijk.

perite, z. ond. *peritus.*

Peritonæum, n. gr. (*peritónaion*, eig. het daarover gespannene, v. *peri-teínein*), Med., het buikvlies, dat al de deelen, tot de chylbereiding behoorende, omvat; **peritonæaal**, tot het buikvlies behoorende; **peritonæītis** of **peritonītis**, f. de buikvliesontsteking; **peritonæorrhéxis**, f. de scheuring van het buikvlies.

Perittōma, n. gr. (v. *perittós* = *perissós*, *ē*, *ón*, overvloedig), het overgeblevene, overschot; Med., het overblijfsel van spijs en drank na de spijsvertering, drekstof en pis; overblijfsel van ziekten.

perītus, lat., ervaren; *peritus artis*, een kunstkenner, in de kunst bedrevene, zaakkundige; *peritus juris*, een regtskundige; *perīte*, adverb., met doorzigt, met bedreven hand.

Perizōma, n. gr., eig. gordel, schort; Med., een breukband aan navelbreuken, navelbreukband; ook h. middelschot, middenrif.

Perjurĭum, n. lat., een meineed, valsche eed; *pœna perjurĭi*, f. de straf des meineeds; **perjurieus**, meineedig; **perjuréren** (lat. *perjurāre*), valsch zweren, een' meineed begaan; zijnen eed breken; **perjūrus**, m. een meineedige.

Perk, z. **parc.**

Perkaal, m. Merc., rood oostind. katoen, eene digtgeweven boomwollen stof.

Perkan, z. **berkan.**

Perkinísmus, m. eene bijzondere geneeswijze, door Perkins (gest. 1799) in N. Amerika uitgevonden, bestaande in het bestrijken der ziekelijke deelen met twee naalden van verschillende metalen.

Perkins-kanon, het door Perkins onlangs uitgevonden stoomkanon; **Perkins-machine**, de stoommachine van onbepaalde drukking.

Perkowitz, m. een russisch schippond, = 30 puds.

per littĕras, lat., z. ond. *littĕras.*

perlusōrisch, lat. (*perlusorĭus*, *a*, *um*, v. *ludĕro*, spelen), schertsend, spelend, in schijn, begoochelend.

perlustréren, lat. (*perlustrāre*), doorloopen, doorwandelen; doorzien, naauwkeurig doorloopen en bezigtigen; **perlustrātie**, f. de doorzage.

per majōra, lat., z. ond. *major.*

per mandatarĭum, lat., door eenen gevolmagtigde.

permanéren, lat. (*permanēre*), voortduren, verblijven; **permanént**, voortdurend, bestendig, blijvend, onveranderlijk, onafgebroken; het tegengest. v. intermistisch; **permanéntie**, f. nw lat., de voortduring, bestendigheid, voortdurendheid; de stilstand, het aanblijven, b. v. eener wetgevende of uitvoerende vergadering; *à permanence*, fr. (spr. *—nángs'*), op den duur, bij voortduring.

Perme, m. turk. (*permeh*), een klein vaartuig, naar eene gondel gelijkende.

permeābel, lat. (*permeabĭlis*, *e*, v. *permeāre*, doorheen gaan), doordringbaar (penetrabel); **permeabiliteit**, f. nw lat., de doordringbaarheid; **permeatīe**, f. het wederkeerig doordringen van twee ligchamen.

per me licet; lat., mijnentwege moge het geschieden.

per mese, it. Merc., per maand, op of bij de maand; *per mille*, per duizend, van de duizend.

Permessiden, pl., nymphen; ook muzen of zanggodinnen, naar den Permessus, eene beek in Bœotië, waar men hare woonplaats vooronderstelde.

permittéren, lat. (*permittĕre*), veroorloven, vergunnen, toestaan, toelaten, bewilligen; **permíssie**, f. (lat. *permissio*, fr. *permission*, spr. —*misióng*), de vergunning, het verlof, de toelating, bewilliging; *avec permission*, fr., met verlof, met vergunning; *permissu superiōrum*, lat., met verlof of vergunning der oppersten, oversten, regering enz.; **permis**, m. een verlofbriefje, vrijbriefje, geleibriefje; **permisgeld**, wisselgeld, eene (gefingeerde) rekenmunt, in welke te Antwerpen, Brussel, Gent enz. wissels worden getrokken; **permissie-tonnen**, het bepaalde getal scheepstonnen, dat in Spanje de raad van Indië vergunde, aan waren met de galjoenen naar Amerika te verzenden; *permissīve*, nw lat., bij wijze v. verlof, onder toelating.

per modum, lat. (vgl. **modus**), door middel van; *per modum actiōnis*, door middel eener aanklagt; *p. m. confessiōnis*, door middel eener bekentenis; *p. m. delegatiōnis*, door het overdragen van eene opdragt, eenen last; *p. m. exceptiōnis*, door eene tegenspraak, uitvlugt.

permutéren, lat. (*permutāre*), omzetten, verplaatsen, verwisselen; **permutābel**, nw lat., omzetbaar, verplaatsbaar; **permutātie**, f. lat. (*permutatĭo*), de verruiling, verplaatsing, verwisseling; Math., de omzetting of verplaatsing der grootheden.

pernegéren, lat. (*pernegāre*), volstrekt ontkennen, geheel en al loochenen.

pernicieus, lat. (*perniciōsus, a, um*, v. *perniciēs*, het verderf), schadelijk, verderfelijk, vernietigend; boosaardig, b. v. Med., pernicieuse wisselkoortsen.

Pernieten, pl. gr. (v. *perna*, ham), versteende schelpdieren, die den vorm van eene ham hebben.

Perniōnen, pl. lat. (*pernio*, pl. *perniōnes*), zoogenaamde winters aan de voeten, winterhielen, kakhielen.

pernoctéren, lat. (*pernoctāre*, v. *nox*, gen. *noctis*, de nacht); overnachten, zijn nachtverblijf houden; **pernoctánt**, m. een overnachter.

Pero, it. mansn., z. v. a. Pieter.

per obĭtum, lat. (vgl. **obitus**), door af- en of overlijden.

per oblīquum, lat. (vgl. *oblique*), door slinksche wegen, door listen en lagen.

per occasiōnem, lat. (vgl. **occasie**), door gelegenheid, bij gelegenheid, per occasie.

Perodynīe, f. gr. (v. *pēra*, zak, voor maag), Med., maagpijn, z. v. a. **cardialgīe**.

Perōma, n. gr. (v. *pērūn*, verlammen), Med., verlamming, beschadiging aan de zinswerktuigen of organen; **perōsis**, f. de verminking.

per omnes passus et instantĭas, lat. Jur., door alle geregtshoven (b. v. iets winnen of verliezen).

Perŏne, f. gr. (*perónē*, eig. spits, tong eener gesp, spil), Med., het kuitbeen, de kleine beenpijp.

per ora, it., voor het tegenwoordige, thans, voorshands.

peroréren, lat. (*perorāre*), eene openbare redevoering houden; eene rede ten einde brengen, besluiten; **perorātie**, f. de slotrede; eene openbare redevoering, inz. eene school- of oefenings rede.

per os, lat. Med., door den mond (b. v. in te brengen.

Perōsis, z. ond. **peroma**.

per otĭum, lat. (vgl. **otĭum**), uit verveling.

Peroxyde, z. ond. **oxyde**.

per pedes, z. *pes*.

Perpendiculair, f. lat. (*perpendicŭlum*, n. v. *pendēre*, hangen), de loodlijn, loodregte lijn, die lijn, welke met de lijn of het vlak, waarop zij valt, regte hoeken maakt, de verticale lijn; als adject.: loodregt, te lood, regtstandig, naar geene zijde overhellend, lijnregt naar het middelpunt der aarde gerigt.

perpetréren, lat. (*perpetrāre*), begaan, bedrijven, volbrengen, inz. eene slechte daad; **perpetránt**, m. nw lat., de bedrijver, volbrenger, uitvoerder; **perpetrātie**, f. de volvoering, het bedrijven, volbrengen; het begaan eener misdaad.

Perpetŭa, f. lat. (v. *perpetŭus, a, um*, onafgebroken, bestendig), vrouwenn.: de bestendige; *in perpetŭum*, voor altijd, ten eeuwigen dage; **perpetŭum mobile**, z. **mobile perpetŭum**; *perpetŭum silentium*, z. **silentĭum**; **perpetuāna**, **perpetuélle**, ook **sempitérne**, f. fr., eig. altijddurend, nooitverslijtend, eene zeer sterke, duurzame wollen stof, eene soort van sergie; **perpetuëel** (fr. *perpétuel*), altijddurend, onafgebroken, onophoudelijk, bestendig, levenslang, eeuwig; **perpetuéren**, (lat. *perpetuāre*), voortdurend onderhouden of voortzetten, vereeuwigen, altijd doen voortgaan, op de lange baan schuiven; immer voortduren; **perpetuātie**, f. nw lat., altijddurende voortzetting of voortgang, bestendige duur; **perpetuiteit**, f. lat. (*perpetuĭtas*), onafgebrokene voortduring, bestendigheid; *à perpétuité*, fr. (spr. —*twité*), voor altijd, voor eeuwig; **perpetuiteiten**, pl., eig. onophoudelijkheden; liggende stichtsgoederen, onvervreemdbare grondbezitting.

perpléx, lat. (*perpléxus*, *a*, *um*, eig. verwikkeld, ineengevlochten, verward, v. *plectĕre*, vlechten), verward, verlegen, bedremmeld, onthutst, verbluft, bedeesd; **perplexiteit**, f. de verlegenheid, bedremmeldheid, besluiteloosheid, angstvalligheid.

per posta, z. ond. **post**; *per procuratiōnem*, lat., of it. *per procúra*, z. ond. **procuréren**.

perquiréren, lat. (*perquirĕre*), onderzoeken, nazoeken, uitvorschen; **perquisītie**, f. nw lat., het geregtelijk onderzoek; **perquisītie-protést**, een protest in den wind, de wisselverwerping, wanneer de betrokkene op den vervaltijd des wissels niet te vinden is op de plaats der betaling.

per recápito, it., z. **ricapita**.

per risum multum potĕris cognoscĕre stultum, lat., aan veel lagchen zult gij den dwaas kunnen herkennen.

Perron, m. fr. (spr. *perróng*; v. *pierre*, steen), een steenen optred, trap, bordes, stoep voor een huis.

Perroquet, m. fr. (spr. *perroké*), eig. de papegaai (eng. *parrot;* waarschijnlijk v. h. lat *parochus*, sp. *parroque*, paap, gelijk het sp. *papagayo*, it. *papagallo*, letterlijk papenhaan beduiden), eene soort van veldstoel, vouwstoel met eenen rugleuning; **perruche**, f. (spr. *perrúusj'*), een langstaartige papegaai.

Perruque, f. fr. (it. *parruca*; sp. *peluca*, dat men van *pelo* = lat. *pilus*, haar, kan afleiden), een hoofddeksel van vreemde haren, haarmuts, haarkap, p a r u i k, p r u i k; **perruquier**, m. (spr. —*ki-é*), een paruikmaker, haarkapper.

Perry, eng., perenmost; ook een roode champagne-wijn.

per saldo, it., z. **saldo**; *per saltum*, lat., z. *saltus*.

perscribéren, lat. (*perscribĕre*), opschrijven, opteekenen, aanteekenen; overschrijven.

per scrutinĭum, z. ond. **scrutinium**.

perscrutéren, lat. (*perscrutāre*), doorzoeken, uitvorschen, naauwkeurig onderzoeken; **perscrutātie**, f. het naauwkeurig onderzoek.

per se, lat., op zich-zelf, door zich-zelf; **perseïteit**, f. nw lat., het op- of doorzich-zelven-zijn.

persecutánt, **persecutie**, z. ond. **persequeren**; *per sedes*, z. *sedes;* **Persephŏne**, z. **Proserpina**.

Persenning, f., z. **presenning**.

persequéren, lat. (*persĕqui*) en **persecutéren**, fr. (**persécuter**), vervolgen, voortzetten, uitvoeren, tot stand brengen; geregtelijk vervolgen, lastig vallen, in de engte drijven, benaauwen; **persecūtie**, f. lat., de vervolging, najaging, nazetting; **persecutánt**, fr., vervolgend, opdringend, lastigvallend.

Perseus, m. gr. (sp. *eu* bijna als *ui*) Myth., een grieksche held, zoon van Jupiter en Danaë, die de g o r g o n e Medusa bedwong en Andromeda bevrijdde.

persevéreren, lat. (*perseverāre*), volharden, standvastig blijven, volhouden, voet bij stek houden; **perseverántie**, f. (lat. *perseverantĭa*), de volharding, standvastigheid, volhouding.

Persīco, m. it. (v. *pérsica*, perzik), perzik-brandewijn, brandewijn op perzikpitten getrokken.

Persië, **persienne**, enz., z. **Perzië**.

persifléren, fr. (*persifler*, eig. uitfluiten, v. *siffler*, fluiten), op eene fijne wijs bespotten, iemand tot voorwerp en slagtoffer (d u p e) van de spotternij maken door de dingen, die men hem doet zeggen, iemand honen, bespotten, belagchelijk maken; uitjouwen. voor den gek houden; foppen; **persiflage**, f. (spr. —*fláazj'*), bespotting, spotternij, honende plagerij, fijne bespotting, bespottende lof, fopperij.

Persimon, m. een pronkgewas uit Amerika met groote bladeren en purperroode bloemen.

Persio, z. **cudbeard**; **persisch**, z. ond. **Perzië**.

persistéren, lat. (*persistĕre*), op iets blijven staan, aanhouden, aandringen, volharden; **persisténtie**, f. nw lat., het aandringen op iets, het volharden, ook hardnekkigheid, eigenzinnigheid.

persolvéren, lat. (*persolvĕre*), betalen, geheel afdoen, ten volle vereffenen.

persōna, f. lat. (eig. een masker), een persoon, d. i. een zedelijk vrij, op zich-zelf-staand wezen, inz. met betrekking tot zijne standplaats in het leven of de rol, die hij in het leven speelt, een mensch, menschelijk wezen, zonder onderscheid v. ouderdom, kunne of stand; Jur., een persoon of mensch, in zoo verre hij bevoegd is in de burgerlijke maatschappij zekere regten te hebben (ieder, die geen slaaf is); ook het uiterlijk voorkomen v. een' mensch, b. v. groot of klein van persoon zijn; ieder afzonderlijk speler in een tooneelspel; *persona infāmis*, een eerloos persoon; *p. miserabĭlis*, een medelijdenswaardig, ellendig persoon, b. v. een wees; *p. suspécta*, een verdacht persoon; *p. turpis*, een berucht persoon; *p. publĭca*, iemand, die een openbaar ambt bekleedt (in betrekking tot dat ambt), een staatsbeambte; ook een veil vrouwspersoon, eene hoer; *in persona*, in persoon, persoonlijk, zelf; **personalĭën**, pl., persoonlijkheden, persoonlijke beleedigingen; inz. de nadere omstandigheden of levensbijzonderheden v. een' persoon, b. v. van een' overledene; *pronomĭna personalĭa*, z. ond. **pronomen**; **personaliséren**, fr. (*personaliser*), persoonlijkheden zeggen, op den man aan spreken,

beleedigingen zeggen; **personaliteit**, f. nw lat., de persoonlijkheid, eigenschap van een' persoon; ook het op zich-zelf bestaan van een verstandig denkend wezen; **personaliteiten**, pl., persoonlijke beleedigingen, toespelingen, scherpe beleedigende zetten, die iemands persoon raken; **personaat**, n. eene kerkelijke waardigheid of prove in eene dom- of stichtkerk; bloot persoonlijke voorrang zonder kerkelijk gezag (het tegengest. der ware d i g n i t e i t met kerkelijk gezag); **personeel**, fr. *personnel*), als adverb. lat. *personaliter*, fr. *personnellement* (spr. *personell'mång*), persoonlijk, in eigen persoon, zelf; **personeel-arrest**, z. **arrest**; **personeel crediet**, n. Merc., persoonlijk vertrouwen; **personele crediteur**, wie voor zijne schuldvordering geen onderpand heeft; **personele belasting**, belasting, die men voor zijn' persoon moet betalen, hoofdgeld; **personeel**, het aantal personen, waaruit een collegie, een bureau enz. bestaat; **personificiéren**, verpersoonlijken of persoonlijk maken, in eenen persoon veranderen, algemeene begrippen, eigenschappen enz., levenlooze, onbezielde dingen, of ook dieren als menschen voorstellen, als personen sprekend invoeren; **personificâtie**, f. de voorstelling eener zaak als persoon, persoon van verdichting, persoonsverbeelding, z. v. a. p r o s o p o p œ ï e; **personnage**, f. fr. (spr. *personáazj'*), een persoon, mensch, de rol, die iemand op het tooneel te spelen heeft; ook een zonderling mensch.

per sortem, z. ond. *sors*.

Perspectief, n. nw lat. (v. *perspicĕre*, s. **perspicieren**), een verrekijker, kijker; de verte-teekening, de vergezigt-schilder- of teekenkunst; de doorzigtkunde, de kunst om de voorwerpen zoodanig af te beelden, gelijk zij zich van een gegeven standpunt in vorm en kleur aan het oog voordoen, de leer v. de grondbeginselen dezer kunst; ook h. uitzigt in de toekomst, h. voorkomen der verafzijnde dingen; **perspectîvisch**, in de verte geteekend of geschilderd, doorzigtkundig, van verre gezien.

perspiciéren, lat. (*perspicĕre*), doorzien, doorschouwen, naauwkeurig bezien, bezigtigen, erkennen; **perspicaciteit**, f. lat. *perspicacĭtas*), de scherpzinnigheid, de scherpe, heldere blik; *perspicŭe*, lat., duidelijk, helder, zonneklaar; **perspicuiteit**, f. (lat. *perspicuĭtas*), de duidelijkheid, klaarheid, verstaanbaarheid.

perspiréren, lat. (*perspirāre*), uitdampen, zweeten, uitwasemen; **perspirâbel**, nw lat., uitdampbaar, uitdampend, zweetend; **perspirâtie**, f. de uitdamping, het zweet, de onmerkbare uitwaseming.

per stirpes, z. ond. *stirps*.

perstringéren, lat. (*perstringĕre*), eig. sterk binden; doorhalen, scherp berispen, hekelen.

persuadéren, lat. (*persuadĕre*), overreden, overtuigen, doen gelooven, wijs maken; **zich persuadéren**, zich inbeelden, gelooven; **persuâsie**, f. (lat. *persuasĭo*), de overreding, overtuiging; **persuasief**, overredend, overtuigend; *persuasĭo dolōsa*, listige of arglistige overreding; **persuasorĭa** of **persuasorĭën**, pl. nw lat., overredingsgronden, overredingsmiddelen.

per sub- et obreptiōnem, z. ond. **subrepieren**.

Perte, f. fr., verlies, schade; **perte, pérdita**, f. it. Merc., verlies, inz. aan wisselbetalingen.

perterréren, lat. (*perterrēre*), verschrikken, vrees aanjagen.

per testamentum, z. **testament**, ond. **testeren**.

Pertĭca, f. lat., eene stang, meetroede; it., eene veld- of vlaktemaat te Milaan en Florence.

Pertinâx, m. lat., een halsstarrige, hardnekkige; **pertinacĭteit**, f. nw. lat., hardnekkigheid, halsstarrigheid, verstoktheid.

pertinént, lat. (*pertĭnens*, v. *pertinēre*, toebehooren), gepast, tot de zaak behoorend, doelmatig, juist, regt, billijk, behoorlijk, naar den eisch; **pertinéntie**, f. geschiktheid, schikkelijkheid; **pertinentĭën**, pl. (lat. *pertinentĭa*), het toebehooren, de bijstukken, bijbehoorende gronden, akkers of velden; *cum pertinentĭis*, met toebehooren.

per traditiōnem, z. ond. **traderen**; *per transactiōnem et cessiōnem*, z. **transactie**.

perturbéren, lat. (*perturbāre*), storen, verontrusten, verwarren, in verwarring brengen; **perturbâtie**, f. de storing, onrust, verlegenheid, ontsteltenis, wanorde, verwarring; **perturbatĭën**, pl. Astr., storingen, afwijkingen der planeten van hare elliptische banen om de zon, door de inwerking van andere planeten veroorzaakt; *perturbatĭo critĭca*, Med., de spanning, opwekking, welke de beslissing (c r i s i s) eener ziekte vooraf gaat.

per turnum, z. **turnus**.

Peru, n. een goud- en zilverrijk land in Z. Amerika; de s c h a t t e n v. P e r u, de gouden zilvermijnen van dat land; oneig. groote rijkdom, verbazende schatten; **peruviaansche balsem**, eene welriekende. vloeibare hars, die vooral in Peru uit de takken van den balsemboom gewonnen wordt; **peruviaansche bast**, z. **kinabast**; **peruvienne**, fr. (spr. *peruwjēnn'*), of **prussienne**, f. gebloemd g r o s d e t o u r s.

Perun, m. de vuur- en dondergod der oude Russen.

Peruschim, hebr., de naam van vijf rabbinistische commentariën.

Pervāsie, f. nw lat. (v. h. lat. *pervadĕre*, doorgaan), de doordringing.

pervertéren, lat. (*pervertĕre*), verdraaijen, vervalschen, bederven, verleiden, ten kwade veranderen; **pervérs**, lat., *pervérsus, a, um*), verward, wonderlijk, verkeerd, verstokt, verdorven, slinksch; **pervérsie**, f. de verergering, het bederf; de verplaatsing uit een' goeden toestand in een' minder goeden; **perversiteit**. f. lat. *perversĭtas*), de verkeerdheid, verdorvenheid, slechtheid, b. v. van het hart.

pervestigéren, lat. (*pervestigāre*), uitvorschen, opsporen, doorzoeken, onderzoeken.

per viam etc., z. ond. *via*.

Pervigiliën, pl. lat. (*pervigilĭa*, eig. nachtwaken), nachtelijke plegtigheden of feesten, die door de Ouden ter eere van Ceres, Venus en Apollo enz. gevierd werden.

pervolvéren, lat. (*pervolvĕre*), doorbladeren, doorzoeken.

per vostro, z. *vostro; per vota majora*, z. ond. *votum*.

pervulgéren, lat. (*pervulgāre*), gemeen maken, bekend of ruchtbaar maken, uitbreiden, onder de menschen brengen; **pervulgātie**, f. nw lat., de verbreiding, ruchtbaarmaking.

Perzië, n. (gr. *Persis*, lat. *Persis, Persĭa*), een land in Azië; **perzisch**, tot Perzië behoorende; daar inheemsch, van daar komend; **perzische aarde**, het engelsche bruinrood; **perzisch blaauw**, donkerblaauw; **perzisch rood**, koraalrood; de **perzische orde**, eene bouworde, in welke slavenbeelden de plaats der zuilen vervangen; **persienne**, f. fr. (spr. —*sjènn'*), fijn gedrukt perzisch chits; ook eene soort van zonneschermen.

pes, m. pl. *pedes*, lat., de voet, inz. versvoet; *pes equīnus*, Med., de paardevoet, horrelvoet; *per pedes*, te voet, *per pedes apostolōrum*, te voet, gelijk de apostelen.

Pesáde, f. fr. (v. *peser*, wegen, door een gewigt neder drukken en opheffen), in de rijkunst: de beweging van het paard, waarbij het de voorpooten opheft zonder de achterste te bewegen, het steigeren; **pesans**, pl. fr. (spr. *pesáng*), eene soort van glaspaarlen of kralen ten uitvoer naar de afrikaansche kusten; **pesánt**, zwaar, wigtig, lastig, bezwaarlijk; *pesánte*, it. Muz., zwaarmoedig, zeer langzaam en met waardigheid.

Peschĭto, f. syrisch (eig. de eenvoudige, getrouwe), benaming van de oudste syrische overzetting van het oude en nieuwe testament.

Peschkeschdji-baschi, m. turk., de bewaarder van de geschenken, die de sultan ontvangt; **peschkir-aga**, m. de opziener van de lijfwacht des sultans.

Peséta, f. eene sp. zilvermunt, $= \frac{1}{4}$ piaster of omtrent 60 cent.

Péso, m. it. (v. h. lat. *pendĕre*, wegen, *pensum*, het gewogene), Merc., de last, zwaarte, wigtigheid, het gewigt; *al peso*, z. *al marco*; **peso**, ook eene sp. rekenmunt, omtrent = 2.50 ct.; **peso duro**, een spaansche piaster, harde daalder, stuk v. achten.

pessarĭum, n. *pessŭlus* en *pessus*, m. lat. (gr. *pessós*), Med., een moederkrans, eene wiek, een langwerpig rond dotje uit wol, zijde enz., met bars of was gemaakt en met geneesmiddelen gemengd, om in de moederscheede of den aars te brengen.

pessĭme, lat., zeer erg of slecht; **pessimísmus**, n. nw lat., de leer of het gevoelen, dat de wereld door en door slecht is; **pessimist**, m. een verdediger dezer meening; het tegengest. van optimismus enz. (z. a.); *res pessĭmi exémpli*, eene zaak, die een slecht voorbeeld geeft.

pessulus, pessus, z. *pessarium*.

Pestiléntie, f. lat. (*pestilentĭa*), de pest, pestziekte, besmettelijke ziekte; **pestilentiëel**, **pestilentiaal**, pestaardig, naar pest gelijkende; aan de pest blootgesteld; **verpest**, aansteekend, giftig, verderfelijk, gevaarlijk, schadelijk; **pestilentiarĭus**, m. een oppasser van pestzieken; pestprediker, de geestelijke, die de pestzieken bezoekt; **pestilentie-wortel**, m. het groote hoefblad of de brandwortel.

Petāle, f. gr. (*petălon*, n.), een blad, inz. een bloemblad; **petalismus**, n. eene verbanning voor vijf jaren uit Syracuse, waarbij de stemming voor den te verbannen persoon op olijfbladeren (*pétala*) geschreven werd; vgl. **ostracismus**; **petaliet**, m. eene soort van veldspath; **petálisch**, **petalōdisch**, naar bladeren, inz. bloembladeren gelijkende; **petalocēren**, pl., kerfdieren met bladervormige voelsprieten; **petalosōmen**, pl., bladvisschen, bandvisschen; **petalúrg**, m. gr., een blikmunter, blikslager, goudslager.

Petaráde, f. fr. (v. *peter*, een hoorbaar geluid met het achterdeel geven, oneig. kraken, knetteren), eig. het achtergeblaas van paard of ezel, met achteruitslaan gepaard; bespotting, door nabootsing met den mond v. h. bedoelde geluid; **petárde**, f. eene springbus, een poortbreker, een kegel vormig stuk geschut om er poorten, muren enz. mede te doen springen; voetzoeker, zwermer, klapbus, stink- of strontpot; chinesche petarden, eene soort van vuurwerk, dat in de kamers kan afgestoken worden; **petardéren** (fr. *petarder*), springgeschut aanwenden; **petardier** (spr. —*djé*), m. een vuurwerker.

Petăsus, m. gr. (*petăsos*), een hoed met breeden rand; inz. de gevleugelde hoed v. Mercurius; oneig. het breede dekblad van vele planten.

Petaurist, m. gr., (van *petauridzein*, op eene koord dansen, *pétauron*, de stellagie der goochelaars enz.), een koorddanser, luchtspringer, goochelaar.

Petechiën, pl. (it. *petecchia*, fr. *petechie*; mid. lat. *peteccia*, v. h. lat. *petigo*, ruidigheid?), Med., kleine roode vlekken op de menschenhuid, gewoonlijk h. voorteeken eener soort van zenuwkoorts.

Petént, m. lat. (*pétens*, van *petěre*, streven, zoeken), een aanzoeker, vrijer.

Petenuche, f. fr. (spr. —*núusj'*), eene soort van fransche zijde, geringer dan floszijde; men noemt ze ook galette.

Peter, z. **Pieter.**

petěre licet, lat., bidden is geoorloofd; men mag vrij verzoeken, aanzoek doen, naar een' post dingen.

Petermanneken, eene friesche zilvermunt, ongeveer = 2½ cent (naar het beeld van den apostel Petrus, dat die munt vertoont, dus geheeten).

Petersélie, f. (v. h. lat. *petroselīnum*, gr. *petrosélīnon*, van *petra*, steen, en *sélīnon*, eppe), de steen- of rotseppe, het eppekruid, een bekend tuingewas.

Petersinisten, pl., eene door Petersin gestichtte chiliastische secte in Duitschland in de 18de eeuw.

petilléren, f. (*pétiller*, spr. *petielj*—), knetteren, knappen, kraken; van wijn: schuimen, paarlen; vonkelen; **petillant**, (spr. *petieljáng*), schuimend, paarlend, opbruisend; vurig, levendig, vonkelend.

Petinét, m. een fijn, naar kant gelijkend weefsel van zijde, katoen of linnengaren tot opschik.

Petinotheologīe of **petenotheologīe**, f. gr. (v. *petēnós*, *ē*, *ón*, gevleugeld), vrome, geestelijke beschouwing der vogelen.

Petiŏlus, m. lat., de bladsteel, vruchtsteel.

petit, f. (spr. *p'tie*), klein, gering, nietig, onbeduidend; **petit**, bij de boekdrukkers: eene soort van letter tusschen garmond en brevier, vgl. **drukletters;** *petit à petit* (spr. *p'tie ta p'tie*), langzamerhand, allengs, ongemerkt; **petit bourgogne**, m. (spr. —*boerghónj'*), geringe bourgogne-wijn, een fransche roode wijn, die ook als tavel, lirac enz. bekend is; **petit-loup** (spr. —*loe*), m. een half masker, dat slechts oogen en neus bedekt; **petit-maitre**, m. (spr. *p'tiemétr'*), een pronkertje, modegek, windbuil, een jong, opgepronkt, winderig, ingebeeld heertje, een gekje, vgl. elegant; **petitésse**, f. de kleinheid, geringheid, nietigheid.

Petitie, f. lat. (*petitio*, v. *petěre*, streven, zoeken, verlangen), het verzoek, de bede, het verzoekschrift, smeekschrift, request; *petitĭo principĭi*, de schijngrond, het aanvoeren als bewijsgrond van datgene, wat zelf eerst bewezen moet worden (eene soort van drogrede, eene fout in het gevolgtrekken); **petitie-regt**, het regt tot het indienen van smeekschriften; **petitionair**, m. nw lat. (fr. *petitionnaire*), een smeekende, die een verzoek bij hooger gezag indient; **petitionéren**, een verzoekschrift indienen, aanzoeken, aanhouden; **petītum**, n. lat., het verzoek, aanzoek, de bede, het verlangen; *sub petīto remissiōnis*, onder verzoek of met de bede om terugzending.

Petit-loup, petitmaître, z. ond. **petit.**

Petrárcha, een beroemd ital. dichter uit de 14de eeuw, beroemd om zijne zuivere platonische liefde voor Laura enz.; oneig. een echt erotisch dichter, een rein minnezanger.

Petrefáct, n., pl. **petrefacten** (lat. *petrefacta*), gr.-lat. (v. *pétra*, steen), versteeningen, versteende ligchamen.

Petrél, m. fr. en eng., de stormvogel, onweêrsvogel, een zwemvogel van de grootte eens leeuwriks.

Petrelæum, n., z. v. a. **petrolĕum.**

petrificéren, nw lat. (v. *petra*, steen), versteenen, tot steen worden, in steen veranderen; **gepetrificeerd**, versteend, in steen veranderd; vgl. calcineren en metalliséren; **petrificātīe**, f. de versteening, verandering in steen; **petrilith**, m. gr., veldspath.

Petrīners, pl., de wereldlijke geestelijken bij de R. K., die tot geene monnikenorde behooren.

Petrobrusiānen, pl., eene secte der 12de eeuw in Languedoc, die alleen volwassenen doopte (gesticht door Pierre de Bruijs).

Petrographīe, f. gr. (v. *pétra*, steen), steenbeschrijving, **petrográphisch**, steenbeschrijvend; **petrográphische kaarten**, landkaarten, waarop de bergsoorten en hare grenzen aangewezen zijn; **petrolĕum**, n. nw lat., steenolie, bergolie, aardolie; vgl. **naphtha.**

Petro-Johannieten, pl., eene secte der 12de eeuw, die den doop niet als een genademiddel beschouwde (gesticht door Pierre-Jean).

Petronella, Petrowitsch, z. o. **Pieter.**

Petto, m. it. (v. h. lat *pectus*), de borst, boezem, het hart, binnenste; **iets in petto hebben** of **houden**, in het hart hebben, bij zich behouden, geheim houden, verzwijgen.

petulánt, lat. (*petŭlans*), moedwillig, uitgelaten, dartel; ligtvaardig, onbeschaamd, brooddronken; **petulántie**, f. de moedwil, ligtzinnigheid, ligtvaardigheid, uitgelatenheid.

Petum, n. rooktabak, tabak om te kaauwen of te pruimen (eig. de naam v. d. rooktabak op het eiland Tabago.

Petuntse, n. in China: witte veldspath, die men ter vervaardiging van het porselein gebruikt.

peu à peu, fr., allengs, langzamerhand, ongemerkt.

peupléren, fr. *peupler*; v. *peuple* = lat. *popŭlus*, volk), bevolken.

Pevaróni, pl. it., in azijn ingemaakte peperkorrels.

Pēxis, f. gr., Med., het stollen, de stolling.

Peys, m. eene looden rekenmunt te Bombay, iets meer dan 1¼ cent.

Peza, f. port. (*peça*, = fr. *pièce*, stuk), eene rekenmunt te Cambaja, Delhi en Suratte = 1/48 ropij of ongeveer 2 centen.

Pezza, f. it., eig. een stuk; eene veld- of vlaktemaat te Rome; **pezzo**, m. it., een stuk, geldstuk; pl. **pezzi**, munten, geldsoorten.

Pfennig, z. **penny**.

Phacéllus, m. gr. (*phákelos* en *phákellos*), een bundel, pakje.

Phaciet, m. gr. (v. *phakē*, linze, lens), linzen-, penning- of vruchtsteen, eene versteende kamerslak; *phacītis*, f. Med., lensontsteking, ontsteking der kristallens.

Phacos, m. gr. (*phakós*, eig. linze, linzeplant), Med., eene lensvormige huidvlek, inz. in 't aangezigt, zomersproet; **phacōdisch** (gr. *phakōdes*), linsvormig, met lever- of zomersproeten; **phácops**, m. een zomersproetige; **phacópsis**, de gevlektheid met zomersproeten; **phacoptisáne**, f. een afkooksel van linzen, linzendrank; **phacōtos**, m. een lensvormig heelmeesters-mes; **phacōsis**, f. eene linzenvlek, donkere vlek in het oog.

Phæācen, pl., de fabelachtige oud-gr. bewoners van het eiland Scheria (Corcyra), bij welke, naar het verhaal van Homerus, Ulysses te land kwam, en die zich door zeevaartkunde, rijkdom en gastvrijheid onderscheidden; van daar oneig. rijke, in weelde levende menschen.

Phædra, f. gr. Myth., gemalin van Theseus, zuster van Ariadne, vermaard door hare liefde voor haren behuwdzoon Hippolytus en hare wraak op dien jongeling, toen zij zich door hem zag afgewezen.

Phænaustiscoop, n. gr., een optische spiegel met eene draaibare figurenschijf daarvoor.

Phænocalligraphīe, f. gr., de kunst om in korten tijd schoon te leeren schrijven.

Phænomeen, n (gr. *phainomĕnon*, v. *phainesthai*, zigtbaar worden, verschijnen), verschijnsel, inz. luchtverschijnsel, lucht- of hemelteeken; voorval, gebeurtenis; ook eene zeldzaamheid, een vreemd en merkwaardig verschijnsel, een wonder; **phænomenogenīe**, f. het ontstaan, de voortbrenging van verschijnselen; **phænomĕnogonologīe**, f. de leer v. h. ontstaan der verschijnselen, inz. bij ziekten; **phænomĕnographīe**, f. de beschrijving van verschijnselen; **phænomĕnologīe**, f. de verschijnselenleer, de leer der natuurverschijnselen, of van de verschijnselen, werkingen, krachten enz. des geestes in hunne ontwikkeling en hunnen zamenhang; **phænomĕnoscopīe**, f. de waarneming der verschijnselen.

Phaëthon, m. gr., eig. de lichtende; Myth., de zoon des zonnegods, die, toen hij op zekeren dag v. zijnen vader Phœbus de vergunning had afgeperst om zelf den zonnewagen te mennen, zich zoo slecht van die taak kweet, dat hij de aarde bijna verbrandde en door Zeus met eenen bliksemstraal werd gedood; een hooge, ligte, onbedekte wagen; ook een rijtuig, aan beide zijden open en slechts van boven met een zonnedak voorzien; **phaëthonisêren**, wagen, veel op 't spel zetten.

Phagæna, f. gr. (*phágaina*, v. *phagēīn*, eten), Med., de geeuwhonger, vraatzucht, **phagedæna**, f. gr., eene voortknagende, booze zweer; **phagedænisch**, invretend, bijtend; **phagedænische middelen**, geneesmiddelen tegen invretende zweren; **phagedænisch water** (*aqua phagedaenĭca*), eene oplossing van bijtend sublimaat (chloorkwik) in kalkwater.

Phajofnee, een pleizierjagt der japansche grooten.

Phalăcra, f. gr. (v. *phalakrós*, *á*, *ón*, kaal), Med., de kaalheid; **phalacrōdisch** (gr. *phalacrōdes*), kaalhoofdig; **phalacrōma**, n. een kaalkop; **phalacrōsis**, f. het kaalworden, uitvallen der haren; **phalacrótēs**, f. de kaalhoofdigheid, kaalheid.

phalædisch vers, ook **hendecasyllăbus**, m. gr., een elflettergrepig trochaïsch-dactylisch vers, naar den gr. dichter Phalækos benoemd: (—⏑ / — ⏑ ⏑ — ⏑ / — ⏑ — ⏑).

Phalænen, f. gr. (*phálaina*, v. *phalós*, licht, helder), lichtmotten, nachtvlinders.

Phálange, f. gr., de voetzolen-straf (bastonnade), eene in 't Oosten zeer gebruikelijke straf; z. ook **phalanx**.

Phálanx of **phalánge**, f. gr., de gesloten krijgsbende; de legerkern, keurbende van het macedonisch voetvolk, een in het vierkant naauw ineengesloten, geduchte troep (van 4, 8 tot 16duizend man), met lange spiesen gewapend, die door het geweld van haren aanval doorgaans de veldslagen besliste; pl. **phalangen**, krijgsbenden, troepen voetvolk; Anat., de kootjes der vingers en teenen; **phalangárch**, m. een bevelhebber over eene phalanx; **phalánger**, m. (fr. *phalanger* en *phalangiste*, wegens de eigenaardige plaatsing zijner phalangen zoo genoemd), het oostersche buideldier, inz. op de Molluksche eilanden; **phalangōsis**, f., z. v. a. **trichi**

asis; **phalansterĭon**, n., phalanx-caserne, de door Fourrier voorgeslagene zamenwoning eener gemeente.

Phalarĭca, f. lat., een oorlogswerktuig der Romeinen, bestemd om de vijandelijke werken in brand te steken.

Phalarísmus, n. gr., eene wreede regering, gelijk die van den tyran Phalăris in Sicilië, in de 6de eeuw voor Chr., berucht door den koperen stier, in welken hij zijne slagtoffers opsloot, wier jammerkreten dan naar het geloei van runderen geleken.

Phallos of **phallus**, m. gr. (*phallós*), het mannelijke lid, de roede, bij de oude Grieken een zinnebeeld van de teelkracht der natuur, dat bij de bacchusfeesten in statige processiën werd rondgedragen; vgl. lingam; **phallĭca**, pl., de gezangen bij opgenoemde processiën; **phallalgīe**, f. pijn in het mannelijk lid; **phallanastrŏphe**, f. verdraaijing der mannelijke roede; **phallocarcinōma**, n. de kanker aan de mannelijke roede; **phallocámpsis**, f. Med., bloedvliet uit de vaten van het mannelijk lid; **phallorrhœa**, f. een druiper, de slijmvloeijing uit de roede.

Phanerogámen, pl. gr. (v. *phanerós*, *á*, *ón*, zigtbaar, en *gámos*, huwelijk), of **phanerogámische planten**, Bot., planten met duidelijke, zigtbare geslachtsdeelen, (het tegengest. van **cryptogamische planten**).

Phantasīe, f. gr. (*phantasía*, eig. het zigtbaarmaken, vertoonen, ten toon stellen, en het zigtbaarworden, verschijnen, v. *phantádzein*, zigtbaar maken), de verbeeldingskracht, het menschelijk vermogen om zich beelden of gestalten te scheppen, de verdichtings- of uitvindingskracht, het scheppend, dichterlijk vermogen; verdichting, inbeelding, luchtgestalte, hersenschim, droombeeld, gril, luim, kuur, vreemde inval; Muz., z. **fantasie**; **phantaséren**, met zijne gedachten rondzwerven, zich aan levendige voorstellingen over geven, verschijningen hebben, gezigten zien, luchtbeelden, droombeelden of hersenschimmen opwekken; in ziekten raaskallen, ijlen, onzin spreken; Muz., z. **fantaséren**; **phantascoop**, n. eene tooverlantaarn; **phantasiásten**, pl., eene secte, welke men meer algemeen den naam v. incorruptibelen, onverderfelijken, geeft; **phantásma** en **phantoom**, een schijnbeeld, eene herschenschim, een gedrocht, schrikbeeld, spook, eene schim; **phantomíst** en **phantasmatíst**, m. een droomer, dweeper, geestenziener; ook droomuitlegger; **phantasmagorīe**, f. de schijntooverij, of de kunst om door brandspiegels, rook en dgl. middelen menschelijke gestalten te laten verschijnen, de geestenbezwering; **phantasmoscopīe**, f. eene soort van waanzin, waarbij de lijder spookbeelden ziet; **phantást**, m. een dweeper, grillig mensch, die de gewrochten zijner verbeelding voor wezentlijke dingen houdt en diensvolgens de wezentlijkheid behandelt; **phantastĭcon**, n. het inbeeldingsvermogen; **phantástisch**, op inbeelding berustend, zonderling, dweepend, wonderlijk, grillig, avontuurlijk, mal; **Phantăsus**, m. Myth., de droomgod, een broeder van Morpheus, die den menschen aangename beelden in den droom voorspiegelt.

Pharamund, z. **Faramund**.

Phárao, m. (hebr. *paroh*, koptisch *pouro*, v. *ouro*, bevelend, met het mannelijke lidwoord *p*), in het oude Egypte z. v. a. koning, vorst; **pharaonsmuis** of **pharaonsrat**, z. **ichneumon**; **pharaonsvijg**, z. v. a. **paradijsappel**; **pharaospel**, ook **pharao** en **faro**, n. een hazard- of kansspel met fransche kaarten (zoo geheeten, omdat eertijds op een der kaartenbladen de Pharao, die in de geschiedenis van Joseph voorkomt, was afgebeeld).

Pharisæër, m. (rabbinistisch *parucchîm*, v. h. hebr. *parasch*, afzonderen), eig. afgezonderden, zonderlingen, eene secte onder de voorm. joden, die meer waarde aan de uiterlijke dan aan de innerlijke godsdienst hechtten, en de mozaïsche wet door eene menigte van willekeurige levensregelen, veelvuldig vasten en bidden, vaak enkel met schijnbare stiptheid en heiligheid, vereerden; huichelaars, schijnheiligen, werkheiligen, pilaarbijters; **pharisæĭsch**, huichelachtig, schijnheilig; **pharisæísmus**, n. de huichelarij, schijnheiligheid.

Pharmăcon, n., pl. **pharmăca**, gr., een artsenijmiddel, toovermiddel, tooverdrank, vergift; **pharmacēum**, n. (gr. *pharmakēīon*), z. v. a. **apotheek**; **pharmacēūt** of **pharmaceutĭcus**, m. (gr. *pharmakeús* of *pharmakeutēs*, m. een apotheker, artsenijbereider; **pharmaceutiek** of **pharmacīe**, f. de apothekerskunst; **pharmaceutisch**, artsenijkundig, de artsenijkunde betreffende; **pharmacītes**, m. (gr. *pharmakitēs*), kruiderwijn; **pharmacochemīe**, f. de artsenij-scheikunde; **pharmacodynamiek**, f. de kennis van de kracht der artsenijen; **pharmacognosīe**, f. de kennis der geneesmiddelen, artsenijkunde; **pharmacolith**, m. giftsteen, arsenikzure kalk; **pharmacologīe**, f. kennis der artsenijen, artsenijleer; **pharmacopœa**, f. het apothekersvoorschrift, voorschrift der artsenijbereiding, eene verzameling van voorschriften ter bereiding van eenvoudige en zamengestelde artsenijen, het boek der artsenijbereiding (dispensatorïum); **pharmacopōla**, m. (gr. *pharmakopōles*), een artsenijverkooper; **pharmacoposĭa**, f. het

artsenijdrinken, -innemen; **pharmacosideriet**, m. teerlingerts, uit arsenikzuur en ijzer bestaande; **pharmacotheek**, eene huis- en reisapotheek, eene artsenijkist; **pharmacotríba** of **pharmacótrips**, m. een artsenijwrijver of -stamper; **pharmăcum**, n. eene artsenij, een geneesmiddel.

Pharos of **pharus**, m. gr. (oorspr. de naam van een eiland aan den mond des Nijls, waarop eene zeer hooge vuurbaak of vuurtoren stond, die onder de wereldwonderen werd geteld), een vuurtoren, eene vuurbaak of -baken, een zeevuur bij eene zeehaven.

Phárynx, m. l. f. gr., Anat., h. hoofd des slokdarms, de keel; **pharyngemphráxis**, f. Med., de verstopping van het slokdarmshoofd; **pharyngeurísma**, n. de ziekelijke verwijding van het slokdarmshoofd; **pharyngĭtis**, f. de ontsteking van h. slokd—; **pharyngocēle**, f. eene verslapping, breuk v. h. hoofd des slokdarms, waardoor aan zijne wanden zakken of gezwellen ontstaan; **pharyngolўsis**, f. de verlamming van de spieren des slokdarmshoofds, keelverlamming; **pharyngopalatĭnisch**, keel en verhemelte betreffende; **pharyngoperistōle**, f. de vernaauwing v. het slokdarmshoofd, keelvernaauwing; **pharyngoplegīe**, f., z. v. a. **pharyngolysis**; **pharyngorrhagīe**, f. bloeding uit de vaten van het slokd—; **pharyngospásmus**, m. de kramp van het slokd—, keelkramp; **pharyngotomīe**, f. de snede van het hoofd des slokdarms; **pharyngotoom**, n. het werktuig voor de kunstbewerking van de snede van het hoofd des slokdarms of de opening van het spijskanaal.

Phasen, f. gr. (sing. *phásis*, pl. *pháseis*, d. i. schijn, verschijning), lichtgestalten, lichtafwisselingen, schijngestalten, inz. de verschillende gestalten, waarin de maan, -ten gevolge van hare onderscheidene standen tegen de zon en de aarde, zich aan ons voordoet.

Phaseóle, f. gr. (*phásēlos*, *phasēolos*, lat. *phasēlus*, *phaseŏlus*), een plantengeslacht met peulvruchten of boonen, van welke verscheidene soorten zeer voedzaam en welsmakend zijn, b. v. de turksche boon, ook f a s e o l e of f i s o l e; **phaseoliet**, m. boonensteen, erwtensteen.

Phatagin, m. het langstaartige of viervingerige schubdier in Azië.

Phatne, f. en **phatnĭon**, n. gr. (*phátnē*, eig. krib, trog), de tandholte; **phatnorrhagīe**, f. de bloeding uit de tandkassen.

Phelloplastiek, f. gr. (v. *phellós*, de kurk), de kunst van beelden uit kurk te snijden, het beeldsnijden uit kurk, uitgevonden door eenen kunstenaar te Rome en door den bouwkunstenaar M e i tot hooger volkomenheid gebragt; **phelloplástisch**, tot die kunst behoorende.

Phengiet, m. gr. (v. *phéngos*, glans), de glanssteen, kalkspath, een doorschijnende teerlingvormige, sterk opbruisende steen; **phengophobīe**. f. Med., de glansschuwheid, de afkeer v. blinkende voorwerpen.

Pherecrátisch vers, een zevenlettergrepig trochaïsch-dactylisch vers: (— ◡̄ / — ◡ ◡ / — ◡̄), naar den gr. dichter P h e r e c r ă t e s benoemd.

Pheugўdron, n. gr. (v. *pheúgein*, vlieden, en *hýdor*, het water), de watervrees; **pheugўdros**, m. een waterschuwe.

Phiále, f. gr., z. v. a. **phiool** (z. a.).

Phidĭas, m. gr., een uitmuntend beeldhouwer, naar den beroemden atheenschen beeldhouwer van dien naam, die in de 5de eeuw vóór Christus leefde.

Philadelphīe, f. gr. (v. *phílos*, *ē*, *on*, lief, als subst. vriend enz.), broederliefde, naastenliefde; **philadélphisch**, broedermiunend; van daar de p h i l a d e l p h i s c h e b r o e d e r s c h a p in Engeland en Zweden, welke weldadigheid ten doel heeft; **philalēthes** of **philaleeth**, m. een waarheidsvriend; **philalethīe**, f. de waarheidsliefde; **philander**, z. **opossum**; **philandrīe**, f. manneoliefde; **philanthropīnum**, n. eig. eene menschlievende instelling, menschenschool; een opvoedingsgesticht naar Basedow's grondbeginselen, onder dezen naam het eerst in 1774 te Dessau gesticht; **philanthropinismus**, m. het stelsel van opvoeding en onderwijs van Basedow en zijne vrienden, volgens welke de zuivere menschelijke natuur en de oorspronkelijke, zuiver menschelijke verhoudingen tot grondslag gelegd en de vorming der kweekelingen tot practisch bruikbare, opgeruimde en welwillende menschen tot het doel der opvoeding gemaakt moet worden — een stelsel, dat echter, bij de keuze en veelvoudigheid der leermiddelen en het streven naar natuurlijkheid en gemakkelijkheid der leerwijze, alsmede bij de overwegende rigting op het practisch nuttige, niet volkomen proefhoudend kon bevonden worden; vgl. h u m a n i s m u s; **philanthrōpisch**, menschlievend, minzaam, liefderijk, vergevingsgezind, lankmoedig; **phylargyrīe**, f. geldliefde, gouddorst, gierigheid, hebzucht; **philautīe**, f. de eigenliefde, zelfzucht, het e g o ï s m u s; **Philáster**, m. en **Philasterīe**, f. mans- en vrouwennaam: liefhebber der sterren, hemelvreugde; **Philēmon**, mansn.: de liefhebbende; **Philēmon** en **Baucis**, gr. Myth., een paar echtelingen in de gr. oudheid, die door hunne wederkeerige liefde tot in hun' hoogsten ouderdom beroemd zijn; van daar een paar oude, trouw en eendragtig levende echtgenooten; **philharmōnisch**, de toonkunst beminnende; **philhelleen**,

m. een griekenvriend, voorstander der Grieken; **philhellēnisch**, de Grieken beminnende, hen voorstaande, grieksgezind; **philiāter**, m. een vriend of liefhebber der artsenijwetenschap.

Philip of **Philippus**, m. gr. (*Philippos*, v. *philos*, lief en *hippos*, paard), bij verkorting **Flip**, mansn., woordelijk: paardenvriend; ruiter, ridder; vr. **Philippine**, ook eene zekere spuit der wondheelers; **philippĭca**, eene hevige strafrede, eene krachtige redevoering, waarin iemand ten toon gesteld, ontmaskerd, doorgehaald wordt, gelijk die de atheensche redenaar Demosthĕnes tegen koning Philippus van Macedonië uitsprak, om de Grieken af te raden, zich aan hem te onderwerpen; **philippicæ**, pl., gr., goud- en zilvermunten, hebbende aan de eene zijde het beeld van Philippus van Macedonië en aan de keerzijde een paard; **philippisten**, pl., leerlingen en aanhangers van Philipp Melanchton; ook de aanhangers v. Lodewijk Philips, koning van Frankrijk; **philippīnen**, pl., eene secte van oostersche christenen; **philippus-daalder**, een spaansche daalder, omtrent = 3 gl., onder Philips II van **1560—1595** voor de Nederlanden geslagen.

Philistijnen, **Philisters**, pl. (hebr. *Plescheth*, pl. *plischthîm*), van het æthiopisch *palasch*, omdoolen, zwerven), de oude grensnaburen der Israelieten in zuidwestelijk Palæstina; elders, inz. in Duitschland, eene verachtelijke benaming van gemeene burgers of ook wel van alle niet-studerenden (in de studententaal); een laaggezind mensch, mensch van beperkten geest en gemeene, platburgerlijke denkwijs; in engeren zin een paardenverhuurder of een gehuurd paard.

Philocalīe, f. liefde voor het schoone, eerbare, zedige; **philodoxīe**, f. gr. (v. *philos*, lief, als subst. vriend enz.), eer- of roemliefde; **philœnus**, m. een liefhebber van den wijn (gr. *oinos*), een drinkebroêr; **philogyn**, m. een vrouwenvriend, liefhebber der vrouwen; **philogynīe**, de vrouwenliefde, neiging tot het andere geslacht; **philoīcos**, m. een huisvriend, familievriend; **philoloog**, m. een taalvriend, taalgeleerde, taalkundige, taal- en oudheidvorscher; inz. wie zich aan de wetenschappelijke studie der talen, letterkunde en geschiedenis van de classieke oudheid (der oude Grieken en Romeinen) wijdt; **philologīe**, f. de taalliefde, taal- en oudheidkunde, taalwetenschap; inz. classieke philologie, de wetenschap of geleerde kennis der oud-gr. en rom. taal, letterkunde en geschiedenis; **philológisch**, taallievend, taal- en oudheidkundig, taalgeleerd; tot de taal- en oudheidkunde behoorende of die betreffende; **philomathīe**, f. de leerlust, leerbegeerte, weetgierigheid; **philomáthisch**, leerlustig, leergierig, weetgierig; **Philomēle**, f. eig. vriendin van gezang; gr. Myth., de naam der dochter van Pandion, koning van Athenen, die, nadat Tereus, de gemaal van hare zuster Procne, haar onteerd en vervolgens, opdat zijne wandaad bedekt mogt blijven, haar de tong uitgesneden had, in eenen nachtegaal werd veranderd; van daar voor: de nachtegaal; **philomūsos**, m. een muzenvriend, beminnaar der schoone kunsten, kunstenvriend.

Philonĭum, n. gr., een pijnstillend middel (naar een' ouden arts Philon benoemd).

Philopædīe, m. gr. (v. *philos*, lief), de liefde tot jonge lieden en hunne opvoeding; **philopædĭon**, n. een kindervriend; **philopædisch**, kinderlievend, der opvoeding toegedaan; **philopáter**, m. een vadervriend, de vaderlievende, iron. bijnaam v. Ptolomæus, koning v. Egypte, die zijnen vader vergiftigd had; **philopatridalgīe**, of **philopatridomanīe**, f. Med., z. v. a. **nostalgie** (z. a.); **philophysĭcus**, m. een natuurvriend, natuurvorscher; **philopinacĭum** of **philopinacĭon**, n. een stamboek; **philoposīe**, f. drinklust, liefde tot drinkgelagen; **philopsychīe**, f. liefde tot het leven, lafhartigheid, versaagdheid; **philoristīe**, f. de verklaringszucht, woordenvitterij; **philosomatīe**, f. ligchaamsliefde, overdrevene lijfsverpleging, ligchaamszorg.

Philosooph, m. gr. (*philósophos* v. *philos*, lief, vriend enz., en *sophós*, wijs, *sophia*, wijsheid; lat. *philosŏphus*), een wijsheidsvriend, wijsgeer, wijze, een navorscher van het verstand, een denker, verstands- of wijsheidsleeraar, bij de Duitschers: wereldwijze (weltweiser); *philósŏphus non curat*, lat., een wijsgeer telt dat niet, verheft zich daarboven; **philosophaille**, f. fr. (spr. —*fálj'*), het wijsgeerig gepeupel, de groote hoop der zoogenaamde wijzen; **philosophailleren** (spr. —*faljéren*), den philosooph spelen, uithangen; **philosophánt**, m. een verstandskramer, handwerksmatige wijsheidverkooper; **philosopháster**, m. een schijnwijze, waanwijze; **philosophēma**, n. een wijsgeerig onderzoek, eene philosophische vraag, beschouwing, meening, bewering, eene verstands- of wijsheidsspreuk; **philosophéren** (gr. *philosophēīn*), grondig, verstandig denken, navorschen; uit gronden inzien, besluiten, bewijzen; zich duidelijke begrippen en voorstellingen van iets zoeken te maken, wijsgeerig eene stof behandelen, de oorzaken der dingen nasporen; **het philosophéren**, het grondig navorschen, het verstandsonder-

zoek; **philosophīe**, f. (gr. *philosophia*), de wijsheidsliefde, wijsheidskunde; wijsheids- of waarheidsleer, wijsbegeerte, verstands-wetenschap, kennisleer, of de wetenschap der wetten en voorwaarden van de redelijke kennis van God, den mensch en de wereld, de wetenschap, die bestaat in het kennen der dingen in hunne oorzaken en gevolgen; studie der natuur en der zedeleer; het stelsel van dezen of genen beroemden wijsgeer; zekere geestkracht, waardoor de mensch zich boven den invloed van de wisselvalligheden des levens weet te verheffen; **philosóphisch**, verstandswetenschappelijk, wijsheidminnend, redematig; grondig onderzoekend, denkend; **philosophische teekens**, bij de astrologen: de steenbok en de waterman; **philosophísmus**, n. de gewaande of schijn-philosophie; de leer der valsche wijsgeeren, schijnwijsheid, quasi-verlichting; **philosophíst**, m. een schijnwijze, waanwijze, iemand, die, onder voorwendsel van alle vooroordeelen af te schudden, de algemeen aangenomen gevoelens en grondbeginselen trotseert; **philosophistéren**, schijnwijsgeerig spreken, schijnwijze stellingen voordragen, philosophische beuzelpraat voeren.

Philostorgīe, f. gr. (v. *philos*, lief, als subst. vriend enz.), neiging tot liefde, verliefdheid; **philotechnīe**, f. de kunstliefde; **philotéchnisch**, kunstlievend; **philotéchnos**, m. een kunstvriend, liefhebber der kunsten; **philotécnos**, m. een kindervriend; **philotecnīe**, f. de kinderliefde, liefde tot kinderen; **philotesīe**, f. (*philotēsia*), een vriendschaps-toast, eene gezondheid; **Philothēus**, m. mansnaam: z. v. a. Godlief; **philotimīe**, f. de eerliefde, roemzucht, eerzucht, eergierigheid; wedijver; **philoxenīe**, f. de liefde tot vreemdelingen, gastvrijheid.

Philtrum, n. gr. (*philtron*), een liefdemiddel, een liefdedrank, tooverdrank, een drank, eene kruiderij enz. om liefde op te wekken; **philtromanīe**, f. de ingedronken liefdewoede, de verliefde bedwelming of roes, door een filtrum voortgebragt.

Phimōsis, f. gr. (v. *phimūn*, snoeren, binden), Med., de vernaauwing der voorhuid, spaansche kraag.

Phiól, f. (v. h. gr. *phiálē*), eene kogelflesch, een buikvormig glazen vat met langen, naauwen hals, door scheikundigen gebruikt; Mil., eene soort van stormpotten met handgranaten enz. gevuld: stormphiolen.

Phlasis, f. gr. (*phlásis*, van *phláein*, plat drukken, kneuzen), Med., de breuk van een plat been.

Phlebemphráxis, f. gr. (van *phlebs*, bloedader), Med., verstopping der bloedaderen; **phlebeurísma**, n. de uitzetting der bloedaderen, aderspat; **phlebīon**, n. een bloedadertje; **phlebītis**, f. de bloedader-ontsteking; **phlebōdes**, vol aderen, naar aderen gelijkend; **phlebologīe**, f. de leer van de bloedaderen; **phlebopalīe**, f. de bloedaderpols, beweging der bloedaderen; **phlebophthalmotomīe**, f. juister **ophthalmophlebotomīe**, f. de kunstmatige opening der oppervlakkig liggende aderen v. h. oog; **phleborrhagīe**, f. en **phleborréxis**, f. de scheuring eener ader, na welke bloeding volgt; **phlebotoom**, n. het laatijzer, het werktuig, waarmede men de ader opent; **phlebotomīe**, f. de aderlating; **phlebotomíst**, m. een aderlater.

Phledonīe, f. gr., eig. snapachtigheid, praatzucht (v. *phledōn*, snapper), Med., ijlhoofdigheid, waanzin; **phledonōdes**, ijlend, raaskallend.

Phlegĕthon, ook **pyriphlegĕthon**, m. gr. (v. *phlegéthein* = *phlégein*, branden), een fabelachtige vuurvloed, hellevloed, die, in plaats v. water vuurstroomen met gloeijende rotsbrokken voortstuwde.

Phlegma, n. gr. (v. *phlégein*, branden, verbranden), oorspr. brand, vlam enz.; Med. slijm, het slijmig, taai vocht in het bloed, taaije slijm (misschien daarom zoo geheeten, omdat vloeistoffen, over het vuur gekookt, taai en slijmig worden); slijmbloedigheid, koud-, laauwbloedigheid, natuurlijke ongevoeligheid en traagheid, onverschilligheid, onopgewektheid; Chem., h. waterige, smakelooze, dat na de overhaling van de geestige deelen, b. v. van den brandewijn, over blijft; **phlegmagogīcum**, n., pl. **phlegmagogīca**, l. **phlegmagōga**, Med., slijmafvoerende of -verdunnende middelen; **phlegmapȳra**, l. **phlegmatopȳra**, f. de slijmkoorts; **phlegmasīe**, f., z. v. a. **phlogosis**, z. a.; **phlegmatīcus**, m. een slijmbloedige, koudbloedige, ongevoelige en trage; **phlegmatīe**, f. Med., water- of slijmgezwel; *phlegmatīa alba dolens puerperārum*, de witte, pijnlijke zwelling der kraamvrouwen; **phlegmátisch**, vol taaije slijm, slijmbloedig; koudbloedig, laauwbloedig, onverschillig, gevoelloos, onopgewekt, onwerkzaam, traag, lui, lamlendig; traag, koud van natuur (vgl. **temperament**); **phlegmatische teekens**, bij de astrologen: de kreeft, de schorpioen en de visschen; **phlegmatorrhagīe** of **phlegmatorrhœa**, f. Med., slijmvloed, afleiding of afvoering van vochten bij verkoudheid; **phlegmōne**, f. Med., ontsteking; een bloedgezwel, ontstoken gezwel; **phlegmonōdes**, ontstekingaardig, aan eene ontstokene zwelling gelijk.

phlegræisch, gr., brandend, vurig; **phlegræische velden**, de brandvelden, b. v. bij Cumæ; strijdvelden der goden en reuzen.

Phlógiston, n. gr. (van *phlogidzein*, branden, *phlox*, vlam), in de oudere scheikunde de brandstof, het brandbare beginsel, de zuiverste en eenvoudigste brandbare grondstof, door Stahl in het gebied der chemische wetenschap op den voorgrond geplaatst, maar door Lavoisier uit die eereplaats verdreven; **phlogistisch**, brandbaar, met brandbare stoffen opgevuld; **phlogistiséren**, met brandstof verbinden; **gephlogistiseerde lucht** of **gephlog. gas**, z. **gas**; **phlogistiek** of **phlogurgïe**, f. de leer van de brandbare ligchamen; **phlogōdes**, ontstoken, vlammig; **phlogopÿra**, f. eene ontstekingkoorts; **phlogōsis**, f. Med., plaatselijke ontsteking; eene vliegende hitte, voorbijgaande roodwording van het aangezigt; **phlogoscoop**, n. een rookverbrandende spaarkagchel, die niet alleen moet verwarmen, maar ook verlichten.

Phlomis, f. gr. (*phlomis* en *phlómos*), Bot., de wolbloem, het kaarsenkruid, jeruzalemsche salie, een pronkgewas v. vele soorten, b. v. de leeuwenstaart, het leeuwenoor, de saliestruik.

Phlox, f. gr. (eig. de vlam), de vlambloem, een pronkgewas uit Nieuw-Holland van velerlei soorten.

Phlyacographïe, f. gr. (v. *phlýax*, gezwets, potsen; ook de grappenmaker), een kluchtspel; **phlyacográphisch**, bij de Ouden de koddige wijze van voordragt eener ernstige geschiedenis.

Phlyctænæ of **phlyctÿdes**, pl. gr. (*phlýktainai*, *phlyktides*, van *phlýein*, *phlýdzein*, zieden, opborrelen), Med., waterblaasjes, inz. in h. oog; **phlyctænōdes**, blaar- of blaasachtig; **phlysis**, f. het uitbreken van waterblaasjes op de huid.

Phobodípsos, vrees, schrik, en *dipsa*, dorst), Med., eig. dorstschuw; waterschuw, hondsdol; **phobodípson**, n. de watervrees, hondsdolheid.

Phōca, f. lat. (v. h. gr. *phokē*), de rob, zeehond; **phocæna**, f. (gr. *phōkaina*), eene walvischsoort, de dolphijn.

Phœbus, m. gr. (*Phōībos*), d. i. de lichtende, glanzende, een bijnaam van Apollo, de zonnegod, de zon; oneig. gezwollenheid in de rede, hoogdravende schrijftrant (bombast); **Phœbe**, f. (gr. *Phoibē*), d. i. de heldere, lichtgevende, een bijnaam der maangodin, Artemis of Diana; **phœbolepsīe**, f. de dichterwoede, poëtische razernij.

Phœnice, f. gr., de poolster, eertijds zoo geheeten, omdat de Phœniciërs een volk, dat een smal kustland aan de Middellandsche zee bewoonde, bij hunne zeetogten zich hoofdzakelijk naar deze rigtten.

Phœnicísmus, m. gr. (v. *phoinix*, purper, purperrood), Med., de mazelen en het roodvonk; **phœnigmus**, m. Med., de ziekelijke roodheid van het aangezigt; ook een roodmakend middel voor het vel.

Phœnik, m. eene turk. zilvermunt, omtrent ⅓ gl. waard.

Phœnix, m. gr. (*phoínix*, d. i. de purperroode of vuurkleurige), de zonnevogel, een fabelachtige wondervogel, v. wien men verhaalt, dat hij 500 jaar leefde, en dan op een door hem zelven bereid leger zich verbrandde, om uit zijne asch weder te voorschijn te komen; bij de Ouden (volgens sommige mythologisten) het zinnebeeld eener periode van 500 jaar; bij ons dat der zeldzaamheid, voortreffelijkheid en onverganklijkheid; van daar **phœnix-compagnie**, eene brandwaarborg-maatschappij in Engeland.

Phōis, f. gr. Med., eene brandblaar; **phoïdes** of **phōdes**, pl., brandblaren.

Pholáden, f. gr. (sing. *phōlás* v. *pholein*, zich verschuilen, in sluiphoeken liggen), boorschelpdieren, steenboorders, zeedadels, die in de hardste oeverrotsen boren en in het duister licht geven; **pholadieten**, pl., versteende boorschelpdieren.

Phonascīe, f. gr. (v. *phōnē*, geluid, stem), eig. stemoefening, zang- en redekunst der Ouden; **phonáscus**, m. (gr. *phōnaskós*), een zangleeraar, stemleider; **phonētisch** (v. *phonēīn*, klinken, toon geven), klankgevend, het geluid, inz. het spraakgeluid voortbrengend of betreffend; **phonetisch schrift**, klankschrift; **phonetiek**, f. de klankleer, stemleer, het juiste gebruik der stem bij spreken en zingen; **phoniek**, f. de klank-, gehoor- of toonleer; **phonisch**, klinkend, b. v. het phonisch middelpunt, het stem- of klankpunt, de plaats, waar de roepende persoon bij eene enkelvoudige echo moet staan; **phonísmus**, n. het kunstgeluid; **phonocampsīe**, f. de stembuiging, klankbreking; **phonocámptisch**, stembuigend, klankbrekend; phonocamptisch middelpunt, het stembuigingspunt, de plaats, van welke het geluid bij eene echo wordt terug geworpen; **phonoclástisch**, stembrekend, inz. v. echoos; **phonognomiek**, f. de stemkunde, de gevolgtrekking van de stem of spraak van een' mensch op zijne denkwijze; **phonographīe**, f. klankschrift; **phonographiek**, f. de klankschrijfkunst, de voorstelling der woorden door schriftteekens voor de spraakgeluiden; **phonolith**, m. de klanksteen, eene gemengde rotssteensoort; **phonométer**, m. de klankmeter; **phonosophīe**, f. de klankleer, de klankkunde; **phonurgīe**, f. de wetenschap van de toonen en den weêrgalm, de klankenkunst.

Phoranthïum, n. gr. (v. *phérein*, dragen, en *ánthos*, de bloem), Bot., de bloembodem.

Phorcos of **Phorcus**, ook **Phorcys**, m.

gr. Myth., een zeegod en vader van wonderbare zeegestalten.

Phorminx, f. gr., eene soort van harp of cither, bij de oude Grieken.

Phorométer, m. gr. (v. *phérein*, dragen; voeren, bewegen), draagkrachtmeter; ook in den landbouw een teelkrachtmeter; **phorometrīe**, f. de leer der lastmeting en lastdraging, een gedeelte der hoogere werktuigkunde; **phoronomīe**, f. gr., de bewegingsmeetkunst, wetenschap van de beweging der vaste en vloeibare ligchamen, een gedeelte der hoogere werktuigkunde; **phoronómisch**, beweging metend of de bewegingsmeetkunst betreffende.

Phosgenīum-gas, n. gr. (v. *phōs*, het licht), door h. licht verwekte lucht, de door het zonnelicht bewerkte verbinding van kooloxydegas met chloorgas; **phosphāten**, pl., phosphorzure zouten; **phosphieten**, pl., phosphorigzure zouten; **phosphŏrus**, of **phosphor**, m. lichtdrager, lichtstof, eene in 1669 ontdekte niet-metallische grondstof; *phosphŏrus bononiénsis*, de lichtsteen, glanssteen, z. bologneserspath; **phosphorenēsis**, f. de ziekte uit gebrek of overmaat van phosphorzuren kalk in de beenderen; **phosphorescéren**, in h. donker- of duister licht geven, gelijk b. v. de glimworm en vele zoogdieren; het **phosphoresceren** of de **phosphorescéntie**, f. het lichtgeven in duister of de eigenschap van vele ligchamen om zonder verbranding in het duister licht te verspreiden; **phosphoriet**, m. eene soort van apatiet (z. a.); **phosphorzuur** en **phosphorig zuur**, verbinding van het phosphor met zuurstof tot zuren.

Photiniānen, pl., eene secte van den bisschop Photinus in Pannonië, in de 4de eeuw.

Photogenīum, n. gr. (v. *phōs*, gen. *phōtós*, het licht), de lichtstof; **photogénisch**, door licht voortgebragt (b. v. teekeningen, beelden); **photographīe**, f. lichtteekening, het lichtschilderen; ook een lichtbeeld (z. v. a. phototype); **photocámpsis**, f. de buiging of breking der lichtstralen; **photologīe**, f. de lichtleer; **photometeōren**, pl., lichtgevende luchtverschijnselen; **photométer**, m. een luchtmeter; **photometrīe**, f. de lichtmeetkunst, meting van de sterkte des lichts; **photométrisch**, lichtmetend; **photophobīe**, f. de lichtschuwheid der ooglijders; **photophobophthálmus**, m. Med., een lichtschuw oog; **photopsīe**, f. een ziekelijk luchtzien, het flikkeren van de oogen uit inwendige oorzaken, z. v. a. maraugie; **photorrhēxis**, z. v. a. **photocámpsis**; **photosciaterick**, f. de leer van licht en schaduw; **photoscoop**, m. een lichtkijker, lichtmeter; **photospheer**, f. de luchtkring; **phototechniek**, f. de verlichtingskunst; **phototýpe**, n. het door de daguerreotype (z. a.) voortgebragte beeld, lichtbeeld; **phototypīe**, f. de kunst om zulke luchtbeelden te vervaardigen.

Phoxos of **phoxus**, m. gr. (v. *phoxós*, *ē*, *ón*, spits), Med., een spitshoofd, een mensch met een zeer spits toeloopend hoofd.

Phráse, f. gr. (*phrásis*, v. *phrádzein*, spreken), de spreekwijze, uitdrukking in het spreken; minachtend: zinledige, schoonklinkende uitdrukkingen; **phraseologīe**, f. eene verzameling van spreekwijzen; ook de leer van de eigenaardige, niet letterlijk over te brengen zegswijzen eener taal; **phraseologísmus**, inz. zinledige, bloemrijke taal, fraaiklinkende, maar weinig zeggende woordenpraal, en de neiging daartoe.

Phratrīa of **phratrīe**, f. gr. (*phrátra*, *phratria*), in het oude Griekenland eene oorspr. door stamverwantschap verbondene volksafdeeling, een geslacht, gilde; in Athenen eene afdeeling der phyle (z. a.); **phratriárch**, m. stam-, gildehoofd; **phratriást**, m. stam- of gildegenoot.

Phrenesīe en **phrenītis**, f. gr. (v. *phrēn*, oorspronkelijk middelrif; dan geest, zin, verstand), de hersenontsteking; waanzinnigheid, verstandsverbijstering, razernij, dolzinnigheid; **phrenētisch**, onzinnig, raaskallend, razend; **phrenogástrisch**, middelrif en maag betreffende; **phrenologīe**, f. de hersenleer, leer van den bouw der hersenen; verstands- of gemoedsleer; **phrenosplēnisch**, middelrif en milt betreffende.

Phricásmus of **phricōdes**, m. gr. (v. *phrix*, gen. *phrikós*, ruwe oppervlakte, het ruw worden), Med., de koortskoude, koortsrilling, het zoogenaamde kippenvel.

Phronēsis, f. gr. (v. *phronēin*, denken, verstandig zijn), verstand, wijsheid, inzigt, beleid.

Phrontisterīon of **phrontisterīum**, n. gr. (v. *phrontídzein*, nadenken, overleggen), de overpeinzingsplaats; de schoolvosserij, school-pedanterie, geleerdheidskramerij (een iron. gevormd woord); **phrontist**, m. de beschouwende christen.

Phrygīe, n. (gr. en lat. *Phrygia*), voorm. naam van een landschap in voorliggend Azië; **phrygisch**, in Phrygië te huis behoorend of van daar afkomstig; phrygische muts, eene roode muts van bijzonderen vorm, als zinnebeeld der vrijheid; phrygische steen, een sponzige steen, dien men tot roodverwen gebruikt; phrygische toonsoort, eene toonsoort der oude Grieken van hevig opwekkende werking.

Phryne, f. gr., de naam eener boeleerster te Athenen, de geliefde (onder anderen) van Praxiteles en Hyperides, eene om hare uitstekende schoonheid en rijk-

dom vermaarde vrouw; van daar in 't alg. eene verleidelijke, boelerende schoonheid.

Phtha, Phthas, eene egyptische godheid, zinnebeeld der wereldziel; **phthaïmen**, pl., een reuzengeslacht uit de egypt. mythologie, opvolgers der emephimen, wier kruin bijna de sterren raakte, en gevolgd door een kleiner reuzenras, de cyginen.

Phtharetĭcum, n. gr. (van *phthartós*, te vernietigen, sterfelijk), een vergift, dat spoedig doodt.

Phthirĭasis, f. gr. (*phtheiríasis*, v. *phtheir*, de luis), Med., de luisziekte, luiszucht; **phthirophagīe**, f. het luizeneten.

Phthisis. f. gr. (v. *phthíein*, *phthínein*, uitteren), de uittering, tering; *phthisis laryngĕa*, de luchtpijptering; *phthisis lienālis*, lat., de niertering; *phthisis oculărĭa*, het verdwijnen, wegteren van den oogappel; *phthisis pulmonālis* of *pulmonarĭa*, ook *p. simplex*, de longtering (onderverdeeld in *phthisis petuitōsa*, *exulcerāta* en *tuberculōsa*, slijm-, etter-, en knobbeltering), *phthisis renālis*, de niertering; *phthisis trachealis*, de tering van de luchtpijp; **phthisisch** of **phthinōdes**, gr., teringachtig, teringzuchtig; **phthisiologīe**, f. de leer of verhandeling over de tering; **phthisiopneumīe**, f. etterachtige longtering met ontsteking; **phthisurīe**, f. de uittering door overmatige pislozing.

Phthoë, f. gr., z. v. a. **phthisis.**

Phthora, f. gr. (*phthorá*, v. *phtheírein*, bederven), het verderf, de verwoesting, vernietiging; **phthorĭcum**, n. Med., een uit- of afdrijvend geneesmiddel; **phthor**, n. **phthore** of **phthorine**, f. de basis van het vloeispathzuur) zoo geheeten, omdat dit zuur de kiezelhoudende stoffen verteert en doet verweëren), z. v. a. fluor (z. a.).

Phygéthlon, n. gr. Med., een ontstoken roosachtig gezwel, loopende roos.

Phylax, m. gr., een wachter, beschutter, als hondennaam gebruikelijk; **phylacterĭum**, n. een bewaarmiddel; een middel tegen tooverij, vgl. amulet; eene gedenkceel der Israelieten met de tien geboden, die zij aan het voorhoofd of op de borst droegen; een reliquiënkistje; **phyláctisch**, bewakend, beschermend, beschuttend.

Phȳle, f. gr. (*phȳlē*), in het oude Griekenland eene volksafdeeling, orde, klasse, van welke er te Athenen aanvankelijk 4, later 10 waren; ook eene legerafdeeling; **phylárch**, m. aanvoerder of hoofd eener phyle.

Phyllon, n. gr., het blad, inz. kelkblad; **Phyllis**, fr., d. i. de groeijende, bloeijende, een gr. vrouwenn., inz. in herdersdichten gebruikelijk; **phyllieten**, pl., versteende plantenbladeren of afdruksels v. bladeren; **phyllorhodomantīe**, f. waarzeggerij uit rozenbladeren, die men op de hand doet stuk klappen.

Phȳlon, n. gr., pl. **phyla**, **phylen** (vgl. **phyle**), stam, geslacht, soort, familie, verwantschap, maagschap.

Phyma, n. gr. (*phýma*, eig. gewas, van *phýein*, voortbrengen), Med., ieder gezwel; uitwas of harde verhevenheid, inz. kliergezwel; **phymatĭon**, ook **phymatōdes**, n. een klein gezwel, klein uitwas, builtje.

Phȳsa of **physālis**. f. gr. (v. *physān*, blazen), eig. ademtogt, wind; Med., eene blaas, blaar, waterblaas; **physagōgum**, n., pl. **physagōga**, middelen tot verdrijving der winden, z. v. a. carminatief; **physalieten**, pl., blaasslakken, kievitseijeren, eene slakkenversteening; **physalith** of **pyrophysalith**, m. eig. blaassteen, eene soort van topaas, die in de soldeerlamp luchtblazen ontwikkelt; **physēma**, n. of **physēsis**, f. de opblazing, opzetting van den buik door winden, de trommelzucht; **physēter**, m. een blaasbalg; ook de spuitvisch, eene soort van walvisch; **physharmonĭca**, f. een speeltuig, welks toonen door middel van metalen tongen worden voortgebragt door den wind.

Physcōn, m. gr., een dikbuik; **physconīe**, f. de opzetting van het onderlijf; in het algemeen opzwelling van een organ.

Physiatrīe, f. gr. (v. *phýsis*, natuur, en *iatreia*, genezing), natuurgenezing, heelkracht der natuur.

Physĭca, physiek, f. gr. (*physikē*, van *phýsis*, natuur, en dit v. *phýein*, voortbrengen, laten groeijen, telen), in 't alg. natuurkunde, natuurwetenschap; doorgaans in engeren zin de wetenschap van de wetten en oorzaken der natuurverschijnselen, in zoo verre deze niet van organische en chemische grondkrachten afhangen, de natuurleer; **experimentale-physica**, z. **experiment**; **physisch**, natuurlijk, zinnelijk, ligchamelijk, dierlijk, uiterlijk, ook somwijlen aardsch; **physisch** of **physicālisch**, gr.-lat., overeenkomstig met de natuurleer, daartoe behoorende, natuurkundig; **physĭcus**, m., pl. **physĭci**, een natuurkundige, natuuronderzoeker; **physico-mathemātisch**, natuurkundig met wiskundige berekening; **physico-medicālisch**, gr.-lat., natuurkundig met betrekking op de geneeskunde; **physico-theologīe**, f. gr., de natuurkundige godgeleerdheid, of de leer van God, uit de verstandelijke beschouwing der natuur en hare doeleinden geput; **physico-theológisch**, daarop betrekkelijk, daartoe behoorend; het physico-theologisch bewijs voor het aanzijn van God, het bewijs voor Gods bestaan, dat uit de gesteldheid en ordening der dingen in de

tegenwoordige wereld wordt genomen; **physiocrátisch**, de natuurkracht betreffende of daarop gegrond; physiocrátisch systeem, in de staatswetenschap: het leerbegrip, volgens welks grondbeginselen de hoogste bloei van den landbouw de eenige bron van den rijkdom des volks is, welks zuivere opbrengst alzoo den Staat regt geeft tot eene enkele belasting (grondbelasting); het draagt ook den naam van agricultuur-systeem, vgl. mercantieel-systeem; **physiocráten** of **œconomísten**, aanhangers van dat staatshuishoudelijk stelsel; **physisocratísmus**, n. de wijsgeerige beschouwing, volgens welke de natuur de hoogste werkende oorzaak is; **physiognomie**, **physiognomiek**, enz., z. lager op **physionomie**, enz.; **physiogenīe** of **physiogonīe**, f. gr. (van *phýsis*, natuur), de eigentlijke geschiedenis of de leer van het ontstaan der natuur; **physiograaph**, m. een natuurbeschrijver; **physiographīe**, f. de natuurbeschrijving; **physiográphisch**, natuurbeschrijvend; **physiologīe**; f. eig. natuurleer (**physica**), inz. de natuurleer der dieren- en plantenligchamen, verhandeling over de œconomie der dieren en planten, menschennatuurleer of leer van de gesteldheid en inrigting van het menschelijke ligchaam; ook de openlegging van de gesteldheid en inrigting der maatschappelijke verhoudingen enz., van het burgerlijke ligchaam eener stad enz., b. v. de physiologie van Amsterdam; **physiológisch**, daartoe behoorende; **physioloog**, m. een natuur- of ligchaamsonderzoeker, een kenner of onderzoeker der menschelijk-dierlijke natuur; **physionomīe**, f. de leer of kennis der natuurwetten; **physionomīe**, l. **physiognomīe** (gr. *phisiognōmia*, v. *gnōmē*, kennis, inzigt, kenteeken enz.), het uitzigt of aanzien van een mensch, inz. de gelaatstrekken, gezigtsvorm, in zoo verre die eene blijvende. natuurlijke gesteldheid van den geest uitdrukt; de gelaatsuitdrukking; ook wel z. v. a. **physionomiek**, l. **physiognomiek**, f. de gelaatkunde, verklaring der gelaatstrekken, of de wetenschap om uit de trekken van het aangezigt tot de eigenschappen van 's menschen geest en gemoed, zijn aanleg enz. te besluiten; gelijk zulks Lavater heeft beproefd; **physionōmisch**, **physionomōnisch**, l. **physiognōmisch** en **physiognomōnisch**, gelaatkundig, tot de gelaatkunde betrekking hebbende, **physionomiséren**, l. **physiognomiséren**, zich met de gelaatkunde bezig houden, den gelaatkundige spelen of uithangen; **physionomíst**, l. **physiognomíst**, m. een gelaatkundige; **physiognosīe**, f. natuurkennis, natuuronderzoek; **physiognotýpe**, f., of fr. **physionotȳpe**, f. een nieuw uitgevonden werktuig tot spoedige opvatting der gelaatstrekken en uitvoering v. borstbeelden; **physiophĭlos**, n. een natuurvriend, beminnaar der natuur; **physioplastiek**, f. de natuurlijke vormvervaardiging; **physiosophīe**, f. de natuurwijsheid; **physiosooph**, m. een natuurwijze; **physioteleológisch**, op de doelmatige inrigting der natuur berustende; physioteleologische geloofsgronden, zulke, die uit de doelmatigheid der natuur geput, dus op ervaring gegrond zijn.

Physithesīten, pl. gr., aanhangers van Italus, die omtrent de op de godheid toegepaste woorden Physis en Thesis afwijkende begrippen had.

Physocēle, f. gr. (v. *phȳsa*, z. a.); z. v. a. **pneumatocele**; **physocephălus**, n. Med., de hoofdwindzucht, een windhoofd; **physocœlīe**, f. de trommelzucht, windbuikigheid; **physōdes, z. v. a. emphysema**; **physomētra**, f. Med., de trommelzucht der baarmoeder; **physóncus**, m. het windgezwel, luchtgezwel; **physopsophīe**, f. de met geruisch verbondene ontlasting van winden of van lucht; **physospásmus**, m. de trommelzucht, door kramp van de darmbuis veroorzaakt.

Phytalīe, f. gr. (v. *phytón*, plant), planting en planttijd; **phyteuma**, n. het geplante, de plant; **phyteusis**, f. het planten, zaaijen; **phyteuterĭon**, n. eene boomkweekerij; **phytochemīe**, f. de plantenscheikunde; **phytochlorainon**, n., z. v. a. **chlorophylle** (z. a.); **phytogenĭum**, n. het plantentelende, plantverwekkende; **phytogeographīe**, f. de planten-aardrijkskunde, de wetenschap van de verspreiding der planten op aarde; **phytogeográphisch**, die wetenschap betreffende of daartoe behoorende; **phytognomoniek**, f. de plantenkennis, de wetenschap om de planten en hare krachten naar hare uiterlijke gesteldheid te beoordeelen; **phytograaph**, m. een planten- of gewasbeschrijver; **phytographīe** en **phytologīe**, f. de plantbeschrijving, plantenleer, gewas- of plantenkunde (botaniek); **phytográphisch**, plantbeschrijvend; **phytolíthen**, pl., plantversteeningen; **phytomórphen**, pl., steenen met naar planten gelijkende teekeningen; **phytonomīe**, f. de leer v. den plantenwasdom, van de wetten des plantenlevens; **phytonymīe**, f. de plantenbenoeming; **phytophaag**, m. een planteneter; **phytophysiologīe**, f. de plantennatuurleer; **phytotheologīe**, f. de planten-godgeleerdheid, de leer van God uit de verstandelijke beschouwing der gewassen; **phytotomīe**, f. de plantenontleding; **phytotypolíthen**, pl., plantenafdrukken op steenen; **phytozōon**, n, een plantdier.

pi, f. gr., de naam der grieksche letter π (*p*); **het getal pi**, het getal, dat aan-

duidt hoe groot de omtrek des cirkels is, wanneer de middellijn = 1 wordt gesteld, het Ludolphiaansche getal, z. diameter.

pia causa, f. lat., z. *causa*.

piacere, it. (= lat. *placere*, bevallen), z. *a piacere; piacevole* (spr. *piatsjéwole*) of *piacevolménte*, Muz., bevallig, aangenaam; *piaciménto* (spr. *piatsjim*—), Muz., naar believen, naar welgevallen.

Piacŭlum, n. lat. (v. *piāre*, verzoenen), een zoenoffer, verzoeningsmiddel; **piaculair**, verzoenbaar, ter verzoening dienende.

pia desiderĭa, lat., z. **desiderĭum**; *piae memoriae*, vromer gedachtenis.

piafféren, fr. (*piaffer*), fier stappen (v. paarden gebruikelijk).

pia fraus, z. *fraus*.

Piali-pascha of **piri-pascha**, eene voorstad van Constantinopel aan gene zijde der haven.

pia mater, z. ond. **mater**.

piáno, it. (= lat. *plānus, a, um*, eig. vlak, effen), Muz., zacht, zwak, stil; *chi va piano, va sano*, wie zacht gaat, gaat veilig; *pianissimo* (spr. —*nies*—), zeer zacht, bij uitstek zacht of stil; **piano-forte**, z. **forte-piano**; **pianíst**, m. een forte-pianospeler.

Pians, naam eener soort van venerische ziekte, in zuidwestelijk Afrika en op de Antilles.

Piaristen of **piāren**, pl., leer- of schoolmonniken, eene geestelijke orde in het begin der 17de eeuw te Rome gesticht, welker leden zich *patres scholārum piārum*, d. i. vaders van vrome scholen, noemen en de jeugd in de volksscholen om niet onderrigten.

Piásten, pl., eene oude familie v. poolsche regenten, afstammelingen v. Piast, die uit een' lagen stand tot hertog van Polen verheven werd; zijne nakomelingen regeerden tot 1386.

Piáster, m. (it. *piástra*, d. i. eig. metaalplaat; mid. lat. *plastra*), eene rekenmunt in verscheidene landen en van verschillende waarde, meest tusschen 1 gl. 80 en 2 gl. 70 ct., b. v. in Italië 2 gl. 25 ct. à 2 gl. 35 ct., in Spanje = 2 gl. 60 ct. courant; **piastríno**, m. eene zilveren rekenmunt in Toscanen, ongeveer 60 ct. courant.

Piatkopeke, f. russ., eene zilvermunt, omtrent = 10 cent.

Piátta, f. it. (v. *piatto*, plat), een plat vaartuig, zonder masten en zeilen, op de reeden gebruikelijk.

Piázza, f. it. (spr. *piatza;* = plaats), eene openbare plaats, marktplaats, een marktplein in Italië; eene breede straat.

Pibroch, m. eng. (spr. *pibbrok*), de schotsche doedelzak; een lied voor dat speeltuig.

Pic, m. fr., z. v. a. **pico**; ook eene el, lengtemaat op verscheidene plaatsen in het Oosten.

pica, f. (v. h. lat. *pica*, de ekster), Med., belustheid der vrouwen naar dingen, die men anders niet eet (naar de wijze der eksters).

Picadil, n. fr. (spr. *pikadiel*), geel of donkergroen glas.

picadóx, m. sp., eig. de steker (v. *picar*, steken), de met eene lans gewapende kampvechter te paard bij de stieregevechten in Spanje.

Picaillon, m. fr. (spr. *pikaljóng*), eene kleine kopermunt in Piemont, omtrent ½ ct.

Pical, m. eene rekenmunt op de kust van Coromandel, omtrent 8¾ ct. courant; 13½ pical doen eene zilveren ropij.

picant, z. **piquant** ond. **piqueren**; **picarden**, z. **adamianen**.

Picātie, f. en **picātum**, n. lat. (v. *picāre*, met pik of pek, *pix*, bestrijken), eene pikpleister.

Piccante, m. it. (eig. scherp, stekend, v. *piccare*), een ital. wijn uit de omstreken van Pavia.

piccolo, *piccolíno*, it., klein; van daar **piccolo-fluit**, eene kleine dwarsfluit van helderen toon; **piccolo**, ook **picciolo**, m. eene rekenmunt te Venetië, bijna = 2 cent., op Sicilië minder dan ½ cent.

Pice, f. eene rekenmunt in Indië, = 1/50 ropij.

Pichi, nw gr., eene lengtemaat in Griekenland, ongeveer 7 palmen.

Pichnamaz, pl., geestelijken bij de Perzen, ongeveer wat de imams bij de Turken zijn.

Pickles, pl. eng. (spr. *pikkels;* v. *pickle* = pekel), in azijn ingemaakte sterk gekruide plantenspijzen.

Pico, m. sp. en it. (fr. *pic*), eig. eene spits; een hooge, spitse berg, piek.

Picol, l. **pikul** (z. a.).

Picóte of **picótte**, f. (waarsch. v. h. fr. *picoter*, z. **picotéren**), eene anjelier met éénkleurige zachte zijstrepen aan den rand der bladeren, op een' witten of gelen grond. Bestaan deze zijstrepen niet uit eene enkelvoudige, maar uit verschillende kleuren, dan heet de bloem een **picot-bizard**.

picotéren, fr., steken, prikken; plagen, beet hebben; door middel van het picoteer-ijzer in de houten platen voor de katoendrukkerijen stiften zetten, om daarmede fijne punten op te drukken; **picoterīe**, f. stekelachtige rede, hekeling, plagerij, twist om kleinigheden; **picots**, pl. (spr. *pikó*), smalle garenkant.

Picotin, m. fr. (spr. —*téng*), een maatje, eene fransche maat haver, de hoeveelheid haver, die men het paard doorgaans op eenmaal geeft.

Pié, m. sp., de voet; een voet als lengtemaat.

picrochólisch, gr. (v. *pikrós*, *á*, *ón*, bitter), bittergallig, opvliegend, driftig; **picrochŏlos**, m. een galzuchtige; **picroglycĭon**, n. het bitterzoet, eene eigene stof van den bitterzoetstengel (van *solā-num dulcamāra*); **picrolíth**, m. bittersteen, eene variatie van den serpentijn; **picromél**, n. de bitterstof, galstof, eene bijzondere stof in de ossengal; **picrotoxíne**, f. het bittergift, een eigenaardig basisch plantenvormend deel in de kokkelskorrels (van *menispérmum coccùlus*).

Pictographīe, f. lat.-gr. (v. *pingĕre*, schilderen, en *gráphein*, schrijven), de schrijfschilderkunst, de kunst om bijzonder snel ieder handschrift en elken afdruk te vermeerderen; de kunst om te drukken zonder telkens zwart op te dragen; **pictomaan**, m. een schildervriend zonder talent, schilderijengek; **pictomanīe**, f. de overdreven zucht voor schilderijen; **pictūra**, f. de schilderkunst; het schilderwerk.

Pièce, f. fr. (spr. *piéss'* = it. *pezzo*, hoogd. *patzen*, *batzen*), een stuk, geldstuk; een stuk geschut; tooneelstuk, klein geschrift, los blad, vlugschrift; een geregtelijk bewijsstuk; een kamertje, kabinet, vertrek, b. v. eene woning van 12 pièces, van 12 vertrekken; *pièce à tiroir* (spr. —*tiroáar*), eig. een schuifladenstuk, een onzamenhangend tooneelstuk, waarin men meer de uitwerking v. enkele tooneelen, dan de eenheid der handeling op het oog heeft gehad.

Piedestál, n. fr., **pédestal** (van *pied*, voet, en het duitsch stellen, stal, d. i. oorspr. stede, plaats; it. *piedestallo*), het voetstuk, voetgestel van eene zuil, een standbeeld.

Piek, z. **pico**; **piek** (fr. *pique*; vgl. **pikéren**), de spies, lans met een' langen steel of schaft; **piekenier**, m. (fr. *piqueur*), een spies- of lansdrager.

Piekeniek, m. (fr. *piquenique*), een gemeenschappelijke maaltijd, waartoe ieder deelnemer bijdraagt; een botje-bij-botje.

piéno, it. (= lat. *plenus*, *a*, *um*), Muz., vol, volstemmig; *piéno órgano*, met volle werk.

Pieríden, pl. gr. (*Pierídes*), benaming der muzen (z. a.), als dochters v. Piëros, of naar den haar gewijden berg Pieros in Thracië.

Piéro, m. it. naam, z. v. a. **Pieter**; op het it. tooneel: de rol van den onnoozelen bediende.

Pierrier, m. fr. (spr. *piérjié*; v. *pierre*, steen), Mil., een steenstuk, klein kanon op de galeijen enz., om steenen te werpen; ook een mortier v. 15 ℔ kaliber, tot verdediging der sterkten.

Pierrot, m. fr. (spr. *pjèrró*; verklw. v. *Pierre*, Pieter), eig. Pietje; de onnoozele, altijd gefopte, vaak afgeroste hansworst v. h. fransche tooneel (vgl. harlekijn).

Piéstrum, n. lat., een vroedkundig werktuig om de hoofdbeenderen eener doode vrucht te verbrijzelen.

Piëteit, f. lat. (*piĕtas*, v. *pius*, *a*, *úm*, vroom, naauwgezet, pligtmatig), de vroomheid, godzaligheid; ook kinderlijke liefde, liefdevol aandenken, dankbare liefde en onderdanigheid jegens ouders, weldoeners enz., inz. overledene; Pict., eene Maria met het kind Jezus op den schoot; **pietíst**, m. nw lat., een fijnvrome, fijnman, schijnheilige kwezel; in de luthersche en gereform. kerk (sedert Spener 1670), eene secte, die bijzondere zamenkomsten tot oefeningen der vroomheid houdt; een pilaarbijter, bidbroêr; **piëtisterij**, f. of **piëtismus**, n. fijnvroomheid, kwezelarij, wonderbekeerings-geloof, de neiging om de godsdienst inz. door het gevoel op te vatten, als ook de zucht tot bijzondere, geheime vroomheids-oefeningen; eene ziekelijke godsdienstrigting, aan welke de menschelijke natuur als geheel verdorven, en al het door menschen verrigt wordend goede als een werk v. onmiddellijke goddelijke genade verschijnt; **piëtístisch**, fijnvroom, kwèzelachtig; *pietóso*, it. Muz., vroom, statig, plegtig, medelijden opwekkend.

Pieter, Peter, m. (v. h. gr. *Petros*, een steen, rots), mansn.: rotsman, onwankelbare, bestendige; verklw. **Piet**, **Pietje**; **Pietje**, ook de naam eener voorm. nederl. rekenmunt, een zevend'halfje, = 32½ cent; **Peter Simons-wijn**, eene soort v. spaanschen wijn, uit druiven van den Rijn gewonnen, die een Hollander Pieter Simonsz. naar Spanje bragt; **Petronélla**, vrouwenn.: de rotsvaste, bestendige; **Petrowitsch**, russ., z. v. a. Peter's zoon; **pieterman**, m. eene zekere soort van kleine zeevisch.

Piéton, m. fr. (spr. *pjetóng*; v. *pied*, voet), een voetganger.

Piffero, m. it., (spr —*pief*—), dwarsfluit, veldpijp; ook een dwarsfluitspeler.

Pigeon, n. fr. (spr. *pizjóng*), de duif; ook eene soort van fijnen appel.

Pietot, m. eene kleine munt op Malta, omtrent = ½ cent.

Pigmæën, z. **pygmæën**.

Pigmént, n. lat. (*pigméntum*, v. *pingĕre*, schilderen, malen), verwstof, verw; kleur, blanketsel, bestrijksel; adjectieve pigmenten, verwstoffen, die, om op doek te hechten, een bijtmiddel noodig hebben; substantieve pigmenten, zulke, die onmiddellijk op doek hechten; *pigmentum nigrum*, n. het oogzwart, aan de binnenvlakte van het adervlies des oogs.

Pignatelĭa, f. it., eene ital. inhoudsmaat, ongeveer = 1 kan.

Pignóle, f. it. *pignólo*, m., spr. *pienj*—), z. v. a. **pinie**, z. **piniën**.

pignus, n., pl. *pignŏra*, lat., een pand, onderpand; pandverdrag, pandregt; *pĭgnus imperĭi*, een rijks- of regeringsonderpand; **pignoreren** (lat. *pignorāri* of *pignerāri*), verpanden, iets tot pand nemen of geven, verzetten; **pignorātie**, f. (*pignoratĭo*), de verpanding; **pignoratief**, nw lat., pandsgewijs; **pignorātor**, m. lat., een pandnemer.

Pigomantīe, f. gr., waarzeggerij uit fonteinwater.

piis manĭbus, z. ond. **pius**.

Pijp, f. (sp. *pipa*, it. *pippa*, wegens de buisvormige gedaante), een lang smal vat ter verzending van wijn en olie, inz. in Spanje, waar zij doorgaans 5 emmers of 300 maten bevat; ook eene maat van gelijke grootte in Denemarken, Hamburg, Madrid enz.; **pijphout**, in den houthandel: eiken staafhout of duighout ter vervaardiging van pijpen en andere vaten.

Pika, f. de egyptische el; de grootte pika, de pika van Constantinopel, omtrent 28 eng. of omtrent 68½ ned. duimen.

pikant, z. **piquant** ond. **piqueren**; **pikanterie**, z. **picoterie** en **piquanterie**.

Pikét, z. **piquet**.

Pikul, m. maleisch (v. *pikul*, dragen, opheffen, wegen), een handelsgewigt in Madras, China enz. = 100 kati's, d. i. 125 oude holl. of 133⅓ eng. ponden = 61,75 ned. ponden; in verscheidene oorden van Amerika een gewigt van ongeveer 10 ned. ponden.

pila, f. lat., Med., een bal of bundel van pluksel.

Piláster, m. (fr. *pilastre*), een vierkante pilaar, kantige of hoekige zuil.

Pilātus, lat. (v. *pīlum*, werpspies), fr. **Pilátre**, mansn.: de met eene werpspies gewapende, krijgshaftige.

Pilau of **pilaw**, n. perz. en turk., rijstmoes, eene geliefde spijs der Turken en andere Oosterlingen, rijst in vleeschnat gekookt enz.

Pilchard of **pilcher**, m. eng. (spr. *piltsjerd*, *piltsjer*), een naar den haring gelijkende visch, die aan de kust van Engeland gevangen en even als de haring toebereid wordt.

pilĕus, m. lat., de hoed (in de Med. en Bot.); *pileāta major*, f. (v. h. lat. *pileātus*, *a*, *um*, met eenen hoed voorzien), Muz., eene 8 à 16voetige orgelstem; *pil. minor*, zulk eene van 4 voet.

pilléren, fr. (*piller*, spr. *pielj*—), plunderen, rooven; **pillerie**, f. (spr. *pieljríe*), de plundering, berooving, afpersing.

Pillory, m. eng. (spr. **pillerie**; v. h. lat., *pila*, pilaar), in Engeland de kaak, de schandpaal, het halsijzer; fr. **pilori**, m. in Zwitserland: de schandsteen; **pilloréren** (eng. *to pillory*, fr. *pilorier*), aan de kaak stellen.

Piloot, m. (fr. *pilote*, it. *piloto*; waarschijnlijk van duitschen oorsprong; vgl. peilen, de diepte meten, en lood, peillood), een stuurman, loods, loodsman, wiens taak het is om door zijne kennis van de havens en de omliggende streek den uit- en binnenloopenden schepen den weg te toonen; N. H., een kleine visch, die den haai vergezelt en hem naar zijnen buit schijnt te geleiden, **pilotéren** fr. (*piloter*), loodsen, schepen over en door gevaarlijke plaatsen brengen; Arch., heijen, palen inslaan; **pilotage**, f. (spr. — *táazj'*), h. loodsgeld, loodsloon; Arch., het paalwerk, inheijen der palen, b. v. tot grondslag van eenen waterbouw; **pilotíden**, pl., de abstracten in een orgel, de smalle latjes, die aan de klavieren v. het orgel vastgehaakt zijn, en naar de welborden en windladen loopen, om bij het nederdrukken der toetsen de cancelventilen te openen.

Pimelith, m. gr. (onjuist gevormd van *pimelē*, vet, en *lithos*, steen), vetsteen, groene chrysopras-aarde, eene uit nikkel, kiezelaarde enz. bestaande steensoort; **pimelorrhœa**, f. Med., een ziekelijke vetafgang.

Piment, m. fr. (sp. *pimienta*, peper; mid. lat. *pigmentum*, kruiderij, kruiderwijn), jamaica-peper, wonderpeper, specerijmengsel, de onrijp gedroogde, zwartbruine en kruidige beziën van de *myrtus pimenta* in O. Indië.

Pimpernoot, f. (v. h. hoogd. *pimpeln*, klapperen), eig. de klappernoot, z. v. a. pistache (z. a.).

Pimpinélle, f. m. lat. *pimpinella*, mid. lat. *bipinella*, bedorven uit *bipennŭla*, d. i. dubbel gevederd; doorgaans ook **pimpernel**, fr. *pimprenelle*), eene als geneesmiddel gebruikte plant met eenen wortel v. scherp brandenden smaak; ook eene soort van kelkbloem, een goed voederkruid; de **pimpinelroos**, **pimpernelroos**, eene soort van laagwassende rozen.

Pimpleíden, pl., gr. naam der muzen, naar den bœotischen berg Pimple.

Pinacotheek, f. gr. (v. *pínax*, m. tafel, tafereel), eene verzameling van schilderijen, platen, beelden enz., een kunstkabinet, museum.

Pinang, maleisch, z. v. a. **areka** (z. a.).

Pinas, m. eene oostind. stof uit boombast.

Pinásse of **pinás**, f. fr. (sp. *pinaza*, it. *pinassa*, eng. *pinnace*, v. *pinus*, fr. *pin*, pijnboom), eene soort van sloep (z. a.), met ten minste 6 riemen; ook een lang, smal jagt of postschip (corvet), met plat achterdeel en riemen; voorts een klein

tweemastvaartuig, ongeveer als een schooner betakeld, een spiegelschip.

Pináster, m. lat., de gemeene denneboom of pijnboom.

Pincérna, m. lat., een schenker.

Pincétte, f. fr. (spr. *pèngsètt*; v. *pincer*, knijpen), de haartang, het nijpertje, eene kleine tang der wondheelers.

Pinchbeck, n. eng. (spr. *pintsj*—), een metaal, dat het goud nabootst, geelkoper, pinsbek, een gemengd metaal, gelijkende naar het prinsmetaal, similor enz., uit koper, tin en ijzer bestaande, en zoo geheeten naar den uitvinder Pinchbeck, een eng. werktuigkundige uit de 18de eeuw. (Anderen zeggen naar de plaats der uitvinding Pinchback in Engeland.)

Pincher, m. eng. (spr. *pintsjer*; van *to pinch*, knijpen), eene soort van honden met scherp gebit.

Pindarees, pl. (spr. —*deries*), d. i. vrijbuiters, naam der rooverbenden te paard in britsch O. Indië, welke in 1816 overwonnen en verstrooid zijn.

pindárisch, in den smaak van Pindărus, een uitstekend gr. lierdichter (gest. 422 jaar vóór Chr.); **pindariséren**, bloemrijk, opgesmukt spreken, verhevene, dichterlijke uitdrukkingen gebruiken.

Pindus, m. gr., de muzenberg, de aan Apollo en de muzen geheiligde berg in het oude Griekenland (tegenwoordig Mezzovo).

pingue remedíum, n. lat. (v. *pinguis*, *pingue*, vet), z. ond. **remedium**; *pinguior emtor*, m. een vetter, d. i. een beter kooper; *pinguecŭla*, f. nw lat. Med., een vetvlies in het oog; **pinguin**, m. de vetgans, een zwemvogel in Afrika, Amerika en Z. Indië.

Piniën, **pingelen**, pl. (fr. *pignons*, spr. *pienjóng*; v. h. lat. *nux pinĕa*, v. *pinus*, pijnboom), de zoete noten van den piniepijnboom (*pinus pinea*) in Z. Europa, die in smaak en grootte naar amandelen gelijken.

Piniek, f. gr. (v. *pínein*, drinken), de drinkleer, leer van het drinken; **pínisch**, tot de drinkleer behoorende (iron. gevormde woorden.

Pink, f. (eng. *pink*, fr. *pinque*), een plat, groot vrachtschip, van voren en van achteren gelijk rond, houdende ongeveer 300 last; algemeene naam der visschersvaartuigen aan de nederlandsche kusten; ook eene jonge koe.

Pinkster, **pinksteren**, n. (v. h. gr. *pentēcostē*, scil. *hēmera*; d. i. de vijftigste dag, nl. na paschen), bij de oude Hebræërs het feest van den oogst; bij de christenen het feest der uitstorting van den H. Geest.

Pinnace, eng. (spr. *pinnees*), z. v. a. **pinasse, pinas**.

Pinnacidiën, pl., de vizieren of kijkgaten op het lineaal van eene meettafel.

Pinnant, **penant**, m. een muurstijl, tusschenmuur.

Pinnieten, pl., versteeningen eener soort van lange spitse schelpdieren.

Pinsbek, z. **pinchbeck**.

Pint, f. (waarsch. v. h. gr. *pínein*, drinken), eene oude ned. vochtmaat, ½ mengel of ¼ stoop; ook n. eng. (spr. *paint*), eene wijnmaat in Engeland en Schotland; **pinta**, f. it., eene vochtmaat in Alexandrië, Genua en Milaan; in de laatste stad ook eene korenmaat, = 1½ kop ruim; **pinte**, f. fr. (spr. *pènt'*), eene vochtmaat in Frankrijk, te Parijs = 0,916 ned. kan; ook eene kroeg, knip.

Pintados, pl. sp. (*pintádo*, geschilderd, v. *pintar*, schilderen), Merc., geschilderde of gedrukte katoenen of linnen stoffen.

pinxit, lat. (v. *pingĕre*, schilderen), afgek. *pinx.*, hij heeft het geschilderd (op schilderijen bij den naam des schilders).

Piómbi, pl. it., voorm. kerkers in Venetië, eig. looden daken.

Pion, m. fr. (spr. *pióng*; eig. een voetganger, sp. *peon*, v. *pié*, fr. *pied* = lat. *pes*, voet), de looper of boer in het schaakspel, eene schijf op het dambord; **pionnier**, m. oorspr. een voetsoldaat; een schansgraver.

Pipa, f. de surinaamsche schildpad; z. ook **pijp**.

Piperīe, f. fr. (v. *piper*, d. i. eig. vogels met de lokfluit, lokken, een klanknabootsend woord = piepen, fluiten), bedriegerij in het spel; **pipeur**, m. een valsch speler.

Piperíne, f. nw lat. (v. h. lat. *piper*, peper), de peperstof, eene bijzondere stof, kristalachtige zelfstandigheid in de zwarte peper; **piperínen**, pl., pepermuntplaatjes of -koekjes; **piperíno**, m. it., z. v. a. **peperino** (z. a.); **piperītis**, f. lat., peperkruid.

Pipot, m. fr. (spr. *pipó*), een fust te Bordeaux, inz. voor honig.

Pipping, **pippeling** (eng. *pippin*, van *pip*, punt, vlekje, wegens de gevlekte schil), een zeer kruidige appel; inz. in Engeland.

Piquenique, z. **piekeniek**.

piquéren of **pikéren**, fr. (*piquer*; vgl. het duitsche pikken, picken), steken, prikken; tot toorn prikkelen, beleedigen, belgen, krenken, gevoelig treffen; **gepiqueerd zijn**, gevoelig, beleedigd zijn; **zich piquéren**, zich eene eer uit iets maken, trotsch, fier op iets zijn, zich inbeelden, laten voorstaan op iets; **piquéren**, fr. of **piccéren**, Muz., op éénen streek met den strijkstok vele op elkander volgende noten zeer kort afstooten; **piquánt** of **pikánt**, stekend, prikkend, bijtend, prikkelend, scherp, puntig, stekelig, treffend, raak;

piquanterie, f. z. **picoterie**; ook wel voor beroeps-, ambachtsjaloezij, broodnijd, wangunst; **pique**, f. (spr *piek'*), de heimelijke haat, bedekte nijd; eene pique (een pik) op iemand hebben, het op iemand geladen hebben, hem niet genegen zijn enz.; ook **pique**, spies, z. **piek**; ook in het kaartspel de kleur, welker teeken het ijzer eener piek is, schoppen; **piqué**, n. (spr. *piké*), eene katoenen stof, welker weefsel gestikt schijnt te zijn, ook quilting; als adj. gestikt, gestoken; **piquet**, n. (spr. *pikét*), Mil., eene veldwacht, legerwacht, een troep soldaten (gewoonlijk 50 man), om den vijand gade te slaan en eene overhoedsche overrompeling te voorkomen; een bekend kaartspel tusschen twee personen met 32 bladen, ook eene voorm. fr. inhoudsmaat, ongeveer = 9 kop; **piquétten**, **pikétten**, het genoemde kaartspel spelen; **piquétte**, f. een geringe, slappe, zure wijn in den franschen handel, wijn van de tweede persing; **piqueur**, m. een jager te paard; jagtknecht bij de parforce-jagt; ook een voorrijder; berijder, paarden-afrigter, paardendresseerder; ook wel iron. een meisjesjager, liefhebber van vrouwen enz.

Piraat, m. lat. (*pirāta*, gr. *peirātēs*, v. *peirān*, beproeven, zijn geluk beproeven, op avontuur of buit uitgaan), een zeeroover; **piraterīe**, f. fr., de zeerooverij; **piratéren** (fr. *pirater*), zeerooverij drijven, r oven; **pirātisch**, zeerooverachtig, op zeerooverswijze.

Piri-pascha, z. **piali-pascha**.

Piróggen, pl. russ. (sing. *piróg*), een gebak met gehakt vleesch gevuld, eene pastij.

Pirogue, fr. (spr. *piróg̃h'*; sp. *piragua*, een oorspr. amerik. woord), eene praauw, een roeischuitje der Indianen in Z. Amerika, uit éénen uitgeholden boomstam vervaardigd, z. v. a. canot.

Pirol, z. **bulow**.

Pirouette, f. fr. (spr. *piroe-étt'*) in de danskunst: de kringdraaijing, draaisprong, omdraaijing op den hiel van éénen voet; in de rijkunst: eene soortgelijke zwenking van een paard, zonder van plaats te veranderen; **pirouettéren** (fr. *pirouetter*), zich in eenen kring omdraaijen, eene cirkelzwenking maken.

pis-aller, n. fr. (spr. *piezallé*; v. *pis*, erger, *le pis*, het ergste, en *aller*, gaan), het mislukken, het ergste geval; *au pis aller* (spr. *oo*—), in het ergste geval.

Pisáng, m. maleisch, de paradijs- of Adams-vijgeboom, een waar pronkgewas in Azië, Afrika en West-Indië, vgl. banaan; de **pisang-lijster**, eene amerik. lijstersoort.

pisces, pl. lat. (sing. *piscis*, een visch), de visschen, een der 12 teekens van den dierenriem.

Pisé, m. fr. (spr. *pizé*), ineengeslagen aarde, waarvan men de muren van huizen maakt, stampaarde; van daar pisébouw, pisé-muren.

Pisolith, m. gr. (v. *pisos* of *pison*, lat. *pisum*, erwt), de erwtsteen, een rondkorrelige kalksteen.

Pisóth, m. een gewigt in Zevenbergen, omtrent = 2½ wigtje.

Pisselæum, n. gr. (van *pissa*, pek), verbinding van hars en olie, ook teer.

Pistache, f. fr. (spr. *piestásj'*; gr. *pistakion*, lat. *pistacium*, v. h. perz. *pistah*, arab. *fustak* of *fustuk*), de groene amandel, de olieachtige, welsmakende, naar de hazelnoten gelijkende vrucht van den **pistache-boom** (*pistacia vera*, L.), in het Oosten en Z. Europa; de wilde pistache (*staphylea pinnata*, L.) heet ook pimpernoot, klappernoot; **pistaciet**, m., eene meestal pistache-groene steensoort.

Piste, f. fr. (spr. *piest'*; it. *pesta*, v. *pestare* = lat. *pistare*, stampen, vertreden), het spoor der paarden; het spoor van het wild.

Pisteologīe, f. gr. (v. *pistis*, f. het geloof), de geloofsleer; **pistēvon** of **pisteuon**, m. (v. *pisteúein*, gelooven, vertrouwen) de geloovige; **pistiek**, f. de geloofsleer, geloofsverdediging.

Pistil of *pistillum*, m. lat., de stamper, looper, wrijflooper (in apotheken); Bot., de stuifweg, h. bevruchtingsbuisje, het vrouwelijke bevruchtingswerktuig in de bloesems der planten, dat uit drie deelen, n. l. de stempel (*germen* of *ovărium*), het stijltje (*stilus*) en het vruchtbeginsel (*stigma*) bestaat.

Piston, m. fr. (spr. *piestóng*), de pompstok, zuiger; de stempel, het stiftje voor slaghoedjes aan slaggeweren.

Pistool, f. 1) (fr. *pistole*), eene goudmunt, in onderscheidene landen, inz. in Spanje, van verschillende waarde, doorgaans echter ongeveer 9½ à 10 gl. (ook **pistolétte**; zoo men wil dus geheeten naar Pistoja in Italië, alwaar zij het eerst zouden geslagen zijn; 2) (fr. *pistolet*), een kort schietgeweer, zadelgeweer, zakgeweer (misschien van het lat. *pistillum*, vijzel, stamper, wegens de overeenkomstige gedaante; v. a. van de stad Pistoja); *par pistolet*, fr. (spr. —*piestolé*), in het biljartspel: zonder de band of de queue op het biljart te leggen (stooten).

Pistrīnum, n. lat., bij de oude Romeinen een molen, rosmolen, waarin het koren gestampt werd, en waarhenen men overtreders en boosdoeners verwees.

Pite, f. eene oude fr. munt = ¼ denier.

Pithanologīe, f. gr. (v. *pithanós*, gemakkelijk overredend, ligtgeloovig), de

overtuigingsleer, overredingsleer; **Pitho**, f. (gr. *Peithō*), Myth., de godin der overreding bij de Grieken; vgl. **Suada**; ook de gave der overreding; overtuigende welsprekendheid.

Pithométer, n. gr. (v. *pithos*, m. vat), een vatmeter; **pithometrīe**, f. de vatmeting, vatmeetkunst; **pithométrisch**, die kunst betreffende.

Piti, m. eene kleine spaansche munt, = 1½ cent.

Pitis, m. maleisch (ook **pietjes**, naar hollandsche schrijfwijze), eene kleine soms ook looden munt, waarvan 600 een' spaanschen daalder uitmaken, op de oost-ind. eilanden; ook in 't algemeen voor klein geld, brokkelgeld.

Pito, een uit maïs gebrouwd bier in het binnenland van Afrika.

pitoyable, fr. (spr. *pitoajábl'*; v. *pitié*, medelijden), erbarmelijk, jammerlijk, klagend, ellendig, armzalig.

Pitrepite, m. fr. (spr. *pietr'piet'*), een zeer sterke drank in de fr. koloniën van Amerika.

pitsjáren, Mar., door middel van bepaalde seinen aan boord roepen.

Pittacīum, n. lat., eig. eene pleister, een met zalf bestreken, zamenrolbaar tafeltje of blad, waarop de dagteekening van de ordinatie der geestelijken weleer geschreven en hun overhandigd werd.

Pittah, in O. Indië eene afgesloten stad of voorstad.

Pittiziet, m. (v. h. gr. *pissa*, *pitta*, pik), ijzerpikerts, zwavel- en arsenikzuur ijzer.

pittorésque, fr., of **pittorésk**, it. (*pittoresco*, van *pitto* = lat. *pictus*, geschilderd, *pittóre* = *pictor*, schilder), schilderachtig schoon, schilderachtig, tot eene schilderachtige behandeling geschikt, b. v. eene landstreek; schilderachtige voorstellingen bevattend, de verbeeldingskracht zoo levendig en aangenaam doende werken, alsof men het beschrevene werkelijk voor oogen had, b. v. zulke gedichten, reizen enz.; **pittorésken**, pl., schilderachtige voorstellingen.

Pituita, f. lat. Med., slijm, taai vocht in het ligchaam; **pituiteus**, slijmig, verslijmd, vol slijm.

Pityriăsis, f. gr. (v. *pitўron*, zemelen), Med., de schilferachtige haarworm, zemelachtige huiduitslag op het hoofd.

piu (spr. *pioe*), it. (lat. = *plus*), meer; b. v. *piu adagio* (spr. —*dzjio*), Muz., langzamer; *piu forte*, sterker, *piu moto*, *p. mosso*, *p. presto* of *p. stretto*, sneller; *p. piáno*, zachter; *piu tosto*, vroeger, eerder.

Pius, m. lat. (*pius*, *a*, *um*, vroom enz.), mansn.: de vrome, gewijde; *pius usus*, m., z. v. a. *pia causa* (z. a.); *pium corpus*, n. eene menschlievende of weldadige stichting; *pium desiderium*, z. **desiderium**; *piis manĭbus*, aan de zalige zielen der afgestorvenen (vgl. **manen**).

Pivori, m. de cassave-brandewijn.

Pivot, m. fr. (spr. *piewó*), de spil, duim, har, het draaipunt.

pizzicándo en *pizzicáto*, it. (spr. *piets*—; v. *pizzicáre*, knippen, knijpen) Muz., verk. *piz.*, met de vingers geknipt, niet met den strijkstok aangestreken (op muzijk voor strijkinstrumenten), waarna gewoonlijk volgt *coll'arco* (z. a.).

Pjatack, m. russ. (v. *pjatj*, vijf), een vijfkopekenstuk (vgl. **kopeke**), eene russische zilver- en kopermunt, bijna 9½ cent waard.

Plaat, f. (eng. *plata*, plat, bodem), eene zandvlakte, ophooging van zand en steenen voor haven en riviermonden.

placābel, lat. (*placabĭlis*, *e*, v. *placāre*, bevredigen, stillen), verzoenlijk, vredelievend; **placabiliteit**, f. de verzoenlijkheid.

Placage, f. fr. (spr. *plakáazj'*; v. *plaquer*, beleggen, bekleeden, plattéren), ingelegd houtwerk; **placard**, m. (spr. —*plakáar*), eene sierlijke bekleeding boven eene deur; ook z. v. a. **placaat**, z. **plakkaat**.

Place, f. fr. (spr. *plass'*), de plaats; **place d'armes**, f. (spr. —*dárm'*), eene wapenplaats, oefeningsplaats, exercceerplein voor eene bezetting; **place de ralliement** (spr. —*ralli'máng*), de verzamelplaats; **place de repos** (—*r'pó*), eene rustplaats; **placement**, n. de plaatsing, uitzetting van geld; het uitgezette geld zelf; **placéren** (fr. *placer*; spr. *plass*—), plaatsen, **iemand placéren**, hem eene plaats aanwijzen, aan zijne plaats zetten of stellen, b. v. in eene bediening, eenen post; beleggen, uitzetten, aanleggen, b. v. geld; **placéring**, f. plaatsing, uitzetting enz.

placénta, f. lat., de koek; *placénta sanguĭnis*, f. Med., de bloedkoek; *pl. uterīna*, de moederkoek, nageboorte; **placentaal**, nw lat., tot den moederkoek behoorende.

Placentijn, m. nw lat. (van het lat. *placēre*, behagen, bevallen), een behaagzuchtige, oogendienaar, jabroêr; *placet*, lat., het behaagt, wordt ingewilligd, toegestaan, goedgekeurd; **placet**, n. nw lat., z. v. a. **placitum**; *placet* of *placētum regium*, n. koninklijke toestemming, inwilliging der landsregering, b. v. tot bekendmaking en uitvoering van pauselijke verordeningen; **placét**, n. fr. (spr. *plasé*), een verzoekschrift, smeekschrift, request; ook een stoeltje zonder leuning.

placeren, z. ond. **place**.

Placet enz., z. ond. **placentijn**.

Plachmal of **plachmahl**, n. hoogd. (een

woord uit de smelthutten), doorzwaveld zilver, zwavelzilver.

Placĭdus, lat. (*placĭdus, a, um*, zacht, vreedzaam), mansn.: de zachte, vriendelijke, zachtmoedige; **Placĭda**, f. vrouwenn.: de zachte, vreedzame; *plácido* en *placidaménte*, it. (spr. *platsji—*), Muz., bedaard, zacht, liefelijk.

Placĭtum, n., pl. **placĭta**, lat. (v. *placēre*, behagen), het goedvinden, de wilsmeening, verordening; *placĭtum imperii*, eene rijksverordening; **placitéren**, nw lat., goedkeuren, bewilligen, toestemmen.

Pladarōma, n. en **pladarōsis**, f. gr. (v. *pladarós*, nat, *plădos*, n. vochtigheid, zwammigheid), Med., een week spekgezwelletje in het celweefsel der oogleden.

Plafond, m. fr. (spr. *plafóng;* ontst. uit *plat fond*, d. i. platte grond of bodem), de kamerzoldering, het bovengedeelte van eene overdekte plaats, van eene zaal, een vertrek enz., gewoonlijk met pleister belegd en soms met schilderwerk versierd, de gipszoldering; een dekstuk, dekschilderstuk; **plafonnéren** (fr. *plafonner*), de zoldering eener kamer bekleeden.

plāga, f. lat., een slag, houw, stoot; Med., een gezwel door slag, val enz., buil.

Plagiaat of **plagĭum**, n. lat. Jur., menschenroof, menschendiefstal; gew. oneig. een letterdiefstal, gedachtenroof, de uitschrijving, boekenplundering, de onregtmatige eigening van eens anders letterarbeid; **plagiarĭus** of **plagiātor**, m. Jur., een menschenroover, zielverkooper; een boekenplunderaar, gedachtendief, letterdief; pronker met eens anders vederen; **plagiārisch**, uitgeschreven, gestolen (van geschriften).

Plagiĕdron of **plagiéder**, n. gr. (v. *plágios, a, on*, dwars, scheef), een dwarsvlak.

Plagoscopĭum, n. gr. (v. *plagos*, lat. *plăga*, zijde, streek, oord), eig. een aanwijzer van de hemelstreek, een windwijzer.

Plaid, m. eng. (spr. *pled;* van het gælisch *plaide*, bedde-deken, grove wollenstof), de mantel der Bergschotten, van geruite wollenstof.

plaidéren, fr. (*plaider*, spr. *pléd—;* v. *plaid* = lat. *placĭtum* (z. a.); mid. lat. *placitare*, *plaitare*), pleiten, bepleiten, procederen, een regtsgeding voeren, inz. mondeling als advokaat voor de balie verdedigen; geregtelijk woord voeren; **plaidoyer**, n. (spr. *plédoajé*), eene verdedigingsrede van eenen advokaat voor de regtbank, een pleidooi; **plaidoyéren**, z. v. a. **plaideren**.

Plaine, f. fr. (spr. *plein'*), de vlakte, effen plaats, het plein, vlakke veld, vlak land.

plaisánt, fr. (spr. *plèzáng;* v. *plaire* = lat. *placēre*, behagen), behagelijk, vermakelijk, aangenaam, grappig, schertsend, boertig, koddig, belagchelijk, zonderling; **plaisantéren** (fr. *plaisanter*), schertsen, boerten, kortswijlen, gekscheren, beet hebben; **plaisanterie**, f. (spr. *plèzant'rie*), de scherts, kortswijl, boerterij, snakerij, grap; **plaisanterie à part** (spr. *—apáar*), scherts ter zijde, in vollen ernst, alle gekheid op een stokje; **plaisir**, n. (spr. *plèzier*), vermaak, vergenoegen, vreugde, verlustiging, welgevallen, geneugte, grap, pleizier; tijdverdrijf; gunst, vriendschap, dienst; *plait-il?* (spr. *plètie*), wat belieft u, wat is er van uwe dienst, wat zegt ge? ook als subst. euphemistisch gebezigd voor secreet, geheim gemak, in de wandeling de platie.

Plak, m. een oud groningsch muntstuk, doende 2 grootken of greugjen (z. **groot**).

Plaket, z. **plaquette**.

Plakkaat, n. een openbaar afgekondigd en aangeplakt bevel van de regering.

Plan, n. (lat. *planum*, fr. *plaine*), de vlakte, vlakke plaats; oneig. het ontwerp, de schets, omtrek v. een gebouw, platte grond, grondteekening; het ontwerp, voornemen; *planum inclinātum*, n. lat., eene schuine of hellende vlakte, een afgaande grond; *plan de site*, m. fr. (spr. *plang d'siet'*), de grondvlakte, grondteekening; **planconcaafglas**, z. **concaaf**; **planconvexglas**, z. **convex**; **planéren**, nw lat. (fr. *planer*), effenen, gelijk, effen of glad maken; bij boekbinders: lijmen, door met aluin gekookt lijmwater (planeerwater) halen; **planeerhamer**, een hamer der goud- en kopersmeden tot het glad maken des metaals; **planeur**, m. fr., een effen- of gladmaker (polijster); **planiglobĭum**, ook **planisphærĭum** of **planispheer**, n. nw lat., een aard- of hemelbol op een plat vlak voorgesteld, eene wereldkaart; **planimetrĭe**, f. lat.-gr., de vlaktemeetkunst, vlaktemeting; **planimētrisch**, vlaktemetend; vlaktemeetkundig; **planiróstrum**, n. N. H., een plat- of vlaksnavel.

Planche, f. fr. (spr. *plángsj';* v. h. lat. *planca*, plank), eene plaat, metalen tafel in de munt; ook eene gegraveerde koperen plaat; **planchette**, f. (spr. *plangsjétt'*), een meettafeltje.

Planeet, f. gr. (*planētes*, m., v. *planāsthai*, ronddolen), eene dwaalster, een hemelbol, die, gelijk de aarde, op zichzelven donker is, zich om de zon van het westen naar het oosten beweegt en van haar het licht ontvangt, b. v. Mercurius, Venus enz.; het **planetenjaar**, de omloopstijd eener planeet om de zon; **planētisch** of **planetārisch**, ronddwalend, omdolend; **planetarĭum**, n. eene lijst der planeten; ook een kunstwerktuig om de bewegingen der hemelligchamen, inz. de

wederzijdsche verhouding van de aarde tot de maan aanschouwelijk te maken; **planetolabĭum**, n. een dwaalstermeter, werktuig tot waarneming der planeten.

Planēte, f. gr. (*planete*), een lang misgewaad.

Planeur, planiglobium, planimetrie, planirostrum enz., z. ond. **plan.**

Planieten, pl. (v. h. lat. *planus*, vlak?), zeeoren, eene slakversteening.

Planodĭe, f. gr. (*planodia*, v. *plánis*, dwalend, op een dwaalspoor leidend, en *hodós*, weg), een verkeerde weg, dwaalspoor.

Planorbieten, pl. nw lat. (v. *planus, a, um*, vlak, en *orbis*, kring, schijf), versteende bordvormige schelpdieren; **planospirieten**, pl., versteende schijfschelpdieren.

Plantage, plantagie, z. ond. **planteren.**

planta pedis, lat., de voetzool; **plantair** (lat. *plantăris, e*), de voetzool betreffende; **plantigrádus**, nw lat., op de voetzolen gaande.

plantéren, lat. (*plantāre*), planten, stellen, zetten; oneig. (fr. *planter*), iemand ergens laten steken, hem als het ware ergens plaatsen en verlaten of in den steek laten; **plantage**, f. fr. (spr. *plantáazj'*) of **plantagie, plantaadje**, ook **plantātie**, de beplanting, het plantsoen, inz. eene streek lands door de Europeanen in O. en W. Indië met tabak, rijst, suikerriet enz. beplant; **planteur**, m. fr., een planter, aanbouwer, inz. boomkweeker.

Plaque, f. fr. (spr. *plak'*), de plaat, het blad, blik, b. v. cijferblad, steekblad, beslag enz.; **plaquéren** (fr. *plaquer*) of **plattéren**, met blaadjes beleggen of overdekken, inz. met goud- of zilverblaadjes vergulden of verzilveren; **plaquétte**, f. of **plakét**, n. eene oude zilvermunt in Braband, ongeveer = **14** ct.

Plasdank, nederd. (verbasterd v. *playsdanck*, v. *plaire*, behagen), dankbetooning, om daarmede iemands gunst te winnen.

Plasma, n. gr. (v. *plássein*, vormen), het beeld, beeldwerk; N. H., eene groene variatie van den chalcedoon; **plastiek** of **plastische kunst**, f. de kunst om uit harde of weeke stoffen beelden en figuren te maken; de boetseerkunst in gips, leem, was enz.; in 't alg. voor ligchamelijk vormende kunst, ook de beeldhouwkunst (s c u l p t u u r) en beeldgieterij omvattende; **plastisch**, ligchamelijk vormend, gedaantegevend; scheppend, boetserend; **plastische lympha**, Med., vormstof, eene vloeistof, die ten gevolge van ontstekingen of ook in wonden uitzweet, dan stolt en een' organischen vorm aanneemt; **plasticiteit**, f. geschiktheid ter vorming, vormbaarheid; **plasticísmus**, n. de vormdrift, de wet der algemeene vormdrift; **plastograaph**, m. gr., een schriftvervalscher; **plastographīe**, vervalscht, nagebootst schrift; geschriftvervalsching; **plastoloog**, m. een leugenaar.

Plastron, n. fr. (spr. *—tróng*), een borstharnas, borststuk der schermmeesters.

Plat de ménage, z. **platmenage.**

Plata, f. sp., zilver, bij munten in tegenst. met v e l l o n (koper) gebruikt.

Platănus of **plataanboom**, m. ook **platáne**, f. (lat. *platănus*, gr. *platănos*, f., v. *platýs*, breed, wegens de breedte zijner bladen of de uitspreiding zijner takken), de buitenlandsche ahorn- of mastboom.

Platēa, f. (v. h. gr. *platys, plateia, platý*, plat, breed), Med., de breede bandworm.

Plateau, n fr. (spr. *—tóo*; v. *plat*, plat), eene houten weegschaal; eene tafelplank, een theeblad; ook eene bergvlakte; **plate-bande**, f. (spr. *plat'bángd'*), smal tuinbed langs een' heining of muur of om een bloemstuk; vgl. r a b a t; **plate-forme**, f. (spr. *plat'form'*), Arch., een plat huisdak, plat op een huis; eene rij balken, die het timmerhout van het dak dragen; bij horologiemakers: de deelschijf, tot afdeeling der raderen; Fort., de bedding voor 't geschut op eene hoogte; in tuinen, wandellanen enz.: eene kunstmatig opgehoogde en vlak gemaakte plaats, van waar men een vrij uitzigt heeft; vgl. t e r r a s; **platfond**, z. **plafond.**

plated, eng. (spr. *plétid*; v. *to plate*, met een blaadje van edel metaal overtrekken, plateren), met goud- of zilverblaadjes overtrokken; als subst.: geplateerd metaal, p l e e t.

platéren, z. v. a. **plaqueren.**

Platforterésse, f. Mil., eene soort van bolwerk, op het midden der lange c o u r t i n e, bij onregelmatige werken.

Platiásmus, n. gr. (*plateiasmós*, van *plateiádzein*), het gebrekkige breedspreken, de breede uitspraak met opgesperden mond, veroorzaakt door een gebrek der tong.

Platilles, pl. fr. (spr. *platíelj'*; sp. *platillas*), verscheidene soorten van fijn silesisch en boheemsch, ook fransch en engelsch lijnwaad.

Plátina, f. sp. (v. *plata*, zilver), n. eig. klein zilver, half zilver (als verklw. van *plata*, zilver), wit goud, het z w a a r s t e, eerst sedert 1750 in Europa bekende metaal van blaauwachtig-witte kleur enz.; **platina-amalgăma**, n. platina-kwik, eene verbinding van platina en kwik, door middel waarvan men **platineren**, d. i. met platina overtrekken kan.

Platine, f. fr., een metaalplaatje; slotplaatje van eene deur of een geweer.

Platitude, f. fr. (v. *plat*, plat), de platheid, eene gemeene, lage uitdrukking.

Platmenage, f. eig. **plat de menage** (spr. *pla d'm'náazj'*; v. *le plat*, de schotel), een tafelstel met allerlei vaatwerk voor suiker, peper, olie, azijn enz.

platōnisch, wat Plato (een' beroemden griekschen wijsgeer, leerling v. Socrates) betreft, van hem afkomt, met zijne wijsgeerige leer overeenkomstig; **platonisch jaar**, Astr., de omloopstijd van den ganschen sterrenhemel; **platonische liefde**, eene bovenzinnelijke, louter geestelijke, van al het zinnelijke ontdane liefde; **platonische maaltijd**, een maaltijd, waarbij meer over geleerde zaken gehandeld, dan gegeten wordt; **platonische republiek**, het voorbeeld eener volkomene staatsinrigting, gelijk Plato die ontwierp; **platonísmus**, n. het streven der kerkvaders, om de platonische wijsheid met de christelijke leer in verband te brengen.

Platrométer, m. gr., een werktuig om de breedte der plaatsen door de electriciteit te kennen.

Platta, f. een oud-zweedsche koperen daalder, 1½ voet lang, 1 voet breed en ¾ duim dik.

platteren, z. **plaqueren**.

Platūrus, m. gr. (v. *platýs*, plat, breed, en *ūra*, staart), platstaart, breedstaart, eene slangensoort; **platýsma**, n. eene breede vlakte.

plaudite! lat. (v. *plaudĕre*, in de handen klappen, toejuichen), klapt in de handen, juicht toe! inz. het einde van een tooneelspel aanduidend; **plausíbel** (lat. *plausibĭlis*, *e*), eig. toejuichenswaard; aannemelijk, geloofwaardig, schijnbaar, waarschijnlijk; **plausibiliteit**, f. nw lat., de waarschijnlijkheid, aannemelijkheid; **plausus**, m. lat., het goedkeurend handgeklap, de bijval.

Plebs, f. lat., gemeen volk, gepeupel; **plebānus**, m. een r. k. geestelijke, die de sacramenten aan 't gemeene volk uitdeelt; stadsprediker, die van geen sticht afhangt; **plebējer**, m. een burger of burgerman, in het oude Rome, ieder, die niet tot den stand der senatoren en ridders behoorde; in tegenst. met patriciër; de gemeene man, in minachtende tegenst. met den adel; **plebējisch**, onadellijk; gemeen, tot het gepeupel, het graauw behoorende, daaraan eigen; plebejische gevoelens, zeden, gebruiken enz., gemeene of lage gevoelens enz.; **plebiscītum**, n. een volksbesluit; verordening van den burgerstand bij de oude Romeinen; **plebocratīe**, f. lat.-gr., gepeupelheerschappij, de regering van het gemeen (l. ochlocratie).

Plectopóde, m. gr. (v. *plektós*, gevlochten), N. H., dieren met ineengevlochten voeten of zaamgewassen achtervinnen; **plectoptĕra**, pl., dieren met vereenigde vleugels of buikvinnen.

Plectrum, n. lat., of **plectron**, n. gr. (*plĕktron*, v. *pléssein*, slaan), een elpenbeenen, houten of metalen stift of staafje, waarmede de Ouden de snaren der cither sloegen of tokkelden; een oud-gr. muzijkinstrument, door Sappho uitgevonden; **plectránthus**, m. de harpbloem, een pronkgewas van de Kaap.

Plegorrhīza, f. gr. (v. *plēgē*, slag, wond), wondwortel.

Pleinpouvoir, z. **plenipotentie** ond. **plenum**.

Pleit, f. (mid. lat. *plattae*, hoogd. *platte* of *plätte*), eene soort v. platte vaartuigen; ook n., z. v. a. regtsgeding, pleidooi, z. **plaidoyer**.

Plejáden, pl. gr. (*Pleiádes*, v. *plĕīn*, varen, dewijl de scheepvaart met den opgang van dit gesternte begon, met zijnen ondergang eindigde), het zevengesternte, een gesternte in het sterrebeeld van den stier; volgens de Myth.: de door Zeus onder de sterren verplaatste 7 schoone dochters van Atlas en Plejóne.

Plemmyrīe, f. gr. (*plēmmyris*, of *plēmmyría*), Med., de vloed; de volsappigheid, ophooping van vochten.

Plempe, f. eene kleine visschersboot in de Noordzee.

plenum, n. lat. (v. *plenus*, *a*, *um*, vol), de gezamentlijkheid, voltallige vergadering; *in pleno*, in volle vergadering, voltallig; *plena proprĭĕtas*, z. **proprieteit**; *plenum dominium*, z. **dominium** ond. *dominus*; *plenus venter non studet libénter*, sprw.: een volle buik studeert niet gaarne, of met eene volle maag gaat het leeren niet wel; *pleno choro*, Muz., met vol koor, met alle stemmen; *pleno jure*, met volle regt; *plenarië*, nw lat., ten volle, geheel; plenarie restitueren, ten volle vergoeden, terug geven; **plenarīum**, **plenaar**, n. een boekvormig reliquiënkistje; **plenilunīum**, n. lat., de volle maan; **plenipoténtie**, f. nw lat., of **pleinpouvoir**, n. fr. (spr. *—poewoár*), de volmagt, onbeperkte magt tot uitvoering van eenig werk; ook een magtbrief of eene schriftelijke volmagt; **plenipotentiarīus**, nw lat. of **plenipotentiair** (fr. *plenipotentiaire*), een gevolmagtigde, gevolmagtigd gezant; **pleniséren**, barb. lat, voltallig vergaderen, zamen roepen; **plenist**, m. een wijsgeer, die beweert, dat er in de natuur geene ledige ruimte is (cartesiaan).

Pleonásmus, m. gr. (*pleonasmós*, in 't alg. overvloed, overmaat, v. *pleonádzein*, overvloedig zijn), Log., de woordenovervloed, overtollige uitdrukking, opeenhooping van gelijkbeteekenende woorden; Med., te sterke ontwikkeling van een lig-

chaamsdeel; **pleonástisch**, overvloedig, overtollig, overladen met gelijkbeteekenende woorden of uitdrukkingen; **pleonást**, m. zwarte spinel, ijzerspinel, eene variatie van het spinel.

Pleonexīe, f. gr. (*pleonexía*, v. *pléon*, meer, en *echein*, hebben), hebzucht, gewinzucht, onverzadelijkheid; **pleonécten**, pl., hebzuchtigen, begeerlijken, eigenbatigen.

Pleorāma, n. gr. (v. *plēīn*, varen, en *hórāma*, vertooning), een scheepvaartbeeld, oeverbeeld, een bewegelijk tafereel, dat zich voorbij den beschouwer schijnt te bewegen, als of hij-zelf in een schommelend vaartuig de tegenovergestelde voorwerpen voorbij voer.

Plerōma, n. gr. (v. *plerūn*, vullen, *plerēs*, vol), eig. volheid, aanvulling; de lichtzee, naar de leer der gnostieken de woning van God, den oorsprong van al het goede; **plerophorīe**, f. de volledige zekerheid of overtuiging aangaande eene onderzochte zaak; **plerōsis** of **plerōse**, f. Med., de vulling eener wond, herstelling van verlorene deelen; het aansterken eens genezenden; **plerotīca**, pl., opvullende, vleeschmakende middelen; vgl. s a r c o t i c a.

Plethi, z. **Krethi**.

Plethōra, f. (gr. *plēthōrē*, v. *plēthein*, zich vullen), de volheid, aanvulling; Med., de volbloedigheid; opvulling der bloedvaten; **plethōrisch**, volbloedig, overrijk aan vochten; **plethomerīe**, f. Med., de overtolligheid van ligchaamsdeelen, b. v. zes vingers.

Pléthra, f. eene oud-gr. lengtemaat, omtrent = 31 ned. ellen.

Pletka, f. russ. (verklw. van *pletj*, zweep van zaamgevlochten riemen), eene kleine, van voren gesplitste zweep tot tuchtigingen in Rusland.

Pleumōdes, m. gr. (v. *pleúmōn* = *pneúmōn*, long), Med., een longzuchtige, longlijder; **pleumonīe**, z. v. a. **pneumonīe**.

Pleura, f. gr. (*pleurá*), het borst- of ribbenvlies; **pleuralgīe**, f. Med., zijdewee, pijn onder de ribben; **pleurītis**, gr., of **pleuresie**, fr. (spr. *pleur'zie*), f. de ontsteking van het borstvlies; bepaalde, stekende, oppervlakkig zittende pijn, aamborstigheid, drooge hoest met koorts; **pleuropneumonīe**, f. of **pleuroperipneumonīe**, eene longontsteking, gepaard met die van het borstvlies; **pleuropyēsis**, f. borstvliesverettering; **pleurorrhœa**, f. ophooping of ziekelijke uitstorting van eenig vocht in de borstvlieszakken; **pleurorthopnœa**, f. (vgl. **orthopnœa**), belemmerde ademhaling door eene borstvlieskwaal, zijdewee, dat door het ademhalen in opgerigte houding verligt wordt; **pleurospásmus**, m. de kramp in het borstvlies, een vaak voorkomend verschijnsel in de vrijsterziekte; **pleurostōsis**, f. de verbeening van het borstvlies; **pleurothotōnus** of **pleurotōnus**, m. de kromming des ligchaams ten gevolge van de regtstijvigheid (*tetanus*).

Pleures, pl. fr., wol van doode schapen.

Pleureuse, f. fr. (spr. —*réuz'*; v. *pleurer* = lat. *plorāre*, weenen), een treur- of rouwband, rouwfloers; de zwarte rouwrand aan papier.

Pleuritis enz. — **pleurotonus**, z. ond. **pleura**.

Plexeoblásten, pl. gr. Bot., planten met dubbele zaadlobben.

Plexus, m. lat. (v. *plectĕre*, het vlechtsel, weefsel; **plexifórm**, nw lat., vlechtaardig, als in een gevlochten.

Pli, m. fr., de vouw, plooi; de buiging, het gewricht; de gewoonte, vaardigheid, buigzaamheid, gemakkelijkheid in de manier van zich voor te doen, bevallige uiterlijke houding, welgemanierdheid; **pliéren** (fr. *plier*, v. h. lat. *plicāre*), vouwen, in vouwen leggen; buigen, inz. van kaarten; Mil., wankelen, deinzen, wijken, terug trekken; in de rijkunst: een paard gewennen om vaardig links of regts te zwenken; **pliábel**, **pliánt**, buigbaar, buigzaam; gedwee, inschikkelijk, gehoorzaam, kruipend; **plioir**, m. (spr. *pli-oár*), het vouwbeen.

Plica, f. nw lat. (*plica polonica*; fr. *plique*), de poolsche vlecht, eene in Polen vaak voorkomende haarziekte, die uit onzuivere sappen haren oorsprong ontleent.

plicābel, nw lat. (v. h. lat. *plicāre*), z. v. a. **pliabel** (z. ond. **pli**).

pliëren, z. ond. **pli**.

Plint, f. (gr. *plinthos*, f. eig. een tigchel, baksteen), Arch., eene plaat in den vorm eener vierkante tafel aan de basis of aan het kapiteel der zuilen; ook de platte strook, die om een gebouw loopt en de verdiepingen afscheidt, gording.

Plioir, z. ond. **pli**.

Ploce, f. gr. (*plokē*, v. *plikein*, vlechten; eig. het vlechtsel), verwarde rede; Log., de herhaling van een woord in verschillenden zin.

Plomb, n. fr. (spr. *plong*, van het lat. *plumbum*, lood), of **plombe**, f. het lood, zegellood; **plombéren**, met lood stempelen, verzegelen, met het zegellood of looden zegel voorzien, een looden teeken aanhangen, met lood aanvullen of volgieten (holle tanden); **plombage**, f. (spr. —*báazj'*), het verlooden, de zegeling met lood; van daar de p l o m b a g e - p o s t enz.; **plomberīe**, f., de loodgieterij, het loodwerk; de loodzegeling.

plongéren, fr. (*plónger*; spr. *plóngzj*—), duiken, onderduiken; Mil., de mond van het kanon laten duiken of zakken, nederwaarts schieten; **plongeerschot**, een duikschot; **plongeerbad**, een stortbad; **plongée**, f. fr. (spr. *plongzje'*), Mil., de afhelling der

borstwering; *plongeur* (spr. *plongzjéur*), m. een duiker.

Ploton, z. **peloton.**

Plotte, f. eene zweedsche zilvermunt, = 16 skilling of ongeveer 85 ct.

Plotus, m. gr. (*plōtós*, varend, drijvend), de zwemmer, slangvogel, eene soort van moerasvogel.

ployéren, fr. (*ployer*; spr. *ploaj*—), buigen, plooijen, zamen vouwen; **ployement**, n. (spr. *ploaj'máng*), de plooijing, zamenvouwing, op elkander schichting.

Pluche (spr. *pluusj'*), of **pluus** (eng. *plush*, fr. *peluche*, it. *peluccio*), wolfluweel, halffluweel, een zamenweefsel van kemelshaar en vlasdraden.

Plumage, z. ond. **plume.**

Plumbum, n. lat., het lood, looden zegel, zegellood; *plumbăgo*, f. potlood, looderts, z.v.a. graphiet; ook vlooijenkruid; **plumbāte**, f. nw lat., de met lood voorziene werppijl, met lood voorziene geeselkoord of -riem; **plumbātie**, of **plumbatuur**, f. de verlooding.

Plume, f. fr. (spr. *pluum'*; = lat. *pluma*), de pen; inz. de pronkveder, pluim; **plumet**, n. (spr. *plumé*), de hoedveder, hoed- of mutspluim; de pluimhoed; **plumage**, f. (spr. —*máazj'*), het gevederte; de vederbos, pluimentooi, het pluim- of vederwerk op hoeden, mutsen, helmen, de pluimagie; **plumerie**, f. nw lat. (*plumeria*), eene hooge, schoone broeikasplant uit W. Indië met groote roode of witte welriekende bloemen.

Plumpudding, m. eng. (v. *plum*, pruim, razijn), een podding (z. a.) met pruimen of razijnen, een grooten razijnenkoek.

plus (gen. *pluris*), lat., meer; in de reken- en stelkunst gebezigd voor geteld bij; het **plusteeken**, het teeken v. de zamentelling of v. d. positieven toestand der grootheden, zijnde een regtstaand kruisje (+); **plus**, n. een overschot, te veel, meerder bedrag; *plus minus*, meer of minder, ongeveer zoo veel; *plus offerénti*, aan den meer of meest biedende; **plusmaker**, m. lat.-ned., een geldsnoeijer; **plusmakerij**, geldsnoeijerij; **plusquamperfectum**, n. (d. i. eig. meer dan voleindigd), Gram., de voleindigde verledenheid of naauwkeuriger: de tijdvorm (het tempus), der voleindigde handeling, b. v. ik had geschreven; **plurālis**, lat. (*pluralis numĕrus*) of **pluraal**, fr. *plur.el*, n. Gram., het meervoud, meervoudig getal (vgl. singularis); **pluralismus**, n. nw lat., de gemeengeest, bij Kant het tegengest. v. egoïsmus; **pluralisten**, pl., zij, die meer dan ééne geestelijke prove hebben; **pluraliteit**, f. (*pluralĭtas votōrum*), de meerderheid, stemmenmeerderheid, de meeste stemmen; *pluralĭter*, lat., in het meervoud; *plurima vota valent*, de meeste stemmen gelden.

Pluto, lat. of **Pluton**, gr. m. de hellegod, de god of koning van de onderwereld, het dooden- of schimmenrijk, bij de Grieken ook **Hades**; volgens de Myth. de broeder van Jupiter en Neptunus en gemaal van Proserpina. Behalve de Parcen en Furiën behoorden tot zijne hofhouding: Minos, Æăcus en Rhadamánthus, die uitspraak deden omtrent het lot van de schimmen, die in de onderwereld aankwamen en door den veerman Charon werden over gevoerd. Aan den ingang van het schimmenrijk (Tartărus), voor Pluto's paleis, lag Cerbĕrus, een driehoofdige hond, om aan iedereen den terugkeer uit de bovenwereld te beletten; **plutonist**, m. nw lat., iemand, die de aarde als uit vuur ontstaan beschouwt, een vulkanist.

Plutos of **Plutus**, m. gr. (*plūtos*, de rijkdom), Myth., de god des rijkdoms.

Pluviāle, n. nw lat. (v. *pluvia*, regen, *pluviālis*, *e*, den regen betreffende), een regenmantel; naar een mantel gelijkend, v. voren open priestergewaad, dat bij de r. k. namiddag-godsdienst en bij eenige andere plegtige verrigtingen buiten de mis wordt gedragen; **pluviométer**, m. lat.-gr.. de regenmeter, een werktuig om de hoeveelheid gevallen regen te bepalen; **pluviôse**, m. fr. (spr. *pluwióoz'*), de regenmaand, de 5de maand in den nieuwen kalender der voorm. fr. republiek, van den 20 januarij tot den 18 februarij; **Pluvĭus**, m. lat., de regengever, een bijnaam van Jupiter.

Pluvier, n. fr. (spr. *pluwjé*), een waterhoen, pluvier, een trekvogel van de grootte eener duif.

Pneomētrie, f. gr., de ademmeetkunst; **pneométer**, m. de ademmeter.

Pneuma, n. gr. (v. *pnēīn*, ademen), de adem; wind, lucht; de levensgeest, ziel; ook de Heilige Geest; **pneumatĭas** of **pneumatŏdes**, m. een kortademige, aamborstige; **pneumatĭci**, z. **montanisten** ond. *mons*; **pneumatiek**, f. de luchtbewegingsleer, of de leer van het gewigt, de drukking en beweging der lucht- of gassoorten; de geestenleer, geestenkunde, ook **pneumatologie**, f. **pneumátisch**, daartoe behoorend, luchtaardig, tot de geestenkunde behoorende; ook: het ademen betreffende; pneumatische machine, de luchtpomp; pneumatische secte of school, geneesheeren in de oudheid, die alle levensverschijnselen uit eene het ligchaam doordringende lucht verklaarden; **pneumatismus**, n, z. v. a. **spiritualismus** (z.a.); **pneumatocēle**, f. Med., eene lucht- of windbreuk; **pneumatochemīe**, f. de chemische bearbeiding der gassoorten; **pneumatŏdes** of **pneumatŏdisch**, opgeblazen, opgezet; ook: engborstig; **pneumatomăchus**, m. een bestrijder van de persoonlijkheid en godheid des Heiligen Geestes;

pneumatomachīe, f. diens gevoelen of stelsel; ook geestloochening, verloochening van het geestelijk deel in den mensch; **pneumatomphălus**, m. de navelwindbreuk; **pneumatophobīe**, f. de geestenvrees, vrees voor geesten; **pneumatōsis**, f. de opzetting van het onderlijf, windgezwel; **pneumatothōrax**, f. de luchtborst, de aanwezigheid van ingedrongen lucht in de borstholte.

Pneumométer, n. gr. (v. *pneúmōn*, long), de longmeter, een door Kentish uitgevonden en door Himly verbeterd werktuig, om de ruimte (capaciteit) der longen voor lucht in den gezonden en zieken toestand te bepalen; **pneumometrīe**, f. de longmeting (met betrekking tot de grootte der luchtruimte); **pneumonalgīe**, f. de longpijn; **pneumonemphráxis**, f. de longverstopping; **pneumonīe**, f. eene longziekte enz., z. v. a. **pneumonītis**, f. longontsteking; **pneumónisch**, de long betreffend; **pneumonische middelen** of **pneumonĭca**, pl, longmiddelen, longartsenijen; **pneumonocēle**, f. de longbreuk; **pneumonologīe**, f. de leer van de longen; **pneumonopathīe**, f. longziekte, longlijden; **pneumonophthóë**, f. de longzucht, longtering; **pneumonorrhagīe**, ook **pneumorrhagīe**, f. de bloedvliet uit de longen, bloedspuwing, het bloedhoesten; **pneumonorrhœa**, f. het bloedspuwen; **pneumonoscírrhus**, m. de longverharding.

Pnigalĭon of **pnigalĭum**, n. gr. (v. *pnigein*, verstikken), Med., de nachtmerrie; **pnigmus**, n. het stikken, verstikken; **pnigma**, n. de stikvloeijing.

Pnyx, f. gr., de plaats tot volksvergaderingen in het oude Athenen; ook de volksvergadering-zelve aldaar.

Poacieten, pl. gr. (v. *póa*, gras, kruid), versteeningen of afdrukken van grasachtige planten.

Pocaal, z. **bokaal.**

Poche, f. fr. (spr. *posj'*), zak; pl. **poches**, zakken, rokzakken; *dictionnaire de poche*, eng. *pocket-dictionary* (spr. *diksionérrie*), een zak-woordenboek; **pocchetta**, it. (spr. *potsjétta*), fr. *poche*, f. eene zakviool, ten gebruike van dansmeesters; **pochette**, f. (spr. *posjétt'*), een kleine zak voor vrouwen.

pochissimo, z. ond. *poco.*

Pœcĭle (scil. **stoa**), f. gr. (*poikilē*, v. *poikilos*, bont), de bonte zaal, eene beroemde zuilenzaal in het oude Athenen met wandschilderijen v. Polygnotes.

poco, it. (= lat. *paucum*), Muz., weinig, eenigzins; b. v. *poco allégro*, eenigzins vrolijk; *p. forte*, eenigzins sterk; *p. lento*, eenigzins langzaam, niet te langzaam; *p. piáno*, eenigzins zacht; *poco più* en *poco meno*, iets meer en iets minder; *pochissimo* (spr. *pokies*—), zeer weinig.

Pocŭlum, n., pl. *pocŭla*, lat., de beker; de drank of dronk; *inter pocŭla*, bij de bekers, bij het drinken of het drinkgelag; *pocŭlum hilaritātis*, n. de beker der vrolijkheid, de vrolijkheidsdronk; *pocŭlum vomitorium*, een braakdrank van spiesglans; **poculéren**, nw lat., bekeren, lustig en ruim drinken, zuipen.

Podăgra, n. gr. (v. *pūs*, *podós*, voet), de voetjicht, het voeteuvel, pootje; **podágrisch**, **podagreus**, voetjichtig, met de voetjicht behebt; **podagrĭcus** of **podagrist**, m. een voetjichtlijder, met het voeteuvel behebte; **podalgīe**, f. zenuwachtige voetzoolpijn; voeteuvel, z. v. a. **podagra**; **podarthrocăce**, f. Med., ontsteking van de gewrichtsvlakten van den voet; **podari**, nw gr., een voet.

Podésta, ook **podestaat**, m. it. (v. *podestá*, f. = lat. *potestas*, magt), een magthebber; ambtman, landvoogd; stadsregter of burgemeester in Italië.

Podex, m. lat., het achterste, de aars.

Podĭum, m. lat. (v. h. gr. *pūs*, *podós*, voet), eig. een optred, eene verhevenheid, het voorste deel van het tooneel, dat door de gordijn wordt afgesneden.

Podolatrīe, f. gr. (v *pūs*, *podis*, voet), de voetvereering, voetaanbidding; het gebruik der Chinezen om, naar hun begrip van schoonheid, door kunstmiddelen den vrouwenvoet klein te houden; **podométer**, m. een voetmeter, schreden- of pasteller, wegmeter; ook eene hoefvijl; **podonipten**, pl., voetwasschers, dweepzieke wederdoopers in de 16de eeuw, die ook de voetwassching voor een sacrament hielden; **podophthálmos**, m. eig. een voetoog, eene soort van kanker; **podophýllon**, m. Bot., voetblad, eene plant; **podoptĕra**, pl. N. H., voetvleugeligen, platvoetige zwemvogels; **podorrhēūma**, n. Med., een geringe graad van voetjicht; **podospermĭum**, n. Bot., de uit het kiemkuiltje voortgaande kiemontwikkeling; **podūren**, pl. N. H., voetstaartdiertjes, zeer kleine insecten.

Podymne, f. de belasting op de schoorsteenen.

Poeder, z. **poudre.**

Poëet, **poëtisch** enz., z. ond. **poezij.**

pœna, f. lat., straf, boete; Jur. *pœna arbitraria*, eig. eene willekeurige straf, d. i. eene straf, die niet door de wet vastgesteld, maar van het goedvinden des regters afhankelijk gemaakt is; *p. capitālis*, de levensstraf of doodstraf; *p. certa*, eene bepaalde straf; *p. convénta* of *conventionālis*, de rouwkoop; *p. corpŏris afflictīva*, ligchaamsstraf, lijfstraf; *p. ecclesiastica*, kerkstraf, kerkboete; *p. pecunaria*, geldstraf; *p. sanguinis*, doodstraf; *pœnae aggravatio*, verzwaring der straf; *sub pœna*, op straffe; *sub pœna confessi*

et convicti, op straffe van voor bekennend en overtuigd te worden gehouden; *sub pœna praeclūsi* of *praeclusiōnis*, op straffe van uitsluiting (z. **praecluderen**); **pœnaal, penaal** (lat. *poenālis, e*), de straf betreffend of daartoe behoorend, lijfstraffelijk; **pœnāle codex**, m. het strafwetboek; **pœnāle wet**, strafwet; **pœnaal-vonnis**, strafvonnis enz.; **pœniténtie**, f. (lat. *pœnitentia*, v. *pœnitēre*, berouwen), het berouw; de boete, boetedoening; straf, pijn, marteling; **pœniténtiāle**, n. nw lat., een boetboek, kerkboek der R. K. over biecht, boete en aflaat; **pœnitentiarĭus**, m. een boetpriester, boetregter, strafregter, biechtvader, inz. het hoofd der pauselijke regenten, die in bijzondere gevallen in naam van den paus dispensatie verleent; **pœnitentiarĭa**, f. of **pœnitentiaire kamer** (it. *la penitenzia-ria*), de pauselijke vierschaar over pœnitentie-zaken, die dispensatiën uitreikt en aflaatbullen uitvaardigt.

Poëzij, f. lat. (*poēsis*, v. h. gr. *poiē-sis*, v. *poieīn*, maken, voortbrengen, verdichten), fr. **poésīe**, de dichtkunst, het dichten; dichterlijk gevoel, de aanleg tot dichten; eene verdichting, een gedicht; het tegengestelde van p r o z a; **poēma**, gr. (*poiēma*), een gedicht, dichtwerk; **poëet**, m. (lat. *poeta*, gr. *poiētēs*), een dichter; *poeta laureātus*, lat., een gelauwerd, met den lauwerkrans bekroond dichter; **poëtáster**, m. nw lat., een pruldichter, verzenmaker, rijmelaar; **poëtasterīe**, f. de verzenmakerij, rijmelarij; **poëterij**, f. het dichten, de dichterij; **poëtiek**, f. (lat. *poetica*, gr. *poietikē*), de dichtkunde, leer der dichtkunst, dichtwetenschap of theorie der dichtkunst; **poëtĭcus**, m. een dichtkundige, kenner en leeraar der dichtkunst; **poëtisch**, dichterlijk; op de wijze van een gedicht; **poëtiséren**, dichten, verzen maken; de dichterlijke voorstellingswijs nabij komen.

Pogonĭas, m. en f. gr. (v. *pōgōn*, de baard), de gebaarde, baardige; **pogoniăsis**, f. Med., de zwaargebaardheid, zware baard; de vrouwenbaard; **pogonologīe**, f. de baardleer; **pogonotomīe**, f. het baardafsnijden, baardafnemen.

Poignée, f. fr. (spr. *poanjé'*; v. *poing* = lat. *pugnus*, de vuist), eene handvol; de greep, het heft, gevest.

Poinciāne (nw lat. *poinciāna*), f. Bot., paauwenstaart, eene broeikasplant uit W. Indië (zoo geheeten ter eere v. den franschen gouverneur-generaal van W. Indië P o i n c i, omstreeks 1650, die de natuurlijke historie der Antilles heeft bewerkt).

Poinçon, m. fr. (spr. *poainsóng*), eene wijn- en brandewijnmaat in Frankrijk, = 72 v e l t e s.

Point, m. fr. (spr. *poáing*; v. h. lat. *punctum*), een punt, steek, stoot; een oog op dobbelsteenen, op kaarten; à p o i n t of o p h e t p o i n t z i j n, op het punt zijn, gereed staan, voornemens zijn; *point d'alignement* (spr. —*dalienj'máng*), Mil., het rigtpunt; *point d'appui* (spr. —*dapwi*), het rustpunt, steunpunt; *p. d'attaque* (spr. —*dattak'*), het aanvalspunt, punt van aanval; *p. de direction* (spr. *direksjóng*), het rigtpunt, rigtingspunt; *p. d'honneur* (spr. *donéur*), het eerepunt, punt v. eer, eergevoel, de zaak van eer; *p. de ralliement* (spr. *ralli'máng*), het herzamelingspunt, wedervereenigingspunt; *p. de réunion* (spr. —*njóng*), het hereenigingspunt, de verzamelplaats; *p. du tout* (spr. —*tóe*), in geenen deele, volstrekt niet; *p. de vue* (spr. —*wu'*), gezigtspunt, oogpunt, doelwit; **points**, pl. (spr. *poaings*), genaaide kant, kantwerk; **pointe**, f. (spr. *poáingt'*), spits, punt, stekel, scherpte, inz. gedachtenscherpte, scherpzinnigheid, vernuftige, schrandere zet, inval, steek; **pointéren** (fr. *pointer*; spr. *poáingt*—), stippen, besprenkelen (p u n t é r e n); rigten, b. v. een stuk geschut; oneig. trachten, streven, bedoelen; toonen, wijzen; in hazardspelen: op eene kaart zetten, wagen, vgl. **puntéren**; **pointeur**, m. (spr. *poaingt*—), de kanonnier, die het geschut rigt; in het pharospel: de tegenspeler, die op een kaartenblad eene som gelds zet; **pointilléren** (fr. *pointiller*; spr. *poaing-tielj*—), eig. bestippen, met puntjes voorzien; oneig. zich met nietige kleinigheden ophouden en daarover twisten, beuzelen, vitten; stekelige zetten doen; **pointillerie**, f. (spr. *poaingtielj'rie*), twistzucht, twist over kleinigheden; vitlust, muggenzifterij; **pointilléur**, m. (spr. *poaingtielj*—), een vitter, muggenzifter, haarklover, gortenteller, beuzelaar; **pointilleux** (spr. *poaing-tieljéu*), spitsvondig, iets al te naauw nemend, kibbelziek, kitteloorig.

Poiré, m. fr. (sp.. *poaré*; v. *la poire*, de peer), perendrank, perenmost.

Poison, n. fr. (spr. *poazóng*), het vergift.

Poissárde, f. fr. (spr. *poassárd'*; van *poisson*, visch), een fr. vischwijf, eene vrouw uit het gepeupel; inz. de naam der deelneemsters aan de volksbewegingen in de groote fr. omwenteling (d a m e s d e l a h a l l e).

Poitos, pl. sp., indische slaven (uit wilde Indianen tot slaven gemaakt).

Polácra, it., *polacre*, fr. of **poláker**, f. eene soort van groote vrachtschepen, inz. in de Middellandsche zee.

polair, z. ond. **pool**.

Polak, m. (v. h. it. *Polacco*, fr. *Pola-que*), een Pool, poolsch ruiter; poolsch rondreizend geneesheer, kwakzalver, won-

derdoctor; *alla polacca*, it., op zijn poolsch, naar poolsche danswijs.

polariséren, polariteit, z. ond. **pool.**

Poldrack, m. eene poolsche munt, = $3\frac{1}{8}$ ct.

polei, f. (v. h. lat. *pulegīum, pulejum*, v. *pulex*, vloo), eig. vlooijenkruid (wegens zijne werking tegen de vlooijen), eene bittere, specerijachtig smakende en sterkriekende plant.

Polemárch, m. gr. (v. *pólemos*, oorlog), een veldheer, opperveldheer, heirvoerder; krijgsraad bij de oude Grieken; **polemiek,** f. de twistleer, de kunst des woordenstrijds, der verdediging, de bekwaamheid om eenen wetenschappelijken strijd of geleerden redetwist te voeren; ook het voeren v. dien redetwist-zelven; **polemīcus,** m. een twistleeraar, wetenschappelijk strijder, geleerde klopvechter; inz. geloofsstrijder; **polémisch,** twistend; polemische schriften, twistschriften; **polemiséren,** strijden, twisten, inz. over geloofszaken of wetenschappelijke gevoelens; **polemographīe,** f. de krijgsbeschrijving; **polemographiek,** f. de krijgsbeschrijvingskunst; **polemográphisch,** krijgsbeschrijvend; **polemoscoop,** n. een krijgs-verrekijker, wal- of krijgskijker, inz. in den krijg, in de schouwburgen enz. gebruikelijk.

Polénta, f. it. (v. h. lat. *pollen*, fijn meel), eene brijspijs, een dikke brij van kastanje- of ander gebakken meel, met boter, olie of spek en parmezaankaas gemengd, eene lievelingsspijs der Italianen.

Poleographīe, f. gr. (v. *pólis*, stad), stadbeschrijving; **poleográphisch,** stadbeschrijvend.

Polepónze, f. een drank uit brandewijn, suiker, muskaatnoot en citroensap bereid.

poli, fr., glad gemaakt, geslepen, gewreven, gebruineerd, gepolijst; beschaafd, beleefd, hoffelijk, welgemanierd, net, sierlijk, aardig, ook listig, poliet; **polijsten** (lat. *polīre*, fr. *polir*), glad, blank of glanzig maken, bruineren; beschaven, wellevend, welgemanierd, heusch of beleefd maken, vgl. civiliséren, van daar polijstvijl, polijstkolf, polijsttand enz., werktuigen om blank en glad te maken; **poliment,** n. een mengsel uit roodaarde, roode bolus, waterlood en boomolie om daarop te vergulden; ook het polijsten of slijpen (van gesteente); glans, luister; **polisseur,** fr., **polijster,** m. een bruineerder, gladslijper; **politoer, polituur,** f. lat. (*politūra*), gladmaking, glanzing, polijsting; gladheid, glans; ook z. v. a. **politésse.** f. fr., gladheid. fijnheid, hoffelijkheid, beleefdheid, welgemanierdheid, beschaafdheid, verfijnde zeden, de toon der groote wereld.

poliāter, m. gr. (v. *pólis*, stad, en *iatrós*, arts), een stadsarts, stadsdoctor.

Police, f. fr. (spr. *poliess'*), 1) de politie (z. a.); 2) ook **polizza,** it., **polis** (eng. *policy*, sp. *polisa*, v. h, lat. *pollicēri*, beloven?), een verzekerings- of assurantie-bewijs, polis van assurantie, het bewijsstuk of de oorkonde, waaruit de deelhebbing in de verzekeringsmaatschappij en den aard, de waarde enz. der verzekerde goederen blijkt; vgl. assurantie; **policéren** (fr. *policer*), goede orde (politie) invoeren, wel inrigten.

Polichinel, n. fr. (spr. *polisjinél*), **pulcinella,** m. it. (spr. *poeltsjinélla*), de grappenmaker of hansworst, eene maskerrol in de ital. (inz. napolitaansche) kluchtspelen (waarsch. ontstaan uit den naam van een' misvormden ital. potsenmaker: Paolo Cinicllo, of v. a. Puccio d'Aniello).

Policliniek, f. gr. (v. *pólis*, stad), de stedelijke heelkunde, ziektebehandeling onder het oog der stadsregering of politie; **poliorcētes,** m. (v. *poliorkēīn*, eene stad belegeren), de stadbelegeraar, een stadbedwinger; **poliorcetiek,** f. de belegeringskunde, wetenschap om naar eisch het beleg voor eene sterkte te slaan; **poliorcētisch,** belegkundig.

polijsten, enz., z. ond. **poli.**

Poliōsis, f. gr. (v. *poliós, á. ón*), Med., het ziekelijk grijs of wit worden der haren; **poliōtes,** f. het grijszijn, grijs haar.

Polisander-hout, l. **palixander-hout.**

Polisson, m. fr. (spr. *poliesóng;* sp. *polizon*), een guit, deugniet, straatjongen; **polissonnéren** (fr. *polissonner*), straatjongensstreken bedrijven, guitenstukjes uitvoeren; **polissonnerīe,** f. guiterij, jongensstreek, straatschenderij, gemeene taal.

Politesse, z. ond. **poli.**

Politiek, f. gr. (*politikē*, v. *pōlis*, stad, staat), de staatswetenschap, staatkunde, staatsleer; staatswijsheid; wereldkennis, bedrevenheid, geslepenheid in den omgang, sluwheid, list; als adject., staatkundig, tot de staatkunde behoorende; staatsburgerlijk, burgerlijk, b. v. politieke (burgerlijke) inrigting, politieke verhoudingen enz., staatsverhoudingen; politieke kleeding, burgerlijke kleeding, in tegenst. met militaire uniform; politieke geographie, z. **geographie;** politieke verzen (v. h. gr. *politikós*, voor volksmatig); naar het accent gemetene gr. verzen, die in de middeleeuwen, volgens de toenmalige volkstaal, gebruikelijk waren; in 't gemeene leven: schrander, listig, doorslepen, doortrapt, omzigtig, sluw; **politīca,** pl. lat., staatsaangelegenheden, staatszaken; **politīcus,** m een staatkundige, staatsman, man vol wereldkennis, wereldkenner; oneig. een schrander, gevat, geslepen mensch; in verachtelijken zin: een babbelaar over

staatszaken, een schijnstaatkundige, een staatkundige tinnegieter; **politiséren**, barb.-lat., over staatszaken spreken, den staatsman, den staatkundige uithangen, tinnegieten.

Polítie, f. (v. h. gr. *politeia*, lat. *polītĭa*, staatsbeheer, staat), de staatsinrigting, die de openbare orde en de veiligheid der personen en eigendommen handhaaft; de staats- of stadsorde, volkstucht, het geregt voor de openbare orde, rust en veiligheid; de politie-wetenschap; **medicinale politie**, het geneeskundig ordetoezigt, de openbare gezondheids-verpleging; **politie-commissaris** en **politie-inspecteur**, m. ordehouder, handhaver der burgerlijke orde, veiligheidswachter; **politie-directeur, politie-presidént**, n. het hoofd der politie.

Politoer, polituur, z. ond. **poli.**

Polizza, z. **police** 2).

Polka, f. naam v. een' poolschen dans, die in den laatsten tijd veel opgang in Europa maakte.

Poll, n. eng., eig. hoofd; de naamlijst, het aantal stemmen; de stemming bij de verkiezingen der parlements-leden.

Pollen, n. lat., stuifmeel; Phys., het bloesemstof, zaadstof aan de meeldraden der bloemen; **pollenine**, f. nw lat., een bijzonder bestanddeel der planten, uit bloesemstof te verkrijgen.

Pollicitātie, f. lat. (v. *pollicitāri*, beloven), Jur., de eenzijdige belofte; **pollicitéren**, zulk eene belofte doen.

Pollinctuur, f. nw lat. (v. h. lat. *pollingĕre*, lijken afwasschen), de lijkwassching, het inoliën van doode ligchamen.

Pollūtie, f. lat. (v. *pollŭĕre*, bezoedelen), onwillekeurige, nachtelijke bevlekking of zaaduitstorting; *pollutio templi*, Jur., de verontreiniging of ontwijding eens tempels of kerkgebouws.

Pollux, z. **Castor**; **polographīe**, z. ond. **pool.**

Polonaise, f. fr. (spr. —*néz'*), een poolsche nationale dans en de muzijk daartoe in $\frac{3}{4}$ maat; zij verbindt plegtigen ernst met ridderlijke hoffelijkheid en beweegt zich nog langzamer dan de m e n u e t; een vrouwelijke pelsmantel of pelskraag naar poolsche wijze.

Polónico, m. it., eene graanmaat te Triest.

Polpoltin, m. russ., een vierde roebel of 25 k o p e k e n.

Polska, f. een noorweegsche nationale dans.

Poltina, m. russ. (v. *pol*, helft), een halve r o e b e l of 50 k o p e k e n, eene russ. zilveren rekenmunt; **poltinnik**, m. een anderhalf-roebelstuk.

Poltron, m. fr. (spr. *poltróng*; it. *poltróne*, een luiaard, v. *poltrire*, lui zijn; naar men wil v. h. lat. *pollice truncus*, d. i. aan den duim verminkt, dewijl men in het oude Rome aan de lafaards den duim afsneed?), een lafaard, bloodaard, lafhartige, versaagde; **poltronnerīe**, f. de lafheid, lafhartigheid, versaagdheid, bangheid, blooheid.

Poltura, polturak, eene rekenmunt in Hongarije en Oostenrijk, omtrent = $3\frac{1}{8}$ ct. courant.

polus arcticus en *antarcticus*, z. ond. **pool.**

Poluschka, russ. (verklw. v. *pulo* = turk. *pûl*, kleine munt, penning), eene russ. koperen munt = $\frac{1}{400}$ roebel of $\frac{1}{4}$ k o p e k e.

polyacántisch (v. *polýs*, *pollē*, *polý*, veel), veeldoornig, met vele stekels; **polyadelphĭa**, pl. gr. (vgl. **adelphie**), veelbroederige planten, welker meeldraden in drie of meer bundels zijn zamen gegroeid (in het stelsel van Linnæus de 18de klasse); **polyæmīe**, f. (v. *haima*, bloed), Med., de volbloedigheid; **polyandrīe**, f. (v. *anēr*, gen. *andros*, man), de veelmannerij; **polyandrĭa**, pl., eig. veelmannigen, veelhelmige planten, met 20 tot 100 vrije meeldraden op den vruchtbodem of aan de bladeren der bloem (in het stelsel van Linnæus de 13de klasse); **polyangĭën**, pl. (v. *ángos*, vak), veelvakkige planten, met vele zaadvakken; **polyanthĕa**, f. (vgl. **anthos**), eene bloemenverzameling; bloemlezing, verzameling van allerlei schoone stukken; **polyántisch**, veelbloemig; **polyarchīe**, f. (v. *árchein*, heerschen), eene veelheerschappij, staatsinrigting, waar velen heerschen, regering van velen; **polyautographīe**, f. (vgl. **autograaph**), de kunst om teekeningen enz. door afdrukken op marmeren platen enz. te vermenigvuldigen; ook voor **lithographiek**, steendrukkunst.

Polybĭus, gr. (v. *polý*, veel, en *bíos*, leven), mansn.: de langlevende; **Polybĭa**, vrouwenn.: de langlevende.

Polyblastīe, f. gr. (v. *polý*, veel, en *blastós*, kiem, spruit), veeltakkigheid, volheid van wasdom; **polyblástisch**, veeltakkig; **polyblennīe**, f. (v. *blenna*, slijm), Med., de verslijming.

Polycárpus, m. gr. (v. *polý*, veel, en *karpós*, vrucht), mansn.: de vruchtrijke.

Polycephálisch (v. *kephalē*, hoofd), veelhoofdig; **polycholīe**, f. (v. *chólos*, gal), Med., overloop van gal, te groote hoeveelheid van gal; **polychórde**, f. of **polychórdon**, n. (vgl. **chorde**), een speeltuig met vele snaren; **polychrést** (v. *chrēstós*, bruikbaar), tot vele dingen bruikbaar, veelzijdig of algemeen nuttig, veelhelpend, veelgenezend, b. v. p o l y c h r e s t - p i l l e n; **polychroom** of **polychromátisch** (vgl. **chroma**), veelkleurig; **polychromĭum**, n.

phosphor-looderts, groen of bruin looderts, phosphorzuur lood; **polychromīe**, f. veelkleurigheid, inz. de beschildering van oude gebouwen en beeldhouwwerken met verschillende kleuren; **polychrónisch** (v. *chrónos*, tijd), veel- of langtijdig, langdurend; **polychylīe**, f. (vgl. **chylus**), overvloed aan voedingsstof, die veel melksap, gevolgelijk veel voedsel geeft; **polychýlisch**, saprijk, rijk in voedingsvocht; **polychymīe**, f. (vgl. **chymus**), de veel- of volsappigheid, volbloedigheid; **polycoprīe**, f. Med., de ontlasting van eene te groote hoeveelheid drekstof; **polycotyledónen**, pl. gr. (vgl. **cotyledonen**), veelzaadlobbige gewassen, zulke planten, die meer dan twee zaadlobben hebben; **polycyesīe**, f. (v. *kyēīn*, zwanger zijn), Med., veelvoudige zwangerschap; **polydactýlisch** (vgl. **dactylus**), veelvingerig; **polydipsīe**, f. (v. *dípsa*, dorst), groote, onmatige, tegennatuurlijke dorst.

Polydōr, m., **Polydōre**, f. gr. (v. *polý*, veel, en *dōron*, geschenk), mans- en vrouwenn.: de milde, vrijgevige.

Polydynamīe, f. (v. *dýnamis*, kracht), groote kracht, volledige krachtsontwikkeling; **polyĕdron**, **polyĕdrum**, n. of **polyéder**, m. (v. *hédra*, zetel, grondslag, basis), een veelvlak, veelhoekig geslepen glas, dat een voorwerp vermenigvuldigt; **polyédrisch**, veelzijdig, veelvlakkig, geruit; **polygalactīe** of **polygalīe**, f. (van *gála*, gen. *gálaktos*, melk), Med., de bovenmatige zogafscheiding; **polygaláctisch**, melkrijk; **polygamīe** (v. *gámos*, echt, huwelijk), de veelvoudige echt, veelmannerij (p o l y a n d r i e), of veelwijverij (p o l y g y n i e); **polygamĭa**, pl. Bot., zulke planten, bij welke op den eenen stengel volkomen bloemen (waarin meeldraden en stampers vereenigd zijn) op den anderen slechts vruchtbloemen (met stampers), of ook op eenen en denzelfden stam volkomene, alsmede eenslachtige (mannelijke en vrouwelijke bloemen) te gelijk gevonden worden; **polygámisch**, veelgadig, veelwijvig, veelmannig; **polygamíst**, m. een verdediger van het veelvuldig huwelijk, van de veelwijverij, veelmannerij; **polyglótte**, f. (vgl. **glosse**), een in vele talen geschreven boek, inz. een bijbel in verscheidene talen, ook p o l y g l o t-b ij b e l; **polygoon**, m. (v. *gōnos*, hoek), een veelhoek; **polygonaalgetallen**, veelhoekige getallen, die soort van g e f i g u r e e r d e g e t a l l e n, welke zich door even ver verwijderde punten in het vlak van een' regelmatigen veelhoek laten voorstellen, b. v. van een q u a d r a a t of vierkant (q u a d r a a t-g e t a l l e n), v. een' vijfhoek (p e n t a g o n a a l-g e t a l l e n; van een' zeshoek (h e x a g o n a a l-g e t a l l e n) enz.; **polygōnisch**, veelhoekig; **polygonometrīe**, f. de veelhoekmeting, de leer van de meting der regtlijnige figuren van meer dan 3 zijden; **polygonīe**, f. (v. *gŏneia*, teling), groot telingsvermogen of groote vruchtbaarheid; **polygrámma**, n. (v. *grámma*, schrift, teekening; *gráphein*, schrijven enz.), eene door vele zijden begrensde figuur; **polygrammátisch**, veelletterig; **polygraaph**, m. een veelschrijver; **polygraphīe**, f. de veelschrijverij; **polygráphisch**, veelschrijvend; **polygynīe**, f. (v. *gynē*, vrouw), de veelwijverij; **polyhidrīe**, f. (v. *hidrōs*, zweet), Med., het te sterke zweeten; **polyhístor**, m. (v. *histōr*, de kundige), een veelweter; **polyhistorīe**, ook **polyidrīe**, f. de veelweterij, het veelweten, groote belezenheid.

Polyhymnĭa of **Polymnĭa**, f. gr. (van *polý*, veel, en *hýmnos*), de gezangrijke, eene der m u z e n (z. a.).

Polylogīe, f. (vgl. **logos**), veelsprekerij, snapachtigheid, babbelzucht; **polymăthus**, m. gr. *polymathēs*, v. *mathēīn*, leeren), wie veel geleerd heeft; ook z.v.a. p o l y h i s t o r; **polymathīe**, f. de veelweterij, veelzijdige kennis; **polymáthisch**, z. v. a. p o l y t e c h n i s c h, z. a., **polymérisch** (v. *méros*, deel), veeldeelig, veelledig; **polymĕter**, m. (vgl. **metrum**), een veelvoetig vers; **polymetroscoop**, n. een werktuig om den afstand van niet al te groote voorwerpen, welker grootte men kent, in een oogenblik te meten; **polymigniet**, m. een noorweegsch mineraal; **polymnieten**, pl., door bruinsteenoxyde geteekende d e n d r i e t e n; **polymórphisch** (van *morphē*, gedaante), veelvormig, van velerlei gedaante; **polymythīe**, f. (vgl. **mythos**), eig. veelverdichting, opeenhooping van dichterlijke vonden, overlading van ingewikkelde voorvallen in tooneelstukken.

Polynesīë, n. gr. (v. *polý*, veel, en *nēsos*, eiland), veel-eilanden-land, z. v. a. **Australië** (z. a.).

polynómisch, gr. (v. *polý*, veel), veeldeelig, veelledig, van veelvoudige grootte, b. v. een p o l y n o m i s c h e (veeldeelige) q u a d r a a t- of k u b i e k w o r t e l, van meer dan twee cijfers (vgl. m o n o n o m i s c h en b i n o m i s c h); **polynomĭum**, n. eene veeldeelige, veelledige getallen-grootheid; **polyonymīe**, f. de veelnamigheid; **polyópter** of **polyóptron**, n. (van *óptein*, zien), een veelzigtig glas, vermenigvuldigingsglas, op de eene zijde met vele holten geslepen, waardoor men elk voorwerp verkleind zoo vele malen ziet als er van die holten zijn.

Polyp, m. (gr. *polýpus*, v. *polý*, veel, en *pūs* voet), de veelvoet, veelarm, kleine geleiachtige plantdiertjes met vele armen of voeldraden; Med., een vleeschprop, vleeschgewas in of aan het menschelijke

ligchaam, doorgaans in holligheden met een slijmvlies bekleed, b. v. een hartpolyp, neuspolyp enz., **polyparĭum**, n. eene polypenwoning; **polypeus**, lat. (*polypōsus*), polypachtig, met een vleeschgewas behebt; **polypieten**, pl., z. v. a. koralliceten; **polypodĭum**, n. gr., ook **aspidĭum**, Bot., de gemeene engelvoet, op oude boomstammen, muren enz.; **polypodiolíthen**, pl., afdrukken met versteeningen van varenkruiden.

Polypædīe, f. gr. (van *polý*, veel, en *pais*, *paidós*, kind), de veelheid van kinderen; **polypathīe**, f. (vgl. *pathos*), het veelvoudig lijden; **polypetaal** (vgl. **petalon**), veel bloembladeren hebbende, meer dan zes bloembladeren hebbende; **polyphaag**, m. (van *phagēīn*, eten), een veeleter, veelvraat; **polyphagīe**, f. de veeleterij, de vraatzucht; **polypharmăcīe**, f. de veelvuldigheid der artsenijen, onmethodische vermenging van artsenijstoffen; **polypharmăcon** of **—cum**, n. (vgl. **pharmacon**). Med., een veelvoudig zamengesteld, veelvoudig nuttig geneesmiddel; **polypharmăcus**, m. een arts, die vele of zeer zamengestelde artsenijen voorschrijft.

Polypheem, m. gr. (*polýphēmos*, van *polý*, veel, en *phēmē*, faam), mansn.: de veelberoemde of befaamde; Myth., de vreeselijkste onder de cyclopen (z. a.).

Polyphilīe, f. gr. (v. *polý*, veel, en *philēīn*, lief hebben), de veelliefde, liefde tot velen, menigte van vrienden; **polyphonísmus**, m. (v. *phōnē*, geluid, toon), veeltoonigheid; **pólyphōnisch**, veelstemmig; **polyphýllisch** (vgl. **phyllon**), veelbladerig; **polypílisch**, gr.-lat. (v. *pilus*, haar), veelharig; **polypionīe**, f. gr. (van *piōn*, vet), Med., de te groote menigte vet, overvetheid; **polypicīe**, f. (*polypeiría*, v. *pēīra*, ervaring), de veelervarenheid, levenswijsheid; **polyplasiásmus**, n. (v. *polyplásios*, veelvoudig), de verveelvuldigingskunst, vermenigvuldigingskunst van teekeningen enz, z. v. a. polyantographie; **polypodĭum**, z. ond. **polyp**; **polypolĭum**, n. (v. *pōlēīn*, verkoopen), de veelverkoop, het tegengestelde v. monopolĭum, **polyposīe**, f. (van *pósis*, f. dronk), de drinkzucht, drankzucht, neiging tot veel drinken, tot dronkenschap; **polypragmatĭcus**, m. (v. *prágma*, bezigheid, werk), een veelbedrijvige, onrustige, woelgeest; **polypragmátisch**, veelbedrijvig; **polypragmosýne**, f. de veelbedrijvigheid buiten het beroep, veelwerkerij; **polýptĕra**, pl. (v. *pterón*, vleugel, vlerk), veelvleugeligen, veelvinnigen; **polyptōton**, n. (v. *ptōsis*, val), de veelvuldige opelkandervolging of herhaling van een woord met veranderden uitgang; **polysarcīe**, f. (v. *sarx*, gen. *sarkós*, vleesch), de veelvleezigheid, volheid van vleesch, ongewone dikte of lijvigheid, spierkracht; **polyschidīe**, f. (v. *schídzein*, splijten), de deelingszucht, verdeelingszucht; **polyscoop**, n. (van *skopēīn*, zien, beschouwen), de veelkijker, een verveelvúldigingsglas; **polysialīe**, f. (v. *sialon*, speeksel), Med., te sterke afscheiding van het speeksel, speekseloververvloed; **polysomatīe**, f. (v. *sōma*, n. lijf), lijvigheid, diklijvigheid; **polyspást**, m. (van *spáein*, trekken), een blok, katrol, eig. een veeltrekker; **polyspermīe**, f. (v. *spérma*, n. zaad), zaadvolheid, veelzadigheid, **polysyllăbon** of **polysyllăbum**, n. (vgl. **syllabe**), een veellettergrepig woord; **polysyndesīe**, f., **polysyndĕton**, n. (vgl. **syndesis**), Log., de veelheid of ophooping der voeg- of koppelwoorden, overlading door eenerlei koppelwoord; een met voegwoorden overladen volzin, h. tegengest. van asyndeton; **polysynodīe**, f. (vgl. **synode**), veelmalige zamenkomst; **polysynthétisch** (vgl. **synthetisch**), veel verbindend, veelvoudig zamengesteld; **polytechniek**, f. (vgl. **techniek**), de leerkunst der hoogere werkgeschiktheid of eigentlijk van vele kunstvaardigheden, leer der kunsten en industriële verrigtingen; **polytéchnisch**, veelkunstig, vele kunsten en wetenschappen omvattende, b. v. de polytechnische of polymathische school te Parijs, d. i. de hoogere beroeps- of ambachtsschool, eene school, waar vele kunsten en wetenschappen worden onderwezen; **polytecnīe**, f. (van *téknon*, kind), z. v. a. polypædie; **polytheísmus**, n. de veelgoderij, vereering van vele goden, h. tegengest. van monotheismus (z.a.); **polytheíst**, m. een aanhanger van dat stelstel; **polytheístisch**, veelgodisch, vele goden vereerend; **polytheorīe**, f. (vgl. **theorie**), de veelleer, meer leerkunst dan toepassing; **polytheoríst**, m. een leeraar van veel en allerlei; **polytrophīe**, f. (van *trophē*, voeding), Med., vele en te sterke voeding; overvoeding; **polytróphisch**, sterk gevoed, overvoed; veel of sterk voedend, al te voedzaam; **polytypīe**, f. (vgl. **typus**), verveelvuldiging van den druk; **polyuresīe**, f. gr. (vgl. **uresis**), menigvuldige pislozing, te vele ontlasting van pis; **polyxén**, n. (d. i. eig. zeer gastvrij), ijzerhoudend platina.

Pōma, n. gr., het deksel; de kiembedekking.

Pomáde of **pommáde**, f. (fr. *pommade*, it. *pomata*, v. *pomo*, *pomme*, appel, dewijl men ze weleer met appelschijfjes bereidde), de haarzalf, haarwas; ook Lippenpomade; in de taal der (duitsche) studenten: zucht tot gemak, rust; **pomadéren** (fr. *pommader*), met pomade bestrijken, zalven.

Pomeranze, f. hoogd. (spr. —*rántse*; uit het it. *pomo d'arancio*, nw lat. *pomum aurantium*, d. i. goudappel, de goudgele vrucht van den oranjeboom.

Pomœrĭum, n. lat. (ontstaan uit *postmœrium*, van *post*, achter, en *mœruus*, oud. lat. voor *murus*, muur), de walgang; de stadsgracht, ruimte tusschen de stad en de stadsmuur; het stadsgebied, de jurisdictie.

Pomoloog, m. lat.-gr. (v. h. lat. *pomum*, boomvrucht), een ooftkenner, ooftkundige; **pomologīe**, f. de ooftkunde, leer van de boomvruchten; **pomológisch**, ooftkundig, de ooftkunde betreffende; **Pomōna**, f. lat. Myth., de ooft- of tuingodin; ook beschrijving der tuinvruchten, of een geschrift over den tuin- of ooftbouw.

Pompadour, m. fr. (spr. —*döer*), een kleine brei- of werkzak der vrouwen (naar de marquise de Pompadour, de maitresse van Lodewijk XV. benoemd).

Pompe, f. fr. (lat. *pompa*, van het gr. *pompē*, d.i. eig. zending, geleide, optogt), pracht, staatsie, pronk, praalvertooning, statige optogt; **pompeus**, prachtig, schitterend, pronkend, heerlijk, luisterrijk; hoogdravend; Muz. *pompóso*, it., prachtig, plegtstatig.

Pompelmoes, f. (eng. *pumplemoos* en *pumplenose*), eene soort van oostindische chinaasappelen, die de grootte van een menschenhoofd bereiken.

Pompernikkel, m. het grove zwarte brood in Westphalen, aldaar grof brood geheeten, soms 25 ned. ℔ zwaar. Een Franschman zou van dit brood gezegd hebben »*bon pour Nickel,*" goed voor mijn paard Nickel, en dat zeggen aanleiding tot de iron. benaming gegeven hebben.

Pomphŏlyx, f. gr. (*pompholyx*, blaas, waterblaas), zinkbloemen, galmei-bloemen, witte ligte vlokken van zinkoxyde; **pompholygōdes**, pis, die vele blazen opwerpt.

Pompier, m. fr. (spr. *pongpjé*; van *pompe*, pomp), de opziener over de openbare pompen eener stad, de pompmeester; brandspuitgast.

Pompon, m. fr. (spr. *pongpóng*), kleine sieraden tot hoofdtooi der vrouwen, opschik; Mil., de wollen kuif op de soldaten-schakot enz.; ook het zijden overtreksel tot beveiliging van het geweer voor den regen.

Pompóna, f. sp., eene mindere soort van vanille.

pomum Adāmi, n. lat., de adamsappel, paradijs-appel, eene soort van oranjeappelen; ook de luchtpijpsknobbel, keelknobbel.

Ponceau, n. fr. (spr. *pongsó*; van het lat. *puniceus*, gr. *phoinikeos*, donker- of purperrood), de klaproos; het hoogrood, klaprozenrood, z. v. a. coquelicot.

poncéren, fr. (*poncer*; spr. *pongs*—; v. *ponce* = lat. *pumex*, puimsteen), met puimsteen afwrijven of glad maken; doorstuiven, doorgeprikte teekeningen enz. met kolenstof sponzen; **ponce**, f. fr. (spr. *pons'*), een met fijn houtskool gevuld zakje om door middel van een doorprikt papier lijnen of de omtrekken van teekeningen voort te brengen.

Ponch, ponsch, ponche, z. **punch**.

Poncho, m. sp. (spr. *póntsjo*, uit de araucanische taal), eene soort van groven mantel, bestaande uit een vierkant stuk stof met eene opening in het midden, door welke men het hoofd steekt, inz. in Peru en Chili gebruikelijk.

ponctueel, f. (*ponctuel*), stiptelijk, naauwkeurig.

Pond, n. (hoogd. *pfund*, eng. *pound*, zweedsch en deensch *pund*, hong. *funt*, v. h. lat. *pondus*, *pundo* = fr. *poids*, gewigt), de gewigts-eenheid in vele landen; het nederlandsche pond of kilogramme heeft de zwaarte van eene kubieke palm gedestilleerd water en komt overeen met 2,023921 oude amsterdamsche ponden of met 4,0636554 marken holl. trooisch, of omgekeerd: het amsterd. pond houdt 0,49409 en het mark hollandsch trooisch 0,24608 nederl. ponden. De verhouding van het pond in andere landen tot het nederlandsche is als volgt:

Landen of steden.	Ned. ℔
Aken	0,4687.
Augsburg	0,4911.
Baden	0,5000.
Bergen (Noorwegen)	0.4910.
Berlijn	0,4685.
Bern	0,5222.
Bremen	0,4892.
Breslau	0.4052.
Constanz	0,4720.
Dantzig	0,4685.
Duitschland (voor h. tolwezen)	0,5000.
Embden	0.4968.
Engeland (voor den handel)	0,4535.
» (trooisch)	0,373.
Frankfort (het ligte pond)	0,4671.
» (» zware »)	0,5050.
Geneve	0,5506.
Hamburg	0,4844.
Hannover	0.4866.
Keulen	0.4675.
Koningsberg	0,4685.
Koppenhagen	0.5002.
Leipzig	0,4669.
Libau	0,4178.
Lubeck	0,4846.
Manheim	0,4949.
Marocco	0,5397.

Landen of steden.	Ned ℔.
Munchen	0,5608.
Neurenburg.	0,5099.
Oldenburg	0,4844.
Osnabrug	0,4940.
Patras	0,3996.
Pernau	0,4166.
Praag.	0,5144.
Pruissen	0,4676.
Regensburg.	0,5687.
Reval.	0,4310.
Riga	0,4680.
Rostock	0,5387.
Rusland	0,4094.
Salzburg.	0,5599.
Stettin	0,4677.
Triest.	0,5597.
Ulm	0,4687.
Warschau	0,3779.
Weenen.	0,5601.
Wurtemberg	0,4678.
Wurzburg	0,4770.
Zurich	0,5273.
Zweden	0,4225.
» (voor de mijnen) .	0,3758.

Het medicinale pond doet in

Nederland.	0,375.
Baden	0,35778.
Beijeren	0,36.
Frankfort a/M	0,357854.
Hessen-Darmstadt . . .	0,357828.
Hessen-Kassel.	0,357664.
Oostenrijk (¾ ℔). . . .	0,42.
Pruissen (¾ ℔)	0,351.
Rusland (⅞ ℔)	0,358.
Saksen-Weimar	0,349091.
Wurtemberg.	0,357647.
Zweden	0,356437;

pond-sterling, bij verkort. **L. st.**, eene engelsche denkbeeldige (gefingeerde) munt, verdeeld in 20 shillings of 240 pence, omtrent = 12 gulden; **pond vlaamsch**, bij verkort. **L. vl.**, eene gefingeerde nederlandsche munt = 6 gl.

pondus, n. pl. *pondĕra*, lat., het gewigt; *inutĭle pondus terrae*, een onnutte last der aarde, oneig. voor een ledig, onnut. enkel genietend mensch; *ad pondus omnĭum*, op recepten: zooveel aan gewigt als al het overige te zamen; **ponderéren** (lat. *ponderāre*), afwegen; overwegen, overleggen; **ponderābel**, weegbaar. wat men wegen kan; **ponderabilĭen**, pl. (*ponderabilia*), weegbare ligchamen; **ponderabiliteit**, f. nw lat., de weegbaarheid; **ponderātie**, f. lat., de afweging, het wegen, afwegen; Pict., het evenwigt in de houding en beweging eener figuur; **pondereus** (lat. *ponderōsus*, *a*, *um*), zwaar, wigtig; nadrukkelijk; der overweging waardig; *ponderóso*, it. Muz., met nadruk, zwaar.

Ponerologīe, f. gr. (v. *ponērós*, *á*, *ón*, slecht, boos), het spreken van slechte dingen, een onbetamelijk gesprek; de leer van het kwade, het verkeerde, b. v. in de menschelijke natuur.

Pongo, z. **barris.**

Ponjaard, m. (fr. *poignard*, it. *pugnale*, sp. *punnal*; van het lat. *pugio*, *pungo*, steken), een korte spaansche dolk.

Ponnes, ponni of **ponny**, eene oostind. rekenmunt, = $\frac{1}{32}$ ropy, en wel in Bengalen = 2 cent ruim, in Suratte = $3\frac{3}{4}$ ct. courant; in Calcutta = 4 goras of ongeveer = $1\frac{7}{8}$ ct. courant.

pons asinōrum, m. lat., eig. eene ezelsbrug, d. i. een verligtingsmiddel voor onwetenden, minkundigen of zwakken.

Pont, punt, eene chinesche lengtemaat, ongeveer = $1\frac{1}{3}$ rijnl. duim.

Pontac of **pontak**, m. een fransche donkerroode, zware wijn, naar het oord van denzelfden naam in Z. Frankrijk.

Ponti, ponto, m. eene rekenmunt op Sicilië, = $\frac{1}{130}$ scudo of ruim 13 cent.

Pontia, z. ond. **Pontius.**

Ponticello, n. it. (spr. —*tsjéllo;* verklw. v. *ponte* = lat. *pons*, brug), Muz., eig. een brugje, de kam aan strijkspeeltuigen; *sul ponticéllo* (spr. *soel*—) Muz., over de kam.

Pontĭfex, m., pl. **pontifĭces**, lat., een priester of opzigter over het godsdienstwezen in het oude Rome, medelid van het collegie der pontifices; een opperpriester, bisschop; *pontĭfex maxĭmus*, de opperste der pontifices in het oude Rome; priestervorst, paus; **pontificaal** (lat. *pontificālis*, *e*), priesterlijk; hoogepriesterlijk, bisschoppelijk; de pontificale ring, de kostbare ring, dien de paus, de bisschoppen en andere prelaten bij de hooge misbediening plegen te dragen; als subst. **pontificaal**, of **pontificāle**, n. een kerkboek, dat de pligten of verrigtingen eens bisschops bevat, onder Clemens VIII. in 1596 verschenen; ook het pauselijk, bisschoppelijk plegtgewaad; een staatsiekleed, het beste pak; **pontificalĭen** of **pontificalĭa**, pl., bisschoppelijke kleeding; priestergewaad, staatsiekleed; in *pontificalĭbus*, in plegtgewaad, in de ambtskleeding; **pontificaat**, n. het ambt van eenen pontifex, het opperpriesterschap, pausschap, de pauselijke waardigheid.

pontinische of **pomptinische moerassen** (lat. *palūdes pontīnae* of *pomptīnae*, ontst. uit *pommetinae*, van de stad Pometïa, de magtigste der 33 steden, die vroeger aldaar lagen), eene moerassige landstreek van 3 vierkante mijlen in den Kerkelijken Staat, zuidwaarts van Rome.

Pontĭus, gr. (v. *póntos*, zee), mansn.:

de man der zee; **pontīa**, f. een bijnaam van Venus, als uit de zee geborene.

Pont-levis, m. fr. (spr. *pong l'wie;* van *le pont* = lat. *pons*, brug), eene ophaalbrug; *pont-neuf*, de nieuwe brug te Parijs; **pont-tournant**, n. (spr. *pong toernáng*), de draaibrug; **pont-volant**, m. (spr. *—wolàng*), de vliegende brug, gierbrug; **ponton**, m. pl., **pontons** (spr. *pongtóngs*), eene vlotbrug, bruggeschuiten, kleine vaartuigen, waarvan men zich in den oorlog als onderlaag bedient om schipbruggen (ponton-bruggen) over eene rivier te slaan; **pontonnier**, m. (spr. *pongtonjé*), schipbrugmakers, soldaten met het slaan der pontons belast.

Ponto 1) f. (fr. *ponte*, v. h. lat. *ponĕre*, leggen, zetten; van daar het fr. *pondre*, eijeren leggen; *la ponte*, het eijeren leggen; vgl. het it. *pontare*; of van *punctum*, vgl. **punt**, **pontéren**?), een aas (harten- of ruitenaas), als vierde troef in het l'hombre-spel; 2) z. **ponti**; **pontéren** (fr. *ponter*), eenen prijs op eene kaart zetten in het pharo-spel tegen den bankhouder.

Pontus, m. lat. (gr. *pontos*), de zee, inz. **z.** v. a. *Pontus Euxīnus*, m. de Zwarte zee.

Pony, m. eng. (uit het gælisch *ponaidh*, klein paard), eene bijzondere soort van kleine rijpaarden, een klepper.

Ponzine, f. it. (*limóne ponzino* of *ponzináto*; v. h. lat. *puniceus*, vgl. **ponceau**), de donkerroode chinaasappel; ook eene variatie van den citroen.

Pool, m. (lat. *polus*, v. h. gr. *pólos*, d. i. draaipunt, v. *pélein*, draaijen), het draaipunt; naam der beide eindpunten van de as eens bols, b. v. van de aarde, om welke zij zich omdraait. Het uiterste punt der aardas naar het noorden heet noordpool of arctische pool (*polus arctĭcus*), het andere naar het zuiden: de zuidpool of antarctische pool (*polus antarctĭcus*); polen des hemels of wereldpolen, de draaipunten om welke zich de schijnbare hemelbol in 24 uren schijnt te wentelen; Phys., de punten of plaatsen, die de zetel van tegenovergestelde eigenschappen of krachten zijn, b. v. de polen van den magneet, de trekpunten of de naar tegengestelde rigtingen strevende plaatsen van den magneet, in welke zijne aantrekking het sterkst is, vgl. **magneet**; poolshoogte v. eene plaats, z. **geographische breedte**; **poolcirkels**, de beide cirkels, die men zich verbeeldt op eenen afstand van 23½ graad van de beide polen getrokken te zijn; **poolsdistántie**, poolsafstand, de afstand des pools van het toppunt eener plaats; **poolster**, de noordster aan het uiterste einde van den staart des kleinen beers, eene geleidstar voor de zeevarenden; **polair**, nw lat., den pool betreffende, van de polen af; tegenovergesteld, regt tegenover; **polaire projectie**, z. **projectie**; **polariséren**, polariteit mededeelen of aannemen; **polarisātie** en **polarisëring**, f. mededeeling v. polariteit; ook de aanneming daarvan; **polariteit**, f. de neiging of rigting van vrij zwevende magneten naar de magnetische polen der aarde; in ruimeren zin: h. bezitten van twee polen of tegenovergestelde plaatsen met strijdige (aantrekkende en afstootende) eigenschappen, van daar magnetische en electrische polariteit; polariteit van het licht, de eigenschap van het licht om, na zijne breking enz. door zekere ligchamen, tegen ligchamen van dezelfde soort eene veranderde, naar de rigtingen verschillende verhouding aan den dag te leggen; in 't alg. de tegenstelling van twee eigenschappen of krachten, die in wederkeerige betrekking tot elkander staan; **polographīe**, f. de poolbeschrijving.

Popanz, m. hoogd. (spr. *pópants*), een schrikbeeld, bullebak, boeman.

Pope, m. russ. (*pop*, v. h. nw gr. **papās**, priester; v. h. gr. *páppas*, vader; vgl. **papa**), een priester der gr. kerk in Rusland.

Popīne, f. lat. (*papīna*), eene gaarkeuken, kroeg.

Poplins, pl. eng., halfzijden stoffen uit zijde en wol, inz. in Ierland vervaardigd, **z.** v. a. van het fr. papeline.

poplítisch, nw lat. (v. h. lat. *poples*, gen, *poplĭtis*, de knieschijf), tot de knieschijf behoorende, aan den knieboog aanwezig.

Populace, f. fr. (gr. *—láss*; van h. lat. *popŭlus*, een volk), het gemeen, gepeupel, de volkshoop, het graauw; **populacier** (spr. *—lassjé*); gemeen, laag, onedel, gelijk het gemeene volk zich gedraagt; zich op onedele wijs vernederend of gemeen makende; **populair**, lat. (*populāris*, *e*, fr. *populaire*), volksmatig, gemeen; algemeen nuttig, algemeen verstaanbaar, onder de bevatting van den grooten volkshoop vallende; volkslievend, volksgunstig, volksbelievend, minnelijk, gemeenzaam, genaakbaar voor vrienden, bij het volk bemind; **populariteit**, f. (lat. *popularĭtas*), de volksmatigheid, volkstaal, volkstoon, de algemeene verstaanbaarheid, bevattelijkheid, algemeene nuttigheid; volksbelieving, minzaamheid jegens geringeren, genaakbaarheid, volksliefde, volksgunst; **populariséren** (fr. *populariser*), iets volksmatig, algemeen bevattelijk, verstaanbaar of nuttig maken; **zich populariséren**, zich bij het volk bemind maken, zich in de gunst van het volk dringen; **populéren**, nw lat. (het lat. *populāri* beteekent verwoesten, plunderen, ontvolken), of fr. **peupléren** (*peupler*), bevolken; **populātie**, f. de bevolking, volksmenigte; **po-**

puleus. lat. (*populōsus, a, um*, volkrijk), talrijk, sterk bevolkt; **Populonĭa**, f. Myth., een bijnaam van Juno, onder welken de Romeinen haar vereerden.

Porca, f. lat., de zeug of zog; eene akkermaat van 180 voet lang en 80 voet breed; ook de vrouwelijkheid.

Porcelein, z. **porselein**.

Porche, f. fr. (spr. *porsj'*; v. h. lat. *portĭcus?*), voorportaal aan kerken en andere groote gebouwen.

Porĭen, **poren**, pl. gr. (v. *póros*, m., pl. *póroi*, d. i. eig. doorgang, uitgang; lat. *porus*, m., pl. *pori*), de kleine tusschenruimte, openingen of gaatjes der ligchamen; de zweetgaatjes in de huid; **poreus**, nw lat. (fr. *poreux*), met poriën of kleine tusschenruimten, sponsachtig, vol kleine openingen; **porositeit**, **poreusheid**, f. de eigenschap der poreuse ligchamen, doordringbaarheid, sponsachtigheid.

Porisma, n. gr. (*pórisma*, v. *porídzein*, te weeg brengen, aanvoeren), eene gevolgtrekking, besluit uit het voorgaande; pl. **porismăta** of **porismen**, gevolgtrekkingen uit eene reeds bewezene stelling, b. v. in de meetkunde; **porismátisch**, gevolgtrekkend; **poristiek**, f. de leer der gevolgtrekkingen, der besluiten; **porístisch**, gevolgtrekkend.

Pornīe, f. gr. (*porneía*), hoererij, boelering; **pornograaph**, m. een schrijver over hoererij; ontuchtig schrijver.

Porocēle, f. gr. (v. *pōrós*, m. de tufsteen; eene soort van marmer; oneig. eene steenachtige verharding, eelt), Med., eene steenbreuk, kraakbeenbreuk, eene valsche, uit verhardingen ontstane breuk; **poromphălon**, n. of **poromphălus**, m. ook **poromphalocēle**, f. eene uitpuiling, uitzetting of zwelling van den navel, waarin steentjes of verhardingen aanwezig zijn, navelsteenbreuk; **porotĭcum**, n. (v. *porūn*, versteenen, verharden), een geneesmiddel, dat de voortbrenging van beenweer (*callus*) tusschen de gebrokene beeneinden bevordert; **porōtisch**, verhardend; **porōma**, n. Med., een hard, eeltachtig deel; **porōsis**, f. gr., verharding; Med., vergroeijing van gebroken beenderen; bij de nieuweren ook voor luchtige opzetting; ook het gerstenkorreltje, eene verharding in het oog.

Porphyr, n. gr. (v. *porphýra*, purper); de purpersteen, een gemengd gesteente van onderscheiden grondstof met ingegroeide veldspathkristallen enz.; **porphyrslak**, eene rolslak in Brazilië; **porphyrītes**, m. marmer met purperstreepen; **porphyrisma**, n. Med., de scharlakenkoorts, purperkoorts, purperuitslag; **porphyrístisch**, de scharlakenkoorts betreffende, daaruit ontstaan; **porphyrogenĭtus**, m. gr.-lat., een in het purper geborene, een bijnaam der prinsen van het grieksche keizerrijk na Constantijn, die gedurende de regering des vaders geboren werden.

Porphyriānen, pl., aanhangers v. P o r p h y r i u s, Arianen der 14de eeuw.

Porpieten, pl. gr. (v. *pórpē*, ring, spang), eene soort van cirkel- of ronde versteende sponskoralen.

Porréctie, z. ond. **porrigeren**.

Porrée, m. (fr. *poireau* of *porreau;* v. h. lat. *porrum*, look), spaansche look, een ajuinachtig moesgewas.

porrigéren, lat. (*porrigĕre*), overhandigen, over reiken; **porréctie**, f. de overhandiging, overreiking.

Porrīgo, f. lat. Med., z. v. a. **pityriasis**.

Porselein, **porcelein**, n. (it. *porcellana*; fr. *porcelaine;* oorspr. naam eener slak: de porseleinslak, lat. *porcellăna*, *concha cyprea*, naar welke het porselein om zijne gladheid en melkwitten glans zijn' naam heeft gekregen), eene in het vuur half verglaasde, doorschijnende stof en de daaruit bereide kostbare aardewerken; **porselein-jaspis**, m. eene kunstmatig bereide, naar jaspis gelijkende steensoort; **porsellanieten**, pl., versteende porseleinslakken.

Port, m. fr. (spr. *pôr;* v. h. lat. *portus*), eene haven, zeehaven; een toevlugtsoord, plaats der rust en veiligheid; **port**, n. de vracht, het draagloon, inz. het portgeld voor brieven, briefgeld, briefport; ook bij verkorting voor p o r t w i j n (z. a.).

Portaal; n. (sp. *portal*, fr. *portail*, v. h. lat. *porta*, de deur), de hoofddeur, hoofdingang v. eene kerk of eenig ander groot gebouw, met de bouwkunstige sieraden, daaraan verbonden; ook wel eene afdeeling van een gebouw of eene woning, eene ruimte voor de gangen, bij de deur (voorportaal).

portābel, lat. (*portabĭlis, e*, v. *portāre*, dragen) en **portatief**, nw lat., draagbaar; van daar **portatief** als subst. n. een zakboek; **portáge**, f. fr. (spr. *—táazj'*), ook **pacotille**, f. (spr. *—tielj'*), de bijlast, vrijpakkagie, vrijgoed, de weinige waren en goederen, welke de op schepen aangestelde personen mogen mede voeren; ook het regt om bijlast te mogen laden; **portamént**, n., it. *portaménto di voce* (spr. *—wótsje*), Muz., het dragen en allengs wegsmelten der stem; **portāten**, pl. (it. *portáta*, f. scheepslading), in zeehavens en handelsteden: lijsten der dagelijks aankomende goederen en hunner ontvangers.

Port d'armes, m. fr. (spr. *pôr d'arm';* v. *porter*, = lat. *portāre*, dragen), een verlofbriefje om wapenen te dragen; een vrijbrief om te jagen; **porte-assiette**, n. (spr. *port'assjétt'*), een schotelring; **porte-bouquet**, n. (spr. *port'boekė*), een bloemkorfje, bloemschaaltje op het dames-toilet; **porte-chaise**, f. (spr. *port'sjéz'*; fr. *chaise à porteurs*), de draagstoel, draagzetel; ook

m. de drager; **porte-crayon**, n. (spr. —*kréjóng*), een potlood- of stifthouder, eene teekenpen, z. **crayon**; **porte-croix**, m. (spr. *port'kroá*), de kruisdrager, hij, die bij r. k. processiën het kruis draagt; **porte-Dieu**, m. (spr. —*djeu*), eig. een godsdrager, r. k. priester, die de gewijde hostie naar de zieken brengt; **portée**, f. de houding; vatbaarheid; drijfkracht, schotwijdte, bereik; **porte-épée**, m. (spr. *port'epé'*), eig. een zwaarddrager; draagband voor een zijgeweer, degenkwast; **porte-feuille**, f. (spr. —*feulj'*), de brieventasch, het zakboekje; ook oneig. voor het ambt van staatsminister; **porte-foudre**, fr. (spr. *foedr'*), eig. een bliksem- of donderdrager, het kanon; **porte-guignon** (spr. —*ghienjóng*), **porte-malheur** (spr. —*malléur*), een onheilsbode, ongeluksvogel; **porte-lettre**, f. de brieventasch; **porte-manteau** (spr. —*mantó*), een mantelzak; **porte-respect**, m. (spr. —*respé*), eig. ontzagwekker; een dolk, korte stootdegen; **porteur**, m. een drager; de houder of vertooner van een' wisselbrief enz., de overhandiger van eenen brief, eene boodschap.

Porténtum, n. (pl. *porténta*), lat., een gedrocht, wanschepsel, monster, eene misgeboorte; in 't algemeen iets, dat eene voorbeduiding heeft, vgl. prodigium.

Porter, m. eng. (spr. *póorter*), een sterk eng. bier (naar men wil zoo genoemd, omdat het wegens zijne krachtigheid inz. voor lastdragers (porters) geschikt is.

portéren, fr., **zich voor iemand portéren**, voor iemand in de bres springen, zijne zaak verdedigen, met hem ingenomen zijn; **voor iemand geporteerd zijn**, met hem ingenomen, hem genegen, gunstig, bevorderlijk zijn.

Porteur, z. ond. **port d'armes**.

Portĭcus, f. doorgaans m. (pl. **porticus**), lat., eene zaal, zuilengang, gewelfde of overdekte gang tot wandelplaatsen, zamenkomsten enz.; galerij.

Portie, f. lat. (*portĭo*), het deel, aandeel, wat ieder toekomt; een erfdeel; de hoeveelheid der op eenmaal toegediende of uitgereikte spijs, mondgedeelte, spijsgift; *portĭo gratiālis*, Jur., een genadedeel, genadegeld; *p. hereditarĭa*, het erfdeel; *p. legitĭma*, het wettig deel, verpligte deel; *p. statuarĭa*, het aandeel, dat naar landsgebruik of landswetten eene weduwe van haren overledenen man toekomt; *p. virīlis*, mansdeel, gelijk erfdeel, kindsgedeelte; **portiuncŭla**, f. een klein gedeelte, deeltje, inz. van het eten; ook eene kleine kerk niet verre van Assisi, tot eene abdij behoorende en door de monniken **portiuncŭla** genoemd, omdat zij op een klein, hun toebehoorend stuk lands lag; in oude kalenders de benaming van den 2den augustus, dewijl op dezen dag aan de bezoekers der Portiuncula-kerk aflaat werd verleend.

Portier, m. fr. (spr. *portjé*; v. *porte* = lat. *porta*, deur), een deurwachter, poortbewaarder.

Portique, n. fr. (spr. —*tiek'*), z. v. a. **porticus**.

Porto, n. it. (v. *portāre*, dragen, wegbrengen), het vracht-, voer- of draagloon, bodenloon, de vracht; inz. het postgeld, brievengeld, brievenport; *porto-franco*, it., *franc de port*, fr. (spr. —*pôr*), of **portvrij**, postvrij, franco; **porto-vrijdom**, bevrijding van het postgeld, postvrijheid.

Porto-franco, m. it. (v. *porto* = lat. *portus*, haven), eene vrijhaven; **porto-morto**, eene doode haven, waarin het den koopvaardijschepen verboden is binnen te loopen; **Porto-rico**, m. (sp. *puerto rico*), d. i. rijke haven, naam van een spaansch eiland in W. Indië en van den rooktabak, die van daar komt.

Portrét, n. (fr. *portrait*, eig. het deelwoord van het verouderde *portraire*, afbeelden, v. h. lat. *protrahĕre*, d. i. aan het licht, te voorschijn brengen), de beeldtenis, inz. die van eenen mensch, door het penseel, de teeken- of graveerstift voortgebragt; oneig. de levendige, natuurlijke, juiste voorstelling, beschrijving of schildering van eenen persoon door woorden; **portraitíst** of **portraiteur**, m. een schilder van portretten; **portraitéren**, portretteren, het gelaat op doek, paneel enz. afbeelden.

Portugalése, m. (v. Portugal), eene portugesche goudmunt van verschillend gehalte; ook eene hamburger medaille, 10 dukaten waard.

Portŭlak, m. (lat. *portulāca*, *porcilāca*), de porselein, eene bekende jarige tuinplant als moeskruid en salade.

Portulan, m. fr. (spr. *portuláng*; van *port* = lat. *portus*, haven), Mar., het graadboek, dat de ligging der kusten en havens bepaald opgeeft; **Portúmnus** of **Portūnus**, m. lat. Myth., de havengod, de god en beschermer der zeehavens; bij de Grieken **Palæmon**.

Portwijn, m. een portugesche roode wijn, die uit de stad Oporto of Porto wordt verzonden.

Porus, m. gr. (*pōros*, vgl. **porocele** enz.), de tufsteen; Med, beenderuitwas, eelt.

Posáda, f. sp. (v. *posar*, zich neder zetten, uitrusten enz., v. h. lat. *ponĕre*), eene herberg, een logement.

Posca, f. lat., azijnwater, z. v. a. **oxycraat**.

Poschega-tabak, eene fijne tabakssoort uit Hongarije.

posé, fr. (v. *poser*, lat. *ponĕre*, zetten),

gezet, ernstig, bedachtzaam, van gelijkmatige, ernstige gemoedsgesteldheid.

Poseidōn, m. de gr. naam van den zeegod Neptunus (z. a.).

Posītie, f. lat. (*positĭo*, v. *ponĕre*, zetten, stellen enz.), de stelling, ligging, plaatsing, toestand, stand; in de danskunst: de voetenplaatsing (eerste, tweede enz. positie); Poet., het zamentreffen van twee of meer medeklinkers, waardoor eene lettergreep lang wordt; *positiōnes captiōsae*, pl. Jur., arglistige stellingen of regtsvragen, strikvragen; **positie-krijg**, een stellingskrijg, beschermings- of verdedigings-oorlog; **positief**, lat., vastgesteld of bepaald, aangenomen, uitgemaakt; vast, zeker, gewis, werkelijk, bewerend, bevestigend (het tegengest. van negatief); **positieve electriciteit**, z. **electriciteit**; **het positieve regt**, het vastgestelde; stellige regt (in tegenst. met het natuurregt); **positieve religie**, de vastgestelde, geopenbaarde en overgeleverde godsdienst (in tegenst. met de natuurlijke of de natuurgodsdienst); de **positief** of **positīvus**, Gram., de toestand van het bijvoegelijk naamwoord zonder vergelijking gebezigd, de stellige trap der bijvoegelijke naamwoorden, z. **gradus**; het **positief**, een klein handorgel, kamerorgel; *posĭto*, gesteld of aangenomen, dat enz.; *posĭto, sed non concésso*, gesteld, maar niet toegegeven of aangenomen; *posĭtis ponéndis*, het vooronderstelde aangenomen zijnde; **posituur**, f. (lat. *positūra*), de stelling, stand of houding des ligchaams, de toestand; zich in posituur of in postuur zetten, zich tot iets gereed maken, op iets bereid of gewapend houden.

possedéren (fr. *posséder*, lat. *possidēre*), bezitten, in bezit, in eigendom hebben; **possessie**, f. (lat. *possessĭo*), het bezit, de bezitneming; de bezitting, have; *possessĭo apprehénsa* of *capta*, Jur., een aangetast bezit; *p. bonae fidĕi*, bezit te goeder trouw, voor regtmatig geacht bezit; *p. bonōrum*, goederenbezit; *p. bonōrum ventris nomĭne*, het goederenbezit eener zwangere weduwe voor hare vrucht; *p. extincta*, te niet gegaan bezit; *p. injústa*, onregtmatig of wederregtelijk bezit; *p. justa*, regtmatig bezit; *p. litigiōsa*, strijdig, betwistbaar bezit; *p. malae fidĕi*, onredelijk of bewust onregtmatig bezit; *p. praescrípta*, verjaard bezit; **possessief**, lat. (*possessīvus, a, um*), het bezit betreffende, bezitting aanwijzend; *pronomĭna possessīva*, z. **pronomen**; **possessor**, m. de bezitter, eigenaar; *possessor bonae fidĕi*, Jur., wie een regtmatig bezitter gelooft te zijn; *p. malae fidĕi*, een bewust onregtmatig bezitter; *possessorĭum*, n. **possessorisch procés**, bezittingsproces, een regtsgeding, dat enkel het bezit betreft.

possíbel, lat. (*possibĭlis, e*, v. *posse*, kunnen), mogelijk, doenlijk, doenbaar; **possibiliteit**, f. de mogelijkheid.

Post, m. it. (*posta*, v. h. lat. *ponĕre*, zetten, stellen), 1) eene voor iets bepaalde of uitgegevene geldsom, in zoo verre zij in rekening wordt gebragt, de aanteekening in een koopmansboek; 2) (fr. *la poste*), de openbare inrigting tot bezorging van brieven, goederen en personen, het openbare postwezen; ook voor berigt, tijding (b. v. een kwade post); 3) (fr. *le poste*, it. *posto*, v. h. lat. *ponĕre*, stellen), de stand, plaats; eene uitgezette wacht; schildwacht; ook de plaats, waar die gesteld wordt; oneig. bediening, ambt, plaats; **post-directeur**, m. het hoofd van het postkantoor; **poststation**, z. **station**; *per posta*, it., met de post; *poste restante*, fr. (spr. *post' restángt'*), op de post te blijven (om afgehaald te worden); **postéren** (fr. *poster*), plaatsen, stellen, iemand op een' bepaalden post stellen, hem eene plaats, bediening enz. aanwijzen; **postéring**, f. de stelling; **postillon**, n. fr. (spr. *postieljóng*), een postknecht, postrijder; *postillon d'amour* (spr. *—damóer*), een overbrenger van minnebrieven.

post, lat., na, later dan —; *ex post*, achterwaarts, achteraan.

Postamént of **postemént**, n. (v. h. lat. *ponĕre*, zetten, stellen), het voet- of onderstuk, onderstel (piedestal), het voetstuk van eene zuil, de zuilstoel.

postdatéren, nw lat. (vgl. **dateren**, ond. *datum*), later dagteekenen, eene latere dagteekening geven, een' vroegeren, reeds verloopen' dag onderteekenen.

post efflúxum (scil. *termĭnum*), z. ond. *termĭnus*.

Postement, z. **postament**.

postĕri, pl. lat. (v. *postĕrus, a, um*, later volgend), de nakomelingen; *posterĭus*, n. het latere, achterzijnde; het achterzindeel, nazindeel; *a posteriōri*, v. achteren, uit de ervaring, van de zinnen of van de ervaring afhankelijk, b. v. een zoodanig bewijs; het tegengest. van *a priori*; *posterĭor termĭnus*, de nazin, het nazindeel; **posteriōra**, pl., de achterdeelen; het achterste, het deel, waarop men zit; **posterioriteit**, f. nw lat., het laterzijn, jongerzijn, het tegengest. v. prioriteit; **posteriteit**, f. lat. (*posterĭtas*), de nakomelingschap.

Postexisténtie, f. nw lat. (vgl. **existéntie**), het toekomstig aanzijn, de toekomende voortduring.

post festum, lat., na het feest, d. i. achteraan of te laat, ook *ex post*.

Posthītis, f. gr. (v. *pósthē*, de voorhuid), Med., de ontsteking der voorhuid; **posthóncus**, m. een gezwel der voorhuid.

post hoc, ergo propter hoc, daarna, en derhalve daarom (de valsche stelregel, dat

wat op elkander volgt ook uit elkander volgt).

posthŭmus of *postŭmus*, m. en *posthŭma*, f. lat., een nakomende, een na des vaders dood geboren kind; *libĕri posthŭmi*, pl., nageboren kinderen; *opus posthumum* of *postumum*, een werk, dat eerst na des schrijvers dood in 't licht komt; pl., *opera posthuma*, of fr. *œuvres posthumes* (spr. *euvr'postúum'*), nagelaten werken, schriften.

Postiche, f. (spr. *postiesj'*; it. *posticcio*, v. h. lat. *postīcus, a, um*, van achteren te vinden), later bijgekomen, nagemaakt, valsch aan- of ingezet, geborgd, ontleend, b. v. van valsche tanden of haren gebruikelijk; *homme postiche*, m. (spr. *omm*—), de valsche of schijnmensch, d. i. de aap.

Postīcum, n. lat., een achterhuis, achtergebouw; ook achterdeur.

Postila, f. russ., eene zekere russ. nationale confituur, uit rijpe vruchten met honig toebereid.

Postille, f. (mid. lat. *postilla*; fr. *postille;* sp. *postila*, randaanmerking), een predikboek over de zon- of feestdag-evangeliën enz. (v. h. lat. *post illa* (*verba*), naar die woorden van den tekst, d. i. naar aanleiding van de tekstwoorden, dewijl de preek uit de vooraf gelezene woorden des bijbels wordt afgeleid); **postilléren**, den bijbel verklaren.

Postillon, z. ond. **post**.

Postliminīum, n. lat. (v. *limen*, gen. *limĭnis*, de dorpel, drempel, woning), eig. de tehuiskomst; Jur., het wederintreden in het vorig bezit, het regt, dat voor iemand door zijne terugkeering uit de gevangenschap of uit vreemde landen weder ontstaat.

Postludīum, n. nw lat. (v. h. lat. *ludus*, het spel), het naspel op het orgel bij het uitgaan der kerk.

post nubila Phœbus, lat. sprw., na de wolken de zon, na regen volgt zonneschijn.

postnumeréren, nw lat. (v. *numerāre*, tellen), nabetalen, natellen, het tegengest. van **prænumeréren**; *postnumerándo*, nabetalend.

Posto, m. it. (v. h. lat. *ponĕre*, stellen), vaste stelling, post, stand, plaats; **posto vatten**, post vatten, eene plaats bezetten, vasten voet krijgen.

postponéren, lat. (*postponĕre*), naplaatsen, achter zetten, geringer achten, beneden stellen, verschuiven, uitstellen; **postposītie**, f. nw lat., de achterstelling enz.

postrēmo, lat., ten laatste, eindelijk; **postrēmum**, n. het laatste, het laatste woord voor de regtbank (een regt, dat den beklaagde toekomt).

postscribéren, lat. (*postscribĕre*), achter of onder schrijven, aan een geschrift iets toevoegen, aanhangen; **postscriptum** of **postscript**, n. het naschrift in brieven, afgekort gewoonlijk *P. S.*, N. S. = naschrift.

post Trinitātis, z. ond. **triniteit**.

postuléren, lat. (*postulāre*), vorderen, eischen, als bepaling of voorwaarde voorop stellen, begeeren, om iets aanhouden, naar iets dingen; bij de boekdrukkers: naar de hoedanigheid van gezel dingen; vgl. **cornuut**; ook buitengewoon tot bisschop benoemen; **postulánt**, m., een aanzoeker, dinger, die naar eenen post, eene bediening enz. staat, die in eene orde, een genootschap enz. wenscht opgenomen te worden; **postulātus**, m. een benoemde, beroepene, inz. tot een bisdom; **postulaat**, n., pl. **postulāta** of **postulāten**, vereischte, de stelling, die zonder bewijs aangenomen en als geldig beschouwd moet worden, uit hoofde van eene andere noodzakelijke en zekere stelling; Math., eene vordering, opgave, een vereischte; **postulātie**, f. het aanzoek, verlangen, begeeren; inz. de benoeming van eenen persoon tot eene geestelijke waardigheid, tot welke hij eigentlijk naar het kanonnieke regt niet benoemd kan worden.

Postumus, z. *posthumus*.

Postuur, f. (it. *postúra*), z. v. a. **posituur**.

Pot, m. fr. (spr. *pó*), een pot, eene kan; eene vochtmaat in Denemarken, in fr. Zwitserland enz.; **pot de chambre**, m. (spr. *po d' sjámbr'*), een kamerpot, nachtpot, waterpot, nachtspiegel; **potasch**, f. koolzuur plantenloogzout (kali), uit plantenasch geloogd en in potten verzonden; **potvisch**, z. **cachelot**; **potpourri**, m. (spr. *popoerrí*; van *pourrir*, vergaan, bederven, verrotten), eig. een bederfpot; een reukvat; oneig. een mengelmoes, mengsel, allerlei, hutspot, allegaârtje, vgl. **olla potrida**; Muz., een uit vele reeds bekende stukken zamengesteld muzijkstuk.

Potage, f. fr. (spr. *potáazj'*; van *pot*, pot, kan), eene soep, vleeschsoep met allerlei groenten; **potage-lepel**, een groote soeplepel, opschepper; **potage-schotel**, een groote soepschotel; **Jean-potage**, z. onder **Jean**.

Potaki, m. turk., asch, potasch.

Potamíden, gr. (v. *potamós*, vloed), riviernymphen (z. **nymph**); **potamograaph**, m. een vloed-, stroom- of rivierbeschrijver; **potamographīe**, f. de rivierbeschrijving; **potamologīe**, f. de leer van de rivieren en stroomen, rivierleer, rivierkennis.

Potence, f. fr. (spr. *potángs'*), de galg; *en potence* stellen, haaks zetten, als een' regten hoek plaatsen.

potént, lat. (*pótens*), magtig, vermogend; **potentaat**, m. (mid. lat. *potentātus*), een magthebber, gekroond hoofd,

koning, keizer enz.; pl. **potentāten**, de magten, magthebbers, gezagvoerders; iron., orgeltrappers; **potentille**, f. nw lat. (*potentilla*, van *potens*, dus genoemd wegens de geneeskracht), naam van verscheidene planten: zilverkruid, ganzerik, vijfvingerkruid; **poténtie**, f. lat. (*potentĭa*), de magt, mogendheid; bezielende, het leven behoudende, werkende of bewegende kracht, teelkracht; Arith., de waarde, getalwaarde, magt, het product van een met zich-zelf vermenigvuldigd getal; stralende potentiën, Phys., de onweegbare enkelvoudige stoffen, nl. de luchtstof, warmtestof, electrische en magnetische stof, z.v.a. imponderabiliën en incoërcibiliën; **potentiéren**, nw lat., magt geven, volmagtigen; verhoogen, een' hoogeren rang of eene meerdere waarde geven; versterken, kracht geven.

Poterīe, f. fr. (van *pot*, pot), pottebakkerswaren.

Poterĭum, n. gr. (*potērion*), een beker; de bekerbloem, eene brocikasplant uit Palæstina, met takkige stekels en bloemaren met kleine knoppen van roodachtige kleur.

Potérne, f. fr., eene sluippoort, heimelijke deur, uitvalpoort, verborgene of geheime poort in eene vesting, door welke men ongemerkt een' uitval kan doen; ook de uitval-zelf.

Potestaat, f. lat. (*potéstas*), kracht, magt, vermogen; *potestas imperĭi*, rijks- of staatsmagt; *p. patrĭa*, het vaderlijke regt of gezag, de vaderlijke magt; *in potestāte*, in de magt, in handen.

Potín, n. (fr. *potin*), het geelkoper, een metaalmengsel van koper, lood, tin en galmei.

potĭo mortifĕra, f. lat., een doodelijke drank.

potĭor creditor, lat. (*potĭor*, *potĭus*, verkieslijker, compar. v. *potis*), Jur., een bevoorregt schuldeischer; *potĭor tempŏre*, *potĭor jure*, sprw., wie vroeger komt, gaat voor, of die eerst komt, die eerst maalt.

Potographīe, f. gr. (van *potón*, drank), eene beschrijving der dranken; **potologīe**, f. de drankenleer, leer der dranken.

Potpourri, z. ond. pot.

Pottin, m. eene russische munt, = 1 gl. 85 cent.

Pottle, n. eng. (spr. *pott'l*; = het fr. *bouteille*, ons bottel), eene flesch, eene vochtmaat, = 2 eng. maten of ongeveer 54 ned. kan.

Pouchoc, m. fr. (spr. *poesjók*), eene verwstof tot geelverwen, uit Siam en China.

Poudre, n. fr. (spr. *poedr'*; van het lat. *pulvis*, gen. *pulvĕris*), fijn meelpoeder, haarmeel, haarstof, poeder; kruid; *poudre de succession* (spr. —*suksesjóng*), een langzaam werkend vergift voor iemand, van wien men erven wil; *poudre de sympathie* (spr. —*sèngpatíe*), een poeder, dat op eene verborgene wijs op afwezige dingen werkt.

Poudrette, f. fr. (spr. *poedrétt'*; van *poudre*, stof, poeder), mestpoeder, stofmest, tot stof geworden menschendrek, een voortreffelijk bemestingsmiddel; zoo ook de tot voortreffelijke mest bereide pis: uraten.

Pouillerie, f. fr. (spr. *poeiljeríe*), in een gasthuis of hospitaal de kleêrkamer, de plaats, waar men de kleederen der armen of zieken bergt; de hoogste behoeftigheid.

Poulain, m. fr. (spr. *poelèng*; eig. een veulen), eene venerische liesbuil.

Poulan, m. fr. (spr. *poeláng*), toevoegsel, dubbele inzet van den kaartgever bij sommige spelen.

Poularde, f. fr. (spr. *poelárd'*; v. *poule*, hoen, v. h. lat. *pullus*, jong, inz. jong hoen, kuiken), een kapoen, jong gesneden en gemest hoen; **poularderīe**, f. eene plaats, waar in menigte kapoenen en ander pluimgedierte gehouden of gemest worden, eene kapoenerij.

Poule, f. fr., (spr. *poel'*) het biljartspel om een' inzet of een potje; het potspel met twee witte ballen.

Pouliahs, z. ond. **pariah.**

Pouls, eene rekenmunt in perz. Georgië, = $\frac{1}{2000}$ toman of iets minder dan $1\frac{1}{2}$ ct.

Poundage, n. eng. (spr. *páundeedzj*; v. *pound* = pond), de pondcijns, een in Engeland gebruikelijke tol van alle uitgevoerde waren.

Pouni, **poeni**, eene bengaalsche rekenmunt, = 20 gandans of ongeveer 1 ropij.

Poupon, m. fr. (spr. *poepóng*), **pouponne**, f. (spr. *poepónn'* verklw.; van *poupée*, van het lat. *pupa*), pop, popje.

pour, fr. (spr. *poer*), voor; om, om te; *pour acquit* (spr. — *akíe*), voor ontvangst, als bewijs van ontvang; *pour faire visite*, z. **visite**; *pour la rareté du fait*, z. ond. **raar**; *pour la bonne bouche*, z. *bouche*; *pour le mérite* (spr. —*meríet'*), voor de verdienste, eene dus genoemde orde, orde van verdienste; een *pour-parler*, n. (spr. —*parlé*), eene woordwisseling, een mondgesprek, woordenstrijd, twist; *pour passer le temps*, z. ond. **passéren**; *pour peu*, het scheelde niet veel, op een haar af; *pour prendre congé*, z. ond. **congé**; *pour rire*, om te lagchen, uit scherts.

pousséren, fr. (*poessé*, spr. *poess*—; v. het lat. *pulsāre*), stooten, duwen, drijven, voortschuiven; oneig. **iemand pousséren**, hem voorthelpen, bevorderlijk zijn, hem bevorderen, ondersteunen; **zich pous-**

séren, zich opheffen, voortgang, opgang maken, verder komen, door eigen kracht en inspanning tot fortuin geraken; **pous-soir**, m. (spr. *poessoár*), een heelkundig werktuig om bij eene traanfistel aan de tranen doorgang te verschaffen.

poursuivéren, fr. (*poursuivre*, spr. *poer-swiev*—), vervolgen, najagen, doorzetten, volhouden, aanhouden; **poursuite**, f. (spr. *'poerswiet'*) de vervolging, sterke aanhouding.

Pouvoir, n. fr. (spr. *—poewoár*), de magt, kracht, het vermogen, bewind; vgl. plein-pouvoir; *pouvoir exécutif*, uitvoerende magt; *pouvoir législatif* (spr *lezjislatief*), wetgevende magt.

poux de soie, fr. (spr. *poe de soá'*), eene soort van sterke zijden stof.

Pover (fr. *pauvre* = lat. *pauper*, arm), arm; **poveríno**, m. it. (verklw. van *pó-vero*, arm), een arme duivel, arme drommel.

Pozzolana, pozzolaan-aarde, z. **puz-zolana.**

Praam, f. een platboomd vaartuig, inz. tot het ligten en ontladen der schepen.

Praauw, f. een indiaansch vaartuig.

Practijk (mid. lat. *practĭca*), f. gr. (van *prássein*, doen, handelen), de uitoefening, toepassing van de regelen cener kunst enz.; ook **praxis**; de handelwijs, uitoefening, oefeningswijs, beoefening, overleg; **prac-tijk** of **italiaansche practijk**, eene rekenwijze tot gemakkelijker of korter oplossing van eenen regel van drieën, welks eerste term 1 is; *practĭca est multiplex*, lat. sprw., de oefening, het overleg is menigvuldig, de kunstgrepen zijn velerlei; pl. **practijken**, ongeoorloofde kunstgrepen, listige streken, geheime verstandhoudingen, knepen, schelmerijen; **prac-tĭcus**, m. een iets uitoefenend en daarin ervaren man; een ervaren geneesheer, advokaat enz.; **práctisch** (gr. *praktikós, ē, ón*), uitoefenend, werkdadig, b. v. zulk eene wetenschap of leer (het tegengest. van theoretisch); werkzaam; het practisch verstand; het vermogen om de wilskracht door de rede te bepalen, of het verstand als wetgever voor den wil; **practiséren** (mid. lat. *practicāre*), oefenen, uitoefenen, zaken doen, inz. als regtgeleerde of geneesheer; ook voor bedenken, verzinnen; wegpractiséren, ongemerkt uit den weg ruimen, ter zijde zetten; **praktisérend**, uitoefenend, inz. v. artsen; **practicābel** (fr. *practicáble*), doenlijk, uitvoerbaar, aanwendbaar, doelmatig, bruikbaar; gangbaar, beloop-, berij-, bevaar-, bereisbaar; **practicabiliteit**, f. de uitvoerbaarheid, doenlijkheid, mogelijkheid; **practicánt**, m. in verachtelijken zin: een slecht geneesheer, kwakzalver; ook een jong regtsgeleerde, die bij een geregtshof zonder jaarwedde arbeidt; **práxis**, f. gr., de uitoefening, oefening, toepassing, het doen, de ervaring, de wijze van doen, handelwijs ook **practijk**, het tegenst. van theorie; *in praxi*, nw lat., in de uitoefening, aanwending of toepassing.

Prado, m. sp., eig. eene weide (= lat. *pratum*), een wandelweg, lustbosch, lusthof, pleiziertuin; de groote diergaarde, twee mijlen van Madrid.

prae, lat. voorzetsel, beteekent: voor, vooraan, vooruit enz., zoowel wat de plaats, als den tijd en den rang of voorrang betreft; **het præ hebben**, den voorrang, de voorkeur hebben.

Præadamieten, pl. nw lat., menschen, die vooronderstcld worden reeds voor Adam geleefd te hebben.

Præadvies, m. barb. lat., voorloopige meening, voorloopig uitgesproken gevoelen of raad.

præambuléren, lat. (vgl. **ambuléren**), eene voorrede of inleiding vooruit zenden, inleiden, vooraf spelen, voorbereiden, omwegen maken; **praeambŭlum**, n. of fr. **préambule**, n. (spr. *—angbúul'*), de ingang, inleiding, voorrede, het voorspel, oneig. de wijdloopigheid.

Præantecéssor, m. nw lat. (vgl. **ante-cedéren**), de voorlaatste voorganger, hij, die den voorgaande is voorafgegaan in een ambt.

Præapprehénsie, f. nw lat. (vgl. **ap-prehendéren**), vooraf opgevatte meening, vooroordeel.

Præbende, f. Med. lat. (*praebénda*; v. h. lat. *praebere*, geven, overhandigen, verleenen), de prove, kerkelijke verzorging, stichtsplaats, een zeker jaarlijksch inkomen van eene geestelijke stichting, alsook een geestelijk ambt, waaraan een deel der kerkengoederen of inkomsten is toebedeeld; ook lijfrente; **praebendarĭus**, een provenier, stichts- of domheer; ook de genieter cener lijfrente; **praebĭtor**, m. lat., de uitdeeler.

præcavéren, lat. (*praecavēre*), zich voorzien, zich voor iets hoeden of in acht nemen; voorkomen, verhoeden, voorzigtigheid gebruiken enz.; **præcautie**, f. (fr. *précaution*), de voorzigtigheid, voorzorg, behoedzaamheid, voorbedachtzaamheid; pl., voorzigtigheidsmaatsregelen; *par pré-caution*, fr. (spr. *—koosjóng*), door of uit voorzigtigheid of voorzorg; **precautioneel** (fr. *précautionnel*), voorzigtig, behoedzaam, voorzorgen gebruikende.

præcedéren, lat. (*praecedĕre*), voorgaan, den voorrang hebben, overtreffen, **præcedéntie**, f. nw lat., den voorrang; voortred; *jus praecedentĭae*, n. het regt des voorrangs; **præcéssie**, f. de vooraangang; Astr., de schijnbare beweging door

verschuiving des evenaars op de ecliptica, het voorwaartsgaan der nachteveningen; **præcéssor**, m. de voorganger in een ambt, z. v. a. antecessor.

præcelléren, lat. (*praecellĕre*), uitmunten, uitblinken, voortreffelijk zijn in eene zaak, overtreffen, voorgaan.

Præcéntor, m. lat. (vgl. **cantor**), de voorzanger, titel van eenen koorheer.

Præcéptor, **præcéptum** enz., z. ond. **præcipiéren.**

Præcéssie, **præcéssor**, z. ond. **præcedéren.**

præcies (*praecīsus, a, um*), of als adverb. *praecīse*, lat. (van *praecīdĕre*, d. i. afsnijden) of precies (fr. *précis*), eig. afgesneden; naauwkeurig, juist, stipt, bepaald, vastgesteld, terstond, onverwijld, puntelijk, als subst. **précis**, n. fr. (spr. *presie*), het kort begrip, de zakelijke of wezentlijke inhoud, hoofdinhoud; **praecīsie**, f. eig. de afsnijding van het overtollige; naauwkeurigheid, juistheid; stiptheid; naauwkeurige bepaling en bepaaldheid der begrippen; bondige kortheid der uitdrukking; **zich præciséren**, nw lat., zich juister verklaren, bepaalder uitdrukken; **præcisist**, m. een streng, ijverig zedeleeraar; **praecist**, m. degene, die krachtens het regt van eerst aanzoek tot eene prove of prebende wordt voorgedragen; ook z.v.a. panist z. ond. *panis.*

præcipiéren, lat. (*praecipĕre*), vooruit nemen, vooraf bekomen, ook voorschrijven, voorschriften geven; **præcéptum**, n., pl. **præcépta**, de leer, het voorschrift; de regel, het rigtsnoer, gebod; ook geregtelijke oplegging; *praeceptum de demoliéndo*, een bevel tot slooping; *pr. de non aliĕnando*, bevel van nietvervreemding; *pr. de solvéndo*, een betalingsgebod; **præceptief**, voorschriftmatig, leerend, onderwijzend, vermanend; *praeceptīve*, bevelsgewijs, gebiedend; **præcéptor**, m. eig. de bevelgever, de leeraar, leermeester, onderwijzer; **præceptoraat**, n. nw lat., het leeraarsambt, leermeesterswerk, de leermeestersplaats; **praeceptoréren**, schoolmeesteren, den leermeester spelen.

Præcipitĭum, n. lat. (v. *praeceps*, d. i. eig. met het hoofd vooraan, over hals en kop, overhaast; steil, schuin) of **precipíce**, f. (spr. *presipies'*), de steilte, afhelling, rotshelling, afgrond; ook het verderf, de ondergang, h. plotseling, groot gevaar; **præcipitéren** (lat. *praecipitāre*, eig. afstorten), Chem., neder slaan, neder ploffen; ook ten bodem vallen, bezinken; oneig. te zeer overhaasten, overijlen, voorwaarts snellen; *praecipitándo*, lat., *precipitándo*, it. (spr. *pretsji*—), Muz., haastig, snel, vooruitjagend; **præcipitánt**, lat. (*praecipĭtans*), voorbarig, overijlend, over hals en kop, onbedachtzaam; **præcipitántie**, f. de nederstorting van eene steile plaats; oneig. de overijling, voorbarigheid, onbedachtzaamheid; **præcipitaat**, n. Chem., de nederslag of het nedergeploftte, ten bodem gevallene, bezonkene ligchaam, het bezinksel; **præcipitātie**, f. de afstorting, nederstorting, overijling, ijlvaardigheid, groote haast, jagt; Chem., de nederploffing, scheiding eener opgeloste zelfstandigheid van haar oplossingsmiddel, door middel van eene toegevoegde derde stof.

Præcipĭum, n. lat. (van *praecipĭus, a, um*, uitstekend), Jur., een vooruit, datgene, wat iemand bij erfenissen of boedelscheidingen vooruit ontvangt, vergelijk prælegaat.

præcludéren, lat. (*praeclūdĕre*), sluiten, uitsluiten; Jur., afwijzen en wel voor altijd, een regt, eene aanspraak voor vervallen verklaren; *ad praecludéndum*, tot uitsluiting; **præclusief**, nw lat., uitsluitend, ten volle afwijzend; præclusive termijn, een uitsluitende termijn, na welks verloop iemand zijn regt of zijne aanspraak verliest; **praeclusief vonnis**, een uitsluitend vonnis, eene afwijzende uitspraak; *sub pœna praeclūsi et perpetŭi silentĭi*, op straffe van uitsluiting of afwijzing en een eeuwig stilzwijgen, of op straffe, dat men met zijne regten, aanspraken, ontschuldigingen, regtvaardigingen enz. niet meer zal gehoord worden (wanneer men binnen een' bepaalden termijn daarmede niet mogt optreden.

Præco, m., pl. **praecōnen**, lat. een uitroeper, heraut in het oude Rome.

Præcociteit, f. nw lat. (v. *praecox*, gen. *praecŏcis*, vroegrijp), de vroegrijpheid, vroegtijdige, ontijdige rijpheid, zoo van vruchten als van het verstand.

præcogitéren, lat. (*praecogitāre*), vooraf bedenken, te voren overleggen.

Præcognĭtie, f. lat. (vgl. **cognitie**), de voorkennis, het voorweten.

præconcipiéren, nw lat. (vgl. **concipieren**), zich vooruit inbeelden, eene vooraf opgevatte meening hebben, eene vooringenomenheid hebben; **praeconcépt**, te voren opgevat, vooringenomen, bevooroordeeld.

Præconĭum, n. lat. (v. praeco, z. a.), eig. de uitroeping, bekendmaking; de lofrede, lofprijzing, lofverheffing; **praeconiséren**, barb. lat. (fr. *préconiser*), uitroepen; prijzen, roemen, verheffen, verhemelen; iemand tot bisschop voorslaan, hem daartoe bevoegd, bekwaam of waardig verklaren; **praeconisātie**, f. de lofverheffing; eene overdrevene lofspraak; de pauselijke bevoegdverklaring voor een bisdom.

præconsuméren, lat. (vgl. **consumeren**), vooruit verteren.

Præcordĭën, pl. lat. (*praecordĭa*, v.

cor, gen. *cordis*, het hart), de streek om het hart, maagstreek ; **praecordiaal**, nw lat., tot de maagstreek behoorende.

præcurréren, lat. (*praecurrĕre*), vooruit loopen, voorkomen; **praecúrsor**, m. een voorlooper, kondschapper, voorbode; **praecursōrisch**, voorloopig, inleidend.

Prædecessor, m. lat., de voorganger, voorzaat in de ambtsbediening.

prædeliberéren, nw lat. (vgl. **delibereren**), vooraf overleggen, van te voren beraadslagen, vooruit overwegen; **praedeliberātie**, f. de voorloopige beraadslaging.

Prædelineātie, f. nw lat. (vgl. **delineéren**), de voorloopige teekening, de schets bij voorraad.

prædestinéren, lat. (*praedestināre*, vgl. **destinéren**), vooraf bepalen, te voren uitkiezen, voorbeschikken; **praedestinātie**, f. de voorbeschikking, uitlezing, de genadekeus, de verkiezing of verordinering des menschen tot zaligheid of tot verdoemenis ; **praedestinatiaan**, m. nw lat., een voorstander van de leer der onvoorwaardelijke genadekeus (prædestinatieleer, ook prædeterminismus).

prædetermineren, nw lat. (vgl. **determinéren**), vooraf bepalen, vooraf besluiten; **praedeterminātie**, f. de voorafbepaling, het te voren genomen besluit; **praedeterminismus**, n. de leer der voorafbepaling, der voorbeschikking, volgens welke de mensch, zonder inachtneming van zijnen wil, niet slechts tot geluk of ongeluk, maar ook tot deugd of ondeugd, tot zaligheid of verdoemenis te voren zou bestemd zijn.

Prædialist, **praediaal-lasten**, z. ond. **praedium**.

prædicéren, lat. (*praedicāre*), eig. iets openbaar verkondigen of bekend maken; beweren, voorzeggen, voorspellen, verkondigen; toekennen, toeëigenen; **gepraediceerd**, een eernaam dragende; **praedicābel**, toekenbaar, beweerbaar ; roemvol ; **praedicabĭle**, n. hetgeen aan een voorwerp kan toegekend worden, de daaraan bij te leggen eigenschap; een algemeen begrip, afgeleid zuiver verstandsbegrip; pl. **praedicabilĭēn** ; **praedicabiliteit**, f. nw lat., de geschiktheid ter bijlegging of toekenning eener eigenschap; **praedicamént**, n. het toekenningsbegrip, de eigenschap, die iemand toegekend, of datgene, wat van iemand gezegd kan worden, b. v. iemand door alle prædicamenten prijzen of laken, d. i. hem alle mogelijke goede of kwade eigenschappen toekennen; Phil., de begrips- of denkbeeldsklasse, de afdeeling of orde, z. v. a. categorie; **praedicánt**, z. **predikant**; **praedicaat**, n. het toeëigeningswoord, het toegekende, de aan een voorwerp toegekende eigenschap; ook de eer- of ambtsnaam, titel; **praedicatéren**, met een' eeretitel voorzien.

Prædictie, f. lat. (*praedictĭo*, v. *praedicĕre*, vooruit zeggen), de voorspelling, voorzegging, waarzegging, prophetie; **praedictus**, m. de vooraf benoemde.

Prædigéstie, f. nw lat. (vgl. **digestie**), de te vroege vertering.

Prædiléctie, f. nw lat. (v. *dilectĭo*, liefde, *deligĕre*, uitlezen, liefhebben), de voorliefde, voorgunst, vooringenomenheid, blinde toegenegenheid, het gunstig gevoelen voor eene zaak of eenen persoon.

prædisponéren, lat. (*praedisponĕre*; vgl. **disponeren**), vooraf beschikken, ordenen, inrigten, voorbereiden; vooraf genegen of ontvankelijk maken; **praedispositie**, f. nw lat., de voorloopige aanstalte, de voorbereiding, het toebereidsel; de voorbeschiktheid, aanleg, b. v. tot eene ziekte.

Prædĭum, n. lat., een landgoed, eene afzonderlijke pachthoeve, inz. voor de veeteelt; **praedialist**, m. nw lat., een grondeigenaar; **praediaal-lasten**, pl., grondbelastingen.

prædominéren, nw lat. (vgl. **dominéren**, ond. **dominus**), heerschen, de overhand, het overwigt hebben, den meester spelen, het hoogste gezag hebben; **praedominātie**, f. de overheersching, opperheerschappij, oppermagt, het overwigt.

præëminéren, lat. (v. *praeemināre*, vgl. **eminéren**), vooruit steken; overtreffen, uitblinken ; **praeëminént**, vooruitstekend, uitstekend, uitblinkend, voortreffelijk, in 't oog vallend; **praeëminéntie**, f. de voorrang, voorkeur, de voortreffelijkheid, uitstekendheid; het voorregt.

Præëmtie, f. nw lat. (vgl. *emtio*), de voorkoop.

præexistéren, nw lat. (vgl. **existeren**), vooraf bestaan, vroeger aanwezig zijn ; **praeëxisténtie**, f. het vroeger bestaan, de vooraanwezigheid; **praeëxistentiānen**, pl., diegenen, welke beweren, dat de menschelijke zielen reeds vóór de geboorte van den mensch bestaan hebben.

Præfabulātie, f. (v. *fabŭla*, f. de fabel), de verklaring, die eene fabel voorafgaat.

Præfātie, f. lat. (*praefatĭo*), de voorrede, inleiding, het voorberigt.

Præfect, **praefectuur**, z. ond. **praeficiéren**.

præferéren (lat. *praeferre*; fr. *préférer*), voortrekken, hooger achten, den voorrang geven; **praeferábel**, nw lat. (fr. *préférable*), verkieslijk, den voorrang waard; de voorkeur verdienende; **praeferéntie**, f., of fr. **préférence** (spr. —*rángs'*), de voorkeur, voorrang; in het kaartspel: de beste kleur, z. couleur; *par préférence*, bij voorkeur, bij verkiezing.

Præfĭca, f. lat., eene rouwklaagster,

gelijk die bij oud-rom. begrafenissen tot rouwklagen en weenen gehuurd werden.

præficiéren, lat. (*praeficĕre*), voorstellen, voorzetten, tot iemands meerdere maken; **praeféctus** of **praeféct**, m. de aan het hoofd geplaatste, bevelhebber, stadhouder, landvoogd, gouverneur; ook elders een voorzanger of toonleider; **praefectuur**, f. (lat. *praefectūra*), het stedehouderschap, de bevelhebbersplaats, de landvoogdij.

præfigéren, lat. (*praefigĕre*), eig. van voren aanhechten, voorop plaatsen, b. v. eene lettergreep; bepalen, vaststellen, b. v. eenen dag, van daar **praefíxie**, f. de vooropplaatsing, voorzetting; voorstelling, bepaling; **praefíxum**, n. het voorgeplaatste, de voorlettergreep, het voorvoegsel, in tegenst. met suffixum.

præforméren, lat. (*praeformāre*, vgl. **form** enz.), vooraf vormen of scheppen; **gepraeformeerd**, te voren gevormd; **praeformātie**, f. de voorvorming, voorafgaande vorming of ontwikkeling in de kiem; **praeformatīvum**, n. Gram., een voorgevoegd woord.

prægnant, lat. (*praegnans*), zwanger, dragtig; oneig. vol, gewigtig, sterk, veelzeggend, veelbeteekenend, rijk in gedachten, rijk in gevolgen, zinrijk, van groot gehalte; **praegnántie**, f. nw lat., het zwanger zijn, de vruchtbaarheid, volheid; oneig. de volheid der gedachten, begrippen; **praegnātie**, f. de bezwangering, bevruchting.

prægravéren, lat. (*praegravāre*, vgl. **graveren**), boven anderen belasten, overladen, bezwaren; **praegravātie**, f. nw lat., de overlading, bezwaring.

Prægústus, m. nw lat. (vgl. **gustus**), een voorsmaak.

Præjudicīum of **praejuditie**, f. lat. (*praejudicium*, vgl. **judicīum**), een voorafgaand oordeel, voorloopig bescheid, voorbeslissing; vooroordeel, voorafopgevatte meening; Jur., nadeel, schade door nietopvolging v. een wettelijk voorschrift of eene regterlijke verordening; **praejudiciéren** (lat. *praejudicāre*), voorloopig oordeelen of vooraf beslissen; vooroordeelen bijbrengen, vooraf innemen; benadeelen, nadeelig of schadelijk zijn; **praejudiciábel**, schadelijk, nadeelig.

prælegéren, praelegatéren, lat. (*praelegāre*), Jur., vooruit vermaken; **praelegaat**, n. eene vooruitmaking, iets vooraf geërfds.

prælevéren, nw lat. (vgl. **leveren**), vooraf ligten, opheffen, wegnemen.

prælibéren, lat. (*praelibāre*; vgl. **libatie**), vooraf proeven, voorproeven; **praelibātie**, f. de voorproef, voorsmaak.

præliminair, nw lat. (*praeliminarĭus, a, um*, en als adverb. *praeliminarĭe*, v. *prae limĭne*, d. i. vóór den drempel), inleidend, voorloopig, den weg banend, **praeliminarĭën**, pl., of **praeliminaire artikelen**, inleidingen, voorbereidingen, inleidingspunten, voorloopige punten van overeenkomst; vredespræliminairen, vredes-voorbereidingen.

præloquéren, lat. (*praelŏqui*), vooraf spreken, eene voorrede of inleiding maken; **praeloquĭum**, n. nw lat., de voorrede, inleiding.

Præludéren, lat. (*praeludĕre*), vooraf spelen, een voorspel maken; inleiden, voorbereiden; **praeludĭum**, n. nw lat., het voorspel, inleidend spel; ook voorteeken, voorlooper.

præematuréren, nw lat. (v. *praematūrus, a, um*, en als adverb. *praematūre*, vroegtijdig, vervroegd, verhaast), te vroeg doen rijpen, te snel doorzetten; vervroegen; **gepraematureerd**, te vroeg, ontijdig, overijld, verhaast, vervroegd; **praematuriteit**, f. de vroegrijpheid, verhaaste of afgedwongen rijpheid, ontijdigheid, overijling.

præmeditéren, lat. (*praemeditāri*; vgl. **mediteren**), vooraf bedenken, van te voren overleggen; **gepraemediteerd**, vooraf overlegd, voorbedacht, opzettelijk, voorbedachtelijk; **praemeditātie**, f. de voorafgaande overlegging, voorbedachtzaamheid.

præmeléren, lat.-fr., of **premeléren**, fr. (v. *mêler*, mengen), de kaarten bij het spel vooraf doorschudden.

Præmie, f. (van het lat. *praemĭum*, m.) de prijs, het eereloon, de belooning, vergoeding; de verzekeringsprijs, assurantieprijs, het geld voor de verzekering van een schip enz., z. assurantie; in loterijen en dgl.: de bijwinsten, bijprijzen, die aan zekere nommers toevallen, welke onmiddellijk vóór of na hooge prijzen getrokken worden; *praemĭum virtūti et pietāte*, belooning der deugd en vroomheid, zinspreuk der orde van St. Johannes van Lateraan; **praemie-daalder**, een dubbele saksische specie-daalder; **praemiéren**, nw lat., beloonen, den prijs toekennen; **præmiánt** of l. **præmiaat**, m. een beloonde, de ontvanger van het eereloon.

præmittéren, lat. (*praemittĕre*), vooraf zenden, vooruit zenden, vooraan zetten; *praemissis praemitténdis*, afgek. *P. P.*, d. i. vooruit of voorop geplaatst, wat vooropgeplaatst moet worden (in brieven in plaats van de aanspraak of den titel gebruikelijk); *praemisso titŭlo*, met vooropgeplaatste titels, of: de vereischte titel worde geplaatst; **praemissen**, pl. nw lat., het vooruitgezondene, vooropgeplaatste; de voorafgaande voorstellen of stellingen eener sluitrede.

præmonéren, lat. (*praemonēre*; vgl. **moneren**), vooraf herinneren, waarschu-

wen, aantoonen; **praemonitie**, f. de voorherinnering, voorloopige waarschuwing.

Præmonstraténsen, pl., monniken eener geestelijke orde, die de heilige Norbert (vroeger kluizenaar en naderhand aartsbisschop v. Maagdenburg) in 1120 stichtte, en dus benoemd naar het hem door den hemel aangewezen weiland (*pré montré*, fr.), alwaar het eerste klooster prémontré moest gebouwd worden.

præmonstréren, lat. (*praemonstrāre*), vooraf toonen, voordoen; **praemonstrātor**, m. een voordoener, voorganger, inz., bij ligchaamsoefeningen, voorspringer, voorzwemmer enz.

præmuniéren, lat. (*praemunīre; vgl.* **muneren**), eig. te voren of bij voorraad bewaren, welbewaren, verzekeren, wapenen, verschansen; **præmunītie**, f. de verschansing; verzekering bij voorraad, voorbehoud.

prænotéren, f. lat. (*praenotāre;* vgl. **noteren**), vooraf opmerken, aanmerken, opteekenen; **praenotātie**, f. nw lat., de geregtelijke voorafgaande herinnering of waarschuwing der schuldeischers bij vermoedelijke bankroeten.

Prænótie. f. lat. (*praenotio;* vgl. **notie**), het voorloopig begrip, voorbegrip, voorafgaand denkbeeld, de voorsmaak, voorkennis.

prænumeréren, nw lat. (v. *numerāre*, tellen), vooruit betalen; *praenumerándo*, door vooruitbetaling, vooruitbetalend; **praenumeránt**, m. een vooruitbetaler; **praenumerātie**, f. de vooruitbetaling.

præoccupéren, lat. (*praeoccupāre;* vgl. **occuperen**), vooraf bezetten of innemen, voorkomen; vooroordeelen inboezemen, voorinnemen; **gepraeoccupeerd** zijn, door eene zaak reeds vooraf ingenomen zijn, een vooroordeel of eene vooraf opgevatte meening hebben, bevooroordeeld zijn; **praeoccupātie**, f. de voorinneming, voorafbezetting eener plaats; het voorbegrip, het vooroordeel, het voorafopgevat gevoelen, de vooringenomenheid, bevangenheid.

Praeopinént, m. nw lat. (v. *opināri*, meenen), een voorstemmer, hij, die het eerst zijne stem uitbrengt of zijne meening zegt.

præordinéren, nw lat. (v. *ordināre*, vgl. **ordinéren**), voorbeschikken; **praeordinātie**, f. de voorbeschikking.

præparéren, lat. (*praeparāre*), voorbereiden, toebereiden, klaar of gereed maken, vervaardigen, toerigten; Med., ook z. v. a. scheeren; **zich praeparéren**, zich voorbereiden, toerusten, zich op iets gevat, gewapend, voorbereid houden; de **praepareersteen**, in apotheken z. v. a. wrijfsteen; **praeparándus**, m. een voorbereidende, hij die zich voorbereidt, b. v. tot een examen; **praeparánde**, f. nw lat., eene voorbereidingsschool; **praeparánt**, m. lat. (*praepărans*), een voorbereider, toebereider, artsenijbereider; **praeparaat**, n. (lat. *praeparātus*), pl. **praeparāten**, toebereide zaken, bereide artsenijen en dgl.; inz. **anatomische praeparāten**, d.i. kunstmatig toebereide menschelijke of dierlijke ligchaamsdeelen; **praeparātie**, f. (lat. *praeparatio*), de voor- of toebereiding, toerusting, aanstalte; **praeparatōrisch**, lat. (*praeparatorius*) of **praeparatoria** of **praeparatoriën**, pl., voorloopige aanstalten, toerustingen, voorbereidingen.

praepilātus, lat. (v. *pila*, bal), geknopt, met een' knop van voren; **gepraepileerde wapens**, stootwapens, die aan de punt met eenen knop of een balletje voorzien zijn.

præponderéren, lat. (*praeponderāre*, vgl. **ponderéren** ond. **pondus**), meer wegen, het overwigt hebben, zwaarder wegen, gewigtiger zijn, overtreffen, hooger geacht worden; **praeponderántie**, f. of fr. **préponderance**, f. (spr. *prepongd'rángs'*), het overwigt, de overmagt, meerderheid; **praeponderánt**, overwegend, overtreffend, beslissend.

præponéren, lat. (*praeponĕre*), voorzetten, vooraan plaatsen; **praepositie**, f. (lat. *praepositio*), Gram., een voorzetsel, betrekkingswoord, de woorden, welke de betrekking van de voorwerpen op elkander aanduiden, b. v. aan, op, in, bij, van enz.; **praepositus**, m. een vooraangeplaatste, opziener, overste, proost; **praepositeur**, f. nw lat., de proostdij, het ambt en de waardigheid van eenen proost; het stichtsambt, opperkerkambt.

præpostéren, lat. (v. *praepostĕre*, verkeerd, ondoelmatig), verkeerd handelen, iets omkeeren, verplaatsen, het achterste voor zetten; **praeposteriteit**, f. verkeerde orde.

præpotént, lat. (*praepotens*; vgl. **potent**), overmagtig; **praepoténtie**, f. de overmagt, hoogere magt.

Præputium, n. lat., de voorhuid.

præripiéren, lat. (*praeripĕre*), te voren wegnemen, wegkapen; **praeréptie**, f. nw lat., de ontneming, wegkaping.

Prærogatief, n. of **prærogatīve**, f. lat. (*praerogatīva*, f.), eig. de voorkeur; een voorregt (privilegium); *praerogatīva pignōrum seu hypothecarium*, f. de voorrang van h. pandregt bij het concours der pandschuldeischers.

præsagéren, lat. (*praesagīre*), voorgevoelen, vermoeden, vooraf bewerken; voorspellen, propheteren; aanduiden, beteekenen; **praesagium**, n. het voorgevoel, vermoeden, de gissing; het voorteeken, voorbeduidsel.

Præsciéntie, f. nw lat. (van *praescīre*), vooraf weten; **praescibel**, vooraf weetbaar.

præscribéren, lat. (*praescribĕre*), voor-

schrijven, verordenen, bevelen, gebieden; **Jur.**, verjaren en voor verjaard erkennen; **gepraescribeerd**, verjaard; **praescriptibel** nw lat., verjaarbaar; *praescriptio* of **praescríptie**, f. lat., het voorschrift enz.; Jur., de verjaring, het verlies van een regt, dewijl men niet ten behoorlijken tijde gebruik daarvan heeft gemaakt; ook van den anderen kant de verkrijging van het regt, door zulk een verzuim van een ander; van daar *praescriptio annālis*, eenjarige—; *pr. biennālis*, tweejarige —; *pr. triennālis*, driejarige verjaring, d. i. de verjaring, die binnen 1, 2 of 3 jaren plaats heeft; *praescriptio immemoriālis*, de onheugelijke verjaring; *pr. interrúpta*, de afgebrokene verjaring; *pr. legālis*, de wettelijke verjaring; *pr. longi* of *longissimi tempŏris*, eene lange of zeer lange verjaring.

Præsens, n. lat. (*praesens*, tegenwoordig), Gram., de tegenwoordige tijd, tegenwoordigheid; m. een tegenwoordige, aanwezige; pl. *praesentes*, de tegenwoordigen, aanwezenden; *praesentĭbus N. N.*, in tegenwoordigheid van N. N.; **praesént** of **presént** (fr. *présent;* eig. het aangebodene), n. het geschenk, de gift, gave; als adject. tegenwoordig, aanwezig, het tegengestelde van a b s e n t; *praesentĭa*, lat. of **praeséntie**, fr. **présence** (spr. *presángs'*), de tegenwoordigheid, aanwezigheid, het bijzijn; **présence d'esprit**, f. fr. (spr. *—desprie*), tegenwoordigheid van geest, bezonnenheid, welberadenheid; **praesént-gelden**, z. v. a. d o n a t i e f-g e l d e n; **praesentie-gelden**, aanwezigheids- of daggelden, die een domheer gedurende zijn oponthoud bij een stift ontvangt; **praesentéren**, lat. (*praesentāre;* fr. *présenter*), voorhouden, aanbieden, over reiken, voorstellen; h e t g e w e e r p r æ s e n t é r e n, het geweer vóór zich houden, rigten; **zich praesentéren**, zich voorstellen, vertoonen, zich goed of kwaad voordoen, goed of kwaad in de oogen vallen; **praesenteer-bord, -schotel, -trommeltje**, een bord enz. waarop men iets ten gebruike aanbiedt; **praesentābel**, vertoonbaar, voorstelbaar, dat aangeboden kan worden; **praesentánt**, m. de vertooner en houder van eenen wissel; de voorsteller tot eenen post, een ambt; **praesentātie**, f. de overreiking, indiening, vertooning, b. v. van eenen wissel; het regt der voorstelling tot een ambt, inz. tot eene predikantsplaats; p r a e s e n t a t i e-r e g t, z. *jus praesentándi;* p r a e s e n t a t i e-t i j d (ook -d a g), door de wet bepaalde tijd tot vertooning van eenen wissel bij den betrokkene; *praesentātum* (afgek. *praes.*), voorgelegd, aangeboden, ingediend, over gegeven.

Præsénsie, f. nw lat. (v. *praesentīre*, vooraf gevoelen of gewaarworden), het voorgevoel.

Præsent, praesenteren enz.; **praesentie**, z. ond. **praesens.**

præsēpe of **praesepĭum**, n. lat., „de krib; bij schilders: het tooneel der geboorte van Jezus in de krib.

præservéren, nw lat. (*praeservāre;* fr. *préserver*), bewaren, verhoeden, voorkomen, afweren, beschutten, behoeden; **praeservātie**, f. de bewaring, behoeding, voorkoming, afwering; **praeservatief**, n. een bewarings-, voorkomings- of behoedmiddel.

Præses, m. lat. (*praeses*, gen. *praesĭdis*) of **praesident, presidént**, m. (lat. *praesidens*, v. *praesidēre*, vooraan zitten), een voorzitter, het hoofd in een collegie, in eene vergadering; **praesidiaal**, wat tot de voorzitting, tot de waardigheid van voorzitter behoort; **praesidéren**, voorzitten, het voorzitterschap bekleeden, het hoofd zijn; den toon aangeven, het woord voeren; **praesidĭum**, n. het voorzitterschap, het oppertoezigt; de bescherming.

præstabiléren, nw lat. (vgl. **stabileren**), vooraf bepalen; **gepraestabileerde harmonie**, z. ond. **harmonie**; **praestabilísmus**, n. de leer der voorbestemming of het geloof aan eene door God gedane vooraf bepaling of voorbestemming.

præstéren, lat. (*praestāre*, eig. voorstaan; dan voor iets instaan, borg blijven enz.), bewijzen, afleggen, vervullen, doen; b. v. eenen eed; **praestándum**, n. het te vervullene, wat gedaan, verrigt moet worden, de pligtvervulling, kwijting; pl. **praestánda**, wat men verpligt is te doen, te vervullen, te betalen, pligtvervullingen; *praestanda* **praestéren**, zijnen pligt doen, zich van zijnen pligt, zijne taak, zijne schuld enz. kwijten; *praestĭta cautiōne*, na gestelden borgtogt; *praestĭtis praestándis*, na vervulden of gekweten pligt, na gedane pligtvervulling; **praestánten**, pl. Muz., de vooraanstaande groote tinnen orgelpijpen; vgl. p r i n c i p a a l; **praestántie**, f. lat. (*praestantĭa*), de voortreffelijkheid, uitnemendheid, waardigheid, het deftige, statige voorkomen van eenen persoon, de voorrang, voorzitting, de hoogste plaats; **praestātie**, f. lat. (*praestatĭo*), de kwijting, vervulling, verrigting, aflegging, borgblijving, pligtvervulling, levering, afdoening eener verschuldigde zaak, betaling eener schuld, belasting enz.; *praestatĭo damni*, de schadevergoeding, schadeloosstelling; *pr. doli*, de vergoeding van de opzettelijk toegebragte schade; *pr. evictiōnis*, z. **evictie**; *praestatiōnes annuae*, pl., jaarlijksche betalingen, renten, belasting, opbrengst der onderdanen of der pachters; *pr. publĭcae*, pl., openbare lasten, dienstpligten of verschuldigdheden.

Præstigiën, pl. lat. (*praestigiae*), begoocheling, tooverwerk, goochelwerk, verblinding, misleiding, zinbedrog; **praestigiātor**, m. een goochelaar bij de oude Romeinen.

præsuméren, lat. (*praesumĕre*), eig. vooraf nemen, aannemen, vooronderstellen, vermoeden, gissen; zich inbeelden, zich verstouten, zich vermeten; **praesumābel**, nw lat., of fr. **presumáble**, vermoedelijk; **praesúmtie**, lat. (*praesumtio*), of fr. **presómptie** (*présomption*, spr. *presongsjóng*), f. de op waarschijnlijkheid berustende vooronderstelling, gissing; de verdenking, argwaan; de inbeelding, het zelfbehagen, de waan; *práesumtio juridĭca* of *pr. juris*, een geregtelijk vermoeden; **praesumtief** of als adverb. *praesumtīve*, nw lat., vermoedelijk; **praesumtuēus**, aanmatigend, ingebeeld, verwaand, trotsch.

præsupponéren, nw lat. (vgl. **supponéren**), vooronderstellen, als waar aannemen; **praesupposītie**, f. de vooronderstelling; **praesupposītum**, n. het vooronderstelde, aangenomene.

prætendéren, lat. (*praetendĕre*, eig. voorspannen, voorhouden; fr. *prétendre*), voorgeven, beweren; iets vorderen, eischen, verlangen of begeeren, naar iets staan of dingen, aanspraak daarop maken, zich iets aanmatigen; **praetendént**, m. een aanspraakmaker, vorderaar, eischer, dinger, kroonvorderaar, hij, die aanspraak op den troon maakt; **praeténsie**, f. nw lat. (fr. *prétention*), het verlangen, de vordering, eisch, aanspraak op iets; de aanmatiging, waan; ook het voorwendsel; **praetentiēus** (fr. *prétentieux*), aanmatigend, ingebeeld.

præteriéren, lat. (*praeter-īre*), voorbij gaan, over slaan, uitlaten; **praeterītie**, f. het overslaan, de verzwijging, voorbijgang, uitlating, overstapping, niet vermelding; **praeterītum**, n. Gram., de verleden tijd, verledenheid, tijdvorm van het verledene.

prætermittéren, lat. (*praeter-mittĕre*), voorbij laten, nalaten, over slaan; **praetermíssie**, f. de voorbijlating, uitlating.

Prætéxt, n. lat. (*praetéxtus*, v. *praetexĕre*, d. i. eig. voorweven, dan voorwenden), het voorwendsel, voorgeven, de schijngrond, schijn van regt, de uitvlugt, het voorwendsel; *praetexta toga*, z. ond. **toga**; *sub praetéxtu juris*, onder den schijn v. regt; **praetextéren**, nw lat. (fr. *prétexter*), voorwenden, voorgeven, tot voorwendsel nemen.

Prætor, m. lat. (*praetor*, ontstaan uit *praeītor*, v. *praeire*, vooraan gaan), in 't alg. een hoofd, opperste; oorspr. inz. de aanvoerder in den oorlog, veldheer; dan de opperregter, stadsregter, stads- of landvoogd, het hoofd der regterlijke magt, de voornaamste magistraatspersonen naast de consuls in het oude Rome; **praetoriānen**, pl. (*praetoriāni*) of **praetoriaansche cohorte**, f. (*cohors praetorĭa*), de lijfwacht der oud-rom. keizers; **praetorīum**, n. de veldheerstent, het regthuis, het geregtshof; **praetuur**, f. (lat. *praetūra*), het ambt van den prætor, het stadsregtersambt enz.

prævaléren, lat. (*praevalēre*), het overwigt, den voorrang of de overhand hebben, meer zijn of gelden; Merc., **zich praevaléren**, zich weder doen betalen; zijn uitgezet geld terug nemen, zich iets ten nutte maken, zich schadeloos stellen; **praevaléntie**, f. de overmagt, overhand, het overwigt; **praevalātie**, f. barb. lat., de schadeloosstelling, schadeloosstelling.

prævaricéren, lat. (*praevaricāri*, eig. in de dwarste gaan) of fr. **prevariquéren** (*prévariquer*), tegen trouw en pligt of trouweloos handelen, niet rond en eerlijk te werk gaan, het vertrouwen misbruiken, het met beide partijen houden; **praevaricātie**, f. de valschheid, pligtschending, pligtvergetenheid, ambtsontrouw, trouweloosheid, verraderij; **praevaricātor** of fr. **prevaricateur**, m. een pligtverzaker, ontrouwe, trouwelooze, verrader; valschaard, intrigant.

præveniéren, lat. (*praevenīre*; fr. *prévenir*), voorkomen, verhoeden, verhinderen, beletten; vooraf berigten, opmerkzaam maken, van iets verwittigen, waarschuwen; **gepraeveniëerd**, te voren berigt, gewaarschuwd, verwittigd; **prévénance**, f. fr. (spr. *preew'nángs'*), voorkomendheid, gedienstigheid, wellevendheid; **prevenant** (spr. *preew'náng*), voorkomend, innemend, dienstvaardig, beleefd, wellevend; **praevéntie**, f. nw lat., het voorkomen, verhoeden, verhinderen, beletten, de verhoeding enz.; de wederlegging van vooruitgeziene tegenwerpingen; vooraf opgevatte meening, vooroordeel, vooringenomenheid, het waarschuwend berigt, de waarschuwende kennisgeving; **praeventief**, voorkomend, verhinderend, verhoedend.

praevia admonitiōne, lat. (v. *praevius, a, um*, vooruitgaand, voorloopig), Jur., na voorafgegane of voorloopige herinnering; *praevia causae cognitiōne*, na voorafgegaan onderzoek van de gesteldheid der zaak; *pr. collatiōne*, na vooraf plaats gehad hebbende vergelijking, op voorafgegane tegenelkanderhouding; *pr. legitimatiōne*, na voorafgegane wettiging of geldigverklaring; *pr. moderatiōne*, met voorafgaande matiging of verzachting; *praevio examīne*, na voorafgegaan onderzoek.

Prævigiliën, pl. nw lat. (vgl. **vigiliën**), de dag voor den vooravond van een hoog feest.

prævīsie, f. nw lat. (van *praevidēre*, vooraf zien), het vooruit zien, voorzien van toekomstige gebeurtenissen en de daarop gegronde voorzigtigheid.

pragmátisch, **pragmatiek**, gr. (*prag-*

matikós, v. *prágma*, zaak, werk, bezigheid), eig. zaakkundig, werkdadig (practisch); aanwendbaar, algemeen nuttig, leerzaam, leerrijk; leerrijke oplossing gevend: van daar pragmátische of pragmatieke geschiedschrijving, zulk eene wijze van de geschiedenis te schrijven, waarbij men onderzoek doet en beschouwingen maakt over de oorzaken en gevolgen der gebeurtenissen en daaruit leerrijke gevolgen trekt; **pragmatieke sanctie**, eene algemeen nuttige landsverordening, eene algemeene wet tot openbare welvaart in geestelijke en wereldlijke zaken; inz. de verordening van keizer Karel IV., door welke hij de erfopvolging in zijne staten vaststelde; **pragmatismus**, n. de manier van zoodanig de geschiedenis voor te dragen, dat men met het verhaal der gebeurtenissen beschouwingen omtrent hare oorzaken en gevolgen verbindt.

Prairie, f. fr. (spr. *prêríe*; v. *pré* = lat. *pratum*, weide), eene weide, een weiland, dreef; eene groote vlakte in N. Amerika; **prairial**, m. (spr. *prêriál*), de weidemaand, grasmaand, de 3de lentemaand of 9de maand in den nieuwen kalender der voorm. fr. republiek van den 20sten mei tot den 18den junij.

Prakrit, n. (v. h. sanskrit *prâkrita*, gemeenlijk, gewoonlijk), benaming der onderscheidene volksspraken (provinciale dialecten) in Indië, oorspr. uit het sanskrit ontstaan, maar zeer veranderd en verbasterd.

Praktijk enz., z. **practijk**.

Pralines, pl. fr. (spr. *pralien'*), gebrande amandelen (naar men wil dus geheeten naar eenen bediende van den maarschalk *du Plessis* Praslin, die haar in den tijd van Lodewijk XIV. het eerst toebereidde).

Prasem of **praser**, m. (lat. *prasĭus*, gr. *prásios*, d. i. lookgroen, v. *práson*, look), de looksteen, eene lookgroene, doorschijnende variatie van het kwarts.

Pras-opaal, m. (vgl. **prasem**), een appelgroene, gemeene opaal (z. a.).

Prater, m. (v. h. sp. *prado*, z. a.), eene openbare wandeling of lustbosch bij Weenen.

Praviteit, f. lat. (*pravĭtas*, v. *pravus*, *a*, *um*, eig. krom), de slechtheid, boosaardigheid, boosheid, verdorvenheid des harten.

Praxeānen, pl., de aanhangers van Praxeas in de 2de eeuw, die de veelheid der personen in de godheid loochende.

praxillische versmaat, de brachycatalectische trimeter van den Sicyoniër Praxilla, waarvan de tweede voet een trochæus is.

Praxis, z. ond. **practijk**.

pré—, fr. voorzetsel = lat. *prae* z. a.

NB. *De woorden die men vergeefs op* pre— pr**æ**— *mogt zoeken, zijn op te vinden.*

prealāble (fr. *préalable;* v. *pré*, en *aller*, gaan), voorloopig, voorafgaande.

precair, fr. (v. h. lat. *precarius*, *a*, *um*, v. *precāri*, bidden), afgebeden, afgebedeld, afgesmeekt; door begunstiging, bij vergunning (bezittende of genietende); afhankelijk, onzeker, ongewis, twijfelachtig, wankelend; als adverb. ook *precarĭo* of *precarĭo modo;* **precarĭum**, n. Jur., de vergunning, toelating van een regt op verzoek, zonder op eene aanspraak in regten te steunen; iets dat toegestaan, vergund wordt; **precarĭa**, pl., verzoekdiensten, diensten op verzoek; **precarĭën**, mid. lat. (*precaria*, f., pl. *precariae*), goederen, welke den vruchtbruiker niet erfelijk of eigendommelijk toebehooren; **precarĭe-handel**, de handel, die door een onzijdig volk met de in oorlog zijnde magten gevoerd wordt.

Precedént, n. fr. (spr. —*sedáng;* van *précéder;* vgl. **praecederen**), een voorafgaand voorbeeld.

precieus, z. **pretieus** ond. **pretium**; **precipice**, z. **praecipitĭum**.

Precis, m. fr. (spr. *presí;* van het lat. *praecīdĕre*, afsnijden, vgl. **praecis**), het kort begrip, de hoofdinhoud.

Precist. nw lat., z. v. a. **panist**, z. a. onder *panis;* **preference**, z. **preferéntie**.

Predikánt, m. nw lat. (v. *praedicāre*, iets opentlijk verkondigen), een leeraar, godsdienst-leeraar, evangelie-verkondiger; in Duitschland ook z. v. a. hulpprediker; **predikanten-orde**, f. de predikorde, orde der predikheeren, z. v. a. **dominikaner-orde** (z. a.).

Prehénsie, f. lat. (*prehensĭo*, v. *prehendĕre*, aangrijpen, vatten), de aangrijping, grijping, het vatten; Med., de verstijving, zinvang, z. v. a. catalepsie.

Prehniet, m. voorheen groene schorl, eene naar den overste v. Prehn benoemde groene steensoort v. h. kiezelgeslacht.

Prejugé, n. f. (spr. —*zjuzjé*), een vooroordeel, z. v. a. **praejuditie**.

Premices, pl. fr. (spr. *premiess'*, v. h. lat. *primitĭae*), de eerstelingen.

Premier, m. fr. (spr. *pr'mjé*), de eerste, opperste, voornaamste, b. v. premier-lieutenant, opper-luitenant enz., **premiers**, **premières**, pl. (spr. —*mjés*, —*mjéres*), de eersten, d. i. de 5 eerste slagen of trekken in verschillende kaartspelen.

Preneur, m. fr. (v. *prendre*, nemen), de nemer, afnemer of verkooper van eenen wissel.

Presbyopĭe, f. gr. (v. *présbys*, oud), de verzigtigheid (inz. van oude lieden, die alleen in de verte kunnen zien); **pres-**

bytēs of **presbiet**, m. een verzigtige (het tegengestelde van myops); **presbȳter**, m. lat. (v. h. gr. *presbyteros*, de oudere), een oudste, kerkelijk hoofd, aanzienlijke kerkbeambten, bij de eerste christenen, die door de gemeenten aangesteld worden; priester; **presbyteriānen**, nw lat., ook **puriteinen** en **noncorformisten**, pl., protestanten in Engeland, die geenen bisschop erkennen, maar die de kerk, even als in de eerste tijden, door oudsten willen geregeerd hebben enz.; **presbyterianísmus**, n. de leer van deze niet-bisschoppelijke engelsche christenen; **presbyterĭum**, n. de kerkenraad, de vergadering der kerkoudsten, der kerkelijke opzieners.

prescriptible, fr., z. v. a. **praescriptibel**, z. ond. **praescribéren**; **presence**, z. **praesentie** ond. **praesens**.

Presénning, f. Mar., een stuk geteerd zeildoek tot overtrekking der scheepsluiken enz.; **presenning-spijkers**, de kleine spijkers, waarmede dat doek wordt vastgeklonken.

Presis, f. of **prēsma**, n. gr. (v. *prethein*, verbranden), Med., ontsteking, gezwel met ontsteking.

Presomptie, z. **praesumptie**.

Pressentiment, n. fr. (spr. *presangtimáng;* v. *pressentir* = lat. *praesentire*), het voorgevoel, vermoeden.

presséren, fr. (*presser*, v. h. lat. *pressāre*), drukken, persen, pressen, dringen, noodzaken, dwingen; bij iemand aandringen; ook overhaast of dringend zijn, haast hebben, geen uitstel lijden; verhaasten, b. v. de maat van een muzijkstuk; **gepresseerd zijn**, dringende zaken hebben, haast hebben; **pressánt**, dringend, haastig, in grooten haast, geen uitstel lijdende; **pressuur**, f. lat. (*pressūra*), druk, bezwaar.

Prestige, n. fr. (spr. —*stiezj'*; v. h. lat. *praestigia*, vgl. **praestigiën**), de begoocheling, de tooverachtige verblinding.

presto, it. Muz., zeer gezwind, snel; *prestissimo* (spr. —*ties*—), ten uiterste snel of gezwind.

Pretentie enz., z. **praetensie** ond. **praetenderen**.

prétintailles, pl. fr. (spr. —*tengtálj'*), uitgetande sieraden als bezetting aan dameskleederen.

Pretĭum, n. (pl. *pretia*), lat., de waarde, prijs, koopprijs; het loon, de belooning; *pretĭum affectiōnis*, liefdeswaarde, eene waarde, die niet werkelijk in de zaak-zelve ligt, maar die haar toegekend wordt wegens de liefdevolle toegenegenheid des gevers of de bijzondere liefhebberij des bezitters; *pretia rerum*, pl., prijzen der waren, inz. der levensmiddelen; **pretieus** (v. h. lat. *pretiōsus*, fr. *précieux*, spr. —*sjéu*), kostbaar, kostelijk, schatbaar, vol waarde; oneig. opgesierd, gemaakt, gedwongen, gezocht, geaffecteerd; eene **pretieuse** of **précieuse**, f. eene opgesierde, opgesmukte, gemaakte vrouw; **Pretiōse**, vrouwenn.: de kostelijke, voortreffelijke; **pretiōsa**, pl., kostbaarheden, juweelen, edelgesteenten.

Preuve, f. fr., het bewijs, de proef.

prevariqueren, z. **praevariceren**; **prevenieren**, **prevenant** enz., z. **praevenieren**.

Prevot, m. fr. (spr. *prewó;* v. h. lat. *praepositus*), een aan 't hoofd geplaatste, in de oudere staatsinrigting van Frankrijk de titel van verscheidene hooge geregtelijke ambtenaren; inz. z. v. a. **proost** (z. a.); ook **provoost** (z. a.); **prevotaalgerigt**, eene soort v. oppergeregtshof in Frankrijk.

Prevoyance, f. fr. (spr. *prewoajángs'*, v. *prévoir*, vooruit zien), het vooruitzigt, de voorzorg, voorzigtigheid.

Priaap, z. **Priāpus**, m. gr. (*Priāpos*), Myth., de wijngaardgod, tuin- en veldgod, god der vruchtbaarheid en geilheid, zoon van Bacchus en Venus; de mannelijke roede; **priāpisch**, Priapus betreffende, geil, ontuchtig; b. v. **priapische liederen** of **priapēja**, pl. lat., ontuchtige liederen of gedichten; **priapísmus**, m. eene aanhoudende verstijving of oprigting van de mannelijke roede, zonder wellustige aandoeningen en somwijlen met pijn verbonden; **priapolith**, m. gr., een priaapsteen, lidsteen, eene steensoort, waaraan men eenige overeenkomst met het mannelijke teellid meende te vinden.

Priester, m. (v. h. lat. *presbyter*, z. a.; oud-fr. *prebstre*, *prestre*, nu *prêtre*), een geestelijke, inz. in de r. k. kerk (vergelijk **paap**).

Prijscourant, f. ned.-fr. (vgl. **courant**), prijzenlijst, opgave der warenprijzen.

Prikásen, pl. russ. (v. *prikus*, last, bevel; geregtshof; v. *kasátj*, toonen, spreken; bestraffen), de russische kamer van koophandel, het geregtshof, voor hetwelk alle handelszaken behandeld worden.

primus, *a*, *um*, lat., de of het eerste; **primus**, m. de eerste, hoogste, inz. in schoolklassen; **prima**, f. (scil. *classis*), de eerste klasse of afdeeling in eene school; Merc., z. v. a. *prima sorte*, it., de eerste, beste of fijnste soort van waren; **prima donna**, f. it., de eerste, voornaamste vrouw; de eerste tooneelspeelster, zangeres enz.; *prime vice*, lat., voor de eerste maal; **primawissel**, eerste wissel, z. **tratte**; *prima vista*, it. (spr. —*wiesta*), Merc., op zigt (betalen); Muz., op het eerste gezigt, v. h. blad weg, b. v. iets spelen; *prima elementa*, *prima principia* of *rudiménta*, pl. lat., de aanvangsgronden, eerste beginselen, b. v. eener wetenschap enz.;

primae lineae, pl., de eerste lijnen, omtrekken, grondtrekken; *primae viae*, pl. Med., de eerste wegen, nl. maag en darmen; *primo* of *pro primo*, vooreerst, ten eerste; *primo intuitu*, bij den eersten aanblik; *primum mobile*, n. de eerste beweeggrond, de hoofddrijfveder; Astr., de eerste of dagelijksche (schijnbare) beweging des hemels met al de sterren in 24 uren; — *primage*, f. (spr. —*máazj'*), de verzekeringsprijs, z. v. a. (assurantie) præmie (z. a.); **primair** (lat. *primarĭus*, *a*, *um*, voornaam, voortreffelijk; fr. *primaire*), oorspronkelijk, z. v. a. **primitief**; b. v. primaire gebergten, oorspronkelijke, eerste of grond-gebergten, de eerste of oudste gebergten; primaire scholen, de lagere scholen in Frankrijk; **primarĭus**, m. de eerste of opperste, b. v. pastor primarĭus, de eerste prediker of opper-prediker; **prīmas**, m., pl. **primāten** (lat. *primātes*), de eerste, opperste of voornaamste aartsbisschop van een rijk; **primaat**, n. (lat. *primātus*), de hoogste plaats, het opperbisdom; de waardigheid en het gebied van eenen primas, in 't algem. de voorrang; **primāten**, pl. lat., de eerste klasse der zoogdieren; ook pl. van primas; **prime**, f. (van het lat. *prima*, de eerste); Muz., de eerste toon van een octaaf; de eerste stem, eerste viool enz.; in kloosters: het eerste biduur, 's morgens te 6 ure; in de schermkunst: de eerste stelling of positie; bij boekdrukkers: de eerste pagina van ieder gezet en gedrukt vel; bij landmeters: het tiende deel van een geheel, inz. van eenen duim; Merc., de allerfijnste spaansche wol; **priméren**, fr. (*primer*), de eerste zijn, den voorrang, de eerste plaats hebben; zich boven anderen verheffen; **primgetallen**, Arith., zulke getallen, die door geen ander getal (behalve door de eenheid en zich-zelven) deelbaar zijn, eerste getallen, grondgetallen, ondeelbare getallen, als 7, 11, 13, 17 enz.; **primicerĭus**, m. lat., een opperste, chef; de eerste domheer bij een sticht; **primiceriaat**, n. de waardigheid der oudsten; **primidi**, fr., z. **decade**; **primitĭa**, lat. (*primitĭae*) of **primitĭën**, pl., de eerstelingen, de eerste vruchten; de eerste mis eens jongen priesters; het eerste werk, eerste geschrift eens schrijvers; **primitief** (lat. *primitīvus*, *a*, *um*), oorspronkelijk, aanvankelijk, allereerst; **primitīvum** (*verbum primitīvum*), n Gram., een wortel- of stamwoord, oorspronkelijk woord, eerste of grondwoord, pl. *verba primitīva*; *primitīva ecclesĭa*, de eerste kerk, de christelijke kerk in de drie eerste eeuwen na Christus; primitieve zenuwen, zenuwtakken, die onmiddellijk van de hersenen of het ruggemerg uitgaan; *primo*, ten eerste; vooreerst; **primogenĭtus**, m. de eerstgeborene; **primogenituur**, f. nw lat., de eerstgeboorte; ook het eerstgeboorteregt (*jus primogenitūrae*); **primoplást**, m. lat.-gr., de eerstgevormde; **primordĭum**, n., pl. **primordĭa** of **primordĭën**, lat., de aanvang, oorsprong, gronding, grondvesting; **primordiaal**, oorspronkelijk, allereerst; **primordialiteit**, f. nw lat., oorspronkelijkheid; *primŭla veris*, lat., eig. de eersteling der lente; de sleutelbloem.

Principaal, m. lat. (*principālis*, *o*, vooraan, v. *princeps*, de eerste), de hoofdpersoon, voornaamste, heer, meester, het hoofd; de lastgever aan eenen makelaar enz.; ook de gevolmagtigde; de hoofdzaak, het hoofdwerk, hoofdpunt; **het principaal**, in een orgel het voornaamste pijpwerk, gewoonlijk van voren; **principale bas**, de hoofdbas; **principale schuldeischers**, de eerste of voornaamste schuldvorderaar enz.; **principaliteit**, f. de voortreffelijkheid, opperheerschappij, oppermagt; huisheerschappij; *principaliter*, hoofdzakelijk.

Principĭum of **princīpe**, n. lat., pl. **principĭa** of **principĭën**, de aanvang, oorsprong, bron; de grond, grondoorzaak, het eerste wezen, de eerste oorzaak; verder de grondstof, eerste of oorspronkelijke stof; de grondslag, grondregel, grondleer, het grondbegrip eener wetenschap; de kennisbron, kennisgrond; eindelijk ook de grondstelling, de verhoudingsregel (maxime), beweegoorzaak of beweeggrond van de handelingen eens menschen; *principĭum cognoscéndi*, de kennisgrond, het grondbegrip, de grondstelling; *pr. contradictiōnis*, de grond der tegenspraak; *principĭis obsta*, wedersta de eerste beginselen, nl. verzoekingen, verleidingen, dwalingen, valsche grondbeginselen enz.; **principiëel**, oorspronkelijk, volgens de eerste gronden.

Prins, m. (fr. *prince*, v. h. lat. *princeps*, de eerste, voornaamste), vorst, vorstenzoon; **prinsés**, f. (fr. *princesse*), vorstin, vorstendochter; **prinsmetaal**, n. geel koper, een mengsel uit 4 deelen koper en 1 deel zink, naar zijnen uitvinder den paltsischen prins Robert benoemd.

Prion, m. gr. (*priōn*), de zaag; Chir., de schedelboor, schedelzaag; **prionōdes**, zaagvormig.

prior, *prius*, lat., de of het eerste, voorgaande, vroegere; *prior tempŏre*, *prior jure*, lat., z. v. a. *potior tempore* enz., z. a.; *prius*, n., pl. *priōra*, het voorgaande, eerste (het tegengest. v. *posterius*); *a priōri*, van voren, vooruit, door zich-zelf of uit verstandsgronden (zonder ervaring) erkend (het tegengest. v. *posteriōri*); **prior**, m., **priorés** of **priorín**, f. de eerste, opperste, het hoofd, inz. in een klooster;

prioraat, n. de eerste plaats, het voorzitterschap, het priorschap, het ambt, gebied en de waardigheid eens priors of eener priores; **prioriteit**, f. nw lat., de voorrang, voorkeur; de voorrang ten opzigte van den tijd, de eerstheid, het ouder-zijn, vroeger-zijn; prioriteits-regt, het regt des voorgangs of voorrangs, naderregt; prioriteits-schulden, dezulken, die bij een concours het eerst in aanmerking komen; prioriteits-uitspraak (locatie- of classificatie-vonnis, collocatie-uitspraak enz.), de beslissing des voorwerps of de geregtelijke uitspraak, welke schuldeischers bij een concours aan de anderen zullen voorgaan.

priscillianisten, pl., de aanhangers van Priscillianus, bisschop van Avila, in de 4de eeuw; **priscillianismus**, n. de leer van gezegden bisschop.

Priscus, m. lat. (*priscus*, *a*, *um*, oud, voormalig), mansn.: de oude; **Prisca**, vrouwenn.: de oude; **Prisciānus** of **Prisciaan**, een beroemd lat. taalleeraar (ten tijde van keizer Justinianus); Prisciaan eene oorvijg geven, d. i. tegen de spraakkunst zondigen, taalfouten begaan, onjuist spreken of schrijven; **Priscilla**, f. nw lat., de oudachtige; **priscilliānen**, pl., eene chr. secte der 4de eeuw.

Prise, f. fr. (v. *prendre*, nemen, vatten, *pris*, genomen enz.), eene greep, een greepje, snuifje, neusvol snuiftabak, de vangst, roof, prijs, buit, het weggekaapte, veroverde, prijsgemaakte, inz. een veroverd of genomen schip; iets voor bonne prise verklaren, d. i. voor goeden prijs, goede vangst, goeden buit verklaren, het wegnemen of zich toeëigenen; het **prise-regt**, **prijsregt**, dat gedeelte van het zeeregt, dat de wetten over de wegneming en uitlevering van buitgemaakte schepen en goederen bevat.

Prisis, f. gr. (*priein*, *pridzein*, zagen), Med., het zagen, schedelboren; ook het krampachtig knersen met de tanden; **prisma**, n. gr., pl. **prismăta**, ook **prismaas**, het gezaagde, gevijlde, geraspte, zaagsel of vijlsel; Math., eene kantzuil, hoekige zuil, een ligchaam, begrensd door 3 of meer parallelogrammen (z. a.) als zijvlakken, en door twee gelijke en evenwijdige veelhoeken als grondvlakken; in de Phys. een glazen prisma, een langwerpig, driekant, zeer glad geslepen glas tot breking van het licht in zeven verschillend gekleurde stralen enz.; **prismátisch**, kantzuilig; aan het prisma eigen of daardoor voortgebragt, b. v. prismatische kleuren, regenboogskleuren, enkelvoudige of grondkleuren, gelijk die door een glazen prisma ontstaan; **prismoïde**, n. een ligchaam met evenwijdige regtlijnige grondvlakken, die veel zijden hebben, maar ongelijkvormig zijn.

Prison, f. fr. (spr. *prizóng*; v. *prendre*, *pris*, vgl. **prise**), de gevangenis, kerker, inz. voor soldaten, de hechtenis; **prisonnier**, m. (spr. *—njé*), een gevangene, krijgsgevangene.

Pristaf, m. russ., de commissaris, die in Rusland de gezanten op de grenzen pleegt te ontvangen en hun verder tot geleide en bescherming te verstrekken.

pristĭnus, *a*, *um*, lat., vorig, voormalig; *pr. status*, m. de vorige of voormalige toestand; in pristinum statum redigeren, in vorigen staat terug brengen.

prius, z. ond. *prior*.

privaat, lat. (*privātus*, *a*, *um*, v. *privāre*, berooven; afzonderen inz. van het staatsverbond), in zamenstellingen: niet openbaar, bijzonder, alleen, geheim, heimelijk, verborgen, eenzaam; ambteloos, huiselijk, in tegenst. met het openbare en algemeene; b. v. **privaat-audiéntie**, f. bijzonder gehoor, geheim onderhoud, b. v. met eenen vorst; **privaat-biecht**, de oorbiecht; **privaat-correspondéntie**, f. bijzondere briefwisseling; **privaat-docént**, m. op hoogescholen in Duitschland: een leeraar, die nog niet opentlijk aangesteld professor is; **privaat-leven**, het ambteloos leven; **privaat-nut**, het bijzondere of eigen nut; **privaat-lessen**, **privaat-onderwijs**, het onderwijs aan afzonderlijke personen, het huisonderwijs, lesgeven; **privaat-persoon**, een ambteloos of onbeambt man, een afzonderlijk persoon; **privaat-voorlezing** f. of een **privātum** (nl. collegium), n. eene voorlezing voor zich aanmeldende en betalende toehoorders; het tegengest. v. publicum of openbare voorlezing; **privaat**, als subst. z. v. a. **privé** (z. onder); *privātim*, bijzonder, in 't bijzonder, afzonderlijk, in 't geheim, voor zich alleen; *privatissĭme*, geheel alleen, in het grootste geheim; **privatissĭmum** (scil. collegĭum), n. eene geheel bijzondere voorlezing voor iemand alleen of voor slechts weinigen; **privātie**, f. de berooving, afzondering, onttrekking, intrekking, versteking, afzetting; ontblooting, ontbering, het verlies, gebrek aan het noodzakelijke; ook de afwezigheid, het niet-bestaan eener eigenschap; **privatief**, lat. (*privatīvus*, *a*, *um*), beroovend, uitsluitend, onttrekkend; afzonderlijk, afgezonderd; alpha privativum, z. ond. **alpha**; privatieve jagt, eigene, afzonderlijke jagt; een privatief regt, een uitsluitend regt; *privatīve*, uitsluitend; uitsluitenderwijs; **privatiséren**, barb. lat., ambteloos, ambtvrij leven, onbeambt zijn; **privé**, n. fr. (mid. lat. *privāta*), het geheim gemak, secreet, privaat; *privy*

council, n. eng. (spr. *prívvi kóunsel*), de geheime raad.

Privádo, m. sp. (= lat. *privātus*), de gunsteling, vertrouwde, de eerste minister in Spanje.

privéren, lat. (*privāre;* vgl. **privaat**), berooven, onttrekken.

Privilegĭum, n., pl. **privilegĭa** of **privilegĭën**, lat. (v. *privus*, afzonderlijk, eigen, en *lex*, wet), een eigen regt, voorregt; vrijheids- of verlofsbrief, vorstelijke vergunningsbrief; ook beschermingsbrief; *privilegĭum de non appellándo*, ook *pr. de non evocándo*, de door Karel IV. aan de zeven keurvorsten enz. gegeven vergunning, dat zij geen beroep hunner onderdanen op de rijksregtbanken behoefden toe te laten; *pr. exclusīvum*, een uitsluitend voorregt, alleenregt; *pr. gratiōsum*, een geschonken voorregt; *pr. onerōsum*, een aangekocht voorregt; *pr. prioritātis*, z. v. a. **prioriteits-regt**; **privilegiéren**, nw lat., bevoorregten of een voorregt uitdeelen of toekennen, met eene vrijheid voorzien, bevrijden, verzekeren, beveiligen; **geprivilegiëerd**, bevoorregt, met een voorregt beschonken.

privy council, z. ond. **privaat.**

Prix, m. fr. (spr. *prie*), de prijs, waarde eener zaak; *à prix fixe* (spr. *apri fieks'*), tegen vastgestelde prijzen, op welke niets af te dingen valt; *à non prix*, beneden den prijs, met schade (verkoopen); *hors de prix* (spr. *hórd'prie*), boven den prijs, zeer duur; *a tout prix* (spr. *—atoeprie*), tot elken prijs; *sans prix* (spr. *sangprie*), niet gevraagd, niet gezocht.

pro—, gr. voorzetsel in vele zamenstellingen, beteekent: voor, voorwaarts, voort; te voren, vroeger, liever, eer.

pro, lat., voor; ook naar, met betrekking tot, krachtens, overeenkomstig enz.; *pro et contra*, voor en tegen; het **pro** en **contra** eener zaak, d. i. het voor en tegen, wat zich daarvoor en daartegen laat zeggen.

Proæresis, f. gr. (*proaíresis*), het voornemen, oogmerk; **proærétisch**, opzettelijk.

Proagogīe, f. gr., de toevoering, koppelarij.

Proapodŏsis, f. gr. Log., de herhaling v. h. eerste woord aan het einde v. d. zin.

pro aris et focis, lat., voor altaren en haardsteden, d. i. voor zijn' eigendom, voor godsdienst en vaderland; *pro arrha* (z. **arrha**), Jur., als inleg of voorschot.

Proaulĭa, pl. gr., de dag voor de bruiloft.

Proaulĭon, n. gr. (v. *aulós*, fluit), het voorspel op de fluit.

probéren (v. h. lat. *probāre*), beproeven, onderzoeken, de proef nemen, navorschen; in het muntwezen en de smelthutten: het ware gehalte der metalen of ertsen onderzoeken en bepalen, toetsen; **probeerkunst**, f. de proefkunst, toetskunst (gr. docimastiek), de leer van de beproeving der ertsen enz. ten opzigte van hun gehalte, de leer van de toetsing in het klein; **probeernaalden**, toetsnaalden, uit bekende verhoudingen van goud en zilver of van zilver en koper vervaardigde naalden, welker streep op eenen toetssteen met de streep van onbekende metaalmengsels vergeleken wordt; **probeersteen**, de proefsteen, toetssteen, doorgaans kiezelschiefer, ook basalt, tot toetsing van het gehalte der edele metaalmengsels; — **probābel**, lat. (*probabĭlis, e*) of **probáble**, fr., bewijsbaar, te bewijzen, geloofIijk, waarschijnlijk, vermoedelijk; **probabiliteit**, f. (lat. *probabilĭtas*), de waarschijnlijkheid, geloofbaarheid; **probabilismus**, n. nw lat., de meeningsgeldigheid, de verderfelijke (jesuitische) stelregel, volgens welken de enkele meening, dat eene daad welligt goed kan zijn, reeds genoegzaam is om haar te ondernemen; ook de waarschijnlijkheidsleer, volgens welke er geene volkomen zekere kennis, maar alleen waarschijnlijkheid zou te verkrijgen zijn; **probabilisten**, pl., de aanhangers van dien stelregel of van die leer; — **probaat**, lat. (*probātus, a, um*) of **probătum**, beproefd, onderzocht, getoetst, echt, goed, bewezen; *probātum est*, het is goed, op de proef goed bevonden, echt, te vertrouwen; **probātie**, f. (lat. *probatĭo*), de beproeving, proefneming, proef, het onderzoek, de toetsing; het bewijs; *probatĭo artificiōsa*, een gekunsteld, kunstig, sluw bewijs; een bewijs door gevolgtrekkingen, het tegengest. van een onmiddellijk bewijs door getuigen, acten of oorkonden, oogenschijn of eed; *pr. contradictorĭa*, een tegensprekend bewijs; *pr. desérta*, verzuim van het regterlijk bewijs; *pr. legitĭma*, een regtmatig, wettelijk bewijs; *pr. perfécta* of *pléna*, het volkomen bewijs; *pr. semiplēna*, het halve bewijs; *pr. per famam*, bewijs door een algemeen gerucht; *pr. per inspectiōnem oculārem*, bewijs door oogenschouw of door bezigtiging der zaak; *pr. per instruménta* of *documénta*, bewijs door oorkonden en brieven; *pr. per praesumtiōnes*, bewijs door regterlijke vermoedens; *pr. per testes*, bewijs door getuigen; **probātor**, m. een beproever, naziener, b. v. van rekeningen; **probatorĭum**, n. nw lat., de proef, het bewijs, bewijsschrift, bewijs- of getuigschrift van echtheid.

Problēma, **probleem**, n. gr. (*problēma*, eig. het voorgeworpene, en *probállein*, voorwerpen), een op te lossen vraagstuk, eene voorgelegde strijdvraag, te ontbinden opgave of voorstel, twijfelachtige vraag, een raadsel; **problemátisch**, twijfelachtig, onzeker, onbeslist, onuitgemaakt, duister,

moeijelijk; **probŏle**, f. (eig. het voorwerpen), Med., het uitsteeksel, b. v. van een been; **probŏlos**, m. eene vooruitspringende rotspunt, een voorgebergte; Med., beenderuitstek.

Probiteit, z. ond. **probus**.

pro bono publĭco, z. ond. *bonum*.

Probóscis, f. gr. (*proboskis*), de snuit (van een' olifant enz.), de vangers der inktvisschen en v. vele andere insecten.

Probrăchys, m. gr. Poet., een versvoet van eene korte lettergreep en vier lange.

Probus, lat. (*probus*, *a*, *um*, regtschapen, braaf), mansn.: de brave, regtschapene, eerlijke; **probiteit**, f. (lat. *probitas*), de braafheid, regtschapenheid, eerlijkheid, goede trouw, opregtheid.

Procancellarĭus, m. nw lat. (vgl. **cancellarius**), de plaatsvervanger des kanseliers.

Procatalépsis, f. gr. (*prokatalēpsis*), eig. eene voorafgegane in- of wegneming; Log., eene figuur, waarbij datgene, wat iemand te laste kan gelegd worden, als verontschuldiging wordt bijgebragt.

procatárctisch (vgl. **catarcticon**), te voren aanvangend, voorafgaand, voorbereidend, gelegenheid gevende; **procatárxis**, f. de voorbereiding, gelegenheid gevende oorzaak.

pro cathĕdra, lat., op den leerstoel (iets voordragen), van den predikstoel, van den kansel.

procedéren, lat. (*procedĕre*), voortgaan, voortrukken; te werk gaan, handelen; een regtsgeding voeren; **procedūre**, f. nw lat., de handelwijze; het regtsgeding, de regtspleging; **procés**, n. (lat. *processus*), de voortgang, wijze van ontwikkeling, van plaatsgrijping (b. v. een chemisch of scheikundig proces); de handelwijs, werkmanier, inz. de regtshandel, regtszaak, het regtsgeding, pleidooi, pleit; *procéssus*, m. Med., een beenderuitstek; *procéssus summarĭus*, Jur., een verkort regtsgeding; *processus verbālis*, fr. *procès verbal* (spr. *prosé werbál*), of **proces-verbaal**, m. eene mondelinge regtsverhandeling, een geregtelijk verhoor; de schriftelijke nederstelling of uiteenzetting van een voorval, de van ambtswege neder geschrevene toedragt eener zaak, in het fr. regt z. v. a. **protocol**; **procéssie**, f. (lat. *processio*, eig. het vooruitgaan), een plegtige optogt, statige of feestelijke ommegang, inz. lijkstaatsie; bij de R. K. eene plegtige bede- of kerkvaart; **processéren**, nw lat., regten, eenen regtsstrijd of een regtsgeding hebben of voeren; **processuālisch**, geregtelijk, aanhangig, wat een regtsgeding betreft.

Proceleusmatĭcus, m. gr. (van *prokeleúein*, door toeroeping aandrijven), Poet., eig. de aandrijver, een verslid of versvoet van vier korte lettergrepen; ook een vers, dat uit 3 zulke voeten en een' tribrachys of anapæst bestaat.

Procent, z. **cent 1**).

Procĕres, pl. lat., de voornaamste van eene stad of een land; in Spanje de medeleden van het hoogerhuis of van de eerste kamer, z. v. a. pairs.

Proces, **processie**, **processéren**, z. ond. **procederen**.

Prochīla en **prochilidĭa**, pl. gr. (*próchcila*, *procheilidia*, van *chēĭlos*, lip), de voorlippen, lippenranden.

Prochronismus, m. gr. (van *chrónos*, tijd), eene vervroeging, eene fout in de tijdrekening, waardoor eene gebeurtenis vroeger geplaatst wordt als zij zich heeft toegedragen.

Procidéntie, f. lat. (*procidentĭa*, van *procidĕre*, uitstek), Med., het uitsteken, uitwijken of doorzakken v. een ligchaamsdeel; vgl. prolapsus.

procínctus, lat. (v. *pro-cingĕre*, vooraf aangorden, toerusten), toegerust, bereid; als subst. m. het aangorden, de toerusting, het gereedmaken tot iets; *in procínctu*, op het punt, gereed, op sprong, b. v. om iets te doen.

proclaméren, lat. (*proclamāre*), uitroepen, openlijk bekend maken, verkondigen, verbreiden, verklaren; verloofde van den kansel afkondigen; **proclāma**, n. nw lat. of **proclamātie**, f. lat. (*proclamatĭo*), de uitroeping, openlijke bekendmaking, aflezing, afkondiging, het aflezen of uitroepen der geboden van twee verloofden; **proclamātor**, m. een uitroeper bij verkoopingen.

Proclinātie, f. lat. (van *pro-clināre*, voorwaarts neigen), het voorover hangen, over hangen van gebouwen enz.

Procœlĭus, m. nw lat. (v. h. gr. *pro-koílios*, v. *koilia*, buikholte), Med., een dikbuik, hangbuik.

Procœton, m. gr. (*prokoitōn*), het voorvertrek, de voorkamer.

Procondÿli, pl. gr. (v. *kóndylos*, de vinger), Anat., de met de nahand (*metacarpus*) onmiddellijk vereenigde eerste kootjes der vingers.

pro confésso et convicto, z. ond. **confessie**.

pro constánte, it. Merc. (vgl. **comptant** ond. **compte**), voor gereede, bare betaling.

Procónsul, m. lat. (vgl. **consul**), bij de oude Romeinen een gewezen consul, die na afloop van zijne ambtsvervulling eene provincie bestuurde, een stedehouder, onder- of vice-consul; **proconsulārisch**, stadhouderlijk; door een' proconsul bestuurd; **proconsulaat**, n. de stadhouderlijke waardigheid en het stadhouders-ambt eens proconsuls.

pro continuatiōne, z. **continuatie** ond. **continŭum**; *pro copĭa*, z. ond. **copie**.

procrastinéren, lat. (*procrastināre*, eig. tot op morgen verschuiven, van *cras*, morgen, *crastīnus, a, um*, dat tot morgen of tot den volgenden dag behoort), uitstellen, vertragen, verschuiven, talmen, dralen; **procrastinātie**, f. Jur., de vertraging, verschuiving, het uitstel van den eenen morgen of dag tot den anderen; **procrastinātor**, m. nw lat., een uitsteller, vertrager, talmer, draler.

procreëren, lat. (*procreāre*; vgl. **creeren**), telen, voorttelen, voortbrengen; **procreātie**, f. de voortteling, voortbrenging; **procreātor**, m. de teler, voortbrenger, vader.

Procrūstes, m. gr. (v. *prokrūein*, door slagen uitbreiden, in 't alg. met geweld uitrekken en pijnigen), de uitrekker, pijniger, de naam van een' fabelachtigen wreedaard in Attica, die twee bedsteden had, eene korte en eene lange. Had hij eenen gast te herbergen van eene lange gestalte, dan leide hij hem in de korte bedstede, en hieuw zooveel van hem af, tot hij er in paste; was de gast klein, dan werd hij naar de lange bedstede gevoerd, en daarin zoolang uitgerekt, tot hij den adem uitblies; van daar spreekwoordelijk: het bed van Procrustes, d. i. een willekeurige vorm, in welken men een voorwerp met geweld besluit of inkleedt.

Proctāgra, n. gr. (v. *prōktós*, de aars), Med., de jichtige aarspijn; **proctalgīe**, f. aarspijn, pijn aan den aars; **proctatresīe**, f. verstopping van den endeldarm; **proctītis**, f. ontsteking van den aars; **proctocēle**, f. uitzakking van den endeldarm; **proctóncus**, m. een aarsgezwel; **proctophantasmist**, m. wie ten gevolge v. lijden in den aars of het onderlijf verschijningen heeft of spoken ziet (in Göthe's Faust); **proctoptōma**, n. de uitzakking van den endeldarm; **proctorrhagīe**, f. de bloedvloeijing uit den aars; **proctorrhœa**, f. de ontlasting van bloed of slijm uit den aars.

procul a Jove, procul a fulmĭne, lat. sprw., verre van Jupiter (den donderaar), verre van den bliksem, of ver van het vuur, ver van den brand; een middelmatige, nederige staat is de veiligste.

pro cura, lat., z. ond. *cura*.

procuréren, lat. (*procurāre*; vgl. **cureren** ond. *cura*), bezorgen, besturen, beheeren, verplegen; verschaffen, daarstellen; te weeg brengen, tot stand brengen, ergens aan helpen; **procūra**, f. nw lat., of **procurātie**, f. lat. (*procuratĭo*), het beheer, bestuur, de plaatsvervanging, zaakwaarneming, bezorging, verschaffing, overneming eener zaak; schriftelijke lastgeving of volmagt; **procurātie**, f. in de r. k. kerk inz. de visitatie-gelden der bisschoppen; **procura**, Merc., de belooning voor gedane diensten, verrigte commissiën; ook het regt, door het hoofd van een handelshuis aan een ander gegeven, om in zijnen naam te onderteekenen; **procūra-houder**, **procuránt**, **procuríst**, m. Merc., de gevolmagtigde of zaakvoerder van een handelshuis; *per procuratiōnem*, lat. of *per procura*, it., door of bij volmagt, of door een' gevolmagtigde, een' plaatsbekleeder, zaakwaarnemer enz.; **procurātor**, lat., fr. **procureur**, sp. **procurādor**, m. een zaakvoerder, zaakbeheerder, zaakverzorger, hij, die belast is met in iemands naam te handelen en zijne volmagt heeft; de verzorger, verpleger van een stift; gevolmagtigde, afgevaardigde; regtszaakvoerder, pleitbezorger; **procuradōres**, pl., in Spanje de medeleden der tweede kamer, afgevaardigde volksvertegenwoordigers; *procureur général* of *du roi*, fr. (spr. *—zjenerál* of *du roá*), in Frankrijk de koninklijke zaakwaarnemer, staatsadvokaat; hij, die met het openbaar ministerie bij een oppergeregtshof is belast; **procuratorĭum**, n. nw lat., de bijzondere volmagt eens procureurs.

Prodhuomini, pl. it., de hoofden en opzieners der hospitalen bij de maltheserridders.

prodigéren, lat. (*prodigĕre*, eig. voortdrijven, van daar verdoen), verkwisten, doorbrengen, onnoodig verteren, verdoen, door de keel lappen; **prodigaal**, verkwistend, doorbrengend; **prodĭgus**, m. (*prodigus, a, um*, verkwistend), een verkwister; *pro prodigo*, voor eenen verkwister verklaren en derhalve onder voogdijschap of onder curatele stellen; **prodigaliteit**, f. de verkwisting, doorbrengingszucht.

Prodigĭum, n. lat., pl. **prodigĭa** of **prodigiën**, een wonder, wonderteeken, wonderwerk, een verbazingwekkend verschijnsel, buiten den gewonen loop der natuur (tegen den gewonen gang der natuur is het een mirakel); een monster, wonderdier, eene misgeboorte, een gedrocht; **prodigĭeus** (lat. *prodigiōsus, a, um*), wonderbaar, wonderlijk, verbazingwekkend, buitengewoon, ongeloofelijk, monsterachtig, gedrochtelijk.

Prodigus, z. ond. **prodigeren**.

Prodítie, f. lat. (*proditĭo*, van *prodĕre*, eig. voor of aan de hand geven, bekend maken, verraden), de verraderij, het verraad; **proditōrisch**, verraderlijk.

Prodótto, m. it. (= product), Merc., het zuivere bedrag van wissels en waren.

Prodrŏmus, m. gr. (*pródromos, on*, voorloopend), een voorlooper, voorbode; eene voorrede, voorloopige behandeling.

producéren, lat. (*producĕre*), voorleiden, aantoonen, voorbrengen, voorleggen, toonen, te voorschijn of voor den dag bren-

gen, open leggen, bijbrengen, b. v. bewijzen, getuigen enz.; voortbrengen, werken, veroorzaken, telen, kweeken, bouwen, b. v. vruchten enz.; leveren, vervaardigen, maken; **zich goed of slecht produceren**, zich goed of slecht voordoen, vertoonen, gedragen of doen kennen; **producéring**, f. de voorlegging, bijbrenging; verwekking, teling; **producént**, m. een voortbrenger, teler; een veld- of akkerbouwer, vruchtenteler, kweeker; Jur., de voorlegger, aanbrenger, aanvoerder van getuigen, bewijzen enz.; *ad producéndum, profiténdum et liquidándum*, tot aangifte en in-orde-brenging of belegging van de zaak, de aanklagt, den eisch; **producíbel**, nw lat., vertoonbaar, geschikt of waardig om voor den dag gebragt te worden; teelbaar, kweekbaar; **prodúct**, m. lat. (*prodúctus*), Jur., de tegenpartij van den producent (z. a.); **prodúct**, n. (*productum*), het voortbrengsel, b. v. van het land, de natuur (natuurproduct, natuurvoortbrengsel, natuurgave), of van de kunst (kunstproduct), de teelt, h. gekweekte, voortgebragte, daargestelde, het werk; de werking, vrucht; het bedrag, beloop, het te vinden getal, de uitkomst in de rekenkunde, z. v. a. het facit; inz. het door vermenigvuldiging (multiplicatie) verkregen getal; weleer in de schooltaal ook eene klap, kastijding op het achterdeel; **producten-handel**, de handel met natuur- of landsvoortbrengselen; **prodúctie**, f. Jur., de voor- of bijbrenging, b. v. der getuigen (*productio testium*), of der bewijsstukken of oorkonden (*pr. documentōrum*); de voortbrenging, teling, schepping; ook het voortgebragte, z. v. a. product; **productie-termijn**, de tijdruimte bij een proces, binnen welke de bewijzen te berde gebragt worden; **productief**, nw lat., voortbrengend, scheppend, telend, werkzaam, vruchtbaar; productieve verbeeldingskracht, z. v. a. phantasie; **productiviteit**, f. het werkingsvermogen, de voortbrengingskracht, scheppende kracht, vruchtbaarheid.

Proëdrīe, f. gr. (*proedría*, van *hedra*, zetel), de voorzitting in den raad, in de volksvergaderingen enz.

Proëguměna, pl. gr. (v. *pro-hegēīsthai*, vooraan gaan en den weg toonen), Med., verwijderde of voorbereidende oorzaken eener ziekte; **proëguménisch**, aanvoerend, voorbereidend, vooropgaand.

pro emerĭto, lat., z. **emeritus.**

proëminént, nw lat. (vgl. **emineren** etc.), vooruit stekend, uitstekend; **proeminéntie**, f. het vooruitsteken, de uitstekendheid; het in het oog vallend gedeelte eener zaak.

Proëpizeuxis, f. gr. Gram., de plaatsing v. h. werkwoord tusschen zijne beide onderwerpen (subjecten) of voorwerpen (objecten), of ook de plaatsing van het subject of object tusschen de twee werkwoorden.

pro et contra, z. ond. *pro*; *pro excusso*, z. ond. **excutéren.**

pro exprésse posĭtis, lat., voor uitdrukkelijk bijgezet (te houden).

profaan, lat. (*profānus, a, um*), ongewijd; onheilig, ontheiligend, ontwijdend, goddeloos, roekeloos, het heilige niet eerende, met de godsdienst spottende; ongeestelijk, wereldlijk, niet kerkelijk; gemeen, onedel; als subst. **een profaan**, een oningewijde, inz. niet-vrijmetselaar; **profane geschiedenis**, de wereldlijke, burgerlijke, algemeene geschiedenis, in tegenst. met de gewijde, kerkelijke of bijbelsche geschiedenis; **profane schrijver, profaanscribént**, m. een wereldlijk schrijver enz.; **profanéren** (lat. *profanāre*), ontwijden, ontheiligen, met de godsdienst spotten; onteeren, geheimen verpraten en algemeen maken, misbruiken; **profaniteit**, f. de onheiligheid, wereldsgezindheid, goddeloosheid; **profanātie**, f. de ontwijding, ontheiliging, het misbruik, de onteering; **profanātor**, m. een ontwijder, heiligschender.

proféctief, proféctus, z. ond. **proficieren.**

proferéren, lat. (*proférre*, fr. *proférer*), uit- of voortbrengen; spreken, woorden voortbrengen; te voorschijn brengen.

Profés, m. nw lat. (*proféssus*, van het lat. *profitēri*, opentlijk verklaren, bekennen, belijden; zich voor iets uitgeven), de belijdenis, ordesgelofte van eenen monnik of eene non; *ex profésso*, opzettelijk, met voorbedacht, uit eigene aandrift; beroepshalve, van ambtswege, b. v. iets ex professo doen of drijven enz.; **proféssie**, f. (lat. *professĭo*, eig. opentlijke verklaring, bekentenis, belijdenis), 1) z. v. a. **profes**; 2) h. beroep, bedrijf, handwerk, ambacht; zijne professie van iets maken, iets beroeps- of handwerksmatig drijven; ook iets openbaar en zonder vrees of schaamte uitoefenen, uitvoeren; **professioneel**, nw lat., beroeps- of handwerksmatig; **professionīst**, m. een handwerker; **proféssor**, m. lat., fr. **professeur**, een openbaar leeraar op eene hoogeschool, hoogleeraar; *professor (publicus) extraordinarius*, buitengewoon hoogleeraar; *professor (publicus) ordinarius*, gewoon hoogleeraar; **professeur**, ook in Frankrijk en België ieder, die eenige kunst of kunstvaardigheid uitoefent en daarvan zijn beroep of bestaanmiddel maakt (in tegenst. met den amateur of liefhebber), b. v. een professeur de cirage, een schoenpoetser; **professuur**, f. of **professoraat**,

n. nw lat., het openbaar leeraarsambt, de hoogleeraarsplaats, het hoogleeraarsambt.

proficiéren, lat. (*proficĕre*), voortgaan, vooruit of verder komen; iets uitwerken, uitrigten, bewerken, nut doen; *proficiat!* wel bekome het u! God zegene u! **profectief**, nw lat., van de ouders afkomstig, geërfd; **proficiënt**, m. nw lat., wie vorderingen maakt; **proficiéntie**, f. of **proféctus**, m. lat., het vooruitgaan, de voortgang; de wasdom, toeneming, toename; het voordeel, nut; pl. **profectus**, vooruitgang in kennis.

Profijt, n. (fr. *profit*, spr. *profie;* van het lat. *profectus*, z. ond. **proficiéren**), de winst, het voordeel, nut, de opbrengst, het genot; *profit tout clair* (spr. *profi toe klèr'*), zuivere winst; **profijter**, m., **profijtertje**, n. een werktuig om kleine eindjes kaars af te branden, zuinigje, lichtspaarder; **profitéren** (fr. *profiter*), winnen, voordeel of winst doen of trekken, toenemen; leeren, vorderen; nuttig of winstgevend zijn; **profitábel** (fr. *profitable*), voordeelig, winstgevend, nuttig.

Profil, n. fr. (spr. *profiel;* v. *fil* = lat. *filum*, draad, oneig. de omtrek van de gedaante, van het gelaat), het zijdebeeld, half gezigt; Arch., de doorsnede, de omtrekken van een gebouw, zooals het zich doorgesneden zou voordoen; *en profil* (spr. *ang*—), volgens het gezigt van ter zijde, in doorsnede geteekend; **profiléren** (fr. *profiler*), de doorsnede van een gebouw en dgl. aangeven, teekenen, in doorsnede voorstellen.

profligéren, lat. (*profligāre*) neder slaan, neder werpen; **profligātie**, f. de nederwerping.

profluéren, lat. (*profluĕre*), voortvloeijen, ontspringen, zijn' oorsprong nemen uit iets, uit iets volgen; **profluvĭum**, n. Med., eene tegennatuurlijke uitstorting van vloeistoffen of vochten, b. v. *profluvium albi*, witte vloed, slijmvloed; *pr. alvi*, buikvloed, doorloop; *pr. cruéntum* of *sanguĭnis*, bloedvloeijing, bloedvliet, z. v. a. hæmorrhagie; *pr. semĭnis*, zaadvloed, zaaduitstorting.

pro forma, lat., z. **forma**.

Profŭgus, m. lat., een vlugteling, voortvlugtige, verbannene, banneling, balling.

profúnd, lat. (*profúndus, a, um*), diep, diepzinnig, grondig; *de profundis*, d. i. uit de diepte, de aanvangswoorden en van daar de naam van eene r. k. boetpsalm; **profundometrīe**, f. lat.-gr.; de dieptemeting; **profunditeit**, f. (lat. *profunditas*), de diepte, grondigheid.

profuus, lat. (*profūsus, a, um*, v. *profundĕre*, vergieten, oneig. verkwisten enz.), verkwistend, verspillend, overdadig, overmatig, kwistig, spilziek, te mild, te vrijgevig, te ruimschoots; wijdloopig, omstandig; **profūsie**, f. (lat. eig. de vergieting), uitgieting; de verkwisting enz., overvloed.

Progástor, m. gr. (v. *gastēr*, buik), Med., een hangbuik, dikbuik.

progeneréren, lat. voorttelen, voortbrengen; **progenerātie**, f. de voortteling; **progenïës**, f. de afstamming, het geslacht; de nakomelingen; **progenĭtor**, m. de stamvader, voorvader; **progenituur**, f. nw lat., de nakomelingschap, kinderen, jongen, teelt, welpen, gebroed.

Proglóssis, f. gr. (van *glōssa*, tong), de tongspits, punt der tong.

Prognōsis of **prognōse**, f. gr. (vgl. **gnosis**), de voorkennis, vooraanwijzing, voorzegging, inz. van den uitgang eener ziekte; **prognōst**, m. (gr. *prognōstes*), een vooraf weter, voorzegger, voorspeller; **prognostiek**, f. de voorzeggingskunst, het leerstuk van de voorzegging der ziekten; **prognostĭcon** of **prognostĭcum**, n. een teeken der toekomst, voorteeken, voorbode, eene vooraanduiding, voorspelling; een kenteeken; ook eene soort van weêrglas, dat het weder door het troebelworden der vloeistof, waarmede het gevuld is, moet aanwijzen, ook baroscoop genoemd; iemands prognostĭcum trekken, d. i. hem iets vooraf verkondigen, voorspellen, inz. zijne lotgevallen; vgl. **nativiteit** en **horoscoop**; **prognosticéren**, vooruit zeggen, voorspellen, voorzeggen; **prognōstisch**, voorbeduidend, voorzeggend, voorspellend.

pro gradu **disputéren**, lat. (vgl. **graad**), opentlijk eene dissertatie, ter verkrijging eener akademische waardigheid, verdedigen.

Prográmma, n. gr. (*prógramma*, pl. *programmăta*, v. *prográphein*, opentlijk uitschrijven), eig. eene opentlijke schriftelijke bekendmaking, eene openbare aanplakking; inz. eene gedrukte aankondiging of uitnoodiging tot eene plegtigheid op hoogescholen, tot een concert enz.

progrediéren, lat. (*progrĕdi*), voortstappen, voortgaan; **progréssie**, f. **progréssen**, pl. (lat. *progréssus*, m., pl. *progressus*), de voortgang, voortschrijding, opklimming, wasdom, de vorderingen, trapswijze voortgang; **progréssie**, Arith., eene reeks, eene rij van getallen, die naar dezelfde wet voortloopen, b. v. eene arithmetische progressie, eene rekenkunstige reeks of zulk eene, v. welke iedere twee op elkander volgende grootheden hetzelfde verschil hebben, b. v. 1, 3, 5, 7, 9 enz., of eene geometrische progressie, eene meetkunstige reeks of zulk eene, van welke iedere twee op elkander volgende grootheden dezelfde verhouding of reden hebben, b v. 1, 2, 4, 8, 16 enz., of eene harmonische progressie, eene rij van grootheden,

van welke iedere drie op elkander volgende termen in eene zoodanige verhouding tot elkander staan, dat het eerste tot het derde dezelfde reden heeft, als het verschil der twee eersten tot dat der twee laatsten, b. v. $2\frac{2}{5}$, 3, 4, 6, 12; **progressibel**, nw lat., tot vorderingen geschikt, voor volmaking vatbaar; **progressibiliteit**, f. nw lat., de vatbaarheid tot volmaking; **progressief**, nw lat., voortgaand, toenemend, opklimmend, trapswijze, voor en na.

Progymnasĭum, n. gr. (vgl. **gymnasĭum**), eene vooroefeningsschool, eene voorbereidingsschool tot de gymnasiën; **progymnásma**, n. eene vooroefening; pl. **progymnasmăta**, vooroefeningen.

proh dolor! lat., o smarte! o wee! helaas! *proh pudor!* o schaamte! o schande!

prohibéren, lat. (*prohibēre*), afhouden, verhinderen, beletten, verhoeden, stuiten, stremmen, verbieden, ontzeggen; **prohibítie**, f. lat. (*prohibitĭo*), de verhindering, wering, ontzegging, weigering, het verbod, beletsel, de stremming; **prohibitie-** of **prohibitief-systeem**, n. de in- en uitvoerbeperking, handelsstremming, eene op het verbod des in- en uitvoers van waren gegronde staatsinrigting; **prohibitief**, nw lat. en **prohibitōrisch** (lat. *prohibitorius, a, um*), terug- of afhoudend, verbiedend, belettend, verhinderend; **prohibitorĭum**, n. een verbod v. in- of uitvoer v. waren.

pro hospĭte, lat. (vgl. **hospes**), als gast.

pro insolvénte **verklaren**, lat. (vgl. **insolvent**), d. i. voor buiten staat om te betalen.

Projéct, n. nw lat. (v. h. lat. *projicĕre*, eig. voorwerpen, later ook ontwerpen; fr. *projet*), een ontwerp, plan, voorslag, aanslag, het voornemen, oogmerk, de bedoeling; **projectenmaker**, m. een plannen- of ontwerpenmaker; **projéctie**, f. (lat. *projectĭo*, het voorwerpen), Mechan.: de worp, het werpen eens ligchaams; in de teekenkunst: de schets, het ontwerp, de teekening, afbeelding van de schijnbare ligging en gedaante van een voorwerp; inz. het ontwerpen van landkaarten; dit laatste is viervoudig: 1) centrale projectie is het ontwerpen eener kaart, waarbij men het oog in het middelpunt der aarde denkt en van dat punt de landen rondom zich heen ziet; 2) orthographische projectie, waarbij men het oog op een' oneindigen afstand van de aarde denkt, en de landen als op eene vlakke tafel nevens elkander ziet; 3) stereographische projectie, bij welke men het oog in een punt van de oppervlakte des bols denkt, en door de aarde heen het tegenoverstaande halfrond opneemt, als of het zich afspiegelde op een vlak, dat de aarde in 2 helften deelt; 4) isographische projectie, waarbij men zich het oog eenen aardradius boven de aarde denkt. — Ten opzigte van het gedeelte der aardoppervlakte, dat men projecteert, is de projectie of: polaire projectie, wanneer men zich tegenover een der polen, of æquatoriale projectie, wanneer men zich in den evenaar, of horizontale projectie, wanneer men zich in eenig punt naar welgevallen van de oppervlakte der aarde denkt geplaatst te zijn en dat punt tot het middelpunt van het ontwerp maakt; **projectéren** (fr. *projeter*), ontwerpen, afbeelden, door eene teekening voorstellen, plannen, voorslagen, ontwerpen maken, iets voorhebben, van plan zijn, bedoelen; **projectiel**, n. een werptuig, ieder door de eene of andere kracht voortgeslingerd of weggeworpen ligchaam, inz. de werptuigen der artillerie; **projectuur**, f. lat. (*projectūra*) of **projécta**, pl. Arch., het vooruitspringende, uitstekende, b. v. van lijstwerk, van eene kornis.

prolabéren, lat. (*prolābi*), uitzakken, te voorschijn komen; **prolápsus**, m. nw lat., de uitzakking of doorzakking van weeke ligchaamsdeelen, b. v. van den endeldarm; vgl. **procidentie**.

Prolātie, f. lat. (*prolatĭo*), de voortbrenging, vertelling, vermelding; de uitzetting, verwijding, verschuiving; in den zang: de toonverlenging, uitrekking, aanhouding van eenen toon.

Prolegaat, m. nw lat. (vgl. **legaat** ond. **legeren 1**), een pauselijk stadhouder in eene provincie van den Kerkelijken Staat.

Proléctie, f. nw lat. (v. h. lat. *prolectĕre*, aanlokken, bepraten), de aangename, welkome noodiging, roeping.

Prolegomĕna, pl. gr. (v. *prolégein*, vooraf zeggen), het vooraf gezegde, vooropgeplaatste, de voorrede, voorherinneringen, voorloopige aanmerkingen, inleiding, voorbereiding tot eene wetenschap.

Prolēpsis of **prolēpse**, f. gr. (vgl. **lepsis**), de voorwegneming, het voorafwegnemen; Med., het vroeger intreden, b. v. van eenen aanval der koorts, de koortsvervroeging, het nalaten; Log., de vóórkomende beantwoording van eene mogelijke tegenwerping, ook anticipatie; **proléptisch**, vóórkomend, van voren beantwoordend, voorloopig.

Proletariēn, pl. lat. (*proletarĭus*, pl. *proletarĭi*, v. *proles*, kinderen, kroost, nakomelingschap), in het oude Rome: arme burgers, die den Staat niet met geld, maar enkel door hunne kinderen v. dienst konden zijn; van daar in 't alg. voor onbemiddelde menschen uit lagen stand.

pro libĭto, z. ond. *libitum*.

pro licentĭa, lat. (z. *licentĭa* ond. *licet*), voor het verlof, b. v. om te prediken, openbaar onderwijs te geven enz.

prolifiek, nw lat. (*prolificus, a, um*, v. *proles*, nakomelingschap, en *facĕre*, maken, fr. *prolifique*), vruchtbaar, tot voortteling geschikt, kinderverwekkend; vruchtbaar makend; **proliferātie**, f. het verschijnen v. eenen knop of eene bloem op eene ongewone plaats; **prolificātie**, f. de bevruchting, teling; **prolificérende bloemen** of **vruchten**, zulke, die uit andere bloemen of vruchten aan een' afzonderlijken steel groeijen.

pro ligatūra, lat. (vgl. **ligatuur** ond. **ligeren**), voor den band (van een boek).

prolix, lat. (*prolixus, a, um*, en als adverb. *prolixe*), wijdloopig, omslagtig, langwijlig, te uitvoerig; **prolixiteit**, f. de wijdloopigheid, omslagtigheid enz.

pro loco, lat. (vgl. *locus*), naar of voor de plaats (b. v. in scholen een proefschrift schrijven, eene vertaling maken enz.).

Prolocūtor, m. lat. (v. *prolŏqui*, uitspreken), de redenaar, woordvoerder, spreker; **prolocutorĭum**, n. nw lat., eene openbare spreekplaats, plaats v. onderhoud.

Prolŏgus of **proloog**, m. gr. (*prólogos*, vgl. **logos**), de voorrede, inleidingsrede, openingsrede; inz. eene tot het publiek gerigte toespraak vóór de opvoering van een tooneelspel; *prolŏgus galeātus*, gr.-lat. (*galĕa*, een helm of stormhoed), gehelmde, geharnaste openingsrede (tot verdediging tegen de aanmerkingen en tegenwerpingen zijner partij).

prolongéren, lat. (*prolongāre*), verlengen, vertragen, uitstellen, uitstel geven, eenen lateren tijd of termijn bepalen; een geprolongeerde wissel, zulk een, waarbij de bepaalde betaaldag met wederzijdsche bewilliging later gesteld wordt; **prolongābel**, nw lat., verschuifbaar, tot verlenging, vertraging, uitstel geschikt; **prolongātie**, f. de verlenging v. den tijd, de vertraging, het uitstel, de later gestelde termijn; Merc., de bij den verkoop van effecten bedongen terugkoop derzelven; **prolonge**, f. fr. (spr.—*lóngzj'*), het sleeptouw.

pro lubĭto, z. ond. *lubitum*.

proludéren, lat. (*proludĕre*), voorspelen, vooroefenen; **prolūsie**, f. (lat. *prolusĭo*), het voorspel, de vooroefening; ook een uitnoodigings- of aankondigingsschrift; **prolusief** of **prolusōrisch**, nw lat., vooroefenend.

Prolýten, pl. gr., juristen, die na vijfjarige studie ontslagen worden.

Promagíster, m. lat., de staatsschrijver der oude rom. keizers, die hunne rescripten dagteekende en verzond.

Promemoria, z. ond. *memoria*.

promenéren, fr. (*promener*, v. *mener*, leiden; eig. voortleiden, rondvoeren; *se promener*, gaan wandelen), wandelen, zich eene beweging geven; **promenáde**, f. de wandeling, de gang voor vermaak of voor gezondheid; ook de wandelbaan, wandelweg, wandelplaats; **promeneur**, m. een wandelaar.

Promésse, f. fr. (v. *promettre* = lat. *promittĕre*, beloven), belofte, toezegging; Merc., eene voorloopige belofte om op eenen bepaalden tijd te zullen betalen.

Promētheus, m. gr., de voorbedachtzame, voorzorghebbende; Myth., de zoon van den titan Japĕtos, uitvinder van vele kunsten, inz. der beeldende. Hij vormde menschen uit leem en water, en stal om hen te bezielen het vuur van den hemel, waarom Jupiter hem in gramschap aan eene rots van den Caucasus liet vastklinken, alwaar een gier hem de telkens weder aangroeijende lever moest uitpikken; deze verschrikkelijke straf stond Prometheus zoolang door, totdat Hercules hem van de rots bevrijdde enz.; vandaar een verstandig, bekwaam kunstenaar, inz. beeldhouwer, boetseerder.

pro mille, lat., voor of per het duizend.

Prominéntie, f. lat. (*prominentĭa*), z. v. a. **proëminéntie**; ook het vooruitstekende, de uitbouw.

pro ministerĭo, lat. (vgl. **ministerium**), voor het predikambt of de verkrijging eener predikantsplaats onderzocht worden (in Duitschland).

promiscŭe, lat., vermengd, gemengd, door elkander, zonder onderscheid of orde; **promiscuïteit**, f. nw lat., gemeenschap der vrouwen.

promittéren, lat. (*promittĕre*), beloven, toezeggen; *promissa cadunt in debitum*, lat., belofte maakt schuld; **promissair**, m. nw lat. (*promissarĭus*), de belover, hij, die iets toezegt of belooft; *promissĭo*, f. lat., regterlijke belofte; **promissie**, f. de belofte, toezegging.

Promontorĭum, n. lat. (v. *mons*, gen. *montis*, de berg), een voorgebergte.

pro mortŭo, lat., z. ond. *mortŭus*.

promovéren, lat. (*promovēre*, eig. voort- of voorwaarts bewegen; vgl. **moveren**), bevorderen, verhoogen; op hoogescholen: **iemand promovéren**, hem eene geleerde of akademische waardigheid mede deelen of opdragen; ook **promovéren**, zulk eene waardigheid aannemen of zich doen opdragen, doctor of magister worden; **promovéndus**, m. hij, die bevorderd zal worden; vgl. doctorandus; **promōtus**, m. een bevorderde, die tot eene waardigheid verheven is; **promōtie**, f. (lat. *promotĭo*), de bevordering, verheffing, standsverhooging, inz. de bevordering tot eene geleerde of akademische waardigheid op hoogescholen; **promōtor**, m. nw lat., de bevorderaar, waardigheids-uitdeeler; de aanlegger, aanstoker, roervink.

prompt, lat. (*promptus*, *a*, *um*, en als adverb. *prompte*, v. *promĕre*, uitnemen, uithalen), bereid, vaardig, toegerust; onverwijld, gezwind, spoedig, haastig, snel, ras, flink, vlug; puntelijk, stipt, gereed, baar, b. v. prompte betaling; iets *in promptu* hebben, in gereedheid, voor de hand hebben, vgl. impromptu; **promptitúde**, f. fr., de gezwindheid, snelheid, vlugheid, vaardigheid, behendigheid enz.; stiptheid in betalen en dgl.; **promtuarĭum**, n. lat., eene spijskamer, bottelarij, etenskast, spinde, schapraai; een handboek, ook hulphandboek, raadgever, eene hulpbron.

promulgéren, lat. (*promulgāre*), kond doen, bekend maken, verkondigen, afkondigen, verspreiden, b. v. eene wet; **promulgātie**, f. de openbare bekendmaking, konddoening, verkondiging, verbreiding.

pro mundo, lat., z. ond. **mundum.**

Pronāon, n. gr. (v. *naós*, tempel), de voorhof eens tempels, ingang.

pronéren, fr. (*prôner*, eig. eene vermaningspredikatie houden, v. *le prône*, predikatie, rede, v. h. lat. *praeconium?*), overmatig loven, lofprijzen, uitbazuinen, zwetsen; veel praats, veel woorden over iets maken; op eene lastige of vervelende wijs zwetsen of snappen; **proneur**, m. een bovenmatig lofredenaar, zwetser enz.

Pronik-getal, het aggregaat van een quadraat- of vierkantgetal en zijn wortel; de zoodanige zijn, b. v. 2, 6, 12, 20, 30 enz. omdat $(1\times1) + 1 = 2$, $(2\times2) + 2 = 6$, $(3\times3) + 3 = 12$, $(4\times4) + 4 = 20$, $(5\times5) + 5 = 30$ is.

Pronōmen, n., pl. **pronomĭna**, lat. (v. *pro*, voor, en *nomen*, naam, naamwoord), Gram., de voornaamwoorden, de woorden, die de plaats der zelfstandige naamwoorden vervangen, deze nader bepalen en de voorwerpen naar zekere redeverhoudingen aanduiden, als daar zijn: *pronomĭna personalĭa*, persoonlijke voornaamwoorden: ik, gij, hij, wij enz.; *pr. reflexīva*, wederkeerende voornw.: zich; *pr. possessīva*, bezittelijke voornw.: mijn, uw, zijn enz.; *pr. demonstratīva*, aanwijzende voornw.: die, deze, dat enz.; *pr. determinatīva*, bepalende voornw.: degene, dezelve enz.; *pr. interrogatīva*, vragende voornw.: wie? welke? wat? enz.; *pr. relatīva*, betrekkelijke voornw.: die, dat, welke, wat; **pronominaal**, op de wijze van een voornaamwoord, voornaamwoordelijk; **pronominātie**, f. (lat. *pronominatĭo*), vermijding van het noemen eens naams door aanduiding eener omstandigheid.

prononcéren, z. **pronunciéren.**

Pronopiograaph, m. gr., eene camera obscura, welke de vóór haar liggende voorwerpen vertoont, een pantograaph tot het landschapteekenen.

Pronŭba, f. lat. (v. *nubĕre*, trouwen), de beschermster der huwelijken, huwelijksstichtster, een bijnaam van Juno.

pro nunc, lat., voor het tegenwoordige, voorloopig.

pronunciéren of **pronuncéren**, lat. (*pronunciāre*), of fr. **prononcéren** (*prononcer*, spr. *pronongs*—), uitspreken, beslissen, uitspraak doen; **zich prononcéren**, zich bepaald, krachtig uitdrukken, duidelijk verklaren, beslissend uiten; **geprononceerd**, sterk uitgedrukt, scherp afgedrukt, uitkomend (spieren, gelaatstrekken); **pronunciaménto**, n. sp., de opstandsverklaring eens generaals in de amerikaansche vrijstaten; *pronunciātum juris*, lat., eene regtsuitspraak, een regterlijk bescheid; **pronunciātie**, f. (lat. *pronunciatĭo*), de uitspraak, uitspreking; ook openbare bekendmaking.

proódisch, gr. (v. *hodós*, f. de weg), voorloopig.

Proœmĭum, n. lat. (v. h. gr. *pro-oímion*, v. *ōimos*, weg, gang), de ingang, voorrede; het voorberigt, voorspel; **proœmiéren**, eene voorrede maken.

Proost, m. (v. h. lat. *praepositus*, v. *praeponĕre*, voorzetten, voorop plaatsen), een opperste, kloosterhoofd, stiftsvoorstander, oppergeestelijke; **proostdij**, f. het ambt, de woning en het district v. eenen proost.

Propædeutiek, f. gr. (vgl. **pædeutiek**), de vooroefening, voorschool, de voorbereidende kundigheden tot eene wetenschap; het voorbereidend onderwijs, de voorbereidingswetenschap; **propædeutisch**, vooroefenend, voorbereidend; het propaedeutisch examen, het onderzoek naar de kundigheden, die als voorbereiding tot dezen of genen tak van geleerdheid beschouwd worden.

propagéren, lat. (*propagāre*), voortplanten, verbreiden, uitbreiden, vermenigvuldigen, vermeerderen; **propagánda** of **propagánde**, f. zie congregatie; ook in 't algemeen ieder genootschap ter uitbreiding van kerkelijke of politieke leerstellingen; **propagandísmus**, n. nw lat., de grondstellingen en handelwijze eener propaganda; **propagandísten**, pl., medeleden of aanhangers eener propaganda; **propagātie**, f. lat. (*propagatĭo*), de voortplanting; uitbreiding, verbreiding; **propagātor**, m. een voortplanter, verbreider; **propagŭlum**, n. Bot., het voortplantingsstof der mosplanten, kiemstof, kiemmeel.

propaléren, lat. (*propalāre*, v. *propălam*, openbaar), openbaar maken, verpraten, onder de menschen brengen.

pro parte virīli, z. ond. **viriel.**

Propathīe, f. gr. (vgl. **pathos**), het voorgevoel, de eerste gewaarwordingen eener ziekte.

pro patrĭa, z. **patria**; **propatria-papier**, eene soort van schrijfpapier, met de woorden *pro patria* als waterteeken.

Propemtĭcon of **propemtĭcum**. n gr. (v. *propémpein*, heen zenden, begeleiden), een begeleidings-, afscheids- of reisgedicht.

Propénsie, f. lat. (*propensĭo*, v. *propendēre*, afhangen, zich neigen), de overhelling, neiging, zucht; **propensiteit**, f. nw lat., de geneigdheid, zucht.

proper enz. z. **propre**.

per persōna, lat, voor of op den persoon, per man.

Property, f. eng., eigendom, bezitting.

Propetīe, f. gr. (*propeteia*, eig. het voorwaartsvallen, v. *propíptein*), voorbarigheid, onbezonnenheid; Med., een gebrek van de spraak, waarbij de woorden als te gelijk worden uitgestooten.

Prophăsis, f. gr., een voorwendsel, voorgeven, schijngrond, eene uitvlugt; ook eene (inz. verwijderde) aanleiding, gelegenheid gevende oorzaak.

Propheet, m. gr. (*prophētes*, v. *prophánai*, v oruit zeggen), een voorzegger, ziener, voorspeller, voorafverkondiger, waarzegger; een godsdienstleeraar van het joods. volk; **prophetés**, f. ned., de zieneres, voorzegster, waarzegster; **prophetīe**, f. (gr. *propheteia*), de voorspelling, openbaring; **prophētisch**, voorspellend; vol voorgevoel; **propheteren** (gr. *propheteúein*), voorspellen, vooraf verkondigen, toekomstige toevallige dingen vooruit zeggen.

prophyláctisch, gr. (vgl. **phylax**, **phyláctisch**), Med., verhoedend, voorkomend, afwendend; **prophylactĭcum**, n. een voorbehoedmiddel; **prophyláxis**, f. de verhoeding, de voorkoming, b. v. eener ziekte door gepaste geneesmiddelen.

Propinātie, f. lat. (*propinatĭo*, het toedrinken), in Duitschland het uitsluitend regt tot bierbrouwen en drankstoken, aan een landgoed behoorende.

propiatōrisch, nw lat. (v. *propitiāre*, stillen, bevredigen), verzoenend, begenadigend.

Proplásma, n. gr. (vgl. **plasma**), een voorbeeld, model van leem, waarnaar de kunstenaar iets bewerkt; **proplastiek**, f. de kunst om zulke modellen uit klei te maken.

Propŏlis, f. gr. (v. *pólis*, stad), eene voorstad; een bouwwerk aan den ingang; maagdenhonig; **propolĭum**, n. gr. (van *pro-pōlein*, vooraf koopen), de voorkoop, het voorkoopregt; wie iets uit de eerste hand koopt en dan aan bijzondere personen weder verkoopt; **propolist**, ook **propŏla**, m. de voorkooper, opkooper.

Propŏma, n. gr. (van *póma*, drank), voordrank, dronk bij het ontbijt; inz. een drank van wijn, azijn en honig.

proponéren, lat. (*propōnĕre*), eig. voorzetten), voorstellen, voorslaan, voordragen, voorleggen, opwerpen, opgeven; **proponént**, m. 1) de voordrager, voorsteller; 2) een tot het predikambt onderzocht en bevoegd verklaard, doch nog niet geplaatst persoon, een protestantsch candidaat, die het regt heeft om te prediken, maar niet om de sacramenten uit te deelen; **propositie**, f. (lat. *propositĭo*), de voorslag, h. voorstel, aanbod; de stelling, hoofdstelling eener rede; *propositĭo major*, het meerdere voorstel, de bovenvoorstelling; *pr. minor*, het minder voorstel, de ondervoorstelling (in eene sluitrede); *proposĭtum* of fr. **propos** (spr. *propó*), **propoost**, n. de rede, woordvoering, uitdrukking, de voorslag, het voorstel; het aanbod; het voornemen, oogmerk, besluit; *ad proposĭtum*, tot de zaak-zelve; *à propos*, juist van pas, juist ter snede, ter regter tijd, als geroepen, tot de zaak behoorend, ook dikwijls voor: eer ik het vergeet, of wat ik zeggen wilde; *mal-à propos*, ten ontijde, ongepast, ongelegen; **proposánt**, m. fr. (spr. *propozáng*), z. v. a. **proponent** 2); **propósta**, f. it., de voorslag, het voornemen; Merc., een voorstel, aanbod; Muz., het eerste koor in beurtgezangen.

Propórtie, f. lat. (*proportĭo*), de evenredigheid, gelijkmatigheid, overeenstemming; Math., de gelijkheid v. twee verhoudingen of redens, de redengelijkheid; de **arithmetische propórtie**, de rekenkunstige evenredigheid, waarbij het verschil der twee eerste termen gelijk is aan het verschil der twee laatste, b. v. 28 : 24 ∵ 40 : 36; de **geometrische proportie**, de meetkunstige evenredigheid, waarbij de beide eerste termen tot elkander dezelfde verhouding of reden hebben als de beide laatste, b. v. 4 : 12 = 7 : 21; de **harmonische proportie**, of de evenredigheid van drie getallen, waarvan het eerste tot het derde staat gelijk het verschil der beide eerste tot het verschil der beide laatste, b. v. 6, 4 en 3 (want 6 : 3 = 6—4 : 4—3), *proportĭo continŭa*, eene gedurige evenredigheid, in welke het derde lid gelijk aan het tweede is, b. v. 4 : 6 = 6 : 9; *à proportion*, fr. (spr. —*sjóng*), naar evenredigheid, naar verhouding; **proportionaal**, lat., **proportioneel**, fr. (*proportionnel*), in verhouding, in evenredigheid staande, gelijkmatig, evenredig; **proportionele grootheden**, grootheden, die eenerlei verhouding tot elkander hebben, b. v. proportionaal-lijnen enz.; **proportionaal-passer**, verhoudingspasser; **proportionéren**, nw lat., in verhouding stellen, evenredig maken, afmeten, naar zekere verhouding of zekeren maatstaf inrigten; **geproportioneerd**, naar verhouding, gelijk- of evenmatig; wel geordend, ingerigt of

ingedeeld, wel afgemeten, wel geordend, wel gegroeid enz.

Propos, **proposánt**, **propositie**, **proposta**, z. ond. **proponéren**.

Propotisma, n. en **propotismus**, m. gr. (van *pro-potidzein*, eenen drank over reiken), Med., een geneesdrank en zijne toediening.

pro praesénti, lat., voor het tegenwoordige, voor nu of thans.

Proprætor, m. lat. (vgl. **prætor**), een oud-rom. landvoogd of opperregter in een wingewest.

propre, fr. (spr. *própr'*; = lat. *proprius*), eigen; doorgaans voor zindelijk, rein, p r o p e r, lief en net; **propre-** of **proper-handel**, Merc., eigen handel, voor eigen rekening gedreven handel; **propreté**, f. zindelijkheid, reinheid, sierlijkheid, netheid, p r o p e r h e i d.

pro primo, lat., z. ond. *primus*.

proprius, *a*, *um*, lat., eigen, eigenaardig, bijzonder; eigentlijk, in den eigentlijken zin genomen; *proprium*, n. het eigene, eigendom; *ex propriis*, uit eigen vermogen, uit eigene inzigten; *propria auctoritāte*, uit eigene magt, eigenmagtig, op eigen gezag; *propria causa*, eigene zaak of aangelegenheid: *pr. manu*, z. ond. *manus*; *proprio Marte* (d. i. eig. met eigen' M a r s z. a., als zinnebeeld der kracht), zonder vreemde hulp; *proprio motu*, uit eigene kracht, zonder vreemde hulp; uit eigene aandrift; *propriis verbis*, met eigene woorden; **propriëteit**, f. lat. (*propriĕtas*), de eigendom, het eigendomsregt, de eigenaardigheid; *plena propriëtas*, Jur., volle eigendom; **propriëtarius** of **proprietair** (fr. *propriétaire*), m. de eigenaar, bezitter, land- of grondeigenaar.

pro prodigo, etc., z. ond. **prodigéren**.

Proptōma, n. en **proptōsis**, f. gr. Med., z. v. a. lat. **procidentie**.

propugnéren, lat. (*propugnāre*), voorvechten; voor iets vechten, het verdedigen, beschermen; **propugnātie**, f. de voorvechting, bescherming; **propugnātor**, m. de voorvechter, verdediger.

Propúlsie, f. nw lat. (van *propellĕre*, voortdrijven), het voortdrijven, voortstooten; **propulséren**, lat. (*propulsāre*), terug drijven, afhouden, afweren, afwenden; uitstooten; **propulsātie**, f. de terugdrijving, afhouding, uitstooting, het afweren.

Propylæën, pl. gr. (*propýlaia*, van *propýlaios*, *a*, *on*, voor de deur [*pylē*] aanwezig), de voorhof, voorplaats, het hoofdportaal, de prachtingang van een groot gebouw, inz. de rijk versierde ingang van den burg te Athenen.

Proquæstor, m. lat., bij de oude Romeinen een **quæstor** (z. a.) of staatsontvanger in een wingewest.

pro quota, z. **quota**; *pro rata*, z. **rata**; *pro rato et grato*, z. *ratum*; *pro recognitis et liquidis*, z. **recognosceren**.

Proréctor, m. nw lat. (vgl. **rector**), een plaatsvervangend hoofd aan eene hoogeof latijnsche school; in Duitschland: de jaarlijks gekozene en door den vorst bevestigde hoogleeraar, die als hoofd in den akademischen senaat de plaats van den vorst (den rector der universiteit) vervangt, de r e c t o r m a g n i f i c u s; **prorectoraat**, n. het ambt en de waardigheid eens **prorectors**.

pro redimenda vexa, lat., z. ond. **rediméren**; *pro re nata*, z. ond. *res*.

prorogéren, lat. (*prorogāre*), verschuiven, uitstellen, verlengen, verdagen, vertragen, b. v. eenen wissel, vgl. p r o l o n g é r e n; **prorogātie**, f. het uitstel, de verschuiving, verdaging, verlenging, b.v. van eenen termijn (*prorogatio termini*).

pro rostris, lat., op het spreekgestoelte, van den kansel (spreken).

Prorúptie, f. lat. (*proruptio*, v. *prorumpĕre*, uitbreken), het uitbreken, de uitbraak.

pros—, gr. voorz. beteekent: aan, tot, tegen, heen; daarbij, daarenboven; bij, naast, nevens.

Pros, halve maansgewijze barken der Maleijers.

Prosa, f. (lat. *prosa*, ontstaan uit *prorsa*, scil. *oratio*, d. i. de voorwaarts gerigte, regtuitgaande rede, van *prorsus*, *a*, *um*, naar voren gerigt, regtuit, ongebondene rede, de taal van het gewone leven, het onrijm (in tegenstelling met poëzij); ook een lat. lofzang in de r. k. kerk, waarin het rijm en het getal der lettergrepen de quantiteit vervangt; een gezang in proza, s e q u e n t i e; het evangelie bij het misoffer; **prosaïsch**, ongebonden, bandeloos, in onrijm, rijmeloos, in de taal des gewonen levens vervat, alledaagsch, plat, gemeen; **prosaïsmus**, m. nw lat., eene eigenaardigheid van den ongebonden, niet dichterlijken stijl; ook de alledaagschheid, b. v. der uitdrukking, de eentoonigheid, b. v. van het leven; **prosaïst**, n. een boek, waarin de s e q u e n t i ë n staan.

pro saldo, z. **saldo**.

Prosapodŏsis, f. gr. Rhet., de bijvoeging van het bewijs bij elke der opgenoemde stellingen.

Prosárma, n. gr. (*prósarma*, v. *prosairein*, tot zich nemen), het genotene, de spijs, artsenij.

Proscenium, n. lat. (v. h. gr. *pro-skēnion*; vgl. **scene**), het voortooneel, het voorste gedeelte van het schouwtooneel.

Proschematismus m. gr. Gram., het

aanhangen van eene letter of lettergreep aan een woord.

proscindéren, lat. (*proscindĕre*), voorsnijden, kerven.

proscribéren, lat. (*pro-scribĕre*, eig. opentlijk uitschrijven, schriftelijk bekend maken), in den ban doen, voor vogelvrij verklaren, verbannen, buiten een gezelschap sluiten, eenen als gebannen of ook als voortvlugtigen misdadiger op de uitspraak eens wereldlijken regters opentlijk bekend maken, vervolgen, van de veiligheid des levens en der goederen berooven; een **geproscribeerde**, of fr. **proscrit** (spr. *proskrie*), een in den ban gedane, gebannene, vogelvrijverklaarde; **proscríptie**, f. (lat. *proscriptĭo*), de ban, verbanning, vogelvrijverklaring; verwerping, afschaffing.

Proscynēsis of **proscynēse**, f. gr. (van *pros-kynēīn*, aanbidden, aanroepen), de aanbidding, de voetval, de slaafsche verootmoediging voor de gebieders in het Oosten.

Proséctor, m. lat. (v. *pro-secāre*, voorsnijden, aan stukken snijden; vgl. **seceren**), de opensnijder, opperontleder van menschelijke ligchamen onder opzigt van eenen leermeester der anatomie, de tweede leeraar der ontleedkunde op hoogescholen.

pro secundo, lat., z. ond. *secundus*.

Prosecutie, z. ond. **prosequeren**.

Proseliet, m. gr. (*pros-ēlytos*, er bij gekomen), een bijkomeling, nieuwbekeerde, overlooper in 't geloof; wie van de eene partij, inz. godsdienstpartij, welke eene vroegere aanspraak op hem had, tot eene andere over gaat, in welke hij niet dan na het losmaken van de vorige banden wordt opgenomen; **proselietenmaker**, een bekeeringszuchtige, geloofswerver; **proselytísmus** of **proselietenmakerij**, bekeeringszucht, geloofswerverij; het streven van hen, die anderen door oneerlijke en slechte middelen tot hunne godsdienstpartij zoeken over te halen; **proselýtisch**, aan nieuw bekeerden eigen; **proselytiséren**, tot eenen proseliet maken.

prosequéren, lat. (*prosĕqui*), volgen, begeleiden; voortzetten, voortvaren; vervolgen; ook geregtelijk betrekken, aanklagen, achtervolgen; **prosecūtie**, f. de voortzetting, vervolging, volvoering, doorzetting; ook geregtelijke aanklagt, vervolging; *prosecutĭo arrésti*, voortzetting van het arrest-proces.

proselēnisch, gr. (v. *selēnē*, de maan) ouder dan de maan.

Proserpīna, f. lat., of **Persephŏne**, f. gr. Myth., de dochter van Ceres en Jupiter; Pluto's gemalin en koningin der onderwereld; vgl. **Pluto**.

prosit! lat. (v. *prosum*, *prodésse*, voordeelig zijn), eig. het doe u nut of voordeel! wel bekome het u! God zegene u! uwe gezondheid!

Prosodīe, f. (gr. *prosōdia*, d. i. eig. toezang, van *pros*, toe, bij, en *odē*, gezang; van daar oorspr. de syllabentoon, z. v. a. accent, dan het toonteeken, zoowel als andere teekens, die de uitspraak bepalen, inz. de teekens v. de lengte en kortheid), de lettergreepmaat, syllaben-maat, de regelmatige uitspraak der woorden, overeenkomstig het accent en de quantiteit; de leer der lettergreepmeting, tijd- of toonmeting, een gedeelte der metriek of verskunst; **prosodiek**, f. de leer der lettergreepmeting en toonzetting; **prosōdisch**, daartoe behoorende, de syllabenmaat en toongeving betreffende; **prosodomanīe**, f. de rijmelaarswoede, poëtenkoorts.

Prosonomasīe, f. gr. (*prosonomasia*, benoeming), Rhet., gelijkheid in de woorden, overeenkomst in de woorden van verschillende talen (die op gelijken oorsprong kan wijzen), ook paronomasie.

Prosopalgīe, f. gr. (van *prósōpon*, gezigt, persoon), Med., de aangezigtspijn; **prosopocarcinōma**, Med., de aangezigtskanker; **prosopographīe**, f. persoonsbeschrijving, karakterschildering; **prosopolepsīe**, het aanzien des persoons, de partijdigheid, het in aanmerking nemen des persoons; **prosopologīe**, f. de leer van het aangezigt; vgl. **physiognomiek**; **prosopománt**, m. een waarzegger uit het gelaat, gezigtskijker; **prosopomantīe**, f. de gezigtswaarzeggerij; **prosopopœīe**, f. Log., de persoonsverdichting, de voorstelling van het onpersoonlijke en levenlooze als persoon, z. v. a. personificatie; bezieling.

Prospect, z. ond. **prospicieren**.

Prosper, lat. (*prosper*, *prospĕra*, *prospĕrum*, gelukkig, mansn.: de gelukkige; **prosperéren**, lat. (*prosperāre*), gelukkig maken; gewoonlijk gedijen, gelukken; gelukkig zijn, goed voortkomen, bloeijen, zijne fortuin maken, goede zaken doen, in bloeijende of gelukkige omstandigheden komen; **prosperiteit**, f. (lat. *prosperĭtas*), het gedijen, de welstand, bloei, welvaart, fortuin, het geluk, de voorspoed.

Prospheromĕna, pl. gr. van *pros-pherein*, bijdragen, brengen), Med., van buiten inwerkende geneesmiddelen, ook voedsel, spijs en drank, al wat men nuttigt.

Prosphўsis, f. gr. (v. *pros-phýein*, aanwassen), Med., de aaneengroeijing, zamenwassing der deelen, het vergroeijen.

prospiciéren, lat. (*pro-spicĕre*), vooruit zien, heenzien, voorwaarts kijken; voorzien, vooruit zorgen, voorzorgen gebruiken, voorzigtigheidsmaatregelen nemen; **prospéctus**, m. veelal n., **prospéct**, n. de aanblik, het aanzien, uitzigt, vergezigt; de teekening, schets, omtrek, voor-

stelling van een gebouw zooals het zich uitwendig voordoet; **prospéctus**, eene voorloopige aankondiging, openbare bekendmaking; het programma van een werk inz. een boekwerk, dat gew. bij inteekening wordt uitgegeven, en waarin men een denkbeeld geeft van het onderwerp, dat het behandelt, van het formaat, de letter, het getal deelen, den prijs enz.; adj., voorzigtig, bedachtzaam.

próssimo, it. (= lat. *proxĭmus* etc.), Merc., der volgende, eerstvolgende(maand); *prossimo passáto*, van de jongstverloopene maand; *prossimo ventúro*, voor de eerstvolgende maand.

Prostaphærēsis, f. gr., het onderscheid van de ware en gemiddelde beweging eener planeet.

Prostasĭe of **prostăsis**, f. gr. (v. *prostēnai*, vooraan staan), het vooraanstaan, de voorrang; **prostaat** (gr. *prostátēs*) of lat. *prostăta*, m. een voorstander, aanvoerder, vooropgeplaatste, hoofd; in het oude Athenen: de beschermer, zaakvoerder, advokaat van ieder, die geen burger was; Med., het vooruitstekende; de voorstanderklier; **prostátisch**, vooruitstekend, vooraanstaand; **prostatītis**, f. Med., de ontsteking van de voorstanderklier.

prosternéren, lat. (*pro-sternĕre*), uitstrekken, neder werpen; **zich prosternéren**, zich neder werpen, eenen voetval doen, neder knielen; **prosternātie**, f. barb. lat. en fr., lat. l. **prostrātie**, f. de nederwerping, kniebuiging, de voetval.

Prosternidĭum, n. gr. (v. *stérnon*, de borst), Med., eene borstpleister.

Prostēthis, f. gr. (v. *stēthos*, n. de borst), Med., de voorste zijde van de borst; het vleezige deel voor op de borst bij sterke mannen.

Prosthĕsis of **prothĕsis**, f. gr. (v. *prosthĕīnai*), er bijvoegen, *pro-thĕīnai*, voorzetten), Gram., de voorzetting, de toevoeging eener letter of lettergreep aan het begin van een woord; **prosthĕsis**, Med., de kunstmatige aanzetting van een lid, b. v. van een houten been, een' neus, eene lip enz.; **prosthĕta**, pl. Med., uitwendig aangebragte middelen, omslagen enz., inz. eene zetpil voor de baarmoeder.

Prostibŭla of **prostibŭlum**, n. lat. (v. *pro-stāre*, opentlijk te koop staan), een straatmensch, eene hoer, een veil, openbaar vrouwspersoon.

prostituéren, lat. (*pro-stituĕre*), opentlijk prijs geven, schenden, onteeren, schandvlekken, te schande maken; gemeen, verachtelijk of belagchelijk maken; **prostitūtie**, f. de schending, onteering, schandvlekking; het ontuchtig leven, zedenbederf, de staat der zedelijke verdorvenheid.

pro studio et labōre, lat. z. oud. **studium**.

Prostȳlon, n. gr. (v. *stylos*, zuil), eene zuilendeur of -poort, een zuileningang.

pro substrāta materĭa, z. ond. **substratum**.

Prosyllogismus, m. gr. (vgl. **syllogismus**), Log., eene voor-sluitrede, eene inleidende sluitrede, zulk eene, die tot bewijs eener stelling in eene andere sluitrede gemaakt wordt.

Protagonist, m. gr. (*prōt-agonistēs*, v. *prōtos*, de eerste, en *agonistēs*, kampvechter), de eerste kampvechter; eerste overwinnaar, eerste zegepraler; ook de tooneelspeler, die de hoofdrol speelde op het grieksche tooneel.

Protăsis, f. gr. (v. *pro-teinein*, eig. voor iets uitbreiden; voorhouden, voorleggen, opgeven), eene voorgelegde vraag; Log., het voorzindeel; ook de inleiding of het eerste gedeelte van een tooneelspel.

Protēa, f. nw lat., de zilverboom, een gewas van verscheidene schoone soorten (naar Proteus, z. a. benoemd, omdat sommige soorten fluweelachtige, van kleur verwisselende bladeren hebben).

protegéren, lat. (*protegĕre*; gew., naar het fr. *protéger*, uitgespr. *protezjéren*), beschermen, beschutten, beveiligen, begunstigen, onder zijne hoede of bescherming nemen; **protégé**, m. fr. (spr. *protezjé*), een gunsteling, beschermeling, begunstigde; **protéctie**, f. lat. (*protectio*), de bescherming, beschutting, ondersteuning, hoede, verdediging, begunstiging, het beschermheerschap; *jus protectiōnis*, het beschermingsregt; **protéctor**, m. een beschermer, beschutter, begunstiger, beschermheer, patroon; rijksbeschermer (de titel van Cromwell); **kardinaal-protector**, de kardinaal, die te Rome belast is met de kerkelijke zaken eener natie of met de belangen van zekere geestelijke orden; **protectoraat**, n. nw lat., het ambt, de plaats en waardigheid van eenen protector; **protectorĭum**, n. of **protectuur**, f. het beschermheersambt, de beschermbrief, schutbrief; de bescherming.

pro tempŏre, z. ond. **tempus**.

Proténsie, f. lat. (v. *protendĕre*, vooruitstrekken), de uitstrekking, uitrekking; ook z. v. a. **protasis**; **protensief** of als adverb. *protensīve*, nw lat., volgens den duur, duurzaam.

protestéren, lat. (*protestāri*), eig. betuigen, opentlijk, plegtig beloven of verklaren; zich tegen iets verklaren of verzetten, tegen iets opkomen, eene kwetsing, schending of benadeeling van zijn regt tegen spreken, zich daartegen in regten of vormelijk verzetten; eenen wissel protestéren, hem wegens niet-betaling wettig afwijzen, het protest daarvan doen opmaken; **protést**, m. nw lat., de tegenspraak, het regtsvoorbehoud; de afwijzing of

verwerping, de wettelijke acte, waardoor men aan hem, die eenen wissel of ander handelspapier weigert te accepteren of te betalen, verklaart, dat hij en zijn correspondent verantwoordelijk zullen zijn voor alle daaruit voortvloeijende schaden; **protestánt,** m. tegenspreker, vrijgeloovige, oorspr. alleen de benaming der lutherschen, sedert zij op den rijksdag te Spiers in 1529 tegen de besluiten der katholijken een protest indienden, sedert den westphaalschen vrede ook aan de gereformeerden gegeven; **protestantismus,** n. de leer en het geloof der protestanten, het door Luther's reformatie verworven regt der evangelische christenen, om zich met betrekking tot hun geloof enkel aan de oorkonden des christendoms te houden, en zoo min in de uitlegging daarvan, als in de gevolgen dezer verklaring van eenig gezag hoegenaamd af te hangen; in tegenst. met het katholicismus; **protestántsch,** overeenkomstig met dit geloof of regt, daartoe behoorende, vrijgeloovig; **protestātie,** f. de betuiging, opentlijke of plegtige verzekering; het voorbehoud, de vrijwaring van zijne regten door eene vormelijke tegenspraak, door een wettelijk verzet; afwijzing, wettelijke verwerping van eenen wissel; **protestatorĭum,** n. een afwijzings- of verwerpingsgeschrift, de schriftelijke verklaring, dat men de handhaving van zijne regten inroept, een schutbrief.

Prōteus (tweelettergrepig), m. gr. Myth., een zeegod, die de gave der voorspelling en het vermogen bezat om zich in allerlei gedaanten te veranderen; oneig. een onbestendig, veranderlijk mensch, gedaanteverwisselaar.

Protevangelĭum, n. gr. (v. *prōtos*, *prōtē*, *prōton*, de of het eerste, en **evangelium,** z. a.), het eerste evangelie, de eerste voorspelling van den Messias, die men in Genesis 3 vs. 15 meende te vinden.

Prothesis, z. **prosthesis.**

Protimēsis, f. gr. (v. *pro-timān*, boven anderen eeren, voortrekken), de voorrang; de voorkoop (z. *jus protimiseos*).

Protocól, n. (mid. lat. *protocóllum*, v. h. gr. *prōtos*, de of het eerste, en *kollān*, lijmen, vastkleven, dus eig. het eerst of van voren aangevoegde, het eerste blad), in 't alg. eene schriftelijk opgeteekende handeling, verklaring of uitspraak van ondervraagde personen enz., in burgerlijke aangelegenheden: een berigt van het voorgevallene, verhandelde, het handelingsblad; Jur., het boek, dat al de notariële acten bevat; het formulierboek ter opmaking van de openbare acten, de regterlijke berigten enz.; het register der beraadslagingen en handelingen van eenen rijksdag, een congres, eene conferentie enz.; dikwijls die beraadslagingen en handelingen-zelven; ook het regterlijk-, het verhoorschrift; *ad protocóllum* of **ter protocol brengen** of **protocolléren,** geregtelijk opteekenen of neder schrijven, een zakelijk berigt schrijven; openbare handelingen terstond opschrijven of schetsen, een verhoorschrift maken; **protocollārisch,** volgens het protocól, daarmede overeenkomstig; **protocollist** of **protocolhouder,** m. de verhoorschrijver, geregtsboekhouder.

Protoctisten, pl. gr., volgelingen van Origenes, die geloofden, dat de ziel vóór het ligchaam was geschapen.

Protogăla, n. gr. (v. *prōtos* enz., de of het eerste), Med., de eerste (moeder) melk, het eerste zog, de biest; **protogæa,** f. de eerste gedaante der aarde (naar Leibnitz), de oorspronkelijke aarde; **protographīe,** f. de eerste teekening, planteekening, eerste geschrift.

Protoloog, m. gr. (*prōto-lógos*, eerst sprekend), de eerstspreker, hoofdschouwspeler; **protomartyr, protomartelaar,** m. de eerste martelaar (z. a.) of bloedgetuige des christendoms, Stephanus.

Protŏme, f. gr. (*protomē*, v. *protemnein*, voorsnijden, van voren afsnijden), de voorsnede; ook een borstbeeld, eene buste; **protŏmus,** m. de voorsnijder, z. v. a. prosector.

Protomedĭcus, m. gr.-lat. (v. h. gr. *prōtos* enz., de eerste), een opperarts, eerste geneesheer; **protonotarĭus,** m. opperschrijver, oppergeheimschrijver, stadsschrijver; ook de eerste geestelijke naast den patriarch in Constantinopel; **protonpseudos,** m. gr., eig. eerste leugen; eene valsche praemisse in eene sluitrede, valsche vooropgaande stelling in een bewijs; **protopathīe,** f. de voorliefde voor iets; ook het eerste lijden, de eerste ziekte, die niet door eene andere vooraf gegaan of veroorzaakt is; **protopáthisch,** eerst lijdend, eerst ziekwordend; **protoplásma,** n. het oorspronkelijke beeld of voorbeeld; **protoplásten,** pl., de eerstgevormde (menschen), eerste menschen; **protoplástisch,** eerstgevormd, in den oorspronkelijken vorm, wat de eerste menschen betreft; **protopōpe,** m. gr.-russ. (vgl. pope), een russisch opperpriester; **protopraxīe,** Jur., het regt om bij een concours het eerst door den schuldenaar betaald te worden; **protopresbýter,** m. gr., z. v. a. **archipresbyter** bij de domkerken van eenige stiften, nu gewoonlijk deken; **protoprovinciālis,** m. gr.-lat., opperlandverzorger; **protoscholárch,** m. gr., een opperschoolopziener, inspecteur van het onderwijs; **protosebast,** m. de eerste minister van het hof te Constantinopel; **protosecretarĭus,** m. gr.-lat., de opper- of eerste geheimschrijver; **protospatharĭus,**

m. het hoofd van de spathariën of zwaarddragers (van *spáthē*, een breed zwaard) der gr. keizers; **protosyncéllus**, m. de vicaris van eenen patriarch, v. eenen bisschop in de gr. kerk; **protosyndĭcus**, m. gr., opperadvokaat of opperregter; **prototýpus**, m. of **prototýpe**. f. het eerste voorbeeld, oorspronkelijk model; de eerste afdruk of vorm, van ets- of snijwerk; **protoxyde**, z. ond. **oxyde**; **protozeugma**, n. Log., eene soort van zeugma (z. a.), waarbij het woord, dat in den loop der uitdrukking verzwegen wordt, aan het hoofd staat uitgedrukt, b. v. vicit pudorem libido, timorem audacia (scil. vicit); **protozōon**, n. een dier op den laagsten trap der organische ontwikkeling, het onvolkomenst bewerktuigd dier, aanvangsdier; ook het cidiertje.

protrahéren, lat. (*protrahĕre*), voorwaarts trekken; op de lange baan schuiven, vertragen, verschuiven, uitstellen, verlengen; **protráctie**, f. de vooruittrekking; vertraging, verlenging, het verwijl, uitstel; **protráctor**, m. nw lat., de voorhaler, een werktuig tot zuivering v. wonden; de hoekopnemer, graadboog.

protréptrisch, gr. (*protreptikós*, *ē*, *ón*, v. *pro-trépein*, voorwaarts wenden, aandrijven enz.), opwekkend, aanmanend, vermanend, aanprikkelend.

pro tribunāli, z. ond. **tribunaal**.

protuberéren, lat. (*pro-tuberāre*, van *tuber*, bult, buil, gezwel), op- of uitzwellen; **protuberántie**, f. nw lat. Med., eene ringvormige verhooging, een gezwel, een uitwas, bult.

Protutēla, f. lat. (vgl. **tutela**), de plaatsvervangende voogdij; **protūtor**, m. een medevoogd.

protypográphisch, gr. (vgl. **typographie**), voor de uitvinding der boekdrukkunst gemaakt; **protýpus**, m. voorbeeld, model.

Prove, z. v. a. **præbende** (z. a.); **provenier**, z. v. a. **præbendarĭus**; **proveniershuis**, het gesticht, waar dezulken zamen wonen, die voor hun geheele leven uit eene geestelijke stichting hun onderhoud trekken.

Provençālen of **provençaalsche dichters**, de ridderlijke dichters der 12de en 13de eeuw in Z. Frankrijk, d. i. in Provence, en in Spanje. Zij heeten ook romanische dichters en troubadours (z. a.); **provençaalsch**, **provençaalsche taal**, de eigene taal van Z. Frankrijk, thans enkel nog een dialect, voorheen eene zelfstandige schrijftaal naast de noordfransche; **provence-olie**, n. fr. (spr. *prowángs*—), olijf- of boomolie uit Provence in Frankrijk.

Provénda, f. it., eene graanmaat in Ancona.

proveniéren, lat. (*provenīre*), eig. vooruit komen; opbrengen, daaruit voortkomen, nut of voordeel aanbrengen, opleveren, afwerpen; **proveniéntie**, f. nw lat., of **provenú**, n. fr., de opbrengst, het voordeel, de winst; het bedrag.

Proverbĭum, n. lat., een spreekwoord; pl. **proverbĭa** of **proverbiën**, spreekwoorden, gedenk- of zedespreuken, b. v. die van Salomo; **proverbiaal** (lat. *proverbiālis*, en als adverb. *proverbialĭter*), spreekwoordelijk; **proverbialiséren**, nw lat., tot een spreekwoord maken; **proverbiëus**, spreekwoordenrijk, met spreekwoorden opgevuld, doorspekt, b. v. zulk een schrijftrant.

Proviánd, n. (it. *proviánda*, mid. lat. *providénda*; dus v. *providēre*, bezorgen, aanschaffen), de mondvoorraad, teerkost, levensmiddelen, levensbehoeften; **proviandhuis**, **proviand-kamer**, **proviand-magazijn** enz., een huis, eene kamer, een pakhuis enz. voor of met mondbehoeften; **proviandéren**, met spijzen of levensmiddelen verzorgen of voorzien.

Provicarĭus, m. nw lat. (vgl. **vicarius**), een onder- of medeplaatsvervanger; **provicariaat**, n. het onderplaatsvervangerschap.

Providéntie, f. lat. (*providentĭa*, van *providēre*, vooruit zien, zich voorzien, zorgen), de voorzienigheid, voorzorg (van God); *providentiae memor*, gedachtig aan de Voorzienigheid (zinspreuk op het kruis der koninklijke saksische ruitenorde); **providentiëel**, nw lat., vooruitziend, voorzorgend, door de voorzienigheid beschikt; **provĭsie**, f. lat. (*provĭsio*, het vooruitzien, de voorzorg), de voorraad, inz. mondvoorraad, verzorging met levensmiddelen (proviand), b. v. winterprovisie, voorraad voor den winter; ook in de r. k. kerk eene aanstelling tot een kerkelijk ambt met eene præbende; Merc., het regt van zooveel percent, door de bankiers, commissionairs, expediteurs enz. voor de zaken genomen, die zij voor elkander doen, het bezorgingsloon; **provisie-conto**, n. Merc., de bezorgings-rekening, de rekening van de provisie-gelden; **provisioneel** (fr. *provisionnél*), en als adverb. *provisionalĭter*, soms ook wel **provisōrisch**, nw lat., voorzorgend, voorbehoedend, bij wijze van voorzorg; bij voorraad, voorloopig, ondertusschen, tot op nadere bepaling, nader order, *ad interim*, enz.; **provisioneel-decreet**, n., provisionele uitspraak, f. de beslissing, door welke eene partij voorloopig in het bezit der betwiste zaak wordt gesteld; **provĭsor**, m. lat., een toeziener, bezorger, meesterknecht; de bevoegde waarnemer, inz. van eene apotheek, van een fonds enz.; **provisoraat**, n. nw lat., de post van eenen provisor, het waar-

nemerschap; *provisor imperĭi*, een rijksbestuurder; **provisōrisch**, z. ond. **provisioneel**; *provisorĭo modo*, uit voorzigtigheid; **provisorĭum**, n. eene acte of een geschrift, waarbij men zich voorloopig tegen toekomstige voorvallen behoedt, een behoedingsstuk; ook de toestand v. voorloopige aanstalten of inrigtingen.

Provincie (niet **provintie**), f. lat. (*provincĭa*, v. *vincĕre*, overwinnen), oorspr. bij de oude Rom.: een door verovering of erfmaking verkregen gebied, een wingewest; het gewest, landschap; een gedeelte lands van eenen Staat, dat een gouvernement voor de justitie, finantiën enz. uitmaakt; een grondgebied buiten het hoofdland of de hoofdstad van een rijk; in de r. k. kerk ook het district of gebied van een aartsbisdom; **provincie-roos**, f. de gemeene roode tuinroos; **provinciaal** (lat. *provinciālis, e*), gewestelijk; Gram., wat tot eenen tongval behoort; **provinciālis** of **provinciaal**, m. nw lat., de oppertoeziener of overste van vele kloosters in een kerkelijk district; **provincialaat**, n. het ambt en de waardigheid v. zulk eenen; **provincialismus**, m. een gewestelijk, landschappelijk woord, een taaleigen van een gewest, een landschap, oord; het gewestelijk taalgebruik, de eigen landschapsspraak.

Provisie, provisor etc., z. ond. **providentie.**

provocéren, lat. (*provocāre*), **iemand provocéren**, hem uitdagen, tot iets opwekken, opeischen; **iets provocéren**, iets veroorzaken, daartoe aanleiding geven, het te voorschijn roepen; **op iets provocéren**, zich op iets beroepen; ook hooger hulp inroepen, daarop aanspraak maken (appelleren), geregtelijk uitspraak op iets verlangen; *provocándo*, door beroep, beroepend; *provocándo ad acto*, door beroep op de acten of regtshandelingen; **provocánt**, m. Jur., een uitdager, terger, uiteischer, klager, wie tot regterlijke handelingen aanleiding geeft, daartoe uitdaagt; **provocaat**, n. wie opgeroepen, opgeëischt, uitgedaagd, getergd wordt; **provocātie**, f. (lat. *provocatĭo*), de uitdaging, voorroeping, aanhitsing, terging; het beroep op een hooger geregtshof (appellatie); **provocatief**, nw lat., beroepend, uitdagend, tergend.

Provoost, m. nw lat., fr. **prevôt** (spr. *prewó*), z. v. a. **proost**, z. a.; ook de titel van onderscheidene officieren, belast met de zorg, de handhaving der orde, het bestuur van iets, opziener, overste, voorstander; provoost der schermzaal, danszaal, de voorvechter, voordanser (eene soort van onder-leermeester); oneig. het strafverblijf der soldaten, waarin zij door den provoost van het regiment gezet worden.

Proxeneet, m. gr. (*proxenētēs*, v. *proxenein*, iemand als *pró-xenos*, d. i. als opentlijk gast bijstaan, in 't alg. voor hem in de bres springen, zich zijner aantrekken enz.), een bemiddelaar, onderhandelaar, makelaar, koppelaar; **proxenetĭcum**, n. lat. (gr. *proxenētikón*, het makelaarsloon, de courtage; **proxenīe**, f. gr., bij de oude Grieken: staatsgastvrijheid, het regt en de verhouding van den openbaren gast, d. i. van eenen gezant of zaakvoerder van een' anderen Staat, omtrent wien, door eenen daartoe door den Staat benoemden burger (proxĕnos), al de pligten der gastvrijheid volbragt worden.

proxĭmus, a, um, lat., de of het naaste; *proximus est sibi quisque*, sprw., ieder is zich-zelven de naaste, het hemd is nader dan de rok; *proxĭmus succéssor*, m. de naaste opvolger of erfgenaam; *proximus sum egomet mihi*, ik ben mijzelven de naaste; *proxĭmo* (scil. *mense*), of it. *próssimo*, Merc., van de volgende maand; **proxĭma**, f. Merc., de eerstvolgende, naaste tijd, die de opsteller van eenen wissel bepaalt; *ad proxĭmam* (*cessiōnem*), tot de eerstvolgende zitting of vergadering; *proxĭme*, eerstvolgend; **proximiteit**, f. (lat. *proximĭtas*), de nabijheid, nabuurschap; naauwe verwantschap.

Prozymieten, z. **azymieten.**

prude, fr. (v. h. lat. *prudens?*), schijnzedig, zeer ingetogen, preutsch, schijnheilig, mannenschuw; als subst. f. de schijnzedige, preutsche, stuursche schoone, schijnvrome, schijnheilige; **pruderīe**, f. de schijnzedigheid, preutschheid, ingetogenheid voor het oog der wereld, schijneerbaarheid, gemaaktheid, mannenschuwheid.

Prudéntie, f, lat. (*prudentĭa*), fr. **prudence**, f. (spr. *prudángs'*), de voorzigtigheid, omzigtigheid, bedachtzaamheid; *prudénter*, omzigtig, wijselijk; **Prudentĭus**, m., **Prudentĭa**, f. mans- en vrouwenn.: de bedachtzame, omzigtige.

Prunél, n. (eng. *prunello*), eene wollenstof, ook lasting geheeten.

Prunéllen, f. fr. (v. *prune* = lat. *prunum*, pruim), v. a. **brünellen**, l. **brignolen** (fr. *brignoles*, spr. *brienjôl'*), katharinapruimen, bijzonder schoone, eerst van de pit ontdane, geschilde en dan gedroogde pruimen, die inz. in en bij de stad Brignoles in Frankrijk, maar ook in Frankenland groeijen.

Prunélzout, n. (nw lat. *sal prunellae*, v. h. lat. *pruna*, gloeijende kool?), eene witte massa van grofstralige breuk, uit salpeter, die in de roode gloeihitte gesmolten is, en eenig zwavel bereid.

Prurīgo, f. of **prurītus**, m. lat. (van *prurīre*, jeuken), de huidjeuking; eene

ontijdige aandrift, ontijdig verlangen, hevige begeerte.

Prussienne, z. **peruvienne.**

Prytánen, n. gr. (*prўtănis*, pl. *prytáneis*), in het oude Athenen eene commissie van 50 raadsleden die in den raad en de volksvergadering voorzaten; **prytanēum**, n. (gr. *prytaneīon*), een openbaar gebouw te Athenen, waarin de prytanen hunne maaltijden hielden, en waar tevens de mannen, die zich omtrent den Staat verdienstelijk gemaakt hadden, levenslang onderhouden werden; **prytanée**, m. fr., eene groote krijgsschool te Parijs voor de kinderen, die op kosten van den Staat worden opgevoed; **prytanīe**, f. (gr. *prytaneia*), de tijd van 35 of 36 dagen, gedurende welke de grieksche prytanen de zaken des volks bestuurden.

Psalis, f. gr. (*psalis*, v. *psáein*, schaven, verpletten), de schaar; het gewelf, de boog; **psalidĭum**, n. (gr. *psalidion*), een schaartje; een klein gewelf, booggewelf; Med., het zoogenaamde gewelf in de hersenen; **psalidōma**, n. het gewelf; de binnenste schedelvlakte.

psalléren of **psaltéren** (lat. *psallĕre*, v. h. gr. *psállein*, in 't alg. aanraken, inz. de snaren tokkelen, een snarenspeeltuig bespelen), psalmen zingen of lezen; met luider stem bidden; **psalléndа**, pl. lat., eig. het te zingene, gezangen, een beurtgezang op heilige dagen in de r. k. kerk; **psallétte**, f. fr., eene school voor koorknapen, koorzangerschool; **psalm**, m. (v. h. gr. *psalmós*, eig. snarenspel), een vroom lied, plegtig gezang tot Gods eer; inz. de grootendeels aan koning David toegeschrevene geestelijke gezangen in den bijbel; **psalmíst** of **psalmograaph**, m. gr., de maker der psalmen in den bijbel; **psalmodīe**, f. het afzingen der psalmen, het psalmgezang, de zangwijze der psalmen; **psalmodiéren**, zingen, psalmzingen; zonder stembuiging zingen of lezen, verzen of proza op eentoonige wijs voordragen, opdreunen; **psalmograaph**, m. een psalmschrijver, psalmdichter; **psalmographīe**, f. de psalmdichting; **psallōdes** en **psalmōdes**, in de gedaante van een psalterion, cithervormig; **psalter** of **psalterīon**, gr. en **psalterĭum**, lat. n. een zeer oud snarenspeeltuig, in den vorm van eenen geknotten driehoek met 13 rijen snaren van ijzer- of koperdraad, waarop men met een ijzeren roedje of krom staafje sloeg; het bijbelsche psalm- of gezangboek; een zeer lange rozenkrans der nonnen in sommige kloosters; de derde maag der herkaauwende dieren.

Psaltis, een russ. speeltuig naar een hakkebord gelijkende.

Psammos, m. gr., het zand; Med., het graveel, de zandachtige stof, die zich in de nieren of de pisblaas ontwikkelt; **psammísmus**, n. de lozing van zandige pis bij den niersteen; ook een warm zandbad; **psammōdes**, zandig of gruizig; **psammomantīe**, f. de zandwaarzeggerij, voorspelling uit zand.

Psapharōsis, ook **psapherōsis** en **psaphyrōsis**, f. of **psatharōsis** en **psathrōsis**, f. gr. (v. *psaphărós*, *psathărós* of *psathўrós*, murw, los), Med., het broswordеn ber beenderen; **psathyrótes**, f. murwheid, fijnwrijfbaarheid.

Psatyriānen, pl., eene arianische secte van de 4de eeuw.

Psecáden, pl. lat. (v. h. gr. *psekás*, druppel), vrouwelijke bedienden bij de oude Romeinen, die hare meesteressen het haar krulden en welriekend maakten, kapsters.

Pselaphetiek, f. gr. (v. *psēlaphān*, aanraken, betasten), de leer of kunst om iets door betasting te onderzoeken en te kennen; **pselaphīe**, f. de betasting, wrijving met de handen.

Psellísmus, m. gr. (v. *psellídzein*, stamelen, *psellós*, stamelend), het stamelen, stotteren.

pseudo— of **pseud—**, gr. (v. *psēūdos*, n. leugen, verdichting, *pseudēs*, onwaar, gelogen enz.), valsch, onecht, misleidend, bedriegelijk enz., in zamenstellingen gebruikelijk, b. v. **pseud-acöë** of **pseud-acūsis**, f. de gehoormisleiding, een gehoorbedrog, waarbij de lijder toonen hoort zonder uitwendige aanleiding; **pseud-æsthēsis**, f. de gevoelsmisleiding; *pseudaleus*, *a*, *um*, verdicht, schijnbaar, b. v. *morbus pseudaleus*, eene schijnbare ziekte; **pseud-angelīe**, f. valsche boodschap; **pseud-aphīe**, f. (vgl. **haptisch**), misleiding van het gevoel of den tastzin; **pseud-apostēma**, n. Med., een valsch ettergezwel; **pseud-arthrōsis**, f. **pseud-artiсŭlus**, m. een valsch, onwaar gewricht; **pseud-asthma**, n. valsche (door een gezwel veroorzaakte) engborstigheid; **pseud-iāter**, m. (v. *iātrós*, geneesheer, arts), een kwakzalver, valsch, voorgewend geneesheer; **pseudoblepsīe**, f. het valschzien, de gezigtsmisleiding; elk ooggebrek; **pseudocardiógmus**, m. eene schijnbare ziekte van het hart; **pseudocatabrōsis**, f. (v. *catábrōsis*, het slikken), het zoogenaamde door 't verkeelde keelgat slikken; **pseudocleteīa**, f. (v. *klēteúein*, voor het geregt roepen), valsche dagvaarding voor de regtbank; valsche getuigen-onderteekening; **pseudochristen**, m. een onecht christen, schijnchristen; **pseudochrysolith** of **bouteille-steen**, onechte chrysolith, groene obsidiaan (z. a.); **pseudocyēsis**, f. de onware zwangerschap; **pseudodoxīe**, f. (v. *dóxa*, meening), valsche meening, dwaalbegrip, dwaalleer; **pseudoepigrăpha** of l.

pseud-epigrăpha, pl. (v. *epigráphein*, opschrijven, een opschrift geven), verkeerd of valsch toegeschrevene, d. i. niet van den als zoodanig genoemden schrijver afkomstige schriften; **pseudogeusīe**, f. (v. *geusis*, het proeven, smaken), valsche smaak, smaakmisleiding; **pseudogrăphum**, n. een valsch, ondergeschoven geschrift; **pseudo-Isidorus**, m. de valsche Isidorus, schrijver van eene pauselijke verzameling v. decretalen onder den naam van den heiligen Isidorus (aartsbisschop v. Sevilla (gest. 1636); **pseudoloog**, m. een leugenaar; **pseudologīe**, f. het valschspreken, de leugen, onwaarheid; valsche leer; **pseudomántis**, m. een leugenachtig voorspeller, leugenprofeet; **pseudomedĭcus**, m. gr.-lat., z.v.a. **pseudiăter**; **pseudomessias**, m. een valsche messias (z. a.); **pseudomŏla**, f. gr.-lat. Med., een valsche of schijnbare moederkoek; **pseudomorphoom**, n. gr. (v. *morphūn*, vormen, gedaante geven), een valsch of ziekelijk gevormd deel; **pseunomorphōsis**, f. ziekelijke vorming; **pseudonȳmus**, m. (v. *ónyma* = *ónoma*, naam, vgl. **anoniem**), een valschnamige, onder een' valschen naam verborgen persoon, een schrijver, die een' verdichten naam aanneemt; **pseudoniem** of **pseudonýmisch**, valschnamig, met verdichten naam; **pseudonymiteit**, f. de valschnamigheid, verborgenheid onder een' valschen naam; **pseud-opaal**, m. een onechte opaal, kattenoog; **pseud-opīe** of **pseudopsīe**; f. (vgl. **opsis**), het valschzien, de gezigtsmisleiding; **pseudophilosooph**, m. een valsche, onechte wijsgeer, zulk een, die de wijsbegeerte tot nadeel der godsdienst aanwendt; **pseudophthĭsis**, f. valsche tering, schijntering; **pseudopleurĭtis**, f. het onwaar zijdewee; **pseudopneumonīe** en **pseudopneumonĭtis**, f. de schijnbare longontsteking; **pseudopolýp**, m. een schijnpolyp; **pseud-orăsis**, f. (v. *hórăsis*, het zien), het ingebeelde zien, de gezigtsmisleiding; **pseud-orcheocēle**, f. de schijnbare balbreuk; **pseud-orexīe**, f. (vgl. **orexie**), de valsche hongerprikkel; **pseudosmīe** of **pseud-osphrasīe**, f. de ingebeelde reuk, reukmisleiding; **pseudosphresīe**, f. de ingebeelde reuk, ontwaarwording v. niet aanwezige riekende dingen; **pseudostudiōsus**, m. een naamstudent; **pseudosyphĭlis**, venerisch gelijkende zweren; **pseudothanătos**, m. de schijndood; **pseudotoxīe**, f. eene in de belladonna ontdekte stof; **pseud-ydropisīe**, f. (vgl. **hydropisie**), valsche of schijnbare waterzucht; **pseudozōisch**, schijnbaar dierlijk; **pseudozoarīën**, naar dieren gelijkende planten.

psi, de grieksche letter ψ (*ps*); een dagvlinder.

Psilōma, n. gr. (v. *psilós*, *ē*, *ón*, kaal, *psilūn*, kaal maken), eene kale plaats, het kaalzijn; **psilōsis**, f. het kaalmaken, het verlies van wenkbraauwen en ooghaartjes; kaalworden; **psilōthron**, n., z. v. a. lat. **depilatorium**; **psilōthrisch**, ontharend, kaalmakend; **psilometrīe**, f. (van *psilós*, oneig. naakt, bloot, zonder gezang), het niet door muzijk begeleide heldendicht (epische poëzij) bij de oude Grieken.

Psittacismus, n. (v. h. gr. *psittakos*, lat. *psittăcus*, de papegaai), papegaaigesnap, de vaardigheid in het gebruik van woorden, die men niet verstaat.

Psóa, f. gr., de lenden- en nierenstreek; **psoas** (scil. *musculus*), de lendenspier; **psoĭtis**, f. de ontsteking v. de lendenspier.

Psōra, f. gr. (v. *psáein*, schaven, krassen), Med., de schubbige schurft, ruidigheid, volgens Hahnemann de onderdrukte schurft, uit welke de meeste chronische ongesteldheden zouden ontstaan; **psoralĕa**, f. schurftkruid; **psoriăsis**, f. het schurftig- of ruidigworden; de schurftachtige melaatschheid; **psorĭca**, pl., schurftmiddelen, geneesmiddelen tegen de schurft; **psōrisch**, schurftig, ruidig; **psorophthalmīe**, f. de schurftachtige ontsteking der oogleden, oogschurft.

Phȳche, f. gr. (*psychē*, oorspr. adem, v. *psýchein*, ademen), de ziel, de geest; ook een vlinder, als zinnebeeld van het leven en de onsterfelijkheid der ziel; Myth., de minnares van Amor, die als eene uitstekende schoonheid met vlindervleugelen wordt voorgesteld; **psychisch** (gr. *psychikós*, *ē*, *ón*), den geest, de ziel betreffende of daarin gegrond, b. v. psychische ziekten; **psychagōgisch** (gr. *psych-agōgós*, *ón*), zielbesturend, levenbehoudend; **psychagōga**, **psychagogĭca**, pl. Med., middelen tegen onmagt en schijndood; **psychagogīe**, f. de zielbesturing, de levensonderhouding; **psychentónisch** (v. *enteínein*, inspannen), geestinspannend; **psychiăter**, m. een zielenarts; **psychiatrīe**, f. de zielgeneeskunde; **psycholoog**, m. een zielleeraar, zielkundige, onderzoeker der ziel; **psychologīe**, f. de zieleleer, zielkunde, de wetenschap van den aard, de vermogens, de veranderingen en werkzaamheden der ziel; **psycholó-gisch**, tot de zielkunde behoorende, zielkundig; **psychomachīe**, f. een ziels- of gemoedsstrijd; **psychomántis** of **psychománt**, m. een geestenbezweerder, geestenbanner; **psychomantīe**, f. de gewaande geestenbezwering, geestenbanning; **psychonomīe**, f. de leer van de wetten der ontwikkeling van het zieleleven; **psychonosologīe**, f. de leer van de zielsziekten; **psychopannychīe**, f. de zieleslaap; doodsslaap tot aan de opstanding; **psychopannychieten**, pl., ziele- of doodsslapers, zij die aan den ziele- of doodsslaap gelooven;

psychopómpos, m. de zielengeleider, Myth., bijnaam van H e r m e s of M e r c u r i u s, die de zielen der overledenen naar de onderwereld voert; ook de bijnaam van C h a r o n (z. a.); **psychōsis**, f. (v. *psychūn*, bezielen), de bezieling.

Psychrologīe, f. gr. (v. *psychrós, á, ón*, koud, koel), koude, smakelooze rede, platte taal; **psychrolusīe**, f. het koudbaden; **psychrolūtron**, n. een koud bad; **psychrométer**, m. een werktuig om de vochtigheid der lucht te meten; **psychrophobīe**, f. de vrees voor koud water; **psychroposīe** of **psychropŏsis**, f. het koudddrinken; **psychrospermasīe**, f. de koudzadigheid, het zoogen. koude zaad; **psychrospermatĭcus**, m. iemand, die koud zaad heeft, een koudzadige; **psychrospermátisch**, door een te koud zaad veroorzaakt; **psychrótisch** (v. *psychrūn*, koud maken), verkoelend, uit koude voortspruitend.

Psyctēr, m. gr. (v. *psýchein*, ademen, blazen; afkoelen), een verkoeler, koelvat; **psyctĭca**, pl. Med., verkoelende geneesmiddelen; **psýctisch**, verkoelend, koudmakend.

Psydracĭum, m. gr. (*psydrákion*, verklw. v. *psýdrax*, v. *psydrós* = *pseudēs*, leugenachtig, valsch), Med., een jeukend waterblaasje- of blaartje inz. op den neus en de punt der tong, eig. leugenblaasje, omdat men geloofde, dat het ontstond, wanneer iemand gelogen had); **psydracĭa**, pl., valsche schurft of ruidigheid, schurftachtig uitslag.

Psyllion, psyllĭum of **psylliekruid**, m. gr. (v. *psylla*, f. vloo), vlooijenkruid, vlooijenzaad; **psylĭa**, pl. Med., huidvlekken, bloedvlekken (om de gelijkenis naar de vlooijenbeet); **psyllen**, pl., slangenbezweerders in Egypte.

Psýxis, f. gr., eene afkoeling, verkoeling.

Ptarmĭcum, n., pl. **ptarmĭca**, gr. (*ptarmiká*, v. *ptairein*, niezen), niesmiddelen, nieskruid; **ptármisch**, niezingverwekkend; ook door niezen veroorzaakt.

Ptelĕa, f. gr. (*pteléa*), de olmboom; de **driebladerige ptelĕa**, de lederbloem, een struikachtig pronkgewas in N. Amerika.

Pterodactȳlus, m. gr. (v. *pteron*, veder, vleugel, en *dáktylos*, vinger), z. v. a. **ornithocephălus**, z. a.; **pteryx**, f. Anat., neusvleugel; **pterygĭum**, n. (gr. *pterýgion*), Med., de nagel of vleugel op het hoornvlies; **pterygōdes**, vleugelvormig; **pterygopalatinisch**, tot de vleugelsgewijze uitsteeksels van het wiggebeen en het verhemelte behoorende.

Ptilōsis, f. gr. (v. *ptilon*, donsveder), het ruijen der vogels; het uitvallen der haren; Med., inz. het verlies van wenkbrauwen en ooghaartjes; ook de celtachtige ontaarding der oogleden (omdat een gevolg daarvan niet zelden het uitvallen der ooghaartjes is).

Ptisáne, f. gr. (*ptisánē*, v. *ptissein*, gerst enz. pellen), of **tisane**, f. fr., gerstenwater, een gerstendrank, koeldrank, gezondheidsdrank, verdund afkooksel of opgietsel.

Ptochiāter, m. gr. (v. *ptōchós*, bedelaar, en *iātrós*, arts), de armendoctor; **ptochiatrīe**, f. de armengeneeskunde; **ptochodochīum**, n. (v. *docheion*, een berg- of bewaarmiddel), eene armenherberg, een bedelaarsdoelen.

Ptolemæus, gr. (*Ptolemāios*, v. *ptólemos*=*pólemos*, oorlog), mansn.: de krijgshaftige.

Ptōsis, f. gr., de val; Med., de zakking, b. v. van het bovenste ooglid; Gram., z.v.a. c a s u s (z. a.).

Ptyalismus, n. gr. (v. *ptyalídzein*, veel spuwen; *ptýalon*, speeksel), Med., menigvuldig spuwen; de speekselvloed (s a l i v a t i e); **ptyalagōga**, pl., speekselafvoerende middelen, geneesmiddelen, die de fluimlozing bevorderen; **ptyalīne**, n. Chem., de speekselstof.

Ptysis, f. gr. (v. *ptýein*, spuwen), het spuwen; **ptysma**, n. het uitgespuwde, opgebragte, de opwerping van fluimen; **ptysmagōga**, pl., geneesmiddelen, die de afscheiding v. h. speeksel bevorderen; **ptysmatischētisch**, door onderdrukking van de fluimlozing ontstaan.

Pu, eene chinesche lengtemaat, ongeveer = $\frac{1}{2}$ duitsche m i j l.

Pubes, f. lat., de schaamstreek, schamelheid; het haar der schaamdeelen, de manbaarheid; **pubĕres**, pl., manbare, huwbare jonge personen; **puberteit**, f. de manbaarheid, huwbaarheid, geslachtsrijpheid, mondigheid, de rijpe, ter voortteling geschikte leeftijd.

publĭcus, *a*, *um*, als adverb. *publĭce*, lat. (afgek. *publ.*), ook **publiek** (fr. *public*, *publique*), oorspr. wat het volk, den staat, de gemeente betreft; opentlijk, openbaar, voor aller oog, iedereen, algemeen; algemeen bekend, wereldkundig, *publĭca auctorĭtāte*, met openbaar gezag, d. i. met de toestemming of goedkeuring der overheid, of volgens hooger bepaling; *publicae concordiae pignus*, onderpand der openbare eendragt (opschrift der medaille tot aandenken v. de fransche julij-revolutie); **públĭca**, f. eene rekenmunt in Napels, waarvan er $66\frac{2}{3}$ in een' d u c a t o d i r e g n o gaan; **publĭcum, publiek**, n. het algemeen, gezamentlijke volk; de groote gemeente, inz. de leeswereld, de schouwburgwereld, het grooter of kleiner getal personen, dat leest, den schouwburg bezoekt enz., de menschen; tot w e l z i j n v a n 't p u b l i e k, tot algemeen welzijn; i n h e t p u b l i e k k o m e n, zich opentlijk vertoonen of laten

zien; een **publicum** (scil. collegium), eene openbare voorlezing, vrije voorlezing op hooge scholen (in tegenst. met privatum, privaat- of bijzondere voorlezing); *publicum meritōrum pretĭum*, opentlijke belooning der verdiensten (zinspreuk van de hongaarsche St. Stephanus-orde); **publikein**, m. (lat. *publicānus*), een tollenaar, oud.-rom. tol- of belastingpachter; **publicéren** (lat. *publicāre*), openbaar maken, opentlijk bekend maken, afkondigen, verspreiden, uitgeven, in 't licht geven, algemeen verkrijgbaar stellen, b. v. boeken, tijdschriften enz; **publicándum**, n., pl. **publicánda**, iets dat bekend gemaakt moet worden; *publicātum*, opentlijk bekend gemaakt, afgekondigd; **publicatum** of **publikaat**, n. het bekend gemaakte; **publicātie**, **publicéring**, f. de bekendmaking, opentlijke aankondiging, afkondiging, uitgave, verschijning, b. v. van een dagblad, een boek; *publicatĭo bonōrum*, de opentlijke verbeurdverklaring (confiscatie) v. h. vermogen; **publicist**, m. nw lat., een staatsgeleerde, een staatsregtkenner, hij, die over het staatsregt schrijft, daarin onderwijs geeft; **publicistisch**, staatsregterlijk; **publiciteit**, f. de opentlijkheid, openbaarheid, ruchtbaarheid, algemeene bekendheid.

Puce, z. **couleur de puce**.

Pucelle, f. fr. (spr. *puséll'*; mid. lat. *pucélla*, v. h. lat. *puella?*), eene maagd; *la pucelle d'Orleans*, de maagd van Orleans (*Jeanne d'Arc*, die onder Karel VII de stad Orleans, welke door de Engelschen belegerd werd, ontzette); **puceláge**, f. (spr. —*puus'láazj*), de maagdom, de maagdelijke staat.

Pud, n. een russisch gewigt van 40 pond, omtrent = 16 ned. ponden.

Puddi, m. eene inhoudsmaat te Madras.

Púdding, m. eng., een engelsch ragout, waarvan broodkruim of meel, rundermerg, krenten enz. de hoofdbestanddeelen zijn, de in eenen doek beslagen en gekookte meelklomp, koek in den zak.

Puddlingwerk of het **puddlingfrisschen** (v. h. eng. *puddle*, morsen, omroeren), in de metaalsmelterijen of smelthutten: het roerwerk, de wijze, die men in Engeland volgt om het ijzer in den vlamoven te frisschen, d. i. uit het ruwe ijzer het smeedbare ijzer, staafijzer te bereiden.

Pudénda, pl. lat. (v. *pudēre*, zich schamen), de schaamdeelen, geslachtsdeelen, schamelheid; **pudendāgra**, f. lat.-gr., pijn in de schaamdeelen; **pudeur**, f. fr. (lat *pudor*), de schaamachtigheid, schaamte, eerbaarheid, kuischheid; **pudīca**, f. lat. (*pudīcus*, *a*, *um*. schaamachtig), de schaamachtige, kuische, eerbare; **pudicitĭa**, f. of **pudiciteit** (fr. *pudicité*), f. de schaamachtigheid, eerbaarheid, kuischheid; **Pudicitia**, f. ook de godin der kuischheid enz.

pueriel, lat. (*puerīlis*, *e*, v. *puer*, knaap, kind), kinderachtig, jongensachtig; **puerilĭa**, pl., kinder- of jongensstreken: *puĕri puerilia tractant*, kinderen doen als kinderen; **puerīliteit**, f. (lat. *puerilĭtas*), kinderachtigheid, kinderachtig gedrag.

Puerpĕra, f. lat. (v. *puer*, kind, en *parĕre*, baren), eene kraamvrouw; **puerperaal-koorts**, de kraamvrouwenkoorts; **puerperĭum**, n. het kraambed, kinderbed.

Pugilíst, m. nw lat. (lat. *pugil.*, v. *pugnus*, de vuist), een vuistvechter, kampvechter, worstelaar, bokser; **pugilístisch**, op vuistvechterswijze; **pugilísmus**, n. de vuistkamp, worstelstrijd, bokspartij; **pugillus**, m. lat., eig. eene kleine vuist; eene handvol; Med., eene vingermaat, zooveel als men van kruiden, bloemen enz. met duim en twee vingers grijpt, een greepje.

Puissance, f. fr. (spr. *pwiessángs*; = lat. *potentia*), de magt, mogendheid, heerschappij, het gezag.

Pul of **pullo**, algemeene benaming der perzische koperen munten.

Pulcherĭus, m. en **Pulcherĭa**, f. (v. h. lat. *pulcher*, schoon), mans- en vrouwenn.: de schoone, liefelijke, aanminnige.

Pulchinella, m. it. (spr. *poeltsjinélla*), de potsenmaker, hansworst in het italiaansche blijspel, z. polichinel.

Pulgada, f. sp. (v. *pulgar*, duim, v. h. lat. *pollex*), een duim, $\frac{1}{12}$ voet.

Puliahs of **pouliahs**, z. ond. **pariah**.

Pulk, m. (russ. *polk*, poolsch *pólek*, *pulk*; verwant met volk), een troep, vaandel of escadron kozakken; ook in 't alg. z. v. a. corps, regiment.

Pullariërs, m. lat. (*pullarĭus*, v. *pullus*, jong hoen), hoenderoppassers, bij de oude Romeinen de verzorgers van de gewijde hoenders, uit welker eten de wigchelaars de toekomst voorspelden; ook die kiekenwigchelaars-zelven; **pullomántie**, f. lat.-gr., de waarzeggerij door hoenders.

pulmonaal, nw lat., of **pulmonair**, lat. (*pulmonarĭus*, *a*, *um*, v. *pulmo*, gen. *pulmōnis*, de long), de longen betreffende of daartoe behoorend; **pulmonarĭa**, f. het longkruid, eene tuinplant van onderscheidene soorten; **pulmonīe**, f. nw lat., de longzucht; **pulmōnisch**, lat. (*pulmonĕus*, *a*, *um*), longzuchtig, de longen betreffende.

Pulpa, f. lat., het vleezige aan dierlijke ligchamen; in apotheken: het vleezige of het merg der wortels en vruchten, het moes; **pulpeus** (lat. *pulpōsus*, *a*, *um*), vleezig, mergachtig.

Pulpét, n. (v. h. lat. *pulpĭtum*, z. a.), een lessenaar, een standaard of knaap met een schuin, afhangend vlak, om daaraan te lezen, te schrijven, muzijk te maken.

Pulpĭtum, n. lat., een lessenaar, een spreekgestoelte, kansel (c a t h e d e r); inz. de verhevene plaats op het voortooneel (p r o s c e n ĭ u m) der oud-rom. schouwburgen, alwaar de sprekende personen stonden.

Pulque, m. een algemeene drank in Mexico, uit het gegiste sap der a g a v e. Afgetrokken zijnde wordt dit sap een bedwelmende drank, m e x i c a l geheeten.

pulsus, m. lat. (v. *pellĕre*, stooten, slaan), de slag, aderslag; de slagader (a r t e r i e) ten opzigte van de kloppende beweging, p o l s; **pulsimantīe**, f. lat.-gr., de waarzeggerij uit den polsslag; **pulsiméter**, m. een polsmeter, werktuig om de snelheid van den polsslag te bepalen; **púlsie**, f. (lat. (*pulsĭo*), de slingering; de stoot, slag; **pulséren** (lat. *pulsāre*), slaan, kloppen; **púlsans**, m. eig. de kloppende; de naaste tot het vervullen eener opengevallen pastorij in de r. k. kerk; pl. **pulsánten**, aankloppers, zij, die in een klooster wenschen opgenomen te worden, eene openstaande pastorij te vervullen; ook wel op sommige plaatsen de klokluiders, die bij de stadskerken zijn aangesteld; **pulsatief**, kloppend; p u l s a t i e v e p ij n of b e w e g i n g, Med., pijnlijke klopping van ontstoken gezwellen; **pulsatille**, f. nw lat., de keukenschel, bijtwortel, het windkruid, een langlevend peulgewas; **pulsātie**, f. lat. (*pulsatĭo*), het slaan, kloppen, inz. van het hart, de polsslag.

Pultarak, z. **polturak**.

Pulver, n., lat. *pulvis*, m. (gen. *pulvĕris*), elke naar stof gelijkende fijn gewrevene zelfstandigheid, inz. als geneesmiddel, poeder, stof; *pulvis Algarothi*, Chem., spiesglanspoeder (naar zijnen uitvinder benoemd); *p. anglĭcus*, eng. poeder tot schoonmaken van metalen voorwerpen; *p. Chartusianōrum*, z. v. a. karthuizerpoeder, z. a.; *p. chrysoceraunĭus*, z. v. a. *aurum fulmĭnans; p. fulmĭnans*, slag- of knalpoeder; *p. tormentarĭus*, buskruid; **pulveratĭcum**, n. (v. *pulvis*, f. veld, kampplaats; oneig. arbeid, moeite), Jur., arbeidsloon, inz. het loon der landmeters; **pulveriséren**, nw lat., tot poeder maken, in stof veranderen.

Pulvíllus, n. lat. (verklw. v. *pulvīnus*, kussen), Med., een verbandkussen, groote ronde plukselwiek of plukselkoek; **pulvinarĭum**, n. een met geneesmiddelen gevuld zakje of doosje; ook bij de Ouden een kussen of bed, waarop de beelden der goden bij de offermaaltijden rondom eene tafel vol kostelijke geregten geplaatst werden.

Puma, m. peruaansch, de amerikaansche leeuw of roode tijger, ook p a g i en k u g u a r geheeten.

Punamu-steen, de bijlsteen, van het talkgeslacht.

Punch, m. eng. (spr. *pontsj*), of **ponsch**, een bekende drank (uit het hindostansch *pautscha*, vijf, omdat deze drank 5 bestanddeelen telt: suiker, arak, thee, water en citroenen); ook de hansworst of p o l i c h i n e l in het eng. poppenspel (waarsch. uit het it. *pulcinella* ontstaan, of van p u n c h, als lievelingsdrank der Engelschen?); zijne vrouw heet J u d y, d. i. J u d i t h; **punch-bowl**, f. (spr. —*bool*), de ponschkom, ponschbeker, ponschschaal.

Punctum, n., pl. **puncta**, lat., v. *pungĕre*, steken), of afgek. **punct.**, eig. de steek; oneig. eene stip, een tittel, p u n t, inz. het sluitteeken v. een' geëindigden zin, ook het afkortingsteeken bij een afgebroken woord; Geom., de grens, de aanvang en het eind eener lijn; ook een bepaald deel, afdeeling van een geschrift, het onderwerp van de rede of het gesprek, de omstandigheid, zaak; betrekking; op het p u n t zijn enz., vgl. p o i n t; **puntdiertjes**, z. ond. m o n a s; *puncta diaeresĕos*, pl. lat.-gr., deel- of scheidpunten boven klinkletters, b. v. poëet, Phaëton enz.; *punctum litis*, lat., het voorwerp van den twist, den strijd, inz. den regtsstrijd; *p. saliens*, n. het springpunt, broeipunt, de tred in het ei der vogelen; oneig. het hoofdpunt, waarop alles aankomt; *in puncto* of enkel *puncto*, ten opzigte, betreffende; *puncto adulterĭi*, wegens echtbreuk; *p. debĭti*, ten opzigte der schuld; *p. furti et vitae vagae*, wegens diefstal en omzwervende levenswijze; *p. homicidĭi*, wegens moord of doodslag; *p. sexti*, ook wel *in puncto puncti*, met betrekking tot het 6de gebod of tegen het 6de gebod; *p. stupri*, wegens verkrachting; **punctie** of **punctuur**, f. (lat. *punctĭo*, *punctūra*), de steek; pl. **puncturen**, Med., eene opening door middel van eenen prik of steek, of de doorboring van een lijdend deel; bij boekdrukkers: twee aan de timpan der pers aangeschroefde punten om in den schoondruk de gaatjes te prikken; ook de daardoor in het blad geprikte gaatjes, p u n c t u u r g a a t j e s, stiftgaatjes; **punctéren**, **puntéren**, nw lat., met punten beteekenen, bestippen, stippelen; de voorloopige voorwaarden v. eene overeenkomst opteekenen; Merc., zijne betalingen uitstellen; **puncteerkunst**, stiprekenkunst, de waarzeggingskunst uit stippen of punten; bij graveurs: g e p u n c t e e r d e m a n i e r, de gestippelde wijze, gestippeld; Muz., g e p u n c t e e r d e n o t e n, gestipte noten, zulke, die door achterplaatsing eener stip de helft langer worden; **punctātie**, f. het eerste ontwerp, plan van verdrag of overeenkomst; ook de stippelkunst, eene soort van waarzeggerij door punten; **punctuātie**, f. de punt- of teeken-

zetting, de zinscheiding door het plaatsen der zin- en scheiteekens; **punctueel** (fr. *ponctuel*), puntelijk, stipt, zeer naauwkeurig, streng; **punctualiteit**, f. de stiptheid, naauwkeurigheid, gestrengheid in het handhaven der orde, groote oplettendheid.

Pungal, n. een indisch feest, dat ter eere van de zon in januarij wordt gevierd. (De naam beteekent eig. rijstenbrij, en wordt aan dit feest gegeven, omdat men deze spijs dan der zon ten offer brengt).

pungént, lat. (*pungens*, v. *pungĕre*, steken), stekend, scherp, bijtend.

punisch, lat. (*punĭcus*, *a*, *um*), de Puniërs of Phœniciërs, en inz. de Carthagers betreffende, van hen afkomstig, hun eigen of toebehoorende; valsch, trouweloos, verraderlijk, woordbreukig (omdat de Carthagers, naar de beschuldiging van hunne vijanden, de Romeinen, zich gedurig aan verraad en woordschending schuldig maakten); van daar punische trouw, z. *fides punica*; punisch (eleodorisch) was, schilderwas, waszeep tot schilderen door de Phœniciërs uitgevonden en tot ingebrand wasschilderwerk gebruikt; z. encaustiek.

Punītie, f. lat. (*punitĭo*, v. *punīre*, straffen), de bestraffing.

Punsch, z. **punch**.

Punt enz., z. **point**, **punctum** en *punta*.

punta, f. it. (spr. *poenta* = fr. *pointe*, v. h. lat. *pungĕre*, steken), de punt, spits; *punta d'arco* of *p. dell' arco*, Muz., de punt van den strijkstok; **puntéllo**, n. eene stut aan bouw- of beeldwerk tot bevestiging en verbinding van vrijstaande deelen.

puntéren, enz., z ond. **punctum**.

Pupil, m. en **pupille**, f. lat. (*pupillus* en *pupilla*, eig. verklw. v. *pupus*, knaap, *pupa*, meisje, pop), de voedsterling, pleegzoon en pleegdochter, de onmondige wees onder het toezigt eens voogds; **pupil**, f. (lat. *pupilla* of *pupŭla*, d. i. eig. klein meisje, of in 't alg. kindje, menschje, zoo geheeten wegens het spiegelbeeld des beschouwers in het oog van een ander), de oogappel; **pupilvorming**, de vorming van een' nieuwen oogappel, wanneer de natuurlijke voor het licht ontoegankelijk is geworden; **pupillair** (lat. *pupillāris*, *e*), weezen of onmondigen betreffende; ook tot den oogappel behoorende; **pupillariteit**, f. nw lat., de minderjarigheid.

Puránas, pl. (sanskr. sing. *purána*, n., als adject.: tot de oudheid behoorende, v. *purá*, oud), eene soort van mythologische werken der Indiërs, die te gelijk historische sagen bevatten.

pure, *pure putus*, z. ond. **puur**.

purgéren, lat. (*purgāre*), reinigen, schoon, zuiver maken; inz. het ligchaam reinigen, afvoeren (laxeren); Jur., zich van eene beschuldiging zuiveren of bevrijden, zich regtvaardigen, zich willen schoon maken; het purgeervlas, eene vlassoort in Z. Europa; de purgeerkers, eene soort van kruisdoorn, ook eene haagkers; purgeerkorrels, de zaadkorrels van een' oostindischen boom; het purgeerkruid of de purgeerwinde, eene soort van winde in Syrië (al de genoemde producten dienen tot purgeermiddelen, d. i. tot middelen ter buikzuivering); de purgeernoot, de braaknoot, de vrucht van een' amerikaanschen boom; de purgeerpruim, z. myrobalanus; **purgantĭa**, pl. Med., buikzuiverende of afvoerende middelen; **purgáns**, f. nw lat. of **purgātie**, een afvoerend, buikzuiverend middel, ook een **purgatief** of een **purgeermiddel**; **purgātie**, ook de geregtelijke regtvaardiging, zuivering, verontschuldiging, verantwoording; **purgatorĭum**, n., z. v. a. *juraméntum purgatorĭum*; bij de R. K., z. v. a. het vagevuur.

purificéren, lat. (*purificāre*, v. *purus*, *a*, *um*, rein, zuiver), of fr. *purifiéren* (*purifier*), zuiveren, reinigen, schoon maken, louteren; **purificātie**, f. de reiniging, zuivering; *purificatio Mariae*, het feest der reiniging van Maria, haren tempelgang na hare bevalling; purificatie-eed, de zuiveringseed; **purificatorĭum**, n. nw lat., een handdoek der r. k. priesters tot kerkelijk gebruik; **purísmus**, n. taalzuivering, het zuiveren der taal van onnoodige vreemde of verkeerd gevormde woorden; de overdreven ijver tot taalzuivering, de taalvitterij; **purist**, m. een taalzuiveraar; taalzifter, taal- of woordenvitter (in tegenst. met impurist, een taalbevlekker, taalverbasteraar); **puristerij**, f. de overdreven zucht voor taalzuiverheid; **puriteit**, f. lat. (*purĭtas*), de zuiverheid, reinheid, gelouterdheid; zuiverheid van zeden, kuischheid, onschuld; **puriteinen**, pl. nw lat., reingeloovigen, z. presbyterianen.

Purim of **purimfeest**, n. hebr. (v. *pûr*, lat., perz. *pâreh*, stuk, aandeel), eig. het feest der loten, dat de joden in Maart (den 14den en 15den Adar) tot aandenken des hun door Haman toegedachten ondergangs vieren, zie het boek Esther, hoofdstuk 9.

Purísmus, **purist**, **puriteinen** enz. z. ond. **purificeren**.

Purper, (n lat. *purpūra*, v. h. gr. *porphýra*, f. eig. de purperslak), purperkleur, de kostbaarste hoogroode kleur, in de oudheid uit het vocht der purperslak bereid; een purper of purperkleurig gewaad, purperkleed, purpermantel, inz. der kardinalen; oneig. schoonheid, glans, pracht, kostbaarheid enz.; *purpūra*, f. Med., de purperkoorts, scharlakenkoorts; **purpurāten**, pl. (lat. *purpurātus*, in het purper gekleed),

in het purper gekleede kardinalen; ook Chem., purperzure zouten; **purpurine**, f. nw lat. Chem., het kraprood, meekraprood; **purpurine** (spr. *poerpoe—*) of **porporino**, m. it., een door koper roodbruin geverwde, ondoorzigtige glasvloed; **purpuriet**, m. nw lat., eene versteende purperslak; purperzuur, een dierlijk zuur, uit de pis voortgebragt.

purulént, lat. (*purulentus, a, um*, v. *pūs*, gen. *puris*, etter), ettering; **purulentĭa**, f. Med., ettermakende of- voortbrengende middelen; **puruléntie**, f. de ettering, het etteren.

purus, z. **puur**.

pusillaniem, lat. (*pusillanimis*, v. *pusillus*, klein, en *animus*, geest, gemoed), kleinmoedig, versaagd, bloode, bevreesd, laf; **pusillanimiteit**, f. nw lat., de kleinmoedigheid, versaagdheid, lafhartigheid.

pustuleus (lat. *pustulōsus, a, um*, v. *pustŭla*, puist,) puistig, puisterig, vol uitslag.

putatief, lat. (*putatīvus, a, um*, v. *putāre*, meenen, gelooven), vermeend, ingebeeld, daarvoor geacht of gehouden, vermoedelijk.

putreficiéren (v. h. lat. *putrefacĕre*, v. *puter, putris, putre*, rot, verrot), tot verrotting brengen, ontbinden, doen vergaan; **putrefáctie**, f. nw. lat., de verrotting, bederving, ontbinding, het vergaan; **putrescéren**, lat. (*putrescĕre*), verrotten, rotten, tot verrotting overgaan, bederven, vermuffen; **putrescéntie**, f. nw lat., het verrotten, bederven; **putrescibel**, verrotbaar, aan de verrotting onderworpen; **putriditeit**, f. de verrottingstoestand, de rotheid.

puur, lat. *pūrus, a, um*, en als adverb. *pure*, rein, zuiver, onvermengd, onvervalscht, klaar, helder, schoon; onvoorwaardelijk, zonder beperking, b. v. eenen wissel *pure* accépteren; bloot, enkel, louter, niets dan enz.; *purus putus*—, bloot, of niets dan een kenner van zijn vak, die van andere dingen niets verstaat; *pure pute*, louter, slechts, enkel en alleen.

Puzzolána of **pozzolána**, f. it., **pozzolaan-aarde**, vulkanische tufsteen, die inz. bij Pozzuoli of Pozzuolo in Italië voorkomt.

Pycniet, m. gr. (v. *pyknós, ē, ón*, digt, stevig), stangsteen, eene soort van topaas; **pycnostyleus**, digtzuilig; **pycnostȳlon**, n. Arct., een digtzuilig bouwwerk, waarin de zuilen anderhalve zuildikte van elkander staan; **pycnōsis**, f. (v. *pyknūn*, verdigten), de verdigting, verdikking; **pycnotĭca**, pl. Med., verdikkende geneesmiddelen; **pycnōtisch**, verdikkend.

Pyecchȳsis, f. gr. (v. *pȳon*, etter), Med., de etteruitstorting; **pyemēsis**, f. het etterbraken of etterspuwen; **pyēsis**, f. de ettering.

Pygmæën, pl. gr. (sing. *Pygmaīos*, d. i. als 't ware een ventje als eene vuist, van *pygmē*, de vuist), Myth., dwergen, dwergmenschen, zeer kleine, nietige menschen; **pygme**, f. eene gr. lengtemaat (van den elleboog tot aan de geslotene vuist); **pygmæïsch**, dwergachtig, zeer klein, nietig, onbeduidend.

Pygmalĭon, m. gr., een fabelachtige koning van Cyprus; een bekwaam beeldhouwer, die, daar hij geen meisje naar zijn' zin kon vinden, zich-zelven er een uit elpenbeen vervaardigde, en nu zoodanig op dit meesterstuk verliefde, dat hij Venus smeekte, dit levenlooze beeld te bezielen. De goden verhoorden zijn gebed en dit bekoorlijk wezen werd zijne gade.

Pylădes, gr. mansn.: de trouwe vriend en onafscheidelijke gezel v. Orestes (z. a.), voor wien hij in den dood wilde gaan; van daar, een trouwe, zich opofferende vriend.

Pylon, m. gr. (v. *pylē*, deur), de deur, poort, ingang; de voorzijde, gevel; **pyloclástrum**, m. een werktuig om poorten te doen open springen; **pylōnus**, m. (*pylōnós*, eig. de deurwachter), de poortier; het regtereinde van de maag, waar zij in den twaalfvingerigen darm overgaat, de benedenste maagmond; **pylōrisch**, tot den poortier behoorende; **pylorieten**, pl., tweeschalige schelpdieren, welker schalen niet regt op elkander passen.

Pyocēle, f. gr. (v. *pyōn*, etter), Med., de etterbreuk; **pyocenōsis**, f. etterontlasting; **pyochezīe**, f. etter-buikloop, etterafgang; **pyocœlīe**, f. de etterbuik, verzameling van etter in de buikholte; **piocȳstis**, f. de etterzak; **pyoemésis**, f. braking van etter; **pyogenēsis**, f. de ettervorming; **pyomētra**, f. verzameling van etter in de baarmoeder; **pyophthalmīe**, f. de etterige oogontsteking; **pyophthálmus**, m. een etteroog; **pyoplanīe**, f. de etterverdoling of -verzakking; **pyoptȳsis**, f. de lozing van etterfluimen; **pyorrhagīe**, f. de sterke etterafscheiding uit eene zweer; **pyorrhœa**, f. etterachtige buikloop; **pyōsis**, f. ettering, veretterring; **pyothōrax**, m. de etterborst.

Pyráme, m. fr., eene kleine soort van kortharige bolognezer hondjes.

Pyramide, f. (gr. *pyrămis*, v. h. egypt. *piromi*), egyptische spitszuil, zonnezuil, straalzuil, groote, prachtige steenen gevaarten, welker vier schuin opwaarts gaande zijvlakken zich in eene spits vereenigen, eene pronknaald, grafnaald, tijdnaald; Math., de spitszuil, een ligchaam, dat door een regtlijnig grondvlak begrensd en door driehoekige zijvlakken ingesloten is; **pyramidaal**, spitszuilig, spitstoeloopend, als eene pyramide; **pyramidaal-dodecaëder**, z. ond. **dodecadiek**.

Pyramus en **Thisbe**, gr., een paar minnenden te Babylon, wier teedere liefde,

zoomin door de ouders als door het lot begunstigd, een ongelukkig einde nam.

Pyrauliek, f. gr. (v. *pȳr*, vuur, en *aulos*, buis), de vuurbewegingsleer, leer van de beweging of doorvloeijing van het vuur.

Pyrenæiet, m. eene variatie van den granaat, in de Pyrenæën.

Pyretĭca, pl. gr. (v. *pyrĕtos*, koortshitte, v. *pýr*, vuur), Med., koortsverdrijvende middelen; **pyrétisch**, koortsachtig; **pyretĭon**, n. eene ligte koorts; **pyretogenīe** of **pyretegenesīe**, f. het ontstaan en de ontwikkeling der koorts; **pyretegraphīe**, f. de koortsbeschrijving; **pyretologīe**, f. de koortsenleer; **pyretológisch**, de koortsenleer betreffende; **pyrexīe**, f. (gr. *pýrexis*), v. *pyréssein*, de koorts hebben of krijgen), de koortsaanval, het koortskrijgen.

Pyrĭa, f. gr. (v. *pȳr*, vuur), Med., een droog zweedbad, heet zand- of stoombad; een warm omslag; **pyriphlegethōn**, z. v. a. **phlegeton**, z. a.; **pyrisch**, vurig; **pyriet**, m. (gr. *pyrítēs*), eig vuursteen, zwavelkies, kattengoud; **pyrieten** of **pyritoïden**, pl., kiezelstukken in schelpkalk, krijt, zand; **pyritologīe**, beschrijving der kiezelsoorten; **pyrituëus**, kiezelachtig; **pyroballíst**, m. (v. *bállein*, werpen), een vuurwerker; **pyroballistiek** of **pyroboliek**, f. de vuurwerp- en vuurwerkerskunst; **pyrodynamiek**, f. de leer van de krachten des vuurs; **pyrogenesīe**, f. het ontstaan, de voortbrenging des vuurs; **pyroláter**, m. een vuuraanbidder of -vereerder; **pyrolatrīe**, f. (v. *latreía*, dienst, godsdienst), de vuuraanbidding, vuurvereering; **pyrologīe**, f. de vuurleer, leer van het vuur; **pyromanīe**, f. de vuurwoede, de zucht om vuur aan te leggen, brand te stichten; **pyromantīe**, f. de vuurwaarzeggerij, voorspelling, inz. uit het offervuur; **pyrométer**, m. of **pyroscoop**, n. een vuurmeter, werktuig tot meting van hooge hittegraden, of eig. van de uitzetting der vaste ligchamen door het vuur; **pyrometrīe**, f. de vuurmetingsleer, vuurmeetkunst; **pyronomīe**, f. de vuurleiding, kunst der vuurverdeeling; **pyroop**, m. een bloedroode, schubbige granaat uit Bohemen; **pyrophaag**, m. een (voorgewend) vuureter, vuurvreter; **pyrophagīe**, f. het vuureten, vuurslikken; **pyrophaan**, m. een opaal, die door inzuiging van gesmolten was doorzigtig wordt, vgl. hydrophaan; **pyrophŏrus** of **pyrophoor**, m. eig. vuurdrager; zelfontbrander, eene stof, die zich van zelven aan de lucht ontsteekt, gelijk b. v. de phosphor (z. a.); **pyrophórisch**, vuurdragend; zelfontbrandend; **pyrophysalíth**, m., z. v. a. physalith; **pyrosiáph**, n. een stoomvaartuig; **pyrosideriet**, m. schubbige bruinijzersteen; **pyrosie** of **pyrōsis**, f. (v. *pyrūn*, branden), in 't alg. het branden, de brand, de ontbranding; Med., de ranzige oprispingen, branding in de maag; gloeijende aangezigtsroodheid; **pyrosmalíth**, ook **pyrodmaliet**, m. parelglimmer, eene steensoort, die zoutzuur ijzer, mangaan enz. bevat; **pyrostatiek**, f. de leer van het evenwigt des vuurs; **pyrotechniek** of **pyrotechnīe**, f. de vuurwerk- of vuurwerkerskunst, de vuurwerkerij; **pyrotéchnisch**, daartoe behoorende, vuurwerkkunstig; **pirotelegraaph**, m. (vgl. **telegraaph**), een vuurwijzer, vuurseiner, een werktuig, om bij nacht den afstand van eenen brand te bepalen; **pyrotheologīe**, f. het bewijs voor Gods bestaan uit het vuur ontleend; **pyrotĭcum**, n. (gr. *pyrōtikón*, brandend, v. *pyrūn*, branden), Med., een brandend, bijtend, invretend geneesmiddel, b. v. spaansche vliegen; **pyrōtisch**, brandend, ontstekend, bijtend, invretend; **pyroxeen**, m. (v. xénos, de vreemdeling), eig. een vreemdeling in het vuur, z. v. a. augiet.

Pyrrha, z. **Deucalion.**

Pyrrichĭus, m. gr. (v. *pyrrhichē*, een wapendans), Poet., de danser, een versvoet van twee korte lettergrepen (⏑ ⏑).

Pyrrhonísmus, n. gr., de twijfelleer v. Pyrrho, een' oud-gr. philosooph, die leerde, dat men aan alles moet twijfelen om de waarheid uit te vorschen; van daar in 't alg. voor twijfelzucht, vgl. scepticismus; **pyrrhoniaan**, m. twijfelaar aan alles, vgl. scepticus; **pyrrhōnisch**, twijfelzuchtig, twijfelziek.

Pyruliet, m. (nw lat. *pyrŭla*, fr. *pyrule*), versteende vijgeslak, z.v.a. bulliet.

Pythagŏras, m. een beroemd grieksch wijsgeer omstreeks 600 jaar voor Christus; **pythagoristen**, **pythagoreërs** (gr. *pythagóreioi*, lat. *pythagorei*), leerlingen, aanhangers of vrienden van Pythagoras; **pythagórisch**, van Pythagoras afkomstig, met zijne leer eenstemmig; de pythagorische tafel, de tafel van vermenigvuldiging met de producten van alle enkelvoudige getallen; de pythagorische stelling, z. *magister matheseos.*

Pythĭa, f. gr. (*Pȳthía*), de priesteres van Apollo, die te Delphi of Pytho, eene beroemde, aan den Parnassus gelegene stad in Griekenland, orakelspreuken deed hooren, ook de pythische priesteres geheeten; **pythisch** of **delphisch**, Apollo betreffende, hem geheiligd, b. v. pythische spelen, feestspelen of wedstrijden, die ter eere v. Apollo alle 5 jaren te Delphi gevierd werden; **Pythōn**, m. eene fabelachtige, vreeselijke slang of een geduchte draak, wiens nederlaag door Apollo aan dezen den bijnaam van Pythïus deed verwerven; **pythonissa** of **pythonisse**, f. eene prophetes, waarzegster.

Pyulcīe, f. gr. (v. *pȳon*, etter, en *hélkein*, trekken), Med., de uittrekking of aftapping van den etter; **pyúlion**, n. een

werktuig om den etter en de scherpe vochten uit de diepte der pijpzweren te ontlasten, een ettertrekker; **pyurīe**, f. (v. *urēīn*, pissen), de ontlasting van etter met de pis, het etterpissen.

Pyxis, f. gr. (*pyxis*, v. *pýxos*, buksboom), eig. eene doos uit buksboomhout; eene vaas of doos, waarin de R. K. de gewijde hostie bewaren; *pyxis nautĭca*, de schippersdoos, d. i. het scheepskompas; **pyxidĭum**, n. een doosje; **pyxōdes**, doosvormig.

Q.

Q. B. F. F. S. of ook *Q. B. F. F. Q. S.*, lat., z. *quod bonum, felix faustumque sit; Q. D. B. V.*, z. *quod Deus bona vertat; Q. E.* (op recepten), d. i. *quinta essentia*, z. **quintessens**; *Q. E. D.*, z. *quod erat demonstrándum; q. l.*, z. *quantum libet; Q. P.* of *q. pl.*, z. *quantum placet; q. s.*, z. *quantum satis* of *quantum sufficit; q. v.*, z. *quantum vis; quaer.*, z. *quaerĭtur.*

qua, lat., als, in zoo verre, in zijne hoedanigheid of q u a l i t e i t van —, b. v. *qua* koning, *qua* regter, als koning, als regter; *qua talis*, als zulk eenen, als die hij zijn moet.

Quaas, z. **kwas.**

Quácquero, m. it., een kwaker (z. a.).

Quadernarĭo, m. it. (v. h. lat. *quaternarĭus*, viervoudig), Poet., eene vierregelige strophe van het klinkdicht.

Quadraat, n. lat. (*quadrātum*, v. *quadrāre*, vierkant maken, z. **quadreren**), een regelmatige vierhoek met vier gelijke zijden en regte hoeken, een gelijkzijdige regthoek, het vierkant; als adject. vierhoekig, vierzijdig, vierkant; **quadraat-voet**, de vierkante voet, voet in 't vierkant, de vlaktevoet; **quadraat-roede**, de vierkante roede; **quadraat-mijl**, de vierkante mijl; **quadraat-getal**, het vierkant getal, het product van een met zich-zelven vermenigvuldigd getal, dat men **quadraat-wortel** noemt, in zoo verre het een vierkant getal vormt.

Quadragēna, nw lat. (v. h. lat. *quadragēni, ae, a*, bij veertig), eene veertigdaagsche boetedoening bij de R. K.; **quadragenarĭus**, m. lat., een veertiger, een man in zijn veertigste jaar.

Quadragesĭma, f. lat. (v. *quadragesĭmus, a, um*, de of het veertigste), 1) (scil. *pars*), het veertigste deel, inz. als opbrengst of belasting bij de oude Romeinen; 2) (scil. *dies*), de zesde zondag voor paschen, ook zondag i n v o c a v i t (z. a.) geheeten, 40 dagen voor goeden vrijdag; **quadragesimāle**, n. nw lat., de veertigdaagsche vasten voor paschen bij de R. K.

Quadrangŭlum, n. lat. (vgl. **angulus**), iets vierhoekigs, een vierhoek; **quadrangulair**, nw lat., vierhoekig, vierkant; **quadranguléren**, vierkant of vierhoekig maken.

Quádrans, m. lat. (eig. het deelwoord van *quadrāre*), een apothekersgewigt van 3 onsen of 6 looden; ook het vierde deel eener erfenis; **quadránt**, m. (lat. *quadrans*), het vierde gedeelte van een geheel, inz. van een' cirkelomtrek, de hoekmeter, graadboog, hoogtemeter, een meetkunstig werktuig; ook een gereedschap der steensnijders en staalslijpers; **quadrantaal**, n. bij de Romeinen eene maat van ongeveer 20 kan.

quadrat [*hoc*], *hoc non quadrat*, z. ond. **quadreren.**

Quadrāten, pl. lat. (v. *quadrāre*, vierkant maken), bij boekdrukkers: de aanvulsels, het wit tot aanvulling van de uitgangen; **quadratéren**, z. **quadréren**; **quadrātrix**, f. eene kromme lijn der oude meetkunstenaars, door welke zij de q u a d r a t u u r des cirkels poogden voor te stellen en te berekenen; *quadratum magĭcum*, n. het toover-quadraat; **quadratuur**, f. lat. (*quadratūra*), de verandering in een' vierhoek; Math., de inhoudsbepaling van vlakken, door kromme lijnen begrensd, b. v. de q u a d r a t u u r des c i r k e l s, de verandering van het cirkelvlak in een vierkant van gelijke grootte; in 't alg. de berekening van het cirkelvlak, welke op de verhouding van den omtrek tot de middellijn des cirkels berust; oneig. (dewijl men dit vraagstuk niet volkomen juist, maar slechts bij benadering kan oplossen), iets onmogelijks, iets onuitvoerbaars, eene hersenschim; *quadratus homo*, z. ond. **quadreren.**

quadréren (lat. *quadrāre*), ook wel **quadratéren**, vierhoekig of vierkant maken, in het vierkant brengen, den inhoud van een vlak berekenen; met zich-zelf vermenigvuldigen of multipliceren; oneig. wel te zamen passen, overeen komen, rijmen; *hoc quadrat*, dat schikt zich, dat laat zich hooren; *hoc non quadrat*, dat komt niet uit, houdt geen steek; *quadrātus homo*, m. een kort, gezet mensch, een vierkante kerel.

Quadriennĭum, n. lat. (v. *annus*, het jaar), vier jaren, een tijd van vier jaren; **quadrīga**, f. (v. *agĕre*, drijven, besturen), een vierspan; Chir., een kruisverband; **quadrigālisch**, vierspannig; **quadrijúgisch** (lat. *quadrijŭgus, a, um*, v. *jugum*, juk), vierjukkig, aan vieren gepaard; **quadrilateraal** (lat. *quadrilatĕrus, a, um*, v. *latus*, zijde), vierzijdig, vierkant, dat vier zijden heeft.

Quadrille, f. fr. (spr. *kadrielj'*), een dans met vier personen; het omberspel met vier in plaats van drie spelers; ook eene partij of afdeeling ridders bij tournooijen enz.; **quadrillioen**, f. duizend maal duizend trillioenen, een millioen trillioenen, een millioen tot de vierde magt verheven (1,000000⁴, of 1,000000,000000, 000000,000000).

Quadrimanen, z. **quadrumanen**.

Quadrín, m. sp., eene kleine kopermunt, een penning.

quadrinómisch, lat.-gr., vierledig, vgl. binomisch; **quadrinomĭum**, n. eene vierdeelige, vierledige grootheid; **quadripartéren**, lat. (*quadripartāre*), in vier deelen scheiden of verdeelen, vierendeelen; **quadripartitie**, f. en nw lat. **quadrisectie**, f. de vierendeeling, verdeeling in vieren; **quadriphýllisch**, lat.-gr., vierbladerig; **quadrirēmisch**, lat. (*quadrirēmis*, v. *remus*, riem, roeispaan), met vier roeibanken.

quadrisyllábisch, nw lat. (v. *syllăba*, lettergreep, syllabe z. a.), vierlettergrepig; **quadrisyllăbum**, n. een vierlettergrepig woord; **quadrivalvisch** (v. *valva*, *valvula*, klap, hulze), met vier klappen, vier lobben of hulzen; **quadrivasculair** (v. *vascŭlum*, vaatje), viervatig, vierhuizig, vierkelkig; **quadrivĭum**, n. lat. (v. *via*, de weg), eene plaats, waar vier wegen elkander kruisen, een kruisweg, viersprong; eertijds ook de vier deelen der wiskunde: rekenkunde, meetkunde, sterrekunde en muzijk, welke met het trivium: spraakkunst, redenleer en redekunst, de zeven vrije kunsten der Ouden uitmaakten.

Quadro, n. it., z. v. a. **quartet**; ook de teerling van eenen zuilstoel (postament).

Quadrumánen, pl. lat. (*quadrimăna* of *quadrumăna*, v. *manus*, hand), dieren met vier handen, vierhandige dieren, apen, bavianen enz.; **quadrupéden**, pl. (lat. *quadrupĕdes*, sing. *quadrupes*, v. *pes*, voet), viervoetige dieren.

Quadrŭplum, n. lat. (v. *quadrŭplus*, *a*, *um*, viervoudig), het viervoudige, viervuldige; **quadrúpel** (fr. *quadruple*), viervoudig, viermaal zoo groot; quadrupel (in het whistspel) wordt eene partij gewonnen, als de tegenspelers geheel niets geteld hebben; **quadrupel**, m. en f. viervoudig getal of viervoudige grootheid, welke viermaal zoo groot is, als eene andere, b. v. eene spaansche goudmunt van vier pistolen; **quadruple alliantie**, f. lat. fr., een viervoudig verbond; **quadruplick**, f. nw lat. Jur., het tegenantwoord of verantwoordingsschrift des beklaagden op het derde klaagschrift of triplick des klagers; vgl. duplick; **quadrupliceren** of **quadrupléren**, lat. (*quadruplicāre* en *quadruplāre*), viervoudig maken, verviervoudigen; **quadrupliceren**, Jur., eene quadruplick indienen; **quadrupliciteit**, f. nw lat., de viervoudigheid.

quae nocent, docent, lat. sprw., wat schaadt, leert, of door schade wordt men wijs.

quae, qualis, quanta, lat., wat, hoedanig, hoe groot? de 3 hoofdvragen opzigtelijk de eigenschap eener zaak; ook gebruikelijk als uitdrukking der verwondering.

Quærénten, pl. lat. (v. *quaerĕre*, zoeken), eene dweepzieke secte in Engeland, die eene verborgene en dus te zoeken kerk wilden, daarom ook zoekers (eng. *seekers*) geheeten.

quaeritur, lat. (v. *quaerĕre*, zoeken, vragen), er wordt gevraagd, men vraagt, of het is de vraag.

Quæsĭtor, m. lat. (v. *quaerĕre*, zoeken, vragen enz.), eig. zoeker; onderzoeker, aanzoeker, regtzoeker; **quæsĭtum**, n. het gezochte; *quaesitum jus*, z. *jus*; **quæstie**, f. (lat. *quaestio*), of **questie** (van het fr. *question*, spr. *kestjóng*), de vraag, twistvraag, opgave, het onderzoek, strijdpunt; de pijnbank, foltering; *quaestio facti*, de vraag naar het daadzakelijke, in tegenst. met het onderzoek naar den regtsgrond; de persoon of de zaak *in questie* of *questiōnis*, de persoon of de zaak, waarvan gesproken wordt, de behandeld wordende, bewuste, gedachte, vermelde persoon of zaak, onze man, onze zaak; dat lijdt geen questie, dat spreekt van zelf, behoeft geen navraag, geen onderzoek; **quæstionéren**, nw. lat. (fr. *questionner*), vragen, ondervragen, uitvragen, iemand met vragen bestormen, pijnigen; **quæstor**, m. in het oude Rome een regeringspersoon, die het opzigt had over de schatkist en de inkomsten van den staat inde (*quaerebat*); een schatmeester, rentmeester, rekeninghouder van de ontvangsten en uitgaven; **quæstuur**, f. het ambt en het bureau van eenen **quæstor**.

Quaker, z. **kwaker**.

qualibet ex re, lat., uit allerlei dingen, uit zaken naar welgevallen.

qualis, quale, lat., hoedanig gesteld, van welken aard; *qualis persōna, talis perizōma*, gelijk de persoon, zoo ook het voorschoot, men geeft ieder schoenen naar zijne voeten; *qualis rex, talis grex*, zoo als de koning, zoo ook de kudde, d. i. de onderdanen; zoo heer, zoo knecht; **qualiteit**, f. (lat. *qualitas*), de gesteldheid, eigenschap, deugdelijkheid, waardigheid, hoedanigheid; de titel, stand, rang; **qualitatief**, nw. lat., volgens de waarde, het gehalte, de gesteldheid eener zaak betreffende; **qualificéren**, eigenschappen toeleggen of toekennen; benoemen, betite-

len; **zich qualificéren**, zich ergens geschikt toe maken, zich bekwamen tot eene zaak of zich die waardig maken, of geschikt, bekwaam en waardig bevonden worden; **gequalificeerd**, geschikt, bekwaam, vatbaar, geregtigd enz.; een gequalificeerde diefstal en dgl. Jur., z. *furtum qualificātum*; **qualificātie**, f. de bijlegging, toekenning eener eigenschap, benoeming, betiteling; ook deugdelijkheid, geschiktheid, vatbaarheid; Jur., de verzwaring eener misdaad, eener straf enz. door bijzondere, verergerende omstandigheden; **qualificatief**, nader bepalend, beschrijvend; **qualificātor**, m. de berigtgever (referent), in criminele zaken.

Quando, n. lat. (*quando*, wanneer, als), het wanneer, de tijd van eene gebeurtenis.

Quang of **quoan**, chin., z. v. a. regenten, benaming der mandarijnen in China.

quantus, *a*, *um*, lat., hoe groot, hoe veel; zoo groot of zoo veel als enz.; **quantum**, n. de grootheid, veelheid, menigte, de maat; het bedrag, aandeel, de som; *quantum in me*, zoo veel in mij ligt, zoo veel ik vermag; *quantum libet* of *quantum placet*, of *quantum vis* (afgek. *q. l.* of *q. pl.* of *q. v.* op recepten), zoo veel men wil of verkiest; *quantum satis* of *quantum sufficit* (afgek. *q. s.*), zoo veel als genoeg is, zoo veel als toereikend is; *in quantum*, in zoo verre; *in quantum de jure*, zoo ver het regt of regtens is, in zoo verre de wetten het vergunnen; *quante?* (sc. *pretie*), tot welken prijs? hoe duur? **quantiteit**, f. (lat. *quantītas*), de veelheid, menigte, grootte; het gewigt, de maat; Gram., de syllabenmaat, de duur der lettergrepen, de lengte of kortheid derzelven: Muz., de tijdmaat, toonmaat; **quantitatief**, nw lat., volgens de menigte of de grootte.

Quarantaine, f. fr. (spr. *karangtèn'*, v. *quarante*, veertig), een getal van veertig; inz. de veertigdaagsche leg- of proeftijd van schepen en reizigers, die uit vreemde, van pest verdachte plaatsen komen; ook contumacie; quarantaine houden, genoodzaakt zijn te blijven leggen om de gezondheidsproef te ondergaan.

quarderonnéren, fr. (*quarderonner*, spr. *kar—*), eig. in den vorm van een vierde gedeelte eens cirkels brengen; Arch., hoeken aan balken en planken afronden.

Quarre of **carré**, n. fr. (spr. *karé*, v. h. lat. *quadrātum*, z. **quadraat**), het vierkant; inz. de vierhoekige soldatenstelling; *en quarré* (spr. *ang—*), in het vierkant.

Quart, n. lat. (v. *quartus*, *a*, *um*, de of het vierde), een vierdedeel; vierde maat, eene vochtmaat, ook eene graanmaat in Pruissen enz., eene rekenmunt te Genua, omtrent = $\frac{1}{2}$ cent; **quarta**, f. (scil. *classis*), de vierde klasse of afdeeling inz. eener latijnsche school; **quartaal**, n. nw lat., een vierendeel jaars, de ontvangst of uitgave van een vierendeel jaars; *quartalĭter*, elk vierendeeljaars, alle drie maanden; **quartaan**, lat. (*quartānus*, *a*, *um*), vierdaags, b. v. **quartaan-koorts** of **quartāna**, de vierdendaagsche koorts; **quartarĭus**, m. lat., het vierde van eene maat, een maatje; **quartário**, m. it., eene vochtmaat in Venetië, ook eene korenmaat; **quartātie**, z. ond. **quartéren**; **quartant**, fr. (gr. *kartáng*), een vierdedeel, eene vierde ton; in Beneden-Duitschland eene groote vochtmaat van 8 tot 9 ankers; **quarte**, f. Muz., de vierde toon van den grondtoon, de derde violinsnaar (A); in het schermen: de vierde stootmanier; in het piketspel vier op elkander volgende kaarten in ééne kleur; **quarter**, m. eene engelsche inhoudsmaat voor zout, koren, steenkolen enz., = $\frac{1}{8}$ ton; ook een eng. gewigt, = 28 pond; eene munt in Malabar, = 30 ct. courant; **quartéra**, f. sp., eene korenmaat en **quartéro**, m. eene vochtmaat in Barcelona, op Mahon en Palma; **quarterólla**, f. eene graanmaat te Rome; **quarteron**, m. fr. (spr. *kartérong*), een groot kwart, twee maten of kannen; een vierde pond; een vierde honderd; **quarterón**, m. sp. (spr. *kwarteroon*), een afstammeling van eenen Europeaan en eene Terceronin, z. a.; **quarteróne**, m. it., eene korenmaat te Bologna en Valencia; **quartét**, m., it. **quartétto**, en **quadro**, fr. **quatuor** (v. h. lat. *quatuor*, vier), Muz., een vierstemmig stuk; ook z. v. a. quadernario, z. a.; **quartettíne**, m. een klein vierstemmig stuk; **quarticeno**, m. it. (spr. *—tsjéno*), eene korenmaat te Bologna; **quartidi**, fr., z. **decade**.

quartéren, nw lat., goud en zilver in de verhouding van 1 tot 3 zamen smelten, om het dan te scheiden door de **quart**, de **quartātie** of **quartéring**, f. d. i. de scheiding des gouds van het zilver door salpeterzuur (sterkwater), wanneer de verhouding der beide metalen als 1 tot 3 is.

Quartier, n. (v. h. fr. *quartier*), **kwartier**, het vierde van een geheel, een vierdemaat, z. v. a. quart; het wapenveld; het zool- of hielleder aan de schoenen; Mar., de tijd der wacht tot op de aflossing, ook kwartier-wacht; inz. eene stadswijk en in 't algemeen het grondgebied der stad; van daar voor verblijfplaats of woning; bij de soldaten de inlegering, herberging, het nachtkwartier, het nachtverblijf; de overnachting; oneig. Mil., de sparing van het leven; b. v. om kwartier bidden, om lijfsgenade vragen; iemand kwartier geven, hem het leven schenken; **quartieren** of **inkwartieren**, soldaten inlegeren, hun herberging, verblijf of huisdak verschaffen of aanwijzen; **inquartiering**, f. de inlegering, tehuislegging; **quartiermeester**, **kwartiermaker**, de militaire of

burgerlijke inlegeraar, de beambte, die voor de inlegering zorgt; op schepen de stuurmansmaat, opzigter der scheepswachten enz.

Quartijn, z. ond. **quarto**.

Quartilho, m. eene maat in Brazilië voor den rum, = 1,4193 ned. kan; **quartíllo**, m. sp. (spr. —*tíeljo*), eene spaansche kopermunt, = $\frac{1}{4}$ reaal of $8\frac{1}{2}$ maravedi; ook een spaansch gewigt, ongeveer $\frac{1}{2}$ ned. pond; eene vochtmaat in Portugal enz.; eene korenmaat te Cadix; **quartínho**, m. portugesche goudmunt, = 1200 reis, $1\frac{1}{5}$ lisbonine of ongeveer 3 gl. 90 ct., **quartíno**, m. it., eene vochtmaat in Alessandria; eene rekenmunt te Napels: iets meer dan $\frac{5}{8}$ cent courant.

Quarto, m. sp. en it., eene rekenmunt van verschillende waarde, in Spanje, Gibraltar, Marocco en in Mexico; eene vochtmaat te Barcelona; ook eene ital. graanmaat; *quarto*, lat., ten vierde; een *in quarto* of **quartijn**, een boek, bestaande uit tweemaal toegevouwen vellen, d. i. met vellen van 4 bladen of 8 bladzijden.

Quartuccio, m. it. (spr. —*töetsjio*), eene vochtmaat in Messina; eene graanmaat in Toskanen.

Quartus, m. lat. (vgl. **quart**), de vierde, inz. de vierde leermeester, of leeraar van de vierde klasse eener latijnsche school.

Quarts of **kwarts**, m. eene steensoort, uit kiezelaarde bestaande, blinkend en doorschijnend, meestal in kristallischen vorm voorkomend.

Quas, z. **kwas**.

quasi, lat., als 't ware, gelijk, als, bijna, eenigermate, ongeveer, even als of; in zamenst. b. v. een quasi-geleerde, quasi doctor, een schijn- of halfgeleerde, een slecht geneesheer, kwakzalver, een stuk van een' geleerde, van een' doctor enz.; **quasi-affiniteit**, f. eene schijnverwantschap; **quasi-contráct**, n. eene regtsverhouding, die als een verdrag behandeld wordt, zonder een wezentlijk contract te zijn; **quasi-delict**, n. eene naar misdrijf gelijkende, door verzien begane daad, die in hare bijzondere uitwerkingen als een misdrijf wordt behandeld; **quasi-dominĭum**, n. een schijneigendom, dat voorshands als een wezentlijk eigendom wordt behandeld; **quasi-legitimiteit**, f. schijnbare regtmatigheid; **quasi-posséssie**, f. een oneigentlijk bezit, een bezit van onligchamelijke dingen, bij welke een bezit in den engeren en eigentlijken zin des woords niet denkbaar is; **quasi-tradítie**, f. eene handeling, die de plaats der vormelijke overgave vervangt; **quasi-ususfructus**, m. het aan iemand gegeven regt om eene zaak naar welgevallen te gebruiken, onder de voorwaarde van haar eenmaal in gelijke soort en dezelfde deugdelijkheid, of wel in de waarde daarvan terug te geven; oneigentlijk: vruchtgebruik, daar dit in den eigentlijken zin tot zaken bepaald is, die gebruikt en terug gegeven kunnen worden; **quasimodogenĭti**, de eerste zondag na paschen (eig. *quasi modo genĭti*, »even als de eerstgeborenen", naar de woorden der latijnsche mis, 1 Petrus 1, 1); *quasi re bene gesta*, even als ware alles goed gegaan.

Quassĭa, **quássie** f. of **kwassiehout**, bitterhout, bitterwortel of bitterbast van eenen boom in Suriname, dien de inboorlingen tegen venijnige slangenbeten gebruiken en die bij ons als een middel tegen de koorts pleegt aangewend te worden. Naar men wil zou het dus geheeten zijn naar eenen neger Coassi, die het ontdekt heeft; **quassíne**, f. de bijzondere plantenvormende stof in de **quassie**.

qua talis, z. ond. *qua*.

Quatérne, f. nw lat. (v. h. lat. *quaterni, ae, a*, vier aan vier), in het lottospel vier bezette en te gelijk uitkomende nommers; eenige geschreven of bedrukte bladen ineen geschoven; **quaternair**, lat. (*quaternarĭus, a, um*), viervoudig, in vieren, uit vier bestaande; **quaternarius**, z. **dimeter**; **quaterniteit**, f. nw lat., viervoudigheid.

Quatertémper, **quatemper**, m. (mid. lat. *quatempŏra*, uit h. lat. *quatuor tempŏra*), de dag, waarmede een vierendeel jaars aanvangt; bij de R. K. vier strenge vastendagen op den eersten vrijdag van ieder vierendeel jaars.

Quatrain, m. fr. (spr. *katréng*), eene strophe of klein gedicht van vier verzen.

quatre-couleurs (spr. *kattr' koeléur*), vier kleuren, eene goudsoort voor horologiën enz., zoo geheeten om de vier kleuren, die men er in bespeurt; *quatre-mains*, pl. fr. (spr. *kattr'mèng*), muzijkstukken, voor 4 handen gezet, om op de piano uitgevoerd te worden; *quatre mendians* (spr. —*mangdiáng*), pl., eig. vier bedelaars; bedelaarssnoepgoed, vierderlei vruchten voor het nageregt, nl. amandelen, noten, vijgen en razijnen; *quatre nations* (spr. —*nasjóng*), eig. vier natiën, van een collegie te Parijs, door Mazarin gesticht voor het onderhoud van 60 jonge edellieden, geboortig uit de door Lodewijk XIV. veroverde landschappen, die tot Italië, Duitschland, Nederland en Spanje behoorden.

Quatricinĭum, n. nw lat. Muz., een vierstemmig muzijkstuk; **quatricroma**, n. $\frac{1}{64}$ noot of pause; **quatridŭum**, n. lat., een vierdaagsche termijn, een tijd van vier dagen; **quatríno** of **quattríno**, m. it., eene kleine rekenmunt van onderscheidene waarde, in den Kerkelijken Staat, Florence, Piemont enz., = $\frac{1}{3}$ of $\frac{1}{5}$ saldo; **quatro**, m. naam van verscheidene it. muntstukjes, van verschillende waarde.

Quatuor, n., z. **quartét**; **quatuórvir**,

m. lat., een vierman, medelid van een collegie van vier mannen in het oude Rome; pl. *quatuorvĭri*, ook een regeringspost in de voormalige rijkssteden.

Queens-bench, n. eng. (spr. *kwiens-bentsj*; v. *queen*, koningin), eig. bank der koningin, het opperhofgerigt in Londen onder de regering eener koningin (vgl. kings-bench); *queens-purveyer*, m. (spr. —*purvéjer*), de leverancier v. het vleesch voor het hof.

Quei, eene oude chinesche munt in den vorm van een' langwerpigen regthoek met een vierkant gat.

Quekker, m. een zeer vurige palmwijn.

quelque chose, fr. (spr. *kelk'sjóos*, gem. *kek'sjóos*), iets, het een of ander.

Quentchen, n. in Duitschland een 4de van een lood of $\frac{1}{128}$ van een pond.

Querél, f. (lat. *querēla*, fr. *querelle*, spr. *keréll'*), de klagt, het bezwaar; de twist, strijd; pl. **queréllen**, twist en gekijf, oneenigheden; **querelléren**, fr. (*quereller*), twisten, kijven, harrewarren; **querelleur**, m. een twister, twistzieke; **queruléren**, nw lat. (v. h. lat. *querŭlus*, klagend, klagelijk), gaarne klagen, zonder regtmatige oorzaak geschil zoeken; **querulánt**, m. een klaagzuchtige, geschilmaker; Jur. (zonder hatelijk bijbegrip), wie eene klagt bij het geregt indient; **querulaat**, m. hij, tegen wien eene klagt wordt ingediend.

Querquerulānen, pl. rom. Myth., nymphen, die het opzigt hadden over het vellen der eiken (v. *quercus*, een eik).

Quers, eene perzische lengtemaat.

Queue, f. fr. (spr. *keu'*; v. h. lat. *cauda*), de staart; de paardestaart van den turkschen stadhouder; de biljartstok, stootstok; ook eene fransche wijnmaat; Mil., de laatste afdeeling, het einde, de laatste soldatentroep, b. v. opmarsch in de queue, opmarsch op het einde; bij openlijke plegtigheden, in schouwburgen enz. de rij der achter elkander staande personen, die elkander om in te treden, nader bij te komen, beter te zien enz. verdringen.

Quibble, n. eng. (spr. *kwibbel*), eene woordspeling, eene geestige, moedwillige dubbelzinnigheid, een zet.

qui bene distingŭit, bene docet, lat., die wel onderscheidt, leert (onderwijst) wel.

Quibus of **kwibus** (eig. de dat. meervoud v. h. lat. *qui*, *quis*, wie), een zot, een gek.

quid ad me? lat., wat gaat het mij aan? *quid ad te?* wat raakt het u?

Quidam, m. lat. (*quidam*, *quaedam*, *quoddam*), een zeker iemand; ook z. v. a. **quibus**, z. a.

quidditas of **quidditeit**, f. barb. lat. (v. h. lat. *quid*, wat), in de voormalige philosophische kunsttaal eig. het abstracte of afgetrokkene begrip der bewering, dat eene zaak iets is.

quid faciéndum? lat., wat is er te doen? wat nu gedaan? *quid hoc sibi vult?* wat wil dat? wat moet dat beduiden? — *quid juris*, wat regtens is; *quid juvat adspéctur, si non conceditur usus?* wat helpt het zien, als men 't niet mag genieten? *quid juvat amisso claudĕre septa grege?* wat helpt het den stal te sluiten als het vee er uit is? *quid novi?* wat nieuws? wat nieuws is er? *quid rei est?* wat is het?

Quidproquo of *qui-pro-quo*, n. nw lat., een wie-voor-wat, het eene voor het andere, een verzien, misverstand, misgreep, eene verwisseling van personen, namen of begrippen; *quidquid agis, prudénter agas, et respice finem*, wat gij ook doen moogt, doe het met beleid en zie op h. einde; *quidquid delĭrant reges, plectúntur Achīve*, de fouten der vorsten moeten de onderdanen boeten; *quidquid in buccam venit*, al wat hem in den mond komt; *quidquid sit*, 't zij wat het wil; *quid, si cœlum ruat?* wat te doen, als de hemel invalt.

quiescéren, lat. (*quiescĕre*, v. *quies*, gen. *quiētis*, de rust), rusten, bedaard of rustig zijn, zich gerust stellen, bevredigen, stillen, bedaren; **quiescént**, m. een rustende, tot rust gebragte; **quiescéntie**, f. de rust, toestand des rustens; **quietísten**, pl. nw lat., rustvrienden, eene dweepzieke chr. secte, in de 17de eeuw door een' spaanschen priester, Michael Molinos, gesticht; **quietísmus**, n. de leer van genoemden secte-stichter: de volkomene berusting des gemoeds in God en de daaruit voortvloeijende ongestoordheid der ziel; de gemoedsrust; *quiéto*, it. Muz., met kalmte voorgedragen, bedaard, gelaten.

Quilat, **quiláte**, m. sp. en port. (spr. *kiláte*, ontstaan uit het arab. *kirât* = *karaat*, z. a.), een karaat, d. i. als goudgewigt $\frac{1}{24}$ ons, als gewigt voor edelgesteenten $\frac{1}{160}$ ons.

quilibet praesumĭtur bonus, donec probetur contrarĭum, lat., v. ieder mensch vooronderstelt men, dat hij goed is, zoo lang niet het tegendeel wordt bewezen.

Quillage, f. fr. (spr. *kieláazj'*; v. *quille* = kiel), het kielregt, kielgeld, tol van handelsschepen, die voor de eerste maal in eene fransche haven binnen loopen.

Quillot, m. eene turksche korenmaat, = 22 okas of ruim 28 ned. ponden.

Quilo, m. eene florentijnsche rekenmunt, = 15 denari en 5 soldi.

Quilting, n. eng. (v. *to quilt*, doornaaijen, doorstoppen), z. v. a. **piqué** (z. a.).

Quimos, pl. (spr. *ki*—; in de taal van Madagascar *anachimusse*, dwerg), een voorgewend dwergenvolkje op Madagascar (eene soort van cretins).

quinair, lat. (*quinarius, a, um*), uit vijf bestaande, vijfvoudig; **quinarius**, m. eene oud-rom. zilvermunt, = 10 assen of ongeveer 22 ct.

Quincaillerie, f. fr. (spr. *kèngkalj'rie*), ijzerkramerijen, allerlei uit ijzer, staal, koper enz. vervaardigd wordende kleine waren.

Quincunx, n. lat., 1) een gewigt van 5 onsen; eene munt van $\frac{5}{12}$ as; 2) de gedaante eener romeinsche V, de vijfvorm, b. v. boomen enz. in *quincuncem*, d. i. in den vijfvorm of in het kruis planten: (:·:·:·:).

Quindecagoon, n. lat.-gr., een vijftienhoek.

Quine, f. fr., z. **quinterne**, ond. **quinta**.

Quinétte, f. fr. (spr. *kien*—; sp. *quinieto*), eene soort van kamelot, óf geheel van wol, óf met geitenhaar vermengd.

qui nimium probat, nihil probat, lat., wie te veel bewijst, bewijst niets.

Quinine, f. (v. h. sp. *quina* voor **china**), z. **kina**.

Quinola, f. sp. (spr. *ki*—), een spaansch kaartspel met vier kaarten; ook de hartenboer in het r e v e r s i-spel.

qui non habet in aere, luat in corpŏre, lat., z. ond. *luat*.

Quinquagenarius, m. (lat. v. *quinque*, vijf; *quinquaginta*, vijftig), een vijftigjarige, vijftiger; **quinquagesima**, f. (scil. *dies*), of **zondag quinquagesimæ**, de 7de zondag (eig. de 50ste dag) voor paschen, gewoonl. e s t o m i h i (z. a.); vgl. **septuagesima**; **quinquangŭlum**, n. nw lat., een vijfhoek; **quinquennium**, n. lat. (v. *annus*, jaar), een vijftal jaren, de vijfjarigheid, eene tijdruimte van vijf jaren; **quinquennaal**, n. of **quinquenelle**, f. nw lat., vrijbrief voor vijf jaren, vgl. m o r a t o r i u m, onder *mora;* **quinquertium**, n. lat., of **pentāthlon**, n. gr., de vijfstrijd, of de vijfderlei soort van strijdoefeningen bij de Ouden: het springen, schijfwerpen, spieswerpen, wedloopen en worstelen, welke de kampvechter alle zegevierend moest volbrengen, wanneer hij den prijs wilde behalen; **quinquéssis**, f. eene oud-rom. munt van 5 assen of ruim 11 cent.

Quinquets, pl. fr. (spr. *kèngkè*), Argandsche lampen met dubbelen lichtstroom (naar den uitvinder Q u i n q u e t zoo benoemd).

Quinquevir, m. lat., een vijfman, vijfheerscher, een van de vijf mannen, die te zamen een overheids-collegie uitmaken; **quinqueviraat**, n. het vijfheersambt; het vijfmanschap, vgl. p e n t a r c h i e.

Quinquillioen, n. een millioen quadrillioenen, of de vijfde magt v. een millioen: 1,000000,000000,000000,000000,000000 of $1,000000^5$.

Quinquina, f. (sp. *quinaquina*), eig. de bast der basten, de amerikaansche naam van den koortsbast of de k i n a (z. a.).

Quinta, f. lat. (v. *quintus, a, um*, de of het vijfde), de vijfde klasse eener latijnsche school; sp. en port. (spr. *kienta*), een landhuis, eene boerderij (zoo geheeten omdat de pachter weleer $\frac{1}{5}$ v. de opbrengst aan den eigenaar moest betalen); **quintānus**, m. een leerling der 5de klasse; **quintāna**, f. de vijfdendaagsche koorts; **quinte**, f. (v. h. lat. *quinta*), Muz., de 5de toon van den grondtoon; de vijfde, nu de vierde of fijnste, dunste violinsnaar; de altviool; in het piketspel vijf op elkander volgende kaarten van dezelfde kleur; in het schermen: de vijfde stootmanier; van daar pl. **quinten** of **kwinten**, eig. schermstreken; listige streken, knepen; k w i n t e n m a k e r, een doorslepen mensch, kuiperijenmaker; **quintérne**, f. nw lat., ook **quine**, bij het lottospel of in de getallo-terij: het uitkomen van vijf bezette nommers; vgl. **quaterne**; **quinterne**, ook een weleer in Italië gebruikelijk, naar de cither gelijkend snarenspeeltuig; **quintesséns**, f. (fr. *quintessence*, v. h. lat. *quinta essentia*), de keur of kern, het fijnste, beste, edelste en krachtigste van eene zaak, eig. de door chemische kunst vijfmaal overgehaalde geest van iets; **quintét**, n. it. Muz., een vijfspel, vijfgezang, vijfstemmig muzijkstuk; **quintidi**, m. fr. (spr. *kèngtidi*), de vijfde dag der d e c a d e (z. a.); **quintille**, z. **cinquille**; **quintéren**, fr. (*quinter*), Muz., in quinten voortloopen; met den proefstempel teekenen, stempelen, inz. goud en zilver; **quintóle**, f. Muz., eene notenfiguur, toonfiguur uit vijf toonen, die zamenhangend worden voorgedragen; **quintŭplum**, n. nw lat., het vijfvoudige; **quintupliceren**, vervijfvoudigen; **quintupliek**, f. Jur., het vijfde tegenschrift; **quintus**, lat., de vijfde, inz. de vijfde leeraar of leermeester van de vijfde klasse eener school.

Quintal, n. fr. (spr. *kèngtal;* ook sp. *quintal*, waarsch. v. h. arab. *kintár*, eene maat, een gewigt van 100 pond enz.; v. a. uit *cental* ontstaan v. h. lat. *centum*), een centenaar van 100 pond in Frankrijk; ook een boheemsch gewigt van 6 steenen of 60 ned. pond.; een gewigt te Lubeck, = 56 ned. pond., te Portugal = 4 a r r o b a s, in Turkije = 45 okas of 57,4020 ned. ponden.

quintanus, **quinte** enz. — **quintus**, z. ond. **quinta**.

Quintinisten, pl., naam van de leden eener secte, gesticht in de 16de eeuw door een' kleêrmaker, genaamd Jean Q u e n t i n, die geenerlei bijzondere vorm v. eeredienst aannamen; men noemde hen ook de l i b e r t ij n e n.

Quinze, f. fr. (spr. *kèngz'*), vijftien; een

hazardspel met kaarten; **quinze-le-va**, het vijftienvoudige van den inzet als winst in het Pharaospel, z. paroli.

Quipos of **quippos**, pl. (spr. *kipos;* van het peruaansch *quipu*, knoop), het knoopenschrift der oude Peruanen, gekleurde snoeren, op velerlei wijzen zaamgeknoopt en ineen gevlochten, welke den Peruanen als schrijfteekens dienden.

qui pro quo, z. **quidproquo.**

qui proficit in artibus et deficit in moribus, plus deficit quam proficit, wie in kennis toeneemt en in zeden afneemt, neemt meer af dan toe, of zonder deugd schaadt de kennis.

Quirat, n. (= arab. *kirât*, z. karaat en quilat), een zeer klein gewigt in Egypte = $\frac{1}{16}$

Quirīnus, m. lat., bijnaam van den vergoden Romulus; **quirinalĭa**, pl., een aan Romulus geheiligd feest in het oude Rome; **quirieten**, pl., een eerenaam der oud-rom. burgers, inz. in openbare volksredevoeringen, sedert zich met hen de Sabijnen hadden vereenigd, die eene stad Quiris of Cures bezaten.

quisque sibi proxĭmus, lat. sprw., ieder is zich-zelven de naaste; *quisque suōrum verbōrum optĭmus intérpres*, ieder is de beste uitlegger of verklaarder van zijne eigene woorden; *quisque praesumĭtur bonus, donec probētur contrarium*, z. v. a. *quilibet praesumitur* enz.

Quisquilĭën, pl. lat. (*quisquiliae*), slechte, onbruikbare afval, vodderijen, tuig, aanveegsel.

quisquis amat ranam, ranam putat esse Dianam, woordelijk: wie een kikvorsch bemint, meent dat die kikvorsch Diana is, d. i. ieder houdt zijne vrouw voor schoon.

Quitte, fr. (spr. *kiet'*, eng. *quit*, oorspr. duitsch, verwant aan kwijt), vrij of bevrijd, kamp op, even, los, ontslagen, vrij van de verpligting om te betalen, zonder vordering; *quitte ou double* spelen, fr. (spr. *kie toe dóebl'*), vrij of dubbeld, het verlorene in het geheel niet of dubbel betalen; oneig. alles op het spel zetten, alles wagen om zich uit eene verdrietelijke, netelige zaak te redden; **quittéren** (fr. *quitter*, in 't alg. verlaten), vrij, ontslagen of van de vordering, de verpligting los maken, zich van eene verpligting kwijten; ontslaan, de ontvangst eener geldsom schriftelijk getuigen, als voldaan onderteekenen, eenen kwijtbrief, quitantie geven; eenen post, een spel, een vermaak enz. **quitteren**, d. i. neder leggen, opgeven, verlaten, laten varen, er van afzien; **quittántie**, f. (fr. **quittance**, spr. *kiettángs'*), de kwijting, kwijtbrief, het ontvangbewijs, het bewijs van voldoening der schuld.

qui tacet, consentit, lat. sprw., wie zwijgt, stemt toe, of stilzwijgen is ook een antwoord.

qui-va la? of *qui vit?* fr. (spr. *kiwala, kiwie*), woordelijk: wie gaat daar? wie leeft? — werda? wiedaar? (de aanroep van fransche schildwachten, wanneer er iemand nadert).

quoad, lat., betreffende, wat aangaat; *quoad thorum et mensam*, (scheiden of gescheiden) van tafel en bed.

quocúnque modo, lat., op wat wijze het ook wezen moge, op elke mogelijke manier, het ga zoo 't wil.

quod bene (of *probe*) *notándum*, lat., wat wel op te merken is, waarop men wel acht moet geven; *quod bonum, felix faustúmque sit!* afgek. *Q. B. F. F. S.*, wat goed, gelukkig en gezegend zij! of God geve over dit werk zijnen zegen! — *quod cito fit, cito perit*, wat snel komt, vergaat ook snel; *quod Deus bene vertat*, afgek. *Q. D. B. V.*, God wille het ten beste keeren of wel doen gelukken! — *quod dubĭtas, ne fecĕris*, waarover gij in twijfel staat, doe dat niet; — *quod erat demonstrándum*, afgek. *Q. E. D.*, wat te bewijzen was; *quod fiĕri potest per pauca, non debet per plura*, wat met weinig geschieden kan, behoeft het vele niet.

Quodlĭbet, n. lat. (eig. *quod libet*, wat belieft of behaagt), een wat-men-belieft, wat-men-wil; iets, dat zonder orde en zamenhang of toch met schijnbare willekeur zamen gesteld is, b. v. zulk een muzijkstuk, zulk eene schilderij enz., een allerlei, mengelmoes, poespas, ook een boerenbedrieger.

quod non opus est, asse carum est, lat., wat men niet noodig heeft, is duur, al kost het slechts een' stuiver; *quod quis per alium facit, id ipse fecisse putātur*, wat men door een ander doet, wordt zoo aangezien, als had men het zelf gedaan; *quod tibi non vis fiĕri, id altĕri ne fecĕris*, wat gij niet wilt, dat u geschied', doe dat ook aan een ander niet; *quod vult Deus*, lat., wat God wil (moge geschieden)!

quomŏdo, lat., hoe, op welke wijze; het **quomŏdo**, de handelwijze, de wijze waarop, de manier van uitvoering.

quóndam, lat., weleer, voorheen, wijlen.

Quōta, f. ook **quotum**, n. lat. (v. *quotus, a, um*, de hoeveelste; *quota*, scil. *pars*, het hoeveelste gedeelte), het evenredig aandeel of het behoorlijke, gevorderde gedeelte, het door ieder naar verhouding bij te dragene of te betalene; *pro quota*, naar verhouding, evenwijdig; *quota litis*, f. het aandeel in de winst, het deel aan de betwiste zaak; **zijn quotam contribuéren**, zijn aandeel bijdragen; **quotéren**, Jur., naar evenredigheid verdeelen, het hoeveelste aanteekenen, opteekenen, geschriften

met getallen, volgnommers of teekens voorzien, nommeren (vgl. c o t e r e n); **quotiént**, m. nw lat. (v. h. lat. *quotiens* of *quoties*, hoe dikwijls, hoe veelmaal?), Arith., de uitkomst, het antwoord op eene deeling of divisie; **quotiséren**, naar verhouding verdeelen, ook **cotiseren** (z. a.); **quotātie** of **quotisātie**, f. de aandeelsberekening, aandeelsbepaling en -verdeeling.

quot capĭta, tot sensus, lat., zoo veel hoofden, zoo veel zinnen.

quoteren, z. ond. **quota**.

quotidiāna viléscunt, lat. (v. *quotidie*, dagelijks), het alledaagsche wordt verachtelijk; *quotidiānus typus*, m. de dagelijksche (stipte) terugkeer van eene ziekte (vgl. **typus**); *quotidiāna* (scil. *febris*), de alledaagsche koorts; **quotidienne**, f. fr. (spr. *kotidièn'*), een dagelijks verschijnend blad, eene alledaagsche courant.

Quotient, quotiséren, quotisatie, z. ond. **quota**.

quo titulo, z. ond. **titel**.

Quoveli, pl., eene soort v. muhamedaansche kluizenaars.

quovis modo, lat., z. v. a. *quocunque modo* (z. a.).

R.

R., z. *recipe; R. D.*, afkorting v. *Reverendus Dominus; R°. D°.*, d. i. *Reverendo Domino*, z. a.; — *R. I. P.*, afk. van *requiescat in pace*, z. a.; *R. I. S. A.*, lat., afk. van *Romanōrum Imperātor Semper Augústus*, de romeinsche keizer, altijd vermeerderaar (des rijks); *R. M.*, verk. van *Regĭa Majéstas* of *Regiae Majestātis*, de of van de koninklijke majesteit; *R. P.*, fr., afk. van *Révérend Père* (spr. *reew'-ráng pèr'*), eerwaarde vader of pater; *reg.*, lat., afk. voor *regula*, regel of voor *regius*, koninklijk; — *resp.*, afk. van *respondeatur*, **responsum**, **respect** en *respectu*, ook *respective*, z. a.; — *r. m.*, afk. van *reverendum ministerium*, z. **ministerium**.

Ra, n. fr., de oogenblikkelijke trommelslag, zeer korte roffel; als ned. woord: de zeilensteng.

raar, lat. (*rarus, a, um*, eig. niet digt bijeen, dun, afzonderlijk), zeldzaam, kostbaar; *rara avis*, f. een zeldzame vogel, iets vreemds, een wonderlijk mensch; *rarissĭme*, zeer zeldzaam; *omne rarum est carum*, alle zeldzame dingen zijn duur; *rarum contingens*, n. eene zelden voorvallende zaak; **rariteit** (lat. *raritas*, fr. *rareté*), de zeldzaamheid, kostbaarheid; ook een zeldzaam, vreemd, aardig ding; pl. **rariteiten**, zeldzaamheden, aardigheden; *raritas dentĭum*, f. Med., het al te ver uit elkander staan der tanden; *pour la rareté du fait*, fr. (spr. *poer la raar'té du fé*), om de zeldzaamheid van de zaak, voor de aardigheid, om de grap; **rarefacientĭa**, pl. (v. *rarefacĕre*, dun of ijl maken), geneesmiddelen, die de zweetgaatjes of p o r i ë n verwijden; **rarefáctie**, f. de verwijding der poriën; verdunning, verdeeling of uitzetting der lucht door warmte.

Rab, n. hebr. Muz., het hakkebord of tympanon der Hebræërs.

Rabab, n. arab. Muz., eene arabische viool, een instrument van den vorm eener schildpad, hebbende een' krommen steel en drie paardenharen snaren, die met eenen strijkstok bespeeld worden.

rabaisséren, fr. (*rabaisser*; spr. *rabèss*—; v. *abaisser*, nederlaten), verlagen, doen dalen, zinken; Merc., in prijs verminderen, goedkooper worden of maken, afslaan.

Rabanne, f. eene soort van trommel der negers aan de goud- en slavenkust in Guinea.

Rabat, n. (it. *rabatto*; fr. *rabat*, van *rabbáttere*, *rabáttre*, neder slaan, neder laten, versterking van *abattre*, vgl. *re*—), de aftrek, afslag, korting van den bepaalden prijs eener waar; **rabat-conto**, n. de aftrekrekening; **rabattéren**, aftrekken, afkorten; ook den bal in het kolfspel achter den paal tegen het schot spelen; **rabat**, n. fr., de overslag, op- of omslag, een omgeslagen zoom of rand aan den kraag of de mouwen van een manskleed; een bef of kraag voor geestelijken of regters; ook een smal tuin- of bloembed, zoombed.

Rabbi of **rabbijn**, m. hebr. (v. *rab*, d. i. veel, groot, ouder; de opperste, voornaamste, meester), eig. mijn meester; een joodsch leeraar of verklaarder der joodsche wet; **rabbinismus**, n. nw lat., de joodsche godsdienstleer, het stelsel der rabbijnsche schriftgeleerdheid; **rabbijnsch**, **rabbinistisch**, daartoe behoorende; de r a b b ij n s c h e t a a l, het door de rabbijnen omgevormde hebreeuwsch, inz. de wetenschappelijke schrijftaal der joodsche schrijvers sedert de 10de eeuw; **rabbinieten**, z. **talmud**; **rabbōth**, de oude joodsche uitlegging der bijbelsche boeken, inz. der boeken van Mozes; **rabbūni**, m. onze leeraar, onze heer en meester (de titel, waarmede de discipelen van Jezus dezen aanspraken).

Rabdologīe, z. **rhabdologie**.

rabêtéren, fr. (*rabéter*, v. *bête* = lat. *bestia*, beest, dier), verdierlijken, verbeestelijken, gelijk aan een redeloos dier maken of worden.

Rabidoquin, m. Mil., een voorm. stuk geschut, dat $1\frac{1}{2}$ pond ijzer schoot; **rabinet**, n. een geschut van zwaarder kaliber, gew. van 8 pond.

rabĭes, f. lat., de woede, razernij; *rabĭes canīna*, f. de hondsdolheid.

Rabulist, m. nw lat. (v. h. lat. *rabŭla*), een regtsverdraaijer, regtsverknoeijer, advokaat van kwade zaken; **rabulisterij**, f. regtsverdraaijing.

Racaille, f. fr. (spr. *rakálj'*; afgek. v. *race*), het gepeupel, janhagel, gespuis, graauw, klompenregiment; het uitschot, wrakke goed, bedorvene, onzuivere, slechte van eene waar, de afval, vodden.

raccommodéren, fr. (*raccommoder*, v. *re*—, z. a., en *accommoder;* vgl. **accommoderen**), verbeteren, herstellen, opknappen, oplappen, weder in orde brengen, verhelpen, weder goed maken; **raccommodage**, f. (spr. —*dáazj'*), de verbetering, herstelling, opknapping, het herstelwerk, lapwerk; **raccommodement**, n. (spr. —*máng*), de verhelping, vereffening, verzoening, herstelling, b. v. van de vriendschapsbreuk tusschen oneenszijnde personen.

raccordéren, fr. (*raccorder*, v. *re*— en *accorder;* vgl. **accoord** enz.), speeltuigen weder stemmen; weder vereenigen, hereenigen, aaneen hechten of voegen; weder eens worden; schilderijen opknappen, verhelpen; **raccordement**, n. (spr. —*máng*), de hereeniging; het effen- of gelijk maken, verhelpen, inz. van schilderijen.

raccrochéren, fr. (*raccrocher*, spr. *rakrosj*—; v. *re*— en *accrocher;* vgl. **accrocheren**), weder aan- of ophangen; weêr vinden, beet krijgen, betrappen, aan den haak krijgen; **zich raccrocheren**, zich weder aansluiten, zich verzoenen; **raccroc**, m. fr. (spr. *rakrò*), een gelukstoot, fortuinlijke stoot of worp in het spel.

Race, f. fr., z. **ras**.

Racemātie, f. lat. (v. *racemāri*, nalezing houden, *racēmus*, druif), de nalezing, inz. van druiven enz.

Racha (hebr. eig. *râkâ;* waarsch. verwant met *rak*, dun, dor), een hebr. scheldwoord, dat een slecht, nietswaardig mensch aanduidt; vgl. Matth. 5, 22.

Rachel, hebr. (*râchêl*, d. i. schaap, ooi), vrouwenn.: de geduldige.

racheteren, fr. (*racheter*, spr. *rasj't*—), terug koopen, loskoopen, vrijkoopen; **rachat**, m. (spr. *rasjá*), de herkoop, wederkoop, vrijkooping.

Rachitis, z. **rhachitis**.

Rack, m. eng., z. v. a. **arrak** (z. a.).

Rackasira, een indiaansche balsem, die, ontstoken zijnde, een' aangenamen geur geeft.

Rackun, z. **coati**.

racléren, fr. (*racler*), schrabben, afkrabben, schrappen, afschaven; afstrijken b. v. eene gevulde korenmaat; slecht spelen, rammelen, zagen op eene viool; **racleur**, m. een slecht vioolspeler; **racloir**, m. (spr. *rakloár*), een schraapijzer, krabber.

Racquit, m. fr. (spr. *rakie*; vgl. **acquit**), het wedergewonnene, de terugwinst, herwinst; **racquittéren** (fr. *racquitter*), het verlorene weder winnen, zijne schade herstellen.

raddoppiáto, it. (v. *raddoppiare*, verdubbelen), Muz., verdubbeld; *raddoppiaménto*, m. de verdubbeling.

Rade, f. fr., de ankerplaats, reede, z. a.

Radeerijzer, **radeerkunst** enz., z. ond. **radéren**.

Radegast, m. (russ. *Radogastj*, v. *rad*, vrolijk, vergenoegd, en *gostj*, gast, dus: de god der gastvrijheid?), een god der oude Slaven of Slavonen, wien het paard was toegeheiligd (volgens Grimm de slavische Mercurius).

radéren, lat. (*radĕre*), schaven, afschaven, afkrabben, uitkrabben; bij plaatsnijders: etsen; **radeerijzer**, een heelmeesterswerktuig bij het trepaneren (z. a.); **radeerkunst**, de etskunst; **radeermes**, een krabmes; **radeernaald**, de etsnaald; **radeerpoeder**, een poeder om uitgekrabde plaatsen op het papier weder beschrijfbaar te maken, sandarak.

Radesyge, f. deensch (v. h. verouderd *rade*, hevig, boosaardig, en *syge*, pest, ziekte), eene zeer langdurige en boosaardige, naar de melaatschheid gelijkende ziekte in Noorwegen, Zweden, op IJsland.

radiaal, **radiatie** enz., z. ond. **radius**.

radicaal, **radiceren** enz., z. ond. **radix**.

Radius, m., pl. **radiën** of **radiussen**, lat., de straal, spaak of speek; Anat., de kleine armpijp; Math., de halve middellijn des cirkels, vgl. diameter; *radius oscŭli*, hoogere Math., die regte lijn, met welke men een oneindig klein gedeelte van eene kromme lijn cirkelvormig kan beschrijven; *radius vector*, die regte lijn, welke uit het brandpunt eener kromme lijn naar een punt in haren omvang getrokken wordt; inz. Astr., de regte lijn uit het brandpunt der elliptische baan in het middelpunt der bewogen planeet; ook Mech., de lijn uit het middelpunt der krachten in het zwaartepunt van het bewogen ligchaam; **radiaal**, nw lat., stralig, stralen hebbende; ook de kleine armpijp betreffende, daartoe behoorende, b. v. radiaal-arteriën, radiaal-zenuwen enz.; radiaal-kroon, straalkroon; **radiarĭën**, pl., versteende straaldieren; **radiātie**, f. lat. (*radiatĭo*, v. *radiāre*, stralen), de straling, uitstraling, straalwerping; ook het doorstrijken van eenen post in eene rekening; **radiëus** (lat. *radiōsus*, *a*, *um*), stralend, glanzend, schitterend; opgeruimd, vrolijk, blij te moede; **radiolith**, m. lat.-gr., eene versteening van straalmosselen; **radiométer**,

m. een graadboog; poolshoogtemeter (jakobsstaf).

Radix, f., pl. **radīces**, lat., de wortel; de oorsprong, stam; Arith., het wortelgetal, de magtswortel, wortel; vgl. **potentie**; Gram., de wortel, wortelvorm, de wortel- of stamlettergreep, het oorspr. bestanddeel, dat eener geheele familie van woorden ten gronde legt; **radicaal**, nw lat., ingeworteld, oorspronkelijk, grondig, diep, aangeboren, van nature; ook met den wortel, van den wortel af, uit den grond op; **radicaal**, als subst. n. Chem., de grondslag of basis der zuren; **radicaal-azijn**, hoogst zuivere, verdigte (geconcentreerde) azijn; **radicaal-bederf**, grondbederf, grondkwaal; **radicaal-cuur**, eene grondige of volkomene genezing, in tegenst. met palliatief-cuur; **radicaal-kwaad**, het grondkwaad, de erfzonde; **radicaal-teeken**, het wortelteeken (√); **radicaal-woord**, een wortel- of stamwoord; de **radicalen** of eng. **radical-refórmers**, pl., de naam eener volkspartij in Engeland, Frankrijk en andere landen, welke eene algeheele, grondige, democratische verandering of hervorming van de constitutie en de wetten verlangen; **radicalismus**, n. de grondstellingen en pogingen van deze partij; *radicaliter* (lat. l. *radicitus*), met den wortel, ten gronde toe, b. v. iets vernietigen; *radicalement*, fr. (spr. —*máng*), grondig, in den grond, b. v. genezen; **radicéren**, lat. (*radicāri*), wortelen, wortel schieten; tot zijnen oorsprong terug voeren; **geradiceerd**, diep geworteld, gegroeid; **radicándus**, m. Arith., dat getal, of die grootheid uit welke deze of gene magtwortel moet getrokken worden.

radotéren, fr. (*radoter*), beuzelen, onnoozele, laffe, smakelooze taal voeren, zonder zamenhang spreken, suffen, gem. lullen; **radotage** (spr. —*táazj'*) of **radoterīe**, f. beuzelpraat, zotteklap, mallepraat; **radoteur**, m. een dwaas snapper, suffer, raaskaller.

radoucéren of **radoucisséren**, fr. (*radoucir*, spr. *radoeséren* of *radoesies*—; v. *re*— en *adoucir*, vgl. **adouceren**), verzachten, stillen; doen bedaren, bevredigen; een metaal zijne brosheid benemen, het smedig maken.

Ræps of **raps**, m. hoogd., wijn, dien men weder op versche druiven gegoten en daardoor sterker gemaakt heeft.

Rafale, f. fr., de rukwind, valwind, windvlaag.

Rafi, **rafidieten**, z. v. a. **schiiten** (z. a.).

raffinéren, fr. (*raffiner*, v. *re*— en *affiner*, vgl. **affinéren**), louteren, zuiveren, verfijnen; denken; **op iets raffinéren**, op iets peinzen, denken, iets zoeken uit te vorschen, uit te pluizen, listig of slim iets bedenken; **geraffineerd**, verfijnd, gelouterd, gezuiverd; doorslepen, doortrapt, listig, doorkneed; **raffinage** (spr. —*náazj'*) ook **raffinade**, f. de loutering, de zuivering, inz. der suiker; gezuiverde, fijne suiker, geraffineerde suiker; **raffinement**, n. (spr. *rafien'máng*), het uitpluizen, haarkloven, vitten, de muggenzifterij, spitsvondigheid, gezochtheid of te groote stiptheid in het gedrag, het gesprek enz.; **raffinerīe**, f. de zuivering, de plaats der zuivering of loutering, inz. de raffinaderij, de suikerzuivering, de suikerziederij, ook z.v.a. **raffinement**; **raffineur**, de zuiveraar, louteraar, inz. de raffinadeur, de zuiveraar of zieder der suiker.

Rafflesïa, f. (*rafflesia Arnoldi*), de reuzenbloem, een gewas, in 1818 op Sumatra ontdekt door Dr. Jos. Arnold, op eene reis, die de eng. gouverneur Raffles in het binnengedeelte van dit eiland deed; de bloesems van dit gewas zijn omtrent 3 voet in doorsnede.

rafraichéren of **rafraichisséren**, fr. (*rafraichir*, spr. *rafrésj*—; v. *frais*, *fraiche*, frisch, versch), verfrisschen, verkoelen, afkoelen, verkwikken; ververschen, vernieuwen; **rafraichissánt**, verfrisschend, verkoelend, verkwikkend; **rafraichissement**, n. (spr. —*sjiess'máng*), de verfrissching, verkoeling, lafenis, verkwikking, verversching.

Ragatte, f. it., eene wedvaart met sloepen in Venetië.

Rage, f. fr. (spr. —*raazj'*; v. h. lat. *rabies*), de woede, razernij, dolzinnigheid, dolheid; de overgroote begeerte naar, of de verzotheid op iets, de manie.

Ragione, f. it. (spr. *radzjióne*; v. h. lat. *ratio*; rede, oorzaak, rekening, verhouding enz.), een handelsgezelschap, z.v.a. firma, in het fransch ook raison, z. a.; het **raggione-boek**, in sommige groote koopsteden een op de beurs of het raadhuis openliggend boek, waarin ieder handelshuis zijne firma enz. neder schrijft.

Ragoût, n. fr. (spr. *raghóe*; v. *ragoûter*, iets op nieuw smaak geven, iemand nieuwen eetlust bijbrengen, v. *goût* = lat. *gustus*, smaak), een door gekruide saus smakelijk gemaakt vleeschgeregt, gekruid vleesch; *ragoût à la diable*, een poespas, mengelmoes v. allerhande spijzen dooreen.

Ragusíno, **ragusíne**, ook **vislino**, m. eene rekenmunt te Ragusa, bijna = 1 gl. 60 ct. courant.

Rail, n. eng. (spr. *reel*), regel, dwarshout, scheen; pl. **rails**, de ijzeren scheenen der ijzerbanen, over welke de wagenraderen rollen; van daar **rail-ways**, pl. (spr. *reel-oeëes*), ijzerbanen, spoorwegen.

railléren, fr. (*railler*, spr. *ralj*—; v. h. lat. *ridiculus*, *ridicularius*, belagchelijk), schertsen, boerten, kortswijlen, den gek scheren; iemand bespotten, beet hebben,

plagen, voor 't lapje houden; **raillerie**, f. (spr. *ralj'rie*); scherts, boert, kortswijl, spotternij, plagerij; *par raillerie*, uit scherts of gekheid, uit joks, schertsenderwijs, voor de grap; *raillerie à part* (spr. —*apáar*), scherts ter zijde, gekheid op een stokje; **railleur**, n. (spr. *raljéur*), een spotter, spotvogel, snaak.

Raisiné, n. fr. (spr. *rèziné*; v. *raisin*, druif), druivenmost, druiven-confituur.

Raison, f. fr. (spr. *rèzóng*; van het lat. *ratio*), de rede, het verstand, de kennis; verstandelijke voorstelling, verstandsgronden; oorzaak, reden, grond; regt, gelijk; verhouding, betrekking of reden; Merc., de handelsnaam, z. v. a. firma, it. ragione; *à raison*, naar verhouding, tegen, naar den maatstaf; *un être de raison*, fr. (lat. *ens ratiōnis*), een redewezen, onding, eene hersenschim; **raison d'état**, n. (spr. —*detá*), het voordeel van den Staat; **raisonnable** of gew. **raisonnabel** (spr. *rèzonábel*), verstandig, billijk, redelijk, tamelijk, matig; edel, grootmoedig, vrijgevig, mild; **raisonnéren** (fr. *raisonner*), redeneren, verstandig beschouwen, verstandig spreken, oordeelen en besluiten; volgens de beginselen der rede iets onderzoeken en beoordeelen; ook in ongunstigen zin: veel redenerens maken, spitsvindig redeneren, tegen spreken, tegenwerpingen of tegenspraak maken; ook lasterlijk over anderen spreken; **raisonnement**, n. (spr. *rèzonn'máng*), het oordeelen of oordeelvellen, de beoordeeling, verstandige beschouwing; verstandige gedachte, verstandsbesluit; sluitrede; in verachtelijken zin: de uitpluizerij, haarkloverij, schijnredenering; ook tegenspraak, tegenwerping; **raisonneur**, m. (spr. *rèzoneur*), een haarklover, snapper, kakelaar, dwarsdrijver, verdrietig redeneerder; tegenspreker, tegenstribbelaar.

Raitzen of eig. **Rasciërs**, naar de rivier Rasca in Servië, pl., een slavische volksstam, die thans in Slavonië, Neder-Hongarije, Zevenbergen, Moldavië en Walachije zeer uitgebreid is.

Rajah of l. **raja**, m. (spr. *rádzja*: sanskr. *radj*, *radja*, koning, = lat. *rex*), een oostindische stamvorst of inlandsch vorst der Hindoes, thans grootendeels van de Europeanen afhankelijk; **rajapoeten**, ook **radjepoeten**, **raspoeten**, **rasboeten**, (of naar fr. spelling met *ou*, naar duitsche met *u*), pl., eig. vorstenkinderen; een talrijke en krijgshaftige volksstam in Hindoestan, inz. in Adjemir, Malva, Guzarate.

Rajas, pl. (arab. *ra'iyah*, weidend vee; onderdaan; van *ra'a*, weiden, bewaken), schatpligtige onderdanen, inz. de christenen, die onder den druk der Turken leven.

Rajóca, f. eene harde witte steensoort, weleer vaak voor beeldhouwwerk gebezigd.

Rakchasas, pl. ind. Myth., eene soort van booze geesten, die allerlei soort van gedaanten aannemen, en door sommigen als vampirs worden voorgesteld; hun aantal is onberekenbaar; **rakchasis**, pl., naam van de vrouwen der rakchasas.

Rakét, f. 1), (v. h. it. *raggetto*, en dit van het lat. *radius*, straal), een straalvuur, een opstijgend vuurwerk, bestaande uit eene met kruid gevulde papieren bus of kardoes, die met een' langen vurigen staart in de hoogte stijgt enz.; 2) **rakét** (it. *racchetta*, fr. *raquette*), een balnet, slagnet bij het balslaan of kaatsen.

Raky, m. slav. (vgl. het russ. *raká*, de voorloop van brandewijn), pruimenbrandewijn in Slavonië; ciderbrandewijn in Hongarije.

ralentéren of **ralentisséren**, fr. (*ralentir*, spr. *ralangt*—; it. *rallentae*, v. *lento*, fr. *lent*, langzaam), vertragen, langzamer maken, verzwakken, verflaauwen; talmen, afnemen, minderen; *rallentándo*, it. Muz., vertragend, langzaam, dralend, in het langzamere vallende.

ralliéren, fr. (*rallier*; v. *re*— en *allier*, vgl. **alliéren**), weder vereenigen, bijeen trekken, herzamelen; **ralliement**, m. (spr. *rali'máng*), Mil., de wedervereeniging, herzameling, het wederbijeentrekken van de door den vijand verstrooide troepen.

Ralph, eig. mansn., z. v. a. **Rudolph**.

Rama, ind. Myth., eene der vleeschwordingen of incarnatiën van Vischnou; hij was koning van Ayodhyâ en veroveraar van Ceylon; **ramajána**, m. ind., de wandel of levensloop van Rama, de titel van een groot, in het sanskrit geschreven episch gedicht v. ongeveer 25,000 verzen.

Ramadān of **Ramasān**, m. arab. (*ramadán*, v. *ramida*, zeer heet zijn), eig. de heete maand (omdat ten tijde van de invoering des naams deze maand in het heetste jaargetijde viel), de vastenmaand, de negende maand in den arab. kalender, in welken de vastentijd der mahomedanen valt.

Ramadu, m. de ichneumon, z. a.

Ramajana, z. ond. **Rama**.

ramasséren, f. (*ramasser*, v. *re*— en *amasser*, vgl. **amasséren**), verzamelen, oprapen, zamen rapen; **geramasseerd**, eig. verzameld; sterk, gespierd, ineengedrongen, b. v. een geramasseerde vent.

Ramberge, f. fr. en eng. (spr. *rangbérzj'* en *rembérdzj*; v. h. fr. *rame*, riem, en *berge*, z. **barque**), een voorm. eng. oorlogsschip, inz. ter verkenning eener haven; eene soort van ligte roeischepen, een postschip, inz. op de eng. rivieren.

Rambours of **rambour-appelen**, pl. fr. (spr. *rangbóer*), eene soort van groote geribte zomerappelen van aangenaam zuurachtigen smaak; zoo geheeten naar Rambures bij Amiens.

Rameau, m. fr. (spr. *ramo*; v. h. lat. *ramus*), een tak, twijg, eene spruit, loot.

Raménta, pl. lat. (v. *reméntum*, een spaander, splinter enz), Med., de kleine splinters van gebroken beenderen; het draderige, dat bij den buikloop afgaat; afschaafsel, stukjes, brokjes.

Ramequin, m fr. (spr. *raam'kèng*), een kaasgebak, eene met kaas, eijeren enz. bedekte snede brood; een hartig beetje.

Ramex, m. lat. (pl. *ramíces*), de tak; Med., eene breuk, een ligchaamsgebrek.

ramificéren, nw lat. (v. h. lat. *ramus*, tak, twijg), vertakken; **ramificātie**, f. de vertakking; ook wel de uitbreiding of verdeeling in takken, in kleine aderen enz.; oneig. de talrijke onderverdeelingen van eene wetenschap, die men ontleedt of indeelt; ook de verschillende takken of draden eener zamenzwering.

Ramo, m. eene indische godheid, wier naam als groet wordt gebezigd.

Ramoláde, f. fr., eene soort van dans; ook eene saus, z. **remolade.**

ramollissánt, fr. (v. *ramollir*, weder week worden), weekmakend, verweekend; **ramollitief**, n. barb. lat., een weekmakend middel.

ramonéren, fr. (*ramoner*; van *ramon*, bezem, v. h. lat. *ramus*, tak), den schoorsteen vegen; **ramoneur**, m. een schoorsteenveger.

Rampe, fr. fr. (v. *ramper*, kruipen), Arch., eene schuin opgaande vlakte, de aan- of optred, b. v. op den wal; de spatie of verdieping van den eenen trap tot den anderen.

ramponéren, f. (*ramponner*, v. het it. *rampognare*), iemand vernederen, bespotten; beschadigen, bederven; van daar **ontramponeerd**, beschadigd, bedorven, gebroken enz.

Ran of **Rana**, f. oudn. Myth., de zeekoningin, Ægir's gade, die als leelijk en boosaardig staat beschreven.

rana, verkl. *ranŭla*, f. lat., eig. kikvorsch, kikkertje; Med., benaming van eene tongzweer, het vorschgezwel.

rancide, lat. (*rancĭdus, a, um*), ranzig, rans, tot aanvankelijk bederf over gegaan, kwalijkriekend; **ranciditeit**, f. nw lat., de ranzigheid, ranzige reuk of smaak.

Rancune, f. fr. (spr. *rangkuun'*, mid. lat. *rancura*, *rancurina*, v. h. lat. *rancor*, ranzigheid; oneig. oude haat), diep ingewortelde haat, wrok, heimelijke vijandschap.

Randglosse, z. **glosse.**

Rang, m. (uit h. fr. *rang*, maar oorspr. van duitschen stam, verwant met ring, rijgen enz., eig. uitbreiding in de lengte), de rij, orde; de plaats, eereplaats, stand, de waardigheid; **rangéren**, fr. (*ranger*, spr. *ranzj*—), schikken, ordenen, in orde brengen, zetten of plaatsen; **iemand rangéren**, hem eene plaats aanwijzen; ook wel tot zijnen pligt brengen, te regt zetten; **zich rangéren**, zijne huiselijke aangelegenheden in orde brengen; **rangéring**, f. het ordenen of rangschikken; ital., het plaatsen der soldaten in de gelederen eener compagnie.

raniméren, fr. (*ranimer*; vgl. **animéren**), weder bezielen, opwekken, opvrolijken, ophalen of opfrisschen, b. v. eene kleur.

Ranonkel, m. en f. (v. h. lat. *ranuncŭlus*, d. i. eig. kikvorschje, kikvorschkruid), een bekend pronkgewas.

Ranquet of **rankét**, n. fr. (v. *ranquer*, brommen als een tijger), een snorwerk, in het orgel.

ranula, z. ond. *rana.*

Rantsoen, n. (uit het it. *ranzóne*, fr. *rançon*; v. h. lat. *redemtio?*), het losgeld, de prijs, die betaald wordt voor de vrijkooping van een' gevangene, van eene plundering enz.; de dagelijksche hoeveelheid spijs en drank voor de manschap op de schepen; de dagelijksche hoeveelheid voeder voor de paarden bij de landmagt in onderscheiding van de hoeveelheid voedsel der soldaten, die portie genoemd wordt; **rantsoenéren** (fr. *rançonner*), lossen, loskoopen, bevrijden of aan de gevangenschap onttrekken door betaling van het losgeld; ook op rantsoen stellen; een **gerantsoeneerde**, m. een losgekochte, een uit de krijgsgevangenschap verloste of ontvlodene.

ranz des vaches, m. fr. (spr. *rang dè wasj'*), de koereijen (*kuhreigen*), een bij de Zwitsers geliefd lied, dat de koeherders op den doedelzak spelen.

Rapatélle, **rapatél**, f. fr., paardenharen stof tot zeven enz.

Rapax, m. lat. (*rapax*, gen. *rapācis;* roofgierig, een roofgierig mensch; **rapaciteit**, f. (lat. *rapacitas*), de roofgierigheid, roofzucht.

Rape, f. fr., de rasp, raspvijl; **rapéren** (fr. *râper* = it. *raspáre*), raspen, vijlen; **rapé**, m., geraspte snuiftabak; **rapures**, pl. (—*puur'*), raspsel, vijlsel.

Raphael, hebr. (v. *rapha*, heelen), mansn.: God heeft geheeld; inz. een der drie aartsengelen (Raphael, Gabriël en Michael).

Raphanie, z. **rhaphanie.**

rapied of **rapide**, lat. (*rapĭdus, a, um*), snel, snelloopend, gezwind, ras, haastig, schielijk, snelvlietend; *rapidaménte*, *rápido*, it. Muz., snel, vlug, vlugtig; **rapiditeit**, f. lat. (*rapidĭtas*), snelheid, gezwindheid, haastigheid.

Rapier of **rappier**, n. (fr. *rapière*; v. h. duitsch rappen, raufen, vechten, plukharen), de schermdegen, het stootwapen ter oefening in het schermen, de fleuret of floret.

rapīna, f. lat., roof, straatrooverij, plundering; buit.

Rappél, m. fr. (v. *rappeler*, terug roepen, v. *re*— en *appeler*, vgl. **appel**), de terugroeping, het terugontbieden; Mil., het terugroepingsteeken met den trommel enz.; Pict. de terugstraling van het licht; zijn rappel bekomen, d. i. terug geroepen worden; **rappeléren**, terug roepen, doen weder komen, ook voor den geest terug roepen, herinneren.

Rappier, z. **rapier**.

Rappen, m. kleine kopermunt in eenige zwitsersche cantons, = ruim ½ cent.

Rappórt, m. fr. (v. *rapporter*, wederof terug brengen, v. *re*— en *apporter*; vgl. **apportéren**), eig. het terugbrengen, het berigt, narigt, de melding, het verslag; de oorblazerij, valsche aantijging of betichting; ook betrekking, opzigt, wederkeerig verband, verhouding, zamenhang; overeenkomst, gelijkheid, gemeenschap, b. v. magnetisch rapport; **rapportéren**, weder brengen, terug brengen of voeren; berigten, berigt geven, melden, aanbrengen, vertellen, over brengen, verslag doen; betrekking hebben, in verband staan; Merc., posten uit het eene boek in het andere over dragen; **rapporteur**, m. een berigtgever, verslaggever, inz. die voor het geregt van een geding verslag doet, de referent; een aanbrenger, verklikker, oorblazer, overdrager, klapper; ook een werktuig in de meetkunde: een hoekmeter (transporteur); de rigtcirkel der horologiemakers.

rapprochéren, fr. (**rapprocher**; spr. *raprosj*—; v. *re*— en *approcher*, naderen), weder naderen, nader brengen; verzoenen, weder vereenigen; **rapprochement**, n. (spr. —*máng*), de wederbijeenbrenging of -toenadering; het naderbijbrengen; de verzoening.

Rapsodie, z. **rhapsodie**.

raptim, lat. (van *rapĕre*, rooven, wegvoeren enz.), in der haast, ijlvaardig, vlugtig, in grooten haast, over hals en kop; **raptus**, m. lat., de roof, de ontvoering, schaking, vgl. *crimen raptus*; ook de geestvervoering, opgewondene stemming, begeestering; een aanval van razernij, van ijlhoofdigheid, de kolder.

Rapures, z. ond. **rape**.

Raquette, z. **raket**, 2); **raquit**, z. **racquit**.

Rarefacientia, **rarefactie**, **rarireit**, z. ond. **raar**.

Ras, n. (fr. *la race*, van het lat. *radix*, wortel, gelijk het fr. *racine* uit *radicina* is ontstaan), de stam, het geslacht, de afkomst, soort, aard, slag (van menschen en dieren).

Ras, m. eene pimontesche lengtemaat, = ½ parijsche el (vgl. **raso**).

Ras, arab., eene kaap, een voorgebergte, b.v. ras Camouzar, ras al Mahbys enz.

Ras of **rasch**, m. (eng. *rash*, fr. *ras*; verkort uit *arras* van de fransche stad Arras), Merc., gekeperde, zeer effene wollen of zijden stof, waarvan men geen wol of haar ziet.

rasant, z. ond. **raseren**.

Rasboeten, **Rasbouten** of **Rasbutten** zie **rajapoeten** ond. **rajah**.

raséren, fr. (*raser*, spr. *raz*—, van het lat. *radĕre*), scheren, afscheren, afnemen (den baard), neder werpen, sloopen, slechten, met den grond gelijk maken (vestingwerken); even aanraken, afschampen, digt voorbij gaan (van kogels); **raseermes**, scheermes; **rasánt** of **rasérend**, Mil., rakelings langs gaand, afschampend (v. kogels), langs eene vlakte heen strijkend; **rasétte**, f. het krabijzer; **raseur**, m. de scheerder, baardscheerder (barbier); **raséring**, f. het sloopen, nederwerpen van vestingwerken.

Rasgado, m. sp. Muz., een voorspel of præludium op de guitar, eene soort van arpeggio met den duim.

Rasière, f. weleer eene graan- en steenkolenmaat in de fransche en oostenrijksche Nederlanden, te Antwerpen = 79,63 ned. kop.

Raskolniks, pl., eene gr. secte in Rusland aan den Wolga enz., die eene zeer strenge zedeleer hebben, oud-geloovigen.

Raso, m. it. (vgl. **ras**), eene lengtemaat in Alessandria, Cagliari en Nizza, ongeveer = 6 palmen.

Raspātie of **raspatuur**, f. mid. lat. (vgl. het it. *raspáre*, schrapen, raspen), Chir., het afvijlen, afschaven; **raspatorīum**, n. of **ratūla**, f. een schaafwerktuig; de beenvijl, tandvijl.

Raspoeten, **rasputen**, zie **rajapoeten** ond. **rajah**.

Rassade, f. fr., glaspaarlen, glaskoralen voor halssnoeren enz., die men den negers in ruiling aanbiedt.

rassuránt, fr. (van *rassurer*, weder veilig maken, van *re*— en *assurer*), gerust-stellend, weder moed inboezemend, vrees benemend.

Rasta, eig. rustplaats aan de openbare wegen bij de Germanen (rast, rust), eene wegmaat, volgens sommigen = eene halve mijl, volgens anderen = 3 mijlen.

Rastél, n. fr. Fort., eene uitspringing met eene borstwering uit den bedekten weg eener vesting naar het veld.

Rastraal, n. nw lat. (van het lat. *rastrum*, egge, hark), een lijnentrekker voor noten, een werktuig om vijf lijnen in eens te trekken; **rastréren**, notenlijnen trekken.

Rasuur, f. lat. (*rasūra*, van *radĕre*, zie

radéren), het schaven, afschaven, de uitdelging, uitschrapping, uitkrabbing in geschriften; eene uitgekrabde plaats; bij r. k. geestelijken: het plegtig afscheren der haren; het afschaafsel, vijlsel.

Rat de cave, m. fr., (spr. *ra de kaav'*), kelderrot, iron. benaming der kommiezen of peilders, omdat zij vaak in de kelders hun ambtswerk uitvoeren.

Rata, f. (van het lat. *ratus*, *a*, *um*, uitgerekend, van *rēri*, rekenen; van daar *rata*, scil. *pars*), de evenredige bijdrage of het naar verhouding bepaalde aandeel van ieder in 't bijzonder; *pro rata* (scil. *parte*), naar evenredigheid, naar verhouding.

Ratafia, **rataffia** of **taffia**, m. (it., fr., eng. *ratafia;* van het maleisch *tâfia*, een uit suiker bereide brandewijn; volgens anderen van het lat. formulier *res rata fiat*, dat is: de zaak zij besloten of goedgekeurd (vgl. *ratus*), waarvan men zich bij het voltrekken van eenige beraadslaging bediende, terwijl men tevens op de wederzijdsche gezondheid dronk?), een drank of l i q u e u r, bereid uit brandewijn, gegist suikersap en het sap van onderscheidene vruchten.

Rataplán, n. fr., een klanknabootsend woord voor het geluid des trommels, het rombombom.

Ratatouille, f. fr. (spr. *ratatóeilj'*), een geringe hutspot van vleesch en groenten; het dooreengestampt middageten der militairen (platweg r a t j e t o e geheeten).

Ratel of **rattel**, m. (van r a t?), de honigdas, honigwezel, aan de Kaap de Goede Hoop.

Ratel of **rottel**, een perzisch gewigt, = 0,6378 ned. pond.

Ratelier, n. fr. (spr. *rateljé*; van *rateau* = lat. *rastéllus*, hark, rijf, ruif), een geweerrek, eene stellagie voor geweren in wacht- en tuighuizen; ook de tandenrij, een gebit van valsche tanden.

rati cautio, zie *cautĭo rati.*

ratificéren of **ratihabéren**, nw lat. (vgl. *ratus;* fr. *ratifier*), goedkeuren, bevestigen, wettigen, voltrekken; *ad ratificándum*, ter bekrachtiging; **ratificātie**, ook **ratihabĭtie**, f. de goedkeuring, wettiging, bevestiging, bekrachtiging, de stavingsoorkonde.

Ratin, **ratijn**, n. (fr. *ratine*, f.), eene gekeperde, gevolde wollenstof, waarvan men het haar doorgaans als kleine knopjes krult, nopjesgoed; **ratinéren**, laken en andere wollen stoffen noppen, op de eene zijde van nopjes voorzien, ook f r i s é r e n.

ratĭo, f. lat. (van *reor*, *ratus sum*, *rēri*, eig. rekenen, gelooven, oordeelen), de rekening, rekenschap; betrekking; overleg, meening, rede; grondstelling, regel; regelmatige inrigting, aard en manier, maat; de oorzaak, grond; Jur., *ratĭo legis*, de grond der wet, wettelijke grond; ook het doel, het oogmerk der wet; *r. sufficĭens*, een toereikende grond of reden; *ratiōne*, ten opzigte, met betrekking; *ratione conscientiae*, gewetenshalve; *r. officĭi*, ambts- of pligtshalve, pligtmatig; *ratiōnes decidéndi*, beslissingsgronden, de redenen waarom zoo en niet anders beslist, geoordeeld of gevonnisd wordt; *ratiōnis dubitándi*, twijfelgronden; *per ratiōnes dubitándi et decidéndi*, door twijfelachtige en beslissende gronden of volgens redenen van twijfel en beslissing, b. v. vonnissen of regten; *ratiōnes pro et contra*, gronden voor en tegen (eene zaak); **ration**, n. fr. (spr. *rasjóng*), z. v. a. r a n t s o e n (z. a.) in de beteekenis van dagelijks voeder of voedsel; **ratiocinéren**, lat. (*ratiocinări*), gevolgtrekken, sluitredenen maken, overleggen, berekenen; **ratiocinĭum**, n. en **ratiocinātie**, f. berekening, verstandig nadenken, overleg; een verstandsbesluit, eene bewijsvoering, gevolgtrekking, de sluitrede, het besluiten; **ratiolatrīe**, f. lat.-gr., de aanbidding of eeredienst van het verstand; **rationābel** en **rationaal**, lat. (*rationabĭlis* en *rationālis*, *e*), ook **rationeel** (fr. *rationnel*), redelijk, redematig, op verstandelijk inzien, op redelijke overtuiging gegrond, wetenschappelijk; Arith., ten volle uitrekenbaar (het tegengestelde van i r r a t i o n e e l); **rationabiliteit**, f. de gesteldheid overeenkomstig met de rede, redematigheid; **rationalismus**, n. nw lat., de noodwendige toepassing der rede op alles, wat den mensch in de ervaring gegeven is, ten einde het daarnaar te beoordeelen, te toetsen en te begrijpen, of iedere leer, die de onafhankelijkheid van den menschelijken geest aanneemt (in tegenstelling met s e n s u a l i s m u s en m y s t i c i s m u s; r a t i o n a l i s m u s in de godsdienst: de grondstelling, geen geloofspunt zonder verstandelijken toets aan te nemen; de overtuiging, dat alleen de gezonde rede de hoogste scheidsregter in zaken van godsdienst is, het redegeloof, de godsdienst der rede, in tegenstelling met s u p e r n a t u r a l i s m u s; **rationalist**, m. een' redegeloovige, iemand, die de leer en gronden van zijn geloof uit de rede afleidt en de geopenbaarde godsdienst door het verstand poogt te begrijpen; **rationalistisch**, overeenkomstig met het redegeloof; het verstandsonderzoek; r a t i o n a l i s t i s c h d e n k e n of **rationaliséren**, f. het denkvermogen; de verstandelijkheid, de eigenschap van al wat rationeel is; ook berekenbaarheid.

Ratis, n. een oostind. diamant- en paarlengewigt, = $3\frac{1}{2}$ g r e i n of $\frac{7}{8}$ k a r a a t.

Ratissoire, m. fr. (spr. *ratisoáar'*, van *ratisser*, schrappen, afkrabben), een krabber, schrapper of schraapijzer, schrobber.

Ratiti, pl., naam van zekere romeinsche kopermunten, dus geheeten naar den scheepssnavel (r a t i s), waarmede zij gestempeld waren.

rato, de rato enz., zie ond. *ratus*.

Ratofkiet, m. Min., aardachtige vloei- of glasaarde, zoo benoemd naar de plaats, waar men haar vindt, Ratofka in Rusland.

rattrappéren, fr. (*rattrapper*, van *re* — en *attraper*, vgl. **attrapperen**), weder betrappen of vatten, weder inhalen, terug krijgen; weder bedriegen of betrekken.

Ratula, zie **raspatorium** ond. **raspatie**.

ratus, *a*, *um*, lat. (deelwoord van *rĕor*, *ratus sum*, *rĕri*, rekenen; daarvoor houden), eig. uitgerekend; onveranderlijk vast, geldig, besloten, uitgemaakt; *ratum*, ook *de rato*, Jur., besloten, goedgekeurd, bepaald; *ratum et gratum*, bekrachtigd en goedgekeurd; *pro rato et grato*, voor bekrachtigd en aangenomen (houden of rekenen); *ratum*, n. het goedgekeurde; gebillijkte; bepaalde; *de rato* **cavéren**, voor de goedkeuring en aanneming borg blijven; zorgen, dat het beslotene zijn beslag krijge, instaan; *sub spe rati*, in de hoop van goedkeuring, of met het voorbehoud, dat een ander, in wiens naam men onderteekend heeft, het zal billijken; *cautiōnem rati* **stellen**, slechts voor zijn aandeel borg stellen.

Ravage, f. fr. (spr. *rawáazj'*; van het lat. *rapĕre*, rooven), de verwoesting, vernieling, toebrenging van schade en bederf; **ravagéren** (fr. *ravager*), verwoesten, vernielen, plunderen; **ravageur**, m. (spr. —*zjéur*), een vernieler, verwoester, bederver.

ravaudéren, fr. (*ravauder*; spr. *rawod*—), stoppen, lappen, verstellen; met zotteklap het hoofd warm maken; uitluchten, de biecht lezen; **ravaudage**, f. (spr. *rawodáazj'*), het lapwerk, verstelwerk; knoeiwerk; **ravaudeur**, m. een lapper, versteller; **ravauderies**, pl., prullerij, lorrenkramerij; zotteklap, beuzelpraat.

Ravelin, n. fr. (spr. *raw'lèng*), Mil., de voorschans, halvemaanschans, een walschild, buitenwerk eener vesting, dat in den regel vóór de courtine tusschen twee bastions ligt.

Raviggiuolo, m. it. (spr. *rawidzjoeólo*), eene soort van kleine geitenkaas uit de omstreken van Brescia.

Ravigote, f. fr. (spr. *rawighót'* van *ravigoter*, weder versterken, verkwikken), eene verkwikkende saus der fransche keuken, uit sjalotten en andere kruidige planten toebereid.

Ravin, m. fr. (spr. *rawèng*), een holle weg.

Ravissement, n. fr. (spr. —*wiess'máng*; van *ravir* = lat. *rapĕre*, rooven, wegnemen), de verrukking, vervoering.

ravitailléren, fr. (spr. *rawitalj*—; vgl. **avitailleren**), Mil., weder met levensmiddelen voorzien; **ravitailléring**, f. de herhaalde verzorging eener plaats met levensmiddelen; **ravitaillement**, n. (spr. —*witalj'máng*), de nieuwe proviandering.

Rayon, m. fr. (spr. *réjóng*; van het lat. *radius*), de straal, speek; de halve middellijn eens cirkels; inz. die van eene vesting; Anat., de kleine armpijp; **rayonnánt**, stralend, glanzend, schitterend, prachtig.

Raypour, eene soort v. oostindische zijde.

Rázia of **rázzia**, f. een strooptogt der fransche troepen in N. Afrika.

re—, lat. en roman. voorlettergreep (ital. ook *ri*—), beteekent in de daarmede zamengestelde woorden: terug, tegen, weder, nogmaals. In het fransch staat voor woorden, die met *a* beginnen, en voor *èn*, in plaats van *re*, enkel *r*, welke letter somtijds echter slechts eene versterkende kracht heeft; zoo b. v. rabat, raccommoderen, raffineren, rembarqueren enz.

re, lat. ablat. van *res*, zie aldaar.

Reaal, **real** m. sp. en port. (v. *real* = lat. *regālis*, koninklijk), pl. port. reis (vgl. milreis), eene rekenmunt in verscheidene landen en van uiteenloopende waarde; zoo geldt in Spanje een real de vellon (spr. *weljón*) of koperen reaal (die 34 maravedis doet) omtrent 12½ ct., een real de plata of zilveren reaal (verdeeld in 64 maravedis) ongev. 24½ ct., in Mexico geldt een real de plata 32½ cent.

Reaal, n. bij boekdrukkers de stellagie der letterkasten (vgl. **regaal 1.**).

reaal, nw lat. (*reālis*, *e*, v. h. lat. *res*, de zaak), zakelijk (in tegenst. met verbaal en personeel); ook werkelijk, wezentlijk, waar (in tegenst. met ideaal; vgl. reëel), ook werkelijk, dadelijk, gangbaar (in tegenst. met nominaal); **reaal-definitie**, f. eene zaakverklaring, zakelijke bepaling; **reaal-encyclopedīe**, f. eene zamenvatting van alle zakelijke wetenschappen; **reaal-geld**, gemunt geld (in tegenst. met papieren geld en gefingeerde munt); **reaal-injūrie**, f. eene beleediging door dadelijkheden (niet door woorden); **reaal-kennis**, zaakkennis; **reaal-school**, eene school, die inz. aan de zaakkennis (kunsten en wetenschappen des burgerlijken levens) is toegewijd, en waar taalkunde uitgesloten is of als bijzaak behandeld wordt; **reale** of **reëele waarde**, de zakelijke waarde, gehaltewaarde, werkelijk gehalte

der munten, de waarde der effecten volgens den cours; het **reale**, of iets **reaals**, iets waars, werkelijks; **realĭa** of **realĭën**, pl., zaken, wezentlijke dingen (in tegenst. met verbaliën); ook zakelijke wetenschappen, zaakkennis; **realiséren** (fr. *réaliser*), verwezentlijken, wezentlijk of werkelijk maken, uitvoeren, bewerken, bewerkstelligen, daarstellen, ten aanzijn roepen, tot werkelijkheid brengen; vervreemden, verkoopen, tot geld maken, inz. papieren geld enz. voor klinkende munt omzetten; Log., eene erkende waarheid uit de ondervinding staven en boven allen twijfel verheffen; **realīsātie** en **realiséring**, f. de verwerkelijking, verwezentlijking, uitvoering; de omzetting in klinkende munt; **realísmus**, de werkelijkheidsleer, de philosophische leer, die aan de dingen buiten ons een werkelijk wezen toeschrijft, dat onafhankelijk is van onze voorstellingen (het tegengest. v. idealismus); **realísten**, pl., aanhangers dezer leer, zaakgeloovers; in de middeleeuwen die scholastieken, welke de algemeene begrippen der dingen voor iets reëels of werkelijks hielden (in tegenst. met de nominalisten); **realiteit**, f. de werkelijkheid, wezentlijkheid, zakelijkheid, het ware wezen van een ding (in tegenst. met den schijn); ook waarheid, vertrouwbaarheid en regtschapenheid van het karakter (vgl. reëel); subjectieve realiteit, denkbaarheid; objectieve realiteit, werkelijkheid, uitvoerbaarheid; *realĭter*, werkelijk, in zich-zelf, in de daad, in waarheid, waarachtig.

reagéren, nw lat. (v. *re*— en *agĕre*; vgl. **ageren**), tegen werken, terug werken; tegen streven, tegenstand bieden; **reāgens**, n., pl. **reagentĭa** of **reagentĭën**, terug- of tegenwerkende dingen; Chem., ligchamen, die door de veranderingen, welke zij-zelven ondergaan, of door de werkingen, die zij te weeg brengen, de tegenwoordigheid en den aard van zekere stoffen aantoonen; **reáctie**, f. de tegenwerking, terugwerking, de tegenstand of tegendrukking van een bewogen of gedrukt ligchaam tegen een ander; Med., de werkzaamheid, die in een prikkelbaar ligchaamsdeel wordt te voorschijn geroepen door eenen daarop inwerkenden indruk; Jur., de vernieuwing van een regtsgeding; in politiek opzigt: het terugdrijven eener beweging of rigting, inz. het opzettelijk verhinderen van den vooruitgang tot het betere in het staatsleven en het vernietigen van het reeds bestaande betere, om daarvoor het vroeger bestaande, maar verouderde en reeds te niet gegane met geweld in de plaats te stellen; **reactionair**, m. een tegenstrever, wederstrever, tegenstandbieder, terugdringer; **reactiviteit**, f. de vernieuwde werkzaamheid; ook de terugwerkende kracht.

Realgar, m. fr. (ook *realgal*; nw lat. *risigallum*), robijnzwavel, rood zwavel arsenik (vgl. arsenik).

Realia, **realiseren**, **realismus**, **realiteit**, z. ond. **reaal**.

reappelléren, nw lat. (vgl. **appelleren**), weder aanroepen.

reappreciéren, nw lat. (vergel. **appreciéren**), op nieuw schatten; **reappreciātie**, f. de herschatting, herhaalde schatting van een voorwerp.

Rear-admiral, m. eng. (spr. *rier édmirel*; v. *rear* = fr. *arrière*), z. v. a. **contreadmiraal**, de schout-bij-nacht bij de Engelschen, omdat hij de achterhoede (rear) der vloot aanvoert.

reassuméren, nw lat. (vgl. **assuméren**), weder opnemen, weder ter hand stellen; **reassúmtie**, f. de wederopname, vernieuwing, b. v. van een proces (*reassumtĭo litis*).

reassuréren, nw lat. (vgl. **assureren**), weder verzekeren; **reassurántie** f. de tegenverzekering, wanneer een verzekeraar of assuradeur het risico zijner assurantie weder door een ander laat verzekeren.

Reātus, m. lat. (v. *reus*, de beklaagde), de toestand eens aangeklaagden, het aangeklaagd zijn; een vergrijp, moedwillig bestaan.

Reaumursche thermometer, z. **thermometer**.

Rebab, l. **rubab**, n. perz. (*rubâb*), een turksch strijkinstrument met 2 snaren.

rebaptiséren, nw lat., herdoopen, weder doopen; **rebaptisātie**, f. de herdoop, wederdoop; **rebaptisātor**, m. de herdooper, wederdooper.

rebarbatief, nw lat., onvriendelijk, terugstootend, zuurziend.

Rebattement, n. fr. (spr. —*máng*; van *rebattre*, eig. weder slaan; dikwijls herhalen), het dikwijls herhalen van dezelfde toonen of woorden.

Rebbes of **rebes**, joodsch (rabbijnsch *ribbis*, v. *rovav*, vermeerderen, *rav*, veel), winst, voordeel; rente, woekér.

Rebebe, eene graanmaat in Alexandrië, ongeveer = **15** kop.

Rebekka, hebr. (*Ribkâh*, van het chald. *rabak*, mesten), vrouwenn.: de vette, lijvige.

Rebél, m. lat. (*rebéllis*, d. i. eig., wie den oorlog vernieuwt, v. *bellum*, oorlog; fr. *rebelle*), een oproermaker, oproerling, muiter, weêrspannige, weêrbarstige; **rebelléren** (lat. *rebellāre*, eig. den oorlog vernieuwen), een oproer verwekken, oproerig worden, muiten, aan 't muiten slaan, zich met geweld verzetten; **rebellĭe**, f (lat. *rebellĭo*), het oproer, de muiterij, het gewelddadig verzet, de opstand, die aan de bestaande regering gehoorzaamheid weigert en haar

dreigt omver te werpen; **rebéllisch**, oproerig, weêrspannig, weêrbarstig.

Rebi, m. arab., de lente; naam van de 3de en 4de maand in den arab. kalender, van welke de eerste r e b i - e l - a w w e l (de eerste rebi), en de laatste r e b i - e l - a c h e r (de andere rebi) heet.

rebondéren, fr. (*rebondir*; spr. *rebongd*—), opspringen, terug springen, opstuiten (van kogels en ballen gebruikelijk).

Rebus, m. fr. (spr. *rebü*), een teekenraadsel, figuurraadsel, eene woordspeling in afbeeldingen, eene soort van beeldschrift, dat ontraadseld moet worden (v. h. lat *rebus*, abl. pl. v. *res*, d. i. door zaken, nl. uitdrukking der gedachten door afbeeldingen in plaats van door letterteekens); ook zotternijen, sprookjes.

rebus sic stantibus, **z.** *res*.

Rebut, n. fr. (spr. *rebú*), afwijzing, weigerend antwoord; uitschot, uitvaagsel, inz. bij kooplieden: wrak goed, slechte bedorven waar; **rebutéren** (fr. *rebuter*), afwijzen, van zich wijzen; uitschieten, verwerpen; afschrikken, voor het hoofd stooten, den moed benemen; **rebutánt** (spr. *rebutáng*), afschrikkend, barsch, norsch, terugstootend, ter neder slaand, moed of lustbenemend, verdrietig.

Recadéntie, f. nw lat (v. *recadĕre*, voor *recidĕre*, terug vallen), de terugvalling, terugkeer, b. v. van een regt aan zijnen vorigen bezitter.

recalcitránt, lat. (van *re-calcitrāre*, eig. met den hiel (*calx*) achteruit slaan), wederspannig, koppig, tegensporrelend, tegenstrevend.

Recambio, **z. ricambio.**

recantéren, lat. (*re-cantāre*, eig. terug zingen), herroepen, terug nemen; **recantātie**, f. nw lat., de herroeping, terugneming van datgene, wat men gesproken of geschreven heeft, ook r e t r a c t a t i e.

recapiteren, **recapito**, **z. ricapito.**

recapituléren, nw lat. (*recapitulāre*; vgl. **capittel**), iets volgens zijne hoofdpunten of zijnen zakelijken inhoud nog eens doorloopen, kort en puntsgewijs herhalen, het gesprokene of geschrevene hoofdzakelijk zamen vatten; **recapitulánt**, m. een herhaler; **recapitulātie**, f. de korte herhaling van den hoofdinhoud of de hoofdpunten van een verdrag, inz. aan het slot eener rede, om met nadruk op de toehoorders te werken.

recedéren, lat. (*recedĕre*, vgl. **cederen**), terug wijken, terug treden; iemand iets weder afstaan, weder over laten.

recenséren, lat. (*recensēre*, vgl. **censeren**), iets onderzoekend doorloopen; inz. een boek beoordeelen, toetsen en daarvan berigt geven, het beoordeelend aankondigen; **recensént**, m. afgek. rec., een openlijk boek- of schriftbeoordeelaar of -aankondiger, boekregter; **recénsie**, f. (lat. *recensĭo*), het onderzoek. de beproeving; inz. de boekbeoordeeling, de uitspraak over de waarde of onwaarde van een boek of geschrift.

recént, lat. (*récens*, gen. *recéntis*; fr. *récent*). nieuw, versch, pas gebeurd, onlangs; **recentiōren**. pl. (lat. *recentiōres*), de nieuweren, jongeren, inz. de nieuwere, latere, hedendaagsche schrijvers.

Recepisse, **recept**, **receptief** enz., zie ond. **recipieren.**

Recés, n. lat. (*recéssus*, eig. teruggang, terugtogt; van *recedĕre*, zie **recederen**), de uiteenzetting, het verdrag, en het daarvan gemaakte schriftelijk opstel, het schriftelijk vergelijk; de afloop, het resultaat of eindgevolg van gehouden onderhandelingen; Merc., achterstand van niet betaalde gelden, verzuimde betaling, schuldige som; van daar i n r e c e s z i j n, in achterstand, ten achteren zijn; bij bergwerken heet r e c e s b o e k: het rekeningboek over de kosten, den voorraad en de schulden van een bergwerk; r e c e s s c h r ij v e r, de persoon, die dit boek houdt; *recessus orālis*, eene mondeling voordragt tot protocol, in tegenstelling met *recessus scriptus*, die schriftelijk als grondslag tot een protocol wordt gegeven; **recesséren**, nw lat., een eindverdrag maken, een slotvergelijk treffen; ook afsluiten.

Recétte, f. fr. (ontst. uit *recepte*), de ontvangst, ontvang; het ontvangersambt; **receveur**, m. (van *recevoir*, = lat. *recipĕre*), de ontvanger, gaarder.

rechangéren, fr. (*rechanger*, spr. *resjangzj'*), weder veranderen of verwisselen; **rechánge**, m., zie **ricambio**; **rechanges**, pl., voorraadstukken om te verwisselen of in plaats te stellen (b. v. wagenraderen enz.).

Rechaud, m. fr. (*réchaud*, spr. *resjó*; van *re*— en *échauder*, verwarmen), een kool- of vuurbekken, vuurpan, bordwarmer, komfoor.

recherchéren, fr. (*rechercher*; spr. *resjersj*—), eig., herhaaldelijk zoeken; nazoeken, navorschen, opzoeken, onderzoeken, vervolgen, aanzoeken, aanzoek doen, verzoeken, najagen, verlangen; **recherche**, f. (spr. *resjérzj'*), het onderzoek, de navorsching, navraag, nasporing en de opgespoorde waarheid; het aanzoek, de vrijerij; **gerechercheerd**, gezocht, gewild, b. v. van waren, boeken, enz., gezocht, gemaakt, gekunsteld, al te kiesch (in woorden, kleeding enz., in tegenstelling met natuurlijk).

recidivéren, nw lat. (van het lat. *recidĕre*, terug vallen; fr. *recidiver*, weder instorten (van een' zieke); dezelfde zonde, feil of misdaad weder begaan; **recidīve**, f. het wederbedrijven eener zonde enz.; in het fr. ook **rechute**, f. (spr. *resjúut'*).

Recief, **recif**, ook **ressif**, **rescif**, n. fr.,

eene ontvangceel, een bewijs van ontvang (z. v. a. recepisse), inz. in Nederland: de schriftelijke verklaring van den schipper of kapitein omtrent de door hem overgenomen en geladen goederen.

recipiéren, lat. (*recipĕre*; van *re*— en *capĕre*), eig. terug nemen; aannemen, opnemen in een gezelschap, toelaten; **recipiént**, m. (lat. *recipiens*), de opnemer, ontvanger; Chem., de ontvanger, een vat ter opneming van de zelfstandigheden of vochten, door de destillatie voortgebragt; ook de glazen klok op het bord der luchtpomp, uit hetwelk de lucht wordt gepompt; **recipiéndus**, of fr. **recipiendaire**, m. (spr. —*piangdèr'*), de opnemeling, de aan te nemen persoon, hij, die zich aanmeldt om in een gezelschap, genootschap enz. opgenomen te worden, de candidaat; **recepisse** of **recepis**, f. (van den lat. infinit *recepisse*, dat is ontvangen hebben), een ontvangbewijs, bewijsschrift van ontvangene waren enz., bewijs van overneming; **recepissé-ren**, barb. lat., zulk een bewijs schrijven, uitreiken; **recépt**, n. (van het lat. *receptum*, genomen, ingenomen enz.), het voorschrift tot toebereiding, b.v. van eene spijs enz.; inz. het artsenij-voorschrift, het voorschrift des geneesheers, naar hetwelk de apotheker in de zamenstelling en bereiding van het geneesmiddel moet te werk gaan; ook het **recĭpe** (eig *recĭpe*, neem!), afgekort ℞, op artsenijbriefjes de eerste letter; *recepta sententia*, f. lat., de aangenomene meening, regtsregel; **receptacŭlum**, m. eene verzamelplaats, vergaârbak, inz. watervergaârbak; bij de planten dat gedeelte der bloem, waar de bevruchtingsdeelen zijn zamen gegroeid, de vruchtbodem, het zaadhulsel; **receptarĭus**, m. nw lat., de opziener over de artsenijvoorschriften in groote apotheken; **receptātor**, m. lat. (van *receptāre*), de opnemer; Jur., de heler; **receptibel** of **receptief**, m. lat., opneembaar; ontvankelijk; **receptibiliteit** of **receptiviteit**, f. de opneembaarheid; ontvankelijkheid, de vatbaarheid om iets aan- of op te nemen; **recéptie**, f. (lat. *receptĭo*), de opname, opneming, aanneming b. v. tot lid van een' genootschap enz.; de ontvangst, inleiding in een gezelschap; **receptie-bewijs**, het schriftelijk bewijs van ontvang, de quitantie inz. voor waren; **receptéren**, nw lat., artsenijen voorschrijven en naar het voorschrift gereed maken; **recepteerkunst**, de kunst om recepten te schrijven, een gedeelte der toegepaste of practische geneeskunde; **receptitiën**, pl., of *receptitio bona*, lat., z. *bona*; **recéptor**, m. een ontvanger, gaarder van zekere gelden; **receptoraat**, n. nw lat., het ontvangerschap, gaarderschap der tollen en accijsen enz.; ook wel de receptuur; **receptorium**, n. nw lat., de bewaarplaats der gewijde voorwerpen in de r. k. kerk, de sacristij; ook het receptenboek der apothekers: **receptuur**, f. de ontvang, ontvangst; ook de kunst van het artsenij-voorschrijven (recepteerkunst), en het toebereiden en afleveren van artsenijen in apotheken.

reciproque, fr. (spr. —*prók'*; van het lat. *reciprŏcus, a, um*), of als adverb. *reciprŏce*, wederzijdsch, wederkeerig, onderling; op elkander betrekking hebbende; terugvoerend, terugwerkend, terugwijzend; **reciprŏcum**, n. (of *verbum reciprŏcum*), een wederzijdsch terugvoerend, terugwerkend of wederkeerig werkwoord, b. v. elkander dooden, doorgaans ook genomen voor het reflexivum, z. **verbum**; **reciprociteit**, f. nw lat., de wederkeerigheid, wederzijdschheid, de onderlinge, wederzijdsche betrekking, de terugwerking, beantwoording, vergelding; **reciprocéren**, lat. (*reciprocāre* eig. terug gaan, herhalen), of **reciproquéren**, fr. (*réciproquer*), beantwoorden, weder geven, vergelden, met gelijke munt betalen; **reciprocăbel**, nw lat., verwisselbaar, gelijkgeldend, b. v. zoodanige uitdrukkingen, begrippen enz.; **reciprocabiliteit**, f. de verwisselbaarheid; **reciprocātie**, f. lat. (*reciprocatĭo*, eig. het teruggaan op denzelfden weg), de wederzijdsche afwisseling, terugvoering of vergelding; wederzijdsche betrekking, wederkeerigheid; de reciprocaten van den slinger, de vooronderstelde beweging des slingers, voortgebragt door de beweging der aarde, rigtingsverandering.

recitéren, lat. (*recitāre*), opzeggen, voordragen, voorlezen of uitspreken in den redenaarstoon; verhalen; *recitándo*, it. (spr. *retsji*—), Muz., in gesproken zang voor te dragen; **recitātie**, f. lat. (*recitatĭo*), het opzeggen, voorlezen, de voordragt van een gedicht of prozastuk in den redenaarstrant; **recitatief**, n. nw lat. (it. *recitativo*), de verhalende zang, zangspraak, zingende spraak, die soort van gezang, welke als het midden houdt tusschen zingen en spreken of den spreektoon naderbij komt en doorgaans zonder volstemmige begeleiding (accompagnement) is; in de cantate dient het ter zamenbinding van de verschillende gedeelten van het stuk om de aria te doen uitkomen en de verwarring te verhinderen, die de aanhoudendheid van het volle geluid zou veroorzaken; *recitativo accompagnato*, it. (spr. *retsjitativo akompanjáto*), de zangspraak met begeleiding; *r. obligáto*, eene zangspraak, begeleid door obligaat-instrumentale muzijk; *r. parlánte*, eene meer gesproken dan gezongen zangspraak, met enkel bas-accompagnement; *r. semplice* (spr. —*sémplitsje*) of *secco*, eene zangspraak, waarbij alleen de hoofdaccoorden worden aangeslagen bij de toonen, die

zingend gesproken moeten worden; *r. stromentáto* en *r. con gli stroménti* (spr. *gli* als *lji*), zangspraak met begeleiding der muzijkinstrumenten; **recitatīvisch**, naar de wijze of in den vorm van een recitatief of eene zangspraak.

reclaméren, lat. (*reclamāre*, eig. daartegen roepen of schreeuwen, v. *clamāre*, roepen; fr. *réclamer*), luide terug vorderen, terug eischen, aanspraak op iets maken; tegen iets opkomen, zich daartegen verzetten of daarover bezwaren, zijne bezwaren indienen, hulp, herstel, vergoeding enz. inroepen, afsmeeken; **reclamánt**, m. een terugeischer, terugvorderaar, tegenspreker, opwerper en indiener van bezwaren; **reclamātie** of **reclaméring**, f. nw lat., ook **reclāma**, n. de terugvrage, terugvordering, indiening van bezwaren; Jur., de klagt, elk bezwaar wegens schending van het regt; ook de regtmatige aanspraak; **reclāma**, Mar., de zorg, waartoe de assuradeurs en de verassureerden verpligt zijn om een gekaperd schip te bevrijden.

reclinéren, lat. (*reclināre*, buigen), terug of nederwaarts buigen, ombuigen; afwijken, hellen; Med., eene staar ombuigen; die zonnewijzer reclineert, d.i., wijkt van de loodregte rigting af, beschrijft een' grooteren of kleineren hoek dan de poolshoogte; **reclinātie**, f. nw lat., de ombuiging, overbuiging, omlegging; Med., eene staar-operatie, bij welke men de staar ombuigt.

recludéren, lat. (*recludĕre*, v. *claudĕre*, sluiten), open sluiten, openen, ontsluiten, ontdekken; ook opsluiten, insluiten; **reclūsie**, f. nw lat., de opsluiting, het in verzekerde bewaring nemen; de beslotenheid, het in zich-zelven gekeerd zijn.

recogitéren, lat. (*recogitāre;* vgl. **cogitéren**), terug denken, zich bezinnen, in zijne gedachten terug roepen.

recognoscéren, lat. (*recognoscĕre;* vgl. **cognosceren**), herkennen; erkennen, na voorafgegaan onderzoek voor juist, goed, echt verklaren; Mil., uitvorschen, op kondschap uitgaan, de ligging of stelling bespieden; bezigtigen, onderzoeken, monsteren; *pro recognitis et liquidis*, Jur., voor erkend en bewezen (verklaren), v. schuldvorderingen; **recognoscéring**, f. de kondschap, bespieding, opneming der stelling of ligging; **recognitie**, f. (lat. *recognitio*), de herkenning; erkenning, de geregtelijke erkenning van eenen persoon, eene zaak of een geschrift voor datgene, waarvoor men die uitgeeft; het onderzoekend en verbeterend nazien van een geschrift; **recognitie-gelden**, erkenningsgelden, d. i. dezulken, die de erfpachter aan den grondeigenaar betaalt en waarmede hij diens regt van grondeigendom erkent; **recognitie-bewijs**, het schriftelijk bewijs, waardoor men zich tot eene verrigting verpligt; ook z. v. a. interims-bewijs.

recoléren, lat. (*recolĕre*), Jur., tegen elkander vergelijken, b. v. twee geschriften; aan de getuigen hunne getuigenis, nogmaals voorlezen, om te zien of zij daarbij berusten; **recolemént**, n. het vergelijkend overzigt, b. v. van een origineel met de copie; de voorlezing der attestatie aan de getuigen.

Recolhiméntos, pl. sp., kloosterachtige toevlugtsplaatsen voor vrouwen en weduwen in Spanje.

recolligéren, lat. (*recolligĕre*; vgl. **colligerén**), weder verzamelen; **zich rec—**, zijne zinnen bijeen roepen, zich weder bezinnen, zijne bedaardheid hernemen, zich herstellen; **recolléctie**, f. nw lat., verzameling der gedachten, inz. bij geestelijke beschouwingen; van daar **recollécten**, fr. **recollets** (spr. *rekolé*), eene monnikenorde, leden der franciskaner-orde (minoricten van de stricte observantie), die blootsvoets op klompen gaan.

recommandéren, fr. (*recommander;* vgl. **commandéren**), aanbevelen, aanprijzen, opdragen (ook **recommendéren**, nw lat., vgl. **commendéren**), inscherpen, inprenten, gelasten; zich aan iemand recommanderen, zich in zijne herinnering aanbevelen, hem om de voortduring zijner genegenheid verzoeken; een gerecommandeerde brief, een aanbevolen brief, van welken de afzender zich een bewijs van ontvangst door de post laat uitreiken; **recommendābel**, nw lat., of **recommandáble**, fr., aanbevelenswaardig, lofwaardig, prijselijk, prijzenswaard; **recommendātie** of **recommandātie**, f. de aanbeveling, aanprijzing, voorspraak; **recommandatie-brief**, de aanbevelingsbrief; **recommandarésse**, f. fr., eene besteedster van minnen in Frankrijk, door de regering aangesteld.

Recomparātie, f. nw lat. (v. h. lat. *comparāre*, verwerven, aanschaffen), de wederverwerving, de wederkoop of voorkoop.

recompenséren, nw lat. (*re compensare;* vgl. **compenseren**; fr. *récompenser*), schadeloos stellen, vergoeden, vergelden, beloonen; **recompéns**, f. nw lat. (*recompensa*), of **recompense**, f. fr. (spr. *rekongpángs'*), de schadeloosstelling, belooning, vergoeding, vergelding, loon; *en récompense*, fr. (spr. *ang rekongpáns*), ter belooning.

recompletéren, nw lat. (vgl. **completeren**), weder voltallig maken.

recomponéren, lat. (*re-componĕre;* vgl. **componeren**), weder zamen stellen, omwerken; **recomponíst**, m. nw lat., of **recompositeur**, m. fr. (spr. *—ziteur*), een omwerker; **recompositie**, f. lat., de

wederverceniging der deelen eens ligchaams.

recomptéren, fr. (*recompter*, spr. *rekongt*—; vgl. **compte**), natellen, b. v. ontvangen geld of den inhoud der kas.

reconciliéren, lat. (*re-conciliāre;* vgl. **concilieren**), weder vereenigen, verzoenen, bevredigen, vereffenen; **reconciliābel**, nw lat., verzoenbaar, verzoenlijk; **reconciliātie**, f. (lat. *reconciliatĭo*), de wedervereeniging, verzoening, bevrediging; ook de plegtige afwassching of reiniging van een ontheiligd gedeelte der kerkelijke zaken.

Reconcinnātor, n. nw lat. (v. h. lat. *re-concinnāre*, weder inrigten), de wederinrigter, hersteller.

reconfrontéren, nw lat. (vgl. **confrontéren**), Jur., andermaal tegenover elkander stellen; de beklaagden en getuigen vergelijkend verhooren; **reconfrontātie**, f. de nogmalige tegenoverstelling.

Reconnaissance, f. fr. (spr. *r'konnésángs'*; v. *reconnaître*, herkennen, erkennen), de herkenning, erkenning; erkentelijkheid, dankbaarheid, belooning; Merc., het schriftelijk bewijs van ontvang; ook z. v. a. recognoscéring; *reconnaissance de liquidation* (spr. *—likidasjóng*), eene soort van fransche staatspapieren; **reconnaissánt** (spr. *r'konnèsang*), erkentelijk, dankbaar.

Reconstitútie, f. nw lat. (vgl. **constitueren** enz.), de wederzamenstelling, herstelling; ook rente-overdraging, intrede in eens anders regten.

reconstruéren, nw lat. (vgl. **construeren**), eig. weder opbouwen, herstellen; uit afzonderlijke stukken of overblijfsels het oorspronkelijke geheel opsporen en weder zamen stellen; **reconstrúctie**. f. de wederopbouwing, herstelling; ontbinding der eigenaardige woordopvolging eener taal.

reconvalescéren, nw lat. (vgl. **convalesceren**), herstellen, weder gezond worden, genezen, aan de beterhand zijn; **reconvalescént**, m. een genezende, herstellende, wie aan de beterhand is; **reconvalescéntie**. f. de wedergenezing, herstelling, het weder gezond worden, de beteringstoestand.

reconveniéren, nw lat. (v. h. lat. *convenīre aliquem*, voor: iemand aanklagen; fr. *reconvenir*), Jur., eene tegenklagt inbrengen, met eene tegenklagt optreden, tegen klagen; **reconveniént**, m. de tegenklager; **reconvént**, m. de tegenbeklaagde; **reconvéntie**, f. de tegen- of wederklagt, het tegenopkomen, de klagt, die de beklaagde tegen den klager bij hetzelfde geregt indient.

recopiéren, fr. (*recopier*; vgl. **copiéren**), andermaal of op nieuw afschrijven.

recoquéren, lat. (*re-coquĕre*, v. *coquĕre*, koken), weder koken, opkoken, opwarmen.

Record, n. eng. (v. h. mid. lat. *recordum*), de bij een geregtshof (*court* of *record*) bewaarde oorkonde omtrent eene regtshandeling en de daarop gevallen uitspraak; **recórder**, m. de gerigtsschrijver, stadsschrijver, bewaarder der oorkonden (z. v. a. archivarius, registrator); in grootere steden, inz. in Londen, een met regterlijke magt bekleede, aanzienlijke ambtenaar, vrederegter.

recordéren, lat. (*recordāri*; v. *cor*, gen. *cordis*, het hart), in gedachten herhalen, zich herinneren; ook het rondzingen of omgang houden, waardoor in Duitschland weleer de leermeesters met de scholieren eenige malen 's jaars voor de huizen aan het te geven geschenk moesten herinneren (recorderen), en het dus, als een gedeelte van hun inkomen, voor de deuren inzamelen; **recordātie**, f. (lat. *recordatìo*), de herinnering, het aandenken.

Recours, z. ond. **recurreren**.

recouvréren, fr. (**recouvrér**, spr. *rekoewr*—; v. h. lat. *recuperāre*), weder bekomen, weder of terug krijgen, weder aan zich brengen of veroveren; **recouvrement**, n. (spr. *r'koewr'máng*), de wederverkrijging, terugbekoming (lat. recuperatĭo).

Recreatie, recreatief, z. ond. **recreëren**.

Recreditief, n. nw lat., de terugroepingsbrief van een hof aan zijnen gezant, waardoor het creditief (z. a.) krachteloos wordt gemaakt.

recreëren, lat. (*recreāre*, v. *creāre*, scheppen, voortbrengen; fr. *récréer*), eig. weder daarstellen; opvrolijken, verkwikken, verfrisschen, laven; vermaken, verlustigen, zich ontspannen; **recreātie**, f. de verkwikking, verfrissching, lafenis, opvrolijking; de uitspanning, verlustiging, vermakelijkheid, het vermaak; **recreatief**, nw lat. (fr. *récréatif*), verkwikkend, versterkend, verfrisschend, vermakelijk, verlustigend.

Recreméntum of **recremént**, n. lat. (vgl. **excrement**), de afgang, stoelgang; vuil, vuiligheid, ontuig, uitwerpsel, schuim; slak (der smelthutten); Med., het vocht, dat zich van het bloed afzondert, b. v. het speeksel, de gal enz.

recriminéren, nw lat. (fr. *recriminer*, vgl. **crimineren**, ond. **crimen**), weder beschuldigen of tegenbeschuldigingen maken, zijnen aanklager ook aanklagen; weder schelden of honen, smaadwoorden enz. beantwoorden; **recriminātie**, f. de tegenbeschuldiging, tegenklagt; teruggave van ontvangene beschimpingen en smaadredenen in gelijke munt.

Recrudescéntie, f. nw lat. (v. h. lat. *recrudescĕre*, eig. weder raauw worden, v. *crudus*, bloedig, raauw), eig. het we-

deropenbreken eener wond; Med., de wederverergering eener ziekte na ingetreden beterschap.

Recruut, m. (fr. *la recrue*, de recruten, eig. de nawas, v. *re-croître*, weder groeijen; it. *reclúta*), een nieuw aangeworvene, pas aangeworven soldaat; pl. **recruten**, aanvullings-manschappen; **recrutéren** (fr. *recruter*), aanvullen, weder voltallig maken; werven, aanwerven, ligten; **recrutement**, n. (spr. *—mang*) of **recrutéring**, f. de voltalligmaking of manschaps-aanvulling, aanwerving, ligting.

recta, **rectangulum**, *recte*, **rectificeren** enz., z. ond. *rectus*.

Rectie, f. lat. (*rectio*, v. *regĕre*, vgl. **regeren**), Gram., de regering, verbinding of zamenvoeging van regerende en geregeerde woorden; het vermogen van een woord, om in de woordverbinding een ander van zich afhankelijk te maken; **rector**, m. in 't alg. een opziener, bestuurder, hoofd, inz. de eerste leeraar en bestuurder van eene latijnsche school of een gymnasium; **rector-magnifĭcus**, de eerste bestuurder van eenen akademischen raad of senaat; in Engeland: een opperprediker; in Duitschland: een schoolopziener; **rectoraat**, n. het ambt, de waardigheid, de woning van eenen rector.

rectus, *a*, *um*, lat. (eig. deelwoord v. *regĕre*, rigten, leiden, besturen), regt, rigtig, behoorlijk, juist; *recta* (scil. *via*), regttoe, regtuit, langs den regten weg, zonder omwegen; recta-wissel, Merc., een wissel, die alleen aan den persoon des eersten houders (niet aan order) betaalbaar luidt, en dus aan geenen andere kan worden over gedragen; *rectum* (scil. *intestīnum*), n. Med., de endeldarm; van daar *rectītis*, f. barb. lat., endeldarm-ontsteking; *recto folio*, op de regter-, d. i. op de eerste of voorste zijde van een blad; *recte*, regt, juist, wel, naauwkeurig; **rectangŭlum**, n., pl. **rectangŭla**, nw lat., een regthoek, regthoekig parallelogram; **rectangulair**, regthoekig; **rectascénsie**, f. (vgl. **ascensie**), de regte klimming of opklimming in de sterrekunde; **rectificéren**, verbeteren, verhelpen, in orde brengen; Geom., kromme lijnen met regte vergelijken of hare lengte bepalen; Chem., eene afgetrokken vloeistof door herhaald aftrekken nog meer zuiveren, louteren en versterken; gerectificeerde spiritus, hoogst gezuiverde of overgehaalde wijngeest; **rectificābel**, gelijk of regt te maken; **rectificātie**, f. de teregtbrenging, verbetering, verhelping; Geom., het regtmaken of de lengtebepaling van kromme lijnen; Chem., grootere zuivering, ontwatering, herhaalde destillatie of overhaling; ook **rectificéring**, concentrering en dephlegmatisering; **rectilineair**, regtlijnig; **rectilinĕum**, n. eene regtlijnige figuur.

reçu, fr. (spr. *r'su*; v. *recevoir* = lat. *recipĕre*), ontvangen, genoten; een **reçu**, n., een schriftelijk bewijs van ontvang.

Recueil, n. fr. (spr. *r'kuilj'*), de verzameling; **recueilléren** (fr. *recueillir*; spr. *rékuilj—*; v. h. lat. *recolligĕre*, z. **recolligeren**), verzamelen, bijeen vergaderen; **zich recueilléren**, zich bekorten, zijne zinnen vergâren; zich tot stille aandacht of overdenking begeven; **recueillement**, n. (spr. *—mang*), de verzameling der gedachten, der zinnen enz., innerlijke aandacht, stille bespiegeling, overpeinzing.

Recul, m. fr. (spr. *r'kúul*; v. *cul* = lat. *culus*, het achterste), Mil., het terugwijken, de terugstoot van een kanon bij het losbranden; **reculéren** (fr. *reculer*), terug trekken, terug stooten; terug springen, terug loopen; terug wijken, zich terug trekken.

recuperéren, lat. (*recuperāre*), z. v. a. **recouvreren** (z. a.); **recuperātie**, f., z. v. a. **recouvrement**.

recurréren, lat. (*recurrĕre*, v. *currĕre*, loopen), eig. terug loopen; **op** of **tot iemand rec—**, zich tot hem wenden, zijne toevlugt tot hem nemen, zich aan hem houden; *recúrrens series*, f. Math., de afdalende reeks; **recurrént**, m. een hulpzoekende, toevlugtnemende; Jur., inz. wie van het regtsmiddel gebruik maakt, dat den naam draagt van **recours**, m. fr. (lat. *recúrsus*), ook regres. m. en regrediéntie, f. het buitengewoon beroep op een hooger, of indienen van bezwaren tegen een lager geregtshof bij een hooger; ook teruggang, het regt van verhaal van schade op iemand, schadeverhaal, vergoeding; zijn recours of regres tot iemand nemen, z. v. a. tot hem recurreren (z. boven), zich aan hem, als waarborg wenden of houden, zijne toevlugt tot hem nemen, zich door hem schadeloos doen houden; recours-wissel, tegenwissel; *recúrsus ad comitia*, eertijds beroep (appellatie) op eenen rijksdag.

recuséren, lat. (*recusāre*), weigeren, afslaan, afwijzen, verwerpen, niet aannemen; **recusābel**, weigerbaar, verwerpelijk, af te slaan; **recusātie**, f. (lat *recusatio*), de weigering, verwerping, het afslaan; *recusatio judicis*, Jur., de verwerping, wraking van eenen regter enz., dien men van eenzijdigheid verdenkt; *r. juraménte*, weigering van den eed.

Recússie, f. nw lat. (v. h. lat. *recutĕre*, terug slaan), het terugslaan; terugkaatsen.

Recutitie, f. nw lat. (v. h. lat. *cutis*, huid), Med., herstelling der voorhuid door de vorming eener kunstmatige.

Redacteur, **redactie**, z. ond. **redigeren**.

Redan, m. fr. Fort., zekere werken, die omtrent als zaagtanden zijn ingerigt, zoodat zij elkander flanqueren of wederzijds verdedigen, zaagwerk, een vestingwerk met enkel faces en courtines.

redarguëren, lat. (*red-arguĕre*; vgl. **arguëren**, wederleggen, bewijzen.

redatéren, nw lat. (vgl. **dateren** ond. **datum**), de dagteekening van eenen brief vervroegen.

Redditie, f. lat. (*redditio*; v. *reddĕre*, weder of terug geven), de teruggave; b. v. eener vesting; Log., het nazindeel eener periode of eener gelijkenis.

Redemta, redemtor, z. ond. **redimeren**.

Rederijkers, pl. (verbast. v. rhetorikers), benaming der leden van voormalige gezelschappen in Nederland, die bijeen kwamen om zich in de redekunst of rhetorica te oefenen.

redevable, fr. (spr.—*wáabl'*; v. *redevoir*, nog schuldig zijn), eig. nog schuldig, in achterstand; erkentelijk, verpligt; **redevance**, f. (spr. —*wángs'*), de grondcijns, leenpacht; de verpligting, gehoudenheid.

redhibéren, lat. (*red-hibēre*), terug geven of terug nemen, b. v. het gekochte tegen betaling v. h. koopgeld; **redhibítie**, f. de teruggave, terugneming eener gekochte zaak; koopvernietiging of ontslag; **redhibítie-eisch**, Jur., eisch wegens teruggave van den betaalden prijs tegen teruggave der waar.

Redhostiméntum, n. mid. lat. (v. *red. hostīre*, weder gelijk maken, vergelden), Jur., de wedervergelding; *redhostiménti loco*, in plaats van eene wedervergelding.

redigéren, lat. (*redigĕre*, v. *re*— en *agĕre*, eig. terug drijven of -brengen; vervolgens zamen brengen), schriftelijke opstellen bijeen brengen, verzamelen, in orde brengen of rangschikken, naar eisch inrigten en in 't licht geven, den drukbezorgen, voor de pers gereed maken; *in ordinem* **redigéren**, in orde brengen; **redacteur**, n. fr., een verzamelaar, rangschikker of zamenvoeger, drukbezorger en uitgever van schriftelijke opstellen, inz. de rangschikker en uitgever van werken, die uit de bijdragen van velen zijn zamen gesteld, de schikker en uitgever van tijdschriften (maandwerken, dagbladen enz.); vr. **redactrice**; **redáctie** f. de bijeenbrenging, verzameling en schikking, de gezamentlijke drukbezorgers en uitgevers van tijdschriften.

rediméren, lat. (*redimĕre*, v. *re*— en *emĕre*, koopen, loskoopen, weder inlossen, bevrijden (rantsoeneren); *pro rediménda vexa*, lat. Jur., tot vereffening of bijlegging der oneenigheden, of tot afsnijding, opheffing, vermijding des regtsgedings; **redémtie**, f. (lat. *redemtio*), de bevrijding, loskooping (rantsoen), verlossing; **redémtor** of **redémptor**, m. een bevrijder, verlosser, redder; *redemtor litium*, een proceskooper, hij, die regtsgedingen aan zich brengt; **redemptioners**, pl. eng. (spr. *ridémsjĕners*), loskoopelingen, landverhuizers of kolonisten naar N. Amerika, die hunnen overgang niet kunnen betalen en daarom verpligt zijn hunne schuld aan te werken; **redemtorísten** of **redemptorísten**, pl., leden der orde van den heiligen Verlosser (redemtor), z. v. a. ligorianen (z. a.).

Redingote, f. fr. (spr. *r'dénghót'*), v. h. eng. **ridingcoat** (spr. *ráidingkoot*; v. *to ride*, rijden, en *coat*, rok), een rijrok, reisrok, lange overrok; *redingote anglaise*, (spr. —*anghlèz'*), een overtreksel of foudraal, van den blinden darm der lammeren gemaakt, dat het mannelijk lid tegen de werking der venerische smetstof behoedt.

redintegréren, lat. (*red-integrāre*; vgl. **integreren**), weder herstellen of volledig maken, hernieuwen; weder in vorig ambt of bezit stellen; **redintegrātie**, f. de wederherstelling, vernieuwing, weder volkomenmaking.

reditus, m. lat. (v. *redīre*, terugkomen), de terugkeer, terugkomst, wederkomst; pl. *redītus*, inkomsten; *redītus annŭi*, pl., jaarlijksche inkomsten of vervallen; *r. irredimibiles*, nw lat., onafkoopbare renten; *r. redimibīles*, afkoopbare of aflosbare renten.

redivīvus, a, um, weder herleefd, opgewekt, hernieuwd.

Redondiliën, sp. *redondillas* (spr. —*dieljas*), pl. (v. *redóndo* = lat. *rotundus*, rond), sp. en port. versvorm van vier, zes of achtlettergrepige rijmregels, later in 't alg. zes- en achtlettergrepige verzen.

redoubléren, fr. (*redoubler*, spr. *r'doebl*—; vgl. *double* enz.), verdubbelen, vermeerderen, versterken, met meer kracht of nadruk herhalen; **redoublement**, n. (spr. —*máng*), de verdubbeling, versterking.

Redoute, f. fr. (v. h. lat. *reductus*, d. i. eig. eene terug getrokken plaats), 1) eene veld- of schrikschans, kleine verschansing; 2) een gemaskerd bal, maskerdans (it. *ridotto*, eig. plaats van oponthoud, verzamelplaats, inz. de openbare plaats in Venetië, op welke gedurende het carneval door gemaskerde personen kansspelen gespeeld werden); **redoutéren** (fr. *redouter*), vreezen, duchten, ontzien, schuwen; **redoutábel**, vreeselijk, geducht, ontzaggelijk.

Redowa, f. een nieuwe boheemsche wals in $\frac{3}{4}$ maat.

redresséren, f. (*redresser*; vgl. **dresseren**), weder regt maken of te regt brengen, weder in orde, in 't gelid, in den behoorlijken vorm of op den regten weg brengen, weder herstellen, goed maken, verbeteren,

verhelpen; ook verachterend maken; Merc., z. v. a. stornéren.

Redscheb, m. arab. (*redjeb*, oorspr. vereering, eerbied, v. *radjába*, vreezen, schuwen), de naam der 7de maand in den muhamedaanschen kalender (omdat in deze maand de strijd verboden was).

reducéren, lat. (*reducĕre*, v. *ducĕre*, leiden, voeren), terug voeren, terug of weder brengen; verkleinen, verlagen, verminderen, afzetten, b. v. de waarde eener munt; beperken, onttrekken; herleiden; Chem., metalen uit hunne verbindingen met zuurstof zuiver te voorschijn brengen; de reduceer-oven, een oven, waarin de opgeloste metalen hunne natuurlijke kleur en gedaante terug krijgen; **reducíbel**, nw lat., herleidbaar, herstelbaar, daar te stellen; **reducidos**, pl. sp., bekeerden, dezulken, die onder de folteringen der inquisitie hunne (zoogeheeten) dwalingen herriepen; **reducéring** of **redúctie**, f. lat. (*reductĭo*), de terugvoering, herstelling, herleiding tot den vorigen vorm; Chir., de herzetting van ledematen; beperking, besnoeijing, vermindering, b. v. van het getal der troepen; verlaging, afzetting, b. v. van den prijs eener waar, in de teekenkunst: de vermindering, verkleining eener figuur; uitrekening, vergelijking, overbrenging der maten, gewigten en muntsoorten van een land in die van een ander land; de herleiding van breuken van verschillende noemers tot denzelfden noemer; de herleiding van geheelen tot onderdeelen of omgekeerd; Chem., herstelling of daarstelling der zuivere metalen uit hunne verbindingen met zuurstof; Muz., het overdragen uit eene vreemde toonsoort in eene meer bekende; ***reductĭo ad arbitrĭum boni viri***, de overlating eener zaak aan de regterlijke willekeur; **reductie-tabél**, eene tabel tot verandering of overbrenging en vergelijking der verschillende munten, maten en gewigten; **redúctor**, m. een heelmeesters-werktuig tot het zetten van ontwrichte of gebroken ledematen; **reduit**, n. fr. (spr. *redwi*; vgl. **redoute**), Fort., eene toevlugtsverschansing, eene kleine halve maan, in eene groote aangelegd voor den aftogt der verdedigers, wanneer deze wordt veroverd; eene soort van citadel, bestaande uit een bastion, waarvan men de keel naar den kant der plaats versterkt; ook een vertrekje, kabinetje, hoekje.

redundéren, lat. (*redundāre*, eig. terug golven of -vloeijen, van *re—* en *undāre*, golven), over stroomen, over vloeijen, in overvloed zijn; **redundántie**, f. (lat. *redundantĭa*), de overvloed, overtolligheid, overmaat; de te groote woordenrijkheid, wijdloopigheid.

reduplicéren, lat. (*re-duplicāre*; vgl. **duplicéren**, ond. **duplum**), weder verdubbelen; lettergrepen of letters herhalen; **reduplicaat**, n. een nogmaals verdubbeld afschrift; **reduplicātie** en **reduplicéring**, f. de wederverdubbeling; Gram., de letter- of syllaben-verdubbeling of -herhaling; **reduplicatief**, nw lat., verdubbelend, verdubbeling bewerkend.

Reede, f. (ned. van reede, gereed), eene geschikte ankerplaats in de nabijheid der kust, waar uitgeruste schepen zeilvaardig en aangekomene voor wind en storm veilig ten anker kunnen liggen; **reeder**, m. een scheepsheer, eigenaar van een schip; ook die een schip of geheel of ten deele uitrust; **reederij**, f. het uitrusten van schepen; ook een deelgenootschap van reeders.

reëel, fr. (*réel;* vgl. **reaal**), werkelijk, wezentlijk, waarlijk, waarachtig; grondig; geloofwaardig, zeker.

Reef, n. ned. Mar., eene zeilstrook, waardoor h. zeil kan ingekort (gereefd) worden.

Reëmtie, f. nw lat. (vgl. *emtĭo*), de terugkoop, herkoop, wederkoop.

Rees, pl., onregelmatig voor **reis** (z. a.).

reëxhibéren, nw lat. (vgl. **exhiberen**), weder vertoonen, weder overhandigen.

reëxportéren, nw lat. (vgl. **exporteren**), weder uitvoeren; **reëxportātie**, f. de wederuitvoer, het wederuitvoeren van ingevoerde waren.

refabricéren, nw lat. (vgl. **fabriceren**), weder maken, weder bouwen, herbouwen, hermaken.

refaconnéren (vgl. **faconneren**), eene nieuwe gedaante, een ander fatsoen geven, vervormen, omvormen.

Refáctie, f. fr. Merc., de korting van betaling voor beschadigde waren, z. v. a. fusti.

Refe, op Madagaskar (*refi*, *reffe* = maleisch en javaansch *depa*, tagalisch *dipa*, tahitisch *rea*) eene lengtemaat, = 1 vadem.

Refectie, **refectorium**, zie onder **reficieren**.

refelléren, lat. (*refellĕre*), wederleggen, tegen spreken, met redenen het tegendeel bewijzen.

Referein, zie **refrain**.

referéren, lat. (*refĕrre*, eig. terug dragen of brengen, weder brengen; fr. *référer*), berigten, berigt geven, melden, voordragen, verhalen; verslag doen voor de regtbank; **refereerkunst**, de kunst van verslag doen; **referaat**, n. nw lat., het verslaggeversambt, berigtambt; het berigt, de voordragt, de verslagdoening; **referént**, n. lat. (*refĕrens*), **referendarĭus** of **referendair**, nw lat., een berigter, berigtgever, berigtsteller, voordragtvoerder of voordrager uit den inhoud der acten enz.; **referént**, die verslag doet aan het publiek van uitgekomene werken, zonder dezelve eig. te recenseren; **referen-**

darius, m. in Duitschland een jong regtsgeleerde, die het tweede examen bij een geregtshof heeft volbragt en zich tot het ambt eens onderregters bevoegd heeft gemaakt; van daar **referendariaat**, n. diens verworven graad en ambt; **referéndum**, n. hetgeen te berigten is; iets *ad referéndum* **nemen**, iets aannemen om daarvan verslag te doen. iets ter overweging nemen, om daarover bij de bevoegde autoriteit van berigt te dienen.

reficiéren, lat. (*reficĕre*, van *facĕre*, maken, eig. weder maken), herstellen, verbeteren, verhelpen; opregten, opbeuren, verkwikken, verfrisschen; *reficientĭa*, pl. Med., verkwikkende, versterkende artsenijen; **reféctie**, f. (lat. *refectio*), de herstelling, verbetering; de verfrissching, versterking, lafenis; bij R. K., een verkwikkingsmaal, lafenismaal ten tijde der vasten in kloosters en in 't alg. bij de R. K.; ook Jur., de verbetering, herstelling, wederopregting van een gebouw; **refectoriaal**, tot de eetzaal behoorende; **refectorĭum**, n. nw lat., de eetzaal, eetkamer in kloosters en andere geestelijke gestichten.

refigéren, lat. (*refigĕre*; vgl. **figeren**), het aangeplakte, aangeslagene weder afnemen; ook andermaal aanslaan, aanplakken.

Refin, m. fr. (spr. *r'fèng*) of **refíno**, m. sp. (eig. in 't algemeen zeer fijn, supra fijn), de fijnste spaansche wol en de daaruit vervaardigde stof.

reflectéren, lat. (*reflectĕre*, dat is: eig. terug buigen; vgl. **flecteren**), lichtstralen terug werpen, terug stralen, terug kaatsen, weêrkaatsen, afstuiten; nadenken, overwegen, beoordeelen; terug denken; **op iets reflectéren**, iets in aanmerking nemen, er op letten, er acht op geven; **refléctor**, m. nw lat., de terugwerper der lichtstralen, straalwerper, een spiegel-instrument, om gegevene nachtseinen duidelijker zigtbaar te maken, spiegel-teleskoop; **refléxie**, f. lat. (*reflexio*, ombuiging), de terugkaatsing, terugwerping der lichtstralen, terugstraling; de weêrschijn, afglans, gloed; oneig. de terugwending van de werkzaamheid der ziel op zich-zelven bij de toetsing en beoordeeling van de door zinnelijke waarneming verkregene voorstellingen, het nadenken, overwegen, de overweging, het overleg, de beschouwing, overdenking, bespiegeling; de opmerkzaamheid, de inachtneming van iets; **reflexie-goniométer**, m. een door Wollaston uitgevonden hoekmeter, die op de terugkaatsing des lichts is gegrond; **reflexie-hoek**, de terugstralingshoek, hoek v. terugkaatsing, de hoek, dien een teruggekaatste lichtstraal maakt met het afkaatsend vlak, en die gelijk is met den hoek van inval of incidentie-hoek (z. a.); **reflexie-vermogen**, het vermogen des nadenkens, overdenkingsvermogen; ook het vermogen der terugkaatsing; **reflexibiliteit**, f. het vermogen der terugkaatsing of de eigenschap der stralen om af te kaatsen; **reflexief**, terugwerkend; **reflexieve pronomĭna**, zie onder pronomen; *verbúm reflexivum* of enkel *reflexivum*, **z. verbum.**

refloréren, ook **reflorescéren**, lat. (vgl. **floreren**), weder opbloeijen, tot nieuwen bloei geraken.

refluéren, lat. (*refluĕre*, van *fluĕre*, vloeijen), terug vloeijen, terug treden, terug werken; **reflúxus**, m. nw lat., de terugvloeijing van het bloed des ligchaams naar het hart; ook de ebbe.

Refónte, f. fr. (spr. — *r'fóngt'*; van *refondre*, omsmelten), de omsmelting, omgieting, het smelten b. v. van oude munten om er nieuwe van te maken; oneig. de omwerking van een geschrift.

reforméren, lat. (*reformāre*; vgl. **forméren**), omvormen, een' anderen vorm, eene andere gedaante geven, veranderen; verbeteren, van misbruiken enz. zuiveren; de **gereformeerden**, ook calvinisten en zwinglianen, hervormden, aanhangers en volgelingen van de geloofsleer, zooals zij door Calvijn en Zwinglius in een' nieuwen vorm gebragt is; **reforme**, f. nw lat. (fr. *réforme*), de omvorming, verandering, verbetering, van eenen toestand, zonder het wezen der zaak te veranderen; Mil., de herleiding der ambtenaren van het gouvernement of der troepen van den Staat tot een minder getal; afdanking, ontslag, uitmonstering; ook z. v. a. **reformātie**, f. inz. de leer- of kerkverbetering, de leer- of geloofsreiniging, herstelling der zuivere christelijke leer, gelijk die door Luther, Calvijn en anderen werd begrepen en tot stand gebragt; **reformāten**, pl, z. v a. **recollecten**; **reformātor**, m. lat., een omvormer, vervormer, hervormer, veranderaar, verbeteraar; inz. geloofszuiveraar, hersteller der zuivere leer van Christus; **reformer** of **reformíst**, m. eng., een verbeteraar inz. die de verbetering, hervorming van de constitutie verlangt, aanhanger van de partij des vooruitgangs of der beweging, in tegenstelling met de **conservatieven.**

Refractarĭus, lat., of **refractaire**, fr. m. een weêrspannige, verzetteling, ongehoorzame, inz. tegen de verpligte krijgsdienst.

Refráctie, f. nw lat. (vgl. **fractie**), de breking der lichtstralen, straalbreking; **refráctor**, m. een straalbreker; een verrekijker, die, door de lichtstralen te breken, de vergrooting voortbrengt, dioptrische verrekijker; **refractief**, straalbrekend, straalbreking bewerkend.

refragéren, lat. (*refragāri*), wederstreven, zich verzetten.

refraichéren en **refraichissement**, l. **rafraicheren** en **rafraichissement**, z. a.

Refrain, m. fr. (spr. *r'frèng*; waarschijnlijk van het provençaalsch *refrim*, weêrklank; v. a. van het lat. *referre*, weder brengen), de keerregel of keerregels, keerwoorden, die aan het einde van elk couplet van een lied, ballade, rondeel enz. herhaald worden, het slotvers, slotrijm, keerrijm.

refrangibel, nw lat. (van het lat. *frangĕre*, breken; vgl. **refractie**), breekbaar, te breken; **refrangibiliteit**, f. Phys., de breekbaarheid der lichtstralen.

refricéren, lat. (*refricāre*, van *fricāre*, wrijven), weder wrijven, open krabben, oprijten (van wonden).

refrigeréren, lat. (*refrigerāre*, v. *frigus*, n. koude) of fr. **refroidisséren** (*refroidir*; spr. *refroad*—), afkoelen, verfrisschen, weder koel of koud worden; koud maken, van warmte of hitte berooven; **refrigerantĭa**, pl., verkoelende middelen, koelmiddelen; **refrigerātie**, f. de afkoeling, koudwording; **refrigerātor**, m. nw lat., de verkoeler, koelbuis, een werktuig tot het sneller afkoelen des sterken dranks bij het stoken; **refrigeratorĭum**, n. de verfrissching, het koelmiddel.

refringéren, lat. (*refringĕre*), breken, opbreken; **refringént**, straalbuigend, straalbrekend, wat de stralen terug kaatst.

Refugĭum, n. lat. (van *fuga*, vlugt, *fugĕre*, vlugten; fr. *refuge*), de toevlugt, uitvlugt, de schuilplaats, het toevlugtsoord; **refugiéren**, lat. (*refugĕre*; fr. *se réfugier*), vlugten, uitwijken, ontwijken; zijne toevlugt nemen; **refugié**, m. fr. (spr. *refuzjié*), een vlugteling, uitgewekene, inz. een vlugteling om 't geloof, naam, dien men aan de hervormden gaf, welke onder Lodewijk XIV. Frankrijk ontweken.

Refulgéntie, f. lat. (v. *refulgēre*, terug glanzen; vgl. **fulgent**), de weêrschijn; de heldere schijn, stralende glans.

refundéren, lat. (*refundĕre*, eig. weder gieten, uitgieten, van *fundĕre*, gieten), terug geven, terug betalen, weder vergoeden; *refūsis expĕnsis*, Jur., na terugbetaling der kosten; maar ook: onder weigering der kosten, welke men veeleer door de tegenpartij wenscht gedragen te zien; **refūsie**, f. de teruggave, terugbetaling, wedervergoeding of vergoeding; *refusĭo expensārum*, Jur., vergoeding of teruggave der kosten; afwijzing der kosten.

refuséren, fr. (*refuser*; waarsch. v. h. lat. *refundĕre*, *refūsum*; v. a. van *refutāre?*), afslaan, weigeren, ontzeggen, afwijzen, van de hand wijzen, niet aannemen, niet willen; **refus**, n. (spr. *refú*), het weigerend antwoord, de weigering, ontzegging, een neenwoord, een blaauwe scheen, blaauwtje.

refutéren, lat. (*refutāre*), wederleggen; **refutātie**, f. de wederlegging.

Regaal, n. (v. h. mid. lat. *rega*, oudd. *riga*, *rige*, rij), eene boekenplank (r e p o s i t o r ĭ u m); een orgelregister of snorwerk in het orgel, de zoogen. menschenstem (*vox humāna*). (Zie de andere beteekenissen onder de beide volgende woorden).

regaal, lat. (*regālis*, *e*, van *rex*, gen. *regis*, de koning) of **royal**, fr. (spr. *roajál*), koninklijk; **regaal** of **royaal-papier**, koningspapier, eene zeer groote soort van papier voor landkaarten, platen enz. (vgl. i m p e r i a a l-p a p i e r; **regaal**, **regale**, n., pl. **regalĭën**, **regalĭa**. koninklijke of landsheerlijke regten of voorregten, hoogheidsregten, heerlijkheden; van daar in Duitschland b e r g- of b e r g w e r k s r e g a a l, het uitsluitend regt van den Staat om de onder 's aardrijks oppervlakte liggende metalen te doen opsporen, zoo ook: p o s t-, z o u t-, m u n t-, s t e m p e l-r e g a a l enz.; **regalĭën**, ook de teekens der koninklijke waardigheid; **regaal**, n. koningsletter, eene groote drukletter, die op het i m p e r i a a l of de keizersletter volgt; **regaliteit**, f. nw lat., het regt der regering om regaliën te bezitten.

regaléren, fr. (*régaler*, sp. *regalar*, waarsch. van *gala*, dat ook «het uitgelezenste, volkomenste, de bewezene achting en eer» beduidt), kostelijk of heerlijk onthalen, een prachtig gastmaal geven; onthalen, vergasten, t r a c t e r e n; vermaken, verheugen; **regal** of **regaal**, n. (fr. *régal*, sp. *regalo*, ook voor geschenk, vermaak, lekkerbeetje), een gastmaal, eene smulpartij, gasterij.

regardéren, fr. (*regarder*, van *garder*, bewaren, behoeden; vgl. **garde**), aanzien, aanschouwen, aankijken, beschouwen, bezien, betrachten, bekijken, waarnemen; op iets letten of zien, iets in aanmerking nemen, er op acht geven; aangaan, betreffen; **regard**, m. (spr. *r'ghäar*), de aanblik, de blik, wenk, oogopslag; betrekking, aanmerking, aanzien, opzigt; opmerkzaamheid, achting, eerbied jegens iemand; Pict., het tegenstuk, de tegenhanger; *en regard* (spr. *ang*—), ten opzigte, met betrekking, ten aanzien, wegens, uit achting; ook op de tegenoverstaande bladzijde.

Regatta of **regatte**, f. it. (vgl. het sp. *regate*, m. het ontsluipen, de ontsnapping), eene wedvaart met gondels op het groote kanaal te Venetië, die ter eere van vreemde vorsten enz. met veel pracht wordt gehouden; ook in fransche havens.

Regdówa, f. een boheemsche dans, z. **redowa**; **regdowaika**, f. eene variatie van dien dans.

Regel, f. (v. h. lat. *regŭla*, d. i. eig. meetstok, liniaal, fr. *règle*), het rigtsnoer, voorschrift, eene grondstelling, die een be-

grip of eene handelwijze bepaalt; *in regŭla*, in den regel, gewoonlijk, naar de orde, meerendeels, meestal; *regŭla juris*, een regtsregel; **regel de tri** (eig. *regula de tribus*, scil. *numĕris* of *termĭnis*), Arith., de regel van drieën, de verhoudings- of evenredigheidsregel; *regula cœci*, de blinde regel; *reg. de quinque* of *duplex*, de regel van vijven, de dubbele-verhoudingsregel; *reg. falsi*, de valsche regel, eene vernuftige rekenwijze, waarbij men voor de gezochte grootheid eene willekeurige aanneemt en uit de daaruit volgende fout tot de ware grootheid besluit; *reg. multĭplex*, de kettingregel; *reg. septem*, de regel van driedubbele verhouding; **regulair** (lat. *regulāris*, *e*), fr. **regulier** (spr. *reghuljé*), regelmatig, geregeld, in den regel, juist, ordelijk; r e g u l i e r e t r o e p e n, linie-troepen, staande troepen, in tegenst. met de m i l i t i e; *regulāres* of r e g u l i e r e g e e s t e l ij k e n, ordesgeestelijken of monniken, die een' zekeren ordesregel volgen; *regularĭter*, regelmatig, volgens of in den regel, naar orde; **regularíst**, m. nw lat., een regelaar, regelgever; **regulariteit**, f. de regelmatigheid, geregeldheid, juistheid, ordelijke inrigting, inachtneming der regelen; **regléren**, **reguléren** of **regularisêren**, regelen, schikken, ordenen, rangschikken, in orde brengen, voorschrijven, bepalen, vaststellen; **regulêring**, f. de regeling, ordening, rangschikking, in orde stelling, bepaling; **regulātor**, m. een regelaar, rangschikker, inrigter; bij verscheidene machines, b. v. bij zakuurwerken, de onrust met het snekrad, bij slingeruurwerken de slinger met zijne lens; bij blaasinrigtingen: een werktuig ter bewerking van een' regelmatigen windstroom enz.; **regulatief**, n. het voorschrift, rigtsnoer; de verordening, bepaling, vaststelling (vgl. **reglement**).

Regence, f. fr. (spr. *rezjáns'*; v. *régent*, regent, z. ond. **regeren**), het regentschap, de regering, het rijksbewind gedurende de minderjarigheid, ziekte of afwezigheid van den regerenden vorst.

regeneréren, lat. (*regenerāre*; vgl. **genereren**), weder telen, weder voortbrengen of daarstellen; op nieuw bezielen, vernieuwen, omvormen, vervormen; weder groeijen of nawassen; **regenerātie**, f. de wedervoortbrenging, wedergeboorte, omvorming, herschepping, wederherstelling; **regenerātor**, m. nw lat., of fr. **regenerateur** (spr. *r'zje*—), de wedervoortbrenger, herschepper, hersteller.

regéren, ned. (v. h. lat. *regĕre*, fr. *régir*), eig. rigten, leiden, sturen, voeren; heerschen, beheerschen, besturen; Gram., vorderen, vereischen, bij zich verlangen, ten gevolge hebben, b. v. den datief of accusatief eens woords (vgl. **rectie**); **regering**, f. de leiding, rigting; heerschappij, het beheer, bestuur; uitoefening van het hoogste staatsgezag; een besturend ligchaam en de gezamentlijke besturende staatscollegiën; **regeringsvorm**, f. de wijze, waarop in eenen Staat de opperste magt wordt uitgeoefend, met betrekking tot het getal der personen, die haar uitoefenen, en tot de mate van magt, welke deze in handen hebben (vgl. a u t o c r a t i e, m o n a r c h i e, a r i s t o c r a t i e, o l i g a r c h i e, d e m o c r a t i e, o c h l o c r a t i e en a n a r c h i e); **régens**, m. lat., eig. de heerschende; een opperleeraar, opziener in r. k. stiften; **regént**, m. de heerscher, landsheer; rijksbewindvoerder; rijksbestuurder; de titel der bestuurders v. godshuizen (vr. **regentés**); ook de naam van den grootsten diamant in eene vorstelijke kroon, inz. dien van de fransche kroon, welke op 6 millioen guldens wordt geschat, en door den r e g e n t Philips van Orleans werd aangekocht; *tabac du régent*, snuiftabak, met a r o m a t e n toebereid; **regie**, f. fr. (spr. *r'zjie*), het beheer van zekere handelstakken, indirecte belastingen en stadsinkomsten, verbonden met verantwoordelijkheid en aflegging van rekening, b. v. het beheer van het hout, het zout, den tabak enz.; ook de leiding of het bestuur van een schouwtooneel met betrekking tot de kunst en de daarmede belaste personen; **regĭmen**, m. lat., of fr. **régime**, n. (spr. *rezjiem'*), het staatsbestuur, de regering; de levensregel, eetregel, het voedingsvoorschrift (d i ë e t); *ancien régime*, n. (spr. *angsiëng*—), de oude, voormalige staats- en levensregel, de voormalige toestand; **regimént**, n. mid. lat. (*regiméntum*), de heerschappij, het rijks- of staatsbestuur (r e g e r i n g); Mil., eene schaar of krijgsschaar, eene groote troepenafdeeling (c o r p s) van 2 tot 3000 man voetvolk (i n f a n t e r i e - r e g i m e n t), of omstreeks 1000 man ruiterij (c a v a l e r i e - r e g i m e n t); **regisseur**, n. fr. (spr. *rezjieseúr*), een beheerder, bestuurder, tolgaarder, rekeningvoerder; bij schouwtooneelen: de rangschikker der stukken en uitdeeler der rollen, de tooneelbestuurder.

regeréren, lat. (*re-gerĕre*, eig. terug dragen of brengen; later ook: boeken inschrijven, z. v. a. *referre*), op nieuw inbrengen, tegen werpen, hernemen, antwoorden; **regésta**, pl. (v. h. sing. *regestum*, het geboekte), mid. lat., eene verzameling, een boek met pauselijke bevelen of bullen; verzameling van acten of oorkonden.

Regetairen, pl., zekere veile vrouwen in Guinea, die den koning eene schatting betalen, zoolang zij geen moeder worden.

Regicidĭum, n. nw lat. (fr. *régicide*), een koningsmoord; **régicide**, m. pl., *re-*

gicides, fr. (spr. *rezjisied'*), koningsmoorders, inz. de benaming van hen, die voor de terdoodbrenging van Lodewijk XVI. hadden gestemd.

Regīna, f. lat. vrouwenn.: de koningin, heerscheres.

Region, f. fr. (spr. *rezjióng;* v. h. lat. *regio*), het oord, de landstreek, het gewest, de kring, kreits, het district; de luchtlaag, luchtkreits, het luchtgewest; *e regiōne*, lat. Typ., regt tegenover, de wijze van drukken in 2 of meer kolommen, waarbij de deelen of a l i n e a a s van verschillende talen regt of juist naast elkander komen.

Regisseur, z. ond. **regeren**.

Register, n. (mid. lat. *registrum*, ook *regestrum*, *regestorium*, v. *regestum*, het geboekte, opgeteekende; vgl. **regeréren**), de lijst, naamlijst, inhoudsopgave van een boek, lijst der behandelde woorden of zaken, de bladwijzer; Merc., een alphabetisch ingerigt koopmansboek; een geregtsboek, actenboek (d o o p r e g i s t e r, t r o u w r e g i s t e r, d o o d r e g i s t e r enz.); ook eene reeks van vele dingen van eene soort, van daar ook de naam van de onderscheidene, tot eene soort van geluid behoorende pijpen; de schuif, waarmede de organist den wind toegang geeft of afsluit; een lucht- of trekgat met eene schuif aan smeltovens (r e g i s t e r - o v e n s); r e g i s t e r - p a p i e r, groot sterk papier voor rekeningsboeken enz.; r e g i s t e r - s c h i p, een sp. koopvaardijschip met openbare bevoegdheid tot handel op Amerika; **registréren**, mid. lat. (*registrāre*), in het r e g i s t e r schrijven, inschrijven, boeken; **registránde**, f. het inschrijfboek; **registrātie**, f. het inschrijven van oorkonden of acten; **registrātor**, m. de houder van het boek, waarin de acten wettelijk worden ingeschreven; de schriften- of oorkondenschikker; **registratúre**, f. het geregtelijke inschrijfboek; de actenkamer, bewaarplaats der oorkonden, acten enz.

regius morbus, m. lat., eig. de koninklijke ziekte, de geelzucht.

Reglemént, n. fr. (v. *régler*, regelen, rangschikken), de schikking, verordening, bepaling, het voorschrift, rigtsnoer, inz. voor dienst- of bestuurzaken.

regleren, z. ond. **regel**.

Reglisse, f. fr. (bedorven uit het gr. *glykyrrhiza;* vgl. **lakkris**), zoethout; in zoethoutsap enz. opgeloste suiker, met eiwit vermengd, drop (*jus de réglisse*).

regnum, n. lat., het rijk; *regnum animāle*, het dierenrijk; *r. vegetabile*, het plantenrijk; *r. minerāle*, het delfstoffenrijk.

Regradātie, f. lat. (vgl. **gradatie** ond. **graad**), de terugzetting in cereposten.

regrattéren, fr. (*regratter*, v. *gratter*, krabben), weder open krabben, opkrabben, afkrabben, oppoetsen, opknappen, oud nieuw maken, een muur afbikken om hem vol te rapen of te voegen; in 't klein verkoopen, uitventen, leuren; **regratterīe**, f. de kleinkramerij, uitventing in 't klein; kramerijen; de voddenkraam.

regrediéren, lat. (*regrĕdi*, v. *gradi*, stappen), en **regresséren**, nw lat., terug stappen, terug gaan; **regrediéntie**, f. nw lat. en **regrés**, m. lat. (*regressus*), de terugkeer, teruggang; de toevlugt, Jur., z. v. a. r e c o u r s, z. a.; *regressus probatiōnum*, het wisselbewijs; **regredient-** of **regres-erfgenaam**, hij, wien eene erfenis wordt voorbehouden, in geval zij niet aan een ander ten deel valt; **regressief**, teruggaand, terugwerkend; **regressieve methode**, z. v. a. a n a l y t i s c h e, z. a.

regrettéren, fr. (*regretter*, v. *re*— en lat. *queritāri* = *queri*, klagen), beklagen, betreuren, bejammeren; vurig verlangen, zich terug wenschen (b.v. het v a d e r l a n d r e g r e t t e r e n); **regret**, m. (spr. *r'gré*), het leedwezen, de smart, spijt, kommer, droefheid, aandoening, het berouw, de zucht naar het verlorene; *à regret*, ongaarne, met weêrzin; **regrettábel**, betreurenswaardig, terugwenschenswaard.

regula, *regulares*, **regulariteit**, **reguleren** enz., z. ond. **regel**.

Regŭlus, m. lat. (verklw. v. *rex*, koning), eig. kleine koning; Chem., de koning der metalen, volkomen zuiver, van vreemde bestanddeelen geheel vrij (r e g u l i n i s c h) metaal; b. v. *regulus antimonii*, zuivere spiesglans of antimonium.

regurgitéren, nw lat. (v. h. lat. *gurges*, gen. *gurgĭtes*, een kolk, draaipoel), braken of over geven; **regurgitātie**, f. Med., de braking, het braken, overgeven; ook het wederinslikken.

rehabilitéren, nw lat. (vgl. **habiliteren** ond. **habiel**), weder in den vorigen stand of toestand plaatsen; weder in goeden naam brengen, in eer of aanzien herstellen; **rehabilitātie** of **rehabilitéring**, f. de herstelling in den vorigen stand, staat, eer of aanzien, terugbekoming van den goeden naam, eerherstelling.

rehausséren, fr. (*rehausser*, spr. *rehoos*—; v. *hausser*, verhoogen), verhoogen, doen rijzen, optrekken; Pict., verhoogen, hoogsels maken, doen uitkomen; **rehauts**, pl. (spr. *r'hóo*), hoogsels, verhoogingen, heldere, ligte plaatsen in schilderijen.

reïmponéren, m. lat. (vgl. **imponeren**) weder opleggen (belastingen enz).

reïmportéren, lat. (vgl. **importeren**), weder invoeren; **reïmportātie**, f. de wederinvoering.

reïmpriméren, nw lat. (vgl. **impriméren**), weder drukken, weder opleggen (een boek); **reimprimātur**, n. het verlof, de

vergunning tot den herdruk; **reïmpréssie**, f. de herdruk, het herhaald afdrukken.

reïncorporéren, nw lat., vergl. **incorporeren**), weder inlijven; **reïncorporātie**, f. de wederinlijving.

Reine, f. fr. (v. h. lat. *regīna*), de koningin, b. v. in het schaakspel; **reine-claude**, f. (spr. *rein' klood'*), de koningspruim, eene soort van zeer sappige, groene pruimen; **reinétte**, f. koningsappel, eene zeer smakelijke, oorspr. fr. soort van appel.

reïnstalléren, nw lat. (vgl. **installeren**), weder aanstellen, op nieuw in een ambt zetten; **reïnstallātie**, f. de wederbezitgeving van een ambt enz.

Reïntegratie, z. **redintegratie**.

Reis, port., pl., v. **real**, z.a., en vgl. **milreis**.

Reis, (spr. *re-is*), m. turk. hoofdman, bevelhebber; **reis-efendi**, z. ond. **efendi**.

reïteréren, lat. (*re-iterāre*, vgl. **itereren**), herhalen, vernieuwen; **reïterātie**, f. de herhaling; **reïteratief**, nw lat., herhaald andermaal.

rei vindicatio, z. ond. *res*.

rejiciéren, lat. (*rejicĕre*, v. *jacĕre*, werpen), terug werpen, verwerpen, uitwerpen, verstooten, afslaan, afwijzen, niet toelaten; **rejéctie**, f. lat. (*rejectio*), ook **rejet**, n. fr. (spr. *r'zjè*), de verwerping, afwijzing, versmading; **rejectorĭum**, n. nw lat. Jur., de afwijzende uitspraak van het oppergeregtshof op het beroep eener procederende partij; **rejeton**, m. fr. (spr. *rëzj'tóng*; van *rejeter*, weder uitloopen), de spruit, loot, telg, nakomeling.

rejouissance, f. fr. (spr. *rezjoeïessángs'*; v. *rejouir*, verheugen, verlustigen), verlustiging, verheuging, vermakelijkheid; vreugdbetoon, vreugdgeschreeuw; de zetkaart in het l a n s q u e n e t of landknechtsspel.

relabéren, lat. (*re-lābi*), terug vallen, weder vallen; **relápsus**, m. een terugval; ook een wederafvallige, inz. die, na eenmaal de ketterij verlaten of afgezworen te hebben, andermaal afvalt.

relachéren, fr. (*relâcher*, spr. *r'lasj'*—; vgl. **lacheren**); iets, dat gespannen is, vieren, loslaten, slap maken, ontspannen; verslappen, verflaauwen, verminderen, nalatiger worden, vermoeid worden; op vrije voeten stellen, loslaten, bevrijden; **relache**, m. (spr. *r'láasj'*) de uitspanning, afbreking van het werk, rust, het ophouden; **relachement**, n. (spr. *r'laasjmáng*), de verslapping, vermindering, slapheid.

Relais, n. (spr. *r'lè*), paardenverwisseling, nieuw voorspan, versche paarden (of honden); de wisselplaats, de plaats, waar men versche paarden (ook jagthonden) in gereedheid houdt om te verwisselen, p o s t s t a t i o n; oneig. de rustplaats; uitspanning of rust na den arbeid; in de vestingen: de weg tusschen den wal en de gracht; r e l a i s - p a a r d e n, voorspan- of wisselpaarden; Manuf., de tusschenruimten in den ketting, waar de tapijtwerkers van draad, kleur of figuren veranderen.

relancéren, fr. (*relancer*, spr. *r'langs*—; vgl. **lanceren**, ond. **lans**), jagtterm: een ontkomen stuk wild weder opdrijven, opjagen; oneig. iemand opzoeken, om hem tot iets aan te drijven.

Relapsus, z. **relaberen**.

relargéren, fr. *rélargir*, spr. *larzj*—: v. *large*, breed), verbreeden, wijder maken.

relāta refĕro, lat. (v. *refĕro*, *retŭli*, *relātum*, *referre*, vgl. **refereren**), het verhaalde of vernomene vertel ik weder, of ik vertel, wat of zooals ik gehoord heb; **relātie**, f. (lat. *relatio*), eig. de terugdraging of -brenging; het berigt, narigt, verhaal, verslag, de melding, het r e l a a s; de verslaggeving, geregtelijke voordragt (vgl. **referent**); betrekking, verhouding; verkeer, verbindtenis, verbond, gemeenschap; **relatief**, betrekkelijk, betrekking op iets hebbende, in betrekking of verhouding tot —; r e l a t i e v e - b e g r i p p e n, betrekkelijke of betrekkingsbegrippen, die eerst uit de vergelijking van het voorwerp met een ander ontstaan, in tegenst. met de a b s o l u t e; *relatīve*, betrekkelijk, met betrekking; **relativiteit**, f. nw lat., de betrekkelijkheid; **relātor**, m. lat., de verhaler, de voordrager; **relatorĭum** (scil. c o l l e g ĭ u m), n. nw lat., op duitsche hooge scholen: voorlezingen over de kunst om berigten te ontwerpen.

relaxéren, lat. (*relaxāre*; vgl. *lax* enz.), slap, los of losser maken, uitzetten, verwijden; ontbinden, bevrijden, verligten, verzachten; **relaxantĭa**, pl. Med., ontspannende, verslappende, weekmakende middelen; **relaxātie**, f. de losmaking, ontbinding verslapping, b. v. der zenuwen, uitzetting of verwijding; verligting of verzachting, b. v. van eene straf (vgl. r e l a c h e m e n t); *relaxatio arrésti*, Jur., de opheffing van het beslag; *r. juraménti*, de ontbinding van den eed, vrijspreking van het afleggen eener (afgedwongen) belofte onder eede.

relegéren, lat. (*relegāre*; vgl. **legeren** 1), bannen, verbannen, verwijzen, voortjagen, wegzenden, b. v. van hooge scholen; **relegātie**, f. de verbanning, verwijzing, verdrijving uit stad of land, de wegzending, wegjaging.

relevéren, lat. (*relevāre*; vgl. **leveren**; fr. *relever*), eig. weder opheffen, verligten; van eenen last of eene verpligting bevrijden, vrijspreken, ontslaan, ontheffen; verhoogen, doen uitkomen, verheven of uitstekend maken, verheffen, in 't oog doen loopen; afhangen, afhankelijk zijn, tot een regtsgebied, eene heerlijkheid behooren, leenroerig, leenpligtig zijn; v a n ie-

mand releveren, van hem afhankelijk zijn; **relevánt**, nw lat., gewigtig, uitstekend; ter zake dienstig, bondig; **relevātie**, f. de ontheffing, bevrijding, opheffing, verligting; **relevé**, m. fr., een uittreksel, inz. uit rekeningen.

Relicta, f. lat. (v. *relinquĕre*, achter laten, nalaten), de nagelatene of achtergeblevene, nl. gade, weduwe; **relicten**, pl. (lat. *relicti*), de nagelatenen, nl. vrouw en kinderen.

Relief, m. fr. (spr. *reljéf*; v. h. it. *rilievo*, v. *rilevare* = lat. *relevāre*, verheffen), verhevenheid, uitstek; glans, roem; hoogsel, verheven werk in marmer, metaal enz., dat met de vlakte zamen hangt of uit dezelve opgewerkt is; **bas-relief** (spr. *ba*—), vlak- of half verheven werk, waarbij zich de figuren slechts zwak boven den grond of het vlak verheffen; **haut-relief** (spr. *ho*—), hoog of geheel verheven beeldwerk, waarbij de figuren sterker boven den grond uitkomen; **relief-druk**, z. **etypographie**; relief-globes, relief-kaarten enz., kunstmatige aardbollen, kaarten met verhoogingen of hoogsels enz. (voor blinden).

Relígie, f. lat. (*religio*) in 't alg. de erkenning en vereering van God 1) als wetenschap: godsleer, godskennis, godzaligheidsleer, geloofs- en deugdenleer, ook **theoretische religie**, religieleer of religiewetenschap; ook een bepaalde geloofsvorm, geloofsstelsel, geloof, b. v. christelijke, joodsche religie enz.; 2) als gemoedsstemming, gevoelen en uitoefening; **practische religie**, ook **religiositeit**, godsliefde en vereering, godsvrucht, godzaligheid, godvereerende stemming; ook inz. in vereeniging met anderen: **godsdienstoefening**, godsdienst, gemeenschappelijke godsvereering en aanbidding; **religie-edict**, n. een geloofsgebod, geloofsbevel, geloofsvoorschrift; **philosophie der religie**, f. de wijsgeerige kennisleer van de godheid en het geloof aan God; **religiëus** (lat. *religiōsus, a, um*; fr. *religieux*), godvreezend, godvruchtig, godvereerend, godzalig, godsdienstig, vroom, naauwgezet van geweten, vol pligtgevoel; als subst. **religieux**, m. **religieuse**, f. (spr. *relizjiëu* en —*zjiëuz'*), in de r. k. kerk: leden der geestelijke orden, ordespersonen, monniken en nonnen; *religiosaménte* en *religióse*, it. (spr. *g* als *dzj*), Muz., ernstig, plegtig, statig, vol waardigheid, met uitdrukking en vroom gevoel.

relinquéren, lat. (*relinquĕre*), laten, verlaten, begeven; achter laten, nalaten, b. v. zijn vermogen.

Reliquïë, f. (lat. *reliquiae*, pl., v. *reliquus, a, um*, achter gebleven, overig), een overblijfsel, overschot of rest, inz. v. eenen heilige in de r. k. kerk, gebeente, asch, kleederen enz. van heiligen; pl. **reliquïën**, heilige overblijfsels; **reliquiarïum**, n. nw lat., eene verzameling van heilige overblijfsels; *reliquus*, pl. *reliqua*, het overige, nog ontbrekende, b. v. achter titels: *et reliqui*, en wat er verder bij behoort, en de vorige titels, en zoo voort.

Rellyanísten, pl., aanhangers van Johanna Relly in Engeland in de 18de eeuw, die de sacramenten voor zinnebeelden hield.

Relocātie, f. nw lat. (v. *re-locāre*, weder verhuren; vgl. **loceren**, ond. **locus**), de wederverhuring, verlenging van den pacht- of huurtijd.

reluéren, lat. (*re-luĕre*), weder inlossen, vergoeden; *reluéndi jus*, n. Jur., het regt van inlossing; **reluítie**, f. nw. lat., de wederinlossing van een pand.

rem acu tetigisti, z. ond *res*.

Remancipātie, f. nw lat., de vernietiging van eenen door coëmtie (z. a.) gesloten echt.

remanént, lat. (v. *remanēre*, terug blijven), terugblijvend, achterblijvend, overblijvend.

remarquéren, fr. (*remarquer*, spr. *r'markéren*; vgl. **markeren**, ond. **marque**), opmerken, aanmerken, aanmerkingen maken, waarnemen of gewaar worden, gade slaan; **remarque**, f. (spr. *r'márk'*), de aanmerking, opmerking; **remarquáble**, opmerkenswaardig, merkwaardig, aanmerkelijk; aanzienlijk, groot.

rembarqueren, fr. (*rembarquer*, spr. *rangbarkéren*; v. *re*— en *embarquer*, vgl. **embarqueren**), weder inschepen, weder scheep of aan boord gaan; **rembarquement**, n. (spr. —*máng*), de wederinscheping.

rembourséren, fr. (*rembourser*, spr. *rangboers*—; vgl. **embourséren**), of **rimborséren**, it. (*rimborsare*), weder vergoeden, terug geven of weder betalen; dekken, de dekking toezenden of over maken (b. v. van eene traite); **remboursement**, n. (spr. *rangboers'máng*), bij kooplieden ook **rembours**, n. (spr. *rangboer*), it. **rimbórso**, m. de wederbetaling, terugbetaling, vergoeding, teruggave van het gereede uitschot; de dekking (voor eenen getrokken wissel).

Remedïum, lat. of **remédie**, n., pl. **remedïa** of **remédies**, **remedïen**, het middel, tegenmiddel, hulp- of geneesmiddel, Jur., een regtsmiddel; in het muntwezen: de hoeveelheid alliage, die men bij het munten van goud en zilver gebruiken mag boven hetgeen de wet bepaald heeft, het veroorloofde mindergehalte aan goud en zilver; *remedium devolutīvum*, afwentelingsmiddel, een regtsmiddel, waardoor men de beslissing van een geding aan eene andere (hoogere) regtbank brengt (*devolvit*); *r. juris*, een regtsmiddel; *r. nullitātis*, z. **nulliteits-vor-**

dering; *pingue remedium*, een vet, d. i. een voortreffelijk, werkzaam regtsmiddel; *remedium possessorium*, een tot bezit helpend, in bezit stellend middel; *remedium suspensorium*, een geregtsmiddel, waardoor een geschil in een of ander punt zwevend, gehouden wordt, zoodat de zaak voor als nog geen voortgang kan hebben, een opschortingsmiddel, vertragingsmiddel; **remediéren** (lat. *remediāre*), verhelpen, raad schaffen, te regt brengen, herstellen, hulp of raad verleenen, genezen, heelen; **remediéring**, verhelping, herstelling enz.; **remedúre**, f. nw lat. Jur., geregtelijke verhelping, afschaffing van een misbruik, verbetering.

Remerciment, n. fr. (spr. *—máng*; van *remercier*, danken; vgl. *merci*), dankzegging, dankbetuiging, dank.

Remésse, f. of liever **rimesse**, it. (*rimesse*, van *rimettere* = lat. *remittĕre*, zie **remitteren**, fr. *remise*), Merc., overgemaakt geld, overzending van geld of wissels, wissel- of geldverzending of -betaling; **remessarélle**, f. (verklw. van *remessa*), een kleine, toegevoegde wissel, die over eene geringe som loopt; **rimessenboek**, het boek, waarin alle wisselbrieven enz. worden opgeteekend.

remigréren, lat. (*remigrāre*, vgl. **migreren**), terug keeren naar het vaderland; **remigránt** of **geremigreerde** (fr. *rémigré*), een teruggekeerd uitgewekene.

Reminiscĕre, lat. (*reminiscĕre*, herinneren, imperatief van *reminisci*), de gedenkzondag, tweede zondag in de vasten, naar de eerste woorden van ps. 25, 6 in den latijnschen bijbel: *reminiscĕre Domine* etc.: **reminiscéntie**, f. (lat. *reminiscentĭa*), de herinnering; de herinneringskracht, het herinneringsvermogen; iets uit de herinnering geput, van anderen ontleend, niet zelf gevonden.

remis, fr. (spr. *r'mi*; van *remettre*, weder leggen, plaatsen, in den vorigen stand brengen; verschuiven, uitstellen; kwijtschelden enz.), ook **remise**, f. in het kaartspel, schaak- en damspel: gelijk, noch gewonnen noch verloren, even veel punten gehaald, onbeslist gebleven; bij het l'hombre, boston, reversi, hetzelfde wat men in andere spellen *bête*, beest, noemt: enkelvoudig verloren, wanneer b. v. de speler of l'hombre zoo veel slagen maakt als een zijner tegenspelers; maakt hij er even veel als zijne beide tegenspelers, dan heet men dit wel r e m i s e r o y a l e; vgl. c o d i l l e; **remise**, f. het uitstel, de opschorting van den tijd; de vermindering, afslag, kwijtschelding van schuld; Merc., z. v. a. r e m e s s e, z. a.; wagenhuis of -schuur, koetshuis, bergplaats; bij jagers een boschje of struikgewas, waarin het wild bij sterke vorst gevoederd wordt; ook de rust, dat is: de plaats, waar zich de patrijzen na hunne vlugt hebben neder gezet; **remiséren** (fr. *remiser*), onder dak, in de schuur brengen; **remíssie**, enz., zie onder het volgende woord.

remittéren, lat. (*remittĕre*; vgl. **mitteren**), terug zenden; weder ter hand stellen of overhandigen, over leveren, over laten; Merc., geld of wissels over maken, over zenden, iets van eene vordering laten vallen of kwijt schelden; **remitténda**, pl., terug te zenden dingen; bij boekhandelaars (duitsche), het commissie goed, dat den uitgevers wordt terug gezonden (ook de k r e e f t geheeten); **remittént**, m. een overzender, overmaker; Merc., de eerste wisselhouder, wisselkooper of -ontvanger; **remis**, m. nw lat., uitstel van een' betalingstermijn; vermindering, kwijtschelding bij eene betaling, inz. van pachtgelden; afslag van een gedeelte der koopsom, z. v. a. r a b a t; **remissíbel**, lat. (*remissibĭlis*, *e*), vergeeflijk, toe te geven; **remíssie**, f. de terugzending; de toegestane mindering, afslag, korting, verzachting, toegevendheid; z. v. a. **remis**, m., de opheffing van een verbod; het uitblijven, afnemen, nalaten van eenen ziekteaanval; Jur. *remissĭo juraménte*, ontslag van den eed; **remissoriáles** of *remissoriāles* (*littĕrae*), pl. nw lat., terugwijzings- of terugzendings-schrijven, waardoor een regtsgeding van het hoogere geregtshof naar het lagere ter verdere behandeling wordt terug gezonden; **remissief**, terugwijzend, betrekkelijk.

Ramolade, f. fr., eene scherpe (piquante), saus, gekruide saus.

Remolliëntĭa, pl. lat. (van *remollīre*, weder week worden), Med., weekmakende, verzachtende middelen.

remonstréren, nw lat. (*remonstrāre*, van *monstrāre*, toonen, bewijzen), tegenvoorstellingen, tegenwerpingen maken tegen werpen, onder 't oog brengen; **remonstránten**, pl., tegenvoorstellers, tegensprekers, eene godsdienstpartij der gereformeerde kerk in Holland, die in 1619 aan de Staten van dit gewest eene r e m o n s t r a t i e overgaven, welke de vijf voornaamste stellingen van hun geloof bevatte; de tegenpartij noemde hen ook a r m i n i a n e n naar den Leidschen hooglceraar J a k o b A r m i n i u s (geb. 1560, gest. 1609); **remonstrātie**, f. of **remonstrántie**, f. de tegenvoorstelling, het tegenbetoog, de wederlegging, het voorstellen, waarschuwen.

remontéren, fr. (*remonter*; spr. *r'mongt—*; vgl. **monteren**), in 't algemeen weder inrigten, weder opmaken, de ontbrekende deelen aanvullen, de deelen weder tot een geheel vereenigen, inzonderheid weder in den zadel helpen, het verlies

of te kort der paarden van een regiment door nieuwe vergoeden of aanvullen; een kanon remonteren, het weder op zijn affuit leggen; **remonte**, f. (spr. *r'móngt'*), de aanvulling, vernieuwing, nieuwe uitrusting, voltalligmaking, het voorzien der ruiterij met nieuwe paarden; **remonte-depot**, n. vgl. **depot**; **remonte-paarden**, aanvullingspaarden; **remontúre**, f. het schouderstuk aan vrouwenkleederen.

Remōra, f. lat., eig. een kleine zeevisch, waarvan men fabelde, dat hij een schip in volle zeilen kon tegen houden; een hinderpaal, een beletsel.

Remords, pl. fr. (spr. *r'môr;* van *remordre* = lat. *remordēre*, weder bijten of oneig. kwellen, plagen), gewetenswroegingen, -knaging.

remoréren, lat. (*remorāri;* vgl. *mora* enz.) ophouden, vertragen

remorquéren, fr. (*remorquer*, spr. *remorkéren*), op het sleeptouw nemen, z.v.a. boegseren; **remorqueur**, m. eene sleepstoomboot, een sleepstoomwagen, trekker, de locomotief.

removéren, lat. (*removēre;* vgl. **moveren**, terug of afwaarts bewegen, verwijderen, ter zijde stellen, wegruimen; afzetten; *remōte*, van verre, verwijderd; *remōtes arbĭtris*, Jur., na verwijdering der getuigen, zonder getuigen, geheim, onder vier oogen; *remōtis partĭbus*, na het wegzenden van beide partijen; **remōtie**, f. (lat. *remotĭo*), de verwijdering, wegzending, ter zijde stelling; ontslag uit eenen post tegen den zin der postbekleeders, afzetting; *remotĭo ab officĭo*, ambtsontzetting.

rempailléren, fr. (*rempailler*, spr. *rangpalj—;* vgl. **empailleren**), weder met stroo omwikkelen, omvlechten.

rempaquetéren, fr. *rempaqueter*, spr. *rangpak—* ; vgl. **empaqueteren**), weder inpakken.

remparéren, fr. *remparer*, fr. *rangparer*), verschansen; **rempart**, m. (spr. *rangpáar*), de wal, hoofdwal.

Remphan (Handelingen der Apostelen 7, 43), waarschijnlijk de zon, die door de Israelieten, als navolging der egyptische afgodendienst, onder den naam van hemelkoningin werd vereerd.

remplacéren, fr. *remplacer*, spr. *rangplas—*; vgl. **emplacéren**), vervullen, weder bezetten (eene plaats); vervangen, in eens anders plaats treden; weder uitzetten of plaatsen (geld); **remplaçant**, m. (spr. *rangplasáng*), de plaatsbekleeder, plaatsvervanger, inz. die een ander in de krijgsdienst vervangt.

Rempli, n. fr. (spr. *rangpli*), de inslag, het opnaaisel der kleederen.

remployéren, fr. (*remployer*, spr. *rangploaj—*; vgl. **employeren**), weder aanwenden, weder aanstellen, weder in dienst nemen.

remplumérén, fr. (*remplumer;* spr. *rang—*; vgl. **emplumeren**), weder met vederen voorzien, weder bevederen; zijne schade herstellen, er weder opkomen.

remuneréren, lat. (*remunerāri*, van *munerāri*, schenken), vergelden, beloonen, vergoeden; **remunerābel**, nw lat., beloonenswaard, vergeldbaar; **remunerātie**, f. lat. (*remuneratĭo*), de vergelding, belooning.

Renaissance, f. fr. (spr. *r'nèsángs'; v. renaître*, weder ontstaan, herleven), de wedergeboorte, het herleven b. v. der wetenschappen, kunsten enz., inz. een tijdperk van de fr. kunstgeschiedenis en den kunstsmaak sedert de 16de eeuw, vooral onder Frans I.; de stijl der renaissance of *à la renaissance*, Arch., eene meer of minder gelukkige vermenging van den stijl der middeleeuwen en dien der Ouden.

Renātus, m. lat. (v. *renásci*, weder geboren worden), mansn., en **Renāta**, vrouwenn.: de wedergeborene.

rencherisséren, **rencheréren**, fr. (*renchérir*, fr. *rangs—*), duurder maken, den prijs verhoogen; overbieden, opjagen, hooger mijnen; **rencherissement**, n. (spr. *rangsjeriess'máng*), het opslaan, duurder maken der waren; het opbod.

rencontréren, fr. (*rencontrer*, spr. *rangkontr—*; v. h. verouderde *encontre*, tegen, het voorval), iemand of iets **renc—**, aantreffen, treffen, zamen treffen, ontmoeten, bejegenen, opstooten; Merc., in een handelsboek op een ander boek, met aanhaling van het bladzijdennommer verwijzen; **rencontre**, f. (spr. *rangkóntr'*), de ontmoeting, toevallige zamenkomst, het onverwacht zamentreffen; het onverhoeds op elkander stooten van vijandelijke krijgsbenden; de oneenigheid, een klein toevallig gevecht, eene schermutseling in den oorlog, eene vechtpartij, een kleine twist, tweegevecht, eene vijandelijke ontmoeting; ook toestand, gelegenheid; Merc., het verwijzen v. h. eene boek of blad naar een ander; het verwijsnommer aan den rand van een artikel in het dagboek, of van de rekening des schuldenaars op die des schuldeischers, en omgekeerd.

rencouragéren, fr. (*rencourager*, spr. *rangkoerazj—*; vgl. **encourageren**), weder bemoedigen of moed inboezemen, nieuwen moed geven.

Rendant, m. (fr. *rendant*, v. *rendre*, terug geven, afgeven, over geven, afleggen), een rekeningvoerder, aflegger van rekening (rendant van rekening); ontvanger en uitbetaler van openbare gelden; **rendéren**, opleveren, opbrengen, voordeel geven, bedragen (inz. van de winst eener zaak, de opbrengst van een

land enz.); **rendage**, f. (spr. *rangdáazj'*), wat de muntspeciën, door het a l l i a g e, dat men er in mengt, r e n d e r e n boven den wezentlijken prijs van het edele metaal.

Rendez-vous, n. fr. (spr. *rangdewóe*, d. i. eig. begeeft u daarheen, v. *se rendre*, zich ergens heen begeven), de bestelling of het bescheid aan eene plaats, de afgesproken plaats der bijeenkomst, de verzamelplaats; e l k a â r e e n r e n d e z - v o u s g e v e n, eene zamenkomst ter bepaalde plaats en ure afspreken, elkander ergens bescheiden; een **rendez-vous-huis**, een geheim bordeel, eene stille knip.

renegéren, nw lat. (*renegāre;* vgl. **negeren**), weder verloochenen, afvallen; **renegaat**, m. een geloofsverloochenaar, geloofsverzaker, afvallige, inz. een christen, die tot het muhamedaansch geloof overgaat.

Renegrida, f. sp. (v. *renegrido*, zeer zwart, v. *negro*, zwart, en de versterkende voorlettergreep *re*), in de zon gedroogde en daardoor bruinroode cochenille.

Renflement, n. fr. (spr. *rangfl'máng;* v. *renfler*, opzwellen), Arch., de buik, het dikke eener zuil.

renforcéren, fr. (*renforcer*, spr. *rangfors*—), versterken; **zich renf—**, sterker worden, toenemen; **renfort**, n. (spr. *rangfôr*), de versterking, hulp, ondersteuning b. v. van krijgsvolk.

reniéren, fr. (*renier* = lat. *renegāre*), verloochenen, afzweren; afvallen, ontzeggen; **reniábel**, loochenbaar, wat zich laat loochenen of ontkennen.

Reniflard, n. fr. (spr. *r'nifláar*), de klep, het v e n t i e l aan eene stoommachine.

renitéren, lat. (*renīti*, v. *niti*, pogen, streven), wederstreven, zich verzetten, weêrbarstig, weêrspannig zijn; **renitént**, m. een wederstrever, verzetter, weêrspannige; **reniténtie**, f. nw lat., de wederstand, tegenstand, tegendruk, tegenweer, het verzet, de weêrspannigheid, het wederstreven, de tegenstand.

renomméren, fr. (*renommer*, d. i. eig. herhaaldelijk noemen, v. *re*— en *nommer*, noemen), iemand beroemd maken; gew. zich beroemd, ook vermaard, befaamd, berucht maken, zich eenen naam maken of verwerven, zich op aller tong brengen; ook zich groot voordoen, pralen, den grooten heer, den man v. gewigt uithangen of spelen; **gerenommeerd**, beroemd; befaamd, berucht, ter kwader faam staande, als de bonte hond bekend; **renommée**, f. de faam, naam, het gerucht, de roep, mare; de beroemdheid, vermaardheid, befaamdheid, roemruchtigheid; **renommist**, m. een vechtersbaas, baldadig twistzoeker, ijzervreter; N. H., een naar den kievit gelijkende vogel in de noordelijke landen.

renoncéren, fr. (*renoncer*, spr. *renongs*—; v. h. lat. *renunciāre*; vgl. **renuncieren**), van eene zaak afzien, haar opgeven, laten varen, vaarwel zeggen, afstand doen; in het kaartspel verzaken, niet bekennen, de kleur niet bijspelen, niet hebben; **renonce**, f. (spr. *r'nóngs*), het missen of verzaken van eene kleur in het kaartspel, de ontbrekende kleur; r e n o n c e m a k e n, eene kleur wegwerpen, zonder van dezelfde weder in te koopen; **renoncement**, n. (spr. *r'nongs'máng*), de verloochening, verzaking, afstanddoening, afstand.

renovéren, lat. (*renovāre*), vernieuwen, verbeteren, opknappen; e e n e n w i s s e l r e n o v e r e n, hem vernieuwen, zijnen vervaltijd later stellen; *renovātum*, vernieuwd, verbeterd, opgeknapt; **renovātie**, f. de vernieuwing, verbetering, herstelling.

Renseignements, pl. fr. (spr. *rangseinj'máng;* v. *renseigner*, herhaaldelijk toonen), aanwijzingen, inlichtingen, berigten; opgave der uiterlijke kenteekenen v. eenen persoon of eene zaak.

Rente, f. (fr. *rente*, v. h. it. *rendita*, v. *réndere*, fr. *rendre*, lat. *reddĕre*, weder geven, inbrengen), eig. de opbrengst van den arbeid eens anderen, aan wien men eene zaak ten gebruike heeft over gelaten; in 't alg. jaarlijksch inkomen, jaarlijksche geldinkomsten, inkomsten of opbrengst van kapitalen, landerijen enz., i n t e r e s t e n; l ij f r e n t e n, pl. (fr. *rente viagère*), verhoogde interesten, die iemand van een uitgezet kapitaal voor zich-zelven bedingt, terwijl het kapitaal na den dood des uitzetters aan den rentegever ten deel valt; **rentenier** (fr. *rentier*, spr. *rangtjé*), m. iemand, die van zijne renten of inkomsten leeft; **renten** of **rentéren**, opbrengen, interesten of renten opbrengen, winst opleveren; **rentenieren**, van zijne renten leven; **rentābel**, barb. lat., rentegevend, interest-opleverend, winstaanbrengend, voordeelig; **rentabiliteit**, f. de rentegevende gesteldheid, het vermogen, de eigenschap om renten op te brengen; **rentmeester**, hij, die de renten ontvangt en berekent, de bestuurder eener r e n t k a m e r.

rentoiléren, fr. (spr. *rangtoal*—; van *re*— en *entoiler*, v. *toile*, lijnwaad), eene oude schilderij op nieuw doek over brengen, weder verdoeken.

rentréren, fr. (*rentrer*, spr. *rangtr*—; vgl. **entreren**), eig. weder binnen gaan, terug keeren; laken of doek zoodanig zamen voegen, aaneen naaijen, dat men den naad niet ziet.

renuéren, lat. (*renuĕre*), neen zeggen, afslaan, weigeren, niet willen.

renumeréren, lat. (*re-numerāre;* vgl. **numereren** ond. **numerus**), weder beta-

len, terug- of weder uitbetalen, ingekregen of gebeurd geld weder uitgeven; natellen; **renumerātie**, f. nw lat., de wederbetaling, terugbetaling, natelling, teruggave, wederuitgave.

renunciéren, lat. (*renunciāre;* vgl. **nunciéren**, ond. **nuntius**), antwoord of berigt terug brengen, berigten; iets opzeggen, het verder gebruik weigeren; eene zaak opgeven, haar laten varen, er van afzien, vgl. **renonceren**; **renunciātie**, f. de overbrenging, het berigt; de opzegging eener zaak; de ontzegging, opgeving, afstanddoening, afstand, het afzien van eene zaak; *renunciatio litis*, de opheffing van een regtsgeding; *r. successiōnis*, afstand van de nalatenschap; *renunciatorium* (*juraméntum*), n. een afstandseed.

renverséren, fr. (*renverser;* spr. *rangwers*—), omkeeren, omwenden, omverwerpen, overhoop werpen, in wanorde brengen, het onderst boven keeren.

Renvoi, n. fr. (spr. *rangwoá;* vgl. **envoi**), de wegzending, terugzending; de verwijzing of terugwijzing in boeken, planteekeningen enz.; **renvoyéren** (fr. *renvoyer*, spr. *rangwoaj*—), terug zenden, terug wijzen; wegzenden, het afscheid geven, afdanken, ontslaan, verwijzen.

reoccupéren, nw lat. (vgl. **occuperen**), weder of op nieuw bezetten of innemen. *reo negante* enz., z. ond. *reus*.

reordinéren, nw lat. (v. h. lat. *ordināre*, ordenen; vgl. **ordineren**), weder of herordenen; andermaal wijden.

reorganiséren, barb. lat. (fr. *réorganiser;* vgl. **organiseren**, ond. **orgaan**), op nieuw inrigten, vervormen, eene andere gedaante geven; **reorganisātie**, f. de wederinrigting, nieuwe inrigting.

repandéren (spr. *repangd*—), fr. (*répandre*, v. h. lat. *pandĕre*, uitbreiden), vergieten, storten, plengen; verbreiden, uitbreiden, verstrooijen, uitstrooijen; z e e r g e r e p a n d e e r d z ij n, aan vele plaatsen bekend zijn, veel kennissen, veel omgang hebben.

reparéren, lat. (*reparāre;* v. *parāre*, bereiden), herstellen, vermaken, verbeteren, vergoeden, weder goed maken; **reparātie**, f. de herstelling, vernieuwing, vergoeding, de schadeloosstelling; *réparation d'honneur*, fr. (spr. *reparasjóng donéur*), eerherstelling, vereerlijking; **reparatuur**, f. nw lat., de herstelling, verbetering, inz. van een huis.

repartéren, nw lat. (vgl. **parteren**; fr. *répartir*), verdeelen; **repartītie**, f. de verdeeling.

Repas, n. fr. (spr. *r'pá;* oorspr. *repast*, v. h. lat. *pascĕre*, weiden, voeden), de maaltijd, het maal, gastmaal.

repasséren, fr. (*repasser*; vgl. **passeren**), terug reizen, terug komen, weder voorbij of doorgaan of doorrijden, doorvaren; aanzetten (een mes), strijken (b. v. linnengoed); rekeningen, geschriften enz. nazien, onderzoeken, herhaaldelijk doorloopen, verbeteren.

Repeal, n. eng. (spr. *ripiel*), de herroeping, afwijzing of opheffing, inz. der vereeniging van Engeland en Ierland; **repealer**, m. (spr. *ripieler*), d. i. herroeper, opheffer, de iersche medeleden van het eng. parlement, welke de herroeping of opheffing der vereenigingsacte tusschen Engeland en Ierland verlangen; **repeal-association** (spr. —*essosjéesjen*), de verbinding of vereeniging ter opheffing; z. **defenders** ond. **defenderen**.

repelléren, lat. (*re-pellĕre*), terug drijven, afwijzen, versmaden, verstooten; *repellentia*, pl. Med., terugdrijvende geneesmiddelen.

repenséren, lat. (*repensāre*), vergelden, vergoeden, goed maken; **repensātie**, f. de vergelding, vergoeding; **repensātor**, m. de vergelder, vergoeder.

Repentīna, pl. lat. lat. (v. *repentīnus, a, um*, plotseling), Jur., dringende zaken, inz. aanklagten bij de regtbanken.

repercutiéren, lat. (*re-percutĕre;* vgl. **percuteren**), terug stooten, terug werpen, afstuiten; **repercússie**, f. de terugwerping, de terugstoot; het afkaatsen, b. v. van het geluid, van de lichtstralen enz; **repercussief**, terugdrijvend, terugstootend.

Repertorīum, n, pl. **repertorīa** of **repertorīën**, lat. (v. *reperīre*, vinden), een opslagboek, aanwijzingsboek, zaakregister, uittreksel, blaffert; fr. **repertoire**, n. (spr. —*toáar*), ook eene wekelijksche lijst der optevoeren tooneelstukken in groote steden.

repetéren, lat. (*repetĕre*), herhalen, herzeggen; **repetént**, m. een herhaler, herhalings-leermeester; op duitsche hooge scholen een onderleeraar tot herhaling van de lessen of collegiën; Arith., een of meer cijfers eener **repetént-breuk** (d. i. wederkeerende tiendeelige breuk, herhalingsbreuk), welke tot in het oneindige wederkeeren, b. v. het cijfer 3 in de breuk 0,333 enz., de cijfers 1 en 8 in de breuk 0,181818 enz.; **repetítie**, f. (lat. *repetitio*), de herhaling, de proefherhaling van uit te voeren tooneelstukken, muzijkstukken enz.; **repetitie-horologie**, n. een slaand-zakuurwerk; **repetiteur**, m. een schip, dat de seinen van het admiraalschip herhaalt; **repetitorīum**, n. nw lat., een herhalingsonderrigt, eene herhalings-voorlezing.

repignoréren, lat. (*repignorāre;* vgl. *pignus*), tegen verpanden; **repignorātie**, f. Jur., de weder- of tegenverpanding, pandlossing.

Repit, m. fr. (spr. *r'pie;* oorspr. *respit*, it. *rispitto*, rust; v. h. lat. *respectus*), de verlenging, het uitstel, de latere termijn,

het respijt; *lettre de répit*, pl., gratiebrief, koninklijke beschermingsbrief, die den schuldeischers verpligt, den schuldenaar respijt te geven of tijd tot betaling te laten.

replacéren, fr. (*replacer*. spr. *r'plas* —; vgl. **placeren**), weder plaatsen, weder rangschikken.

replaidéren, fr. (*replaider*, spr. *repléd*—; vgl. **plaideren**), weder voordragen, een proces op nieuw voordragen of verdedigen.

replatréren, fr. (*replâtrer*, v. *plâtre*, gips), overgipsen, weder met gips bedekken; bemantelen, verontschuldigen; **replatrage**, f. (spr. *r'platráazj'*), overgipsing, volwerping, aanstrijking, volraping met gips; bemanteling.

Replētie, f. lat. (*repletio*, v. *replēre*, opvullen), de opvulling, opgevuldheid, volbloedigheid; ook overlading, b. v. der maag.

replicéren, lat. (*replicāre*, d. i. eig. terug vouwen, terug buigen, van *plicāre*, vouwen), antwoorden, hervatten, hernemen, daartegen inbrengen; *ad replicándum*, tot tegenantwoord, om tegenwerpingen voor te dragen; *replicāto*, it. Muz., herhaald; **repliek**, f. mid. lat. (*replīca*; fr. *réplique*), het tegenantwoord, wederantwoord, inz. een treffend of geestig antwoord, het tegenbescheid; de herhaling, de namaak (copie) van een kunstwerk; Jur., het wederantwoord van den eischer op de verdediging des gedaagden (de exceptie), en het geschrift, waarin het verdedigingsschrift wordt beantwoord (vgl. dupliek); *réplica*, f. it. Muz., de herhaling eener zangwijze (melodie) van eene stem, welke vroeger door eene andere stem werd voorgedragen, ook *reddita*.

repliéren, fr. (*replier*; vgl. **pliéren**, ond. **pli**), weder zamen vouwen, weder in plooijen leggen; Mil., zich terug trekken, terug wijken, deinzen, tot op eenen post achterwaarts trekken; ook op iets steunen, zich op iets verlaten.

Repolon, m. fr. (spr. —*lóng*), in de rijkunst: de halve volte (z. a.).

repondéren (spr. *repongd*—), fr. (*répondre*, v. h. lat. *respondēre*), antwoorden, beantwoorden, overeen komen, overeenkomstig zijn met eene zaak, daarmede overeen stemmen; goed spreken, borg blijven, voor iets instaan, verantwoordelijk zijn of blijven.

reponéren, lat. (*reponĕre*, v. *ponĕre*, zetten, plaatsen, leggen enz.), terug leggen, weder op de plaats leggen of zetten, wegleggen, ter zijde leggen, bewaren; Med., een uitgezakt deel, b. v. eene breuk weder inbrengen; een verrekt of ontwricht lid zetten; **repositarĭus** of **repositair**, m. nw lat., een bewaarder, opzigter van acten enz; **repositie**, f. het weder op zijne plaats brengen, de weder- of herzetting, b. v. van uitgezakte of verrekte en ontwrichte leden; **repositorĭum**, n., pl. **repositorĭa** of —**torĭën**, lat., eene boekenplank, boekenkast, een boekenhouder; eene bewaarplaats.

reportéren, lat. (*reportāre*, v. *portāre*, dragen; fr. *reporter*), terug dragen, terug of weder brengen; over brengen, over dragen, b. v. een totaal van de eene bladzijde naar de andere; **report**, m. eng. (spr. *ripóort*), Jur., berigt, verslag, berigtgeving, verslagdoening (z. v. a. relatie); in den effecten-handel: het onderscheid tusschen de prijzen eener staatsrente aan het einde der loopende en aan het einde der naastvolgende maand; **reporter**, n. eng., een verhaler, berigtgever, verslagdoener; een aanhoorder en naschrijver der eng. parlementsredevoeringen.

Repos, m. fr. (spr. *repó*), rust, stilstand; Arch., de plaats van eenen trap, waar de treden zijn afgebroken door een vlak, geschikt om er uit te rusten, de rusttrap, het bordes; *repos*, als militair commandowoord: rust! *repos en place* (spr. *repó zang plás'*), plaats rust! **reposéren**, rusten, slapen; **zich rep**—; berusten, zich verlaten op iemand; **reposoir**, m. (spr. *repozoár*), bij de R. K. een altaar, dat men in eene straat enz. oprigt, om er het heil. sacrament bij zekere processiën op te zetten, een rustaltaar; een bezinkvat, de derde kuip voor het maken van den indigo; een wastrog.

reposcéren, lat. (*reposcĕre*), weder eischen, weder verlangen, terug vorderen.

repositarius, **repositie** enz., z. ond. **reponéren**.

repousséren, fr. (*repousser*; spr. *repoess*—; vgl. **pousséren**), terug stooten, terug drijven, terug dringen of drukken, terug kaatsen of zenden, b. v. de spot, scherts; **repoussábel**, terugdrijfbaar, -dringbaar enz., wat zich laat terug drijven of afweren; **repoussoir**, m. (spr. *repoessoár*), een doorslag, drevel, drijfijzer; Pict., een donkere voorgrond, om de andere voorwerpen eener schilderij des te meer op een' afstand te doen vo rkomen of hen te doen wijken.

repræsentéren, lat. (*repraesentāre*; vgl. **præsenteren**, ond. **præsens**), tegenwoordig maken of vertegenwoordigen, voor oogen stellen, voorstellen, doen zien; de plaats v. een' afwezigen persoon bekleeden of voorstellen; ook iets vertoonen, uiterlijk aanzien, waardigheid, gewigt hebben, zich voordoen; **repræsentándus**, de voor te stellene, te vervangen, te vertegenwoordigen persoon; **repræsentánt**, m. een vertegenwoordiger, plaatsbekleeder, plaatsvervanger eens afwezenden; inz. de vertegenwoordiger van een gewest, eene stad enz.,

een volksvertegenwoordiger, vgl. gedeputeerde; **repræsentātie**, f. (lat. *repraesentatio*), de vertegenwoordiging, het tegenwoordig maken; de plaatsvervanging of plaatsbekleeding; afbeelding, voorstelling; opvoering van een tooneelstuk; repræsentatie-regt, het regt van plaatsbekleeding; bij erfenissen het intreden in de plaats van eenen reeds gestorvenen ascendent; **repræsentatief**, nw lat., tegenwoordig makend, voor oogen stellend, voorstellend; plaatsvervangend, vertegenwoordigend. ook **repræsenterend**; **repræsentatief-systeem**, het stelsel der vertegenwoordiging, der staatsinrigting, volgens welke het volk door eene vergadering van afgevaardigde vertegenwoordigers aan het staatsbeheer en de wetgeving deel neemt.

reprehendéren, lat. (*reprehendĕre*, eig. terug houden of terug trekken, v. *prehendĕre*, vatten. grijpen, houden), berispen, laken, doorhalen, verwijten; **reprehensibel**, nw lat., berispenswaard, te berispen, lakenswaardig; **reprehénsie**, f. lat. (*reprehensio*), de berisping, de doorhaling, het verwijt, de bestraffing.

Represailles, **repressaliën** enz., z. ond. **reprimeren**.

Reprimande, f. fr. (spr. —*mangd'*; van *réprimer*, z. **reprimeren**), de teregtwijzing, berisping, het verwijt, de doorhaling; iron., een lange neus, bokking; **reprimandéren** (fr. *réprimander*, berispen), berispen, doorhalen, verwijten.

reprimérem, lat. (*reprimĕre*, v. *premĕre*, drukken), onder drukken, terug dringen, dempen, bedwingen, beteugelen, stuiten, stremmen, in toom houden, weren, verhinderen; **représsie**, f. nw lat., de onderdrukking, stuiting, stremming, weêrhouding, beteugeling; **repressief**, terugdrukkend, -drijvend, stremmend, verhinderend, belemmerend; repressieve maatregelen, stuitende, afwerende maatregelen; **repressaliën**, of fr. **représailles** (spr. —*zālj'*), pl., tegengeweld, tegenbeleediging, weêrwraak, schadeverhaal, wraakneming, wraakoefening, inz. het beantwoorden van de harde en onregtvaardige handelwijzen of beleedigingen van den eenen Staat tegen een' anderen; ook vergelding, genoegdoening; represailles-brieven, verlofbrieven van eene regering, om tegen de onderdanen van een' anderen Staat weêrwraak te oefenen.

Reprise, f. fr. (vgl. **prise**), de herneming, herovering van een schip, eene plaats; het herwonnen voorwerp-zelf, de herwonnen prijs (schip); de herhaling, de wederopvoering van een schouwspel enz.; Muz., de herhaling van een hoofdgedeelte van een stuk; ook het herhalingsteeken; de hervatting, het wederbeginnen; de koop in het lansquenet.

repriséren, fr. (*repriser*, v. *prix*, prijs, waarde; **priséren** [dat op zijne plaats is over geslagen], schatten, waarderen; ook hoogachten, prijzen), op nieuw waarderen, andermaal schatten, herschatten.

Repristinātie, f. nw lat. (v. *pristĭnus*, z. a.), de herstelling van iets vroegers, van iets, dat afgeschaft was.

reprobéren, lat. (*reprobāre*, v. *probāre*, billijken), verwerpen, misbillijken, veroordeelen, niet aannemen of goedkeuren; Jur., het tegenbewijs leveren; **reprobātie**, f. de verwerping, veroordeeling; Jur., het tegenbewijs.

reprochéren, fr. (*reprocher*, spr. *reprosj*—; v. *proche*, nabij, dus als 't ware nabij leggen), iemand iets verwijten, tot verwijt maken, onder den neus wrijven, voor de scheenen werpen, beschuldigen; ook wraken, verwerpen (getuigen); **reprochábel** (fr. *reprochable*), berispenswaard, verwijtelijk, bestraffelijk; **reproche**, n. (spr. *r'prósj'*), het verwijt, de beschuldiging, laking, wraking, berisping.

reproducéren, nw lat. (vgl. **producéren**), weder voortbrengen of telen, weder daarstellen; volledig maken, herstellen, weder voortbrengen; Jur., tegenbewijzen, tegengetuigen voorbrengen, aanbrengen; **zich reproducéren**, zich op nieuw vertoonen, weder verschijnen; **reproducént**, m. een wedervoortbrenger; Jur., een tegenbewijsvoerder; **reprodúct**, n. de tegenpartij, tegen welke een bewijs gevoerd wordt; **reprodúctie**, f. de wedervoortbrenging, herstelling of aanvulling van vernielde of beschadigde deelen aan dierlijke ligchamen, gelijk mede de uit organische ligchamen afgezonderde stoffen; **reproductief**, wedervoortbrengend, wederscheppend, aanvullend, herstellend; **reproductiviteit**, f. of **reproductie-kracht**, de herstellingskracht, het aanvullings- of herstellingsvermogen van verminkte of geheel verlorene ligchaamsdeelen bij planten en dieren, inz. wormen en amphibiën.

reprometteren, lat. (*repromittĕre*; vgl. **promittéren**), daartegen beloven of eene tegenbelofte doen; **repromissie**, f. (lat. *repromissio*), de tegenbelofte.

Reproseliet, m. lat.-gr. (vgl. **proseliet**), een wederteruggekeerde, een teruggekeerd geloofsoverlooper.

reprōsit! nw lat. (vgl. *prosit*), het bekome u weder wel! (beantwoording van het prosit!).

reprotestéren, nw lat. (vgl. **protesteren**), eene tegenvoorstelling inbrengen, of tegen het protest van een ander tegenverklaringen doen en ze voor krachteloos verklaren; **reprotést** of **reprotestātie**, f. de tegenvoorstelling, tegenverklaring (vgl. protest).

Reptiliën, lat. (*reptilia*, van *repĕre*,

kruipen), kruipende dieren, wormen, kleine werveldieren, amphibiën, die klasse des dierenrijks, welke de dieren bevat, die kruipen, hetzij dat zij geene poeten hebben of deze zoo kort zijn, dat zij schijnen op den buik te kruipen; *reptilia Parnássi*, het gewormte v. d. Parnas, d. i. kreupele dichters, geleerde brekebeenen.

repubescéren, lat. (*repubescĕre*), weder jong worden, verjongen, zijne eerste krachten weder krijgen.

republicéren, nw lat. (v. **publiceren**, z a.), bij herhaling of op nieuw bekend maken; **republicātie**, f. de herhaalde bekendmaking, vernieuwde, opentlijke afkondiging.

Republiek, f. (fr. *république*, v. h. lat. *res publĭca*), eig. de openbare of algemeene zaak, een gemeenebest, vrijstaat, eene staatsinrigting, waarbij het hoogste gezag en de heerschappij over eene burgerlijke maatschappij, óf aan een bepaald ligchaam van aanzienlijke lieden is toevertrouwd (aristocratie), óf door het volk-zelf en de uit zijn midden verkozenen wordt uitgeoefend (democratie); **republiquette**, f. fr. (spr. —*kétt'*), een klein gemeenebest, vrijstaatje, b. v. St. Marino; **republikein**, m. een burger van eenen vrijstaat, een gemeenebestgezinde, een voorstander van den veelhoofdigen regeringsvorm, vrijheidsvriend, vrijburger; **republikeinsch**, wat tot eene republiek behoort, gemeenebestgezind, vrijburgerlijk, vrijheidlievend; **republicanismus**, n. barb. lat., de gehechtheid aan den republikeinschen regeringsvorm, het vrijburgerschap; **republicomanīe**, f. de overdrevene zucht voor de republikeinsche staatsinrigting; **republicaniséren**, tot een gemeenebest of eenen vrijstaat maken, daartoe genegen zijn; gemeenebestgezinde gevoelens bijbrengen.

repudiéren, lat. (*repudiāre*), verwerpen, versmaden, verstooten; van de hand wijzen, b. v. eene erfenis; het huwelijk ontbinden, scheiden; **repudiātie**, f. of **repudĭum**, m. de opheffing van eene wettige echtverbindtenis, echtscheiding; *repudium necessarĭum*, eene noodzakelijke, gebodene, op het regt gegronde echtscheiding; *rep. voluntarĭum*, eene vrijwillige opheffing van het echtverbond; **repudiëus**, verstootelijk, verwerpelijk.

repugnéren, lat. (*repugnāre*, v. *pugnāre*, kampen, strijden), wederstreven, tegen streven, zich verzetten; tegen staan, afkeer of tegenzin gevoelen, tegen de borst stuiten, walgen; **repugnánt**, tegenstrijdend, wederstrevend, afkeerwekkend, stuitend, hinderlijk, walgelijk; **repugnántie** of **repugnātie**, f. de wederstrevigheid, tegenstreving, verzetting, het verzet; de tegenzin, afkeer, walging, walg.

Repuls, m. (lat. *repúlsus, a, um*, m. en gew. *repulsa*, f. v. *repellĕre*, terug drijven of stooten), de afwijzing, het weigerend antwoord, hoofdstooten, vgl. refus; **repúlsie**, f. de terugstooting, de af- of terugstoot, terugdrijving, afwijzing; **repulsief**, terugstootend, terugdrijvend, afstootend; repulsieve kracht, de terugstootingskracht; **repulséren**, lat. (*repulsāre*), terug stooten, afslaan, afwijzen, een weigerend antwoord geven, een blaauwtje doen loopen.

Reputātie, f. (v. h. fr. *réputation;* het lat. *reputatĭo* beteekent overweging, berekening, overleg), de naam of faam, inz. goede naam, het aanzien, de achting, de eer; **reputābel**, nw lat., eerbaar, eervol, in achting of aanzien staande, een' goeden naam hebbende.

Request, n. (spr. *rekést;* v. h. fr. *requête*, spr. *r'két';* v. *requérir*, verzoeken, aanzoeken, = lat. *requirĕre*), de bede, het verzoek, het verzoekschrift, smeek- of klaagschrift (suppliek); **requestmeester** of *maître des requêtes* (spr. *mètr' dè rekét'*), de verslag- of berigtgever over de ingekomene verzoekschriften bij den staatsraad in Frankrijk; **requestréren**, een verzoekschrift indienen, zich schriftelijk met zijne bezwaren en bede om herstel of opheffing tot het bevoegd gezag wenden.

Requĭem, n. lat. (accus. v. *requĭes*), eig. de rust; r. k. zielmis ter eere van eenen overledene en het daarbij behoorende muzijkstuk (naar de aanvangswoorden: «*requiem aetérnam dona eis, Domĭne* etc., geef hun de eeuwige rust, o Heer! enz.»); **requiescéren** (lat. *requiescĕre*), rusten, zich gerust, tevreden stellen; *requiéscat in pace*, afgek. *R. I. P.*, hij (of zij) ruste in vrede! **requietorĭum**, n. nw lat., de rustplaats, het graf.

requiréren, lat. (*requirĕre*, v. *quaerĕre*, zoeken), weder zoeken; verlangen, vorderen, verzoeken, bidden, inz. eene vreemde regering of regtbank om medehulp verzoeken, b. v. tot opsporing van een' ontvlugten misdadiger; terug vorderen, eischen in regten; ook onderzoeken, navorschen, iets op het spoor willen komen; Mil., leveringen vorderen of uitschrijven; **requirént**, m. een onderzoeker, navorscher; *requisītus, a, um*, verzocht, gevorderd, besteld; **requisiet**, n. (lat. *requisītum*), pl. **requisīta** of **requisieten**, het gevorderde, een vereischte of eene noodzakelijke eigenschap, voorwaarde; **requisiteur**, m. de aanvoerder der gevorderde voorwerpen (voor schouwtooneelen); **requisitie**, f. lat. (*requisitĭo*), het aanhouden, aanzoeken, begeeren; inz. de opeisching der eene regering aan de andere om grondwettelijke hulpverleening; de uitschrijving van leverantiën, het beslag of de aanspraak op

personen of goederen, b. v. iets in requisitie nemen of stellen, ergens beslag op leggen, er aanspraak op maken; onder de fr. republiek de oproeping aan de jonge lieden tot de krijgsdienst, van daar ook wel voor loting; **requisitorium**, n. of **requisitorialen**, pl. nw lat. (*requisitoriāles*, scil. *littĕrae*), een schriftelijk verzoek van de eene autoriteit aan de andere; **requisitionair**, m., die iets in aanspraak neemt, ergens beslag op legt; ook die tot de requisitie of de krijgsopschrijving behoort.

res, f. (gen. en dat. *reï*, acc. *rem*, abl. *re*; pl. *res*, gen. *rerum*, dat. en abl. *rebus*), lat., de zaak, het ding; vermogen, goed enz.; *rei vindicatio*, de eigendomseisch, waardoor men de aanspraak op den eigendom eener zaak doet gelden; *re vera*, in der daad, in waarheid; *rem acu tetigisti*, eig. gij hebt de zaak met den naald aangeraakt; gij hebt den spijker op den kop geslagen, gij hebt het getroffen, geraden; *ad rem*, ook *e re*, ter zake, passend, gepast, behoorlijk, dienstig; *pro re nata*, naar den aard der zaak, naar bevind of gesteldheid van omstandigheden; *re et corpŏre* **arrestéren**, persoon en goederen in beslag nemen; *rebus sic stantibus*, de zaken zoo staande, bij zoodanige omstandigheden, of daar de zaken zoo gesteld zijn; *rerum divisio*, f. zaakindeeling; *rerum permutatio*, f. zaakomzetting, zaakomruiling; — Jur., *res accessoria*, bijzaak, z. v. a. accessorium; *r. aliēna*, vreemde zaak, vreemd goed; *r. alienabĭlis*, vervreemdbare zaken; *r. allodiālis*, een vrij erfgoed, vrije erfgrond; *r. altiōris indagĭnis*, eene verder of dieper te onderzoeken zaak; *res commūnis*, een gemeen goed; *res dubia*, eene twijfelachtige zaak; *r. ecclesiasticae*, pl., geestelijke goederen, kerkengoederen; *r. facti*, daadzaken; *res familiāris*, de huishouding, huishoudelijke zaken; *res fisci*, goed of eigendom van den staat, schatkistgoed; *r. fungibĭlis*, eene verbruikbare, verteerbare zaak; *r. immobĭlis* eene onbewegelijke, onroerende zaak; *res indecīsa*, eene onbesliste zaak; *r. indivisibĭlis*, eene ondeelbare zaak; *r. intĕgra*, eene noch onveranderde, in haar geheel gebleven zaak; *r. judicāta*, zie ond. **judiceren**; *r. litigiōsa*, eene betwiste of hangende zaak (die reeds werkelijk in proces is); *r. merae facultātis*, eene geheel onverschillige of willekeurig te behandelen zaak; *res mobĭlis*, eene beweegbare, roerende zaak; *r. naturāles*, pl., natuurlijke dingen; *r. nullīus*, een goed zonder meester, dat alzoo door iedereen in bezit kan genomen worden; *res nullīus cedit occupánti*, eene zaak zonder meester behoort of vervalt aan den eersten bezitnemer; *r. praeternaturāles*, pl., boven- of overnatuurlijke dingen; *r. publĭca*, het openbare, gemeene welzijn; het gemeenebest, zie republiek; *r. publicae*, pl., staatsgoederen; *r. religiōsae* en *sacrae*, pl., kerkelijke zaken, kerkengoederen; *r. spirituālis*, geestelijke zaken en aangelegenheden.

Resalutātie, f. lat. (*resalutatio*; vgl. *salutatie*), de wederbegroeting, tegengroet.

resanescéren, lat. (*resanescĕre*, van *sanescĕre*, gezond worden), weder genezen of herstellen, zijne gezondheid herkrijgen.

resarcéren, lat. (*re-sarcire*), eig. weder opknappen, verbeteren; vergoeden, schadeloos stellen.

rescindéren, lat. (*re-scindĕre*), eig. vaneen rijten, aan stukken scheuren; vernietigen, opheffen, omstooten, voor ongeldig verklaren, b. v. een testament; **rescíssie**, f. (lat. *rescissio*), de oplossing, ontbinding, opheffing, geregtelijke omstooting of verwerping (cassering, cassatie), van een testament.

rescontréren, zie **scontréren**.

rescribéren, lat. (*re-scribĕre*), terug schrijven of antwoorden, een besluit of bevel uitvaardigen, inz. van besturen aan bijzondere personen; **rescrípt**, n. (lat. *rescriptum*, pl. *rescripta*), het teruggeschrevene, het antwoord, bescheid, het schriftelijk goedvinden van eenen vorst of een bestuur aan ondergeschikten, als antwoord op aanvragen, verzoeken enz.; ook pauselijk bevel of verordening, als antwoord op deze of gene theologische vraag, ook bulle of monitorium geheeten; **rescríptie**, f. het terugschrijven, het goedvinden, bevel; Merc., een schriftelijke last tot inning of uitbetaling eener geldsom; **rescriptiën**, pl., fransche staatsschuldbriefjes, gegrond op de nationale domeinen, gedurende de omwenteling ingevoerd tot uitdelging der assignaten.

resecéren, lat. (*re-secāre*; vgl. **seceren**), afsnijden; **reséctie**, f. het afsnijden, inz. van het gewrichtseinde eens beens, zonder het gewricht daarbij weg te nemen.

Resēda, f. lat. (van *resedāre*, weder stillen, doen bedaren, omdat dit kruid weleer als pijnstillend middel werd gebruikt), een bekend welriekend gewas, oorspronkelijk uit Egypte.

reseréren, lat. (*reserāre*), ontsluiten, openen; mede deelen, openbaren, ontdekken, **reseraat**, n. het ontsluiten; het medegedeelde; **reserantia**, pl. Med, openende, ontsluitende geneesmiddelen.

reservéren, lat. (*reservāre*, van *servāre*, waarnemen, houden, behouden), bewaren, besparen, terug houden, wegleggen, tot op eenen anderen tijd behouden;

voorbehouden bedingen, vast stellen, beveiligen, b. v. zijne regten; **gereserveerde maanden** (*menses papāles*), 6 maanden des jaars, daarom zoo geheeten omdat de paus zich voorbehouden (**gereserveerd**) heeft, de daarin openvallende lagere geestelijke prebenden of proven zelf te vergeven; *reservándo*, voorbehoudend, met voorbehoud; *reservátis reservándis*, met voorbehoud van datgene, wat voorbehouden moet worden, of met het noodige voorbehoud; **reservaat**, n. (lat. *reservātum*), het voorbehoudene, bedongene, ook z. v. a. **reservātie**, f. nw lat. en **resérve**, ook bedachtzaamheid, behoedzaamheid, omzigtigheid, ingetogenheid, terughouding, achterhouding, geheimhouding, ondersteuning, noodhulp, aanvulling en wat daartoe dient; *en réserve* (spr. *ang rezérv'*), in voorraad, tot noodhulp, tot aanvulling, tot ondersteuning, uit voorzorg, in geval van nood; *sans réserve* (spr. *sang*—), zonder voorbehoud, zonder uitzondering, onvoorwaardelijk; **reserve corps**, z. corps; *reservatio mentālis*, f. een gedachten-voorbehoud, een bedriegelijk, arglistig voorbehoud in gedachten, b. v. bij het eedzweren, wanneer iemand aan zijne woorden in de gedachten eene andere dan hare natuurlijke uitlegging geeft; *r. honōris*, eerevoorbehoud, eerbehoeding, waardoor de iemand door een vonnis toegekende straf geene schade mag toebrengen aan zijne eer; **reservatie-clausule**, z. v. a. *clausula salvatoria*; *reservatīve*, voorbehoudend; **reservoir**, m. fr. (spr. *rezerwoár*), een bak, waterbak, eene waterkom, vischkom, vischbeun of vischkaar, in 't algemeen eene bewaarplaats.

resideren, lat. (*residēre*, van *sedēre*, zitten; fr. *résider*), wonen, zich ophouden, zijnen zetel hebben, inz. van vorsten, ook van notarissen enz.; **residént**, m. een afgevaardigde, gevolmagtigde van eene regering, een zaakvoerder, zaakvertrouwde van eene regering aan eene buitenlandsche plaats, van minderen rang dan een gezant; **residéntie**, f. (fr. *résidence*), de woonplaats, woonstad, zetel, hofstad, de gewone verblijfplaats van eenen vorst enz.; **residŭum**, n. lat. (*residŭus*, *a*, *um*, terug blijvend), de rest of het overschot; het overblijfsel, het bezinksel in een destilleervat; *in residŭo*, nog overig, als overschot of rest.

resignéren, lat. (*resignāre*, van *signāre*, teekenen, bezegelen; vgl. **signeren**), eig. ontzegelen, openen (een testament), ongeldig maken, breken, afstand doen, afstaan, neder leggen (een ambt); zich onderwerpen, met gelatenheid zich schikken in zijn lot enz.; **resignánt** of **resignatarĭus**, m. nw lat., een afstanddoener, inz. van prebenden; **resignatair**, m. fr. (*résignataire*), degene, aan wien een ambt, eene prebende enz. wordt afgestaan; **resignātie**, f. fr. (*résignation*), eig. de ontzegeling, opening; de afstand, afstanddoening, nederlegging van een ambt of eenen post; onderwerping, overgeving aan den goddelijken wil; zelfverloochening, opoffering; *resignatio feudi*, Jur., de afstand van een leen.

resiliéren, lat. (*resilīre*, van *salīre*, springen), terug springen, afspringen, Jur., terug treden, iets opheffen, weder afgaan van een contract of verdrag enz.; **resiliātie**, f. nw lat., de terugtreding, opheffing of vernietiging van een verdrag.

Resille, f. fr. (spr. *rezielj'*; van *réseau*, net), een net van zijde, lint enz.; als hoofdtooi der dames.

Resīna, f. lat., de hars; *resīna alba*, witte hars, gedroogde terpentijn; *resīna cupri*, koperhars; *resīna elastica*, veerkrachtige hars, zie *gummi elasticum; resīna pini* of *commūnis*, pijnboomenhars; **resinéren**, nw lat., harsen, met hars overtrekken; **resiniet**, m., z. v. a. **retiniet**; **resineus**, lat. (*resinōsus*, *a*, *um*), harsig.

Resipiscéntie, f. nw lat. (van het lat. *resipiscĕre*, zich weder bezinnen, weder tot zich komen, bijkomen), het bekomen, bijkomen uit eene flaauwte, onmagt, hartvang enz.; de gemoedsverandering, bekeering, inzigt, berouw en betering van zijne verkeerdheden.

resistéren, lat. (*resistĕre;* vgl. **sisteren**), weder staan, tegen staan, zich verzetten, tegenstand bieden, zich tegen aankanten; verdragen, uithouden, verduren; **resisténtie**, f. nw lat., of **resistance**, f. fr. (spr. *reziestáng's*), de tegenstand, wederstand, het verzet, de tegenweer; de duurzaamheid, sterkte.

resolvéren, lat. (*resolvĕre;* vgl. **solveren**), oplossen, verdeelen, ontbinden, scheiden; besluiten, voornemen, vaststellen, bepalen; **geresolveerd**, opgelost; besloten; dapper, koen, moedig, onvervaard, van kort beraad; **resolveer-tabéllen**, vergelijkingstafels van verscheidene munten, gewigten en maten met betrekking tot hunne waarde en bedrag; **resolventĭa**, pl. Med., oplossingsmiddelen, oplossende, ontbindende of verdeelende middelen; **resoluut**, beraden, vastberaden, kloekmoedig, standvastig, onbeschroomd, onverschrokken; ronduit, vrij uit de borst; **resolūtie**, f. lat., de ontbinding, oplossing, verdeeling, scheiding, het besluit, de beslissing, het bescheid, antwoord, de mededeeling; vastberadenheid, standvastigheid, onverschrokkenheid; *resolutĭo dominĭi*, Jur., opheffing van het eigendomsregt; *resolutĭo nervōrum*, Med., verlamming

der zenuwen; *resolutio pignŏris*, Jur., opheffing van het pandregt.

resonéren, lat. (*resonāre*, van *sonāre*, klinken), terug klinken, weêrgalmen, weêrklinken, terug kaatsen; ook mede klinken; **resonánt**, weêrklinkend, klinkend, weêrgalmend, naklinkend; **resonántie**, f (lat. *resonantia*), de weêrklank, weêrgalm, naklank; de geluidversterking door de weêrklinking van een ligchaam; **resonans bodem**, weêrklankbodem, klankbodem, zangbodem van een klavier, fortepiano enz.

resorbéren, lat. (*resorbēre*, v. *sorbēre*, slurpen), weder opslurpen, inzuigen of intrekken; in het ligchaam uitgestorte vochten weder opzuigen; **resorbentĭa**, pl., opzuigende, inzuigende geneesmiddelen; **resórptie**, f. nw lat., het wederopslurpen, intrekken of inzuigen, b. v. van eene vloeistof door het krijt enz.; het opzuigen van eenig vocht in het ligchaam.

respiciéren, lat. (*respicĕre*), terug zien; in aanmerking nemen, acht op iets geven, op iets letten; **respéct**, n. (lat. *respéctus*, eig. het terugzien, omzien), het in acht nemen, onder 't oog houden; de betrekking, het opzigt, oogpunt; de achting, hoogachting, eerbied, vereering; m e t r e s p e c t, met verlof, met eerbied (te zeggen); *respéctu*, met betrekking, ten opzigte, ten aanzien van eene zaak; haar betreffende; **respect-dagen**, ook **respijt-dagen** (vgl. **repit**), r e s p í r o (it.), h o n n e u r-, f a v e u r- of d i s c r e t i e-d a g e n, Merc., toegiftdagen, nadagen, eeredagen, uitsteldagen, wisseluitstel, dat na den vervaldag van eenen wissel nog wordt toegestaan; **respectief** en als adverb. *respective*, nw lat., of afgek. *resp.*, betrekkelijk, in verschillend opzigt of naar verhouding of gesteldheid der omstandigheden; wederkeerig, onderling, wederzijdsch; **respectueus** (fr. *respectueux*), eerbiedig, vol eerbied; — **respectéren**, lat. (*respectāre*, eig. terug zien; fr. *respecter*), iemand in aanmerking nemen, hem achten, eeren, in eere houden, vereeren, eerbiedigen, ontzien; verschoonen, ongemoeid laten; Merc., eenen wissel aannemen en betalen; **respectābel**, nw lat. (fr. *respectable*), aanzienlijk, eerwaardig, achtbaar, achtenswaardig, vereerend: **respectabiliteit**, f. de achtbaarheid, achtenswaardigheid, het aanzien.

respiréren, lat. (*respirāre*, v. *spirāre*, ademen), ademen, adem halen, weder tot adem komen, lucht scheppen, zich herstellen, uitrusten; **respirābel**, nw lat., inadembaar, ter inademing dienstig of geschikt; **respirātie**, f. lat. (*respiratio*), het ademhalen, ademen, lucht scheppen; de verademing, herstelling, het uitrusten; **respirātor**, m. nw lat., een ademhalingswerktuig, een werktuig, geschikt om de ademhaling te bevorderen; Phys., een werktuig om zonder gevaar proeven omtrent de mephitische lucht te nemen; **respíro**, m. it., eig. de adem; Merc., de verlengde betalingstijd, het uitstel, van daar r e s p í r o d a g e n, z. v. a. r e s p e c t- of r e s p ij t-d a g e n, z. ond. **respiciéren**.

respondéren, lat. (*respondēre*, eig. daartegen beloven, v. *spondēre*, vgl. **spondéren**), antwoorden, beantwoorden, hernemen, hervatten, wederleggen; overeen komen; terug blijven, z. r e p o n d e r e n; *respondeātur*, er worde geantwoord of men antwoorde; **respondént**, m. (lat. *respóndens*), de antwoorder, verdediger van een geleerd twistschrift op hoogescholen; **respónsum**, n., pl. **respónsa**, het antwoord, bescheid, goedvinden, ieder schriftelijk antwoord aan een bestuur of eene overheid op aanvragen van bijzondere personen; inz. z. v. a. *respónsum juris*, het geregtelijk antwoordschrijven, de regtsuitspraak, het goedvinden of de meening van eene regtsgeleerde f a c u l t e i t op hoogescholen; **responsābel**, nw lat. (v. h. lat. *responsāre*; fr. *responsable*), verantwoordelijk, aansprekelijk voor iets; **responsief**, antwoordend, antwoord gevend of bevattend; **responsorĭum**, n. een kerkelijke beurtzang, antwoordend kerkgezang tusschen den geestelijke en het koor of de gemeente.

res publica, f. lat., z. **republiek**.

Ressaut, m. fr. (spr. *resó*; v. *sauter*, springen), Arch., het vooruitspringen, uitsteken, het uit- of overstek aan eenen muur of een gebouw.

ressentéren, fr. (*ressentir*, spr. *resangt*—; v. *sentir*, voelen), nagevoelen, levendig en onaangenaam gevoelen of gewaarworden, kwalijk nemen, gevoelig, geraakt over iets zijn; **ressenti** (spr. *resángti*), Pict. en Arch., scherp uitgedrukt, sterk aangeduid, duidelijk in 't oog vallend; **ressentiment**, n. (spr. *resangtimáng*), het nagevoel van iets onaangenaams, smartelijke herinnering, het nawee; de gevoeligheid, het misnoegen, de wrok, wraakzucht; de wraak, het betaaldzetten.

Ressort, m. fr. (spr. *resôr*; v. *ressortir*, weder uitgaan, v. *sortir*, uitgaan enz.), de veder, veer, drijfveer, springveer; de spankracht, veerkracht; het drijfwerk, in beweging brengende of houdende deel; het gebied, regtsgebied, grondgebied of district van eene regtbank; het vak, het gebied b. v. eener wetenschap; d a t i s n i e t v a n m ij n r e s s o r t, dat behoort bij mij niet te huis, is niet van mijn vak, ook: dat valt niet onder mijn begrip; **ressortéren** (fr. *ressortir*), onder een regtsgebied, tot eene regtbank, tot een' bepaalden werkkring behooren, van een bestuur,

geregt enz. afhangen, onderhoorig zijn, behooren.

Ressource, f. fr. (spr. *resóers'*; van *source*, bron), de hulpbron, het hulp- of redmiddel, de hulp, toevlugt; het bestaanmiddel; een middel ter ontspanning, verpozing; ook eene plaats van ontspanning, een besloten gezelschap, gezelschapshuis; veel ressources hebben, veel middelen van bestaan hebben, ook veel redmiddelen, uitvlugten weten, voor vele dingen raad weten.

Rest, n. (it. *resto*, fr. *reste*, m., v. h. lat. *restāre*, terug blijven), het overige, overschot, overblijfsel; de achterstand, achterstallige schuld; Arith., het getal, door de aftrekking (substractie) verkregen; *au reste* (spr. *o rést'*) en *du reste*, fr., overigens, voor het overige, daarenboven, daarbij, bovendien; **restéren** (fr. *rester*), over zijn, over blijven, nog achterstallig of schuldig zijn; **restánt**, n. het overschot enz., z. v. a. rest; ook m. de achterstallige schuldenaar; pl. **restánten**, uitstaande schulden, ten achteren geblevene betalingen; Merc., ook de niet verkochte waren, de voorraad, die is blijven liggen.

restauréren, lat. (*restaurāre*), weder herstellen, verbeteren, weder oprigten of opbouwen; verfrisschen, verkwikken, versterken; **restaurantĭa**, pl. Med., herstellende, versterkende middelen; **restaurātie**, f. de herstelling, verbetering van kunstwerken enz.; de herstelling eener oude dynastie op den troon, inz. van de Stuarts in de 17de eeuw en van de Bourbons in de 19de eeuw; verfrissching, verkwikking, versterking; ook een spijshuis, een huis, waar men op elk uur van den dag en bij portiën kan eten; **restaurātor**, lat., of **restaurateur**, fr. (spr. *resto*—), ook **restauránt** (spr. *restoráng*), m. een hersteller, wederoprigter, wederopbouwer, verbeteraar; inz. wie beschadigde kunstvoorwerpen, schilderijen enz. verbetert en herstelt; een gaarkok, de bestuurder, het hoofd eener restauratie.

resteren, z. ond. **rest**.

Restiére, m. it., eene graanmaat in Cagliari.

restipuléren, lat. (*restipulāri*, vgl. **stipuleren**), daartegen beloven of bedingen; **restipulātie**, f. de tegenbelofte; het tegenbeding; de vordering eener tegenbelofte.

restituéren, lat. (*restituĕre*, v. *statuĕre*, vgl. **statueren**), weder herstellen of in zijnen stand of staat zetten; vergoeden, terug geven, weder geven; *ad restituéndum*, ter teruggave, vergelding, vergoeding; **restitūtie**, f. (lat. *restitutio*), de herstelling; teruggave, vergoeding, vergelding; *restitutio expensārum*, de teruggave, vergoeding der kosten; *restitutio in intĕgrum*, de herstelling in den vorigen stand, staat, bezit enz.; *r. naturalium*, de vereerlijking van onechte kinderen; **restitutie-edict**, n. een gebod van keizer Ferdinand II. van het jaar 1629, volgens hetwelk de protestanten al de sedert het verdrag van Passau (1552) ingetrokken stiften en kerkgoederen aan de katholijken moesten terug geven.

resto, m. it., z. v. a. **rest**.

restringéren, lat. (*restringĕre*, v. *stringĕre*, vgl. **stringéren**), eig. terug trekken of binden; beperken, bepalen, begrenzen, verkorten; restringerende middelen, Med., zamentrekkende of stoppende middelen; **restríctie**, f. de beperking, bepaling, inbinding, verkorting; het voorbehoud; **restrictief**, nw lat., beperkend, bepalend, voorbehoudend.

Resul-Allah, m. arab. (v. *resûl*, gezondene, v. *rasala*, zenden), de gezant Gods, een bijnaam van Muhamed.

resultéren (v. h. lat. *resultāre*, d. i. eig. terug springen, v. *saltāre*, springen), uit eene zaak ontspringen, volgen, ontstaan, voortvloeijen; **resultaat**, n. nw lat., de uitslag, het gevolg, de uitkomst, einduitkomst; de vrucht, opbrengst; het einde, besluit, de hoofdinhoud, het eindgevolg van een onderzoek.

resuméren, lat. (*resumĕre*, eig. weder nemen, v. *sumĕre*, nemen; fr. *résumer*), kort herhalen, zamen vatten, in een klein bestek brengen, nalezen en goedkeuren; **resumé**, n. fr. (spr. *rez*—), ook **resúmtie**, f. nw lat., de zamenvatting, ineengedrongen of korte herhaling van de hoofdpunten, een beknopt overzigt, korte inhoud; **resumtief** (v. *resumĕre*, voor: verkwikken, herstellen), Med., tot verkwikking, versterking dienstig; versterkend; **resumtief**, n. een versterkingsmiddel, pl. **resumtīva**.

Resupinātie, f. nw lat. (v. h. lat. *resupināre*, terug buigen, vgl. **supinatie**), de terugbuiging, achterwaartsche kromming.

resurgéren, lat. (*resurgĕre*, v. *surgĕre*, zich oprigten), weder opstaan, verrijzen; weder bovenop komen; **resurréctie**, f. de opstanding der dooden; ook eene schilderij, die deze opstanding voorstelt; **resurrectionisten** of **resurrectie-mannen**, opstandingsmannen, lijkendieven in Engeland, die lijken opgraven, om ze aan de ontleedkundigen te verkoopen.

resuscitéren, lat. (*re-suscitāre*, vgl. **susciteren**), weder opwekken, weder gaande of wakker maken; **resuscitātie**, f. de wederopwekking van den dood, de opstanding; de vernieuwing, het wederophalen b. v. van een regtsgeding.

Retáble, f. fr., het altaarblad, een sieraad, waartegen in eene kerk of kapel het altaar steunt, en dat doorgaans eene schilderij bevat.

retaliëren, lat. (*retaliāre*; vgl. *talio*), weder vergelden, gelijk met gelijk vergelden of beantwoorden; **retaliātie**, f. nw lat., de wedervergelding

retapéren, fr. (*retaper*, v. *taper*, vgl. **taperen**), weder opstijven, omstulpen, opzetten, b. v. de randen van eenen hoed; omkrullen; doorhalen, hekelen, duchtig beet hebben.

retardéren, lat. (*retardāre*, vgl. **tarderen**), de snelheid verminderen of weêrhouden, ophouden, vertragen; talmen, dralen, achter blijven, te laat of te langzaam gaan, naloopen (v. uurwerken); **retardaat** n. achterstand, nog te betalen belasting of opbrengst, interest; **retardātie**, f. (lat. *retardatio*), de vertraging, vermindering der beweging, uitstel, verhindering, belemmering; **retardement**, n. fr. (spr. *r'tard' máng*), de vertraging, het vertoef, uitstel, verzuim, oponthoud.

retaxéren, nw lat. (vgl. **taxeren**), op nieuw of nog eenmaal schatten.

reteneren, retentie, retentief, *retenuto*, z. ond. **retineren**.

Reteporieten, pl., z. v. a. **escharieten**.

Retiariërs, m. lat. (*retiarius*, pl. *retiarii*, v. *rete*, net), netvechters, eene soort van vechters bij de oude Romeinen, die zich van een net bedienden om hunne tegenpartij daarmede te vangen.

reticéren, lat. (*reticēre*, v. *tacēre*, zwijgen), verzwijgen, met stilzwijgen voorbijgaan; **reticéntie**, f. (lat. *reticentia*), de verzwijging; Log., z. v. a. a p o s i o p e s i s.

Reticŭlum, n. lat. (verklw. van *rete*, net), Med., een netje; **reticulair** of **gereticuleerd**, nw lat. (lat. *reticulātus, a, um*), netvormig; **reticúle**, f. fr., een kleine zak der vrouwen, eerst uit scherts en later bij verbastering en uit onkunde r i d i c u l e geheeten; **retīna**, f. het netvlies in het oog; **retinītis**, f. nw lat.-gr. Med., netvlies-ontsteking.

retinéren, lat. (*retinēre*, van *tenēre*, houden) of **reteneren**, fr. (*retenir*), terughouden, weder houden, onthouden; behouden, bewaren; voorbehouden; bespreken, huren, b. v. eenen wagen, eene plaats; **reténtie**, f. lat. (*retentio*), de terughouding, voorbehouding, het voorbehoud; het ophouden, opstoppen b.v. van het water; **retentie-regt**, z. v. a. *jus retentiōnis*, z. a.; **retentief**, nw lat., terughoudend, zamentrekkend; **reténdum**, n. lat. Jur., een voorbehoud, geheim bijvoegsel, een niet uitgedrukt artikel in een vonnis, maar dat er niettemin een gedeelte van uitmaakt en van kracht is; eene bedriegelijke voorwaarde bij het sluiten van een contract; eene uitvlugt, een voorbehoud, een slinger om den arm; **retenu**, m. of **retenue** f. Jur., de eerste post op de rekening van een' advokaat, ten blijke, dat hij het hem opgedragen geding heeft aangenomen.

Retiniet, m. gr. (v. *rhetinē* = lat. *resīna*, hars) of **retin-asphalt**, n. een uit plantenhars en aardhars bestaand ligchaam in bruinkoolgebergte, ook: **resiniet**.

Retinitis, z. ond. **reticulum**.

retiréren of **zich retiréren**, fr. (*se retirer*, v. *tirer*, trekken), zich terug trekken, wijken, afdeinzen, aftrekken, terug treden, heengaan; zich tot rust begeven, van de wereld, de bezigheden afzien; **geretireerd**, fr. **retiré**, teruggetrokken, afgezonderd, ingetogen, eenzaam, op zich-zelven levend; **retiráde**, f. (in het fr. eig. een toevlugtsoord, eene wijkplaats in bolwerken), de terugtogt, aftogt, vlugt; toevlugt, toevlugtsoord, rustplaats (fr. *retraite*, z. a.), inz. het geheim gemak, de beste kamer, het secreet; Fort., eene verschansing op een bastion enz., om den grond voet voor voet te betwisten, als de vijand het werk heeft beklommen.

retorquéren, lat. (*retorquēre*, vgl. **torqueren**), terug draaijen, iemands redenen tegen hem-zelven keeren, hem met zijne eigene gronden wederleggen, met zijne eigene wapens bestrijden of slaan; ontvangene beleedigingen enz. terug geven; *retorquéndo*, bij wijze van wedervergelding; **retórsie**, f. nw lat., de terugschuiving, terugstooting; teruggave, beantwoording, vergelding van ontvangene beleedigingen; *jus retorsiōnis*, z. *jus; retorsiōnis jure*, naar het regt der wedervergelding; **retórt**, f. (fr. *retorte* v. *retordre*, bij herhaling draaijen of wenden), Chem., een kromhalzig vat, de kolf, kolfflesch, het kolfglas, de helm, kromhals.

retouchéren, fr. (*retoucher*, spreek *r'toesj*—; v. *toucher*, aanraken of aangrijpen; een of ander werk of gewrocht weder doorloopen, doorzien, over werken, verbeteren, de laatste hand, de beschavende hand of de vijl aan iets leggen; eene schilderij weder opwerken, opfrisschen; eene afgebruikte koperen plaat weder opwerken; **retouche**, f. de overwerking, verbetering, naziening; ook eene overgewerkte, verbeterde plaats van eene schilderij enz.; **retoucheerpenseel**, het penseel, waarmede de schilder de laatste hand aan zijn werk legt.

Retour, n. fr. (*le retour*, spr. *r'toer*, vgl. *tour*), de terugkeer, omkeer, wederkeering, terugkomst, terugreis, terugvaart, tehuisvaart; pl. **retouren**, Merc., terugvoer ván goederenladingen; ook geld- of wissel-terugzendingen (t e g e n - r i m e s s e n); **retour-brief**, f.-ned., een met de post aan den afzender terugkeerende brief; **retour-vracht**, de terugvracht; **retour-rekening**, de terug-rekening; **retour-schepen**, **retour-wagens** enz., terugkeerende schepen, wagens enz.; **retour-wissel**, z. v. a. r i c a m b i o; *de retour*, terug, naar huis, te

huis gekeerd; **retournéren** (fr. *retourner*, vgl. **tourneren**), terug keeren, omkeeren, terug of weder komen, weder terug reizen; terug zenden.

retracéren, fr. (*retracer*, van *tracer*, teekenen, ontwerpen), weder of op nieuw teekenen, weder in aandenken of in herinnering brengen.

Retract, **retractie**, **retracteren** enz., z. ond. **retraheren**.

retradéren, lat. (*retradĕre*, vgl. *tra-deren*), terug geven, wede over leveren; **retradítie**, f. nw lat., de teruggave, de weder-overhandiging.

retrahéren of **retractéren**, lat. (*retrahĕre*, *retractāre*, van *trahĕre*, trekken), terug trekken; zijn woord enz terug nemen, herroepen, terug of intrekken; ook eenen herwissel trekken; **retráct**, n. (lat. *retráctus*), het terugtrekken, aan zich trekken; Jur., het intreden in de regten eens voor-koopers; naderkoop, voorkoop; *jus retráctus* of **retracts-regt**, het nader- of voorkoopsregt; **retráctie**, f. (lat. *retractio*), de terugtrekking; Med., de zamentrekking, optrekking, verkorting van spieren en zenuwen; **retractātie**, f. de terugneming van zijn woord enz., de herroeping; *retractatio juraménte*, de bestrijding van eenen eed, omdat hij valsch was; **retraite**, f. fr. (spr. *r'trét'*), de terugtogt, aftogt (r e t i r a d e); het vaarwel zeggen des bedrijvigen levens, verlaten der beroepsbezigheden, de afzondering van de wereld, afgescheidenheid, eenzaamheid, rust, het stille leven; de eenzame wijk of rustplaats, het toevlugtsoord, eene toevlugt; de r e t r a i t e b l a z e n of s l a a n, het sein tot den terugtogt, aftogt blazen of trommelen, den taptoe slaan; *en retraite* (spr. *ang r'trét'*), afgezonderd, eenzaam, van het gewoel verwijderd; **retraite-pensioen**, n. eene jaarwedde voor oude, tot de dienst onbekwaam geworden krijgslieden.

retranchéren, fr. (*retrancher*, spr. *r'trangsj*—; vgl. **tranchéren**), afsnijden, afzonderen; besnoeijen, verminderen, beperken; verschansen; **retranchement**, n. (spr. *r'trangsj'máng*), de verschansing, leger- of veldschans.

Retratte, l. **ritratta**, z. a.

retribuéren, lat. (*re-tribuĕre*; vgl. **tribuéren**), weder geven, vergoeden, vergelden; **retribútie**, f. de teruggave, vergelding, wedervergoeding.

Retriment, n. lat. (*retriméntum*), afval, verlies op brosse, dorre wrijfbare dingen.

retroagéren, (lat. *retro agĕre*, van *retro*, terug, en *agĕre*, handelen, voeren, werken enz.), terug drijven, terug werken, achterwaarts doen gaan; **retroáctie**, f. nw lat., de terugwerking; **retroactief**, terugwerkend; **retroactiviteit**, f. de terugwerkende kracht, het terugwerkend vermogen; **retrocedéren**, lat. (*retro-cedĕre*, vgl. **cederen**), terug wijken; iets weder afstaan; **retrocéssie**, f. nw lat., de wederafstand; **retrodatéren**, nw lat. (vgl. **dateren**, ond. *datum*), terug dagteekenen, de dagteekening terug zetten, eene vroegere dagteekening schrijven; **retrodatéring**, f. de terugdagteekening, vervroeging van de dagteekening; **retrofeudum**, n. mid. lat. (vgl. **feudum**), het achterleen; *retrogrădus* of **retrogradief**, nw lat., rugwaartsgaand, achterwaartsbewegend, terugloopend; **retrogradéren**, lat. (*retrogrădi*), rugwaarts, achterwaarts of terug gaan, den kreeftengang gaan; **retrogradātie**, f. de teruggang, terugloop; de schijnbaar achterwaartsche beweging eener planeet; *retrográdo*, it. Muz., rugwaarts gaande, allengs langzamer; **retrospéctie**, f. nw lat. (van *retrospicĕre*, terug zien), het terugzien, rugwaarts zien, de terugblik, herinnering; **retrovendéren**, nw lat.) van *vendĕre*, verkoopen), weder verkoopen, terug verkoopen; **retrovendítie**, f. de wederverkoop; **retrovertéren**, lat. (*retrovertĕre*), terug wenden, terug buigen; weder overzetten; **retrovérsie**, f. m. lat. Med., de terugbuiging, rugwaartswending.

reuniéren, **reunisséren**, nw lat. (van *unīre*, vereenigen; fr. *réunir*), weder vereenigen, verzoenen; **zich reun**—, zich verzamelen, vergaderen, bijeen komen; **reūnie**, f. de wedervereeniging, hereeniging; de verzoening; ook de vereeniging, als naam van gezellige bijeenkomsten; Med., de zamenhechting eener wonde.

reus, m. lat. Jur., de beklaagde, voor het gerigt gedaagde, verweerder, schuldige; *reus est absolvéndus, actōre non probánte*, wanneer de aanklager niets bewijst, behoeft de gedaagde geen tegenbewijs; *reo negánte actōri incúmbit probatio*, wat de beklaagde loochent, moet de aanklager bewijzen.

reüsséren, fr. (spr. *re-üuss*—; van **réussir**, van het oud-fr. *ussir* = it. *uscire*, uitgaan, uit voortkomen, van het lat. *exire*), goed uitvallen, goed van de hand gaan, gelukken, slagen, een' goeden of gelukkigen voortgang hebben, wel groeijen, tieren, bloeijen, voortkomen; ergens gelukkig in zijn; zijn doel bereiken, eene zaak tot stand brengen; **gereüsseerd**, gelukt, geslaagd; **reüssíte**, f. een gelukkige afloop, goede uitslag, eene gewenschte uitkomst, een verlangde voortgang, het welgelukken.

revaccinéren, nw lat. (vgl. **vaccinéren**), bij herhaling de koepokken inënten; **révaccinātie**, f. de herhaalde koepokinënting.

revaléren, nw lat. (van het lat. *valēre*, gezond zijn, zich wel bevinden; it. *rivalere*), Merc., wegens een uitschot of eene betaling zich op iemand verhalen, zich weder doen betalen, zich schadeloos houden.

revalidéren, nw lat. (vgl. **valide**, **validéren**), weder geldig maken, op nieuw voor geldig verklaren.

Revanche, f. fr. (spr. *r'wángsj'*; van het lat. *re-vindicatĭo*; vgl. **vindicéren**), de genoegdoening, wraak, wedervergelding, het verhaal; inz. een tweede spel, waartoe men zijne partij uitnoodigt of uitdaagt, om het geleden verlies te herstellen; **revanchéren** (fr. *revancher*), vergelden, wreken, betaald zetten, te huis zoeken; **zich rev—**, zich wreken, zich genoegdoening verschaffen.

Reveille, f. fr. (spr. *rewélj'*; van *réveiller*, opwekken, doen ontwaken), Mil., de wektrommel, de morgenroffel, het signaal voor het ontwaken, als teeken om op te staan; **reveilleuse**, f. (spr. *r'weljéuz'*), een soort van sofa; **reveillon**, m. (spr. *r'weljóng*), een vóóravondeten of -boterham, ook een nachtelijke maaltijd na een bal of eene vrolijke partij; bij schilders: een krachtige penseelstreek, waarmede men zekere voorwerpen meer licht en kracht geeft.

reveléren, lat. (*revelāre*, van *velāre*, omhullen), onthullen, ontdekken, ontblooten, ontsluijeren, openbaren, verkondigen, verraden; **revelātie**, f. de onthulling, ontdekking, ontsluijering, openbaring.

reveniéren, lat. (*revenīre*, van *venīre*, komen; fr. *revenir*), terug komen; weder tot zich komen, zich herstellen; **revenánt**, m. fr. (spr. *rew'náng*), een wederkomeling, een afgescheiden, terugkeerende geest, een spook, geest; **revenu**, n. of **revenue**, het inkomen, voordeel; pl. **revenuen**, inkomsten (renten).

re vera, zie onder *res*.

reverberéren, lat. (*reverberāre*, vgl. **verbereren**), terug slaan, lichtstralen terug werpen, doen terug kaatsen, ook terug stralen, weder kaatsen; **reverbereerlantaarn**, eene spiegellantaarn, groote straatlantaarn, welker licht van een blinkend metaalblik terug kaatst; **reverbereer-vuur**, strijkvuur, een vuur zonder uitweg van boven, waardoor de vlam zich ombuigt of heenrolt over de voorwerpen, die aan hare inwerking zijn blootgesteld; **reverbereer-oven**, strijkoven, smeltoven, waarin de vlam gereverbereerd wordt; **reverberātie**, f. nw lat., de terugstraling, weêrschijn, terugkaatsing; **reverbère**, m. fr. (spr. *rewerbèr'*), een lichtweêrkaatser, lichtscherm, een gepolijste holle spiegel, die de opvallende lichtstralen versterkt terug werpt.

reveréndus, *a*, *um*, lat. (v. *reverēri*, vereeren), eerwaardig, vereerenswaardig, inz. als titel voor geestelijken; *reveréndus domĭnus*, afgek. *R. D.*, de eerwaardige of hoogwaardige heer; *reveréndo domĭno*, afgek. *R°. D°.*, aan den eerwaardigen heer; *reverendissĭmus*, hoogwaardigste; *reveréndum ministerĭum*, de eerwaardige geestelijkheid (z. **ministerĭum**); **reverénde**, f. een priesterrok, koorrok, lang zwart overkleed van de evangelische geestelijken; **reveréntie**, f. (lat. *reverentĭa*), ontzag, eerbied, eerbetuiging, eerbiedigheid; buiging, neiging.

Rêverie, f. fr. (spr. *rèw'rie*; v. *rêver*, droomen), de droomerij, sufferij, inbeelding, gril, hersenschim, de mijmering, diepe gedachte; **rêveur**, m. een droomer, dutter, suffer, mijmeraar, gek; als adj. droomend, mijmerend, in gedachten verdiept, verstrooid.

Revérs, m. nw lat. (v. h. lat. *revertĕre*, omkeeren; fr. *revers*), de keer- of rugzijde van eene munt of medaille, op welke het wapen, zinnebeeld of opschrift is gestempeld (het tegengest. van avers), de averegtsche of verkeerde zijde; omwending der fortuin, tegenspoed, ongeval, ongeluk; de omslag of opslag aan eenen mansrok; Jur., een tegenbewijs, de tegenverzekering, eene schriftelijke tegenbelofte; **reversalĭēn**, pl. of *littĕrae reversāles*, pl., verzekeringsschrijven, waarborgbrieven, in welke een vorst zich verbindt, de regten zijner onderdanen niet aan te tasten; **reverséren**, zich door een tegenbewijs verbinden, eene schriftelijke tegenverzekering geven; **revérsie**, f. lat. (*reversĭo*), de terugkeer; het terugvallen van een goed aan zijnen heer; van daar reversie-regt, het regt van terugvalling of wederkeering; **reversíbel**, nw lat., terugkeerend, dat terug valt of terug keert, b. v. zulk een leen; **reversibiliteit**, f. de hoedanigheid van weder te vervallen aan den eigenaar, die er over beschikt heeft, wederkeerbaarheid.

Revérsi, **reversino** of **revérsi-spel** (fr. *réversi*), eene soort van kaartspel tusschen vier personen, waarbij degene, die de minste slagen haalt, de partij wint, en hartenboer de voornaamste kaart is.

Reversie, z. ond. **revers**.

revertéren, lat. (*revertĕre*), omwenden; weder keeren, terug komen.

revestéren, lat. (*revestīre*, v. *vestīre*, kleeden), weder kleeden, op nieuw bekleeden, weder in een vorig ambt plaatsen; **revestiarĭum**, n. nw lat. of **revestiaire**, fr. (spr. *—tiér'*), de kamer, waar de priester zijn plegtgewaad aandoet; **revêteren**, fr. (*revétir*), bekleeden, voeren, beschieten; **revêtement**, n. (spr. *—máng*), Fort., de bemanteling, bekleedingsmuur.

Rêveur, z. ond. **rêverie**.

revidéren, lat. (*revidēre*, v. *vidēre*, zien), iets weder doorzien, nazien, herzien, nogmaals onderzoeken om het te verbeteren; **revidént**, m. nw lat., wie zich van het regtsmiddel der r e v i s i e bedient; ook z. v. a. **revīsor**, m. een onderzoeker, doorzoeker, narekenaar, naziener, b. v. van rekeningen; ook de inordebrenger der drukproeven; **revīsie**, f. de herhaalde doorzage, herziening, hermonstering; Jur., een regtsmiddel tot herhaald doorzien der acten en verandering van het gevallen besluit; Typ., het tweede proefblad, de verbeterde proef om nogmaals nagezien en verbeterd te worden.

Review, n. eng., z. v. a. het fr. **revue**.

revindicéren, nw lat. (vgl. **vindiceren**), op iets weder aanspraak maken, iets, dat verloren of ontnomen is, weder toeëigenen, terug vorderen, hereischen; **revindicātie**, f. de terugvordering of wederbekoming van eenen eigendom.

Revirement, n. fr. (spr. *r'wier'mâng;* v. *revirer*, v. *virer* = lat. *gyrāre*, omdraaijen), Mar., het wenden, overstag werpen van een schip; Merc., de afrekening.

revivificātie, f. nw lat. (vgl. **vivificatie**), de wederbezieling, wederlevendigmaking; Chem., herstelling van het kwik in zijnen natuurlijken staat; **reviviscéren**, lat. (*reviviscĕre*), weder levend worden of maken; inz. metaal, verkalkt erts weder tot zijne vorige, natuurlijke gedaante brengen; **reviviscéntie**, f. nw lat., het weder levend worden, herleven, b. v. der raderdiertjes.

revocéren, lat. (*revocāre*, van *vocāre*, roepen), terug roepen; herroepen, zijn woord terug nemen; **revocābel** (lat. *revocabĭlis*, *e*), wederroepelijk, herroepbaar, wat terug genomen kan worden; **revocabiliteit**, f. nw lat., de herroepelijkheid; **revocātie**, f. lat. (*revocatĭo*), de terugroeping, herroeping, terugneming, intrekking, terugname; **revocatorĭum**, n., pl. **revocatorĭa**, de herroepings- of terugroepingsbrief.

Revolte, f. fr. (spr. *rewólt';* v. h lat. *revolvĕre*, terug-, omwentelen), de opstand, het oproer; **revoltéren** (fr. *révolter*), doen opstaan, in opstand brengen, het gemoed tegen iets doen opkomen; ook oproerig worden, opstaan, in opstand geraken; **revoltánt**, hoogst hinderlijk, ergerlijk, tegen de borst stootend.

revolvéren, lat. (*re-volvĕre*), terug rollen, terug wentelen, van zich afwentelen b. v. beschuldigingen; **revolūtie**, f. lat., de omwenteling, omverstorting, omkeering, omdraaijing, omwending; Astr., de beweging van een kleiner ligchaam om een grooter; geheele verandering of omvorming, b. v. van het dierlijk organismus, van de aarde door groote watervloeden, aardbevingen enz.; inz. **politieke revolutie**, staatsomwenteling, staatsvervorming, verandering van de gansche staatsinrigting langs den gewelddadigen weg; **revolutie-tribunaal**, n. (*tribunal révolutionnaire*), een bloeddorstig geregtshof in de fr. staatsomwenteling (den 11den maart 1793) eerst onder den naam van eene buitengewone criminele regtbank ontstaan, welke de vervolging en bestraffing van alle tegenstrevers der revolutie en aanhangers van het koninklijk huis ten doel had; **revolutionair** (fr. *révolutionnaire*), omwentelingsgezind, oproerig; ook wel z. v. a. eigendunkelijk, met verachting van de bestaande orde; als subst. m. een staatsomwentelaar, omwentelingsgezinde, vriend, voorstander, bevorderaar der staatsomwenteling, opstandeling; **revolutionéren**, omwentelen, omvormen, veranderen, eene staatsomwenteling verwekken of bewerken; ook grondstellingen verspreiden, die tot zulk eene omwenteling den weg banen.

Revüe, f. fr. (spr. *r'wú';* v. *revoir*, weder zien, doorzien), eng. **review** (spr. *rivjóe*), de monstering, heir- of legerschouw, wapenschouw; het overzigt, titel van verschillende tijdschriften, b. v. r e v u e b r i t t a n n i q u e, britsch overzigt enz.; d e r e v u e d o e n p a s s é r e n, over zien, bezigtigen, de verschillende deelen naauwkeurig beschouwen of onderzoeken.

Revúlsie, f. lat. (*revulsĭo*, v. *revellĕre*, weg-, afrukken), de afrukking, losscheuring; Jur., beschouwing van eene andere zijde, verschillend doorzigt; Med., hevige beweging der ligchaamssappen; ook afleiding en verdeeling der vochten in het ligchaam; **revulsief**, verdeelend, afleidend.

rex, m. lat. (gen. *regis*, pl. *reges*), de koning; ***rex apostolĭcus***, de apostolische koning van Hongarije; ***r. catholĭcus***, de katholijke koning; ***r. christianissĭmus***, de allerchristelijkste koning van Frankrijk; ***r. convivĭi*** of ***r. mensae***, gasten- of tafelkoning, z. v. a. m o d i m p e r a t o r (z. a.); ***r. fidelissĭmus***, de allergeloovigste koning van Portugal.

Rez de chaussée, m. fr. (spr. *ré d' sjossé';* v. *rez*, oud-fr. *raiz*, d. i. digt aan, met den aardbodem gelijk, v. h. lat. *rasus, a, um*, en *chaussée*, z. a.), de benedenste verdieping, woning gelijkvloers, benedenwoning.

Rezal, m. eene graanmaat in den Elzas, = 80 tot 84 ned. ponden, een schepel.

Rhabárber, m. (gr. *rhā* of *rhēon*, n., nw lat. *rheum*, *rha* of *rheum pontifĭcum;* dus genoemd naar den stroom R h a, d. i. Wolga, en het gr. *bárbaron*, vreemd, uitlandsch, uitheemsch), eene bekende plant, welker maagsterkende en buikzuiverende

wortel veel in de geneeskunst gebruikt wordt; **rhabarbarine**, f. eene eigenaardige plantvormende stof in den rhabarber.

Rhabdologie, f. gr. (v. *rhabdos*, f. roede, staf), de staafjesrekenkunst, de kunst om met staafjes, gelijk b. v. die van den schotschen baron Neper (neperiaansche staafjes), te rekenen; **rhabdomantie**, f. de waarzeggerij uit staafjes, ontdekking, door middel van staafjes (met de wigchelroede), van onder de aarde verborgene dingen, inz. der ertsen en des waters; **rhabdománt**, m. een stafwaarzegger, iemand, in het gebruik der wigchelroede ervaren.

Rhachiagra, n. gr. (v. *rháchis*, f. ruggegraat), Med., jichtige ruggepijn; **rhachialgie**, f. de ruggegraatspijn; **rhachialgitis**, f. ontsteking van het ruggemerg; **rhachioparalysis**, f. de ruggemergsverlamming; **rhachiophyma**, n. ruggegraatsgezwel; **rhachioplegie**, f. verlamming der ruggemergszenuwen; **rhachiorrheuma**, n. het lendenwee, de lendenpijn, het spit; **rhachiótoom**, n. een anatomisch werktuig tot opening van de ruggegraatsholte; **rhachiophyma**, n. een vleeschgezwel aan den rug; **rhachisagra**, f. verstijving van de ruggegraat ten gevolge van jichtige aandoening; **rhachitis**, f. de kromming van de ruggegraat; de engelsche ziekte (omdat zij in 1612 en 1620 algemeen in Engeland heerschte); **rhachitisch**, met engelsche ziekte behebt.

Rhacoma, n. gr. (v. *rhakan*, verscheuren), Med., eene opgereten, gescheurde, gekloofde plaats; **rhacosis**, f. eene gekloofde zweer; het slap en rimpelig worden der huid.

Rhadamanthus, z. ond. **Pluto**.

Rhætiziet, m. eene variatie van den cyaniet, zoo geheeten naar haar oude vaderland Rhætië (Graauwbunderland).

Rhagădes, pl. gr. (sing. *rhagás* f.), Med., huidkloven, spleten, ook wel venerische kloven aan de geslachtsdeelen en in de nabijheid van den aars.

rhagōdes, gr. (v. *rhax*, gen. *rhăgos*, bezie), bes- of druifvormig; **rhagoïdes**, f. Med., het druivenvlies van het oog.

Rhamnus, f. gr. (*rhámnos*), de kruisdoorn.

Rhamphástus, m. gr. (v. *rhámphos*, n. kromme snavel), eene soort van vogels met onevenredig grooten snavel, b. v. de peper-vreter.

Rhantēres, pl. gr. (*rhantēres*, v. h. sing. *rhantēr*, v. *rhainein*, besproeijen, besprengen), eig. besproeijers, bevochtigers: de inwendige ooghoIten.

Rhaphanie, f. gr. (v. *rhaphanis* of *rháphanos*, raap, kool, omdat men deze ziekte v. de ontreiniging des korens door het zaad eener soort van rhaphanus afleidde), Med., de kriewelziekte, drooge versterving, russische catarrhus; **rhaphanēdon**, n. de gladde dwarsbreuk van een been (gelijk die wanneer men eene raap doorbreekt).

Rhaphe, f. gr. (v. *rháptein*, naaijen), Anat., de naad, b. v. de naad der bekkeneelsbeenderen, de plooivormige naad van den balzak, de naad bij wonden; **rhaphosymphysis**, f. vergroeijing der bekkeneelsnaden; **rhapsōden**, pl. gr. (eig. *rhapsōdos*, pl. —*oi*, van *rháptein* en *ōdē*, gezang), eig. zamennaaijers of zamenvoegers van gezangen, rondtrekkende volkszangers bij de oude Grieken, die inz. de afzonderlijke gezangen van Homerus tot grootere geheelen verbonden en openlijk voordroegen; **rhapsodie**, f. het door eenen rhapsodos voorgedragen gedicht, inz. de afzonderlijke deelen der gedichten van Homerus; van daar in 't algemeen een uitgenomen stuk, fragment van een grooter gedicht; een uit verschillende stukken bijeen gebragt geheel, verzamelwerk, mengelmoes, rommelzoo; **rhapsōdisch**, onzamenhangend, stukswijze; uit verschillende deelen bijeen gebragt, zaamgeflanst, zamen gelapt; **rhapsodist**, m. een verzamelaar, bijeenbrenger; zamenflanser, prulschrijver; **rhapsopomantie**, f. waarzegging uit een vers, dat zich bij het openslaan het eerst aan het oog voordoet.

Rhea, f. gr. (= *éra*, aarde), Myth., eene der titaniden (z. a.), de gade van Kronos of Saturnus en moeder van Zeus (vgl. Cybele); **Rhea Sylvia**, f. rom. Myth., de dochter van koning Numitor van Alba, die bij Mars (z. a.) de tweelingen Romulus en Remus, stichters van Rome, baarde.

Rhēgma, n. of **rhegmos**, m. gr. (v. *rhēgnýnai*, breken), Med., eene berst, spleet, scheur, kloof; eene kwetsuur, uitstorting van bloed onder de huid; de trekking, kramp; **rhēxis**, f. het scheuren, openbreken, b. v. van zweren, aderen enz.

Rhembásmus, n. gr., het rondzwerven; Med., z. v. a. **nyktobatesis**.

Rhētor, m. gr. (*rhētōr*, van *rhéō*, *erō*, ik spreek), een redenaar; leeraar der welsprekendheid, redekunstenaar; **rhetoriek**, **rhetorica**, f. (gr. *rhetorikē*), de redekunst, leer der welsprekendheid; **rhetoriker**, zie **rederijker**; **rhetoricatie**, f. nw lat., het misbruik van de aanwending der rhetorische figuren; **rhetórisch**, gr. (*rhetorikós*, *ē*, *ón*), redekunstig, overeenkomstig met de redekunde; op redenaars wijze; met woorden pralend; **rhetorismus**, n. de redekunstige wijze van uitdrukking of voordragt; in verachtelijken zin: de woordenpronk, gemaakte welsprekendheid, ijdele, pralende, maar vaak zinledige woorden; **rhetorianen**, pl., eene secte van oostersche christenen, zoo geheeten naar Rhetorius.

Rheuma, voorheen ook **rhevma**, n. gr. (van *rhein*, vloeijen), eig. het vloeijende, de vloed, stroom; Med., eene in het ligchaam omloopende ziektestof, ook z. v. a. **rheumatismus**, n. en **rheumatalgie**, f. de vloeijing, vochtvloeijing, zinking, lendenpijn, eene eigenaardige aandoening van het celweefsel; pl. **rheumatismen**, vloeijingen, zinkingen; **rheumátisch**, door eene vloeijing ontstaan, met vloeijingen, zinkingen gekweld; **rheumatopyra**, f. eene rheumatische koorts, eene zinkingkoorts.

Rhexis, zie onder **rhegma**.

Rhicrōsis, f. gr. (van *rhiknós*, *ē*, *ón*, stijf, dor, rimpelig), het rimpelig worden, de gerimpeldheid, gefronsdheid.

Rhinalgie, f. gr. (van *rhis*, pl. *rhīnes*, neus), Med., de neuspijn; **rhinanchōne**, f. de neusvernaauwing; **rhinenchysie**, f. het inspuiten in den neus; **rhinenchytes**, m. het neusspuitje; **rhinoblennorrhœa**, f. een neusslijmvloed; **rhinocĕros**, m. (gr. *rhinó-kerōs*, van *kéras*, hoorn), de neushoorn; **rhinocarcinōma**, n. de neuskanker; **rhinocnēsmus**, n. het neusjeuken, de kitteling of jeukte in den neus; **rhinolŏphus**, m. de bladneus, eene soort van vledermuizen; **rhinophonie**, f. het spreken door den neus; **rhinoplastiek**, f. (vgl. **plastiek**), Med., de neusvormingskunst, of de kunst om beschadigde of verlorene neuzen weder te herstellen; **rhinoptie**, f. het scheelzien over den neus; **rhinorrhagie**, f. het neusbloeden; **rhinostegnōsis**, f. de neusverstopping door te veel slijm, eenen polyp enz.

Rhiptásmus, m. gr. (van *rhiptádzein*, heen en weder werpen), z. v. a. **ballismus**.

Rhizăgra, f. gr. (van *rhiza*, wortel), Med., eene worteltang der tandmeesters; **rhizias**, m. wortelsap, eene uit wortelen bereide artsenij; **rhizoblásten**, pl. Bot., wortelkiemers; **rhizolithen**, pl. wortelsteenen, versteeningen van boomwortelen; **rhizoloog**, m. een wortelkenner, wortelverzamelaar; **rhizōma** (v. *rhidzūn*, inwortelen), de stam van den wortel eens booms of eener plant, wortelstok; **rhizomórphen**, pl., wortelachtige planten, in diepe aardbeddingen voorkomende; **rhizomórphisch**, wortelachtig, naar wortels gelijkende; **rhizophaag**, m. een worteleter, van wortels levend mensch; **rhizōsis**, f. (van *rhidzūn*), het wortelen, wortelkrijgen; **rhizospérmen**, pl., varenkruiden, welker zaad (*sperma*) aan den wortel verschijnt; **rhizotoom**, m. een wortelsnijder, verzamelaar van geneeskrachtige wortelen; **rhizotomie**, f. de wortelsnijding, wortelontleding.

Rhodelæon, n. gr. (van *rhódon*, n. roos), rozenolie; **rhodinon**, n. en **rhodis**, f. een rozenmiddel, rozenpleister, rozenpoeder; **rhodisch hout** (*lignum rhodinum*, van het gr. *rhodinon*, dat is rozig), rozenhout, zeer fijn witgeel hout met eenen rozengeur, op het eiland Rhodus (dat is rozeneiland) enz.; dit hout levert de kostbare rozenhout-olje; **rhódisch zeeregt**, de op het eiland Rhodus geldige zee- en scheepvaartwet, welke in vele andere landen tot rigtsnoer is genomen; **rhodium**, n. een door Wollaston in 1804 ontdekt enkelvoudig metaal; **rhodochrosiet**, m. rood-bruinsteenerts, digt mangaanspath; **rhododáphne**, f. (vgl. *daphne*), laurierroos of de rozenlaurier; **rhododéndrum**, n. (v. *déndron*, boom), de rozenboom, alpenbalsem, alproos, bergroos, een pronkgewas, een struik van onderscheidene soorten; **rhodologie**, f. de rozenleer, rozenbeschrijving; **rhodomél**, n. rozenhonig; **rhodomēlon**, n. rozenappel; **rhodoniet**, m. rozensteen, roodsteen, mangaanspath, eene soort van het kiezel-mangaan; **rhodosachăron**, n. rozensuiker; **rhodostágma**, n. rozenwater; *hic Rhodus, hic salta*, lat. sprw., toon nu, dat gij springen kunt, of laat nu uwe kunst zien (de Rhodiërs waren vermaard als springers).

Rhomb of **rhumb**, m. (eng. *rhumb*, fr. *rumb*, sp. *rumbo*, v. h. gr. *rhómbos*, kring, rad; v. *rhémbein*, in een' kring draaijen), bij schippers eene windstreek of eene v. de 32streken op het zeekompas of de windroos; **rhombus**, m. gr. (*rhombós*), Geom., eene ruit, een scheeve vierhoek met gelijke zijden doch scheeve hoeken; zeker heelkundig verband, om zijne gedaante zoo geheeten; *ad rhombum*, eig. naar de ruit; geschikt, bruikbaar, deugdelijk; *ad rhombum nihil facit*, dat doet niets ter zake; **rhombusphylliet**, m. straalerts, straalkoper, arsenikzuur koper met arsenikzuur ijzer; **rhombieten**, pl., versteeningen van scheeve, gelijkzijdige gedaante; **rhomboéder**, n. (v. *hédra*, zetel, grondslag, grondvlakte), een ligchaam met 6 ruitvormige vlakken, een scheeve teerling; **rhomboïdaal**, gr.-lat., ruitvormig; **rhomboïdaal-dodecaëder**, z. ond. dodecadiek; **rhomboïdes** of **rhomboïde**, f. gr., eene langwerpige ruit met 2 lange en 2 kortere zijden, een scheefhoekig parallelogram (z.a.).

Rhomma, n. gr. (v. *rhophēin*, slurpen), Med., een opslurpmiddel.

Rhonchus, m. gr. (*rhónchos*, v. *rhénchein*, snorken), Med., het snorken.

rhopálisch, gr. (*rhopalikós*, *ē*, *ón*, v. *rhópălon*, knods), knods- of kolfvormig; **rhopalische verzen**, zulke, in welke ieder volgend woord eene lettergreep langer is; **rhopalismus**, m. het slaan met de knods; de spanning van het mannelijke lid.

Rhopograaph, m. gr. (*rhōpográphos*), een schilder van allerlei kleinigheden, gelijk planten, struiken (*rhōpion*, een struik);

rhopographie, f. de beschrijving van struiken en heesters.

Rhotacísmus, m. gr. (*rhōtakismós*, v. *rhotakídzein*, de letter *rho*, d. i. de *r* gebruiken), het gebruik of misbruik van de letter R, het brouwen.

Rhusma of **rusma**, n. een turksch ontharingsmiddel, ontharingszalf.

Rhyas, f. gr. (*rhyás*, v. *rhein*, vloeijen), de tranenvloed, het druipen der oogen; eene ongeneeslijke traanfistel.

Rhynchos, m. gr. (v. *rhýdzein*, knorren, grijnzen), de snuit, tromp.

Rhyparia, f. gr. (v, *rhyparós*, *á*, *ón*, vuil, smerig, *rhýpos*, vuiligheid), Med., onzuiverheden in de eerste wegen; **rhyparograaph**, m. een kladschilder, knoeijer, schilder van ontuchtige, vuile tooneelen; **rhyparographie**, f. de kladschilderij; **rhypia**, f. Med., eene onaanzienlijke huidvlecht, die eenen vuilen etter afscheidt; **rhyptica**, pl. (v. *rhýptein*, de vuiligheid wegnemen, reinigen), Med., reinigende middelen; **rhyptisch**, reinigend, zuiverend, inz. bloedzuiverend, de scherpte van het bloed verminderend.

Rhysis, f. gr. (v. *rhein*, vloeijen), Med., het vloeijen, uitvloeijen, zijpelen.

Rhythmus, n. gr. (*rhythmós*), in 't alg. de gelijkmatige, afgemeten beweging; Muz. en Poet., de tijdmaat, naar bepaalde maat- en toonverhouding geregelde redegang, evenmatige welluidendheid der rede, klankmaat, vers-tact, vgl. n u m e r u s en t a c t; **rhythmisch**, afgemeten, evenmatig, versmatig, welgeordend; **rhythmiek**, f. de leer van den rhythmus, de tijd- en toonmaatleer; **rhythmométer**, m. een tact-meter, werktuig, dat elke beweging der tijdmaat op het naauwkeurigst aangeeft.

Rhytidōsis, f. gr. (v. *rhytís*, voor rimpel), Med., het rimpelen; de rimpeling van het hoornvlies, afneming van den oogappel door verdrooging van de vochtigheid.

Ribadávia, m. een spaansche witte wijn, zoo geheeten naar de gelijknamige plaats in Gallicië.

Ribásso, m. it. Merc., z. v. a. **rabat**.

Ribattúta, f. it. (spr. *u* = *oe*, Muz. de terugslag.

Ribaudequin, m. fr. (spr. *rìbood'kèng*), een oud krijgswerptuig voor pijlen, spiessen enz.; later eene soort van geschut.

Ribes, m. een spaansche roode wijn van Ribas in Catalonië.

Riblétte, f. fr. Mil., een op den rooster gebraden en gekruid vleeschreepje.

Ribólla, m. een wijn uit Istrië.

Ribordage, f. fr. (spr. *ribordáazj*), Mar., de overzeiling, het stooten der schepen tegen elkander; ook de schade of haverij, daaruit ontstaan.

Ricambio, m. it. (vgl. **cambiō**), ook **ricors-wissel** of r e t o u r - w i s s e l en r e c h a r g e, fr. Merc., een keerwissel, tegenwissel, herwissel, die met p r o t e s t teruggaat.

ricanéren, fr. (*ricaner*), honend lagchen, grijnzen; zonder reden lagchen; **ricaneur**, m. een dom, onbeschaamd lagcher, grijnzer.

Ricápito, m. it., het opschrift, a d r e s, de plaats, waar een wissel wordt afgegeven; de aanneming of vereering van eenen wissel; per *ricapito*, door aflevering of overhandiging; **ricapitéren** (it. *ricapitāre*), iets aan zijne plaats afgeven, over maken; Merc., over schrijven, bezorgen, bestellen, eenen wissel aannemen, betalen, vereeren.

Ricávo, m. it. (v. *ricaváre*, uitnemen, uit trekken), Merc., het zuivere bedrag van verkochte waren.

Ricercáta, f. it. (spr. *ritsjerk*—), eig. het opzoeken (v. *ricercáre* = fr. *rechercher*), Muz., het voorspel.

Ricīnus, m. lat., de wonderboom, eene plantensoort, inz. de gemeene wonderboom (*ricinus commūnis*), ook christuspalm genoemd, uit welks zaadkorrels de geelachtig groene r i c i n u s - o l i e, wonderboomolie, wordt gewonnen; die als artsenij, inz. tegen wormen, hardnekkige verstoppingen enz. gebruikt wordt.

Ricochet, m. fr. (spr. *rikosjé*), de opstuit, het keilen, herhaald afkaatsen van een' geworpen steen op de vlakte van het water; **ricochet-schot**, een schot, waarbij de kogel herhaalde malen op de aarde of op het water afstuit en zich weder verheft; **ricochetéren**, zulke schoten doen.

Ricognitóri, pl. it. (spr. —*konji*—; van het nw lat. *recognītor*), opziener, naziener (bij de verkiezing van eenen paus).

ricoléren (v. h. it. *ricoláre*, weder doorzijgen = lat. *re-colāre*), diepe groeven of voren tot afloop van het water trekken.

ricórso, m. it. (= lat. *recursus*), Merc. (z. **recours** en **ricambio**).

Ricovēro, m. it. (v. *ricoverāre* = lat. *recuperāre*, weder verkrijgen), de wederverkrijging, wederbekenning; Merc., de schadeloosstelling, z. v. a. r e g r e s en r e c o u r s (z. a).

Rideau, n. fr. (spr. *ridó*; v. *ride*, f. rimpel, plooi, vorm), de voorhang, gordijn; Mil., eene kleine hoogte, van welke eene plaats beschoten kan worden, gordijn; ook eene in der haast opgeworpen verschansing.

ridéndo dicēre verum, lat. (v. *ridēre*, lagchen), de waarheid zeggen; **ridicúle**, fr. (v. h. lat. *ridicŭlus*, *a*, *um*), belagchelijk, belagchenswaard, bespottelijk; **ridicule** 1) n. het belagchelijke of bespottelijke; z i c h e e n r i d i c u l e g e v e n, zich belagchelijk aanstellen, bespottelijk maken; 2) m. (verbasterd uit *réticule* = lat. *reticŭlum*, een netje, netvormig zakje), een werkzak, eene werkbeurs der vrouwen.

Ridingcoat, z. **redingote**.

Ridótto, m. it. (= lat. *redúctus*), eene afgezonderde plaats, toevlugtsoord; speelkamer voor gemaskerde personen (vgl. redoute).

rien, fr. (spr. *rjèng*), niets; *rien du tout* (spr. *rjèng du tóe*), in het geheel niets; **riënist**, m. barb. lat. (v. h. fr. *rien*, niets), z. v. a. **nihilist**.

Rif, n. ned. (verwant met reef, rib enz.; in 't alg. iets, dat zich in de lengte uitstrekt; eng. *reef*), eene lange rots- of zandbank, klippenreeks in de zee, verborgen klippen.

Rifóndo, m it. (vgl. **refunderen**), Merc., de tegenaanschaffing voor getrokken wissels.

rigide, lat. (*rigidus, a, um*, v. *rigere*, verstijven), en fr. (spr. *rizjied'*), stijf, vast, strak, bros; streng, hard, scherp, ruw, onbuigzaam, onverbiddelijk; **rigiditeit**, f. lat., (*rigiditas*), stijfheid, strakheid, in tegenst. met de vloeistof; ook z. v. a. *rigor*, m. lat., of **rigueur**, f. fr. (spr. *righéur*), de strengheid, hardheid, scherpheid; de rigueur zijn, d. i. volstrekt noodzakelijk, stipt in acht te nemen zijn; *rigor*, ook de verstijving van koude; *rigōre juris*, naar gestreng regt; *al rigōre di tempo*, it. Muz., in allerstiptste tijdmaat; **rigorismus**, n. nw lat., de zedelijke gestrengheid, te strenge zedeleer, die de zedelijke verpligting zoo verre uitstrekt, dat zij niets als onverschillig aanziet; **rigorist**, m. een gestreng zedeleeraar, iemand, die overgestrenge grondstellingen heeft (het tegengest. van latitudinarius); in het lijfstraffelijk regt: een aanhanger der gestrengere grondbeginselen van het strafregt; **rigoreus**, **rigoureus**, (fr. *rigoureux*; spr. *righoe*— (en **rigoristisch**, hard, gestreng, scherp, ernstig; onbarmhartig; **rigorōsum**, n. scil. examen z. a.; **rigorositeit**, f. gestrengheid, scherpte, hardheid.

Rigodon of **rigaudon**, n. fr. (spr. —*ghodóng*; zoo men wil van het referein van een oud danslied: *ric-din-don*; vgl. echter ook het it. *rigodére*, zich weder verheugen), een in Italië en het zuidelijk Frankrijk gebruikelijke dans en de daarbij behoorende muzijk.

Rigor, **rigorismus** etc., z. ond. **rigide**.

Rijder, m. eene nederl. goudmunt, = 14 gulden.

Rijksdaalder, m. eene ned. zilvermunt, als hollandsche rijksdaalder = 2 gl. 50 ct., als zeeuwsche rijksdaalder = 2 gl. 60 ct.

rilasciando, it. (spr. *rilasjándo*; v. *rilasciare* = fr. *relâcher*, z. **relacheren**), Muz., allengs langzamer, verminderend, afnemend.

Rilek, m. een russisch muzijk-instrument, dorpslier.

Rima, m. de broodboom op Otaheiti.

Rimailleur, m. fr. (spr. *rimaljéur*), een rijmer, rijmelaar, verzensmid.

Rimbórso, it. Merc., z. **remboursement**; **rimesse**, z. **remesse**.

Rime, f. fr., het rijm, degelijkluidendheid der laatste lettergrepen in 2 of meer verzen; *sans rime ni raison*, zonder zin of verstand.

Rimpel, m. eene korenmaat in Hongarije.

rinforzándo of *rinforzáto*, it. (v. *rinforzare* = fr. *renforcer*), Muz., versterkend, sterker, weder krachtiger.

Rinfránco, n. it. Merc., vergoeding, teruggave van uitschotten; rinfránco geven, uitgeschoten gelden weder vergoeden.

Rio, m. sp. en port. (v. h. lat. *rivus*, vloeijend water), de vloed, stroom; b. v. **Rio de la Plata**, sp., de zilverstroom; **R. de Janeiro**, port. (spr. *rioe de zjanéiro*), de januarij-rivier.

Rions, m. (spr. *rióng*), eene soort van witten fr. wijn, zoo geheeten naar het gelijknamig stadje in het departement der Gironde.

Ripiéno, m. it. (v. *piéno* = lat. *plenus*, vol), Muz., de aanvulling, stemvulling; als adject., vol, met vol koor; **ripiéno-stem**, de aanvullende stem; de ondergeschikte, begeleidende en versterkende stem (in tegenst. met solostem; **ripieno-bas**, z. **bas**; **ripienist**, m. een toonvuller, nevenspeler, stemaanvuller, die geen solo zingt of speelt, maar alleen de stem helpt versterken en zich naauwkeurig naar den voorspeler moet rigten.

Ripopé, n. fr., zamengegoten overblijfsels van wijn; overschotten, mengelmoes, poespas.

Ripóso, n. it. (= fr. *repos*, van het lat. *reponĕre*), rust, stilte; Pict., een stilleven.

Riposte, z. **risposte**.

Riprésa, f. it. (= fr. *reprise*; v. *reprendĕre*, weder of terug nemen), Muz., herhaling eener voorname passage.

Ripuariërs, pl. lat. (v. *ripa*, oever), oeverbewoners, ond-rom. benaming der Franken, die aan den Rijnoever van de Lahn tot aan de Lippe woonden.

Risaliet, m. (it. *risálto*, v. *risalire*, *risaltáre*, vooruitspringen, uitsteken), Arch., een uitstekend gedeelte van een gebouw een vooruitstek, doorgaans in het midden der façade of, bij aanmerkelijke breedte van deze, aan elken der hoeken.

riscant, z. ond. **risico**.

Riscóntro, m., pl. **riscontri**, it., ontmoeting, nangt, aanwijzing enz.), Merc., wisselbetalingen; aanwijzingen op wisselbetalingen.

risentito, it (v. *risentire*, gewaar worden, gevoelen), Muz., vol uitdrukking, levendig.

Risette, z. ond. *riso*.

Risico, n. it., *risque* (spr. *riesk'*), fr. (waarsch. van het mid. lat. *rescussa*, oud. fr. *rescousse*, d. i. eig. de gewelddadige herhaling eener handeling; vgl. echter ook het sp. *risco*, steile rots, klip), het gevaar, waagstuk; **risquéren** (fr. *risquer*), wagen, in gevaar brengen, op het spel zetten; gevaar loopen, in gevaar zijn; **risquant** of **riscánt**, gewaagd, gevaarlijk; ook **risquable** (spr. *rieskábl'*).

riso fiorétto, n. it., eig. bloemenrijst, de fijnste soort van rijst; **risétte**, f. de geringste soort van rijst.

risolúto, it. (spr. *rizoloeto*; = lat. *resolūtus a, um*, vgl. **resolvéren**), Muz., stout, krachtig.

rispediéren, it. (vgl. **spedieren**). Merc., weder afzenden, waren enz. verder zenden of verzenden.

Rispet- of **rispit dagen**, z. **respect-dagen** ond. **respicieren**.

Rispóste of **ripóste**, f. it. (*rispósta*, v. *rispóndere*, antwoorden, en *ripósto*, v. *riponĕre*, weder wegleggen), een snel en treffend antwoord, een tegenzet; in de schermkunst: de tegenstoot; **rispostéren** op eene spotternij snel, levendig en treffend antwoorden, dadelijk hervatten; in het schermen: na den gedanen stoot aan de tegenpartij eenen tegenstoot toebrengen.

risquéren, z. ond. **risico**.

Rissóle, f. fr. (v. *rissoler*, bruin braden), een vleeschpastijtje; **rissolétten**, pl., geroostte, met vleesch gevulde sneedjes brood.

ristornéren, it. (vgl. **storneren**), Merc., terug schrijven, af- en toeschrijven; in het assurantie-wezen: van eene reeds geslotene verzekering tegen eene vergoeding weder afzien; **ristorno**, z. **ritorno**.

Ristrétto, m. it. (= lat. *restrictum*, v. *restringĕre*, it. *ristringere*, zamen trekken), een kort uittreksel, de hoofdinhoud eener rekening enz.; ook billijkste prijs eener waar; *ristrétto di conto*, rekeningsuittreksel; **staats-ristretto**, kort verhaal der politieke voorvallen.

risus, m. lat., het lagchen; *risus sardonĭus*, m., zie s a r d o n i s c h e lach; *risum teneātis amīci!* lat., onthoudt u van lagchen, vrienden! lacht niet! — een gewone uitroep bij belagchelijke uitdrukkingen.

risvegliáto, it. (spr. *riesweljáto*, van *re-svlegliare*, opwekken, aanwakkeren), Muz., opgewekt, levendig, met toenemende vrolijkheid of levendigheid.

ritardándo, *ritardáto*, it. (van *ritardáre*, vertragen, vgl. **retarderen**), Muz., dralend, vertragend, in snelheid verminderend.

rite, lat., ordelijk, vormelijk, wettelijk, naar gebruikelijke wijze, voorschriftmatig, gepast, behoorlijk.

ritenúto, it. (van *ritenére* = lat. *retinēre*, vgl. **retineren**), Muz., teruggehouden, ingehouden.

Ritorno, m. it. (van *ritornáre* = fr. *rétourner*; **retour** enz.), ook r i s t o r n o en s t o r n o, eig. de terugkeer; Merc., de terugschrijving, het af- en bijschrijven van eenen post in het grootboek; **ritornél**, n. (it. *retornéllo*), een herhalings-thema, meermalen wederkeerend gedeelte van een zang- of ander muzijkstuk, ook de inleiding van een muzijkstuk door de begeleidende instrumenten gespeeld; Poet., eene soort van kleine drieregelige ital. volksliederen.

Ritrátta, f. (ital. vgl. **tratta**, ond. **trasseren**), Merc., de keer- of herwissel, de terugtrekking van een' getrokken wissel.

Ritus, m., pl. ook **ritus**, lat., het gebruik, inz. pligt of kerkgebruik; het **rituaal** (van het lat. *rituālis*, *e*, de gebruiken betreffende), de regeling van kerkelijke gebruiken, kerkenorde, het kerkenboek, vgl. a g e n d e; ook de voorgeschrevene of gebruikelijke ceremoniën bij inwijdingen, receptiën in geheime genootschappen enz.; **ritualist**, m. nw lat., een kenner der kerkgebruiken; ook een verdediger daarvan; **ritualistiek**, f. de leer van de regeling der kerkgebruiken; **rituëel**, tot het kerkgebruik behoorende, gebruikelijk.

Rival, m. fr. (van het lat. *rivālis*, dat is: eig. eene beek (*rivus*) op den akker met iemand gemeen hebbend), een mededinger, medevrijer, medestrijder; wedijveraar; **rivaliséren** (fr. *rivaliser*), wedijveren, mede dingen, om de meerderheid strijden; **rivaliteit**, f. (lat. *rivalĭtas*, f. *rivalité*), de mededinging, ijverzucht, de wedstrijd, wedijver.

Riválso, m. it. (van *ri-valere*, zich herstellen), Merc., de schadeloosstelling wegens een voorschot (r e g r e s).

rivérso, it. (van *rivertĕre*, omkeeren, of *rivéscio* (spr. *—wésjio*, van *rivesciare*, omwerpen), Muz., omgekeerd, van achteren af te spelen.

Riviéra, f. it., oever of kustland.

Rivolgiménto, n. it. (spr. *—dzji—*; van *rivolgere*, omwenden = lat. *revolvĕre*), Muz., de omkeering der stemmen in het dubbele contrapunt; *rivoltáto*, Muz., omgekeerd.

rixa, f. lat., twist, strijd, regtshandel; *autor rixae*, m. de aanlegger van eenen twist.

Roastbeef, n. eng. (spr. *róostbief*, van *to roast*, braden, en *beef*, rundvleesch), geroosterd, slechts halfgebraden rundvleesch.

Rob of **roob**, l. **robb**, arab. (*robb*),

Med., vruchtensap, -moes, doorgaans met suiker gekookt; *rob cydoniōrum*, kweënmoes; *rob sambūci*, vliersap, vliersiroop.

Rob, m. ned., alg. benaming eener soort van naar visschen gelijkende zoogdieren, die op het land en in het water leven: zeehond, zeekalf, zeebeer, zeeleeuw enz.

Roba, f. pl. **robe**, it., in den zeehandel: goederen, waren.

Robber, l. **rubber**, m. (eng. de wrijver, schaver), in het whistspel de dubbele partij, twee achter elkander gewonnene van drie partijen.

Robe, f. fr. (verwant met ons roof; vgl. het ang. saks. *reaf*, mid. lat. *rauba*, buit en kleed, en het fr. *dérober*, berooven), een lang kleed, sleepgewaad der vrouwen; ook een lang opperkleed der regtsgeleerden in Frankrijk, een tabbaard, eene staatsiekleeding, en van daar de gezamentlijke geregtsbeambten des Staats; *hommes de robe* (spr. *omm' d—*), mannen van den tabbaard, regtsgeleerden; *robe de chambre* (spr. *rob' d' sjángbr'*), een slaaprok; **roberonde**, f. (spr. *rcberóngd'*), een wijd overkleed der vrouwen.

Robert, oudd. mansn. (oud-hoogd. *Hruodpert* of = *perht*, van *hruod*, roem, en *pert* enz., blinkend): de met roem omstraalde, van roem blinkende.

Robespierrísmus, n. (spr. *—pjèr—*), het staatkundig stelsel van Maximiliaan Robespierre, het schrikbewind; **robespierríst**, m. een aanhanger van dat stelsel.

Robijn, m. (it. *rubíno*, fr. *rubis*, van het mid. lat. *rubīnus* = lat. *ruber*, rood), een doorzigtige roode edelsteen, de hardste en kostbaarste na den diamant, h. schoonst in Ceylon, Pegu enz. De schoonste hoogroode heet almadin of karbonkel, omdat hij naar eene gloeijende kool (*carbo*) gelijkt; de violetroode heet spinel; de bleekroode balais (z. a.), ook ballas of balas en de roodgele rubicel, welke minder geacht wordt; ook draagt de naam **robijn**, eene zeer kleine soort van drukletter, tusschen parel en diamant (zie **drukletters**); **robijnglimmer**, m., z. v. a. **pyrosideriet**; **robijnzwavel**, realgar, vgl. arsenicum; **robijnspath**, n., z. v. a. rhodoniet.

Robillard, m. fr. (spr. *robieljáar*), een fijne parijsche snuiftabak, naar den naam des vervaardigers zoo geheeten.

Robinet, m. fr. (spr. *—né*), de kraan aan een vat enz.

Robinhood's society, f. eng. (zoo geheeten naar Robin-Hood, verbasterd van Robert Fitzooth, de aanvoerder eener rooverbende, de held van vele engelsche volksprookjes), een politieke-tinnegietersgezelschap, een' kring, waarin men, vaak zonder toereikende kennis, over staatkunde handelt.

Robinĭa, f., z. v. a. **acacia** (naar den fr. botanist Robin benoemd, die in de 17de eeuw deze plantensoort het eerst uit amerikaansche zaden teelde).

Robinocratīe, f. fr.-gr., een iron. woord om den overwegenden invloed der mannen van den tabbaard (*robe*) aan te duiden; advokatenheerschappij.

Robinsonáde, f. (naar den beroemden, het eerst in 1719 verschenen roman van den Engelschman Foe: Robinson Crusoe), eene Robinsons-geschiedenis, avontuurlijke geschiedenis of vertelling van zeevaarders.

roboréren, lat. (*roborāre*, van *robur*, sterkte), versterken, kracht geven; **roborantĭa**, pl., versterkende middelen; **roborātie**, f. nw lat., de versterking; **roboratief** en **robŏrans**, m. een versterkend middel; **robuust**, lat. (*robústus*, *a*, *um*), sterk, krachtig, welgespierd, kloek, stevig.

Roboth of l. **robot**, ook **robat**, m. (een slavisch woord, poolsch en boheemsch *robota*, russ. *rabóta*, arbeid, knechtschap, van *rab*, *rob*, knecht, slaaf), in Beijeren, Oostenrijk, Bohemen en Silezië: de leendienst, hofdienst, werkzaamheden, waartoe de onderdanen jegens hunne overheid en landsheeren verpligt zijn.

Roc, m. fr., de rots; **roc** of **roche**, m. het kasteel of de toren in het schaakspel (van het arab. *roch* of *ruch*); **roc** of **rok**, arab., een fabelachtige vogel van ontzaggelijke grootte en kracht in de arabische sprookjes; — **roquéren** of **rochéren**, in het schaakspel den koning met het kasteel doen omwisselen.

Rocaille, f. fr. (spr. *rokálj'*, van *roc*, rots), grotwerk, van schelpen, koralen, steenen enz.; **rocailleur**, m. een grotwerkmaker.

Rocambóle, f. fr. (van het duitsche rockenbolle, d. i. roggelook, omdat de stengel met dien der rogge overeenkomt); de spaansche sjalot, het slangenlook, slangenknoflook; oneig. het beste aan eene zaak; in het l'hombre-spel een zeker getal fiches, waartoe ieder, die een spel wint, moet bijdragen, en die later met elkander op het spel gezet worden; ook eene smulpartij.

Roccetto, m. it. (spr. *rotsjétto*) en **rochet**, m. fr. (spr. *rosjé*; waarschijnlijk van ons rok), een kort koorhemd der bisschoppen.

Rocchette, it. (spr. *rokétta*, van *rocca*, rots), eene rotsvesting of veste.

Rochus, mansn.: de verhevene.

roco, it. (= lat. *raucus*, *a*, *um*, heesch), Muz., ruw, dof.

Rócoco, n. nw fr. (misschien van *roc*, *rocaille*, z. a., dus eig. de smaak voor

schelp- of grotwerk?), ouderwetsche voorwerpen van allerlei soort, die naar den nieuwsten smaak des tijds weder mode zijn geworden.

Roderik, oudd. mansn. (waarschijnlijk uit Hruoderîh ontstaan, vgl. **Robert**): de roemrijke.

Rodomónte, m. it., of **rodomónt**, fr., d. i. eig. bergdoorknager, bergvreter (van *rodĕre*, knagen), oorspr. de naam van eenen boer in het graafschap Scandiano in Italië, welken Bojardo, graaf van Scandiano, en later Ariosto in hunne dichtstukken (*Orlando innamorato en furioso*) aan eenen snoevenden held gaven; van daar in 't algemeen een grootspreker, opsnijder, pogcher, snoever; **rodomontáde**, f. de pralerij, opsnijderij, grootsprekerij, snoeverij, snorkerij; vgl. fanfaronnáde; **rodomontéren**, grootspreken, pogchen, snoeven.

Rodóndos, pl. (van het sp. *redondo* = lat. *rotundus*, rond; *lienzo redondo*, lijnwaad in ronde balen), eene soort van wit vlaamsch linnen.

Roebel, m. russ. (*rubl*, oorspronkelijk een afgehouwen stuk, van *rubitj*, snijden, houwen; v. a. van het arab. *rub* (z. a.), daar de roebel oorspr. ¼ griwna of eene mark zilver was), eene russ. zilvermunt van 100 kopeken = 2 gulden 15 ct. courant: zilverroebel, onderscheiden van den papierroebel, die weinig meer dan ¼ zilverroebel geldt.

Roede, f. eene ned. lengtemaat voor afstanden, = 10 ellen of meters; de rijnlandsche roede, verdeeld in 12 voeten, = 3.7658592 ned. ellen, de amsterdamsche roede, verdeeld in 13 voeten. = 3,6797698 ned. ellen.

Roeland, oudd. mansn. (Roland); inz. een fabelachtige held, dien men als een der 12 paladijns van Karel den Groote vermeld vindt en die eene groote rol speelt in de riddergedichten der middeleeuwen; **roelandszuil**, f. (misschien bedorven uit rugelandszuil, van het duitsche ruge, rüge, voor gerigt). een zinnebeeld van het regt der strafuitoefening in vele steden van noordelijk Duitschland en ook bij ons (b. v. de Steenen Roeland te Amsterdam, die nog voor eenige jaren daar aanwezig was), bestaande in een reusachtig standbeeld van hout of steen.

Rog, m. ned. (eng. *roach* en *ray*, lat. *raja*), eene bekende soort van kraakbeenvisch.

Rogāte, lat. (*rogāte*, imper. v. *rogāre*. bidden, verzoeken), de bidzondag of zondag voor hemelvaartsdag, naar het begin der latijnsche bijbelwoorden: *rogate* etc., bidt enz., Joh. 16, 14.; **rogātie**, f. lat. (*rogatio*), eene bede, een smeekschrift; eene voorbede voor afgestorvenen; een bededag tot afwending van zware rampen; *rogatoriāles* (scil. *litterae*). pl., ook **rogatorĭum**, n. nw lat. Jur., smeekschrift, verzoekschrift, schriftelijk aanzoek; **rogātum**, n. een bedelbrief.

Rogatóns, pl. fr. (spr. *roghatóng*), overgeschoten brokken, opgewarmde spijzen, klieken; onbeduidende papieren of geschriften. prullen.

Rogatorĭum, **rogatum**, z. ond. **rogate.**

Roland, z. **Roeland.**

rolleren, z. **rouleren.**

Romagna, f. it. (spr. —*mánja*), het gebied der stad Rome, als district van den Kerkelijken Staat.

Román, m. (f. fr. *roman*, eng. *romance*, oorspr. alles, wat in eene romantische taal is geschreven), eene verdichte geschiedenis, de voorstelling van verdichte menschelijke voorvallen, welker hoofdoogmerk karakterteekening is, daarom inz. de lotgevallen van een' bijzonderen persoon bevattende; in engeren zin: eene avontuurlijke liefdesgeschiedenis; eenen roman spelen, eenen liefdehandel of eene vrijerij op het touw zetten en doorzetten; **románce**, f. fr., eene korte avontuurlijke geschiedenis, overlevering, een ridderlijk voorval enz. in den vorm van een lied, eene zanggeschiedenis, zangsprookje; vgl. ballade; **romancier**, m. fr. (spr. *romangsjé*), een romanschrijver; **romanésco**, m. it., een goede wijn in het gebied van Rome; **romanésk** (fr. *romanesque*), wat naar den roman zweemt. op de wijze der romans, overdreven als de romanhelden, verdicht, fabelachtig, onnatuurlijk, ongelooflijk, overdreven; **romanéske**, f. een it. dans van vrolijk karakter en snelle beweging; **romanisch** (v. h. lat. *romānus*, *a*, *um*, romeinsch), v. h. oudromeinsche of latijnsche afstammend, gelijk de in de middeleeuwen uit de latijnsche taal ontstane romanische talen: de italiaansche, spaansche, portugesche, fransche, provençaalsche enz.; **romaniséren**, romans ontwerpen of schrijven; eene ware geschiedenis als eenen roman inkleeden; **romanísmus**, n. nw lat., de r. k. godsdienst, haar leerstelsel en hare grondstellingen; **romanomanīe**, f. lat.-gr., romanwoede, overdreven zucht tot romanslezen; **romantiek**, f. en **romanticísmus**, n. de middeleeuwsche en nieuwere smaak in kunst en letteren; **romantĭcus**, m. een aanhanger van dezen smaak; **romantisch** fr. *romantique*), eig. in eene der romanische talen opgesteld, geschreven en voorgedragen; in 't alg. in den geest en smaak der christelijke middeleeuwen en der nieuwere volkspoëzij en kunst, in tegenst. met het antieke of classicke; ook dichterlijk schoon, bekoorlijk, betooverend, verrukke-

lijk, wonderschoon (b. v. van romantisch landschap).

Romein, ook **Romer**, m. een bewoner van de stad Rome; Typ., eene hoofdsoort van drukletters, ook antiqua geheeten (z. a.); **romeinsch**, wat tot Rome behoort, daartoe betrekking heeft; zamengetr. **roomsch**, inz. wat de godsdienst betreft, wie de godsdienst belijdt of tot de algemeene (catholijke) kerk behoort, welker opperhoofd, de paus, zijnen zetel in Rome heeft; **romeinsche bouworde**, de jongste der bouworden, zamengesteld uit de ionische en corintische (z. a.).

Romestecq, n. fr., een kaartspel tusschen twee, vier of zes personen.

Romuliden, pl. lat. (*Romulidae*), nakomelingen van Romulus, den grondvester en eersten koning van Rome, Romeinen.

Ronas, de syrische of perzische meekrapwortel.

Rondas, n. een rond schild.

Ronde, f. fr. (spr. *ronghd'*; van *rond*, rond, v. h. lat. *rotundus*), de omgang; Mil., rondgaande wacht, patrouille; rondedans, kringdans; rondgezang; *à la ronde*, in de rondte, in een kring rond; ook eene soort van biljartspel met 12 kleine ballen en eenen speelbal: **rondeau**, n. (spr. *rongdó*), een rondeel, rondgedicht, rondezang, eene soort van lyrische gedichten met een naar bepaalde dichtwetten terugkeerend referein; Muz., dat gedeelte van een muzijkstuk, waarin een hoofdthema als referein terug keert, ook **rondo**, it.; **rondeel**, z. **rondeau**; ook een rond buitenwerk of ronde sterke toren, die wel eens de plaats van een bolwerk vervangt; eene door vele kringvormig gebouwde huizen ingesloten vlakte: **rondino** of **rondolétto**, n. it. Muz., een kort, niet zeer uitgewerkt rondgezang, een klein rondeel.

Rongerīe, f. fr. (spr. *rongzj'rie*, van *ronger*, knagen), in de katoendrukkerijen het wegbijten der kleuren door bijtmiddelen.

Roob, z. **rob**.

Rood, n. eng. (spr. *roed*), eene akkermaat in Engeland, = 10.1168 ned. vierk. roeden.

Roopaard, z. v. a. **affuit** (z. a.).

Roos, f. eene allerwege bekende schoone bloem, van velerlei soorten; eene huidziekte, ook St. Anthonie-vuur geheeten; eene soort van diamant (z. a.): **roos van Jericho**, z. **Jericho-roos**; **de roode en witte roos**, benaming van twee vijandige partijen, die van York en Lancaster, welke Engeland eene reeks van jaren door burgeroorlog geteisterd hebben en eerst in 1485 onder Hendrik VII. een einde namen; **rozemarijn**, z. **rosmarijn**; **rozenhout**, z. **rodisch hout**.

Ropij, f. (hindostansch *rupiyah*, v. h. sanskr. *rupya*, schoonheid; vervolgens zilver, inz. bewerkt zilver), eene oost-ind. munt, in goud ongeveer 18 gl., in zilver van 60 tot 120 centen; **lak-ropij**, eene rekenmunt, te Calcutta = 100,000 zilveren ropijen.

Roquelaure of **roquelaur**, m. fr. (spr. *rôk'lóor'*), een mantel, reis- of regenrok, regenmantel, naar zijnen fr. uitvinder, den hertog van Roquelaure benoemd.

roqueren, z. ond. **roc**, **roche**.

Roquette, f. fr. (spr. *rokétt'*; sp. *ruqueta*, it. *ruchetta*; v. h. lat. *erūca*), waterkers, een moeskruid, dat men als salade eet; ook de levantsche potasch.

Roquille, f. fr. (spr. *rokielj'*), eene kleine fr. wijnmaat, = ¼ chopine (z. a.); ook ingemaakte oranjeschillen.

Rorāte, lat. (v. *rorāre*, dauwen, bedroppelen), eig. dauwt, benaming van eene in de r. k. kerk, gedurende den tijd der advent gehoudene mis, naar hare aanvangswoorden: *rorate cœli*, dauwt of druppelt, gij hemelen! die uit Jes. 45, 8 zijn genomen; **rorātie**, f. het dauwen, de meeldauw aan den wijnstok.

rosa, f. lat., de roos; **rosa**, of fr. **rosé** (spr. *rozé*), rozerood, rooskleurig; *sub rosa*, onder de roos, het zinnebeeld der vertrouwelijkheid, d. i. in vertrouwen, in 't geheim; **Rosalīe** of **Rosalinde**, nw lat., vr uwen.: de rozige, schoon als eene roos; **rosarīum**, n. een rozenkrans, bidsnoer; **rosenoble** of **rosenobel**, m. een rozenstuk, voorm. eng. goudmunt, met een schip en eene roos gestempeld, omtrent 11 gl. waard; rosenobelgoud, goud dat slechts $\frac{1}{18}$ zilver bevat; **rosétte**, f. fr., eene kleine roos, een roosje, roosvormige sieraden in goud- of zilverblik enz., een roosvormige strik, eene lintroos; de roos of rigtschijf in horologiën; ook roossteen, een van onderen plat en van boven hoekig geslepen (in ruitvormige of driehoekige vlakken verdeelde) diamant; als vrouwenn.: Roosje; **rosettéren**, met goudroosjes bezetten, versieren; den diamant zoo slijpen, dat hij enkel ruitvormige of driehoekige vlakken vertoont; **Rosilda**, vrouwenn.: de aanminnige roos, liefelijke onschuld; **Rosine**, vrouwenn.: de rozenroode, bloeijende.

Rosayarīērs, pl., eene muhamedaansche secte in het jaar 270 der Hedschrah uit de partij der Schiiten ontstaan.

Rosbeijer of **rosbayaard**, m. het paard der vier heemskinderen, Bayaard genaamd; oneig. een woesteling, een wild schepsel.

Rosenobel, **rosette**, **rosetteren**, **Rosilda**, **Rosine**, z. ond. *rosa*.

Rosinánt, m. sp. (*rocinante*, fr. *rossinante*, v. h. sp. *rocin*, fr. *rosse*, slecht

paard, knol, v. h. duitsche ros), een slecht paard, magere knol, inz. het ellendig rijpaard van Don Quixote (z. a.).

Roskolniken, pl. (russ. sing. *rasskolnik*, v. *rasskól*, scheur, scheiding), scheurmakers, die niet tot de regtgeloovige grieksche kerk behooren, z. v. a. separatisten, schismaticken.

Rosmarijn, ook wel **rozemarijn**, m. (v. h. lat. *ros marīnus*), eig. zeedauw, een bekend, welriekend gewas, dat in het Oosten en in Z. Europa, inz. digt aan zee, in het wild groeit.

Rosólio of l. **roso̗glio**, m. it., rozenbrandewijn, een it. gekruide brandewijn, uit rozenbladeren bereid.

Rosomak, m. de veelvraat, een roofdier van het beerengeslacht in N. Europa enz.

Rossalïën, pl., vuurroode vlekken met zwelling en pijn over het geheele ligchaam, die in 7 à 9 dagen verloopen.

rosso antico, m. it. (d. i. eig. ouderwetsch of antiek rood), roodachtig marmer.

Rossóli of l. **rossolis**, m. fr., zonnedauw, een fijne, gekruide brandewijn, inz. getrokken op h. kruid *ros solis*, lat., zonnedauw.

Rostbeef, n., z. **roastbeef**.

Róstra, pl. lat. (van *rostrum*, de snavel), eig. de snavels; het spreekgestoelte op de markt in het oude Rome, zoo geheeten naar de daarop geplaatste scheepssnavels van de veroverde schepen.

Rostraal, z. **rastraal**.

Rota of **ruota**, f. it. (eig. rad = lat. *rota;* zoo genoemd, omdat de gerigtszaal met radervormige platen is bevloerd), het hoogste pauselijke appellatie-geregt, de opperregtbank te Rome over de gezamentlijke r. k. christenheid.

Rotacísmus, z. **rhotacismus**.

Rotalíth, m. lat.-gr.; een radersteen, straalsteen.

Rotang, n. (spr. *rota*, eng. *ratan*; van het maleisch *rôtan*), het oostindische of zoogen. spaansch riet, rotting.

Rotātie, f. lat. (*rotatio*, v. *rotāre*, in eenen kring ronddraaijen, van *rota*, het rad), de raddraaijing, raderloop, de omloop, omdraaijing, omwenteling, de kringvormige beweging om de as, b. v. van de zon, de aarde enz.

Rotonde. z. **rotunde**.

Rotta, f. eene vochtmaat in Madrid.

Rottel, **rottólo**, n. (v. h. arab., *ratl*, pond), een handelsgewigt, in Turkije = 0,6378 ned. pond.

rotten boroughs, pl. eng. (spr. *rott'n bórroos*), vervallene marktvlekken, in welke het regt, om afgevaardigden, in het parlement te zenden, in de handen van enkele grondeigenaars was gekomen, wien het stemregt door de parlements-reform in 1832 werd ontnomen.

rottéren of l. **rotten** (v. rot, mid. lat. *ruta*, *rotta*, een hoop, eene schaar, in verachtelijken zin: eenige personen, die zich tot een onedel doel hebben vereenigd), een rot vormen, zich tot een slecht oogmerk vereenigen, zamen scholen, zamen rotten.

Róttolo, m. een gewigt: op Malta van 32 onsen of 0,7915 ned. pond; — in het koningrijk der beide Siciliën = 0,8910 — in Genua = 0,5232, — de groote rottolo van Palermo = 0,8733, — de kleine rottolo aldaar 0,7939 ned. ponden, te Aleppo = 720 drachmen; in het ottomansche rijk = 2,2970 — te Tripoli = 700 drachmen of 2,2194 — te Damascus = 600 drachmen of 1,9023 — te Tunis = 0,4962 — in Abyssinië = 0.3121, — in Guinea = 0,4326 — in Egypte = 0,4310 ned. ponden.

Rotŭlus, n. mid. lat. (in plaats van *rotŭla*, verklw. van *rota*, alzoo eig. radertje; voorts iets zamengewikkelds, eene rol), een bundel of pak, acten of geregtelijke verhandelingen; *rotulus mortuōrum*. in de r. k. kerk h. boek, waarin men de namen der overledenen, voor welke zielmissen gelezen worden, opteekent; *rotŭlus testium*, het getuigenverhoor of de uitspraken der getuigen; **rotŭli** of *rotŭlae*, pl., artsenijballetjes; **rotuléren** (mid lat. *rotulāre*, d. i. eig. rollen), acten naar hunne volgorde teekenen en zamen naaijen; **rotŭlātie**, f. het ordelijk bijeen voegen en innaaijen v. schriftelijke stukken.

rotúnde, lat. (adverb. v. *rotundus*, *a*, *um*, rond), Jur., rond, rondweg, zonder omwegen; ook in rond getal; **rotunde** of **rotonde**, f. (it. *rotonda*, fr. *rotonde*), een rond gebouw; ieder van buiten en binnen rond gebouwd, inz. het beroemde pantheon (z. a.) te Rome.

Rotúre, f. fr. (misschien van het mid.-lat. *ruta*, *rotta*, schaar, hoop, rot?), de onadelijke stand, burger en boerenstand; **roturier**, m. (spr. *rotuurjé*), een burgerlijke, onadelijke; *en roturier* (spr. *ang rotuurjé*), als een burger, burgerlijk, boersch, gemeen.

Roucou, z. **orlean**.

Roué. n. fr. (spr. *roe-é*; v. *rouer*, radbraken), een geradbraakte of radbrakenswaardige schurk, galgebrok, nietswaardige kerel; in het jaar 1719 door eene toevallige aanleiding tot modenaam geworden van de voorname, galante wellustelingen, z. v. a. libertin; *aimable roué* (spr. *èmábl'*), een beminnenswaardige losbol, een mensch van slechte beginselen, die bij uitstek zijne wereld verstaat.

Rouge, n. fr. (spr. *roezj'*), rood, rood blanketsel; *rouge et noir* (spr. *roezj'é noár*), rood en zwart, een fr. kansspel met ballen en kaarten; *rouge végétal* (spr. *wezjetál*), plantenrood, blanketselrood, portugeesch blanketsel, uit saffloers bereid.

rouléren, fr. (*rouler*, spr. *roel*—; v. h. mid. lat. *rotulāre*), rollen; omloopen, in omloop of in zwang zijn, gangbaar zijn; **roulàde**, f. iets opgerolds, een rolgebak, opgerold kalfsvleesch; Muz., een loop, toonlooper, eene rolling der toonen; **roulage**, f. (spr. *roeláazj'*), het voerloon, de vracht voor het vervoer met wagens, karren enz., **roulance**, f. (spr. *roelángs'*), de geldomloop; **rouleau**, m., pl. **rouleaux** (spr. *roeló*), rol, rolstok, rolhout, wals, rolblok; de rolgordijn voor vensters; **roulement**, n. (spr. *roel'máng*), de roffel op den trommel, met de pauken; het trillen of tremble-ren met de stem; **roulétte**, f. eene rolschijf, een rolraadje, werktuig der graveurs; ook een kansspel met kogeltjes of balletjes; **roulier**, m. (spr. *roeljé*), een voerman, vrachtrijder, goederenrijder, vrachtvoerman; kruijer.

Roupino, z. **ruspono**.

Rousselet, m. fr. (spr. *roes'lé*), de suikerpeer, eene naar muscadel smakende perensoort.

Roussette, f. fr. (spr. *roesétt'*), de toebereide vischhuid, het sagrijn voor horologiekasten enz.

Roussillón, m. fr. (*roesieljóng*), een zeer sterke, zoete fransche wijn, uit de provincie Roussillon in Z. Frankrijk.

Rout, m. eng. (spr. *rout*; eig. rot, hoop, schaar), een talrijk engelsch avondgezelschap, praalgezelschap, theegezelschap, speelgezelschap.

Route, f. fr. (spr. *roet'*; van het lat. *rupta*, scil. *via*, d. i. gebroken baan, gebaande weg), de weg, reisweg, gemeene weg, straatweg, togt, rigting der reis, koers; reisroute, marschroute der soldaten, de hun aangewezen weg; **routier**, m. (spr. *roetjé*), een zeewegwijzer, wegwijzer voor zeevaarders, zeespiegel, boek met zeekaarten, zee-atlas, graadboek; **routine**, f. (spr. *roetien'*), de vaardigheid, vlugheid, gemakkelijkheid door gedurige oefening of behandeling verkregen; de sleur, slender, gewoonte, het handelen naar regelen der ervaring zonder inzigt der gronden; **routinier**, m. (spr. *roetienjé*), een ervaringsman, geoefende, een vlug uitvoerder, die enkel ten gevolge van oefening handelt; ook een knoeijer, beunhaas, die enkel door afkijken heeft geleerd, maar geenerlei grondige kennis bezit; **zich routinéren**, zich vaardigheid of vlugheid in eenige bezigheid bijbrengen, zich oefenen; **geroutineerd**, geoefend, bedreven, ervaren, vlug, doorkneed.

Rovesciaménto, n. it. (spr. —*wesjia*—; van *rovesciare*, omwerpen), Muz., de omkeering of verwisseling der stemmen in het contrapunt.

royaal, m. fr. (van *roi* = lat. *rex*, koning), koninklijk; vgl. regaal; **royaal-papier**, koningspapier, eene zeer groote papiersoort; **royaal-punch**, koningspunch met wijn; **royaliséren** (fr. *royaliser*), koningsgezind maken, volgens koninklijke (monarchale) grondbeginselen inrigten; ook koningsgezind of monarchaal gezind zijn; **royalismus**, n. barb. lat. (fr. *royalisme*), de koningsgezindheid, koningsliefde; aanhankelijkheid aan de koninklijke partij; **royalist**, m. (fr. *royaliste*), een koningsvriend, koningsman, koningsgezinde of aanhanger des konings; **royalistisch**, den koning of het koningrijk toegedaan, koningsgezind, koninklijk; **royauté**, f. (spr. *roajoté*), de koninklijke waardigheid, het koningschap.

Rozenhout, z. **rodisch hout**; **rozemarijn**, zie **rosmarijn**; **rozenobel**, z. ond. **roos**.

Rozijn of **razijn** (van het fr. *raisin*, druif, wijndruif), gedroogde druiven (hetzij in de zon of door ovenvuur); **rozijnmede** of **rozijnenwijn**, een welsmakende gezonde drank, uit rozijnen, honig en water door gisting bereid.

Ruade, f. fr., het achteruitslaan van een paard; ook de achteruitslag der voeten bij het dansen.

Rub, m. arab. (*rub*, een vierde deel, van *arba*, vier), eene turksche munt = $\frac{1}{4}$ piaster of 10 paras, omtrent 23 ct.

rubáto tempo, it. (van *rubáre*, rooven), eig. geroofde tijdmaat, eene eigenaardige soort van gevoelvolle voordragt, waarbij men zich in de bovenstem niet gestreng aan de maat bindt.

Rubber, z. **robber**.

Rubbĭa, f. of **rúbbio**, m. it. (spr. *u* = *oe*), eene korenmaat in Ancona en Rome; eene veld- of vlaktemaat in Rome; ook een ital. gewigt van 25 pond à 12 onsen; **rubbiatélle**, f. eene graanmaat te Rome; **rubbo**, m. eene vochtmaat te Rome.

rubefacientĭa, pl. lat. (van *rubefacĕre*, rood maken), Med., bijtende, roodheid en hitte verwekkende middelen; **rubescéren**, rood worden.

Rubelliet, n. (van het lat. *rubéllus, a, um*, roodachtig, van *ruber*, rood), eene onsmeltbare soort van schorl van perzikbloesemkleur, vezelschorl.

Rúbezahl, m. hoogd. (spr. *roebetsaal*), de berggeest in het Reuzengebergte, volgens het oude bijgeloof der Duitschers, die dezen geest het vermogen toekenden om allerlei gedaanten aan te nemen, en de menschen te kwellen of gelukkig te maken.

Rubicél, m. zie **robijn**.

Rubicon, m. oude benaming der rivier Pisatello, die weleer tot grens diende voor cisalpijnsch Gallië en eig. Italië; den Rubicon overtrekken,

zich op eene onherroepelijke wijze tot iets verbinden, een niet te herroepen stap doen (met zinspeling op de daad van Cæsar, die deze rivier overtrok om bij zijne terugkomst uit Gallië, 49 jaren voor Chr., tegen den senaat op te trekken).

Rubie, f. eene gouden rekenmunt in Algiers, = 35 aspers.

rubificéren, nw lat. (lat. *rubefacĕre*) rood maken; **rubificātie**, f. het rood maken, aanrooden.

Rubriek, f. lat. (*rubrīca*), ook **rubrum**, n. (d. i. eig. het roode, van *ruber, rubra, rubrum*, rood), het opschrift, bovenschrift, de titel van een boek, hoofdstuk, wet, actenstuk (voorheen met roodkrijt, *rubrīca*, geteekend); de afdeeling, klasse, soort, de aanwijzing van hetgeen verhandeld zal worden; **rubrīca**, f. eene om zich vretende, scherpe en brandende schurft; **rubricéren**, nw lat., met een(rood)opschrift voorzien, met roode letters boven schrijven; betitelen; naar afdeelingen, vakken enz. rangschikken of indeelen, afdeelen; **rubricaat**, n. afdeeling, gemerkte afdeeling, ook een gebedenboek der r. k. geestelijken (wegens de daarin roodgedrukte letters en woorden; **rubricātor**, m. een roodschrijver, middeleeuwsch schrijver, die de groote aanvangsletters der geschriften in bonte kleuren schilderde; **rubricélle**, f. een r. k. misgebedenboekje.

Ruc, m. een fabelachtige reuzenvogel in Z. Afrika, wien men het vermogen toekende om eenen olifant met zich omhoog te voeren (hetzelfde als **rok**, **roc**).

Ructátie, f. ook **ructus**, m. lat. (van *ructāre*, oprispen), Med., het oprispen van de maag.

rude, fr. (v. h. lat. *rudis*, *e*), ruw, hard, grof, ongevormd, ongeslepen, onbeschaafd; plomp, onhandig, ongeschikt, onervaren, onwetend; **ruditeit**, f. lat. of **rudésse**, fr. f. de ruwheid, grofheid, onbeschaafdheid, onwetendheid, lompheid; **rudiménten**, pl. lat. (*rudiménta*), de aanvangsgronden, eerste kundigheden, grondtrekken, de grondslag van het onderwijs, het eerste onderrigt; **rudiménta**, ook de spraakkunst, het boek, dat de allereerste gronden der taal, inz. der latijnsche bevat.

Rudĕra, pl. (v. h. sing. *rudus*, n.), lat., eig. puin, puinhoop; gew. z. v. a. **ruïnen** (z. a.); **ruderātie**, f. (v. *ruderāre*, eenen vloer uit puin enz. maken), de vloer-, dorschvloerbereiding.

Rudiariërs, pl. lat. (*rudiarii*, v. *rudis*, een schermstokje, houten zwaard), bij de oude Romeinen: zwaardschermers, die hunnen tijd hadden uitgediend en ten teeken van hun ontslag een houten zwaard ontvingen.

Rudimenten, **ruditeit**, z. ond. **rude**.

Rudolph of l. **Rudolf**, duitsche mansn. (oudd. *Hruodolf*, ontst. uit *Hruodwolf*, d. i. eig. roemwolf; vgl. **Robert**): de hoogberoemde, vermaarde held; **Rudolphíne**, vrouwenn.: de hoogberoemde; **rudolphinische tafels**, naam door Kepler aan zijne tafels van den planetenloop, ter eere van keizer Rudolphus II. gegeven.

Rufai of l. **rufaai**, pl. turk., huilende of weeklagende derwischen, bekend door hunne aan waanzinnigheid grenzende dweeperij (dus geheeten naar hunnen stichter Ahmed Rufaai, gest. 1184 na Christus).

Rufus en **Rufīnus**, m. lat. (v. *rufus*, roodachtig, ros), mansn.: de roodachtige, roodharige, rosse.

Ruggi, m. it. (spr. *roedzji*), eene graanmaat in Livorno, omtrent = 3 mud.

Ruïne, m. lat. (*ruīna*, f.), het bederf, verderf, de ondergang, verwoesting, verdelging, het verval, de neêrstorting, puinhoop, bouwval; de overblijfsels, wrakken, een geheel of ten deele ingestort gebouw; **ruinéren**, nw lat. (fr. *ruiner*), bederven, vernielen, verwoesten, verdelgen, ter neder storten, ten gronde helpen, in den grond boren, in 't verderf storten.

Rum, m. eng., suikerbrandewijn, uit het sap van het suikerriet of den suikerafval bereid.

Rumb, z. **rhomb**.

Rumfordsche soep, de door den Engelschman Rumford uitgevondene goedkoope groentesoep; **Rumfordsche kagchel**, een door denzelfden uitgevonden spaarkagchel.

ruminéren, lat. (*rumināre*), herkaauwen; iets weder overwegen, bepeinzen, doordenken, rijpelijk overleggen, wikken en wegen; **ruminantĭa** (scil. *animalia*), pl., de herkaauwende dieren, herkaauwers; **ruminātie**, f. het herkaauwen; de herhaalde overdenking, overpeinzing, het wikken en wegen.

Rumlet, n. eene eng. vochtmaat, = $18\frac{1}{2}$ gallons.

Rumoer, m. (het naast van het it. *rumóre*, ontleend, v. h. lat. *rūmor*), het alarm, oproer, verward geraas, gedruisch, gejoel, het gerucht, in snellen omloop zijnde nieuws; de goede of kwade naam; **rumoeren**, alarm maken, gedruisch maken, razen en tieren.

rumpéren, lat. (*rumpĕre*), breken, vaneen scheiden, verscheuren, te niet doen, vernietigen; **ruptuur**, f. nw lat., de breuk, vaneenrijting; vredebreuk, oneenigheid, scheiding, vriendschapsklove; **ruptorium**, n. Med., een bijtend middel, dat de huid doorknaagt en daardoor eene zweer verwekt.

Runen, pl. (goth. *rūna*, geheimenis; oudd. ang. saks. *rūr*, gefluister, gesprek, letter; verwant met het hoogd. *raunen*,

fluisteren), regtlijnige letters, waarvan zich de germaansche volkeren bedienden, alvorens zij het latijnsche alphabet leerden kennen; **runographïe**, f. duitsch-gr., het runenschrift, tooverschrift.

Ruota, z. **rota.**

Ruptorium, ruptuur, z. ond. **rumperen.**

ruraal, lat. (*rurālis, e*, v. *rus, ruris*, land, veld), landelijk, veldelijk, boersch; **ruraal kapittel**, n. elders de jaarlijksche zamenkomsten der r. k. geestelijken om over hunne aangelegenheden als zielverzorgers te spreken; **rurale excúrsie**, f. een landelijk uitstapje; **rurale gedichten**, landelijke gedichten, veldzangen, velddichten; **rurale gemeente**, landelijke gemeente; **rurograaph**, m. lat.-gr., een schrijver over de akkers en hunne bebouwing; **rurographīe**, f. een geschrift daarover.

Ruse, f. fr. (spr. *ruuz'*), de list, sluwheid, arglistigheid, loosheid, streek.

Rusma, z. **rhusma.**

Ruspo, m. it. (als adject.: ruw, geheel nieuw), eene toscaansche gouden rekenmunt, z. v. a. eene zechine; **ruspóno, ruspóne**, m. eene gouden rekenmunt in Toscanen, = 40 lire of omtrent 16 gl. 60 ct.

Russínen, ook **Rusniaken** of **Ruthénen**, pl., een van de Russen verschillende volksstam in Gallicië, Noord-Hongarije, Podolië, Volhynië en Litthauen; **Ruthenie**, n. het gebied der Russinen.

rustiek, lat. (*rusticus, a, um*, v. *rus*, land, veld; fr. *rustique*), boersch, landelijk; lomp, plomp, onbeschaafd; **rusticiteit**, f. (lat. *rusticitas*), boerschheid, lompheid, ruwheid, onbeschaafdheid, botheid; **rusticaal**, nw lat., boersch, landelijk; **rusticéren**, lat. (*rusticāre*), op het land of landelijk leven, een landleven, buitenleven of boerenleven leiden; **rusticātie**, f. de woning op het land, het landleven; buitenleven, ook het boersch worden.

ruta caesa, pl. lat. (eig. *ruta et caesa*, d. i. wat zich laat afrukken en afslaan, van *ruĕre*, afrukken, en *caedĕre*, houwen), **Jur.**, roerend goed, al wat aan gebouwen en gronden niet muur- en nagelvast is.

Ruth, hebr. vrouwenn. (misschien zamengetr. uit *rĕūth*, aanzien, schoonheid, van *raah*, zien).

Rutiel, m. nw lat. (v. h. lat. *rutĭlus, a, um*, roodachtig), bruinroode titaniumschorl.

Ruwaard, m. (v. *ruwe*, rust, en *waren*, bewaren), eig. rustbewaarder; de titel van een voormalig bestuurder van een nederlandsch landschap.

ryparographīe, ryptisch, rythmus, z. op **rhyp**—.

Rype, f. het sneeuwhoen op de noordelijke gebergten.

S.

S. of *st.*, afkorting v. *saint*, fr., of *Sint*. ook *Sct.*, afk. v. *sanctus*, lat.; *S.* Muz., = *solo* (z. die woorden), *s.* = *signa* of *signētur*, lat., d. i. teeken of het worde geteekend (op recepten); *s.*, ook = *seu* of *sive*, lat., of; *s. a.*, Med., *secúndum artem*; ook *sine acido*, zonder zuur; *S. A. R.*, fr. = *son altesse royale*, zijne of hare koninklijke hoogheid; *S. A. S.*, fr. = *son altesse sérénissime*, zijne of hare doorluchtige hoogheid; *salv. cur.*, z. *salvis curialibus*; *sc.* of *scil.*, z. *scilicet*; *sc.* ook *sculpsit*; *scr.*, z. *scripsit*; *S. D. G.*, *soli Deo gloria*, ond. *solus*; *S. E.* fr. = *son éminence*, zijne eerwaardigheid; *s. e.* of *s. e. c.*, z. *salvo errōre calcŭli*; *sq.* of *sequ.* = *sequens*; *s. h.* z. *salvo honore*; *S. J.* = *societas Jesu.*; *s. l. e. a.*, = *sine loco et anno*; *s. m.*, z. *salvo meliore*; *S. M.*, fr. = *sa majesté*, zijne majesteit; *S. O.*, z. *servus observantissĭmus*; *S. P. Q. R.*, lat. = *senatus populusque Romanus*, de romeinsche raad en het romeinsche volk; *sq.* en *seqq.*, z. *sequens, sequentia*, *Sr.* fr. = *sieur*, heer; *s. q.* = *sufficiens quantitas*, d. i. de toereikende hoeveelheid (op recepten); *s. r.*, z. *salva ratificatione*; *S. R. E.*, lat. = *sacrae Romanae ecclesiae*, van de roomsche kerk; *S. S.* of *S. Scr.* z. *sacra scriptura*; *S. S.*, fr. = *sa sainteté*, zijne heiligheid, de paus; *s. s.* = *scriptores*; *Ss.*, lat. = *semis*, de helft (op recepten); *s. s. n. signa suo nomĭne*, d. i. teeken het met den behoorlijken naam; *S. S.*, lat. = *sine stipitibus*, zonder stelen (op recepten); *S. T.*, z. *salvo titulo*; *St. N.*, lat. = *stili novi*, van of naar den nieuwen stijl; *St. V.* = *stili vetĕris*, van of naar den ouden stijl; *s. v.* z. *salva venia*.

S romānum, n. lat. (d. i. eig. romeinche S), Med., de *S*-vormige kromming van den dikken darm, ter plaatse, waar hij in den endeldarm overgaat.

Saa, m. eene oude inhoudsmaat, in Egypte en in een gedeelte van Azië in gebruik, dezelfde als de modius (z. a.).

Sabadilline, f. z. **veratrine.**

Sabæers, pl. 1), (lat. *Sabaei*), voorheen de bewoners der tegenwoordige provincie Jemen in Arabië, welker hoofdstad Saba heette; 2) (of v. h. hebr. *zâbâ*, heir, inz. het hemelsche heir der engelen, en de gesternten), steraanbidders; ook Johannes-volgelingen, aanhangers van eene godsdienst-secte in het Oosten, welke zich vormde uit die jongeren van Johannes den dooper, die niet tot het christendom overgingen; **sabaismus**, n. de sterredienst, de aanbidding der gesternten, inz. der zon en maan.

Sabbath, m. hebr. (*schabbâth*, v. *scha-*

bath, van den arbeid uitrusten; doorg. joodsch: s c h a b b e s), de rustdag, vierdag, bij de joden de zaturdag; **sabbathsjaar**, het vrijjaar bij de oude joden, elk 7de jaar, dewijl daarin de dienstboden vrijgelaten, de schulden kwijtgescholden werden; **sabbathsvrouw**, eene christin, die de joden bedient op den sabbath, als wanneer hunnen joodschen bedienden geen arbeid veroorloofd is; **sabbathsweg**, een eind weegs van ongeveer een half uur, zoo verre als zich een jood op den sabbathdag van zijne verblijfplaats mogt verwijderen (z. Handelingen der apostelen 1,12); **sabbatharïën**, pl., eene secte in Engeland, die den zaturdag zoowel als den zondag viert; **sabbathina**, f. it., eene smulpartij op zaturdag avond; **sabbathinische vraag**, een moeijelijk jur. vraagstuk, zoo geheeten omdat de regtsgeleerde Pyleus in zijne disputeer-collegiën op zaturdag avond doorgaans moeijelijke vraagstukken opwierp.

Sabelliänen, pl., eene secte, aanhangers van den afrikaanschen bisschop S a b e l l ï u s, in de 3de eeuw, die in het goddelijk wezen slechts éénen persoon aannam.

Sabiërs, z. v. a. s a b æ ë r s, als volgelingen van Johannes (z. dat woord).

Sabīna, lat. vrouwenn.: eig. eene Sabijnsche (naar den talrijken oud-italiaanschen volksstam der Sabijnen).

Sabitha, eene vochtmaat in Egypte, omtrent = 15 ned. kan.

Sable, m. fr. 1) (van het lat. *sabŭlum*, zand; 2) in de wapenkunde (van het duitsche z o b e l, sabel, hermelijn), de zwartekleur.

Sabon, n. eene groote soort van drukletters, voor titels, biljetten enz., g r o o t e k a n o n (zie **drukletters**).

Sabords, pl. fr. (spr. *sabór*), de geschutpoorten of schietgaten van een schip.

Sabot, m., pl. **sabots**, fr. (spr. *sabó*; naar men wil van het mid. lat. *Sabaudia*, Savoye, als zijnde het bijzondere schoeisel der Savoyers), holblokken, klompen, houten schoenen; ook een drijftol; **sabotière**, f. (spr. *—tjèr*), een dans op klompen; **sabotéren** (fr. *saboter*), eig. met den drijftol spelen; plagen, voor den gek houden, beet hebben.

sabréren, fr. (*sabrer*, van *sabre* = sabel), neder sabelen, met den sabel nederhouwen; **sabráden**, pl., nedersabeling, slachting met den sabel; **sabreur**, m. een nederhouwer, ijzervreter, woest strijder, houwdegen.

Sabúrra, f. lat., eig. ballastzand; Med., onreinheid, vuiligheid in het darmkanaal; **saburraal**, daaraanhangend, daaruit voortkomend, b. v. **saburraal-kolijk**.

Sacare, n. een gewigt op Madagaskar voor goud en zilver, = 1 s c r u p e l.

Saccáde, f. fr. (verwant met *secouer*, schudden, schokken, van het lat. *succutĕre*), een hevige ruk, dien men het paard met den toom geeft; oneig. eene vinnige bestraffing, doorhaling; **saccadéren** (fr. *saccader*), het paard eenen ruk met den toom geven.

Saccage, f. fr. (spr. *sakáazj'*; van *sac* = lat. *saccus*, zak), het zakgeld, zakregt, eene heffing van het in zakken ter markt gebragte graan; **saccagéren** (spr. *sakazj—*, *mettre à sac*, plunderen; **saccagement**, n. (spr. *—máng*), de plundering, uitplundering.

Saccáto, m. it., eene veld- of vlaktemaat in Florence, omtrent = 49 □ nederl. roeden.

sacchărum, n. lat. (gr. *sákchar*), suiker; *sacchărum lactis*, melksuiker; *saccharum Satúrni*, loodsuiker, azijnzuurlood; **saccharīna**, pl. nw lat., suikerhoudende geneesmiddelen; **saccharoláctas**, gewoonlijk echter slechts **sacholactas**, m. (een door fr. chemisten barbaarsch gevormd woord), een melksuikerzuur zout; **saccharométer**, m. gr., een suikermeter, werktuig tot bepaling van den graad der suikerzoetheid.

Sacco, it. (= lat. *saccus*, zak), eene korenmaat in de sardinische staten, = 115 ned. kop; ook eene houtmaat in Italië en in Zwitserland.

Saccophóren, pl. gr., zakdragers, boetelingen in zakken.

Saccularĭus, m. lat. (van *saccŭlus*, zakje, buidel), een zakkerolder, beurzensnijder; goochelaar.

saccus, m. lat., de zak; Med., *saccus herniōsus*, de breukzak; *s. lacrymālis*, de tranenzak.

Sack, in Perzië, eene in een' zak afgewogene geldsom, ter waarde van 50 t o m a n s.

Sacki, m. eene rekenmunt in Samarcand, = $\frac{1}{300}$ t o l e r d a c k of bijna 1 ct.; ook z. v. a. **saki** (z. a.).

Sacra, pl. lat. (van *sacer*, *sacra*, *sacrum*), heilige zaken, heiligdommen, verrigtingen van godsdienst of kerk, b. v. de s a c r a a d m i n i s t r é r e n, heilige, tot de uitwendige godsdienst behoorende bezigheden verrigten, namelijk den doop toedienen en het avondmaal uitdeelen; *sacra caesarĕa majestas*, f. heilige keizerlijke majesteit; *sacra scriptūra*, f. afgekort *S. S.* of *S. Scr.*, de heilige Schrift; *sacrum collegĭum*, zie *collegĭum sacrum*; *sacrum os*, n. Med., het heiligbeen, dat op de wervelbeenderen volgt en onder de schaambeenderen ligt; **sacraal**, nw lat., het heiligbeen betreffende; **sacramént**, n. lat. (*sacraméntum*, pl. *sacramenta*, eig. een middel, waardoor men zich zelven of een ander tot iets verbindt, inz. een eed), een christelijk godsdienstge-

bruik, eene godsdienstplegtigheid, plegtige godsdiensthandeling, een genademiddel; in de protestantsche kerk alleen: doop en avondmaal; in de r. k. kerk daarenboven: vormsel, boete, laatste oliesel, priesterwijding en huwelijk; in engeren zin inz. het heilig avondmaal (b. v. eenen zieke het heilig sacrament toedienen); in de platte volkstaal als vloekwoord misbruikt en doorgaans verbasterd tot sakrement, sapperment, sakkerloot; **sacramentshuisje**, z. v. a. **monstráns**; Mil., weleer eene soort van gallerij ter beveiliging van de mineurs; **sacramentsdag**. **sacramentaal** of **sacramentálisch**, nw lat., tot de plegtige godsdienstverrigtingen betrekkelijk, harer waardig, heilig en onontbindbaar. plegtstatig, ernstig; **sacramentalische gedaanten** of **gestalten**, benaming van het brood en den wijn bij het heilig avondmaal; **sacramentālen**, pl., zij die onder eede de onschuld van een ander betuigen; **sacramentísten**, pl., de aanhangers van het zwitsersche gevoelen in den sacramentsstrijd (d. i. de strijd over de natuur van het heilig avondmaal) onder de hervormers; **sacrarĭum**, n. lat, eig. het heiligdom, bedehuis, de tempel; de plaats waar het hoogwaardige of de gewijde hostie bewaard wordt; **sacreren**, lat. (*sacrāre*), heiligen, wijden, zalven; ook z.v.a. sacramentéren; **sacrificĭum**, n. lat. of fr. **sacrificie** (spr. *sakriefies'*), het offer, de offerande; **sacrificéren** (lat. *sacrificāre*), offeren, opofferen; **sacrilegĭum**, n. eene heiligschennis, een kerkroof. de godslastering, ontheiliging of ontwijding, schending van een heiligdom; **sacrilēgus**, m. een tempel- of kerkdief; heiligdomsschender; godslasteraar; **sacristij**, f. mid. lat. (*sacristia*), de kerkgereedschapskamer, kerkenkamer, het vertrekje, waarin de kerkelijke gereedschappen in de r. k. kerk bewaard worden, waar de geestelijke zich ophoudt, wanneer hij in de vergadering niet werkzaam is, en hij zijne ambtskleeding aantrekt of verwisselt; **sacristijn**, **sacrist**, m. (mid. lat. *sacristānus*), de kerkbewaarder, kerkdienaar, koster, bij de r. k. een geestelijk persoon van lageren rang, die met de bewaring en verzorging der kerkelijke gereedschappen is belast; **sacristitĭum**. n. nw lat., een stilstand of eene schorsing van alle openbare godsdienstoefening door strafverbod; **sacrocoxalgīe**, f. lat. gr., Med., pijn in de kruis- en dijgewrichten; *sacrosánctus*, lat., heilig, hoogheilig; *sacrosanctae possessiōnes*, pl., onschendbare bezittingen; *sacrosanctae potéstas*, f. onaantastbare, hoogheilige magt; *sacrosanctae theologia*, f. de heilige godgeleerdheid.

Sacros, m. een arab. gewigt, omtrent = 2 lood.

Sadder, m. het heilige boek, geloofsboek der geheren (z. a.) of perzische vuuraanbidders.

Sadducæer (hebr. *zaddûkim*, doorgaans afgeleid van den naam des stichters Zàdòk, een' leerling van Antigonus Sochæus, in de 2de eeuw voor Christus), eene oud-joodsche secte, die de mondelinge overlevering verwierp en noch aan engelen noch aan onsterfelijkheid der ziel geloofde, doch in een zedelijk opzigt gestreng en onberispelijk was; **sadducæísmus**, n. de leer der sadducæërs.

Sadi, pl., turksche monniken zonder vaste woning, zeer bijgeloovig en bedriegelijk.

Sádrach, m. hebr. (*Schadrach*, chaldeeuwsche naam, dien Chanania of Hanan-ja, Daniëls medgezel aan het babylonische hof ontving, zie Daniel 1, 7), eig. geestenvorst; doorgaans genomen voor een' woesteling, boosaardig, woedend mensch.

Sadre, m. titel der vier hoogste muhamedaansche priesters in Perzië; **sadrecassa**, de opperste dezer priesters.

Safer of **safar**, m. arab. (*safar*), de tweede maand in den muhamedaanschen kalender (eig. twee maanden, de eene in sing., de andere in plur.).

Sáffian, m turk., z.v.a. **marokijn** (z.a.).

Saffier, z. **saphir**.

Saffloers, m. 1), distelgeel, distel-saffraan, de gedroogde bloemkroonen van den verwdistel of den zoogen. wilden saffraan (*carthămus tinctorius*, L.) dien men tot rood- en geelverwen gebruikt; 2) eene soort van kobaltkalk van roodachtig graauwe kleur, waaruit het smalt (z. a.) bereid wordt.

Saffraan of **safraan**, m. (van het perz. *zafárạn*), z. **crocus**.

Saga, f. oud-noordsch, of **sage**, hoogd., verhaal. volksoverlevering, eene legende, met fabelen of wonderbaarlijke voorvallen gemengde geschiedenis uit vroegeren tijd (mythe); persoonlijk gedacht is **Saga** de oudnoordsche godin der sage en geschiedenis, eene geliefde van Odin.

Sagaciteit, f. lat. (*sagacĭtas*, v. *sagax*, opsporend, scherpzinnig), de opsporings- of navorschingskracht, scherpzinnigheid en scherpzigtigheid, die gave van het verstand, welke de meest verborgen kenmerken en bijzonderheden aan eene zaak opspoort.

Sagadis, m. eene soort van wollenstof.

sage, fr. (spr. *sáazj'*; v. h. lat. *sagus*, *sagax*), wijs, verstandig, voorzigtig; deugdzaam, vroom, geschikt, hupsch, braaf, zoet.

Sageniet, m. (v. h. gr. *sagēnē*, net?),

z. v. a. **titanium-schorl**, eene metallische delfstof; vgl. **titanium.**

Saggio, m. it. (spr. *sádzjio*, d. i. eig. proef, monster), een gewigt in Venetië, = $\frac{1}{8}$ ons aldaar.

Sagittarĭus, m. lat. (v. *sagĭtta*, f. pijl), de pijl- of boogschutter, de schutter; het 9de teeken of sterrebeeld van den dierenriem, voorgesteld onder de gedaante van eenen c e n t a u r u s, die gereed staat eenen pijl af te schieten.

Sago of **sagu**, m. (maleisch en javaansch *sâgu*), palmmeel, palmmerg, het voedzame merg van den s a g o p a l m in Azië, als voortreffelijk borstmiddel bekend.

Sagum, n. lat., krijgsmantel, reismantel der oude Romeinen.

Sah, een perzisch gewigt, omtrent 25 ned. ponden.

Sahāra, f. arab. (*sahra*, v. *sahara*, wijd uitgestrekt, vrij en open zijn), eene uitgestrekte, vrije vlakte, woestijn, zandwoestijn, naam van de meer dan 60,000 vierkante mijlen beslaande groote woestijn in N. Afrika. (Daar dit arab. woord reeds w o e s t ij n beduidt, behoort men niet te zeggen «de woestijn Sahara» maar enkel «de Sahara» of «de groote woestijn.»)

Sahba, arab., een witte wijn in het Oosten.

Sahib el schorta, m. arab. (*sahib-esch-schorat*), bevelhebber der lijfwacht, policie-bestuurder onder de kalifen; **sahibi-fetwa**, m. heer der vonnissen, turksche benaming van den grooten m u f t i.

Sahliet, z. **saliet.**

Sahm, eene kolenmaat in Hongarije, ongeveer = 31 kub. palmen.

Saike, **saique**, z. **tschaike.**

saillant, fr. (spr. *saljáng;* v. *saillir* = lat. *salire*, uitspringen), Arch., vooruitstekend, uitspringend; in het oog vallend; treffend, uitstekend; **saillie**, f. (spr. *salji'*), Arch., een uitstek, uitsprong, vooruitsteeksel; oneig. een vernuftige, zinrijke, treffende inval, geestige zet; ook oploopendheid, opbruisendheid, schielijke toorn, jeugdig vuur.

Saime, eene rekenmunt in Algiers, = 50 a s p e r s of ruim 24 cent.

saint, fr. (spr. *sèng;* v. h. lat. *sanctus, a, um*), bij verkorting *st.*, heilig; vrouwel. *sainte* (spr. *sèngt'*), afgekort *st^e.*, heilige, b. v. *st. Pierre*, de heilige Petrus, *st^e. Marie*, de heilige Maria; **saint-simonismus**, n. de gelijkheidsleer van den fr. graaf Claude Henri de Saint-Simon (gest. 1825); **saint-simonisten**, pl., aanhangers van die leer of dat stelsel; **saint-Thomas**, m. de dukaat van Goa.

saisisséren, **saiséren**, fr. (*saisir*, spr. *séziess*— of *séz*—), grijpen, vatten, aantasten, pakken; Jur., in hechtenis of in beslag nemen, beslaan, de hand opleggen; **saisie**, f. (spr. *sèzi'*), de beslaglegging, beslagneming, het beslag, de handoplegging, aanhouding van personen en goederen; **saisine**, f. (spr. *sèzien'*), bezitneming van de zijde des regtmatigen eigenaars.

Saison, f. fr. (spr. *sèzóng;* van het lat. *satĭo*, de zaaitijd), het jaargetijde, s a i z o e n, inz. de baai- of badtijd, de tijd, waarop de baden het meest bezocht worden; *de saison*, tijdig, juist van pas; *hors de saison* (spr. *hôr*—), buiten het jaargetijde; ten onpas, ten ontijde, ontijdig, buiten tijds.

Sakadion, m. een naar het gele zweemende amathist.

Sakali-scherif, turk. (v. *sakâl*. baard, en het arab. *scherif*, edel, heilig), de heilige baard, haren uit Muhamed's baard, welke ieder jaar aan het volk van Constantinopel plegtig vertoond worden.

Sakar, arab. (v. *sakara*, sterk branden), eene van de zeven hellen der muhamedanen, voor de m a g i ë r s en g e b e r e n.

Sakardanenhout, eene indische welriekende houtsoort, van bruine kleur, met zwarte strĕpen.

Saker, m. eng. (spr. *séker*), een engelsch geschut, dat 5 à 6 pond ijzer schiet.

Saki, een uit rijst bereide lievelingsdrank der Japanezen, eene soort v. bier.

Sakkas, pl. turk., waterdragers.

Saksisch-blaauw, eene blaauwe verwstof, bestaande in eene oplossing van wit kobalt in vitrioololie, onder bijvoeging van indigo.

sal, m. en n. lat., zout; *sal amārum*, bitterzout; *sal ammoniăcum*, ammoniak zout, zoutzure ammoniak, uit keukenzoutzuur en vlugtig loogzout bestaande; **sal ammoniak-bloemen** (lat. *flores salis ammoniaci*), door sublimering enz. gezuiverde salammoniak; *s. cathartĭcum*, zuiverend of afvoerend zout, bitterzout; *s. cornu cervi*, hertshoornzout; *s. culināre*, keukenzout; *s. digestīvus Silvĭi*, ook *s. febrifŭgus Silvii* en d i g e s t i e f z o u t, zoutzure potasch; *s. essentiāle tartări*, zuiver wijnsteenzuur; *s. gemmae*, kristalzout; *s. Martis*, ijzerzout, ijzervitriool; *s. microcosmĭcus* of m i c r o s c o m i s c h z o u t, piszout, phosphorzout, phosphorzure soda en ammoniak; *s. mirabĭlis Glaubĕri*, glauberzout, wonderzout, zwavelzure soda; *s. nitri*, z. s a l p e t e r; *s. polychrestae Glasĕri*, ook p o l y c h r e s t- of d u p l i c a a t-z o u t, onzijdige zwavelzure potasch; *s. polychrestas Seignetti*, z. S e i g n e t t e-z o u t; *s. sedativum Hombergĭi*, z. s e d a t i e f-z o u t; *s. tartari*, wijnsteenzout; *sales deliquescentes*, vervloeijende zouten; *sales fatiscéntes*, verweêrende, uitbloeijende zouten; **salificātie**, f. nw lat., de zoutvorming; **salīne**, f. lat. (*salīna*), een zoutwerk, eene

zoutmijn; de zoutziederij; **salīnisch**, zoutig, ziltig, zoutbevattend, zoutachtig; **salinogrădus**, m. nw lat., de zoutweger.

Sala of l. **salah**, arab. (*salah*, v. *sala*, bidden), het gebed der Turken, des morgens te 9 ure.

Salaciteit, f. lat. (*salacĭtas*, v. *salax*, geil), de geilheid, wellust, onkuischheid.

Salade, f. (van het it. *saláto*, *saláta*, gezouten, van *salare*, zouten), oorspr. eene gezouten, doorgaans met azijn en olie aangemaakte spijs; inz. de tuinlatuw; **saladière**, f. of l. **saladier**, m. fr. (spr. —*djé*; v. *la salade*, de salade), een saladeschotel.

Salaison, f. fr. (spr. *salézóng*; v. *saler*, inzouten), het inzouten, de ingezouten eetwaren.

Salam, ook **salem** en **selem**, m. arab. (*salâm*), eig. vrede; benaming van de in O. Indië gebruikelijke manier van groeten, bestaande in eene buiging, waarbij de beide handen zaamgevouwen tot aan het hoofd worden opgeheven; in Indië ook de benaming van de oostersche robijnen; turk. bloemenspraak, of de kunst om gedachten en bijzondere gewaarwordingen door eenen ruiker van natuurlijke bloemen uit te drukken, eene bezigheid van de vrouwen des harems; **salamdrager**, m. een bediende in O. Indië, die begroetings- of complimentkaartjes over brengt; **salamalek** of **salem-alek**, arab. uitdrukking: vrede zij met u! als turksche begroeting gebezigd; van daar ook diepe buiging, beleefde groet.

Salamánder, m.(gr. en lat. *salamándra;* sanskr. *salamandala*, perz. *samander*, *samandel*), eene zwart en oranjegeel gevlekte hagedis, ter lengte v. eene span, v. welke men vroeger beuzelde, dat zij in het vuur kon leven; van daar ook de vuurgeest (z. **elementairgeesten**); **salamandrijn** (*lacerta salamandrīna*), de salamander-hagedis, eene naar den salamander gelijkende hagedissen soort.

Saláme m., pl. **salámi**, it. (v. *salāre*, zouten), eene soort van italiaansche metworst.

Salamine, f. de rietfluit der Turken.

Salammoniak, z. *sal ammoniacum*, ond. *sal*.

Salampóre, n. oostind. katoenen stof.

Salāna, f. nw lat., naam der hoogeschool aan de Saale te Jena.

Salangáne, f. de oost-indische zwaluw, bekend wegens hare eetbare nesten (indische vogelnesten of tunkinsnesten).

Salāris, n. lat. (*salarĭum;* waarschijnlijk oorspronkelijk zoutgeld, van *sal*, zout; fr. *salaire*), de jaarwedde, het jaargeld, jaarlijksch loon, de bezoldiging; **salariéren**, nw lat., bezoldigen, beloonen, eene jaarwedde geven.

Saldo, n. it. (waarsch. van het duitsche sollen, zullen, schuldig zijn), Merc., datgene, wat er na afsluiting der rekening nog te betalen overblijft, het rekeningsoverschot, ook de afsluiting der rekening, z.v.a. saldering; de rekening is saldo, is afgesloten of vereffend; *in saldo* of in saldo blijven, in achterstand blijven, nog schuldig of debet zijn; *per saldo* en *pro saldo*, als overschot of rest van de vorige of laatste rekening; **saldobetaling**, betaling van een verschuldigd overschot tot volledige vereffening van eene rekening; **saldéren** (it. *saldáre*), rekeningen afsluiten, uitrekenen, vereffenen, eene rest opmaken of zien, hoeveel er nog (van de eene of andere zijde) baar te betalen blijft, eene schuld uitdelgen; **saldeerboek**, een koopmans-hulpboek om er de maandelijksche afsluiting van rekeningen in over te brengen; **saldéring**, f. de afsluiting van rekening; ook uitdelging, vereffening, betaling eener schuld.

Salebreus, lat. (*salebrōsus*, *a*. *um*, van *salĕbra*, iets ongelijks, hobbeligs), ruw, oneffen, hobbelig, bultig.

Salem, zie **salam**.

Salep, ook **saleb**, m. arab. (*sahleb*), de wortel van verscheidene soorten van orchis, en het daaruit bereide poeder, dat, met water gekookt, een gebondene, voedzame drank oplevert, inz. bij de Turken in gebruik.

Salernitaansche school (lat. *schola salernitāna*), de geneeskundige leerschool, die in het jaar 1150 te Salerno in Italië werd gesticht en in de middeleeuwen zeer vermaard was; ook de gezondheidsregelen, zooals die door de artsen te Salerno zijn voorgeschreven.

Salesianerinnen, pl. (fr. *salésiennes*), eene benaming, die men soms aan de visitandines heeft gegeven.

Saliarische gedichten, z. ond. **Saliërs**.

Salibazari, eene voorstad van Constantinopel, aan gene zijde der haven.

Salicine, f. nw lat. (van het lat. *salix*, de wilg), Chem., de wilgenstof of het wilgenbitter, een uit den wilgenbast getrokken alkaloïde.

Salie, f. (van het lat. *salvia*, dat van *salvus*, behouden, gezond, wordt afgeleid), een bekend welriekend specerij- en artsenijgewas met rondachtige dikke bladeren.

Saliërs, pl. lat. (*salii*, v. *salīre*, springen), priesters van Mars bij de oude Romeinen, die op den 1sten maart krijgsof wapendansen uitvoerden; zie ook salische wet; **saliarische gedichten**, die gedichten, welke ter eere van Mars op zijne feesten door zijne priesters gezongen werden.

Salificātie, saline, salinogrădus, z.o. *sal*.

Saliktar, m. turk., de sabeldrager van den Grooten-heer.

Salisātie, f. lat. (*salisatio*), het springen, trillen, de huppelende beweging der spieren; **salisatōren**, pl., bij de Romeinen: waarzeggers uit de onwillekeurige trillingen en bewegingen der ledematen.

salische wet (lat. *leges salicae*), de verzameling van de regtsgebruiken des duitschen volksstams der Saliërs of Saalfranken, salische Franken, welke verzameling tegen het einde der 5de eeuw bijeengebragt werd en de oudste is, die er van de duitsche wetten bestaat; inz. het 62ste artikel van deze wetten, waarbij de dochters worden uitgesloten van de erfenis en troonsopvolging; van daar **salische goederen**, zulke, die alleen op mannelijke erfgenamen over gaan.

Saliet of **sahliet**, m. (naar de stad Sala of Salah in Zweden), bladerige augit (z. a.).

salīva, f. lat., het speeksel; *salivālis ductus*, m. de speekselweg, **salivéren**, (lat. *salivāre*), door den speekselvloed zuiveren; veel speeksel uitwerpen, kwijlen; middelen ter bevordering van den speekselvloed gebruiken; *salivantia*, pl. Med., geneesmiddelen, die den speekselvloed bevorderen; **salivātie**, f. de speekselvloed, speekselkuur.

Salma, f. it., in 't algemeen last, vracht; gewoonlijk een gewigt van 25 ponden, inz. eene inhoudsmaat voor drooge waren in sommige deelen v. Italië; die v. Malta = 289,6720 — de salma grossa te Palermo, verdeeld in 14 staje = 34,4330 — de salma generale op Sicilië van 11¼ staje, = 27,6690 ned. kannen; als wijnmaat is de salma op Sicilië = 8 barili of 87,3600 ned. kannen.

Salmagúndi of **salmigóndis**, n. (waarschijnlijk niet v. h. lat. *salgăma*, pl., met zout ingemaakte vruchten enz., maar naar de gravin Salmagondi, hofdame van Maria van Medicis, benoemd, die ook voor de uitvindster der haringsalade wordt gehouden), oorspr. eene salade van haring en appelen enz., haringsalade, enz. gemengde spijs, poespas, hutspot, een overgeschoten geregt, een opwarmsel; oneig. voor gewawel, onzamenhangende rede.

Salmi, n. fr. (van het lat. *sal*, zout), een gekruid geregt (ragout) van gebraden wild gevogelte.

Salmiac, z. v. a. **salammoniak**.

Salmoneus, m. gr. Myth., een koning van Elis, die, in zijnen trotschen waan zich met Jupiter willende gelijk stellen, den donder zocht na te bootsen door over eene koperen brug te rijden, doch deze vermetelheid met zijnen dood boette.

Sálomo, hebr. (*Schlômôh*, van *schâlôm*, heil, geluk, vrede, van *schalam*, in rust leven enz.), mansn.: de vreedzame, vrederijke, Frederik, inz. de naam eens konings van Israël, beroemd om zijne wijsheid; van daar in 't algemeen een wijze; **Sálome**, f. vrouwenn.: de vredelievende; **salomōnisch**, wijs als koning Salomo.

Salon, n. fr. (spr. *salóng*; it. *salóne*, van ons zaal), eene groote zaal; eene gezelschapskamer; eene schilderijzaal, zaal van tentoonstelling voor schilderijen.

salópe, fr. (van *sale*, smerig), vuil, morsig, onzindelijk; smerig; als subst. f. eene morsige vrouw, sletje, totebel, slons; ook een vrouwenmantel, oorspr. misschien tot bedekking van onzindelijk nachtgewaad, een huis- of ochtendkleed; **saloperīe**, f. onzindelijkheid, morsigheid.

Salpéter, n. (van het lat. *sal petrae*, dat is: rots- of steenzout, dewijl het bijzonder aan vochtige muren uitbloeit), ook *sal nitrum*, salpeterzure potasch, muur- of aardzout, een middelzout uit sterkwater en plantenloogzout bestaande; **salpeter-plantagiën**, pl., gronden, aangelegd tot het voortbrengen en winnen van het salpeter; **salpeterzuur** of **salpetergeest**, sterkwater; **salpetrière**, f. fr. eene salpeter-ziederij; ook een verplegingshuis voor arme vrouwelijke krankzinnigen, alsmede voor gebrekkige of oude vrouwen te Parijs.

Salpicon, n. fr. (spr. —*kóng*; naar men wil van *sal*, zout, en *piquer*; ook sp. *salpicon*), een geregt, uit augurken, ham, truffels enz. met azijn bereid.

Salpinx, f. gr., pl. **salpingen**, eene zeemossel; Med., de buis of trompet van Eustachius; **salpingemphráxis**, f. Med., de verstopping der buis v. Eustachius; **salpingopharyngēus**, m. de spier der trompet; **salpyngostenochorīe**, f. de vernaauwing van de buis van Eustachius.

Salsaménte, pl. lat. (*salsaménta*), ingezouten dingen, inz. spijzen; **salse**, f. (it. en sp. *salsa*, v. h. lat. *salsus a, um*, gezouten), eene zoutsoep; eene saus voor spijzen.

Saltántes, pl. (v. h. lat. *saltāre*, springen, dansen), Med., groote blaren, meestal aan de voeten, door scherpe stoffen veroorzaakt, die den lijder van pijn doen opspringen; **saltarélla**, f. it., een huppelende, vlugge volksdans der Italianen; **saltanéllo**, m. Muz., eene huppelende beweging; pl. **saltarélli**, de springers; de hamers of tangenten, die de snaren aanslaan; **saltātie**, f. lat. (*saltatio*), het springen, huppelen, dansen, de dans, inz. de gebarendans bij de Ouden; het slaan of kloppen der polsaderen; **saltātor**, m. de danser, gebarenkunstenaar.

Salterio, m. it. (= **psalterium**, z. a.), eene soort van hakkebord.

Saltimbanque, m. fr. (spr. *saltèngbànk'*; v. h. it. *salt-in-banco*, die op eene bank springt), een kwakzalver, goochelaar, hansworst.

saltus, m. lat. (v. *salīre*, springen), de sprong; *saltus in concludéndo*, Log., een sprong in het maken der sluitrede; *per saltum*, door eenen sprong, sprongsgewijs, b. v. bij het gevolgtrekken; **salto**, m. it., de sprong; **salto mortāle**, m. een doodelijke sprong der koorddansers; oneig. een te groot waagstuk.

Salubriteit, f. lat. (*salubrĭtas*, v. *salūber*, heilzaam), de gezondheid, gezonde gesteldheid, heilzaamheid, inz. van de lucht.

saluéren, fr. (*saluer*, v. h. lat. *salus* z. a.), groeten, begroeten, eer bewijzen.

Salup, een voortreffelijke drank der Oosterlingen.

Salus, f. lat., de gezondheid, de welvaart, het welzijn, gedijen, heil, geluk enz.; Myth., de gezondheidsgodin, eene allegorische godheid der Romeinen, z. v. a. Hygiëa bij de Grieken; *salus publĭca*, f. de openbare of 's lands welvaart, welke insgelijks door de Romeinen als eene godheid vereerd werd, en ter wier eere men eenen tempel had gebouwd; *salus publĭca suprēma lex esto*, de welvaart van den Staat moet de hoogste wet zijn; *salūtem* (accus. v. *salus*), scil. *dico*, welzijn, gezondheid, heil, voorspoed enz., nl. wensch ik (als formulier van begroeting); **salutéren** (lat. *salutāre*), groeten, begroeten, verwelkomen; inz. op militaire wijs begroeten, ook met kanonschoten (vgl. *salvo*); *salut du trône*, begroeting van eenen op den troon zittenden vorstelijken persoon bij plegtige gelegenheden, b. v. echtverbindtenissen; **salutātie**, f. lat. (*salutatĭo*), de begroeting, groet; *salutatio ecclesiastĭca*, de kerkelijke begroeting, de priestergroet met het afzingen der woorden: « *Domĭnus vobiscum*, » d. i. de Heer zij met u!

salva enz., z. ond. *salvus;* **salvatel-ader** (mid. lat. *salvatella*, fr. *salvĕtelle;* zoo geheeten, omdat men het openen van deze ader in zekere ziekten voor zeer heilzaam hield), Med., de milt-bloedader; **salvatieschrift**, een verdedigings- of reddingsgeschrift, inz. ter aantooning, dat men het verschuldigde bewijs heeft geleverd; **salvātor**, m. de redder, heiland; **salvatorĭum**, m. nw lat, een schutbrief, beschermbrief, geleibrief; *salve!* lat. (van *salvēre*, gezond zijn), eig. wees gezond! vaar wel! van daar als groetwoord: wees gegroet of welkom! *salva regīna*, wees gegroet, koningin! een aan de maagd Maria gerigt gezang in de r. k. kerk; **salve**, f. fr. of **salvo**, n. een eereschot, vreugdeschot, begroeting door kanonnen of door klein geweer; oneig. eene enkele losbranding van geladen kanonnen; **salvéren**, lat. (*salvāre*, van *salvus*, z. a.), redden, in veiligheid brengen, vlugten; **salvegarde** of **sauvegarde**, f. fr. (spr. *soov'ghárd'*), de veiligheidswacht, de beschermwacht, bedekking, het vrijgeleide; ook z. v. a. salvatorium (z. boven).

Salviáti, f. eene suikerzoete, sappige zomerpeer.

Salviner-wijn, eene zwartblaauwe soort van druiven in Oostenrijk.

salvus, a, um, lat, ongedeerd, onbeschadigd, veilig, behouden, gered; *salvus condúctus*, m. een vrijgeleide, de beschermende verzelling; ook een geleibrief; *salvus locus*, m. eene onbelaste, van alle schattingen ontheven plaats; *a salvo*, Merc., welbehouden, onbeschadigd (op vrachtbrieven): in salvo: in veiligheid, veilig, zeker, welbehouden, geborgen, gered; *salvo errōre calcŭli*, afgek. *s. e. c.*, met voorbehoud van eene mogelijke rekenfout, ook zonder fout in het rekenen; *salvo errōre et omissiōne*, met voorbehoud van dwaling en uitlating; *salvo honōre*, afgek. *s. h.*, behoudens de eer, of met verlof gezegd; *salvo honōre et stipendĭo*, behoudens eer en jaarwedde; *salvo jure*, met voorbehoud of zonder schade van zijn regt; *s. jure cujúsvis*, zonder iemands regten te bekorten; *s. jure quocunque*, met voorbehoud van eens ieders regt of van alle regten hoegenaamd; *s. jure tertĭi*, met voorbehoud van de regten eens derden; *s. meliōre*, met voorbehoud van beter of onder onderwerping aan betere inzigten; *s. regréssu*, met voorbehoud van terugkeer; *s. respéctu*, zonder schade van de achting; *salvo titŭlo*, ook *salvo pleno titulo*, afgek. op brieven *S. T.*, met voorbehoud of zonder nadeel des titels, zonder schade aan den rang en titel; — *salva approbatiōne*, onder voorbehoud der goedkeuring, der bekrachtiging; *salva auctoritāte judiciāli* of *salvo honōre judĭcis*, zonder nadeel aan de regterlijke eer of achtbaarheid; *salva conscientĭa*, met goed geweten; *s. fama*, zonder nadeel aan den goeden naam; *s. ratificatiōne*, afgekort *salv. rat.* of *s. r.*, met voorbehoud der hoogere goedkeuring of bekrachtiging; *salva remissiōne*, afgek. *salv. rem.*, met voorbehoud van terugzending; *salva venĭa*, afgek. *s. v.*, met verlof gezegd; — *salvis curialĭbus*, afgek. *salv. cur.*, onbeschadigd de formaliteiten; *s. exceptionĭbus*, met voorbehoud van de aanmerkingen of wederleggingen; *s. ommissis*, met voorbehoud van het weg- of uitgelatene; *s. ulteriorĭbus*, met voorbehoud van het betere.

Samaar, f. een deftig vrouwengewaad.

Samarath, eene secte der Banianen in O. Indië, welke aan de zielsverhuizing gelooft, en onder wie het verbranden der vrouwen na den dood van hare mannen het sterkst in zwang is.

Sambak, m. perz., de arabische jasmijn.

Sambos, l. **zambos**, z. **zambo**.

Sambuca, f. lat., een driehoekig snarenspeeltuig bij de Romeinen; ook eene soort van schepen ter beladdering of bestorming van sterke plaatsen.

Sambŭcus, f. lat., de vlierboom.

Samĭa, f. gr., bijnaam van Hera of Juno, naar het eiland Samos, alwaar deze eenen tempel had.

Samiël, z. **samum**.

Samita, f. een zoete drank in Barbarije.

Samkin, m. een turksch vaartuig, dat slechts tot kustvaarten gebruikt wordt.

Samnite, f. (v. h. lat. *Samnis*, *Samnītis*, uit Samnium in het oude Italië?), een huiskleed der vrouwen met stijven kraag; **samnieten**, pl., eene soort van zwaardvechters, op de wijze der samnieten gewapend.

Samojéden, pl., een volkstam in noordelijk Siberië; **samojéde**, f. eene soort van vrouwen-overrok of overmantel met wijde, lange mouwen.

Samoreus, m. (fr. *samoreux*, naar de rivier de Sambre, lat. *Samăra*), een lang en plat vaartuig op den Rijn en de nederl. rivieren, voor den houthandel.

Samschu, n. een uit rijst bereide, zeer bedwelmende geestrijke drank in China.

Sámuel, n. hebr. *Schmuël*, van *schama*, hooren, en *él*, God, z. 1 Samuel 1, 20; gew. op zijn joodsch zaamgetrokken tot Schmul), mansn.: de door God verhoorde; v. a. liever: de naam Gods.

Samum, m. arab. (*samûm*, van *samma*, vergiftigen, *samm*, vergif), of **Sam-Yeli** (**samiël**), ook **chamsin**, m. een gloei-, zeng- of giftwind, een schier verstikkende heete, dikwijls doodelijke wind, inz. in Z. Azië en in Afrika.

Samoureuse, z. v. a. **samoreus**, z. a. *san*, it. en sp., afkorting van *santo*, heilig, de heilige.

sanae mentis, lat., met of bij gezond verstand.

Sanachies, pl., eene soort van schotsche huisdichters, die weleer door de stamhoofden gehouden werden, om de daden hunner voorvaderen en hunne eigene te bezingen.

Sanbenito of **sambenito**, sp., ook **sacbenito**, m. (v. h. lat. *saccus benedictus*), een martelaarshemd, een geel hemd, met een rood Andries-kruis en met vlammen en duivels beschilderd, dat den ketters of anders denkenden christenen, die de spaansche inquisitie ter dood veroordeelt, wordt aangetrokken; ook eene muts, welke men zulken ongelukkigen opzet.

sanctionéren, nw lat. (lat. *sancīre*; fr. *sanctionner*), eene wet heilig en onschendbaar maken, bevestigen, kracht van uitvoering geven, bekrachtigen, billijken, goedkeuren; *sanctus, a, um*, lat. afgek. *S.* of *St.* (bij de duitschers *Sct.* = Sanctus), b. v. S. of St. Paulus, de heilige Paulus, Sint Paulus; **Sanct.-Barbăra**, **Sinte-Barbara**, fr. *Sainte Barbe*, z. op **Barbara**; *o sancta simplicĭtas*, o heilige eenvoudigheid; *sanctum officĭum*, n. eig. het heilige ambt, de heilige pligt, benaming van het afschuwelijk kettergerigt in Spanje, vgl. inquisitie; **sanctus**, n. het heilig, een kerkgezang in de r. k. kerk; **sanctissĭmum**, of *sanctum sanctorĭum*, m. bij de R. K. het allerheiligste, hoogwaardige, de gewijde hostie; **sanctie**, f. (lat. *sanctio*), de bevestiging, billijking, goedkeuring, vaststelling, wettige bekrachtiging of wettelijk voorschrift; toekenning der kracht van wet; **pragmatieke** of **pragmatische sanctie**, z. ond. pragmatisch; **sanctuarĭum**, n. lat., of **sanctuaire**, n. fr. (spr. *sangktuèr'*), het heiligdom, allerheiligste in den tempel der oude joden; ook het inwendige koor in kerken; de ruimte om het hoofdaltaar, de onschendbare plek, de vrijplaats; **sanctificéren**, lat. (*sanctificāre*), heiligen, heilig spreken; **sanctificātie**, f. de heiliging, heiligspreking, heiligmaking, wijding; **sanctimonĭum**, n. nw lat., een heiligdom; *sanctitas vestra*, uwe heiligheid, de titel, waarmede de paus wordt aangesproken.

Sandálen of **sandalĭën**, pl. gr. (*sandăla*, van het sing. *sándalon*; lat. *sandalĭa*), bind- of snoerzolen van hout bij de oude Grieken, het gewone schoeisel in warme landen; later ook eene soort van nette vrouwenschoenen, lederen snoerzolen, riem- of monnikschoenen: pronksokken met goud en paarlen bezet, voor aanzienlijke r. k. geestelijken bij plegtige gelegenheden; ook Mar., eene soort van ligters in de Middellandsche zee enz.; **sandalīna**, f. of **sandalium**, n. Chir., een hevelverband, bij verrekking van het springbeen in gebruik; **sandaline**, f. eene venetiaansche wollen stof; **sandaliet**, m. eene versteende pantoffelmossel.

Sándarach, **sandarak** of **sandrak**, m. (gr. *sandaráchē* of *sandarákē*, v. *sandyx*, menie? lat. *sandarăca*,), rood rusgeel, realgar, z. **arsenicum**; eene witte hars of gom, die uit den jeneverboom vloeit, en die, tot poeder gebragt, onder anderen dient om de plaats van op het papier uitgeschrapte woorden weder beschrijfbaar te maken; ook de melige stof, die de bijen tot hare voeding in de cellen brengen.

Sandel- of **santelhout** (arab. *sandel*, v. het sanskrit *tschandana*, maleisch en javaansch *tschendana*), een fijn hout, inz. van de eilanden der Zuidzee; het gele wordt tot berooking en ingelegd werk, het roode (caliatoerhout) tot verwen gebruikt.

Sandïe, f. (sp. *sandia*), de zuidamerikaansche watermeloen.

Sandix of **sandyx**, f. gr., menie, of een naar menie gelijkend rood; roodachtig loodgeel; vgl. massicot.

Sandraha, eene schoone houtsoort van Madagaskar, zwarter dan ebbenhout en van buitengemeene gladheid.

Sandschak, m turk., eig. vaan; stadhouderschap en stadhouder van een klein turksch landschap; **sandschakat**, n. het gebied van zulk eenen stadhouder; **sandschak-scherif**, m. (van het arab. *scherif*, heilig), Muhameds heilige vaan in Constantinopel, die in oorlogstijden opentlijk wordt ten toon gesteld.

Sandwich, m. eng. (spr. *séndwitch*) of **sandwicker**, een broodje met tusschengelegd vleesch.

sang de dragon, n. fr. (spr. *sang d'draghóng*), drakenbloed, een rood hars; **sangfroid**, n. (spr. *sangfroá*), koud bloed, koudbloedigheid, koelzinnigheid, koelbloedigheid, bedaardheid; **sanglant**, bloedig; ook bijtend, gevoelig.

Sangenotocora, naam, dien men aan den biechtstoel der Japanezen geeft en die uit twee weegschalen bestaat, uit welker rijzing of daling de opregtheid en de mate der zondigheid van den biechteling moet blijken.

Sanggris, m. een w.-indische drank uit madera-wijn, citroensap, suiker enz.

sanguificéren, nw lat. (van het lat. *sanguis*, gen. *sanguïnis*, het bloed), bloed verwekken; **sanguificātie**, de bloedverwekking, voortbrenging des bloeds in de dierlijke ligchamen; **sanguinārisch**, lat. (*sanguinarius, a, um*), bloeddorstig, bloedgierig, moordzuchtig, wreed; **sanguinëus**, m. (lat. *sanguinĕus, a, um*, bloedig), een bloedrijk, volbloedig, vurig, zeer levendig, ligt geraakt, vurig mensch, een heethoofd; **sanguínisch**, bloedrijk, saprijk, ligtbloedig, zeer levendig, vurig, ligt vatbaar voor vrolijke en treurige stemming; ook ligtzinnig, dweepend, wellustig; sanguinisch temperament, ligtbloedige, levendige ligchaams- en zielsgesteldheid (vgl. **temperament**); **sanguinocratīe**, f. lat.-gr., de bloedheerschappij, b. v. in Frankrijk onder Robespierre.

Sanhedrïn, z. **synedrium.**

Sanïes, f. lat., Med., de jeukte in zweren en dgl, de bloedige etter; **saniëus**, (lat. *saniōsus, a, um*), jeukerig, vol etter.

Saniteit, f. lat. (*sanïtas*, van *sanus, a, um*, gezond), de gezondheid, welstand, het welbevinden.

sans, fr. (spr. *sang*, van het lat. *sine*), zonder; *sans cérémonie* en *sans compliments* (spr. *—máng*), zonder omslag, zonder pligtplegingen of omstandigheden; *sans comparaison*, z. ond. **compareren**; **sansculotte**, n. fr. (spr. *sangkulótt'*, vgl. **culotte**), eig. een broekelooze, weleer een teugelloos aanhanger der republikeinsche of liever der gepeupelregering in Frankrijk; **sansculotterïe**, f. ook **sansculottismus**, n. de broekeloosheid, de stand en gezindheid der sansculotten, het aanhangen der partij en der grondstellingen van de sansculotten; **sansculóttisch**, op de wijze der sansculotten, de teugellooze volksheerschappij aanhangende; **sansculottiséren**, tot eenen teugelloozen vrijheidsdweeper of sansculot maken; sansculottisch gezind zijn; *sans doute* fr. (spr. *sang doet*), zonder twijfel, gewis, zeer zeker, allezins; *sans façon*, z. **façon.**

Sanskrit, sanskrita, de sanskritsche taal, f. (d. i. eig. uitgewerkt, voleindigd, volkomen, in het oorspr. sanskritam, d. i. de volkomene (classieke) taal, de oude taal der Hindoes of Braminen in Hindostan, in welke hunne godsdienst- en wetboeken, gelijk mede hunne oude dichtwerken zijn geschreven.

sans pareil, f. (spr. *sang' parélj'*), zonder gelijke, onvergelijkelijk; **sanspeine**, n. (spr. *sang pèn'*; d. i. eig. zonder moeite); eene soort van gestreepte katoenen stof; **sans prendre** (spr. *sang prángdr'*), d. i. eig. zonder te nemen, in het l'hombre spel z. v. a. solo spelen, d. i. met de eerst gekregen negen kaarten zonder aankooping van andere kaarten van den talon of stok een spel ondernemen en met 4 of 5 slagen het spel trachten te winnen; *sans rime et sans raison* (spr. *—rézóng*) zonder rijm en zin, d. i. zonder grond en oorzaak, zonder kop of staart; **sanssouci**, n. (spr. *sangsoesí*, woordelijk: zonder zorg, van *souci*, zorg), een zorgenvrij, de naam van een koninklijk lustslot bij Potsdam.

Santé, f. fr. (spr. *sangté*; van het lat. *sanïtas*, de gezondheid; een gezondheidsgordel, lijfgordel ter voorkoming van eene verkouding des onderlijfs.

santo-oficio, sp., z. v. a. *sanctum officium*, z. a. ond. **sanctificeren.**

Santon, m. sp. (een versterkende vorm van *santo*, heilig), een turksch heilige of monnik, een derwisch.

Sapajoe, m. een kleine rolstaart-aap in Z. Amerika, waartoe, b. v. de Coaita of Beelzebub behoort, die zeer veel behendigheid in zijnen langen rolstaart bezit.

Sapán- of **sappánhout**, sp. (*sapan*), oostindisch roodhout, donkerrood sandelhout, eene soort van verwhout, dat naar het fernambuk gelijkt.

Sape, z. **sappe.**

Saphēna (scil. *vena*), f. nw lat. (kwa-

lijk gevormd van het gr. *saphēs* of *saphēnēs*, openbaar, duidelijk), Med.), eig. de duidelijke bloedader; de hoofdbloedader aan den voet.

Saphīr l. **sapphir**, m. (van het gr. *sáppheiros;* hebr. *sappîr*, chald. *sampîr*, arab. *safîr*), een hooggeschatte edelsteen van blaauwe kleur.

sapiénti sat! lat., voor den wijze genoeg, genoeg voor den verstandige! één woord is den wijze genoeg.

Sapin, m. fr. (spr. *sapèng;* van het lat. *sapīnus*), 1) de denneboom; 2) z. v. a. **fiacre**.

sapo, m. lat., de zeep; *sapo medicinālis*, geneeskundige zeep, zeep tot heelkundig gebruik; **saponarĭa**, f. nw lat., zeepkruid, eene tuinplant van velerlei soorten; **sapindus**, m. de zeepboom op de westindische eilanden; **saponificéren**, in zeep veranderen, tot zeep doen over gaan; **saponificātie**, f. de zeepvorming, verzeeping; **saponine**, f. de zeepstof, in de wortelen van het zeepkruid enz.

Sappe of **sape**, f. fr. (*sape;* it. *zappa*, houweel, schoffel; vgl. het oudd. sappen voor aangrijpen, rapen), Mil., eene mijn, eene loopgraaf, onderaardsche gang bij eene vesting; *sape couverte* (spr. *—koewért'*, eene bedekte loopgraaf, dak- of stormloopgraaf; *s. double* (spr. *doebl'*), eene dubbelloopgraaf; *s. pleine*, eene volle loopgraaf met opgevulde schanskorven; *s. tournante* (spr. *—toernángt'*), eene slang- of keerloopgraaf; *s. volante* (spr. *—wolángt'*), eene loopgraaf, welker ledige schanskorven eerst later worden opgevuld; **sappeur** m. een loopgraver, mijngraver, loopgraafmaker bij belegeringen; **sappéren** (fr. *saper*), ondergraven, ondermijnen, onderaardsche gangen maken.

Sapphir, z. **saphir**.

Sapphisch vers, eene naar de gr. dichteres Sappho, omstreeks 600 jaren vóór Christus, benoemde verssoort: — ◡ — ◡̄ / —' ◡ ◡ — ◡ / — ◡̄ ; de **sapphische strophe** bestaat uit drie zulke verzen en een adonisch (z. a.).

Sapropy̆ra, f. gr. (van *saprós, a, ón*, vuil, rot), Med., de rotkoorts.

Sara, hebr. (*sârâh*, van *sarar*, heerschen), vrouwenn.: de vorstin, heerscheres.

Sarabánde, f. fr. (v. h. sp. *zarabanda;* it. *sarabanda*), een spaansche ernstige dans en de daarbij behoorende muzijk.

Saracēnen, pl. (lat. *saracēni;* fr. *sarrasins;* waarschijnlijk van het arab. *scharaka*, opgaan (van de zon), *scharki*, oostelijk, oostersch, morgenlandsch), oosterlingen, morgenlanders, z.v.a. oriëntalen; oorspr. benaming der Arabieren in Europa; verder in 't algemeen voor Muhamedanen, Turken en alle niet-christelijke volken, tegen welke de kruistogten ondernomen werden; oneig. ruwe, verwoestende, onbandige troepen.

Saraf of **sarraf**, m. arab. (*sarraf*, van *sarafa*, wenden, aanwenden, uitgeven), een wisselaar (bankier); in Turkije: een makelaar.

Sarakowoi of **sorokowoi**, m. russ. (van *sórok*, veertig), eene russische vochtmaat $= 13\frac{1}{3}$ ankers of 40 wedro (emmers).

Sarápūs, m. gr. (van *saírein*, vegen, en *pūs*, voet; eig. wie met de voeten veegt), Med., een breedvoet, platvoet.

Sarasin, f. eene middelmatig groote soort van boterpeer.

Sarbas, m. een perzisch krijgsman te voet.

Sarcásmus, m., pl. **sarcásmen**, gr. (*sarkasmós*, van *sarkádzein*, open rijten; in toorn op de lippen bijten; van *sarx, sarkós*, vleesch), eig. openrijting van het vleesch; het honend gelach eens toornigen, de bijtende spotternij, vinnige spotrede, bittere gezegden, die door merg en been dringen; **sarcástisch**, ontvleeschend; snijdend, stekelig, bijtend, scherp, honend; **sarcocēle**, f. Med., eene vleeschbreuk, ziekelijke verharding der teelballen; **sarcoëpiplocēle**, l. **sarkepiplocēle** of **sarcepiplocele**, f. de vleeschnetbreuk van den navel; **sarcohydrocēle**, f. eene vereeniging van de vleeschbreuk met de waterbreuk; **sarcocólla**, f. vleeschlijm, een gom- of slijmachtig plantvormend bestanddeel uit den afrikaanschen struik, *penaea sarcocolla;* **sarcologīe**, f. Med., het leerstuk over de vleeschachtige of zachte deelen van het ligchaam; **sarcológisch**, de vleeschleer of de vleeschkunde betreffende; **sarcōma**, n. een vleeschuitwas; **sarcomateus**, met een vleeschuitwas behebt; **sarcomphălus**, m. of **sarcomphălon**, n. eene vleeschnavelbreuk, vleeschbreuk aan den navel; **sarcophaag**, m. eig. een vleescheter, vleeschverteerder; bij de Ouden eene doodkist, vervaardigd uit een' sponzigen, bijtenden, het lijk spoedig verterenden kalksteen in voorliggend Azië; een doodkistvormig grafteeken; **sarcophăga**, ook **sarcophagĭca** (scil. *medicaménta*), pl. Med., bijtmiddelen, vleeschknagende middelen; **sarcophyĭa**, f. de voortbrenging eener versche zelfstandigheid, de vleeschvorming in wonden en zweren; **sarcophy̆ma**, n. een vleeschuitwas, eene ziekelijke vleeschvoortbrenging; **sarcōsis**, f. de vleeschvorming; **sarcostōsis**, f. de vleeschverharding, vleeschverbeening; **sarcothlăsis** of **sarcothasīe**, f. spiervleeschkwetsing; **sarcotica**, pl., vleeschverwekkende of vleeschheelende middelen.

Sard, **sarder** of **sardachat**, m. (gr. *sárdion* of *sárdios*, scil. *lithos*, d. i. sardische steen, van Sardes, de hoofdstad

van Lydië), een vleeschroode of bruinachtige agaat, carneool.

Sardanapālus, m. eig. de naam van den laatsten en wellustigsten koning van Assyrië in de 9de eeuw voor Chr., van daar oneig. een wellustig verwijfd vorst, een wellusteling.

Sardélle, ook **sardíne**, f. (van het it. *saldella*, fr. *sardine*, naar het eiland Sardinië benoemd), eene soort van kleine haringen in de Middellandsche zee.

Sarder, z. **sard.**

sardōnisch lagchen, gr. (oorspr. *sardánios*, *gélōs*, misschien van *saírein*, de tanden knersen, grijnzen), een gedwongene, krampachtige, bittere lach, spotgelach, ook een naar het lagchen gelijkend vertrekken der gezigtsspieren, naar men wil van een vergiftig gewas op Sardinië (*sardonĭa herba*), welks gebruik den mond enz. als tot lagchen deed zamen trekken; ook **sardoniāsis** of **sardiāsis**, f. de hondskramp, z. v. a. parastrémma (z. a.).

Sardŏnyx, m. (zamen getrokken uit *sardios* en *onyx*, vgl. **sard** en **onyx**), een uit veelkleurige lagen bestaande onyx, die door de Ouden inz. tot cameeën werd gebezigd.

Sarmāten, pl. (gr. *Sauromátai*, *Sarmátai*, lat. *Sarmatae*), in de oudheid de slavische volken, die Sarmatië, d. i. het noordelijke Europa en Azië bewoonden); v. daar sarmatische (poolsche) ziekte, de poolsche vlecht; z. *plica polonĭca*.

Sarraches, pl. (fr. *saraches*), eene soort v. sardellen in de Middellandsche zee.

Sarras, m. een groote sabel, houwdegen, gelijk die bij de cavallerie in gebruik is.

Sarsaparille, z. **sassaparille.**

Sarsenét, m. (van sergie? z. a.), ligte katoenen stof, voeringstof.

Sartie, f. fr. Mar., het takelwerk.

Sartor, m, lat. (van *sarcīre*, naaijen), de naaijer, snijder, kleêrmaker; van daar **Sartorĭus**, m. als naam voor kleêrmakers; **sartorĭus**, Med., de spier aan de bovendij.

Saschen, m. russ. (spr. *sazjen*), een russische vadem.

Sassafras, m. (sp. *salsafras*, *salsafragīa* = lat. *saxifrăga?*), venkelhout, geelgrijs, speccrijachtig hout van den sassafrasboom in Amerika.

Sassaparille of **sarsaparille**, f. (sp. *zarzaparrilla*, naar men wil van *zarza*, braambezie, en den arts Parillo, die haar ontdekte en het eerst naar Europa bragt), de geneeskrachtige wortel van de amerikaansche winde (*smilax sarsaparilla*).

Sasso, m. it., een venetiaansch handelsgewigt, $\frac{1}{12}$ van het daar gebruikelijke pond.

Sassoline, f. borax-zuur (z. a.), dat zich aan de boorden van heete bronnen bij Sasso, niet verre van Florence in kleine blaadjes afzet.

sat of *satis*, lat., genoeg, toereikend, zat; *sat cito*, *si sat bene*, wat goed gedaan wordt, gaat spoedig genoeg.

Sat, eene siamesche graanmaat, uit bamboesriet gevlochten, waarvan er 40 in eene seste gaan.

Satan, m. hebr. (van *satan*, arab. *schatana*, iemand tegen zijn, hem vervolgen), eig. een wederstrever, vijand; gevallene, booze engel, duivel, inz. het hoofd der gevangene engelen, de opperste duivel; oneig. als scheldwoord: een boosaardig, kwaaddoend schepsel; **satansch**, **satánisch**, duivelsch, boosaardig; **sataniānen**, pl., eene secte, die den satan vereerde, wegens zijne magt om kwaad te doen.

Satelliet, m. (van het lat. *satélles*, gen. *satellĭtis*, fr. *satellite*), een begeleidend en beschermend bediende, lijfwachter, wachter, trawant; een ondergeschikt persoon, die een' voornamer' als zijne schaduw volgt; Astr., eene bijplaneet, bij-dwaalster.

satiābel, nw lat. (van het lat. *satiăre*, verzadigen), te verzadigen, verzadigbaar, **satiabiliteit**, f. de verzadelijkheid; **satiëteit**, f. lat. (*satiĕtas*), de volheid, zatheid, verzadiging; over-verzadiging, walging.

Satijn, n. fr. (*satin*, spr. *saténg*; v. h. lat. *seta*, oorspr. borstel, haar, mid. lat. en it. voor zijde; van daar sp. *seda*, fr. *soie*, nederd. zijde), eene zijden stof, atlas; *satin turc*, turksch atlas, eene naar het atlas gelijkende, zware zijdenstof; **satináde**, f. ligt halfzijden atlas; **satinét**, n. eene gestreepte halfzijden stof, halfatlas; **gesatineerd**, (fr. *satiné*), atlasachtig, naar atlas gelijkende.

Satíre, minder goed **satyre**, f. (van het lat. *satĭra*, oud.: *satūra*, van *satur*, zat, vruchtbaar, vol; oorspr. een mengsel, allerlei, poespas, eene mengelpoëzij), het hekelschrift, hekeldicht, spotschrift, waarin de dwaasheden en ondeugden der menschen aan de kaak worden gesteld; **satirĭcus**, m. een spotter, hekeldichter, spotschriftsteller, narrengeesel; **satírisch**, spottend, honend, bijtend, geeselend, hekelend; **satiriséren** (fr. *satiriser*), door spot belagchelijk maken, geeselen, hekelen, over den hekel halen, doorhalen.

satisdéren, lat. (*satisdăre*, d. i. eig. genoeg geven), of nw lat. **satisdatéren**, borg blijven of stellen; **satisdātie**, f. (lat. *satisdatĭo*), Jur., de borgblijving, borgstelling; **satisfacéren**, (lat. *sātisfacĕre*), genoeg doen, tevreden stellen, genoegdoening geven; tevreden stellen, bevre-

digen; voorheen ook: vergenoegen; **satisfáctie**, f. (lat. *satisfactio*), de genoegdoening, voldoening, bevrediging, schadeloosstelling, afrekening met eenen schuldenaar, de schadevergoeding; **satisfaisant**, fr. (spr. *satiesf'záng*), genoegdoend; bevredigend; **satisfait** (spr. *satiesfè*), bevredigd, tevreden, vergenoegd.

Sato, eene boot der koraalvisschers in de Levant.

Satraap, m. gr. (*satrápēs*), een perzisch stadhouder, landvoogd, landbestuurder; oneig. een weelderig, overmoedig en heerschzuchtig mensch; **satrapīe**, f. het stadhouderschap; **satrāpisch**, heerschzuchtig, menschenplagend en weelderig levend; **satrapiséren**, als een satraap in grooten glans leven en zijne onderdanen onderdrukken en kwellen.

Satum, hebr., eene oud-joodsche korenmaat, omtrent = 16 kop.

saturéren, lat. (*saturāre*), verzadigen, aanvullen; **saturantĭa**, pl., geneesmiddelen, die het zuur der maag opzuigen en afvoeren; **saturātie**, f. Chem., de verzadiging; *satura varroniāna*, eene voordragt, waarin rijm en onrijm met elkander afwisselen.

Satúrnus, lat., gr. **Kronos**, m. Myth., de tijdgod, de god en het beeld van den alverslindenden tijd, een zoon v. Uranus en Gæa of v. d. hemel en de aarde, vader v. Jupiter enz., beheerschte vóór dezen den hemel, eer hij door hem onttroond werd; onder zijne heerschappij was het de gouden eeuw, of de saturnische tijd; ook de grootste bekende planeet van ons zonnestelsel; Chem., het lood; van daar **saturnīnisch**, lood bevattend; ook duister, somber, treurig; ongelukkig; **saturnalĭēn**, pl. (lat. *saturnalia*), het Saturnus-feest, een in December gevierd romeinsch vreugdefeest of volksfeest v. vrijheid en gelijkheid, waarbij men elkander door gezellige vrolijkheid en het geven van geschenken als het ware voor eenige dagen in de gouden eeuw poogde terug te plaatsen; *non semper erunt saturnalia*, sprw.: 't is niet altijd kermis; **saturnĭa**, f. een bijnaam van Juno, als dochter van Saturnus; ook de dichterlijke benaming van Italië, omdat Saturnus gerekend wordt eenmaal daar geregeerd te hebben; **saturnilabĭum**, n. een astronomisch werktuig om den stand v. de manen v. Saturnus voor elken tijd gemakkelijk te vinden; **satúrnisch** (lat. *saturnius. a, um*), overoud, tot de hooge oudheid behoorende (het saturnische vers; het overoude, eigendommelijke vers der oud-romeinsche volksdichting); eenvoudig, gelukkig, onschuldig; **saturniet**, m. nw lat., bruin looderts, bruin loodspath.

Satyr, m. gr. (*sátyros*), ook wel **sater**, Myth., een veld- of woudgeest, woudgod met bokspooten, een zinnebeeld der ruwe, grofzinnelijke, halfdierlijke menschennatuur; **satyrisch drama** of **saterspel**, eene soort van parodisch naspel der oudgr. tragœdie, waarin satyrs het koor vormden; **satyriăsis**, f. onnatuurlijke, ziekelijke geilheid der mannen, paringswoede, het geil zijn als een satyr; **satyriásmus**, m. het uit geilheid voortspruitende lendenwee; **satyre**, z. **satire**.

Sauce, f. fr. (spr. *soos'*; van het it. *salsa*, vgl. **salse**), het vloeibare toevoegsel tot vele spijzen; **saucière**, f. eene sauskom, sausnap of -schaal; **saucisse**, f. van het it. (*salsiccia*) of **saucijsje**, n., fr. **saucisson**, m. (spr. *sosisóng*), eene kleine braadworst, een braadworstje; Mil., een takkebos, mutsaard, een lange zak van leder enz., met kruid gevuld en waaraan eene lont wordt bevestigd, om zoo eene mijn aan te steken.

sauf-conduit, m. fr. (spr. *soofkondwí*, = lat. *salvus condúctus*, z. **salvus**), een vrijgeleide, geleibrief.

Sauriet, m. gr. (van *saura*, de hagedis), de hagedissteen; **sauroctŏnos**, m. de hagedissendooder, een bijnaam van Apollo; **saurographīe**, f. de hagedissenbeschrijving; **saurologīe**, f. de natuurlijke geschiedenis der hagedissen.

Sautereaux, pl. fr. (spr. *sot'róo*, van *sauter*, springen), de tangenten, die bij het bespelen der klavieren, forte-pianos enz. opspringen en de snaren aanslaan.

Sauternes, m. fr. (spr. *sotérn'*), eene soort van fijne fr. witte wijnen, naar het gelijknamig marktvlek in het departement der Gironde.

Sautoir, m. fr. (spr. *sotoár*; van *sauter*, springen), een Andries-kruis.

sauvéren, fr. *sauver* (spr. *soov*—; lat. *salvāre*), redden, behouden, verlossen, veilig afbrengen; besparen, uitwinnen, nithalen; **zich sauvéren**, zich redden, bergen, in veiligheid stellen; zijne schade door iets vergoeden; *sauve qui peut*, redde zich wie kan, ieder denke slechts om zijn lijfsbehoud; **sauvegarde**, f., z. salvegarde ond. **salveren**; **sauvement**, n. (sp. *soov'máng*), of **sauvage** (spr. *sováazj'*), redding, heil; h. redloon, bergggeld; *droit de sauvement* (spr. *droá*—), of *de sauvage*, het strandregt, het regt om de goederen, die van verongelukte schepen zijn gered, voor de eigenaars derzelven tot op de uitkeering van eene evenredige belooning te mogen bewaren.

Savánna, f. (sp. *savána*, uit de taal van Hayti), eene groote grasvlakte of woudweide in N. Amerika, ongebaande weilanden voor het vee.

Savantásse, m. fr., it. **savantaccio**

(spr. —*tátsjio*), iemand, die den geleerde uithangt, maar slechts eene verwarde kennis bezit, een geleerde praler, letterkundige windbuil.

Savátte, f. fr. (*saváte*, it. *ciavatta*, sp. *zapato*, v. h. mid. lat. *sapata*), oude schoen, slof.

Savoir-faire, n. of het *savoir-faire*, fr. (spr. *sawoar fér'*), woordelijk, het weten te doen, het doen kunnen, de geschiktheid, bekwaamheid, bedrevenheid; **savoir-vivre** (spr. *sawoar vievr'*), eig. het weten te leven, de levenswijsheid, levenskunst, de geschikte levenswijze, de bekwaamheid om zich jegens anderen welvoegelijk of behoorlijk te gedragen, b. v. hij heeft geen savoir-vivre, d. i. hij weet zich in de maatschappij niet behoorlijk voor te doen.

Savon, m. fr. (spr. *sawóng;* = lat. *sapo*), zeep; *savon en tables* (spr. —*ang tábl'*), zeep in koekjes, in stukken; **savonnerīe**, f. eig. eene zeepziederij; inz. eene voormalige turksche tapijten-fabrijk te Parijs, tegenwoordig eene fabrijk van voortreffelijke wollen stoffen; **savonnerie-tapijten**, turksche tapijten met fluweelachtigen grond en levendige kleuren; **savonnétte**, fr., een zeepbal, waschbal, ter reiniging van vlekken enz.

Savoyard, m. fr., een Savoyer, man of knaap uit Savoye; een kleine schoorsteenveger, liedjeszanger, marmottenjongen, ook een ruw, onhebbelijk mensch; **savoyekool**, een bekend moesgewas, oorspr. uit Savoye.

saxifraag, lat. (*saxifrăgus, a, um*, steenen verbrekend, v. *saxum*, rots, en *frangĕre*, breken), Med., den steen oplossend; **saxifrăga** (scil. *herba*), f. de steenbreke, een talrijk plantengeslacht.

Sayahieten of **sayahs**, pl., eene soort van turksche bedelmonniken.

Sayétte, f. fr. (*saïette*, sp. *saya*, rok, lijfje, v.h.lat. *sagum*), of **sajét**, eene wollen stof, eene soort van sergie; sajet-garen.

Sbaglio, m. it. (spr. *sbáljio*), Merc., eene feil, vergissing, dwaling, rekenfout; de vergoeding daarvoor.

Sbirre, m. it. (*sbirro*), een geregtsdienaar, diender, policie-bediende in Italië.

sborséren, it. (*sborsáre*, eig. ontbeurzen, v. *borsa*, beurs, buidel, en *s* = *ex*), Merc., uitbetalen, geld uitleggen, voorschieten; **sborso**, m. het voorschot, uitschot, de uitgaaf voor een ander.

Scabéllum, **scabillum**, n. lat. (verklw. v. *scamnum*, bank), of het **schabelletje**, een voetbankje; een onderstel of voetstuk voor borstbeelden, pronkvazen enz.; het bankje, waarop misdadigers op het schavot ten toon gesteld worden of te pronk staan; ook een eentoonig speeltuig der Ouden, dat met den voet in beweging werd gebragt.

Scabīes, f. lat. (v. *scabĕre*, krabben, schaven), Med., de schurft, ruidigheid; **scabiëus** (lat. *scabiōsus, a, um*), schurftig; **scabiōsa**, f. nw lat., het schurftkruid, een tuingewas van velerlei soorten.

Scabīnus, m., pl. **scabīni** of **scabinen**, mid. lat. (v. h. duitsch schöppe, oudd. *scepho, schepfe*, ons schepen, wie het oordeel of vonnis schept, d. i. vindt en velt), schepen, geregtelijk bijzitter; **scabinaat**, m. (mid. lat. *scabinātus*), het geregtsambt, de schepenstoel, de waardigheid van schepen.

scabreus, lat. (*scabrōsus, a, um*, van *scaber*, ruw), ruw, hobbelig, oneffen, niet glad gemaakt; moeijelijk, bezwaarlijk, netelig, gevaarlijk.

scadéren, it. (*scádere*, v. *s* = lat. *ex*, en *cadĕre*, vallen), Merc., vervallen (van wissels); **scadénza**, f. het vervallen of de vervaltijd eens wissels.

Scævŏla, m. lat. (van *scaevus*, gr. *skaiós*, linksch), de linksche, een bijnaam der familie Mucius in het oude Rome.

Scagliola, f. it. (spr. *skáljola;* van *scaglia*, schilfer, korst), eene vermenging uit fijn gips en tot poeder gebragt vrouwenglas, dat door middel van lijm tot een deeg wordt verbonden; van daar **scagliolawerk**, steenschilderwerk uit deze stof, eene soort van **mosaïk**.

Scala, f. lat., de ladder, trap; Muz., de toonladder, toonschaal, onafgebrokene volgrij der toonen; ook de graadverdeeling, gradenschaal aan weêrglazen en soortgelijke werktuigen; *scalāres anni*, pl., trapjaren.

Scalde, z. **skalde**.

scalēnisch, gr. (*skalēnós, ē, ón*, eig. hinkend, waggelend), oneffen, scheef, ongelijk, inz. ongelijkzijdig (van driehoeken gebruikelijk).

scalpéren, lat. (*scalpĕre*), snijden, ingriffelen (b.v. eene beeldtenis in steen enz.); villen, de huid met het haar v. de hersenpan aftrekken, gelijk de noord-amerikaansche wilden hunnen vijanden plegen te doen; het **scalpéren**, de schedelvilling; **scalp**, m. (eng. *scalp*), de hoofdhuid, inz. de door de noord-amerikaansche wilden aan hunne vijanden afgetrokken schedelhuid; **scalpél**, n. lat. (*scalpéllum*), een ontleedmes der wondheelers met vaststaand lemmer (onderscheiden van bistouri, waarbij het lemmer wordt toegeslagen); **scalprum**, n. een mes, waarvan de wondheelers zich weleer inz. tot het afzetten van vingers of vingerleden bedienden; **scalptuur**, f. (lat. *scalptūra*), het snijden, griffelen met de graveernaald, inz. de kunst om klein verheven werk (relief) op steenen en stempels voort te brengen (onderscheiden van sculptuur).

Scammonīum, n. lat. Med., eene bij-

tende en sterk afdrijvende hars van de **scammonium-winde** of **harswinde** (lat. *scammonia*, gr. *skamōnĭa*).

scamnum Hippocrătis, n. lat., eig. de bank van Hippocrates, een werktuig tot het zetten van ontwrichte ledematen, inz. van eenen ontwrichten opperarm.

scandaal, scandaleus, z. **schandaal**.

scandéren, lat. (*scandĕre*, d. i. eig. klimmen), een vers volgens zijne leden afmeten of verdeelen, volgens de tijdmaat afdeelen, naar de versvoeten opzeggen of aflezen zonder den inhoud van het vers daarbij in acht te nemen; **scánsie**, f. (lat. *scansĭo*), de versmeting, versverdeeling.

Scandinavĭë, n. (lat. *Scandia* of *Scandinavĭa*, f.), het noord-europeaansche schiereiland, dat Denemarken, Noorwegen en Zweden bevat; van daar Scandinavische talen, letterkunde enz., noordsche, inz. oud-noordsche talen enz.

Scandix, m. gr., de kervel.

Scapha, f. lat. (v. h. gr. *skáphē*, van *skáptein*, graven), in 't alg. een uitgehold ligchaam, een trog, eene kuip, boot, een schip; Med., de uitwendige oorholte, de sleufvormige verdieping van het uitwendig oor tusschen den buiten- en binnenzoom (helex en anthelex); ook het weleer bij de aderlatingen aan het voorhoofd gebruikelijk schuitgewijs verband; *scapham scapham dicĕre*, eig. eene boot, boot noemen, d. i. het kind bij zijnen regten naam noemen, ronduit spreken, er geene doekjes om winden, b. v. eenen schurk schurk noemen enz.; **scaphánder**, m. gr., een zwemkleed, zwemgordel van kurk enz., een door onzen landgenoot Scheerboom veel verbeterd middel om zich boven water te houden; **scaphieten**, pl., eene soort v. bootvormige ammonieten; **scaphoïdisch**, boot-, kaan- of schuitvormig.

Scapolíth, m. gr. (v. *skāpos* = *skēpos*, staf, lat. *scapus*, stengel), stengelsteen, eene aan het veldspath verwante steensoort.

Scapijn, m. it. (*scapino*), de bediendenrol, een staand karakter-masker op het ital. schouwtooneel.

scápito, m. it., het verlies, de inboeting, schade.

Scapulalgĭe, f. lat.-gr. (van het lat. *scapŭla*, schouderblad), Med., schouderpijn; **scapulier**, n. (nw lat. *scapulāre* of *scapularium*), een schouderrok, schouderkleed van de r. k. ordesgeestelijken, hetwelk van voren en achteren over de schouders afhangt; ook de rozenkrans (paternoster, fr. *chapelet*).

Scarabēus of **scarabæus**, m. lat. (gr. *kárabos*), pl., **scarabēen** of **scarabæen**, kevers; ook keversteenen, oude egyptische, voor heilig gehoudene steenen (gemmen), die op de verhevene zijde den vorm eens kevers, in hunne holte een klein godenbeeld vertoonen.

Scaramouche, m. fr. (spr. *skaramóesj*; v. h. it. *scaramuccia*, eig. wel: een held met den mond; vgl. het it. *scaramúccio*, schermutseling; *scaramucciáre*, schermutselen), een hansworst, grappenmaker, de staande karakterrol van den pogcher op de oude ital. en fr. schouwtooneelen, doorgaans geheel zwart, in spaansche dragt.

Scardamýgmus, m. of **scardamýxis**, f. gr. (van *skardamýssein*, blikkeren, knipoogen), h. knipoogen, blikkeren der oogen; **scardamyctēs**, m. een knipooger.

scarificéren, lat. (*scarificāre*), Chir., koppen; kerven, met het lancet open rijten, b. v. het tandvleesch; **scarificātie**, f. het koppenzetten, koppen; **scarificātor**, m. nw lat., een wondheelers-werktuig tot het openrijten der huid, ook het kopijzer, kerf- of snijijzer; een eng. landbouwgereedschap tot het oprijten en losmaken v. d. bodem.

Scarlatīna, f. nw lat., het scharlaken (z. a.); de scharlakenkoorts; **scarlatineus**, van scharlaken, scharlakenachtig.

Scarpe, z. **escarpe**.

scarso, it., gering, krap, karig; Merc., schaars, moeijelijk te bekomen (v. wissels en speciën).

scartéren, it. (*scartáre* = fr. *écarter*), uitschieten, afzonderen, ter zijde leggen; het onbruikbare of bedorvene b. v. van eene koopwaar wegwerpen, de kaarten in het spel voor andere van den talon of stok verruilen enz.; *scarta faccia*, f. (spr. —*fátsjia*), Merc., een uittreksel of eene lijst der op markten, beurzen, duitsche missen enz. voorhandene waren; *scarto*, n. het uitschot; het wegwerpen of koopen van kaarten in het spel.

Scat, n. een kaartspel tusschen drie personen; **scat leggen**, z. v. a. ecarteren.

Scatomýza, f. gr., de drekvlieg; **scatophágisch**, drekvretend, op drek azend; **scatophagīnen**, pl., de drekvliegen; **scatophĭlus**, op drek wassend of levend.

scatŭla, f. nw lat. (it *scátola*, doos), Med., eene artsenijdoos.

Scaurus, m. lat., z. v. a. het gr. **sarapus**.

Scavĭa of **scavĭe**, f. het halfkonijntje, varkenskonijntje, zeevarkentje, roodachtig geel of zwart en wit gevlekt, in Z. Amerika, inz. in Brazilië.

Scazon en **scazóntisch**, gr. (v. *skadzein*, hinken), z. **choliambus**.

Scelalgĭe, f. gr. (v. *skélos*, dij, schenkel), Med., de dijepijn; **scelóncus**, m. een gezwel aan de dij; **scelotýrbe**, f. de St. Vitus-dans, kriewelziekte, vgl. ballismus; ook de krachteloosheid der dijen, het waggelen der dijen uit ziekte.

Scelerat, sceleratesse, z. ond. **scelus**.

Scelét, skelet of **schelet** (fr. *squelette*,

it. *scheletro;* v. h. gr. *skeletós*, *ē*, *on*, d. i. uitgedroogd, dun, v. *skéllein*, uitdroogen; van daar *skeletón*, scil. *sōma*, een uitgedroogd ligchaam, eene mumie), het geraamte, gebeente van een dood en ontvleescht ligchaam, zooals het in zijnen natuurlijken staat zamen hangt, het beengebouw; **sceletéren**, het geraamte eens ligchaams reinigen en uitdroogen, een dierlijk ligchaam tot een geraamte maken; **sceleteusis**, f. het droogworden of uitteren van een ligchaam; het toebereiden van eene mumie, inbalsemen; de geraamte-toebereiding; **sceletist**, m. Pict., een geraamte-schilder, een spotnaam voor dezulken, die, om het menschelijke ligchaam toch met alle waarheid voor te stellen, overal het grondgebouw en de spieren van hetzelve zeer scherp laten doorschijnen; **sceletiet**, m. eene geraamte-versteening; **sceletographīe**, f. beschrijving van geraamten; **sceletopœīe**, f. de kunst om de beenderen van een dierlijk ligchaam van het vleesch te ontblooten en hen weder behoorlijk zamen te voegen.

scelléren, fr. (*sceller*), verzegelen, toelakken.

Sceloncus, **scelotyrbe**, z. ond. **scelalgie**.

Scelus, n. (pl. *scelĕra*), lat., eene schanddaad, misdaad, wanbedrijf; **sceleraat**, m. lat. (*scelerātus*) of fr. **scélérat** (spr. *selerá*), een booswicht, misdadiger, schurk, fielt; **sceleratésse**, f. fr., schurkachtigheid.

scemándo, it. (spr. *sjemándo;* v. *scemáre*, verminderen, verkleinen), Muz., verminderend, afnemend, verdwijnend.

Scene, f. (lat. *scena*, v. h. gr. *skēnē*, eig. tent, hut), het tooneel, schouwtooneel, de schouwburg (t h e a t e r); een tooneel, eene kleine afdeeling van een tooneelspel, eene voorstelling, een voorval, eene handeling; een tafereel, eene schilderij; de plaats, waar eene handeling voorvalt; i n s c e n e b r e n g e n, een stuk voor de opvoering ten tooneele geschikt maken; **scenarĭum**, n. nw lat., het tooneelenboek, de opgave der veranderingen, tooneelen enz. in schouwspelen; **scenerīe**, f. het tooneelwerk, de tooneelstellagie; het tafereel; landschap, oord; **scenieten**, pl. gr., tentbewoners; **scēnisch** (lat. *scenĭcus*, *a*, *um*), het tooneel betreffende of daartoe behoorende, tooneelmatig, tooneelkunstig; **scenographīe**, f. de tooneelschilderkunst; het doorzigt- of vergezigtschilderen, de perspectivische afbeelding van een gebouw of eene landstreek; **scenográphisch**, vergezigtschilderend, doorzigtachtig (p e r s p e c t i v i s c h, z. p e r s p e c t i e f); **scenopegīe**, f. tent- of huttenbouw, joodsch loofhuttenfeest.

Scepasterĭon of **scepástron**, n. gr. (v. *skepádzein*, bedekken), Med., een bedekkend hoofdverband.

Scepter, n. (lat. *sceptrum*, v. h. gr. *skēptron*, staf, stok, v. *skēptein*, steunen), de heerschersstaf, koningsstaf, sedert de middeleeuwen een teeken van de vorstelijke magt der keizers en koningen.

Scepsis of **scepse**, f. gr. (v. *sképtesthai*, beschouwen: eig. beschouwing, onderzoek), de twijfel, twijfelzucht; **sceptĭcus**, m. (gr. *skeptikós*, eig. tot beschouwing of onderzoek geneigd), een twijfelaar, twijfelzuchtige; inz. eene philosophische school in de oudheid; **scepticismus**, n. de leer van de s c e p t i c i, twijfelleer, vgl. **pyrrhonismus**; de twijfelzucht, twijfelgeest; **sceptisch**, aan alles twijfelend, twijfelzuchtig.

Scevophy̆lax, m. gr., een lager geestelijke, die in de gr. kerk het toezigt heeft over de gewijde zaken en ze den dienstdoenden patriarch aanbiedt; **scevophylacĭum**, n. de plaats, waar de gewijde voorwerpen bewaard worden.

Schaak (v. h. perz. *schah*, koning) of **schaakspel** (it. *scacco*, fr. *échec*, eng. *chess* en *check*), het koningsspel, een overoud, uit Perzië naar Europa gekomen, vernuftig uitgedacht spel; **schaak geven** of **zetten**, den koning door een' ander stuk noodzaken zijne plaats te verlaten of zich door een ander stuk te dekken; **schaakmat**, de koning is ingesloten, vastgezet, overwonnen of dood; oneig. bedorven, geheel krachteloos; **schaakpat** of **pat** (fr. *échec pat* of *mat suffoqué*) heet de koning, wanneer men hem moet spelen en toch niet kan, omdat de hem omringende ruiten of velden alle of in het schaak liggen of bezet zijn.

Schabān, m. arab., de achtste maand in den muhamedaanschen kalender, onze april.

Schabbes, joodsch, z.v.a. **sabbath** (z.a.).

Schabīne of **schawīne**, f. bij goudslagers de afval van geslagen goudbladjes.

Schabrák, f. (v. h. turk. *schaprak*), een sierlijk paardendek, zadeldek (fr. *chabraque*).

Schach, m. perz., l. **schah**, koning; ook de naam eener perz. rekenmunt, = $\frac{1}{10}$ t o m a n of ongeveer 19 centen.

Schacharith of voluit **tepillath schacharith** (v. h. hebr. *schachar*, de morgen, en *tephillath*, gebed), het morgen- of avondgebed in joodsche scholen.

schachern, joodsch (v. h. hebr. *sachar*, rondtrekken, en als subst. winst door handel), handel, handel drijven, negotie doen, inz. kleinhandel drijven; ook wel voor: woekerwinst bejagen, woekeren; van daar **schacheraar**, voor woekeraar.

Schacht of **schaft**, eene oude ligchaams-

maat voor aardewerk, = 144 kub. rijnl. voeten of 4,4558 ned. kub. ellen.

schächten, joodsch (v. h. hebr. *schachat*), slagten; **schächter**, m. een joodsch veeslager.

Schaft, z. **schacht.**

Schako, ook **czako, shako, chako**, z. het laatste woord.

Schadehkam, perz. (v. *schâdeh*, vrolijk, vergenoegd), het land der verlustiging, naam van een gebied in het land der feën uit de oostersche sprookjes.

Schakal of **jakal**, m. (perz. *schagâl* of *schigâl;* sanskr. *srigâla;* vgl. het hebr. *schûâl*, vos), ook **thōs**, gr., de goudwolf, een naar den wolf gelijkend roofdier met grijze en goudgele haren, in Azië en Afrika.

Schalisim, hebr., een houten snarenspeeltuig met 3 snaren.

Schalmei, f. (v. h. fr. *chalumeau*, en dit v. h. lat. *calamus*, halm, riet), de herdersfluit, rietfluit, herderspijp.

Schamānen, pl. (v. h. sanskr. *schama*, medelijden met dwalenden en opmerkzaamheid omtrent zich-zelven), in Tartarije, Mongolië enz. de laagste klasse der boeddhistische priesters, die te gelijk voor artsen, toovenaars en bezweerders gelden; **schamanische godsdienst**, de wijze van godsvereering der opgenoemde volken.

Schames, m. (rabbijnsch *schammâsch*, een dienaar, inz. bij de godsdienst, priesterhelper, v. *schammêsch*, dienen), een joodsch koster of klokkenist, bij welken zich vreemde aangekomen joden moeten aanmelden.

Schammata, hebr., de groote banvloek, die bij de joden over de afvalligen van hun geloof wordt uitgesproken.

Schampānen of **schampans**, chinesche booten of barken, kleiner dan jonken.

Scham-yeli, een verstikkende, naar den s i r o c c o gelijkende wind in Turkije, ook naar de streek, uit welke hij te Constantinopel waait, w i n d v. D a m a s c u s geheeten.

Schan, een siameesch gewigt, = 1 tot 1¼ pond.

Schandaal, n. (lat. *scandălum*, v. h. gr. *skándălon*, eig. het stelhout in eene val, de valstrik), de ergernis, aanstoot, steen des aanstoots, opspraak; eene ergerlijke, schandelijke zaak, schandelijkheid; *scandălum accēptum*, n. eene genomene ergernis; *sc. datum*, eene gegeven ergernis; **schandaliséren** (lat. *scandalisāre*, fr. *scandaliser*), ergeren, ergernis of aanstoot geven; ook wel gebezigd voor schenden, eerrooven, belasteren; **schandaleus**, nw lat. (fr. *scandaleux*), schandelijk, ergerlijk, aanstootelijk; **schandaleuse chronijk**, z. *chronique scandaleuse*, ond. **chronica.**

Schangallus, pl., naam van een afrikaansch negervolk, dat aan de bronnen van den Nijl woont, geheel naakt gaat, priesters noch opperhoofden heeft enz.

Schang-fu, naam van het heilige boek der Chinezen.

Schapska of **chapska**, m. de vierkante schako der poolsche lansiers, ook elders en bij ons voor sommige troepen cavallerie aangenomen.

Scharafi, eene oude goudmunt in Egypte, Arabië enz., omtrent = 8 gl.; zij heet ook d i n a r en m e d k a l a l d e g e l.

Scharazat, benaming van een' der magtigste stammen onder de Arabieren.

Scharbe, f. oudd. (*scarbo*, *scarba*), z. v. a. **cormoran** (z. a.).

Scharlaken, m. (it. *scarlátto*, fr. *écarlate*, eng. *scarlet*; waarsch. van oosterschen oorsprong, turk. *iskarlet*), de vuurroode kleur; laken van die kleur; **scharlakenbezie** en **scharlakenworm**, z. k e r m e s en c o c h e n i l l e; **scharlakenkoorts**, eene met koorts verbondene kinderziekte, waarbij het gansche ligchaam met scharlakenrood uitslag bedekt is; **scharlakenlelie**, f. de afrikaansche narcislelie met purperroode bloemen.

Scharnier, n., z. **charnière.**

Schasis, f. gr. (v. *schádzein*, steken, opscheuren, oprijten enz.), Med., het oprijten, insnijden, koppen; **schasma**, n. de ingesneden of gekopte plaats; **schasterĭon**, n. het laat- of kopijzer.

Schatirs, pl. turk., de eerewacht van den grootvizier en den pascha.

Schavot, n. (fr. *échafaud*, eng. *schaffold*, mid. lat. *escafaldus*), het straf- of bloedtooneel, de stellagie, het getimmerte of de verhevenheid, op welke de misdadigers in het openbaar worden te regt gesteld.

Schawīne, z. **schabine.**

Schazade, m. turk., een prins van den bloede.

Schebat of **schebath**, m. hebr., de vijfde maand van het burgerlijke, de elfde van het kerkelijke jaar in den joodschen kalender, met Februarij overeenkomende.

Schebeck, f. (fr. *chebéque*, eng. *shebeck*), een lang, smal driemast-oorlogschip van 12—40 kanonnen, op de Middellandsche zee gebruikelijk.

Schech, m., z. v. a. **scheich** of **scheik.**

scheda of verkl. *schedula*, f. lat. (ook *scida*, v. *scindĕre*, gr. *schídzein*, splijten, afrukken), een afgescheurd blad, eene cedel, open briefje, korte aanwijzing ter verdere uitwerking.

Schediásma, n. gr. (van *schediadzein*, iets voor de vuist maken), een kort, vlugtig opstel, een ontwerp.

Scheel, of nw lat. *scheelium*, z. v. a. w o l f r a m ĭ u m (z. a.), naam door Haüy aan dit metaal gegeven ter eere van zijnen ontdekker, den beroemden chemist

Scheele; **scheeliet**, m. tungsteen, zwaarsteen, eene metallische delfstof.

Scheeren, pl., naam der klippen aan de zweedsche kusten; **scheerenbooten**, **scheerenvloot**, vaartuigen, die de schepen bij het binnenloopen voor de scheeren beveiligen.

Scheich of **scheik**, m. arab., eig. grijsaard, oud man; een oudste onderbevelhebber eener arabische horde; **scheik-al-islam** (of *scheik ulislam*), het turk. hoofd der geloovigen of uitverkorenen, de voornaamste geestelijke, titel van den mufti.

Scheldal, eene deensche munt, omtrent = 1 gl. 20 ct.

Schelem, z. v. a. **slam** (z. a.).

Schelling, m. (hoogd. *schilling*, deensch en zweedsch *skilling*; mid. lat. *schellingus*, *cholongia*), eig. z. v. a. de schallende, klinkende munt (oudtijds bij ons ook klinkaerd geheeten), als oude nederl. zilvermunt = 30 ct., als eng. munt = $\frac{1}{20}$ p. sterl. of 60 ct.; als duitsche rekenmunt = 6 tot 8 pfennige.

Schēma, n. gr. (v. *schein* of *échein*, hebben, houden, zich verhouden), de houding (habitus), gestalte, vorm; het beeld, voorbeeld; de schets, het ontwerp, model; Gram. en Log., z. v. a. figuur (z. a.); *schema genealogĭcum*, de stamboom; **schemátisch**, schetsmatig, ontwerpmatig, bij wijze van voorbeeld of model; **schematiséren** (gr. *schematídzein*), in beeld voorstellen, een begrip verzinnelijken, bevattelijk maken, iets als voorbeeld uitleggen of verklaren; ook in eenen schetsmatigen vorm brengen, ontwerpen, rangschikken; **schematísmus**, n. de vatbaarheid en neiging om zich voorbeelden of schaduwbeelden (schemen) te maken, het vermogen der voorschetsing; de verklaring of opheldering door zinnelijke voorbeelden, vormgeving; de schets- of ontwerpmatige vorm; ook de stijve, eentoonige gang van de beroepszaken; in eenige landen ook de staatskalender, waarin alle autoriteiten des lands staan opgeteekend; **schematographīe**, f. het schetsen- of beeldenteekenen; **schematopœīe**, f. de voorstelling eener handeling door gebaren, de kunst des gebarenmakers, der pantomimen.

Scheōl, n. hebr., het dooden- of schimmenrijk, de onderwereld (vgl. Hades en Orcus).

Schepel, n. eene graanmaat, = $\frac{1}{10}$ nederl. mud of $\frac{1}{300}$ nederl. last, verdeeld in 10 koppen; het oude amst. schepel was = 2,78137 ned. schepel; in Duitschland doet het schepel (scheffel): te Bremen 74,104 kop, in Oldenburg 22,803 kop, in Pruissen 54,961 kop, in Saksen gold het oude (dresdensche) schepel 103,829 kop, het nieuwe schepel is = 100 kop, in Saksen-Weimar 76,965 kop, in Wurtemberg 177,226 kop.

Schepter, z. **scepter**.

Scherbasti, m. Merc., de beste soort der levantsche zijde.

Scherbet, z. **sorbet**.

Schereffe, **scherefi** of **scherafi**, eene perz. goudmunt, ongeveer = 3 gl. 70 ct.

Scherf, m. eene rekenmunt te Lunenburg, waarvan er 768 in een' rijksdaalder gaan.

Scherif, m. arab. (eig. edel, heilig), z. v. a. **emir**; ook eene perz. en turk. goudmunt, = 3 gl.

Schermutseling, f. (v. h. it. *scaramuccio*, fr. *escarmouche*, dat echter oorspr. van ons *schermen*, oudd. *scirmian*, van daar it. *schermare*, sp. *esgrimir*, fr. *escrimer*, schijnt af te stammen), een klein gevecht, eene handgemeenschap tusschen kleine partijen volk; **schermutselen**, in kleine troepen vechten, eene kloppartij houden.

Scherōma, m. (v. k. gr. *scherós*, vast, droog), Med., droogheid der oogen, vgl. Xeroma.

scherzo, m. it. (spr. *skertso*; van ons scherts ontleend), pl. *scherzi muzicáli*, schertsende, luimige muzijkstukken; *scherzándo* (spr. *skerts*—), Muz., schertsend, boertend, los en vrolijk.

Schesis, f. gr. (v. *schein* of *échein*, hebben, zich verhouden), Med., aanleg, neiging (vgl. hexis).

Schets, f. (v. h. it. *schizzo*, m., pl. *schizzi*, z. a.; hoogd. *skizze*, eng. *sketch*, fr. *esquisse*; volgens Bilderdijk echter van *schaduw*), eene vlugtig ontworpene, niet uitgevoerde teekening; de omtrek, het eerste vlugtig ontwerp, de grond- of hoofdtrekken eener zaak.

Schetsi, n. russ., een gemengd vleeschgeregt.

Sche-tulu, m. boter van eenen boom in Guinea.

Schewwāl, m. arab., de 10de maand in den muhamedaanschen kalender.

Schibbóleth, n. hebr. (*schibbôleth*, d. i. aar), het herkenningswoord, het herkenningsteeken, wachtwoord, parool, eene bijzondere uitspraak, waardoor men verraadt, niet tot deze of gene partij te behooren (z. het boek der Rigteren 12, 6).

Schicker, joodsch, z. v. a. dronken, sikker.

Schicksel, n. joodsch-duitsch (van het hebr. *schakaz*, verfoeijen; van daar *schekez*, *schikzah*, eig. gruwel, afschuw, iets onreins; joodsch voor christenknaap, christenmeisje), gem. een nog niet huwbaar meisje; een jodenmeisje.

Schidacēdum, n. gr. (*schidakēdón*), Chir., de overlangsche beenbreuk.

schietto, *schiettaménte*, it. (spr. *ski*—),

in 't alg. echt, zuiver, rein; Muz., eenvoudig, zonder versiering.

Schiiten en **sonnīten** of **sunnīten**, pl., twee muhamedaansche secten, van welke de eerste slechts den koran, de laatste daarenboven nog de mondelijke overlevering (s o n n a, s u n n a, a s s o n a h) aanneemt.

Schilling, hoogd., z. **schelling**.

Schindalēsis of **schindálmus**, m. gr., de langwerpige breuk, spleetbreuk.

Schippond, een veelvoud van het oude pond, bij ons = 20 lijspond (z. a.) of 300 pond; dat van Hamburg doet 320 pond, dat van Riga en Koningsbergen 330 pond.

Schisma, m. gr. (v. *schídzein*, splijten), de splijting, scheiding, inz. kerk- of geloofsscheiding, de geloofsscheuring, geloofstwist; **schismatĭcus**, m. een scheurmaker, afvallige, eenheidsverstoorder, tweespaltstichter, geloofsverdeeler; **schismátisch**, de scheuring betreffende, scheurmakend, afvallig; kettersch; tweedragtig, eendragtstorend; **schismatiséren**, scheiden, afzonderen, scheuren; **schistus**, m. gr. (*schistós*, gespleten, splijtbaar), de kleischiefer, schilferklei.

Schiur-baschi, m. een turksch kapitein of hoofdman.

Schiwa, z. **Siwa**.

Schiza, f. de spleet, welke door de twee uitwendige vrouwelijke schaamlippen wordt gevormd; ook de scheiding v. eenig deel in zijnen zamenhang; **schizopŏdisch**, met gespletene voeten; **schizotrichīe**, l. **trichoschĭsis**, f. gr. (v. *schídzein*, splijten, en *thrix*, haar), Med., de vorkvormige gespletenheid der haren aan de punt.

Schizzi, pl. it. (spr. *skizzi*; v. h. sing. *schizzo*), teekeningen, ontwerpen met pen, krijt of kool, z. v. a. s c h e t s e n z. **schets**.

Schlachzitz, m. poolsch (*szlachcic*, russ. *schlachtitsch*; v. *schlachta*, adel, v. h. duitsche g e s c h l e c h t, geslacht), een poolsch edelman.

Schlaraffe, m. hoogd., voorheen ook **schlauraffe** (v. h. oudd. *slûren*, *schlauren*, ledig loopen, en *affe*, aap), een zorgeloos levend, geheel aan zinnelijk genot overgegeven mensch, van daar een **schlaraffenleven**, het schlaraffen-land, z. U t o p i a.

Schleifer, m. hoogd. Muz., eenige noten, die gesleept worden; een oude duitsche dans, die vrijagie en wederliefde uitdrukte.

Schlemm, hoogd., z. **slam**.

Schlickdaalder, m. naam, dien de daalders (hoogd. t h a l e r s) aanvankelijk droegen naar den graaf von S c h l i c k, die deze munt in het J o a c h i m s t h a l in Bohemen ten jare 1518 in menigte en beter dan vroeger liet slaan.

Schmoe, m. joodsch, een plat woord voor winst, voordeel, p r o f i j t; **schmoezen**, onderhandelen, loven en bieden, winst zoeken; ook voor vertellen, spreken.

Schmollis (naar men wil ontstaan uit het lat. *sis mihi mollis*, wees mij genegen), in de taal der hoogd. studenten de drinkgroete bij het vriendschappelijk drinken; vgl. f i d u c i t ond. *fides*.

Schnau of **schnaue**, f. laagduitsch, eig. snuit, snavel; eene soort van kleine, van voren spits toeloopende zeeschepen met twee masten, eene s n a a u w (eng. *snow*).

Schœnĭon, n. gr., bij de oude Grieken een zacht, weekelijk muzijkstuk voor de fluit.

Schœnos, m. en f. gr. (*schoinos*), een maatstaf om land te meten; bij de Egyptenaars een weg van 30 stadiën.

schófel, joodsch (v. h. hebr. *schâfâl*, laag, gering, v. *schafél*, zinken, vernederd worden), ten uiterste slecht, armzalig, zonder waarde, nergens toe deugende, als subst. m. slechte, ellendige waar, uitschot.

Schohariet, m. zwavelzure zwaaraarde.

Schok, n. (hoogd. *schock*, zweedsch *skock*, eng. *crok*), een zestigtal.

schola, f. lat., school (v. h. gr. *scholē*, rust, wetenschappelijke bezigheid, school); **scholárch**, m. gr., een schoolbestuurder, schoolopziener; **scholarchaat**, n. gr.-lat., het schoolverzorgers-, schoolopzienersambt, de schoolverzorging, het schooltoezigt; **scholastiek**, f. de schoolleer, schoolwijsheid, inz. der middeleeuwen, z. v. a. s c h o l a s t i e k e p h i l o s o p h i e; **scholastĭca**, f. eene kloosterlijke schoolonderwijzeres, leernon; **scholastĭcus**, m., pl. *scholastĭci* of **scholastieken**, m. lat., schoolgeleerden of schoolwijzen; christenwijsgeeren der middeleeuwen, die door de wijsbegeerte van Aristoteles het leerstelsel der chr. kerk zochten te bevestigen; in verachtelijken zin: woordenkramers, p e d a n t e n, schoolvossen, wier wijsheid of woordenkramerij meer voor de school dan voor het leven berekend is; **scholastisch**, **scholastiek**, schoolsch, schoolmatig; spitsvondig, s c h o l a s t i s c h e v r a g e n, schoolvragen, spitsvondige vragen; **scholastieke philosophie**, f. of **scholasticismus**, n. het leerstelsel, de begrippen en grondstellingen der scholastieken in de middeleeuwen; **scholastieke theologie**, f. de godgeleerdheid der middeleeuwen, die volgens de scholastische methode werd behandeld; het onderzoek der waarheid, beperkt door het geloof, eene vereeniging der d i a l e c t i e k en t h e o l o g i e, in tegenst. met de m o r e l e of p o s i t i e v e of d o g m a t i s c h e p h i l o s o p h i e; **scholĭon**, n. gr. of **scholĭe**, f., pl. **scholĭa** of **scholiën**, geleerde uitleggingen, ophelde-

rende of verklarende aanmerkingen, korte woordophelderingen of -uitleggingen; inz. de ophelderende aanmerkingen der oude spraakkunstenaars op gr. en lat. schrijvers; Math., eene aanmerking en gevolgtrekking, aan eene voorafgaande propositie of stelling ontleend; **scholiást** en **scholiograaph**, m. een schrijver van scholiën, oud verklaarder, uitlegger van een' ouden gr. of lat. schrijver.

scholom-lechem, hebr., vrede zij met u!

Schooner of **schoener**, m. (v. h. eng. *schooner*, spr. *skoener*), een smal, klein tweemast-vaartuig.

Schoot, f. ned. Mar., het touw aan de hoeken der zeilen, waardoor zij in zulk eene rigting gezet kunnen worden, dat de wind haar vullen kan.

Schorbádschi, m. turk., een kapitein, hoofdman, aanvoerder eener compagnie janitscharen.

Schorl, m. Min. (v. h. hoogd. *schörl*), eene steenachtige, soms metallische zelfstandigheid, met schilferachtige en glazige breuk, welke men in de granietbergen en andere oorspr. beddingen vindt.

Schostak, z. **szostak**.

schotsch collegie, f. eene pauselijke instelling te Rome uit het begin der 18de eeuw, ten doel hebbende het onderhoud der geestelijken, die de r. k. godsdienst inz. in Schotland moesten handhaven en uitbreiden.

schrafféren (it. *sgraffiare*, en dit van ons schrapen, schrappen), bij teekenaars en graveurs: schaduwlijnen trekken of griffelen; **schrafféring**, de beschaduwing, het schaduwen.

Schreckenberger, m. eene oude Saksische munt, = 22 à 23 centen, zoo geheeten naar den Schreckenberg, uit welks zilver zij geslagen waren; ook engelsgroschen geheeten, naar den engel, waarmede zij gestempeld waren.

Schrede, f. ned. (hoogd. *schritt*, van schrijden), stap, pas, eene lengtemaat v. verschillende grootte, en wel de gewone of enkele schrede van 2 tot 3, de groote of dubbele van 4 tot 5 voet; **geometrische schrede**, z. ond. **geometrie**.

Schudza of **schoedza**, m. de kaste der kunstenaars en handwerkslieden in O. Indië.

Schuit, f. ned. (mid. lat. *escanda*, volgens Bilderdijk en anderen van schieten, wegens de snelle vaart of het gestadig vooruitschieten; vgl. schietschouw), een klein mast- en zeilloos vaartuig inz. tot overzetten op rivieren; een kort en breed driemastschip op de Oostzee; eene japansche zilvermunt ter waarde van ongeveer 13 gl. (zoo genoemd om hare schuitvormige gedaante).

Schurim-mursa, **schurim-mirsa**, de titel der hoogste klasse van edellieden in de Krim.

Schütziet, m. hoogd., zwavelzure strontiaan.

Schwabachers, pl., benaming v. eene zekere soort van drukletters van zeer vette snede.

Schwachmatĭcus, m. hoogd. (van *schwach*, met latijnschen uitgang), iron. voor: een zwakkeling, zwakke held.

Schwadron, f. hoogd., z. v. a. escadron (z. a.); **schwadronéren**, in escadrons op elkander stooten; met den degen om zich heen houwen, den degen rondom zich zwaaijen; oneig. snoeven, veel en onbedacht zwetsen (in deze beteekenis waarschijnlijk van het opperduitsch schwadern voor zwetsen, met een' vreemden uitgang gevormd); **schwadronneur**, m. een snoever, grootspreker, pogcher, snorker.

Sciagraphīe of **sciographīe**, f. gr. (v. *skiá*, f. de schaduw), een schaduwomtrek, de afschaduwing; het zijgezigt, profil; grondschets, ontwerp; ook de kunst om den tijd naar de schaduw te bepalen, de zonnewijzerskunst; **sciamachīe** of **sciomachīe**, f. een schaduwgevecht, spiegelgevecht; **sciāther**, m. (gr. *skiathēras*, eig. schaduwvanger, v. *therān*, vangen), de schaduwwijzer; **sciatrăpha** of **sciatrŏpha**, m. een weekeling, vertroeteld mensch, wittebroodskind, iemand, die in de schaduw (binnen 's kamers) opgevoed is; **scieropīe**, f. (v. *skierós, á, ón*, beschaduwd), Med., het schaduwzien, een gezigtsbedrog, waarbij den lijder alle voorwerpen duisterder, b. v. het wit geel, het rood blaauw voorkomen; **sciomantīe**, f. het waarzeggen uit de schaduw, de schaduwuitlegging; ook z. v. a. necromantie.

Sciatĭcum, n. gr. Med., de lendenpijn, heuppijn, lendenjicht.

Sciătrapha, **scieropīe**, **sciomantie**, z. ond. **sciagraphie**.

Scibĭle, n. lat. (v. *scire*, weten), het weetbare, wat gekend kan worden; *in omni scibĭle* **geverseerd zijn**, in al het weetbare bedreven zijn, in alle vakken van wetenschap en kennis te huis zijn; **sciéntie**, f. (lat. *scientĭa*, fr. *science*, spr. *siángs'*), het weten, de wetenschap, kennis; **scientifiek** (fr. *scientifique*), wetenschappelijk, geleerd.

Scieropīe, z. ond. **sciagraphie**.

scilicet, lat. (ontstaan uit *scire licet*, men mag of moet weten), afgek. *sc.*, namelijk, te weten; ook iron.: ei, ei! denk eens! nu nog mooijer!

Scilla of **squilla**, f. lat. (gr. *skilla*), de zeeajuin, blaauwe sterrebloem, een ajuingewas van onderscheidene soorten; **scillitine**, f. nw lat., de zeeajuinstof, eene bij-

zondere in de zeeajuin bevatte bitterstof; **scillītisch**, zeeajuinsap bevattend.

Scimpodĭum, n lat. (v. h. gr. *skímpūs*, *skimpódion*, v. *skímptein*, nederhurken), een draagstoel, veldbed, klapstoel, kraamstoel.

Scindápsus, m. gr., zinledige woorden.

scintilléren, lat. (*scintillāre*, v. *scintilla*, vonk), vonkelen, tintelen, schitteren, flikkeren; **scintillātie**, f. de vonkeling, flikkering, het vonkenschieten.

sciolto, it. (spr. *sjiólto*), Muz., vrij, ongebonden, met vrije, ligte voordragt; *con scioltézza* (spr. —*tetsa*), met vrijheid, ongebondenheid.

Sciŏlus, m. lat. (v. *scire*, weten), iemand, die voorgeeft alles te weten, een neuswijze.

Scirócco, it. (spr. *sji*—) of **sirócco**, m. een zeer heete, droogé zuidoostenwind, die in Italië gewoonlijk in het voorjaar en den herfst eenige weken lang waait.

Scirophorĭa of **scira**, f. gr., een aan Pallas gewijd feest te Athenen, dat in een gedeelte van Maart en April (de maand scirophoriōn geheeten) gevierd werd; **sciräphon**, n. een listig, sluw bedrog, eene opligting (naar de bedriegerijen, die bij de gebruikelijke dobbelspelen op gezegd feest vaak plaats grepen); **scirŏphos**, m. een aartsliefhebber van spelen.

Sciron, m. gr. (*skeirōn* of *skirōn*), een wind in Attica, uit de scironische bergen opkomende; ook de naam van een' beruchten straatroover bij de Ouden, die de reizigers dwong, zijne voeten aan den steilen zeeoever te wasschen, en hen dan in zee schopte.

Scirrhus, m. gr. (*skírrhos*), Med., de verharding van eenig ligchaamsdeel, die de geneigdheid bezit om in kanker over te gaan, het knoestgezwel, de klierverharding; **scirrheus**, gr.-lat., hard gezwollen, verhard; **scirrhocēle**, f. gr. Med., eene kwaadaardige vleeschbreuk; **scirrhōma**, n. eene kankeraardige verharding, een knoestgezwel; **scirrhōnen**, pl., kleine, schier onzigtbare huidwormpjes; **scirrhophthalmīe**, f. de oogkanker: **scirrhōsis**, f. de vorming van den scirrhus, verharding.

Scissie, f. lat. (*scissĭo*, v. *scindĕre*, splijten), de splijting, scheiding, vgl. schisma; **scissionísten**, pl. nw lat., voorheen in Polen: diegenen, welke zich van de partij des konings scheidden; **scissuur**, f., z. v. a. rhagades.

Scitie, ook **satie** en **setie**, f. een ital. en turk. vaartuig, eene bark met latijnsche of driehoekige zeilen.

Sciūrus, m. lat. (v. h. gr. *skiūros*, van *skiá*, schaduw, en *ūra*, staart), het eekof eikhoorntje; **sciūren**, pl., dieren, die naar eekhoorntjes gelijken.

Sclerĭa of **scleriăsis**, f. gr. (v. *sklerós*, *á*. *ón*, droog, hard, ruw enz.), Med., het eelt, de eksteroog, likdoorn; de eeltachtige ontaarding van de randen der oogleden; **sclerītis**, f. de ontsteking van het hoornvlies; **sclerōma**, n. Med., eene verharding; **scleronýxis**, f. eene oogoperatie met doorsteking van de sclerotica (z. a.); **sclerophthalmīe**, f. de knoestachtige verharding der oogleden, een verhard ooggezwel; **sclerosarcōma**, n. een zeer hard vleeschgezwel; **sclerōsis**, f. de drooging, verharding; **sclerotĭca**, f. het harde oogvlies, het ondoorschijnend hoornvlies; **sclerotĭca**. pl., uitdroogende of hardmakende middelen; **sclerōtisch**, verhardend, uitdroogend; **sclerotītis**, f., l. **scleritis**.

Scoleciăsis, f. gr. (v. *skōlex*, de worm), Med., de wormziekte; **scolecōdisch**, wormachtig; **scolecologīe**, f. de natuurlijke historie der ringwormen.

Scoliodoxīe, f. gr. (v. *skoliós*, *á*, *ón*, krom, verdraaid enz.), verkeerde meening, dwarshoofdigheid; **scoliōma**, n. of **scoliōsis**, f. Med., eene zijdelingsche kromming van de ruggegraat, zijbogchel; **scolĭon**, n.. pl. **scolĭa** of **scolĭën**, tafel- of rondezangen der oude Grieken, die bij gastmalen niet op de rij af, maar naar welgevallen der gasten door ieder gezongen werden (van daar de naam, als zeide men slinger- of zigzagliederen); **scolionirōsis**, f. (v. *skoliós*, verward, en *óneiros*, droom), het verwarde of zware, benaauwde, verschrikkelijke droomen; **scolopomachærĭon**, n. een krom insnijdingsmes.

Scolopénder, m. gr. (*skolopéndra*, f. de duizendpoot, assel, een insectengeslacht met zeer vele pooten; Bot., steenvaren, hartstong.

Scolopomachærion, z. ond. **scoliodoxie**.

Scomber, m. lat. (gr. *skómbros*), een voortreffelijke zeevisch in de oudheid, de makreel.

Scomma, n. gr. (*skōmma*, v. *skōptein*, naäpen, bespotten), eene spotrede, een bijtend woord; scherts, plagerij; **scommátisch** of **scoptisch**, vinnig, stekelig, spottend, bijtend, honend; **scoptĭcus**, m. een spotter, beleediger, plager; **scoptiséren**, spotten, gekscheren, plagen, beleedigen, honen.

Sconto, it., z. v. a. **disconto** (z. a.); **scontéren** (it. *scontáre*), z. v. a. **disconteren**, afrekenen, aftrekken; inz. waren, die op tijd verkocht zijn, onder aftrek eener vergoeding terstond met gereed geld betalen.

Scontro en **rescontro** of l. **riscontro**, m. it. (eig. ontmoeting), wederzijdsche vereffening, afrekening van schuld en vordering; **scontro-boek**, een koopmansboek tot dagelijksch boeken der wederzijdsche

handelsverrigtingen, die op zekere voorwerpen betrekking hebben, waarnaar men schulden-, wissels, goederen enz. scontro-boeken heeft; **scontro-dagen**, vereffenings- of afrekeningsdagen, betaaldagen in den tijd der handelsmissen in Duitschland; **scontréren** en **rescontréren** of l. **riscontréren**, (it. *scontráre*, *rescontráre*, eig. ontmoeten, aantreffen), Merc., tegen of met elkander afrekenen, vereffenen, schuld en vordering tegen elkander houden en op gelijken voet brengen; ook door aanwijzingen of wissels vereffenen; **scontrino**, m. controolpas, vergelijkingsblad, een stuk pergament, zigzags- of tandsgewijs uit een boek gesneden, dat de proefmaat bevat (bij het vredesluiten met de barbarijsche zeeroovers gebruikelijk, opdat de reis of kapiteins der kaperschepen, wanneer zij niet kunnen lezen, door vergelijking met het uitgesneden blad [*scontrino*], hetwelk den koopvaardijschepen wordt mede gegeven, mogen zien, wien het schip toebehoort enz.

Scopīe, f. gr. (*skopē* of *skopiá*), de beschouwing, bezigtiging, het inzigt; de schouw, **scopus** of **scopos**, m. gr. (*skopós*; *skopēīn*, beschouwen, bespieden), het oogmerk, wit, doel; een bespieder, wachter.

Scopticus, **scoptisch**, **scoptiséren**, z. ond. **scomma**.

Scoracrasie, z. ond. **scorie**.

Scorbuut, n. (nw lat. *scorbūtus*, fr. *scorbut*, eng. *scurvy*; waarsch. van schurft, hoogd. *schorf*, eng. *scurf*), de scheurbuik, het blaauwschuit, tandvleeschbederf, eene uit bedorven scherpe vochten ontstaande kwaal, die inz. de zeevarenden bezoekt; **scorbūtisch**, scheurbuikig, blaauwschuitig, met de scheurbuik of het tandvleeschbederf behebt.

Scordatuur, f. it. Muz., het anders stemmen eener guitar of viool.

Scordie kruid (v. h. gr. *skordion*, lat. *scordium*), het moeras-manderkruid, eene soort van knoflook, eene voortreffelijke zweetdrijvende artsenijplant.

Scordinēma, n., z.v.a. **cordinema** (z.a.).

Score, n. eng. (spr. *skoor*; verw. met scheren, angels. en oudd. *sceran*, *scar* enz. snijden), eig. het kerfhout; een getal van twintig; eene steenkolenmaat te Londen, = 21 chaldrons (z.a.).

Scorïe, f. gr. (*skōria*, v. *skōr*, vuiligheid, drek), de slak, ijzerslak, het schuim of de onzuiverheden van de bergstoffen; **scorisch**, slakachtig; **scorificātie**, f. nw lat., de verslakking, het veranderen in slakken; **scoracrasīe**, f. Med., onwillekeurige ontlasting der drekstoffen.

Scorodiet, m. gr. (v. *skórodon*, knoflook), knoflooksteen, eene groene metallische delfstof, die voor de blaas- of soldeerpijp eenen knoflookgeur van zich geeft en uit arsenikzuur ijzer bestaat.

Scorpioen of **schorpioen**, m. (v. h. gr. *skorpios*, lat. *scorpio* en *scorpius*), een kreeftaardig kerfdier of insect met een geleden staart, waarvan de met venijn gevulde angel dikwijls gevaarlijke wonden toebrengt; Astr., het 8ste van de 12 sterrebeelden des dierenriems; in de oudheid ook een krijgswerktuig, dat men bij belegeringen enz. gebruikte; **scorpiodéxis**, f. of **scorpiostigma**, n. de schorpioensbeet, schorpioensteek.

Scoros, m. it. (v. *scórrere*, vloeijen, vervloeijen, = lat. *excurrĕre*), Merc., de verloopene maand, z. v. a. *passato*; ook de vervaltijd eens wissels.

Scorsonéren of **schorsoneren**, pl. (it. sing. *scorzonéra*, v. *scorzóne*, zwarte adder; of v. *scorza*, schors, en *nero*, zwart; fr. *scorsonère*), de spaansche haverwortel, het adderkruid, zwartkruid, slangengras, slangenkruid, eene bekende plant, welker wortel gegeten wordt.

Scortum, n. lat., een liederlijk vrouwspersoon, gemeene deern, hoer, straathoer; schandjongen; **scortātie**, f. nw lat., de vleeschelijke vermenging buiten het huwelijk.

Scorzo, m. it., eene graanmaat te Rome, = $\frac{1}{16}$ of $\frac{1}{24}$ rubbio.

Scotásma of **scotōma**, n. gr. (v. *skotázein*, *skotūn*, verduisteren) of **scotodinīe**, f. gr. (v. *skótos*, duisternis, en *dinē*, duizeling), Med., de verduistering, het donker of zwart worden voor de oogen, eene duizeling, waardoor het vermogen van te zien wordt belemmerd; **scotograaph**, m. een werktuig om in donker te schrijven.

Scotātie, f. mid. lat. (v. h. duitsch *schosz*, schoot, ijslandsch *skaut*, zweedsch *sköt*, of van *schoss*; ijslandsch *skot*, eng. *scot*, schatting, belasting, nederd. schot, nog overig in schot en lot?), een oud-duitsche en oud-noordsche vorm om den eigendom van een stuk gronds over te dragen, waarbij de overdrager een weinig aarde of eene handvol planten in den schoot wierp van hem, aan wien hij het overdroeg.

Scotismus, m. nw lat. (v. h. lat. *scoti*, de Schotten), eene schotsche taaleigenheid.

Scotodinie, **scotograaph**, **scotoma**, z. **scotasma**.

Scottisten, pl., aanhangers v. Scott, die in de 9de eeuw in Ierland leefde en wiens schriften door den paus werden veroordeeld; ook volgelingen van John Duns Scott, bijgenaamd den subtielen doctor, die onder anderen leerde, dat de maagd Maria, even als haar kind Jezus, zonder zonden ontvangen en geboren was.

screātus, m. lat., het rogchelen, ophalen uit de keel, herhaald spuwen.

Scriba, m. lat. (v. *scribĕre*, schrijven), een schrijver, secretaris; **scribax**, m. nw lat., een schrijfgrage, veelschrijver; **scribomanīe**, f. lat.-gr., de schrijfwoede, schrijfjeukte; **scribént**, m. (lat. *scrībens*) of **scriptor**, pl. **scriptōres**, verk. *SS.*, een schrijver, zamensteller van een werk; *scriptōres graeci*, grieksche schrijvers; *scr. latini*, latijnsche schrijvers; *scr. historiae augustae*, de schrijvers van de romeinsche keizergeschiedenis; *scr. reï rustĭcae*, schrijvers over de (oudromeinsche) landhuishouding; *scripsit*, verk. *scr.*, hij heeft het geschreven; **scriptum**, n., pl. **scripta**, het geschrift, geschreven opstel, een boek; eene schooloefening in het overzetten enz.; **scriptuur** (lat. *scriptūra*), het schrijven, de schrijfwijs, het geschrevene, geschrift; *scriptūra sacra*, de heilige schrift, de bijbel; **scriptūren**, geschriften, allerlei geschrijf; **scripturist**, m. nw lat., een schriftonderzoeker, schriftgeleerde; iemand, die zich enkel aan de schrift houdt; **scripturisten**, pl., eene secte onder de wederdoopers, die niets als geloofsregel aanneemt, dan wat met uitdrukkelijke woorden in de schrift staat; **scripturéren** of **scritturéren**, it. (*scritturāre*), Merc, in de koopmansboeken over dragen, boeken.

Scrinĭum, n. lat., eene kast, kist; als pauselijk woord z. v. a. *in petto*.

scripturéren, **scritturéren**, z. ond. **scriba**.

Scrophel of **scrofel**, f. (lat. *scrophŭla* of *scrofŭla*, v. *scrofa*, zeug, varken, omdat de zwijnen dikwijls daarmede behebt zijn), het kliergezwel, halsgezwel, de klierziekte, gezwollen en verharde klieren aan den hals; ook een krop, kropgezwel; **scrophuleus**, nw lat., met klieren behebt, aan klierziekte lijdende; kropachtig; **scrophularĭa**, f. klierkruid, het kleine schelkruid, eene plant v. verscheidene schoone soorten.

Scrotum, n. lat., de balzak; **scrotaal**, tot den balzak behoorende; **scrotifórm**, balzakvormig; **scrotocēle**, f. lat.-gr. Med., eene balzakbreuk.

Scrúpel 1), n. lat. *scripŭlum* of *scrupŭlum*, n. van *scribĕre*, schrijven, eig. een streepje, eene lijn), een apothekersgewigt, $\frac{1}{3}$ drachme of 1,30625 wigtjes, verdeeld in 20 greinen en op recepten uitgedrukt door ℈; een scrupel trooisch gewigt is = 1,28169 wigtjes; 2) m. (lat. *scrupŭlus*, eig. een puntig steentje), de twijfel, bedenkelijkheid, bezorgdheid, angstvalligheid, gewetenstwijfel, naauwgezetheid van geweten; **scrupŏlo**, m. it., $\frac{1}{3}$ drachme, een apothekersgewigt in Florence; **scrupuléren**, nw lat., nadenken, bedenkelijk zijn, bedenkingen en twijfelingen maken, **scrupuleus**, lat. (*scrupulōsus*, *a*, *um*, fr. *scrupuleux*), bedenkelijk, vol bedenkelijkheden, teeder of naauwgezet van geweten, twijfelachtig, twijfelzuchtig, angstig, angstvallig, schroomachtig, al te naauwgezet, overbehoedzaam of -voorzigtig; **scrupulositeit**, f de bedenkelijkheid, angstvalligheid, te groote bekommering, angstvallige naauwgezetheid.

scrutéren, lat. (*scrutāri*) of **scrutinéren**, nw lat. (it. *scrutinare*), doorzoeken, nazoeken, uitvorschen, doorgronden, nasporen; stemmen inzamelen of opnemen; **scrutābel**, nw lat., navorschbaar; *scrutatóre*, m. it. (spr. $u = oe$) in 't alg. navorscher, onderzoeker; inz. een stemmen-inzamelaar; pl. *scrutatóri*, de drie stemmeninzamelaars bij de keuze van eenen bisschop of paus; **scrutinĭum**, n. lat., de doorzoeking, navorsching, het onderzoek, inz. vóór de opdragt van een geestelijk ambt; de bisschopskeus door de stemmen-inzameling in de r. k. kerk; van daar in 't alg. keuze door middel van verzegelde stembriefjes of ballotteerballetjes; stemmenverzameling, verbonden met het onderzoek naar de geldigheid der stemmen; *per scrutinĭum*, door stemmeninzameling, inz. bij de keuze van eenen paus.

Scudo, m., pl. **scudi**, it., eig., een schild, wapenschild (v. h. lat. *scutum*; vgl. het fr. *écu*, sp. *escudo*), een schilddaalder, ital. daalder, van zilver en van goud, in verschillende staten van uiteenloopende waarde, = 75 ct. tot 4 gl. 70 ct.

Sculler, m. eng.; eene boot tot overzetten op den Theems.

sculpsit, lat. (v. *sculpĕre*, door steken, griffelen, snijden of houwen iets vormen), afgek. *sculps.* of *sc.*, hij heeft het gegraveerd (op koperen platen achter den naam des graveurs); **sculptuur**. f. lat. (*sculptūra*), de beeldhouwkunst, de beeldvorming door middel van den beitel; het beeldhouwwerk, beeldwerk, snijwerk, de graveerkunst, etskunst.

Scurra, m. lat., een potsenmaker, grappenmaker, spotvogel; **scurriel**, **scurrīlisch**, lat. (*scurrīlis*, *e*), grof schertsend, plat boertig, potsierlijk; **scurrilĭa** of **scurrilĭën**, pl., grove, gemeene grappen, potsen, platheden, onkiesche aardigheden (vgl. *burlesk*), **scurriliteit**, f. de potsenmakerij, grove scherts, gemeene grappigheid.

scuséren (spr. *skoez*—; v. h. it. *scusare*, fr. *excuser*, lat. *excusāre*), (zich) verontschuldigen; wegsluipen, heimelijk heen gaan of zijne biezen pakken; **scus**, z. **tarok**.

Scutellieten, pl. nw lat. (v. h. lat. *scutella*, schaal, schotel), eene soort van ronde of eironde, vlak gewelfde versteende zeeegels.

scutum stomachĭcum, n. lat. (*scutum*, schild), eig. een maagschild; **Med.**, een op

de maag gelegd kruidenzakje. kruidkussen; ook eene maagpleister.

Scylla, f. lat. (gr. *skylla*), de gevaarlijke klip bij Messina in de Middellandsche zee, tegenover de gevaarlijke draaikolk Charybdis, in de gr. Myth. voorgesteld als een vrouwelijk gedrogt, dat de voorbijvarende zeelieden verslond; oneig. dreigende gevaren; van daar het lat. sprw.: *incĭdit in Scyllam, qui vult vitāre Charybdin*, wie Charybdis ontwijken wil, vervalt op Scylla, d. i. van den wal in de sloot, uit den regen in den drup.

Scyphati, pl., middeleeuwsche, gothische zilvermunten in den vorm van een horologieglas, holle munten.

Scyphus, m. lat. (v. h. gr. *skýphos*), een beker, drinkvat, wijnglas; weleer de avondmaalskelk, dien de priester in de hand hield, ter onderscheiding van dien, uit welken de communicanten dronken; *scyphus Herculi*, een onmatig groote drinkbeker met twee ooren bij de Thebanen; **scyphoïde**, f. (v. h. gr. *skyphoeidēs*, bekervormig), de bekerlijn; **scyphoïden**, pl., bekervormige versteeningen.

Scytăle, f. gr. (*skytălē*, in 't alg. staf, stok; inz. een om eenen staf gewikkelde lederen riem, waarop de oude Spartanen geheime berigten schreven; van daar een geheime brief, geheim bevel.

Scyth, m., pl. **Scythen** (lat. *Scythae*, gr. *Skythai*), in de oudheid: nomadische volksstammen noordwaarts van de Zwarte en Kaspische zee tot diep in oostelijk Azië.

Scytītis, f. gr. (v. *skȳtos*, n. huid, leder), Med., de huidontsteking; **scytogenīum**, n. de looistof.

sdegnoso (spr. *sdenjóso*), ook *con sdegno*, *con isdegno*, it. (v. *sdegno*, verachting, = fr. *dedain*), Muz., trotsch, onwillig, toornig.

Seam, n. eng. (spr. *siem;* = zoom), eene engelsche maat, inz. eene korenmaat van 8 schepels; ook een gewigt van 120 pond.

Seance, f. fr. (spr. *seángs'; v. seoir* = lat. *sedere*, zitten), de zitting, dagzitting (sessie).

Seapoys, eng. (spr. *siepois*), z. **sipoys**.

sebacĕus liquor, lat. (*sebaceus*, v. ongel of smeer gemaakt, *liquor*, vocht enz.), een kleverig vocht, dat door de klieren tusschen de vette huid en de eigentlijke huid wordt afgezonderd; *sebacĕus humor oculōrum*, de oogdragt, een kleverig vocht, dat tegennatuurlijk in de oogen wordt afgezonderd.

Sebaptisten, pl., eene soort van wederdoopers, reeds in de 13de eeuw bekend.

Sebástiaan, m. (v. h. gr. *sebas*, ontzag, eerbied, *sebastos*, eerwaardig), mansn.: de eerwaardige, verhevene; **sebastiaans-penningen**, koperen munten, die Sebastiaan I., koning van Portugal, omstreeks 1570 liet slaan; **sebastĭa**, f. een grieksch feest ter eere van de rom. keizers, tijdens Griekenland een romeinsch wingewest was geworden; **Sebastos**, z. v. a. Augustus, op romeinsche munten het teeken van vergoding.

Sebésten, pl. (nw lat. *sebestes*, fr. *sébeste*, zwarte borstbeziën, z. **cordie**.

Sebezi, m. turk. (eig. **dsjebedsji**, v. h. perz. *djebeh*, pantser), eene soort van turksche ruiters, naar onze curassiers gelijkende.

Sec, m. it. (v. *vino secco*), ook **sect**, een uit gedroogde druiven geperste kostelijke wijn uit Spanje, Italië enz.; algemeene benaming der zoete wijnen uit Spanje en de Canarische eilanden; van daar Canarie-sec, palm-sec (naar het eiland Palma) enz.

Secans, z. ond. **secéren**; **seccatuur**, z. ond. *secco*.

Secchia, f. it. (spr. *sékkia*), een emmer; eene vochtmaat in Ferrara.

Secchio of **secho**, m. it. (spr. *sékkio* of *séko*), eene vochtmaat in sommige oorden van Italië, = bijna 11 kannen.

secco, it. (= fr. *sec*, v. h. lat. *siccus, a, um*), droog; *al secco* **schilderen**, d. i. op droogen grond schilderen (in tegenst. met *al fresco*); **seccéren** of **secquéren** (it. *seccare*), eig. droogen, uitdroogen, verteeren; bezwaren, belasten, kwellen, plagen; **seccatuur**, f. (it. *seccatúra*), drooge, langwijlige praat; plagerij, kwellagie.

Seceders, pl. eng. (spr. *sisieders;* van *to secede*, v. h. lat. *secedĕre*, scheiden), eene secte in Schotland, die zich in 1733 van de heerschende presbyteriaansche kerk heeft gescheiden en sedert 1744 in burghers en antiburghers is gesplitst.

secéren, lat. (*secăre*), snijden, in stukken snijden, verdeelen; ontleden, open snijden (doode ligchamen); **sécans**, f. lat. Math., de snijlijn, d. i. de regte lijn, die eene kromme in twee of meer punten raakt; inz. in de driehoeksmeting de lijn, die uit het middelpunt des cirkels tot aan den top der tangens (z. a.) getrokken wordt; *sectio*, f. Med., de heelkundige insnede; inz. de steensnede, naauwkeuriger: *sectio mariāna* (naar een' zekeren Marianus Sanctus de Barletta in de 16de eeuw; *sectio caesarĕa*, de keizerssnede; **sectie**, f. de lijkopening, ontleding, l. dissectie (lat. *dissectio*); afdeeling, indeeling, een onderdeel van een boek; de wijk eener stad; Mil., de helft van een peloton of van eene compagnie voetvolk; **sector**, m. eig. de opensnijder: dat gedeelte van eenen cirkel, hetwelk begrepen is tusschen twee stralen en haren boog; de engelsche naam van den proportie-passer; ook een astronomisch werktuig.

secernéren, lat. (*secernĕre*, *secrēvi*, *secrētum*), afzonderen, scheiden, afsnijden, verwijderen, onderscheiden, ziften, uitlezen; **secreet**, n. (lat. *secrētum*, eene afgezonderde, geheime plaats; heimelijkheid, geheim), het geheime gemak, de (zoogenoemde) beste kamer, het stilletje; ook z. v. a. *secretum sigillum*, het geheimzegel van eenen vorst; *en secret*, fr. (spr. *ang s'krè*), in vertrouwen, heimelijk, in 't geheim; **secretaire**, f. fr., eene schrijfkast, schrijftafel met laden, een bekend stuk huisraad; **secretairerīe**, **secretarīe**, f. de geheime kanselarij of schrijfkamer van eenen vorst, van een gouvernement enz., inz. die der stedelijke regering; **secretāris**, m. 1 (nw lat. *secretarius*, fr. *secrétaire*), een geheimschrijver; dikwijls misbruikt voor een gewoon schrijver, afschrijver (copiïst); van daar de belagchelijke pleonasmus geheime secretaris, geheime geheimschrijver! — 2) eene soort van valk met lange vederen aan het achterhoofd; **secretariaat**, n. nw lat., de post en waardigheid van eenen geheimschrijver, het geheimschrijversambt; **secretarīum**, n. lat., eene afgezonderde, geheime plaats, de geheimkamer, verhoorkamer; **secrēte**, f. nw lat. (*secreta*, fr. *secrète*), het stille gebed vóór de mis; **secretéren**, nw lat., geheim houden, verbergen, verzwijgen; **secrētie**, f. lat. (*secretio*), de afzondering, af- of uitscheiding van ligchamelijke vochten; het afgezonderde; **secretisten**, pl., afgezonderden, afgescheidenen; ook geheimwerkers, geheimbewaarders in fabrijken en dgl.

Secés, m. lat. (*secéssus*, v. *secedĕre*, ter zijde gaan, heen gaan, scheiden), de scheiding, verwijdering; de verwijderde, afgelegene, eenzame plaats; de stoelgang; **secéssie**, f. (lat. *secessio*), de scheiding, verwijdering, ontwijking, het heengaan.

Sechir of **chequis**, een turksch gewigt = 2 okaas (z. **oka**).

Sechser, m. hoogd. (v. *sechs*, zes), eene munt van 6 pfennige, ook van 6 kreuzer; **sechsling**, m. eene zilvermunt te Hamburg, v. 3½ pfennige; **sechter**, m. eene maat voor drooge waren, = $\frac{1}{16}$ malter; **sechzehner**, m. eene zwitsersche maat voor drooge waren, = $\frac{1}{16}$ immi.

secludéren, lat. (*secludĕre*), uitsluiten; **seclūsie**, f. nw lat., de uitsluiting, afzondering; **seclusie-acte**, de oorkonde van uitsluiting, b. v. van de troonsopvolging.

Second, m. fr. (spr. *s'kóng*; v. h. lat. *secundus*), de tweede; **second-lieutenant**, tweede luitenant (vgl. **lieutenant**); *second sight*, eng., z. deuteroscopie; **secondair**, **secondant**, **seconde**, **seconderen** enz., z. ond *secundus*.

secouréren, fr. (spr. *ou* = *oe*; *secourir* = lat. *succurrĕre*), ter hulpe komen, helpen, bijstaan, bijspringen, ontzetten; **secours**, m. (spr. *s'kóer*), hulp, bijstand, onderstand, ondersteuning, ontzet.

Secreet, **secretarie**, **secretaris**, **secretie** enz., z. ond. **secerneren**.

Sect, z. **sec**.

Secte, f. lat. (*secta*, eig. partij, aanhang, v. *sequi*, volgen), vereeniging van vele personen, die dezelfde meeningen volgen, dezelfde leer belijden, aanhang, geloofsgenootschap, eene kleinere geloofspartij, die zich van de grootere, heerschende godsdienstpartijen afzondert; de aanhang; **sectāris**, n. nw lat. (fr. *sectaire*), een aanhanger eener secte, inz. van eene pas opgekomene secte, die zich beijvert hare leerstellingen voort te planten; **sectātor**, m. lat. (fr. *sectateur*), aanhanger, volgeling der leer van eenen wijsgeer, doctor of sectestichter.

Sectie en **sector**, z. ond. **seceren**.

Secŭlum of **sæculum**, n., pl. **secula**, lat., eene eeuw of honderd jaren, in 't alg. eene lange tijdruimte, een menschenleeftijd; in de middeleeuwen: wereld, aardsch leven; **seculair** of **sæculair** (lat. *seculāris*, *e*), honderdjarig, eene eeuw betreffende; tijdelijk, wereldlijk, niet geestelijk, onkerkelijk; seculair-feest, een honderdjarig feest, eeuwfeest; *brachīum seculāre*, de wereldlijke arm, regterlijke magt, overheid; **seculariséren**, nw lat. (fr. *séculariser*), wereldlijk maken, verwereldlijken, ontwijden, een geestelijk gebied (b. v. bisdom, klooster enz.) in een wereldlijk veranderen, geestelijke goederen tot wereldlijk gebruik aanwenden of intrekken; **secularisātie**, f. de verwereldlijking, ontwijding, de verplaatsing uit den geestelijken stand in den wereldlijken, intrekking van geestelijke bezittingen, stiften, staten enz.; **secularīteit**, f. de stand van een' wereldlijk' persoon, het wereldlijk leven, het wereldlijk regtsgebied eener kerk.

secúndus, *a*, *um*, lat (v. *sequi*, volgen), de of het volgende, tweede; **secúndus**, m. de tweede in schoolafdeelingen; **secúnda**, f. de tweede schoolklasse of -afdeeling; secunda-wissel, de tweede wissel, z. **tratte**; secunda-wol en dgl., minder fijne wol enz.; *secunda Petri*, f., z. v. a. beoordeelings-vermogen, oordeel, b. v. «hem ontbreekt de *secunda* (scil. *pars*) *Petri*,» (afgeleid van de logica van Petrus Ramus, in welke het tweede gedeelte over de oordeelen handelt); **secunde**, f. (d. i. *secunda pars* of *divisio*) of **seconde** fr., in 't alg. eene maat, die de tweede plaats na eene andere bij eene indeeling bekleedt; het 60ste deel van eene minuut (van daar seconden-horologie of -uurwerk, secondenwijzer enz.); ook het 100ste gedeelte van eene minuut naar de cente-

simale verdeeling der graden (centesimale seconde); Muz., de tweede toon na den grondtoon: in het schermen: de tweede stootmanier; *pro secundo*, ten tweede, in de tweede plaats; — **secundānus**, m. lat., bij de oude Romeinen een soldaat van het tweede legioen; een leerling van de tweede klasse; **secundair** (lat. *secundarius, a, um*), of **secondair** (fr. *secondaire*), de tweede plaats, den tweeden rang in eene volgreeks innemend, navolgend, ondergeschikt, afhankelijk, het tweede, middelbare; vgl. primair; b v. secundaire gebergten, overgangsen vlotgebergten, middelgebergten; secundaire scholen, middelbare scholen, scholen van middelbaar onderwijs; **secundarĭus**, m. de tweede na den abt of proost in stichten; de tweede prediker, middagsprediker in de evangelische kerk; **secundīna**, f. nw lat. Med., de nageboorte; *secundina reténta*, de teruggeblevene nageboorte; **secundéren**, lat. (*secūndare*) of **secondéren**, fr. (*seconder*), begunstigen, helpen, ondersteunen, bijstaan of bijstand geven, tot getuige dienen, inz. in het tweegevecht; Muz., de tweede stem spelen (op een instrument), begeleiden, accompagneren; **secundánt** of **secondánt**, m. een bijstand, helper in den tweestrijd, duël-hulp, kampgetuige; **secundītie**, f. nw lat., de viering van het vijftigjarig mislezen van r. k. priesters; **secundogenituur**, f. de regten van den tweeden zoon; — *secundūm*, lat., ten gevolge, naar, overeenkomstig; *secúndum artem*, afgek. *s. a.*, Med., naar de kunst, kunstmatig; *secundum ordinem*, naar de orde of rij; *secundum vulgāta jura*, naar de bekende regten.

securéren, nw lat. (*securāre*, v. h. lat. *securus, a, um*, zeker), verzekeren, in zekerheid, in veiligheid stellen, gewis maken; **securiteit**, f. lat. (*securitas*), de zorgeloosheid, onbekommerdheid, inz. te midden van gevaren, onbevreesdheid; vast vertrouwen, gewisheid, zekerheid, gewetensrust; *securitas publica*, de openbare veiligheid; **secuur**, lat. (*secūrus*), zeker, onbekommerd, vast vertrouwend; *animus secūrus*, m. een goed geweten.

Sedanoise, f. fr. (spr. *sedanoáaz'*), eene der kleinste soort v. drukletters, ook parisienne geheeten, parel (z. drukletters).

Sedāmen, n. lat. (v. *sedāre*, maken, dat iets in rust komt, stillen, gerust stellen), Med., een stillend of bedarend middel; **sedantĭa**, pl., stillende of bedarende middelen; **sedaat** (lat. *sedātus, a, um*), gelaten, bedaard, rustig; **sedatief**, nw lat., gerust-stellend, bevredigend, pijnstillend, bedarend; **sedatief-zout**, pijnstillend, bedarend zout, borium- of boraxzout; **sedatief-spath**, z. **boraciet**.

sedes, f. lat., de zetel, woonplaats; *sedes apostolica*, f. eig. de apostolische zetel, pauselijke stoel; *sede vacante*, bij openstaanden pauselijken stoel, gedurende het openstaan des stoels; *sedes belli*, het oorlogstooneel; *sedem fixam* **hebben**, eene vaste woonplaats hebben, ergens gezeten zijn; pl. *sedes*, Med., stoelgang, lijfsopening; *per sedes*, door den stoelgang; **sedisvacántie**, f. de openvalling van den stoel na den dood van eenen paus of bisschop; **sedentĭa**, pl. (v. *sedere*, zitten), onbewegelijke zaken; **sedentair** (lat. *sedentarius, a, um*, fr. *sédentaire*), zittend, aanhoudend zittend; ook op ééne plaats blijvend, daar gezeten zijn, gezeten; een sedentair leven (*vita sedentaria*), een zittend leven; **sedentarĭus** of **sedentair**, m. een veelzittende, iemand, die een zittend leven leidt, zittend werk verrigt; **sediment**, n. (lat. *sediméntum*), het bezinksel, de nederslag of het zetsel van eene vloeistof; **sedimenteus**, nw lat., troebel, eenen nederslag of een bezinksel oplevered.

Seder, m. perz., de opperpriester van de secte van Ali.

Sedecĭmo, n. lat. (v. *sedecĭmus, a, um*, de of het zestiende, v. *sedécim*, zestien), het zestiende formaat van een blad of boek, waarbij het vel papier 4 malen is toegevouwen en 32 bladzijden heeft; *in sedecimo* of *in* 16°, in het formaat van een zestiende vel papier.

Sedĭtie, f. lat. (*seditio*), de opstand, het oproer, de muiterij, rustverstooring; **seditieus** (lat. *seditiōsus, a, um*), oproerig, onrustig, woelig, muitend; **seditiositeit**, f. nw lat., muitzucht, neiging tot opstand.

Sedlitzer-zout, n. een buikzuiverend zout, dat men door verdamping uit de wateren van Sedlitz verkrijgt.

seducéren, lat. (*seducĕre*), verleiden, misleiden, verlokken; **sedúctie**, f. de verleiding, misleiding, verlokking tot het kwade; **sedúctor**, m. een verleider; **seduisánt**, fr. (spr. *seduizáng*), verleidelijk.

Seduliteit, f. lat. (*sedulitas*, v. *sedulus, a, um*, ijverig), de vlijt, naarstigheid, bedrijvigheid.

Sedum, n. lat., huislook van onderscheidene soorten.

Seebergiānen, pl. eene door Seeberg gestichte secte in Noorwegen.

Seer, **ser**, **ceer**, **ceir**, n. een pond, gewigt in Hindostan van 16 en v. 12 onsen.

Segmént, n. lat. (*segméntum*, v. *secāre*, snijden), eene snede, een afgesneden stuk, inz. Math., een cirkelstuk, begrepen tusschen eene koorde en den boog, dien zij onderspant.

segno, it. (spr. *senjo*; = lat. *signum*), Muz., het teeken; *dal segno*, van het tee-

ken af (nl. te spelen); *ifin al segno* (spr. *fien*—), Muz., tot aan het teeken.

segregéren, lat. (*segregāre*, v. *grex*, kudde, schaar), van de kudde afzonderen, scheiden; **segregātie**, f. de afzondering, scheiding; **segregatorĭum**, n. nw lat., een afzonderings- of scheidingswerktuig voor onderscheidene vloeistoffen, een glazen filtrum, zijgdoek.

ségue, it. (spr. *seghoeë*, v. *seguíre*, sp. *seguir* = lat. *sequi*, volgen), Muz., het volgt, nu volgt; **seguidilla**, f. sp. (spr. *seghidieljá*; verklw. v. *seguida*, volgrij, muzikale fuge), een spaansch nationaal gezang in strophen uit vier, bij afwisseling uit zeven en vijf lettergrepen bestaande, assoneerende verzen, met dans verbonden of met begeleiding van guitar of castagnetten.

Seid, arab. (*sayyid*) eig. heer, eernaam der afstammelingen v. Muhamed; familie-opperhoofd in de nakomelingschap van Ali; **seidre**, m. leeraar der muhamedaansche secte van Ali; aanhanger van Ali in Perzië.

Seignette-zout, n. fr. (spr. *sènjètt'*—), ook **sodawijnsteen**, zwanenzout, een zuurbrekend, zacht afvoerend zout, uit wijnsteenloog en koolzure soda bereid, en naar zijnen franschen uitvinder Seignette (te Rochelle 1672) benoemd.

Seigneur, m. fr. (spr. *sènjeur*; sp. *señor*, it. *signore*; v. h. lat. *senior*, d. i. eig. de oudere; dan: hoofd, gebieder), heer, voornaam heer, gebiedend heer, grondheer, leenheer, erfheer; iemand, die den grooten heer uithangt, sinjeur; **seigneurīe**, f. heerlijkheid, als titel; gebied van een' voornaam' heer.

Sein, n., z. v. a. signaal (z. a.).

Seiszi-zilver, chin., zeer fijn zilver in staven.

Sejour, n. (spr. *sezjóer*), de zetel, het verblijf, oponthoud, het wonen of verwijlen, vertoeven aan eene plaats; **sejournéren** (fr. *séjourner*), zich ergens ophouden, vertoeven, verwijlen.

sejungéren, lat. (*sejungĕre*), afzonderen, afscheiden; **sejúnct** (lat. *sejúnctus*, *a*, *um*), afgescheiden, afgezonderd; **sejúnctie**, f. (lat. (*sejunctio*), de afscheiding, afzondering.

Sekkel, z. **sikkel**; **sekkéren**, z. **seccéren** ond. *secco*.

Sekte, z. **secte**.

Sela of **selah**, een hebr. muzijkteeken in de psalmen, gew. aan het einde eener kleine afdeeling; misschien: tusschen- of naspel; v. a. verandering van den rhythmus of van de stem, of z. v. a. van voren af, of let op!

Séladon, n. sp. (*Seladón*, fr. *Céladon*; uit den roman Astrée van d'Urfé), een verliefd herder, smachtend minnaar; n. het zeegroen, met blaauw en grijs vermengd groen.

Selage, f. fr. (*seláazj'*), eene bij de Druïden heilige plant, het heksenkruid.

Selah, z. **sela**.

Selam. l. **salam** (z. a.).

Selderij, z. **sellerij**.

Seldschuken of **Seldschoeken**, pl., een uit Bucharije afstammend turksch geslacht, dus geheeten naar zijnen stamvader Seldschuk, en dat in de 11de en 12de eeuw vele rijken in Azië stichtte: seldschuksche dynastiën.

Seléct, lat. (*seléctus*, *a*, *um*, v. *seligĕre*, uitlezen), uitgelezen, uitgezocht, uitverkoren; **selécta**, f. (scil. *pars*), de keur, het uitgelezen gedeelte, puik; (scil. *classis*), de hoogste schoolklasse of bovenste afdeeling in vele scholen.

Selēne, f. gr. (*selēnē*, v. *sélas*, licht, glans), de maan; Myth., de maangodin, z. Luna en Diana: ook eene witte vlek op den nagel; **selenĭum**, eene door Berzelius in 1818 ontdekte niet metallische grondstof; **seleniāten**, pl., seleniumzure zouten; **seleniet**, m. maanburger, maanbewoner; maansteen, maneschijnkleurige steen, inz. moscovisch glas, vrouwenijs of gypsspath; kunstmatig gips of zwavelzure kalk; ook **seleniumkoper**; **selenītisch**, gipsachtig; **seleniăsis**, f. of **selenogămie** (d.i. eig. maanhuwelijk, maanparing), Med., de maanzucht, het nachtwandelen; vgl. somnambulismus; **selenograaph**, m. een maanbeschrijver; **selenographīe**, f. de maanbeschrijving; **selenográphisch**, maanbeschrijvend; **selenolabĭum**, n., z. v. a. lunarium; **selenostaat**, m. een astronomisch werktuig ter waarneming van de maan; **selenotopographīe**, f. de plaatsbeschrijving van de maan; selenotopographische fragmenten, losse stukken uit de plaatsbeschrijving v. de maan.

Seleuciānen, pl., eene secte der 4de eeuw, die onder anderen God als ligchamelijk en de stof als eeuwig beschouwde; dus genoemd naar haren stichter Seleucus.

Selichōth, pl. hebr. (pl. van *selichah*, vergeving, van *salach*, vergeven), boetgebeden (voor den grooten verzoendag).

seligéren, lat. (*seligĕre*), uitkiezen, uitzoeken, uitlezen, uitkippen; keuren.

Seliktar-aga, z. **silihdar**.

Selim, m. arab. (*selīm*, geheel, volledig; zacht, vreedzaam), mansn.: de zachtzinnige, vreedzame; **selims-korrels**, zwarte peper.

Selinde, f. (v. h. gr. *sélas*, glans?) vrouwenn.: de lichtgevende, schitterende.

Selinusīsche-aarde, eene glinsterende, brosse klei op Sicilië, eertijds in de schilder- en geneeskunst in gebruik.

sellerij of **selderij**, f. (fr *céleri*, m; waarsch. van het gr. *sélĭnon*, eppe), een wortelgewas van het geslacht der peter-

selie; inz. de tuinsellerij of zoete eppe met eetbaren wortel.

Sellétte, f. fr., het bankje, waarop in de geregtshoven een beschuldigde zich nederzet om gehoord en gevonnisd te worden, de bank der beschuldigden.

Semainier, m. fr. (spr. *semêngjé;* van *semaine*, week, v. h. lat. *septimāna*), die de week heeft, de weekdienst verrigt, b.v. in kloosters; de wekelijksche tooneelbestuurder.

Sembélla, f. bij de oude Romeinen: de helft van een as, 6 unciae.

Semblánt, m. fr. (spr. *sangbláng;* van *sembler*, schijnen, v. h. lat. *simulare*), schijn, uiterlijke vertooning.

Semeiographīe, f. gr. (v. *sēmēion* = *sēma*, teeken), teekenschrift, snelschrift; de teekenleer, leer der teekens; **semeiōsis**, z. **semiosis**.

semel pro semper, lat., eens voor altijd.

Semēle, f. gr. Myth., de dochter van koning Cadmus en moeder van Bacchus, van wien zij uit ontzetting voor Jupiter's bliksem ontijdig beviel, waarbij zij het leven verloor.

semen, n. lat. (gen. *semĭnis*, pl. *semĭna*), het zaad; b. v. *semen lycopodii*, z. **lycopodĭum**; **seminaal**, lat. (*seminālis*, *e*), het zaad betreffend; bevruchtend, bezielend; **seminarĭum**, **seminārie**, eig. eene boomkweekerij; kweekschool, voorbereidingsschool, inz. voor r. k. priesters; **seminarist**, m. nw lat., een leerling op een seminarie; **seminismus**, n. nw lat., de physiologische beschouwing van de inwerking der beide geslachten op de voortteling.

Seméstre of **seméster**, n. lat. (v. *seméstris*, *e*, zes maanden lang, v. *sex*, zes, en *mensis*, maand), een half jaar; *semestre aestīvum*, het zomerhalfjaar; *sem. hibérnum*, het winterhalfjaar; **semestraal examen**, n. het halfjarig examen.

semētrisch, nw lat. (v. *metrum*, maat), zonder behoorlijke maat, niet symmetrisch.

semi, lat. (= gr. *hēmi*—), half, in zamenst., als: **semibrēvis**, f. nw lat. Muz., de geheele maatnoot; **semicōlon**, n. lat.-gr. (vgl. **colon**), een kommapunt of puntkomma (;); **semicircŭlus**, m. lat., een halve cirkel; **semidiamēter**, m. lat.-gr., de halve middellijn eens cirkels; gew. radius, de straal; *semidóctus*, lat., halfgeleerd; m, een halfgeleerde; **semifūsa**, f. nw lat., Muz., een zestiende.

Semieten, pl., de oostersche volkeren, die van Sem (een' der 3 zonen van Noach) afstammen; van daar **semitische talen**, de talen van die volken, inz. de hebreeuwsche, syrische, chaldeeuwsche, arabische taal enz.

semillant, fr. (spr. —*mieljáng*), dartel, woelig, vrolijk en onrustig, zeer levendig; als subst. een wild, maar goed kind.

Semilor, z. **similor**.

semilunāris, nw lat. (v. *semi*, z. a., en *luna*, maan), halvemaansgewijs, in den vorm eener halve maan; **semiluxātie**, f. eene halve verrekking.

Semiminĭma, f. (vgl. *minĭma*), Muz., eene vierde noot.

seminaal, **seminarium** enz., z. ond. *semen*.

Semiologīe of **semiotiek**, f. gr. (v. *sēmēion*, het teeken, *semeiūn*, beteekenen), Med., de leer der ziekteteekenen, dat gedeelte der artsenijwetenschap, dat over de teekens der ziekte en gezondheid handelt, en niet slechts de ziekten leert kennen en onderscheiden, maar ook haren afloop juist beoordeelen; **semiōtisch**, aanwijzend, kenmerkend; **semiōsis**, f. de aanduiding, erkenning der ziekte.

Semipelagiānen, pl. nw lat. (vgl. **semi**), half-pelagianen (z. a.), eene chr. secte der 5de eeuw, die de leerstelling van de volslagene verdorvenheid des menschen eenigzins verzachtte door aan te nemen, dat de erfzonde slechts bestaat in eene zekere aangeboren zwakheid, welke de mensch kan overwinnen.

Semipite, f. fr. (vgl. **semi**), halve pite (ontstaan uit *picte*, kleine munt der graven van Poitou, = ¼ denier), voormalige kleinste rekenmunt in Frankrijk; **semiplata**, f. eig. halfzilver (v. h. sp. *plata*, zilver), een metaalmengsel uit gelijke deelen zink en tin; *semiplēna probatio*, f. lat. Jur., een halfvol, d. i. ontoereikend, onvoldoend bewijs; *semitéstes*, pl., halfgetuigen, d. i. halfgeldige, verdachte getuigen.

Semirāmis, de naam eener koningin van het oude Assyrische rijk, die zich door krijgsbeleid, moed en vooral door eene wijze regering onderscheidde; van daar soms voor eene kloeke, wijze vorstin.

Semis, f. lat., een oud-romeinsch gewigt = ½ as of 6 unciae; ook eene munt.

Semispecŭlum, n. een heelmeesterswerktuig om bij de steenoperatie de wond in den hals der blaas wijder te maken.

semitische talen, z. ond. **semieten**.

Semitonĭum, n. lat. (vgl. **semi**), een halve toon; pl. **semitonĭa**, halve toonen of halftoonen; **semivocaal**, m. een halfklinker, halve zelfklinker of vocaal: de vloeijende medeklinkers *l*, *m*, *n*, *r* en de smeltende *w*, *s*, *j*.

Semnologīe, f. gr. (v. *semnós*, *ē*, *ón*, eerwaardig, plegtig), het spreken op deftigen, voornamen toon; **semnōtis**, f. het hoogdravende, weidsche karakter in den schrijfstijl.

Semonce, f. fr. (spr. *s'móngs;* van het oud-fr. *semondre*, uitnoodigen, v. h. lat. *submonēre*), uitnoodiging, bede, verzoek, vermaning, de opeisching door oorlogssche-

pen of kapers aan koopvaardijschepen gedaan om zich te laten onderzoeken; ook *coup d'assurance.*

semper, lat., altijd, immer; *semper aliquid haeret*, er blijft altijd wat hangen, b. v. van valsche aantijgingen, laster, uitgestrooide geruchten enz.; *semper Augustus*, altijd vermeerderaar des rijks, in den keizerlijken titel; *semper idem*, lat., altijd dezelfde, zich-zelven altijd gelijk; *semper virens*, altijd groenend of immer groen; *sempervīvum* of **sempervīvum**, n. (d. i. eig. immer levend), huislook, een pronkgewas van velerlei soorten; **sempervrij**, beteekent in Duitschland z.v.a. hoogst vrij, onmiddelbaar aan het rijk onderworpen; tot de raadsheerlijke posten in de steden verkiesbaar (waarsch. komt dit woord niet af van het lat. *semper*, maar is ontstaan uit sendbar-frei, d. i. zoodanig vrij. dat men geregtigd is, bij de senden (z. **send**), bij de rijksvergaderingen, geregtshoven enz. tegenwoordig te zijn.

Sempitérne, f. (v. h. lat. *sempitérnus, a, um*, altijddurend), z. v. a. **perpetuana**; **sempiterniteit**, f. de bestendige duur, altijddurendheid, eeuwigheid.

sémplice, it. (spr. *—plitsje;* = lat. *simplex*), Muz., eenvoudig, zonder versiering, met eenvoudige voordragt; **semplicissĭmo** (spr. *—tsjiesimo*), Muz., met de hoogste eenvoudigheid.

sempre, it. (= lat. *semper*). Muz., altijd, voortdurend; *sempre pianissimo* (spr. *—nies—*), voortdurend zeer zacht; *sempre piu mosso, stretto, presto, vivo*, telkens of bij voortduring sneller.

Sempronĭus en **Cajus**, twee vermaarde regtsgeleerden in het oude Rome, wier namen nog dikwijls in regtszalen worden gebezigd, wanneer men de beide partijen-zelven niet noemen wil.

Semuncĭa, f. lat., een oud-romeinsch gewigt, $\frac{1}{2}$ uncia; ook eene munt.

Sen, **sex**, eene siamesche lengtemaat, = $\frac{1}{4}$ jod of $\frac{1}{100}$ mijl of roennug.

Senaat, m. lat. (*senātus*, v. *senex*, de oude, grijsaard), eig. de raad der Ouden, stadsraad, staatsraad; **senacŭlum**, n. naam van onderscheidene gebouwen in het oude Rome, waarin de senaat tot bijzondere oogmerken vergaderde; *senātus academĭcus*, lat., de academieraad, de raad der hoogeschool; *senātus consúltum*, n. het raadsbesluit, eene raadsverordening; **senātor**, fr. **senateur**, m. een medelid van den senaat, raadsheer, lid van den raad; **senatoriaal**, raadsheerlijk, eenen raadsheer betamende of toekomende; **senatorĭe**, f. fr., het gebied en de waardigheid van eenen rijksraad (onder Napoleon).

Senarĭus, m. lat. (v. *senarĭus, a, um*, zesdeelig, zesledig), z. v. a. **trimeter** (z.a.).

senatus, **senateur** enz., z. ond. **senaat**.

Send, m. of **sende**, f. (oudd. *sened, senet*, ontstaan uit *synode* (z. a.), eene beraadslagende geestelijke vergadering in de middeleeuwen in Duitschland, een geestelijk gerigt, sendgerigt.

Sene, z. **senne**.

Senderbegli, pl. turk., vrijwilligers in de turksche legers, die men tot de eerste snelle aanvallen gebruikte.

Senecĭo, m. lat., kruiskruid, een pronkgewas van onderscheidene soorten.

Sénega-wortel (ook seneka, misschien van de Seneka-Indianen in N. Amerika), ratelslangwortel, die tegen de gevaarlijke gevolgen van den beet der ratelslangen wordt gebruikt.

Senescéntie, f. nw lat. (v. h. lat. *senescĕre*, verouderen), het oud worden, verouderen, vervallen.

Seneschal of fr. **senechal** (spr. *—sjál;* oudd. *senescale, seneschalt*, mid. lat. *siniscalcus, senescalcus;* van het duitsche stamwoord sin, dat kracht, duur, ouderdom enz. beteekent, en *scalc*, schalk, d. i. knecht; vgl. **maarschalk**; dus eig. de oudste of opperste huisdienaar), voorheen een hooge hof- en rijksbeambte in Frankrijk en Engeland, die het inwendige van 's konings huishouding moest bezorgen; vervolgens ook opperste geregtsbeambte van een district en aanvoerder der ridderschap, landvoogd, ridderhoofdman.

Sengo, z. **mook**.

senhor, m. port., *señor*, sp. (spr. *senjóor;* v. h. lat. *senior*, z. a., en vgl. **seigneur**), heer, gebieder; *senhora*, f. port., en *señora*, sp. (spr. *senjōra*), vrouw, gebiedster.

Seni, m. eene kleine kopermunt in Japan, = ruim $\frac{1}{4}$ cent.

seniel, lat. (*senīlis, e*, v. *senex*, grijsaard), eenen grijsaard eigen, gelijk een oud man; **senĭor**, m. (eig. comparatief, v. *senex*), afgek. *sen.*, pl., de oudere, oudste; *senior ministerii*, de oudste der geestelijkheid in eene stad; *collegium seniōrum*, n. de raad der oudsten; **senioraat**, n. nw lat., het ambt en de waardigheid van oudste; de opvolging naar ouderdom; Jur., het voorregt des oudsten in de familie bij erfenissen (eene soort van majoraat).

Senne, **sene** of **senebladeren** (it. *sena*, fr. *séné;* v. h. arab. *sená*, een bekend afvoerend middel van den **sennesboom** of **senesboom** (sennes-cassïe, *cassia senna*, L.), een struikgewas in Egypte, Syrië, enz.

se non è vero, è ben trováto, it. sprw., als het niet waar is, is het toch goed gevonden of verzonnen.

Sensaal, n. (it. *sensále*, fr. *censal*, v. h. lat. *censuālis*, cijnsheffer, ontvanger der belastingen), een makelaar, onderhande-

laar; **sensalïe** en **sensarïe**, f. (fr. *censerie*), z. v. a. courtage.

Sensatie, z. ond. *sensus*.

sensibel, lat. (*sensibilis*, *e*, v. *sentïre*, gevoelen, gewaar worden), of fr. **sensible** (spr. *sangsiebl'*), voelbaar, tastbaar, waarneembaar, merkbaar, bespeurbaar, merkelijk, wat onder de zinnen valt; oogenschijnlijk, duidelijk, klaar; gevoelig, prikkelbaar, ligt geraakt, teêr, aandoenlijk, fijn of teeder gevoelend; erkentelijk, dankbaar; **sensibiliteit**, f. de voelbaarheid, merkbaarheid; de prikkelbaarheid, gevoeligheid der zenuwen; de gevoeligheid, aandoenlijkheid, het teeder gevoel, de ligtgeraaktheid; de erkentelijkheid; **sensiblerïe**, f. Neol., overdrevene, gemaakte gevoeligheid, sentimenteelheid.

sensus, m. lat. (v. *sentïre*, voelen, gevoelen, gewaar worden), de gewaarwording, het gevoel der zinnen; *sensus commūnis*, m. het gemeene, gezonde menschenverstand, de gezonde rede; *sensu bono*, in goeden zin; *s. malo*, in kwaden of verkeerden zin; *s. latiōri*, in ruimeren zin; *s. strictiōri*, in naauweren of engeren zin; *s. strictissïmo*, in den engsten zin, in de beperktste beteekenis; **sensātie**, f. nw lat., de zinnelijke gewaarwording of waarneming; de indruk, het opzien, geruisch, de opmerkzaamheid, beweging, gisting; **sensificéren**, gevoelig of voelbaar maken, verzinnelijken, zinnelijk voorstellen, voor de zinnen aanschouwelijk maken, tot zinnelijken oorsprong terug brengen; **sensitief**, zinnelijk, gevoelig, met zinnen begaafd, voor gewaarwordingen vatbaar; **sensitïva**, z. **mimosa**; **sensorïum**, n. het werktuig van de zinnen of van het gewaarwordingsvermogen, de zetel des gevoels in de hersenen, denkkracht; *sensorïum commūne*, de algemeene gevoelszetel of dat punt in de hersenen, waar de door alle zinnen opgewekte gewaarwordingen zamen loopen, de kleine hersenen, de oorsprong van alle hoofdzenuwen; **sensuaal** of **sensueel**, zinnelijk, wellustig; **sensualísmus**, n. de neiging om naar zinnelijke aandrift te handelen, de zinnelijkheid, wellustigheid; ook de leer der **sensualisten** of **sensuaal-philosophen**, die de waarheid en het wezen der dingen in de zinnelijke waarnemingen, indrukken en gewaarwordingen zoeken, in tegenst. met de intellectualisten; **sensualist**, m. ook een zinnelijk mensch, wellusteling; **sensualiteit**, f. de zinnelijkheid, neiging tot zinnelijk genot, het zinnelijk aanschouwingsvermogen.

Senténtie, f. lat. (*sententïa*), in 't alg. meening, gevoelen, oordeel; uitspraak, eene gedenkspreuk, zin- en zedespreuk, merkwaardige gedachte of spreuk, kernspreuk; inz. eene regterlijke uitspraak of beslissing, regterlijk bescheid, vonnis; *sententïa absolutorïa*, een vonnis van vrijspraak; *s. condemnatorïa*, een veroordeelend vonnis; *s. confirmatorïa*, een bekrachtigend of bevestigend vonnis; *s. declaratorïa*, eene verklaringsuitspraak; *s. definitïva* of *finālis*, een eindvonnis: eene einduitspraak; *s. denegatorïa*, een afslaand, afwijzend vonnis, ontkennend bescheid; *s. interlocutorïa*, een neven- of bijvonnis, tusschenuitspraak; *s. locatorïa*, eene regelende uitspraak; *s. purgatorïa*, een zuiveringsvonnis, eene zuiverende, eerherstellende uitspraak; **sententieus**, lat. (*sententiōsus*, *a*, *um*), spreukrijk, gedachtenrijk, leer- of zinrijk, spreukmatig, kernachtig, pittig, kernspreukig, bondig, b. v. zulk een schrijftrant; **sententionéren**, nw lat., beslechten, oordeel vellen; *sententionándo*, in of bij het beslechten of oordeel vellen; **sententionánt**, m. Jur., een oordeelveller, beslechter, vonnisspreker; **sententiositeit**, f. nw lat., de gedachtenrijkdom.

Sentimént, n. fr. (spr. *sangtimáng*); v. *sentir* = lat. *sentïre*, voelen, gewaarworden), het gevoel, gevoelend vermogen, de gewaarwording, die de ziel van de voorwerpen ontvangt door middel van de organen der zinnen of van de zintuigen (onderscheiden van sensatie, die zich slechts tot de zinnen bepaalt, niet buiten het physische treedt; van perceptie, die tot het verstand betrekking heeft); het zedelijk gevoel; inz. in plur. **sentimenten** of fr. **sentiments** (spr. *sangtimángs*), gevoelen, oordeel, de meening, gedachte, denkwijze; gevoelens, meeningen en de schriftelijke uitdrukking daarvan; *con sentiménto*, it. Muz., met gevoel; **sentimenteel**, gevoelig, gevoelvol; in verachtelijken zin: overdreven, belagchelijk gevoelig; het sentimentele, in de schoone kunsten, inz. in de poëzij, het tegengest. van het naïve; **sentimentaliséren**, overspannen of belagchelijk gevoelig zijn; **sentimentaliteit** of **sentimenteelheid**, de gevoeligheid, overgevoeligheid, de geaardheid, het vermogen van teeder te gevoelen, de kennelijke neiging en aanleg tot teedere en overspannen gevoelens; **sentimentalísmus**, n. Phil., ieder wijsgeerig stelsel, dat in den mensch zedelijke gewaarwordingen aanneemt, als oorsprong der zedelijke denkbeelden; overdrevene, belagchelijke gevoeligheid, overgevoeligheid.

Sentïna, lat., of **sentíne**, f. fr. Mar., de durk, vuilniszijp, het scheepsriool, de benedenruimte in het schip, waar zich de onreinheden vergâren: die onreinhedenzelven; van daar ook: gepeupel, janhagel of schuim, uitvaagsel der menschheid; nog: de naam van groote zoutschepen op de Loire.

Sentinélle, f. fr. (spr. *sangtinéll'*; v. h. it. *sentinella*, v. *sentire*, gevoelen, hooren, waarnemen), de schildwacht, schildwacht te voet (in tegenst. met vedette); *sentinelle perdúe*, de verlorene schildwacht, die op eene zeer digt bij het gevaar gelegene plaats is geposteerd en die men als verloren mag rekenen, de uiterste schildwacht.

senza, it. (spr. *sentsa*), zonder; *senza ornaménte*. zonder versieringen; *senza protésto*, Merc., zonder tegenspraak, zonder protest.

separéren, lat. (*separāre*), afzonderen, scheiden, verdeelen; **separaat**, lat. (*separātus, a, um*), afgezonderd, gescheiden, op zich-zelven, bijzonder, onderscheiden, b. v. een separaat-vrede, een afzonderlijke vrede, die eene enkele mogendheid met eene andere sluit zonder deelneming der overige bondgenooten; **separābel**, lat. (*separabilis, e*), of **separable**, fr., scheidbaar, afscheidelijk, oplosbaar, ontknoopbaar, ontbindbaar; *ad separātum* **verwijzen**, Jur., tot eene afzonderlijke uitvoering of behandeling verwijzen; *separātim*, afzonderlijk, gescheiden, elk op zich-zelven; **separātie** (lat. *separatio*) of **separéring**, f. de afzondering, scheiding, oplossing, verdeeling, ontbinding; *separatio a thoro et mensa* of *sep. quoad thorum et mensam*, de echtscheiding van tafel en bed; *sep. quoad vincŭlum*, volledige echtscheiding of ontknooping, oplossing van den huwelijksband; **separatie-regt**, het regt van zekere schuldeischers om bij een concours vóór alle anderen voldaan te worden; **separatief**, afzonderend, scheidend, scheiding bewerkend of uitdrukkend; **separatismus**, n. nw lat., de afzonderingsgeest in geloofszaken, afscheiding van de kerk; **separatist**, m. een afgescheidene, ieder, die zich afzondert van het kerkgenootschap, waarin hij is opgevoed; naam, die allereerst in Engeland werd gegeven aan hen, die afgescheidene (*separated*) kerken hebben opgerigt, in tegenst. met de anglicaansche kerk, welke de wet alleen bekrachtigt, non-conformisten; in Nederland thans dezulken, die zich van de gereformeerde kerk afzonderen, afgescheidenen, ook wel verkeerdelijk nieuwlichters geheeten; **separatistisch**, naar de wijze der afgescheidenen; **separatorĭum**, n. Chem., een vat (vaas, kolf, trechter, glas) om vochten te scheiden; scheikolf, scheiglas enz.; ook een heelmeesters-mes tot afscheiding of afzondering.

Sepĕdon, f. gr. (*sēpedōn*, v. *sēpein*, bederven; verrotten), Med., het bederf, eene vuile, booze zweer; **sepedogenĕsis**, l. **sepedonogenĕsis**, f. het ontstaan van bederf in het dierlijk ligchaam.

Sepe-salar, m. de perzische opperveldheer voor éénen veldtogt.

Sepharieten, pl., leden eener muhamedaansche secte, die beweren, dat God eene menschelijke gedaante en ligchamelijke, doch onverderfelijke zintuigen heeft; zij heeten ook sophatis.

Sepher, z. v. a. **safer** (z. a.).

Sepĭa of **sepĭē**, f. gr. (*sēpia*), de inktvisch, zwarte visch, zeekat, ook z. v. a. **sepia-inkt**, het zwartbruine sap van den inktvisch (vgl. calmar); sepia-teekeningen, teekeningen met sepia-verw.

seponéren, lat. (*seponĕre*), ter zijde leggen of zetten, verwijderen; **sepos̆ita**, pl., ter zijde gelegde zaken; **sepositie**, f. de terzijdelegging, afzondering; *sepos̆itum*, ter zijde gelegd.

Sepsis, f. gr. (*sēpsis*, v. *sēpein*, bederven, verrotten), het bederf; **sepsichimīe**, f. de neiging der vochten tot bederf; **septisch**, bedervend, bederf of verrotting bewerkend, doorknagend; verviuld, bedorven; **septĭca**, pl. Med., bijtende, doorvretende, bederf of verrotting bevorderende middelen; **septon**, n. de bederfstof, vuilstof; **septopȳra**, f. (ook **septorrhepȳra**), de rotkoorts.

Septaan-koorts, f. (nw lat. *septāna*, v. h. lat. *septem*, zeven), de zevendaagsche koorts, eene koorts, die om de 7 dagen terug keert.

Septangŭlum, n. nw lat. (v. h. lat. *septem*, zeven, en *angŭlus*, hoek), een zevenhoek; **septémber**, m. lat., de herfstmaand, in den ouden rom. kalender de 7de, bij ons de 9de maand; **septembriséren**, fr. (*septembriser*), september-gruwelen begaan, onschuldigen met schuldigen zonder geregtelijk vonnis vermoorden (gelijk dit op den 2den en 3den september 1792 in de gevangenissen te Parijs geschiedde); van daar **septembrisáden**, moordtooneelen, slagtingen, gruweldaden te Parijs; **septembriseur**, m. (spr. —*tangbrizéur*), een septembermoordenaar, een medepligtige aan genoemde gruwelen; **septembrist**, m. een goedkeurder der septembriseurs in de wetgevende vergadering, septemberman; **septempunctātu**, f. nw lat. (*coccinélla septempunctāta*), de zevenpunt, met zeven punten of stippen geteekende zonnekever, maria-kever, vgl. coccinella; **septémvir**, m., pl. **septemvĭri**, lat., een zevenman, zevenheerscher, medelid eener regering van 7 mannen; **septemviraat**, n. het ambt, de waardigheid van een' zevenman, het zevenmanschap, het staatsbeheer door 7 verbondene personen; septemviraats-tafel, de tafel der zevenmannen, het hoogste hongaarsche rijksgerigt; **septenarĭum**, n. lat. (v. *septenarius, a, um*, zevendeelig), het zevendeelige; de zeven sacramenten of bondzegelen der r. k. kerk; **septēna**, f.

lat. (v. *septēnus*, *a*, *um*, zeven), eene zevendaagsche kloosterstraf door vasten en geeselen; **septennĭum**, n. (v. *septem* en *annus*, het jaar), eenen tijd of termijn van zeven jaren; **septennaal**, nw lat., zevenjarig, **septennaliteit**, f. de zevenjarige duur, inz. van het eng. parlement; **septentrĭo**, m. lat. (eig. *septem triōnes*, d. i. de zeven ploegossen, benaming der 7 sterren, die het sterrebeeld van den grooten beer of den wagen aan den noordpool uitmaken), het noorden, de middernacht; **septentrionaal** (lat *septentriōnalis*, *e*), noordelijk; **septét**, n. nw lat. (it. *settétto*) of fr. **septuór**, n. een muzijkstuk, uitgevoerd door of gezet voor 7 stemmen of 7 speeltuigen, een zevenstemmig muzijkstuk; **septidi**, fr., z. **decade**; *septidĭum*, n. nw lat., zevendaagsche tijd of termijn; *s. duplicātum*, verdubbelde, d. i. 14daagsche termijn; **septilateraal**, zevenzijdig; *septĭmus*, m. de of het zevende (b. v. leerling eener klasse); **septĭma** (scil. *classis*), f. de zevende schoolklasse; **septĭme**, f. Muz., de 7de toon van een octaaf, de 7de toon van den grondtoon af gerekend; septimen-accoord, n. een accoord (z. a.), waarin de 7de en 8ste toon of grondtoon te zamen gehoord worden; **septimāna**, f. eene week; **septimānus**, m. een leerling der zevende klasse of afdeeling.

septisch, **septĭca**, **septopyra** etc., z. ond. **sepsis**.

Septizonĭum, n. lat. (v. *septem*, zeven, en het gr. *zōnē*, gordel, fries aan zuilen), een hoog gebouw van zeven verdiepingen.

Sept-le-va, z. **paroli**.

Septuaginta, lat., zeventig; van daar de 70 overzetters, of de grieksche overzetting van het Oude Testament, die door 72 geleerde joden te Alexandrië (200 jaren vóór Chr. geboorte) op bevel van den egypt. koning Ptolemæus Philadelphus werd vervaardigd; ook de alexandrijnsche versie of vertaling geheeten; **septuagenarĭus**, m. een zeventiger; zeventigjarige; **septuagesĭma**, f. of **zondag septuagesĭmæ** (v. *septuagesĭmus*, *a*, *um*, de of het zeventigste), de 9de zondag vóór paschen; eig. de 70ste dag vóór paschen, zoo geheeten ter gedachtenis van de zeventigjarige babylonische gevangenschap; daar echter die zondag slechts de 64ste dag vóór paschen is, noemt men hem naauwkeuriger: *dominĭca in septuagesĭma* of *infra septuagesĭmam*.

Septunx, m. lat., een romeinsch gewigt. = 7 unciæ; ook $\frac{7}{12}$ van een geheel.

Septuor, z. ond. **septangulum**.

Septŭplum, n. lat., het zevenvoudige; **septupléren**, nw lat., verzevenvoudigen.

Sepultuur, f. lat. (*sepultūra*, v. *sepelīre*), begraven), de begrafenis, beaarding; *sepultūra honésta*, eene eervolle of welvoegelijke begrafenis.

Sequéla f. lat. (v. *sequi*, volgen), het gevolg, de stoet, tros, legertros; **sequélen**, pl., de gevolgen.

Séquens, m. lat. (v. *sequi*, volgen), afgek. *sequ.* of *sq.*, de of het volgende; pl. *sequéntes*, de volgenden; **sequéntie** (lat. *sequentĭa*), de volgorde, reeks, rij; **sequénza**, f. it., eene soort van geestelijke gezangen in de r. k. kerk; *sequĭtur*, lat., daaruit volgt, er volgt uit.

Sequéster, m. (lat. in 't alg. middenpersoon) of **sequestrātor**, m. de beslaglegger, de scheidsman of derde man, die betwiste goederen bewaart; ook wel z. v. a. huisbewaarder; **sequéster**, n. lat. (*sequestrum* of *sequestre*), het geregtelijk beslag op een goed tot op de uitwijzing of beslissing der betwiste zaak; Med., het afgestorvene been, dat in de nieuw gevormde beenmassa nog vastzit; **sequestréren** (lat. *sequestrāre*), een betwist goed geregtelijk in beslag nemen en het aan eenen derde ter bewaring of beheer over geven; **sequestrātie** of **sequestréring**, f. de beslaglegging, de geregtelijke overlevering of verzekering van iets, waarover getwist wordt, in de derde hand.

Sequin, m. fr. (spr. *s'kèng*), eene sequine of zechine (z. a.).

sequĭtur, z. ond. **sequens**.

Serail, n. fr. (spr. *serálj*), eig. perz. **serāï** (in 't alg. een groot gebouw; van daar ook eene herberg, een nachtverblijf voor karavanen, vgl. karavanserai), het paleis des turkschen keizers; de woning van een' oostersch' aanzienlijk' heer en zijne vrouwen, waarvan de harem (vrouwenwoning) slechts een gedeelte is; **seraï-agasi**, m. de aga van het serail, de opziener van het paleis des sultans.

Seráph, m., pl. **seraphim**, hebr. (van *saraph*, verbranden), vuur- of licht-engelen, hoogere geesten, engelen met zes vleugels, serafijnen; **seraphīne**, vrouwenn.: de lichtgevende, edele; **seráphisch**, **serafijnsch**, engelachtig, heerlijk, hoog verheven; **seraphijnsche orde** of **orde der seraphijnen**, de orde der franciscaner-monniken.

Serāpis, m. eene godheid der oude Egyptenaren, het zinnebeeld van den vruchtbaarheid schenkenden Nijl.

Seraskĭer, m. turk., eig. **seriasker** (perz. *ser' asker*, v. *ser*, hoofd, en het arab. *asker*, leger), d. i. hoofd des legers, een turksch krijgsoverste, opperveldheer, generaal.

Serbet, z. **sorbet**.

Serena, z. ond. **Serenus**.

Serenáde, fr., of **serenáta**, it. f. (v. h. it. *sera*, fr. *soir*, avond, v. h. lat. *serus*, *a*, *um*, laat), eene avond- of nachtmuzijk,

een concert van stemmen of speeltuigen, dat des avonds of des nachts onder de vensters van iemand gegeven wordt.

Serēnus en **Serēna**, lat. (*serēnus, a, um*, helder, vrolijk, klaar). mans- en vrouwenn.: de heldere, vrolijke; *seréno*, it. Muz., vrolijk, vergenoegd; **serenissĭmus**, m. lat. (superlatief v. *serēnus*), als titelwoord voor vorsten: de doorluchtigste vorst of zijne doorluchtigheid; *ad Serenissimum*, aan den doorluchtigsten landsheer; **serenissĭma**, f. de doorluchtigste, regerende vorstin.

Sergeant, m. (spr. *serzjáng;* fr. *sergent*, geregtsdienaar; v. het oudd. *scario, scherige*, hoogd. scherge, ontstaan, dat van scheren, verdeelen, rangschikken, afstamt), de eerste onderofficier bij het voetvolk; wachtmeester; opper-rotmeester, sergeant; **sergeant-majoor**, n. de eerste onderofficier eener compagnie, de opperste wachtmeester in eene vesting; *sergents de ville*, pl., te Parijs, de dienaren of agenten van policie, die eenen degen dragen en op openbare plaatsen de goede orde handhaven, stadsdienders.

Sergie, f. (fr. *serge*, spr. *serzj'*; it. *sargia*, mid. lat. *sargĭum*, v. h. lat. *serĭcum*, zijde; oorspr. eene zijden stof), eene ligte gekeperde wollen stof van verschillende soorten en benamingen volgens de plaats, waar zij het eerst werd vervaardigd, b. v. serge de Berry, serge de Rome en serge de Nimes.

Sergi-emini, m. turk. (v. *sergi*, het kleed, waarop het te ontvangen geld wordt uitgeteld, en het arab. *emîn*, veilig, zeker, trouw, als subst. bestuurder, opziener), eig. de bestuurder of opziener van het betaalkleed; de schatmeester der vloot; **sergi-naziri**, m. de contrôleur van de ontvangsten en uitgaven der schatkist.

Serhad-aga, m. turk. (v. h. perz. *serhad*, grens, grensvesting, en aga, z. a.), bevelhebber eener vesting, vestingcommandant.

seria, pl. lat. (v. *serĭus, a, um*, ernstig), ernstige dingen; *sério, serióso*, it. Muz., ernstig, statig, afgemeten, nadrukkelijk; **serieus** (fr. *sérieux*), ernstig, deftig, statig, gewigtig; *sérieusement*, fr. (spr. *serieuz'máng*), ernstig, in ernst, zonder gekheid, wel gemeend.

Seriës, f. lat., ook **serie**, de reeks, rij, getallenreeks; *seriës negotĭi*, de gesteldheid van den ganschen handel; *seriës rerum gestārum*, de inhoud der gebeurde zaken; *in una serie*, in ééne reeks, onafgebroken.

Serinétte, f. fr. (v. *serin*, sijsje, canarievogel), een klein draaiorgel, tot afrigting der canarievogels en andere zangvogels, het vogelorgeltje.

serio, z. ond. *seria*.

Sermoen, n. (v. h. lat. *sérmo;* fr. *sermon*), eene rede, redevoering, voordragt, preek, inz. eene langwijlige, droogc redevoering of predikatie; **sermocinātie**, f. lat. (*sermocinatio*, v. *sermocināri*, redevoeren), het spreken, gesprek; de rede-invoering, eene log. figuur, volgens welke iemand sprekend wordt ingevoerd.

Serokowoi, z. **sarakowoi**; **sereus**, z. ond. *serum*.

Serons, pl. (fr. *serrons*), portugesche benaming der balen, waarin specerijen en droogerijen naar elders verzonden worden.

Serpent, n. fr. (spr. *serpáng;* eig. de slang, = lat. *serpens*, v. *serpĕre*, kruipen, sluipen), een slangvormig gekromd blaasinstrument bij de veldmuzijk, de slangbasbazuin; **serpentéren** (fr. *serpenter*), kronkelen, slingeren, slangsgewijs bewegen of voortloopen; **serpentíst**, m. die het serpent blaast, de slanghoornblazer; **serpentijn**, m. een oud stuk geschut, dat 24ponders schoot. eene veldslang; **serpentijn** of **serpentijnsteen** (van het lat. *serpentīnus, a, um*, slangachtig), gr. ophiet, de slangesteen, een zwartgroene, slangachtig gevlekte talksteen, die tot allerlei vaatwerk wordt gedraaid; **serpentinische verzen**, slangenverzen, d. z. zulke verzen, die met hetzelfde woord eindigen, waarmede zij beginnen.

Serpīgo, f. nw lat. (v. h. lat. *serpĕre*, kruipen, zich uitbreiden), Med., de kruipende ringworm, haarworm; **serpiginеus**, daarmede behebt of daarnaar gelijkende; **serpulieten**, pl. (v. h. lat. *serpŭla*, kleine slang), eene soort van versteende dierplanten.

Serpўllum, n. lat. (gr. *hérpyllon*), de veldthijm, veldkomijn, kwendel, onzer-lieve-vrouwe-bedstroo.

Serratŭla, f. lat. (eig. kleine zaag, v. *serra*, de zaag), het scharenkruid, sikkelkruid, groot wild duizendblad, eene tuinplant van verschillende soorten.

Serrons, pl. fr., z. **serons**.

Sertularĭa, f. nw lat. (v. *sertŭlum*, verklw. v. *sertum*, krans, ruiker), eene soort van koraal of zeewier, de blaaskoraal, een koraalachtig wormengeslacht.

Serum, n. lat., waterige vloeistof, wei; *serum lactis*, n. wei, kaaswei; *s. l. factitium*, kunstmatige wei tot artsenijgebruik; *s. l. dulce*, zoete wei; *serum sanguinis*, het bloedwater, waterige deel des bloeds; **sereus**, nw lat., waterig, waterachtig, bloedwaterig, naar het bloedwater gelijkende; **serositeit**, f. waterachtige gesteldheid.

Servante, f. fr. (spr. *serwángt'*; v. *servir*, dienen), eene dienares, dienstmaagd, dienstbode, meid (in Frankrijk is het woord voor vrouwelijke bediende verouderd; men zegt liever domestique); ook een stel

voor koppen, borden enz., een aanrigtta-feltje; **servanten**, pl., bedienden; wapen-servanten (fr. *servants d'armes*) of **serviënten**, in de orde van Malta degenen; welke de 3de klasse der leden uitmaakten.

Servātus, m. lat. (v. *servāre*, waarnemen, hoeden, behoeden), een behoudene, geredde; **servata**, f. de behoudene; **Servatĭus** of **Servasĭus**, nw lat., mansn.: de behouder; **servatĭa**, f. de behoudster, redster; **servatitĭum**, n. behoudings- of reddingsloon, bergloon voor gestrande goederen.

Servet, n., van het fr. serviette, z. a.

Servetisten, pl., leden eener secte, gesticht in de 16de eeuw door den Spanjaard Michel Servetus, die in 1553 te Geneve door Calvijn werd verbrand; zij loochenden de drieëenheid en beweerden, dat de mensch zalig kan worden, zonder gedoopt te zijn.

Service, m. en n fr. (spr. *serwies'*; v. h. lat. *servitĭum*), de dienst, bediening, dienstbetooning, het dienstbewijs; een stel tafelgoed, het bij elkander behoorende vaatwerk, waarvan men zich bedient om te spijzen, om thee te drinken, servies, theeservies; Mil., alles, wat de huisheer den bij hem ingelegerde (ingekwartierde) soldaten heeft te geven; ook z. v. a. **service-gelden**, inlegeringsgelden der burgers tot verpleging der soldaten.

serviel of **servīlisch** (lat. *servīlis*, *e*, v. *servus*, slaaf), slaafsch, laag, kruipend, slaafachtig; al te letterlijk, te getrouw (vertaald); de **servielen**, als politieke partij z. v. a. absolutisten; **servilismus**, n. en **serviliteit**, f. nw lat., de slaafschheid, kruiperij, laaghartigheid; ook z. v. a. absolutismus.

Servieten, z. ond. *servir*.

Serviette, f. fr. (v. *servir*, dienen, bedienen enz.), de tafeldoek, vinger- of monddoek, het servet.

servir, fr. (v. h. lat. *servīre*), dienen; bedienen (de tafel), aanrigten, opdisschen, de spijzen opdragen enz.; **serviteur**, m. fr., de dienaar, bediende; de buiging (vgl. compliment); **servieten**, pl. nw lat., dienaars der heil. maagd Maria, monniken van eene in 1233 te Florence gestichte orde, die tot de bedelorden behoort; **servitĭum**, n. lat., dienstbaarheid, slavernij; pl. **servitĭa**, heerendiensten, vroondiensten, leendiensten; **servituut**, n. (lat. *servitus*, f.), de dienstbaarheid, dwang, dwangpligt, het verband, de gehoudenheid, het bezwaar, de last, die de bezitter van eenig goed zich moet laten welgevallen, b. v. doorgang door zijn huis of zijnen tuin enz.

servus, m. de dienaar, knecht; *servus observantissĭmus*, onder brieven afgekort *S. O.*, gehoorzaamste dienaar; *servus servōrum Dei*, een dienaar der dienaren Gods, knecht van Gods knechten (bijnaam van den paus).

Sesam, m. (gr. *sēsămon*, lat. *sesămum*; arab. *simsim*), ook **kunschut**, m. de vlasdotter, egyptisch oliezaad, een oostersch peulgewas, uit welks zaden de zeer heldere en zoete sesam-olie geperst wordt; **sesambeentjes** (lat. *ossa sesamoïdĕa*), kleine beentjes in de pezen der gewrichtstreken, die de beweging gemakkelijk maken.

Sescunx, m. lat., een oud-rom. gewigt van anderhalf uncia, ook eene maat van anderhalven duim.

Sesquipedaal, lat. (*sesquipedālis*, *e*, v. *sesqui*, anderhalf, en *pes*, voet), eig. anderhalf voet lang; zeer lang, hoogdravend (van woorden gebruikelijk).

Sessie, f. lat. (*sessĭo*, v. *sedēre*, zitten), de zitting, inz. gerigtszitting; ook zittingstijd; in Schotland een hoog gerigt; sessiedag, zittingsdag enz.

Seste, f. eene siamesche graanmaat, = 100 katts of kates, of 11,7914 ned. koppen.

Sester, m. opperduitsch (van het lat. *sextarĭus*, it. *sestiere*, fr. *setier*, z. a.), eene maat voor drooge voorwerpen, in Baden = 10 meslein of 15 ned. koppen, de groote sester in Zwitserland, in het kanton Bazel = 34,1640, de kleine sester 17,0820 ned. koppen.

Sestértie, f. lat. (*sestertĭus*, scil. *nummus*, v. *sestertius*, *a*, *um*, derdehalf), eene oud-rom. zilvermunt, = 2½ as, ongeveer 9 ct. in waarde; ook eene rekenmunt van 1000 sestertiën, omtrent 90 gl.

sestetto, z. **sextet**.

Sestine, f. it. (*sestina*), eene soort van ital. en spaansche dichtvorm, die uit 6 strophen bestaat, ieder van 6 regels, met zeer kunstige dooreenvlechting van het rijm.

Setacĕum, n., pl. **setacĕa**, nw lat. (v. h. lat. *seta*, stijf haar, borstel), een borsteldier; Med., een haartouw.

Seth, m. hebr. (*schéth*, eig. het achterdeel, de stuit; het zitbeen, v. *schathath*, zetten), mansnaam.

Setier, m. fr. (spr. *setjé*; v. h. lat. *sextarĭus*; vgl. sester), eene oude fransche graanmaat, = 156,0994 ned. koppen; ook eene wijnmaat, = 8 pinten of 7,4444 ned. kannen; eene vochtmaat te Geneve, = 45,2240 ned. kannen; nieuwe vochtmaat te Lausanne, = 40,5 ned. kannen; ook eene vochtmaat te Neufchatel, = 30,4686 kannen.

Seton, m. fr. (spr. *s'tóng*), Chir., een haarsnoer, zijden snoer, dat men door het celweefsel haalt, om vochten af te leiden.

seu of *sive*, afgek. *s.*, lat., of.

Seveer, lat. (*sevērus*, *a*, *um*, fr. *sévère*),

ernstig, streng, gestreng, hard, stuursch, ruw, onverbiddelijk; **severiānen**, pl., aanhangers eener gnostische secte, in de 12de eeuw door S e v e r u s gesticht, die leerde, dat de wereld het werk van velerlei magten was, dat de slang den wijnstok had voortgebragt en men alzoo geen wijn moest drinken, dat het huwelijk ongeoorloofd is en er geene opstanding bestaat; **severīnus**, m. nw lat., mansn.: de ernstige; ook eene munt, z. v. a. s o u v e r a i n; **severiniteit**, f. (lat. *severĭtas*), de ernst, ernstigheid, gestrengheid, scherpheid, hardheid.

Sévigné, f. f. (spr. *sewienjé*), eene soort van kleinood, haakspeld, door vrouwen voor de borst gedragen, dus geheeten naar mevrouw van S é v i g n é, eene beroemde fr. schrijfster der 17de eeuw).

Sexagenarĭus, m. lat. (v. *sexagínta*, zestig, *sexagēni*, bij zestigen), eene zestigjarige; **sexagesĭma**, f. (v. *sexagesĭmus*, *a*, *um*, de of het zestigste), of **zondag sexagesimæ** (ook *dominĭca in sexagesima* of *infra sexagesĭmam*), de 8ste zondag vóór paschen (vgl. **septuagesima**); **sexagesimale verdeeling**, de verdeeling van een geheel in 60 deelen, b. v. van den graad en het uur in 60 minuten, van de minuut in 60 seconden enz.; **sexagesimale rekening**, de rekening met s e x a g e s i m a l e b r e u k e n, d. i. zulke breuken; welker noemer 60, 600 enz. is.

Sexagoon, n. lat.-gr., l. **hexagoon**.

Sexangŭlum, n. lat. (v. *sex*, zes, en *angŭlus*, hoek), een zeshoek; **sexangulair** of **sexangulārisch**, nw lat., zeshoekig; **sexennĭum**, n. lat. (v. *annus*, jaar), een zestal jaren, eene tijdruimte van 6 jaren; *sextus*, *a*, *um*, de of het zesde; *sextus*, m. de zesde (b. v. leerling eener klasse); **sexta**, f. (scil. *classis*), de zesde schoolklasse; **secte**, f. Muz., de zesde toon van de toonladder; *contra sextum* **pecceren**, lat., tegen het zesde gebod zondigen; **sectānus**, m. nw lat., een leerling der 6de klasse; **sextánt**, m. (lat. *séxtans*), een astronomisch werktuig, dat het zesde deel eens cirkels of 60 graden omvat; **sextarĭus**, m. eene oud-rom. maat voor vloeistoffen en drooge dingen. = $\frac{1}{6}$ congius of omtrent $\frac{1}{2}$ ned. kan; **sectét**, nw lat., of *sestétto*, n. it., een zesspel, zesstemmig muzijkstuk; **sextidi**, fr., z. **decade**; **sectĭle**, f. nw lat. Muz., eene groep van 6 toonen, die gelijke tijdswaarde hebben; **sectilis** (scil. *mensis*), m. de zesde maand van Maart afgerekend, de oud-rom. benaming van de maand Augustus; **sextŭplum**, n. het zesvoudige; **sextupléren**, verzesvoudigen.

Sexus, m. lat., het geslacht, natuurgeslacht, de kunne, s e k s e; **sexuaal**, nw lat., of **sexueel** (fr. *sexuel*), het natuurlijke geslacht beteekenend en betreffend; **sexuaal-systeem**, n. de rangschikking of verdeeling der planten volgens hare geslachtsdeelen (van L i n n æ u s); **sexualist**, m een aanhanger van het **sexuaal-systeem** of volger van de plantenrangschikking van Linnæus; **sexualiteit**, f. het geslachtsleven.

Seybani, pl., eene soort van turksche soldaten, die met onze dragonders overeen komen.

Seyras, een oost-ind. goud- en zilvergewigt, omtrent = 6000 azen.

Seys, pl., eene soort van heilige lieden in Perzië, die zich onder anderen nimmer met eene leugen bezoedelen, geen' hond aanraken, geen' wijn drinken of buiten hun geslacht trouwen.

sforzándo, it. (v. *sforzāre* = fr. *efforcer*, inspannen), Muz., versterkt, sterker, trapsgewijs en als onmerkbaar van het p i a n o tot het f o r t e overgaande, bij verkorting uitgedrukt door *sforz.* en *sf.*, of wel door het teeken <.

sfumáto, it. (spr. *sfoe*—; v. *sfumare*, verdampen, vervliegen), Pict., als omneveld, met onbepaalde omtrekken geschilderd.

Sgraffíto, m. it. (vgl. **schrafferen**), gekrabd schilderwerk op natten kalk of gyps.

Shakers, pl. eng. (spr. *shékers*; v. *to shake*, schudden, sidderen; vgl. **quaker**), sidderaar, eene kwakersecte in de Vereenigde Staten.

Shawl, m. eng. (spr. *shâal*; v. h. perz. *schâl*), eig. de fijnste wollen stof, in het Oosten uit de wol van eene in Tibet te huis behoorende geitensoort vervaardigd; verder een in Cachemir daaruit vervaardigd doek (C a c h i m i r - s h a w l of t u r k s c h e s h a w l). en in 't alg. een manteldoek, groote omslagdoek der vrouwen.

Sherif, m. eng. (v. h. angels. *scir-geref*, v. *scir*, eng. *shire*, landschap, en *geref*, eng. *reeve* = g r a a f, d. i. bestuurder, voogd), een landregter in Engeland, de opperambtenaar van een graafschap (s h i r e), die de schattingen, boeten en andere gelden aan de regering moet leveren, de gezworenen moet kiezen enz.; z. ook **scherif**.

Shilling, m. eng., s c h e l l i n g (z. a.).

Ship-money, n. eng. (spr. *sjip monni*), naam eener oude schatting (tax), op de havens in Engeland gelegd, en welke gebruikt werd tot den aanbouw van de schepen des staats (in 1648 afgeschaft).

Shire, m. eng. (spr. *sjier*; angels. *scir*, v. *sciran* = s c h e r e n, snijden, verdeelen), een engelsch graafschap, landschap.

Shrapnell-shells, pl. eng., eene soort van granaten, die bij de losbarsting eene menigte geweerkogels met alverdelgend geweld verspreiden (zoo geheeten naar den uitvinder, den overste S h r a p n e l l)

Shop, n. eng. (spr. *sjop*), een winkel; van daar **shoppéren** (eng. *to go shopping*), in alle winkels loopen, de waren omhalen, naar den prijs van allerlei voorwerpen vragen en niets koopen (eene onhebbelijkheid der voorname vrouwen te Londen, New-york enz.).

Shrub, m. eng. (spr. *sjrub*), een eng. drank van brandewijn, citroen- of citroenappelsap en suiker.

Siachbandar, m. perz., de ontvanger der in- en uitgaande regten in Perzië, eene soort van generaal-pachter.

Siagonăgra, n. gr. (v. *siagōn*, kinnebak), Med., de jicht in de kinnebakken, jichtige aandoening in het gewricht der onderkaak.

Siaka, m. de heerschende opperpriester in Japan.

Sialagōga, pl. gr. (v. *siálon*, speeksel), Med., middelen, die de afscheiding van het speeksel bevorderen; **sialagōgisch**, speekselafscheidend; **sialismus**, m., ook **sialorrhœa**, f. de speekselvloed, kwijlvloed, z. v. a. ptyalismus; **sialŏchus**, m. die eenen speekselvloed heeft: **sialologīe**, f. de leer van het speeksel; **sialoschĕsis**, f. de speekselverhouding; **sialosýrinx**. f. eene speeksel-pijpzweer, speeksel-fistel; eene mondspuit; **sialozemīe**, f. speekselverlies.

Siaka, siako, z. **xaca, xaco**.

Siamoise, f. fr. (spr. *—moáaz'*), eene stof, uit zijde en katoen, welker gebruik in Frankrijk het eerst werd ingevoerd door de afgezanten van den koning van Siam, onder Lodewijk XIV.

Siampan, siampane, m. een klein chineesch vaartuig, met zeil en riemen.

Sibboïeten, pl., leden eener kleine chr. secte, gesticht te Sibbo in Finland.

Siberiet, m. roode edele schorl uit Siberië.

Sibĭlus, m. lat., het sissen, gesis, fluiten, schuifelen, piepen, sijfelen; **sibilánt**, m. (v. *sibilāre*), Gram., sisklank, sis- of fluittoon, b. v. *s*, *f*; **sibilātie**, f. of **sibilísmus**, n. nw lat., z. v. a. **syrigmus**.

Sibýlle, f. gr. (*sibylla*, naar men wil van het dorische *Siòs bólla* = *Diòs bulē*, d. i. het raadsbesluit van Zeus; derhalve: de door Zeus ingeblazene, lat. *sibýlla*), bij de Ouden eene door de godheid aangedrevene begeesterde vrouw, eene waarzegster, prophetes, verkondigster des goddelijken wils; iron. voor: een oud wijf, eene oude heks; **sibyllijnsch**, waarzeggend, voorspellend; de **sibyllijnsche boeken**, in het oude Rome: drie boeken met oude voorspellingen, welke door de sibylle van Cumæ aan koning Tarquinius den trotsche werden verkocht, en die men in bedenkelijke omstandigheden v. staatswege raadpleegde; **sibyllíst**, m. benaming van zulke christenen, die in de sibyllijnsche boeken prophetiën betreffende J. C. meenden te vinden.

sic! lat., zoo! alzoo! aldus! dus staat er woordelijk! ei! (gew. in recensiën bij uitdrukkingen, die men daardoor als gebrekkig wil kenmerken); *sic éunt fata homĭnum*, zoo gaan de menschelijke zaken of lotgevallen; *sic itur ad astra*, zoo komt men tot de sterren, d. i. tot eer; *sic transit glorĭa mundi*, zoo gaat de heerlijkheid dezer wereld voorbij; *sic volo, sic jubĕo*, zoo wil, zoo beveel ik het; of in plaats van alle gronden, zal mijn wil gelden.

siccantĭa, pl. lat. (v. *siccāre*, droogen, *siccus, a, um*, droog), Med., opdroogende geneesmiddelen; **siccatief**, opdroogend.

Sicca-ropij, z. **sikka**.

Sicchasīe, f. gr. (*sikchasía*, v. *sikchádzein*, walgen), Med., de walg, afkeer.

Siciliaan, Siciliër (it. *Siciliáno*), bewoner van het groote eiland Sicilië in de Middellandsche zee; **siciliáne** of fr. **sicilienne**, f. de siciliaansche herderdans in $\frac{6}{4}$ of $\frac{6}{8}$ maat; de wijs en tijdmaat daarvan; *alla Siciliáno*, it. (spr. *sitsji*—), naar de wijze van den siciliaanschen herderdans; **siciliaansche vesper**, de moord op Sicilië, in de aprilmaand van 1282 aan 28000 Franschen of Franco-Normandiërs gepleegd, en tot welken de vesper-klokken op paaschmaandag 30 maart het sein gaven.

Sicilĭcus, m. een oud-rom. gewigt, = $\frac{1}{2}$ lood of 2 drachmen; een apothekersgewigt van gelijke zwaarte; ook $\frac{1}{24}$ van den zilveren penning.

Siciliméntum, n. lat. (*siciliméntum*, van *sicilīre*, met de sikkel [*sicĭlis*] afsnijden), de tweede snede, het gras, dat na de eerste maaijing wordt afgesneden, de nalezing.

Sidera, l. **sidrah** f. (hebr. *seder*, rabb. *sidrâh*, rij, rangschikking; afdeeling), eene tekstafdeeling in den hebreeuwschen bijbel.

sideraal, lat. (*siderālis, e*) of **sidérisch** (v. *sidus*, m. gew. *sidĕris*, pl. *sidĕra*, gesternten), de gesternten betreffende, tot de sterren behoorende of door haar bepaald; **sidérisch jaar**, het sterrejaar, de tijd van den schijnbaren omloop der zon van eene vaste ster af gerekend, totdat zij weêr bij deze komt; **siderische maand**, sterremaand, omloopstijd der maan met opzigt tot den tijd, binnen welken zij haren omloop van de eene vaste ster af gerekend tot aan dezelfde vaste ster volbrengt, n.l. 27 dagen 7 uren en 43 minuten; vgl. periodische maand; **sideraal magnetismus**, n. de magnetische invloed der sterren op zieken; **siderātie**, f. (lat. *siderātĭo*), de stand der sterren; Astrol., de (gewaande) invloed van den sterrestand

op het leven enz. van eenen mensch; Med., de beroerte, plotselinge verlamming, het volkomen afsterven van een lid of het koud vuur; **siderismus**, n. 1) nw lat., de leer van den invloed der sterren, het geloof daaraan; **siderolith**, m. lat.-gr., een stervormige linzensteen of p h a c i e t.

Siderismus, n. 2) gr. (v. h. gr. *sidēros*, ijzer), eene eigene magnetische behandeling der ziekte door middel van een geleidend vat, waarin ijzer en andere stoffen zijn, eene soort van dierlijk magnetismus; **sideriet**, m. een door phosphorzuur ijzer blaauw geverwd kwarts, sapphierkwarts, dat men te Gösling bij Salzburg vindt; eene met het blaauwspath (lazulith) verwante delfstof, die phosphorzuur ijzer bevat, soms ook r u w e z e i l s t e e n geheeten, moerasertś, natuurlijk berlijnsch blaauw, blaauwe ijzeraarde; **siderocalciet**, m. gr.-lat., ijzerkalk, bruinkalk; **siderodéndron**, n. gr., ijzerboom, een meekrapaardig gewas v. Martinique enz.; **siderographīe**, f. de kunst om op ijzer of staal te graveren, de staalgravure; **siderograaph**, m. een staalgraveur; **sideromantīe**, f. de waarzeggerij door middel van een gloeijend ijzer, of door waarneming van de wijze, waarop stroohalmen daarop verbranden en hunne vonken afgeven, de vonkenwaarzeggerij; de vuurproef door middel van gloeijend ijzer; **siderotechniek** of **siderurgīe**, f. de kunst om het ijzer te bewerken, de ijzerhuttenkunde; **sideroxȳlon**, n. ijzerhout, naam van eenige zeer harde houtsoorten; oneig. iets tegenstrijdigs, iets, dat zich-zelf tegen spreekt.

Sidi, m. arab. (*sayyid*), ook **seid**, heer als titel van stamhoofden, vorsten, stadhouders enz.

si Diis placet, lat., wanneer het den goden behaagt.

Sidonĭa, f. hebr. (naar de stad *Sidon*, hebr. *Zidôn*, d. i. eig. vischvangst, v. *zûd*, vangen, jagen), vrouwenn.: de visscheres, jageres.

Siebener, m. hoogd., eene voorm. oostenrijksche munt, = 7 k r e u t z e r s; **siebzehner**, m. (spr. *siebts*—), een stuk van 17 k r e u t z e r s.

siegwartiséren, overgevoelig, sentimenteel zijn (naar den bekenden sentimentelen roman S i e g w a r t).

Sieniet, z. **syeniet.**

Siérra, f. sp. (eig. zaag, = lat. *serra*, celtisch *searr;* wegens de getande gedaante), een gebergte, eene bergketen in Spanje; **sierra de las Grullas**, het kraanvogelgebergte in Amerika; **sierra Moréna**, de bruine bergketen; **sierra Nevāda**, het sneeuwgebergte in Spanje.

Siésta, f. sp. (*sestear*; v. h. lat. *sexta*, scil. *hora*, dus eig. het zesde uur des dags), de middagsrust, het middag- of namiddagslaapje, gedurende de sterkste zonnehitte in Spanje en Italië, ook wel enkel een middagslaapje; iron., een dutje, knapuiltje.

Sieur, m. fr. (spr. *sjeur*; door afkort. ontstaan uit *seigneur*, of uit *monsieur;* vgl. het eng. s i r), heer, grondeigenaar, leenheer; ook een titel, door meerderen aan hunne minderen in brieven enz. gegeven (vgl. m o n s i e u r); **sieurīe**, f. heerlijkheid, domein.

Sifac, m. de witte aap op Madagaskar.

siffléren, fr. (*siffler*, spr. *sief—;* v. h. lat. *sibilare*), fluiten, uitfluiten, uitjouwen; **sifflábel**, uitfluitenswaard; **sifflet**, m. (spr. *siefflé*), een fluitje, eene orgel-fluitstem; **siffleur**, m. een fluiter; uitfluiter, uitjouwer, bespotter.

Sigaine, f. eene turksche munt, = $\frac{1}{24}$ v. den turk. p i a s t e r.

Sigalĕon, m. gr. (v. *sigē*, f. het stilzwijgen), z. v. a. H a r p o c r a t e s (z. a.).

sigillātim, lat., in 't bijzonder, aan ieder een.

Sigillum, n. lat. (verklw. v. *signum*, dus eig. klein teeken of beeld), het zegel, verzekerings-teeken; *loco sigilli*, afgek. (*L. S.*), in plaats van het zegel; *sigillum confessiōnis*, eig. het biechtzegel, het verzwijgen van toevertrouwde geheimen, de stiptste geheimhouding; *sub sigillo confessiōnis*, *s. s. silentĭi*, onder het zegel der biecht, der stilzwijgendheid of geheimhouding; *s. s. volánte*, onder vliegend, d. i. open zegel; *sigillum hermetĭcum*, de luchtdigte verzegeling of sluiting, het toesmelten of toelakken van flesschenhalzen (vgl. h e r m e t i s c h); **sigillarĭën**, pl., een oud. rom. feestdag, bij den feestdag van Saturnus gevoegd; de geschenken (beeldjes, ringen, enz.), die men elkander dan plagt te geven; *terra sigillāta*, f. nw lat., zegelaarde, eene soort van kleiaarde uit den Archipel, gewoonlijk met een zegel gemerkt; **sigillātie**, f. nw lat., de bijvoeging, opdrukking, aanhanging van het zegel; **sigilléren**, nw lat., zegelen, verzegelen.

Siglen, pl. lat. (*sigla*, van het sing. *siglum*), afkortingsteeken, de eerste letter van een woord, om daarmede dat woord uit te drukken.

Sigma, m. de grieksche *S* (Σ of *C*); eene soort van bed of rustbank bij de Ouden, van halfronde gedaante, waarop 7 personen plaats konden nemen; **sigmōdes** of **sigmoīdes**, gr., halvemaansgewijs, cirkelvormig, wat den vorm der grieksche Σ heeft.

Signaal, n. fr. (*signal*, v. h. lat. *signum*), het teeken, waarschuwingsteeken, s e i n, de toeroep door een geluidgevend werktuig; de leuze, het wachtwoord, p a r o o l; **signaléren**, beteekenen, het s i g n a l e m e n t van iemand opgeven of ne-

der schrijven, het afgesproken teeken geven, door teekens berigten of aanduiden, seinen, b. v. een schip; **zich signaliséren**, zich onderscheiden. merkwaardig maken, gunstig voordoen, uitblinken, uitmunten; **signalement**, n. (spr. *sienjal'máng*), de beschrijving van iemands uiterlijk voorkomen om hem daaraan te onderscheiden, naauwkeurige persoonsbeschrijving in passen, steekbrieven enz.

Signatuur, signéren, signet enz., z. ond. **signum.**

Signétte, f. fr. (spr. *sienjétt'*) of **siguette**, f. (spr. *sighétt'*), eene soort van getande kaproen of neusnijper (voor paarden).

significéren, significātie enz., z. ond. **signum.**

Signore, m. it. (spr. **sienjóre**), of afgek. **signór** (v. h. lat. *senior*, vgl. **seigneur**), heer, gebieder; **signora**, f. (spr. *sienjóra*), vrouw, mevrouw, gebiedster; **signoria**, f. (spr. *sienjoria*), heerlijkheid, heerschap, inz. als titel bij het aanspreken van voorname personen, even als Uwe Excellentie, doch van algemeener gebruik; ook de adel; het voornaamste regeringscollegie in de voorm. republiek Venetië.

Signum of *signum*, n., pl. *signa*, lat., het teeken, merk, kenteeken; de wenk; het wonderteeken; *sub signo*, onder of met het teeken; *signum exclamándi* of *exclamatiōnis*, uitroepingsteeken (*!*); *signum interrogándi*, vraagteeken (*?*); *signum repetitiōnis*, herhalingsteeken (:,:); **signét**, n. mid. lat. (*signētum*), het handzegel, cachet; het bladteeken in een boek om de plaatsen te kenmerken, die men wil weder vinden; **signéren** (lat. *signāre*), teekenen, beteekenen; bezegelen, stempelen; onderteekenen, onderschrijven; *signātum*, afgek. *sign.*, op oorkonden enz., onderteekend en gezegeld; **signatuur**, f. (lat. *signatūra*), de merking, kenteekening (bij koopmansgoederen); onderteekening, bezegeling en handteekening van eene openbare acte, oorkonde enz.; inzonderheid de onderteeking met een enkel naamcijfer; bij boekdrukkers: de bladbeteekening, het bladteeken door letters of getallen; ook het kerfje in de drukletters, waaraan de zetter hare boven- en onderzijde kent; het opschrift, het briefje, dat het gebruik voorschrijft, aan artsenijflesschen, -doozen enz.; Muz., de beteekening der noten door cijfers; ook de sleutel, het voorteeken; **significéren** (lat. *significāre*), aanduiden, aantoonen, kond doen, verkondigen, te kennen of te verstaan geven, aankondigen, aanzeggen; **significánt**, of fr. **signifiant** (spr. *sienjifiáng*) en **significatief**, nw lat., te kennen gevend, aanduidend; nadrukkelijk, duidelijk, zinrijk, vol beteekenis; **significātie**, f. lat. (*significatio*), de beteekenis, beduidenis, zin van een woord; geregtelijke aanzegging, bekendmaking; **significātor**, m. nw lat., het punt der ecliptica, waarmede de astrologen een toekomstig voorval verbinden.

Sikka of **sikka-ropij**, f. perz. (v. *sikkah*, de muntstempel), eene rekenmunt in Bengalen, = 16 annas, of ongeveer 1 gl. 20 ct. courant.

Silbe of **sylbe**, f. hoogd., lettergreep, syllabe (z. a).

Silbergroschen, z. ond. **gros**; **silberschock**, m. hoogd. (spr. *sielbersjok*), 60 zilveren groschen.

Silēnus, Sileen, m. lat. (gr. *Seilēnós*), Myth., de opvoeder en gezel van Bacchus, gewoonlijk met dikken buik en kaal hoofd, dronken en op eenen ezel rijdende voorgesteld, het zinnebeeld der dronkenschap.

Silentĭum, n. lat. (v. *silēre*, zwijgen), het stilzwijgen; als uitroep: stil! zwijg! *silentium* **imponéren**, stilzwijgen opleggen, stilte gebieden; *altum silentium*, diep stilzwijgen, diepe stilte; *perpetŭum silentium*, altijddurend zwijgen; **silentiarĭërs**, pl. (lat. *silentarĭi*), eig. zwijgers, zwijgenden, eene soort van voorname beambten aan het hof der grieksche keizers, z. v. a. geheimraden; tot zwijgen verpligte monniken, die gelofte van een voortdurend stilzwijgen hebben afgelegd, waartoe b. v. de trappisten behooren; **silentieus** (lat. *silentiōsus, a, um*), stil; karig in woorden, zwijgend.

Silhadari, pl. turk., eig. zwaarddragers, de oudsten en eersten onder de spahis (vgl. **sipoys**).

Silhouette, f. fr. (spr. *siloe-étt'*), een schaduwomtrek, schaduwbeeld, een zijportret (profil), geschetst naar de omtrekken der schaduw (zoo geheeten naar den franschen uitvinder Etienne de Silhouette in de 18de eeuw); **silhouettéren** (fr. *silhouetter*), in schaduwbeeld-voorstellen; **silhouetteur**, m. een teekenaar van schaduwbeelden.

Silicernĭum, n. lat., een doodmaal, lijk- of rouwmaal bij de oude Romeinen.

Silicĭum, n. nw lat. (v. h. lat. *silex*, kiezel), de metallische grondslag der kiezelaarde; **siliciāten** of **silicāten**, pl., verbindingen van kiezelaarde, kiezelzure zouten; **silicificéren**, in kiezelaarde veranderen; **silicificātie**, f. verkiezeling, verandering in kiezelaarde.

Siliqnōzen, pl. nw lat. (v. *siliqua*, z. a.), algemeene benaming der planten met langwerpige peulen.

Silihdar of **silikdar, silikdar-aga**, m. turk. (v. h. arab. *silâh*, wapen, en perz. *dâr*, houdend), de wapendrager en tuigmeester des sultans.

Silĭqua, f. lat., de peul, bast van peulvruchten; fenegriek; de St.-Jansbrood-

boom en zijne vrucht; een klein gewigt = $\frac{1}{8}$ scrupel.

Sillabub of **sillibub**, n. eng., een engelsche zoete drank uit melk, wijn of rum, en suiker.

Sillen, pl. gr. (*silloi*, v. h. sing. *sillos*, hoon, spot; lat. *silli*), eene soort van spotgedicht der oude Grieken, waarin de uitspraken van beroemde wijsgeeren bespot en de verzen van vermaarde dichters in een' belagchelijken zin op andere voorwerpen toegepast worden; **sillograaph**, m. een spotdichter, spotschrijver, hekeldichter, pasquillant.

Silo, m. sp., eene onderaardsche graanbergplaats, graankelder in Spanje.

Silūrus, m. lat. (van het gr. *silūros*), de wentelaar (een riviervisch).

Silvānus, **silvaan**, m. lat. (v. *silva*, het woud), Myth., de woudgod, god der bosschen en herders enz.; **Silvéster** en **Silvĭus**, m. nw lat. mansn.: de woudman, woudvriend; **silvester-avond**, de laatste avond des jaars, zoo geheeten naar paus Silvester I., die op den laatsten dag des jaars 335 stierf; **silvestrīnen**, pl., leden eener geestelijke orde, gesticht in 1234 door Silvester Gerzolano, en in 1528 door paus Innocentius IV. bevestigd; **Silvĭa**, f. vrouwenn.: de boschvriendin.

Silveret, n. fr. (spr. *sielw're*), eene gekeperde stof, met zijden ketting en katoenen inslag.

Simarre, f. fr. (ook *cimárre;* it. *zimárra;* vgl. het sp. *zumarra*, lamspels, en het arab. *sammúr*, hermelijn, sabelbont), een sleepkleed der vrouwen, eene samaar; een lang opperkleed der præsidenten en prælaten.

Simarube, f. of **simaruba-bast**, eene soort van **quassia**, z. a.

Simbipuri, slangenkopje, z. **kauri.**

Simeon, z. **Simon.**

Simicĭon, n. gr., een snarenspeeltuig met 35 snaren (zoo geheeten v. s. naar den uitvinder Simus of Simmicus).

simĭlis, simĭle, lat., overeenkomstig, gelijk; *simĭlis simĭli gaudet*, woordelijk: de gelijke verheugt zich in den gelijke; soort zoekt soort, gelijk zoekt gelijk; **simĭle**, n. eene gelijkenis, vergelijking, overeenkomst, gelijkvormigheid; *simĭle claudĭcans*, n. eene hinkende, mankgaande, d. i. ongepaste vergelijking; *omne simile claudĭcat*, sprw., alle vergelijking gaat mank, d. i. te ver voortgezet zijnde, past zij niet meer geheel op het vergeleken voorwerp; *simĭlia simĭlibus cognoscuntur*, gelijke dingen worden door gelijke gekend; *simĭlia simĭlibus curántur*, gelijke (kwalen) worden door gelijke geheeld, een stelregel der homœopathen (z. a.); **similor**, n. fr. (v. h. lat. *similis* en het fr. *or*, goud), schijngoud, halfgoud, Mannheimer goud, een gemengd metaal uit 4 deelen koper en 1 deel zink; **similargent**, m. (spr. *—arzjáng*), schijnzilver, halfzilver.

Simmer, m. eene korenmaat in Neurenberg; **simri**, m. eene korenmaat in Wurtemberg.

Simon of **Simeon**, m. hebr. (*schimôn*, verhooring, v. *schama*, hooren), mansn.: de verhoorde; het **simeonskruid**, de rozen- of oogappel (*malva alcea*, L.); **simonīe**, f. nw lat., de simonszonde (zoo geheeten naar den chaldeeuwschen magus Simon, gew. Simon de toovenaar genoemd, z. Handel. der Apostelen 8.), strafbare verwerving of uitdeeling van een kerkelijk ambt, woeker of winst met geestelijke ambten; **simoniăcus**, m. iemand, die zich schuldig maakt aan simonie, die een geestelijk ambt, eene prebende of prove door geschenken enz. zich weet te verwerven (vgl. *crimen ambitus*); **simoniānen**, pl., aanhangers van genoemden Simon den toovenaar, die onder anderen de gemeenschap der vrouwen leerde en de opstanding der dooden loochende.

Simoni-seni, eene koperen rekenmunt in Japan, ongeveer = $\frac{4}{5}$ cent.

Simonisten of **St. Simonisten**, pl., aanhangers van het **simonismus**, d. i. de leer van den overledenen franschen graaf St. Simon, eene gedurende den jongsten tijd in Frankrijk ontstane godsdienstig-staatkundige secte, welker maatschappelijk en philosophisch stelsel onder anderen ten grondslag had: de afschaffing van al de voorregten der geboorte, de gelijkheid der beide seksen, de gemeenschap van goederen enz.; overdrijving van dit stelsel had zijne ontbinding ten gevolge; **St. Simonienne**, f. eene dansfiguur, waarbij ieder heer zijne dame met die van den tegenoverstaanden heer (zijnen *vis-a-vis*) verruilt.

Simos, z. **simus.**

simpel (v. h. fr. *simple*, = lat. *simplex*), eenvoudig, niet zamengesteld, enkel; kunsteloos, ongekunsteld, onopgesmukt; onnoozel, dom; *simplex sigillum veri*, lat., de eenvoudigheid is het zegel of het kenmerk v. h. ware; **simplex**, m. lat. of **simplicĭus**, nw lat., een eenvoudig mensch, bloed, hals, domkop, schaapshoofd, sukkel; **simplicissĭmus**, m. (superl. van *simplex*), de zeer eenvoudige, titel v. een' beroemden duitschen roman uit den tijd des 30jarigen oorlogs, in het jaar 1669 verschenen; **simplicĭa**, pl. lat., eenvoudige of enkelvoudige geneesmiddelen; **simplicĭter**, lat., of *simplement*, fr. (spr. *séngpl'máng*), eenvoudig, zonder omwegen, zonder arg of list, onvoorwaardelijk, zonder beperking; **simpliciteit**, f. lat. (*simplicĭtas*), de eenvoudigheid, kunsteloosheid, ongedwongenheid, ongekunsteldheid,

onschuld, opregtheid, openhartigheid; onnoozelheid, stompzinnigheid, botheid, domheid; **simplificéren**, nw lat., vereenvoudigen, eenvoudiger maken; **simplificātie**, f. de vereenvoudiging; **simplum**, n., pl. **simpla**, lat., het eenvoudige, enkelvoudige; de enkelvoudige opbrengst of belasting (in tegenst. met duplum).

Simson, hebr. (*Schimschôn*; verwant met *schemesch*, zon), mansnaam.

Simulācrum, n. lat., een beeld, afbeeldsel, eene beeldtenis; schaduwbeeld, schijnbeeld.

simuléren, lat. (*simulāre*, eig. gelijk of gelijkvormig maken, v. *similis*), iets nabootsen, voorgeven, voorwenden, veinzen, verdichten, zich den schijn geven, huichelen, zich gelaten alsof enz.; **simulātie**, f. (lat. *simulatĭo*), de nabootsing, schijn, het voorwendsel, de veinzerij, het bedriegelijk voorgeven, de valsche vertooning.

simultaan of **simultānisch**, nw lat. (*simultanĕus, a, um*, v. h. lat. *simul*, te zamen, gelijk; fr. *simultané*), gemeenschappelijk, gelijktijdig, zamentreffend; **simultanĕum**, n. een gemeen of gemeenschappelijk ding, inz. het gemeenschappelijk gebruik van ééne kerk door twee verschillende godsdienstpartijen (*simultanĕum religiōnis exercitĭum*; **simultaneïteit**, f. het gelijktijdig aanzijn, voorhandenzijn of zamentreffen van twee of meer dingen, de gelijktijdigheid.

Simus, m. lat., of **simos**, gr., een stompneus, platneus.

Sina, **Sinees**, andere schrijfwijze voor China, Chinees (z. a.).

Sinapĭum, n. nw lat. (v. h. lat. *sināpi*, gr. *sināpi*, mostaard), eene mosterdsaus; **sinapismus**, m. lat. (gr. *sinapismós*, eene mosterdpleister, een mosterdomslag; **sinapisātie**, f. huidprikkel en huidroodheid door mosterdpleisters; **sinapelæon**, n. gr. (*sinap-élaion*), mosterdolie.

sinceer, lat. (*sincērus, a, um*; fr. *sincère*), opregt, ongeveinsd, onvervalscht, braaf; *sincēre et constanter*, lat., opregt en standvastig (spreuk van de pruissische roode adelaarsorde); **sinceriteit**, f. (lat. *sinceritas*), de opregtheid, ongeveinsdheid, goede trouw, openhartigheid, braafheid, onvervalschtheid; **sincerātie**, f. nw. lat., de schijnbare eerlijkheid, schijnopregtheid.

Sincĭput, n. lat. (ontstaan uit *semi-caput*, eig. het halve hoofd), het voorste gedeelte van het bovenhoofd, de kruin.

Sindon, f. gr. (*sindōn*), zeker boomwollen weefsel, mousseline, neteldoek; een omslag, omwindsel; ook weleer de doek, waarop bij het avondmaal de hostiën gelegd en de overgeschotene in gewikkeld werden; **sindon**, m. fr. (spr. *sèngdóng*), Chir., eene ronde plukselwiek, die men in de opening brengt, door de trepaan gemaakt.

sine, lat., zonder; *sine anno*, zonder jaar of zonder jaartal; *sine Cerĕre et Baccho friget Venus*, eig. zonder Ceres en Bacchus bevriest Venus, d. i. zonder wijn en brood is de liefde dood; **sinecūre**, f. (eng. *sinecure*; v. h. lat. *sine cura*, zonder zorg), eig. een zonderzorg, zorgenvrij; een ambt zonder ambtsbezigheid, schijnambt, luijaardspost, inz. eene kerkelijke bediening zonder daaraan verbonden bezigheden; *sine die et consŭle*, lat., zonder dag en consul, d. i. zonder dag en jaartal, dewijl namelijk bij de Romeinen de jaren naar de regerende consuls benoemd werden; *sine dubĭo*, zonder twijfel; *sine ira et studĭo*, zonder haat en voorliefde, d. i. onpartijdig, onbevangen; *sine loco et anno*, afgek. *s. l. e. a.*, zonder plaats en jaar; *sine mora*, zonder verwijl, zonder vertraging of uitstel; *sine praejudicĭo*, zonder nadeelige gevolgen; *sine qua non*, z. ond. **conditie**.

Sinfonie, z. **symphonie**.

singerīe, f. fr. (spr. *sèngzjerie*; van *singe* = lat. *simĭa*, aap), apenkuur, apenstreek, aperij, gekke potsen, apenspel; naäping, naäperij.

Singleton, m. eng. (v. *single* = lat. *singŭlus*, elk in 't bijzonder), in het whistspel de eenige kaart, die men van eene kleur heeft.

singulāris (scil. *numerus*), m. Gram., het enkelvoudig getal, enkelvoud, de eenheidsvorm (in tegenst. met pluralis); **zich singularisēren**, zich uitzonderen, zich van anderen onderscheiden, den zonderling spelen; **singulariteit**, f. (lat. *singularitas*), het enkel- of alleenzijn; de zonderlingheid, bijzonderheid, wonderlijkheid, vreemdheid, eigenaardigheid; *singularĭtas testĭum* of *testes singŭli*, Jur., de enkelvoudigheid van de getuigenissen, wanneer voor elke te bewijzen daadzaak slechts één getuige voorhanden is; **singularĭum**, n. Med., een bijzonder of bijzonder werkzaam middel tegen eene zekere ziekte; **singulier**, fr. (spr. *sènghuljé*, = lat. *singulāris, e*), zonderling, ongemeen, wonderlijk, vreemd, zeldzaam.

Singŭltus, m. lat., de hik, snikkende ademhaling.

Siniscālcus, mid. lat., of **siniscalco**, it. m. (vgl. **senechal**), weleer de grootmeester der Johanniter-ridders op het eiland Malta.

sinister, lat. (*sinister, sinistra, sinistrum*), linksch, verkeerd; ongunstig, ongelukkig, onzalig, onheilspellend, schrikkelijk, vreeselijk, boos, kwaad, rampspoedig, nadeelig.

Sinjeur, m., z. v. a. het fransche seigneur (z. a.)

Sinking-fund, n. eng., uitdelgingsfonds, benaming der gelden, die in Engeland uit zekere inkomsten voortspruiten en aangewend worden tot uitdelging der staatsschuld.

Sinóple, fr. of **sinópel**, m. (naar de oude stad Sinōpe aan de Zwarte zee; van daar reeds in de oudheid *sinōpis*, eene roode aardverw), in de wapenkunde: de groene kleur, het groen; Miner., eene soort van groen of rood krijt, dat men eertijds van Sinōpe haalde; ijzerkiezel; Bot., eene geheel vleeschkleurige anemoon.

Sinsonte, f. (mexicaansch, eig. *centzontli*, d. i. vierhonderd, afkort. van *centzontlatolli*, de vierhonderdwoordige, van *tlatolli*, woord), de amerikaansche nachtegaal, spotlijster.

Sint, afgek. **St.**, van het fr. *saint* = lat. *sanctus* (z. a.).

Sinto, de leer der wijzen in Japan, of het boek van Confucius of Con-fu-tse, de grondslag van het **sintoïsmus** of de oudste godsdienst van Japan; **sintoïsten**, pl., ook **kanusi**, **negi-kanusi**), wereldlijke en gehuwde priesters bij de tempels der vergode zielen in Japan, die voor het volk prediken en de kinderen onderwijzen.

Sinumbra-lamp, f. (v. h. lat. *sine umbra*, zonder schaduw), eene soort van in Engeland uitgevondene lampen, die geen schaduw werpen.

Sinus, m. lat., in 't alg. de boezem, schoot; de zeeboezem, golf, inham of bogt der zee; Med., eene zweer- of wondholte; Math., de hoekpuntslijn, hoeksteun of boogsteun, de loodlijn, die uit het punt, waarin een straal den omtrek des cirkels snijdt, op eenen anderen straal valt, of eig. de verhouding van deze loodlijn tot den straal; *sinus totus*, de hoofdsteun of de sinus van den regten hoek, die gelijk is aan den straal; *sinus versus*, de dwarssteun of het gedeelte van den straal, dat begrepen is tusschen den sinus en de tangens; **sinueus** (lat. *sinuōsus, a, um*), bogtig, gekromd, ingebogen, slang- of golfvormig; **sinuositeit**, f. nw lat., de boogvormige kromte, kromming, bogt, golfvormigheid, golving.

Siōna, f. oudn. Myth., de godin der aanvalligheid en liefde en der eerste zoete gewaarwordingen.

Sipho, m. lat. (v. h. gr. *siphōn*), eene zuigbuis, een hevel, wijnhevel; de spuitbuis; zenuwbuis, verbindingsbuis, b. v. bij eenige schaaldieren.

Siphylis, z. **syphilis.**

Sipoys, pl. (eng. *seapoys;* v. h. perz. *sipâhi*, v. *sipâh*, leger, soldaten, = turk. *spahi;* v. a. van een indisch woord *sip*, boog), troepen infanterie der oostindische compagnie, uit inboorlingen gevormd.

Sir, eng. (spr. *sur;* v. h. fr. *sieur*, z.a.), heer! mijnheer! als woord van toespraak; voor den eigennaam staat het alleen dan, wanneer de persoon tot den ridderstand behoort.

Sirdar, m. perz. (l. *sendâr*, d. i. eig., hoofdhouder, v. *ser*, hoofd, top, en *dâr*, houdend), een stadhouder in O. Indië.

Sire, fr. (v. h. gr. *kýrios*, vocat. *kýrie*, heer), de titel, waarmede men eenen keizer of koning aanspreekt.

Sirēne, f. (lat. *sīren*, v. h. gr. *seirēn*), gr. Myth., eene der zeenymphen of meerminnen, v. s. half vrouw half visch, v. a. half vrouw half vogel, die door haar betooverend gezang de zeevarenden tot zich lokten, om hen dan te dooden; verrukkelijke zangeres, bekoorlijke verleidster; **sirenenlied**, lokgezang, tooverlied, verleidelijke woorden.

si replica, it. (v. *replicáre*, herhalen), Muz., het worde herhaald, men herhale.

Sirĭus, n. lat. (v. h. gr. *seírios*, van *seirós*, heet, brandend), de hondsster, de schijnbaar grootste en helderste vaste ster, die in de hondsdagen het digtst bij de zon staat; **siriăsis**, f. Med., eig. hondsdagenziekte, de zonnesteek, ontsteking van de hersenen en het hersenvlies, inz. bij kinderen.

Sirocco, z. **scirocco.**

Siroop, minder goed **stroop**, f. (fr. *sirop*, it. *siroppo*, eng. *sirup;* nw lat. *syrūpus;* v. h. arab. *scherbet*, pl. *sirupi;* perz. *schîreh*, dik, zoet sap), in 't alg. eene zelfstandigheid, uit het sap der vruchten, kruiden of bloemen bereid, dat men met suiker of honig tot op zekere lijvigheid heeft laten verkoken; inz. de bruine stof, die uit de suiker in de vormen druipt, suikersap; *sirop de capillaire*, fr., z. **capillair siroop**; *sirop de Parmentier* (spr. —*mangtjé*), siroop uit druiven, naar Parmentier genoemd, die haar in het jaar 1817 heeft uitgevonden; *syrūpus simplex*, nw lat., zuiver of wit suikersap.

Sirsacas, eene oostind. gestreepte stof uit zijde en boomwol.

Sirvente, n. provençaalsch, eene soort van kleine lyrische gedichten der troubadours (z. a.), doorgaans spot- of hekelzangen, soms echter ook minne-, lof- en krijgsliederen.

Siser-erwt, (v. h. lat. *cicer*, hoogd. *kicher*), eene soort v. eenigzins spitse kleine erwten in het Oosten en in Z. Europa.

Sisétspel, z. **sizette.**

Sismométer, n. gr. (v. *seismós*, schudding), aardbevingsmeter, een werktuig, uitgevonden door den Napolitaan Dominico Sassano, om de rigting van de schokken eener aardbeving te bepalen.

Sisone of **sisonne**, f. een danspas, uitgevonden door den graaf de Sisonne, sisonspas.

Sister of **sistrum**, n. lat. (van het gr. *seistron*, v. *seiein*, schudden, schokken), een oud-egyptisch muzijkinstrument, bestaande uit eene van boven omgebogen metalen staaf met vele beweegbare dwarsstaafjes van hetzelfde metaal, die men door schudding geluid deed geven en welke bij de dienst der godin Isis gebruikt werden.

sistéren, lat. (*sistĕre*), tegen houden, stuiten, beletten; zich laten vinden, verschijnen (voor het geregt); **sistéring**, tegenhouding, belemmering.

Sisўphus, m. gr., een fabelachtige held der oudheid, zoon van Æolus, stichter en koning van Corinthe, een berucht boosdoener, die wegens zijne vele euveldaden in de onderwereld werd veroordeeld om eenen zwaren steen tegen eenen steilen berg op te wentelen, van welks top deze echter terstond weder naar beneden rolde; *Sisyphi saxum volvĕre*, den steen van Sisyphus wentelen, Sisyphus-arbeid verrigten, moeijelijk werk doen, dat geenerlei uitkomst geeft.

Sitacratīe, f. gr. (v. *sītos*, spijs, en acratie (z. a.), Med., het onvermogen om de spijzen behoorlijk bij zich te houden; **sitologīe** of **sitiologīe**, f. voedingskunde of kennis der levensmiddelen.

si tacuisses, *philosŏphus mansisses*, lat. sprw., wanneer gij gezwegen hadt, zoudt gij een wijsgeer zijn gebleven of verder voor wijs zijn gehouden, d. i. zoo zoudt gij uwe onkunde niet verraden hebben.

sit illi (*tibi*) *terra levis*, lat., hem (u) zij de aarde ligt, of zachtruste zijne (uwe) asch.

Sitologīe, z. ond. **sitacratie**.

situéren, nw lat. (fr. *situer*; v. h. lat. *situs*, *a*, *um*, liggend, gelegen; *situs*, m. de oord, ligging), stellen, leggen, plaatsen; **gesitueerd**, gelegen, gesteld, in een' zekeren toestand zich bevindende; **situātie**, f. de ligging, stelling, plaatsing, stand; toestand, gesteldheid, de verhouding van eenen persoon, de fortuins-omstandigheden; **situatie-teekenkunst**, z. v. a. het plantteekenen, kaartteekenen.

sit venĭa verbo, lat., woordel.: er zij verlof of toelating aan het woord (vergund); men vergunne het woord, met verlof gezegd.

Sivadière, f. fr. (spr. *siwadjèr'*), eene fransche graanmaat, inz. in Provence, ruim 5 ned. koppen.

sive, z. *seu*; *si volti*, z. *volti*.

Siwa, **Siva** of **Schiwa**, m. (sanskr. **Siwa**, d. i. eig. gelukkig, naar de hedendaagsche bengaalsche uitspraak *sjiwa*), eene der hoogste godheden der Indiërs, lid der trimourti of hindosche drieëenheid, gehuwd met Durga of Parvato; bij stelt waarschijnlijk oorspr. de vuurkracht voor, als bezielster en vernielster des heelals.

Six-le-va, z. **paroli**.

Sixpence, eng. 6 pence (z. penny), een halve shilling of 30 centen.

Sizette-spel of **siset-spel**, een kaartspel tusschen zes personen ieder met zes kaarten, ook **sixte** geheeten.

Sjalótten, pl. (fr. *escalottes*, *échalottes*; lat. *cepa ascalonĭa*, naar de stad Ascălon in Palæstina benoemd), eene soort van kleine, roodachtige, welsmakende uijen, lookuitjes, eschlook.

Sjerp, f. (fr. *écharpe*, it. *schiarpa*; oorspr. duitsch van scheren, scharben, snijden, dus eig. eene afgesneden strook), de lijfgordel, ambtsgordel, dienstgordel eens officiers.

Skada of **Skade**, f. noord. Myth., dochter van den reus Thiasse, vrouw v. Niord en moeder van Frey en Freya.

Skalde, m. (oudnoordsch en zweedsch *skald*), een dichter of zanger der oude noordsche volken.

Skevi kare, m. lid eener kleine zweedsche secte, die meent alleen getrouw te zijn gebleven aan de gemeenschap der heiligen; deze secte, omstreeks het midden der 18de eeuw gesticht, is tegenwoordig bijna te niet gegaan.

Skioldung, m. lid der oudste dynastie der koningen van Denemarken, gesproten uit eenen held der fabelachtige tijden, Skiold, zoon van Odin.

Skol, m. noord. Myth., naam van een' vervaarlijk grooten wolf, die de zon vervolgt.

Skulda, f. noord. Myth., eene der Nornen (z. a.) of scandinavische schikgodinnen.

Skuller, z. **sculler**.

Skuta (verwant met schuit), een spits toeloopend finsch vrachtschip met éénen mast.

Slabber, m. oude benaming der kleine ter haringvangst uitvarende buizen.

Slam, m. eng. (spr. *slem*; v. *slam*, plat woord voor verslaan, dooden, en als subst. nederlaag), in het whistspel: al de slagen, ook slem en schlem; slam of slem maken, al de slagen halen.

Slant, m., pl. **slantar**, eene zweedsche kopermunt, na den dood van Karel XII, geslagen, omtrent 2½ ct.

slargándo, it. (v. *slargare* = fr. *élargir*, wijder maken, uitzetten), Muz., afnemend, wegstervend.

Slaven of **Slavōnen**, pl. (v. *slawa*, roem, afgeleid), een groote, inz. in oostelijk Europa verspreide volksstam, waartoe de Bohemers, Moraviërs, Polen, Russen, Croaten, Slowaken, Serviërs, Bosniaken, Dalmatiërs, Montenegrijnen en Bulgaren behooren, (men wil, dat ons woord slaaf, hoogd.

sklave, afgeleid is van dezen volksnaam, dewijl de Slaven door de oude Duitschers gevangen gemaakt en als knechten verkocht werden); van daar **slavische** of **slavonische** talen, letterkunde enz.

Sleipner, m. noord. Myth., het paard v. Odin, 8 voet hoog en verbazend snel van loop.

Slem, z. **slam**.

Slender, **slenter**, m. (hoogd. *schléndrian*, v. schlendern), de sleur, de gedachtelooze verrigting van zekere telkens wederkeerende bezigheden, het blindelings volgen der oude voorschriften, regels of gewoonten.

slentándo, it. Muz., dempend, klankdoovend.

slissáto, it. Muz., zacht, gesleept.

Sliwowiza, slav. (v. h. russ. en poolsch *sliwa*, pruim), pruimenbrandewijn, uit pruimen bereide brandewijn.

Slobóde, f. russ. (*sloboda*), een groot, uit ééne straat bestaand dorp; lange straat, voorstad.

Sloka, eene uit twee verzen bestaande strophe van een indisch gedicht; de Perzen noemen het sanskrit gemeenlijk: de taal der slokaas.

Sloop, eng. (spr. *sloep*; = chaloupe, z. a.), een engelsch klein snelzeilend vaartuig, inz. ter bespieding dienende.

Slops, pl. eng., wijde schippersbroek, matrozenbroek.

Slowaken, pl., de slavische bewoners v. Hongarije.

Smak, m. (eng. *smack*; fr. *semaque*), eene soort van koopvaardijschepen, met éénen mast, inz. bij de Nederlanders.

Smala, f. arab.. l. zamalat, zemalah, de familie en huisgenooten, het hof, de bedienden en het gevolg van een' arabischen emir of vorst.

small-beer, n. eng. (spr. *smââl-bier*; v. *small*, klein, slap, dun), dun bier, halfbier.

Smalt, n. (eng. *smalt*; uit het it. *smalto*, mid. lat. *smaltum*, dat echter van smelt, brandverw, afstamt), smeltblaauw, blaauwverw, kobaltglas, tot poeder gebragt en door kobaltoxyde blaauw gekleurd glas, dat men als verwstof gebruikt.

smanióso en *con smánia*, it. (v. *smanía*, woede, v. h. gr. *mania*, z. **manie**), Muz., woedend, razend, tierend, met de uitdrukking der waanzinnigheid.

Smarágd, m. (v. h. gr. *marágdos*, *smáragdos*, groen kristal, lat. *smaragdus*; deze echter van het perz. *zemerud*, sanskr. *marakata*), een groene edelsteen; **smaragdiet**, m. een korrelige straalsteen uit Corsica; **smaragdochalciet**, m. zoutkopererts.

Smēgma, n. gr. (v. *smēchein*, wrijven, smeren), zeep, smeer; Med., de door de huidkliertjes afgescheidene vette vloeistof, zoo als tusschen de voorhuid en het roedenhoofd; **smectīca**, pl. Med., reinigende, afspoelende geneesmiddelen; **smēxis**, f. het afwrijven, reinigen.

Smergel, m. (it. *smeriglio*, fr. *émeri*; van het gr. *smýris*), amaril, eene zelfstandigheid van verschillende soort, die men tot het slijpen en polijsten der metalen en steenen gebruikt; inz. een moeijelijk smeltbaar ijzererts; korrelige corundum.

Smilax, m. gr., benaming van verscheidene gewassen, z. sassaparille; **kina-smilax**, z. **kinawortel** ond. **kina**.

sminuéndo, *sminuito*, it. (spr. *u* = *oe*; z. v. a. *diminuendo*, *diminuto*), Muz., afnemend.

smokkelen (hoogd. *schmugglen*, eng. *to smuggle*; verwant met smuigen, sluipen, bedektelijk doen); **smokkelaar**, z. v. a. **contrebanderen**, **contrebandier**.

smoréndo, it. (v. *smorire* = lat. *emori*), Muz., wegstervend.

smorzándo of *smorzáto*, it. (v. *smorzáre*, uitblusschen), Muz., verdwijnend, steeds zwakker, allengs wegstervend.

Sneer, m. eng. (spr. *snier*), de hoon, spot, het honend gelach, spottend gelach, neusoptrekken; stekelige zet, schimpscheut; het grijnzen.

Snotra, f. noord. Myth., de godin der wetenschappen en der wijsheid.

soáve of *suáve* (spr. *u* = *oe*), ook *soaveménte*, it. (v. h. lat. *suavis*, *e*, zoet, liefelijk), Muz., liefelijk, zacht, aanvallig.

sober, fr. *sobre* (v. h. lat. *sobrĭus*, *a*, *um*), matig, nuchteren; bezonnen, bedachtzaam, voorzigtig; eerbaar, bescheiden; **sobriëteit**, f. lat. (*sobriĕtas*), de matigheid, matiging, nuchterheid; gelatenheid, bedachtzaamheid, bezonnenheid, bescheidenheid, rustige houding, eerbaarheid.

Sobriquet, m. fr. (spr. *sobriké*), een spot-, schimp-, scheldnaam, bespottelijke toenaam.

Soc, n. of **sock**, eene siamesche lengtemaat, omtrent = 0,333 ned. el.

Socab of **socarĭon**, m. eene oude landmaat in Azië en Egypte, overeenkomende ongeveer met 387 vierkante ned. ellen.

Soccus, m., pl. **socci**, lat., de sok, broos, een lage, ligte schoen, inz. voor tooneelspelers in het blijspel der Ouden; van daar oneig. voor de taal of uitdrukking (stijl) van het blij- of kluchtspel (in tegenst. met cothurne).

sociaal, **sociabel**, **socida**, **sociëteit** enz., z. ond. **socius**.

Sociniānen, pl., aanhangers van de godsdienst-meeningen van Lælius en Faustus Socinus, die de godheid van Christus loochenden, in de 16de eeuw; **socinianismus**, n. de leer en grondstellingen derzelven; **sociniaansch**, daarmede overeenkomstig, daartoe behoorende.

Socĭus, m., pl. **socĭi**, lat, een genoot, gezel, medelid, medgezel, deelnemer, makker, maat; **sociaal** (lat. *sociālis, e*), gezelschappelijk, gezellig, maatschappelijk; **sociaal-contract**, maatschappelijk verdrag; **sociaal-regt**, n. een maatschappelijk regt; **socialiteit**, f. (lat. *socialitas*), de gezelligheid, maatschappelijkheid; **sociābel** (lat. *sociabilis, e;* fr. *sociable*), gezellig, gemeenzaam, voor den gezelligen omgang geschikt; vereenigbaar, verdragelijk, passend; **sociáble**, m. fr., eene soort van open pleizierwagen voor 4 personen, een speelwagentje van vieren; **socīda**, f. of *contractus socidae*, mid. lat. (it. *soccitā*, v. h. lat. *sociĕtas*), een gezelschapsverdrag, eene soort van pachtverdrag, waardoor de pachter den inventaris van de goederen, inz. het vee, tegen eene schatting over neemt, dus eig. koopt; **sociëren** lat. (*sociāre*), zamen voegen, vereenigen, paren, gezelschappelijk verbinden; **sociëtaire**, m. fr. (*sosiëtèr'*), een gezelschapslid; medelid van een gezelschap, genootschap; **sociëteit**, f. (lat. *sociĕtas*, fr. *société*), het gezelschap, de verbinding, gemeenschap, vereeniging, het genootschap, de maatschappij, eene handelmaatschappij (compagnie), geleerdenvereeniging; een besloten gezelschap, dat tot uitspanning, vermaak en spel bijeen komt, besloten koffijhuis; **sociëteits-contract**, z. v. a. sociaal contract; **sociëteits-firma**, de firma (z. a.) van een' gemeenschappelijken handel; **sociëteits-handel**, een gezelschapshandel, vgl. compagnie; *sociĕtas Jesu*, f. lat., afgek. *S. J.*, het gezelschap of de maatschappij van Jezus (zoo noemen zich de jesuiten); *soc. leonīna*, z. leoninisch gezelschap; *société des droits des hommes* (spr. *dë droá dèzómm'*), het genootschap der regten v. d. mensch.

Sock, z. **soc**.

Socle, m. fr. (v. h. lat. *soccŭlus*, verklw. v. *soccus*, schoen), Arch., onderstel, zuilvoet, een vierkant stuk, meer breed dan hoog, dat tot basis dient voor onderscheidene voorwerpen; kleine pedestal voor borstbeelden, vazen enz.

socrátische methode, f. de leerwijze van den griekschen wijsgeer Socrătes, volgens welke men de denkbeelden uit den geest des leerlings-zelven ontwikkelt, terwijl men hem door gepaste vragen allengs daarhenen brengt, dat hij het begrip, hetwelk men hem wil duidelijk maken, zelf vindt; **socratische scholen**, wijsgeerige scholen der oudheid, die uit de leer van Socrates zijn voortgekomen.

Soda, f. (sp. *soda*, fr. *soude*), zoutasch, aschzout, een vuurbestendig loogzout, verkregen uit de verbranding van onderscheidene planten, inz. van het sodakruid of zoutkruid, de onzuivere koolzure soda, zooals zij in den handel voorkomt (ook kelp, varech, bij de Ouden natron, in Barbarije trona, in Perzië borech genaamd; de beste spaansche soda heet barilla; **sodalíth**, m. aschzoutsteen, eene sodabevattende, met den lazuursteen verwante steensoort; **sodawijnsteen**, z. **seignette-zout**; **sodĭum**, z. v. a. **natrĭum**, z. ond. **natron**.

Sodālis, lat., of **sodāle**, m., pl. **sodālen**, een genoot, gezel, makker, kameraad; **sodaliteit**, f. (lat. *sodalitas*), de kameraadschap; de (geestelijke) broederschap, het genootschap, gild; **sodalitĭum**, n. de maaltijd, het partijtje, door vele medgezellen gemeenschappelijk gegeven (pieknick).

Sodomieterij, **sodomīe**, f. tegennatuurlijke bevrediging van de geslachtsdrift, zooals die eens te Sodom (volgens Genesis 19) gedreven werd; **sodomiet**, m. die zich aan die wandaad schuldig maakt; **sodoms-appels**, waarsch. fabelachtige appelen in de omstreken der voorm. stad Sodom aan de Doode zee, die, wanneer zij aan den stam verdroogen, inwendig vol stof zijn.

Soedra of **soudra**, m. sanskr. (*sûdra*), pl. **soedras** of **soudras**, de vierde en laagste volksafdeeling of kaste bij de Hindoes, uit handwerkslieden bestaande.

Soeur, f. fr. (spr. *seur*), zuster; titel, dien de christen-koningen aan de koninginnen in hunne brieven geven en welken deze ook gebruiken bij het schrijven aan elkander; naam, dien men aan de nonnen geeft: *soeurs de la charité* (spr. *—sjarité*), zusters der barmhartigheid, barmhartige zusters; *soeurs grises* (spr. *—ghriez'*), graauwe zusters enz.

Sofa, z. **sopha**.

Soffite, f. it. (*soffitto*, f. en *soffito*, m. eig. het daaronder bevestigde, v. *fitto*, vastgemaakt, bevestigd, v. *figgere* = lat. *figĕre*, aanhechten; fr. *soffite*), Arch., eene vakzoldering of plafond, paneelwerk, eene door verhevene lijsten in vakken verdeelde zoldering, die met snij-, beeldhouw- of schilderwerk zijn voorzien; inz. op het tooneel de beweegbare dekstukken, b. v. blaauwe, roode lucht-soffiten enz.

Sofradschi, m. turk. (v. h. arab. *sufreh*, reiskost, disch), de tafeldekker aan het hof des sultans.

Softa, m., pl. **softas**, turk., grafmonniken of geestelijken, die aan de graven der overledene sultans dagelijks voor hen bidden.

soggetto of *suggetto*, m. it. (spr. *sodzjètto*, *soedzjètto;* = lat. *subjectum*, fr. *sujet*), in 't alg. grond, grondslag, stof enz.; Muz., een tekst, die toonkunstig uitgevoerd (gezet of gecomponeerd) moet worden.

soi-disant, fr. (spr. *soadizáng*), zooge-

naamd, naar men voorgeeft, een zich noemende, zich uitgevende, wanende.

soigneux, fr. (spr. *soainjéu*), en als adverb. *soigneusement* (spr. *soainjeuz'-máng;* v. *soin*, zorg), zorgvuldig, bezorgd, zorgend, oplettend; **soignéren** (fr. *soigner*), bezorgd zijn, zorgvuldig gadeslaan, waarnemen, oppassen of verplegen, iets met zorgvuldigheid behandelen; **soins**, pl. (spr. *soáing*), zorgvuldigheid, gedienstigheid, voorkomendheid.

soit! fr. (spr. *soá!*), het zij zoo! laat het geschieden! 't is mij wel! goed!

Soirée, f. fr. (spr. *soaré';* v. *soir*, it. *sera*, avond, v. h. lat. *serus*, *a*, *um*, laat), de avond, avondtijd; ook avondgezelschap, avondfeest.

Soja, **soja-boonen** (*dolĭchos soja*, L.), eene in Japan groeijende, naar de l u p i n e n of wolfsboonen gelijkende boonensoort, welker meel in plaats van boter bij de spijzen wordt gebruikt, terwijl de daaruit bereide **soja-saus** op de tafel der europeaansche lekkerbekken verschijnt.

Soje, z. **soy**.

Sok of **sock**, m. eene siamesche lengtemaat, ongeveer = $3\frac{1}{2}$ palm.

Sol, eene fr. munt, z. **sou**.

Sol, m. lat., de zon; de zonnegod, z. H e l i o s; Chem., de naam van het goud; **solair** of **solārisch** (lat. *solāris*, *e*), tot de zon behoorende of haar betreffende; **solair-microscoop**, n. een zonne-vergrootglas (vgl. **microscoop**); **solair-tubus**, m. een zonneverrekijker; **solariānen**, pl., zonnebewoners, de vooronderstelde bewoners der zon; **solstitĭum**, n., pl. **solstitĭa** of **solstitĭën**, ook **solstitiaalpunten**, zonnestanden, zonnestilstandspunten, zonnekeerpunten; z o m e r-s o l s t i t ĭ u m (*solstitĭum aestīvum*), het zomer-zonnekeerpunt (den 21 junij); w i n t e r-s o l s t i t ĭ u m (*solstitĭum hibérnum* of *brumāle*), h. winter-zonnekeerpunt (den 21 december).

Solaks, pl. turk., de boogschutters van de lijfwacht des sultans.

Solandgans, f. de schotsche gans.

Soláno, m. sp. (v. *sol*, zon), eig. de zonnewind, een warme wind uit Afrika, welks nadeelige invloed zich soms in Spanje doet gevoelen.

Solānum, n. lat., nachtschade of nachtschaduw, een plantengeslacht van zeer vele soorten, inz. *solanum nigrum*, de zwarte nachtschade; *sol. tuberōsum*, de knolachtige nachtschade, de aardappelplant; **solanēën**, pl. nw lat., struik- en kruidachtige gewassen van deze soort, meest met verdoovende krachten; **solaníne**, f. een basisch plantvormend deel (alkaloïde) in de stengels en bladeren der nachtschade, inz. in de zwarte morel.

Solarĭum, n. (scil. *vectīgal*), lat. (van *solum*, de grond, bodem), Jur., de grondbelasting, bodemcijns; **solarianen**, **solarisch**, z. ond. **sol**, zon.

Sola-wissel, it. (v. *solo*, *sola*, alleen), een enkele wisselbrief, die door geen' s e c u n d a, t e r t i o enz. gevolgd wordt (vgl. t r a t t e).

Soldaat, m. (it. *soldáto*, fr. *soldat*, mid. lat. *soldātus;* v. s o l d, en dit óf v. h. lat. *solĭdus*, munt, of oorspr. v. s o l l e n, zullen, verschuldigd zijn?), een krijgsman, die in een staand leger voor **sold** of **soldij**, d. i. voor betaling dient, een soudenier, krijgs- of landsknecht; **soldatésque**, f. fr. (it. *soldatesca*), het krijgsvolk, de krijgsmanschap, krijgslieden; *à la soldatesque*, op zijn soldaatsch, op krijgsmansmanier.

soldéren, Merc., z.v.a. s a l d e r e n (z.a.); ook: met gesmolten metaal aaneen hechten of digt maken.

Soldo, m. it. (v. h. lat. *solĭdus*, z. a.), eene ital. rekenmunt, van zeer verschillende waarde, b. v. te Rome = 10 tot 20 cent., te Venetië, Milaan, Genua enz. van $1\frac{1}{4}$ tot $3\frac{1}{4}$ cent courant, in Dalmatië $\frac{1}{240}$ van een' dukaat, = $\frac{3}{4}$ cent; ook de soldij, belooning.

Solduriërs, pl., in de gallische oudheid: krijgslieden, die zich geheel en al aan eenen aanvoerder hadden toegewijd, op een' gemeenzamen voet met hem omgingen en met hem stierven.

Solecisme, m. fr., z. **solæcismus**.

solemneel, fr. (*solemnel*, l. *solennel*, v. h. lat. *solemnis*, *e*) of **solenneel**, als adverb. *solennĭter*, eig. jaarlijksch, wat ieder jaar plaats heeft, wat regelmatig weder keert, vastgesteld, gebruikelijk; plegtig, feestelijk, statig, plegtstatig, heerlijk; **solemniteit**, f. (fr. *solemnité*, lat. *solemnĭtas*), de plegtigheid, feestelijkheid, praal; *solennĭtas testaménti*, Jur., de tot eene laatste wilsverklaring gevorderde gebruiken; **solenniséren** (fr. *solenniser*), vieren, plegtig gedachtenis vieren; door wettelijke plegtigheden of formaliteiten bevestigen; **solemnisātie**, f. plegtige viering.

Solenieten, pl. gr. (v. *sōlēn*, goot, buis), eene soort van versteende schaaldieren, naar eene messenscheede gelijkende.

Solfanarĭa, f. it. (v. *solfo* = lat. *sulfur*, zwavel), de zwavelgroeve; **solfi**, pl., zwavelafdrukken (van edelsteenen, gesneden steenen, ringsteenen enz.).

solfeggiéren, it. (*solfeggiare*, spr. *solfedzj—*) of **solmiséren** (van de ital. toonnamen *sol, fa*, en *sol, mi* gevormd; vgl. *ut, re* enz.), de klankladder zingen, een muzijkstuk met benoeming der noten zingen; **solfeggiën** (spr. *solfedzjiën*) of **solfeggi**, pl., oefeningsstukken voor den zang zonder tekst; **solmisātie**, f. het zingen der toonladder, in 't alg. iedere stemoefening.

Solfi, z. ond. **solfanaria**.

solide, lat. (*solĭdus*, *a*, *um*, fr. *solide*),

vast, digt, sterk, gedegen, duurzaam, deugdelijk, bondig, houdbaar, bestendig, blijvend; grondig, zeker, vertrouwbaar, waar, echt, eerlijk, braaf, welgesteld; een solide mensch, solide koopman, een mensch, dien men vertrouwen kan, bij wien hoofd en hart op de regte plaats zitten, een koopman, die stipt zijne verpligtingen nakomt enz.; **solĭdus**, m. (scil. *nummus*), pl. **solĭden** (lat. *nummi solidi*), eene oud-rom., aan beide zijden gestempelde goudmunt, aan gehalte ongeveer = 4 gl. 80 ct. waard; **solĭdum**, n. het geheel, de gezamentlijkheid; *in solĭdum* of **solidair cavéren** of **staan**, voor het geheel gemeenschappelijk en ieder in 't bijzonder borg of aansprekelijk zijn, of allen voor éénen en één voor allen borg blijven; **solidariteit**, f. nw lat., gemeenschappelijke verpligting van velen voor ieder' der medeverpligten op alle deelen van het geheel (in tegenst. met de verantwoordelijkheid of borgtogt *pro rata*); **solidéren**, lat. (*solidāre*), bevestigen, verzekeren; **solidātie**, f. de bevestiging, verzekering; **solidescéren** (lat. *solidescĕre*), vast, stijf of hard worden; **solidescéntie**, f. nw lat., het vastworden, verstijven, verharden; **solidísmus**, m. nw lat., een geneesmiddel, dat enkel op de vaste deelen des ligchaams moet werken; **soliditeit**, f. lat. (*solidĭtas*), de digtheid, vastheid, gedegenheid, duurzaamheid, blijvendheid, bestendigheid; de grondigheid, grondige kennis, het bondig oordeel, de echtheid, waarheid, zekerheid, vertrouwbaarheid, gegoedheid.

soli Deo gloria, z. ond. *solus*.

Soliloquĭum, n. lat. (v. *solus*, alleen, en *loqui*, spreken), eene alleenspraak, een zelfgesprek, gesprek bij zich-zelven, z.v.a. gr. monoloog; **solipsísmus**, m. barb. lat. (v. *solus* en *ipse*, z. a.), z.v.a. egoismus; **solipsíst**, m., z. v. a. **egoïst**, allegorische naam der jesuiten, dewijl zij, naar men wil, allereerst aan zich-zelven denken.

Solitarĭus, n. lat. (*solitarĭus*, *a*, *um*, eenzaam) of **solitair** (fr. *solitaire*), een eenzame, ongezellige, een kluizenaar, heremiet; **solitair**, ook een alleen gezette diamant (zonder kleinere steenen omgeven); eene soort van quadrille-spel, waarbij men altijd alleen speelt, zonder te beroepen; eene soort van vlinder, alsook eene soort van vlieg; nog: een vogel van Ile de France, wiens bestaan door vele naturalisten betwist wordt; als adject. eenzaam, ongezellig, teruggetrokken; *ver solitaire*, m. fr. (spr. *wèr*—), de bandworm, een platte, zeer lange, gelede worm, die alleen van zijne soort in de ingewanden ontstaat; **solitaire**, n. een spel, waarbij men alleen kan spelen met een tafeltje, waarin 37 gaten zijn, en met 36 puntige pinnetjes, het melancholie-spel.

Solitúde, f. fr. (v. h. lat. *solitūdo*), de eenzaamheid, eenzame plaats, woestenij; de naam van verscheidene eenzaam liggende landgoederen.

solĭtus, lat., gewoon, gebruikelijk; *more solĭto*, naar gewoonte, naar oud gebruik.

sollécito, it. (spr. —*tsjito*, = lat. *sollicĭtus*, *a*, *um*), Muz., bekommerd, treurig, bedroefd.

sollicitéren, lat. (*sollicitāre*), in beweging zetten, verontrusten, bekommeren; inz. iets geregtelijk bejagen, verzoeken, aanhouden, aanzoeken, om regtshulp verzoeken, naar eenen post dingen; **sollicitánt**, m. een aanzoeker, verzoeker, dinger naar eenen post; een regtszoeker, eischer; **sollicitābel**, nw lat., geschikt ter aanzoeking, ter mededinging; **sollicitātie**, f. lat. (*sollicitatĭo*), de verontrusting, benoeming; de dringende bede, het aanhouden, eischen, de geregtelijke bede; het aanzoek, het dingen, mededingen naar een ambt, naar eenen post; *sollicitatiōnes importūnae*, pl., lastige, allerdringendste aanzoeken; **sollicitātor**, fr. **solliciteur**, bevorderaar, voortzetter, verzorger van iemands regtzaak, v. zijne belangen bij de regering.

solmiséren, **solmisātie**, z. **solfeggiéren**.

solo, it. (= lat. *solus*), alleen, zonder begeleiding, zonder hulp; **solo**, n. Muz., een alleenspel, alleenzang; in het kaartspel: het alleenspel; ook de benaming van een kaartspel voor 4 personen; **solo-zanger**, een alleenzanger; **solo-tout**, z. vole.

Solocraat, lat.-gr., z. v. a. **monocraat**, **monarch** (z. a.).

Solœcismus, m. lat. (v. h. gr. *soloikismós*), pl. **solœcísmen**, eene taalfout, inz. tegen de woordvoeging, zoo geheeten naar de stad Soli (gr. *Sóloi*) in Cilicië, welker inwoners door het gebrekkig gebruik der attische taal tot die benaming aanleiding gaven.

Solon, m., naam van den atheenschen wetgever, geboren omstreeks 639 vóór J. C.; soms gebezigd om een' verlicht' en regtschapen wetgever aan te duiden.

Solota of **zelota**, eene turksche zilvermunt, in zwaarte en waarde omtrent aan onzen rijksdaalder gelijk.

Solotnik, m. russ. (*solotnik*, v. *sóloto*, goud), een handelsgewigt = $\frac{1}{96}$ russ. pond of 0,00426 ned. pond.

Solstitĭum, enz., z. ond. **sol**.

solus, *a*, *um*, lat., alleen, eenig, enkel; *solus cum sola*, hij met haar alleen, eenparig; *soli Deo gloria!* God alleen de eer!

solvéren, lat. (*solvĕre*), oplossen, ontbinden; onthullen, verklaren; eene schuld vereffenen, afdoen, betalen; *solve* of *solvātur!* afgek. *solv.* (op recepten); los op! of het worde opgelost! **sólvens**, n Med., het oplossende; pl. **solventĭa**, oplossingsmiddelen, oplossende middelen; **solvént**

(*sólvens*) en *solvéndo* (scil. *idoneus*), lat., of **solvable**, fr., in staat om te betalen; **solvabiliteit**, f. (fr. *solvabilité*), het betaalvermogen, het vermogen om te betalen; *in solūtum*, lat., in betaling of in plaats van gereede, bare of contante betaling aannemen of geven; **solūbel** (lat. *solubĭlis*, *e*), oplosbaar, ontbindbaar; voor verklaring of uitlegging vatbaar; **solubiliteit**, f. nw lat., de oplosbaarheid, ontbindbaarheid; **solūtie**, f. lat. (*solutĭo*), de oplossing; iets opgelosts, ontbondens; de verklaring, beantwoording, ontwikkeling; Jur. *solutĭo*, de betaling, opheffing eener verpligting door betaling; *solutĭo indebĭti*, eene zonder gehoudenheid of verpligting gedane betaling, die deswegen kan terug gevorderd worden; *s. particulāris*, eene gedeeltelijke of stukswijze betaling, betaling op afslag, in mindering, *solutĭo contigui*, Med., eene bij breuken plaatsgrijpende verrekking; *solutĭo continui*, eene verrekking, die bij eene wond of bij beenbreuken volgt.

Soma, f. it. (eig. last, vracht), eene vochtmaat, inz. voor olie, in den Kerkelijken Staat = 80 boccali of 164,23 ned. kannen.

Soma, m. ind. Myth., god der maan, vader van Boeddha en eerste koning der maan-dynastie. Hij huwde de 27 dochters van Dakcha; maar dewijl hij 26 van haar veronachtzaamde voor hunne zuster Rohini, trof Dakcha hem met eene kwaal, die hem op geregeld wederkeerende tijden deed wegkwijnen.

Somascers, pl., leden eener vereeniging, in Italië gesticht in 1528, te Somasca, een dorp in Lombardije, tusschen Milaan en Bergamo. Zij had hoofdzakelijk de verzorging der armen en opvoeding der weezen ten doel (men noemde hen ook reguliere clerici van Saint-Mayeul).

somátisch, gr. (v. *sōma*, lijf), lijfelijk, ligchamelijk, het ligchaam betreffende; **somatíst**, m., z. v. a. materialíst; **somatologīe**, f. de ligchaamsleer, beschrijving van het menschelijk ligchaam.

Sombaje, sompage, m. eene zilvermunt in Siam, = 2½ cent.

Sombre, fr. (spr. *songbr'*), duister, donker, treurig, zwaarmoedig, knorrig, verdrietig.

Somma, f. eene inhoudsmaat in Toscanen, voor de olie = 2 barili of 66,8560 ned. kannen.

somméren, fr. (*sommer*), geregtelijk aanmanen, eischen, afvorderen b. v. tot betaling; dagvaarden; opeischen (eene vesting); zamen tellen, oprekenen.

Sommiet, m. (naar den berg Somma bij Napels, als de plaats, waar men hem het eerst vond), z. v. a. nepheline.

Sommíst, m. de voornaamste officier der pauselijke kanselarij, die met de afvaardiging der bullen is belast.

Somnus, m. lat., de slaap; **somnambule**, m. en f. fr. (z. v. a. nw lat. noctambŭlus, v. h. lat. *ambulare*, wandelen, rondgaan), een nacht- of slaapwandelaar, maanzuchtige; een in den slaap sprekende, slapendwakende, helderziende (clairvoyant of —e) ten gevolge van het magnetismus (z. a.); **somnambuléren**, **somnambuliséren**, nw lat., slaapwandelen, in de vervoering des magnetischen slaaps zijn; **somnambulísmus** of **somnambulísme**, n. het nachtwandelen, de maanzucht, slaapwandeling; het slapendspreken, slapendwaken, helderzien, de helderzigtigheid (clairvoyance); **somnifĕra**, pl. lat., slaapwekkende middelen, slaapgoed; **somniloque**, m. fr. (spr. — *lókk'*), een slaapspreker, luiddroomer, iemand, die slapend of droomend overluid spreekt; **somnólent**, lat. (*somnoléntus*, *a*, *um*), slaperig, slaapzuchtig; **somnoléntie**, f. de slaperigheid, slaapzucht.

Sompage, z. sombaje.

Sompi, een klein goud- en zilvergewigt op Madagaskar.

somptueux, fr. (spr. *songptuéu*; v. h. lat. *sumtuōsus*, v. *sumtus*, kosten, onkosten), prachtig, kostbaar, kostelijk, weidsch; **somptuaire wetten** (lat. *leges sumtuariae*), wetten tegen de weelde; **somptuositeit**, f. (fr. *somptuosité*), pracht, verkwisting, onmatige uitgave.

sonante, it. (v. h. lat. *sonāre*, klinken), Muz., klinkend, helder; **sonáte**, f. (it. *sonáta*), eig. een klinkstuk, een muzijkstuk voor het klavier of fortepiano alleen, of in begeleiding van enkele instrumenten, bestaande uit 2 tot 4, gew. echter uit 3 stukken: een allegro, een andante of adagio en een presto of rondo; **sonatine**, f. eene kleine sonate; **sonét** of **sonnét**, n. (it. *sonétto*), een klinkdicht, bestaande uit 14 doorgaans jambische verzen, die in twee 4regelige en twee 3regelige strophen zijn ingedeeld, met eene bepaalde rijmplaatsing.

Sonde, f. fr. Chir., eene metalen, doorgaans zilveren stift v. velerlei gedaanten tot peiling der wonden, zweren enz., het tentijzer, de peilstift; Mar., het zinklood, peillood, lood, een werktuig om de diepte der zee te peilen of de gesteldheid van haren bodem te onderzoeken; de aardboor, bergboor; de peilstang der tolbeambten; **sondéren** (fr. *sonder*), met het peillood, het tentijzer enz. de diepte der zee, eener wond enz., of den aard des bodems onderzoeken; oneig. iemand onderzoeken, toetsen, polsen, uitvorschen, uithooren.

Sonét, z. ond. *sonante*.

Songer, m. de siberische rat.

Sónica, f. fr., in het pharao- en basset-

spel: eene kaart, die juist te regter tijd komt, om winst of verlies te beslissen.

Sonna en **sonnieten**, z. **schiiten.**

Sonnez, m. fr. (spr. *soné*), twee zessen in het triktrakspel.

Sonnét, z. ond. **sonante.**

Sonométer, m. lat.-gr. (van het lat. *sonus*, klank, geluid), een klank- of geluidmeter, eene toonmaat; vgl. monochorde; **sonoor** of **sonōrisch** (lat. *sonōrus*, *a*, *um*), welklinkend, welluidend, voltoonig, klank- of toonrijk; *sonóro* of *sonoraménte*, it. Muz., klinkend, helderklinkend.

Sopha of **sofa**, f. (van het arab. *soffah*, van *saffa*, in rij en orde plaatsen), een turksch rustbed, kussenzetel, rustbank, z. v. a. canapé; de met een tapijt belegde verhevenheid, waarop de grootvizier zijne audientiën geeft en de afgezanten hunne plaats nemen.

Sophatis, z. v. a. **sepharieten** (z. a.).

Sophi, m. perz. (*sûfi*; misschien van het gr. *sophós*), een wijze, godsdienstige, voorm. titel des konings van Perzië.

Sophía, f. gr. (van *sophós*, *ē*, *ón*, wijs), eig. wijsheid; een vrouwenn.; **sophísma**, n., pl., **sophísmen** (v. *sophídzein*, iemand wijs, verstandig maken, *sophídzesthai*, wijs, omzigtig zijn, listig handelen, iets kunstig verzinnen, iemand beet hebben), eig. iets schrander of listig verzonnens, een sluwe vond; inz. Log., de bedriegelijke sluitrede, schijngrond, drogrede, een verstrikkend betoog, eene bedriegelijke redenering, waarbij óf in den grondslag óf in den vorm gezondigd wordt; **sophist**, m. (gr. *sophistēs*), oorspr. een man vol levenswijsheid en staatkunde, een wijsgeer en redeneerkundige der oudheid; later en tegenwoordig doorgaans een drogredenaar, iemand, wiens redeneringen niet dan valsche stellingen, verkeerde gevolgtrekkingen bevatten; **sophisterij**, f. de drogredekunde, bedriegelijke wijsheidsvertooning, spitsvindigheid, spitsvindige drogredenen, haarkloverijen; **sophisticātie**, f. nw lat., vervalsching, b. v. van droogerijen, edele metalen enz.; **sophístisch**, spitsvindig, verstrikkend, bedriegelijk, sluw; **sophistiséren**, den drogredenaar spelen, drogredenen maken en iemand daarmede zoeken te vangen, spitsvindigheden uitkramen.

Sōphron, m. gr. (*sōphrōn*, bij gezond verstand, bezonnen), een matig, bezonnen, wijs man, als mansnaam; **Sophronĭa**, f. vrouwenn.: de onthoudzame, bezonnene, wijze; **sophronist**, m. (van *sophronidzein*, bezonnen of wijs maken, verbeteren), een zedemeester, opziener over de zeden, eene soort van regeringspersonen in het oude Athenen; **sophronistēres**, pl. Med., de wijsheidstanden, verstandskiezen; **sophronistērĭum**, n. een verbeterhuis; **sophrosȳne**, f. de bezonnenheid, onthoudzaamheid, onthoudingsgave, matiging, kuischheid.

Sópor, m. lat., de slaap, sluimering, verdooving, slaapzucht; **sopéren** of **soporéren** (lat. *sopīre*, *soporāre*), doen inslapen, bedaren, verdooven, stillen, verzachten, z.v.a. assouperen; **sopiantĭa**, pl. Med., stillende, verzachtende geneesmiddelen, **soporatief**, nw lat., in slaap brengend, slaapverwekkend; langwijlig, vervelend; **soporifĕra**, pl. lat., slaapwekkende middelen, slaapmiddelen, slaapgoed.

sopra, it. (= lat. *supra*), Merc., over, meer, dan, op, boven; *sopra agio*, m. (spr. —*ádzjio*), buitengewoon opgeld bij koers boven pari; *sopra protésto*, boven het protest, d. i. uit vriendschap eenen wissel aannemen (accepteren); *sopra tara*, de aftrek, die boven de gewone tarra (z. a.) wordt toegestaan; **sopráno** of **sopraan**, m. it. (eig. de of het opperste, bovenste, eerste), Muz., de bovenstem, hoogste stem, z. v. a. discant.

Sorbāten, pl. nw lat. (van het lat. *sorbum*, fr. *sorbe*, de vrucht van den sorben- of spreeuwbezieboom), ook **malāten** (van *mālum*, appel), appelzure zouten.

Sorben of **sorbenwenden**, pl., naam van een wendisch volk van slavischen oorsprong, dat in de 5de eeuw in Duitschland, inz. in het land van Meiszen en Altenburg doordrong.

Sorbét of **scherbét**, m. en n. arab. (*scherbet*, eig. slok, teug, dronk, van *scharaba*, drinken; it. *sorbetto*), een turksche koeldrank van water, fijngestooten razijnen, citroensap, suiker, ambra enz.; eene soort van ijs als koeldrank.

Sorbónne, f. fr., oorspr. het hoofdcollegie voor geestelijken op de hoogeschool te Parijs en de daartoe behoorende gebouwen (naar Robert Sorbon, biechtvader en aalmoezenier des konings, die dien naam droeg naar zijne geboorteplaats, het dorp Sorbon in het departement der Ardennes, en stichter was van deze school in 1250); later in 't algemeen de gezamenlijke godgeleerde faculteit te Parijs.

Sordes, pl. lat., onreinheden, vuiligheden, ontuig; **sordide**, (lat. *sordĭdus*, *a*, *um*, fr. *sordide*), vuil, onrein; laag, gemeen, snood, verachtelijk, laaghartig, gierig, vrekkig; **sordiditeit**, f. nw lat., de onreinheid, vuilheid; laaghartigheid, gemeenheid, snoodheid, vrekkigheid.

sordo, it. (eig. doof, = lat. *surdus*), Muz., gedempt, met verdoofden toon; **sordíno**, m. it., **sordine** of **sourdine** (spr. *soerdíen'*), f. fr., de demper, klankdwinger, toonverdoover aan speeltuigen; **sordūnen**, pl., gedempte orgelpijpen.

Sorghum, n. (*holcus sorghum*), de indiaansche gierst, eene graansoort, die inz. tot voeder voor de hoenders dient en welker stengel een merg bevat, dat naar honig smaakt vooral in Afrika, ook durra, f.

Sorgudsch, f. turk., een pluimbos, vederbos, met edelgesteenten versierd, dien de Turken aan hunnen tulband dragen; de sultan heeft er drie, de groot-dignitarissen des rijks ééne.

Sorītes, m. gr. (*sorítēs*, d. i. eig. opgehoopt, van *sōrós*, hoop), Log., eene kettingsluitrede, eene verkorte reeks van sluitredenen, welke den vorm eener enkele sluitrede heeft; eene verstrikkende gevolgtrekking.

Sornétten, pl. fr. (*sornettes*, verklw. van het oud-fr. *sorne*, een sprookje), ongerijmde taal, zotteklap, praatjes, sprookjes, grillen.

sororiséren, nw lat. (van het lat. *soror*, zuster), als zusters of zusterlijk met elkander omgaan.

sors, f. lat. (gen. *sortis*), lot, fr. *sort*, m. (spr. *sôr*), aandeel; levenslot, noodlot, lotsbedeeling, lotgeval, stand, rang, enz.; ook de hoofdsom, het kapitaal; van daar *in sortem* **computéren**, tot de hoofdsom brengen; *per sortem*, door het lot, door verloting; **sortilegĭum**, n. nw lat., de voorspelling door het lot.

Sorte, f. fr. (mid. lat. *sorta* van het lat. *sors*), de soort, het slag; **sortéren** (it. *sortire*), uitlezen, naar soorten afzonderen, afdeelen, uitzoeken, afzonderen, paren; vgl. assorteren; **gesorteerd**, uitgezocht, in soorten bijeen gevoegd; wel gesorteerd, behoorlijk van al h. vereischte voorzien, b. v. zulk een winkel; **sortimént**, n. een voorraad van uitgezochte, afgezonderde waren, eene soortmenigte, een goederenvoorraad; bij (duitsche) boekhandelaars, een voorraad van door anderen uitgegeven werken, vgl. assortiment; van daar de sortimentshandel, handel in boeken, door anderen uitgegeven, in tegenstelling met die van eigen oplage.

Sortie, f. fr. (v. *sortir*, uitgaan), de uitgang, uittogt; Mil., uitval, het uitrukken der belegerden, om de belegeraars aan te vallen en hunne werken te vernielen; de uitvalpoort; Merc., de uitvoer, het vervoer v. waren uit stad of land; *droits d'entrée et de sortie* (spr. *droa dangtré' e d'sorti'*), uitgaande regten.

Sortilegĭum, z. ond. *sors;* **sortiment**, z. ond. **sorte**.

Sosie, f. fr. Merc., stof van boomschors uit de Indiën, schorsstof.

Sosie, m. iemand, die eene volmaakte gelijkenis met iemand heeft, sprekend op iemand gelijkt, iemands wedergâ (met zinspeling op den Sosie in den Amphitryon van Plautus en van Molière, die in Mercurius een' anderen Sosie, zijn eigen wedergâ vindt).

Sosĭus, m. lat. (pl. *Sosĭi*), naam van een beroemd boekhandelaarsgeslacht in het oude Rome; van daar in 't alg. voor boekhandelaar.

sospiren, pl. it. (sing. *sospiro* = fr. *soupir*, v. h. lat. *suspirium*), zuchten; Muz., kleine rustpunten, pauzen in het zingen; *sospirándo*, *sospiránte*, *sospirévole*, *sospiróso*, it. Muz., zuchtend, klagend.

Sospiteit, f. lat. (*sospĭtas*, van *sospes*, welbehouden, onverzeerd), het welzijn, de welstand.

Sostánza, f. it. (v. *sostenēre* = lat. *sustinēre*, in stand houden, uithouden), Merc., welstand, gegoedheid, crediet, soliditeit; *sostenúto*, it. (spr. *u* = *oe*), Muz., volgehouden, aanhoudend, met aangehouden toonen.

Sōstrum, ook **sōtrum**, n. gr. (*sōstron*, van *sōdzein*, redden), het reddingsloon, behoudingsloon; de belooning van den arts voor het behoud des levens, artsenloon.

Sot, m. fr. (spr. *so;* fem. *sotte;* v. h. lat. *stultus?*), een dom, eenvoudig mensch, domkop, onnoozele ziel, bloed, zot; **sottise**, f. de zotheid, domheid, onnoozelheid, malligheid, domme streek; eene grofheid, lompheid, onbetamelijkheid, de beleedigende taal.

sotádisch, vuil, ontuchtig, smerig, hoogst onkiesch; sotadische verzen, wulpsche, vuile, dartele, ontuchtige verzen (naar eenen oud-gr. dichter Sotádes zoo geheeten).

Soter, m. gr., redder; bijnaam van Jupiter, Bacchus en Apollo, bijnaam van Ptolemæus I., koning van Egypte, en van Antiŏchus I., koning van Syrië; **sotēres**, pl., bijnaam van Castor en Pollux, als beschermers der zeevarenden.

Soterĭën, pl. gr. (*sōtēria*, v. *sōtēr*, redder, *sōdzein*, redden), reddingsfeesten, dankoffers voor de uitredding; **soterologīe**, f. de leer der zaligheid, heilandsleer, leer van Christus als den Sotēr, redder en zaligmaker der menschen; **sotērisch**, reddend, behoudend, gelukkig of zalig makend, zaligend; soterische munten, de oude munten met het kruis of het beeld van Christus, gelijk de grieksche keizers die lieten slaan.

Sothis, m. Astr., naam, dien de Egyptenaren aan de schitterendste der vaste sterren gaven, onze hondsster of Sirius; **sothiáchisch**, wat tot de hondsster behoort; sothiachische periode, een tijdvak van 1460 jaren, na welker verloop het begin van het godsdienstig en dat van het burgerlijk jaar der Egyptenaren zamen viel.

Sotnik, m. russ. (v. *sto*, honderd), een hoofdman, kapitein.

sottile peso, it. (*sottile* = lat. *subtīlis*, eig. fijn, dun; vgl. peso), Merc., ligt gewigt.

Sottise, z. ond. **sot.**

sotto voce, it. (spr. —*wootsje*), Muz., eig. onder de stem, d. i. met zachte, gedempte, bedwongen of weêrhouden stem, met zachte toonen.

Sou of oorspr. **sol**, m., pl. **sous**, fr. (spr. *soe;* v. h. lat. *solidus*, z. a., = it. *soldo*, sp. *sueldo*); eene fr. rekenmunt, = $\frac{1}{20}$ livre of ongeveer $2\frac{1}{2}$ cent; eene kopermunt, = 5 centimes of $\frac{1}{20}$ franc.

Soubassement, n. fr. (spr. *soebass'-mang*), Arch., de grondmuur; zuilengrondslag, zuilenvoet.

Soubrétte, f. fr. (spr. *soebrétt'*), kamenier, sluw dienstmeisje of kamerjuffer en halve vertrouwde, inz. op het tooneel.

Soucis, n. fr. (spr. *soesí*). Merc., gestreept indisch zijde-mousseline.

Soucoupe, f. fr. (spr. *soekóep'; v. sous*, onder, en *coupe*, schaal, kop), het onderschaaltje, schoteltje, b. v. van een kopje.

Soudenier, z. v. a. soldenier, soldaat.

Soudis, m. eene munt te Ormuz aan de Perzische golf, verdeeld in 4 payes of 40 beserchs, ongeveer = 24 centen.

Soudrah, z. **soedrah.**

souffléren, fr. (*souffler*, spr. *soefl*—; = lat. *sufflāre*, blazen), toeblazen, toefluisteren, inluisteren, voorzeggen; **souffleur**, m. (spr. *soefl*—), de inblazer, toefluisteraar, voorzegger, inz. op het tooneel.

soufflet, m. fr. (spr. *soeflé*), een klap, eene oorvijg, muilpeer, kinnebakslag; **soufletade**, f. eene menigte klappen, eene dragt oorvijgen; **souffletéren**, klappen of oorvijgen geven; **souffleteur**, m. een klappenuitdeeler, toediener van muilperen.

Souffrance, f. fr. (spr. *soefrángs'*; van *souffrir*, lijden, verdragen, dulden, v. h. lat. *sufferre*), het lijden, smartgevoel; Merc., een openstaande (niet vereffende) en met de wederzijdsche rekeningen niet overeenstemmende post; **souffre-douleur**, m. (spr. *soefr' doeléur*), eig. een smartlijder; een zondenbok, verschoveling, verschoppeling, iemand, die de schuld van alles krijgt, iets, dat tot allerlei gebruikt of misbruikt wordt; **souffréren**, lijden, verdragen, uitstaan, ondergaan; gedoogen, toelaten, dulden.

Soufre, m. fr. (spr. *soefr'*), zwavel; **soufrage**, f. (spr. *soefráazj'*), het zwavelen of de zwaveling, het blootstellen der stoffen aan de inwerking des zwaveldamps; het indoopen in gesmolten zwavel; **soufréren**, zwavelen.

Souhait, m. fr. (spr. *soe-é*), de wensch, begeerte, het verlangen; **souhaitable**, wenschelijk, wenschenswaard; **souhaitéren**, wenschen, begeeren, verlangen.

soulagéren, fr. (*soulager*, spr. *soulazj*—; v. h. mid. lat. *solatiāri*, v. h. lat. *solatium*, troost), ondersteunen, oprigten, verligten, verzachten, verminderen, bedaren, troosten, verkwikken, dragelijker maken; **soulagement**, n. (spr. *soelazj'máng*), de ondersteuning, verligting, verzachting, troost, verkwikking, hulp, vermindering van pijn.

Soumissie, f. fr. (*soumission*), z. v. a. **submissie** (z. a.).

Soun, **tsoun**, een groot chineesch vaartuig.

Soupçon, m. fr. (spr. *soepsóng*; v. h. lat. *suspicio*), de argwaan, verdenking, achterdocht, het vermoeden; **soupçonnéren** (fr. *soupçonner*), verdenken, verdacht houden, argwanen, vermoeden, gissen, voorgevoelen; **soupçonnable**, verdacht, aan verdenking onderhevig; **soupçonneux** (spr. *soepsonnéu*), argwanend, mistrouwend, achterdochtig, ergdenkend.

Soupé, z. **souper.**

Soupente, f. fr. (spr. *soepángt'*; v. *sous*, onder, en *pendre*, hangen, lat. *suspendĕre*), de hangriem, draagriem eener koets; Arch., een hangkamertje.

Souper of **soupé**, m. fr. (spr. *soepé*; v. *la soupe*, de soep), het avondeten, de avondmaaltijd, het avondmaal; **soupéren** (fr. *souper*), het avondmaal houden, avondmalen; **soupière**, f. (spr. *soepjér'*), een soepschotel.

souple, fr. (spr. *soepl'*), gedwee, lenig, buigzaam, taai, slap, zacht, rekkelijk, volgzaam, toegevend, medegevend, handelbaar, gehoorzaam; **souplesse**, f. de gedweeheid, lenigheid, buigzaamheid, rekkelijkheid; onderdanigheid, volgzaamheid; vaardigheid, gezwindheid, rapheid der leden.

Source, f. fr. (spr. *soers'*; v. *sourdre*, ontspringen, opwellen, v. h. lat. *surgĕre*, opstijgen), de bron, oorsprong, de oorzaak, het beginsel; oneig. inz. de handelsbron, waar eene koopwaar uit de eerste hand wordt verkregen.

sourcilleux, fr. (spr. *sourcieljéu*, van *sourcil*, wenkbraauw), hoog, steil (van rotsen, bergen), somber, zwaarmoedig, trotsch, hoogmoedig.

Sourdine, z. **sordine**; *à la sourdine* (spr. —*soerdien'*), heimelijk, ter sluik, in stilte.

sous, fr. (spr. *soe*; in zamenst. ook enkel *sou*—, v. h. lat. *sub*, *sus*—), onder, b. v. *sousbande* (spr. *bangd'*), kruisband, smalle strooken papier, waarmede men gedrukte bladen sluit, die men met den post verzendt; sousbande verzenden, onder kruisband, zonder volledig omslag of couvert verzenden; **souscripteur**,

souscriptie, z. v. a. **subscribent**, **subscriptie** (z. a.); **sous-lieutenant**, m. onder-luitenant; **sousmaître**, m. (spr. *soemètr'*), ondermeester; **souspieds**, pl. (spr. *soepjées*), voetriemen, lederen strooken, die onder den voet doorgaan en dienen om de broek of de slobkousen op den voet te houden; **soussigné**, m. (spr. *soesienjé*), ondergeteekende, onderteekenaar; **soussignéren**, onderteekenen; **soustractie**, f., z. v. a. **subtractie** (z. a.).

Soutáne, f. fr. (spr. *soetáan'*; v. h. it. *sottána*, onderrok, v. *sotto*, lat. *subtus*, beneden, onderaan), de lijfrok der r. k. geestelijken, een ongeplooid afhangende rok met naauwe mouwen onder het bovenkleed; ook dikwijls de geestelijke stand-zelf; **soutanélle**, f. een korte lijfrok.

soutenéren, fr. (*soutenir*, spr. *soet*—, v. h. lat. *sustinēre*), onderhouden, ondersteunen, onderschragen, onderstutten, schoren, versterken, kracht geven; beweren, staande houden, verdedigen, voorstaan; **soutenable**, f. (spr. *soet'nábl'*), houdbaar, verdedigbaar; **soutenánce**, f. de kracht om zich staande te houden; **soutien**, m. en n. (spr. *soetjèng*), de steun, stut, schraag, ondersteuning, bijstand; bij naaisters: middelen ter opstijving, ronding.

Souterrain, n. fr: (spr. *soeterrèng*; v. h. lat. *subterranĕus*, *a*, *um*, onderaardsch), een onderaardsch vertrek, onderaardsche gang.

Souvenir, n. fr. (spr. *soew'nier*; v. h. lat. *subvenire*, eig. bijkomen, te hulp komen; te binnen komen, invallen), het aandenken, de herinnering, eene gedachtenis, een herinneringsgeschenk, geheugen- of herinneringsboekje, memorie-boekje, schrijfboekje, zakboekje.

souverain, fr. (spr. *soew'rèng*) of **souverein** (it. *sovráno*, v. h. mid. lat. *superānus*, *supranus*, v. h. lat. *super*, *supra*, boven, op), opperst, hoogst, allerhoogst, oppermagtig, onbeperkt of onbepaald, ongebonden, vrijheerschend, onafhankelijk; als subst. m. een onbepaald gebieder, opperheer, staatshoofd, onafhankelijk vorst, koning enz.; ook eene goudmunt in Engeland sedert 1816 (sovereigns) = 20 shilling sterl. of 12 gl. 8½ ct.; er zijn ook halve, dubbele en vijfvoudige sovereigns; eene goudmunt in Oostenrijk, = 6 florenen 40 kreutzers of 16 gl. 65 ct., eene goudmunt in het Lombardisch Venetiaansch koningrijk sedert 1823, = 40 lire of 16 gl. 83 ct.; eene goudmunt in België, = 16 gl. 65 ct. (allen naar innerlijke waarde); **souverainiteit**, f. (fr. *souveraineté*), de onbepaaldheid of onafhankelijkheid van eenen vorst of staat, oppermagt, opperheerschappij, onbeperkt gebied, vrije en onafhankelijke staat.

Sowas, n. (javaansch *suwâsa*, maleisch *swâsa*), een gemengd metaal uit goud en japansch koper, waaraan door aanstrijking eener blaauwe of zwarte kleurstof eene waarde gegeven wordt, die het aan het fijnste goud gelijk maakt.

Soy of **soje**, f. (it. *soja*, mid. lat. *essajum*), eene wollen stof, de beste soort van ras of gladde sergie.

soyeux, fr. (spr. *soajéus*; v. *soie*, zijde), zijdeachtig, zacht als zijde, zeer fijn.

Spacie, **spacieus**, z. **spatĭum**.

spaccio, m. it. (spr. *spátsjio*), een adviesbrief voor alle wissels of remisen, die op de duitsche missen of jaarmarkten worden uitgegeven.

Spadassin, m. fr. (spr. —*sèng*; it. *spadaccino*, v. *spada*, degen), een voorvechter, vechtersbaas, plukhaarder, een man van de punt; **spadille**, f. fr. (spr. *spadielj'*; v. h. sp. *espadilla*, verklw. van *espada*, degen), schoppenaas, de hoogste troef in het l'hombre-spel.

Spadel, z. **spatel**.

Spadix, f. gr. (v. *spáein*, trekken, scheuren), een afgereten tak, inz. een palmtak; een arenhulsel; **spado**, m. lat. (v. h. gr. *spadōn*), een ontmande, gesnedene, gelubde; **spadōnisch**, ontmand, gesneden.

Spagnolétte, f. (v. h. sp. *españoleta*), eene ijzeren deur- of vensterstang, tot betere sluiting; de spaansche menuet.

Spagyrīe, f. (*ars spagyrĭca*, in de middeleeuwen kwalijk gevormd v. h. gr. *spān*, trekken, afscheuren, scheiden, en *ageirein*, verzamelen, vereenigen), weleer voor scheikunst (chimie), inz. de scheiding tot veredeling der ertsen; het goudmaken; **spagȳrisch**, scheidend, veredelend, ertsveredelend; **spagyrische kunst** of **kunststukken** of **spagyrische philosophie**, de kunst of de kunstgrepen, door welke ertsen opgelost, gezuiverd en in edele metalen veranderd worden, het zoeken van den steen der wijzen.

Spahi, m, pl. **spahis** (vgl. **sipoys**), turksche ruiters.

Spalier, n., z. **espalier**; ook eene soort van ital. behangsels; **spalieren**, eenen muur met boomlatwerk bekleeden; in Boven-Duitschland voor behangen, bekleeden.

Spalm, m. (fr. *espalme*), teer, scheepspek; kleefdeeg; **spalméren** (fr. *spalmer*, it. *spalmare*), teren; z. v. a. **kalfateren**.

Spalniki, pl. russ., kamerheeren aan het russische hof.

Spalt, m. een blinkend witte steen, die naar het krystal zweemt, en gebruikt wordt om de metalen tot smelting te brengen; ook soms z. v. a. asphalt.

Span, m. zweedsche graanmaat = 44.65 kop.

spandéren, z. **spenderen**.

Spaniool, m. (v. h. it. *Spagnuolo*, sp. *Español*, fr. *Espagnol*, Spanjaard), spaansche snuiftabak; **spaniolét**, z. **espagnolette**.

Spanopōgon, m. gr. (v. *spanós*, schaars, dun, en *pōgōn*, de baard), een dunbaard.

spanséren (hoogd. *spatzieren*), wandelen; **spanseerder**, n. een liefhebber van wandelen; **spanseerplaats**, wandelplaats.

Sparágmus, m. gr. (*sparagmós*, van *sparássein*, vaneen rijten, verscheuren), eene hevige kramp; **sparagmōdisch**, Med., tot hevige krampen geneigd en daaraan lijdende.

Sparganōsis, f. gr. (v. *spargánon*, windsel, *sparganūn*, inwikkelen), de inwikkeling, het omzwachtelen van een lijdend ligchaamdeel.

spargéren, lat. (*spargĕre*), uitstrooijen, ruchtbaar maken, rond praten, verspreiden, op aller tong brengen; **spargimént** of **spargemént**, n. nw lat., een uitgestrooid gerucht, uitstrooisel, volkspraatje; elders ook z. v. a. omstandigheden, omslag, ceremoniën (veel spargementen maken); **spargíllum**, n. de wijkwast; *sparsim*, lat., hier en daar verspreid, verstrooid, wijd en onregelmatig uiteenstaande, b. v. zulke vlekken, pokken enz.

Spargōsis, f. gr. (v. *spargān*, zwellen, tot berstens vol zijn), Med., het opzwellen; de sterke opzetting der borsten met zog.

Sparsette, z. v. a. **esparsette** (z. a.).

sparsim, z. ond. spargeren.

Spartaan, m. inwoner der beroemde stad Sparta in het oude Griekenland; van daar **spartaansch**, den Spartanen eigen of toebehoorend, inz. voor gestreng, hard, mannelijk, b. v. spartaansche kindertucht, zeden enz.

Spartam et Martham (**hebben**), een post en eene vrouw, eene kooi en een' vogel (hebben); *post Spartam sumĕre Martham*, trouwen na een bestaan te hebben verkregen.

Spartogras of **spartĭum**, n. (sp. *esparto*, v. h. lat. *spartum*, gr. *spártos*, *spartion*), spaansche brem, draad- of vlechtgras, waarvan de draadvormige, taaije bladen even als hennip tot touw- en vlechtwerk, inz. in Spanje, worden aangewend; **sparterīe**, f. fr., eene mattenfabrijk; vlechtwerk.

Spasis, f. gr. (v. *spáein*, trekken), Med., het trekken, de krampachtige beweging; **spasmus**, m. de kramp, hevige, onwillekeurige zamentrekking der spiervezelen; **spasmátĭon**, n. eene geringe, ligte kramp; **spasmátisch**, aan kramp lijdend; **spasmodĭca** of **spasma**, pl., krampwerende middelen (l. antispasmodica); **spasmōdisch**, ook **spastisch**, krampachtig, krampig, krampaardig, ook krampstillend, b. v. spasmodische middelen (l. antispasmodisch); **spasmologīe**, f. de krampleer, leer van de kramppijnen.

Spassapensiére, f. it. Muz., de mondtrommel of het bromijzer, een speeltuig, dat met de tanden vast gehouden en door het aanslaan eener stalen tong bespeeld wordt.

Spatangieten, pl. gr. (van *spátangos*, zeeëgel), eene soort van versteende zeeegels.

Spatel, f. (van het lat. *spatŭla*, verklw. van *spatha*, gr. *spáthē*), ook **spadel**, een werktuig rond aan de eene en vlak of plat aan de andere zijde, dienende bij de apothekers om de zalven uit te strijken, uit de potten te steken enz., het strijkmes, de pleisterstrijker; bij schilders tot het zamenstrijken der verwen, het tempermes; ook een gelijksoortig werktuig bij stukadoors enz.

Spath, n. Miner., onbepaalde naam voor verscheidene ruitvormige of rhomboëdrische mineralen, met bladerige, glanzige breuk, b. v. loodspath, veldspath, vloeispath, gypsspath, kalkspath, zwaarspath enz.

Spathacéën, pl. nw lat. (*spathacĕae*, van *spatha*, gr. *spáthē*, spatel), leliën, welker bloem in eene breedbladerige scheede zit.

Spatĭum, n. lat. of **spatie**, f., pl. *spatĭa* of **spatĭën**, de ruimte, tusschenruimte, tusschenwijdte; tijd, tijdruimte, termijn; de schei- of aanvullingsstaafjes der letterzetters; *spatium deliberándi* of *deliberatiōnis*, de tijd ter overlegging, de wettelijk bepaalde tijd, binnen welken een erfgenaam zich moet verklaren of hij de nalatenschap al of niet aanvaardt; *spatium vacŭum* of enkel **vacŭum**, z. a.; **spatieus** (lat. *spatiōsus*, *a*, *um*), ruim, wijd, breed, omvattend, uitgestrekt; **spatsieren**, hoogd. (*spazieren*, van het lat. *spatiāri*, eig. eene ruimte doorwandelen), langzaam gaan, slenderen, voor vermaak uitwandelen, rijden, varen gaan, spanseren, vgl. ook promeneren.

Specerij, f. (van het mid. lat. *espiciae*, it. *spezie*, *spezieria*, fr. *épices*, *épicerie*, van het lat. *species*, soort, inz. van kruiden en dgl.), welriekende kruiden of droogerijen v. verhittende, prikkelende kracht, geurige kruiderijen; **specerijhandelaar**, koopman in geurige kruiderijen, vgl. materialist.

Specĭēs, f. (pl. insgelijks speciës), lat. (*specĕre*, zien), of **specie**, eig. de aanblik; de gestalte, gedaante, gesteldheid, het uiterlijk aanzien, de schijn; het begrip; gew. de bijzondere soort (van geringeren omvang dan genus); Arith., eene hoofdrekenwijze, hoofdregel of hoofdbewerking der getallen; ook toevoegsel, bestanddeel van artsenijen, spijzen enz.; Med.,

inz. een mengsel van grof kleingemaakte plantendeelen; geld- of muntsoort, inz. eene geheele of groote munt, in onderscheiding van kleingeld of brokkelgeld en papieren geld, b. v. een s p e c i e-d a a l d e r, eig. een werkelijke of harde daalder in één stuk, eene munt van 2 gl. 40 ct; *ad speciem*, voor den schijn; *in specie*, inzonderheid, vooral; ook in baar of gereed (contant) geld; *sub specie*, onder de gedaante, onder het voorkomen of den schijn, b. v. *sub specie amicitiae*, onder den schijn van vriendschap; *species facti*, Jur., de voorstelling, openlegging van het gebeurde, het verhaal der daadzaken, de gang der zaak; *species pectorāles*. pl., borstthee; — **speciaal** (lat. *speciālis*, *e*) of **speciëel**, bijzonder, afzonderlijk, elk op zich-zelf; bepaald, naauwkeurig; **speciālis** of **speciaal**, m. een bijzonder bekende, vertrouwde, boezemvriend; **speciale kaart**, eene kaart, die eene afzonderlijke landstreek voorstelt. in tegenst. met g e n e r a l e k a a r t; **speciale resolūtie**, f. een bijzonder, afzonderlijk besluit; **speciale volmagt**, volmagt voor eene bijzondere zaak, aangelegenheid of verrigting; *specialĭa*, ook *specialiōra*, pl., bijzondere omstandigheden, bijzonderheden; het nadere, meer naauwkeurige; *ad specialia*, tot de bijzondere omstandigheden; *specialissĭma*, pl., de kleinste of geringste en onbeduidendste omstandigheden; *specialissĭme*, op het bijzonderst, naauwkeurigst; *specialĭter*, z. v. a. *in specie* (z. boven); **specialiséren**, nw lat., bijzonder kenmerken en aanduiden; bijzonderen, op zich-zelf beschouwen; **specialiteit** (lat. *specialĭtas*), de bijzonderheid, bijzondere eigenaardigheid, soortelijke eigenschap; in tegenst. met g e n e r a l i t e i t, b. v. d e s p e c i a l i t e i t m o e t g e e n e r l e i i n b r e u k m a k e n o p d e g e n e r a l i t e i t, d. i. datgene, wat in het bijzonder is uitgedrukt, moet niets derogeren of geenerlei schade toebrengen aan hetgene in het algemeen gezegd is; het vak van studie, van kunstvlijt, waaraan men zich over geeft, het bijzonder lievelingsvak; — **speciëus** (lat. *speciōsus*, *a*, *um*), aanzienlijk, schoon; schijnbaar, misleidend, schoonschijnend, wat den schijn of glimp der waarheid, der waarschijnlijkheid heeft; **specifiek**, nw lat. (*specifĭcus*, *a*, *um*, fr. *spécifique*), wat in het bijzonder aan iets eigen is, het kenmerkt, eigen, eigenaardig, in de bijzondere soort of eigenaardigheid gegrond, volgens den natuurlijken aard of de soortelijke eigenschap, soortelijk, b. v. het s p e c i f i e k g e w i g t van een ligchaam, d. i. de verhouding of betrekking van de zwaarte eener zelfstandigheid tot de ruimte, die zij beslaat, de soortelijke zwaarte van dat ligchaam (b. v. goud is s p e c i f i e k zwaarder dan lood, d. i. het overtreft bij gelijken omvang of gelijke grootte het lood in zwaarte); **specifĭcum** n., pl. **specifĭca**, Med., een geneesmiddel, dat bepaaldelijk eene ziekte of kwaal bestrijdt en geneest, een zeker, eigen, doelmatig middel (de kina is een voortreffelijk s p e c i f i c u m tegen de koorts); *specifĭce*, in 't bijzonder, stuksgewijs, stuk voor stuk, elk op zich-zelf; **specificéren** (fr. *spécifier*), in het bijzonder, elk voorwerp op zich-zelf of naauwkeurig opgeven, bepalen, aanteekenen of benoemen, van punt tot punt kennelijk maken, bij name optellen, stukswijze benoemen of neder schrijven; **specificātie**, f. eene naauwkeurige, stukswijze opgaaf of lijst, de benoeming van ieder deel eens geheels in het bijzonder, bijzondere opgaaf, naauwkeurige optelling, verklaring van stuk tot stuk.

Specillum, n. lat. Chir., een zoeker of peiler, eene zoek- of peilnaald, een tentijzer, z.v.a. s o n d e.

Specĭmen, n., pl. **specimĭna**, lat. (van *specĕre*, zien, beschouwen), eene proef, een staat, model, proefstuk, proefwerk, bewijs.

spectābel, lat. (*spectabĭlis*, *e*, van *spectāre*, aanzien, beschouwen), beziens-waard, aanzienlijk; **spectabiliteit**, f. (lat. *spectabĭlitas*), aanzienlijkheid, een titel voor staatsdienaars in het latere romeinsche keizerrijk en voor de dekens op de tegenwoordige (duitsche) hoogescholen; **spectākel**, n. (lat. *spectacŭlum*, fr. *spectacle*), elk voorwerp, dat de blikken, de aandacht tot zich trekt, de oogen boeit, het schouwspel, de vertooning, openbare vertooning; de aanblik, het gezigt, tooneel; gem. opzien, opschudding, geraas, verwarring; **spectaculéren**, nw lat., of **spectakel maken**, opzien verwekken, opschudding maken; **spectaculeus**, zeldzaam, opzienbarend, schandelijk; **spectātor**, m. lat., de aanschouwer, toekijker; waarnemer; **spectatorĭum**, n. nw lat., een kring van aanschouwers, de gezamentlijke toeschouwers.

Spectrum, n., pl. **spectra**, lat., een spook, eene verschijning.

speculéren, lat. (*speculāri*), eig. rondzien, bezigtigen, kijken, bespieden, gade slaan; in den geest beschouwen, nadenken, navorschen, diepzinnig denken, bovenzinnelijke beschouwingen maken; handelsplannen maken, gewin berekenen, op handelsvoordeelen loeren, plannen, redeneringen, berekeningen in zake van financiën, handel, rijzing of daling der fondsen enz. maken; **speculánt** of fr. **speculateur**, m. een beschouwer, bespiegelaar, navorscher, overpeinzer; ondernemer, winstzoeker, winstbespieder; **speculātie**,

f. de bespieding. navorsching, overpeinzing; verstandelijke beschouwing, diepzinnige overweging, bespiegeling, theorie; inz. het koopmans-winstzoeken, de winstbeloering, berekening eener onderneming op waarschijnlijke winst of verlies; een fijn ontworpen handelsvoordeel; **speculatief**, navorschend, nadenkend, peinzend, beschouwend, bespiegelend; diepzinnig; boven- of overzinnelijk; ondernemend; op vermoedelijke winst berekend; **speculatieve philosophie**, beschouwende verstandswetenschap, diepzinnig verstandsonderzoek, dat, onafhankelijk van de in de ervaring gegevene verschijnselen, door den denkenden geest de waarheid zoekt, in tegenst. met empirische philosophie.

Specŭlum, n. lat. de spiegel; Chir., een werktuig om zekere natuurlijke holten des ligchaams open te houden, wijder te maken, b. v. *specŭlum ani*, een instrument om den aars te verwijden; *sp. matrīcis*, een moederspiegel, werktuig om den mond der baarmoeder te verwijden; *sp. ocŭli*, de oogspiegel, oogopspalker; *sp. oris*, mondspiegel, werktuig om den mond op te spalken of op te schroeven; *sp. lucĭdum*, Anat., het helderblinkend of doorschijnend schot der hersenen.

spediéren, hoogd. *spediren* (van het lat. *expedīre*, vgl. **expediéren**), afzenden, verzenden, verder zenden (waren enz. op rekening van anderen); **spediteur**, m. (it. met franschen uitgang), de verzender, goederen- of warenverzender; **spedítie**, f. (it. *speditiōne*), de afvaardiging, afzending of verder-zending, warenverzending; **speditie-conto**, de verzendingsrekening; **speditie-handel** of **speditie-zaken**, verzendingszaken; **speditie-provisie**, verzendingsloon; *spedito*, *speditaménto*, Muz., spoedig, haastig, vaardig, gezwind.

Spelter, m. eng. (mid. lat. *pestrum*, *peutreum*), spiauter, z. v. a. **zink**.

Spelonk, f. lat. (*spelunca*), een hol, grot; nest, roofnest.

Spencer, m. een overvest, vestrok of korte rok zonder panden, naar zijnen engelschen uitvinder lord Spencer benoemd.

spendéren (door den vreemden uitgang eren van het duitsche spenden gevormd, dat echter zelf van het lat. *expendĕre*, it. *spendere*, ontleend is), ook wel minder goed **spandéren**, ten koste leggen, besteden, er aan wagen; uitdeelen, ten beste geven, schenken; **spendābel**, barb. lat., mild, vrijgevig, mededeelzaam; **spendage**, f. (spr. —*dáazj'*; duitsch met fr. uitgang), de vertering, uitdeeling, schenking.

speránza, f. it. (v. h. lat. en it. *sperāre*, hopen), hoop! als opwekkende toeroep gebruikelijk; **sperātus**, m. en **sperāta**, f. lat., hij of zij, die gewenscht wordt, de gewenschte, verlangde.

Sperma, n. gr. (v. *speírein*, uitstrooijen, zaaijen), het zaad, inz. het dierlijke zaad, de stof, waarmede het dier wordt geteeld; **spermaceet**, n. gr. lat. *sperma ceti*, d. i. eig. zaad van den walvisch: walschot (z. cachelot); **spermacrasīe**, f. gr. Med., slechte menging of gesteldheid van het zaad; **spermatacratīe**, f. het onvermogen om het zaad op te houden, onwillekeurige zaadvloeijing of zelfbevlekking; **spermatenergīe**, f. zaadkracht, sterkte van het zaad; **spermatĭus**, m. eene zaadrijke vrucht, zadeling; **spermatíne**, f. de zaadstof, eene bijzondere zelfstandigheid, uit het zaad getrokken; **spermătis**, f. de zaadader; **spermátisch**, tot het zaad behoorende, van het zaad ontstaan, zaadbevattend, zaadvoortbrengend, b. v. zulk een middel; spermatische vaten, zaadvaten; **spermatobŏlus**, m. de zaadwerper, eene zaai-machine van nieuwe vinding; **spermatocēle**, f. Med., eene zaadaderbreuk; **spermatoclémma**, n. of **spermatoclépsis**, f. de onmerkbare afvloeijing van het zaad; **spermatologīe**, f. de leer van het zaad, zaadleer; **spermatopathīe**, f. een zaadlijden, eene uit het zaad ontstane ziekte; **spermatophthŏra**, f. het zaadbederf; **spermatopœa**, pl., zaadverwekkende, bevruchtende geneesmiddelen, middelen ter bevordering van de zaadafscheiding; **spermatorrhœa**, f. een zaadvloed; **spermatoschĕsis**, f. de zaadverhouding; **spermatozemīe**, f. zaadverlies; **spermogonīe**, f. zaadverwekking; **spermolíthen**, pl., zaadversteeningen, versteende zaadkorreltjes; **spermoloog**, m. gr. (*spermológos*, eig. wie zaadkorrels verzamelt), een snapper, babbelaar, nieuwsventer; een tafelschuimer, flikflooijer; **spermologīe**, f. de snapachtigheid, babbelzucht; schuimlooperij.

Speronara, **speronada**, f. it., een maltesisch zeilvaartuigje zonder verdek.

Spes, f. lat., de hoop, ook als vrouwelijke godheid voorgesteld; *spes succedéndi*, f. de hoop van op te volgen of op ambtsopvolging; *in spe*, in de hoop; *inter spem et metum*, tusschen hoop en vrees.

Spesen, pl. (it. *spese*, van het lat. *expensae*, van *expendĕre*, it. *spendere*, uitgeven, verteren), de kosten, onkosten, uitgaven, inz. handelsonkosten, verzendingskosten, commissie-gelden.

Sphacĕlus, m. gr. (*spákĕlos*), Med., het koudvuur, de volkomen versterving; **sphaceléren** (gr. *sphakelídzein*), versterven, koudvuur krijgen; **sphacelísmus**, n. de versterving; *sphacelismus cerĕbri*, het koudvuur der hersenen; **sphacelō-**

des, of **sphaceleus**, aan het koudvuur gelijk.

Sphær, z. **spheer**.

sphalma typographĭcum, n. gr. (*sphalma*, misslag, dwaling, ongeluk; *typographicum*, tot de boekdrukkunst behoorende), eene drukfout, eig. doorgaans zetfout.

Spheer, **sphær**, f. lat. *sphaera*, v. h. gr. *sphaīra*), de bal, kogel, het bolrond ligchaam; inz. de hemelbol of wereldbol, een bolrond, beweegbaar werktuig, uit cirkels bestaande, voorstellende die, welke de sterrekundigen zich verbeelden aan den hemel getrokken te zijn, de kring, de loopbaan; gezigtskring; de uitgebreidheid, omvang, grenzen van iemands zaken, magt, kundigheden, talenten, vatbaarheid, werkkring; dat ligt buiten mijne spheer, dat ligt buiten mijn bereik, buiten mijnen werkkring, is mij te hoog, gaat boven mijn begrip; buiten zijne spheer treden, de grenzen van zijnen stand overschrijden, te ver gaan; *sphaera armillāris*, z. **armille**; hoogere sphæren, bovenaardsche werelden of streken: muzijk of harmonie der sphæren, de hemelsche muzijk, die volgens de voorstelling van Pythagoras uit de beweging der hemelligchamen ontstaat; **sphærisch**, kogelvormig, bolvormig, bolrond; kringvormig; een sphærische driehoek, een door twee bogen gevormde hoek, klootsche hoek; **sphæriciteit**, f. nw lat., de ronding, bolvormige gedaante der ligchamen; **sphæriek** of **sphærologīe**, f. gr., de leer van den aard- en hemelbol, globenleer; **sphæroïde**, f. een langwerpig ronde bol, rondachtig ligchaam, de onvolkomene ronding; **sphæroïdisch**, rondachtig, naar eenen bol gelijkende, plat bolvormig; **sphærolith**, m. een niersteen, korrelig afgescheiden parelsteen; **sphærōma**, n. een afgerond ligchaam; **sphærométer**, m. een bolmeter, kogelmeter; **sphærometrīe**, f. de bolmeting, meetkunde des bols; **sphærosideriet**, m. ijzererts in rondachtige stukken, stralig ijzerspath, ook Frankforter glas genoemd; **sphærulieten**, pl. nw lat., eene soort van versteende schaaldieren van bolvormige gedaante.

Sphen, m. gr. (*sphēn*, de wig; wegens de wigvormige kristallisatie), z. v. a. **titaniet** (z. a.); **sphēnisch**, **sphenoïdisch**, wigvormig; Arith, een getal met drie ongelijke zijden, b. v. 24, als hebbende tot zijden 2, 3 en 4; *os sphenoīdes* (niet *sphenoïdēum*), het wiggebeen; **sphenomaxillāris**, Anat., tot het wigge- en kaakbeen behoorende; **sphenopalatīnus**, tot het wiggebeen en het verhemelte behoorende; **sphenōsis**, f. de vastzetting met wiggen; het vastzitten van het hoofd des kinds in het bekken.

Sphincter, m. gr. (v. *sphingein*, snoeren, zamen trekken), Med., eene sluitspier; *sphincter ani*, de sluitspier van den aars; *sph. vesīcae*, de sluitspier van de pisblaas; **sphingónta**, pl., sterk zamentrekkende middelen; **sphinxis**, f. het insnoeren, toesnoeren.

Sphinx, f. gr. Myth., een roofgierig monster, hebbende het hoofd en de borst van eene vrouw, doch overigens naar eenen leeuw gelijkende, somtijds ook met vleugels afgebeeld, dat op eene rots bij Theben zich ophield, den voorbijtrekkenden een raadsel opgaf en ieder, die het niet kon ontbinden, verslond. Œdipus (z. a.) loste het op, waarop de sphinx zich van de rots naar beneden stortte. Zij wordt nu eens als het zinnebeeld van de vruchtbaarheid des lands, dan weder als dat der wijsheid en der verborgenheden in de natuur aangezien; N. H., een avondvlinder, vlinder met prismatische voelsprieten; pl. **sphinges**, ook **sphinxen**, vgl. **papillon** en **phalænen**.

Sphinxis, z. ond. **sphingonta**.

Sphragīde, f. gr. (v. *sphragis*, het zegel), zegelsteen, zegelaarde; **sphragistiek**, f. de zegelkunde, kennis van de zegels der oorkonden; **sphragistisch**, zegelkundig, de zegelleer betreffende.

sphygmisch, gr. (v. *sphygmós*, de pols, v. *sphýdzein*, in hevige beweging zijn, koken, slaan), den pols betreffende; **sphygmōdisch**, naar den pols gelijkende; **sphygmologīe**, f. de leer van den pols; **sphygmométer** of **sphygmoscoop**, m. een polsmeter.

Spialter, z. **spiauter**.

spianáto, it. (v. *spianáre* = lat. *explanāre*, vereffenen, verklaren), Muz., eenvoudig, ongekunsteld, uiteengezet.

Spiauter, **spialter**, m. (eng. *spelter*), z. v. a. zink.

Spica, f. lat., eig. eene korenaar, een korenhalm; Chir., een verband, welks windsels eenigzins naar eene korenaar gelijken; *spica nardi* of **spikenard**, eig. nardusaar, z. v. a. **lavendel** (z. a.); *spicātus*, geaard, als eene korenaar; **spicilegīum**, n. lat., de arenlezing, naoogst, nalezing; verzameling van losse schriften, verhandelingen, oorkonden enz.

spiccáto, it. (v. *spiccare* = lat. *explicāre*, ontvouwen, verklaren), Muz., duidelijk, verstaanbaar uitgesproken bij het zingen; ook kort afgestooten.

Spillage, f. eng. (spr. *spíllidzj*) of **spillagie**, Merc., datgene, wat van de waren door de naden der vaten, balen enz. naar buiten dringt en in den ballast valt.

Spiesglans, **spiesglas**, z. v. a. **antimonium**.

Spilmagen, pl., bloedverwanten van moederszijde, in tegenst. met zwaard-

magen; **spilzijde**, moederszijde (v. spil, de ronde pen, waarop iets draait, hier voor spinnewiel).

Spilōma, n. gr. (eig. vlek, smeer, van **spilūn**, bevlekken), Med., eene moedervlek; **spilōsis**, f. de bevlekking, bezoedeling.

Spina, f. lat., eig. doorn, stekel, graat; de ruggegraat; ook de met zuilen en beeldwerk versierde dwarsmuur, die overlangs door eene oud-romeinsche renbaan liep en om welken de wedloop zich bewoog; *spina bifĭda*, f. Med., gespletene wervelkolom, aangeborene splijting der ruggewervelen en openstaan der wervelholte; *spina ventōsa*, winddoorn, een kwaadaardige beeneter, scrophuleuse opzwelling van het gewrichteinde der beenderen; **spinaal**, tot de ruggegraat behoorende.

Spinagie of **spinazie**, f. (it. *spinace*, hoogd. *spinăt*, waarsch. v. h. lat. *spina*, doorn, spits, wegens de spitsgetakte bladeren; sp. *espinaca*, fr. *épinards*), een bekend moeskruid, spaansche kool.

Spinél, m. fr. (*spinelle*), z. **robijn**; **spinellaan**, m. eene zwartbruine, grijze of roodachtige, aan den lazuursteen verwante steensoort aan de oevers van den Rijn; **spinellíne**, f., z. v. a. **tetaniet**.

Spinélle, f. (v. h. lat. *spina*), de stekelbezie; **spinét**, n. (it. *spinetta*, fr. *épinette*), een klavier, waarvan de snaren met punten van penneschachten geslagen worden; *spinola*, z. v. a. *spina bifĭda* (z. ond. **spina**); **spineus** (lat. *spinōsus, a, um*, fr. *epineux*), doornig, stekelig; moeijelijk, netelig, bedenkelijk.

Spinosismus, n. het wijsgeerig stelsel van Spinosa, een' joodsch' geleerde te Amsterdam (geb. 1632), inz. de pantheïstische grondstelling daarvan, dat God en de wereld één is, volgens welke God alzoo slechts als substantie niet als subject en geest bepaald wordt; **spinosíst**, m. een aanhanger van die leer.

Spinsbek, z.v.a. **pinsbek**, z. **pinchbeck**.

Spint, n. eene voorm. graanmaat in sommige streken van Nederland: te Groningen = $\frac{1}{16}$ oud mud; ook eene inhoudsmaat te Hamburg, = $\frac{1}{16}$ schepel of 6,5810 ned. koppen; te Bremen $\frac{1}{640}$ last of 4,63 koppen.

Spintherismus, n. gr. (v. *spinthēr*, vonk, *spintherídzein*, vonken werpen), het vonkenwerpen, afgeven van vonken; **spintherométer**, m. een vonkenmeter, werktuig om de kracht der electrieke vonken te bepalen; **spinthrĭēn**, pl., munten of gesneden steenen, die onkuische voorwerpen vertoonen.

spintiséren (uit het it. *spignĕre*, deelwoord *spinto?*), uitpluizen, fijn uitspinnen, allernaauwkeurigst navorschen.

Spion, m. (it. *spione*, fr. *espion*, die van ons spie, spieden, hoogd. *spähen*, *spähen*, eng. *spy* afstammen), een bespieder, beloerder, uitvorscher, kondschapper, iemand, die de oogmerken, de bewegingen van een vijandelijk leger, van bijzondere personen in het geheim gade slaat; ook wel voor een straatspiegel, vensterspiegel; **spionéren**, bespieden, beloeren, bedektelijk gade slaan, uitvorschen.

spiraal, nw lat. (v. h. lat. *spira*, gr. *speira*, omdraaijing, kronkeling), kring- of slakvormig gedraaid, schroefvormig; **spiraallijn**, de schroeflijn, slakkelijn, krullijn, eene kromme lijn, die op een vlak verscheidene wentelingen rondom een punt doet, waarvan zij zich meer en meer verwijdert; **spiraalveer**, de slakkeveer, opgewonden veer in zakuurwerken.

spirābel (lat. *spirabĭlis, e*, v. *spirāre*, ademen), adembaar, vervliegbaar; **spirabiliteit**, f. nw lat., de geschiktheid der lucht tot inademing; vervliegbaarheid van een ligchaam; **spiracŭlum**, n. lat., een luchtgat, eene opening.

spiráto, it. (v. *spiráre* = lat. *exspirāre*, z. **exspiréren**), Merc., in de jongst verloopen maand of het laatst vorige jaar.

Spiritus, m. lat., eig. de adem, ademtogt, wind, het leven, de geest, kracht; een afgetrokken geestrijk vocht, geest, eene door overhaling uit vele zelfstandigheden verkregen vlugtige vloeistof; *spiritus asper* en *spiritus lenis*, de scherpe en zachte aanblazing in de grieksche taal, aangeduid door ‘ en ’; *spiritus cornu cervi*, geest van hertshoorn; *sp. familiāris*, een beschermgeest, geleigeest, geheime gedienstige geest; *sp. nitri dulcis* of *sp. aethĕris nitrĭci*, verzoete salpetergeest of salpeter-æthergeest; *sp. rector*, de bezielende geest, de levenwekkende, geestige kracht; de reukstof bij de planten; *sp. salis ammoniăci causticus*, bijtende geest van salammoniak; *sp. sanctus*, de heilige geest; *sp. silvéstris*, koolzuur, koolzuurgas, luchtzuur, krijtzuur, vaste lucht; *sp. vini*, wijngeest; **spirituālen**, pl. nw lat., bijzondere opzieners der zedelijkheid in de priester-seminariën; ook de gestrengere partij onder de franciskanen; *spiritualia* of **spiritualĭēn**, pl., geestelijke aangelegenheden, geloofszaken, zielezorg; *in spiritualĭbus*, in geestelijke aangelegenheden; **spiritualiséren**, Chem., tot geest maken, den spiritus of geest uit iets trekken; oneig. begeesteren, in vervoering brengen; ook eene verstandelijke, allegorische, inz. vrome of geestelijke rigting geven, vergeestelijken; **spiritualisātie**, f. Chem., de uittrekking van de geestrijke deelen, geestmaking, geestwording; **spiritualísmus**, n. de geestenleer, leer van het wezen des geestes; ook de wijsgeerige meening, dat alles geest is en

het ligchamelijke uit den geest te voorschijn treedt, in tegenst. met materialismus; **spiritualiteit**, f. de geestigheid, onligchamelijkheid, het innerlijk leven, de ontbondenheid, het loszijn van de wereld, de overpeinzing van geesteszaken; *spiritualiter*, op geestige, geestelijke wijze, geestelijk; **spiritueel** (fr. *spirituel*), geestig, geestrijk; zinrijk, snedig; geestelijk, onligchamelijk; **spiritueus** (fr. *spiritueux*), geestrijk, vol geest, vurig, krachtig, sterk (van dranken); **spirituositeit**, f. Chem., hoedanigheid van een geestrijk vocht, geestrijkheid, geestgehalte; *spirituoso* (spr. —*toeózo*) of *spiritoso*, ook *con spirito*, it. Muz., met geest en vuur, of vurig, levendig voor te dragen.

Splanchnemphráxis, f. gr. (v. *splanchnon*, n., pl. *splanchna*, ingewand), Med., verstopping der ingewanden, overvulling der ingewanden; **splanchneurýsma**, n. de tegennatuurlijke verwijding of uitzetting van een ingewand; **splanchnĭca**, pl., middelen tegen de ziekten der ingewanden; **splanchnodýnē**, f. ingewandspijn, kramp of pijn in de ingewanden; **splanchnographīe**, f. beschrijving der ingewanden; **splanchnolīth**, m. een ingewandssteen; **splanchnolithiásis**, f. de steenvorming in de ingewanden; **splanchnologīe**, f. de ingewandsleer, leer van de ingewanden; **splanchnolýsis**, f. de verslapping of verlamming der ingewanden; **splanchnopathīe**, f. een ingewandslijder; **splanchnopáthisch**, aan de ingewanden lijdend; **splanchnophthársis**, f. bederf of beleediging der ingewanden; **splanchnophthártisch**, ingewandbedervend; **splanchnophthŏra**, f. ingewandsbederf; **splanchnoscopīe**, f. het onderzoek, de beschouwing der ingewanden; **splanchnotomīe**, f. de ontleding der ingewanden.

Spleen, m. eng. (spr. *splien*; v. h. gr. en lat. *splēn*, milt), Med., de miltzucht, zwaarmoedigheid, eene soort van hypochondrie (z. a.), die dikwijls levenszatheid en zelfmoord voortbrengt; blijvende kwade luim, verdrietelijkheid, gemelijkheid, grilligheid, ijzegrimmigheid.

Splenalgīe, f. gr. (v. *splēn*, milt), het miltlijden, de miltpijn; **splenálgisch**, aan de milt lijdend, door pijn in de milt veroorzaakt; **splenectomīe**, f. de miltuitsnijding; **splenelcōsis**, f. eene miltzweer, miltverettering; **splenemphráctisch**, miltverstoppend, door verstopping in de milt veroorzaakt; **splenemphráxis**, f. de miltverstopping; **splenētisch**, miltzuchtig, gemelijk, zwaarmoedig, zwartgallig, treurig, ijzegrimmig, knijzerig; **splenetĭcus**, n. een miltzuchtige; **splenetĭca** of **splenĭca**, pl., miltmiddelen of middelen tegen de miltzucht; **splenictĕrus**, m. de miltgeelzucht; **splenītis**, de miltontsteking; **splenocēle**, f. de miltbreuk; **splenographīe**, f. de miltbeschrijving; **splenologīe**, f. de miltleer, leer van de milt; **splenóncus**, m. het miltgezwel, de miltzwelling; **splenoparectomīe**, f. de vergrooting van de milt; **splenorrhagīe**, f. de bloedvloeijing uit de milt; **splenotomīe**, f. de ontleding der milt.

Splendeur, f. fr. (spr. *splangd*—; = lat. *splendor*), de glans, pracht, praal, heerlijkheid; *splendor sōlis*, de zonneglans, titel van een alchimistisch boek; **splendied**, lat. (*splendĭdus*, *a*, *um*, fr. *splendide*), schitterend, prachtig, prachtvol, heerlijk, glansrijk, kostelijk.

Splenectomie enz. — **splenectica**, z. **splenalgie**.

Splenĭa, pl. lat. Med., eig. langwerpige pleisters in den vorm der milt, miltpleister; een compres, drukdoek, om op eene wond enz. te leggen.

Spodĭum, n. lat. (v. h. gr. *spódion*, v. *spódos*, f. asch), metaalasch, z. v. a. tutia; beenzwart, gebrand of gecalcineerd ivoor (*spodium nigrum*); **spodomantīe**, f. de waarzeggerij uit de asch; **spodumén**, m. gr. (*spodūmenon*, v. *spodūn*, tot asch verbranden), eene groene paarlemoerglanzige steensoort, die gebrand zijnde aan asch gelijk wordt.

Spolĭum, n., pl. **spolĭa** of **spolĭën**, lat., de roof, buit; inz. buitgemaakte, veroverde wapenrustingen, wapens enz. als zegeteekenen; Jur., ontzetting van bezit, uitwinning; *spolia opīma*, pl., eig. vette, rijke buit, de wapenrusting, die een oud-rom. veldheer eenen door hem-zelven verslagen vijandelijken aanvoerder had ontnomen; **spolĭën**, ook de ridderlijke eereteekenen, als schild, helm enz. bij lijkstaatsiën en andere praalvertooningen; **spoliéren** (lat. *spoliāre*), berooven, plunderen, geweld-dadig ontnemen; **spoliánt** of **spoliëerder**, m. de van roof aangeklaagde; **spoliaat**, m. hij, die een ander wegens roof aanklaagt; **spoliātie**, f. de berooving, plundering; **spoliātor**, m. een berooven, plunderaar.

Sponde of **bedsponde**, f. (v. h. lat. *sponda*), de bedstede, legerstede, het ledekant, de slaapplaats.

spondéren, lat. (*spondēre*), beloven, toezeggen; **sponsus**, m. de verloofde, bruidegom; **sponsa**, f. de verloofde, bruid; **sponsalĭën**, pl. (lat. *sponsalia*), de plegtige huwelijksbelofte, trouwbelofte, de verloving, het echtverdrag, de ondertrouw, de viering daarvan, bruiloft; *sponsalia clandestīna*, heimelijke trouwbeloften of verlovingen; *sp. publĭca*, opentlijke verloving in tegenwoordigheid der ouders of andere getuigen; **sponsie**, f. (lat. *sponsĭo*), de plegtige belofte, toezegging, waarborging, gelofte; *sponsĭo de futuro*, belofte of toe-

zegging voor de toekomst; *sp. publĭca*, opentlijke verloving of gelofte; **spónsor**, m. een borg; *sponsor fidĕi*, eig. een geloofsborg, peet, doopheffer, doopvader, gevader, doopgetuige; *sp. pacis*, een vredeborg; **sponséren** (v. h. lat. *sponsāre*), vrijen, naar de hand van een meisje of eene weduwe dingen, een huwelijksaanzoek doen; ondertrouwen, trouwbeloften doen.

Spondēus, m. lat. (v. h. gr. *spondeĭos*, d. i. eig. tot de plegtige plengoffers [*spondai*] behoorende, die door langzame, ernstige melodiën begeleid werden), Poet., de gelijktred, twee- of dubbelslag, een versvoet van 2 lange lettergrepen (— —), b. v. m a a n z i e k.

Spondȳlus, m. gr. (*spóndylos* of *sphóndylos*), pl. **spondȳlen**, wervelbeen, inz. ruggegraatswervel, rugwervel; **spondylalgīe**, f. ruggegraatspijn, wervelpijn; **spondylarthrocāce**, f. de vrijwillige ontwrichting van een' der rugwervelen, verzwerende ruggegraatsontsteking; **spondylexarthrōsis**, f. de ruggegraats-ontwrichting of verrekking; **spondȳlisch**, de ruggewervelen betreffende, uit de rugwervelen ontstaan; **spondylieten**, pl., lazarusklappen, eene soort van versteende schaaldieren; **spondylītes**, f. de wervelontsteking, ontsteking van een' of meer ruggewervelen; **spondylolíthen**, pl., versteende vischwervelen; **spondylopathīe**, f. eene ziekte der rugwervelen; **spondylopáthisch**, aan de rugwervelen lijdende, door ziekte der rugwervelen veroorzaakt.

Spongĭa, f. gr. en lat., de spons; *spongĭa officinālis*, lat., de gewone wasch- of glazenspons; **spongieus** (lat. *spongiōsus, a, um*, fr. *spongieux*), sponsachtig, wat de eigenschap van spons heeft, vol poriën of gaatjes, los, luchtig; **spongiolíthen**, pl. of **spongieten**, pl. gr., sponssteen, puimsteen, drijfsteen, versteende sponskoralen; **spongiositeit**, f. de sponsachtigheid, poreusheid; **spongōsis**, f. Med., het sponsgezwel, gewrichts-sponsgezwel.

Sponsa, sponsalĭën, sponsie enz., z. ond. **spondéren.**

sponte, lat., vrijwillig, van zelf, uit eigene aandrift; **spontaan** (lat. *spontanĕus, a, um*), vrijwillig, ongedwongen, uit eigene beweging, willekeurig; Med., s p o n t a n e v e r r e k k i n g, d. i. de verrekking ten gevolge van eene ziekte des gewrichts zonder inwerking van uitwendige beleediging; *spontanĕa confessĭo*, z. ond. c o n f e s s i e; **spontaneïteit**, f. nw lat., de vrije wilskracht, vrijwerkendheid, zelfwerkzaamheid; willekeur, eigen goeddunken.

Sponton, m. (spr. *spongtóng*; fr. *sponton, esponton*. v. h. it. *spontóne* of *spuntóne*, v. *spuntare*, afstompen), de halve piek, spies der onderofficieren.

Sporáden, pl. gr. (*Sporádes*, v. *sporás*, verstrooid, v. *speirein*, uitstrooijen, zaaijen), verstrooid liggende eilanden, inz. in den griekschen archipel; **sporádisch**, verstrooid, op zich-zelf en buiten gezelschap levend; s p o r a d i s c h e z i e k t e n, zulke, die slechts weinige menschen hier en daar aantasten en niet algemeen heerschende (e p i d e m i s c h) zijn; **sporangĭum** of **sporangidĭum**, n. (v. *sporá*, zaad, en *ángos*, vat), een klein zaadvat, het vruchthulsel der c r y p t o g a m e n.

sporco, it. (= lat. *spurcus*), onrein, besmet (b.v. in q u a r a n t a i n e n); Merc., z. v. a. *bruto.*

Spores rassel (joodsch of dieventaal?), klinkende munt, baar of gereed geld, c o n t a n t e n.

Sport, n. eng. (spr. *spoort*), spel, scherts, grap, uitspanning, tijdverdrijf, kortswijl; landelijk vermaak, veldvermaak, inz. alle ligchaamsoefeningen en uitspanningen, die vaardigheid, kracht en stoutheid vorderen, als: paardenwedloopen of harddraverijen, jagt, wedloopen, wedstrijden van allerlei aard.

sportŭla, f. lat., een korfje, mandje; bennetje, waarin men iemand spijzen ten geschenke zond; verder in 't alg. geschenk, geregtelijke bijvoordeelen, schrijfgelden, verval; **sporteln**, pl. hoogd., geregtskosten; **sporteltax**, f. het wettelijke voorschrift omtrent de onkosten voor geregtelijke stukken; **sportulánt**, m. de heffer of ontvanger dier ongelden.

Spriet, f. ned. (verwant aan s p r u i t, s p r u i t e n), Mar., de vooruitstekende steng aan sommige schepen, ter uitzetting van het zeil; ook de voelhoorn van een insect.

spumeus, lat. (*spumōsus, a, um*, van *spuma*, schuim), schuimig, schuimend.

Spurĭus, m. lat. (*spurius, a, um*, onecht), een onechte, buiten het huwelijk geteelde knaap, bastaard, hoerejongen; **spurĭa**, f. een onecht meisje, hoerekind; **spurisch**, onecht, ondergeschoven, valsch; s p u r i s c h e z i e k t e n, zulke, die den gewonen loop niet nemen, noch met de gewone toevallen vergezeld gaan.

sputum, n. lat. (v. *spuĕre*, spuwen), het uitgespuwde, spog, speeksel; *sputum cruéntum*, het bloedopwerpen; **sputātie**, f. nw lat. (van *sputáre*, spuwen), Med., speeksel-afgang of speeksel-opbrenging; **sputatorĭa**, pl., middelen, die de afzondering van speeksel bevorderen, kaauwmiddelen.

squameus, lat. (*squamōsus, a, um*, van *squama*, schub), schubbig, geschubd.

Square, n. eng. (spr. *skweer*), een vierkant, inz. eene vierkante marktplaats, plein te Londen.

Squilla, z. **scilla.**

Squire, z. v. a. **esquire** (z. a.).

Stab, m. eene lengtemaat te Freyburg = 1,0696 ned. el.

stabat mater, n. lat., d. i. de moeder (van Jezus) stond (aan het kruis), een beroemd geestelijk gezang der r. k. kerk, gedurende de week voor paschen, dat met deze woorden begint; het is in uitstekende nederl. verzen vertaald door P. van Braam, Bilderdijk e. a., en op voortreffelijke muzijk gezet door Palestrina, Pergolesi, Haydn e. a.

stabiel, lat. (*stabĭlis*, *a*, van *stare*, staan), bestaand, standvastig, duurzaam, durend, bestendig, niet veranderlijk, vast, vastgezet; **stabiléren**, vastzetten, vaststellen, bevestigen; **stabilist**, m. nw lat., een aanhanger van het bestaande, van het stelsel des behouds, een behoudsman; **stabiliteit**, f. lat. (*stabilĭtas*), de vastheid, duurzaamheid, duur, bestendigheid, bijblijving, onwrikbaarheid, het voortdurend bestaan; **stabiliteits-systeem**, n. het stelsel des behouds, des volhardens bij het oude.

Stablat, m. fr. (spr. *stablá*), eene woning, die de bewoners van zekere gedeelten der Alpen tegen den sneeuwtijd maken en in welke zij zich tot op het einde des winters met hunne kudden opsluiten, eene stalwoning.

Stablasiërs, pl., eene secte van wederdoopers, die een afgrijzen van den oorlog hadden en geen ander wapen gebruikten dan een' stok, waarom zij ook bacularen heeten (v. baculus, stok).

staccáto, it. Muz., gestooten, afgestooten, kort, gebroken.

Stadie, f. (lat. *stadĭum*, van het gr. *stádion*), eene lengte- of wegmaat; de romeinsche stadie v. 125 schreden of 625 romeinsche voeten, = 185,1584 ned. ellen; de olympische stadie, v. 600 grieksche voeten, = 184,9550; de pythische stadie, $\frac{4}{5}$ van de voorgaande of 147,9640; de phileteriaansche stadie, eene wegmaat, die in het Oosten in de 3de eeuw vóór Chr. werd ingevoerd, deed 600 philet. voeten of 213,0020; de groote aziatische stadie = 222,3852; de zeestadie = 166,8375 ned. ellen; de ren- of loopbaan bij de wedspelen der oude Grieken; oneig. de tijdruimte in de voortgaande ontwikkeling van een voorval of eenen toestand, b. v. van eene ziekte (*stadium morbi*), van eenen aanval eener tusschenpoozende koorts.

Stage-coach, f. eng. (fr. *steedzj'kootsj*; v. *stage*, z. v. a. **station**), eene postkoets, een postwagen.

Stagirieten, pl., aanhangers van Aristoteles van Stagira (eene stad in Macedonië).

Stagĭo, m. it. (spr. *stáljio*; van *stagliáre*, aan stukken snijden), Merc., de gemiddelde rekening, raming, overslag.

Stagma, n. gr. (*stágma*), eig. een druppel, vloeibaarheid; elk door destillatie of overhaling verkregen vocht.

stagnéren, lat. (*stagnāre*), stilstaan, niet vloeijen, bederven, verrotten (van water en andere vloeistoffen); **stagnātie**, f. nw lat., de stilstand, stremming, verhindering, schorsing; h. bederf, de verrotting.

Stagnool, zie **stanniool**.

Staja, f. (pl. **staje**) eene inhoudsmaat in de sardinische staten voor het koren, = 2 minaas of 38,33 ned. koppen; eene oliemaat te Napels, = $\frac{1}{16}$ salma of 9,9037 ned. kannen; eene inhoudsmaat te Palermo, = 2,46 koppen.

Stajo, f. (pl. *staje*), ook **staro**, m. it., het schepel, eene onderverdeeling der ital. inhoudsmaten: in het Venetiaansch-Lombardisch rijk = $\frac{1}{8}$ moggio en $\frac{1}{3}$ brenta; de nieuwe moggio bevat slechts 4 staje, ieder van 80 koppen, te Lucca = 24,12; te Moderna = 70,4; te Parma = 51,37; in Toscanen = 24,3690; in Dalmatië 148,6530 koppen of kannen; **stajolo**, *m*. eene veld- of vlaktemaat in Toscanen, = 66 □ roeden of 4,2580 ned. □ roeden.

Stakét, **stakétsel**, n. (het naast van het it. *stacchetta*, dit echter van ons staak, steken), paalwerk, palmheg, palenmuur, eene rij van palissaden, lattenheining, regtstandig geplaatst latwerk op muren enz.

Stalágma, n. gr. (van *staládzein*, druppelen), het druppelende, de drup of drop; Med., het door herhaalde destillering verkregen vocht; **stalágmus**, n. en **staláxis**, f. het afdruppelen, de afdruppeling; **stalagmiet**, m. dropsteen, op den bodem door opdruppeling gevormd; **stalactiet**, m. dropsteen, die aan het gewelf of aan de wanden van grotten door afdruppeling wordt gevormd en naar de ijskegels gelijkt, die men des winters soms aan de daken, ramen enz. ziet hangen; ook in 't alg. dropsteen, een uit kalkwater afgezette of verharde kalksteen, b. v. in het Bouwmanshol in den Hartz enz.: **staláctisch**, **stalactĭtisch**, dropsteenachtig, ijskegelvormig.

staltisch, gr. (*staltikós*, *ē*, *ón*, v. *stél-lein*, zamen trekken), zamentrekkend, terugdrijvend, stuitend; **staltĭca**, pl. Med., middelen, die het wild vleesch wegbijten, de wondlippen gelijk maken en alzoo de wond sluiten.

Stambul, **Stamboul**, turk. naam voor Constantinopel, gevormd uit de drie gr. woorden εἰς τὴν πόλιν (in de stad), op de hedendaagsche wijze uitgesproken; ook eene turk. rekenmunt van goud, omtrent = 5 gl. courant; **stambul-efendi-baschi**, m. opperregter in burgerlijke en lijfstraffelijke zaken te Constantinopel.

Stāmen, n., pl. **stamĭna**, lat. (v. *stāre*, staan), eig. de schering of ketting van een weefsel; Bot., meel- of stofdraden en in 't alg. de stofvaten, de bevruchtigings-werktuigen in de bloemen der planten, vgl. **antheren** [niet **anthenen**, gelijk er door eene zetfout staat]; oneig. voor aanvang, beginselen.

Stampa, f. it. (v. *stampáre*, opdrukken, stempelen). de druk, de stempel eener munt; **stampe**, f. fr., de stempel, waarmede de negerslaven door hunne eigenaars gemerkt worden; **stampille**, f. (mid. lat. *stampilla*, fr. *estampille*), een stempel, inz. voor naamteekeningen onder oorkonden enz.

Stance, f. fr., z. **stanze**.

Standaard, m. (eng. *standard*, v. *to stand*, staan; eig. een stam, vrijstaande boomstam, hoekboom, rigtpost). elke door de wet bepaalde maat, ijkmaat, legger of slaper; muntvoet; het rigtsnoer, model, de regel, maat; de vaan, ruitervaan; standaard-goud, fijn goud van 22 karaten; standaard-zilver, fijn zilver van $11\frac{1}{10}$ penning.

Stangiew, m. poolsch, waterbak, tobbe, kuip; eene poolsche vochtmaat, = 2 beczka of 124 ned. kan.

Stanislaus, m. slav. (poolsch *Stanislaw*, v. *stan*, stand, staat, en *slawa*, roem), mansn.: roem der bestendigheid.

stannum, n. lat., het tin; bij de Ouden: werklood, eene verbinding van lood en zilver; **stanniool** of **stagnool**, n. (it. *stagnióla*), bladtin of tinblaadjes, tinfoelie.

stante, it. (v. h. lat. en it. *stare*, staan, bestaan enz.), Merc., in deze of de loopende maand; *stante pede*, lat., op staanden voet, dadelijk, oogenblikkelijk, onverwijld, terstond.

Stanze, f. it. (*stanza*, v. *stare*, staan, zich ophouden, stilstaan), 1) de plaats des oponthouds, eene kamer, een vertrek; ook eene wandschilderij tot kamerversiering, inz. de beroemde wandtaferelen van Rafaël in het vatikaan te Rome; 2) eene versafdeeling in een gedicht, verzengroep, doorgaans kortweg vers geheeten, z. v. a. strophe; inz. de achtregelige italiaansche strophe (*ottave rime*), bestaande uit 8 vijfvoetige jambische verzen of versregels waarin twee rijmen driemaal met elkander afwisselen en dan met twee gepaarde sluiten.

Stapelĭe, f. (nw lat. *stapelĭa*, naar Bodeus Stapel, een' hollandsch' geneesheer, gest. 1616, benoemd), eene broeikasplant van zeer vele schoone soorten uit Z. Afrika.

Staphylăgra, n. gr. (v. *staphȳlē*, druif, oneig. de huig, het lelletje in de keel), Chir., een tangetje om de huig te vatten; de huigtang; **staphylĕa**, f. de pimpernoot, een boom van verscheidene soorten; **staphylĕon**, n. eene druivenpit of -kern; Med., eene daarnaar gelijkende zweer op het hoornvlies van het oog; **staphȳlisch**, de huig betreffende, van de huig ontstaan; **staphylodéndron**, n. de druivenboom; **staphylōma**, n. het druifgezwel, druivenoog, een vleeschachtig uitwas in het oog; **staphylomateus**, daarmede behebt; **staphylóncus**, m. de zwelling der huig; **staphylorrhaphīe**, f. het naaijen van de huig; **staphylotoom**, m. de huigsnijder; **staphylotomīe**, f. de huigsnede.

Stār of **stær**, m. (= it. *staro*, z. a.), eene graanmaat in Boven-Duitschland, ook eene maat voor ertsen; een gewigt in Tyrol, = 1 centenaar.

Starboard, n. eng. (spr. *—boord*), het stuurboord, de regterzijde van het schip.

Starèllo, m. eene inhoudsmaat in Sardinië voor het koren, = 16 imbuti, of 48,96 kop.

Staro, m. it. (ook stajo, z. a.; zamengetr. uit het lat. *sextarius*), eene graanmaat in Rome, Bologna en Triest; ook eene veld- of vlaktemaat in Ferrara.

Staróst, m. (v. h. slavisch *star*, oud), een poolsch oudste, landvoogd, voornaam staatsbeambte, stadhouder, gouverneur eener starostij; in Lausitz: een opzigter over de bijenhouders; **starostij**, f. de waardigheid en het gebied van eenen starost, stadhouderschap, landvoogdij.

Startīn, m. of **startīne**, f. eene vochtmaat in Stiermarken, = 10 oostenrijksche emmers of 56,6 ned. kan.

Stasis of **stase**, f. gr. (v. *stēnai*, staan), het plaatsen, zetten, stellen; de stelling, stand; Med., de stilstand van vochten.

statārisch, lat. (*statarius*, *a*, *um*), staand, vertoevend, langzaam voortgaande, in tegenst. met cursorisch (z. a.).

Statēr, m. gr., eig. gewigt; verscheidene aziat. en gr. zilver- en goudmunten; als gr. goudmunt deed hij 20 zilveren drachmen en werd ook chrysos en dareikós geheeten; de gouden stater v. Cyrica gold 28 atheensche zilveren drachmen; in het oude Athenen eene zilvermunt van 4 drachmen; ook eene voorm. joodsche zilvermunt, de zilverling, = 80 ct.

Stathmiek, f. gr. (v. *stathmós*, m. standerd, pijlaar, deurpost; weegschaal, gewigt), de gewigtkunde, de leer der weegschalen en gewigten.

Statief, n. (v. h. lat. *statīvus*, *a*, *um*, vaststaand), een voetstuk als steun voor de meettafel en andere werktuigen bij het landmeten.

Statiek, f. gr. (v. *statikós*, *ē*, *ón*, doende staan, v. *stēnai*, staan), de stand- of evenwigtsleer, de weeg- of evenwigtskunde, de wetenschap, welker voorwerp het evenwigt der vaste ligchamen is; **statisch**, wat tot

die wetenschap behoort, in evenwigt, evenwigtig; **statische geneeskunst**, het oplettend onderzoek van hetgeen het ligchaam door de voeding winnen en door de uitademing verliezen kan.

statieus, barb. lat. (v. staat voor staatsie, praal, pronk), pronkend, pralend, staatsie makend.

Station, f. fr. (spr. *stasjóng;* v. h. lat. *statĭo*, v. *stāre*, staan), in 't alg. het staan, de stand, het oponthoud, verblijf, de stand-, ligplaats, aanleg, inz. in het postwezen de **poststation**, de pleisterplaats, toefplaats, stilstand op eene plaats, waar de paarden gewisseld worden; ook de afstand van zulk eene wisselplaats tot de andere, de postrust, rust; oneig. de **stations** van het leven, d. i. levenstijdperken, trappen des ouderdoms; in de r. k. kerk: bedegangen, voorstellingen uit de lijdensgeschiedenis van Christus, bij welke men stilstaat om te bidden; kerken, kapellen of altaren, waar men zekere gebeden gaat verrigten om aflaat te verkrijgen, bedevaart; Mar., de uitgestrektheid der zee, welke den schepen wordt aangewezen om er gedurende een' bepaalden tijd te kruisen; de standplaats, het standpunt der landmeters; de post, het ambt; **stationair** (lat. *stationarĭus*, *a*, *um*), stilstaand, b.v. van eene planeet, als zij in den dierenriem noch voor- noch achterwaarts schijnt te gaan; vastgezet, bestendig, voortdurend, blijvend, op hetzelfde punt staande, geene vorderingen makende; stationaire koortsen, zulke, die gedurende een of meer jaren algemeener en aanhoudender heerschen dan de andere; als subst. m. een stilstaande, een biddend persoon voor een heiligenbeeld; een hulpprediker, hulppriester; een wachtschip; oudtijds een garnizoenhoudend soldaat; **stationairen**, pilaarheiligen, z.v.a. stylieten (z.a.); **stationéren**, nw lat., op eene standplaats, ligplaats zetten, op schildwacht plaatsen, als wachtschip ergens liggen; aanstellen; **gestationeerd**, aangesteld, geplaatst, gelegen.

statisch, z. ond. **statiek**.

Statíst, m. nw lat. (v. *stāre*, staan), een stomme persoon, eene stomme rol op de tooneelen, vgl. **figuránt**.

Statistiek, f. nw lat. (v. *status*, toestand, staat), de wetenschap, wier doel is de bevolking, de inkomsten, den handel, de fabrijken enz. van eenen staat te doen kennen, de staathuishoudkunde, statenkunde, statenbeschrijving; **statistĭcus**, m. een kenner der statistiek, staatsligchaamkenner, statenkenner; **statístisch**, wat tot de wetenschap van de gesteldheid der staten behoort of haar betreft; staathuishoudkundig; statenbeschrijvende.

stat pro ratiōne voluntas, lat., het bestaat of geldt in plaats v. d. grond des wils, de willekeur.

Statue, f. fr. (spr. *statü';* van het lat. *statŭa*, v. *statuĕre*, stellen, oprigten), een standbeeld te voet of te paard, eerebeeld, beeldzuil; *statŭa equéstris*, lat., fr. *statue equestre*, een ruiter- of ridderstandbeeld; *statŭa pedéstris*, lat., fr. *statue pédestre*, een standbeeld te voet; **statuarĭus**, m. een standbeeldenmaker, beeldhouwer, beeldgieter.

statuéren, lat. (*statuĕre*), stellen, zetten, oprigten; vaststellen, bepalen, verordenen; het daarvoor houden, aannemen, toestaan, laten plaats vinden; een exempel statueren, een voorbeeld ter waarschuwing geven, daarstellen of ophangen.

status, m. lat. (v. *stare*, staan), de stand, staat, gesteldheid, toestand; de staat, het rijk; *status in statu*, een staat in den staat; *st. actīvus et passīvus*, de verhouding van het vermogen tot de schulden, de staat der vorderingen en te doene betalingen, van credit en debet; *st. affinitātis*, de zwagerschap; *st. cognatiōnis*, de verwantschap; *st. conjugālis*, de huwelijksstand, het huwelijksleven; *st. causae*, de gesteldheid der zaak; *st. controversĭae*, de eigentlijke toestand van den strijd, den twist of het geschil, de gesteldheid en nadere bepaling der geschilpunten; *st. dignitātis*, de waardigheid; *st. insolventĭae*, het onvermogen eens schuldenaars ter betaling; *st. naturālis et praeternaturālis*, de natuurlijke of gezonde en de tegennatuurlijke of ongezonde toestand; *st. personārum*, de toestand der personen; *in statu quo*, in den toestand, waarin (eene zaak dusverre was), in denzelfden, vorigen toestand, onveranderd; het *statum quo* weder herstellen of eene zaak in *pristĭnum statum* (in haren vorigen toestand) terug voeren, alles weder op den ouden en vorigen voet brengen.

Statuur, f. lat. (*statūra*), de ligchaamsgrootte of -hoogte, ligchaamsgestalte, stal, wasdom (onderscheiden van taille).

Statuut, n. (lat. (*statūtum*, vastgesteld, v. *statuĕre*, z. **statueren**), wetten, grondwetten, verordeningen, stadsregten, inz. een genootschaps-besluit, de stichtings- en grondwetten van een genootschap, gezelschap, gilde enz.; *statūta opifĭcum*, pl., handwerks- of gildewetten; **statutārisch**, nw lat., volgens de wetten of verordeningen, wetmatig, wettelijk; **statutarische portie**, z. *portio statutaria*.

Staurodulīe, f. gr. (v. *staurós*, paal, kruis), aanbidding van het kruis, kruisvereering; **staurolátor**, m. kruisaanbidder; **staurolíth**, m. ook granatiet, kruissteen, kruisvormige schorl, eene aan den granaat verwante steensoort; **staurophóren**, pl., kruisdragers, bij kerkelijke optogten der

R. K.; **stauróphylax**, m. de kruishoeder, voortijds de titel van den patriarch in Jeruzalem, die de overblijfselen van het kruis van Christus bewaarde.

Steamboat, f. eng. (spr. *stiemboot*), stoomboot, stoomschip; **steamer**, m. (spr. *stiemer*), stoomer; **steampot**, m. (spr. *stiempot*), een stoompot, ook inhaler (spr. *inheeler*), d. i. inademer, adembuis, om warme dampen in de long te leiden.

Steăras, l. **steătas**, n. gr. (v. *stéar*, gen. *steatos*, vet, talk), talkzuur zout; **stearine**, l. **steatine**, f. de eigene talkstof; van daar stearine kaarsen, gezuiverde talkkaarsen; stearine-zuur, talkzuur, parelzuur; **steatiet**, m. de speksteen, zeepsteen; **steatīnisch**, talkig, talkachtig; **steatītis**, f. Med., de vetzucht, overbodige verzameling van vet (hyperpimele); **steatocēle**, f. de vetbreuk, een spekgezwel in de scheedevliezen van de zaadstreng; **steatōdes**, spek- of talkaardig; **steatoom**, n. Med., een spekgezwel, spekbuil; eene **steatomátisch**, door een spekgezwel veroorzaakt; **steatórnis**, m. de spekvogel in Z. Amerika; **steatōsis**, f. de spek- of talkvorming.

Stecken, m. eene kubiek-maat voor het hout, sedert 1821 in het groothertogdom Hessen-Darmstad gebruikt, en doende 10 kubieke voeten à 25 ned. duimen de voet.

Steen, m. hoogd. **stein**, een gewigt van 20 ponden in Bohemen of 10,2869 ned. ponden; een oud gewigt te Antwerpen, doende 8 handelsponden of 3,7612 ned. ℔; een nieuw gewigt van het groothertogdom Baden, = 10 ponden of 5 ned. ℔; een gewigt te Leipzig, = 22 ned. of 10,2838 ned. ℔; in Polen = $\frac{1}{15}$ schippond of 12,96 ned. ℔; in Zwitserland, kanton Solothurn, = 10 ponden of 5,1840 ned. ℔; een steen kaarsen in Nederland, = 6 oude ponden.

Steganographīe, f. gr. (v. *steganós*, *ē*, *ón*, bedekt, verborgen, van *stégein*, dekken), de geheimschrijfkunst, het geheim teekenschrift, geheimschrift; **steganográphisch**, geheimschriftelijk.

Stegnōsis, f. gr. (v. *stegnós*, *ē*, *ón*, zamengetr. uit *steganós*, bedekt, digt; *stegnūn*, verdigten, digt maken), Med., de verdigting, zamentrekking, sluiting of verstopping, tegennatuurlijke vernaauwing van eene holte of een hol deel des ligchaams; *stegnosis viscĕrum*, lat., de vergroeijing van de kanalen der ingewanden; **stegnōtisch**, gr., zamentrekkend, verstoppend; **stegnotĭca**, pl., zamentrekkende geneesmiddelen.

Steirōsis, f. gr. (v. *steīros*, stijf, onvruchtbaar), Med., de onvruchtbaarheid.

Stekan, f. eene oude vochtmaat in Nederland, doende 8 stoopen of 16 mengelen; voor wijn en olie = 19,403—, voor brandewijn = 18,553—, voor bier (ook dordsche kit) = 19,44 ned. kan.

Stēle, gr. (*stēlē*, v. *stēnai*, staan), eene opgerigte zuil, pilaar of steen; inz. grafzuil, een zuilvormige grafsteen; **stelographīe**, f. het zuilenschrift.

Stelechieten, pl. gr. (v. *stelĕchos*, het stameinde), versteeningen van stamhout.

Stellagie (van stellen met een' franschen uitgang) of **stellaadje**, f. een getimmerte van palen, sparren en planken, dat wordt opgerigt van den grond tot op de hoogte, waar de metselaar, timmerman, verwer enz. moet werken, stelling, toestel, voetstuk.

stellātim **gaan**, nw lat. (v. h. lat. *stella*, ster), iron., op het sterrenkijken uitgaan, een nachtelijk pleiziertogtje, nachtelijke wandeling doen.

Stelliet, m. nw lat. (v. h. lat. *stella*, ster), eene versteende zeester.

Stellionaat, m. lat. (*stellionātus*, van *stellio*, hagedis, als beeld eens bedriegers, wegens hare behendigheid en vlugheid in het ontsluipen), eene bedriegerij, die niet tot de klasse der als valschheden gekenmerkte daden behoort, b. v. een bedriegelijk bankroet, het verkoopen van een pand als onbezwaard, ofschoon er hypotheek op staat enz.; **stellionātor**, m. een bedrieger, bedriegelijk verkooper.

Stelographīe, z. ond. stele.

Stemma, m., pl. **stemmāta**, gr. (van *stéphein*, omgeven, omkransen), eig. krans, hoofdwindsel; bij de oude Romeinen: de krans, waarmede de beelden der voorvaderen getooid waren; van daar de reeks der voorvaderen, de stamboom, geslachtsstam, geslachts- of stamtafel; **stemmatographīe**, f. de geslacht- of stamkunde.

Stempel, m. eene pommersche zilvermunt, = $\frac{1}{30}$ daalder.

Stenágma, n., **stenágmus**, m. en **stenáxis**, f. gr. (v. *stenáchein*, *stenádzein*, stenen, zuchten), het zuchten, stenen, steunen.

Stenocardīe, f. gr. (v. *stenós*, *ē*, *ón*, eng), Med., harteangst, borstbeenpijn en borstbeklemming, borstzucht, ook sternodynie; **stenochorīe**, f. gr., de tegennatuurlijke vernaauwing eener holte of opening, inz. der moederscheede; **stenograaph**, m. een verkortschrijver, snelschrijver; **stenographīe**, f. de snelschrijfkunst, de kunst om door middel van zekere teekens en verkortingen zeer snel te schrijven; **stenográphisch**, beknopt- of snelschrijvend; **stenophyllisch**, digtbladerig; **stenōsis**, f., z. v. a. stegnosis; **stenostomīe**, f. vernaauwing eener opening; de mondklem, eene krampachtige zamentrekking v. den mond; **stenothōrax**, m. een engborstige; **stenotĭca**, pl., vernaauwende middelen; **stenōtisch**, vernaauwend, vernaauwd.

stentándo, it. (v. *stentáre*, talmen; ook moeite hebben, nood lijden), Muz., tal-

mend, verwijlend, op de lange baan schuivend. sammelend, terughoudend; *stentáto*, Muz., kommerlijk, weemoedig, met een' smartuitdrukkenden toon.

Sténtor, m. gr., naam van eenen griekschen krijgsman voor Troje, wiens stem boven die van 50 man uitklonk; van daar een geweldig schreeuwer, iemand met eene doordringende, zeer zware stem; **stentor-stem**, eene buitengemeen sterke, zware, mannelijke stem; **stentórisch**, zeer luid, doordringend, geweldig schreeuwend.

Stephănus of **Steven**, m. gr. (*stephános*, omkransing, krans, kroon, prijs), mansn.: de bekransde, bekroonde; als vrouwenn. **Stephanĭa**; **stephanus-daalder**, m. een daalder met het beeld van den heiligen Stephanus; **stephanus-orde**, naam van drie ridderorden, waarvan de hongaarsche de voornaamste is; **stephanieten**, pl., benaming van al de volksspelen der oudheid, waarbij de prijs uit eene eenvoudige kroon bestond; ook de overwinnaars in die spelen.

Steppe, f. russ., hoogliggend, woest, onvruchtbaar land van aanzienlijke uitgestrektheid.

stercoréren, lat. (*stercorāre*, v. *stercus*, gen. *stercŏris*, mest, drek), bemesten, bemisten; **stercologīe**, l. **stercorologīe**, f. de leer der drekstoffen, der bemesting; verhandeling over de uitwerpselen; **stercorair**, wat tot de mest, de drekstoffen betrekking heeft; wat op drekstoffen groeit of leeft; s t e r c o r a i r e s t o e l, de stoel, waarop men den paus bij zijne inwijding deed plaats nemen (een gebruik, door Leo X afgeschaft); **stercoranísmus**, n. de leer der **stercoranísten**, dat zijn de leden eener secte, die meende, dat de stoffen, die men bij het heil. avondmaal nuttigde, even als andere spijzen worden verteerd; ook dezulken, die stelden, dat door het heil. avondmaal de vasten gebroken wordt; **stercorātie**, f. de bemesting.

Stère, m. fr. (v. h. gr. *stereós*, stijf, hard, vast), fr. benaming van de eenheid der ligchamelijke of ruimtematen, inz. voor drooge waren, = 1 kubieke meter of el; d e c a s t è r e, eene maat van 10 stères; h e c t o s t è r e, = 100 stères; k i l o s t è r e, = 1000 stères; m y r i a s t è r e = 10000 s t è r e s; — d e c i s t è r e $= \frac{1}{10}$ stère; c e n t i s t è r e $= \frac{1}{100}$ stère; m i l l i s t è r e $= \frac{1}{1000}$ stère of 1 kubieke palm.

Sterographīe, f. gr. (v. *stereós*, *a*, *on*, vast, stijf), de ligchamenteekening, teekening van vaste ligchamen op een vlak, in tegenst. met i c h n o g r a p h i e; **stereográphisch**, wat tot de ligchamenteekening behoort, vgl. p r o j e c t i e; **stereomantīe**, f. waarzegging uit eerste of grondstoffen; **stereometrīe**, f. de meetkunst der ligchamen, ligchaamsmeting; **stereométrisch**, daartoe behoorende, ligchamelijk gemeten; **stereōtisch**, Med., dor, uitgedroogd of door uitdrooging, uittering ontstaan; **stereotomīe**, f. de ligchaamssnijding, leer van de doorsnijding der vaste ligchamen; **stereotýpen**, pl., vaststaande drukvormen, letterplaten, onbewegelijke drukletters en de afdruk daarvan, eene uitvinding, gemeenlijk toegekend aan den Franschman Didot den jongere, ofschoon de Leidsche predikant Müller reeds in 1701 deze wijze van drukken heeft uitgevonden; **stereotypīe**, f. plaatletterdruk; eene gieterij van stereotypen; m e t a l l o g r a p h i s c h e s t e r e o t y p i e, eene nieuwe handelwijze om letterdruk op metalen platen over te dragen, die men dan met zuren uitbijt; **stereotypiek**, f. de kunst om met vaste lettervormen te drukken; **stereotypéren**, vaste drukvormen vervaardigen en daarmede drukken; **stereotýpisch**, **gestereotypeerd**, met vaste of onbewegelijke drukletters gedrukt, oneig. in blijvenden, duurzamen vorm, onveranderlijk.

Sterēsis, f gr. (v. *sterēīn*, berooven), berooving, wegneming, gebrek; **sterētisch**, beroovend, wegnemend.

steriel, lat. (*sterĭlis*, *e*), onvruchtbaar, mager, schraal, dor, ledig, zonder gehalte; **steriliteit**, f. (lat. *sterilĭtas*), de magerheid, onvruchtbaarheid, dorheid.

Sterlet, m. russ., de kleinste soort van steur, die goeden kaviaar oplevert.

Sterling, eng., eig. echt, geldig; inz. de wettelijke muntvoet, het echte geld naar den engelschen muntvoet; van daar een **pond** (of **livre**) **sterling**, eene voorheen werkelijk gemunte, nu slechts ingebeelde of gefingeerde eng. munt, = 20 eng. s h e l l i n g, ongeveer 12 gulden.

Sternum, n. gr. (*sternon*), het borstbeen; **sternalgīe** en **sternodynīe**, f. borstpijn, z. v. a. **stenocardie**.

Sternutātie, f. lat. (*sternutatĭo*, van *sternutāre*, *sternuĕre*, niezen), het niezen; **sternutatorĭum**, n. nw lat., een niesmiddel, niespoeder, nieskruid; **sternutatief**, niezing verwekkend.

steso moto, it. (*steso*, gerekt, v. *stendĕre* = lat. *extendĕre*), Muz., langzame beweging, langzaam, gerekt.

Stethodésmis, f. of **stethodesmĭum**, n. gr. (v. *stēthos*, n. de borst), Med., een borstverband; **stethoscoop**, n. Med., een borsthoortuig of eene hoorbuis tot onderzoeking v. de borstholte, voor weinige jaren uitgevonden door professor L a e n n e c te Parijs; **stethoscopīe**, f. de borstonderzoeking, de kunst om het stethoscoop te gebruiken.

Steven, z. **Stephanus**.

Steward, m. eng. (spr. *stjóewurd;* ijslandsch *stivard*, angels. *stiward*, naar men wil ontstaan uit s t e d e w a r d, d. i.

plaatshouder, plaatsbekleeder), een huishofmeester, rentmeester, bestuurder, ontvanger; proviandmeester, bottelier op een schip; **lord-high-steward** (spr. —*hai*—), de opperregter, voorzittende lord, een der hoogste rijksbeambten in Engeland.

Sthenīe, f. gr. (v. *sthénos*, n. kracht), de krachtigheid, kracht, volkrachtigheid, sterkte, verhoogde levenswerkzaamheid v. het ligchaam, in tegenst. met asthenie; **sthenisch**, volkrachtig, krachtvol, met verhoogde krachtuiting; **stenopȳra**, f. of **sthenische koorts**, eene koorts met vermeerderde wederwerking, ontstekingskoorts; **stheniséren**, de levenswerkzaamheid verhoogen, sterkere krachtuiting opwekken, in tegenst. met astheniséren.

Stheno, f. gr. (*stheinō*), eene der gorgonen (z. a.).

stibĭum, n. lat., spiesglans of spiesglas, z. v. a. antimonium; **stibialĭa**, pl. nw lat. Med., van of met spiesglans bereide geneesmiddelen.

Stichomantīe, f. gr. (v. *stichos*, m. rij, regel, vers), waarzeggerij door verzen, loten of briefjes. Men schreef verzen uit de sibyllijnsche boeken op briefjes, mengde die door elkander en trok er een uit om zijn toekomstig lot te vernemen; **stichometrīe**, f. de versmeting, versmeetkunst; **stichométrisch**, versafmetend, versmeetkunstig.

Stiefeletten, pl. (hoogd. van *stiefel*, laars, stevel, met een' franschen uitgang), slopkousen, overkousen, knoopkousen.

Stigma, n., pl. **stigmăta**, gr. (v. *stidzein*, steken), de steek, punt, stip, vlek; het zoogenaamde likteeken of bloemmerk aan het bovenste gedeelte van het stampertje der bloemen; likteeken; merk, brandmerk, ingebrand schandteeken; schandvlek, smaad, schande; ook de benaming v. de uitwendige werktuigen der ademhaling van vele insecten, inz. der rupsen; **stigmatiséren**, met likteekens, inz. met de 5 likteekens van den gekruisigden Christus kenmerken; brandmerken, oneig. lasteren, aantijgen, schandvlekken, kwaadspreken; **stigmatisătie**, f. de merking met likteekens, brandmerking; **stigmatograaph**, n. een puntenschrijver, iemand, die door middel van punten zijne gedachten uitdrukt; **stigmatographīe**, f. de kunst om met punten te schrijven, puntschrijfkunst; **stigmeologīe**, f. (v. *stigmē*, f. het punten, stippen; onderscheidingsteeken, merk), z. v. a. accentuatie; **stigmiet**, m. een stippelsteen; **stixis**, f. het steken; brandmerken.

Stijl, m. (v. h. lat. *stilus*, eig. de schrijfstift), de schrijfwijze, de bijzondere wijze, waarop men schriftelijk zijne gedachten uitdrukt, voorstellingsmanier, uitdrukkingswijze, voordragt en uitdrukking in het schrijven; het gebruik, de gewoonte; in de beeldende kunsten: de kunstsmaak, de voorstellingsvorm; inz. de zuivere, edele, ongekunstelde, natuurlijke voorstelling, in tegenst. met manier; ook de tijdrekening, b. v. de oude en nieuwe stijl, z. juliaansche kalender ond. **Julius**; *stilus curiae*, z. curiaal- en kanselarijstijl; **stiliséren**, barb. lat., inkleeden, voordragen, door woorden enz. uitdrukken; goed gestiliseerd, goed gesteld, goed geschreven; **stilist**, m. een schrijver met betrekking tot zijne schrijfwijze. b. v. een goed stilist, kenner en meester der beste schrijfwijze, die de goede uitdrukking in zijne magt heeft; **stilistiek**. f. de kunst der schriftelijke voordragt of der goede uitdrukking; **stilistĭcum**, n. eene voorlezing over de kunst der schriftelijke uitdrukking of eene oefening daarin; **stilistĭca**, pl., dingen, die tot de leer van de schrijfwijze betrekking hebben; **stilístisch**, deze kunst betreffende, tot de goede schrijfwijze behoorende; **stilét**, n. (fr. *stilet*, it. *stilétto*), een kleine dolk, moordpriem, stokdegen; het steekijzer, de peilnaald der wondheelers.

Stilbe, f. (v. h. gr. *stilbē*, glans, schittering), een uitheemsch plantengeslacht met dubbelslachtige bloemen op den eenen en mannelijke bloemen op den anderen stengel; **stilbiet**, m. blader-zeolith, eene soort van zeolith (z. a.).

Stilet, stilist, stilistiek enz., z. ond. **stijl**.

Stillātie, f. nw lat. (v. h. lat. *stillāre*, druppelen, *stilla*, de druppel), de druppeling, het zijpelen, doorzijpelen; **stillicidĭum**, n. het druppelen; het regt der dakafwatering; *stillicidĭum lacrymārum*, het tranendruppelen; *stillicidĭum urīnae*, het pisdruppelen.

Stilpnosideriet, m. gr. (v. *stilpnós*, blinkend, en *sidēros*, ijzer), slakachtige bruinijzersteen.

Stimŭlus, m., pl. *stimŭli*, lat., de prikkel, spoor, stekel, opwekking, aanvuring, drijfveer; **stimuléren** (lat. *stimulāre*), prikkelen, sporen, aandrijven, opwekken, aansporen, aanzetten, nopen, ophitsen, gaande maken; **stimŭlans**, n., pl. **stimulantĭa** of **stimulerende middelen**, prikkelende, opwekkende middelen; **stimulātie**, f. de opwekking, aansporing, prikkeling.

Stink, m. (*lacerta stincus*, lat. l. *scincus*, *scincus marinus*, v. h. gr. *skingos*, *skinkos*), eene soort van hagedis in Arabië, Egypte enz., die men, gedroogd zijnde, als een tot wellust prikkelend middel gebruikt.

Stióro, m. it., eene veld- of vlaktemaat in Florence.

Stipātie, f. lat. (*stipatĭo*, van *stipāre*,

stoppen), stopping, verdigting, digtmaking; volksgedrang, gewoel.

Stipendīum, n., pl. **stipendīa** of **stipendīën**, lat., bij de oude Romeinen de soldij, belooning; opbrengst, cijns (t r i b u u t). tegenwoordig ondersteuningsgeld, stichtingsgeld, gelden uit eene stichting voortspruitende, die aangewend worden ten behoeve van minvermogende, inz. studerende jongelingen; bij de R. K. ook een legaat of eene erfmaking om missen te laten lezen; **stipendiarīus**, m. een soldijtrekker, soudenier, soldaat; een cijnspligtige, cijnsbare, ook z. v. a. **stipendiaat**, n. iemand, die stichtingsgelden geniet, daarvoor studeert.

stipuléren, lat. (*stipulāri*), eig. zich iets laten beloven; afspreken, vaststellen, bepalen, bedingen, bij verdrag overeen komen of het eens worden; beloven, zich tot iets verpligten; **gestipuleerd**, vastgesteld, afgesproken, bepaald, bedongen, beloofd enz.; *stipulāta manu*, onder handslag, b. v. iets beloven; **stipulánt**, m. een bepaler, vaststeller, voorwaardenmaker; **stipulātie**, f. de vaststelling, overeenkomst, bepaalde afspraak; toezegging, belofte, gelofte; het verdrag, vergelijk.

Stirōsis, f. gr. (*steirōsis*, v. *stēīros*, stijf, dor, onvruchtbaar), z. v. a. lat. **steriliteit**.

stirps, f., pl. *stirpes*, lat., de stam, stronk; *in stirpes*, z. *in capita* ond. *caput; per stirpes*, volgens de stammen (niet naar de hoofden, b. v. bij het verdeelen van erfmakingen).

Stixis, f. gr., z. ond. **stigma**.

Stoa, f. gr., eig. eene zuil, pilaar, pijler; eene zuilenzaal, inz. de bonte of veelkleurige zuilenzaal (*stoa poikilē*, z. **pœcile**) te Athenen, waarin de wijsgeer Zeno en zijne opvolgers leeraarden; van daar: de **stoïcijnsche school** of de **stoïcijnen**, de door Zeno gestichte oud.-gr. school van wijsgeeren, die zich door strenge deugd en verloochening van alle gevoel onderscheidde; van daar oneig. **stoïcijn**, m. een standvastig, gestreng, onverzettelijk, koelbloedig, onaandoenlijk man; **stoïcismus**, n. de leer der stoïcijnen; de leer der gelijkmoedigheid, standvastigheid, koelbloedigheid, onverschilligheid, ongevoeligheid in de grootste smarten enz.; **stoïcijnsch**, tot de leer van Zeno's volgelingen behoorende; hun gelijk, onverschillig, gelijkmoedig, standvastig, koelbloedig, onverzettelijk, onwrikbaar, gelaten, onaandoenlijk.

stoccáto, it., z. v. a. *staccato*.

Stochastiek, f. gr. (v. *stochádzesthai*, bedoelen, op iets mikken, gissen, raden, v. *stóchos*, doel). de gissingskunst, leer der waarschijnlijkheid; **stochástisch**; vermoedelijk, waarschijnlijk.

Stock, m. eene inhoudsmaat te Hamburg voor de gerst en den haver, = 3 w i s p e l s of 3158.76 ned. koppen.

Stock, n. eng. (= het duitsche s t o c k, s t o k), de geldstok, het stamgeld (kapitaal); inz. het staatskapitaal; pl. **stocks**, in Engeland de in omloop zijnde staatsschuldbrieven; ook z. v. a. a c t i ë n, z. a.; **stockbroker**, m. een engelsch makelaar in staatspapieren; **stockjobber**, m. (vgl. **jobber**), actiewoekeraar, iemand, die op onbetamelijke wijze winsten zoekt met den actie-handel, windhandelaar; **stockjobberij**, f. ongeoorloofde schijnhandel met staatspapieren, windhandel.

Stœbe, f. of **stœbekruid**, n. (lat. *stoebe*, v. h. gr. *stoibē*, d. i. eig. het stoppen, vullen, omdat de bladeren dezer plant tot het vullen van kussens enz. dienden), een plantengeslacht met zamengestelde bloemen, die uit trechtervormige bloempjes bestaan, met een' schubbigen kelk.

Stœchaskruid of wel **stocheskruid**, n. (lat. *stoechas*, v. h. gr. *stoichás;* naar men wil van de 3 s t œ c h a d e n, eilanden bij Marseille; waarschijnlijk regtstreeks v. h. gr. *stoichás*, op rijen staande, wegens de op rijen tegenover elkander staande bladeren), eene soort van lavendel met vierhoekige aren.

Stœchiogonīe, f. gr. (v. *stoichēīon*, oorspr. staf, stift; letter, boekstaaf, en van daar pl. *stoichēīa*, oneig. voor de eenvoudigste grondbestanddeelen, aanvangsgronden), de vorming of het ontstaan der grondstoffen of elementen; **stœchiologīe**, f. de leer der grondstoffen, z. v. a. c h e m i e; **stœchiometrīe**, f. de meetkunst der grondstoffen, chemische meetkunst, leer van de verhouding der chemische verbindingen; **stœchiométrisch**, de chemische meetkunst of verhoudingsleer betreffende; s t œ c h i o m é t r i s c h g e t a l, een mengingsgewigt, ook a t o m e n-g e w i g t of c h e m i s c h æ q u i v a l é n t.

Stoeterij, f. (v. h. hoogd. *stute*, merrie), de paardenfokkerij.

stofféren (nederd. met vreemden uitgang, fr. *étoffer*), met stof of toebehooren voorzien, uitrusten, bezetten, omzetten; versieren, optooijen; Pict., met bijwerk opsieren; **stofféring**, **stoffagie** of **stoffaadje**, de optooijing, voorziening, toerusting (b. v. van eene kamer met meubelen enz.); bezetting van een kleedingstuk, opstijving van eenen hoed enz.; Pict., de opsiering, aanvulling eener schilderij met afzonderlijke figuren of geheele groepen van menschen, dieren enz.; deze figuren-zelven; **stoffagie**, ook bij kooplieden de omkleeding, omhulling tot het inpakken van drooge waren; **stoffeerder**, m. een aanstrijker, vergulder, kamerschilder.

Stoicismus, stoicus, stoicijnsch, z. ond. **stoa.**

Stola, stool, f. lat., een lang vrouwenkleed bij de oude Romeinen; een breed lint, dat de dames over het kleed om den hals dragen; de priesterkleeding, koorrok, de lange, breede, over de schouders tot op de voeten afhangende band der r. k. priesters; van daar *jura stolae*, geestelijkheidsregten.

Stoliditeit, f. lat. (*stoliditas*, v. *stolidus, a. um*, onnoozel, dom), onverstandigheid, onnoozelheid, domheid, verstandszwakte.

Stomacăce of **stomalgīe**, f. gr. (van *stóma*, n. de mond), Med., het mondbederf, de brand in de mondholte, mondverzwering; **stomatĭca**, pl., mondmiddelen, geneesmiddelen, die op eenig deel van de mondholte worden aangewend; **stomatophȳma**, n. gezwel in de mondholte; **stomatorrhagīe**, f. het mondbloeden; **stomographīe**, f. beschrijving van den mond of de mondholte.

Stomachāle, m. nw lat. (v. *stomăchus*, gr. *stómachos*, de mond der maag, maag), een maagmiddel, iets maagsterkends; de maagversterking; **stomachalgīe**, f. gr., de maagpijn; **stomachĭca**, pl., maagmiddelen; **stomachéren**, nw lat., aan de maag lijden, met maagpijnen behebt zijn; **gestomacheerd zijn** (fr. *s'estomaquer*), zich ergeren, boos worden, zich vertoornen.

Stone, n. eng. (spr. *stoon*), steen, een engelsch gewigt, geldende voor vleesch 8, voor wol 14 eng. ponden.

Stonehenge, n. de druïdentempel bij Salisbury in Engeland.

Stoof, eene russische vochtmaat, verdeeld in 10 tscharken, = 1,229 ned. kannen.

Stool, z. **stola.**

Stoop, n. eene voorm. nederl. vochtmaat, $\frac{1}{8}$ stekan, verdeeld in 2 mengelen of 4 pinten, voor wijn = 2,42506 kannen, voor bier (dordsche stoop) = 2,0464 kannen.

Stoor-junkare, m. eene soort v. fetiche der Laplanders.

Stooter, m. eene voorm. nederl. zilveren rekenmunt, = $2\frac{1}{2}$ stuiver of $12\frac{1}{2}$ cent.

stop! eng., houd op! staak! stuit! (v. stoppen, d. i. stuiten, doen stil staan).

Stoppine, f. it. (*stoppina*, v. *stoppa* = lat. *stuppa*, werk, vlas), de uit vlas of katoendraden zamengedraaide lont; ook eene blikke zundpijp.

Stopy, m. eene poolsche lengtemaat, $1\frac{1}{2}$ duim of 0,002068 ned. el.

Storax, lat. of gr. **styrax**, m. l. n. eene balsemachtige gomhars van den storaxboom in het Oosten en in Z. Europa. De vloeibare storax (*storax liquĭdus*) of vloeibare amber komt van een' anderen boom in Mexico en Virginië.

stornéren, it. (*stornáre*, eig. afwenden, tot wijken brengen), Merc., in orde brengen, regelen, rangschikken; verbeteren (eene schrijf- of rekenfout, doch niet door uitschrapping of doorhaling, maar door eenen tegenpost (contrapost) te maken, door af- en bijschrijven); **storno**, m. verbetering van eenen verkeerd geboekten post door af- en bijschrijven; z. ritorno.

Storthing, n. zweedsch (v. *stor*, groot, en *thing*, geregt, geding), de rijksdag, de rijks- of standenvergadering in Noorwegen.

Strabo, m. lat. (v. h. gr. *strabōn* of *strabós*), een schele, scheelziende; **strabismus**, m. gr. (*strabismós*) of **strabositeit**, f. nw lat. Med., het scheelzien, verdraaijen der oogen; **strabītisch**, scheelziend.

Stráctie, f. (v. h. lat. *extractio?*), het uitligten of onderleggen van regels of woorden, die met eene andere kleur moeten gedrukt worden.

Stradioot, m. nw gr. (v. h. gr. *stratiōtēs*, soldaat), een stroopruiter, ligt albaneesch ruiter uit Morea in de middeleeuwen.

Stralcĭo, m. it. (spr. *stráltsjio*), Merc., het minnelijk vergelijk, de overeenkomst, uiteenzetting; **stralcéren** (it. *stralciare*), vereffenen, schulden en vorderingen in orde brengen (bij het ontbinden en aangaan van eenen handel).

Stramien, m. (v. h. lat. *stramen*, it. *strame*, stroo, kaf, leger; fijne canevas z. a.) tot borduren van tapijten; borduurgaas, borduurpapier of -karton.

Strangalīe, f. gr. (*strangalia*, streng, snoer, v. *strángein*, snoeren, zamen draaijen), de beklemming (van eene breuk); eene door beklemming ontstane verharding; **strangaliden**, pl., melkknobbels in de vrouwenborsten; **strangurīe**, f. de moeijelijke waterlozing, koude pis.

stranguléren, lat. (*strangulāre*, fr. *étrangler*, verwant met ons streng), met eene streng of eenen strik de keel toehalen, verwurgen, ophangen; **strangulātie**, f. de verworging; beklemming van eene breuk.

Strangurīe, z. ond. **strangalīe.**

Strass, m. hoogd. (fr. *stras*), hard krystalglas, dat tot grondslag van de gekleurde glazen of glasvloeden dient; een nagemaakte diamant (naar zijnen uitvinder, eenen straatsburger kunstenaar, zoo genoemd).

Strata, z. ond. **stratum.**

Stratárch, m. gr. (*strat árchēs*, v. *stratós*, leger), een heirvoerder, opperbevelhebber, veldheer, generaal; **stratarithmetiek**, f. de legerschaar-berekening; **strategeem** (niet stratageem; gr. *stratégema*, v. *stratēgēīn*, heirvoerder zijn, eene krijgslist gebruiken), m. de krijgslist; eene list, een listige aanslag, eene

kunstgreep; **strategīe**, **strategiek** of **strategētiek**, f. de heirvoering, heirvoerderskunst, veldheerswetenschap, krijgskunst; **strategisch** of **strategētisch**, krijgskundig; **stratocratīe**, f. de legerheerschappij, soldatenheerschappij; **stratographīe**, f. de legerbeschrijving, krijgsbeschrijving, geschiedenis der oorlogen in 't algemeen; **stratoniek**, f. de krijgskunst.

Stratum, n., pl. **strata**, lat. (v. *sternĕre, stravi, stratum*, uitstrooijen, uitbreiden), eig. het uitgebreide, uitgespreide, laag, schicht; *stratum super stratum*, laag op laag, schicht op schicht, laagsgewijs; **stratificéren**, nw lat., laagsgewijs op elkander leggen; **stratificātie**, f. de laags- of schichtswijze ligging (der delfstoffen enz.).

strazza, f. it. Merc., z. v. a. **brouillon**.

Streblōsis, f. gr. (van *streblūn*, draaijen, verdraaijen), Med., de verstuiking, verrekking, het verdraaijen der ledematen, de onvolkomene ontwrichting.

Strelitz, m., pl. **strelitzen**, russ. (sing. *streliéz*, van *strela*, pijl, *streliti*, schieten), schutters, voorm. russ. soldaten van de lijfwacht, sedert de laatste helft der 16de eeuw tot op de regering van Peter den groote.

Stremma, n. gr. (v. *stréphein*, draaijen), Med., verrekking, verdraaijing van een lid.

Stremma of **stremme**, f., pl. **stremmen**, eene nieuw-grieksche veldmaat, = 1000 ned. □ ellen.

Strenuiteit, f. lat. (*strenuĭtas*, van *strenŭus, a, um*, lustig, vrolijk enz.), wakkerheid, bedrijvigheid; dapperheid; naauwkeurigheid.

strepitus, m. lat. (v. *strepĕre*, gedruisch maken, tieren), het gedruisch, geraas; *strepitus aurium*, het oorgesuis; *strepitóso, con strépito, con istrépito*, it. Muz., ruischend, tierend, met gedruisch.

stretto, it. (= lat. *strictus*), naauw, eng, smal; Merc., schaarsch, zeldzaam; naauwkeurig, naauw bepaald; Muz., kort, snel, gezwind.

Striatuur, f. lat. (*striatūra*, v. *striāre*, groeven, kerven), de uitholling, groeving.

Stribord, m. fr., het stuurboord, de regterzijde van het schip, tegenover het bakboord.

strict, enz., z. ond. **stringéren**.

stridor, m. lat., het sissen, knarsen; *stridor dentium*, het tandenknarsen.

Strigeliānen, pl., aanhangers eener secte onder de hervormden, die in het leerstuk der genade en bekeering afweken (zoo geheeten naar Strigel, een' godgeleerde uit de 16de eeuw.

stringéren, lat. (*stringĕre*), schavend aanraken, bezeeren, kwetsen; eng zamen trekken, zamen snoeren; naauw, naauwkeurig nemen; in het schermen: de kling v. de tegenpartij opvangen; **stringerende middelen**, zamentrekkende middelen; **stringént**, bondig, scherp, nadrukkelijk, gestreng, b. v. zulk een bewijs; *strignendo*, it. (spr. *strienjéndo*), Muz., zamentrekkend, verkortend, eene eenigzins snelle beweging aanwijzend; **strict**, lat. (*strictus, a, um*), als adverb. ook *stricte*, eng, naauwkeurig, gestreng, puntelijk; **stricte observantie**, z. **observantie**; *stricto jure*, naar het gestrengste regt; *stricto sensu*, in den naauweren zin, streng genomen; *strictissĭme*, op het naauwkeurigst, in den engsten of bepaaldsten zin des woords; *strictissĭmo sensu*, in den allerbeperktsten zin; *non stringit*, het hindert niet, gaat de zaak niet aan; **strictuur**, f. (lat. *strictūra*), het langsschaven; de zamentrekking, vernaauwing van een natuurlijk kanaal, b. v. van het darmkanaal en inz. van de pisbuis.

strisciándo, it. (spr. *strisjiándo*; van *strisciáre*, strijken, langs wrijven), Muz., slepend, den eenen toon in den anderen overhalen.

Strobīlus, m. gr. (*stróbīlos*, van *strobēīn*, in eenen kring draaijen, *strobós*, dwarreling, maalstroom), een gedraaid ligchaam, kegel; **strobiloïdisch**, kegelvormig; **stroboscoop**, n. schijfbeeld, draaibeeld, draaigezigt, een optisch speelwerk.

Strōma, n. gr. (v. *strōnnýnai*, uitspreiden), het onderliggende; stroo, bedekking, tapijt; de tweede zaadbodem; pl. **stromăta**, tapijten, inz. bont gewerkte tapijten; van daar oneig. boeken van gemengden inhoud; **stromatiek**, f. de tapijtweverij, tapijtwerkerskunst.

Strombieten, pl. gr. (van *strombós*, kring, dwarreling), versteeningen van eenschalige, langwerpige schelpdieren.

Strontiaan-aarde, eene nieuwelings ontdekte aardsoort, die, met koolzuur verbonden, voorkomt in den **strontianiet**; eene aspersie-groene, doorschijnende en vezelige steensoort bij Strontian in Schotland, die ook aangetroffen wordt in verbinding met zwavelzuur in den celestien, een' grijsachtig blaauwen of geelachtigen vezeligen steen in Sicilië enz.; **strontīum**, n. de metallische basis der strontiaanaarde, door Seebeck en Davy van 1807 tot 1808 ontdekt.

Strophe, f. gr. (*strŏphē*, v. *stréphein*, wenden), eig. de wending van het zingende en dansende koor bij de oude Grieken, en de afdeeling van het koorgezang, dat gedurende zulk eene dansbeweging werd gezongen; in 't alg. de versafdeeling, verskoppeling, doorgaans verkeerdelijk vers geheeten, elke afdeeling in een

gedicht of lied; vgl. couplet en stanze; Muz., de veranderde herhaling van de melodie; **strophiek**, f. de regels-afmeting, afmeting der versleden in de poetische boeken van het O. T.; **strophus**, m. (gr. *stróphos*), Med., buikpijn, darmkolijk, waarbij de lijder zich wendt en keert.

Structor, m. lat., een bouwmeester, metselaar, timmerman; een hofmeester, opdisscher, tafelbediener en voorsnijder bij de oude Romeinen; **structuur**, f. lat. (*structūra*, v. *struĕre*, zamen voegen, bouwen enz.), de wijze, waarop een huis enz., een dierlijk ligchaam gebouwd of zamen gesteld is, de bouw, bouwwijze, bouwtrant, het bouwwerk; de zamenstelling, inrigting, rangschikking der deelen; de zamenhang van eene rede.

Strūma, f. lat., het kropgezwel, halskliergezwel; **strumeus** (lat. *strumōsus*, *a*, *um*), Med., met eenen krop behebt, daartoe behoorende; **strumositeit**, f. nw lat., de opzwelling v. den hals, het halsgezwel.

Strychnine, n. gr. (v. *strýchnos*, nachtschade, een plantengeslacht), een bijzonder basisch vergiftig nader bestanddeel in de ignatius-boonen, braaknoten, het slangenhout (*strychnus colubrīna*) enz.

Stryphna, pl. gr. (*stryphnós*, *ón*, zamentrekkend, wrang), z.v.a. *adstringentia*.

Stübchen of **stübgen**, n. hoogd., eene duitsche inhoudsmaat: in Hanover $\frac{1}{52}$ vat bier, = 3,9212; voor brandewijn = 1,9608; in Mecklenburg = 3,62; te Lubeck = 3,7450; te Bremen = 3,2214; voor het bier aldaar = 3,7715; te Brunswijk = 3,7399; te Hamburg = 3,65 ned. kannen.

Stüber, m. hoogd., een stuiver, eene zilvermunt in de Rijnprovinciën, = 1 thaler.

Stucco, it., of **stuc**, fr. m. gyps, pleisterkalk, uit gezeefd wit marmer en kalk bestaande, en die tot versieringen in verheven werk gebruikt wordt; **stucatóre**, it., **stucateur**, fr., **stukadoor**, m. arbeider, kunstenaar in gypswerk; **stucatuur** of **stucwerk**, **stukadoorwerk**, allerlei arbeid en figuren van gypskalk.

studéren, lat. (*studēre*, zich beijveren, streven, zijn best doen), zich op eene taal toeleggen, haar zoeken te doorgronden, naauwkeurig onderzoeken of nadenken; inz. zich op de wetenschappen toeleggen, zich daaraan toewijden of overgeven, iets leeren, beoefenen, daarmede geheel bezig zijn; zich met geleerden arbeid bezig houden; **studeerkamer**, het werk- of schrijfvertrek van eenen geleerde; **studént**, n. (v. h. lat. deelwoord *stúdens*, zich bevlijtigend) of **studiōsus** (lat. *studiōsus*, *a*, *um*, ijverig, vlijtig), iemand, die zich op de wetenschappen toelegt, een leerling of kweekeling op eene hoogeschool, muzenzoon, akademie-burger; **studie**, f., **studĭum**, n. in 't alg. ijver, streven, bemoeijing; inz. de vlijt, leerijver, zucht voor de wetenschappen, aanhoudend nadenken over iets, geleerde of wetenschappelijke aanleering, inspanning, bezigheid, onderzoek, navorsching; pl. **studĭēn** of **studĭa**, geleerde bemoeijingen, pogingen, navorschingen; wetenschappen, verworven kundigheden, geleerdheid; de geleerde of wetenschappelijke loopbaan, leertijd op scholen; Pict., kunstproeven, oefenings- of proefstukken, voorbeelden tot nateekenen enz.; *pro studio et labōre*, voor gedane moeite en arbeid.

Stuiver, m. eene nederl. rekenmunt = 5 centen of $\frac{1}{20}$ gulden.

stultus, m. lat., een dwaas, nar, zot, onverstandig mensch; *stulte*, dwaas enz.

Stupefacientĭa, pl. lat. (v. *stupefacĕre*, verbazen, ontzetten, bedwelmen, v. *stupēre*, verbaasd, ontsteld, verschrikt, verdoofd zijn), verdoovende middelen; **stupefáctie**, f. nw lat., de verdooving, bedwelming, verbazing, ontsteltenis, verslagenheid; *stupéfait*, fr. (spr. —*fè*), verbaasd, onthutst, ontsteld; **stupíde**, fr. (lat. *stupĭdus*, *a*, *um*, eig. verdoofd, gevoelloos), dom, bot, stomp, log en traag van geest, stompzinnig; **stupiditeit**, f. (lat. *stupidĭtas*), de domheid, botheid, stompzinnigheid; *stupor*, m. lat., gevoelloosheid, verdooving, domheid, botheid; verbazing, ontsteltenis; *st. artĭum*, het slapen of de verdooving der ledematen; *st. mentis*, de stompzinnigheid; *st. vigĭlans*, de zinvang, beroerte in 't hoofd.

Stuprum, n. lat., de schending, onteering, verkrachting van eene maagd, jonge dochter of vrouw; ontucht; *stuprum sub spe matrimonĭi*, verkrachting onder belofte van huwelijk; *st. voluntarĭum*, vrijwillige onteering met toelating v. de onteerde; *st. violéntum*, gewelddadige verkrachting; **stupréren** (lat. *stuprāre*), schenden, onteeren, verkrachten; **stuprāta**, f. eene bezwangerde, onteerde, geschondene, inz. met geweld verkrachte maagd; **stuprātor**, m. een vrouwenschender, onteerder.

stygisch, **Stygĭus**, z. ond. **Styx**.

Styliet, m. (gr. *stylítēs*, v. *stȳlos*, zuil, griffel), pilaarheilige, benaming der kluizenaars en dweepers, die als boetedoening het grootste gedeelte van hun leven op den top van hooge zuilen doorbragten; de eerste van die soort was een syrische monnik Simeon in de 5de eeuw; **stylobaat**, m. Arch., een zuilstoel, voetstuk; **stylōdisch** of **styloïdisch**, griffel- of priemvormig, stiftachtig; **styloglōssus** (scil. *muscŭlus*), m. Anat., de priemtongspier, die van het priemswijze uitsteeksel van het slaapbeen begint en tot aan den wortel der tong loopt; **stylométer**, m. een zuil-

meter, zuilverhoudingsmeter, werktuig om de verhoudingen aan de zuilen gemakkelijk te vinden; **stylometrīe**, f. de zuilmeetkunst, kunst om zuilen te meten.

Stylus, m. lat., de stijl (z. a.); **stylist**, **stylistisch** enz., z. ond. **stijl**.

Styma, n. gr. Med., de oprigting (erectie) der roede, zonder gevoel van wellust; **stymatōsis**, f. bloedvloeijing uit de roede, doorgaans met erectie en wellustige gewaarwording, ook urethrorrhagie.

Stymphalíden, pl. gr., fabelachtige, ontzaggelijk groote roofvogels met ijzeren klaauwen en snavels, die zich in de digte wouden aan het meir Stymphālis in Arcadië ophielden en groote schade aanrigtten.

Stypsis, f. gr. (van *stýphein*, zamen trekken, verdigten), Med., het stijfmaken, zamentrekken, verstoppen; de hardlijvigheid; **styptisch**, Med., zamentrekkend, verstoppend, bloedstillend; **styptĭca**, pl. Med., stoppende, bloedstillende middelen.

Styrax, gr., z. v. a. **storax** (z. a.).

Styx, m. l. f. gr. (eig. de gehate, verfoeide, van *stygeīn*, haten enz.), Myth., eene hellerivier, een stroom der onderwereld, bij welks wateren de goden een' onverbrekelijken eed zwoeren (vgl. Acheron, Phlegethon en Cocytus); bij den Styx zweren, een verschrikkelijken, duren eed doen; den Styx of de boorden van den Styx bezoeken, sterven; **stygisch**, wat tot den Styx en in 't alg. tot de onderwereld behoort; gehaat, geschuwd, verfoeid, vreeselijk; Chem., bijtend, invretend, gelijk b.v. sterkwater; **Stygĭus**, m. een bijnaam van Pluto.

Suāda, f. lat. of **Suade** ook **Suadēla**, gr. *Pītho*, Myth., de godin der overreding; welsprekendheid, overredingsgave, redevloed, eene aangenaam vloeijende voordragt; in verachtelijken zin: het gesnap, gekakel.

Suasorĭën, pl. (lat. *suasorĭa*, van *suadēre*, toespreken, overreden), overredingsmiddelen of -gronden; **suasōrisch**, overredend.

sua sponte, lat. (vgl. *sponte*), vrijwillig, uit eigen beweging.

suave, z. *soave*; **suaviteit**, f. (lat. *suavĭtas*, fr. *suavité*), liefelijkheid, aangenaamheid, bevalligheid, zachtheid, geurigheid; **suaviloquéntie**, f. (lat. *suaviloquentie*), liefelijkheid in 't spreken, zoetvloeijende welbespraaktheid.

sub, lat. voorz.: onder, bij, tegen, om; ook in vele zamenstellingen, als wanneer het voor eene *c* gew. in *suc*—, voor eene *f* in *suf*—, voor eene *p* in *sup*— verandert.

Subáctie, f. lat. (*subactĭo*, v. *subigĕre*, d. i. onder brengen; doorwerken, doorkneden), de doorwerking, vermenging.

Subæraten, pl. lat. (van *subaerātus a, um*, inwendig van koper, v. *aes*, erts, koper), overzilverde munten, of koperen munten met zilver bekleed; de inwendig ijzeren munten heeten subferraten.

Subah of **soubah**, m. een uit vele districten bestaand perzisch landschap; ook z. v. a. **subah-dar**, **soubdar**, stadhouder of onderkoning eener provincie, inz. in Indië.

subaltérn, mid. lat. (*subaltérnus*, fr. *subalterne*), afhankelijk, ondergeschikt, onderhoorig, onder een ander staande; **een subaltérn**, m. of **subaltern-ambtenaar**, een onderambtenaar; **subaltern-officier**, ieder officier beneden den kapitein; **subalterniteit**, f. de ondergeschiktheid, onderhoorigheid, de rang van ondergeschikte; **subalternātie**, f. Log., de verhouding van een algemeen oordeel tot de bijzondere daarvan afhankelijke of daarvan ondergeschikte; Muz., de plaatsing van een algemeen stuk onder de bijzondere.

subarrendéren, mid. lat. (vgl. arrenderen), onderpachten, weder in pacht nemen; **subarrénde** of **subarrendātie**, f. de onderpacht, wederpachting, herpachting; **subarrendātor**, m. de herpachter.

Subbas, m. lat.-it., d. i. onderbas, een houten gedekt orgelregister in het pedaal, van 16, ook 32 voet toon.

Subcollectātie of **subcolléctie**, f. nw lat. (vgl. **collecte** enz.), eene onder-inzameling.

sub colōre juris, z. ond. *color*.

sub conditiōne, lat., onder voorwaarde.

Subconréctor, m. nw lat. (vgl. **conrector**), een derde of vierde leermeester aan eene geleerde school, onder-conrector.

Subconsequéntie, f. nw lat. (vgl. **consequentie**), de gevolgtrekking uit een gevolg; onder-gevolgtrekking, tweede gevolg.

subcontrahéren, nw lat., (vgl. **contraheren**), een nieuw verdrag aangaan, door een nieuw verdrag (contract) verbinden.

subcutanĕus of **subcutaan**, nw lat. (van het lat. *sub*, onder, en *cutis*, de huid), het naast onder de huid of het vel gelegen.

subdelegéren, nw lat. (vgl. **delegeren**), in de plaats van een ander afvaardigen en volmagtigen, ondervolmagt geven, tot ondergevolmagtigde benoemen; **subdelegaat** of **subgedelegeerde**, m. een ondergevolmagtigde, onderafgevaardigde, bijgezant; **subdelegātie**, f. de onder-volmagtiging.

Subdiacōnus, m. lat gr. (vgl. **diaconus**), een geestelijke onderhelper, tweede hulpprediker.

subdititius, a, um, lat. (v. *subdĕre*, onder leggen), ondergeschoven, onecht; *subdititius infans*, een ondergeschoven kind; *subd. liber*, een ondergeschoven boek.

subdivideren, lat. (*subdividĕre*, vgl. **divideren**, onderverdeelen, iets dat afgedeeld of verdeeld is, nader af- of verdeelen, onderafdeelingen maken; **subdivisie**, f. de onderafdeeling.

subduceren, lat. (*sub-ducĕre*, eig. van onderen wegtrekken), onttrekken, ongemerkt wegnemen of verwijderen; **subductie**, f. (lat. *subductio*), de onttrekking; de afvoering of afleiding der onzuiverheden in het ligchaam; ook doorzijging.

Suberaat, n. nw lat. (van het lat. *suber*, kurk), kurkzuur zout; **subereus**, kurkachtig.

sub- et obreptio, z. **subreptie**.

subferraten, z. ond. **subæraten**.

subfeudum, n. mid. lat. (vgl. **feudum**), een achterleen; **subfeudatio**, f. Jur., de achterbeleening.

sub fide pastorāli, lat., onder geestelijke ambtsverzekering.

subhasteren, lat. (*subhastāre*) of *sub hasta* verkoopen, d. i. woordelijk onder de piek of spies (*hasta*; omdat in het oude Rome bij geregtelijke verkoopingen, verpachtingen enz. eene piek in den grond gestoken werd), geregtelijk bij opbod verkoopen, aan den meestbiedende verkoopen; **subhastatie**, f. de openbare verkooping, z. v. a. auctie.

sub hodierno diē, lat., onder den datum of dag van heden, op huidige dagteekening.

subigeren, lat. (*subigĕre*), onder het juk brengen, overweldigen, onderwerpen; Med., door elkander werken, vermengen (vgl. **subactie**).

Subingressie, f. nw lat. (v. h. lat. *ingressio*, het ingaan), de intreding in eens anders plaats.

subintelligeren, lat. (*sub-intelligĕre*, van *intelligĕre*, inzien, verstaan), daaronder verstaan.

Subintrans, m. nw lat. of **subintrant**, fr. (spr. *suubengtrāng*), Med., eene koorts welker aanval reeds begint vóór nog de vorige geheel geweken is.

Subintroducta, f. nw lat. (vgl. **introduceren**), naam, dien men, na de invoering van het cœlibaat, aan iedere vrouw gaf, die eenen geestelijke ter waarneming van zijne huishouding vergund werd bij zich te nemen.

subito, lat., plotseling, eensklaps; Muz., snel, gezwind.

subjiciëren, lat. (*subjicĕre*, v. *jacĕre*, werpen, leggen), onder werpen, onder plaatsen, onder of lager zetten of stellen; inblazen, influisteren; **subject**, n. (lat. *subjectum*), eig. het ondergelegde; Gram., het onderwerp, hoofd- of grondwoord van eenen zin of een voorstel, het grondbegrip, de handelende persoon of datgene, waarvan in een voorstel iets gezegd, bevestigd of ontkend wordt (in tegenst. met prædicaat); ook een persoon, in tegenst. met het object of de zaak; een mensch met betrekking tot zijne bekwaamheid of geschiktheid voor eenig (ondergeschikt) werk; inz. een hulp in eene apotheek; **subjectie**, f. de onderwerping; Log., de zelfondervraging; **subjectief**, onderwerpelijk, het onderwerp betreffende; persoonlijk, innerlijk, wat zijnen grond en zijn wezen in den persoon heeft, niet in de zaak (in tegenst. met objectief); **subjectiviteit**, f. de gesteldheid en bijzondere geaardheid van een onderwerp; persoonlijkheid, innerlijkheid, het aanwezig zijn in ons voorstellings- en kenvermogen.

sub judice, lat. (vgl. **judex**), onder den regter, dat is: nog onbeslist; *sub judice lis est*, de twist, de zaak is nog hangende.

subjungeren, lat. (*subjungĕre*), ondergeschikt verbinden, bijvoegen, aanknoopen; **subjunctie**, f. nw lat., de bijvoeging, toevoeging, verbinding; **subjunctief**, bijgevoegd; verbonden; aanvoegend, verbindend; **subjunctief**, m. (*subjunctivus modus*), Gram., z. v. a. **conjunctief**, **conjunctivus**, zie **modus**.

Sublapsariën, pl. nw lat. (van *sub* en *lopsus*, val), naam, welken men aan zulke calvinisten gaf, die alle niet geprædestineerde menschen beschouwden, als gedoemd tot een onvermijdelijk verderf, ten gevolge van Adams val, en dat ondanks hunnen doop. Zij, die meenden, dat God den val van den eersten mensch onvermijdelijk had gemaakt, om zijne geregtigheid en lankmoedigheid jegens het menschdom te toonen, heette men **supralapsariën**.

subleveren, lat. (*sub-levāre*), ondersteunen, verligten, bijstaan, opbeuren, de hand reiken; inz. ambtshulp verleenen; **sublevant**, m. een verligter, helper, ambtshulp; **sublevāmen**, n. nw lat., eene verligting, ondersteuning; **sublevatie**, f. de ondersteuning, dienst- of ambtshulp.

subliem, z. *sublimis*.

Subligaculum, n. lat. (van *sub-ligāre*, onder-binden, van onderen binden), schort, onderbroek of zwachtel der oude worstelaars; Chir., een breukband; **subligātie**, f. de onderbinding.

sublīmis, **subliem**, lat., verheven, hoog (van zedelijke of verstandelijke zaken); **sublimiteit**, f. (lat. *sublimitas*), de verhevenheid, het verhevene, hooge en

groote in de rede, in de schoone kunsten enz.; **subliméren** (lat. *sublimāre*), opheffen, om hoog heffen, naar boven drijven, vervlugtigen, door de kracht des vuurs de vaste deelen v. een ligchaam als damp in de hoogte drijven, om ze dan weder op te vangen en weder den vasten staat te doen aannemen; **gesublimeerd**. in de hoogte gedreven, vervlugtigd; **sublimaat**, n. het opgedrevene; natuurlijk of gedegen sublimaat, eerste chloorkwik. zoete kwik; bijtend sublimaat of bijtend kwiksublimaat, tweede chloorkwik, uit een mengsel van zwavelzuur kwikoxyde en keukenzout bereid; **sublimātie**, f. nw lat., de opdrijving, opwaartsvoering, vervlugtiging; **sublimatorĭum**, n. de plaats, ook het vat (helm, retort), waarin de sublimering plaats heeft; ook het middel, waarmede men haar bewerkstelligt.

Sublinguāle, n. nw lat. (van het lat. *sub*, onder, en *lingua*, tong), Med., een geneesmiddel, dat onder de tong gelegd wordt; **sublinguaal-klieren**, onder de tong liggende speekselklieren.

sub littĕra, lat., onder de letter.

subloceren, nw lat. (vgl. **loceren** ond. **locus**), weder verhuren, in onderpacht, onderhuur geven.

sublunārisch, nw lat. (van *sub*, onder, en *luna*, maan), ondermaansch, onder de maan aanwezig, aardsch; vergankelijk, veranderlijk.

Subluxātie, f. nw lat. (vgl. **luxatie**), Med., de verrekking, verdraaijing, verstuiking, onvolkomene ontwrichting.

submarijn of **submarīnisch**, nw lat. (van *sub*, onder, en *mare*, zee), onderzeesch, onder de zee aanwezig.

submergéren, lat. (*sub-mergĕre*), onder dompelen, doen zinken, verdrinken; overstroomen, onder water zetten; **submérsus**, m. een verdronkene, drenkeling; **submérsie**, f. de onderdompeling, geheele overstrooming.

subministréren, lat. (*sub-ministrāre*, vgl. **minister** en **ministréren**), behulpzaam zijn, dienen; ter hand doen komen of stellen, verschaffen, leveren, bezorgen, voorschieten; **subministrātie**, f. de levering, toereiking, behulpzaamheid. het voorschot, de ondersteuning; handreiking, hulpbieding tot sluikerij, de sluikerij-zelve.

submittéren (**zich**), lat. (*sub-mittĕre*), zich onderwerpen, verootmoedigen, vernederen, zwichten; **submis** (lat. *submissus*, *a*, *um*), fr. **soumis** (spr. *soemi*), onderdanig, onderworpen, gehoorzaam, demoedig, ootmoedig; **submissie**, f. (lat. *submissĭo*), de onderwerping, verootmoediging; ootmoed, onderdanigheid, onderworpenheid, gehoorzaamheid, lijdelijkheid; **submissarĭus** (niet summissarius), m. nw lat., eig. een plaatsvervanger van eenen r. k. domheer, een geestelijke, die in plaats v. een' domheer eene kerkelijke verrigting uitoefent; hier en daar ook de benaming van eenen leeraar aan eene geleerde school.

submovéren, lat. (*sub-movēre*), terug drijven, verwijderen, plaats of ruimbaan maken.

subnectéren, lat. (*sub-nectĕre*), aanknoopen, aanbinden, bijzetten.

Subnormāle of **subnormaal-lijn**, f. nw lat., hoogere Math., het door de normale (z. a.) en ordinaat begrensde stuk van eene abscissen-lijn, voor een punt eener kromme lijn.

sub numĕro, lat., onder het getal of nommer, b. v. *sub numero* 1. 2. 3. etc., onder nommer 1, 2, 3 enz.

sub oblatiōne ad reciprŏca, z. **oblatie**.

Subofficiaal, m. nw lat. (vgl. **officiaal** ond. **officium**), een plaatsbekleeder, plaatsvervanger, inz. de keurvorst bij de voormalige krooning van duitsche keizers.

subordinéren, nw lat. (v. h. lat. *ordināre*, rangschikken, in orde brengen), onder schikken, onder plaatsen, onderwerpen, in gezag, rang, waardigheid onder een ander plaatsen; **gesubordineerd**, ondergeschikt, onderdanig, onderworpen, op ondergeschikte wijze; **subordinātie**, f. de onderschikking, de tusschen personen of zekere dingen vastgestelde orde, die hen afhankelijk v. elkander maakt; afhankelijkheid, onderworpenheid, ondergeschiktheid, dienstgehoorzaamheid, inz. bij den soldatenstand.

subornéren, lat. (*sub-ornāre*, d. i. eig. uitrusten, versieren), tot het kwade afrigten, verleiden, vervoeren, heimelijk aanstooken, omkoopen; **subornātie**, f. nw lat., de heimelijke afrigting, verleiding tot het kwade; inz. heimelijke omkooping.

Suboxyde, n. lat.-gr. (vgl. **oxyde**), Chem., een metaalkalk met een te gering gehalte aan zuurstof, dan dat het zich met zuren tot zouten kan verbinden; vgl. hyperoxyde.

sub petīto remissiōnis, z. ond. **petitie**.

subplantéren, lat. (*sub-* of *supplantāre*, eig. onder planten, onder plaatsen), iemand den voet ligten, hem een beentje zetten, doen vallen, door list verschalken, ondersteek doen, ondermijnen; **subplantātie**, f. nw lat., voetligting, verschalking, listige ondermijning, onderkruiping.

sub pœna enz., z. ond *pœna*; *sub praetextu*, z. ond. **praetext**.

Subprior, m. nw lat. (vgl. **prio-**), een onder-prior of onder-opzigter; **subpriorés**, f. de onder-opzigtster (in kloosters).

sub quocunque titulo, lat., onder elken titel, onder welk voorwendsel het ook zij.

Subréctor, m. nw lat. (vgl. **rector**), onder-rector of derde leermeester op latijnsche scholen en gymnasiën, minder dan

conrector; **subrectoraat**, n. het ambt van derde leermeester; zijne woning.

subrepiéren, lat. (*subrepĕre*, v. *repĕre*, kruipen), langs slinksche wegen verkrijgen; heimelijk ontsnappen, wegnemen; **subréptie**, f. (lat. *subreptĭo*), Jur., *sub- et obreptĭo*, de verkrijging, bemagtiging door het verzwijgen of verminken der waarheid, door verrassing, verschalking; *per sub- et obreptiōnem*, ook *subreptitĭe* of *sub- et obreptitĭe*, steelswijze verkregen, langs slinksche wegen verworven, ter sluik, heimelijk, bedriegelijk.

subrogéren, lat. (*subrogāre*), onder schuiven, in de plaats van een ander stellen; aan een ander zijn regt afstaan; **subrogātie**, f. nw lat., de onderschuiving, plaatsvervanging, het stellen in eens anders plaats.

sub rosa, z. *rosa*.

subscribéren, lat. (*sub-scribĕre*), fr. **souscrire** (spr. *soeskrier'*), onderschrijven, onderteekenen, schriftelijk zich verbinden; **subscribént**, m. (lat. *subscribens*), fr. **souscripteur** (spr. *soeskriept—*), een onderteekenaar, inteekenaar; **subscríptie**, f. (lat. *subscriptĭo*), fr. **souscription** (spr. *soeskriepsjóng*), de onderschrijving, onderteekening, inteekening.

Subséctie, f. nw lat. (vgl. **sectie** ond. **seceren**), de onderafdeeling.

subsecutief, nw lat. (v. h. lat. *subsĕqui*, navolgen), navolgend; **subsĕquens**, n. lat., het navolgende, dat op iets vooraf-gaands betrekking heeft.

Subsellĭa of **subsellĭën**, pl. lat. (sing. *subsellĭum*, v. *sub*, onder, en *sella*, stoel, zetel), lagere banken, banken voor aanschouwers en toehoorders, inz. in tegenst. met de hoogere zitplaatsen en stoelen.

Subsenĭor, m. nw lat. (vgl. **senior**), een onderoudste, die in jaren op den oudste volgt.

subsĕquens, z. ond. **subsecutief**.

Subsidéntie, f. nw lat. (v. *subsidēre*, onder zitten), Med., het nederzinken, inzinken, inz. der pupil; het bezinksel, de droesem.

Subsidĭum, n. of **subsīdie**, f. lat. (van *subsīdēre*, zich ergens neder zetten, in eene hinderlaag leggen), eig. het achtergehoudene, bewaarde, de spaarbenden (reserve); in 't alg. de bijstand, hulp, ondersteuning; onderstandsgelden; pl. **subsidĭën** (lat. *subsidĭa*), hulp- of ondersteuningsmiddelen, inz. onderstandsgelden, b. v. tot het voeren van eenen oorlog; **subsidĭën-tractaat**, m. een verdrag tot onderstand-verleening, bijstandsverdrag; *in subsidĭum juris*, ter regtshulpe, tot geregtelijke medehulp, ondersteuning enz.; **subsidiair** (lat. *subsidiarĭus, a, um*, fr. *subsidiaire*), ondersteunend, hulpverleenend, behulpzaam, helpend, wat tot nadere hulp, onderstand of verzekering dient, b. v. eene subsidiaire hypotheek, eene nadere pandstelling, in geval de eerste niet toereikend mogt zijn.

sub sigillo, enz., z. **sigillum**.

subsignéren, lat. (*subsignāre*, vgl. **signeren**), onderteekenen, onderschrijven, iets teekenen; **subsignātie**, f. de onderteekening van zijnen naam.

sub signo, z. ond. **signum**.

subsistéren, lat. (*subsĭstĕre*; vgl. **sistéren**), bestaan, voortduren), in wezen zijn of blijven, bestendig zijn; te leven hebben, zijn onderhoud of bestaan hebben, zijn levensonderhoud verdienen; **subsisténtie**, f. nw lat., de voortduring, het blijvend aanwezen van iets; het onderhoud, levensonderhoud, bestaan, levensmiddel.

sub specie, z. ond. **species**; *sub spe rati*, z. ond. *ratus*.

Substántie, f. lat. (*substantĭa*, v. *substāre*, er zijn, bestaan), het wezen, een zelfstandig, op zich-zelfstaand ding, de zelfstandigheid, de stof, het geheel van een ligchaam, in zoo verre het beschouwd wordt als uit gelijksoortige deelen zamengesteld te zijn (dus meer chemisch dan mechanisch), onderscheiden v. massa; de wezentlijkheid, het wezentlijke, gewigtigste, de wezentlijke inhoud of het werkelijke gehalte, de hoofdkracht, de kern, pit of het hoofdbestanddeel; het beste, krachtigste van eene zaak; pl. **substantĭën**, stoffen, bestanddeelen; wezentlijkheden, zelfstandigheden; *salva substantĭa*, Jur., zonder dat de stof of zelfstandigheid-zelve aangetast of verbruikt mag worden; **substantiaal** (lat. *substantiālis, e*) of gew. **substantiëel** (fr. *substantiel*), wezentlijk, zelfstandig; voedzaam, krachtig; ook **substantiĕus**, nw lat.; *substantialiter*, wezentlijker wijze, wezentlijk, zelfstandig, volgens het wezen, den wezentlijken inhoud of de hoofdzaak; **substantialiteit**, f. de wezentlijkheid, zelfstandigheid; **substantīvum** of **substantief**, n. Gram., een zelfstandig naamwoord, hoofdwoord, zaakwoord (in tegenst. met attributief, adjectief); *substantīve*, zelfstandig, als zelfstandig naamwoord voorkomende of gebruikt.

Substilair-lijn, f. nw lat. (v. *sub*, onder, en *stilus*, stift), de wijzerlijn op zonnewijzers.

substituéren, lat. (*substituĕre*, v. *statuĕre*, stellen), eig. onder plaatsen of stellen; in de plaats van een ander of iets anders stellen, stellen, onder schuiven, iemand eenen onderambtgenoot toevoegen, aanstellen; Jur., tot na- of tweeden erfgenaam (vgl. *heres substitūtus*) aanstellen of benoemen, b. v. in geval de eerste erfgenaam vóór den erfmaker komt te overlijden; **substituut**, m. (lat. *substitūtus*), een

plaatsbekleeder, ambtsverzorger, bij- of toegevoegde persoon in den post of het ambt van een ander; **substitūtie**, f. (lat. *substitutĭo*), de onderaanstelling; de plaatsvervanging, inplaatsstelling, toevoeging; Jur., de aanstelling tot erfgenaam na den dood des vruchtbruikers of eersten erfgenaams; de navolmagtiging.

Substrātum of **substraat**, n. lat. (v. *substernĕre*, onder uitbreiden), eig. het onderuitgebreide; de grondslag, de ten grond liggende stof, het grondvoorwerp, het gegevene, tegenwoordige of voorliggende geval (vgl. *casu substrato*); de laag, schicht; *pro substrāta materĭa*, met betrekking tot het gegevene, het beschouwd wordende voorwerp.

Substrúctie, f. lat. (*substructĭo*, v. *struĕre*, onder bouwen), het onderbouwen; de onderbouw, grondbouw, het grondgebouw, de grondslag.

subsuméren, nw lat. (*subsumĕre*, van *sumĕre*), eig. daaronder nemen, er mede in begrijpen, onder plaatsen; afleiden, besluiten, gevolg trekken, het bijzondere op het algemeene of dit op het eerste terug brengen en toepassen; ook z. v. a. **præsumeren**; **subsúmtie**, f. de medeopneming, onderplaatsing, onderrangschikking; gevolgtrekking, terugvoering of aanwending van het bijzondere op iets algemeens enz.; vooronderstelling, aanneming; **subsumtief**, vooronderstellende.

Subtángens, f. nw lat. (vgl. *tangens*), hoogere Math., het door de tangens en ordinaat begrensde stuk der abscissen-lijn, voor eenig punt eener kromme lijn.

Subterfugĭum, n., pl. **subterfugĭa**, nw lat. (v. h. lat. *subter-fugĕre*, onder de hand of heimelijk ontvlugten, ontsnappen), de uitvlugt, het voorwendsel, de ijdele verschooning, uitweg, het dekje voor 't bloeden.

subtiel, lat. (*subtīlis*, *e*), fijn, teeder, dun, naauwkeurig, scherp; listig, spitsvindig, sluw, fijn, scherpzinnig, snedig, kunstig, behendig; **subtiliteit**, f. (lat. *subtilĭtas*), de fijnheid, teederheid; de naauwkeurigheid, scherpzinnigheid; de sluwheid, spitsvindigheid, haarkloverij; **subtiliséren**, barb. lat., fijner, dunner maken, verdunnen, verfijnen; haarkloven, muggeziften, de dingen fijn uithalen, uitspinnen, uitpluizen, spitsvindig zijn; **subtilisātie**, f. de verfijning, verdunning.

subtrahéren, lat. (*subtrahĕre*, eig. daaronder wegtrekken), aftrekken, afrekenen, een getal van een ander getal afnemen, het verschil tusschen twee getallen zoeken of vinden; **subtrahéndus**, **subtrahént**, **subtráctor**, m. het af te trekken getal, het getal, waarmede een ander moet verminderd worden, aftrekgetal, aftrekker, in tegenst. met minuéndus; **subtráctie**, f. nw lat., de aftrekking, afrekening, de arithmetische hoofdregel, die een getal met een ander leert verminderen, het verschil tusschen twee getallen leert vinden; **subtractief**, aftrekbaar, wat zich laat aftrekken, afrekenen.

Subularĭa, f. nw lat. (v. h. lat. *subŭla*, de priem), waterpriemkruid of -plant; **subulārisch**, priem- of elsvormig, in eene zeer fijne punt uitloopende; **subuliróstrum**, n. priemsnavel, elssnavel, eene soort v. musschen met spits uitloopenden snavel.

sub una specĭe, lat., onder eenerlei gestalte, onder ééne gedaante, nl. die van het brood alleen, gelijk de R. K. het heilig avondmaal gebruiken; *sub utrāque specĭe* of enkel *sub utrāque*, onder beiderlei gedaanten, nl. brood en wijn, zooals door de protestanten het heilig avondmaal gebruikt wordt; vgl. **utraquísten**.

Suburbānum (scil. *praedĭum*), m. lat. (v. *suburbānus*, *a*, *um*, nabij de stad gelegen, van *sub.*, z. a., en *urbs*, stad), een landgoed nabij de stad, in de voorstad; **suburbānus**, m. een bewoner der voorstad; inz. een geestelijke, die zijne ambtsverrigtingen in de voorsteden of in de nabijgelegene dorpen heeft te verrigten.

sub utraque, z. ond. *sub una specie*.

Subvasal, m. mid. lat. (*subvasállus*; vgl. **vasal**), een onder- of achterleenman.

subveniéren, lat. (*sub-venīre*), te hulp komen, ondersteunen, bijspringen, bijstaan, bijstand geven; **subvéntie**, f. nw lat., de hulp, bijstand.

subvertéren, lat. (*subvertĕre*), omkeeren, omver werpen, omstooten, verwoesten, vernielen, 't onderst boven keeren; **subvérsie**, f. de omstorting, omkeering, omverwerping, ondergang, het verval; *subversĭo stomăchi*, Med., eig. omkeering der maag; sterke braking; **subversief**, nw lat. omstortend, vernielend, verwoestend.

sub voce, z. ond. *vox*.

Succáde, f. (v. h. lat. *succus*, sap), dik gekookt fruitsap; ingemaakte vruchten, enz., in natte en droogе gedaante.

succedéren, lat. (*succedĕre*, v. *sub* en *cedĕre*, eig. onder iets komen of gaan, ingaan), opvolgen, volgen in ambt, regering, erfenis enz.; ook wel uitvallen, gelukken, slagen, goed van de hand gaan; **succedaan** (lat. *succedanĕus*, *a*, *um*), opvolgend, plaatsvervangend; **succedanĕus**, m. een plaatsvervanger, z. v. a. vicarius; **succedanĕum**, n. het noodmiddel, de noodhulp; Pharm., een middel, dat men in de plaats van een ander kan geven, als hebbende ongeveer dezelfde krachten, een surrogaat; **succés**, n. (lat. *succéssus*), het gelukkig gevolg, de goede vooruitgang, uitslag of afloop, het geluk, de bijval; **succéssie**, f. (lat. *successĭo*), de opvolging, volgreeks, inz. troonsopvol-

ging van regenten, ambtsopvolging; erfopvolging; de erfenis, nalatenschap; successie-poeder, eig. erfenis- of opvolgingspoeder, d. i. giftpoeder, vergift, in zoo verre het soms is toegediend om eene erfenis meester te worden of troonsopvolging te bewerken; **succéssie-verdrag**, z. *pactum successorium;* universele succéssie, erfenis van het gansche vermogen; singuliere succéssie, erfopvolging in eene enkele of bijzondere zaak; *successio ab intestāto*, de wettige of natuurlijke erfopvolging zonder testament; *s. exclusīva*, uitsluitende opvolging; *s. feudālis*, de leensopvolging; *s. in capita*, erfopvolging volgens de hoofden, d. i. in gelijke deelen; *s. pactitia*, de verdragsgewijze erfopvolging; *s. simultanĕa*, gemeenschappelijke opvolging; **successief** (lat. *successīvus, a, um*) en als adverb. ook *successīve*, allengs, langzamerhand, opvolgend, onmiddellijk volgend, op of na elkander volgend; **succéssor**, m. de opvolger, ambtsopvolger, erfgenaam; troonsopvolger; *successor allodiālis*, opvolger of erfgenaam van een vrij goed; *s. feudālis*, een leensopvolger; *successorium edictum*, n. verordening, uitspraak of vonnis omtrent de erfopvolging.

Succie, f. (v. h. lat. *succus*, vocht, sap), het zuigen van tegennatuurlijke vochten uit het ligchaam door bloedzuigers.

Succin, succinaat, z. *succinum*.

succinct, lat. (*succinctus, a, um*, van *succingĕre*, opschorten, opgorden), eig. opgeschort; kort, beknopt, ineengedrongen, bondig, kernachtig; **succinctorĭum**, n. een gordel, inz. aan de priesterkleeding; een breukband.

succinum, n. lat., of fr. **succin** (spr. *suukséng*), m. de barnsteen, het amber; **succinaat**, n. nw lat., barnsteenzout, barnsteenzuur zout; **succiniet**, m. eene soort van granaat van barnsteengele kleur.

Succŭbus, m. nw lat., z. v. a. **incubus**.

succulént, z. ond. *succus*.

succumbéren, lat. (*succumbĕre*), onder liggen; bezwijken, onder doen; verliezen (een proces); **succumbéntie**, f. nw lat., het bezwijken, onderdoen; *in casum succumbentiae*, Jur., in geval van het verlies des regtsgedings.

succurréren, lat. (*succurrĕre*, v. *sub* en *currĕre*, loopen), te hulp komen, bijspringen, bijstand verleenen, helpen; **succurs**, m. nw lat. (fr. *secours*), de hulp, bijstand, versterking, ondersteuning; inz. hulptroepen; **succursālen**, pl. (*succursāles*, scil. *ecclesiae*), hulp- of bijkerken; vgl. **filiaal**.

succus, m. lat., het sap, vocht; pl. *succi; succus gastrĭcus*, het maagsap; *succus inspissātus*, dikgemaakt sap; iets in *succum et sanguĭnem* veranderen, in sap en bloed doen overgaan, d. i. het zich geheel eigen maken; **succulént** (lat. *succuléntus, a, um*), sappig, saprijk; voedzaam, krachtig; **succuléntie**, f. nw lat., de sappigheid, saprijkheid; voedzaamheid, krachtigheid.

succussōrisch, nw lat. (v. h. lat. *succutĕre*, opwaarts schudden), opwaarts schuddend, stootend, schokkend, b. v. succussorische beweging v. eene aardbeving, in tegenst. met undulatorisch.

Sucrerīe, f. fr. (v. *sucre*, suiker), eene suikerraffinaderij; suikergoed, suikergebak, banket.

Sudamīna, pl. nw lat. (v. h. lat. *sudāre*, zweeten), Med., hitte- of zweetblaartjes; **sudarĭum**, n. lat., de zweetdoek; het zweetbad; **sudātie**, f. (lat. *sudatio*), het zweeten; **sudatorĭum**, n. een zweetbad, eene zweetkast; **sudorifĕrum**, n., pl. **sudorifĕra**, nw lat. (v. h. lat. *sudor*, zweet), Med., zweetmiddelen, ook **sudorifĭca**.

sudétto, it. (spr. *soe*—; v. *su*, boven, en *detto* = lat. *dictus* etc., gezegd), boven gemeld, boven gezegd; als subst. de bovengenoemde.

Sudorífera, sudorifica, z. ond. **sudamina**.

Sudra, z. **soedra**.

suegliato of *svegliato*, it. (spr. *soeëljáto;* v. *svegliáre* = fr. *éveiller*, opwekken), Muz., vrolijk, opgewekt, levendig.

Sueldo, m. sp. (spr. *soeëldo;* = it. *soldo*, fr. *sou*, v. h. lat. *solidus*), eene spaansche rekenmunt, = 12 dineros, doch van ongelijke waarde; ook eene goudmunt, ongeveer = 1 dukaat.

Suēven, pl. (lat. *Suēvi*), een oud-duitsche volksstam, later Zwaben geheeten.

Suffēnus, m. naam van een' middelmatig', maar verwaand' en bedilziek', hekelend' dichter in het oude Rome; van daar soms voor een bediller, vitter.

Suffēten (hebr. *schoffetim*), pl., de hoogste overheidspersonen in het oude Carthago, ongeveer z. v. a. de consuls te Rome.

sufficit, lat. (v. *sufficĕre*, verschaffen; toereikend voorhanden zijn), het is genoeg of voldoende; het **suffĭcit**, als subst. het toereikende, genoegzame, voldoende; **sufficiént** (lat. *sufficiens*), toereikend, genoegzaam, voldoend; **sufficiéntie**, f. de toereikendheid, genoegzaamheid; **suffisánce**, f. (spr. *sufizángs'*), de trotsche zelfgenoegzaamheid, zelftevredenheid, het zelfbehagen, de ingebeeldheid, laatdunkendheid, eigenwaan; **suffisánt** (spr. *sufizáng*), zelfgenoegzaam, ingebeeld, trotsch, ingebeeld, laatdunkend; voldoende, genoegzaam, toereikende; een suffisant mensch, een ingebeeld, verwaand, laatdunkend mensch.

suffigéren, lat. (*suffigĕre*), onder of achteraan hechten, aanvoegen; **suffíxum**, n., pl. **suffíxa**, Gram., eene aangehan-

gen lettergreep, een aanhangsel achter een woord (in tegenst. met præfixum).

Suffimént, n. (lat. *suffiméntum*), reukwerk om te branden, berooking.

Suffisŭlum, n. lat., een witte, vierkante, lange sluijer of kapsel der vestaalsche maagden, wanneer zij offeranden deden.

suffoquéren, lat. (*suffocāre*), verstikken; **suffocātie**, f. de verstikking.

Suffragĭum, n. lat., pl. **suffragĭa** of **suffragĭën**, de stem (in eene verkiezing), kiesstem, goedkeuring; *suffragĭa sanctōrum*, de voorbede, voorbidding der heiligen; **suffragéren** (lat. *suffragāri*), iemand door zijne stem begunstigen, tot een ambt verkiezen, bevorderen, aanbevelen; **suffraganĕus** of **suffragaan**, m. nw lat., ieder tot zitting en stem geregtigd medelid van een collegie van geestelijken; inz. de aan eenen aartsbisschop ondergeschikte bisschop; **suffragaan bisschop**, wijbisschop.

Suffūsie, f. lat. (*suffusĭo*, v. *suffundĕre*, onder gieten), de ondergieting, uitstorting, onderlooping (b. v. van bloed); *suffusĭo cornĕae*, Med., de verdonkering van het hoornvlies in het oog; *suffusio sanguĭnis*, uitstorting van bloed.

suggeréren, lat. (*suggerĕre*, eig. onder brengen, onder leggen; ook ophoopen, verhoogen; v. *sub* en *gerĕre*), iemand iets inblazen, ingeven, aan de hand geven, insteken, influisteren; hem overhalen, bepraten, verleiden; **suggéstie**, f. (lat. *suggestĭo*), de influistering, inblazing, heimelijke ingeving enz.; **suggestief**, nw lat., ingevend, inboezemend, bepratend, verleidend; suggestieve vragen, strikvragen des regters aan den aangeklaagde, d. z. zulke, waarin de te bekennen daadzaken reeds zijn opgesloten; **suggéstus**, m. verhevene optrede, spreekgestoelte.

sugilléren, lat. (*sugillāre*), bont en blaauw slaan; ook honen, beschimpen, bespotten; **sugillātie**, f. de uitstorting, onderlooping van bloed onder de huid, het bloedgezwel, de blaauwe plek; eene beschimping, bespotting.

Suicent, z. **swicent**.

Suicīde, m. nw lat. (*suicīda*; fr. *suicide*), een zelfmoordenaar, zelfmoorder; **suicidĭum**, n. de zelfmoord.

sui juris (zijn), z. ond. *jus*.

Suite, f. fr. (spr. *swiet'*; v. *suivre*, volgen), het gevolg, de begeleiding, stoet, nasleep van een' grooten heer; de volgreeks van kamers, de voortzetting, zamenhang, rij, reeks; *de suite* (spr. *d' swiet'*), op de rij af, achter elkander, achtervolgens, terstond, dadelijk; *en suite* (spr. *ang*—), vervolgens, daarna; **suivánte**, f. (spr. *swiwángt'*), de begeleidster, volgjuffer, kamenier, kamerjuffer, halve vertrouwde.

Sujet, n. fr. (spr. *suzjé*; v. h. lat. *subjéctum*, vgl. **subject**), het onderwerp, de stof van eene rede, van een geschrift, van een kunstwerk enz.; de onderdaan, onderzaat; de aanleiding, gelegenheid, oorzaak, reden; Muz., de hoofdvoorstelling, z. v. a. thema; een slecht sujet, een slecht mensch; **sujetten**, pl., de gezamentlijke dienstdoende personen, het personeel b. v. van een tooneel.

Sukmana, poolsch (v. *sukno*, laken), de uit grof laken vervaardigde boerenrok der Polen en Galliciërs.

Sulamíth, hebr. (v. *schâlôm*, vrede, heil?), vrouwenn.: de vredelievende.

Sulfur, **sulfer** of **sulphur**, n. lat., de zwavel, een bekend enkelvoudig, niet metallisch ligchaam; *sulfur aurātum antimonĭi*, goudzwavel, roodgeel zwavel-antimonium; *s. praecipitātum*, neêrgeploft zwavel, ook *magisterium sulfŭris; sulfas ammonĭae*, m. nw lat., zwavelzure ammoniak, (Glauber's) geheime salammoniak; *s. lixīvae*, zwavelzure potasch (duplicaat- of polychrest-zout); **sulfāten**, pl., z. v. a. vitriolen, zwavelzure zouten; *sulfis ammonĭae*. m. zwaveligzure ammoniak; **sulfēten**, pl., zwaveligzure zouten; **sulfuride**, f. zwavel-verbinding, inz. zwavelmetaal; **sulfuréren**, lat. (*sulfurāre*), zwavelen, met zwavel verzadigen; **gesulfureerd**, gezwaveld; **sulfureus** of **sulphureus** (lat. *sulfurōsus, a, um*), zwavelig, zwavelachtig, zwavel bevattende; **sulfurātie**, f. zwavelig, verbinding met zwavel.

Suline, f. een wit blanketsel der turksche vrouwen.

Sultan, m. arab. (*sultân*, d. i. eig. hevigheid, hevige opwekking, v. *salita*, hard, hevig zijn; vervolgens magt, inz. koninklijke; koning, vorst), de turksche magthebber, beheerscher, groote heer, keizer, ook **groot-sultan**; **sultan-achmed**, **sultan-mehemed**; **sultan-selim**, drie der voornaamste moskeën in Stambul (of Constantinopel); **sultáne**, f. naam van de gemalinnen en dochters des turk. keizers; **sultáne**, f. ook eene turk. vrouwenkleeding van rijke stof gemaakt en van voren open, gelijk de turk. vorstinnen dragen; een groot turksch oorlogschip; eene turk. goudmunt, ook **sultanine**, f. ongeveer 7 guld. waard; **sultane-assaki**, l. **chasseki** of **khasseki** (arab. *khâsseki sultân*), z. **chasseki**; **sultane-valide** (arab. *wâlideh*, d. i. de barende, v. *walada*, baren), de moeder van den regerenden sultan; ook eene der voornaamste moskeën in Stambul; **sultánisch**, grootheerlijk, oppermagtig, dwingelandisch, tyrannisch, willekeurig.

Sumach, m. arab. (*summâkh*, hoog, lang zijn), ook **smak**, de looijersboom in Z. Europa, en zijne bladen, beziën, loten,

wortels en bast, die tot looi- en verwstof, ook ter bereiding van het corduaan (z. a.) gebruikt worden. Men wil, dat de copalgom van eene soort van sumach, den copal-sumach komt (z. copal).

Sumāter, m. Muz., een naam, dien men aan zekere stormwinden geeft, welke in de nabijheid van Sumatra ontstaan.

Summa, f. lat. (v. *summus*, *a*, *um*, de of het bovenste, hoogste, voornaamste; van daar *summa*; scil. *res*, de hoofdzaak; vervolgens het geheel eener zaak), de som, het verzamelgetal, geheel, beloop, bedrag, de inhoud; *in summa*, in h. geheel, in 't algemeen, te zamen genomen; *summa summārum*, de som der sommen, het gezamentlijk bedrag, alles in alles, alles te zamen of bij elkander genomen; *ad summam*, in de som; **summair**, **summārisch**, nw lat., of **summier**, naar den hoofdinhoud, volgens de hoofdzaken, zaamgevat, afgekort, beknopt, bondig; **summarĭum**, n. lat., pl. **summarĭa** of **summarĭën**, opgave van den hoofdinhoud; de korte inhoud van een geschrift; ook een priester-overhemd, koor- of misgewaad; **summéren**, nw lat., zamen tellen, optellen, de som opmaken, tot een geheel zamen trekken; **summātie** of **summéring**, f. het zamentrekken, optellen, bijeenrekenen, vgl. additie; — *summa observantĭa*, onder brieven afgek. *S. O.*, met de grootste of meeste hoogachting; *in summa gradu*, in den hoogsten graad, op de hoogstmogelijke wijze; *ad summam*, op zijn hoogst, hoogstens; *summum bonum*, n. het hoogste goed; *summum jus* etc., z. *jus*; *summus episcŏpus*, de hoogste bisschop (in evangelische duitsche staten de vorst); **summiteit**, f. (lat. *summĭtas*), de top, kruin, tinne, de grootste hoogte of oppermagt.

Summānus, m. lat., bijnaam van Pluto bij de Romeinen, als opperste gebieder over de manes of zielen der overledenen.

summarisch, **summarium**, **summeren**, **summiteit**, *summum*, *summus* enz., z. ond. **summa**.

summutéren, lat. (*summutare*), wisselen, ruilen, verruilen, veranderen.

Sumtie of l. **sumptie**, f. lat. (v. *sumĕre*, nemen), eig. het nemen; de aanneming, vooronderstelling; Gram., een voorwaardelijk voorzindeel tot een bepaald wordend nazindeel, bij voorbeeld: indien ik niet wist —, dan —; bij de r. k., het nemen en gebruiken van de gewijde hostie door de mispriesters; **sumtorĭum**, n. nw lat., een lepeltje voor den avondmaalswijn in de gr. kerk; **sumptum**, n. eig. het genomene; mid. lat., een afschrift (copie), in tegenst. met het origineel; van daar eene tweede afgifte of uitvaardiging in de pauselijke kanselarij, als de eerste verloren is geraakt; *sumtus* of l. *sumptus*, pl. lat., de kosten, onkosten, uitgaven; *sumtĭbus petĕntis*, Jur., op kosten van den aanzoeker; *sumt. publĭcis*, op openbare of 's lands kosten; **sumtueus** (lat. *sumptuōsus*, *a*, *um*), kostbaar, kostelijk, prachtig, weidsch; **sumtuositeit**, f. de pracht, kostbaarheid, de groote en prachtige vertering of uitgave.

Sun, m. eene voorm. pommersche rekenmunt, = $\frac{1}{2}$ schelling lubsch.

Sunna, f. (arab. *sunnah*), gezigt; handel- en levenswijze; Muhamed's redenen en daden, als goddelijke wet voor zijne aanhangers; van daar **sunnieten**, z. ond. **schiiten** en op **malakieten**.

Sunna, f. noord. Myth., de godin der zon, wier broeder Mana of de maan is.

suo conto, it. (vgl. **conto**), voor zijne of eigene rekening.

Suovetaurilĭa, pl. lat. (van *sus*, zwijn, *ovis*, schaap, en *tauris*, stier), het zoenoffer, dat bij de oude Romeinen na eene afgeloopen volkstelling in gebruik was, en dat in een zwijn, een schaap en een rund bestond.

super, lat. voorz.: over, in sommige zamenstellingen ook met nederduitsche woorden, b. v. superfijn.

Superabundántie, f. nw lat. (vgl. **abundantie**), fr. *surabondance*, overvloed, zeer groote overvloed, overtolligheid; *superabundánter*, ten overvloede.

superarbitréren, nw lat. (vgl. **arbitréren**, onder **arbiter**), over iets beslissen, uitspraak doen.

superascendéren, nw lat. (vgl. **ascendéren**), overstijgen, overklimmen.

Superātie, z. ond. **superéren**.

superbe, fr. — niet **superber** — (*supérbus*, *a*, *um*), eig. trotsch, hoovaardig, hoogmoedig, fier; prachtig, kostbaar, aanzienlijk, voortreffelijk, heerlijk, zeer schoon; **superbiloquéntie**, f. grootsprekerij, praalhanzerij.

Supercargo, z. ond. **cargo**.

Supercathólisch, lat.-gr., overdreven katholijk.

Supercherie, f. fr. (spr. *supersj'rie*), bedrog met list gepaard, schelmerij, valschheid, streek.

Supercessĭën, pl., vrijsprekingen.

superciliëus, lat. (*superciliōsus*, *a*, *um*, v. *supercilĭum*, n. wenkbraauw, oneig. voor ernst, trots), te ernstig, somber, gestreng; trotsch, aanmatigend, laatdunkend; **superciliositeit**, f. nw lat., aanmatiging, laatdunkendheid.

supereminént, lat. (*super-emĭnens*, vgl. **eminéren**), bovenuit stekend, verre overtreffend, alles te boven gaand; **supereminéntie**, f. de hoogere waarheid, hoogste rang, voorrang.

supererogéren, lat. (*super-erogāre*, eig. overmatig uitgeven of uitbetalen, vgl.

erogéren, nw lat. ook: **superogatief handelen**, meer doen dan noodig is of pligt gebiedt, ten overvloede geven of doen, de maat doen overloopen; **supererogātie**, f. de overpligt, de ruimschootsche, te ver gedrevene pligtvervulling, overdrijving; *opus supererogatiōnis* of *o. supererogātum*, n. een overvloedig, overtollig goed werk; bij de scholastieken: de verdiensten der heiligen, die zij zich verwerven door de goede werken, welke de menschen boven de van hen gevorde mate doen.

superéren, lat. (*superāre*), overstijgen, overschrijden; overtreffen, de meerdere, sterkere, magtigere zijn; **superātie**, f. (lat. *superatio*), het overstijgen, overtreffen, de voorrang; Astr., het meerdere van den loop eener planeet, datgene, wat zij zich sneller beweegt dan eene andere.

Superficīes, f. lat. (v. *super* en *facies*, z. a.), de oppervlakte; buitenzijde; Jur., het bovengebouw, alles, wat op de oppervlakte eens gronds of bodems gebouwd of geplant is; **superficialiteit**, f. nw lat., de oppervlakkigheid, ongrondigheid; **superficiarīus**, m. Jur., de bebouwer van eens anders grond, hij, die grond en bodem van een ander bebouwt en het daarop gebouwde of geplante tegen eene jaarlijksche betaling of erfpacht mag gebruiken; **superficiëel** (lat. *superficiālis*, *e*, fr. *superficiel*), oppervlakkig, niet grondig, b. v. superficiële kennis, oppervlakkige, geringe kennis.

Superfijn, lat.-nederd., overfijn, buitengemeen of bijzonder fijn, extra-fijn.

Superflūum, n., pl., *superflua*, lat. (v. *super-fluĕre*, over vloeijen), iets overvloedigs, overtolligs, de overvloed, het teveel; *superflua non nocent*, het overtollige, de overvloed schaadt niet, beter te veel dan te weinig.

Superfœtātie, f. nw lat. (vgl. **fœtus**), de overbevruchting, over- of nabezwangering, het ontvangen van meer dan één **fœtus** in den moederschoot op verschillende tijden; ook een welige wasdom, de weelderige plantengroei.

Superhumerāle, n. nw lat. (v. *super* en *humĕrus*, de schouder), eene soort van priesterlijk kleed, z. v. a. pallium; de ephod der joodsche hoogepriesters.

Superieur enz., z. ond. *superior*.

Superimprægnātie, f. nw lat. (vgl. **imprægnatie** enz.), overbezwangering, z. v. a. superfœtatie.

Superindúct, n. nw lat. (v. *super-inducĕre*, eig. daarover trekken), eene buitengewone belasting, bijbelasting, die opgelegd wordt, wanneer de gewone belasting niet toereikt om de staatsuitgaven te dekken.

Superintendént, m. nw lat. (v. *super-intendĕre*, over iets het opzigt hebben; vgl. **intendéren**), een opperopziener, kerk- of schoolopzigter in een district; **superintendentuur**, f. het ambt, de waardigheid, ook de woning en het district van eenen opperopziener, het oppertoezigt.

Superinventarīum, n. nw lat. (vgl. **inventarīum**), de overvoorraad; datgene, wat een pachter aan landhuishoudelijke zaken verbeterd of vermeerderd heeft.

superīor, lat. (compar. v. *supĕrus*, verheven, hoog), de of het hoogere, voornamere; fr. **superieur**, hooger, verhevener, meerder, voornaam, voortreffelijk, uitstekend, sterker, magtiger, overtreffend; de **superīor**, lat., of **superieur**, fr. m. de opperste, eerste, oudste, meerdere, voornaamste, overman; de kloostervoogd, vader of pater van een klooster; het **superieur**, het overwigt, de overhand, b.v. een superieur op iemand hebben, d. i. de overhand op hem hebben, hem de baas zijn; **superioriteit**, f. nw lat. (fr. *supériorité*), de meerderheid, overmagt, overhand, het overwigt, voorregt, voorrang, meerdere voortreffelijkheid, het hooger gezag; *superioritas territoriālis*, de oppermagt van den landheer.

Superlatīvus (scil. *gradus*) of **superlatief**, m. lat. Gram., de overtreffende trap, hoogste graad, z. **graad**; *in superlativo*, in den hoogsten graad.

Superlucrātie, f. nw. lat., (v. *super* en *lucrum*, winst, voordeel), overschot, zuivere winst.

Supernatántie, f. nw lat. (v. h. lat. *supernatāre*, overheen zwemmen), Med., overvloed, overvolheid van vochten.

Supernaturalismus of **supranaturalismus**, n. nw lat. (vgl. **naturalismus**), het bovennatuurgeloof, de bovennatuurleer, het openbaringsgeloof, het geloof aan eene onmiddellijke, bovennatuurlijke, boven den toets der menschelijke rede verhevene goddelijke openbaring; in tegenst. met naturalismus en rationalismus; **supernaturalíst**, m. een openbaringsgeloovige, iemand, die aan openbaringen geloof (in tegenst. met naturalist en rationalist).

Supernumerarīus; m. lat. (vgl. **numerus** enz.), of **supernumerair**, fr. **surnumerair**, een overtallige, iemand, die boven het gewone of bepaalde getal van beambten, bedienden enz. is aangesteld; **supernumerair**, boven het gewone getal, boventallig.

superorthodóx, lat.-gr., l. **hyperorthodox** (z. a.); **superoxygénisch**, z. **gehyperoxygeneerd** ond. **hyperidrōsis**.

Superpórten, pl. nw lat. (van het lat. *super porta*, boven de deur), deurstukken, versieringen of schilderijen boven deuren.

Superposītie, f. lat. (v. *superponĕre*, daarover zetten), over- of opelkanderzet-

ting, opelkanderpassing, b. v. van figuren in de meetkunde.

Superpropórtie, f. nw lat. (vgl. **proportie**), de tevergaande verhouding, oververhouding, overmaat.

Superpurgātie, f. nw lat. (vgl. **purgéren** enz.), eene te sterke, bovenmatige zuivering of afvoering; **superpurgatief**, overmatig zuiverend.

Superrevīsie, f. nw lat. (vgl. **revideren** enz.), de herhaalde naziening, het nogmaals onderzoeken, inz. v. rekeningen.

supersaturéren, nw lat. (vgl. **satureren**), oververzadigen; **supersaturātie**, f. oververzadiging.

Superscríptie, f. nw lat. (v. *superscribĕre*, daarover schrijven), het bovenschrift, opschrift.

supersedéren, lat. (*supersedēre*, eig. voor iets zitten), zich van eene zaak ontheffen, haar uitstellen, verschuiven, nalaten; **supersedatief**, barb. lat., uitstelbaar; **superséssie**, f. nw lat., het uitstel.

Superstítie, f. lat. (*superstitĭo*), het bijgeloof, dwaalgeloof; **superstitiēus** (lat. *superstitiōsus, a, um*), bijgeloovig.

Supertunīca, f. nw lat. (vgl. **tunica**), een overkleed, overrok, inz. de van goudstof gemaakte voor eenen koning v. Groot-Brittanje bij zijne krooning.

Supīnum, n. lat. (v. *supīnus, a, um*, rugwaarts gebogen), Gram., de doel- en eigenschapsvorm der lat. werkwoorden, dien men in het nederduitsch door te of om te uitdrukt; **supinātie**, f. lat. (*supinatĭo*, v. *supināre*, rugwaarts buigen), de terugbuiging, rugwaartsdraaijing; het liggen op den rug; inz. de beweging van het spaakbeen om de ellepijp, waarbij de rug der hand benedenwaarts is gekeerd; **supinātor**, m. nw lat., de achteroverkantelaar, naam van 2 spieren, welke die beweging volbrengen.

Suppedanēum of **supplantanēum**, n. nw lat. (v. h. lat. *sub*, onder, en *pes*, voet, *planta*, voetzool), Chir., eene pap aan de voeten; **supplantaal-middelen**, voetzool-middelen; **suppeditéren**, lat. (*suppeditāre*), eig. onder den voet geven; aan de hand doen (b. v. een hulpmiddel), over geven, aanbieden, behulpzaam zijn, verschaffen, beschikken, leenen, bijspringen; **supplantéren** (lat. *supplantāre*), den voet ligten, iemand onderkruipen, doen vallen, hem verdringen.

suppléren, lat. (*supplēre*; fr. *suppléer*), aanvullen, voltallig, volledig of volkomen maken, bijvoegen, bijdoen, er bij denken; **suppléant**, m. fr., een aanvuller, plaatsvervuller, plaatsvervanger, hij, die eens anders plaats in diens afwezigheid vervult; **supplemént**, n. lat. (*suppleméntum*), een aanvulsel, toevoegsel, aanhangsel, bijvoegsel en volledigmaking van een boek; Math., de aanvulling van eenen hoek tot 2 regte hoeken; *in suppleméntum*, ter aanvulling, volledigmaking; **suppletōrisch** of als adverb. *suppletorĭe*, nw lat., aanvullend, toevoegend, volledigmakend, als toevoegsel, bij wijze van aanhangsel.

supplicéren (lat. *supplicāre*, eig. neder knielen, de knieën buigen, v. *sub* en *plicāre*, vouwen), fr. **suppliéren** (*supplier*), ootmoedig bidden, aanzoeken, een smeekschrift indienen, smeeken; **supplicánt** of fr. **suppliánt**, een aanzoeker, verzoeker, bidder, indiener van een verzoekschrift, requestrant; Jur., wie eene supplicatie (z. a.) voordraagt; **supplicātie**, f. (lat. *supplicatĭo*), de verootmoediging, inz. voor God, een dankfeest, boet- en bededag bij de oude Romeinen; thans gew. z. v. a. **suppliek**, n. (fr. *supplique*, f.), eene ootmoedige bede, smeekende voorstelling, een verzoekschrift, aanzoek; Jur., herhaald onderzoek van het regt eens beklaagden na eene voor hem nadeelige uitspraak; **supplicĭum**, n. lat., fr. **supplice**, eig. het nederknielen, ootmoedig bidden of verzoeken; de lijfs- of levensstraf, doodstraf, teregtstelling, marteling, mishandeling.

supponéren, lat. (*supponĕre*), fr. **supposéren** (*supposer*), onder leggen, onder schuiven; vooronderstellen, aannemen, vermoeden, meenen, gelooven, daarvoor houden, wanen; **suppositum**, n. het vooronderstelde, aangenomene; **supposīta** of **supposititĭa**, ondergeschoven dingen; **supposítie**, f. (lat. *suppositĭo*), de onderschuiving; vooronderstelling, aanneming, het vermoeden, de gissing, de aangenomen stelling (hypothese); *suppositĭo partus*, de onderschuiving van eenen pasgeborene; **suppositorĭum**, n. Med., eene steek- of zetpil; *suppositorĭum uterīnum*, zetpil voor de baarmoeder.

supportéren, fr. (*supporter*), dragen, ondersteunen, onderstutten, schragen; verdragen, lijden, dulden; **support**, m. (spr. *supôr*), steun, steunsel, stut, ondersteuning, hulp, bijstand, onderstand; **supportáble**, fr., verdragelijk, lijdelijk, dragelijk, draagbaar.

Suppórto, m. it., interest op wissel voor de maand en den dag.

supposéren, **suppositie**, **suppositum** enz., z. ond. **supponeren**.

suppriméren, lat. (*supprimĕre*, v. *premĕre*, drukken), onderdrukken, dempen, inhouden; weglaten, uitlaten, doorstrijken; verbergen, verheimelijken, achter houden; afschaffen, opheffen, vernietigen, te niet doen; *suppresso nomĭne*, met verzwijging van den naam; **suppréssie**, f. (lat. *suppressĭo*), de onderdrukking, terughouding, opstopping van stoffen, die ontlast moeten worden; verheimelijking, verzwijging, ach-

terhouding, verheling; afschaffing, opheffing.

suppuréren, lat. (*suppurāre*, van *pūs*, gen. *puris*, de etter), etteren, etter geven, zweren, dragen, rijp worden; **suppurantĭa**, pl. en **suppuratief**, n. bevorderingsmiddelen voor het etteren; **suppurātie**, f. Med., de ettering, zwering.

supputéren, lat. (*supputāre*, v. *putāre*, berekenen, meenen, gelooven enz.), rekenen, narekenen; over rekenen, eenen overslag maken, overleggen; **supputātie**, f. de narekening, overrekening, overslag,

supra, lat., boven, bovenop, op; *ut supra*, als boven; **supranaturalismus**, z. supern—.

Suprēmus, n. lat. (*suprēmus*, *a*, *um*, superl. v. *supĕrus*, *a*, *um*, boven), de opperste, hoogste; **suprematĭe**, f. en **suprematat**, n. nw lat., het opperopzigt en de oppermagt, inz. van den paus over de bisschoppen en kerken; ook het regt van oppermagt in kerkelijke zaken, dat zich de koningen van Engeland (en ook koninginnen, die zulks door geboorte waren) hebben toegeëigend.

sur, fr. (spr. *suur*; v. h. lat. *super*), over, op enz., in zamenstellingen zooals surcharge, surporte enz. (z. a.).

Sura, f. een geestrijke drank, uit het sap van de kokosnoot bereid.

Suradschjy, pl. turk., benaming der op europeaanschen voet georganiseerde artilleristen.

Surcharge, f. fr. (spr. *suursjarzj'*; vgl. **charge**), overlast, overlading; **surchargéren** (fr. *surcharger*), overladen.

Surcoup, m. f. (spr. *suurkóe*; vgl. **coup**), in het kaartspel: een' hoogeren troef inleggen of inbannen, het leggen van een' hoogeren troef op den troef van een ander, de overtroeving; **surcoupéren** (fr. *surcouper*), met een' hoogeren troef iemand eenen slag afnemen, overtroeven.

Surditeit, f. lat. (*surdĭtas*, v. *surdus*, *a*, *um*, doof), de doofheid, h. slecht gehoor.

Suremini of **surre emini**, m. turk., de aanvoerder der pelgrims of eener karavane naar Mekka; hij wordt door den sultan benoemd.

Suren, pl. arab. (sing. *surâh*, eig. teeken, spoor; eeretrap, graad), de afdeelingen of hoofdstukken van den koran, 115 in getal.

Surface, f. fr. (spr. *suurfáss'*; vgl. **face**), de oppervlakte, buitenzijde.

Surintendánt, m. fr. (vgl. **intendant**), een opperopziener (superintendant); **surintendance**, f. (spr. *suuréngtangdángs'*), het oppertoezigt.

Surlo of **zurlo**, m. een gewigt in Aleppo, ongeveer, = 63 ned. ponden.

Surmulot, m. fr. (spr. *suurmuló*; van *mulot*, veldmuis), de groote woudrat.

surnumerair, fr. (*surnuméraire*), z. v. a. **supernumerair**.

Suron, n. fr. (vgl. het sp. *sera*, *seron*, groote korf ter verzending van koopwaren), eene oostindische ongelooide ossenhuid tot het inpakken van drooge waren, b. v. amandelen, indigo enz.; zulk eene goederen baal-zelve.

Surplis, m. fr. (spr. *suurplí*; ontstaan uit *sur-pelisse*), het koorhemd der r. k. geestelijken.

surplomb, fr. (spr. *suurplóng*; v. *plomb*, lood; eig. over het lood uit), scheef, hellend, overhellend, niet loodregt.

Surplus, m. fr. (spr. *suurplú*; v. *plus*, meer), het overschot, overblijfsel, overige, de rest.

Surporte, n. fr. (spr. *suurport'*, d. i. eig. boven de deur), Pict., het deurstuk.

surprenéren (spr. *suur*—; fr. *surprendre*), verrassen, overvallen, overrompelen; verbazen, verwonderen, ontstellen; **surprenánt** (spr. *suurpr'náng*), verrassend, verwonderlijk, wonderbaar, zonderling, verbazend; **surprise**, f. (spr. *suurpriez'*), de verrassing, overrompeling, overval; de bevreemding, ontsteltenis, verbazing, dwaling, het verzien, de overijling.

Surra, f. turk. (= arab. *surâh*, teeken, z. **sure**), de stempel met het keizerlijke naamcijfer.

Surre emini, z. **suremini**.

surrogéren, lat., l. **subrogéren** (z. a.); van daar **surrogaat**, n. nw lat., een plaatsbekleeder, iets, dat men in de plaats van een ander ding stelt of gebruikt, plaatsvervangend middel.

Sursal, eene algemeene belasting bij de Turken.

Sursát, n. turk. (ook *sersât*; zamengesteld uit de beide imperatieven *sur* en *sât*, d. i. voer uit en verkoop), eene aan de kooplieden gegeven schriftelijke vergunning tot uitvoer en verkoop v. granen.

Surséance, f. fr. (spr. *suurseángs'*; van *surséoir*, uitstellen, verschuiven), uitstel, opschorsing, termijn, verlengde betalingstermijn.

sursum, lat., opwaarts, in de hoogte; *sursum corda!* lat., de harten omhoog, verheft de harten! in de r. k. kerk eene opwekking tot de gemeente, die daarop antwoordt: *habĭmus ad domĭnum*, d. i. wij hebben ze tot den Heer (gerigt); **sursumvérsie**, f. nw lat., de opwaartsheffing, inz. der oogen, kortzigtigheid.

Surtout, n. fr. (spr. *suurtóe*), eig. een overallesheen, een groote overrok, overjas; een tafelstel, dat suiker, zout, peper enz. bevat.

Surtur, m. oud-noordsch (van het ijsl. *surtr*, deensch *sort*, zwart), Myth., een reus, gewapend met een gloeijend zwaard, die in Muspelheim (z. a.) regeert en een

onverzoenlijk vijand der Asen is: **surtur-brand** (ijslandsch *surtar-brandr*), eene in IJsland gevondene delfstof, die voor versteend hout wordt gehouden en waaruit men kolen brandt.

surveilléren, fr. (*surveiller*, spr. *suurwelj—;* v. *veiller*, waken), over iets waken, het bewaken, een waakzaam oog daarop houden, opzigt hebben, acht geven, toezien; **surveillance**, f. (spr. *suurweljángs'*), het opzigt, toezigt, de bewaking, waakzaamheid; inz. het toezigt der policie; **surveillant**, m. (spr. *suurweljáng*), een toeziener, bewaker; **surveillé**, m. (spr. *suurweljé*), een bewaakte, onder toezigt gestelde.

Survenance, f. fr. (spr. *suurw'nángs'*), Jur., eene onverwachte, onvoorziene tusschenkomst; **survenant** (spr. *suurw'náng*), onverwachts, onvermoed; overvallend, als subst, m. een onverwachte gast.

Survivánce, f. fr. (spr. *suurwiwángs*; v. *survivre*, overleven), de overleving, beloofde opvolging van iemand in geval men hem overleeft; het regt van een' persoon op te volgen in zijn ambt na diens dood; vgl. expectantie.

Susánna, hebr. (*schûschan*, *schûschannah*, lelie), vrouwenn.: de blanke, lelie-reine.

suscipiéren, lat. (*suscipĕre*), opnemen, op zich nemen, aan of over nemen; **suscéptie**, f. (lat. *susceptio*), de overneming, ontvang, aanneming, inz. van eene geestelijke ordening; **susceptibel**, nw lat. (fr. *susceptible*), ontvangbaar, vatbaar om zekere wijzigingen te ontvangen; gevoelig, prikkelbaar; **susceptibiliteit**, f. de ontvangbaarheid; ontvankelijkheid, vatbaarheid, gevoeligheid, prikkelbaarheid, ligtgeraaktheid.

suscitéren, lat. (*suscitāre*), verwekken, berokkenen, aanrigten, stichten; opwekken, aanporren, opeischen, opruijen, aanstoken; **suscitātie**, f. opwekking, aansporing, aandrijving, opruijing.

Susétte, f. of **Suze**, n. vrouwenn.: verk. van Susanna.

sus Minervam (*docet*), lat. sprw., eig. het zwijn leert Minerva, d. i. de dommere onderwijst den wijze, het kind den vader, of het ei wil wijzer zijn dan de hen.

suspéct, lat. (*suspéctus*, *a*, *um*, v. *suspicĕre*, d. i. eig. van onderen af aanzien; vervolgens verdenken), verdacht, in kwaad vermoeden, in verdenking; **suspicie**, f. (lat. *suspicio*), de verdenking, argwaan; **suspiciëus** (lat. *suspiciōsus*, *a*, *um*), verdenkend, argwanend, wantrouwend, argwaan of verdenking koesterend.

suspendéren, lat. (*suspendĕre*), eig. ophangen; verschuiven, vertragen, onbeslist laten, opschorten, b. v. zijn oordeel; voor een' bepaalden tijd uit een ambt of eenen post zetten, iemand schorsen, voor eenen tijd lang buiten dienst stellen; Merc., de betalingen staken, uitstellen; iets *in suspénso* laten, het onbeslist, hangende, in twijfel, onuitgemaakt laten; **suspénsie**, f. nw lat., het uitstel, de vertraging, opschorting, afbreking, stremming; onzekerheid, besluiteloosheid, twijfel, bedenkelijkheid; tijdelijke dienstontzetting, ambtsberooving, schorsing; Log., eene figuur waardoor men de verwachting der toehoorders gespannen houdt, eene korte schorsing, afbreking der rede; **suspensief**, uitstellend, opschortend, vertragend; **suspensorium**, n. Med., een draagband, breukband.

Suspicie, **suspicieus**, z. ond. **suspect**.

sustentéren, lat. (*sustentāre*), ondersteunen, onderhouden, voeden, verzorgen, verplegen; **sustentātie**, f. de ondersteuning, onderhouding, verpleging, verzorging, het onderhoud.

sustinéren, lat. (*sustinēre*) of **soutene-ren**) fr. *soutenir* (spr. *soe*—), eig. onder- of ophouden, ondersteunen; verdragen, lijden; beweren, staande houden, van gevoelen zijn, meenen, denken, verdedigen, weêrstaan; *sustine et abstine!* lijd en mijd! verdraag en ontbeer; **sustenú**, n. het beweerde, de meening, het gevoelen, dat iemand voorstaat.

Sutschu, eene soort van sterken drank, die in O. Indië uit rijst wordt bereid.

Suttieh of **sutti**, f., pl. **sutties** (naar eng. schrijfwijze, v. h. sanskr. *sati*, d. i. eig. de goede, deugdzame vrouw, v. *sat*, waar, goed enz.), in Indië: weduwen, die zich met het lijk van haren man laten verbranden of levend begraven. (De verrigting-zelve heet in het pali: *satya*.)

Sutūr, f. (lat. *sutūra*; v. *suĕre*, naaijen), de naad, voeg, verbinding, b. v. van de beenderen der hersenpan, van de lippen eener wond; pl. **sutūren**, naden, voegen.

suum cuīque, lat., aan ieder het zijne, elk, wat hem toekomt; *suus cuique mos*, elk heeft zijne wijze van doen.

Suze, z. **Susette**.

Suzerain, m. fr. (spr. *suuz'réng*), de opperleenheer; **suzerainiteit**, f. (fr. *suzeraineté*), de opperleenheerschappij, opperleenheerlijkheid.

Suziers, pl., naam eener muhamedaansche secte, die gelofte van barmhartigheid, ook jegens de dieren, heeft gedaan.

svegliato, z. **suegliato**.

svelte, fr., it. *svelto*, slank, spichtig; Pict., vrij, ongedwongen, los en zwierig, stout, koen, met los penseel.

Swaga (bengaalsch *sôhâga*; sanskr. *subhaga*), z. **borax**.

Swanboy, m. eng., de zwanenbaai, eene eng. zeer zachte en fijne baai.

Swanenburgen, pl., naam, dien men in Nederland vaak aan de makers van hol-

klinkende, hoogdravende, maar zinledige verzen geeft (naar Swanenburg, die zich door zijne bombastische verzen eene blijvende vermaardheid heeft verworven).

Swan-pan, m. de reken-machine of rekenaar der Chinezen, bestaande uit balletjes, die met koperdraden op verscheidene kolommen zijn geregen, waarvan de eerste de eenheden, de tweede de tienheden, de derde de honderdheden enz. aanduidt. Dezelfde decimale opklimming nemen zij in acht bij de maten, gewigten, munten enz.

Swántowit of **Swántewit**, m. slavisch (vgl. het poolsch *swienty*, heilig, en *wid*, het zien), het heilige licht, bij de Slaven en Wenden een god der zon en des oorlogs.

Swarga, m. ind. Myth., het paradijs der Indiërs, het verblijf, door de goden en vergode menschen bewoond. Het is het rijk van Indra, en ligt, gelijk dat van Brahma, op eene der kruinen van den berg Merou.

Swastika, f. ind., een geheimzinnig teeken, dat men op eenen persoon of eene zaak maakt, om die geluk aan te brengen.

Swedenborgiānen of **swedenborgisten**, pl., aanhangers van het **swedenborgianísmus** of **swedenborgísmus**, de mystieke en theosophische leer eener school, die den naam van nieuw Jeruzalem aanneemt en zich grondt op eene openbaring, die de Zweed Swedenborg (gest. 1772) zou ontvangen hebben. De swedenborgianen zijn vrij talrijk in Zweden, Duitschland, Engeland en de Vereenigde Staten.

Swicént, m. eene soort v. rooktabak v.h. west-ind. eiland St. Vincent (v. a. uit het eng. *sweet scent*, d. i. aangename geur, ontstaan).

Syalísmus, z. **sialismus**.

Sybariet, m. gr., eig. een bewoner der oud-gr. stad *Sybăris* in Beneden-Italië, die wegens hare weelde, verwijfdheid en goede sier berucht was; van daar in 't algemeen voor wellusteling, weekeling, verwijfde, aan zingenot verslaafde; **sybarītisch**, weelderig, weekelijk, verwijfd, vertroeteld, wellustig; **sybaritísmus** of **sybarísmus**, n. de weekelijke, wellustige levenswijze; verfijnde wellust, de volslagen vertroeteling.

Sybăris, m. gr. Myth., een monster, dat in eene spelonk van den berg Pernassus huisde en menschen en dieren verslond. Het werd door Eurybates gedood.

Sycōma, n. gr. (v. *sȳkon*, n. vijg), Med., een vijgvormig vleeschuitwas, vijgzweertjes, vijgwratten, eene herpetische ruwheid der oogleden, welker inwendige oppervlakte met knobbeltjes is bezet, die naar vijgkorrels gelijken; **sycōsis**, f. de vorming der vijgwratten; ook vijgwrattenziekte, z. v. a. yaws (z. a.) of *sicōsis indica*; vijgachtige wratten aan den aars en in den omtrek van de schaamlippen; **sycomantīe**, f. het waarzeggen uit vijgebladeren; **sycomóre**, f. (gr. *sykómoron*, v. *sȳkon*, vijg, en *móron*, moerbezie; *sykómoros*, f. moerbezieboom), de moerbezie- of adamsvijg, de wilde egyptische vijgeboom en zijne vrucht; **sycophánt**, m. (gr. *sykophántēs*, v. *phainein*, wijzen, aantoonen), eig. een vijgen-aanbrenger, vijgen-verklikker, die in Athenen bij de regering aanbragt, wanneer iemand tegen het verbod onverimposte vijgen uitvoerde of verkocht; in 't alg. een aanbrenger, verklikker, verrader, oorblazer, pluimstrijker, kwaadspreker (vgl. calumniant en chicaneur); **sycophantīe**, f. de aanbrenging, verklikking, oorblazerij enz.; **sycophántisch**, verklikkend, aanbrengend, pluimstrijkend, kwaadsprekend.

Syeniet, m. eene uit veldspath en hoornblende gemengde korrelachtige delfstof (naar de stad Syene in Opper-Egypte); **syenietporphyr**, m. porphyr (z. a.), welker grondstof uit syeniet bestaat.

Syferts, m. eene oost-friesche rekenmunt, = ½ cent ruim.

Syllabe, f. (lat. *syllăba*, v. h. gr. *syllabē*, d. i. eig. zamenvatting), klankvereeniging, woordlid, lettergreep, de verbinding van vele letterklanken tot eene eenheid, in 't algemeen ieder woordlid, dat met ééne stembeweging wordt uitgesproken; **syllabarīum**, n. nw. lat., een ABC-boek; **syllabéren**, letters te zamen of bij lettergrepen uitspreken, spellen; **syllabéring**, f. de lettergreepvorming, het uitspreken, plaatsen der lettergrepen; **syllábisch**, (gr. *syllabikós*, *ē*, *ón*), lettergreepsgewijs, in of volgens afzonderlijke lettergrepen; syllabisch gezang, zulk een gezang, waarbij elke noot met eene lettergreep overeen komt; **sy̆llabico-ideográphisch**, slechts lettergrepen en woordbeelden schrijvend (gelijk b. v. de chinesche taal).

Syllĕgon, m. gr. (*syllégōn*, v. *syllégein*, zamen lezen), een verzamelaar.

Syllēpsis, f. gr. (van *syllambánein*, zamen nemen, vgl. **syn**—), Gram., de zamenvatting van velerlei voorwerpen door één woord; zamentrekking van twee lettergrepen tot ééne; Log., de figuur, waardoor de rede of de uitdrukking meer aan onze gedachte dan aan de spraakkunstige regelen beantwoordt, b. v. het is zes ure, in plaats van: het is het zesde uur; ook het gelijktijdig gebruiken van een woord in den eigentlijken en den figuurlijken zin.

syllogiséren, gr. (*syllogídzesthai*, van *syn*, z. a., en *logídzesthai*, rekenen, besluiten), bijeen rekenen, in den geest zamen vatten, gevolg trekken, besluiten, gevolg-

trekkingen, besluiten of sluitreden maken; **syllogismus**, n. (gr. *syllogismós*), eene sluitrede, vormelijke of redekunstige gevolgtrekking, bestaande uit 3 voorstellen: het hoofdvoorstel of meerdere voorstel (*major*), het ondervoorstel of mindere voorstel (*minor*), en het besluit (*conclusio*); *syllogismus contráctus*, lat., eene zamengetrokken sluitrede, waarin het minderbegrip slechts kort aangeduid is en de vooronderstellingen volkomen aangegeven zijn, b. v. Cajus is als mensch sterfelijk; *syllogismus cornūtus*, eene gehoornde sluitrede, in welker meerdere voorstel het nazindeel veelledig is (men bedient zich vaak daarvan om de tegenpartij te toonen, dat zij iets ongerijmds heeft beweerd); *syll. crypticus*, eene bedekte sluitrede, waarin eene der præmissen ontbreekt; **syllogistiek**, f. fr., de leer der sluitreden, aanwijzing om sluitreden of redekunstige gevolgtrekkingen te maken; **syllogistisch**, in den vorm eener sluitrede, daartoe behoorende.

Sylphe, m. (v. h. gr. *silphē*, mot?), fabelachtige luchtgeest (vgl. elementair-geesten); **sylphide**, f. vrouwelijke luchtgeest.

Sylvéster, sylvester-avond, z. **silvester**.

Symblephăron, n. of **symblepharōsis**, f. gr. (v. *syn* en *blépharon*, ooglid), Med., de vergroeijing van het ooglid met den oogappel.

Symbool of lat. **symbŏlum**, n. (v. h. gr. *symbŏlon*, v. *symbállein*, zamen werpen of zamen brengen, vergelijken, besluiten, gevolg trekken, raden enz.), een teeken, waaruit men iets besluit of kent, kenteeken, merk, onderscheidingsteeken; zinnebeeld, zinnelijk teeken voor een begrip; een afgesproken of bepaald mondeling teeken (parool), leuze, wachtwoord; de lijfspreuk, zinspreuk; geloofsbelijdenis (*symbŏlum fidĕi*); *symbolum apostolícum*, de apostolische geloofsbelijdenis; **symbólisch**, zinnebeeldig; ook de symboliek of de symbolische boeken betreffende, daartoe behoorende; **symbolische boeken**, boeken of geschriften over geloofsbelijdenis, belijdenisschriften van eene godsdienst-partij, die datgene bevatten, wat hare leer van andere onderscheidt; **symboliek**, f. de leer der zinnebeelden; ook het onderzoek en de verklaring van de leerstellingen der christelijke kerk; de wetenschap v. de belijdenisschriften (symbolische boeken) eener kerkelijke partij; **symboliséren**, verzinnelijken, zinnebeeldig voorstellen, in zeker verband met iets staan, verwant zijn, bij elkander passen; **symbolismus**, n. de vereeniging, toetreding, zamenwerking van velen tot één doel; **symboloclastiek**, f. of **symboloclásmus**, n. het vernielen of verbrijzelen der zinnebeelden, beeldenstorm; **symbololatrīe**, f. de vereering der zinnebeelden; overdrevene vereering der symbolische boeken; **symbolologīe**, f. leer der kenteekenen, inz. van ziekten; **symbolomachīe**, f. bestrijding der zinnebeelden; strijd tegen de symbolische boeken.

Symmăchus, gr. (*sýmmachos*, v. *syn* en *máchē*, strijd), mansn.: een medestrijder.

Symmetrīe, f. gr. (*symmetría*, v. *syn* en *métron*, maat), de evenmaat, gelijkmatigheid, de overeenstemming of de afgemeten verhouding van de deelen eens geheels; **symmétrisch** (gr. *sýmmetros*, *on*), evenmatig, gelijkmatig, overeenstemmend, evenredig; **symmetriséren**, evenmatig, gelijkmatig maken, in eene behoorlijke verhouding brengen.

Symmicta, pl. gr. (*symmiktá*), gemengde dingen, een mengelmoes, allerlei, inz. gemengde opstellen, kleine geschriften.

Sympásma, n. gr., z. v. a. **catapasma**.

Sympathīe, f. gr. (*sympátheia*, v. *sympathēs*, medelijdend; vgl. **pathos**), het medegevoel, de overeenkomst en betrekking van inborst en neiging tusschen 2 personen, in 't alg. het gevoel, waardoor men deel neemt aan de smarten en vermaken van anderen, wederkeerig gevoel, medelijdendheid, deelneming, natuurlijke gevoelsovereenstemming, zielenverwantschap, geheime neiging, aantrekking tot een ander; de gewaande geheime of in 't verborgen werkende kracht en invloed van het eene ligchaam op het andere enz.; **sympathētisch**, medegevoelend, gelijkgewaarwordend, deelnemend; geheimkrachtig, geheimwerkend; **sympathetische curen**, genezingen door de gewaande geheimvolle kracht van ligchamen, die geene artsenijen zijn; **sympathetische inkt**, geheime of wonder-inkt, welks trekken niet dadelijk, maar eerst na zekere teweeggebragte veranderingen (b. v. door middel v. de warmte of ook door h. papier in eene vloeistof te doopen enz.) zigtbaar worden; **sympathetisch poeder**, z. *poudre de sympathie;* **sympáthisch**, Med., medelijdend, medevoelend, aan het lijden of de gewaarwording van een ligchaamsdeel enz. deel nemend; **sympathiséren**, met iemand gelijke gewaarwordingen, gevoelens, neigingen hebben, mede gevoelen, mede lijden, overeen stemmen.

Sympépsis, f. gr. (vgl. **syn** en **pepsis**), Med., eig. de zamenkoking, verkoking; vertering, bereiding der vochten in het menschelijk ligchaam; Med., de zoogenaamde rijpwording of rijpheid van een ettergezwel.

sympetálisch, gr. (v. *syn* en *pétălon*, z. a.), Bot., met de bloembladeren verbonden of zaamgewassen.

Symphonīe, f. gr. (*symphonía*; v. *syn* en *phōnē*, toon, stem), de zamenstemming, zamenklinking, zamenklank, overeenstemming, welluidendheid; een veelstemmig muzijkstuk voor speeltuigen, ook **sinfonie** (it. *sinfonia*); **symphōnisch** (gr. *symphōnós*. *on*), zamenklinkend, zamenstemmend; **symphonist**, m. hij, die symphoniën zet (componeert), ook die ze uitvoert; **symphoníast**, m. een toonzetter (componist) voor het kerkgezang.

Symphorēsis, f. gr. (v. *symphorēīn*, zamen dragen), de bijeenbrenging; de ophooping, inzonderheid van het bloed of andere vochten.

Symphȳsis, f. gr. (v. *symphýein*), zamen groeijen), Med., de vergroeijing, de onbewegelijke vereeniging van twee beenderen door eene kraakbeen- of peesachtige zelfstandigheid, beenderverbinding; **symphysiotomīe**, f. de scheiding der schaambeenderen in den schaamboog; **symphýtisch**, zamengroeijend, de zamengroeijing bevorderend; **symphȳtum**, n. iets zamengegroeids, verwassens; ook: smeerwortel, waalwortel, eene geneeskrachtige plant.

Sympiēsis, f. gr. (v. *sympiédzein*, zamen drukken), het zamendrukken, persen; **sympiesométer**, m. een luchtdrukkingsmeter, eene soort van b a r o m e t e r.

Symplegáden, pl. gr. (*symplēgádes*, van *sympléssein*, zamen slaan), Myth., twee tot elkander slaande rotsen of eilanden bij de invaart in de Zwarte zee in den thracischen Bosporus, welke Orpheus door zijn snarenspel onbewegelijk zou gemaakt hebben.

Symplōce, f. gr. (*symplókē*, v. *symplékein*, zamen vlechten), de ineenvlechting, zamenknooping; gedurige herhaling of zamentrekking van woorden.

Symposīon of **symposīum**, n., pl. **symposīën**, gr. (*sympósion*, v. *sympinein*, zamen drinken, smullen), een gastmaal, eene smulpartij, een drinkgelag; **symposiárch**, m. de bestuurder of voorzitter van een gastmaal.

Symptoom, n. (gr. *symptōma*, eig. toeval; v. *sympíptein*, zamen vallen of zamen treffen, zich toedragen), aanwijzing, kenteeken, voorbode, omstandigheid, inz. ziekteteeken, ziektetoeval, -verschijnsel of -omstandigheid, waaruit men tot den volgenden gang der ziekte besluit; **symptomátisch**, aanwijzend, kenteekenend, tot de symptomen eener ziekte behoorende; ook: van kwade beteekenis (b. v. symptomatische buikloop); s y m p t o m a t i s c h e b e h a n d e l i n g, zulk eene, die slechts tegen de symptomen, niet tegen de ziekteoorzaak is gerigt; **symptomatographīe**, f. beschrijving der ziekteteekenen en -toevallen; **symptomatologīe**, f. de leer der ziekte, leer van de aanwijzingen en toevallen in bijzondere ziekten, vgl. p a t h o l o g i e; **symptōsis**, f. het zamenvallen; Med., de invalling of zamentrekking der vaten na ontlastingen, b. v. na eene bloedvloeijing, na de maandstonden; de vermoeidheid en zwaarte der ledematen, verslapping.

syn, —, voor eene *l* **syl** —, voor *b*, *m* en *p* **sym** —, voor *s* en *z* **sy** —, gr. voorzetsel in vele zamenstellingen, beteekent: met, te zamen, te gelijk, gemeenzaam (= lat. *cum*, *con* —).

Synactīca, pl. gr. (v. *synágein*, zamen brengen), Med., zamentrekkende middelen; **synáctisch**, verzamelend, zamentrekkend.

Synagōge, f. gr. (*synagōgē*, v. *synágein*, zamen brengen), de vergadering, gemeente, inz. de jodenschool, jodenkerk, jodentempel; **synáxis**, f. de vergadering, zamenkomst, inz. kerkelijke.

Synallágma, n. gr. (v. *syn-allássein*, met iemand iets ruilen, wisselen enz.), een wederzijdsch verdrag; **synallagmátisch**, wederzijdsch, onderling verbindend.

Synaloiphe of **synalœphe**, f. gr. (*synaloiphē*, v. *syn-aleiphein*, zamen smelten), Gram., het zamenvloeijen, ineensmelten of vereenigen van twee klinkletters of tweeklanken aan het einde van het eene en het begin van het volgende woord, b. v. d e z e a a r d e a l l e e n, uitgesproken: d e e z a a r d a l l e e n

Synanastomōsis, f. gr. (vgl. **anastomosis**), Med., inmonding, verbinding of zamenhang der bloedvaten.

Synánche, f. gr. (v. *syn* en *ánchein*, toesnoeren), Med., de keelontsteking, ontsteking van de inwendige oppervlakte des slokdarmshoofds, ontsteking van den raak; **synánchisch**. de keelontsteking betreffend, die bewerkend of daaruit voortkomende.

Synarchīe, f. gr. (*synarchía*, van *synárchein*, mede heerschen), de medeheerschappij, gemeenschappelijke regering.

Synarthrōsis, f. gr. (vgl. **arthrosis** en **diarthrosis**), Med., gewrichtsverbinding, de onbewegelijke vereeniging der beenderen, gelijk b. v. die van het bekkeneel.

Synathrœsis, f. of **synathrœsmus**, m. gr. (*synáthroisis*, *synathroismós*, v. *synathroidzein*, verzamelen), Med., de opeenhooping of verzameling van vochten en dgl.; vgl. c o n g e s t i e; Log., de ophooping, b. v. van bewijsredenen enz.

Synaxis, z. ond. **synagoge**.

Syncámpe, f. gr. (*synkampē*, buiging, v. *synkámptein*, zamen buigen), Med., een zeer buigzaam gewricht, inz. het elleboogsgewricht.

Syncatathése, f. gr. (*syn-katathēsis*), overeenbrenging van de meening des eenen met die des anderen; goedkeuring of bijval, aan het gevoelen van een ander geschonken.

Syncategorēma, n. gr. (vgl. **kategorie**

enz.), het in gemeenschap met anderen van eenen persoon of eene zaak gezegde; het stopwoord, om b. v. een vers vol te maken; **syncategórisch**, beperkt, bepaald.

Synchondrōsis, f. gr. (van *chóndros*, kraakbeen), de kraakbeenvereeniging, kraakbeenband, de onbewegelijke zamenvoeging van twee beenderen door kraakbeen of banden; **synchondrotomīe**, f. de scheiding of doorsnijding van de schaambeensvereeniging bij moeijelijke geboorten.

Synchronísmus, m. gr. (v. *sýnchronos*, gelijktijdig, v. *chrónos*, tijd), de gelijktijdigheid, tijdszamenloop, de zamenstelling van gelijktijdige gebeurtenissen in de geschiedenis; **synchronístisch**, gelijktijdig; synchronistische tabellen, historische tafelen, waarin de gelijktijdige gebeurtenissen bijeen gebragt zijn.

Synchȳsis, f. gr. (v. *syn-chéein*, zamen gieten, mengen), Med., vermenging of versmelting, b. v. van inwendige oogdeelen; ook ontmenging, de oplossing van het glasachtig ligchaam (des oogs); Gram., vermenging der te scheiden woorden, verplaatsing van woorden, waardoor de orde in de deelen eens volzins wordt gestoord.

Syncŏpe, f. ga (*synkŏpē*, v. *synkóptein*, zamen slaan, in stukken slaan; afkorten, zamen trekken). Gram., de woordverkorting, zamentrekking van een woord door wegwerping van eene midden-lettergreep of van eene klinkletter (b. v. meêdoogen, voor mededoogen, dierbre voor dierbare); Muz., het aanslaan van eenen toon in een ligt maatdeel en het aanhouden daarvan tot op het volgende zware maatdeel; Med., de plotselinge magteloosheid, onmagt, flaauwte, waarbij het vermogen der zinnen geheel opgeheven en pols en ademhaling zeer zwak is; **syncopéren**, zamen trekken (een woord door weglating van eene of meer letters); **syncopist**, m. de woordverkorter, afkorter, zamentrekker; **syncóptisch**, krachteloos, onmagtig.

syncrānisch, gr. (vgl. **cranion**), Med., met den schedel verbonden.

Syncrāsis, f. gr. (vgl. **crasis**), de zamenmenging, vermenging.

Syncratīe, f. gr. (v. *syn-kratē̆in*, mede heerschen), medeheerschappij, eene staatsinrigting, krachtens welke het volk door zelfgekozene middenpersonen aan de uitoefening der hoogste magt aandeel neemt.

Syncretismus, m. gr. (*synkretismós*, v. *krētídzein*, als een Cretenzer of bewoner v. Creta spreken of handelen?), de vereeniging van twee strijdende partijen tegen eenen derden vijand; inz. de vereeniging of overeenbrenging van verschillende geloofspartijen, godsdienst- of geloofsvermenging, vereenigingszucht; **syncretist**, m. een vereenigingsstichter of overeenbrenger van tegenoverstaande geloofspartijen, godsdienstvereeniger, geloofsvermenger; **syncretístisch**, vereenigend, overeenbrengend, geloofsvereenigend.

Syncrĭsis, f. gr. (v. *syn-krínein*, zamen stellen, vergelijken, bijeen houden), de vergelijking, vergelijkende beoordeeling; **syncrítisch**, vergelijkend, zamenstellend; **syncritĭca**, pl. Med., verbindende of vereenigende geneesmiddelen.

Syndĕsis, f. gr. (v. *syn- deéin*, zamen binden), het zamenbinden, de binding; **syndésmus**, m. het verband, gewrichtsverband; **syndesmītis**, f. de ontsteking der banden of ligamenten; **syndesmographīe**, f. de beschrijving der banden; **syndesmologīe**, f. de bandenleer, leer van de banden der menschelijke beenderen; **syndesmológisch**, tot de bandenleer behoorende; **syndesmopathīe**, f. het lijden of de ziekte der banden; **syndesmopharýngeus** (scil. *musculus*), m. Anat., de bandkeelspier, een gedeelte van de onderste toesnoerende spier van het keelgat; **syndesmotomīe**, f. de leer van de ontleding dezer banden.

Syndĭcus, m. lat., pl. **syndĭci** (v. h. gr. *sýndikos*, d. i. voor het geregt bijstaand, pleitbezorger; v. *syn* en *dikē*, regt enz.), een stads- of raads-gevolmagtigde, lands- of stads-pleitbezorger, burger-voorstander, woordvoerder, raadgever, regtsverdediger van eene stad, hoofdman van een gilde enz.; ook schrijver van den staatsraad, geregtsschrijver; titel van de 4 eerste regenten der republiek Geneve, stadsregter; **syndicaat**, n. nw lat., het ambt of de waardigheid van **syndicus**; eertijds te Geneve het ambt van stadsregter.

Syndrŏme, f. gr. (*syndromē*, v. *drómos*, loop), eig. zamenloop; het zamentreffen, zamenloopen van vele omstandigheden; Med., de ophooping van vele ziekte-toevallen, de gezamentlijke ziekteverschijnselen.

Syndyásmus, m. gr. (*syndyasmós*, v. *syn-duadzein*, paren), paring, koppeling, verbinding tusschen twee voorwerpen; de bijslaap.

Synecdŏche, f. gr. (*synekdochē*, van *syn-ekdéchesthai*, mede opnemen, opvatten of verstaan), eig. het medeverstaan; Log., de woordenwisseling, eene figuur, door welke men het meerdere te kennen geeft, terwijl men het mindere zegt of omgekeerd, of door welke men het geslacht voor de soort of de soort voor het geslacht, het geheel voor het deel of het deel voor het geheel neemt, b.v. honderd zielen voor honderd menschen, de stervelingen voor de menschen enz.; **synecdóchisch**, woordverwisselend, op zulk eene wijze gesproken.

Synecdrŏme, f. gr. (v. *syn* en *ekdromē*, het uitloopen), Gram., het gemeenschap-

pelijk uitloopen of uitgaan van verscheidene woordbegrippen uit één punt.

synéchisch en **synéctisch**, gr. (*synechēs*, *és*, en *synektikós*, *ē*, *ón*, v. *synéchein*, zamen houden, bevestigen, vasthouden), Med., zamenhoudend, zamenhangend; blijvend; **synechīe**, f. (gr. *synécheia*), zamenhang; Med., ziekelijke verbinding of vergroeijing, inz. van het regenboogsvlies, hetzij naar voren met het hoornvlies of naar achteren met het beursje van de linze; **synecheiologīe**, f. de leer van den zamenhang der dingen, van de duurzaamheid der dingen in de ruimte, of van den zamenhang der stof.

Synecphonēsis, f. gr. (v. *syn-ekphonēīn*, te gelijk uitspreken), de zamentrekking der lettergrepen, vereende uitspraak van gescheiden geschreven klinkletters of lettergrepen van een woord.

Synedruonta, pl. gr. (v. *syn-edreuein*, zamen zijn), Med., de niet wezentlijke verschijnselen eener ziekte (in tegenst. met symptomen).

Synedrīum, n. gr. (*synédrion*, v. *sýnedros*, zamenzittend, v. *hédra*, zetel), de raadzitting of raadsvergadering; inz. het voorm. joodsche geregtshof of de hooge raad te Jeruzalem, uit 72 leden bestaande, ook **sanhĕdrin**, m. hebr.; *synedrium ecclesiastīcum*, de kerkenraad.

Synergīe, f. gr. (*synergia*, v. *synergós*, mede arbeidend, v. *érgon*, werk, arbeid), de medearbeid, medewerking, hulp; **synergētisch** (v. *synergēīn*, mede arbeiden), behulpzaam, medewerkend; **synergísmus**, m. de medewerkingsleer of de leer van de vrije medewerking der menschen tot hunne verbetering en zaligheid; **synergist**, n. een aanhanger van die leer, een medewerker tot zijne bekeering; **synergístisch**, in die leer gegrond of daarop betrekkelijk, b. v. synergistische oneenigheden in de 16de eeuw.

Synĕsis, f. gr. (v. *syniēmi*, eig. ik breng te zamen; dan: ik verneem, vat, begrijp), begripvermogen; verstand, beleid, oordeel, wijsheid; Gram., die woordvoeging, waarbij niet op het woord, maar op de meening of de gedachte van den volzin of de uitdrukking wordt gezien; **synesīus**, m. een schrandere, verstandige, wijze.

Syngenesīe of **syngenĕsis**, f. gr. (*syngénēsis*, v. *syn-gínesthai*, zamen ontstaan of zijn), het medeontstaan, gelijktijdig ontstaan; **syngenesīa**, pl., zamengegroeide planten, welker helmknopjes tot een hol kokertje zijn zamen gewassen, uit welks opening van boven het stampertje uitsteekt, zaadhelmigen (de 19de klasse in het stelsel van Linnæus).

Synglŏsse, f. gr. (v. *glōssa*, tong, taal), gezamentlijke taal; onderzoek naar den zamenhang van de begrippen en vormen der menschelijke taal; aanwijzing van de verwantschap der talen uit de wortelwoorden van gelijken klank en gelijke beteekenis.

Syngrăpha, f. lat. (v. h. gr. *syngraphē*, v. *syn-gráphein*, opschrijven, schriftelijk opstellen), een handschrift, eene schuldbekentenis, een schuldbrief; **syngraphīe**, f. de kennis der schrijvers.

Synizēsis, f. gr. Gram., z. **synæresis**; Med., de sluiting van den oogappel.

synneurōsīs, f. gr. (van *syn* en *neuron*, pees, band enz.), verbinding of vereeniging van twee beenderen met peesachtige banden of vliezen.

Synŏcha, f. gr. (*synochē*, zamenhang, v. *syn-échein*—; vgl. **synechisch**, Med., eene aanhoudende koorts, welke eenige dagen afwisselend toe- en afnemend duurt; **synŏchus**, m. eene ontstekingskoorts; bij sommigen ook: rotkoorts.

Synóde of lat. **synŏdus**, f. (v. h. gr. *sýnŏdos*, v. *sýn* en *hodós*, f. weg, gang), de zamenkomst, bijeenkomst, vereeniging of vergadering, inz. van geestelijken in religie- of kerkelijke aangelegenheden; algemeene kerkvergadering, inz. bij hervormden (vgl. **concilie**); **synodaal**, die vergadering betreffende, van haar uitgaande; **synodaal-decreet**, besluit eener algemeene kerkvergadering; **synodische maand** (v. h. gr. *synódion*, het zamentreffen van de maan met de zon ten tijde der nieuwe maan), de volledige duur van eene maansverwisseling of de omloopstijd van de eene nieuwe maan tot de eerstvolgende nieuwe maan, nl. 29 dagen 12 uren 44 minuten; **synodieten**, pl., z. v. a. cœnobieten.

synoniem, gr. (*synōnýmos*, *on*, v. *syn* en *ónyma* = *ónoma*, naam), eig. van gelijke benaming of beteekenis, zinverwant, in beteekenis gelijkende; **sinonýmon** of **synoniem**, n., pl. **synonýma** of **synoniemen**, zinverwante woorden, zulke woorden, die dezelfde beteekenis hebben of die in het hoofdbegrip overeenkomen en slechts door bij- of nevenbegrippen onderscheiden zijn, b. v. droefheid, verdriet, hartzeer, kommer, smart, leedwezen enz.; **synonymīe**, f. de zinverwantschap, gelijkheid of overeenkomst in beteekenis; **synonymiek**, f. de leer der zinverwantschap, verzameling en verklaring van zinverwante woorden.

Synópsis, f. gr. (vgl. *opsis*), het overzigt; eene schets, een ontwerp, kort begrip eener wetenschap, uittreksel; **synóptisch**, bij wijze van overzigt, beknopt, ontwerpmatig, kort, bondig, zaamgevat; **synoptīci**, pl., benaming, die men aan de 3 eerste evangelisten geeft, omdat hunne berigten zich tot een overzigtelijk geheel laten zamenvoegen.

Synosteographīe, f. gr. (vgl. **octeographīe** enz.), Med., beschrijving der been-

verbindingen; **synosteologīe**, f. de beenderverbindingsleer, gewrichtsleer: **synosteotomīe**, f. scheiding of ontleding der beendergewrichten; **synostōsis**, f. beenderverbinding, aaneengroeijing van twee beenderen door de verbeening van de kraakbeenachtige zelfstandigheid, door welke zij verbonden waren.

Synovĭa, f. gr.-lat. (v. h. gr. *syn* en lat. *ovum*, ei, eistof). ledewater, gewrichtswater; **synoviaal-klieren**, gewrichtsklieren; **synoviaal beurs**, het vlies, dat het gewricht omgeeft en het gewrichtswater afzondert.

Synsarcōsis of l. **syssarcōsis**, f. gr. (v. *syssarkūn*, met of door vleesch vereenigen, v. *syn* en *sarx*, gen. *sarkós*. vleesch), Med., de verbinding van vleezige deelen of van beenderen door vleeschdeelen.

Syntágma, n. gr. (v. *syn-tássein*, zamen voegen). het zamengestelde, een verzamelwerk, verzameling van allerlei schriften, opmerkingen enz., een allerlei; **syntagmatĭcus**, m. een verzamelaar, zamensteller, rangschikker; **syntáxis**, f de zamenvoeging, schikking, inz. Gram., de zamenvoeging, rangschikking, ordelijke plaatsing der woorden, woordvoeging; de leer der woordvoeging, de regels van de zamenstelling der volzinnen (periodenbouw) volgens de regelen der spraakkunst; **syntactisch**, zamenstellend of rangschikkend, woordvoegend, tot de woordvoeging behoorende, daarin gegrond.

Syntăsis, f. gr. (v. *synteinein*, inspannen), inspanning, spanning; **syntatĭca**, pl., spanningwekkende middelen.

Syntaxis, z. ond. **syntagma**.

syntéctisch, gr. (*syntektikós*, *ē*, *ón*, v. *syntēkein*, eig. zamen smelten, oplossen, verteren), Med.. verterend, uitterend; **syntecticopȳra**, f. eene uitteringskoorts; **syntéxis**, f. de tering, uittering, inz. bij oude lieden.

Syntenōsis, f. gr. (v. *ténōn*, band, pees), Med., de verbinding door gewrichtsbanden, inz. der knieschijf.

Synterésis, f. gr. (v. *syn-tērein*, mede bewaken), Med., het bewaren, behouden; **synteretiek**, f. de behoudingskunst, de kunst om de bestaande gezondheid te onderhouden.

Syntexis, z. ond. **syntéctisch**.

Synthēma, n. gr. (*sýnthema*, v. *syntithénai*, zamen stellen, verbinden; *syntíthesthai*, afspreken), een afgesproken teeken, eene korte, duistere spreuk, welker zin men schier als een raadsel moet gissen; het verdrag; **synthematisch**, op verdragen berustend; **synthematographīe**, f. het geheimschrift, aanwijzing om zich door afgesprokene teekens zoo duidelijk als door eene taal uit te drukken; **synthĕsis** of **synthése**, f. de zamensteling, begripsverbinding- of aaneenknooping, voortgang van het eenvoudige tot het zamengestelde, overgang v. de beginselen tot de gevolgen; in tegenst. met a n a l y s i s; Chem., de zamenstelling van een ligchaam uit zijne gescheidene elementen; Pharm., de zamenstelling der geneesmiddelen; **synthétisch**, zamenstellend, verbindend, in tegenst. met a n a l y t i s c h; s y n t h e t i s c h e m e t h o d e, de leerwijze, die van de gronden tot de gevolgen leidt, ook **synthetismus**, n.

Syntomīe, f. gr. (*syntomía*, v. *syntémnein*, zamen snijden, besnijden, afkorten), kortheid, korte, beknopte uitdrukking.

Synulotĭca, pl. gr. (v. *synulōtikós*, toeheelend), geneesmiddelen, welke de vorming van het likteeken bevorderen.

Synusiásten, pl., leden van eene secte, die slechts één wezen, ééne natuur in Jezus Christus aannam.

Syphĭlis, f. (in de middeleeuwen v. h. gr. *sȳs*, zwijn, en *philos*, lief, gevormd. De naam schijnt het eerst voor te komen in het latijnsche gedicht van Hieronymus Fracastoro 1530, getiteld S y p h i l i s, doch als eene reeds gangbare benaming, die de dichter van zijnen verdichten held, eenen herder S y p h i l u s, afleidt), Med., de venerische ziekte, venusziekte (z. ond. **Venus**); **syphilitisch**, met die ziekte behebt, daartoe behoorende (v e n e r i s c h, v e n e r i e k); **syphiliden**, pl., venerische huidziekten; **syphiloclinĭcum**, n. eene geneeskundige inrigting voor dezulken, die aan de venusziekte lijden; **syphilomanīe**, f. eene soort van hypochondrie, waarbij de lijder zich zonder oorzaak voor venerisch houdt.

Syrígma, n. gr. (v. *syrídzein*, *syríttein*, fluiten), het fluiten, gefluit, de fluittoon; **syrígmus**, m. Med., het fluiten, de fluitende of suizende toon in het oor, het oorgesuis; **syrigmophonīe**, f. de piepende stem; **syrinx**, f. gr. (*sýrinx*, gen. *sýringos*), buis, pijp, roer, spuit, roerpijp, herdersfluit, pansfluit; Myth., eene najade, die de vervolging van P a n (z. a.) ontvlugtte en in riet veranderd werd; aan dit riet ontlokte de wind liefelijk klagende toonen, die het hart van Pan troffen, waarom hij zich daaruit eene fluit sneed, aan welke hij den naam van s y r i n x gaf; Med., eene fistel, pijpzweer; **syring**, f., z. **lilac**; **syringotomīe**, f. Med., de kunstbewerking van de pijpzweer, fistelsnede; **syringotoom**, m. het fistelmes, een mes om de pijpzweer te opereren.

Syrma, n. gr. (v. *sýrein*, slepen), een ouderwetsch sleepkleed, inz. op het tooneel.

Syrmæa, f. gr. (*syrmaía*, v. *syrmós*, het braken), Med., een braak- en afvoeringsmiddel; **syrmaismus**, n. het gebruik van een sterk buikzuiverend middel.

Syroop, z. **siroop**.

Syrte, f. gr. (*sýrtis*, v. *sýrein*, slepen; spoelen, slibben), zandbank, gevaarlijke plaats in zee, ondiepte; **syrten**, pl., twee gevaarlijke zandbanken aan de noord-afrikaansche kust.

Syssarcōsis, z. **synsarcosis.**

Syssitiēn, pl. gr. (*syssitía*, v. h. sing. *syssítion*, v. *syn* en *sītos*, spijs), gezelschapsmalen, eetvereenigingen, gemeenschappelijke maaltijden, inz. bij de oude Spartanen.

Systálsis, f. gr. (v. *sy-stéllein*, zamen trekken), het zamentrekken, vernaauwen; **systáltisch,** zamentrekkend, terugdrijvend.

Systăsis, f. gr. (v. *syn-histánai*, *sy-stēnai*, zamen stellen, zamen staan), opof zamenstelling; vereeniging, zamenvoeging, rangschikking; **systeem,** n. (gr. *systēma*), eig. het zamengestelde; een gebouw, stelsel, doelmatig zamengevoegd geheel, zamenhang van gelijksoortige dingen, b. v. wereldsysteem, wereldgebouw, zonnesysteem, zonnegebouw, zonnerijk, zonnestelsel; een wetenschappelijk leergebouw, leervorm, leerbegrip- of leerstelsel; noten-systeem, de 5 notenlijnen, de toonreeks; Anat., eene verzameling van ligchaamsdeelen, die ten aanzien van hun maaksel en hunne verrigting een eigen geheel uitmaken, b. v. het zenuwstelsel; **systemátisch,** in een geheel, tot eene kunst of wetenschap gerangschikt of zamengesteld, stelselmatig, ordelijk en zamenhangend, wetenschappelijk (b. v. boek, voordragt); **systematiséren,** wetenschappelijk rangschikken of zamen stellen, in wetenschappelijken zamenhang brengen; **systematísmus,** n. het wetenschappelijk rangschikken, de kunst of de grondslagen daarvan, ook de neiging daartoe; **systematologīe,** f. de leer van de wetenschappelijke zamenstelling of rangschikking, stelselleer; **systematomanīe,** f. de overdrevene zucht om alles tot een stelsel te willen brengen.

Systōle, f. gr. (v. *systéllein*; vgl. *systalsis*), de zamentrekking van het hart en de slagaderen, waardoor het bloed wordt voortgestuwd (in tegenst. met diastole); de hartspanning; Gram., de verkorting, lettergreepverkorting, korte uitspraak eener lange lettergreep; **systólisch,** door zamentrekking veroorzaakt.

Systrŏphe, f. gr. (v. *sy-stréphein*, zamen draaijen), zamendraaijing; verdraaijing; Med., gezwel; **systróphisch,** door verdraaijing (van een lid) veroorzaakt.

Systȳlon of **systȳl,** n. gr. (v. *syn*, zamen, en *stȳlos*, zuil), Arch., een gebouw, eene zaal, waarvan de zuilen slechts twee zuildikten van elkander staan; basaltjaspis; **systyliēn,** pl., zuilgangen, kolomzalen; **systȳlisch** of **systyleus,** naauwzuilig, met digt bijeen staande zuilen.

Syzygīe, f. gr. (*sydzygía*, d. i. zamenvoeging in het juk, tweespan. v. *syn* en *dzygón*, juk), Astr., de zamenkomst en tegenschijn, zamenstand en tegenstand (conjunctie en oppositie) van eene planeet met de zon of van twee planeten met elkander; de tijd van nieuwe en volle maan; Gram., z. v. a. conjugatie; ook de weglating van eene middenlettergreep; Poet., z. v. a. dipodie.

Szekso, n. onzuivere (glauber- en keukenzout bevattende) soda.

Szelong of **Schelong,** m. poolsch (= shelling), een poolsche schelling.

Szlachcic, z. **schlachzitz.**

Szopa, m. poolsch (spr. *sjopa*), eig. raad of raadzaal, een groot houten gebouw, dat aan het einde van het veld Kolau werd opgerigt en waarin de gezamentlijke poolsche adel te paard vergaderde om eenen koning te verkiezen.

Sznury, m. poolsch (spr. *sjnoerie*, eene veld- of landmaat in Polen, = ⅓ morgen of morg, of 598,4930 □ nederl. roeden.

Szostak, m. poolsch (spr. *zjost*—; eig. een stuk van zessen, van *szesc*, zes), eene rekenmunt in Polen, = ⅕ poolsche gulden of 6 cent.; in Hongarije ongeveer 12½ cent.

T.

T. afkorting van de lat. namen *Titus*, *Tullus* of *Tullius;* ook v. *tenor*, *titulo. tomus*, *tutti* (z. die woorden); *t. a.*, z. *testantibus actis; t. a. p.*, = ter aangehaalde plaatse; *T. T.*, = *travaux forcés*, fr. (spr. *trawó forsé*), gedwongen arbeid, *T. P.*, = *travaux à perpétuité* (spr. *trawó za perpetwité*), levenslange dwangarbeid (voorm. brandmerkteekens op den schouder der veroordeelden); *T. T*, = *totus tuus* (z. a).

Taadil, arab., marktgeld, eene belasting op winkels en kramen bij de moslems.

Tabak, m. (sp. *tabaco*, it. *tabacco*, fr. *tabac*, eng. *tobacco*, hoogd. *toback* of *taback*), eene bekende plant, welker toebereide bladen, na gesneden, gekerfd, geraspt of tot poeder te zijn gebragt, gerookt, gekaauwd (gepruimd) of gesnoven worden; zoo geheeten naar de provincie Tabaco of Tabago op St. Domingo, waar dit kruid in 1496 het eerst gevonden werd; v. a. was in de taal van Hayti *tabaco* de naam van het gereedschap of de pijp, waaruit de inboorlingen de bladen der plant rookten (z. ook nicotiana); **tabaco,** m. mexicaansche rooktabak, met amber en specerijen gemengd; **tabagie,** f. fr. (spr. *tabazjie*), eene tabakskamer, vertrek of herberg voor de tabaksrookers, rookgezelschap; **tabatière,** f. (spr. *tabatjèr'*), snuifdoos;

boîte à tabac (spr. *boát' a tabá*), tabaksdoos.

Tabac-eski, n. turk., de opziener over het porselein in het serail.

Tábala, f. (arab. *tabl*, keteltrom), een trommel der negers.

Tabardillo, m. sp., eene kwaadaardige koorts, die de Europeanen in de zuid-amerikaansche koloniën aantast.

Tabárro, m. it., een mantel, overrok (*roquelaure*), tabberd; eig. een kleine mantel der ital. harlekijns; van daar ook een gemaskerd persoon in die kleeding in Italië.

Tabatière, z. ond. **tabak**.

Tabaxir, (**tabaschir**), n. port. (oorspr. perzisch), oostindische bamboessuiker of rietbonig.

Tabél, f. (v. h. lat. *tabella*, verklw. van *tabŭla*, plank, bord, tafel), de tafel, overzigtstafel, een blad, waarop de zaken of personen methodisch zijn gerangschikt, om ze met een' oogopslag te kunnen overzien, b.v. historische, genealogische, chronologische tabellen, lijsten of tafels ter overziening v. de geschiedenis, afstamming, tijdrekening, — geschiedtafels, geslachttafels, tijdtafels; **tabellarĭus**, m. lat. een brievenbode, overbrenger van brieven; **tabellārisch**, nw lat., in den vorm v. eene tabel, in vakken afgedeeld, tabelvormig; **tabellariséren**, in tabellen brengen.

Tabérne, f. lat. (*tabérna*, fr. *tavérne*), de kraam, winkel, kroeg, het wijnhuis, de herberg; **tabernákel**, m. (lat. *tabernacŭlum*), de tent, hut, inz. die, waarin bij de joden de bondsark bewaard werd, de loofhut, looverhut; bij de R.K. het sakramentshuisje, een tempelvormig kastje, waarin de monstrans met de gewijde hostie wordt bewaard; **het feest der tabernakelen**, het loofhuttenfeest, het vijfde van de voorname feesten der joden, dat den 15den van de maand tisri (5 october) wordt gevierd.

Tabes, f. lat., Med., de tering, uittering; *tabes dorsālis*, de rugge- of ruggegraatstering; *t. ossĭum*, de beenderteriing; *t. pulmonāris*, de longtering; **tabescéren** (lat. *tabescĕre*), uitdroogen, verdorren, uitteren, uitmergelen.

Tabis, fr. (spr. *tabi*) of **tabin** (it. *tabi*, *tubino*, eng. *tabby*), tabijn, gewaterd taf.

table, f. fr. (v. h. lat. *tabŭla*, de tafel, disch; **table d'hote**, f. *tabl' dóot'*), de herbergierstafel, open tafel in logementen en spijshuizen; *table ronde* (spr. —*róngd'*), ronde tafel, eene fabelachtige ridderorde in Oud-Engeland; zij telde 24 ridders, wier namen gegriffeld staan op eene ronde marmeren tafel, die sedert 1480 te Winchester wordt bewaard; ook in 't alg. voor tournooi; een ridder van de ronde tafel, iron. voor: een vriend van lang tafelen.

Tableau, n. fr. (spr. *tabló*; v. h. lat. *tabŭla*, tafel), een tafereel, eene schilderij, afbeelding, afschetsing; schildering; ontwerp, lijst; rol, register, tabel; bord, schoolbord; **tableau vivánt** (spr. —*wiwáng*), een levend beeld, de voorstelling van een tafereel door levende personen.

Tabletten, pl. fr. (*tablettes*, v. h. sing. *tablette*, plankje, bordje, tafeltje), het schrijfboekje, memorieboekje; **tabletterīe**, f. ingelegd werk, kunstschrijnwerk of kunstdraaiwerk; **tablettier** of **tabletier**, m. (spr. —*tjé*), een schrijnwerker, kunstdraaijer, inlegger.

Tabor, m. hebr. (*thâbôr*, eig. breuk, steen, v. h. chald. *thabar*, breken), een berg in Galilæa; van daar in 't boheemsch en hongaarsch: eene versterkte hoogte, vaste plaats, wapenburg, legerplaats; inz. de door Ziska tot wapenplaats voor de Hussieten ingerigte bergveste (nu stad) in Bohemen, naar welke de hussieten ook taborieten genoemd werden.

Tabou, m. (spr. *tabóe*), naam van een bijgeloovig gebruik, dat door geheel Polynesië heerscht; het bestaat in eene soort van vervloeking, die door de priesters of aanvoerders over eenen persoon of eene zaak wordt uitgesproken; ook kan ieder het tabou opleggen aan zijn eigen goed, zijn huis, zekere spijzen enz., waarvan hij zich daardoor het gebruik ontzegt; het woord wordt ook als adject. gebezigd: b.v. de koning der Sandwichs-eilanden was tabou.

Tabouret, n. fr. (spr. *tabouré*; waarsch. ontstaan uit *taboulet*; vgl. **tabulet**), een zetel, stoel zonder leuning; ook eene soort van floretstof met veelkleurige bloemen.

tabŭla, f. lat., plank, tafel, inz. schrijftafel; *tabulae*, pl., schriften, papieren, oorkonden, rekeningboeken; *tabŭla rasa*, f. eig. eene geschaafde, gladgeboende wastafel, een onbeschreven blad; **tabularĭus**, m. een schrijver, boekhouder; **tabulaat**, n. (lat. *tabulātum*, van *tabulāre*, een met planken belegde bodem, het plankwerk in kamers; eene planken gang in een klooster; **tabulatuur**, f. nw lat., de naauwkeurigste orde en regelmaat; Muz., aanduiding der toonen door letters en cijfers in plaats van noten.

Tabulchana, m. turk., de militaire begeleiding, die de sultan aan ieder zijner officieren toestaat.

Tabulét, n. (v. h. mid. lat. *tabulēta*, kleine tafel), een ligt houten kastje met schuifladen, eene mars, marskraam; van daar **tabuletkramer**, een marskramer, rondtrekkende kleinhandelaar, die zijne waren in zulk een kastje ronddraagt.

Tabum, z. v. a. **ichor** (z. a.).

Tabunen, pl. russ., paardemarkten, waarheen de Tartaren hunne paarden ten verkoop brengen.

Tacamahaca, z. **takamahak**.

tace, lat. (v. *tacēre*, zwijgen). zwijg! stil! *tacéndo*, zwijgend, door of met zwijgen; *tacet*, Muz., hij (zij, het) zwijgt, aan wijzing, dat eene partij moet zwijgen terwijl de andere zingen; *tacĭtus, a, um*, en als adverb. *tacĭte*, stilzwijgend of zwijgend, geheim; *tacĭta hypothēca*, f., z. hypotheek; *tacĭtus consénsus*, m. eene stilzwijgende toestemming, inwilliging door stilzwijgen; *ex Tacĭto* of uit Tacitus antwoorden (eene woordspeling met *tacĭtus*, zwijgend, en Tacĭtus, den naam van een' beroemden rom. geschiedschrijver), d. i. zwijgen of niets weten te antwoorden, b. v. op de bij een examen voorgestelde vragen; **tacitúrn** (lat. *tacitúrnus, a, um*), stilzwijgend, van zwijgenden aard, stil, karig in woorden, geheim; achterhoudend; **tacitúrnen**, pl., leden eener secte van wederdoopers, die zich het stilzwijgen tot eenen godsdienstpligt maakten; **taciturniteit**, f. (lat. *taciturnĭtas*), de stilzwijgendheid, geheimhouding.

Tachyblastīe, f. gr. (v. *tachȳs*, snel), snelkieming, snelle ontwikkeling; **tachyblástisch**, snelkiemend; **tachydroom**, m. een hardlooper; **tachydromīe**, f. het hardloopen, de snelloop; **tachyepseet**, m. een snelkoker, gesloten kookpot; **tachygraaph**, m. een snelschrijver; **tachygraphīe**, f. de snelschrijfkunst, het snelschrijven; **tachygráphisch**, snelschrijvend; **tachypyrīon**, n. een snelontbrander, werktuig om snel vuur te ontsteken; **tachythanătos**, snelstervend, sneldoodend.

tacite enz., **taciturn** enz., z. ond. *tace*.

Tact of **takt**, m. (v. h. lat. *tactus*; van *tangĕre*, aanraken), 1) het aanraken, bevoelen, betasten, het gevoel, de tastzin, het tastvermogen; oneig. fijn gevoel, zuiver en zeker oordeel in zaken van smaak en de gebruiken der wereld; 2) Muz. (in deze beteekenis waarsch. van het grijpen of aanslaan der snaren ontleend), de tijdmaat, toonmaat, gelijkmatige tijdverdeeling, regelmatige beweging (b. v. bij den dans); ook eene afzonderlijke tijdmaat of toonafdeeling in eene gelijkmatig verdeelde toonenreeks; tactmeter, z. v. a. chronometer of metronoom; **tactiel**, voelbaar, tastbaar, waarneembaar; **tactiliteit**, f. nw lat., voelbaarheid; **tactéren**, de tijdmaat aangeven, de maat slaan.

Tactiek, f. (gr. *taktike*, d.i. eig. de kunst der rangschikking, v. *tássein*, in orde plaatsen), de kunst of wetenschap der krijgswendingen of krijgsbewegingen (*evolutiën*), de kunst om een leger in de wapens te oefenen en in slagorde te stellen, de krijgskunde, legerstrijdkunst, wapenkunst, oneig. de middelen, die men gebruikt, de weg; dien men inslaat, om in eene of andere zaak te slagen; **tacticograaph**, m. de schrijver eener **tacticographīe**, f. of verhandeling over de tactiek; **tactĭcus**, m. een wapen- of krijgskundige; **táctisch**, tot de krijgs- of wapenkunst behoorende.

Tadjik, m. naam, dien de hedendaagsche Perzen zich zelven geven, ontleend aan dien, welken de oude inboorlingen van Bucharije droegen, nl. Taidschi.

tædiëus, lat. (*taediōsus, a, um*, v. *taedĭum*, afkeer, tegenzin, verdriet), walgelijk, vervelend, verdrietig, langwijlig, lastig, bezwaarlijk; **tædiositeit**, f. nw lat., de walgelijkheid, langwijligheid, langdradigheid.

Tael, z. **tail**.

Tænarus, m. lat. (v. h. gr. *Tainaros*), eig. eene stad en een voorgebergte in Laconië, met eene spelonk, die men voor den ingang der onderwereld hield, van daar voor de onderwereld, het doodenrijk.

Tænĭa, f.. pl. **tænĭën**, lat. (*taenĭa*, pl. *taeniae*), band, lint, haar- of hoofdlint, inz. de oude offerbanden; de lintworm; **tænidĭum**, n. nw lat., een lintje, bandje; een kleine lintworm.

Taf, n. (fr. *taffetas*, it. *taffeta*, van het perz. *täfteh*, d. i. eig. gesponnen, geweven, deelwoord van *tâften*, draaijen, spinnen), eene ligte, gladde zijden stof.

Taffia of **tafia**, m., z. **ratafia**.

Taguan, m. N. H., de groote vliegende eekhoorn.

Tahvil-calemi, m. turk., de staatskanselarij.

Tail of **tael**, ook **tale**, m. maleisch en javaansch, een goudgewigt van 16 mas of 4 pâuh, $= \frac{1}{16}$ catty of 0,0375 ned. pond; eene rekenmunt in O. Indië: in China = 10 mas of bijna 3 gl. 60 ct.; in Japan = 10 mas of ongeveer 1 gl. $57\frac{1}{2}$ ct.; in Siam = 4 tikals of ongeveer 4 gl. 72 cent courant.

tailléren, fr. (*tailler*, spr. *talj*—; mid. lat. *talliare*, it. *tagliare*, van deelen, hoogd. theilen, oudd. *tailjan*), eig. snijden, aan stukken snijden, snoeijen enz.; kaarten doorschudden en afnemen; *taille*, f. (spr. *talj'*), de snede van een kleed; de ligchaamsgestalte, wasdom des ligchaams, vorm van het bovenlijf; inz. het gedeelte van het ligchaam en van een kleedingstuk tusschen de heupen en de borst (onderscheiden v. statuur, dat eig. de hoogte des ligchaams aanduidt, terwijl taille den vorm, de snede, gedaante daarvan uitdrukt); in het kaartspel, inz. in het pharaospel, het afnemen of keeren der kaarten om te zien wie wint of verliest; ook de gezamentlijke kaarten, die afgenomen worden; in het muntwezen de verdeeling van een mark goud of zilver in eene zekere hoeveelheid gelijke stukken; **taille douce** (spr. —*does'*), eene koperen of stalen plaat, prent of plaat in koper of staal gegraveerd; **taille fausse** (spr. —*fooss'*), het valsch afnemen der kaarten; **taillanderīe**, f. (spr

taljangd'rie), snijdende ijzerwaren of gereedschappen; **tailleur**, m. (spr. *talj'*—), een snijder, kleêrmaker; bankhouder in het pharao-spel; **taillon**, m. (spr. *taljóng'*), naschatting (vgl. **accijs**); **taillure**, f. (spr. *taljúur'*), borduursel op belegsels.

Tajassu (waarsch. brazil.), z. **pekari**.

Takamahak, n. een geneeskrachtig, welriekend hars, dat uit O. en W. Indië komt, het oost-ind. van *cacophyllum tacamhaca* is geelachtig groen, het west-ind. v. *fagara octandra* ligtbruin.

Takel, m. nederd. (naar men wil verwant aan tijgen, tijen, trekken), het hijschtouw aan den mast van een schip; een zamengesteld katrol; **takelagie**, **takelaadje**, f. het takelwerk, touwwerk van een schip; een schip **takelen**, het vereischte touwwerk daaraan bijbrengen.

Taklidi, m. turk., eig. de omgording van den sabel van Osman in de moskee Ayub, de krooning des sultans.

Takos, m. eene rekenmunt in Suratte $= \frac{1}{21}$ ropij of ongeveer $5\frac{1}{2}$ ct.

Talaar, m. (v. h. lat. *talāris*, *e*, tot op de enkels, *tali*, reikende of afhangende), een lang plegtgewaad, sleepkleed, koningsmantel; lang opperkleed der r. k. geestelijken; **talarĭën**, pl. (lat. *talarĭa*), de gevleugelde schoenen van Mercurius of aan de beelden van dien God.

Talapoin, m. priester van Fo (z. a.) bij de bewoners v. Siam, Laos en Pegu, eene soort van bedelmonniken, ongeveer wat in China de bonzen zijn; ook een zeer kleine oost-indische aap.

Talaro, m. it., daalder, eene venetiaansche zilvermunt, die in de Levant koers heeft, omtrent = 2 gl. 50 ct.; te Ragusa = 1 gl. 90 ct; in Egypte = 2 gl. 10 ct.

Talássus of **Talassĭus**, m. de god des huwelijks, die sedert den sabijnschen maagdenroof te Rome vereerd werd (ontleend van den naam eens jongen Romeins, voor wien eene der sabijnsche schoonen werd geschaakt).

Tale, z. **tail**.

Taleb, m. turk. (arab. *tâlib*, deelwoord van *talaba*, zoeken), eig. een zoeker, onderzoeker, navorscher; een student; een geleerde.

Talent, n. (lat. *taléntum*, v. h. gr. *tálanton*, eig. weegschaal, gewigt), 1) bij de oude Grieken en Joden: een bepaald gewigt en eene geldsom; als gewigt gold het attisch talent 60 minen of 6000 drachmen, = 26,1780 ned. pond; het groote attische talent deed 80 minen; het egyptische of corintische deed $1\frac{2}{3}$ attisch talent of 100 minen; — het zilveren attisch of euboïsch talent wordt vóór de tweede eeuw vóór Christus geschat op 2575 gl., na dien tijd op 2475 gl.; een talent goud deed naar attisch gehalte 10 talenten zilver: 2) oneig. als het ware het toegewogene, toebedeelde, het aanvertrouwde pond (bijbelsch), de gave, natuurgave, natuurlijke aanleg, vatbaarheid en bekwaamheid, kunstvaardigheid, kunstvermogen.

Taleth, **taleth gadol** of l. **tallíth**, hebr. (rabbijnsch *tallíth*, v. h. hebr. *talal*, bedekken), de jodensluijer, tempelsluijer, het vierkante hulsel, waarmede de joden bij het gebed in de synagoge zich het aangezigt bedekken.

Tali, m. ind., een halssieraad, dat de Indiër zijne vrouw bij het trouwen omdoet en dat zij tot aan zijnen dood draagt.

talĭo, f. lat., de vergelding, beantwoording; *jus taliōnis*, z. ond. *jus*; **talionssysteem**, in het lijfstraffelijk regt: het leerstelsel, dat op den grondslag der wedervergelding berust.

Talĭpes, m. nw lat., de horrelvoet.

Talirĭon of **taleron**, n., pl. **taliria**, **talera**, nw gr. (*talērion*, van daalder, it. *tállero*), eene nieuw grieksche zilvermunt, ongeveer = 2 gl. $42\frac{1}{2}$ ct. courant.

talis, lat., een zoodanige, zulk een; *qua talis*, z. ond. *qua*; *talĭter qualĭter*, lat., zoo zoo, middelmatig, eenigzins, eenigermate, zoo wat.

Tálisman, m. arab. (waarsch. v. h. gr. *télos*, *télesma*, wijding, inwijding), een tooverkrachtig voorwerp, dat met bijgeloovige formaliteiten onder eene zekere constellatie (z. a) vervaardigd is; eene metalen figuur, waaraan de astrologen ingebeelde krachten toeschreven; een toovermiddel, tooverbeeld, tooverring enz.; vgl. amulet, **talismánnisch**, tooverachtig; vgl. **magisch**.

Talk, **talksteen**, m. (v. talg, talk, het hardste vet der slagtbeesten; v. a. van arab. oorsprong), eene weeke, vetachtige steensoort van groenachtig witte kleur; **talkaarde**, bitteraarde, z. **magnesia**.

Tallevanen, pl. fr. Merc., benaming der steenen potten, waarin men uit sommige oorden van Frankrijk de boter verzendt.

Tallipotboom, m. een palmboom met verbazend groote bladeren op het eiland Ceylon en in Malabar.

Tallith, z. **taleth**.

Talmud, m. hebr. (rabbijnsch *thalmûd*, d. i. eig. mondelinge leer, mondeling onderrigt; v. *lamad*, leeren, zich oefenen; *limmad*, leeren, onderwijzen; van daar *talmid*, de leerling), het wetboek der nieuwere joden of de tusschen de 2de en 6de eeuw bijeengebragte verzameling van joodsche overleveringen en wetten, welke de geheele leer en wetenschap der joden, het goddelijke en menschelijke regt bevat. Zij bestaat uit de mischna (rabb. *mischnáh*, d. i. eig. herhaling, verdubbeling, z. v. a. deuterōsis, v. h. hebr. *scha-*

nah, zich veranderen, herhalen, nl. herhaling en ontvouwing van de goddelijke wet), welke den eigentlijken tekst of grondtekst bevat, en de gemāra (*gemârâ*), welke de verklaring van den tekst, de opheldering der verschillende gevoelens en de beslissing van deze bevat, en ook bij uitsluiting talmud heet, joden, die den talmud aannemen, heeten **talmudisten** of **rabbinieten**, in onderscheiding van de **karæers** of **karaïeten**, die hem en alle mondeling overgeleverde stellingen verwerpen.

Talon, m., pl. *talons*, fr. (spr. *talóng*; van het lat. *talus*, koot, bikkel, hiltik), de hiel, verzenen; hak van den schoen; Mil., het vooruitstek der buitenmuur aan bastions; een spadevormig gereedschap bij gypswerk; in het kaartspel: de stok, de overschietende kaarten, stokkaarten, koopkaarten, die na het rondgeven of verdeelen nog over blijven; **talonnier**, m. (spr. *talonjé*), de vaandelschoen, de bus of scheede, waarin de talon of het benedeneinde van het vaandel bij het dragen gestoken wordt.

Talpa, f. lat., de mol; **talpa** of **talparia**, f. nw lat. Med., het molshoofdgezwel; de spekbuil aan het hoofd.

Talpatsch, z. **tolpatsch**.

Talus, m., pl. **tali**, lat., koot, beentje; speelkoot, bikkel, teerling, dobbelsteen; nw lat. ook glooijing, helling; *en talus*, fr. (spr. *ang talú*), hellende, glooijende, schuin; **talutéren**, hellend maken, glooijen.

Tamánda of **tamándua**, m. (sp. *tamandoa*), de miereneter, mierenbeer, een tandeloos zoogdier in Z. Amerika.

Tamarinde, f. lat. *tamarindus indica*, v. h. arab. *tamr-hindi*, d. i. indische dadel, v. *tamr*, dadel), de oostind. zure-dadelboom of zonneboom en zijne geneeskrachtige peulvrucht; **tamarindenmerg** (lat. *pulpa tamarindōrum*), het zuurachtig zoete merg, tusschen de vliezen van de peulen liggende, hetwelk in de apotheken gebruikt wordt.

Tamarisk of **tamariskenboom** (lat. *tamărix*, *tamariscus*; gr. *myrikē*), een struikachtige boom in het Oosten en in Z. Europa, welks zoutrijke asch in Frankrijk tot looijen en verwen gebruikt wordt.

Tamboula, f. (vgl. **tambour**), een trommel der negers van het hout des trommelbooms of tambouls.

Tambour, m. fr. (spr. *tangbóer*. gew. *támboer*; it. *tambúro*, port. *tambor*, sp. *atambor*, kennelijk van oosterschen oorsprong; vgl. het arab. *tebl*, perz. *tembel*, trommel; arab. en perz. *tumbúr*, *timbâr*, *tambúr*, d. i. eene soort van cither en de trommel), eig. de trommel, gewoonlijk de trommelslager, tamboer, trommelaar; **tambourin**, n. (spr. *tangboeréng*), it. **tamburino** of **tamburéllo** (sp. *u* = *oe*), m. een tamboerijn, kleine trommel, handtrommel, beltrommel, een trommel met één vel en bellen; een naai- of borduurraam; ook een spaansche en zuid-fr. dans, waarbij de danser zich-zelven met de tamboerijn begeleidt; tamboerijn-steek, de haaksteek; **tambouréren**, borduren, haken; tamboureer-naald, haak- of borduurnaald.

tam diu, lat., zoo lang; iron. een tam diu, een manneke naauwelijks zóó groot.

tamen est laudánda volúntas, lat., toch is de wil te prijzen.

Tamis, m. fr. (spr. *tami*), eene haars zeef; ook eene geglansde wollen stof; **tamiséren** (fr. *tamiser*), zeven, doorzijgen, ziften.

Tampon, m. fr. (spr. *tangpóng*; mid. lat. *tappus*, sp. *tapon* = stop; sp. *tapar*, toestoppen), de stop, tap, prop bij kanonnen; Med., een stopsel of eene prop van linnenpluksel (charpie), dat in de natuurlijke en ziekelijke openingen des ligchaams wordt geduwd om het bloeden te stillen; **tamponéren** (fr. *tamponner*), met zulk eene prop sluiten, toestoppen; **tamponáde**, f. de sluiting met eenen tampon.

Tamtam, m. waarsch. een klanknabootsend woord), een turksch muzijkinstrument in de gedaante eener cymbaal (de loo der Chinezen), dat met eenen stok geslagen wordt.

tandem, lat., eindelijk; *tandem bona causa triúmphat*, eindelijk zegepraalt de goede zaak; **tandem**, m. eng., eene soort v. open cabriolet, uit Engeland in Frankrijk ingevoerd.

Tanfāna of **tamfāna**, f. eene godheid der oude Duitschers, en een tempel of woud van die godheid in Westphalen.

Tang, m. Merc. eene soort van oost-indisch neteldoek.

Tanga, eene rekenmunt te Goa van 60 en van 48 reis of ongeveer 1 gl. 33 ct. en 1 gl. 7 ct.

Tangas, pl., benaming eener soort van barken in de indische wateren, met plaats voor 100 man.

tangéren, lat. (*tangĕre*), aanraken; treffen, indruk maken; vermelden, aanstippen, van gewagen; **tangént**, m. (v. h. lat. deelw. *tángens*, aanrakend), de aanrakingsstift, het hamertje aan snarenspeeltuigen en speelwerken; **tángens** of **tangénte**, f. Math., de raaklijn, eene regte lijn, die eene kromme (b. v. eenen cirkelomtrek) slechts in één punt raakt, zonder die, verlengd wordende, te snijden; de tángens van eenen (door twee stralen ingesloten) hoek of boog is de loodlijn (perpendiculair), die op het einde v. den eenen straal wordt opgerigt en verlengd wordt tot aan het punt, waar zij de verlenging v.

den anderen straal raakt; de lijn, welke door die verlenging des straals tot aan de doorsnijding van de tangens geboren wordt, heet de secans van den hoek; **tangentiaal-kracht**, de kracht, door welke de planeten in de tangens van hare baan trachten voort te snellen of zich van de zon te verwijderen; **tangibel**, aanraakbaar; voelbaar; **tangibiliteit**, f. nw lat., de raakbaarheid; voelbaarheid.

Tani, m. de fijnste bengaalsche zijde.

Tankrēd, oudd. mansn., z. **Dankred**.

Tannin, m. fr. (spr. *tanèng*; v. *tanner*, looijen), de looistof, eene bijzondere zelfstandigheid, die men vooral in de run of eikenschors vindt (z. v. a. scytogenium.

Tansa, eene tartaarsche zilvermunt, ongeveer = 60 cent.

Tan-si, pl., geletterden of geleerden in Tonquin, die al de lagere graden zijn doorgeloopen.

Tantălus, m. gr. (*Tantalos*), een fabelachtige koning in Phrygië, de stamvader der Pelopiden, die door overmoed, verraad en vooral door wreedheid tegen zijnen eigen zoon Pelops de goden had beleedigd. In de benedenwereld was hij gedoemd tot eene straf, bestaande in het lijden van den ondragelijksten honger en dorst, die hij vruchteloos zocht te stillen met de schoone vruchten, die boven zijnen mond hingen, en met het heldere water, waarin hij tot aan den hals was geplaatst; oneig. een rijke vrek, iemand, die in den schoot des overvloeds gebrek lijdt; **tantalus-beker**, Phys., een beker, waarin een hevel zoodanig is aangebragt, dat, wanneer men daaruit wil drinken, al het vocht van onderen wegvloeit; doorgaans wordt de hevel verborgen door eene kleine figuur, die Tantalus voorstelt, tot wiens lippen het vocht rijst alvorens weg te vloeijen; **tantalíden**, pl., de afstammelingen van Tantălus, inz. Agamémnon, Menelāus en Niŏbe; ook het geslacht der mineralen, dat het tantalum (z. o.) bevat; van daar **tantálisch**, naar de straf v. Tantalus gelijkende, onbevredigd naar iets hongerend of dorstend, vergeefs naar iets verlangend; ook wordt het woord gebruikt van een oxyde en v. een zuur, door het tantalum (z. o.) voortgebragt, en van de zouten door dit oxyde gevormd; **tantaliséren**, tandtergen, door misleiding de lusten prikkelen, vruchteloos doen smachten of watertanden, niet te bevredigen begeerten inboezemen; **tantălum** of **tantaal**, n. een in 1801 door Hatchet ontdekt eenvoudig metaal (door Eckeberg, die in het 1802 vond, dus genoemd, omdat zijn oxyde in zuren, die het omgeven, als daarin onoplosbaar zijnde, zich niet verzadigen kan), ook columbĭum; **tantaliet**, m. ook **columbiet**, eene zwarte metallische delfstof, uit tantalumzuur, mangaan- en ijzeroxyde bestaande.

tant à tant, fr. (spr. *tang a táng*), gelijk op, even veel (in het spel); wij staan *tant à tant*, wij hebben beide even veel punten, even veel partijen, ons spel staat gelijk.

Tantarella, f., l. **tarantella** (z. a.).

Tante, f. fr. (v. h. lat. *amĭta*, eng. *aunt*), de moei, vaders of moeders zuster; eene lastige tante, een onverdragelijk wijf.

Tantey-wortel, m. een vleezige wortel met sponsachtigen, ligtbruinen bast, als geneesmiddel gebruikt.

tantum, lat., zoo veel; genoeg; *in tantum*, Jur., op ieder deel, zoo ver het strekt; *tanti*, zoo veel waard, van zulke waarde; *tanti non est*, 't is de moeite niet waard; *tanti poenitēre non emo*, tot dien prijs koop ik het berouw niet; *tantième*, f. fr. (spr. *tangtjèm'*), het aandeel, toekomend deel.

Tao, m. een der chinesche namen v. h. Opperwezen; de volmaakte rede, beschouwd in hare daden, de wet; **taossees**, pl., naam van de leden eener wijsgeerige godsdienstsecte in China, die den Schepper onder den naam van Tao aanbidt; hunne godsdienstgevoelens hebben veel overeenkomst met die der boeddhisten; **tao-te king**, m. woordelijk: het boek der opperste rede, titel van het voornaamste werk van Lao-Tseu, een' chineesch' wijsgeer.

Tapabor, m. fr. (bedorven uit *cap à bord*), eene reismuts, veldmuts met over de ooren nederslaande kleppen, karpoetsmuts, regenkap.

Tappage, n. fr. (spr. *tapáazj'*; v. *taper*, slaan, klappen), het geraas, gedruisch, gestommel, opschudding, leven; **tapagéren**, razen, leven maken.

Tapanhoakánga, n. eig. negerhoofd; een mengsel of conglomeraat van ijzersteen in N. Amerika.

Tapazoui, pl., naam van zekere dweepzieke vromen, die zich het vreesselijkst ligchaamslijden tot een spel maken en zich ijzingwekkende boetedoeningen opleggen.

Tapeinōsis, **tapinōsis** of **tapinōse**, f. gr. (*tapeinōsis*, v. *tapeinūn*, vernederen, *tapeinós*, *ē*, *ón*, nederig, gering, slecht), vernedering, verootmoeding; Log., verzachting der uitdrukkingen.

tapéren, fr. (*taper*), de haren met de kam opstrijken, opkuiven en krullen, ook touperen (z. a.).

Tapijt, f. (v. h. gr. *tápes*, gr. *tápetos*, lat. *tapes*, *tapetum*, fr. *tapis*, hoogd. *tapete;* oorspr. misschien v. h. perz. *tabseh*, *tabeh*); kamer- of vloerkleed, ook wandbedekking, behangsel, een gewerkt tafelkleed; van daar iets op het tapijt brengen, iets voordragen, ter overweging voorstellen, tot het onderwerp van het

gesprek maken, op de baan, ter tafel, ter sprake brengen; opwerpen; op het tapijt zijn, onder handen zijn, behandeld worden, aan de beurt liggen ter eerste behandeling; *le trapis brûle*, fr. (spr. —*tapi brúul'*), eig. het tapijt brandt, uitdrukking, die men bij het spel bezigt, wanneer een der spelers vergeten heeft in te zetten; **tapisséren**, fr. (*tapisser*, spr. *tapies*—), behangen, overtrekken, bekleeden (met tapijten, behangsels enz.); **tapisserīe**, f. tapijtwerk, behangsel, behangerswerk, kamerbekleeding; eene soort van borduurwerk, naar gewerkte tapijten gelijkende; **tapisseur**, m. (barb. fr.), kamerbekleeder, behanger, tapijtwerker.

Tapir, m. braz., of **anta**, m. sp. en port., het waterzwijn, de woudkoe, amerikaansch rund met snuitvormigen neus, het grootste landdier in Z. Amerika.

Tapissendis, m. fr. (spr. *tapiesangdi*), Merc., beschilderd katoen met doorloopende kleuren.

Tapsel, m. gestreept grof oostind. katoen, meestal van blaauwe kleur.

Taptoe, f. ned. (v. tap, tapperij, eig. de herberg- of kroeg-toe), het getrommel, dat des avonds de soldaten naar hun nachtkwartier roept, en weleer den tappers gebood te sluiten.

Tara of **tarra**, f. sp. (v. h. arab. *tarah*, d. i. eig. wijd, ver, v. *tahara*, wegwerpen, verwijderen), Merc., de aftrek, hetgeen voor de verpakking (vat, zak enz.) van het bruto gewigt wordt afgetrokken; vgl. netto; **tara-** of **tarra-rekening**, de berekening van de tarra, van het zuiver gewigt eener waar vóór hare inpakking in vaten, kisten enz., aftreksrekening; **taréren**, het gewigt van de verpakking bepalen of berekenen.

Tarabat, m. een klepper of ratel, waarmede de kloosterlingen van sommige orden des nachts tot het gebed gewekt werden.

Tárant, m. eene met den enziaan verwante plantensoort; blaauwe tarant (*swertia perennis*, L.).

Tarantŭla, f. (v. h. it. *tarántola*), eene vergiftige spin in Italië, inz. bij de stad Taranto; ook in het warme gedeelte van Azië en Amerika; **tarantismus, tarantulísmus**, m. nw lat., de tarantula-beet of -steek en de vermeende daardoor ontstane slaapziekte, die enkel door veel beweging, inz. door dansen kan genezen worden, de tarantula-dans, danswoede, dansziekte, St. Vitus-dans; **tarantélla**, it. of **tarantélle**, fr. f. een volksdans en de daarbij behoorende wijs, inz. op Sicilië en in Calabrië, naar de stad Taranto benoemd.

Taras of **tarras**, m. (vgl. het boheemsch *taras*, bolwerk), voorheen eene soort van grof geschut.

Taráxis, f. gr. (v. *tarássein*, oproerig maken, in opschudding brengen), Med., stoornis, wanorde, onrust, roering, inz. in het onderlijf; ook eene ligte ontsteking van het bindvlies des oogs; **taraxăcum**, m. of leontŏdon, de leeuwentand, boter- of hondsbloem, een zeer heilzaam gewas (*leontodon taraxăcum*, zoo geheeten, omdat het, bij groote giften gebruikt, roering in het lijf en buikloop veroorzaakt).

tardéren, lat. (*tardāre*, fr. *tarder*), talmen, dralen, sammelen, vertoeven, vertragen, verwijlen, ophouden, lang uitblijven; *tardándo* of *tardáto*, it. Muz., dralend, slepend; *tardif*, fr. (spr. *tardíef*), langzaam, traag, dralend, nalatig; laat rijp, zich laat ontwikkelend; **tardigráden**, pl. nw lat., langzaamloopers, traaggangers, luidieren, naam van zoogdieren, die door de bewerktuiging hunner voeten slechts zeer langzaam kunnen loopen; ook eene soort van infusiediertjes; **tardigrádisch**, langzaam voortgaande; **tardiloquéntie**, f. het langzame spreken; **tarditeit**, f. langzaamheid, traagheid; *tardo*, it. Muz., langzaam, talmend.

Tare of **tarre**, eene malabaarsche zilvermunt, ongeveer 2 ct. courant.

taréren, z. ond. **tara**.

Target, n. eng. (spr. *tárdzjit*), het schild der schotsche bergbewoners, schotsch schild, beukelaar, tartsche.

Targúm, m. chald. (eig. verklaring, v. *targēm*, verklaren, vertolken; vgl. **dragoman**), pl. **targúmen**, de oude overzettingen der bijbelsche boeken v. h. Oude Testament in de chaldeeuwsche taal.

Tari, m. palmbrandewijn uit O. Indië.

Tarief, m. (fr. en eng. *tarif*; it. *tariffa*, sp. *tarifa*, v. h. arab. *tarif*, verklaring, narigt, aanwijzing, v. *arafa*, kennen, inzien; verklaren, aanwijzen enz.), de warenlijst, goederenlijst, warenaanslag, prijsopgave, eene lijst, die den prijs van zekere waren of wel de in- en uitgaande en doorvoerregten opgeeft; in 't algemeen bepaling v. kosten, ongelden enz.; tol-tarief, tollijst, tolaanslag; munt-tarief, muntaanslag of munttafel over de verhouding en vergelijking van de munten; **tariféren** (fr. *tarifer*), tot een tarief brengen, vaststellen.

Tarin, tarino, z. **taro**.

Tarini, m. een westindische boom welks hout als verwstof wordt aangewend, onecht brazilie-hout.

Tarja, f. sp. (spr. *tarcha*), pl. **tarjas**, eene spaansch-navarresche rekenmunt, = $\frac{1}{4}$ koper-reaal.

Tarma, f. it. (eig. mot, mijt), een gewigt in Venetië, = 3 scrupel.

Taro, tarino, tarin, m. it., eene rekenmunt: op Malta = $\frac{1}{12}$ scudo of ongeveer 9 cent.; op Sicilië = $\frac{1}{12}$ scudo of omstreeks 21 cent.; te Napels = $\frac{1}{6}$ *ducáta di regno* of

3½ cent.; eene landmaat in Parma = ⅙ biolia of 5,13 vierk. ned. roeden.

Tarók, n. (it. *tarócio*, pl. *tarocchi*, fr. *tarots*), het zevenkoningsspel, een waarschijnlijk uit Egypte afkomstig kaartspel met 78 bladen, waaronder 22 taroks of troeven, onder welke de XXI., de pagat en de excuse de gewigtigste matadors zijn; alle andere bladen, die niet tot de taroks en figuren behooren, heeten ladons; **tarok-hombre**, n. een uit tarok en l'hombre zamengesteld spel, l'hombre met tarok-kaarten, dat in de plaats v. h. eigentlijke tarok is gekomen.

Tarókan, z. **kakkerlak**.

Tarolos, m. eene turk. zilvermunt, = 1 gl. 50 ct. ruim.

Tarra, z. **tara**; **tarras**, z. **taras** en **tras**.

Tarri, eene korenmaat te Algiers, ongeveer = 22 ned. kop.

Tarsus, m. gr. (*tarsós*, in 't alg. breede vlakte), de voetzool, voetwortel; het kraakbeen der oogleden; **tarsophȳmen**, n. Med., een gezwel aan den voetwortel, aan het kraakbeen der oogleden.

Tartaar, m. in de middeleeuwen een verzamelwoord (collectief) voor verscheidene krijgshaftige volkshorden in Midden-Azië, tegenwoordig een met de Turken verwante volksstam in de noordelijke, aan de Zwarte zee gelegene landen; zij zijn wegens hunne snelheid en plaatselijke kennis beroemd, weshalve zij in Turkije als couriers gebruikt worden.

Tartaglia, m. it. (spr. —*tàljia;* v. *tartagliáre*, stotteren, stamelen), een karaktermasker v.h. napolitaansche volksblijspel.

Tártan, m. schotsch, bonte geruite wollen of zijden stof; ook de schotsche mantel.

Tartáne, f. it. (*tartána*, fr. *tartane*), eene soort van kleine schepen met éénen mast, voor de vischvangst op de kusten der Middellandsche zee.

Tartărus, m. lat. (v. h. gr. *Tártaros*, het dooden- of schimmenrijk, de onderwereld, ook Orcus; inz. de onderaardsche strafplaats der titans en doemelingen, de hel, in tegenst. met elysium; Chem., de wijnsteen (vgl. *cremor tartări*); ***tartarus albus***, witte wijnsteen; ***t. boraxātus***, borax-wijnsteen; ***t. crudus***, raauwe wijnsteen; ***t. depurātus***, gezuiverde wijnsteen; ***t. emetĭcus*** of ***stibiātus***, braakwijnsteen, wijnsteenzure antimonium-potasch; ***t. ferrātus***, ijzerwijnsteen; ***t. ruber***, roode wijnsteen; ***t. solubĭlis***, oplosbare wijnsteen; ***t. vitriolātus***, onzijdige zwavelzure potasch (ook duplicaat of polychrest-zout); **tartariséren**, met wijnsteen zuiveren; **tartarieten** of **tartrāten**, pl., wijnsteenzure zouten.

Tartíne, f. fr. (verwant met *tarte*, taart), een dun sneedje brood, eene boterham.

Tartuffe, m. (fr. *Tartufe*; spr. *tartúuf'*), eig. de naam van een' schijnheiligen huichelaar, die de hoofdpersoon is in een beroemd blijspel v. Molière (de naam is ontleend van het oud-fr. *tartuffe* = *truffe*, truffel, paddestoel, met zinspeling op de bedektheid en ondoorgrondelijkheid v. h. karakter), van daar in 't alg. een huichelaar, schijnheilige, schijnheilige bedrieger en booswicht, een goddelooze fijnman; **tartufferīe**, f. schijnheiligheid, huichelarij, valsche vroomheid; **tartuffiséren**, huichelen enz.

Tas, m. (fr. *tas*), hoop, stapel, inz. van hooi, koren; **tassen** (fr. *tasser*, *entasser*), ophoopen, opstapelen.

Tascodrugieten, pl., eene montanistische secte der 2de eeuw in Phrygië, die een voortdurend stilzwijgen voorschreef.

Tasis, f. gr. (*tásis*, v. *teinein*, uitstrekken, spannen), de spanning, uitzetting, uitrekking.

Tassao, m. port., in de zon gedroogd rundvleesch, als jagtvoorraad in Z. Amerika.

Tasse, f. fr. (it. *tazza*, sp. *taza*, uit het arab. en perz. *tâs*), een kopje, eene kleine schaal, drinkschaal, inz. voor warme dranken.

Tasten, pl. hoogd. (v. tasten, it. *tastare*, fr. *tâter*, aanraken), de toetsen (fr. *touches*), klaauwieren, klavieren, claves aan orgels, forte-pianoos enz.; **tasten-instrumenten**, draai- of blaasspeeltuigen, die met toetsen of kleppen zijn voorzien; **tastatuur**, f. (it. *tastatūra*); het toetsbord, klavier of greepwerk (vgl. claviatuur, manuaal en pedaal); ***tasto solo***, it., het aanslaan der enkelvoudige bastoonen, zonder accompagnement; **tastiéra**, f. het toetsbord; ***sulla tastiéra*** (spr. *soella*—) beteekent bij strijkinstrumenten, dat de snaren zeer ver van de kam moeten gestreken worden.

Tatar-aga, m. turk., de directeur der courier-posten.

Tatianísten, pl., eene gnostische secte, in de 2de eeuw door satianus uit Assyrië gesticht. ook Teverianen en encratieten geheeten.

tatillonéren, fr. (*tatilloner*, spr. *tatielj*—; v. *tâter*, aanraken, voelen), rondsnuffelen, zich om kleinigheden bekommeren; ook waauwelen, kletsen, al te wijdloopig verhalen; **tatillonage**, f. (spr. *tatieljonáazj'*), snuffelarij, kleingeestigheid; gesnap, gerel, gewaauwel; **tatonnéren**, fr. (*tâtonner*), rondtasten; Pict., eene onvaste hand hebben, met vreesachtige of schroomachtige hand werken; weifelend handelen.

tatouéren (spr. *tatoe*—; eng. *to tattoo*, *tattow*; v. polynesischen oorsprong: in de taal van Tonga *tattau*, van de Marquisas *tatu*, van Tahiti *tatau*, dat in 't alg. tee-

ken, teekening, schrift, schilderwerk en, gelijk het nieuw-zeelandsche *tutau*, tellen, rekenen beduidt), het ligchaam met verschillende figuren beprikken, over welke men vervolgens een kleurend vocht wrijft, gelijk vele wilde volkeren in Amerika en op de eilanden der Zuidzee doen.

Tatu, m. port. (sp. *tato*; waarsch. oorspr. brazil.), z v. a. **armadil.**

Taureador, n. (v. h. gr. *tauréa dorá*, v. *tauros*, lat. *taurus*, stier), eig. een vel van runderleder; eene zweep, geesel, bullepees; **taurilīën**, lat. (*taurilia*), en **taurobolīën**, gr. pl., stierenoffers ter eere van Cybele of Rhea; **taurocólla**, f. fr. (v. *kólla*, lijm), stierenlijm, uit de pooten, ooren en pezen van het rundvee, de beste dierenlijm; **tauromachīe**, f. het stierengevecht, de kunst om stieren te bevechten; **taurophaag**, m. een stiereneter; **taurophŏnus**, m. stierendooder, bijnaam v. Hercules; **taurus**, m. het 2de der 12 sterrebeelden van den dierenriem.

Taut, z. **Thot.**

Tautacísmus, m. nw lat. (v. h. gr. *tauto*, zamengetr. uit *to autó*, het zelfde), Log., hinderlijke gelijkluidendheid v. digt bijeenstaande lettergrepen of woorden, of ophooping van gelijkluidende of in klank naar elkander te veel zweemende plaatsen; **tautochróne**, f. gr. Math., z. v. a. **isochrone** (z. a.); **tautochrónisch**, gelijktijdig, gelijkdurend; **tautochronísmus**, n. de gelijktijdigheid; **tautográm**, n. een gelijklettergedicht, met dezelfde aanvangsletters der regels of woorden; **tautologīe**, f. (gr. *tautología*), de onnoodige herhaling van het reeds gezegde, woordverspilling, woordherhaling; vgl. p l e o n a s m u s; **tautológisch**, hetzelfde zeggend, gelijkbeduidend, onnoodig herhaald; **tautometrīe**, f. de gelijkmatigheid, stipte en slaafsche herhaling van dezelfde versmaten; **tautophonīe**, f. de voortgezette herhaling van denzelfden toon, gelijkluidendheid.

tavelēren, fr. (*taveler*), Pict., spikkelen, vlekken.

Tavern, f. eng. (spr. *tévvern*), z. v. a. het fransch. **taverne** = **taberne.** z. a.; ook de tegenwoordige naam van zekere openbare eetinrigtingen te Londen, waar men zeer goed en tamelijk goedkoop bediend wordt.

Tavoletta of **tavolózza**, f. it. (v. *távola* = lat. *tabula*), het verwbord, palet.

Taxe, f. (v. h. mid. lat. *taxa*, en dit waarsch. v. h. gr. *táxis*, schikking, bepaling), de vastgestelde prijs, schattings-prijs, waarde-aanslag, waardebepaling, prijsvoorschrift of prijszetting, de broodzetting; de belasting, het hoofdgeld; *taxa stolae*, mid. lat., z. v. a. *jura stolae*; **taxéren**, lat. (*taxāre*), schatten, waarderen, de waarde of den prijs bepalen; aanslaan, eene belasting opleggen; ook beschuldigen, berispen, wraken; **taxātum**, m. het geschatte, bepaalde; *pro taxāto*, (iets overnemen) voor het geschatte of den geschatten prijs; **taxātie**, f. (lat. *taxatio*), de prijs- of waardebepaling, schatting of waardering eener zaak, aanslag, ook **taxéring**; **taxātor**, m. nw lat., een schatter, prijszetter, waardebepaler.

Taxis, f. gr. (v. *tássein*, stellen, schikken), in 't alg. rangschikking, plaatsing; inz. de slagorde, het gelid; ook eene legerafdeeling; Chir., de kunstmatige terugbrenging van de uit hunne natuurlijke ligging geweken deelen, b.v. van eene breuk door enkele zamendrukking daarvan; **taxiárch**, m. (gr. *taxiarchos*), aanvoerder eener groote legerafdeeling, veldoverste; **taxiarchīe**, f. de post van zulk eenen aanvoerder, het aanvoerderschap; **taxidermīe**, f. (juister d e r m o- of d e r m a t o t a x i s, v. *derma*, huid), eig. het schikken der huid, het kunstmatig opvullen der dierenhuiden; ook de aanwijzing om dieren naar den regel op te zetten en te bewaren; **taxiologīe** en **taxionomīe**, f. de leer der rangschikking.

Taxus, m. of **taxisboom** (gr. *táxos*, lat. *taxus*), de ijpenboom, ijp (met vergiftige eigenschappen).

Tay-tuc, m. de titel, dien in China de vermoedelijke erfgenamen der kroon dragen.

tch— [*russische, turksche en indische woorden, die soms, vooral door de Franschen, met deze aanvangletters geschreven worden, zoeke men op* **tsch**—].

Te, benaming van vele mijnfornuizen van den vorm eener T, om eenig werk te doen springen; ook een winkelhaak van den vorm der T.

Teatotaler, onregelmatig voor **teetotaler** (z. a.)

Tecēdon, f. (gr. *tēkedōn*, v. *tēkein*, smelten, zich oplossen enz.), tering, uittering.

Technematotheek, f. gr. (v. *téchnēma*, iets kunstig bewerkts, kunstwerk, van *technān*, kunstig arbeiden, *téchnē*, kunst), eene kunstkamer, kunstverzameling; **techniek**, f. (gr. *technikē*, v. *techne*, kunst), in 't alg. kunst- en handwerks-bedrijvigheid; uitwendige kunstmatigheid of kunstbedrevenheid, kunstvaardigheid, handgrepen; kunstleer, leer der kunstregelen, leer van de regelmatige behandeling v. h. uitwendige (materiële) deel der beeldende kunsten; de kunsttaal, kunstwoordenleer; **technicus**, m. een kunstkenner en kunstoefenaar, kunstervarene, kenner en uitoefenaar der uiterlijke kunstregelen; **téchnisch** (gr. *technikós*, *e*, *ón*), kunst- of handwerkmatig, tot de kunst behoorende, volgens de kunsttaal; **technische uitdrukkingen** (lat. *termini technici*, vgl. *terminus*), kunstuitdrukkingen, kunstwoorden, eigenaardige

benamingen van voorwerpen, die bijzonder aan eene kunst of aan een bedrijf toebehooren, de eigene bewoordingen van eene kunst, een bedrijf of handwerk; **technische verzen,** die gemaakt zijn om het geheugen te ondersteunen, geheugenrijmen; **technicismus,** n. nw lat., behandeling volgens de voorschriften der kunst; **technoglyph,** m. gr., een kunstig gesneden steen; **technolith,** m. een kunststeen, eene kunstige steenmassa; **technologie,** f. de kunstleer, kunst en handwerksbeschrijving of -geschiedenis, bedrijfskunde, bedrijfsleer; **technológisch,** kunstbeschrijvend, bedrijfskundig, tot de kunst- of bedrijfsgeschiedenis behoorende; **technopægnïon,** n. eene kunst-aardigheid, kunstig speelwerk, inz. een gedicht van kunstigen, moeijelijken vorm, b. v. met regels, waarvan de begin- en eindletters iets bijzonders beteekenen.

Tècmársis of **tecmárse,** f. gr. (v. *tekmairein,* aanduiden, kenmerken; uit kenteekens vermoeden, v. *tékmar,* kenteeken), het gissen, vermoeden of opmaken uit kenteekens; inz. Med., de gissing, het vermoeden over de verborgene ziekteverschijnselen of -toevallen.

Tecnoctonïe, f. gr. (v. *téknon,* kind), kindermoord; in het strafregt: de kindermoord, dien eene moeder aan haar pasgeboren kind begaat; **tecnogonïe,** f. de kinderteling of verwekking, kinderwording, ook **tecnopœïe.**

tecte, lat. (v. *tegĕre,* dekken), bedekt, overdekt, verborgen, geheim, heimelijk, onder de hand; *tecto nomine,* met bedekten, verzwegen naam; **tectuur,** f. de bedekking, het bedeksel, de papieren bedekking van een waszegel, van een artsenijglas enz.

tectisch, gr. (*tektikós, ē, ón,* v. *tēkein,* smelten), smeltend, oplossend.

Tectoniek, f. gr. (*tectonikē,* eig. de kunst des houtwerkers: *tektōn*), de kunst om op houten of metalen voorwerpen beelden aan te brengen.

Te-Deum of **Tedéum,** n. (v. de lat. aanvangswoorden: *Te Deum laudămus* etc. d. i. U, o God! loven wij enz.), de ambrosiaansche lofzang, door den heil. Ambrosius, bisschop te Milaan, in de 4de eeuw gemaakt en door Luther in het duitsch vertaald; in 't algemeen een lofzang, inz. bij behaalde overwinningen.

tédieus, z. **tædieus.**

Teetodáler, of gew. **teetotáller,** m. eng. (spr. *tie*—; niet v. *tea,* thee, derhalve niet teatotallers; maar v. h. iersche *teetotal,* geheel en al), benaming van de matigheidsvrienden, of leden van de matigheidsgenootschappen in Ierland, die zich alle bedwelmende dranken, geenen uitgezonderd, onbepaald en onvoorwaardelijk ontzeggen.

Tefterdar, z. **defterdar.**

tegéren, lat. (*tegĕre*), bedekken, verheimelijken; **tegumént,** n. (lat. *teguméntum*), in 't algemeen bedekking; inz. huidvlies, vliezig bekleedsel.

Teint, n. fr. (spr. *tèng;* van *teindre* = lat. *tingĕre,* verwen), de kleur, tint, gezigts- of huidskleur; Pict., de graad van sterkte, dien men aan de kleuren geeft; huid, vel; **teintuur,** f. (spr. *tengtúur*), verwing, het kleurend vocht, de vloeijende verwstof, de verwing, kleuring (vergl. tinctuur), oneig. de oppervlakkige kennis; de indruk, dien eene goede of kwade opvoeding achter laat.

Tekie, turk. (*tekkie*), een klooster van derwischen, monnikenklooster in Turkijë.

Teko, m. naam, dien men op Banka geeft aan het kind van eenen Chinees en eene Maleische.

Tekst, m. (v. h. lat. *textus,* eig. het geweefde; vervolgens in het algemeen zamenvoeging, van *texĕre,* weven enz.), de zamenhangende woordverbinding van eene rede of een geschrift, de grondtaal, h. hoofdgeschrift, hoofdwoord eens schrijvers, in tegenstelling met de aanmerkingen, noten, kantteekeningen, glossen enz.; inz. eene bijbelsche grondspreuk, bijbelplaats, de grondslag, grondstof eener leerrede; v. daar oneig. eene vermaning, teregtwijzing, bestraffing, b. v. iemand den tekst lezen, hem zijnen pligt voorhouden, doorhalen enz.; de woorden van een zangstuk, in tegenst. met de muzijk, b. v. opera-tekst, tekstboek enz.; ook de benaming eener soort van drukletters tusschen paragon en augustijn (z. **drukletters**); **textuur,** f. lat. (*textūra*), het weefsel, zamenvoegsel, de verbinding, schikking, wijze van aaneenvoeging der moleculen of zamenstellende deelen van een ligchaam.

Tela (perz. *tilâ,* goud), een perzisch goudstuk, van de waarde eens dukaats, dat in den aanvang van ieder jaar en bij veranderingen van de regering geslagen wordt.

Telămon, m. gr. (*telamōn*), een lederen draagriem, bandelier; Med., een linnen band, inz. tot ondersteuning en tot dragen; **telamōnen,** pl. Arch., draagbalken, dragers, lastdragers, mannelijke beelden, die een gebindte dragen.

Telegraaph, m. gr. (v. *tēle,* ver, veraf), een verschrijver, een werktuig in 1793 door la Chappe te Parijs uitgevonden, waardoor men met bepaalde teekens berigten in de verte mededeelt; **telegraphéren,** met den telegraaph berigten mede deelen; **telegraphïe,** f. de verreschrijfkunst, de wetenschap der telegraphen; **telegráphisch,** tot die wetenschap behoorende; **telelaal,** m. (van *lalēīn,* spreken), een verroeper, scheepsroeper; **telelatïe,** f. de verrespraak, de kunst om naar verren afstand de stem

over te brengen; **telephonīe**, f. de verreroeperij met spreekbuizen; **telephrasīe**, f. de verrespreekkunst; **telescoop**, n. (van *skopēïn*, beschouwen), een verrekijker, inz. spiegelverrekijker, een groote verrekijker met een' weêrkaatsenden spiegel.

Telemáchus. gr. (*Telémachos*), mansn., de zoon van Ulysses (z. a.).

Teleobranchiën, pl. gr. (van *téleos*, *a*, *on*, volkomen, geheel, en *bránchion*, vischkieuw), kraakbeenvisschen met volkomene kieuwen of met kieuwbedekkingen en kieuwvliezen.

Teleologīe, f. gr. (van *télos*, n. doel, oogmerk), de doelleer, leer van de eindoogmerken der dingen en der doelmatigheid in de inrigting der wereld; **teleológisch**, het doel of de doelleer betreffende, daarmede overeenkomstig.

Telephĭum, n. Med., eene boosaardige, ongeneeslijke zweer (naar men wil van Telephus, een' zoon van Hercules, die daaraan zoude geleden hebben); **telephisch**, moeijelijk genezend, kwaadaardig.

Telephonie enz., **telescoop**, z. ond. **telegraaph.**

Telésma, n. (van het gr. *telēīn*, voleinden), de voleinding; een toovermiddel (vgl. talisman).

Telesphŏrus of **telesphoor**, m. gr. (*telesphóros*, tot het doel brengend, voleindend, van *télos*, doel, en *phérein*, dragen, brengen), de voleinder; Myth., de god der genezing, de ziekte-eindiger, gewone begeleider van Æsculaap en van Hygiea, naast wie hij als een kleine knaap met eene muts op het hoofd en in eenen mantel gehuld verschijnt.

tel est notre plaisir, fr. (spr. *tel è not' plèzier*), dat is ons genoegen, zóó gevalt het ons, zóó willen wij het; in de kanselarij taal der oud-fr. regering het slotformulier der verordeningen enz.

telle quelle, fr. (spr. *tell'kèll'*), z. v. a. *taliter qualiter* (z. a.).

Telline, f. gr. (*tellinē*), eene soort van vlak, tweeschalig schelpdier; **tellinieten**, pl., versteeningen daarvan.

Tellus, f. lat. (gen. *tellūris*; de aarde, aardgodin, Gæa, z. a.); **tellūrisch**, nw lat., aardsch, tot de aarde behoorend, van hare kracht of werkzaamheid uitgaande; **tellurísmus**, n. het aardgeheel, aardwezen; de natuurkracht der aarde, het aardstelsel; ook z. v. a. dierlijk magnetismus; **tellurĭum**, n. een werktuig tot aanschouwelijkmaking der aard- en maanbeweging; ook z. v. a. **tellurium-metaal**, een in 1782 door Muller ontdekt bijzonder metaal, naar het antimonium gelijkende.

Telijn, f. de lier der oudnoordsche zangers.

temĕre, lat., toevallig, zonder overleg, op goed geluk af; *temĕre litĭgans*, moedwillig twister of procesvoerder; **temerāir** (lat. *temerarĭus*, *a*, *um*, fr. *teméraire*), onbezonnen, onbedachtzaam, vermetel, koen, euvelmoedig; **temeriteit**, f. lat. (*temerĭtas*), de onbezonnenheid, vermetelheid, onbesuisdheid, roekeloosheid; *temerĭtas litigándi*, moedwillige strijdzucht.

Temin, m. (turk. *timin*), eene rekenmunt te Algiers en Smyrna, ongeveer $7\frac{1}{2}$ ct. courant; in laatstgen. plaats het twaalfde van den piaster.

Temonatĭcum, n. nw lat. (van het lat. *temo*, m. dissel), disselgeld.

Tempe, n. gr., eig. een meer grootsch en wild, dan bekoorlijk en aangenaam dal tusschen de bergen Olympus en Ossa; van daar in 't algemeen een schilderachtig oord, lustoord.

Tempeest, n. lat. (*tempéstas*, f., it. *tempesta*), een storm, onweder, inz. zeestorm.

Tempel, m. (v. h. lat. *templum*, n. oorspr. eene afgezette heilige plaats), een godshuis, aan de godsdienst (inz. de heidensche en joodsche) gewijd gebouw, onderscheiden v. kerk; ook een groot gebouw te Parijs, dat in 1222 als woning voor de tempeliers gebouwd werd, en later door de gevangenschap van Lodewijk XVI bekend is geworden; **tempeliers** (mid. lat. *templarĭi*), ook **tempelridders**, **tempelheeren**, eene door de kruistogten in 1119 ontstane geestelijke ridderorde, die van koning Boudewijn II van Jeruzalem eene woning in de nabijheid van den voorm. joodschen tempel verkreeg, en in den aanvang der 14de eeuw door paus Clemens V en Philippus den schoone van Frankrijk werd opgeheven en uitgeroeid; de uitspattende levenswijs dier ridders heeft aanleiding gegeven tot het sprw.: drinken als een tempelier, onmatig drinken, zuipen.

Témpera, of *a tempera*-**schilderij**, **tempera-platen** enz., it. (van *témpera*, d. i. eig. ieder vloeibaar mengmiddel voor drooge verwen), zulke, waarbij de kleuren met de melk van jonge vijgenloten en met eigeel zijn gemengd; *tempera al secco*, schilderij op drooge wanden.

tempĕren, **temperéren**, lat. (*temperāre*), matigen, verzachten, minderen, beperken; in de ijzersmelterijen: gegoten waren door gloeijing tusschen koolpoeder en beenderasch weeker en taaijer maken, haar de brosheid benemen; getemperde lucht, gematigde, matig warme lucht; temper eer- of temper-oven, een koeloven; tempereer-poeder, koelpoeder; **tempĕrans**, n. Med., een koelmiddel, verzachtend middel; pl. **temperantĭa**; **temperamént**, n. lat. (*temperaméntum*), eig. een verzachtend, matigend middel, middenweg, bemiddeling,

tusschenkomst, matiging; inz. de eigenaardige bloedmenging of de verbinding van het geestige en ligchamelijke in den mensch, waarvan zijne wijze van gevoelen en denken afhangt, de blijvende, doorgaande toestand van het gevoelvermogen, de natuurlijke gemoedsstemming, natuuraanleg, natuurneiging (de vier temperamenten: het cholerische, sanguinische, phlegmatische en melancholische); ook levendige zinnelijkheid, overhelling tot wellust. b. v. veel temperament hebben, veel aanleg tot zinnelijkheid of wellust hebben; **temperántie**, f. (lat. *temperantia*), de matiging, matigheid, ingetogenheid; **temperatuur**, f. (lat. *temperatūra*), de matiging, verzachting; de warmtetoestand, warmtegraad, inz. der lucht, luchtsgesteldheid opzigtelijk warmte en koude, droogte en vocht.

Tempéstaas, pl. (vgl. **tempeest**), Pict., onweders of stormtafereelen, schilderstukken, die stormen en onweders voorstellen, zeestormen; **tempestatief**, nw lat. (fr. *tempêtatif*) of **tempestueus**, lat. (*tempestuōsus*, *a*, *um*), stormachtig, buijig; oneig. bulderend, razend en tierend, twistziek; *tempestóso*, it. Muz., onstuimig, stormachtig, zeer hevig; **tempête**, f. fr. (spr. *tangpêt'*), een storm, onweder; een stormachtige dans.

tempestief, lat. (*tempestīvus*, *a*, *um*, v. *tempus* z. a.), tijdig, te regter of bekwamer tijd, ten gelegenen tijde, van pas, ter snede.

Tempête, z. ond. **tempestaas**.

Tempo, n., pl. **tempi**, it. (v. h. lat. *tempus*), de regte tijd; de tijdmaat in de toon- en danskunst; Mil., afgemeten beweging, handgreep; *a tempo*, it. of *de tempŏre*, lat., tijdig, volgens de tijdsomstandigheden, te regter tijd; *al tempo* of *al rigóre di tempo*, Muz., naauwkeurig of gestreng naar de tijdmaat of den tact; *tempo cómmodo*, Muz., in gemakkelijke tijdmaat, in regte beweging; *tempo di ballo*, in dansbeweging; *tempo di polacca*, in de beweging der polonaise; *tempo di prima* (*parte*), beweging v. h. eerste gedeelte; *tempo giusto* (spr. *—dzjoesto*), Muz., de regte, gepaste maat volgens den aard of den geest van het stuk; ook in gepaste beweging; *tempo rubáto*, z. *rubato tempo*; *tempi passati!* verledene tijden! dat is voorbij; dat hebben wij gehad! **temporekening**, z. v. a. *conto di tempo* (z. a.).

temporaal, lat. 1), (*temporālis*, *e*, v. *tempus*, pl. *tempŏra*, de slapen), Med., tot de slapen behoorende; temporaal-arterie, f. de slaappolsader; 2) z. ond. **tempus**.

temptéren, **temptātie**, l. **tenteren**, **tentatie** (z. a.).

Tempus, n., pl. **tempŏra**, lat., de tijd, tijdvorm van een werkwoord (vgl. præsens, præteritum en futurum); *tempus clausum*, besloten tijd (vasten- en adventtijd), waarin het bruiloftvieren verboden is; *ad tempus*, voor eenen tijd lang, voorloopig; *ad tempus vitae*, levenslang, voor het geheele leven; *de tempŏre*, z. ond. **tempo**; *ex tempŏre*, zonder dralen, op staanden voet, voor de vuist, zonder bezinning; *pro tempŏre*, afgekort *p. t.*, thans, heden, voor het tegenwoordige; *tempŏra mutántur et nos mutāmur in illis*, lat. sprw., de tijden veranderen en wij veranderen met hen; **temporaal** (lat. *temporālis*, *e*) of **temporeel** (fr. **temporel**), tijdelijk, wereldlijk, vergankelijk, aardsch; **temporaliën**, pl. (*temporalia*), wereldlijke voordeelen, inkomsten, die de geestelijkheid geniet; **temporair** (lat. *temporarius*, *a*, *um*), voor eenen tijd, voorbijgaand, niet duurzaam, veranderlijk; **temporarium**, n. iets vergankelijks, onbestendigs; **temporiséren** (fr. *temporiser*), op den tijd zien, zich naar den tijd schikken, zich naar den loop der tijden of de tijdsomstandigheden voegen; eenen meer gunstigen tijd afwachten, dralen, talmen, opschorten; de huik naar alle winden hangen; **temporisātie**, f. de draling, verschuiving tot geschikter tijden; **temporiseur**, m. draler, talmer, iemand, die zich voegt naar den tijd.

temulént, lat. (*temuléntus*, *a*, *um*), tuimelend, suisebollend, dronken; **temuléntie**, f. (lat. *temulentia*), de dronkenschap, bedwelming, tuimel.

tenábel, fr. (*tenable*, v. *tenir*, houden), houdbaar, verdedigbaar.

Tenaciteit, **tenaculum**, z. ond *tenax*.

Tenaille, f. fr. (spr. *tenálj'*; van *tenir*, houden), de tang, nijptang; Fort., een tangwerk, schaarwerk, zulk een vestingwerk, dat twee faces heeft, die een' inspringenden hoek vormen en dienen om eene courtine te dekken; **tenailléren** (fr. *tenailler*), met gloeijende tangen knijpen of pijnigen; in den vorm eener wig of kegge afpunten; **tenaillons**, pl. (spr. *tenaljóng*), Fort., bolwerks-ooren, lunetten eener halve maan, die hare faces dekken en deze tot eene soort van dubbele contregarde dienen.

Tenakel, z. ond. *tenax*.

Tenant, m. eng. (spr. *ténnent*), pachter, pachthoevenaar; leenman.

tenax, lat. (v. *tenēre*, houden), vasthoudend, taai; vast, hecht, standvastig, duurzaam; terughoudend, karig, vrek, deun; **tenaciteit**, f. (lat. *tenacitas*), het vasthouden, de kracht om iets vast te houden; de volhardendheid, hardnekkigheid, vasthoudendheid, karigheid, deunheid, vrekheid; ook taaiheid, rekbaarheid der metalen; **te-**

naculum of **tenakel**, n. de handschrifthouder, nijper der letterzetters, een gespleten hout om het handschrift, dat gezet wordt, in vast te klemmen en het oog des zetters eene bepaalde rigting te geven; ook een heelmeesters-werktuig, inz. om gezwellen, die men snijden wil, vast te houden.

Tendak (javaansch *tandak*, dans, danseres), een javaansch eenvoudig ballet, door naakte danseressen uitgevoerd.

Tendentie, z. ond. **tenderen**.

Tender, m. eng. (v. *to tend* = *attend*, fr. *attendre*, wachten, bedienen, begeleiden), het begeleidingsvaartuig van een linieschip tot overbrenging van bevelen en tijdingen; ook het aan eenen stoomwagen toegevoegde voertuig of de kar, die steenkolen en water aanvoert.

tendéren, lat. (*tendĕre*), spannen, uitrekken; streven, trachten, doelen, bedoelen, het oog op iets hebben; **tendéntie**, f. nw lat. (fr. *tendance*), het streven, de helling, neiging of rigting naar een doel, de strekking of bedoeling, b. v. van een boek; **tensie**, f. lat. (*tensio*), de rekking, spanning, uitrekking, gespannenheid.

tendineus, nw lat. (fr. *tendineux*; v. h. nw lat. *tendo*, fr. *tendon*, de pees), peesachtig, van den aard der pezen.

tendre, fr. (spr. *tangdr'*; v. h. lat. *tener*), teeder, teêr; week, zacht, murw, malsch, gevoelig, weekhartig, weekelijk, weemoedig; **tendre**, n. teedere neiging of voorliefde (een tendre voor iets of iemand hebben); **tendresse**, f. (spr. *tangdréss'*), de teederheid, hartelijke liefde; zachtheid, fijnheid, weekheid; **tendreté**, f. de zachtheid, malschheid, murwheid der spijzen.

Tenebrĭo, m. lat. (v. *tenĕbrae*, pl., duisternis), een duisterling, lichtschuw mensch; bedrieger; **tenebrionieten**, pl. nw lat., meelkevers, dus genoemd wegens hunne sombere kleuren; **tenebrositeit**, f. nw lat., de duisterheid, donkerheid.

ténero of *teneraménte*, ook *con teneréz-za*, it. (v. h. lat. *tener*, teeder), Muz., teeder, week, vleijend, liefelijk, met teederheid.

Tenésmus, n. lat. (v. h. gr. *tēnesmós* of *teinesmós*, v. *teinein*, uitrekken, spannen), Med., stoelpersing, neiging tot afgang; **tenesmódisch**, door stoelpersing veroorzaakt, daartoe betrekking hebbende.

Tenette, f. fr. (v. *tenir*, houden, vatten), Chir., het tangetje der heelmeesters en steensnijders; ook de steenlepel; *tenez* (spr. *téné*)! eig. houdt! vat aan! ziedaar! hou vast! daar hebt gij 't!

Tenga, m. eene munt te Goa, = ¼ pardo xeraphin of ⅕ gemeene pardo (z. **pardo**).

Ten-ka-daï, m. naam van een' der voornaamste afgoden der Japanezen.

Tennantiet, m. eene soort van zwavelkopererts in Cornwallis (naar den beroemden eng. scheikundige Tennant, die in 1815 stierf, benoemd).

Tenontăgra, m. gr. (v. *tenón*, pees, vlecht), Med., de peesjicht.

Ténor, m. lat. (v. *tenēre*, houden), de houding, onafgebrokene voortduring, voortgang; de inhoud; ook de manier, vorm, wijs; Muz. (v. h. it. *tenóre*, d. i. eig. wijs, melodie), de diepe middelstem tusschen alt en bas; **tenorist**, m. een tenorzanger.

Tensie, z. ond. **tenderen**.

Tentaculieten, pl. (v. h. mid. lat. *tenta*, fr. *tente*, tent; verklw. *tentacŭlum*), eene soort van versteende plantdiertjes in de gedaante van kegelvormige buizen.

tentéren, lat. (*tentāre*), eig. betasten, bevoelen, aangrijpen; proeven, voorproeven; in verzoeking brengen, tergen, verlokken, verleiden, verzoeken, bekoren, aanvechten; beproeven; **tentāmen**, n. proef, voorproef, voorloopig onderzoek, voorexamen; **tentātie**, f. (lat. *tentatio*), de verzoeking, verlokking, verleiding, aanvechting; **tentative**, f. fr., de poging, proef, ondervinding; **tentātor**, m. lat., een beproever, verzoeker, verleider, aandrijver of aanporder tot het kwaad; **tentīgo**, m. nw lat., z. v. a. **priapismus**.

Tenuïteit, f. lat. (*tenuĭtas*, v. *tenŭis*, *e*, dun), de dunheid, dunte, magerheid, fijnheid; armoede, armzaligheid, geringheid.

Tenúta, f. it. (spr. *te noeta*; v. *tenére*, houden, bezitten, bewonen enz.), 1) een landgoed, eene hoeve; 2) ook **tenúte** (spr. *tenoete*), Muz., een rustpunt in een muzijkstuk; een toon, dien men eene tijdlengte aanhoudt; *tenúto*, aangehouden, gerekt.

Tenzóne, f. it. (v. h. provençaalsch *tensós*, strijd), strijd- of wedgezang, eene soort van vernuftige poëtische spelen bij de provençaalsche dichters.

Teocalli, m. ind., een pyramidale tempel der oude Mexicanen.

Tephillim of **thephillim**, pl., rabbijnsch (v. h. hebr. *thephillah*, gebed), smalle, zwarte lederen bid-riemen, die de joden bij het gebed om hoofd en armen plegen te wikkelen.

Tephroïet, m. gr. (v. *téphra*, asch), de aschsteen, eene aschgraauwe steensoort; **tephromantīe**, f. de waarzeggerij uit asch, inz. bij de offers.

Tepidarĭum, n. lat. (v. *tepĭdus*, *a*, *um*, laauw), een laauwbad, eene kamer, waarin laauw gebaad wordt.

Teratologīe, f. gr. (v. *téras*, pl. *terata*, wonderteeken), de (bijbelsche) wonderleer, wonderverhaal; **teratológisch**, de leer van de wonderen betreffende; **teratoscopīe**, f. het wonderenzien, b. v. in gewaanden bloedregen enz.; de wonderverklaring, wonderuitlegging.

Tercerón, m., pl. **tercerónes** of **tercerons**, sp. (v. *tercero*, de derde), afstammeling van eenen Europeaan en eene Mulatin.

Terebellieten, pl., versteende schelpdieren van de soort **terebélla**, f. (v. h. lat. *terĕbra*, boor).

Terebenthine, f. fr., terpentijn; **terebinthe**, m. de terpentijnboom (z. **terpentijn**).

Terĕbra, f. lat., de boor, inz. als heelmeesters-werktuig; vgl. trepaan; **terebratúlen**, pl. nw lat. (*terebratúlae*, boorschelpdieren, ammonshoorns; **terebratulieten**, pl., versteende boorschelpdieren of ammonshoorns; **terebrātie**, f. de boring, het aanboren, b. v. van eenen boom, om het sap, de hars daaruit te winnen.

Terēdo, f. lat. (v. h. gr. *terēdōn*), de houtworm, paalworm; Med., z. v. *a. spina ventosa*; **teredīnen**, pl. nw lat., eene soort van versteende boorschelpdieren.

Terella, z. **terrella**.

Terēsis, f. gr. (v. *terēīn*, waarnemen, hoeden enz.), naauwkeurige waarneming, bewaking.

Terĕtrum, n. gr. (*tèrĕtron*), boor, z.v.a. **trepaan** (z. a.).

tergum, n. lat., *tergo*, m. it., de rug, rugzijde, keerzijde; *in tergo*, op den rug, op de keerzijde eens wissels (vgl. endosseren); **tergiverséren**, lat. (*tergiversāri*, eig. den rug toekeeren), uitvlugten zoeken, dralen, aarzelen, slepende houden, op de lange baan zoeken te schuiven; **tergiversātie**, f. (lat. *tergiversatio*), de uitvlugt, draling, aarzeling, omweg; **tergiversātor**, m. een draler, uitvlugtzoeker, sammelaar.

Teriak enz., z. **theriak**.

Termen, pl. fr. (v. het lat. *termĭnus*), grenssteenen, grenskolommen, grenszuilen.

Termieten, pl. (fr. *termites*, *termès*, v. h. lat. sing. *termes*, *tarmes*, gen. *tarmĭtis*, houtworm), buitenlandsche witte mieren, houtluizen, eene wegens hare levenswijze bijzonder merkwaardige soort van insecten, die in Afrika in groote maatschappijen leven, zich kegelvormige woningen van 10 tot 12 voet hoog uit klei en aarde bouwen enz.

Termijn, terminātie, termineren, z. ond. *términus*.

Terminthus, f. gr. (*términthos*, eig. z. v. a. terpentijnboom), Med., de bruine, zwarte pokken, hondsblaren, zwart blaauwe bloedzweren, inz. aan de dijen (zoo genoemd wegens de gelijkvormigheid met de terpentijnvrucht).

termĭnus, m. lat., de grens, het doel; als eigennaam: **Termĭnus**, de god der grenzen, grensgod bij de oude Romeinen; van daar **termijn**, m. een grenspunt in den tijd, bepaald tijdpunt; ook tijdruimte of uitstel tot op een' bepaalden tijd; inz. Jur., een vastgestelde regtsdag, de tot eene geregtelijke handeling bepaalde dag, eertijds de dagvaart; **termĭnus**, m., pl. **termĭni**, een bepaald begrensde, naauwkeurig kenmerkende uitdrukking, woord, inz. kunstuitdrukking; hoofdbegrip in eene sluitrede, deel of lid eener verhouding; *in termĭno*, *in ipso termĭno* of *in praefixo termino*, op den bepaalden of vastgestelden dag, ten bepaalden termijn; *in termĭnis* (blijven), binnen de behoorlijke grenzen; *in suis termĭnis* (laten), bij zijne uitdrukkingen, in zijne grenzen, bij zijn ambt enz.; *casus in termĭnis*, z. **casus**; *termĭnus a quo*, het aanvangspunt of tijdpunt, van hetwelk men iets moet rekenen, de begintijd, aanvangstijd; *t. ad quem*, het tijdpunt tot op hetwelk men iets moet rekenen, de eindtijd, eindtermijn; *t. decretorĭus*, de tijd der geregtelijke beslissing; *t. efflúxus* of *elápsus*, een verloopen termijn; *ante elápsum termĭnum*, vóór het verschijnen van den termijn of vóór den verloopen regtsdag; *post-effluxum termĭnum*, na verloopen termijn; *medĭus termĭnus*, de middenterm, het middenbegrip, verbindingsbegrip, het middelste lid in eene sluitrede; *t. peremtorĭus* of **peremtorische termijn**, de laatste of beslissende regtsdag, de niet te verzuimen termijn, ook *t. exclusīvus*, z. præclusive termijn; *t. praefixus*, de bepaalde vastgestelde termijn; *t. probatorĭus*, de tot bewijs gestelde termijn; *t. prorogātus*, een verlengde termijn; *t. solutiōnis*, de betaaldag, betalings- of aflossingstermijn; *t. technĭcus*, een kunstwoord, kunstterm, eene kunstuitdrukking (pl. *termini technĭci*; vgl. technisch); —**terminalĭën**, pl. (lat. *terminalĭa*), grensfeesten ter eere van den god Terminus; *terminalĭter*, met den termijn overeenkomstig; **terminéren** (lat. *termināre*), begrenzen, grenzen zetten, eindigen, besluiten, afdoen, voleinden, uitmaken; afloopen, ophouden, ook van de bedelmonniken enz.: een' zekeren omtrek afloopen, daarin rondzwerven om aalmoezen in te zamelen of te bedelen; **terminarĭus** of **terminánt**, m. nw lat., een bedelmonnik; **termināta**, pl. lat. Jur., voleindigde, afgehandelde zaken; **terminātie**, f. (lat. *terminatio*), de begrenzing, grenszetting, beperking, bestemming of bepaling; eindiging, voleindiging, afdoening; de uitgang van een woord; **terminismus**, n. nw lat., de leer der **terministen**, dat zijn dezulken, die gelooven, dat God in en buiten de kerk in het leven van elken mensch eenen genade-termijn, een' uitersten tijd van bekeering heeft vastgesteld, na verloop van welken Hij hem geenerlei middel van berouw of zaligheid meer aanbiedt, al blijft ook zijn leven nog voortduren; **terminologīe**, f. lat.-gr., de kunsttaal, de kunstwoordenschat, de leer en de verklaring der gebruikelijke kunstuitdrukkingen van eene

wetenschap, kunst enz.; **terminológisch**, tot de kunsttaal behoorende, de kunstwoorden betreffende.

Terne, f. (fr. *le terne*, it. *terno*, m., v. h. lat. *terne*, drie aan drie), een drietal bezette en uitgekomene nommers in de getalloterij; **ternair**, lat. (*ternarius*, *a*, *um*, fr. *ternaire*), drievoudig, in drieën, drietallig.

Terpentijn, m. (v. h. lat. *terebinthina*, scil. *resina*; perz. *termentin*), vloeibare hars of harsige olie van den terpentijnboom of de **terebinthe** (gr. *terébinthos*, *terminthos*) op het eiland Chio en Cyprus; ook van de lorken- en pijnboomen, die minder deugdelijk is. Door overhaling van den terpentijn verkrijgt men terpentijngeest en terpentijnolie, alsook de bij de destillatie terugblijvende donkerroode, harsige massa colophonium.

Terpodíon, n. gr. (v. *térpein*, verkwikken, vermaken, en *ōdē*, gezang), een door J. D. Buschmann uitgevonden muzijkinstrument, waarvan de toonen worden voortgebragt door de wrijving van houtstaven tegen eenen cylinder, die door een pedaal in beweging wordt gebragt; het heeft een klavier van 5½ octaaf en vereenigt in zich alles, wat fluit, klarinet, fagot, hoorn enz. aangenaams hebben.

Terpsichŏre, f. gr. (v. *térpein*, vermaken, en *chorós*, dans), de danslievende, eene der muzen (z. a.).

terra, f. lat., aarde, land; *terra cotta*, f. it. (v. *cotto* = lat. *coctus*), eig. gekookte, gebakkene, d. i. gebrande aarde, gebrande klei, pottebakkersklei; onderscheiden beeldwerk uit deze stof, inz. aarden vazen; *terra firma*, lat., vastland; *terra incognita*, onbekend land; *t. foliāta*, bladerige, schilferige aarde; *t. novālis*, nieuw land, pas ontgonnen land; *t. sigillāta*, z. bolus; **terrain** of **terrein**, n. fr., grond, bodem, plaats, ruimte, plek gronds, inz. Mil., ten opzigte van den invloed, dien de grond op de stelling en beweging der troepen heeft; van daar de terrein-kunde, terrein-leer enz.; het terrein kennen, oneig., met eene zaak, de bijzondere omstandigheden, de personen enz. bekend zijn; terrein winnen, grond winnen, vooruit komen; het terrein betwisten, zich dapper verweren; **terrás**, n. de aardwal, aardverhooging, aardheuvel, eene verhevene, van aarde opgeworpen en met zoden bedekte plaats; eene vlakte boven op een huis; Pict., de voorgrond, b. v. van een landschap; **terrasséren** (fr. *terrasser*), aardheuvels opwerpen, met aarde ondersteunen of versterken, trapsgewijs hooger maken; ook nederwerpen, op den grond werpen, vellen of doen vallen; oneig. neêrslagtig maken, den moed benemen; **terrasseerder**, m (fr. *terrassier*), een schans- of walgraver, opwerper van terrassen; **terrélla** of **terrélle**, f. nw lat. (verklw. v. *terra*), een bolvormige magneet tot aanschouwelijkmaking van het aardmagnetismus; **terréstrisch** (lat. *terrestris*, *e*) of **terréster** (fr. *terrestre*), aardsch, wat tot de aarde behoort; *globus terréstris*, de aardbol.

terréren, lat. (*terrēre*), verschrikken, eenen schrik aanjagen, bevreesd maken; **terribel** (lat. *terribilis*, *e*, fr. *terrible*), verschrikkelijk, vreeselijk, ijselijk, vervaarlijk, ontzettend; ijzingwekkend; **terrītie**, f. (lat. *territio*), de schrikaanjaging, het verschrikken, bang maken; **terror**, m. de schrik; fr. **terreur**, f. inz. de tijd des schrikbewinds in de fr. omwenteling; *terror panícus*, z. **panische schrik**, ond. **Pan**; **terrorísmus**, n. nw lat., het schrikbewind, regering door schrik, de schriktijd der fr. revolutie v. 1793—1794, gedurende welken de partij van den Berg (*la Montagne*) haar gezag wist staande te houden door Frankrijk met kerkers en schavotten te overdekken; **terroríst**, m. een man des schrikbewinds, een voorstander van die regering; **terroristisch**, schrikinboezemend; **terroriséren**, met vrees en schrik vervullen, verschrikken, schrik aanjagen.

Terrier, m. fr. (spr. *terjé*; v. *terre*, aarde), de aardkuil, het hol of leger van een dier; de dashond.

Terrine, f. fr. (v. *terre*, aarde), een aarden soepschotel, eene soepkom, soepschaal.

Territorĭum, lat. (v. *terra*, land), **territoor**, n. de grond, bodem, het gebied, grondgebied, regtsgebied; **territoriale regten**, gebiedsregten, grondgeregtigheden, landsheerlijke regten met betrekking tot den grond en bodem, inz. in het voorm. duitsche rijk, de regten der landsheeren in tegenst. met die des keizers en des rijks; **territoriaal systeem**, het stelsel, volgens hetwelk de kerk als een deel in het gebied van den staat geheel en al aan dezen is ondergeschikt, in onderscheiding van episcopaal en collegiaal systeem.

Terror, **terrorísmus** enz., z. ond. **terreren**.

tertĭus, *a*, *um*, lat., de of het derde; **tertĭus**, m. de derde, derde schoolleeraar; *tertius interveniens*, een derde tusschenbeide komende, een scheidsman, scheidsrigter; *per tertium*, door eenen derde, b. v. iets laten bezorgen; **tertĭa**, f. de derde schoolklasse; bij de Duitschers die soort van drukletters, welke het midden houdt tusschen paragon en augustijn, bij ons tekst geheeten (z. **drukletters**); **tertĭe** of **terts**, f. (it. *terza*), Muz., de derde toon van den grondtoon af; in het schermen: de derde stootmanier; Math., het 60ste gedeelte van eene seconde; in het kaartspel: 3 op elkander volgende bladen van dezelfde kleur; in kloosters de bidtijd van 9 ure des voormiddags af (*tertia horārum canonicā-*

rum); **tertia-wissel**, een derde wissel, derde gelijkluidend afschrift eens wissels, z. **tratta** ond. **trasseren**; *tertium*, n. het derde; het *tertium comparatiōnis*, het vergelijkingspunt, punt van overeenkomst tusschen twee vergelekene dingen; *tertium non datur*, een derde of derde geval vindt geen plaats; **tertiānus**, een leerling der derde klasse; **tertiaan-koorts** (lat. *febris tertiāna*), eene derdendaagsche koorts, eene afwisselende koorts, die telkens op den derden dag terug komt; **tertiair** (lat. *tertiarius*, *a*, *um*, eig. het derde bevattende), de derde plaats in eene volgreeks innemende, b. v. tertiaire gebergten, de jongste gebergten, het aangespoelde land (vgl. secundair); **tertiariërs**, pl., franciskaner-monniken van de 3de klasse; **terzét**, n. (v. h. it. *terzetto*), een driegezang, triomuzijkstuk voor 3 stemmen; **terzine**, f. it. drielingsrijmen, drieregelige, door de rijmplaatsing zaamverbonden strophen uit vijfvoetige jambische verzen bestaande.

Tertulia, f. in Spanje een avondgezelschap, kransje, avondpartijtje; de galerij in den schouwburg.

Tertulianismus, n. het gevoelen of leerstelsel der **tertullianisten**, aanhangers van Tertulliānus, nadat deze de ketterij der montanisten was toegevallen.

Terzeról, n. (v. h. it *terzeruóle*), eene zakpistool, kleine pistool, die men gemakkelijk in den zak kan dragen.

Terzerons, z. **tercerons**; **terzet**, **terzine**, z. ond. *tertius*.

Tesa, f. eene lengtemaat te Turin; = 5 voeten of 1,7125 ned. ellen.

Tesbih, arab (v. *sabaha*, bidden), het gebed; het gebruik van den rozekrans bij het bidden, en de turksche rozekrans-zelf.

Teschīnen, pl., getrokken buksroeren, v. Teschen (in oostenrijksch Silezië).

Teskereh, arab. (*tedskereh*, v. *dsakar*, zich herinneren, vermelden, gewagen), eene schriftelijke toezegging, een bewijs, eene schuldbekentenis; een getuigschrift (certificaat); turksche ambtsinzetting; **teskeredschi-baschi**, n. (vgl. **basch**), een turksch beambte, die de verzoekschriften leest, de eerste secretaris, eene soort van vice-kanselier.

tessellārisch, lat. (*tessellarius*, *a*, *um*, v. *tessélla*, dobbelsteen, teerling, verklw. v. *tessēra*, vierkant stuk, teerling), teerlingvormig, met dobbelsteenen, geruit; **tesselléren**, nw lat., mosaïkwerk (z. a.) vervaardigen.

Test, m. eng. (v. h. lat. *testāri*, betuigen, getuigen), de proef; proefeed, de afzwering van den paus, een eng. religie-eed, waarmede ieder, die een openbaar ambt wil aanvaarden, betuigt, dat hij geen heimelijk roomsch-katholijk is; van daar de **test-acte**, een wet, welke de afwering van de pauselijke opperheerschappij voorschrijft, vgl. acte.

Testacĕa, pl. lat. (v. *testa*, aarden pot; schaal der schaaldieren enz.), schaaldieren; **testacieten**, pl., versteende schaaldieren.

Testament, **testator**, enz., z. ond. **testéren**.

Testáo of **tostáo**, **toston**, port., **testón**, sp., **testóne**, it. m., v. h. sp. en it. *testa*, hoofd, kop, omdat de stempel eenen kop vertoonde), eig. een kopstuk, eene rekenmunt, in Portugal bijna = 30 ct., in Italië 75 tot 82 ct. waard; ook eene zilvermunt, onder Lodewijk XII geslagen, geldende eerst 10 sous 2 deniers, later 12 sous 6 deniers, en buiten koers gesteld door Hendrik III.

testéren, lat. (*testāri*), getuigen, betuigen, bekrachtigen, staven; inz. zijnen laatsten wil schriftelijk betuigen of vast stellen, een testament maken, *testantibus actis*, afgek. *t. a.* of *t. a. a.*, Jur., naar luid der acten, gelijk de oorkonden luiden of getuigen; *testato*, met achterlating van eene laatste wilsbeschikking (sterven); **testamént**, n. (lat. *testaméntum*, de laatste wil, uiterste wilsbepaling; het wettig stuk, dat iemands beschikkingen omtrent zijne nalatenschap bevat; ook het zoogen. goddelijke genadeverbond en de godsdienst-oorkonden, waarin dit vervat is; het oude en het nieuwe testament, het oude en nieuwe verbond, de geloofs- of religie-voorschriften; *per testaméntum*, door wettelijke laatste-wilsbeschikking; *testaméntum ad pias causas*, een testament tot weldadige stichtingen of godvruchtige oogmerkingen; *t. destitūtum*, een opengevallen of vervallen uiterste wil, door den dood of de afstanddoening der erfgenamen; *t. holográphum*, een door den erfmaker eigenhandig geschreven testament; *t. inofficiōsum*, liefdelooze wilsbeschikking; *t. invalidum*, een ongeldig testament; *t. nuncupatīvum*, een mondeling testament; *t. pactitium*, een erfverdrag; *t. paréntum inter libĕros*, een testament der ouders onder hunne kinderen of ouderlijke verordeningen; *t. reciprŏcum*, wederkeerig testament, erfverbroedering tusschen twee personen, die elkander wederzijds tot erfgenamen benoemen; *t. ruptum*, krachteloos geworden laatste wil; *t. scriptum*, schriftelijke wilsbepaling; *t. solénne*, een plegtig, onder getuigen gemaakt testament; **testamentārisch** (lat. *testamentarius*, *a*, *um*), den laatsten wil betreffend; **testamentarĭus**, m. een voltrekker van den laatsten wil; **testātor**, m. de erfmaker; **testatōrisch**, nw lat., naar den wil des erfmakers, door hem verordend; **testātrix**, f. erfmaakster.

Testicúlen, pl lat. (sing. *testiculus*, pl. *testiculi*), de teelballen; **testiculair**, nw

lat., wat de teelballen betreft; **getesticuleerd**, wat teelballen betreft.

testificéren, lat. (*testificāri*, v. *testis*, z. a.), door getuigen bewijzen of staven, getuigen; **testificātie**, f. (lat. *testificatio*), de betuiging, bekrachtiging, het bewijs door getuigen; **testimonĭum**, n. pl. *testimonĭa*, lat., de getuigenis, het getuigschrift; *testimonĭum integritātis*, een getuigschrift van onberispelijk gedrag, inz. de getuigenis van den ongehuwden staat der personen, die in het huwelijk willen treden; *testimonĭum maturitātis*, getuigenis der rijpheid, *test. morum*, getuigschrift van zedelijk gedrag; *test. paupertātis*, een getuigschrift van behoeftigheid; *test. praesentiae*, getuigschrift van aanwezigheid; *testimoniāles*, pl. (scil. *litterae*), getuigschriften voor reizende monniken.

testis, m., pl. *testes*, lat., een getuige; *testis aurītus*, een oorgetuige; *t. de re audita*, een getuige van hooren-zeggen; *t. idonĕus*, een geldige, te vertrouwen getuige; *t. jurātus*, beëedigd getuige; *t. mere negatīvus*, een bloot ontkennend getuige; *t. oculāris*, een ooggetuige; *t. omni exceptiōne major* of *t. classicus*, volkomen geldige getuige; *t. suspéctus*, een verdacht getuige; *t. unicus*, een enig getuige; *testium depositio*, z. *depositio* ond. **deponéren**; *t. examinatio*, z. *examen testium*.

Testūdo, f. lat., de schildpad; een snarenspeeltuig, oorspr. van de schaal eener schildpad gemaakt, de luit, cither; een schild of stormdak, dat men in de oudheid bij belegeringen gebruikte; Med., het schildpadgezwel; Chir., een verband, dat bij beleedigingen der knie wordt omgelegd.

Tetal, n. eene soort van antilopen.

Tetănus, m. lat., of **tetănos**, gr. (van *tetanós*, *ē*, *ón*, gespannen, van *teinein*, spannen), Med., de regtstijvigheid, eene voortdurende kramp der spieren, met stijfheid en bewegeloosheid daarvan verbonden, doodkramp; spanning, stijfheid, inz. van den hals (*tetanus collāris*), een stijve nek; **tetánisch**, regtstijvig; **tetanŏthron**, n. een middel tegen het rimpelen der huid.

Tetartæa, f. gr. (*tetartaia*, v. *tétartos*, de vierde), Med., de vierdaagsche koorts.

Tetartian, m. kiezelspath, z. v. a. albiet (z. a.).

Tetartoëdrīe, f. gr., de viervlakkige pyramidale gedaante; **tetartoëdrisch**, viervlakkig, pyramidaal; **tetartopўra**, f. vierdaagsche afwisselende koorts.

Tête, f. fr. (spr. *tèt'*; oud-fr. *teste*. it. en sp. *testa*, v. h. lat. *testa*, schaal, hersenpan, schedel), het hoofd, de kop; het voorste, bovenste gedeelte, de spits, top, kruin; *à la tête*, aan de spits, b. v. van een leger, staan; **tête maken**, het hoofd of de spits bieden; zich tegen aankanten, tegenstand bieden; *tête à tête*, hoofd aan hoofd, van aangezigt tot aangezigt, onder vier oogen; een **tête a tête**, eene geheime zamenkomst, een gesprek onder vier oogen; *tête de pont* (spr. *—pòng*), een bruggehoofd, bruggeschans; *têtes de lettres*, pl. (sp. *—d'léttr'*), brievenhoofden; letterkoppen in koper- of steendruk.

Tethrippon, m. gr. (v. *téttara*, *tetra-*, vier, en *hippos*, paard), een vierspan, met vier paarden bespannen wagen.

Tethys, f. gr. Myth., de gemalin des zeegods Oceanos (z. ond. **oceaan**), te onderscheiden van Thetis (z. a.)

tetracérisch, gr. (v. *téssara*, *tettara*, in zamenst. *tétra-*, vier, en *kéras*, hoorn), vierhoornig, met 4 hoornen; **tetrachord**, n. (v. *chorde*, darmsnaar), een speeltuig met 4 snaren; **tetractiek**, f. de kunst om met slechts 4 getalmerken (0, 1, 2 en 3) te rekenen, het gebruik van het viertallig stelsel; **tetráctys**, f. het getal vier, het geheimzinnige viertal, waarbij de pythagoristen zwoeren; **tetradactýlisch** (vgl. **dactylus**), viervingerig; **tetradráchmon**, n. (vgl. **drachme**), een oud-grieksch vierdrachmen-stuk, ongeveer = 1 gl. 46½ ct; **tetradynamĭa**, pl. (v. *dýnamis*, kracht), Bot., viermagtigen, planten met 4 lange en 2 korte meeldraden, ook wel kruisbloemigen geheeten, omdat de 4 bloembladeren van hare bloemkroon eene soort van kruis vormen (de 15de klasse in het stelsel van Linnæus); **tetraĕdron** of **tetraéder**, n. Math., een viervlak, een door 4 gelijkzijdige driehoeken begrensd ligchaam; **tetraëtīe**, f. (v. *étos*, jaar), eene tijdruimte van 4 jaren, jarenviertal; **tetragoon**, m. een vierhoek; **tetragonaal getal**, vierkant-getal, quadraat-getal; **tetragonometrīe**, f. de wetenschap om met vierkant-getallen te rekenen; **tetragonísmus**, m. bij sommige schrijvers de benaming van de quadratuur (z. a.) des cirkels; **tetragrammăton**, n. (v. *grámma*, letter), een vierletterig woord, inz. de naam van God, dewijl die in vele talen uit 4 letters bestaat, b. v. hebr. יהוה (*Jehovah*), gr. Θεος, lat. *Deus*, fr. *Dieu*, hoogd. *Gott*; **tetragynĭën**, pl. Bot., gewassen, welker bloemen vier stampertjes hebben, vierstijligen; **tetralémma**, n. eene vierledige hypothetische sluitrede; **tetralogīe**, f., z. ond. trilogie; **tetraméter**, m. Poet., een viermeter, vierledig of achtvoetig (jambisch of trochaïsch) vers, ook lat. octonarius, achtvoeter; **tetrandrĭa**, pl. Bot., viermannige planten, vierhelmigen, welker bloemen 4 even lange meeldraden hebben (de 4de klasse in het stelsel van Linnæus).

Tetrăo, m. lat. (gr. *tetráōn*), het korhoen, de berghaan, trapgans; in 't alg. het woudhoen.

tetrapetálisch, gr. (v. *téttara, tetra-*, vier, en *pétalon*, z. a.), vierbladerig, met 4 bloembladeren; **tetrapharmăcon**, n. (vgl. **pharmacon**), Med., een viervoudig of uit vierderlei dingen bestaand geneesmiddel; **tetraphýllisch** (vgl. **phyllon**), vierbladerig, met 4 kelkbladeren; **tetrăpla**, f. de viervoudige bijbeloverzetting, zamenstelling der 4 grieksche overzettingen van het Oude Testament; **tetraplastemōnisch**, met viermaal meer meeldraden dan bloembladeren; **tetrapneumōnisch**, met vier longen; **tetrapŏda** of **tetrapóden**, pl. (v. *pūs*, gen. *podós*, voet), viervoetige dieren; **tetrapodolíthen**, pl., versteeningen van viervoetige dieren; **tetrapodologīe**, f. de leer of de wetenschap van de viervoetige dieren; **tetrapodīe**, f. de viervoetigheid der verzen of het meten der verzen naar 4 voeten; ook 4 tot een geheel verbondene versvoeten; **tetrapolitānisch**, gr.-lat., vierstadsch, viersteedsch; *tetrapolitāna confessio*, f. viersteedsche geloofsbelijdenis (der 4 steden Straatsburg, Constantz, Memmingen en Lindau, v. het jaar 1530); **tetrapterīën**, pl. gr. (v. *ptéron*, vleugel, vlerk), N. H., viervleugeligen, insecten met 4 vleugels; **tetraptérisch**, viervleugelig; **tetraptōta**, pl. (vgl. **ptosis**), woorden, die slechts 4 buigingen of naamvallen hebben; **tetrárch**, m. (gr. *tetrárchēs*, v. *árchein*, heerschen), een viervorst, beheerscher van het vierde deel eens lands; **tetrarchīe**, f. (gr. *tetrarchia*) of nw lat. **tetrarchaat**, n. de heerschappij en waardigheid van eenen viervorst; ook diens gebied, het viervorstendom; **tetrarrhýnchus**, m. (vgl. **rhynchos**), een lintworm, ingewandsworm met 4 sprieten; **tetras**, f. (gr. *tetrás*), het viertal; **tetraspérmisch** (vgl. **sperma**), vierzadig, met 4 zaadkorrels; **tetrastīchon**, n. een vierregelig gedicht, eene strophe van 4 regels; **tetrastrŏphon**, n. een uit 4 strophen bestaand gedicht; **tetrastȳlon**, n. een op 4 zuilen rustend gebouw; **tetrasyllăbon**, n. een vierlettergrepig woord; **tetrobŏlon**, n. eene oud-grieksche munt van 4 obolen (z. **obolus**), ongeveer = 24½ ct. courant; **tetrŏdon**, m. (v. *odūs*, *odōn*, de tand), de viertand, stekelbuik, een kraakbeenige visch met 4 tanden.

Tetrardieten, pl., aanhangers van Tetrardius, die het ligchaam van J. C. voor verderfelijk hield.

Tetrarrhynchus, **tetras** enz., z. ond. **tetrapetalisch**.

Tetrifatschi-effendi, m. de turksche opper-ceremoniemeester.

Teucrīum, n. lat. (v. h. gr. *teúkrion*), manderkruid, een struikachtig pronkgewas van velerlei soorten, b. v. teucrium marum, z. marum verum.

Teut, m. naam van eenen fabelachtigen vergoden krijgsheld der oude Duitschers, vgl. Tuisko; **Teutónen**, pl., een volksstam der oude Duitschers; **teutónisch**, oud-duitsch.

Tēxis, f. gr. (v. *tēkein*, smelten), de smelting, oplossing; Med., de tering.

Textuur, z. ond. **tekst**.

Thaborieten, pl., leden eener secte van hussieten, die onder aanvoering van Zisca naar eenen berg in Bohemen trokken, alwaar zij een kasteel bouwden, dat zij Thabor noemden (naar den berg Thabor in beneden Galilea, thans het paschalik van Acra); zij verwierpen het vagevuur, de oorbiecht, het vormsel, het laatste oliesel en de werkelijke tegenwoordigheid in het heilig avondmaal.

Thaddæus, syrische mansn: de wijze.

Thalămus, m. gr. (*thálamos*, eig. slaapvertrek, huwelijksbed), Bot., de vruchtbedding, het zaadbed, dat gedeelte des bloemkelks, waarin het vruchtbeginsel is vervat.

Thalassarchīe en **thalassocratīe**, f. gr. (v. *thálassa*, de zee), de zeeheerschappij, zeebeheersching; **thalassométer**, n. een zeemeter, werktuig tot meting van ebbe en vloed; zeedieptemeter.

Thaler, m. hoogd., daalder (vgl. dat woord), eene rekenmunt in Duitschland: de Bremer-thaler = 72 groschen, 360 schwaren of ongeveer 1 gl. 87 ct.; thaler van Lubeck = 3 marken, 48 schillinge, 576 pfennige of omtrent 2 gl. 20 ct.; de pruissische thaler = 30 silber- of neugroschen, 24 gute groschen, 360 pfennige of 1 gl. 80 ct. courant; dezelfde waarde heeft de courant-thaler in Hannover, Brunswijk, Hessen-Kassel enz.; de conventie-spetie-thaler geldt ongeveer 2½ gl. van onze munt.

Thalīa, f. gr. (*thalía*, eig. bloesem), Myth., eene der bevalligheden of gratiën (z. a.); **Thalīa**, f. (gr. *Tháleia*), eene der zanggodinnen of muzen (z. a.); ook eene der nereïden (z. a.).

Thalpsis, f. gr. (v. *thálpein*, verwarmen), verwarming, inz. vochtige, vruchtbare verwarming; **thalpus**, n. (gr. *thalpos*), vochtige warmte.

Thammuz, hebr., naam v. eene maand der joden, de 4de van hun gewijd, het 10de van hun burgerlijk jaar.

Thane, m. in Schotland een adellijke titel, met den rang van eenen gravenzoon overeenkomend; ook voor landvoogd.

Thanătos, m. gr., de dood; Myth., de god des doods, een zoon van den nacht, onverbiddellijk gestreng: **thanatologīe**, f. de doodsleer, leer van de natuur en de oorzaken des doods; ook gedenkwaardige zaken, betreffende dooden.

Thara, z. **tara**.

Thaumatologīe, f. gr. (v. *thauma*, pl.

thaumáta, wonder), de wonderleer, leer van de wonderen; **thaumatológisch**. de wonderleer betreffende, of daartoe behoorende: **thaumatomachīe**. f. de wonderbestrijding; **thaumatomăchus**, m. een wonderbestrijder, wederspreker van wonderen, wondervijand: **thaumatroop**. m. de wonderdraaijer, een nieuw spel, dat door snelle omdraaijing v. onderscheidene voorwerpen allerlei aardige en lachwekkende verschijnselen oplevert, en daardoor even aangenaam als het kaleidoskoop bezig houdt; **thaumatūrg**. m. een wonderdoener, wonderman; **thaumatūrgisch**, wonderdadig.

Thaut, z. **Thot**.

Theagoog. m. gr. (*theagōgos*, v. *theós*, God, en *ágein*. voeren enz.), een godenbanner, godenbezweerder; **theagogīe**, f. het bannen, oproepen (citeren) of bezweren der goden; **theándrisch** (v. *anēr*, gen. *andrós*. man, mensch), goddelijk en menschelijk te gelijk, godmenschelijk; **theanthrōpos** of **theanthroop**, m. (v. *anthrōpos*, mensch), de godmensch, bijnaam v. Jezus Christus; **theanthropīe**, f. de vermenschelijking der godheid, z. v. a. anthropomorphismus; **theanthropologīe**, f. de godmensch-leer, de leer van de vereeniging der godheid en menschheid in J. C.

Theāter, n. (v. h. gr. *theātron*, eig. de plaats der aanschouwers, v. *theāsthai*, beschouwen), het tooneel, schouwtooneel; de plaats, waar iets voorvalt; de schouwburg; de tooneelkunst en hare regelen; **theater coup**, m. (spr. —*koe*), fr. (*coup de théatre*; vgl. **coup**), een tooneelstreek, tooneelkunstje, verrassend oogenblik of voorval v. een tooneelstuk, iets, dat geheel onverwacht en toch voorbereid is; *theātrum anatomicum*, lat., eene zaal, waar lijken ontleed worden, ontleedzaal, anatomisch theater; **theatraal** (lat. *theatrālis*, *e*), tooneelmatig; misleidend, oogverblindend, bedriegelijk; **theatiek**, f. de ziensleer, leer van het beschouwen.

Theatīnen of **theatijnen**, pl., leden eener monnikenorde, verpligt tot het prediken tegen de ketters, tot zielverzorging, ziekenverpleging enz., gesticht in 1524 door den heil. Cajetanus en den bisschop v. Chieti of Theate, later paus Paulus IV.

thebaansche harp, een speeltuig der Ouden, merkwaardig ten opzigte van de hooge oudheid der toonkunst in Egypte.

Theca, f. lat. (gr. *theka*), eene doos, bus, tasch, in 't algemeen een voorwerp om iets in te bewaren.

Thee, f. (fr. *thé*, m., eng. *tea*; van het chineesch *the* of *tscha*), de gedroogde bladen v. den chineschen en japanschen theeboom of theestruik, als ook van den daaruit bereiden drank; ook voor een theegezelschap; **theeboe** (fr. *thé-bou*), zwarte thee; *thé dansant*, m. fr. (spr. —*dangsáng*), een dansthee of theedans, een dansfeest, waarbij hoofdzakelijk thee wordt aangeboden.

Theísmus, n. gr. (v. *Theós*, God), het geloof aan het bestaan van eenen God, de erkenning, belijdenis van de godheid; **theist**, m. een godgeloover, godbelijder, iemand, die het aanzijn van eenen God erkent (in tegenst. met **atheist**), voor zoo verre die erkenning algemeen is, zonder nadere bepaling van den aard dezes geloofs (onderscheiden van deïsmus, z. a.); **theistisch**, goderkennend, godbelijdend; theistische systemen, algemeene benaming van alle stelsels van wijsbegeerte, die de werking eens Gods op het heelal erkennen.

Thekaboom, m een oostind. zeer hooge boom, welks duurzaam hout inz. tot den scheepsbouw bruikbaar is.

Thekla, oudd. vrouwenn.: de beproefde, voortreffelijke, wakkere.

Thekuphe, f. hebr., in den joodschen kalender de benaming der 4 punten, waar de vier jaargetijden beginnen, nl. de dag- en nachteveningen en de zonnestilstanden (equinoxen en solstitiën).

thelăsis, f. of **thelásmus**, m. gr. (v. *thēlázein*, zogen), Med., het zogen; **thelītis**, f. de tepelontsteking; **thelóncus**, m. opzwelling der vrouwelijke borst; tepelopzetting of tepelzwering; **thelygonīe**, f. de voortteling van meisjes, vrouwelijk kroost; het aandeel der vrouw aan de voortteling; **thēlys**, vrouwelijk, vruchtbaar, bloeijend; **thelytēs**, f. de vrouwelijkheid; weekelijkheid, bloohcid.

Thelematologīe, f. gr., de leer v. 's menschen wil (v. *thélēsis*, het willen, de wil; *thélēma*, de wil, lust); **thelesiognosīe**, f. gr., de kennis van de uitwerkselen des wils; **thelesiographīe**, f. beschrijving van de verschijnselen des wils; **thelesiologīe**, f. de wetenschap, die de objectieve grondslagen van de zedelijke waarheden ten doel heeft.

Théma n., pl. **themăta**, gr. (eig. het gestelde, opgezette; v. *tithénai*, zetten, stellen), de hoofdstelling, het onderwerp, de stof, het voorstel, de stelling, die men zich voorstelt te bewijzen, op te helderen, de hoofdgedachte eener rede enz.; de opgave tot een opstel, eene verhandeling en dgl.; de grondgedachte van een muzijkstuk; op de scholen: een stuk ter vertaling, de gemaakte vertaling; *thema probándum*, lat., eene te bewijzen stelling; **themátisch**, wat de themaas of muzikale grondgedachten betreft; thematische catalŏgus, eene lijst van de stukken eener opera, waarin men alleen de eerste muzikale uitdrukking opgeeft; **thematographīe**, f. de wetenschap v. h. vervaardigen en gebruiken der astronomische tafels.

Themis, f. gr. (eig. besluit, wet, gewoonte), Myth., de godin der wettelijke orde en der geregtigheid. Hare drie dochters, de Horen, heeten: Dice (*Dike*), geregtigheid; Eunomïa, goede, wettelijke inrigting, en Irēne, eendragt. Ook Astræa, de godin van het eigendomsregt, werd eene dochter van Themis genoemd; **themistiáden**, pl., nymphen in het gevolg van Themis.

Theobald of **Theubald**, oudd. mansn.: de voortreffelijke, dappere.

Theodicéa, f. gr (v. *Theós*, God, en *dĭkē*, regt, geregtigheid), de godsverdediging, regtvaardiging van de goddelijke voorzienigheid ten opzigte van het in de wereld bestaande kwaad.

Theodoliet, m. (een woord van onduidelijke zamenstelling), eene meetschijf, een werktuig tot hoogtemetingen.

Theodoor, m. en **Theodōra**, f. gr. (v. *Théós*, God, en *dōron*, geschenk), mans- en vrouwenn.: godsgeschenk of godsgave.

Theódorik, oudd. mansn., z. v. a. Diederik z. op **Dirk**.

Theoclēs (v. *Theós*, God), mansn.: godsroem, godseer; **theocratīe**, f. de godsheerschappij, onmiddellijke regering van God, het godsrijk; de priesterregering, heerschappij der priesters als regtstreeksche dienaren Gods, gelijk bij de oude joden; **theocrátisch**, daartoe behoorende, daarmede in verband staande; **Theodosĭus**, m. **Theodosĭa**, f. gr. v. (*dósis*, gave), mans en vrouwenn.: godsgave; **Theodulĭus**, m. en **Theodulĭa**, f. (v. *dūlos*, knecht, dienaar), mans- en vrouwenn.: Gods-dienaar en -dienares, vrome; **theodulīe**, f. de godsdienstige vereering van God; **theogamīe**, f. eig. godenbuwelijk; een hoogtijdsgezang op of van goden; **theognosīe**, f. godskennis, kennis van God; **theogonīe**, f. de godenwording, leer van de wording of afstamming der mythologische godheden; **theolatrīe**, f. (v. *latreia;* dienst om loon; *látris*, loonbediende, in 't alg. bediende), godsdienst, godsvereering; **theolatreutiek**, f. de leer van de godsvereering of van de zoogenaamde godsdienst; **theolepsīe**, f. goddelijke begeestering; **theoloog**, m. een godgeleerde, religie- of geloofsleeraar, geestelijke; **theológisch**, godgeleerd; **theologiséren**, over God en goddelijke dingen geleerd spreken, den godgeleerde vertoonen of uithangen; **theologumĕnon**, n. eene opgave uit de godgeleerdheid; pl. **theologumĕna**, godgeleerde opgaven of verhandelingen; **theomáchen**, pl., godenbestrijders, reuzen, die de goden bevochten; **theomachīe**, f. de mythologische godenstrijd; **theomágisch** (vgl. **magie**), z. v. a. theosophisch; **theomanīe**, f. (vgl. **manie**), goddelijke woede, waanzinnigheid uit overdreven godsdienstbegrippen; **theomantīe**, f. (vgl. **mantiek**), voorspelling door goddelijke ingeving; **theomántis**, m. een door God begeesterde, voorspeller door goddelijke ingeving; **Theōne**, vrouwenn.: de goddelijke; **theonomīe**, f. (vgl. **nomos 2**), gods-wetgeving; **theophanīe**, f. (gr. *theopháneia*, v. *phainesthai*, verschijnen), godverschijning, b. v. in het O. T.; ook het feest der drie koningen, z. v. a. epiphanie; **theophánt**, m. die zich beroemt op goddelijke openbaringen, of voorgeeft die te hebben; **theophilanthrōpen**; pl. (vgl. **philanthroop**), gods- en menschenvrienden, een godsdienst-genootschap, dat zich ten jare 1795 en 1796 in Frankrijk vormde en alleen de natuurlijke godsdienst erkende, doch dat sedert de wederinvoering van het katholicismus in het jaar 1802 niet langer geduld werd; **theophilanthropísmus**, n. de inrigting, leer en godvereering van dit genootschap; **Theophĭlus**, n. gr. (v. *philós*, lief), mansn.: godlief; **theophroon**, m. de goddelijk gezinde; **theoplastiek**, f. (vgl. **plastiek**), de voorstelling der godheid door beelden; **theoplegīe** of **theoplexīe**, f. eig. godsslag; Med., eene plotseling doodende beroerte; **theopneustīe**, f. (vgl. **pneuma**, enz.), de goddelijke ingeving, begeestering (inspiratie); **theopornīe** (vgl. **pornie**), papenontucht, papenhoererij; **theopsīe**, f. (vgl. **opsis**), de godenverschijning; **theosooph**, m. (vgl. **sophia** enz.), een godswijze, ervarene in goddelijke zaken, gewaande geestenziener, dweeper, inz, zooals Jakob Böhme en Swedenborg; **theosophīe**, f. de gewaande godswijsheid, geestenzienerij en dweeperij, de leer der **theosophen**; **theosóphisch**, godswijs, geestenkundig; **Theotĭmus**, m. gr. (v. *tĭmē*, eer), mansn.: eeregod; **theoxenīe**, f. (van *xénos*, gast, *xenia*, gastvrij onthaal), goden- of godsonthaal.

Théorbe, f. (fr. *téorbe*, it. *teorba*), de groote bas-luit, een speeltuig met 14 a 16 snaren, tegenwoordig buiten gebruik geraakt.

Theorēma, n. gr. (*theōrēma*, eig. het beschouwde; v. *theōrein*, beschouwen), eene door beschouwing of bespiegeling gevondene, te bewijzen leerstelling, grondstelling, zuiver bespiegelend voorstel, in tegenst. met problema, d. i. een voorstel v. zuiver practische waarheid; **theoremátisch**, uit leerstellingen bestaande; **theorīe**, f. (gr. *theōría*), eig. aanschouwing, beschouwing; bespiegeling, verstandsbeschouwing, onderzoek, inzigt; de leer der regels en grondbeginselen eener wetenschap of kunst, grondkennis, de wetenschappelijke beschouwing als grondslag van eene bepaalde handeling (het tegengest. v. praxis, practijk); dikwijls ook enkel leer (b.v. dat is in de theorie en practijk geldig, — in de leer en toepas-

sing); **theorētisch** (gr. *theōrētikós*, *ē*, *ón*), beschouwend, aanschouwelijk, volgens de beschouwing of bespiegeling. wetenschappelijk (het tegengest. v. practisch enz.); **theoretĭcus**, m. een beschouwer, bespiegelaar, onderzoeker of grondkenner eener wetenschap, zonder zich met hare uitoefening bezig te houden; **theoríst**, m. iemand, die de theorie verstaat.

Theosooph enz., z. ond. **Theodosius**; **thephillim**, z. **tephillim**.

Therapīe of **therapeuthiek**, f. gr. (*therapeía*, dienst. verpleging; *therapeúein*, dienen. verplegen), eig. krankenverpleging, ziekenoppassing, krankenbehandeling; de geneeskunst, geneeskunde; **therapeut**, m. eig. een dienaar, bediende, oppasser, verpleger; bij de oude Israelieten z. v. a. Essæers, z. a.: een geneeskundige, uitoefenend arts; **therapeutisch**, geneeskundig. genezend.

Theresĭa of **Therēse**, f. v. h. gr. *thērān*, wilde dieren jagen), vrouwenn.: dierenvriendin, jageres; **Theresia-orde**, eene militaire orde, door Maria Theresia in 1757 gesticht.

Thēriak, m. gr. (*theriăkón*, scil. *antidŏton;* eig. een tegenmiddel tegen dierlijk vergift, v. *thērion*, een wild dier). teriaak, driakel, een dierlijk geneesmiddel, tegengift. uit deelen van vergiftige slangen enz. gemaakt, en tegen de beet van vergiftige dieren als geneesmiddel bij de Ouden aangewend; ook een voorheen aangewend, zeer zamengesteld en inz. opium bevattend geneesmiddel, dat voorheen in Venetië bereid werd; **theriáki**, pl., opiumeters in het Oosten; **theriakálisch**, gr.-lat., theriak bevattend, **theriakologīe**, f. gr., de leer der dierlijke vergiften. wetenschap der giftbereidingen; **theriodēxis**, f. (v. *dexis*, het bijten), de beet van wilde en vergiftige dieren; **theriōdisch**, (gr. *theriōdes*), eig. dierlijk, wild; Med., boosaardig, zeer hevig en gevaarlijk; **theriolíthen**, pl., diersteenen, versteeningen uit het dierenrijk; **theriōma**, n. eene kwaadaardige omvretende zweer. inz. longzweer; **theriothoom**, m. een dierenontleder; **theriothomīe**, f. de dierenontleding, ontleedkunde der wilde dieren.

Thermæ of **thermen**, pl. (lat. *thermae*, gr. *thérmai*, v. h. sing. *thérmē*, warmte, v. *thermós*, *ē*, *ón*, warm). warme baden, inz. bij de Romeinen prachtige, daartoe ingerigte gebouwen; **thermaal**, nw lat., warme bronnen betreffende of daartoe behoorende; **thermanterĭa** of **thermantĭca**, pl. gr. (v. *thermainein*, warmen), Med., verwarmende middelen; **thermantiet**, m.; z. v. a. porselein-jaspis; **thermasīe**, f. (gr. *thermasía*), verwarming; **thermásma**, n. iets, verwarmds, een verwarmend omslag; **thermástris**, f. eig. eene vuurtang; Chir., eene tandtang; **thermidór** of fervidór, m. de warmtemaand, hittemaand, 11de maand in den nieuwen kalender van de voorm. fransche republiek, van 22 julij tot 22 augustus; **thermobarométer**, m. een werktuig om den graad der warmte en de drukking der lucht te bepalen; **thermoëlectriciteit**, f. door verwarming opgewekte electriciteit; ook **thermomagnetísmus**, n., in zooverre men de aanwezigheid daarvan door de afwijking van de magneetnaald bespeurt: **thermoëléctrisch** of **therméléctrisch**, de door warmte te weeg gebragte electriciteit betreffende, daarvan herkomstig; **thermogenĭum**, n. de warmtestof; **thermolamp**, f. gr.-nederd., een warmlicht, een verwarmend en lichtgevend voorwerp, spaarlamp, spaarkagchel, die te gelijk verlicht, verwarmt en machines in beweging brengt (uitgevonden door Lebon te Parijs; **thermométer**, m. ook **thermoscoop**, n. gr., de warmtemeter, warmtewijzer, warmtebeschouwer, eene met kwik of wijngeest gevulde, luchtdigt geslotene en in graden verdeelde glazen buis ter bepaling v. den warmtegraad; thermometer v. Réaumur (v. d. fr. natuurkundige Réaumur, spr. *reömúur*, gest. 1757), de in 80 graden verdeelde thermometer; therm. v. Fahrenheit (v. d. Duitscher Fahrenheit, gest. 1740), de in 180 graden verdeelde; th. van Celsius of centesimaal-thermometer, de honderddeelige thermometer; **thermophagīe**, f. het warm- of heet-eten; **thermopolĭum**, n. lat. (v. h. gr. *thermopōlion*, v *pōlein*, verkoopen), in de oudheid eene plaats, waar warme dranken verkocht werden; **thermoposīe**, f. gr., het heetdrinken; **thermostatiek**, f. (vgl. **statiek**), de leer van het evenwigt der warmte; **thermosterēsis**, f. (vgl. **steresis**), warmteberooving, warmteonttrekking; **thermosterētisch**, warmteberoovend; **thermotiek**, f. de warmteleer, leer van de warmte.

Thersītes, n. gr., naam van den leelijksten man, naar ligchaam en ziel, en tevens grootsten snorker en zwetser van al de Grieken, die naar Troje trokken; van daar in 't alg. voor een leelijk, mismaakt, kwaadsprekend, onbeschaamd mensch.

Thesaurus, m. lat. (v. h. gr. *thēsaurós*), een schat, nedergelegde en bewaarde voorraad; de plaats, waar een schat bewaard wordt, schatkamer, ook **thesaurīe**; *thesaurus ecclesiae*, de kerkschat, bij de R. K. de overtollige goede werken (*opĕra supererogatiōnis*) van de heil. maagd Maria, van de heiligen en van alle monniken en nonnen, welke werken den leeken te goed zullen komen; *thesaurus erudītiōnis*, een schat van geleerdheid (een groot, veel bevattend woordenboek); **thesaurarĭus**, **thesaurier**, m. een schatmeester; **thesauréren**,

nw lat. (gr. *thesauridzein*), schatten verzamelen, potten.

Thēseus, m. een der beroemdste vergode helden (vgl. **heros**) der oud. gr. mythologische geschiedenis, zoon van Ægeus en koning van Athenen.

Thésis of **thése**, f., pl. **theses** of **thesen**, gr. (*thésis*, pl. *théseis*, v. *tithénai*, stellen, zetten), eig. het zetten, stellen; de stelling, grondstelling, inz. eene te bewijzen stelling, een door woorden uitgedrukt oordeel of voorstel, waarvan de geldigheid moet beredeneerd worden; de stelling, die in het openbaar aan de hoogescholen verdedigd wordt, het strijdvoorstel; de nederslag, het dalen der stem in de dicht- en toonkunst (het tegengest. van a r s i s); *in thesi*, in 't algemeen of in den regel, als algemeene stelling aangenomen (het tegengest. v. *in hypothĕsi*, in de toepassing op het tegenwoordig geval); **thetiek**, f. de verzameling van leerstellingen, inz. geloofs-leerstellingen; **thetisch** (gr. *thetikós*, *ē*, *ón*), stellenderwijs, stellend (p o s i t i e f).

Thesmophorīën, pl. gr. (*thesmophória*), een overoud gr. feest, dat de atheensche vrouwen ter eere v. D e m e t e r (z. a.) vierden, naar haren bijnaam **Thesmophŏros**, d. i. wetgeefster (v. *thesmós*, stelling, wet, en *phérein*, brengen), in zoo verre zij door invoering van den akkerbouw den grond tot de burgerlijke maatschappij en de wetgeving leide; **thesmotheet**, m. (gr. *thesmothétēs*), de wetgever.

Thespiáden, pl., bijnaam der m u z e n (z. a.), naar T h e s p i e s in Bœotië, alwaar zij het vroegst vereerd werden; ook bezigt men het woord van de 50 dochters van T h e s p i u s, stichter en eersten koning van Thespies, welke allen door Hercules in éénen nacht moeder gemaakt werden.

Thetiek, thetisch, z. ond. **thesis**.

Thetis, f. gr., eene zeenymph, dochter v. N e r e u s, gade v. P e l e u s en moeder v. A c h i l l e s; onderscheiden van T e t h y s.

Theūrg, m. gr. (*theūrgós*, v. *Theós*, God, en *érgon*, werk), wie met goddelijke hulp bovennatuurlijke dingen doet, een gewaande wonderdoener, wonderman, toovenaar, geestenziener, geestenbanner; **theurgīe**, f. (gr. *theurgía*), de voorgewende wonderkracht, wondergave, wonderwerking, tooverij door geestenhulp, geestenzienerij, geestenbanning; **theūrgisch**, geestenziend, geestenbannend, wonderdadig, wonderkrachtig.

Thibet, z. **Tibet**.

Thinenhout (v. h. gr. *thýinon*), eene buitenlandsche welriekende houtsoort (z. Openb. Joh. 18, 12), van eenen afrikaanschen boom (gr. *thyía*, lat. *citrus*).

Thing, n. oudnoordsch (oud. hoog- en nederd. d i n g), volks of geregtsvergadering, geregt; vgl. s t o r t h i n g.

Thisbe, z. ond. **Pyramus**; **Thisri**, z. **tischri**.

Thlásis, f. gr. (v. *thlóein*, kwetsen), Med., de beleediging, kneuzing van eenig deel, met indrukking gepaard; **thlasma**, n. het gekneusde, de door eene drukking beleedigde plaats, z. v. a. c o n t u s i e.

Thlipsis, f. gr. (v. *thlíbein*, drukken, persen), de druk, drukking; Med., eene zamendrukking der vaten in het menschelijke ligchaam, welke den omloop der daarin voorhanden vochten verhindert.

Thnetapsychieten, pl. gr. (v. *thnētos*, sterfelijk, en *psychē*, ziel), zij, die de ziel voor sterfelijk houden, die gelooven aan den zieledood.

Thoadar, m. een turksche kamerheer v. den sultan.

Tholus, m. lat. of **thole**, f. (v. h. gr. *thólos* f.), koepel, koepeldak; Arch., een helmgewelf, ketelgewelf, de sluitbalk, sluitsteen, bindsteen, waar zich al de bogen van het gewelf vereenigen.

Thomas, hebr. (*theôm*, v. *thaam*, dubbel zijn), mansn.: de tweeling, tweelingsbroeder; **thomaschristenen**, pl., eene tot de n e s t o r i a n e n (z. a.) behoorende christenpartij op de kust van Malabar in O. Indië, werwaarts men wil, dat het evangelie door den apostel T h o m a s gebragt zoude zijn; **thomisten**, pl., voorm. aanhangers van T h o m a s v a n A q u i n o in de 13de eeuw, in tegenst. met de s c o t i s t e n.

Thoptschjy, z. **toptschi**.

Thor, m. oudn. myth., de dondergod, naast Odin de magtigste der scandinavische goden, van wien de naam t h o r s d a g (eng. *thursday*, donderdag, afstamt.

Thora, f. hebr. (*thoráh*, leer, onderrigt; wet; v. *jarah*, werpen, de hand uitstrekken, toonen, onderwijzen), het mozaïsche wetboek, de p e n t a t e u c h u s, waaruit de voorzanger in de synagogen op den sabbath een stuk zingt.

Thōrax, m. gr., het borstharnas, borstschild; Med., de borst, borstholte, borstkas; **thoracīca**, pl., borstmiddelen; **thoracīci**, pl., visschen, welker buikvinnen juist onder de borstvinnen geplaatst zijn; **thoracodynīe**, f. Med., de borstpijn; **thoracocystis**, f. borstwaterzucht; **thoracopathīe**, f. borstlijden; **thorēxis**, f. de bepantsering, versterking.

Thorbaschi, m. (vgl. **basch**), een turksch krijgsbevelhebber.

Thoriet, n. (naar den dondergod Thor zoo geheeten ?), een in Noorwegen nieuwelings ontdekt mineraal; **thor aarde**, de daarin vervatte aardsoort; **thorīum**, n. het door Berzelius verkregene ijzergraauwe metaal, dat de basis van die aarde uitmaakt.

Thoros, m. gr. (*thorós*), het zaad der dieren.

Thos, z. **schakal.**

Thot, **Thaut** of **Taut**, m. eene egyptische godheid, regelaar v. den loop der sterren, en uitvinder van het letterschrift, met eenen sperwerkop afgebeeld.

Thraso, m. gr. (v. *thrasýs*, stout, dapper enz.), de naam van een' snorkenden officier in een blijspel van Terentius; van daar in 't algemeen snoever, pogcher, grootspreker, ijzervreter (Bramarbas); **thrasōnisch**, pogchend, grootsprekend.

Thrēni, pl. gr. (*thrēnoi*, van het sing. *thrēnos*, het weenen, weeklagen), klaagzangen, klaagliederen; inz. de klaagliederen van den profeet Jeremias; **threnodīe**, f. of **threnodĭon**, n. een klaagzang, treurlied.

Threpsis, f. gr. (v. *tréphein*, voeden), de voeding; **threpsiologīe**, f. de voedingsleer; **threpsiológisch**, tot de voedingsleer behoorende; **threptísch**, voedend.

Thrombus, m. gr. (*thrómbos*, f.), een brok, stuk, klomp; Med., een geronnen bloedklomp, die de bloeding verhindert, een bloedgezwel, ophooping van uitgevaat en gestremd bloed in het celweefsel; **thrombōdes**, door geronnen bloed veroorzaakt, naar een' geronnen bloedklomp gelijkende; **thromboschĕsis**, f. de belette opslorping van gestremd bloed; **thrombōsis**, f. de vorming van eenen bloedklomp.

Thrypsis, f. gr. *thrýptein*, breken; verbrijzelen), de verbreking, verbrijzeling, het week en murw maken; **thryptisch**, verbrekend, verbrijzelend, fijnmakend; door eene weekelijke opvoeding veroorzaakt.

Thugs, pl., geheime moord- en roofgenootschappen in Indië, die de reizigers overvallen en verwurgen, wurgers.

Thūle, f. gr. en lat., een fabelachtig eiland, dat aan de uiterste grens der aarde naar het Noorden geplaatst wordt; men verstond er nu eens N. Schotland, dan eens de noorweegsche kust, gew. IJsland onder.

Thummim, z. **urim.**

Thunn, m. of **thunvisch** (gr. *thýnnos*, v. *thýnein*, zich snel bewegen, springen; lat. *thynnus* of *thunnus*), de springer, de spaansche makreel, welker ingezouten vleesch onder den naam van tonijn van Sicilië veelvuldig wordt uitgevoerd.

Thuribulum, z. **turibulum.**

Thusnelda, f. oudd. vrouwenn. (misschien uit *Thussenhilt* ontstaan, van *durs*, oud-noordsch *thurs*, *thuss*, reus), reuzenmaagd; de gade van Arminius of Herman, den overwinnaar der Romeinen.

Thyáden, pl. gr. (*thyádes*, v. h. sing. *thyás*, v. *thýein*, tieren, razen), z. v. a. mænaden, bacchanten, dweepzieke priesteressen van Bacchus.

Thylax of **thylăcus**, m. gr. (*thýlakos*), verkl. **thylacĭum**, n. (gr. *thylákion*), eene beurs, een buidel, zak, beursje.

Thym, m, (lat. *thymus*. gr. *thýmos*, v. *thýein*, als reukwerk verbranden), roomsche kwendel, eene welriekende, kruidige plant; **thȳma**, n. gr. (v. *thýein*, verbranden, offeren), het verbrande reukwerk, offer; Med., een hittepuistje, -blaartje; **thymĭon**, n. een klein vleeschgezwel, wratje, inz. aan de oogleden; **thym-zijde**, vlaszijde, voor zoo verre zij op den thym wast; **thymiāma**, n. gr. (v. *thymiān*, berooken), het rookwerk, een rookmiddel; **thymiāsis**, f. de berooking.

Thymberplant, f. (gr. *thýmbra*), een bitter, aromatisch moesgewas, dat in zuidelijk Europa te huis behoort, boonenkruid.

Thymioma, **thymion** enz., z. ond. **thym.**

Thymus 1), m. gr. (*thȳmós*, in 't alg. hart, ziel, gemoed, als zetel der gewaarwordingen en hartstogten; v. *thýein*; in hevige beweging zijn, opbruisen enz.), hartstogt, toorn, gramschap; **thymōsis**, f. het toornig worden, de vergramming.

Thýmus 2), m. gr. (*thýmos*), een hitteblaartje (z. v. a. thyma), de thymklier (naar men wil zoo genoemd wegens de gelijkvormigheid met de bloesemknopjes van den thym); **thymisch**, tot de thymklier behoorende, daarvan ontstaan; **thymītis**, f. thymklier-ontsteking.

Thyreóncus, m. gr. (v. *thyrĕós*, deursteen; deurvormig, vierhoekig schild), Med., de zwelling van de schildklier; de krop; **thyreoptȳma**, n. het schildkliergezwel.

Thyrsus, m. gr. (v. *thýrsos*), de wijngaardstaf, wijnrankstaf, een met klimop en wijnloof omwonden staf, dien de bacchanten bij de Bacchus-feesten droegen.

Tiāra of **tiāre**, f. gr. (*tiára*), de eigenaardige hoofdbedekking der oude Perzen, inz. de hoofdtooi der perzische koningen; ook het pauselijk hoofdtooisel, de drievoudige pauselijke kroon, beteekenende de drievoudige heerschappij der pausen over de strijdende, lijdende en zegepralende kerk, of de zielen op de aarde, in het vagevuur en in den hemel.

Tibero, m. eene graanmaat in Tripoli, ongeveer = 3 ned. koppen.

Tibet, n. een groot hoogland in zuidelijk Midden-Azië, dat de hoogste bergen der aarde bevat; **Tibetānen**, de inboorlingen van dit land; **tibet**, m., pl. **tibets**, eene soort van zeer fijne digte wollenstof.

tibia, f. lat., het scheenbeen; de regte fluit der Ouden, oorspr. uit de pijpen der scheenbeenen vervaardigd; **tibiaal** (lat. *tibiālis*, *e*), tot het scheenbeen behoorende; **tibiāle**, n., pl. **tibialĭa**, scheenbekleeding, kous, beenharnas, laars; Chir., het scheenbeenverband.

Tic, m. fr. (spr. *tiek*), het kribben-

bijten der paarden; de krampachtige gelaatsvertrekking; eene zonderlinge, belagchelijke gewoonte, luim, gril; *tic douloureux* (spr. *—doeloeréu*), zenuwachtige gelaatspijn, z. v. a. prosopalgie.

Ticket, n. eng. (= fr. *étiquette*, z. a.), briefje, stembriefje, lootje, kaartje, toegangbewijs enz.

Tien, m. eene der benamingen, die de leerlingen van Kong-fu-tse aan het Opperwezen geven; de hemel als zinnebeeld der Godheid.

Tiensu, m. eene godheid, die in Tunkin wordt aangebeden en die de kunsten onder hare bijzondere bescherming heeft.

Tierce, f. fr. (spr. *tjérs'*; v. *tiers*, *tierce*, de of het derde), z. v. a. terts; ook eene fransche vochtmaat; **tiers-etat**, m. (spr. *tjerzetá*), de derde stand, burger- en boerenstand in Frankrijk; *tiers consolidés*, het kapitaal der fr. staatsrenten, den 30sten september 1797 tot het derde terug gebragt, de driepercents geconsolideerde renten; **tiercelet**, m. fr. (spr. *tjerselé*), naam, dien men aan het mannetje van sommige roofvogels geeft, als zijnde een derde (tiers) kleiner dan de wijfjes, inz. de mannetjes valk; ook iron. voor iemand, die veel minder is dan hij waant te zijn, b. v. een *tiercelet de docteur*, een stuk van een' doctor; **tiercelinen**, pl., nonnen van de derde (tiers) orde van St. Franciscus, van de stricte observantie; **tiercéren** (fr. *tiercer*), tot op een derde verminderen of terug brengen; **tiercéring**, f. de vermindering op een derde, het betalen van slechts een derde gedeelte der renten van de ned. staatsschuldbrieven, gelijk dit door Napoleon tijdens onze inlijving met het keizerrijk werd verordend; **tierçon**, m. (spr. *tjersóng*), benaming der kisten, waarin de stukken witte en gemarmerde zeep worden verzonden, z. v. a. derde kist.

Tieretein, z. **tiretaine**.

Tikal of boat, eene rekenmunt in Pegu, ongeveer = 1 gl. 65 ct.; in Siam onderscheidt men 2 soorten: de zilveren tikal, verdeeld in 4 mat of 8 fouangs ongeveer = 1 gl. 45 ct., en de gouden tikal, = 12 gl. ruim.

Tilbury, m. eng., eene soort van ligte, doorgaans open cabriolet met 2 wielen en één paard.

Tilda, m. Gram., een klein teeken, dat men in het spaansch op de letter *n* plaatst, wanneer deze tusschen 2 klinkletters staat en als de *gn* der Franschen moet uitgesproken worden, b. v. doña, spr. *dónja*.

Tillet, m. fr. (spr. *tieljé*), de leverantie-ceêl der boekhandelaars.

Tilma, n. gr. (v. *tillein*, uitrukken, uitplukken), iets uitgeplukts, z. v. a. pluksel; **tilmos**, m. het plukken, uitrukken; **tilos**, m. de vezel, vlok.

Timar, n. turk. (*timâr*, nw gr. *timári*), een turksch leengoed of eene prove, die aan eenen militair werd gegeven, onder de voorwaarde, dat hij voor elke 3000 aspers jaarlijksche inkomsten eenen ruiter in het veld zou stellen en zelf mede te veld trekken; **timarioot**, m. nw gr., de bezitter van zulk een goed.

Timaristan, n. (v. h. perz. *tîmâr*, ziekte, ziekenverpleging, en *stân*, oord, plaats), een turksch krankzinnigenhuis.

Timbang, m. inhoudsmaat te Batavia; voor drooge waren = 5 pikul (z. a.), voor vochten = 7 bulak (z. a.)

Timekeeper, eng. benaming van den chronometer (z. ond. **chronica**).

timide, f. (v. h. lat. *timidus*, *a*, *um*), vreesachtig, beschroomd, schroomvallig, bedeesd, bloode, schuw, schuchter, moedeloos, versaagd; **timiditeit**, f. de vreesachtigheid, bevreesdheid, beschroomdheid, schroomvalligheid, schuchterheid, versaagdheid, moedeloosheid; *timorosaménte* en *timoróso*, it. (v. h. lat. *timor*, vrees), Muz., vreesachtig, schroomvallig, zacht en trillend.

Timocratie, f. gr. (*timokratia*, v. *timē*, schatting, waardebepaling, en *kratein*, heerschen), een staat, waarin de bedieningen en eereposten naar schatting van het vermogen of aan de rijksten worden opgedragen, eene vermogen-regering.

Timon, m. gr., de naam van eenen Athener ten tijde des peloponesischen oorlogs, die door de trouweloosheid van zijne vrienden een menschenhater werd; van daar in 't alg. een menschenhater, menschenvijand; **timōnisch**, menschenhatend, wrevelig; **timonīum**, n. (gr. *timōnion*), een pruilhoek.

timoroso, z. ond. **timide**.

Timothĕus, m. gr. (v. *timān*, eeren, en *Theós*, God), mansn.: eeregod, godsvreeze, z. v. a. het hoogd. Fürchtegott; **timotheus-gras**, n. het groote lischgras (*phleum pratense*, L.); **timotheānen** of **timothéërs**, pl., benaming eener kettersche secte van de 6de eeuw, zoo geheeten naar Timotheus Ælurius, doch meer bekend onder den naam van monophysieten.

Timpano, m. it. (v. h. lat. *tympănum*, z. a.), de keteltrom, pauk; pl. **timpani**, keteltrommen, pauken.

Tinctuur, z. ond. **tingéren**.

tinĕa, f. lat., de mot, houtworm; *tinea capitis*, Med., hoofdzeer, erfzeer; *tinea maligna*, kwaadaardig hoofdzeer.

Tinesmus, z. v. a. **tenesmus**.

Ting, m. een chineesch tuinhuisje.

tingéren, lat. (*tingĕre*), indoopen, verwen, eene tint geven; **tinctuur** lat. (*tinc-*

tūra), de verwing, kleuring, tintgeving (vgl. teinture); Med., een gekleurd krachtig vocht, een geestrijk kruiden-aftreksel; **tint**, f. de kunstige of zamengestelde kleur, die de natuurlijke kleur van een voorwerp nabootst; de graad van sterkte, die schilders aan hunne kleuren geven; zweem, gelijkenis; **halve tint, middentint**, tusschenkleur, de halve schaduwing, het midden tusschen licht en bruin; **tint**, m., sp. en it. **tinto** (*vino tinto*, v. *tinto*, gekleurd), tintwijn, roode spaansche wijn, inz. de beste wijn van Alicante.

Tinkal, m. maleisch (*tingkal*), z. **borax.**

Tint, tinto, z. ond. **tingéren.**

Tintenague, tintenak, z. **tutanego.**

Tinusboom, een boom op Jamaïca met bundelvormige bloesems en eene gladde, bleekgele of groene bes (*tinus occidentalis*, L.).

tiqueté, fr., **getiqueteerd**, gespikkeld, geplekt, gesprenkeld.

Tiráde, f. fr., of it. **tiráte**, f. (v. h. it. *tirare*, fr. *tirer*, trekken). Muz., een loop, het slepend verbinden van op of afgaande toonen, reeks van diatonische noten, waarmede men den afstand, die twee noten van elkander scheidt, aanvult, een sprongloop; Log., eene lange woordenreeks, gedachten- of woorden, onnoodige tusschenvoegsels, gemeenplaatsen; *tout d'une tirade* (spr. *toe d'uun' tiráad'*), in éénen adem, alles op eens, met éénen streek.

tirailléren, fr. (*tirailler*, spr. *tiralj—*; v. *tirer*, schieten), Mil., op verschillende punten verstrooid zijn en den aanval beginnen met een vuur, dat door geen commando wordt geregeld; met verspreide scherpschutters aantasten; vele schoten na elkander doen; Merc., wissels heen en weder trekken, om zich daardoor geld te verschaffen of geldverlegenheid te verbergen; **tiraillement**, n. (spr. *tiralj'máng*), het ongelijk schieten; **tirailleur**, m. pl., **tirailleurs** (spr. *tiralj*—), scherpschutters, verstrooide soldaten, die op verschillende punten met geweerschoten aanvallen en den vijand verontrusten; kooplieden, die gedurig wissels trekken op lange termijnen, ten einde zich fondsen te verschaffen, welk wisselbedrag zij vóór den vervaldag aan den betrokkene doen geworden, wisselruiters.

Tirána, f. sp., een langzaam spaansch gezang.

Tirás, m. (fr. *la tirasse*; v. *tirer*, trekken), een striknet, strijknet, treknet, kwakkelnet, een vierkant net voor de vogelvangst; **tirasséren** (fr. *tirasser*), met zulk een net vogels vangen.

Tirata, z. **tirade.**

tiré à quatre épingles of enkel *à quatre épingles*, z. *epingle*.

Tireballe, fr. (spr. *tier'báll'*; v. *tirer*, trekken) of **tirebourre** (spr. *tier'bóerr'*), een kogeltrekker, krasser; **tirebótte**, m. een laarzentrekker, laarzenknecht; **tirebouchon**, m. (spr. *tier'boesjóng*), een kurkentrekker; **tirefond**, m. (spr. *tier'fóng*), Med., een bodemtrekker, wondheelerswerktuig bij het schedelboren; ook de tandtang; **tire-ligne**, m. (spr. *tier'lienj'*), een lijnentrekker, eene trekpen; **tire-lire**, m. (verbasterd van tire-liard), een spaarpot; ook een klanknabootsend woord voor den zang des leeuwriks, het tierelieren, getierelier; **tiretête**, m. (spr. *tier'tèt'*), een hoofdtrekker, bij verlossingen.

Tiresïas, gr. (*Teiresias*), een beroemd blind waarzegger in Theben.

Tiretaine, tieretein, tierentaai, f. fr. (spr. *—tèn'*; v. h. sp. *tiritaña*), eene zekere stof van half wol en half garen.

Tiretête, z. ond. **tireballe.**

Tiro, m., pl. **tirōnen**, lat. (*tiro*, pl. *tirōnes*), voorm. een aanvanger in de krijgskunst, jong soldaat (recruut), elk jong Romein, die op zijn 17de jaar tot de krijgsdienst geschikt verklaard werd; ook in 't alg. een leerling, beginnaar in kunsten, wetenschappen; bedrijven; **tirocinĭum**, n. eig. de eerste krijgsdienst of veldtogt; de leerjaren, leertijd; een proefstuk; leerboek voor beginnaars.

Tiroir, m, fr. (spr. *tiroáar*; v. *tirer*, trekken), de lade, schuiflade; *pièce à tiroir*, z. ond. **pièce.**

tirōnische noten of **teekens**, benaming van figuren, letters of teekens, die een of meer woorden voorstellen, en die men in plaats van de gewone letters gebruikt om met grooter snelheid te schrijven (zoo geheeten naar Tullius Tiro, de vrijgelaten slaaf van Cicero, aan wien men de uitvinding daarvan toeschrijft); **tironisch alphabet**, alphabetische en verklarende lijst van de tironische noten.

Tisane, z. **ptisane.**

Tischri, m. hebr. (*tischri*, v. h. chald. *schara*, openen, aanvangen), de eerste maand van het burgerlijke jaar der joden, de 7de naar het hebr. kerkjaar, een gedeelte van onzen september en october.

Tisiphōne, f. gr. (v. *tiein*, wreken, en *phónos*, moord), de moordwreekster, eene der 3 furiën (z. a.); oneig. een ondeugend wijf.

Tissu, m. fr. (spr. *tiessú*, v. *tisser* = lat. *texĕre*, weven), weefsel, vlechtsel, b. v. goud-tissu, goudweefsel.

Titān, m., **Titānis**, f., pl. **Titānen** en **Titaníden**, gr. Myth., een vroeger godengeslacht, de zonen en dochteren v. Uranus en Gæa, hemelbestormers, die Jupiter beoorloogden, doch door dezen in den Tartărus werden geslingerd, terwijl hij hunnen aanvoerder Atlas veroordeelde den hemel te torschen; **Titan**, ook in het bijzonder

de naam van den titan Helios; zonnegod, zon; oneig. een zeer hoovaardig, verwaten mensch: een titans-arbeid, een hoogst bezwaarlijk werk; **titanĭum**, n. nieuw koper, een door Gregor in 1791, door Klaproth in 1795 ontdekt metaal, volkomen onsmeltbaar in het smidsvuur; **titanium-schorl**, z. sageniet; **titaniet**, m. eene metallische delfstof, uit titanium-zuur, kiezelaarde en kalkaarde bestaande.

Titel, z. *titulus.*

Titillātia, f. lat. (*titillatĭo*, v. *titillāre*, kittelen), het kittelen, de kitteling, de gewaarwording van het kittelen.

Titthe, titthis, f. en **titthos**, m. gr., de tepel, speen, tiet.

titubéren, lat. (*titubāre*), wankelen, waggelen, tuimelen, niet vast staan; stamelen, stotteren, hakkelen; onthutst zijn, niet weten wat te zeggen of te doen; **titulātie**, f. het waggelen; stotteren, stamelen.

titulus, lat., **titel**, m. het op- of bovenschrift aan het hoofd van een boek, van een hoofdstuk enz., en dat daarvan de stof, den hoofdinhoud te kennen geeft; benaming, ambts- of eerenaam, waardigheids-benaming; Jur., een regtsgrond, de grond van het ontstaan eens regts, aanspraak, het regt, dat men heeft om iets te bezitten, te eischen, te doen enz.; *titulus possessiōnis*, de bezitstitel, d. i. de regtsgrond of regterlijke aanvang des bezits, of die verrigting, waardoor men in het regtmatig bezit (b. v. van een stuk gronds) komt; *quo titulo?* fr. *à quel titre?* (spr. *—kel—*), met welken regtsgrond? met wat regt? onder welk voorwendsel? *salvo titulo* of *S. T.* z. *salvo; titulo emtiōnis*, als koop of als aangekocht; *titulo gratiōso*, bij wijze van schenking, om niet; *t. honorabili*, eershalve; *t. justo*, op regtmatige wijze; *t. onerōso*, z. ond. onus; *t. pleno* of *toto*, met vollen of volledigen titel; *titulo praemisso*, met vooropplaatsing of vooraanzetting des titels; *t. speciōse*, onder een schijnschoon voorwendsel; **titulair**, nw lat., naar den naam, volgens den titel, den titel en het regt van eene waardigheid hebbende, zonder haar werkelijk te bezitten of hare functiën te verrigten, b. v. titulair-professor, die enkel den titel van professor heeft; *titularius*, m. een titelman, iemand, die slechts eenen titel, zonder ambt, heeft; **tituléren**, benoemen, betitelen, met ambts- of eerenamen voorzien; **titulatuur**, f. de betiteling, de volle benaming, het volle opschrift; **titulomanĭe**, f. lat.-gr., de titelzucht, titelwoede.

Titus, lat. mansn.: de geëerde (?); **títus-kop**, een hoofd of kop met kort gesneden, kroes haar, naar de manier van den romeinschen keizer Titus.

Titўus, m. gr. (*Tityós*), Myth., een vreeselijke reus, zoon van Gæa, die Latōna wilde schenden en deswegen door den vertoornden Jupiter in de onderwereld veroordeeld werd tot eene geduchte straf, bestaande daarin, dat twee gieren zijne steeds weder aangroeijende lever uitpikten.

Tjadauw, eene rekenmunt in Bengalen, = ¼ peza of ongeveer ½ ct. courant.

Tjalk, f. een hollandsch smal en plat gebouwd vaartuig tot de kustvaart, inz. op de wadden tusschen Hamburg en Holland.

Tmesis, f. gr. (v. *témnein*, snijden), Gram., de woorddeeling, scheiding v. een zamengesteld woord door een ander daartusschen te plaatsen: b. v. bij Virgilius: *circum dea fudit amictu*, voor *dea circumfudit amictu;* **tmetĭca**, pl. Med., verdeelende geneesmiddelen.

Toast, m. eng. (spr. *toost*), 1) v. h. lat. *tostus, a, um*, v. *torrēre*, roosten), geroost brood bij de thee, theebrood; 2) eene gezondheid, het instellen van eenen vriendschappelijken dronk ter eere van eenen aan- of afwezigen persoon, doorgaans met eene korte toespraak van den insteller vergezeld.

Tobīas, m. hebr. (*Tobĭyyâh*, v. *tôb*, goed, en *Jehovah*), mansn: goedheid des Heeren of Gode gevallend; **tobias-visch**, de sandaal of smelt.

Tobin, z. v. a. **tabin, tabis** (z. a.).

Toccata of **toccatina**, f. it. (v. *toccare*, fr. *toquer*, z. **toquéren**), Muz., een klavier- of orgelstuk, waarin de beide handen in de voordragt eener notenfiguur gedurig afwisselen; **toccategli**, it. (spr. *tokkatélji*), gewoonl. **toccatille** of **toccadille**, n. (sp. *tocadillo*, fr. *jeu du toc*), een ital. spel, tusschen twee personen op een bord met dobbelsteenen, ook triktrak; **toccáto**, n. (fr. *touquet*), de vierde of grondstem in trompetterskoren.

Tocologīe, f. gr. (v. *tókos*, het baren), Med., de geboorteleer, verloskunde.

Toddy, m. eng., wijnpalmsap, waaruit arak bereid wordt, eene soort van punch uit water, suiker, rum en muskaat.

Todos, z. **tout annoncé.**

Toel, m. (vgl. **tail**), eene oostind. zilvermunt, = 1 ropij.

Tof, z. **tophsteen.**

Toffana, z. ond. *aqua;* **toffanĭa**, f., z.v.a. **aqua toffana.**

Toga, f. lat., een oudrom. witwollen mansoverkleed, eene soort van mantel uit één stuk zonder mouwen, die alleen in vredestijd en wel zoodanig gedragen werd, dat de regterarm er vrij buiten hing; oneig. de vrede, vredestijd; *toga praetéxta*, de met eene purperstrook bezette toga, die de hoogere overheidspersonen en vrijgeborene knapen tot op het 17de jaar droegen; *toga pura, virīlis*, eenkleurige, mannelijke toga, welke de jongelingen na het volbragte 17de jaar aandeden.

Toilet, f. (spr. *toalét;* v. *toile*, lijnwaad, linnen; van daar eig. tafelkleed, inz. de bedekking der kaptafel). de kaptafel der dames; het noodige voor de kaptafel; sieraad, opschik; het toilet maken, zich aankleeden, opschikken; **toilinet**, m. (spr. *toaliné*), eene soort van fijne wollen vestenstof.

Toise, f. fr. (*toáaz'; mid.* lat. *tesa;* vgl. het it. *tesa*, spanning, v. h. lat. *tensus*, gespannen, v. *tendere*, spannen, uitrekken), eene roede, vadem, fr. lengtemaat van zes voeten.

Toison d'or, m. fr. (spr. *toazong dór ; toison*, eig. de scheerwol, v. h. lat. *tonsio*, de schering, v. *tondēre*, fr. *tondre*, scheren), het gulden vlies of ramsvel; ook de orde van het gulden vlies.

Tókayer, m., de beste hongaarsche wijn uit het marktvlek Tokay.

Tol, de kleinste soort v. maat en gewigt op de kust van Koromandel = $\frac{1}{24}$ seer.

tolerabel, tolerant, tolerantie, z. ond. **toleréren**.

Tolerdak, m. eene rekenmunt in Samarkand, = 10 spinak of ongeveer 2 gl. 92½ ct.

toleréren, lat. (*tolerāre*), verdragen, dulden, lijden, toestaan, toelaten; **tolerābel** (lat. *tolerabilis, e*), verdragelijk, lijdelijk, duldbaar, te dulden; middelmatig, tamelijk; **toleránt**, verdraagzaam, inz. in zaken van godsdienst; **toleràntie**, f. (lat. *tolerantia*), de verdraagzaamheid, inz in het stuk van rede en godsdienst; **tolerance**, f. fr. (spr. *—rángs'*), in het fr. muntwezen z. v. a. remedie (z. a.).

Tolpatsch, m. eene soort van hongaarsch voetsoldaat; gew. voor een lomp en plomp mensch; ook grove haren overschoenen.

Tomahawk, m. eene strijdbijl der indianen in N. Amerika.

Toman, m. perz. (*tômân*, d. i. eig tienduizend), eene rekenmunt van 10000 arab. zilverdrachmen, in Arabië, Bassora, Perzië enz., = 24 tot 40 gl., eene goudmunt, tegenwoordig in Perzië gemunt ter waarde van 6 gl. 16 ct. tot 6 gl. 93 ct.; ook een landdistrict, dat 10000 strijders kan stellen.

Tombak, m. (uit het maleisch *tambâga*, koper, javaansch *tembaga*, tagalisch *tumbaga*), geel koper, een gemengd metaal v. roodachtig gele kleur, uit koper met wat zink en tin.

Tómbola, f. een ital. openbaar loterijspel, dat men op tooneelen pleegt te spelen.

Tome, z. **tomus**.

Tomin, m. sp., een goud- en zilvergewigt in het voorm. spaansch Amerika, van 3 karaten en 4 greinen goud en $\frac{1}{6}$ drachma zilver, het 800ste deel van het spaansche pond.

Tómolo, m. it. (waarsch. van het lat. *tumŭlus*, heuvel, hoop), eene graanmaat in Napels en Messina, = 55,1340 ned. kop.

Tomus, m. of fr. **tome**, n. (v. h. gr. *tómos*, snede, afdeeling, v. *témnein*, snijden), eene afdeeling, deel, band van een boek; Med., de snede, wond, het afgesnedene; **tometocīe**, f. (v. *tókos*, de verlossing), de baarmoedersnede, keizersnede, verlossing door de keizersnede.

Ton, f. (hoogd. *tonne*, angels. *tunne*, *tunna*, eng. *tun*, fr. *tonne, tonneau*, zweedsch *tunna*, deensch *toende*, sp. en port. *tonel*, it. *tina, tonna, tonella*, lat. *tina*), eene voorm. ned. inhoudsmaat: voor fruit = 2,43329, voor zeep 1,1160 —, voor houtskolen 17,271—, voor turf = 2.2701—, voor kalk en cement = 1,2136 ned. mudden, voor bier = 1,5552 ned. vaten, voor haring = 1,21 ned. mudden; bij de fr. marine is eene ton een gewigt van 1000 kilogrammen of ned. ponden; verder eene inhoudsmaat te Bremen voor bier = 1,59719, te Brunswijk = 1,00977 ned. vaten; te Oldenburg = 8 schepel of 1,8242 ned. mud., eene akkermaat in Denemarken: de toende hart-korn = 22,2179 —, de toende Saatland = 5,5545 ned. roeden.

Tonadilla, f. sp. (verklw. v. *tonáda*, lied, v. *tono*, toon), een liedje, een vrolijk volkslied.

Tonca- of **tonkaboon**, de welriekende vrucht van een amerikaansch gewas; van daar: **tonca** of **tonka**, m. spaansche snuiftabak, met fijngewreven toncaboonen gemengd; **toncagras**, lavendelgras.

Toneláda, f. sp. (v. *tonel*, ton), tonnemaat, tonnelast; Mar., een last van 2000 pond, eene vochtmaat in Alicante, = 52 almudas of 860.13 ned. kan.

tonisch (gr. *tonikós, ē ón*, v. *teinein*, spannen, rekken), spannend, versterkend; **tonische middelen** of **tonĭca**, pl. Med., versterkende middelen en wel de zoodanigen, die de vezel hare spankracht terug geven; **tonĭca**, f. nw lat. Muz., de grond of hoofdtoon, waarin het gezang of het spel van een stuk voortgaat en het thema sluit; **tonologīe**, f. de toonleer, leer van den toon; **tonométer**, m. een toonmeter (v. Chladni en Vogler); **tonometrīe**, f. toon- of klankmeting; **tonōsis**, f. v. *tonūn*, spannen), de spanning, versterking; **tonotĭca** pl., z. v. a. tonica, tonische middelen.

Tonnage, f. fr. (spr. *—náazj'; v. tonne*, *tonneau*, ton, scheepslast), de gezamentlijke scheepslading; eene opbrengst daarvan naar het tonnenbedrag, tonnegeld.

Tonnine, z. ond. **thunn.**

Tonologie enz. — **tonotica**, z. ond. **tonisch.**

Tonsíllen, pl. lat. (*tonsillae*), de amandelen aan den hals (z. v. a. het gr. amphibranchia).

Tonsuur, f. lat. (*tonsūra*), de schering,

v. *tondēre*, scheren); de hoofdschering, eene plegtigheid, waarbij de bisschop eenige haren afsnijdt van den r. k. geestelijke, die tot het priesterambt wordt gewijd, de geschoren priesterkruin; **tonsuréren**, nw lat., den schedel of de kruin scheren.

Tontine, f. fr. (it. *tontina*), een lijfrenten-gezelschap, aangroeijende lijfrenten, waarbij de langstlevende deelhebbers de renten van de vroegerstervenden erven enz., naar haren uitvinder, den Italiaan Lorenzo Tonti in de 17de eeuw benoemd; **tontinier**, n. (spr. —*njé*), deelhebber aan eene tontine.

Tonus, m. lat. (v. h. gr. *tónos*, v. *teinein*, rekken, spannen), eig. het spannen, de spanning; spankracht, kracht, sterkte der zenuwen, spieren, vezelen enz.; toon, het naar verhoudingen van hoogte en diepte bepaalde geluid, klank, schal; in de taal: de nadruk der stem, z. v. a. accent (de syllaben-, woord- en redetoon); de toonsoort, wijs van een lied; de wijze van toonzetting en uitdrukking in de rede; de wijze van gedragen, het heerschend gebruik in de zamenleving; Pict., de verhouding, de menging en overeenstemming der kleuren, de kleurgeving; ook de heerschende of hoofdkleur in eene schilderij, somtijds z.v.a. manier en stijl.

Tooseni, eene japansche rekenmunt v. 2 seni, ongeveer = ½ cent.

Topaas, m. (gr. *topádzos*, *topádzios*, lat. *topazius*; naar men wil van een eiland Topazus in den arabischen zeeboezem, dat echter meer waarschijnlijk omgekeerd zijnen naam van den veelvuldig daar gevondenen steen heeft ontleend; deze echter van het sanskrit *tapus*, vuur), een bekende, meestal vuurgele edelsteen.

Topárch, m. gr. (*tóparchos*, v. *tópos*, oord, streek enz., en *árchein*, heerschen), een oords- of landbeheerscher, landverzorger; een burgheer, eigenaar eener burg; gebieder over eene **toparchie**, burg- of vrijheerschap, ook riddergoed; **topárchisch**, burgheerlijk, stadhouderlijk.

Topeng, javaansch, mom, masker; een vermomd tooneelspeler; een door zoodanigen opgevoerd tooneelspel, blij-, kluchtspel.

Toph, z. **adufe.**

Tophsteen, tuf of **tufsteen** (lat. *tophus* of *topis*; gr. *tóphos*), mortelsteen, zandsteen, dropsteen, een kalkachtige, zeer poreuse steen, ook z. v. a. tras; *tophacĕus*, *a*, *um*, lat., tufsteenachtig; **tophus**, m. nw lat. Med., een hard gezwel, een knobbel of bult in eenig deel van het ligchaam, bestaande uit eene kalkachtige zamengroeijing, z. v. a. porus; *tophi pulmōnum*, pl., steenachtige voortbrengselen in de longen.

Topiek, f. gr. (*topikē*, v. *tópos*, oord, streek; Log., gemeenplaats), de plaats- of vakaanwijzing, de kunst om de bewijsgronden en gemeenplaatsen tot redekunstig gebruik te vinden en aan te wenden; de leer van de bewijsplaatsen, bewijsleer; Gram., de leer van de woordplaatsing, woordopvolgingsleer; **topisch** (gr *topikós*, *ē*, *ón*), plaatselijk, de plaats, het oord of de ligging betreffende; Med., **topische middelen** of **topĭca**, pl., plaatselijke of uitwendige geneesmiddelen, pleisters enz.; **topische methode**, in de preekkunst die preekwijze, bij welke na eene korte verklaring van den tekst eene zoogenoemde gemeenplaats wordt verhandeld; **topognoom** of **toposcoop**, m. een plaatsbepaler voor schepen en bij brand; **topograaph**, m. een plaatsbeschrijver; **topographīe**, f. de plaatsbeschrijving, beschrijving van bijzondere plaatsen en oorden; *topographia anatomica*, de anatomische beschrijving van de ligging der ligchaamsdeelen; **topográphisch**, plaatsbeschrijvend; **topologīe**, f. de plaatsleer.

Topigi, topidschi, z. v. a. **toptschi.**

Toppé, z. v. a. **toupet**; **toppéren**, z. v. a. **touperen.**

Tóppenant, m. Mar., zekere touwen, die dienen om de raas deels in horizontale rigting te houden, deels om ze te toppen, d. i. eenen loodregten stand te geven.

Topraky, turk., ligte troepen, die door de paschas der provinciën worden in dienst gesteld.

topsy-turvy, eng., het onderst boven, verkeerd, averegts.

Toptschi, m., pl. **toptschilar**, turk. (v. *tôb* of *tôp*, kogel, bal; kanon), kanonnier; **toptschi-baschi**, m. officier der kanonniers; **toptschilar-aga**, m. de generaal der artillerie.

Toque, eene rekenmunt in Pegu, = 1/16 tical of ongeveer 8 cent.; ook eene rekenmunt in het koningrijk Judah, = 40 cauris.

toquéren (fr. *toquer*, it. *toccare*), aanraken, aanstooten, klinken, de glazen bij het drinken tegen elkander stooten; Pict., stoute en vette streken maken.

Tora, z. **thora.**

Toraille, f. fr. (spr. *torálj'*), ruwe, onbewerkte koralen.

Torchenez, m. fr. (spr. *torsj'né*; van *torcher*, afvegen, schoonmaken, en *nez*, neus; dus eig. neusveger), neusklem, neusnijper, neusprangcr, waarmede men den neus der paarden klemt.

Torcŭlum en **torcŭlar**, n. lat., de wijnpers; Chir., z. v. a. tourniquet.

Toreadór, m. sp. (v. *toreár*, stierengevechten houden, v. *toro* = lat. *taurus*, stier), een stierbevechter te paard; **toréro**, m. een stierbevechter.

Toreuma, n. gr. (v. *toreúein*, eig. door-

boren; ingriffelen, insnijden enz.), gedraaide, gesneden of gedreven kunstarbeid; drijfwerk, snijwerk; **toreumatographīe**, f. beschrijving en kennis van zulke kunstwerken; **toreut**, een beeldsnijder, graveur; **toreutiek**, f. de draaikunst, inz. in elpenbeen; de beeldsnijderij en beeldgieterij bij de Ouden; **toreutisch**, door de draai- of snijkunst vervaardigd; gedraaid, rond gevormd.

Tormentil, f. of het **tormentilkruid** (nw lat. *tormentilla*, v. *tormen*, buikpijn, omdat zij deze moet stillen), zevenblad, het zevenvingerkruid, met zamentrekkenden wortel.

tormentéren (it. *tormentáre*, fr. *tourmenter*, v. h. lat. *torméntum*, marteling), martelen, pijnigen, kwellen, folteren, op de pijnbank spannen.

Tornádo, n., pl. **tornádos**, sp. (v. *tornár*, oorspr. draaijen, it. *tornare;* vgl. **torno, turnus, tourneren** enz.), een hevige wervelwind, inz. vreeselijke orkanen in den regentijd tusschen de keerkringen; **tornadúra**, f. sp., eene veldmaat van 10 vierkante voeten; **tornatúra**, f. it., eene veld- of vlaktemaat in Bologna, = 19,5320 □ ned. roeden.

Tornése, m. it. (= fr. *tournois*, z. a.), eene rekenmunt te Napels, = $\frac{1}{200}$ ducato di regno of ruim 1 cent.

Torníster, m. hoogd., een lederen reiszak of ransel, inz. van de soldaten in het veld.

Torno, m. it. (v. h. mid. lat. *turnus*, z. a.), de omloop, z. v. a. het fr. tour; ook de draaibare bak, waarin kinderen aan de vondelingshuizen worden over gegeven.

toroos of **toreus**, z. ond **torus**.

torpíde, lat. (*torpidus*, *a*, *um*, v. *torpēre*, verstijven), gevoelloos, ongevoelig, verdoofd, verkleumd, loom, vadsig; **torpor**, m. Med., ledenverstijving, verlamming, gevoelloosheid, onprikkelbaarheid, zwakheid, traagheid, ook **torpiditeit**, f. nw lat.

Torqueton, m. fr. (spr. *tork'tóng;* v. h. lat. *torquēre*, z. **torqueren**), een astronomisch werktuig, dat de dagelijksche beweging van den æquator in de zonnebaan aanwijst.

torquéren, lat. (*torquēre*), eig. draaijen, krommen, b. v. den tabak torqueren (fr. *torquer*), de bladeren daarvan tot rollen draaijen en spinnen; martelen, folteren, pijnigen, beangstigen, kwellen; nw lat. ook **torturéren** (fr. *torturer*); **torsie**, f. het draaijen, de draaijing, kromming; Med., de omdraaijing van het einde eener afgesnedene ader om de bloeding te stillon; **tortueus** (lat. *tortuōsus*, *a*, *um*), vol krommingen, verward, verdraaid, verwrongen; **tortuur**, f. (lat. *tortūra*), eig. kromming, verdraaijing; de foltering, marteling; geregtelijke pijniging; de pijnbank, folterbank, palei; *tortūra faciēi*, Med., de gezigtsverdraaijing; *t. oris*, de mondkramp, mondklem.

Torrefáctie, f. nw lat. (v. *torrefacĕre*, v. *torrere*, roosten, zengen, schroeijen), de roosting, inz. der ertsen.

torricellische buis (spr. *—tsjel—*), z. v. a. **barometer**, naar haren uitvinder Torricelli omstreeks het jaar 1644 dus genoemd; naar hem heet ook de boven in den barometer voorhandene luchtledige ruimte: het torricellische ijdel of ledig.

Tórringtons, pl. eng., wollen beddedekens, naar Torrington in Devonshire benoemd.

Torsie, z. oud. **torqueren**.

Torso, m. it. (eig. de stronk, boomstomp enz), de romp van een verminkt standbeeld, inz. de beroemde romp van een standbeeld van Hercules in in het Vaticaan.

Tort, n. fr. (spr. *tôr*, v. h. lat. *tortum*, verdraaid; vgl. **torqueren**), onregt. benadeeling, schade, verdriet, ongelijk; iemand een tort aandoen, hem verongelijken, hem schade toebrengen; *à tort et à travers* (spr. *a tôr e a trawèr*), zonder overleg; onbezonnen, plomp verloren, in het wild, in het honderd.

tortueus, tortuur, z. ond. **torqueren**.

Torus, m. lat., eene peuluw, een kussen, rustleger, bed, inz. huwelijksbed; ook spier; *tori conscensio*, de beklimming van 't huwelijksbed; **toreus** (lat. *torōsus*, *a*, *um*), vleezig, gespierd; **torositeit**, f. nw lat., de vleezigheid, spierkracht.

Tory, m. eng. (spr. *tóri*), pl. **tories**, koningsgezinden (aristocraten), de hofpartij in Engeland (oorspr. een scheldnaam, die van de tegenpartij, de whigs, is uitgegaan, ontleend aan het iersche woord *tory*, d. i. roover; gaelisch *toir*, vervolging, jagt); **torysmus**, n. de grondstellingen of gevoelens van eenen tory.

Tostao, toston, z. **testao**.

totum, n. lat. (v. *totus*, *a*, *um*, geheel), het geheel; *in totum*, voor het geheel, geheel en al, in 't algemeen; *toto titulo*, z. *titulo toto* ond. *titulus; totus tuus*, of afgek. T. T., geheel de uwe (als onderschrift van brieven); **totaal**, nw lat. (fr. *total*) en als adverb. *totaliter*, geheel, ten volle, geheel en al, ganschelijk; totale zon- of maan-eclips, geheele of volkomene zons- of maansverduistering; **totaliteit**, f. de gezamentlijkheid, het geheel.

Toucan, m. fr. (sp. *tucar*, oorspr. amerikaansch: aan den Amazonenstroom *tulcan*, in Guyana *tuca*), de pepervreter, pepervogel in Z. Amerika.

touchéren, fr. (*toucher*, spr. *toesj—*), aanraken, roeren, aanroeren, met de hand bevoelen en onderzoeken (b. v. eene vrouw of zij zwanger is), roeren, treffen, tot mede-

lijden bewegen, aandoen; aangrijpen, aantasten, plagen, beleedigen; **touchánt** (spr. *toesjáng*), roerend, aandoenlijk, treffend, bewegelijk; **touche**, f. (spr. *toesj'*), de aanraking, greep, plagerij, beleediging, zet, streek; Pict. de kleuropbrenging, penseelstreek; de toets of proef; de klavieren of toetsen van een orgel enz.

Toupet, n. fr. (spr. *toepé;* hoogd. *zopf*, bos, lok), de kuif, haarkuif, het opgezette en gekrulde voorhoofdhaar; **toupéren**, krullen, eene haarkuif maken.

Tour, m. gew. f. fr. (*le tour*, spr. *toer;* v. h. mid. lat. *turnus*, z. a.), in 't alg. de kring, omvang, omloop, omtrek; van daar de haartour, een rond haarvlechtsel, kunsthaarnet, kunstkrullen, valsche haarlokken; de wandeling, het uitstapje, reisje, toertje; de beurt, rondgang, b. v. de tour is aan mij; in het dansen: de wending, dansverandering; de streek. pots, het schelmstuk; ook de moeijelijkheid, het te overwinnen bezwaar, zware werk, de kunstgreep; *tour à tour*, beurtelings, bij beurten, na elkander; *tour de baton*, handgreep, gaauwigheid, inz. ongeoorloofd winstbejag in ambtsbediening, jagt op zoogenoemde buitenkansjes; *tour de force*, een krachtzet, magistreek, eene krachtvereischende inspanning; eene stoute, moedige daad; *tour de passe-passe*, z. ond. **passeren**; **tourillon**, m. (spr. *toerieljóng*), het draaipunt, b. v. van eene brug, een kanon; **tourist**, m. een rondreizend persoon, reizend handelsbediende; een voor zijn genoegen of zijne beschaving en leering reizend persoon, in zooverre hij eene bepaalde reistour volgt; inz. een Engelschman, die vreemde landen uit enkel nieuwsgierigheid en gebrek aan bezigheden bezoekt, en daarbij den reisweg volgt. doorgaans door zijne landgenooten ingeslagen.

Tourc, m. eene lotharingsche zilveren rekenmunt, ongeveer = 18 sols.

tourmentéren, fr. (*tourmenter*, spr. *toermangt—;* vgl. **tormentéren**), pijnigen, martelen, folteren, kwellen, plagen, lastig vallen.

tournéren, fr. (*tournér*, spr. *toern—;* v. h. mid. lat. *turnare*, it. *tornare;* vgl. *turnus*), draaijen, wenden, keeren, of eene wending, eenen draai geven, wentelen, zwenken, omslaan; Mil., den vijand omtrekken, hem in den rug vallen: *tournez!* de kaart of het blad gekeerd, omgeslagen! **tourné**, n. het keerblad in het kaartspel; **tournée**, f. de rondreis, handelreis van eenen koopman, rondgaande visitatie van eenen ambtenaar enz.; **tournement**, n. (spr. *toern'máng*), eene kunstmatige paard- of ruiterzwenking; **tournebroche**, m. (spr. *toern'brósj'*), een loopend braadspit; de spitdraaijer; **tournesól**, m. de zonnebloem; z. ook **croton**; **tourniquet**, m. (spr. *toerniké*), een draaikruis, kruisboom aan den ingang van een voetpad, weghaspel; een wervel; bij wondheelers: een werktuig ter toewringing van de bloedvaten, schroefverband bij het afzetten van ledematen; **tournooi**, n. (fr. *tournoi*, it. *torneo*, mid. lat. *torneamentum*), een ridderkamp, feestelijke lansren, krijgs- of ridderspel, renspel, steekspel, van de 10de tot de 16de eeuw in gebruik; **tournúre**, f. de wending, geschikte wijze van voordragt; houding, gestalte, gesteldheid van ligchaam of geest; bevalligheid, fraaiheid.

Tournoois (fr. *tournois*, spr. *toernoá*), eertijds eene in Tours geslagen kleine munt; ook de benaming van het geld, dat naar den muntvoet van Tours of in de de stad Tours geslagen werd en $\frac{1}{5}$ geringer was dan dat van Parijs.

Tournure, z. ond. **tourneren.**

Tout, n. fr. (spr. *toe;* van het lat. *totum*), het geheel, alles; al de slagen of het doorgaan in het kaartspel, wanneer de speler bij het l'hombre, na vijf slagen gehaald te hebben, ook de andere vier haalt; **tout annoncé** (spr. *toetanongsé*), ook **todos**, sp. (d. i. alle), de verklaring, dat men in het l'hombre al de slagen wil halen, het doorgaan (vgl. **vole**); *tout ensemble* (spr. *toetangsángbl'*) alles bij elkander, al te gader, het geheel in zijn verband; — *tout*, als adverb., geheel, gansch, ten volle; van daar *tout à fait* (spr. *toetafé*), geheel en al; *tout à l'heure* (spr. *toetaléur'*) zoo dadelijk, aanstonds, op het oogenblik; *tout comme chez nous* (spr. *taekomm'sjenóe*), juist zoo als bij ons, 't is bij mij eveneens; *tout de bon* (spr. *toe d'bóng*), in ernst, opregt, in vollen ernst; *tout de même* (spr. *toed' mèm'*), eveneens, juistzoo, netzoo; *tout de suite* (spr. *toed'swiet'*), zoo dadelijk, terstond, oogenblikkelijk.

Tower, m. eng. (spr. *touw'r*, v. h. fr. *la tour*, lat. *turris*), de toren, een versterkt kasteel in Londen, als staatsgevangenis, tuighuis enz.

Toxĭcum, n., pl. **toxĭca**, lat. (v. h. gr. *toxikón*, d. i. eig. tot het geschut behoorend, v. *tóxon*, boog, schietgeweer), eig. een vergift, waarmede men de pijlen bestreek; verder in 't alg. vergift; **toxicodéndron**, n. gr., de vergiftboom, waarvan het melkachtig bladerenvocht, na gedroogd te zijn, eene allerzwartste verw wordt; **toxicologīe**, de vergiftkunde, vergiftleer, leer van de vergiften.

Trabucco, m. it. (spr. *trabóekko*, eene lengtemaat te Turin, = 6 voet di liprando, 9 gewone voeten of 3,0826 ned. ellen.

tracasséren, fr. (*tracasser*, van *tracas*, verwarring, wanorde, gewoel, vgl. het lat. *tricae*), onrust of oneenigheid stichten,

iemand plagen, kwellen, afslooven, drillen, ontrusten; **tracasserīe**, f. de plagerij, kwelling, booze streek; kibbelarij, geharrewar.

Trace, f. fr. (spr. *tráas'*; sp. *traza*, v. h. lat. *trahĕre*, trekken), het spoor; voetspoor, de voetstap, het kenmerk, de indruk; de schets, de omtrek, de op den grond, het papier of doek getrokken lijnen om de teekening van een bloemperk, van figuren enz. aan te duiden; **tracéren** (fr. *tracer*, spr. *trass*—), afteekenen, schetsen, ontwerpen, de omtrekken van iets maken, afsteken.

Trachēa, f. lat. (scil. *arteria*; van het gr. *trachēīa*, van *trachýs*, ruw, ongelijk; dus eig. de ruwe, zoo geheeten wegens de verhevene kraakbeenringen), Anat., de luchtpijp; **tracheaal**, nw lat., tot de luchtpijp behoorende, haar betreffende; **tracheītis**, f. gr., de ontsteking der luchtpijp; **tracheoblennorrhœa**, f. de slijmvloed der luchtpijp; **tracheocēle**, f. de luchtpijpzwelling, luchtpijpbreuk; **tracheopyōsis**, f. de verettering der luchtpijp; **tracheotomīe**, f. de luchtpijpsnede of snede in de luchtpijp; vgl. bronchotomie; **trachiélcus**, m. of **trachielcōsis**, f. een luchtpijpgezwel.

Trachelăgra, n. gr. (v. *tráchēlos*, de nek), de hals- en nekpijn ten gevolge van jichtige oorzaken; **trachelopānus**, m. de opzetting of zwelling der halsklieren; **trachelophȳma**, n. het halsgezwel.

Tracheoblennorrhœa enz. —**trachielosis**, z. ond. **trachea**.

Trachōma, n. gr. (v. *trachūn*, ruw maken, van *trachýs*, ruw), de ruwheid aan de binnenste vlakten der oogleden, het oogleden-uitslag, de ooglidschurft; **trachomatĭcum**, n. een middel tegen die kwaal, eene oogzalf.

Trachyphonīe, f. gr. (v. *trachýs*, ruw), eene ruwe, heesche stem; **trachȳt**, m. een gemengd gesteente, bestaande uit eene fijnkorrelige gemengde grondmassa en inliggende kristallen van glasachtig veldspath; **trachytbreccĭe**, f. trachyt-puimsteenen, een mengsel uit blokken, stukken enz. van **trachyt**.

tractéren, lat. (*tractāre*, d. i. eig. trekken, slepen; van *trahĕre*; vervolgens behandelen enz.; fr. *traiter*), iets behandelen, bearbeiden, drijven, afhandelen, verhandelen; onderhandelen; iemand behandelen, hem bejegenen; onthalen, opdisschen, eene smulpartij geven; **tractābel** (lat. *tractabĭlis, e*) of fr. **traitable** (spr. *trètábl'*), wat zich laat behandelen, gedwee, handelbaar, toe- of medegevend, buigzaam, lenig, rekkelijk, vriendelijk, zachtzinnig; **tractament**, n. nw lat. (*tractaméntum*), of **tractement**, fr. *traitement*, n. (spr. *trèt'máng*), de behandeling, bejegening; het onthaal, de verpleging; de smulpartij, het eeremaal; de bezoldiging, belooning, soldij, wedde; **tractánt**, m. de onthaler, de betaler van de smulpartij, den maaltijd; **traiteur**, m. fr. (spr. *trèt*—), een gaarkok, tafelhouder; **tractaat**, n. lat. (*tractātus*) of fr. **traité** (spr. *trèté*), vklw. **tractaatje**, eene verhandeling, een geschrift, klein boek, kort opstel; eene onderhandeling, overeenkomst, een verdrag, vergelijk, eene vereffening, b. v. vredestractaten, vredes-onderhandelingen; **tractātie**, f. (lat. *tractatĭo*), de behandeling; een gastmaal, eene smulpartij.

tractorĭa, f. nw lat. (van het lat. *tractorĭus, a, um*, trekkend of getrokken, van *trahĕre*, trekken), hoogere Math., de treklijn, eene lijn van hoogere orde; **tractus**, m. lat., eig. trek, uitrekking in de lengte; eene landstreek, streek lands, een oord; ook het r. k. vastengezang tusschen epistel en evangelie; *tractu tempŏris*, in verloop des tijds of mettertijd.

tradéren, lat. (*tradĕre* v. *tra* = *trans*, z. a., en *dare*, geven), over geven, over leveren, mondeling voortplanten; voordragen, onderwijzen; **tradítie**, f. (lat. *tradĭtĭo*), de overgave, uitlevering; de onbeschrevene, van mond tot mond, van ouders op kroost, van voorzaat op nageslacht voortgeplante overlevering, voortplanting van leer enz., sage, bij monde overgeleverd berigt; *per traditiōnem*, door overlevering; *tradĭtĭo judiciālis*, de geregtelijke overgave; **traditioneel** (fr. *traditionnel*) of **traditief**, nw lat., door overlevering voortgeplant, bij wijze van overlevering, volgens overlevering of sage; **tradĭtor**, nw lat., een overleveraar, uitleveraar; inz. uitleveraar van gewijde boeken en vaten aan de heidensche overheid ten tijde van de vervolgingen der christenen onder Diocletianus.

traducéren, lat. (*traducĕre*), v. *tra* = *trans*, z. a., en *ducĕre*, voeren), over voeren of brengen; over zetten, vertalen; doorhalen, de les lezen; **tradúctie**, f. de overbrenging, overzetting; overlevering aan het geregt; **traducianismus**, m. nw lat. of **traductie-systeem**, n. de leer der zielevoortplanting of de meening, dat de zielen der ouders op de kinderen voortgeplant worden; **traduciānen**, pl., aanhangers van die leer.

Trafiek, **trafijk**, f. fr. (*le trafic*, it. *tráffico*, mid. lat. *trafica*; v. h. lat. *tra* = *trans*, z. a., en *facĕre*, maken; vgl. het nederduitsch over maken), de handel, het koopmansbedrijf, de nering, de handel door koop en verkoop of door verruiling der waren; **trafiquéren** (fr. *trafiquer*, it. *trafficáre*), handelen, handel, koopmanschap of nering drijven; **trafikant**, m. (fr. *trafiquant*, it. *trafficánte*), een han-

delaar, die zelf verwerkte voorwerpen verkoopt.

Trágala, f. sp. (v. *trága-la*, d. i. verslind haar! v. *tragár*, verslinden; voluit: verslind haar, gij hond! welke woorden telkens in het refrein van het lied herhaald worden), het vrijheidslied der Spanjaarden (het *ça-ira* der Franschen).

Tragánth, n. gr. (v. *trágos*, bok, en *ánthos*, n. bloem) of **tragacánth**, f. van *ákantha*, doorn), boksdoorn, dragant, eene soort van peulgewas van onderscheidene soorten; ook z. v. a. **traganth-gom**, eene gele of roodachtige gom van den cretensischen boksdoorn of traganthstruik; **traganth-werk**, suikerbakkerswerk uit traganth, suiker enz., tot tafelpronk en dergelijke.

Tragĕa, f. of l. **tragēma**, n. gr. (v. *tragein* of *trōgein*, knabbelen), noten, amandelen, suikergoed enz., bij het nagerecht; Med., grofgestooten maagversterkend poeder uit kruiderijen en suiker, z. v. a. trisenet.

Tragedie, z. ond. **tragœdie**.

Tragelăphus of **trageláph**, m. gr. (*tragélaphos*, v. *trágos*, bok, en *élaphos*, hert), het bokkehert, een fabelachtig dier in de oudheid; ook een drinkbeker, waarop zulk een dier in verheven werk was voorgesteld.

Tragœdĭe, f. (gr. *tragōdia*, d. i. woordelijk bokszang, omdat de volksdichten, waaruit de latere tragœdie haren oorsprong nam, op de bacchusfeesten door dansers, die eenigermate als bokken verkleed waren, werden voorgesteld; vgl. **satyrdrama**), een treurspel, hoog-ernstig schouwspel of drama (z. a.), het tegengest. van comœdie; oneig. een treurig voorval; **trágisch** (gr. *tragikós*, *ē*, *ón*), tot de tragœdie behoorende, daaraan eigen of passende, treurspelachtig; treurig, droevig, beklagelijk, deerlijk, jammerlijk, medelijdenswaardig; overdreven; **tragĭcus**, m. een treurspeldichter; tooneelspeler in treurspelen; tragisch tooneelspeler; in verachtelijken zin **tragœdiánt**; **tragi-comisch**, treurig-vrolijk, halftreurig, halfvrolijk, om te lagchen en te weenen tevens; **tragi-comœdie**, f. een treurspel, doormengd met lachwekkende tooneelen of voorvallen en waarvan de afloop niet tragisch is, een tooneelspel, waarin eene ernstige, tragische stof op vrolijke wijze behandeld wordt.

Tragus, m. gr. (*trágos*), de bok; Med., de bokkereuk, okselstank; groote geilheid; ook het voorste kraakbeen van het oor, de zoogenoemde oorbok; **tragomaschalĭe**, f. (vgl. **maschalie**), bokkenreuk, de eigenaardige reuk der okselen of schouderholten; **tragomaschălus**, m. wie als een bok stinkt; **tragophonĭe**, f. de bokkestem, het sterke stotteren of smakken in het spreken; **tragopōgon**, n. de boksbaard, haverwortel (eene plant).

trahit sua quemque voluptas, lat. sprw., elk heeft zijn zwak, ieder heeft zijn stokpaardje.

Traille, l. **treille** (z. a.).

Train, m. fr. (spr. *trèng*), **trein**, het gezamentlijke geschut, de sleep van kanonnen enz. bij een leger, de reeks van wagens op ijzerbanen, het gevolg, de tros, de zware bagagie van een leger (b. v. artillerie-, munitie-, proviand-trein enz.), ook de gewone loop of gang der dingen (slender); *en train* (spr. *ang trèng*), in gang, in vollen gang; **trainéren** (fr. *trainer*, it. *tranáre*; v. h. lat. *trahĕre*), trekken, slepen, talmen of dralen, op de lange baan schuiven; een paard trainéren, afrigten, inz. het door bijzondere behandeling tot den wedren geschikt maken; **trainard**, m. (spr. *trènáar*) of **traineur**, m. een achterblijver (bij een leger), strooper (marodeur).

Trait, m. fr. (spr. *trè*, v. h. lat. *tractus*, z. a.), de trek in het gelaat en karakter, gelaatstrek, gemoedstrek, bewijs van het gemoedsbestaan, van de handelwijze; een streek, schelmstreek.

traitable, z. ond. **tracteren**.

Traitre, m. fr. (spr. *trètr'*; sp. *traidor*; v. h. lat. *tradĭtor*, d. i. eig. overleveraar, v. *tradĕre*, van daar fr. *trahir*, verraden), een verrader; **traitĕren**, m. in de volkstaal voor plagen, sarren, moedwillig kwellen.

trajiciéren, lat. (*trajicĕre*, v. *tra* = *trans*, en *jacĕre*, werpen), eig. over werpen; over brengen, over varen, over zetten; **trajéct**, m. (lat. *trajéctus*) of **trajet**, fr. (spr. *trazjè*), de overvaart, het overzetten, de overtogt; **trajectiel**, nw lat., tot overvaren dienende; **trajectorĭe**, f. nw lat. hoogere Math., elke kromme lijn, die een geheel stelsel van gelijksoortige kromme lijnen onder eenen gegeven hoek snijdt; ook z. v. a. lijn der kegelsnede.

Tralje, z. **treille**.

Trame, f. fr. (v. h. lat. *trama*), de inslag van het weefsel; **tramzijde**, inslagzijde (in tegenst. met orgasin-zijde); **traméren** (fr. *tramer*), inslaan, inschieten; oneig. aanleggen, smeden, sluw voorbereiden (b. v. eene zamenzwering).

Traminer, m. (lat. *vitis aminaea*, naar het gelijknamige landschap in Campanië; boheemsch *drumin*, leverroode wijn), eene soort van witte en roode druiven van zoeten, specerijachtigen smaak in Tyrol (de witte traminer heet wegens de gedaante zijner bladeren ook ganzevoet; de roode traminer frankische druif); ook eene appelsoort.

Tramontáne, f. it. (*tramontána*, van *tra* = *trans*, en *monte*, berg, dus aan gene zijde van den berg zich bevindend

of van daar komend), de noordewind in Italië; de noordster, het noorden, de noordpool; de **tramontane verliezen** of **kwijt raken**, de rigting verliezen, oneig. de bezinning verliezen, in verwarring geraken, geen raad, geen uitkomst meer weten, het spoor bijster zijn (uit de taal der schippers ontleend, wien de noordster tot rigtpunt diende).

tranchéren, fr. (*trancher*, spr. *trangsj-*; sp. *trinchar*, it. *trinciare*, v. h. lat. *transscindĕre?*), snijden, in stukken snijden, voorsnijden, ontleden; *tranchons le mot* (spr. *trangsjong l'mó*), laat ons het kort en goed zeggen, bepaald en duidelijk ons uitdrukken, de zaak niet langer bewimpelen; **trancheer-mes**, een voorsnijmes; **tranchant** (spr. *trangsjáng*), snijdend, zeer scherp; **tranche**, f. eene snede (van brood, vleesch enz.); de rand, het randschrift eener munt; **tranchée**, f. loopgraaf bij belegeringen; gracht, sloot, greppel tot afleiding van het water; **trancheur**, m. een voorsnijder.

tranquille, fr. (spr. *trankiel'*; v. h. lat. *tranquillus, a, um*), bedaard, rustig, stil, gelaten; *tranquillaménte*, it. Muz., bedaard, kalm, stil, rustig; **tranquilliteit**, f. lat. (*tranquillĭtas*), de rust, stilte, gelatenheid, bedaardheid, kalmte.

trans, lat., aan gene zijde, over, overheen, er door, in vele zamenstellingen, waarin het ook afgekort *tra* heet (vgl. **traderen, traduceren, trajicieren** enz.).

Transáctie, f. lat. (*transactĭo*, van *transigĕre*, z. **transigéren**), de vereffening, bijlegging, minnelijke schikking, het vergelijk, de overeenkomst; eng. *transactions* pl. (spr. *trensék sjens*), ook verhandelingen van geleerde genootschappen; *per transactiōnem* et *cessiōnem*, lat. Jur., door vergelijk en afstand; *transactĭo judiciālis*, eene geregtelijke handeling; *tr. extrajudiciālis*, eene buitengeregtelijke handeling; **transáctor**, m. een onderhandelaar, schikkingmaker, vergelijktreffer, scheidsman.

transalpīnisch, lat. (*trans-alpīnus, a, um*), aan gene zijde der Alpen gelegen, overalpisch.

Transanimātie, f. nw lat. (v. *trans* en *animāre*, bezielen), de zielsverhuizing.

transatlántisch, nw lat., aan gene zijde van de Atlantische zee gelegen, overzeesch.

transcalōrĭsch, nw lat. (v. *trans* en **calor**, z. a.), warmte-geleidend.

transcendent, z. **transscendent**.

Transcolātie, f. nw lat. (v. *trans* en *colāre*, doorzijgen), de doorzijging, filtrering.

Transcorporātie, f. nw lat. (v. *trans* en *corporāre*, met een ligchaam voorzien), eig. de overgang van het eene ligchaam in het andere; de zielsverhuizing.

transdanúbisch, lat. (*transdanubiānus, a, um*, v. *Danubĭus*, de Donau), aan gene zijde van den Donau.

transĕat, lat. (v. *trans-ire*, over gaan enz.), het ga voorbij, worde vergeten of niet verder vermeld; *transeat cum cetĕris*, het worde met de rest niet verder aangehaald, opgenoemd, ten toon gesteld enz. (in recensiën).

Transelementātie, f. nw lat. (vgl. **element**), de grondstofverandering, chemische verandering van de eene grondstof of van het eene **element** in het andere.

transferéren, lat. (*trans-ferre*, fr. *transférer*), over dragen; over zetten; verzetten, verleggen, verplaatsen; uitstellen tot op eenen anderen tijd; op een ander over dragen, b. v. den eigendom, de bezitting; ook het bedrag eens wissels van het conto des betalers afschrijven; *ad usum* **transferéren**, gangbaar maken, in gebruik brengen.

transfiguréren, lat. (*transfigurāre*; vgl. **figuur** enz.), vervormen, van gedaante veranderen, eene andere gestalte geven; **transfigurātie**, f. de vervorming, omvorming; de verheerlijking van Christus op den berg Thabor; de schilderij van Raphael, welke die verheerlijking voorstelt; **transfigurātor**, m. de omvormer, eene der benamingen van den **kaleidoskoop**.

transforméren, lat. (*transformāre*, vgl. **form** enz.), omvormen, vervormen, een' anderen vorm geven; **transformātie**, f. de gedaanteverandering, herschepping (gelijk die der rups in een' vlinder); Algeb., de bewerking, door welke men in bepaalde vergelijkingen in de plaats der onbekende eene functie van eene andere onbekende stelt; Geom., de herleiding van eene figuur of van een ligchaam in een ander van dezelfde oppervlakte of denzelfden inhoud, (b. v. van den vierhoek in eenen driehoek enz.).

transfugéren, lat. (*trans-fugĕre*, van *fugĕre*, vlugten), over loopen, tot den vijand over gaan.

transfundéren, lat. (*trans-fundĕre*, v. *fundĕre*, gieten), uit het eene vat in het andere over gieten, over storten; **transfūsie**, f. (lat. *transfusĭo*), de overgieting, overtapping van het bloed van een dier of mensch in de bloedvaten van een ander.

transgangētisch, nw lat., aan gene zijde van den Ganges gelegen.

transgrediéren, lat. (*transgrĕdi*, van *gradi*, stappen), over stappen; **transgréssie**, f. (lat. *transgressĭo*), de overstapping, overtreding van eene wet, een gebod enz.

transiéren, lat. (*trans-ire*), over gaan, voorbij gaan.

transigéren, lat. (*transigĕre*, v. *trans* en *agĕre*), eig. doorzetten, ten einde of tot stand brengen; een vergelijk treffen, over-

een komen, vereffenen, tot eene minnelijke schikking komen; **transigeerbaar**, voor eene schikking, een vergelijk vatbaar.

transiliéren, lat. (eig. *trans-silīre*, v. *salire*, springen), over springen, met stilzwijgen voorbij gaan.

Transītie, f. (lat. *transitĭo*) of **transītus**, m. (v. *transīre*, over gaan), de overgang van het eene onderwerp of van den eenen toon tot een' anderen; het overslaan; *in transitu*, in 't voorbijgaan, en passant; **transīto**, m. it., de doorgang, doorvoer van waren of goederen door het eene land in het andere; transito-goederen, doorgaande goederen, doorvoergoederen; transito-handel, handel met doorvoer-goederen; transito-tol, doorvoer-tol; **transitéren**, lat. (*transitāre*), voorbij gaan, doorgaan (van waren gebruikelijk); **transitief**, nw lat. (*transitīvus*, *a*, *um*), overgaand; *verbum transitīvum* of enkel **transitīvum**, n. een overgaand, overgankelijk werkwoord, bedrijvend werkwoord, waarvan de handeling op een voorwerp over gaat of daarop inwerkt, b. v. beminnen, haten enz. (vgl. **verbum**); **transitōrisch**, **transitoor**, lat. (*transitorĭus*, *a*, *um*), voorbijgaand; vergankelijk, vlugtig, van korten duur.

Translātie, f. lat. (*translatĭo*), **translaat**, n. de overdraging; overzetting, vertaling; *translatĭo juris*, de overdraging van een regt op een ander; **translātor**, of fr. **translateur**, m. een overzetter, vertaler, vertolker; *translateur juré* (spr. —*zjuré*), beëedigd vertaler; **translatéren**, nw lat. Merc., over dragen, z. v. a. transferéren.

translocéren, **transloquéren**, nw lat. (v. h. lat. *locus*, plaats), aan eene andere plaats zetten, verplaatsen; **translocātie**, f. de verplaatsing, plaatsverandering, overbrenging.

translucént, lat. (v. *trans-lucēre*, doorschijnen), ook **translucíde**, doorschijnend, doorzigtig; **transluciditeit**, f. nw lat., de doorschijnendheid, doorzigtigheid.

translunārisch, nw lat. (v. *trans* en *luna*, z. a.), bovenmaansch, wat aan gene zijde der maan, boven de maan is.

transmarijn, lat. (*transmarīnus*, *a*, *um*, v. *mare*, zee), aan gene zijde der zee, overzeesch.

transmigréren, lat. (*trans-migrāre*, vgl. **migrēren**), wegtrekken, verhuizen, uitlandig gaan (emigreren); **transmigrātie**, f. de uittrekking, verhuizing, landverhuizing, volksverhuizing; ook zielsverhuizing.

transmittéren, lat. (*trans-mittĕre*; vgl. **mittéren**), over zenden, over leveren, ter hand stellen, over doen; **transmissie**, f. de overzending, overlevering, terhandstelling; overdraging, voortplanting; *transmissĭo hereditātis*, de overdragt der erfmaking; **transmissibel**, nw lat., overzendbaar; overdoenbaar; **transmissibiliteit**, f. de overdraagbaarheid.

transmontaan, lat. (*transmontānus*, *a*, *um*, v. *mons*, berg), aan gene zijde der bergen (Alpen), overbergsch; ook z. v. a. ultramontaan (z. a.).

transmutéren, lat. (*trans-mutāre*; vgl. **mutéren**), veranderen, verwisselen, verruilen, omzetten; **transmutābel**, nw lat., veranderbaar, verwisselbaar, voor omzetting vatbaar; **transmutabiliteit**, f. de veranderlijkheid, verwisselbaarheid; **transmutātie**, f. lat. (*transmutatĭo*), de verandering, verwisseling, letterverzetting; bij de alchimisten: de verandering van een metaal in een edeler; Math., de herleiding van eene figuur of een ligchaam in een ander, gelijk van eenen driehoek in een vierkant; de verandering van eene kromme lijn in eene andere van dezelfde soort en dezelfde orde.

Transnominātie, f. nw lat., de naamsverwisseling, overnaming, z. v. a. metonymie (z. a.).

transpadānisch, lat. (*transpadānus*, *a*, *um*, v. *Padus*, de Po), aan gene zijde van den Po.

transparént, nw lat. (v. *trans*, z. a., en *parēre*, schijnen) of **transparant**, fr. (spr. —*paráng*), doorschijnend; helder, klaar; als subst. n. een doorschijnbeeld, doorschijnend schilderij, nachttafereel, geolied papier, waarachter men licht plaatst, bij decoratiën; lijnenblad, een blad, waarop zwarte lijnen zijn getrokken, en dat men onder het papier legt, om regt te schrijven; **transparéntie** of fr. **transparence**, f. (spr. —*rángs'*), de doorschijning, doorschijnendheid; klaarheid.

Transpiratie enz., z. **transspiratie**.

transplantéren, lat. (*transplantāre*, v. *plantāre*, planten), verplanten, over planten, verplaatsen; **transplantātie**, f. de verplanting, overplanting, verplaatsing; Med., de vergoeding van een verloren ligchaamsdeel door een ander, van elders ontleend; de gewaande geneeswijze der ziekten, door ze te doen overgaan in eenig dier of plant, de overleidingskuur.

transponéren (lat. *transponĕre*, v. *ponĕre*, zetten), over zetten, verzetten, verplaatsen; Muz., een stuk in eene andere toonsoort zetten, omzetten, hooger of dieper in den toon spelen; **transposítie**, f. de verzetting, om- of overzetting (in een' anderen toon).

transportéren (lat. *transportāre*, van *portāre*, dragen), over brengen, verder brengen, vervoeren, over voeren; over dragen; **transportéring**, f. de vervoering, overvoering; **transpórt**, m. nw lat. (fr. *transport*), de verzending, het vervoer v.

koopwaren; de vracht; ook hetgeen vervoerd wordt (b. v. een transport levensmiddelen enz.); de overdragt of het overbrengen van de slotsom in rekeningen van het einde der eene bladzijde op het begin eener andere; hevige drift, opgewondenheid, driftvervoering; transport-kosten, de verzendingskosten, het vrachtgeld, vervoerloon, de vracht; transportschip, een overvaart-, vracht- of lastschip, inz. voor troepen; **transportābel**, vervoerbaar; roerend; overdraagbaar (van schulden en verbindtenissen); **transportātie**, f. (fr. *transportation*), z. v. a. deportatie, z. a.; **transporteur**, m. fr. Geom., hoekoverbrenger, hoek- of graadmeter, een halfcirkelvormig, in 180 graden verdeeld meetkunstig werktuig om hoeken te meten en over te brengen.

Transpositie, z. ond. **transponéren.**

transpyrenæïsch, nw lat., aan gene zijde der Pyrenæen gelegen.

transrhenānisch, lat. (*transrhenānus, a, um*, v. *Rhenus*, de Rijn), overrijnsch, aan gene zijde des Rijns gelegen.

transscéndent en **transscendentaal**, nw lat. (v. h. lat. *transscendĕre*, over stijgen, te boven gaan, v. *scandĕre*, stijgen, klimmen), Phil., het zinnelijke of het gebied der ervaring te boven gaande of overschrijdend, bovenzinnelijk, niet onder de zinnen vallende, b. v. zulke begrippen enz.; **transcendánt**, fr. (spr. *transangdáng*), verheven, zeer uitmuntend, wat uitblinkt in zijne soort.

transscribéren, lat. (*trans-scribĕre*, v. *scribĕre*, schrijven), over schrijven, schriftelijk over dragen, op een ander over schrijven, b. v. eene schuldvordering.

transspiréren, nw lat. (v. *trans*, z. a., en *spirāre*, ademen, wasemen), uitdampen, uitwasemen, zweeten; oneig. ruchtbaar of bekend worden, zich verbreiden, uitlekken, uitkomen; **transspirātie**, f. de uitwaseming, uitdamping.

Transsubstantiātie, f. nw lat. (vgl. **substantie**), de verandering van de eene zelfstandigheid in de andere, verandering van het brood en den wijn bij het avondmaal in het ligchaam en bloed v. Christus, volgens de leer der R. K.

transsudéren, nw lat. (v. h. lat. *sudāre*, zweeten), doorzweeten; doorzijpelen; **transsudātie**, f. de doorzweeting; doorzijpeling.

transsuméren, lat. (*trans-sumĕre*, van *sumĕre*, nemen), over nemen, ontleenen, over dragen, afschrijven; **transsumt**, n. Jur., een authentiek of door een' bevoegd' persoon gemaakt afschrift (copie).

Transtévere, it., l. **Trastévere**, n. (v. *Tevere*, Tiber), het gebied aan gene zijde des Tibers, van Rome gerekend; **Transteverīnen**, de bewoners van dat gebied.

transvehéren, lat. (*trans-vehĕre*), over varen, over voeren, vervoeren; **transvéctie**, f. de overvaring, overvaart; ook leenpligtig vervoer, vroonvervoer.

Transvérso, f. lat. (v. *transvérsus, a, um*, dwars, v. *trans-vertĕre*, eig. over of' door rigten of wenden), z. v. a. **traversie; transversaal**, nw lat., dwars, overdwars; schuin, scheef; **transversālen**, pl. Jur., zijverwanten.

Trapezīum, n. gr. (*trapédzion*, eig. tafeltje, verklw. van *trápedza*, tafel), pl. **trapezīa** of **trapeziën**, Math., een vierhoek met ongelijke zijden, waarvan slechts twee evenwijdig loopen; **trapezoéder**, n. een ligchaam met vier en twintig gelijke, ongelijkzijdige vlakken; **trapezoïde**, n. een vierhoek, waarvan al de zijden en hoeken ongelijk zijn; **trapezophoor**, m. een tafeldrager, tafelhouder.

Trapēso, m. it., een klein zijdegewigt te Napels, $= \frac{1}{360}$ pond.

Trappísten, leden van de orde de la Trappe, eene monnikenorde, in de 17de eeuw door den franschen abt Rancé gesticht (dus geheeten naar de abdij la Trappe, in een' woesten oord van Normandije); zij onderscheidt zich door de uiterste gestrengheid van hare ordesregelen, inz. ook door de verpligting tot een volstrekt zwijgen.

traqueren (spr. —*kéren*), fr. (*traquer*), drijven, eene drijfjagt houden.

Tras of **tarras**, m. vulcanisch puin, tufsteen, een mengsel uit brokken van vulcanische steenen, dat men als mortel bij watermetselwerken gebruikt.

trasséren, it. (*trassáre*, v. h. lat. *trahĕre*, trekken), bij iemand over geld beschikken, hem schriftelijk verzoeken, eene betaling te doen; **op iemand trasseren**, op hem eenen wissel trekken; *appoint* (fr.) of *a punto* (it.) **trasseren**, de gelden tot op den laatsten penning betrekken; **trassánt**, m. een wisseltrekker, uitgever van eenen wissel, trekker; **trassaat**, m. de betrokkene, op wien eenen wissel ter betaling is afgegeven, ook acceptánt; **tratte**, f. (it. *tratta*), of **traite**, fr. (spr. *trèt'*), een getrokken wissel (gewoonlijk worden onder kooplieden 2 of 3 gelijkluidende trattes, nl. prima, secunda, en tertia, eerste, tweede en derde wissel afgegeven, opdat, in geval de eene verloren gaat, de andere betaald worde); **trattarélle**, f. (it. *trattarélla*), een wisseltje, kleine wissel van gering bedrag.

Trasteveren, trasteverinen, z. **transtevere** en **transteverinen.**

tratte, z. ond. **trasseren.**

tratto di corda, m. it., de touwtrekking, eene straf voor misdadigers in Italië, waarbij hun de leden met touwen uit elkander getrokken worden.

Traulísmus, n. gr. (*traulismós*, van

traulidzein), het lispelen of brouwen, als gebrek der uitspraak.

Traumatĭca, pl. gr. (v. *trauma*, wond), Med., wondmiddelen; **traumátisch**, wonden betreffende, van eene wond ontstaan, met wonden behebt; **trausis**, f. de verwonding.

Traváde, f. fr., een onstuimige en ongestadige, met donder en bliksem gepaardgaande wind.

Travailles (spr. *trawáljes*), pl. fr. (*travail*, pl. *travaux;* gew. afgeleid v. h. mid. lat. *trabāle*, *trabalium*, dat, gelijk mede het fr. *travail*, den noodstal voor paarden beteekent, v. h. lat. *trabs*, balk; vgl. echter ook ons draven, trappen, het opperduitsch traballen, zich afslooven, het laagduitsch drawaljen, bedrijvig heen en weêr loopen, het eng. *to travel*, reizen), moeijelijk werk, inspanningen, bezwaarlijke bezigheden; **travailléren** (fr. *travailler*), arbeiden, inz. met inspanning; kwellen, afmatten; **travaille**, f. de noodstal, hoefstal voor paarden.

Travérse, f. fr. (vgl. **transverse**), de dwarslijn, dwarsstreep, dwarsstang, dwarsbalk, dwarsgang, dwarswal, eene dwars ingelegde borstwering; een ongelukkig toeval, eene onverwachte verhindering, wederwaardigheid; **traversière**, f. (spr. *trawersjèr'*), de dwarsfluit; **traverséren** (fr. *traverser*), dwars doorgaan, doorkruisen; dwars voor komen, verhinderen, in den weg staan, versperren, hinderen; van paarden: dwars springen, dwarssprongen maken, zich zijwaarts werpen.

Travertino of **travertijn**, m. it., eene soort van tufsteen, uit welken de tempels en zuilen in Italië gebouwd zijn.

travestéren, (it. *travestire*, van *tra* = *trans*, en *vestire*, kleeden), verkleeden door de kleeding van eene andere kunne of een' anderen stand te doen aannemen; belagchelijk of lachwekkend inkleeden, een ernstig onderwerp in een belagchelijk gewaad steken of voorstellen, inz. een verheven dichtstuk in een' lachwekkenden, bespottelijken, potsierlijken vorm omwerken; **getravesteerd**, verkleed, belagchelijk ingekleed; **travestĭe** of **travestéring**, f. verkleeding, omkleeding; lachwekkende inkleeding, een potsierlijk gedicht, dat eene ernstige, reeds dichterlijk behandelde stof in een nieuw komisch gewaad kleedt; vgl. parodie.

Trawant (v. h. it. en sp. *trabánte*, hoogd. *trabánt*. dat van *traben*, draven, afkomt; dus eig. een looper), een begeleider, lijfwacht van eenen vorst enz., lijftrawant; eene maan, bijplaneet, vgl. satelliet.

trebuchéren, fr. (*trébucher*, spr. *trebusj'*—), struikelen, vallen; ook meer wegen, overwigtig zijn.

Trecentĭsten, pl., naam, dien men aan de it. dichters van 1300—1400 geeft, en tot welke Dante en Petrarcha behooren.

Trechōma, n. gr. Med., ruwheid, ruwwording, z. v. a. trachoma; **trechýsmus**, m. het ruwmaken, de bewerking of het ontstaan van het trachoma.

Trefle, m. fr. (v. h. lat. *trifolium*, d. i. drieblad), klaver of klaverblad; in het kaartspel: klaveren.

Treil, m. (waarsch. v. h. fr. *tirail* en dit v. *tirer*, trekken; eng. *to trail*, een schip voorttrekken), eene lijn om een schip voort te trekken; het gezamentlijke touwwerk van een schip, b. v. een vaartuig met zeil en treil.

Treille, f. fr. (spr. *trelj'*; van het lat. *trichĭla*, zomerloof), **treillis**, n. (spr. *trelji*), ook **treillage**, f. (spr. *treljáazj'*), tralie, traliewerk, tralievormig latwerk voor wijnstokken, priëelen enz.; ook wel tralje.

Trein, z. **train**.

Trēma, n. gr. (v. *trān*, *titrān*, doorboren), eig. het doorboorde gat, de opening; Gram., het deelteeken (*puncta diaereseos*), twee punten, die op klinkletters gezet worden, om aan te duiden, dat met dezelven eene lettergreep begint, b. v. poëet; **trēsis**, f. Med., het doorboren.

tremándo, *tremolándo*, it. (v. *tremáre*, verkl. *tremoláre*, sidderen), Muz., bevend, trillend, sidderend.

Tremblant, m. fr. (spr. *trangbláng*, v. *trembler*, beven), z. v. a. tremulant (z. a.); **trembleurs**, pl. (spr. *trangbléur*), bevers, z. v. a. kwakers.

Tremoliet, m. witte, straalachtige hoornblende, sterschorl.

Tremor, m. lat., het sidderen, de schrik, vrees.

Tremplin, m. fr. (spr. *trangpléng*), de springbank, springplank, aanloop, de schuinliggende loopplank voor springers en koorddansers.

tremuléren, nw lat. (*tremulāre*, it. *tremolare*, v. h. lat. *tremŭlus*, sidderend, v. *tremĕre*), sidderen, trillen, inz. van de stem of den toon; **tremulánt**, m. de siddertoon, bevende toon, langzame trillen; een register aan de orgels, dat aan de toonen eene trilling geeft; **tremulātie**, f. de beving, trilling, sidderende beweging.

trente-un of **trente et un**, n. fr. (spr. *trangtúing* of *trang te úing*), een en dertig, en **trente et quarante**, n. (spr. *trang te karángt*), dertig en veertig, een kansspel met kaarten.

Trepaan, m. (fr. *trepan*, it. *trapano*, mid. lat. *trepănum*, v. h. gr. *trypănon*, de boor, v. *trypān*, boren), eene schedelboor, panboor, een werktuig der wondheelers om de hersenpan te doorboren; eene soort van drilboor, die met twee han-

den bewogen wordt; **trepanéren** (fr. *trépaner*), de hersenpan doorboren; **trepanātie** of **trepanéring**, f. het schedelboren; **trephíne**, f. eene korte, slechts met eene hand in beweging gebragte schedel- of panboor.

trepidéren, lat. (*trepidāre*), sidderen, versagen, vreesachtig of verschrikt zijn; **trepidātie**, f. (lat. *trepidatio*), de siddering, versaagdheid; Astr., de (schijnbare) zwenking des sterrenhemels van het noorden naar het zuiden en van het zuiden naar het noorden.

Tresálvo, m. naam, dien men in de spaansche koloniën aan de kinderen geeft, die geboren zijn uit eenen Mesties en eene Indiaansche of uit eenen Indiaan en eene Mestiese.

Treseau, m. fr. (spr. *trezó*), een fr. apothekers- en zilvergewigt, een vierde ons.

Treséta, f. eene rekenmunt in Minorca, $= \frac{1}{40}$ libra of ongeveer $4\frac{1}{2}$ cent.

Tresjak of **trisjak**, n. (v. h. it. *i tre sciacchi*), eene soort van kaartspel met 3 kaarten (in het fr. *brelan* genaamd); **tresjakken** of **trisjakken**, dat spel spelen.

Tresis, z. ond. **trema**.

Tresor, m. fr. (v. h. lat. *thesaurus*, z.a.), **trezoor**, de schat, schatkamer; **tresorerīe**, **tresorīe**, **trezorīe**, f. de schatkamer, de plaats, waar de staats- of gemeente-gelden bewaard worden; **tresorier**, m. (spr. *trezorjé*), een schatmeester, rentmeester; **tresoréren**, eenen schat aanleggen, verzamelen.

Tresse, f. fr. (it. *treccia*, v. *tressiare*, fr. *tresser*, vlechten, ineen slingeren), de tres, h. goud- of zilverboordsel of -belegsel; de haarvlecht, haarsnoer; **tresséren**, h. haar vlechten; **tresseur**, m. een haarvlechter; **tresseuse**, f. (spr. —*séuz'*), eene haarvlechtster.

treuga Deï, f. mid. lat. (van het duitsch *treue*, oud. *triuwa*, gott. *triggva*, trouw, vgl. het sp. *tregua*, fr. *trève*, wapenstilstand), de godsvrede in de middeleeuwen, de stilstand of staking der veeten en rooverijen van vrijdag tot maandag.

Tri, n. fr., eene soort van l'hombre-spel met drie personen, waarbij men van de ruiten alleen den heer behoudt; ook een gr. voorvoegsel van vele woorden om aan te duiden, dat de voorwerpen, door het daarop volgend woord uitgedrukt, ten getale van drie zijn.

tria juncta in uno, lat., drie in één vereenigd.

Triacontaéder, n. gr. (v. *triakónta*, dertig, en *hédra*, zetel, grondslag, grondvlakte), een dertigvlak, een ligchaam met dertig gelijke ruitvormige vlakken.

Triáde, f. fr., **trias**, Phil., eene verzameling van drie personen, drie eenheden; de indische triade, z. **trimourti**; harmonische triade, Muz., het volmaakt accoord; **triádisch**, tot de trias behoorende; triadische hymne, een lofzang op de drieëenigheid.

Triage, f. fr. (spr. —*áazj'*; van *trier*, uitlezen, uitzoeken), het uitlezen, uitzonderen, schiften, het uitgezonderde, het geschifte.

Triandrĭa, pl. gr. (v. *treis*, *tria*, in zamenst. *tri-*, drie, en *anēr*, man), driemannige planten, driehelmigen, welker bloemen drie meeldraden hebben, de 3de klasse in het stelsel van Linnæus, tot welke schier al onze graan- en grassoorten behooren; **triángel**, m. lat. (*triangŭlum*, v. *angŭlus*, hoek), de driehoek; ook een driehoekig stalen slag-instrument in de turksche muzijk; **triangulair**, nw lat. (*triangulāris*, *e*), driehoekig; **triangulair-** of **trigonaal-getallen**, driehoekige getallen, de eenvoudigste onder de gefigureerde getallen, nl. 1, 3, 6, 10, 15, 21, 28, 36 enz., welke men kan uitdrukken door even ver van elkander staande punten binnen het vlak van een' gelijkzijdigen driehoek (.·., .·:·. enz.), en welke men verkrijgt uit de som der rekenkunstige reeks 1, 2, 3, 4 enz., b. v. $1+2=3$, $1+2+3=6$, $1+2+3+4=10$ enz.; **trianguléren**, metingen door driehoeken verrigten, terwijl men zekere punten als middelpunten van driehoeken aanneemt; ook driehoekig enten of griffelen, in eene driehoekige insnede aan de zijde des stams het entrijsje of de griffel inzetten; **triarchīe**, f. gr., de drieheerschappij, het driemanschap, regering van drie personen te gelijk; **trias**, f. (gr. *triás*), z. **triade**.

Tribáde, f. gr. (*tribás*, pl. *tribádes*, v. *tribein*, wrijven), eene vrouw, die met zich-zelve of met anderen van haar geslacht ontucht bedrijft; **tribométer**, m. wrijvingmeter, een werktuig om de graden der wrijving te bepalen.

Tri-boston, z. **boston**.

Triboulet, m. fr. (spr. *triboelé*), een drijfkegel, waarop iets rond wordt uitgedreven (b. v. bij goudsmeden).

Tribrăchys, m. gr. (v. *tri*—, drie, en *brachys*, kort), Poet., een gr. of lat. versvoet bestaande uit drie korte lettergrepen, de snellooper (⏑ ⏑ ⏑).

tribuéren, lat. (*tribuĕre*), toekennen, toeëigenen, bewilligen; ook schatting betalen.

Tribulatie, z. ond. **tribuleren**.

Tribulcon, n. (waarsch. kwalijk gevormd v. h. gr. *tri*—, drie, fr. *boule*, kogel, en gr. *hélkein*, trekker!) Med., een drievoudige kogeltrekker tot het uittrekken van kogels uit geschoten wonden.

tribuléren, mid. lat. (*tribulāre*, it. *tribolare*; v. h. oud lat. *tribulāre*, persen,

tribŭlum, dorschmachine, dorschslede; gr. *tríbein*, wrijven, dorschen), dringen, drukken, plagen, kwellen, verontrusten, pijnigen; **tribulātie**, f. de drukking, aanvechting, beangstiging, angst, wederwaardigheid, ongeval.

Tribunaal, n. (v. h. lat. *tribūnal*, de verheven plaats, waarop zittend de prætor regt deed), de regterstoel; het geregtshof, de regtbank, het geregt, inz. oppergeregt; *pro tribunāli*, voor het geregt; **tribúne**, f. fr., het spreekgestoelte; de verheven plaats voor het volk in de vergaderzalen; ook die, van welke de grieksche en romeinsche redenaars tot het volk spraken; de galerij in kerken; de lantaarn op eenen koepel.

Tribus, f., pl. ook **tribus**, lat., eene afdeeling, inz. van het rom. volk, waarvan er oorspr. drie, ten laatste 35 waren; volksklasse; **tribūnus** of afgek. **tribuun**, m. de opperste, het hoofd van eene tribus, gemeensman; *tribunus militum* of **krijgstribuun**, een krijgsoverste bij de oude Romeinen; *tribunis plebis* of **volkstribuun**, een volksverdediger, volksspreker, gemeensman; **tribunaat**, n. het ambt van eenen tribuun of gemeensman.

Tribuut, m. (v. h. lat. *tribūtum*, n., v. *tribuĕre*, z. **tribueren**), de opbrengst, schatting, belasting, cijns, schot; **tributair** (lat. *tributarius*, *a*, *um*, fr. *tributaire*), cijnsbaar, schatpligtig; **tributarĭus**, m. een schatpligtige.

Trica, f. (mid. lat. *trica*, *tricia*), verward of ineengewikkeld haar; Med., z. v. a. plica.

Tricennium, n. lat. (v. *tricēni*, dertig, en *annus*, jaar), eene tijdruimte v. dertig jaren; **tricennaal**, dertigjarig; **tricesimātie**, f. de straf van den dertigsten man.

triceps, lat., driehoofdig.

Trichiăsis, ook **trichōsis**, f. gr. (van *thrix*, gen. *trichós*, haar), Med., haarziekte; inz. de binnenwaartskeering van de haartjes der oogleden; **trichismus**, m. de haarbreuk, spleetbreuk, waarbij een been door beleediging eene zeer fijne spleet krijgt; **trichītis**, f. haarontsteking, haarziekte; **tricholăbis**, f. of **tricholabĭum**, n. haartang; **trichologīe**, f., z. v. a. carphologie; **trichōma**, n. het behaardzijn, de harigheid; de poolsche vlecht; **trichophyĕa** en **trichophytĭca**, pl., middelen, die den groei der haren bevorderen; **trichophýllæ**, pl., planten met blaadjes zoo dun en smal als haren; **trichophýllisch**, haarbladerig.

Trichórd, n. gr. (*tri-chordos*, *on*, driesnarig; vgl. **chorde**), eene driesnarige kleine luit of mandoline.

Trichorrhœa en **trichorrhўsis**, f. gr. (v. *thrix*, gen. *trichós*, haar), het uitvallen der haren; **trichoschĭsis**, f. het splijten der haren; **trichōsis**, f. het behaardworden; **trichotomīe**, f. 1) het haarsplijten, haarkloven; 2) (v. *trícha*, drievoudig), de deeling, splitsing in drie deelen; de voorstelling van een begrip in drie trappen, ook trilogie; **trichotómisch**, haarsplijtend; driedeelig.

Trichoïsmus, m. gr. (v. *tri*—, drie, en *chrōs*, kleur), de driekleurigheid, drievoudige kleurwisseling.

Trichuride, f. gr. (v. *thrix*, gen. *trichós*, haar, en *ūrá*, staart), eig. haarstaart; de haarworm, eene soort van ingewandswormen; **trichus**, n. stijf, borstelig hoofdhaar.

Tricinĭum, n. lat. (v. *tres*, *tria*, in zamenst. *tri*—, en *canĕre*, zingen), Muz., een driestemmig muzijkstuk, een stuk, gezet voor drie stemmen of speeltuigen.

Trick, m. eng., in het whistspel: elke slag boven de gevorderde zes slagen.

Triclinĭum, m. lat. (v. *tri*—, drie, en het gr. *klinē*, leger), eig. drievoudige legerstede; oud-romeinsche spijstafel; de zaal, waar die spijstafels waren geplaatst.

Tricōlon, n. (vgl. *kolon*), een drieledig ding, inz. een gedicht met driederlei soort van verzen.

tricŏlor, lat. (vgl. *color*), driekleurig, inz. draagt die naam de driekleurige amarant.

Tricot, m. fr. (spr. *trikó*) en **tricotage**, f. (spr. —*táazj'*; v. *tricoter*, breijen), breiwerk, gebreide kleeding; *en tricot* (spr. *ang*—), in gebreide kleeding; **tricotéuse**, f. eene breister; ook een breivertrek.

Trictrac, z. **toccategli**.

Tricycle, m. fr. (spr. —*siekl'*; van het gr. en lat. *tri*—, en *cyclus*, gr. *kýklos*, kring, cirkel), een fransche wagen met drie wielen; **tridactýlisch**, gr. (vgl. **dactylus**), met drie vingers, met drie teenen; **tridens** of **tridént**, m. lat. (v. *dens*, gen. *dentis*, tand), de drietand van Neptunus; **tridi**, fr., z. decade; **tridĭum**, n. lat. (v. *dies*, dag), it. **triduo**, eene tijdruimte v. drie dagen; een driedaagsch gebed in de r. k. kerk; **triédrisch**, gr. (v. *kédra*, zetel, grondvlak), drievlakkig; **triennĭum**, n. lat., driejarig; **trietēris**, f. gr. (v. *trietēs*, driejarig, v. *étos*, jaar), een driejarige tijdkring of tijdruimte, een driejaarlijksch feest, een feest, dat om de drie jaren gevierd wordt; **trifolĭum**, n. lat. (vgl. **folium**), drieblad, klaver; **triga**, f. (vgl. **quadriga**), een driespan, een met drie paarden bespannen rijtuig of wagen; **trigamīe**, f. gr. (v. *gámos*, echt, huwelijk), drievoudige echt, het leven in het derde huwelijk.

Trien, f., z. v. a. **Trijn**; spotnaam, dien het gepeupel in Nederland aan de westphaalsche of bovenlandsche vrouwen geeft.

Trigantine, f. een klein grieksch vaartuig met een enkel zeil.

trigástrisch, gr. (v. *tri*—, drie, en *gastēr*, buik), driebuikig.

Trigaud, n. fr. (spr. —*ghó*), een arglistig mensch; **trigaudéren** (fr. *trigauder*), met streken omgaan; **trigauderīe**, f. streek, valschheid, bedriegerij.

Triglyph, n. gr. (v. *tri*—, drie, en *glyphis*, vgl. **glyph**), Arch., de driekloof, het met drie inkervingen versierde lid der dorische zuilenorde; **trigōnum** of **trigoon**, n. (gr. *trigōnon*, v. *gōnos*, *gōnia*, hoek), een driehoek; **trigōnisch**, driehoekig; **trigonélle**, f. nw lat. (*trigonélla*, L.), een plantengeslacht, waarvan de bokshoorn eene soort is, fenegriek, grieksch hooi; ook eene gladde tweeschalige mossel, waarvan de schalen ieder in drieën zijn verdeeld; **trigonellieten**, pl., versteeningen van zulke schelpdieren, ook donaciten; **trigonometrīe**, f. gr., de driehoeksmeting, de wetenschap, die, wanneer van de zijden en hoeken eens driehoeks drie dingen gegeven zijn, de overige drie door berekening leert vinden; **trigonométrisch**, tot de driehoeksmeting behoorende; **trigynīen**, pl. (v. *gynē*, vrouw), planten, welker bloemen drie stampertjes hebben.

Trijn, f. verkl. **Trijntje**, m. vrouwenn.: gew. verkorting van Catharina (z. a.).

Triktrak, z. **toccategli.**

trilateraal, nw lat. (v. *tri*—, drie, en *latus*, gen. *latĕris*, zijde), driezijdig; **trilémma**, n. gr. (vgl. **lemma** en **dilemma**), eene op vooronderstellingen (hypothesen) gegronde sluitrede, met een drieledig nazindeel in den meerderterm of major.

Trillioen, f. (mid. lat. *trillio*, fr. *trillion*), duizendmaal duizend billioenen (1,000000,000000,000000).

Trillo, m. it. Muz., een triller, tremulant.

Trilobiet, m. (v. *tri*—, drie, en *lobós*, hulsel), versteeningen van onbekende insecten met drie hulsels; **trilogīe**, f. (vgl. **logos**), eig. eene drievoudige of driedeelige rede; inz. eene verzameling van drie tooneelstukken, afzonderlijk vertoond, maar wier personen dezelfde zijn en wier onderwerp eenigen zamenhang heeft, gelijk b. v. de Hendrik VI van Shakespeare, de Wallenstein van Schiller; in het oude Griekenland drie treurspelen van éénen schrijver, die te zamen een geheel uitmaakten of toch na elkander opgevoerd werden; gewoonlijk sloot zich nog een satyrspel daaraan, dat dan met gezegde drie treurspelen tezamen eene tetralogie of vierheid van tooneelstukken uitmaakte; ook in 't algemeen de drieheid, deeling in drieën, z. v. a. trichotomie; **trilogogríph**, m. een drievoudig woordraadsel; **triméster**, m. lat. (v. *triméstris*, *e*, driemaandsch, driemaandelijksch), een tijd van drie maanden, vierendeel jaars; **trimĕter**, m. gr. (*trimetros*, v. *métron*, maat), Poet., een driemeter, drieledig of zesvoetig vers; inz. de jambische trimeter, ook lat. senarius, zesvoeter; **trimórphisch** (v. *morphē*, gedaante), in of onder drie gedaanten; **trimorphismus**, m. de drievoudige gedaante.

Trimourti, f. ind. Myth., de drieëenheid der vedas, voortgekomen uit den schoot van Brahma, en bestaande uit Brahmà, den schepper, uit Vischnou, den onderhouder, en Siwa, den verwoester.

Trincadure, f. eene soort van spaansche schepen.

Triniteit, f. lat. (*trinĭtas*), de drieheid, drieëenheid, drieëenigheid, drievuldigheid, drievoudigheid; **triniteitsfeest**, het feest der drieëenigheid op den 1sten zondag na pinksteren, waarvan de zondagen na trinitatis (*post trinitatis*, scil. *festum*) hunnen naam hebben; **trinitarīërs**, **trinitārissen**, pl. nw lat., drieëenigheidsbelijders, eene in 1198 in Spanje gestichte geestelijke orde, die de verpligting op zich nam, aalmoezen ter loskooping van christen-slaven te verzamelen; in Frankrijk Maturinen geheeten, omdat hun klooster in Parijs naast eene kapel van den heil. Maturinus stond.

trinómisch, gr. (vgl. **binomisch**), drieledig, drievoudig, driedeelig; **trinomīum**, n. eene drieledige, driedeelige, drienamige getallengrootheid.

Trinquart, n. fr. (spr. *trèngkáar*), een fransch haringschip van 12 tot 15 tonnen.

Trio, n. it., een driespel, driestemmig muzijkstuk; een drietal vrienden, een klaverblad, eene trits van vrienden.

Triōbŏlus, n. gr. (v. *tri*—, drie, en *obolus*, z. a.), eene munt van drie obolen; **triœcīe**, f. (v. *oikos*, huis), eig. driehuizigheid, drievoudige afzondering van planten, die mannelijke, vrouwelijke en tweeslachtige bloemen hebben, de 3de afdeeling van de 23ste klasse in het stelsel van Linnæus.

Trióle, f. it., drieslag, drie verbondene noten, welke de tijdswaarde van twee noten van gelijke beteekening hebben; **triolét**, n. fr., een drieklanksdicht, een klein dichtstuk van acht regels, waarin na den derden regel de eerste, na den zesden de beide eersten herhaald worden, zoodat gevolgelijk de eerste regel driemaal wordt gehoord.

Triōnen, pl. lat. (*triōnes*, v. *trio*, de ploegos; vgl. **septentrio**), eig. de ploegossen, het sterrebeeld van den grooten Beer, de Wagen of het Zevengesternte.

Triórchos, m. gr. (vgl. **orchis**), iemand met drie teelballen.

Tripang, z. **holothuriën**.

tripartiet, lat. (*tripartītus*, *a*, *um*), driedeelig, drievoudig; **tripartītie**, f. nw lat., de indeeling in drieën.

Tripel, m. (naar men wil dus genoemd naar de stad Tripoli; van daar lat. *terra tripolitāna;* fr. *tripoli*, eng. *tripoly*), eene graauwgeelachtige, magere en drooge steensoort, die men tot het polijsten der metalen, steenen enz. gebruikt.

Tripel of **triple** enz., z. ond. **triplum**.

Tripe-madame, z. **tripmadam**.

Tripes, n. lat. (v. *tri*—, drie, en *pes*, voet), een drievoet; **tripetaal**, gr. (vgl. **petalon**), driebladerig, met drie bloembladeren; **triphthóng**, m. een drieklank (vgl. **díphthong**); **triphthóngisch**, drieklankig; **triphýllisch** (vgl. **phyllon**), driebladerig, met drie kelkbladeren.

Tripliek, f. nw lat. (v. h. lat. *triplex*, drievoudig), derde klaagschrift, beantwoording der dupliek (z. a.); **triplicéren**, lat. (*triplicāre*), verdrievoudigen, verdriedubbelen; het derde klaagschrift indienen, op de dupliek antwoorden; **triplicaat**, n. de derde uitvaardiging, het derde afschrift; **tripliciteit**, f. nw lat., de drievoudigheid.

Tripliet, m. ijzerpekerts, phosphormangaanerts, phosphor-ijzererts, met phosphorzuur verbonden mangaan en ijzer.

Triplum, n. lat. (v. *triplus*, *a*, *um*, gr. *triplūs*, drievoudig), het drievoudige; *in triplo*, drievoudig, driemaal, in driedubbel afschrift; **tripel** of **triple**, fr. drievoudig, drieledig, driedubbel; in het whistspel wordt eene partij triple gewonnen, wanneer de tegenspelers slechts twee slagen hebben; **triple-alliántie**, f. een drievoudig verbond, verbindtenis tusschen drie mogendheden; **tripeltact**, m. drieledige toonmaat, onevene maat; **tripléren**, nw lat. (fr. *tripler*), verdrievoudigen, verdriedubbelen, driemaal nemen, drievoudig vermeerderen.

Tripmadam of **tripe-madame**, f. fr. (v. *tripe*, gedarmte), letterlijk: vrouwengedarmte, de kleine huislook, eene saladeplant.

Tripoden, z. ond. **tripūs**.

Tripoli, z. v. a. **tripel** (z. a.).

Tripot, n. fr. (spr. *tripó;* van het lat. *tripudium?*), balhuis, danshuis, speelhuis, knip, krot, slecht gezelschap; **tripotage**, f. (spr. —*táazj'*), een mengelmoes, mengsel van spijzen enz., poespas, hutspot; oneig. streken, treken, knepen.

Trip of **tripfluweel** (it. *trippa*, fr. *tripe* of *tripe de velours*), eene soort van halffluweel, wolfluweel van ruwe zijde of wol op eenen grond van linnen of hennip.

Tripsis, f. gr. (v. *tribein*, wrijven), de wrijving, het wrijven; **triptisch**, door wrijving bewerkt of ontstaan, gewreven.

triptérisch, gr. (v. *tri*—, drie, en *ptéron*, vleugel, vlerk), drievleugelig; **triptérygisch** (vgl. **pteryx**), drievinnig, met drie vinnen voorzien.

Triptōton, n. gr., een zelfstandig naamwoord met slechts drie naamvals-uitgangen.

Tripudĭum, n. lat., het stampen, dansen, huppelen, springen; een levendige springende feestdans in het oude Rome.

Trípus of **tripóde**, m., pl. **tripōden**, gr. (*tripūs*, v. *tri*—, drie, en *pūs*, voet, pl. *tripodes*), de drievoet, inz. de gouden drievoet, waarop de delphische Pythia zat en begeesterde uitspraken deed; van daar *ex tripōde dictum*, n. lat., eene uitspraak van den drievoet, eene magtspreuk of orakel.

Trirēmen, pl. lat (sing. *trirēmis*, scil. *navis*, pl. *trirēmes*, v. *tri*—, drie, en *rēmus*, riem), drieriemig vaartuig of schip met drie roeibanken.

Trisagium, z. **trishagion**; **trischak**, z. **treschak**.

Triséctie, f. nw lat. (v. *tri*—, drie, en *sectie*, z. ond. **seceren**), de deeling in drieën; de drievoudige deeling van eenen hoek; **triséctor**, m. driedeeler, werktuig om eenen hoek in drie gelijke deelen te verdeelen.

Trisenét, m. fr. Pharm., grofgestooten poeder; in de keuken: met grof gestooten specerijen en suiker bestrooide en in wijn geweekte wittebroodjes.

Trisét of **tresét**, n. (v. h. it. *tre setti*, drie zeven; fr. *tré-sept*), een kaartspel met 40 kaarten tusschen 3 personen, waarbij men wint, wanneer men de drie zevens in de hand heeft.

Trishagĭon of **trishagĭum**, n. gr. (v. *tris*, driemaal, en *hágios*, *a*, *on*, heilig), het driemaal heilig in een kerkgezang (naar Jesaias 6, 3); **trismegístus** of **trismegist**, m. gr. (*trisměgistos*, v. *mégistos*, de grootste, superl. v. *mégas*, groot), de driemaal groote, overgroote, verhevenste; bijnaam van den egyptischen Hermes of Mercurius; Týp., de benaming van eene groote soort van drukletters, groote kanon of sabon (fr. *trimigeste*, *trismégiste*, z. **drukletters**).

Trismus, m. gr. (*trismós*) of **trisis**, f. (v. *trídzein*, knarsen, krassen), Med., het tandenknarsen; de kinnebakskramp, mondklem, kaakkramp.

Trispáston, n. gr. (v. *tri*—, drie, en *spáein*, trekken), een driedubbel katrol; **trispérmisch** (vgl. *sperma*), driezadig, met drie zaadkorrels.

triste, lat. (*tristis*, *e*, fr. *triste*), **triest** of **triestig**, treurig, droefgeestig, bedroefd; somber, betrokken, duister, naar; *con tristézza*, it. Muz., met treurigheid of droefheid.

Tristĭchon, n. gr. (v. *tri*—, drie, en *stichos*, rij, regel), een drieregelig gedicht, eene drieregelige strophe; **tristrŏphon**, n. (vgl. **strophe**), een gedicht van drie strophen; **trisyllăbum**, n. (vgl. **syllabe**), een drielettergrepig woord; **trisyllábisch**, drielettergrepig.

Tritæus, m. gr. (*tritaios*, scil. *pyretós*) of **tritæophȳa**, f. Med., eene driedaagsche koorts.

Tritérne, f. nw lat. (*tritérna*), bij boekdrukkers: drie zoodanig gedrukte vellen papier, dat men die, eer zij gevouwen worden, in elkander moet steken (vgl. q u a t e r n e).

Tritheismus, n. gr. (v. *tri*—, drie, en *Theós*, God), de driegoderij, het geloof aan drie goden; inz. de aanneming van drie godheden in de drieëenigheid; **tritheist**, m. die aan drie goden gelooft; **tritheistisch**, driegodig, tot de driegoderij behoorende.

Triton 1), m. nw lat. (it. *tritóne*, drieklankig), Muz., de drieklank, overmatige q u a r t e.

Triton 2), m. gr. (*Tritōn*), Myth., een zeegod en begeleider van Neptunus; pl. **tritons**, lagere zeegoden, somwijlen met vischstaarten, ook wel met paardevoeten voorgesteld.

Tritonĭa of **Tritogenēĭa** of **Tritogenīa**, f. gr., bijnaam der godin Athene of Minerva, naar de rivier T r i t o n, waar zij uit het hoofd van Jupiter werd geboren, of naar het libysche meir T r i t ō n i s.

Trits, f. het drietal, z. v. a. **trio** (z a.).

trituréren, lat. (*triturāre*), dorschen; fijn wrijven, fijn stooten enz.; **triturābel**, nw lat., dorschbaar, fijn te wrijven; **triturātie**, f. de dorsching, fijnmaking, fijnwrijving; inz. het verbrijzelen der spijzen tusschen de tanden.

Triúmph, m. (v. h. lat. (*triúmphus*, = gr. *thriambos*, d. i. oorspr. een bacchische feestelijke optogt en het daarbij gezongen feestlied), **triomf**, bij de oude Romeinen een feestelijke, plegtstatige intogt van een' oud-romeinschen veldheer in de stad Rome na eene behaalde overwinning, overwinningsfeest; van daar in 't alg. voor feestelijke praal, de zege, overwinning, het zegefeest; t r i u m f b o o g, een zegeboog; **triumphéren** (lat. *triumphāre*), eenen zegepralenden intogt houden, zegevierend binnen trekken, het zegefeest vieren; zegepralen; juichen; **triumphérend**, **triumphant**, **triumphantelijk**, zegepralend, juichend; **triumphant**, als subst. f. eene van zijde geweven en met allerlei kleuren bewerkte stof; **triumphātor**, m. een zegepraler, d. i. een met feestelijke praal binnentrekkend overwinnaar.

Triúmvir, m., pl. **triumvĭri**, of **triumviren**, lat. (v. *tres*, gen. *trium*, drie, en *vir*, man), een drieman, drieheerscher in het oude Rome, drie mannen, die gemeenschappelijk den Staat besturen; **triumviraal** (lat. *triumvirālis*, *e*), tot de driemannen of het driemanschap behoorende; **triumviraat**, n. (lat. *triumvirātus*), het ambt van eenen drieman; het driemanschap.

Trivĭum, n. lat. (v. *tri*, drie, en *via*, weg), een drieweg, kruisweg, waar drie wegen zamen loopen of elkander kruisen; in de middeleeuwen de drievoudige kunst of schoolwetenschap: g r a m m a t i c a, r h e t o r i c a en d i a l e c t i c a (vgl. **quadrivium**); **triviaal** (lat. *triviālis*, *e*, d. i. eig. op den openbaren weg te vinden), gemeen, gering, alledaagsch, plat, laag, albekend; afgesleten, verbruikt, afgezaagd; **triviaalschool**, eene lagere school, voorbereidingsschool, volksschool; **trivialismen**, pl. nw lat., algemeen bekende zaken, platheden; **trivialiteit**, f. het gemeene, lage, platte in de uitdrukking; de platheid, laagheid, gemeenheid,onbeduidendheid,alledaagschheid, nietswaardigheid.

Troc, z. ond. **troqueren**.

Trocār, **troikar** of **troiscart** (spr. *troakáar*), m. fr. (v. *trois quarts*, d. i. drie vierdedeelen), eene driehoekige of driesnijdende naald der wondartsen tot het aftappen des waters van waterzuchtigen enz.; **trocaréren**, met den t r o c a r doorsteken en aftappen.

Trochántēr, m. gr. (v. *tréchein*, loopen; *tróchos*, de loop; *trochós*, kring, rad), eig. de looper; Anat., de draaijer van het dijebeen, onderscheiden in groote en kleine draaijer; **trochantērisch**, tot de draaijers behoorende, die betreffende; **trochæus**, m. (gr. **trochāĭos**), pl. **trochæen**. Poet., de snelvoet, een versvoet met eene lange en eene korte lettergreep (— ◡), b. v. l e v e n, l i e f d e enz., ook **choreus**, d. i. danser genaamd, in tegenst. met j a m b u s; **trochæisch**, uit zulke versvoeten bestaande; **trochiliet** of **trochliet**, m. een versteend gedraaid schelpdier; **trochisci** of **trochísken**, pl. (gr. sing. *trochískos*, m. klein rad), bij de apothekers de kleine koekjes onder welker gedaante men soms de geneesmiddelen toedient; **trochiet**, m. eene versteende zeester of radersteen; vgl. e n c r i n i e t; **trochlĕa**, f. lat., de rol, het windas, katrol; **trochōdes**, f. gr. (*trochōdes*, radvormig), Med., eene gewrichtsverbinding, waarbij het been zich in een ander als in eene rol beweegt; **trochoïde**, f., z. v. a. c y c l o i d e (z. a.); **trochométer**, m. een loopmeter, werktuig ter bepaling van den loop des schips; **trochotiek**, f. de leer van de kringvormige beweging

Troebel (fr. *trouble*), onhelder, onklaar, drabbig.

Troef, f. (waarsch. zamen getrokken van triomf, lat. *triumphus*, fr. *triomphe*, hoogd. *trumpf*, eng. *trump*, zweedsch *trumf;* volgens Bilderdijk van treffen, trof), in vele kaartspelen die kleur, welke gekeerd is; ook een enkel blad van deze kleur, een troefblad.

Troep, z. **troupe**.

Troglodieten, pl. gr. (*trōglodýtai*, v. *trōglē*, hol, grot, en *dýein*, duiken, indoopen, inkruipen), holkruipers, holbewoners; in de Oudheid de naam van een' in aardholen wonenden æthiopischen volksstam; later afdwalende christenen, die in holen vergaderden; ook de naam, waarmede men de afgodische joden aanduidt, van wie Ezechiël spreekt; in 't alg. menschen, die onder den grond wonen, gelijk de mijnwerkers van Zweden, Polen enz.

Troikar, z. **trocar**; **trois**, z. **troys**; **trojaansch**, z. **Troje**.

Trojak, m. poolsch (eig. drietal, v. *troi*, drie), eene poolsche rekenmunt, = ½ schostack of ongeveer 5 centen.

Troje, eene beroemde stad der oudheid, de hoofdstad van het eig. Troas, aan den Scamander, anderhalve mijl van de Ægeïsche zee, digt bij den ingang van den Hellespont; zij werd door de Grieken verwoest en herbouwd onder den naam van Ilium; men heette haar nog Dardanië, Teucria, Pergamus; tegenwoordig Bounhar-Bachi; **trojaansch**, van Troje, daartoe behoorende; **trojaansche oorlog**, de krijgstogt door de Grieken in de 13de eeuw vóór J. C. ondernomen om den hoon te wreken, door Paris gedaan aan Menelaus, wiens vrouw Helena door dezen was geschaakt. Agamemnon voerde het grieksche leger aan, dat tot duizend of twaalf honderd schepen werd gebragt en ongeveer honderd duizend man moet geteld hebben; onder deze waren Achilles, Ajax, Menelaus, Ulysses, Diomedes, Protesilaus, Patroclus, Nestor, Neoptolemus enz. Het beleg van Troje duurde tien jaren, na verloop van welke de Grieken veinsden te vertrekken, latende op het strand een ontzaggelijk groot houten paard achter, waarin hunne vermaardste krijgshelden zich verborgen hadden, en dat men **het trojaansche paard** noemt. De Trojanen meenende, dat deze kolussus was opgerigt om eene gelofte te volbrengen, sleepten het binnen hunne muren; en gedurende den nacht kwamen nu de Grieken uit den buik van het dier, openden de poorten voor hunne strijdgezellen en gaven Troje aan de vlammen en de plundering over; van daar het trojaansche paard, voor allerlei soorten van hinderlagen; het trojaansche paard inhalen, zelf zijnen vijand, zijn verderf binnen voeren enz.

Troll of **Trolde**, m. noord. Myth., eene soort van booze geesten of duivels, toovenaars in menschelijke gestalte.

Tromba, f., pl. **trombe**, it., z. v. a. **trompet** (z. a.); van daar **trombe**, f. fr. (it. *tromba*), eene waterhoos, water- of zeezuil; ook typhon; **tromblon**, m. (spr. —*blóng*), Mil., een donderbus; **trombóne**, m. it., pl. **tromboni**, bazuin.

Trombosis, f., z. **thrombosis** ond. **thrombus**.

Trompét, f. (het naast van het fr. *trompette*, sp. *trompeta;* maar oorspr. duitsch, verwant met trommel; oudduitsch *trumba*, *trumbe*, *trumme;* it. *tromba*), een bekend blaasinstrument; ook een orgelregister; iets trompetvormigs, b.v. de trompet of buis van Eustachius, eustachische trompet (z. ond. **Eustachius**); een moerasvogel in Zuid-Amerika, ook agami en makukawa geheeten.

Tromus, m. gr. (*trómos*, v. *trémein*, sidderen), Med., het beven, sidderen.

Trona, z. **soda**.

Trone, f. een klein, ligt vaartuig met een verdek en een vierkant zeil.

tronqueren (sp. *trongkéren*), fr. (*tronquer*, v. h. lat. *truncāre;* vgl. **truncus**), afstompen, verminken, besnoeijen.

trooisch gewigt, z. **troys gewigt**.

Tropæolum, n. gr.-lat., de kapucijnerbloem, een pronkgewas van verscheidene soorten.

Trope, z. **Tropus**.

Trophæen, l. **tropæen** (lat. sing. *tropaeum*, n. pl. *tropaea;* v. h. gr. *trópaion*, pl. *trópaia*, v. *tropē*, het wenden, op de vlugt slaan; fr. *trophée*), zegeteekens, de buitgemaakte wapens, standaarden, krijgsvoorraad enz.

Trophologie, f. gr. (v. *trophē*, voedsel, en *tréphein*, voeden), voedingsleer, leer der leeforde, der leefregelen; **trophonōsos**, f. ziekte der voeding.

Trophōnĭus, m. gr., de fabelachtige stichter van den delphischen tempel van Apollo, die door de aarde verzwolgen en na zijnen dood als heros vereerd werd, en in eene spelonk van Bœotië orakelen sprak; van daar trophōnisch hol, een huiveringwekkend hol met naauwen ingang.

Tropieten, pl., eene secte, die geloofde, dat de Logos bij de vleeschwording had opgehouden God te zijn.

troppo, it., te zeer, al te zeer (als nadere bepaling gebezigd bij de woorden, die de tijdmaat aanduiden, b. v. *allegro non troppo*, niet al te vrolijk).

Tropus of **trope**, m., pl. **tropen**, gr. (*trópos*, pl. *trópoi;* lat. *tropus*, pl. *tropi*, v. h. gr. *trépein*, wenden), eig. wending, omkeer; Log., eene omgekeerde, oneigent-

lijke, figuurlijke uitdrukking, woordenkeer, redesieraad, redebloem, verandering der voorstelling in een aanschouwelijk beeld; **tropen**, Geogr., de zonnekeerpunten; **tropĭcus** (scil. *circulus*), m. lat. (v. h. gr. *tropikós*, scil. *kýklos*), de keerkring, pl. **tropĭci**; *tropicus cancri*, de kreeftskeerkring of noordelijke zonnekeerkring; *tr. capricórni*, de steenbokskeerkring of zuidelijke zonnekeerkring; **trópisch** (gr. *tropikós*, *ē*, *on*, lat. *tropĭcus*, *a*, *um*), eig. de wending betreffende of daartoe behoorend; oneigentlijk, beeldsprakig, verbloemd, figuurlijk; tot de keerkringen behoorende of daar te vinden, b.v. tropische gewassen, zulke, die men tusschen de keerkringen aantreft; tropisch jaar, de tijd, dien de zon in hare schijnbare baan van het lentepunt af gerekend noodig heeft om daar weder te komen; **tropologïe**, f. de leer van de woordwendingen of oneigentlijke uitdrukkingen; **tropológisch**, in oneigentlijke of verbloemde uitdrukking.

troqueren (spr. *trokéren*), fr. (*troquer*, sp. *trocar;* eng. *truck*), ruilen, verruilen, wisselen, ruilhandel drijven; **troc** of **trok**, m. een ruil, eene verruiling.

Tros, m. (hoogd. en zweedsch *tross*, eng. *truss*, fr. *trousse*, sp. *troxa*), de hoop, menigte; de zware bagagie van een leger en de daartoe behoorende personen, krijgspakkagie.

Trot, m. fr. (oorspr. duitsch, van trotten, afgeleid van treden; it. *trotto*), de draf; **trottéren** (fr. *trotter*, it. *trottare*, draven; **trottáde**, f. fr., een kleine wandelrid; **trottoir**, n. (spr. *trottoár*), een verheven steenweg, voetpad met breede steenen, naast den grooten weg.

Troubadour, m., pl. **troubadours**, fr. (spr. *troebadóer;* provençaalsch *trobador*, d. i. eig. vinder, uitvinder, v. *trobar*, fr. *trouver*, vinden; vgl. **trouvere**), voorm. zuid-fransche dichters, minne- of meesterzangers uit Provence in de middeneeuwen.

Trouble, m. fr. (spr. *troebl';* v. h. lat. *turba*, verwarring; *turbāre*, verwarren enz.; vgl. troebel), de onrust, onrustige beweging, stoornis, wanorde, verwarring; inz. volksbeweging, volksopstand; **troubléren** (fr. *troubler*), troebel maken; verontrusten, beangstigen, verwarren, storen.

Trou-madame, n. fr. (spr. *troe*—; v. *trou*, gat, opening), eene soort van spel, waarbij men dertien kleine ivoren ballen door 13 kleine openingen of poortjes, die met verschillende nommers geteekend zijn, tracht te stooten, het kamerspel, gekkenspel.

Troupe, m. fr. (it. *truppa*, mid. lat. *tróppus;* v. h. lat. *turba*, of oorspr. duitsch?), troep, een hoop, eene menigte menschen of dieren; een gezelschap, een rondreizend gezelschap van tooneelspelers; **troepen**, pl. (fr. *troupes*), krijgsbenden.

Trousseau, m. fr. (spr. *troesó;* van *trousse*, bundel, pak, eng. *truss*, port. *trossa*, sp. *troxa;* vgl. ons tros), de uitzet, wat eene bruid aan huisraad en kleeding wordt mede gegeven.

Trouvaille, f. fr. (spr. *troewálj;* van *trouver*, vinden), de vond; **trouvere** of **trouverre**, pl. **trouverres** (spr. *troewèr';* = *trouveurs*, eig. vinders, uitvinders; vgl. **troubadour**), noord-fransche dichters in de middeneeuwen, die inz. volkssprookjes (*fabliaux*), romances enz. dichtten.

Troys-gewigt (naar de fransche stad Troyes benoemd; dus minder goed trooisch gewigt), eng. *troij-weight*, het handelsgewigt, waarvan men zich in Nederland, Frankrijk en Engeland bediende; ook het zwaarste goud-, zilver- en apothekersgewigt; het hollandsch pond troys-gewigt werd verdeeld in 2 mark, het mark in 8 onzen, de ons in 20 engels en de engels in 32 azen; eene mark-troys = 246,08386 wigtjes; in de medicijnen en de natuurkunde werd het mark troysgewigt verdeeld in 8 oncen, de once in 8 drachmen, de drachme in 3 scrupels, de scrupel in 20 grein.

Trubeichmasz, n. eene vochtmaat in Wurtemberg, = $\frac{1}{160}$ eimer (emmer) of 1,9174 ned. kan.

Trucheman, m. fr. (spr. *truusj'máng;* vgl. **dragoman**), een tolk, uitlegger.

Truchsess, m. hoogd. (oudd. *truhsâzo*, *truhsaeze;* gew. afgeleid van truhe, schotel en setzen, zetten, dus eig. wie de schotels neêrzet; waarsch. echter ontstaan uit *truhtsâzo*, v. *truht*, d. i. troep, hoop, dienstvolk, bedienden; dus: de opzieners over de hofbedienden), een voornaam hofbeambte in de middeneeuwen, die inz. over keuken en huishouden het toezigt hield, en bij feestelijke gelegenheden de schotels opdroeg; eertijds eene erfelijke waardigheid.

Truffel, f. (eng. *truffle*, fr. *truffe*; v. h. lat. *tuber*, bult, knol?), kleine ronde eetbare paddestoelen, die onder den grond groeijen en zich in hunne rijpheid door den sterken reuk verraden.

Trumeau, m. (spr. *trumó*), pl. **trumeaux**, fr. (eig. de schenkel van den os), de vensterpijler, d. i. de wandruimte tusschen twee vensters; een groote spiegel ter bedekking van de vensterkolom, penantspiegel.

Truncus, n. lat., een boomstam, tronk, stronk, blok; de romp van een ligchaam; de armbus in de kerken; **truncātie**, f. nw lat., de verminking.

Trusie, f. nw lat. (*trusĭo*, v. *trudére*, stooten), het stooten, inz. de stootbeweging van het hart.

Trustee, m. eng. (spr. *trústie*, v. *trust*, trouw), de vertrouwde, gevolmagtigde, eene soort van fideï-commissaris in Engeland; voogd, verpleger, curator.

Trustée, f. fr., eene maat, waarvan men zich weleer in Bretagne voor het zout bediende; 25 trustées deden een mud.

Trutatōren, pl., z. v. a. joculatoren, hongaarsche liederen-dichters, die de daden der hertogen bij feestmalen en in de legers bezongen.

Trypēsis, f. gr. (v. *trypān*, boren), Chir., het boren.

Tschadir-mehteri, m. turk., titel van de officiers, belast met de zorg voor de tenten des sultans; **tschadir-mehter-baschi**, m. overste van de tentverzorgers.

Tschaiken, ook **saiken** (russ. *tscháika*, eig. de meeuw), ligte, zeer snel varende roeischepen der Hongaren, Turken en Kosakken op den Donau en den Dniester; **tschaikisten**, pl., de scheepssoldaten voor die roeischepen.

Tschako, z. **czako**.

Tschantadji, m. turk., titel van den officier, die den sultan eenen zak met geldstukken achterna draagt.

Tschark of **tscharckey**, n. eene russ. vochtmaat, = $\frac{1}{10}$ stoof, $\frac{1}{100}$ wedzo of 0,1229 ned. kan.

Tschausch of **tschiaus**, m. turk., een policie-dienaar; staatsbode, hof-koerier; turksche lijfwacht te paard, die zich door zijden kleederen, eigenaardigen tulband en sabel onderscheidt; **tschausch-baschi**, m. (vgl. **basch**), hun aanvoerder, die te gelijk rijksmaarschalk is.

Tschertáken of **cerdaken**, pl., in Croatië enz. op palen staande kleine en versterkte wachthuizen, om de strooptogten der Turken door schoten te kennen te geven.

Tschetwerik, n. russ. (v. *tschetúre* = sanskr. *tschatur*, lat. *quatuor*, vier), eene russische graanmaat, = 26.2180 ned. kop; **tschetwert**, n. (russ. *tschétwertj*, in 't alg. een vierdedeel), eene russische graanmaat = 2 osminen, 8 tschetwerik of 209,74 ned. kop; **tschetwertka**, f. het vierde gedeelte van het tschetwerik of 6,556 kop.

Tschiaus, z. **tschausch**.

Tschibouke of **chibouque**, f. turk. (*tschibúk*, in 't alg. staf, roede), een pijpenroer, eene turksche tabakspijp.

Tschimburak, m. een perzisch kameelkanonnier.

Tschomór, hongaarsch, eene uit het gebruik van vette spijzen voortspruitende ziekte, bestaande in eene met neiging tot braken gepaardgaande koorts.

Tschorba, f. turk., in 't algem. soep; een turksch geregt, uit rijst bereid.

Tschun, m. eene chinesche munt, = $\frac{1}{10}$ tail (z. a.).

Tseki, chineesch porselein.

Tsinse, m. chin., een geleerde van de 3de klasse bij de Chinezen.

Tsongtou, m. chin., onderkoning.

Tuba, f. lat., eene soort van trompet bij de oude Romeinen; *tuba Eustachia* of *Eustachiāna*, z. eustachische buis; *tuba stentorĕa* (vgl. **stentor**), de spreekbuis, spreektrompet, roeper; *tuba Fallopii*, Anat., de moeder-trompet.

Tubercŭlum, n., pl. **tubercula**, lat. (verklw. v. *tuber*, n. knol, buil, bult enz.), een uitwas, eene kleine verhevenheid aan een been; ziekelijke knobbel in verscheidene organen van het menschelijke ligchaam, inz. in de longen (*tubercula pulmōnum*, longknobbel); **tuberculeus**, nw lat., knobbelig, gezwollen; **tubereus** (lat. *tuberōsus, a, um*), knobbelig, bultig, ruw; **tuberoos**, f. nw lat., de oostindische herfsthyacinth (*polyánthes*), een bolgewas met witte, zeer sterk- en geurigriekende lelievormige bloemen; **tuberositeit**, f. de knobbeligheid, ruwheid, bultigheid; ook buil, gezwel.

Tubus, m., pl. **tubi**, lat., eene buis, inz. een kijker, verrekijker (teleskoop); *tubi capillāres*, pl., haarbuisjes; **tubipóre**, f. lat.-gr., de buis- of pijpkoraal; **tubiporieten**, pl., versteende pijpkoralen; **tubŭlus**, m. lat., een buisje, pijpje, b. v. om iets op te blazen; **tubularïe**, f. nw lat., de pluimbos-polijp, een koraalachtig plantdier; **tubulieten**, pl., pijpvormige versteeningen van eene soort van plantdieren.

Tudor, naam eener groote engelsche familie, die eene dynastie heeft gevormd, welker eerste lid is Hendrik VII, gekroond in 1485; haar laatste lid is Elizabeth, gestorven in 1603.

Tuf of **tufsteen**, z. **tophsteen**.

Tufenktschi, m., pl. **tufenktschis**, turk. (v. *tufenk*, nw gr. *tuphéki*, snaphaan, geweer), geweerdragers (fuseliers) of buksdragers (karabiniers) in Turkije; ook wie de laden of schaften voor de buksen maakt.

Tug, turk. (*túgh*), de turksche paardenstaart, eene stang met een' paardestaart en gouden bol, welke in plaats van vaan dient.

Tugend-bund, m. hoogd. (spr. *u* = *oe*), deugdverbond, een patriottisch genootschap, dat zich in Duitschland onder de studenten gevormd en veel toegebragt heeft tot de verdrijving der Franschen in 1813. Het is in 1815 ontbonden.

Tughra, perz. (*tughrá* of *toghrá*), het naamcijfer van eenen vorst, dat voor diplomaas en bevelen wordt gezet; inz. het naamcijfer van den turkschen sultan.

Tuileriën, pl. (spr. *twileriën*), fr. (*tuileries*, v. h. sing. *tuilerie*, d. i. panne- of tegelbakkerij, gelijk er op die plaats vroe-

ger waren), een beroemd koninklijk paleis te Parijs, benevens den daarbij behoorenden openbaren tuin.

Tuisko, Thuiskon of **Tuisto**, ook **Teut, Tot** of **Theot**, m. de uit de aarde geboren god en stamvader der oude Duitschers of Germanen.

Tukan, z. **toucan.**

Tukea, een gewigt in Moka, omtrent = 42 wigtjes; 40 tukeas doen een m a n u.

Tulband, m. (perz. *dulbend*, *tulbend*, oorspr. mousseline of neteldoek, fr. **turban**), een turksch hoofdwindsel, hoofdsieraad, bestaande uit een stuk stof, dat viermaal om eene soort van muts wordt gewonden; oneig. ook een zeker gebak, ter wille van zijnen vorm dus geheeten; d e n t u l b a n d n e m e n, een muhamedaan worden; **getulband**, met eenen tulband bedekt of getooid; **tulbentoglan**, m. turk., de tulbandpage, de edelknaap, die voor den tulband van den grooten heer zorg draagt.

Tule of l. **tulle**, f. (fr. *le tulle*), een netvormig garenweefsel (naar de stad T u l l e in Frankrijk, alwaar het het allereerst werd vervaardigd, tegenwoordig in de stad Calais en hare omstreken).

Tulp, f. (hoogd. *tulpe* en *tulipane*, fr. *tulipe*, eng. *tulip*, it. *tulipana*, nw lat. *tulipa;* v. h. turk. *tulban*, *tulbend*, d. i. t u l b a n d (z. a.); wegens de gelijkvormigheid der bloem met dit hoofdbedeksel); **tulipomanïe**, f. nw lat.-gr., de tulpenwoede, overdreven tulpenzucht, de voorm. hartstogtelijke liefhebberij voor tulpen, inz. van de Hollanders in de eerste helft der 17de eeuw.

Tulus, m. nw lat. (v. h. gr. *týlos*, eelt enz.), Med., z. v. a. **callus.**

Tumba of **tumbe**, f. lat. (v. h. gr. *týmbos*, m. grafheuvel, grafplaats), een graf, grafzerk in roomsche kerken; eene groeve, indieping; fr. **tombe**, de grafsteen, lijksteen.

Tumor, m. lat. (v. *tumēre*, zwellen), een gezwel; *tumor albus*, een wit gezwel, inz. aan de knie; *t. arthritĭcus*, jichtgezwel, jichtknobbel; *t. cystĭcus* of *saccātus*, b u i k g e z w e l; *t. fungōsus*, sponzig gezwel; *t. humoristĭcus*, een door vocht ontstaan gezwel; *t. sanguinĕus*, bloedgezwel; *t. sarcomatōsus*, een vleeschgewas; **tumescéren** (lat. *tumescĕre*), zwellen; **tumescéntie** of **tumefáctie**, f. nw lat., de opzwelling, het gezwel.

Tumŭlus, m., pl. **tumuli**, lat., eig. een heuvel, eene hooge of verhevene plaats, eene hoogte; graven of grafsteden.

Tumult, m. lat. (*tumŭltus*), de onrustige, hevige beweging eener menigte, het geraas, de opschudding, oploop, opstand, het oproer, alarm; **tumultuārisch** (lat. *tumultuarĭus*, *a*, *um*), onrustig, woelig, oproerig, onstuimig; **tumultuéren** (lat. *tumultuāri*), opschudding verwekken, opstaan, oproerig worden, zich verzetten; **tumultuánt**, m. een onruststoker, opstandmaker, rustverstoorder, oproermaker.

Tun, n. eng., eene ton, een vat, engelsche vochtmaat = 2 b u t t s of 252 g a l l o n s.

tunc et nunc, lat., toen en nu, voorheen en thans.

Tungsteen, m. (v. h. oudd. *tunge*, zwaar, *tungen*, bezwaren), zwaarsteen, ijzerzwaarsteen, wolframiumzure kalk, een zeer hard en zeer bros halfmetaal. van staalgrijze kleur, in 1781 door den Zweed S c h e e l e ontdekt en eerst naar hem s c h e e l i n e geheeten.

Tunĭca, f. lat., een oud-rom. witwollen lijfrok, onderkleed, dat door mannelijke personen onder de t o g a op het bloote lijf werd gedragen; de t u n i c a der vrouwen was langer; ook een onderkleed der r. k. geestelijken; eene soort van korte vrouwenkleeden, fr. **tunique** (spr. *tuniek'*).

Tunisbloem, f. de fluweelbloem (naar Tunis in Afrika).

Tunkins-nesten (naar het landschap T u n k i n in Achter-Indië), indische vogelnesten, eetbare nesten der indische zwaluw, z. s a l a n g a n e.

Tunna, f. eene zweedsche inhoudsmaat voor drooge waren, = 146,49 ned. kop.; ook eene zweedsche vochtmaat, = 125,52 ned. kan; **tunneland**, m. eene zweedsche akkermaat, = 49,3640 □ ned. roeden.

Tunnel, m. eng. (eig. een trechter, v. *to tun*, op tonnen of vaten gieten), in 't alg. een onderaardsche weg, een gang onder eenen weg, eene rivier; inz. die, welke onder den Theems bij Londen door den franschen ingenieur B r u n e l is aangelegd, om de gemeenschap tusschen de beide oevers der rivier gemakkelijker te maken.

Turak, m. eene kleine munt in Hongarije, omtrent = 2 centen.

Turban, z. **tulband.**

Turbatie, turbator, z. ond. **turbéren.**

Turbeh, n., pl. **turbehs**, arab. (van *turâb*, aarde, stof), muhamedaansche, van boven opene graven, inz. de tomben of grafsteden der turksche keizers in de moskeeën.

turbéren, lat. (*turbāre*), verontrusten, storen, verwarren, beroeren; **turbātie**, f. (lat. *turbatĭo*), de verwarring, stoornis, verontrusting; **turbātor**, m. een onruststoker, opruijer, oproermaker; **turbulént** (lat. *turbulĕntus*, *a*, *um*), onrustig, onstuimig, woelig, woelziek; **turbuléntie**, f. de onrustigheid, woeligheid, onstuimigheid.

Turbiniet, m., pl. **turbinieten**, nw lat. (v. het lat. *turbo*, gen. *turbĭnis*, een draai-

kolk, wervelwind, tol), versteende schroef- of kronkel-slakken; **turbinolithen**, pl. lat.-gr., versteeningen van kegelvormige sterkoralen (madreporen).

Turbith, m. Bot., eene ceylonsche plant, de indische turbithstruik, met eenen wortel van buikzuiverende kracht; **mineralisch turbith**, zwavelzuur geel kwikzilver.

Turbuka, f. eene turksche keteltrom.

turbulent, turbulentie, z. ond. **turberen**.

Turcismus, m. nw lat., het turkengeloof.

turgescéren, lat. (*turgescĕre*, v. *turgēre*, opgezwollen, dik zijn), zwellen of opzwellen; **turgescéntie**, f. nw lat. (*turgescentĭa*), de opzwelling, overvolheid, opzetting, opbruising van het bloed enz.

Turibŭlum, n. lat. (v. *tus*, gen. *turis*, wierook), een wierookvat in r. k. kerken.

Turkoois, m. (fr. *turquoise*, f., it. *turchese*, van *Turco*, turk, omdat de eerste steenen van deze soort uit Turkije kwamen), 1) de **mineralische turkoois** of kalaïet, een ondoorzigtige, blaauwgroene steen, inz. in Perzië en Indië, als edelsteen geacht; 2) de **animalische** of **fossiele turkoois**, de tandsteen, een blaauwgroen, steenhard ligchaam, waarschijnlijk een met vitrioolachtig koperwater doordrongene en versteende vischtand of been, die men in Siberië, Zuid-Frankrijk enz. vindt.

Turkophĭlus, m. gr., een vriend der Turken, turkenvriend; **Turkopólen**, pl., afstammelingen v. Turken en Griekinnen.

Turlupin, m. fr. (spr. *tuurlupéng*), een laffe grappenmaker, iemand, die geestelooze en gemeene aardigheden, lage woordspelingen zegt (naar eenen vermaarden potsenmaker ten tijde van Lodewijk XIII.: Henri Legrand, met den bijnaam Turlupin, welke naam weder ontleend is van de secte der turlupins, die in de 14de eeuw ontstond en zich door schaamteloosheid onderscheidde); **turlupinéren** (fr. *turlupiner*), grappen maken, gemeene aardigheden zeggen; iemand voor den gek houden, hem beet hebben, foppen, belagchelijk zoeken te maken; **turlupináde**, f. de gemeene grap, laffe aardigheid, zoutelooze geestigheid, kwalijk aangebragte scherts of woordspeling.

Turma, f. (scil. *equitum*), lat., eene romeinsche en byzantijnsche ruiterbende, aanvankelijk, volgens Varro, slechts uit 30 man bestaande.

Turmalijn of **turmalien** (it. *turmalino*, fr. *tourmaline;* waarsch. van indischen oorsprong, daar deze steen het eerst uit Ceylon door eenen Hollander in 1703 naar Europa zou gebragt zijn), schorl, inz. edele schorl, aschaantrekker, ook wel trip, ceylonsche magneet genaamd, een kleien kiezelachtige steen, die, op heete asch gelegd of in kokend water behoorlijk verwarmd zijnde, zoo electriek wordt, dat hij de asch aan de eene zijde tot zich trekt en aan de andere van zich afstoot.

Turnus, m. mid. lat. (vgl. het mid. lat. *turnare*, *torneare*, wenden; van daar it. *tornare*, sp. *tornar*, fr. *tourner*, oudd. *turnjan*, *turnen*, zich in eenen kring bewegen, zwaaijen, zwenken; gr. *torneuein*, lat. *tornare*, draaijen), de kringloop, de orde of beurt, naar welke velen een werk na elkander verrigten; *in turno*, op de beurt, in volgorde; *per turnum*, naar de beurt of rij; **turnier**, m. hoogd., z. v. a. **tournooi**, z. a.; **turneerkunst**, f., z. v. a. gymnastiek (z. a.).

turpis persona, z. *persona*.

Turnilithen, pl. lat.-gr. (v. h. lat. *turris*, toren, en het gr. *lithos*, steen), torensteenen, eene soort van versteende spiraal- of torenvormige schelpdieren.

Tusculānum, n. lat., de beroemde villa van Cicero, niet verre van Tuscŭlum (nu Frascati) in het oude Latium, alwaar hij de gelukkigste uren van uitspanning en rust smaakte; oneig. het stille landgoed van eenen geleerde of staatsman.

Tussilāgo, f. lat., het hoefblad, ook brandlatuw, maartsbloemen, paardeklaauw geheeten.

tussis, f. lat., de hoest; *tussis catarrhālis*, de verkoudheids-hoest; *t. convulsīva*, de kramphoest; *t. gutturālis*, de keelhoest; *t. pectorālis*, de borsthoest; *t. pulmonālis*, de longhoest; *t. stomachālis*, de maaghoest.

Tutanēgo, tuttanego (vgl. **tutia**), ook **tintenak**, fr. **toutenague** of **tintenague**, een wit metaalmengsel uit tin en bismuth; voormalige benaming van het zink.

tutēla, f. lat. (v. *tutus, a, um*, veilig, wel bewaard, v. *tuēri*, beschermen), fr. *tutelle*, de voogdijschap, het opzigt over eenen onmondige; **tutelair** (lat. *tutelāris, e*), beschermend, als voogd handelend, tot de voogdij behoorende; *ange tutélaire*, fr. (spr. *angzj'*—), beschermengel; **tutor**, fr. **tuteur**, m. een voogd, beschermer; **tutor**, eng., hofmeester, huisleeraar; opziener; *tutor honorarius*, een eerevoogd; *t. idonĕus*, een degelijke, onbesproken voogd; *t. testamentarĭus*, een bij laatsten wil benoemde voogd; **tutorĭum**, n. de geregtelijke aanstelling tot voogd; *tutorĭo nomine*, uit krachte der voogdijschap.

Tutia, f. perz. (*tútiyâ;* eng. *tutty*, fr. *tutie*, it. *tuzia*), ook spodĭum, n. zinkkalk, ovengalmei, wit of grijs niets, dat zich bij het smelten van het zink in dampen verheft en als roet aan de ovenwanden hangt.

Tutor enz., z. ond. *tutela*.

tutti, pl. it. (v. *tutto*, geheel, al, = lat. *totus*), Muz., alle, alle stemmen te gelijk; een **tutti**, n. een spel of gezang van allen te gelijk (in tegenst. met s o l o).

Twist, n. eng. (in 't alg. iets gevlochtens, gesponnens, v. *to twist*, vlechten, spinnen enz.), eng. katoengaren, op machines bereid of gesponnen; ook een drank uit brandewijn, bier en eijeren.

Týburn, n. de naam eener voormalige geregtsplaats te Londen; e e n k a n d i d a a t v o o r T y b u r n, een galgebrok.

Tyche, f. gr. (*týchē*), noodlot, lot, toeval, geluk; ook de geluksgodin, z. v. a. lat. F o r t u n a; **Tycho**, mansn.: de gelukkige.

Tylōma, n. of **tylōsis**, f. gr. (v. *tylūn*, eeltig worden, v. *týlos*, z. **tulus**). Med., het eelt, de verharding, het eksteroog; **tylōtisch**, eeltachtig.

Tympănum, n. lat. (v. h. gr. *tympănon*, ontst. uit *týpanon*, v. *týptein*, slaan), eene ouderwetsche handtrommel, een hakkebord; Arch., eene bekkenvormige indieping van eenen wand, door een standbeeld en dgl. aangevuld; Med., het trommelvlies in het oor; **tympaniséren** (fr. *tympaniser*), eig. de keteltrommen slaan, opentlijk iemand ten toon stellen, hem openbaar bespotten, in een' kwaden naam brengen; **tympanītis**, f. gr. Med., de trommelzucht, eene verzameling van lucht in de buikholte; **tympanītisch**, trommelzuchtig, door de trommelzucht ontstaan; **tympanoīde**, f. een ligchaam van den vorm eener keteltrom.

Tyndaríden, pl. gr, de zonen van Leda, de gemalin van T y n d a r ĕ o s: C a s t o r en P o l l u x (z. **Castor**).

Typen, z. ond. **typus**.

Typhlōsis, f. gr. (v. *typhlūn*, verblinden, *typhlós*, *ē*, *ón*, blind), de verblinding, blindheid; **typhlōtisch**, door blindheid veroorzaakt; **typhlotrophēum**, n. (v. *tréphein*, voeden), Med., eene inrigting voor blinden, een gesticht ter opvoeding en verpleging van blinden, blinden-instituut.

Typhomanīe, z. **typhos**.

Typhon, m. gr. (*typhōn* en *typhōs*, arab. *tûfân*, dat ook «groote vloed, algemeen sterven» enz. beteekent), een heete, verderfelijke zuidewind, hevige storm- of wervelwind, vgl. **trombe**; bij de oude Egyptenaren als een b o o z e g o d, bij de Grieken als een m o n s t e r voorgesteld, dat de Aarde bij den Tartarus had gebaard en waarvan al het schadelijke en verderfelijke in de wereld zijnen oorsprong had.

Typhos of **typhus**, m. gr. (*týphos*, eig. damp, walm, v. *týphein*, rook maken, dampen), Med., gevoelloosheid, verdooving, waanzin; elke koorts met verdooving, inz. eene kwaadaardige, aanstekende zenuwkoorts, verbonden met **typhomanīe**, f., d. i. ijlhoofdigheid met verdooving.

Typus, m. gr. (*týpos*, d. i. eig. de slag en het door den slag te weeg gebragte, v. *týptein*, slaan), de afdruk, stempel, het beeld eener munt; voorbeeld, model; gietvorm, modelvorm, oorspronkelijke vorm, grondgestalte; Med., de regelmatige wederkeer der ziekte, de tijdsorde, waarin de aanvallen van ziekten, en wel voornamelijk van koortsige, plaats hebben; bij boekdrukkers: eene gegoten letter; pl. **typen**, voorbeelden; gegoten drukletters; **typiek**, f., z. v. a. **typologie** (z. beneden); **typisch**, voorbeeldelijk, als voorbeeld, afbeeldend, zinnebeeldig; ook op bepaalde tijden wederkeerende, z.v.a. p e r i o d i s c h; van staanden of blijvenden vorm; **typocōnisch**, kegelvormig; **typograaph**, m. een boekdrukker; **typographīe**, de boekdrukkunst, het boekdrukken; **typográphisch**, daartoe behoorend; in zamenstellingen: druk-, b. v. t y p o g r a p h i s c h e s c h o o n h e i d, drukschoonheid of schoonheid van den druk; **typolíthen**, pl., afdruksteenen, beeldsteenen, steenen, waarop andere ligchamen zich afgedrukt hebben; **typoloog**, m. een voorbeeldkenner en -leeraar; **typologīe**, f. de voorbeeldenleer of leer van de voorbeelden in het O. T., d. i. van de aanwijzingen of zinspelingen in het O. T. op het christendom; vgl. f i g u r i s m u s; **typométer**, m. een werktuig tot naauwkeurige bepaling van den ligchamelijken inhoud en de hoogte der drukletters (door D i d o t uitgevonden); **typometrīe**, f. of **typometrische kunst**, de landkaartendruk, de kunst om landkaarten even als boeken te zetten en te drukken; **typotheet**, m. een letterzetter of enkel zetter.

Tyr, m. oud-noord. Myth., de god des oorlogs, een zoon van Odin.

Tyran, m. gr. (*týrannos*, lat. *tyránnus*), oorspr. in 't algemeen een heerscher, gebieder, koning (r e g e n t), in de oudheid elke alleenheerscher in eenen vroeger vrijen staat (overigens zonder hatelijk bijdenkbeeld); na inz. een eigendunkelijk, willekeurig, wreed heerscher, dwingeland (d e s p o o t); **tyrannij**, f. (gr. *tyrannís*), de aangematigde heerschappij, dwingelandij, gewelddadigheid, wreedheid, willekeurige hardheid en strengheid; **tyrannicíde**, m. lat. (*tyrannicīda*), een tyrannmoorder; **tyrannicidīum**, n. tyrannenmoord; **tyranniséren** (fr. *tyranniser*), dwingelandij uitoefenen, hard of wreed handelen, willekeurig en hard beheerschen of behandelen; **tyránnisch** of **tyranniek** (gr. *tyrannikós*, *ē*, *ón*), gewelddadig, heerschzuchtig, wreed, willekeurig.

Tyras, z. **tiras**.

Tyrbe, f. gr. (*týrbē* = lat. *turba*), ver-

warring, wanorde, stoornis, onrust; **tyrbasie**, f. (v. *tyrbádzein* = lat. *turbare*, z. **turberen**), stoornis, verontrusting.

Tyreměsis, f. gr. (v. *tȳrós*, kaas, en emesis, z. a.), Med, het kaasachtig braken of overgeven der zuigelingen; **tyreusis** of **tyrōsis**, f. het kaasmaken, de melkstremming, inz. in de maag; **tyrōdes**, kaasachtig; **tyrománt**, m. een kaaswaarzegger; **tyromantie**, f. de kaaswaarzeggerij; **tyromorphiet**, m. een figuursteen, die naar kaas gelijkt.

Tyrĭa of **tyriăsis**, f. gr. Med., het slangenuitslag; ook z. v. a. elephantiasis.

Tyroliénne, f. fr., een Tyroler-lied.

Tyrtæus, n. (gr. *Tyrtaios*), de naam van eenen beroemden griekschen dichter, die door zijne vurige, geestdriftwekkende krijgszangen den Spartanen de zege over de Messeniërs deed behalen.

Tzako, z. **schako**.

Tzengaris of **tzingaris**, z. **heidens**.

Tzunet, turksch, de besnijdenis bij de muzelmannen, die, schoon niet in den koran geboden, gewoonlijk op het 13de jaar wordt verrigt.

Tzutri, pl., in Perzië de benaming der georgische christenen.

U.

U. J. D., verkort. van *utriusque juris doctor*, lat., doctor der beide regten; *ult.*, afkort. van *ultimo* (z. a.); *u. s.*, z. *ut supra*.

Uanos of **Hanos**, pl., groote boomlooze vlakten in Z. Amerika.

Ubbonisten, pl., eene in 1536 door Phil. Ubbo gestichte secte van wederdoopers.

Uberteit, f. lat. (*ubértas*, van *uber*, vruchtbaar, rijk), de vruchtbaarheid, welige voortbrengingskracht, volheid, overvloed, rijkdom.

ubi, lat., waar; *ubi bene, ibi patria*, sprw., waar het mij wel gaat, daar is mijn vaderland; **ubicātie** en **ubiëteit**, f. barb. lat., het ergens zijn, de plaatselijkheid, de eigenschap eens dings van aan eene plaats te zijn; *ubīque*, lat., overal; **ubiquiteit**, f. nw lat. (*ubiquitas*), de alomtegenwoordigheid; het allerwege-zijn; inz. de door Luther beweerde alomtegenwoordigheid van het ligchaam van Christus in het brood des avondmaals; **ubiquisten**, **ubiquitisten** of **ubiquitariërs**, pl., alomtegenwoordigheidsbelijders of belijders van de alomtegenwoordigheid des ligchaams v. Christus in het avondmaalsbrood.

Uditóre, m. it. (spr. *u* = *oe*), z. v. a. **auditor** (z. a.); *uditóre della cámera*, kamer- of schatraad; *ud. di rota*, staats- en kerkeraad (vgl. **rota**); *ud. santissimo*, geestelijk opperraad en regter te Rome.

Uistiti, m. een kleine gestaarte aap in Z. Amerika.

Ukase, f., l. **ukas**, m., pl. **ukasen**, russ. (eig. het uitgesprokene, z. v. a. edict, decreet, v. *kasatj*, aanwijzen, zeggen, en het voorzetsel *u*), een russisch keizerlijk bevel, eene verordening.

Ukowallisten, pl., eene afwijkende secte onder de doopsgezinden (naar hunnen stichter Uko Walles).

Ulaan of **uhlaan**, m., pl. **ulanen** of **uhlanen** (poolsch *ulan*, *hulan*, v. h. turksch *oghlân*, jong mensch, knaap), lansier, eene het eerst in Polen ingevoerde soort van ligte ruiters met pistolen, sabels en lansen enz., van tartaarschen oorsprong.

Ulak, m. een turksche renbode te paard (vgl. *estaffette*), die de bevoegdheid heeft om het paard van elken hem ontmoetenden ruiter voor zijn afgemat ros te verwisselen.

Ulalgie, f. gr. (v. *ūlon*, het tandvleesch), Med., kevelpijn, tandvleeschpijn; **ulītis**, f. tandvleeschontsteking; **ulóncus**, m. tandvleeschgezwel; **ulorrhagie**, f. bloeding uit het tandvleesch.

ulceréren enz., z. ond. **ulcus**.

ulciscéren, lat. (*ulcisci*), wreken, wraak nemen, straffen.

Ulcus, n. lat. (pl. *ulcĕra*), eene zweer, etterbuil; *ulcus arthriticum*, eene jichtbuil, jichtzweer; *u. artificiāle*, eene kunstzweer, eene door kunstmiddelen te weeg gebragte zweer, b. v. eene fontanel; *u. carcinōdes*, eene kankerachtige zweer; *u. cariōsum*, eene beenbedervende zweer; *u. sinuōsum*, eene pijpzweer (fistel); *u. varicōsum*, eene krampaderzweer; *u. venerĭcum*, eene venerische zweer; **ulceréren** (lat. *ulcerāre*), zweren, etteren; **ulcerātie**, f. (lat. *ulceratio*), de zwering, ettering; verettering, verzwering; verbittering, bitterheid; **ulcereus** (lat. *ulcerōsus, a, um*), etterig, vol zweren.

Ulĕma of **ulemas**, pl. (arab. *ulemâ*, pl., v. *alim*, geleerd, v. *alima*, weten, kennen), de klasse der turksche regtsgeleerden, die te gelijk als geestelijken, als uitleggers des korans en bestuurders der godsdienst beschouwd worden.

Ulītis, f. gr. 1), z. ond. **ulalgie**; 2) (v. *ulē*, likteeken), ontsteking van een likteeken.

Uller, m. noord. Myth., god der Scandinaviërs, zoon van Sisia en schoonzoon van Thor. Hij had het toezigt over de bijzondere gevechten.

Ulmine, f. nw lat. (v. h. lat. *ulmus*, f., olmboom, olm), de olmstof, een plantvormend bestanddeel, het eerst afgezonderd uit eenen ouden olm bij Palermo, waarschijnlijk z. v. a. humus.

Ulna, f. lat., de elleboog; de el; Anat., de elleboogspijp.

Ulóncus, m. gr. 1), z. ond. **ulalgie**; 2) (v. *ulē*, likteeken), de opzwelling van een likteeken.

ulophýllisch, gr. (v. *ūlos*, kroes, gekruld, en *phýllon*, blad), krulbladerig.

Ulorrhagīe, z. ond. **ulalgie**.

Ulotīca, pl. gr. (v. *ulūn*, een likteeken vormen, en *ulē*, likteeken), Med., geneesmiddelen, die likteekens maken; **ulōtisch**, door een likteeken veroorzaakt, likteekenmakend.

Ulrich, m. oudd. (*Uodalrîh*, *Odelrîh*, v. *uodal*, *ôdil*, erfgoed; vgl. **Otto**), mansn.: de rijke aan erfgoed, gegoede; **Ulrīka**, vrouwenn.: de rijke, gegoede.

ulterior, *ulterius*, lat. (comp. v. *ulter* enz, aan gene zijde), de of het gindszijdige, latere, verdere, meer verwijderde; *ulterior citatio*, f. Jur., eene latere of nieuwe dagvaarding; *ult. deductio*, f. verdere uitvoering; *ult. defensio*, f. verdere verdediging; *ultimus*, *a*, *um* (superl. v. *ulter*), de of het verwijderdste, uiterste, laatste; **ultīmus**, m. de laatste, benedenste; *ultimo*, afgek. *ult.*, op den laatsten, nl. dag der maand, b. v. *ult. Jan.*, op den laatsten januarij; *ultima*, f. de laatste lettergreep, eindlettergreep van een woord; **ultīmum**, n. het laatste, uiterste; *ad ultimum*, eindelijk, laatstelijk, ten slotte; **ultimātum**, n. nw lat., de laatste verklaring, eindverklaring of eindvoorwaarde, de laatste voorwaarde tot sluiting van een vergelijk; ook slot- of eindwoord, slotzin.

ultor, m. lat. (v. *ulcisci*, wreken), de wreker, bestraffer.

ultra, lat. (vgl. *ulterior* enz.), aan gene zijde, voorbij, over, verder; *ultra alterum tantum*, meer dan nog eenmaal zoo veel, meer dan het dubbele; *ultra captum*, boven het begrip, boven de bevatting; *ultra dimidium*, over de helft, b. v. benadeeld of verkort zijn; *ultra posse nemo obligātur* of *tenētur*, sprw., niemand is verpligt of gehouden iets boven zijn vermogen te doen; **ultra**, m. nw lat., als subst. in de thans gangbare beteekenis, pl. de **ultraas**, overspannen, overdrijvers, zij, die in datgene, wat zij willen, uit hartstogt en vooroordeel geen maat houden en het doel verliezen, omdat zij het voorbij streven; van daar **ultrarevolutionairen**, **ultraroyalisten**, **ultraliberalen** enz.; in engeren zin inz. de ultraroyalisten of absolutisten (z. a.), in tegenstelling met de liberalen; **ultraïsmus** of **ultracismus**, m. hunne gevoelens en grondstellingen; **ultramarijn**, n. (v. *mare*, de zee, *marīnus*, *a*, *um*, de zee betreffende), eig. overzee-kleur, hemelsblaauw, bergblaauw van den lazuursteen (z. a. en vgl. **azuur**), oorspr. over zee uit Azië gebragt; **ultramonarchisten**, pl. lat.-gr., hartstogtelijke aanhangers en vereerders van de alleenheerschappij; **ultramontaan**, nw lat. (v. *mons*, berg, *montānus*, *a*, *um*, een' berg betreffende enz.), overbergsch, aan gene zijde van het gebergte, inz. der Alpen; van daar gewoonlijk overeenkomstig met den geest en de grondstellingen van het pausdom; **ultramontānen**, pl., verdedigers der onbeperkte kerkelijke magt en onfeilbaarheid van den paus; **ultramontanismus**, n. hunne leer en grondstellingen; **ultramontanomanīe**, f. lat.-gr. (een kwalijk zamengesteld woord), eig. zucht naar het overbergsche, hartstogt daarvoor; al te hartstogtelijke verdediging of erkenning der onbeperkte pauselijke heerschappij; **ultramundaan**, lat. (*ultramundānus*, *a*, *um*, v. *mundus*, de wereld), overwereldsch, bovenaardsch; **ultraservīlen**, pl. nw lat., over-onderdanigen, slaafsche kruipers.

ultro, lat. (vgl. *ulterior* enz.), eig. aan gene zijde, daarover heen, daarenboven; vrijwillig, van zelf, ongedwongen, uit eigen beweging; *ultro citrōque*, over en weder, wederzijds, van den eenen en den anderen kant.

Ulýsses, lat., gr. **Odýsseus**, koning van Ithaca, een grieksch held, beroemd door zijne dapperheid en sluwheid in den trojaanschen oorlog, en door zijne lotgevallen op de langdurige tehuisreis; niet minder bekend zijn zijne gemalin Penelōpe en zijn zoon Tēlĕmachus.

Umbélla, f. lat., eig. een zonnescherm, het bloemscherm; **umbellāten**, pl. nw lat., kroonbloemen.

Umber, m., **umbra**, f. of **umber-aarde** (v. h. lat. *umbra*, schaduw; v. a. van *terra Umbria*, d. i. umbrische aarde, naar het it. landschap Umbrië), schaduwkleur, bergbruin, bruin-ijzeroker, bruine aardverw.

Umbilīcus, m. lat., de navel; ook het middelpunt, middelste; Jur., het middelste (4de) deel der pandecten van het 20ste tot het 27ste boek; eertijds z. v. a. focus, brandpunt; *umbilicus Venĕris*, de venusnavel, benaming eener plant; **umbilicaal**, nw lat., tot den navel behoorende; **umbiliciet**, m. eene versteende navelslak, schotelslak.

unaniem, lat. (*unanĭmus*, *a*, *um*, van *unus*, een, en *anĭmus*, gemoed), en als adverb. ook *unanimiter*, eensgezind, eenstemmig, eendragtig, eenparig; ook *per unanimia* (scil. *suffragia*); **unanimiteit**, f. (lat. *unanimitas*), de eenparigheid, eenstemmigheid, eensgezindheid, overeenstemming in gevoelens en gezindheden.

una serie, lat., z. ond. **serie**.

Unciaal-letters (v. h. lat. *uncĭa*, een twaalfde deel, van daar een duim; *unciālis*, eenduimig), bij boekdrukkers groote (eig. eenen duim breede) beginletters.

Uncinarĭus, z. ond. **uncus**.

Unctie, f. lat. (*unctĭo*, v. *ungĕre*, zalven), de zalving, olieïng, heiliging.

Uncus, m. lat., de haak; **uncinarĭus**, m. nw lat. (v. *uncīnus*, *a*, *um*, hakig), de haakworm, eene soort v. ingewandswormen.

unda, f. lat., de golf, baar; *unda maris*, f. eig. zeegolf; eene open fluitstem in orgels; **undíne**, f. nw lat. (fr. ondine), een vrouwelijke watergeest (vgl. **elementairgeesten**); **unduléren**, zich golfsgewijs bewegen, golven, dobberen, schommelen; **undulātie**, f. de golfsgewijze beweging, het golven, schommelen; **undulatōrisch**, golfsgewijs, golvend, schommelend; **undulísmus**, m. de golfslag, golving; **undulísten**, pl. Pict., die schilders, welke het weekelijke zonder karakter beminnen, en de golvende lijn tot voor- en zinnebeeld der schoonheid nemen.

Unguéntum, n. lat. (v. *ungĕre* of *unguĕre*, zalven), zalf, een met vet toebereid geneesmiddel; **unguineus** (lat. *unguinōsus*, *a*, *um*), vet, vettig.

uni, fr. (v. *unir*, vereenigen; effenen), eenvoudig, enkel; gelijk, effen, glad, eenkleurig; verbonden.

Unĭcum, n. lat. (v. *unĭcus*, *a*, *um*, enkel), iets eenigs in zijne soort, slechts eenmaal voorhanden; **uniciteit**, f. nw lat., de eenigheid, enkelheid.

Unie, f. lat. (*unio*, v. *unus*, *a*, *um*, een), de vereeniging, eenheid, eendragt, eenigheid, overeenstemming, het verbond, de verbindtenis, inz. kerk- of geloofs-vereeniging; ook staten-vereeniging, b. v. de unie van Utrecht, het verbond van vereeniging tusschen eenige nederlandsche provinciën ten jare 1579 gesloten; bij schilders: de geschikte verbinding en zamenstelling der kleuren; *unĭo prolĭum*, de aanneming der stiefkinderen als lijfelijk of eigen kroost; **uniéren** (lat. *unīre*), vereenigen; geunieërde Grieken, met de r. k. kerk vereenigde Grieken, die den paus voor het opperhoofd der kerk erkennen; **unionist**, m. een vereeniger, vereenigingsstichter, ineensmelter v. godsdienstige gezindheden of kerkgenootschappen; **unionistisch**, vereenigend; *unītis virĭbus*, met vereenigde krachten, met gezamentlijke magt; **unitief**, nw lat., vereenigend.

unifórm, lat. (*unifórmis*, *e*, v. *unus*, *a*, *um*, een, en *forma*, vorm), eenvormig, gelijkvormig; **unifórm**, als subst. f. nw lat. (fr. *uniforme*), gelijke of eenvormige dragt of kleeding, dienstkleeding, inz. der soldaten; ook ambts- of standsdragt, ambtskleed, dienstrok; **uniforméren**, denzelfden vorm geven, gelijk kleeden; **uniforméring**, f. de gelijkvorming, gelijkmaking; inz. de gelijkkleeding; **uniformiteit**, f. lat. (*uniformĭtas*), de een- of gelijkvormigheid, overeenstemming, gelijkheid; **uniformiteits-acte**, f. eene verordening van het eng. parlement in 1562, volgens welke alle geestelijken hunne instemming met de liturgie der hooge bisschoppelijke kerk verklaren of hunne ambten neêrleggen moesten; **unigenĭtus**, m. lat. (v. *genĭtus*, *a*, *um*, geboren, v. *gignĕre*), de eeniggeboren (zoon van God); de **unigenitus-bul** of **bulle-unigenitus**, eene met dat woord beginnende bul of verordening van paus Clemens XI. in het jaar 1713 tegen de jansenisten; **unilábisch**, nw lat. (vgl. *labium*), eenlippig; **unilateraal** (vgl. *latus*), eenzijdig, b. v. **unilateraal-contract**, een eenzijdig verdrag, waardoor slechts ééne partij bij uitsluiting verbonden wordt; vgl. bilateraal-contract; **unilóbisch**, lat.-gr., eenlobbig; **uniloculair** en **unilo-culeus**, nw lat. (v. *locŭlus*, plaatsje, vak), Bot., eenvakkig, met een vak.

unipetaal, lat.-gr. (vgl. **petalon**), één bloemblad hebbende.

unique, fr. (spr. *uniek'*; v. h. lat. *unĭcus*, *a*, *um*), eenig, enkel, alleen in zijne soort, zonder gelijke, uitstekend, zeldzaam, wonderbaar.

unisexuaal, **unisexueel**, nw lat. (van *unus*, *a*, *um*, en *sexus*, z. a.), eenslachtig; **unisōnus**, m. nw lat., of it. **unísono**, n. (v. h. lat. *sonus*, klank, geluid), de overeenstemming van toonen, gelijkklankigheid, gelijkstemmigheid; *all' unisono*, it., in eenstemmigheid, eenstemmig, eenklankig; overeenstemmend, gelijk gezind.

Uniteit, f. lat. (*unĭtas*, v. *unus*, *a*, *um*, een), de eenheid, elk ding op zich-zelf, eenigheid, eendragt, gelijkvormigheid, overeenstemming; broedergemeente; **unitarĭus**, m. nw lat., een eenheidsbelijder, hij, die slechts één' persoon in de Godheid aanneemt; vgl. trinitarius.

unitief, *unītis virĭbus*, z. ond. **unie**.

Univálven, pl. nw lat. (v. *unus*, *a*, *um*, een, en *valva*, d. i. eig. deurvleugel), eenschalige schaaldieren; **univálvisch**, eenschalig, met één hulsel, ééne schaal; **univasculair**, Bot., met één vat, kelk, trechter.

Univérsum, n. lat. (v. *univérsus*, *a*, *um*, geheel, algemeen), het al of geheel, heelal, wereldgebouw, de gansche wereld; **universaal**, lat. (*universālis*, *e*) of **universeel** (fr. *universel*), het geheel betreffende, aan allen gemeen, algemeen, alomvattend, zonder uitzondering; **universaal-historie**, f. de algemeene, alle volken omvattende geschiedenis, wereldgeschiedenis; **universaal-instrumént**, een sterrekundig werktuig om de declinatie en regte klimming der vaste sterren, ook bij dag, te vinden; **universaal-medicijn**, een algemeen geneesmiddel; **universaal-monstrŭum**, bij de alchimisten een (ingebeeld) vocht, dat alle ligchamen kon ontbinden, zonder zelf te veranderen; **universaal-monarchĭe**,

de wereld-heerschappij; **universale**, n. algemeene uitschrijving, vorstelijke brief (manifest); **universalĭa** of **universaliën**, pl., algemeene dingen, voorwerpen enz.; bij de scholastieke wijsgeeren: het algemeene in onze voorstelling, inz. de geslachten en soorten; **universaliséren**, nw lat., algemeen maken, veralgemeenen; **universalist**, m. een verdediger of gelooover van de algemeenheid van Gods genade; **universaliteit**, f. de algemeenheid, gezamentlijkheid; alomvattendheid, onbeperktheid; **universiteit**, f. lat. (*universitas*, algemeenheid, gezamentlijkheid; Jur., gemeente, corporatie), eig. eene met gemeente-regten beschonken leerinrigting, leergemeente; eene hoogeschool, akademie, leerschool voor alle wetenschappen.

univŏcus, *a*, *um*, nw lat. (v. *unus*, *a*, *um*, een, en *vox*, z. a.), eenbeteekenend, van eenerlei beteekenis; ook gelijkluidend bij verschillenden zin; **univocātie**, f. de gelijke beteekenis, gelijke benaming.

uno actu, lat., in ééne (onafgebrokene) handeling; *uno anĭmo*, eensgezind, met dezelfde gemoedsgesteldheid, één hart en één zin; *uno contéxtu*, in éénen zamenhang, onafgebroken; *uno ore*, met éénen mond, eenmondig, eenparig; *uno tenōre*, in éénen zamenhang, in éénen voort.

un poco, it. Muz., een weinig, b. v. *un poco allégro*, een weinig gaauw.

unum idémque, lat., een en hetzelfde; hetzelfde, eenerlei.

Upas, z. **boa upas**.

Ur, eene vochtmaat in Zevenbergen.

Urăchus, m. gr. (*urachós*, v. *ūron*, pis), Med., de blaasband, navelleider; **uracrasīe**, f. (vgl. **acrasie**), slechte pismenging; **uracratīe**, f. (vgl. **acratie**), de onwillekeurige pislozing.

Urănus, m. (gr. *ūranós*), de hemel; Myth., de hemelgod, de oudste god, gemaal van Gæa of de Aarde enz.; eene door Herschel in 1781 ontdekte planeet, voor de verstverwijderde in ons zonnestelsel gehouden, tot Leverrier in 1846 eene planeet ontdekte, die zich op veel grooter afstand om de zon wentelt, en die men Neptunus heeft genoemd; **Uranĭa**, f. de hemelsche, eene der muzen (z. a.); **uranĭcon**, n. het hemelsche, een door von Holbein in 1806 te Weenen uitgevonden speeltuig; **Uranĭdes**, m. de zoon van Uranus, een bijnaam van Saturnus; **uraniōnen**, pl. (gr. *uraniōnes*), hemelschen, zaligen, benaming der oude grieksche goden bij Homerus; **uraníscus**, m. (gr. *uraniskos*), een kleine hemel, tent- of troonhemel; de gewelfde zoldering eener kamer; Med., het gehemelte; van daar **uraniscorrhaphē** of **uranorrhaphē**, f. de naad van het tandvleesch; **uranĭum**, n. een in 1789 door Klaproth ontdekt enkelvoudig metallisch ligchaam; **uraniet**, m. uranium-glimmer, groene glimmer, phosphorzuur uraniumoxyde met water; **uranographīe**, f. de hemelbeschrijving, beschrijving des sterrenhemels; **uranologīe**, f. de hemelkunde, leer des hemels; **uranometrīe**, f. de hemelmeting, meting des hemels; **uranométrisch**, hemelmetend; **uranorāma**, n. hemelzigt, door Jambon uitgevonden; **uranoscoop**, m. een hemelbeschouwer, hemelkijker, hemelwaarnemer, sterrekijker; **uranoscopīe**, f. de hemelbeschouwing of waarneming.

Urári, n. pijlvergift, een uit plantensappen bereid vergift, waarmede de Indianen in Brazilië hunne pijlen vergiftigen.

Urāten, pl. gr. (v. *ūron*, pis), Chem., piszure zouten; vgl. poudrette.

urbaan, lat. (*urbānus*, *a*, *um*, v. *urbs*, stad), steedsch, stedematig; beleefd, hoffelijk, beschaafd, welgemanierd, hupsch; **Urbānus** of **Urbaan**, m. en **Urbāna**, f. mans- en vrouwenn.: de beleefde, hoffelijke, beschaafde enz.; **urbanistinnen**, pl., nonnen van de franciskaner-orde, die hunnen ordesregel van paus Urbanus IV. hebben; **urbaniteit**, f. (lat. *urbanĭtas*), de steedsche beschaving, welgemanierdheid, wellevendheid, verfijnde levenswijze; **urbaniséren**, nw lat., steedsch, d. i. beschaafd en welgemanierd maken.

Urda, f. oudn. Myth., eene der Nornen.

Urēa, f. of **urĭcum**, n. (v. h. gr. *urein*, pissen, *ūron*, pis), de pisstof; **urecchȳsis**, f. Med., de uitstorting van pis in het celweefsel; **urēsis**, f. Med., het pissen; **uretēres**, pl. (v. h. sing. *urētēr*), de pisleider; **uretērisch**, de pisleiders betreffende; **ureterītis**, f. ontsteking der pisleiders; **ureterodialȳsis**, f. beleediging, verscheuring van een of van beide de pisleiders; **ureterolĭth**, m. de steen in de pisleiders; **ureterolithiăsis**, f. het ontstaan van steenen in de piswegen; **ureterolȳsis**, f. verlamming der pisleiders; **urēthra**, f. de pisbuis; **urethralgīe**, f. pijn in de pisbuis; **urethremphráxis**, f. verstopping der pisbuis; **urethrītis**, f. ontsteking der pisbuis; **urethroblennorrhœa**, f. de slijmvloed der pisbuis; **urethrophȳma**, n. de zwelling in de pisbuis; **urethrorrhagīe**, f. de bloeding uit de vaten van de pisbuis; **urethrorrhœa**, f. de vloeijing uit de pisbuis; **urethrospásmus**, m. de kramp in de pisbuis; **urethrotomīe**, f. de pisbuissnede, eene kunstbewerking bij den steen in de pisbuis; **urethrotŏmus**, m. een mes tot opening van de pisbuis; **urētisch**, de pis betreffende; pisafzettend, pisdrijvend; **uretĭca**, pl., pisdrijvende middelen.

Urēdo, f. lat. (v. *urĕre*, branden), brandend, jeukend uitslag; ook de brand in

het koren; *urentĭa*, pl. Med., bijtende middelen.

Uresis enz. — **uretisch**, z. ond. **urea**.

Urf, arab. (*urf*, d. i. eig. bekend, openbaar enz., belijdenis, v. *arafa*, weten, kennen; belijden), een turksch keizerlijk kabinets-bevel.

urgéren, lat. (*urgēre*), dringen, drijven; aandrijven, sterk op iets staan of aandringen; nadruk daarop leggen, het al te naauw of te gestreng nemen; **urgént**, dringend, geen uitstel gedoogend; **urgéntie**, nw lat., of fr. **urgence** (spr. *uurzjángs'*), f. de dringende nood, noodwendigheid, dringendheid, nooddrang, drang der omstandigheden.

Urīas, m. hebr. (v. *ûr*, vuur, *âr*, licht), mansnaam; **urias-brief**, een voor den overbrenger gevaarlijk, schadelijk of verderfelijk schrijven (naar den brief, dien David aan Joab schreef en door Urias overzond; z. 2 Sam. 11, 14—17); **Urïel**, m. de naam van eenen aartsengel: mijn vuur is God (*êl*); **urim** en **thummim**, hebr. (pl. v. *ûr* en v. *thôm*, volkomenheid, onschuld), licht en regt, de borstlap van den joodschen hoogepriester, uit twaalf edelsteenen of v. a. uit twee beelden bestaande, die op eene ons onbekende wijze als middel tot de godspraken dienden, welke de hoogepriester in gewigtige gevallen uitsprak.

Urīne, f. lat. (*urīna*), de pis; *urīna cocta*, gekookte pis, welke de beslissing der ziekte aanwijst of vergezelt; *u. cruda*, raauwe pis; *u. purulénta*, etterpis; *u. rubra*, roode pis; **urinaal**, n. nw lat., een pisglas; **urinéren**, pissen, wateren, zijn water afslaan; **urineus**, pisachtig.

Urne, f. lat. (*urna*), eene waterkruik, een watervat; eene aschkruik, lijkbus ter bewaring van de asch eens overledenen bij de Ouden; eene vaas tot sieraad; de stembus.

Urocēle, f. gr. (v. *ūron*, pis), eene pisbreuk; **urochezīe**, f. een pisachtige buikloop, pislozing bij den stoelgang; **uroclépsis**, f. de onwillekeurige pislozing, het ongemerkt wateren; **urocœlïa**, f. de pisbreuk, uitstorting van de pis in het onderlijf; **urocriterĭum**, n. een pisteeken, beoordeeling eener ziekte uit de pis; **urocrĭsis** en **urocritiek**, f. de pisbeoordeeling, het pisonderzoek; **urocýstis**, f. de pisblaas; **urocritische teekenen**, ziekte teekenen, die uit de geloosde pis worden afgeleid; **urolith**, m. de pissteen; **urolithĭăsis**, f. de pissteenvorming; **urolīthisch**, pissteenen betreffende; pissteenzuur; **urománt**, m. een piswaarzegger, waarzegger uit de pis; **uromantīe**, f. de piswaarzeggerij, het waarzeggen uit de pis; **uromphălus**, m. de opzwelling van den navel door pis; **uroplanīe**, f. de verdoling der pis, de uitstorting der pis in andere deelen; **urorrhagīe**, f. sterke pisvloed; **urorrhœa**, f. de onwillekeurige pislozing, pisvloed; **uroschēsis**, f. de pisopstopping; **urōsis**, f. pisziekte; **uroscoop**, m. een pisbeschouwer, piskijker; **uroscopīe**, f. de pisbeschouwing.

Urphēda, **urphede** of **urfehde**, f. oudd. (v. *ur*, uit; eig. het uitzijn of ophouden der veete of vijandschap), de zoen, zoeneed, verzekering onder eede van geene wraak te nemen, oorveede.

Ursīnus, m. (v. h. lat. *ursīnus, a, um*, v. *ursus*, beer), mansn.: de beerachtige, sterke als een beer; **Ursŭla**, vrouwenn.: de met beerenkracht begaafde; **ursulinernonnen**, **ursulinen**, de leden eener in de 16de eeuw ter eere van de heilige Ursŭla gestichte vrouwelijke orde, die zich inz. met de opvoeding van jonge meisjes en met de verpleging der zieken bezig hield.

Urticarīa, f. nw lat. (v. h. lat. *urtīca*, de netel), de netelzucht, de netelkoorts; **urticātie**, f. Med., het geeselen met netels, een opwekkingsmiddel bij verlamming en gevoelloosheid der ledematen.

Uruku, z. **orlean**.

Usage, f. fr. (spr. *uzáazj'*), **usance**, f. (spr. *uzángs'*; v. h. lat. *usus*, z. a.), **usántie**, het gebruik, de gewoonte; het gewoonteregt, handelsgebruik; *usage du monde*, het wereldgebruik, de wereldkennis; ook de manieren, de zeden, de toon der groote wereld; **usance** of it. **uso**, m. Merc., het wisselgebruik, de gewone betalings- of wisseltermijn, de termijn van eene maand, eene maand zigt; **uso-wissel**, een wissel, welks vervaltijd *a uso* bepaald is; *a uso*, it. (spr. *oezo*) of *à usance*, fr., naar het gebruik bij wissels, op gewoon zigt, op gewonen betalingstermijn (van 2 tot 4 weken); *a uso dóppio*, it. of *à deux usances*, fr. (spr. *adeuzusángs'*), naar dubbelen betalingstermijn.

Usano, m. een gewigt in Guinea, ook pise geheeten, = $\frac{1}{8}$ benda of 0,00804 ned. ponden.

usque ad nausĕam, lat., z. *nausea*.

Usquebah, m. eng., een kruiderbrandewijn in Ierland, saffraanbrandewijn.

Usta, m. turk. (*ustâ*, v. h. perz. *ustâd*, meester), een turksch onderofficier.

Ustīe, f. lat. (*ustio*, v. *urĕre*, branden), Med., de branding, het branden, ook cauterisatie; **ustuléren** (lat. *ustulāre*), branden, zengen, roosten; **ustulātie**, f. nw lat., de zenging, roosting.

Usuarius, **usucapéren**, **usufructueren** enz., z. ond. **usus**.

Usure, f. fr. (lat. *usūra*, pl. *usūrae*, v. *uti*, gebruiken, *usus*, het gebruik), het gebruik, genot, het genotgeld, de rente, interesten; woeker, woekergeld; *usura illegitĭmae*, pl., ongeoorloofde renten; *us. legitĭmae*, geoorloofde, gebruikelijke renten; *us. prohibĭtae*, verbodene renten;

usurārum usūrae, pl., rente op rente, interest op interest, woekerrente; **usurarĭus**, m. een woekeraar; *usurarĭa pravĭtas*, de woekerende gewetenloosheid, ongeoorloofde, strafbare renteneming.

usurpéren, lat. (*usurpāre*, eig. in 't alg. gebruiken, handhaven, uitoefenen), **iets usurpéren**, zich van eene zaak meester maken, haar bemagtigen, overweldigen, zich op eene wederregtelijke wijze en met geweld iets toeëigenen of aanmatigen, aan zich trekken; of in bezit nemen; **usurpántie**, f. nw lat., de gewoonte, het overgeleverd gebruik; **usurpātie**, f. lat., de wederregtelijke of onregtmatige bezitneming, toeëigening, bemagtiging of aanmatiging, de geweldadige roof; het onwettig bezit; Jur., *usurpatĭo*, inz. de afbreking der verjaring; *usurpatĭo juris*, de ongeoorloofde uitoefening v. een vreemd en ons niet toekomend regt; **usurpātor**, m. of fr. **usurpateur** (spr. *uzuur*—), een overweldiger, onregtmatig bezitnemer, troonroover, wederregtelijk roover van het oppergezag.

Usus, n. lat. (v. *utor*, *usus sum*, *uti*, gebruiken, zich van eene zaak bedienen), het gebruik, de gewoonte; *usus est tyránnus*, sprw., het gebruik is een tyran of dwingeland; *usus epanorthotĭcus*; Log., de tenuttemaking (vgl. **epanorthotisch**); *usus loquéndi*, het spraakgebruik; *ad usum*, ten gebruike, ter dienste, ten nutte; *ad usum* **transfereren**, z. ond. transfereren; *ex usu*, uit de gewoonte of het gebruik, door oefening en gewoonte; ook volgens het gebruik, gebruikelijk, nuttig, dienstig; *in usu* of **usueel** (lat. *usuālis*, *e*, fr. *usuel*), in gebruik, gewoonlijk, gebruikelijk, naar de gewoonte; *in usum*, ten gebruike of ten nutte; *in usum Delphīni*, ten gebruike van den franschen kroonprins of dauphijn inzonderheid gedrukt (eene aanmerking op den titel van de voormalige fransche uitgaven der latijnsche schrijvers, uit welke de aanstootelijke plaatsen in den tekst weggelaten, doch aan het slot bijeen gevoegd zijn); **usuarĭus**, m. een gebruiknemer, vruchtbruiker; **usucapéren** (lat. *usu capĕre*), zich eene zaak uit hoofde van haar lang onafgebroken gebruik of bezit toeëigenen, haar voor zijn' eigendom verklaren, het verjaringsregt uitoefenen; **usucáptie**, f. (lat. *usucapĭo*), Jur., de bezitting of verwerving van enkel ligchamelijke zaken door verjaringsregt (vgl. praescriptie); **ususfructus**, m. (d. i. *usus et fructus*, fr. **usufruit** (spr. *uzufrwi*), gebruik en genot of vrucht), het vruchtgebruik, de vruchttrekking van eens anders eigendom, lijftogt; **usufructuéren**, nw lat., het vruchtgebruik trekken, ook geven; **usus-** of **usufructuarĭus**, m. de (geregtigde) vruchtbruiker, vruchttrekker of -genieter, de gebruiker van een vreemd goed.

Utensilĭën, pl. lat. (*utensilia*, v. *utensĭlis*, *e*, bruikbaar), bruikbaar gereedschap, huis- of kerkgereedschap, huisraad; gereedschappen, werktuigen.

Utĕrus, m. lat., het moederlijf, de baarmoeder; *utĕri inflatĭo*, f. Med., opzetting der baarmoeder; **uterien** (lat. *uterīnus*, *a*, *um*), van ééne moeder geboren; van de zijde der moeder; *uterīni* (scil. *fratres*), pl. Jur., kinderen van ééne moeder, lijfelijke broeders en zusters van moeders zijde; **uterīna**, pl. nw lat., middel tegen baarmoeder-ziekten; **uterinaal**, tot de baarmoeder behoorende.

utile, n. lat. (*utĭlis*, *e*, bruikbaar, te gebruiken, v. *uti*, gebruiken), het bruikbare, nut, gewin, voordeel; *miscēre utĭle dulci*, het nuttige met het aangename paren; *utilĭter* **acceptéren**, als bruikbaar aannemen; **utiliteit**, f. (lat. *utilĭtas*), de bruikbaarheid, aanwendbaarheid; nuttigheid, het nut, voordeel; *utilĭtas privāta*, het bijzonder of eigen nut; *ut. publĭca*, het openbaar nut of voordeel, het algemeene of 's lands welzijn; **utiliséren**, nw lat. (fr. *utiliser*), ten nutte maken, aanwenden, gebruiken; **utilisātie**, f. de tenuttemaking, aanwending, gebruikmaking tot nut of voordeel.

utĭnam, lat., och of! och of God gave! 't ware te wenschen, dat enz.

ut infra, lat., als beneden of later (wordt aangemerkt).

Utopĭa, m. gr. (van *u*, niet, en *tópos*, oord, plaats), nergensland, nergenshuize; het luilekkerland, een enkel denkbeeldig land met het bijbegrip van eene nergens te vinden voortreffelijkheid; **utópisch**, nergenshuizig, een zoodanig land eigen of daarop betrekkelijk, ingebeeld; **utopist**, m. een nergenst'huis, luilekkerlander.

Utralíst, z.v.a. latitudinarius (z.a.).

Utraquísten, pl. nw lat., de gematigde partij der hussieten, die het gebruik des avondmaals onder de beide gedaanten (*sub utrāque specie*) verlangden (vgl. *sub una specie*).

ut, *re*, *mi*, *fa*, *sol*, *la*, *si*, de in Italië, Frankrijk en Nederland gebruikelijke benamingen van de toonen der diatonische klankladder. (Deze lettergrepen, bij welke de zevende eerst later gevoegd is, heeten de guidonische syllaben, naar den italiaanschen benedictijner-monnik Guido Aretinus, in de 11de eeuw, die ze uit het volgend katholijk kerkgezang nam, waarin de heilige Johannes, als patroon der zangers, tegen de heeschheid of schorheid wordt aangeroepen:

Ut queánt laxis Re-sonāre fibris
Mi-ra gestōrum Fa-muli Tuōrum,

Sol-ve pollūti La-bĭi reātum
Sancte Joannes!

d. i. opdat uwe dienaren met verruimde borst uwe groote daden kunnen bezingen, o delg de schuld der ontwijde lippen uit, heilige Johannes!); **utremifasollariërs**, pl., zij die zich bij het zingen van die notennamen bedienen.

ut retro, lat., eig. gelijk rugwaarts, d. i. gelijk op de ommestaande of de voorgaande bladzijde.

Utricŭlus, m., pl. **utricŭli**, lat. (verklw. van *uter*, eene lederen flesch of zak), lederen waterfleschjes; de sapvaatjes der planten.

Utschitel, m. russ. (v. *utschitj*, onderwijzen), een huisleeraar, opvoeder, hofmeester in Rusland.

ut supra, lat., afgek. *u. s.*, als boven, gelijk vooraf.

Uvĕa, f. nw lat. (*uvĕa* scil. *membrāna*, v. *uva*, druif). Med., het druivenvliesje in het oog; **uvŭla**, f. eig. het druifje; het lelletje of tapje in de keel.

uxor, f. lat., de vrouw, huisvrouw, gade, echtgenoot; *uxorio nomine*, in den naam der huisvrouw; **uxoricīda**, m. nw lat., de moordenaar zijner vrouw, vrouwenmoorder; **uxoriëus**, nw lat. (*uxoriōsus*), al te zeer aan zijne vrouw gehecht, aan haar te zeer onderworpen; **uxorīum**, n. lat., eene geldboete, die eertijds te Rome betaald werd door hen die, manbaar geworden zijnde, niet trouwden.

Uycu, een gegiste drank op de Antilles, uit aardappelen, siroop of suikerriet.

Uzaltun, eene rekenmunt in perz. Georgië = $\frac{1}{100}$ toman of ongeveer 28 centen.

V.

V., afkorting van *vide*, ook van *versus* en *verte*, z.a.; *V. A.* = *votre altesse*, fr. (spr. *wottraltèss'*), uwe hoogheid; *V. A. R.* = *votre altesse royale* (spr. —*roajáal'*), uwe koninklijke hoogheid; *V. C.*, zie *vestro conto; v. c.*, z. *verbi causa* en *v. g.* = *verbi gratia*, ond. **verbum**; *v. D.*, z. *volente Deo; V. D. M.*, z. *verbi divini minister* ond. **verbum**; *vet. Test.*, z. *vetus testamentum; vid.*, afkort. van *vide* en *videatur; viz.*, z. *videlicet; vol.*, z. **volumen**; *v. s.*, z. *volti subito; vt.* z. *vidit* ond. *vide; v. v.*, z. *vice versa.*

va, fr. (spr. *wa*), eig. ga! of het ga, het zij zoo, het gelde! mijnentwege gebeure het! *va banque* (spr. —*bank'*), het geldt de bank; *va tout* (spr. —*toe*), het gaat om al het op het spel gezette geld, om alles te gelijk, om den ganschen pot.

Va, eene chinesche veldmaat, = 4 chinesche ellen.

vacant, vacantie, vacatuur, z. ond. **vaceren.**

vaccetto, it. (spr. *watsjétto*), Muz., gematigd, matig snel.

Vaccīne, f. nw lat. (*vaccīna*, scil. *variŏla*, van het lat. *vaccīnus, a, um*, van de koe, *vacca*), de koepok; koepokinënting, inënting der beveiligingspokken; **vaccinéren**, de koepokken inënten; **vaccinateur**, m. fr., een koepokinënter; **vaccinātie**, f. nw lat., de koepokinënting, inënting der koepokken (door J e n n e r op het einde der vorige eeuw uitgevonden); **vaccinoïde**, f. lat.-gr., de valsche koepok.

vacéren, lat. (*vacāre*), open staan, onvervuld zijn; **vacérend**, ambteloos, diensteloos, openstaand; *vacat*, het ontbreekt, is er niet of is onbezet; **vacánt** (lat. *vacans*), openstaand, onbezet, onvervuld, onbekleed, ledig, open; **vacántie**, f. nw lat. (it. *vacanza*, fr. *vacance*), de opengevallen plaats, ook de rusttijd, beroepsvrijheid, opschorting der werkzaamheden voor leeraars en leerlingen, voor geregtshoven enz.; **vacātie**, f. lat. (*vacatio*), de bevrijding of het vrijzijn van eene verpligting, opbrengst enz.; **vacatuur**, f. nw lat., de openvalling van eenen post, het onvervuld zijn van een ambt of eene bediening.

Vache, f. fr. (spr. *wasj'*; van het lat. *vacca*), eig. koe; koehuid, koeleder; van daar een met leder overtrokken reiskoffer; eene met leder bekleede mand of bergplaats op koetsen en reiswagens; **vacherie**, f. (spr. *wasj'rie*), de koestal.

vacilléren, lat. (*vacillāre*), wankelen, waggelen; wankelmoedig, dobberend of besluiteloos zijn; *vacillánte*, it. (spr. *watsjiel*—), Muz., onzeker, weifelend; **vacillātie**, f. lat. (*vacillatio*), het wankelen, waggelen, de onbestendigheid, besluiteloosheid, wankelmoedigheid.

Vacŭum, n. lat. (van *vacŭus, a, um*, ledig), de ledige ruimte, het ledig, ijdel; **vacuéren**, z. v. a. e v a c u e r e n (z. a.); **vacuíst**, m. nw lat., wie eene ledige ruimte in de natuur inneemt; **vacuiteit**, f. lat. (*vacuĭtas*), de ledigheid, ijlheid, het ledig zijn; de nietigheid, ijdelheid; **Vacūna**, f. bij de oude Sabijnen: de godin der rust en ontspanning, aan wie de landman na volbragten veldarbeid offerde; ook de godin des lediggangs en der luiheid; **vacunalīën**, pl. (lat. *vacunalia*), rustfeesten, ter eere van die godin in december gevierd.

Vade, f. fr. (van het lat. *vade*, ga! imperatief van *vadĕre*, gaan; vgl. *va*), de inzet bij het spel; het werkaandeel; **vademēcum**, n. nw lat. (v. h. lat. *vade mecum*, d. i. ga met mij!) een voorwerp, dat men steeds bij zich draagt, inz. een zakboek, een boek met snedige gezegden, anecdoten enz.; *vade in pace*, eig. ga in vrede, een monniken-kerker.

Vadem, zamen getrokken **vaâm** (eng. *fathom*, hoogd. *faden*; eig. dat, waarmede men vatten, binden kan; oudtijds bij ons, even als thans in 't hoogd., draad, touw), zooveel als men met wijd uitgestrekte armen bevatten, bereiken kan; eene lengtemaat van 6 amsterdamsche voeten, = 1,6987 ned. el.

Vadimonĭum, n. lat. (van *vas*, gen. *vadis*, de borg), Jur., de borgtogt, beloofde verschijning voor het geregt; *vadimonĭi desertio*, f. het verzuimen daarvan.

vae, lat., wee! ach! *vae mihi!* wee mij! o ik ongelukkige! *vae misĕro!* wee den ellendige.

Vaeba, m. eene inhoudsmaat bij de oude Arabieren, = 63,0870 nederlandsche kannen.

vague, fr. (spr. *waagh'*; van het lat. *vagus*, *a*, *um*), onbepaald, onbegrensd; wijdloopig; inz. onbepaald, onduidelijk, weifelend in uitdrukking; Pict., dat ligte en aangename karakter, die toon van lucht en nevel, welke aan de voorwerpen eene zekere geheimzinnigheid geeft; *in vago*, lat., onbepaald, in het wild; **vagéren**, lat. (*vagāri*), omzwerven, ronddolen, landloopen; **vagánt**, m. een rondzwerver; stranddief; **vágabond**, m. lat. (*vagabúndus*, fr. *vagabónd*), een zwerver, landlooper, iemand zonder bepaald verblijf of beroep; **vagabondéren** (fr. *vagabonder*), als landlooper rondzwerven; **vagabondage**, f. (spr. *waghabondáazj'*), de landlooperij.

Vagīna, f. lat., de scheede; Anat., de moederscheede; **vaginaal**, nw lat., tot de moederscheede behoorende.

Vaisselle, f. fr. (spr. *wesséll'*; van het lat. *vas*, gen. *vasis*, vat, vaatwerk), tafelgereedschap, schotels en borden, inz. van zilver.

Vakia of **wakea**, f. eene rekenmunt in Abyssinië, Adowa, Trawa enz., geldende van 25 gl. 20 ct. tot 30 gl. 60 ct. courant.

Val, een oostindisch gewigt tot het wegen der piasters en gouden dukaten, zijnde 7 à 9 azen zwaar.

Vala, f. oud-noordsch, eene zieneres, tooveres.

valábel, fr. (*valable*, van *valoir* = lat. *valēre*, gelden), geldig, geldig in regten, regtsgeldig; aannemelijk, gegrond, b. v. eene verontschuldiging; van goed allooi (van munten).

vale! lat. (imperatief van *valēre*, gezond zijn, sterk zijn, gelden enz., z. **valeren**), eig. wees gezond! vaarwel! **valedicéren** (lat. *valedicĕre*), vaarwel zeggen, afscheid nemen; **valedictie**, f. nw lat., het afscheidnemen, de afscheidsrede; **Valentijn**, mansn.: de sterke, krachtige, magtige; **valentijns-ziekte**, de vallende ziekte (epilepsie), de St. Vitus-dans (z. ond. **Veit**), omdat de heilige Valentinus (sint Velten) daarbij als helper werd aangeroepen; **valentiniānen**, pl., eene gnostische secte, aanhangers van het zinrijke stelsel des Alexandrijners Valentinus in de 2de eeuw; **Valerĭus** en **Valeriānus**, mansnamen, **Valerĭa**, vrouwennaam: de sterke, veelvermogende; **valeriaan**, f. (lat. *valeriāna*, hoogd. *baldrian*), m., kattenkruid, een plantengeslacht van onderscheidene soorten; **valeriaan-wortel**, een krampstillend middel.

valéren, lat. (*valēre*; vgl. *vale*), gelden, waard zijn; **valor**, m. nw lat., of **valeur**, f. fr., de waarde, het gehalte, de geldigheid eener muntspecie; *valor extrinsĕcus*, de uiterlijke waarde eener munt; *v. intrinsĕcus*, hare innerlijke waarde; *valeur en attente* (spr. *—ang attángt'*) of *valeur en recouvrement* (spr. *— ang r'koewr'máng*), in wisselzaken: waarde in afwachting; *valeur reçue*, de waarde ontvangen, waarde genoten (op wissels); *valeur reçue comptant* (spr. *—kongtáng*), de waarde in gereed geld of in contanten genoten; *valeur en marchandises* (spr. *— ang marsjangdíez'*), waarde in koopwaren; **valúta**, f. it. (spr. *u* = *oe*), de waarde, inz. de wisselwaarde, het wisselbedrag; **valutéren** (it. *valutáre*), ook **valuéren**, **valvéren** (uit het fransch *valuer*, *evaluer*), schatten, waarderen, de waarde eener maat aanslaan; **valvātie**, **valuātie**, f. (fr. *evaluation*), de schatting, waardering, waardebepaling eener maat; **valvatie-tabel**, de waarde-lijst, het waardeoverzigt, inz. van muntsoorten.

Valerianus, **Valerius**, **Valeria**, **valeriaan**, z. ond. *vale*.

Vales, pl. sp. (v. het sing. *vale*, schuldbekentenis, staatsschuldbrief, van *valer*, gelden, waard zijn, = lat. *valēre*), spaansch papieren geld, oorspr. aanwijzingen op de uit Amerika te ontvangen zilver-piasters.

Valet, m. fr. (spr. *walé*; v. h. oud-fr. *varlet*, edelknaap; mid. lat. *varoletus*, *varletus*; vgl. het sp. *varon*, man, en baron), de dienaar, bediende, knecht; de boer in het kaartspel; ook de ijzeren stang of veer ter sluiting of digtvalling van sommige deuren, een deurgewigt; **valet de chambre** (spr. *—sjángbr'*), kamerdienaar; **valetaille**, f. (spr. *wal'tálj'*), de gezamentlijke bedienden, het bediendenvolkje of -pak (in verachtelijken zin).

Valetudinarĭus, m. lat. (v. *valetūdo*, gezondheidstoestand, ligchaamsgesteldheid), of **valetudinair**, een ziekelijke, een sukkelende, iemand, dien het op den duur aan gezondheid en kracht ontbreekt.

Valeur, z. ond. **valeren**; **Valhalla**, z. **Walhalla**; **valide sultane**, z. **sultane** enz.

valide, lat. (*valĭdus*, *a*, *um*, eig. gezond, sterk, krachtig, v. *valēre*, z. *vale* en **valeren**), geldig, regtsgeldig, geldig in reg-

ten; **validiteit**, f. nw lat., de geldigheid, regtsgeldigheid eener zaak; **validéren**, geldig of geldend maken, bevestigen, bekrachtigen; Merc., geldig zijn, voor goede betaling gelden; **validātie**, f. op wissels: de geldigverklaring, geldigmaking, erkenning, goedkeuring, aanneming.

Valies, n. (fr. *valise*, it. *valigia*, mid. lat. *vallegia;* v. v e l = lat. *vellus*, waarvan het gemaakt wordt), een mantelzak, langwerpige lederen reiszak.

Valinga, z. **walinga**; **valkyriën**, z. **walkyriën**; **valueren**, **valuta**, **valuteren**, **valvatie**, **valveren** enz., z. ond. **valeren**.

valvŭlae, pl. lat. (v. h. sing. *valvula*, vklw. v. *valva*, d. i. eig. een deurvleugel, slagdeur), Anat., klapvliezen; ook in de plantenkunde klapvliezen; *valvulae intestināles*, de klapvliezen der ingewanden.

Vámpyr, m. (it. *vampiro*, fr. *vampire*, waarsch. van servischen oorsprong), in het volksgeloof: lijken, die des nachts uit hunne graven stijgen en den menschen het bloed uitzuigen; N. H., de bloedzuiger, de groote zuid-amerik. vledermuis, die slapenden menschen het bloed uitzuigt.

Vandalen, z. **Wandalen**.

Vanille, f. fr. (spr. *wanielj';* v. h. sp. *vaynilla*, d. i. eig. kleine peul; v. *vayna* = lat. *vagina*, scheede; hulsel, peul), een oost- en west-indisch gewas, en de peulvormige zaadhulsels daarvan, die inz. tot de chocolade gebruikt worden.

Vaniloquéntie, f. lat. (*vaniloquentĭa*, v. *vanus*, *a*, *um*, ledig, ijdel, en *loqui*, spreken), de pralerij, windbrekerij, pogcherij, snoeverij; **vaniteit**, f. (lat. *vanĭtas*), de ijdelheid, nietigheid, vergankelijkheid; pralerij, inbeelding, opgeblazenheid, roemzucht; *vanitas vanitātum*, ijdelheid der ijdelheden, d. i. het is alles ijdel; **vaniteits-stuk**, eene bloem- of vruchtschilderij, oude benaming voor een stilleven.

vantéren, fr. (*vanter*, spr. *wangt—*; v. h. mid. lat. *vanitāre*, v. h. lat. *vanus*, ijdel, *vanitas*, ijdelheid), pralen, roemen, snoeven, pogchen; **vanterie**, f. (spr. *wangt' rie*), de snoeverij, het gepoch, de grootspraak; **vanteur**, m. (spr. *wangt—*), een snoever, praler.

Vapeurs, pl. fr. (spr. *wapéurs;* v. h. sing. *la vapeur* = lat. *vapor*, m. de damp), winden, opstijgingen, spanningen in het onderlijf; kwade luimen, grillen, inz. der vrouwen; vgl. h y s t e r i s c h en h y p o c h o n d r i s c h; ook z. v. a. s p l e e n; **vaporéren**, lat. (*vaporāre*), dampen, vervliegen; **vaporātie**, f., z. v. a. e v a p o r a t i e; **vaporisātie**, f. nw lat., de verdamping, vervlugtiging, de overgang van een ligchaam tot damp; **vaporeus**, lat. (*vaporōsus*, *a*, *um*), vol dampen; aan v a p e u r s onderhevig.

Vara 1), f. sp. (vgl. h. lat. *vara*, dwarshout), in 't algem. roede, staf; eene el, lengtemaat in Spanje, = 3 voet of 0,8480 ned. ellen; in Portugal = 5 palmos of 1,0929 ned. ellen; op de canarische eilanden = 0,8509 ned. ellen.

Vara 2), f. noord. Myth., de negende van de twaalf godinnen der Scandinaviërs; zij had het opzigt over de geloften.

Varding, m. eene lijflandsche rekenmunt, = $\frac{1}{60}$ rijksdaalder.

Varec, z. **soda**.

Varénne, f. fr. (spr. *war—*), eene graanmaat in Savoye.

Vari, n. een goudgewigt op het eiland Madagaskar, = ½ drachme.

Varĭa, pl. lat. (v. *varius*, *a*, *um*, menigvuldig, verscheiden), gemengde zaken, allerlei, velerlei; **variéren** (lat. *variāre*), afwisselen, veranderen; onderscheiden zijn, afwijken, ontaarden; onstandvastig zijn, weifelen; **variëteit**, f. (lat. *variĕtas*), de verscheidenheid, menigvuldigheid; verschillende soort, afwijking, speel- of basterdsoort van dieren en planten; **variābel**, veranderlijk, afwisselend, onbestendig; **variántes**, pl. (lat. *variántes* of *variae lectiōnis*), verschillende lezingen van eenen tekst; **variātie**, f. (lat. *variatio*), de verandering, afwijking, verscheidenheid; Muz., de telkens veranderde herhaling van een eenvoudig muzijkstuk door ontbinding der toonen, aangebragte sieraden enz. (ital. *variazióne*); *con variazióne*, it. Muz., met veranderingen in de hoofdwijs; v a r i a t i e d e r m a a n, ongelijkheid in den loop der maan; *variatio delectat*, lat., verscheidendenheid behaagt, afwisseling baart genoegen, verandering van spijs doet eten; **variatie-kompas**, afwijkings-kompas, z. v. a. d e c l i n a t o r i u m; *variáto*, it., veranderd; *ne variētur*, lat., opdat er niets aan veranderd worde (op acten enz.); **variōrum**, pl. (bij verkorting voor *cum notis variōrum scriptōrum*, d. i. met aanteekeningen van verschillende schrijvers), benaming van de nederlandsche uitgaven der klassieke schrijvers, met de verschillende lezingen en aanmerkingen v a n o n d e r s c h e i d e n e uitleggers.

Varicéllen, z. ond. **variolen**; **varicositeit** enz., z. ond. **varix**.

varieren, **variëteit**, z. ond. **varĭa**.

Varĭnas, m. varinische rooktabak (naar de amerikaansche stad V a r i n a s in het district Mainas van de provincie Quito).

Variólen, pl. nw lat. (*variŏlae*, v. h. lat. *varĭus*, *a*, *um*, menigvuldig, bont; fr. *la petite vérole*), pokken, kinderpokken; **varioleus**, nw lat., pokkig, naar pokken gelijkende; **varioliden**, pl., gewijzigde pokken, eene afwijking der echte, inz. bij vroeger ingeënte personen; **varicéllen**, pl., valsche pokken, windpokken, waterpokken; **variolith**, m. lat.-gr., pok-

steen, eene soort van donkergroene steen met vlekken, gelijk aan die der pokken.

Variorum, z. ond. **varia**.

Varix, f. lat., de aderspat, een gezwel, door tegennatuurlijke uitzetting eener ader ontstaan; **varicositeit**, f. nw lat., aderspattigheid, het voorhandenzijn van aderspatten; **varicocēle**, f. lat.-gr. Med., eene aderbreuk, aderspattige opzetting der aderen van den balzak, van den bijbal, van de zaadstreng en van den zaadbal; **varicomphălus**, m. eene aderbreuk aan den navel.

varrōnisch, **varroniaansch**, Litt., wat tot Varro betrekking heeft, aan Varro behoort, b.v. varronische blijspelen, de 21 blijspelen van Plautus, die door Varro zijn bijeen gezameld; varronische époque, Varro's tijdrekening van Rome's stichting, waarbij die geplaatst wordt in het 3de jaar der 6de olympiade of 753 jaren vóór Christus; varronische satire, de menippesche satire van Varro.

Vartĭas, pl., oostindische monniken, kloosterbroeders.

Vartabets, pl., armenische monniken, plaatsvervangers der bisschoppen of zelven bisschoppen en godsdienst-leeraars.

varus, a, um, lat., dwars, schuin; inz. scheefbeenig, krombeenig; **varus**, m. eene soort van horrelvoet.

Varus, m. nw lat., pl. **vari**, Med., kleine, harde en roodachtige puistjes of knobbeltjes in het gelaat van jonge menschen van vurig gestel, venusbloemen.

vas, n. lat. (gen. *vasis*), een vat; pl. *vasa*, vaten, aderen; schuif- of trekladen; *vas electiōnis*, Theol., uitverkoren vat; *vasa chylifĕra*, pl. Med., de chylvaten, melksapvaten; ook Bot., de chylvaten der planten; *v. lactĕa*, Med., de melkvaten; *v. lymphatĭca*, z. lymphatische vaten; *v. sacra*, heilige vaten tot kerkelijk gebruik; *v. spermatĭca*, Bot., de zaadvaten der bloemen enz.; **vascŭlum**, m. een klein vat, ader; **vasculeus**, nw lat., vol vaten, vaatrijk, vol klieren; **vase**, f. fr. (*vase*, m., spr. *waaz'*), een vat, pronkvat, kunstige bloempot; inz. een leemenvat uit de oudheid, eene vaas.

Vasal, m. mid. lat. (*vasallus*, fr. en eng. *vassal*), een leenman, leendrager, dienstman; in 't algemeen onderdaan, ondergeschikte, afhangeling; **vasallagĭum**, n. de dienst- of leenpligt, de leeneed.

Vasculum enz., **vase**, z. ond. *vas*.

Vat, n. (v. vatten, bevatten), in Nederland de benaming in het metrieke stelsel van de fransche hectolitre voor natte waren, = 100 ned. kannen; het oude vat wijn van 4 okshoofden is = 9,3132 —; het vat traan van 12 stekan = 2,3283 ned. —; het vat zout = 1,8389 —; het vat melk = 9,2935 —; het vat olijfolie = 3,6950 ned. vaten.

Vatel, m. eene zoutmaat in Lotharingen, = $\frac{1}{10}$ mud.

Vaticaan, m. (it. *vaticáno*), het pauselijk paleis en hof te Rome op den vaticaanschen berg (lat. *mons vaticānus*).

vaticinéren, lat. (*vaticinări*, v. *vates*, een waarzegger, propheet), waarzeggen, voorzeggen, voorspellen; **vaticinĭum**, n., pl. **vaticinĭa**, waarzeggerijen, voorspellingen, voorzeggingen.

va tout, z. ond. *va*.

Vaudeville, n. fr. (spr. *wod'wiel'*; bedorven uit *Vau* of *Val de Vire*, d.i. het Vire-dal in beneden Normandije, alwaar op het einde der 14de eeuw Olivier Basselin vrolijke drinkliederen dichtte), een volkslied, straatlied; een klein tooneelstuk met ingevoegde liedjes naar bekende zangwijzen; **vaudevillist**, m. een dichter van vaudevilles.

Vaurien, m. fr. (spr. *wo-rjèng*; ontstaan uit *vaut-rien*, deugt niets; v. *valoir*, gelden, waard zijn enz.), een deugniet, losbol, leêglooper, dagdief.

Vauxhall, n. eng. (spr. *wookshaol*), een groote, prachtige lusttuin bij Londen op het einde der 18de eeuw door zekeren Vaux geopend; verzamelplaats tot openbare vermakelijkheden in warme zomernachten onder fraaije verlichtingen, muzijk enz.; dergelijke verzamelplaatsen te Parijs en elders.

Vaxel, z. v. a. **vatel** (z. a.).

Veadar of **ve-adar**, eene dertiende ingelaschte maand der joden, z. **adar**.

Vectis, n. lat., een hefboom, ijzeren koevoet; een wondheelers werktuig bij het trepaneren; ook de lat. benaming van het engelsche eiland Wight.

Vector, m. lat., eig. wat draagt, vervoert; de voerman; ook de vervoerde, de reiziger; *radĭus vector*, z. **radĭus**.

Veda, m., gew. pl. **de vedas** (sanskr. *véda*, eig. kennis; verklaring, uitlegging enz., v. *vid*, weten), naam der oudste gewijde boeken der Hindoes, in het sanskrit geschreven en bevattende de oorspronkelijke denkbeelden van de indische wijsbegeerte omtrent God, de schepping, de ziel en hare betrekkingen tot God. Volgens de hindoesche legenden zijn zij zamen gebragt door Vyasa. Zij bestaan uit vier boeken: de rig-veda, de yadjour-veda, de sama-veda en de atharvan of atharvan-veda, welke laatste van lateren oorsprong schijnt te zijn; **vedanta**, f. het slot der Vedas, de indische leer v. de vereering des eenigen Gods; **vedantismus**, n. de metaphysische leer van de vedanta.

Vedétte, f. fr. (van het it. *vedétta*, wacht, wachttoren, van *vedére* = lat. *vidēre*, zien), de ruiterwacht, de rondgaan-

de schildwacht te paard; ook het schilderhuis op den wal eener vesting; **vedúte**, f. it. (*vedúta*, spr. *wedoeta*), gezigt, stad- en landtafereel (z.v.a. prospect).

Veede, z. **veete**.

Veelvraat, m. (hoogd. *vielfrasz;* niet van veel vreten, maar bedorven van het zweedsch *fiällfras*, d.i. de bergbewoner), een naar den beer gelijkend zoogdier in de noordelijke landen.

Veem, f. (hoogd. *fehm*), eig. de afgesloten plaats, waar geregt gehouden wordt, de regtbank en regtplaats; de bloedban of geheime regtbank in Westphalen, inz. in de middeneeuwen (z. westphaalsch gerigt); de gezamentlijke regters, veemregters; ook elk onderling verbonden gezelschap.

Veete of **veede** (hoogd. *fehde*, deensch *feide*, eng. *feud*, mid. lat. *faida*, *feida;* verwant aan vechten), gevecht, strijd, vijandelijkheden tusschen bijzondere personen, inz. ten tijde van het vuistregt; wrok, haat, vijandschap enz.; **veedebrief**, uitdagingsbrief; **veedeloos**, veilig voor veede (van eene plaats gezegd); vgl. urphēda.

Vegasche kogels, bommen uit eenen door Vega verbeterden, zeer ver dragenden mortier geworpen.

vegetéren, nw lat. (v. h. lat. *vegĕtus, a, um*, wakker, bezield, *vegetāre*, kracht geven, bezielen), als plant leven, een plantenleven leiden, als het ware ingeworteld en werkeloos leven; **vegetabiliën**, pl., planten, gewassen; plantenspijzen; **vegetabilisch**, plantaardig, tot de planten behoorende; vegetabilisch alkali, plantenloogzout, z. **kali**; vegetabilisch leven, een plantenleven; vegetabilische spijzen, plantenspijzen, moeskruiden; *regnum vegetabĭle*, n. het plantenrijk, het rijk der gewassen; **vegetabiliteit**, f. de plantennatuur, eigenaardigheid der planten; **vegetātie**, f. de planten-wasdom, levenskracht der planten, het planten-leven; **vegetatief**, groeijend, wassend; kracht en leven gevend; **vegeto-animalisch**, te gelijk dieren- en plantennatuur bezittende; **vegeto-mineralisch**, te gelijk delfstoffelijke en planten-natuur hebbende; **vegeto-minerale zeep**, eene zeepsoort, uit mineraal alkali en zuivere olijfolie vervaardigd.

Vegghia of **veglia** (spr. *wélja*), f. it. (eig. het waken, = fr. *veille, veillée*, v. h. lat. *vigilāre*, it. *vegliáre*, fr. *veiller*, waken), de avondtijd; inz. een avondgezelschap, avondkransje.

vehemént, lat. (*vehĕmens*), hevig, heftig, geweldig, vurig, hartstogtelijk, onstuimig, stormachtig; **vehementie**, f. (lat. *vehementĭa*), de hevigheid, het geweld; het vuur, de ijver, drift, onstuimigheid.

Vehíkel, n. lat. (*vehicŭlum*, v. *vehĕre*, dragen, voeren, vervoeren), een voertuig, toevoeringsmiddel, gelegenheids- of bezorgingsmiddel, hulpmiddel om iets tot zijne bestemming te voeren, om een geneesmiddel in te nemen enz.

Veilleuse, f. fr. (spr. *weljeuz';* v. *veiller*, waken), een nachtlampje, dat tevens dient om warm te houden hetgene in een boven de pit geplaatst voorwerp zich bevindt; ook een klein rustbed.

Veissel, n. eene graanmaat in Savoye, omtrent = 1 schepel.

Veit, nw lat. **Vitus**, m. (= **Guido**, z. a.), een mansn.; inz. de naam van een' heilige, van daar de veitsdans of St. Vitusdans (*chorēa sancti Viti*), eene soort van kramp, met zulke hevige en menigvuldige bewegingen en trekkingen der ledematen, dat de daarmede behebte het voorkomen van eenen dansende heeft. In 1374 was deze kwaal door geheel Duitschland epidemisch en de lijders deden bedevaarten naar den heiligen Veit, patroon v. h. klooster Korbei (z. ook **ballismus**).

Vejovis of **Vedi-jovis** (een verbogen naamval van *Vedius*), m. rom. Myth., een der namen van Pluto; de naam van Jupiter als kind, of van Jupiter Anxur, die bij de Volscen werd aangebeden.

Veka, f. eene hongaarsche graanmaat, ongeveer 5 ned. schepel.

Velamént, n. lat. (*velamentum* of *velāmen;* v. *velāre*, bedekken), eig. al wat tot dekking gebruikt wordt; een voorwendsel, schijngrond; de belooning v. eenen kunstenaar voor een geleverd kunstwerk.

Veleda, z. **Velleda**.

Velijn of **velijnpapier**, n. fr. (spr. *weléng;* van het lat. *vitŭlus*, fr. *veau*, kalf; dus eig. pergament van kalfsleêr; vgl. velot), pergament-papier, fijn en glad papier, naar het beste pergament gelijkende.

Veliten, pl. lat. (*velites*, van het sing. *veles*), ligt gewapende soldaten.

Vellēda of **Velēda**, f. (vgl. het oudnoordsche Vala), eene ouduitsche waarzegster in de eerste eeuw na Christus, wier uitspraken voor orakelen gehouden werden. Zij woonde aan den oever der Lippe in een' hoogen toren, zonder zich-zelve te laten zien.

velle et nolle, het willen en niet willen; **velleïteit**, f. barb.-lat., kracht- en werkeloos willen.

vellejānum (*senatus-consultum*), n. lat., het vellejanisch (d. i. van Vellejus afkomstige) raadsbesluit, het verbod van den vrouwen-borgtogt.

Vellon, m. sp. (spr. *weljóon*, van *vello* = lat. *villus*, wolhaar; eig. afgeschoren schapenwol, vacht; dan: kopergeld, naar men wil, omdat op de oude kopermunten een schaap gestempeld was; vgl. plata.

Velociteit, f. lat. (*velocĭtas*, v. *velox*,

snel), snelheid, gezwindheid: *velóce*, *con velócita*, it. (spr. —*tsje*, —*tsjita*), Muz., gezwind, snel, vlugtig; *velocissimo* (spr. —*tsjies*—), Muz., zeer gezwind; **velocifère**, f. fr., een fransche snelwagen, ijlkoets, zeer gemakkelijke en snelrijdende wagen met lage raderen; **velocipède**, f. z. v. a. **draisine** (z. a.).

Velot, n. fr. (spr. *weló;* van *veau*, kalf; vgl. **velijn**), pergament van de huid van ongeboren kalveren.

Velours, m. fr. (spr. *w'loér*; sp. *vellúdo*, it. *vellúto*, v. *vello*, wolhaar, v. h. lat. *villus*), fluweel; *velours de coton* (spr. —*d'kotóng*), katoenfluweel; *velours satiné*, atlasfluweel; **veloutéren** (fr. *velouter*), fluweelachtig werken.

Velte, f. fr., eene oud-fransche, ook antwerpsche vochtmaat, = 8 parijsche pinten of 18,66 ned. kan.

Velten, mansn., bedorven uit **Valentijn** (z. a.).

Velum, n. lat., het zeil, de sluijer; *velum palatinum*, Anat., het opperverhemelte, weeke verhemelte.

Velvantine, f. fr., eene te Amiens vervaardigde stof.

Vélveret, m. eng. (vgl. *velvet*, fluweel), eene zware fluweelachtige katoenen stof, eene soort van manchester.

vena, f., pl. *venae*, lat., de bloedader, terugvoerende ader, in tegenst. met a r t e r i e; *vena poëtĭca*, de dichterlijke ader, dichterkracht; **veneus** (lat. *venōsus*, *a*, *um*), tot de bloedaderen behoorende; **venæ-sectie**, f. (lat. *venae sectĭo*, vgl. **seceren**), de aderlating, opening eener bloedader.

venaal, lat. (*venālis*, *e*), veil, te koop, te bekomen; omkoopbaar; v e n a l e w a a r d e, verkoopprijs, loopende prijs; **venaliteit**, f. (lat. *venalĭtas*), de verkoopbaarheid, veilheid, het veilzijn, de omkoopbaarheid.

venæséctie, z. ond. *vena*.

Vendémiaire of **vindemiaire**, f. fr. (spr *wangdemiér'*, en *wèngd*—; v. h. lat. *vindemiae*, de wijnoogst), de wijnmaand, eerste maand in den voorm. kalender der fransche republiek, van 22 sept. tot 21 october.

Vendétta, f. it., de bloedwraak, de doodelijke haat en vijandschap, waarin weleer geheele familiën, inz. op Corsica, leefden, ten gevolge van een' eersten moord.

Vendidad, n. de zesde afdeeling der z e n d - a v e s t a (z. a.), die het burgerlijke en kerkelijke wetboek van het zendvolk bevat.

Véndita, f. it. (v. h. lat. en it. *vendĕre*, verkoopen), eig. verkoop; verkoopplaats, marktplaats; vergaderplaats (loge) der carbonari, ook **venta**; **vendite**, f. de voddemarkt; **venditie**, f. lat. (*venditĭo*), de verkooping, verkoop; **venditéren** (lat. *venditāre*), ten verkoop aanbieden, veil hebben, veilen; ook hoog verheffen, opvijzelen, roemen, aanprijzen; **vendu**, oud-fr. (*vendue*, spr. *wangdú'*) of **vente**, fr. f. (spr. *wangt'*); verkooping, vervreemding voor geld.

Vene, z. *vena*.

Venefĭcus, m. lat. (v. *venēnum*, vergift), een gifmenger; **venefĭca**, f. eene gifmengster; **venefĭcium**, n. de gifmenging, vergiftiging.

veneréren, lat. (*venerāri*), vereeren, eerbiedigen, eerbied betoonen, zeer hoogachten; **venerābel** (lat. *venerabĭlis*, *e*), eerwaardig, vereerens- of eerbiedwaardig; **het venerabĭle**, het hoogwaardige in de r. k. kerk, de ter vereering voorgehoudene gewijde hostie; **venerātie**, f. (lat. *veneratĭo*), de vereering, eerbiediging, eerbied.

Venerĭe 1), f. fr. (v. *véner* = lat. *venāri*, jagen, ter jagt gaan), de jagerij, het jagtwezen, de jagt; het jagershof, het gebouw, waar de officieren en de gansche vorstelijke jagtstoet huisvesten.

Venerĭe 2), **veneriek**, **venérisch**, zie ond. **Venus**.

veneus, z. ond. *vena*.

venia, f. lat., de oogluiking, het verlof, de vergiffenis, kwijtschelding; *venia aetātis*, geregtelijke inschikkelijkheid omtrent den ouderdom, jarenkwijtschelding, het meerderjarig verklaren van iemand, die nog den gewonen, bij de wet bepaalden ouderdom niet bereikt heeft; *veniam aetātis* bekomen, vóór den tijd meerderjarig verklaard worden; *venia concionándi*, het verlof om te prediken, het kanselregt; *venia docéndi* of *legéndi*, het verlof om te onderwijzen of voorlezingen te houden aan hoogescholen; **veniëel** (lat. *veniālis*, *e*, fr. *veniel*), vergefelijk, kwijtscheldbaar.

veni creātor spirĭtus, lat. (v. *venīre*, komen), kom, scheppergeest; o kom, heilige geest! een met deze woorden beginnend oud kerkgezang; *venĭat*, hij kome! als subst. het **veniat**, de geregtelijke dagvaarding.

Venitienne, f. fr. (spr. *weniesjènn'*), een venetiaansch lied der gondeliers.

Vennoot, **veennoot**, **veinnoot**, m., z.v.a. v e e m g e n o o t (z. **veem**), een medemakker, medewerker, deelgenoot, medehandelaar; **vennootschap**, f. de gezamentlijke medewerking; handelsgemeenschap, handelgezelschap.

Venta, f. sp. (spr. *wenta;* eig. verkoop, verkoopplaats, van *vender* = lat. *vendĕre*, verkoopen), spaansche herberg, eenzaam liggende herberg aan den grooten weg; zie ook **vendita**.

VentaróIen, pl. it. (v. *vento* = lat. *ventus*, wind), windwijzers, weêrhanen; ook plaatsen tot koelhouding van spijzen en dranken, ijskelders.

venter, m. lat., de buik, het onderlijf;

Jur., een zwangere buik, eene zwangere vrouw, eene nog ongeboren ligchaamsvrucht; van daar *curātor ventris*, een voogd, die te voren voor een nog niet geboren kind (na 's vaders dood) wordt benoemd; **ventricŭlus**, m. de maag; **ventriloquéntie**, f. nw lat., het buikspreken; **ventriloquíst**, m. een buikspreker.

Ventiel, n. (mid. lat. *ventīle*, v. h. lat. *ventus*, wind), de lucht- of windklep, waardoor de lucht bij onderscheidene werktuigen wordt in- of uitgelaten; ook de klep, die aan de pompbuis de terugvloeijing van het ingestroomde water belet; **ventiléren**, lat. (*ventilāre*), eig. luchten, lucht aanwuiven; Jur., oneig. iets rijpelijk overleggen, van alle kanten beschouwen, onderzoeken, ziften, schiften; geregtelijk behandelen; **ventilātie**, f. (lat. *ventilatĭo*), eig. het luchten; de zifting, schifting, het naauwkeurig onderzoek, de uitvoerige uiteenzetting; ook de schatting der goederen, die men deelen wil; **ventilātor**, m. een luchttrekker, windvang, windinlater; luchtreiniger, een werktuig, in 1744 door Hales uitgevonden om de lucht in de hospitalen te ververschen; ook een ronddraaijend werktuig ter voeding van het ovenvuur; **ventilogĭum**, n. lat.-gr., een windaanwijzer, windwijzer, weêrhaan; **ventose**, m. fr. (spr. *wangtóoz'*), de windmaand, 6de maand in den voorm. kalender der fransche republiek, van den 19 febr. tot den 20sten maart; **ventouse**, f. (spr. *wangtóez'*), een lucht- of trekgat; Chir., kop, laatkop.

Ventjager, m. z. v. a. windjager, haringjager, ligt vaartuig, dat den eerstgevangen haring binnen brengt.

ventre-bleu, fr. (spr. *wangtr'*—), *ventre-saint-gris* (spr. —*sèng ghri*), te drommel! alle duivels! sakkerloot! enz.

Ventriculus, ventriloquentie enz., z. ond. *venter*.

Venus, f. lat. (gen. *Venĕris*), Myth., de aanvallige godin der schoonheid en liefde, bij de Grieken Aphrodite, de dochter van Jupiter en moeder v. Cupido; oneig. zinnelijke liefde, schoonheid en aanvalligheid; ook wellust, onkuischheid; verder: de naar haar genoemde planeet, de naaste bij de zon naast Mercurius, de morgen- en avondster; Chem., het koper; de Venus van Medĭcis of mediciSche Venus, de schoonste voorstelling van de godin Venus, een van de grootste meesterstukken der oude beeldhouwkunst, dat zich in de kunstkamer der groothertogen van Florence uit de familie der Mediceërs of het huis van Medici bevond; de Venus van Milo, een ander standbeeld van groote schoonheid, in 1826 te Milo ontdekt door fransche zeelieden, en thans in het muséum van de Louvre; **Venus vulgivăga**, lat. (v. *vulgus*, volk, gemeen, en *vagāri*, rondzwerven) of gr. **Pandēmos**, de gemeene rondloopende wellust, de allemans-Venus, eene straathoer; **venérisch** of **veneriek** (v. h. lat. *venerĕus*, *a*, *um*, Venus of de liefde betreffende enz.), wellustkrank, met de venusziekte besmet, tot de venusziekte behoorende, daaruit voortkomende; **venerische ziekte, venusziekte, venuskwaal**, f. eene uit ontucht en uitspatting voortkomende aanstekende ziekte, het gevolg van een' onreinen vleeschelijken omgang, bij de Franschen ook mal de Naples (z. a.) geheeten; **venusbal**, m. zandbal, een zeker venerisch gezwel aan de teelballen; **venusberg**, m. bij de chiromanten de vleezige verhevenheid in de hand onder den duim; **venus-vliegenknip**, z.v.a. dionæa (z. a.); **venuliet**, m. nw lat., versteende venusmosselen.

venúst, lat. (*venústus, a, um*), schoon, bekoorlijk, aanvallig; *venústas*, f. de schoonheid, aanvalligheid.

verabuséren [**zich**], ned.-fr., z. v. a. zich abuséren.

veraccijsen of **veraccijnsen**, ned.-lat. (vgl. **accijs**), belasting of pacht opleggen, met accijs bezwaren; den accijns betalen.

veraccordéren, ned.-fr. (vgl. **accoord**), bepalen, voorwaarden maken, een vergelijk treffen.

Veraciteit, f. nw lat. (v. h. lat. *verax*, gen. *verācis*, waarachtig), de waarachtigheid, opregtheid, geloofwaardigheid, waarheidsliefde.

veradoniséren, ned.-gr., optooijen, opsmukken, zoo schoon als een Adonis (z. a.) maken.

veralimentéren, ned.-lat., z. **alimenteren**.

Veránda, f. (v. h. sp. *verano*, zomer?), eene open zaal of een zomerpriëel langs een huis.

Verándi, f. oudnoord. Myth., eene der nornen (z. a.).

Verātrum, n. lat., nieskruid; **veratríne** of **sabadilline**, f. eene bijzondere plantvormende stof, uit het sabadil-zaad of nieskruid (*verātrum sabadilla*) verkregen.

verauctionéren, ned.-lat., z. ond. **auctie**.

Verba, verbaal enz., z. ond. **verbum**.

verbarricadéren, ned.-fr. (vgl. **barricade**), versperren.

Verbēna, f. lat., ijzerkruid, een pronkgewas van verschillende soorten; bij de oude Romeinen het loof, dat bij de godsdienst-plegtigheden gebruikt werd.

verberéren, lat. (*verberāre*, van *verber*, n. geesel), geeselen, slaan, afrossen; schokken, doen trillen; **verberātie**, f. (lat. *verberatĭo*), eig. de geeseling, ranseling; de luchtschudding, luchtgolving door het geluid veroorzaakt.

Verbum, n., pl. **verba**, lat., het woord; inz. Gram., het werkwoord, tijdwoord, het woord bij uitnemendheid: het verbum is óf onovergankelijk, zonder voorwerp (intransitivum, neutrum); b.v. ik slaap; of overgankelijk (transitivum), b.v. ik prijs, en staat wanneer het tot de laatste soort behoort óf in den bedrijvenden vorm, als bedrijvend werkwoord (activum), b.v. ik prijs u, óf in den lijdenden vorm, als lijdend werkwoord (passivum), b. v. gij wordt geprezen; bijsoorten van het transitivum zijn: het terugwerkende of wederkeerende (reflexivum), b.v. ik verheug mij, en het wederzijds werkende of wederkeerige (reciprŏcum), b. v. wij beminnen elkander; —*verbum anomălon* of *anomălum*, een onregelmatig werkwoord; *v. auxiliāre*, een hulpwerkwoord; *v. defectīvum*, een in de vervoeging gebrekkig of onvolledig werkwoord; *v. depōnens*, een tweeslachtig werkwoord in lijdenden vorm met bedrijvende beteekenis; *v. desiderativum*, een begeerend werkwoord, b. v. hongeren; *v. factitīvum*, een werkwoord van bewerking, b. v. beslapen; *v. frequentatīvum* of *iteratīvum*, een werkwoord van herhaling of voortduring, b. v. klapperen, wandelen; *v. imitatīvum*, een nabootsend werkwoord, b. v. blaten; *v. impersonāle*, een onpersoonlijk werkwoord, b. v. het regent; *v. inchoatīvum*, een werkwoord, dat den overgang in eenen toestand aanduidt, b. v. het daagt, hij ontslaapt; *v. intensīvum*, een versterkend werkwoord, b. v. knijpen v. nijpen; — *verbi causa* (eig. wegens het woord), bij voorbeeld; *verbi divīni minister*, afgek. *V. D. M.*, dienaar van het goddelijk woord; *verbi gratĭa*, bij voorbeeld; *in verba magístri* **zweren**, op de woorden des meesters of leeraars zweren, d. i. diens stellingen en uitspraken onvoorwaardelijk aannemen; *verba minitantĭa*, pl., dreigende woorden; *v. praescrípta*, voorgeschrevene woorden; *v. precarĭa*, biddende, verzoekende woorden; —**verbaal** (lat. *verbālis, e*), en als adverb. *verbaliter*, woordelijk, de woorden betreffende, het tegengest. van reaal; letterlijk, van woord tot woord; **verbaal-definītie**, f. de woordverklaring, woordbepaling; **verbaal-exegēse**, f. de woordopheldering; **verbaal-injurĭën**, beleedigingen met woorden; **verbaliséren**, nw lat. (fr. *verbaliser*), mondeling behandelen; ook onnutte woorden gebruiken, snappen; **verbaliteit**, f. de woordelijkheid, letterlijkheid; **verbiántie**, f. of fr. **verbiage** (spr. —*áazj'*), de woordenvloed, snapachtigheid, woordenkramerij; **verbiagéren**, fr. (*verbiager*), onnutte, overtollige woorden gebruiken, zwetsen; **verbeus**, lat. (*verbōsus, a, um*, fr. *verbeux*), woordenrijk, wijdloopig; **verbositeit**, f. de woordenrijkheid, snapachtigheid, woordenomhaal, wijdloopigheid; *verbotĕnus*, nw lat., woordelijk, van woord tot woord.

verclausuléren, ned.-lat., z. **clausuleren**; **vercoaken**, z. ond. **coaks**.

verde antíco, n. it. (v. *verde* = lat. *virĭdis, e*, groen), oud of ouderwetsch groen, groen porphyr uit Griekenland.

verdestilléren, ned.-lat. (vgl. **destilléren**), verdampen, vervlugtigen; verspillen, verkwisten, doorbrengen.

Verdict, n. eng. (v. h. lat. *vere dictum*, iets waar gezegds), de uitspraak, de beslissing, verklaring, inz. de uitspraak der gezworenen, de jury-uitspraak.

Verding of **vierding**, m. eene rekenmunt te Bremen, waarvan er 4 in eene mark gaan; ook een gewigt aldaar, = 2 onsen.

vergalopéren, ned.-fr. (vgl. **galop** enz.), **zich**—, zich overijlen of voorbijloopen, een' misslag begaan uit onbezonnenheid of drift.

Verge, f. fr. (spr. *werzj'*; = lat. *virga*), eene roede, meetroede; eene lengtemaat = $\frac{1}{2}\frac{7}{4}$ parijsche el; **vergée**, f. (spr. *werzjé'*) of *vergée de Normandie*, eene oude fr. vlaktemaat, die 538 vierkante fransche toises = 20,4365 □ ned. roeden bevatte; **vergette**, f. (fr. *vergettes*, spr. *werzjétt'*), de borstel, schuijer (oorspr. van rijshout gemaakt); oneig. geschoren voorhoofdhaar, kort afgesneden voorharen.

vergéren, lat. (*vergĕre*), neigen, wenden, keeren; zich ergens heen neigen, overgaan.

verhypothequéren, ned.-gr., z. onder **hypotheek**.

Vericles, pl. fr. (spr. *weriekl'*; v. *verre*, glas), valsche steenen, valsche diamanten.

verificéren, nw lat. (van het lat. *verus, a, um*, waar, en *facĕre*, maken), ook **verifiéren**, fr. (*vérifier*), waar maken, bewaarheden, de deugdelijkheid eener zaak staven, bewijzen, bevestigen, bekrachtigen, doen blijken; **verificātie**, f. de waarheidsstaving, het waarheidsonderzoek, de bevestiging, bekrachtiging, echtverklaring, het bewijs; **verificātor**, nw lat. of fr. **verificateur**, m. een waarheidsonderzoeker, echtheidsonderzoeker, naspoorder en bevestiger der waarheid of echtheid en juistheid van oorkonden, rekeningen enz.

verinterésten, ned.-lat. (vgl. **interest**), de renten van het kapitaal laten oploopen; ook: den interest verliezen door het kapitaal of pand ongebruikt te laten.

verĭtas, f. lat. (v. *verus, a, um*, waar), de waarheid; *verĭtas documénto*, de waarheid of echtheid eener oorkonde; *veritas forénsis* of *juridĭca*, geregtelijke waarheid; *veritas odĭum parit*, de waarheid verwekt haat of maakt gehaat; *en vérité*,

fr. (spr. *ang werité*), in waarheid, waarlijk, werkelijk, inderdaad; **veritable,** waarlijk, werkelijk, opregt, echt, onvervalscht, ongehuicheld.

Verker, n. een turksch spel, op de wijze van het dam- en schaakspel; eene soort van trictrac-spel, tijdens het regentschap in Frankrijk uit Duitschland ingevoerd, verkeerspel; men noemt het ook backgammon.

verlatiniséren, ned.-lat. (vgl. **latiniséren**), verlatijnen, in het latijn brengen.

verlutéren, ned.-lat. (vgl. **lutum** enz.), digt smeren, een vat, pot of iets dergelijks, dat men in het vuur wil gebruiken, met een juist passend deksel sluiten en met kleefdeeg digt maken, opdat er niets uitdampe.

vermaledijen, verbastering van **malediceren** (z. a.), in de volkstaal soms zaamgetrokken tot verdijen.

Vermeil, n. fr. (spr. *wermélj'*; v. h. lat. *vermicŭlus,* wormpje; dus eig. z. v. a. kermes of cochenille, z. a., en vgl. vermiljoen onder *vermis*), roodachtige kleur; verguld zilver.

vermis, m. lat., de worm; pl. *vermes; vermis digiti,* m. de zoogenaamde vijt aan den vinger; **vermicelli,** pl. it. (spr. *wermitsjélli*), eig. wormpje, worm- of draadvormige meelknoedels, eene soort van deeg in dunne en lange reepjes, italiaansche knoedels; **vermiculair,** nw lat., wormvormig; **vermiculātie,** f. de wormsgewijze beweging der ingewanden; **vermiculieten,** pl., versteende pijpjes der ringdieren; **vermiljoen,** n. (fr. *vermillon*), scharlakenworm; fijn gewreven en toebereide cinnaber; **vermīna,** f. lat., buik- of darmpijn, als van wormen; **vermināte**, f. het darmwee; verwekking van ongedierte; **verminéren,** lat. (*vermināre*), wormen hebben; nw lat., wormen verwekken; **vermineus,** lat. (*verminōsus, a, um*), vol wormen.

vernaal, lat. (*vernālis, e,* v. *ver,* lente), tot de lente behoorende, voorjaarsachtig.

Vernier, z. v. a. **nonius** (z. a.).

Vernis, n. (mid. lat. *vernix;* fr. *vernis,* waarschijnlijk v. duitschen oorsprong, een zeer dun, doorschijnend blinkend bestrijksel of lak; uiterlijke glans; **vernissen,** met vernis overdekken.

Verole, f. fr. (spr. *werool'*; v. h. nw lat. *variola,* z. **variolen**), naauwkeuriger: *la grande vérole* (spr. *—ghrangd'—*), de venusziekte; *la petite vérole* (spr. *— p'tiet—*), de kinderpokken.

veronēsche of **verōnische aarde** (fr. *veronite*), aarde van Verona, een tot stof geworden berggroen, dat bij gemelde stad gevonden wordt.

Veronīca, nw lat. vrouwenn.: de waarlijk eenige in hare soort (dus uit *vere unĭca* gevormd?), inz. de heilige Veronica, volgens de legende eene vrome vrouw, die den kruisdragenden Christus haren zweetdoek aanbood, op welken zich bij het afdroogen het aangezigt des Heilands afdrukte (van waar ook de naam van *verum icon,* d. i. het ware beeld, wordt afgeleid; vgl. **icon**); eerenprijs, eene plant van onderscheidene soorten, die deels als artsenijplant, deels als pronkgewas gebruikt worden.

verpallisadéren, ned.-fr., z. **pallisaderen.**

verprocedéren, **verprocesséren,** ned.-lat. (vgl. **procedéren**), door processen of regtsgedingen verliezen.

Verrerie, f. fr. (spr. *wèrerie;* v. *verre,* glas, v. h. lat. *vitrum*), glaswaren; **verrillon,** n. (spr. *wèrieljóng*), glasspel, z.v.a. harmonïca; **verroterie,** f. (spr. *wèrot' rie*), allerlei kleine glaswaren, b. v. glaskoralen, glaspaarlen enz.

verrūcae, pl. lat. (v. h. sing. *verrūca*), Med., wratten, inz. aan het oog; **verrucoos** (lat. *verrucōsus, a, um*), wrattig; **verrucositeit,** f. nw lat., de wrattigheid.

Vers, n. (v. h. lat. *versus,* m., pl. *versus,* d. i. eig. wending, omkeer; v. *vertĕre,* z. **vertéren**; vervolgens: vore, rij, regel), een gedichtregel, eene rhythmisch geregelde woordenrij in een gedicht; ook wel minder goed gebruikt voor strophe, stanze en couplet (z. die woorden), ja voor een geheel gedicht; iedere met een nommer geteekende kleine afdeeling van een hoofdstuk des bijbels; *versus cancrīnus,* m. een kreeftvers, kreeftdicht (z. a.), z.v.a. het gr. palindromon; *versus memoriāles,* pl., geheugenverzen, verzen, die het geheugen moeten te hulp komen of ondersteunen; **versétto,** m. it., of **verset,** fr. (spr. *wersè*), eene afdeeling van een gedicht (strophe); **versétten**, pl. Muz., tusschenspelen, inz. in zangwijzen op orgels; **versĭfex,** m. nw lat., een verzenmaker, rijmelaar; **versificéren,** lat. (*versificāre*), verzen maken; iets in verzen brengen; berijmen; **versificātie,** f. de versbouw, de verzenvorming; **versificātor,** m. of fr. **versificateur,** een verzenmaker, iemand, die den versbouw verstaat.

Versaal-letters, z. **versalĭēn.**

Versade, f. fr. (spr. *wersáad'*; v. *verser,* uitgieten, omwerpen), het omwerpen, omvallen met eenen wagen.

Versalĭēn of **versaal-letters**, pl. nw lat. (v. *versus,* regel, afdeeling), groote aanvangletters, beginletters.

versatiel, lat. (*versatīlis, e,* v. *versāre,* draaijen, omwenden), bewegelijk, wankelmoedig, veranderlijk, wuft, onbestendig, aan verandering onderworpen; **versatiliteit,** f. nw lat., de draaibaarheid, buigbaarheid, gedweeheid; veranderlijkheid, onbestendigheid, wuftheid.

verséren, lat. (*versāri*, d. i. eig. zich omdraaijen, v. *versāre*, omdraaijen), zich met iets bezig houden, daarmede omgaan; in gevaar verséren, gevaar loopen, in gevaar zijn; in eene zaak **geverseerd zijn**, daarin geoefend, ervaren, bedreven zijn.

Verset, versificeren enz., z. ond. **vers.** *versicŏlor*, *versio*, **versie** enz., *verso* enz., **versura** enz., z. ond. **verteren.**

Versíne, f. eene graanmaat in Savoye, = 42 oude fransche ponden.

versus, z. **vers.**

verte, z. ond. **verteren.**

vertebraal, nw lat. (v. h. lat. *vertĕbra*, f. gewricht, wervelbeen, inz. ruggewervel), Med., wervelbeenig, tot de wervelbeenderen behoorende; **vertebraal-arterĭe**, f. de wervelslagader; **vertebraal-systeem**, n. het van het ruggemerg uitgaande gedeelte des zenuwstelsels; **vertebrieten**, pl., wervelsteenen.

vertéren, lat. (*vertĕre*), wenden, keeren, omwenden, omdraaijen, omkeeren; over zetten, vertalen, vertolken; *vertātur* of *verte*, afgek. *V.*, keer om, sla om (het blad, inz. muzijkblad); *verte si placet*, afgekort. *v. s. pl.*, keerom als 't u belieft; *verso folĭo*, op de keer- of rugzijde; *versicŏlor*, bontkleurig, van menigerlei kleur; als subst.: een kleurwisselaar, naar-den-mond-prater, jabroêr; **versie**, f. (lat. *versĭo*), de wending; de vorm of inrigting van een verhaal, berigt enz.; de vertaling, overzetting; *versiŏ interlineāris*, overzetting tusschen de regels; *versĭo in rem*, Jur., de aanwending tot iemands voordeel, gebruik eener zaak tot hare eigentlijke bestemming, ook *v. in utilitātem; v. utĕri*, Med., de omkeering van de baarmoeder; **versūra**, f. het omwenden; het geldopnemen, borgen; Merc., de omzetting van waren; **versuréren**, nw lat., omzetten.

Vertex, m. lat. (gen. *vertĭcis*), het aspunt der wereld; een draaikolk; dwarrelwind; de schedel, kruin, top, tinne; **verticaal**, nw lat., schedelregt, loodregt (z.v.a. perpendiculair); **verticaal-cirkel**, m. de groote cirkel des hemelbols, die door het schedel- en voetpunt (zenith en nadir) van den waarnemer gaat; **verticaal-lijn**, eene loodlijn of loodregte lijn; **verticaal-hoek**, een lood- of schedelhoek; **verticiteit**, f. de rigtingskracht, b. v. der magneetnaald.

Vertīgo, f. lat., de duizeling, zwijmeling, draaijing van het hoofd; **vertigineus** (lat. *vertiginōsus, a, um*), duizelig, suizelend, zwijmelend.

Vertugáde of **vertugále**, f., ook **vertugadin**, m. fr. (spr. —*ghadèng*, ontstaan uit *vertu-garde*, *vertu-gardien*, d. i. deugdhoeder), een hoepel aan vrouwenkleederen, een hoepelrok; een klein kussen, door de vrouwen boven de heupen onder den rok gedragen.

Vertúmnus, m. lat. (van *vertĕre*, wenden), Myth., de keergod, God der verandering, der wisselende jaargetijden enz., ook de tuingod, wiens geliefde Pomona was; **vertumnalĭa**, pl., de feesten, die ter eere van dezen god in october gevierd werden.

vertuijen (v. tui, een touw om de schepen vast te leggen; eng. *to tie*, binden; tuijen, vast binden, vast houden), Mar., een vaartuig zoodanig voor twee ankers leggen, dat het aan geene te groote slingeringen is blootgesteld.

Verve, f. fr. (spr. *werw'*), geestdrift, geestvervoering, verbeeldingsgloed, die den dichter, redenaar, toonkunstenaar, dichter, beeldhouwer in de compositie bezielt, begeestering, vuur, kunstenaarsvuur, dichtvuur.

vesanĭa, lat. of **vesanĭe**, f. waanzin, uitzinnigheid, dolheid.

vesĭca, f. lat., de blaas, de pisblaas; blaar; **vesicantĭa**, pl. nw lat. Med., blaartrekkende middelen, trekmiddelen; **vesicatorĭum**, n. eene trekpleister, spaansche-vliegpleister, spaansche vlieg; **vesiculair-systeem**, n. lat.-gr., de blaasjesleer, volgens welke het opstijgen der dampen in de lucht en de ophouding daarvan in de gedaante van nevels en wolken uit het ontstaan van holle blaasjes wordt verklaard.

Vesper, f. lat. (*vesper*, m. en *vespĕra*, f.), eig. avond, late namiddag; de namiddag-godsdienst, avondmis; **siciliaansche vesper**, z. ond. **siciliaan**; **vesperbrood**, lat.-ned., het namiddagbrood, vóóravondbrood; **vesper-predikātie**, de namiddagpreek; **vespĕren**, in den vooravond eten; **vespertijner**, m. (v. h. lat. *vespertīnus, a, um*, wat des avonds geschiedt, 's avonds), bij de R. K. de namiddag- of avond-prediker; **vespertilĭo**, f. lat., eig. eene vledermuis, nachtraaf, iemand, die beter bij schemerlicht dan bij dag kan zien; oneig. iemand, die het licht schuwt wegens zijn kwaad geweten.

Vesta, f. lat. Myth., de godin van het vuur, van den huishaard, van het huisvuur, het zinnebeeld van het huiselijk geluk, de zedigheid en kuischheid, bij de Grieken Hestia, eene dochter van Saturnus en Rhea; ook eene door Olbers ontdekte planeet; **vestalĭēn**, pl. (lat. *Vestalĭa*), de romeinsche feesten, in de maand julij ter eere van Vesta gevierd; **vestalen**, **vestaalsche maagden** (lat. *Vestāles*, scil. *virgĭnes*), priesteressen van Vesta, maagden van onkreukbare kuischheid en strenge ingetogenheid, die het altijddurende heilige vuur in den tempel dezer godin moesten onderhouden enz.

Vestiarĭus, m. lat. (v. *vestis*, kleed), een kleêrenkoopman: bij de R. K. een opzigter over de kerkgereedschappen en misgewaden.

Vestibŭlum, n. lat., fr. **vestibule** (spr. *westibúul'*), de voorhof, ingang in het huis; de voorzaal, de ruimte bij den ingang van een hotel enz., welke als toegang dient tot de andere vertrekken, het voorhuis; ook wel voorkamer.

Vestigĭën, pl. lat. (*vestigĭa*, v. h. sing. *vestigĭum*), voetstappen, sporen, overblijfsels; *vestigĭa me terrent*, de voetstappen verschrikken mij, d. i. ik vrees verder te gaan (dus sprak de vos tot den zieken leeuw in de bekende fabel); **vestigéren**, (lat. *vestigāre*), nasporen.

Vesuvĭus, n. lat., een vuurspuwende berg bij Napels; **vesuviaan**, m. nw lat., eene aan den granaat verwante steensoort, van den Vesuvius enz.

Veteraan, m. lat. (*veterānus*, v. *vetus*, gen. *vetĕris*, oud), een oud-soldaat, uitgediend krijgsman, oud, beproefd krijgsman; een oud, ervaren of beproefd geleerde, handelaar, kunstenaar enz.; **veterántie**, f. nw lat., de dienstrust, de stand eens uitgedienden.

Veterinarĭus, m. lat. (v. *veterīnae*, scil. *bestiae*, last- of trekvee), of **veterinair** (fr. *vétérinaire*), een veearts, dierenarts, paardendoctor enz.; **veterinair** (lat. *veterinarĭus, a, um*), veeartsenijkundig; **veterinaire school**, eene veeartsenijschool.

veto, lat., ik verbied, verwerp, willig niet in; het formulier, dat te Rome ieder volkstribuun gebruikte, wanneer hij zich tegen de besluiten des senaats verzette; het **veto**, het verbod, de misbillijking, verwerping; het verwerpings- of ontkenningsregt, b. v. van eenen monarch de wettige bevoegdheid om door zijne tegenspraak een besluit, door eene vergadering genomen, krachteloos te maken; het a b s o l u t e v e t o, het volstrekte, onvoorwaardelijke verbodsregt; *Monsieur et Madame Veto*, fr., spotnamen, die de democraten in de fransche revolutie dikwijls aan Lodewijk XVI. en Maria Antoinette gaven, Mijnheer en Mevrouw Veto; **vetotéren**, nw lat., afkeuren, zijne goedkeuring weigeren, verwerpen.

Vettúra, f. it. (v. h. lat. *vectūra*, het varen, rijden), een vaartuig, eene huurkoets; **vetturíno**, m. een vrachtvoerman, huurkoetsier in Italië.

vetus Testaméntum, lat., afgek. *vet. Test.*, of *V. T.*, het oude Testament, z. **testament**, ond. **testeren**.

vexéren, lat. (*vexāre*), plagen, kwellen, verontrusten, verdrukken, onregt aandoen, niet met vrede laten, foppen, beet hebben; v e x e e r - b e k e r, v e x e e r - d o o s, v e x e e r - s p i e g e l enz., physische voorwerpen, kunstig ingerigt om iemand te misleiden, te foppen; **vexātie**, f. (lat. *vexatio*), de plagerij, fopperij, kwelling, verontrusting, verdrukking, het verdriet, de ergernis; krenking.

Vezier of eig. **wezier**, doorgaans minder goed **vizier**, m. (arab. *wesir*, eig. steun, lastdrager, v. *wasara*, dragen), een ondersteuner, staatsraad of minister des turkschen keizers; **groot-vezier**, opperminister, de opperste staatsambtenaar in het turksche rijk.

vezzosaménte, it. (spr. *wetzo—;* van *vezzo*, lust; liefkozing, bekoorlijkheid), Muz., teeder, weekelijk.

vi, lat., z. ond. *vis*.

via, f. lat., de weg; het middel; de wijze, manier; *via*, op brieven, reispassen enz.: over, door (aanduiding van den te nemen weg); *via crucis*, de kruis- of kruisigingsweg, bij de R. K. een bedeweg met beelden uit de lijdensgeschiedenis van J. C.; *via facti*, Jur., eigenmatig, eigendunkelijk, gewelddadig; *via gratiae*, op den weg der genade; *via servĭtus*, z. *servitus; in via*, in den weg, d. i. door het middel, b. v. *in via executiōnis*, op den weg der geregtelijke uitvoering of executie; *in via juris*, op den weg der regten; *per viam*, op den weg, door middel, b. v. *per viam actiōnis*, door middel eener aanklagt; *per viam appellatiōnis*, door beroep op een hooger geregt; *per viam exceptiōnis*, door middel van eene tegenwerping; *per viam supplicatiōnis*, door middel van eene herhaalde opheldering en daarop herhaald verzoek; **viaduc**, fr. (spr. *wiadúuk*), eene boogbrug over eenen weg, een dal of eene rivier gelegd, ter dienste van eene ijzerbaan; **viædúct**, m. nw lat. (*viaeductus*), de wegleiding, rigting van den weg; **viatĭcum**, n. lat., een reispenning, teerpenning; het laatste avondmaal, dat bij de R. K. den stervenden wordt toegediend, het laatste oliesel; **viatorĭum**, n. een wegmeter, z. v. a. h o d o m e t e r.

Viádro, m., z. **wiadro**.

Viaduc, **viæduct**, **viaticum**, z. onder *via*.

vibréren, lat. (*vibrāre*), schudden, zwaaijen, slingeren, schommelen, z. v. a. o s c i l l é r e n; sidderen, beven, trillen; *vibráto*, it. Muz., bevend, sidderend, trillend; **vibrabiliteit**, f. nw lat., de afwisselende spanning en verslapping van ligchaamsdeelen; **vibrātie**, f. de schommeling, slingering, z. v. a. o s c i l l a t i e; het sidderen, trillen; **vibratie-systeem**, n. elke leer, die zekere verschijnselen (b. v. die des lichts) uit s c h o m m e l i n g e n verklaart, welke zich in eene veerkrachtige middenstof (*medium*) voortplanten.

Vibúrnum, n. lat., de meelboom, sneeuwbal, zekere kleine heester, een pronkgewas.

Vicarĭus, m. lat. (*vicarĭus, a, um*, plaatsvervangend, v. *vice*, z. a.), een ambts- of plaatsvervanger, waarnemer; inz. een plaatsvervangend hulpgeestelijke; rijks-vicarĭus, rijksbestuurder, regent; *vicarĭus apostolicus castrénsis*, een r. k. opperste veldpriester, opperveldproost; **vicarĭaat**, n. of **vicarīe**, f. nw lat., de plaatsvervanging, ambtsvervanging; het waarnemend bestuur; **vicariéren**, eens anders plaats bekleeden, zijn ambt waarnemen.

vice, lat. (van eenen niet gebruikelijken nomin. *vicis*, wisseling, beurtwisseling enz.), eig. in de plaats, in plaats; in zamenst. onder- of waarnemend-, b. v. **vice-admiraal**, onder-vlootvoogd; **vice-directeur**, onder bestuurder, waarnemend of plaatsvervangend bestuurder; **vice-koning**, onderkoning enz.; *vice-versa* of afgek. *v. v.*, omgekeerd, heen en weêr, naar eene plaats heen en van daar terug, in het tegengestelde geval; **vices**, pl., beurtwisselende ambtsverrigtingen, plaatsvervanging, b. v. iemands vices bekleeden, zijne plaats of zijn ambt waarnemen.

vicesiméren, nw lat. (v. h. lat. *vicesĭmus, a, um*, de, het twintigste), den twintigste uitloten en veroordeelen of ter dood doen brengen (vgl. decimeren), **vicesimātie**, f. lat. (*vicesimatio*), oud-rom. uitloting van den 20sten man, om die, bij overtreding van velen, te regt te stellen.

vicieus, z. **vitieus** ond. **vitium**.

Vicinaal-wegen, lat.-ned. (van het lat. *vicinālis, e*, naburig, *vicīnus*, nabuur, buurman enz.), bijwegen, die geene post- of straatwegen zijn.

vicit vim virtus, de deugd heeft het geweld overwonnen (omschrift van het stadswapen van Haarlem).

Vicomte, m. fr. (spr. *wikóngt'*; ontstaan uit *vice comte*, mid. lat. *vice comes*, vgl. *vice*), eig. z. v. a. vice-graaf, ondergraaf, de bezitter eener heerlijkheid (*vicomté*) in Frankrijk; ook bloote adellijke titel.

Victalĭën, l. **victualĭën**, z. ond. *victus*.

Victor, m. lat. (v. *vincĕre*, overwinnen), mansn.: de overwinnaar, zegepraler; **Victorĭa**, f. de zege, zegepraal, overwinning; Myth., de zegegodin, z. v. a. gr. Nice; ook een vrouwenn.: de zegepralende; **victorieus** (lat. *victoriōsus, a, um*), zegerijk, zegevierend, zegepralend, overwinnend; **victoriséren**, nw lat., overwinnen, de zege behalen, zegevieren, zegepralen.

victus, m. lat. (van *vivĕre*, leven), levenswijze; levensmiddelen, onderhoud, voedsel; *victus et amictus*, m. voedsel en kleeding; **victualĭën**, pl. nw lat., levensmiddelen, eetwaren, mondvoorraad.

Vicunna, z. **vigogne**; **vidar**, z. **widar**.

Vidame, m. fr., ontstaan uit h. lat. *vicedominus*; hoogd. *vicedom* of *vizthum*), een officier, die den bisschop als tijdelijk heer vertegenwoordigde, een stadheer, stadhouder, een bestuurder van geestelijke goederen, opperambtman.

vide of *videātur*! afgek. *v.* of *vid*, lat. (v. *vidēre*, zien), zie, zie na, zie er op na, men zie! (namelijk de aangehaalde plaats van een boek enz.); *videlĭcet*, afgek. *viz.* (ontstaan uit *vidēre licet*, d. i. men kan of mag zien), gelijk ligt te zien is; namelijk; *vidētur*, het schijnt, blijkt, mij dunkt; het **vidētur**, de meening, het gevoelen, b. v. zijn vidētur geven, zijne meening of zijn gevoelen over iets uitbrengen; *vidi*, ik heb het gezien; *vidit*, afgekort *vt.*, hij heeft het gezien, doorgezien; *vidĭmus*, wij hebben het gezien, doorgezien en vergeleken; **vidĭmus**, n. eene goed- of echtverklaring, schriftelijk bewijs van bekrachtiging; een bekrachtigd afschrift van een oorspronkelijk stuk (met dit woord geteekend); **vidiméren**, nw lat., bekrachtigen, voor echt verklaren, geregtelijk betuigen en bevestigen, dat een met het origineel vergeleken afschrift naauwkeurig of gelijkluidend is; **vidimātie**, f. de bekrachtiging, goedverklaring, vergelijking en bevestiging van een geschrift (misschien juister fidematie, dewijl men naar het gebruik in regten zelden *vidi*, maar doorgaans *in fidem* ter echtverklaring onder protocollen en afschriften gezet wordt); *pro vidimatiōne*, voor doorziening en vergelijking, het bepaalde loon daarvoor.

Vidualitĭum, m. nw lat. (van het lat. *vidŭus, a, um*, gescheiden, beroofd, gadeloos, van daar *vidŭa*, weduwe), het weduwgeld, het aan eene weduwe naar haren stand verleende onderhoud; **viduĭteit**, f. lat. (*viduitas*), de weduwstaat, het weeuw- of weduwnaarschap, het gâloos zijn.

Vierdevat, n. voorm. ned. inhoudsmaat, voor granen = $\frac{1}{4}$ amst. schepel of 6,9534 ned. kop; voor fruit = $\frac{1}{34}$ ton of 6,9 ned. kop.

Vierding, z. **verding**.

Vierling, m. eene landmaat in Hanover, = $\frac{1}{2}$ morgen of 13,0960 □ ned. roeden; eene inhoudsmaat voor drooge waren in Wurtemberg, = $\frac{1}{4}$ simri of 5,6525 ned. kop; in Zwitserland in het kanton Arau, = $\frac{1}{4}$ viertel of 5,63 ned. kop; te Zurich 7,2996 ned. kop.

Viernsel, n., eene graanmaat te Manheim, = $\frac{1}{4}$ malter of 2 simris = 27,77 ned. kop.

Viertel, n., eene vochtmaat in Denemarken = 7,7223 kan; te Frankfort = $\frac{1}{26}$ kan of 7,1715 kan; graanmaat te Appenzell = $\frac{1}{4}$ mud of 22,84 kop; te Aarau = 22,52 kop; vochtmaat te Bazel = 4 maten of 5,6884 kan; graanmaat te Bremen = 4

spinden of 18,52 kop; biermaat in Hessen-Darmstadt = 8 kan; wijnmaat in het kanton Glaris = 23,3449 kan; graanmaat te Gotha = $\frac{1}{4}$ malter of 43,6188 kop; wijnmaat te Lubeck = $\frac{1}{5}$ anker of 7,4914 kan; vochtmaat te Lucerne = 10 immi of 34,7533 kan; vochtmaat te Manheim = 7,9760 kan; te Mecklenburg = 7,24 kan; pakhuismaat te St. Gall = 20,6497 kop, marktmaat aldaar = 19,4397 kop; graanmaat te Schaffhausen = $\frac{1}{8}$ mud of 22,6030 kop; te Solothurn = 105,9520 kop; vochtmaat in Hessen-Darmstadt sedert 1821 = $\frac{1}{20}$ aam of 8 kan; in Keurhessen = 160,7380 kan; te Lubeck = 7,49 kan; in Pruissen, het nieuwe = 1,1450 kop, het oude = 13,68 kop; in Saksen = $\frac{1}{4}$ schepel of 25,9750 kop; in Weimar = 19,2413 kop; te Zurich voor tarwe = 20,5307 kop, voor haver = 20,8203 kop, voor vloeistoffen, lauteres masz = 27,3735 kan, trübes masz = 29,1985; akkermaat sedert 1821 in Hessen-Darmstadt = $\frac{1}{4}$ morgen of 6,25 □ ned. roeden.

Vierzel, n. eene graanmaat in het kanton Bazel, = 16 kleine sesters of 273,3120 kop.

vif, fr. (spr. *wief;* van het lat. *vivus, a, um*), levendig, wakker, fiksch, vlug, opgewekt, vurig.

vigiléren, lat. (*vigilāre*), waken, waakzaam zijn, scherp waarnemen, oppassen; **vigilánt**, waakzaam, opmerkzaam, oplettend, omzigtig, bij de hand; **vigilánt**, als subst. m. een openbaar rijtuig tot vervoer van personen in groote steden, oorspr. uit Brussel; **vigilāntie**, f. lat. (*vigilantĭa*), de waakzaamheid, zorgvuldigheid, **vigilĭe**, f. (lat. *vigilĭa*), het waken, nachtwaken; de waakzaamheid; vrouwenn.: de waakzame; **vigilĭën**, pl. (lat. *vigiliae*), nachtwaken; in de r. k. kerk vooravonden der hooge feesten, voorfeesten, zielmissen, nachtelijke gebeden voor het zieleheil eens overledenen vóór de beaarding; **vigiliarĭus**, m. nw lat., een kloosterlijke ochtendwekker; de ondergeestelijke, wiens taak het is tot de nacht- of ochtendgebeden te wekken.

Vigintĭvir, m. lat. (v. *viginti*, twintig, en *vir*, man), een twintigman, medelid van het **vigintiviraat**, magistraats-collegie, regeringsligchaam van twintig man.

Vigna, it. of **vigne**, fr. f. (spr. *wienj';* v. h. lat. *vinĕa*, scil. *terra*, v. *vinum*, wijn), een wijnberg, landelijk lusthuis; **vignette**, f. (spr. *wienjétt'*) of **vignet**, n. druksieraad, drukroosje, klein plaatje als sieraad bij het begin of einde van een boek, hoofdstuk enz., waartoe men voorheen inz. wijngaardblaadjes gebruikte.

Vigogne, f. fr. (spr. *wighónj'*), of sp. **vicunne**, l. **vicuña** (spr. *wikóenja;* oorspr. peruaansch), het schaapkameel in Peru, peruaansche schaap, van de grootte eener geit, en de schoonste, fijnste wol daarvan, vigogne-wol.

vigor, m. lat. of **vigueur**, f. fr. (spr. *wighéur*), de levenskracht, kracht tot handelen, sterkte, kloekheid, nadruk; *vigōre*, uit kracht, krachtens enz., b. v. *vigōre commissiōnis*, Jur., uit kracht van den ontvangen last; *vigore mandāti* of *rescripti*, krachtens hooger bevel enz.; **vigoureux**, fr. (spr. *wighoeréu*), sterk, rustig, krachtvol, vol levenskracht, levendig, kloek, wakker, vrolijk, frisch; *vigoróso, vigorosaménte* en *con vigóre*, it. Muz., krachtig, met nadruk en levendigheid.

Viking, m. oudnoord., een strijder, held, inz. zeeheld; van daar vikinger-togten, de avontuurlijke zeetogten der Noormannen.

vilain, fr. (spr. *wiléng;* oorspr. *villain*, d. i. boer, boersch, gemeen, v. h. mid. lat. *villānus*), laag, gemeen, leelijk, schandelijk, snood, smerig, vuil, slordig, onzedelijk, ontuchtig.

Vilificātie, f. nw lat., de vernedering, verlaging, smadelijke behandeling; *viliōris conditiōnis*, lat. (v. *vilis, e*, veil, gemeen, slecht), van slechte gesteldheid of geringe deugdelijkheid; **vilipendéren** (lat. *vilipendĕre*), gering schatten; **vilipendéntie**, f. de verachting, geringschatting; **viliteit**, f. lat., de geringe waarde, onbeduidendheid.

Villa, f. lat., een oudrom. of ital. landhuis of landgoed; eene schoone buitenplaats van nieuwere bouworde en minder uitgebreid dan een kasteel of slot; sp. (spr. *wielja*), een vlek, eene stad zonder stadsregten en bisschopszetel.

Villancico, m. sp. (spr. *wieljansíko*), een spaansch kerklied op zekere feestdagen, inz. kerslied.

Villanélla, f. it. of **villanélle**, fr. (v. h. it. *villano*, mid. lat. *villānus*, boersch, landelijk), een herdersliedje, eene soort van oude, landelijke of den volkstoon nabootsende liederen; eene soort van boerendans; **villeggiatura**, f. it. (spr. *wieledzjiatóera*, v. *villeggiáre*, op het land leven; vgl. **villa**), landlust, landgenoegen; betrekking der landhuizen; zomerverblijf in Italië.

villeus, lat. (*villōsus, a, um*, v. *villus*, lang dierenhaar), vlokkig, harig, ruig, vezelig, ruw; *villōsa tunĭca*, f. Med., ruige huid; **villositeit**, f. nw lat., ruigheid, vlokkigheid.

vin, m. fr. (spr. *wèng;* v. h. lat. *vinum*), wijn; *vin de Bourgogne* (spr. *weng d'boérghonj'*), bourgogne-wijn; *vin de champagne* (spr. —*sjangpanj'*), champagne-wijn enz.; — *vinaigre*, m. (spr. *winègr';* d. i. eig. zure wijn, v. *aigre*, zuur), wijnazijn, azijn; *vinaigre des quatre voleurs*, fr. (spr. —*dè katt' woléur*), eig. vier-roo-

vers-azijn, spitsboeven-azijn, pestazijn, een door 4 roovers uitgevonden azijn, uit zout, salie, alsem, munt en lavendel bereid, waarmede zij zich, naar men zegt, gedurende eene pest tegen besmetting beveiligd hebben; **vinaigrerīe**, f. de azijnmakerij; **vinaigrier**, m. (spr. *winéghrjé*). een azijnhandelaar; de azijnflesch; **vinaigrétte**, f. eene koude azijnsaus, gemaakt van azijn, olie, peterselie enz. en zout en peper; het vleesch met die saus bereid; ook een handwagen met 2 wielen; **vinaliën**, pl. lat., z. ond. *vinum;* **vinásse**, f. fr., slappe azijn voor de bereiding van spaansch groen; ook halfwijn, nawijn, z.v.a. piquette.

Vinca, f. lat., maagdepalm, vinkoorde, een pronkgewas van velerlei soorten.

Vincent, nw lat. *Vincentĭus*, m. (van *vincĕre*, zegevieren, overwinnen), mansn.: de overwinnaar, zegepraler.

Vinctuur, f. lat. (*vinctūra*, v. *vincīre*, binden), het bindsel, de band, bandage; **vincŭlum**, n. een band, eene boei; *vincŭlum conjugāle*, de huwelijksband, echtknoop; **vinculéren**, nw lat., verbinden.

Vindemiaire, z. **vendemiaire**.

vindicéren, lat. (*vindicāre*), eig. wreken, straffen; redden, verdedigen, beschutten; **iets vindicéren**, als eigendom aanmatigen, toeëigenen, in bezit nemen, als eigendom opeischen of terug vorderen; **vindicātie**, f. (lat. *vindicatĭo*), de wraak; redding, verdediging, eerredding; de regtmatige toeeigening, opeisching of terugvordering eener zaak, de aanspraak daarop als op een' eigendom; vindicatie-regt, het terugvorderingsregt van waren, wanneer de kooper in de betaling faalt; **vindicatief**, nw lat., straffend, wrekend, wraakzuchtig, wraakgierig; **vindiciën**, pl. lat. (*vindicĭae*), z. v. a. vindicatie; **vindicta**, f. wraak, bestraffing; opentlijke vervolging en bestraffing der misdadigers; eisch wegens toegebragte schade; bij de oude Romeinen ook de staf, waarmede een slaaf, wien men de vrijheid gaf, werd aangeraakt.

Vingerhoed, m. de kleinste vochtmaat van het metrieke stelsel in Nederland, = $\frac{1}{100}$ kan of litre, de centilitre.

Vingolf, z. **Wingolf**.

vingt-un, n. fr. (spr. *weng-tüing*), een en twintig, een bekend kansspel met fransche kaarten.

Vinificātor, **vino** etc., z. ond. *vinum*.

Vintem, **vintin**, m. port. (spr. *wienténg;* van *winte* = lat. *viginti*, twintig), eene rekenmunt in Portugal = 20 reis of ongeveer 5 centen courant.

vinum, n. lat., wijn; *vinum admissiōnis*, intreêwijn, het gastmaal van eenen nieuw aangenomen domheer; *v. missāle*, de miswijn, wijn, die bij de mis gebruikt wordt; *vino secco*, m. it., wijn van gedroogde druiven, vgl. **sec**; *vino tinto*, z. **tinto**; **vinalĭën**, pl. lat. (*vinalĭa*), wijnfeesten; **vinificātor**, m. nw lat., eig. wijnmaker, wijnbereider, een buisvormige blikken toestel tot beslotene gisting van den wijnmost, uitgevonden door Gall te Coblenz in 1826; **vinificātie**, f. de wijnbereidingskunst; **vinoléntie**, f. lat. (*vinolentĭa*), de wijndronkenschap, wijnbedwelming; **vinométer**, m. lat.-gr., een wijnmeter, werktuig tot onderzoek van de hoedanigheden des wijns.

Viola enz., z. **viool**.

violéren, lat. (*violāre*), schenden, ontheiligen, verkrachten, schofféren, schaken, met geweld onteeren; overtreden, de wetten breken; *violāre jus territoriāle*, het regt van den landheer te kort doen; *violāta*, f. eene geschondene, verkrachte, ontjufferde, ontmaagde; **violātie**, f. de schending, onteering, ontwijding; verkrachting, schoffering, eerroof; **violént** (lat. *violéntus, a, um*), geweldig, gewelddadig, hevig, onstuimig, driftig, vinnig, als adverb. ook *violénter; violéntum stuprum*, z. **stuprum** enz.; **violéntie**, f. (lat. *violentĭa*), het geweld, de gewelddadigheid, geweldenarij, hevigheid, onstuimigheid enz.

Viool 1), f. of **viooltje**, n. (lat. *viŏla*, it. *viòla*, hoogd. *viòle*, fr. *violétte*) ook **violet**, de bekende kleine welriekende lentebloem van donkerblaauwe purperkleur, het zinnebeeld der bescheidenheid en nederigheid; *viŏla matronālis*, het vrouwen- of maagdenviooltje,gevulde nachtschade; **violen-siroop**, Pharm., eene kinderartsenij uit viooltjes enz. bereid, als borstmiddel, tegen de spruw enz.; **violen-wortel**, een eenigzins bittere, geneeskrachtige wortel met een' liefelijken viooltjesgeur; **violét** (it. *violétte*), eene soort van paarsche perziken zonder dons met loszittenden steen.

Viool 2), f. (it. en sp. *viola*, fr. *viole*), algemeene benaming van verscheidene snaren-speeltuigen, welke met eenen strijkstok gestreken worden, strijkinstrumenten; inz. z. v. a. *viola di braccio*, f. it. (spr. —*brātsjio*) of *viola alta* (vgl. **alta viola**), armviool, altviool (in het hoogd. gewoonlijk *bratsche* geheeten); *viola di gamba*, de knieviool, basviool, z. **gambe**; **violétta**, f. eene kleine viool; **violíne**, f. (it. *violíno*, m. fr. *violon*, m.), de discantviool, gew. kortweg viool of vedel geheeten; **violonist**, m. (it. *violinista*), een vioolspeler; *violíno piccŏlo*, m. it., de kleinste viool, quart-viool; *violíno-primo*, de eerste viool; *v. secúndo*, de tweede viool; **violón**, m. fr. (spr. *wiolóng*), eig. de viool, naar het ital. *violóne*: de basviool (vgl. contrebas), de bas; **violonist**, m. een

basspeler; **violoncéllo**, m. it. (spr. — *tsjéllo*) of **violoncél**, n. (spr. *wiolongsjél*), de kleine basviool, knieviool, z.v.a. *viola di gamba* (ook schello, hoogd.); **violoncellist**, m. een basvioolspeler.

Vioolsteen, m. een schilferige steen, die bij het wrijven eenen geur van viooltjes van zich geeft.

Virāgo, f. lat., een mannelijk vrouwspersoon, manin, grof gespierde, sterke, vierkante, manhaftige vrouw; gem. ook wel vrouwelijke huzaar, dragonder, driedekker, draak.

Virelai, n. fr. (spr. *wierlé*; van *virer*, draaijen, wenden, en *lai*, lied), een oudfransche liederenvorm met korte verzen en 2 wederkeerende rijmen; **virement**, n. (spr. — *máng*), het wenden van een schip; *virement de parties* (spr.—*d'parti'*), Merc., het afrekenen, vereffenen van schulden de eene tegen de andere, af- en aanschrijven der posten, overwijzing, overdraging, z. v. a. scontro.

virginĕus morbus, m. lat. (*virginĕus, a, um*, maagdelijk, van *virgo*, gen. *virgĭnis*, maagd), de maagdenziekte, vrijsterziekte, bleekzucht; **Virginĭa**, vrouwenn.: de maagdelijke; **virginiteit**, f. (lat. *virginĭtas*), de maagdelijkheid, maagdelijke staat, zuiverheid, reinheid, onbevlektheid, maagdom; **virgo**, f. de maagd, het zesde teeken des dierenriems.

Virgouleuse, f. fr. (spr. *wierghoeléuz'*), de glanspeer, ijspeer, eene soort van zeer sappige winterperen (naar het dorp Virgoulée bij Limoges).

virgŭla, f. lat. (verklw. van *virga*, takje, rijsje, roedje), eene kleine roede, een staafje; een klein streepje, komma; *virgŭla mercuriālis* of *devinatoria*, de wigchel- of tooverroede, in den vorm eener Y, waarmede men voorgaf verborgen schatten en mijnen te kunnen ontdekken; **virguléren**, nw lat., aanstrepen, met streepjes (» ") insluiten.

viriel, lat. (*virīlis*; *e*, v. *vir*, de man), mannelijk, manhaftig, kloek, tot den man behoorende; **viriele stem**, z. *votum virile*; *pro parte virili*, eig. naar mannelijk aandeel, d. i. volgens krachten; Jur., naar de hoofden, in gelijke deelen; *virilis portio*, z. ond. **portie**; **viriliteit**, f. (lat. *virilĭtas*), de mannelijkheid, mannelijke staat of ouderdom, voorttelende kracht; manmoedigheid; mannelijke erven; **viripoténtie**, f. nw lat., mannenkracht, manbaarheid, mannelijk vermogen; *virītim*, lat., man voor man.

virtus, f. lat. (gen. *virtūtis*), werkende kracht, degelijkheid, dapperheid, deugd; *virtus nobilitat*, deugd adelt (zinspreuk der orde van den nederlandschen leeuw); *virtūti et merito*, aan deugd en verdienste (zinspreuk der spaansche Karels-orde); *virtuti in bello*, aan de dapperheid in den krijg (opschrift op het kruis der kon. saks. militaire St. Hendriksorde); **virtuaal** en als adverb. *virtualiter*, nw lat. of **virtueel** (fr. *virtuel*), krachtig, innerlijk vermogend; naar de kracht of beteekenis, begripmatig, volgens zijn wezen geldend; virtuele kracht, eene wel voorhandene, maar voor het oogenblik niet werkzame kracht (in tegenst. met actueel); **virtualiteit**, f. de vermogende kracht, het werkingsvermogen; wezentlijke of begripmatige geldigheid; **virtuoos**, m. (v. h. it. *virtuoso*, d. i. eig. krachtig, degelijk), een meester in zijne kunst, inz. in de muzijk, groot kunstenaar; kunstheld, kunstmeester, toonkunstmeester; **virtuóse**, f. meesteres, groote kunstenares enz.; **virtuositeit**, f. de kunstvaardigheid, het kunstmeesterschap, de meester-vaardigheid, meesterkracht, volkomenheid in de uitoefening eener kunst.

virulént, lat. (*viruléntus, a, um*, van *virus*, n. sap, poelstank, vergift), etterig, venijnig, vergiftig, vol scherpe, kwaadaardige sappen; **viruléntie**, f. de etterachtige gesteldheid eener wond, vergiftigheid, boosaardigheid; de wrevel, wrok.

vis, f. lat., de kracht, magt, het geweld; *vi*, met geweld, gewelddadig; ook krachtens, ten gevolge, uit kracht; *vi absolutiōnis*, uit kracht der vrijspraak; *vi adjudicatiōnis*, uit kracht der toekenning; *vi cessiōnis*, krachtens den afstand; *vi coactus*, z. ond. **coactie**; *vi praesidii*, uit kracht van het voorzitterschap en het voorregt als voorzitter; *in vim*, in kracht, krachtens, uit kracht, ten gevolge; *in vim revisiōnis*, ten gevolge der doorziening; — *vis armāta*, de gewapende magt; *vis centrifŭga*, z. v. a. centrifugaalkracht (z. ond. **centrum**); *vis compulsīva*, aandrijvende kracht; *v. expulsīva*, uitdrijvende kracht; *v. inertiae*, de kracht der traagheid, het volharden in denzelfden toestand, het volhardingsvermogen; *v. legis*, kracht van wet; *v. probándi*, de bewijskracht.

Visa, n. fr. (v. h. lat. *vidēre*, zien; *visum*, gezien), het geziene, de getuigenis iets gezien te hebben en te billijken; vgl. viséren; **visage**, n. (spr. *wizáazj'*), het gezigt, aangezigt, gelaat, de gezigtsvorm; de persoon; *vis à vis* (spr. *wizawi*), eig. aangezigt tegen aangezigt, tegenover; als subst. een tegenover, eene smalle koets in den vorm eener berline, doch die voor en achter slechts ééne zitplaats heeft; een persoon, die tegenover een ander is geplaatst, bij het dansen, aan tafel enz.; Muz., een dubbelvleugel, dubbelklavier, een door Hoffman in 1779 uitgevonden speeltuig.

viscĕra, pl. lat., de ingewanden; **visce-**

raal, nw lat., tot de ingewanden behoorende of die betreffende, b.v. visceraal-artsenij of visceraal-elixer, artsenij tot versterking der ingewanden of van het verteringsvermogen.

Vischnou, **Vischnoe**, **Wischnu**, m. ind., eig. de doordringer, waarsch. de æther, als bezielend beginsel des heelals, de behoudende, beschermende godheid der Indiërs, een der leden van de trimourti, gehuwd met Lakchma (vgl. Krischna en Siwa).

Viscount, m. eng. (spr. *wáikount*; = fr. vicomte, z. a.), een engelsche ondergraaf.

Viscus, m. of **viscum**, n. lat., de vogellijm; **viscíde** (lat. *viscĭdus*, *a*, *um*), taai, kleverig (inz. van slijm); **viscositeit**, f. nw lat., de kleverigheid, taaiheid, taaije slijm.

viséren (fr. *viser*, v. h. lat. *visĕre*), afzien, mikken, het oogpunt nemen, turen, doelen; op 't mikijzer nemen (vgl. **vizier**); eiken, roeijen of rooijen, den inhoud van een vat met den viseerstok onderzoeken en meten; eenen pas en dgl. doorzien en door onderschrift en zegel goedkeuren en bekrachtigen; **viseerder**, m. een vatmeter, ijker, rooijer, ijkmeester; een onderzoeker van passen en dgl.; **viseerkunst**, de ijkkunst, vatmeetkunst, de kunst om den inhoud van een vat te bepalen; de kunst van wel te mikken, mikkunst; **viseerstok**, een maatstok voor vaatwerk, roei- of rooistok.

Viset- of **fisethout**, z. **fustikhout**.

visíbel, lat. (*visibĭlis*, *e*, fr. *visible*, v. h. lat. *vidēre*, zien, *visum*, gezien), zigtbaar, openbaar, oogenschijnlijk, klaarblijkelijk; **visibiliteit**, f. zigtbaarheid, oogenschijnlijkheid.

Visie en **visioen**, f. lat. (*visĭo*, v. *vidēre*, zien), eig. het zien, de aanblik; een gezigt, droombeeld, nachtgezigt, spook, eene hersenschim, inbeelding, droomerij; Log., **visie**, f. de aanschouwing; **visionair**, m. nw lat. (fr. *visionaire*), een ziener, geestenziener, dweeper, droomer, iemand vol zotte grillen, inbeeldingen (vgl. phantast).

Visier, z. **vizier**.

Visir-kan, f. eene vochtmaat te Leipzig, = $\frac{1}{54}$ van den eimer of 1,4044 ned. kan; ook eene vochtmaat te Dresden, = $\frac{1}{230}$ v. het biervat of 1,4048 kan; **visir-masz**, n. eene vochtmaat in Beijeren, = $\frac{1}{64}$ eimer of 1,1772 kan; te Neurenberg = 1,1452 kan.

visis actis, lat. Jur., na ingeziene acten of na inziening der strijdschriften.

visitéren, lat. (*visitāre*, eig. bij herhaling naar iets zien, v. *vidēre*, *visĕre*, zien; fr. *visiter*), onderzoeken, doorzoeken, bezigtigen, bezoeken, een bezoek geven, gaan zien; **visitātie**, f. de onderzoeking, bezigtiging, huiszoeking; bezoeking, tuchtiging; het bezoek der maagd Maria aan Elizabeth; **de orde der visitatie-nonnen** of **der visitandínen**, eene orde van geestelijke zusters, gesticht door St. Franciscus de Sales te Annecy in 1610, om de zieken te bezoeken en te ondersteunen; **visitātor**, m. nw lat., een doorzoeker, geregtelijk onderzoeker of bezigtiger v. koopwaren enz.; de klooster-onderzoeker; **visíte**, f. fr., het bezoek, de opwachting; het bezoek der artsen bij de zieken; het onderzoek of de opneming (der koopwaren enz.); *pour faire visite* (spr. *poer fèr' wisiet'*), afgek. *p. f. v.*, om bezoek af te leggen, om zijne opwachting te maken; **visite-kaartje**, bezoek-kaartje; **visite-kamer**, bezoek-kamer enz.; **visiteur**, m. fr., onderzoeker, beziener, peiler, kommies (der koopwaren, scheepsladingen enz.); bij sommige orden de geestelijke, die het opzigt heeft over vele gestichten van dezelfde orde, de pater-visitator; ook een vreemd vrijmetselaar, die eene loge bezoekt, een broeder-visiteur; in 't algemeen iemand, die dikwijls bezoeken aflegt.

Vislino, z. **ragusino**.

Visney, m. eng. (spr. *wisni*), de met brandewijn vermengde tintwijn, kersenbrandewijn.

Visorĭum, n. nw lat. (van het lat. *vidēre*, zien), het gezigtsdoel; bij letterzetters: de handschrifthouder, het vizier, een plankje, waarop de te zetten kopij wordt vastgestoken.

Vista, f. it. (spr. *wiesta*, van het lat. *vidēre*, zien), Merc., zigt, vertooning van eenen wissel; *a vista*, op zigt, op vertooning des wissels (te betalen).

Visuaal, **visueel**, f. nw lat., tot het zien behoorende, het gezigt betreffende; **visualiteit**, de zienskracht, het ziensvermogen; visuaal-lijn, de gezigtslijn; visuaal-punt, het oogpunt, gezigtspunt; visuaal-zenuw, de gezigtszenuw; *visum*, n. lat. (van *vidēre* zien), het geziene, de aanblik, oogenschijn; ook z.v.a. visa (z.a.); *visum repértum*, n. een bezigtigings- of onderzoeksberigt, het verslag van eenen geneesheer of wondheeler over den toestand, waarin hij gewonde of doode ligchamen heeft gevonden, een schouwberigt; *visus*, m. het zien, het gezigt, de zienskracht; *visus abnórmis*, m. gebrekkig zien; *v. colorātus*, kleurenzien, z.v.a. chrupsie; *v. defigurātus*, z.v.a. metamorphopsie; *v. dimidiātus*, z.v.a. diplopie; *v. lucĭdus*, z.v.a. photopsie; *v. nebulōsus*, nevelzien; *v. reticulātus*, net- of floerszien.

vita, f. lat., het leven; *vita anto-acta*, het voorheen geleide leven, de vorige levenswandel; *vita brevis, ars longa*, het leven (is) kort, de kunst lang; *v. sedentarĭa*,

z. sedentarisch ond. *sedes; acta de vita*, het levensbewijs, het in regten gevorderde bewijsstuk, dat iemand, b. v. die eene jaarwedde trekt, nog in leven is; *vitae curricŭlum*, n. de levensloop; *vitae, non scholae, discĕndum est*, voor het leven, niet (enkel) voor de school, moet men leeren; **vitaal** (lat. *vitālis, e*), tot het leven behoorende; levend, voor leven geschikt, met levenskracht begaafd; leven gevend, leven wekkend, leven bevorderend of onderhoudend; **vitaal-principe**, de grondoorzaak des levens; **vitaal-warmte**, levenswarmte; **vitaliānen**, pl., of **victualie-broeders**, eene noordsche zeerooversbende, die in den oorlog tusschen Denemarken en Zweden in de 14de eeuw als vrijbuiters de stad Stokholm den noodigen toevoer bezorgden; **vitaliséren**, nw lat., levenskracht geven, bezielen; **vitaliteit**, f. lat. (*vitalĭtas*), de levenskracht, het levensvermogen, het leven, het tijdstip, waarop het leven aanvangt, legale vitaliteit, dat tijdstip, waarop het kind wordt gerekend tot leven geschikt (*viabel*) te zijn, en waarvan de eerste term bij de wet bepaald is op den 182sten dag; **vitalitĭum**, n. mid. lat., het levensonderhoud, de ligchaamsbehoefte; het schenken van zijn vermogen aan iemand, om daarmede een ander levenslang te onderhouden.

vite, fr. (*vite*, spr. *wiet'*; it. *visto*, dus eig. zigtbaarlijk?), snel, gaauw, rasch, vlug, gezwind; **vitésse**, f. snelheid, gezwindheid.

vitĕllus, m. lat. (eig. kalfje, verklw. van *vitŭlus*, kalf), het ei-geel, de dojer.

vitilīgo, f. lat., eene witte huidvlek, inz. de levervlek (*vitiligo hipatĭca*).

Vitilitigātor, m. lat. (v. *vitĭum*, z. a., en *litigare*, z. **litigeren**), een opzettelijk of moedwillig tegenspreker, twister (chicaneur), een bediller, schreeuwer, blafkaak; **vitilitigĭum**, n. nw lat., gezwets, geblaf.

Vitĭum, n. lat., pl. **vitĭa**, eene fout, feil, een gebrek, verzien, eene vergissing, dwaling, ondeugd, zonde; *vitĭum canonĭcum*, een ligchaamsgebrek, waardoor iemand tot het vervullen van eene geestelijke bediening in de r. k. kerk ongeschikt wordt gerekend; *vitium congenĭtum*, een aangeboren vormingsgebrek, eene onregelmatigheid, afwijking; *vitium natūrae*, een natuurgebrek, aangeboren gebrek; *vit. remissiōnis*, Muz., het gebrekkig dalen der zangstem; *vit. subreptiōnis*, Jur., het vergrijp der valsche, eenzijdige voorstelling; *vit. tremŭli*, het sidderen der stem bij het zingen; **vitiëus** (lat. *vitiōsus, a, um*), gebrekkig, gebrekkelijk, verkeerd; ondeugend, verdorven, goddeloos, slecht, zondig; **vitiositeit**, f. (lat. *vitiosĭtas*), de gebrekkigheid, verkeerdheid, boosaardigheid of verdorvenheid van het menschelijke hart, het bederf.

vitresceren, **vitrifieren** enz., z. ond. *vitrum*.

Vitriool, m. (mid. lat. *vitriŏlum*, *vitreŏlum*; van het lat. *vitreŏlus*, *vitrĕus, a, um*, van glas, glasachtig, v. *vitrum*, z. a.), een metallisch zout, zwavelzuur in verbinding met metaalkalken, inz. van koper, ijzer, zink en kobalt; van daar koper-, ijzer-, zink- en kobalt-vitriool; **vitriool-æther**, of **vitriool-naphta**, f. op het hoogst gezuiverde wijngeest met zwavelzuur gedestilleerd, ten uiterste vlugtig, ligt ontbrandbaar en van sterken, doordringenden reuk (vgl. **æther**); **vitriool-olie**, zwavelzuur; **vitriool-kies**, zwavelkies, ijzerkies; **vitriolescéren**, nw lat., tot vitrool worden; zich in vitriool veranderen; **vitriolisātie**, f. de zwavelzuur-bereiding, de verandering in vitriool.

vitrum, n. lat., glas; *vitrum antimonĭi*, spiesglansglas; *v. plumbi* of *v. Saturni*, loodglas; **vitrescéren**, nw lat., tot glas worden, verglazen; **vitrescíbel** (fr. *vitrifiable*), verglaasbaar, wat door de werking des vuurs in glas kan veranderen; **vitrescibiliteit**, f. de verglaasbaarheid; **vitrificéren**, tot glas maken of smelten, in glas veranderen, verglazen; **vitrificātie**, f. de verglazing, verandering in glas; **vitreus**, glasachtig, glazig; **vitrométer**, m. lat.-gr., een glasmeter, straalbrekingsmeter, een werktuig, waarmede men de verschillende graden van breking en verspreiding meet, welke de lichtstralen bij hunnen doorgang door de onderscheidene soorten van glas ondergaan.

vituperéren, lat. (*vituperāre*), laken, misbillijken, wraken, misprijzen; **vituperātie**, f. de laking, wraking, misprijzing, versmading.

Vitus-dans [**Sint**] of **St. Veits-dans**, z. **valentijnsziekte** ond. *vale*.

Vitzliputzli, m. (mexicaansch *Huitzilopochtli*, zamengesteld uit *huitzitzilin*, colibri, en *opochtli*, links, omdat het beeld van den god aan den linkervoet colibrivederen had), de krijgsgod der oude oorspronkelijke inwoners van Mexico, wiens feest in de lente gevierd werd; de mexikaansche duivel.

Vitzthum, z. **vidame**.

viva enz., lat., **vivaciteit** enz., z. ond. *vivus*.

Vivandier, z. ond. **vivres**; **vivarĭum**, z. ond. *vivus*.

vivat! lat. (v. *vivĕre*, leven) of it. *viva!* hij (zij, het) leve! lang leve ...! *vivat amicitia! vivat amor!* enz., lang leve de vriendschap, lang besta de liefde enz.; het **vivat**, het heilwenschend vreugdgeroep: hij leve! *vivant*, dat zij leven!

vixi, ik heb geleefd; ***vixit***, hij (zij, het) heeft geleefd.

Vivérren, f. lat. (*vivérrae*), stinkdieren, een naar den marter gelijkend dierengeslacht, ook moufette en conepatl.

Vivres, pl. fr. (spr. *wiwr'*; v. ***vivre*** = lat. ***vivĕre***, leven), levensmiddelen, mondvoorraad; **vivandier**, m. (spr. *wiwangdjé*), een veldkramer, legerhandelaar met levensmiddelen, zoetelaar, marketenter; **vivandière**, f. (spr. —*djèr*), zoetelaarster, marketentster.

vivus, ***a***, ***um***, lat. (it. ***vivo***, fr. ***vif***), levend, levendig; ***viva vox***, f. de levende stem, het levendige woord, het mondeling onderwijs; ***viva voce***, met levende stem, d.i. mondeling; ***vivace***, fr. (spr. *wiwáss'*; v. h. lat. ***vivax***, gen. ***vivācis***, lang levend; levendig), ook *con vivézza*, it. Muz., levendig, vurig, met levendigheid; ***vivacissimo*** (spr.-*tsjiess*-), hoogst levendig; **vivaciteit**, lat. (*vivacĭtas*) of fr. *vivacité*, f. de levendigheid, vlugheid, vinnigheid, vurigheid, wakkerheid, bedrijvigheid, vrolijkheid; **vivarĭum**, nw lat., eene bewaarplaats voor levende dieren, eene diergaarde; **vivianiet**, m. phosphorzuur ijzer, spathig of bladerig ijzerblaauw; **vivificātie**, f. lat. (v. *vivificāre*, levend maken, bezielen), de bezieling, levend- en levendigmaking; **vivipáren** (lat. *vivipări*), pl., levend-barenden, dieren, welke levende jongen ter wereld brengen; **viviparísmus**, n. of **vivipariteit**, de staat of gesteldheid der dieren, die levende jongen baren; **viviséctie**, f. nw lat. (vgl. **seceren**), ontleding van levende dierlijke ligchamen.

vix credo, lat., nauwelijks geloof ik het.

vixi, ***vixit***, z. ond. ***vivat***.

Viz, m. eene rekenmunt in Bengalen = $\frac{1}{32}$ zilverropij of $3\frac{3}{4}$ ct. courant; op Coromandel = $\frac{1}{160}$ zilverropij of $\frac{3}{4}$ cent.

viz, afkort. v. ***videlicet***, z. ond. ***vide***.

Vizier 1) of eig. **wezir**, m. arab., z. op **vezier**.

Vizier 2) of **visier**, n. (it. *visiéra*, f., fr. *la visière*; v. h. lat. *vidēre*, zien, *visum*, gezien), het voorstuk van eenen helm met de kijkgaten, dat men kan opschuiven om te beter te zien of ruimer adem te halen, de helmschuif, helmklep; het oogpunt, mikijzer aan schietgeweer; ook voor oog, gezigt, b.v. iets in 't vizier krijgen, het in 't oog krijgen; iemand iets in 't vizier zeggen, hem in 't aangezigt iets beleedigends, grofs, onaangenaams enz. toevoegen.

Vizdom of **vizthum**, z. **vidame**.

vlaamsch, van Vlaanderen, wat tot Vlaanderen behoort, daaraan eigen is; ook weleer voor: nederlandsch, toen Vlaanderen het belangrijkste gewest der Nederlanden was (gelijk men later hollandsch voor nederlandsch zeide), b. v. de vlaamsche school, de nederlandsche schilders, de schilders v. de nederlandsche school; een **pond vlaamsch**, nederl. gefingeerde munt, = 6 gulden; **Vlamingen**, bewoners der provincie Vlaanderen; weleer ook Nederlanders.

Vladika of **wladika**, m. de vorst der Montenegrijnen, een slavische volksstam in Albanië.

Vleet, f. (v. vlieten, drijven), een vliet- of drijfnet voor de haringvangst, ook allerlei vischtuig; een groot, ter walvischvangst uitgerust schip; **bij de vleet**, bij menigte, in groote hoeveelheid te gelijk (als de haring in het net).

Vlies, n. (naauw verwant aan vel, valies), in 't alg. zeer dun vel; de huid van een dier met de haren, de vacht van een schaap, schapenvacht; het gulden of gouden vlies, eene fabelachtige ramsvacht (z. **Argonauten**); de orde van het gulden vlies, eene bourgondisch-spaansche en oostenrijksche ridderorde, in 1430 ingesteld door Philips den goede, hertog van Bourgondië, welker ordeteeken een gouden lamsvel is.

Vloot, f. (v. vlieten, vlotten; fr. en hoogd. *flotte*, eng. *fleet*), eene menigte bijeenbehoorende schepen, tot één doel bestemd en doorgaans onder een gemeenschappelijk bevel staande; **vlot**, n. eene menigte aaneengehechte drijvende balken, inz. zooals die uit Duitschland naar Nederland komen, houtvlot; **vlotschuit**, **vletschuit**, f. eene soort van groote platboomde ligters, ter dienste van groote schepen, inz. te Amsterdam.

Vocaal, m. (v. h. lat. *vocālis*, f. scil. *littĕra*, v. *vocālis*, *e*, klinkend, geluid gevend, van *vox*, stem), een zelfklinker, klinker, eene klinkletter, b. v. *a*, *e*, *i* enz. (in tegenst. met consonant); als adject.: wat met de stem of overluid geschiedt, b. v. **vocaal-gebed**, een gebed, dat overluid gedaan wordt (in tegenst met mentaal-gebed); **vocaal-muzijk**, gezang (in tegenst. met instrumentaal-muzijk); **vocalisātie** of **vocaliséring**, f. het teekenen van het hebreeuwsche schrift met vocaal-teekens; **vocālisch**, zelfklinkend; **vocalismus**, n. de gezamenlijke zelfklanken en haren aard en verhoudingen.

vocabŭlum, n. lat., pl. *vocabŭla* (van *vocāre*, roepen, noemen), een woord; **vocabularĭum**, n., fr. **vocabulaire**, een woordenboek, eene woordenopgave, woordenlijst, inz. om van buiten te leeren in de scholen; **vocabulist**, m. een woordenboekschrijver; een woordenkramer.

Vocalisātie, vocālisch, vocalismus, zie ond. **vocaal**.

Vocatie, vocatief, z. ond. **vocéren**.

voce, f. it. (spr. *wootsje*; van het lat. *vox*, gen. *vocis*), stem, zangstem; *voce*

di petto, borststem; *voce di testa*, hoofdstem, fausset-stem (falset); *voce*, *vocem*, lat., z. ond. *vox*.

vocéren, lat. (*vocāre*), roepen, noodigen, dagvaarden, voor de regtbank roepen; **vocātie**, f. (lat. *vocatio*), de noodiging, ontbieding, dagvaarding; de roeping, neiging, aanleg; het beroep of de beroeping tot een ambt; het ambt, de post, werkkring; **vocatīvus** of **vocatief**, Gram., de roeper, z. casus; ook een schalk, looze vogel (dien men dikwijls berispend of waarschuwend moet toeroepen).

Voet, m. eene voorm. ned. lengtemaat; de rijnlandsche voet = 0,3139—, de amsterdamsche voet = 0,2831 ned. ellen; ook eene lengtemaat in zeer vele andere landen, die meestal iets meer of minder dan 3 palmen of decimeters lang is.

Voetīaan, m. aanhanger van Voet of Voetius, een bekend godgeleerde, die in de 17de eeuw te Utrecht leerde; iron. een voetganger, voeteerder.

Vogue, f. fr. (spr. *wógh'*; v. *vogeur*, it. *vogáre*, roeijen, varen, = het hoogd. wogen), eig. golvende of schommelende beweging, vaart, loop, gang; omloop, gebruik, zwang, mode, trek, toeloop, naam, roem, achting, aanzien; in vogue of *en vogue* (spr. *ang*—) zijn, in zwang zijn, in goeden naam staan, gezocht worden, veel aftrek hebben; toeloop hebben.

voici, *voilà*, fr. (spr. *woasí*, —), ziehier, ziedaar, hier is, daar is, hier, daar.

Voisinage, f. fr. (spr. *woazinàazj'*; van *voisin* = lat. *vicīnus*, buurman, nabuur), de nabuurschap, nabijheid, buurt.

Voitúre, f. fr. (spr. *woatúur'*; van het lat. *vectūra*, het varen, rijden, van *vehĕre*, voeren), een voertuig; inz. een rijtuig, wagen, eene koets.

vol., afkorting van *volumen* (z. a.).

volābel, nw lat. (van *volāre*, fr. *voler*, vliegen), vlugtig; ook fr. (*volable*, van *voler*, stelen), steelbaar, besteelbaar; **volabiliteit**, f. nw lat., de vlugtigheid; **volaille**, f. fr. (spr. *wolálj'*), gevogelte, pluimgedierte; **volant**, m. fr. (spr. *wolàng*), een pluimbal; **volánte**, f. een lang, ligt vrouwenkleed; een ligte, niet gevoerde vrouwen-overrok; **volatiel**, lat. (*volatĭlis*, *e*), vliegend, gevleugeld; vlugtig, ligt vervliegend, verdampend; **volatiliséren**, nw lat. Chem., vervlugtigen, vlugtig maken; **volatilisātie**, f. de vervlugtiging; **volatiliteit**, f. de vlugtigheid, vervliegbaarheid; veranderlijkheid, wankelmoedigheid.

Vole, f. fr. (v. *voler*, stelen, snel wegnemen), in het kaartspel: het halen van alle slagen door één speler, ook tout geheeten; *la vole annoncée* of *déclarée* of solo tout, de bij den aanvang v. h. spel aangekondigde of verklaarde vole.

Volée, f. fr. (v. *voler*, vliegen), eene vlugt, menigte, een zwerm, eene bui; staat, rang, jaren; *de la première volée*, van den eersten rang; *à la volée*, ter vlugt, in 't wild, onbezonnen.

volente Deo, lat., afgekort *v. D.*, als God wil, met Gods wil; *volénti non fit injurĭa*, aan den willende geschiedt geen onregt, of wie het zoo hebben wil, dien wedervaart regt.

Volerie, f. fr. (spr. *wol'rí'*; v. *voler*, stelen), dieverij, spitsboeverij; **voleur**, m. een dief, gaauwdief, roover, spitsboef.

Volet, n. fr. (spr. *wolé*), een blind, vensterblind.

Volière, f. fr. (spr. *wooljèr'*; v. *voler*, vliegen), eene vogelvlugt, ruimte, waar men allerlei vogels tot zijn vermaak houdt; groote vogelkooi, duivenslag.

Volik of **Wolik**, m. turk. (*wolyk*), een klein turksch vaartuig met éénen mast, tot de kustvaart bestemd, eene bark.

Volitie, f. nw lat. Phil., de werking door welke de wil zich tot iets bepaalt, de wil, wils-uiting.

Volkaan, z. **vulkaan**.

Volkamerĭa of **volckamerĭa**, f. (zoo genaamd naar Joh. G. Volckamer, een' botanicus te Neurenberg, gest. 1693), een' pronkgewas van velerlei soorten, waarvan ééne (*Volkameria flágrans* of *clerodéndrum flagrans*, ook *Volkmannĭa japonĭca*) de welriekendste bloemen draagt.

Volkmar, oudd. mansn.: de volksberoemde, volksroem.

Volontair, m. (spr. *wolongtèr*; fr. *volontaire*, van het lat. *voluntarius*, *a*, *um*, vrijwillig), een vrijwillige, zonder soldij dienende soldaat; iemand zonder dienst of meester, een aan zich-zelven overgelatene; **volontairement**, fr. (spr. *wolongtèr'máng*), ongedwongen, vrijwillig, uit eigen vrijen wil, zonder dwang; **volonté**, f. fr. (spr. *wolongté*, van het lat. *voluntas*), de wil, het willen, believen, welbehagen; *à volonté*, naar believen, naar welgevallen; *payable à volonté* (spr. *péjábl'*—), betaalbaar als de houder (van den schuldbrief) de betaling verlangt; **volontiers** (spr. *wolongtje*), gaarne, volgaarne, gewillig, gereedelijk.

Volsélla, **vulsélla**, f. lat. Chir., eene korentang, een haartrekker; ook tentijzer, peilijzer.

volta, it. Muz., maal (op de partitiën gebruikt om herhaling aan te duiden; *prima volta*, *seconda volta* enz.).

Voltairianísmus, de geest, de gevoelens, het stelsel van Voltaire, een' groot fr. dichter enz. der vorige eeuw; **voltairiaansch**, wat Voltaire betreft, inz. de neiging, overhelling, zucht tot spottende ongeloovigheid.

Voltaïsche zuil of **batterij**, z. ond. **galvanismus**; **voltaïsche pistool**, een door

de electriciteit af te schieten pistool; **voltaïsmus**, z. v. a. g a l v a n i s m u s.

Volte, f. fr. (spr. *wolt'*; it. *volta*, v. h. lat. *volūtus, a, um*, gerold, gedraaid enz., v. *volvĕre*, z. **volvéren**, de wending, zwenking, het kringsgewijze omrijden met een paard op de rijbaan; een oude dans, waarbij men, na zijne dame verscheidene wendingen te hebben doen maken, haar behulpzaam is in het doen van een' luchtsprong; de muzijk tot dien dans; in het schermen eene zekere beweging of kunstgreep om de stooten der partij af te keeren; ook het onderslaan der kaarten, de kaartkeering, kaartruiling, eene kunstgreep van goochelaars en geoefende kaartspelers; van daar de v o l t e s l a a n; *volte-face* (spr. *wolt' fass'*) **maken**, zich plotseling tegen den nazettenden vijand wenden en hem het hoofd bieden, geheel omzwenken; *volti* of *volto súbito*, *volti presto*, it., afgek. *v.s.v.p.* (op muzijkbladen), keer snel om! of snel omgekeerd! *si volti*, men keere om, sla om.

voltigeren (spr. *woltizjéren*), fr. (*voltiger*; it. *volteggiáre*) heen en weder zweven, fladderen; zich op een paard slingeren of werpen, op- en afwerpen; kunstsprongen doen; **het voltigéren**, het kunstspringen, op- en afspringen van een paard; **voltigeur**, m. (spr. *woltizjéur*), een kunst- of luchtspringer, slingeraar op de koord (vgl. æ q u i l i b r i s t); pl. **voltigeurs**, ook eene soort van ligt voetvolk, geplaatst op den linkervleugel van het bataillon en voornamelijk bestemd om te tirailleren en zich snel heen en weder te bewegen.

volūbel, lat. (*vólubĭlis, e*, v. *volvĕre*, z. **volvéren**), eig. rolbaar, draaibaar; buigzaam, bewegelijk, lenig, vloeijend; **volubiliteit**, f. (lat. *volubilitas*), de bewegelijkheid, lenigheid, buigzaamheid, gladheid, radheid of vaardigheid van tong, vlugheid, vloeibaarheid in 't spreken; veranderlijkheid, onbestendigheid.

Volūmen, n. afgek. *vol.*, pl. *volumĭna*, lat. (v. *volvĕre*), eene boekrol, papierrol, zamengerold geschrift; een pak of bundel geschriften; van daar ook voor boek, boekdeel, band of deel van een boek; ook de omvang, ruimte, ligchamelijke inhoud of omvang, de grootte, dikte, massa van een ligchaam; **volumineus**, nw lat., veeldeelig, uit vele boekdeelen bestaande, veel plaats beslaande, dik of diklijvig, van aanzienlijken omvang; **voluminositeit**, f. lijvigheid, dikte, grootheid van omvang.

voluntarĭe, lat., Jur., vrijwillig, van zelf.

voluptuēus, lat. (*voluptuōsus, a, um*, van *volúptas*, geneugte, wellust), wellustig, aan de zinnelijke vermaken over gegeven, vermakelijk, genoegelijk, genotademend.

Voluspa, z. ond. **Wole.**

volvéren, lat. *volvĕre*), wentelen, rollen, draaijen, wikkelen (vgl. ook i n v o l v é r e n); **volūte**, f. (lat. *volūta*), Arch., de wrong, eene krul of een sieraad aan het kapiteel der zuilen; N. H., de rolslak, toot, een slakkengeslacht; **volutieten**, pl., nw lat., eene slakkenversteening met rolvormige draaijingen; **volvŭlus**, m. Med., de darmkronkel, het m i s e r e r e.

voméren, lat. (*vomĕre*), braken, over geven, spuwen, uitbraken; **vomĭtus**, m. het overgeven, braken; *vomĭto negro*, m. sp., het zwarte braken, de gele koorts; **vomitief**, n. nw lat., en **vomitorĭum**, n. lat. (v. *vomitorius, a, um*, braking opwekkend), een braakmiddel.

Vora, f. noord. Myth., de 10de der twaalf scandinavische godinnen.

Voraciteit, f. lat. (*voracĭtas*, v. *vorax*, vraatzuchtig, gulzig), de vraatzucht, gulzigheid.

Vorm, m., lat. *forma*, z. a.

vortex, m. lat. (z. v. a. *vertex*), de wieling, draaikolk; wervelwind; *vortex purulentus*, m. Med., de etterprop.

vostro conto, it., afgek. *v. C.*, Merc., uwe rekening; *per vostro* (scil. *conto*), voor uwe rekening.

Votum, n., pl. **vota**, lat. (v. *vovĕre*, z. **voveren**), eene gelofte; een zegenwensch; in 't alg. een uitgesproken wensch; van daar eene stem, kiesstem, goedkeuring, toestemming; ook de stemuitbrenging; **vota colligéren**, stemmen inzamelen; *ex voto*, naar wensch; ten gevolge eener gelofte; *meo voto*, naar mijnen wensch of naar mijne stem, wanneer het op mij aankomt; *votum castitātis*, de kloostergelofte, kuischheid; *votum consultatīvum*, eene beraadslagende, raadgevende stem; *v. decisīvum*, eene beslissende stem; *v. obedientiae*, de kloostergelofte van onvoorwaardelijke gehoorzaamheid; *v. paupertātis*, de gelofte der armoede, door welke men zich allen persoonlijken eigendom ontzegt; *vota majōra*, pl., de meeste stemmen, stemmenmeerderheid; *per vota majōra*, door meerderheid van stemmen; *v. saniōra*, pl., de doelmatige stemmen of voorslagen; *v. secúnda*, de tweede echt; — **votéren**, nw lat. (it. *votáre*, fr. *voter*), stemmen, zijne stem geven; afstemmen, door meerderheid van stemmen beslissen; **votánt**, m. een stemmende, stemhebber, stemuitbrenger, stemgever; **votātie** of **votéring**, f. de stemgeving, stemming, stemopneming; **votief**, lat. (*votīvus, a, um*), door eene gelofte beloofd, volgens of krachtens eene gelofte; **votief-geschenk**, **votief** of **exvōto**, n. (vgl. boven *ex voto*), een gelofte-geschenk, een geschenk, dat ten gevolge eener gelofte aan eenen tempel, eene kerk enz. gedaan wordt; **votief-tafel**, de gelofte-tafel, op

welke den aard van zulk een votief wordt opgeteekend; **votieve mis**, zulk eene mis, die niet tot de dienst van den dag behoort, maar aan eenig bijzonder oogmerk is toegewijd, als b. v. voor eenen zieke, eenen reiziger enz.

Voua, eene siamesche lengtemaat, ongeveer een vadem.

Voule, f. op Madagaskar een spaansche daalder, piaster (eig. *voula, vola*, zilver); ook een gewigt, ongeveer $\frac{1}{4}$ pond.

vovéren, lat. (*vovēre*), gelofte doen, iets door gelofte beloven, plegtig verklaren of beloven; wijden, toewijden.

vox, f. lat. (gen. *vocis*), de stem, klank; ook het woord; van daar *ad vocem* bij het woord (valt mij te binnen enz.); *sub voce*, onder of bij het woord; *vox humāna*, f. de menschenstem, een orgelregister; *vox hybrĭda* of *hibrĭda* (vgl. **hibrida**), een mengelwoord, een woord uit twee of meer talen zamen gesteld, b. v. verinteresten; *vox popŭli, vox Deï*, lat. sprw., de volksstem (is) Gods stem; *vox virginĕa*, maagdenstem, een orgelregister, dat nog liefelijker en een octaaf hooger is dan *vox humana; vox claméntis in desérto*, de stem des roependen in de woestijn.

Voyageur, m. fr. (spr. *woajazjéur*, van *voyager*, reizen, *voyage*, reis, van *voie* = lat. *via*, weg), een reiziger, reizend man; wandelaar, pelgrim, zwerver; *guide des voyageurs*, m. (spr. *ghied' dé*—), gids der reizigers, wegwijzer.

vu, fr. (spr. *wu;* v. *voir*, zien), gezien (gewoonlijk op passen); *vue*, f. (spr. *wu'*), de aanblik, het gezigt, uitzigt, landelijke streek, inzigt, oogmerk, doel; *à vue*, op zigt (op wissels); *payable à vue* (spr. *pejábl'*—), betaalbaar op zigt, d. i. zoodra de wissel den betrokkene wordt aangeboden; *de vue*, na zigt, b. v. *payable à* 6 *jours de vue* (spr. — *si zjoer* —), betaalbaar 6 dagen, nadat de wissel aan den betrokkene vertoond is, op 6 dagen na zigt; *à perte de vue*, zoo ver het oog reikt, onafzienbaar.

Vulcānus of **Vulkaan**, m. lat., Myth., in het gr. Hephæstos geheeten, zoon van Jupiter en Juno, om zijne leelijkheid door zijn' vader uit den hemel gesmeten en op het eiland Lemnos neder gekomen, van welken val hij kreupel werd enz.; hij was de god des vuurs en der metaalarbeiders of smeden, wier werkplaats men in den vuurspuwenden berg Ætna stelde; van daar **vulkaan** of **volkaan**, m. een vuurspuwende berg, brandende berg; aan Vulcanus of Vulkaan offeren, in het vuur werpen; **vulcanalĭën**, pl. (lat. *vulcanalĭa*), romeinsche feesten ter eere van Vulcanus, **vulcānisch** (lat. *vulcanĭus, a, um*), Vulcanus betreffend; vuurspuwend, van vuurspuwende bergen herkomstig, vuurhoudend; **vulcaniséren**, nw lat., in vuur zetten, verhitten; horens opzetten; **vulcanísmus**, n. het wetenschappelijk gevoelen der **vulcanisten**, z. ond. **neptunisten**; **vulcanistisch**, met dit gevoelen overeen stemmend, daarop gegrond; **vulcaniteit**, f. de afkomst of afstamming van vuurbergen; ook de door de werking des vuurs te weeg gebragte gesteldheid.

Vulgus of *vulgus*, m. en n., lat., het volk inz. gemeene volk, de gemeene man de groote hoop, het gepeupel, graauw, janhagel; *vulgo*, eig. bij het volk, in het volk; gemeenlijk, gewoonlijk, doorgaans, naar het gemeene spraakgebruik, in 't gemeene leven; *vulgo quaesītus*, m. Jur., een hoerekind; *vulgus amicitĭas utilitāte probat*, het gemeen schat de vriendschap naar het voordeel (dat zij geeft); **vulgair** (lat. *vulgāris, e*), gemeen, alledaagsch, gering, laag, onbeschaafd; **vulgarísmus**, m. Neol., gemeenheid; gemeene uitdrukking, gedachte; **vulgariteit**, f. de gemeenheid, laagheid, platheid, plompheid, ruwheid, onbeschaafdheid; **vulgéren** (lat. *vulgāre*) en **vulgariséren**, nw lat., bekend of ruchtbaar maken, onder de menschen brengen, uitstrooijen, verspreiden; **vulgāta**, f. de gemeene latijnsche bijbelvertaling, waarvan zich de R. K. bedienen; **vulgivaag** (lat. *vulgivāgus, a, um*), naar den gemeenen, lagen trant; omzwervend, rondloopend; **Venus vulgivaga**, zie onder **Venus**.

vulnus, n., pl. *vulnĕra*, lat., eene wonde; *vulnus complicātum*, n. eene zamengestelde wond; *v. letāle*, eene doodelijke wond; *v. letāle per se*, op zichzelve doodelijke wond; *v. per accĭdens letāle*, eene door een toeval doodelijk geworden wond; *vulnĕrum spasmus*, m. wondenkramp; *vulnerarĭa (medicaménta)*, pl., wondmiddelen, wondartsenijen; **vulneréren** (lat. *vulnerāri*), wonden, kwetsen; **vulnerābel** (lat. *vulnerabĭlis, e*), kwetsbaar; **vulnerabiliteit**, f. nw lat., kwetsbaarheid; **vulnerānt**, m. (lat. *vulnĕrans*), de wondtoebrenger; **vulneraat**, m. (lat. *vulnerātus*), de gewonde, gekwetste; **vulnerātie**, f. (lat. *vulneratĭo*), de verwonding, kwetsing.

Vulpeniet, m. met kwarts gemengde korrelige anhydriet (z. a.), naar de plaats, waar zij gevonden wordt, Vulpino in Lombardije, benoemd.

Vultĭspex, m. nw lat. (v. h. lat. *vultus*, gelaat, en *specĕre*, beschouwen), een gelaatbeschouwer, z. v. a. physiognomist.

Vultus sanctus, m. lat. of **volto santo** it., eene zilveren munt te Lucca = $2\frac{1}{2}$ lire, vertoonende op de eene zijde den gekruis-

ten Christus met het omschrift *vultus sanctus*, d. i. heilig gelaat.

Vulva, f. lat. Med., het vrouwelijke schaamdeel, de uitwendige opening der moederscheede; *vulva clausa*, de geslotene moederscheede; **vulvaria**, f. nw lat. Bot., schaamkruid, stinkende ganzevoet; **vulvo-uterinisch** (vgl. **uterus**), tot de schaamte en de baarmoeder behoorende of die betreffende.

W.

W. = West, ook wissel.

Waal, m., pl. **Walen**, fr. **Wallons**, hoogd. **Wallonen** (v. h. oudd. *walah*, oudn. *val*, een vreemde, buitenlander; van daar *walisc*, hoogd. wälsch, vreemd, inz. van de Galliërs gebruikt), naam, dien men gaf en nog geeft aan die bewoners van België tusschen de Schelde en de Maas, welke van franschen oorsprong zijn; van daar ook wel voor Franschen; **waalsch**, **walsch** of **wallonsch**, n. de taal van gezegde Belgen, een oud-fransch dialect, met hollandsche en spaansche woorden vermengd; de waalsche kerken, die kerken of gemeenten in Nederland, waarin de dienst in de fransche taal wordt verrigt, en die van de vervolgingen der Hugenoten onder Lodewijk XIV. dagteekenen.

Waardijn, m. (hoogd. *wardein*, eertijds ook **guardein**; v. waarderen, schatten, de waarde bepalen; v. a. van het mid. lat. en it. *guardare*, fr. *garder*, bewaken, dus eig. z. v. a. **gardiaan**, z. a.), een beëedigd metaaltoetser (bergwaardijn) en inz. munttoetser (muntwaardijn), belast met het onderzoek van den aard en de waarde der metalen, van het gehalte van goud en zilver.

Wachtparade, z. **parade.**

Wadden, pl. (hoogd. *watten*, lat. sing. *vadum*, ondiepte; verwant aan waden, wed), ondiepe plaatsen in de Noordzee aan de noordhollandsche kusten en elders; van daar **waddenvaarders**, eene soort van platboomde, weinig diepgang hebbende vaartuigen, ter bevaring van die kusten.

Wads, pl. eng. (v. *to wade* = *waden*), overkousen voor visschers en jagers.

Waggon, m. eng., een wagen, lastwagen, eene landkoets; inz. spoorwegwagen, de groote wagens voor personen, die op ijzerbanen gebruikt worden.

Wahabi of **wehabi**, ook **wahabieten** en **wechabieten**, pl., arab., volksstammen van het geloof des scheiks Mohamed, zoon van Abd-el-Wahal, die in de 18de eeuw leefde en slechts gedeeltelijk de geloofsvoorschriften van den koran aannam.

Waidalotten, pl., eene priesterklasse van de oude heidensche Pruissen.

Waiter, m. eng. (spr. *oeëeter*), eig. wachter; bediende in een logement, oppasser, tafeldekker, z. v. a. het fransche garçon en het duitsche kellner.

Wakea, z. **vakia.**

Wakufs, pl., eene soort van turksche lijfwachters.

Waldensen, pl. (fr. *Vaudois;* aanhangers van Petrus Waldus, een' burger te Lijon; v. a. eig. dallieden, dalbewoners, v. h. lat. *vallis*, fr. *vallée*, dal), eene in de 12de eeuw ontstane stille en zedelijkstrenge godsdienstpartij in Frankrijk.

Walen, pl., z. **Waal.**

Walhalla, f. noordsch **valhal**, d. i. hal of zaal der verslagenen, v. h. oudnoordsch *valr*, oudd. *wal*, lijk), oudn. Myth., de hemel, het paradijs der oude noordsche volken, waarin slechts diegenen konden komen, die eenen bloedigen dood stierven (vgl. Neflheim).

Wali, m. arab. (*wale*, eig. nabij, vriend, helper, voorstander enz., v. *wala*, nabij zijn, helpen, besturen), onderstadhouders, door welke de emirs in de hun toevertrouwde provincie het opzigt over de inwoners en het innen der belastingen lieten houden; **wali-alahdi**, m. arab. (eig. *weli-al-ahd* of *weli-ahd*, v. *ahd*, verdrag, verbindtenis, verpligting), de troonopvolger.

Wali, m. noord. Myth., zoon van Odin en Binda, een zeer bekwaam boogschutter, de 11de god uit het geslacht der Asen (men heet hem ook Weli).

Walime, f. arab. (*walimeh*), gastmaal, smulpartij, inz. eene bruiloftspartij bij de moslems.

Walinga, f. russ., l. **walunka** (v. *wol*, os, omdat het instrument uit de huid van een' jongen stier gemaakt is), eene russische zakpijp, een doedelzak.

Walkyren of **Walkyriën**, ook **Valkyrien**, pl. oudn. Myth., noordsche strijdgodinnen, de noodlotsgodinnen der strijdenden, welke vooraf diegenen bepaalden, die in den slag moesten vallen, boodschapsters van Odin en dienaressen der gevallen helden in Walhalla, wien zij den godendrank toedienden.

Wallach, m. hoogd., een gesneden hengst (zoo geheeten, omdat men de eersten uit Wallachije en uit Hongarije leerde kennen; van daar ook de fransche benaming *hongre*).

Wallons, z. **Waal.**

Walpurga of gew. **Walpurgis**, f. oudd. vrouwenn. (v. *wal*, z. **Walhalla**, en *purag*, burg), eig. dooden- of lijkenburg, beschermster in den strijd; eene heilige in de r. k. kerk, de dochter van den engelschen koning Richard in de 9de eeuw,

die als abdis te Eichstädt, wegens het standvastig doorstaan der vervolgingen, onder de heiligen verplaatst en als behoedster tegen de tooverkunsten der heksen vereerd werd; van daar Walpurgisavond, Walpurgis-nacht, de eerste aan haar toegewijde mei-nacht, waarvan het bijgeloof zoo veel verdichtte.

Wälschland, n. hoogd. (v. *wälsch*, vreemd; vgl. **Waal**), Italië.

Walther, oudd. mansn. (v. *walten*, besturen, en *herre*, *her*, heer), de besturende heer, gebieder, heerscher.

Wampum, n. een gedenksnoer of -gordel der noordamerikaansche wilden, uit veelkleurige schelpstukjes zamen gevoegd.

Wandálen, pl., een waarsch. slavische volksstam, die sedert de 3de eeuw na Chr. de Romeinen aan den Rijn beoorloogde, zich later in Pannonië (Hongarije) nederzette, doch in de 5de eeuw Gallië, Spanje en Italië als overstroomde en in 455 Rome veertien dagen lang plunderde en alle kunstwerken vernielde; van daar in 't alg. voor: ruwe, vernielzuchtige barbaren; **wandalísmus**, n. de ruwheid der Wandalen, barbaarsche vernielingswoede, aan kunstwerken gepleegd, kunststormerij.

Wanen, pl. oudn. Myth., naam van een denkbeeldig volk, welks wijsheid zoo groot was, dat het soms door de goden zelfs geraadpleegd werd.

Wangsi, n. ind. (sanskr. *wangsa*, *wangsi*), het riet, bamboesriet, de rietstok.

Wara, f., oudd. **War** of **Wör**, oudn. (eig. verbindtenis, verdrag; verwant met *wâr*, waken, bewaarheden enz.), oudn. Myth., de godin der beloften, overeenkomsten, verdragen en eeden, inz. der bruiloften en huwelijken; zij was de 9de godin uit het geslacht der Asen.

Waránde, f. eig. een deelwoord van het oude waren, bewaren), gaard, diergaarde; lustwarande, eene bekoorlijke dreef, een bevallig landschap.

Warandeurs, pl. fr. (= *garandeurs*, v. *garantir*, oudned. waranderen, waarborgen), te Duinkerken de naam van de door de regering aangestelde lieden, die het toezigt voeren over het zouten van den haring en die de haringtonnen met het stadswapen stempelen.

Warnfried, oudd. (v. *warnîn*, waarschuwen, d. i. oorspr. bewaren, beschermen), mansn.: de bewaarder of behouder van den vrede.

Wárrant, n. eng. (=garant, garantie, z. a.), de volmagt; het bevel tot inhechtenisneming.

Wasa-orde, f. eene zweedsche ridderorde, als belooning voor nuttige uitvindingen ingesteld in 1772 door koning Gustaaf III.

Waterlanders, pl., naam van de gematigdste partij der mennonieten (z.a.) of doopsgezinden sedert het midden der 16de eeuw (omdat hare eerste gemeenten in Waterland in Noord-Holland waren).

wáterproof, eng. (spr. *oeäter-proef*), proefhoudend of bestand tegen het water; **watertwist**, n. (vgl. **twist**), garen van spin-machines, die door water in beweging gebragt worden, watermolen-garen.

wattéren, opvullen met watten (zwak gewalkte katoen of zijde); **gewatteerd**, met watten opgevuld, gevoêrd.

Wechabieten, pl., z. **Wahabi**.

Weda, m. een krijgsgod der oude Friezen, afgebeeld met vleugels; z. ook **Veda**.

Wédgwood, n. eng. (spr. *oeëdzjwoed*), eene soort van eng. aardewerk, naar zijnen uitvinder Josiah Wedgwood (geb. 1730) benoemd.

Wedro, m. russ. (*wedró*), een emmer, eene russ. wijnmaat, ongeveer = 12,29 ned. kan.

Wehabi, z. **wahabi**.

Weigeliänen, pl., leden van eene secte, in Duitschland op het einde der 16de eeuw gesticht door Valentijn Weigel, die onder anderen de erfzonde en de tegenwoordigheid van Jezus Christus in het avondmaal ontkende.

Weiler, m. en n. hoogd., een klein dorp, slechts uit enkele huizen bestaande, een gehucht in Opper-Duitschland.

Welfen, **Guelfen** of **Guelphen**, pl. oudd. (vgl. Guelph), naam van eene beroemde vorstenfamilie, die, in de 11de eeuw uit Italië naar Duitschland verplant, eenen tijdlang over verscheidene gewesten van Duitschland heerschte en in het huis van Brunswijk nog voortbloeit; in ruimere beteekenis ook de magtige partij, die zich in de middeneeuwen tegen de keizers en hunne aanhangers, de gibellijnen, verzette.

Wenceslâus m. slavisch (poolsch *Wenseslaw*, v. *wieniec*, krans, kroon, en *slawa*, roem), mansn.. de met roem bekroonde, volksverwinnaar.

Wende, f. hoogd., eene veldmaat in Beneden-Duitschland, = ½ morgen.

Wenden, pl., een tak der Slaven of Slavonen (z. a.) in noordelijk en oostelijk Duitschland sedert de 6de eeuw, waartoe de Obotrieten, Pommeranen, Lausitzers enz. behooren.

Werner, oudd. (*warnâri*, van *warna*, wacht, *warnôn*, bewaren, hoeden), mansn.: de wachter.

Werneriet, n. een mineraal van Zwitserland en Zweden, en door Werner *arcticiet* geheeten.

Werschok, m. russ. (*werschók*, eig. top, spits, einde), eene russ. lengtemaat, = $\frac{1}{16}$ archine of el (z. **archine**).

Werst of l. **werste**, f. (russ. *werstá*),

eene maat voor afstanden = 600 russische vademen of 1067,1 ned. ellen.

Westphaalsch gerigt, veemgerigt, naam van eene geheime regtbank, die in Duitschland tijdens de middeneeuwen bestond en welker instelling men tot den tijd van Karel den groote brengt; zij deed onderzoek naar de misdaden en wanbedrijven, door de magtige mannen gepleegd, en deed den schuldige door eene onzigtbare hand treffen. Zij bestond uit een groot getal ingewijden, onderling door vreeselijke eeden verbonden; men noemde deze ook vrij-regters. Het veemgerigt werd door Karel V. afgeschaft.

Wey, n. eng. (spr. *wee*), in Engeland de grootste maat voor drooge waren, = 40 bushels (z. a.) of schepels.

Weymouths-pijnboomen, eene soort van groote naaldboomen, door den eng. lord Weymouth het eerst uit Virginia en Canada naar Europa gebragt.

Whig, m. eng. (spr. *oeïg*), pl. **whigs** (door sommigen afgeleid v. *whig*, zure wei, door anderen van *wig*, pruik; op beter gronden echter van het schotsch *whiggamor*, paardenhoeder of -drijver), vrijheidsmannen, vrijheidsvrienden, wier grondstelling is: bescherming van de regten des volks met beperking der koninklijke magt, de tegenpartij der tories (z. a.) in Engeland; **whigismus**, n. barb. lat., hunne grondstellingen en gevoelens.

Whim, m. eng. (spr. *hoeïm*), eene gril, luim, zonderlingheid, een vreemde inval.

Whiskey, m. (spr. *oeïskie*; d. i. oorspr. water), in Schotland en Ierland: koren- of gerstenbrandewijn.

Whist of **whistspel**, een oorspr. eng. kaartspel tusschen 4 personen (v. het eng. *whist*, d. i. st! stil! dewijl het groote oplettendheid en daarom stilte vordert).

Whiteboys, pl. eng. (spr. *oeäitbois*, v. *white* = wit, en *boy*, knaap), partijnaam van de armere r. k. volksklasse in Ierland, wier bondssein de witte kleur is.

Whisky, n. eng. (spr. *oeïski*), een eng. open wagen met zeer hooge kap, door één paard getrokken.

Wiadro, m. poolsch (= russ. *wedro*, z. a.), eene poolsche vochtmaat, = 20 kannen.

Wiclefisten of **wiklefieten**, pl., aanhangers van den eng. godgeleerden Johannes Wiclef of Wiklef, een' voorlooper der kerkhervorming in de 14de eeuw, die leerde, dat de paus de antichrist was, die het vagevuur ontkende, de nietigheid van de aflaten en de aanroeping der heiligen beweerde en in nog andere punten van de r. k. leerbegrippen zeer afweek; 40 jaren na zijnen dood (1387) veroordeelde het concilie van Constanz zijne leer, liet zijn gebeente opgraven en opentlijk verbranden; **wiclefismus**, n. de leer van Wiclef.

Widar, m. oudn. Myth., Odin's zoon, de god der stilzwijgendheid, die op de lucht en op het water kon loopen, de 10de God uit het geslacht der Asen.

Wigtje, n. ned. benaming van de fransche gramme, het $\frac{1}{1000}$ deel van de kilogramme of het ned. pond, verdeeld in 10 korrels of decigrammes.

Wilhelmus, **Willem**, m. oud. *Wilihelm*, v. *wili*—, *wil*—, d. i. aangenaam, gewenscht), eng. **William**, mansn.: gewenschte helm, d. i. bescherming, beschutting, welkome verdediger; **Wilhelmina**, **Willemina**, **Willemijn**, vrouwennaam; **wilhelminiānen**, pl., aanhangers v. de boheemsche zieneres Wilhelmina in de 13de eeuw, die voorgaf den Heiligen Geest in zich te hebben; **Wilibald**, m. (van het oudd. *balt*, eng. *bold*, koen, stout, boud); de zeer koene, de vrolijke held.

Wingolf, m. oudn. Myth., het paleis der godinnen, de woonplaats van vriendschap en liefde; inz. Freya's woning.

Wischnu of **Wischnoe**, z. **Vischnou**.

Wismuth, m. (spr. *wiesmoet*), de duitsche benaming van bismuth (z. a.).

Wispel, m., eene veranderlijke inhoudsmaat in Duitschland, te Hamburg voor gerst en haver = $\frac{1}{2}$ stock of 1052,92, in Hanover = 48 himten of 1495,58 —; te Berlijn (oude maat) = 24 schepels of 1313,52—; in Saksen = 24 schepels of 2493,60—; in Brunswijk = 4 schepels, 40 himten of 1246,68 ned. koppen.

Wisz, n. een birmansch gewigt en maat = 12,4152 ned ℔.

Witfried, **Witlof**, **Witold**, **Wittekind**, (oudd. *Wituchint*), oudd. mansnamen (van *witu*, angels. *vudu*, eng. *wood*, hout, woud, af te leiden).

Witheriet, m. koolzure zwaaraarde of natuurlijke koolzure baryt v. Haüy, eene steensoort met zeer vergiftige eigenschappen.

Wittenagemot, m. letterlijk: *vergadering der wijzen;* naam van een staatkundig ligchaam, dat het parlement in Engeland vooraf ging, en welks instelling door sommige geschiedschrijvers aan Eduard den belijder wordt toegeschreven; andere beweren, dat het veel ouder is.

Wittinen, pl., poolsche lange rivierschepen of onoverdekte eenmast-schuiten.

Wjetkaer, m. lid van eene secte, die eenen tak van die der raskolniks uitmaakt, en haren naam ontleent van het eiland Wjetka, werwaarts hare aanhangers de wijk namen om godsdienstige vervolgingen te ontgaan.

Wladika, z. **Vladika**.

Wladimirs-orde, f. eene russische zoo

militaire als burgerlijke ridderorde, in 1782 door Catharina II. ingesteld, ter gedachtenis van Wladimir den groote.

Wleka, f. poolsch, eene hoeve lands, eene veld- of vlaktemaat van 30 morgen of 1795,4940 vierk. ned. roeden.

Wodan, l. **Wuotan**, oudd. of noordsch **Odin**, m. oudd. en noord. Myth., de door alle germaansche volksstammen vereerde opperste god, die de zege verleent; van daar wodansdag (eng. *wednesday*), Woensdag, dag van Wodan of Odin.

Wodka, poolsch en russ. (*wódka*, spr. *wóedka*, verklw. v. *woda*, water), brandewijn.

Wog of **wag**, m. een deensch gewigt, = 36 ponden of 17,9719 ℔ ponden.

Woiwóde of **wojewóde**, m. poolsch en russ. *wojewóda*, v. h. russ. *woi*, leger, heir, en *woditj*, voeren); eig. heirvoerder, heirvorst, hertog; voorm. vorst van Moldavië en Wallachijë; stadhouder in het voorm. koningrijk Polen; ook turk. pachter der belastingen van een district; **woiwodschap**, f. een stadhouderschap, landschap.

Woldemar, oudd. mansn.: de roembegeerige (?).

Wole, f. noord. Myth., de beschermgeest der aarde, de overoude zieneres; van daar **woluspa** of **voluspa**, f. (verwant met spieden, bespieden), d. i. het gezigt van Wola, benaming van het oudste gedeelte der Edda (z. a.).

Wolfgang, m. oudd. mansn. (v. Wolf, dat in zamengest. eigennamen koenheid, stoutheid beteekent), de stout voorwaartsgaande, koen vooruitdringende, de ondernemende; **Wolfhart**, oudd. mansn.: de stoute als een wolf; **Wolfram**, m. oudd. mansn. (ontst. uit *wolfraban*, de wolfraaf); **wolframĭum**, n. het zwaarsteen-metaal, in 1781 door de gebroeders d'Elhuyart ontdekt, een moeijelijk smeltbaar en zwaar metaal (van wolf, en *ram*, roet, dus eig. wolfsroet, omdat het als een roofgierig erts den metalen hunne smeedbaarheid ontneemt).

Wolik, z. **volik**.

Wolverings, pl. eng., amerikaansche veelvraatshuiden.

Womar, m. de werpspies der Indianen op Nieuw-Holland.

Woolcord, m. eng. (spr. *wóelkoord*; v. *wool*, wol, en *cord*, koord), wolkoord, eene vaste, gestreepte engelsche wollen stof, inz. voor broeken.

Wootz of **wooz**, n. eene voortreffelijke staalsoort in O. Indië bij Bombay, indisch staal, gedamasceerd staal.

Wör, z. **Wara**.

Wora, f. noord. Myth., de 10de der twaalf scandinavische godinnen, de godin der wijsheid, voor wie niets verborgen blijft.

Wrak, n. (v. h. angels *vrecan*, breken), in 't alg. iets gebrokens. beschadigds; inz. de scheepsoverblijfselen, de romp van een gestrand schip; **wrakgoed**, de van een gestrand schip geredde goederen; beschadigde waren.

Wulock, z. **orang-oetang**.

Wijchuchol, z. **desman**.

X.

X of **ixe**, m. fr., een tabouretje of vouwstoeltje, waarvan de pooten de figuur eener X vertoonen.

Xaca of **Siaka**, m. een god der Japanezen; ook de van hem uitgevloeide godsdienst, welke de sterke dranken verbiedt, het dooden van ieder dier veroordeelt enz.; **Xaco** of **Siaco**, m. een priester der Xicagodsdienst, algemeen opperhoofd der bonzen.

Xænorphĭca, f. gr. (v. *xainein*, krassen, strijken, en orphica, z. a.), de klavierviool, toetsviool, een door Röllig uitgevonden speeltuig met strijkstok en klavieren voorzien.

Xanthíne, f. gr. (v. *xanthós*, *ē*, *ón*, geel), Chem., een geel kleurend beginsel uit de wortels der meekrap; **xantophўlle**, f. eig. geel gebladerte; de gele kleurstof der planten (bij Berzelius).

Xanthippe, f. gr. (v. *xanthós*, *ē*, *ón*, geel, en *hippos*, paard), woordelijk: het gele paard, naam van de twistzieke, booze vrouw van Socrates; van daar een kwaad wijf, huisdraak, eene helleveeg, een huiskruis, eene broekdraagster; **xanthogenĭum**, n. Chem., zwavelkoolstof; **xanthogenĭumzuur**, het geelzuur, dat uit zwavelkoolstof en waterstof bestaat en met verscheidene metalen gele verbindingen vormt; **xanthoxўlon**, n. geelhout.

Xanthophylle, z. ond. **xanthine**.

Xaráffen, pl., eene soort van wisselaars, die te Goa op de straten, alsmede in de steden van Malabar hunne zaken drijven; men vindt ze ook te Constantinopel (z. **saraf**).

Xaverĭus en **Xaverĭa**, arab., mans- en vrouwenn.: de schitterende, glinsterende.

Xebeka of **Xebeck**, andere spelling van **schebeck** (z. a.).

Xenelasĭe, f. gr. (v. *xénos*, de vreemdeling, gast, en *elaúnein*, verdrijven), de verdrijving der vreemdelingen; **xenĭon**, n., pl. **xenĭēn**, pl., gastgeschenken, geschenken voor gasten, die men na den maaltijd aanbood, oneig. eene soort van punt- of hekeldichten; titel van het 13de boek der epigrammen van Martialis, waarin hij de voorwerpen beschrijft, die tot geschenken geschikt zijn; **xenĭos** of **xenĭus**, m. de gastvrije, beschermer der

gasten en der gastvrijheid, een bijnaam van Zeus; **xenodochium**, n. (v. *déchesthai*, opnemen), eene inrigting tot opneming van vreemden, herberg, een nachtverblijf, pelgrimshuis; ook z. v. a. ziekenhuis, hospitaal; **xenocratie**, f. de heerschappij van vreemdelingen; **xenodóchus**, m. (gr. *xenodóchos*), een opzigter daarvan; **xenographie**, f. de kennis der geschrevene vreemde talen; **xenograaph**, m. wie zich oefent of bekwaam is in het lezen van het schrift der vreemde talen; **xenomanie**, f. de vreemdenzucht, overdrevene liefde tot, verkleefdheid aan of verdediging van vreemdelingen; **xenōsis**, f. (v. *xenūn*, vreemd maken, vervreemden), de vervreemding, het vreemd worden; **xenotaphium**; n. (v. *táphos*, graf), eene grafstede voor vreemdelingen, begraafplaats voor vreemdelingen.

Xerafin of **Xeraphín**, m. (v. h. port. *xerafin*, spr. *sjerafieng*, d. i. seraphim), eene rekenmunt te Goa, $\frac{1}{14}$ van den pardo (z. a.), op Malabar, ongeveer 75 cent; ook eene tinmunt te Bombay.

Xeranthĕmum, n. gr. (v. *xērós, á, ón*, droog, en *ánthemon* = *anthos*, bloem), de papierbloem, stroobloem, de gr. roode immortelle; **xeraphium**, n. Med., een droog geneesmiddel tegen het uitslag; **xerasie**, f. of **xerásmus**, m. (v. *xerainein*, droogen), Med., de haarverdrooging, dunharigheid, gedeeltelijke uitvalling der haren of kaalhoofdigheid.

Xerif, m. arab. (spr. *sjerief*, naar portug. schrijfwijze z. v. a. scherif. z. a.), eene rekenmunt te Marocco, = 8 ukias of ongeveer 3 gl. 15 ct.

Xerion, n. gr. (v. *xērós, á, ón*, droog), een droog geneesmiddel, inz. een strooipoeder, kruidenmatras enz.; **xerōma**, n. of **xerótēs**, f. gr. Med., droogheid; **xeromycterie**, f. het droogzijn van den neus; **xerophagie**, f. de drooge voeding, drooge kost; het gebruik van gedroogde vruchten en brood gedurende de vasten (bij de eerste christenen); **xerophthalmie**, f. Med., de droogheid der oogen, drooge oogontsteking, eene met roodheid en pijn verbondene oogziekte, vooral bij gebreken van de traanklier; **xerophthálmos**, m. een droog, ontstoken oog; ook z. v. a. xerophthalmie; **xerōsis**, f. het droogen, uitdroogen; **xerōtisch**, uitdroogend, verdorrend; **xerotribie** of **xerotripsis**, f. het drooge wrijven van een lijdend deel.

Xinto, eene van de drie heidensche godsdiensten in Japan.

Xiphias, m. gr. (v. *xiphos*, zwaard), de zwaardvisch, een eetbare visch, inz. bij Sicilië, welks ingezouten vinnen callo heeten; **xiphodónten**, pl. (van *odūs*, tand), zwaardtanden, eene soort van zoogdierversteeningen uit de eerste wereld; **xiphoïdes** of **xiphōdes**, zwaardvormig.

Xylis, f. gr., de zwaardbloem, waterbloemlelie, het wandluizenkruid, stinkende lisch.

Xylobalsămum, n. gr. (v. *xýlon*, hout), balsemhout; **xyloglýph**, m. (vgl. **glyph** enz.), een houtsnijder, houtgraveur; **xyloplyptiek**, f. de houtsnijkunst; **xylographie**, f. de houtschrijfkunst, het drukken met houten letters en platen; ook de kunst van het overdrukken op hout; **xylographiéren**, z. v. a. decalqueren; **xylográphisch**, met houten letters gedrukt; door overdruk op hout voortgebragt, of zich daarmede bezig houdende, daartoe behoorende; **xyloïdes** of **xyloïdisch**, houtachtig, naar hout gelijkende; **xylolatrie**, f. de aanbidding van houten beelden; **xyloláter**, m. een aanbidder van houten beelden; **xylolíth**, m. versteend hout; **xylologie**, f. de leer of beschrijving der houtsoorten; **xylophăgus**, f. de aanbidding van houten beelden; **xylophýlla**, f. houtblad, een struikachtig gewas uit Z. Amerika, met schoone waaijervormige bloemen; **xylorgănon** of **xylorgănum**, m. (vgl. **orgaan** enz.), de strooviool, het hamerorgel, een speeltuig uit verschillende drooge, houten staven, met stroorollen verbonden, zamengesteld, dat met kleine stokjes of hamertjes als een hakkebord wordt geslagen.

Xysis, f. gr. (v. *xýein*, schaven, schavend glad maken, polijsten, zacht bewerken), het schaven, krabben, kratsen; **xysma**, n. het geschaafde, schaafsel; ook z. v. a. charpie; **xystēr**, m. een schaafje, vijltje, krabijzer; **xystos** (gr. *xystós*, scil. *drómos*, d. i. eig. geëffende baan) of lat. **xystus**, m. een overdekte zuilengang, eene zaal, strijdzaal, als vecht- of kampplaats der athleten in den winter, ook tot wandelplaats dienende; **xysticus**, m. een vechter in zulk eene strijdzaal; **xystárch**, m. de opziener of bestuurder van eenen xystos of eene strijdoefenplaats.

Y.

Yagoube, m. een turksch geneesheer.

Yakos, eene in Africa te huis behoorende uitslagziekte.

Yam, n. eng. (spr. *jem*) of **yamswortel** (westind. *ihame*, oostind. *oebies*, vgl. **œbiswortel**), de broodwortel, een dikke, ronde, eetbare wortel van eene buitenlandsche plantensoort (*dioscorea*), in O. en W. Indië een gewoon voedingsmiddel.

Yamakis, pl. turk. (v. *yamak*, hulp, gezel enz.?), grieksche danseressen, die door rijke Turken onderhouden worden.

Yankee, m. eng. (spr. *jénkie*), pl. **Yankees**, spotnaam, waarmede de Engelschen

gemeenzaam en met eene soort van minachting de bewoners der Vereenigde Staten van Noord-Amerika of van Nieuw-Engeland aanduiden (eene navolging van de wijze, waarop de zwarten van Virginia en eenige indiaansche volksstammen het woord *english* uitspreken).

Yard, m. eng. (spr. *jaard;* eig. garde, roede), de engelsche el, eene maat van 3 eng. voeten of 0,914383 ned. el.

Yaremlec, m. eene zilvermunt in Turkije, verdeeld in 20 paras en geldende 47½ ct.

Yassa, het wetboek der Tartaren.

Yatagan, z. **jatagan.**

Yatisi, l. **yatsu** (v. *yâtmak*, liggen, zich neder leggen), de tijd van het naar-bed-gaan bij de Turken, omtrent 2 uren na zonnenondergang.

Yaws, n. eng. (spr. *jâws;* eig. het wankelen, tuimelen), de venusziekte. eene pestaardige ziekte in Afrika en West-Indië.

Yenke, f. turk. (*yenghe* of *enghe*), de bruidgeleidster, die de jonggetrouwde naar het huis des mans geleidt.

Yeoman, m. eng. (spr. *jómen*) pl. **yeomen**, een eng. niet-adellijk landeigenaar, bezitter van een goed, een groot pachter; hofbediende, lijfwacht, koninklijk trawant; **yeomanry**, f. (spr. *jómenri*), de koninklijke lijfwacht; ook de engelsche landweer tijdens de fransche revolutie.

Yermeebesblek, m. eene turksche goudmunt, ongeveer = 6 gl. 40 ct.

Yggdrasil, noord. Myth., de heilige esschenboom, onder welken de bouw der wereld en deze zelf werd daargesteld, de grootste en heerlijkste aller boomen, bij welken de goden dagelijks vergaderen om geregt te houden.

Yhre, f. eene vochtmaat in Tyrol.

Y-king, m. chin., eig. het boek der veranderingen, een der oudste letterkundige voortbrengselen van China, eene soort van encyclopædie, welke over natuurkunde, zedeleer en bovennatuurkunde handelt; men schrijft het aan keizer Fo-hi toe.

Ymer, m. noord. Myth., de stamvader van het reuzengeslacht of van de noordsche giganten.

Ynka, z. **inka.**

Yo, de chinesche vloot.

yo el Rey, sp. (spr. *ïó el reï*), ik de koning (onderteekening des konings van Spanje).

Yogi, pl., ind. naam, dien men aan indische monniken geeft, welke zich ongevoelig pogen te maken voor alle uitwendige indrukken, uren lang onbewegelijk op de punt van hunnen neus staren, en langs dien weg in den reuk van heiligheid komen en soms tot den rang der brahminen geraken.

Yokola, het vischbrood der Kamtschadalen in oostelijk Siberië, gedroogde en toebereide visch, die bij hen de plaats van brood vervangt.

Yonke, z. **jonk.**

Yougam, m. ind. Chron., een wereldtijdperk, tijdvak der wereld. De brahminen verdeelen den duur der wereld in vier yougams: de 1ste heeft 1,728,000, de 2de 1,296,000, de 3de 864,000 jaren geduurd, en de 4de, die aangevangen is, zal 432,000 jaren tellen. Wij zijn thans (1847) in het 4947ste jaar van den 4den yougam.

Youssef, m. arab., titel, dien men den onderkoning van Spanje onder de khalifen gaf. De youssefs werden afgezet in 756.

Youva-râjah, m. ind., letterlijk: jonge koning (vgl. **rajah**), titel van den vermoedelijken erfgenaam der kroon bij de Hindoes.

Ypsïlon, n. (gr. *y psïlón*, d. i. eig. naakte, niet aangeblazen *y*), de grieksche *v* of *gg*; **ypsiloïde**, f. Anat., de wiyenaad, de derde naad in het bekkeneel, dus geheeten, wegens hare overeenkomst met de grieksche y (Υ), maar ook met eene wigge.

Ysop, z. **hyssop.**

Ytteriet of **gadoliniet**, m. een zwarte, ondoorzigtige en glinsterende steen te Ytterby in Zweden. Gadolin ontdekte het eerst daarin eene bijzondere aarde, de **ytteraarde**; **yttrium**, n. de vuurbestendige metallische basis der ytteraarde, door Wöhler in 1828 ontdekt.

Yu, m. chin., eene soort van klinkende steen, waarvan de Chinezen muzijkinstrumenten maken; ook een kruid, uit welks vezels de Chinezen eene zekere stof bereiden.

Yucca of l. **yuca**, f. sp. (uit de taal van Hayti), de adamsnaald, eene zeer prachtige noordamerikaansche plant van verschillende soorten; ook de broodwortel, z. **maniok.**

Yugada, f. eene veld- of vlaktemaat in Spanje, = 1419,28 vierk. ned. roeden.

Yuruk (vgl. het turk. *yûruk*, landlooper, omzwerver), eig. bewegelijken, mobielen, naam eener oude turksche militie; voetsoldaten van Romelië, die onder Soliman I werden afgedankt; tartaarsche ruiterij, die, in plaats van soldij te trekken, met gronden betaald wordt.

Yusdrome, m. een gewigt te Constantinopel, ook cheki geheeten, = 0,32075 ned. ponden.

Yuz-baschi, m. turk., letterlijk: hoofdman van honderd, officier van het turksche leger.

Z.

Z., = Zuid; in grieksche manuscripten het teeken van *Ζητει*, zoek, bij verdachte plaatsen; **z-vormig**, gevormd als eene Z, zigzagsgewijs (z. **zigzag**); ook van een mensch: krom en mismaakt.

Zabbathaïten, pl., leden van eene joodsche secte, die in de 17de eeuw eenen jood Zabbathaï Asevi voor den Messias erkende. Deze verkondigde, dat hij gekomen was om de joden van de overheersching der Turken te verlossen, en vond vele leerlingen, doch gevangen genomen zijnde, werd hij, om niet gespietst te worden, muzelman.

Zabra, f. een spaansch schip van 60 tot 70 ton, eene soort van fregat.

Zacah, m. arab., bij de Muzelmannen dat gedeelte hunner goederen, 't welk de koran hun gebiedt den armen te geven, en welks hoegrootheid de wet niet bepaalt.

Zacharias, m. hebr. (*Sekarjâh* of *Sekarjâhu*), mansn.: Jehovah (*jâh* of *jâhu*) gedenkt (*sakar*); **Zachæus**, mansn.: de regtvaardige.

Zagaai, f. eene werpspiets der negers, met eene getande ijzeren spits gewapend.

Zagreus, m. gr. Myth., een mystieke naam van Bacchus, onder welken men hem zich als zoon van Jupiter en Persephone of Proserpina voorstelde.

Zaïd en **Zaïde**, arab. (v. *zâda*, vermeerderen, aanwassen), mans- en vrouwenn.: de toenemende, aanwassende.

Zaïm, m. arab. (*zaïm*, eig. een borg, v. *za-ama*, spreken, goedspreken), een vorst; leenheer, bezitter van een krijgsleen, een tot de ruiterdienst verpligt leengoedbezitter in Turkije; een turksche scherpregter, uitgezonden beul.

Zak, m. eene voorm. inhoudsmaat in verschillende gedeelten van Nederland; de amsterdamsche zak was = $\frac{1}{36}$ last of 83,4411 ned. koppen.

Zalot of l. **zolot**, m. (turk. *zoloté* of *zolotha*), eene oude turksche munt, = 30 paras.

Zambo, m., pl. **zambos**, sp., naam, dien men in Amerika geeft aan de afstammelingen van Amerikanen en Negers; **zambaïgen**, pl., afstammelingen van Amerikanen en Zambos.

Zambónische zuil of **kolom**, Phys., drooge galvanische kolom, uit afwisselende lagen van onecht goud- en zilverpapier bestaande (naar haren uitvinder Zamboni benoemd).

Zambriks, pl., kleine vrachtschepen op den Archipelagus.

Zamíre, f. arab. vrouwenn.: de spelende.

Zamorin, m. titel, dien de reizigers aan den koning van Calicut geven.

Zanana, perz. (*zenáneh*, d.i. vrouwelijk, vrouwenvertrek, v. *zen*, vrouw), vrouwenhof, vrouwentimmer der burgerlijke Perzen (vgl. **harem**).

Zannétta, f. eene napolitaansche rekenmunt = $\frac{1}{2}$ carlino (z. a.).

Zanni, m. it. (v. h. lat. *sannio*), de potsenmaker, hansworst of goochelaar in het ital. blijspel (vgl. bouffon).

Zapata, f. sp., de schoen; het gebruik om voor de kinderen en de bedienden op den dag van St. Nicolaas een geschenk in de schoenen te leggen; **zapateádo**, m. sp. (v. *zapateár*, met den schoen slaan, v. *zapato*, schoen), een spaansche dans, waarbij de maat ($\frac{3}{8}$) met den schoen of op de schoenzool geslagen wordt.

Zarab-khane-emini, m. turk., de algemeene opzigter of intendant-generaal van de munten en mijnen in het Turksche rijk.

Zatou (in de taal van Madagaskar eig. honderd), eene korenmaat op Madagaskar van 100 roules = 50 parijsche ponden of 24,4750 ned. ponden.

Zawiye, f. arab. (*zawiyeh*, eig. eene verborgene plaats, v. *zawa*, verwijderen, verbergen), eene kluis, cel, een klooster; een armhuis bij de moslems.

Zea, f. gr. (*dzeá* of *dzeiá*), spelt; turksche tarw, maïs (*zea mais*); **zeíne**, f. een bijzonder plantvormend beginsel uit het zaad van *zea maïs* verkregen.

Zebaoth, z. **Jehova**.

Zebra, m. een tot het geslacht van het paard behoorend fraai geteekend dier in Zuid- en Midden-Afrika, kaapsche ezel.

Zebu, m. de oostindische bultos, de door de Hindoes als heilig vereerde bultkoe.

Zechine, f. (it. *zecchino*, m. van *zecca*, het munthuis), eene gouden rekenmunt van verschillende waarde in Italië, Barbarije, Arabië, Egypte enz.; hongaarsche zechinen, naam, dien men in Turkije aan de duitsche dukaten geeft.

Zedekīa, m. hebr. (*Zidkiyyâku*, v. *zedek*, *zedakah*, geregtigheid, en *jahu*, voor Jehovah), mansn.: Jehova's geregtigheid.

Zedoar-wortel, m. (nw lat. *amŏmum zedoaría*), een oostindische bittere, specerijachtige wortel met verwarmende en oplossende krachten, maagwortel; **zedoarzaad** (nw lat. *semen cinae* of *santonĭcum*), zeverzaad, wormzaad, wormkruid, groengeel roodachtig zaad, onaangenaam van reuk en v. bitteren smaak, v. d. perzischen alsem of bijvoet, een der krachtigste, wormverdrijvende middelen.

Zeeuw, n. een inwoner der nederl. provincie Zeeland; ook z. v. a. **zeeuwsche rijksdaalder**, een voorm. ned. zilveren muntstuk, = 2 gl. 60 ct.

Zéhnling, m. hoogd. (spr. *tseenlieng*),

het tiende gedeelte van het nieuwe pond in het groothertogdom Baden.

Zeilaniet, m. ijzer-spinel, zwarte spinel van z e i l a n; ook p l e o n a s t.

Zeïne, z. ond. **zea.**

Zelamíne, arab. vrouwenn.: de stralende.

Zelōsis, f. gr. (v. *dzēlos*, ijver, naijver, ijverzucht; **zelūn**, naijverig zijn, benijden), de naijver; nijd, jaloerschheid; *zelóso* of *con zelo*, it. Muz., met ijver of inspanning, nadrukkelijk; **zeloot**, m. gr. (*zelōtes*), een ijveraar, wets- of geloofsijveraar; **zelotísmus**, n. de ijverzinnigheid, de gezindheden en grondstellingen eens geloofsijveraars; **zelotypīe**, f. ijverzucht; in 't alg. hartstogtelijke ijver, waanzinnige ijverzucht, jaloerschheid, die in waanzin ontaardt.

Zelotte, z. v. a. **iselotte.**

Zema, n. gr. (*dzéma*, v. *dzéein*, koken, zieden), iets gezodens, gekookts, afgekookts, het afkooksel.

Zembos, z. v. a. **zambos** (z. a.).

Zemindar, m. perz. (*zemindâr* of *zemidâr*, d.i. eig. landhouder, van *zemîn*, aarde, land, en *dâr*, houdend), de hoofdpachter en opziener eener landstreek in Oost-Indië onder de mongoolsche heerschappij.

Zend-avésta, f. oud-perz. (vgl. het perz. *zindeh*, levend, *ziston*, leven), eig. het levende woord, het heilige boek of godsdienstboek van het **zendvolk**, d. i. der oude Perzen en hunner nakomelingen de Parzen, Gaueren of G e b e r e n, dat de leer van Z o r o a s t e r (z.a.) bevat; **het zend of de zendtaal**, de oud-perzische taal, in de oorspronkelijke schriften van Zoroaster gebezigd en later de heilige taal der Perzen.

Ziniar, m. een zeer werkzaam vergift, waarmede de oude Celten of Galliërs hunne pijlen vergiftigden.

Zenith, n. (van het arab. *semt*, weg, pad; van daar voluit *semturrâs*, weg des hoofds, schedeloord, van *râs*, hoofd), het schedelpunt, kruinpunt, toppunt, d. i. het punt in het vlak des hemelkloots, dat regt boven den schedel des waarnemers is; het daartegen overstaande punt des hemels heet n a d i r of voetpunt.

Zenobĭus en **Zenobĭa**, gr. mans- en vrouwenn.: de levenskrachtige.

zenōnisch, wat overeenkomstig is met of behoort tot de leer van Z e n o, stoïcijnsch; z e n o n i s c h e p u n t e n, ondeelbare punten in de wijsbegeerte v. Zeno, de m o n a d e n van Leibnitz; **zenonísmus**, n. de leer van den wijsgeer Z e n o, den stichter van het stoïcismus (z. ond. **stoa**, s t o ï c ij n s c h e s c h o o l enz.); **zenoníst**, m. een aanhanger v. Zeno's leer, stoïcijn.

Zenzerli, m. eene rekenmunt in Alexandrië, = 107 medinen of ongeveer = 4 gl.

Zeolith, m. gr. (van *dzéein*, koken en *lithos*, steen), de schuim- of bruinsteen, meestal schitterend wit, stralig of bladerig, inz. op IJsland en in Zweden.

Zéphir, m. (gr. *dzéphyros*, in 't alg. weste- of naauwkeuriger noordwestewind), een koele, zachte westewind, een aangenaam koeltje, eene liefelijke zomerkoelte; *pas de zéphyre*, m. fr. (spr. *pa d' zefier'*), een danspas, die uitgevoerd wordt door zich op eenen voet te houden en met den anderen naar voren en achteren te balanceren; **zephýrisch**, zacht waaijend, suizend; ledig (van eijeren); **Zephyríne**, vrouwenn.: de zachte, zachtmoedige.

Zerimahbub, m. turk. (van het perz. *zer*, goud, en het arab. *mahbûb*, geliefd, liefelijk; dus eig. liefelijk goud), het zuiverste goud; ook eene gouden rekenmunt, ongeveer 3 gl. 60 ct. waard, eene zechine.

Zero, m. fr. (ook it. en sp. *zero*, van het arab. *zeroh*, *zeruh*, cirkel, ring), de nul in het cijfer.

Zerumbéth, perz. (*zerumbâd*, *zerumbâ*), wilde gember.

Zésis, f. gr. (v. *dzéein*, koken), het koken, zieden, afkoken; **zestæ** (v. *zestós*, *ē*, *ón*, gezoden, ziedend heet) of **zetæ**, pl. gr., warme dampbaden; **zestolusīe**, f. het baden of wasschen in heet water.

Zetetiek, f. gr. (v. *dzétein*, zoeken, navorschen), de navorschingskunst, de kunst om gemeenschappelijk met anderen door vragen naar onbekende waarheden te vorschen; **zetētisch**, zoekend, vorschend (vgl. s o c r a t i s c h en d i a l o g i s c h.

Zesthalf, m. eene voorm. zilvermunt in Nederland, = 27½ ct., later verminderd tot 25 ct.

Zeugma, n. gr. (v. *dzeugnýnai*, onder één juk vereenigen, verbinden), juk, band, verbandmiddel; Log., de verbinding of vereeniging van twee zindeelen of ook naamwoorden door een werkwoord, dat slechts bij één past; eene figuur, door welke een woord, dat in het eene lid van een voorstel staat uitgedrukt, in het andere bij wijze van ellips er onder verstaan wordt (b. v. h e t e v a n g e l i e s c h ij n t m ij n e e n i g e r e g e l, d e v o o r b e e l d e n v a n J. C. m ij n m o d e l, voor: schijnen mij mijn model.

Zeus, m. gr. Myth., de opperste god, koning en vader der goden en menschen, zoon van Kronos en Rhea, bij de Romeinen: J u p i t e r.

Zeveaag, m. N. H., de goudwolf, inz. in noordelijk Afrika en zuidelijk Azië.

Zian, m. eene algiersche goudmunt = 100 a s p e r s.

Ziangi, m. eene oostindische rekenmunt van zilver.

Zibeth, m. (v. h. arab. *zebed*, schuim; ook *zebád*, dat te gelijk het dier-zelf beteekent), eene witachtige, sterk- en welriekende vettigheid van de zibeth- of civetkat in zuidelijk Azië en noordelijk Afrika.

Zigeuners, pl., benaming, die de Duitschers geven aan het rondzwervend volk, dat wij heidens (z. a.) noemen.

Zigzag (hoogd. *zickzack*), benaming v. eene reeks van lijnen boven elkander, die scherpe hoeken maken, Z-vormige lijnen; gelijk b.v. de loopgraven maken.

Zilla, hebr. vrouwenn: de aanvalligheid.

Zimarra, z. **simarre**.

Zimbi, pl., kleine zeeschelpen, die in Angola, op de Maldivische eilanden en in het rijk Congo als munt dienen.

Zindikieten, pl. arab. (sing. *zendik* of *zindik*), de vrijgeesten en atheïsten onder de muhamedanen.

Zink, m. (oudd. *zinko;* waarschijnlijk verwant met tin, hoogd. zinn), een witblaauwachtig enkelvoudig metaal; ook spiauter.

Zinnïe, f. (nw lat. *zinnïa*, benoemd naar den botanicus Joh. Gotfried Zinn te Göttingen), eene zomerbloem uit Amerika van verschillende soorten.

Zinzolin, fr. (van het arab. *djuldjulân*, spr. *dzjoeldzjoelan*, sesam-zaad; sp. *aljonjoli*, it. *giangelina*), roodachtigblaauw, violetrood; **zinzolinéren**, violetrood verwen.

Zircoon, m. een roodachtig bruine edelsteen, die met den hyacinth tot hetzelfde geslacht behoort; **zircoonaarde**, eene in 1789 door Klaproth ontdekte eigendommelijke aarde, die in den zircoon voorhanden is; **zircōnum**, n. de metallische basis van de zircoon-aarde.

zitti of *zitto*, it. (spr. *tsiet*—), stil! st! een uitroep in italiaansche schouwburgen.

Zloty, m. poolsch (als adject. gouden, v. *zloto*, goud), een gulden.

Zoanthropïe, f. gr. (v. *dzōon*, dier, en *ánthrōpos*, mensch), eig. diermenschheid; Med., het vaste denkbeeld van eenen melancholischen lijder, dat hij in een dier is veranderd.

Zodiăcus of **zodiák**, m. gr. (*zodiakós*, scil. *kyklos*, v. *dzōdion*, verklw. v. *dzōon*, dier), de dierenriem, de cirkel of gordel aan den hemel met de meestal naar dieren (ram, stier, kreeft enz.) benoemde 12 sterrebeelden of hemelteekens, welke de zon jaarlijks schijnbaar doorloopt (vgl. ecliptica); **zodiacaal-licht**, het dierenriemslicht, eene naar het noorderlicht gelijkende lichtschemering, van de zon bij haren op- en ondergang in de rigting des dierenriems opwaarts gaande.

Zographie, f., z. **zoographie**.

Zoïater, m. gr. (v. *dzōon*, dier, en *iātrós*, arts), een dierenarts, veearts; **zoïatrïe**, f. de veeartsenijkunde.

Zoïke, f. een russisch vaartuig; een vlot.

Zoïlus, m. gr., een bittere, nijdige of wangunstige berisper (naar den eigennaam eens bedilzieken griekschen geleerde omstreeks 270 vóór Christus.

zoïsch, gr. (*dzoikós*, *ē*, *ón*, v. *dzōon*, dier, en van *dzōē*, leven), diersch, dierlijk, van dieren afkomstig; leven behoudend, levenvoedend.

Zolhan, z. ond. **haik**; **zolot**, z. **zalot**.

Zomos. n. of **zomidĭum** n. gr. (*dzōmós*, *dzōmídion*), eene voedzame soep, vleeschnat.

Zone, f. gr. (*dzōnē*, lat. *zona*), de gordel; Geogr., de aardgordel of aardstreek, een door twee parallelcirkels (z. a.) ingesloten gedeelte der aardoppervlakte; *zona frigĭda*, lat., de koude aardgordel, van de poolkringen tot aan den noord- en zuidpool; *z. temperāta boreālis*, de noordelijke gematigde luchtstreek; en *z. temperāta austrālis*, de zuidelijk gematigde luchtstreek tusschen de keerkringen en poolcirkels; *z. torrĭda*, de heete luchtstreek, de heete aardgordel tusschen de beide keerkringen.

Zonnar, m. (nw gr. *dzōnāri*, gordel, v. h. oudgr. *dzōnárion*, verklw. v. *dzōne;* van daar ook arab. *dzonâr*, *dzonnâr*, een zwartlederen gordel of koord, welke de christenen en joden in Turkije ter onderscheiding van de muhamedanen om het lijf dragen.

Zoochemïe, f. gr. (spr. *zo-o*—, tweelettergrepig, v. *dzōon*, levend schepsel, dier; v. *dzáein*, *dzēn*, leven), de scheikunst van dierlijke ligchaamsdeelen, dierchemie, dierlijke scheikunde; **zoodynamïe**, f. het dierlijke levensvermogen, de dierlijke levenswerkzaamheid; **zoogenïe**, f. de dierenverwekking, de leer of wetenschap van de dierkweeking, van het ontstaan des dierlijken levens; **zoogenĭon** of **zoogenĭum**, m. eene gelei (gelatine), door chemische middelen uit beenderen verkregen, eene uitvinding van den spaanschen natuurkenner Gimbernat; **zooglyphiet** of **zoomorphiet**, n. een dierenafdrukstel in steen; **zoogonïe**, f. het baren van levende jongen; **zoographïe**, f. de dierenbeschrijving en dierenafbeelding; **zoográphisch**, dierbeschrijvend; **zooláter**, m. een dierenaanbidder, dierenvereerder; **zoolatrïe**, f. de dierendienst, de dierenvergoding, aanbidding der dieren; **zoolith**, m. een diersteen, versteend dierlijk ligchaam, eene versteening van een dier; **zoologïe**, f. de dierenleer, dierkunde, natuurlijke geschiedenis, of juister: natuurbeschrijving der dieren; **zooloog**, m. een dierkenner, een kenner en leeraar van de

natuur der dieren; **zoológisch**, dierkundig; **zoomagnetísmus**, n. het dierlijk m a g n e t i s m u s (z. a.); **zoonomīe**, f. de leer van de levenskracht, de kennis van de wetten des dierlijken levens; **zoonosologīe** en **zoopathologīe**, f. de leer van de ziekten der dieren; **zoophagīe**, f. het vleescheten, vleeschgebruik, de vleeschnuttiging; **zoophágen**, pl., dierenvleescheters; **zoophágisch**, vleeschetend; **zoopharmacologīe**, f. de kennis van de veeartsenijen; **zoophórisch**, dierdragend; b. v. z o o p h o r i s c h e z u i l, eene zuil, waarop een dier staat; **zoophysiologīe**, f. de natuurleer der dieren; **zoophȳten**, pl. (van *phytón*, gewas, plant), dierplanten of plantdieren (p o l y p e n); **zoophytolíthen**, pl., versteende dierplanten: **zoophytologīe**, f. de leer der dierplanten of plantdieren; **zoōsis**, f. (v. *dzōūn*, bezielen), de levensredding, het levensbehoud; **zootherapīe**, f. dierheelkunde; **zootíne-zout**, n. gr.-ned., natuurlijk voorkomende salpeterzure soda; **zootŏca**, pl. gr. (v. *tókos*, het baren, v. *tíktein*, baren), levendbarende dieren; **zootocīe**, f. het levendbaren, het ter wereld brengen van levende jongen; **zootomīe**, f. de dierenontleding, ontleding der dieren; **zootypolíth**, m. een steen met den afdruk eens diers.

Zopisse, f. (v. h. gr. *dzōpissa*), het pek, dat bij het kalfateren van een schip afgekrabt wordt.

zoppe, it., lam; van daar: *alla zoppa*, Muz. (spr. *—tsóppa*), hinkend, ongelijk, met den strijkstok rukken gevende.

Zopȳron, n. gr. (v. *dzōós*, *ē*, *ón*, levend, en *pyr*, vuur), brandstof; in 't alg. een bezielend, aanwakkerend middel, dat de voortduring eener zaak, inz. die van het zwakke leven, onderhoudt.

Zoroáster of perz. **Zerduscht**, een leeraar der wijsheid in het oude Perzië (ongeveer 600 jaren vóór Chr. geboorte), en verbeteraar der volksgodsdienst, wiens leer tot op onze dagen onder de g e b e r e n (z. a.) in Perzië en Indië is in stand gebleven; vgl. z e n d-a v e s t a.

Zōster, m. gr. (v. *dzōnnýnai*, omgorden, vgl. **zone**), een gordel; Med., de streek onder de ribben, en een uitslag in deze streek: de gordelroos.

zotisch, gr. (*dzōtikós*, *ē*, *ón*, v. *dzáein*, *dzēn*, leven), levend, het leven betreffende, bevorderend, bezielend; **zotĭca**, f. (gr. *dzōtikē*, scil. *dynamis*), de dierlijke levenskracht.

Zurlo, z. **surlo**.

Zurriagísten, pl. sp., ultrademocraten (naar z u r r i a g o, zweep, de titel van een dagblad).

Zwavel-aether, m. ned. gr. (vgl. **aether**), een in den laatsten tijd in gebruik gekomen middel, waardoor men den lijder in eenen staat van volslagene verdooving en gevoelloosheid brengt en hem in dien toestand de gewigtigste kunstbewerkingen doet ondergaan.

Zwaardmagen, pl., bloedverwanten v. vaders-zijde (vgl. s p i l m a g e n).

Zwinglianísmus, n. de leer van den zwitserschen hervormer U l r i c h Z w i n g l i u s.

Zijgīa, f. gr. (v. *dzygón*, juk, verbinding), de echtsluitster, bruiloftsgodin, een bijnaam van J u n o; **zygōma**, n. (van *dzygūn*, onder een juk vereenigen, verbinden), het jukbeen; **zygomátisch**, tot het jukbeen behoorende.

Zyma of **zyme**, f. gr. (*dzȳmē*), de giststof, zuurdeeg, **zymologīe**, f. de leer van de gisting, gistingleer; **zymōma**, m. (v. *dzymūn*, verzuren, in gisting brengen), een gistingsmiddel (z.v.a. f e r m e n t); **zymōsis**, f. de gisting (z. v. a. f e r m e n t a t i e); **zymosiométer**, m. de gistingmeter of afmeter van de verschillende graden der gisting; **zymotechnīe** of **zymotechniek**, f. de gistingskunst, de leer en kunst der gisting; **zymotechnĭcus**, m. een kenner der gisting; **zymōtisch**, gistend, gisting voortbrengend.

Zythos, m. gr., een door gisting bereide drank; **zythogăla**, n. bier- en azijnwei; **zythopœīe**, f. de bierbrouwerij; **zytotechnīe** en **zytotechniek**, f. de bierbrouwkunst.

Bij den Uitgever dezes zijn mede van de Pers gekomen:

G. VALENTIN (Prof.), **NATUURKUNDE VAN DEN MENSCH**, *uit het hoogduitsch door* J. G. ROOSEBOOM, Med. Doctor te *Gouda*, 2 deelen, gr. 8vo. met 284 tusschen den tekst geplaatste Houtsneê-figuren.

Prijs *f* 16,80.

Bovenstaand werk brengt door den naam des Schrijvers en door dien des Vertalers zijne aanbeveling als het ware mede. Voor den geneesheer, die op de hoogte van zijnen tijd staat, behoeft niet uiteen gezet te worden, welk eene vlugt de hier behandelde wetenschap in de jongste tijden heeft genomen, hoe hare geheele gedaante is veranderd, en hoe groote behoefte er in onze taal aan een werk bestond, dat de Physiologie van haar tegenwoordig standpunt naar waarde voorstelt. Aan die behoefte is door deze Vertaling van het alom beroemde werk van Prof. **Valentin** voldaan. Haar vielen de gunstigste en vereerendste beoordeelingen van bevoegde Kunstregters ten deel: getuige de recensie van Prof. **J. van der Hoeven**, in N°. 11 der *Vaderlandsche Letteroefeningen*, van 1845 en in N°. 14 van 1846, alsmede die, welke in N°. 8 en 9 van de *Konst- en Letterbode*, en in N°. 7 en 11 van de *Recensent ook der Recensenten* van 1845 en in N°. 11 en 12 van de *Gids* van 1846 voorkomen. Met vol vertrouwen mag dit werk dan worden aanbevolen. — Het bevat niet minder dan 1702 paginaas met een uitvoerig Register, en niettegenstaande den compressen druk en 284 daartusschen geplaatste Houtsneê-figuren, kost het slechts *f* **16,80**, een prijs, die inderdaad een **minimum** mag heeten.

———

J. GIRARDIN, **SCHEIKUNDE VOOR DEN BESCHAAFDEN STAND EN HET FABRIJKWEZEN.** Naar den tweeden druk bewerkt. *Met 36 tusschen den tekst gedrukte houtsneê-figuren*, in groot 8°.

Prijs *f* 7.—

Is de tijd niet meer, in welken de fabrijkant den ouden slenter kon volgen en de handwerksman zich met eene louter werktuigelijke kennis van zijn vak kon vergenoegen, in dit werk van den beroemden **Girardin** vinden beide een' gids, die hun helder voorlicht bij alle verschijnselen, die zich bij hunnen arbeid opdoen. Zij zullen hier het noodige onderrigt vinden aangaande den aard der grondstoffen, die zij bewerken, en de schoone wetten leeren kennen, aan welke de natuur gehoorzaamt. Verstandige overtuiging zal door dit Werk in de plaats treden van de verouderde gewoonte, en de Nederlander niet langer in industriële kunstkracht bij andere volken behoeven achter te staan. De cursus van de lessen, door den Rouaanschen professor gehouden, en dien wij hier in een goed nederlandsch gewaad onder de oogen van het publiek brengen, was naauwelijks in druk verschenen, of de vereerendste bijval viel het boek, de schitterendste eerbewijzen den schrijver ten deel, en eerlang was eene tweede, nu reeds eene derde oplage van zijne *Lessen* noodzakelijk. Onze overzeesche naburen, zoo prat en ijverzuchtig op hun fabrijkwezen, bragten alras den schat van praktische wijsheid, in deze *Lessen* begrepen, op hunnen eigen bodem over; terwijl de keizer van Rusland eene overzetting van dezelve in de russische taal beval, om die allerwege in de fabrijksteden van zijn uitgestrekt gebied te verspreiden. En zou dan eene nederduitsche vertaling van Girardin's lessen nog verontschuldiging of vergoêlijking kunnen behoeven?"

———

STAATSBLADEN, van het *Koningrijk der Nederlanden*, van 1813 tot en met 1840.

Prijs: in geprest linnen band. *f* 18,—
» **in geheel leder. . . .** - 20,—

Terwijl elk der jaargangen ook *afzonderlijk* tegen den zeer geringen prijs van *f* 1,25 worden afgeleverd.

Het was gewis een gelukkig denkbeeld van de heeren **Noman & Zoon**, om al de *Wetten*, *Besluiten*, *Reglementen*, *Ordonnantiën*, *Publicatiën*, *Proclamatiën* enz., enz., die sedert 21 November 1813 tot en met het jaar 1840 van de Hooge Landsregering zijn uitgegeven, naar tijdsorde bijeen te zamelen en in het licht te zenden. Daardoor toch werd eene uitstekende dienst bewezen aan allen, wien de *Wetten*, van ons land ter harte gaan, en vooral aan hen, die door hunne betrekking genoodzaakt zijn, met die *Wetten* enz., bekend te wezen. Zij werden toch daardoor van het zoo moeijelijk en

tijdroovend naslaan van de van Gouvernements-wege uitgegevene *Staatsbladen* ontheven, die niet minder dan 27 lijvige boekdeelen bevatten, welke hier in eenen band door 1270 kompres gezette, maar duidelijk leesbare bladzijden in twee kolommen zijn vervangen, aan welke een *Algemeen Register*, alphabetisch geordend, is toegevoegd, om met een' oogopslag het begeerde stuk te kunnen vinden. Ook die der volgende jaren 1841—1844 zijn bij gezegde heeren **Noman & Zoon** verschenen; en de tegenwoordige Uitgevers **G. B. van Goor**, te *Gouda* & **P. A. de Jong**, te *Arnhem*, gaan onvermoeid met dit belangrijk werk voort. Aangemoedigd door het debiet, dat hetzelve reeds mogt vinden, zullen zij van hunne zijde kosten noch moeiten sparen, om het geheel aan het oogmerk der gebruikers te doen beantwoorden.

W. A. RUST, **SCHETS DER TECHNOLOGIE** of *wetenschappelijke beschrijving, opheldering en onderzoek van alle technische verrigtingen, die den grondslag der gezamentlijke industrie uitmaken.* Ten gebruike van Technologische lessen en tot zelfonderrigt. In 4 stukjes kompleet.

Prijs: 1e **stukje** *f* 1,20 idem 2e **stukje** *f* 1.—

Dit **Leerboek** van den bekenden Berlijnschen Technoloog onderscheidt zich van de voorhanden technologische handleidingen zoowel in Vorm als in Inhoud. Beknoptheid en volledigheid reiken hier elkander de hand. Bij elk technisch bedrijf is de natuurlijke gesteldheid der bewerkt wordende stof, de wijze waarop zij gewonnen en gebruikt wordt, duidelijk opgegeven, terwijl men door de eenvoudig schoone groepering der verschillende technische verrigtingen een gemakkelijk overzigt van het geheel verkrijgt. Het strekt gewis dit werk tot geene geringe aanbeveling voor het groote publiek, dat de gansche zamenhang der Technologie met hare hulpwetenschappen hier voorgedragen is in eene taal, die zich van die des dagelijkschen levens niet zoo verre verwijdert, dat er eene bijzondere studie vereischt wordt om de beteekenis der kunsttermen te ontcijferen. Een uitvoerig **Woord-** en **Zaakregister** aan het einde van het werk moet iederen gebruiker gewis veel gemak en voordeel aanbrengen.

F.-T. B.- CLAVEL, **GESCHIEDENIS DER GODSDIENSTEN**; behelzende *de Oude en hedendaagsche godsdienstige gebruiken, plegtigheden en leerbegrippen van alle volkeren der aarde.* Versierd en opgehelderd door eene menigte fraaije Staalgravures, het geheel zal in ruim 20 afleveringen of 2 deelen in roijaal gr. 8°. met een' geillustreerden, ingoud gedrukten omslag kompleet zijn.

Prijs per aflevering *f* 0,60.

Dit boek is de vrucht van een ijverig en langdurig onderzoek en zoowel gerigt aan den ongeletterde, die zonder veel inspanning kennis wil opdoen, als aan den geleerde, die daarin eene soort van *memento* zal vinden aangaande alles, wat zijne lectuur hem belangrijks en wetenswaardigs omtrent de gewijde zaken heeft opgeleverd. De stijl van den Schrijver kenmerkt zich door eenvoudigheid en helderheid; doch is tevens sierlijk en soms pittoresk. Wat Clavel van iedere Godsdienst zegt, bevat haren **oorsprong**, hare **gedenkteekens** van allerlei aard, hare veelsoortige en zoo wetenswaardige **legenden**, alsmede hare **leerstelsels**, **zinnebeelden** en **zedeleer**; bijzonder belangrijk is al wat hij geboekt heeft betrekkelijk de **plegtigheden** en **gebruiken**, die in alle landen en bij alle volken gepaard gingen met de **geboorten**, **huwelijken**, **begrafenissen**. Al verder boekt hij even beknopt als duidelijk de **martelaars** en **slagtoffers** der eerediensten, haren **invloed op de beschaving**; eindelijk hare **geographie** en **statistiek**; terwijl dit alles doormengd is met een' overvloed van aardige episoden, die de *droogheid* en *afgetrokkenheid* van ernstiger en verhevener berigten temperen of wegnemen. — Voegt men hierbij, dat de Schrijver geene bijzondere partij kiest; niemand of niets met hoon of versmading behandelt; slechts onloochenbare facta boekt — en bedenkt men tevens, dat er dus verre geen werk van dezen aard over dit onderwerp bestond, dan zal men gewis aan dit boek al dien bijval schenken, dien het zoo ruimschoots verdient.